

4u(Typ)/03/
A 12

مکتبہ اسلامیہ لاہور

تُرکجه - اُيغُرجه

لُغَات

TÜRKÇE-UYGURÇE
LUGAT

مکتبہ اسلامیہ لاہور

تۈركچە - ئۇيغۇرچە
لۇغەت

TÜRKÇE-UYGURÇE
LUGAT

مۆمىن ئابدۇللا تۈزگەن

مىللەتلەر نەشرىياتى

مۇندەرىجە

1 سۆزلەرنىڭ ئېلىپبە تەرتىپى
1 سۆزلۈكنىڭ تۈزۈلمىسى
1 كىرىش سۆز
1 سۆزلەر
1049 قىسقارتىلما سۆزلەر

سۆزلەرنىڭ ئېلىپبە تەرتىپى

(تۈرك ئېلىپبەسى بويىچە)

A . a	ئا	M . m	م
B . b	ب	N . n	ن
C . c	چ	O . o	ئو
Ç . ç	چ	Ö . ö	ئۆ
D . d	د	P . p	پ
E . e	ئە	R . r	ر
F . f	ف	S . s	س
G . g	گ	Ş . ş	ش
Ğ . ğ	غ	T . t	ت
H . h	ھ	U . u	ئۇ
I . ı	ئى	Ü . ü	ئۈ
İ . i	ئى	V . v	ۋ
J . j	ژ	Y . y	ي
K . k	ك	Z . z	ز
L . l	ل		

«سۆزلۈك» نىڭ تۈزۈلمىسى

بۇ «سۆزلۈك» كە ئوتتۇرىدىن ئارتۇق سۆز كىرگۈزۈلدى. «سۆزلۈك» تېكى تۈركچە سۆزلەر تۈرك ئېلىپبەسى تەرتىپى بويىچە تىزىلىپ، تۈرك يېزىقى بىلەن بېرىلدى. ئۇيغۇرچە سۆزلەر ئۇيغۇر يېزىقى بىلەن بېرىلدى. سۆزلەرنى چۈشەندۈرۈش ئۈچۈن ئېلىنغان مىساللارمۇ تۈرك يېزىقى بىلەن بېرىلدى.

سۆزلەرنىڭ تۈرلۈك مەنىلىرى دۈگىلەك ئىچىگە ئېلىنغان نومۇرلار بىلەن ئايرىم-ئايرىم قىلىپ كۆرسىتىلدى. مەسىلەن، ① ② ③ دېگەندەك.

مىساللار بىلەن تۈپ سۆزلەرنىڭ ئارىلىقىغا قوش چېكىت (:) قويۇلۇپ، مەسىلەن دېگەن مەنىدە قوللىنىلدى. بىر سۆز ئۈچۈن بىر مىسال ئېلىنغان بولسا، بۇنداق مىساللارغا نومۇر قويۇلمىدى. بىرنەچچە مىسال ئېلىنغان بولسا، ئايرىم - ئايرىم نومۇر قويۇپ كۆرسىتىلدى. مەسىلەن، 1، 2، 3 دېگەندەك.

شەكىلداش سۆزلەرنىڭ ھەر بىرىنىڭ ئۈستىگە 1، 2، 3 دېگەن رەقەملەر قىزىۋالدى. مەسىلەن:

bez¹ بۆز، ماتا، كېپەن، پۇرۇچ.

bez² بەز.

خاس ئىسىملار، جاي ۋە ئادەم ئىسىملىرى چوڭ ھەرپ بىلەن بېرىلدى. مەسىلەن:

Barı غەرب، غەرب ئەللىرى.

Çin جۇڭگو.

Tanrı تەڭرى، خۇدا، ئاللاھ.

تۈرك تىلىغا چەتتىن كىرگەن ئاتالغۇلارنىڭ قايسى تىلدىن ئېلىنغانلىقى تۈركچە ھەرپ بىلەن قىسقارتما شەكىلدە كۆرسىتىلدى. مەسىلەن:

arpa, hint ئارپا (ھىندىچە)

kitap. ar. كىتاب (ئەرەبچە)

şehir. far. شەھەر (پارسچە)

lirik. yun. لىرىك، لىرىكا (يۇنانچە)

karantina.it گارانتىن (ئىتالىيەچە)

ئەرەبچە - پارسچىدىن بىرىكتۈرۈپ ياسالغان سۆزلەر ar + far دەپ كۆرسىتىلدى. سۆزلەرنىڭ تۈرلەنگەن بۆلەكلىرى (-) بەلگىسى بىلەن ئايرىلدى. مەسىلەن:

Vakit, - kti ۋاقىت، - قىتى.

filim, - lmi فىلىم، - ىمى.

ئىسىم سۆزلەرگە تۈركچە ھەرپ بىلەن is بەلگىسى؛ سۈپەت سۆزلەرگە s بەلگىسى؛ رەۋىش سۆزلەرگە z بەلگىسى؛ ئىملىق سۆزلەرگە ünl بەلگىسى؛ باغلىغۇچىلارغا bağ بەلگىسى؛ قوش سۈپەتلەرگە b. s بەلگىسى؛ قوش پېئىللارغا b, f بەلگىسى؛ ئۆسۈملۈككە ئائىت سۆزلەرگە bot بەلگىسى؛ ھايۋاناتقا ئائىت سۆزلەرگە zool بەلگىسى؛ تىبابەتكە

ئائىت سۆزلەرگە tip بەلگىسى؛ مۇزىكىغا ئائىت سۆزلەرگە müz بەلگىسى بېرىلدى.
 ئىبارە - بىرىكمىلەردە تەكرارلانغان تۈپ سۆزلەر (ـ) بەلگىسى بىلەن بېرىلدى.
 مەنىسى ئوخشاش ئاتالغۇلار ئايرىم-ئايرىم قۇرغا ئېلىنىپ، كېيىنكىسى (كۆرسىتىلگىنى)
 (→) بىلەن بېرىلدى. مەسىلەن:

ādillik.

Adalet.

kurşak.

Kuşak.

bucuk.

Bocuk.

تۈركچىدە ئەڭ كۆپ قوللىنىلىدىغان قىسقارتىلما سۆزلەر «سۆزلۈك» نىڭ ئايىغىدا
 ئايرىم بېرىلدى.

كىرىش سۆز

جۇڭگو - تۈركىيە مۇناسىۋىتىنىڭ يېقىنلىشىپ بېرىشى ۋە مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇش ئېھتىياجى بىلەن خەلقىمىزنىڭ تۈركچىنى ئۆگىنىشكە بولغان قىزغىنلىقى ۋە تەلپىسى بارغانسېرى ئاشماقتا. خەلقىمىزنىڭ بۇ تەلپىنى باشلانغۇچ قەدەمدە قاندۇرۇش، مەقسىتىدە بۇ «تۈركچە - ئۇيغۇرچە سۆزلۈك» تۈزۈپ چىقىلدى.

بۇ «سۆزلۈك» تۈرك دىل قۇرۇمى تەرىپىدىن 1966 - يىلى يېڭىدىن بېسىلغان ئەخمەت ئەلى ئاغا قاينىڭ «تۈركچە سۆزلۈك» دېگەن ئەسىرىنىڭ 4 - باسمىنى ئاساس قىلغان ھالدا، پارس توغلاجى تۈزگەن ۋە 1971 - يىلى بېسىلغان «ئوكيانۇس» ۋە باشقا تۈركچە ماتېرىياللاردىن پايدىلىنىپ تۈزۈلدى.

تۈرك تىلى بىلەن ئۇيغۇر تىلى تۇغقان تىللار بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسى ئالتاي تىل سېستېمىسىنىڭ تۈركىي تىللار ئائىلىسىگە كىرىدۇ. تارماقلارغا ئايرىلىش جەھەتتىن ئېيتقاندا، تۈرك تىلى ئوغۇز - سالچۇق تارماق گۇرۇپپىسىغا، ئۇيغۇر تىلى بولسا قارلۇق - ئۇيغۇر تارماق گۇرۇپپىسىغا كىرىدۇ. بۇ ئىككى تىل فونېتىكا، لېكسىكا ۋە گرامماتىكا جەھەتلىرىدە ئورتاقلىقلارغا ئىگە بولسىمۇ، لېكىن ئارىلىقىدا خېلى پەرقلەرمۇ بار. ئالدى بىلەن فونېتىكا جەھەتتىن ئالپاق، ئۇيغۇرچىدىكى ت، ك، ق، غ تاۋۇشلىرى بەزى سۆزلەردە د، گ، ك تاۋۇشلىرىغا ئالمىشىدۇ. مەسىلەن:

göz (كۆز)

dağ (تاغ)

gün (كۈن)

oğmad (تۇغما)

gaip (غايىپ)

kar (قار)

galip (غالىپ)

kızıl (قىزىل)

«ئا» تاۋۇشى ئۇيغۇرچىدىكىدەك ئاجىزلاشمايدۇ. مەسىلەن:

— ağıl (ئېغىل)، azık (ئوزۇق)، yarık (يېرىق) دېگەندەك.

لېكسىكا جەھەتتىن ئالپاق، سۆز مەنىسىدىكى ئوخشىماسلىقلار تۈركچە بىلەن ئۇيغۇرچىنى خېلى پەرقلەندۈرۈپ تۇرىدۇ. ئۇيغۇرچىدا بەزى سۆزلەر بىرلا مەنىنى ئاڭلىتىپ كەلسە، تۈركچىدە بىرقانچە مەنىنى ئاڭلىتىپ كېلىدۇ. مەسىلەن، «düşünce» دېگەن سۆز ئۇيغۇرچىدا «چۈشەنچە» دېگەن بىرلا مەنىنى ئاڭلاتسا، تۈركچىدە چۈشەنچە، ئالەم، پىكىر، ئىدىيە، ئەندىشە، قايغۇ، ئوي قاتارلىق بىرقانچە مەنىنى ئاڭلىتىدۇ. يەنە «sürgün» دېگەن سۆز ئۇيغۇرچىدا «سۈرگۈن» دېگەن بىرلا مەنىنى ئاڭلاتسا، تۈركچىدە سۈرگۈن قىلىنىدىغان يەر، سۈرگۈن قىلىنغۇچى، ئىچ سۈرۈش، ئۈندۈرمە، بىخ دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ. ئاندىن قالسا، بەزى سۆزلەر پۈتۈنلەي باشقا مەنىلەردە كېلىدۇ. مەسىلەن، «yapış» سۆزى تۈركچىدە قىلىش، ئىتىش، ئىشلەش مەنىلىرىدە كېلىدۇ. «çirkin» سۆزى ئۇيغۇرچىدا «پاسكىنا» مەنىسىنى بىلدۈرسە، تۈركچىدە «سەت» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. تۈركچىدە يەنە يېڭىدىن ياسالغان سۆزلەر ناھايىتى كۆپ بولۇپ، بۇنداق ياسالغان يېڭى

سۆز - ئاتالغۇلار ئۇيغۇرچىدا ئەرەبچە - پارسچە ياكى رۇسچە قوللىنىلىدۇ. مەسلەن:

uçak (ئايرىپىلان)	devrim (ئىنقىلاب)
ilgi (مۇناسىۋەت)	bilinç (سەۋىيە)
yaşam (ھايات)	bireycilik (ئىندىۋىدۇئالىزم)
neden (سەۋەب)	ödev (ۋەزىپە)
subilim (گىندزولوگىيە)	özerk (ئاپتونوم)
başbakan (رۇڭلىق)	bakanlık (مىنىستىرلىك)

دېگەنگە ئوخشاشلار. تۈرك تىلى يېقىنقى يېرىم ئەسىردىن بۇيان تەرەققىي قىلىش باسقۇچىغا كىردى. ئاتا تۈرك مۇستاپا كامال 1932 - يىلى ئېچىلغان «تۈرك تارىخىي قۇرۇلتىيى» دېگەن تۈرك تىلىدىكى ئەرەبچە - پارسچە سۆزلەرنى چىقىرىپ تاشلاپ، ئۇنىڭ ئورنىغا يېڭىدىن تۈركچە سۆز يارىتىپ تۈزلەشتۈرۈشنى ئوتتۇرىغا قويدى ۋە پۈتۈن تۈرك خەلقىنى يېڭى تۈركچە سۆز يارىتىش ئۈچۈن مۇناسىۋەتلىك ئورگانلار بىلەن ھەمكارلىشىشقا چاقىردى. شۇندىن تارتىپ، تۈركىيىدە تۈرك تىلىنى ساپلاشتۇرۇش ھەرىكىتى قانات يايدى. بولۇپمۇ 1960 - يىللاردىن كېيىن بۇ ھەرىكەتتە بىر دولقۇن كۆتۈرۈلدى. مۇناسىۋەتلىك ئورگانلار تۈرك تىلىنى دەۋر تەرەققىياتىنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشالايدىغان ھالغا كەلتۈرۈش ۋە خەلقئارا سەۋىيىگە يەتكۈزۈش ئۈچۈن قولىدىن كەلگەن پۈتۈن چارە - تەدبىرلەرنى قوللاندى. تۈركىيىدىكى «تۈرك دىل قۇرۇمى» ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ نۇرغۇن تۈركچە سۆز - ئاتالغۇلارنى ياساپ چىقىپ، ئۇنى تۈرك تىلىدىكى بىر بۆلۈك ئەرەبچە - پارسچە ۋە باشقا چەت ئەلچە سۆزلەرنىڭ ئورنىغا قويدى. مەسلەن:

açıklama (ئاخبارات)	tapınak (ئىبادەتخانا)
çatı (خىتابنامە، رىئايانات)	toplum (جەمئىيەت)
anlam (مەنە)	sorum (مەسئۇلىيەت)
anlaşma (شەرتنامە)	sonuç (نەتىجە)
bilim (ئىلىم)	söylev (نۇتۇق)
bilgin (ئالىم)	söyleşme (دىئالوگ)
bilinç (سەۋىيە)	katkı (تۆھپە)
biricilik (موسىرىزم)	konukluk (مېھمانخانا)
bireycilik (ئىندىۋىدۇئالىزم)	kurum (كومىتېت)
okul (مەكتەپ)	kuram (نەزەرىيە)
okur (مۇشتىرى)	egemenlik (مۇستەقىللىق)
olanak (چۈشەنچىسىز)	eytişim (دىئالېكتىكا)
olgu (ئەمەلىيەت)	gelenek (ئەنئەنە)
öğrenim (مائارىپ)	yasá (قانۇن)
öğretke (پېداگوگىكا)	yasabilim (قانۇنشۇناسلىق)
özellik (خۇسۇسىيەت)	yazı (ماقالە)
özerklik (ئاپتونومىيە)	yayın (نەشرىيات)

özdenlik	ستخپىيە	yankı	ئىنكاس
ödev	ۋەزىپە	yetkin	كامىل، مۇكەممەل
özdevim	ئاپتوماتىزم	yaşam	ھايات
özel	سۈبىيىكت	il	ۋىلايەت
özelcilik	سۈبىيىكتچىلىق	il başkanı	ۋالىي
tartışma	مۇنازىرە	ilçe	ناھىيە
tarım	دېھقانچىلىق	ilhanlık	ئىمپېراتورلۇق
tarımcı	دېھقان	emitme	ئاسسىمىلياتسىيە
tanık	شاھىت، گۇۋا	uzman	مۇتەخەسسس

تۈرك تىلى پۈتكۈل تۈركىي تىللار بويىچە بىر قەدەر تەرەققىي تاپقان تىل بولۇپ، ئۇنىڭدا ئۆگىنىشكە تېگىشلىك ياخشى ئامىللار ئاز ئەمەس، بولۇپمۇ سۆز قۇراشتۇرۇش جەھەتتە ئۈلگە بولارلىق نەرسىلەر كۆپ. قوللىنىدىكى بۇ «سۆزلۈك» تە بۇ ئۆزگىچىلىكلەر بىرقەدەر ئەكس ئەتتۈرۈلگەن بولسىمۇ، لېكىن تازا يېتەرلىك ئەمەس. ھەتتا كەمچىلىك - خاتالىقلارنىڭ بولۇشى تۇردىن گەپ. ھۆرمەتلىك كىتابخانلارنىڭ تەنقىد ۋە تۈزىتىش بېرىشىنى سورايمەن.

تۈزگۈچىدىن

A·a

a. A ئا (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ بىرىنچى ھەرپى): A dan Z ye kadar ئادىتىز گە قەدەر، يەنى باشتىن ئاخىرغا قەدەر.
 aa·aah. ياق، ئەمەس.
 ab. is. far. سۇ.
 aba¹. is. ar. قېلىن ۋە قوپال يۇڭ رەخت، شۇرەختتىن تىكىلگەن شاماللىق كىيىم، يۇپقا پەلتۇ:
 «Abanın kadri yağmurda bilinir — ئابانىڭ قەدىرى يامغۇردا بىلىنەر».
 aba². is. ئانا، ئاپا، ئاچا، ھەدە.
 āba. is. ar. ئاتىلار، دادىلار.
 abadan. s. osm. ئاۋات، مەمۇرچىلىق، باياشات.
 abadi. is. far. ئابادى (يېپەكتىن ئىشەلەنگەن ھىندىستان قەغىزى).
 abandırmaq. چۆكتۈرمەك، ياتقۇزماق، يىقىتماق: «Deveyi ancak sahibi aban — تۆڭگىنى ئىگىسى چۆكتۈرۈدۇ» —
 abanmak. يۆلەنمەك، تايانماق، ئېگىشەك.
 abartma. is. كۆپتۈرۈش، مۇبالىغە قىلىش، چوڭايتىش، ئاشۇرۇۋېتىش، يوغارىتىش.
 abartmak. كۆپتۈرمەك، مۇبالىغە قىلماق، چوڭايتىۋەتمەك، ئاشۇرۇۋەتمەك.
 abasa. s. it. ئاستى، تېگى، تەكتى.
 abat¹. is. far. ئاۋات، مەمۇرچىلىق، باياشاتلىق، پاراۋانلىق.
 abat². is. ar. «قۇل» سۆزىنىڭ كۆپلۈكى.

abataj. is. far. كۈلىسماق، ئوپماق، كۈلانغان يەر.
 abazan. is. ① شىددەتلىك جىنسىي تەلەپ. ② ئاچ - يالىڭاچ، يوقسۇل.
 abazanlık, -ğı. is. ① جىنسىي تەلەپ. ② جىنسىي تەلەپ.
 abbās. s. ar. قوپال، يىرىك، تىرىك، بىرىنى قاتتىق (ئادەم).
 abd. is. asm. قۇل، بەندە.
 abdal¹. is. ① شىمالىي ئافغانىستاندىكى بىر تۈرك قوۋمى. ② ئاناتولىي كۆچمەنلىرى.
 abdal². is. ئابدال (قەدىمدە دەرۋىشلەرگە بېرىلگەن نىام):
 «Abdalın karnı doyunca gözü pabucundadır — ئابدالنىڭ قارىنى تويغۇچە كۆزى كەشىدىدۇر (يولدا بولۇر)».
 abdomen. is. lat. anat. قورساق.
 abdominal. s. fr. قورساق بىلەن مۇناسىۋەتلىك، قورساققا ئائىت.
 abe. ünl. ھەي:
 «Abe kardeş buraya bak ھەي قېرىنداش بۇ يەرگە ياق».
 abeci. s. ئەخمەق، مۆڭ، مەتە، دۆت:
 «Buraya bak abeci — بۇ يەرگە قارىت — خىنا مەتە».
 abes. s. ar. ① ئەقىلغە سىغماس. ② پىتە - پاسات، سەپسەتە. ③ كېرەكسىز، ئورۇنسىز، بىكار:
 «Abesle uğraşmak — كېرەكسىز ئىش بىلەن ئاۋارە بولماق».
 abı·hayat. is. far. ar. ھايات سۈيى، ئەپسانىلەردە سۆزلەنگەن سۇ.

ab · kevser. is. far. ئابۇ كەۋسەر
(جەننەتتىكى كەۋسەر دەرياسىنىڭ سۈيى).

abi · revan. is. far. ئابى رەۋان
قىمىتى سۇ.

abıru. far. شەرەپ، نومۇس، ئابىروي،
خاسىيەت، پەزىلەت.

abi · zülal is. far. سۈزۈك سۇ، تەم
لىك سۇ.

abi¹. is. fa. زىيارەت ۋاقتىدا كىيىپ
دىغان رەسمىي تون.

abi². is. ئاكا، ئاغا.

abide. is. ar. ئابىدە (بىر ئادەم ياكى)
ۋەقەنىڭ خاتىرىسىنى ئەسلەتمەك ئۈچۈن

ئويۇپ ئورنىتىلغان ھەيكەل ياكى مىنار
(ئەسەر).

ئۇلۇغلار ئابىدىسى — «Büyükler abidesi»

«ھۆرمەت ئابىدىسى» — Özgürlük abidesi

① ئابىدىگە ئوخشىغان، **abidevi.** s. ar.

ئابىدىگە ئائىت، ئابىدىنى ئەسلىتىدىغان،

ئابىدىدەك. ② — بەك چوڭ، تولىمۇ

ئېگىز.

abidin. is. s. ئىبادەت قىلغۇچىلار.

abis. is. fr. ئابىس (9000 مېتىردىن

ئارتۇق دېڭىز چوڭقۇرلۇقى).

abit. s. ar. چوڭقۇنخۇجى، ئىبادەت

قىلغۇچى.

abla. is. ھەدە، ئاچا، ئايلا.

① يۇمىلاق، ياپىلاق **ablak.** s. ar.

② قوپال، زور، ئەخمەق قىيا.

پەتتە (يۈز).

ئابلانیا (ئۇزۇنلۇقى 150 **ablatya.** is.

كەڭلىكى 10 غۇلاچ كېلىدىغان بىر خىل

بېلىق تۇتىدىغان تۈز).

مۇناسىۋەتنى ئۆز مەك، **abluka.** is. it.

ئېمبارگو.

«Emperyalistlerin ablukasi bizihç
korkutamadı — جاھانگىرلارنىڭ

ئېمبارگوسى بىزنى زادىلا قورقۇتالمىدى.»

abolisyonizm. is. fr. ئابولىسئونىزم

(قۇللۇق تۈزۈمىنى ئېلىپ تاشلاش

تەزەپدارلىرىنىڭ يولى).

abone. is. fr. ئابۇنە (گېزىت ۋە ژۇرنىل)

نالارنىڭ مۇشتىرىسى).

① ئۇزۇن بولمىغان، **abortif.** s. fr.

يېڭى باشلانغان (كېسەل). ② قۇرامىغا

يەتمىگەن، بارامىغا يەتمىگەن.

③ تۇغدۇرۇش دورىسى، تۇغدۇرۇش

يولى.

ئابرا (تارازا ۋە جىڭنى تەڭ **abra.** is.

شەش ئۈچۈن يېنىك تەرىپىگە قويۇلغان

ئېغىرلىق).

قىسىم، تۇغماس. **abraz.** s.

abstre. s. Soyut.

ياپىز (چۆچۈش ۋە قورقۇش ئىلمىقى).

ياپلىرى — «**Abu neler olayormuş**

لېمىلەر بولۇپ كەتكەندۇ»

ئىنقىلىم شارائىتلىرى، **abuhava.** is.

كىلىمات.

ئەقىلغە ۋە مەنىگە **abuk sabuk** s. z.

قىغە ئۇيغۇن بولمىغان، ئويلانماي

سۆزلەنگەن: «**Abuk sabuk sözler** —

ئەقىلغە ئۇيغۇن بولمىغان سۆزلەر».

قوپال، كېلەقسىز، ئاڭسىز **abullabut.** s.

(ئادەم).

① ئالدىراپ — تېنەپ **abur cubur.** s.

يېپىلگەن نەرسىلەر. ② سەپسەتە ③ قالايمى

چىقان.

«**Çocuklara abur cubur yedirmek** —

بالىلارغا

ئالدىراپ — تېنەپ يېتىلدۈرۈشتىن

ساقلىنىش لازىم. ② چاققانلىق.

abus. s. ar. ① سېۋرۇن (ئادەم). ② تۈرۈك چىراي (چىرايىنى تۈرۈۋالغان).

acaba. z. ئەجەبا، بەللى (قىزىقىش ۋە ھەيران قىلىشنى بىلدۈرىدۇ): ئەجەبا — «Acaba gelecek mi? — كەلگىدەكمۇ؟»

acaibat, - tı. is. ar. ① ئاجايىپ ۋە ھەيران قالارلىق نەرسىلەر. ② ئىچىگە پاتماس، شوخ. ③ يېڭى: «Eskisi olmayanın acarı olmaz — كۈنىسى يوقنىڭ يېڭىسى بولماس.»

acayip, - bi. s. ① ئاجايىپ — غارايىپ، ② ئاجايىپ ھاۋا. «Acayip hava — غەيرىيلىك، ③ ئاجايىپلىق، ياتلىق: «Bunda bir acayıplik varmı? — بۇنىڭدا بىر غەيرىيلىك بارمۇ؟»

acelâ acayip. s. ar. بەكمۇ يات، كۈلكىلىك.

acele. is. ar. تېزلىك، چاپسانلىق، چاققانلىق: بۇ ئىش — «1. Bu iş biraz acele ister — بىر ئاز چاققانلىقنى خالايدۇ. 2. Acele işe şeytan karışır — دىراش ئىشقا شەيتان ئارىلىشىدۇ.»

acele acele. z. تېز — تېز، چاققان — چاققان.

aceleci. s. ① ئالدىراقسان. ② چاق — قان.

acelecilik, - gi. is. ① ئالدىراقسانلىق.

aceleleştirmek. تېزلەتمەك.

acelesiz. s. مېس — مېس، غەم يېمەس: «Bu acelesiz adamdır — بۇ مېس مېس بىر ئادەم.»

acem¹. is. ar. ① ئەجەم. ② ئىلىك. رىددىن ئىرانلىقلارغا بېرىلگەن نام.

acem². is. ar. ئەجەم (تۈرك مۇزىكىسىدا «m» نوتىسىغا يېقىن پەدە).

acemce. is. پارىسچە.

acemi. s. ar. ① ئىشنىڭ يېڭى ئەھلى، يېڭى ئۆگەنگۈچى. ② خام، يات: «1. Acemi bir marangoz — ئۆگەنچۈك ياغاچچى. 2. O zaman ben bu şehrin acemi-siydim — ئۇ زامان مەن بۇ شەھەرگە يات ئىدىم.»

Acemi. is. s. ① ئىرانلىق. ② ئەرەبلەر. ئۈچۈن يات مىللەت. ③ نادانلىقتىن ئوبدان سۆز قىلالىمىغان. ④ تىلسىز، گاچا.

acemileşmek. بىلىم ۋە تەجرىبىسى ئۆستىدە ماھىرلىقىنى كۆرسىتەلمەسلىك.

acemilik, - gi. is. خاملىق، تەجرىبىسىزلىك.

Acemistan. is. ئەجەمىستان (ئىراننىڭ قەدىمكى ئاتىلىشى).

acemkürdi. is. ar. far. تۈرك مۇزىكىسىدا مۇرەككەپ بىر مۇقام.

acem . perest. s. ① ئەدەبىياتتا ئىران تەقىلىدچىسى. ② ئەدەبىيات — سەنئەتتە ئىرانپەرەست.

acente. is. it. ئىش باشقۇرۇش ئورنى: «İş bulma acentesi — ئىش تېپىش ئورنى.»

ئاجىزلار، كۈچسىزلەر، aceze. is. ar. مادارسىزلار.

① ئاچچىق. ② ئاغرىق. ③ aci¹. is. ئۆچ، ئىنتىقام؛

«1. Bu kırmızı biber çok acıdır — بۇ قىزىل لازا بەك ئاچچىق ئىكەن.

2. Diş acısı — چىش ئاغرىقى.

3. Ulusunacını unutmamalıyız — مىل- لەتنىڭ ئۆچىنى ئۇنتۇپ قالماستىن كېرەك.»

① ئېچىنىشلىق. ② ئاچچىق: aci¹. s. «ئېچىنىشلىق تۇرمۇش. — Acı hayat — ئاجايىپ نەرسە، ئاز acibe. is. ar. ئۇچرايدىغان تاڭسۇق نەرسە.

① ئاغرىق. ② ماتەم. acık,—ğı. is. ماتەم تۇتماق. acıklanmak.

① ئېچىنىشلىق. ② ماتەملىك، acıklı. مۇسبەتلىك: ئېچىنىشلىق — 1. Acıklı hikaye — ھېكايە.

«مۇسبەتلىك ئانا. — 2. acıklı anne — ① ئېچىرقىماق. ② ھەۋەس. acıkmak. لەنمەك، تەلپۈنمەك.

① ئاچ قويماق. ② ئىشت. acıktırmak. ھاسنى قوزغىماق.

ئاچچىق بولماق: acılanmak. ئاغزىم ئاچچىق — Agzım acılandı — بولدى.»

① ئاچچىق كىرمەك. ② ئاچ. acılaşmak. چەقىنى كەلتۈرمەك. ③ بەتنام لاشماق؛

«1. Biberler kızardıkça acılaştı — لازىلار قىزارغانچە ئاچچىقلاشتى.

2. Mehmedin konuşması biraz sonra acılaştı — مەھمەتنىڭ سۆزى بىر ئازدىن كېيىن بەتناملاشتى.»

ئاچچىق: acılı¹. s. «Makarnanın biraz acılısını seviyorum — ئۆگرە ئاشنىڭ ئاچچىقراق بولۇشىنى بەك ياخشى كۆرىمەن.»

① ئاچچىق بولغان. ② acılı². s. ماتەملىك، غەمكىن.

① قاتتىق ئاغرىماق، ② ئېچىن. acımak. ماق، ئىچى ئاغرىماق؛

«1. Dokunma, kolum acıyor — تەگمە، قولۇم ئاغرىۋاتىدۇ.

2. Bu felaket zedelere çok acıdım — بۇ ئاپەتكە ئۇچرىغانلارغا بەك ئىچىم ئاغرىدى.»

باغرى قاتتىق، تاش يۈرەك. acımaz. s. ئېچىندۇرماق: acındırmak.

«Herkesi kendisine acındıracak söz söyledi — ھەر كىمنى ئېچىندۇرىدىغان سۆز قىلدى.»

ئېچىنماق، كۆڭلى يېرىم acınmak. بولماق.

ئېچىنماق، مەرھەمەت acırgamak. قىلماق.

ئاغرىتماق: acıtmak. قولۇمنى — Kolumu acıttınız — ئاغرىتتىڭىز.»

acıl. s. ar. جىددىي، تېز، چاپسان.

acılane. z. ar. جىددىيلىك بىلەن، تېزلىك بىلەن.

ئاچايىپ، غارايىپ، يات، acip. s. ar. باشقىچە.

ئىجارىچى. acir. s. is.

ئاچىزلىق، كۈچسىزلىك: aciz,—czi¹. is. ar. «Onu işe alırken acizine dikkat etmediniz mi? —

ئۇنى ئىشقا ئالغاندا ئاجىزلىقىغا
دېققەت قىلىدىغىزمۇ؟»

① قولى قىس، كەمبەغەل. ar. aciz². s.
② ئىقتىدارسىز:

«Bunu anlatmaktan acızım —
بۇنى چۈشەندۈرۈشكە ئاجىزمەن.»

ياۋا ئالما is. bot. acuk, — ğu.
(تۈركىيىدە)

ئالدىراقسان، s. ar. acul, — lü.
ئىچى كۈچلۈك.

قېرى موماي، سەت is. ar. acuze.
ۋە قىلىقسىز خوتۇن.

① ئاچ (قورسىقتى). ② كەم s. aç.
بەغەل، يوقسۇل. ③ ئاچكۆز:

«1. Aç ne yemez, tok ne demez —
ئاچ نېمە يېمەيدۇ، توق نېمە دېمەيدۇ.

2. Aç esner, tok geçirir —
ئاچ ئەسنەر، توق كېكىرەر.»

پۇراقسىز، ئەمما is. yun. açalya.
رەڭگارەڭ گۈل ئاچىدىغان ئۆسۈملۈك.

① ئاچقۇچ، كىلىت. is. açar.
② ئىشتىھا ئاچىدىغان نەرسە.

ئاچكۆزلۈك، توپچاس، s. açgözlü.
توپىمغۇر.

ئوچۇق. is. açı.

① ئاچقۇچى. ② تاموژنا s. açıcı.
خىزمەتچىسى:

«İştah açıcı — ئىشتىھا ئاچقۇچى.

① ئوچۇق. ② يىراق يەر. is. açık'.
③ دېڭىز ياقىسىغا يېقىن يەر. ④ بوش

ئورۇن، قۇرۇق ۋەزىپە. ⑤ ھېساباتتا
سالدۇ:

«1. Eri açıkta bırakma, kedi
kapar — گۆشنى ئوچۇق قويما، —

مۈشۈك يەيدۇ.

2. Tren yolu şehrin açığından
geçer — چوپىز يولى شەھەرگە

يىراق يەردىن ئۆتىدۇ.

3. Açıklara kimse alınmıya-
cak — قۇرۇق ۋەزىپىگە ھېچكىم
قويۇلمايدۇ.»

① ئوچۇق، ② توسالغۇسىز. s. açık'.
③ كەڭ. ④ يالاڭباش، يالماڭ.

⑤ ئىشنى يۈرگۈزۈۋاتقان، ئوچۇق،
ئېچىقلىق. ⑥ چۈشەنمىشلىك، ئېنىق.

⑦ ئاشكارا:

«1. Açık pencere — ئوچۇق دېرىزە.
2. Yol açık değil — يول ئوچۇق

ئەمەس.

3. Açık meydan — ئوچۇق مەيدان.

4. Başı açık — يالاڭباش.

5. Açık fabrika — ئوچۇق فابرىكا

(ئىشنى يۈرگۈزۈۋاتقان).

6. Açık cümle — چۈشەنمىشلىك،

ئېنىق جۈملە.

7. Bu adamın her işi açıktır —

بۇ ئادەمنىڭ ھەربىر ئىشى ئاشكارا.»

① يوشۇرماستىن، ئاشكارا، z. açıkça.
چۈشەنمىشلىك قىلىپ، ② سەمىمىيەت

بىلەن، سەمىمىي تۈردە:

«Düşüncenizi açıkça söyleyin —

پىكىرىڭىزنى ئوچۇق سۆزلەڭ.»

ئاشكارىسى، ئېنىقى. z. açıkçası.

ھايانكەش. is. s. açıkçı.

ئۇستات، قۇۋ، قىرت. s. is. açığöz.

ئاخبارات، خىتابنامە، is. açıklama.

«Görüşmelerden sonra

her hangi bir açıklama

yapılmadı — سۆھبەتتىن كېيىن،

ھېچقانداق بىر بايانات ئېلان قىلىنمىدى.»

açıklamak. بىلدۈرمەك، ئۇقتۇرماق،

چۈشەندۈرمەك، ئىزاھ بىەرمەك:

«Bakan bu konuda açıklamada bulundu — مىنىستىر بۇ مەسىلە

ھەققىدە ئىزاھات بەردى.»

① **açıklar.** is. تانزىمات زامانىدا

ئىشسىز قالغان ئوفىتسېرلار. ② ئوسمان

پادىشاھلىقى زامانىدىكى تۇرۇش

پاراخوتى. ③ خاتا ھەرىكەتلەر.

① **açıklayıcı.** s. ئايدىڭلاشقۇچى،

تولۇقلىغۇچى، ئىزاھ بەرگۈچى، شەرھ

لىگۈچى. ② باياناتچى.

① **açıklık, - ğı.** is. مەيدان. ②

مۇساپە، ئارىلىق. ④ سۇس (رەڭ).

⑤ ئېچىلىپ قېلىش. ⑥ بوشلۇق:

«1. İki arkadaş arasındaki uzun

yıllık açıklık sona erdi —

ئىككى قېرىنداش ئوتتۇرىسىدىكى ئۇزۇن

يىللىق يىراقلىق تۈگىدى.

2. Çocuklar evin yanındaki

açıklıkta oynuyorlar — بالىلار

ئۆيىنىڭ يېنىدىكى مەيداندا (ئوچۇقچە

لىقتا) ئويناۋاتىدۇ.

3. Göğsü açık kadın — كۆكسى

ئېچىلىپ قالغان ئايال.»

① **açıkta.** z. ② ئوچۇقتا، ئۇزاقتا. ③

ئىشسىز:

«Açıkta kaldım — ئىشسىز قالدىم.

① **açıktan.** z. ئىشلىمەستىن، بىكار.

② يىراقتىن، ئۇزاقتىن. ③ ئاشكارا:

«Açıktan para kazanmak —

ئىشلىمەي تۇرۇپلا پۇل ئىپىماق.»

① **açılış.** is. ئېچىلىش. ② خىزمەتكە

چۈشۈش:

«Bir çiçeğin açılışı — بىر گۈلنىڭ

ئېچىلىشى.»

① **açılmak.** ئېچىلماق. ② ياخشىلانماق.

③ ئۇزاقلاشماق. ④ ئەركىنلەشمەك.

⑤ باشلىماق:

«1. Sandık açıldı — ساندۇق

ئېچىلدى.

2. İlâç içince açıldı — دورا ئىچىش

بىلەنلا ياخشىلاندى.

3. Gemi epey açıldı — پاراخوت

خېلىلا ئۇزاقلاشتى.

4. Konferansçi gittikçe açıldı —

دوكلاتچى بارا - بارا ئەركىنلەشتى

(ئېچىلدى).

5. Okullar buyıl erken açıldı —

مەكتەپلەر بۇ يىل بالدۇر ئوقۇش

باشلىدى.»

açım. is. ئېچىلىش، ئېچىلىش مۇراسىمى،

ئېچىم:

«Dün resim sergisinin açımı

yapıldı — تۈنۈگۈن رەسىم كۆر -

گەزمىسىنىڭ ئېچىلىش مۇراسىمى

ئۆتكۈزۈلدى.»

① **açımlamak.** ② باھالىماق. ③

قىلماق.

① **açın.** is. ② كەشپ. ③ قەلەم.

açındırmak. تۈزلىمەك.

açınmak. تەرەققىي قىلماق، راۋاجلانماق.

açınsama. is. بىر يەرنىڭ خۇسۇسىيەت -

لىرىنى بىلىش ئۈچۈن تەتقىق قىلىش.

① **açış.** is. ② كىرىش،

باشلانغۇچ:

① **açki.** is. رەندىلەش، پارىلدىتىش،

پەردازلاش. ② توم سۈمبە. ③ ئاچقۇچ،

كىلىت.

açkıcı. is.s. پەردازچى.

پەردازلىماق، پارىلدا تاق. **açkılmak**.
 ئاچلىق، ئاچارچىلىق: **açlık**, - ğı. is.
 «Eski Çinde halk açlık içinde geçiniyordu — كونا جۇڭگودا — خەلق ئاچلىق ئىچىدە تۇرمۇش كەچۈرەتتى.»

① ئېچىش. ② ئېچىلغان بوز. **açma**. is.
 يەر. ③ كىرىش - چىقىش يېرى. ④
 يېڭى تۈزلەنگەن يەر.

① ئاچىماق. ② كېڭەيسەك. **açmak**.
 ③ ياراشماق. ④ ئېيتماق. ⑤ يارماق.
 ⑥ كەرمەك. ⑦ ئۇچلىماق. ⑧ قېنىق
 لاشتۇرماق:

1. Kitabı açmak — كىتابنى ئاچماق.
 2. Meydanı açtılar — مەيداننى
 كېڭەيتتى.

3. Bu elbise sizi açtı — بۇ
 كىيىم سىزگە ياراشتى.

4. Burası beni açmadı, başka yere gedelim — بۇ يەر
 ماڭا ياراشمىدى، باشقا يەرگە كېتەيلى.

5. Bana sırrını açtı — ماڭا
 سىرنى ئېيتتى.

6. Hastanın karnını açmak —
 ئاغرىقنىڭ قورسىقىنى يارماق.

7. Bacaklarını açmak — پۇتىنى
 كەرمەك.

8. Kalem açmak — قەلەم ئۇچلىماق.

9. Bu buyayı biraz daha açmalı —
 بۇ بويىقىنى تېخىمۇ قېنىقلاشتۇرۇش
 كېرەك.

سوپۇن قاتارلىق **açmalık**, - ğı. is.
 كىر چىقىرىدىغان نەرسە.

① تۇيۇق يول، قىيىن. **açmaz**. is.
 ② ھىيلە، قەست. ③ كىنايە

ۋە تەنە سۆز:

تۇيۇق يولغا — **Açmaza düşmek**
 كىرىپ قالماق.

① قىيىن. **açmazlık**, - ğı. is.
 ② ئاغزى چىڭ، سىز ساقلاش.

ئاچراشماق، يىراقلاشماق. **açraşmak**.
 ئاچتۇرماق. **açtırmak**.

① ئات، ئىسىم. ② شۆھرەت، نام. **ad**. is.
 ① ئارال. ② يول ۋە سۇ. **ada**. is.

ئوتتۇرىسىدىكى قۇرۇقلۇق:

«Tayvan Çinin bir adasıdır —
 تەيۋەن جۇڭگونىڭ بىر ئارىلىدۇر.»

ئەدەبلەر، يوسۇنلار. **adab**. is. ar.
 («ئەدەب» نىڭ كۆپلۈكى).

كىچىك ئارال. **adacık**, - ğı. is.
 لۈكچەك مىجەز، ئافى. **adadiyoz**. s.

مىجەز.

ھەدىيە، ئاتاق. **adək**, - ğı. is.
 بېغىشلىما:

«Bu koyun benim adağımdır —
 بۇ قوي مېنىڭ ھەدىيەم.»

ئايغى چىقىماق، مېڭىشقا
 باشلىماق. **adaklamak**.

① نىشانى (ئوغۇل - قىزلار. **adaklı**. s.
 ② مازارغا ھەدىيە سۇنغۇچى.

تۇغما بارماقسىز. **adaktıl**. s. fr.
 مۇسكۇل. **adale**. is. ar.

① ئادالەت. **adalet**, - ti. is. ar.
 ② ئەدلىيە ئورگىنى:

«1. Adalet insan toplumunun
 ئادالەت ئىنسانلار —
 جەمئىيىتىنىڭ ئاساسىدۇر.

2. Suçlular adaletin pençesinden
 جىنايەتچىلەر —
 ئەدلىيەنىڭ قولىدىن قېچىپ

قۇتۇلالمايدۇ. «
adaletli. s. ar. ئادىل، ئادالەتلىك؛
 «Adaletli bir hüküm — ئادىل
 بىر ھۆكۈم.»
adaletsiz. s. ئادالەتسىز؛
 «Adaletsiz karar — ئادالەتسىز
 قارار.»
adaletsizlik, - ği. is. ئادالەتسىز-
 لىك، ھەقسىزلىق؛
 «Bu işte bir adaletsizlik var —
 بۇ ئىشتا بىر ھەقسىزلىق بار.»
adalı. s. is. ئاراللىق، ئارال ئاھالىسى.
adali. s. ar. قابىل.
 ① ئادەم، ئىنسان. ② ئەر
 كىشى. ③ ئالىيجاناب كىشى. ④ خىزمەتچى،
 مالاى. ⑤ تەربىيىلىك، بىلىم
 ئەھلى. ⑥ ياخشى مېجەزلىك؛
 «Hiç adamı olmadığı için işlerini
 kendi görüyor — خىزمەتچىسى
 بولمىغانلىقى ئۈچۈن ئىشنى ئۆزى
 قىلىۋاتىدۇ.»
 ① سەدىقە، قۇربانلىق. **adamak.**
 ② ئاتىماق، بېغىشلىماق، تاپشۇرماق؛
 «Kendimi vatana adadım —
 ئۆزۈمنى ۋەتەنگە ئاتىدىم (تاپشۇردۇم).»
adam · akıllı. s. z. تولۇق، مۇكەممەل،
 ياخشى، ئوبدان؛
 «Adamakıllı bir ev — راسا ئوبدان ئۆي.»
 ① ئادەمدەك. ② ئادەم
 جەھەتتىن؛
 «1. Adamca konuş, dinliyelim —
 ئادەمدەك سۆز قىل، ئاڭلايلى.
 2. Rakiplerimiz adamca bizden
 üstündür — دۈشمەنلىرىمىز ئادەم
 جەھەتتىن بىزدىن ئۈستۈن.»

بىچارە. **adamcağız.** is.
 «Adamcağız daha ne yapsın —
 بىچارە يەنە قانداق قىلسۇن.»
adamcasına. z. → **Adamca.**
adamcıl. s. ئادەمدىن ئۆركىمەيدىغان،
 ئادەمگە ئۆگەنگەن.
adamlık, - ğı. is. ئادەمگەرچىلىك،
 ئىنسانغا لايىق ھال ۋە ھالەت؛
 «Senin bu yaptığının adamlığa
 sığarmı? — سېنىڭ بۇ قىلغانلىرىڭ
 ئادەمگەرچىلىككە سىغامدۇ؟»
adam · otu. is. ئادەمگىياھ، رەنسىپك،
 ئادەم ئوتى، سىغۇن.
 ① ياردەمسىز. ② ئەرسىز،
 ئېرى يوق، تۈل.
adanmak. ئاتانماق.
 ① ئەدەبلەر («ئەدەب» نىڭ
 كۆپلۈكى). ② قائىدە، يوسۇن، يول.
adaptasyon. is. fr. ئاداپتاسىيون
 (غەيرىي بىر تىلدا يېزىلغان ئەدەبىي
 ئەسەرنى يەرلىك ئۇسۇلغا ئۇيغۇن
 ئۆزگەرتىپ تەرجىمە قىلىش).
adaş. is. ئىسىملىرى ئوخشاش بولغان
 لارنىڭ ھەربىرى، ئاتداش.
âdât. is. ar. ئادەتلەر («ئادەت» نىڭ
 كۆپلۈكى).
adatmak. بېغىشلاتماق.
adavet, - ti. is. ar. ئاداۋەت.
aday. is. نامزات.
adaylık, - ğı. is. نامزاتلىق.
addetmek. ھېسابلىماق، تونۇتماق؛
 «Sizi yabancı addetmiyeceğiz —
 سىزنى چەت ئەللىك دەپ تونۇمايمىز.»
add · olunmak. ar. ھېسابلانماق،
 تونۇلماق؛

«Geç kalan gelmemiş addolunur —
كەچ قالغان كەلمىگەن دەپ تونۇلدۇ.»
aded. s. ar. سان، ئەدەت، دانە: «Adedi çoktur —
«سانى كۆپ.»
âdem. is. ar. ئادەم ئەلەيھىسسالام، تۇنجى پەيغەمبەر.
âdem. is. ar. يوقلۇق، بولۇشسىزلىق: «Ademi iktidar —
«ئىقتىدارسىزلىق.»
âdemiyyet, - ti. is. ar. ئىنسانلىق، ئىنسانلىق ھالى.
âdem - oğlu. is. ئىنسانلار، ئىنسان بالىسى.
âdermi, - yi. is. fr. قېپى يوقلۇق، تېشى يوقلۇق.
adet, - ti. is. ar. سان، دانە: «On adet kalem —
«ئون دانە قەلەم.»
âdet, - ti. is. ar. ① ئادەت، ئۆرپ - ئادەت، مىجەز. ② قائىدە - يۈرۈش.
③ ھەيز، ئادەت كۆرمەك:
«1. Çok konuşmak onun adetidir —
كۆپ سۆزلەش ئۇنىڭ ئادىتى.
2. Memleketin adetlerine saygı gösterilmelidir —
يۇرتىنىڭ قائىدە - يۈرۈشلىرىگە ھۆرمەت قىلىش لازىم.
3. Adet görmek — «ئادەت كۆرمەك.»
âdeta. z. ar. ئادەتتىكىدەك: «Âdeta karnım acıktı —
دەكلا قارىم ئاچتى.»
adım. is. قەدەم، چامدام: «1. Adım atmak —
قەدەم تاشلىماق. 2. Bir adım ileri, iki adım
geri — بىر قەدەم ئالغا، ئىككى قەدەم
ئارقىغا.»
adımlamak. ① قەدەملىمەك، چامدىماق.

② مەقسەتسىز، يۈرمەك، مەقسەتسىز
ئايلىنىماق.
① ئاددىي. ② ئاددىيلىق. adi. s. ar.
ئادالەت، خالىملىق. adil. is. ar.
① ئادىل، خالىس. adil. s. ar.
② ئادالەتلىك، ھەققانىي.
âdilâne. z. ar, far. ئادالەتلىك، ئادىلانە.
«Mahkemenin kararı âdilânedir —
مەھكىمىنىڭ قارارى ئادىلدۇر.»
âdilik, - ği. is. ar. ئاددىيلىق.
adillik. → Adalet.
aditon. is. ئادىتون (رۇم ئىبادەتخانىسى -
لىرىدىكى مەخسۇس ھۇجرا).
adlandırmak. ئات بەرمەك، ئاتىماق:
«Beni kahraman adlandırdı —
مېنى قەھرىمان ئاتىدى.»
adlanmak. ئاتانماق، ئىسىم بېرىلمەك،
ئات قويۇلماق:
«Ben örnek adlandım —
نەمۇنىچى ئاتالدىم.»
① ئىسىملىك، ئاتلىق. adlı. s.
② مەشھۇر، تونۇلغان، ئاتاقلىق:
«Ahmet adlı biri geldi —
ئىسىملىك بىرى كەلدى.»
adli. s. ar. ئەدلىيەگە ئائىت.
adliye. is. ar. ئەدلىيە، سوت ئورگىنى.
adliyecisi. is. ar. سوتچى.
administratör, - rü. is. fr. رەھبەر،
باشلىق، يولباشچى.
adres. is. fr. ئادرېس، تۇرالغۇ:
«Mektup adresleri, açık yazıl-
malı — خەتنىڭ ئادرېسى ئوچۇق —
يېزىلىشى لازىم.»
adresgraf. is. fr. ئادرېسگراف (ئاد -

رېس بېسىش ماشىنىسى).
 ① ئاتسىز، ئىسىمسىز، ئىسمى *adsız. s.*
 يوق. ② تونۇلمىغان، مەشھۇر بولمىغان،
 نامى چىقمىغان.
 (ئۈزۈك *adsız . parmak, - ğı. is.* سالىدىغان) بارماق.
 دۈشمەن. *adu. is. ar.*
 ئات بېرىش (ئىلگىرى *ad . verme. is.*
 تۈركلەردە بىر يىگىتكە ئوبدان ئىش
 قىلغانىدىن كېيىن جامائەت تەرىپىدىن
 ئات (ئىسىم) بېرىلەتتى ۋە كىچىك
 چېغىدىكى ئېتى ئەسلى ئېتى بولۇپ
 ئاتالمايتتى).
 ئايرودرۇم، ئايروپىلان *aerodrom. is. fr.*
 ئىستانسىسى.
 توك ۋە ھاۋا بىلەن *aeroterapi. is. fr.*
 داۋالىنىش.
 ① كەچۈرۈم، ئەپۇ. *af, - ffi. is. ar.*
 ② خىزمىتىدىن بوشىتىش:
 «1. Rahatsızdım geledim,
 affımı dilerim — مەن بولغاچ كېلەلمىدىم،
 كەچۈرۈم سورايمەن.
 2. Bakan sizi memuriyetinizden
 affediyor — مەن بىزنىڭ سىزنى
 ۋەزىپىڭىزدىن بوشىتىدۇ.»
 ① شوخ، ئومىق *afacan. s. far.*
 (بالا). ② ئەقىللىق، دانا.
 شوخلۇق. *afacanlık, - ğı. is.*
 يۈرەك سوقۇش، دەم *afakan. is. ar.*
 سىقىلىش، ئىچى پۇشۇش.
 ① مەنسىز، قۇرۇق (سۆز). *afakî. s.*
 ② غۇرۇرسىز.
 ھەيران بولماق، چۆچۈمەك، *afallamak.*
 ھەردۇقماق.
 ھەيران قالدۇرماق، *afallaştırmak.*

چۆچۈتمەك، ھەردۇقۇرماق.
 چار (دانلىق زىرائەتنىڭ). *afara. is.*
 ئاپەتلەر («ئاپەت» نىڭ *afat. is. ar.*
 كۆپلۈكى).
 ① ئاپىرىن. ② تەقدىرنامە *âferin. far.*
 (ئوقۇغۇچىلارغا بېرىلگەن).
 ھايانكەش. *aferist, - ti. is. far.*
 ① بالا، ئاپەت. *âfet, - ti. is. ar.*
 قازا. ② بەك گۈزەل ئايال ياكى قىز.
 ئاپەتكە يۈزلۈققان، ئاپەت *âfet . dide. s.*
 كۆرگەن.
 ئاپەتكە، بالا *âfet . zade. s. ar. far.*
 قازاغا ئۇچرىغان، ئاپەت زەدە.
 ① كەچۈرگەيسىز، ئەپۇ *affedersiniz.*
 قىلغايىسىز. ② رۇخسەت قىلىڭ:
 «Affedersiniz size bir şey soruya
 cağım — رۇخسەت قىلىشىڭىز، سىزدىن
 بىر نەرسە سورىماقچىمەن.»
 كەچۈرمەس، ئەپۇ قىلماس: *affetmemek.*
 «Babası oğlanının büyük kusu-
 runu affetmez — ئاتىسى ئوغلىنىڭ
 چوڭ كەمچىلىكىنى كەچۈرمەيدۇ.»
 ① كەچۈرمەس، ئەپۇ *affetmez. s.*
 قىلماس. ② ھەرھەمەتسىز.
aff . eylemek. → Affetmek.
 كېسەلنى سوغۇق *affoziyon. is. fr.*
 ياكى ئىسسىق سۇ بىلەن داۋالاش ئۇسۇلى.
 ① ئافغان، ئافغان مىللىتى. *Afgan. öz. is.*
 ② ئافغانچە.
 ① ئافىي. ② جاكا. *afi. is. yun.*
 ئىپپەتلىك، نەمۇسلۇق. *aff. s. ar.*
 پاك — پاكىز، *afifâne. s. ar. far.*
 ساپلىق بىلەن.
 مۇناسىۋەت، دائىر، *afinite. is. fr.*
 ئائىت.

① پلاكات، لوزۇنكا. *afiq. is. fr.*
② رەسىملىك ئېلان.

① ئويۇندا چىدىماسقا
چىقارماق. ② ئابروينىڭ
شىگە قارىماسلىق.

پاش بولماق، ئاشكارا، afişe olmak. بولماق.

afitap, - bi. is. far. ① ئاپتاپ. ② بەك گۈزەل، نۇرلۇق يۈز.

afiyet, - ti. is. ar. سالامەتلىك،
ئېسەنلىك، ساقلىق: — «Afiyet olsun
سالامەتلىك بولسۇن» (تاماق يېۋاتقانلار
ئۈچۈن ياكى تاماق ۋاقتىدا ئېيتىلىدىغان
نازاكەت سۆزى).

قوغلىماق، ھەيدىمەك: **aforuzlamak.**
«Herifi yerinden aforuzlamışlar —
بۇ ئادەمنى ئورنىدىن قوغلاپتۇ.»

Afrika. is. ئافرىقا.
afrodisyak. s. fr. جىنسىي ئىشتىيا-
قنى قوزغايدىغان، جىنسىي ھەۋسىنى
ئاشۇرىدىغان.

afsun. is. far. سېھەر، تەلەسم، ئازايىم،
ئازۋاق، ئەيسۇن.

afsunu. is. سہیرچی، ٹہپسۇنچى،
ٹارۋاقچى.

ئەپسۇن ئوقۇماق. afsunlamak.
دوست، ئاداش، ئاشنا. aftos. is. yon.
ئەھمىيەتسىز، aftos . piyos. is. yon.
قىممەتسىز.

afyon. is. far. نەپيۇن:
«Afyon savaşı — نەپيۇن ئۇرۇشى»

afyoncu. is. → Afyonkeş.
afyon · keş. is. ar. ئەپيۇنكەش.
ئەپيۇن جەككۇچى.

① تەركىبىدە ئۇيغۇن بولغان. s. afyonlu.

② ئەپسۇن يۇتقان (بىرى). ③ ئەپسۇن
چېكىپ مەست بولغان، ھوشنى يوقاتقان.
ئاگاھ. is. far.

agalya. is. yon. ئاستا، پەس، ئاۋازسىز.
 agaz. is. far. باشلاش؛
 «Agaz etmek — باشلىماق»

aglossi. is. fr. ① تۇغما گاجا.
 ② سۆزلىمەلىك.

agon. is. yon. ئاگون (تەنھەرىكەتچىلەر
ۋە ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر ئارىسىدا
بولدىغان مۇسابىقە).

agoni. is. fr. جان ئالمىشى.
agronom. is. fr. ئاگرونوم (يېزا ئىگىلىك مۇتەخەسسىسى).

agronometri. is. fr. ئاگرونومېتر
(پەرىنەك كۆچمىنى ئۆلچەش بىلىمى).

agronomi. is. fr. ئاگرونومىيە (يېزا
ئىگىلىك ئىلمى).

aguçuk. is. سُرُت بُيُمدِغان بالا.
aguş. is. far. قۇچاق.

ag. is. ① تور. ② ئاغ (ئۇستان ئېغى). ③ توزاق:

«1. Balık ağı — بېلىق تورى.
2. Ağa düşmek — «تورغا چۈشمەك».

① ئاغا. ② ئاكا، تاغا، چوڭ
ئاكا. ③ باي؛

«Ağa evde mi? — «Ağa ئۆيۈڭدەمۇ؟
 ağa · baba. is. دادا، چوڭ ئاتا.
 ağa · bey. is. ئاكا، ئاغا.

ağa · beylik, - ği. is. ئاڭلىق، تاغە
لىق:

«Dogrusu o bana ağa beylik etti
توغرىسىنى دېسەم، ئۇ ماڭا ئاكالىق قىلدى.»

ağaç, - ci. is. ① دەرەخ. ② یاغاچ.
 ③ توقماق, تایاق, تىرەك. ④ یاغاچتىن

ئىشلەنگەن:

- دەرەخ — Ağacınaltında oturmak —
 نىڭ ئاستىدا ئولتۇرماق.
 غوللۇق، ئۆسۈملۈك. ağaçcık, - ğı. is.
 دەرەخ ۋە ئۆسۈملۈكلەردە ağaççıl. s. zool.
 ياشايدىغان (ھايۋان).
 ياغاچ ağaç · kakan. is. zool.
 قۇرتلىرىنى يەپ ياشايدىغان قۇش.
 ① دەرەخ تىكمەك، ئورمان ağaçlamak.
 بەرپا قىلماق. ② كالىتەكلىمەك،
 توقماقلىماق.
 دەرەخلىك ھالغا ağaçlandırmaq.
 كەلتۈرمەك، ئورمانزارلىق قىلماق، باغ -
 ۋاران قىلماق:
 — Bir bahçeyi ağaçlandırmaq —
 باغچىنى مېۋە دەرەخى بىلەن توشقۇزماق.
 دەرەخلىك، دەرەخزارلىق. ağaçlı. s.
 ① دەرەخلىك يەر، ağaçlık, - ğı. is.
 ئورمانلىق، ئورمانزارلىق. ② دەرەخ بىلەن
 قاپلانغان، دەرەخ ۋە ياغاچ قويۇلغان:
 «دەرەخلىك يەر. — Ağaçlık bir yer»
 ① دەرەخقە دائىر، دەرەخ ağaçsı. s.
 تىپىدىن، دەرەخقە ئوخشىغان. ② دەرەختىن
 بولغان.
 Ağaçsı. s. → ağaçsıl. s.
 دەرەخسىزلىنىش، ağaçsızlanma. is.
 دەرەخ تىكمەسلىك.
 ئۆزىنى چوڭ تۇتماق، ağalanmaq.
 يوغانچىلىق قىلماق، مەغرۇرلۇق قىلماق،
 مەغرۇرلانماق، تەكەببۇرلاشماق.
 ① سېخىيلىك، مەرد. ağalık, - ğı. is.
 ② تەجرىبىلىك، پېشقەدەملىك،
 سالماقلىق.
 ئىلگىرى تۈركىيىدە بەزى ağalmata. is.
 ھەيكەللەرگە بېرىلگەن نام.

- ① ئاقما يۇلتۇز. ② ئاسمانغا ağan. is.
 چىقىش، ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈش.
 ئاقىرىۋاتقان، ئاقارغان. ağaran. s.
 ئاقامتۇل، بوز، ئاقامشۇل. ağarık. s.
 ① ئاقىرىش. ② تاڭ ئېتىش. ağarma. is.
 ① ئاقارماق. ② تاڭ ئاتماق، ağarmak.
 ئايدىڭلاشماق. ③ چوڭ بولماق، قېرىماق.
 ④ رەڭگى ئۆچمەك.
 ① ئاقارتماق. ② پارقارتماق. ağartmaq.
 ③ پاكىزلىمەك، تازىلىماق. ④ رەڭگىنى
 ئاچماق.
 مەلھەم، قىيام، قويۇق. ağda. is. ar.
 قىياملاشماق، قويۇقلاشماق. ağdalaşmaq.
 شېكەر قىيام — Şeker ağdalaştı.
 بولدى.
 ① قىيام بولغان، قويۇق ağdalı. s.
 لاشقان، مەلھەم بولغان. ② ئوچۇق بولمى-
 غان، ئوقۇمسىز، تۇتۇق.
 — Mehmet ağdalı konuşuyor —
 مەھمەت تۇتۇق سۆزلەيدۇ.
 كانۋا ۋە ئىلمە قىلىپ ağdani. is.
 ئىشلەنگەن بىر خىل ئاق يىپەك رەخت.
 ① قويۇقلاشتۇرماق. ② ağdırmak.
 قىيايتماق، بىر تەرىپى پەس، بىر تەرىپى
 ئېگىز بولماق. ③ بىر تەرىپى بېسىلىپ
 كەتمەك، بىر تەرىپى ئېغىرلاشماق.
 ئوغا، زەھەر. ağı · ağu. is.
 ① ئېغىل، قوتان. ② ئاي ۋە ağıl. is.
 بەزى يۇلتۇزلارنىڭ ئەتراپىدىكى يورۇقلۇق
 چەمبىرى.
 ① زەھەرلىمەك. ② كۆكتات ağılamak.
 ۋە مېۋە دەرەخلىرىگە دورا سەپمەك. ③
 ئالدىماق، گۈللىماق، يامان يولغا باشلىماق.
 زەھەرلەنمەك. ağılanmaq.

ağılı, ağulu. s. زەھەرلىك، زەھەر قوشۇلغان.
 ağıllamak. ئېغىلغا سولسماق، قوتانغا سولسماق.
 ağım. is. پۇتنىڭ يۈزى.
 ağımlı s. ئۈستى بەكرەك ئېگىز بولغان.
 ağınmak. ئېغىنماق.
 ağır. s. ① ئېغىر. ② قىممەتلىك، قەدىرلىك. ③ يوغان، زور، چوڭ. ④ ئاستا. ⑤ مۈشكۈل، خەۋپلىك، قىيىن:
 «1. Taş ağır bir maddedir — تاش ئېغىر ماددىدۇر.
 2. Ağır hediyeler — قىممەتلىك ھەدىيەلەر.
 3. Ağır tank — چوڭ تانكا.
 4. İş ağır yürüyor — ئىش ئاستا كېتىۋاتىدۇ.
 5. Ağır iş — «قىيىن ئىش»
 ئاستا - ئاستا: ağır - ağır.
 ئات — At ağır - ağır gidiyor — ئاستا - ئاستا مېڭىۋاتىدۇ.
 ağır-başlı. s. سالىق، ئېغىر بېسىق. ① سالىق - başlılık, - ğı. is. لىق، ئېغىر بېسىقلىق. ② بىرىنىڭ ياكى بىر نەرسىنىڭ ئېغىرلىقى ۋە توغرىلىقىغا ئىشىنىدىغانلىق.
 ağırca. z. ① ئېغىرراق. ② ئېغىرلاشماق، يامانلاشماق (ئاغرىق).
 ağırlamak. قىزغىن قارشى ئالماق:
 «Çin halkı Türkiyeli konukları جۇڭگو خەلقى تۈركىيەلىك مېھمانلارنى قىزغىن قارشى ئالدى.»
 ① قىزغىن قارشى ئېلىنماق. ağırılanmak. ② ئېغىر بېسىقلىق قىلماق:
 «Çin halk cumhuriyeti devlet baş-

kanı Türkiyede ağırlandı — جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى رەئىسى تۈركىيىدە قىزغىن قارشى ئېلىندى.»
 ① ئېغىرلاشماق. ② ئېغىر بېسىق بولماق. ③ بۇزۇلۇشقا باشلىماق. ④ ئاستىلاشماق. ⑤ تۇغۇتى يېقىنلاشماق: ئاغرىق (كې) — 1. Hasta ağırlandı — سەل) ئېغىرلاشتى.
 2. Kömür ıslanınca ağırlaşıyor — كۆمۈر نەم بولغانچە ئېغىرلىشىدۇ.
 3. Bu genç gittikçe ağırlaşıyor — بۇ ياش بارغانسېرى ئېغىر - بېسىق بولۇپ كېتىۋاتىدۇ.
 4. Süt ağırlaşmaya başladı — سۈت بۇزۇلۇشقا باشلىدى.
 5. Ayaklarım gitgide ağırlaşıyor — ئايىغىم بارغانچە ئاستىلاپ كېتىۋاتىدۇ.
 6. Hadiçe ağırlandı, doğum evine خەلىپىنىڭ تۇغۇت — kaldırılmalı كۈنى يېقىنلاشتى، تۇغۇت ئۆيىگە ئاپىرىش كېرەك.
 ① ئېغىرلاشتۇرماق. ağırlaştırmak. ② ئاستىلاشتۇرماق:
 «Son siyasi olaylar piyasayı iyiden كېيىنكىكى — iyiye ağırلاştırdı — سىياسىي ۋەقەلەر بازار باھاسىنىڭ ئۆرلىشىنى ئاستىلاشتۇردى.»
 ① ئېغىرلىق، ağırılık, - ğı. is. ② ئاستىلىق. ③ مەسئۇلىيەت. ④ ئۈمىدسىزلىك. ⑤ تۇرغۇنلۇق، يۇمشاقلىق. ⑥ سىقىلىش، ئىچى پۇشۇش:
 1. «Taşın ağırılığı — تاشنىڭ ئېغىرلىقى.
 2. Bütün ailenin ağırılığı omuzumdadır — پۈتۈن ئائىلىنىڭ ئېغىرلىقى ئۈستۈمدە.

3. Bir kaplumbağı yürüyüşü ağırlığıyla yol alıyor — تاشپاق دەك ئاستا مېڭىۋاتىدۇ.

4. Bu işin ağırlığını tek başıma yüklemiş bulunmaktayım — بۇ ئىشنىڭ مەسئۇلىيىتىنى يالغۇز ئۈستۈمگە ئېلىۋاتىمەن.

اڭىش. is. ① ھور چىقىش. ② چىقىش. يۇقىرىلاش، ئۆرلەش.

اڭىت، - تى. is. ① مەرسىيە. ② يىغلاش. بىرىنىڭ ئۆلۈمىنى خاتىرىلەش ئۈچۈن ئۆتكۈزۈلگەن سۆھبەت.

اڭىتلماق. مەرسىيە ئوقۇماق.

① ئېغىز. ② قۇدۇق. is. ③ قېتىم، نۆۋەت. ④ ئوغۇز ۋە يول ئاغزى. ⑤ بىس (پىچاقنىڭ):

«1. Ağızdan çıkanı kulağı işitmez — ئېغىزدىن چىققاننى قۇلىقى ئاڭلىمايدۇ.

2. Ağzına baka kalmak — ئاغزىغا قاراپ قالماق.

3. Ağzına bakmak — ئاغزىغا قارىماق.

4. Ağzı kulaklarına varmak — ئاغزى قۇلىقىغا يەتمەك.

5. Ağzından süt kokmak — ئاغزىدىن سۈت پۇراپ تۇرماق.

6. Ağzından girip burnundan çıkmak — ئاغزىدىن كىرىپ، بۇرنىدىن چىقىماق.

7. Ağzını açıp gözünü yummak — ئاغزى ئېچىلىپ كۆزى يۇمۇلماق.

8. Ağzından bal akmak — ئاغزىدىن ھەسل تامماق.

9. Ağzı gevşek — ئاغزى بوش، سىر ساقلىيالمايدىغان.

10. Yol ağzında — يول ئاغزىدا.

11. İlk ağızda paranın yarısını ödedi — بىرىنچى قېتىملا پۇلنىڭ يېرىمىنى تۆلىدى.

12. Tehlikenin ağzında — تەھلىكىنىڭ ئاغزىدا.

اڭىز. is. ① ھەرقانداق نەرسىنى ئورنىغا جايلاشتۇرماق. ② بىر مەسىلە ھەققىدە يوليورۇق ۋە تەلىمات بەرمەك. ③ باشلانغان ئىشنى تاماملىماق.

① ئىككى گۈەزىنىڭ (نەيچىنىڭ) ئۇچىنىڭ بىر - بىرىگە ئۆتۈشۈشى. ② ئىككى قان تومۇرىنىڭ بىر - بىرىگە ئۇلىشىشى.

(قان تومۇرى) بىر - بىرىگە ئۆتكۈزۈلمەك.

اڭىزلاتماق. بۆلەپ ئۆتكۈزۈلەشتۈرمەك، ئىتتىك قىلماق (پىچاقنى).

① مۇشتەك (زۇيىزە). is. ② پۇۋلەپ چېلىنىدىغان سازلارنىڭ ئېغىزغا ئېلىنىدىغان تەرىپى. ③ تېلېفوننىڭ ئېغىز قىسمى. ④ چېلىنىشنىڭ ئېغىزغا ئېلىنىدىغان تەرىپى. ⑤ يۈگەن. ياۋاش، مۇلايىم، ئاز. s. سۆزلەيدىغان.

① يىغلىماق. ② شىكايەت قىلماق، دەرد تۆكمەك. ③ قاتتىق تەلەپ قىلماق:

«Ağlamıyan çocuğa meme vermezler — يىغلىمىغان بالغا ئەمچەك سالىماس (سېلىنمايدۇ).»

يىغلاملىق. s. z. يىغلىغۇدەك:

«Bunu görünce ağlamaklı oldu —

بۇنى كۆرۈپ يىغلىغۇدەك بولدى.»
ağlamalı. s. يىغلاڭغۇ.
ağlamış. s. غەمكىن.
ağlamsık. s. يالغان يىغلىغان.
ağlaşmak. ① يىغلاشماق. ② شىكايەت قىلىشماق، دەرد تۆكۈشمەك.
ağlatmak. يىغلاتماق.
ağlayış. is. ① يىغلاش شەكلى. ② شىكايەت قىلىش، دەرد تۆكۈش.
ağlı. s. ئېغى ئۇزۇن، ئېغى بار، ئاغلىق.
ağmak. ① ھاۋاغا ئۇچماق، ئاسمانغا كۆتۈرۈلمەك. ② سائىگىلىماق، ئېگىلىمەك.
ağnak, - ğı. is. ئېغىنايدىغان يەر.
ağnamak. ئېغىنىماق.
ağrı. is. ئاغرىق؛
«Baş ağrısı — باش ئاغرىقى.
ağrık, - ğı. is. → Ağrı.
ağrıklı. s. ① ئاغرىق. ② ئاغرىقچان؛
«Ağrıklı göz — ئاغرىق كۆز.
ağrılı. s. ① ئاغرىغان، ئاغرىۋاتقان. ② ئاغرىقى بولغان.
ağrımak. ئاغرىماق؛
«Baş ağrımak — باش ئاغرىماق.
ağrısız. s. ئاغرىقى بولمىغان، دەردسىز؛
«Azıcık aşım, ağrısız başım — ئازغىنا ئېشىم، دەردسىز بېشىم.
ağrıtmak. ئاغرىتماق؛
«Bu koku başımı ağrıttı — بۇ پۇراق بېشىمنى ئاغرىتتى.
ağsı. s. تورسىمان، تورغا ئائىت،
 توردەك ئۆرۈلگەن.
ağustos. is. lat. 8 - ئاي؛
«Bir ağustos Çin halk kurtuluş ordusunun ordu günüdür —
 1- ئاۋغۇست جۇڭگو خەلق ئازادلىق

ئارمىيىسىنىڭ قۇرۇلغان كۈنىدۇر.»
ah. ① ئاھ. ② ئىنجىقلىماق؛
«Ah, ben ne ettim? — ئاھ، مەن — نېمە قىلدىم؟
«ئىنجىقلاپ كەتتى. — Ah çekti
aha. مانا؛
«Bizim köy aha şu tepenin ardın-
dadır — بىزنىڭ يېزا مانا شۇ دۆڭ —
 لۈكىنىڭ ئارقىسىدا.
ahalı. is. ئاھالە؛
«Kaşkar ahalisi — قەشقەر ئاھالىسى
ahar. s. باشقا، باشقىسى؛
«Bu işi vakti ahara bırakalım —
 بۇ ئىشنى باشقا ۋاقىتقا قالدۇرايلى.
ahbap. is. ① سىرداش دوست، جان دوست. ② تونۇش - بىلىش.
ahbapça. z. سەمىمىي تۈردە، تەكەللۇپسىز؛
«Gel senle ahabpça konuşalım —
 كەلگىنىمىز، سەن بىلەن سەمىمىي تۈردە
 سۆزلىشەيلى.»
ahbaplık, - ğı. is. يولداشلىق، بۇرا - دەرلىك، يېقىنلىق؛
«Kısa zamanda ahabplık arttı —
 يېقىن بىر زاماندىلا يولداشلىق كۆپەيدى.
ahbar. is. ئەر قېرىنداش.
ahçılık, - ğı. is. ئاشپەزلىك.
ahd. is. ar. ① ۋەدە. ② قەسەم.
ahd. etmek. ① قەسەم قىلماق. ② ۋەدە قىلماق.
ahdi. s. ar. شەرتنامىگە، توختامنامىگە ۋە ئەھدىنامىگە ئاساسەن قىلىنغان.
ahdi. atik. is. ar. ئەيسادىن ئاۋۋالقى مۇقەددەس كىتابلار.
ahdi. cedit is. ar. ئەيسانىڭ كىتابى

(ئىنجىل).
 âhen. is. far. تۆمۈر.
 âhenk, - ği. is. far. ① يېقىنلىق، ماس.
 لىشىش. ② ئاھاڭ.
 âhenkleştiren. s. ماسلاشقان، يېقىنلاشقان.
 âhenkleştirmek. ماسلاشتۇرماق، يېقىنلاشتۇرماق.
 âhenkli. s. بىر - بىرىگە ماس، ئۇيغۇنلۇق، يېقىنلىق، ئاھاڭلىق.
 âhenksiz. s. ئۇيغۇنسىز، بىر - بىرىگە ماسلاشمىغان، ئاھاڭسىز.
 âheste. s. far. ① ئاستا. ② تىپتىنچ. ③ مۇلايىم، ياۋاش. ④ پەس، تۆۋەن (ئاۋاز).
 ⑤ بىر مۇزىكا پارچىسىنىڭ ئاستا چېلىنىشى.
 Ahfat, - dı. is. نەۋرىلەر، ئەۋلاد.
 ahı. is. ar. ① ئاھلىقلاردىن بولغان بىرى. ② قولى ئوچۇق، سېخىي.
 ahır. is. far. ئېغىل، قوتان.
 Ahilik, - ği. is. far. نەسلى تۈركتىن بولۇپ، بىرقانچە يۈز يىل ئىلگىرى ئانا-تۈلىدا يۇقىرى بىر تەرەققىيات كۆرسەتكەن، جەمئىيەتنىڭ تەرەققىياتىغا ھەسسە قوشقان بىر قوۋم.
 ahir. s. ar. ئاخىر، نىھايەت، كېيىن.
 ahırlamak. ئېغىلدا ئۇزۇن تۇرۇپ ئاجىز-لىماق، كۆتۈرەم بولۇپ قالماق.
 ahiren. z. ar. كېيىنكى ۋاقىتلاردا، يې - قىنقى كۈنلەردە.
 ahiret. is. → Ahret.
 ahiretlik, - ği. is. → Ahretlik.
 ahit¹, - dı. is. ar. ① ۋەدە، ئەھدە. ② دەۋر، زامان.
 «Ahdim olsun, bu işi yapacağım —

ۋەدەم بولسۇن، بۇ ئىشنى قىلىمەن»
 ahit². s. ar. ۋەدە قىلىشقانلارنىڭ ھەر - بىرى.
 ahitleşmek. ۋەدەلەشمەك، توختاملاش.
 ahitli. s. ۋەدە قىلغان، ۋەدىلىك، ئۆز ئۈستىگە ئالغان.
 ahitname. is. ar. far. ئەھدىنامە، شەرتنامە، ۋەدىنامە.
 ahize. is. ar. ئېلىپ كېتىش، باشقا بىر قۇۋۋەتكە ئايلاندۇرۇش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان ئەسۋاب.
 ahkâm. is. ar. ھۆكۈم؛ ھۆكۈمەتلەرنى «Ahkam kesmek — توختاتماق»
 ahlâf. is. ar. ئىز باسلار.
 ahlâk, - ğı. is. ar. ① رىئايە قىلىشقا تېگىشلىك قائىدىلەر. ② بۇ قائىدىلەرنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم. ③ ئەخلاق، خۇيىمىجەز، ئادەت؛
 «Bu adamın ahlâkını beğenmiyorum — بۇ ئادەمنىڭ مىجەزىنى ياقتۇرمايمەن»
 ahlâkçı. is. ئەخلاق ئالىمى، ئەخلاق دەرسى بەرگۈچى. ② ئەخلاقلىق ئادەم، ئەخلاق قائىدىلىرىگە رىئايە قىلغۇچى.
 ahlâkdışı. s. ئەخلاق بىلەن مۇناسىۋەتسىز، ۋىتى بولمىغان، ئەخلاقتىن سىرت.
 ahlakıyat, - tı. is. ar. ئەخلاق بىلىمى، ئەخلاقىيەت.
 ahlakıyun. is. ئەخلاق ئالىملىرى.
 ahlâki. s. ar. ئەخلاققا ئائىت، ئەخلاق بىلەن مۇناسىۋەتلىك، ئەخلاققا ئۇيغۇن.
 ahlaklı. s. ئەخلاقلىق.

ahlâksız. s. ① ئەخلاقسىز. ② نومۇسىز. ③ خۇيى ئەسكى، قىلىقى سەت، قىلىقسىز، خۇيسىز.

ahlâksızlık, -ğı. is. ئەخلاقسىزلىق.

ahlat, -tı. is. yun. ① ياۋا ئامۇت.

② قوپال ئادەم، يولسىز ئادەم:

«Ahlatın biridir — قوپالدىن بىرى.»

ahmak, -ğı. s. ar. ئەخمەق، ئەقىلسىز. دۆت، مۆڭ.

ahmaklaşmak. ئەخمەقلەشمەك، دۆتلەش. مۆڭلەشمەك.

ahmaklık, -ğı. is. ئەخمەقلىق، دۆت. لۈك، مۆڭلۈك، ئەقىلسىزلىق.

ahmer. s. ar. قىزىل.

ahrâr. is. ar. ① ئازاد بولغانلار، ھۈر. ② سىياسىي پارتىيە.

ahreb. is. ar. ئاھرەب (رۇبائىنىڭ مەپ. مۇادىن باشلىنىدىغان تۈرى).

ahrem. is. ar. ئاھرەم (رۇبائىنىڭ ئاز. قوللىنىلىدىغان بىر تۈرى).

ahret, -ti. is. ar. ئاخىرەت، ئاخىرقى. زامان، قىيامەت، ئۇ دۇنيا.

~ yolculuğu. ئۆلۈم.

ahretlik, -ğı. is. ar. ① ئىگىسىز بى. رىنى بېقىۋېلىش. ② سۇپا. ③ ئاخىرەتكە ئائىت.

ahşâ. is. ar. ئادەم ۋە ھايۋاننىڭ قېرىن، ئۈچەي قاتارلىق ئىچكى ئەزالىرى.

ahşap, -bı. is. ar. ياغاچتىن ۋە تاخ. تايىدىن ياسالغان، تاختايلىق ئۆي، ياغاچ كەپە.

ahter. is. ar. يۇلتۇز.

ahu. is. far. ① جەرەن، كېيىك. ② چم.

رايلىق كۆز. ③ گۈزەل قىز ياكى

ئايال.

ahüvah. is. ئىنجىقلاپ يىغلاش.

ahval, -lı. is. ar. ئەھۋاللار، ۋەزىيەت. لەر، بولۇپ ئۆتكەن ئىشلار:

«Dünya ahvalından haberi yok —

دۇنيا ئەھۋاللىرىدىن خەۋىرى يوق.»

ahzar. s. ar. يېشىل.

ahzetmek. ئالماق.

ahzisâr. is. ar. ئۆچ ئېلىش، ئىنتىقام. ئېلىش.

aidat, -tı. is. ar. ① كىرىم، پايدا. ② تاپاۋەت. ياردەم پۇل.

aile. is. ar. ① ئائىلە. ② ئاساسلىق خۇ. سۇسىيەتلىرى بىر بولغان تىل، ھايۋان ۋە ئۆسۈملۈكلەر.

ailevi. s. ئائىلىۋى، ئائىلىگە ئائىت.

ait. s. ar. ئائىت، دائىر، قاراشلىق، مەنسۇپ:

«Bu kitap bana ait — بۇ كىتاب ماڭا ئائىت.»

ajan. is. fr. ① خەلقئارادا ھوقۇقلۇق ۋەكىل. ② جاسۇس، ئىشپىيون.

ajans. is. fr. ① تۈرلۈك ئىشلارنى باش. قۇرىدىغان ئورگان. ② ئاگېنتلىق:

«Sinhuva ajansı — شىنخۇئا ئاگېنتلىقى.»

ajitasyon. is. fr. ① چايقىلىش، داۋال. خۇش. ② مۇرەككەپ، ئارىلاش. ③ دەم سىقىلىش.

ak. s. ① ئاق. ② پاكىز، پاك، ساپ. ③ ئاق (كۆزدىكى):

«Bir gözünde ak var — بىر كۆزىدە ئاق بار.»

akabe. is. ar. ① تىك، قىيا. ② تەھ. لىكە، خەتەر. ③ چوققا:

«1. Bu akabeyi de atlatırsak ötesi

bۇ خەتەردىن ئۆتسەكلا، باشقىد — kolay

سى ئاسان.

2. Dağ akabesi — «تاغ چوققىسى». ئارقىسىدىن، ئارقى akabinde. z. ar. دىنلا، كەينىدىن، كەينىدىنلا.

① akaç, - çı. is. ئېقىتىش نوسى. ② قانال، ئېرىق، ئۆستەڭ.

① akademi. is. fr. ئاكادېمىيە. ② ئالىي مەكتەپ. ③ يالىڭاچ سىزىلغان رەسىم.

ak ağa. is. ئىلگىرى سارايلاردا خىز- مەت قىلىدىغان ئاق تەنلىك خادىم.

① akait, - di. is. ئەقىدىلەر، ئىشىنىدۇ. ② خان نەرسىلەر. ③ بىر دىننىڭ قائىدىلىرىنى توپلىغان بىلىم.

akak, - ğı. is. ئاقاق (سۇ، ھاۋا قاتار- لىقلارنىڭ ئېقىپ تۇرۇشىغا يارايدىغان ھەر خىل يول).

akala. is. كەينىكى زامانلاردا تۈركىيە دە تېرىلىشقا باشلىغان بىر خىل كېۋەز.

① akamet. - ti, is. ar. قىسىرلىق، تۇغماسلىق. ② غەلىبىسىزلىك، نەتىجىسىزلىك.

akan. s. ئېقىپ تۇرىدىغان. ئەقەللىي، ئەڭ ئاز، ھېچ بولمىسا، ھېچ بولمىغاندا...

akan yıldız. is. كۆچمە يۇلتۇز، ئاقما يۇلتۇز.

akar. is. ئىجارىگە بېرىلىدىغان ئۆي، دۇكان قاتارلىق كۆچمەس مۈلۈك.

① akarca. is. يۇقۇملۇق كېسەل. ② چىقان. ③ ئارشاڭ.

akaret, - ti. is. ئىجارىگە بېرىلىدىغان ئۆي، جاي قاتارلىق كۆچمەس مۈلۈكلەر.

akarp. s. yun. مېۋىسى يوق. ① ئېقىن سۇ. ② ئاياللار

akarsu. is. بويىنىغا ئاسىدىغان ئالماس ياكى مەرۋا.

يىتتىن تىزىلغان بىر قاتار تىزىق.

akar yakıt. is. نېفىت، دىزېل، بېندىزىن قاتارلىق يېقىلغۇلار.

akaryot, - tu. s. مېۋىسى يوق، مېۋىسى يوق.

ak asma. is. ئاق گۈل ئېچىلىدىغان باغچىلارنى زىننەتلەش ئۈچۈن تېرىلىدىغان پۇراقلىق گۈل.

akasya is. yun. ئاكاتسىيە دەرىخى.

① akatalepsi. is. fr. ئاڭلاش ئىقتىدارىنىڭ يېتەرسىزلىكى. ② قارار- سىزلىق.

akatapoz. is. fr. يۇتالما- سىلىق، يۇتۇشتا قىيىنلىش.

ak baba. is. ① گىيە (قۇش)، مادا (قۇش). ② قېرى (ئادەم).

ak baş. is. zool. يازدا قۇتۇپلاردا، قىشتا بولسا ئىسسىق رايونلاردا ياشايدىغان ئىنچىكە تۇمشۇقلۇق غاز، دېڭىز غازى.

ak başak, - ğı. is. كۈزگى بۇغداي. ئاق پاختا رەخت.

ak bez. is. كۈزگى بۇغداي.

ak ciğer. is. ئۆپكە، ئاق جىگەر.

akciğerli. s. ئۆپكەسى بار.

akciğersiz. s. ئۆپكەسى يوق.

akça¹. is. ئاقچا، كۈمۈش پۇل.

akça². s. ئاقچۇچ، ئاقامتۇل.

akçe. is. كۈمۈش تەڭگە.

akçıl. s. ئاقچۇچ، ئۆڭۈپ كەتكەن:

«Bu perde güneşten akçıl olmuş —

بۇ پەردە ئاپتاپتا ئۆڭۈپ كېتىپتۇ.»

akdem. s. ar. ئاۋۋال، ئىلگىرى، بۇرۇن، ئەللىماقتىن بېرى.

Ak deniz. is. ئاق دېڭىز.

akdes. s. ar. مۇقەددەس، ئەڭ

مۇقەددەس.

① akıben. z. بىر ئىش ياكى بىر ئەھۋالنىڭ ئاقىۋىتى. ② ئاقىۋىتىدە.

① akıbet, -ti. is. ar. z. ئاقىۋەت، نەتىجە. ② ئاقىۋىتىدە، نەتىجىدە.

① akıcı. ئاقىدىغان، سۇيۇقلۇق. ② تو- سالغۇسىز، راۋان، ئوڭاي، ئوڭۇشلۇق:

«Akıcı cümle — راۋان جۈملە.

① akıcılık, -ğı. is. ئاقىدىغان بو- لۇش. ② ئاسانلىق، راۋانلىق، ئوڭايلىق، ئوڭۇشلۇق، توغرىلىق.

① akıl, -kılı. is. ar. ئەقىل، زەكا. ② پىكىر:

«Akılı başına gelmek — ئەقىلغە كەلمەك.»

① akıl. s. osm. ئەقىللىق:

«Akıl isen çocuğunu bilimsel ve teknolojiyle uğraşmağa alıştır — ئەقىللىق بولساڭ، بالاڭنى ئىلىم - پەن ئىشلىرى بىلەن مەشغۇل بولۇشقا ئۆگەت.»

① akılane. z. ar. ئەقىلغە مۇ- ۋاپىق.

① akıllanmak. ئەقىلگە كەلمەك، ئەقىلنى تاپماق.

① akıllanmaz. s. گەپ ئاڭلىماس، بەڭ. باش، تۈزەلمەس.

① akıllı. s. ئەقىللىق. ② توغرا چۈ- شەنگەن، چۈشىنىش قابىلىيىتىگە ئىگە. ③ سالماقلىق، ئېغىر - بېسىقلىق:

«Akıllı adam — ئەقىللىق ئادەم.

① akılsız. s. ئەقىلسىز:

«Bin akılsızdan bir akıllı yararlıdır — مىڭ ئەقىلسىزدىن بىر ئەقىللىق ئەۋزەل.»

① akılsızlık, -ğı. is. ئەقىلسىزلىق،

دۆڭلۈك، مېڭلۇك.

① akım. is. ئېقىم، جەريان، يېڭى كۆز قاراش، ئۇسۇل، سىستېما، خاھىش:

«Kapitalizm akımı — كاپىتالىزم ئېقىمى.

«Suyun akımı — سۇنىڭ ئېقىمى.

① akın. is. تەھدىت، باستۇرۇش، تاجاۋۇز. ② ئېقىم، نۇرغۇن نەرسىنىڭ ئارقا - ئارقىدىن بىرلىكتە ھەرىكەت قىلىشى:

«1. Polis nümayişçılara akın yaptılar — ساقچى نامايىشچىلارنى باستۇردى.

2. Balık akını — «بېلىق ئېقىنى.

akın akın. z. توپ - توپ:

«Halk sokaktan akın - akın geçiyor — خەلق كوچىدىن توپ - توپ بولۇپ ئۆتۈۋاتىدۇ.»

akıncı. is. باستۇرۇپ كىرگۈچى، ھۇجۇم قىلغۇچى.

① akıntı. is. نەرسىنىڭ ئېقىشى.

② بەدەندىن ئاققان يىمىرىك. ③ مايلىق، ئېغىشلىق. ④ يامغۇر سۈيىنىڭ ئېقىش يولى:

«Suyun akıntısı bir türlü kesilmedi — سۇنىڭ ئېقىشى زادى توختىمىدى.»

akıntılar. is. دېڭىز سۇلىرىنىڭ يەر ئالماشتۇرۇپ ئېقىش يولى.

① akış. is. ئېقىش. ② ئىلگىرىلەش، داۋام قىلىش. ③ پىكىر ئېقىمى:

«1. Suyun akışı — سۇنىڭ ئېقىشى.

2. Hadiselerin akışı — ھادىسىلەرنىڭ داۋام قىلىشى.

3. Sosyalizm akışı üstünlük sağ-

سوتسىيالىزم ئېقىمى ئۈستۈن — liyor —
لۈك قازىنىۋاتىدۇ.

4. Bu fikrin içime akışını gün-
geçtikçe hissediyorum — بۇ پ-
كىرنىڭ ماڭا قىلغان تەسىرىنى بارغان
سېرى ھېس قىلىۋاتىمەن.

① ئېقىتىش. ② ئات قا. — akıtma. is.
تارلىق ھايۋانلارنىڭ ئاق قاشقىسى. ③
ئالتۇن زەنجىرلىك بۇلاپكا. ④ گۈللۈك
ئالتۇن بىلەيزۈك.

① ئېقىتماق. ② بۇزۇپ - چاچ. — akıtmak.
ماق، بەتخەجلىك قىلماق.

① ئەقەدە، ئىشەنچ، — akide'. is. ar.
ئېتىقاد. ② ئەقىلغە ئاساسلانغان پىرىن-
سىپ، قانۇنىي قائىدىلەر بىلىمى.

رەڭلىك، يۇراقلىق ۋە — akide'. is. ar.
ئاسان ئېرىمەيدىغان مەنبەسى.

قەتئىي ئىرادىلىك، قەتئىي — akif. s.ar.
نىيەتلىك.

ھېقىق. — akik, - gi. is. ar.

① قىسىر، گۇغىياس. — akim. s. ar.
② نەتىجەسى يوق.

① ئىنكاس، — akis, - ksi. is. ar.
ئەكس. ② رېفلىپېكس. ③ s. ئەكسى،
تەتۈرسى، زىتى:

«Bu işin akisleri dünyayı tuttu —
بۇ ئىشنىڭ ئىنكاسى دۇنياغا بىر كەلدى.»

① ئاكت، كېل. — akıt, - kdi. is. ar.
شم. ② ئۆيلىنىش، نىكاھ.

تۆلىمەك، تۆلەش. — akito(etmek). fr.
ھۈججەتنى بەرمەك.

سازان بېلىقىنىڭ. — ak. kefal. is. zool.
بىر تۈرى، گۆشى تەملىك بىرخىل بېلىق.

ئاق كەپتەر. — ak. kuş. is. zool.

تەم كىرگۈزۈش. — ak. kuyruk, - gu. is.

ئۈچۈن چايغا ئارىلاشتۇرۇلىدىغان ئاق
چاي.

① ئاقارتماق. ② ئاقىلماق. — aklamak.
③ پاكىزلىمەك، تازىلىماق.

① تاغ جىرغىلىرى. ② بىر — aklan. is.
دېڭىز ياكى بىر كۆلگە سۇ ئېقىتىدىغان
جاي. ③ تام بۇرجىكىدىكى سۇ يولى.

① ئاقلانماق. ② بىر دەۋا. — aklanmak.
ياكى بىر ھېسابات ئېنىقلىنىپ ئاقلانماق.
③ پاكىزلىمەك، تازىلانماق.

ئاقلانە، ئەقىلچە. — aklen. z. ar.
① تۇغما ئەقىللىق، — akli. evvel. s. ar.
دان. ② تەڭرى.

ئەقلى - ھەشى. — akli. selim. is. ar.
جايدا.

ئەقىل بىلەن — akliyat, - tı. is. ar.
ئىگىلىگەن بىلىملەر، ئەقلىيەت.

① ئەقىلغە ئائىت. — akliye. is. ar.
② ئەقلىي كېسەللىكلەر بىلىمى.

① ئېقىش. ② سىزىش، — akma. is.
تامچىلاش.

① ئاقماق. ② تۆكۈلمەك. ③ تېز — akmak.
ھەرىكەتلەنمەك. ④ ئارقا - ئارقىدىن ۋە
تۈپ - تۈپ كەلمەك. ⑤ ئوڭاي ۋە تېز
ئۆتمەك:

«1. Çuval delikmiş bugday akı —
تاغار تۆشۈك ئىكەن، بۇغداي ئاقتى.

2. Üstünden sular akıyor —
يۇقىرىدىن سۇلار ئېقىۋاتىدۇ.

3. Baktımki Mehmet geliyor,
aktım gittim — قارىسام مەھمەت
كېلىۋاتىدۇ، تېزلا كەتتىم.

4. Halk sokağa akıyor — خەلق
كوچىغا ئېقىۋاتىدۇ.

5. Vakit akıp gidiyor — ۋاقىت

تېز ئۆتۈۋاتىدۇ. »
akman. s. پاكىز، پاك، سېلىپ.
akordeon. is. fr. ئاكاردىيون.
akord. is. fr. ئاكورد (مۇزىكىدا).
 ئاھاڭداشلىق).

akord : etmk. سازلارنى تەڭكەش قىلماق.

akordiyon. → **Akordeon.**

akori. is. fr. كۆز قارىچۇقى.

akortçu. is. ساز تەڭشىگۈچى.

akozlamak. يوشۇرۇنچە سۆزلىمەك.

akraba. is. ar. ئۇرۇق - تۇغقان.

سالچۇق — **Salçukla akrabayız**

بىلەن ئۇرۇق - تۇغقان.

akrabalık, -ğı. is. ئۇرۇق - تۇغقانلىق.

akran. is. ar. قۇرداشلار، تەڭتۇشلەر،

بىر دىمەتلىكلەر.

akranlık, -ğı. is. قۇرداشلىق، تەڭ

تۇشلۇق.

akreb. is. ar. → **Akrep**

① چايدان، سېرىق ئېشەك. **akrep, -bi.** is. ar.

② سائەت يىڭىنىسىنىڭ قىسقىسى.

akrobasi. is. fr. سېرىك، جانبازلىق؛

«Çin akrobasi heyeti Türkiyede

sıcak bir şekilde karşılandı —

جۇڭگو سېرىكچىلەر (جانبازلىق) ئۆمىكى

تۈركىيىدە قىزغىن قارشى ئېلىندى.»

akrobat, -tı. is. fr. جانباز، سېرىكچى.

aksa. is. توسالغۇ، توسىقۇن.

aksa. s. ئەڭ ئۇزاق، ئەڭ ئاخىر.

① ئاقساق. ② ئوبدان يۈ. **aksak.** s.

رۇشمىگەن. ③ شەرق مۇزىكىلىرىدا راسا

جانلىق ئۇسسۇل؛

بۇ. — «Bu işin aksak tarafıdır

ئىشنىڭ ئوبدان يۈرۈشمىگەن تەرەپىدۇر.»

ak . sakal. is. ئاقساقال، پېشقەدەم، مۇيسىپىت.

① ئاقساقلىق. ② **aksaklık, -ğı.** is.

بۇزۇقلۇق، يۈرۈشمەسلىك، ئۇيغۇنسىزلىق.

aksam. is. قىسىملار، پارچىلار،

بۆلۈملەر.

① ئاقسىماق. ② توسالغۇغا **aksamak.**

ئۇچرىماق، كېيىن قالماق، ئاستىلاشماق؛

سەپىرىمىز — **Saferimiz aksadı**

ئاستىلاشتى.

aksata. is. ar. ئېلىش - بېرىش، ئېلىم

بېرىم.

① ئاقسىتىش. ② تۈ. **aksatma.** is.

گەتمەسلىك، ئوتتۇرا يولدا توختىتىش.

aksatmak. ئاقساتماق، يېرىم يولدا توخ

تاتماق، توسىقۇن بولماق؛

«Havanın bozulması ekin işini

haۋانىڭ ئۆزگىرىشى تېرىلغۇ —

ئىشلىرىنى ئاقسىتىپ قويدى.»

① زاپاس پارچە. **aksesuar.** is. fr.

② قوشۇلغان ۋە ئارتتۇرۇلغان نەرسە. ③

كىنو ۋە تىياتىرلار ئۈچۈن كېرەكلىك

نەرسىلەر. ④ ئاياللارغا كېرەكلىك كىيىم

دىغان ۋە تاقايدىغان نەرسىلەر.

① ئېرىشىش، يېتى. **aksesyon.** is. fr.

شش، ئىگە بولۇش. ② قوشۇلۇش.

① ئەكس ئەتمەك. ② بىر **aks . etmek.**

يەرگە تەگمەك. ③ شولىسى چۈشمەك،

كۆلەڭگىسى چۈشمەك. ④ تارالماق، كې

ڭەيمەك. ⑤ كەينىگە ئۆرمەك؛

«1. Sesler ta uzakara dek akse-

diyor — ئاۋازلار خېلى ئۇزاق يەرلەر.

گىچە ئەكس ئېتىدۇ.

2. Lambanın ışığı karşı eve akse-

diyordu — چىراغنىڭ يورۇقى ئۇدۇلدى.

كى ئۆيگە چۈشۈپ تۇراتتى.

3. Durgun suya akseden ağaçlar — شولسى سۇغا چۈشۈپ تۇرغان — دەرەخلەر.

4. Mesele oralara kadar aksetmiş — مەسىلە شۇ يەرگە قەدەر يېيىلىپتۇ.

① ئەكس ئەتتۈرمەك. ② aksettirmek. (يۈرۈك) چۈشۈرمەك. ③ يايىدۇرماق، تاراتماق، كېڭەيتىمەك.

چۈشكۈرمەك. aksirmak.

چۈشكۈرتىمەك. aksirtmak.

① ئەكسى، زىت، تەتۈر: aksi. s. ar. «تەتۈر جاۋاب Aks bir yanıt» ② جاھىل، قىلمەقسىز، تەلەيسىز.

زىت ھەرىكەت قىلماق، aksilenmek. تەتۈر ھەرىكەتلىنمەك.

① ئەكسىلىك، aksilik, - gi. is. ar. ② تەلەيسىزلىك، ئۇيغۇنسىزلىق.

تەتۈرلۈك. ② aksine. z. ar. تەتۈرسىچە: «Sizin eylemleriniz durumun aksine gidiyor — سىزنىڭ ھەرىكەتلىرىڭىز ۋەزىيەتنىڭ تەتۈرسىچە بولۇۋاتىدۇ.»

ئەكس سادا. aksi . seda. is. ar. كۆزگە ئاق چۈشۈپ كۆ. ak-su. is. tıp. رەلەمس بولۇپ قېلىش.

ئاقسۆڭەك، ak-süyek, - gi. is. ئېسىلزاڭ.

ئاخىشام، كېچە: akşam. is. ar. بۇ — 1. Bu iş akşama kalmasın — ئىش كېچىگە قالمىسۇن.

2. Akşam yemeği. «كەچكى تاماق» ① ئىشنى كېچىلىرى akşamcı. s. is. قىلىدىغان ئادەم، ② ھەر كېچە ھاراق ئىچىدىغان، ③ نۆۋىتىنى ۋە ئىشنى ئاخ

شامغا توغرىلىغان. ④ ئاخشىسى دەرس نەييارلايدىغان ئوقۇغۇچى.

ھەر ئاخشىسى akşamcılık, - gi. is. ھاراق ئىچىش ئادىتى.

① كەچ قالماق. ② كەچ- akşamlamak. ③ كېچىكىپ تۇغماق: «Ben sana çabuk dön dedim, sen ise orada akşamladin — مەن سەن كەچ سېنى تېز قايتقىن دېسەم، سەن كەچ قالدىڭ.»

كەچقۇرۇن، ئاخشام ۋاقتى. akşamleyin. ① ئاخشاملىق، akşamlik - gi. is. z. ئاخشام ئۈچۈن، ئاخشامغا خاس. ② ئاخشى كېيىدىغان كىيىم. ③ ياتاق كىيىمى: «Bir akşamlik yiyeceğim kaldı — بىر ئاخشاملىق يەيدىغىنىم قالدى.»

① ئاقامشۇمۇل، ئاقامتۇل، akşın. s. ② تېرىسى، تۈكى ۋە كۆزىنىڭ ئاق بولۇشى (ئادەم ياكى ھايۋاننىڭ).

① مىلىچىمال ساتقۇچى. ② aktar. is. ar. مىلىچىمال دۈككىنى.

① سەپەردە پۈيىز ۋە پا. aktarma. is. راخوت ئالماشتۇرۇش. ② يۆتكەش، تو- شۇش. ③ ئاستىن - ئۈستىن قىلىش، ئاغدۇرۇش. ④ يەر ئاغدۇرۇش. ⑤ بىر كىتابنى باشتىن ئاخىرغىچە كۆرۈپ چىقىش. ⑥ كۆزدىن كەچۈرۈش، ئىزدەش. ⑦ باشقا تىللاردىن ئاتالغۇ قوبۇل قىلىش: «Sincana giderken bir aktarma şenjağa bərışta poyis — شىنجاڭغا بېرىشتا پويىز — ئالماشتۇرۇلىدۇ.»

① يۆتكەش، تەشۋىمەك. aktarmak. ② تېگىشمەك، ئالماشتۇرماق. ③ باشقا يەردىن ئەۋەتمەك. ④ ئاغدۇرماق، ئىلەش- تۈرمەك، ئارىلاشتۇرماق. ⑤ يەر ئاغدۇر-

ماق. ⑥ ئىستاتى ئالماق. ⑦ كۆزدىن
كەچۈرمەك، ئىزدەمەك. ⑧ تەرجىمە قىلماق.
⑨ بوشاتماق.

① كۆتۈرە ئالغان ئىش ئۈچۈن **akti.** is.
بېرىلىدىغان نۆۋەت، ئەجىر ھەققى. ②
جىسمانىي ئەمگەك.

ئاكتىپ، پائال، تىپ **aktif.** is. fr.
رىشچانلىق.

ئاكتىپلىق، **aktiflik, - gi.** is.
جانلىقلىق.

ئاكتىپچىلىق. **aktivizm.** is. fr.

① سەھنە ئەسەر- **aktör, - rü.** is. fr.
لىرىدە رول ئالغان ئەركەك. ② ۋەزىيەتكە
ماس ھەرىكەت قىلغۇچى. ③ قەدىمدە
سارايلىرىدا قىزىقچىلىق قىلغۇچىلارغا بېرىد
لىدىغان نام.

ياخشى ئەخلاق. **ak . töre.** is.

سەھنە ئەسەرلىرىدە **aktris.** is. fr.
رول ئالغان ئايال.

① كۈندىلىك **aktüalite.** is. fr.
ۋەقە، كۈندىلىك ۋەزىيەت. ② ھۈججەتلىك
كىچىك فىلىم. ③ ئەمەلىيەت، ھەقىقەت،
توغرا ئەھۋال. ④ ھازىرقى ئەھۋال،
ھازىرقى شارائىت.

① كۈندىلىك، ھازىرقى. **aktüel.** s. fr.
② ئەمەلىيەت، ھەقىقەت، توغرا، دۇرۇس.

ئۇزۇن قۇيرۇقلۇق **akumba.** is. zool.
كىچىك مايمۇن.

ئاكۇمۇلاتىك، **akusmatik, - gi.** is. fr.
ئىشتىش، تىڭلاش.

ئاكۇستىكا (فىزىكىنىڭ **akustik, - gi.** is.
ئاۋازنى تەتقىق قىلىدىغان بۆلۈمى).

ئاكۇشەر (بالا **akuşör, - rü.** is. fr.
تۇغىدۇرىدىغان ئەر دوختۇر).

akü **Akümülatör.**

ئاكۇمۇلياتۈر. **akümülatör.** is. fr.

سۇ بويىچىلىق رەسىم. **akvarel.** is. fr.

ئاق يارما (8 - ئايلاردا **ak . yarma.** is.
پەشەدىغان يەرلىك تۈرك شاپتۇلىسى).

يەرنىڭ نەملىكىنى قۇرۇ. **ak . yel.** is.
تۇۋىتىدىغان غەرب ۋە غەربىي جەنۇب
شامىلى، ئاق يەل.

① قىزىل. ② ئەڭلىك: **al¹.** s.
«Al bayrak —

① ئالدىماق، گۈللىماق. ② ھىيلە. **al².** is.

① ئائىلە. ② **âl, - li.** is. ar. s.
يۇقىرى، ئۈستۈن، ئېگىز.

ئالا، چار، چېپار، ئالا - بۇلا. **ala¹.** s.
بېلىق. **ala².** is.

① يۈكسەكلىك، ئۈس. **alâ.** is. ar.
تۈنلۈك. ② شەرەپ - شان.

بەك ياخشى، مۇكەممەل، **âlâ.** s. ar.
نەپىس، گۈزەل، ياخشى، ئوبدان، كاتتا،
بەلەن:

ناھايىتى ياخشى — **Âlâ bir yemek**
تاماق.

① بۇتۇن كۈچى **alabildiğine.** z. s.
بىلەن، تېز سۈرئەت بىلەن. ② چەكسىز،
پاينىسىز، چېگرىسىز. ③ ھەددىدىن ئار-
تۇق، بەكمۇ تولا.

① قېيىقنىڭ دېڭىزدا **alabora.** is. it.
ئاغدۇرۇلۇشى. ② نورمال ئىشنىڭ ئاقساق
قېلىشى:

«Sandal alabora oldu —
ئاغدۇرۇلدى.»

باندېتلىق. **alabrigan.** is. fr.

① ئالا - بۇلا. ② چېپار. **alaca.** s.

③ خۇي، مېجەز، خاراكتېر. ④ مەڭ.
داغ. ⑤ ئەسكى مېجەز، سەت قىلىق:

«Hayvanın alacası dışında» insanın

② كۆڭۈل بۆلۈشكە باشلىماق.
 alakar, - tı. is. fr. تاماق تىزىملىق
 كىدىن تاللىۋېلىنغان تاماق.
 alâkasız. s. ئالاقىسىز، مۇناسىۋەتسىز.
 alâkasızlık, - ğı. is. ئالاقىسىزلىق،
 مۇناسىۋەتسىزلىك.
 alalamak. باشقا تۈسكە كىرمەك،
 بويالماق؛
 «Uçaklara karşı alalanmış bir
 fabrika — ئايروپىلانلارغا قارشى
 تۈسكە كىرگۈزۈلگەن فابرىكا»
 âlâm. is. ar. ئالەملەر («ئالەم» نىڭ
 كۆپلۈكى).
 alaman. is. ئون لىرالىق پۈتۈن پۇل.
 alamana. is. چىڭ بېلىقچى قېيىق.
 alamarikan. is. fr. ئامېرىكىلىققا
 ئوخشاش.
 âlâmet, - ti. is. s. ① ئالامەت. ②
 ئەجەبلىنەرلىك، غارايىپ، ھەيران قالار-
 لىق. ③ ئىز. ④ ئىشارەت، بەلگە. ⑤
 خۇسۇسىيەت، ئالاھىدىلىك.
 alaminüt. s. fr. ھامان، دەرھال، ئان.
 alan. is. ① مەيدان. ② ئورمانلىقتىكى
 دەل - دەرەخسىز يەر. ③ جەھەت، ساھە.
 ④ يۈز ئۆلچەم، ئابىيۇم، كۆلەم.
 «1. Hava alanı — ئايروودروم.
 2. Bilim alanı — بىلىم ساھەسى.
 3. Kaşkarın toprak alanı geniş-
 tir — «قەشقەرنىڭ يەر كۆلىمى كەڭ»
 ① ئوچۇقتىن ئۆت، يېپ. ② قىزلاشما.
 ③ ئارقىغا قايت، يىراق تۇر؛
 «ئارقىغا چېكىنىمەك»
 Alarga etmek —
 alarm. is. fr. خەتەردىن خەۋەر بەر-
 مەك، جىددىي ھالەت، ھەربىي ھالەت؛
 ھەر - Alarm durum ilân etmek —
 ① مۇناسىۋەتلىك بولماق. alâkalanmak.

içindedir — ھايۋاننىڭ ئالىسى
 تېشىدا، ئادەمنىڭ ئىچىدە»
 alacak, - ğı. is. ئېلىم، ئېلىش، بىرەر
 ھېساب ۋە ئىشتىن ئېلىنماي قالغان پۇل،
 مال ۋە باشقا نەرسە؛
 «Bütün alacaklarımı topladım —
 پۈتۈن ئالدىنغان نەرسىلىرىمنى يىغدىم»
 alacaklı. s. بىرىدىن ھەققىنى ئالغۇ.
 چى، ئېلىمچى، قەرز ئىگىسى؛
 «Alacaklılar mahkemeye baş vur-
 dular — قەرز ئىگىسى سوتقا دەۋا
 قىلىۋاتىدۇ»
 alacalamak. ئالا - بۇلا بويىماق.
 ① ئالا - بۇلا بولماق. alacalanmak.
 ② ئۆگمەك، چىرايى ئىزگىرىمەك. ③
 بۇلغانماق.
 ① alacalık, - ğı. s. كۆپ رەڭلىك،
 ئاللىلىق، خىلمۇ خىل رەڭلىك. ② گۈڭۈم
 ۋاقتى. ③ ئىككى يۈزلۈك، خائىنلىق،
 ئاللىلىق.
 ① alacık, - ğı. is. كۆچمەنلەرنىڭ
 ئەتىراپى ئوچۇق چېدىرى. ② ئالچۇق.
 alagarson. is. fr. ئەرەنچە ياسالغان
 چاچ.
 ala . gün. is. يازنىڭ بۇلۇتلىق ھاۋاسى.
 ① alâka. is. ar. ئالاقە، مۇناسىۋەت.
 ② مۇھەببەت، يېقىنلىق؛
 «1. Aramızda iyi bir alâka var —
 ئارىمىزدىا ياخشى بىر ئالاقە بار (مۇناسىۋەت).
 2. Ona karşı alâka duyuyorum —
 ئۇنىڭغا قارىتا بىر خىل يېقىنلىق ھېس
 قىلىۋاتىمەن»
 alâka . dar. s. ar. ئالاقىدار، مۇنا-
 سىۋەتلىك.
 ① alâkalanmak. مۇناسىۋەتلىك بولماق.

بىي ھالەت ئېلان قىلماق.

① alât, - tı. is. ar. قورال، ئەسۋاب، ئەلەرنىڭ
سايىمانلارنىڭ كۆپلىكى. ② ئەلەرنىڭ
ئەركەكلىك ئەزاسى، زەكەر.

alaturka. s. it. تۈرك شەكلىدە:
شەرقچىسە — Alaturka yemekler
(تۈركچە) تائاملار.

alaturkacı. is. تۈرك مۇزىكىسىنى
ياخشى كۆرگۈچى.

① ala . vere. is. بىر نەرسىنىڭ قول
دىن قولغا ئۆتۈشى. ② سودا - سېتىق،
ئېلىم - بېرىم.

alavereci. is. قانۇنسىز سودىگەر.
alay¹. is. yun. چاقچاق، شاڭخو:
«Aşırı alay etmek kötü bir huy-
dur — ھەددىدىن ئارتۇق چاقچاق —
قىلىش يامان ئادەت.»

① alay². is. far. ئادەملەر توپى، جاما -
ئەت. ② ھەممە. ③ پۈلك (ھەربىي).
④ تۈركۈم:

جىنازا جامائىتى. — 1. Cenaze alayı
— 2. Alayımızı sorguya çektiler —
ھەممىمىزنى سوراققا تارتتى.

«بىر تۈركۈم ئىشچى. — 3. Bir alayışçı —
تۈركۈم - تۈركۈم، توپ - alay . alay. z. —
توپ:

«Halk Tiananmen meydanından
alay - alay geçiyor — خەلق تېيەن -
ئەنمېن مەيدانىدىن توپ - توپ بولۇپ
ئۆتۈۋاتىدۇ.»

alaycı. s. چاقچاقچى، شاڭخوچى،
قىزىقچى، ھەزىلەكەش.

alayış. is. far. ھۈنەر كۆرسىتىش،
ئويۇن، نامايىش:

«Onun yaptığı hep alayıştan

ئۇنىڭ قىلغان ھەممە — ibarettir
ئىشى ئويۇندىن ئىبارەت.»

① alaylı¹. s. is. — كۈلكىلىك، قىزىقچى -
لىق. ② كۆزگە ئىلماسلىق. ③ زاڭلىق،
مەسخىرە:

بۇ، زاڭ - «Bu alaylı konuşmadır —
لىق قىلغان گەپ بولدى.»

① alaylı² is. جەڭچىلىكتىن يېتىشكەن
ئوفىستىر. ② ئۆزلۈكىدىن ئۆسۈپ
يېتىشكۈچى.

alay. is. ئوت يالقۇنى.

① alazlama. is. بەدەندە ② يالقۇنچاش.
قىزىللىقنىڭ ئىپادىسى.

al . bastı. is. تۇغۇتتا تازىلىققا
دىققەت قىلىنغانلىقتىن پەيدا بولغان
تۇغۇت ئاغرىقى.

albay. is. ask. بۆلۈكۈنىڭ، تۈەنجاڭ.

① albüm, - mü is. lat. ئالبۇم (رەسىم).
ئالبۇمى. ② نۇسخىلار، ئەۋرىشكىلەر
توپلىمى (ئۆسۈملۈك، ئۇچار قۇشلار).

albümin. is. fr. تۇخۇمنىڭ ئېقى،
ئاقسىل.

alçacık. s. پاكار، پەس.

① alçak. s. پاكار، پەس. ② پەسكەش،
رەزىل. ③ تۆۋەن، ئاستا، بوش. ④
كەمتەر، كىچىك پېتىل:

پاكار تاغ. — 1. Alçak dağ —

2. Yurt hizmetinden kaçınmak
ۋەتەن خىزمىتىدىن — alçaktır
باش تارتقانلار پەسكەشلەردۇر.

تۆۋەن — 3. Alçak konuşalım —
ئاۋازىمىزنى سۆزلىشىلى.

كەمتەر — 4. Alçak gönüllü adam
ئادەم.

ھەقىرىلەمەك، پەس alçaklamak.

كۆرمەك، كەمسىتمەك.
 ① تۆۋەنلەشمەك. ② كەم. **alçaklaşmak.**
 تەرلەشمەك. ③ چۈشكۈنلەشمەك.
 ① تۆۋەنلىك، **alçaklık, - ğı, is.**
 پەسلىك، پاكىزلىق. ② كەمسىتىش.
 ③ پەسلىك، شەكىللىك. ④ چاكىنا -
 چۈكۈنلىك، ئاددىيلىق.
 ① چۈشكۈنلەشمەك، ئەسكىلەش. **alçalmak.**
 مەك. ② پەسلىمەك، تۆۋەنلىمەك.
 گەز، گىپس. **alçı is.**
 ئاھاك بىلەن ئاقارتماق. **alçılamaq.**
 سىڭىر تاش. **alçıtış. is.**
 ھىيلە، مېكىر، پەنت. **aldaç, - çı. is.**
 ئالدىماق، گۆلدەمەك. **aldamak.**
 تېز ۋە ئاسان ئالدىنىدىغان، **aldanç. s.**
 گۆل، ئالدىنچاق.
 ھىيلە، پەنت. **aldangiç is.**
 ئالدىنىش، گۆلدەنىش، **aldaniş. is.**
 ئۇمۇنۇش.
 ① ئالدىنماق، گوللانماق، **aldanmak**
 ئۇمۇنماق. ② ھاۋانىڭ ئىسسىقلىقىدىن
 ۋاقىتسىز گۆل ئاچماق. ③ خىيالغا
 پاتماق:
 «Tatlı sözleze kanarak aldandım —
 چىرايلىق سۆزلەرگە ئىشىنىپ
 قېلىپ ئالدىندىم.»
 ① ئالدىغان، گۆلدەنغان، **aldatan. s. is.**
 ئۇمۇدۇرغان. ② يالغانچىلىق. ③ كۆز
 بۇيامچىلىق.
 ئالدىغۇچى، گۆللۈغۇچى، **aldatıcı s.**
 ئالدامچى.
 ھىيلە، ئالداقچۇق ئويۇن: **aldatmaca is.**
 ئالداق — **Aldatmaca politikası**
 قۇچى سىياسەت.
 ① ئالدىماق، گۆلدەمەك. **aldatmak.**

② بىرسىنى ئالداپ پايدا كۆرمەك. ③ يال-
 خان سۆزلىمەك، سۆزىدىن قايماق. ④ ئەر-
 خوتۇن بىر بىرىگە سادىق بولماسلىق:
 «1. Düşmanı aldatıp zayıf bıraktığı yerden sâldırdılar —
 دۈشمەننى — ئالداپ، ئاجىز يېرىدىن ھۇجۇم قىلدى.
 2. yabancı sınıf unsuru köylüleri
 سىنىپسىز يات ئۇنسۇرلار دېھقانلارنى ئالداپ پايدا
 كۆرۈشكە كىرىشىدۇ.
 3. Mehmet bey bizi aldattı, toplantıya gelmedi —
 مەھمەت ئەپەندى يالغان سۆزلەپ
 يىغىنغا كەلمىدى.»
 راسلىق، **aldatmazlık, - ğı. is.**
 توغرىلىق، سادىقلىق.
 ① ئالدۇرۇش، چەكتۈرۈش. **aldırış is.**
 ② كۆڭۈل بۆلۈش، ئېتىبار بېرىش.
 ① ئالدۇرماق. ② دىققەت. **aldırmak.**
 قىلماق، كۆڭۈل بۆلمەك. ③ يۆتكەمەك.
 ④ تارتقۇزماق. ⑤ ئورۇنلاشتۇرماق.
 ⑥ ياتقۇزماق، سىغدۇرماق:
 «1. Pazardan öteberi aldırma —
 بازاردىن ئۇنى - بۇنى ئالدۇرماق.
 2. Onun yaptığı her işe aldırma lısınız —
 ئۇنىڭ قىلغان ھەر قانداق ئىشىغا ئېتىبار
 قىلمىساڭمۇ بولىدۇ.
 3. Arkadaşımı Urumçiden Pekine
 دوستۇمنى ئۈرۈمچىدىن —
 بېيجىڭغا يۆتكىدىم.
 4. Dış aldırdım —
 چىش تارتقۇزدۇم.
 5. Mehmeti işe aldırdım —
 مەھمەتتىن خىزمەتكە ئورۇنلاشتۇردۇم.

6. Bu kadar kitabı bu odaya nasıl aldıracağını? — بۇنچىلىك كىتابنى بۇ ئۆيگە قانداقمۇ سىغدۇرارسەن؟
aldırmamak ئويلىنىشلىق، كۆزدە تۇتماشلىق، ئويلىماسلىق؛
 «Güncel hayatımın nasıl olacağına aldırmadan, Marksizme aykırı girişimlere karşı kararlılıkla mücadele ediyor ve başarı kazanıyorum — كۈندىلىك تۇرمۇشىم — نىڭ قانداق بولۇپ قېلىشىنى ئويلىماستىن، ماركسىزمغا خىلاپ ھەرىكەتكە قارشى قەتئىي كۈرەش قىلىپ، غەلىبە قازاندىم»
 ① **aldırmazlık, - ğı.** is. ئالدىر - ماسلىق، كارى بولماسلىق. ② بېغەملىك، غەمىزلىك.
ale is. fr. دەرەخلىك يول.
aleddevam. z. ar. داۋاملىق، داۋا - مەت، ئۈزلۈكسىز، ئارقا - ئارقىدىن.
aleksi is. fr. قارىغۇلارچە ئوقۇماق، ئوقۇپ چۈشەنەلمەسلىك.
alel . açayip. s. ar. ئاچايىپ، غارايىپ.
alel . acele. z. ar. بەكمۇ تېنەش ۋە ئالدىراشلىق بىلەن:
 «Bu iş alel acele karışyorsun — بۇ ئىشقا بەكمۇ ئالدىر - راپ ئارىلىشىپ قېلىۋاتىسەن دوستۇم»
 ① **alelade.** s. ar. رېئال، تەبىئىي. ② ئاددىي.
 ① **alem'.** is. ar. ② بايراق، ئەلەم. ③ مۇنار، قۇببە ۋە خاس ئىسىم. ④ بايراق قاتارلىق نەرسىلەرنىڭ ئۈچ - دىكى مەدەن. ④ ئالامەت، بەلگە. ⑤

جانب، مەدرىس قاتارلىق ئىمارەتلەرنىڭ ئۈستىگە بېكىتىلگەن ئىشارەتلىك قىزۇق.
 ① **alem' is. ar.** ئالەم، دۇنيا، جاھان. ② ئەتىراپتىكى ئىنسانلار. ③ مۇھىت، بېشىلىق، ساھە. ④ ئەھۋال ۋە شەرتلەر. ⑤ مەخسۇس نەرسە، خۇسۇسىيەتلىك نەرسە؛
 «Bizim bu arkadaş bir alemdir — بىزنىڭ بۇ يولداش بىر دۇنيا - دە!»
alembik, - gi. is. fr. ئايرىش - ئەسۋابى
alemci. is. ar . far. مەسچىت ياكى جامەنىڭ قۇببىسىغا ياكى مۇنارنىڭ ئۈستىگە مەدەندىن ئاي ياسىغۇچى.
 ① **alemdar.** is ar . far. بايراقدار، بايراق تۇتقۇچى. ② يولباشچى.
alem . şümül. s. ar. ئالەمشۇمۇل، دۇنياغا يېيىلغان، دۇنيا مىقياسىدا.
alenen. z. ar. ئاپ - ئاش - كارا، كۆز ئالدىدا.
alengir. is. داۋراڭ، جار.
alengirli. s. داۋراڭ قىلىدىغان، جار سالىدىغان؛
 «Alengirli bir adam — قىلىدىغان ئادەم»
aleni. s. ar. ئاشكارا، ئايان: «Aleni bir iş — ئاشكارا بىر ئىش»
alenilik, - gi. is. ar. ئوچۇقلۇق، ئاشكارىلىق، ئايانلىق.
alesta. s. z. it. تەييار تۇرغان، ھازىر بولغان؛
 بۇيرۇق ئېلىشقا ھازىرلانماق — **durmak**
 ① **alet.** is. ar. قورال، سايمان،

- جابدۇق. ② زاپچاس. ③ ئورگانىزم
نىڭ ھەربىر ئەزاسى. ④ ۋاستە. ⑤
ئويۇنچۇق:
- ئورغاق — Orak bir tarım aletidir «1.
دېھقانچىلىق سايىمىندۇر.
2. Ben bu işe alet olmak
مەن بۇ ئىشقا ۋاستە — istemiyorum
بولۇشنى خالىمايمەن.
3. Ben ona bir alet olmak
مەن ئۇنىڭغا ئويۇن — istemem
چۇق بولمايمەن.
- ① ۋاستىلىك: aletlik, - gi. is.
«1. Ben bir kimseye aletlik edemem
مەن ھېچكىمگە ۋاستىلىك
قىلمايمەن.
2. Bu hiç aletlik iş değil —
بۇ — ۋاستە ئىشلىتىشكە تېگىشلىك ئىش
ئەمەس.
- ① ئوت ۋە گازلارنىڭ alev. is. ar.
يالتۇنى. ② نەيزە ئۇچىغا بېكىتىلگەن
كىچىك بايراق. ③ ئوت. ئىسسىقلىق
ئوت ئۇچتۇنى. ④ مۇھەببەت يالقۇنى،
سەۋدا.
- ئالەۋىلىك مەزھىبىدىكى Alevi. is. din.
ئادەم.
- ئالەۋى Alevilik, - gi is. s. ar.
مەزھىبى.
- يالتۇنچاتماق. alevlendirmek.
② چىراغلىتىماق، ئۇلغايتماق:
ئوتنى — «Ateşi alevlendirmek —
يالتۇنچاتماق.»
- ① يالتۇنچىماق. alevlenmek.
② ئۇلغايتماق:
«Bu mesele gittikçe alevlendi —
بۇ مەسىلە بارغانسېرى ئۇلغايدى.»

- ① يالقۇنلۇق، ئۇلغايدىغان. alevli. s.
② شىددەتلىك، قىزىقلىق.
- قارشى، زىت: aleyh. is. ar.
«kapitalizm aleyhind mücadele
كاپىتالىزمغا قارشى كۈرەش — etmek
يۈرگۈزمەك.»
- قارشى بولغان، زىت aleyh. tar. s.
بولغان:
- «Bu, komünizm aleyhtarlığı kötü
بۇ كوممۇنىزمغا — bir eylemdir
زىت خاتا بىر ھەرىكەتتۇر.»
- قارشىلىق، - gi. is. aleyhtarlık,
زىتلىق:
- «Dünyada kapitalizm aleyhtarlığı
gittikçe yayılmaktadır —
دۇنيادا كاپىتالىزمغا قارشى ھەرىكەت
بارغانسېرى كېڭىيىۋاتىدۇ.»
- ئەلەيكۇم aleyhkümselâm. ar.
ئەسسالام.
- ① يۇنان ئېلىپبەسىنىڭ alfa¹. is. yun.
بىرىنچىسى ھەرىپى. ② بىرىنچى، تۇنجى.
- شمالىي ئافرىقىدا ھەم alfa². is. ar. bot
ئىسپانىيىدە ئۆسىدىغان بىرخىل
ئۆسۈملۈك.
- ① ئېلىپبە. ② بىر alfabe is. fr.
ئىشنىڭ باشلىنىشى.
- كران (ئېغىر نەرسىنى algarina. is. it.
دېگىسىزدىن چىقىرىش ۋە دېگىزغا چۈ-
شۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان بىرخىل
كران).
- ئەپيۇن قىرىپ ئالىدىغان algi¹. is.
قوشۇق.
- ئىدراك، ئىدراكى كۈچ. algi² is.
ئىدراك قىلماق، چۈشەنمەك. algılamak.
چۈشىنىلىمەك، ئىدراك algılanmak.

قىلىنماق.

algoritma. is. fr. ئالگورىتم (ئوتتۇرا زامانلاردا رەقەمدىكى «ئونلۇق» سىستېمىسىغا ئاساسەن ھېساب يوللىرىغا بېرىلگەن نام، ھازىر تۈرك تىلىدا، بۇ «Horzumluk» يەنى ھورزۇملۇق يولى دەپ ئاتىلىدۇ).

algorizm. is. fr. ئالگورىزم (زامانىۋى ماتېماتىكىدا ھېساب ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان ھەرقانداق بىر ئۇسۇل).

① **alıcı.** is. سېتىۋالغۇچى، ئالغۇچى، خېرىدار. ② ئېلىپكېتىش قۇۋۋىتىنى ئېلىپ باشقا بىر قۇۋۋەتكە ئايلاندۇرغۇچى ئۇسۇل. ③ تاللىش، تەلەپ قىلغۇچى. ④ كىشى ئالغۇچى ئاپپارات. ⑤ رادىئو پىرىمىنىك. ⑥ قان ئالغۇچى.

① **alık.** s. ئەقىلىسىز، مۆڭ، بەغىش، ئەخمەق. ② قىزى قاتارلىق ھايۋانلارغا سېلىنغان ئىن.

مۆڭلەردەك، ئەخمەقلەردەك: **alık alık.** z. — «Alık alık etrafına bakınmasana» — ئەتراپىڭغا مۆڭ ئادەمدەك قاراۋەرمىسەن!» قىزى ۋە قىزىلارنىڭ قورساق يۇڭىنى قىرغىماق.

① **alıko(y) mak.** تىزىۋالماق. ② كېچىكىشكە سەۋەب بولماق. ③ توسماق. ④ ئايرىپ بىر يەرگە قويماق: — «1. Mehmeti yemeğe alıkoyduk — مەھمەتتىكى تاماققا تۇتۇپ قالدۇق. 2. Beni yolumdan alı koymasaydı şimdiye dek varmış olurdu — مېنى يولۇمدىن توسۇمىغان بولسا ھازىرغىچە بېرىپ بولاتتىم.

3-Bu kitabı sizin için alıkoydum — بۇ كىتابنى سىزگە ئايرىپ قويدۇم.»

① ئېلىش. ② سېتىۋېلىش. **alım.** is. ③ كۆڭۈلنى تارتىش، جەلپ قىلىش.

alımca. is. بىرىگە ئايرىلغان ۋە مەلۇم مۇددەتتە ئېلىنىدىغان پۇل.

alımci. is. يىققۇچى، تۈپلەنچى.

alımli. s. قىزىقارلىق، جازىبىلىك:

«Onun pek alımlı bir huyu var —

ئۇنىڭ بەك قىزىقارلىق مېجەزى بار.»

alımsız. s. كۆرۈمسىز، قىزىقتۇرالمىدىغان، سوغۇق:

«Alımsız bir yüz —

كۆرۈمسىزلىك، **alımsızlık, - ğı.** is. قىزىقتۇرالماسلىق، سوغۇقلىق.

① **alın, - nı.** is. پېشانە، ماڭىلاي.

② ئالدى تەرەپ، يۈز:

«Bu işe alın terimi döktüm —

بۇ ئىشتا پېشانە تەرىمنى تۆكتۈم.»

alındı. is. ھۆججەت، تىلخەت.

alınan. s. سەزگۈر، تۇيغۇن.

① **alınlı.** s. پېشانىسى كەڭ، يۈزى

كەڭ. ② يۈزسىز، ئارسىز.

① **alınlık, - ğı.** is. پېشانىلىك، پېشا —

نىسىگە ئېسىلغان ئالتۇن، ئۈنچە قاتارلىق

زىننەت بۇيۇملىرى. ② بىنالارنىڭ

ئالدى تەرىپىگە ئىشلەنگەن بېزەكلەر.

③ دۇبۇلغا ۋە ساۋۇتلارنىڭ پېشانە

قىسمى. ④ ئۇرۇشتا ئاتلارنىڭ بۇرغىغا

كىيىگۈزۈلگەن ۋە بېشىنى قوغدايدىغان

ياپقۇچ.

① ئېلىنماق. ② بىرسۆز ياكى

بىر ھەرىكەتنىڭ ئۆزىگە قارشى ئىكەن

لىكىنى ھېس قىلىپ خاپا بولماق.

③ ئىشغال قىلىنماق، قىلغا كىرگۈزۈلمەك.

تەقدىر — **alın . yazısı, - nı.** is.

قىسمەت.

① ئېلىش. ② سېتىۋېلىش. **alış. is.**
① ئادەتلەنگەن، كۆنگەن. **alışık. s.**
② پىشقان:

كۆزى — **Gözü alışık bir adam** —
پىششىق بىر ئادەم.

كۆنۈكلۈك. **alışıklık, - ğı. is.**
كۆنمەك، ئادەتلەنمەك:

بۇ ئىشقا — **Bu işe kolayca alıştım** —
ئاسانلا كۆنۈپ قالدىم.

ئادەتتىكى: **alışılmış. s.**
ئادەتتىكى — **Alışılmış hareket** —
ھەرىكەت.

ئادەتلەنگەن، كۆنۈپ قالغان، **alışkan. s.**
ئۆگىنىپ قالغان:

«Mehmet kendi kendini eleştir-
meye alışkan — مەھمەت
ئۆز - ئۆزىنى تەنقىد قىلىشقا ئادەت-
لەنگەن.»

① ئادەت بولۇپ **alışkanlık, - ğı. is.**
قالغانلىق. ② كۆنۈكلۈك:

بۇ، — **Bu alışkanlığın sonucudur** —
ئادەت بولۇپ قالغانلىقىنىڭ
نەتىجىسى.

خۇي، مەجەز، ئادەت، قىلىق: **alışık. is.**
«Bu adamın tuhaf alışıkları var —
بۇ ئادەمنىڭ يات قىلىقلىرى بار.»

① ئۆگەنمەك، كۆنمەك، ئادەتلەن-
مەك. ② تۇتاشماق، يېقىلىماق.
③ ماسلاشماق. ④ كۆنۈكمەك، تۈزمەك:

«1. Erken kalkmaya alıştım —
ئەتتىگەن قوپۇشقا ئادەتلەندىم.

2. Anahtar kilide alıştı —
ئاچقۇچ — Anahtar kilide alıştı —
قۇلۇپقا ماس كەلدى.

3. Ben Pekine alıştım — مەن

بېيجىڭغا كۆنۈپ قالدىم.»

① ئادەتلەندۈرمەك، كۆندۈر-
مەك. ② سازنى تەڭشەك:

«Anahtar kilide alıştırmak —
ئاچقۇچنى قۇلۇپقا ماسلاشتۇرماق.»

① ئېلىم - بېرىم، **alış veriş. is.**
سودا - سېتىق. ② ئېلىش - بېرىش،
ئالاقە:

«1. Son günlerde mağazada alış
veriş çok iyi — كېيىنكى كۈن -
لەردە ماگىزىنىنىڭ سودا - سېتىقى
ناھايىتى ياخشى بولدى.

2. Benim seninle hiç alış - veri-
şim yok — مېنىڭ سەن بىلەن -
ھېچقانداق ئېلىش - بېرىشم يوق.»

ئالىي، يۈكسەك، ئۇلۇغ. **ali.s. ar.**

مەھەممەت پەيغەمبەرنىڭ **ali . aba. is.**
ئائىلە ئەزالىرى (قىزى پاتىمە، كۈي-
ئوغلى ئەلى ۋە نەۋرىلىرى ھەسەن -
ھۈسەيىنلەر «**Âli - aba**» دەپ
ئاتىلىدۇ).

ئالىيچاناب، مەرد. **ali . cenap. s. ar.**

ئالىيچانابلىق، **alicenaplık, - ğı. is.**
كەڭ قورساقلىق، مەردلىك.

ماتېماتىكىدا **alidat, - tı. is. ar.**
بۆلۈك سىزغۇچ.

روھىي (ئېلىش) **alienist, - ti. is. fr.**
ما) كېسەللەر دوختۇرى.

قاتتىق زۇلۇم، ھەددىدىن
ئارتۇق زۇلۇم. **alikiran. s.**

كېسەللىك، ئوقسان. **alil. is. ar.**
ئالىم. **alim. s. ar.**

ئالىمدەك، ئالىمچە، ئالىمغا **alimce. z.**
ئوخشاش.

ئالىملىق. **alimlik, - ğı. is.**

ئەڭ ياخشى، z. ar. . **aliyül . âlâ.**
ناھايىتى مۇكەممەل، ئەڭ ئەلا.

شۇلتا، ئىشقار، شور. **alkali. is. fr.**

ئالقارنا (پوستلۇق سۇ **alkarna. is.**
ھايۋانلىرىنى تۇتۇش ئۈچۈن دېڭىز
ئاستىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ۋە ئېغىز
تەرىپى تۆمۈردىن ياسالغان بىرخىل
تور).

ھەسەن - ھۈسەن. **alkım. is.**

ئالقىش، قارشى ئېلىش. **alkış. is.**

① ئالقىشچى. ② بىرىنىڭ **alkışçı. s.**
ھەرىكەت ۋە سۆزىنى تەقدىرلەپ، قالغانلار.
نى «توغرا» دىگۈزۈشكە ھەرىكەت
قىلغۇچى.

① ئالقىشلىماق، قارشى **alkışlamak.**
ئالماق. ② تەقدىرلىمەك، ماختىماق،
ياخشى كۆرمەك.

ئالقىشلانماق، قارشى **alkışlanmak.**
ئېلىنماق.

ئالقىشلاتماق، قارشى **alkışlatmak.**
ئالدۇرماق.

ئالقىشلاش، قارشى **alkışlayış. is.**
ئېلىش.

① ئىسپىرت. **alkol, - lü. is. fr.**
② ئىسپىرتلىق ئىچىملىكلەر.

ئالكولىك، ئىچىملىككە **alkolik. s. is.**
مۇپتىلا بولغان.

ھاراكەتلىكلىكتىن، ئىچىم **alkolizm. is.**
لىكتىن پەيدا بولغان كېسەللىك.

① ئىسپىرتتىن قىلماق. **alkolleştirmek.**
② ئىسپىرتلىق.

ئىسپىرتسىز. **alkolsüz. s.**

ئاللا، خۇدا، ياراتقۇ. **allah¹. is. ar.**
چى، تەڭرى، ئېگە.

ھەيرانلىق ئىپادىسىنى بىلدۈرۈپ **allah².**

دىغان سۆز:

«Allah ne kadar güzel olmuş
يا ئاللا، نېمىدېگەن چىرايلىق بولۇپ
كەتكەن.»

قولىدىن يامان **allahlık, - ğı. is. s.**
لىق كەلمەيدىغان، ئاق كۆڭۈل، مۆمىن،
قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان ئادەم:

«Bu adam allahlığın biri, elin-
den bir şey gelmez —
بىرىگە يامانلىق قىلمايدىغان خۇدانىڭ
مۆمىنى.»

خۇداسىز، دىنىسىز، ئاللاغا **allahsız. s.**
ئىشەنمەيدىغان.

خۇداسىزلىق، **allahsızlık, - ğı. is.**
ئاتىتىزم.

ئاللاھۇ ئەكبەر **allahuekber. is.**
(ئاللا ئۇلۇغدۇر).

① سۆزىدە تۇرمايدىغان، **allâk. s.**
ئالدامچى. ② ئىشەنچسىز (ئادەم).

مۇرەككەپ، **allak . bullak s. z.**
ئالا - بۇلا، ئاستىن - ئۈستۈن.

تولۇق بىلىملىك، بىلىمى **allâme. s.**
تولۇق، بىلىم ئەھلى، ئەللامە.

قىزارماق، قىزىللاشماق: **allanmak.**
«Güneş doğarken allanır dağ-
lar —
كۈن چىقىدىغان ۋاقىتتا تاغلار —
قىزىرىدۇ.»

رەڭگى قىزىل، پەداز بېرىلگەن: **allı. s.**
رەڭگا - رەڭ ۋە «Allı pullu ev —
پەدازلىق ئۆي.»

قىزىللىق، ئەڭلىك. **allık, - ğı. is.**

ئامېرىكا تىماھى. **alligator. is. ing.**

ئېلىش. **alma. is.**

ئالغۇچ (ئېلېكتر **almaç, - çı. is.**
ئېقىمىنى ئېلىپ باشقا بىر كىزچە

ئايلىنىدىغان قورال):

«Telefon makinesinin sesi kulağımızaveren kısmı bir almaştır — تېلېفون ئاپپاراتىنىڭ ئاۋازىنى قۇلاققا يەتكۈزۈپ بېرىدىغان قىسمى بىر ئالغۇچتۇر.»

① ئالماق. ② ئۆزىگە جەلپ. almak. قىلىماق. ③ قىلىغا كەلتۈرمەك. ④ سېتىش/ئالماق. ⑤ قىزىقۇلماق. ⑥ يېتىلدۈرۈش. ⑦ ئىشغال قىلىماق. ⑧ قازانماق. ⑨ تۇتماق. ھېس قىلماق. ⑩ ئىچىمەك. ⑪ قىزىقۇلماق. ⑫ تارتماق. ⑬ ئوغرىلىماق. ⑭ ئىشلەتمەك:

«1. Ben şapkamı alıp gidiyorum paltomu almayacağım — مەن شەپكەمنى ئېلىپ كېتىۋېرىمەن، چاپىنىمنى ئالمايمەن.»

2. Gözümü ondan alamıyorum — كۆزۈمنى ئۇنىڭدىن ئالالمايمەن.

3. Ürün almak — مەھسۇلات ئالماق.

4. Yemiş almak — يېمىش ئالماق.

5. Rüşvet almak — پارا ئالماق.

6. Masayı ileri almak — شەرتنى ئالدىنقى تارتماق.

7. Türkler İstanbulu 1453'de aldılar — تۈركلەر ئىستانبۇلنى 1453 - يىلى ئىشغال قىلدى.

8. Nam aldı — نام قازاندى.

9. Burnu koku almıyor — بۇرنى بىر نەرسىنى پۇرسمايدۇ.

10. Yemekten önce bir iki kadeh alırmısınız? — تاماقتىن ئاۋۋال

بىر - ئىككى رۇمكا ئىچەمسىز؟

دورا (ئىچمەك) — 11. ilaç almak قىزىقۇلماق.

12. Arabayı sağa al — ھارۋىنى ئوڭغا تارت.

13. Cebinden saatimi almışlar — يانچۇقۇمدىن سائىتىمنى ئوغرى ئالدى.

14. Eve bir hizmetçi alacağım — ئۆيىگە بىر خىزمەتچى ئالماقچىمەن.»

① گېرمانىيىلىك. Alman. is. fr. ② گېرمانىيە.

Almanca. is. (يېزىق). ② گېرمانىيە. Almanya. is.

① ئىككى ياكى ئۈچىدىن. almaş. is. كۆپ نەرسىنىڭ ئالماشتۇرۇلۇپ قوللىنىلىشى. ② تېگىشىش، ئالماشتۇرۇش.

① ئالماشتۇرماق. ② ئالمىشىپ. almaşmak. ئىش قىلماق.

① بىر نەرسىنىڭ. almaç, - çı. is. كىشىگە قارشى كەلگەن تەرىپى.

② بىنانىڭ ئالدى تەرىپى. alopesi. is. fr. چاچنىڭ تۈگۈلۈشى، چاچسىزلىق.

① ئالىپ، قەھرىمان. alp, - pı. is. s. ② يۇقىرى.

تاغقا. alpinist, - ti. is. fr. چىققۇچى، تەنھەرىكەتچى.

تاغقا يامىشىپ. alpinizm. is. fr. چىقىش ھەرىكىتى.

① تەڭ، ئاستى، تۆۋەن. alt, - tı. is. تۆۋەنكى قات. ② داۋام، ئاخىر.

③ ئىچى. ④ چوڭقۇرلۇق، تىرەنلىك: «1. Tencerenin altında ateş var — قازاننىڭ ئاستىدا ئوت بار.

2. Bu yazımın altı yokmu? —

بۇ ماقالىنىڭ ئاخىرى (داۋامى) يوقمۇ؟

3. iyilik kisvesi altında her türlü kötülüğü yapıyor — ياخشىلىقنى ئىنقىياپى ئىچىدە تۈرلۈك ئەسكىلىك لەرنى قىلىدۇ.

4. Binanın alt katlarında oturuyoruz — بىنئانىنىڭ تۆۋەنكى قېتىدا ئولتۇرىمىز.

altan. is. گىرىپ، سىمۋوللۇق بەلگە (خاقانلارغا بېرىلىدىغان).

alternatif. s. fr. تۈك ئېقىمى.

aternatör, - rü. is. fr. ئېلېكتر ئېقىمى مى ئىشلەش ئەسۋابى.

altas. is. fr. شاھزادە ۋە خانەكىلەرگە بېرىلگەن نام.

alt - geçit, - di. is. ئىككى قەۋەتلىك يولنىڭ ئاستىنقى قىسمى.

altı. s. ① ئالتە. ② ئالتىنچى:

«1. Altı aylık — ئالتە ئايلىق.

2. Ayın altısı — ئاينىڭ ئالتىنچى كۈنى.»

altı. kardeş. is. يەتتە يۇلتۇزدىن تەركىب تاپقان شىمالىي قۇتۇپ يۇلتۇزى.

① ئالتە دانىدىن altılık, - ğı. is.

مەيدانغا كەلگەن، ئالتە سەپ (يېرىم دۆرىسە). ② شەرىپىيەتتە ئالتە مىسراق (مۇسەددەس):

«Altılık saflar halinde sıralandılar — ئالتە سەپ بويىچە تىزىلدى.

① ئالتۇن. ② لىرا. ③ ئالتۇندىن altın. is.

ئىشلەنگەن. ④ پارلاق، پارقىراق.

⑤ سېرىق: «1. Altın gibi çok değerli bir şeydir — ئالتۇندەك قىممەتلىك

نەرسىدۇر.

2. İki İngiliz altını — ئىككى

ئىنگىلىز لىراسى.

3. Altın saat — «ئالتۇن سائەت.

ئالتىنچى. altıncı. s.

altın. kafes. بەختلىك تۇرمۇش

كەچۈرگىنىگە قارىماي، ئەركىنلىكتىن مەھرۇم ياشاش ئۇسۇلى، ئالتۇن قەپەس.

① زىننەتلىك ئايال altın. oluk, - ğu. is.

چەشالغۇر. ② ئوراقلىق نەرسە، ئۈستىگە تارتىلغان لېنتا.

altın. saç. is. سېرىق چاچ.

altın. sinek, - ği. is. چىۋىن، ئالتۇن چىۋىن.

① تىرخىل ئۈزۈم، ② يېپ. altın. taş. is.

شىل ئالتۇن رەڭگىدە بىر خىل قىممەتلىك تاش.

altın. tavuk, - ğu. is. تاغ توخۇسى،

ئۇلار.

altın. yüzük, - ğü. is. بىر خىل خەلق

ئويۇنىنىڭ نامى.

altı. parmak, - ğı. is. ① ئالتە قىرلۇق.

② بىر خىل يوغان يېلىق.

① ئالتە ئاتار (تاپانچا). altı. patlar. is.

② چەمى پىرتىلىپ كەتكەن ئاياغ.

altışar. s. ئالتىدىن بۆلۈنۈش:

«Altışar lira aldılar — ئالتىدىن لىرا

ئالدى.

altı. yüzlü. s. ئالتە قىرلىق.

alt. kat. is. ئاستىنقى قەۋەت، تۆۋەنكى قەۋەت.

① تەڭلىك (بىر نەرسە altlık, - ğı. is.

نىسك ئاستىغا قويۇلغان نەرسە). ② يۈك ۋە

پاختا يىپىتىن تىزىلغان پايپاق. ③ بىر

نەرسىنىڭ تەكتى:

«Masa altlığı — شىرنىڭ ئاستى. —
 altmış. s. ئاتمىش.
 altmışar. s. ئاتمىشتىن.
 altmışıncı. s. ئاتمىشىنچى.
 altmışlamak. ئاتمىشقا كىرمەك.
 ئاتمىش ياشقا قەدەم باسماق.
 ئاتمىشلىماق.
 altmışlık. s. ئىچىدە ئاتمىش دانە
 بولغان، ئاتمىشلىق. ② ئات
 مىش ياشلىق. ③ ئاتمىش يۈەن
 قىممىتىدە.
 alto. is. it. ② پۇۋ. —
 لىپ چالدىغان ساز. ③ تۆۋەن ئاۋازلىق
 ئايال ناخشىسى.
 altuni. s. ئالتۇن رەڭلىك، ئالتۇن
 رەڭگىدە.
 altüst,-tü. s. ئاستىن - ئۈستۈن، بىسە -
 رەمىجان، تەرتىپسىز، قالايمىقان، مالى
 جاتاك.
 alt-yapı. is. بازىسى، ئاستقۇرۇلما؛
 «Üst yapının karşı altı yapıdır —
 ئۈستقۇرۇلمىنىڭ تەتۈرسى بازىستۇر
 (ئاستىقۇرۇلىدۇر).»
 alüde. s. بۇلغانغان، پاسكىنا، چىركىن.
 alüfte. s. fr. نەرمۇسسىز، ھاياسىز،
 ئىپپەتسىز، پاھىشە (ئايال).
 alümin. is. fr. ئاليۇمىن.
 alüminyum. is. fr. ئاليۇمىنيوم (كۈ -
 مۇش رەڭگىدە، 2.56 ئېغىرلىق دەرىجى -
 دە بولغان ۋە 650 گرادۇستا ئېرىي -
 دىغان بىر ماددا).
 alyenist,-ti. is. fr. ساراڭلاردوخ
 تۇرى.
 am. is. ئام، ئەم (ئاياللارنىڭ جىنسى
 ئەزاسى)، پەرچە.

âma. s. ar. ئەما، كۆزى كۆرمىسە.
 amâ. ar. ئەمما، لېكىن؛
 «Yemek az, amâ lezzetli — تاماق
 ئاز، لېكىن لەززەتلىك.»
 ambile. z. it. بىر مۇزىكا مەرغۇلىنىڭ
 ياخشى چېلىنىشى.
 amaç,-çı. is. far. مەقسەت، نىشان،
 مۇراد، غايە، نىيەت.
 amaçlamak. مەقسەت قىلماق، نىيەت
 قىلماق؛
 «Ben oraya gitmeyi amaçlıyorum —
 مەن ئۇ يەرگە كېتىشنى مەقسەت قىلدىم.»
 amade. s. far. تەمشەلمەك، ھازىر -
 لانىماق.
 amal,-lı. is. ar. مەقسەتلەر، نىيەت -
 لەر، مۇرادلار.
 âmâlık,-ğı. is. ئەمالىق، كۆزى كۆر -
 مەسلىك.
 aman. ar. ① رەھىم. ② تۇۋا. ③ خاپا.
 ④ ئۇتۇنۇش؛
 «1. Aman bir daha yapmam —
 قىلدىم، ئەمدى قىلمايمەن.
 2. Aman artık bıktım —
 قويغىنا، زېرىكتىم.
 3. Aman öyle söyleme yin —
 ئۇنداق سۆز قىلمىغىنا!»
 amansız. s. رەھىمسىز، شەپقەتسىز.
 ② كەچۈرۈمسىز. ③ ئارامسىز، بىئارام.
 ④ يوقاتقان، بۇزغان، قىرغان. ⑤ بەك
 شىددەتلىك؛
 «Amansız baskı — رەھىمسىز بېسىم.
 amaterasu. is. jap. ئاماتېراسۇ (ئاس -
 مانغا نۇر چاچىدىغان ياپون تەڭرىسى
 بولۇپ، ياپون خاقانلىرىنىڭ ئاتىسى
 ھېسابلىنىدۇ).

amatör,—rū. is. s. fr. ھەۋەسكار:

«Amatör sanatçı — ھەۋەسكار سەنئەتچى.»

amazon. is. fr. ① جەڭلەردە ئەرلەردەك

رول ئوينىغان ئايال. ② ئاتقا مىنگەن

ئايال. ③ ئاتقا مىنگەن ئايالنىڭ

قىياپىتى.

ambak,—ğı. is. ياڭاقنىڭ يېشىل

پوستى.

ambaklamak, ياڭاقنىڭ يېشىل پوست

تىنى سويماق.

ambar. is. far. ① ئامبار، ئىسكىلات.

② تاش، قۇم، سېمونت قاتارلىق نەر-

سىلەرنى ئۆلچەش ساندۇقى. ③ يۈك

توشۇش ئورگىنى. ④ ئامانەت مال

ئالدىغان يەر.

ambarcı. is. ئامبارچى، ئىسكىلاتچى.

ambarcılık,—ğı. is. ئامبارچىلىق.

ambargo. is. isp. ئېمبارگو (بىركېمە

ياكى پاراخوتنىڭ پرېستاندىن ئايرىپ

لىشىنى، يول ۋە تىجارەت ئەشياسىنىڭ

ئىشلىتىلىشىنى ياكى باشقا بىر يەرگە

يۆتكىلىشىنى چەكلەش):

«Bu mallara ambargo konmuş —

بۇ ماللار ئېمبارگو قىلىندى.»

amber. is. ar. ① ئەمبەر (بېلىقنىڭ

ئىچىدىن چىقىدىغان ئوبدان پۇراقلىق

بىر ماددا). ② ئوبدان پۇراق. ③ گۈزەل

ئاياللارنىڭ چېچى.

amberbu. is. far. ar. ئامبەربۇ (ھىند

دىستان ۋە ئىراندىن چىقىدىغان دانە-

لىق ۋە پۇراقلىق گۈرۈچ).

amca. is. ar. ① تاغا (ئاتىنىڭ ئاكىسى

ياكى ئىنىسى). ② چوڭ ياشلىقلارغا

ئېيتىلىدىغان ھۆرمەت سۆزى.

amca.zade. is. ar. far. ① تاغنىڭ

پەرزەنتلىرى (ئوغلى ياكى قىزى).

amd. is. ar. قەستەن، بىلىپ تۇرۇپ.

amden. z. ar. بىلىپ تۇرۇپ، ئالدىن

تەييارلىنىپ.

amel. is. ar. ① ئىش ۋە ھەرىكەت،

ئەمەل. ② پەيدا قىلىش، يارىتىش.

③ ئىچ سۈرۈش.

amele. is. ar. ئىشچى.

amelelik,—ğı. is. ئىشچىلىق.

ameli. s. ar. ① ئەمەلىي، ئەمەلىيەت.

② پايدىلىق، ئاسان، ئۇيغۇن، مۇۋاپىق:

«1. Bir sanatı ameli olarak ög —

بىر ھۈنەرنى

ئەمەلىيەتتىن ئۆگىنىش كېرەك.

2. En ameli yöntem — ئەڭ

مۇۋاپىق ئۇسۇل.»

ameli.manda. s. ar. far. ① ئىش-

تىن قالغان، كۈچتىن قالغان. ② ھۇرۇن.

ameliyat,—tı. is. ar. ① ئەمەلىيەت،

پائالىيەت. ② ئوپېراتسىيە (دوختۇرلۇق):

«Ben ameliyat yaptırdım —

ئوپېراتسىيە قىلدۇردۇم.»

ameliyat.hane. is. ar. far. ئوپې-

راتسىيە ئۆيى.

ameliye. is. ar. پائالىيەت، ئىش.

amenora. is. ئەدەت كۆرمەسلىك (تۈرلۈك

سەۋەبلەر تۈپەيلى).

amer. is. fr. ئامەر (تۈرلۈك ئۆسۈم

لۇك يوپۇرمىقى ياكى پوستلىرى بىلەن

ئوبدان پۇراق بېرىپ ئىشلەنگەن ئاچ-

چىق - چۈچۈك بىرخىل ھاراق).

Amerika. is. ① ئامېرىكا قىتئەسى،

ئامېرىكا دۆلىتى. ② باي بولۇش:

«Duyduğuma göre Amerikalıymış-

sın bu günlerde — مۇشۇ

كۈنلەردە باي بولۇپ قالغاندەك
كۆرۈنسەن.»
Amerikalı. is. ئامېرىكىلىق.
Amerikalılaştırma. is. ئامېر-
كىلىشىش، ئامېرىكىلاشتۇرۇش.
Amerikalılaştırmak. ئامېرىكىلىقلاشماق.
① ئامېرىكا ياكى ئامېر — Amerikan. s.
كىلىمىقلار بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
② ئامېرىكىچە:
«1. Amerikan malı — ئامېرىكا مېلى.
2. Amerikan eğitim sistemi —
ئامېرىكىچە مائارىپ سىستېمىسى
(تۈزۈمى).»
amerpikon. is. «ئامەر» تىپىدىكى
ھاراق.
ametal. is. fr. غەيرىي مېتال جىسىم:
«Oksijen bir ametaldir —
غەيرىي مېتال دۇر.»
ametçi. is. far. ئوسمانلىق ھۆكۈمىتى
دەۋرىدە، باش مىنىستىر بىلەن ساراى
ئوتتۇرىسىدا خەت - چەك تۇتۇشىدىغان
لارنىڭ باشلىقى، ۋەكىللەر مەجلىس-
نىڭ باش كاتىپى.
ametrop, -pu. s. yun. كۆرۈشى نور-
مال بولمىغان.
amfibi. s. is. fr. دېڭىز ۋە قۇرۇقلۇق
قاتنىشى.
amfibol. is. yun. يالتىراق تاش.
① ھەر ئىككى amfibolik. is. fr.
تەرەپكە ھەرىكەت قىلالايدىغان. ② قوش
مەنىلىك، قوش مەنە بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
③ ئوچۇق بولمىغان، بەلگىسىز.
amfipot. si. fr. ھەم مېڭىش، ھەم سۇ
ئۈزۈش خۇسۇسىيىتىگە ئىگە.
amfitip. is. fr. فوتوچىلىقتا قوللىنىش

لىدىغان ئۇسۇل.
amfitetr. is. yun. يۇمىلاق شەكىللىك
تىياتىرخانا، زال.
amfor. is. fr. ئىدىش، كۇپ.
amik, -ki. s. fr. چوڭقۇر، تىرەن.
① ئامىل، شەرت. ② amil. is. s. fr.
ئىشلىگەن، ئۈستىگە ئالغان (بىرى):
«Bu hayatın amillerindendir —
تۇرمۇشنىڭ ئامىللىرىدىن بىرى.»
amin. is. خۇسۇسىيىتى ۋە قۇرۇلۇشى
جەھەتتە ئامونىياقا ئوخشايدىغان بىر
يۈرۈش جىسىملار.
amin. ar. ئامىن (ئاللاھ قوبۇل قىلسۇن،
خۇدا رازى بولسۇن، شۇنداق بولسۇن
مەنىسىدە قوللىنىلىدۇ).
amip. is. yun. سۇدا ياشايدىغان بىر
ھۈجەيرىلىك ھايۋانلار.
① بۇيرۇق بەرگۈچى، amir. s. ar.
ئەمر قىلغۇچى. ② بىر ئورگاننىڭ باشلىقى.
amiral, -lı. is. fr. ئادمىرال (پولكوۋ-
نىكتىن يۇقىرى دەرىجىلىك دېڭىز ئوپىت-
سىرلىرىنىڭ ئومۇمىي ئىسمى).
amirallık, -ğı. is. ئادمىراللىق.
amirlik, -ği. is. ar. ئەمرلىك.
amiyane z. far. ar. ئاممىباب،
ئاددىي.
amiyanelik, -ği. is. ئاددىيلىق.
ئاممىبابلىق.
amma. ar. ئەمما، لېكىن.
① amme. s. is. ar. ئومۇمىي.
② ئامما.
Amca. is. → ammi.
ئاممىپاك. amonyak, -ğı. is. fr.
① ئازوت بىلەن ھىدروگېن ئارىلاش-
قان ۋە قاتتىق پۇرايدىغان گاز.

② بۇ گازدىن پەيدا بولغان سۇ).
amor. is. رەسىم ۋە ھەيكەللەردە قاناتلىق
كىچىك بالا كۆرۈنىشىدە ئىشلەنگەن
ئاشىق سىمۋولى.

amora. it. كېمىدە يەل كەلتۈرۈشنىڭ
ئېچىلىشى.

amoral. s. fr. ئەخلاققا زىت، ئەخ-
لاققا خىلاپ.

amoralizm. is. fr. ئەخلاقسىزلىق.

amorktik, - gi s. fr. ئەما، قارىغۇ،
كۈر.

amorti. is. fr. قەرزنى بىراقلا تۆ-
لەپ ئۆسۈمنى توختىتىش.

amortisman. is. fr. ① قەرزنىڭ
ئاز - ئاز تۆلىنىشى. ② قەرزگە
بېرىلگەن پۇلنىڭ ئاستا - ئاستا
قىممىتىنى يوقىتىشى. ③ ئۆسۈمنى
توخىتىش ئۈچۈن قەرزنىڭ بىراقلا
تۆلىنىشى.

amper. is. fr. ئامپېر (ئېلېكتر توكى
كۈچىنى ئۆلچەش بىرلىكى).

amper . metre. is. fr. ئامپېر مېتر
(ئېلېكتر توكى كۈچىنى ئۆلچەيدىغان
ئەسۋاب).

amper . saat, - ti. is. fr. ar.
ئامپېر سائەت (ئېلېكتر كۈچى بىر ئامپېر
بولغىنىدا زەنجىر ئارقىلىق بىر سا-
ئەتتە ئۆتكەن ئېلېكتر مىقدارى).

ampir. is. fr. ناپولېئون زامانىدا
فىرانسىيە ۋە ياۋروپادا يېيىلغان ئۆي -
ئىمارەت، ئۆي جاھازىلىرى ۋە كىيىم -
كېچەك ئۇسلۇبى.

ampirik, - gi. s. fr. ① سىستېمى-
لىق ئىلمىي قائىدىگە ئىگە ئەمەس،
تەجرىبىلەرگە تايىنىدىغان. ② ماتېما-

تىكا بىرىچە ئەمەس، تەجرىبىلەرگە
ئاساسەن چىقىرىلغان فورمۇلا.

ampirist, - ti. is. fr. تەجرىبىچى.

ampirizm. is. fr. تەجرىبىچىلىك.

① ئېگىز - amplifikasyon. is. fr.

لىتىش، ئۆرلىتىش. ② كېڭەيتىش.

③ تەپسىلىي ئىزاھات، كەڭ كۆلەم-

لىك چۈشەندۈرۈش. ④ ئىلاۋە، ئىزاھات.

⑤ چوڭايتىش. ⑥ مۇبالىغە. ⑦ چوڭاي-

تىلىش (مىكروسكوپتا).

① ئېلېكتر ampul, - lü. is. fr.

چىرىغى، ئېلېكترلىك لامپا. ② ئاغزى

ئېتىك دورا شېشىسى. ③ ئايال كۆك-

رىكى، ئەمچەك.

تىك، تىكچە. amudi. s. ar.

ئومۇرتقا. amudu . fıkarı. is. ar.

سۆڭەك، بەل ئومۇرتقىسى.

تىرەك، سىتون. amut, - du. is. ar.

ئاڭ، ئىدراك، زېھىن. an'. is.

ئان، بەك قىسقا زامان: an'. is. far.

«Bir an bile geri kalmadı —

بىر ئازمۇ كېيىن قالمىدى.»

① ئانا، ئاپا. ② دىندا ھۆر. ana. is.

مەت قىلىنىدىغان ئاياللارغا بېرىلگەن

نام. ③ مۇسايلارغا ھۆرمەت ئۇچۇن

قىزلىنىلىدۇ. ④ غەمگۈزار، شەپقەت

ئىگىسى. ⑤ ئالىدىغان نەرسىنىڭ ۋە

بېرىدىغان قەرزنىڭ ئۆسۈمىدىن باشقا

قىسمى. ⑥ ئاساس، ئاساسى:

«1. Bugünün kız çocukları yarın

evlenip hep ana olacaklar —

بۈگۈنكى قىزلار ئەتە - ئۆگۈن ياتلىق

بولۇپ، ئانا بولغۇسى.

2. Bu kozunun anası nerededir?

بۇ قوزنىڭ ئانىسى قەيەردە؟

3. Anasına bakarak kızını al, kenarına bakarak bezini — ئانا كۆرۈپ قىز ئال، قىرغاق كۆرۈپ بۆز.
4. Anasından emdiği süt bur-nundan gelmek — ئانىسىدىن ئەم — گەن سۈت بۇرۇنىدىن بۇلاق بولماق.
5. Fatma ana — پاتىمە ئانا.
6. Saygı değer analar — ھۆرمەتلىك ئانىلار.
7. Yoksullar anası — يوقسۇللار ئانىسى (يوقسۇللار غەمگۈزارى).
8. Ana yasa — ئاساسىي قانۇن، كۈنىستىتوتىسىيە.
- ana . baba. is. ئاتا - ئانا:
- «Ana baba tərbiyesi önemlidir — ئاتا - ئانا تەربىيىسى مۇھىمدۇر.»
- ana . babulla. is. قالايىمىقان ۋە ئوپۇر - ئوپۇر يەر.
- anabas. is. ئانا باس (كەچىك سۆڭەكلىك بېلىق).
- ana . bina. is. ئاساسىي بىنا، ئانا بىنا، بىر بىنانىڭ ئاساسىي قىسمى.
- ana . cadde. is. ئاساسىي كوچا، ئانا كوچا، مەركىزىي كوچا:
- «Heytikar Kaşkarın ana cadde-sidir — ھەيتكار قەشقەرنىڭ مەركىزىي كوچىسىدۇر.»
- anaçlamak. چىڭدايتماق، ئۆسمەك، يېتىشمەك، چوڭ بولماق.
- ana . defter, - ri. is. باش دەپتەر، كۆتەك دەپتەر، ئانا دەپتەر.
- ana . dil, - li. is. ئانا تىل.
- anadipsi. is. fr. تەشۋىلىق.
- ana . erki. is. ئانا ئەركى (ئانىنىڭ

- ئائىلە باشلىقلىق تۈزۈمى).
- ana . eser. is. كلاسسىك ئەسەر، ئانا ئەسەر.
- ① تەتۈر ئېقىم. ② يول. yun. is. anafor. سىز ۋە ئەجىرىسىز قىلغا كەلگەن نەرسە.
- anaforca. is. يولسىز ياكى ئەمگەك سىزلا كىرىم قىلىشنى ئويلىغۇچى.
- ① تەتۈر ئېقىم چىقار. anaforlamak. ② يولسىز ۋە ئەمگەكسىزلا قىلغا كەلتۈرمەك، ئوغرىلىماق، بۆل-ماق، تالىماق.
- ① كىلىت، ئاچقۇچ. yun. is. anahtar. ② شىغىر يېزىش ۋە قوللىنىش ئۈچۈن بەلگىلەنگەن يول. ③ مۇزىكىدا نوتا ئىشارىتى. ④ مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشنىڭ چارىسى:
- «Bu, sorunları çözmenin anah-tarıdır — بۇ، مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشنىڭ ئاچقۇچىدۇر.»
- anahtarli. s. كىلىتلىك، ئاچقۇچلىق.
- anahtarsız. s. كىلىتسىز، ئاچقۇچسىز.
- ana . ırmak, - ğı. is. باش ئۆستەڭ.
- ana . kara. is. قىتئە.
- ana . kraliçe. is. بىر ھۆكۈمدارنىڭ ئانىسى، خان ئاغىچا.
- anakronik, - gi. s. fr. ۋاقتى ئۆتكەن، كونا.
- anal, - li. is. fr. توققۇز تۈرلۈقتا ئائىت (ھايۋاننىڭ).
- analı. s. ئائىلىق، ئانىسى بار:
- «Analı kozu — ئائىلىق قوزا.
- ① ئائىلىق. ② ئۆ. is. analık, - ğı. گەي ئانا. ③ ئائىلىق قىلماق. ④ ئانا ھېسسىياتى، ئانا مېھرى:
- «Analık mecaz — ئائىلىق مېجەز.

تەھلىل. *analitik, - ği. is. s. fr.*

① ئانالىز، تەھلىل. *analiz. is. fr.*

② بىر جىسمىنىڭ ئېلېمېنتلارغا

ئايرىلىشى. ③ تەتقىقات.

① تەتقىقاتچى. *analizci. is. fr.*

② تەھلىلچى. ③ مەخسۇس تەتقىق قىلىپ

دىغان خىمىك.

ئانالىز قىلماق، تەھلىل *analizlemek.*

قىلماق.

① ئانالىز ئۆ. *analizleyen. is. fr.*

چۈن كېرەكلىك جاھاز ياكى ئورگان.

② خىمىيە ۋە نېفىت سانائىتىدە

قوللىنىلىدىغان جاھاز. ③ تاشقى دۇن

يانى تەھلىل قىلىدىغان ئورگان.

ئاغرىقنىڭ توختىشى. *analjezi. is. fr.*

① ھېسسىيە. *analjezik, - ği. is. s.*

لىقنى مەيدانغا كەلتۈرگەن. ② ئاغ-

رىقنى توختىتىش دورىسى.

① ئانالوگىيە (ئوخ). *analoji. is. fr.*

شاشلىق). ② ئىككى نەرسىنىڭ بىر-

بىرىگە ئوخشىشى.

سەرمايە، كاپىتال. *ana . mal. s.*

① سەرمايىدار، كال.

پىتالىست. ② كاپىتالىزم تەرەپدارى.

كاپىتال. *ana . malçılık, - ği. is.*

تالىزم.

ئاناس (خۇش بۇي مېۋە). *anans. is.*

بېرىدىغان دەرەخ ۋە شۇ دەرەخنىڭ

مېۋىسى).

ئەنئەنە، ئۆرپ - ئادەت. *anane. is. fr.*

ئەرلەردىكى. *ananel, - ti. is. ar.*

جىنسى كۈچسىزلىك.

ئەنئەنىۋى. *an . anavi. s. ar.*

بىر قەبىلىنىڭ بۆلۈنۈپ

چىققان پارچىلىرىنىڭ ھەر بىرى.

ئانارخىست، *anarşist, - ti. is. fr.*

ئانارخىزم تەرەپدارى، ئانارخىزمچى،

ھۆكۈمەتسىزلىك تەرەپدارى.

ئانارخىزم، ھۆكۈ. *anarşizm. is. fr.*

مەتسىزلىك، باشباشتاقلق.

تىلىنى چاپناپ گەپ. *anarti. is. yun.*

قىلماق.

ئاناسىر («ئۇنسۇر» سۆزب. *anasır. is.*

نىڭ كۆپلۈكى).

ئانسىز، ئانسى ئۆلگەن. *anasız. s.*

ئانسىزلىق. *anasızlık, - ği. is.*

شاكال بېدىيان *anason. is. yun.*

(ئورۇقنى ئېچىتقۇ قىلىشقا ۋە مۇراببا

قاينىتىشقا بولىدىغان بىر خىل

ئۆسۈملۈك).

① ئاناتومىيە. *anatomi. is. yun.*

② بەدەن قۇرۇلۇشى، گەۋدە قۇرۇلۇشى.

ئاناتومىيە. *anatomist, - ti. is. fr.*

ئالىمى.

ئانا ۋە تەن، يۇرت. *ana . vatan. is.*

ئاساسىي قانۇن، ئانا. *ana . yasa. is.*

قانۇن - كونستىتۇتسىيە.

ئاساسىي يول، غول. *ana . yol. is.*

يول، ئانا يول.

شمال، جەنۇب، غەرب. *ana . yön. is.*

ۋە شەرق تەرەپلەرنىڭ ھەر بىرى.

Ambar. *anbar. is. →*

ئۈزلۈكسىز، *anbean. z. ar - far.*

ئازقا - ئارقىدىن.

① پەقەت، زادى. ② لېكىن ئەمما: *ancak.*

«1. Bu kapı ancak bu anahtarla

açılabilir — بۇ ئىشىك پەقەت

مۇشۇ ئاچقۇچ بىلەنلا ئېچىلىدۇ.

2. Bu işe başlıyorum, ancak

bugün bitiremem — بۇ ئىشنى

باشلىنىشماقچىمەن، ئەمما بۈگۈن
تۈگىتەلمەيمەن.
ançizlemek. ئايرىلماق، يىراقلاشماق،
ئۇزاقلاشماق، كۆزدىن غايىپ بولماق.
and. is. → Ant.

① يادىكار، خاتىرە andaç, - cı. is.
لىك، ئەستىلىك. ② خاتىرىلەر.
andemi. is. ar. بىر رايونغا خاس
بولغان ۋە كۆپ كۆرۈلىدىغان ئاغرىق.
and . etmek. قەسەم قىلماق، قەسەم
بەرمەك:

«Halkıma yararlı bu işi yapmaya
and ettim — خەلقىمگە پايدىلىق
بۇ ئىشنى قىلىش ئۈچۈن قەسەم قىلدىم.»
andırak, - ğı. is. ئۇنىتۇلماسلىق
ئۈچۈن قويۇلغان بەلگە.
andıran. s. ئوخشايدىغان، ئەسلەشكە
ۋاستە بولغان.

① خاتىرىلەتمەك، ئەسلەت
andırmak. مەك. ② ئوخشايدىغان تەرىپى بولماق:
«1. İnsan kendini öbürlere ha-
yırlandırmalı — ئىنسان ئۆز
زىنى قالغانلارغا ياخشى جەھەتتىن
خاتىرىلىتىش كېرەك.

2. Erkinin yürüyüşü babasını
andırıyor — ئەركىننىڭ يول مې-
گىشى ئاتىسىنى ئەسلىتىدۇ.»

ant . içirmek, قەسەم قىلدۇرماق، قەسەم
ئىچۈرمەك.

① ئەركەكزادەك. androgin. is. fr.
② ھەم ئاتىلىقى ھەم ئانىلىقى بولغان
(ئۆسۈملۈك).

anele. is. it. كېمە ۋە پاراخوتلاردا
تۈزلۈك ئىشلار ئۈچۈن قوللىنىدىغان تۆمۈر

ھالقا.

anemi. is. fr. قانسىزلىق.
anemik, - ğı. s. fr. قانسىز.
anemometre. is. fr. ئانېمومېتر (شا-
مالنىڭ تېزلىكىنى، كۈچىنى ئۆلچەيدىغان
ئەسۋاب).

anepigraf. is. fr. ئانېپىگرافى (ئۈستىدە
يېزىق بولمىغان مېتال پۇل).

anerji. is. fr. جانسىزلىق، ھورۇنلۇق.
anestezi. is. fr. ھېسسىزلىق، تۇيغۇ
سىزلىق.

anfisi. is. fr. بىرەر رايوندا دائىم
كۆرۈلۈپ تۇرىدىغان زىرائەت كېسەللىكى.

① چېتىلغان، باغلانغان. angaje. is. fr.
② ۋەدە بەرگەن. ③ ھۆددىگە ئالغان.

بېرىلگەن ۋەدە، angajman. is. fr.
قىلىش ئۈچۈن ۋەدە قىلىنغان ئىش.

① ۋەدىسىگە ئاساسەن angarya. is. it.
قىلدۇرۇلغان ئېغىر ئىش، ھەقسىز
قىلدۇرۇلغان ئىش. ② كۆلۈك (يۈك
ھايۋىنى) ۋە ھارۋا سېلىقى.
③ مەجبۇرىيەتلەر، سېلىقىلار.
④ خاھىشىز، ئىختىيارسىز.

ئىشلار خاتىرىسى. angı. is.
① ھان. angirt, - tı, angut, - ru. is.

گىرت. ② ئەخمەق، گالۋاك، دۆت.

angin. s. مەشھۇر، تونۇلغان، ئاتاقلىق.
anglez. is. fr. ئوڭدىن سولغا

يېزىلىدىغان، قىپچاق يېزىق.
anglisizan. s. is. ئىنگىلىز تىلى ۋە

مەدەنىيىتىنى تەتقىق قىلغۇچى.

anglisizm. is. fr. ئىنگىلىزچىگە خاس
سۆز شەكلى. ② ئىنگىلىزچىگە خاس
بولغان ۋە باشقا بىر تىلغا ئاغدۇرۇلغان
سۆز - ئىبارە.

anglojil. is. s. fr. ئىنگىلىزچە رەس.

anglofob, - bu. is. s. fr. ئىنگىلىزچە -

لەرگە ئۆچ، ئىنگىلىزلەر بىلەن چىقىشالمايدىغان (خۇشى بولمىغان).

ang. is. پىكىر، زېھىن، ئاڭ.

anıt. is. خاتىرە، ئەس.

anık, - ғы. s. ① ھازىر، تەييار.

② تۇغما قابىلىيەتلىك.

anıklamak. ① تەييارلىماق، ھازىر.

لىماق، ② روھلاندۇرماق، جانلاندۇرماق.

ئىزھار قىلماق.

anıklık, - ғы. is. ① ھازىرلىق،

تەييارلىق. ② تۇغما قابىلىيەت،

ئىستىدات.

anıksız. s. ① ھازىرلىقسىز، تەييارلىقسىز.

② قابىلىيەتسىز، ئىستىدادسىز.

anıksızlık, - ғы. is. ① ئىستىدادسىز.

لىق، قابىلىيەتسىزلىك. ② ھازىرلىق

سىز، تەييارلىقسىز.

anılamak. خاتىرىلىمەك، ئەسلىمەك.

يادلماق.

anılmak. ① خاتىرىلەنمەك، يادلانماق.

② ئەسلىنمەك. ② ئېغىزغا ئېلىنماق.

anırmak. ھاڭرىماق.

«Eşek anırdı — ئېشەك ھاڭرىدى.

anırtı. is. ھاڭراش ئاۋازى، ھاڭراش.

anış. is. خاتىرىلەش، ئەسلىش، يادلاش.

anıştırmak. خاتىرىلەتمەك، ئەسلىتمەك.

يادلانماق.

anıt, - ti. is. بىرەر شەخس ياكى

ۋەقەنى ئەسلىتىش ئۈچۈن سېلىنغان بىنا

ياكى ئورنىتىلغان ھەيكەل، ئابىدە:

«Pekin Tiananmen meydanında Çin

kahramanlarının anıtı var — بېيى

جياڭ تىيەنئەنمېن مەيدانىدا جۇڭگو

قەھرىمانلىرىنىڭ خاتىرە مۇنارىسى بار.»

anıt . kabir. is. خاتىرە سارىيى (ئۆي):

«Başkang Mao'nun anıt kabrı —

ماۋ جۇشىنىڭ خاتىرە سارىيى.»

anıt sal. s. ① ئابىدە بىلەن مۇناسىۋەت.

لىك، خاتىرە مۇنارىغا ئوخشاش. ② چوڭ.

لۇقى، گۈزەللىكى بىلەن كۆزگە چېلىقىپ

تۇرىدىغان، ھەيۋەتلىك، چوڭ، ھەشمەتلىك.

anız. s. ئېڭىز.

anızlık, - ғы. is. ئېڭىزلىق.

anı. s. far. ① تۇيۇقسىز، توساتتىن، بىردىنلا:

«1. Ani bir karar — تاسادىپىي قارار.

2. Bu iş pek ani oldu — بۇ ئىش بەك

توساتتىن بولدى.»

anide. z. ھامان، تۇيۇقسىزلا، توسات.

تىنلا، بىردىنلا.

animatör, - rü. s. is. جانلاندۇرغان،

روھلاندۇرغان، جانلاندۇرغۇچى، روھ

لاندۇرغۇچى.

anka. is. ① ئەنقا (قۇش). ② ئىسمى

بار، جىسمى يوقلۇق.

ankarip. z. ar. بەك يېقىن ئارىدا.

ankebut. is. ar. ئۆمۈچۈك.

anket, - ti. is. fr. ① ئانكىت. ② تەتقىقات

قىلىش، تەكشۈرۈش.

anlak, - ғы. is. چۈشىنىش كۈچى،

قىندراڭ.

anlak . alır. s. ① ئەقىلغە ئۇيغۇن،

مەنتىقىلىق، مەنتىقىغە ئۇيغۇن. ② چۈشىنىشلىك.

anlak . almaz. s. ① چۈشىنىكسىز.

② مۇرەككەپ.

anlaklı. s. ئىدراكلىق، زېھىنلىك.

anlam. is. چۈشەنچە، مەنە، ئۇقۇم:

«Bir çok kelimenin bir öz bir de

mecaz anlamı vardır — نۇرغۇنلىغان

سۆزلەرنىڭ ھەم ئەسلى مەنىسىنى، ھەم كۆچمە مەنىسى بولىدۇ.»

① چۈشەنمەك. ② ئۇقماق. **anlamak.** بىلمەك. ③ ماقۇل كۆرمەك. ياقىتۇرماق. ④ خەۋەردار بولماق، ۋاقىپ بولماق. ⑤ پايدا كۆرمەك. ⑥ ئالماق، قازانماق، ئېرىشمەك:

«1. Bu işten memnün olmadığımı anliyorum — بۇ ئىشتىن مەمنۇن بولمىغانلىقىمنى چۈشەندىم.

2. Dışardaki gürültünün nedenini anladın mı? — سىرتتىكى غوغۇغانىڭ سەۋەبىنى ئۇقتۇڭمۇ؟

3. Benisrafın bu derecesini anlamam — مەن مۇنچىلىك ئىسراپچىلىقىنى چۈشەنەلمىدىم.

4. Bu ilahtan hiç bir şey anlayamadım — بۇ دورىدىن ھېچقانداق پايدا كۆرمىدىم.»

anlamaklık, -ğı. is. چۈشىنىش، ھېس قىلىش.

① چۈشەنمەس، بىلمەس. **anlamaz. s.** ② جاھىل. ③ چۈشەنمەيدىغان.

anlamazlık, -ğı. is. چۈشەنمەسلىك.

① مەنىداش سۆزلەر. **anlamdaş. s.**

anlamdaşlık, -ğı. is. مەنىداشلىق، ئوخشاش مەنىلىك.

anlamlandırmak. مەنە بەرمەك، مەنى بىرلىككە چۈشەندۈرمەك.

anlamlı. s. مەنىلىك، ئۇقۇملۇق.

anlamsız. مەنىسىز، ئۇقۇمسىز.

anlamsızlık, -ğı. is. مەنىسىزلىك، ئۇقۇمسىزلىق.

anlaşık. s. بىر-بىرىگە چۈشىنىشلىك.

anlaşık. s. ئادەم ۋە نەرسە.

anlaşıklık, -ğı. is. پىكىر ۋە مەقسەتتە بىرلىك بولماق.

① پىكىر ۋە مەقسەت بىر-بىرىگە شەرتنامە: **anlaşma. is.**

«Çin - Türkiye kültür anlaşması —

جۇڭگو - تۈركىيە مەدەنىيەت شەرتنامىسى.»

① توختاشماق، شەرتلەشمەك. **anlaşmak.** توختاملاشماق. ② ماسلاشماق، كېلىشمەك:

«Çin ve Türkiyehükümetlerikültürel işbirliği konusunda anlaştilar —

جۇڭگو - تۈركىيە ھۆكۈمەتلىرى

مەدەنىيەت ھەمكارلىق ھەققىدە توختاملاشتى.»

① پىكىر ئىختىلاپى، **anlaşmazlık, -ğı.** پىكىر قارشىلىقى. ② توقۇنۇش، سۈركىلىش:

«Çin - Sovyet anlaşmazlığı —

جۇڭگو - سوۋېت سۈركىلىشى.»

anlatı. is. ئاڭلىتىش، ھېكايە ئاڭلىتىش. **anlatılmak.** بىلدۈرمەك، چۈشەندۈرمەك.

anlatım. is. چۈشەنچە ۋە ھېسسىياتنى سۆز ۋە ھەرىكەت بىلەن بىلدۈرۈش، ئىپادىلەش.

anlatımlı. s. تۇيغۇ ۋە نىيەتتىكى جانلىق سۈرەتتە ئاشكارا قىلغان.

① چۈشەندۈرمەك، ئىزاھ بەر- **anlatmak.** مەك، شەرھىلىمەك. ② بىلدۈرمەك، ئاشكارا قىلماق. ③ ئاگاھلاندۇرماق.

④ ئىپادە قىلماق، تەسۋىرلىمەك. **anlattırmak.** چۈشەندۈرتىمەك، ئىزاھلات- **anlattırmak.** ماق، شەرھىلەتتۈرمەك.

① پاراسەت، ئىدراك. ② **anlayış. is.** كۆز قاراش قابىلىيىتى. ③ چۈشەنچە.

anlayışlı. s. پاراسەتلىك، ئەقىللىق. **anlayışsız. s.** ئەقىلسىز، ئىدراك قابىلىيىتى يېتەرسىز.

anlayışsız. s. ئەقىلسىز، ئىدراك قابىلىيىتى يېتەرسىز. **anlayıvermek.** دەرھال چۈشەنمەك، تېز

چۈشەنمەك. **anlık, -ğı. is.** ① تۇيغۇدىن باشقا بىلىش. ② قابىلىيىتى. ③ چۈشىنىش قابىلىيىتى.

anma. is. ① خاتىرىلەش، ئەسلەش، ياد. ② خاتىرىلەش مۇراسىمى؛

«Ekim devrimini anma günü — ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنى — خاتىرىلەش مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلدى.»

① خاتىرىلىمەك، ئەسلىمەك. **anmak.** ② سۆزنى قىلماق، ئېغىزغا ئالماق. ③ خاتىرىلەپ مەجلىس ئاچماق؛

تۈنۈگۈن — **Dün akşam sizi andık** — ئاخشام سىزنى ئەسلەدۇق.

2. Hastalığın adını anmaktan korkuyoruz — ئاغرىقنىڭ ئېتىنى ئېغىزغا — ئېلىشتىن قورقىمىز.

3. Başbakan Coenlayı andık — جۈ — زۇڭلىنى خاتىرىلەپ مەجلىس ئاچتۇق.

يادىكار، ھەدىيە، **anmalık, -ğı. is.** ئەستىلىك، خاتىرىلىك.

روپى (ھىندىستاننىڭ پۇل بىر — **anna. is.** لىكى) نىڭ 16 دىن بىرى.

ئانا، ئاپا. **anne. is.** چوڭ ئانا، موما (ئانىسى).

ئانىلىق. **annelik, -ğı. is.** ئىكۋاتور رايونىدا **annona¹. is. fr.** يېتىشىدىغان دەرەخ جىنس.

① يىللىق زىرائەت مەھ — **annona². is. lat.** سۇلاتى. ② دۆلەت ئامبىرى ئۈچۈن بۇغداي يىغىش. ③ ھەرقايسى ئۆلكىلەردە يىغىلغان باج. ④ دۆلەت ئامبارلىرىنىڭ ۋە پۇلسىز ياكى تۆۋەن باھالىق تەقسىمات باشقۇرۇلۇشى.

ئۆزلىگەن، يۇقىرى **anodik. s. fr.**

چىققان. **anodin. is. fr.** ئاغرىق توخ. تېتىش دورىسى).

ئاپتورى نامبەلۇم، **anonim. s. fr.** ئىسمىز خەت، كىمىنىڭ يازغانلىقى نامبەلۇم خەت.

ئۇقتۇرۇش، ئېلان. **anons. is. fr.** دېكتور، سۆز. **anonsör, -rü. is. fr.** لىگۈچى.

① نورمالسىزلىق، **anormal, -li. s. fr.** نورمال بولمىغان. ② ئەقلى كەم.

① نورمالسىزلىق، **anormallik, -ğı. is.** ② ساراڭلىق.

مۆيۈملۈك، دوست. **anoş. is.** ۋىتامىن B. **anörin. is. fr.** ① جىرا. ② ئويمانلىق. **anselman. is. fr.** قۇيۇقسىزلا، بىردىنلا، **ansızın. z.** توساتتىنلا.

ئانسىكلوپىدىيە، **ansiklopedi. is. fr.** قامۇس.

ئانسىكلوپىدىيە، **ansiklopedist, -ti. is. fr.** پىدىيە يازغۇچى، قامۇسچى.

قەسەم: **ant, -dı. is. ar.** «Andım var, bu işi yapacağım — بۇ ئىشنى قىلىشقا قەسەم بار.»

ئانتاگونىست **antagonist, -ti. is. fr.** (بىر — بىرىگە تامامەن زىت، قارىمۇ-قارشى، بىر — بىرىگە ئۆتۈپ كەتكەن دەرەجىدە دۈشمەن).

ئانتاگونىزم (كې) **antagonizm. is. fr.** لىشتۇرۇپ بولمايدىغان قارىمۇقارشىلىق، دۈشمەنلىك).

ئاغرىقنى پەسەيتىدىغان. **antaljik. s. fr.** ئۇيۇشۇش، شەرت. **antant, -tı. is. fr.** لىشىش.

Antarktika. is. fr. ئانتراكتىكا (جەنۇبىي قۇتۇپ).

ant. beti. is. ئەھدىنامە (بىر شەرتنامە - مېنىڭ ھەممە مەزمۇنلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان يازما ماتېرىيال).

anten. is. fr. ئانتېن (رادىئو دولقۇنلىرىنى تۇتۇش ۋە تارقىتىش ئۈچۈن تارتىلغان سىمىلار) زىد، قارشى، ئەكسى: anti. is. ing. fr. «Anti devrimci — ئەكسىلىنىقچىلاپچى»

antibakteriyel, antimikrobik. s. is. fr. باكتېرىيىنىڭ ئالدىنى ئالىدىغان (دورا).

antiemetik. s. is. fr. قۇسۇقنىڭ ئالدىنى ئالىدىغان (دورا).

antifriz. is. ing. توڭلاش ۋە مۇزلاشقا قارشى ئۇسۇل، چارە ياكى دورا، ئۇسكۈنە.

antik. s. fr. ① قەدىمكى، قەدىمكى زامانغا تەئەللۇق. ② قەدىمكى رومالىقلارنىڭ مەدەنىيەت - سەنئىتىگە دائىر.

antika. is. s. it. ① ئاسارە - ئەتىقە، كونا تارىخىي ئەسەرلەر. ② كونا مودىدىن قالغان، كونىراپ كەتكەن.

antikacı. is. ئاسارە - ئەتىقە سودىگىرى.

antikanseröz. is. fr. راققا قارشى.

antikite. is. fr. ① قەدىمكى زامان، تارىخنىڭ دەسلەپكى مەزگىلى. ② قەدىمكى ھەيكەل، قەدىمكى زامانغا دائىر نەرسىلەر.

antiloji. is. fr. پىكىرنىڭ بىر - بىرىگە زىتلىقى.

antimoral. s. fr. ئەخلاق زىت، ئەخلاق قائىدىلىرىگە زىت ھەرىكەت ۋە سۆز.

antin. is. پاهىشە ئايال، ئەخلاقسىز خوتۇن.

antipatik. s. fr. يېقىمسىز، يىرگىنچىلىك.

«Antipatik adam — يىرگىنچىلىك ئادەم»

antisemit, -ti. is. يەھۇدى دۈشمىنى، يەھۇدىگە قارشى.

antisoler. s. fr. كۈنگە قارشى، قۇياشقا زىت.

antlaşma. is. مۇئامىلە، شەرتنامە، ئەھدىنامە، توختام، كېلىشىم، بىتىم، پۈتۈم.

«On bir maddelik barış antlaşması — 11 ماددىلىق تىنچلىق بىتىمى»

antlaşmak. كېلىشىمەك، شەرتلىشىمەك، توختاشماق، پۈتۈم تۈزۈشمەك.

antlı. s. قەسەم بەرگەن، قەسەم ئىچكەن، قەسەم قىلغان.

antoloji. is. fr. ئانتولوگىيە (تۈرلۈك يازغۇچىلارنىڭ، خۇسۇسەن شائىرلارنىڭ تاللانغان بەدىئىي ئەسەرلەر توپلىمى).

antrasit, -ti. is. fr. ئىسسىز كۆمۈر. دالان:

antre. is. fr. «Geniş antreli bir yatak odası — دالانلىق كەڭ ئۆي»

antrenman. is. fr. تەنھەرىكەت مەشىقى.

antrenör, -rü. is. fr. تېرېنېر.

antrepo. is. ئامبۇزنا بېجى ئاپ، شۇرۇلمايدىغان مالىلار قويۇلىدىغان ئامبۇرى.

antepocu. is. ئامبۇزنا ئامبارچىسى.

antropolog. is. fr. ئانتىروپولوگ.

antropolji. is. fr. ئانتىروپولوگىيە (ئادەمنىڭ بېئولوگىك خۇسۇسىيەتلىرىنى، تۈرلۈك ئىنسانلارنىڭ تەن تۈزۈلۈشى بەلگىلىرىنى ھەر جەھەتتىن ئۆگىنىدىغان پەن).

antropomorf. s. fr. ① ئادەمگە

ئوخشايدىغان، ئادەم شەكلىدە (ھايۋان).

② ئادەمگىياھ.

anus. is. lat. ئىنساننىڭ سوغى، ئارقا يول، كۆتەن، ئۈچەي ئاغزى (كۆت).

anuskop, - pu. is. fr. ئانۇسكوپ (ئانۇسنى تەكشۈرۈش ئەينىكى).

anut. s. ar. جاھىل.

apaçık. s. ئوپتۇچۇق، ئاپتاشكارا.

aplak. s. ئوماق، دومىلاق (بوۋاقلار ھەققىدە).

apandis. is. fr. سوقۇر ئۈچەي.

apandisit, - ti. is. er. سوقۇر ئۈ. چەي كېسىلى.

apansız, apansızın. z. بىردىنلا، تۈ. يۇقسىزلا، توساتتىنلا.

aparmak. ② ئاپارماق، ئېلىپ بارماق. ئوغرىلىماق.

apartman. is. fr. قەۋەتلىك بىنا:

«Son yıllarda Urumçide apartman-

lar yapılıyor — كېيىنكى يىللاردا

ئۈرۈمچىدە قەۋەتلىك بىنالار سېلىنىۋاتىدۇ.»

apar. topar. z. ئۆپۈر - تۈپۈر، ئالدىراش - تېنەش:

«Korktuğundan apartopar kaçtı—

قورققىنىدىن ئۆپۈر - تۈپۈر بولۇپ

قېچىشتى.»

apaş. is. fr. غەلىتە كىيىنگەن ۋە

غەلىتە سۆزلىشىدىغان لۈكچەكلەر، ئافىي.

apaz. is. چاڭگال، ئۈچۈم:

«Bir apaz buğday — بىر ئۈچۈم بۇغداي.

apazlamak. ① ئۈچۈملىماق. ② يەلكەن

نىڭ شامالدىن كۆپۈشى. ③ قىيىندا قولغا

چۈشۈرمەك، تۇتۇۋالماق.

aperitif. is. fr. ئىشتىھانى ئېچىش

ئۈچۈن تاماقتىن ئاۋۋال ئىستېمال قىلىش

دىغان بىر خىل ئىچىملىك.

apış. is. چاتراق:

«Apışını açarak oturuyor —

قىنى كېرىپ ئولتۇرىدۇ.»

apışık. s. is. ① قۇيرۇقنى چاترىقىغا

قىستۇرۇپ ماڭماق (ھايۋان). ② ھېرىپ -

ئېچىپ كەتكەن، قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈپ

قالغان (ئادەم).

apışlık, - ğı. is. ئىشتاننىڭ ئېغى.

apışmak. ① ھارغانلىقتىن چاترىقىنى

كېرىپ ياتماق. ② ھاڭ - تاڭ بولماق،

ھەدۈقماق.

apıştırmak. ① بەك ھاردۇرماق، بەك

چارچاتماق. ② سۇغا تۆمۈر تاشلاپ كېمە

ياكى پاراخوتنى بىر يەردە توختاتماق.

apiko. is. it. ① كېمە ۋە پاراخوتنىڭ

زەنجىرىنى يىغىپ سۇغا تاشلىغان تۆمۈرنى

تارتىپ ئېلىشقا ھازىرلانماق. ② تەييار،

ھازىر، ھوشيار، سەزگۈر. ③ ياخشى پا-

سۇن، رەتلىك كىيىنگەن:

«1. Apiko bir delikanlı —

يىگىت.

2. Apiko bir kız —

رەتلىك كىيىن - كەن قىز.»

apiküllü. s. بىر ئۇچلۇق، قىسقا،

ئۇچى ئۇچلۇق، ئۇچى تار.

aplık, - ğı. is. fr. ① تامغا ئورنى.

تىلغان لامپا ياكى شامىدان. ② ھاشىيە.

aplibasyon. is. fr. بىر پارچە رەخت.

نىڭ ئۈستىگە باشقا بىر پارچە رەخت

پارچىسىنى چاپلاش ياكى كانۇا تىكىش

يولى بىلەن بېرىلگەن زىننەت.

apoje. is. fr. يۈكسەكلىك:

«Bir dil apojesine büyük yazarlarla

تىلىنى ئۇلۇغ يازغۇچىلار —

ئارقىلىقلا يۈكسەلدۈرگىلى بولىدۇ. «
apokrif. s. is. ناتوغرا، ئىشەنچسىز،
 گۇمانلىق سۆز ياكى ماقالە.
apolet, - ti. is. ask. پاگون.
aport. fr. ئوۋ ئېتىلىرىغا «ئەپكەل»
 دەپ بېرىلگەن بۇيرۇق.
apşak. is. is. ① ئاياغلىرىنى كېرىپ
 زوڭ ئولتۇرماق. ② ھارغانلىقتىن مىڭشقا
 ھالى قالماسلىق.
aptal. is. fr. ① ئەقلى - ھوشى كەم.
 ② دۆت، مۆڭ، گالۋاڭ، ئەقىلسىز.
 «Bu çok aptaldır — بۇ تازا ئە —
 قىلىسىزدۇر.»
aptaflaşmak. دۆتلەشمەك، مۆڭلەشمەك،
 ئەقىلسىزلەشمەك.
aptallaştırmak. دۆتلەشتۈرمەك، مۆڭ
 لەشتۈرمەك، ئەقىلسىزلەشتۈرمەك.
aptallık, - ğı. is. دۆتلۈك، مۆڭلۈك،
 ئەقىلسىزلىق.
aptēs. is. far. ① تەرەت (نامازدىن
 ئاۋۋال ئېلىنىدىغان). ② ئوسۇرۇق;
 تەرىتى بۇزۇل — «Aptesi bozuldu —
 دى، ئوسۇرۇپ قويدى.»
apteshane. is. far. تەرەتخانا،
 ھاجەتخانا، خالى جاي.
aptēsli. s. is. تەرىتى بار.
aptēslik, - ğı. is. ① تاھارەت ئال.
 دىغان يەر. ② تەرەت كىيىمى.
aptessiz. s. تەرەتسىز، تەرەت ئال
 مىغان.
ar¹. is. fr. گۈزەل سەنئەت.
ar². is, fr. يۈز كۋادرات مېترگە تەڭ
 يەر ئۆلچىمى.
ar³. is. ar. ھار، ئىزا، خىجالەت،
 ھايا، نومۇس:

«ھار ئالما. — **Ar etme** —
 ① ئارا، ئارىلىق، مۇساپە. **ara.** is.
 ② زامان. ③ مۇناسىۋەت. ④ پەرق.
 ⑤ ئەتراپ، يېقىن، يان. ⑥ قىستۇرما:
 «1. İki köyün arası uzak değil —
 ئىككى يېزىنىڭ ئارىلىقى ئۇزاق ئەمەس.
 2. Ara vermeksizin sık sık ge-
 liniz — تۆختاپ قالماستىن پات —
 پات كېلىپ تۇرۇڭ.
 3. Onunla aramız iyidir —
 بىلەن مۇناسىۋىتىمىز ياخشى.
 4. Mehmerle üç yaş aramız var —
 مەھەممەت بىلەن ئۈچ ياش پەرقىمىز بار.
 5. Sizin aranızda durmaktan çeki-
 niyorum — سىزنىڭ يېنىڭىزدا تۇ-
 رۇشتىن قاچىمەن.
 6. Türkçe yayınlarda aramüziği
 için Uygur müzikleri veriliyor —
 تۈركچە رادىئودا ئۇيغۇر مۇزىكىلىرى
 قىستۇرما مۇزىكا ئورنىدا بېرىلىدۇ.»
 ① ھارۋا. ② ئاپتوموتو. **araba.** is. ar.
 بىل، پىكاپ. ③ بۇددا دىنى. ④ مەدەن
 توشۇيدىغان ئەسۋاب;
 قول ھارۋىسى. «1. El arabası —
 2. Ben işe arabayla gidiyorum —
 مەن خىزمەتكە پىكاپ بىلەن بارىمەن.»
 ① ھارۋىكەش. ② ھارۋا **arabacı.** is.
 ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.
Arabacı. is. بىر توپ يۇلتۇزنىڭ
 ئىسمى.
arabacılık, - ğı. is. ھارۋىكەشلىك.
 ① ھارۋىلىق، **arabalık, - ğı.** is.
 ھارۋا قويىدىغان يەر. ② ھارۋا تولغۇدەك
 مىقدار:

بىر ھارۋا — Bir arabalık insan —
ئادەم.

araban. is. شەرق مۇزىكىلىرىدا بىر
مۇقام.

① arabesk. is. fr. ئەرەب ئۇسۇلىدا.
② رەسسامنىڭ سىزىقىنى ئۆزىگە خاس
سىزىشى.

arâbi. is. چۆلدە ياشايدىغان ئەرەب.
① Arabi. s. ar. ئەرەب. ②
قەۋمىدىن بولغان.

Arabistan. is. ئەرەبىستان.

arabiyat, - ti. is. ar. ئەرەب تىلى
ۋە ئەرەب ئەدەبىياتى.

ara - bozan. is. ئارا بۇزغۇچى، بۆك
گۈنچى، بۇزغۇنچى.

arabozanlık, - ğı. is. بۆلگۈنچىلىك،
بۇزغۇنچىلىق:

«Sen arabozanlık yopma —
سەن ئا. — رىنى بۇزما.»

ara - bulucu. is. s. كېلىشتۈرگۈچى،
سالاجى، ئەپلەشتۈرگۈچى.

① aracı. is. سالاجى، كېلىشتۈرگۈچى،
ئارىچى، ئەپلەشتۈرگۈچى. ② ۋاستە.

aracılık, - ğı. is. ۋاستىلىك:

«Ben bu işi Ahmedin aracılığıyla
yaptım — مەن بۇ ئىشنى ئەخمەتنىڭ
ۋاستىچىلىكى بىلەن قىلدىم.»

araç, - ısı. is. ۋاستە، قورال:

«İş i yaptırmak için her araca
başvurdu — ئىشنى قىلدۇرۇش ئۈچۈن
ھەرخىل ۋاستىلارنى قوللاندى.»

araçlı. s. ۋاستىلىك.

araçsız. s. ۋاستىسىز، بىۋاستە، توغرا
رىدىن توغرا:

«Araçsız vergi — ۋاستىسىز باج.»

ئارىدىن: aradan. z.

«Aradan çok zaman geçti, hatırlayamıyorum —
ئارىدىن ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتتى، خاتىرىلىيەلمەيمەن»
(ئېسىمگە ئالالمايۋاتىمەن).

Araf. is. ar. ئەرەپ (جەننەت بىلەن
جەھەننەم ئوتتۇرىسىدىكى بوشلۇق يەر).

Arafat. is. ar. ئەرەپات تېغى (مەككە)
كىگە ئالتە سائەتلىك ئۇزاقتا بولغان تاغ
بولۇپ، ھاجىلار تاۋاپ ئۈچۈن بۇ يەرگە
كېلىدۇ).

aragoz. is. مىسىرلىقلارنىڭ قورچاق
ئويۇنىنىڭ بىر تۈرى.

① arak. is. تۈرك مۇزىكىسىدا بىر
مۇقام. ② قىممەتلىك ھاراق. ③ ئوغرىلىق.

arakçı. is. s. ئوغرى، كانىتو.

arakçılık, - ğı. is. ئوغرىلىق:

«Arakçılıktan kodesi boyladı —
ئوغرىلىقتىن قاماقخانا تولدى.»

arakiye. is. ar. قەدىمىي دەرۋىش
لەر بۆكى (قالپەتى). ② بىر خىل كىچىك
سۇناي.

araklamak. ئوغرىلىماق.

aral. is. ئارال، تاقىم ئارال.

① aralamak. قىيا ئاچماق، يېرىم ئاچ-
ماق. ② ئارىلىق قالدۇرماق:

«Kapıyı araladım — ئىشىكنى يېرىم
(قىيا) ئاچتىم.»

aralanmak. ① يالغۇز قالماق، ئايرىلىپ

قالماق. ② شالاڭلاشماق، ③ چېكىلمەك،

ئاستا كەتمەك. ④ بىرئاز ئېچىلماق.

⑤ بىرئاز يىراقلاشماق، بىرئاز ئۇزاق

لاشماق. ⑥ كۆرۈنمەك، پەيدا بولماق:

«1. Hafifçe aralanan gözlerini
kızlarını birer birer çevirdi —

ماڭا قارىدى.

2. Üstüme çamur sıçramasın diye aralandım — ئۈستۈمگە لاي چاچرىم — مېنىڭ دەپ بىر ئاز يىراقلاشتىم.

3. Kızın dudaklarında tatlı bir gülümseme aralandı — قىزنىڭ لېۋىدە بىلىنەر- بىلىنمەس تەبەسسۇم پەيدا بولدى.

① ئارىلىق، ياپسا، aralık, - ğı. is. چاپسا، يىچۇق، يىرىق، دەز. ② ۋاقىت، نۆۋەت، چاغ، پۇرسەت. ③ ھاجەتخانا، تەرەتخانا، خالاجاي.

«1. Kapının aralığından rüzgar geliyor — ئىشىكنىڭ چاپىرىدىن شامال كىرىۋاتىدۇ.

2. O aralık Pekindeyim — ئۇ چاغدا بېيجىڭدا ئىدىم.

دېكابر، 12 - ئاي. is. Aralık, - ğı. بىر - بىرىگە تۇتاشمىغان، aralıkli. s. شالاڭ.

«Ağzını açınca aralıkli dişleri göründü — ئاغزىنى ئېچىشىغا شالاڭ چىشلىرى كۆرۈندى.

① زىچ، ② ئۈزلۈكسىز، aralıksız. s. داۋاملىق، ئارقا - ئارقىدىن.

① ئىزدىمەك، قىدىرماق. ② تە. aramak. لەپ قىلماق. ③ ئاڭتۇرماق. ④ ئەسلىمەك. ⑤ زىيارەت قىلماق، يوقلىماق. ⑥ ئەسكە ئېلىشقا تىرىشماق.

كىتابىنى — 1. Kitabını arıyor — ئىزدەۋاتىدۇ.

2. Hakkını aramak — ھوقۇق تەلەپ قىلماق.

3. Ceplerini aramak — يانچۇقلىرىنى ئاڭتۇرماق.

4. Sen bu günleri çok arasın — سەن بۇ كۈنلەرنى كۆپ ئەسلەرسەن.

5. Komşular bizi eskisi gibi aramaz oldular — قوشنىلار بىزنى ئىلگىرىكىدەك ئىزدەيدىغان بولۇپ قالدى.

① ئەرەب. Arap, - bı. is. s. zar. ② نېگىر، قارا تەنلىك. ③ قارا. ④ نىگاتىپ.

ئەرەبچە، ئەرەب تىلى. arapça. is. ئەرەسەت (قىيا). arasat, - tı. is. ar. مەت كۈنى پۈتۈن ئۆلۈكلەرنىڭ تىرىلىپ توپلىنىدىغان يېرى.

ئاندا - ساندا، ئارا - ara. sıra. z. سىرا.

«Mehmet bize ara - sıra geliyor — مەھمەت بىزنىڭكىگە ئاندا - ساندا كېلىدۇ.

پاراللېل. arasıl. s.

ئۈزلۈكسىز، داۋاملىق. arasız. z.

خاسىڭ. araşit, - ti. is. fr.

① تەتقىق قىلغۇچى. araştırmacı. s. is.

② تەتقىقاتچى. ③ ھەۋەسكار.

① تەتقىقات. ② ئىز. araştırma. is.

دەش، قىدىرىش.

① ئىزدىمەك، ئاڭتۇرماق. araştırmak.

② ئېنىقلاشقا كىرىشمەك، تەكشۈرۈپ

تەتقىق قىلماق. ③ تەتقىق قىلماق.

«Odayı iyice araştırdım, amâ aradığımı bulamadım —

ئۆيىنى راسا ئىزدىدىم، ئەمما ئىزدىگىنىمنى

تاپالمىدىم.

① ئالامەت، ئىشارەت. araz. is. ar.

② بالا - قازا. ③ تاسادىپ.

① يەر، زېمىن. ② قۇ. arazi. is. ar.

رۇلۇش مەيدانى. ③ ئۆي - ئىمارەت

بولمىغان بوشلۇق، كەڭ مەيدان.

«Arazı sahibi — يەر ئىگىسى.
 arbede. is. ar. غوۋغا، جېدەل، ماجرا.
 arda. is. ① بەلگە قوزۇقى. ② ھۆ- كۈمدار ياكى قوماندان ھاسسى.
 ardaklamak. مال بوردىماق.
 aradala. is. ① تۈگە كارۋىتىنىڭ ئاخىرقى قوڭغۇرىقى. ② توقۇم، چوم.
 ardıç¹, - cı. is. قارىغاي تۈرىگە كىرىدىغان، قىشتا يوپۇرمىقى تۆكۈلمەيدىغان، خۇش پۇراقلىق، يۇمىلاق مېۋىسى دورا قىلىنىدىغان بىر خىل دەرەخ، ئارچا.
 ardıç², - cı. is. zool. چىرايلىق سايىرايدىغان بىرخىل ئالا قۇش.
 ardıl. s. ئىز باسار: «Gençler proleteryanın devrimci ardılı olmalıdır. — ياشلار پرولېت تارىياتىنىڭ ئىنقىلابىي ئىز باسارىدىن بولۇشى لازىم»
 ardın ardın. z. ئارقا - ئارقىدىن، ئىزمۇئىز، ئارقىمۇئارقا.
 ardınca. z. ئارقىدىنلا، ئىز بېسىپ.
 ardışık. s. بىرىنىڭ ئارقىسىدىن بىرى.
 ardiye. is. ar. ① ئامبار، ئىسكىلات. ② ئامبارغا قارىغۇچىغا بېرىلىدىغان ھەق.
 ardiyeci. is. ھەق ئېلىپ ئامبارغا قارىغۇچى.
 arena. is. lat. ① سېرك سەھ. ② دائىرە، ساھە، مەيدان.
 arenalı. s. قۇملۇق.
 areol, - lü. is. fr. ئەمچەك تۈگمى سىدىكى قارا.
 areometre. is. ئارېئومېتر (سۇيۇقلۇق ئۆلچىگۈچى).
 areopaj. is. fr. قەدىمكى ئاتىنا مەھكىمىسى.

argaç. is. ئارقاق يىپ (توقۇمچىلىقتا).
 argaçlık, - ğı. is. ① توقۇش ماشىنىسى مۈكىسىدىكى يىپ. ② قىل ياكى يۇڭ توقۇما پارچىسى. ③ پالاسى. ④ ئار- قاقلىق يىپ.
 argalı. is. ئارقار (ياۋا قوي).
 argın. s. ھارغىن، بىتاپ، دەرمانسىز. كۈچسىز، مادارسىز.
 argınlık, - ğı. is. ھارغىنلىق، كۈچ- سىزلىك، دەرمانسىزلىق، ھالسىزلىق، مادارسىزلىق.
 argıt, - tı. is. تاغ جىلغىسى، تاغ يولى.
 argo. is. fr. ① تېرمىن، ئاتالغۇ. ② لۈكچەك، ئوغرىلارنىڭ سۆزى.
 argon. is. yun. ئارگون (رەڭسىز ۋە پۇراقسىز گاز).
 Argus tavusu. zool. → Tavus.
 arhont, - tı. is. fr. قەدىمكى يۇنان ھاكىمىيىتىدە ھۆكۈمران، باش ھاكىم.
 arı¹. is. ھەرە، بوغۇن: «1. Arı iğnesiyle insana sokar — ھەرە نەشتىرى بىلەن ئادەمنى چاقىدۇ. 2. Arı bal yapar — ھەرە ھەسەل بېرىدۇ»
 arı². s. ① ئېرىق، پاكىز، ساپ، تازا. ② گۇناھسىز. ③ غەيرىي سۆز - ئىبارىدىن خالى. ④ خالى: «Savaşan arı bir bölge — ئۇرۇشتىن خالى رايون»
 arıcı. is. ھەسەل ھەرىسى باققۇچى.
 arıcıl. s. zool. ھەرە يېگۈچى قۇرتلار.
 arıcılık, - ğı. is. ھەرىچىلىك.
 arık. s. ① ئورۇق، جۈدەك، زەئىپ. ② ئېرىق، پاكىز، ساپ، تازا.

arıklanmak. ئورۇقلانماق، ئاجىزلاشماق، جۈدەنمەك، زەئىپلەنمەك.

arıklatmak. ئورۇقلاتماق، ئاجىزلاتماق، جۈدەتمەك، زەئىپلەتمەك.

arıklık, - ğı. is. ① ئورۇقلۇق، جۈ- دەڭلىك. ② زەئىپلىك.

arıkmaq. زەئىپلەشمەك، ئاجىزلاشماق.

arılamak. ھەر قانداق بىر نەرسىدە ئەيسىپ ۋە نۇقسان بولمىغانلىقىنى بىلدۈرمەك.

arılanmak. ئېرىلانماق، پاكىزلانماق، تازىلانماق، ساپلاشماق.

«Uygur dili gittikçe arılanıyor — ئۇيغۇر تىلى بارغانسېرى ساپلىشىۋاتىدۇ.»

arışmak. → Arılanmak.

arılık, - ğı. is. ① ھەسەل ھەرىسى ساندۇقى قويۇلغان يەر. ② پاكىزلىك، ئېرىغلىق. ③ گۇناھسىزلىق.

arılmak. ① پاكىزلانماق، تازىلانماق، ئېرىغداشماق. ② ئاغرىماق، كېسەل بولماق.

arımak. ① پاكىز بولماق، پاكلىنىش، ئېرىغداشماق. ② كېسەلدىن ساقلىنىش.

arınmak. ① خالى بولماق، قۇتۇلماق، ئېرىشماق. ② پاكىزلانماق.

«Ben gamden arındım — مەن غەم دىن قۇتۇلدۇم.»

arış. is. ① قولنىڭ جەينەكتىن بارماق قىچە بولغان قىسمى. ② ھارۋا ئوقى.

arıtlamak. بىرىنى ياخشى قىلىپ تونۇشتۇرماق.

arıtmak. ① تازىلىماق، پاكىزلىماق، يۇماق. ② ساپ ھالغا كەلتۈرمەك، ئېرىتىش.

arız. s. ar. چاپلاشقان، يېپىشقان.

«Çocuğa bir hastalık arız oldu — بالغا كېسەل چاپلىشىۋالدى.»

arıza. is. ar. ① ئوڭغۇل - دوڭغۇل يەر. ② مېيىپ، ئاقساق. ③ ئەيىب، نۇقسان، كەمچىلىك. ④ توسقۇنلۇق، توسالغۇ، چاتاق. ⑤ بۇزۇق، بۇزۇلۇش.

«1. Onun yaptığı işlerde hiç bir arıza çıkmaz — ئۇنىڭ ئىشلىرىدا ھېچقانداق چاتاق بولمايدۇ.»

2. Araba yarı yolda arıza yaptı — پىكاپ يېرىم يولدا بۇزۇلدى.»

① تۈز، توسقۇنسىز، تو- سالغۇسىز، تۈپتۈز، توپتوغرا. ② مېيىپ ئەمەس.

① ئەسلىدە بولمىغان، سىرتتىن كەلگەن، كېيىن كەلگەن. ② ۋاقىتلىق.

«Arızı bir olay — ۋاقىتلىق بىر ھادىسە.»

① يالساڭچ. ② بوش. ③ ھۈر، ئەركىن. ④ بولۇشسىز، قوشۇمچىسى «سىز». ⑤ يىراق، ئۇزاق.

«Sudan âri — سۇسىز. ئارىيان (ھىند - ياۋروپا) تىل گۇرۇپپىسىدىن بولغان ئىرق ياكى خەلق.»

arid. s. fr. قۇرغاق، بوز.

① ئىلىم - مەدەنىيەت ئىگىسى، ئوقۇمۇشلۇق. ② تەجرىبىلىك، بىلىملىك.

«Ben bu kadar söyleyimarif olan anlasın — مەن شۇنچىلىكلا سۆزلەي، ئوقۇمۇشلۇقلار چۈشەنسۇن.»

ھارپا: arife. is. ar. «Bügün 30 eylül milli bayramımız arifesidir — بۈگۈن 30 سېنتەبر دۆلەت بايرىمىمىزنىڭ ھارپىسىدۇر.»

Aristo. is. ئارىستوتېل (يۇنان پەيلاسوپى)

Aristocu. s. ئارىستوتېلچى.

Aristoculuk, - gu. is. ئارىستوتېل يولى (ئارىستوتېلچىلىق).

aristokrat, - tı. s. is. fr. ھۆ-كۇمران ئېكسپىلاتاتور سىنىپىنىڭ ئىمتىياز-لىق يۇقىرى دائىرىلىرى، ئاقسۆڭەكلەر، ئېسىل زادىلەر.

aristotalizm. → **Aristoculuk.**

aritmetik, - gi. is. fr. ئارىفمېتىكا (ماتېماتىكىنىڭ خۇسۇسىيەتلىرىنى سۆزلەيدىغان قىسمى).

aritmetograf. is. fr. ھېساب ما-شىنىسى. (مۇتەخەسسس دۇبوس 1860 - يىلى ئىجاد قىلغان).

① **aritmik.** s. fr. رېتىمىز. ② رەتىز.

ariyet, - ti. s. ar. ئارىيەت، ئۆت-ئە، قەرز.

ariz. s. ar. كەڭ، ئەنلىك:

«Bu konu üzerinde ariz duruldu — بۇ مەسىلە ئۈستىدە كەڭ توختالدى.»

ariza. is. ar. ئەرزا، ئەرزىھال (يازما).

Arizona. is. ئارىزونا (ئامېرىكا قوشما شتاتلىرىنى تەشكىل قىلغان شتاتلار).

arjante. s. fr. كۈمۈش رەڭگىدە، كۈمۈشەك ئاق:

«Arjante tabak — ئاق كۈمۈش تاۋاق.»

arjantit, - ti. is. fr. ئارگانىت (كۈمۈش جەۋھىرى).

ark, - kı. is. ئېرىق، ئۆستەڭ.

① **arka.** ئارقا، كېيىن. ② تەرس تەرەپ.

③ قوغدىغۇچى. ④ باشقا تەرەپ. ⑤ قال-خان قىسىم، ئارتۇق قىسىم. ⑥ يۆلەنچۈك، تاپانچۇق:

①

ئۇ كەينىدە. 1. **O arkamdadır —**

2. **Evin arkasında bahçe var —** ئۆيىنىڭ ئارقا تەرىپىدە باغچە بار.

3. **Hikayenin arkası yanında —** ھېكايىنىڭ قالغىنى ئەتىلىككە.

4. **Bu sandalyenin arkası pek alçak —** بۇ ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكى بەك پەس.

arkacı. is. تەرەپدار، قوغدىغۇچى، ھ-مايىچى، ئارقا تىرەك، ئارقىچى.

arkadaş. is. يولداش:

«Komünistler birer arkadaştırlar — كوممۇنىستلار بىر - بىرىگە يولداشتۇر.»

arkadaşça. z. يولداشلارچە، دوستچە:

«Biz bir - birimize arkadaşça yavaş-maliyiz — بىز بىر - بىرىمىزگە يولداشلارچە مۇئامىلە قىلايلى.»

① **arkadaşlık, - gi.** is. يولداشلىق، دوستلۇق. ② بىر كەسىپتىكىلەر ۋە بىر مەھەللىلىكلەر ئوتتۇرىسىدىكى يېقىنلىق:

«Sizin arkadaşlığınıza güveni — سىزنىڭ دوستلۇقىڭىزغا — yorum — ئىشىنىمەن.»

arkaizm. is. fr. (كونىر) ئارخائىزم، ئىستېمالدىن قالغان سۆز - ئىبارە ۋە باشقىلار).

① **arkalamak.** قوغدىماق، قانات ئاستىغا ئالماق، ياردەم قولىنى سۇنماق. ② بىرىگە ئىشىنىپ ياردەم بەرمەك، ئارقىلىماق.

arkalı. s. ئارقا تىرەك بولغان، قوغدى-غۇچى بولغان، قوغدىغان.

① **arkalık, - gi.** is. ② يۆلەنچۈك، ئۆيىچىلىك، ئۆي ئىچىدە كىيىدىغان جىلتىكە، كىيىم:

«Arkalık sandalye — يۆلەنچۈك

ئورۇندۇق. »
arkalıksız. s. ھىمايىچىسى بولمىغان، قوغدىغۇچىسىز، ئارقىلىقسىز.
arkasız. s. ھىمايىچىسى بولمىغان، ئارقا تىرىكى يوق، ئارقىسىز.
arkebüz. is. fr. XVII ئەسىرگىچە قوللىنىلغان بىر خىل مىلتىق.
arkeolog. is. fr. ئارخېئولوگ، ئارخېئولوگىيە ئالىمى، ئارخېئولوگىيە مۇتەخەسسسى.
arkeoloji. is. fr. ئارخېئولوگىيە (قەدىمكى ماددىي مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى ئاساسىدا كىشىلىك جەمئىيىتىنىڭ تارىخىي ئۆتمۈشىنى ئۆگىنىدىغان پەن).
arktık. s. fr. شىمالىي قۇتۇپ بىلەن ياكى شىمالىي قۇتۇپ رايونى بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
arlanmak. ئۇيالىماق، ئىزا تارتماق.
arlanmaz. s. ئۇيالماس، ھاياسىز.
arma. is. it. ① دۆلەت گىربىسى، ② قەيىق ۋە كېمىنىڭ يىرۇشكە خىزمەت قىلىدىغان پالاق، يەلگەن قاتارلىقلار.
armador. is. isp. قەيىق ۋە كېمە قاتارلىقلارنىڭ پالاق، تىرەك، يەلگەن ۋە ئارغامچىلىرىنى باشقۇرغۇچى ئۇستاز.
armağan. is. ① ئارمىغان، ھەدىيە، سوۋغات. ② خەير، ئېھسان. ③ مۇكاپات: «Nobel armağanı — نوبېل مۇكاپاتى». **armak.** ھارماق، ئاجىزلاشقاق.
armatör, — rü. is. fr. سودا كېمىسىنى ئىشلەتكەن بىرى.
armet, — ti. is. fr. (قەدىمى) دۇبۇلغا كىي زامان ئۇرۇشلىرىدا باشقا كىيىلىدىغان بىر خىل تۆمۈر قالپاق.

armoni. is. fr. رېتىم، ئۇيغۇنلۇق، ئاككورد (مۇزىكىدا)، ئاھاڭداشلىق.
armonik, armonika. is. it. ① ئاكار. ② ئېغىز گارمۇنى.
armudi. s. ئامۇت شەكلىدە بولغان، ئامۇت شەكىللىك.
armut, — du. is. far. ① ئامۇت، ئەشپۇت. ② بەك مۆڭ. ③ مۇنارلارنىڭ ئۈچىدىكى ئامۇت چوڭلۇقىدىكى قۇببە: «Kurla armutu çok güzel» ئامۇتى ناھايىتى ياخشى.
Arnavut, — du. is. yun. ئالبانىيە، ئالبانىيىلىك: «Arnavut dili» ئالبانىيە تىلى.
Arnavutluk, — ğu. is. ئالبانىيىلىك.
aroma, is. it. yun. ① خۇش - خۇي. ② دورا - دەرمان. پۇراق.
aromatik. s. fr. ياخشى پۇراقلىق دورا - دەرمان سالغان.
arozöz, — zü. is. fr. سۇ ھارۋىسى، (ياكى ئاپتوموبىلى).
arpa. is. hint. ئارپا.
arpacı. is. ① ئارپىچى، ئارپا ساتقۇچى. ② ئوغرى.
arpacık, — ğı. is. ① يىڭناسقۇ. ② مىلتىق ۋە تاپانچىنىڭ قارىغا ئالدىدىغان يېرى.
arpacılık, — ğı. is. ئوغرىلىق، بۇ - لاپ قېچىش.
arpağ. is. ئەپسۇن، ئازايىم، ئارۋاق.
arpalama. is. ئاتلارنىڭ تۇۋىقىدا بو - لىدىغان ئاقۋاش كېسىلى.
arpalı. s. ① تىمەن، دىداڭ. ② سې - مىز (ھايۋان).
arpalık, — ğı. is. ① قەدىمدە دىنىي

ئادەملەرگە مائاش ئوزۇندا بېرىلىدىغان
پۇل. ② ھايۋاننىڭ يېشىنى كۆرسىتىپ
بېرىدىغان چىش بەلگىسى.

arsa. is. ar. چۈشىدىغان يەر.
arsı . ulusal. is. ئىند. ھەيئەتلىك، ئىند.
تېرراتسىيە، خەلقئارا.

① arsız. s. ar. ھاياسىز، ھاياسىز،
ئويالما، تەربىيىسىز، ئىزا تارتما.

② ھەر يەردە ئۆسۈۋېرىدىغان ئۆسۈملۈك.
ئارسىزلىق، ھاياس. - ③ arsızlık, is. -
سىزلىق.

arslan. is. zool. ئاسلان، شىر.
arş¹ مارش (ئەسكىرىي بۇيرۇق).
arş². is. ar. ئەرش، ئاسمان.
arş³. is. fr. توك بىلەن ماڭىدىغان
قاتناش قوراللىرىنىڭ يۇقىرىغا كۆتۈرۈل
گەن تۆمۈر يايى.

① arşın. is. (قەدىمدە گەز) ئارشىن،
قوراللىرىدىغان 68 سانتىمېترلىق ئۇزۇنلۇق
(ئۆلچىمى). ② بىر قەدەملىك ئۆلچەم:

«1. Herkesin arşınına göre kumaş
verilmez — ھەر كىشىنىڭ ئارشىنىغا —
قاراپ رەخت بېرىلمەيدۇ.

2. Yolu bir arşınla bitiriverdik —
يولنى بىر ئارشىن بىلەن تۈگەتتۇق.»

① arşınalmak. ئارشىن بىلەن ئۆلچەپ
مەك. ② چوڭ قەدەم بىلەن يۈرمەك، چوڭ
قەدەم ئاتماق.

arşiv. is. fr. تارىخىي ھۆججەتلىرىنىڭ
ساقلانغان يېرى، ئارخىپ.

① art, - dı. is. s. ئارقا، كەينى.
② ھايۋاننىڭ قۇيرۇق تەرىپى. ③ باشقا
تەرەپ:

تاغ. — «Dağın artında su boldur —
نىڭ ئارقىسىدا سۇ كۆپ.»

artağan. s. بەرىكەت، .

artağanlık, - ğı. is. بەرىكەتلىك.

① arta . kalan. s. ئېشىپ قالغان.
② ئادەت بويىچە داۋام قىلىپ كەلگەن.

① arta . kalmak. ئېشىپ قالماق.
② داۋام قىلىپ كەلمەك، كېيىنكىگە قالماق.

artam. is. پايدىلىق بولغان ھەم يا.
قىدىغان ئارتۇقلۇق ۋە ئۈستۈنلۈك.

artci. is. ھەربىي يۈرۈشتە قوغداش
خىزمىتىنى ئۈستىگە ئالغان ئاخىرقى قىسىم.

artı. is. ھېسابتا قوشۇش ئالامىتى،
پىلۇس.

① artık, - ğı. s. ② ئارتۇق. ئېشىپ
قالغان. ③ بىرى تۈگەپ ئىككىنچىسىنىڭ
باشلىنىشى:

«1. Bu ondan artık — بۇ ئۇنىڭدىن —
ئارتۇق.

2. Artık ekmek — ئاشقان نان.

3. Artık yaz geldi — قىش كېتىپ
ياز كەلدى.»

artıkçı. s. is. قەلەندەر، دىۋانە، گاداي.

① artıklık, - ğı. is. كۆپلۈك. ②
ئۈستۈنلۈك.

artık . yıl. is. كەبىسە (يىلى).

artım. is. كۆپىيىش:

«Nüfus artımı — نۇپۇس كۆپىيىشى.

artırılmak. ئارتۇقۇلماق، كۆپەيتىلمەك،
ئاشۇرۇلماق.

artırım. is. ئىقتىساد قىلىش، تېجەش.

① artırma. is. كۆپەيتىش، ئاشۇرۇش.
② ئىقتىساد قىلىش.

① artırmak. ئارتۇقۇلماق، كۆپەيتىمەك،

ئاشۇرماق، چىقارماق. ② باھاسىنى ئۆز-

لەتمەك. ③ ئىقتىساد قىلماق. ④ ئاشۇ-

رۇۋەتمەك.

artist, - ti. is. fr. ① ئارتىس. ② سەنئەتكار، سەنئەتچى.

artistlik, - gi. is. ئارتىسلىق، سەنئەتكارلىق.

artmak. ① ئارتماق، كۆپەيمەك، ئاشماق، جىقايماق. ② ئېشىپ قالماق، ئىقتىساد بولۇپ قالماق، ③ ئاشماق، ئۆرلىمەك، ئۆسمەك، ئۇلغايماق.

قىزىقى — Ateşi birden bire arttı بىردىنلا ئۆرلىدى.

arûs. is. ar. يېڭى ياتلىق بولغان قىز، كېلىن.

aruz. is. ar. ① چېدىرنىڭ ئوتتۇرىسىغا تىكىلگەن تۈۋرۈك. ② ئارۇز ۋەزىن.

arvana. is. far. ھىنگان (تۆگىنىڭ چىشى).

arya¹. is. it. ئارىئا (كۆپىنچە ئوپېرادا ئوركېستىر چور قىلىنغان ھالدا بىر كىشى تەرىپىدىن ئىجرا قىلىنىدىغان كۆي ۋە شۇ كۆيگە يېزىلغان مۇزىكا ئەسىرى).

arya². is. بايراق ياكى يەلكەننى چۈشۈرۈش.

aryanizm. ئارىيانىزم (ئىسكەندىرىيىلىك ئارىيوس تەرىپىدىن قۇرۇلغان خرىستىئان دىنىغا قارشى، ئەيسانىڭ تەڭرىلىكىنى ئىنكار قىلىدىغان بىر مەزھەپ).

arz¹. is. ar. ① ئەرز. ② قويۇلغان باھا.

arz². is. ar. ① يەر، زېمىن. ② يەر شارى، ئالەم، يەر يۈزى. ③ مەملىكەت، ۋەتەن، يۇرت.

arz³. is. ar. ① كەڭلىك، ئەن. ② يەر دائىرىسى.

arzani. s. ar. ئەنلىك.

arzi. s. يەر يۈزىگە ئائىت، يەر يۈزى بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

arziyat, - tı. is. ar. گېئولوگىيە.

arzu. ar. ئارزۇ، ئىستەك.

arzu . hal, - lı. is. ar. ئىلتىماس، ئۆتۈنۈش.

arzuhalcı. is. باشقىلارغا خەت يېزىپ بېرىپ تۇرمۇش كەچۈرگۈچى.

arzu . keş. s. fr. ئارزۇلۇق، ھەۋەسكارلار.

arzulamak. ئارزۇلىماق، ھەۋەس قىلماق، ئارزۇ قىلماق، تەلەپ قىلماق، سېغىنماق.

arzulanmak. ئارزۇلانماق، ھەۋەسلىنمەك.

arzulatmak. ئارزۇلاندۇرماق، ھەۋەسلىدۈرمەك، تەلەپ قىلدۇرماق.

arzulu. s. ئارزۇلۇق، ھەۋەسلىك، تەلەپلىك، خاھىشلىق.

arzusuz. s. ئارزۇسىز، ھەۋەسسىز، تەلەپسىز، خاھىشسىز.

as¹. is. lat. ① قارتا قەغىزنىڭ بىرىنچى نومۇرلۇقى. ② ئىشنىڭ بېشىدا بولغان بىرى.

as². s. «تۆۋەن» سۆزىنىڭ قىسقارمىسى.

«As subay. تۆۋەن دەرىجىلىك ئوفىتسېر. بۇلغۇن (سۆسەر ئائىلى as³. is. zool. سىگە كىرىدىغان ئۆزى ئاق، قۇيرۇقى قارا، تېرىسى ناھايىتى قىممەتلىك بىر ھايۋان).

asa. is. ar. ھاسا.

asabi. s. ar. نېرۋا، قىزىق قان، چۈس مەجەز، جىلىخور.

asabilik, - gi. is. جىلىخورلۇق، مەجەز، چۈسلۇقى.

asabiye. is. ar. ① نېرۋا بىلەن.

ئالاقىدار. ② نېرۋا كېسەللىكلىرى.

asabiyeçi. is. نېرۋا كېسەللىكلىرى.

دوختۇرى.
asabileşmek. جىلە بولماق، خاپا بول. ئەسەبىيە شەك.
 ماق، ئاچچىقلانماق، ئەسەبىيە شەك.
asacak, - ğı. is. ئاسقۇچ:
 «Duvardaki asacak bu kadar çok
 ağırlık taşıyamaz — تەمدىكى ئاس —
 قۇچ بۇنچىلىك ئېغىرلىقنى كۆتۈرەلمەيدۇ.»
 ① **asaf.** is. سۇلايمان پادىشاھنىڭ
 مەشھۇر ۋەزىرى — ئەساق. ② ۋەزىر.
 ③ ئەر ئىسمى.
asal. s. far. ئاساسلىق، تۈپ، مۇھىمى،
 ئاساسى.
asalak, - ğı. is. s. پارازىت، تەييار-
 تاپ، قان شورىغۇچى.
 ① **asalet, - ti.** is. ar. نەسىل ياخ
 شلىقى، نەسىللىك. ② تىلدا ۋە ئەدەب-
 ياتتا ئاددىي كەلىمىلەرنىڭ بولماسلىقى.
asamble. is. fr. قەدىمكى ئۇسسۇل ۋە
 تانىسلاردا ئاساسلىق قەدەم.
asansör, - rü. is. fr. لىفىت، توك
 شوتىسى.
asap. is. ar. نېرۋا:
 «Asap bozukluğu — نېرۋا بۇزۇقلۇقى.»
asar. ar. ئەسىر (يۈز يىل) سۆزىنىڭ
 كۆپلۈكى.
asayiş. is. ar. تىنچلىق، بىخەتەرلىك،
 ھۇزۇر، پاراۋان:
 «Çin halkı komünist partinin ön-
 derliğinde çok asayiş içinde ya-
 şıyor — جۇڭگو خەلقى كوممۇنىستىك
 پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە
 ناھايىتى پاراۋان تۇرمۇش
 كەچۈرىدۇ.»
asbaşkan. is. ئىككىنچى رەئىس (باشلىق).
asefal¹. is. fr. باشسىز ھەيكەل.

asefal¹. s. fr. باشسىز، بېشى يوق.
asel. is. ar. ھەسەل، بال.
aseli. s. ar. ھەسەل رەڭگى.
asepsi. is. fr. مىكروپسىزلىق.
asfalt, - tı. is. fr. ئاسفالت:
 «Asfalt yol — ئاسفالت يول.
asfaltlamak. ئاسفالت ياتقۇزماق.
asgar. s. ar. ئىنتايىن كىچىك، ئەڭ
 كىچىك.
asgari. ar. ئەڭ ئاز، ئەڭ تۆۋەن:
 «Bana asgari üç gün izin veriniz —
 ماڭا ئەڭ ئاز دېگەندە ئۈچ كۈن رۇخسەت
 بېرىڭ.»
 ① «ئىگە» سۆزىنىڭ كۆپلۈكى.
 ② ساھابىلەر:
 «Ashabı zeka. ئەقىل ئىگىلىرى.
 ① **ası.** is. ئېسىق. ② بىردىن يەنە
 بىرىگە كېلىدىغان پايدا — مەنپەئەت:
 «Asıda kalmak — ئاسقۇدا قالماق.
 ① **asıcı.** is. s. مۇئەللىق. ② ئاسقۇچى.
 ③ جاللات.
asıcıl. s. مەنپەئەتپەرەس.
 ① **asık.** s. ئېسىقلىق، ئېسىقلىق نەرسە.
 ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك. ③ خاپا چىراي.
 ① **asıl¹, - sı.** is. ar. نەرسىنىڭ
 ئەينى ئۆزى. ② نەرسىنىڭ ئاساسى، يىل-
 تىزى، تۈپى. ③ ئاساس:
 «1. Mektubun aslını gördüm —
 خەتنىڭ ئۆزىنى كۆردۈم.
 2. yazının aslı resimdir — ئەسەر-
 نىڭ ئاساسى رەسىم ئىدى.
 3. Bu haberin aslı yok — بۇ
 خەۋەرنىڭ ئاساسى يوق.»
 ① **asıl².** s. ئەسلى. ② تۈپ ماھىيەت.
 ③ مۇھىمى:

- ئازغۇن. — 1. Asıl maksat bu değil — ئەسلى مەقسەت بۇنداق ئەمەس.
2. Hiç bir aslı olmayan söz — ھېچقانداق ئاساسى بولمىغان سۆز.
3. Kabahat asıl bundadır — كەم چىلىكنىڭ مۇھىمى بۇنىڭدا.
- asılacak. s. — ئېسىشقا تېگىشلىك.
- asılanmak. — پايدا كۆرمەك، پايدا تاپماق، مەنپەئەت كۆرمەك.
- asılı. s. — ئېسىقلىق.
- asılmak. — ① ئېسىلماق. ② تېزدىن قولغا ئالماق. ③ ئۆلتۈرۈلمەك، بوغۇلۇپ ئۆلمەك. ④ قەتئىي تۇرماق. ⑤ كۆڭۈلگە ئالماق.
- «1. Hemen küreklere asıldı — دەرھال كۈرەكنى قولغا ئالدى.
2. Asılırsan başarılı olursun — قەتئىي تۇرساڭ غەلبە قىلىسن.
3. Fazla asılma, hasta olursun — كۆپ كۆڭلۈڭگە ئېلىپ كەتمە، ئاغرىپ قالسەن.»
- asıma. is. — ئاياللارنىڭ بويىنىغا ئاسىدىغان، قول ۋە قۇلاقلىرىغا سالىدىغان زىننەت بۇيۇملىرى.
- asır, - rı. is. ar. — ① ئەسىر، يۈز يىل. ② دەۋر، چاغ، زامان.
- asırlık. s. — يۈز يىللىق، ئەسىرلىك، كۆپ يىللىق، يۈز يىل بولغان.
- «Asırlık ağaçlar — كۆپ يىللىق دەرەخلەر.»
- asım. s. ar. — ① پاك، نومۇسلىق، ئىپپەتلىك. ② گۇناھلىق ئىشلاردىن ۋە ھارامدىن قاچىدىغان.
- asi. is. ar. — ① ئىتائەت قىلمايدىغان، بويسۇنمايدىغان. ② ئىسيان كۆتۈرگۈچى،

- ئۇن، گۆش ۋە مېۋە بىر — aside. s. ar. — لەن ياسىلىدىغان بىر خىل تاماق.
- asil¹. → Acik
- asil¹. is. ar. — ① ئېسىل، كاتتا. ② بىر ۋەزىپىدە ئاساسى بولغان.
- «Asil bir hareker — كاتتا بىر ھەرىكەت.»
- asilik. is. — ئاسىيلىق.
- asil - zade. s. ar. far — ئېسىلزادە، ئاقسۆڭەك.
- asil - zadelik, - gi. is. — ئېسىل زادىلىك، ئېسىل ئەۋلادلىق.
- asimilasyon. is. fr. — ئاسسىمىلاتسىيە، ئۆزلەشتۈرۈۋېلىش، ئۆزىگە ئوخشىتىۋېلىش.
- asistan. is. fr. — ئاستېنت (پروفېسسور ياكى دوكتور ياردەمچىسى).
- asistanlık, - gi. is. — ئاستېنتلىق.
- asiyap, - bı. is. ar. — تۈگمەن.
- asiye. is. ar. — ① تىرەك، سىتون. ② دەردمەن ۋە غەمكىن خوتۇن. ③ ئايال ئىسمى.
- as - kat, - tı. is. — ھەرقانداق بىر ئۆلچەمنىڭ بۆلۈنگەن پارچىلىرى.
- asker. is. ar. — ① ئەسكەر، ھەربىي. ② پۇل. ③ ھەربىي، قوراللىق كۈچلەر. ④ جەمئىيەت تۈزۈمىگە رىئايە قىلىدىغان:
- «Çinde asker olmak her genç için şereftir — جۇڭگودا ئەسكەر بولۇش — ھەربىر ياش ئۈچۈن شەرەپتۇر.»
- askeri. s. ar. — ھەربىي، ئەسكىرىي، ئەسكەرلىككە ئائىت.
- askerileşmek. — ئەسكىەرلەشمەك، ھەربىيلەشمەك.

① ھەربىيلىك. askerlik, - gi. is.
② ئەسكەرلىك. ③ قانۇنغا ئاساسەن ھەربىي
لىك خىزمىتىنى ئۆتەش.

ھەربىيىسىزلەشتۈر. askersizleştirmek.
مەك، ئەسكەرلىكتىن خالى قىلماق.

① ئاسقۇچ، كىيىم ئاسقۇچ. ② ئىستان. askı.
ئېسىۋالغۇچ. ③ ئېلان، ئوقۇتۇش. ④ كې-
لىنىپك ھۇجرىسىغا سېلىنغان نەرسىلەر.
⑤ ئاياللار بويىغا ئېسىۋالدىغان زىن-
نەت. ئەسۋابى. ⑥ ئەدەبىيات مۇسابىقىسىدە
مۇكاپات ئۈچۈن ئېسىلغان بايراقچە قاتار-
لىق نەرسىلەر.

ئەسلا، زادى. aslâ. z. ar.

① شىر. ② باتۇر، جەسۇر. aslan. is.
ئادەم.

① ئەسلى، ئاساسلىق، نېگىز. asli. s. ar.
② ئەسلى نۇسخا. ③ ئەڭ مۇھىم:

ئاساسلىق ۋەزىپە. 1. Asli görev —

2. Bu resim fiilen sanatkârın

aşli ve özgü bir eseridir — بۇ

رەسىم ئەمەلىيەتتە رەسسامنىڭ ئەسلى

ۋە مەخسۇس ئەسىرىدۇر.

ئاساس، نېگىز. asliye. s.

① ئاسقۇچ. ② ئاسما. asma. is.

كىيىم ئاسقۇچ. 1. Çamaşır asma —

2. Asma lâmba — ئاسما چىراغ.

3. Asma saat — «ئاسما سائەت».

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق. ② asmak.

ئېسىپ ئۆلتۈرمەك. ③ قەرزنى ئادا قىل-

ماق. ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب

بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق. ⑤ بارتىد-

غان يېرىگە بارماسلىق.

① باغلىق يەر. ② asmalık, - gi. is.

باراڭ.

ئاسپىرىن. aspirin. is. fr.

① ئىككى يۈز يىل. ② دېگەر. asran. ts.
(ناماز ۋاقتى). ③ كېچە - كۈندۈز.

① زامانغا ئۇيغۇن، زامانغا. asri. s. ar.
خاس. ② يېڭى ئۇسۇل.

زامانىۋىلاشتۇرماق. asrileştirmek.

① دەرىجە جەھەتتىن تۆ. ast, - ti. s.
ۋەن. ② بىرىنىڭ بۇيرۇقىدىكى ئادەم.

③ تۆۋەن دەرىجىلىك ئەسكەر.

① ئەستەر. ② تامنىڭ. astar. s. far.

قارا سۇۋىقى. ③ كېمىچىلىكتە پىر نەر-

سىنى چىڭىتىش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان

رەخت، لاتا ۋە ياغاچ قاتارلىق نەرسىلەر:

«يوتقان ئەستىرى. — Yorgan astarı»

① ئەستەرلىمەك. ② سۆۋىد. astarlamak.

خاق:

ئەستەر. 1. Astarlanmış palto —

لىك پەلتىر.

2. Duvarları astarlamadan boyamış —

تاملارنى سۇۋىماستىنلا ئاقلاپتۇ.

ئەستەرلىك. astarlı. s.

① ئەستەرلىك. ② astarlık, - gi. is. s.

ئەستەرلىككە يارايدىغان. ② سەرگەز:

«Bu astârlık için elverişlidir —

بۇ، ئەستەرلىك ئۈچۈن كېرەكلىك.»

ئەستەرسىز: astarsız s.

ئەستەرسىز. «Astarsız elbisse —

كىيىم.»

شاۋۋېي، تۆۋەن دەرى. as. teğmen. is.

جىلىك ئوفېتسىر.

ھاسىراش، دەم سىقىد. astma. is. fr.

لىش، زىققا.

ھاسىرايدىغان، دېمى. astmalı. s. is.

سىقىلىدىغان:

دېمى سىقىلىدىغان — Astamlı ihtiyar

قېرى.»

ئورۇنلۇق.»

arkalıksız. s. ھىمايىچىسى بولمىغان،
قوغدىغۇچىسىز، ئارقىلىقسىز.

arkasız. s. ھىمايىچىسى بولمىغان،
ئارقا تىرىكى يوق، ئارقىسىز.

arkebüz. is. fr. XVII ئەسىرگىچە
قۇللانغان بىر خىل مىلتىق.

arkeolog. is. fr. ئارخېئولوگ، ئار-
خېئولوگىيە ئالىمى، ئارخېئولوگىيە
مۇتەخەسسىسى.

arkeoloji. is. fr. ئارخېئولوگىيە
(قەدىمكى ماددىي مەدەنىيەت يادىكارلىقلىرى
ئاساسىدا كىشىلىك جەمئىيىتىنىڭ تارىخىي
ئۆتمۈشىنى ئۆگىنىدىغان پەن).

arktik. s. fr. شىمالىي قۇتۇپ بىلەن
ياكى شىمالىي قۇتۇپ رايونى بىلەن
مۇناسىۋەتلىك.

arlanmak. ئۆيالىماق، ئىزا تارتماق.

arlanmaz. s. ئۆيالىماس، ھاياسىز.

arma. is. it. ① دۆلەت گىمىنى،
دۆلەت بەلگىسى. ② قېپىق ۋە كېمىنىڭ
يۈرۈشىگە خىزمەت قىلىدىغان پالاق،
يەلگەن قاتارلىقلار.

armador. is. isp. قېپىق ۋە كېمە
قاتارلىقلارنىڭ پالاق، تىرەك، يەلگەن ۋە
ئارغامچىلىرىنى باشقۇرغۇچى ئۇستا.

armağan. is. ① ئارمىغان، ھەدىيە،
سوغات. ② خەير، ئېھسان. ③ مۇكاپات:

«Nobel armağanı — نوبېل مۇكاپاتى»
ھارماق، ئاجىزلاشماق.

armatör, - rü. is. fr. سودا كې-
مىسىنى ئىشلەتكەن بىرى.

armet, - ti. is. fr. (قەدىمى)
كى زامان ئۇرۇشلىرىدا باشقا كىيىلىدىغان
بىر خىل تۆمۈر قالپاق.

armoni. is. fr. رېتىم، ئۇيغۇنلۇق،
ئاككورد (مۇزىكىدا)، ئاھاڭداشلىق.

① armonik, armonika. is. it. ئاكار-
دىيون. ② ئېغىز گارمۇنى.

armudi. s. ئامۇت شەكلىدە بولغان،
ئامۇت شەكىللىك.

① armut, - du. is. far. ئامۇت،
نەشپۇت. ② بەك مۆڭ. ③ مۇنارلارنىڭ
ئۈچىدىكى ئامۇت چوڭلۇقىدىكى قۇببە:

كورلا «Kurla armutu çok güzel»
ئامۇتى ناھايىتى ياخشى.

Arnavut, - du. is. yun. ئالبانىيە،
ئالبانىيىلىك:

«Arnavut dili. ئالبانىيە تىلى.

Arnavutluk, - ğu. is. ئالبانىيىلىك.

① aroma, is. it. yun. خۇش - خۇي
پۇراق. ② دورا - دەرمان.

aromatik. s. fr. ياخشى پۇراقلىق
دورا - دەرمان سالغان.

arozöz, - zü. is. fr. سۇ ھارۋىسى،
(ياكى تاپتۇموبىلى).

arpa. is. hint. ئارپا.

① arpacı. is. ئارپا ساتقۇچى.
② ئوغرى.

① arpacık, - ğı. is. يىڭناسقۇ. ②
مىلتىق ۋە تاپانچىنىڭ قارىغا ئالدىغان
يېرى.

arpacılık, - ğı. is. ئوغرىلىق، بۇ-
لاپ قېچىش.

arpağ. is. ئەپسۇن، ئازايىم، ئارۋاق.

arpalama. is. ئاتلارنىڭ تۈۋىقىدا بو-
لىدىغان ئاقۋاش كېسىلى.

① arpalı. s. تىمەن، دىداڭ. ② سې-
مىز (ھايۋان).

① arpalık, - ğı. is. قەدىمدە دىنىي

ئادەملەرگە مائاش ئوزۇنچىدا بېرىلىدىغان
پۇل. ② ھايۋاننىڭ يېشىنى كۆرسىتىپ
بېرىدىغان چىش بەلگىسى.
arsa. is. ar. چۈشىدىغان يەر.
arsı . ulusal. is. ئىس. ھەيئەتلەش، ئىس.
تېرراتسىئونال، خەلقئارا.
① ئارسىز، ھاياسىز، arsız. s. ar.
ئۇيالماس، تەربىيىسىز، ئىزا تارتىماس.
② ھەر يەردە ئۆسۈۋېرىدىغان ئۆسۈملۈك.
ئارسىزلىق، ھاياسىزلىق. arsızlık, - ğı. is.
سىزلىق.
arslan. is. zool. ئاسلان، شىر.
arş¹ مارش (ئەسكېرىي بۇيرۇق).
arş². is. ar. ئەرش، ئاسمان.
arş³. is. fr. توك بىلەن ماڭىدىغان
قاتناش قوراللىرىنىڭ يۇقىرىغا كۆتۈرۈل
گەن تۆمۈر يايى.
① ئارشىن، گەز (قەدىمدە arşın. is.
قوللىنىلىدىغان 68 سانتىمېترلىق ئۇزۇنلۇق
ئۆلچىمى). ② بىر قەدەرلىك ئۆلچەم:
«1. Herkesin arşınına göre kumaş
verilmez — ھەر كىمنىڭ ئارشىنىغا
قاراپ رەخت بېرىلمەيدۇ.
2. Yolu bir arşınla bitiriverdik —
يولنى بىر ئارشىن بىلەن تۈگەتتۇق.»
① ئارشىن بىلەن ئۆلچەم arşınalmak.
مەك. ② چوڭ قەدەم بىلەن يۈرمەك، چوڭ
قەدەم ئاتماق.
arşiv. is. fr. تارىخىي ھۆججەتلەرنىڭ
ساقلىنىدىغان يېرى، ئارخىپ.
① ئارقا، كەينى. art, - dı. is. s.
② ھايۋاننىڭ قۇيرۇق تەرىپى. ③ باشقا
تەرەپ:
«Dağın artında su boldur — تاغ-
نىڭ ئارقىسىدا سۇ كۆپ.»

بەرىكەت. artağan. s.
بەرىكەتلىك. artağanlık, - ğı. is.
① ئېشىپ قالغان. arta . kalan. s.
② ئادەت بويىچە داۋام قىلىپ كەلگەن.
① ئېشىپ قالماق. arta . kalmak.
② داۋام قىلىپ كەلمەك، كېيىنگە قالماق.
پايدىلىق بولغان ھەم يا. artam. is.
قىدىغان ئارتۇقلۇق ۋە ئۈستۈنلۈك.
ھەربىي يۈرۈشتە قوغداش artci. is.
خىزمىتىنى ئۈستىگە ئالغان ئاخىرقى قىسىم.
ھېسابىتا قوشۇش ئالامىتى. artı. is.
پىلۇس.
① ئارتۇق. ② ئېشىپ artık, - ğı. s.
قالغان. ③ بىرى تۈگەپ ئىككىنچىسىنىڭ
باشلىنىشى:
بۇ ئۈنۈمدىن — Bu ondan artık —
ئارتۇق.
ئاشقان نان. 2. Artık ekmek —
قېش كېتىپ 3. Artık yaz geldi —
ياز كەلدى.
قەلەندەر، دېۋانە، گاداي. artıkçı. s. is.
① كۆپلۈك. ② artıklık, - ğı. is.
ئۈستۈنلۈك.
كەبىسە (يىلى). artık . yıl. is.
كۆپىيىش: artım. is.
«Nüfus artımı — نۇپۇس كۆپىيىشى.»
ئارتتۇرۇلماق، كۆپەيتىلمەك، artırılmak.
ئاشۇرۇلماق.
ئىقتىساد قىلىش، تېجەش. artırım. is.
① كۆپەيتىش، ئاشۇرۇش. artırma. is.
② ئىقتىساد قىلىش.
① ئارتتۇرماق، كۆپەيتىمەك، artırmak.
ئاشۇرماق، جىقايىتماق. ② باھاسىنى ئۆر-
لەتمەك. ③ ئىقتىساد قىلماق. ④ ئاشۇ-
رۇۋەتمەك.

① ئارتىس. ② artist, - ti. is. fr. سەنئەتكار، سەنئەتچى.

ئارتىسلىق، سەن. ③ artistlik, - gi. is. ئەتكارلىق.

① ئارتماق، كۆپەيمەك، ئاشماق، artmak. جىقايماق. ② ئېشىپ قالماق، ئىقتىساد بولۇپ قالماق. ③ ئاشماق، ئۆرلىمەك، ئۆسمەك، ئۇلغايماق؛

قىزىقى — «Ateşi birden bire arttı»
بىردىنلا ئۆرلىدى.

يېڭى ياتلىق بولغان قىز، arûs. is. ar. كېلىن.

① چېدىرنىڭ ئوتتۇرى. aruz. is. ar. سىغا تىكىلگەن تۈۋرۈك. ② ئارۇز ۋەزىن.

ھىنگان (تۈگىنىڭ arvana. is. far. چىشى).

ئارىئا (كۆپىنچە ئوپېرادا arya¹. is. it. ئوركېستىر جور قىلىنغان ھالدا بىر كىشى تەرىپىدىن ئىجرا قىلىنىدىغان كۆي ۋە شۇ كۆيگە يېزىلغان مۇزىكا ئەسىرى).

بايراق ياكى يەلكەننى arya². is. چۈشۈرۈش.

ئارىيانىزم (ئىسكەندىرىيىلىك aryanizm. ئارىيوس تەرىپىدىن قۇرۇلغان خرىستىئان دىنىغا قارشى، ئەيسانىڭ تەڭرىلىكىنى ئىنكار قىلىدىغان بىر مەزھەپ).

① ئەرز. ② قويۇلغان باھا. arz¹. is. ar.

① يەر، زېمىن. ② يەر arz². is. ar. شارى، ئالەم، يەر يۈزى. ③ مەملىكەت، ۋەتەن، يۇرت.

① كەڭلىك، ئەن. ② arz³. is. ar. يەر دائىرىسى.

ئەنلىك. arzani. s. ar.

يەر يۈزىگە ئائىت، يەر يۈزى arz⁴. s. بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

گېئولوگىيە. arziyat, - ti. is. ar. ئارزۇ، ئىستەك.

arzu. ar. ئىلتىماس، arzu - hal, - li. is. ar. ئۆتۈنۈش.

باشقىلارغا خەت يېزىپ arzuhalci. is. بېرىپ تۇرمۇش كەچۈرگۈچى.

ئارزۇلۇق، ھە. arzu - keş. s. fr. ۋەسكارلار.

ئارزۇلىماق، ھەۋەس قىلماق، arzulamak. ئارزۇ قىلماق، تەلەپ قىلماق، سېغىنماق.

ئارزۇلانماق، ھەۋەسلەنمەك. arzulanmak. ئارزۇلاندۇرماق، ھەۋەسلەندۈرۈش.

دۈرەك، تەلەپ قىلدۇرماق. arzulatmak. ئارزۇلۇق، ھەۋەسلىك، تەلەپ.

arzulu. s. لىك، خاھىشلىق. ئارزۇسىز، ھەۋەسسىز، تە. arzusuz. s. لەپسىز، خاھىشسىز.

① قارتا قەغىزنىڭ بىرىنچى as¹. is. lat. نومۇرلۇقى. ② ئىشنىڭ بېشىدا بولغان بىرى.

«تۆۋەن» سۆزىنىڭ قىسقار. as². s. تىلىمىسى؛

«تۆۋەن دەرىجىلىك ئوفىتسېر. As subay. بۇلغۇن (سۆسەر ئائىلى as³. is. zool. سىگە كىرىدىغان ئۆزى ئاق، قۇيرۇقى قارا، تېرىسى ناھايىتى قىممەتلىك بىر ھايۋان).

hasa. is. ar. ھاسا.

نېرۋا، قىزىق قان، asabi. s. ar. چۇس مېجەز، جىلىخور.

جىلىخورلۇق، مېجەز asabilik, - gi. is. چۇسلۇقى.

① نېرۋا بىلەن asabiye. is. ar. ئالاقىدار. ② نېرۋا كېسەللىكلىرى.

نېرۋا كېسەللىكلىرى asabiyeci. is.

دوختۇرى.
asabileşmek. جىلە بولماق، خاپا بول. ئەسەبىيەلەشمەك.
asacak, - ğı. is. ئاسقۇچ:
 «Duvardaki asacak bu kadar çok ağırlık taşıyamaz — تامدىكى ئاس قۇچ بۇنچىلىك ئېغىرلىقنى كۆتۈرەلمەيدۇ.»
 ① **asaf.** is. سۇلايمان پادىشاھنىڭ مەشھۇر ۋەزىرى — ئەساف. ② ۋەزىر. ③ ئەر ئىسمى.
asal. s. far. ئاساسلىق، تۈپ، مۇھىمى، ئاساسى.
asalak, - ğı. is. s. پارازىت، تەپپار. تاپ، قان شورغۇچى.
 ① **asalet, - ti.** is. ar. نەسىل ياخ. شىلىقى، نەسىللىك. ② تىلدا ۋە ئەدەبىياتتا ئاددىي كەلىمىلەرنىڭ بولماسلىقى.
asamble. is. fr. قەدىمكى ئۇسسۇل ۋە تانىسلاردا ئاساسلىق قەدەم.
asansör, - rü. is. fr. لىفىت، توك شوتىسى.
asap. is. ar. نېرۋا:
 «Asap bozukluğu — نېرۋا بۇزۇقلۇقى.»
asar. ar. ئەسىر (يۈز يىل) سۆزىنىڭ كۆپلۈكى.
asayiş. is. ar. تىنچلىق، بىخەتەرلىك، ھۇزۇر، پاراۋان:
 «Çin halkı komünist partinin önderliğinde çok asayiş içinde yaşıyor — جۇڭگو خەلقى كوممۇنىستىك پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىدە ناھايىتى پاراۋان تۇرمۇش كەچۈرىدۇ.»
asbaşkan. is. ئىككىنچى رەئىس (باشلىق).
asefal¹. is. fr. باشسىز ھەيكەل.

asefal². s. fr. باشسىز، بېشى يوق.
asel. is. ar. ھەسەل، بال.
aseli. s. ar. ھەسەل رەڭگى.
asepsi. is. fr. مىكروپسىزلىق.
asfalt, - tı. is. fr. ئاسفالت:
 «Asfalt yol — ئاسفالت يول.
asfaltlamak. ئاسفالت ياتقۇزماق.
asgar. s. ar. ئىنتايىن كىچىك، ئەڭ كىچىك.
asgari. ar. ئەڭ ئاز، ئەڭ تۆۋەن:
 «Bana asgari üç gün izin veriniz — ماڭا ئەڭ ئاز دېگەندە ئۈچ كۈن رۇخسەت بېرىڭ.»
 ① «ئىگە» سۆزىنىڭ كۆپلۈكى. **ashab.** ② ساھابىلەر:
 «Ashabı zeka. ئەقىل ئىگىلىرى.
 ① ئېسىق. ② بىردىن يەنە **ası.** is. بىرىگە كېلىدىغان پايدا — مەنپەئەت:
 «Asıda kalmak — ئاسقۇدا قالماق.
 ① مۇئەللەق. ② ئاسقۇچى. **asıcı.** is. s. ③ جاللات.
 مەنپەئەتپەرەس. **asıcıl.** s.
 ① ئېسىقلىق، ئېسىقلىق نەرسە. **asık.** s.
 ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك. ③ خاپا چىراي.
 ① نەرسىنىڭ **asıl¹, - slı.** is. ar. ئەينى ئۆزى. ② نەرسىنىڭ ئاساسى، يىل-تىزى، تۈپى. ③ ئاساس:
 «1. Mektubun aslını gördüm — خەتنىڭ ئۆزىنى كۆردۈم.
 2. yazının aslı resimdir — ئەسەر- نىڭ ئاساسى رەسىم ئىدى.
 3. Bu haberin aslı yok — بۇ خەۋەرنىڭ ئاساسى يوق.»
 ① ئەسلى. ② تۈپ ماھىيەت. **asıl².** s. ③ مۇھىمى:

- ئەسلى — 1. Asıl maksat bu değil — مەقسەت بۇنداق ئەمەس.
2. Hiç bir aslı olmayan söz — ھېچقانداق ئاساسى بولمىغان سۆز.
3. Kabahat asıl bundadır — كەم — چېلىكىنىڭ مۇھىمى بۇنىڭدا.
- asılacak. s. ئېسىشقا تېگىشلىك.
- asılanmak. پايدا كۆرمەك، پايدا تاپماق، مەنپەئەت كۆرمەك.
- asılı. s. ئېسىقلىق.
- asılmak. ① ئېسىلماق. ② تېزدىن قولغا ئېلىنماق. ③ ئۆلتۈرۈلمەك، بوغۇلۇپ ئۆلۈمەك. ④ قەتئىي تۇرماق. ⑤ كۆڭۈلگە ئالماق.
1. Hemen küreklere asıldı — دەرھال كۈرەكنى قولغا ئالدى.
2. Asılırsan başarılı olursun — قەتئىي تۇرساڭ غەلىبە قىلىسەن.
3. Fazla asılma, hasta olursun — كۆپ كۆڭلۈڭگە ئېلىپ كەتمە، ئاغرىپ قالسەن.
- asıma. is. ئاياللارنىڭ بويىنىغا ئاسمايدىغان، قول ۋە قۇلاقلىرىغا سالىدىغان زىننەت بۇيۇملىرى.
1. asır, - rı. is. ar. ① ئەسىر، يۈز يىل. ② دەۋر، چاغ، زامان.
- asırlık. s. يۈز يىللىق، ئەسىرلىك، كۆپ يىللىق، يۈز يىل بولغان؛ كۆپ يىللىق — Asırlık ağaçlar — دەرەخلەر.
1. asım. s. ar. ① پاك، نومۇسلۇق، ئىپپەتلىك. ② گۇناھلىق ئىشلاردىن ۋە ھارامدىن قاچىدىغان.
1. asi. is. ar. ① ئىتائەت قىلمايدىغان، بويسۇنمايدىغان. ② ئىسيان كۆتۈرگۈچى،

- ئازغۇن.
- aside. s. ar. ئۇن، گۆش ۋە مېۋە بىرلەشكەن ياشىلىدىغان بىر خىل تاماق.
- asil¹. → Acil.
1. asil¹. is. ar. ① ئېسىل، كاتتا. ② بىر ۋەزىپىدە ئاساسى بولغان؛ كاتتا بىر — Asil bir hareket — ھەرىكەت.
- asilik. is. ئاسىيلىق.
- asil . zade. s. ar. far ئېسىلزادە، ئاقسۆڭەك.
- asil . zadelik, - gi. is. ئېسىلزادىلىك، ئېسىل ئەۋلادلىق.
- asimilasyon. is. fr. ئاسسىمىلاتسىيە، ئۆزلەشتۈرۈۋېلىش، ئۆزىگە ئوخشىتىۋېلىش.
- asistan. is. fr. ئاستېنت (پروڧېسسور ياكى دوكتور ياردەمچىسى).
- asistanlık, - ğı. is. ئاستېنتلىق.
- asiyap, - bı. is. ar. تۈگمەن.
1. asiye. is. ar. ① تىسرەك، سىتون. ② دەردمەن ۋە غەمكىن خوتۇن. ③ ئايال ئىسمى.
- as . kat, - tı. is. ھەرقانداق بىر ئۆلچەمنىڭ بۆلۈنگەن پارچىلىرى.
1. asker. is. ar. ① ئەسكەر، ھەربىي. ② پۇل. ③ ھەربىي، قوراللىق كۈچلەر. ④ جەمئىيەت تۈزۈمىگە رىئايە قىلىدىغان؛ «Çinde asker olmak her genç için şereftir — ھەر بىر ياش ئۈچۈن شەرەپتۇر.»
- askeri. s. ar. ھەربىي، ئەسكىرىي، ئەسكەرلىككە ئائىت.
- askerileşmek. ئەسكەرلەشمەك، ھەربىيلەشمەك.

askerlik, - ği. is. ① ھەربىيلىك، ② ئەسكەرلىك، ③ قانۇنغا ئاساسەن ھەربىيلىك خىزمىتىنى ئۆتەش.

askersizleştirmek. ھەربىيىسىزلىشتۈرۈش. ئەسكەرلىكتىن خالى قىلماق.

askı. ① ئاسقۇچ، كىيىم ئاسقۇچ، ② ئىشتان، ③ ئېسىۋالغۇچ، ④ ئېلان، ئۇقتۇرۇش، ⑤ ئىننىڭ ھۇجرىسىغا سېلىنغان نەرسىلەر، ⑥ ئاياللار بويىغا ئېسىۋالىدىغان زىننەت ئەسۋابى، ⑦ ئەدەبىيات مۇسابىقىسىدە مۇكاپات ئۈچۈن ئېسىلغان بايراقچە قاتارلىق نەرسىلەر.

aslâ. z. ar. ئەسلا، زادى.

aslan. is. ① شىر، ② باتۇر، جەسۇر ئادەم.

asli. s. ar. ① ئەسلى، ئاساسلىق، نېگىز، ② ئەسلى نۇسخا، ③ ئەڭ مۇھىم:

1. Asli görev — ئاساسلىق ۋەزىپە.

2. Bu resim fiilen sanatkarın asli ve özgü bir eseridir — بۇ رەسىم ئەمەلىيەتتە رەسسامنىڭ ئەسلى ۋە مەخسۇس ئەسرىدۇر.

asliye. s. ئاساس، نېگىز.

asma. is. ① ئاسقۇچ، ② ئاسما: ① Çamaşır asma — كىيىم ئاسقۇچ.

2. Asma lâmba — ئاسما چىراغ.

3. Asma saat — ئاسما سائەت.

asmak. ① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئاسماق، ئېسىپ قويماق، ② ئېسىپ ئۆلتۈرمەك، ③ قەرزنى ئادا قىلماق، ④ يولدا كېتىۋېتىپ مەلۇم سەۋەب بىلەن ھەمراھىدىن ئايرىلماق، ⑤ بارىدۇ.

① ئىككى يۈز يىل، ② دىگەر، ③ كېچە - كۈندۈز.

asri. s. ar. ① زامانغا ئۇيغۇن، زامانغا، ② يېڭى ئۇسۇل.

asrileştirmek. زامانىۋىلاشتۇرماق.

ast, - tı. s. ① دەرىجە جەھەتتىن تۆۋەن، ② بىرىنىڭ بۇيرۇقىدىكى ئادەم، ③ تۆۋەن دەرىجىلىك ئەسكەر.

① ئەستەر، ② تەستىق، ③ كېمىچىلىكتە بىر نەرسە.

astar. s. far. ① ئەستەر، ② تەستىق، ③ كېمىچىلىكتە بىر نەرسە.

قارا سۇۋىقى، ③ كېمىچىلىكتە بىر نەرسە. سىنى چىكىتىش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان رەخت، لاتا ۋە ياغاچ قاتارلىق نەرسىلەر؛

«Yorgan astarı» — يېرىقما ئەستىرى.

① ئەستەرلىمەك، ② سۇۋىت.

ماق:

① ئەستەر، — Astarlanmış palto

لىك پەلتى.

2. Duvarları astarlamadan boyamış —

تاملارنى سۇۋىمىستىنلا ئاقلاپتۇ.

ئەستەرلىك.

astarlı. s. ① ئەستەرلىك، ② سەرگەز:

① ئەستەرلىك، ② سەرگەز: «Bu astârlık için elverişlidir —

بۇ، ئەستەرلىك ئۈچۈن كېرەكلىك.»

ئەستەرسىز:

astarsız s. «Astarsız elbisse —

كىيىم.»

شاۋۋېي، تۆۋەن دەرىجىلىك ئۇفېتسىر.

as. teğmen. is. ① ئەستەرلىك، ② سەرگەز:

«Bu astârlık için elverişlidir —

بۇ، ئەستەرلىك ئۈچۈن كېرەكلىك.»

ئەستەرسىز:

astarsız s. «Astarsız elbisse —

كىيىم.»

شاۋۋېي، تۆۋەن دەرىجىلىك ئۇفېتسىر.

as. teğmen. is. ① ئەستەرلىك، ② سەرگەز:

«Bu astârlık için elverişlidir —

بۇ، ئەستەرلىك ئۈچۈن كېرەكلىك.»

ئەستەرسىز:

astarsız s. «Astarsız elbisse —

كىيىم.»

شاۋۋېي، تۆۋەن دەرىجىلىك ئۇفېتسىر.

as. teğmen. is. ① ئەستەرلىك، ② سەرگەز:

«Bu astârlık için elverişlidir —

astronom. is. fr. ئاسترانوم.
 astronomi. is. fr. ئاسترانومىيە.
 astront, - tu. is. fr. ئاسترانوت.
 (يۇلتۇزلار ئوتتۇرىسىدا سەيىر - سەپەر قىلغۇچى).
 asude. s. far. راھەت، تەنچ، ئامان، ھۇزۇر.
 asudelik, - gi. is. راھەتلىك، ھۇزۇرلۇق.
 asuman. is. far. ئاسمان، ساما.
 Asya. is. yun. coğ. ئاسىيا.
 Asyai. s. far. ئاسىيالىقلارغا خاس.
 Asyalı. is. far. ئاسىيالىق.
 aş¹. is. ئاش، تاماق، يېمەك.
 aş². z. تۆۋەن.
 ① aşığı. is. s. ئاستى، تېگى، تۈۋى، تەككىتى، تۆۋەن تەرىپى. ② داۋامى.
 ③ تۆۋەن دەرىجىلىك، تۆۋەن قاتلام.
 ④ ئاددىي. ⑤ يامان، ئەسكى. ⑥ تۆۋەن، ئاز، پەس؛
 «1. Kuyunun aşağı dar — تېگى تار.
 2. Yazının aşağı yarın — ماقالىنىڭ داۋامى ئەتە.
 3. Aşağı toplumdan insanlar arasında kahramanlar yetişir — تۆۋەن قاتلامدىكى ئىنسانلار ئوتتۇرىسىدىن قەھرىمانلار چىقىدۇ.
 4. En aşağı ilişkileri savunmaktan çekinmiyoruz — ئەڭ ئاددىي مۇناسىۋەتلىرىنى ھىمايە قىلىشتىن قاچمايمىز.
 5. Aşağı mal — ئەسكى مال.
 6. Aşağı fiyat — «تۆۋەن باھا»
 aşığılamak. پەس كۆرمەك، چۈشۈرمەك، خورلىماق؛

«Emperyalistlersömürge halkı aşağılıyorlar — جاھانگىرلار مۇستەملىكە خەلقلەرنى خورلايدۇ»
 aşığılanmak, aşığılaşmak. تۆۋەن كۆرۈلمەك، پەس كۆرۈلمەك، خورلانماق، ھەقىرەتلىك.
 aşığılatmak. تۆۋەنلەتمەك، پەسلەتمەك.
 aşığılık, - ğı. is. ② ئاددىي. ① ھەقىرىتى، پەسلىك، خورلۇق؛
 «Aşığılık adam — ئاددىي ئادەم»
 aşama. is. باسقۇچ، دەرىجە، مەرتىۋە؛
 «Yüksek aşama — يۇقىرى دەرىجە»
 ① aşar. is. ar. ئۆشۈر (ئاشلىق مەھ) سۇلاتىنىڭ ئوندىن بىرى ئۈچۈن بېرىلگەن دىنىي سېلىق). ② ئوندىن بىر. ③ قۇرئان نىڭ ئون ئايەتلىك پارچىسى.
 ① aşçı. is. ئاشپەز. ② ئاشخانا.
 ① aşçı . başı. is. ئاشپەزلەر باش. ② ئاشپەزلەر ئۈستىسى.
 aşçılık, - ğı. is. ئاشپەزچىلىك.
 ① aş . evi, - ni. is. ئاشخانا، ئاشپۇزۇل، كىچىك رېستوران. ② ئاجىز، غېرىب - غۇرۇللارغا ھەقسىز تاماق بېرىلىدىغان يەر. ③ توي - تۆكۈنلەردە تاماق پىشۇرىدىغان يەر. ④ خانىقالاردا تاماق پىشۇرىلىدىغان يەر.
 ① aşı. is. دەرەخ ۋە مېۋە دەرەخلىرىدە گە ئۇلانغان ئۇلاق. ② ۋاكسىنا (كېسەلنىڭ ئالدىنى ئېلىش دورىسى).
 ① aşıcı. is. ئۇلاقچى. ② كېسەلنىڭ ئالدىنى ئالغۇچى، سەھىيە خادىمى.
 ① aşık, - ğı. is. s. ar. ئاشىق. ② ساز چېلىپ ۋە قوشاق تۈزۈپ شەھەرمۇ شەھەر يۈرىدىغان خەلق شائىرى. ③ بىر بىرىنى ياخشى كۆرۈشۈپ قالغانلاردىن

يوقاتقان. ④ ھەۋەسسكار، ئىشتىياق باغلىغان:

كەسپىگە — «Mesleğine aşık oldu»
ئاشىق بولدى.

ئاشىقلارچە، aşıkane. z. ar. far. مەجنۇنلارچە.

① بەك ياخشى كۆرگەن. aşıklı. s. ② ئەھلى:

«Ben bu işin aşıklısı değilim —
مەن بۇ ئىشنىڭ ئەھلى ئەمەس.»

ئاشىقلىق. aşıklık. is.

ئاشىق — مەشۇق. aşıktaş. is.

كۆڭۈل ئېچىش. aşıktaşlık, — ğı. is. ئاشىقلىق، ئاشىقلىق.

① ئۇلىماق، تۇتتۇرماق. aşılamaq.

② ئالدىنى ئېلىش ئۈكۈلى سالدۇرماق.

③ بىر يۈرۈش ئىدىيە ۋە تۇيغۇلارنى

باشقىلارغا قوبۇل قىلدۇرماق. ④ سوغۇق

ساقلىماق، توڭلاتماق، مۇزلاتماق.

① ئۇلانماق، تۇتتۇرۇلماق. aşılanmak.

مۇزلىتىلماق. ② يۇقتۇرۇلماق، قوبۇل

قىلىنماق.

ئۇلاتقۇزماق، تۇتقۇزماق. aşılattmak.

① ئۇپراتماق، خوراتماق. aşındırmak.

② ئۇپرىشى ياكى خورىشىغا سەۋەب

بولماق.

① ئۇپراش، خوراش. aşınma. is.

ئىنچىكىلەش، ئازىيىش. ② كونىراش:

«Aşınma payı — ئازايغان پاي.»

ئۇپرىماق، خورىماق، كونى. aşınmak.

رىماق.

ئۇپرىماس، خورىماس، aşınmaz. s.

كونىرىماس.

① ئۇپرىغان، خورىغان، aşınmış. s.

كونىرىغان، ② قىممىتىنى، تەسىرىنى

دىنىي مۇراسىم. aşır, — şır. is. ar. داياكىسى بىر نامازدىن كېيىن ئوقۇلغان بىرقانچە ئايەت.

ئوغرىلىق، كانتولۇق. aşırmento. is.

① ھەددىدىن ئارتۇق، aşır. s. z.

ناھايىتى بەك كۆپ. ② ئۇزاققا، يىراققا:

ناھايىتى ئەسكى. 1. Aşırı kötü.

2. Onlar bizden bir ev aşırı otu-

rurlar — ئۇلار بىزدىن بىر ئۆي

يىراققا ئولتۇرىدۇ.

ئاشۇرغۇچى، ئاشۇر. aşırıcı. s. is.

ۋاتىدىغان.

ئاشۇرمىچىلىق، — ğı. is. aşırıcılık.

چېكىدىن ئاشۇرۇۋېتىش.

① ئاشۇرۇلماق، ئۆتكۈزۈل. aşırılmak.

مەك. ② ئوغرىلانماق.

ئۇچىغا چىققان. aşırı. sağ. is.

ئوڭىچىل.

ئۇچىغا چىققان سول. aşırı. sol. is.

چىل.

① باشقىد. aşırmacılık, — ğı. is.

لارنىڭ نەرسىسىنى رۇخسەتسىز ئېلىش.

② ماقالە ۋە ئەدەبىي ئەسەرلەرنى كۆچۈر-

ىۋۇزىلىپ ئۆزىنىڭ قىلمۇيلىش.

باشقىلارنىڭ ئەس. aşırmacı. is. s.

رىدىن ئوغرىلىۋالغۇچى.

① ئاشۇرماق، ئاشۇرۇۋەتمەك، aşırmak.

ئۆتكۈزۈۋەتمەك. ② ئوغرىلىماق، بۇلىماق.

③ خەتەردىن قۇتقۇزماق. ④ كۆچۈرمەك.

⑤ قاچۇرماق.

جالاپ. aşifte. is. far.

پاھىشە، ئەخلاق. aşiftelik, — ğı. is.

سىز خوتۇن.

ئوچۇق، ئاشكارا. aşikâr. s.

aşikârlık, - ğı. is. ئاشكارىلىق، ئوچۇقلۇق.

① **aşına. s. is.** تونۇش - بىلىش، دوست. ② بىلىدىغان، تونۇيدىغان، چۈشەندىغان. ③ ئاشنا.

① **aşinalık. is.** تونۇشلۇق، بىلىشلىك، دوستلۇق. ② ئاشنىلىق.

① **aşiret, - ti. is. Ar.** قەۋم - قەبرىنداش. ② قەبىلە، ئايماق.

① **aşıyan. is. far.** قۇش ئۇۋىسى. ② ئۆي.

aşketmek. ئۇرماق؛ بىر مۇش — «Bir tokat aşketti — ئۇردى».

① **aşkın. s.** تاللانغان، ئۈستۈن. ② كۆپ. ③ ئاشقان؛

«Elli yaşını aşkın bir adam — ئەللىك ياشتىن ئاشقان بىر ئادەم».

aşklı. s. ئاشىق بولغان.

① **aşlık, - ğı. is.** ئاشلىق. ② تەييارلاپ قويۇلغان يېمەكلىكلەر.

① **aşmak.** ئاشماق، كەزمەك، ئۆتمەك. ② چاپماق؛

تاغ - «1. Dağlar tepeler aşım — داۋانلارنى ئاشتىم».

2. Bu yeri aşım — بۇ يەردىن ئۆتتۈم.

3. Okuyucu bini aşıyor — ئوقۇغۇچى مىڭدىن كۆپ.

aşını. s. قەدىمدە بولغان ياكى قەدىمدىن قالغان.

aşure. is. ar. بۇغداي قاتارلىق ئاشلىقلار بىلەن ۋە قۇرۇق مېۋىلەر بىلەن قاينىتىلىپ قىلىنغان تۈرلۈك تاتلىق يېمەكلىك.

aşüfte. s. far. ئاشىق مەستانىسى، ئاشىقلىقتىن پەرىشان بولغان.

① **at, - tı. is.** ئات. ② شاھمات ئويۇنىدا ئۇرۇق نامى؛

«Sincangın İli ilinde yetişen at — شىنجاڭ ئىلى ۋىلايىتىنىڭ ئېتى ياخشى كېلىدۇ».

ata. is. دادا، ئاتا؛

«Atasözleri, atalar sözleri» ماقال تەمسىللەر.

atabey. is. ئاتاباي (سالچۇق دەۋرىدە شاھزادە تەربىيىچىسى).

atacılık, - ğı. is. ئاتىسىدىن قالغان قىلىق، دادىسىدىن قالغان مەجەز.

ataç. s. ئاتلاردىن قېپقالغان، ئاتا مىراس، ئىرسىيەت.

atak², - ğı. s. قارام؛

«Bu, atak bir adamdır — بۇ، قارام بىر ئادەم».

① **atak², - ğı. is.** تاجاۋۇز، ھۇجۇم.

② بوكسىيوردا ئاۋۋالقى ھەرىكەت.

① **atalet, - ti. is. ar.** ھۇرۇنلۇق.

② ئىشسىزلىق، ئىشلىمەسلىك.

atalık, - ğı. is. ئاتىلىق.

atamak. تەيىنلىمەك؛

«Çin halk cumhuriyeti başkanı

başbakanı atayacak — جۇڭخۇا

خەلق جۇمھۇرىيىتى رەئىسى باش مىنىستىرىنى تەيىنلەيدۇ».

atanma. is. تەيىنلىنىش، بەلگىلىنىش؛

«Mehmet orta okul müdürlüğüne

atandı — مەھمەت ئوتتۇرا مەكتەپ

مۇدىرلىقىغا بەلگىلەندى».

atanmak. تەيىنلەنمەك، بەلگىلەنمەك.

atardamar. is. tıp. قىزىل قان تومۇرى.

atasagun. is. دوختۇر، تېۋىپ.

atasözü. is. ماقال - تەمسىللەر، ئاتىلار سۆزى.

ataşe. is. fr. ئاتتەش، ئەمەلدار (دېنە) لىماتىيە خادىملىرىگە بېرىلىدىغان ئۇنۋان، بىرەر ساھە بويىچە مەخسۇس مەسلىھەتچى):

«Çinin Ankara büyük elçiliğinin askerlik ataşesi — جۇڭگونىڭ ئەنقەرەدىكى ئەلچىخانىسىنىڭ ھەربىي ئاتتەشى.»

atavik. is. fr. → Ataş.

atavizm. is. fr. → Atacılık.

atçı. is. ① نەسىللىك ئات يېتىشتۈر - گۈچى. ② ئات باققۇچى.

atçılık, - ğı. is. ئاتچىلىق.

ateh. is. ar. نەپەس ئېلىشنىڭ قىيىنلىقى.

atiezm. is. ئاتىزم (خۇداسىزلىق).

atelye. is. fr. ① ئىش ئورنى (ھۈ - نەرۋەنلەر بىلەن سەنئەتچىلەرنىڭ ئىشلەيدىغان يېرى)، سېخ. ② بىر ئۆستىنىڭ شاگىرتلىرىنىڭ يىغىندىسى.

ateş. is. far. ① ئاتەش، ئوت.

② ئوت ئالغان نەرسە. ③ پارتلاش قوراللىرىنىڭ ئېتىلىشى. ④ بەدەندىكى قىزىتمىنىڭ ئۆرلىشى. ⑤ ئوچاق. ⑥ تا - ماكا ئوتى. ⑦ قىزىقىش. ⑧ تەھلىكە. ⑨ قىزىللىق. ⑩ جۇشقۇنلۇق، خۇش خۇيلۇق. ⑪ قىزىل:

«1. Top ateşi uzun süre devam etti — توپ ئوتى ئۇزۇن داۋام قىلدى. —

ئاغ. 2. Hastanın ateşi düştü — رىقنىڭ قىزىقى ياندى (چۈشتى).

3. Yemeği ateşten indirdin mi? —

تاماقنى قازاندىن ئالدىڭمۇ؟

4. Sığarama ateş tutarmısınız! —

تاماكىغا ئوت بېرىڭا!

5. Onu bir deneme ateşi sardı —

ئۇنى بىر ئىلمىي تەجرىبە قىزدۇردى.

6. kendinizi ateşe atıyorsunuz

dikkat! — ئۆزىڭىزنى بىر تەھلىكەگە

قويدىڭىز، دىققەت قىلىڭ ياكى ئۆزىڭىزنى

ئوتقا ئېتىۋاتىسىز، دىققەت قىلىڭ!

7. Yanaklarının ateşi gitmiş —

مەڭزىدىكى قىزىللىق يوقىدى.

8. O bir zamanlar pek coşkundu, sonra ateşini yitirdi —

ئۇ بىر ۋاقىتلاردا بەك خۇش خۇي ئىدى،

كېيىنچە خۇش خۇيلۇقى قالمايدى.

9. Ateş dudakları yarı açıktı —

قىزىل كالىۋىكىلىرى يېرىم ئوچۇق ئىدى.

ateşbaz. is. far. ئوت بىلەن ئويۇن

كۆرسەتكۈچى، ئوت ئويۇنچىسى.

ateşçi. is. ئوت قالمۇچى.

① ئۇششاق ئوت. ateşek, - ğı. is.

② پارقراق قۇرۇت (كېچىدە پارقراق

كۆرۈنىدىغان). ③ چاقماق، چېقىن. ④ سىب

لىس، مەرەز كېسىلى.

ateşgede. is. far. ئوتقا ئېتىقاد

قىلىدىغانلاردا مۇقەددەس دەپ ھېسابلايدىغان ئوتنىڭ يېقىلغان يېرى.

① قىزىل. ② قىزغىن. ateşi. s. far.

③ شىددەتلىك. ④ جەھەننەم قاراۋۇلى.

① ئوتتەك. ② جان. ateşin. is. far.

لىق، جۇشقۇن. ③ كۆيدۈرگۈچى. ④ پارلاق.

ateşkes. is. ئۇرۇش توختىتىش:

«İki ülke ateşkes anlaşmasına

vardı — ئىككى مەملىكەت ئۇرۇش توختىتىش

شەرتنامىسى ئىمزالىدى.»

① ئوت ياقماق، ئوت قالد **ateşlemek**.
 ② توپ ۋە مىلىتىق قاتارلىقلار
 دىن ئوت چىقارماق. ③ ئۇلغايتىلماق.
 شىددەتلىك ئىزدۈرمەك. **ateşlendirmek**.
 ① يېقىلماق، تۇتاشماق، **ateşlenmek**.
 ئوت ئالماق. ② پارىتىلماق، ئېتىلماق.
 ③ قىزىماق. ④ ئۇلغايتماق.
ateşletmek. قىزىقتۇرماق.
 پارتىلىتىش قورالى. **ateşleyici**. is.
 ① قىزىق، ئىچىدە ئوتى **ateşli**. s.
 بولغان. ② ئىسىغان، قىزىقى ئۆرل-
 گەن. ③ جۇشقۇن. ④ ھەۋەسلىك، ئوتتى-
 كۈچلۈك، ئوتتەك;
 1. Elleriniz çok ateşli — قولىڭىز —
 ناھايىتى قىزىق تۇرىدۇ.
 2. Ateşli bir kadın — ئوتتەك ئايال،
 ئوتى كۈچلۈك خوتۇن.
 ① ئوتلۇق (مەش) **ateşlik**, - **ği**. is.
 ② ئوت يېقىشقا كېرەكلىك.
 ئوتقا چوقۇنىدىغان. **ateşperest**, - **ti**. s.
 ئاتىماق، بېغىشلەماق: **atfen**. z. ar.
 «Emekçilere atfen yapılan bir
 konuşma — ئەمگەكچىلەرگە بېغىش-
 لانغان سۆز»
 ① ئاتىماق، بېغىشلىماق. **atfetmek**.
 ② سەۋەب كۆرسەتمەك. ③ يۈكلىمەك،
 قاراتماق، دارىستماق;
 كۆز قالد — **Bakışlarını bana atfetti** —
 رەشىنى ماڭا يۈكلىدى.
 ① مەرگەن. ② يالغانچى. **atıcı**. is.
 ③ پوچى، چوڭ گەپ قىلغۇچى. ④ پاхта
 ئاتقۇچى.
 ① مەرگەنلىك. **atıcılık**, - **ğı**. is.
 ② يالغانچىلىق، ئويدۇرغۇچىلىق.
 بىر نەرسىنىڭ **atıf**, - **tıfı**. is. ar.

بولۇشىنى باشقا نەرسىنىڭ نەتىجىسى دەپ
 كۆرسىتىش.

① مايىل بولغان. **atıf**. s. ar. ②
 ھۆرمەت بىلەن قارىغان. ③ باغلىغان،
 باغلىغۇچى. ④ شەپقەتلىك، مەرھەمەتلىك.
 ⑤ ئەر ئىسمى.
 ① ياخشىلىق، **atıfet**, - **ti**. is. ar.
 خەير — ئېھسان. ② شەپقەت، مەرھەمەت.
 ① بىكارچى، ھۇرۇن. **atıl**. s. ar.
 ② ئىشىز، ھەرىكىتى يوق، ئىشلىمەس.
 ③ تەسىرسىز، تۇرغۇن، كار كەلمەس.
 ① جەسۇر. ② ھەۋەسكار، **atılğan**. s.
 ئاكتىپ، جۈرئەتلىك.
 ① جەسۇرلۇق، **atılğanlık**, - **ğı**. is.
 ② ئاكتىپلىق.
 سەكرەپ ئىلگىرىلەش، **atılım**. is.
 ھۇجۇم.
Atılım. → **atılış**.
 ① ئېتىلماق. ② يوق بولماق، **atılmak**.
 يوقالماق، ئېلىپ تاشلانماق. ③ قوغلان-
 ماق، ھەيدەلمەك، چىقىرىلماق. ④ كىرىش-
 مەك. ⑤ يېپىلماق، ئارتىلماق. ⑥ تاپشۇ-
 رۇلماق، ھاۋالە قىلىنماق. ⑦ ئۆزىنى
 ئاتماق. ⑧ ھۇجۇم قىلماق، بېسىپ
 كەلمەك. ⑨ ۋاز كەچمەك، تەرك ئەت-
 مەك. ⑩ ئارىلاشماق، ئېغىز غېرىچلىماق:
 ئارقى — **1. Arkasından taş atırlar** —
 سىدىن تاش ئاتتى.
 2. Dilimizden bazı yabancı keli-
 meler atılmalı — تىلىمىزدىن بەزى —
 چەت سۆزلەر ئېلىپ تاشلىنىشى لازىم.
 3. O, yaramaz olduğundan ötürü
 okuldan atıldı — ئۇ، ئەسكى بولغان-
 لىقى ئۈچۈن مەكتەپتىن ھەيدەلدى.

4. Ölünün üzerine bir çarşaf atılmıştır — مۇردىنىڭ ئۈستىگە يوپۇق — يېپىلىپتۇ.
5. Buiş ona atılmalı, o becerir — بۇ ئىش ئۇنىڭغا تاپشۇرۇلسا ھۆددىسىدىن چىقىدۇ.
6. Çocuk annesine doğru atıldı — بالا، ئانىسىغا ئۆزىنى ئاتتى.
7. Haydutlar yolcuların üzerine atıldılar — قاراچىلار يولچىلارنىڭ ئۈستىگە بېسىپ كەلدى.
8. Atılacak hiç bir şeyim yok — ۋاز كېچىدىغان ھېچ نەرسەم يوق.
9. İkisi bir ağızdan atıldılar — ئىككى كىشى ئوخشاشلا سۆزگە ئارىلاشتى.
- ① ئېتىم، پاي (ئوقنىڭ ئېتى) is. atım
لش سانى. ② ئوقنىڭ بارالايدىغان ئۇزاقلىقى:
- «Bir kurşun atımı yer — بىر ئون — يېتىم يەر.»
- پاختا ئاتقۇچى. atımcı. is.
- ① قەدەم ئېلىش ئۇسۇلى. atış. is.
② سېلىش، ئۇرۇش، سوقۇش (تومۇر، يۈرەك). ③ پارىتىش. ④ ئېتىش مەيدانى:
- قە — 1. Adım atışını beğendim — دەم تاشلىشىنى ياقتۇردۇم.
2. Başını göğsüne dayayıp kalbının atışını dinledi — بېشىنى كۆك — سىگە قويۇپ، يۈرىكىنىڭ سوقۇشىنى تىڭلىدى.
- ئۇرۇشۇش، ئېتىشىش. atışma¹. is.
قوشاقچىلارنىڭ قوشاق ئېيتىشى. atışma². is.
- ① ئېتىشماق. ② چىرماشماق. atışmak.
تېگىشمەك. ③ سۆز تالاشماق، تەگەشمەك.
④ تەنە قىلماق:

- «1. İki ülkenin sınır birlikleri bir birine uzun süre ok atıştılar — ئىككى دۆلەتنىڭ چېگرا قوشۇنلىرى بىر — بىرىگە ئۇزاق ۋاقىت ئوق ئېتىشتى.
2. Rüzgar eser, ağaçlar atışır — شامال چىقار، دەرەخلەر بىر — بىرىگە تېگىشەر.
3. Kaynanamla biraz atıştık — قېيىن ئانام بىلەن بىرئاز گەپ تەگىشىپ قالدۇق.
4. Nafile atışma, ben seninle barışmam — غوجام تولا چاقچاق قىلىم — سىلا، مەن سىلى بىلەن چىقىشالمايمەن.
- ① ئالدىراپ يېمەك. atıştırmak.
② قاتتىق ياغماق (قار، يامغۇر).
③ ئىچىشمەك:
- «1. Vaktımız dar hem atıştıralım, hem konuşalım — ۋاقتىمىز قىس، بىر تەرەپتىن يەپ، بىر تەرەپتىن سۆزلىشەيلى.
2. Kar atıştırmaya başladı — قار — چوڭ — چوڭ چۈشۈشكە باشلىدى.
3. İki tek atıştırdık — ئىككى قېتىم ئىچىشتۇق.
- كېلەچەك (زامان)، ئەتە، ati. is. ئىستىقبال.
- تېز، چاققان، چەبەدەس، atik¹. s. ئىتتىك.
- كونا، ئۆتمۈشكە ئائىت، atik². s. ar. قەدىمىي.
- تېز ھەرىكەت قىلماق، atikleşmek. ئىتتىكلەشمەك:
- «Bu adam heyecandan âdeti atikleşmiş — بۇ ئادەم خۇشاللىقىدىن ئادەت — تىكىدىن تېز ھەرىكەت قىلدى.»

تېزلىك، چاققان. **atiklik, - gi, is.** لىق، چەبدەسلىك، ئىتتىكلىك.

ھەدىيە، سوۋغا. **atiyye, is. ar.**

① ئارقاق يىپ. ② خاماندا. **atki, is.** دان سۈرۈيدىغان ياغاچ گۈرچەك. ③ شارپ. ④ ئىشىك ۋە پەنجىرىنىڭ ئۈستىگە توغرا قويۇلغان ياغاچ، تاش ياكى بېتون تۈۋرۈك. ⑤ سىزغۇچ، سىزىق.

موككا بىلەن ئارقاق يىپنى. **atkılamak.** توغرىسىغا ئۆتكۈزۈش، توقۇماق.

نەملىك يەرلەردە كۆپ. **atkuyruğu, is.** يېتىشىدىغان ۋە دورا ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ خان ئۇزۇن يىلتىزلىق ئۆسۈملۈك.

① سەكرەش ھەرىكىتى. **atlama, is.** ② پاراشۇتچىلارنىڭ ئايروپىلاندىن ئۆزىنى تاشلىشى. ③ خەۋەر ئېلىش، خەۋەر ئوغرىلاش.

سەكرەش — **Atlama şampiyonu** — چېمپىيونى.

① سەكرەش، ئاتلىماق. **atlamak.** ② تېزلىقىنى بۇسۇپ ئۆتمەك. ③ چۈش مەك، ئولتۇرماق. ④ ئاتلاپ كەتمەك (قۇر ئاتلىماق). ⑤ بېسىپ كەلمەك، باستۇرۇپ كەلمەك. ⑥ ئاياغ باسماق. ⑦ ئۇنۇمسىز ھېسابلىماق. ⑧ ئىككىنى بىرلا ئاتلىماق: تامدىن — **1. Duvar dan atlamak** — ئاتلىماق.

تاك — **2. Taksie atlayıp geldim** — سىغا ئولتۇرۇپ كەلدىم.

3. Bu yazıyı geçirirken beş satır atlamıştır — بۇ ماقالىنى كۆچۈرۈشتە بەش قۇر ئاتلاپ كېتىپتۇ.

4. Haydutlar yolcuların üstüne atladılar — قاراڭچىلار يولچىلارنىڭ ئۈستىگە باستۇرۇپ كەلدى.

5. O konuyu neden atlıyorsun? — ۋە مەسىلىنى نېمە ئۈچۈن ئاتلاپ ئۆتۈپ كەتتىڭ؟

6. Sınıf atlamak — سىنىپ ئاتلىماق. **atlamaç, - ıcı, is.** بالىلارنىڭ ئارغام با سەكرەپ ئوينىشى. **atlandırmak.** ئاتقا مىندۈرمەك، ئاتقا ئىگە قىلماق.

① سەكرەش، ئاتلىماق. **atlanmak.** ② ئاتقا مىنمەك.

«1. Burası atlanacak yer değil — بۇ يەر ئاتلاپ ئۆتىدىغان يەر ئەمەس.

2. Askerler atlandı — ئەسكەرلەر ئاتلاندى.»

ئاتلاننىڭ: **atlantik.¹ is. fr.** ئاتلانتىك — **Atlantik okyanusu** — ئوكيان.

پاراۋوزنىڭ بىر خىلى. **atlantik² - gi, is.**

① ئاتلاس. ② بىر كىتاب. **atlas¹. is.** نىڭ ئاخىرىسىغا قوشۇلغان رەسىم ياكى ھەۋە قىسمى. ③ ئادەم ياكى ھايۋان ئومۇرتقىلىرىنىڭ ئەڭ ئۈستى قىسمى.

① ئەتلىس. ② ئەت. **atlas². is. ar.** لەستىن ئىشلەنگەن نەرسە. ③ پارىلداق. ④ جۇل - جۇل.

«ئەتلىس يۇتقان. — **Atlas yorgan** —

① ئاتلاتماق. ② قۇتۇلماق. **atlamak.** ③ ئىشەندۈرمەك، قايىل قىلماق.

تەھلىكىدىن — **1. Tehlikeyi atlattık** — قۇتۇلدۇق.

2. Yarın akşam gelirim dedi atlattı gitti — ئەتە ئاخشام كېلىمەن — دەپ ئىشەندۈرۈپلا كەتتى.»

① تەنھەرب. **atlet, - ti, is. yun.**

- كەتچى. ② كۇچاڭك، قۇۋۋەتلىك، ماغدۇر-
لۇق. ③ ئەرلەرنىڭ جىلىتلىكىسى.
- ئاتلېتىزىم (يۈگۈرۈش). *atletizm. is. fr.*
رۇش، سەكرەش، سۇ ئۇزۇش، بۆكس، چې-
لىشىش، ئېغىرلىق كۆتۈرۈش ۋە باشقىلار).
- ① ئاتلىق. ② ئات بىلەن *atlı. is. s.*
قىلىنغان، ئات بىلەن قىلىدىغان:
- «ئاتلىق ئەسكەرلەر. — *Atlı askerler*
قۇرغۇچى (قۇش). *atmaca. is.*
- ① ئاتماق. ② تاشلىماق. ③ *atmak.*
يىراقلاشتۇرماق. ④ قويماق، سالماق.
⑤ توشۇماق، يۆتكىمەك. ⑥ ئۇرماق.
⑦ پارتلاتماق. ⑧ كەينىگە سۈرمەك.
⑨ ياپماق، پۈركىمەك. ⑩ يۈكلىمەك،
ئازتماق. ⑪ بىر شاتماق، چىقارماق:
- سۇغا تاش — *1. Suya taş atmak* —
ئاتماق.
2. *Sokağa çöp atmak ayıptır* —
كۆچمىغا ئەخلەت-چاۋار تاشلاش ئەيىبتۇر.
3. *Yemeğe tuz atmak* —
تاماققا تۇز — سالماق.
4. *Hazır araba varken eşyayı eve*
— *atalım* — ھارۋا بار ئىكەن، نەرسە-كې-
رەكنى ئۆيگە توشۇيلى.
5. *Tekme atmak* —
پەشۋا ئاتماق.
6. *Havaya iki el silah attı* —
ھاۋاغا قارىتىپ ئىككى پاي ئوق ئاتتى.
7. *Meselenin hallını gelecek haf-*
— *taya attılar* — مەسىلىنىڭ ھەل قىلى-
نىشىنى كېلەر ھەپتىگە قالدۇردى.
8. *Suçu ona attılar* —
گۇناھنى — ئۇنىڭغا ئارتتى.
9. *Kötü öğrenciyi okuldan attı* —
يامان ئوقۇغۇچىنى مەكتەپتىن چىقاردى.
- ياتماقچى، يالغان *atmasyoncu. is. s.*

- سۆزلىگۈچى.
- ياتماقچىلىق. *atmasyonculuk, -ğu. is.*
مەنى، ئىسپىرما، *atmak, -ğı. is.*
ئەركەكلىك ئۇرۇق.
- ئاتموسفېرا (يەر). *atmosfer. is. fr.*
شارىنى ئوراپ تۇرغان گازسىمان ھاۋا
قاتلىمى).
- مېترىئولوگىيە *atmosfer. bilim. is.*
(ئاتموسفېرا ۋە ئۇنىڭدا بولىدىغان ھادى-
سىلەر، ئاب-ھاۋا ۋە ئۇنىڭ ئۆزگىرىش-
لىرى ھەققىدىكى پەن).
- ئاتوم: *atom. is. fr.*
«ئاتوم بومبىسى. — *Atom bombası*
① ئاتومچىلىقنى *atomcu. s. is.*
ئۆگەتكەن ۋە يايغان. ② ئاتومچىلىققا
ئائىت. ③ ئاتوم بىلىمى بىلەن ھەپىلەشكەن.
④ ئاتومچىلىق تەرەپدارى.
- سېنىپتا قالماق. *atomlamak.*
① ئىككى ئايلىقتىن *atrepsi. is. fr.*
كىچىك مۇشۇك ۋە ئىتلاردا كۆرۈلىدىغان
بىر خىل كېسەل. ② بوۋاقلاردا كۆرۈل-
دىغان ئورۇقلۇق.
- ئاتروپىن (ئۆسۈملۈك). *atropin. is. fr.*
تىن ئېلىنىدىغان بىر خىل زەھەرلىك.
ماددا، ئاغرىقنى پەسەيتىدىغان دورا سۈپ-
تىدە قوللىنىلىدۇ).
- Atölye. *is.* → *Atelye.*
ئاتۇننىڭ بەلگىسى. *au. is.*
- ① ئوۋ، شىكار. ② ئوۋلانغان *av. is.*
ھايۋان. ③ قىلتاققا چۈشۈرۈلگەن ياكى
قولغا كەلتۈرۈلگەن نەرسە:
- ئوۋ ئوۋلاشقا — *1. Av avlamaya gitti* —
كەتتى.
2. *Köpek olalı beri av avlamadı* —
ئىت بولغىنى بېرى ئوۋ ئوۋلىغىنى يوق.

ava. is. قارىمۇچ دەرىخى.

avadanci. s. far. ئوسمان پادىشاھ
لىقى دەۋرىدە سارايدا ئىشلەيدىغان
خادىم.

aval, - li. is. fr. ئۈچىنچى بىر شەخس
تەرىپىدىن يېزىلغان كېيىللىك قەغەزى.

avam. is. ar. ① ئوقۇمىغان، ساۋات
سىز خەلق قاتلىمى. ② تۆۋەن قاتلامدىكى
خەلق، ئاۋام.

avanak. s. ئاسان ئالدىنىدىغان، ئاسان
ئىشەندۈرۈلىدىغان.

avanaklik, - gi. is. دۆتلىك،
مۆڭلۈك.

avan . gard. is. fr. ئاۋانگار.

avans. is. fr. ئاۋانس، ئالدىن ئېلىن
غان قەرز:

«Avans almak — ئاۋانس ئالماق.

avanta. is. it. پايدا، ھايان.

avantaci. is. ئالدام بىلەن بىر نەرسە
سنى قولغا كەلتۈرۈۋالغۇچى.

avantür, - rü. is. fr. ① تاسادىپ.

② ئالاھىدە ئەھۋال. ③ قالايمىقان ئىش،
ئەگمەش.

avara. is. it. ① بىر كېمە ۋە پارا-
خوتنىڭ باشقا كېمە ۋە پاراخوتتىن
يېراقلىشىشى. ② كېمە ۋە پاراخوتقا
بېرىلگەن قوماندا.

avare. s. far. ① سەرگەردان، ئاۋارە،
ئىشسىز، بىكارچى. ② يېتىم، مىسكىن.

avarelik, - gi. s. سەرگەردانلىق، ئاۋا-
رلىق، بىكارچىلىق، ئىشسىزلىق، مىسكىنلىك.

avariz. is. ar. ① بالا - قازالار. ②
توسالغۇلار.

avarya. is. it. ① تېزۈش، ۋەيران
بولۇش. ② سەپەردە كېمە ۋە پارا-

خوتنىڭ كۆرگەن زىيىنى، ھادىسىسى.

avatara. is. ① تەڭرىگە ئائىت بىر

مەۋجۇداتنىڭ يەر يۈزىگە چۈشۈشى.

② ھىندىستان دىنىدا ۋىشىننىڭ

روھىتىن ماددىغا ئايلىنىشى. ③ ئادەم

ياكى نەرسىنىڭ ئۆزگىرىشى.

avaz. is. far. ① يۇقىرى ئاۋاز. ②

ۋارقىراش. ③ پەرياد. ④ ئاۋاز تونى.

⑤ ئاتاق، شۆھرەت.

avci. is. far. ① ئوۋچى. ② ئوۋچى

لارغا خاس ئىش. ③ s. مىلتىقنى ئوب-

دان ئاتىدىغان مەركەز. ④ ئوۋ ئوۋلاشقا

ئۇستا ھايۋان:

«Avcı köpek — ئوۋ ئىتى.

avcllik, - gi. is. ① ئوۋچىلىق. ②

مەقسىتىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن

تىرىشىش.

avdet, - ti. si. ar. قايتماق،

يانماق.

avede. is. ar. ئاۋدەننى (مۇساۋى

دىندىن ئىسلام دىنىغا كىرگەنلەر).

avene is. ar. يالاقچىلار، خۇشامەتچى-

لەر، قولچوماقچىلار.

aver. s. far. ① سەۋەبچى. ② ئىگە

بولغۇچى.

averta. s. ئوچۇق، ئەركىن:

«İstediginiz kadar para koyabilir-

siniz banka averta — خالىغىنىڭىزچە

پۇل قويۇۋېرسىڭىز، سىز ئۈچۈن بانكا

ئوچۇق.»

avesta. is. ئاۋىستا (قەدىمكى ئىرانلىق

لارنىڭ مەجۇسلىق دىنىنىڭ مۇقەددەس

كىتابى).

avgın, avkın. is. far. سۇ يولى

ياكى ئۈستى يېپىق سۇ يولى.

avize. is. far. سۇپىغا ئېسىلغان
چىرايلىق چىراغ.

avizo. is. it. خەۋەرلىشىش ئۈچۈن
ئەشلىتىلدىغان تېز كېمە ياكى تېز
پاراخوت.

avkın. is. سۇ يولى.

avlak'. is. yun. ② ئېرىق. ① جىلغا.

avlak', - ğı. is. ئوۋ مەيدانى، ئوۋ قىلىنىدىغان يەر.

avlamak. ① ئوۋلىماق. ② توزاققا
چۈشۈرمەك، ئالدىماق:

«Gönülsüz köpek av avlamaz

خوش ياقىمىغان ئىت ئوۋغا يارىماس.»

avlanmak. ① ئوۋ ئوۋلاش ئىشى. ②

ئوۋ ئوۋلىماق. ③ باشقىلار تەرىپىدىن
ئالدىنىماق:

«Kardeşim her yıl bu ormanda

qېرىندىشىم ھەر يىلى بۇ

ئورماندا ئوۋ ئوۋلايدۇ.»

avlu. is. ھويلا، قورۇ.

avrat, - dı. s. ar. ② ① ئايال.

خوتۇن. ③ ئەۋرەت (ھايالىق يەر):

«Benim avratım — مېنىڭ خوتۇنۇم.

avret, - ti. is. ar. → Avrat.

Avrupa. is. it. ياۋروپا.

Avrupai. s. far. ياۋروپالىقلارغا

خاس، ياۋروپاغا خاس.

Avrupalı. s. is. ياۋروپالىق.

Avrupalılaşıma. s. is. غەربلىشىش،

ياۋروپالىشىش.

Avrupalılaşımak. غەربلەشمەك، ياۋرو-

پالىقلاشماق.

Avşar. is. ئاۋشار (ئىراندا ۋە تۈركىيە)

يېنىڭ ئانىاتۇلى رايونىدا ياشايدىغان

تۈركمەنلەر).

avuc, - çu. is. ② سىقىم، ① ئالغان.
چاڭگال:

«Bir avuç buğday — بىر سىقىم
بۇغداي.»

avuçlamak. چاڭگاللىماق، سىقىملىماق.

avukat, - tı. is. fr. ئادۋوكات.

avukatlık, - ğı. is. ① ئادۋوكات

لىق. ② ئادۋوكاتلىق كەسپى. ③ بىر-
نى ئورۇنسىز ھىمايە قىلىش.

avul. is. ئاۋۇل.

avunç. is. ئېچىنىشلىق ياكى كۆڭۈلسىز-

لىكنىڭ ئۆتۈلۈشى ياكى پەسىيىشى،

تەسەللى.

avundurmak. تەسەللى بەرمەك، ئاۋۇت

ماق.

avunmak. ① بىر ئىش بىلەن ئۆزىنى

ئۇنتۇماق. ② ئازاب - چاپانى ئۇنتۇ-

ماق. ③ قانائەت قىلماق، رازى بولماق.

④ بوغاز بولماق.

avurt, - du. is. قوۋۇز:

«Avurtları çökmüş — قوۋۇزى ئىچىگە

كىرىپ كېتىپتۇ.»

avurtlamak. چوڭ سۆزلىمەك، يوغانچى-

لىق قىلماق.

avurtlu. s. ھاكاۋۇر، مەغرۇر،

تەكەببۇر.

Avustralyalı. s. is. ئاۋسترالىيلىك.

avutmak. ① تەسەللى بەرمەك. ② كۆڭ-

لىنى ئاچماق. ③ بەزلىمەك. ④ گۈللىماق:

«1. Sıkıntılı anlarımda. müzik

beni avutuyor — ئىچىم پۇشقاندا

مۇزىكا كۆڭلۈمنى ئاچىدۇ.

2. Çocuğu güç avutabildiler —

بالىنى تەستە بەزلىدى.

ay'. is. ② بىر يىلنىڭ ئون ئىككى ① ئاي.

بۆلۈمىدىن ھەر بىرى. ③ بىر ئايىنىڭ ھەرقانداق بىر كۈنىدىن 2 - ئايىنىڭ ئوخشاش كۈنىگە قەدەر بولغان ئارىلىق ياكى ئايلانما ھېسابتا 30 كۈن سۈپىتىدە قوبۇل قىلىنغان مۇددەت:

«1. Ekim ayı, Çinin milli bayramıdır — ئۆكتەبىر جۇڭگونىڭ دۆلەت بايرىمىدۇر.

2. Bu iş ancak üç ayda biter — بۇ ئىش پەقەت ئۈچ ئايدا تۈگەيدۇ.»

ئاھ، ۋاي، ۋىيەي: ay².

«Parmağımı kapıya sıkıştırıp ay diye bağırdığım günü hatırlıyormusun? — ئىككى قولىمنى ئىشىكىگە قىستۇرۇۋالغاندا ۋىيەي دەپ ۋار-قىرىغىنىمنى ئەسلىيەلمەسەن؟»

① ئالغان. ② يوپۇرماقنىڭ. ay. is. سىلىق تەرىپى.

① پۇت، ئاياغ. ② ayak, - ğı. is. پاچاق. ③ نەرسىنىڭ پۇتى. ④ بەلنىڭ تۆۋىنى. ⑤ بىر ئېرىقنىڭ ئاخىرقى قىسمى. ⑥ كۆلنىڭ سۈيىنى باشقا تەرەپكە ئېقىتىدىغان يول. ⑦ مېڭىشنىڭ ئېغىرلىق ياكى تېزلىك دەرىجىسى. ⑧ تاتما، شوتا: شىرە ئايىغى — 1. Masa ayağı (پۇتى).

2. Senin ayağınla akşama kadar sınık mēyē — سېنىڭ مېڭىشىڭ بىمەن ئاخشامغا قەدەر بارالمايمىز.

3. Otuz ayak merdiven — ئوتتۇز تاتمىلىق پەلەمپەي.

ئىلگىرى بىر يەرگە. ayakbastı, - yı. is. يىغىلغان ئادەم ۋە نەرسە - كېرەك ئۈچۈن باج ئورنىدا ئېلىنىدىغان پۇل.

شوتا، پەلەمپەي، ayakçak, - ğı. is.

ئېگىز يەرگە چىقىش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ خان نەرسە.

ساراي خىزمەتچىسى، ئۆي. ayakçı. is. خىزمەتچىسى، قارا خىزمەتچى.

ئاپاق كىيىمى. ayakkağı, - yı. is. ① موزدۇز. ② ئاياغ. ayakkağıcı. is. كىيىمى ساتقۇچى.

① موزدۇز. - ğı. is. ayakkağıcılık, ② ئاياغ كىيىمى سېتىش ئىشى.

① قەدەملىمەك (قەدەم بىد. ayaklamak. لەن ئۆلچىمەك). ② ئاياغ ئاستى قىلماق، دەپسەندە قىلماق، دەسسەمەك.

① قوزغىلاڭ قىلدۇر. ayaklandırmaq. ② توپىلاڭ قىلدۇرماق، ئىسيان قىلدۇرماق. ③ ھەرىكەتلىنىدۇرمەك، تەرغىپ قىلماق، قوزغاتماق.

ئىسيان قىلىش، توپىد. ayaklanma. is. لاڭ قىلىش، قوزغىلاڭ كۆتۈرۈش.

① ئۆرە بولۇپ كەتمەك. ayaklanmak. ② تەك تۈر-ياخشى بولماق (كېسەل). ③ ماق، ئۆرە تۇرماق، ئوتتۇرىغا چىقماق. ④ قوزغىلاڭ كۆتۈرمەك، توپىلاڭ قىلماق، ئىسيان قىلماق.

① پۇتلۇق، ئاياغلىق. ② ayaklı. s. سەييارە، كېزىپ يۈرىدىغان:

«Ayaklı kadeh — رۇمكا.

① پۇت بىلەن. ayaklık, - ğı. is. ھەرىكەتلىنىدىغان ماشىنىلارنىڭ ئاياغ تۇرىدىغان يېرى. ② ئاياغ باسىدىغان يەر. ③ بالىلارنىڭ ۋە سېرىقچىلەرنىڭ پۇتىغا قارىغان نەرسە، پۇتلۇق، ئاياغلىق.

ئۆمىلىگۈچى ھايۋانلار. ayaksızlar. is. (يىلان، بېلىق، كەسەلەنچۈك).

① ئۆرە تۇرماق. ② ayakta. z. قالايىمقانچىلىق.

ayaktaş. is. يولداش، سەپداش.

ayakteri, - ni. is. تاپان ھەققى.

ayak · ucu. is. ② نەرسىنىڭ ئۇچى.

ئاياغ تەرەپ. ③ ئېسىلغان مۇئەللەق نەرسىنىڭ تۆۋەنگە قارىغان قىسمى.

ayalamak. ① سىقىمىدىن سۆرەم. ② سۆز سالىماق، تۈزلىمەك.

ayan¹. s. ar. ئايان، ئوچۇق، بەلگىلىك، مەلۇم.

بۇ بىزگە ئايان — «Bu bize ayan — (مەلۇم).»

ayan². is. ar. ① پارلامېنت ئەزالىرى.

② كاتتىلار، چوڭلار، ئېسىل ئادەملەر.

ayan · beyan. s. ar. ئويۇنچۇق، ئاپئاشكارا، ئاپئايىدىك.

ayar. is. ar. ① بىر ئۆلچەمنىڭ توغرا.

رىلىقىنى بىلىدىغان قورال، ئەسۋاب. ② مەلۇم يەرنىڭ ۋاقتى. ③ سائەتنىڭ توغرا.

را مېڭىشى. ④ نەرسىنىڭ ساپلىق نىسبىتى.

⑤ ماشىنا كېرەك نەرسىلەردىن تولۇق.

پايدىلىنىش، تەكشۈرۈش. ⑥ ئۆلچەم بىر.

لىكى. ⑦ تەرتىپسىز، ئىنتىزامسىز. ⑧ توغرا.

را ماڭمىغان. ⑨ ئەخلاقسىز، ئەقىللىسىز.

بېيجىڭ ۋاقتى. — 1. Pekin ayarı

سائەتنىڭ — 2. Saatin ayarı bozuk

مېڭىشى توغرا ئەمەس.

3. Değirmeni ince un çıkarmak

تۈگمەننى ئاق ئۇن ايارىتىپ

چىقىرىش ئۈچۈن تەكشۈرۈش.

4. Çalışmalarımızı ayarlamalıyız

خىزمەتلىرىمىزنى رەتكە سېلىشىمىز

كېرەك.

ayarcı. is. ھۆپىگەرلەرنىڭ ئۆلچەم

ئەسۋابلىرىنى تەكشۈرۈپ تۇرىدىغان

خىزمەتچى.

① ماشىنا ياكى ئەسۋابنى ayarlamak.

توغرىلىماق. ② ئۆلچەم بىرلىكىنى تېز.

گىنىمەك. ③ تەرتىپكە سالماق، ئۇيغۇن

لاشتۇرماق، ماسلاشتۇرماق. ④ رازى قىلماق،

كۆندۈرمەك. ⑤ تەكشۈرۈش، تۈزۈش.

«1. Saarı radyoya göre ayarlamak gerekir — سائەتنى رادىئوغا

قاراپ توغرىلاش كېرەك.

2. Sen onu bana bırak ben onu

nasıl olsa ayarlarım — سەن ئۇنى

مەن قانداق بولمىسۇن

رازى قىلىمەن.»

① توغرىلانغان، تۈزۈلگەن، ayarlı. s.

تەكشۈرۈلگەن، رەتلەنگەن، تەرتىپكە سېلىن

غان. ② نىسبەت دەرىجىسى بولغان.

① تەكشۈرۈش، رەتسىز. ayarsız. s.

② ھەرىكىتى ئۇيغۇن بولمىغان، ماس

كەلمىگەن.

① توغرا يولدىن ئايرىلماق. ayartılmak.

② بىر ئىشنى قىلىشقا دەۋەت قىلماق،

بىر ئىشقا كۈشكۈرتىمەك، بىر ئىشقا

ئۇندىمەك.

① باشقا ئىش قىلىشقا ayartmak.

كۆندۈرمەك. ② يولدىن چىقارماق. ③

كۆندۈرمەك، قايىل قىلماق.

«1. Bu adam Mümini ayartıp

başka yere götürdü — بۇ ئادەم

مۆمىننى ئالداپ باشقا يەرگە يۆتكىدى.

2. Müşteri ayartmak — خېرىدارنى

كۆندۈرمەك.»

① قۇرۇق سوغۇق، ئاياز. ayaz. is.

② سوغۇق. ③ تاقىر، ياغاچ. ④ يامان ۋە

خەتەرلىك ھال ياكى يەر. ⑤ s. قىيىن،

تەس، مۇشكۈل.

«1. Gecenin ayazı bana dokundu

- كېچىنىڭ قۇرۇق سوغۇقى جېنىمغا تەگدى.
2. Ayaz gecelerde insan dışarı çıkmak istemiyor — سوغۇق كېچىلەردە ئادەم سىرتقا چىقىشنى خالىمايدۇ.
3. Başı ayaz bir adam — تاقىر باش بىر ئادەم.
4. Orası ayazdır ben gitmem — ئۇ يەر خەتەرلىك، مەن بارمايمەن.
5. Bugünkü dersler hep ayaz — بۈگۈنكى دەرسلەرنىڭ ھەممىسى تەس.
- ① توڭلىماق، مۇزلىماق. ayazlamak.
② بىكار ساقلىماق:
- «Sabahtan burada ayazladık, ne gelen var, ne giden — ئەتىگەندىن بىكار ساقلىدۇق، يا كەلگىنى يوق، يا كەتكىنى.»
- ① توڭلىماق، مۇزلىماق. ayazlaşmak.
② ئەھۋالى ناچارلاشماق، كەمبەغەللەشمەك.
- ① سوغۇقتا ساقلاتماق، سوغۇقتا قويماق. ② توڭلاتماق، مۇزلاتماق.
- ayazma. is. رۇملار «ئۇلۇغ» دەپ ھېسابلىغان چوڭ قۇدۇق ياكى بۇلاق.
- ay · balta. ئايپالنا (قەدىمكى ئۇرۇشلاردا قوللىنىلىدىغان).
- aybar. s. پارلاق، ئايغا ئوخشاش يورۇق.
- ① ئايىنىڭ ay · başı, — nı. is. بېشى. ② ھەيز، ئادەت كۆرمەك:
- «1. Biz aybaşı Pekine toplantıya gideceğiz — بىز ئايىنىڭ بېشىدا بېيجىڭغا مەجلىسكە بارماقچىمىز.
2. Aybaşı görmek — ئادەت

- كۆرمەك.»
- ayca. is. ھىلال (يېڭى ئاي)، بايراقلار ئۇچىدىكى ئاي، يۇلتۇزلۇق زىننەت.
- ay · çiçeği, — nı. is. ئاپتاپپەرەس، ئايغا باقار:
- «Ayçiçeği gibi güneşe bakar — ئاپتاپپەرەسكە ئوخشاش كۈنگە باقىدۇ.»
- ay · demir. is. ئاي شەكلىدىكى بىرخىل كەسكىۈچ (ئورغاق، پىچاق قاتارلىق).
- ① ئايدىڭ. ② ئوچۇق، aydın. is. چۈشىنىشلىك. ③ زىيالىي. ④ ئەر ئىسمى:
- ئايدىڭ «1. Aydın geceler — كېچىلەر.
2. Bizde genç aydınlار çoktur — بىزدە ياش زىيالىيلار كۆپ.
- ① ئايدىڭلانماق، يورۇت. aydınlamak.
② ئوچۇق بولماق، بىلىنمەك. ③ چۈشەنمەك. ④ كۆڭۈل ئېچىلماق. ⑤ كۆتۈرۈلمەك:
- ئۆي يورىدى. «1. Oda aydınlandı — 2. Ulanbâya yaklaştıkça Ürümçü manzarası aydınlanıyor — ئۇلانباغا يېقىنلاشقانچە ئۈرۈمچىنىڭ مەنزىرىسى ئوچۇق كۆرۈنىدۇ.»
- ① ئايدىڭلاتماق. ② ئوچۇقچە ئاڭلاتماق، چۈشەندۈرمەك. ③ خۇشال قىلماق، كۆڭۈلنى ئاچماق:
- «Buiyi haberler gönlümü aydınlattı — بۇ خۇش خەۋەرلەر كۆڭلۈم — نى خۇش قىلدى.»
- ① ئايدىڭلىق. aydınlık, — ğı. is. ② يورۇقلۇق. ③ يورۇق. ④ چۈشىنىشلىك، ئوقۇملۇق، ئوقۇمۇشلۇق. ⑤ ئايدىڭ، نۇرلۇق. ⑥ ئوچۇق، ئوقۇمۇشلۇق.

⑦ خۇشاللىق، يېقىملىق:

«1. Türkiye'de «Aydınlık» gazetesi
yayınlanıyor — تۈركىيىدە «ئايدىلىق»
لىق» گېزىتى چىقىدۇ.

2. Karanlıktan her kes aydınlığa
çıkma istiyor — ھەممىلا ئادەم —
قاراڭغۇلۇقتىن يورۇقلۇققا چىقىشنى
خالايدۇ.

3. Yaz aylarında sabahın erken
saatlerinde göğü bir aydınlık sârar-
yaz ٲايليرىدا ئەتىگەندە تاڭ يورۇق
بولدۇ.

4. Aydınlık bir oda — يورۇق —
بىر ئۆي.

5. Bu konudaki düşüncelerinizi
aydınlık bulamadım — بۇ ھەقتىكى
پىكىرلىرىڭىزنى ئۇقالمدىم.

6. Aydınlık günler — خۇشاللىق —
كۈنلەر.

ay · doğdu. is. ئاي تۇغدى، يېڭى
ئاي.

ayet, - ti. is. ئايەت (قىرۇئان
جۈملىسى).

aygır. is. ئايغىر.

aygırlık, - ğı. is. ئايغىرلىق.

aygıt, - tı. is. ① بىرقانچە پارچىدىن

قۇرۇلغان جاھاز. ② ھەزىم

قىلىش ئەزاسى. ③ بىرقانچە

سايىماندىن قۇراشتۇرۇلغان ۋە مەلۇم

سىناقلىرىدىن ئۆتكۈزۈشكە يارايدىغان

بىر يۈرۈش ئۈسكۈنە:

«1. Daktilo makinesi yazı yazmaya

yarayan bir aygıttır — ماشىنىكا

خەت يېزىشقا يارايدىغان ئەسۋابتۇر.

2. Sindirim aygıtı — ھەزىم قىلىش
ئەزاسى.

① ئېيىق. ② قوپال. ③ شىمالىي. is. ayı.
قۇتۇپتا كۆرۈلىدىغان يۇلتۇزلار تۈركۈمى.

① ئېيىق ئوينىتىپ پۇل تاپقۇچى. is. ayıcı.
② s. قوپال:

«Bu ayıcı bir adamdır — بۇ قوپال
بىر ئادەم.»

① مەست بولمىغان. s. ayık, - ğı.

② مەستلىكى يېشىلگەن. ③ سەزگۈر،
ھوشى جايىدا.

① پاكىزلىماق. ② ئايرىماق. ayıklamak.
تاللىماق، پارلىماق:

«Sebze ayıklamak — كۆكتات
تازىلىماق.»

① پارلىۋېتىش، تال. is. ayıklanma.
لىنىش، پاكىزلىنىش. ② تەبىئىي شارائىتقا
ماس كەلگىنىنىڭ ئۆسۈپ، ماس كەلمە
گىنىنىڭ ئۆلۈشى.

مەستلىك ۋە ھوشسىز. is. ayıklık, - ğı.
لىقتىن ئوڭلانغان بىراۋنىڭ ھوشىنى
بىلىشى.

مەستلىكتىن يېشىلىمەك. ayıklamak.
ئويغانماق، ھوشغا كەلمەك، ئەقلى - ھۈ-
شىنى تاپماق.

بارغانسېرى قوپاللاشماق. ayılanmak.
توڭلاشماق.

قوپاللىق. is. ayılık, - ğı.

① مەستلىكتىن يېشىلىمەك. ② ayılmak.
ئويقۇدىن ئويغانماق. ③ ئەقلى - ھوشىنى
تاپماق.

① ئەينىب، ئىزاغا. is. ar. ayip, - bı.

قالدىغان ھەرىكەت، قۇسۇر. ② خىجالەت بولۇشقا تېگىشلىك، ئۇيىلىشقا تېگىشلىك.

③ تەرتىپسىز. ④ ئەسكى، يامان.

① ئەيىبلەش. ② گۇناھلىق. **ayıplamak.** بىلمەك، يامانلىماق، تەنقىد قىلماق.

ayıplanmak. ئەيىبلەنمەك.

ayıplayıcı. s. ئەيىبلىگۈچى، ئەيىبلىك، ئەيىبى بولغان. **ayıplı.** s. ئەيىبسىز، كەمچىلىكسىز: **ayıpsız.** s. — «Ayıpsız yar arayan yarsız kalır — كەمچىلىكسىز ئادەم ئىزدىگەن دوستسىز قالدۇ.»

ayıraç, -ci. s. جىسىملارنىڭ خاراكتېرىنى بىلىش ئۈچۈن قوللىنىلغان ماددىلارنىڭ ئومۇمىي ئىسمى.

ayırd. etmek. ئايرىماق، تاللىماق، پارلىماق: «İyilerini ayırtetmek ياخشىلىرىنى ئايرىماق.»

ayırğa. is. بىراۋغا يامانلىق قىلىشقا قەدەر بېرىپ يېتىش.

ayırıcı. is. s. ئايرىغۇچى، تاللىغۇچى، پارلىغۇچى: رەڭ ئايرىيدى — «Renk ayırıcı cihaz — ھەرخىل سايماق.»

ayırım. is. ئايرىملىق، پەرق. **ayırımı.** s. پەرقلىق.

ayırımçılık, -ğı. is. ئايرىمچىلىق، ئىمتىيازلىق: «Birleşik Amerikada zencilere karşıırkayırımçılığı uygulanıyor — ئامېرىكىدا نېگىرلارغا نىسبەتەن ئىرق ئايرىمچىلىقى يۈرگۈزۈلدى.»

① ئايرىماق، ئايرىۋەتمەك. **ayırmaq.** ② بۆلمەك، بۆلۈۋەتمەك. ③ تەقسىم قىلماق. ④ ساقلاپ قويماق. ⑤ بۇزماق،

بۇزغۇنچىلىق قىلماق. ⑥ تاللىماق، پارلىماق:

گۆشىنى — **1. Eti kemikten ayırmak** سۆڭەكتىن ئايرىماق.

2. Çocuğu annesinden ayırmak — بالىنى ئانىسىدىن ئايرىماق.

3. Kavunu ortadan ayırmak — قوغۇننى ئوتتۇرىسىدىن بۆلمەك.

4. Akşam için biraz et ayırdım — ئاخشامغا بىرئاز گۆش ساقلاپ قويدۇم.

5. Sonunda kadını kocasından ayırdı — ئاخىر خوتۇنىنى ئېرىدىن ئايرىدى.

① نەرسىنىڭ سۈپىتىنى **ayırt. is.** بارلىققا كەلتۈرىدىغان خۇسۇسىيەت. ② بىرىنىڭ باشقا بىراۋدىن ئايرىلىشى. ③ بىر — بىرىدىن پەرق قىلىش: ئىككى نەرسىنى — **Ayırt etmek** بىر — بىرىدىن پەرق قىلماق ياكى پەرقنى بىلمەك.

① نەرسىلەر ئوتتۇرىسىدىكى **ayırtı. is.** كىچىك پەرق. ② يىغىنچاق سۆز، خۇلاسى. سۆزلىمەك.

ayın. is. far. دىنىي مۇراسىم.

① خىلاپ، ② ئۇيغۇن **aykırı. s. z.** بولمىغان، ئەكسى، تەتۈرسى. ③ زىت، قارىمۇقارشى: خىلاپ — **1. Aykırı bir düşünce** بىر پىكىر.

2. Kanuna aykırı eylem — قانۇنغا خىلاپ ھەرىكەت.

3. Bu bir birine aykırı konuş — madır — «بۇ بىر — بىرىگە زىت سۆزدۇر.»

زىتلاشماق، قارشىلاش **aykırılaşmak.** جاق، بىر — بىرىگە خىلاپ كەلمەك.

aykırılık, -ğı. is. ① خىلاپلىق. ② زىتلىق، قارشىمۇ - قارشىلىق.

ayla. is. ئاي ۋە بەزى يۇلتۇزلارنىڭ ئەتراپىدىكى گەردىش (گازسىمان چەمبەر).

aylak. s. z. ① ئىشىسىز، بىكارچى. ② كۈنلۈكچى.

aylakçı. is. ئاساسلىق ئىشى بولمىغان ئادەم.

aylaklık, -ğı. is. ئىشىسىزلىق، بىكارچىلىق.

aylamak. ئايلاندۇرماق.

aylanmak. ئايلانماق.

aylık, -ğı. is. ① ئايلىق، مائاش. ② s. ئايلىق، بىر ئايلىق. ③ ئايدا بىر قېتىم چىقىدىغان:

«1. Aylığımıza zam yapıldı — ئايدا بىر قېتىم (مۇئاشىمىز) ئۆستۈرۈلدى.

2. Üç aylık iş — ئۈچ ئايلىق ئىش.

3. Aylık dergi — «ئايلىق ژۇرنال».

aylıkçı. is. ئايلىقچى.

aymak. is. ھېشىغا كەلمەك، ئويغىنماق.

aymaz. s. ئەتراپىدا بولغان ئىشلاردىن خەۋەرسىز قالغان، غاپىل.

aymazlık, -ğı. is. خەپلەت باسقانلىق.

ayn. is. ar. ① كۆز. ② ئەسلى، ئۆزى. ③ جۈپى، ئوخشىشى، تىپى، نۇسخىسى.

④ بۇلاق، مەنبە. ⑤ قىرغا كەلتۈرۈشكە مۇمكىن بولغان يۇلدىن باشقا نەرسىلەر.

⑥ كۆچمەس، ئۆزگەرمەس، تۇراقلىق.

ayna. is. far. ① ئەينەك. ② ئوخشاش، ئەينى، نۇسخا. ③ مۇكەممەل، ياخشى، بەلەن. ④ رەندىنىڭ يۈزى:

«1. Taş ayna — تاش ئەينەك.

2. Bukızannesinin aynağıdır — بۇ قىز ئانىسىنىڭ ئۆزىدۇر.

3. İşimiz ayna — «ئىشىمىز يۈزۈشۈك.

aynalı. s. ① ئەينەكلىك، ئەينەك ئورنى. ② گۈزەل، چىرايلىق، كېلىشكەن:

«Aynalı dolap — ئەينەكلىك ئىشكاپ.

aynalık, -ğı. is. كېسەۋە پاراخوتلارنىڭ قۇيۇق تەرەپتىكى تۈز ياكى ئازراق يۈ-

مىلاق كەلگەن قىسمى.

aynasız. s. ① ئەينەكسىز. ② يولغا چۈشمىگەن، يىلۋۇشۇپ كېتەلمىگەن.

③ زەھەرلىك، ئەسكى، تەھلىكلىك، خەۋپلىك. ④ سەت، قاملاشمىغان. ⑤ ساقچى، ژاندارما.

aynı. s. ar. ئوخشاش:

«1. Biz de aynı yoldan geldik — بىزمۇ ئەينى يولدىن كەلدۇق.

2. Bu kalem sizinkinin aynıdır — بۇ قەلەم سىزنىڭكىنىڭ ئەينى.

aynılık, -ğı. is. ئوخشاشلىق.

aynıyla. z. تامامەن ئۆزى، تامامەن ئوخشاش، ھېچقانداق پەرقسىز.

ayni. s. ar. ① كۆزگە ئائىت، كۆز بىلەن مۇناسىۋەتلىك. ② بەدىلى پۇل بىلەن ئەمەس، مال بىلەن تۆلىنىدىغان.

ayniyat, -ti. is. ① قوللىنىشقا ياكى يۆتكەشكە ئوڭاي نەرسە. ② لاۋازىمات بۆلۈمى.

ayniye. is. ar. ① يۆتكەشكە بولىدىغان قىممەتلىك نەرسە. ② كۆز ئاغرىقى كىلىنىكىسى. ③ s. كۆزگە مۇناسىۋەتلىك. ④ پۇل دەپ ئەمەس، نەرسىنىڭ ئۆزى دەپ ئېلىنغان.

ayniyet, -ti. is. ئوخشاشلىق.

ayol. is. ئاياللارنىڭ قوللىنىدىغان چاقىرىش سۆزى:

«Ayol sen nerelerde kaldın —

ۋايىيەي، سەن قەيەرلەردە قالدىڭ؟
 ① قېتىق، ئايران. ② خاپا. **ayran. is.**
 بولۇش، ئاچچىقلىنىش، تېرىكش.
 ئايران ساتقۇچى، قېتىق. **ayrancı. is. s.**
 قىلىپ ساتقۇچى.
 ① ئايرىم. ② بىر يەردە بولمىغان. **ayrı. s.**
 ③ بۆلەك، ئۆز بېشىغا، تەنھا:
 بۇ ئايرىم — 1. Bu ayrı mesele —
 مەسىلە.
 2. Ayrı ayrı yerde yaşıyoruz —
 رىم — ئايرىم يەردە ياشايمىز.
 3. Bu adam ayrı yaşar —
 تەنھا ياشايدۇ.
 ئايرىم — ئايرىم، بۆلەك — بۆلەك. **ayrı ayrı. z.**
 ① ئايرىمچە، باشقىچە. **ayrıca. z.**
 ② ئايرىم ھالدا. ③ بۇنىڭدىن باشقا،
 شۇنىڭدەك:
 «Bu bitki orada ayrıca yetiştirili-
 yor — بۇ زىرائەت ئۇ يەردە ئايرىم —
 ئۆستۈرۈلىدۇ.»
 پەرقلىق، **ayrıcalık, - ğı. is.**
 ئالاھىدىلىك.
 ئايرىم جىنسلىقتىن، **ayrı cinsten. s.**
 بىر جىنسلىقتىن بولمىغان.
 ئايرىش، ئىككى ياكى تېخىمۇ **ayrıç. is.**
 كۆپ نەرسىنىڭ ئايرىلغان يېرى:
 ئىككى يول — Iki yolun ayrıcında —
 نىڭ ئايرىلىشىدا (ئاچسىدا).
 ① بىر — بىرىدىن ئايرىلغان. **ayrık. s.**
 ② بۆلۈنگەن. ③ پەرقلىق دۈرۈلگەن.
 ھېچكىمگە ئوخشىمايدىغان **ayrıkız. s.**
 كۆرۈمىز، ئاجايىپ.
 پۈتۈندىن ئايرىلىپ بىر **ayrılanma. is.**
 يەردە توپلىنىش.
 ئايرىلاشماق، ئالاھىدە **ayrılaşmak.**

لەشمەك، پەرقلىنمەك.
 ئالاھىدىلەشكەن، ئايرىلغان، **ayrılı. s.**
 پەرقلىنمەك، پەرقلىنمەك.
 ① ئايرىلىق. ② پەرق. **ayrılık, -ğı. is.**
 لىق، ئوخشاشماسلىق. ③ ئۇزاقلىق،
 يىراقلىق:
 «1. Aramızda görüş ayrılığı yok —
 ئوتتۇرىمىزدا پىكىر ئايرىلمىقى يوق.
 2. Çocuğumun ayrılığına katlan-
 miyorum — بالامدىن ئايرىلغانغا —
 چىدىيالمايۋاتىمەن.»
 ئايرىلىش. **ayrılış. is.**
 ① ئايرىلماق، بۆلۈنمەك. **ayrılmak.**
 ② يىراقلاشماق، ئۇزاقلاشماق. ③ بۆلۈن-
 مەك. ④ ئاجراشماق. ⑤ كەتمەك:
 «1. Siz hangi göreve ayrıldınız? —
 سىز قايسى ۋەزىپىگە ئايرىلىدىڭىز؟
 2. Onları sevmediğim için araların-
 dan ayrıldım — ئۇلارنى ياخشى كۆر-
 مىگەنلىكىم ئۈچۈن يىراقلاشتىم.
 3. Karısı kocasından ayrıldı —
 خوتۇنى ئېرىدىن ئايرىلدى.
 4. Şehirden ayrılacağım —
 شەھەردىن كېتىمەن.»
 ① قىسىم، بۆلۈم، باب. **ayrım. is.**
 ② بۆلۈنۈش، پارچىلىنىش. ③ پەرق.
 بىر — بىرىدىن ئايرىم **ayrımlaşmak.**
 ھالدا ۋە ئايرىم شەكىلدە راۋاجلانماق.
 پەرقلىق. **ayrımli. s.**
 بۆلەكلەرگە بۆلۈنۈش، **ayrıntı. is.**
 قىسمەنلىك.
 مۇقىمىز، ئاجايىپ، **aysar. s.**
 ئۆزگىرىشچان (ئادەم).
 ① مۇنازىرە قىلىشماق. **aytışmak.**
 ② ئېيتىشماق (قوشاقچىلار، شائىرلار).

ayvan. is. fr. ئايۋان.

ayvaz. is. ئاشخاندا ئىشلەيدىغان

ئەر خىزمەتچى. ② ھەربىي پاراخوتتىكى ياردەمچى دوختۇر.

ayyaş. s. ar. ھاراقكەش.

ay · yıldız. is. ئاي - يۇلتۇز:

«Türkiyenin milli bayrağı ay - yıl -

dızdır — تۈركىيىنىڭ دۆلەت بايرىقى

ئاي يۇلتۇزدۇر.»

ayyuk, -ku. is. ar. ① يۇقىرى پەلەك.

② ئەڭ يىراق يۇلتۇز.

az. s. ① ئاز. ② قىسقا، تېز:

«1. Bu sayı az değil — بۇ سان ئاز

ئەمەس.

2. Gerici iktidar az sürer —

ئەكسىيەتچى ھاكىمىيەت قىسقا ۋاقىت

ھۆكۈم سۈرىدۇ.»

aza. is. ar. ① ئەزا. ② ۋۇجۇدنىڭ

ھەرقايسى ئورگانلىرى.

azade. s. far. ① ئەركىن، ھەر. ②

بىر مىسىرا. ③ قۇتۇلغان، ئازاد

بولغان.

azadelik, -gi. is. ئەركىنلىك، ھەرلۈك،

مۇستەقىللىق، ھۆرىيەت.

① ئازاد قىلىق، قويۇ. — azad · etmek.

② ئەركىنلىكنى بەرمەك:

«Bülbülü kafesten azad etmek —

بۇلبۇلنى قەپەستىن قويۇۋەتمەك.»

azalan. s. ئازايغان، كېمەيگەن.

azalik, -gi. is. ئەزالىق.

azalma. is. ئازىيىش، كېمەيىش.

① ئازايماق. ② كېمەيمەك.

③ ئاجىزلاشماق، شالاڭلاشماق، قىسلاشماق.

azaltma. is. ئازايتىش، كېمەيتىش.

ئازايتقانلىق، كېمەيتكەنلىك.

① ئازايتماق، كېمەيتمەك. — azaltmak.

② ئاجىزلاتماق، زەئىپلەتمەك.

azam. s. ar. جەك چوڭ، تېخىمۇ كۆپ:

«Sosyalist inşa için azami gayret

sarfedeceğiz — سوتسىيالىستىك قۇرۇ-

لۇش ئۈچۈن تېخىمۇ كۆپ كۈچ چىقىرىمىز.»

① ئەزىمەت. — azamet, -ti. is. ar.

② ئۇلۇغلۇق. ③ كىبىر، چوڭچىلىق:

«Bu adamın azameti çekilir gibi

değil — بۇ ئادەمنىڭ چوڭچىلىقى تۈگەي

دېمەپتۇ.»

① ئۇلۇغلۇق، بۈيۈكلۈك. — azametli. s.

② كىبىرلىك، مەغرۇر، ھاكاۋۇر:

«Bu azametli bir adamdır — بۇ،

مەغرۇر بىر ئادەمدۇر.»

① ئەڭ كۆپ، ئەڭ چوڭ. — azami. s. ar.

② ئەڭ ئۈستۈن.

① ئازاب، جازا. — azap¹, -bi. is. ar.

جاپا - مۇشەققەت، جىسمانىي ۋە مەنەۋى

ئىزتىراپ. ② پۇشايمانلىق. ③ قورقۇش.

④ چارىسىزلىق، ئامالسىزلىق.

① چارۋىچىلىق فېرمىسى. — azap², -bi. is.

خىزمەتچىسى (ئانا تۈلىنىڭ بەزى يەرلىرىدە).

«Çalışkan azap — ئىشچان خىزمەتچى

② قەدىمكى تۈركىيە ئەسكەرلىرىگە

بېرىلگەن نام:

«Deniz azabı — دېڭىز ئەسكىرى.

① ئازاب چەككەن، زۇلۇم. — azaplı. s.

كۆرگەن.

① جاپا چەككەن، جاپا. — azapsız. s.

چەككەمسىز. ② خىجالەت بولمىغان،

ئىزا تارتىمىغان، خىجالەت بولماستىن،

ئىزا تارتماستىن.

azarlamak. ئازار بەرمەك.

azarlanmak. ئازار يېمەك:

«Kimse azarlanmak istemez —
ھېچكىم ئازار يېيىشنى خالىمايدۇ.»
azarlatmak. رەنجىتمەك،
ئۇ ئۆزىنى — «O, kendini azarlatmıyor»
رەنجىتمەيدۇ.»

azat. s. ئازاد، ئەركىن، ھۈر.
azatlamak. ئازاد قىلماق، ئەركىنلىكنى
بەرمەك.

azatlı. s. is. ئازاد قىلىنغان، ئەركىن.
لىكى بېرىلگەن.

azatlık, -ğı. is. ئەركىنلىك.
azatsız. s. ئەركىنسز، ئازاد قىلىنمىغان.
«Biz onların azatsız kölesimiyiz?»
بىز ئۇلارنىڭ ئەركىنسز قۇلىمۇ؟»

azca. s. ئازراق، بىرئاز.
azdırılmak. ئازدۇرۇلماق.
① ئازدۇرماق. ② ئازدۇرۇپ
يامان يولغا باشلىماق. ③ يارىغا
مىكرۇپ يۇقتۇرۇۋالماق. ④ بەك
كىرلەشتۈرۈۋەتمەك.

Azeri. is. far. ئەزەربەيجانلىق.
az. gelişmiş. s. تەرەققىي قىلىمىغان،
راۋاجلانمىغان.

«Üçüncü dünya ülkeleri az gelişmiş
ئۈچىنچى دۇنيا ئەللىرى —
تەرەققىي قىلمىغان ئەللەردۇر.»

azgın. s. ① غالىجىر. ② شوخ، ھەددىدىن
ئاشقان.

«Azgın köpek —
① غالىجىرلاشماق. ② جىن.
سىي تەلەپنىڭ ئارتىشى:

1. Emperyalizmin azgınlaşması
جاھان —
گىرلىكنىڭ غالىجىرلاشقانلىقى ئەجلىنىڭ
يېقىنلاشقانلىقىنىڭ ئالامىتىدۇر.

2. Deve azgınlaşmış —
تۆگە بوغرىسىغا
كىرىپتۇ.

azgınlaştırmak. يولدىن چىقارماق،
غالىجىرلاشتۇرماق.

① غالىجىرلىق. is. azgınlık, -ğı.
② جىنسسىي تەلەپنىڭ ئارتىشى. ③ ئەخ-
لاقسىزلىق، قالاقلق. ④ تەرتىپسىزلىك،
ئىنتىزامسىزلىق.

azı. is. ئېغىز چىش.
① ئازغىنا، بەك ئاز. s. z. azıcık.
② ئاز پار.

① ئوزۇق. ② تاماق، يېمەكلىك. is. azık.
ئاشلىق: — «Azıksız yola çıkılmaz»
ئوزۇقسىز يولغا چىقىلى بولمايدۇ.

① ئۆزىگە ئوزۇق تەييارلى. azıklanmak.
② كىرىم ۋە ھوسۇلى بىلەن ئۆزىنى
باقماق.

azıklı. s. يوقۇللارنى تويغۇزغان.
① ھازىرلانغان. is. azıklık, -ğı.
يېمەكلىك. ② خالتا، تاغار (ئوزۇق
قېيىدىغان).

① قورقۇنچلۇق، مۇشتۇمزور. s. azılı.
② خەۋپلىك، خەتەرلىك. ③ شوخ، ئۇ-
رۇشقاق (بالا). ④ ياۋا توڭگۇزنىڭ غۇ-
نانلىق دەۋرى:

رەزىل قاتىل. — 1. Azılı katıl.
«بۇ، خەتەرلىكتۇر. — 2. Bu azılıdır»
ئاز كۆرمەك، ئاز بىلمەك. azımsamak.

ئاز سانلىق مىللەت: is. azınlık, -ğı.
«Çinde 50 den fazla azınlık yaşıyor»
جۇڭگودا 50 دىن ئارتۇق ئاز سانلىق
مىللەت ياشايدۇ.

ئەۋج ئالماق، ئۇلغايماق. azışmak.
ئەۋج ئالدىرۇماق،
ئۇلغايتماق. azıstırmak.

azil, - zli. is. ar. ئىشتىن بويىتىش،
ئېلىپ تاشلاش:

«O, görevinden azledildi — ئۇ،
ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلاندى.»

① azim, ' - zmi. is. ar. غەيرەت قىلىش،
بەل باغلاش. ② مەقسەت، نىيەت. ③ ئۆمىد:

«Ben bunu yapmaya azmettim —
مەن بۇنى قىلىشقا بەل باغلىدىم.»

① azim'. s. ar. ئۇلۇغ، بۈيۈك، شىددەت.
لىك. ② كۈچلۈك. ③ قىزغىنلىق.

① azime. is. ar. قەتئىيلىك، بىر قارار.
لىق. ② ئەپسۇن يېزىلغان تۇمار.

azimet, - ti. is. ar. يولغا چىقىش،
كېتىش.

azimkâr. s. قەتئىيلىك،
ئىرادىلىك بىر. — «Azimkâr bir adam
ئادەم.»

① aziz. s. ar. مۇقەددەس، قىممەت.
لىك، قەدىرلىك، ھۆرمەتكە لايىق. ② ئەزىز،
سادىق. ③ ئۇلۇغ كىشى خاتىرىسىگە
ياسالغان ھەيكەل:

سادىق دوست. — 1. Aziz dost —
«تاش ھەيكەل. — 2. Taştan aziz —
ئۇلۇغلىق. is. azizlik, - ği.

ئازلاشماق، ئازايىماق،
كېمەيمەك. azlaşmak.

ئىشتىن بويىتىماق،
ئازلىق. azletmek.

azlık, - ğı. is. ئازلىق.
سۆڭەك، ئۆستىخان. is. ar. azm.

① azma. s. ئۆزگەرگەن، بۇزۇلغان.
② ئەستە قالغان، يادلانغان، ئەسلەنگەن.
③ ئارىلاشقان، ئىككى جىنىستىن بولغان،
شالغۇت.

① azmak'. ئازماق، ئېزىپ كەتمەك،

يولدىن چىقماق، بۇزۇلماق. ② شىخلۇق
ئاشماق. ③ يامانلاشماق، خەتەرلەشمەك.
④ تاشماق، قاتتىق دولقۇنلىماق (دېڭىز).
⑤ ئايىنماق، باراقسان يولماق (ئۆسۈم-
لۈكلەر). ⑥ بەك كىرلەنمەك، بەك پاس-
كىنىلاشماق:

«Dalgalar azdı — دولقۇنلار ئارتتى.
① azmak'. is. دولقۇنلاپ ئاققان دەريا،
② ئېرىق، ئۆستەك.

① azman. s. ھەددىدىن ئارتۇق ئۆس.
كەن، بەك چوڭ، ناھايىتى يوغان. ②
قوشۇلغان، ئارىلاشقان، شالغۇتلاشقان.

بەل باغلىماق: azm. etmek.
«Kurtuluş savaşına katılmaya az-
metmek — ئازادلىق ئۇرۇشقا قاتنىشىشقا -
بەل باغلىماق.»

سۆڭەك بىلەن مۇناسى. s. ar. azmî'.
ۋەتلىك، سۆڭەكلىك، سۆڭەكتىن ياسالغان.

① azmî'. s. ar. غەيرەتكە ئائىت، بەل
باغلاشقا مۇناسىۋەتلىك. ② ئەر ئىسمى.

① aznavar. s. قەھرىمان، جەسۇر. ②
بەستىلىك، يوغان.

ئازوت (رەڭسىز، is. fr. azot, - tu.
پۇراقسىز گاز).

ئازوتومېتر. is. fr. azotometre.
(بىر ماددىدىكى ئازوتنىڭ گاز تەركىبىنى
تەڭشەيدىغان ئەسۋاب).

azot. ölçer. is. → Azotometre.
ئەزرائىل، جان ئالغۇچى. is. ar. Azrail.

ئاز كۆرۈلىدىغان ياكى شالاڭ. is. ar. azrak.
تېپىلىدىغان، نادىر، تاڭسۇق:

«Bu, dünyâda azrak bir olay-
dır — بۇ دۇنيادا ئاز كۆرۈلىدىغان -
بىر ھادىسىدۇر.»

B.b

b.B. ب (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ ئىككىنچى ھەرپى).

B. kim «Bor» خىمىيىلىك ئېلىپبىنىڭ بەلگىسى.

Ba. kim خىمىيىلىك ئېلىپبىنىڭ «بايروم» نىڭ بەلگىسى.

baba. is. ① ئاتا، دادا. ② بوۋا، مويىس. ③ پەت. ④ قېزىلغان توپىلارنىڭ مىقدارىنى ئۆلچەش ئۈچۈن ئۆيى - بۇ يەردە قالدۇرۇلغان پوڭزەك.

baba . anne. is. چوڭ ئانا (ئاتىسىنىڭ ئايىسى)، موما.

babacan s. مېھرىبان، يېقىنلىق: «O babacan bir adamdır ئۇ، مېھرىبان بىر ئادەم».

babaç. is. s. ① ئۆي ھايۋانلىرىنىڭ ئەڭ چوڭى ۋە قېرىسى. ② چىڭ، كۆر - كەملىك، ھەيۋەتلىك.

babafingo is. it. ① يەلەكەنلىك. ② كېمىلەردە، موما ياغىچىنىڭ ئەڭ ئۇچ تەرىپى. ③ ئەركەكلىك ئورگىنى - زەكەر.

babalanmak. ئاچچىقلانماق، خاپا بول - ماق، جىلى بولماق، ئاچچىقى كەلمەك.

babali. s. ① ئاتىسى بار، ئاتىلىق. ② كۈنى خاپىلىقتا ئۆتمىدىغان. ③ جىلىخور.

babalık, - ğı. is. ① ئۆگەي ئاتا، ② ياشانغان ۋە تۇپتۇز ئادەم، ③ قېرى مىجەز ئادەم ④ قىيىن ئاتا.

babayani. s. ئاددىي - ساددا.

baba . yiğit, - di. is. s. ① كۈچ -

لىك، قۇۋۋەتلىك، قورقماس. ② مەرد، باش ئەگمەس، سۆزى بىلەن ھەرىكىتى ئوخشاش.

Babi . ali. is. far . ar. بابائىلى ① ئوسمانلىق دەۋرىدىكى باش مىنىستىر - لىك بىلەن مىنىستىرلىكلەر تۇرىدىغان بىنا. ② ئوسمانلىق ھۆكۈمىتى.

XIX ئەسىردە ئىراندا babilik, - ğı. is. مېرزا ئەلى مۇھەممەت بابىنىڭ قۇرغان دىنىي سىستېمىسى.

① تۈڭلۈك، ② تۇرخۇن، baca. is. مورا. ③ ھاۋا يولى:

ئاشخانا «Mutfak bacası - تۇرخۇنى».

① پاچاق. ② ھايۋان. ③ قارت قەغزىدىكى ئەر رەسمى.

① پاچاقلىق، ئاياغلىق. ② ئېگىز بويلىق، پاچاقلىرى ئۇزۇن. ③ فەلەمەنىڭ ئالتۇنى. ④ جىنىسى ئورگانلارنى ئاسان تەكشۈرۈش ئۈچۈن كارىۋاتقا بېكىتىلگەن جاھاز.

① پۇتى يوق، پۇتى bacaksız. s. قىسقا، پاكار. ③ بېشى چوڭ:

قارا ئۇ «Bak şu bacaksıza - بېشى چوڭغا».

① ئاچا - سىڭىللىرىنىڭ bacanak, - ğı. is. ئەللىرى، باجا، ② دوست، يولداش.

① ھەدە، ئايلا، ئاچا، ② bacı. is. قۇشناچ.

تەجارەت ۋە چېگرا. ① baç, - çı. is. far.

بېجى. **badana. is. fr.** ھاك: «ھاك بىلەن ئاقارتماق. **Badana vurmaq.** ئاقلامىچى. **badanacı. is.** ئاقلامچىلىق. **badanacılık, - ğı. is.** ھاكلىماق، ئاقارتماق **badanalamak.** (تامنى).
 ① ھاكلاقلق، ئاقلاقلق. **badanalı. is. s.** ② ئۇپا - ئەڭلىك سۈرگەن (ئايال).
badar. is. ئېيىق بالىسى. **badarna. is. → Baderna,** چارلا (پاكىز يانچىلىمىغان دان). **badas. is.** تاتلىقياڭيۇ، بەيشۇ. **badat. is. bot.** شاراب، ئۈزۈم ھارىقى. **bade. is. fr.** بادام بېزى. **bademcik, - ği. is.** باداملىق، بادام **bademlik, - ği. is.** باغچىسى.
baderna. is. it. ياماق، ياماقلىق رەخت. **badi. is** ئۆردەك. **badi badi.** ئۆردەكتەك ئىرغاڭ. لىماق.
badise. is. ar. قازا، بالا - قازا، ھادىسە. **badiye. is. ar.** چۆل - جەزىرە، سەھرا دەشت.
badya, batya is. yun. چوڭ تاغار. ① يۈك - تاق (سە). **bagaj, is. far.** پەردىكى. ② پوپىز ۋە پاراخوتلاردا يۈك تاق قويىدىغان يەر.
bagala, is. باگالا (قارا دېڭىز ۋە باسىر قولتۇقىدا يۈرىدىغان سودا كېمىسى).
 ① ياغاچ ياكى ئەينەك **baget, - ti. is.** نەيچە ياكى نوکەش. ② لاپسوراتورىيىدە قوللىنىلىدىغان ئىنچىكە ئەينەك نەيچە.

③ دىرېئورنىڭ قولىدىكى تاياق. **bagi is. ar.** ئاسىي، قوزغىلاڭ كۆتۈر- گۈچى، توپىلاڭ كۆتۈرگۈچى.
 ① باغ، بوغۇچ. ② تېڭىق **bağ¹. is** لاتىسى. ③ مۇناسىۋەت، ئالاقە. ④ باغ (باغلام). ⑤ توسالغۇ. ⑥ مۇھەببەت. ⑦ تۈگۈن.
bağ². is. باغ. باغچە. **bağa. is.** پاقا.
bağan, bağana, bağanak. is. ① ئۆلۈك تۇغۇلغان بالا، چۈشۈپ كەتكەن بالا. ② ئۆلۈك تۇغۇلغان قوزا ياكى قوزا تېرىسى.
bağatur. s. باتۇر، قەھرىمان. **bağban. is. far.** باغۋەن.
bağ . bozumu, - nu. is. كۈز پەسلى، باغلاردىكى يىغىم.
bağcık, - ğı. is. بەتىنكە بوغۇچى. ① تاختاي تام. ② قۇرۇ. **bağdadi. s.** لۇش ئۈچۈن كېرەكلىك تاختاي.
bağdalamak. چىرماق سالماق، پۇتلىماق. ① چىرماق باغلىماق. **bağdamk.** ② بوغماق.
bağdaş. is. باداشقان، چازا. **«Bağdaş kurmak.»** باداشقان قۇرماق، چازا قۇرماق.
 ① چۈشۈشۈشمەك، ماسلاش. **bağdaşmak.** ماق، چىقىشماق. ② كۆنمەك، ئۆگەنمەك.
bağdaşmaz. s. ماسلىشالمايدىغان، چىقىپ شالمايدىغان، پېتىشالمايدىغان.
bağdaşmazlık, - ğı. s. ماسلىشالماستىق، پېتىشالماستىق.
 ① سېھىر، كۆز داغلاش، ② پىرە. **bağ¹. is.** ① سېھىرگەر، باخشى. **dağıcı. s.** ② پىرىخۇن.

bağıldak, - ğı. is. ① بىزىنىدە (بۆ- is. شۈكىنىڭ). ② تازىلىق لاتىسى، ھەيىز لاتىسى (ئاياللارنىڭ).
bağım. is. بېقىندىلىق، ئاسارەت.
bağımlı. s. مۇستەملىكە.
bağımlılık, - ğı. is. مۇستەملىكىلىك، بېقىندىلىق تەۋەلىك، بېقىندىلىق.
bağımsız. s. مۇستەقىل، ئەركىن، ھۈر: «Bağımsız davranmak istiyormisiniz? «ئەركىن يۈرۈشنى خالامسىز؟
Bağımsızlık, - ğı. is. مۇستەقىللىق، ئەركىنلىك، ھۈرلۈك: «Bağımsızlık için savaşmak — ئەركىنلىك ئۈچۈن كۈرەشمەك»
bağıntı. is. ① نىسبەت، مۇناسىۋەت. ② تاناسىپ، تەڭ، باراۋەر.
bağıntıcılık, - ğı. is. بىلىملەرنىڭ بىر - بىرىگە باغلىنىشلىق ئىكەنلىكىنى كۆرسەتكەن پەلسەپە بىلىمى.
bağıntılı. s. باغلىنىشتىن مەيدانغا كەلگەن، باغلىنىش بولغان، مۇتلەق بولمىغان.
bağır, - ğrı. is. ① بېغىر، جىگەر. ② مەيدە. ③ ئوقيانىڭ ۋە تاغنىڭ ئوتتۇرا قىسمى. ④ جىگەر، قېرىن، ئۇچ، پەلەرنى ئىچىگە ئالغان مەيدە بوشلۇقىنىڭ ئورتاق ئىسمى: قۇچاقلىماق. — 1. Bğrına basmak — ئۇن - تىن — 2. bağrına taş basmak چىقارماستىن پۇتۇن دەردنى يۇتماق. «قەدىمكى زاماندا تۆمۈر كە ~ yelegi. يېمىنىڭ (ساۋۇتنىڭ) ئىچىگە كىيىدىغان كۆندىن ئىشلەنگەن يەڭسىز قىسقا چاپان. قەھرى - غەزەپكە تولغان، ~ yanık. مۇشەققەت كۈنلەرنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەن، دىلى سۇنۇق.

bağırdak. is. → Bağıldak.
bağırmak, ① ۋارقىرىماق، سۈرەن سالماق. ② بىرىگە ۋارقىراپ خىتاب قىلماق.
bağırsak, barsak. is. ئادەم ۋە ھايۋان. «kör bağırsak — ئۈچمىي: «سوقۇر ئۈچەي». **bağırtlak, - ğı. is. zool.** ياۋا ئۆردەك.
bağırtmak ۋارقىراتىشماق، سۈرەن سالدۇرماق.
bağış. is. بېغىشلاش ئىشى، بېغىشلانغان نەرسە.
bağışlamak. ① بېغىشلىماق، ھەدىيە قىلماق. ② ئەپۇ قىلماق، كەچۈرمەك.
bağlanmak. ① باغلانماق، بېقىندا بولماق، تەۋە بولماق. ② ئاخىرلاشماق.
bağlantı. is. ① باغلىنىش، ئالاقە. ② مۇناسىۋەت، مۇناسىۋەت باغلاش، ئالاقە باغلاش.
bağlaşık. s. ئىتتىپاقداش.
bağlaşma. is. ئىتتىپاقلىق، ئۇيۇشۇش، بىرلىشىش.
bağlaşmak. ئىتتىپاقلاشماق، ئۇيۇشماق، بىرلەشمەك.
bağlı. s. ① باغلاقلىق. ② يۆلەنگەن، تاپانغان، بېقىندى بولغان. ③ توسۇلغان، تاقالغان، ئېتىلىپ قالغان، يېپىلغان. ④ باغلىق، مۇناسىۋەتلىك: «1. Bağlı aslana tavşan bile saldırabilir — باغلاقلىق شىرغا توشقانمۇ ھەجۇم — قىلالايدۇ. 2. Yollar karlarla bağlı — يوللار بىلەن قارشىلىپ قالغان. 3. Ekinlerin gürleşmesi yağmura bağlı — زىرائەتمەلەرنىڭ ئايىنىشى — ياغۇرغا باغلىق.»

bağlık, - ğı. is. ① باغ كۆپ يەر. ② ئۈزۈملۈك، ئۈزۈمزار.

bağmak. ① باغلىماق، چاتماق. ② جۇرا قىلماق، جۇرا قىلىپ باغلىماق. ③ قاندۇرماق.

bağnak, - ğı. is. ئۆلۈك تۇغۇلغان. قوزنىڭ تېرىسى.

bağnaz. s. is. مۇتەئەسسىپ، كۈنلىقنى ساقلىغۇچى، يېڭىلىقنى قوبۇل قىلمايدىغان.

bağnazlık, - ğı. is. مۇتەئەسسىپلىك.

bağrıış. is. ۋارقىراش، سۈرەن سېلىش.

bağrıışmak. ۋارقىراشماق، سۈرەن سېلىشماق: «Çocuklar bağrışıyorlar بالىلار ۋارقىرىشىدۇ».

baha. far. باھا، نەرخ.

bahadır. s. far. باتۇر، جەسۇر، قەھرىمان يىگىت.

bahadırılık, - ğı. is. باتۇرلۇق، يىگىتلىك، قەھرىمانلىق، جەسۇرلۇق.

bahane. is. far. باھانە، سەۋەب، ۋەج: «Bu, sen için bir bahane oldu — بۇ، سەن ئۈچۈن بىر باھانە بولدى».

bahar¹. is. far. ① باھار، ئەتىياز. ② باھاردا ئېچىلغان گۈل ۋە يوپۇرماقلار. ③ ياشلىق باھارى، ياشلىق ۋاقتى: «Bahçelerde bahar açmış — باغچىلاردا گۈللەر ئېچىلىپتۇ».

bahar². is. ar. تاماققا سېلىنىدىغان دورا - دەرمان.

bahariye. s. is. far. ① باھار پەسلى. ② دىۋان ئەدەبىيەتلىك مۇناسىۋەتلىك. ③ ياتىدا باھار تەسۋىرى.

baharlanmak. ھاۋا ئىسسىماق: «Havalar bu yıl erken baharlandı — ھاۋا بۇ يىل بالدۇر ئىسسىدى».

baharlı. s. دورا - دەرمان سېلىنغان، ئاچچىق - چۈچۈك.

dahçe. is. ① باغ، باغچە. ② كۆكتات. ③ ئۈستى ئوچۇق يازلىق مەيدان.

bahçelik, - ğı. is. ① باغ - ۋارابلىرى. ② باغ قىلىشقا ئەپلىك يەر. ③ قەدىمىي ئۇرۇش پاراخوتى.

bahçıvan. is. far. باغۋەن، باغقا قارىغۇچى، باغ باققۇچى.

bahçıvanlık, - ğı. is. باغۋەنچىلىك.

bahir, - hri. is. ar. ① دېڭىز. ② ئارۇز. ۋەزىنىنىڭ ئون توققۇز قۇرىدىن ھەربىرى. ③ ئوچۇق، زاھىر، ئاشكارا. ④ مەۋلۇت پارچىلىرىدىن ھەربىرى.

bahis, - hsi. is. ar. ① تېما. ② گەپ، سۆز، پاراك. ③ مەسىلە. ④ ئۆتۈشۈش، مۇنازىرە، بەسلىشىش: «1 Bu, bahis Konusu edilemez — بۇ مەسىلە ھەققىدە سۆز قىلىشقا بولمايدۇ. 2. Bahise girismek — ئۆتۈشمەك، بەسلىشمەك، باغلاشماق».

bah . name. is. ar. بىر ئىگىزگرافىيە (ئۇياتىسىز، ئەخلاقسىز تەسۋىرلەر بىلەن تۇلغان رەسىم ۋە سۈرەتلەر توپلىمى).

bahr. is. ar. دېڭىز.

bahri¹. s. ar. دېڭىز بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

bahri². is. zool. دەريا، كۆل ۋە دېڭىز ياقىلىرىدا ياشايدىغان كىچىك سۇ قۇشى.

bahriye. is. ar. دېڭىز ئارمىيىسى: «Çin bahriyesi — جۇڭگىدە دېڭىز ئارمىيىسى».

bahriyeli. is. ① دېڭىز ھەربىي مەكتەپ. ② دېڭىز ئارمىيە ئوفىتېرى. ③ دېڭىز ئارمىيىسى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئادەم.

bahsetmek. ① بىر مەسىلە ئۈستىدە

سۆزلىمەك. ② نامىنى تىلغا ئالماق:
 «Çin devriminden bahsedeceğim —
 جۇڭگو ئىنقىلابىي توغرىلۇق سۆزلىمەك
 چىمەن.»
 ① ئاتا قىلماق، بېغىش. *bahş . etmek.*
 لىماق، بەرمەك. ② سوۋغا قىلماق، ھەدىيە
 قىلماق. ③ كەچۈرمەك، ئەپۇ قىلماق.
 ① سوۋغا. ② چاي پۇلى، *bahşiş. is. for*
 تاپان ھەققى.
 بەخت، تەلەي. *baht, - tı. is. far.*
 بەختىيار. *bahtiyar. s. far.*
 بەختىيارلىق. *bahtiyarlık, - ğı. is.*
 بەختلىك، تەلەيلىك. *bahtlı. s.*
 بەختسىز، تەلەيسىز. *bahtsız. s.*
 بەختسىزلىك، تەلەي. *bahtsızlık, - ğı. is.*
 سىزلىك.
 بولۇپسۇ، ئالاھىدە، *bahusus. z. far.*
 خۇسۇسەن.
 باق، قارا (بىر نەرسىگە): *bak. ünl.*
 «سولغا قارا، سولغا باق. — *Sola bak*
 رامازان بولغانلىقىنى *bakacak, - ğı. is.*
 بىلىش ئۈچۈن يېڭى ئايغا قارايدىغان
 ئېگىزلىك.
 دۇربۇن. *bakaç, - cı. is.*
 نېمە قىلىشنى بىلمەي *baka kalmak.*
 قاراپ قالماق، ھاڭ - تاڭ بولماق.
 ① بەزى دەرەخلەردىن *bakalit, - ti. is.*
 چىقىدىغان يېلىم، دېۋىرقاي. ② سۇنئىي
 قەھرىۋا.
 ئوقۇش نەتىجىسى. *bakalorya. is. fr.*
 غولدىن قىزىل رەڭ چىقىرىپ
 لىدىغان دەرەخ.
 مىنىستىر: *bakan. is.*
 جۇڭگو تاش — «Çin dışişleri bakanı»
 قى ئىشلار مىنىستىرى.»

① مىنىستىرلىك. *bakanlık, - ğı. is.*
 ② مىنىستىرلىككە تەۋە ئورگانلار ۋە
 ئۇلار تۇرغان يەر:
 «Çin milli savunma bakanlığı —
 جۇڭگو دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرلىكى.»
 كالا. *bakar. is. ar.*
 قارت قەغەزى بىلەن *bakara. is. far.*
 ئۆپىنىلىدىغان قىمار.
 كالاغا خاس. *bakari. s. ar.*
 كالا ۋە كالاغا ئوخشىمىغان *bakariye. is. ar.*
 ① كۆزى ساپساق تۈ. *bakar . kör. s.*
 رۇقلۇق كۆرمەيدىغان. ② غەمكىن، دەردمەن.
 ئاشقان - تاشقان، قالدۇق. *bakaya. is. ar.*
 ① جەھەت، تەرەپ. ② تەپتىش. *bakı. is.*
 ③ قاراش، بېقىش.
 ① قارىغۇچى، باققۇچى. *bakıcı. is.*
 ② پالچى، رەممال:
 «Hasta bakıcı —
 ① بىزىندە (بۆشۈكنىڭ). *bakıldak. is.*
 ② ئاياللارنىڭ تازىلىق لائىسى.
 ① قارالماق، بېقىلماق. *bakılmak.*
 ② داۋالانماق، ئاسرايماق.
 ① كۆز قاراش، نۇقتىئىنەزەر. *bakım. is.*
 ② پەرۋىش. ③ غەمخورلۇق، كۈتۈش.
 ④ جەھەت:
 «1. Ekin bakım ister. —
 پەرۋىش تەلەپ قىلىنىدۇ.
 2. Anneler çocuk bakımını iyi
 bilmeli —
 ئانىلار بالا كۈتۈشنى —
 ياخشى بىلىشى لازىم.
 3. Bilim bakımından pek önem —
 ئىلمىي جەھەتتە بەك —
 ئەھمىيەتكە ئىگە.»
 ① كېسەلخانا. *bakım . evi. is.*

ماللار. ② چوڭ باققال دۇكىنى.

bakkam. is. bot. قىزىل بويلاق
ئېلىنىدىغان، رەڭگى قىزىل ھەم قاتتىق
ھەم ئېغىر بىر دەرەخ، بەقەم دەرەخى.

bakla¹. is. bot. دادۇر، پۇرچاق
bakla². is. زەنجىرنىڭ ھالقىسى.

baklagiller. is. bot. پۇرچاق تۈرى.
baklamsı. s. زەنجىر سىمان.

baklan, bağlan. is. ھاڭگىرتقا ئوخشىغان،
رەڭگى قىزىل ياۋا غاز.

baklava. is. بادام ۋە ياڭاق مېغىزى
سېلىپ پىشۇرۇلىدىغان بىر خىل تاتلىق
يېمەكلىك.

bakliye. is. ar. → **Baklagiller.**
① قارىماق، نەزەرنى ئاغدۇرماق.
② ئىزدەمەك. ③ بىر تەرەپكە باقماق.
④ كۈتمەك. ⑤ كۆرمەك. ⑥ مال باقماق.
⑦ يوقلىماق، كۆزەتمەك. ⑧ بىر نەرسە
ئۈستىدە مەخسۇس ئىشلىمەك. ⑨ ئېسىپ
قىلماق. ⑩ ئوخشاپ كەتمەك. ⑪ ئەسلەتمەك.
⑫ كۆڭۈل بۆلمەك، ئېتىبار قىلماق. ⑬ قا-
راپ چۈشەنمەك. ⑭ تەربىيەلىمەك. ⑮ مەشغۇل
بولماق.

bakman. is. مۇپەتتىش.
bakraç, - cı. is. مىس تۇڭ.
bakteri. is. fr. باكتېرىيە.
bakteri - giller. is. باكتېرىيىلەر.
bakterisit, - di. is. fr. باكتېرىيىنى يۈ-
قتىدىغان ماددا.

bakterioloji. is. باكتېرىئولوگىيە
(مىكروبلارنىڭ شەكىللىرى ۋە خۇسۇسىيىتى
نى تەكشۈرىدىغان پەن).
baktirmek. قاراتماق، باقتۇرماق.
① بالدۇر پىشىدىغان (مېۋە، س. ar. **bakûre.**
كۆكتات ھەققىدە). ② تېز چوڭايغان

② دارىلئاجىزىن.

bakımlı. s. ياخشى بېقىلغان، ياخشى
ئاسرايلىغان، ياخشى پەرۋىش قىلىنغان.

① **bakımsız.** s. ياخشى بېقىلمىغان، ياخشى
ئاسرايلىغان، پەرۋىشمىز. ② ئىگىسىز.

bakım - yurdu. is. دارىلئاجىزى.
bakıncak - gı, is. مىللىتىنىڭ ئۈچىدىكى
قارىغا ئېلىش بەلگىسى.

bakınmak. ئەتراپقا قارالماق، نەزەر
ئاغدۇرماق، ئۇياق - بۇياققا قارالماق،
ئىزدەمەك.

bakır. is. مىس:
«**Bakır tencere** — مىس قازان.»

bakırcı. is. مىسكەر.
bakış. is. نەزەر، قاراش.
bakışık. s. يېقىملىق.
bakışım. is. تەڭداش، بىر - بىرىگە ماس
كېلىش، ئۆزئارا مۇناسىپلىق.

bakışmak. بېقىشماق، قاراشماق (بىر -
بىرىگە).

bakıt. is. كۆزىتىش يېرى.
bakıvermek. تېز ۋە ئوڭاي قىلماق.

① **baki.** s. ar. باقى، ئەبەدىي. ② ئېشىپ
قالغان.

① **bakir.** s. ar. قۇل تەگمىگەن، بۇزۇلمىغان،
پاك - پاكىزە. ② تۇتۇلمىغان، يېڭى.
③ بوز (يەر). ④ كونىرىمىغان.

① **bakire.** s. ar. قىز (ياتلىق بولمىغان).
② مەريەم ئانىغا قارىتا قىرلىنىلىدىغان
سۈپەت.

bakiye. is. ar. قالدۇق، ئاشقان - تاشقان،
ئوشۇق، ئارتۇق.

bakkal. is. ar. باققال، ئۇششاق مال
ساتقۇچى.

① **bakkaliye.** is. ar. باققال دۇكىنىدىكى

ماللار. ② چوڭ باققال دۇكىنى.

bakkam. is. bot. قىزىل بويلاق
ئېلىنىدىغان، رەڭگى قىزىل ھەم قاتتىق
ھەم ئېغىر بىر دەرەخ، بەقەم دەرەخى.

bakla¹. is. bot. دادۇر، پۇرچاق
bakla². is. زەنجىرنىڭ ھالقىسى.

baklagiller. is. bot. پۇرچاق تۈرى.
baklamsı. s. زەنجىر سىمان.

baklan, bağlan. is. ھاڭگىرتقا ئوخشىغان،
رەڭگى قىزىل ياۋا غاز.

baklava. is. بادام ۋە ياڭاق مېغىزى
سېلىپ پىشۇرۇلىدىغان بىر خىل تاتلىق
يېمەكلىك.

bakliye. is. ar. → **Baklagiller.**
① قارىماق، نەزەرنى ئاغدۇرماق.
② ئىزدەمەك. ③ بىر تەرەپكە باقماق.
④ كۈتمەك. ⑤ كۆرمەك. ⑥ مال باقماق.
⑦ يوقلىماق، كۆزەتمەك. ⑧ بىر نەرسە
ئۈستىدە مەخسۇس ئىشلىمەك. ⑨ ئېسىپ
قىلماق. ⑩ ئوخشاپ كەتمەك. ⑪ ئەسلەتمەك.
⑫ كۆڭۈل بۆلمەك، ئېتىبار قىلماق. ⑬ قا-
راپ چۈشەنمەك. ⑭ تەربىيەلىمەك. ⑮ مەشغۇل
بولماق.

bakman. is. مۇپەتتىش.
bakraç, - cı. is. مىس تۇڭ.
bakteri. is. fr. باكتېرىيە.
bakteri - giller. is. باكتېرىيىلەر.
bakterisit, - di. is. fr. باكتېرىيىنى يۈ-
قتىدىغان ماددا.

bakterioloji. is. باكتېرىئولوگىيە
(مىكروبلارنىڭ شەكىللىرى ۋە خۇسۇسىيىتى
نى تەكشۈرىدىغان پەن).
baktirmek. قاراتماق، باقتۇرماق.
① بالدۇر پىشىدىغان (مېۋە، س. ar. **bakûre.**
كۆكتات ھەققىدە). ② تېز چوڭايغان

(ھايۋان).

① ھەسەل، بال. ② ئەنجۇر شىر- bal. is. نىسى. ③ تاتلىق نەرسە.

① ئادەم بالىسى، بالا. ② ھايۋان bala. is. بالىسى.

ئالىي، ئۈستۈن، يۇقىرى، balā. s. far. ئېگىز.

① بەستلىك گەۋدە. ② balaban. s. is. ئوينىتىلىدىغان ئېيىق. ③ بارابان توقمىقى.

④ بالابان (ساز).

چوڭايماق. balabanlaşmak.

ئالتە ئايلىق چۈجە. balada - bulada. is.

① ھايۋان بالىسى، سۇ. balak, - ğı. is. كالىسىنىڭ موزىيى. ② كالا تېرىسىدىن تەكىلگەن چاپان.

بالالايدىكا. balalayka. is. rus.

ئىشك ئۈستىدىكى balamur. is. ar. ئويۇق.

بالانس. balans. is. fr.

يۇقىرىدىن ئاتقان، bala pervaz. s. far. ئېگىزدىن تاشلىغان، يىرۇقىدىن ئالغان.

بالا ياغاچ. balar. is. far.

يوللارغا ياتقۇزۇ. balast, - tı. ing. لىدىغان تاش پارچىلىرى.

ئۆيلەنگەندىن كېيىنكى bal - ayı, - nı. is. بىرىنچى ئاي.

ساپ ھەسەل. bal - başı. is.

ھەسەل ھەرىسى باققۇچى. balcı. is. ياكى ھەسەل ساتقۇچى.

قىلىچىنىڭ قىل. balçak, - ğı. is. تۇتىدىغان يېرى.

لاي، پاتقاق. balçık, - ğı. is.

تىز بىلەن ئوشۇق ئارىلىقى. baldır. is. پاقالچاق.

① ئىشتان ياكى baldırak, - ğı. is.

چاپاننىڭ تىزىدىن تۆۋەن قىسمى، پەش، يۇچقاۋ. ② قىزىچ.

نەم يەردە ئۆسىدىغان زە. baldıran. is. ھەرلىك، ئوت، ئوغا ئوت.

نەم يەردە ئۆس. baldırı - kara. is. مىدىغان، يوپۇرماقلىرى ئات يايلىسىغا ئوخشاپ كېتىدىغان بىر خىل ئۆسۈملۈك.

ئەرگە نىسبەتەن خوتۇننىڭ baldız. is. سىڭلىسى ياكى ھەدىسى.

يۇمشاق ئېغىز، bal - dudak, - ğı. is. تاتلىق ئېغىز:

ئاغزى «Baldudak bir adamdır — يۇمشاق بىر ئادەم.»

بالېت: bale. is. fr.

«Çinde modern bale gelişiyor — جۇڭگودا زامانىۋى بالېت تەرەققىي قىلىۋاتىدۇ.»

بالېت ئوينىغۇچى balerin. is. fr. قىز ياكى ئايال.

بالېتچى. balet, - ti. is. fr.

بەلغەم، خەپرۈك. balgam. is. ar.

بېلىق: balık, - ğı. is.

جۇڭگو. «Çin balığı lezzetli olur — نىڭ بېلىقى تاتلىق كېلىدۇ.»

① بېلىقچى. ② بېلىق. dalıkçı. s. is. ساتقۇچى:

«Balıkçı gemisi — بېلىق كېمىسى.»

بېلىق يەپ كۈن كە. dalıkçıl. s. zool. چۈرىدىغان، بېلىقچى قۇش، بېلىقتالغۇچى (ئۇزۇن پۇتلۇق، تۇمشۇق ئۇزۇن قۇش).

بېلىقچىلىق. balıkçılık, - ğı. is. دېڭىز قارلىغىچى.

balıkçın. is.

سېمىزمۇ. balık - eti, balık - etinde. s. ھەس، ئورۇقمۇ ئەمەس.

بېلىق ساتىدىغان يەر. balık - hane. is.

balık · lık, - ğı is. دېڭىز، كۆل ۋە
دەريادا بېلىق كۆپ يەر.

balıklama. z. سۇ ئۈزۈشكە ئۇستا؛
بېلىققا — «Balıklama bir daldiki —
ئوخشاش شۇڭغۇدىكى...»

balık · otu. is. بېلىق ئوتى (بېلىقلارنى
بەھوش قىلىپ تۇتۇش ئۈچۈن ئىشلىتىل-
لىدىغان ئوت).

balık · sırtı. s. ① بېلىق سىرتى.
② چاپراس يوللۇق رەخت، كاتەكچە رەخت.

بېلىق سىرتى يول. — yol ~

balığ. s.ar. بالاغەتكە يەتكەن، بويغا يەتكەن.

balina. is. it. كىت، لەھەڭ.

balistik, - ği. is. fr. ئوقنىڭ نشان-
غا تەڭگۈچە بولىدىغان ئارىلىقتىكى ئۆز-
گىرىشلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.

balk, - kı. is. بەزىدە كېچىلىرى ئۇپۇقتا
كۆرۈنىدىغان پارىقراق نۇر.

balkan. is. ئورمان بىلەن قاپلانغان تاغ.

Balkar (malkar). öz. is. بالكار (كاۋكازدا)
ياشايدىغان قىپچاق نەسلىدىكى بىر قەۋم.

① پارىلىدىماق، ② (يارا) balkımak.
ئارىلاپ - ئارىلاپ ئاغرىپ قالماق.

③ چېقىن چاقماق.

① پارىلداق نۇر. ② چاقماق. balkır. is.

balkon. is. fr. بالكون:

«Şimdiki apartmanların bal -
konları oldukça geniş —
بىناسلارنىڭ بالكونلىرى خېلىلا كەڭ.»

① ماختىماق. ② قويۇق ballandırmak.
ھالغا كەلتۈرمەك، قىيام ھالغا كەلتۈرمەك.

ballı. s. ھەسەللەك، ئىچىدە ھەسلى
بولىغان.

① ھەسەل ھەرىسى ballık, - ğı. is.

ساندۇققا قوشۇمچە قىلىنىدىغان قومۇشتىن

ئىشلەنگەن ساندۇق. ② باغلاردا بولىدىغان
بىر خىل كېسەللىك.

ballo. is. it. مەخسۇس تانسا كېچىسى.

balon. is. fr. دېرژابل، ھاۋا شارى.

balotaj. is. fr. سايلامدا نامزاتلاردىن بىر-
نىڭمۇ كۆپ ئاۋازغا ئىگە بولالماسلىقى
ۋە سايلامنىڭ مەغلۇپ بولۇشى.

baloz. is. yun. ئاددىي تانسىخانا.

bal · özü. is. ھەسەل ھەرىسى تەرىپىدىن
شىۋراپ ئىچىلىدىغان گۈل شىرنىسى.

bal · özülük, - ğü. is. ھەسەل بېزى.

bal · sıra. is. سۈرگە دورىسى.

balta. is. پالتا.

① باش تەرىپى پالتاسى. balta · baş. s.
مان كېسە (پاراخوت). ② ئۇچلۇق بۇرۇن،
خەمەك بۇرۇن (ئادەم).

① پالتا ياساپ ساتقۇچى. baltacı. is.
② ئوتۇن يېرىشقا ئۇستا ئادەم. ③ ئۇزۇن

ساپلىق پالتا تۇتۇپ گۈزەت قىلغۇچى.

① پالتا چاپىماق، پارچى. baltalamak.
لىماق. ② بىلىپ تۇرۇپ باشقىلارنىڭ

ئىشىنى بۇزماق ياكى بۇزۇشقا ئۇرۇنماق.

پات-پات كېسىلىپ تۇرىدىغان baltalık. is.
ئورمان، يېقىلغۇ قىلىشقا ۋە دەرەخلەرنى
كېسىشكە ئايرىلغان ئورمان.

سودا مېلىنىڭ تېڭىقلىرى: balya. is. it.

بەش تاي — Beş balya pamuk
(تېڭىق) پاختا.

قەدىمكى زاماندا مەخ balyemez. is. it.
سۇس قەلئە ئىستېھكاملارنى ۋەيران
قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل

تۈپ.

تۆمۈرچىلەرنىڭ چوڭ balyoz. is. it.
بازغىنى.

پۈتۈنلەي باشقا، تاما. bambaşka. s.

مەن باشقىچە:
 بۇ — «Bu bambaşka bir şeydir»
 تامامەن باشقىچە نەرسىدۇر.
 bambu. is. بامبۇك.
 ① bamteli, - ni. is. far. بوم تار.
 ② داقال (ماقال).
 bana. z. ماڭا:
 «Bana bak herif — ماڭا قارا ھەي!»
 bana ağacı. is. ar. مېغىزدىن ئېلىنغان
 ياغدىن سۈرگە دورىسى ياسىلىدىغان ۋە
 ھىندىستاندا يېتىشىدىغان بىر خىل دەرەخ.
 ① bandıra. is. ti. كېمە ۋە پاراخوتلارنىڭ
 قايسى دۆلەتكە تەۋە ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈ-
 دىغان بايراق. ② چەت ئەل بايرىقى:
 «Çin bandırası — جۇڭگو بايرىقى»
 bandırmak. مىلىق، چىلىق.
 bando. is. it. ئورگېستىر:
 «Bando Çin milli marşını çaldı —
 ئورگېستىر جۇڭگونىڭ دۆلەت شېئىرىنى
 ئورۇندىدى»
 bangır. bangır. z. جار - جۇر.
 ① bāni. is. ar. قۇرغۇچى. ② قىلدۇر.
 غۇچى. ③ بىنا قىلغۇچى. ④ ياراتقۇچى.
 تەڭرى.
 ① bank. is. fr. بانكا. ② باغچىلاردا
 ئولتۇرۇشقا راسلاىغان يەر:
 «Çin halk bankası — جۇڭگو خەلق
 بانكىسى»
 dankā. is. it. بانكا:
 «Çin bankaları emekçilere hizmet
 eder — جۇڭگو بانكىلىرى ئەمگەكچىلەر
 ئۈچۈن خىزمەت قىلىدۇ»
 bankacı is. بانكا باشقۇرغۇچى، بانكا
 ئىگىسى.
 ① banker. s. al. fr. بانكىر، بانكا

ئېگىسى. ② چوڭ سەرپ. ③ چوڭ باي.
 banket, - ti. is. ing. تىرامباي،
 ئاپتوبۇس قاتارلىق قاتناش قوراللىرىدىكى
 ئورۇندۇق.
 bankiz. is. دېڭىز مۇزلىرى.
 ① banko. is. it. باغچىلاردا ئولتۇرۇشقا
 راسلاىغان يەر. ② دوغا چىقىش. ③ دوكان
 ۋە ماگېزىنلاردىكى پۇكەي. ④ ئويۇنلارنى
 ئىجرا قىلدۇرغۇچى.
 ① banlamak. قاتتىق ئاۋاز بىلەن ۋارقىرماق.
 ② ئەزان ئوقىماق.
 banknot, - tu. si. ing. دۆلەت بانكىسى
 تەرىپىدىن تارقىتىلغان پۇل.
 banliyö. is. al. fr. شەھەر ئەتراپى،
 شەھەر ئەتراپى رايون.
 bant, - dı. is. fr. كىنو، ئۇنىۋالغۇ
 قاتارلىقلارنىڭ لىنتىسى.
 ① banyo. is. it. مۇنچا، سەرپ.
 ② يۇيىنىدىغان ۋاننا ياكى داس. ③ دو
 رىلىق سۇ. ④ فىزىكىلىق ۋە خېمىيىلىك
 يول بىلەن داۋالىنىش ئۇسۇلى:
 «Hizmetçi banyoyu hazırladı —
 خىزمەتچى مۇنچىنى ھازىرلىدى»
 توك بىلەن — Elektrik banyosu
 داۋالىنىش.
 ① bap, - bı. is. ar. ئىشىك، دەرۋازا.
 ② بۆلۈم، قىسىم، پارچە، باب (كىتابنىڭ).
 ③ مەۋزۇ، تېما.
 bar¹. is. ئانا تولىدا قول تۇتۇشۇپ ئويىنايدىغان
 بىر خىل ئۇسۇل.
 ① bar². is. ئەينەك قاچىنىڭ كىرى.
 ② تىلدىكى گەز.
 ① bar³. is. ing. قاۋاقخانا، ھاراق دۇ.
 كىنى. ② ئىچىملىكلىرى بولغان
 تانساخانا. ③ ھاراق - شاراپ ئىچىدىغان يەر:

مېھمانخانىنىڭ ئىچىم — «Otelin barı —
لىك زالى.»

bâr. is. far. يۈك، ئېغىرچىلىق:

«Kimseye bâr olmak istemem —

ھېچكىمگە يۈك بولۇشنى خالىمايمەن.»

baraban. is. دۇمباق.

baraj. is. fr. توغان، توسما.

barak. is. ① قوپال توقۇلغان يۈك رەخت.

② تۈكلۈك بىر خىل ئوۋ ئىتى.

baraka. is. it. باراك، تاختاي ۋە پەنەركە.

قاتارلىق يېنىك نەرسىلەردىن قۇراشتۇرۇلغان كۆچمە بىنا.

baran¹. is. far. يامغۇر.

baran². is. ① باراك. ② ساپان ئىزى.

barba. is. it. ① ساقال. ② ساقاللىق

قېرى. ③ قېرى مەيخانچى.

barbar¹. is. s. yun. ① مەدەنىيەتسىز.

② زالىم، ۋەھشىي:

«Barbar adam —

ۋار-ۋار ۋارقىرىماق: barbar². z.

«Adamcağız barbar bağırdı, ama

dinleyen olmadı — ۋار-ۋار

ۋارقىرىدى، ئەمما ئاڭلىغۇچى چىقمىدى.»

barbata. is. it. بىكىنىش جايىنىڭ

ئالدىغا ۋە ئاكوپنىڭ چۆرىسىگە سوقۇلغان

پاكار سوقا تام.

barbut,-tu. is. بىر خىل قىمار ئويۇنى.

barça. is. it. ئوتتۇرا ئەسىردە قوللىنىلغان

ئىندىغان كۆۋرۈكلۈك ۋە يەلكەنلىك تىران

سىپورت كېمىسى.

barçak. is. → Balçak.

barda. is. كېمىچى قايچىسى.

bardacık,-ğı. is. بىر خىل پىشىمغان

ئەنجۈر.

bardak, -ğı. is. ① چىنە، ئىستاكان.

② ئۇرىق، چوگۇن.

barekallah. ar. بارىكالا.

barem. is. fr. مائاش تارقىتىش

جەدۋىلى.

bargam. is. گۆشى اسەزەتلىك بىر

خىل بېلىق.

barhane. is. far. ② كارۋان.

كارۋان سارىيى.

barı. is. far. ئىستېھكام، قەلئە.

barılanmak. ئۆزىنى مۇداپىئە قىلىشقا

ئەپلىك بىر جايدا ئۆزىنى قوغدىماق.

① پاناھ يەر، دالدا يەر.

② ئۆي، ماكان، يۇرت.

barınmak. ① يوشۇرۇنماق، مۆكۈنمەك.

② ئولتۇراقلاشماق، يەرلەشمەك، ئورۇن

لاشماق، جايلاشماق. ③ چىقىشماق:

«1. Köprü altında barınmak —

كۆۋرۈك ئاستىغا يوشۇرۇنماق.

2. Apartmanın her katında iki

aile barınmaktadır — قەۋەتلىك

بىنانىڭ ھەر قەۋىتىگە ئىككى ئائىلە

ئورۇنلىشىۋاتىدۇ.

3. Bazı gelin kaynana ile bir

evde barınamıyorlar — بەزى كې-

لىنلەر قەيىم ئانىسى بىلەن بىر ئۆيدە

چىقىشالمايدۇ.»

barış. is. تىنچلىق:

«Biz barış için mücadele ediyoruz—

بىز تىنچلىق ئۈچۈن كۈرەش قىلىۋاتىمىز.»

barışçı, barışçıl. s. تىنچلىق سۆيەر،

تىنچلەپەرۋەر.

barışık. s. تىنچلىقتا بىللە ئۆتۈش،

ئەپلىشىپ ئۆتۈش.

① ئۇرۇش ياكى بارىشلىق، -ğı. is. s.

ئۇرۇش ھازىرلىقى ۋە زىيىتىدە بولماسلىق.

② شۇنداق ۋەزىيەتتە بولغان (مەملىكەت).
barışmak. توپقۇنۇشنى تۈگەتمەك، ئەپ لىشىپ قالماق؛
 «İkimiz barıştık — ئىككىمىز ئەپلىشىپ قالدۇق»
barıt. is. → **Barut.**
 ① ھېچ بولمىغاندا، ئۇنداق **barı'**. far.
 بولسا. ② تەكرار، يەنە بىر قېتىم:
 «1. Ahmet bunu bari sen söyleme —
 ئەخمەت ئۇنداق بولسا بۇنى سەن سۆزلىمە.
 2. Görmedik Onu epeydir, bari
 gidip bir görsek — كۆرمىدۇق ئۇنى،
 يەنە بىر بېرىپ كۆرسەك ياخشى بولاتتى»
barı'. is. ar. تەڭرى، خۇدا، ئاللاھ.
barikat, -dı. is. fr يوللارغا قويۇپ
 قىيىلغان توسۇق، توسالغۇ، بارىكادا.
barıt'. s. ar. سوغۇق.
barıt' -ti. is. fr. بارىت (خىمىيەۋى).
 ① تېنور بىلەن باس **bariton.** is. yun.
 ئوتتۇرىسىدىكى ئەر كەك ئاۋازى. ② شۇنداق
 ئاۋاز بىلەن ناخشا ئېيتقۇچى. ③
 دوخوۋوي ئوركېسترنىڭ مۇزىكا ئەسۋابلىرى
 دىن بىرى.
barız. s. ar. ئوچۇق، كۆزگە كۆرۈنىدۇ
 دىغان، ئاشكارا.
bark, -kı. is. ئۆي - ۋاق;
 «Ev bark sahibi olmak — ئۆيلۈك —
 ئوچاقلىق بولماق»
barka. is. it چوڭ يۈك كېمىسى.
barko. is. it چوڭ يەلكەنلىك كېمە.
barlam. is. دېڭىزنىڭ چوڭقۇر يەرلىرىدە
 ياشايدىغان بىر خىل بېلىق.
baro. is. fr. ئادۋوكاتلار جەمئىيىتى.
barograf. is. fr. باروگراف (ئايرى-
 پىلاننىڭ ئۆلچەش ئېگىزلىكىنى ئۆلچەيدۇ)

غان جەدۋەل).
barometre. is. yun. بارومېتر (ھاۋا
 بېسىمىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب).
baron. is. fr بارون (غەربىي ياۋرو-
 پادا ئاق سۆڭەكلىك ئۇنۋانى).
baroskop, -pu. is. yun. باروسكوپ
 (ھاۋانىڭ تەركىبىدە بولىدىغان جىسىم
 لارنىڭ ئېغىرلىقىنى كۆرسىتىدىغان
 ئەسۋاب).
barsak. is. → **Bağırsak**
barsam. is. تىكەن قاناتلىق بېلىق.
barsama, marsama. is. yun. يوپۇر-
 ماقلىرىنى يېگىلى بولىدىغان بىر خىل
 خۇش پۇراقلىق ئۆسۈملۈك.
barudi. s. مىلىتىق دورىسى رەڭگىدە.
barut, -tu. is. yun. مىلىتىق دورى-
 سى، پارتلاتقۇچ دورا.
barut gelmek. ئۇرۇش پۇرىقى كەلمەك.
barut . hane. is. ئوق - دورا ئىسكىلاتى.
baryum. is. yun. بارىيوم (كۈمۈش
 رەڭگىدىكى مېتال، كۆپىگەندە سارغۇچ، يېشىل
 ئوت چىقىدۇ).
 ① پەلەمپەي، شوتىنىڭ **basamak.** is.
 باسقۇچى، باسقۇچ. ② دەرىجە;
 «On basamaklı merdiven — ئون
 باسقۇچلۇق پەلەمپەي»
basamaklı. s. پەلەمپەيلىك، باسقۇچلۇق،
 شوتىلىق.
basar. is. كۆز.
basarık, -ğı. is. پىدال، تەپكۈ (ۋې-
 لىسىپىت، كىيىم تىكىش ماشىنىسى، رويال
 قاتارلىقلاردا پۇت بىلەن تېپىلىدىغان
 تەپكۈ).
basarma. is. بىر نەرسىنىڭ بىر تەرەپ-
 پىنى ئېگىز كۆتۈرۈش ئىشى.

basbayağı. s. بىلىنگىنىدىن ئۆزگۈچە. س. بىلىمى يوق.

bası. is. باسىما، مەتبەئە.

basıcı. is. كىتاب، ژۇرنال باشقۇرغۇچى. كىشى، مەتبۇئاتچى.

basık. s. ① يېسى، يالپاق. ② پەس، س. پاكار:

«Burnu basık adam — بۇرنى پاناق ئادەم.

Bu odanın tabanı basıktır — بۇ ئۆينىڭ ئۆلى پاكار.»

① يېسىلىق، يال. **basıklık, -ğı.** is. ② پەسلىك، تۆۋەنلىك، پاكارلىق.

① بېسىلماق. ② ئاياغ ئاستىدا **basılmak.** قالماق، ئاستىدا قالماق. ③ ئېزىلمەك،

بېسىم كۆرمەك. ④ تۇيۇقسىز ھۇجۇمغا ئۇچرىماق. ⑤ جىنايەت ئۈستىدە تۇتۇلماق:

«Kitap basıldı — كىتاب بېسىلدى. — Bu adam suç yaparken basıldı —

بۇ ئادەم جىنايەت ئۈستىدە تۇتۇلدى.»

① مەتبۇئاتچىلىق. ② بې. **basım.** is. سىش، نەشر قىلىش:

«Gazetenin basımına başladı — زىت بېسىلىشقا باشلىدى.»

basımcı. is. مەتبۇئاتچى. **basımcılık, -ğı.** s. مەتبۇئاتچىلىق:

«Çin basımcılığı — جۇڭگو مەتبۇئاتچىلىقى.»

basım . evi. is. باسىما خانى: **«Sincang halk basımevi —**

شىنجاڭ خەلق باسىما زاۋۇتى.»

basın. is. ئاخبارات: «Çinde yabancı gazetecilerin katıldıkları basın toplantısı yapıldı —

جۇڭگودا چەت ئەل مۇخبىرلىرىنىڭ ئىش

تىراكى بىلەن ئاخباراتچىلارنىڭ مەجلىسى ئۆتكۈزۈلدى.»

basınç, - ci. is. بېسىم (فىزىكىدا).

bası .ölçer. is. مانۇمېتر، بېسىم ئۆلچەش (گاز ياكى سۇيۇق جىسىملارنىڭ بېسىمىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب).

basıra. is. ar. كۆرۈش، كۆرۈش كۈچى.

basırganmek. (چۈشتە) قارا باسماق. ① زورلىماق، جەبر سالماق.

basırmak. ② مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىماق. ئاياقچە باكتېرىيە: **basıl.** is. fr.

«Verem hastalığının mikrobi bir basıldır — سىل كېسىلىنىڭ مېكروبو ئاياقچە باكتېرىيەدۇر.»

① تىرغا كۆ. **basiret, - ti.** is. ar. رۇش، ھوشيارلىق. ② كۆڭۈل كۆزى بىلەن كۆرۈش. ③ يىراقنى كۆرۈش،

سەزگۈر. ④ چۈشەنچە، پاراسەت. ⑤ دىققەت.

basiretli. s. يىراقنى كۆرەر، كۆزى ئۆتكۈر، ھوشيار، سەزگۈر.

basiretsiz. s. يىراقنى كۆرەلمەيدىغان، رېئاللىقنى كۆرەلمەيدىغان.

① ساددا، ئاددىي. **basit, - ti.** is. ar. ② ئاسان، ئوڭاي:

«Basit bir alet — ئاددىي بىر ئەسۋاب. Basit bir iş — ئاسان بىر ئىش.»

① ساددىلاشماق. ② **basitleşmek.** سەتلەشمەك.

① ساددىلىق. ② **basitlik, - ği.** is. قوپاللىق:

«Bu davranışıyla basitliğini ortaya koymuş oldu — بۇ ھەرىكىتى بىلەن ساددىلىقىنى بىلدۈرۈپ قويدى.»

① پىرس، ② بويلاقچى قې. **baskı.** is.

- لېپى. ③ بېسىلىش ئەھۋالى. ④ تىراز.
 ⑤ زۇلۇم، بېسىم. ⑥ نەشر. ⑦ پەگەز:
 «1. kitabın baskısına dikkar edil-
 memiş — كىتابنىڭ بېسىلىشىغا دىققەت قىلىنمىغان.
 2. Bu gazetenin 100 bin baskısı var — بۇ گېزىتىنىڭ 100 مىڭ تىرازى بار.
 3. Halk baskı altında yaşayamaz — خەلق زۇلۇم ئاستىدا ياشىيالمىدۇ.
 4. Bu, sözlüğün ikinci baskısıdır — بۇ، لۇغەتنىڭ ئىككىنچى نەشرىدۇر.»
 رەختلەرگە گۈل ۋە رەسىم baskıcı. is. باسقۇچى.
 شىرە ئۈستىدىكى baskılık, -ğı. is. قەغەزنىڭ ئۇچۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن بېسىپ قويغان ئېغىرلىق.
 ① تۇيۇقسىز ھۇجۇم، baskın. s. is. كېچىلىك ھۇجۇم. ② جىسنايەت ئۈستىدە تۇتۇۋېلىش ئۈچۈن ئۈستىگە بېسىپ كىرىش. ③ ئۈستۈن كەلمەك، غالىپ كەلمەك:
 «Bu pehlivan ötekine baskın görünüyor — بۇ پالەۋان يەنە بىرىگە قارىغاندا ئۈستۈنرەك كۆرۈنىدۇ.»
 ئىنتىزامسىز، باشباشتاق. baskısız. s. گىر. baskül, -lü. is.
 ① باسما، مەتبۇئات. ② basma. is. گۈللۈك رەخت. ③ كىتاب، گېزىت، ژۇرنال قاتارلىقلار. ④ سۇ باسماق. ⑤ ھۇجۇم.
 ① مەتبۇئاتچى. ② رەخت. basmacı. is. لەرگە گۈل باسقۇچى. ③ قاراقچى، باسمىچى.
 ① مەتبۇئاتچى. basmacılık, -ğı. is. لىق. ② يىپ رەختلەرگە گۈل بېسىش ئىشى.
 ① دەسسەمەك. ② باسماق. basmak.

- ③ تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلماق. ④ جىنا-
 يەت ئۈستىدە تۇتۇۋالماق. ⑤ تۇيۇقسىز
 بېسىپ كەلمەك، توساتتىن ئۈستىگە
 چۈشمەك. ⑥ چىڭداپ ئورۇنلاشتۇرماق.
 ⑦ ئۆرە تۇرماق، دەم - دەم تۇرماق
 (بوۋاق). ⑧ بىر نەرسىنىڭ شەكلىنى
 چىقارماق. ⑨ چوڭايماق:
 1. Çamura basmak — پاتقاققا
 باسماق.
 2. kitap basmak — كىتاب باسماق
 3. Düşmanı basmak — دۈشمەنگە
 تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلماق.
 4. Eşkiya köyü bastı — قاراقچىلار
 يېزىغا بېسىپ كەلدى.
 5. Damga basmak — تامغا باسماق
 6. Çocuk yedisine bastı — بالا
 يەتتە ياشقا قەدەم باستى.»
 ① بوم ئەر ئاۋازى. ② بوم basso. is. it. ئاۋاز بىلەن ناخشا ئېيتقۇچى. ③ بوم ئاۋازلىق ئوركىستر سازى.
 نەپەس بىلەن چېلىندى. bassor. is. fr. خان پەدىلىك ساز.
 ئوتتۇرا bastarda, baştarda. is. it. دەرىجىلىك قېيىق، ئوتتۇرا دەرىجىلىك كېمە.
 قىيما گۆش بىلەن پىشۇرۇلغان bastı. is. كۆكتات.
 پاقالچاقلىرى كالتا bastı . bacak. s. ۋە مايماق.
 توغراپ قۇرۇتۇلغان مېۋە bastık. is. پارچىسى.
 باستۇرۇلماق. bastırılmak.
 ① باستۇرماق. ② بېسىق. bastırmak. تۇرماق. ③ چىڭقىماق، چىڭدىماق، سىغ
 دۇرماق. ④ تۇيۇقسىز بېسىپ كىرمەك.

توساتتىن ئۈستىگە چۈشمەك. ⑤ تۇيۇقسىز مەيدانغا كەلمەك. ⑥ بېسىپ چۈشمەك:

قوز- 1. Ayaklanmayı bastırmak — غىلاڭنى بېسىقتۇرماق.

2. Çamaşırı sandığa bastırmak — كىيىم- كېچەكنى ساندۇققا سىغدۇرماق.

3. Kurnazlıkla arkadaşlarını bastırdı — ئۈستىلىق بىلەن يولداشلىرىنى بېسىپ چۈشتى.

bastika. is. it. تاختاي ۋە باشقا نەر- سىلەرگە ئېچىلغان تۆشۈك.

baston. is. it. ① ھاسا. ② كېمە ۋە پاراخوتلارنىڭ باش تەرىپىدىكى سىرتقا چىقىپ تۇرغان قىسمى.

basur. is. ar. گېموروي.

① basübadelmeyt, -ti. is. ar. ئۆلۈمدىن كېيىن تىرىلىش. ② باشقىدىن ئويغىنىش، ئورنىدىن تۇرۇش.

basya. is. bot. ئۇرۇقىدىن چىققان ياغ بىلەن سۈيۈن ياسلىدىغان بىر خىل دەرەخ.

① baş. is. باش. ② چوققا، ئېگىز baş. is. نۇقتا، بىر نەرسىنىڭ ئەڭ يۇقىرىسى. ③ باشلىق. ④ باشلانغۇچ. ⑤ بىرىنچىسى: بېشىم — 1. Başım ağrıyor — ئاغرىۋاتىدۇ.

2. Dağ başı — تاغنىڭ چوققىسى.

3. Asker başı — ئەسكەر باشلىقى.

4. yılbaş — يىلنىڭ بېشى.

5. Baş komutan — «باش قوماندان».

① başak. is. ② باش، باشاق: پۇپۇك، چۇچا:

«Başak tutmak — باشاق تۇتماق.

başakçı. is. باش تەرگۈچى، باش يىغقۇچى.

başaklamak. باش چىقارت- ماق، دان تۇتماق:

«Bu yıl buğdaylar erken başakladı — بۇ يىل بۇغدايلار بالدۇر دان تۇتتى.»

① başaklı. s. ② باشاقسىمان.

① baş . altı. is. ئىككىنچى دەرىجى- ② كېمە ۋە پاراخوتلارنىڭ باش تەرىپىدىكى ئۆيى.

başarı. is. مۇۋەپپەقىيەت، ئۇتۇق، نەتىجە:

ئىش — İşimizde başarı kazandık — مىزدا مۇۋەپپەقىيەت قازاندۇق.

başarılı. s. غەلىبىلىك، مۇۋەپپەقىيەت- لىك، ئۇتۇقلۇق، نەتىجىلىك:

مۇۋەپپەقىيەت — Başarılı deneme — لىك تەجرىبە.

başarılmak. غەلىبىلىك بولماق، مۇۋەپ- پەقىيەتكە ئېرىشمەك، نەتىجىلىك بولماق، ئۇتۇقلۇق بولماق:

بۇ ئىش نەتى- Bu iş başarıldı — جىلىك بولدى.

başarısız. s. غەلىبىسىز، نەتىجىسىز، مۇۋەپپەقىيەتسىز.

başarmak. ① مۇۋەپپەقىيەت بولماق. ② زور بىر ئىشنى بېجىرمەك. ③ نەتىجە قازانماق، ئۈنۈم ئالماق، غەلىبە قىلماق.

başat. s. ھەممە ئىشتا ئۈستۈن كەلگەن.

① başatlık, -ğı. is. ئۈستۈنلۈك. ② ئۆز- ئۆزىگە خوجا، مۇستەقىللىق.

baş . bakân. is. باش مىنىستىر، زۇڭلى.

① baş . bakanlık, -ğı. is. باش مىنىستىرلىك، دۆلەتخانا، دۆلەت سوۋېتى، گۇۋۇيەن. ② باش مىنىستىرنىڭ ئىدارىسى:

«Çin başbakanlığı pekindeki çanan

cāddesinde bulum

جۇڭگونىڭ دۆلەت سۈۋىتى — maktadır —
بېيجىڭدىكى چاڭئەن كوچىسىدا.

baş · bakman. is. باش تەپتىش.

baş · buğ. is. باش قوماندان.

başçı. is. ① ئىشچىلار باشلىقى ② كاللا پاقالچاق ساتقۇچى.

baş · gedikli. is. ھەربىي قىسىملاردا ئون بېشى، بەنجاڭ.

baş · göz etmek. ياتلىق قىلماق، تۇرمۇشقا چىقارماق.

baş · boş. s. ئەركىن، ھۇر، بېقىندى بولمىغان.

baş · bozuk, — ğu. is. ① ئەسكەر بولمىغان. ② ئىنتىزامسىز.

baş · kabak. s. چىچى چۈشۈپ كەت. كەن ياكى پۈتۈنلەي چۈشۈرۈلگەن تاقىر باش.

başka. s. ① باشقا، ئۆزگە. ② ئوخ. شىمايدىغان. ③ ئايرىمچە:

باشقا — 1. Başka bir yere gittik —
بىر يەرگە كەتتۇق.

ئۇ باشقا — 2. O, başka adamdır —
ئادەم.

3. Paradan başka malı da var —
پۇلىدىن باشقا مېلىمۇ بار.

başkaca. z. باشقىچە.

başkalaşım, başkalaşma. is. مەتا-
مورفوزا، باشقىلاشما، باشقىلىنىش،
ئۆزگىرىش (راۋاجلىنىپ يېڭى شەكىل
ئېلىش):

«Böcekler hayatını tamamlayınca-
ya kadar türlü başkalaşmalar
geçirirler — (ھاشارلار) —
ياشاش جەريانىدا تۈرلۈك باشقىلىنىش

(ئۆزگىرىشلەر) نى بېشىدىن ئۆتكۈزىدۇ.»

başkalaşmak. ① ئۆزگىرىش ياسىماق،
باشقىلاشماق، ئەھۋالنى ئۆزگەرتىمەك.

② شەكىلنى ئۆزگەرتىمەك. ③ ئۆزگەرمەك:

«Bu haberi duyunca başkalaştı —
بۇ خەۋەرنى ئاڭلاش بىلەن ئۆزگەردى.»

başkalık, — ğı. is. ① ئۆزگىرلىك،
باشقىلىق. ② پەرقلىق، ئوخشىماسلىق،
ئۆزگىرەرلىك:

«Sende bir başkalık görüyorum —
سېنىڭدە بىر ئۆزگىرىش بولغانلىقىنى
كۆرۈۋاتىمەن.»

başkan. is. رەئىس، جۇشى، باشلىق:

پارتىيە رەئىسى. — 1. parti başkanı

جۇمھۇر رەئىسى. — 2. Cümhuriyet başkanı

تەشكىلات — 3. Örgüt başkanı
باشلىقى.

başkanlık, — ğı. is. ① رەھبەرلىك،
رەھبەرلىك گۇرۇھى. ② رەئىسلىك،
جۇشلىق.

baş · katip, — bi. is. باش كاتىپ.

baş · kent, — ti is. پايتەخت،
مەركەز:

«Çinin başkenti — pekin —
جۇڭگونىڭ پايتەختى بېيجىڭ.»

baş · komutan. is. باش قوماندان:

«Çu-de Çin halk kurtuluş ordusu-
nun baş komutanıydı —
جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ باش
قوماندانى ئىدى.»

baş · konsolos. is. باش ئەلچى
(كونسۇل):

«Çinin İstanbul baş konsolosu —
جۇڭگونىڭ ئىستانبۇلدىكى باش كونسۇلى.»

baş · lâhana. is. ⇒ lâpana.

başlamak. ① باشلىماق ② كىرىشمەك.

③ قۇرۇلماق، تۈزىتىلماق. ④ كۆرۈنمەك:

«1. kitabı okumaya başladım —
كىتابنى ئوقۇشقا باشلىدىم.

2. Ahmetle aramızda sıkı bir
dostluk başladı — ئەخمەت

بىلەن ئوتتۇرىمىزدا يېقىن بىر دوستلۇق
قۇرۇلدى.

3. Tepeyi aşınca yem - yeşil bir
ova başladı — دۆڭدىن ئاشقاندىن

كېيىن يايپېشىل يايلاق كۆرۈندى.

① باشلانغۇچ، - cı. is. başlangıç,

مۇقەددىمە. ② باشلىنىش، كىرىش.

① باشلانماق. ② باش başlanmak.

ئالماق، باش چىقارماق:

«Misir başlandı — كۆممىقوناق

باش ئالدى.

başlatmak. باشلاتماق:

«Oyuna başlatın da gürültü kesil sin—

ئويۇننى باشلىتىڭا، غەۋغا توختىسۇن.

başlayıcı. is. s. بىر نەرسىنى يېڭىدىن

ئۆگىنىشكە باشلىغان (بىرى).

başlayış. is. كىرىش:

«Okula başlayış erken oldu —

ئوقۇشقا كىرىش بالدۇر بولدى.

başlı. s. ① قالپاقلىق. ② مەغرۇر.

③ يۇمىلاق، دومىلاق. ④ مۇھىم:

«Başlı çivi «قالپاقلىق مىخ.

başlı . başına. z يالغۇز بېشىغا،

ئۆز ئالدىغا.

başlıca. z. ئەڭ مۇھىم، زۆرۈرى،

كېرەكلىك، ئاساسلىق.

başlık, - ğı. is ① باش. ② باش

كىمىم. ③ يامغۇردىن ئۆزىنى قوغداش

ئۈچۈن كىيىۋالدىغان بۆك. ④ ماۋزۇ،

سەرلەۋھە. ⑤ سەركە (يول باشلىغۇچى).

⑥ سۈت ھەققى. ⑦ قەدىمكى ئۇرۇشلاردا

باشقا كىيىدىغان تۆمۈر بۆك. ⑧ توپلار.

دا قىز تەرەپكە بېرىلىدىغان سۈت ھەققى:

«Kahrolsun emperyalizm başlıklı

yazı — يوقالسۇن جاھانگىرلىك دېگەن

سەرلەۋھەدىكى ماقالە.

başlıklı. s. ① مەۋزۇلۇق، سەرلەۋھە.

لىك. ② بېشىغا كىيگەن، بېشىغا يۆگىگەن:

تۆمۈر — «Demir başlıklı geldi

بۆكلۈك (قالپاقلىق) كەلدى.

başlıksız. s. بۆكسىز، بېشىغا نەرسە

كىيىمگەن، بېشى ئوچۇق.

başmak, - ğı. is. بىر خىل يۇمشاق

ئاياغ كىيىمى.

başmakçı. is. ① ئاياغ كىيىمى

تىكىدىغان ۋە ساتىدىغان ئادەم. ② مەس

چىتىلەردە ئاياغ كىيىمىلەرگە قارىغۇچى

ئادەم.

baş . mal. is. سەرمايە، كاپىتال.

başman. is. s. ① مۆتىبەر ئادەم. ②

ئەڭ يۇقىرى باشلىق.

baş . muharrır. is. ar. باش

مۇھەررىر، باش تەھرىر.

baş . müfettiş. is. ar. باش

مۇپەتتىش.

baş . oda. is. مېھمانخانا.

baş . oyuncu. is. باش رول

ئالغۇچى:

«Garip - Senem filiminde baş oyun-

cu Meryemle Dursundur — غېرىپ

سەنەم كىمىزىدا باش رول ئالغۇچىلار

مەريەم بىلەن تۇرسۇندۇر.

baş . öğretmen. is. باش مۇئەللىم،

سېنىپ مۇئەللىم، سېنىپ مەسئۇلى.
baş . örtü. is. پەرەنجە، ياغلىق.
baş . parmak. is. بارماق قول.
baş . sağ. is. تەسەللى، تەزىيە.
baş . savcı. is. باش پروكورور، مۇپەتتىش؛
 «Çin baş savcısı — جۇڭگو باش پروكورورى»
baş . sayfa. is. بىرىنچى بەت؛
 «Bu yazı gazetenin-baş sayfasında
 yer alıyor — بۇ ماقالە گېزىتىنىڭ
 بىرىنچى بېتىدىن ئورۇن ئېلىپتۇ.»
başsız. s. ① باشلىقسىز، باشلىقى
 بولمىغان. ② قالپاقسىز؛
 «Başsız çivi — قالپاقسىز مىخ»
başsızlık, - ğı. is. s. ① ئانار-
 خىستىلىك. ② باشباشتاقلۇق، باشلىقى
 بولماسلىق.
baş . şehir. is. ⇒ Başkent.
baştan. z. ① باشتىن. ② يېڭىدىن،
 يەنە بىر قېتىم، يېڭىباشتىن؛
 «Meseleyi daha baştan anlatayım —
 مەسىلىنى يانا باشتىن چۈشەندۈرەي.»
baştan . kara. is. ① پېتىپ كېتىش،
 چۆكۈپ كېتىش، يوق بولۇش. ② مەست
 بولۇش.
baş . tercüman. is. تەرجىمانلار
 باشلىقى.
baş . ucu. is. ① باش تەرەپ.
 ② يېقىن (يېقىن ئادەم).
baş . ülke. is. مۇستەملىكىچى دۆلەت،
 باش دۆلەت: «Vaktiyle Hindistanın

baş ülkesi büyük Britanyaydı —
 ئۆز ۋاقتىدا ھىندىستان ئۇلۇغ بىرىتانىيى-
 گە قاراشلىق ئىدى.»
baş . vakâlet, - ti. is. باش
 مىنىستىرلىك، دۆلەت سوۋبىتى، دۆلەت
 كېڭىشى.
baş . vurmak. ① مۇراجىئەت قىلماق،
 ئىلتىماس قىلماق. ② كىرىشمەك؛
 «Halkın yaşamını iyileştirmeye
 başvurmak — خەلقنىڭ تۇرمۇشىنى
 ياخشىلاشقا كىرىشمەك.»
baş . yaver. is. far. فۇگۈەنچاڭ.
baş . yazar. is. باش مۇھەررىر،
 باش تەھرىر.
baş . yazı. is. باش ماقالە.
baş . yazman. is. باش كاتىپ؛
 قۇرۇل — «Kongrenin başyazmanı»
 تاپنىڭ باش كاتىپى.
bataet, - ti. is. ar. ئاستىلىق، ئېغىرلىق؛
 «Bataet göstermek — ئېغىرلىق قىلماق»
batakı, - ğı. s. is. ① پاتقاق، لاي.
 ② پاتقاقلىق. ③ ئۈمىدسىز. پايدا
 بەرمەيدىغان، ياخشىلىق كەلمەيدىغان؛
 «Batağa saplanmak — پاتقاققا
 پاتماق»
Batak şirket — ئۈمىدسىز
 شىركەت.
batak², - ğı. is. ھىندۇنېزىيە تىل
 گۇرۇپپىسىغا ئائىت تىل.
batakçı. s. ① ئالغان قەرزنى تۆلىيەك
 مەيدىغان. ② بەتخەج، ئىسراپخور.
batak . hane. is. far. ① ئادەم
 بىلەن تىزغان ۋە خاراپ بولغان يەر.
 ② ئىش ئاقمايدىغان يەر.

باتاقلىق. **bataklik, - ğı. is.**

توغان. **batardo. is. fr**

① باتارىيە (ھەربىيە **batarya. is.**

توپچى قىسىملارنىڭ كىچىك بىرلىكى).

② ئېلېكتر توكى يېرىدىغان بىرنەچچە

ئېلېمېنتلارنىڭ بىرىكمىسى. ③ ھەربىيە

بىر لىەن (روتا):

«Batarya komutanı — روتا كوماندىرى»

ياۋروپا، غەرب مەملىكەتلىرى: **Batı. is.**

«غەرب ئاخباراتى. — Batı basını»

كۈنپېتىش تەرەپ، غەرب: **batı. is.**

«غەرب شامىلى. — Batı rüzgarı»

① غەربلىشىش، **batıcılık, - ğı. is.**

غەربپەرەسلىك. ② ئىلگىرى چارروسىيەدە

ھۆكۈم سۈرگەن ئىسلاھاتچى بىر ئېقىم.

پېتىپ كەتكەن، چۆكۈپ **batık. s.**

كەتكەن، غەرق بولغان:

غەرق بولغان **«Batık gemi —**

كېمە».

توغرا ۋە ھەق بولمىغان، **batıl. s. ar.**

ئاساسسىز، قۇرۇق:

«قۇرۇق ئېتىقاد. — Batıl itikat»

قۇرۇق نەرسىگە ئىشەن **bâtılçı. is.**

گۇچى، قۇرۇق خىياللارنى تارقاتقۇچى.

① قورساق، **batın, - tını. s. ar.**

قېرىن. ② نەسىل.

سىر، مەخپىيەتلىك. **bâtın. is. ar.**

باتىنىيە مەزھىپىدىكى **bâtınıî. s. ar.**

ئادەم.

باتىنىيە (قۇرئاندىكى **bâtınıye. is. ar**

ئىبارىلەرگە مەنسەپ قاراپ ئەمەس،

ئوخشىتىش يولى بىلەن بىرمۇنچە مەنىلەر.

نى بېرىپ، دىنىي ھۆكۈملەرنى باشقا

بىر تۈرلۈك چۈشەندۈرىدىغان مەزھەپ).

باتۇر، پالۋان، قەھرىمان. **batır. s.**

غەرق قىلىنماق، چۆكۈرۈلمەك: **batırılmak.**

«Gemi denize batırıldı —

كېمە دېڭىزگە غەرق قىلىندى.»

باتۇرماق، چۆكۈرمەك: **batırmak.**

كېمىنى «Gemiye batırmak —

چۆكتۈرۈۋەتمەك.»

ئاستا، ئېغىر بېسىق، **batı. s. ar.**

سالماق، سالماقلىق.

باتىمېتر (دېڭىز — **batimetri. is. fr**

نىڭ چوڭقۇرلۇقىنى ئۆلچەش ئىشى).

قەرزنى تۆلىمەسلىك. **batkı. is.**

① كەمبەغەللەشكەن. **batkın. s.**

② قەرزگە بوغۇلغان. ③ چوڭقۇر،

تېرەن.

① كەمبەغەل. **batkınlık, - ğı. is.**

لىك، ۋەيرانلىق. ② چوڭقۇرلۇق،

تېرەنلىك.

① پېتىش، چۆكۈش، **batma. is**

غەرق بولۇش. ② يىرىق بولۇش، مۇنقەرز

بولۇش.

① چۆكمەك، غەرق بولماق. **batmak.**

② پېتىپ كەتمەك، ئولتۇرماق. ③ ساند

چىلماق. ④ رەنجىمەك، قاتتىق تەگمەك.

⑤ بوغۇلماق:

قېيىق چۆكۈپ **«1. Kayık battı —**

كەتتى.

كۈن ئولتۇردى. **2. Güneş battı —**

يىڭنە سانجىلدى. **3. İğne battı —**

— **4. Onun her sözü bana batır —**

ئۇنىڭ ھەربىر سۆزى ماڭا قاتتىق

تېگىدۇ.

«قەرزگە بوغۇلدۇم. **5. Borca battım —**

batman. is. پاتمان (قەدىمكى زامان ئېغىرلىق ئۆلچىمى).

battal. s. ar. ① ئىشقا يارىماس. كېرەكسىز، كارغا كەلمەس. ② ھەددىدىن ئارتۇق چوڭ، بەك چوڭ.

battaniye. is. ar. يۇڭ ئەدىيال: «Sizcangın battaniyesi güzel — شىنجاڭنىڭ يۇڭ ئەدىيىلى ياخشى».

batur. s. → Bahadır

bav. is. ھايۋاننى (ئىت، قارچۇغا قاتارلىقلارنى) ئوۋغا ئۆگەتمەك.

bavcı. is. ھايۋاننى ئوۋغا ئۆگەتكۈچى.

bavlı. s. is. ① ئوۋغا ئۆگىتىلگەن (ھايۋان). ② ئىتلارنى ئوۋغا ئۆگىتىش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان نەرسىلەر.

bavlımak. ئوۋغا ئۆگەتمەك.

bavul. is. چامادان (سەپەردىكى).

bavulcu. is. چامادان ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.

bay. is. s. ① ئەر ئىسىمنىڭ ئالدىغا قويۇلىدىغان ھۆرمەت سۆزى. ② ئەرنىڭ ئىسمى ئورنىدا قويۇلىنىدۇ، «بىراۋ» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. ③ باي ئادەم: مۆمىن ئەپەندى. 1. «Bay Mümin — بىرى 2. Bir bay sizi arıyor — سىزنى ئىزدەۋاتىدۇ».

bayağı. s. ① ئادەتتىكىدەك، نورمال. ② سۈپىتى تۆۋەن، سۈپەتسىز. ③ خېلى: «1. Bayağı bir yürüyüşle insan saatte beşkilometre yol alabilir — ئادەتتىكى مېڭىش بىلەن بىر سائەتتە بەش كىلومېتر يول يۈرگىلى بولىدۇ. 2. Bu mal pek bayağı — سۈپىتى تۆۋەن مال. 3. bayağı yorulдум — خېلىلا

ھاردىم».

bayan. s. خانىم، خېنىم: «Bayan Ayşe — ئايشە خانىم».

bayat, - tı. s. ① كونا. ② ۋاقتى ئۆتكەن: كونا كۆكتات. «Bayat sebze — ۋاقتى ئۆتكەن مودا، كونا پىچىم».

bayatlamak. كونىرىماق، ئەسكىرىمەك. ۋاقتى ئۆتمەك.

bayatlatmak. كونىراتماق، ئەسكىرەتمەك.

baygın. s. ① بېھۇش. ② تەبەسسۇم. ③ كۆڭۈل بەرمەك. ④ خۇش خۇي: 1. Bu kadını baygın halde hastaneye taşıdılar — بۇ ئايالنى بېھۇش ھالەتتە دوختۇرخانىغا ئېلىپ باردى. 2. Baygın bakış — تەبەسسۇم بىلەن قاراش. 3. Baygın koku esiyor — خۇش خۇي پۇراق كېلىۋاتىدۇ».

baygınlaşmak. ① بېھۇش بولماق. ② (كۆزلىرى) خۇمارلاشماق، سۈزۈلمەك.

baygınlık, - ğı. is. ① بېھۇشلۇق. ② ھارغىنلىق، ماغدورسىزلىق.

baygıntı. is. ① بېھۇشلۇق. ② يىپەك قۇرۇتىنىڭ غوزلىيالىماسلىقى.

bayınmak. ① ھۇشىدىن كەتمەك، ئايلىنىپ كەتمەك. ② ھەيران قالماق، خۇشلانماق. ③ سولاشماق. ④ تۆلىمەك، بەرمەك: 1. Adam sıcaktan bayındı — ئادەم ئىسسىقتىن ئايلىنىپ كەتتى. 2. Bu atın yürüyüşüne bayınıyorum — بۇ ئاتنىڭ يورغىسىغا ھەيران قالسىمەن.

3. Bu çiçek bayınmışdır — بۇ گۈل سولشىپ قاپتۇ.
4. On lirayı bayındım — ئون لىرا تۆلىدىم.
- bayındır. s. ئاۋات، باياشات، پاراۋان، مەمۇر؛
- «Sincang bayındır bir memle-kettir — شىنجاڭ باياشات يۇرتتۇر.
- bayındırlık, - ғы. is. ئاۋاتلىق، باياشاتلىق، پاراۋانلىق؛
- «Bayındırlık bakanlığı — لىق مىنىستىرلىقى.
- bayır. is. ① تاغ باغرى، تاغ ئېتىكى. ② پاكار دۆڭ.
- bayırmak. باي بولماق، قۇدرەتلىك بولماق؛
- «Ülkemiz bayırdı — مەملىكىتىمىز باي ۋە قۇدرەتلىك بولدى.
- bâyi, - i. is. ar. سېتىقچى؛
- «Tutur bâyii — تاماكا ساتقۇچى.
- bay . kuş. is. بايقۇش (مۈشۈك ياپىلاق).
- bayrak. is. ① بايراق، ئەلەم. ② يولباشچى، رەھبەر. ③ سىمۋول، بەلگە. ④ ئەھمىيەتلىك؛
- «Kızıl bayrak dergisi — «قىزىل بايراق. ژورنىلى.
- bayraklı. s. بايراقلىق، بايرىقى بولغان.
- bayraktar. is. far. بايراقدار.
- bayram. is. بايرام، ھېيت؛
- «Gençlik bayramı — ياشلار بايرىمى.
- Sincangda kurban bayramı iyi — شىنجاڭدا قۇربان ھېيت

- ئوبدان ئۆتتى.»
- bayramlaşmak. بىر - بىرىنىڭ بايرىمىنى مۇبارەكلەشمەك. ھېيتلاشماق.
- bayramlık. s. ① بايراملىق، ھېيتلىق. ② بايراملىق ۋە ھېيتلىق ھەدىيە (پۇل). ③ بايرام ۋە ھېيتتا كېيىدىغان كىيىم؛
- «Bayramlık elbise — بايراملىق كىيىم، ھېيتلىق كىيىم.
- bayrı. s. قەدىمدىن بار بولغان.
- baysal. s. راھەت، تېپىتىنچ.
- bay. sungur. is. قارچۇغلار ئائىلىسىدىكى بىرخىل يىرتقۇچ قۇش.
- baytar. is. ar. مال دوختۇرى.
- baytarlık, - ғы. is. مال دوختۇرلۇق.
- baz. s. يات، ئەھلى ئەمەس؛
- «Ben bu işin bazıyım — مەن بۇ ئىشنىڭ ئەھلى ئەمەس.
- bazan. z. بەزەن، ئاندا - ساندا.
- bazı, s. ar. ① بەزى، بىر قىسىم. ② بەزىدە. ③ بىرئاز؛
- «O adamdan bazıları — ئۇ ئادەملەر دىن بەزىلىرى.»
- baziçe. is. far. ئويۇنچۇق.
- bazmak. جاسارەت كۆرسەتمەك، باتۇرلۇق قىلماق.
- be. is. تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ ئىككىنچى ھەرپىنىڭ ئاتىلىشى ۋە ئوقۇلۇشى.
- bebe. is. بوۋاق.
- bebecik, - ғы. is. ① بوۋاق، يېڭى تۇغۇلغان بالا. ② بوۋاقلارغا خاس قىلىق.
- bebek, - gi. is. ② بالىلار ئويۇنچۇقى، ئويۇنچۇق، قونچاق؛
- «Kırmızı bir bebek aldım —

قىزىل بىر قونچاق ئالدىم.»
becerik, - ği. is. بېجىرىش،
 ماھارەت، ئۇستىلىق، ھۈنەر.
becerikli. s. قولىدىن ئىش كېلىدۇ.
 خان، ماھىر، ئۇستا، ئۆز.
beceriksiz. s. قولىدىن ئىش كەل-
 مەيدىغان، بىر ئىشنىڭ ئەھلى بولمىغان.
becermek. ① بىر ئىشنى باشقا
 چىقارماق، بېجىرمەك. ② يوقاتماق.
 ③ بۇزماق، كىر قىلماق. ④ ئەسكى ئىش
 قىلماق، يامانلىق قىلماق. ⑤ ئۆلتۈرمەك.
 ⑥ باسقۇنچىلىق قىلماق. ⑦ توغرا
 تەلەپپۇز قىلماق:
 1. Çocuklar bu işi becerdiler —
 بالىلار بۇ ئىشنى باشقا چىقاردى.
 2. Çocuklar elbisesini becer-
 diler — بالىلار كىيىملىرىنى
 كىر قىلدى.
 3. Aman onun adını iyi beceremiyorum —
 ئاللا! بۇنىڭ ئىسمىنى ئەجەب
 توغرا دېيەلمەيمەن.
becit. s. مۇھىم، ئۈنۈملۈك، كېرەكلىك،
 زۆرۈرىي.
bed. s. far. ① ئەسكى، يامان،
 سەت، كار كەلمەس. ② ئەسكىلىك.
bed · etmek. باشلىماق.
bedaat, - ti. is. ar. گۈزەللىك.
 ① ئاشكا- **bedahet, - ti.** is. ar.
 رىلىق، دەلىل ئىسپاتقا موھتاج بولماس-
 لىق. ② تۇيۇقسىز ۋە ھازىرقىسىز سۆز
 قىلماق.
 ① باكار، بەدەلسىز، **bedeva.** s. far.
 بۇلسىز، ھەقسىز.
 بىزدە — **Bizde üzüm bedevadır**
 ئۈزۈم بىكارغا كېلىدۇ.

② ئوڭايلا قولغا كېلىدىغان، ئەرزان.
bedevacı. s. is. تەييار تاپ.
bed · baht s. far. بەختى قارا،
 بەختسىز، تەلەپسىز، شور پېشانە:
 «**Bedbaht adam** بەختسىز ئادەم.
bed bahtlık, - ğı is. بەختى قارىلىق.
bedbin. s. far. بەختسىزلىك، تەلەپ-
 سىزلىك.
bedbinlik, - ği. is. far. ئۈمىدسىز-
 لىك.
bedçehre s. far. سەت چىراي.
bed · dua is. far. بەددۇئا، يامان-
 لىق تىلەش.
 ① بەدەل. ② ئەس- **bedel.** is. ar.
 كەرلىك مەجبۇرىيىتى ئۆتمەسلىك ياكى
 ئەسكەرلىك ۋاقتىنى قىسقارتىش مەقسىتى-
 دە دۆلەتكە تۆلەيدىغان پۇل. ③ باشقى-
 لارنىڭ نامىغا ۋە باشقىلارنىڭ پۇلى-
 بىلەن ھەجگە باردىغان كىشى:
 «**İşçi sendika bedeli** —
 ئويۇشما ئەزالىق بەدىلى.»
bedelci. is. بەدەل تۆلىگىنى ئۈچۈن
 قىسقا مۇددەت ئەسكەرلىك قىلغان ئادەم.
 ① بەدەل تۆلىگەن. ② ئەس- **bedelli.** s.
 كەرلىك مەجبۇرىيىتى ئۈچۈن پۇل تۆلىگەن.
bedelsiz. s. بەدەلسىز، بەدىلى بول-
 مىغان.
 ① بەدەن، تەن، گەۋ- **beden.** is. ar.
 دە، ۋۇجۇد. ② قەلئە، قورغاننىڭ تېمى.
 ③ كىيىمنىڭ يەڭگىدىن باشقا قىسمى.
 ④ جانلىق مەخلۇقاتنىڭ ماددىي قىسمى.
 بەدەن بىلەن مۇناس- **bedeni.** s. ar.
 سۈپەتلىك:
 «**Bedeni ceza** —
 ① چۆلدە ياشايدىغان، **bedevi.** is. ar.

قىلغان ئىشىڭنى ياقتۇردۇڭمۇ؟

Tuttuğun yolu beğenmiyorum —

تۇتقان يولۇڭنى ياخشى كۆرمەيمەن.

① قىزىقماسلىق، ھە. beğenmemek.

② گۇمانلانماق، شەك

كەلتۈرمەك، شۈبھىلەنمەك. ③ كۆزگە ئىل

ماسلىق، ئۆزىنى چوڭ تۇتماق، كەمسىتمەك:

«Zenginleştikçe artık herkesi

beğenmez oldu —

باي بولغانسېرى

ھەممىلا كىشىنى كۆزگە ئىلمايدىغان بو-

لۇپ قالدى.

① گۈزەللىك، behçet, - ti. is. ar.

يېقىملىق، سۆيۈملۈك. ② خۇش چىراي.

③ ئەرەنچە ئات.

قانداق قى. behemehal, - li. z. far.

لىپ بولمىسۇن، نېمە بولسا بولسۇن،

زادى، چوقۇم، جەزمەن، مۇتلەق، قەتئىي:

«Başladığım işi behemehal biti -

receğim —

باشلىغان ئىشىمنى

قانداق قىلىپ بولمىسۇن تۈگىتىمەن.

beher. s. far. ھەربىر.

be . hey. ünl. ھەي، ۋاي:

«Behey adam —

ھەي ئادەم.

behimî. s. ar. ھايۋانچە:

«Behimî arzulara kapılmak, insan -

lığa lekedir —

ھايۋانچە ئارزۇ -

لارغا بېرىلىش ئىنسانلار ئۈچۈن بىر

داغدۇر.

① كۈلگەك، چاقچاقچى، behlûl. s. ar.

كۈلدۈرگۈچى، قىزىقچى. ② ياخشىلىقنى

سۆيگۈچى.

① گۈزەللىك، behiye. s. is .far.

گۈزەل. ② ئايالچە ئات.

① پاي، ھەسسە. behre. is. far.

② نېسىپ، قىسمەت، تەقدىر.

مەدەنىي بولمىغان كۆچمەنلەر.

② بەدۋىي (ئابۇلئابباس سەيىد ئەخمەد

ئۇل بەدەۋىيىنىڭ قۇرغان تەرىقاتى). ③

ئىتتىك يۈگۈرىدىغان. ④ چۆل بىلەن

مۇناسىۋەتلىك.

bed . hah. s. far. يامان نىيەت،

باشقىلار ئۈچۈن يامانلىق قىلىدىغان.

bed . huy. s. far. بەتخۇي، مەجەزى

يامان، خۇيى يامان.

① تەڭداشسىز، bedi¹, - i. s. ar.

ئەمسالىسىز، مىسلى كۆرۈلمىگەن. ② گۈ-

زەل، چىرايلىق، كۆركەم.

bedi², - i. is. ar. سۆزنىڭ پاسا -

ھەتلىكى.

① ھازىرلىقسىز، ئوي. bedihe. is. ar.

لانماستىن سۆزلەنگەن گۈزەل سۆز.

② ھازىر جاۋاب.

bedihe. is. ar. ئايان، ئويۇنچۇق،

مەلۇملۇق.

① بەدىئىي. ② گۈ. bedii. s. is. ar.

زەللىك. ③ ئەرەنچە ئات.

bediiyat, - ti. is. ar. گۈزەللىك، گۈ-

زەل ئەسەر، گۈزەل سەنئەتلەر.

bedir, - dri. is. ar. تىرلۇنئاي،

ئاينىڭ ئون تۆتى.

dedirleşmek. سەتلەشمەك.

bed . nam. s. far. بەدنام، ئەسكى،

يامان (نام ئالغان).

beğendirmek. قىزىقتۇرماق، ھەۋەس

لەندۈرمەك.

① زەۋقە، ئىستەك. ② ھە. beğeni. is.

ۋەس، رىغبەت.

① قىزىقماق، ھەۋەسلىنمەك. beğenmek.

② ياخشى كۆرمەك:

«Beğendinmi yaptığın işi

behresiz. s. پاي ۋە نەسىبى بولمىغان.

beis, - e-si is. ar. ① تەسۋىقۇن، ئۈنۈمسىزلىك. ② زىيان، زەرەر.

③ قورقۇنچ.

bekâr. is. s. ar. ① بويىتاق، تۇل، تۈرمۈشلۈك بولمىغان. ② بالا - چاقى.

سەدىن ئايرىم ياشىغان ئەر. ③ تەتىل ۋاقتىدا ئۆيگە قايتىمىغان ئوقۇغۇچى.

① قىز، قىزلىق. bekâret, - ti. is. ar.

② قول تەگمىگەنلىك، يېگىلىق.

bekârlık, - ğı. is. ar. بويىتاقلىق، يال.

خۇزلۇق (تۇرمۇشتا).

bekçi. is. كۆزەتچى، پاشاپ.

«Mahalle bekçisi — مەھەللە

كۆزەتچىسى.»

bekinmek. ئۆز پەكرىدە چەك تۇرماق.

① beklemek. كۈتمەك، ساقلىماق.

② قوغدىماق، ئاسرىماق. ③ ئۈمىد قىل

ماق، كۈتمەك. ④ تاسەۋۋۇت قىلماق:

«1. Sizi çoktan bekledim — سىزنى

خېلىدىن بېرى ساقلىدىم.

2. Ormanı beklemek — ئورماننى

ئاسرىماق.

3. Sizden bunu beklemazdim —

سىزدىن بۇنى كۈتكەن ئەمەس ئىدىم.

4. Biraz bekle — «بىرئاز تاقەت قىل

كۈتۈلمەك، ساقلىماق: beklenmek.

«Sizden iyilik beklenmektedir —

سىزدىن ياخشىلىق كۈتۈلۈۋاتىدۇ.»

bekleşmek. كۈتۈشمەك، ساقلاشماق.

bekletmek. ساقلاتماق، كۈتۈرمەك:

«Sizi çok beklettım — سىزنى

كۆپ ساقلىتىپ قويىدۇم.»

① bekri. s. ar. ھاراقكەش. ② مەست.

① bekrilik, - ğı. is. مەستلىك.

② ھاراقكەشلىك.

bektaş. is. بەكتاشى (ھاجى بەگ).

تاش ۋەلىنىڭ تەرىقاتىغا باغلانغان

بىرى.

bel¹. is. ئىشارەت، بەلگە.

bel². is. كىچىك تۆمۈر گۈرچەك.

① bel³. is. بەل. ② تاغنىڭ بېلى.

③ كېمە ۋە پاراخوتنىڭ ئوتتۇرا قىسمى.

④ مەنى، ئىسپىرما:

«Beli ince — بېلى ئىنچىكە.

belâ. is. ar. بالا - قازا، پالاکەت،

دەرد - ئەلەم:

«Şü belâdan kurtulursam kurban

شۇ بالا قازادىن — kesecektim

قۇتۇلسام نەزىر قىلاتتىم.»

① belâgat, - ti. is. ar. سۆز سەن.

ئىمتى، سۆز قابىلىيىتى. ② يېزىق سەنئەت

تى، يېزىقچىلىق ماھارىتى:

«Bu sözün belâgatına hayran

بۇ سۆزنىڭ سەنئەتىگە — oldum

ھەيران قالدىم.»

belâhat, - ti. is. ar. مۆڭلۈك، دۆت

لۈك، ساددىلىق.

① belâli. s. بالا (پالاکەت) كەلتۈرۈپ

دىغان. ② ھاردۇرىدىغان، بىئارام قىلىدىن

غان. ③ بۇزۇق خوتۇنلارنىڭ ئاشىنىسى.

belbebe. is. ئېمىزگە شىشىسى.

belce. is. ئىككى قاشنىڭ ئوتتۇرىسى.

belde. is. ar. شەھەر.

① beledi. s. ar. شەھەرگە ئائىت،

شەھەرگە خاس. ② يەرلىك بىر يەر.

گە خاس.

~ hastalık يەرلىك كېسەللىك.

~ Şarkı يەرلىك ناخشا

belediye. is. ar. شەھەرلىك ھۆ.

كۆمەت:

- «Pekin belediye başkanı — بېي — جىڭ شەھەر باشلىقى»
 ① بۆلىمەك (بۆشۈككە). **belemek.**
 ② مېلىماق. ③ ئارىلاشتۇرماق.
 بىكارغا كەلگەن: **beleş. s. ar.**
 «Beleş atın dişine bakılmaz — بىكارغا كەلگەن ئاتنىڭ چىشىغا قارماسلىق كېرەك»
 تەييار تاپ، بىكار **beleşçe. s.**
 تەلەت.
 ① ھۇججەت، ماتېرىيال. **belge. is.**
 ② ئىسپات قەغىزى:
 «Resmi belge — رەسمىي ھۇججەت»
 دەلىل كۆرسەتمەك، دەلىل **belgelemek.**
 كۆرسىتىپ ئىسپاتلىماق.
 ① دەلىل كۆرسىتىلمەك. **belgelenmek.**
 ② ئىسپاتلانماق.
 ھۇججەت سۈپىتىدە **belget. is.**
 بېرىلگەن قەغەز.
 ① بەلگە، ئالامەت، ئىشال. **belgi. is.**
 رەت. ② ۋېۋىسكا:
 بۇ — «Bu atın belgisi varmı ? — ئاتنىڭ بەلگىسى بارمۇ؟»
 ① بەلگىلىمەك، تەيىنلىمەك. **belgilemek.**
 ② ئاشكارا قىلماق، مەلۇم قىلماق، بىلدۈرمەك.
 ① بەلگىلىنمەك، تەيىن. **belgilenmek.**
 ② ئاشكارىلانماق، مەلۇم قىلىنماق، بىلدۈرۈلمەك.
 بەلگىلىك، بەلگىلىنمەك، **belgili. s.**
 تەيىنلەنگەن، مەلۇم قىلىنغان، ئاشكارىلانغان، مەلۇملۇق.
 ① ئوپىئوچۇق، ئاپئاش. **belgin. s.**
 ② ئايالچە ئات.
 ① بەلگىسىز. ② مۇج. **belgisiz. s.**

مەل، مۇقىم بولمىغان:

- «Birkaç söz, biraz tuz — birer belgisiz sıfattır — بىر قانچە ئېغىز — سۆز، بىر ئاز تۇز، — مانا بۇلار مۇجەل سۈپەتلەردۇر»
 تىلخەت، كاپالەت **belgit, - ti. is.**
 قەغىزى، ۋەسقى، دەلىل، پاكىت، ئىسپات.
 ئىسپاتلىماق. **belgitlemek.**
 ھەنە، شۇنداق، توغرا. **beli.**
 چاچ ئۆرۈمى. **belik, - gi. is.**
 ئۆزگۈپ ئارقىغا داچماق، **belinlemek.**
 چۆچۈمەك، تەمىرىمەك، ئالاق — جالاق بولماق، ھۇدۇقماق.
 چۆچۈتمەك، ئۆزگۈتمەك، **belinletmek.**
 تەمىرىمەك، ھۇدۇقتۇرماق.
 كۆزگە كۆرۈنىدىغان، **belirgin. s.**
 ئاشكارا، مەلۇم، ئايان.
 كۆرۈنمەس. **belirimsizlik, - gi. is.**
 لىك، مەخپىيەتلىك، ئاشكارا بولماسلىق.
 ① ئاشكارا قىلماق. ② تە. **belirlemek.**
 يېن قىلماق. ③ پىكىرىنى ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويماق. ④ ئومۇمىيلاشتۇرماق، يىغىنچاقلىماق.
 بەلگىلىك، مۇئەييەن: **belirli. s.**
 بەلگى. «Belirli günde gelirsiniz — لەنگەن كۈندە كېلەرسىز»
 ① ئاشكارا بولماق، كۆرۈن. **belirmek.**
 ② جىددىي تۇس ئالماق، بىر شەكىل ئالماق، شەكىللەنمەك. ③ نەتبە جە قازانماق، غەلبىلىك بولماق، غەلبىگە ئېرىشمەك:
 كېمە — 1. Gemi denizde belirdi — (پاراخوت) دېڭىزدا كۆرۈندى.
 2. Bu sorun üzerinde henüz belirmiş bir kanaat yok — بۇ

مەسىلە ھەققىدە تېخى رەسمىي بىر كۆز قاراش يوق.

3. Gözünüzün önünde belirme - sini istediğim en önemli nokta budur — كۆز ئالدىڭىزدا غەلبە بىلىك بولۇشنى ئويلىشىمنىڭ ئەڭ مۇھىم سەۋەبى شۇ ئىدى.

① belirsiz. s. بەلگىسىز، مۇقىم بولمىغان. ② مۇجمەل، غۇۋا. ③ نامەلۇم، ئوچۇق بولمىغان:

بەلگىسىز — 1. Belirsiz bir gün (مەلۇم بولمىغان) بىر كۈن.

مۇجمەل — 2. Belirsiz bir söz بىر سۆز.

3. Ne olduğu belirsizdir — نېمە بولغانلىقى ئوچۇق ئەمەس (نا-مەلۇم).

ئالامەت، بەلگە: belirti. is. — «Bu hastanın ne belirtisi var — بۇ كېسەلنىڭ نېمە ئالامىتى بار.»

ئالامەتلىك، بەلگىلىك. belirtili. s. بەلگىسىز، مەلۇمىسىز. belirtisiz. s. ئۆقتۈرۈش، بىلدۈرۈش، belirtme. is. مەلۇم قىلىش، ئوچۇقلاش.

بىلدۈرمەك، ئۆقتۈرماق، belirtmek. مەلۇم قىلماق.

ئاكسىئوم (ئىسپاتسىز قوبۇل belit. is. قىلىنىدىغان ھەقىقەت، ئۆز - ئۆزىدىن مەلۇم ۋە ھېچقانداق ئىسپاتقا موھتاج بولمىغان ھەقىقەت):

«İki kere sekiz onaltı, — bu ئىككى سەككىز ئون — bir belittir — ئالتە، بۇ بىر ھەقىقەتتۇر.»

① bel · kemiği. is. غول. ② بەل. ③ ئاساسىي قىسىم: ئومۇرتقىسى.

«Bu bölük ordumuzun bel kemiğidir — بۇ ليەن ئارمىيىمىزنىڭ ئاساسىي قىسمىدۇر.»

بەلكى، ئېھتىمال، مۇمكىن. belki. z. گۇمانلىق، شۈبھىلىك: belkili. s.

«Belkili sorun — ئەستە قالدۇرۇش bellek, — ği. is. كۈچى، خاتىرە.

① belleme. is. ئۆگىنىپ ئەسكە ئېلىپ ۋېلىش، ئۆزلەشتۈرۈۋېلىش. ② توقۇم (ئېگەرنىڭ). ③ قىسقا يۇڭ چاپان. ④ تۈزلەنگەن يەر.

① bellemek. ئەسكە ئېلىۋالماق، ئۆزلەشتۈرمەك. ② پەرەز قىلماق، ھېسابلىماق:

دەرسنى — «Dersi belledi — ئۆزلەشتۈرۈۋالدى.

مەن — Ben onu bellemişim ئۇنى كەلدى دەپ ھېسابلاپتىمەن.»

گۈرچەك بىلەن يەر تۈزلى. bellemek. ھەك، تۈزلىمەك:

«Tarla bellemek. يەر تۈزلىمەك.

① bellemek. گۈرچەك بىلەن تۈز - لەنمەك. ② بىلىنمەك، تونۇلماق. ③ ئۆگىنىلمەك.

ئىلمىي ژۇرنال. belleten. is. ئۆگىنىش، ئەستە ساق. belleyiş. is. لاش.

① مەلۇم. ② ئاشكارا، زاھىر. belli. s. ③ مۇھىم:

«Belli başlı sokak — مۇھىم كوچا.

① bellilik, — ği. is. مەلۇملىق، ئېنىقلىق، ئاشكارىلىق، مۇئەييەنلىك.

② ئىشارەت، بەلگە، ماركا.

تۇتۇق، مۇجمەل، غۇۋا. bellisiz. s.

bellisizlik, - gi. is. تۇتۇقلىق،
مۇجەللەك، غۇۋالىق.

bel . soğuluğu. is. سۆزىنەك.

belüce. s. چىرايلىق، گۈزەل.

belüm. is. ar. كىكرتەك، بوغاز.

bembeyaz. s. z. ئاپئاق.

bemol, - lü. si. fr. ① مۇزىكىدا

ئاھاڭنى يېرىم بوم قىلىپ كۆرسىتىدىغان

نوتا ئىشارىتى. ② شۇنداق بوملاشتۇرۇل-

غان ئاۋاز.

ben'. z. مەن:

«Benim kitabım — مېنىڭ كىتابىم.

ben'. is. مەڭ، خال:

«Yüzünde beni çok insan —

مېڭى كۆپ ئادەم.»

ben'. is. تۇزاققا قويۇلغان ۋە قاماققا

ئېلىنغان يەم (ھايۋان ئوۋلاشتا).

ben . benci . s. مەنەنچى، تەكەببۇر،

ماختانچاق:

«Bu benbenci bir adamdır —

ماختانچاق بىر ئادەم.»

benci. s. شەخسىيەتچى، ئۆزۈمچى.

bencil. s. ① شەخسىيەتچىل، ئۆزۈمچىل:

«Bencil adam tabandan kopar —

شەخسىيەتچى ئادەم ئاسمىدىن ئايرىلىدۇ.»

bencilleyin. z. ماڭا ئوخشاش، مەندەك.

① شەخسىيەتچىلىك، - gi. is.

ئۆزۈمچىلىك. ② ئىگىۋىتىش (ھەر ئىشتا

ئۆزىنى چۈشىنىدىغان):

«Bencilik komünist morala aykırı —

شەخسىيەتچىلىك كوممۇنىستىك

ئەخلاققا زىتتۇر» (خىلاپتۇر).

① بەلباغ، پوتا، باغ (نەرسە) bend. is.

باغلايدىغان. ② داما، توسما، توغان.

③ ماقالە، لەتىپە. ④ بىر شېئىرنى بار-

لىققا كەلتۈرىدىغان 2، 3، 4، 5، 6 مىس-

رالىق پارچىلاردىن ھەربىرى.

bende. is. far. قۇل، بەندە.

bendegân. is. far. قۇللار، بەندىلەر.

bendek, - gi. is. far. ئالتۇن ۋە كۈپ.

مۈشكە ئىشلەنگەن نەقىش.

bendeniz. is. بەندىڭىز، قۇلىڭىز.

كەمىڭىز (تەكەللۇپ سۆزلىرى).

① تىجارەت پورتى. bender. is. far.

bend . etmek. بەند قىلماق، ئۆزىگە

قاراتماق، رام قىلىۋالماق.

benek, - gi. is. مەڭ، سەپكۈن،

چىكىت، داغ. ② قىممەتلىك تاشلار

ئىچىدىكى چىكىتلەر.

① مەڭلىك، مېڭى بار. benekli. s.

② دېغى بار.

beneksiz. s. مەڭسىز، داغسىز.

bengi. s. مەڭگۈ، ئەبەدىي.

bengilemek. ئەبەدىيەشتۈرمەك، مەڭگۈ-

لەشتۈرمەك.

bengilik, - gi. is. ئەبەدىيەت، مەڭ-

گۈللۈك، ئەبەدىلىك.

beni . su. is. ئابى ھايات، ھايات

لىق سۈيى.

beni . adam. is. ar. ئادەم ئوغلى،

ئادەمىزات.

ben . içincilik, - gi. is. ئۆزۈمچىلىك،

شەخسىيەتچىلىك، ئىگىۋىتىش (ھەر ئىشنى

ھەر دائىم ئۆزى ئۈچۈن ئويلىنىدىغان).

benim. مېنىڭ:

«Benim durumum çok iyi —

ئەھۋالىم ناھايىتى ياخشى.»

① ئۆزلەشتۈرمەك، benimsemek.

ئىگىلىمەك. ② ئىگە بولماق. ③ قوبۇل

قىلماق:

ماركسىزمنى — Marksizmi benimsemek
ئۆزلەشتۈرمەك.

beniz, - nzi. is. مەڭىز:

«Benzi atmak. يۈزى ئاقىرىپ كەتمەك.

benli. s. ① مەڭلىك، بەدىنىدە مېڭى بار..

② سەن — پەن:

1. Benli kız — مەڭلىك قىز.

2. Ben onunla hiç bir zaman senli
benli konuşmadım — مەن ئۇنىڭ
بىلەن ھېچقاچان سەن — پەن دېيىشىپ
باقمىغان.

benlik, - ği. is. ① ئۆز ھال، مەنلىك.

② غۇرۇر، كىيىم:

«Bu davranış onun benliğine uy —
gundur — بۇ ھەرىكەت ئۇنىڭ ئۆز
ھالىغا ئۇيغۇندۇر.

Benlik sahibi bir adam — بۇ،

غۇرۇرى بار ئادەم.

benlikçi. is. ① شەخسىيەتچى، ئۆز

مەنپەئەتسىنى كۆزلەيدىغان. ② ئۆز
مەنپەئەتسىنى باشقىلارنىڭكىدىن يۇقىرى
قويىدىغان.

benl, - di. is. far. ① تۇغان، داما.

توسما. ② ماددا (كونا قانۇن كىتابلىرىدا).

③ زەنجىر. ④ ئارغامچا. ⑤ تۈگۈن، تۈگۈچ.

⑥ رەھىن ياكى ئەسىر. ⑦ بوغۇم.

⑧ تۇمار. ⑨ ماقالە.

benzemek. ① ئوخشاشماق، ئوخشاشماق،

ئوخشاپ كەتمەك. ② دەك، تەك. ③ ئەس
لەتمەك:

«Bu çocuk babasına benziyor —

بۇ بالا ئاتىسىغا ئوخشايدۇ.

Bu çocuk büyüklere ebenzer

بۇ بالا چوڭلاردەك ھە —

رىكەت قىلىدۇ.

benzer. s. ① ئوخشىشى. ② جۈپ،
خىل. تىپ:

«Bu kumaşın hiç benzerinibula —
madım بۇ رەختنىڭ ئوخشىشىنى
تاپالمىدىم.

«Onun bir benzeri hiç bulunamaz —
ئۇنىڭ خىلى (جۈپى) تېپىلمايدۇ.

benzerlik, - ği. is. ئوخشاشلىق:

«Bu iki resim arasında büyük bir
benzerlik var — بۇ ئىككى رەسىم
ئوتتۇرىسىدا چىق ئوخشاشلىق بار.

benzeşim. is. ① ئىستىلاستىكىدا ئوخشى.

② گرامماتىكىدا ئاسسىلاتسىيە.

benzet, - ti. is. تەتقىق، دوراش.

benzeti. is. ① ئوخشىتىش. ② تەقلىد.

~ yapmak ئوخشاتماق.

benzetilmek. ① ئوخشىتىلماق.

② ماسلاشتۇرۇلماق، ئۇيغۇنلاشتۇرۇلماق.

③ تەقلىد قىلىنماق.

benzetmek ① ئوخشاتماق. ② بەربات

قىلماق، يوق قىلماق، بۇزۇپ قويماق.

③ ئۇرماق:

«İki şeyi bir birine benzetmek —

ئىككى نەرسىنى بىر — بىرىگە ئوخشاتماق.

Çocuk oyuncağını benzetti —

بالا ئويۇنچۇقىنى بۇزۇپ قويدى.

benzin. is. بىنزىن.

benzol, - lü is. fr. بىنزول.

beraat, - tı. is. ar. → Beraet.

① باراۋەر، تەك،

بىرلىكتە. ② ھەمراھلىق.

beraberlik, - ği. is. تەڭلىك.

beraet, - ti. is. ar. - far. سوتنىڭ

ئاقلاش ھۆكۈمى.

~ etmek ئاقلانماق.

~ kazandırmak. ئاقلىماق.
 berat, -tı. is. ar. مۇكاپاتنامە،
 تەقدىرنامە؛
 «İstiklal madalyası berati — ئىستىقلال
 مېدال قەغىزى»
 berbar is. mim. بالسخانا (ئۆي ئۈستىگە
 سېلىنغان ئۆي).
 berbat, -tı. s. far. ① ئەسكى، ناچار.
 ② سەت. ③ بۇزۇق. ④ پەرىشان، سولغۇن.
 ⑤ خاراب، ۋەيرانە؛
 1. Bugün hava berbat — بۈگۈن —
 ھاۋا ناچار.
 2. Gözü berbat kadın — كۆزى سەت —
 ئايال.
 3. Berbat bir saat — بۇزۇق سائەت.
 4. Hastalıktan adamın yüzü berbat
 olmaş — كېسەلدىن بۇ ئادەمنىڭ
 يۈزى سولۇپ كېتىپتۇ.
 5. Ne berbat şehir bu — نېمىدېگەن —
 ۋەيرانە شەھەر بۇ.
 ① چاچ تاراش. ② ساتى —
 berber. is. it. راشخانا؛
 ساتىراشخانىغا — «Berbere gittim —
 باردىم»
 Berberi. is. s. بەر بەرىستان خەلقىدىن.
 berberlik, -ği. is. ساتىراشلىق.
 berdevam. s. far. داۋام قىلىۋاتقان.
 bere. is. far. دارغا ئېسىلغان.
 bere¹. is. بىر نەرسە ئۈستىدىكى سىزىق.
 bere². is. fr. چېكىلىدىغان شەپكە.
 (چېكىلىكى يوق).
 bereket, -ti. is. بەرىكەت، موللۇق،
 جىقلىق.
 bereketli. s. بەرىكەتلىك، مول، جىق.
 bereketsiz. s. بەرىكەتسىز، تىز تۈگەي.

دىغان، خور؛
 «Yaş sabun bereketsiz olur — ھۆل
 سۈپۈن خور بولىدۇ»
 bereketsizlik, -ği. is. ئىشقا يارب
 ماسلىق، قىسلىق.
 berelemek. كونىراتماق، ئەسكىرەتمەك.
 berelenmek. كونىرىماق، ئەسكىرىمەك.
 bereli. s. يارىدار، زېدىسى بار.
 bergüzar. is. far. كىچىك ھەدىيە، سوۋغا.
 berhane is. far. → Barhane.
 berhava. is. fâr.
 بۇ سۆز «etmek» ۋە «olmak» دېگەندەك
 ياردەمچى پېئىللار بىلەن بىرلىكتە قوللىنىلىدۇ.
 بوشقا كەتمەك، بىكارغا ~ etmek.
 كەتمەك.
 ~ olmak. زىيان تارتماق، زەرەر كۆرمەك،
 بوشقا كەتمەك؛
 «Bütün çabaları berhava oldu —
 پۈتۈن ئەجرى بوشقا كەتتى»
 berhudar. s. far. بەختلىك، تەلەپلىك.
 «Berhudar ol — بەختلىك بول»
 ① بەرى، بۇيان، ئېتىبارەن،
 beri. is. تارتىپ، كېيىن. ② يېقىن؛
 «Kurtuluşun berimutluhayattayız —
 ئازادلىقتىن بەرى بەختلىك ياشاۋاتىمىز»
 «Biraz beriye gel — بىرئاز يېقىن
 كەل»
 berî s. ar. قۇتۇلغان، ئاقلانغان، مۇناسى
 ۋەتسىز، پاك؛
 «Suçtan beri oldu — گۇناھىدىن
 قۇتۇلدى»
 beri beri. is. fr. ۋىتامىن «B» نىڭ
 يېتىشمەسلىكىدىن بولىدىغان ئېشىش
 كېسىلى.
 ① بېرىق. ② باشقىسى. beriki, -ni. z. s.

يەنە بىرى، قالغىنى:

«Onu değil berikini istiyorum —

ئۇنى ئەمەس، بېرىقىسىنى خالايمەن.»

① قاتتىق. ② مۇستەھكەم. **berk¹, -ki.** s.

چىڭ، چىداشلىق، بەك.

berk², -ki. is. ar. چاقماق، يېشىن.

berk³, -ki. is. far. يوپۇرماق:

«Yüz berkli bir çeşit gül —

يۈز يوپۇرماقلىق بىر خىل گۈل.»

berkinmek. كۈچلەنمەك، قۇۋۋەتلەنمەك.

berkitmek. كۈچلەندۈرمەك، قۇۋۋەتلەندۈرمەك.

دۈرمەك.

① مۇستەھكەملىك. **berklik, -gi.** is.

② قاتتىقلىق، چىداشلىق.

① پوۋۇسكا. ② پولاكا. **berlin.** is.

(تانس).

bermutat. z. fâr. ar. ئوخشاشلا.

ئاۋۋالقىدەكلا، ئادەتتىكىدەكلا:

«Pazar günleri dükkanlar bermutat

yekşenbe künleri dü — يەكشەنبە كۈنلىرى دۈ —

كانلار ئادەتتىكىدەك ئېتىك بولىدۇ.»

ياش، يېگەت. **bernâ.** s. far.

① سۈپسۈزۈك، **berrak, -gi.** s. ar.

تىنىق (سۇ)، ② (ئاۋاز) يېتىملىق.

③ ئوچۇق، چۈشنىشلىك:

«Berrak su. سۈپسۈزۈك سۇ.

Bu kadının sesi çok berrekdir —

بۇ ئايالنىڭ ئاۋازى ناھايىتى يېقىملىق.»

berraklaşmak. سۈزۈكلەشمەك، تىنىماق،

ساپلاشماق، پاكىزلەشمەك.

berraklık, -gi. is. سۈزۈكلۈك،

تىنىقلىق، پاكىزلىق، ساپلىق.

berri. s. ar. قۇرۇقلۇق بىلەن مۇناسى —

ۋەتەنلىك بولغان.

① بەر تەراپ، **bertaraf.** z. far

چەتكە قېتىش، يەكلەش. ② بىر ياققا

قايرىپ قويۇش، بىر تەرەپكە قويۇپ

قويۇش، كارى بولماسلىق:

« Onlar bizi bertaraf etmeye

ئۇلار بىزنى چەتكە —

قېتىشقا كىرىشىۋاتىدۇ.

Bu iş bertaraf, ötekini konu-

بۇ ئىش تۇرۇپ تۇرسۇن، باشقىد —

سىنى سۆزلىشەيلى.»

① يارىلانغان، جاراھەت. **bertik.** s. is.

لەنگەن. ② يارا، جاراھەت.

① قىستاك يەر. **berzah.** is. ar.

② ئۇچۇرۇم يار:

«Bir bela berzahına çattık —

خەتەرلىك بىر يارغا ئۇچرىدۇق.»

bes. z. far. بەس، يېتەر، كۇپايە.

besa. is. ۋەدىلەشمەك، قەسەم ئىچمەك،

قەسەم.

besalet, -ti. → is. ar. باتۇرلۇق،

جەسۇرلۇق، قەھرىمانلىق، يىگىتلىك.

besâre. is. mim. چوڭ ۋە ئۇزۇنچاق

ئۆي.

besbedava. s. t. far. بەك ئەرزان.

① ئوپىئوچۇق. **besbelli.** s.

② شۈبھىسىز، روشەن، ئايدىڭ، چوقۇم،

جەزمەن:

«Böyle olacağı besbelliydi —

مۇشۇنداق بولۇشى ئوپىئوچۇق ئىدى.

Besbelli artık gelmiyecek —

كەلمەسلىكى جەزمەن.»

besbeter. s. t. far. بەك ئەسكى،

ناھايىتى يامان، بەتتەر.

besermek. باقماق، يېتىشتۈرمەك، ئۆس —

تۈرمەك، بوردىماق.

① بېقىش، سەمىرىتىش، **besi.** is.

بورداش. ② چاپىنى تولدۇرۇش.
 besi · doku. is. ئىچكى تۆرەلمە سۈتى.
 besil, besli. s. سېمىز، سەمرىلىگەن، بوردالغان، ئەت ئالدۇرۇلغان.
 ① ئوچۇق چىراي، besim. s. ar.
 كۈلگۈن چىراي، كۈلگۈنچەك. ② ئەرەنچە ئات.
 besin. is. ئوزۇق، ئوزۇقلۇق.
 besi · suyu. is. ئۆسۈملۈك تومۇرلىرى. دىكى سۇيۇقلۇق.
 ① بېقىش. ② دىدەك. besleme. is.
 ① باقماق، تويغۇزماق. beslemek.
 ② سەمرىتمەك، بوردىماق. ③ ئېھتىياجنى قامدىماق. ④ ئاشلىق بىلەن تەمىنلىمەك.
 ⑤ ھېس قىلماق، تۇيماق. ⑥ كۈتمەك.
 ⑦ كۆڭلىدە ساقلىماق. ⑧ راۋاجلاندۇر-ماق. ⑨ ئۆستۈرمەك، چوڭ قىلماق، يې-تىشتۈرمەك.
 «1. Ben sekiz canı besliyorum — مەن سەككىز جاننى بېقىۋاتىمەن.
 2. Kurban kesmek için koyunu iyi beslemek gerekir — قۇربانلىق قىلىش ئۈچۈن قويىنى ئوبدان بىرورداش كېرەك.
 3. Bir ani beslemek — بىر پۇرسەت كۈتمەك.
 4. Tavuk beslemek — توخۇ ئۆس-تۈرمەك.
 ① ياشىماق. ② يېتىشتۈر- beslenmek.
 رۈلمەك. ③ راۋاج تاپماق. ④ ئۆزىنى كۈتمەك.
 كۈلگۈن چىراي، bessam. s. ar.
 كۈلۈپ تۇرىدىغان، كۈلگۈنچەك.
 تۈگۈن. best, - ti. is. far.
 ① مۇزىكا ئوتىسى، beste. is. far.

كۈي، ئاھاڭ. ② بىر مۇزىكا ئەسەرنىڭ مۇزىكا قىسمى. ③ كومپوزىتورلۇق:
 «Bu şarkının bestesini Giyas yaptı — بۇ ناخشىنىڭ مۇزىكىسىنى غىياس ئىشلىدى.»
 ئاھاڭ ياراتقۇچى، besteci. s. is.
 مۇزىكا ئەسەر يازغۇچى، مۇزىكانت، كومپوزىتور.
 beste · kâr. is. far → Besteci
 ئاھاڭ ئىشلىمەك: bestelemek.
 بۇ شېئىرنى — «Bu şiiri besteledim — ئاھاڭغا سالدىم.»
 بەش: beş. s.
 «بەش قىتئە. — Beş kıta —
 ① خۇش خەۋەر. beşaret, - ti. is. ar.
 ② ناھايىتى سەت، قوپال، كالانىپاي ئەرسە.
 كۈلگۈن چىراي. beşaret, - ti. is. ar.
 ئىنسان ئوغلى. beşer¹. is. ar.
 ئادەم يالىسى، ئادەمزات:
 «Beşer şaşar — ئادەم بالىسى يېڭىلىدۇ.»
 ① بەشتىن. ② بەشچە: beşer². s.
 بەشچە ئادەم — «Beşer adam geldi — كەلدى.»
 ئىنسانىي. beşeri. s. ar.
 ئانتىرپىلۇ. beşeriyat, - tı. is. ar.
 گىمىيە.
 ئانتىرپىلۇگىيە. beşeriytaç. is. ar.
 مۇتەخەسسسى.
 مۇسۇلمانلىق. beşeriye. is. ar.
 ئىنسانلىق، beşeriyet, - ti. is. ar.
 ئىنسان بالىلىرى.
 بەش - بەشتىن. beşerli. s.
 بەش - بەش بۇرچىمەك، بەش beşgen. is.
 بۇرچەكلىك شەكىل.

① بۆشۈك. ② بىر نەرسە. **beşik, - ği. is**
 سىنىڭ پەيدا بولغان يېرى:
 «Medeniyetin beşiği Ort Asyadır—
 ئوتتۇرا ئاسىيا مەدەنىيەت بۆشۈكىدۇر.»
beşikçi. is بۆشۈك ياساپ ساتقۇچى.
 ① خۇش خەۋەر يەتكۈزۈش. **beşir. s. ar.**
 گۇچى. ② كۈلگۈن چىراي، كۈلگۈنچەك.
 بەش كېزەك، بىر ئاندىن. **beşiz. s.**
 بىرلا ۋاقىتتا تۇغۇلغان بەش بالا.
 ① بەش پارچىدىن تەركىپ. **beşli. s.**
 تاپقان. ② مۇخەممەس (شېئىر). ③ بەش
 لىك قارت قەغزى.
 ① بەش پارچىدىن. **beşlik, - ği. is**
 بارلىققا كەلگەن پۈتۈنلۈك. ② بەش
 پۇڭلۇق، بەش مولىلۇق، بەش يۈەنلىك
 پۇل.
 بەشكى خىل يوللۇق. **beşme. is.**
 دېڭىز يولتۇ. **beş . parmak, - ği. is. zool.**
 زى. (تىكەن تېرىلىك دېڭىز ھايۋانى).
 كۈلگۈن چىراي، كۈلۈپ. **beşuş. s. ar.**
 تۇرىدىغان، كۈلەر يۈز.
 بەش يۈز. **beş . yüzlük, - ğü. is**
 لىرالىق قەغەز پۇل.
 يۈز، چېرە، چىراي. **bet¹ - ti. is.**
bet². → **Bed.**
 ئېلىپكىتىر كۈچىنى. **betatron. is. yun.**
 تېزلاشتۇرىدىغان ماگنىتلىق ئەسۋاب.
betelemek (Etelemek - betelemek)
 «Etelemek» پېئىلى بىلەن بىللە قوللان
 ھاندا ئەسكىلىك قىلماق، قوپاللىق قىلماق
 دېگەن مەنانى بىلدۈرىدۇ.
 قوپاللاشماق، توڭلۇق. **betelmek.**
 تېخىمۇ ئەسكى، بەتتەر. **beter. s. far.**

ئاللا — **Allah beterinden saklasın**
 ئەسكىلەردىن ساقلىسۇن.
betik, - ği. is يېزىق، پۈتۈك، يېزىلغان
 ئەسەر، يېزىقلىق قەغەز، خەت، مەكتۇب،
 كىتاب.
 ① تەسۋىر، ئىزاھ، شەرھ. **betim. is**
 ② تەسۋىرىي سۆز ياكى يېزىق.
 تەسۋىرلىمەك، ئىزاھلىماق، **betimlemek.**
 شەرھلىمەك.
 يامانلىق، ئەسكىلىك، **betlik, - ği. is**
 قوپاللىق، يېرىكلىك.
 ① بېتون. **beton. is. far. s.** ② بېتون
 دىن ئىشلەنگەن.
 ① بېتونلاشماق. ② كۈچ. **betonlaşmak.**
 لەنمەك، چىڭماق، ساغلاملاشماق.
 ① قىز (ياتلىق بولمى). **betül. s. ar.**
 خان). ② نومۇسلىق (ئايال). ③ مۇھەممەد
 مەت پەيغەمبەرنىڭ قىزى پاتىمە بىلەن
 بۇۋى مەريەمگە بېرىلگەن نام.
 سۈيۈك. **bevil, - vli. is. ar.**
 سۈيۈك ۋە تاناسىل. **beviye. is. ar.**
 ئەزاسى كېسەللىكلىرى.
 تاناسىل ئەزاسى كېسەل. **bevliyeci. is.**
 لىكى دوختۇرى.
 ① ئىشك باققۇچى، **bevrap. is. ar.**
 دەرۋازىۋەن. ② قەدىمدە مەھەللە مەكتەپ
 لىرىنىڭ خادىمى.
 ① باي، بەگ. ② ئايماق باش. **bey. is.**
 لىقى، باشلىق. ③ قارت قەغەزنىڭ
 بىرىنچىسى، ئەڭ چوڭى، سەر. ④ ئىسىم
 نىڭ ئارقىغا ئۇلاپ ھۆرمەت ئۈچۈن
 قوللىنىدىغان سۆز — ئۇنۋان:
 «ئەخمەت بەگ. — **Ahmet bey**
 باياۋان، دەشت، چۆل، **beyaban. is. far.**
 جەزىرە.

bey · ağahey. is. ھۆرمەتكە لايىق ئوتتۇرا ياشلىق ئەر.

beyan. is. ar. ① بايان، ئىپادە. ② سۆزلەش، ئۇقتۇرۇش، بىلىندۈرۈش:

«Beyan etmek — بايان قىلماق.

beyanat, — tı. is. ar. بايانات.

beyanname. is. ar. باياننامە، ئاخبارات.

beyaz. s. ar. ① ئاق. ② ئاق تەنلىك، ئاقۇچ. ③ نۇرلۇق. ④ تۇخۇمنىڭ ئېقى:

«Beyaz kağıt — ئاق قەغەز.

beyaz · kitap. is. - ئاق تاشلىق كىتاب - (بىر مەسىلىنى شەرھىلەپ ھۆكۈمەت ياكى بىرەر جەمئىيەت تەرىپىدىن ئېلان قىلىنغان كىتاب).

beyaz · perde. is. ئېكران:

«Garip — Senem filimi beyaz per — غەرىپ - سەنەم — كىنوسى قويۇلدى.»

beyazımsı, beyazımtırak. s. ئاقامشۇل، ئاقۇچ.

beyazlamak, beyazlaşmak. ئاقارماق.

beyazlatmak. ئاقتارماق.

beyazlık, — ğı. is. ئاقلىق، دەرەجىسى.

bey · baba. is. بوۋا، ئاقساقال.

bey · efendi. is. ئەپەندى:

«Ahmet beyefendi — ئەخمەتجان — ئەپەندى.»

bey · erki. is. ئارستوكراتىيە، ئاقسۆڭەك. ① ھۆكۈمران ئېكسپىلاتاتۇر سىنىپنىڭ ئىمتىيازلىق يۇقىرى دائىرىلىرى. ② بىرەر سىنىپ ياكى ئىجتىمائىي گۇرۇپپىنىڭ ئىمتىيازلىق قاتلىمى).

beygir. is. far. ① ئات. ② ياغاچ ئات (تەننەربىيىدە).

beygirci. is. ئاتچى، ئاتنى كىراغا بەرگۈچى.

beygir · gücü, — nü. is. ئات كۈچى.

beyhan. is. ar. ① ئاغزى بوشلۇق، سىر ساقلىماسلىق. ② ئەر ياكى ئايال چە ئات.

beyhude. z. s. far. ① بىھۇدە، ئورۇنسىز، بوشىدىن بوشقا. ② پايدىسىز، نەتىجىسىز.

bey, — yi. is. ar. سېتىش.

beyin, — yni. is. ① مېڭە، چوڭ مېڭە. ② ئەقىل، چۈشەنچە، ئىدراك. ③ رەھ-بەرلىك ياكى مەركەز.

beyincik. s. كىچىك مېڭە، ئارقا مېڭە.

beyinsiz. s. ئەقىلسىز، كاللىسى ئىشلى-مەسلىك، گالۋاڭ، مۆڭ.

beyit, — yti. is. ar. ① بېيت، ئىككى مىسرالىق شېئىر.

beylik, — ğı. is. ① بەگلىك. ② ئالىيجا. ئابلىق. ③ ھۆكۈمەت. ④ يۇمشاق ھەر-بىي ئەدىيال. ⑤ بىرخىل كۆڭلەك:

«Beylik elbise — بەگلىك كىيىم.

beynamaz. s. far. ① بىناماز، ناماز ئوقۇمايدىغان. ② ھۇرۇن، يالقاۋ، ئىش خۇش ياقمايدىغان.

beynel · milel. بەينەلىمىلەل، ئىنتېر-ئاتسىئونال، خەلقئارا:

«Beynelmilel marşı — ئىنتېرئاتسىئونال مارشى.»

beynelmilellestirmek. خەلقئارالاش-تۇرماق.

beytül · mal. is. ar. دۆلەت خەزىنىسى (قەدىمكى زاماندا).

beyyine. is. ar. دەلىل، ئىپات،
پاكت.

beyza. is. ar. تۇخۇم.

beyzâ. s. ar. ئاپئاق.

bey - zade. is. far. ① بەگزادە،
بەگزوغلى، بايۋەچچە. ② ئارستوكرات،
ئاقسۆڭەك. ③ ئاقنازچى، ئەرکە - ئايناق.

beyzi. s. ar. تۇخۇم شەكىللەك.

bez¹. is. ar. ① رەخت، رەخت پار -
چىسى، پۇرۇچ. ② كىپەن. ③ بۆز، ماتا،
خام.

bez². is. بەزە:
تۈركۈرۈك بەزى - «Tükürük bezi»
(بەزلىرى).

bezci. is. باپكار، بۆزچى.

bezdirici. s. بەزدۈرگۈچى، زېرىكتۈر -
گۈچى.

bezdirmek. بەزدۈرمەك، زېرىكتۈرمەك.

beze. is. ① بەز، ② خېمىرتۇرۇچ.

bezek, - ği. is. بەزەك، زىننەت.

bezekçi. s. is. ① نەققاش، بەزەكچى.
② قەدىمدە قىزنى كىيىندۈرگۈچى
ئايال.

bezekçil. s. بېزەكچى، پەردازچى،
گىرىمچى.

bezekli. s. پەردازلانغان، گىرىم قىلىن -
غان، بېزەكلەنگەن.

bezeklik, - ği. is. تاملارغا ئويۇلغان
ۋە سىزىلغان رەسىملەر.

bezemek. بېزەمەك، پەردازلىماق، زىننەت
لىمەك.

bezenmek. بېزەنمەك، پەردازلانماق،
زىننەتلەنمەك.

bezestan, bedestan. is. far. قىممەت
باھالىق نەرسىلەر (مەرۋايىت، ياقۇت

قاتارلىقلار) سېتىلىدىغان مەخسۇس
بازار.

bezin. s. زېرىككەن، تويغان، بىزار
بولغان.

bezginlik, - ği. is. زېرىككەنلىك،
تويغانلىق، بىزار بولغانلىق.

bezik, - ği. is. fr. قىزارت بىلەن
ئوينىلىدىغان بىر خىل ئويۇن.

bezir. is. كەندىر يېغى.

bezirgân. is. far. ① سودىگەر،
تۇجىچار. ② سەييارە سودىگەر. ③
يەھۇدى.

bezirganlık, - ğı. is. سودىگەرلىك.

bezirlemek. كەندىر يېغى بىلەن
ياغلىماق.

bezlemek. خەرىتە ۋە رەسىملەرنىڭ
يىرتىلىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئارقىغا
رەخت يېپىشتۇرماق.

bezletmek. ① چاپماق، چېچىۋەتمەك.

② كۆپ بەرمەك، ئايماستىن بەرمەك.

bezmek. بەزمەك، زېرىكمەك، بىزار بول -
ماق، تويماق:

«Ne kadar çetin olursa olsun hayat -
tan bezmemeli» — قانچىلىك قىيىنچە -
لىق بولسا بولسۇن ھاياتتىن بەزمەسلىك
لازىم.

bezrek, - ği. is. كىچىك تۇخۇم.

bezzaz. is. ar. ① باپكار، ماتا
توقۇپ ساتقۇچى. ② رەخت بازىرى.

bezzazistan. is. ar. قىممەتلىك
رەختلەر سېتىلىدىغان بازار «Bedestan»
دەپمۇ ئاتىلىدۇ، بۇنداق بازاردا قىممەت
لىك نەرسىلەر ۋە قىرئال - ياراقلامۇ
سېتىلىدۇ.

bıcıl. is. osm. قوشۇق.

bıcılğan. s. is. ① ئۇلغايدغان، تارال. ② خان، كېڭەيدىگەن (يارا، جاراھەت).
 ئاقباش كېسىلى (ئاتنىڭ پۇتىدىكى).
bıcırğan. is. مەدەن پارچىلىرىنى پار- قىرىتىدىغان، سىلىقلاشتۇرىدىغان ئەسۋاب.
bıçak, -ğı. is. پىچاق: «Bıçak yarası unutulur, dil yarası unutulmaz — پىچاق يارىسى ئۇنتۇلىدۇ، تىل يارىسى ئۇنتۇلمايدۇ»
bıçak · ağzı. پىچاق بېسى.
 ~ altına yatmak. ئوپىراتسىيە قىلىنماق.
 ~ artığı. بوغۇزلانماي قېپىقالغان ھايۋان.
 ~ gelmek. قاتتىق ئۇرۇشماق.
 ~ sırtıkadar. بەك ئاز.
bıçaksilmek. بىر ئىشنى پۇتتۇرمەك.
bıçakçı. s. is. پىچاقچى (پىچاق قاتارلىقلارنى سوقۇپ ساتقۇچى).
bıçakçılık, -ğı. is. پىچاقچىلىق (پىچاق، ئۇستۇرا، قەلەمىتراش قاتارلىق لارنى سوقۇپ سېتىش ئوقىمىتى).
bıçaklamak. پىچاقلىماق، پىچاق سالماق.
bıçaklanmak. پىچاقلىنماق، پىچاق سېلىنماق.
bıçaklı. s. پىچاقلىق بار، پىچاقلىق.
bıçaklık, -ğı. is. ① پىچاق قويۇلىدۇ. ② پىچاق سوقۇشقا يارايدىغان مەدەن.
bıçkı. is. ھەرە (ياغاچچىنىڭ).
bıçkıcı. s. ① ياغاچ تىلغۇچى، ھە- رىچى. ② توك ھەرىسى ياساپ ساتقۇچى.
bıçkıhane. is. مەخسۇس تاختاي تىلىدىغان فابرىكا ياكى ئىشخانا.

bıçkın. is. ① لاغايلاپ يۈرگۈچى. ② لۈكچەك.
bıdık. s. ① قىسقا ھەم دىنماق ھەم سىمىز. ② كىچىك، ئۇششاق: «Bıdık parmak — پاقا بارماق. Bıdık armut — كىچىك ئامۇت.»
bıkılmak. زېرىكمەك، بەزمەك، بىزار بولماق.
bıkıntı. is. زېرىكىش، بېزىش، بىزار بولۇش.
bıkkın. s. بىزار بولغان، بەك زېرىككەن، بەكمۇ تېرىغان.
bıkkınlık, -ğı. is. بىزار بولغانلىق، زېرىككەنلىك، تويغانلىق، بەزگەنلىك.
bıkmak. ① زېرىكمەك، بىزار بولماق، بەزمەك. ② چىدىغۇسىز ھالغا كەلمەك: «Hergün iş olmazsa ondan bıkkılır — ھەر كۈنى ئىش بولمىسا، ئۇنىڭدىن زېرىكىدۇ.»
 Onların geçimsizliğinden bıktım artık — ئۇلارنىڭ تۇرمۇش قىيىن- چىلىقىغا چىدىمىدىم.
bıktırıcı. s. زېرىكتۈرىدىغان، بىزار قىلىدىغان، تويغۇزىدىغان: ئادەمنى «Adamı bıktırıcı bir iş — زېرىكتۈرىدىغان ئىش.»
bıktırmak. زېرىكتۈرمەك، بىزار قىلماق، تويغۇزماق.
bıldır. z. s. بۇلتۇر، ئۆتكەن يىل: «Bıldır diktiğim fidan bu yıl çiçek açtı — بۇ يىل چىچەكلىدى.»
bıldırcın¹. is. zool. ۋىتۇلداق، بۇدۇنە.
bıldırcın². is. پاكار ۋە دوغىلاق

سېمىز ئايال ياكى قىز.
bılık bılık. s. (سېمىز). مېلىق - مېلىق (سېمىز).
 دۇيدۇمىلاق.
bingil bingil. s. z. لىغىر - لىغىر.
bingıldak. is. بوۋاقلار مېڭىسىنىڭ
 قاتىمىغان ۋە لىپىلداپ تۇرىدىغان قىسى.
bingıldamak. لىغىرلىماق، لىپىلدىماق.
bingillik,-ğı. ② is. سېمىزلىك.
 سېمىزلىكتىن كېلىپ چىققان ئىغىرلىق.
bırakılmak. تاشلانماق، قويۇۋېتىلمەك.
bırakışmak. پۈتۈشمەك (ئۇرۇشتا)،
 توختام تۈزۈشمەك، ئۇرۇش توختاتماق.
bırakıt,-tı. is. مىراس.
 ① قويماق. ② تاشلىماق.
bırakmak. ③ كېچىكتۈرمەك، كەينىگە سۈرمەك. ④
 ئىختىيارغا قويۇۋەتمەك. ⑤ بوشانماق،
 ئايرىلماق. ⑥ سىنىپتا قالدۇرماق، سىنىپ
 تا قالماق. ⑦ ئامانەت بەرمەك. ⑧ ئىز
 قالدۇرماق؛
 «1. Çocuklar bırakmaya gelmez —
 بالىلارنى ئىختىيارغا قويۇۋېتىشمەك
 بولمايدۇ.
 2. Öğretmen üç tembeli bıraktı —
 ئوقۇتقۇچى ئۈچ ھورۇن ئوقۇغۇ —
 چىنى سىنىپتا قالدۇردى.
 3. Eşyayı size bırakıyorum —
 نەرسە - كېرەكلىرىمنى سىزگە ئامانەت
 قويمەن.
 4. leke bırakmak — «ئىز قالدۇرماق»
 ① بۇرۇت. ② يۆگەشپ **bıyık,-ğı.** is.
 يۇقىرىغا ئۆسىدىغان ئوتلارنىڭ يوپۇرمىقى؛
 بۇرۇتسى خەت — **Bıyığı terlemek** —
 تارتماق»
bıyıklanmak. بورۇت چىقماق.
bıyıklı. s. بورۇتلۇق، بۇرۇتسى.

چۈشۈرتمىگەن.
bıyıksız. s. بۇرۇتسى يوق، بۇرۇتسى
 چۈشۈرگەن، بۇرۇتسىز.
bızbız. is. دۇمباق ياكى ناغىرا
 چوڭسى.
bızdık. is. كىچىك بالا.
bızır. is. ar. دىلدانەك، دىلچىق
 (ئاياللار پەرجىسىنىڭ يۇقىرىقى قىسمىدا
 بولىدىغان ناھايىتى سەزگۈر كىچىك
 ئورگان).
bıaman. s. far. ar. ئامانلىق بەرمەك -
 دىغان، تىنچ قويمايدىغان.
biat. is. ar. بويۇن سۈنۈش، ئىتائەت
 قىلىش.
bibek. s. far. قورقۇنچىسىز، پەرۋاسىز.
biber. is. ① مۇچ ② لازا؛
 قارىمۇچ. «1. kara biber —
 2. Ak biber —
 3. kızıl biber —
 قىزىل لازا»
biberlemek. ① قارىمۇچ سالماق،
 لازا سالماق. ② ئاچچىق قىلماق.
biberli. s. ① قارىمۇچ ياكى لازا
 سېلىنغان. ② قاتتىق (سۆز). ③ ئاچچىق.
biberlik,-ğı. is. قارىمۇچ قاچىسى،
 لازا قاچىسى.
biberon. is. fr. سۈسكە، ئېمىزگە.
bibi. is. ar. ① ھامما (ئاتىنىڭ سىڭ -
 لىسى). ② ئائىلە ئايالى.
bibliyograf. is. fr. بىبلىئوگرافىيە
 مۇتەخەسسىسى.
bibliyografya. is. fr. بىبلىئوگرافىيە
 يە ① (باسما كىتابلىرىنى كۆرسەتكۈچى
 رويخەت تۈزۈش ۋە ئۇلارنى ئۆگىنىش
 ئىشى بىلەن شۇغۇللانغۇچى ئىلمىي ساھە.
 ② گېزىت - ژۇرناللارنىڭ يېڭى چىققان

كىتابلارنى قىسقىچە تەھلىل قىلىپ بېرىدۇ.
دىغان مەخسۇس بۆلۈم. ③ بىرەر مەسىلە
گە دائىر كىتاب، ژۇرنال ۋە ماقالىلەر
روپىيەتتى.

bibliyoman. s. is. كىتاب مەستانىسى.
biblo. s. far. شىرە ۋە كىتاب تەك
چىسى قاتارلىقلارغا تىزىلغان ۋازا،
ھەيكەل قاتارلىق كىچىك زىننەت
بۇيۇملىرى.

① **biçare.** s. far. بىچارە، ئاجىز،
كۈچسىز، ئامالسىز. ② تەلەپپۇز، بەختسىز.

biçarelik,-gi. is. بىچارىلىق، ئامال
سىزلىق، كۈچسىزلىق.

biçek,-gi. is. پىچاق.

biçer. bağlar. is. ھەم ئورۇپ، ھەم
باغلايدىغان ماشىنا.

biçer. döver. is. كومباين.

biçici. s. is. ئورمىچى.

① **biçilmek.** كېسىلمەك. ② ئورۇلماق.

③ يوق قىلىنماق. بەربات قىلىنماق،

④ ئايرىلماق.

تۆت — **1. Dört elbise biçildi** —
قۇر كىيىم كېسىلدى.

بۇغدايلار — **2. Buğdaylar biçildi** —
ئورۇلدى.

— **3. Düşman ordusu biçildi** —
دۈشمەن قوشۇنى يوقىتىلدى.

پېنسىيە مائاشى — **4. Emekli aylığı olarak devlet-
çe biçilen para** —
ئۈچۈن دۆلەت تەرىپىدىن ئايرىلغان پۇل.

① **biçim.** is. ② پىچىم، شەكىل: is.

— **Kostümün biçimini beğendim** —

كاستۇمنىڭ پىچىمىنى ياقتۇردۇم.

biçimlemek. ئىزا تارتقۇزماق، ئاب

روپىنى تۈكۈمەك.

— **Ahmedi öyle bir biçimledilerki** —

ئەخمەتنى شۇنداق چۈشەردىكى.

① **biçimlendirmek.** شەكىلگە كىرگۈز.

مەك. ② مېۋە دەرەخلىرىنىڭ شاخلىرىنى

پۇتاپ بىر شەكىل بەرمەك.

biçimli. s. كېلىشكەن، قاملاشقان،

چىرايلىق، خۇش پىچىم.

biçimsiz. s. سەت، قاملاشمىغان،

قوپال، كالانىپاي، پىچىمسىز.

biçki. is. كىيىم كېشىش ھۈنرى،

كېسىمچىلىك، پىچىمچىلىك.

~ **yapmak.** رەخت كەسىمەك،

پىچماق.

biçkici. is. كېسىمچى.

① **biçmek.** پىچماق (كىيىم)،

كەسمەك، ② تىلماق. ③ ئورماق (ئوت).

④ باھا قويماق. ⑤ قىرماق:

تاختاي — **1. Tahta biçmek** —

تىلماق.

ئوت ئورماق. — **2. Ot biçmek** —

— **3. Buna ne fiyat biçtiniz?** —

بۇنىڭغا قانچە باھا قويدىڭىز؟

bidaa. is. ar. سەرمايە، ئىگە بولغان

نەرسە.

bidar. s. far. ئويغاق، غەپلەتتە

بولمىغان.

bidat,-ti. is. ar. باشلانغۇچ، ئىپتىدائىي

دائىمىي.

bidon. is. fr. بېنسىن، كىرىس

قاتارلىقلار قاچىلىنىدىغان تۈك.

biga. is. lat. خادۇك، ھارۋا.

bigami. is. fr. ئىككى خوتۇنلۇق.

bigâne. s. far. مۇناسىۋەتسىز،

ئالاقىسىز، يات.

① **bigânelik,-gi.** is. مۇ. —

ناسىۋەتسىزلىك، ئالاقىسىزلىك.
bigudi. is, fr. چاچ قىسقۇچ، چازا.
bigunah. s. far بىگۇناھ، گۇناھسىز.
bihaber. s. far. خەۋەرسىز، بى-
 خەۋەر، خەۋىرى يوق.
bihuş. s. far. بىھۇش، ھۇشىنى،
 خۇدىنى بىلمەسلىك.
bihuzur. s. far. ھۇزۇر، ھۇزۇرسىز.
bikes. s. far ھېچكىمى يوق، يار-
 دەمسىز، چارسىز.
bikir,-kır. is. ar. قىزلىق.
bilâkis. z. ar. ئەكسىچە، تەتۈرسىچە:
 «Bu işe memnun olmak şöyle
 dursun, bilâkis çok kızdım —
 بۇ ئىشتىن خۇش بولۇش بۇ-
 ياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە خاپا بولدۇم.»
bilanço. is. it. خۇلاسە:
 «Bu işin bilançosunu yapalım —
 بۇ ئىشنىڭ خۇلاسىسىنى چىقىرايلى.»
bilâvasıta. s. ar. توغرىدىن توغرا،
 بىۋاسىتە.
bilcümle. s. ar. ھەممە.
bildik. is. s. ① بىلىش، تونۇش.
 ② بىلىنگەن، تونۇلغان.
 بۇ يەردە — «Burada bildik yok —
 تونۇش - بىلىش يوق.»
bildirge. is. ① ئۇقتۇرۇش، ئېلان
 (يېزىق ئارقىلىق). ② باياننامە، بايانات.
bildiri. is. ① ئۇقتۇرۇش. ② ئاخبارات،
 باياننامە، بايانات:
 جۇڭگو - «Çin—Türkiye bildirisi —
 تۈركىيە ئاخباراتى.»
 ① بىلدۈرۈلمەك، ئاڭلىتىل.
 ② چۈشەندۈرۈلمەك،

«Durum ona çoktan önce
 bildirildi — ئەھۋال ئۇنىڭغا خېلى
 بۇرۇنلا بىلدۈرۈلدى.»
bildirışmek. بىلدۈرۈشمەك، خەۋەر
 بېرىشمەك، خەۋەرلەشمەك، ئۇقتۇرۇشماق.
bildirme. is. ① ئۇقتۇرۇش، بىلدۈ-
 رۇش. ② ئېلان.
bildirmek. ① ئاڭلاتماق، بىلدۈرمەك،
 ئۇقتۇرماق، خەۋەر بەرمەك. ② سۆزلىمەك.
 ③ چۈشەندۈرمەك. ④ تىسۋىتىماق. ⑤
 كۆرسەتمەك:
 «Meseleyi anla da bana mek —
 مەسىلىنى چۈشىنىش
 tupla bildir — بىلەنلا ماڭا خەت ئارقىلىق خەۋەر قىل.»
bile. z. ① بىللە، بىرلىكتە. ②
 تەقدىردە، ھەتتا.
 «Yemin etse bile inanmam —
 قەسەم ئىچسىمۇ ئىشەنمەيمەن.
 Ahmet geldimi gitti bile —
 ئەخمەت كەلدىمۇ - كەتتى، ھەتتا...»
bilebile. z. قەستەن، بىلىپ تۇرۇپ:
 «Bu işi bile bile yapıyor —
 ئىشنى بىلىپ تۇرۇپ قىلىۋاتىدۇ.»
bileği. is. بىلەي:
 «Bileği taşı — بىلەي تاش.
bilek,-ği. is. بىلەك:
 «Bilek saat — قول سائىتى.
bileme. is. بىلەش (تىغىنى).
bilemedin. z. ئەڭ كۆپ، ئەڭ جىق.
bilemek. بىلىمەك (تىغىنى):
 «Bıçak bilemek — پىچاقنى بىلىمەك.
bilənmek. بىلەنمەك:
 «Bıçak bilendi — پىچاق بىلەندى.
bilerek. z. بىلىپ تۇرۇپ.
bişik. s. مۇرەككەپ، چىگىش:

«Bileşik cümle» مۇرەككەپ جۈملە.

bileşim. is. تەركىب:

«Suyun bileşiminde hidrojenle-
oksijen vardır» سۇنىڭ تەركىبىدە
ھىدروگېن بىلەن ئوكسىگېن بار.

bileşmek. تەركىب تاپماق.

bleştirmek. تەركىبلەشتۈرمەك،
بىرلەشتۈرمەك.

bilet,-ti. is. fr. بىلەت:

«Tren bileti» «پروېىز بېلىتى».

biletçi. is. بىلەتچى، بىلەت كەسكۈچى
ياكى ساتقۇچى.

biletmek. بىلەتمەك:

«Bıçağı biletmek» «بىچاقنى بىلەتمەك»

biley. is. بىلەي.

biley(i)ci. is. بىلەيچى.

bilezik,-ği is. ① بىلەيزۇك. ② ھالقا
شەكىلدەكى نەرسە.

bilfiil. ar. ئەمەلىيەت، ئەمەلىي ھەرىكەت:

«Sizin iyiliğinize bilfiil cevap -
vere ceğim» سىزنىڭ قىلغان
ياخشىلىقىڭىزغا ئەمەلىي ھەرىكەت بىلەن
جاۋاب بېرىمەن.

bilge. is. بىلىملىك ئادەم.

bilgi. is. ① بىلىم، مەلۇمات، ساۋات،
② ئىلىم - پەن. ③ چۈشەنچە:

«Konferanstan bilgi aldım»
ئىلمىي دوكلاتتىن مەلۇمات ئالدىم.

bilgicilik, -ği. is. سەپسەتچىلىك،
سوقمىزم.

① كۆپىنچە بىلىدىغان، **bilgiç, -çi.** s.
مەلۇماتلىق، ② بىلىملىك:

«Bilgiç adam» «كۆپىنچە بىلىدىغان ئادەم»

bilgili. s. z. ئىلىم ئىگىسى، مەلۇماتلىق.

bilgilik, -ği. is. بەلگە، نىشان.

ئالامەت.

bilgin. is. ئالىم، ئۆلىما.

bilginlik, -ği. is. ئالىملىق،
ئۆلىمالىق.

bilgisiz. s. بىلىمسىز، ساۋاتسىز،
نادان.

bilgisizlik, -ği. is. بىلىمسىزلىك،
ساۋاتسىزلىق، نادانلىق.

bilhassa. z. ar. بىرلۈپمۇ، ئەڭ
مۇھىمى:

«Çocuklarım, bilhassa kızım yara -
mazdır» بالىلىرىم، بىرلۈپمۇ قىزىم -
شوخ.

bilim. is. ئىلىم - پەن:

«Çinde bilim çok gelişmiş»
جۇڭگودا ئىلىم - پەن كۆپ تەرەققىي
قىلغان.

bilimsel. s. ئىلمىي، پەننىي:

«Bilimsel açıdan ele alınan so -
runlar» ئىلمىي جەھەتتە ئىلىم -
(تەتقىق) قىلىنغان مەسىلىلەر.

bilimsiz. s. ئىلمىي بولمىغان، پەنگە
ئاساسلانمىغان.

bilinç, -çı. is. سەۋىيە، ئاڭ.

bilinç . dışı. is. بىخۇت، خىرامان.

bilinçli. s. سەۋىيىلىك، ئاڭلىق.

bilinçsiz. s. سەۋىيىسىز، ئاڭسىز.

bilinçsizlik, -ği. is. سەۋىيىسىز -
لىك، ئاڭسىزلىق.

bilindik. → **Bilinen.**

bilinemez. is. بىلىنمەس، نامەلۇم.

bilinen. is. mat. مەلۇم، ئاشكارا،
بەلگىلىك.

bilinmedik. is. بىلىنمەسلىك، نامەلۇم.
لۇق.

bilinmek. بىلىنىمەك، مەلۇم بولماق،
ئېنىق بولماق.

bilinmeyen. s. بىلىنىمىگەن.

bilinmez. s. بىلىنىمەس، مەلۇم ئەمەس،
نامەلۇم، ئېنىق ئەمەس.

bilir. s. بىلىدىغان. خەۋەردار.

bilistifade. z. ar. ① پايدىلانماق.
② ئارقىلىق:

«Bu durumdan bilistifade —
ۋەزىيەتتىن پايدىلانماق.»

bilistişare. z. ar. مەسلىھەتلىشىمەك،
كېڭەشمەك، مەسلىھەتلىشىش بىلەن، كېڭەش
شش بىلەن.

bilış. is. ① بىلىش. ② تونۇش،
توست.

bilışmek. بىلىشىمەك، تونۇشىماق.

billâhi. ar. خۇدا ھەققى.

bilmece. is. تېپىشىماق:

«Bilmece çözmek —
تېپىش ماقتىڭ جاۋابىنى تاپماق.

Bilmece gibi konuşmak —
تېپىشىماقتەك گەپ قىلماق.»

bilmedik. s. نېمە بولغانلىقى نامەلۇم.

bilmek. ① بىلمەك. ② قىلماق.

③ تونىماق. ④ ھېسابلىماق. ⑤ مەسئۇل

قىلماق، جاۋابكار قىلماق. ⑥ چۈشەنمەك.

⑦ قىياس قىلماق، تەخمىن قىلماق،

مۆلچەرلىمەك:

ئۇ **1. O, iyi hesap biliyor —**
ھېسابنى ياخشى بىلىدۇ.

2. Bu iş iyi yapılabilir —
بۇ ئىش ئوبدان قىلىنىۋاتىدۇ.

3. O adamın kim olduğunu

bilmedim. ئۇ ئادەمنىڭ كىم ئىكەنلىك

كىنى بىلمەيدىم.

4. Ben de onu dost biliyorum —
مەنمۇ ئۇنى دوست دەپ ھېسابلايمەن.

5. Yüz ifadesinden bildim —
يۈز تۇرقىدىن چۈشەندىم.

6. Ortada olağanüstü durum
olduğunu bilmişim — ئارىدا
پەۋقۇلئاددە بىر ئەھۋالنىڭ بولىدىغانلىقىنى
مۆلچەرلىگەندىم.

bilmez. s. نادان، بىلمەيسىز.

bilmezlemek. نادان قىلىپ كۆرسەت-
مەك، بىلمەيسىز كۆرسەتمەك.

bilmezlik, - gi. is. نادانلىق،
بىلمەيسىزلىك.

bilmezlenmek. بىلمەس بولۇۋالماق،
بىلمەسكە سالماق.

bilumum. z. ar. پۈتۈن، ھەممە،
تۈگەل.

bilvasıta. z. ar. ۋاسىتىلىك، ئارقىلىق.

bilyon. is. fr. مىليارد.

bimâna. s. fer - ar. بىمەنە، مەنە،
سىز، چۈشەنمەيسىز.

bimar. s. far. بىمار، كېسەل،
ئاغرىق.

bimar . hane. is. far. روھىي كې-
سەللەر دوختۇرخانىسى.

bimuhaba. z. far . ar. چېكىنىمەس-
تىن، قورقماستىن.

bin. is. ① مىڭ. ② ناھايىتى كۆپ:

«Bin ev — مىڭ ئۆي.

Bin kere söyledim, dinleme-
ناھايىتى كۆپ سۆزلىدىم، —
ئاڭلىمىدىڭ.»

① **bina. is. ar.** بىنا، قۇرۇلۇش.

② تايىنىش. ③ ئەرەبچە گىرامماتىكا

كىتابى:

«Davanızı hangi delillerin üstüne
bina ediyorsunuz — دەۋايىڭىزنى
قانداق دەلىللەرگە ئاساسەن ئىسپاتلاۋا-
تىسىز؟»

Oğlum bina okur — ئوغلۇم ئەرەبچە
گرامماتىكا كىتابى ئوقۇيدۇ.

① بىنائەن. ② binaen. z. ar.
ئاساسەن.

binaenaleyh. z. ar. ئۇنىڭ ئۈچۈن،
بۇنىڭ ئۈچۈن، شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇنىڭ
تۈپەيلىدىن، شۇ مۇناسىۋەت بىلەن.

binagar. is. بىناكار، قۇرۇلۇشچى.
bin . başı, — yı. is. مايور، يىڭ.
جاڭ، مېڭىشى.

bin bir. s. مېڭىسر، ناھايىتى كۆپ:
«Bin bir çeşit — كۆپ خىل.
binde . bir. z. بەك شالاڭ، ئاز:
«Kuyruklu yıldız bindebir görü-
nür — قۇيرۇقلۇق يۇلتۇز ناھايىتى
ئاز كۆرۈنىدۇ.»

bindi. is. دەستەك.
bindirilmek. مىندۈرۈلمەك، ئولتۇر-
غۇزۇلماق:

پىكاپقا — Arabaya bindirildi
ئولتۇرغۇزۇلدى.

① مىندۈرمەك، مىنگۈزمەك. bindirmek.
② ئولتۇرغۇزماق، چۈشۈرمەك. ③ چېقىلىشماق،
ئۆرۈلۈپ كەتمەك، سوقۇلۇشۇپ كەتمەك:
ئاتقا مىن — Ata bindirmek —
گۈزمەك.

پروپىزغا — Trene bindirdi —
چۈشۈردى.

ئۆزلۈكىدىن، ئۆز — binefsihi. z. ar.
ئۆزىگە، ئىچىدىن.

① مىنەك. ② ئول binek, — gi. is.

تۇرىدىغان، مىنىدىغان، چۈشىدىغان
نەرسە:

بۇ ئات — Bu at kimin bineğidir —
كىمنىڭ مىنىدىغانى.

مىڭدىن، مىڭچە: biner. s.

«Arkadaşlar biner yuan mükafat
aldılar — يولداشلار مىڭ يۈەندىن
مۇكاپات ئېلىشتى.»

ئات چەۋەندازى. binici. s. is.

ئات مىنىش ماھال. binicilik, — gi. is.
رىتى ۋە تېخنىكىسى.

تۈگىمەس. binihaye. s. far. ar.
ئۈزۈلمەس، پۈتمەس.

مىڭىنچى (1000 نىچى). bininci. s.

① مىنىش ھەرىكىتى ۋە binış. is.
ئۇسۇلى. ② ئاتلىق يولك (ھەرىپى).

① مىنىشمەك، تەڭ مىنىمەك. binışmek.
② ئارتىلىشماق.

مىنىلىدىغان قاتناش binit, — ti. is.
قورالى ياكى ھايۋان. ② لېس (دۇخۇپ
كىنىڭ).

① مىڭ لىرالىق binlik, — gi. is.
قەغەز پۇل. ② ئۈچ لىرالىق سۇيۇقلۇق
سىغىدىغان شىشە.

① مىنىمەك. ② ئولتۇرماق، binmek.
چۈشمەك. ③ كۆپەيمەك، ئارتىماق،
قوشۇلماق:

ئات — 1. Attan inip eşeğe bindi —
تىن چۈشۈپ ئېشەككە مىندى.

ئات ھارب — 2. At arabasına bindim —
ۋەسىغا چۈشتۈم.

3. Yemeğe yüzde oruz bindi —
تاماققا 30 پىرسەنت قوشۇلدى.

بىپەرۋا، پەرۋاسىز، biperva. s. far.
جەغم.

① بىر (سان). ② تەك، يالغۇز. *bir. s.*
 ③ بىرلەشكەن، ئىتتىپاق. ④ ئوخشاش.
 ⑤ پەقەت، يالغۇز. ⑥ زادى، ھېچلا:

«1. Hepimiz bir ayrılmayız —
 ھەممىمىز بىر، ئايرىلمايمىز.

2. Bu kalemilerin ikisinde bir han-
 gisini istiyorsunuz? — بۇ قەلەملەر —
 نىڭ ئىككىسىلا ئوخشاش، قايسىسىنى
 خالايسىز؟

3. Herşey bitti, bir bu kaldı —
 ھەممە تۈگىدى، پەقەت بۇلا قالدى.

4. Bir türlü razı olmadı —
 رازى بولمىدى.

پېۋا: *bira. is. it*
 غولچە — «Kulcanın birası güzel —
 نىڭ پېۋىسى ياخشى.»

① بۇرادەر، دوست، *birader. is. far*
 ئاغىنە، ئەر تۇغقان.

بۇرادەرلىك، *biraderlik, - gi. is.*
 دوستلۇق، ئاغىنىدارچىلىق.

① پېۋىخانا، ② تېز *bira. hane. is.*
 ھازىرلىنىدىغان ئىسسىق ياكى سوغۇق
 يېمەك يېيىلىدىغان يەر.

بىرئاز، ئازغىنە. *bir. az. s.*

بىرئازدىن كېيىن: *bir. azdan. z.*
 بىرئازدىن — «Bir azdan gelirim —
 كېيىن كېلىمەن.»

بىر - بىرىنى، بىر - *bir. biri, - ni.*
 بىرىنى:

«1ki çocuk birbirini kucakladı —
 ئىككى بالا بىر - بىرىنى قۇچاقلدى.»

مونىزم (دۇنيانىڭ *bircilik, - gi. is.*
 نىڭمىزى بىرلا دەپ بىلىدىغان پىلو سۈپەت
 يېلىك تەلىمات. ئىدىئالىستىك مونىزم
 دۇنيانىڭ نىڭمىزى «روھ» دەپ بىلىدۇ.

ماتېرىيالىستىك مونىزم بولسا دۇنيانىڭ
 نىڭمىزى «ماتېرىيە» دەپ بىلىدۇ.

① ئەينى جىنس *bir. cinsten. s.*
 ② تۈرلىرى ئوخشاش بولغان.

كۆپ، جىق، نۇرغۇن، *bir. çok. s.*
 تولا. كەڭرى:

«Birçok konuşmadan sonra —
 نۇرغۇن پاراڭلاردىن كېيىن.»

بىر مۇنچىسى، كۆپىنچىسى، *bir çokları.*
 جىقى، تولسى، نۇرغۇنى:

«Bir çoklar öyle düşünüyorlar —
 بىر مۇنچىلىرى شۇنداق قارايدۇ.»

① بىر قېتىمىدىلا، *birden. z.*
 بىراقلا. ② توساتتىن، بىردىنلا، تۇيۇق
 سىزدىن:

دورىنى — «Ilacı birden içeceksin —
 بىراقلا ئىچىسەن.

تويۇقسىزلا — «Birden basa geldi —
 بېسىپ كەلدى.»

بىردىنلا، بىراقلا: *birden. bire. z.*
 «Birden bire yağmur başladı —
 تۇيۇقسىزلا ياغۇر قۇيۇۋەتتى.»

بىر - بىرىنىڭ *birdir. bir. s.*
 ئۈستىدىن ئاتلاپ ئويىنايدىغان ئويۇن.

تېز ئۈنۈم بېرىدىغان: *bire. bir. is.*
 «Bu ilaç size bire bir gelir —
 بۇ دورا سىزگە تېز پايدا قىلار.»

يالغۇر، تەك، يېگانە، تاق. *biren. s.*
 يالغۇزلۇق، يېگانە. *birenlik, - gi. is.*
 نىلىق، تاقلىق.

بىردىن، ھەر بىرىگە بىردىن: *birer. s.*
 «Hepimize birer misafir gele-
 cek — ھەممىمىزگە بىردىن مېھمان —
 كېلىدۇ.»

يەكە ئادەم، يەكە نەرسە، *birey. is.*

تاق ئادەم، تاق نەرسە.
bireyci. is. ئىندىدۇ ئالىست (شەخ) سىمىيەتپەرەست، كوللېكتىپ مەنپەئەتتىكى مەقسەتمەيدىغان، ئۆزىنى كوللېكتىپتىن چەتكە تارتىپ يۈرۈيدىغان (بىرى).
bireycilik, -ği. is. ئىندىدۇ ئالزىم (شەخسىيەتچىلىك، شەخسىي مەنپەئەتنى جەمئىيەت مەنپەئەتىگە قارشى قويىدىغان دۇنيا قاراش).
bireyleştirmek. يېگانىلاشتۇرماق، تاقلاشتۇرماق.
bireylik, -ği. is. يېگانىلىق، يال خۇزلۇق، تاقلىق.
birey . oluş. is. ئىسپىرىمدىن ھاياتلىققا قەدەر بولغان ئارىلىق.
biri, -ni, birisi, -ni. بىر - بىرى: «Biri bu yana gitti, biri öte yana — بىرى بۇ ياققا كەتتى، بىرى ئۇ ياققا»
biricek. بىرلا قېتىم، بىرلا نۆۋەت: «Onu biricek görebilseydim — ئۇنى بىرلا قېتىم كۆرسەم ئىدى»
biricik. s. ① يېگانە، يالغۇر، بىر، تاق. ② تەڭداشسىز، ئەمەلسىز: «Kurtuluşun biricik yolu — ئازادلىقنىڭ بىردىن بىر يولى»
birik. s. → biricik. بىر يەرگە يىغىلغانلىق، توپلانغانلىق.
birikim. is. ① بىرىكمەك، توپلانماق. ② يىغىلماق، كۆپەيمەك، ئارتماق، ئاشماق.
biriktirmek. بىرىكتۈرمەك، يىغماق، توپلىماق: «Bir yıldan beri biriktirdiğimiz bu kadardır — بىر يىلدىن بېرى —

ئىقتىساد قىلغىنىمىز شۇنچىلىك»
birileri. z. تونۇمىغان كىشىلەر، بىر قانچىسى، بىراۋ: «Sizi birileri arıyor — سىزنى بىراۋ ئىزدەۋاتىدۇ»
birim. is. ① ئۆلچەم. ② ئورگان: «Uzunluk birimi metredir — ئۇزۇنلۇق ئۆلچىمى مېتر»
Hükümetin çeşitli birimleri — ھۆكۈمەتنىڭ ھەرقايسى ئورگانلىرى.
birinci. s. is. ① بىرىنچى. ② تۇد - جى. ③ ئالدىنقىسى، ياخشىسى، بىرىنچىسى. ④ ئەڭ ياخشىسى:
1. Birinci sınıf — بىرىنچى سىنىپ
2. Bu ülkeye birinci defa geliyorum — بۇ مەملىكەتكە تۇنجى قېتىم كېلىشىم.
3. Sınıf birincisi budur işte — سىنىپنىڭ ئالدىنقىسى مانا بۇ.
4. Birinci mal getirilsin — ئەڭ ياخشى مال كەلتۈرۈلسۇن.
birincilik, -ği. is. ① بىرىنچىلىك. ② چېمپىيونلۇق.
bir-kaç, -çı. s. بىر قانچە: «Bir kaç kişi var — بىر قانچە كىشى بار»
bir-kaçı. z. بىر قانچىسى.
birlemek. بىر ھالغا كەلتۈرمەك، بىرگە چۈشۈرمەك، تاقلاشتۇرماق.
birlenmek. تاقلاشماق، بىر ھالغا كەلتۈرمەك.
birleşen. s. بىرلەشكەن، ئۇيۇشقان.
birleşik. s. بىرلەشكەن، ئىتتىپاق: «Birleşik devletler — بىرلەشكەن دۆلەتلەر»
Birleşik cephe — بىرلىك سەپ.

① **birleşim.** is. بىرلىشىش ھەرىكىتى.
② جۈپلىشىش (ئەركەك - چىشىنىڭ).

① **birleşmek.** بىرلەشمەك، قوشۇلماق.
② ئۇچراشماق، بىر يەرگە كەلمەك.
③ ئۇيۇشماق، ئىتتىپاقلاشماق. ④
ئۇلاشماق، تۇتاشماق. ⑤ ئوخشاش
قاراشتا بولماق؛

«Bu konuda sizinle birleşiyorum —
بۇ مەسىلىدە سىز بىلەن ئوخ —
شاش پىكىردىمەن.»

① **birlik,-ği.** is. ئىتتىپاق، بىرلىك.
② بۆتۈنلۈك. ③ باراۋەرلىك. تەڭلىك.
④ ئوخشاشلىق. ⑤ ئۇيۇشما، جەمئىيەت.
⑥ ئىتتىپاقلىق؛

«1. Birliğimizi güçlendirmeliyiz —
ئىتتىپاقىمىزنى كۈچەيتىشىمىز كېرەك.

2. Çin ulusunun birliği —
مىللىتىمىزنىڭ باراۋەرلىكى.

3. Dil birliği —
تىل بىرلىكى (ئوخشاشلىقى).

4. Çin yazarlar birliği —
يازغۇچىلار بىرلەشمىسى.

5. Yaşasın çeşitli milliyetlerden
Çin halkının büyük birliği —

ياشسۇن جۇڭگودىكى ھەر مىللەت خەلقى
نىڭ ئۇلۇغ ئىتتىپاقلىقى!»

① **birlikte.** z. بىرلىكتە. ② يېنىدا؛
«Sömurgeyi hepimiz birlikte yok
edeceğiz —
ئېكسپىمىزلا تاتىسىنى —
ھەممىمىز بىرلىكتە يوق قىلىمىز.»

Birmanya. is.öz. بېرما (دۆلەت).
bir-takım. s. بىر مۇنچە، بىر يۈرۈش،
بىر قىسىم؛

«Bir takım insan —
بىر مۇنچە —
ئادەم (ئىنسان).»

bis. is. lat. ئىككىنچى قېتىم،
ئىككىنچىلەپ.

bisare. is. ئايۋان، كارىدور.

bisiklet, -ti. is. fr. ۋەلىسىپىت.

bisikletlik. ۋەلىسىپىتلىك، ۋەلىسىپىت
مىنگەن.

bismillâh. ar بىسمىللاھ.

bistüri. is. fr. نەشتە، ئاپراتسىيە پىچىقى.

bit, -ti. is. پىت؛

«Bit pazarı —
پىت بازىرى.

① **bitap** s. far. ھارغىن. ② ماغدۇر-
سىز، دەرمانسىز، كۈچسىز. ③ ئاغرىقچان.

bitaraf.s. far. ar. تەرەپسىز، بىتەرەپ.
«Bitaraflar —
تەرەپسىزلەر.

bitaraflık,-ği. is. بىتەرەپچىلىك،
تەرەپسىزلىك.

bitek. s. مۇنبەت (يەر)، مول ھوسۇللۇق،
چىقىشلىق.

bitek siz. s. ھوسۇل چىقمايدىغان،
ھوسۇل بەرمەيدىغان، چىقىشسىز (يەر).

bitelge. is. يەرنىڭ كۈچى (قۇۋۋىتى)،
ئۇنۋىدارلىق (يەرنىڭ).

biteviye, bitevi. z. ئارقا-ئارقىدىن،
ئارقىسى ئۈزۈلمەستىن.

bitey. is. bot. بىرەر رايوندا ئۆسۈپ بارىدىغان،
زىرائەتلەرنىڭ يىغىندىسى.

bitik¹. s. ماغدۇرسىز، دەرمانسىز،
قۇۋۋەتسىز. ② يامان، ئەسكى، خاراب؛
«Adamcağız bitik bir haldeydi.
بىچارە ماغدۇرسىز ئىدى.

«Halimiz bitik —
ھالىمىز خاراب.

bitik². s. ئاشىق.

① **bitim.** is. تۈگەش، تاماملىنىش،
پۈتۈش. ② ناھايەت، ئاخىرى.

bitimli. s. ئاخىرىسى چىققان.

لۈككە ئاتت.

① پىت باقماق. ② جېدەلگە **bitlemek**.
باھانە ئىزدەمەك.

① پىتلاشماق، پىت پىت **bitlenmek**¹.
باسماق. ② ئۆزىنىڭ پىتىنى باقماق.

باي بولۇپ قالماق. **bitlenmek**².
پىتلىق، پىتلاپ كەتكەن. **bitli**. s.
كېيىمى ۋە ئۆزى سېپىسىق **kokuş**.
پۇرايدىغان (قىز ياكى ئايال).

بىتلىس (تۈركىيىنىڭ **Bitlis** öz. is.
شەرقىي ئاناتولىيىدىكى ۋان كۆلىنىڭ
غەرب تەرىپىدىكى بىر ۋىلايەت ۋە ئۇنىڭ
مەركىزىي شەھىرى).

① تۈگىمەك، قالماس **bitmek**¹.
لىق. ② ئاخىرلاشماق، تاماملانماق.
③ ھالسىزلىنىماق، قاتتىق ھارماق.
④ تۈگەتمەك. ⑤ مەمنۇن:

پۇل تۈگىدى. **1. Para bitti** —
سەپەر تۈگىدى. **2. Yolculuk bitti** —
ئىشلەپ **3. Üğraşmaktan bittim** —
ھېرىپ كەتتىم.
بىچارە تۈگەشتى. **4. Zevalli bitti** —
5. Çiçek denildimi bitirim —

گۈل دېسەلا تۈگەپ كېتىمەندە.
باشقىدىن ئۈنمەك، باشقىدىن **bitmek**².
چىقماق:

«تۈك باشقىدىن چىقتى. **Tüy bitti** —
پىت بازىرى. **bit . pazari, - ni. is**
① بىر خىل ئاچچىق پىۋا. **bitter. is**
② بىر خىل ئاچچىق شاكالات.

ئاسىيالت. **bitüm. is. fr.**
بىۋاپا، ۋاپاسىز. **bivefa. s. far**
بىرەر شەخسنىڭ ھا. **biyograf. is. fr.**
ياتىمى ۋە تەرجىمىھالىنى يازىدىغان كىشى.
تەرجىمىھال، بىرەر **biyografi. is. fr.**

نەتىجىسى چىققان، چەكلىك.

① ئاخىرىسى چىقىمىغان، **bitimsiz. s.**
نەتىجىسىسى چىقىمىغان، ② تۈگىمەس،
چەكسىز، پۈتمەس.

① بېقىملىق، كۆڭۈللۈك **bitirim. is.**
(نەرسە، ئادەم، يەر). ② لۈكچەك. ③ قىمار-
خانا. ④ زېرەكلىك، ھوشيارلىق.

① تۈگەتمەك، پۈتتۈرمەك، **bitirmek**.
ئاخىرلاشتۇرماق، تاماملانماق. ② ھالسىز-
لاشتۇرماق، كۈچسىزلەندۈرمەك. ③ ئۆل-
تۈرمەك، يوقاتماق. ④ مەمنۇن قىلماق،
خۇشال قىلماق:

«**Nezakətiniz beni bitirdi** —
ئەدەب خۇلقىڭىز مېنى خۇش قىلدى.»
① بىر تۇتاش، يانداش. **bitişik. s. is.**
② ئاراتام قوشنا:

بىر-بىرىگە يانداش — **Bitişik ev** —
ئۆي.»

① تۇتاشقان، يانداشقان. **bitişken s.**
② تېمۇرى بىر ئاتالغۇلارنىڭ باش ۋە
ئاخىرىسىغا قىلىنغان قوشۇمچە.

تۇتاشماق، يانداشماق، **bitişmek**.
باغلاشماق:

«**Yazıda harflar bitişmemiş** —
ماقالىدە ھەرپلەر باغلاشماپتۇ.»
تۇتاشتۇرماق، يانداشتۇر- **bitiştirmek**.
ماق، باغلاشتۇرماق، تەڭگۈزمەك.

گىمىياھ، ئۆسۈملۈك، ئا. **bitki. is.**
تات، زىرائەت.

ئۆسۈملۈك بىلەن **bitkicilik, -gi. is.**
ئوزۇقلىنىدىغان.

ئۆسۈملۈك تىپى، **bitkimsi. s.**
ئۆسۈملۈككە ئوخشاش.

بەك چارچىغان، ھالدىن كەتكەن. **bitkin. s. z.**
ئۆسۈملۈك جىنىسى، ئۆسۈم **bitkisel. s.**

شەخسى ھاياتىنىڭ تەسۋىرلەپ ۋە تەرىپ-
لەپ بېرىلىشى.

biyoloji. is. yun. بىئولوگىيە.
① بىز. ② مەن (بەزەن شەخس. biz'.
لەر ئۈچۈنمۇ قوللىنىدۇ):

«Biz böyle düşünüyoruz —

بىز شۇنداق ئويلايمىز.»

biz'. is. بىگىز.

bizar. s. far. بىزار، بەزگەن، زېرىككەن،

تويغان: «Bu sineklerden bizarım —

بۇ چىۋىنىلەردىن راسا تويىدۇم.»

bizatihi. z. ar. ئۆزۈڭىزدىن،

ئۆزىدىن — ئۆزى:

«Bunu ona birisi öğretmiş olacak

çünkü bizatihi düşünebilir

بۇنى ئۇنىڭغا — bir adam değildi

بىرى ئۆگەتكەن بولسا كېرەك، چۈنكى

ئۇ ئۆزۈڭىزدىن ئۆگىنىدىغان ئادەم

ئەمەس ئىدى.»

bizce. z. بىزنىڭچە، بىكرىمىزچە.

bizden. z. s. ① بىزدىن، بىز تەرەپتىن.

② ماھىر، ئۇستا، قولى ئەپلىك.

bizimki. z. بىزنىڭكى (ئۇنىڭ).

ئايالغا، ئايالنىڭ ئېرىگە قارىتا قوللىنىدۇ

دىغان سۆزى). ② بىزگە ئائىت، بىزگە

خاس. ③ يېقىن دوست:

«Bizimki Ahmet —

① ئۆز، ئۆزى، شەخس. bizzat. z. ar.

سەن. ② ئۆزى بىۋاسىتە، ئۆزى توغرى

دىن — توغرا:

«Advukat mahkemeye bizzat

ئادۋوكات مەھكىمىگە ئۆزى —

كەلدى.»

blok. is. fr. ① بىلوك، گۇرۇھ. ② چوڭ

ۋە ئېغىر پارچە. ③ رەسىم قەغەزى

ساقلىنىدىغان كاردۇن خالىتا. ④ بىر —

بىرىگە يانداش قاتار كەتكەن بىنلار:

«Mermer bloku —

① بىر يەرگە توپلانغان. bloke. s. fr.

(نەرسە)، يىغىلغان. ② مەنئىي قىلىنغان،

چەكلەنگەن. ③ توختىتىپ قويۇلغان.

blokhavz. is. ar. كىچىك ئىستېھكام،

پوتەي، قورغان.

bloküs, - ü. is. بىلوكس (دۈشمەن

تەرىپىدىن ئىشغال قىلىنغان بىر يەرنىڭ

سەرت بىلەن ئالاقىسىنى كېسىش ئۈچۈن

قورشىلىشى).

bluz'. is. ing. müz. بىلوز (فاكتۇرۇت

نىڭ بىر تۈرى).

bluz'. is. fr. ساراپان.

boa. is. fr. ① يىلاننىڭ بىر تۈرى.

② ئاياللار بويىغا ئورۇۋالدىغان ئۇزۇن،

يۇمشاق تېرە.

bocalamak. ① شامالغا قارشى تېز

يۈرەلمەسلىك، (كېمە ھەققىدە). ② ئىك

كىلەنمەك، تەمتىرمەك، ھودۇقماق:

«Başlarken bocaladı, amâ sonun-

da işi düzeltti — ئىشنىڭ بېشىدا

تەمتىردى، ئەمما ئاخىرىدا ئەپلەشتۈردى.»

boci. is. it. كېمە ۋە پاراخوتلاردا يۈك

توشۇيدىغان يېنىك قول ھارۋىسى.

bocuk, - ğu. is. ئەيسانىڭ تۇغۇلغان

كۈنى (ئورتودوكسىلار تەرىپىدىن تەبرىك

لەنگەن). ② توڭگۇز، چوشقا.

bodo. is. بۇدۇ تىلى (تسېت - بېرما

گۇرۇپپىسىغا تەۋە تىل).

bodoslama. is. yun. ① كېمىنىڭ

تۇمشۇقى. ② بۇرۇت. ③ ئالدىنقى سەپتىن،

ئالدى تەرەپتىن.

boduç. is. ing. سوغا (ئەپكەش بىلەن

سۇ تۇشۇلىدىغان).

① پاكار ھەم دوغىلاق. *bodur. s.*

② ئۈسەلمىگەن، پاكار بولۇپ قالغان.

يىگىلەپ قالغان:

«*Bodur bir adam* — دوغىلاق ئادەم.

«*Bodur at* — پاكار ئات.

bogasi. is. isp. ئىستەرلىك، يۇپىقا رەخت.

boğa. is. zool. بۇقا.

ناھايىتى كۈچلۈك، بۇقىدەك. *~ gibi.*

بۇقا كۈرۈشى (جېلىشى). *~ güreşi.*

بۇقا قىلىش ئۈچۈن *boğalık, -ğı. is.* قالدۇرۇلغان موزاي.

قارا بوران. *boğanak, -ğı. is.*

بۇقىسىرىغان ئىنەك. *boğasak. s. is.*

ئىستەر. *boğasi. is. isp.*

① بوغۇز، كاناي. *boğaz is.*

② بوتۇلكا بويىنى. ③ بوغاز (جۇغراپىيەلىك).

④ تاغ جىلغىسى. ⑤ يېمەك - ئىچمەك.

1. *Boğazı yırtarcasına bağırmak* —

كانىيى يىرتىلغۇچە — ۋارقىراپ چاقىرماق.

2. *Şişenin boğazı çok dardır* —

بوتۇلكىنىڭ بويىنى بەكمۇ كىچىك.

3. *Istanbul boğazı* —

ئىستانبۇل بوغۇزى.

4. *Boğaz derdi* —

«گالنىڭ دەردى» بوغۇزلىماق، ۋەھشىلەرچە

boğazlamak. ئۆلتۈرمەك، قۇربانلىق قىلماق.

boğazlanmak. بوغۇزلانماق، ۋەھشە

لەرچە ئۆلتۈرۈلمەك، قۇربانلىق قىلىنماق.

① بىر - بىرىنى ئۆلتۈرۈش. *boğazlaşmak.*

رۈشمەك. ② ياقا سىقىشىپ سوقۇشماق.

① قاسنىپ. *boğazlayan. s. is.*

② قاتىل.

boğazlı. s. كۆپ يەيدىغان، ئىشتى

ھالىق:

«*Boğazlı çocuk* —

boğazsız. s. ئىشتىھاسىز، ئاز

يەيدىغان.

① بوغۇدۇرماق. *boğdurmak.*

② ئۆلتۈرمەك.

boğdurtmak. باشقا بىرىگە ياقىسىنى

سەقتۈرماق، ئۆلتۈرمەك، بوغۇدۇرۇتماق.

بىرىنىڭ بۇيرۇقى بىلەن *boğdurulmak*

ئۆلتۈرمەك، بوغۇدۇرۇلماق.

① تۇنجۇقتۇرۇش. *boğma'. is.*

② شاراۋارا، بوغما ئىشتان.

boğma'. is. تۈركىيىنىڭ جەنۇبىي

ئۆلكىلىرىدە ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل

ئىچىملىك.

كۆكىۋەتەل. *boğmaca. is. tıp.*

① بوغىماق، ئورىماق، *boğmak¹.*

بوغۇپ ئۆلتۈرمەك. ② سۇدا ياكى باشقا

ئۇسۇلدا تۇنجۇقتۇرۇپ ئۆلتۈرمەك. ③ ئال

داپ قىسمەتكە ساتماق. ④ بېسىپ

چۈشمەك، ئۈستۈن كەلمەك.

① بەلدەم، بوغۇلغان *boğmak². is.*

يەر، تۈگۈن. ② بويۇنغا ئېسىلىدىغان

زىننەت بويۇمى. ③ شەددەتلىك ئۆت

كۈنچى يامغۇر.

تۈگۈملۈك، بوغۇملىرى *boğmaklı. s.*

كۆپ بولغان.

① زەھەرلىگۈچى، بوغۇقۇچى. *boğucu. s.*

② نەپەسنى قىسىدىغان، بوغىدىغان

تىنجىق:

«*Boğucu gaz* —

زەھەرلىگۈچى گاز» تىنجىق ئىسسىق.

boğucu sıcak. بوغۇق، تۇتۇق:

boğuk. s.

«Bu şarkıcının sesi boğuktur —
بۇ ناخشىچىنىڭ ئاۋازى بوغۇق.»
boğulmak. ① بوغۇلماق، دېمى
سېقىلماق. ② ئىچى پۇشماق، زېرىكمەك.
③ ئالدىنماق، نەرسىنى ئوغرىغا ئالدۇرماق.
«Boğazına çekirdek kaçarak bo-
ğulmak — تامىقىغا ئۇزۇقچا كىرىپ —
قىلىپ تۇنجۇقۇپ قالماق.»
boğum. is. ① بوغۇم. ② ئۆگە.
boğum. boğum. s. z. ① بوغۇم — كېسىم — كېسىم.
boğumlama. is. بوغۇمغا ئايرىش،
ئۆگىگە ئايرىش.
boğuntu. is. ① نەپەسنىڭ سېقىلىشى.
② ھايانكەشلىك. ③ راھەتسىزلىك.
boğunuk. s. بوغۇق ئاۋاز.
boğur. is. بۇرغا (ئەركەك).
boğurdak, -ğı. is. كېڭىرتەك،
كاناي.
boğuş. is. بوغۇش.
boğuşmak. بوغۇشماق، ياقلا سېقىشىپ
تۇرۇشماق.
bohça. is. بوغجىما (بوغجىما ئۈچۈن
ئىشلىتىلىدىغان تۆت بۇرجەك رەخت).
bohçacı. s. ① كۆتۈرۈپ يۈرۈپ نەرسە —
كېرەك ساتقۇچى ئايال. ② ھاممال (قو-
لدا نەرسە — كېرەك توشۇغۇچى).
bohçalamak. بوغچىلىماق، بوپىلىماق.
bohem. s. fr. سەرگەردان.
bok, -ku. is. s. ① گەندە، تېزەك،
ماياق. ② كېرەكسىز، يارىماس. ③ بالا - قازا.
bokça. z. ① ناھايىتى ئەسكى، پوق.
تەك. ② تۇتۇقسىز، يالغان.
boklamak. ① كىرلەشتۈرمەك. ② بىر ئىش-
نى يامان ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويماق.

boklanmak. پاسكىنلاشماق.
boklaşmak. يامان ئەھۋالغا چۈشۈپ
قالماق.
boklu. s. ① سېسىق. ② پاسكىنچىلىق.
③ داشقال ئارىلاشقان.
bokluk, -ğu. is. ① سېسىقچىلىق.
② يامان ۋەزىيەت، يامان ئاقىۋەت.
③ ھاجەتخانا.
boks'. is. ing. بوكس.
boks'. is. ing. ① قوتان، ئېغىل.
② دوختۇرخانىدىكى بىر كىشىلىك كېسەل
ئۆيى.
bokser. is. ing. بوكس (بىر خىل
كۈزەتچى ئىت).
boksör. is. ing. بوكسىيورچى، مۇشتىچى.
boktan. s. z. ئەسكى، ئوسال، بەربات.
bok. yedi başı. is. ھەممىلا ئىشقا
چات كېرىۋالغۇچى، ئاقساقال.
bol'. s. ① مول، جىق، كۆپ، نۇرغۇن.
② كەڭ - چوڭ.
«Bol ürün — مول ھوسۇل.
«Bol ayakkabı — چوڭ ئاياق كىيىمى.»
bol', -lü. is. ing. ئۈزۈم ھاردىقى،
شاراب.
bolero. is. fr. قىسقا ۋە يەڭسىز ئايال
لار چاپىنى.
bolice. is. يەھۇدى ئايىلى.
bolivar. is. فرانسۇزلارنىڭ قەدىمىي
قالپىقى.
bollanmak. موللاشماق، كەڭتاشا بول-
ماق، مول ۋە جىق ھالغا كەلمەك،
كۆپەيمەك.
bollaştırmak. ① كۆپەيتىمەك، مول
ھالغا كەلتۈرمەك. ② كىيىمنى كېڭەيتىمەك.
① موللۇق، كۆپلۈك. ② bolluk, -ğu. is.

نۇرغۇنلۇق، جىقلىق. ② مەمۇرىيلىق، تەرجىمىلىق. ③ كىيىمنىڭ تىكىشىدىن قالدۇرۇلغان زاپاس.
bol . şekilli. s. كۆپ شەكىللىك.
bolşevik, - gi. is. rus. بولشېۋىك.
 روسىيە — **Rusya bolşevik partisi**
 بولشېۋىك پارتىيىسى.
bolşevizm. is. fr. بولشېۋىزم.
 ① بومبا. ② چوڭ. **bomba. is. it.**
 كۆپ. ③ بومبا شەكلىدە ئىشلەنگەن تۇڭ:
 قول بومبىسى. — **Elbombası**
 ئاتوم بومبىسى. — **Atom bombası**
 بومبىسى.
bomba . atar. is. بومبا ئاتار (بومبا ئاتىدىغان قورال).
bombacı. is. بومبا توشغۇچى، بومبا ئىشلەتكۈچى، بومبا ئىشلىگۈچى.
bombalamak. بومباردىمان قىلماق، بومبا تاشلىماق.
bombardıman. is. بومباردىمان:
 «**Bombardıman uçağı** — بومبارىمان ھاۋاچى ئايروپىلان»
bombardon. is. fr. دوخۇۋوي ئوركىس.
 تېردا پۇۋلەپ چېلىنىدىغان ئەڭ بوم ئاۋاز-لىق چالغۇ.
bombarta. is. it. يەلكەنلىك كېمە.
 نىڭ بىر تۈرى.
bombok. s. بەك ئەسكى، ئوسال.
 ① تامامەن بوش. ② پۈتۈن. **bomboş. s.**
 لەي باكار.
 يالغانچى، ساختىپەز: **bomcu. s.**
 نېمىدىگەن — **Bomcu imişsin ha!**
 يالغانچى ئادەم سەن!
 مۇنچاق، مارجان: **bonçuk, - gu. is.**
 «**Mavi boncuk kimdeyse gönlüm**

كۆك مۇنچاق كېمەدە بولسا — **ondadır**
 كۆڭلۈم، شۇنىڭدا»
boncuk boncuk. z. مۇنچاق تەك يۈ-مىلاق، دانە، دانە.
boncukçu. is. مۇنچاق ساتقۇچى ۋە ياسىغۇچى، مۇنچاقچى.
bone. is. fr. ئاياللارنىڭ ھەر خىل تىكىلگەن يۇمشاق باش كىيىمى.
bongo. is. ing. بىر - بىرىگە باغرىلاپ ئاڭلىغان ئىككى كىچىك دۇمباقتىن ئىبارەت بىر خىل ساز:
 ئاق كۆڭۈل، ساپ. **bonkör. s. fr.**
 دىل:
 «**Bonkör bir insan** — ئاق كۆڭۈل بىر ئىنسان»
bonmarş. is. fr. ئەرزاق ماللار دۈ-كىنى. ② تۈرلۈك ماللار دۈكىنى.
bono. is. it. تىلخېتى (مەلۇم مىقداردىكى پۇلنىڭ مەلۇم مۇددەت بىلەن مەلۇم بىرىگە بېرىلگەنلىكىنى بىلدۈرىدىغان ھۆججەت).
 ① خىزمىتىدىن ئايرىلغان بىرىنىڭ خىزمىتىنى ياخشى قىلغانلىقىنى ئىسپاتلاپ بەرگەن خەت. ② خىزمىتىدىن ئايرىلغان بىرىگە بېرىلگەن كاپالەت قەغەزى.
bon . şans. fr. «بەختلىك بول» مە-ئىسىدە قوللىنىدىغان سۆز.
 ① بوپ (1945 - يىلى - **bop. is. ing.** دىن كېيىن تارالغان بىر خىل مۇزىكا ئۇسۇلى). ② دو چىققان پۇل (قىماردا).
 ① ياشلارنىڭ بىر **bopstil. s. ing.** مەزگىل قوبۇل قىلغان مودىسى. ② ئافى.
 ① بوز يەر. ② دات، دۇغ. **bor'. is.**
 ③ شاراب، ئۈزۈم ھارېقى، ۋىنو.
bor'. خىمىيىۋى ئېلېمېنت، بور.

bora. is. it. قارا بوران.
borak. s. شورلۇق يەر.

boran. is. fr. بوران (گۈلدۈرما ۋە چاقىماق چېقىپ ياغقان يامغۇر بىلەن بىللە چىققان بوران).

borani. is. گۈرۈچ، قېتىق ۋە پالەك بىلەن قىلىنغان بىر خىل تاماق.

borazan. is. t. far. ① كاناي، (ھەربىيەدە قوللىنىدىغان)، ② كانايچى.

borazanci. is. ① كانايچى، ② بىرسى چىقىرىساھەممىسى تەڭ چىقىرايدىغان چىركەتكە.

borç¹, -cu. is. ① بۇرچ، مەجبۇرىيەت، يەت، ۋەزىپە، ② قەرز، ③ ئارىسىيەت، ئۆتىنىش.

«Çocukları yetiştirmek anne ve babanın borcudur. — بالىلارنى چوڭ قىلماق ئاتا - ئانىنىڭ مەجبۇرىيىتىدۇر.

Borcumuz az kaldı — قەرزىمىز ئاز قالدى.

borç². is. mut. بىررىشىن (رۇس قورۇما شورپىسى).

borçlandırmak. قەرزدار قىلماق.

borçlanmak. ① قەرزدار بولماق، ② ئۈس - تىگە ۋەزىپە ئالماق، مەجبۇر بولماق.

borçlu. s. ① قەرزدار، ② بۇرچى بولغان، ۋەزىپە يۈكلەنگەن.

borçsuz. s. قەرزسىز، قەرزى بولمىغان.

borda. is. it. كېمىنىڭ (پاراخوت) يان قىسمى.

bordo. is. fr. فرانسۇزلارنىڭ داڭلىق ۋىنىسى.

bordro. is. fr. جەدۋەل؛

«Maas bordrosu — مائاش جەدۋىلى.

borga. is. تۈركلەرنىڭ چار سالىدىغان

ئۇزۇن كانىيى، بۇرغا.

borina. is. it. يەلكەننىڭ يان تەرىپىنى ئاستىغا تارتىپ باغلايدىغان ئارغامچا.

bornoz, bornuz. is. fr. ① يۇيۇنۇپ بولغاندىن كېيىن كىيىلىدىغان كىيىم.

② ساتىراش كىيىمى.

borsa. is. it. بازار، ئېلىش - سېتىش يېرى.

borsacı. is. s. قەغەز پۇل ۋە زايوم ئالماشتۇرۇپ تاپاۋەت قىلغۇچى.

boru¹. is. ① نو، تۇرپا، ② كاناي، سۇ تۇرۇبىسى. — «Su borusu —

ئۇرۇش — Savaş borusu çalmak كانىيى چالماق.»

boru². s. ① قۇرۇق، مەنىسىز (سۆز)، ② ئەسكى؛

«Boru mu bu? — ئەسكىمۇ بۇ؟

borucu. is. ① تۇرپا ئورناتقۇچى، ② كانايچى، ③ كاناي ياساپ ساتقۇچى.

borucuk. is. نوکەش.

borulu. s. خولۇق، تۇرۇپلىق.

borumsu. s. نوسىمان، نەيسىمان، (گۈل ھەققىدە).

bos. is. تۇرۇق، بەست.

«Boyu bosu yerinde bir adam —

بوي - بەستى جايدا بىر ئادەم.»

bostan. is. far. ① كۆكتاتلىق، كۆك تات ئۆستۈرىدىغان يەر، ② قوغۇنلۇق.

③ قوغۇن - تاۋۇزنىڭ ئومۇمىي نامى.

bostanbeli. يەر كىرالايدىغان ئۇزۇن ساپلىق ئەسۋاب.

bostan korkuluğu. ① قوغۇنلۇققا تىكىلگەن قارانچۇق، ② ۋەزىپىنى ئاتتۇر - زالمايدىغان ۋە قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان.

① كۆكتاتچى. ② bostancı. is. قوغۇنچى. ③ بوستانچى (ئوسمان پادىشاھ لىقى زامانىدا ساراي مۇھاپىزەتچىلىرىگە ۋە شەھەر كۆزەتچىلىرىگە بېرىلگەن نام).

bagwəncilik, - ği. is. باغۋەنچىلىك، كۆكتاتچىلىق.

① بوش، قۇرۇق. ② بىلىمسىز. boş. s. ③ ئىشىسىز، بىكارچى. ④ يارىماس، كېرەكسىز. ⑤ ئەھمىيەتسىز. ⑥ تۈل (خوتۇن). ⑦ پايدىسىز:

1. Boş kutu — بوش قۇتا.
2. Boş gezmek — لاغا يول يۈرمەك.
3. Boş söz — قۇرۇق سۆز.
4. Boş çaba — پايدىسىز.
5. Boş çuval ayakta durmaz — قۇرۇق تاغار ئۆرە تۇرمايدۇ.

① بوشماق. ② ئاقماق. ③ بو- boşalmak. شىنىپ كەتمەك (ھايۋان). ④ ئىچىنى بوشاتماق، دەرد تۆكمەك:

1. Oda boşaldı — ئۆي بوشىدى.
2. Kab delik, su boşalıyor — قاچا تۆشۈك، سۇ ئاقىدۇ.
3. Anlata anlata biraz boşaldı — سۆزلەپ-سۆزلەپ ئىچىنى بوشىتىۋالدى.

boşaltaç. is. بوشالتقۇچ (قاچا ئىچىدەككى ھاۋانى بوشىتىشقا يارايدىغان تۇرپا).

boşaltı. is. → Boşaltım.

boşaltım. is. ھەزىمىدىن كېيىن ئۇچەيلەردە قالغان قالدۇقلارنىڭ، سۈيۈك نىڭ ۋە تۈكۈرۈك، ماڭقا، تەر قاتارلىق لارنىڭ ۋۇجۇتتىن سىرتقا چىقىرىلىشى.

① بوشاتماق، بىكار قىل. boşaltmak. ② بىر نەرسىنى باشقا نەرسىگە يۆتكەمەك، ئورنىنى يۆتكەمەك. ③ ئار-

قا - ئارقىدىن ئوق چىقارماق.

① ئەر - خوتۇندىن ئاجراش. boşamak. ② ۋاز كەچمەك، ئەھمىيەتسىز قارىماق.

① ئەر - خوتۇن بىر - boşanmak. بىرىدىن ئاجراشماق. ② تېز قۇتۇلماق. ③ ئۇن سېلىپ يىغلىماق. ④ دەرد تۆك-مەك. ⑤ بۆلدۈرۈپ ئاقماق.

boşatmak. بوشاتماق. ئاغزى بوش، boş - boğaz. s. is. سىر ساقلىيالمىدىغان.

boşlamak. ئەختيارغا قويۇۋەتمەك. ① بوشلۇق. boşluk, - ğu. is. ② بىكارچىلىق. ③ كاۋاكلىق. ④ چوڭقۇرلۇق، ئويماقلىق. ⑤ قىلىق.

boş - sözcülük, - ğü. is. ئاغزى بوشلۇق.

boşta. s. z. ئىشىسىز.

boşu - boşuna. z. قۇرۇقتىن - قۇرۇق، بىكاردىن - بىكار، بېھۋە. boşuna. z. چىكارغا، بوشقا، قۇرۇق يەرگە، بېھۋە:

«Çabalarımız boşuna gitti — ھەشەملىرىمىز بىكارغا كەتتى.»

bot¹, -tu. is. ing. كىچىك پاراخوت. bot², -tu. is. fr. ئۇزۇن قونچلۇق بەدىنىگە.

botanik, - ği. is. fr. بىرتانىكا، ئۆسۈملۈك ئىلمى.

botanikçi. is. بوتانىكىچى، ئۆسۈم-لۈكشۇناس.

boy¹. is. ① قەبىلە، ئايماق. ② ئوغۇز-لارنىڭ مۇھىم بىر جامائىتى.

① بوي. ② ئېگىزلىك. boy². is. ③ ئەن، ئۇزۇنلۇق:

- قاسقا بوي. — 1. Kısaboy —
 2. Minarenin boyu — مۇنارنىڭ ئېگىزلىكى.
 3. Kumaşların boyu ne kadar — زەختىنىڭ ئېنى قانچىلىك.
 ~ almak, بوي تارتماق.
 boy³. is. ing. مۇستەملىكىلەردە ياللىق
 نىپ ئىشلەيدىغان ياش.
 ① بويلاق، رەڭ. ② سىياھ. ③ ساختىلىق.
 ④ بويلاقچى. ⑤ بويلاق. ⑥ بويلاقچى.
 ساتقۇچى. ⑦ ساختىپەزلىك. ⑧ ئاقلامچى
 (ئۆيىنى).
 ① بويلاقچىلىق. ② boyacılık, -ğı. is.
 ③ مايلامچىلىق.
 ئاياغ — Ayakkabı boyacılığı
 مايلامچىلىقى.
 بويلاقخانا، is. t. far. boya hane.
 سىرخانا.
 بويىماق، رەڭ يەرمەك، boyalamak.
 سىزلىماق.
 بويلاق بېرىلىمەك، رەڭ boyalanmak.
 بېرىلىمەك، سىرلانماق.
 بويلاقلىق، رەڭلىك، سىرلىق. boyalı. s.
 بويلاق بېرىلگەن، سىرلانغان، بويالغان.
 بويىشى، رەڭلەش، boyama. is.
 سىرلاش.
 بويىماق، سىرلىماق، رەڭ boyamak.
 يەرمەك.
 بويالىماق، سىرلانماق، رەڭ boyanmak.
 بېرىلىمەك.
 ① بوياقسىز، ② رەڭسىز، boyasız. s.
 رېڭى ئۆچكەن، ئۆڭگەن. ③ سولاشقان،
 سولشىپ قالغان.
 بويىتىماق، سىرلاتماق، boyatmak.

- اقتارتماق;
 دۆيىنى ئاقتاتتىم. — «Evi boyattım —
 بويىغا ئاساسەن، بويىغا boyca. z.
 ئاراپ، بوي جەھەتتە;
 «Onlar boyca birbirindən farık
 ۋىلار بىر جەھەتتە —
 ۋىلار بىر بىرىدىن پەرق قىلىدۇ.»
 ① بويىداش، بويى تەڭ. boydaş. s.
 ② قۇرداش.
 بويكوت، -tu, is. ing. boykot,
 تارازىلىق بىلدۈرۈش، ئالاقىنى ئۈزۈش،
 بۇيىسەۋەتنى ئۈزۈش.
 ① قاچىماق، سۇقۇنماق، boylamak.
 بوشۇرۇنماق، مۆكۈنمەك. ② يولنى ئۆزلىتىش
 ③ بويلىماق. ④ ئۆلمەك;
 «Öğretmeni sokakta görünce evi-
 ne boyladı» ئوقۇتقۇچىنى كۆچىدا،
 كۆرۈش بىلەن ئۆيگە سۇقۇندى.
 ① بويلىنىماق. ② مېڭىپ بارماق. boylanmak.
 بازارغا — «Çarşıya boylanalım»
 قەدەر ماڭايلى.
 ① بويىلۇق، ئېگىز. ② boylu. s.
 باشقىلاردىن ئېگىز;
 ئېگىز بويىلۇق. — «Uzun boylu —
 ئېگىز ئادەم. — «Boylu adam —
 ① قېيىق پاللىقى. ② boyna. is. كىچىك قېيىق.
 ① مۇڭگۈز. ② boynuz. is. s. مۇڭ.
 گۈزدىن ياسالغان.
 ئۆسمەك; boynuzlamak.
 ئۇنى — «Onu boğa boynuzlamış»
 بۇقا ئۆسۈپتەتتۇ.
 ئۆسۈلمەك. boynuzlanmak.
 باشقا ئايال بىلەن boynuzlatmak.
 ئالاقە قىلماق.

boynuzlu. s. ① مۇڭگۈزلۈك. ② خوتۇ.

ئەينىڭ ھەم ھەمىشەلىرىنىڭ ئومۇمىيىتى
لىقلىرىغا كۆز يۇمىدىغان:

«Boynuzlular — مۇڭگۈزلۈك ھايۋانلار.»

boynuzsuz. s. مۇڭگۈزسىز.

boy . otu. is. زىرە.

boy suz. s. پاكار، پەتەك.

b o y u n , - y n u . is. ② نەر. ③ گەردەن، پاتاك:

«Şişe boynu — بۆتۈلگىنىڭ بويىنى.»

① بويىغا. ② ئۆز. z. boyuna.

لۈكىسىز، داۋاملىق تۈردە، توختىماستىن:

«Boyuna söylemek — سۆزلىمەك.»

boyun . bağı. is. گالىستۈك، بويۇنباغ.

boyunduruk, - ğu. is. ① بويۇنتۇرۇق.

② زۇلۇم، ئاسارەت.

boyunduruklu. s. بويۇنتۇرۇقلۇق،

بويۇنتۇرۇق سېلىنغان.

boyunlu. s. بۆيىنى، يىغىغان.

boyunluk, - ğu. is. شارسى، بويۇنلۇق.

boyunsak, - ği. is. بويۇن ھالقىسى.

boyut, - tu. is. ① ئۆزۈنلۈك، كەڭ.

② بىر ساننى مەيدانغا

كەلتۈرگەن كۆپەيتىمە ئىشلىمەننىڭ

يىغىندىسى.

boz. s. ① بوز، كۈل رەڭ. ② ئېچىلمە.

خان، ساپان تەگمىگەن.

boza. is. بوزا (ئېچىلمە):

قىرغىز «Kırgız bozası güzel —

بوزىسى ياخشى.»

bozacı. is. بوزا ياساپ ساتقۇچى،

بوزىچى.

bozacılık, - ğı. is. بوزىچىلىق.

boza . hane. is. بوزاخانا.

bozarmak. بوزارماق، كۈل رەڭگە كىرمەك.

boz . bakkal. is. zool. بوز تورغاي.

bozca. s. ① رەڭگى بوزراق. ② بوز.

يەر.

boz . doğan. is. ② گۈزە. ① قارىچۇغا.

bozdurmak. ① بوز ھالغا كەلتۈرمەك.

② پۇلنى پارچىلاتماق، پۇتۇن پۇلنى

بەردۈرمەك.

bozgun. is. ① بۇزغۇنلۇق، پىتىرىغان.

لىق. ② تىرىپىرەن بولماقلىق، پەرىپ

شانلىق:

«Bozguna uğramak — پىتىراپ كەتمەك.

Bozgun askerler — پىتىراپ

كەتكەن ئەسكەرلەر.»

bozguncu. s. is. ① پەرىشانلىق.

پەيدا قىلىغۇچى. ② بۇرغۇچى:

«Bir bozguncu yüzünden bütün

plan bozuldu — بىر بۇزغۇنچىنىڭ

كاساپىتىدىن پۈتۈن پىلان بۇزۇلدى.»

bozgunculuk, - ğu. is. بۇزغۇنچىلىق:

«Bozgunculuk etme, sen de gel —

بۇزغۇنچىلىق قىلما، سەنمۇ كەل.»

boz . kir. is. چۆل، جەزىرە.

bozlak. s. ① كۈل رەڭ. ② تۈرك خەلق.

مۇزىكىسىنىڭ بىر تۈرى. ③ خەلق قو-

شاقلىرىدىن بىر تۈرى:

«Afşar bozlağı — ئافشار خەلق قوشقى.

bozlamak. ① بوزلىماق (تۈگىگە).

② يىغىلماق، ئاھ - پەرياد قىلماق.

bozma. is. s. ① بۇزۇش. ② ئۆزگەر -

تىلىپ ئىشلەنگەن:

«Bu bir bozma elbise — بۇ، ئۆز -

گەرتىپ تىكىلگەن كىيىم.»

bozmacı. is. ئەسكى - تۈسكى نەرسە

لەرنى ئېلىپ پارچىلاپ ساتقۇچى.

bozmak. ① بۇزماق. ② پۈتۈن پۇلىنى پارچىلىماق. ③ بىتچىت قىلماق، تىرىپىرەن قىلماق. ④ ئەقلىنى يوقاتماق. ⑤ پاساڭ قىلماق. ⑥ قىزلىقىنى بۇزماق:

«1. Bu yemek midemi bozuyor — بۇ تاماق ئاشقازىنىمنى بۇزۇپ قويدى.

2. Düşmanı bozmak — دۈشمەننى تىرىپىرەن قىلىۋەتمەك.

3. Patlicanı bozmak — پەتەڭگانى پاساڭ قىلماق.

4. Eşkiyalar kızı bozmuşlar — قاراقچىلار قىزنى بۇزۇۋېتىپتۇ.

bozucu. s. بۇزغۇنچى، خاراب قىلغۇچى.

bozuk¹. s. ① بىزۇق، بۇزۇلغان. ② پالاق، سېسىق. ③ رەتسىز. ④ پۇراپ قالغان، نىقىسىپ قالغان، سېسىپ قالغان. ⑤ ناچار، ئەسكى:

«1. Bozuk makine — بىزۇق ماشىنا.

2. Bozuk yomarta — پالاق تۇخۇم.

3. Bozuk yol — رەتسىز يول.

4. Bozuk yemek — پۇراپ قالغان تاماق.

5. Bozuk ahlak — «ناچار ئەخلاق.

bozuk², -ğu. is. تەمبۇرغا ئوخشايدىغان بىر خىل تۈرك خەلق سازى.

bozuk . düzen. تەرتىپسىز، رەتسىز، بىسەرەمجان.

bozukluk, -ğu. is. ① بۇزۇقلۇق، ② پارچە پۇل.

bozulamak, bozlamak. ھۆڭگىرەپ يىغىلماق.

bozulmak. ① بۇزۇلماق. ② ئاجىزلاش.

حاق، كۈچىدىن قالماق، سالامەتلىكىنى يوقاتماق. ③ سېسىپ قالماق، پالاغداپ قالماق. ④ قىممىتىنى يوقاتماق، كۈرسىنى چۈشۈرمەك. ⑤ ئاچچىقلانماق.

bozulmaz. s. بۇزۇلماس.

bozuluş. is. بۇزۇلۇش شەكلى.

bozum. is. بۇزماق ئىشى، بۇزۇم.

bozumcu. is. zool. قوغۇشۇن رەڭلىك كېلەر (ھايۋان).

bozuşmak. دوستلۇقى بۇزۇلماق، ئارىسى يىراقلاشماق، يىراقلاشماق:

«Onunla eskiden ahbaptik, amâ bozuştuk — ئۇنىڭ بىلەن بۇرۇندىن دوست ئىدۇق، ھازىر يىراقلىشىپ قالدۇق.»

bozuşuk. s. يىراقلاشقان، يامانلىشىپ قالغان، ئارىسىغا سوغۇقچىلىق چۈشكەن.

bozut, -tu. is. پىتتە - پاسات، بۆل - گۈنچىلىك.

bozutçu. s. پىتتە - پاساتچى، بۆل - گۈنچى، بۇزغۇنچى.

boz . yürük, -ğü. is. زەھەرسىز، قىسقا بىر خىل يىلان.

böbrek, -ği. is. بۆرەك.

böbreksi. s. بۆرەكسىمان.

böbür. is. zool. ئىسسىق يەرلەردە ياشايدىغان تېرىسى تەڭگە گۈللۈك بىر خىل يىرتقۇچ ھايۋان.

böbürülenmek. كۆرەڭلىمەك، ھاكاۋۇر - لۇق قىلماق.

böcek, -ği. is. zool. ئۇشاق ھا - شارات (قۇرت، قوڭغۇز قاتارلىق).

böcek . başı. is. ئوسمانلىق دەۋرىدە ساقچىلار باشلىقى.

böcekçil. s. ھاشارات يەيدىغان.

böcek · hane. is. ھاشارەتخانا.

böcek · kabuğu. s. زىغىرەڭ.

böceklenmek. قۇرتلىماق، قۇرت چۈشمەك:

«Böceklendi bozuldu — قۇرت لاپ بۇزۇلدى.»

böcekli. s. ئىچىدە قۇرت بولغان، قۇرتلىغان.

böceklik, - ği. is. پىلە باقىدىغان، ئۆي، پىلىخانا.

böcül.böcül. z. كۆزىنى ئوينىتىپ قارىماق.

böğ, - ğü. is. ئۆمۈچۈكنىڭ بىر تۈرى.

böğür, - ğrū. is. ① ئادەمنىڭ ئىككى بېقىنى. ② باغرى:

«Dağın böğrū — تاغ باغرى.»

böğürmek. تۈۋلىماق، مۆرمەك، بوزلىماق، ھۆركىرمەك، ھاڭگىرىماق.

böğürtlen. ئۈجمە دەرىخىگە ئوخشاپ قالدىغان بىر خىل دەرەخ ۋە ئۇنىڭ مېۋىسى.

böğürtmek. ۋارقىراتماق، مۆرمەك، ھۆركىرمەك، تۈۋلاتماق.

böke. is. ① پالۋان، باتۇر، يۈلباش. ② چېمپىيون، ئوزغۇن.

böle. is. قېرىنداش بالىلارنىڭ ھەر بىرى.

bölen. is. mat. بۆلۈش (ماتېماتىكا)، تەقسىم.

bölge. is. ① رايون. ② ۋۇجۇتنىڭ بىر قىسمى:

«Sincangın güney bölgesi — شىنجاڭنىڭ جەنۇبىي رايونى.»

Bel bölgesi — بەل قىسمى.

bölgecilik, - ği. is. يەرلىكچىلىك،

مەھەللىۋازلىق.

bölgesel. s. رايونغا مۇناسىۋەتلىك، رايونلۇق، رايونغا ئائىت:

«Güney Sincang bölgesel parti جەنۇبىي شىنجاڭ رايون — لۇق پارتىيە كومىتېتى.»

bölme. is. ① بۆلۈش، ئايرىش، تەقسىم قىلىش، ئۆلەشتۈرۈش. ② كارىدور، زال. ③ توسۇق يەر. ④ ئۆيىنىڭ مۇنداقچىسى. ⑤ تەقسىم.

bölmek, ① بۆلمەك. پارچىلىماق، تەقسىم قىلماق، ئۆلەشتۈرمەك. ② ئۆچمەك، دۈشمەنلەشتۈرمەك، بىر-بىرىدىن ئايرىماق.

bölü. is. mat. بۆلۈش، تەقسىم (ماتېماتىكا).

bölücü. s. بۆلگۈچى، پارچىلىغۇچى، تەقسىم قىلغۇچى.

bölük, - ğü. is. ① قىسىم. ② تۈر. كۆم، توپ. ③ چاپچىنىڭ بۆلۈنۈشى.

④ ئايەن. ⑤ ھۇجرا، مەخسۇس ئۆي:

«Âskeri bölük — ھەربىي قىسىم.»

Bölük komutanı — «لىيەنجاڭ.»

bölük.bölük. z. s. ① پارچە - پارچە، تۈركۈم - تۈركۈم، توپ - توپ، قىسىم - قىسىم. ② ناھايىتى كۆپ:

«Bölük bölük aker — ناھايىتى جىق ئەسكەر، ناھايىتى كۆپ ئەسكەر.»

bölüm. is. ① بۆلۈنگۈچى. ② كۈچ. تەقسىماتى (ھەربىيىدە). ③ بۆلۈم.

④ قىسىم. ⑤ چاغ، دەۋر:

«Pekin radyosunun Türkçe yayımlar bölümü — جۇڭگو خەلق

ئارا رادىئوسىنىڭ تۈركچە بۆلۈمى.

Uygur edebiyat tarihinde

yeni bir bölüm açıldı — ئۇيغۇر ئەدەبىيات تارىخىدا يېڭى دەۋر ئېچىلدى.
 bölümlemek. تۈرلەرگە ئايرىماق، تىپ لەرگە بۆلمەك.
 bölünen. s. بۆلۈنگەن (سان).
 bölünme. is. ① بۆلۈنۈش، ئايرىلىش. ② ھۆججەت يەرلەرنىڭ مەلۇم دەرىجىگە بارغاندا ئوخشاش قىسىملارغا ئايرىلىپ چۈشمىشى.
 bölünmek. بۆلۈنمەك، پارچىلانماق، تەقسىم قىلىنماق.
 bölünmez. s. بۆلۈنمەس، پارچىلان ماس، ئايرىلماس.
 bölüntü. is. ① بۆلۈنگۈچى. ② بۆلۈم، قىسىم.
 bölüntüler. ① بۆلۈملەر، قىسىملار، پارچىلار. ② تەقسىمات.
 bölünüş. is. بۆلۈنۈش، ئايرىلىش، پارچىلىنىش.
 bölüşmek. بۆلۈشمەك، ئۆلۈشمەك، تەقسىم قىلىشماق.
 bölüştürmek. بۆلۈشتۈرمەك، ئۆلۈشتۈرمەك، تەقسىم قىلدۇرماق.
 böl. s. مۆڭ، ئەخمەق، دۆت، ئەقىلسىز، گالۋاك.
 bölüşmek. مۆڭلەشمەك، ئەخمەقلەش مەك، دۆتلەشمەك، ئەقىلسىزلەشمەك.
 bölülük, - gü. is. مۆڭلۈك، دۆتلۈك، ئەخمەقلىق، ئەقىلسىزلىك، گالۋاكلىق.
 bölünmek. دۆتلۈك قىلماق، ئەخمەقلىق قىلماق، مۆڭلۈك قىلماق.
 bööz. بۇ قېتىم، بۇ نۆۋەت: «Bööz böyle olsun — بۇ نۆۋەت شۇنداق بولسۇن»
 börek, - gi. is. ئىچىگە قىيما سېلىپ

پىشۇرۇلغان تۈرمە تاماق.
 börekçi. is. ئىچىگە قىيما سېلىپ پىشۇرۇلغان تاماق ساتقۇچى.
 börk, - kü. is. بۆك، دوپپا: «Badam börk — بادام دوپپا»
 börkçü. is. بۆكچى، دوپپىچى.
 börkene. is. گۆش يەيدىغان ھايۋان لارنىڭ ئاشقازىنى.
 börkəviç, - ç. is. قەدىمكى زاماندا ئاياللارنىڭ كىيىدىغان باش كىيىمى.
 börtmek. چالا پىشماق.
 börttürmek. چالا پىشۇرماق، ئاز قىزارتماق.
 börtü. is. ھەر خىل قۇرتلار.
 böyle. z. s. ① بۇنداق، بۇنىڭغا ئوخشاش. ② شۇنداق، شۇنىڭغا ئوخشاش: بۇ — «Böyle şey olabilir miydi?» داق نەرسە بولامتى؟
 Böyle yapılmamalıdır — مۇنداق قىلىنماسلىقى كېرەك.
 böylece. z. ① بۇنداق، شۇنىڭغا ئوخشاش. ② شۇنىڭ بىلەن، شۇنداق قىلىپ: شۇنداق — «Böylece söylemeli» سۆزلەش لازىم.
 İş böylece tamamlanmış oluyor — ئىش شۇنىڭ بىلەن تۈگىگەن بولدى.
 böylelikle. z. شۇنداق قىلىپ، شۇنىڭ بىلەن، نەتىجىدە، ئاخىرى: «Böylelikle bir olay görülmeyeceğine inanıyorsunuz — شۇنداق قىلىپ بىر ۋەقە كۆرۈلمەيدىغانلىقىغا ئىشىنىرسىز؟»
 böylesine. z. شۇنداقمۇ، شۇنداقمۇ: «Böylesine söz söylenirmi?» شۇنداق

داقمۇ سۆز قىلىنمىدۇ؟
bradiüri. is. fr. سىمىيەلىمەسلىك، سىمىيەلىمەسلىك قىيىنلىقى.
brahma¹. is. بىر خىل توخۇ.
brahma². is. براخما دىنىنىڭ خۇداسى.
brak. is. it. zool. ئۇزۇن پۇتلىق، تۈكى قىسقا، سالىپاڭ قۇلاقلىق، پۇراش سېزىمى كۈچلۈك زېرەك ئوۋ ئىتى.
brakisefal. s. yun. كەم ئەقىل.
branda. is. ھەربىي پاراخوتلاردىكى ئاسما كارىۋات.
brandi. is. ing. كىنىياڭ (ئىنگىلىز كىنىيىكى).
branş. is. it. تارماق، شۆبە، بۆلۈم، شاخ.
bravo. is. ünl. it. ئاپىرىن، ناھايىتى ياخشى.
brıç, - çı. is. ing. ① بىر خىل قارت ئويۇنى. ② كۆۋرۈك.
brıçka. is. rus. بىرىچكا (ھارۋا).
brifing. is. ing. مەخسۇس تېپما ئۈستىدە ئېچىلغان ئاخباراتچىلار يىغىنى.
briyantın. is. fr. ① پۇراقلىق چاچ يېغى. ② پاراقراق، ئەستەرلىك رەخت.
brizbiz. is. fr. دېرىزىنىڭ ئىچكى پەردىسى.
bronşit, - ti. is. fr. بىرۈنخىق (بىرۈنخىلارنىڭ ئىششىپ ئاغرىشى).
bronz. is. fr. مەس بىلەن قەلەپنىڭ بىرىكمىسى.
broş. is. fr. زىننەتلىك بۇلاپكا.
broşör, - rü. is. fr. بروشور، رسالە.
brownik. is. ing. بروۋنىك (كىچىك ئاپتوماتىك تاپانچا).

bröve. is. fr. شاھادەتنامە، گۇۋاھنامە.
bu, - nu. s. بۇ:
 «Bu memleket güzeldir — بۇ يۇرت ناھايىتى چىرايلىق.»
buba. is. → **Baba.**
 ① بۇرجەك، بۇلۇڭ. **bucak, - ğı.** is. ② يېزا، كەنت.
bucak. bucak. z. ھەر يەردە، ھەر تەرەپتە:
 «Bucak bucak aradım — ھەر يەردە ئىزدەيدىم.»
 ① ئۇچ (نەرسىنىڭ ئۇچى). **buç, - cu.** is. ② ئاخىرى تۈگەش نۇقتىسى.
buçuk, - ğu. s. يېرىم:
 «Bir buçuk — بىر يېرىم.»
buçuklu. s. كەسىرلىك.
Buda. is. بۇددا (دىنى).
budak, - ğı. is. پۇتاق، شاخ.
 ① پۇتاق چىقارماق، **budaklanmak.** ② مۇرەككەپلەشمەك.
budaklı. s. پۇتاقلىق:
 «Budaklı ağaç — پۇتاقلىق دەرەخ.»
budaksız. s. «پۇتاقسىز، شاخسىز»
 «Budaksız ağaç — شاخسىز دەرەخ.»
 ① مۇڭ، ئەخمەق، **budala.** s. ar. ② بىر نەرسىگە قارىغۇلارچە بېرىلىپ كېتىدىغان، گالۋاڭ:
 «İki budala geldi — ئىككى ئەخمەق كەلدى.»
 ① پۇتاش. ② كەسلەش: **budama.** is.
 «Bazi ağaçlara budama yapılamaz — بەزى دەرەخلەرنى پۇتغىلى بولمايدۇ.»
 ① پۇتماق. ② كەسلەش. **budamak.** ③ كالتىلاتماق، كېمەيتىمەك. ④ ئوتماق.
 ① پۇتالماق. ② ئەھمىيەت **budanmak.**

بەرمەك، كۆڭۈل بۆلمەك:
 «Çiçekler budandı — گۈللەر پۇتاندی»
 پۇتاتماق، پۇتاتقۇزماق: budatmak.
 دەرەخلەرنى پۇتاتقۇزدۇم. — «Ağaçları budattım»
 پۇتمغۇچى. budayıcı. is.
 بۇددىست. budist, -ti. is. fr.
 بۇددىزم. budizm. is. fr.
 قوۋۇم. budun. is.
 ئېتنوگرافىيە. budun · betim. is.
 ئىتتولۇگىيە. budun · bilim. is.
 ئىپتىدائىي جەمئىيەت، باشلانغۇچ جەمئىيەت. budunsu. is.
 ① ھۇجرا. ② كىس. budvar. is. fr.
 چىك مېھمانخانا. buf. is. far.
 بۇفا (يىلان بېلىقىغا ئوخشايدىغان گۆشى تاتلىق بىر خىل بېلىق). bufa. is.
 بۈگۈن. bugün. is.
 بۈگۈنكى: bugünkü. z.
 «Bugünkü tavuk yarinki kazdan ئەتىكى غازدىن بۈگۈنكى — iyidir — توخۇ ئەلا.»
 بۈگۈنلەردە. bugünlerde. z.
 بۈگۈنلۈك. bugünlük. z.
 بۇغداي. buğday. is.
 بۇغداي buğdaygiller. is. bot.
 ئائىلىسىگە كىرىدىغان زىرائەتلەر. buğdaysi. s.
 بۇرغا تۈگە، ئىككى لۈكىلىق buğra. is.
 تۈگە. buğu. is.
 پار، ھور. buğu · evi, -ni. is.
 دېزىنڧىكسىيە ئۆيى.

① ھورلىماق، دېزىنڧىك. buğulamak.
 سىيە قىلماق، ھوردا پىشۇرماق.
 ھورلاشماق: buğulanmak.
 ئەينەكلەر — Camlar buğulandı — ھورلاشتى.
 ھورلاشقان. buğulu. s.
 ھور، پار: buhar. is. ar.
 «سۇ ھورى. — Su buharı»
 كاۋچۇك سۈرتۈلگەن قې. buhara. is.
 لىن رەخت. buharlı. is.
 تۇرخۇن، مورا. buharî. is.
 ھورلاشماق، پار ھالىغا buharlaşmak.
 كەلمەك.
 ① ھورلۇق، پارلىق. buharlı. s.
 ② پار بىلەن ئىشلەيدىغان.
 بۇھران، كىرىزىس. buhran. is. ar.
 ئىسرىق. buhur¹. is. ar.
 بۇرغا تۈگە. buhur². is.
 ئىسرىقدان. buhurdan. is. far.
 توشقان قۇلىقى. buhuru · meryem. is. far.
 كىشەن، ئىشكەل. bukağı. is.
 كىشەنلەنمەك، ئىشكەل. bukağılamak.
 سالىماق. bukağılanmak.
 كىشەنلەتمەك. bukağılatmak.
 ① كىشەنلەنگەن. bukağılı. s.
 ② ئاق تۇۋاقلىق ئات.
 كىشەن قوپۇل. bukağılık, -ğı. is.
 دىغان يەر.
 گۈل دەستىسى. buket, -ti. is. al.
 چاچ تۈرۈمى، چاچ bukle. is. far.
 يۈگىمى.
 تۈرۈم — تۈرۈم، bukle. bukle. s. z.
 بۇجۇغۇر.

bukran. is. ئېگەر - توقۇم ياسىغۇچى
لار ئىشلىتىدىغان قىل.

bula. is. تاغنىڭ ئايالى، يەڭگە.

bulada. is. yun. يېشىغا يەتمىگەن
توخۇ.

bulak, - ğı. is. بۇلاق.

bulama. is. ① شىرنا. ② ئوغۇز سۈت.

③ ئوغۇز سۈتتىن ياسالغان غىزا.

bulamaç, - çi. is. ① بۇلماق.

② سۇيۇق خېمىر.

bulamak. ① مېلىمەك، بۇلغىماق. ②
پاسكىنا قىلماق:

«Balığı una bulamak —
بېلىقنى ئۇنغا مېلىمەك.

Çamura bulamak —
پاتقاققا بۇلغىماق.»

bulandırıcı. s. ① كۆڭۈل ئاينىتىدۇ
دىغان، ئىچىنى ئېلەشتۈرىدىغان يىرگىنىچ
لىك. ② ئارىنى بۇزىدىغان. ③ يىرگىن
دۈرىدىغان:

«1. İç bulandırıcı kokular —
ئىچىنى ئېلىشتۈرىدىغان پۇراقلار.

2. Bulandırıcı sözler —
بۇزىدىغان سۆزلەر.»

bulandırmak. ① پاسكىنا قىلماق،
بۇلغىماق. ② ئېلەشتۈرمەك، ئېلىشتۇرماق:

«1. Çamur suyu bulandırdı —
لاي سۈنى بۇلغىمىۋەتتى.

2. Bu koku midemi bulandırdı —
بۇ پۇراق ئىچىمنى ئېلىشتۈرۈۋەتتى.»

bulanık. s. ① بۇلغانغان، لېيىپ
كەتكەن. ② مۇرەككەپ، مۇجىمەل،

تۇتۇق، مۇرەككەپ: «Bulanık suda ba-
lık avlamak — لاي سۇدا بېلىق

تۇتماق.

Bulanık bir düşünce —
مۇجىمەل بىر چۈشەنچە.

① مېلىمەك، بۇلغىماق،
پاسكىنا بولماق، كىرلەشمەك. ② ئېلىشماق:

«Su bulandı —
«ئىچىم ئېلىشتى.»

bulantı. is. ئىچى ئېلىشماقلىق، ئىچى
ئېلىشىش.

① بۇلغانغان، پاسكىنا
بولغان. ② يۇقۇملۇق:

«1. Bu bulaşık bir hastalıktır —
يۇقۇملۇق بىر كېسەلدۇر.

2. Bulaşık işlerden sakınmalı —
يامان ئىشلاردىن ساقلىنىش لازىم.»

bulaşıkçı. is. قاچا - قومۇچ يۇغۇچى.
① بۇلغاشماق. ② كىرلەش.

مەك، چاپلاشماق. ③ يۇقىماق. ④ مۈشكۈل
ئىشقا كىرىشمەك:

«Yüzü - gözü çamura bulaştı —
يۈز - كۆزىگە لاي چاپلىشىپ قاپتۇ.

Hastalık bize de bulaştı —
كېسەل بىزگىمۇ يۇقتى.»

bulaştırmak. ① بۇلغاشتۇرماق،
مېلىشتۈرمەك. ② كىرلەشتۈرمەك. ③ چاپ -

لاشتۇرماق، يۇقتۇرماق.

buldok, - ğu. is. ing. zool. تۇمشۇقى
يىغان، ئاستى كالىپۇكى ئۇزۇن بىر خىل

كۈچلۈك ئىت.

① خۇشال بولماق
(مەقسىتىگە يېتىپ). ② كۆڭلى تىنىماق،

ئارام تاپماق، تىنىم تاپماق.

buldurmak. تاپقۇزماق.

① بۇلغار، بۇلغار. **Bulgar.** is. öz.
يىلىك. ② بۇلغارىيە.

Bulgarca. is. بۇلغار تىلى.

bulgarî. is. تۆت تارىلىق كىچىك تەمبۇر.

Bulgaristan. is. Öz. بۇلغارىيە.

bulgu. is. ئىجاد، كەشپ، يارىتىش.

bulgur. ① قاينىتىپ پىشۇرۇلغاندىن كېيىن پوستىدىن ئايرىپ يارما قىلىنغان بۇغداي. ② دانە - دانە چۈشىدىغان قاتتىق قار.

bullak. z. ئالا - بۇلا، رەڭگارەڭ.

bulmaca. is. تېپىشماق (گېزىت - ژۇر - ناللارغا بېسىلغان).

bulmak. ① تاپماق. ② ئۇچراشماق، بارماق، يەتمەك. ③ بىلمەك، چۈشەنمەك، ئۇقماق. ④ كەشپ قىلماق، ئىجاد قىلماق. ⑤ تاللىماق. ⑥ تارتماق، چەكمەك. ⑦ ئارتماق، يۈكلەمەك.

«1. Aradığım kitabı hiç bir yerde bulamadım — ئىزدىگەن كىتابىمنى — ھېچ يەردىن تاپالمىدىم.

2. Konuşa konuşa evi bulmuşuz — سۆزلىشە - سۆزلىشە ئۆيگە يېتىپ باردۇق.

3. Bilmeceyi bulmak — تېپىشماقنى بىلمەك.

4. Bu kadar kitap arasında sadece bunu mu buldunuz? — شۇنچىلىك كىتاب ئىچىدىن يالغۇز مۇشۇنى تاللىدىڭىزمۇ؟

5. Her kes ektiğini bulur — ھەر ئادەم قىلغىنىنى تارتىدۇ.

6. Bana kabahat bulma, ben böyle olacağımı önceden söylemiştim — ماڭا گۇناھ قويما، شۇنداق بولىدىغانلىقىمنى ئالدىن سۆزلىگەنىدىم.

bulucu. s. is. ① تاپقۇچى، ئىزدەپ تاپىدىغان. ② ئېلېكتر دولقۇنىدىن خەۋەر

بېرىدىغان ئەسۋاب.

bulunak. s. ھەمىشە تېپىلىدىغان، تېپىلىپ تۇرىدىغان.

bulunç, - cu. is. ۋىجدان.

bulunçlu. s. ۋىجدانلىق.

bulunmak. ① تېپىلماق. ② يىاردىمى تەگمەك. ③ بىر يەردە ھازىر بولماق. ④ قىلماق.

«1. Burada para bulundu — بۇ يەردىن پۇل تېپىلدى.

2. O, herkese daima bulunur — ھەمىشە ئادەمگە ئۇنىڭ ياردىمى تېگىدۇ.

3. Siz sabahları kaçta bulunursunuz? سىز ئەتىگەندە قايسى ۋاقىتلاردا بولىسىز؟

4. Onunla iyi temaslarda bulunmak — ئۇنىڭ بىلەن ياخشى مۇناسىۋەت قىلماق.

bulanmamak. ① يوق بولماق، يوقاتماق. ② قىلماستىك، ئەتمەستىك.

bulunmaz. s. ① تېپىلماس. ② مەسلىس سىز، ئەمەلسىز، ئەلا، ئەڭ بىرىنچى.

buluntu. is. ① كەشپىيات، تېپىلغان ئەسەر. ② كۆچىدىن تېپىلغان بالا.

bulunuş. is. ① تېپىلىش، يارىتىلىش. ② ئىجاد. ③ ياردەم.

buluş. is. ① تېپىش، يارىتىش. ② كەشپ، ئىجاد. ③ ئاسانچە بىلىنمەس نەرسە، تېپىشماق.

buluşak, - ğı. is. تېپىشىدىغان يەر، ئۇچرىشىدىغان يەر، كۆرۈشىدىغان يەر.

buluşmak. ① ئۇچراشماق، كۆرۈشمەك. ② بىر پىكىرگە كەلمەك.

«Saat sekizde Şidanda buluşalım — سائەت سەككىزدە شىدەندە كۆرۈشەيلى.

Bu konuda nihayet buluştuk —
بۇ مەسىلىدە ئاخىرى ئوخشاش پىكىرگە
كەلدۇق.
buluşturmak. كۆرۈشتۈرمەك، ئۇچراشتۇرماق، يېتىشتۈرمەك.
bulut¹, -tu. is. بۇلۇت.
bulut². s. بىسەك مەست، غەرق مەست:
«Herife bak bulut —
غەرق مەست.»
bulutlanmak. ① بۇلۇتلانماق، بۇلۇت
قاپلىماق. ② غۇۋا كۆرۈنمەك، تۇتۇق
كۆرۈنمەك:
«Hava birden bulutlandı —
بىردىنلا بۇلۇت قاپلاپ كەتتى.»
bulutlu. s. ① بۇلۇتلۇق. ② تۇمانلىق.
bulutsu. is. تۇمانلىق (ئاسماندا تۇ-
مانغا ئوخشاش كۆرۈنىدىغان جىسىملار).
bulutsuz. s. ئوچۇق ھاۋا، بۇلۇتسىز.
bulvar. is. fr. كەڭ ۋە دەرەخلىك كوچا.
bumbar. is. far. ① ياغلىق ئۇچەي.
② ھېسىپ قاتارلىق يېمەكلىكلەر. ③ مەلۇم،
قىشلىق ئىشك پەردىسى.
bun. is. ① دەرد — ئەلەم، قىيىنچىلىق.
② بوھران، كرىزىس، كاساتچىلىق.
bunak. s. is. ئالچىغان، ئەقلىدىن
ئازغان.
bunaklık, -ğı. is. ئەقلىدىن ئازغان
لىق، ئالچىغانلىق.
bunalım. is. بوھران، كرىزىس.
bunalmak. ① دېمى سىقىلماق. ② ئىچى
پۇشماق، بىئارام بولماق:
«Burada bunal’dım, biraz çıkacağım —
بۇ يەردە بىئارام بولۇۋاتىمەن، سىرتقا
بىر ئاز چىقىپ كىرەي.»
bunaltmak. ① قىيىنچىلىق سىقىلماق.

② ئىچىنى پۇشۇرماق، بىئارام قىلماق.
bunama. is. زېھنى ۋە روھىي ئاجىزلىق.
bunca. s. ① بۇنچە، شۇنچە. ② بۇ-
قەدەر، شۇ قەدەر، شۇنچىلىك:
Bunca zamandır görmedim —
چە ۋاقىت بولدى، سىزنى كۆرمىدىم.
«Bunca yol yürüdük, halâ yetme-
dik —
شۇنچە يول يۈردۈق، تېخىچىلا —
يېتىپ بارالمىدۇق.»
bunda. z. ① بۇنىڭدا، شۇنىڭدا.
② بۇنىڭدىن، شۇنىڭدىن، ئۇنىڭدىن. ③ بۇ
يەردىن، شۇ يەردىن، ئۇ يەردىن:
«Bunda şaşılacak bir şey yok —
بۇنىڭدا ھەيران قالغۇدەك بىر نەرسە يوق.
«Bundan başka —
بۇلار، ئۇلار: bunlar.
«Bunlar çok konukseverdirler —
ئۇلار ناھايىتى مېھماندوست.»
bunluk, -ğu. is. ① كاساتلىق. ②
كرىزىس، بوھران:
«Piyasada bunluk baş gösterdi —
بازاردا كاساتلىق كۆرۈلۈشكە باشلىدى.»
bunmak. تامامى ئارتماق:
«Buldukça bunar —
خۇسى كېلىدۇ.»
bura. is. بۇ يەر:
«Bura adamları çalışkandır —
يەرنىڭ ئادەملىرى ئەمگەكچاندۇر.»
burağan. is. → Poran.
buram, buram. z. ① شار - شار،
② لەپ - لەپ:
«Buram buram terlemek —
شار تەرلىمەك.
«Buram buram kar yağmak —
لەپلەپ قار ياغماق.»

buran. is. rus. قاتتىق شىۋىرىغان.
 burası, - nı. z. بۇ يەر: «Burası Ürümçi —
 «بۇ يەر ئۈرۈمچى»
 burcu. is. خۇش پۇراق: «Burcu — burcu esen seher yelleri —
 خۇش پۇراق چاچقان سەھەر شامىلى»
 burcumak. خۇش پۇراق چاچماق.
 burç¹, - çu. is. ar. ① قەدىمكى قەلئە ② كائىناتتا
 ئەلەرنىڭ ئىچىدە ياكى يان تەرىپىدە
 بولىدىغان ئېگىز پوتەي. ③ كائىناتتا
 ئورۇن ئالغان 12 ئاقىم يۇلتۇز.
 burç². is. ئوكسى ئوتى (ئالما، ئامۇت ۋە
 ئۆرۈك قاتارلىق مېۋە دەرەخلىرىگە
 يامىشىپ ئۆسىدىغان ئۈزۈمگە ئوخشاش
 بىر خىل مېۋە بېرىدىغان دورا ئۆسۈملۈكى).
 burçak, - ğı. is. پۇرچاق.
 burçun, burçin. is. مارال.
 burdurmak. بۇراتقۇزماق.
 burgaç. is. ① قاينام. ② ئۈشكە
 (تۈشۈك تېشىدىغان). ③ ئەگرى - بۇگرى.
 burgu. is. ① بۇزغا، ئۈشكە. ② سۈمبە: «Demirci burgusu —
 تۆمۈرچىنىڭ سۈمبىسى»
 burgulamak. بۇرغىلىماق، ئۈشكىلى
 مەك، ئۈشكە بىلەن تەشمەك.
 burgulanmak. بۇرغىلانماق،
 ئۈشكىلەنمەك.
 burhan. is. ar. دەلىل، پاكىت، ئىسپات.
 burjuva. is. fr. al. بۇرژۇئا.
 burjuvazi. is. fr. بۇرژۇئازىيە: «Proleterya rejimi keçinilmaz
 olarak burjuvazi rejimi yerine
 geçecektir — پرولېتارىيات ھاكىمىيەت
 يېتى چوقۇم بۇرژۇئازىيە ھاكىمىيەتنىڭ
 ئورنىنى باسىدۇ»

burkat, - tı. is. بۇتخانا.
 burmak. ① بۇرماق، تۇلغىماق، قايرى
 جاق. ② بۇرالماق، تولغانماق، قايرىلماق:
 پۈتۈم قايرىلىپ — «Ayağım burmuş —
 كەتتى»
 burkulmak. ① پۈكۈلمەك. ② يۇرالماق،
 تولغانماق، قايرىلماق. ③ ئېگىلمەك،
 ئېگىلىپ كەتمەك. ④ سۇنۇپ كەتمەك،
 سۇنماق، ئۇشتۇلماق.
 burlotā. is. it. قەدىمكى زاماندا
 ئۇرۇشلاردا قوللىنىدىغان ئوت كېمىسى.
 burma. is. ① بۇرما. ② بۇراش،
 تولغاش. ③ پىچىش، ئاختا قىلىش.
 ④ تولغاق (ئاغرىق).
 burmak. ① بۇرماق، تولغىماق. ② پىچىش،
 ئاختا قىلماق. ③ تولغىنىپ
 ئاغرىماق، بۇرىلىپ ئاغرىماق.
 burnaz. s. يوغان ۋە ئۇزۇن يۇرۇنلۇق.
 burs. is. fr. ① ئوقۇغۇچىلارغا بېرىلغان
 ئالدىنقى مائاش. ② بۇ مەقسەت ئۈچۈن
 ئايرىلغان يۇل.
 burtlak, - ğı. is. ① تاشلىق، شېغىل.
 ② ئۆڭگۈزنىڭ كۈچۈكى.
 buru. is. ① دىزىنىش، بۇرۇش. ② تۇغۇت
 تولغىماق.
 buruk. s. ① بۇراق، تولغاق. ② ئاچ
 چىق - چۈچۈك. ③ باتىنخور: «Burak çocuk —
 «باتىنخور بالا»
 burulmak. ① بۇرالماق، تولغانماق،
 تولغاق تۇتماق. ② باتىنماق.
 burun, - nu. is. ① بۇرۇن. ② تۇمشۇق.
 ③ دېڭىزغا ئورالغان قۇرۇقلۇق. ④ كۆ-
 رەڭلىك، چوڭچىلىق.
 burunduruk, - ğu. is. ① بۇرۇنلۇق
 (ھايۋانلارنىڭ ئوت يېمەسلىكى ۋە چىشلەش)

جەسلىكى. ئۈچۈن بۇرنىغا سېلىپ قويۇلىدۇ.
 خان نەرسە، ② كالىپۇك قىسقۇچ.
burunlamak. خورلىماق، كەمسىتمەك، تۆۋەن كۆرمەك.
burunlanmak. خورلانماق، كەمسىتىل-
 مەك، تۆۋەن كۆرۈلمەك.
 ① بۇرۇنلۇق، بۇرنى بول- **burunlu. s.**
 خان. ② تۇمشۇق (بالا).
burunsak. is. قوزا، ئوغلاق، موزاي،
 تايلاق قاتارلىقلارنىڭ ئانىسىنى ئېمىۋال-
 ماسلىقى ئۈچۈن بۇرنىغا تارتىلغان توسالغۇ،
 بۇرۇنسا.
buruntu. is. سانجىق، مۇجۇق تولغاق.
 «Dünden beri içerimde bir burunta
 var — تۈنۈگۈندىن بېرى ئىچىم مۇجۇلۇپ —
 ئايرىپ تۇرىدۇ.»
 ① پۇرۇشمەك، پۇرلەشمەك، **buruşmak.**
 تۈگۈلمەك. ② ئېغىز ئېچىشماق. ③ قورۇل-
 ماق، قورۇق چۈشمەك.
 قەغەز پۇرلىشىپ — **1. kağıt buruşmuş**
 كېتىپتۇ.
 2. İlaç yedim, ağzım buruştu —
 دورا ئىچىۋىدىم ئاغزىم ئېچىشىپ كەتتى.
 3. Müminin yüzleri buruştu —
 مۆمىننىڭ يۈزىگە قورۇق چۈشتى.
buruşturmak. پۇرلەشتۈرمەك، پۇرۇش-
 تۈرمەك.
buruşuk. s. پۇرلەشكەن، پۈكلەشكەن،
 پۇرلەشكەن، قورۇلغان، قورۇق.
 «Buruşuk yüz — قورۇق يۈز.
buse. is. far. سۆيۈش، سۆيىمەك.
 ~ almak. سۆيىمەك.
buselik, - gi. is. تۈرك مۇزىكىسى-
 دىن بىر مۇقام.
but, - du. is. يوغان يوتا، ساغرا

(ھايۋاننىڭ).
 ① ھەقسىزلىق، ئاساس **butlan. is. ar.**
 سىزلىق. ② خاتالىق.
buut, - u, - du. is. ar. ئۇزۇنلۇق.
buymak. توڭلاپ ئۆلمەك.
buyruk, - ğu. is. بۇيرۇق، ئەمر،
 پەرمان.
 «Birinin buyruğu altında çalışmam —
 بىرىنىڭ بۇيرۇقى بىلەن ئىشلىمەيمەن.»
buyrukçuluk, - ğu. is. بۇيرۇقچىلىق.
buyrultu. is. بۇيرۇق، بۇيرۇق
 قەغەزى، بۇيرۇق خېتى.
buyrultucu. is. بۇيرۇق يازغۇچى.
buyur. ünl. «نېمە دېدىڭ، يەنە بىر
 دېگەن!» مەنىسىدە قوللىنىدۇ.
 ① بۇيرۇماق. ② بۇيرۇق **buyurmak.**
 بەرمەك، ئەمر بەرمەك. ③ ۋەزىپە تاپشۇر-
 ماق. ④ تەكلىپ قىلماق.
 داستىخانغا — **Sofraya buyrunuz**
 مەرھەمەت قىلىڭ!
 ① مۇز. ② سوغۇق مۇناسىب **buz. is.**
 ۋەت قىلىدىغان ئادەم، يامان تەسىر
 بېرىدىغان نەرسە.
buz. dolabı. is. مۇزلاتقۇ، توڭلاتقۇ.
 «Her aile için bir buzdolabı çok
 gereklidir — ھەر بىر ئائىلە
 ئۈچۈن بىر مۇزلاتقۇ بەكمۇ
 كېرەك.»
buzacı. is. zool. موزاي.
buzagılamak. موزايلىماق، تۇغماق
 (ھايۋان).
buzagılatmak. موزايلاتماق، تۇغدۇرماق.
buzagılık, - ğı. is. موزاي ئېغىلى،
 موزايلىق، موزايغا بېرىلىدىغان ئوت.
buz. hane. is. مۇز ئامبىرى.

buz - kıran. is. مۇز يارغۇچى پارا. خوت، مۇز يارار.
buzlanmak. مۇز تۇتماق، مۇز توڭلىماق.
buzlu. s. ① مۇز تۇتقان، مۇز باغلى. ② مۇزلىتىلغان، توڭلىتىلغان، سوۋۇتۇلغان.
 «Buzlu nehir — مۇز توڭلىغان دەريا. Buzlu bira — مۇزلىتىلغان پىۋە.
buzluğan. is. قارلىق تاغ چوققىسى. ① مۇزلاتقۇ. ② مۇز. ③ بەك سوغۇق يەر. ④ مۇز غارى.
buzul. is. تاغ ئۈستىدىكى قار ۋە مۇز پارچىسى.
bücür. s. پەتەك، پاپا: «Bücür adam — پەتەك ئادەم.
büfe. is. Fr. ① قاچا - قۇمۇچ. ② تۆمۈر يول بىپەكتىلىرىدىكى ئاشخانا. ③ يېمەك - ئىچمەك شىمىسى. ④ بۇفەت (تاماكى، سەرەنگە، گېزىت ۋە باشقا نەرسە ساتىدىغان كىچىك دۇكان).
büge: is. كۆكۈيۈن.
bügemek. توغان سالماق.
büget, - ti. is. توغان.
büglü. is. مستىن ياسالغان بىرخىل پۇلەپ چېلىنىدىغان ساز.
bügrü. s. بۈگرى (ئەگرى - بۈگرى): «Eğri - bügrü sokak — ئەگرى - بۈگرى كوچا»
bühtan. is. fr. بۆھتان، قارا.
buhıancı. is. بۆھتانچى، قارا چاپلىغۇچى.
bük, - kü. is. ① سۇ بويىدىكى دەرەخ. ② قېلىن دەرەخلىك.
büke. is. ئەجدىھە.

bükey. is. ئەگرى سىزىق.
büklük. s. ① پۈكلەكلىك. ② تۈرۈك. ③ قات.
bükme. is. ① بۈكلەش، قاتلاش. ② ئورالغان ياكى تۈرۈلگەن ئارغامچا. ③ ئېگىش.
büksül. s. يۆگىمەش، تولغىماش، ئەگ. رى - بۈگرى.
büksülmek. تولغىنىپ - تىرلىغىنىپ سوزۇلماق.
bükücü. s. is. يىپ ئېگىرگۈچى، ئەشكىچى.
bükük. s. ئېگىك، پۈكۈك.
bükülgen. s. پۈكۈلگەن، قاتلانغان، ئېگىلگەن.
bükülmek. ① پۈكۈلمەك، قاتلانماق. ② ئۆرۈلمەك، ئېشىلمەك، ئىگىرىلمەك. ③ ئېگىلمەك.
büküm. is. ① پۈكۈم، ئۆرۈم، قاتلام. ② قاتلىشىپ قالغان يەر، پۈكۈلنىپ قالغان يەر (نەرسىنىڭ).
bükünmek. ① توغانماق (ئاغرىق ئازاب - دىن). ② ئىنجىقلىماق، ۋاي سالماق.
büküntü. is. ① تۈگۈم، پۈرۈم. ② بۈلۈنۈل.
bülbül. is. ar. far. ① خۇش ئاۋاز. ② ناھايىتى كىچىك. ~çangı gibi
 بىلگىنىنىڭ ~gibi söylemek. ھەممىسىنى سۆزلىمەك، ھەممىسىنى ئېتىراپ قىلماق.
bülent. is. far. ① ئۇلۇغ، كاتتا. ② ئەر ئىسمى.
bülten. is. fr. ① دوكلات. ② ئۇقتۇ. رۇش، ئېلان. ③ ژۇرنال:

«Sağlık bülteni — سەھىيە ھەققىدە

كى «دوكلات»

büluğ. is. ar. بالاغەتكە يەتكەنلىك،
قۇرامىغا يەتكەنلىك.

bünyad. is. far. ① ئاساس، ② بىنا.

bünye. is. ar. ① ئىچ ئورگان، ئىچ
قۇرۇلۇش (بەدەننىڭ). ② تارماق، شۆبە.

bürçük, - gü. is. ياڭاق چاچ ياكى
ماڭلاي چاچ.

bürgü. is. ① لىچەك، ② يۇپقا پەردە،
③ گۈل يوپۇرمىقى.

bürhan. is. ar. ① پاكىت، دەلىل،
ئىسپات. ② كېيىنلىك قەغىزى، ۋەدىنامە،
كاپالەتنامە، شاھادەتنامە. ③ تىلەختى

ھۆججەت.

büro. iz. fr. ① ئىشخانا (ئىدارىلەردە).

② بىيۇرو. ③ تاتىملىق، شىبىرە:

«Advukat bürosu —

ئادۋوكات ئىشخانىسى.

Çin komünist partisi merkez

komitesi polit bürosu — جۇڭگو

كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى

سىياسى بىيۇروسى.»

bürokrasi. is. fr. yun. بىيۇروكرات

لىق، تۈرپچىلىك.

bürukrat, - ti. is. ① بىيۇروكرات،

تۈرپچى، رەسمىيەتچى. ② بىيۇروخادىمى.

bürudet, - ti. is. ar. ① سوغۇق،

سوغۇقلۇق. ② جاپالىق، قىيىنچىلىق،

مۈشكۈللۈك.

bürülü. s. ① يېپىنغان، پۈركەنگەن.

② تۈرۈلگەن، قاتلانغان، يۆگەنگەن.

bürüm. is. تۈرۈم، يۆگەم.

bürümcek, - gi. is. پۈركەنچەك.

bürümcük, - gü. is. ① يىپەك زەخت.

② يىپەك غوزىسىغا ئوخشاپ كېتىدىغان

نەرسە.

bürüme. is. s. ① پۈركەش، ئوراش.

② ئېتىۋارسىز، ئەھمىيەتسىز، ئۇنۇمسىز.

bürümeden. z. ئەھمىيەت بەرمەستىن،

يۈزلە، مۇنداقلا.

bürümek. ① ئىشغال قىلىماق.

② قاپسىماق، قورشىماق، مۇھاپىزەت

قىلىماق. ③ تەسىر بەرمەك، تەسىرلەندۈرمەك.

bürüncük, - gü. is. ئاياللارنىڭ باش

ياغلىقى.

bürünmek. ① قاپسىلماق. ② ئورالماق،

پۈركەلمەك. ③ تۈسكە كىرمەك، ئۆز قىيا-

پىتىگە كىرمەك.

büsbütün. z. پۈتۈنلەي، تامامەن،

تەلتۈكۈس.

büst, - tü. is. fr. ① بەل ئۈستى.

② ھەيكەل باش: «Başkan Maon

» ماۋجۇشېننىڭ ھەيكىلى. üstü —

يېقىلغۇ قىلىنىدىغان

بىرخىل تەبىئىي گاز.

bütçe. is. ing. ① بۇدجەت. ② مال-

مۈلۈك، دۇنيا، پۇل، بۇدجەت:

«Devlet bütçesi —

Onun bütçesi buna yararlı de-

ğildir — ئۇنىڭ دۇنياسى (مال-مۈلكى)

بۇنىڭغا پايدىسىز.»

bütün. s. ① پۈتۈن. ② ھەممىسى،

تامامى، بارلىقى. ③ بىر پۈتۈن:

«1. Bir oturuşta bütün bir ekme-

ği bitirdi — بىر ئوتلامدا پۈتۈن بىر

ناننى يېپ بۆلدى.

2. Bütün ağaçlar açti — دەل —

دەرەخلەرنىڭ ھەممىسى چېچەكلىدى.

3. Bir bütün elma — «بىر ئالچا.

bütüncül. s. پۈتۈن-ھوقۇقنى ئۆزىگە مەركەزلەشتۈرگەن (ھۆكۈمەت رەھبەرلىكى).
bütünleme. is. ئىمتىھاندىن ئۆتەلمەي كەتمەسلىك ئۈچۈن ئېچىلغان سىنىپ.

① **bütünlemek.** تولدۇرۇش، تولدۇرۇش.
 ② پارچە پۇلنى پۈتۈن قىلىش.

büve, büvelek. is. كۆكۈيىش.
büvet¹, - ti. is. fr. - ئۇششاق - چۈششەك يېمەكلىكلەر دۇكىنى، بۇفە.

büvet². is. تىزغان.

büyü. is. سېھىر، سېھىرگەرلىك.

büyücek. s. خېلىلا چوڭ.

büyücü. is. سېھىرگەر، كۆز باغلىغۇچى.

büyücülük, - gü. is. سېھىرگەرلىك.

① **büyük, - gü.** s. بۈيۈك، ئۇلۇغ.

چوڭ، يوغان. ② ياشتا چوڭ، قېرى.

③ كۆپ، نۇرغۇن.

چوڭ دۆلەت، **1. Büyük devlet** —

2. Küçükler büyüklere saygı göstermeli — كىچىكلەر چوڭلارغا ھۆرمەت قىلىش لازىم.

3. Büyük kalabalık — ناھايىتى كۆپ ئادەم.

4. Büyük ulus — بۈيۈك مىللەت.

5. Büyük Kurban bayramı — ئۇلۇغ قۇربان ھېيتى.

büyük . amiral, - li. is. دېڭىز مارشالى، ئادىمرال.

büyük . elçi. is. باش ئەلچى.

«Çinin Ankara büyük elçisi — جۇڭگونىڭ تۈركىيىدىكى باش ئەلچىسى.»

büyük . elçilik, - gi. is. باش ئەلچىلىك.

«Türkiyenin pekindeki büyük elçiliği — تۈركىيىنىڭ جۇڭگودىكى باش

ئەلچىخانىسى.»

① **büyüklenmek.** ئۆزىنى چوڭ تۇتماق.

② ماختانماق، كۆرەڭلىمەك، چوڭچىلىق قىلىش.

büyüklik, - gü. is. چوڭ سۈپەتلىك، ئۇلۇغلۇق، بۈيۈكلۈك.

büyüksemek. ئارتۇقچە چوڭ كۆرسەتمەك، مۇبالىغە قىلىش.

büyüksü. s. چوڭچى، ھالى چوڭ.

① **büyülemek.** سېھىر قىلىش. ② ئۆزىگە قارىتىۋالماق، ئۆزىگە تارتماق.

① **büyültmek.** كۆپەيتىمەك، ئارتۇرماق.

② چوڭايتماق، يوغانلىتىش. ③ ئاشۇرۇش.

ۋەتمەك، مۇبالىغە قىلىش، چوڭ كۆرسەتمەك.

① **büyülü.** s. سېھىر قىلىنغان (بىرى).

② سېھىرلىك نەرسە.

① **büyümek.** چوڭايتماق. ② ئۆسمەك.

يېتىشمەك. ③ يېشى ئارتماق. ④ كۈچەيىش.

مەك. ئۇلغايتماق. ⑤ ئېتىبارى ئاشماق، ئىزاۋەت قازانماق.

«Sen o kadar büyüdüün mü? — سەن شۇنچە چوڭ بولۇپ كەتتىڭمۇ؟»

Aşıkım ona karşı gittikçe büyüyor — مۇھەببىتىم ئۇنىڭغا قارىتا بارغانسېرى ئېشىۋاتىدۇ.

① **büyütme.** is. چوڭايتىش، يوغانلىتىش.

② ئۆستۈرۈش، يېتىشتۈرۈش، بېقىپ چوڭ قىلىش.

① **büyütmek.** چوڭايتماق، يوغانلىتىش.

② مۇبالىغە قىلىش، كۆيدۈرمەك. ③ ئۆلۈش.

خايتماق، ئەۋج ئالدۇرماق. ④ بېقىپ چوڭ قىلىش، ئۆستۈرمەك.

① **büyütülmek.** چوڭايتىلىش، يوغانلىتىلىش.

② مۇبالىغە قىلىنماق، كۆپتۈرۈلمەك.

- پۇرۇك، بوغۇق. **büzük¹. s.**
 ① ياغلىق ئۇچەينىڭ ئىچى. **büzük². is.**
 ② يۈرەكلىك، جەسۇرلۇق، جاسارەت.
 ① پۇرۇلمەك، بوغۇلماق، **büzülmek.**
 ② پۈرلەشمەك، قاتلاشماق.
 ③ تۈرۈلمەك، پۈكلەشمەك. ④ دالدىغا
 كىرىۋالماق، سۇقۇنماق.
- ئاشۇرۇلماق.
büzgü. is. (كىيىملەرگە) پۇرۇم، قاتلام،
 پاسۇن چىقىرىش ئۇچۇن قىلىنغان پۇرۇم).
büzgülü. s. قاتلاملىق، قاتلاملىق:
 «Büzgülü etek — (يوپىكا)»
 پۈرمەك، بوغماق، پۇرۇپ **büzmek.**
 (بوغۇپ) باغلىماق.

Cc

ج (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ ئۈچىنچى c. C ھەرپى).

① بۇلىسىز، بەدەلىسىز. ② ئوشۇقچە: caba.

«Bu kadar masraftan başka yorgunluğuda caba! — شۇنچە چىقىمىدىن سىرت، ھارغىنلىقچۇ!»

مىرۇت، تەييارغا تەييار. cabacı.

cacık. is. قېتىققا تەرخەمەك ياكى باشقا ئوتياش ئارىلاشتۇرۇلغان سالاتا.

① جابجاپ. ② قىلىقى cabaloz. s. سەت. ③ جىدەلخور.

cadde. is ar. چوڭ كوچا: چاڭئەن — «Çanance caddesi — كوچىسى».

① جادى (ئايال). cadı. is. far.

② قىلىقسىز ۋە سەت ئەر ياكى خوتۇن.

① جاپجاپ. cafcuf, cafcuf. is.

② ھەيۋە، داۋراڭ.

① ھارۋا چاقىنىڭ گۈگۈسىنى. cağ¹. is.

② سالاسۇن.

cağ². is. كۇپ، قاپ.

cağ³. is. ئەۋرەز (يۇنىدا قۇدۇقى).

① نادان، ساۋاتسىز، cahil. is. ar.

بىلىمسىز. ② تەجرىبىسىز.

cahiliyet, — ti. is. ar. ئەرەپلەردە مۇسۇلمانلىقتىن ئاۋۋالقى دەۋرگە بېرىلگەن نام.

① نادانلىق، cahillik, — gi. is.

ساۋاتسىزلىق، بىلىمسىزلىك. ② تەجرى

بىسىزلىك، ياشلىق، گۆدەكلىك. ③ تەج

رىبىسىزلىكتىن ئۆتكۈزۈلگەن خاتالىق.

caiz. s. ar. جائىز، ئۇيغۇن، رۇخسەت قىلىنغان:

«Bu gibi durumda olağanüstü önlemler almak caizdir — مۇشۇنداق ئەھۋالدا پەۋقۇلئاددە تەدبىرلەر قوللىنىشقا بولىدۇ.»

caize. is. ar. جائىزە (قەدىمكى زاماندا شائىرلارغا چوڭلار تەرىپىدىن بېرىلگەن نەرسە).

caka. is. جار، نامايىش، جاكار.

câli. s. ar. ساختا، يالغان، ياسالما:

«Bu adamın bütün eylemleri câlidir — بۇ ئادەمنىڭ پۈتۈن ھەرىكەتلىرى ساختىدۇر.»

câlip. s. ar. جەلپ، ئۆزىگە تارتقان، دىققەتنى چەككەن، قوزغىغان:

«Bu eylem şüpheyi câliptir — بۇ ھەرىكەت گۇماننى قوزغايدۇ.»

① ئەينەك. ② پۈتۈنلەي cam. is. far.

ياكى قىسمەن ئەينەكتىن ئىشلەنگەن: دېر — «Pencere cami kırılmış — زىنىڭ ئەينەكى چېقىلىپتۇ.»

«ئەينەكلىك ئىشكاپ. Cam dolap —

زەرلىك يىپەك رەختتىن camadan. is. تىكىلگەن چاپراس تۈگمىلىك قەدىمكى تون.

① سېرىقچى، جان. cambaz. is. far.

باز. ② ھىيلەگەر، قۇۋ. ③ ئات ئېلىپ

سانقۇچى ياكى ئات يېتىشتۈرگۈچى:

«İki cambaz bir ipte oynamaz —
ئىككى قوچقارنىڭ بېشى بىر قازاندا
قايىنماس، ئىككى جانباز بىر تاناپتا
ئوينىماس.»

cambaz·hane. is. far. سېركىخانا،
جانبازخانا.

cambazlık, — 1. is. سېركىچىلىك، جامبازلىق؛
«Uygur cambazlığı — ئۇيغۇر جانبازلىقى.»
① cambul · cumbul. s. ھىيلىگەر،
لىك، قۇۋۇلۇق، شۇملۇق، ② سۇيۇق —
سەلەك.

camci. is. ئەينەكچى (ئەينەك ساتقۇ،
چى، ئەينەك سالغۇچى).

camekân. is. far. ئەينەكلىك ئىشكاپ؛
دۇكاننىڭ — «Dükkan camekânı —
ئەينەكلىك ئىشكاپى.»

cam · göz. s. ① كۆزەينەكلىك،
② ئاچكۆز، تەمەگەر، ③ ئىت بېلىقى.

camî. is. ar. جامە، مەخسۇس جۈمە
ۋە ھېيت نامىزى ئوقۇيدىغان يەر؛

«Heytikâr camisi — ھەيتىكا جامەسى.»
توپلانغان، بىر يەرگە
câmi. s. ar. يىغىلغان، بىر يەرگە كەلتۈرۈلگەن،
جەملەنگەن.

camia. is. ar. جامىيە، جامىيە
① camit. is. ar. جانسىز، ② توڭلاپ

قالغان: — «Taş camit bir cisimdir —
تاش جانسىز بىر جىسىمدۇر.»

camlamak. ئەينەك سالماق.

camlı. s. ئەينەكلىك، ئەينەك سېلىنغان.

camlık, — 1. is. ئەينەك بىلەن توسۇلغان
يەر.

camus. is. ar. سۇ كالىسى.

can. is. far. ① جان، ھاياتلىق.

② قۇۋۋەت، كۈچ، مادار، ③ كىشى،

نوپۇس. ④ ناھايىتى يېقىن:

«1. Halk davasına canımı feda
edeceğim — خەلق ئىشىغا جېنىمنى
پىدا قىلىمەن.»

2. Seni hiç can yokmuş gibi gör-
düm — سېنى جېنى يوقتەكلا كۆرىمەن.

3. Mehmet beş can besliyor —
مەھمەت بەش جاننى باقىدۇ.

4. Biz can dostlarız — بىز جان
دوستلارمىز.»

① canan. is. far. مەھبۇبە، مەشۇقە.

② ئاللا، خۇدا.

① canavar. is. far. يىرتقۇچ ھايۋان.

② ئاڭسىزلارچە ھەرىكەت قىلىدىغان
زالىم:

«Anadoluda yer yer kurda, yaban
domuzuna, yilana da canavar denir—
ئاناتولىنىڭ ھەممىلا يېرىدە بۆرسىنى،
ياۋا توڭگۇزنى ۋە يىلاننى جانىۋار دەيدۇ.»

① candarma. is. fr. ژاندارما.

can · ciğer. is. جان — جىگەر.

candan. s. سەمىمىي.

candaş. is. جان دوست.

canfes. is. يۇپقا توقۇلغان يىپەك رەخت.

canfeza. is. far. شەرق مۇزىكىلىرىدىن

بىر مۇقام.

cangıl · cüngül. جاڭگۇر — جۇڭگۇر،

جاڭغۇر — جۇڭغۇر؛

«Buçanların cangıl cüngülü insa-
nin başlarını ağrıtıyor — بۇ

قۇڭغۇراقنىڭ جاڭگۇر — جۇڭگۇرى ئادەم-
نىڭ بېشىنى ئاغرىتىپ كەتتى.»

① canhıraş. s. far. يۈرەكنى ئېزىپ

دىغان، ئادەمنىڭ ئىچىنى ئېزىدىغان.

② تۈكلىرى ھۈرپەيگەن.

جىنايەت ئىشلىگۈچى. *cani* - *is.* *ar.*

قۇتۇلدۇرۇش ۋاسىتىسى: *can kurtaran* *is.*

قۇتقۇزۇش — *Can kurtaran araba* — ماشىنىسى.

جانلاندۇرماق، ئەسلىگە *canlandirmak.* كەلتۈرمەك، جانلىنىشىغا سەۋەب بولماق.

① جانلانماق، قۇۋۋەت *canlanmak.* تاپماق، ھەرىكەتكە كىرىشمەك. ② ئەھۋالى ياخشىلانماق:

«*Yağmurdan sonra ekinler canlandı* — يامغۇردىن كېيىن زىرائەتلەرگە جان كىردى.

Çocuk hastalıktan sonra bir türlü canlanmadı — بالا ئاغرىغاندىن كېيىن زادىلا ياخشىلىنىپ كېتەلمىدى.»

① جېنى بار، تىرىك، ھايات. *canlı* *s.* ② جانلىق، قۇۋۋەتلىك، كۈچلۈك، تەسىرلىك:

«*Balıkçı canlı balıklar getirdi* — بېلىقچى تىرىك بېلىقلارنى كەلتۈردى. *Canlı söz* — جانلىق سۆز.

ئانىسىزم (تەپەك *canlıcılık*, - *ğı.* *is.* كۈرنىنىڭ دۇنيادىكى ھەممە نەرسىلەرنىڭ جېنى بار دەپ ھېسابلىغان باشلانغۇچ شەكلى).

جانلىقلىق. *canlılık* - *ğı.* *is.*

① جانسىز، جېنى يوق، *cansız.* *s.* ② زەئىپ، كۈچسىز، مادارسىز، ئۆلۈك. ③ تۇرغۇن، كاسات، جەلپ قىلال مايدىغان، ھېسسىيات ئويغاتمايدىغان: «*Birden bire yere cansız yıkılı* — بىردىنلا ئۆلۈكتەك يەرگە چۈشتى. *verdi* —

2. Ne kadar cansız bir adam —

نېمىدېگەن ئاجىز بىر ئادەم.

3. Bu yıl piyasaya biraz cansız — بۇ يىل بازارلار بىرئاز كاسات.

جانسىزلىق. *cansızlık*, - *ğı.* *is.* ① جان *cansiparane.* *s.* *far.*

تېنى بىلەن، پىۋتۇن قەلب بىلەن.

② قىزىقنى پاندۇرىدىغان ۋە ئىشتىھا ئاچىدىغان دورا ياسىلىدىغان ئۆسۈملۈك:

«*Bu işi can siparane yapacağım* — بۇ ئىشنى پۈتۈن قەلبىم بىلەن قىلىمەن.»

پەرەنجە. *cari.* *is.*

جار، نىدا، ۋارقىراش: *car.* *is.*

جار سالماق. — *etmek*

جار — جۇر، ۋاراڭ — چۇرۇڭ. *car car.* *z.* ۋاراڭ — ۋۇرۇڭ

جانبى، جاۋۇلداق. *car car.* *s.*

جارچى، جاكارچى. *cari.* *is.*

جېدەلخور، ماجىراچى. *cari.* *is.*

ئۇرۇشقا، سۇقۇشقا.

① ئاققان. ② قىلىنىپ. *cari.* *is.* *ar.* كەلگەن، ئىجرا قىلىنىۋاتقان:

«*Bu işi aramızda cari usule göre yapıyoruz* — بۇ ئىشنى يۈرگۈزۈلۈپ كەلگەن ئۇسۇلغا ئاساسەن قىلىۋاتىمىز.»

① يارىلىغۇچى، يارىدار. *carih.* *s.* *ar.*

قىلغان (بىرى). ② رەددىيە بەرگەن.

③ يىرتقۇچ (ھايۋان).

ئايال، قۇل. *cariye.* *is.* *ar.*

① جار سالماق، ئېلان قىلماق، *carlamak.*

بىلدۈرمەك، ئۇقتۇرماق.

ئۇسۇرۇق. *carta.* *is.*

بىردىنلا، *cartadak, cartadan.* *z.*

تۇيۇقسىزلا:

«*Cartadak kapıyı açtı* —

ئىشكنى ئاچتى.»

cascavlak. s. قىپچالساڭاچ، ئانىدىن تۇغما، تاقىر: «Cascavlak bir kafa — تاقىر باش. —
casus. is. ar. جاسۇس، ئىشپىيون، تىڭنىڭچى.
casusluk, - ğu. is. جاسۇسلۇق، ئىشپىيونلۇق، تىڭنىڭچىلىق.
cavalacoz. s. قىممەتسىز، قەدىرسىز (نەرسە ياكى ئادەم).
cavlak. s. يالساڭاچ، تاقىر (تۈكسىز).
cavlamak. نىشاندىن چەتلىمەك، تېمىدىن يىراقلاشماق.
caydırmak. ۋاز كەچتۈرمەك، ئىرادىسىدىن قايتۇرماق، قاتتىق يىرتىلىش ئاۋازى، قاتتىق ئاۋاز.
cayır. is. ۋاز كەچمەك، ئىرادىسىدىن قايتماق، نىيىتىدىن يانماق.
caymak. جاز (شىمالىي ئامېرىكا نېگىرلىرىنىڭ مۇزىكىسىنى تەقلىد قىلغان ئوركېستېر).
caz. is. ing. پالۋانلارنى تۇنۇشتۇرغۇچى ۋە چېلىش مەيدانىغا ئېلىپ كىرگۈچى.
cazibe. is. ar. ① گۈزەللىك، يېقىملىق. ② جەلپ قىلىش، ئۆزىگە تارتىش.
cazip. s. ar. جەلپ قىلىدىغان، ئۆزىگە تارتىدىغان، مۇۋاپىق، پايدىلىق: «Cazip sözler var — سۆزلەر بار.
 Cazip bir öneri — مۇۋاپىق بىر تەكلىپ». **cebanet, - ti, is. ar.** قورقۇنچاقلىق، جاسارەتسىزلىك.
cebbar. s. ar. ① قۇدرەتلىك، كۈچلۈك. ② ماھىر، ئۆز، قولىدىن ئىش كېلىدىغان

(ئايال).
cebe. is. far. - ساۋۇت (تەۋمۇر - كىيىم).
cebeci. is. قورال ياسىغۇچى ياكى قورال ساتقۇچى.
cebelendirmek. قوراللاندىرماق.
cebelenmek. قوراللانماق.
cebeli. is. ① ئوسمان پادىشاھلىقىدىكى قوراللىق ئەسكەرلەر. ② شۇ زاماندا ۋىلايەتلەردىكى ئاتلىق ئەسكەرلەر.
cebellezi. is. نەرسىنى ئۆزىنىڭ قىلىۋېلىش.
ceberrût, - tu. is. ar. ① تەڭرىنىڭ قۇدرىتى، ئۇلۇغلۇقى. ② مەرھەمەتسىزلىك، زورلۇق - زومبۇرلۇق.
cebin s. ar. قورقاق.
cebir¹. is. ar. ئالگېبرا.
cebir². is. ar. جەبىر قىلماق، زۇلۇم، جاپا، مۇشكۈل.
cebire. is. ar. سۇنۇقىنى (سۆڭەك) تۇتتۇرۇش ئۈچۈن تاڭمىدىغان مېتال ۋە ياغاچ تاختا.
cebretmek. ① مەجبۇرلىماق، زورلىق. ② زۇلۇم سالماق.
cebri. s. ar. مەجبۇرىي، زورلۇق: «Cebri gülüş — زورمۇ زور كۈلۈش.
cebri nefis. fsi. نەپىسىنى يىغىش، ئۆزىنى تۇتۇش.
cebriye. is. ar. تەقەببۇرلەش.
ceddeni. s. ar. ئاتا-ئانا.
cedel. is. ar. ① جەددەل، غىۋغا. ② دىئالېكتىكا.
cederi. is. ar. چېچەك (كېسەل).
cefa. is. ar. جاپا، مۇشكۈل، قىيىن، تەس.

cevakâr. s. ar. far. جاپاكەش، كۆپ
جاپا چەككەن:

«Zavallı çok cefakâr bir adamdır —
بىچارە كۆپ جاپا چەككەن ئادەمدۇر.»

cehalet, - ti. is. ar. نىسادانلىق،
ساۋاتسىزلىق، بىلىمسىزلىك، جاھالىت.

cehdetmek. تىرىشماق، ئىجتىيات قىلماق،
تىرىشىپ ئىشلىمەك.

cehennem. is. ar. ① جەھەننەم،
دوۋزاق، ② جاپالىق يەر.

cehennemî. s. ar. ① جەھەننەمگە
ئائىت، ② جەھەننەمنى ئىسلىتىدىغان.

cehil, - hli. is. ar. بىلىمسىزلىك،
بىلىجەسلىك.

cehre. is. چاق (يىپ ئېگىرىدىغان)،
cehren. z. ar. ئۇنلۇك:

ئىچىدە — «Gizli değilencehren söyledi»
دە ئەمەس، ئۇنلۇك سۆزلىدى.

cehri. is. ئاق تىمكەن.

ceht, - ti, is. غەيرەت.

ceket, - ti. is. چاپان.

celâl. is. ar. ئۇلۇغلۇق، بۈيۈكلۈك.

celâllenmek. قاپاق تۈرۈپ خاپا بولماق.

celâllî. s. قاپقى تۈرۈك، قاپقى
تۈرۈكلۈك.

celbe. is. ئوۋچىلار خالتىسى.

celbetmek. ar. جەلپ قىلماق، ئۆزب
گە قاراتماق، مايىل قىلماق.

celep, - bi is. ar. بىدىك (جالاپ).

celi. is. ar. ئوچۇق، ئاشكارا، ئېنىق.

celil. s. ar. ئۇلۇغ، ئىنتايىن ئۇلۇغ.

cellât, - dî. is. ar. ① جاللات،
② رەھىمسىزلىك، زالىملىق.

celp, - bi. is. ar. ① جەلپ قىلىش،
ئۆزىگە تارتىش، چاقىرىش، كەلتۈرۈش.

② دەۋا قىلغۇچى، دەۋا قىلىنغۇچى ۋە گۇۋاھ-
چىلارغا بېرىلگەن تەكلىپ قەغىزى:
«Ona bugün mahkemeden celp
gelmiştir — ئۇنىڭغا بۈگۈن سوت-
تىن تەكلىپ قەغىزى كەپتۇ.»

celse. is. ar. مەجلىس، يىغىن.

cem¹. is. ar. جەم، توپلام:

~ etmek. توپلىماق.

cem². is. ar. كۆپچىلىك.

cemaat, - tî. is. ar. ① جامائەت،
② ئادەملەر توپى، ③ بىر دىندىن

ياكى بىر مەزھەپتىن بولغانلار.

cemadat, - tî. is. ar. جانسىزلار.

cemal. is. ar. جامال:

«Cemalına bakıyorum —

جا مالىڭغا قاراۋاتىمەن.»

cemat, is. ar. جانسىز، ھەرىكەتسىز.

cemî¹, - mî. is. ar. ① جەمئىي،
يىغىندا، ② كۆپلۈك قوشۇمچىسى.

cemî². is. ar. ھەممە، پۈتۈن،
ئومۇمىي.

cemil. s. ar. ① چىرايلىق، گۈزەل،
② ئەر ئىسمى.

cemile. is. ar. ① خوشخۇي، ② بىر-
سەنىڭ كۆڭلىنى ئېلىش ئۈچۈن قىلىنغان
ئىش (ھەرىكەت)، ③ ئايال ئىسمى:

«Konuklara cemile olsun diye
sofraya çiçek ve yemiş doldurdu —
مېھمانلارنى رازى قىلىش ئۈچۈن داستى-
خانغا گۈل ۋە يېمىش تىزدى.»

① جەمئىيەت، is. ar. cemiyet, - tî.

② ئۇيۇشما، جەمئىيەت، ③ مۇزاسىم:

«1. İnsan cemiyeti —
ئىنسانلار جەمئىيىتى.

2. Uygur — Kazak cemiyeti —

ئۇيغۇر - قازاق ئۇيۇشمىسى.

3. Evlenme cemiyeti — تىرى مۇراسىمى.

cenabet, - ti. is. ar. (مۇ) جۇنۇپ سۇلمانچىلىقتا جىنسىي ئالاقىدىن كېيىن غۇسۇل قىلىمىغان كىشىلەر ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ.

① cenah. is. ar. قۇش قانىتى.
② ئېچىلىپ - يېپىلىدىغان نەرسىلەرنىڭ قانىتى. ③ گۇرۇھ، گۇرۇپپا:

«Sol cenah. — سول گۇرۇھ.
cenan. is. ar. كۆڭۈل، قەلب.
çenap, - bî. is. ar. جانابىي.
cenaze. is. ar. جىنازە، تاۋۇتقا سېلىپ كۆمۈشكە تەييارلانغان مۇردا:

«Cenaze töreni düzenlendi — جىنازە مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلدى.»

cengâver. s. far. جەڭگىۋار.
cengâverlik, - ği. is. جەڭگىۋارلىق.
cenge. is. ئوت ئۇچتۇنى.
① cengel. is. ② ئىسىق چاڭگال. مەملىكەتلەردىكى ئورمانلىق.
cenk, - ği. is. far. جەڭ، ئۇرۇش، سوقۇش.

① cenkçi. s. far. سۇقۇشپەرەس، ئۇرۇشپەرەس، ئۇرۇشخۇمار. ② غۇغاچى، ماجراچى.

cenkleşmek. ئۇرۇشماق، جەڭ قىلىش. ② كۈرەش قىلماق.

cenk . name. is. جەڭنامە.

① cennet, - ti. is. ar. جەننەت، ② راھەت ئاتا قىلىدىغان يەر، گۈزەل باغچا.

① cennetlik, - ği. is. جەننەتلىك، ② يېرى جەننەت.

cennet . mekân. s. يېرى جەننەت بولغان.

cenubi. s. ar. جەنۇبىي:

«Cenubi Sincang — جەنۇبىي شىنجاڭ.»

① cep, - bi. is. ar. چۆنتەك. ② دۈشمەن ئىستېھكامىنىڭ ئاجىز قىسمى:

«Cep defteri — چۆنتەك دەپتىرى.»

cepâne. is. far. ئوق - دورا، قىررال ياراق:

«Savaş sırasında bir çok cepâne ele geçirildi — ئۇرۇش جەريانىدا كۆپلىگەن ئوق - دورا قولغا چۈشۈرۈلدى.»

① cephe. is. ar. ② ئالدى (تەرەپ). ③ ئالدىنقى سەپ، فرونت:

«Bu evin cephesi parka bakar — بۇ ئۆيىنىڭ ئالدى تەرىپى باغچىغا قارايدۇ.»

Cepheye gitmek — ئالدىنقى سەپكە كەتمەك.

① cerahat, - ti. is. ar. ② چاراهەت، يارا. ② يىرىڭلىق، زەرداپلىق.

cerahatlenmek. چاراهەتلەنمەك، يارىلانماق.

① cerbeze. is. ar. گەپچى، سۆزمەن، گەپدان. ② چىقىشقا:

«Bilgisi azdır, amâ pek cerbeze — بىلىمى ئاز، لېكىن گەپچى.»

① cereme. is. ar. باشقىلارنىڭ دەردىنى تارتىش. ② جەرىمانە:

«Çocukların yaptığı ziyanın ceremesini babaları çeker — بالىلارنىڭ دەردىنى ئاتىسى تارتىدۇ.»

① cereyan, is. ar. ② ئېقىم، (ئاقماق). ③ ئېقىش (ئېقىشقا)، يۆنىلىش، بولۇش (بولۇشقا):

ئېلېكتر — Elektrik cereyanı —
ئېقىمى.
İşi kendi cereyanına bırakalım —
ئىشنى ئۆز بولۇشىغا (ئېقىشىغا) قويۇۋېتەيلى!
① يارىسدار. ② رەددىيە: cerh. is. ar.
بۇ كۆز — Bu görüşü cerhedecğim —
قاراشنى رەت قىلىمەن.
ceri. s. ar. جەسۇر، قورقماس.
① خاتىرە دەپتەر، ceride. is. ar.
كاتتولۇك. ② گېزىت — ژورنال.
ceriha. is. ar. جاراھەت، يارا.
cerime. is. ar. → Cereme.
گېرمان. Cermen. is.
گېرمانچە (گېرمانىيە، Cermence. is.
ئەنگىلىيە، نورۋىگىيە، دانىماركا قاتارلىق
ئەللەر خەلقلىرىنىڭ ئانا تىلى).
① يارىلارنى داۋالايدىغان. cerrah. is. ar.
② ئاپىراتسىيە دوختۇر-
دى، جەرداھ.
cerrar. is. ar. ئالدامچى، قاقىتى —
سوقىتى قىلغۇچى.
cesamet — ti. is. ar. چوڭلۇق:
«Binanın cesameti —
بىنانىڭ چوڭ-
لۇقى.»
① جاسارەت. cesaret, — ti. is. ar.
② يۈرەكلىك، قورقماسلىق.
cesaretlenmek. جاسارەتلەنمەك، غەپ-
رەتلەنمەك.
cesaretli. s. جاسارەتلىك، يۈرەكلىك،
غەپرەتلىك.
cesaretsiz. s. جاسارەتسىز، يۈرەكسىز،
قورقۇنچاق، غەپرەتسىز،
ceset. is. ar. جەسەت، مېيت، مۇردا.
cesim. s. ar. چوڭ، يوغان.

پارچە — parçe, far. پارچە،
قىسىم — قىسىم، بۆلۈم — بۆلۈم:
«Borcunuzu ceste ceste ödersiniz —
قەرزىڭىزنى بۆلۈپ بۆلۈپ تۆلەڭ.»
cesur. s. ar. «جەسۇر، قورقماس، يۈ-
رەكلىك»
«Cesur adam —
Cesurca. z. جەسۇر ئادەم.
جەسۇرانە، جەسۇرلۇق، cesurca. z.
قورقماستىن.
cesurluk, — gu. is. جەسۇرلۇق، يۈ-
رەكلىك، قورقماسلىق.
cet, — ddi. is. ar. ئەجداد.
① سىزغۇچ. ② ئېرىق. cetvel. is. ar.
ھاۋا بوشلۇقى، cev, — vvi. is. ar.
ئاتموسفېرا.
cevahir, is. ar. ئالماس ۋە ياقۇت
قاتارلىق تاشلار، جەۋاھىر.
cevap, — bı. is. ar. جاۋاب.
cevaplandirmek. جاۋابىنى بەرمەك.
cevaplı. s. جاۋابى بولغان:
سوئال — Sorulu cevaplı mektup —
جاۋابلىق خەت.
cevapsız. s. جاۋابسىز:
سوئاللار — Sorular cevapsız kaldı —
جاۋابسىز قالدى.
cevat s. ar. سېخى، قىزىلى ئوچۇق:
«Bu cevât bir adamdır —
بۇ سېخى —
بىر ئادەم.»
cevaz. is. ar. رۇخسەت:
«Cumhuriyet ilkelerine aykırı
haraketlere cevaz yoktur —
جۇمھۇرىيەت پرىنسىپلىرىگە خىلاپ ھەرىكەت-
لەرگە رۇخسەت يوق.»
① ياخشىلىق، cevdet, — ti is. ar.

ئىھسانلىق. ② قۇسۇرسىزلىق. ③ مۇكەممەل-
لىك، چوڭلۇق.
cevelân. is. ar. جەۋلان، سەيىر.
cevf. is. ar. ① كاۋاك، بوشلۇق. ② چوڭقۇرلۇق، ئويۇلغان يەر. ③ يۈرەك،
قەلب.
cevher. is. ar. ① ماددا، مەۋجۇ - ② گۆھەر (ئالما، ياقۇت قاتارلىق
دېيەت. ③ گۆھەر (ئالما، ياقۇت قاتارلىق
ئېسىل تاشلار). ④ قىممەتلىك نەرسە. ⑤
ياخشى پەزىلەت. ⑥ جەۋھەر. ⑦ ئېقىندار،
تالانت: «Çocukta cevher var —
بالىدا ياخشى پەزىلەت بار.»
cevir. is. ar. جەبىر، چاپا، زۇلۇم،
ھەسرەت.
ceviz. is. ar. ① ياڭاق دەرىخى ②
ۋە ئۇنىڭ مېۋىسى (ياڭاق). ③ ياڭاق
دەرىخىنىڭ ياغىچىدىن ئىشلەنگەن نەرسە.
cevval, - lı. is. ar. ① تېتىك،
جەبدەس، چاققان. ② شوخ:
«Cevval bir çocuk —
شوخ بىر بالا.»
cevvi s. ar. ئاتموسفىراغا
مۇناسىۋەتلىك.
ceylân is. ar. جەرەننىڭ بىر تۈرى.
ceyş is. ar. ئەسكەر، ئارمىيە.
ceza is. ar. جازا:
«Bu adam ağır cezalandırıldı —
بۇ ئادەمگە ئېغىر جازا بېرىلدى.»
cezalı. s. جازا بېرىلگەن، چارە
كۆرۈلگەن.
ceza . evi. is. قاماقخانا.
cezalanmak. جازالانماق، جازا
كۆرمەك.
cezasız. s. جازاسىز، جازا كۆرمىگەن،
جازا بېرىلمىگەن.
Cezayir. öz. is. coğ. ئالجىرىيە.

cezb. is. ar. ئۆزىگە تارتىش،
جەلپ قىلىش، ئۆزىگە قارىتىۋېلىش، جەزب.
cezbe. is. ar. ھايانلىنىپ ھوشىدىن
كېتىش.
① ھوشىدىن كەتمەك. cezbelenmek.
② ئۆزىگە قارىتىۋالماق.
cezb . etmek. جەلپ قىلماق، ئۆزىگە
تارتماق.
cezim, - zm. is. ar. جەزمەنلەشتۈرمەك،
قارارلاشتۇرماق، كەستۈرمەك.
① جەزىر. ② ئاساس. cezir, - zr. is. ar.
ئاساسىدىن، تېپىگى - cezai. s. ar.
تەكىتىدىن.
cezve. is. ar. كوفى قاينىتىدىغان
چەينەك.
① قاسساپ. ② قانخور. cezzar. is. ar.
سىگارا، تاماكا: cıgara. is. it.
تۈركىيە — «Türkiye cıgarası çok serttir —
سىگارىسى ناھايىتى كۈچلۈك.»
بەكمۇ ئاجىز، كۈچسىز، ئاۋاق: cılız. s.
«O kadar cılızki üflesen düşecek —
شۇقەدەر ئاۋاقكى، پۈۋ دەيسەڭ ئۇچۇپ
كېتىدۇ.»
ئاجىزلاشماق، زەئىپلەشمەك. cılızlaşmak.
ئاجىزلىق، ماغدۇر - cılızlık, - ğı. is.
سىزلىق، زەئىپلىك، كۈچسىزلىك.
① بۇزۇلغان، نىقىسغان، cıllık. s.
پالغان. ② يىرىڭلىغان:
«Cıllık yumurta —
«يىرىڭلىق يارا. Cıllık yara —
بۆرە ياكى تۈلكىنىڭ cılkava. is. osm
بويۇن تېرىسىدىن تىكىلگەن جۇۋا.
توقۇمىچىلىق cımbar, çımbar. is.
دەستىگاھلىرىدا رەختلەرنى كېرىش ئۈچۈن

قوللىنىلىدىغان ئەسۋاب.
 ① **cımbız.** is. توقۇمىچىلىق فابرىكىسىدا
 رەختلەرنىڭ ئۈستىدىكى قىل قاتارلىقلارنى
 تازىلاش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان قىسقۇچ.
 ② تەنە سۆز.
cımbızlamak. رەختلەرنىڭ يۈزىدىكى
 تۈگۈن ۋە قىل قاتارلىقلارنى تازىلىماق.
cınak, - ğı. is. يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ
 پەنجىسى ۋە تىرنىقى.
cıncık, - ğı. is. ئىستاكىن، قەدەھ،
 تەخسە قاتارلىقلار.
cır. is. ناخشا، جىر، غەزەل.
cırboğa. is ① بىر خىل چۆل
 چاشقىنى. ② زەئىپ بالا.
cırdaval. is. ئۇچى تۆمۈرلۈك توقماق.
cırlak, - ğı. is. ① تومۇزغا. ② سەت
 ئاۋاز، يېقىمىسىز ئاۋاز:
 «Aman şarkıcı kadın ne cırlak
 şey — يائىلا، بۇ ناخشىچى خوتۇن —
 نېمىدىگەن سەت ۋارقىرىغان.»
cırlamak. ئىنچىكە ۋە ئادەمنىڭ ئىچىنى
 پۇشۇرغۇدەك ئاۋاز چىقارماق.
cırlayık, - ğı. is. كىچىك بىر خىل
 ئوۋ قۇشى.
cırnak, - ğı. is. يىرتقۇچ ھايۋانلار —
 نىڭ تىرنىقى.
cırnık. is. سېپىللاردىن سۇ ئاقىدىغان
 تۆشۈك.
 ① يېرىلىپ كەتكەن: **cırtlak.** s.
 ② يېقىمىسىز — **«Cırtlak domates —**
 (ئاۋاز). يېرىلىپ كەتكەن پەمىدۇر.»
 ① جارت قىلىپ ئاۋاز **cırtlamak**
 چىقارماق. ② پىشىپ يېرىلىپ كەتمەك:
 «Bu kavun cırtlamış — بۇ قوغۇن
 يېرىلىپ كېتىپتۇ.»

① قىپىالغاچ، ئانىدىن **cıs cıbıl.** s.
 تۇغما. ② ھېچ نەرسىسى بولمىغان.
cıvata. is. it. بولتا مىخ (مىخ).
 ① بەك سۇيۇق. ② سەت **cıvık.** s.
 چاقچاق قىلىدىغان (بىرى). ③ جېدەلخور:
 «Cıvık hamur — سۇيۇق خېمىر.
 Sarhoş olunca pek cıvık oluyor —
 مەستلا بولۇپ قالسا بەك جېدەلچى بولۇپ
 كېتىدۇ.»
cıvıl . cıvıl. ۋىچىر — ۋىچىر:
 «Kuşlar cıvıl cıvıl ötüyor —
 ئۇچار قۇشلار ۋىچىر — ۋىچىر سايىرايدۇ.»
 ① ئۈشمەك، ئېرىماق. **cıvılamak.**
 ② بۇزۇلماق، كېرەكتىن چىقماق، ئىزدىن
 چىقىپ كەتمەك:
 «Sizi görünce cıvıdı — سىزنى
 كۆرۈپلا ئېرىدى.
 Bu mesele cıvıdı — بۇ ئىش
 بۇزۇلدى.»
 ① يۇمشاتماق، ئېرىتمەك. **cıvıtmak.**
 ② بۇزماق، كېرەكتىن چىقارماق.
cıvmak. قېيىپ كەتمەك، قىغىر كەتمەك:
 «Kurşun cıvmış — ئوق قېيىپ
 كەتتى.»
 ① بالىلار تىلىدا «ئوت». **cız.** is.
 ② قىزىق ياغقا نەرسە سېلىنغاندا چىقىدىغان
 ئاۋاز (جىز).
cızdam. is. قېچىش، كېتىش، ئۇزاق
 تۇرۇش، يوقىلىش.
cızlam. is. → **Cızdam.**
cızıneği is. كۆكۈيۈن.
cibāyet, - ti. is. توپلاش، يىغىش
 (باچ، كىرىم).
cibilli. s.ar. تۇغما.
cibilliyet, - ti. is. يارىتىلىش، تۇغما.

cibilliyetsiz. s. تېگى پەس، زاتى بۇزۇق.

cibin. is. چىۋىن.

cibinlik, -gi. is. چىۋىنلىق.

cibre. is. سىقىپ سۈيى چىقىرىلىغان ئۈزۈم ۋە باشقا مەۋە قالدۇقى.

cici. s. is. ① چىرايلىق. ② بالىلارغا.

چىرايلىق كۆرۈنىدىغان نەرسىلەر:

«Cici bebek — چىرايلىق بوۋاق.

cicili · bicili. s. بېزەلگەن، زىننەتلەنگەن.

cicim¹. is. پەردە ياكى ياپقۇچ.

cieim². سۆيگۈ خىتابى:

«Cicim sen ne kadar tatlisin —

جانىم، سەن نېمە دېگەن تاتلىقسەن».

cicoz. is. يوق:

«Bende para cicoz — مەندە پۇل يوق.

① cidal, -li. is, ar. كۈرەش، ئۇرۇش.

سوقۇش. ② جېدەل، ماجىرا.

③ cidar. is. ar. ئىچكى تام، چىمت.

④ cidden. z. ar. ھەقىقەتەن، راستىنلا.

«Bu iş cidden memnun oldum —

بۇ ئىشقا راستىنلا مەمنۇن بولدۇم».

① ciddi s. ar. ئېغىر — بېسىق،

سالماقلىق. ② رەسمىي، جىددىي. ③ ھەق

قىي. ④ مۇھىم. ⑤ سۈرلۈك. ⑥ خەۋپلىك،

خەتەرلىك:

«1. Ciddi adam — سالماقلىق ئادەم.

2. Bu söz ciddidir — بۇ سۆز چاقچاق

ئەمەس (رەسمىي سۆز).

3. Ciddi bir sevgi — ھەقىقىي

بىر مۇھەببەت.

4. Ciddi bir çalışma — مۇھىم

بىر خىزمەت.

5. Ciddi bir yüz — سۈرلۈك چىراي.

6. Ciddi bir hastalık — خەتەرلىك

بىر ئاغرىق.»

ciddileşmek. جىددىيلەشمەك.

ciddilik, -gi. is. جىددىيلىك، جىددىي

ئەھۋال، جىددى ۋەزىيەت.

ciddiyet, -ti. is. جىددىيلىك، جىددىيەت.

① cife. is, ar. ھايۋان ئۆلۈكى.

② يىرگىنچلىك نەرسە.

cifir, -fri. is. ar. قۇرۇق، پال.

① ciğer. is. ar. ئۆپكە، جىگەر.

② قېرىن. ③ جاسارەتلىك، ۋىجدانلىق.

④ cihad. is. ar. دىنىي جەڭ.

cihan. is. far. جاھان، ئالەم، دۇنيا:

«İkinci cihan savaşı — ئىككىنچى

دۇنيا ئۇرۇشى.»

cihan · gir. s. far. جاھانگىر.

cihangirlik, - gi. is. جاھانگىرلىك:

«Dünya cihangirliği — دۇنيا

جاھانگىرلىكى.»

cihani. s. دۇنياۋى.

cihaniyen. is. far. جاھان خەلقى،

جاھاندىكىلەر، دۇنيادىكىلەر.

cihan · nüma. is. far. بالكون، راۋاق.

cihan · şümül. s. ar. ئالەمشۇمۇل.

cihar. is. far. تۆت (سان).

① cihaz. is. ar. جابدۇق، ئەسۋاب،

جاھاز. ② تويۇق نەرسىلەر. ③ جىنازا

ئۈچۈن كېرەكلىك نەرسىلەر.

① cihet, -ti. is. ar. جەھەت،

تەرەپ. ② ۋەقەگە قارىغۇچى. ③ سەۋەب.

cilâ. is. ar. جۇلا.

cilacı. is. پەردازچى.

cilâlamak. پەردازلىماق، جۇلالىماق،

پارىلداتماق.

cilâlı. s. جۇلالىق:

«Cilâlı kumaş — جۇلالىق رەخت.

cilbent. is. far. ئالبوم.
 cildi. s. ar. تېرىگە ئائىت.
 cildiye. is. ar. ① تېرە كېسەللىك ② تېرە كېسەللىكلەر بىلىمى.
 cilt. is. ar. ① ئادەمنىڭ تېرىسى، ② تاش، ③ شىراز، مۇقاۋا.
 ④ توم، جىلد:
 «Lenin eserlerinin ikinci cildi —
 لېنىن ئەسەرلىرىنىڭ 2 - جىلدى (تومى).»
 ciltçi. is. كىتاب تاشلىغۇچى،
 كىتاب تاشلىماق، شىرازىلىك.
 ciltlemek. ماق، مۇقاۋىلىماق، توپلام ھالغا كەلتۈر-
 مەك، توپلىماق.
 ciltsiz. s. مۇقاۋىسىز، توم ھالغا كەل-
 تۈرۈلمىگەن (كىتاب).
 cilve. is. ar. ① جىلۋە، ناز، ② ئەكس
 لىك، تەتۈرلۈك.
 cilveleşmek. ناز قىلىشماق.
 cilveli. s. نازلىق، جىلۋىلىك:
 «Cilveli kadın —
 كونا ئەرەب ئېلىپبەسىدە «ج»
 ھەرپىنىڭ ئىسمى ۋە ئاتىلىشى:
 «Lam-cimi yok —
 لام-جىمى يوق.»
 cima. is. ar. جىنسىي مۇناسىۋەت.
 (ئادەملەر ئۈچۈن)
 cimbakuka. s. فىگۇرىسىز، ئىسكەتسىز.
 cim . cime. is. كىچىك ھەم تاتلىق
 بىر خىل تاۋۇز.
 cimdastik, - ği. is. yun. گىمناستىكا
 تىك:
 «Radyo cimdastığı —
 رادىئو گىمناستىكى.»
 cimri. s. پىخىق، بېخىل، پىششىق.
 cimrilik, - ği. is. بېخىللىق، پىخى-

سىقلىق، پىششىقلىق.
 cin¹. is. ar. جىن، ئالۋاستى، شەيتان:
 «Cin arabası —
 شەيتان ھارۋىسى (ۋېلىسپىت).»
 cin². is. ing. ھاراق، ئىچىملىك.
 cinai. s. ar. جىنايى، گۇناھكار:
 «Cinai roman —
 جىنايەت رومان.»
 cinayet, -ti. is. ar. جىنايەت، گۇناھ:
 «Milletini sevmemek bir cinayettir —
 مىللىتىنى سۆيۈمەسلىك جىنايەتتۇر.»
 cinci. is. s. پېرىخۇن، داخان، جادۇگەر.
 cingil. is. ② شىڭگىل (ساپاق).
 كىچىك چېلەك.
 cingöz. s. ئۆتكۈر، كۆزى ئۆتكۈر:
 «Bu cingöz bir adam —
 بۇ، ئۆت-
 كۈر بىر ئادەم.»
 cinlenmek. بەك ئاچچىقلىنىماق، بەك
 خاپا بولماق.
 cinnet, - ti. is. ar. ساراڭلىق.
 cins. is. ar. ① جىنس، ② نەسل:
 «Elma cinsinden meyvalar —
 ئالما جىنسىدىكى مېۋىلەر.
 بۇ ئاتنىڭ —
 Bu atın cinsi nasıl
 نەسلى قانداق؟»
 cinsel. s. جىنسىي:
 «Cinsel temas —
 جىنسىي مۇناسىۋەت.»
 cinsiyet, - ti. is. ar. جىنسىيەت.
 cinsliksiz. s. جىنسلىقى بولمىغان:
 «Cinsliksiz isim —
 ئەر - ئاياللىقى
 بىلىنمىگەن ئىسىم.»
 cip. is. ing. جىپ (ماشىنا).
 cirim, - rmi. is. ar. ① جانسىز
 جىسىم، ② ھەجىم:
 «Ateş olsa, cirimi kadar yer yakar —
 ئوت بولسا، قانچىلىك يەرنى كۆيدۈرىدۇ.»

cirit. is. ar. ئات ئۈستىدە ئوينىلىدۇ.
خان كالتەك ئويۇنى.

cisim, = smi. is. ar. جىسىم، ماددا:
«Taş, su, duman birer cisimdir —
تاش، سۇ، تۇمانلار جىسىمدۇر.»

① ئۇششاق نەر- cisimcik, = ği. is.
سىلەر. ② ئاتسوم ۋە ئاتسوم زەررىلىرى.
③ ھاۋادىكى چاڭ - توزاڭ.

① جىسمانىي. ② cismani. s. ar.
ماتېرىيالىست:

«Cismani emek — جىسمانىي ئەمگەك.»
جىسىملىق. cisimlik, = ği. is.

① سىباب. ② civa. is. far. تۇتۇل.
مىغان، يېپىيىش.

civan. is. far. يېقىملىق ياش، بويتاق
يىگىت.

civan · mert. s. far. مەرد، ياخشى
پەزىلەت، ئاق كۆڭۈل، يامانلىققا ياخشىلىق
قىلغۇچى.

civar. is. ar. يېقىن ئەتراپ، ئەتراپ:
«Burası şehrin civar bölgesidir —
بۇ يەر شەھەر ئەتراپى رايونىدۇر.»

civciv. is. چۈجە.
باس - باس، ئالدىراش: civcivli. s.

«Pazarın civcivli zamanı geliyor —
بازارنىڭ باس - باس ۋاقتى كېلىۋاتىدۇ.»

① جانلىق، خۇشاللىق، ئىنتى. civelek. s.
لىشچانلىق. ② ياللانما. ③ بالا
ياكى تايلاق.

ciyadet. is. ar. ساغلاملىق، ساقلىق.
قەدىمكى زاماندا مۇ- cizre. is, ar.
سۇلمان بولمىغانلاردىن ئەسكەرلىك بەدىلىگە
ئېلىنىدىغان باج.

① ئەيسا ئىسىم. cizvit, = ti. is, fr.
لىك تەشكىلاتىنىڭ ئەزاسى. ② پىنتە -

ئىغۋاچى، بۇزغۇنچى، بۆلگۈنچى. ③ جەددىت:

جىزۋىت پوپى. «Cizvit papazı —
Onda namaz yok cizvitin biridir —
ئۇ ناماز ئوقۇمايدىغان جەددىتتىن بىرى.»

Cizre. cizye. is, ar. →

جۇغراپىيىگە coğrafi. s. yun, ar.
ئائىت، جۇغراپىيە بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

جۇغراپىيە. coğrafya. is. ar.

جۇغراپىيە ئالىمى. coğrafyacı. is.

بەيگە ئاتلىرىنى يېپ. cokey. is. ing.
تىشتۈرگۈچى.

دوست. combik, = ği. is.

ئېنگىلىز. conkikirik, = ği. is.

ئۇچى توم توقماق. cop, = pu. is.

جۇشقۇن. coşkun. s.

جۇشقۇنلۇق. coşkunluk, = ğu. is.

ھاياجانلىق، قايناپ تاشماق، coşmak.
ئۆرلىك:

«Deniz coşmak — دېڭىز تاشماق.»

ئۆرلەتمەك، تاشتۇرماق، coşturmak.
ھاياجانلاندۇرماق.

① سەخى، قولى. ئوچۇق. cömret. s.
② مۇنبەت:

«Cömret toprak — مۇنبەت يەر.»

سېخىلىك، قولى. cömretlik, = ği. is.
ئوچۇقلۇق.

كۈچسىز، ئاجىز، مادارسىز، cudam. is.
ئىقتىدارسىز.

جۈمە: cuma. is. ar.

جۈمە — Cuma namaz kılmak

نامىزى ئوقۇماق.

شەنبە: cumartesi. is.

«Cumartesi öğleden sonra eve

شەنبە چۈشتىن — erken döneceğiz

كېيىن ئۆيگە بالدۇر قايتىمىز.»

cumalık, - ғы. is. جۈمە كۈنى كە
يىلىدىغان كىيىم، كېلىنىنىڭ جۈمەلىك
كىيىمى.

cumba. is. it. پېشايۋان.
cumbalağı atmak. ئۆلمەك.

cumbul. cumbul. ① شالاق - شالاق.
② ئارتۇقچە سۇيۇق.

cumhur. is. ar. ② جەم -
ئىيەت.

cumhuri. başkanı. is. ar.
جۇمھۇر رەئىسى، رەئىسى جۇمھۇر.

cumhuriyet, - ti. is. ar. ① جۇم -
ھۇرىيەت، رېسپوبلىكا. ② بىرلىك بۇل:
جۇڭخۇا — «Çin halk cumhuriyeti»
خەلق جۇمھۇرىيىتى.

cumhuriyetçi. is. s. جۇمھۇرىيەتچى،
جۇمھۇرىيەت تەرەپدارى، رېسپوبلىكىچى.

cumhurluk, - ğu. is. جۇمھۇرىيەت.
① ئىككى ياكى ئۈچ تارىلىق cura. is.

تەمبۇر. ② قارچىغا. ③ تاماكنىڭ ئاخىرقى
قىسمى.

curcuna. is. ① شەرق مۇزىكىلىرىدا
سۈرگەتلىك بىر ئەسەر. ② ۋاراك - چۇرۇك.

cûş. is. far. قايناش.
cûşan. s. far. قاينىغان، دولقۇنلانغان.

cüb. is, ar. زىندان ئورنىدا ئىشلىتىش
دىغان قۇدۇق.

cüce. is. پەتەك، پاكىنەك، پاكار (ئادەم).
① ئۈندۈرمە، بىخ. cücük, - gü. is.

② قاناتلىق ھايۋانلارنىڭ چۈچىسى. ③
پىياز قىتارلىق كۆكتاتلارنىڭ ئىچكى

قىسمى. ④ نەرسىنىڭ كىچىكى.
cücümek. تەم كىرمەك.

cüda. s. far. جۇدا، ئايرىلغان.
cühelâ. is. ar. نادانلار.

cülûs. is. ar. تەختكە چىقىش.
cümbür cemaat. توپى بىلەن ۋە سەپ
تارتىپ:

«Çemaat cümbür geliverdiler —
جامائەت توپ - توپ كېلىۋەردى.»

cümbüş. is. far. ② مەدەنىيەت.
تەمبۇرغا ئوخشاش بىر خىل چالغۇ ئەسۋابى.

cümle. is. ar. ② جۈملە. ③ سەستىپما:

پۈتۈن ئالەم. 1. Cümle âlem —

2. Bunda milliyetlerin eşitliği
konusunda bir cümle bile yazılma-
mış — بۇنىڭدا مىللەتلەرنىڭ بارا -
ۋەزىكى ھەققىدە بىر جۈملە يېزىلماپتۇ.

3. Sinir cümlesi — نېرۋا سىستېمىسى.

cümleten. ar. ھەممە بىردىن.

cümudiye. is. ar. ئېرىمەس مۇزلۇق.

cünd. ar. ئەسكەر قوشۇنى، لەشكەر.

cündi. is. ar. ① چەۋەندار.

② ئاتقا ئۇستا ئەسكەر.

cünha. is. ar. خاتالىقتىن ئېغىر، جە -
نايەتتىن يېنىك گۇناھ.

cünün. is. ar. ساراڭلىق، مەجنۇنلۇق.

cünüp. s. ar. جۈنۈپ (جىنسىي مۇنا -

سۈۋەتتىن كېيىن غۇسۇل قىلىنغان).

cüppe. is. ar. تون (چاپان).

cüra. is. ar. يۇتۇم:

«Bir cüra raki — بىر يۇتۇم ھاراق.

① جۈرئەت، cüret, - ti. is. ar.

جاسارەت، يىگىتلىك. ② ئۆزىنى ئۇنتۇش.

cüretli. s. جۈرئەتلىك، جاسارەتلىك.

cüruf. is. ar. داشقال.

cürüm, - rmü. is. ar. گۇناھ، جە -

نايەت.

cüsseli. s. گەۋدىلىك، بەستلىك، يو-
غان - يولپا، گېروي.

cüz, - zü. is. ar. ① جۈزئىي. ② قۇر-
ئاننىڭ 30 پارسىدىن ھەر بىرى. ③
20 بەتلىك يازما ئەسەر.

cüzam. is. ar. ماخاۋ كېسەللىكى.

cüzamli. s. ماخاۋ كېسەللىكى بولغان.

cüzdan. is. far. ① جۈزدان، قاپچۇق،

پورتمان. ② نوپۇس قەغىزى، نوپۇس
دەپتىرى:

«Nüfus cüzdanı — نوپۇس دەپتىرى.

① ئاز. ② ئازغىنا. ③ cüzi. s. ar.
قىسىم، پارچە، بۆلۈم.

cüzü . fert. is. ar. ئاتوم.

cüzü . tam. is. ar. بىرلىك، ئىتتىپاقلىق.

Çç

ç (تۈرك ئېلىسپەسىنىڭ تۆتىنچى Ç. Ç ھەرىپى).

çaba. is. تىرىشش، تىرىشچانلىق، كۈچ چىقىرىش، غەيرەت قىلىش:

«Özgürlük için harcanan çaba — ئەركىنلىك ئۈچۈن كۆرسىتىلگەن تىرىشچانلىق.»
 çabalamak. تىرىشماق، تىرىشچانلىق كۆرسەتمەك، كۈچ چىقارماق، غەيرەت قىلماق، تىرىكشمەك.

çabucacık. z. تېزلا، ئوڭايلا، بىر- دەمدىلا:

«İşini çabucacık bitirdi — ئىشىنى بىردەمدىلا تۈگەتتى.»

çabucak. z. بەك تېز، بەك چاققان: «Çabucak hazirol, yaya tiyatroya gideceğiz — چاققان تەييارلانغىن، تىياتىرغا ياياق بارىمىز.»

çabuk. s. far. تېز، چاققان، ئىلدام: «Çabuk dönmek — تېز قايتماق.»

çabuklanmak. ئالدىرىماق.

çabuklaşmak. تېزلاشماق، چاققانلاشماق، ئىلداملاشماق.

çabuklaştırmak. تېزلاشتۇرماق، ئىلداملاشتۇرماق، چاققانلاشتۇرماق.

çabukluk, - ğu. is. تېزلىك، چاق قانلىق، ئىلداملىق، سۈرئەت.

① çaça. is. yun سودا پاراخوتلىرىدا پېشقەدەم ۋە ئۈستى پاراخوتچى. ② مەخسۇس ئۆي باشقۇرىدىغان ئايال.

çaçaron. s. it. ئۈنلۈك ۋە كۆپ سۆزلەيدىغان.

çaçaronluk, - ğu. is. ئۈنلۈك سۆزلەش، ۋالاقىتەككۈر.

Çad. öz. is. coğr. چات (ئوتتۇرا ئافرىقىدىكى بىر دۆلەت).

çadır. is. چېدىر ياسايدىغان ۋە ساتىدىغان ئادەم.

çağ. is. زامان، دەۋر، چاغ، ۋاقىت، مەزگىل، مۇددەت.

çağa. is. كىچىك بالا.

çağan. is. تۈگىنىڭ پۇتىغا سېلىنىدىغان ئىشكەل ۋە چۆدەر.

çağana. is. كىچىك زىل (قوغۇراق).

① çağanak, - ğı. is. far. چالغۇ، ساز. ② قوغۇراقلىق داپ.

Çağatay. öz. is. چاغاتاي (چىڭگىز- نىڭ ئىككىنچى ئوغلى).

Çağatayca. is. چاغاتايچە.

çağcıl. s. زامانىۋى.

çağcılık, - ğı. is. زامانىۋىلىك.

① çağdaş. s. ھازىرقى زامان، زامانىۋى:

«Çagdaş Uyğurca — ھازىرقى زامان ئۇيغۇرچە» (ئۇيغۇرتىلى). ② زامانداش، چاغداش.

çağdaşlaşmak. زامانغا ئۇيغۇنلاشماق، دەۋرگە ماسلاشماق، زامانىۋىلاشماق.

çağdaşlık, - ğı. is. زامانداشلىق، چاغداشلىق.

çağdişi. s. ئەسكەرلىك يېشىغا

توشىغان. **çağıl . çağıl. z.** - شار - شار، شار - شار
شۇر:
«Çağıl çağıl akan su — شۇر - شۇر»
ئاققان سۇ.
çağıldamak. شارلىدىماق.
çağıltı. is. سۇنىڭ تاشتىن - تاشقا
تېگىپ ئاققاندا چىقارغان ئاۋازى.
çağır. is. is. ئۈزۈم ھارىقى، شاراپ.
① ۋارقىراپ - جارقىراپ **çağırgan. s.**
تۇرغۇچى، ۋارقىرىغۇچى، ۋارقىرغاق.
② سېغىزخاننىڭ بىر تۈرى.
çağırılı. is. → **Çağrı.**
① چاقىرىتقۇچى، تەكلىپ **çağırıcı. is.**
قىلغۇچى. ② ناخشىچى.
① چاقىرىلماق. ② تەكلىپ **çağrılmak.**
قىلىنماق. ③ ئوقۇلماق، ئېيتىلماق
(ناخشا ھەققىدە).
çağırış. is. چاقىرىش، قىچقىرىش،
تەكلىپ قىلىش، ئېيتىش.
① چاقىرماق، قىچقىرماق. **çağırmak.**
② تەكلىپ قىلماق. ③ ئېيتىماق،
ئوقۇماق (ناخشا).
çağırtı. is. چاقىرىق، قىچقارغان
ئاۋاز.
çağırtmak. چاقىرتماق، قىچقىرتماق.
çağla. is. ئۆرۈك قاتارلىق مېۋىلەر -
نىڭ غورىسى.
çağlamak. ئېگىزدىن شارقىراپ ئېقىپ
چۈشكەن سۇنىڭ ھاسىل قىلغان كۆپۈكى.
çağlanmak. قۇرامغا يەتمەك، تولماق،
يېتىشمەك.
çağlar. is. → **Çağlayan.**
ئېقىن سۇنىڭ شىددەت **çağlarca. is.**
بىلەن ئاققان يېرىنىڭ كۆپۈك ھاسىل

قىلىشى.
çağlayan. is. شارقىراتما (ئېگىزدىن
ئېقىپ چۈشكەن سۇ).
çağlayık, - ğı. is. ئارشاك سۈيى.
çağlı. s. ساغلام، كۈچلۈك، قۇۋۋەتلىك،
ماغدۇرلۇق.
çağlık, - ğı. is. غۇسل قىلىنىدىغان
يەر، سەدراپ.
① پارلىماق. ② تەگمەك، **çağmak.**
چۈشمەك (كۈن نۇرى). ③ تېپىپ كەتمەك
(نشاندىن)، ئاداشماق، ئازماق.
① چاقىرىق، دەۋەت، تەك **çağrı. is.**
لىپ. ② ئۈندەش سۆز.
çağrık. s. چاقىرىلغان، دەۋەت قىلىنغان،
ئېيتىلغان، تەكلىپ قىلىنغان، قىچقىرىلغان.
çağrıl. is. مېھمان، چاقىرىلغان ئادەم.
çağrılık, - ğı. is. چاقىرىق قەغىزى،
تەكلىپ قەغىزى، باغاق.
çağrılmak. چاقىرىلىماق، تەكلىپ
قىلىنماق، ئېيتىلماق.
çağrım, is. چاقىرىم، ئۇن يېتىم يەر.
çağrısız. s. z. چاقىرىلمىغان، تەكلىپ
قىلىنمىغان، ئېيتىلمىغان.
① چاقىرىش، قىچقىرىش. **çağırış. is.**
② ۋارقىراش، توۋلاش.
① چاقىرىشماق (بىر - **çağırışmak.**
بىرىنى)، ئېيتىشماق. ② بىر ئېغىزدىن
ۋارقىراشماق، توۋلاشماق.
çak. is. far. يېرىق، چاك،
دەز.
«تاھ»، «ھەتتا» دېگەن مەنىنى
بىلدۈرۈپ، بەزى ئىسىملارنىڭ ئالدىغا
كەلگەندە ناھايىتى ئۇزاق، يىراق دېگەن
مەنىنى ئۇقتۇرىدۇ؛
«Çak dağın doruğuna çıktılar —

ھەتتا تاغنىڭ چوققىسىغىچە چىقىشتى.»
 ④ توپ - توپ *çakal. is. osm. zool*
 بولۇپ يۈرىدىغان بۇرىدىن كىچىك يىرت-
 قۇچ ھايۋان. ② شۇم، قۇۋ، كاززاپ،
 يالغانچى، ئالدامچى:

«Böyle çakalları çok gördük —
 بۇنداق كاززاپلارنى كۆپ كۆردۇق.»
çakaloç. is. تاشنى ئوق قىلىپ ئاتى-
 دىغان قەدىمكى توپ.
 ئانچە چوڭ-تۇر بولمىغان *çakar. is.*
 دېڭىزلاردا ئىشلىتىدىغان چوڭ بېلىق
 تورى.

① كىرىسراپ *çakar.almaz. is. s.*
 كەتكەن تاپانچا. ② بۇزۇق، ئىشتىن
 چىققان (قورال - ياراق ھەققىدە).
çakı. is. far. قەلەمىتىراش، بەكە.
çakıcı. is. قەلەمىتىراش ۋە بەكە سوقۇپ
 ساتقۇچى.

شېخىل تاش. *çakıl. is.*
 شاراق - شۇرۇق ئاۋاز *çakıldamak.*
 چىقارماق.
 شېخىللىق، شېخىل *çakıllık, - ğı. is.*
 تاش ياتىۋۇرۇلغان يەر.

çakım. → Çakın.
 ① چىقىن. ② چاقماق. *çakın. is.*
 ① يىۋرۇق، يىۋرۇش، *çakıntı. is.*
 چاقماق چىقىش. ② ھاراق زىياپىتى.
 ① چىقىر كۆز. ② قارچۇغا: *çakır'. s.*
 چىقىر كۆزلۈك — «Çakır gözlü at —
 ئات.»

ئۈزۈم ھارىقى، شاراب، مەي. *çakır'. is.*
 قارچۇغا بېتىپ يېتىشتۈر-
 ۋەدىدىغان، قارچۇغا تۇتىدىغان (ئادەم).
 ① قارچۇغا بېقىپ *çakırçı.başı. is.*

يېتىشتۈرگۈچى ۋە تۇتقۇچىلار باشلىقى.
 ② مەيخانچى.

چاقىر - چۇقۇر، *çakır. çukur.*
 ئاقۇر - تۇقۇر.

چىقىر تىكەن *çakır. diken. is. bot.*
 (تىبابەتچىلىكتە قوللىنىلىدۇ).

قارچۇغا. *çakır. doğan. is.*

كۆك *çakır. kanat, - dı. is. zool.*
 قاناتلىق ئۆردەك.

چالا مەست. *çakır. keyf. s.*

ئۆز مەنپەئىتىنى *çakır. pençe. s.*
 كۆزلەيدىغان، شەخسىيەتچى، ئۆزەمچى.

شەخسىيەت - *çakırpençelik, - ğı. is.*
 چىلىك، ئۆزۈمچىلىك.

چىقىش (چاقماق چىقىش). *çakış. is.*

① چىرىماشماق، گىرەلەشمەك. *çakışmak.*

② چىقىشماق (چاقچاق). ③ ئېيتىشماق
 (شائىرلار ھەققىدە).

ھاراقتا مەست قىلىماق. *çakıştırmak.*

çakkal. → Bakkal.

① قېقىش. ② قۇيۇمچىلىق. *çakma. is.*

③ قۇيۇمچى قېلىپ، قېلىپ.

① چاقماق (ئوت چىقىد). *çakmak'. is.*
 رىدىغان).

① چاقماق تېشى. *~ taşı.*

② دانىخىرەك. ③ مىللىق چاقمىقى.

① قاقماق. ② مىخلىماق. *çakmak'. is.*

③ ئوت چىقارماق. ④ چاقماق چاقماق:

«Tahtaya çivi, bahçeye kazık çak-
 mak — تاختايغا مىخ، باغقا —
 قوزۇق قاقماق.»

① بىلمەك، چۈشەنمەك. *çakmak'. is.*

ھېس قىلماق. ② ھاراق ئىچمەك.

③ سىنىپتا قالماق، سىنىپتىن كۆچمەك.

مەسلىك. ④ ياماننى ياخشى قىلىپ

چوققىسى، چوققا.

① قېتىم، نۆۋەت. ② بەزى **çala**. is. ئىسىملارنىڭ ئالدىغا كەلگەندە قىلىنغان ئىشنىڭ ھەددىدىن ئارتۇق بولغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ:

«Çala kaşık yemek — دېمەك ئالماستىن يېمەك.»

تېتىك، چەبەدەس، **çalâk**. s. far. چاققان، ئۇز، قولى ئەپچىل.

① كرىست ① چاپ **çalap-öz**. is. osm. راس سىزىلغان ئىككى سىزىق. ② مۇشۇ شەكىلدە ياسىلىپ خرىستىئان دىنىنىڭ نىشانىسى بولۇپ ھېسابلىنىدىغان ۋە ئۇلارنىڭ بىر-بىرىگە ئاسىدىغان نەرسە. ② تەڭرى، خۇدا.

① چېلىنىدىغان. ② **çalar**. s. is. قوغغۇراق:

«Çaları bozuk saat — قوغغۇرىقى بۇزۇق سائەت.»

ۋات - ۋات، ۋالاقىتەككۈر. **çal-çene**. s. ① چالغۇماق (مۇزىكىنى). **çaldırmak**. ② ئوغرىغا ئالدۇرماق:

«Paramı çaldırdım — پۇلۇمنى ئوغرىغا ئالدۇردۇم.»

① ساز، چالغۇ ئەسۋابى. **çalgı**. is. ② مۇزىكا. ③ ئوركېستېر. ④ سىزۈپۈرگە.

① سازەندە. ② چالغۇ **çalgıcı**. s. ئەسۋابلىرىنى ياساپ ساتقۇچى.

سازەندىلىك، ساز. **çalgıcılık, -ğı**. is. چىلىق، چالغۇچىلىق.

زەخمەك. **çalgıç**. is. مۇزىكىلاشتۇرماق.

çalgılamak. سازەندىسى بولغان. **çalgılı**. s. ۋەيرانە، خاراب. **çalgın**. s. چاتقال. **çalı**. is.

كۆرسەتمەك:

«Ahmet bu sene çakacağa benziyor — ئەخمەت بۇ يىل سىنىپتىن كۆچەلمەيدىغاندەك تۇرىدۇ.»

كۆزى قىزىرىپ **çakmak çakmak**. كەتمەك، كۆزىدىن ئوت يېنىپ كەتمەك.

① چاقماق ياساپ **çakmakçı**. s. ② مىلتىق ياسىغۇچى.

çakmaklaşmak. كۆزى قىزارماق.

چاقماق تېشى بىلەن **çakmaklı**. is. ئوت ئالدۇرىدىغان قەدىمكى مىلتىق.

① كېرەكسىز، ئىشلەن **çakmaksız**. s. مەس (مىلتىق، تاپانچىنى كۆرسىتىدۇ). ② تۇنجى قېتىم سەرەڭگىگە يېرىلگەن ئىسىم.

① قارىماق، يېقىلماق، **çakozetmek**. نەزەر سالماق، كۆزەتمەك. ② چۈشەنمەك، بىلمەك:

«Durumu çoktan çakoz etmişim — ۋەزىيەتنى ئۇزۇندىن بېرى بىلگەندىم.»

چۈشەنمەك، ھېس **çakozlamak**. قىلماق، پەرق ئەتمەك.

① ئەرلەرنىڭ نېپىز شالۋۇرى. **çakşır**. is. ② كەپتەر قاتارلىق قۇشلارنىڭ پۇتىدىكى تۈك.

① نېپىز شالۋۇر كىيگەن. **çakşırılı**. s. ② پۇتى تۈكلۈك (كەپتەر ياكى باشقا قۇش).

تۇيدۇرماستىن، **çaktırmadan**. z. بىلدۈرمەستىن.

① قاققۇزماق، قاققۇزماق، **çaktırmak**. مىخلاتماق. ② سەزدۈرمەك، تۇيدۇرماق، ھېس قىلدۇرماق. ③ سىنىپتا قالدۇرماق، سىنىپتا قالدۇرماق.

① كۈل رەڭ ۋە بوز. ② تاغ **çal**. is.

شاخ سانغۇچ. *çalı kuşu. is. zool.*

① مايماق، قىڭغىز. *çalık, - ğı. s.*

② ئۆڭۈك، ئۆڭگەن. ③ تۈز ماڭالماي

دىغان. ④ يۈزى تاتىق. ⑤ ئىسمى

ئۆچۈرۈلگەن. ⑥ *is.* قىزى قاتارلىق

ھايۋانلاردا كۆرۈلىدىغان يۇقۇملۇق

چىچەك كېسىلى:

مايماق ئېغىز. *«Çalık ağız —*

Renki çalık — رەڭگى ئۆڭگەن.

چىچەك ۋاكسىنىسى ئۇرماق. *çalıklamak.*

قويلارغا *«Koyunları çalıklamalı —*

چىچەك ۋاكسىنىسى ئۇرۇش كېرەك.»

① ھەيۋەت. ② قىلىچىنىڭ *çalım. is.*

بىسى، خەنچەر تىغى.

① ھەيۋەتلىك. ② باش *çalımlı. s.*

تەرىپى ئېگىز ئىشلەنگەن كېمە.

① چېلىنماق. ② ئوغرىلانماق. *çalınmak.*

«Çalınan mal —

«ئوغرىلانغان مال. ③ چېكىلمەك، ئۇرۇلماق (ئىشك).

ئىشلەنمەك، قىلىنماق، كۈچ *çalışılmak.*

چىقىرىلماق.

ئىشچان، ئەمگەكچان، *çalışkan. s.*

تىرىشچان:

ئۇيغۇر *«Uygur halkı çalışkandır —*

خەلقى تىرىشچان كېلىدۇ.»

ئىشچانلىق، *çalışkanlık, - ğı. is.*

تىرىشچانلىق، ئەمگەكچانلىق:

«Çin halkı çalışkanlığıyla ün

almış — جۇڭگو خەلقى تىرىشچانلىقى

بىلەن مەشھۇر.

① ئىشلەش. ② تىرىشىش، *çalışma. is.*

كۈچ چىقىرىش.

① ئىشلىمەك، خىزمەت *çalışmak.*

قىلماق. ② تىرىشماق، كۈچ چىقارماق:

مەن *«Ben radyoda çalışıyorum —*

رادىئودا ئىشلەيمەن» (خىزمەت قىلىمەن).

ھەق بېرىپ خىزمەتكە *çalıştıran. is.*

سالغۇچى، ئىشقا سالغۇچى.

تىرىتىرىپ، چېلىشتۇرغۇچى. *çalıştırıcı. is.sp.*

① ئىشلەتمەك، ئىشقا سالماق. *çalıştırmak.*

② بەرمەك:

يولداش بىر تال *«Yoldas bir cigara*

çalışter bize — تاماكا بەرگىن بىزگە.»

çalkalamak. → Çalkamak.

çalkalanmak. → Çalkanmak.

çalkalatmak. → Çalkatmak.

① چاپقالماق. ② تاسقىماق *çalkamak.*

(دانى). ③ ئىلەشتۈرمەك (سۇيۇق جە

سىمنى). ④ چاپقىنماق (قاچا - قۇچا،

ئېغىزنى). ⑤ سالامەتلىكنى بۇزماق.

⑥ كۆرۈك تۇخۇ باسقان تۇخۇمنى ئۆرۈمەك:

دورا *«llaç şişesini iyice çalka —*

بوتۇلكىسىنى ئوبدان چاپقا.

Rüzgardan deniz suyu çalkadı

شامالدىن دېڭىز سۈيى چاپقالدى.»

① چاپقالماق. ② ھەركەت *çalkanmak.*

شىنىڭ ئاغزىدا يۈرمەك (سۆز). ③ دول

قۇنلانماق.

بۇزۇق، بۇزۇلغان. *çalkanmış. s.*

① چاپقىلىش. ② چاپ *çalkantı. is.*

قالغان نەرسە. ③ سىلكىنىش. ④ دول

قۇنلىنىش.

دولقۇنلۇق. *çalkantılı. s.*

چىغرىق. *çalkar. is.*

① چېلىش (مۇزىكىنى). *çalma. is. s.*

② باش ياغلىقى. ③ ئوغرىلانغان.

④ مەدەن ئۈستىگە ئويۇلغان (ئويما).

⑤ ئارىلاشما. ⑥ ئېچىتىلغان سۈت.

ئويىمىدەش. *çalmacı. is.*

① ئورماق، چاپماق. ② ئاتماق. *çalmak.*

- يېقىتماق. ③ ئارىلاشتۇرماق، چالماق،
قاتماق. ④ ئالماق. ⑤ ئوغرىلىماق.
⑥ چالماق. ⑦ ئويما ئويماق. ⑧ سۈ-
پۈرمەك، تازىلىماق. ⑨ ئوخشاپ قالماق.
⑩ سۈرمەك:
1. Kılıç çalmak — قىلىچ چاپماق.
2. Çorbaya un çalmak — شورپىغا
ئۇن چالماق.
3. Malı çaldı — مالنى ئوغرىلىدى.
4. Keman çalmak — ئىسكىرىپكا
چالماق.
5. Tozu çalmak — چاڭ - توزاڭنى
سۈپۈرمەك.
6. Maviye çalmak — كۆككە ئوخ-
شاپ قالماق.
7. Ağzına bir parmak bal çalmak —
ئاغزىغا بال سۈرمەك.
- ① çalpara. is. osm. ئۇسسۇلدا قولغا
تاقىلىدىغان قوڭغۇرۇق ياكى شۇنىڭغا
ئوخشاش باشقا چالغۇ ئەسۋابى. ② بېلىق
تورىغا زىيان يەتكۈزىدىغان سۇ ھايۋىنى.
çal . yaka. z. ياقىغا ياماشماق، ياقى-
سىنى چىك تۇتماق:
- «Hırsızı çalyaka ederek polise
götürdüler — ئوغرىنىڭ ياقىسىدىن
تۇتۇپ ساقچىغا ئېلىپ باردى.»
- çam. is. bot. قارىغاي.
① çamaşır. is. osm. كۆڭلەك قاتارلىق
ئىچ كىيىم. ② كىر - قات:
- «Çamaşır makinsey — كىر ماشى-
نىسى، كىر ئالغۇ.»
- çamaşırcı. is. كىر يۇغۇچى، يۇيۇقچى.
çamaşır . hane. is. كىرخانا (كىر
يۇيىدىغان ئۆي).
çamaşırlık, - ğı. is. كىرخانا.

- بېلىقنىڭ بىر
تۈرى.
çamgiller. is. bot. قارىغايسىمان
دەرەخلەر.
çamış. is. قۇرۇق ئۇزۇم.
çamlamak. قارىغاي تىكمەك.
çamlık, - ğı. is. s. قارىغايلىق.
çamuka. is. zool. بېلىقنىڭ بىر تۈرى.
çamur. is. s. ① پاتقاق، لاي. ②
تەربىيىسىز ئادەم.
~ abatmak. پاتقاققا پاتماق.
çamurcuk, - ğu. is. zool. پاتقاقلىقتا
بولدىغان بېلىق.
çamurcun. is. zool. كۆل ۋە پاتقاق
لىقتا ياشايدىغان كىچىك ئۆردەك.
çamurlamak. سۇۋۇق سۇۋىماق، لاي
سۈرمەك. ② قارىلىماق، بوھتان چاپلىماق.
çamurlanmak. پاتقاققا بۇلغانماق،
لايغا مېلەنمەك.
① çamurlaşmak. لاي بولۇپ كەتمەك.
② ئارىلاشماق.
çamurlatmak. لاي سۇۋىماق.
çamurlu. s. پاتقاق، لاي:
«Çamurlu tarla — لاي ئېتىز.»
- ① çamurluk, - ğu. is. پاتقاقلىق
(يەر). ② پاتقاقلىق ئايماق (پاتقاقتىن
ساقلىنىش ئۈچۈن كىيىلىدىغان). ③ چاق
قالقىنى (ماشىنا، ھارۋا، ۋېلىسىپت قاتار-
لىقلارنىڭ چاقىنى پاتقاقتىن ساقلاش
ئۈچۈن چاقىنىڭ ئۈستىگە بېكىتىلگەن
ياپقۇچ).
çan. is. قوڭغۇرۇق:
«Deve çanı — تۈگە قوڭغۇرىقى.»
- ① çanak, - ğı. is. ھېجىر، غېدىر.
ساپال قاچا. ② گۈل چىنىسى.

çanakçı. is. ھېنجىر (ساپال)
قاتارلىق قاچىلارنى ياسىغۇچى ۋە
ساتقۇچى.

Çanakkale, öz. is. coğr. چاناككالى
(غەربىي شىمال ئاناتولىدىكى بىر ۋىلايەت
ۋە ۋىلايەت مەركىزى).

çancı. is. ① قوڭغۇراق ياساپ ساتقۇ-
چى. ② قوڭغۇراق چالغۇچى.

çançan. is. چانچانداپ سۆزلەش.
çandır. s. شالغۇت.

çangıl, çungul. s. چانگۇر - جۇڭغۇر.
چانگۇر - جۇڭغۇر قىلماق. — etmek
جاراڭ - جۇرۇڭ قىلماق،
جىرىڭلىماق.

çangirtı. is. جىرىڭلاش.
Çankırı. öz. is. coğr. چانكىرى
(ئوتتۇرا ئاناتولىنىڭ شىمالىدىكى بىر
ۋىلايەت ۋە ۋىلايەت مەركىزى).

çanlı. s. قوڭغۇراقلىق.
çanta. is. پوپكا، بوغچا.
çantacı. is. پوپكا، بوغچا ياساپ
ساتقۇچى.

çantacılık, - ğı. is. پوپكىچىلىق.
① كۆلەم، ھەجىم، مىقياس،
دېئامېتر، كالىبر. ② ئۆلچەم، مىقدار.
③ قۇرۇلۇش خەرىتىسى.

çapa. is. it. ① جوتۇ، مىتىن.
② ئوتىغۇچ.

çapacı. is. جوتۇ ئىشلەتكۈچى، ئوتى-
غۇچ ئىشلەتكۈچى.

çapak, - ğı. is. ① چاپاق.
② تۆمۈر ئۇچقۇندىسى.

çapaklanmak. چاپاقلاشماق، چاپاق
باسماق.

çapalama. is. ئوتاش، ئوت ئوتاش.

çapalamak. ئوت ئوتىماق.

çapalanmak. ئوتالماق، ئوت ئوتالماق.

çapalatmak. ئوت ئوتاتماق.

çapan. is. ① پوچتالىيون، كوپىر.
② شاتۇر. ③ چاچ ۋە تۈكىنىڭ چۈشۈپ
كېتىشى.

çapanak, - ğı. is. قاچاق مال.

çapan. oğlu, - nu. is. دەرد - ئەلەم.

çapar. s. ① يۈگۈرۈك، شاتۇر. ② قورق-
ماس، يۈرەكلىك. ③ ئالا - بۇلا (ھايۋان،
ئۆسۈملۈك ھەققىدە)، چاچ ياكى تۈكىنىڭ
چۈشۈپ كېتىشىدىن بولغان ئالا - بۇلىلىق.
④ is. پوچتالىيون، كوپىر. ⑤ ئوتتۇراھال
قېيىق.

çaparı. is. it. balıkç. كۆپ يىڭىلىق
قارماق (بېلىق تۇتىدىغان).

çaparız. is. osm. ① توسقۇنلۇق.
② زەرەر، زىيان.

~ getirmek. قىلتاققا چۈشۈرمەك.

çapavul. is. ① بۇلاڭ - تالاڭ ئۈچۈن.
باشقا يۇرتقا تاجاۋۇز قىلغان ئەسكەر.
② ھۇجۇم.

çapkı. s. باسمىچى، بۇلاڭچى، قاراقچى.

çapkılamak. ① ئات چاپتۇرماق،
يۈگۈرۈتمەك. ② باسمىچىلىق، بۇلاڭ -

تالاڭ ئۈچۈن ھەر يەرگە چېپىپ يۈرمەك.

çapkın. s. ① ئاشىق - دەرۋىشلەرنىڭ
ئارقىسىدا يۈرگۈچى. ② شەھۋەتپەرەس.

③ ھورۇن، يالقاۋ. ④ يۈگۈرۈك ئات.

çapkınlık, - ğı. is. ① ھورۇنلۇق،
يالقاۋلىق. ② شەھۋانلىق.

çapkınlaşmak. ① ھورۇنلاشماق، يالقاۋ-
لاشماق. ② شەھۋانلىققا بېرىلمەك.

çapla. is. سۈمبە.

① ئۆلچىمەك (نەرسىنىڭ

ئۇزۇنلۇقى بىلەن ئېنىق. ② تۆت بۇرجەك قىلىماق، تۆت بۇرجەك كەسمەك (ياغاچنى).
 ① **çaplı. s.** ئەنلىك، ئېنى كەڭ. ② ئۆلچەملىك.
 ① **çapmak.** چاپتۇرماق، يۈگۈرۈتمەك (ئاتنى). ② بۇلىماق، بۇلاڭ - تالاڭ قىلىماق. ③ يۈگۈرمەك، چاپماق.
 ① **çaprak, - ğı. is.** ئېگەرلىك يوپۇقى. ① **çapraşık. s.** چىگىش، قارىمۇقارشى، مۇرەككەپ، قىيىن. ② چاپراس. مۇرەككەپلەشمەك، چىگىشلەشمەك.
 ① **çapraşıklık, - ğı. is.** مۇرەككەپلىك، چىگىشلىك. ① **çaprazmak.** مۇرەككەپلەشمەك، چىگىش لەشمەك.
 ① **çapraz¹. s.** چاپراس. ② چىرماق (چېلىشتىشتا). ② **çapraz².** تەخمىن قىلىش، قىياس قىلىش، مۆلچەرلەش.
 ① **çaprazlama. is. s.** چىرماق سېلىش، چىرماقلاش. ② گىرەلەش. ③ گىرە، چاپراس.
 ① **çaprazlamak.** چاپراسلىماق. ② چىرماقلىماق، چىرماق سالماق. ③ گىرەلىمەك.
 ① **çaprazlanma. is.** چاپراسلىنىش، گىرەلىنىش.
 ① **çaprazlaşmak.** گىرەلەشمەك، چىرماشماق. ① **çaprazlık, - ğı. is.** چاپراسلىق، گىرەلىك.
 ① **çapul. is.** بۇلاڭ - تالاڭ. ② ئولجا، غەنىمەت.
 ① **çapulcu. s.** بۇلاڭچى. ② باسمىچى. ① **çapulculuk, - ğu. is.** بۇلاڭچىلىق.

çapullamak. بۇلىماق، بۇلاڭ - تالاڭ قىلىماق.
çapullanmak. بۇلىنماق، بۇلاڭ - تالاڭ قىلىنماق.
 ① **çaput, - tu. is.** ئەسكى - تۈسكى لاتا. ② كونا كىيىم - كېچەك.
 ① **çar.¹ is. osm.** شال، رومال. ② شارپ. ① **çar². is. rus.** چار (رۇس پادىشاھى بىلەن بۇلغار كىرالىغا بېرىلگەن نام). تۆت (سان): ① **çar³. s. osm.** «چار (تۆت) باغ». بەك تېز، ئىلدام، چاققان، ھامان، دەرھال. ① **çarçur. is.** ئورۇنسۇز خىراجەت. ① **çardak. is. far.** باراڭ. ② سايىۋەن. ① **çardaş. is.** چارداش (تانىشنىڭ بىر خىلى). چارە، تەدبىر، يول، ئامال: ① **çare. is. far.** «ئامال تاپ». چارىسىز، ئامالسىز: ① **çaresiz. s.** «Bunu yapmaya çaresiz kalıyoruz — بۇنى ئىشلەشكە چارىسىز قېلىۋاتىمىز.» چارىسىزلىق، ① **Çaresizlik, - ğı. is.** ئامالسىزلىق: «Çaresizlikten böyle yaptık — چارىسىز قالغانلىقتىن شۇنداق قىلدۇق.» ① **çareviç. is. far.** تۆت يان (تەرەپ). ② دۇنيا، ئالەم. ③ چاھارگاھ (مۇقامنىڭ بىر پارچىسى). ① **çark. → Çark.** ① **çarık¹, - ğı. is.** چورۇق. ② ھارۋا. چاقنىڭ ئۆلتۈڭى. ① **çarık², - ğı. is.** چاق. چورۇق ياساپ ساتقۇچى. ① **çarıkçı. is.** چورۇقچىلىق. ① **çarıkçılık, - ğı. is. s.**

چارنىڭ خانىمى. *çarice. is. rus.*
 ① چاق (ھارۋا). *çark, - k1. is. far.*
 ۋە باشقىلارنىڭ). ② دەۋر، زامان، چاغ.
 ③ تەلەي، بەخت. ④ بىلەي تاش.
 ⑤ سۇنىڭ ئېقىش تېزلىكىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.
 ① كېمە ۋە پاراخوتنىڭ *çarkçı. s.*
 ماشىنا قىسمىنى باشقۇرغۇچى. ② چاقچى
 (چاق بىلەن پىچاق بۆلگۈچى).
 چاقچىلىق. *çarkçılık, - ğı. is.*
 ① ئايلىنىپ *çarkı.felek, - ği. is. far.*
 ئېتىلىدىغان پوجاڭزا. ② تەلەي، بەخت.
 چاقلىق. *çarklı. s.*
 چارلىق: *çarlık, - ğı. is.*
 «Çarlık Rusyası — چارروسىيە»
 چارلىستون *çarlistan. is. ing.*
 (تائىنىڭ بىر تۈرى).
 جىنايەتچىلەرنىڭ *çarmih. is. far.*
 قولىنى كېرىپ باغلاپ قويىدىغان كېرىست
 شەكىللىك جازا قورالى.
 چارنىس، ئامالسىز. *çarnaçar. z. far.*
 تۆت پۇتلۇق ھايۋان. *çarpa. is. far.*
 تاشچىلارنىڭ *çarpacak, - ğı. is. inç.*
 سۈمبىسى.
 كۆپەيتكۈچى *çarpan. is. mat.*
 ئارتۇرغۇچى (ھېسابتا).
 كەلكۈندىن مۇداپىئە *çarpanak, - ğı. is.*
 كۆرۈش ئۈچۈن ئۆيلەرنىڭ ئالدىغا سېلىنغان تام.
 كۆپەيتىش ئالامىتى. *çarpi. is.*
 ① كۆپەيتكۈچى. ② جەلپ *çarpicı. s.*
 قىلىدىغان، دىققەتنى تارتىدىغان.
 ① پۈكۈلگەن، پۈكۈك. *çarpık. s.*
 قىڭغىر، قىيىق، مايماق. ② تەلەپسىز.
 ئەگرى - بۈگرى. *çarpık çurpuk. s.*

① قىسايماق. ② ئۇرۇلماق، *çarpılmak.*
 سوقۇلماق. ③ قاينىماق، رەنجىمەك، خاپا
 بولماق:
 «Ağaç rüzgarda çarpıldı — دەرەخ
 شامالدىن قىيىسىپ قالدى.»
 كۆپەيتىلگەن سان، *çarpım. is. mat.*
 ئارتۇرۇلغان سان.
 جان تالىشىش، *çarpınma. is.*
 ساكراتقا چۈشۈش.
 ئۇ يەر - بۇ *çarpınmak, çırpınmak.*
 يەرگە دوقۇرماق، تىرماشماق.
 يۈرەكنىڭ نورمالسىز *çarpıntı. is.*
 سوقۇشى.
 ① ئۇرۇش، سوقۇش، *çarpişma. is.*
 جەڭ. ② ئۇرۇشۇش، سوقۇشۇش، جەڭ
 قىلىش:
 «Düşmanla çarpışıyoruz — دۈشمەن
 بىلەن ئۇرۇشماقتايمىز.»
 ① ئۇرۇشماق، سوقۇشماق. *çarpişmak.*
 ② جەڭ قىلماق. ③ چېقىلىشماق، سوقۇ-
 لۇشماق. ④ ئېلىشماق، چېلىشماق:
 «İki araba çarpıştı — ئىككى ھارۋا
 سوقۇلۇشۇپ كەتتى.»
 ئۇرۇشتۇرماق، سوقۇش *çarpiştirmek.*
 تۇرماق:
 «Onları kışkırtarak çarpıştırıyor —
 ئۇلارنى كۈشكۈرتۈپ سوقۇشتۇرۇۋاتىدۇ.»
 قىڭغىر ھالغا كەلتۈرمەك. *çarpihtmak.*
 ① تېگىش، ئۇرۇلۇش، *çarpma. is.*
 سوقۇلۇش. ② كەررە، كۆپەيتىش ئالامىتى.
 ④ قۇدۇققا سالىدىغان بەش تىرناقلىق
 ئىلمەك.
 ① تەگمەك، ئۇرۇلماق، سوقۇل-
 ماق. ② يېقىتماق. ③ ئوغرىلىماق. ④
 مۇشت ئاتماق، شاپلاق بىلەن ئۇرماق.

① ئۇردۇرماق. ② ئوغرىلات. **çarptirmek** ماق.

① كىرلىك (يوتقان). **çarşaf. is. far.** ② پەرەنچە. كۆرپىنىڭ).

① پەرەنچە كىيىدۈرمەك. **çarşaflemek.** ② يېڭىلىمەك، مەغلۇب بولماق.

① كىرلىك تارتىماق. **çarşaflemek.** ② پەرەنچە كىيىمەك.

① كىرلىك تارتىلغان. **çarşafli. s.** ② پەرەنچە كىيىگەن. كىرلىك قاپلانغان.

چارشەنبە. **çarşamba. is. far.** ئادەم تىقما - تىقما يەر. **~ pazari.**

چارشى، بازار. **çarşi. is. far.** بازار باشقۇرغۇچى. **~ ağası.**

دۇكاندارلار، ھۈنەرۋەن - كاسىپلار. **~ halkı.** ھۈنەرۋەن - كاسىپ، دۇكان. **çarşılı. s.** دارلار.

تۆت بۇرجەكلىك. **çartak. is. far.** چېدىر.

ئىمتىياز، ئالاھىدىلىك. **çarter. is. ing.** چارتىزم (1848-1937). **çartizm. is.**

يىللىرىدىكى بېرىستانىيە ئىشچىلىرىنىڭ ئاممىۋى ئىنقىلابىي ھەرىكىتى بولۇپ، ئىشچىلارغا سىياسىي ھوقۇق بېرىش، ئىقتىسادىي ئەھۋالىنى ياخشىلاش تەلەپ قىلىنغان).

چاسار (ئوسمانلىق). **çasar. is. it.** دەۋرىدە ئاۋستىرىيە ئىمپېراتورىغا بېرىلگەن ئۇنۋان).

چاسۇس، ئىشپىيون. **çaşıt, - tı. is.** ئاخبارات بەرمەك، چاسۇس. **çaşıtlamak.** لۇق قىلماق.

چاسۇسلۇق، ئىشپى. **çaşıtlık, - ğı. is.** يوللۇق.

① بىرلەشكەن ياكى. **çat, - tı. is.**

قوشۇلغان يەر (دەريا ياكى يولنىڭ). ② قاتتىق جىسىملارنىڭ بىر - بىرىگە تېگىشى بىلەن چىققان ئاۋاز ياكى سۇنغان ئاۋاز.

تۇيۇقسىزدىن، توساتتىن. **çatadak. z.** بىردىنلا، تاسادىپەن.

① چاتاق. ② جىلغا. **çatak. s. is.** ③ ئىككى دەريا سۈيىنىڭ بىرلەشكەن يېرى. ④ چىرىماش، چىگىش. ⑤ بىر - بىرىگە چاپلاشقان (مېۋە). ⑥ جىلدەلچى، ماجىراچى، غوۋغاچى، چاتاقچى.

① ۋىزىلىك. ② ئارا (ياغاچ). **çatal. is.** ③ ھارۋا چاقىنىڭ بۆلىمى. ④ چاق (يىپ ئېگىرىدىغان). ⑤ ئىككى بىسلىق (سۆز). ⑥ ئاچا (يول).

① بۆلەكلەرگە بۆل. **çatallandırmak.** مەك، قىسىملارغا ئايرىماق. ② مۇجمەلەشتۈرمەك.

① ئىككىگە ئايرىلماق. **çatallanmak.** ② مۇرەككەپلەشمەك، چىگىشلەشمەك؛ يول ئىككىگە. **«Yol çatallanıyor»** ئايرىلىۋاتىدۇ.

— **İşte şimdi mesele çatallandı** ئەمدى مەسىلە مۇرەككەپلەشتى. چىگىشلەشمەك، مۇرەككەپ. **çatallaşmak.** لەشمەك، مۇشكۈللەشمەك، قىيىنلاشماق.

① ئىككى ئاچا (يول). ② **çatalı. s.** ئەگرى - توقاي. ③ مۇرەككەپ، قالايمىقان. ④ قىيىن، مۇشكۈل.

كىچىك. **çatana. is. rom. den** ماتىرىيەلۇق قېيىق.

ئاياغ بىلەن باستىغاندا. **çatapat. is.** ياكى يەرگە ئۇرغاندا پارتلايدىغان پوجاڭزا.

① بىر - بىرىگە چېتىلغان. **çatı. is.**

چېتىق، تېتىق. ② ئۆيىنىڭ تورۇسى.
 ③ ئىسكىلىت (ئادەم ۋە ھايۋاننىڭ).
 چېتىق، باغلاقلق، بىر. — **çatık. s.**
 بىرىگە چېتىشقان، قوشما:
 «Kaşları çatık — قوشما قاش.
 ① چېتىلماق. ② ھېرىپ ئۆل. — **çatılmak.**
 مەك (ئات - تۆگە ھەققىدە).
 ① غاراس - غۇرۇس. — **çatır çatır. z.**
 ② ھەدىسلا، ئاسانلا:
 «Çatır çatır İngilizce konuşuyor —
 ھەدىسلا ئىنگىلىزچە سۆزلىشىدۇ.
 چارسىلدىماق. — **çatırdamak.**
 چارسىلدىتاق. — **çatırdatmak.**
 ئۆي - ماكانسىز. — **çatısız. s.**
 چېتىشلىق: — **çatışık. s.**
 «Bu sorun üzerine birçok çatışık
 sorun ileri sürüldü — بۇ مەسىلە
 ھەققىدە بىر مۇنچە چېتىشلىق
 مەسىلىلەر ئوتتۇرىغا قويۇلدى.»
 ① ئۇرۇش، سوقۇش، — **çatışma. is.**
 جەڭ. ② غوۋغا، جېدەل. ③ كۈرەش. ④
 يول توسۇقلۇقى ۋە بۇنىڭدىن تۇغۇلغان
 تۇرغۇنلۇق.
 ① ئۇرۇشماق. ② زىت - **çatışmak.**
 زىت كەلمەك. ③ ئۇقۇشماسلىق نەتىجىسىدە
 كېلىپ چىققان جېدەل. ④ جۈپلەشمەك
 (ئىت ۋە تۆگىلەر):
 «Sovyet - Alman çatışması —
 سوۋېت - گېرمان ئۇرۇشى.
 Bugünkü düşünceleriniz dün-
 külerle çatışıyor — بۈگۈنكىكى پىد -
 كىرلىرىڭىز تۈنۈگۈنكى پىكىرلىرىڭىزگە
 زىت كېلىدۇ.»
 ① ئۇرۇشتۇرماق، سوقۇش — **çatıstırmak.**

تۇرماق. ② باغلىماق، چاتماق. ③ جۈپ
 لەشتۈرمەك (ئىت، تۆگە ھەققىدە).
 ① چېتىق. ② باش تاڭغۇچ. — **çatkı. is.**
 بېشىغا باش تاڭغۇچ — **çatkılı. s. z.**
 باغلىغان.
 قوش بويۇنتۇرۇق. — **çatkılık, -ğı. is.**
 ① ھەرقۇقدارنىڭ ھىمايىسىنى — **çatkın. s.**
 قازانغان. ② تۈزۈلگەن:
 «Bugün yüzü pek çatkın görünüyor
 بۈگۈن قاپىقى (يۈزى) بەك تۈزۈلۈپ
 كەتكەندەك كۆرۈنىدۇ.»
 ھەرقۇقدارنىڭ ھىمايىسىنى — **çatkınlık, -ğı. is.**
 ① چاك، دەز، يېرىق. — **çatlak. s.**
 ② زېھنى ئاجىزلىق، دۆت، مۆك. ③
 چېقىق:
 چاك كەتكەن — **Çatlak bardak**
 ئىستاكان.
 دەز كېتىش، يېرىق. — **çatlaklık, -ğı. is.**
 لىش، چاك كېتىش. ② دۆتلۈك، ساراڭلىق:
 «Duarda bir çatlaklık var galiba
 تامنىڭ دەزى باردەك تۇرىدۇ.»
 ① يېرىلىش، چاك كېتىش. — **çatlama. is.**
 ② پورەك ۋە باشقا ئۆسۈملۈكلەرنىڭ
 ئېتىكىلىك شەكلىنىش تەبىئىي ھالدا
 ئېچىلىشى. ③ بوراننىڭ تەسىرى بىلەن
 سۇ دولقۇنىنىڭ تەكلىشىپ ئېگىزلىشىشى.
 ① پارچە - پارچە بولۇپ — **çatlamak.**
 كەتمەك. ② قاتتىق قىينالماق. ③ يېرىق
 ماس، دەز كەتمەك، چاك كەتمەك. ④
 كۆپ يېۋىلىش، قاتتىق ھېرىش ۋە قاتتىق
 يىغلاشتىن ئۆلۈپ كەتمەك (كىچىك بالا):
 «Toprak kuraklıktan çatlamış —
 يەر قۇرغاقچىلىقتىن يېرىلىپ كېتىپتۇ.»
 ① پارچە - پارچە قىلىۋەت. — **çatlatmak.**

يېڭىلىمەك. ② يېيىلماق، تارالماق، چاچماق (ئىسسىق، نۇر، پۇراق ھەققىدە).
 تاسما قامچا. *çavun. is.*
 ① جارچى. ② خەۋەرچى. *çavuş. is.*
 ③ بەنجاڭ (ھەربىيىدە).
 ھۆپۈپ. *kuşu.*
 قۇرۇق تام. *çavut, -tu. is.*
 ① چاي دەرىخى. *çay¹. is. çince. bot.*
 ② قىيىپ قۇرۇتۇپ تەييارلانغان چاي.
 جىلغا. *çay². is.*
 ① چايچى (چايخانىدا). ② *çaycı. is.*
 چاي يېتىشتۈرگۈچى. ③ چاي خۇمارى.
 چايچىلىق (چاي). *çaycılık, -ğı. is.*
 يېتىشتۈرۈش.
 Çaydanlık. *→ çaydan.*
 چاي چىرىگۈنى. *çaydanlık, -ğı. is.*
 چەينەك، چاچۇش.
 چاي دەرىخلىرى. *çaygiller. is.*
 چايخانا. *çayhane. is.*
 ئوتلاق، يايلاق. *çayır. is.*
 ئوت ئورۇش ماشىنىسى. *çayır biçer. is.*
 ئوت ئورار.
 ① ئوتلىماق. ② ئوت بىلەن زەھەرلىنىپ ئاغرىماق.
 ئوت يېمەك. *çayırılanmak.*
 ئوتلاشماق. *çayırlaşmak.*
 ئوتلاتماق. *çayırлатmak.*
 ئوتلاق، يايلاق. *çayırılık, -ğı. is.*
 كۆكۈنەك (قۇش). *çaylak, -ğı. is. zool.*
 ① كېچىك (دەريادىن ۋە باشقا سۇدىن كېچىپ ئۆتىدىغان يەر).
 ② قۇمىال يەر.
 چىنار دەرىخى. *çaynuğ. is.*
 ① چەش (خاماندا تېپىپ). *çeç. is. far.*
 لىمپ، سورۇلۇپ تەييارلانغان دان. ② غەلۋىر.

مەك. ② ئۆلتۈرۈپ قويماق (كۆپ يېگۈزۈپ، كۆپ ئىچكۈزۈپ ياكى ھارغۇ-زۇپ...). ③ خاپا قىلماق.
 ① چېتىش. ② ياماق. *çatma. is.*
 (كېيىمنىڭ). ③ كېيىملەرنىڭ بىر - بىرى بىلەن سوقۇلۇشۇپ كېتىشى. ④ بىنسانىڭ ياغاچ جازىسى.
 ① چاتماق (نەرسىنى بىر - بىر). *çatmak.*
 گە. ② ئۇرۇلماق، تەگمەك (بىر - بىرىگە).
 ③ كىيىم - كېچەككە كۆك سالماق. ④ ئىككى يانلىق قىلىپ ئارتماق. ⑤ چاپ راس قىلىپ تىكلەپ قويماق. ⑥ خوشامەت قىلىپ ياخشى كۆرۈنمەك. ⑦ تاشماق (پېشانىنى). ⑧ ياخشى كۆرمىگەن ئادەم ياكى نەرسىگە دۇچ كەلمەك، ئۇدۇل كەلمەك. ⑨ بىراۋغا قىزىپال سۆزلىمەك ۋە قوپال سۆز بىلەن خەت يازماق. ⑩ قاپاقنى تۈرمەك. ⑪ بىر نەرسىنىڭ ۋاقتى كەلمەك.
 ئانچە - مۇنچە. *çatra patra. z.*
 چالا - بۇلا.
 «Çatra patra Uyğurça konuşuyor — چالا - بۇلا ئۇيغۇرچە سۆزلەيدۇ.»
 ① ئاۋاز، ئۇن. ② خەۋەر. *çav. is.*
 ③ ئات، ئېشەك قاتارلىق ھايۋانلارنىڭ ئەركەكلىك ئورگىنى.
 بېلىقچىلارنىڭ تۈت. *çavalya. is. den.*
 قان بېلىقلىرىنى سالىدىغان سېۋىتى.
 ئارپا. *çavdar. is. bot.*
 چىڭ شارقىراتما. *çavlan. is.*
 داڭقى چىقماق، ئېتى چىقماق. *çavlanmak.*
 ئېقىمغا چىقىپ قالماق.
 قارچىنىڭ بالىسى. *çavlı. is.*
 ① ئاداشماق، ئازغاشماق. *çavmak.*

يېڭىلىمەك. ② يېيىلماق، تارالماق، چاچماق (ئىسسىق، نۇر، پۇراق ھەققىدە).
 تاسما قامچا. *çavun. is.*
 ① جارچى. ② خەۋەرچى. *çavuş. is.*
 ③ بەنجاڭ (ھەربىيىدە).
 ھۆپۈپ. *kuşu.*
 قۇرۇق تام. *çavut, -tu. is.*
 ① چاي دەرىخى. *çay¹. is. çince. bot.*
 ② قىيىپ قۇرۇتۇپ تەييارلانغان چاي.
 جىلغا. *çay². is.*
 ① چايچى (چايخانىدا). ② *çaycı. is.*
 چاي يېتىشتۈرگۈچى. ③ چاي خۇمارى.
 چايچىلىق (چاي). *çaycılık, -ğı. is.*
 يېتىشتۈرۈش.
 Çaydanlık. *→ çaydan.*
 چاي چىرىگۈنى. *çaydanlık, -ğı. is.*
 چەينەك، چاچۇش.
 چاي دەرىخلىرى. *çaygiller. is.*
 چايخانا. *çayhane. is.*
 ئوتلاق، يايلاق. *çayır. is.*
 ئوت ئورۇش ماشىنىسى. *çayır biçer. is.*
 ئوت ئورار.
 ① ئوتلىماق. ② ئوت بىلەن زەھەرلىنىپ ئاغرىماق.
 ئوت يېمەك. *çayırılanmak.*
 ئوتلاشماق. *çayırlaşmak.*
 ئوتلاتماق. *çayırлатmak.*
 ئوتلاق، يايلاق. *çayırılık, -ğı. is.*
 كۆكۈنەك (قۇش). *çaylak, -ğı. is. zool.*
 ① كېچىك (دەريادىن ۋە باشقا سۇدىن كېچىپ ئۆتىدىغان يەر).
 ② قۇمىال يەر.
 چىنار دەرىخى. *çaynuğ. is.*
 ① چەش (خاماندا تېپىپ). *çeç. is. far.*
 لىمپ، سورۇلۇپ تەييارلانغان دان. ② غەلۋىر.

çeçe sineği. is. zool. ⇒ Sinek.

çeken. is. öz. ① كاپكاز چەچەن خەلقنى مەيدانغا كەلتۈرگەن قوۋىشىدىن بىرى. ② بۇ قوۋىشقا تەۋە بىرى.

çence. is. چەچەن تىلى.

çedik, - gi. is. كېپەش (مەسە ئۈستىگە كىيىلىدىغان).

çegâne. is. far. ⇒ Çenk.

Çeh. is. ① چېخوسلوۋاكىيىلىك.

② چېخوسلوۋاكىيە.

çehiz. çeyiz. is. ① يۈز، چىراي،

چېھرە. ② قىياپەت.

çehre. is. far. مەنزىرە:

«Şehrin çehresi epey değişti —

شەھەرنىڭ قىياپىتى خېلى ئۆزگەردى.»

çek¹, - ki. is. ing. چەك قەغىزى.

Çek², - ki. öz. is. ① چېخوسلوۋاكىيە

لىك. ② چېخوسلوۋاكىيە.

çek, çek, - gi. is. تۆت چاقلىق قول

ھارۋىسى.

çekcecek, - gi. is. تۈپلەي، بەتلىك

قاتارلىقلارنى كىيىشكە ئاسان بولسۇن

ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان، تۆمۈردىن ياسالغان

پالتان.

çekək, - gi. is. كېمىلەرنىڭ قۇرۇقلۇق

قا چىقىرىلغان يېرى.

çekel. is. ① كىچىك ئوتغۇچ، كىچىك

جوتۇ. ② ساپاننى تازىلاپ تۇرىدىغان

تۆمۈر پارچە.

çeklewa, çakaławe. is. it. den.

تېز ماڭىدىغان يەلكەنلىك كېمە.

çeklez. is. zool. تىيىن.

çekememek. ① تارتالماسلىق، سۆر

يەلمەسلىك. ② قىزغانماق، تارلىق قىلماق:

«Tek at koca arabayı çekemiyor —

بىر ئات ئېغىر ھارۋىنى تارتالمايدۇ.»

çekemezlik, çekememezlik. is.

تارتالماسلىق، سۆرىيەلمەسلىك.

çeker. is. تارازنىڭ كۆتۈرەلەيدىغان

دەرىجىدىكى ئېغىرلىق مىقدارى.

çeki. is. ① تاراز، گىر قاتارلىق ئەس

ۋاب. ② 250 كىلوگۇرۇم ئېغىرلىق تارازىسى.

③ ئۇسلۇب، شەكىل.

çekici. is. ① تارازىدا بىرەر نەرسە

تارتقۇچى. ② جەلپ قىلغۇچى، ئۆزىگە

تارتقۇچى.

çekiş, - ci. is. far. بولغا، بازغان.

çekiş . hane. is. زاۋۇتنىڭ بازغانلاش

سېخى.

çekişlemek. بازغانلىماق.

çeki . düzen. is. ئىنتىزام، تەرتىپ:

«Buodada çekidüzen kalmadı —

بۇ ئىشخانىدا ئىنتىزام دېگەن قالمىدى.»

çekik. s. ① قىپىش، يانتۇ، قىيىساق.

② ئىچىگە كىرىپ كەتكەن.

çekilme. is. ① چېكىنىش. ② تارتىلىش.

سۈرۈلۈش. ③ دېڭىز سۈيىنىڭ پەسىيىشى.

④ ئىستېپا.

① چېكىنىمەك. ② تارتىلماق،

سۈرۈلمەك. ③ تارتماق. ④ ئىستېپا بەرمەك.

⑤ ئازايماق، تارتىلىپ كەتمەك.

⑥ قايتماق. ⑦ يوقالماق، تۈگىمەك.

⑧ قۇرۇماق. ⑨ سۈزۈلمەك:

«1. Düşman askeri çekildi —

دۈشمەن ئەسكەرلىرى چېكىندى.

2. Başa gelen çekilir —

باشقا كەلگەننى تارتماي بولمايدۇ.

3. Kuyunun suyu çekildi —

كۈدۈق نىڭ سۈيى تارتىلىپ كەتتى.

4. Gözleri çekilmek —

كۆزلىرى

سۆزۈلمەك.

① تارتىش، سۆرەش. çekim. is.

② يۆتكەش. ③ تارتىش كۈچى.

④ تاناسىپ. ⑤ كۈچ- قۇۋۋەت، ماغدۇر.

çekimlemek. جەلپ قىلماق، ئۆزىگە تارتماق.

çekimlik, - ği. is. بىر شورام تاماكا، بىر چېكىم.

çekimsemek. ئۆزىنى تارتماق، ساقلاپ، ماق، قولىنى تارتماق (بىرەر ئىشتىن).

① بىتەرەپ، تەرەپسىز، çekimser. s.

يان باسمىلىق. ② ھوقۇقىدىن ۋاز

كەچكەن:

— Seçimde çekimser kalmak

سايلاش ھوقۇقىدىن ۋاز كەچمەك.

çekimserlik, - ği. is. بىتەرەپلىك، تەرەپسىزلىك.

① تەسقىن، توسال. çekinecek, - ği. is.

خۇ، توسقۇنلۇق. ② ساقلىنىماق، خالى بولماق.

① تارتىنچاق، جۇرئەتسىز، çekingen. s.

قورۇنچاق. ② ئۈرۈككەك.

تارتىنچاقلىق، ئەيمەنگەنلىك. çekingenlik, - ği. is.

قورۇنچاقلىق، ئەيمەنگەنلىك.

تارتىنىش، ئەيمىنىش، çekinme. is.

قورۇنۇش.

çekinmeden. z. قورقماستىن.

① چېكىنىمەك، قاچماق، çekinmek.

باش تارتماق. ② سۇرۇۋالماق. ③ ياخشى

باشقۇرماق. ④ باشقا ئېلىپ چىقىماق:

— Sürmeler çekinmiş bir kadın

سۈرمە سۈرگەن خوتۇن.

① ئۈچكە، مېغىز، çekirdek, - ği. is.

ئۇرۇقچا. ② يادرو، ئۆزەك:

«Karpuz çekirdeği — تاۋۇز ئۇرۇقى.

çekirdeklenmek. مېغىز تۇتماق،

ئۇرۇق تۇتماق.

çekirdekli. s. ئۇرۇقلۇق، مېغىزلىق، ئۈچكىلىك.

çekirdeksel. s. يادرو:

«Çekirdeksel silahlar — قوراللىرى»

çekirdeksiz. s. bot. ئۇرۇقسىز، ئۈچكىسىز:

«Çekirdeksiz üzüm — ئۇرۇقسىز

(ئۇرۇقى يوق) ئۈزۈم»

çekirge. is. zool. چېكەتكە.

çekiş. is. سۆرەش (كۈچى).

çekiş. çekiş. s. خام، چالا پىشقان، قاتتىق (گۆش).

① تارتىشماق. ② سوقۇش. çekişmek.

تۇرماق. ③ گەپ تالاشماق، قىزىرىشماق.

④ تەقۇنۇشماق، تىركەشمەك. ⑤ رىقابەت

لەشەك. ⑥ ئۇرۇشماق، سوقۇشماق:

«Bıçak çekişmek — پىچىق

ئۇرۇشۇرماق»

① سۈرۈشتۈرمەك. çekistirmek.

② تارتىشتۇرماق. ③ كىرىشتۈرمەك.

④ قىرىشماق. ⑤ غەيۋىتىنى قىلماق،

يامان گەپىنى قىلماق، يامانلاپ بەرمەك.

خالى، يىراق: çekkin. s.

«Her türlü eğlenceden çekkin

ھەرخىل ئويۇن - كۈلكە — bir yaşam

تاماشادىن خالى ھايات»

çekler. öz. is. چېغىرسلوۋاكىيلىكلەر.

① تارتما (شەرە ۋە ئىش çekme. is.

كاپنىك)، سۇغۇرتما. ② ئۆزىگە تارتىش،

قارتىش، جەلپ قىلىش. ③ ئىش كىيىمى.

④ دەرەخنىڭ پۇتاقلىرىنى كېسىش

قايچىسى. ⑤ s. چېكىپ (تىرناق ياكى

زەخمەك بىلەن) چېلىنىدىغان (ساز).

⑥ تارتىش كۈچى، سۆرەش كۈچى.

- ⑦ كېچىدە ئېلىپ يۈرىدىغان پەنەر.
 ⑧ شوراش، سۇمۇرۇش. ⑨ سىڭدۈرۈش،
 ئىچىش. ⑩ پىيما. ⑪ سەپەر ئۆتۈكى.
 ⑫ ئادەم كۆكرەك قەپتىنىنىڭ بۇزۇقلۇقى:
 «Kumaş boyayı iyi çekiyor —
 رەخت بىز ياقنى ياخشى ئالىدۇ.»
 ① تارتما، سۇغۇرتما. çekmece. is.
 ② قىممەت باھالىق نەرسىلەر سېلىنىدىغان
 زىننەتلىك ساندۇق. ③ قاتتىق شامالدا
 كېمىلەرنىڭ ۋاقىتلىق تۇردىدىغان يېرى.
 ① تارتماق، سۆرمەك. ② سۈ- çekmek.
 مۇرمەك، شورماق. ③ تېپىپ توپلىماق.
 ④ ئالماق، يۆتكىمەك، توشۇماق.
 ⑤ چىقارماق. ⑥ چاقىرىۋالماق،
 چاقىرتماق، قايتۇرۇپ كەلمەك. ⑦ چەكمەك،
 تارتماق. ⑧ سوقماق، قۇرماق. ⑨ تېمىتماق.
 ⑩ سۆرمەك. ⑪ كۆچۈرمەك. ⑫ ئوخشىماق،
 تارتماق. ⑬ بۇرماق. ⑭ چاپتۇرماق،
 ⑮ داۋام قىلىماق. ⑯ كىرىشمەك.
 قىسقارماق. ⑰ كۆڭۈلنى تارتماق.
 ⑱ زىياپەت بەرمەك. ⑲ چاقچاق قىلىماق.
 ⑳ ئۇرماق. ㉑ كۆڭۈلگە ياقىماق.
 ㉒ جاپا چەكمەك، قىيىنچىلىق تارتماق.
 ㉓ ھەيدىمەك. ㉔ ياتقۇزماق. ㉕ تارتماق.
 ㉖ ئاسماق، چىقارماق;
 1. Araba çekmek — ھارۋاتارتماق.
 2. Resim çekmek — رەسىمگە تارتماق.
 3. Suyu çekmek — سۇنى سۇمۇرمەك.
 4. Piyasadaki şekeri çekmek —
 بازاردىكى شېكەرنى توپلىماق.
 5. Parayı, bankadan çekmek —
 پۇلنى بانكىدىن ئالماق.
 6. Bıçak çekmek — پىچاق

- چىقارماق.
 7. Bir devlet kendi elçisini
 geri çekmek — بىر دۆلەت ئۆز ئەلچىسىنى
 قايتۇرۇپ كەلمەك.
 8. Eziyet çekmek — زۇلۇم چەكمەك.
 9. Duvar çekmek — تام سوقماق.
 10. Isırtı çekmek — ئىسپىرت
 (تۆكمەك) تېمىتماق.
 11. Gözüne sürme çekmek —
 كۆزىگە سۈرمە سۆرمەك.
 12. Yazıyı gazeteden kagıda
 çekmek — ماقالىنى گېزىتتىن قەشەزگە
 كۆچۈرمەك.
 13. İnatçılığı babasına çekmiş —
 جاھىللىقى دادىسىنى تارتىپتۇ.
 14. Bak sözümü kötüye çekti —
 قارىغىنا، سۆزۈمنى يامىنىغا بۇردى.
 15. İli aygırını Moğul kırsağına
 çektiler — ئىلى ئايغىرىنى
 موڭغۇل بايتىلىغا چاپتۇردى.
 16. Bu yol iki saat çeker —
 بۇ يول ئىككى سائەت داۋام قىلىدۇ.
 17. Kumaş yıkanınca çekti —
 رەخت بىزىلىش بىلەن كىرىشتى.
 18. Dayak çekmek — تايلاق بىلەن
 ئۇرماق.
 19. Bu adam çok çekti —
 بۇ ئادەم كۆپ جاپا چەكتى.
 10. Arabacı yavaş çekti —
 كەش ئاستا ھەيدىدى.
 21. Taş çekmek — تاش ياتقۇزماق.
 22. Kuyudan su çekmek — قۇدۇقتىن
 سۇ تارتماق.
 23. Bayrak çekmek — بايراق

قالىدۇ.

ياغاچ تۈك، ياغاچ **çelek, - ği. is.** چەلەك، سوغا.

كۈمۈش لوڭقا **çeleniç, - ci. is. ing. sp.** (تەنھەرىكەتچىلەرگە بېرىلىدىغان).

گۈل چەم **çelenk, - ği. is. far.** ① بىرەك. ② ئاياللارنىڭ دۈپپىسىغا تاقاي.

دىغان مۇجۇر. ③ مەدالىئون، ئوردېن.

④ قۇش قاناتلىرىنىڭ يىرىك تۈكى.

«Kahramanlar anıtına çelenk koymak — قەھرىمانلار خاتىرە مۇ. — نارىغا گۈل چەمبىرەك قويماق.»

① كۆپ يەۋىتىپ ئۆلمەك **çelermek. far.** ② ئۆسۈملۈكتىن يىقىلماق.

(قوي). ③ گالغا تۇرۇپ قالغان نەرسىنى چىقىرىپ.

ۋېتىشكە تىرىشماق. ④ يۈرەككە سوغۇق تەگمەك.

ئېگەك ئاستىدىن باغلىۋالىدىغان **çelgi. is.** باش ياغلىق.

① پولات. **çelik¹, - ği. is. far. s.** ② پولاتتىن ئىشلەنگەن:

پولات زاۋۇتى. — «Çelik fabrikası

» پولات قايچا. Çelik makas. —

قەلەمچە (كۆچەت). **çelik², - ği. is. bot.**

كۆچەت يېتىشتۈرۈش. **çelikleme. is.**

① بەدەن تۈزۈلۈشى. ② تۇرۇق. **çelim. is.**

قىياپەت، تاشقى كۆرۈنۈش.

قەددى - قامىتى گۈزەل، تەقى. **çelimli. s.**

تۇرقى چىرايلىق.

① ئاجىز. ② ئىسكەتسىز. **çelimsiz. s.**

بەدەن تۈزۈلۈشى سەت.

ئىسكەتسىزلىك، **çelimsizlik, - ği. is.**

ئاجىزلىق.

① كىرپىست. ② سىزىق. **çelip, - bi. is.**

③ ماڭلاي.

چەتئارماق.

«رەسىمگە ئالماق. — 24. Resim çekmek ① يامغۇرلۇق چاپان. **çekmen. is.**

② كەڭ شالۋۇر.

① تارتماق، تارتمايدىغان. **çekmez. s.**

سۆرىمەس. ② كىچىكلىمەيدىغان. ③ شورپە.

مايدىغان.

چېخوسلوۋاكىيىلىك. **çekoslavak, - ğı. is.**

ھەم يەلكەن ھەم **çektiri. is. den.**

پالاق بىلەن ماڭىدىغان كېمە.

① تارتقۇزۇش، تارتتۇ. **çektirme. is.**

رۇش، سۆرىتىش. ② ھەم يەلكەنلىك.

ھەم پالاقلىق چوڭ كېمە. ③ پىرلۇ

(تاماق).

تارتقۇزماق، سۆرەتمەك. **çektirmek.**

تامچىلار قوپۇ. **çekül, - lü. is.**

رۇلغان تامنىڭ توغرىلىقىنى ئۆلچەش

ئۈچۈن قوللىنىدىغان ئۇچىدا ئېغىر قوغۇ.

شۇنى بار تانا سايماق.

① مۇرەككەپ، چىگىش. **çelbeşik. s.**

مۇجەمل. ② كېكەك، تۆتۈت. ③ ئۇقۇشال.

ماسلىق:

«Bu söz çelbeşiktir birşey an-

layamadım — بۇ سۆز مۇرەككەپ —

بولغانلىقتىن، بىر نەرسە چۈشىنەلمەيمەن.

Çocuğun dili çelbeşik, açılmadı

بالىنىڭ تىلى كېكەك بولغاچ، —

ئېچىلمايلا كەتتى.»

① ئەپەندى، جانابلىرى، ئالىي. **çelebi. is.**

كىراملرى. ② تەربىيە، ئەدەب، بىلىم.

ئەدەبلىك، تەرتىپلىك. **çelebilik, - ği. is.**

تەربىيىلىك:

«Çelebilik babadan oğula geçer—

ئەدەبلىكلىك ئاتىدىن ئوغۇلغا

çelişik. s. زىت، قارىمۇقارشى؛
«Çelişik bir söz — بىر — بىرىگە —
قارىمۇقارشى سۆز.»

çelişiklik, - ği. is. زىتلىق، قارىمۇ-
قارشىلىق.

çelişme. is. زىددىيەت؛
«Toplumsal çelişme çözülçmeli —
ئىجتىمائىي زىددىيەتلەر ھەل قىلىنىشى
لازم.»

çelişmek. زىت كەلمەك، قارىمۇقارشى
كەلمەك؛

«Eylemle söz çelişmemeli —
ھەرىكەت بىلەن سۆز زىت بولۇپ قالما-
لىقى لازىم.»

çelme. is. ① چىرماق سېلىش. ② پۇت
لىشىش. ③ ئارقىدىن باغلىنىدىغان باش
ياغلىقى. ④ توستۇنلۇق قىلىش، توسۇش.

① پۇتلاشماق، ② چىرماق سالماق. çelmek.
پۇتلىسىماق. ③ نەرسىنىڭ بۇرچ-
كىنى، چېتىنى كەسمەك. ④ ئازدۇرماق،
يولدىن چىقارماق. ⑤ ئەقىل كۆرسەتمەك.
⑥ بۇزماق، يوقاتماق. ⑦ باشقا ئارتماق،
باشقا باغلىماق. ⑧ زىت كەلمەك،
قارىمۇقارشى كەلمەك. ⑨ باغلىماق.

چاتماق: «Siz aklımı çelmeseydiniz ben
bu işe girecektim — سىز ئەقىل
كۆرسەتمىگەن بولسىڭىز، مەن بۇ ئىشقا
كىرىشىپ قالاتتىم.»

çeltik, - ği. is. far. bot. شال.

çeltikçi. is. شال (زىرائەت) تېرىغۇچى.

çeltikçilik, - ği. is. شالچىلىق.

çeltiklik, - ği. is. شال ئېتىزى.

çember. is. far. ① چەمبەر، دائىرە
(گېئومېترىيىدە). ② چەمبەر تۆمۈر
(بالىلار ئويۇنچۇقى). ③ ساندۇق پەگىزى.

④ چەمبەر شەكىللىك. ⑤ داخان، پېرىخۇن
لارنىڭ سىزغان چەمبەر شەكىللىك سىزىقى.

⑥ ئاياللارنىڭ چاچ قىسقۇچى.

① مۇھاسىرە قىلماق، çemberlemek.
مۇھاسىرىگە ئالماق، قورشىماق.
② چەمبەرلىتمەك.

① مۇھاسىرە çemberlenmek.
قىلىنماق، مۇھاسىرىگە ئېلىنماق، قورشال-
ماق. ② چەمبەرلەنمەك.

çemberli. s. چەمبەر ئۆتكۈزۈلگەن،
چەمبەرلەنگەن.

çemen.¹ is. erm. بەدىيان.

çemen.² is. far. چىمەن.

çemender. is. ئېشەك.

çemenzar. is. far. چىمەنزار.

çemremek, çemrelemek, تۇرمەك،
ئىسپاتلىماق (يەڭنى).

çemrenmek. بىرەر ئىشقا ھازىرلانماق
(يەڭ - پۇچقاقتى تۇرۇپ).

① ئېڭەك. ② تولا گەپ çene. is. far.
قىلىدىغان ئادەم.

ئىككىنى باغلىماق ~ sini bağlamak
(ئۆلۈكنىڭ).

çene.baz. s. كۆپ سۆزلەيدىغان.

çenek, - ği. is. bot. ئۇددۇرمە.

① ئېڭەكلىك. ② كۆپ çenefi. s.
سۆزلەيدىغان.

çenet, - ti. is. bot. پۇرچاق قاتار-
لىقلار پوستىنىڭ قانىتى.

① ئۆرە تۇرغۇزۇپ چال. çeng. is. far.
دىغان تارىلىق ساز. ② چاڭ (ھايۋانلار-
نىڭ چاڭگىلى).

çenge. is. far. چەنگە (ئاناتولىنىڭ
بەزى رايونلىرىدا كېلىننى قارشى ئېلىش
ئۈچۈن ئېيتىلىدىغان ناخشا).

① تۆمۈر ئىلمەك. çengel. is. far.

② يىرتقۇچ ھايۋان ۋە قۇشلارنىڭ چاڭ-
گىلى، ③ ئىلمەك. ④ قارا قۇشنىڭ تىرىنقى؛
«Çengel burun — ئىلمەك بۇرۇن. —
çengelistan. is. قېلىن ئورمان.
çengelleme. is. ① تىرناق جازاسى. ② سىرتماق سېلىپ ئۆلتۈرۈش.
çengellemek. ئىلمەكلىمەك، ئىلمەك سالىماق، سىرتماق سالىماق.
çengellenmek. ئىلمەكلەنمەك، سىرت-
ماقلانماق.
çengelli. is. ئىلمەكلىك، ئىلمەك-
لەنگەن.
① چاڭ چالغۇچى. çengi. is. osm.
② ئۇسسۇلچى ئايال (ئىلگىرى ئىستامبۇلدا
كۆڭۈل ئېچىشلاردا مەخسۇس ئۇسسۇل
ئوينىغۇچى ئايال).
çenilemek. ئىتنىڭ غىشىشى، ھۇۋلىشى.
çenk, - ği. is osm. müz. چاڭ
(ئۆرە تۇرغۇزۇپ چالىدىغان بىر خىل
چالغۇ).
① پۇچۇق. ② كاۋاك: çentik, - ği. is.
«Bıçağın ağzı çentik çentik
پىچاقنىڭ بىسى پۇچۇلۇپ —
كېتىپتۇ.»
çentikli. s. پۇچۇق، پۇچۇلغان.
çentilmek. پۇچۇلماق.
① ئىككى بىسلىق كەڭ çentiven. is.
قىلىچ. ② شالۋۇر.
① پۇچۇق ھالغا كەلتۈرمەك. çentmek.
② ئىنچىكە توغرىماق (پىيازنى).
① پاسكىنا، مەينەت. ② شا. çepel. s.
كال. ③ چاپقۇن، جۇدۇن:
پاسكىنا ئىش. — Çepel iş —
ئۇ — Üzümlün çepelini ayıkladı
زۈمنىڭ شاكىلىنى ئىلغىدى (پارلىدى).

① پاسكىنا قىلماق، پاست. çepellemek.
كىنىلاشتۇرماق، كىرلەشتۈرمەك. ② بەرباد
قىلماق.
«مەينەت، پاسكىنا: çepelli. s.
«Çepelli buğday — مەينەت بۇغداي.
بوران، چاپقۇن، çepellik, - ği. is.
شېۋىرىغان، بىررانلىق، چاپقۇنلۇق،
شېۋىرغانلىق.
① ئارىلىق، بوشلۇق. çeper. is. far.
② كاۋاك.
ئوغلاق (بىر) çepiç, - ci. is. far.
ياشلىق).
ئوتىغۇچ، بەلچە. çepin. is.
قىسقا چاپان. çepken. is.
Çapraşık. çepreşik. s. →
Çapraşmak. çepreşmek. →
قارا چىراغ. çerağ. is. far.
چىراغچى (ساراينىڭ çerağcı. is.
شام ياكى چىراغلىرىنى ياقىدىغان ئادەم).
Çöp. çer. is. →
① رام. ② كې. çerçeve. is. far.
شەك. ③ دائىرە، كۆلەم:
«Dar bir çerçeve içinde kalırsa,
bu sorun çözülemez — تار دائىرىگە
كىرىۋالسا (رامكىغا) بۇ مەسىلە ھەل
بولمايدۇ.»
رامكىغا ئالماق، رام. çerçevelemek.
كىلىماق.
رامكىغا ئېلىنماق، çerçevelenmek.
رامكىلانماق.
رامكىلاتماق، رامكىغا çerçeveletmek.
ئالدۇرماق.
① خولاڭزىچى، çerçi. is. moğ.
توكۇلاڭچى. ② ئېلىپساتار. ③ تەنزىچى،
يائىمچى، مىلىشچى، مىلىچمالچى.

çerçilik, - ği. is. يايىمىسكەشلىك، يايىمچىلىق.
 çerez. is. yun. گازىر - پۇرچاق، مېۋە - چېۋە.
 çerezci. is. s. باققال.
 çerezlenmek. گازىر - پۇرچاق چاق. ماق، مېۋە - چېۋە يېمەك، ئۇششاق نەرسە يېمەك.
 ① سىگان چېدىرى. çergi. is. far. ② سىگانلار.
 ① يايىمچى، تەنرىچى. çergici. is. ② شاھ چېدىرىنىڭ ئالدىغا چېدىر تەكشكە رۇخسەت ئالغان مەمۇر.
 çeri. is. چېرىك، ئەسكەر.
 çeribaşı. is. لەشكەر بېشى، كوماندىر.
 ① مۇراسىم. çerimonya. is. it. ② توختام، كېلىشىم.
 Çerkez. öz. is. چەركەز (كاپكازدا ياشايدىغان بىر مىللەت).
 çermik, - ği. is. erm. ئارشاڭ.
 ① ئېرىتىلگەن ياغ. çerviş. is. far. ② ئاش سۈيى.
 çeşit, - di. is. تۈر، خىل، ياڭزا: «Malların çeşidi çoktur — ماللارنىڭ — تۈرى كۆپ.»
 çeşit çeşit. s. تۈرلۈك - تۈرلۈك، خىلمۇخىل، ياڭزىمۇياڭزا.
 çeşitlemek. تۈرىنى كۆپەيتىمەك، خىلىنى ئارتتۇرماق.
 çeşitlenmek. تۈرى كۆپەيتىمەك، خىلى ئارتماق.
 ① تۈرلۈك، ھەر خىل، ھەر çəşitli. s. تۈرلۈك، ياڭزىمۇياڭزا، خىلمۇخىل، رەڭمۇ رەڭ. ② ھەرقايسى، ھەربىر: جۇڭ — Çinin çeşitli milliyetleri

گودىكى ھەرقايسى مىللەتلەر. çəşm. is. far. كۆز.
 ① بۇلاق، ② ئاھالى. çeşme. is. far. لەر سۇ ئالدىغان تۇرۇبا. ③ كۆز.
 ① قارا كۆز. çeşmi .siyah. s. far. ② قارا كۆز ئويۇنى (پەردە ئارقىسىدىن كۆرسىتىلىدىغان قورچاق ئويۇنى).
 çeşni. is. far. تەم، لەززەت.
 ① ساراي ۋە مېھمانخانى. çeşnici. is. لاردا داستىخان باشقۇرغۇچى. ② تەڭگە پۇل لايىھىلىگۈچى.
 ① باش چەشنى. çeşnici .başı. is. ② خوتۇنپەرەس، خوتۇنپۇرۇش.
 çeşnilenmek. تەمنى تېتىماق.
 çeşnili. s. تەملىك، لەززەتلىك.
 çeşnilik, - ği. is. تاماققا تەم كىر - گۈزىدىغان دورا - دەرمان.
 ① پارتىزان، پارتىزانلار. çete. is. ② گۇرۇھ.
 پارتىزانلار ئۇرۇشى. ~ harbi -
 ① پارتىزان. çeteci. is. ② بىر گۇرۇھقا مەنسۇپ.
 ① پارتىزانلىق، - ği. is. çetecilik. ② بۇلاڭچىلىق.
 çetele. is. yun. قەدىمكى زاماندا ساۋاتسىزلىق يۈزىسىدىن ھېسابات ئورنىغا قوللىنىلىدىغان ئىشارەت بەلگىسى.
 ① قىيىن، تەس. ② جاپالىق، çetin. مۇشكىل. ③ قاتتىق: «Çetin yaşam — جاپالىق كۈرەش. çetin mücadele. قىيىنلاشماق، تەسەلەش. çetinleşmek. مەك، مۇشكۈللەشمەك. çetinləştirmek. قىيىنلاشتۇرماق، تەسەلەشتۈرمەك.

چىپا، قىيىن، **çetinlik**, - **ği**. **is.** تەس، مۇشكۈل، مۇشەققەت.

① مۇرەككەپ، مۇجىمەل. **çetrefil**. **s.**

② تىل قاندىسىگە زىت.

مۇرەككەپلەشمەك، **çetrefilleşmek**. مۇجىمەللەشمەك.

① تاياق، كالتەك. **çevgen**. **is. far.**

② ئاتتا كالتەك بىلەن ئوينىلىدىغان توپ ئويۇنى.

چەبدەس، تېتىك، چاققان. **çevik**. **s.**

تېتىكلەشمەك، چاققان. **çevikleşmek**. لاشماق.

تېتىكلىك، چاق. **çeviklik**, - **ği**. **is.** قانلىق، چەبدەسلىك.

① ئۆرۈپ - چۆرۈمەك، **çevirebilmek**. ئاغدۇرماق. ② باشقۇرۇشنى بىلمەك، ئىدارە قىلىشنى بىلمەك.

قوتۇرماق ۋە قاتلىماق. **çevirge**. **is.** تارلىقلارنى ئۆرۈش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان ياغاچ ساپلىق ئۆرۈگۈچ.

تەرجىمە، ئۆرۈش: **çeviri**. **is.**

«تۈركچە çeviri — تەرجىمە»

تەرجىمان، تىلماچ، ئۆرۈگۈچى: **çevirici**. **is.**

يىغىننىڭ — **Toplantı çeviricisi** تەرجىمانى.

① تەرجىمە. ② كاۋاپ، **çevirme**. **is.** كاۋاپ قىلىنغان گۆش. ③ ئۆرۈپ - چۆرۈش. ④ ئايلىنىش، چۆرگۈلۈش: پاقىلان گۆشى — **Kuzu çevirmesi** كاۋىپى.

① تەرجىمە قىلماق، ئۆرۈ. **çevirmek**. مەك، ئاغدۇرماق. ② خېمغا قايتۇرماق. ③ ئورنىماق، قاپلىماق. ④ باشقۇرماق، ئىدارە قىلماق. ⑤ ئۆزگەرتىمەك، بۇرۇماق. ⑥ بۇزماق. ⑦ قايتۇرماق. ⑧ ئىش

لىمەك، ئالماق (كىنۇنى):

«1. Yazıyı Uygurcadan Türkçeye çevirmek — ماقالىنى ئۇيغۇرچىدىن تۈركچىگە تەرجىمە قىلماق.

2. Bağ duvarla çevirmek — باغنى قورۇق تام ئىچىگە ئالماق.

3. İşleri iyi çevirmek — ئىشلارنى ياخشى باشقۇرماق.

4. Sözünü çevirdi — سۆزىنى باشقا تەرەپكە بۇردى.

5. Kendine yollanan parayı çevirdi — ئۆزىگە يوللانغان پۇلنى قايتۇردى.

6. Uygurların hayatı konusunda çevirilen film — ئۇيغۇرلارنىڭ ھاياتى ھەققىدە ئىشلەنگەن كىنۇ.»

تەرجىمان: **çevirmen**. **is.** بىزدە تەرجىمانلار كۆپ. «Bizde çevirmen çok»

تەرجىمانلىق: **çevirmenlik**, - **ği**. **is.** «Çinde çevirmenliğe çok önem veriliyor — جۇڭگودا تەرجىمانلىققا ناھايىتى ئېتىبار بېرىلىدۇ.»

① مۇھىت. ② ئەتراپ. **çevre**. **is.** ③ ساھە. ④ چەمبەرەك، دائىرە: مۇھىت — **Çevre temizliği iyi** تازىلىقى ياخشى.

ھەر — **Çeşitli çevrelerden kitleler** قايسى ساھەدىكى ئامما.

① قورشمىماق، ئورنىماق، **çevrelemek**. مۇھاسىرە قىلماق. ② چەكلىمەك، چېگرىلىماق، چۆرىلمەك.

① قورشالماق، مۇھاسىرە. **çevrenmek**. رىگە ئېلىنىماق. ② ئورالماق. ③ چەكلىنمەك، چېگرىلانماق.

çevren. is. at. ئۇيۇق.
 çevri. is. ① بۇرمىلاش، ئاتوغرا مەنە ② گىرداب، بېرىش.
 çevrik. s. ① قورشالغان، ئورالغان، مۇھاسىرە قىلىنغان، چەكلەنگەن، چېگرىلانغان. ② is. گىرداب، قۇيۇن.
 çevrilmek. ① قايتۇرۇلماق. ② ئۆرۈل-مەك، كەينىگە بۇرۇلماق. ③ ئورالماق. ④ تەرجىمە قىلىنماق. ⑤ قورشالماق، مۇھاسىرە قىلىنماق. ⑥ ئۆزگەرتىلمەك.
 çevrim. ئايلانما، ئايلىنىش، پىرقىراش، چۆرگىلەش.
 çevrimli. s. ئۇستا، ماھىر، ئۆز.
 çevrinmek. تاۋاپ قىلماق.
 çevrinti. s. ① پىرىلدىغۇچ، ئايلانغۇچ. ② گۇم. ③ ئارىلاش ئاشلىق.
 çevriş. is. → Çevriş.
 çeyiz. is. ar. كېلىن ئۈچۈن ھازىر-لانغان تۈرلۈك نەرسىلەر.
 çeyizlemek. كېلىن قىزنى كىيىنىدۇر-مەك، قىزنى ياسىماق.
 çeyizlenmek. كېلىن قىز كىيىنمەك، كېلىن قىز ياسانماق.
 çeyizlik, - gi. is. s. كېلىن ئۈچۈن ھازىرلانغان (نەرسە).
 çeyrek, - gi. is. far. ① چارەك، تۆتتە بىر. ② 15 مىنۇت، 15 مىنۇتلۇق ۋاقىت. ③ 20 خۇرۇشقا تەڭ كۈمۈش تەڭگە (قەدىمىي).
 çeyrekçi. is. كۆتۈرۈپ يۈرۈپ گۆش ساتقۇچى.
 çeyreklemek. بوۋاقلارنىڭ قول ۋە پۇتلىرىنى ئۇيان - بۇيان قىلىپ مەشىق قىلدۇرماق.
 çiban. is. دانىخۆرەك، چىقان.

çıdam. is. چىدام، سەۋر، ئاقىت.
 çıdamak. چىدىماق، سەۋر قىلماق، ئاقىت قىلماق.
 çıdamlı. s. چىداملىق، سەۋرچان، سەۋرلىك، ئاقەتچان، ئاقەتلىك.
 çıfıt. is. ar. جوھۇت (تىل-ھاقارەت).
 çıfıtlık, - gi. is. ① يەھۇدىيلىك. ② ھىلىگەرلىك، شۇملۇق، قىزىل كۆزلۈك.
 çığ. is. ① ئېگىزدىن دومىلاپ چۈش-كەن قار پومىزىكى. ② چىت. ③ توسۇق.
 çıgal. is. خوراز ۋە تۈزلارنىڭ قۇيرۇ-قىدىكى ئەڭ ئۇزۇن تۈكى.
 çıgılanmak. قۇيرۇقىنى تىك قىلماق (ئات ھەققىدە).
 çığılı. is. ① قالايمىقان ئاۋازلار (ھاي-ۋانلارنىڭ). ② ۋاراڭ - چۇرۇڭ.
 çığır. is. ① كىچىك يول، چىغىر يول. ② ئۇسۇل، مەتود، يول.
 «Çığırından çıkmak — ئۆزلىكىدىن ئۆزىداق»
 çığırған. is. ① يولىدىن چىققۇچى، يولىدىن ئازغۇچى. ② ئوۋ قۇشى.
 çığırмак. چاقىرماق، قىچقىرماق، ۋار-قىرماق، سۈرەن سالماق، تۈۋلىماق.
 çığırткан. is. avc. ① دورىتىش يولى بىلەن ئوخشاش تىپتىكى جانىۋارلارنى ئوۋلاش ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان ھايۋان. ② خېرىدار ۋە تاماشىبىن كۆپەيتىش ئۈچۈن دۇكان ياكى ئويۇن مەيدانى ئالدىدا تۇرۇپ چار سالغۇچى.
 çığırтканlık, - gi. is. خەلقنىڭ دىققىتىنى چېچىش ئۈچۈن ۋارقىراپ - چارقىراش.
 çığırтма. is. نەي ۋە سۇناي قاتارلىق

پىۋۇلەپ چالىدىغان چالغۇ ئەسۋابلىرى.
 دهلال(سۇدىدا كې. *çığirtmaç, -cı. is.*
 لىشتۇرگىزۋىچى، خەلققە بىر ئىشنى
 ئۆتۈرۋىچى).

پەرياد. *çığlık, -ğı. is.*

ھازىدارلار ئۈچۈن ئۇن *çığlıkçı. is.*
 سېلىپ يىغلاپ بەرگۈچى.

پەلەك. *çığı. is.*

ھەممە بىردەك ۋارقىراش *çığırmak.*
 ھاق، توۋلاشماق.

تۇيۇقسىز كۆرۈنمەك، كۆ. *çıkagelmek.*
 تۈلمىگەندە كەلمەك.

چىقىش ئىشىكى، *çıkak, -ğı. is.*
 چىقىش يېرى، چىقىش ئاغزى.

① پايدا، مەنپەئەت. *çıkar. is.*
 ② نەتىجە:

« O sadece kendi çıkarını düşünür
 ئۇ، پەقەت ئۆز مەنپەئەتىنىلا —
 كۆزلەيدۇ. »

مەنپەئەتپەرەس. *çıkarcı. is. s.*

مەنپەئەتپەرەسلىك. *çıkarcılık, -ğı. is.*

① چىقىرىلماق. ② قوغ *çıkarılmak.*
 لانماق، ھەيدەلمەك.

① چىقىرىش. ② ئېلىش *çıkarma. is.*
 ئۇسۇلى (ماتېماتىكىدا). ③ قۇرۇقلۇققا
 ئەسكەر چىقىرىش.

① چىقارماق. ② يۇلماق. *çıkarmak.*

③ كۆرسەتمەك، ئالدىغا قويماق. ④ قوغ
 لىماق، ھەيدىمەك. ⑤ ھېساب چىقارماق.

⑥ ئېگىزلەتمەك، يۇقىرى كۆتۈرمەك، ئۆر-
 لەتمەك. ⑦ ئالماق. ⑧ نەشر قىلماق،

باسماق. ⑨ ئىشلىمەك، ئىشلەپ چىقار-
 ماق. ⑩ مەيدانغا كەلتۈرمەك، پەيدا قىل-

ماق. ⑪ خۇلاسە چىقارماق، نەتىجە چى-
 قارماق، مەنە چىقارماق. ⑫ ھەل قىلماق،

يەشمەك. ⑬ سالماق، شەشمەك. ⑭ دەر-
 دىنى چىقارماق، پايدىسىنى ئالماق،
 ⑮ تەقدىم قىلماق:

« 1. Dolaptan çamaşır çıkarmak —
 ئىشكاپتىن كىيىمنى چىقارماق.

2. Dış çıkarmak — چىش يۇلماق.

3. Evden kiracıyı çıkarmak — ئۆي-
 دىن ئىجارىگە ئالغۇچىنى قوغلىماق.

4. Sütün yağını çıkarmak — سۈت-
 نىڭ يېغىنىنى ئالماق.

5. Önemli bir kitap çıkardı —
 مۇھىم بىر كىتاب چىقاردى (نەشر قىلدى).

6. Yeni bir âdet çıkardı — يېڭى-
 بىر ئادەت چىقاردى.

7. Bundan ne çıkarıyorsun? —
 بۇنىڭدىن نېمە مەنە چىقىرىسىن؟

8. Meseleyi çıkarabildiniz mi? —
 مەسىلىنى ھەل قىلىدىڭىزمۇ؟

9. Elbisse çıkarmak — كىيىم-
 سالماق (شەشمەك).

10. Öpkisini benden çıkardı —
 خاپىلىقىنى مەندىن ئالدى.

11. Misafire yemiş, yemek çıkar-
 mak — مېھمانغا يېمىش ۋە تاماق —
 قويماق. »

چىقارتماق. *çıkartmak.*

كېچىك بوغجۇما. *çıkı. is.*

① ئالدىغا چىقىپ قال. *çıkık. s. is.*
 ② سۇنۇق، چىقىپ كەتكەن

(قول ۋە پۇت قاتارلىق ئورگانلارنىڭ):
 دۆڭگە ماڭىلاي. « Çıkık alın —

« سۇنۇق قول. Çıkık kol —

سۇنۇقچى، تېڭىقچى. *çıkıkçı. s.*

سۇنۇقچىلىق، *çıkıkçılık, -ğı. is.*
 تېڭىقچىلىق.

① نامايىش. ② ھۇجۇم، **çıkım. is.** تاجاۋۇز. ③ ئەيىبلەش.

بويا، بوغجۇما. **çıkın. is.**

① ئالدىغا چىقىپ قالغان **çıkıntı. is.** يەر، دۇمباق يەر، چوقچايغان يەر. ② ئىلاۋە. ③ تۈزۈش. ④ ئۆزگەرتىش. ⑤ قىر-شۇمچە. ⑥ خۇلاسى، يەكۈن.

① چىقىش. ② پەيدا بو- **çıkış. is.** لۇش، مەيدانغا كېلىش، تۇغۇلۇش. ③ چىقىش نۇقتىسى، ھەرىكەتلىنىش مەركىزى، بازار. ④ چىقىش يولى، چىقىش ئىشىكى. ⑤ ئايروپىلاننىڭ ئۇچۇش سانى. ⑥ رولىلارنىڭ سەھنىدىن ئايرىلىشى. ⑦ پالۋانلارنىڭ ھازىرقى ھەرىكىتى.

بەسلەشمەك، مۇسابىقە **çıkışabilmek.** لەشمەك.

ئوقۇش پۈتتۈرگەنلەر، مەك **çıkışlı. s.** تەپ تۈگەتكەنلەر:

— **Okulun 1980 yılı çıkışları**

1980 - يىلى ئوقۇش پۈتتۈرگەنلەر.

بازارلىق (كىيىم). **çıkışlık, - ğı. is.**

① قوپال سۆزلەش، قات **çıkışma. is.** تىق سۆزلەش، ئازارلاش، رەنجىتىش. ② قېنىش، قانائەتلىنىش، يېتەرلىك بىلىش.

① ئازار بەرمەك، رەنجىت **çıkışmak.** مەك، قاتتىق سۆز قىلماق، قوپاللىق قىلماق. ② ئەيىبلەشمەك، سەتلىمەك. ③ يەت-مەك، چىقىش قىلماق. ④ بەسلەشمەك، بەس تالاشماق، مۇسابىقىلەشمەك.

يەتكۈزۈش: **çıkıştırmak.**

پۇلنى — **Parayı çıkıştıramadım**

يەتكۈزەلمىدىم.

چىقىش يېرى، چى- **çıkıt, - tı. is.** قىش يولى، چىقىش ئىشىكى.

توساتتىن چىقماق، بىر- **çıkavermek.** دىنلا چىقماق، تۇيۇقسىز چىقماق.

① چىقىش. ② ئالدىغا **çıkma. is.** چىقىپ قالغان يەر، دۇمباق يەر، چوقچايغان يەر. ③ ئىلاۋە. ④ مەيدانغا كېلىش، پەيدا بولۇش، يارىلىش، تۈزۈلۈش، ھاسىل بولۇش.

① چىقماق. ② ئۆرلىمەك، **çıkma. is.** يۇقىرىلىنماق، ئۈستىگە چىقماق. ③ مەيىدانغا كەلمەك، پەيدا بولماق. ④ بېسىلماق، نەشر قىلىنماق، نەشرىدىن چىقماق. ⑤ ئۆسمەك، ئارتىماق، ئاشماق، ئۆر-لىمەك. ⑥ توغرىلىق ئىسپاتلانماق. ⑦ نەتىجىلىك بولماق. ⑧ يەتمەك. ⑨ بارماق، ئۇلاشماق. ⑩ ئوقۇش پۈتتۈرۈلمەك. مەكتەپ تۈگەتمەك. ⑪ ئايرىلماق. ⑫ تۈگىمەك، ئۆتۈپ كەتمەك. ⑬ ئۆچمەك، ئۆچمەك. ⑭ قولغا كەلتۈرمەك. ⑮ خەج-لەشكە مەجبۇر بولماق. ⑯ تۇيۇقسىز پەيدا بولماق. ⑰ رول ئالماق. ⑱ بەس-لەشمەك، تەڭلەشمەك. ⑲ يۇقماق. ⑳ ئۆس-تۈرمەك، ئۆرلەتمەك، كۆتۈرمەك. ㉑ ئاۋازىنى ئۆرلەتمەك. ㉒ يېقىماق، ئۇنىتۇلماق. ㉓ تۇيۇلماق، ئۆزىنى كۆرسەتمەك. ㉔ سۇنماق، چىقماق. ㉕ بۇزۇلماق، يىرتىلماق:

كوچىغا — **1. Sokağa çıkma** چىقماق.

ئۈستۈنكى — **2. Üst kata çıkma** قەۋەتكە چىقماق.

چېچەك چىقماق. — **3. Çiçek çıkma**

— **4. Kumaş fiyatları gene çıkmış** رەختنىڭ باھاسى يەنە ئۆرلىدى.

دېگىنىمىدەك — **5. Dediğim çıktı** چىقتى.

6. Üç metreden ancak çıkar — ئۈچ مېتىردا چىقىدۇ (يېتىدۇ).
7. Bu yol nereye çıkar — بۇ يول قەيەرگە ئۇلىشىدۇ.
8. İşinden çıkmak — ئىشتىن ئايرىلماق.
9. kış çıktı — قىش چىقتى.
10. Kumaşın boyası çıktı — رەخت ئۆڭۈپ كەتتى.
11. Sütten yağ çıktı — سۈتتىن ماي چىقتى.
12. Paradan çıktım — پۇل خەج — لەشكە مەجبۇر بولدۇم.
13. Önüme çıktı — ئالدىمدا تۇ — يۇقسىزلا پەيدا بولدى.
14. Göreşte ona çıkacak kimse-yok — چېلىشتا ئۇنىڭغا تەڭ كېل — دىغان بىرى يوق.
15. Duvarın boyası gömleğe çıkmış — تامنىڭ بويىقى كۆڭلىكىگە — يۇقۇپتۇ.
16. Satıcı razı olmayınca birkaç yuan daha çıktım — ساتقۇچى ئۇنىمغاچقا، يەنە بىرقانچە يۈەن ئۆزلەتتىم.
17. O söz hatıramdan çıkmış — ئۇ سۆز ئېسىمدىن چىقىپتۇ.
18. Güneş çıktı — كۈن چىقتى.
19. Çocuğun bacağı çıktı — بال — نىڭ ئايىقى چىقتى.
20. Kitabın kapağı çıktı — كىتاب — نىڭ تېشى يىرتىلدى.
- ① ئايىقى چىقمايدىغان. çıkmaz. s.
- ② نەتىجىسىز. ③ خالتا كوچا، تۇيۇق يول:
- «Çıkmaz sokak — خالتا كوچا.

- şaklata. is. شاكىلات.
- çıkra. is. قېلىن چاتقال.
- ① چىغرىق (قۇ) — çıkırık, - ğı. is. دۇقتىن سۇ تارتىدىغان. ② چاقپەلەك. ③ سۇ چاقپەلىكى.
- çıkırıkçın. is. zool. بىر خىل ئۆردەك.
- çılan. is. bot. چىلان.
- çılbr'. is. moğ. mutf. قېتىق، سام — ساق ۋە تۇخۇم بىلەن ئىشلەنگەن بىر خىل يېمەكلىك.
- çılbr'. is. چۆلۈۋۇر.
- çıldirmak. ساراڭ بولماق، ئالچىماق، ئەقلىدىن ئازماق، ئېلىشىپ قالماق.
- çıldirtmak. ساراڭ قىلماق، ئالچىتماق، ئەقلىدىن ئاداشتۇرماق.
- çılgin. s. ساراڭ، ساراڭلاشقان، ئەقلىدىن ئازغان.
- çılginca. z. ساراڭلارچە، ساراڭلاردەك: «Çılginca davrandı — ساراڭلاردەك ھەرىكەت قىلدى.»
- çılginlık, - ğı. is. ساراڭلىق، سەۋ — دايلىق.
- ① كېمىلەرنى قىرغاققا باغلاپ قويىدىغان ئارغامچا. ② ئارغامچا ئۈچىدىكى ھالقى.
- çılmacı. is. پورتىلاردا كېمىلەرنى قىر — غاققا باغلىغۇچى.
- ① قۇشلارنىڭ ② باغچىلاردا ئىشلىتىلىدىغان چېلەك.
- çın. s. راست، ھەقىقەتەن.
- ~tutmak. راست قىلىپ چىقارماق.
- çınar. is. far. چىنار.
- ~ağacı. چىنار دەرىخى.
- çınarlık, - ğı. is. چىنارلىق.

çin. çin. z. جىرىڭ - جىرىڭ.
 çingar. is. rum غۇغا، جېدەل، ماجىرا.
 çingil¹. is. ① ئۇچ-قۇن. ② زەررە، پارچە. ③ سۇ ئىچىلىدىغان قاچا.
 çingil². شىڭگىل (ئۈزۈم ساپىقى).
 çingirak, - gı. is. ① كىچىك قوڭ. ② بۈركۈت، قارچىغا قاتارلىق لارنىڭ پۇتىغا باغلانغان قوڭغۇراق.
 çingiraklı. s. قوڭغۇراقلىق.
 çingir-çingir. z. جىڭگىر - جىڭگىر.
 çingirdak, - gı. is. ① قوڭغۇراق. ② بوۋاقلار ئوينىيدىغان ئۇتقۇچى بار قوڭغۇراق.
 çingirdamak. جىڭگىرلىماق، جىرىڭلىماق.
 çinlak. s. ئاۋازلىق (يەر).
 çinlama. is. ① ئاۋاز چىقىش (مە- دەن ۋە باشقا فار - فۇر نەرسىلەردىن). ② ئەكس سادا.
 çinlamak. ① ئاۋاز چىقماق. ② جاراڭلىماق، ياڭرىماق.
 çinlatmak. جاراڭلاتماق، ياڭراتماق: «Şarkımız dünyayı çinlattı — شىمىز دۇنيانى جاراڭلاتتى.»
 çıprı çıprı. is. يۇيۇنماق، يۇيۇ- نۇش (بالىلار تىلىدىن).
 çıprıldak. s. يالىڭاچ (بالىلار).
 çıplak. s. ① يالىڭاچ. ② تاقىر، ياغاچ. ③ سىپ - سىدام. ④ قۇيقۇرۇق، بوش. ⑤ دەرەخسىز (يەر). ⑥ ئوپىئۇچۇق، قىپقىزىل، ئوچۇقتىن - ئوچۇق، ئاپئاشكارا؛
 «Çıplak adam — يالىڭاچ ئادەم.
 Çıplak oda — «بوش ئۆي». يالىڭاچلانماق.
 çıplaklaşmak.

يالىڭاچلاتماق، يالىڭاچ- لاندۇرماق.

çıplaklık, - ğı. is. يالىڭاچلىق، ئاشكارىلىق.

çıplanmak. يالىڭاچلانماق، تاقىر- لاشماق:

«Ağaçlar çıplanmaya başladı — دەرەخلەر يالىڭاچلىنىشقا باشلىدى.»

çıplatmak. يالىڭاچلاشتۇرماق، يالىڭاچلاندۇرماق.

çıra. is. far. ① چىراق. ② تۇتۇق: «Marmara çırası gibi yanmak — قاتتىق زىيان كۆرۈپ دەرد تارتماق.»

çırağ. is. far. چىراق.

çırağman. is. قول چىرىقى.

① شاگىرت. ② دۇكان. ③ قەدىمدە ساراي ۋە مېھ- مانخانىلاردا ئۇزۇن مۇددەت ئىشلىگەندىن كېيىن رۇخسەت بېرىلگەن ئادەم ياكى ئازاد قىلىنغان قۇل:

«Marangoz çırağı. — ياغاچچى شاگىرتى.»

① شاگىرتلىق. ② شاگىرتلىق مائاشى.

① شامدان. ② كېچىدە بېلىقلارنى قىرغاققا چىقىرىش ئۈچۈن يېقىلغان ئوت.

① قىپسىيالىڭاچ، ئاندىن تۇغما. ② بەك كەمبەغەل. ③ تاپ - تاقىر (يەر).

① چىغرىق (چىگىت ئاي- رىيىدىغان). ② كىچىك بۇلاق.

çırçırlamak. چىگىت ئايرىماق.

① كىچىك. ② چوڭ كىيىمە. ③ قىم- مەتسىز، ئەھمىيەتسىز، سەت.

çirpi. is. ① ياغاچ قىرىندىسى، قىرىندى. ② ياغاچچىلارنىڭ ياغاچقا تارتىدىغان قارىسى.

çirpınmak. ① تىترىمەك، تىترەك. ② باسماق. ③ جان تالاشماق. ④ تەمتەرىمەك. ⑤ چايقالماق (سۇ).

çirpıntı. is. ① جان تالەشش. ② ③ ④ ⑤ ⑥ ⑦ ⑧ ⑨ ⑩ ⑪ ⑫ ⑬ ⑭ ⑮ ⑯ ⑰ ⑱ ⑲ ⑳ ㉑ ㉒ ㉓ ㉔ ㉕ ㉖ ㉗ ㉘ ㉙ ㉚ ㉛ ㉜ ㉝ ㉞ ㉟ ㊱ ㊲ ㊳ ㊴ ㊵ ㊶ ㊷ ㊸ ㊹ ㊺ ㊻ ㊼ ㊽ ㊾ ㊿ ㏀ ㏁ ㏂ ㏃ ㏄ ㏅ ㏆ ㏇ ㏈ ㏉ ㏊ ㏋ ㏌ ㏍ ㏎ ㏏ ㏐ ㏑ ㏒ ㏓ ㏔ ㏕ ㏖ ㏗ ㏘ ㏙ ㏚ ㏛ ㏜ ㏝ ㏞ ㏟ ㏠ ㏡ ㏢ ㏣ ㏤ ㏥ ㏦ ㏧ ㏨ ㏩ ㏪ ㏫ ㏬ ㏭ ㏮ ㏯ ㏰ ㏱ ㏲ ㏳ ㏴ ㏵ ㏶ ㏷ ㏸ ㏹ ㏺ ㏻ ㏼ ㏽ ㏾ ㏿ 㐀 㐁 㐂 㐃 㐄 㐅 㐆 㐇 㐈 㐉 㐊 㐋 㐌 㐍 㐎 㐏 㐐 㐑 㐒 㐓 㐔 㐕 㐖 㐗 㐘 㐙 㐚 㐛 㐜 㐝 㐞 㐟 㐠 㐡 㐢 㐣 㐤 㐥 㐦 㐧 㐨 㐩 㐪 㐫 㐬 㐭 㐮 㐯 㐰 㐱 㐲 㐳 㐴 㐵 㐶 㐷 㐸 㐹 㐺 㐻 㐼 㐽 㐾 㐿 㑀 㑁 㑂 㑃 㑄 㑅 㑆 㑇 㑈 㑉 㑊 㑋 㑌 㑍 㑎 㑏 㑐 㑑 㑒 㑓 㑔 㑕 㑖 㑗 㑘 㑙 㑚 㑛 㑜 㑝 㑞 㑟 㑠 㑡 㑢 㑣 㑤 㑥 㑦 㑧 㑨 㑩 㑪 㑫 㑬 㑭 㑮 㑯 㑰 㑱 㑲 㑳 㑴 㑵 㑶 㑷 㑸 㑹 㑺 㑻 㑼 㑽 㑾 㑿 㒀 㒁 㒂 㒃 㒄 㒅 㒆 㒇 㒈 㒉 㒊 㒋 㒌 㒍 㒎 㒏 㒐 㒑 㒒 㒓 㒔 㒕 㒖 㒗 㒘 㒙 㒚 㒛 㒜 㒝 㒞 㒟 㒠 㒡 㒢 㒣 㒤 㒥 㒦 㒧 㒨 㒩 㒪 㒫 㒬 㒭 㒮 㒯 㒰 㒱 㒲 㒳 㒴 㒵 㒶 㒷 㒸 㒹 㒺 㒻 㒼 㒽 㒾 㒿 㓀 㓁 㓂 㓃 㓄 㓅 㓆 㓇 㓈 㓉 㓊 㓋 㓌 㓍 㓎 㓏 㓐 㓑 㓒 㓓 㓔 㓕 㓖 㓗 㓘 㓙 㓚 㓛 㓜 㓝 㓞 㓟 㓠 㓡 㓢 㓣 㓤 㓥 㓦 㓧 㓨 㓩 㓪 㓫 㓬 㓭 㓮 㓯 㓰 㓱 㓲 㓳 㓴 㓵 㓶 㓷 㓸 㓹 㓺 㓻 㓼 㓽 㓾 㓿 㔀 㔁 㔂 㔃 㔄 㔅 㔆 㔇 㔈 㔉 㔊 㔋 㔌 㔍 㔎 㔏 㔐 㔑 㔒 㔓 㔔 㔕 㔖 㔗 㔘 㔙 㔚 㔛 㔜 㔝 㔞 㔟 㔠 㔡 㔢 㔣 㔤 㔥 㔦 㔧 㔨 㔩 㔪 㔫 㔬 㔭 㔮 㔯 㔰 㔱 㔲 㔳 㔴 㔵 㔶 㔷 㔸 㔹 㔺 㔻 㔼 㔽 㔾 㔿 㕀 㕁 㕂 㕃 㕄 㕅 㕆 㕇 㕈 㕉 㕊 㕋 㕌 㕍 㕎 㕏 㕐 㕑 㕒 㕓 㕔 㕕 㕖 㕗 㕘 㕙 㕚 㕛 㕜 㕝 㕞 㕟 㕠 㕡 㕢 㕣 㕤 㕥 㕦 㕧 㕨 㕩 㕪 㕫 㕬 㕭 㕮 㕯 㕰 㕱 㕲 㕳 㕴 㕵 㕶 㕷 㕸 㕹 㕺 㕻 㕼 㕽 㕾 㕿 㖀 㖁 㖂 㖃 㖄 㖅 㖆 㖇 㖈 㖉 㖊 㖋 㖌 㖍 㖎 㖏 㖐 㖑 㖒 㖓 㖔 㖕 㖖 㖗 㖘 㖙 㖚 㖛 㖜 㖝 㖞 㖟 㖠 㖡 㖢 㖣 㖤 㖥 㖦 㖧 㖨 㖩 㖪 㖫 㖬 㖭 㖮 㖯 㖰 㖱 㖲 㖳 㖴 㖵 㖶 㖷 㖸 㖹 㖺 㖻 㖼 㖽 㖾 㖿 㗀 㗁 㗂 㗃 㗄 㗅 㗆 㗇 㗈 㗉 㗊 㗋 㗌 㗍 㗎 㗏 㗐 㗑 㗒 㗓 㗔 㗕 㗖 㗗 㗘 㗙 㗚 㗛 㗜 㗝 㗞 㗟 㗠 㗡 㗢 㗣 㗤 㗥 㗦 㗧 㗨 㗩 㗪 㗫 㗬 㗭 㗮 㗯 㗰 㗱 㗲 㗳 㗴 㗵 㗶 㗷 㗸 㗹 㗺 㗻 㗼 㗽 㗾 㗿 㘀 㘁 㘂 㘃 㘄 㘅 㘆 㘇 㘈 㘉 㘊 㘋 㘌 㘍 㘎 㘏 㘐 㘑 㘒 㘓 㘔 㘕 㘖 㘗 㘘 㘙 㘚 㘛 㘜 㘝 㘞 㘟 㘠 㘡 㘢 㘣 㘤 㘥 㘦 㘧 㘨 㘩 㘪 㘫 㘬 㘭 㘮 㘯 㘰 㘱 㘲 㘳 㘴 㘵 㘶 㘷 㘸 㘹 㘺 㘻 㘼 㘽 㘾 㘿 㙀 㙁 㙂 㙃 㙄 㙅 㙆 㙇 㙈 㙉 㙊 㙋 㙌 㙍 㙎 㙏 㙐 㙑 㙒 㙓 㙔 㙕 㙖 㙗 㙘 㙙 㙚 㙛 㙜 㙝 㙞 㙟 㙠 㙡 㙢 㙣 㙤 㙥 㙦 㙧 㙨 㙩 㙪 㙫 㙬 㙭 㙮 㙯 㙰 㙱 㙲 㙳 㙴 㙵 㙶 㙷 㙸 㙹 㙺 㙻 㙼 㙽 㙾 㙿 㚀 㚁 㚂 㚃 㚄 㚅 㚆 㚇 㚈 㚉 㚊 㚋 㚌 㚍 㚎 㚏 㚐 㚑 㚒 㚓 㚔 㚕 㚖 㚗 㚘 㚙 㚚 㚛 㚜 㚝 㚞 㚟 㚠 㚡 㚢 㚣 㚤 㚥 㚦 㚧 㚨 㚩 㚪 㚫 㚬 㚭 㚮 㚯 㚰 㚱 㚲 㚳 㚴 㚵 㚶 㚷 㚸 㚹 㚺 㚻 㚼 㚽 㚾 㚿 㜀 㜁 㜂 㜃 㜄 㜅 㜆 㜇 㜈 㜉 㜊 㜋 㜌 㜍 㜎 㜏 㜐 㜑 㜒 㜓 㜔 㜕 㜖 㜗 㜘 㜙 㜚 㜛 㜜 㜝 㜞 㜟 㜠 㜡 㜢 㜣 㜤 㜥 㜦 㜧 㜨 㜩 㜪 㜫 㜬 㜭 㜮 㜯 㜰 㜱 㜲 㜳 㜴 㜵 㜶 㜷 㜸 㜹 㜺 㜻 㜼 㜽 㜾 㜿 㝀 㝁 㝂 㝃 㝄 㝅 㝆 㝇 㝈 㝉 㝊 㝋 㝌 㝍 㝎 㝏 㝐 㝑 㝒 㝓 㝔 㝕 㝖 㝗 㝘 㝙 㝚 㝛 㝜 㝝 㝞 㝟 㝠 㝡 㝢 㝣 㝤 㝥 㝦 㝧 㝨 㝩 㝪 㝫 㝬 㝭 㝮 㝯 㝰 㝱 㝲 㝳 㝴 㝵 㝶 㝷 㝸 㝹 㝺 㝻 㝼 㝽 㝾 㝿 㞀 㞁 㞂 㞃 㞄 㞅 㞆 㞇 㞈 㞉 㞊 㞋 㞌 㞍 㞎 㞏 㞐 㞑 㞒 㞓 㞔 㞕 㞖 㞗 㞘 㞙 㞚 㞛 㞜 㞝 㞞 㞟 㞠 㞡 㞢 㞣 㞤 㞥 㞦 㞧 㞨 㞩 㞪 㞫 㞬 㞭 㞮 㞯 㞰 㞱 㞲 㞳 㞴 㞵 㞶 㞷 㞸 㞹 㞺 㞻 㞼 㞽 㞾 㞿 㟀 㟁 㟂 㟃 㟄 㟅 㟆 㟇 㟈 㟉 㟊 㟋 㟌 㟍 㟎 㟏 㟐 㟑 㟒 㟓 㟔 㟕 㟖 㟗 㟘 㟙 㟚 㟛 㟜 㟝 㟞 㟟 㟠 㟡 㟢 㟣 㟤 㟥 㟦 㟧 㟨 㟩 㟪 㟫 㟬 㟭 㟮 㟯 㟰 㟱 㟲 㟳 㟴 㟵 㟶 㟷 㟸 㟹 㟺 㟻 㟼 㟽 㟾 㟿 㠀 㠁 㠂 㠃 㠄 㠅 㠆 㠇 㠈 㠉 㠊 㠋 㠌 㠍 㠎 㠏 㠐 㠑 㠒 㠓 㠔 㠕 㠖 㠗 㠘 㠙 㠚 㠛 㠜 㠝 㠞 㠟 㠠 㠡 㠢 㠣 㠤 㠥 㠦 㠧 㠨 㠩 㠪 㠫 㠬 㠭 㠮 㠯 㠰 㠱 㠲 㠳 㠴 㠵 㠶 㠷 㠸 㠹 㠺 㠻 㠼 㠽 㠾 㠿 㡀 㡁 㡂 㡃 㡄 㡅 㡆 㡇 㡈 㡉 㡊 㡋 㡌 㡍 㡎 㡏 㡐 㡑 㡒 㡓 㡔 㡕 㡖 㡗 㡘 㡙 㡚 㡛 㡜 㡝 㡞 㡟 㡠 㡡 㡢 㡣 㡤 㡥 㡦 㡧 㡨 㡩 㡪 㡫 㡬 㡭 㡮 㡯 㡰 㡱 㡲 㡳 㡴 㡵 㡶 㡷 㡸 㡹 㡺 㡻 㡼 㡽 㡾 㡿 㢀 㢁 㢂 㢃 㢄 㢅 㢆 㢇 㢈 㢉 㢊 㢋 㢌 㢍 㢎 㢏 㢐 㢑 㢒 㢓 㢔 㢕 㢖 㢗 㢘 㢙 㢚 㢛 㢜 㢝 㢞 㢟 㢠 㢡 㢢 㢣 㢤 㢥 㢦 㢧 㢨 㢩 㢪 㢫 㢬 㢭 㢮 㢯 㢰 㢱 㢲 㢳 㢴 㢵 㢶 㢷 㢸 㢹 㢺 㢻 㢼 㢽 㢾 㢿 㣀 㣁 㣂 㣃 㣄 㣅 㣆 㣇 㣈 㣉 㣊 㣋 㣌 㣍 㣎 㣏 㣐 㣑 㣒 㣓 㣔 㣕 㣖 㣗 㣘 㣙 㣚 㣛 㣜 㣝 㣞 㣟 㣠 㣡 㣢 㣣 㣤 㣥 㣦 㣧 㣨 㣩 㣪 㣫 㣬 㣭 㣮 㣯 㣰 㣱 㣲 㣳 㣴 㣵 㣶 㣷 㣸 㣹 㣺 㣻 㣼 㣽 㣾 㣿 㤀 㤁 㤂 㤃 㤄 㤅 㤆 㤇 㤈 㤉 㤊 㤋 㤌 㤍 㤎 㤏 㤐 㤑 㤒 㤓 㤔 㤕 㤖 㤗 㤘 㤙 㤚 㤛 㤜 㤝 㤞 㤟 㤠 㤡 㤢 㤣 㤤 㤥 㤦 㤧 㤨 㤩 㤪 㤫 㤬 㤭 㤮 㤯 㤰 㤱 㤲 㤳 㤴 㤵 㤶 㤷 㤸 㤹 㤺 㤻 㤼 㤽 㤾 㤿 㥀 㥁 㥂 㥃 㥄 㥅 㥆 㥇 㥈 㥉 㥊 㥋 㥌 㥍 㥎 㥏 㥐 㥑 㥒 㥓 㥔 㥕 㥖 㥗 㥘 㥙 㥚 㥛 㥜 㥝 㥞 㥟 㥠 㥡 㥢 㥣 㥤 㥥 㥦 㥧 㥨 㥩 㥪 㥫 㥬 㥭 㥮 㥯 㥰 㥱 㥲 㥳 㥴 㥵 㥶 㥷 㥸 㥹 㥺 㥻 㥼 㥽 㥾 㥿 㦀 㦁 㦂 㦃 㦄 㦅 㦆 㦇 㦈 㦉 㦊 㦋 㦌 㦍 㦎 㦏 㦐 㦑 㦒 㦓 㦔 㦕 㦖 㦗 㦘 㦙 㦚 㦛 㦜 㦝 㦞 㦟 㦠 㦡 㦢 㦣 㦤 㦥 㦦 㦧 㦨 㦩 㦪 㦫 㦬 㦭 㦮 㦯 㦰 㦱 㦲 㦳 㦴 㦵 㦶 㦷 㦸 㦹 㦺 㦻 㦼 㦽 㦾 㦿 㧀 㧁 㧂 㧃 㧄 㧅 㧆 㧇 㧈 㧉 㧊 㧋 㧌 㧍 㧎 㧏 㧐 㧑 㧒 㧓 㧔 㧕 㧖 㧗 㧘 㧙 㧚 㧛 㧜 㧝 㧞 㧟 㧠 㧡 㧢 㧣 㧤 㧥 㧦 㧧 㧨 㧩 㧪 㧫 㧬 㧭 㧮 㧯 㧰 㧱 㧲 㧳 㧴 㧵 㧶 㧷 㧸 㧹 㧺 㧻 㧼 㧽 㧾 㧿 㨀 㨁 㨂 㨃 㨄 㨅 㨆 㨇 㨈 㨉 㨊 㨋 㨌 㨍 㨎 㨏 㨐 㨑 㨒 㨓 㨔 㨕 㨖 㨗 㨘 㨙 㨚 㨛 㨜 㨝 㨞 㨟 㨠 㨡 㨢 㨣 㨤 㨥 㨦 㨧 㨨 㨩 㨪 㨫 㨬 㨭 㨮 㨯 㨰 㨱 㨲 㨳 㨴 㨵 㨶 㨷 㨸 㨹 㨺 㨻 㨼 㨽 㨾 㨿 㩀 㩁 㩂 㩃 㩄 㩅 㩆 㩇 㩈 㩉 㩊 㩋 㩌 㩍 㩎 㩏 㩐 㩑 㩒 㩓 㩔 㩕 㩖 㩗 㩘 㩙 㩚 㩛 㩜 㩝 㩞 㩟 㩠 㩡 㩢 㩣 㩤 㩥 㩦 㩧 㩨 㩩 㩪 㩫 㩬 㩭 㩮 㩯 㩰 㩱 㩲 㩳 㩴 㩵 㩶 㩷 㩸 㩹 㩺 㩻 㩼 㩽 㩾 㩿 㪀 㪁 㪂 㪃 㪄 㪅 㪆 㪇 㪈 㪉 㪊 㪋 㪌 㪍 㪎 㪏 㪐 㪑 㪒 㪓 㪔 㪕 㪖 㪗 㪘 㪙 㪚 㪛 㪜 㪝 㪞 㪟 㪠 㪡 㪢 㪣 㪤 㪥 㪦 㪧 㪨 㪩 㪪 㪫 㪬 㪭 㪮 㪯 㪰 㪱 㪲 㪳 㪴 㪵 㪶 㪷 㪸 㪹 㪺 㪻 㪼 㪽 㪾 㪿 㫀 㫁 㫂 㫃 㫄 㫅 㫆 㫇 㫈 㫉 㫊 㫋 㫌 㫍 㫎 㫏 㫐 㫑 㫒 㫓 㫔 㫕 㫖 㫗 㫘 㫙 㫚 㫛 㫜 㫝 㫞 㫟 㫠 㫡 㫢 㫣 㫤 㫥 㫦 㫧 㫨 㫩 㫪 㫫 㫬 㫭 㫮 㫯 㫰 㫱 㫲 㫳 㫴 㫵 㫶 㫷 㫸 㫹 㫺 㫻 㫼 㫽 㫾 㫿 㬀 㬁 㬂 㬃 㬄 㬅 㬆 㬇 㬈 㬉 㬊 㬋 㬌 㬍 㬎 㬏 㬐 㬑 㬒 㬓 㬔 㬕 㬖 㬗 㬘 㬙 㬚 㬛 㬜 㬝 㬞 㬟 㬠 㬡 㬢 㬣 㬤 㬥 㬦 㬧 㬨 㬩 㬪 㬫 㬬 㬭 㬮 㬯 㬰 㬱 㬲 㬳 㬴 㬵 㬶 㬷 㬸 㬹 㬺 㬻 㬼 㬽 㬾 㬿 㭀 㭁 㭂 㭃 㭄 㭅 㭆 㭇 㭈 㭉 㭊 㭋 㭌 㭍 㭎 㭏 㭐 㭑 㭒 㭓 㭔 㭕 㭖 㭗 㭘 㭙 㭚 㭛 㭜 㭝 㭞 㭟 㭠 㭡 㭢 㭣 㭤 㭥 㭦 㭧 㭨 㭩 㭪 㭫 㭬 㭭 㭮 㭯 㭰 㭱 㭲 㭳 㭴 㭵 㭶 㭷 㭸 㭹 㭺 㭻 㭼 㭽 㭾 㭿 㮀 㮁 㮂 㮃 㮄 㮅 㮆 㮇 㮈 㮉 㮊 㮋 㮌 㮍 㮎 㮏 㮐 㮑 㮒 㮓 㮔 㮕 㮖 㮗 㮘 㮙 㮚 㮛 㮜 㮝 㮞 㮟 㮠 㮡 㮢 㮣 㮤 㮥 㮦 㮧 㮨 㮩 㮪 㮫 㮬 㮭 㮮 㮯 㮰 㮱 㮲 㮳 㮴 㮵 㮶 㮷 㮸 㮹 㮺 㮻 㮼 㮽 㮾 㮿 㯀 㯁 㯂 㯃 㯄 㯅 㯆 㯇 㯈 㯉 㯊 㯋 㯌 㯍 㯎 㯏 㯐 㯑 㯒 㯓 㯔 㯕 㯖 㯗 㯘 㯙 㯚 㯛 㯜 㯝 㯞 㯟 㯠 㯡 㯢 㯣 㯤 㯥 㯦 㯧 㯨 㯩 㯪 㯫 㯬 㯭 㯮 㯯 㯰 㯱 㯲 㯳 㯴 㯵 㯶 㯷 㯸 㯹 㯺 㯻 㯼 㯽 㯾 㯿 㰀 㰁 㰂 㰃 㰄 㰅 㰆 㰇 㰈 㰉 㰊 㰋 㰌 㰍 㰎 㰏 㰐 㰑 㰒 㰓 㰔 㰕 㰖 㰗 㰘 㰙 㰚 㰛 㰜 㰝 㰞 㰟 㰠 㰡 㰢 㰣 㰤 㰥 㰦 㰧 㰨 㰩 㰪 㰫 㰬 㰭 㰮 㰯 㰰 㰱 㰲 㰳 㰴 㰵 㰶 㰷 㰸 㰹 㰺 㰻 㰼 㰽 㰾 㰿 㱀 㱁 㱂 㱃 㱄 㱅 㱆 㱇 㱈 㱉 㱊 㱋 㱌 㱍 㱎 㱏 㱐 㱑 㱒 㱓 㱔 㱕 㱖 㱗 㱘 㱙 㱚 㱛 㱜 㱝 㱞 㱟 㱠 㱡 㱢 㱣 㱤 㱥 㱦 㱧 㱨 㱩 㱪 㱫 㱬 㱭 㱮 㱯 㱰 㱱 㱲 㱳 㱴 㱵 㱶 㱷 㱸 㱹 㱺 㱻 㱼 㱽 㱾 㱿 㲀 㲁 㲂 㲃 㲄 㲅 㲆 㲇 㲈 㲉 㲊 㲋 㲌 㲍 㲎 㲏 㲐 㲑 㲒 㲓 㲔 㲕 㲖 㲗 㲘 㲙 㲚 㲛 㲜 㲝 㲞 㲟 㲠 㲡 㲢 㲣 㲤 㲥 㲦 㲧 㲨 㲩 㲪 㲫 㲬 㲭 㲮 㲯 㲰 㲱 㲲 㲳 㲴 㲵 㲶 㲷 㲸 㲹 㲺 㲻 㲼 㲽 㲾 㲿 㳀 㳁 㳂 㳃 㳄 㳅 㳆 㳇 㳈 㳉 㳊 㳋 㳌 㳍 㳎 㳏 㳐 㳑 㳒 㳓 㳔 㳕 㳖 㳗 㳘 㳙 㳚 㳛 㳜 㳝 㳞 㳟 㳠 㳡 㳢 㳣 㳤 㳥 㳦 㳧 㳨 㳩 㳪 㳫 㳬 㳭 㳮 㳯 㳰 㳱 㳲 㳳 㳴 㳵 㳶 㳷 㳸 㳹 㳺 㳻 㳼 㳽 㳾 㳿 㴀 㴁 㴂 㴃 㴄 㴅 㴆 㴇 㴈 㴉 㴊 㴋 㴌 㴍 㴎 㴏 㴐 㴑 㴒 㴓 㴔 㴕 㴖 㴗 㴘 㴙 㴚 㴛 㴜 㴝 㴞 㴟 㴠 㴡 㴢 㴣 㴤 㴥 㴦 㴧 㴨 㴩 㴪 㴫 㴬 㴭 㴮 㴯 㴰 㴱 㴲 㴳 㴴 㴵 㴶 㴷 㴸 㴹 㴺 㴻 㴼 㴽 㴾 㴿 㵀 㵁 㵂 㵃 㵄 㵅 㵆 㵇 㵈 㵉 㵊 㵋 㵌 㵍 㵎 㵏 㵐 㵑 㵒 㵓 㵔 㵕 㵖 㵗 㵘 㵙 㵚 㵛 㵜 㵝 㵞 㵟 㵠 㵡 㵢 㵣 㵤 㵥 㵦 㵧 㵨 㵩 㵪 㵫 㵬 㵭 㵮 㵯 㵰 㵱 㵲 㵳 㵴 㵵 㵶 㵷 㵸 㵹 㵺 㵻 㵼 㵽 㵾 㵿 㶀 㶁 㶂 㶃 㶄 㶅 㶆 㶇 㶈 㶉 㶊 㶋 㶌 㶍 㶎 㶏 㶐 㶑 㶒 㶓 㶔 㶕 㶖 㶗 㶘 㶙 㶚 㶛 㶜 㶝 㶞 㶟 㶠 㶡 㶢 㶣 㶤 㶥 㶦 㶧 㶨 㶩 㶪 㶫 㶬 㶭 㶮 㶯 㶰 㶱 㶲 㶳 㶴 㶵 㶶 㶷 㶸 㶹 㶺 㶻 㶼 㶽 㶾 㶿 㷀 㷁 㷂 㷃 㷄 㷅 㷆 㷇 㷈 㷉 㷊 㷋 㷌 㷍 㷎 㷏 㷐 㷑 㷒 㷓 㷔 㷕 㷖 㷗 㷘 㷙 㷚 㷛 㷜 㷝 㷞 㷟 㷠 㷡 㷢 㷣 㷤 㷥 㷦 㷧 㷨 㷩 㷪 㷫 㷬 㷭 㷮 㷯 㷰 㷱 㷲 㷳 㷴 㷵 㷶 㷷 㷸 㷹 㷺 㷻 㷼 㷽 㷾 㷿 㸀 㸁 㸂 㸃 㸄 㸅 㸆 㸇 㸈 㸉 㸊 㸋 㸌 㸍 㸎 㸏 㸐 㸑 㸒 㸓 㸔 㸕 㸖 㸗 㸘 㸙 㸚 㸛 㸜 㸝 㸞 㸟 㸠 㸡 㸢 㸣 㸤 㸥 㸦 㸧 㸨 㸩 㸪 㸫 㸬 㸭 㸮 㸯 㸰 㸱 㸲 㸳 㸴 㸵 㸶 㸷 㸸 㸹 㸺 㸻 㸼 㸽 㸾 㸿 㹀 㹁 㹂 㹃 㹄 㹅 㹆 㹇 㹈 㹉 㹊 㹋 㹌 㹍 㹎 㹏 㹐 㹑 㹒 㹓 㹔 㹕 㹖 㹗 㹘 㹙 㹚 㹛 㹜 㹝 㹞 㹟 㹠 㹡 㹢 㹣 㹤 㹥 㹦 㹧 㹨 㹩 㹪 㹫 㹬 㹭 㹮 㹯 㹰 㹱 㹲 㹳 㹴 㹵 㹶 㹷 㹸 㹹 㹺 㹻 㹼 㹽 㹾 㹿 㺀 㺁 㺂 㺃 㺄 㺅 㺆 㺇 㺈 㺉 㺊 㺋 㺌 㺍 㺎 㺏 㺐 㺑 㺒 㺓 㺔 㺕 㺖 㺗 㺘 㺙 㺚 㺛 㺜 㺝 㺞 㺟 㺠 㺡 㺢 㺣 㺤 㺥 㺦 㺧 㺨 㺩 㺪 㺫 㺬 㺭 㺮 㺯 㺰 㺱 㺲 㺳 㺴 㺵 㺶 㺷 㺸 㺹 㺺 㺻 㺼 㺽 㺾 㺿 㻀 㻁 㻂 㻃 㻄 㻅 㻆 㻇 㻈 㻉 㻊 㻋 㻌 㻍 㻎 㻏 㻐 㻑 㻒 㻓 㻔 㻕 㻖 㻗 㻘 㻙 㻚 㻛 㻜 㻝 㻞 㻟 㻠 㻡 㻢 㻣 㻤 㻥 㻦 㻧 㻨 㻩 㻪 㻫 㻬 㻭 㻮 㻯 㻰 㻱 㻲 㻳 㻴 㻵 㻶 㻷 㻸 㻹 㻺 㻻 㻼 㻽 㻾 㻿 㼀 㼁 㼂 㼃 㼄 㼅 㼆 㼇 㼈 㼉 㼊 㼋 㼌 㼍 㼎 㼏 㼐 㼑 㼒 㼓 㼔 㼕 㼖 㼗 㼘 㼙 㼚 㼛 㼜 㼝 㼞 㼟 㼠 㼡 㼢 㼣 㼤 㼥 㼦 㼧 㼨 㼩 㼪 㼫 㼬 㼭 㼮 㼯 㼰 㼱 㼲 㼳 㼴 㼵 㼶 㼷 㼸 㼹 㼺 㼻 㼼 㼽 㼾 㼿 㽀 㽁 㽂 㽃 㽄 㽅 㽆 㽇 㽈 㽉 㽊 㽋 㽌 㽍 㽎 㽏 㽐 㽑 㽒 㽓 㽔 㽕 㽖 㽗 㽘 㽙 㽚 㽛 㽜 㽝 㽞 㽟 㽠 㽡 㽢 㽣 㽤 㽥 㽦 㽧 㽨 㽩 㽪 㽫 㽬 㽭 㽮 㽯 㽰 㽱 㽲 㽳 㽴 㽵 㽶 㽷 㽸 㽹 㽺 㽻 㽼 㽽 㽾 㽿 㿀 㿁 㿂 㿃 㿄 㿅 㿆 㿇 㿈 㿉 㿊 㿋 㿌 㿍 㿎 㿏 㿐 㿑 㿒 㿓 㿔 㿕 㿖 㿗 㿘 㿙 㿚 㿛 㿜 㿝 㿞 㿟 㿠 㿡 㿢 㿣 㿤 㿥 㿦 㿧

ياىنداق كالىسى).
 قار ئارىلاش يامغۇر. *çivgin. is.*
 (تېز كېتىۋاتقان نەرسە ھەق. *çivmak.*
 قىدە) تېگىپ (ئۇرۇلۇپ) بۇرۇلماق.
 ① چايان (ئېشەك). *çıyan. is. zool.*
 ② ساپسېرىق، كۆرۈمىسىز (ئادەم).
 ھامىيا، چوڭ ئاپا، كىچىك. *çiçe. is.*
 ئاپا (ئاتىنىڭ ياكى ئانىنىڭ ھەدىسى ياكى سىڭلىسى).
 ① چېچەك، گۈل. *çiçek, - ği. is.*
 ② چېچەكلەيدىغان ئۆسۈملۈك. ③ رەخت
 لەرنىڭ گۈلى. ④ چېچەك (كېسەللىك).
 ⑤ سەت مەنىدىمۇ قوللىنىلىدۇ. ⑥ مەڭ، خال
 «گۈل ئېچىلدى. *Çiçek açtı -*
 چوقۇر (چېچەك ئىزى). *bozuğu. s.*
 گۈلچى، گۈل ساتقۇچى. *çiçekçi. is.*
 گۈل بىلەن ئوزۇقلەندىد. *çiçekçil. s.*
 خان.
 گۈلچىلىك. *çiçekçilik, - ği. is.*
 چېچەكلىمەك، گۈل
 ئېچىلماق.
 گۈللۈك. *çiçekli. s.*
 ① گۈللۈك (يەر). *çiçeklik, - ği. is.*
 ② گۈل قاچىسى، ۋازا.
 ① گۈلگە ئوخشاپ قال. *çiç eksimek.*
 ② شورلاشماق. ③ تېرىدە داغ
 پەيدا بولىدىغان تېرە كېسەللىكى.
 چېچەكسىز، *çiçeksiz. s. bot.*
 گۈلسىز.
 Çiftçi. → *çifçi.*
 çiftçilik. → *çiftçilik.*
 çiftlik. → *çiftlik.*
 ① جۈپ. ② *çift, - ti. s. osm.*
 بىر جۈپ. ③ بىر ئەرگەك، بىر چىش
 دىن ئىبارەت ھەمراھ. ④ قىسقىچ، موچىن.

لاخىشىگىر. ⑤ بىر جۈپ ھايۋان (ساد
 پانغا قوشىدىغان).
 ئىككى قۇر. — *Çift sıra. 1.*
 بىر جۈپ — *Bir çift ayak kabı.*
 ئاپاڭ كىيىمى.
 بىر جۈپ — *Bir güvercin çifti.*
 كەپتەر.
 يېسىزدىن شەھەرگە *çift bozan. is.*
 ئېقىپ كىرگەن ئەمگەك كۈچى.
 ئەرگەك — *çift cinsellik, - ği. is.*
 زەدەك.
 دېھقان: تېرىقچى: *çiftçi. is. far.*
 مەن — *Ben toprak sahibi çiftçiyim.*
 جىق يەرگە ئىگە بىر دېھقان.
 دېھقانچىلىق، *çiftçilik, - ği. is.*
 تېرىقچىلىق.
 ① ئىككىلىك، ئىككى *çifte. s. far.*
 قات. ② (قېيىق ھەققىدە) ئىككى كۈ-
 رەكلىك، ئىككى پالاقلىق. ③ *is.* قوش
 ئاتار مىلتىق. ④ ئات، قېچىر، ئېشەك،
 كالا قاتارلىقلارنىڭ تېپىكى.
 ئۇچار قۇشلار. *çifte. hane. is. far.*
 نى بېقىپ ئۆستۈرىدىغان يەر.
 ئىككى قانات. *çifte. kanatlılar. is.*
 مىنلار.
 ① (ھايۋان ھەققىدە) *çiftelemek.*
 تەپمەك. ② ھاۋا رايغا قاراپ يەنە بىر
 تۆمۈر ئاتماق (كېمە، پاراخوت).
 جۈپلەشمەك (ھايۋان *çiftleşmek.*
 ھەققىدە).
 ① تەپكەك ۋە پاكى ئىككى *çifteli. s.*
 قاشقىسى بار (ئات). ② جىم تۇرمايدى
 خان، ئۇنىڭغا - بۇنىڭغا ئارىلىشىپ تۇ-
 رىدىغان (ئادەم).
 قوش *çifte. nağra. is. müg.*

دۇمباق. çiftelli. is. müz. ئىككىگە ئايرىلىدىغان (ساز).
 ئىككى ئەرلىك. çift. evlenme. is. ياكى ئىككى خوتۇنلۇق.
 ① قوشلىماق. ② (ھايۋان) çiftlemek. ھەققىدە چاقتۇرماق.
 ① ئىككى بولماق. ② çiftleşmek. جۈپلەشمەك (ھايۋان ياكى ئۆسۈملۈك).
 ① دېھقانچىلىق. çiftlik, - gi. is. ۋە چارۋىچىلىق مەيدانى. ② ساناتورىيە.
 ئاچانۇياق. çift.parmaklılar. is. zool. لىق ھايۋانلار، قوش بارماقلىق ھايۋانلار (كالا، قوي قاتارلىق).
 قوش دېرىزە. çiftpencere. is. جۈپ سان. çiftsayı. is. mat.
 ① خام ياكى چالاپشقان. ② تەنتەك. çift. is. چوڭ بولغىنىنى بىلمەيدىغان (ئادەم). ③ ئاچىمىغان (رەڭ).
 چالا پىشقان گۆش. Çiğ et. — «قوپال سۆز. Çiğ söz — جىگدە. çigde. is. bot. ① كۆپ پىشسىمۇ يەنلا. çigelmek. پىشمىغان. ② ئۇزۇلەي دەپ قالماق (يىپ).
 مۇزە، دول: çigin. is. بالىنى — Çocuğu çiginime aliver مۇرەمگە ئېلىپ قوي.
 ئېپكەش، دەن. çigindirik, - gi. is. زە، بالداق.
 ① چىگىت. ② قوغۇن. çigit, - ti. is. تاۋۇز، كاۋا قاتارلىقلارنىڭ ئورۇقى.
 ① خام، خاملىق. çiglik, - gi. is. ② قوپاللىق، قوپال ھەرىكەت. ③ ئاشكارا، ئوپىچۇق.
 ئاياغ-ئاستى، يول. çignek, - gi. is.

ئۇستى. çignem. is. بۇردا (نان)، چىشلەم (گۆش).
 چەيىلەش، دەسلىش، çigneme. is. دەپسەندە قىلىش.
 ① چەيلىمەك، دەسلىمەك. çignemek. ② چاينىماق.
 چاينىتىلغان. çignemik, - gi. is. نەزىسە.
 چەيلىنمەك، دەسلىمەك. çignenmek. چەيلىتىلمەك، دەسلىتىلمەك. çignetilmek. تىلىمەك.
 چەيلىتمەك، دەسلىتمەك. çignetmek. ئېچىپ قاينىماق. çikirdemek.
 سېغىز كەمپۈت. çiklet, - ti. is. fr. شاكلات. çikolata. is. it.
 ① مەڭ، سەپكۈن، ② داغ. çil. is. (يۈزدىكى).
 چىل (قۇش). çil. is. zool. ① كېپەك ئالتۇن. çil. is. far. ② تەڭگە (پۇل).
 گۆش ياكى çilav. is. far. mutf. توخۇ گۆشى بېسىلغان گۈرۈچ ئاش.
 ① ئېتىكاپ (بىر يەرگە). çile. is. far. كىرىۋېلىپ 40 كېچە-كۈندۈز كىشىگە كۆرۈنمەي ئىبادەت قىلىش. ② چاپا زەخمەت.
 بىچارە كۆپ — Zavallı çok çile çekti. چاپا چەكتى.
 ① يىمىرەك، يۇڭ ۋە çile. is. far. پاختا يىمىرەلارنىڭ كىرەسى. ② توقيا كىرىچى.
 ئەزكى دۇنيا. çilecilik, - gi. is. (دەرۋىش) ئادەملەرنىڭ ئۆز چۈشەنچىسى بويىچە قىلىدىغان پائالىيەتلىرى.

çilehane. is. far. خانقا ۋە ئىستىكاپتا ئولتۇرىدىغان.
çilek, - gi. is. bot. بۆلدۈرگەن.
çilekeş. s. far. ① تەرىقتە يولى بىلەن شۇغۇللانغۇچى. ② دەردمەن.
çileli. s. دەردمەن.
çilemek. سايىرماق (بۆلىۈل).
çilenti. is. سىم - سىم يامغۇر.
çilingir. si. far. ① قۇلۇپساز. ② قۇلۇپ ئاچىدىغان ئوغرى.
çilingirlik, - gi. is. قۇلۇپسازلىق.
çillenmek. داغ پەيدا بولماق.
çilli. s. بەدىنىدە دېغى بار.
çim. is. bot. چىم، ساز.
çimçek, - gi. is. بىر خىل كىچىك قۇشقاچ.
çimdik, - gi. is. ① چىمدىق. ② كۆڭۈل ئاغرىتىدىغان سۆز: «Bir çimdik tuz — بىر چىمدىق تۇز»
çimdiklemek. ① چىمدىماق. ② كۆڭۈل ئاغرىتىدىغان سۆز قىلماق.
çimdiklenmek. چىمدالماق.
çimecek, - gi. is. مۇنچا، ھامىام، سەررەپ.
çimek, - gi. is. يۇيۇنىدىغان يەر.
çimen. is. bot. ① چىمەن. ② چىم ساز.
çimenlik, - gi. is. s. چىمەنلىك، ئوت - چۆپلۈك، چىملىق، سازلىق.
çimento. is. it. سېمونت.
çimlendirmek. ① چىم ياتقۇزماق. ② باشقىلارنىڭ نەرسىسىدىن پايدىلانماق.
çimlenmek. ① چىم ئۈنۈپ چىقماق. ② باشقىلارنىڭ نەرسىسىدىن ئاز ياز پايدىلانماق.
çimmek. يۇيۇنماق.

çimrenmek. → Çemrenmek.
Çin. Öz. is. coğr. جۇڭگو.
«Çin halk cumhüriyeti.» جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى.
Çince. is. dilb. خەنزۇچە، خەنزۇ تىلى.
Çingene. Öz. is. سىگان (كۆچمەن ھاياتتا ياشايدىغان بىر مىللەت).
çingene. s. ① ھاياسىز، نومۇسسۇز، يۈزسىز. ② بېخىل، پىخسىق.
Çingenece. Öz. is. سىگان تىلى.
çingeneleşmek. بېخىللاشماق، پىخسىقلاشماق.
çingenelik, - gi. is. ① پىخسىقلىق، سېخىلىق. ② ھاياسىزلىق، يۈزسىزلىك.
Çinhindi. Öz. is. coğr. ھىندى - چىن: «Çin Hindi halkı» ھىندى - چىن خەلقى -
çini. is. osm. پار - پۇر خىش.
çinici. is. پار - پۇر خىشچى.
çinicilik, - gi. is. پار - پۇرچىلىق.
çinilek, - gi. is. ئەكىس سادانلىق كۆپلۈك، كىدىن ئاۋاز ياخشى ئاڭلانمايدىغان يەر.
çinira. is. قۇددۇس ئىبادەتخانىسىدا چېلىنىدىغان بىر خىل ساز.
çinko. is. it. سىنىك، توتىيا.
çinkograf. is. it. yun. سېنىكوگراف ئىشچىسى.
çinkografya. is. it. yun. سېنىكوگرافىيە.
Çinli. is. جۇڭگولۇق: «Çinliler konuksever gelir» جۇڭگولۇقلار مېھمان دوست كېلىدۇ.
çintiyan. is. ئايالچە شىم.
çinuk, - gu. is. dilb. XVIII ئەسىردە شىمالىي ئامېرىكىدا قوللىنىلغان تىل.
çipil. s. far. ① كۆزى ئاغرىغان ۋە

كۈرپەكى تۆكۈلگەن ئادەم. ② پاسكنا.
 cipo. is. it. لەڭگەر.
 çir. is. ئۆرۈك قېقى، قاق.
 çiriş. is. far. شىلىم.
 çirişçi. is. شىلىمچى.
 çirişçilik, - ği. is. شىلىمچىلىق.
 çirişlenmek. شىلىم سۈرمەك، شىلىم
 لىناق.
 çirişli. s. شىلىم سۈرۈلگەن، شىلىم
 لانغان.
 çirik. s. osm. كىر، داغ.
 çirkef. is. far. ① پاسكنا توختام
 سۇ. ② ئەسكى، يىرگىنچلىك، پاسكنا
 ئادەم ياكى نەرسە.
 çirkin. s. far. ① سەت. ② يېقىم
 سىز. ③ قوپال. ④ يېرىڭلىق يارا،
 چىقان؛
 سەت ئايال. — 1. Çirkin kadın —
 قوپال ھەرىكەت. — 2. Çirkin eylem —
 «يېقىمسىز ئاۋاز. — 3. Çirkin ses —
 سەتلەشمەك. çirkinleşmek.
 سەتلەشتۈرمەك. çirkinletmek.
 ① سەتلىك. çirkinlik, - ği. is.
 ② ئەسكىلىك، يامانلىق.
 çirkinsemek. سەتلىمەك، سەت كۆر-
 مەك.
 çiroz. is. rum. بەك ئورۇق (ئادەم).
 çirozlaşmak. بەك ئورۇقلاپ كەتمەك.
 çis. is. ئۆسۈملۈك شىرنىسى.
 çise. is. سىم - سىم يامغۇر.
 çiselenmek. → Çiselemek.
 سىم - سىم يامغۇر. çiseti. is.
 ① ئۇششاق يامغۇر، ئاق. çiskin. is.

يامغۇر. ② s. يامغۇردىن نەملەنگەن.
 çiş. is. (بالىلار تېلى) سۈيىدۈك، كى-
 چىك تەرەت؛
 «Çişigelmek — سىيىگۈسى گەلىمەك.
 çişik, - ği. is. چۆچەن (توشقان
 يالسى).
 çit', - ti. is. چىت (شاخ شۇمبا بى-
 گەن ياسالغان توسۇق).
 چىتلىماق. — çekmek
 ① چىت. çit', - ti. is. far. dok.
 ② باش ياغلىق، ياغلىق.
 çita. is. يۇپقا ۋە ئۇزۇن تىلىم
 خان تاختايلار.
 çitari. is. zool. كۆرۈنۈشى چىرايلىق
 ئەمەل كۆشى لەززەتسىز بىر خىل كىچىك
 بېلىق.
 çitek, - ği. si. چاراك.
 çitemek, çitelemek. ئۆرۈمەك، ئەشەك.
 «Yün çitemek — يۈنك ئەشەك.
 çiten. is. سېۋەت.
 ① يىمىرىش، سىقىش. ② çiti. is.
 رەختنىڭ قىرغىقىغا چۈشكەن تۈگۈم.
 çitelemek. بۇرۇپ سىقىلماق (يۇيۇلغان
 كىر ھەققىدە)، يىمىرمەك، سىقىپ سۈيىنى
 چىقارماق.
 çitilenmek. بۇرۇپ سىقىماق، يىمىرىل-
 مەك.
 çitili. s. بۇرۇپ سىقىلغان.
 çitimek. يامىماق (پايپاق ۋە رەختلەرنىڭ
 قۇشۇكىنى).
 çitişmek. چېتىشىپ كەتمەك، چىرىشماق،
 چېتىشماق، يۆمەشمەك، چېكىشمەك.
 ① چېتىلماق، توسۇق سال-
 ماق، ئەتراپىنى ئورنىماق. ② گازىر
 چاقماق.

چىتلانغان، توسۇق سېلىنغان، çitli. s. ئەتراپى ئورالغان.

① بىر يەرگە يىغماق، بىرلەش çitmek. تۈرمەك، ② تۆشۈكنى يۆمەپ ئەتمەك.

③ قىچىپ يۇماق (كىرنى). çitmik, -gi. is.

① ئۈزۈم شىگىلىكىنىڭ ساپىقى. ② چىمدىم.

çivdirmek. يوققا چىقارماق، يۈلپىدىن قايتۇرماق.

çivi. is. ① مىخ، ② ساغلام بىدەن.

çivici. s. ① مىخچى (ياسايدىغان بىياكى ساتىدىغان). ② (ۋالىبولدا) توپنى قاتتىق ئۇرۇپ قارشى تەرەپكە ئۆتكۈزگۈچى.

çivilemek. ① مىخلىماق، ② پىچاق سالماق (پىچاقلىماق).

çivilenmek. ① مىخلانماق، ② مىخلى بىپ قالماق (بەندە بولۇپ قالماق).

çivili. s. مىخلاقلىق.

çivit, -di. is. kim. سىنىكا.

çivitlemek. سىنىكىلىماق، سىنىكىغا سالماق.

çivitli. s. سىنىكىلىك، سىنىكا سېلىنغان: «Çivitli su — سىنىكا سېلىنغان سۇ»

çivitsiz. s. سىنىكىسىز، سىنىكا سېلىنمىغان. çivmek. ئازماق، ئاداشماق.

çiy. çig. is. شەبنەم: «Çiy düşmek — شەبنەم چۈشمەك»

çiyli. s. شەبنەم چۈشكەن.

çizdirmek. سىزدۇرماق.

çizelge. is. ① جەدۋەل، كۆرسەتكۈچ.

② تىزىم، ③ ئىسمىلىك.

«Pekin radyosu Türkçe yayınların çizelgesi — بېيجىڭ رادىئوسى تۈركچە ئاڭلىتىشلىرىنىڭ جەدۋىلى».

çizge. is. ① جەدۋەل، گىراپا، كۆرسەت.

كۈچ جەدۋىلى، سىخېما، ② شەكىل، نۇسخا، ئۆرنەك.

çizgi. is. ① سىزىق، ② قۇرۇق، ③ يول: «Parti çizgisi doğrudur — پارتىيە يولى (لەشپەنسى) توغرىدۇر»

«يۈزىنىڭ قورۇق — Yüz çizgileri لىزى»

çizgili. s. يوللۇق: «Çizgili kumaş — يوللۇق رەخت»

çizgilik, -gi. is. سىزغۇچ.

çizginmek. ئايلانماق، پىرقىرماق، چۆ-گىلىمەك.

çizgisiz. s. سىزغىسىز، سىزىق سىزىكسىز، مىخسىز.

① سىزىق، ② ساپان ئىزى. çizi. is. ③ رەسىمچىلىك، ④ قىر (ئېتىزنىڭ).

① سىزغۇچ، ② ئەپيۇن çizici s. is. غوزىلىرىنى سىجاپ ئەپيۇن ئالغۇچى.

③ چېرتىۋۇ سىزغۇچى.

① سىزىق، ② سى çizik, -gi. is. s. زىلغان.

çizikli. s. سىزىقلىق، يول - يول يوللۇق.

çizili. s. سىزىلغان.

① سىزىلىماق، ② رەسىم çizilmek. سىزماق، ③ ئاشكارا بولماق، مەلۇم بولماق.

çizinti. is. سىزىق ئىزى، جىرالغان يەر.

çizme¹. is. سىزىش.

çizme². is. ئۆتۈك.

çizmecî. is. موزدۇز، ئۆتۈك تىكىپ ساتقۇچى (ۋاپۇرۇش).

çizmecilik, -gi. is. موزدۇزلۇق، ۋاپۇ-رۇشلۇق.

① سىزىق سىزماق، ② رەسىم çizmek.

نى. ئالماق، رەسىمىنى سىزماق. ③ جىرىپ-
ماق. ④ ئۆچۈرمەك؛

يىگنە قىز — İğne elimi çizdi —
لۈمنى جىرىۋەتتى.

Şu cümle gereksizdir, çizi-
niz — شۇ جۈملەنىڭ لازىمى يوق، —
ئۆچۈرۈڭ.

çoban. is. far. پادىچى، مال باققۇچى،
چارۋىچى.

çoban. aldatan. is. zool. قارلغاچنىڭ
بىر تۈرى.

çoban çantası, — nı. is. تۇرپ (لو-
بو) تىپىگە كىرىدىغان ئۆسۈملۈك.

çoban değneği. is. قارا بۇغداي تى-
پىگە كىرىدىغان بىر خىل ئوت.

① çobanlık, — ğı. is. چارۋىچىلىق،
پادىچىلىق. ② مال باققۇچىغا بېرىلىدىغان
ھەق.

çoban yıldızı, — nı. is. چولپان، زۆھرە.
① بالا (ئادەم با- çocuk, — ğu. is.

لسى). ② ئادەم، ئىنسان. ③ تەنتەك؛
بالا — Çocuk evin çiçeğidir —

ئۆيىنىڭ گۈلىدۇر.
Kendisini otuz yıldan beri ta-

nırım çok iyi çocuktur — ئۆزى-
نى 30 يىلدىن بېرى تونۇيمەن، ناھايىتى

تى ئوبدان بالا.
çocuk bahçesi. is. بالىلار باغچىسى.

çocuk bilim. is. بالىلارنى تەربىيەلەش
بىلىمى.

çocuk çağız. s. كىچىك بالا.
çocukça. z. s. بالىلارچە.

çocuklaşmak. بالىلارچە ھەرىكەت قىل-
ماق، بالىلاشماق.

çocuklu. s. بالىلىق.

«Çocuklu aile — بالىلىق ئائىلە.

① çocukluk, — ğu. is. بالىلىق، با-
لىلارچە ھەرىكەت. ② بالىلىق ۋاقتى.

çocuksu. s. بالىلارچە،
çoğalma. is. كۆپىيىش، سانى ئارتىش.

çoğalmak. كۆپەيمەك، جىقايماق، سانى
ئارتماق.

çoğaltma. is. كۆپەيتىش، جىقايتىش،
سانىنى ئارتتۇرۇش.

çoğaltmak. كۆپەيتىمەك، جىقايتماق،
سانىنى ئارتتۇرماق؛

«Hayvan sayısını çoğaltmalıyız —

چارۋا ماللارنىڭ سانىنى كۆپەيتىشىمىز
لازم.

çoğu. s. كۆپ قىسمى، كۆپىنچىسى،
تولىسى؛

«Arkadaşların çoğu gitti —
داشلارنىڭ كۆپىنچىسى كەتتى.»

çoğul. s. كۆپلۈك (گرامماتىكىدا).
çoğul ekleri — كۆپلۈك قوشامچىلىرى.

çoğullanmak. كۆپەيمەك، ئارتماق.
çoğullaştırmak. كۆپلۈككە ئايلاندۇرماق.

ماق (گرامماتىكىدا).
çoğumsamak. كۆپ دەپ بىلمەك.

① çoğun. is. كۆپ قىسىم. ② كۆپ
قېتىم.

çoğunluk, — ğu. is. كۆپ
سانلىق؛

«Çinde nüfusun çoğunluğunu

Hanlar oluşturuyor — جۇڭگودا
نوپۇسنىڭ كۆپچىلىكىنى خەنزۇلار تەشكىل

قىلىدۇ.»
① çok, — ğu. is. كۆپ، جىق، نۇرغۇن،

تولا. ② ناھايىتى، بەكمۇ؛
«Çok güzel — ناھايىتى چىرايلىق

Çok sağlam — ناھايىتى چىڭ.
çokal. is. قەدىمكى زامان ئۇرۇشلىرىدا كىيىلىدىغان ۋە ئاتلارغا كىيگۈزۈپ قويۇۋالدىغان تۆمۈر كىيىم.
çok.amaçlı. s. كۆپ مەقسەتلىك.
çok.anlamlı s. is. كۆپ مەنىلىك (گرام-ماتىكىدا).
çok.ayaklılar. is. zool. چىق پۇتلۇق ھايۋانلار.
çok.bilir. s. ئەتراپلىق بىلىمگە ئىگە.
çok.bilmiş. s. قۇۋ، ھېلىگەر، ئالدامچى.
çokça. s. z. خېلى كۆپ، بىرقەدەر چىق.
çok.doğuran. s. biy. ① تۇغۇمچان. ② كۆپ بالىلىق.
çok.erli. s. كۆپ ئەرلىك (ئايال) ياكى كۆپ خوتۇنلۇق (ئەر).
çok.gen. is. mat. كۆپ تەرەپلىك.
çok.genlilik, - ği. is. كۆپ تەرەپلىك مەنىلىك.
çok.heceli. s. gram. كۆپ بوغۇملۇق (گرامماتىكىدا).
çok.hücreli. s. biy. كۆپ ھۈجەيرىلىك.
çok.hücreliler. is. zool. كۆپ ھۈجەيرىلىك ھايۋانلار.
çok.karılı. s. كۆپ خوتۇنلۇق (ئەر).
çok.kıllılar. is. zool. يۇڭلۇق ۋە تۈك-لۈك ھايۋانلار.
çok.kocalı. s. كۆپ ئەرلىك (ئايال).
çoklaşmak. كۆپەيمەك، چىقىلىماق.
çokluk, - ğu. is. كۆپلۈك، نۇرغۇنلۇق، كۆپ سانلىق، تۈرلۈك.
«Nerede çokluk orada bokluk — موللا كۆپ بولسا ئېشەك ھارام بولۇر.
çok.memelilik. is. zool. كۆپ ئەمچەكلىك ھايۋانلار.

çokrağan. is. سۈيى كۆپ بۇلاق.
çokramak. پاراق - پاراق قاينىماق (قازان).
çoksamak. كۆپ دەپ بىلىمەك، كۆپكە تاۋىماق.
çoksanmak. كۆپ بىلىنمەك.
çokseslilik, - ği. is. müz. كۆپ ئاۋازلىق (چالغۇ).
çoksumak → Çoksumak.
çoksunmak → Çoksanmak.
çoktan. z. خېلى ئىلگىرى، خېلى بۇ-رۇن، خېلى بالدۇر، ئىلگىرىسىدىن بۇرۇندىن.
«Ahmeti çoktan tanıyorum — ئەخمەتنى خېلى بۇرۇندىن تونۇيمەن.
çoktanberi. ئىلگىرىدىن تارتىپ، بۇ-رۇندىن تارتىپ.
«Çoktanberi radyoda çalışıyorum — ئىلگىرىدىن تارتىپ رادىئودا ئىشلەيمەن.
çoktanki. s. بۇرۇندىن تارتىپ بار بولغان.
çok . tanrıcılık, - ğı. is. كۆپ خۇدالىق ئىشەنچىسى.
çok . tonluluk, - ğu. is. müz. كۆپ ئاھاڭلىق.
çokue. is. dilb. ئانگولادا بانتو تىلى.
çok . yanlı. s. كۆپ تەرەپلىك.
çok. yönlü. s. → Çokyanlı. توڭلىغان سۇ تامچىسى.
çol. is. چولاڭلىق.
çolaklık, - ğı. is. ① ئاقساق - چولاق (ئات). ② قىڭغىر پۇتلۇق. ③ قولدىن ئىش كەلمەيدىغان.
çolpan. is. astr. چولپان (يۇلتۇز).

رۇش. ② بايى ئەگدۈرۈش، تەسلىنىپ قېلىش.

① بىك چۆككەن، چۆكۈپ كەت- **çökken. is.** كەن، پاتقان، تىنغان. ② ئەقلىي ۋە.

زېھنىي، كۈچى ئاجىزلاشقان، **çökkünlük, - gü. is.** چۈشكۈنلۈك،

روھى تۆۋەنلىك، زوھسىزلىق.

① چۆكۈش، پېتىش **çökme. is.**

② ئولتۇرۇشۇپ كېتىش، تۆۋەنلەش، پە-
سىيىپ كېتىش.

① چۆكمەك، پاتماق. ② ئول **çökmek.**

تۇرۇشۇپ كەتمەك، تۆۋەنلىنەك،

پەسەيىمەك، ئىچىگە كىرىپ كەتمەك.

③ قاپلىماق. ④ باسماق. ⑤ ئاجىزلاش-

ماق، ئاجىزلاپ كەتمەك. ⑥ تېنماق:

تۇمان قاپ. — **1. Duman çökmek.**

لىماق.

ئاپەت باسماق. — **2. Felaket çökmek.**

«سۇ تېنماق» — **3. Su çökmek.**

چۆكتۈرمەك، تېندۈرماق،

يۇپىقا رەخت (چۆمبەل) **çökü. is. (dok)**

تەكلىدۇ.

چۆككەن، پاتقان، ئىچىگە **çökük. is.**

كىرىپ كەتكەن، ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن.

çökül. is. **Çökel.**

① چۆكۈپ كەتكەن نەر- **çöküntü. is.**

سە. ② قالدۇق، سۇنۇق، خارابە. ③ چۈش-

كۈنلۈك، پەرىشانلىق. ④ قىرىلىش، يۇقۇش،

بۇزۇلۇش.

① چۆكۈش، تىزلىنىش. **çöküş. is.**

② ئۆرۈلۈش، يىقىلىش. ③ يوقۇش.

بەرباد بولۇش، تۈگەش. ④ چېكىنىش،

كەينىگە كېتىش:

تۈگىنىش **Devenin çöküşü.**

چۆكۈشى.

Binaların depremde çöküşü.

بىنالارنىڭ يەر تەلپىرىشىدە چۆكۈشى.

بىنالارنىڭ يەر تەلپىرىشىدە چۆكۈشى.

بىنالارنىڭ يەر تەلپىرىشىدە **korkunçtur**

رەڭدە يىقىلىپ چۈشۈشى قورقۇنچلۇق.

بىر يەرگە توپىلانماق، **çöküşmek.**

يىغىلىشماق:

«**Kuşlar tarlaya çöküştüler**»

ئۇچار قۇشلار ئېتىزغا ياتىراشتى (توپ-

لاندى).

چۆل - باياۋان. **çöl, - lü. is. far.**

چۆللەشمەك، قاقاسلاشماق. **çölleşmek.**

چۆلدە كۆچمەن بولۇپ ياشاي. **çöllü. is.**

چۆللۈك، قاقاسلىق. **çöllük, - gü. is. s.**

چۆللۈك يەر.

ياغاچ ساپلىق، ياغاچ قو- **çömçe. is.**

شۇق.

يۈكۈنمەك، يۈكۈنۈپ ئول- **çömelmek.**

تۇرماق.

يۈكۈندۈرمەك. **çömletmek.**

تالىپ (مەدرىستە ئوقۇ- **çömez. is. lat.**

غۇچى).

تالىپلىق. **çömezlik, - gi. is.**

ساپال خۇمرا. **çömlek, - gi. is.**

خۇمرا قاتارلىقلارنى يا- **çömlekçi. is.**

ساپ شاتقۇچى.

خۇمرىچىلىق. **çömlekçilik, - gi. is.**

① كۆلچەك. ② كى- **çöngül, - lü. is.**

چىك پاتقاقلىق.

ئەخلەت، سۈپۈ- **çöp, - pü. is. far.**

رۇندە:

«ئەخلەت ساندۇقى. **Çöp sandığı**»

زېرەك، ھوشيار، **çöpatlamaz. s.**

سەزگۈر.

① ئەلچى (قىز بىلەن **çöp.çatan. is.**

يېڭىتىنىش). ② ئىلاھىي كىۈچ، تەقدىر

ئىلاھى.

① ئىخلىتىش. ② تازىلىق. **çöpçü. is.**

ئىشچىسى.

çöpleme. is. bot. يىلتىزىدىن سۇرگە دورىسى ياسىلىدىغان ئۆسۈملۈك.

① ئۆزىگىدىن - بۇنىگىدىن **çöplənme.** يېمەك. ② نەپسىگە بېرىلمەك.

ئەخلىتىخانا. **çöplük, - gü. is.**

ئەخلىتسىز. **çöpsüz. s.**

① كېسەل، ئاغرىق. ② شەپقان. **çör. is.** ③ تىنكەن.

① تاتىلىق بولسا. **çörek, - gi. is.**

② چەمبەر، يۇمىلاق نەرسە.

① (يىلان ھەققىدە) **çöreklenmek.** يۆگىلىۋالماق، تۈگۈلۈۋالماق. ② يەرلەشمەك.

سەنپەن، چۆت. **çörkü. is.**

خەتەرلىكنى كۆرسىتىش تاخى. **çötele. is.** تىسى، بىخەتەرلىك بەلگىسى.

① بېلىق تۇتۇش سېۋىتى. **çöten. is.** ② تور (كەپتەر قاتارلىقلارنى تۇتىدۇغان).

سۈپۈن ئوتى (يىلتىزى). **çöven. is. bot.** شېخى ۋە سۈيى كۆپۈك ھاسىل قىلىدۇغان ۋە نەرسە - كېرەك يۇيۇشتا قوللىنىلىدىغان بىر خىل ئوت).

ئۇچى ئىلمەك كالتەك. **çövmen. is.**

چاۋا ياغ. **çöz. is.**

يەشتۈرمەك، شەشتۈرمەك. **çözdürmek.** ھەل قىلدۇرماق، بىر تەرەپ قىلدۇرماق.

بىر مەسىلىنى ھەل قىلىش. **çözge. is.** چارىسى، يولى.

① ئۆرۈش، ئېشىش. **çözgü. is. dok.**

② خېمىغا ئېشىش، خېمىغا ئۆرۈش. ③ كىرلىك قىلىنىدىغان رەخت.

ئۆزۈمەك، ئېشمەك. **çözgülemek. dok.**

تۈزۈماق.

① يېشىلگەن، شېشىلگەن. **çözgün. s.**

② (قار - مۇز ھەققىدە) ئېرىشكە باشلىغان.

① يېشىش، ھەل قىلىش. **çözme. is.** بىر تەرەپ قىلىش. ② كىرلىك، يۇتقان كىرلىكى، كارىۋات ياپقۇچى.

① يەشمەك، شەشمەك. ② ھەل. **çözmek.** قىلماق، بىر تەرەپ قىلماق. ③ چۈشەندۈرمەك.

تۈگۈننى يەشمەك. — **1. Dügümü çözmek.**

مەسىلىنى چۈشەندۈرمەك. — **2. Meseleyi çözmek.**

ئىچكى زىددىيەتلەرنى ھەل قىلماق. — **3. İç çelişmeleri çözmek.**

① يېشىك، يېشىلگەن. ② ھەل. **çözük. s.** قىلىنغان، بىر تەرەپ قىلىنغان. ③ ئېرىشكە باشلىغان (قار - مۇز). ④ بوشاق، تازاق.

① يېشىلىش. ② ھەل قىت. **çözülme. is.** لىنىش، بىر تەرەپ قىلىنىش. ③ ئېرىش. ④ ھەربىي قوشۇننىڭ ئالدىنقى سەپتىن ئايرىلىشى.

① يېشىلمەك، شېشىلمەك. **çözülme. is.**

② ھەل بولماق، ھەل قىلىنماق، بىر تەرەپ قىلىنماق. ③ ئېرىمەك. ④ قاچماق، يىراقلاشماق. ⑤ چېكىلمەك.

تۈگۈن يېشىلدى. — **1. Dügüm çözüldü.**

مۇز ئېرىدى. — **2. Buz çözmek.**

مەسىلە ھەل بولدى. — **3. Sorun çözüldü.**

① پارچىلىنىش، چېچىش. **çözülüm. is.** ② بۇزۇلۇش.

① ھەل قىلىش، بىر تەرەپ قىلىش. **çözüm. is.** ② (ماقېماتىكىدا) چىقىرىلغان سان.

çözümleme. is. ئانالىز، تەھلىل.
çözümlemek. ① ئانالىز قىلماق، تەھلىل قىلماق. ② يەكۈن چىقارماق. ③ ھەل قىلماق، بىر تەرەپ قىلماق.
çözümlemek. ھەل قىلىنىماق، بىر تەرەپ قىلىنىماق.
çözünmek. ئېرىمەك؛
 «Şeker çayda çözüldü — كەڭر چايدا ئېرىدى.»
çözünmez. s. ئېرىمەس.
çözünür. s. ① يېيىلغان، تارقالغان. ② ئېرىيدىغان، ئېرىگۈچ؛
 «Tuz, şeker suda çözünür maddelerdir — تۇز، شېكەر سۇدا ئېرىيدىغان ماددىلاردۇر.»
çözüşmek. (ئۆگىنىش ھەققىدە) بىر — بىرىدىن ئايرىلىماق، پارچىلانماق.
çubuk, -ğu. is. far. ① چىۋىق، چۇ. ② چوكا. ③ غاڭزا، ۋۇق، تال. ④ (رەخت) يول — يول.
çubuklamak. (گېلەم، كېگىز، پالاس، ئىدىيال ھەققىدە) تۈپسىنى قاقماق، چىۋىقلىماق، ساۋىماق.
çubuklu. s. ① تاللىق، كۆچەتلىك. ② چىمەنزارلىق. ③ يول — يول (رەخت).
çuha. is. rum. يۈك رەخت، دۇراپ، باستون، گاباردىيون قاتارلىقلار.
çuhadar-çukadar. is. far. پادىشاھنىڭ كىيىم — كىچىكىگە مەنسۇل مەمۇر.
çukur. s. is. ① چىقۇر، ئويمان. ② گۆر، مازار.
çukurlanmak. چىقۇرلاشماق، تىرەنلەشمەك.

çukurlatmak. چىقۇرلاشماق، تىرەنلەشمەك، چىقۇرلاشتۇرماق، تىرەنلەشتۈرمەك.
çukurlu. s. چىقۇرلۇق، ئويمانلىق.
çukurluk, -ğu. is. چىقۇر يەر، ئويمان يەر.
çul. is. ① قىلدىن قوپال تىزىۋالغان. ② كىر كىيىم — كېچەك. ③ جۇل (ئاتنىڭ يوپۇقى).
çulgerme. is. → **piç.**
çulha. is. osm. باپكار.
çulhalık, -ğı. is. باپكارلىق.
çullama. is. mutf. تۈرمەلگە ئوخشاش بىر خىل تاماق.
çullamak. جۇل ياپماق؛
 «Atı çullamak — ئاتقا جۇل ياپماق.»
çullanmak. ① جۇل يېيىلماق. ② ئاستىغا بېسىۋالماق. ③ ھۇجۇم قىلماق، ئېتىلماق.
çulluk, -ğu. is. zool. قىرغاۋۇل.
çulpan. öz. is. چولپان (يۇلتۇز).
çulpaz. s. پەرىشان، مېكىن، چۈشكۈن.
çulsuz. s. ① جۇلسىز. ② پەرىشان. ③ قەلەندەر، كەمبەغەل، ئۇستى — بېشى يوق.
çultarı. is. ھايۋان يوپۇقى.
çurçur. is. zool. ① گۆشى تاتلىق بولمىغان بىر خىل كىچىك دېڭىز بېلىقى. ② قىممەتسىز، ئېتىبارسىز. ③ دېڭىز-چىلار قىممىتى يوق دەپ ھېسابلايدىغان ئۇششاق بېلىقلار.
çut, -tu. is. چوت، سەنپەن.
çuval. is. far. ① كەندىر تاغار، خالتا، تاغار. ② سېمىز، ئىششىق (ئادەم).
çuvalcı. is. تاغارچى.
çuvaldız. is. far. جۇۋالدۇرۇز.
çuvallamak. ① تاغارغا قاچىلىنىماق.

② سىنىپتا قالماق. ③ مەغلۇپ بولماق،
باشقا چىقىرالماسلىق.
çuvaşça. is. dilb. چۇۋاش تىلى.
çük. is. (بالىلار تىلىدىن) چوچاق.
çükündür. is. far. قىزىلچا.
çülki. is. قىسقا پايپاق.
çünkü, çünki. چۈنكى:
«Çünkü bilmiyorsun söyleme —
چۈنكى بىلمەيسەن، سۆزلىمىگىن.»
① چۈرۈك. ② ساغلام s.is. çürük, -ğü.
ئەمەس. ③ كونا، ئەسكى. ④ ئەخلاقسىز
ئايال. ⑤ ئاساسسىز:

«Çürük diş — چۈرۈك چىش.
① چىرىكلىك. çürüklük, -ğü. is.
② ئەخلەتلىك. ③ قەبرىستان، گۆرلۈك،
مازارلىق، قەبرىستانلىق.
① چىرىمەك. ② كونىرىماق،
ئەسكىرىمەك. ③ سېسىماق.
① چىرىتمەك، سېسىتماق. çürütmek.
② يۇمشاتماق.
چىرىتىلمەك، سېسىتىلماق. çürütülmek.
① ئېشەكنى توختىتىش ئۈچۈن. çüş. ünl.
قوللىنىلىدۇ. ② كۆڭۈلگە ياقىمىغان
ھەرىكەتكە قوللىنىلىدىغان قوپال سۆز.

D.d

- d, D ① تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ بەشىنچى d, D ھەرىپى. ② ئۈزۈك. تاۋۇشلارنىڭ تۆتىنچىسى. ③ ماقالە ۋە باشقا ئەسەرلەردە ماددىلار ھەرپ بىلەن كۆرسىتىلگەندە تۆتىنچى ھەرىپنى بىلدۈرىدۇ. ④ مۇزىكا نوتىلىرىدا «رە» ئاۋازىنى بېرىدۇ. ⑤ رۇملىقلارنىڭ رەقىمىدە 500 نى بىلدۈرىدۇ. بۇ، جۈملىنىڭ ئاخىرىدا ياكى da, de. ئىككى جۈملىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۇلانما بولۇپ كېلىدۇ:
- ① Onu ben de gördüm — ئۇنى مەنمۇ كۆردۈم.
2. Bende, sende, odahepgideceğiz — مەنمۇ، سەنمۇ، ئۇمۇ ھەممىمىز كېتىمىز.
3. Bu iş hiç de doğru değil — بۇ ئىش زادىلا توغرا ئەمەس.
4. Bu gidişle onlara yetişeceğiz de geçecgiz, öylemi? مۇشۇ مېڭىش بىلەن ئۇلارغا يېتىشىۋالسىمىز، ھەتتا ئۆتۈپمۇ كېتىمىز، شۇنداق ئەمەسمۇ!
5. Bir defa ağzını açtımı söyler de söyler — ئاغزى ئېچىلدىمۇ، سۆزلەپ — توختىمايدۇ.
6. Mısafir gelmez gelse de bir-den gelir — مېھمان كەلمىسە كەلمەي — دۇ، كەلسە بىراقلا كېلىدۇ.
7. Çocuk korkuyor da artık eve gidemiyor — بالا قورققانلىقىدىنمۇ — ئۆيگە بارالمىدى.
8. Gördü de selam vermedi —

- كۆرۈپ تۇرۇپ سالام بەرمىدى.
9. Onu almadım da bunu aldım — ئۇنى ئالمىدىم — دە، بۇنى ئالدىم.
10. Eve kadar gideyim de geleyim — ئۆيگىچە بېرىپلا كېلەي.
11. Koşmuşsa da yetişmemiştir — يۈگۈرسىمۇ يېتىشەلمەپتۇ.
12. Gelsin de ne zaman gelirse gelsin — كەلسۇنچۇ، قاچانلا كەلسە — كەلسۇن.
- ئوۋ يېمى ياكى dadamık, - gı. is. دان (ئوۋ — ئوۋلاش ئۈچۈن قويۇلغان نەرسە، تۆكۈلگەن دان ياكى باشقا نەرسە).
- ① ياخشى كۆرۈپ قالماق. dadanmak. ② ئۆگىنىپ قالماق، كۆنۈپ قالماق:
- «Çocuk çikolataya pek dadandı — بالا شاكىلاتنى بەك ياخشى كۆرۈپ قالدى.
- Kediler mutfağa dadandılar — مۈشۈكلەر ئاشخانىغا ئۆگىنىپ قالدى.»
- ① ئەر قېرىنداش. dadaş. is. far. ② يىگىت، قورقماس ۋە جەسۇر كىشى.
- dadi. is. far. ئىنىك ئانا، بالا باققۇچى.
- ئىنىك ئانىلىق، dadilik, - ği. is. تەربىيىچىلىك.
- ① ئېتىپ چۈشۈرگەن. dafi. s. ar. ② ئىتتىرىۋەتكەن.
- خەنجەر (XIV, — XV) daga. is. it. ئەسەرلەردە قوللىنىلغان).
- تاغ: dağ'. is.

«Dağdan gelen bağdakini koyar —

تالا مۈشۈكى ئۆي مۈشۈكىنى قوغلايتۇ.

«تەڭرى تاغلىرى. — Tanrı dağları

① قىزىق تۆمۈز بىلەن. is. far. dağ².

بېسىلغان تامغا، بەلگە. ② داغلاش

(كېسەلنى). ③ ئېغىر قايغۇ، قاتتىق دەرد.

④ تاغار. is. ② ئاغزى ياپىلاق. dağar.

ساپال كۆپ.

تېرە خالتا، پادى. is. - dağarcık, - ğı.

چى خالتىسى. ② بىلىم، ئىلىم.

تاغقا چىققۇچى، تاغچى. is. sp. dağcı.

تاغچىلىق. is. sp. - dağcılık, - ğı.

(تاغقا چىقىش كەسپى).

① غەۋغا. is. ar. - dağdağa.

② بىئا. ③ ئاۋارىچىلىق، ھەشەم، پالاكەت.

① جېدەل، ماجىراللىق. s. - dağdağalı.

② راھەتسىزلىك، بىئاراملىق.

جېدەل - ماجىراسىز. s. - dağdağasız.

غەۋغاسىز.

ياردىدار. s. - dağdar.

① پارچىلىنىش، تارقىلىش. is. - dağılım.

② نېرۋا سىستېمىلىرىنىڭ

بۆزۈلۈشى.

① تارالماق. ② چېچىلماق. is. - dağılmak.

يېيىلماق، پارچىلانماق. ③ يىراقلاشماق،

چەتلەشمەك. ④ چېچىلىپ بۆزۈلۈش،

رەتسىزلەنمەك، قالايمىقانلاشماق.

① تارقاق، شالاڭ. ② رەت. s. - dağınık.

سىز. ③ چېچىلاڭغۇ (تۇرمۇش). ④ مۇرەك

كەپ (پىكىر، زېھىن):

«Çinde Dunganlar dağınık halde

yaşarlar — جۇڭگودا تۇنگانلار تارقاق

ھالدا ياشايدۇ.

— Masanın üstü pek dağınık

شېرنىڭ ئۈستى تولىمۇ رەتسىز.

① چېچىلاڭغۇ. is. - dağınıklık, - ğı.

لۇق، تارقاقلىق. ② رەتسىزلىك،

مۇرەككەپلىك.

داغىستان. is. - Dağıstan.

داغىستانلىق. is. s. - Dağıstanlı.

① تارقاقچى (گېزىت،

ژۇرنال، خەت قاتارلىقلارنى). ② بىرلىكنى

بۆزگۈچى، بۆلگۈنچى. ③ يىنورۇقلۇق

تارقاقچى ئەسۋاب.

تارقىتىلماق. - dağıtılmak.

① تارقىتىلماق. ② بۆلمەك،

تەخسىم قىلماق. ③ چاچماق، تېرىپىرەن قىلىپ

ۋەتمەك. ④ ئۇرۇپ پارچىلىماق. ⑤ بۇزماق:

«1. Bu mali yoksullara dağıtmış-

lar — بۇ مالنى كەمبەغەللەرگە

تارقىتىپ بېرىپتۇ.

2. Düşman birliklerini dağıt-

mak — دۈشمەن ئېسكەرىيىنى

تېرىپىرەك قىلىۋەتمەك.

3. Bir yüklenişte kapıyı dağıttı-

— بىر ئۇرۇشتا ئېشىكنى پارچىلىدى.

4. Ortaklığı dağıttılar — ئورتاق

لىقىنى بۆزدى.

داغلاش ئەسۋابى. is. far. - dağlağı.

① داغلىماق. ② ھايۋانغا

تامغا باسماق. ③ ئۇششۇتمەك ياكى

كۆيدۈرمەك. ④ ئېچىتماق:

«Soğuk yüzümü dağladı —

يۈزۈمنى ئۇششۇتتى.

Onun bu halı yüregimizi dağ-

ladı — ئۇنىڭ بۇ ھالى يۈرىكىمىز-

نى ئېچىتتى.

داغلىنىماق، تامغىلانماق. - dağlanmak.

داغلار: is. - dağlar.

تاغلار — «Dağlarla örtülü bir şehir»
 بىلەن ئورالغان بىر شەھەر.
 داغلانماق، تامغىلاتماق. — **dağlatmak.**
 ① داغلانغان، تامغىلانغان. **dağlı¹. s.**
 ② ئېچىنغان، ئىچى ئاغرىغان.
 تاغلىق: **dağlı². s.**
 بۇ تاغ — «Bu dağlı bir bölgedir»
 لىق بىر رايون.
 كاراكول قوشقىرى بىلەن **dağlıç. is.**
 قۇيرۇقلۇق قويدىن تۇغۇلغان بىرخىل
 شالغۇت قوي.
 تاغلىق (يەر). **dağlık, -ğı. is.**
 ① تېخى، تېخىچە. ② قايتا، **daha. z.**
 يەنە، تەكرار. ③ تېخىمۇ:
 1. Mehmet daha gelmedi —
 مۇھەممەد تېخى كەلمىدى.
 2. Onlar bir daha görüştüler —
 ئۇلار تەكرار سۆھبەتلەشتى.
 3. Bu daha güzel. —
 بۇ، تېخىمۇ چىراي.
 لىق (ياخشى).
 يوغىناش، چوڭىيىش. **dahame. is. ar.**
 (بالىلار تىلىدا) ئات. **dah dah. is.**
 دانا، دانىشمەن: **dâhi. is. s.**
 «Dâhi önder —
 دانا رەھبەر.
 دانالارچە: **dahice. s. z.**
 «Bu dahice alınmış bir önlemdir —
 بۇ دانالارچە قىلىنغان تەدبىردۇر.»
 دەخىل: **dahil¹, -hli. is. ar.**
 «Bu işte benim dahilim yoktur —
 بۇ ئىشقا مېنىڭ دەخلىم يوق.»
 ① ئىچى، ئىچىدە، **dahil². s. ar.**
 ئىچىگە ئالغان. ② تەسىر، نوپۇز. ③ مۇدا-
 خىلە. ④ كىرىم:
 مېنىڭ — «Ben de dahil beş adam —
 بىلەن بەش ئادەم.»

ئىچىدىن: **dahilen. z.**
 ئىچى — «Dahilen kullanılan ilaç»
 دىن بېرىلىدىغان دورا.
 دانالاشتۇرماق. **dahileştirmek.**
 ئىچكى: **dahili. s. ar.**
 «ئىچكى ئۇرۇش. — «Dahili savaş»
 دانالىق، دانىشمەنلىك. **dahilik, -ği. is.**
 ① ئىچكى ئىشلار، **dahiliye. is. ar.**
 ② ئىچكى كېسەللىكلەر:
 ئىچكى — «Dahiliye bakanlığı»
 ئىشلار مىنىستىرلىكى.
 ① ئىچكى ئىشلار **dahiliyeci. is.**
 بىلەن مۇناسىۋەتلىك بىرى. ② ئىچكى
 كېسەللىكلەر دوختۇرى ياكى مۇتەخەسسسى.
 داھىيانە، داھى — **dahiyane. s. z. ar.**
 لارچە.
 ئاپەت، قىرغىن (ھايۋان **dahiye. is. ar.**
 لاردىكى)، ئۆتكۈر يۇقۇملۇق كېسەل، ۋابا.
 ئارىلاشماق، مۇداخىلە **dahletmek.**
 قىلماق.
 دائىم، ھەر دائىم. **daim. s. ar.**
 دائىما، ھەر زامان، ھەر **daima. z. ar.**
 ۋاقىت، ھەمىشە، داۋاملىق.
 ئاساسلىق، داۋاملىق. **daimi. s. ar.**
 دائىر، ئائىت، تەئەللۇق، **dair. s. ar.**
 تېگىشلىك، قاراشلىق:
 «Edebiyata dair bir konuşma —
 ئەدەبىياتقا دائىر بىر سۆھبەت.»
 ① دائىرە. ② بىنانىڭ **daire. is. ar.**
 بىر پارچىسى ياكى بىر قىسمى. ③ دۆلەت
 ئورگانلىرى، ئىدارە. ④ داپ. ⑤ بۆلۈم:
 1. Bu apartmanda kiralık daire
 بۇ بىنانىڭ ئىجارىگە بېرىدۇ —
 ھان قىسمى بار.
 تاشقى — 2. Dış ilişkileri dairesi

ئىشلار ئىدارىسى.

Hastanenin ameliyat dairesi — دوختۇرخانىنىڭ ئوپېراتسىيە بۆلۈمى.

① تېتىك، چاققان، ھەر dakik. s. ar. ئىشنى ۋاقتىدا قىلىدىغان، چەيدەس.

② توغرا ئىشلەيدىغان (ماڭىدىغان):

چەيدەس ئادەم. — Dakik kimse

توغرا ماڭىدىغان — Dakik saat — سائەت.

مىنۇت: dakika. is.

بۇ ئىش — «Bu iş beş dakika sürmez»

بەش مىنۇت داۋام قىلماس.

ئۆز ۋاقتىدا. dakikasinda. z.

Doğruluk. — ① خەت بېسىش ماشىنىسى. ② خەت باسقۇچى، ماشىنىسى.

① خەت بېسىش daktilograf. is. fr. ماشىنىسى. ② ماشىنىسى، ماشىنىدا خەت باسقۇچى.

بارماق ئىزىدىن daktiloskopi. is. fr. كىم ئىكەنلىكىنى بىلىش ئۇسۇلى.

① پۇتاق، شاخ. ② تارماق، dal'. is. بۆلۈم، پارچە، قىسىم، خىل، تۈر:

شاخنى — 1. Daldan dala konmak — شاخقا قونماق.

2. Bilimin türlü dalları arasında ئىلىمنىڭ ھەر — سىڭىش ئىشلىرى ئوتتۇرىسىدا يېقىن مۇناسىۋەت بار.

① يالڭاچ. ② يېپىڭ، يۇپقا. dal'. s.

دۈمبە، سىرت. dal'. is.

كىشىنى بەزدۈرىدىغان dalacan. s. (ئادەم).

① تال (ئادەمنىڭ ۋە dalak, -ğı. is. ھايۋاننىڭ). ② ھەرە كۆنىكى.

توغرا يولدىن dalalet, -ti. is. ar. ئېزىش، ئادىشىش، يولدىن چىقىش.

① چېقىۋالماق، قاپارتماق. dalalet. is. ar.

② تالماق. ③ ئېچىشتۇرماق. ④ چېش لىۋالماق.

دالان (ئۆي ئارىلىقىدىكى)، dalan. is. ئارىلىق.

تالاش، چېدەل، ماجرا، غوۋغا. dalaş. is.

① تالاشماق، چېشلەشمەك dalaşmak. (ئىت ھەققىدە). ② تىللاشماق، سۆز تەڭەشمەك.

چېدەلخور، ئۇرۇشماق، dalaşman. s. سوقۇشماق، ماجراچى، غوۋغاچى.

سۈيىقەست: dalavere. is. it.

«Birliğimizi bozmak için yapılan ئىتتىپاقلىقىمىزنى بۇزۇش — dalavere — ئۈچۈن قىلىنغان سۈيىقەست.»

سۈيىقەستچى. dalavereci. s.

سۈيىقەستچىلىك. dalaverecilik, -ğı. is.

ئازدۇرغۇچى، يولدىن dalayıcı. s. چىقارغۇچى.

تار كىيىنگەن. daldoy. s.

Dalda. → دالدا.

ئۇششاق شاخ. dalcık, -ğı. is.

① چۆكتۈرمەك، غەرق قىل. daldırmak. ② خىيالغا پاتماق، ئويغا چۈشمەك. ③ كۆچەت تىكمەك.

سۇغا چۆكتۈرمەك. — 1. Suya daldırmak

تىكىلگەن دەرەخ. — 2. Daldırılan ağaç

3. Fazla daldırmış beni göremedi بەك ئويغا پاتقانلىقتىن، — bile مېنىمۇ كۆرەلمىدى.

① ھەرە ئۇۋىسى. ② ياغاچ. daldız. is.

چىلارنىڭ ئويما پىچىقى. ③ ھەرپچىلەرنىڭ بال تويلاش قاچىسى.

① دولقۇن، ② رادىئو **dalga. is.**
 دولقۇنى، ③ غەرەز، يامان نىيەت،
 ④ مەستلىك؛
 سۇ دولقۇنى. — 1. Su dalgası —
 2. Pekin radyosu kısa dalgada
 بېيجىڭ رادىئوسى —
 قىسقا دولقۇندا ئاڭلىتىش بېرىدۇ.
 بۇ ئىشتا — 3. Bu işte bir dalga var —
 بىر غەرەز بار.
 ① سۈيىقەستچى. **dalgacı. s. is.**
 ② ھىلىگەر. ③ سۇباتسىز، چىدامسىز.
 كىچىك دولقۇن. **dalgacık, -ğı. is.**
 پورت ۋە پىرىستاندىكى
 نەرسە — كېرەكلەرنى دېڭىز دولقۇنىدىن
 ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن سېلىنغان سېپىل،
 توسۇق.
 دولقۇنلاندۇرماق، **dalgalandırmak.**
 دولقۇن چىقارماق.
 دولقۇنلانماق. **dalgalanmak.**
 ① دولقۇنلۇق، ② بۇجىغۇر، **dalgalı. s.**
 بۇدۇر — بۇدۇر؛
 «Bujugur чај. — Dalgalı saç —
 ئايال دوست، **dalga. motor. is.**
 مەھبۇبە، ئاشنا.
 غەپلەت. **dalgı. is.**
 ① سۇ ئاستىدا ئىشلى. **dalgıç, -cı. is.**
 گۈچى. ② قولى ئەگرى، ئوغرى، كانتىر؛
 — «Herif dalgıçtır, gözünü aç —
 ئۇنىڭ قولى ئەگرى، دىققەت قىل.»
 قولى ئەگرىلىك، **dalgıçlık, -ğı. is.**
 ئوغرىلىق.
 ① غەمەككىن، ئويچان، **dalgın. s.**
 خىيالچان. ② دىققەتسىز. ③ ھۇشسىز
 بېھۇش؛
 كېسەل — «Hasta dalgın yatiyor —

ھوشسىز ياتىدۇ.»
 ① غەمەككىنلىك، **dalgınlık, -ğı. is.**
 ئويچانلىق، خىيالچانلىق، ② قاتتىق ئۇيقۇ.
 سۇ تېگىدە ئۇزۇش. **dalgış. is.**
 سۇ ئاستىدا ئىشلىگۈچى. **dalığ. is.**
 ھايانغا چۆكمەك، **dalınc, -cı. is.**
 ئۆزىنى يوقىتىپ قويماق.
 چۆكۈش، پىتىش. **dalış. is.**
 خۇشامەتچى، **dalkavak, -ğu. is.**
 يالاقچى؛
 خۇشامەتچى — «Dalkavuk bir adam —
 ئادەم.»
 يالاقچىلىق، **dalkavukluk, -ğu. is.**
 خۇشامەتچىلىك.
 ① قىلىچنى سۇغارغان. **dal. kılıç. s.**
 ② قىلىچنى يالىڭاچلىغان. ③ پىدائىي
 (ئادەم)؛
 «Süvariler dalkılıç hücumu geç-
 tiler — ئاتلىق ئەسكەرلەر قىلىچنى —
 يالىڭاچلاپ ھۇجۇمغا ئاتلاندى.»
 ① شاخلاندۇرماق. ② بىر **dallandırmak.**
 نەرسىنى خىلمۇخىل تۈرلەرگە ئايرىماق.
 ① شاخلاتماق، شاخلىماق، **dallanmak.**
 شاخ چىقارماق. ② قىيىن بىر ئەھۋالغا
 چۈشۈپ قالماق.
 ① شاخلىق، پۇتاقلىق. **dallı. s.**
 ② ئۈستىگە شاخ شەكلى ئىشلەنگەن.
 ① چۆكۈش. ② چېلىشتا **dalma. is.**
 پاچاقتىن ئېلىش.
 ① چۆكمەك، شۇڭغىماق. **dalmak.**
 ② بېرىلمەك. ③ بىر يەرگە رۇخسەتسىزلا
 كىرمەك. ④ ئۇيقۇغا كەتمەك. ⑤ ھوش-
 دىن كەتمەك.
 دېڭىزغا — «1. Denize dalmak —
 چۆكمەك.

2. Eğlenceye dalmak — ئويۇنغا بېرىلىشكە.
3. Biletsiz sinemaya dalivermiş — بېلەتسىز كىنوغا كىرىۋەردى.
4. Biraz dalmışım — بىر ئاز ئۇخلىدىم.
5. Hasta yine daldı — كېسەل يەنە ھوشىدىن كەتتى.
- dalsepet, - ti. is. تال سېۋەت (تالدىن تىزىلغان).
- daltaban. s. ① يالڭايلاق. ② يا-لاڭتۇش (ئادەم).
- dalton hastalığı. is. رەڭلەرنى، بىر-لۈپمۈ قىزىل بىلەن يېشىل رەڭنى پەرق ئېتەلمەسلىك كېسەللىكى.
- dal. uyku. is. قاتتىق ئۇيۇتۇش: «Yar geliyor deyince dal uykudan uyandık — يار كېلىدۇ دېگەندە، قاتتىق ئۇيۇتۇش ئويغاندۇق.»
- dalyan. is. it. بېلىق ئوۋلاش ئۈچۈن كۆل، دەريا ۋە دېڭىزلاردا مۇقىم ئورنىتىلغان تور.
- dalyancı. is. دېڭىز، دەريا ۋە كۆلدە تور بېلىق بېلىق ئوۋلىغۇچى.
- dalyarak. s. دۆتلۈك قىلىدىغان.
- dalyasan. is. سەللە پەتەپسى.
- dam'. is. ① تام. ② كىچىك بىنا. ئىي. ③ ئېغىل، قوتان. ④ تۈرمە، زىندان: «Rüzgâr bütün damları yıkmış — بوران چاچاقۇن بۇتۇن تاملارنى ئۆرۈۋېتىپتۇ.»
- dam². is. fr. ① تانسىدا ئەرگە چورا بولغۇچى ئايال. ② قارت قەغىزىدە ماتكا. ③ چېركاۋغا كىرىش ئۈچۈن قەسەم بەرگەن ئاياللارغا ۋە رەھىبەرلەرگە بېرىلگەن نام.

- dama. is. fr. بىر خىل دامكا ئويۇنى.
- damacana. is. it. سۇ ۋە باشقا سۇ-يۇقلۇق قاچىلىنىدىغان ئاغىزى كىچىك قارنى چوڭ شېشە.
- damak. is. تاماق: «Damağım ağriyor — تامىقىم ئاغرىۋاتىدۇ.»
- damaksıl. s. is. بۇغۇز تاۋۇش: «Kişi kelimesindeki «k» damaksıl bir sestir — «كىشى» سۆزى — دىكى «ك» تاۋۇشى بۇغۇز تاۋۇشىدۇر.»
- damalı. s. كاتەكچە: «Damalı kumaş — كاتەكچە رەخت. ① تومۇر، قان تومۇرى. ② خۇي، مېجەز، تەبىئەت. ③ جاھىللىق. ④ نەسىل: 1. Kan damarı — نەسىل، تېگى. 2. Damarı epey tuttu — جاھىللىقى راسا تۇتتى. 3. Damarı iyi adam — تېگى ياخشى ئادەم.»
- damar - daraltan. s. biy. fizyol. قورمۇرنى تاراپتۇقۇچى (قاننىڭ ھەرىكىتىنى ئېزىلەشتۈرگۈچى).
- damar genişleten. s. قورمۇرنى كېڭەيتكۈچى (قاننىڭ ھەرىكىتىنى ئاستىلاشتۇرغۇچى).
- damarlı. s. ① قورمۇرى كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان. ② خۇي سەت، جاھىل.
- damarsız. s. ① قورمۇرسىز. ② خۇيسىز.
- damasko. is. it — داماسكو (ئىككى يۈزلۈك يىپەك رەخت ياكى يۈك رەخت).
- damat, - dı. is. far. ① كۆيۈتۈغۈل. ② قەدىمكى زاماندا پادىشاھ ئەۋلادى

بىلەن ئۆيلەنگەن ئادەم.
 ① damatlık, - ğı. is. كۆيۈڭۈللۈق.
 ② كۆيۈڭۈل ئۈچۈن ئېلىنغان نەرسە.
 damdazlak. s. تاقىر باش، پايىنەك
 باش، تاز.
 damen. is. far. (كەيىمىنىڭ
 ئېتىكى، تاغنىڭ ئېتىكى).
 ① damga. is. تامغا، مۆھۈر. ②
 ئىشارەت، بەلگە. ③ ماركا (بىرەر تاۋارنىڭ).
 ④ خۇسۇسىيەت، ئارتۇقچىلىق. ⑤ ئىللەت.
 «Devlet damgası —
 damgacı. s. is. مۆھۈردار، تامغا
 تۇتقۇچى.
 ① damgalamak. تامغىلىماق، تامغا باسماق.
 ② بىراۋنى يامان قىلىپ كۆرسەتمەك،
 قارىلىماق، يامان ئاتلىق قىلماق:
 «Hayvanı damgalamak —
 تامغا باسماق.
 «Beni damgaladı —
 damgalanmak. تامغىلانماق.
 ① damgalı. s. تامغىلىق، تامغا
 بېسىلغان. ② نامى چىققان، داڭقى
 چىققان. ③ is. پۇل، ئاقچا.
 damgasız. s. تامغىسىز، مۆھۈرسىز:
 «Damgasız pasaport —
 (تامغا بېسىلمىغان) پاسپورت.
 ① damıtıcı. is. s. تېمىتقۇچى، تام
 دۇرغۇچى. ② تېمىتقۇچ.
 damıtık. s. تېمىتقۇ، تېمىتىلغان.
 damıtmak. تېمىتماق.
 damız. is. ئېغىل.
 ① damızlık, - ğı. is. (ھايۋان)
 ۋان ياكى ئۆسۈملۈك. ② is. ھىڭگاڭ تۆگە.
 ① damla. is. تامچە تېمىتىدىغان
 دورا. ② يۈرەكنىڭ توختىشى:

بىر تامچە سۇ. — 1. Bir damla su —
 2. Doktorun göz için verdiği
 damlalar iyi geldi — دوختۇرنىڭ
 كۆزگە بەرگەن تېمىتىش دورىسى ياراشتى.
 3. Damladan öldü — يۈرەكنىڭ
 توختىشىدىن ئۆلدى.
 damlalık, - ğı. is. (دورا)
 تېمىتىدىغان (ئەسۋاب). ② يامغۇر سۈيى
 ئېقىپ چۈشىدىغان نو.
 ① damlamak. تامماق، ② سىرغىماق.
 ③ بېسىپ كەلمەك:
 «Elbiseye yağ damlamış —
 ياغ تېمىپ قاپتۇ.
 O da hep böyle zamanlarda dam-
 lar — ئۇمۇ ھەمىشە مۇشۇنداق ۋاقىتتا —
 بېسىپلا كېلىدۇ.
 ① damlatmak. تامغۇزماق، تېمىتماق.
 ② سىرغىتماق.
 ① dammak. is. تامماق. ② بىردىنلا
 ئەقلىگە كەلمەك، بىردىنلا خاتىرىگە
 كەلمەك. (ئەسلىمەك):
 «Mehmet aklına damdı —
 مەھمەت ئەقلىگە كەلدى.
 ① dana. is. توپاق (بىر ياشقا كىرگەن).
 dana . ayağı. is. bot يىلان ياستوقىغا
 ئوخشاپ كېتىدىغان، يوپۇرماقلىرى بۇدۇر-
 بۇدۇر ئۆسۈملۈك.
 ① dana, burnu. is. يەر ئاستىدا ياكى
 شاپ ئۆسۈملۈكلەرنىڭ يىلتىزىنى يەيدى-
 غان قۇرت. ② يولۋاس ئاغزى دېيىلىدۇ
 غان بىر خىل گۈل.
 ① dandini. تەرتىپسىز، قالايمىقان. ②
 كىچىك بوۋاقلارنى قولتۇقىدىن تۇتۇپ
 يۇقىرى ئېتىپ ئەركىلەتكەندە سۆزلىنىدىغان
 سۆز.

تاش - تۇلق (مىلىتىق) **dan dun. is.**
 ۋە باشقا نەرسىلەردىن چىققان ئاۋاز).
 باش ۋە ئۈگىلەر ئاغرىيدى. **dang. is. isp.**
 خان، بەدەندە ئۇششاق قىزىل پەيدا
 قىلىدىغان، لېنفا بەزىلىرىنى ئىششىتىۋېتىپ
 دىغان بىر خىل يۇقۇملۇق كېسەل.
 دۆت، ئەقىلىز، گالۋاك. **dangalak. s.**
 كالۋا، مۆك.
 تىلى ۋە ھەرىكىتى قوپال: **dangıl . dungul.**
 «O dangıldungul bir adam gör-
 rünüyor — ئۇ قوپال بىر ئادەمدەك
 كۆرۈنىدۇ.
 Mehmet daima dangıl dungul
 konuşuyor — مەھمەت ھەر دائىم
 قوپال سۆزلەيدۇ»
 بىرخىل سودا كېمىسى. **dangiya. is.**
 ① بىلىم. ② ئەر ئىسمى. **danış'. is. far.**
 مەسلىھەت، كېڭەش، مۇزاكىرە. **danış'. is.**
 ئەقىل كۆرسەتمە كىلىك. **danışçılık, -ğı. is.**
 ① پىكىر سورىماقلىق. **danışık. is.**
 ② مەسلىھەت.
 مۇۋازائىلىق (بولمىغان) **danışıklı. s.**
 بىر ئىشنى توختام بىلەن بولغان قىلىپ
 كۆرسەتكەنلىك).
danışım. is → Danış.
 پىكىر سورىماقلىق، مەس-
 لىھەت سورىماق.
 مەسلىھەتلىشىمەك، پىكىرلەش-
 مەك، كېڭەشمەك: **danışmak. is.**
 «Bu iş üzerinde kime danışmalı?—
 بۇ ئىشتا كىمنىڭ مەسلىھىتى كېرەك؟»
 ① مەسلىھەتچى. ② **danışman. is.**
 سىنىپ تەربىيىچىسى.
 مەسلىھەتچىلىك. **danışmanlık, -ğı. is.**

دۆلەت كېڭىشى. **danıştay. is.**
 دانىماركا. **Danimarka. is. öz.**
 ① ئەڭ ياخشى، ئەڭ **danişka. s. ar.**
 ئەلا. ② نىگىز، ئاساس، تېگى - تەكتى:
 «Yaptığın bu işe işlerin danış-
 kası derler — قىلغان بۇ ئىشنىڭ
 ئىشلىرىڭنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر.
 O, bu işin danışkasını bilir —
 ئۇ، بۇ ئىشنىڭ تېگى - تەكتىنى بىلىدۇ»
 ① ئالىم، **danişment, - ti. is. far.**
 ئوقۇمۇشلۇق. ② تالىپ.
 تەسلىكتە چۈشەنمەك. **dank.etmek.**
 چۈچۈرۈمەك، ھاڭ - تىڭ **danmak.**
 بولماق، ھەيران قالماق.
 ① تانسا. ② ئۇسسۇل: **dans. is. fr.**
 «Uygur dansı herkesçe beğeniliyor-
 ئۇيغۇر ئۇسسۇلىنى ھەممە ئادەم ياخشى
 كۆرىدۇ»
 ئۇسسۇلچى. **dansçı. is.**
 دانسىمېتر (سۇ- **dansimetre. is. fr.**
 دىن ئېغىر ۋە يېنىك بولغان سۇيۇق جى-
 سمىلارنى ئۆلچەش ئىسۋابى).
 ئۇسسۇل ئوي- **dansör, - rü. is. fr.**
 ناشنى كەسىپ قىلغان ئەر.
 ئۇسسۇل ئويناش **dansöz, - zü. is. fr.**
 نى كەسىپ قىلغان ئايال.
 كىيىم، **dantel, dantelâ. is. fr.**
 كۆڭلەك، باش ياغلىقى قاتارلىقلارنىڭ
 چۆرىسىگە قالدالغان چىلتەك ياكى چۇچا.
 چۇچىلىق. **dantelli. s.**
 دانوئا (نەسىللەك بىر خىل **danua. is.**
 دانىماركا ئىتى).
 بەك تار، تاپتار. **dapdarcık. s.**
 ① تار. ② ئاز، پايدىسىز. ③ **dar' s.**
 قىس:

تار كىيىم. «Dar elbise —
 «تار چۈشەنچە. Dar düşünce —
 دار (جازا قورالى): dar². is.
 «دارغا ئاسماق. «Dara asmak —
 ① تەسلىكتە. ② is. ئۇرۇش. dar³. z.
 جەدەل، ماجرا، غرۇغا. ③ مەملىكەت،
 يۇرت، ئەل:
 پاراخوتقا «Vapura dar yetiştim —
 تەستە يېتىشتىم.»
 نەرسىنىڭ (قاچىلانغان) dara. is. it.
 ساپ ئېغىرلىقى:
 «Daraya atmak (sırkarmak) —
 ئەھمىيەت بەرمەسلىك.»
 يۈرەكلىك ئۇرۇشى. daraban. is. ar.
 سېلىشى، تېپىشى.
 بەك تار، قىستاق. daracık. s.
 تەستە، ئاران: daradar. z.
 پۇل تەستە «Para daradar yetişti —
 (ئاران) يېتىشتى.»
 دار ياغىچى. daragacı, -nı. is. far.
 تېرە قالدان. daraka. is. ar.
 تارايماق، ئازايماق، كىچىك daralmak.
 لىمەك، قورۇلماق. كىرىشمەك:
 كىيىم كىرىشىپ «Elbise daraldi —
 كەتتى.»
 تارايماق، كىچىكلەتمەك daraltmak.
 (كىيىمنى).
 ① زەربە. ② كېلىش. darbe. ir. ar.
 مەسلىك، مۇسبەت. ③ دەرد، ئەلەم:
 «Düşmana darbe indirmek —
 دۈشمەنگە زەربە بەرمەك.
 ئېغىر بىر دەرد — Ağır bir darbe —
 (كېلىشمەسلىك).»
 ① زەربە بەرمەك. ② darbelemek.
 پالاكەتكە ئۇچراتماق. ③ يىلتىزغا پالتا

چاپماق، توسقۇن بولماق، بۇزماق:
 «Devlerin birliğini darbeliyenler
 دۆلەت — iyi gün görmeyecekler
 نىڭ بىرلىكىنى بۇزغۇچىلار ياخشى كۈن
 كۆرمەيدۇ.»
 زەربە بېرىلگەن، زەربە يېگەن، darbeli. s.
 تۇمشۇقىغا يېگەن.
 ئاتىلار darbi. semel. is. far. ar.
 سۆزى، ماقال، تەمسىل، ھېكمەتلىك
 سۆزلەر.
 توپىنىڭ نەملىكى: darbız. is.
 «Bu tarla darbızını hiç bırakmadı—
 بۇ ئېتىزنىڭ نەملىكى ساقلىنىپ قالدى.»
 نەملىك: darbızlı. s.
 «Darbızlı olmayan toprağa ekin
 نەملىكى بولمىغان يەرگە —
 ئورۇق چاپتىلى بولمايدۇ.»
 ناغرا، دۇمباق. darbuka. is. far.
 (قول بىلەن ئورۇپ چېلىنىدىغان).
 ناغرىچى، دۇمباقچى. darbukacı. is.
 تارقاق، ئارىلاشما: dardağan. s.
 «Bu köyde halk dardağandır —
 بۇ يېزىدا خەلق تارقاقتۇر.»
 تارقاقلىق. dardağanlık, -ğı. is.
 دۇنيا بىلەن ئاخىرەت. dâreyn. is. ar.
 ① ئاچچىق، غەزەپ: dargın. s.
 مانا ئاچچىق «Bana dargınmısınız?
 قىڭىز بارمۇ؟»
 ئاچچىق، خاپىچىلىق، dargınlık, -ğı. is.
 غەزەپ.
 ① تېرىق. ② بەزى يەرلەردە. darı. is.
 كۆممىقۇناقنىمۇ «dar» دەيدۇ.
 ئاخىرەت (ئۇ دۇنيا). dâri. ahiret, -ti. is.
 ئاخىرەت، ئۇ دۇنيا. darı. beka. is.
 (ئەبەدىي دۇنيا).

darbetmek. زەر بە بەرمەك. ② باسماق.
 darı.dünya. is. far. دۇنيا، يەر يۈزى،
 ئالەم، جاھان.

darılğan. s. ① باتىنغاق. ② جىلىخور:
 «Darılğandır şakaya gelmez —
 بەكمۇكۆڭلى ئىنچىكە، چاقچاق كۆتۈرەل
 مەيدۇ.»

darılışmak. خاپىلىشىپ قالماق،
 باتىنىشىپ يۈرمەك.

darılmak. ① ئاچچىغلاپ مۇناسىۋەتنى
 ئۈزۈمەك. ② رەنجىمەك، كۆڭلى
 قالماق. ③ چۆچۈتمەك:

«Sözünü tasdik etmediğim
 için bana darıldı —
 سۆزىگە —
 قوشۇلمىغانلىقىم ئۈچۈن مەن بىلەن
 مۇناسىۋەتنى ئۈزدى.»

Çocuğa biraz darıl, çok yaramaz-
 lık yapıyor —
 بالىنى بىر ئاز چۆ —
 چۈتۈپ قوي، تولىمۇ ئەسكىلىك
 قىلىۋاتىدۇ.»

darıltmak. ئاچچىقىنى كەلتۈرمەك، خاپا
 قىلماق.

darkafalı. s. كەم ئەقىل، مۇتەئەسسىپ.
 darlanmak. → Daralmak.
 darlaşmak. تارلاشماق، كىچىكلەپ
 كەتمەك:

«Elbise darlaştı —
 كىيىم تارلىشىپ —
 كەتتى.»

darlatmak. تارلاتماق.
 darlık. is. ① تارلىق، كىچىكلىك.
 ② قىسلىق، كەمبەغەللىك، يوقسۇللىق.
 ③ كەملىك، ئازلىق:

«Elbisemi darlığından giyemi-
 yorum —
 كىيىملىرىمنى تارلىقىدىن —
 كىيەلمەيۋاتىمەن.»

Bilgi darlığı bir felakettir.
 بىلىمنىڭ كەملىكى بىر ئاپەتتۇر.
 darling. is. ing. سۆيۈملۈكۈم، ئامرىقىم،
 جېنىم.

darma. dağın, darma. dağınık. —
 مالىماتاڭ، قالايمىقان، ئاستىن — ئۈستۈن،
 ئوڭ — تەتۈر:

«Çocuk masanın üstünü darma-
 dağın etmiş —
 بالا شىرەنىڭ ئۈستىنى
 قىلىۋېتىپتۇ.

Düşmanın planları darmadağın
 oldu —
 دۈشمەننىڭ پىلانلىرى
 ئاستىن — ئۈستۈن بولۇپ كەتتى.»

① ئۇرماق. ② سو-
 darp, -bi. is. قۇلماق، ئۇرۇلماق. ③ تىكمەك، قورماق.
 ④ زەربە. ⑤ پۇل بېسىش. ⑥ تۈر، خىل.

darphâne. is. ar. far. مېتال پۇل
 باسىدىغان ئورۇن.

darül. aceze. is. ar. دارىلئاجىزىن.
 darül. eytam. is. ar. دارىلئەيتام.
 darül. fûnun. is. ar. دارىلپۇنۇن،
 ئۇنىۋېرسىتېت:

«Sincang darülfünunu —
 شىنجاڭ —
 دارىلپۇنۇنى.»

darül. harb. is. ar. جەڭ مەيدانى.
 darül. mualim. is. دارىل مۇئەللىم
 (ئوقۇتقۇچى).

darüş. şafaka. is. يىتىملەر مەكتىپى.
 darüş. şifa. is. دوختىشۇرخانا،
 شىپاخانا.

darüttedris. is. گاس - گاسچىلار
 مەكتىپى.

Darven. is. 1809 — 1882. دارۋىن
 يىللىرى ئارىلىقىدا ياشىغان ئىنگىلىز
 ئالىمى.

داستان، ئېشەك پو *dasitan. is. far.* ئىسا.

داش (ئىسىملارنىڭ ئاخىرىغا ئۇلىنىپ *daş.* ئورتاقلىقنى بىلدۈرىدىغان سۆز):

ۋەتەنداش، — *Varandaş, yoldaş* يولداش.

① بېرىش، باج، *dat. is. far.* ئېھسان. ② ئادالەت.

يۇنىلىش كېلىش *datıf. is. dilb.* قوشۇمچىسى.

يۇرتنى، ئائىلىنى *dâüssıla. is. ar.* سېغىنىش.

ياۋا ئېشەك. *dav¹. is.*

① دو (قىماردا قويۇلغان *dav². is. far.* پۇل). ② شاھىمات، دامكا، قاتارلىق ئويۇنلاردا مېڭىش نۆۋىتى.

① دەۋا. ② سوت. ③ ئىش. *dava. is. ar.* ④ پىكىر، چۈشەنچە، كۆز قاراش:

— *1. Onun aleyhinde dava açtılar* — ئۇنىڭ ئۈستىدە دەۋا ئاچتى.

2. Bugün birinci mahkemede davam var — بۈگۈن بىرىنچى مەھكىمىدە سوت ئىشىم بار.

3. Dil davası komitesi — تىل ئىشلىرى كومىتېتى.

— *4. Bu onun eski bir davasıdır* — بۇ ئۇنىڭ كونا كۆز قارىشىدۇر.

دەۋاگەر. *davacı. is.*

دەۋالاشماق.

① ئەرز قىلىنغان، *davalı. is. s.* ② تالاش - تارتىشتا قالغان:

«*Davacı ile davalı hazır olduğu halde* — دەۋاگەر بىلەن جاۋابكار

بىر يەردە بولغان ھالدا.

تالاش - تار. — *Davalı orman*

تىشتا قالغان ئورمان.

قوي، ئۆچكە قاتارلىقلارنىڭ *davar. is.* ئومۇمىي ئېتى:

ئېتىزغا — *«Tarlaya davar yatırdılar»* قوي - ئۆچكەلەرنى قويۇۋەتتى.

① توغرا ۋە ئادىل *daver. is. far.* ھۆكۈمدار. ۋەزىر، ۋالىي، ھاكىم. ② ئەر ئىسمى.

① تەكلىپ. ② زىيارەت: *davet, -ti. is.*

— *«Ziyaret için Çine davet edildi»* زىيارەت ئۈچۈن جۇڭگوغا تەكلىپ قىلىندى.

تەكلىپ قىلغۇچى، *davetçi. is.*

چاقىرغۇچى.

باغاق، تەكلىپنامە. *davetiye. is. ar.* چاقىرىق قەغەزى (سوتنىڭ).

تەكلىپ قىلىنغۇچى (بىر *davetli. s.* يەرگە، زىياپەتكە، زىيارەتكە، يىغىنغا):

چاقىرغان — *«Kaç davetliniz var?»* ئادىمىڭىز قانچە؟

تەكلىپ قىلىنىم *davetsiz. is. ar.* خان، چاقىرىلمىغان:

چاقىرىلمىغان — *«Davetsiz misafir»* مېھمان.

① پاراخوتلارنىڭ *davlumbaz. is.* چاقىغا ئورالغان يېرىم دائىرە شەكلىدىكى

ياپقۇچ. ② ئوچاق ئاغزىنىڭ ئۈستى تەرىپى.

③ دۇمباقچى، ناغرىچى. ④ سوقۇشلاردا ئاتلارنىڭ كۆكسىگە تاقىلىدىغان تۆمۈر قالقان.

تاسيا. *davlun, davlum. is.*

ھەرىكەتلىنىدۇرمەك، *davrandırmak.* ھەرىكەتكە كەلتۈرمەك.

بىر ئورگانىزمنىڭ *davranım. is.* ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن ھالدىكى ھەر تۈرلۈك جىسمانىي، پىسخولوگىيىلىك ۋە زېھنىي

پائالىيىتى.
 ھەرىكەت ۋە ئۇنىڭ **davranış. is.**
 شەكلى، بىرىگە ۋە ھادىسىگە قارشى
 مۇئامىلە:
 «Bu adamın davranışları daima
 dürüstür — بۇ ئادەمنىڭ ھەرىكىتى
 دائىما توغرا.
 كېيىن — Son davranışları nasıl?
 كى مۇئامىلىسى قانداق؟»
 ① ھەرىكەتلىنمەك، **davranmak.**
 ھەرىكەتكە كەلمەك، ② بىر نەرسىگە قول
 سالماق، ③ مۇئامىلە قىلماق، ئۇنداق
 ياكى مۇنداق مۇئامىلىدە بولماق، ④
 كېتىش ئۈچۈن قوزغالماق.
 بوم ئاۋاز. **davudi. s. ar.**
 بىر خىل چوڭ نەي. **~ ney. müz.**
 ① دۇمباق، ناغرا، ② **davul. is. ar.**
 ئادەمنىڭ سۇڭى (كۆت، قوڭ):
 دۇمباق چالماق. — **Davul çalmak**
 Davulu biz çaldık, parayı başkasi
 topladı — ناغرىنى بىز چالساڭ
 پۇلىنى باشقىلار ئالدى.
 دۇمباق چالغۇچى، **davulcu. is.**
 ناغرىچى.
 دۇمباقچىلىق، **davulculuk, - ğu. is.**
 ناغرىچىلىق.
 ① تاياق، ② تېرەك: **dayak, - ğı. is.**
 تاياق يېمەك. — **Dayak yemek**
 Kapiya bir dayak koyunuzki
 rüzgarla kapanmasın — ئېشىكنى
 تېرەپ قويغىن، شامالدا يېپىلىپ قالمىسۇن.
 تېرەك قويماق، **dayaklamak.**
 بېقىلماق، قارالماق، **dayaklanmak.**
 ياردەم بېرىلمەك.
 ① تايانغان، يۆلەنگەن. **dayalı. s.**

② چېڭ، مەھكەم، مەزمۇت:
 راسا مەزمۇت — **Dayalı döşeli oda**
 سېلىنغان ئۆي.
 ئىتتىپاقلىق: **dayanışma. is.**
 جۇڭ — **Çin halkının dayanışması**
 گو خەلقىنىڭ ئىتتىپاقلىقى.
 ① تېرەپ (يۆلەپ) قويماق، **dayamak.**
 ② تۇرتمەك، ③ ۋاقىتدا قىلماق:
 1. Merdiveni duvara dayamak —
 شوتىنى تامغا يۆلەپ قويماق.
 2. Mektubu gözüme dayadı —
 خەتنى كۆزۈمگە تۇرتتى.
 3. Istifayı dayadı —
 ئىستېپا سۈرىدى.
 ① ئارقا تېرەك، **dayanak, - ğı. is.**
 ② تايانچۇق، يۆلەنچۈك:
 ئۇنىڭ — **Onun dayanağı var**
 يۆلەنچۈكى بار.
 تايانچ، ئىشەنچ: **dayanç. s.**
 پارتىيە مېنىڭ — **Parti dayançımdır**
 تايانچىمدۇر.
 تايانغۇچ، يۆلەنچۈك: **dayangaç. is.**
 «Yoksulların büyük dayangacı ko-
 münist partidir — كوممۇنىستىك
 پارتىيە كەمبەغەللەرنىڭ كۈچلۈك
 تايانچىسىدۇر.»
 ① غەيرەت قىلىش، **dayanık, - ğı. is.**
 چىداش، غەيرەت، چىدام، تايىنىش، ②
 s. غەيرەتلىك، چىداملىق.
 چىداملىق، غەيرەتلىك، **dayanıklı. s.**
 بەرداشلىق، بەك:
 چىداملىق — **Dayanıklı bir adam**
 بىر ئادەم.
 غەيرەتسىز، چىدامسىز، **dayanıksız. s.**
 بوش:

بوش (چىدام — Dayaniksız kumaş —
 (سىز) رەخت. —
 چىدامسىز — dayaniksızlık, -ğı. is.
 لىق، بەزداشسىزلىق، بوشلۇق.
 تايانماق، يۆلەنمەك: dayanılmak.
 بۇ — Buraya dayanılırsa yıkılır —
 يەرگە يۆلەنسە يەقىلىدۇ.
 dayanım. is. — Dayanık.
 تايىنىش (يۆلىنىش) dayanış. is.
 شەكلى.
 ① ئىتتىپاقلاشماق، dayanışmak.
 بىرلەشمەك، بىر — بىرىنى قوللىماق. ②
 تايىنىشماق، يۆلىنىشمەك.
 ① تايىنىش، يۆلىنىش. dayanma. is.
 ② ئاساسلىنىش. ③ سەۋر قىلىش، تاقەت
 قىلىش. ④ كۆزلىگەن يېرىگە بېرىش،
 يېتىشىش، ئۆلىشىش.
 ① تايانماق، يۆلەنمەك. ② dayanmak.
 ئاساسلانماق. ③ ئىشەنمەك. ④ بەزداشلىق
 بەرمەك، چىداشلىق بەرمەك. ⑤ ئىتتىرمەك،
 مۇرىدىمەك. ⑥ يېتىپ بارماق، ئۇلاشماق.
 ⑦ ئارتىلىپ قالماق، يۆكلىنىپ قالماق:
 «1. Yalnız baba zenginliğine dayanan,
 yarın yoksul kalabilir —
 پەقەت ئاتىنىڭ دۆلىتىگە يۆلەنگەن ئادەم
 ئىتە يېرىقسۇل ھالغا چۈشۈپ قالىدۇ.
 2. Bu kumaş çok dayandı —
 رەخت ئۇچىدىن چىدىدى.
 3. Arabayı arkadan dayanmak —
 ھارۋىنى ئارقىدىن ئىتتىرمەك.
 4. Ordu on beş günde Yanana
 dayandı — ئارمىيە 15 كۈنىدە —
 يەنەنگە يېتىپ باردى.
 5. Bu iş sonunda bize dayanacak —
 بۇ ئىش ئاخىرى بىزگە ئارتىلىپ قالىدۇ.»

غوجاتام، تىرمەك: dayantı. is.
 «Duvar eğrilmiş, önüne bir dayantı
 vurmalı — تام قىڭغىيىپ قاپتۇ، بىر
 غوجاتام سېلىپ قويۇش لازىم بولۇپتۇ.»
 مەجبۇرلىماق، يۆكلىنمەك. dayatılmak.
 ① مەجبۇرلاش، يۆكلىش، dayatma. is.
 تېڭىش. ② قارشى چىقىش.
 ① مەجبۇرلىماق، يۆكلىمەك، dayatmak.
 تاڭماق. ② قەتئىي تۇرماق:
 «Bu olayı bana dayatıyor —
 ئىشنى ماڭا تېڭىۋاتىدۇ.
 كېتىمەن — Gideceğim diye dayattı
 دەپ تۇرۇۋالدى.»
 ① تاغا. (بىراۋغا نىسبەتەن dayı. is.
 ئانىنىڭ ئاكىسى ياكى ئىنىسى).
 ② ھىمايىچى، ھامىي بولغۇچى، قوغدىغۇچى،
 قانات ئاستىغا ئالغۇچى. ③ مۇپسپىت
 ئادەم، بوۋا. ④ ساقچى ژاندارما، باكارچى:
 «1. Mehmet benim dayımdır —
 مۇھەممەت مېنىڭ تاغامدۇر.
 2. Mahkemede onun dayısı var —
 سوتتا ئۇنىڭ ھىمايىچىسى بار.
 3. Ahmet dayı —
 ① تاغانلىق. ② dayılık, -ğı. is.
 ③ باكارچىلىق.
 تاغاننىڭ ئوغلى dayızade. is. far.
 ياكى قىزى.
 قەرز بەرگۈچى. dayın. is. ar.
 ① تاز، پاينەكباش. ② قاقاس. daz. is.
 يەر.
 ئالدىراش — تېنەش. dazara. dazar.
 ئالدىراپ — تېنەپ: dazara. dazır.
 ئالدىراپ — «Dazara dazır gidiyor —
 تېنەپ كېتىۋاتىدۇ.»
 تاقىرباش، پاينەكباش. dazlak. s.

dazlaklık, - ğı. is. چاچىنىڭ چۈشۈپ كېتىشى.

dazlık, - ğı. is. ① چېچى چۈشۈپ كەتكەنلىك. ② قۇرغاقلىق، قاقاسلىق.

debbe. is. ar. مىس ساندۇق، مىس قاچا.

deb debe. is. ar. دەدەدە، تەنتەنە، داغدۇغا.

debdebeli. s. دەدەبەلىك، تەنتەنەلىك، داغدۇغىلىق.

debe. is. ياغ قاچىسى.

debelenmek. ① كۈچمەك، كۈچەنمەك، تىپىرلىماق. ② ئاۋارە بولماق، قۇرۇق ھەپىلەشمەك.

debil. s. fr. ئاجىز، ماغدۇرسىز، زەئىپ، ئاۋاق.

debillik, - ği. is. fr. ئاجىزلىق، كۈچسىزلىك، ماغدۇرسىزلىق، زەئىپلىك.

deccal, - ılı. öz. is. ar. دەججال.

dede. is. ① دادا (ئاتىنىڭ ياكى ئانىنىڭ ئاتىسى). ② ئاتا، - بوۋا، ئەجداد.

③ بىرۋايى.

dedik, - ği. is. s. سۆزلەنگەن، دېيىلگەن.

dediği çıkmak. گېپى دېگەن يېرى دىن چىقماق.

dediği dedik olmak. گېپىدە تۇرماق.

dedi .koda. is. ① غەيۋەت، ئارقىدىن. ② ھاقارەت، بۆھتان.

dedikoducu. s. غەيۋەتچى، شىكا- يەتچى.

dedikoduluk, - ğu. is. غەيۋەتچىلىك.

«Dedikoduluk fenadır — لىك يامان بولىدۇ».

dedir (t) mek. سۆزلەتمەك، دېگۈزمەك:

Ken disinertembel dedirmemek için

çok çalışıyor — ئۆزىنى ھۇرۇن

دېگۈزمەسلىك ئۈچۈن كۆپ ئېىشلەيدۇ.

dedveyt, - ti. is. بىر كېمە (پاراخىت) ئېلىپ ماڭالايدىغان دەرىجىدىكى يۈك.

① قوغشاش، ھەيدەش. **def¹**. is. ar.

② ئېلىپ تاشلاش. ③ يېڭىش:

«Saldırganlar yurdumuzdan defolsunlar! — تاجاۋۇزچىلار يۇرتىمىزدىن كەتسۇن!»

def². is. far. داپ.

① نۆۋەت، قېتىم. **defa**. is. ar.

② ھەسسە:

«Kaç defa söyledim — بىر قانچە قېتىم سۆزلىدىم.

Bu ondan iki defa büyük —

بۇ ئۇنىڭدىن ئەككى ھەسسە چوڭ.»

defans. is. fr. ئىستېھكام، مۇداپىئە:

«Karşı takımın defansını geçmekte

قارشى — güçlük çekmiyorlardı —

تەرەپنىڭ ئىستېھكامىنى بۇزۇپ ئۆتۈش.

قىيىن ئەمەس.»

① قوغلانماق، ھەيدەلمەك. **defedilmek**.

تاشلانماق. ② ئېلىپ تاشلانماق، ئەمەلدىن

قالدۇرۇلماق.

① قوغلىماق، ھەيدىمەك. **defetmek**.

② يوق قىلماق. ③ ئىتتىرمەك، سۈرمەك:

«Belâyi defetmek — بالا - قازانى —

يوق قىلىپ تاشلىماق.»

deffaf. s. is. داپچى ياكى داپ ياساپ

ساتقان.

deffafe. is. داپچى ئايال.

defile. is. fr. كىيىم - كېچەك

كۆرگەزمىسى:

«Defilede son moda elbiseleri gös-

terildi — كىيىم كۆرگەزمىسىدە يېڭى —

مودا كىيىملەر قويۇلدى. »
defin. is. s. ar. ① كۆمۈرلگەن، ② كۆممەك، دەپنە قىلماق.
define. is. ① يەرگە كۆمۈرلگەن ② ھۆرمەتلىك ئادەم.
deflasyon. is. fr. پۇل پاخاللىقى.
defletmek. → **Defetmek.**
defne. is. yun. قىش - ياز يېشىل تۈرىدىغان، يوپۇرمىقى پۇراقلىق بىر خىل دەرەخ.
defnedilmek. دەپنە قىلىنماق، كۆمۈل. ① ھەك، يەرلىككە قويۇلماق.
defnetmek. دەپنە قىلماق، كۆممەك، يەرلىككە قويماق.
defnolunmak. → **Defnedilmek.**
defolmak. كۆزدىن يوقالماق.
defter. is. ar. دەپتەر: يانچۇق دەپتىرى. — **Cep defteri** كىرىم - چىقىم — **İşletme defteri** دەپتىرى.
 ھېساب ئاچماق. ~ **açmak.**
defterdar. is. ar. far. ① ھېساباتچى، ② مالىيە ئىشلىرىغا مەسئۇل كىشى.
defterhane. is. يەر - سۇ، مۈلۈكلەر. نىڭ ئورنىنى، ئۇلارنىڭ چېگرىسىنى پىلانغا ئالدىغان ئىدارە.
 ① جايىدا، لايىق. ② **değer.** is. قىممەت، باھا. ③ ئىناۋەت:
 «1. Zahmete değer bir sonuç — جاپاغا لايىق بىر نەتىجە.
 2. Bu kitabın değeri beş liradır — بۇ كىتابنىڭ باھاسى بەش لىرا.
 3. Değerli adam — ئىناۋەتلىك — ئادەم.»

değer bilir. s. قەدىر بىلىدىغان.
değer bilmez. s. قەدىرىنى بىلمەيدىغان.
 ① باھالىماق، باھا **değerlendirmek.** بەرمەك. ② پۇل قىلماق. ③ ئۈنۈملۈك قىلماق:
 «Bu adam iyi değerlendirilmeli — بۇ ئادەمگە ئوبدان باھا بېرىلىش كېرەك.»
 ① قەدىر - قىممىتى **değerlenmek.** ئاشماق. ② ئېتىبار قازانماق، ئىناۋىتى ئۆسمەك.
 ① قىممەتلىك، قەدىرلىك. **değerli.** s. ② باھالىق. ③ ئېسىل، كاتتا:
 «Değerli konuklarımız — لىك مېھمانلىرىمىز.»
değersiz. s. قىممىتى يوق، قەدىرسىز.
değgin. s. مۇناسىۋەتلىك، ئائىت، دائىر. «ئەمەس»، «ياق»، «بولماستىن»، **değil.** «تۇرغاي»، «تۈگۈل» مەنىسىدە قوللىنىلىدۇ:
 «Sen değil ben geldim — سەن ئەمەس، مەن كەلدىم.
 Evi görmek değil, bahçeyi de gördüm — ئۆي تۈگۈل، باغچىنىمۇ كۆردۈم.»
değim. is. لىياقەت، قابىلىيەت، پەزىلەت.
değimli. s. لاپاقەتلىك، قابىلىيەتلىك، پەزىلەتلىك.
 قابىلىيەتلىك ئادەم. ~ **adam** —
değimsiz. s. لاپاقەتسىز، قابىلىيەتسىز.
değimsizlik, - gi. is. لاپاقەتسىزلىك، قابىلىيەتسىزلىك، ئىقتىدارسىزلىق.
 ① ۋاقىت ياكى ئارىلىقنى **değın.** is. بىلدۈرىدۇ:
 «Buraya değın, akşama değın — بۇ يەرگە قەدەر، ئاخشاغىچە.»

② تىيىن (ھايۋان).
 ① بىر ئىش ئۈستىدە **değirmek.** سۆزلەشمەك. ② بىر مەسىلە ئۈستىدە توختالماق:
 «Onlar iki ülke arasındaki ilişkiler konusuna değindiler — ئۇلار ئىككى دۆلەت ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت ھەققىدە سۆزلەشتى.
 Milli soruna da değindi — مىللىي مەسىلە ئۈستىدىمۇ توختالدى.»
 ① تەڭكۈزمەك، تەڭدۈرمەك. **değirmek.** ② يېتىشتۈرمەك، ئېرىشتۈرمەك.
 تۈگمەن: **değirmen.** is.
 «Su değirmeni — سۇ تۈگمىنى.»
 تۈگمەنچى. **değirmenci.** is.
 تۈگمەنچىلىك، - **gi.** is. چىلىش.
 ① تۈگمەن. **değirmenlik, - gi.** is. ② بىر تۈگمەنلىك سۇ.
 ① يۇمىلاق، چەمبەر شەكىللىك. **değirmi.** s.
 ② ئېنى، بويى تەڭ كېسىلگەن رەخت.
 ① بىر نەرسە ئورنىغا **değiş.** is. باشقا نەرسىنىڭ قويۇلۇشى. ② ئالماش تۇرماق، تېگىشمەك.
 ① ئۆزگەرگەن، ئالماش. **değişik.** s. قان، تېگىشلىگەن. ② تۈرلۈك، خىلمۇ خىل، باشقا - باشقا. ③ يىگىلەپ قالغان:
 «Bu çocuk değişik olmuş — بۇ بالا يىگىلەپ قاپتۇ.»
 ① ئۆزگىرىش. **değişiklik, - gi.** is. ② ئىسلاھات:
 «Bu yazıda değişiklik çok — بۇ ماقالىدا كۆپ ئۆزگىرىش بار.»

① ئۆزگىرىش. ② ئەۋ. **değişim.** is. لادىلارنى نەسلىنى تارتىماسلىققا ئېلىپ بارغان ئامىللار. ③ ئۆسۈملۈكنىڭ ئۆلگىيىشىغا قەدەر بولغان ئۆزگىرىش جەريانى. ④ دېڭىز شامىلىنىڭ يۆنىلىشنى ئۆزگەرتىشى.
 ئۆزگەرگەن. **değişken.** s. is.
 بىر ھالدىن **değişkenlik, - gi.** is. باشقا بىر ھالغا، بىر شەكىلدىن يەنە بىر شەكىلگە ئۆزگەرگەنلىك.
 ئۆزگەرمەك، ئالماشماق. **değişmek.** تېگىشمەك:
 ھاۋا ئۆزگەردى. — **Hava değişti.** 1
 مەك — **Okulun müdürü değişti.** 2
 تەپنىڭ مۇدىرى ئالماشتى.
 3. **Saatlarımızı değiştirelim mi?** — سائەتلىرىمىزنى تېگىشەيلىمۇ؟
 ئۆزگەرمەس. **değişmez.** s.
 ئۆزگەر - **değişmezlik, - gi.** is. مەسلىك.
 ئىسلاھات تەكلىپى. **değiştirge.** is. (بىرەر ئىسلاھاتنىڭ بولۇشى ئۈچۈن).
 ئۆزگەرتكۈچى، ئالماش. **değiştirici.** s. تۇرغۇچى، تېگىشكۈچى.
 ① ئۆزگەرتمەك. ② ئال. **değiştirmek.** ماستۇرماق. ③ يەڭگىۈشلىمەك، تېگىشمەك.
 ① ئۆزگەرتكۈزمەك. **değiştirtmek.** ئۆزگەرتتۈرمەك. ② يەڭگىۈشلىمەك، تېگىشتۈرمەك. ③ يۆتكەتتۈرمەك، يۆتكەزدۈرمەك.
 تېگىش، چېقىلىش، تاسا. **değme.** is. دېپى، بولار - بولماس:
 بېشى ئاس - **Başı göğə değmiş** — مانغا تەڭدى.

değmek. ① تەگمەك. ② جايغا چۈشمەك:

«Kova kuyunun dibine değdi — چىلەك قۇدۇقىنىڭ تېگىگە تەگدى.

Mektup elime değmedi — خەت قۇلۇمغا تەگمىدى.»

değmek. ① يارماق. ② لايىقى بول. ③ كۆڭلىگە ياقماق، كۆڭۈلگە يارماق:

«1. Bu on lira değer — بۇ، ئون لىراغا يارايدۇ.

2. Bu konu dikkate değer — بۇ مەسىلە دىققەت قىلىشقا ئەرزىيدۇ.»

değnek, - ği. is. ① تايلاق، توق. ② ھاسا.

değnekçi. s. ھارۋىكەش، شوپۇر، كېمىچى قاتارلىقلار ئوتتۇرىسىدا تەرتىپ ساقلىغۇچى.

değnekçilik, - ği. is. ھارۋىكەش، شوپۇر ۋە كېمىچى قاتارلىقلار ئوتتۇرىسىدا تەرتىپ ساقلاش ئىشى.

değre. is. → Daire. دۆڭىگىلەك.

değşirmek. بۇرمىلىماق، بۇزۇپ كۆر. سەتمەك (مەسىلىنىڭ ماھىيىتىنى).

deh. چۇھ (ھايۋانلارنى ماڭدۇرۇش ئۈچۈن سۆزلىنىدىغان سۆز).

deha. is. ar. ① تالانتلىق (ئىلىم - پەن، سەنئەتتە ۋە ئەدەبىيات ساھەسىدە).

② يۇقىرى دەرىجىدە ئەقىل - ئىدراكقا ئىگە ئادەم.

dehalet, - ti. is. ar. بىراۋغا سېغىش، ھىمايىسىگە ئېرىشىش، ئىلتىجا.

deh. deh. is. كىچىك بالىلار تىلىدا ئات، ئېشەك قاتارلىق ھايۋان:

dehir, - hri. is. ar. ① دەۋر، چاغ، زامان. ② دۇنيا، ئالەم، جاھان.

dehlemek. ① «چۇھ» دېمەك (ھايۋاننى ماڭدۇرۇش ئۈچۈن). ② قوغلاپ چىقارماق.

dehliz. is. far. دەھلىز، ئارىلىق، كارىدور.

dehri. s. far. ماتېرىيالىست، خۇداسىز. dehriye. is. far. ماتېرىيالىزم، خۇداسىزلىق.

dehşet, - ti. is. ar. ① دەھشەت، قورقۇنچ. ② ياپىر:

«Dehşet bu ne büyük vapur — ياپىر! بۇ نىمىدېگەن يوغان پاراخوت.»

dehşetli. s. ① دەھشەتلىك، قور. ② ئاجايىپ چوڭ. ③ قاتتىق:

«Dehşetli bir olay — دەھشەتلىك بىر ۋەقە.

Dehşetli bir yağmur — دېگەن قاتتىق يامغۇر.»

dek. ① قەدەر:

«Bügüne dek — بۈگۈنگە قەدەر.

dek, - ki. is. ھىيلە، ئالدام:

«Deke düşmek — ئالدامغا چۈشمەك. ئالدىماق. ~ etmek.

dekadan. is. fr. چۈشكۈن، چۈشكۈنلۈك.

dekagram. is. fr. 10 دىكساگرام گرام ئېغىرلىق ئۆلچىمى).

dekaltre. is. yun. 10 دىكالىتر لېترلىق ئۆلچىمى).

dekametre. is. yan. 10 دىكامېتر مېترلىق ئۆزۈنلۈك ئۆلچىمى).

dekan. is. lar. فاكۇلتېت مۇدىرى.

dekar. is. fr. دېكار (مىڭ كۋادرات مېترغا تەڭ ئۆلچەم).

dekçi. s. ئالدامچى، ھىيلەگەر.

deklamasyon. is. fr. دېكلاماتسىيە.

deklarasyon. is. fr. باياناتنامە،
خىتابنامە:

«Komünist deklarasyonu — كوم-
مۇنىستلار خىتابنامىسى».

deklare. s. fr. بايان قىلىنغان، ئېلان
قىلىنغان.

deklinasyon. is. fr. ① چۈشۈش،
② خاھىش.

dekolte. s. fr. ① بويىنى، مۇرىسى،
كۆكسى ۋە ئارقىسىنىڭ بىر قىسمى
ئوچۇق (ئايال). ② ئاپئاشكارا، ئوپىئوچۇق:
«Bu onun delaletidir — بۇ ئۇنىڭ
باشلامچىلىقىدۇر».

Fazla dokelto konuşmaktan

بەكمۇ ئاشكارا سۆز —
قىلىشتىن ساقلىنىشىڭىز كېرەك»

dekor. is. fr. دېكلاماتسىيە ئۈچۈن
كېرەكلىك نەرسىلەر.

dekorasyon. is. fr. دېكوراتسىيە.
dekorcu. is. دېكوراتسىيەچى.

dekovil. is. fr. كېچىك تۆمۈر ھار-
ۋىلارنى يۈرگۈزۈشكە يارايدىغان رېلىس.

dekre. is. fr. بۇيرۇقنامە، قارارنامە.
dekstroz. is. fr. گلۇكوز.

delail. دەلىللەر، پاكىتلار، ئىسپاتلار.
delalet, - ti is. fr. ① دەلالەت، باشلام،
چىلىق، ۋاستىلىك. ② بىلدۈرۈش، كۆرسىتىش:

«Bu evi sizin delâletinizle bul-
duk — بۇ ئۆيىنى سىزنىڭ ۋاستىڭىز
بىلەن تاپتۇق».

deldirmek. تەشتۈرمەك.
delegasyon. is. fr. ۋەكىللەر ئۆمىكى:

«Çin delegasyonu — جۇڭگو ۋەكىل-
لىرى ئۆمىكى».

delege. is. fr. ۋەكىل:

«Kongreye katılan delegelerin sa-
yısı arttı — قۇرۇلتايغا قاتناشقان

ۋەكىللەرنىڭ سانى كۆپەيدى».

delegelik, - gi. is. ① ۋەكىللىك،
② ۋەكىلنىڭ ۋەزىپىسى.

delgi. is. ① ئۇشكە، بۇرغا. ②
ئۇشكە بىلەن ئېچىلغان تۆشۈك.
③ ئۇشكە شەكىلىدىكى ئەسۋاب.

deli. s. ساراڭ، مەجنۇن. ② ئاشىق،
بىر نەرسىگە ئارتىق ئېرىلگەن:

«Deli dostun olunca akıllı düş-
manın olsun — ساراڭ دوستۇڭ —
بولغۇچە ئەقىللىق دۈشمىنىڭ بولسۇن».

deli balta. is. زالىم.
deli, bozuk. s. يادىغا كەلگەننى
قىلىدىغان، قىلغان ئىشلىرى بىر -
بىرىگە مۇۋاپىق كەلمەيدىغان.

delice. is. ① ساراڭلارچە. ② نور-
مال بولمىغان.

delici. s. is. ② تۈك،
ئۇشكىسى.

deli, dolu. is. ئالغىچى، ئالدى -
كەينىنى ئويلىمايدىغان.

«Deli dolu adam — ئالغىچى ئادەم،
تەلۋىلەرچە ھەرىكەت.

deli, duman. s. قىلغۇچى قىلىقسىز.
① تېۋىشۇك. ② كامار،
ئۆڭكۈر. ③ قاماقخانا، تۈرمە. ④ قەپەس.
⑤ يېرىق (كېيىمنىڭ). ⑥ ئۇۋا (ھايۋاننىڭ):
چاشقان تۆشۈكى. «Fare deligi —
«ئېلان ئۇۋىسى. Yılan deliği —
يىگىت، بالاغەتكە يەتكەن.
ئوغۇل بالا. ① يىگىتلىك. is. delikanlılık, - gi.

نىڭ قۇلىقىنى تەشمەك.

«قۇدۇق كولىماق. — Kuyu delmek

① دېلتا (سۇنىڭ delta. is. yan.

قۇيۇلۇش يېرى). ② ئارالچاق (كىچىك

ئارال). ③ يۇنانچە تۆتىنچى ھەرپ:

تارىم — Tarım nehrinin deltası

دەرياسىنىڭ قۇيۇلۇش يېرى.

① قان، خۇن. ② ھەيز، dem'. is. ar.

ئادەت.

① سولۇش، پۇرۇلۇش. is. far. dem'.

② بەك قىسقا ئارىلىق، زامان. ③ ئىچىم-

لىك (ھاراق - شاراب). ④ دەملەنگەن

چاينىڭ رەڭگى ۋە پۇرىقى.

دەم تۇتماق (دەمدەر). ~çekmek.

ھاراق (شاراب) ئىچمەك. ~içmek.

ھاياتنى خۇشال ئۆتكۈزۈش. ~sürmek.

(يالغان ۋەدە بېرىش، پاكىتلارنى

بۇزۇپ كۆرسىتىش، خۇشامەتچىلىك

قىلىش، ھىيلە - نەيرەڭ ئىشلىتىش

يولى بىلەن ئاممىنى ئۆزىگە مايىل

قىلىشقا ئىنتىلگۇچى ئادەم).

دېماغوگىيە (قۇ. demagoji. is. yun.

رۇق ۋەدىلەر، يالغان - ياۋىداق گەپلەر

بىلەن ئالداپ، مەلۇم بىر غەرەزلىك

مەقسەتكە ئىنتىلىش، ئاممىنى ئالداش).

مۇراجىئەت، تەشەببۇس. demarş. is. fr.

① دېيىش. ② مەنە، ئۇقۇم. deme. is.

«Onun böyle demesine bakmayın

ئۇنىڭ بۇنداق دېيىشىگە قارىما.

ئۇنىڭ ئۇن — Demesine bakmayın

داق دېيىشىگە قارىما.

① سۆز، نوتۇق. ② بايانات. demç, -ci is.

«Gazetecilere demaç vermek —

مۇخبىرلارغا سۆز قىلماق.

① دېمەك، سۆز قىلماق. demek'. is.

② ياشلىق ۋاقتى.

كىچىك تۆشۈك. delikçik, -gi. is.

① تۆشۈكلۈك، تۆشۈكى delikli. s. is.

بولغان. ② كەپكۈر.

① تۆشۈكسىز، تۆشۈكى deliksiz s.

بولمىغان. ② رۇخسەتسىز. ③ ئۈزلۈكسىز:

ئۈزلۈكسىز — Deliksiz çalışma

(داۋاملىق) خىزمەت.

① دەلىل، پاكىت. ② ئالامەت. delil. is. ar.

③ رەھبەر، يول باشلىغۇچى:

«Bu söz zekaya delildir —

ئەقىلنىڭ ئالامىتىدۇر.»

① ساراڭلىق، تەل delilik, -gi. is.

ۋىلىك. ② غالىجىرلىق.

تېشىلمەك delinmek.

قىزنىڭ قۇ — Kızın kulağı delindi

لىقى تېشىلدى.

① ساراڭ بولماق، تەلۈ delirmek.

بولماق، ئەقلىنى يوقاتماق، غالىجىر-

لاشماق. ② ئاچچىقلانماق، جىلى بولماق.

ساراڭ قىلماق. delirtmek.

ساراڭ مىجەز، تەلۈ delişmen. s.

مىجەز.

ساراڭ مىجەزلىك، delişmenlik, -gi. is.

تەلۈ مىجەزلىك.

① ئۇۋىلاش (بەدەننى). delk'. -ki. is. ar.

② سۈرتۈش، سۈرتۈلۈش.

قەلەندەر كىيىمى. delk'. is. far.

دەرۋىش كىيىمى.

① تېشىش. ② تېشىپ delme. is. s.

ئىشلەنگەن. ③ جىلتىكە، پىنجەك.

① تەشمەك. ② كولىماق. delmek.

قازماق:

«Küp takmak için kızın kulağını

ھالقا تاقاش ئۈچۈن قىز — delmek

③ كىشەن (كويىزا):
«Demire vurmak — كىشەن (كويىزا) — سالماق.»
داشتال، تۆمۈر پىرقى. ~boku.
تۆمۈر دەۋرى (تارىختىن ئىلگىرى). ~çağı.
رىكى ئۈچىنچى دەۋر).
تۆمۈر ئارا. ~diren.
تۆمۈر قوزۇق (قۇتۇپ يۇلتۇزى). ~kazık.
قىيىن ئىش. ~leblebi.
تۆمۈر قىزىقىدا ~tavında dövülür.
سوقۇلىدۇ.
① كونا. ② جاھىل. demirbaş. is.
تۆمۈرچى. demirci. s.
تۆمۈرچى بولقىسى. ~çekici-
كۆرۈك، شامال ساندۇقى. ~körügü.
تۆمۈرچى ئوچىتى. ~ocağı.
تۆمۈرچىلىك. demircilik, -gi is.
تۆمۈرچىلەر ئىشخانىسى. demirhane. is.
تۆمۈرچىلەر جايلاشقان ئورۇن.
پىخسىق، تەمەخور، demirhindi. s.
بېخىمىل.
كېمە ۋە پاراخوتلارنىڭ demirkapı. is.
ئۆتۈشىگە توسقۇن بولىدىغان يەر.
① تاقىماق، ئەتمەك، demirlemek.
قۇلۇپلىماق (ئىشكىنى)، ئىلگۈچىنى
ئېتىپ قويماق (دېرىزىنىڭ). ② لەنگەر
تاشلىماق (پاراخوتنىڭ).
ئىچىدە تۆمۈر ماددىسى demirli. s.
بولغان، تەركىبىدە تۆمۈر بولغان.
تۆمۈر يول ئىدارىسى. demir yollar. is.
تۆمۈر يول. demiryolu, -nu. is.
تۆمۈر يول ئىشچىسى. demiryolcu. is.
تۆمۈر يول خىزمەتچىسى.
① دەم تۇتىدىغان demkeş. s. far.
(دەمدەر).

② ئىسىم بەرمەك، ئات قويماق. ③ چۈ-
شەندۈرمەك. ④ ھۆكۈم قىلماق.
دېمەك: demek.
— «Demek siz gelmeyeceksiniz»
دېمەك، سىز كەلمىگۈدەكسىز.
① دېمەسلىك، سۆزلىمەسلىك. dememek.
② دېمەي، قارىماي، باقماي:
«Fırtına demedi, vapore bindi —
شامالغا قارىماي پاراخوتقا چىقتى»
دائىم، پات - پات. dem · dem.
دېمىگۈگ. demogog, -ğu. is. fr.
① گۈل دەستە. demet, -ti. is.
② باغ، باغلام (بۇغداي قاتارلىقلارنىڭ):
«Bir demet çiçek — بىر دەستە گۈل.»
دەستە - دەستە. demet · demet. z.
باغلام - باغلام.
گۈل دەستىسى ياسىغۇچى. demetçi. is.
باغچى (باغ باغلايدىغان كىشى).
دەستىلىمەك. demetlemek.
دەستىلىنمەك. demetlenmek.
دەستىلىنمەك. demetletmek.
قېنى چىقى (ئادەم). demevi. s. ar.
يېرىم. demi, dömi. is. ar.
يۇڭ ئارىلاش رەخت. demikoton. is. fr.
بايا، ھېلى، ھېلىراق: demin. z.
«Demin burada idi, şimdi çıktı —
ھېلىراق مۇشۇ يەردە ئىدى، ھازىر چىقتى.»
ھېلىلا، باياتىن: demincek. z.
«Demincek telefonda sizi sorudu —
بايىلا تېلېفوندا سىزنى سورىدى.»
ۋاقتىدا، تاۋىدا، قىزىقىدا. deminde. z.
① تۆمۈر. ② پاراخوتلار demir. is.
توختىغاندا سۇغا تاشلايدىغان تۆمۈر.

② ھاراق ئىچىدىغان.
demlemek, demlendirmek. دەملەتمەك، دەم يېدۈرمەك (چاينى).
 ① دەملەنمەك، ② ئى **demlenmek.** چىملىك ئىچمەك.
demli. s. دەملەنگەن (چاي).
demlik, -ği. is. far. چەينەك، چاچۇش.
demode. s. far. كونا پاسون، كونا مودا.
demografi. is. yun. دېموگرافىيە (نوپۇس بىلىمى).
demokrasi. is. fr. دېموكراتىيە، خەلقچىلىق.
demokrat, -tı. s. is. دېموكرات، خەلقچىل.
demokratik. s. دېموكراتىك؛ دېموكراتىك — **Demokratik ülke** دۆلەت (مەملىكەت).
demokratlaşma. دېموكراتىلەش.
demokratlaşmak. دېموكراتىلاشماق.
demokratlaştırmak. دېموكراتلاشتۇرماق.
demokratlık, -ğı. is. → Demokrasi
demon. is. fr. شەيتان، ئەسكى ئادەم.
denaet, -ti. is. ar. پەسكەشلىك.
 ① **denek, -ği.** is. s. تەجرىبە قىلىنغان، سىناق قىلىنغان. ② تەجرىبە قىلىنغان ئادەم ياكى نەرسە.
 ~taşı مىخانىك تېشى.
deneme. is. تەجرىبە، سىناق؛ — **Bir bilimsel deneme yapıldı** — بىر ئىلمىي تەجرىبە قىلىندى.
denemeci. is. تەجرىبىچى، تەجرىبە قىلىپ نەرسە يازغۇچى.
denemek. تەجرىبە قىلماق، سىنىماق، سىناق قىلماق.

denen(il)mek. سىنىنىماق، تەجرىبە قىلىنىماق، ئىمتىھان ئېلىنىماق.
deneştirmek. سېلىشتۇرماق؛ «Bir elyazısını bir diğer elyazısıyla denestirmek — بىر قول يازمىسى بىلەن يەنە بىر قول يازمىسىنى سېلىشتۇرماق.»
denet. is. تىزگىنلەش.
denetçi. is. تىزگىنلىگۈچى.
denetici. is. سۇ ئاستىدىكى جاھازنى يىراقتىن تىزگىنلەپ تۇرىدىغان ماشىنا.
denetlemek. تىزگىنلىمەك.
 ① **denetleyici.** is. تىزگىنلىگۈچى ئادەم ياكى ماشىنا. ② تىزگىنلەش ھەيئىتىنىڭ ئەزاسى.
denetmek. تەجرىبە قىلدۇرماق، سىناق قىلدۇرماق.
 ① تەجرىبە، سىناق، پىراكتىكا. **deney.** is. ② تەجرىبە ئەسۋابى.
deneyci. is. s. تەجرىبىچى، سىناقچى.
deneycilik, -ği. is. تەجرىبىچىلىك، سىناقچىلىق.
deneyim. is. تەجرىبە قىلىش، سىناش.
deney.kap, -bı. is. تەجرىبە ساندۇقى.
deneylemek. تەجرىبە قىلماق، سىناپ كۆرمەك.
deneysel. s. تەجرىبىگە تايانغان، تەجرىبىگە ئاساسلانغان، تەجرىبىگە ئائىت، تەجرىبىگە مۇناسىۋەتلىك؛
 تەجرىبىگە — **Deneyssel bilimler** — ئاساسلانغان بىلىملەر.
deneyselcilik, -ği. is. تەجرىبىچىلىك.
deney.üstü. s. تەجرىبىدىن ئۈستۈن، تەجرىبىگە تايانمىغان.
 ① **denge.** is. تەڭلىك، تەڭپۇڭلۇق.

مۇۋازىنەت، تەكشىلىك، تۈزلۈك. ② سېلىشتۇرما:

«Kuvvet dengesi — كۈچ سېلىشتۇرمىسى. — dengeleme. is. سېلىشتۇرۇش. ① dengelemek. سېلىشتۇرماق. ② تەڭپۇڭلاشتۇرماق.

① dengeli. s. تۈز. ② تەڭ، باراۋەر. ③ تەكشى. ③ ئەقىللىق، ھوشيار.

① dengersiz. s. تەڭپۇڭسىز، مۇۋازىب. ② ئەقىلسىز.

① dengersizlik, -gi is. تەڭپۇڭسىزلىق، مۇۋازىبەتسىزلىك. ② ئەقىلسىزلىك.

deni. s. ar. رەزىل، چاكىنا. denilik, -gi. is. پەسكەشلىك، چاكىنلىق.

denilmek. دېيىلمەك، سۆزلەنمەك، ئاتالماق (ئاتىلىدىغان).

deniz. is. دېڭىز.

① deniz altı. s. دېڭىز ئاستى، دېڭىز ئاستىدا بولىدىغان نەرسىلەر. ② سۇنىڭ ئاستى ۋە ئۈستىدە ماڭالايدىغان، مەخسۇس ياسالغان ئۇرۇش پاراخوتى.

deniz aşırı. s. چەت ئەل.

deniz aygırı. is. zool. دېڭىز ئايى، ساقانقور، دېڭىز پىلى.

deniz ayısı. is. دېڭىز ئېيىقى، دېڭىز پىلى (دېڭىز پەرىسى دەپمۇ ئاتىلىدۇ).

denizci. is. دېڭىزچى.

denizcilik, -gi. is. دېڭىزچىلىق.

denizel. s. دېڭىزگە ئائىت، دېڭىزدا ئۆسىدىغان:

«Denizel birki — دېڭىزدا ئۆسىدىغان ئۆسۈملۈك ياكى دېڭىز ئۆسۈملۈكى.»

denizsel. s. دېڭىزچىلىققا ئائىت.

deniz gergedani. is. zool. كەركىدان.

deniz inegi, -ni. is. دېڭىز كالىسى.

deniz kızı, -n. is. دېڭىز قىزى (بەلدىن يۇقىرى قىسمى قىز، تۆۋەن قىسمى بېلىق شەكلىدىكى ئەپسانىۋى مەخلۇق).

① denk¹, -gi. is. ھايۋانغا ئارتىلغان يۈكنىڭ ھەرىس تەرىپى. ② تۆت چاسا قىلىپ تېڭىلغان نەرسە. ③ مىسقالنىڭ تۆتتىن بىرى. ④ ئۇيغۇنلۇق، باراۋەرلىك، تەڭلىك.

«1. Yükün bir dengi buğday, ötekisi mısır — يۈكنىڭ بىر تەرىپى بۇغداي، يەنە بىر تەرىپى قوناق.

2. Hali dengi — گېلەم تېڭىقى.

3. Denk gelmek — «تەڭ كەلمەك»

تەڭ، باراۋەر: denk². is.

«O, size denk olamaz — ئۇ، سىزگە تەڭ بولالمايدۇ.»

denklem. is. mat. تەڭلەم.

denkleme. is. mat. تەڭلىمە.

denklemek. تەڭلىمەك، تەڭ قىلماق، باراۋەر قىلماق.

denkleşmek. تەڭلەشمەك، باراۋەر بولماق.

denkleştirici. is. تەڭلەشتۈرگۈچى:

«Denkleştirici araçlar — تەڭلەشتۈرگۈچى قوراللار.»

① denkleştirmek. تەڭلەشتۈرمەك، باراۋەرلەشتۈرمەك. ② قولغا كەلتۈرمەك، ئېرىشمەك.

denkletmek. → Denkleştirmek.

denklik, -gi. is. تەڭلىك، باراۋەرلىك.

denkserlik, -gi. is. ھەقتانلىق.

denksizlik, -gi. is. تەڭسىزلىك، باراۋەرسىزلىك.

denkteş. s. تەڭداش، تەڭ، باراۋەر. s.
 denli¹. شۇ قەدەر، شۇنچىلىك، كەبى: s.
 «O denli sıcak oldumu?» — ئۇ قەدەر —
 ئىسسىق بولدىمۇ؟

O denli söyledimi? — ئۇ شۇنچىلىك —
 سۆز قىلدىمۇ؟

denli². s. سالماقلىق، ئېغىر بېسىق،
 سۆز - ھەرىكەتلىرى جايىدا (بىرى).

denmek. ① دېيىلمەك، ② ھېسابلانماق،
 سانالماق، ئاتالماق. ③ ھۆكۈم قىلماق:

«Suyun katı haline buz denir —
 سۇنىڭ قېتىشمىسى مۇز دېيىلىدۇ.

Bu rutuma doğru dermez — بۇ
 پوزىتسىيە توغرا ھېسابلانمايدۇ.

densiz. s. تەربىيىسىز، ئەخلاقسىز،
 تەرتىپسىز:

«Çocuk densizlik etmesin —
 تەرتىپسىزلىك قىلمىسۇن!»

denşirmek. ماھىيىتىنى بۇزماق، تەبى
 ئىپلىكىنى يوقاتماق.

dentisyon. is. fr. چىش چۈشمەك.

depar. is. fr. مۇسابىقىنىڭ باشلى
 نىش يېرى.

depo. is. fr. ① ئامبار، ② بىلىملىك،
 ئوقۇمۇشلۇق (ئادەم):

«Su deposu — سۇ ئامبىرى.

Bizim muhabir depodur, ne
 istersen sor — بىزنىڭ مۇخبىرى بى —
 ىلىملىك ئادەم، خالىغانچە سورا.»

buluntuları. تارىختىن ئاۋۋالقى چاغ -
 لارغا ئائىت بولۇپ، مەخسۇس توپلانغان

نەرسىلەر.

depocu. is. ئامبارچى.

depolamak. ئامبارغا يىغماق، ئامباردا
 ساقلىماق، توپلىماق.

deppoy. is. ھەربىي ئىسكىلات.

deprem. is. يەر تەۋرەش، تەۋرەم.

depren bilim. is. يەر تەۋرەش ھەق
 قىدىكى بىلىم.

deprensiz. s. يەر تەۋرەش بولمايدى
 غان، يەر تەۋرىمەيدىغان (رايون).

deprensizlik, -ği. is. يەر تەۋرەش
 ھادىسىلىرى بولماسلىق.

depren.yazar. is. تەۋرىمىياز (يەر)
 تەۋرەشنى ئالدىن يېزىپ بېرىدىغان
 ئەسۋاب).

deprenmek. قىمىرلىماق، تەۋرىمەك،
 تەۋرىنمەك.

depresmek. باشقىدىن ئۆزىنى كۆر -
 سەتمەك، يېڭىدىن ئوتتۇرىغا چىقماق.

deprenmek. تەۋرىتمەك، قوزغاتماق،
 كۈشكۈرتىمەك، ۋەسۋەسىگە سالماق.

der¹. far. «ئىچىدە، دە...»

der². is. far. ئىشك، دەرۋازا.

deraguş. is. far. قۇچاقلاش، ئوراش،
 يۆگەش.

derakap. z. far. دەرھال، ھامان،
 ئارقىدىنلا، تېزىدىن:

«Her emrinizi derakap yerine
 getirer hizmetçi — ھەربىر بۇيرۇ -
 قىڭىزنى دەرھال ئىجرا قىلغۇچى خىزمەتچى.»

derbeder. s. far. ① ئىشكىمۇ ئىشك
 يۈگۈرگۈچى، ساياق، ساڭاقى، سەرسان.

② قالايىمقان، بىسەرەمجان، رەتسىز.

derbederlik, -ği. is. ① رەتسىزلىك،
 بىسەرەمجانلىق، قالايىمقانچىلىق.

② سەرسانلىق.

derbent, -di. is. far. تار كېچىك،
 بوغاز.

dercengi evvel. far. ar. ھەممىدىن

دىن ئاۋۋال.

derç, - ci. is. ar. قوشۇش، قېتىش،
كۆچۈرۈش، قىستۇرۇش (گېزىت - ژۇر -
ئالغا بىرەر رەسىم ياكى ماقالىنى).

~etmek. قىستۇرماق.

derdest, - ti. is. far. دەرھال تۇتۇ -
ۋالماق، دەرھال قولغا چۈشۈرمەك:

ئوغرىنى — «Hırsızı derdest ettiler»
دەرھال تۇتۇۋالدى.

① dere. is. far. دەريا (قىشتا ئېقىپ،
يازدا سۈيى قۇرۇپ كېتىدىغان). ② جىلغا:

قويلار — «Koyunlar derecede otluyor»
جىلغىدا ئوتلايدۇ.

① derebey, - ni. is. فېئودال
مىلتارىست. ② زالىم، زومىگەر.

derebeylik, - ği. is. فېئودالىق.

① derece. is. ar. دەرىجە. ② مەرتىۋە،
ئورۇن، ئۇنۋان، ئاتاق. ③ گرادۇس:

«Savaşta katkıda bulunduğu için
derecesi çabuk yükseldi» —

خىزمەت كۆرسەتكەنلىكى ئۈچۈن ئورنى
تېز ئۆستى.

بالى — «Çocuğun ateş derecesi»
نىڭ قىزىقلىق گرادۇسى.

derece. derece. z. ئاستا - ئاستا،
قەدەممۇ قەدەم، تەدرىجى.

derecelemek. دەرىجىگە ئايرىماق، دە -
رىجىلەرگە بۆلمەك.

dereceli. s. دەرىجىلەرگە ئايرىلغان:
بىر دەرىجى — «Tek dereceli seçim»

لىك سايلام.

derecesiz. s. دەرىجىلەرگە ئايرىلمىغان.

① dereke. is. ar. تۆۋەن دەرىجى.

② تۆۋەنگە چۈشىدىغان پەلەمپەي.

دەرگاھ ① deregâh. is. far. قەدىمدە

دەرۋىشلەر توپلىنىپ تۇرىدىغان ۋە دىنىي
مۇراسىم ئۆتكۈزۈلىدىغان يەر. ② دەر -
ۋازا ئالدى، ئىشك ئالدى).

~i ali. پادىشاھ سارىيى.

dergi. is. ژۇرنال، مەجمۇئە:

شىنجاڭ — «Sincan edebiyat dergisi»
ئەدەبىياتى ژۇرنىلى.

dergilemek. توپلام قىلماق (گېزىت -
ژۇرناللارنى).

derginlemek. → Dergilemek.

derhal. z. far - ar. دەرھال، ھامان:

«Çocuğu ateşli görünce derhal mu-
ayene ettirdim» —

بالىنىڭ قىزىپ قالغانلىقىنى بىلىش بىلەن دەرھال
تەكشۈرتتۈم.

① deri. is. تېرە. ② شۆپۈك، پوست:

«Deri hastalıkları» —
«ئۇزۇم پوستى» —

derice. is. far. كىچىك ئىشك.

derici. is. تېرىچى، مويىچى.

① dericilik, - ği. is. كۆنچىلىك.

② مويىچىلىق.

deride. s. far. يىرتىق.

① derili. s. تېرىلىك، تېرە قاپلانغان.

② تېرە ئىشلىتىلگەن.

derilmek. تېرىلمەك، توپلانماق:

«Üzümler derildi» —

ياغاچ ياكى كىگىز ئۆي. is. derim evi.

① derin. s. تېرەن، چوڭقۇر. ② چۈ -

شىنىشكە قىيىن، چوڭقۇر مەنىلىك.

③ قاتتىق:

«1. Derin kuyu» —

چوڭقۇر قۇدۇق. 2. Derin incelemeler —

چوڭقۇر تەتقىقات.

«3. Derin uyku» — قاتتىق ئۇيقۇ.

- ① ئۇزاقتىن، يىراقتىن. **derinden. z.**
 ② ئەتراپلىق، ھەر جەھەتتىن تولۇق.
 ③ يۈرەكتىن.
 ① تېرەنلەشمەك، چوڭ. **derinleşmek.**
 ② ئاشكارىلاشماق. ③ بىر
 لىمى ئاشماق.
 ① چوڭقۇرلاشتۇرماق. **derinleştirmek.**
 ② ئىنچىكىلەپ تەتقىق قىلماق، چوڭقۇر
 مۇزاكىرە قىلماق.
derinletmek. چوڭقۇرلاشماق.
derinlik, - ği. is. چوڭقۇرلۇق.
 ① توپلانغان، توپلام ھالىغا **derinti. is.**
 كەلگەن. ② گۇرۇھ. ③ سۇپۇرەندە.
 ① مەركەزلەشكەن. **derişik. s. is.**
 ② قويۇقلۇق.
 ① توپلانماق، يىغىلماق، **derişmek.**
 مەركەزلەشمەك. ② قويۇقلۇق.
 ① تەكلىگە چۈشۈش. **derk. is. ar.**
 ② تۆۋەنلىكى قەۋەت. ③ چۈشۈش.
 ④ قولغا كەلتۈرۈش، ئىگىلەش.
~etmek. چۈشەنسەك.
derkenar. is. fr. تەستىق (بىرەر)
 يازما نەرسىگە يېزىلغان).
 ① تاللاپ توپلاش. **derleme. is.**
 ② توپلام:
 «Kelime derleme işi yavaş gidiyor —
 سۆز توپلاش ئىشى ئاستا كېتىۋاتىدۇ.»
 ① تاللاپ توپلىماق. **derlemek.**
 ② تۈرلۈك يازغۇچىلارنىڭ ئەسەرلىرىدىن
 ئېلىپ توپلام قىلماق.
derlenmek. توپلانماق.
derli . toplu. s. رەتلىك، يىغىنچاق:
 «Derli toplu oda — رەتلىك ئۆي.»
 ① دەرمان. **derman. is. far.** ② ئاغرىق
 توختىتىدىغان دورا:

- مېڭىشقا — «Yürümeye dermanım yok»
 دەرمانىم يوق.
dermande. s. far. چارىسىز قال
 ھال، بىچارە، ئاجىز.
 ① دەرمانسىز، ھارغىن، **dermansız. s.**
 ② تۈزەلمەس، ساقايىماس:
 «Dermansız hastalık — ساقايىماس
 ئاغرىق.»
 ① دەرمانسىز، **dermansızlık, - ğı. is.**
 لىق، ھارغىنلىق. ② ساقايىماسلىق.
dermatoz. is. fr. پۇتۇن تېرە كېسەل.
 لىكلىرىنىڭ ئومۇمىي نامى.
 ① توپلام، تېرىپ يىغماق. **derme. is.**
 ② كوللېكسىيە (مەلۇم بىر سىستېمىدا تەر-
 تىپكە سېلىنغان ۋە ئىلمىي، بەدىئىي ياكى
 تارىخىي جەھەتتىن ئەھمىيەتكە ئىگە بول-
 ھال بىر تۈردىكى نەرسىلەر توپلىمى):
 «Başak derme — باش تېرىش.»
 ① ئۇنىڭدىن — بۇنىڭدىن **derme . çatma. s.**
 قىلىنغان توپلام. ② ياخشى تاللانمىغان،
 خېلىلا يامان:
 «Derme çatma eşya — ئۇنىڭدىن —
 بۇنىڭدىن تېرىشتۈرۈلگەن نەرسە.»
dermek. توپلىماق، يىغماق، تەرمەك.
dermeyan. ئوتتۇرىغا قويماق.
 ① تۈبېركۇلىوز. **dern. is. ar. tıp.**
 ② ئۆسمە.
 جەمئىيەت، ئۇيۇشما، **dernek, - ği. is.**
 ھەيئەت.
derneşik. s. بىر يەرگە توپلانغان، يىپ
 خىلغان.
derpiş etmek. نەزەردە تۇتماق، كۆز ئال-
 دىدا تۇتماق، كۆز ئالدىغا كەلتۈرمەك:
 «Bütün sonuçları derpiş etmeden
 پۇتۇن — ئۆنەملى بىر ئىش باشلامامالى

ئاقبۇتەنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرمەي مۇھىم
ئىش قىلغىلى بولمايدۇ.»

derrek. s. ar. زېھنىي ئۆتكۈر.

ders. is. ar. ① دەرس. ② تەجرىبە -
ساۋاق، ئىبرەت.

dershane. is. az. far. دەرسخانا،
سېنىپ.

dersiam. is. ar. ① دىنىي دەرس.
② مۇددەرس.

derslik. is. → Dershane.

dert, - di. is. far. ① دەرد، ئەلەم.
② ساقايماق (تۈزەلمەس) كېسەل.

dertlenmek. ① دەرد تارتماق. ② كې-
سەل بولماق.

dertleşmek. دەرت تۆكۈشمەك، دەرد
تۆكۈمەك، ئىچ قارىندىكىنى تۆكۈمەك.

dertli. s. ① دەردمەن. ② ئاغرىق،
كېسەل.

dertsiz. s. دەردسىز، دەردى يوق؛
~ başını derde sokmak —

دەرتسىز بېشىغا پىت سېلىۋالماق.
ئۈستىگە ئالماق؛

deruhte etmek. «Bunu bir yılda tamamlamayı de-
ruhte etti — بۇنى بىر يىلدا تۈگىتىش —
نى ئۈستىگە ئالدى.»

derûn. is. far. ① ئىچ، ئىچ تەرەپ.
ئۆيىنىڭ ئىچى. ② يۈرەك، قەلب؛

~ una sular serpmek — كۆڭلى
سۇ ئىچمەك.

derviş. is. far. ① دەرۋىش. ② كىچىك
پېشىلىك. ③ قەلەندەر؛

«Derviş Mustafa — دەرۋىش مۇستاپا.
dervişlik, - ği. is. دەرۋىشلىك.

derya. is. far. ① دېڭىز. ② بىلىملىك
ئادەم. ③ نەرسە - كېرەك كۆپ چىقىدىغان يەر.

derya.dil.s. ئىچى كەڭ، ئىچى دەريادەك.

derz. is. ar. ① تىكىش. ② تۆشۈك.

desen. is. fr. ئۈلگە، نۇسخا، ئۆرنەك.

desenci. is. نۇسخا سىزغۇچى.

desenli. s. زىننەتلىك، بېزەلگەن.

desimetre. is. fr. مېتر (بىر
مېترنىڭ 10 دىن بىرى).

desise. is. ar. ھىيلە - مېكىر، سۈيىقەست.

desiseci. s. is. ھىيلىچى، ھىيلىگەر،
سۈيىقەستچى.

desiseli. s. ھىيلىلىك، مەككەرلىق.

despot, - tu. is. fr. مۇستەبىت،
ئىستىبدات.

despotluk, - ğu. is. ئىستىبداتلىق،
مۇستەبىتلىك.

dessas. s. ar. ھىيلىگەر، مەككەر،
سۈيىقەستچى.

destan. is. far. داستان.

destani. s. داستاندىكىدەك.

destanlaşdırılmış. s. قەھرىمانلاشتۇرۇ-
رۇلغان (داستاندىكى قەھرىمانغا ئوخشاش).

destar. is. far. سەللە.

dest.busî. far. قولغا سۈيۈش مۇراسىمى.

deste. is. far. ① دەستە، تۇتام، باغ.
لام. ② ساپاق، ساپ. ③ ھاۋانچا تېشى؛

«Bir deste çiçek — بىر دەستە گۈل.

Bir deste soğan — بىر تۇتام پىياز.

Bıçak destesi — پىچاق دەستىسى،
پىچاق سېپى.»

desteci. is. گۈل تىزغۇچى.

deste gül. s. far. دەرۋىشلەرنىڭ
ئۆي ئىچىلىك (ئۆي ئىچىدە كىيىدىغان)
يەكتىكى.

destek, - ği. is. ① تىرەك، غوجا تام.

② دەم (ئىشكىنى ئىچىدىن ئېتىدىغان). ③ يار -

يۆلەك. ④ چاق (يىپ ئېگىرىدىغان):
 «Ev destekle ayakta tutuluyor —
 ئۆي غوجا تام بىلەن ئۆرۈلمەي تۇرىدۇ.
 Çin halkı ezilen millerin mü-
 cadelesini destekliyor —
 جۇڭگو خەلقى ئېزىلگەن خەلقلەرنىڭ كۈرەشىگە يار-
 يۆلەكتە بولىدۇ.»
 ① قوللاش، يار - يۆ. destekleme. is.
 لەكتە بولۇش. ② مەدەت بېرىش، تىرەك
 بولۇش.
 ① قوللىماق، يار - يۆ. desteklemek.
 لەكتە بولماق. ② مەدەت بەرمەك.
 ① قوللاپ - قۇۋۋەتلەنمەك. desteklenmek.
 ② ياردەم ئالماق.
 يار - يۆلەكسىز، مەدەتسىز. desteksiz. s.
 مۇبالىغە قىلىپ سۆزلەمەك. ~atmak.
 destere. is. → Testere.
 كىچىك ئۇرۇش destroyer. is. ing.
 پاراخوتى.
 ① رۇخسەت. ② دەس. destur. is. far.
 تۇر. ③ ئومۇمىي قائىدە:
 «Destursuz buraya girilemez —
 رۇخسەتسىز بۇ يەرگە كىرگىلى بولمايدۇ.»
 ھاجەتخانا، - ğu. is. desturluk, -
 خالا جاي.
 رۇخسەت قىلىنماي destursuz. s. far.
 دىغان، مەنئىي قىلىنغان.
 ① بوشىنىش. ② يېنىك. deşari. is. fr.
 لىنىش، راھەتلىنىش. ③ ھۇجۇم.
 ① دۈم كۆمۈرمەك، ئاغدۇر. deşelemek.
 ماق، تىلغىماق. ② تەتقىق قىلماق:
 «Yaban domuzlar tarlayı deşele-
 mişler — ياۋا توڭگۇزلار ئېتىزلارنى
 تىلغىۋەتتى.»
 ① تېشىلگەن، ئويۇلۇپ deşik. s. is.

كەتكەن. ② تۆشۈك، ئۆڭكۈر.
 تېشىلمەك، كولانماق، قېزىل. deşilmek.
 ماق، ئويۇلماق.
 ① تەشمەك، كولىماق، قازماق. deşmek.
 ئويماق. ② يارماق. ③ كۈچىلماق.
 پۇقراچە كېيىنگەن. detektif. is. ing.
 ساقچى، مەخپىي ساقچى.
 ① سەزمەك. ② ئاي. deteksiyon. is. fr.
 روپلان، سۇ ئاستى پاراخوتى ۋە مىنا قا-
 تارلىقلارنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىدىن خەۋەر
 بېرىش. ③ رادىئو دولقۇنلىرىنى تېپىش.
 ① دېۋە (ئەپسانىلەردە سۆز - dev. is. far.
 لىنىدىغان يوغان، كۈچلۈك، قورقۇنچلۇق
 مەخلۇق). ② كۈچلۈك ۋە بەستلىك ئادەم ياكى
 ھايۋان.
 ① داۋالاش ئۇسۇلى، دورا. deva. is. ar.
 ② چارە، تەدبىر:
 «Bu hastanın devası perhizdir —
 بۇ كېسەلنىڭ داۋاسى پەرھىزدۇر.»
 دورا بىلەن مۇناسىۋەتلىك. devai. s. ar.
 ئىپار پۇراقلىق مەجۇن. devaimisk s. ar.
 داۋام. devam. is. ar.
 «Bu işlerin devamı sırasında —
 بۇ ئىشلارنىڭ داۋامى جەريانىدا.»
 داۋاملىق: devamlı. s.
 داۋاملىق — Devamlı bir şekilde
 تۈردە.»
 ① داۋامسىز، داۋام قىل. devamsız. s.
 مىغان. ② ئىشنى داۋاملاشتۇرمىغان.
 ① داۋاسىز، داۋاسى بولمى. devasız. s.
 غان. ② چارىسىز، چارىسى بولمىغان.
 چوڭ كۆرسىتىش. devaynası, -nı. is.
 ئەينىكى.
 تۆگە. deve. is.
 تۆگە تىكىنى. ~ dikenî.

يوقاپ كەتمەك (پۇل). ~ olmak.
 تۆگىچى. devenci. is.
 تايغان قورساق (ئات). is. deve döşlü.
 تۆگە قۇشى. is. - nu. deve kuşu.
 ئايلانماق، چۆگىلمەك. is. ar. deveran.
 ئايلانماق. ~ etmek.
 ھەرىكەت. is. devim.
 ھەرىكەتلىنىدۇرمەك، ئىل. devindirmek.
 ھاملاندىرماق، رىغبەتلىنىدۇرمەك.
 ھەرىكەتلىك. s. devingen.
 ھەرىكەت. is. devinim.
 ھەرىكەت قىلماق، ھەرىكەت. devinmek.
 لەنمەك.
 ① دەۋر، زامان، is. ar. devir, -vri.
 چاغ، ۋاقىت. ② ئايلىنىش، چۆگىلەش، پىر-
 قىراش. ③ يۆتكەش، توشۇش. ④ ئۆتكۈزۈپ
 بېرىش:
 «Eski bir memur görevini yenisine
 devreder — كونا خىزمەتچى ۋەزىپىسىنى
 يېڭى كەلگەن خىزمەتچىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىدۇ.»
 ① يىقىتماق، ئۆرىمەك. ② يى- devirmek.
 قىتىۋەتمەك، ئاغدۇرماق:
 «Bakanı devirdiler — مىنىستىرنى
 يىقىتىۋەتتى (خىزمەتتىن).»
 ھەرىكەتلىنىدىغان، s. devitken.
 ماڭغۇزىدىغان، دېۋىتىدىغان.
 ھەرىكەتلىنىدۇرمەك، ماڭغۇز- devitmek.
 ماق، دېۋىتمەك.
 ① دۆلەت، مەملىكەت، is. -ti. devlet.
 ئىل. ② بەخت.
 «Türkiye devleri — تۈركىيە دۆلەتى.»
 دۆلەتچى. s. devletçi.
 دۆلەتچىلىك، is. -gi. devletçilik.
 (جەمئىيەت ئىشلىرىنىڭ بولۇپمۇ سانائەت ۋە
 يېزا ئىگىلىكىنىڭ دۆلەت تەرىپىدىن

باشقۇرۇلۇشى).
 دۆلەتلەر ئارا، مەم. s. devletlerarası.
 لىكەتلەر ئارا.
 دۆلەتلىشىتىرمەك، دۆ- devletleştirmek.
 لەت ئىگىدارلىقىغا ئۆتكۈزۈمەك.
 دۆلەتسىز، مەملىكەتسىز. s. devletsiz.
 دەۋرلەر. is. ar. devran¹.
 دەۋران. is. ar. devran².
 بەختلىك تۇرمۇش كەچۈرمەك. ~ sürmek.
 ① مۇددەت، ۋاقىت، زامان. is. ar. devre.
 مان، چاغ، دەۋر. ② ئېلىپكەتتىرىشنى ئۆت-
 كۈزۈش يولى:
 «Seçim devresi — سايلام دەۋرى.»
 ئاغدۇرۇلماق، ئۆتكۈزۈل- devredilmek.
 مەك، ئايلاندۇرۇلماق.
 ئەتىسى: s. devresi, devrisi.
 «Devresi gün — ئەتىكى كۈن.»
 ① ئايلانماق، پىرقىرماق. devretmek.
 ② يۆتكىمەك. ③ ئۆتكۈزۈپ بەرمەك، تاشلاپ
 قويماق. ④ ئاخىرىغىچە ئوقۇماق.
 دەۋرلىك، دەۋرگە ئائىت. s. ar. devri.
 ① ئۆرۈك، ئۆرۈلگەن، ئاغ. s. devrik.
 دۇرۇلغان، يىقىتىلغان. ② تەتۈر:
 «Devrik kral — ئاغدۇرۇۋېتىلگەن
 قىرال.
 «Devrik cümle — تەتۈر جۈملە.»
 ① ئۆرۈلمەك، ئاغدۇرۇلماق. devrilmek.
 ② يىقىلماق.
 ① ئۆرۈلۈش، پۈكۈلۈش، is. devrim.
 قاتلىنىش. ② پۈكۈك، قاتىلاق (يەر).
 ③ يۇمىلاق شىرە. ④ ئىنقىلاب:
 «Sincanın üç il devrimi — شىن-
 جاڭنىڭ ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى.»
 ئىنقىلابچى. s. devrimci.
 ئىنقىلابچىلىق. is. -gi. devrimcilik.

devrisi. s. ئەتىسى: «ئەتىسى كۈن، ئەتە. — Devrisi gün —
 devriye. is. ar. پاترول: «پاتروللار قوشۇنى. — Devriye birliği —
 devşirim. is. بىر ئوچۇم، بىر سىقىم: «Bir devşirim üzüm —
 ئۈزۈم.»
 devşirmsiz. s. چېچىلاڭغۇ.
 devşirmek. ① تەرىپلىمەق، يىغىمەق، ② قاتلىماق، سەرەمجانلاشتۇرماق.
 «Meyva devşirmek — مېۋە يىغماق. —
 deyi. is. ئىپادە ۋاسىتىسى، سۆز.
 deyim. is. سۆز، ئىبارە.
 deyirgi. is. خامان تەپمەك، خامان ۋاقتى.
 deyiş. is. ① سۆز ئۇسلۇبى، ② چۆچەك. ③ بېيت. ④ ئىپادە.
 deyn. is. ① بۇرچ، قەرز. ② ۋەزىپە، مەجبۇرىيەت.
 deyr. is. ① ئىبادەتخانا، بۇتخانا. ② دۇنيا، ئالەم، جاھان.
 deyyus. is. ar. دەيۈز، نومۇسىز، يۈم. شاقباش (خوتۇننىڭ ياكى يېقىن ئايال دوستىنىڭ بۇزۇقچىلىق قىلىشىغا يول قويىدىغان ئادەم ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ).
 dezabiye. is. fr. ئاياللارنىڭ ئۆي كىيىمى.
 dezenfekte. is. fr. دېزىنېكسىيە. ~ etmek. دېزىنېكسىيە قىلماق.
 dezenflasyon. is. fr. پۇل قىممىتىنىڭ ئۆسۈشى ۋە بازار باھاسىنىڭ چۈشۈشى.
 deziderata. is. lat. نۇقسان، قۇسۇر.
 dezidratasyon. is. fr. سۇسىز قويماق، سۇسىز قالماق.
 dılak, -ğı. is. anat. دىڭگىلەك (ئايال).

لارنىڭ جىنسىي ئەزاسىغا ئائىت).
 dılı, -lı. is. ar. ① بۇرچەك، پۇشماق. ② قۇۋۇرغا سۆڭىكى.
 dımdızlak. s. ① قىپىلىڭچ، ② قۇپ قۇرۇق، سالتاڭ، قولى بوش.
 dıragan. is. پۇلسىز، يوقسۇل، كەمبە-غەل، ئاجىز، سەرگەردان.
 dırav. is. پۇل، ئاقچا.
 dır · dır. z. ۋالاقتەڭگۈز، ۋىت - ۋىت، ۋىتىلداق;
 «Aişe kaynanasının dır dırından
 bıktı — ئايشە قېيىن ئانىسىنىڭ ۋىت - ۋىتلىقىدىن زېرىكتى.»
 dırdırlanmak. ۋالاقلىماق، قۇرۇق سۆز - لىمەك.
 dırdırlaşmak, جەدەللەشمەك، گەپ تالاشماق.
 dırıldamak. كۆپ سۆزلىمەك، زېرىكتۈر - گۈدەك سۆزلىمەك.
 dış¹. is. سىرت، تاش: «Bu evin içi dışından güzıl —
 بۇ ئۆينىڭ ئىچى سىرتىدىن چىرايلىق.»
 dış². s. تاشقى، سىرتقى: «Dışişleri bakanlığı —
 تاشقى ئىش - لار مىنىستىرلىكى.»
 dışarı. is. ① تاشقىرى، سىرتى. ② تالا. ③ ياقا، يۇرت. ④ چەت ئەل:
 «1. Dışardan sesler geliyor — سىرتتىن ئاۋاز كېلىۋاتىدۇ.
 2. Geceyi dışarda geçirdi — كېچىنى تالادا ئۆتكۈزدى.
 3. Dışarlarda çok dolaştı — ياقا يۇرتنى كۆپ ئايلىندى.
 4. Artık dışarıdan mal getirmeye
 gereklik kalmıyacak. چەت ئەلدىن

مال كەلتۈرۈشكە ھاجەت قالمىدى. »
 ① dıřarlık, -ğı. is. ئىستانبۇلنىڭ سىر-
 تى. ② بىر مەملىكەتنىڭ مەركىزىدىن
 باشقا يېرى.
 dıř avlu. is. تاشقى ھويلا، ئارقا ھويلا.
 dıř bükey. s. تۇخۇم يۈز:
 «Dıř bükey ayna. تۇخۇم يۈز ئەينەك.»
 ① dıř bükeylik, -ğı. is. تۇخۇم يۈز-
 لۈك. ② دۈمبۈلەكلىك، يۇمىلاقلىق:
 يەرنىڭ — Yer in dıř bükeyligi —
 يۇمىلاقلىقى.»
 dıřçı. s. شەكىلچى، تاشقى كۆرۈنۈشكە
 ئەھمىيەت بېرىدىغان.
 dıřınlı. s. ئەسلى بۆلىمىغان، ئەسلى يات.
 dıřkı. is. تىزەك، قۇمۇلاق، ماياق، گەندە.
 dıřlak. s. تاشقى، خارچى.
 dıřlamak. سىرتتا قالدۇرماق.
 ① dıřlık, -ğı. is. تىنچلىق، جىمجىت.
 لىق. ② خۇشاللىق، مەمنۇنلۇق.
 dıřpazar. is. تاشقى بازار.
 dıřpencere. is. كىرپا ۋە يولغا قارىغان
 دېرىزە.
 dıřperde. is. تاشقى پەردە، ئۇزۇن
 پەردە.
 dıřsatım. is. ئېكسپورت، سىرتقا
 سېتىش.
 dıřtan. s. سىرتقى تەسىر.
 dıřticaret, -ti. is. تاشقى سودا.
 dıřyüz. is. سىرتقى كۆرۈنۈش.
 dıřdızcı. s. is. ئوغرى، يانچۇقچى.
 dıřdızcılık, -ğı. is. ئوغرىلىق، يان-
 چۇقچىلىق.
 dıřgal. is. ساقال (كونا).
 dıřgallı. s. ساقاللىق (كونا).
 dıřıldamak. سۆزلەنمەك.

Dızlak. s. →
 dızman. s. يوغان، چوڭ، بەستلىك.
 diba. is. far. بىر خىل يىپەكلىك رەخت.
 ① dibaca. is. ar. كىتابنىڭ نەقىشلەن-
 گەن بىرىنچى بېتى. ② كىرىش سۆزى،
 بېغىشلىما.
 dibek, -ği. is. كىلى (بۇغداي، شال،
 تېرىق قاتارلىق دانلارنىڭ پوستىنى
 ئاجرىتىش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان ھاۋانچا
 شەكىللىك سايمان).
 dibelek. z. ar. تامامەن، تەلتۈكۈس،
 پۈتۈنلەي.
 dibet, -ti. is. fr. دېبەت (ئوسمانلىقلار
 دەۋرىدە ئىشلىتىلگەن بىر خىل يۇڭ رەخت).
 didaktik. s. is. دىداكتىك (پەندە -
 نەسىھەت).
 ① didar. is. far. دىدار، يۈز، جامال،
 ھۆسەن. ② كۆرۈنۈش. ③ گۈزەل يۈز،
 چىرايلىق.
 dide. is. far. كۆز.
 ① dideban. s. is. far. كۆزەتكۈچى.
 ② قارىغۇچى. ③ نۆۋەتچى، قاراۋۇل، پوست.
 didik didik. s. پارچىلانغان.
 didiklemek. پارچىلىۋەتمەك.
 didinmek. ھەپىلەشمەك، زورۇقماق.
 didişimcilik, -ğı. is. بەس مۇنازىرە -
 نى قورال ئەمەس، مەقسەت دەپ قارايدىغان
 پەلسەپىۋى ئېقىم.
 didişmek. چېقىشماق، چاقچاقلاشماق.
 difana. is. yun. ئۈچ قاتلىق بېلىق تورى.
 difteri. is. fr. بۇغما كېسىلى.
 diftong is. fr. دىفتون (ئىككى سوزۇق
 تاۋۇشنىڭ بىر بوغۇمدا كېلىشى).
 diğer. is. şar. باشقىسى، يانا بىرسى:
 «Diğer biri - باشقا بىرسى.»

başqā. s. far. باشقا تۈرلۈك، باشقىچە:

«Memurluktan azledileli beri hali digergün oldu — خىزمىتىدىن بوشىتىلغاندىن بېرى ھالى باشقىچە بولدى.»

diğerkām. s. باشقىلىرى ئۈچۈن پىداكار.

dik. s. ① تىك. ② قىيام. ③ ئۈستۈن، يۇقىرى. ④ قوپال:

1. Dik ağaç — تىك دەرەخ.

2. Dik ses — ئۈستۈن ئاۋاز.

3. Dik cevap — «قوپال جاۋاب.»

dikdik. z. s. سەت، قوپال:

«Dik dik bakmak — «سەت قارىماق.»

dikel. is. ئىككى ۋە بىرنەچچە چىشلىق دېھقانچىلىق سايىمىنى.

dikeleş-ci. is. كۆكتات كۆچمىسى تىكىدىغان ئەسۋاب.

dikelmek. تىك تۇرماق، ئۆرە تۇرماق.

diken is. ① تىكەن. ② ھەرە، چا. يان قاتارلىقلارنىڭ نەشتىرى:

«Gülün dikenini var — گۈلنىڭ تىكىنى بار.»

dikene. is. قىلىتىرىقلىق كىچىك بېلىق.

dikenli. s. تىكەنلىك:

«Dikenli tarla — تىكەنلىك ئېتىز.»

dikenli balık,-ğı. is. قىلىتىرىقلىق بېلىق.

dikenlik,-ğı. is. تىكەنلىك.

dikensi. s. تىكەنلىك ئوخشاش، تىكەندەك.

dikensiz. s. تىكەنسىز.

dikey. s. تىك سىمىزىق، تىك سىمىزىق، تىك تۇرغان.

dikeylik,-ğı. is. ئات. كالا، قىزى، ئۆشكە قاتارلىق ئۆي ھايۋانلىرىنىڭ ئالدى ۋە ئارقا پۇتلىرىغا كۆرە تۇرۇش ھالىتى.

dikici. s. ① موزدۇز. ② تىككۈچى. تىككىلىك:

dikili. s. «تىككىلىك تاش.» — Dikili taş

dikilmek. ① تىكسىلىمەك. ② تىك تۇرماق:

«Karşımda ne dikilip duruyorsun?

ئالدىمدا نېمىگە تىكىلىپ تۇرۇۋالسىەن؟»

dikim. is. ① تىكىلىش، تىكىم. ② كۆچەت تىكىش:

«Bu kostümün dikimi iyi değil —

بۇ كاستۇمنىڭ تىكىلىشى ياخشى ئەمەس.

Dikim zamanı geldi — كۆچەت تىكىش ۋاقتى كەلدى.»

dikim.evi. is. تىكىمخانا (سەيپۇڭخانا).

dikine. z. ① ئۆرپچە، تىكچە. ② جاھىلانە:

«Dikine doğru söylemek —

جاھىللارچە سۆزلىمەك.»

dikiş. is. تىكىش، تىكىلىش:

«Bu elbisenin dikişi güzel — بۇ

كېيىمنىڭ تىكىلىشى چىرايلىق.»

~makinesi. تىكىش ماشىنىسى.

dikişçi. is. تىككۈچى، تىكىمچى، سەيپۇڭ.

dikişli. s. تىكىلگەن.

dikişsiz. s. ① تىكىشسىز، تىكىلمىگەن. ② يېپىشتۇرۇلغان:

«Dikişsiz ayakkabı — يېپىشتۇرۇل

غان ئاياغ كېيىمى.»

dikit,-ti. is. تەبىئىي غارلاردا يۇقىر

رىدىن تۆۋەنگە ئېقىپ چۈشكەن شورلۇق

سۇلاردىن ھاسىل بولغان تىك - تىك

ئىملا.

ئىرادىسىنى مەجبۇرىي ~ etmek — تاغماق.

دېكتىرەمەك، تىكتۈرۈمەك. diktirmek.
 ① تىل. ② سۆز تىلى. ③ is. dil¹.
 سازنىڭ تىلى. ④ قۇلۇپنىڭ تىلى. ⑤
 دېڭىزغا چوڭقۇرلاپ كىرگەن تار ۋە
 ئۈستى تۈز قۇرۇقلۇق. ⑥ مەلۇمات ئېلىش
 مەقسىتى بىلەن قولغا چۈشۈرۈلگەن دۈش
 مەن ئەسكەرلىرى:

قوينىڭ تىلى. «Koyun dili —

«ئۇيغۇر تىلى. Uyğur dili —

دىل، كۆڭۈل، قەلب. dil². is. far.

ئاشىق بولماق، كۆڭۈل ~ bağlamak. بەرمەك.

Dilak, — ğı. is. →

تىل ئاستى. dilalt¹, -nı. s.ئۆي قۇشلىرىدا كۆرۈل. dilalt². is. دىغان كېسەل.

كۆڭۈلگە ئارام بەرگۈچى. dil.ârâm. far. خاتىرجەم.

يۈرەكلىك، قەھرىمان، dilaver. s. تۈرگۈن.

دىل ئازار. dilazar. s.

سۆزمەن، گەپچى. dilbaz. s. far.

دىلبەر، گۈزەل. dilber. s.

گرامماتىكا، dil.bilgisi, — ni. is. تىل ئىلمى.

تىلشۇناسلىق. dilbilim. is.

تىلشۇناس. dilbilimci. s.

تىلچى. dilçi. is.

كىچىك تىل. dilcik, -ği. is.

كۆڭۈل بەرگەن ئاشىق. dil.dade. is.

دىلدار، كۆڭۈلنى مەپتۇن dildar. is. قىلغۇچى.

نوكتىچىلار.

① قاراش، بېقىش، يوقلاش. dikiz. is. ② كۆز.

قارىسماق، كۆزەتمەك، dikizlemek. باقماق.

دىققەت. dikkat, -ti. is. ar.

① دىققەتلىك، دىققەت. dikkatli. s.
 قىلىدىغان. ② ئىنچىكە ئىشلەنگەن، دىققەت
 بىلەن قىلىنغان.

① دىققەتسىز. ② كۆڭۈل dikkatsiz. s.
 بۆلۈنمىگەن، ئېتىبار بېرىلمىگەن.

دىققەتسىزلىك. dikkatsizlik, -ği. is.

تىكلەنگەن، تىك ۋە ئۆرە. dikleme. s. تۇرغۇزۇلغان، تىكلەمە.

① تىكلەنمەك. ② قوپال diklenmek.
 لاشماق، سەتلەشمەك. ③ قاپاق تۈرمەك،
 ھومايماق.

تىكلىك، ئۆزىلىك: diklik, -ği. is.
 «باش ئۆزىلىكى. — Baş dikliği»

① تىككىش. ② قىلىش، dikme. is.
 ئىشلەش، سېلىش، تۇرغۇزۇش. ③ مايسا،
 كۆچەت، تىكمە.

«بايراق تىككىش. — Sancak dikme

① تىكمەك، تۇرغۇزماق. dikmek.

② ئۈندۈرمەك. ③ كۆتۈرۈپ ئىچمەك.

④ كۆزەتچى قويماق، نۆۋەتچى قويماق.

كەسكىن بۇيرۇق، dikta. is. alm.
 ئەمىر، پەرمان.

دىكتاتۇرلىق. ~ rejimi.

ئۇنئالغۇ. diktafon. is. fr.

دىكتاتۇرا. diktatör, -rü. is. fr.

دىكتاتۇرلىق: diktatörlük, gü. is.

«Proleter diktatörlüğü —

پرولېتارىيات دىكتاتۇرلىقى.»

سۆزلىگىنىنى يازدۇرۇش، dikte. is. fr.

dilek, -gi. is. تىلەك، ئىستەك.
 dilekçe. is. ئىلتىماس، تىلەكچە: «Partiye çoktan dilekçe sundum — پارتىيىگە خېلى بالدۇر ئىلتىماس يازدىم.»
 dilekçi. s. ئىلتىماس يازغۇچى، تىلەكچى.
 dilemek. ① تىلىمەك. ② ئىستىمەك، تەلەپ قىلماق، خالىماق: «Sağlığınıza içten dilerim — سالا مەت بولۇشىڭىزنى چىن قەلبىمدىن تىلەيمەن. Dilediğiniz gibi davranabilirsiniz — خالىغىنىڭىزچە ھەرىكەت قىلارسىز.»
 dilenci. is. تىلەمچى. «Dilenci değneğine dönmek — بەك ئاجىزلىشىپ يامانلاشماق.»
 dilencilik, -gi. is. ① تىلەمچىلىك، ② ئارىسىزلىق.
 dilendirmek. ① تىلەمچىلىق قىلدۇرماق. ② تىلەتتۈرمەك.
 dilenmek. ① تىلەنمەك. ② سەدىقە ئالماق.
 dil.hıraş. s. بەك ئېچىنىشلىق.
 dil.hun. s. دىل ئازابى، كۆڭۈل ئاغرىقى، ئىچ ئاغرىقى.
 dilim. is. تىلىم: «Bir dilim kavun ver bana — «بىر تىلىم قوغۇن بەرماڭا.»
 dilimlemek. تىلىملىماق، تىلىم - تىلىم قىلماق، تىلىم - تىلىم كەسمەك.
 dilim.dilim. z. تىلىم - تىلىم، پارچە - پارچە، كېسىم - كېسىم.
 dilinmek. تىلىنماق، تىلىملارغا بۆلۈن - مەك، تىلىم - تىلىم كېسىلمەك.
 dil.kuşa. s. far. كۆڭۈل ئاچقۇچى.
 dillengeç, -ci. is. ئېغىزدىن چۈشۈر -

مەسلىك.
 dilenmek. ① تىلغا كەلمەك. ② ئېغىزدا قالماق، سۆز - چۆچەكتە قالماق، نامى چىقماق (ئەسكىلىكتە).
 dilli. is. كۆپ ۋە تاتلىق سۆز قىلىدىغان، چۆچۈك گەپ.
 dilmaç. is. تەرجىمان، تىلماچ.
 dilmaçlık, -ğı. is. تەرجىمانلىق.
 dilme. is. ① تىلىش. ② تۆت بۇرجەك كېسىلگەن ئۇزۇن تاختاي.
 dilmek. تىلماق، تىلىم - تىلىم كەسمەك، پىچماق.
 dilsel. s. تىلغا ئائىت.
 dilsiz. s. ① تىلسىز، ② ئاۋازسىز.
 dilsizlik, -gi. is. تىلسىزلىق.
 dilşat s, t. far. دىلشات، دىل خۇشلۇقى.
 dimağ. is. ar. ① مېڭە. ② ئەقىل، زېھىن.
 dimağçe. is. كىچىك مېڭە.
 dimdik. z. ① تىك. ② دىققەت بىلەن ئىنچىكەلەپ (قاراش). ③ تۈپتۈز، توپ - توغرا. ④ s. مەغرۇر.
 dimi. is. قېلىن تىرەقۇلغان پاختا رەخت.
 din¹. is. ar. دىن: «İslam dini diğer dinlerin devami olarak değerlendiriliyor — ئىسلام دىنى باشقا دىنلارنىڭ ئاخىر - قىسى دەپ قارىلىدۇ.»
 din². s. ئېگىزلىك، ئۇزاقلىق، يىراقلىق: «Din tepe — «ئېگىز دۆڭلۈك.»
 din³. is. fr. بىر گرام نەرسىنىڭ سۈرئىتىنى بىر سېكۇنتتا بىر سانتىمېتر تېزلىتىدىغان كۈچ ئۆلچىمى.
 dinamik, -gi. is. دىنامىكا.
 dinamit, -ti. is. fr. دىنامىت.

dinamitlemek. دىنامىت بىلەن پارتىلاش.

dinamizm. is. fr. دىنامىزم.

dinamo. is. yun. دىنام (ئېلېكتر توكىنى چىقىرىش ماشىنىسى).

dinamometre. is. fr. دىنامومېتر (كۈچ ئۆلچەش ئەسۋابى).

dinar. is. lât. دىنار (ئالتۇن پۇل، يۈگۈسلاۋىيە پۇلى).

dinbilgisi, is. ئىلاھىيەت، دىن ئىلمى.

dinci. s. دىندار، دىنچى.

dinç. is. ساغلام.

«Yaşlı olmasına rağmen dinçtir —

ياشاغان بولۇشىغا قارىماي ساغلام تۇرىدۇ.»

dinçleşmek. ساغلاملاشماق.

dinçlik,-ği. is. ساغلاملىق.

① **dindar.** s. ar. far. ② سوپى، ③ مۇتەئەسسىپ.

① **dindarlık,-ğı** is. دىندارلىق.

② سوپىلىق، زاھىتلىق. ③ مۇتەئەسسىپلىك.

dindaş. is. دىنداش.

dindirmek. ئارام ئالدۇرماق.

dinek,-ği. is. ئارام ئالسىدىغان يەر، ئارامگاھ.

① **dinelmek.** ئۆرە تۇرماق. ② جاھل.

«Karşımda dinelip durma —

ئالدىمدا ئۆرە تۇرما.

Ben yalvardıkça, O dinledi —

مەن يالۋار غۇنچە ئۇ جاھىللاشتى.»

dingi. is. ing. پالاق بىلەن ماڭدۇرۇپ دىغان كىچىك كېمە، مۇسابىقە قېيىقى.

dingil. is. چاقى، سىلىندىرلىق چاقى.

① **dingildemek.** ② قورۇپ تەرتىپكە.

dingin. s. ① جىمجىت، تېتىنچ.

② ھارغىن. ③ ئۆچكەن، ئۆچكەن.

① **dinginlik,-ği.** is. جىمجىتلىق.

تېتىنچلىق، مىدىرلىماسلىق. ② ھارغىنلىق.

dinî. s. ar. دىنىي.

① **dinleme.** is. تىڭشاش، ئاڭلاش.

② قۇلاق سېلىش.

① **dinlemek.** تىڭشماق، ئاڭلىماق.

② قۇلاق سالماق، گەپ ئاڭلىماق.

dinlememek. پەرۋا قىلماسلىق، پەسەنت قىلماسلىق.

① **dinlendirici.** s. ھاردۇق چىقىرىدۇ.

دىغان، ئارام بېرىدىغان، راھەت بېرىدۇ.

② ھۆشسىزلاندۇرىدىغان، ئۇيۇشتۇرىدىغان (دوختۇرخانىلاردا).

① **dinlendirmek.** ئارام ئالدۇرماق، راھەتلەندۈرمەك.

② ساقلاشماق. ③ ئۆچۈرمەك (چىراغ).

dinlenme. is. دەم ئېلىش، ھاردۇق ئېلىش.

① **dinlenmek.** ئاڭلانماق، ئىشىتىلمەك.

② دەم ئالماق، ھاردۇق ئالماق.

«Sözümüz dinlendi —

ئاڭلاندى.»

Bir kaç gün dinleneceğim —

بىر قانچە كۈن ھاردۇق ئالىمەن.

dinletmek. ئاڭلاتماق، تىڭشاتماق.

dinleyenler. is. ئاڭلىغانلار، ئىشت

كەنلەر.

dinleyici. is. تىڭشىغۇچى، ئاڭلىغۇچى.

«Radiyo dinleyicilerin istegi —

ئاڭلىغۇچىلارنىڭ تەلەپلىرى.»

dinleyiş. is. ئاڭلاش كەيپىياتى.

قۇلاقنىڭ ئاڭلاش سېزىمى.
 ① توختىماق، تۇرماق، تىنماق. **dinmek.**
 ② ئاخىرلاشماق، تۈگىمەك، تاماملانماق.
 دىنىي ئېتىقاتتىن **din. öncesi,-ni. is.** ئاۋۋالقى دەۋر.
 دىنغا ئائىت، دىنى. **dinsel. s.**
 دىنسىز، ئاتىسىست. **dinsiz. s.is.**
 ① دىنسىزلىق، **dinsizlik,-ği. is.** ئاتىزم. ② شەپقەتسىزلىك.
 ① ئاستى، تېگى، تۈۋى. **dip,-bi. is.** ② نەرسىنىڭ بىر ئۇچى:
 دېڭىز ئاستى. — **«Deniz dibi —**
Salonun dibi. زالىنىڭ بىر ئۇچى.
 پايىنەك (مىللىتىنىڭ **dipçik,-ği. is.** پايىنكى).
 پايىنەك بىلەن ئۇرماق. **dipçiklemek**
 ① تىرىك، ساپساق، ساغ. **dipdiri. s.** لام. تېتىك:
«Hasta dediler, dipdiri buldum—
 ئاغرىق دېيىشتى، ساپساق كۆردۈم.»
 ① سىنىپتا قالماق. ② جۈپ. **diplemek.**
 لەشمەك، جىنسىي ئالاقىدە بولماق، جىسا
 قىلماق.
 ئاساسلىق، يىلتىزلىق، تۈپلۈك. **dipli. s.**
 رەخت، گىلەم قاتارلىق. **diplik,-ği. is.** لارنىڭ تېگى.
 دىپلوم، شاھادەتنامە. **diploma. is.**
 دىپلومى بار، شاھادەتنامە. **diplomalı. s.** مىسى بار.
 دىپلومسىز. **diplomsuz. s.**
 تاشقى سىياسەت: **diploması. is.**
«Çin diplomasısı değişmiyecek
» جۇڭگونىڭ تاشقى سىياسىتى ئۆزگەرمەيدۇ.
 ① دىپلومات، تاش. **diplomat,-tı. is.fr.** قى ئىشلار مەمۇرى. ② سۆزمەن.

دىپلوماتىك: **diplomatik¹. s.fr.**
«Çin - Türkiye diplomatik iliş-
kileri iyidir — جۇڭگو-تۈركىيە
 دىپلوماتىك مۇناسىۋىتى ياخشى.
 دىپلوماتىك مۇنا. **diplomatik². is.fr.** سەۋەتكە ئائىت، دىپلوماتىك.
 ① دىپلوماتلىق. **diplomatlık,-ğı. is.** ② ھېلىگەرىلىك، مۇغەببەرلىك.
 ① تېگى يوق، تەكتى بولمىغان. **dipsiz. s.** ② ئاساسسىز. ③ چىدامسىز:
«Dipsiz bir kap — تەكتى يوق بىر قاپا
dipter. is.fr. يۇنان ئىبادەتخانىسى.
 ① زېھىن، ئەقىل، **dirayet,-ti. is.ar.** ئىقتىدار، سالاھىيەت، قابىلىيەت. ② ما-
 ھىرلىق، ئۈستىلىق. ③ سەزگۈ، تۇيغۇ.
 ① ئاقىل، بىلىملىك، دانا. **dirayetli. s.** ② قابىلىيەتلىك، ئىقتىدارلىق. ③ ماھىر،
 ئۇستا. ④ سەزگۈر، ھوشيار.
 ① قابىلىيەتسىز. **dirayetsiz. s.** ② ئىقتىدارسىز. ③ گومۇش، دۆت، مۆك.
 ① قابىلىيەت. **dirayetsizlik,-ği. is.** ② ئىقتىدارسىزلىق. ③ دۆت-
 لۈك، مۇڭلۇق، گومۇشلۇق.
 ① تىرەك. ② تۈۋرۈك. **direk¹,-ği. is.** ③ ئۇل:
«Evin direği — ئۆيىنىڭ ئۇلى.
direk². z. s. → Dizekt.
 ئاپتوموبىلنىڭ رولى. **direksiyon. is.fr.**
 تۈپتۈر، ئۇدۇل، تۈپتۈز، **direkt. z. fr.** بىراقلا.
 ① يۈرۈش، كۆرسەتمە. **direktif. is.** ② تەستىق سۆز، تەستىق. ③ تەلىمات:
«Yönetimin direktifi var —

رەھبەرلىكنىڭ يوليورىقى بار.
 Partinın direktəfleri — پارتىيىنىڭ تەلىماتلىرى.
 direktör,—rū. is. fr. رەھبەر.
 diremek. ① قارشى تۇرماق. ② تىكەك.
 diren. is. ئارا (خاماندا قوللىنىلىدۇ).
 direnç,—ci. is. بىر كۈچكە قارشى كۈچ، تاقابىل.
 direngen. s. تىرەنگەن، قارشى چىقىق، قان، قەتئىي تۇرغان.
 direngenlik,—ği. is. تىرەنگەنلىك، قارشى چىققانلىق، قەتئىي تۇرغانلىق.
 direnim. is. قارشى قويۇش، قەتئىي تۇرۇش.
 direnmek. قەتئىي تۇرماق، قارشى چىقماق.
 direşmek. سۇبات قىلماق، ئاخىرىغا قەدەر چىداملىق كۆرسەتمەك.
 direy. is. بىر رايونغا خاس ھايۋانلار: «Anadolunun direyinde fil yok — ئاناتولى ھايۋانلىرى ئارىسىدا پىل يوق».
 direyici. s. جاھىل، چىڭ تۇرۇۋالدىغان.
 dirhem. is. ar. قەدىمكى زامان ئېغىرلىق ئۆلچىمى. ② دەرھەم (ئەرەپلەرنىڭ كونا كۈمۈش پۇلى). ③ بەك ئاز.
 diri. s. ① تىرىك. ② تازا. ③ ئوبدان. ④ دۇرۇس، توغرا. ⑤ قۇۋۋەتلىك، كۈچلۈك.
 «Diri çiçek — تازا گۈل.
 Et bir az diri kalmış — گۆش بىر ئاز خام بولۇپ قاپتۇ.»
 dirijan. is. fr. رەھبەر، باشقۇرغۇچى.
 diril. is. يۇتقان - كۆرپە ئورايدىغان رەخت.

dirilik, — ği. is. تىرىكلىك.
 diriliş. is. تىرىلىش، جانلىنىش.
 dirilmek. ① تىرىلمەك، جانلانماق. ② سا. قايماق. ③ غەيرەتكە كىرمەك.
 diriltmek. ① تىرىلدۈرمەك. ② جانلان. دۇرماق، جان كىرگۈزمەك.
 dirim. is. ھايات، جان: «Ölüm dirim savaşı — ھايات - مامات كۈرۈشى».
 dirimli. s. ھاياتلىق، جانلىق.
 dirin. s. far. كونا، قەدىمىي.
 dirlik,—ği. is. ① تىرىكلىك، ئۆمۈر. ② تىرىكلىك ۋاسىتىلىرى. ③ پاراۋانلىق، خۇشاللىق، راھەتلىك.
 dirliksiz. s. پەرىشان.
 dirsek,—ği. is. ① جەينەك. ② دوقمۇش.
 dirseklemek. جەينەكلىمەك.
 dirsekli. s. جەينەكلىك.
 dirseklik,—ği. is. جەينەكلىك.
 disiplin. is. fr. ئىنتىزام: «Parti disiplini — پارتىيە ئىنتىزامى»
 disiplinli. s. ئىنتىزاملىق: «Disiplinli bir öğrenci — ئىنتىزاملىق بىر ئوقۇغۇچى»
 disiplinsiz. s. ئىنتىزامسىز: «Disiplinsiz sınıf — ئىنتىزامسىز سىنىپ»
 disk,—ki. is. fr. ① دېسكا (تەنھەرىكەت). ② فانتىپون تاختىسى.
 diskolob,—lū. is. fr. دېسكا ئاتقۇچى.
 diskordan. s. fr. رەتسىز، بىسەرەمجان.
 diskordans. is. fr. ① ماسلاشماسلىق. ② ئۇيغۇن كەلمەسلىك.
 diskur. is. fr. نۇتۇق.
 ~geçmek. نۇتۇق سۆزلىگەندەك سۆزلىمەك.

dispanser. is.fr. شىپاخانا.
 diş. is. ① چىش:
 «Diş takmak — چىش سالدۇرماق. —
 ~fırçası. چىش چۆتكىسى.
 ~macunu. چىش پاراشوكى (ياگاۋ).
 ~tabibi (hekim). چىش دوختۇرى.
 ① چىش دوختۇرى. ② ئۆلۈك. dişçi. is.
 لەرنىڭ ئالتۇن چىشىنى يۇلۇۋېلىپ ساتقۇچى.
 dişçilik, -ği. is. چىش دوختۇرلۇقى.
 dişēgi. is. تاش چوقۇش قورالى.
 ① تۈگمەن تېشى ياسىماق ۋە dişemek.
 ھەرلەرگە چىش چىسقارماق. ② چىش
 تارتماق.
 dişeti, -ni. is. چىش مۈلكى، چىش ئېتى
 (چىشنىڭ تۇۋىدىكى گۆشى).
 ① چىشى (ئۆسۈملۈك، dişi. is. s.
 ھايۋاننىڭ)، ماددا، قانچۇق، مېكىيان.
 ② زەپپانە. ③ ئاياللارغا خاس مېجەز.
 ④ يۇمشاق، مۇلايم، ياۋاش. ⑤ ئاچىقچۇق
 قاتارلىقلارنىڭ ئىچى كاۋاك كەلگەن قىسمى.
 كىچىك چىش. dişicik, -ği. is.
 چىشقا ئائىت، چىشقا مۇناسىۋەت. dişil. s.
 لىك.
 چىشلىك. مادىلىق. dişilik, -ği. is.
 ھايۋانلارنىڭ تۈم. dişindirik, -ği. is.
 شۇقىغا سېلىپ قويىدىغان تور.
 ① ھىڭگاڭ چىش (ئادەم). dişlek. s.
 ② چىشلىق.
 ① چىشلىمەك. ② غىجىماق، dişlemek.
 قىرقىۋەتمەك. ③ چىش چىقارماق، ھەرە
 چىش قىلىپ ئىشلىمەك. ④ بىئارام قىلماق.
 ① دېگىنىنى قىلدۇرماق. ② dişlenmek.
 چىشلەنمەك. ③ چىش چىقارماق.
 ① چىشلىق. ② گېپى ئۆتىدىغان: dişli. s.
 چىشلىق — Dişli tekerlekler gidiyor

چاقلار مېڭىۋاتىدۇ. —
 dişlik, -ği. is. چىشنى ئاسرىغۇچ.
 diş.otugiller. is.bot. قۇرغاقلىقتا يېتىپ
 شىدىغان ئۆسۈملۈكلەر.
 dişözü. is. چىشنىڭ تۆمۈر ۋە نېرۋىدىن
 ئىبارەت ئىچكى قىسمى.
 dişsel. s. چىشقا ئائىت، چىش بىلەن
 مۇناسىۋەتلىك.
 ① چىشسىز. ② تۈپتۈز، سىلىق. dişsiz. s.
 ھەرسىيە شېئىرى. ditiramp. is. fr.
 تېتىماق: ditmek.
 توخۇ — Tavuk eti diterrek yenmeli
 گۆشى تېتىپ يېيىلىدۇ.
 ئۇشاق قول. dito. is.
 ① يۇقىرى دۆلەت ئورگىنى. divan. is. far.
 ② دۆلەت ئەربابلىرىنىڭ مەجلىسى.
 ③ شېئىرلار توپلىمى. ④ ساڧا:
 رەھبەرلىك — Başkanlık divanı
 ھەيئەتى (پرىزدېنتوم).
 كەچىك شېئىرلار توپ. divançe. is. far.
 لىمى.
 ① ساراڭ. ② مەستانە. divane. s. far.
 دىۋانە:
 «Kadın için divane olmuş —
 خوتۇن دەپ ساراڭ بوپتۇ»
 ئەقىل — ھوشىنى يوقاتماق. ~olmak.
 ① ساراڭلىق. divanelik, -ği. is.
 ② مەستانىلىق.
 كەڭ سۇپا. divan.hane. is. far.
 ھەربىي مەھكىمە. divanı.harb. is. far. ar.
 دۆلەت پەرمانى، دۆلەت. divanı. s. far.
 بۇيرۇقى.
 توختىماستىن، ئۈزلۈك. divildivil. z.
 سىز، ئارقا — ئارقىدىن.
 خەمەك، سويما. divlek, -ği. is. ar.

divrik, -gi. is. ئېگىز يەر، دۆڭ.
 diyabet, -ti. is. fr. شېكەر سىيىدىغان كېسەل.
 diyadem. is. fr. زىننەت بىلەن زىننەتلىگەن تاج.
 diyafram. is. fr. دىئافراگما (كۆكرەك قەپسىنى قورساق بوشلۇقىدىن ئاجرىتىپ تۇرىدىغان پەردە).
 diyagnoz. is. fr. دىئاگنوز.
 diyagram. is. fr. دىئاگرام.
 diyaklaz. is. fr. دىئاكلاس (چوڭ يەر پارچىسى).
 diyakoz. is. yun. ① پاپالىققا يېڭىدىن كۆتۈرۈلگەن كىشى. ② كېسەللەرگە قارايدىغان، خەلقنى ياردەم توپلاپ كەمبەغەللەرگە تارقىتىپ بېرىدىغان كىشى.
 diyalekt, -ti. is. fr. دىئالېكت، رايون خاراكتېرلىق تىل، يەرلىك تىل.
 diyalektik. s. fr. دىئالېكتىكا.
 dialog. is. fr. دىئالوك (ئىككى ياكى ئۈچتىن ئارتۇق كىشىنىڭ بىر - بىرى بىلەن سۆزلىشىشى).
 dialogizm. is. fr. دىئالوگىزم (ياز - غۇچىنىڭ پىكىر ۋە كۆز قاراشلىرىنىڭ بىر - بىرىگە ئاساسلانغان بىرلىشىشى).
 diyanet, -ti. s. is. ar. ① دىندارلىق. ② دىيانەت.
 diyanetkâr. s. far. دىيانەتلىك، دىندار.
 diyanetli. s. دىندار.
 diyapazon. is. fr. ئىنساننىڭ ياكى سازنىڭ ئاۋاز چىقىرىش ئورگانى.
 diyar. is. ar. مەملىكەت، دۆلەت، يۇرت، ئىل.
 diyarbakır. öz. is. دىيار بەكىر.
 diyark. is. fr. ئىككىلىك ھۆكۈمەت.

ئىككى ھۆكۈمدارنىڭ ھەر بىرى.
 diye. دەپ: «Göreyim diye geldim — كۆرەي دەپ — كەلدىم.»
 diyecek, -gi. is. قىلىدىغان، دەيدىغان سۆز:
 «Diyeceğim yok — دەيدىغىنىم يوق.»
 diyelek, -gi. is. → DİYALEKT. مەزمۇن.
 diyem. is. ① خۇن ھەققى. ② قىممەت، ئەھمىيەت.
 diyet¹, -ti. is. ar. بىر مىللەتنىڭ ئىجتىمائىي ئىشلىرىنى مۇزاكىرە قىلىدىغان سىياسىي مەجلىس.
 diyet². is. lât. نوتىدا ئاۋازنى يېرىم كۆر - سىتىدىغان ئىشارەت.
 diyez. is. fr. تىز:
 «Anne çocuğu dizlerine oturttu. — ئانا بالىنى تىزغا ئوتتۇردى.»
 ~çökmek. تىزلانماق، يۈكۈنمەك.
 dizanteri. is. fr. دىزىنتېرىيە، تولغاق.
 dizdar. s. fr. قەلئە مۇھاپىزەتچىسى، قورغان قاراۋولى.
 dizdirmek. تىزدۈرماق.
 dize. is. مىسرا.
 dizel¹. is. ئەخلاقسىز، بۇزۇق ئايال.
 dizel². is. دىزېل يېغى.
 dizge. is. ① نەزم. ② جۈملە. ③ سىستېما.
 dizgi. is. ① ھەرپ تىزىشى. ② نىزام، تەرتىپ.
 dizgin. is. تىزگىن، چۆلۈۈر.
 ~e vurmak. توختاتماق.
 ~i çekmek. ئاناۋىنى تارتماق.
 dizginlemek. ① تىزگىنلىمەك. ② چەك.

لىمەك، كونترول قىلماق.
dizginsiz. s. ① تىزگىنسىز. ② باشباش. ③ ھەددىدىن ئاشقان.
 «Dizginsiz bir davranış — ھەددىدىن ئاشقان بىر ھەرىكەت.»
dizi. is. ① تىزىق: «Buncuk dizisi — مۇنچاق تىزىقى.»
dizgici. is. ھەرپ تىزغۇچى، نابورچىك.
dizici. is. → **Dizgici.**
dizidizi. z. قاتارمۇ قاتار، يانمۇ يان، تىزىق - تىزىق.
dizilemek. تىزماق.
dizili. s. تىزىلغان.
dizilmek. تىزىلماق:
 «Çocuklar sıraya dizildi — بالىلار رەتكە تىزىلدى (قاتارغا).»
dizim. is. تىزىلىش.
dizin. is. جەدۋەل، ئىسىملىك، مۇندەرجە.
diziyem. is. fr. ئوندىن بىر، ئوننىڭ بىرى.
diz.kapağı. is. لىپەك (تىزىنىڭ لىپىكى).
dizlik,-ği. is. ① تىزلىق (تىزغا ئۆتكۈزۈش). ② تىزدىن ئاشىمىغان زىدىغان نەرسە). ③ تىزدىن ئاشىمىغان پەلتۇ.
dizmek. ① تىزماق. ② يىپىقا، ئارغامچىغا ئۆتكۈزۈش. ③ ھەرپ تىزماق.
dizsi. s. تىزغا ئوخشىغان.
dobra. s. سۆزى ئاشكارا، ئوچۇق، دۇرۇس (ئادەم).
dobradobra. z. تۈپتۈز، توپتوغرا، ئوچۇق - ئاشكارا (سۆزلىمەك).
doçent,-ti. is. alm. دوتسېنت.
doçetlik,-ği. is. دوتسېنتلىق.
dogma. is. fr. دوگما، ئەقىدە.
dogmacı. s. is. دوگمىچى، ئەقىدىچى.
dogmacılık,-ğı. is. دوگمىچىلىق،

ئەقىدىچىلىك.
dogmalastırmak. دوگمىلاشتۇرماق.
dogmatik,-ği. is. دوگماتىك.
dogmatizm. is. fr. دوگمىچىلىك.
dogra. is. پەنجاپ تىلى شىۋىسى.
doğa. is. ① تەبىئەت، ماھىيەت. ② تەقدىر. ③ ئىچكى قانۇنىيەت. ④ ئالەم فىزىكىسى: «1. Doğa bilgisi — تەبىئەت ئىلمى.
 2. Doğaya aykırı hiç bir olay yoktur — تەقدىرگە زىت ھېچقانداق ھادىسە يوق.
 3. Taşın doğası — تاشنىڭ ئىچكى قانۇنىيەتى.»
doğaca. s. تەبىئەت قانۇنىغا ئۇيغۇن: «Doğaca kanun — تەبىئەت قانۇنى»
doğacı. is. s. ناتۇرالست.
doğacılık,-ğı. is. ناتۇراللىزم.
doğaç,-cı. is. شېرىن ئۆي.
doğaçtan. z. كۆپ ئويلا نىمىستىن.
doğal. s. تەبىئىي.
doğan. is. بۈركۈت.
doğancı. is. بۈركۈت يېتىشتۈرگۈچى، بۈركۈت بىلەن ئوۋ ئوۋلىغۇچى.
doğa.üstü. s. is. پەۋقۇلئاددە: «Doğa üstü güç — پەۋقۇلئاددە كۈچ.»
doğdurmak. تۇغدۇرماق:
 «Güneşi doğduran tanrı — تۇغدۇرغان تەڭرى.»
dogma. is. s. ① تۇغۇلۇش، دۇنياغا كېلىش، يارىلىش. ② تۇغما. ③ جەنۇب، ئاي ۋە يۇلتۇزلارنىڭ ئۇپۇقتىن چىقىشى. ④ تۇغۇلغان، دۇنياغا كەلگەن، يارىتىلغان: «Çinde dogma bir yabancı — جۇڭگو دا تۇغۇلغان بىر چەت ئەللىك.»
doğmaca. s. تۇغۇلۇشتىن بولغان.

① تۇغۇلماق، (كۈن، ئاي، **doğmak**.
يۇلتۇز) كۆتۈرۈلۈپ چىققا، كۆرۈنمەك،
ئۆرلىمەك. ③ مەيدانغا كەلمەك، يارالماق،
پەيدا بولماق، تۆرەلمەك:

مەن — **Ben kaşkarda doğdum** —
قەشقەردە تۇغۇلدۇم.

doğram. is. توغرام، كېسىم.

① توغراش، كېسىش. ② **doğrama. is.**
ياغاچتىن ياسالغان ئۆي جابدۇقلىرى.

ياغاچچى. **doğramcı. is.**

توغرىماق، كەسمەك. **doğramak.**

توغرام-توغرام. **doğram.doğram. z.**
كېسىم - كېسىم، پارچە - پارچە.

توغرائىماق، كېسىلىمەك، **doğranmak.**
كەسلەنمەك.

① تىوغرا، دۇرۇست. ② **doğru. s.**
توپتوغرا، تۈپتۈز، ئۇدۇل.

تۈپتوغرا: **doğruca. z.**

بۇ — **Bu yol doğruca oraya çıkar** —
يول توپتوغرا ئۇ يەرگە بارىدۇ.

توغرا ئىش قىلىدىغان، **doğrucu. s. is.**
توغرا سۆز قىلىدىغان، خالىس، لىللا:

ئۇ، — **O, doğrucu bir adamdır** —
توغرا ئىش قىلىدىغان ئادەم.

ساداقەت. **doğruculuk, -ğu. is.**

بىۋاسىتە، توغرىدىن **doğrudan doğruya.**
توغرا.

توغرىلىماق، ئىسپاتلىماق. **doğrulamak.**

توغرىلانماق، ئىسپاتلانماق. **doğrulanmak.**
ماق، دەلىللەنمەك.

① تۈز بولماق، تۈزلەنمەك، **doğrulmak.**
توغرىلانماق. ② يۈزلەنمەك، يولغا چۈش-
مەك، تەرەققىي قىلماق. ③ راۋاجلانماق:

1- Çocuğun ayağı yavaş yavaş
بالىنىڭ پۇتى ئاستا - **doğruldu** —

ئاستا تۈزلەندى.

ھېساب 2. **Hesap şimdi doğruldu** —
ئەمدى توغرىلاندى.

ئۆيگە قاراپ 3. **Evine doğruldu** —
يۈزلەندى.

4. **Savaştan sonra doğrulan bir**
ئۇرۇشتىن كېيىن راۋاجلانغان — **ülke** —
بىر مەملىكەت.

① تۈزلەتمەك، تۈزەتمەك. **doğrultmak.**

② يۈزلەندۈرمەك. ③ قازانماق، قولغا
كەلتۈرمەك، تاپماق:

«**Günde şöyle - böyle 10 yuanı**
ھەر كۈنى ئۇن — **doğrultuyorum** —
داق بۇنداق قىلىپ ئون يۈەن تاپمەن.»

① تەرەپ. ② ئىستىقامەت. **doğrultu. is.**

① توغرىلىق. ② **doğruluk, -ğu. is.**
دۇرۇسلۇق. ③ ئۆلچەم ۋە قائىدىگە
ئۇيغۇنلۇق.

توغرىسى، ھەقىقەتەن، ئەلھەق. **doğrusu. z.**

① شەرق، كۈننىتۇغۇش، **doğu. is.**
كۈنچىقىش. ② شەرق ئەللىرى:

«**Doğu rüzgarı** —

شەرق تۈركچىسى. **~Türkçe.**

كىچىك قۇلاقلىق (قوي، **doğu. s.**
ئۆچكە ھەققىدە).

① شەرقلىق. ② ئېسىل **doğulu. s.**
تاشلار.

① تۇغۇت. ② تۇغۇلۇش **doğum. is.**
يىلى. ③ بېرىنىش، يەڭگىش:

ئاسان تۇغۇت. **1- Kolay bir doğum** —

2. **Mümün 1930 da Beşbalıkta**
مۆمۈن 1930 - يىلى — **doğdu** —
بەشبالىقتا تۇغۇلغان.

3. **Ayşe çok zor bir doğum yaptı** —
ئايشە بەك قىيىندا بوشاندى.

doğumevi. is. تۇغۇتخانا.
 doğurğan. s. تۇغۇمچان.
 «Doğurğan koyun — تۇغۇمچان قوي.»
 doğurğanlık, - ğı. is. تۇغۇمچانلىق.
 doğurmak. ① تۇغماق، مەيدانغا كەلتۈرمەك.
 ② سەۋەب بولماق؛
 «Meryem bir oğlan doğurdu —
 مەريەم بىر ئوغۇل تۇغدى.
 Ahmedin hareketleri kötü so-
 nuçlar doğurabilir — ئەخمەتنىڭ
 بۇ ھەرىكەتلىرى يامان ئاقىۋەتكە سەۋەب
 بولۇشى مۇمكىن.»
 doğurtmak. تۇغدۇرماق، تۇققۇزماق؛
 قايسىسى — «Hangi ebe doğurttu?»
 كىمدىكى ئانىسى تۇغدۇردى؟
 doğrucu. is. — تۇغۇت، تۇغۇش،
 تۇغۇلۇش؛
 «Çocuğun doğuşu başarılı oldu —
 بالىنىڭ تۇغۇلۇشى غەلىبىلىك بولدى.»
 doğuşlu. s. ئالىيجاناب، قىممەتلىك،
 قەدىرلىك، ئەسلى ياخشى.
 doğuştan. z. s. تۇغۇلۇشتىن،
 تۇغما، يارىتىلىشتىن؛
 «Mehmet doğuştan öyle —
 مەھمەت — تۇغما شۇنداق.»
 doğuştanlı. s. ھەر نەرسىنىڭ تۇغۇ-
 لۇشتىن بولىدىغانلىقىغا ئىشەنگۈچى.
 doğut, - tu. is. بىر ئادەمنىڭ
 ياكى بىر نەرسىنىڭ پەيدا بولغان ياكى،
 تۇغۇلغان يېرى.
 dok, - ku. is. ① كېمىسازلىق زاۋۇتى.
 ② پىرىستان ئامبىرى.
 dokanmak. → Dokunmak.
 doksan. s. توقسان (90).
 doksanlık. is. ① توقسانلىك

(ئىچىگە 90 نەرسە سىغىدىغان قاچا،
 قۇتا). ② توقسان ياشلىق؛
 «Doksanlık bir ihtiyar —
 توقسان ياشلىق بىر قېرى.»
 doktor. is. fr. ① دوختۇر.
 ② دوكتور؛
 «Edebiyat doktoru —
 ئەدەبىيات دوكتورى.
 doktora. is. fr. ① دوكتورلۇق
 ئۇنۋانى. ② دوكتورلۇق ئىمتىھانى.
 doktorluk, - ğu. is. ① دوكتورلۇق
 ② دوختۇرلۇق كەسپى.
 doktrín. is. fr. ① مەزھەپ.
 ② ئىدىيە. ③ نەزەرىيە. ④ چۈشەنچە.
 doktrinci. s. is. ① مەزھەپكە
 ئائىت، مەزھەپ بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
 ② نەزەرىيىچى.
 dokum. is. توقۇلۇش، قۇرۇلۇش.
 تەشكىل تېپىش.
 dokuma. is. s. ① توقۇش.
 ② توقۇلما (نەرسە)؛
 «Halı dokuma sanatı —
 توقۇش تېخنىكىسى.
 «Dokuma kumaş —
 توقۇمىچى.
 dokumacı. s. توقۇمىچىلىق.
 dokumacılık, - ğı. is. ① توقۇماق.
 ② سىلكىمەك؛
 «Bez dokumak —
 توقۇماق.»
 dokunaklı. s. بېدىماق، بېدىرىغان،
 ئېچىنىشلىق. ② كۈچلۈك، قۇۋۋەتلىك.
 dokundurmak. ① چېقىلدۇرماق.
 ② تەڭدۈرمەك، تەڭكۈزمەك؛
 «Sözü bana dokundurmak istedi —

سۆزنى ماڭا تەگكۈزگۈسى كەلدى. »
 ① چېقىلماق، تەگمەك. **dokunmak.** ②
 تەسىر قىلماق. ③ مۇناسىۋىتى بولماق.
 ④ بولماق:
 «O işin bana dokunur yanı yok-
 tur — ئۇ ئىشنىڭ ماڭا (مەن بىلەن) —
 مۇناسىۋىتى يوق.
 Onun bana zararı dokunmaz —
 ئۇنىڭ ماڭا زىيىنى بولماس. »
 ① چېقىلماق. ② سېزىك. **dokunulmak.**
 مەك، تۇيۇلماق.
 ① چېقىلماس، تىگىك. **dokunulmaz. s.**
 مەس. ② تەنقىد قىلىنماس، تەنقىد
 بېرىلمەس. تەنقىدلەنمەس.
 ① چېقىك. **dokunulmazlık, -ğı. is.**
 ماسلىق، تېگىلمەسلىك. ② چەكلىمە،
 مەنئىي.
 سېزىم. **dokunum. is.**
 زىيانلىق، زەھەرلىك، **dokunur. s.**
 پايدىسىز.
 ① تېگىش. ② ئەدەبىي **dokunuş. is.**
 ئەسەرنىڭ يېزىلىش ئۇسۇلى:
 بىر درامە — **Bir dramın dokunuşu** —
 مەنىنىڭ يېزىلىش ئۇسۇلى.
 ① قۇرۇق ئوت ۋە **dokurcun. is.**
 سامان دۆۋىسى. ② توققۇز تاش ئويۇنى.
 توققۇغۇچى. **dokuyucu. s.**
 توققۇز. **dokuz. is.**
 ئاتىسىنىڭ تايىنى يوق. **~ babalı.**
 ① توققۇزۇلۇق. **dokuzlu. s. is.**
 ② توققۇزۇلۇق (قارت).
 توققۇز تاش (توققۇز **dokuztaş. is.**
 تاش بىلەن ئوينىدىغان قاتار ئويۇنى).
 توققۇزىنچى **dokuzuncu. s.**
 ھۆججەتلىك. **dokümanter. s.**

ھۆججەتلىك — **Dökümanter filim** —
 فىلىم.
dolab. is. → Dolap.
 گىرەي، چىمالتار **dolab, -ğı. is.**
 (پاچاققا يۆگەيدىغان تار، ئۇزۇن رەخت).
 يۆگەم، تولغام: **dolam. is.**
 بەش يۆگەم — **Beş dolam kumaş** —
 رەخت.
 ① يۆگەش، تولغاش. **dolama. is.**
 ② بىر خىل تۈرك كەمەزۈلى، پىرىچە
 (چاپان).
 ① يۆگىمەك، تولغىماق. ② **dolamak.**
 ئارتماق، يۈكلىمەك، كەلمەك:
 بېلىگە — **Beline kuşak dolamış** —
 بەلباغ يۆگىۋاپتۇ.
 Bu işi benim başıma doladı-
 lar — بۇ ئىشنى مېنىڭ بېشىمغا —
 ئارتتى.
 تۈرك ئەلەرنىڭ بىر **dolaman. is.**
 خىل كىيىمى.
 ① ئەگىمە، ئەگىمەچ، ئەگمە. **dolambaç. is.**
 ② قۇلاقنىڭ ئىچكى قىسمى:
 — **Bu yolun dolambaçları çoktur** —
 بۇ يولنىڭ ئەگمىسى كۆپ.
 ① ئەگرى - توقاي، **dolambaçlı. s.**
 مۇرەككەپ:
 ئەگرى - توقاي — **Dolambaçlı yol** —
 يول.
 مۇرەك — **Dolambaçlı bir ifade** —
 كەپ بىر ئىپادە.
 تۈز، توغرا. ② توغ **dolambaçsız. s.**
 رىدىن توغرا:
 توغرا يول، تۈپ — **Dolambaçsız yol.**
 تۈز يول.
 تۈزلا — **Dolambaçsız anlatım** —

چۈشەندۈرۈش، ئۇدۇللا چۈشەندۈرۈش.

dolan. is. ھىيلە - مىكر، يالغان.

dolanbaç, - cı. is. → **Dolambaç.**

dolandırıcı. is. s. ھەييار، ھالدامچى، قىزىلكۆز.

dolandırıcılık, - ğı. is. ھالدامچىلىق، ھەييارلىق، قىزىلكۆزلۈك.

dolandırılmak. ② ئالدىنىلماق. ① ئالدىنىلماق. ئىشەندۈرۈلمەك.

dolandırmak. ① ئايلانماق، چۆگىلىمەك.

مەك. ② ئورالماق يۆگەلمەك. ③

تارالماق، ئېغىزدىن ئېغىزغا كۆچمەك:

«Bu haber bütün şehirde dolan-

dı — بۇ خەۋەر پۈتۈن شەھەرگە —

تارالدى.»

dolanmak. ② ئورنىماق. ① يۆگىمەك، ئورنىماق.

ئايلاندۇرماق چۆگىلىمەك. ③ ئالداپ

پۇل ۋە مېلىنى ئالماق.

dolap, - bı. is. ② سۇ ① ئىشكاپ.

چاقىلىمىكى، چىغىرىق. ③ كالانىتىر. ④ ھىيلە.

چىغىرىقلىق — «Dolaplı kuyu —

قۇدۇق.

Dolap çevirmek — ھىيلە - مىكر —

ئىشلەتمەك.

dolapçı. s. ① ئىشكاپ ياساپ سات

قۇچى. ② ھىيلە بىلەن ئىش كۆرگۈچى،

ھىيلىچى.

dolar. is. دوللار.

dolaşık. s. ② ئەگرى - توقاي.

مۇرەككەپ، چىگىش:

«Dolaşık saç. — چىگىش چاچ.

① ئەگرى - توقاي. **dolaşıklık, - ğı.** is.

لىق. ② چىگىشلىك. مۇرەككەپلىك.

dolaşım. is. ئايلانما.

① ئايلانماق، چۆگىلىمەك. **dolaşmak.**

② چىشلىمەك. ③ تارالماق، يېيىلماق.

④ سەير قىلماق. ⑤ كۆزدىن كەچۈرمەك:

«1. Saçı uzun çok dolaşiyor —

ئۇزۇن چاچ كۆپ چىگىشلىشىدۇ.

2. Öyle bir rivayet dolaşiyor —

شۇنداق بىر رىۋايەت يېيىلىپتۇ.

3. Şehri dolaşmak — شەھەرنى

سەير قىلماق.

4. Askeri birlikleri dalaşmak —

ھەربىي قوشۇنلارنى كۆزدىن كەچۈرمەك.

dolaştırmak. ئايلاندۇرماق، چۆگە.

لەتمەك:

«Beni çok dolaştırdı — مېنى كۆپ

ئايلاندۇردى.»

dolay. is. ئەتراپ، ئۆپچۆرە:

«Kulca dolaylarında şirin dağlar

var — غۇلجا ئەتراپىدا چىرايلىق

تاغلار بار.»

dolayı. is. سەۋەبى، تۈپەيلى:

«Çirkinliğinden çok sevilmiyor —

سەتلىكىدىن ياخشى كۆرۈلمەيدۇ.»

① **dolaysıyla.** z. ۋاسىتىسى بىلەن،

سەۋەبىدىن:

«Onu kardeşi dolaysıyla tanırım —

ئۇنى قېرىندىشىنىڭ ۋاسىتىسى بىلەن

تونۇيمەن.»

dolay kutupsal. s. قۇتۇپقا يېقىن

بولغان.

dolaylama. is. پاساھەتلىك، بەدىئىي

سۆز.

dolaylı. s. ۋاسىتىلىك.

dolaysız. s. بىۋاسىتە، ئۇدۇل، تۈپ.

توغرا، توغرىدىن - توغرا.

doldurmak. تولدۇرماق.

doldurtmak. تولدۇرتماق.

doldurucu. is. قاقچىلاش ماشىنىسى

(نېفىت قاتارلىقلارنى ئاپتوماتىك يول بىلەن تۇڭلارغا قاقچىلاش).

doldurulmak. تولدۇرۇلماق.

dolgu. is. ① تولدۇرۇش، زاماسكىلاش (چىشىنى). ② ئېتىش (كاۋاكىنى، تۆشۈكنى).

dolgulu. s. زاماسكىلانغان، تولغۇ. زۇلغان:

«Dolgulu diş — زاماسكىلانغان چىش.

dolgun. s. ① تولغۇن، كامالەتكە يەتكەن، يېتىشكەن. ② كۆپ، جىق، تولا، مول.

dolgunluk, - gu. is. ① يېتىشكەنلىك، توشقۇزۇلغانلىق. ② سېمىزلىك. ③ ئاشقازاننىڭ كۆپۈشى.

dolma. is. s. ① تولما، تولۇش. ② تولدۇرۇپ قىلىنغان تاماق، ھېسىپ. ③ ھىيلە - مەكر:

«Göln dolması — كۆلنىڭ تولۇشى.

dolmacı. s. ① ھېسىپچى. ② ھېسىپنى ياخشى كۆرىدىغان. ③ يالغانچى، ساختىپەز.

dolmak. ① تولماق، توشماق. ② تۈگىمەك، تاماملانماق. ③ قاپلانماق: ۋاقىت توشتى — «Süre doldu» (تۈگىدى).

Gönlü aşkla dolmak — كۆڭلى مۇھەببەت بىلەن تولماق.

dolma kalem. is. گاڭجى (قەلەم). ① ئاتىلىق ئەسكەرلەرنىڭ سىرتقى كىيىمى.

dolmuş. s. is. ① تولغان، توشقان، بوش يېرى قالمىغان. ② يۈك ۋە يول چىلىق قاتناش قورالى (كېمە، ھارۋا،

تاكسى قاتارلىق).

dolu¹. is. مۆلدۈر، تۇلا، تۇلۇ.

dolu². s. ① لىق تولغان. ② كۆپ، مول. ③ بەتلەنگەن (ھەربىي قورال). ④ بوش يېرى قالمىغان، تېقىم - تېقىملىق. ⑤ زىق.

dolu . dizgin. بەك تېز، بەك ئىتتىك. (كۆز ھەققىدە) ياشقا تولماق.

dolunay. is. تۇلۇن ئاي.

doluş. is. تولۇش.

doluşmak. توپلانماق، يىغىلماق.

domalıç. s. دۈڭىلەك، دۈڭىلەك يۇمىلاق.

domalamak. ① دۈڭىلەك قىلماق، يۇمىلاق قىلماق. ② چۆكمەك، ئۆمىلمەك.

domalatmak. ① دۈڭىلەك قىلدۇرماق، يۇمىلاق قىلدۇرماق. ② چۆكتۈرمەك، ئۆمۈلەتمەك.

domanç. → Domalıç.

domates. is. bot. rum. پەمىدۇر، شەخلا.

domatesli. s. پەمىدۇر سىلىنغان.

dombar. دومبۇرا.

dombay. is. سۇ كالىسى.

domino. is. fr. ① يىگىرمە ئۇرۇق بىلەن ئوينىلىدىغان دامكا. ② ئۇزۇن تون.

dominyon. is. ing. دومىنىئون.

domra. is. rus. دومرا (قارنى يۇمىلاق، ئۇزۇن ساپلىق، ئۈچ تارلىق زەخ - ھەك ياكى ناخۇل بىلەن چېلىنىدىغان بىر خىل رۇس چالغۇسى).

domuz. is. تۆڭگۈز، چوشقا.

arabası. ئېغىر يۈكلەرنى يېقىن يەرلەرگە توشۇيدىغان كىچىك چاقىلىق، ئۈستى تۈز

ۋە ئاددىي ھارۋا. ۋە ئاددىي ھارۋا.
 ~ **ayağı** — ھەربىي قوراللارنى تازىلايدىغان ئەسۋاب.
 ~ **gibi** — مەجەزى ئەسكى، جاھىل.
domuzgiller. is. توڭگۇز تىپىدىكى ھايۋانلار.
domuzluk, - ğu. is. جاھىللىق، ئەسكى خۇيلۇق.
 ① **don¹.** تون (كىيىم)، ② ئىچكى كىيىم.
 ③ ئات تۈكىنىڭ رەڭگى.
don². isp. ئەپەندى:
 «Don kişot — دون كىخوت.
Don. is. öz. دون دەرياسى.
donakalmak. تىڭىر قاپ قالماق، ھەيران قالماق.
 ① **donanma. is.** كېمە، پاراخوت.
 ② بەزى بايراملاردا ياكى باشقا خۇشاللىق كۈنلەردە بايراق چەتىرىپ، مەشەل يېقىپ ئۆتكۈزۈلىدىغان پائالىيەتلەر.
 ① **donanmak.** بېزەلمەك، ياسانماق.
 ② نۇرلانماق، يورۇپ كەتمەك. ③ ھازىرلانماق. ④ قاپلانماق، پۈركۈنمەك.
 «1. Gelin pek güzel donanmış — كېلىن بەك چىرايلىق ياسىنىپتۇ.
 2. Bugün şehir donanmış — بۈگۈن شەھەر بەك يورۇپ كەتتى.
 3. Ağaçlar yapraklarla donandı. — دەرەخلەر يېپۇرماققا پۈركىنىپ كەتتى.»
donatı. is. ئۇسكۈنە، ئەسۋاب.
donatılmak. قوراللاندۇرۇلماق.
 «Askeri birlikler iyi donatılmış — ھەربىي قىشۇنلار ئوبدانلا قوراللىنىدۇرۇلدى»
donatım. is. قورال - ياراق، ئەسۋاب، ئۇسكۈنە.

① **donatmak.** كىيىدۈرمەك. ② بېزە - مەك، زىننەتلىمەك، ياسىماق.
 ③ ئۇزۇنغىچە تىللىماق، ئازار بەرمەك.
 ① **doncumak.** تۈزۈپ قالماق. ② ھەي - ران قالماق. ③ ھېرىپ قالماق.
 ④ (ئوت - چۆپ) ئىسسىق ئۆتۈپ سېسىپ قالماق. ⑤ ئىچەككە كىرمەك (قىشلىق ئۇيقۇغا كىرمەك).
 ① **dondurma. is.** تەڭلىتىش، مۇزلى - تىش. ② ماروژنى.
dondurmaci. is, ماروژنىچى.
dondurmak. تەڭلاتماق، مۇزلاتماق.
 «Soguk fedanları dondurdu — سوغۇق مائىسلارنى ئۇششۇتتۇرۇۋەتتى.»
 ① **dondurucu. s. is.** تەڭلىتىدىغان، مۇزلىتىدىغان. ② سۇنى تەڭلىتىدىغان ئەسۋاب:
 «Adamı dondurucu rüzgaresiyor — ئادەمنى تەڭلىتىدىغان شامال چىقىدۇ.»
dondurulmuş. s. تەڭلىتىدىغان، مۇزلىتىدىغان:
 «Dondurulmuşçoktur — تەڭلىتىلغان گۆش ناھايىتى كۆپ.»
donlu. s. كىيىملىك (ئۈستىدە كىيىمى بار).
 ① **donmak.** تەڭلىماق، مۇز تۇتماق.
 ② تەڭلاپ قالماق:
 «Su dondu — سۇ مۇز تۇتتى.
 Geçen kış dağ yollarında epeyce adam dondu — ئۆتكەن قىش تاغ يوللىرىدا خېلىلا ئادەم تەڭلاپ ئۆلدى.»
donmuş. s. تەڭلىغان، مۇز تۇتقان.
 ① **donra. is.** تەڭ پاتىقلىق.
 ② چاچ كېپىكى. ③ بەدەن كىرى.

① تونىسىز، كىيىمىسىز. **donsuz. s.**

② كەمبەغەل، يىوقسۇل، گاداي؛

«Donsuzun biri — «يوقسۇلنىڭ بىرى.»

① توڭلىغان، مۇز تۇتقان، **donuk. s.**

② غۇۋا، تۇتۇق، خىرە.

جانسىز؛

خىرە يۇلتۇز. — **Donuk yıldız**

«جانسىز ئادەم. — **Donuk adam**

خىرەلەشمەك، غۇۋا. — **donuklaşmak**,

لاشماق.

① خىرەلىك، **donukluk, - gu. is.**

② جانسىزلىق.

① توك ياغ. ② **don. yağ, - nı. is.**

سوغۇق چىراي، بەتبەشرە.

لىقمۇلىق. **dopdolu. s.**

دور (مىلادىدىن 1200 - **dor. is. yun.**

يىل ئاۋۋال يۇنانىستانغا كېلىپ

دورس رايونىغا ئولتۇراقلاشقان ۋە

يونان مەدەنىيىتىنى ياراتقان قوۋم).

دوركىن (ئېنگىلىز **dorking. is. ing.**

توخۇسى).

دورسەت (ئېن **dorset, - ti. is. ft.**

گىلىز قويى).

مەكتەپ ياتىقى. **dortuvar. is. fr.**

تورۇق، جەرەن (ئات). **doru. s. is.**

پەللە، چوققا. **doruk, - ğu is.**

تىيانشان — **Tanrı dağının doruğu**

تېغىنىڭ چوققىسى.

چىڭداپ تولدۇرماق (لىق) **dorulamak.**

تولدۇرماق).

تايلاق، بوتا. **dorum. is.**

پرستانغا كىرىپ چىقىش **dosa. is. lat.**

ئۈچۈن ياسالغان كۆۋرۈك.

بەك توغرا. **dosdoğru. s.**

① دوست، **dost, - tu. is. s. far.**

ئاغىنە، بۇرادەر، ئاشنا. ② يار، سەۋ-

گىلى. ③ خۇمار؛

— **~ ağlatır, düşman güldürür**

دوست، يىغلىتىپ ئېيتار، دۈشمەن

كۈلدۈرۈپ.

— **~ başa düşman ayaga bakar**

دوست باشقا، دۈشمەن ئاياغقا باقار.

دوستلارچە؛ **dostça. s. z.**

«Dostça konuşmak —

سۆزلەشمەك.»

دوستلۇق. **dostluk, -gu. is.**

ئارخىپ، داڭمەن. **dosya. is. fr.**

توق، قانائەتچان؛ **doygun. s. o.**

«Doygundur, böyle kazançları

arayacak adam değildir —

ئەتەچان، مۇنداق پايدا قوغلىش-

دىغان ئادەم ئەمەس.»

توقلۇق. **doygunluk, -ğu. is.**

① تويۇش. ② قانائەت. **doyma. is.**

لىنىش.

① تويىماق. ② قانىماق. **doymak.**

قانائەتلىنمەك؛

«Bol yağmurla toprak suya doyar —

مول يامغۇر بىلەن يەر سۇغا تېرىدۇ.»

تويىماس، ئاچكۆز، توي. **doymaz. s.**

مىغۇر.

تويىماسلىق، **doymazlık, -gı. is.**

ئاچكۆزلۈك.

① تويغان. ② قانائەت. **doymuş. s.**

لەنگەن.

قانائەت. **doyum. is.**

تويۇنماق، تويىماق. **doyunmak.**

doyurmak — تۇيغۇزماق، تويىدۇرماق؛
«Her gün bir kaç yoksulu doyurur —
ھەر كۈنى بىر قانچە كەمبەغەلنى تويغۇزىدۇ».

① ئارقىسىنى قىلىۋالغان. **dönük**. s.
② ئالاق — چالاق بولغان (كۆز). ③ بۇرالغان:

«Bana dönerek cevap verdi —

ماڭا ئۆرۈلۈپ جاۋاب بەردى».

dönülmez. s. قايتماس.

تەھلىكلىك ۋە خالتا كوچا. **yol**.

① دەۋران، جەۋلان. ② **dönüm**. is.

قايتىش. ③ قېتىم، نۆۋەت. ④ كۈنلۈكى،

ئايلىقى، يىللىقى. ⑤ كەڭلىكى 40

ئارشىن كېلىدىغان يەر ئۆلچەم بىرلىكى:

«1. Bu gitmenin bir de dönümü

var — بۇ كېتىشنىڭ قايتىشى بار.

2. Üç dönüm su getirdim — ئۈچ

يول سۇ ئېلىپ كەلدىم.

3. Birinci ölüm yıl dönümü

anıldı — ئۆلۈمنىڭ بىرىنچى يىللىقى

خاتىرىلەندى».

① ئايلىنىش، پىرقىراش. **dönüş**. is.

چۆڭىگەش، بۇرۇلۇش. ② قايتىش.

① ئۆزگەرمەك، ئايلانماق. **dönüşmek**.

② باشقۇرماق:

«Bukadar az para ile nasıl dönü-

cek? — بۇنچىلىك ئاز پۇل بىلەن

قانداق باشقۇرغىلى بولىدۇ؟»

ئۆزگەرتىمەك، ئايلاند. **dönüştürmek**.

دۇرماق.

كەۋادرات، تۆت بۇرجەك، **dördül**. is.

مۇرەببە.

تۆتمىنچى. **dördüncü**. s.

تۆت كېزەك. **dördüz**. s.

تۆت (4). **dört**. s.

① تۆت پۇت. **dört.ayak**, - **ğı**. is.

لۇق (ھايۋان). ② تۆت پۇت، تۆت

ئايماق:

«Dört ayak yürümek —

لاپ يۈرمەك».

تۆت پۇتلۇقلار، تۆت **dört.ayaklı**. s.

ئايماقلىقلار.

تۆت مۈڭگۈزلۈك. **dört boynuzlu**. s.

تۆت بۇرجەك، تۆت قىر. **dörtgen**. is.

① بۇرۇتتى خەت تارت. **dörtkaşlı**. s.

قان (يىگىت). ② قاراقاش.

تۆتلۈك. **dortlük**, - **ğü**. is.

① ھايۋاننىڭ تېز **dört. nal**. is.

يۈگۈرۈشى، ھايۋاننىڭ چېپىشى. ② تېز

يۈگۈرۈش، ئىشنى تېز قىلىش:

«Hayvanı dört nala kaldırmak

ھايۋاننى تېز چېپىشقا قويماق».

تېۋىش: **döş**. is.

«تۆش يىغى. **Döş yağı** —

تۆشەك، ياتاق. **döşek**, - **ği**. is.

ئولتۇراقلىق. **döşekli**. s.

قۇرۇلما، تۆشەم: **döşem**. is.

ئىسسىق سۇ — **Sıcak su döşemi**

قۇرۇلمىسى».

① بىنالاردا يەر قىس. **döşeme**. is.

مىنى يېپىپ تۇرىدىغان تاختاي.

② بىناغا كېرەكلىك ئەشيا، قۇرۇلۇش

ئەشياسى.

① تىزىپ يايماق. ② ياپ. **döşemek**.

ماق، يۈرگۈمەك، ياتقۇزماق:

«Tüm meydanı mermerle döşediler —

پۈتۈن مەيدانغا مەرمەر تاش ياتقۇزدى».

① تىزىلىپ يېپىلماق. **döşenmek**.

② يېپىلماق، قاپلانماق. ③ ئاغرىپ

دوختۇرخانىدا يېتىپ قالماق. ④ ئاچ-

چىغلانماق:

«Şimdiye kadar sabrediyordu

bugün döşendi — ھازىرغىچە

تاقەت قىلغانىدى، بۈگۈن ئاچچىقلاندى.»

① تىوقىماق، چوقماق. is. dövdü.

② پالتا، كەكە قاتارلىق سايمانلارنىڭ

جۈلدىسى.

دۈردۈرماق، سوقۇتۇرماق. dövdürmek.

كەلى. is. döveç,-ci.

تۈلۈق (خارماننىڭ). is. döven.

تاشقى پېرىۋوت، ۋەيخۇي. is. döviz.

① ئۇرۇش، سوقۇش (نەر-). is. dövme.

سەننى. ② بەدەنگە تامغا بېسىش.

③ سوقۇلغان نەرسە.

① ئۇرماق، سوقماق. ② ياند. dövmek.

جىدماق، ئەزىمەك، ئۇۋاتماق. ③ چۇۋۇق

دىماق، قاقماق.

سوقۇلغان، ئۇرۇلغان. s. dövülgen.

ئۇرۇلماق، سوقۇلماق. dövülmek.

① ئۆز ئۆزىنى ئۇرماق. dövünmek.

② ئېچىنماق.

① ئۇرۇش، سوقۇش. is. dövüş.

② جېدەل، ماجرا.

ئۇرۇشماق، سوقۇشماق: s. dövüşken.

«Dövüşken çocuk — ئۇرۇشماق

بالا.

سوقۇشماق — Dövüşken horuz

خوراز.»

ئۇرۇشماق، سوقۇشماق، dövüşmek.

جەڭ قىلىشماق.

ئۇرۇشتۇرماق، سوقۇش dövüştürmek.

تۇرماق، جەڭ قىلدۇرماق.

تەرجىمان. is. fr. dragoman.

① چوڭ يىلان، ئەج. is. fr. dragon.

② غەربنىڭ مەخسۇس فەزىمىدا

كىيىنىگەن بىرخىل ئاتلىق يىماكى پىيادە

ئەسكىرى.

① قەدىمكى يونان. is. yan. drahmi.

پۇلى. ② 4.36 گرام ئېغىرلىققا تەڭ

گىرىك ئېغىرلىق ئۆلچىمى.

دېراخوما (خىس-). is. yun. drahoma.

تىئانلاردا كۆيۈغۇغا كېلەن تەرىپىدىن

بېرىلىشى ئادەت قىلىنغان پۇل ياكى مال).

شېكەرلەنگەن تابلېستكا. is. fr. draje.

ياكى كۆمۈلۈچ دورا.

دراما، تىياتىر. is. fr. dram.

دراماتىك. s. dramatik.

درامىلاشتۇرۇش، is. dramlashtırma.

سەھنىلەشتۈرۈش.

درامىلاشتۇرماق، is. dramlashtırmak.

سەھنىلەشتۈرمەك.

سۇنى چىقىرىۋېتىش، is. fr. drenaj.

ئېتىز - ئېرىق قۇرۇلۇشى.

تۆمۈرىيوللاردا ئىشلىتىلىدىغان. s. fr. drezin.

تىدىغان كىچىك ھارۋا.

دۇئا، ئاللاھتىن پاخشىلىق. is. dua.

تىلەش، تىلەك.

دۇئاگۇي. is. duacı.

دۇئاخان، دۇئا. is. ar. far. duahan.

گۇي.

ھىيلە - مىكىر. is. far. dubara.

ھىيلىگەر، ئالدامچى. is. dubaracı.

ساختىپەز.

ئالدامچىلىق، is. dubaracılık, - ğı.

ھىيلىگەرلىك، ساختىپەزلىك.

جۈپ، قوش. s. fr. dubl.

قوش ئەستەر. is. fr. duple.

قوش ئەستەرلىك. s. dublelik.

دۇبلىر (تىياتىردا باش. is. dublör, - rü.

رولىنى ئىجرا قىلغۇچى ئارتىس ئورنىدا

چىققۇچى ئارتىس، ئەينى بىر رولنى
نۆۋەت بىلەن ئىجرا قىلغۇچى ئىككى
ئارتىسنىڭ بىرى).

① ئەستە. ② is. fr. dublür, - ü.

مەجبۇرىي ھەمراھ. ③ ئىككىنچى
قەۋەت، نۇسخىسى، ئۆلگىسى.

دۇچار، مۇپتىلا، s. far. duçar.
گىرىپتار:

كېسەل — Hastalığa duçar olmak
گە گىرىپتار بولماق.

قىسلىق، تارلىق. is. ar. duçret.

① كالىپۇك، لەۋ. is. dudak, - ğı.

② ئاياللارنىڭ جىنسىي ئورگانىنىڭ لەۋى:

«Üst dudak — ئۈستۈنكى لەۋ.

كالىپۇكلۇك. is. dudaklık, - ğı.

① خانىم. ② قېرى s. far. dudu¹.

ئەرمەن ئايالى:

«Fatma dudu — پاتىمە خانىم.

شاتۇت. is. far. zool. dudu².

ئىككى كىشىلىك duetto. is. it.
ناخشا.

قىز، قىزبالا. is. far. duhter.

ئىچىگە كىرىش. ar. duhul.

ئىمپورت بېجى. is. ar. duhuliye.

پىرۋۇسكا، پەيتۇن fr. duk, dük.
ھارۋىسى.

بىر ئىنگىلىز بالىلار دوختۇرى is. Duker.
(1845 — 1925 - يىلغىچە ياشىغان).

تۇل (ئايال). s. is. dul.

تۇل خىزمەتلىك بېشىغا ~ yaşmağı.
سالىدىغان ياغلىقى.

سەنمۇ تۇل — yaşmağı başına ~
قالسىەن.

① دالدا. ② ھىمايە. is. dulda.

قانائەت ئاستىغا ئالماق، duldalamak.
قوغدىماق، ھىمايە قىلماق، دالدىلماق.

قانائەت ئاستىغا ئېلىنماق، duldalanmak.
ھىمايە قىلىنماق، دالدىلانماق.

تۇللۇق. is. dulluk, - ğu.

ئويماق، پەس، is. duma, dumağı.
چوقۇر.

دوما (چارروسىيە is. rus. Duma.
زامانىدىكى رۇس پارلامېنتى).

① تۇمان، تۈتەك، بۇس، is. duman.
ئىس. ② خاراب.

ئاچچىقلانماق. ~ başına vurmak.

تۇرخۇن. ~ deliği.

چاچماق، بۇزماق. ~ etmek.

ناھايىتى يامان ئەھۋالغا ~ olmak.
چۈشمەك.

ئاز پۇل بىلەن كۆپ ئىش ~ yapmak.
قىلماق، كۆپ پۇل قازانماق.

ھايانكەش، ئاز پۇل s. dumancı.
بىلەن جىق پايدا كۆرگۈچى.

ئىسلىماق، سۈزلىمەك: dumanlamak.
بېلىق — Balıkları dumanlamak

لارنى ئىسلىماق (سۈزلىمەك).

① ئىسلانماق، سۈزلەن. dumanlanmak.
مەك. ② بۇلغانماق، ئېلىشىپ كەتمەك،

ھالماھال بولماق:

كالا — Kafalr dumanlandı
ئېلىشىپ كەتتى.

① ئىسلىق، تۈتەكلىك، s. dumanlı.
تۇمانلىق. ② قىيىنچىلىق، قىيىنچىلىق.

تۇمانلىق، is. dumanlık, - ğı.
تۈتەكلىك.

ئىسىز، تۈتۈنسىز. s. dumansız.

بىرخىل ئوق. is. dum dum.

① پەس، رەزىل. s. far. dun.

② تۆۋەن، ئەرزان: «Dun fiyat verdi satmadım — ئەرزان باھا بەردى، ساتمىدىم.»
ئىككى ساز ياكى ئىككى duo. is.it. ئاۋازغا تەڭكەش قىلىنغان مۇزىكا پارچىسى.
تۇر (بۇيرۇق). dur.
قىرغاۋۇل. duraç¹, — ci. is.
① ھەيكەل قاتارلىقلارنى duraç². is. ئورنىتىدىغان تاپان. ② ئۇل.
تۇرغۇن، سابىت: durağan. s.
تۇرغۇن — «Durağan yıldızlar — يۇلتۇزلار.»
① پويىز، ئاپتوبۇس. durak¹, — ғы. is. لارنىڭ بېكەتلىرى. ② شېئىرىيەتتىكى تۇراق. ③ پائۇزا (توختاش).
تۈكسىز شاپتۇلا. durak². is.
① توختىۋالماق، سۆز duraklamak. ئارىسىدا تۇرۇۋالماق. ② داۋام قىلدۇرال-ماسلىق، ھودۇقماق. ③ ئىككىلەنمەك.
تۇرغۇنلۇق، قارارلىق. duraklı. s.
ئىككىلەنمەك، نېمە قىلىش duraksamak. نى (دېيىشنى) بىلىمەسلىك، تۇرۇپ قالماق.
تىنچ، شۇك. dural. s.
① پەسەيمەك، ئاستىلىماق. duralamak. ② چۆچۈمەك.
توختاتماق، تۇرغۇزماق. durdurmak.
يىراقنى كۆرىدىغان، durendiş. s. يىراقنى چۈشىنىدىغان.
① تۇرغۇن، تىپتىنچ. durgun. s. ② روھسىز، جانسىز، ھەرىكەتسىز: «Durgun deniz — تىپتىنچ دېڭىز.»
تۇرغۇنلۇق، durgunluk, — ғы. is. تىپتىنچلىق.

① تۇرماق، توختىماق. durmak.
② ساقلىنىماق. ③ كۈتمەك، سەۋرى قىلماق، تاقەت قىلماق. ④ ئولتۇرماق:
«Uygurların binlerce yıl önceki eserleri hâla duruyor — ئۇيغۇر-لارنىڭ مىڭلارچە يىل ئاۋۋالقى ئەسەر-لىرى ھازىرمۇ ساقلىنىماقتا.»
توختىماستىن، تىنچ. durmaksızın. z. ماستىن، ئارقا — ئارقىدىن.
تۇرغان، تۇرۇپ قالغان: durmuş. s. «تۇرۇپ قالغان گۆش. — Durmuş et — سۈزۈك، ساپ، تازا، تىنچ: duru. s. تىنچ — «Duru su evlere getirildi — سۇ ئۆيلەرگە توشۇلدى.»
چاپقىماق (كىرنى). durulamak.
چاپقالماق. durulanmak.
① تىنماق، سۈزۈلمەك: durulmak. ② توختالماق:
«Su bulanıktı, duruldu — سۇ دۇغ — ئىدى، تىندى.
بۇ يەردە — «Burada durulmaz — توختىغىلى بولمايدۇ.»
① ۋەزىيەت، ئەھۋال: durum. is. «Çinin iç durumu çok iyidir — جۇڭگونىڭ ئىچكى ۋەزىيىتى بەكمۇ ياخشى.»
ئىككىلەنمەك، تۇراقسىز. durumsamak. لاشماق.
تۇرۇش، توختاش: duruş. is. «Duruşundan bir derdi olduğu تۇرۇشىدىنلا بىر دەردى بار. — belli — لىقى بىلىنىپ تۇرىدۇ.»
دەۋاگەر ۋە جاۋابكارنىڭ duruşma. is. سەت مەيدانىدا تۇرۇشى.
دۇش (مۇنچا): duş. is. fr. «Duş bozulmuş — دۇش بۇزۇلۇپتۇ.»
① ئۆزۈم. ② بەك مەست: dut, — tu. is.

تەسرات قالدۇرماق. — «Dut gibi olmak — بولۇپ كەتمەك.»
 ① ئۆزۈملىك (باغ). dutluk, — ğu. is.
 ② يوپۇق (كېلىن). duvak, — ğı. is. ۋە بوۋاقلارنىڭ يۈزىگە ياپىدىغان).
 ② تۇۋاق، قاپقاق.
 ① يوپۇق ياپماق (كېلىن ۋە). duvaklamak.
 ② بوۋاقلارنىڭ يۈزىگە).
 ① كېلىن بولماق. duvaklanmak.
 ② يۈزىگە يوپۇق يېپىنماق.
 ① بېشى ۋە يۈزى يېپىلغان. duvaklı. s.
 ② تۇۋاقلانغان، تۇۋاقلق، يېپىقلىق.
 «Duvaklı gelin — يۈزى يېپىلغان كېلىن.»
 ① تام، سەۋما. duvar. is. far.
 ② توسۇق:
 «Duvar gazetesi — تام گېزىتى.»
 ① تامچى. duvarcı. is.
 ② ئىككى ئۇچى ئۇچلۇق بولسا. ~ çekici.
 ① تامچىلىق. duvarcılık, — ğı. is.
 ② تۇيغۇن، سەزگۈر، ھوشيار، s. duyar.
 ① سەزگۈر. سەزگۈرلۈك، تۇيغۇنلۇق، is. duyarlık — ğı.
 ② سەزگۈرلۈك، ھوشيارلىق.
 ① تۇيغۇ، ھېس، ② مۇ. dnygu is.
 ③ ھەببەت. ③ تەسرات:
 ① ۋە تەن مۇھەببەتى. «Vatan duygusu —
 Buradan iyi duygularla ayrılıyorum — بۇ يەردىن ياخشى تەسرات بىلەن ئايرىلدىم.»
 ① ھېسداش. duygudaş. s.
 ② ھېسداشلىق. duygudaşlık, — ğı. is.
 ① تەسرات بەرمەك، تەسرات قىلماق. duygulamak.
 ② تەسراتلاندۇرماق. duygulandırmak.

تەسرات قالدۇرماق. — «Dut gibi olmak — بولۇپ كەتمەك.»
 ① ئۆزۈملىك (باغ). dutluk, — ğu. is.
 ② يوپۇق (كېلىن). duvak, — ğı. is. ۋە بوۋاقلارنىڭ يۈزىگە ياپىدىغان).
 ② تۇۋاق، قاپقاق.
 ① يوپۇق ياپماق (كېلىن ۋە). duvaklamak.
 ② بوۋاقلارنىڭ يۈزىگە).
 ① كېلىن بولماق. duvaklanmak.
 ② يۈزىگە يوپۇق يېپىنماق.
 ① بېشى ۋە يۈزى يېپىلغان. duvaklı. s.
 ② تۇۋاقلانغان، تۇۋاقلق، يېپىقلىق.
 «Duvaklı gelin — يۈزى يېپىلغان كېلىن.»
 ① تام، سەۋما. duvar. is. far.
 ② توسۇق:
 «Duvar gazetesi — تام گېزىتى.»
 ① تامچى. duvarcı. is.
 ② ئىككى ئۇچى ئۇچلۇق بولسا. ~ çekici.
 ① تامچىلىق. duvarcılık, — ğı. is.
 ② تۇيغۇن، سەزگۈر، ھوشيار، s. duyar.
 ① سەزگۈر. سەزگۈرلۈك، تۇيغۇنلۇق، is. duyarlık — ğı.
 ② سەزگۈرلۈك، ھوشيارلىق.
 ① تۇيغۇ، ھېس، ② مۇ. dnygu is.
 ③ ھەببەت. ③ تەسرات:
 ① ۋە تەن مۇھەببەتى. «Vatan duygusu —
 Buradan iyi duygularla ayrılıyorum — بۇ يەردىن ياخشى تەسرات بىلەن ئايرىلدىم.»
 ① ھېسداش. duygudaş. s.
 ② ھېسداشلىق. duygudaşlık, — ğı. is.
 ① تەسرات بەرمەك، تەسرات قىلماق. duygulamak.
 ② تەسراتلاندۇرماق. duygulandırmak.

سېزىم ئۆلچىگۈچ. **duyumsamazlık, - ğı. is.** سەزىمەسلىك، تۇيىماسلىق، ھېس قىلماسلىق.
duyumsuzluk, - gu. is. تۇيغۇسىزلىق، سەزگۈرسىزلىك.
 ① تۇيۇدۇرماق، تۇيغۇزماق، **duyurmak.** سەزدۈرمەك. ② ئىستىتۇرمەك، ئاڭلاتماق.
 ③ ھېس ئەتتۈرمەك.
 تۇيۇدۇرغۇچى، تۇيغۇزغۇ. **duyurucu. s.** چى، ھېس قىلدۇرغۇچى، سەزدۈرگۈچى.
 ① تۇيۇش، سېزىش. **duyuş. is.** ② تەسىرات.
dûzah. is. far. دوزاخ، جەھەننەم.
duziko. is. ھاراق.
düalist, - ti. is. fr. دۇئالىزم تەرەپدارى.
düalistik. s. fr. دۇئالىستىك.
düalizm. is. دۇئالىزم.
düb. is. ar. ئېيىق.
 ① دۈدۈك، ئۈش. **düdük, - ğü. is.** ② ئەقىلىز
 ③ گۈدۈك.
düdükleme. جىنسىي ئالاقىدە بولماق.
düdüklü. s. قىرغىغۇراقلىق:
 «Düdüklü oyuncuk — ئويۇنچۇق»
düelist, - ti. is. fr. قىلىچۈزلىققا خۇشتار (ئامراق) ئادەم.
düello. is. it. دۇئېل (ئىككى شەخس ئىككى مەلۇم شەرتلەر ئاساسىدا يەككىمۇ-يەككە قىلىچۈزلىق قىلىشى ياكى تاپانچا ئېتىشىشى).
 ① تۈگمە، توپچا. ② تۈگىنى **düğme. is.** ئېچىپ ياپىدىغان ياكى ماشىنىنى ماڭدۇرىدىغان زاپچاس:

«Meme düğmesi — ئەمچەك تۈگمىسى. **düğmeci. is.** توپچا ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.
düğmek. تۈگمەك، تۈگۈم قىلماق.
düğmelemek. تۈگمىلىمەك، توپچىلىماق.
düğmelenmek. تۈگمىلەنمەك، توپچىلانماق.
düğmeli. s. تۈگمىلەكلىك، توپچىلاقلق.
düğmesiz. s. تۈگمىسىز، توپچىسىز.
 «Düğmesiz ceket — تۈگمىسىز چاپان»
 ① ئاق ئۇششاق گۈرۈچ. ② **düğü. is.** پوستىدىن ئاجرىتىلغان بۇغداي.
düğüm. is. تۈگۈم، چېگىش:
 «Bu, meselenin düğüm noktasıdır — بۇ، مەسىلىنىڭ چېگىش نۇقتىسىدۇر»
düğümlemek. تۈگۈم قىلماق، تۈگمەك.
düğümlemek. تۈگۈملەنمەك.
 ① تۈگۈملەنگەن. ② تۈ- **düğümlü. s.** گۈملۈك:
 «Düğümlü ip — تۈگۈملۈك يىپ»
düğün. is. توي، مەرىكە، تۆكۈن.
 ① توپچا تەكلىپ قىلىن **düğüncü. is.** غۇچى. ② توي ئىگىسى.
düğünlük, - ğü. s. تويلىق.
dükkan. is. ar. دۇكان:
 «Berber dükkânı — ساتراشخانا.
 Kumaş dükkânı — رەخت دۇكىنى.
 Bakkaal dükkânı — «باققال دۇكىنى»
dükkançı. s. دۇكانچىسى.
 ① دۈلدۈل (ھەزرىتى **düldül. is. ar.** ئەلىگە مۇھەممەت پەيغەمبەر تەرىپىدىن تەقدىم قىلىنغان قېچىر). ② چاقچاق قىلىپ ئەسكى ئاتلارغا دېيىلىدىغان ئوخ

شىتىش سۆزى. ③ كونا ئاپتوموبىل.
dülger. is. far. — بىناكارلىقتا ياغاچ —
 تاش ئىشلىرىنى قىلىدىغان كىشى.
 ① **dümbelek, — ği.** is. — دۇم — ناغرا، دۇم —
 باق. ② ئاڭسىز ئەر.
dümbelekçi. is. — دۇمباقچى، ناغرىچى.
dümdar. is. far. — ئارقا سەپ، ئارقا سەپ —
 ئارمىيىسى.
 ① **dumdüz.** s. — ئاددىي — ساددا. ②
 ③ مۆڭ، دۆت؛
 1. Dumdüz bir yol — تۈپتۈز يول.
 2. Dumdüz bir elbise — ئاددىي —
 بىر كىيىم.
 3. Öyle dümdüz bir adam sanat-
 çı olamaz — ئۇنداق مۆڭ ئادەم —
 ھۇنەرۋەن بولالمايدۇ.
 ① **dümen.** is. it. — پاراخوت رولى.
 ② ھىيلە، سۇپىقەست، مىكىر. ③ يول باش —
 لىغۇچى، رەھبەر.
 ① **dümenci.** is. ② — پاراخوتتا رولچى.
 ئەڭ كەينىدىكىسى، ئارقىدا قالغىنى،
 ئاخىرقىسى.
dün. is. — تۈنۈگۈن؛
 «Dün söyledi — تۈنۈگۈن سۆزلىدى.
 ① **dünden.** z. — تۈنۈگۈندىن. ② ئۇزۇن —
 دىن، تەقەززا بىلەن، تۆت كۆز بىلەن،
 ھەۋەس بىلەن؛
 «Dünden kalma iş. — تۈنۈگۈندىن —
 قالغان ئىش.
 O bu işe dünden razı — ئۇ، —
 بۇ ئىشقا ئۇزۇندىن رازى.
 ① **dünkü.** s. — تۈنۈگۈنكى. ② بەك يېڭى،
 يېڭى ئىشقا باشلىغان. ③ تېخى يېقىنقى؛
 «Dünkü olayda zarar görme-
 dik — تۈنۈگۈنكى ۋەقەدە زىيان —

تارتىمىدۇق.
 O daha dünkü memur, neden
 ücretine zam yapılınsın — ئۇ تېخى —
 يېڭىدىنلا خىزمەتكە كىرگەن تۇرسا،
 قانداقۇ ماۋاشى ئۆستۈرۈلسۇن؟
dünü. is. — نەپىس، كۆڭۈل؛
 «Bu adam dünü yüzünden mah-
 völdü — بۇ ئادەم كۆڭۈلىنىڭ ئارقىغا —
 كىرىپ تۈگەشتى.
dünür. is. — قۇدا، — باجا.
 كىشى قويماق، ئەلچى قوي — **düşmek**
 جاق، سۆز سالماق (قىزغا).
 ئەلچىلىككە كىرمەك (قىزغا). **~gezmek.**
 قۇدا — باجلىق. **dünürlük, — ğü.**
 قېيىن ئانا. **dünüş.** is.
 ① دۇنيا، جاھان، ئالەم. **dünya.** is. ar.
 ② كەڭ ۋە ئادىمى جىق يەر. ③ كۆز قا-
 راش، چۈشەنچە.
 ① **dünyalık, — ğı.** is. — مال — دۇنيا.
 ② مال — مۈلۈك. ③ پۇل.
dünyavi. s. ar. — دۇنياۋى، دۇنيالىق.
düpedüz. z. — تۈپتۈز، ئۇدۇل؛
 «Düpedüz bir adam — تۈپتۈزلا —
 بىر ئادەم.
dür. is. ar. — ئۈنچە — مەرۋايىت.
dürbün. is. far. — دۇربۇن.
dürbünlü, — ğü. is. — دۇربۇنلۇق؛
 «Dürbünlü rüfek — دۇربۇنلۇق مىلتىق.
 ① **dürgâne.** is. ② — ئۈنچە دانىلىرى.
 قىممەتلىك، سۆيۈملۈك. ③ ئايال ئىسمى.
dürme. is. → **lahane.**
 ① تۈرمەك. ② يۆگىمەك، قاتلىماق. **dürmek.**
 «Kağıdı dürmek — قەغەزنى —
 تۈرمەك.
dürtlengiç is. — ئۇچلۇق ياغاچ.

(ھايۋانلارنى ماڭدۇرۇش ئۈچۈن سانجىمىدىغان)، تۈرتكۈچ.

① تۈرتىمەك. ② تەگمەك. **dürtmek.**
 ③ تەشۋىق، تەرغىپ.

① ئارقا - ئارقىدىن تۈرتىمەك. **dürtükleme.**
 ② تەشۋىق قىلماق. تەرغىپ قىلماق:

«Eşegi türtükleme — ئېشەكنى تۈرتۈپ قويماق.»

dürtülmek. تۈرتۈلمەك.

dürtüşmek. تۈرتۈشمەك، بىر - بىرىنى تۈرتىمەك.

dürtürmek. تۈرتۈشتۈرمەك.

① تۈرۈم، تۈرتكەن نەرسە. **dürü. is.**
 ② تۈيۈلۈك ھەدىيە، تۈي لازىمەتلىكى.

dürülmek. تۈرۈلمەك، ئورالماق، يۆگەلمەك.

① تۈرۈم. ② رەختلەرنىڭ **dürüm. is.**
 قاتلانغان يېرى. ③ قاتلىما (نان) نىڭ قېتىق بىلەن تۈرۈلۈشى:

«Halıcının dürümü sıkı olmuş — گىلەمچىنىڭ تۈرۈمى چىڭ بويۇتۇ.»

dürüst, - tü. s. دۇرۇست، توغرا.

dürüş, - tü. s. far. سەت، قوپال، يىرىك:

«Dürüş muamele — (يىرىك) قوپال مۇئامىلە.»

dürzü. is. ar. قاتتىق ھاقارەت سۆزى.

① دەستۇر، تۈپ پرىن. **düstur. is. ar.**
 سىپ، قانۇن، نىزام. ② قانۇنلار كىتابى.

③ فورمۇلا، قائىدە. ④ چوڭ دەپتەر.

① چۈش، خىيال، ئوي: **düş. is.**

«Akşam güzel bir düş gördüm — ئاخشام ياخشى بىر چۈش كۆردۈم.»

düşelge. is. مىراس، تەگمىش.

düşerlik, - gi. is. نېسىۋە، ئۇلۇش، ھەسسە:

بۇنىڭدا — **Bunda düşerliğin var** نېسىۋەڭ بار.

düşes. is. far. بىر خىل ئۇزۇن شېرە.

düşgelmek. دۇچ كەلمەك، ئۇدۇل كەلمەك، توغرا كەلمەك، ئۇچراپ قالماق.

düşkü. is. نەزەردىن چۈشۈش، چۈشكۈ.

① چۈشكۈن. ② كۆپ بېرىلىپ **düşkün. s.**
 كەتكەن (بىر نەرسىگە). ③ كۈچ - قۇۋۋەتتىن قالغان:

«İçkiye düşkün bir adamdır — ئىچىملىككە بېرىلگەن بىر ئادەم.»

düşkünleşmek. چۈشكۈنلەشمەك.

① چۈشكۈنلۈك. **düşkünlük, - gü. is.**
 ② مىسكىنلىك. ③ بېرىلگەنلىك (بىر نەرسىگە)، كۆڭلىنى بەرگەنلىك:

«Kumara düşkünlük — قىمارغا بېرىلگەنلىك.»

① دۈشمەن. ② **düşman. is. s. far.**
 زەھەرلىك نەرسە. ③ كۆپ ئىستېمال قىلغۇچى:

«1. Emperyalizm halk düşmanıdır — جاھانگىرلىك خەلق دۈشمىنىدۇر.

2. Sigara insan sıhhati için büyük bir düşmandır — تاماكا ئىنساننىڭ سالامەتلىكى ئۈچۈن ئەڭ چوڭ دۈشمەندۇر.

3. Ekmek düşmanı — نان دۈشمىنى.

دۈشمەنلىك، دۈشمەنچە: **düşmanlık, - gi.**

«Bu düşmanlık bir eylemdir — بۇ دۈشمەنلىك ھەرىكەتتۇر.»

① چۈشمەك. ② تۆكۈلمەك. ③ **düşmek.**
 ياغماق، چۈشمەك. ④ پەسەيمەك. ⑤ خارابلاشماق، كەمبەغەللەشمەك. ⑥ ئاجىزلاشماق.

⑦ گىرىپتار بولماق، ئۇچرىماق. ⑧ بەك بېرىك

- مەك، بەك ھەۋەسلەنمەك. ⑨ قولغا كەل-
مەك. ⑩ ئازايماق، كېمەيمەك. ⑪ ۋەزىپى-
سىدىن ئايرىلماق، خىزمىتىدىن چۈشمەك. ⑫
بالا تاشلىۋەتمەك، ۋاقتىدىن ئىلگىرى تۇغۇل-
ماق. ⑬ قوشۇلماق. ⑭ ياراشماق، ئۆي-
خۇن كەلمەك، لايىق كەلمەك. ⑮ ئاستى-
لاشماق. ⑯ چىتماق. ⑰ چېچىلماق. ⑱ دۈشمەن
قولغا ئۆتمەك:
1. Ağaçtan bir yaprak düştü —
دەرەختتىن بىر يوپۇرماق تۆكۈلدى.
2. Çocuk koşarken düştü —
بالا يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ يىقىلىپ چۈشتى.
3. Kar düştü —
قار چۈشتى.
4. Düşmüş bir aile —
خارابلاشقان ئائىلە.
5. Belaya düşmek —
كېلىشمەسلىككە گىرىپتار بولماق.
6. İki bakan düştü —
ئىككىسى مىنىستىر خىزمىتىدىن ئايرىلدى.
7. Sekiz aylık düşenler arasında
yaşayanlar enderdir —
سەككىز ئايلىق تۇغۇلغانلار ئوتتۇرىسىدا ھايات
قالغانلىرى ئاز.
8. Trenin hızı düştü —
پويىزنىڭ سۈرئىتى ئاستىلاشتى.
9. Sabah sokağa düştüm —
ئەتى كەندە كوچىغا چىقتىم.
10. şehir düştü —
شەھەر دۈش- مەن قولغا ئۆتتى.
- ① چۈشۈك، چۈشكەن. ② تۆۋەن، s. düşük.
ئەرزان. ③ بۇزۇق، ئەخلاقسىز. ④ ئۆلۈك
تۇغۇلغان بالا. ⑤ مۇجمەل، چۈشىنىكسىز:
چۈشكەن چىش. 1. Düşük diş —
تۆۋەن (ئەرزان) 2. Düşük fiyat —
باھا.

3. Büyük bir kadın —
بۇزۇق بىر خوتۇن.
4. Düşük cümle —
چۈشىنىكسىز جۈملە.
- düşülük, - gü. is. چۈشۈكلۈك، تۆۋەن-
لىك، ئەرزانلىق.
- düşüm. s. خاماندىكى ئاشلىق دۆۋب-
سىگە قىلىنغان بەلگە.
- düşümdeşlik, - gi. is. بىرقانچە
ۋەقەنىڭ بىرلا ۋاقىتتا كۆرۈلۈشى.
- düşümdeşmek. بىرقانچە ۋەقە بىرلا
ۋاقىتتا كۆرۈلمەك.
- düşünce. is. ① چۈشەنچە. ② پىكىر،
ئىدىيە. ③ ئەندىشە. ④ ئوي:
- ماۋ — Maozedung düşünceleri
زېدۇڭ ئىدىيىسى.
- Bu haberi duyunca beni bir
düşünce aldı —
بۇ خەۋەرنى ئاڭ-
لاش بىلەن مېنى ئوي قاپلىدى.
- düşünceli. s. ئاڭلىق، ئەندىشلىك،
قايغۇلۇق:
- «Düşünceli hareket eden hayal
kırıklığına uğramaz —
ئاڭلىق ھەرىكەت قىلغان خىيالغا چۆكمەيدۇ.
- Sizi düşünceli görüyorum —
سىزنى قايغۇلۇق كۆرىمەن.»
- düşüncesiz. s. ① ئاڭسىز. ② غەمسىز،
قايغۇسىز، ئەندىشىسىز.
- düşüncesizlik, - gi. ② ئاڭسىزلىق.
غەمسىزلىك، قايغۇسىزلىق، ئەندىشىسىزلىك.
- düşündürmek. ئويلاندۇرماق.
- düşündürücü. s. ئويلاندۇرغۇچى.
- düşünme. is. ئويلىنىش، تەپەككۈر.
- düşünmek. ① ئويلىماق، چۈشەنمەك.

كۆز ئالدىغا كەلتۈرمەك. ② خاتىرىلىمەك،
ئەسلىمەك. ③ قايغۇرماق. ④ مۇھاكىمە
قىلماق؛

«Bukonuyu uzun uzun düşündüm—
بۇ مەسىلىنى خېلى ئۇزۇن مۇھاكىمە قىلدىم.»
ئويلا-ماسلىتىش. ② düşünmeksizin. z.
مۇھاكىمە قىلماستىن؛

«Bu işi hiç düşünmeksizin yap-
mıştır — بۇ ئىشنى زادىلا ئويلا-ماسلىتىش —
قىپتۇ.»

düşünücü. is. → Düşünür
① ئويلىغۇچى، كۆز ئالدىغا
غا كەلتۈرمەك. ② مۇھاكىمە قىلىشماق،
تەتقىق قىلىشماق.

düşünür. is. ② مۇتەپپەككۈر. ②
پىكىر ئەھلى؛

«Büyük düşünür Mahmut kaş-
karı — ئۇلۇغ مۇتەپپەككۈر مەھمۇت —
قەشقەرى.

ئۇلۇغ — Büyük Çin düşünürleri
جۇڭگو مۇتەپپەككۈرلىرى.»
چۈشەنچە ئۇسۇلى، پىكىر düşünüş. is.
قىلىش ئۇسۇلى؛

«Herkesin bir düşünüşü var —
ھەركىمنىڭ بىر (خىيالى) پىكىرى بار.»
① چۈشۈرمەك، پەسەيتىمەك، düşünmek.
تۆۋەنلەتمەك. ② تاشلىماق؛

خەرتۇن — Kadın çocuk düşürür
بالا تاشلىۋەتتى (چۈشۈرۈۋەتتى).
① چۈشۈرتىمەك. ② تاشلاشماق. düşürtmek.
بالا چۈشۈرىدىغان düşünür. is.
دورا ۋە ھەرىكەت.

① چۈشۈش، پەسەيتىش، تۆۋەن düşüş. is.
لەش. ② پۇرسەت؛

«Obir düşüştü, her zaman olmaz—

ئۇ بىر پۇرسەت، ھەمىشە بولۇۋەرمەيدۇ.»
چۈشۈپ كەتكەن بالا. düşüt, -tü. is.
دۈدۈك، گۇدۇك، ئىستىرىق. dü. is.
① غەلىتە كىيىنگەن. ② düttürü. s.
كۈلكىلىك كۆرۈنگەن (كىيىم). ③ ئاجايىپ
ۋە تار (كىيىم).

بىر ياشلىق چىشى توپاق. düve is.
① بىر خىل düvelek, divlek, -gi is.
كىچىك قوغۇن. ② خەمەك، سويما.

düven. is. → Döven.
كۈيەككە كىرىمەك (بۇقا). düvesimek.
① تۈز، تەكشى. ② سىدام، düz. s.
ئاددىي؛

نەسىر. 1. Düz yazı —

تۈز يەر. 2. Düz yer —

سىدام رەخت. 3. Düz kumaş —

بىرلا رەڭلىك رەخت. 4. Düz kumaş —

ئاددىي ئادەم. 5. Düz adam

پۇراقسىز ئۇزۇم ھارىقى. düz. is.

ئىچىدە پەلەمپەي قىسمى düzayak. s.
بولمىغان (ئۆي، يەر، يول).

تەڭشەك، تۈزلۈكنى düzeç, -ci. is.
ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

① تۈزلەتمەك. ② تۈزلەتمەك، düzlemek.
ياخشىلانماق، ساقايماق. ③ تەرتىپكە
چۈشمەك، رەتلەنمەك. ④ يولغا چۈشمەك؛

«1. Toprak basıla basıla büzelir —
يەر بېسىلىپ - بېسىلىپ تۈزلىنىدۇ.

2. Sağlığı düzeldi. سالامەتلىكى
ياخشىلاندى.

3. Oda düzeldi — ئۆي رەتلەندى.

4. İş düzeldi — ئىش يولغا چۈشتى.

① تۈزلىگۈچ، رەتلىگۈچ، düzeltici. s.
تەرتىپكە سالغۇچ، تەڭشىگۈچ. ② تۈزەت-
كۈچ، ئۆزگەرتكۈچ.

① رەتلەنمەك، تەرتىپكە **düzeltilmek**.
سېلىنماق، تەڭشەلمەك. ② تۈزۈتۈلمەك،
ئۆزگەرتىلمەك.

① تۈزۈش. ② ئۆزگەرتىش. **düzelme**.
① تۈزۈتمەك. ② ئۆزگەرتىمەك. **düzeltemek**.
ئوڭشىماق، ئىسلاھ قىلماق، رېمونت قىلماق.

① تەرتىپ، ئىنتىزام، نىزام. **düzen**. is.
② ھىيلە:

بۇ سۆز — **Bu söz onun düzenidir** —
ئۇنىڭ ھىيلىسىدۇر.

ھىيلىگەر. **düzenbaz**. s.

→ **Düzenbaz**. **düzenci**. s.

ھازىرلانغان نەرسە. **düzenek, -ği**. is.

تورمۇز. **düzengeç, -ci**. is.

① تەرتىپكە سېلىش، **düzenleme**. is.
رەتلەش، رەتكە سېلىش. ② تەڭكەش
قىلىش، تەڭشەش.

① تەرتىپكە سالماق، رەتلى. **düzenlemek**.
مەك، رەتكە سالماق. ② يولغا سالماق.

③ تەڭكەش قىلماق، تەڭشەمەك.

① تەرتىپكە سېلىنماق، رەت. **düzenlenmek**.
لەنمەك، رەتكە سېلىنماق. ② تەڭشەلمەك.
تەڭكەش قىلىنماق.

① رەتلىگۈچى، تەر. **düzenleyici**. is.
تىپكە سالغۇچى. ② تەڭكەش قىلغۇچى.

① تەرتىپلىك، رەتلىك: **düzenli**. s.
«**Düzenli bir oda** — رەتلىك ئۆي.
② تەڭشەكلىك، تەڭكەشلىك:

«**Düzenli saz** — تەڭشەكلىك ساز.

① رەتسىز، تەرتىپسىز. **düzensiz**. is.
② ئىنتىزامسىز.

① تەرتىپسىزلىك، **düzensizlik, -ği**. is.

رەتسىزلىك. ② ئىنتىزامسىزلىق.

düzetmek. → **Düzeltemek**.

düzey. is. سەۋىيە:

«**Halkın yaşam düzeyi çok düşük-**
خەلقنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسى —
بەك تۆۋەن.»

① قائىدە، دەستۇر. ② مۇزىكانت. **düzgü**. is.
چىلىق، مۇزىكا ئىجادچىلىقى.

نورمال. **düzgülu**. s.

توغرا، دۇرۇس: **düzgün**¹. s.

«**Partinin düzgün çizgisinden sap-**
پارتىيىنىڭ توغرا سىزىقىدىن —
tamamalı — چىقىماسلىق كېرەك.»

ئۇپا. **düzgün**². is.

① ئۇپا ساتقۇچى. ② كېلى. **düzgüncü**. is.
ئىنى ياسىغۇچى (يەڭگە).

ئۇپا سۈرمەك. **düzgünlemek**.

① توغرىلىق، دۇ. **düzgünlük, -ğü**. is.
رۇسلىق. ② ئۇپا قۇتسى.

دۈزىنە: **düzine**. is. it.

«**Bir düzine kalem** — بىر دۈزىنە قەلەم.

düzlem. s. تۈزلۈك، تۈزلەك.

düzleme. is. تۈزلەش، سىلىقلاش.

düzlemek. تۈزلەتمەك، سىلىقلىماق.

düzlemlik, -ği. is. تۈزلەملىك.

düzlenmek. تۈزلەنمەك.

düzleşmek. تۈزلەنمەك، تۈزلەشمەك (نەرسە).

① تۈزلۈك، تۈزلەكلىك. **düzlük, -ğü**. is.

② ئاددىيلىق، ساددىلىق:

«**Kıyafe tinin düzlüğünü gören onun**
ئۇنىڭ — **zengin olduğunu hiç ummaz** —
ئاددىي كىيىۋالغىنىغا قاراپ، باي ئىكەنلى-

لىكىگە ھېچكىم ئىشەنمەيدۇ.
 ① تۈزەش، رەتلەش، تەر- **düzme. is.**
 تىپكە سېلىش. ② ياسالما، ياسما، ساختا;
 «Düzme söz —
 ياسالما، ساختا، ئويدۇرما. **düzmece. s.**
 ساختىپەز، يالغانچى، كاززاپ. **düzmeçi. s.**

ساختىپەزلىك، **düzmeçilik, -ği. is.**
 يالغانچىلىق، كاززاپلىق.
 ① تۈزەتك. ② قىلماق، مەيدانغا **düzmek.**
 كەلتۈرمەك. ③ شېئىر يازماق، قوشاق تۈز-
 مەك. ④ ئويدۇرماق. ⑤ جايلىماق، ئېپ-
 لىمەك (سەت مەنىدە).

E.e

e. E. ئە (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ ئالتىنچى ھەرپى ۋە سوزۇق ئاۋۇشلارنىڭ ئالتىنچىسى).

ebabil. is. ar. zool. — ① تاغ قارلىغىچى. ② قاتار ئۇچقان قۇشلار توپى.

ebād. s. → Ebat.

ebat. is. osm. — كەڭلىك ۋە ئۇزۇنلۇق چوڭقۇرلۇقى.

ebe. is. — كىندىك ئانا، تۇغۇت ئانىسى.

ebed. → Ebet.

ebedi. s. ar. — ئەبەدىي، مەڭگۈ.

ebedilik, - gi. is. — مەڭگۈلۈك، ئەبەدىيلىك.

ebediyen. is. ar. — مەڭگۈلۈك.

ebediyet, - ti. is. ⇒ Ebedilik.

ebelik, - gi is. — كىندىك ئانىلىق، تۇغۇت ئانىلىق.

ebeveyn. is. ar. — ئاتا - ئانا.

ebir, - leri. is. far. — بۇلۇت.

ebkem. s. ar. — تىلىسىز، گاچا.

ebkemiyet, - ti. is. ar. — تىلىسىزلىق، گاچىلىق.

ebleh. s. ar. — قولدىن ئىش كەلمەيدىغان، ئەقىلىسىز، ئەخمەق.

eblehlik, - gi. is. — ئەخمەقلىق، ئەقىلىسىزلىق، دۆتلۈك.

ebr, ebir. is. far. — بۇلۇت.

ebru¹. is. far. — قاش.

ebru². s. is. far. — ① بۇلۇتقا ئوخشاش.

② نەرسىنىڭ يۈزىگە بېرىلگەن تۈرلۈك

بېزەك.

ebrucu. is. — بېزەكچى، زىننەتلىگۈچى.

ebruli. s. → Ebrulu.

ebrulu. s. — بېزەكلىك، بوياقلىق (قەغەز ياكى رەخت).

ebter. s. ar. — ① قۇيرۇقى كېسىك (ھايۋان).

② تۇغماس، قىسىر. ③ كېرەكسىز، پايدىسىز.

eb üliyometre. is. fr. — نەرسىنىڭ قايمىش نىشان دەرىجىسىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

eb üliyoskop, - pu. is. Ebüliyometre.

eb yaz. s. ar. — ئاپئاق.

ecanip. is. ar. — ئەجنەبىلەر، چەت ئەللىكلەر.

ecdat. is. ar. — ئەجداد، ئاتا - بوۋىلار.

ece. is. — ① قىرالچە. ② ئانا. ③ ئاكا، ئاچا.

④ قېرى خوتۇن.

ecel. is. ar. — ئەجەل:

«Eceli gelen köpek came duvarına

siyer — ئەجىلى توشقان ئىت مەسچىت — نىڭ تېمىغا سىيەر.»

ecelâcayip. s. ar. — بەك ئاجايىپ، بەك غارايىپ.

ecinli, ecinni. is. ar. — چىن.

① ئەجىر. ② ساۋاپ.

ecir, - cri. is. ar. — ما ئاشلىق.

ecir. s. ar. — ① ئەگرى - بۈگرى.

② قەدىرسىز، ئېتىبارسىز.

① ئەجنەبىي، چەت ئەل.

ecnebi. s. is. ar. — ② باشقا مەملىكەت، چەت مەملى-

كەت، چەت ئەل.

ما ئاش. ecr. is. ar.

ecvef. s. ar. ① بوش، كاۋاك. ② بىلىم — سىز، نادان، ئەخمەق.
ecvet s. osm. قولى ئوچۇقلۇق، سېخىي — لىك، مەردلىك.
ecza. is. ar. ① پارچىلار، ئۇسكۇنىلەر. ② دورا. ③ تۈپلەنمىگەن كىتاب. ④ ھايۋان ۋە ئۆسۈملۈكلەردىن دورا ئورنىدا قوللىنىلىدىغان ماددىلار: «دورا ئىشكاپى. — Ecza dolabi»
eczacı. is. دورىگەر.
eczacılik, — ğı. is. دورىگەرلىك.
eczane. is. ar. دورىخانا، ئاپتىك.
eçhel. s. ar. قارا تۈرۈك، بىلىمسىز، نادان.
eda. is. ar. ① قىياپەت. ② پوزىتسىيە. ③ ئىپادىلەش ئۇسۇلى. ④ ھۈرمەتسىزلىك، قوپاللىق، توڭلۇق.
edafoloji. is. تۇپراقشۇناسلىق.
edali. s. ① جىددىي، كەسكىن، ئەستە. ② ھەيۋەتلىك.
edâmi. is. پەسكەشلەر.
edat, — tı. is. ar. باغلىغۇچى (تىلدا) مەسىلەن: ھەم، بىلەن، ئۈچۈن، خۇددى، ۋە قاتارلىقلار.
ede. is. ئاكا.
edeb. is. ar. ئەدەب، تەربىيە، ئەخلاق.
edebhane. is. ھاجەتخانا، خالا جاي، تەرەتخانا، ئەسكىلىك.
edebi. s. ar. ئەدەبىي.
edebiyat, — tı is. ar. ئەدەبىيات.
edebiyatçı. is. ئەدەب.
edeme. is. تېرىنىڭ ئاستى.
edememek. بىئارام بولماق.
edep, — bi. is. ar. ئەدەب، ئەخلاق، تەربىيە، ھايال.
~ yeri. ھايالىق يەر، ئەۋرەت يېرى.

edeplenmek. ئەدەبلىك بولماق.
edepli. s. ئەدەبلىك، ئەخلاقلىق، ھايالىق.
edepsiz. s. ئەدەبىسىز، ئەخلاقسىز، تەر — بىيىسىز، ھاياسىز.
edepsizce. z. ئەدەبىسىزلىرىچە.
edepsizleşmek. ئەدەبىسىزلىشىش، ئەخلاقسىزلاشماق.
edepsizlik, — ğı. is. ئەدەبىسىزلىك، ئەخلاقسىزلىق، تەربىيىسىزلىك.
eder. is. باھا، قىممەت، تاپان ھەققى، ماڭلاي تەرى.
edevat, — tı. is. ar. قوراللار، ئەسۋابلار.
edib, edibe. is. → Edip.
① نازاكەتلىك، پاسا. — edibane z. far. ھەتلىك. ② ئەدەبىياتقا ئۇيغۇن.
edik, — ğı. is. مەسسە (ئايىغ كىيىم)، پوپۇش.
edilgen. s. is. مەجھۇل: «Görölmek, bilinmek edilgen fiil — lerdir — كۆرۈلمەك، بىلىنمەك مەج — ھۇل پېئىللەردۇر.»
edilmek. قىلىنماق، ئىشلەنمەك: «Çok yardım edildi — كۆپ ياردەم — قىلىندى.»
edimsel. s. fels. ئەمەلىي، ھەقىقىي.
edinç, — ci. is. نەتىجە، ئۇتۇق.
edinik. s. قىلىنغان، ئىشلەنگەن.
edinim. is. ئىگە بولماق.
edinme. is. ئىگە بولۇش، قولغا كەل — تۈرۈش، ئېرىشىش، ئىگىلەش.
edinmek. ئىگە بولماق، قولغا كەلتۈر — مەك، ئېرىشمەك.
① ئەدەب، يازغۇچى. — edip, — bi. is. ar. s. ② ئەدەبلىك، ئەخلاقلىق، تەرتىپلىك.
ediye. is. ar. دۇئالار، نىياز.

① ئەڭ ئاز. ② ئەڭ تۆۋەن. edna. s. ئەڭ ئەسكى.
 edükasyonizm. is. fr. مائارىپچىلىق.
 ① دەۋرلەر، زامانلار، چاغ. edvâr. is. ar.
 ② شەرق مۇزىكىلىرى توغرىلىق كىتاب. لار.
 efâl. is. ar. پېئىللار.
 ① ئاكا. ② يىگىت. efe. is.
 efektif. s. is. fr. نەق پۇل.
 ① ئوقۇتقۇچى، مۇئەللىم. efendi. is. rum.
 ② ئەپەندى، جاناپ، جاناپلىرى. لىم.
 efendice. z. ئەپەندىلەرچە.
 ① ئوقۇتقۇچىلىق، - ği. is. مۇئەللىملىك. ② ئەپەندىلىك.
 جاناپلىق.
 ① ئەپەندىم، مۇئەللىم. ② نېمە. efendim.
 خوش؟ نېمىدەيسىز؟ ③ جاناپلىرى، ئالىي كىراملىرى.
 ① پىغانلار. ② ئەر ئىسمى. efgan. is. far.
 efganlı → Afganlı.
 ① «پىكىر» سۆزىنىڭ كۆپ. efkâr. is. ar.
 لۈكى. ئىدىيىلەر. ② قايغۇ، غەم، ھەسرەت.
 efkâr.umumiye. is. ar. جامائەت پىكىرلىرى.
 قايغۇلانماق، ھەسرەت. efkârlanmak.
 چەكەك.
 قايغۇلۇق، غەمكىن. efkârlı. s.
 ھەسرەتلىك.
 ① «پەلەكلەر» دېگەن. eflâk, -ki. is. ar.
 مەنىدە بەك ئېگىز دېگەنلىك بولىدۇ.
 ② تەلەپلەر.
 سۆسۈن رەڭ. eflâtun. s.
 سۆسۈن رەڭلىك. eflâtunî. s.
 ① ئائىلە ئەزالىرى. ②. efrat. is. ar.
 ئەسكەرلەر.
 ئەپسانە، رىۋايەت. efsane. is. far.

چۆچەك.
 ئەپسانىلەشمەك، ئېغىز. efsaneleşmek.
 دىن ئېغىزغا كۆچۈپ يۈرمەك.
 ئەپسانىۋى. efsanevi. s. far.
 تاج. ھۆكۈمدارلارنىڭ efser. is. far.
 تاحى.
 ئەفسۇن. ئارۋاق، جۇدا. efsun. is. far.
 سېھىر قىلماق، جۇدا قىلماق. efsunlamak.
 ئارتتۇرۇلغان، كۆپەيتىلگەن. efza. s. far.
 كۆپەيتىش. efzâyiş. is.
 كۆپ، نۇرغۇن، جىق، تولا. efzûn. s. far.
 ئۇزۇن:
 «Allah ömrünüzü efsun etsin —
 خۇدا ئۆمرىڭىزنى ئۇزۇن قىلسۇن.»
 كۆپلۈك، جىقلىق، توللىق. efzûni. is.
 ئۇزۇنلۇق.
 باراۋەرچىلىك. egalitarizm. is. fr.
 قولغا كەلتۈرمەك. egavlamak.
 بالا باققۇچى (ئايال). ege. is.
 ئەگە (دېڭىز ئىسمى). Ege. öz. is. yun.
 ئەگە دېڭىزى. ~ denizi.
 ① ئىگىلىك ھوقۇقى. egemen. is. s.
 ② مۇستەقىل، ئەركىن، ئۆز - ئۆزىگە خوجا:
 «Egemen bir devlet - مۇستەقىل (ئۆز - ئۆزىگە خوجا) بىر دۆلەت.»
 مۇستەقىللىق. egemenlik, - ği. is.
 شەخسىيەتچى. egoist. s. fr.
 شەخسىيەتچىلىك. egoistlik, - gi. is.
 ئۆزۈمچىلىك.
 Egoistlik. egoizm. is. fr. →
 ئەگدۈرمەك. egdirmek.
 ئىكەك. ege¹. is.
 قوۋۇرغا. ege². is. anat.
 ئېكەكچى. egeci. is.

eğelemek. ئېگەكە كەلمەك.
eğeler. arası, - nı. is. ئىككى قىزۇرغا ئارىلىقى.
eğer¹. ئەگەر:
 «Yağmur yağmazsa eğer, gezintiye gideceğiz — ئەگەر يامغۇر ياغمىسا سەيلگە چىقىمىز.»
eğer². is. → Eyer. ياغاچ ئىلمەك.
eğiç, - ci. s. z. ئېگىك، قىپپاش، سىڭايان، قىڭغىر، مايماق.
eğik. s. ئېگىكلىك، قىپپاش
eğiklik, - gi. is. لىق، قىڭغىرلىق.
eğilim. is. مەيىل.
eğilimli. s. مەيىللىك، مايىللىق.
eğilme. is. ئېگىلىش، پۈكۈلۈش.
eğilmek. ئېگىلمەك، قىپپاشماق، پۈكۈلمەك.
 «Ağaç yaş iken eğilir — ياغاچ ئېگىلىدۇ.»
eğim. is. ئەگىم، ئەگىمەش.
eğin, - ğni. is. دۈمبە، ئۇچا.
eğinci, - ci. is. ① ئىششىق، ھۈر، ھۈر- ② چوڭ مەك.
eğindirmek. قىزىقتۇرماق، ھەۋەسلەندۈرمەك.
eğingen. s. كۆپ بېرىلىپ كەتكەن، كۆپ قىزىقىپ كەتكەن (بىر نەرسىگە).
eğinik. s. قىزىققان، ھەۋەس قىلغان، بېرىلگەن، ئۇرۇنغان (بىر نەرسىگە).
eğirmek. بېرىلمەك، ئۇرۇنماق، قىزىقماق (بىر نەرسىگە).
eğinti. is. ئىكەك قىرىندىسى.
eğir. is. ھەسەل ھەرىسى توپلىغان شىرنە.
eğirmek. ئېگىرمەك، ئەشمەك.
eğirmen. is. يىپ ئېگىرىدىغان سايما.

eğirtmek. ئېگىرتىمەك، ئەشتۈرمەك.
eğit . bilim. is. پېداگوگىكا، ئوقۇتۇش مېتودى.
eğitilmek. تەربىيىلەنمەك.
eğitim. is. ① مائارىپ، ② تەربىيە، ئوقۇتۇش: «Eğitim araçları — ئوقۇتۇش سايمانلىرى.
 Eğitim kurumları — ئوقۇتۇش ئورگانلىرى.»
eğitimci. is. مائارىپچى، پېداگوگ.
eğitimcilik, - ği. is. مائارىپچىلىق، ئوقۇتقۇچىلىق.
eğitimli. s. is. ① تەربىيىۋى، ② تەر- بىيە كۆرگەن:
 «Eğitimli hikaye — تەربىيىۋى ھېكايە.»
eğitimsiz. s. تەربىيىسىز، تەربىيە كۆر- مىگەن، ئوقۇمىغان.
eğirme. is. تەربىيىلەش.
eğitmek. تەربىيىلىمەك، باقماق:
 «Çocukları eğitmek — بالىلارنى تەر- بىيلىمەك.
 Hayvanları eğitmek — ھايۋانلارنى بېقىپ سەرتىمەك.»
eğitmen. is. ئائىلە ئوقۇتقۇچىسى.
eğitmenlik, - ği. is. ئائىلە ئوقۇت- قۇچىلىقى.
eğitsel. is. تەربىيىۋى.
eğlek, - ği. is. ① ھاردۇق ئال- دىغان يەر، ② ھايۋانلارنى سايىتىدىغان كۆلەڭگىلىك يەر.
eğlemek. توسقۇن بولماق، توسالغۇ بولماق.
eğlence. is. ① تاماشا، كۆڭۈل ئېچىش، كۈيىمۈنۈش، ئويۇن - كۈلكە، ② ئويۇنچۇق.
 ③ ئاسان ئىش، ④ كۆڭۈل ئېچىش يىغىنى:

«Onn için bu görev bir eğlence-
dir — ئۇنىڭ ئۈچۈن بۇ ۋەزىپە ئاسان —
ئىشتۇر.

Bu akşam bir eğlencedeydik —
بۈگۈن ئاخشام بىر كۆڭۈل ئېچىش يىغىنىدا
بولدۇق.

eğlenceli. s. كۆڭۈللۈك:
«Eğlenceli bir gezinti —
بىر ساياھەت (سەيلە).

eğlencelik, - gi. is. ئىچ پۇشۇقنى
چەتىرىدىغان نەرسىلەر، كۆيەنچۈك (گازىر،
دادۇر، خاسىڭ قاتارلىقلار).

eğlendirmek. ئويىناتماق، تاماشا
قىلدۇرماق.

eğlenmek. ① كۆڭۈل ئاچماق، ئىچ
پۇشۇقنى چىقارماق. ② چاقچاق قىلماق.
③ بىر يەردە ۋاقىت ئۆتكۈزۈش، بىر يەردە
تۇرۇپ تۇرماق.

eğlenti. is. ئولتۇرۇش، بەزمە، مەشرەپ،
تۇراقلىق، مۇقىم.

eğleşik. is. ① ئولتۇراقلاشماق، ماكان
لاشماق. ② كۆڭۈل ئېچىشماق، ئولتۇرۇش
قىلماق.

eğmek. ① ئەگمەك. ② قىڭغايتماق:
«Demir çubuğu eğmek —
تۆمۈر چىم — ۋىقنى ئەگمەك.

Bardağı eğmeyin, içindeki su
dökülür — ئىستاكىنى قىڭغايتما،
ئىچىدىكى سۇ تۆكۈلىدۇ.

eğrek, - gi. is. زەيكەش (ئېرىق).
① ئارىيەت، ئۆتنە. s. z. ar.
② يالغان. ③ باب كەلمىگەن، ماس كەلمىگەن:

«1. Arkadaştan bu kitabı eğreti
aldım — بۇ كىتابنى ئاغىنەمدىن —
ئارىيەت (ۋاقىتلىق) ئالدىم.

2. Eğreti diş — يالغان چىش.

3. Tencerenin kapağı eğreti duru-
yor — «قازاننىڭ تۆۋىقى ماس كەلمەپتۇ. —
eğretiden. z. مۇۋەققەت.

eğretileme. is. ed. ئوخشىتىش،
ئىستىئارە.

eğri, iğri. s. ① ئەگرى. ② قىڭغىر.
③ يالغانچى. ④ ئەخلاققا خىلاپ:

«1. Eğri yol — ئەگرى يول.

2. Eğri duvar — قىڭغىر تام.

3. Eğri adam — يالغانچى ئادەم.

4. Eğri bakmak — «قىڭغىر قاراپ يۈرمەك.

eğri . bacak. s. ① مايماق پۇت (ئىچ
مايماق ياكى تاش مايماق).

eğrik. s. ئېگىك، قىڭغىر، مايتۇق.

eğrilik, - gi. ئېگىگىلىك، قىڭغىرلىق.
eğrilme. is. قىڭغىيىش:

«Bu duvar eğrildi — بۇ تام قىڭ-
غىيىپ كەتتى.

eğrilmek. ① ئېگىلىمەك، قىيىسايماق.
② ئىشلىمەك، ئىگىرىلمەك:

«Kuru ağaç eğrilmez — قۇرۇق
ياغاچ ئېگىلىمەيدۇ.

eğritmek. ئەگرى ھالغا كەلتۈرمەك.

eğrim. is. ① سۇ قاينىمى، سۇ چۆگۈل.
مىس. ② ئېگەرنىڭ ئاستىدىكى ئىككى
تال تۈز ياغاچ.

eğritmek. → Eğritmek.
هەنە، ھە شۇنداق، بولىدۇ،
كۇپايە.

ehadiyet, - ti. is. ar. بىر، يەك،
يېگانە، يالغۇز.

ehak. s. ar. ئەك لايىق.

ehem. s. ar. ئەك مۇھىم.

ehemmiyet, - ti. is. ar. ئەھمىيەت.

ehemmiyetli. s. ئەھمىيەتلىك، قىممەتلىك، ئەھمىيەتلىك، ئەتىۋارلىق.

ehemmiyetsiz. s. ئەھمىيەتسىز، قەيەردىن، ئېتىبارسىز.

ehil, - hli. is. ar. ① ئەھىل، ئىگە.

② ئۇستا، مۇتەخەسسسىس، قابىلىيەتلىك:

«Hüner ehli — ھۈنەر ئەھلى.

ئۇ بۇ ئىشنىڭ — O, bu işin ehlidir —

مۇتەخەسسسىسى (ئەھلى).

ehl. is. ar. → **Ehl.**

① ئۆيىگە ئۆگىتىلگەن. **ehli.** s. ar.

② يەرلىك.

ehli . beyt, - ti. is. ar. پەيغەمبەر

ئائىلىسى.

ehli . dil. is. ar. دەرۋىش، ئاشىق.

ehli . kitap, - bi. si. ar. خۇدادىن كىتاب

چۈشكەنلەر (مۇسۇلمان، خرىستىئان ۋە

يەھۇدىيلەر ئەھلى كىتابلاردىن ھېسابلىنىدۇ).

ehli . salip. is. osm. → **Haçlılar.**

① قابىلىيەت، **ehliyet, - ti.** is. ar.

ئىقتىدار. ② سالاھىيەت. ③ ئالاھىدە

خۇسۇسىيەت، ئارتۇقچىلىق. ④ ھۈنەر.

⑤ ھوقۇق.

ehliyetli. s. قابىلىيەتلىك، ئىقتىدار.

لىق، سالاھىيەتلىك.

ehliyetname. is. ar. شاھادەتنامە.

ehliyetsizlik, - ği. is. قابىلىيەتسىز.

لىك، ئىقتىدارسىزلىق.

ehram. is. ar. ئەھرىم، فرامىدا.

① ئەرزاق. ② ئەۋزەل: **ehven.** s. ar.

«Kumaşlar ehvenleşiyor — رەختلەر

ئەرزاقلىشىۋاتىدۇ.

ئۆلۈم — Ölüm esirlikten ehvendir —

ئەسرلىكتىن ئەۋزەلدۇر.»

ejder. is. → **Ejderha.**

ejderha. is. far. ئەجدىھا.

ek, - ki. is. ① قوشۇمچە. ② ئى

لاۋە. ③ ئۇلاق.

ekâbir. is. ar. چوڭلار، ئۇلۇغلار.

ekal, - li. s. ئەڭ تۆۋەن، ئەڭ ئاز.

ekalim. is. ئېقىملار.

ekanimiselâse. is. ar. خرىستىئان

دىنىنىڭ ئاساسى.

ekber. s. ar. بەك چوڭ، ئەڭ ئۇلۇغ.

ekele. is. ar. كۆپ يەيدىغانلار،

تويماسلار.

ekelge. is. ئېتىز.

ek . fiil. is. gram. → **Fiil.**

ئۇرۇق چېچىلغان، تېرىلغان: **ekili.** s.

«Ekili tarla — تېرىلغان ئېتىز.

ekilmek. تېرىلماق، ئۇرۇق سېلىنماق،

ئېكىلمەك:

«Tarlaya mısır ekildi — ئېتىزغا

قىزاق تېرىلدى.»

① تېرىلغۇ، تېرىقچىلىق. **ekim.** is.

② ئونىنچى ئاي (ئۆكتەبر).

① زىرائەت، ئېكىن. ② مەدەنىيەت. **ekin.** is.

ekinci. is. دېھقان، ئېكىنچى.

ekincilik, - ği. is. دېھقانچىلىق،

تېرىقچىلىق، ئېكىنچىلىك.

ekinlik, - ği. is. ئېكىنلىك.

ekinoks. is. fr. كېچە بىلەن كۈندۈز.

نىڭ تەڭ بولۇشى.

① ئەترەت، ئۆ. **ekip, - pi.** is. fr.

مەك. ② قوشۇن، قاتار.

ئۈگە، **eklem.** is. anat. ve. zool.

بوغۇم.

① قوشماق، قوشۇمچە قىلماق، **eklemek.**

ئۇلىماق. ② بىر - بىرىگە قوشماق،

ئىلاۋە قىلماق.

① ئۇلاقلق. ② قوشۇم. **eklemlı. s.**
چە قىلىنغان. ③ ئىزاھ بېرىلگەن، ئىزاھلىق.
① ئۇلاقسىز. ② ئىزاھسىز. **eklemsız. s.**
③ قوشۇمچىسىز.
① قوشۇمچە قىلىنماق. **eklenmek.**
② ئۇلانماق.
① قوشۇمچە قىلدۇرماق. **ekletmek.**
② ئۇلاتماق.
① قوشۇلغان. ② ئۇلاقلق: **ekli. s.**
«ئۇلاق رەخت. — **Ekli kumaş** —
تېرىش، تېكىش. **ekme. is.**
تېرىش ماشىنىسى. **ekme makinası,**
① نان. ② تاماق، غىزا: **ekmek¹. is.**
«قوناق (زاغرا) نان. — **Mısır ekmeği** —
① تېرىماق، ئۇرۇق سالماق. **ekmek².**
② سەپمەك، ئورۇنسىز خەجلىمەك، سەرپ
قىلماق:
«شال تېرىماق. — **Pirinç ekmek** —
ناۋاي. **ekmekçi. is. s.**
① نان ۋە **ekmeklik, - ği. is. s.**
تاماق ئۈچۈن ئايرىلغان. ② قىماردا
ئۇتتۇرۇپ قۇرۇق قول بولۇپ قېلىش:
«نان ئۇنى. — **Ekmeçlik un** —
① مۇكەممەل، تەلتۆ. **ekmel. s. ar.**
كۈس، تولۇق. ② ئەڭ ئۇيغۇن.
① رېڭلىك. ② ئىن. **eko. is. fr.**
كاس، ئەكىس سادا.
ئىگىلىك، ئىقتىساد: **ekonomi. is. fr.**
«خەلق ئىگىلىكى. — **Halk ekonomisi** —
ئىقتىسادىي. **ekonomik. s. fr.**
ئىقتىسادشۇناس. **ekonomist, - ti. is.**
ئېكران (كىنو پەردىسى). **ekran. is. fr.**
① ئەڭ مەرد، ئەڭ. **ekrem. s. ar.**
شەرەپلىك. ② ئەر ئىسمى.
جانابلىرى، ئالىي. **ekselâns. is. fr.**

ئىگىزلىرى، جانابىي ھەزرەتلىرى.
ئوق مەركىزى. **eksen. is. rum.**
چوڭ مىخ. **ekser¹. is.**
كۆپ قەسمى، كۆ. **ekser, ekseri¹. s.**
پىنچىسى، چىقى، تولمىسى (نەرسىنىڭ).
كۆپچىلىك، زور. **ekseriyet, - ti. is.**
كۆپچىلىك.
مىنۇس سان. **eksi¹. is. mat.**
كۆسەي. **eksi². is.**
قۇملۇق، قۇم بارخانلىرى. **eksibe. is. ar.**
① ئۆكسۈك، كەم، يېتىشمە. **eksik. s.**
سىز، كەم - كۇتا. ② مېيىپ، ئاقساق -
چولاق. ③ يېتەرسىز، تولۇقسىز. ④ يوق
بولغان:
«بىر كىشى كەم. — **Bir kişi eksik** —
① موھتاج. ② ئايال. **eksikli. s.**
① كەمچىلىك، يېتەرمە. **eksiklik, - ği. is.**
سىزلىك، ئۆكسۈكلۈك. ② قۇسۇر، نۇقتا.
① مۇكەممەل، تەلتۆكۈس. **eksiksiz. s.**
② تولۇق. ③ نۇقتىسىز، قۇسۇرسىز.
① ئازايغان، كېمەي. **eksilen. s. is.**
گەن. ② ئۆكسۈگەن. ③ ئېلىنغان سان
($13 = 8 - 21$ نىڭ 21 ى).
كېمەيمەك، ئازايماق، ئازلىق. **eksilmek.**
قىلماق، ئۆكسۈمەك.
كېمەيتىمەك، ئازايتماق، ئاز. **eksiltmek.**
لاتماق، ئۆكسۈتمەك.
ئاجىزلىق قىلماق. **eksimek.**
ئاجىز. **eksin. s.**
ئاجىزلىق، كۈچسىزلىك. **eksinlik, - ği. is.**
ئاجىزلىق ھېس قىلماق. **eksinmek.**
قوشۇمچىسى بولمىغان، **eksiz. s.**
قوشۇقسىز، قوشۇمچىسىز.
ئېكسكۋاتور، يەر. **ekskavatör, - rü. is.**
قازار. (يەر قېزىش ماشىنىسى).

ekskürsiyon. ئېكسكۇرسىيە.

eksper. is. fr. ① مۇتەخەسسس.

② كەسىپ ئەھلى.

eksport, - tu. is. ing. ① ئېكس

پورت. ② ئېكسپورت قىلىنغان مال.

ekspres. is. fr. تېز پويىز، تېز

پاراخوت، تېز ماشىنا.

ekstra. s. fr. ing. ئەلا، بىرىنچى

چى دەرىجىلىك، ئالاھىدە، ئالىي سۈرئەتلىق.

ekşi. ① ئاچچىق - چۈچۈك، چۈچۈمەل.

② ئېچىپ قالغان، پالاغداپ قالغان،

پۇراپ قالغان.

ekşice. s. ئاچچىق - چۈچۈك، چۈچۈمەل.

ekşili. s. ئېچىتقۇلۇق.

ekşilik, - ği. is. ① چۈچۈكلۈك.

② خۇيى يامانلىق. ③ ئاشقازاننىڭ

ئېچىپ ئاغرىشى.

ekşimek. ① ئېچىماق. ② بولماق (خېمىر).

③ چىرايى بۇزۇلماق (ئۆگمەك). ④ ئىزا

تارتماق، خېمىر بولماق:

قېتىق ئېچىدى. — 1. Yoğurt ekşidi

خېمىر بولدى. — 2. Hamur ekşidi

«چىرايى ئۆزگەردى. — 3. Surati ekşidi»

① ئېچىتماق، بولدۇرماق. ekşitmek.

② ئىزا تارتتۇرماق.

① كۆڭلى تارتماق (بىرنەرسە).

ekti. is. سە يېيىشنى. ② پارازىت، تەييارىتاپ.

③ قوپال، سەت:

«Ekti söz — قوپال سۆز.

① كۆڭلى تارت. — 2. Ekti söz —

ماقلىق. ② پارازىتلىق، تەييارىتاپلىق.

تېرىتماق، ئۇرۇق سالدۇرماق. — 3. Ekti söz —

ئىشەنچلىك، بوغۇزلۇق. — 4. Ekti söz —

ئېكۋاتور، خەتتەستۋا. — 5. Ekti söz —

ekvator. is. fr. ① قۇل، ئىلىك. ② ساپ،

el'. is.

تۇتقۇچ. ③ تۇتام، ئۈچ-ۈم. ④ نۆۋەت.

⑤ ئىقتىدار:

ئەمدى نۆۋەت سىزدە — Şimdi ei sizde

Bu iş benim elimde değil —

بۇ ئىش مېنىڭ ئىلكىمدە ئەمەس.

① خەلق، خەلقى ئالەم. ② ئەل، is. el'

يۇرت، مەملىكەت. ③ يات.

elâ. s. ھاۋا رەڭ، كىڭ.

el . alem. is. خەلقى ئالەم، ئەل-كۈن:

«Elalem bu işi duysa ne demez —

خەلقى ئالەم بۇ ئىشنى بىلسە نېمە دەرا»

elaman. ünl. ar. بىزارلىقنى، شىكا

يەتنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ.

elan. z. ar. تېخىچە، ھېلىغىچە:

«Mektuba elan cevap gelmedi —

خەتكە ھېلىغىچە جاۋاب كەلمىدى.»

elastik. is. fr. ئېلاستىك (ئېگىلىدۇ).

غان، سوزۇلىدىغان.

elastiki. s. fr. ئېلاستىكىلىك.

elbet, elbette. z. ar. ئەلۋەتتە.

elbise. is. ar. كىيىم - كېچەك.

elbiseci. is. كىيىم - كېچەك ساتقۇچى.

① كىيىملىك (رەخت). — 2. elbiselik, - ği. is.

تەييارىت، مېھمانخانىلاردا پەلتۇ، شەپكە،

ھاسا قاتارلىقلارنى قويىدىغان يەر.

① ئەلچى (دېپلوماتىك خادىم).

elçi. ② ۋاستە، ئەلچى. ③ پەيغەمبەر.

① ئەلچىلىك، — 2. elçilik, - ği. is.

سەپارەت:

«Elçilik binasi — ئەلچىخانا بىناسى.

eldeci. is. ئۆز ئىلكىدە (قوللىدا).

تۇتقۇچى.

eldiven. is. پەلەي، قىلچاق:

«Deri eldiven — تېرە پەلەي.

eldivenci. is. پەلەي ياسىغۇچى ياكى

ساتقۇچى.
eldivencilik, - ği. si. پەلەيچىلىك.
ele.başı. is. ① باشلىق، سەرکەردە، رەھبەر، داھىي. ② يىگىت بېشى.
eleğim.sağma. is.ar. ھەسەن - ھۈسەيىن.
elek, - ği. is. ئەلگەك.
elekçi. is. ① ئەلگەك ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى. ② بېخىل. ③ نۆمۈسىز، يۈزسىز، ھاياسىز.
eleklik, - ği. is. s. قىلدىن ياسالغان سۈزگۈچ.
elektrik, - ği. is. fr. ئېلېكترىك.
elektrikçi. is. توك ئىشچىسى، ئېلېكتر ئىشچىسى.
elektrikçilik, - ği. is. توكچىلىق.
elektriklemek. ① توك پەيدا قىلماق. ② شىددەتلىنمەك، شىددەتلىمەك.
 ③ ھايانلانماق.
elektriklendirmek. ① توك پەيدا قىلماق. ② ئېلېكترلەشتۈرمەك.
elektriklenmek. ئېلېكترلەشتۈرمەك، ئېلېكترلەشمەك.
elektrikli. s. ئېلېكترلىك.
elektriksiz. s. ئېلېكترسىز، توكسىز.
elektron. is. fr. ئېلېكترون.
elem. is. ar. ئەلەم - دەرت، ھەسرەت.
 ① ئامىل. ② ئېلېمېنت: **elman. is. fr.**
«Maddive manevi elamanlar —
 ماددىي ۋە مەنىۋى ئامىللار.
 ① تاسقىماق، ئەلگەكتىن ئۆتە. **elemek.**
 كۈزەتمەك. ② ئىلغىماق، تاللىماق، پارلا-
 جاق. ③ سىناقىن (ئىمتىھاندىن) ئۆتە-
 كۈزەتمەك. ④ بۇلاپ كەتمەك.
elemek. is. alm. ئېلېمېنت.
elemli. s. ئەلەملىك، دەردلىك، ھەسە-

رەتلىك، قايغۇلۇق.
el. erki, - ni. دېموكراتىيە، خەلقچىلىق.
eleştiri. is. تەنقىد.
eleştirici. → Eleştirmeci.
eleştiricilik, - ği. تەنقىدچىلىك.
eleştirme. is. تەنقىد.
eleştirmeci. is. تەنقىدچى.
 ① چوقۇماق، ئىلەشتۈرمەك. **eleştirmek.**
 ② تەنقىد قىلماق:
«Mangalın küllerini eleştirmek —
 ماڭغال (چوغلان) نىڭ كۆلىرىنى
 ئىلەشتۈرمەك.
eleştirmeli. s. تەنقىدىي:
«Eleştirmeli yazı —
 تەنقىدىي ماقالە.
eleştirmen. → Eleştirmeci.
eletmek. تاسقاتماق:
«Un eletmek —
 «ئۇن تاسقاتماق.
eleze. s. → Eneze.
 غېرىب - مۇساپىر.
elgin. s. ھەقىقەتەن، توغرى.
elhak. z. osm. سى، ئەمەلىيەتتە.
elhap. is. ar. جىم تۇرماق، گەپ -
 سۆز قىلماي تۇرۇۋالماق.
elhasıl. z. ar. گەپنىڭ قىسقىسى،
 قىسقىسى.
 ① ئادەت بولۇپ قالغان، **elif. s. ar.**
 ئۆگىنىپ قالغان. ② ئارزۇ قىلغان نەرسە.
elifi. s. ئېلېتەك تۈز، تۈپتۈز.
elik. is. تاغ ئۆشكىسى، ئېلىك.
elim. s. ar. ئەلەم، ئەلەملىك، ئېچىن-
 دۇرىدىغان، ھەسرەتلىك:
«Elim bir haber —
 «ئېچىنىشلىق خەۋەر.
elimine. s. fr. مۇسابىقە ۋە سىناق
 ئارقىلىق ئەڭ ياخشىنى تاللىۋالماق.

elkap. is. ar. لەقەپ، لەقەم.
ellemek. قول تەگكۆزۈمەك، تۇتماق،
چىقىلماق:

«Sergi eşyasını ellemek yasaktır —
كۆرگەزمە نەرسىلىرىگە قول تەگكۆزۈشكە
رۇخسەت يوق.»

ellenmek. قول تەگكۆزۈلمەك، تۇتۇل
ماق، قول تەگمەك.

① elleşmek. قول بىلەن كۈچ سىناش.
ماق. ② قول ئېلىشماق، قول سىقىش
ماق. ③ قول تەگكۆزۈمەك.

① elli¹. s. قوللۇق. ② ساپلىق،
تۇتقۇچلۇق، ساپاقلىق:

«Maymundört elli bir hayvandır
مايمۇن تۆت قوللۇق بىر ھايۋان.»

ئەللىك، 50. elli². s.
پەلەي، قولقاپ. ellik, - gi. is.
ئەللىكلىك (ئىچىدە). ellilik, - gi. is.
ئەللىكى بولغان).

ellinci. s. ئەللىكىنچى.

ellisekiz. → B'esh.

elma. is. bot. ئالما:

«Gulca elmasi çok güzel —
غۇلجا ئالمىسى ناھايىتى ياخشى.»

مەڭىز: elmacık, - gı. is. anat.
«Kazak ve kırgızlar elmacık
çıkıntısından da belli olur —
قازاق ۋە قىرغىزلار مەڭىزى دومىباق
بولۇش بىلەن پەرقلەنىدۇ.»

① elmalık, - gı. is. ئالما كۆچىتى
يېتىشتۈرىدىغان باغچا. ② ئالمىلىق باغ.

elmas. is. ar. ئالماس.

ئىنتايىن ساپ ۋە قىممەت. ~ gibi.

elmasçı. is. مەدەندىن ئالماس ياسىغۇچى.

① elmaslı. s. ئالماس بىلەن زىننەت-
لەنگەن. ② تەركىبىدە ئالماس بولغان،
ئالماس ئارىلاشقان.

① elmaspare. is. yun, far. ئالماس
پارچىسى. ② چىرايلىق كىشى.

① elmastıraş. is. yun, far. كرىس-
تال. ② ئالماس ئىشلەيدىغان كىشى.
③ ئەڭ باھالىق (قىممەتلىك) كرىستال.
④ ئەينەكچىلەرنىڭ ئالمىسى.

① elvan. is. s. رەڭلەر، بويىقلار.
② رەڭگارەڭ.

elveda. is. ünl. ar. ئەلۋىدا، خۇ-
داغا ئامانەت.

① elverişli. s. پايدىلىق. ② ئەپلىك،
مۇناسىپ:

«Durum halka elverişli bir yönde
gelişmektedir —
ۋەزىيەت خەلققە —
پايدىلىق تەرەپكە قاراپ راۋاجلىنىۋاتىدۇ.
Bu dükkânın yeri alış - verişe
bu dükkân —
بۇ دۇكاندا —
ئىشلىتىشقا ئەپلىك.
ئەمەس.»

① elverişsiz. s. پايدىسىز. ② ئەپ-
سىز، مۇۋاپىقسىز.

ئەپسىزلىك، - gi, is. elverişsizlik,
مۇۋاپىقسىزلىق.

① elvermek. كۇپايە قىلماق. ② لايىق
كەلمەك، ماس كەلمەك، ئۇيغۇن كەلمەك،
مۇۋاپىق كەلمەك:

«Onun önerisi bana elvermez —
ئۇنىڭ تەكلىپى ماڭا مۇۋاپىق كەلمەس.»

① elyaft. is. ar. ئالا. ② يىپ.

③ چىگە، يىپ تالالىرى.

elyak. s. ar. بەك لايىق، راسا مۇۋا.

پىق، تازا ماس.
 el . yazması. is. → El.
 elyevm. is. ar. ① بۈگۈن، ھازىر.
 ② بۈگۈنكىچە، ھازىرغىچە، تېخىچە.
 elzem. s. ar. بەك كېرەكلىك.
 elzemiyet, - ti. is. بەك ئېھتىياجلىق.
 em. is. ئەم، دەرمان، دورا، چارە.
 eman. is. ar. ① ئامان - ئېسەن، خە.
 تەرسىز، بىخەتەر. ② رۇخسەت، ئەپۇ.
 emanet, - ti. is. ئامانەت:
 «Emanete hiyanet büyük ahlaksız-
 lıktır — ئامانەتكە خىيانەت چوڭ —
 ئەخلاقسىزلىقتۇر.»
 emanetçi. is. ئامانەتنى قوبۇل قىلغۇچى.
 emare. is. ar. ئالامەت، بەلگە،
 ئىشارەت، دەلىل.
 ① ئەمىرلىك، بەگلىك،
 شاھلىق. ② ۋەخپىنىڭ كەمبەغەللىرىگە
 تارقىتىپ بېرىلىدىغان قىسمى.
 emced. s. is. ar. ① شەرەپ ئىگىسى،
 ② ئەر ئىسمى.
 emcik. is. ئەمچەك.
 emdirmek. ئەمدۈرمەك، ئېمىزمەك.
 ① ئەمگەك، مېھنەت،
 ئەجىر. ② ئۇزۇن مۇددەتلىك ۋە جاپالىق
 خىزمەت. ③ ئىش ھەققى:
 «Bu işte sizin çok emeğiniz
 var — بۇ ئىشتا سىزنىڭ نۇرغۇن —
 ئەجىرىڭىز بار.
 ئىش ھەقق — Emegimi veriniz
 قىممىنى بېرىڭ.»
 emekçi. is. ئىشچى:
 «Bütün ülkelerin emekçileri bir-
 leşsin! — پۈتۈن دۇنيا ئىشچىلىرى —
 بىرلىشەيلى!»

① (باللار ھەققىدە) emeklemek.
 ئۆمىلىمەك. ② ئىشلىمەك، تىرىشماق.
 emekli. s. is. پېنسىيىلىك، پېنسىيىگە
 چىققان:
 «Emekli maası — پېنسىيە مائاشى.
 ① ئەمگەك سىڭدۈرۈلمە.
 ② ئەمگەك سىڭدۈرۈلگەن، تۆھپىسى قوشۇلغان.
 ③ ئۈزۈن ستازلىق، پېشقەدەم.
 emektaş. is. مەسلەكداش، خىزمەتداش.
 ① مەقسەت، غايە، ئارزۇ،
 ئۈمىد، ئىستەك، تىلەك. ② ئايال ئىسمى.
 emici. s. شەرىپىغۇچى، سۈمۈرگۈچى،
 ئەمگۈچى.
 emilmek. شەرىپلىق، سۈمۈرۈلمەك،
 ئېمىلىمەك.
 ① ئىشەنچ، ئىشەنچ.
 ② خاتىرجەم، خاتىرجەملىك.
 ③ بىخەتەر، خەۋپسىز، خەۋپسىزلىك.
 ④ ئامان، ئامانلىق:
 «O emin bir adamdır —
 ئىشەنچلىك بىر ئادەم.
 ئۇ يەر — Orası emin bir yerdir
 خەۋپسىز بىر يەردۇر.»
 emir, - ri. is. ar. بۇيرۇق، ئەمىر،
 پەرمان:
 «Emrinizi yerine getirdim —
 رۇقىڭىزنى ئىشقا ئاشۇردۇم.»
 ① ئەمىر، باشلىق،
 ② قوماندان. ③ خەلىپە.
 emir . name. is. ar. بۇيرۇق خېتى،
 بۇيرۇقنامە.

emkine. is. ar. ماکانلار.
 emlah. is. ar. تۈزلار.
 emlak, - ki. is. ar. مال - مۈلۈك.
 emlemek. دورا بەرمەك، دورا سۈرمەك.
 emles. s. ar. تۈز، تۈپتۈز، سىلىق، تەكشى.
 emme. is. شوراش، سۈمۈرۈش، ئېمىش.
 emmek. ① شورىماق، سۈمۈرمەك.
 ② ئەمەك. ③ باشقىنىڭ كۈچىدىن پايدىلانماق.
 emniyet, - ti. is. ① بىخەتەرلىك،
 خەۋپسىزلىك، ئامانلىق. ② ئىشەنچ.
 ③ ئامانلىقنى ساقلاش ئىدارىسى، ساقچى ئىدارىسى.
 emniyetli. s. ② ① ئىشەنچلىك.
 بىخەتەر.
 emniyetsiz. s. ② خە. ① ئىشەنچسىز.
 تەرلىك. ③ گۇمانلىق.
 emperatif. is. → Buyruk.
 emperyalist, - ti. is. s. fr. ئىمپېرىئالىست، جاھانگىر.
 emperyalizm. is. fr. ئىمپېرىئالىزم،
 جاھانگىرلىك.
 empoze etmek. مەجبۇرىي قوبۇل قىلدۇرماق.
 emr. is. ar. → Emir.
 emre¹ s. ئامراق، ئاشىق، مۇپتىلا.
 emre². is. خەلق شائىرى.
 emredici. is. → Amir.
 emretmek. بۇيرۇماق، ئەمىر بەرمەك،
 بۇيرۇق بەرمەك.
 emri. vaki. is. ar. ۋەقە، ھادىسە.
 emsal. is. ar. ① تەڭتۇش، تەڭداش.
 ② خىل. ③ ئۆرنەك، ئۈلگە. ④ ئوخشاشلىق:
 «Onun emsali yoktur — ئۇنىڭ

تەڭدىشى يوقتۇر.
 O senin emsalin degil — ئۇ
 سېنىڭ خىلىڭ ئەمەس.
 emsal. is. ar. ھېكايىلەر، داستانلار.
 emsalsiz. s. ① تەڭدىشى يوق، تەڭ-
 داشسىز. ② ئوخشاشلىقى يوق.
 emsar. is. ar. شەھەرلەر.
 emtia, emtee. is. ar. ikt. مال.
 emval, - li. is. مال - مۈلۈكلەر.
 emzik, - gi. is. ئېمىزگە، جوغا.
 emzikçi. is. سۈت ئانىسى، ئىنىك ئانا.
 emzikli. s. ئېمىزگىلىك، جوغىلىق:
 «1. Emzikli şişe — ئېمىزگىلىك شىشە.
 2. Emzikli bebek — ئېمىزگىلىك بوۋاق.
 3. Emzikli ibrik — جوغىلىق ئۇرىق.
 4. Emzikli kozu — ئېمىزگىلىك قوزا.»
 emzirmek. ئېمىزمەك، ئەمگۈزمەك.
 emzirtmek. ئەمدۈرتمەك.
 en¹. is. كەڭلىك، ئەن:
 «Kumaşın eni — رەختىنىڭ ئېنى.
 Yolun eni — يولنىڭ كەڭلىكى.
 en². z. ئەڭ، ناھايىتى:
 «En önemli sorun — ئەڭ مۇھىم
 مەسىلە.»
 en³. is. ئەن، تامغا (ئاتقا بېسىلىدىغان).
 enayi. s. ar. ① مۆڭ، گۈل (ئوڭاي).
 ئالدىنىدىغان. ② بوزەك، ئاناى.
 enayilik, - gi. is. ① بوزەكلىك،
 ئاناىلىق. ② مۆڭلۈك. ③ گۈللۈك.
 encam. is. far. ① ئاقىۋەت. ② خاتىمە،
 ئاخىر، نىھايەت.
 encek, encik, - gi. is. ئاسلان،
 كۈچلۈك.
 enciklemek. ئاسلانلىماق، كۈچلۈكلىمەك.
 encümen. is. far. كومىتېت، ھەيئەت:

«Çin devlet encümen üyesi, dışiş-
leri bakanı türkiyeye gitti —
گو دۆلەت كومىتېتى ئەزاسى، تاشقى
ئىشلار مىنىستىرى تۈركىيىگە كەتتى.»

① ئېتىش، ئوق. is. far. endaht.
ئېتىش. ② مىلىتىق ئېتىش، تاپانچا
ئېتىش. ③ قارا (قارىغا ئالماق).

① ۋۇجۇد، بەدەن. is. far. endam.
تەن. ② بوي. ③ ۋۇجۇدنىڭ، بەدەننىڭ
ئىسكەتتى.

ئىسكەتلىك. s. endamli.
ئاتىقۇچى، ئوقۇچى، s. far. endaz.
مەرگەن.

① 65 سانتىمېترلىق. is. far. endaze.
ئۇزۇنلۇق ئۆلچەم بىرلىكى. ② ئۆلچەم:
«Endazeye gelmiyor —
كەلمەيدۇ.»

ئۆلچەمسىز، ئەندىزىسىز. s. endazesiz.
① ئەندىزە بىلەن ئۆلچەم. endazelemek.
مەك. ② پىلانلىماق، مۆلچەرلىمەك.

مەرگەنلىك. is. endazlık, - ğı.
① مۇندەرىجە. ② بىر. is. fr. endeks.
گىز قول. ③ باھا، نەرخ.

① ئەڭ ئاز، نادىر. s. ar. z. ender.
② مىڭدە بىر.

① بىر نەرسىنىڭ. is. far. enderun.
ئىچ تەرىپى. ② ساراي ۋە مېھمانخانى
لاردىكى ئاياللار ئۆيى.

ۋاستىلىك. s. fr. endirek.
① ئەندىشە، غەم، is. far. endişe.
قايغۇ، قورقۇنچ. ② تەپەككۈر، چۈشەنچە.

ئەندىشە قىلماق. endişelenmek.
ئەندىشىلىك، غەمكىن. s. endişeli.
ئەندىشىسىز. s. endişesiz.

ئەندىشىسىزلىك. - ğı. is. endişesizlik.

سانائەت. is. fr. endüstri.

سانائەتلىك شىئەك. endüstrileşmek.

سانايى. s. endüstriyel.

ئېگەك. is. fr. enek¹.

① پىچىۋىتىلگەن (ئاختا s. is. enek².
قىلىنغان) ئادەم. ② تاللانغان ئۇرۇق.

① پىچماق. ② زەئىپلەشتۈرمەك. enemek.
(ئەركەكلىكىنى يوقاتماق).

پىچىلماق، ئاقتا قىلىنماق. enenmek.

① ئېنېرگىيە. ② is. fr. enerji.
مەنىۋى كۈچ.

① كۈچلۈك، قۇۋۋەتلىك. s. enerjik.
② مەنىۋى كۈچكە ئىگە. ③ تەسىرچان.

ئاجىز، كۈچسىز، قۇۋۋەتسىز. s. enez.
زەئىپ.

بۇرۇن. is. ar. enf.

ناھايىتى چىرايلىق، s. ar. enfes.
ناھايىتى گۈزەل.

ناس، ناسۋال. is. enfiye.

پۇل پاخاللىقى، is. fr. enflasyon.
پۇلنىڭ پاخاللىشىشى.

سۈبىيىكتىپ. s. ar. enfüsî.

① دۆڭلۈك، ئېگىزلىك. is. engebe.
② ئويمانلىق.

ئېگىز - پەس، ئويمان - s. egebeli.
دۆڭ.

توسقۇن، توسالغۇ. is. engel.

① توسقۇن بولماق، ئال. engellemek.
دىنى ئالماق. ② چىرماق سالماق.

توسقۇن بولماق، پۈتلى. engellenmek.
كاشاڭ بولماق.

① توسقۇنلۇق. ② بايىر. s. engelli.
لىق يۈرگۈزۈش (تەنتەربىيىدە).

توسۇقسىز، توسقۇنسىز. s. engelsiz.

① ئىنجىل. ② مانىنىڭ. is. engelyun.

كىتابى. ③ يەتتە خىل بويىچىلىق رەخت.
engerek, - ği. is. yun. بىر خىل زەھەرلىك يىلان.
engin¹. s. چەكسىز، بىپايان: «**Engin bir çöl** — چەكسىز چۆل.
engin². s. ① ئېگىش، تۆۋەن، ② چوڭ. قۇر، ئويما، پەس، تۆۋەن (يەر).
enginlik, - ği. is. چەكسىزلىك، پايانسىزلىق.
engiz. s. far. پەيدا قىلىدىغان، تۇغۇرىدىغان.
Engürü. öz. is. ئەنقەرە.
engüştene. is. far. ئويماق (قولغا سالىدىغان).
enik, - ği. is. ① مۈشۈك، ئىت قاتار. ② لىق كۆپ ئەمچەكلىك ھايۋانلارنىڭ بالىسى. ③ ھاقارەت سۆزى، تىل.
eniklemek. تۇغماق (ئىت مۈشۈك ۋە شۇنىڭغا ئوخشىغان كۆپ ئەمچەكلىك ھايۋانلار).
eni. konu. z. گۈل ئۈستىگە گۈل، ئىنتايىن ياخشى: «**Yağmurdan eni - konu islandı** — يامغۇردا ئىنتايىن ھۆل بولۇپ كەتتىم». **enin.** is. ئىگراش، ئىگىرىماق.
enine. z. ئېنى بويىچە، ئېنىچە: «**Kumaşı enine kesmek** — ئېنى بويىچە كەسمەك». **enis.** is. ar. ① دوست، سىرداش، يېقىن يولداش، سەۋگىلى. ② ئەر ئىسمى.
enişte. is. ھەدىنىڭ ئېرى.
enjeksiyon. is. fr. ئوكۇل.
~ yapmak. ئوكۇل قويماق.
enjekte etmek. ئوكۇل ئۇرماق، ئوكۇل قويماق، ئوكۇل بەرمەك.

enkaz. is. ar. خاراۋە، لاتىقا.
enkübatör. is. fr. توك ساندۇقى (ۋاقتى توشماي تۇغۇلغان بالىلارنى باقىدىغان).
enküçük, - ğü. is. ئەڭ كىچىك، ئەڭ ئاز.
enli. s. ئەنلىك، ئېنى كەڭ: «**Enli bir kumaş** — ئېنى كەڭ رەخت. **enlice.** s. ئىنتايىن كەڭ: «**Enlice bir koridor** — كەڭ كارىدور.
enoloji. is. fr. ئېنولوگىيە، ئىچكۈ. لۈكلەر بىلىمى (ھاراق - شارابچىلىق بىلىمى).
ense. is. anat. پاتاڭ، گەدەن، گەژگە.
enselemek. چاڭگال سالماق، قولغا چۈشۈرمەك.
enselenmek. چاڭگال سېلىنماق، تۇتۇلماق، قولغا چۈشۈرۈلمەك.
enser. is. چوڭ مىخ.
ensiz. s. تار (ئېنى).
ensomni. is. fr. ئۇيقۇسىزلىق.
enspektör. is. مۇپەتتىش.
enstitü. is. fr. ① ئىنىستىتۇت. ② مەخسۇس ئىلمىي ئورگان، تەتقىقات ئورنى.
entari. is. ar. ① چاپان، كوپىتا. ② ئەرەبلەردە ئەرلەر كىيىدىغان ئۇزۇن پۇركەنچىلىك چاپان.
entere. is. fr. ① پايدا، مەنپەئەت. ② ئالاقە، مۇناسىۋەت.
enteresen. s. fr. ئاجايىپ، قىزىقارلىق.
internasyonal. s. fr. ئىنتېرناتسىيە، ئىنالى، بەينەلىملىك.
internasyonalizm. is. fr. ئىنتېرناتسىيەلىكلىك، بەينەلىملىكلىك.
enterne. s. fr. نەزەرىيەنى قىلىنغان.

enterogasyon. is. fr. رىتورىك سوراق.

enterpol, - lü. is. fr. خەلقئارا ساقچى.

entrika. is. it. ئاغدۇرمىچىلىق.

entrikacı. s. ئاغدۇرمىچى.

enva, - ı. is. ar. «تۈر، خىل» سۆزلەپ.

رەننىڭ كۆپلۈكى.

enver. s. is. ar. ① ئىنتايىن نۇرلۇق.

② ئەر ئىسمى.

eonizm. is. fr. ئايال مەجەز، زەپپانە.

epey. z. خېلىلا، راسا، تازا.

epeyce. z. خېلىلا، راسا، تازا؛

«Köpeği sahibi epeyce dövdü —

ئىتنى ئىگىسى كېلىشتۈرۈپ ئۇردى.»

epher. is. ar. ant. چوڭ تومۇر.

epik. s. fr. ① ئىپىك. ② سەنئەت.

epitmek. ياراتماق، كەشپ قىلماق.

epkem. s. ar. تىلىسىز، گاچا.

epkemiyet, - ti. is. تىلىسىزلىق،

گاچىلىق.

① كونىرىماق، جۇل - جۇل

epimek. بولۇپ كەتمەك. ② دىمىغدا گەپ قىلماق،

خىڭ - خىڭ گەپ قىلماق. ③ ئۇۋۇل -

نىپ كەتمەك.

er¹. z. ئەتىگەن، بالدۇر.

er². is. ① ئەركەك، بالاغەتكە يەتكەن.

② ئەسكەر. ③ قەھرىبان، مەرد.

④ قۇدرەتلىك، بىر ئىش ئەھلى.

كۈنىنىڭ بىرىدە، قانداق

~geç. بولمىسۇن؛

«Savaş ergeç patliyacak —

ئۇرۇش بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى پارتلايدۇ.»

erat, - ti. is. ئەسكەر، جەڭچى.

erbap. is. ar. ئەرباب؛

«Her işi erbaplara sorumlalı —

ھەر ئىش قىلغاندا ئەربابلاردىن سوراش كېرەك»

er.başı. is. ask. ئونبېشى (بەنجاڭ).

er. bezi. is. ئەركەكلىك بېزى.

erdem. is. felsef. پەزىلەت، ئەخلاق.

erdemli. s. پەزىلەتلىك، ئەخلاقلىق.

erden. s. ① قىز (جىنسىي مۇناسىۋەت

كۆرمىگەن)، پاكىز. ② قول تەگمىگەن؛

«Erden ormanlar —

پالتا تەگمەن ئورمانلار.»

erdenlik, - ği. is. قىزلىق.

erdirmek. ئېرىشتۈرمەك.

erek, - ği. is. غايە.

erem. is. رازى.

erenler. is. يارانلار.

ergeç. z. قانداق بولمىسۇن، قايسى

كۈن بولمىسۇن، كۈننىڭ بىرىدە،

ئىش قىلىپ ...؛

«Kızlar ergeç evlenecekler —

قىز - قانداق بولمىسۇن تۇرمۇشقا چىقىدۇ.»

ergen. s. بويغا ۋە يېشىغا يەتكەن،

توي قىلىش ۋاقتىغا يەتكەن.

① بالىلارنىڭ

ergenlik, - ği. is. 14 — 15 ياشقا كىرىپ شەھۋەت

تۇيغۇسىنىڭ پەيدا بولۇشى. ② توي

قىلىش ۋاقتىغا يەتكەنلىك. ③ يىگىتلىككە

توشقانلارنىڭ يۈزىگە چىقىدىغان

دانىچىرەكلەر.

ئېرىشىش.

ergi. is. ئېرىمەك؛

ergimek. «مۇز ئېرىدى.

«Buz ergidi —

① پېشىپ يېتىشكەن، كامال.

ergin. s. لەتكە يەتكەن. ② گىراۋدانلىق يېشىغا

يەتكەن.

① مۇكەممەللەشمەك،

erginleşmek. تاكامۇللاشماق. ② يېتىشمەك.

ئېرىتمەك.

ergun, is. far. ① يورغا ئات. ② ئەر ئىسمى.

erigen, eriğen. s. تېز ئېرىگەن.

erik, - ği. is. bot. ئۆرۈك:

«Erik ağacı — ئۆرۈك دەرىخى.

eriksi. s. ئۆرۈكسىمان.

eril. s. gram. ئەر جىنسى ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ:

«Muallim, kâtip, müdir — مۇئەللىم، كاتىپ، مۇدىر.

erim. is. ① ئارىلىق (بىر نەرسىنىڭ).

② بىشارەت.

erimek. ① ئېرىمەك. ② زەئىپلەشمەك.

ئازايماق، تۈگىمەك:

«Şeker eridi — شېكەر ئېرىدى.

Biçare kederinden eridi — بىچارە

غەم بىلەن تۈگىشىپ كەتتى.

erimez. s. ئېرىمەس، ئېرىمەيدىغان.

erin. s. بويىغا يەتكەن، بالاغەتكە

يەتكەن.

erinch. is. راھەت، ھۇزۇر.

erişilmek. ئېرىشىلمەك، ئۇلاشماق.

erişilmez. s. ئېرىشكىلى بولمايدىغان.

erişilmezlik, - gi. is. ئېرىشىلمەسلىك.

erişim. is. ① ئېرىشىش. ② يۈرۈش:

«İki köy arasında erişim kesildi —

ئىككى يېزا ئوتتۇرىسىدا يۈرۈش توختىدى.

erişkin. s. يېتىشكەن، تولغان:

«Erişkin kız — تولغان قىز.

erişkinlik, - ği. is. يېتىشكەنلىك،

تولغانلىق.

erişmek. ۋاسىل بولماق، پېشىپ يېپ.

تىلىمەك.

erişte. is. far. قۇرۇتۇلغان ئېۋگىرە.

eriştirmek. ئېرىشتۈرمەك.

eriten. is. ئېرىتكۈچ، ئېرىتكەن.

eritici. s. is. ئېرىتىدىغان:

«Eritici maddeler — ئېرىتكۈچ ماددا.

دىلار.

eritilmek. ① ئېرىتىلىمەك. ② تۈگە.

تىلىمەك.

eritmek. ① ئېرىتمەك. ② تۈگەشتۈرۈ.

ۋەتمەك. ③ خەجلەپ تۈگەتمەك.

erk. ki. is. ① ئەرەك. ② ئېگىسىز.

يەرگە ياسالغان قەلئە. ③ نۇپۇز.

erkân. is. ar. ① يۇقىرى دەرىجىلىك.

ئەمەلدار. ② چارە، يول، تەدبىر. ③ گې.

نېزال دەرىجىلىك ئوفىتسىر.

erke. is. ئېنىرگىيە، زېھن ۋە كۈچ.

erkeç. is. تىكە.

erkek, - ği. is. ① ئەرەكەك. ② ئەر.

③ s. قاتتىق، ئېگىلىمەيدىغان.

④ مەرد، جەسۇر:

«Erkek kedi — ئەرەكەك مۈشۈك.

Bu kadının erkeği bir askerdir —

بۇ ئايالنىڭ ئېرى بىر ئەسكەر.

erkekçe. z. ئەرلەرچە.

erkekçil. s. ئەرپەرەس.

(ئايال).

erkeklik, - ği. is. ① ئەرەكەكلىك.

② مەردلىك، ئەرلەرچە.

erken. z. ئەتىگەن، بالدۇر:

«Her sabah erken kalkarım — ھەر

كۈنى ئەتىگەندە بالدۇر تۇرىمەن.

erkence. z. ئەتىگەنەرەك، بالدۇرراق.

erkin. s. ئەرەكەن، ئازاد، ھۇر.

erkinci. s. لېرالى، ئەرەكەنچى.

erkinçilik, - ği. is. لېرالى.

زم، ئەرەكەنچىلىك.

erkinlik, - ği. is. ئەرەكەنلىك، ھۈر.

رەھبەت.
erkli. s. ① ئەركى بولغان. ② نۇ. پۇزلۇق.
erksiz. s. كۈچسىز، زەئىپ.
erksizlik, - ği. is. ئىناۋەتسىزلىك.
erlik, - ği. is. يىگىتلىك، ئەركى.
ermek. - ② ئېرىشمەك، يەتمەك. ② پ. شىپ يېتىشمەك.
Ermeni. öz. is. ئەرمەنى.
Ermenice. öz. is. ئەرمەنچە.
Ermenistan. öz. is. ئەرمەنىستان.
ermiş. s. is. ئۆزىنى ئاللاغا ئاتىغان.
eroin. is. fr. مورفىندىن ياسالغان ھۆشسىزلاندۇرغۇچى دورا.
erselik. is. ئەركەك زەدەك.
ersiz. s. ئەرسىز، تۈل خوتۇن، تۈل.
ersizlik, - ği. is. ئەرسىزلىك، تۈل.
erte. is. ئەرتە.
ertelemek. كېچىكتۈرمەك، كەينىگە سۈر- مەك.
 ئىشنى خېلىلا — **İşi epey erteledin** — كېچىكتۈردۈڭ.
ertelenmek. كېچىكتۈرۈلمەك، كەينىگە سۈرۈلمەك.
ertem. is. تۈزۈت، ئەدەب، تەكەللۇپ.
ertesı. s. ئارقىدىن كېلىدىغان زامان: «**Ertesi gün** — ئەتىكى كۈن.
ertik, - ği. is. كەسىپ، مەسلەك.
ervâh. is. ar. ئەرۋاھ، ئەرۋاھلار.
ervam. is. ar. ① رومالىقلار. ② ئەرە. ③ بىسىتاندىن باشقا مەملىكەتلەر. ④ ئوسمانلىقلار.
erzak, - ki. is. ساقلاپ يېيىشكە بو-

لىدىغان يېمەكلىكلەر (ئوزۇق).
erzan. s. far. ① ئەرزان. ② لايىق، ئۇيغۇن.
erzel. s. ar. رەزىل.
esad. s. ar. → Esat. ئەسك توغرا.
esah. s. ar. ① ئەتىم. ② نې. غىت، بېنزول.
esans. is. fr. kim. ① ئاسارەت، **esaret, - ti. is. ar.** ② ئەسىرلىك. ③ بۇيۇنتۇرۇق.
esas. is. ar. ئاساس، توغرا شەكىل.
esasen. z. ar. ئاساسەن.
esasi. s. ئاساسىي.
esaslandirmek. ئاساسلاندىرماق، ئاساسقا ئىگە قىلماق.
esaslanmak. ئاساسلىنىماق، ئاساسقا ئىگە بولماق.
esasli. s. ① ئاساسلىق. ② چىداملىق، چىداشلىق، بەرداشلىق. ③ ئىشەنچلىك.
esassız. s. ① ئاساسسىز. ② خاتا، يالغان.
esat. s. is. ar. ① تەلەپلىك، بەخت. ② ئەر ئىسمى.
esbap. is. → Esvap. شېئىر.
esed. is. ar. تەئەسسۇپ، ئەپسۇس.
esef. is. ar. ئەپسۇسلانماق.
eseflenmek. ئامان — ئېسەن، تىنىچ — ئامان. **esen. s.** سالام بەرمەك، تىنىچلىق سو- رىماق.
esenlemek. سالاملاشماق.
esenleşmek. ئېسەنلىك، تىنىچلىق. **esenlik, - ği. is.** ① ئەسەر. ② ئىز. ③ بەلگە، ئىشارەت، ئالامەت. ④ تەسىر: ⑤ ئاسار، ئەتىقە. ⑥ مەھسۇل:

سۇدىن ئە — «Sudan eser yok»
سەر يوق.

Bilim yüz yılların eseridir —
بىلىم يۈزلىگەن يىلنىڭ مەھسۇلىدۇر.

ئەڭ ئاسان. eshel. is. ar.
① تاڭ شامىلى. ② ئىلھام. esin. is.
تۇيغۇ، ھېسسىيات.

ئىلھاملاندۇرماق، ئىلھام. esindirmek.
بەرمەك.

Esindirmek. → esinlemek.
غۇر غۇر شامال، ئىللىق. esinti. is.
شامال.

شاماللىق. esintili. s.
① ئەتىر، بۇيىسۇ. esir¹. is. ar.
② مۇئەتتەر.

① ئەسىر، تۇتقۇن. esir². is. ar.
② قۇل:

«Düşman askerini esir aldık —
دۈشمەن ئەسكىرىنى ئەسىر ئالدۇق.»

قۇل سودىگىرى. esirci. is.
① ئىسرىگمەك، ئەتىۋال. esirgemek.
ماق، قوغدىماق، ئاسرىماق، ھىمايە
قىلماق، ساقلىماق. ② ئايىماق:

خۇدا ساق. — «Tanrı esirgesin sizi»
لىسۇن سىزنى.

Insan yurdu için canını bile
esirgememeli — ئىنسان ۋەتىنى
ئۈچۈن جېنىنىمۇ ئايىماسلىقى كېرەك.

① ئىسرىگەنمەك، قوغداپ. esirgenmek.
ماق، ھىمايە قىلىنماق. ② ئايانماق.

ئىسرىگىگۈچى، قوغدى. esirgeyici. s.
خۇچى، ئاسرىغۇچى، ھىمايە قىلغۇچى،
ئايىغۇچى.

① قۇللۇق. ② ئە. esirlik, -ği. is.
سىرلىك.

يۈكلەر. eskal. is. ar.
① قەدىمىي. ② كونا. eski. is.
③ سابىق. ④ ئەسكىرەپ كەتكەن:

قەدىمىي بىنا. «1. Eski yapı —
كونا مودا. 2. Eski moda —
سابىق مۇدىر. 3. Eski müdür —
ئەسكىرەپ. 4. Eski bir palto —
كەتكەن پەلتۇ.

كونىراق، بىر ئاز كونا. eskice. z.
① ئەسكى — تۈسكى نەرسىلەر. eskici. is.
نى ئېلىپ ساتقۇچى. ② ياماقچى (ئۆ-
تۈك يامغۇچى).

① قەدىمكىلەر، بۇرۇنقىلار. eskiler. is.
② كونا كىيىم — كېچەك، كونا نەرسە —
كېرەك.

كونىرىماق. eskileşmek.
كونىلىق. eskilik, -ği. is.
① كونىرىماق. ② قېرىماق. eskimək.
ياشانماق. ③ يىرتىلماق، تىتىلماق:

شا. «Şarap eskidikçe iyileşir —
راب كونىرىغانچە ياخشى بولۇپ كېتىدۇ.»

ئېسكىمۇس (شېما). Eskimo. öz. is.
لى قۇتۇپقا يېقىن رايونلاردا ياشايدى-
غان يەرلىك خەلق).

ئېسكىمۇس تىلى، ئېس. eskimoca. is.
كىمۇسچە.

ئېسكىمۇلۇگىيە. eskimoloji. is. fr.
(ئېسكىمۇسلارنىڭ تىلى ۋە مەدەنىيىتىنى
تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم).

① كونىراتماق. ② قىرىت. eskitmek.
ماق.

تەنھەرىكەتتە قېلىپ. eskrim. is. fr.
ۋازلىق.

قىلىچۋازلىق قىلغۇچى. eskrimci. is.
ئەجدادلار. eslâf. is. osm.

eslek. s. ئىتائەتچان، ئىتائەتلىك.
 eslemek. تۇيىماق، ئاڭلىماق، ھىس قىلماق، ئىتائەت قىلماق.
 esliha. is. ar. «قورال» سۆزىنىڭ كۆپلۈكى (قوراللار).
 esmek. ① شامال چىقماق. ② توسات. ③ تىن پەيدا بولماق، تۇيۇقسىز پەيدا بولماق. ④ بىردىنبىلا ئەسلىمەك، بىردىنبىلا ئويلىماق.
 esmer. s. ar. ① بۇغداي ئۆڭلۈك. ② كوفى رەڭگىدە: «Buzgül kız — Esmer kız»
 esna. is. ar. ئەسنا، چاغ، ئان، ۋاقىت: «O esnada ben sayahattaydim — ئۇ چاغدا مەن ساياھەتتە ئىدىم»
 esnaf. is. ar. ① قول ھۈنەرۋەن. ② كىچىك ئېلىپ ساتار. ③ پاهىشە.
 esnan. is. ar. ① چىشىلار. ② ئەس. كىر بولۇش ۋاقتى.
 esnek. s. ① ئېلاستىكىلىك. ② كۆپ. مەنىلىك (سۆز). ③ ئىگىلۈچان. ④ يۈگەن.
 esnemek. ① كېڭىيىپ - تارايماق. ② ئەسنىمەك. ③ كۆپمەك.
 esnetmek. ئەسەنەتمەك.
 espap. is. fr. كىيىم - كېچەك.
 Esperanto. öz. is. خەلقئارا تىل. دۇنيا تىلى (1887 - يىلى پولىشلىق تىل دوكتورى تەرىپىدىن يارىتىلغان).
 esrar. is. ar. ① سىر. ② نەشە، بەك. سىرلىق.
 esrar engiz. s. ar. نەشەش، بەكگى.
 esrar keş. is. ar. far. كەندىر.
 esrar otu. is. ① مەست، سەرخۇش. ② ساراڭ، مەجنۇن، ئەقلىدىن ئازغان.

esrilik, - gi. is. مەستلىك، مەجنۇنلۇق، ساراڭلىق.
 esrimek. ① مەست بولماق. ② ھوشىنى يوقاتماق، ئەقلىدىن ئايرىلماق. ③ ساراڭ بولماق. ④ ئاچچىقلانماق، جىلى بولماق، خاپا بولماق، بوغۇلماق.
 esritici. s. مەست قىلغۇچى.
 esritmek. مەست قىلماق.
 essah. s. ar. بەك توغرا، راسا ئە. مەلىيەت.
 estağfurullah. ünl. تەقدىرلەنگەن بىرىنىڭ رەھمەت ئېيتىش ئۈچۈن كىچىك كۆڭۈللۈك بىلەن قوللىنىدىغان تەكەللۇپ سۆزى.
 ester¹. is. far. قېچىر.
 ester². is. fr. بىر خىل ئىسپىرت.
 estetik. is. fr. ئىستېتىك، بەدىئىي، گۈزەللىك.
 estetiklik, - gi. is. ئىستېتىكىلىك، بەدىئىيلىك، گۈزەللىك.
 esvap. is. ar. كىيىم - كېچەك.
 esvapçı. is. ① تىككۈچى. ② قەدىمىي دە سارايلاردا كىيىم - كېچەككە قارىغۇچى خادىم.
 esvaplık, - ğı. is. كىيىملىك (رەخت). قارا.
 esved, esvet. s. ① جۈپ، جورا. ② دوست. ③ تەڭداش، ئوخشاشلىق. ④ ئەش، ھەمراھ. ⑤ رەپقە.
 eş anlamlı. s. مەنىداش (سۆز).
 eşarp. is. fr. شارپ، شارپا.
 eş değer. s. ئوخشاش قىممەتلىك.
 eşek, - ğı. is. ① ئېشەك. ② قول. دىن ئىش كەلمەيدىغان بىرى، قابىلى يەتسىز.

هاتگا ئېشەك. eşek. aygırı. is.

ئېشەكچى. eşekçi. is. s.

① ئېشەككە ئىگە بول. eşeklenmek.

ماق، ئېشەكلىك بولماق. ② ئېشەككەك

قىلىق قىلىماق.

قىلىقى سەتلەشمەك. eşekleşmek.

ئەقىلىسىز ۋە قىز. eşeklik, - ği. is.

پال قىلىق.

ئالما ۋە ئامۇت. eşelek, - ği. is.

قاتارلىقلارنىڭ يېڭىلى بولمايدىغان ئىچ

كى قىسمى.

چوققىماق، ئارىلاشتۇرماق. eşelemek.

چوققىلماق، ئارىلاشتۇرۇلماق. eşelenmek.

جىنسىيەت. eşey. is. biy.

جىنسىي، جىنسىلىك. eşeyse. s.

① شەخسىيەت، كىشى. eşhas. is. ar.

لەر. ② پېرسوناژ، ئەسەر قەھرىمانى.

① بوستۇق. ② دەر. eşik, - ği. is.

گاھ، ئاستانە. ③ خەرمەك (دۇتارنىڭ).

(ھايۋانلار ھەققىدە) چاپ. eşinmek.

چىماق.

زامانداش. eşin zaman. s.

باراۋەر، تەڭ، تەپتەك: eşit. s.

«Eşit haklar için mücadele etmek —

باراۋەرلىك ئۈچۈن كۈرەش قىلماق.»

باراۋەرچىلىك. eşitçilik, - ği. is.

باراۋەر قىلىماق، تەڭ. eşitlemek.

قىلماق.

باراۋەر قىلىنماق، تەڭ. eşitlenmek.

قىلىنماق.

باراۋەرلىك، تەڭ. eşitlik, - ği. is.

لىك:

«Çeşitli milliyetlerden Çin halkı

جۇڭ — eşitlik içinde yaşıyorlar —

گودىكى ھەرقايسى مىللەتلەر باراۋەرلىك

ئىچىدە ياشايدۇ.»

باراۋەرسىز، تەڭسىز. eşitsiz. s.

باراۋەرسىزلىك، eşitsizlik, - ği. is.

تەڭسىزلىك.

كۆز يېشى. eşk. is. far.

شەكىللەر. eşkâl. is. ar.

بۇلاڭچى، قاراقچى. eşkıya. is. ar.

بۇلاڭچىلىق، eşkıyalık, - ği. is.

قاراقچىلىق.

بۆرە مېڭىشلىق ئات. eşkin. is.

① جۈپلەشمەك. ② جورا. eşlemek.

قىلماق.

① جۈپلەشمەك. ② جورا. eşleşmek.

بولماق.

① جۈپ. ② جورا. eşlik, - ği. is.

ھەمراھ، ئەشلىك. ③ تەڭكەش:

«Şarkıyı dutarın eşliğinde oku-

du — ناخشىنى دۇتارغا تەڭكەش

قىلىپ ئوقىدى.

Konuklar Mahmedin eşliğinde

مېھمانلار مەھەممەتنىڭ — gittiler

ھەمراھلىقىدا كەتتى.»

قۇدۇق. eşme. is.

① چاپچىماق. ② تېز ماڭماق. eşmek.

(ئات ھەققىدە). ③ بىر ئىشنى ئالدىن

قىلىشقا كىرىشمەك.

تۆتىنىڭ بىرى، eşraf. is. ar.

مۆتىۋەرلەر، يۈزى بارلار.

① ئەزىز، مۆتىۋەر. eşref. s. ar.

② شەرەپلىك. ③ ئەر ئىسمى.

① جورىسىز، تەڭداشسىز. eşsiz. s.

② يالغۇز، يېگانە.

① جورىسىزلىق. eşsizlik, - ği. is.

② يالغۇزلۇق.

① ئۆي — سەرەمجان. eşya. is. ar.

② كىيىم - كېچەك. ③ يۇكتاق. ④ مال.
 ماددىي نەرسىلەر.
 et, - ti. is. گۆش، ئەت;
 «koyun» sığın eti — «قوي، كالا گۆشى»
 etajer. is. fr. ئاتازىر.
 etamin. is. fr. پەردە قىلىش ئۈچۈن
 پاختا، كەندىر ۋە يىپەكتىن شالاڭ
 تىزۋالغان بىر خىل رەخت.
 etap, - pi. is. fr. ئەتاپ (ۋېلىسپىت)
 ياكى سۇ ئۇزۇش مۇسابىقىسىدىكى كىچىك
 بېكەت).
 etatizm. is. fr. → Devletçilik.
 گۆش بىلەن بېقىلىدۇ.
 etçil. s. zool. دىغان.
 etek, - gi. is. ① ئېتەك، پەش.
 ② يوپىكا. ③ تاغ ئېتىكى.
 ~ öpmek. خۇشامەت قىلماق.
 ~ pisliğı. يۇلتۇز مۇناسىۋەت.
 ~ silkimek. ۋاز كەچمەك.
 eteklemek. ① بىرىنىڭ پېشىنى
 سۆيىمەك، پېشىنى سۆيىگۈدەك قىلماق.
 ② خۇشامەت قىلماق.
 eteklik, - gi. is. ① يوپىكا. ② بىر
 نەرسىنىڭ تۆۋەن قىسمى.
 eti. öz. is. → Hitit.
 etibba. is. ar. تېۋىپلەر.
 ~ odası. تېۋىپلەر ئىشخانىسى.
 etice. öz. s. → Hititçe.
 etiket, - ti. is. fr. ① بىر مالنىڭ
 تۈرى، مىقدارى، باھاسى قاتارلىقلارنى
 كۆرسىتىش ئۈچۈن ئۈستىگە چاپلانغان
 قەغەز. ② پىرتوكول، خىتابنامە.
 etiketçi. is. ماركا چاپلىغۇچى.
 etiketlemek. ماركا چاپلىماق.
 Etiler. öz. is. → Hititler.

etimoloji. is. ئېتىمولوگىيە (تىل).
 et. kafalı. s. دۆت، گالۋاڭ.
 etken. s. is. ① ئىگە. ② ئۈنۈملۈك.
 تەسىرلىك. ③ ئامىل:
 «Bunun iyi etkenleri var —
 بۇنىڭ ياخشى ئامىللىرى بار»
 etki. is. ① تەسىر. ② رول. ③ ئۈنۈم:
 «Ziyaret bende derin etki bıraktı
 زىيارەت مەندە ناھايىتى چوڭقۇر تەسىر
 قالدۇردى»
 Yaptıklarının etkisini gördüm
 قىلغاننىڭ ئۈنۈمىنى كۆردۈم.
 Bu, bana etki yapıyor —
 بۇ، ماڭا تەسىر قىلىۋاتىدۇ.
 etkilemek. تەسىر قىلىماق، تەسىر
 بەرمەك، تەسىرلەندۈرمەك:
 «Bu iş beni etkileyemez —
 ماڭا تەسىر قىلالمايدۇ»
 etkilenmek. تەسىرلەنمەك.
 etkili. s. ① تەسىرلىك. ② ئۈنۈملۈك:
 «Etkili önlemler almak —
 تەدبىرلەر قوللانماق»
 etkimek. → Etkilemek.
 etkin. s. پائال، ئاكتىپ.
 etkinlik, - gi. is. پائالىيەت.
 etkisiz. s. ① تەسىرسىز. ② ئۈنۈمسىز.
 etleç. s. بەك سېمىز.
 etlenmek. سەمىمەك، ئەت ئالماق.
 etli. s. ① گۆشلۈك. ② سېمىز:
 «Etli koyun —
 «سېمىز قوي»
 etmek. قىلماق، ئەتمەك:
 «İyilik etmek —
 «بايرام قىلماق»
 Bayram etmek —
 etmen. is. ئامىل.
 etnik. s. fr. ئېتنىك.
 etnograf. is. ئېتنوگراف.

etnografya. is. yun. ئېتنوگرافىيە
(خەلقلەرنىڭ تۇرمۇشى، ئۆرپ - ئادەت -
لىرى، ماددىي، مەنىۋى، روھىي،
مەدەنىيىتىنى تەكشۈرىدىغان پەن).
etnoloji. is. fr. ئېتنولوگىيە (ئىنسان
شۇناسلىق، مىللەتشۇناسلىق).
etraf. is. ar. ئەتراپ، تەرەپلەر.
etrafli. s. z.ar. t. ئەتراپلىق.
etsiz. s. ① گۆشسىز. ② ئورۇق، ئاجىز:
«Etsiz yemek — گۆشسىز تاماق.»
ettiren. s. gram. ئەتتۈرگەن،
قىلدۇرغان.
ettirmek. ئەتتۈرمەك، قىلدۇرماق.
etüd. is. fr. ① تەتقىقات ئىشى،
تەتقىقات. ② تەتقىقات ئەسەرلىرى:
«Etüt sahası — تەتقىقات ساھەسى.»
تەتقىق قىلماق. **etmek.** dey. ~
etüt. is. → **Etüd.**
etuv. is. fr. زەھەرسىزلەندۈرۈش
(يۇقۇملۇق نەرسىلەردىن، ھەرخىل مىكروپ
لاردىن تازىلاش، خالى بولۇش).
etvar. is. ar. ① ئىپادىلەر. ② ئۇسۇل -
لار، مېتسودلار، يوللار. ③ چارىلەر.
ev. is. ① ئۆي. ② ئائىلە.
evahir. is. ar. كېيىنكى كۈنلەر،
كېيىنكى زامانلار.
evci. is. s. مەكتەپتە يېتىپ ھەپتىدە
بىر قېتىم ئۆيگە قايتىدىغان ئوقۇغۇچى.
evcil. s. ئۆيگە ۋە ئادەمگە كۆندۈرۈل -
گەن (ھايۋان).
evç. is. ar. ئەۋج.
evdeş. is. ئەر - خوتۇن، بىر ئائىلە
دىكىلەرنىڭ ھەر بىرى.
evdirmek. → **İvdirmek.**
evcen. s. ئالدىراقسان، ئالدىراخچۇ.

evedi. is. → **İvedi.**
evermek. → **Evlendirmek.**
evet, - ti. z. ھەئە، شۇنداق، توغرا،
دۇرۇست.
evetlemek. ئالدىرماق.
evgin. s. ئالدىراش.
evham. is. ar. ۋەھىمە، قورقۇش.
evhamlamak. ۋەھىم قىلماق، قورقماق.
evirgen. s. تەجرىبىلىك.
evirmek. ① ئۆرۈپ - چۆرىمەك.
ئۆرىمەك. ② بۇرمىلىماق، ئايلاندۇرماق:
«Evirip çevirme, doğrusunu söyle -
گەپنى ئايلاندۇرماستىن توغرىسىنى
سۆزلە.»
evkaf. is. ar. ۋەخپە ئۈچۈن بېرىلگەن
پۇل قاتارلىق نەرسىلەر.
evlâ. s. ar. ئەۋزەل، ئەلا.
evlâd. is. → **Evlât.**
evlât. is. ar. بالا - چاقا، ئەۋلاد.
evlatlık, - ğı. is. ئەۋلادلىق، بېقىۋې -
لىنغان بىرى.
evlatsiz. s. بالا - چاقىسىز، ئەۋلادسىز.
evlek, - ğı. is. rum. ① ساپان
ئىزى. ② ئېرىق. ③ ئون لىرالىق قەغەز
پۇل.
evlendirmek. تۇرمۇشلۇق قىلماق،
ئۆي - ئوچاقلىق قىلماق، ئۆيلەمەك.
evlenme. is. تۇرمۇش قۇرۇش، ئۆيلە -
نىش، تۇرمۇشقا چىقىش، ئەرگە تېگىش،
خوتۇن ئېلىش.
evlenmek. تۇرمۇشلۇق بولماق، ئۆيلە -
مەك، تۇرمۇشقا چىقماق.
evli. s. is. تۇرمۇشلۇق، ئۆي - ۋاقلىق.
evliya. is. ar. ئەۋلىيا.
evliyalık, - ğı. is. ئەۋلىيالىق.

evrak, - k1. is. ar. ۋاراقلار، ھۈج
جەتلەر، ياپراقلار، ماتېرىياللار.

evrat, - t1. is. ar. ئايەت، دۇئا
قاتارلىقلار.

evren. is. ① مەۋجۇدات، كائىنات. ② ئالەم. ③ زامان. ④ ئۇلۇغ.
⑤ ئەجدىھا.

evren . bilim. is. كوسمولوگىيە (ئالەم
لەمنىڭ تۈزۈلۈشى توغرىسىدىكى ئىلىم).

evrensel. s. ئالەمشۇمۇل:
«Markisizmin evrensel gerçeğini
Çinin somut durumuyla birleştir-
mek — ماركسىزمنىڭ ئالەمشۇمۇل
ھەقىقىتىنى جۇڭگونىڭ كونكرېت ئەھۋالغا
بىرلەشتۈرمەك.»

evrek. s. تەتۈر، ئەسكى.
evrim. is. ئىۋولىۋىيە، تەدرىجىي
راۋاجلىنىش.

evsemek. ئۆيىنى، يۇرتىنى سېغىنىماق.
evsenmek. باشقا بىر يەرنى ئۆز يۇرتىغا
تەدەك بىلمەك.

evvel. z. ar. ئالدىنقى، بۇرۇن.
evvelki, evvelsi. s. ئالدىنقى:
«Evvelsi gün, بۇرۇنكى،
ئۇلۇشكۇن.»

evvelleri. z. ئالدىنقىلىرى، بۇرۇنلىرى.
ey. ünl. ھەي.

eyag. is. پىيالى، چىنە، ئاياغ.
eyalet, - ti. is. ar. ئۆلكە:

«Çinin Siçuan eyaleti — جۇڭگونىڭ
سىچۈەن ئۆلكىسى.»

eyer. is. ئېگەر.

eyerci. is. ئېگەرچى.

eyerlemek. ئېگەرلىمەك.

eyerli. s. ئېگەرلىك.

eyersiz. s. ئېگەرسىز.

eylem. is. ھەرىكەت، پائالىيەت،
ئەمەلىيەت.

eylül, - lü. is. ar. - 9
سېنتەبىر، ئاي.

eytam. is. ar. يېتىملەر.

eytişimsel. s. دىئالېكتىك.

~özdekçilik. دىئالېكتىك ماتېرىيالىزم.

eyvala. z. ئەلۋەتتە، تەبىئىي.

eyvallah. ünl. ar. (رەھ) ئايۋاللاھ
جەت، خۇداغا ئامانەت، ھەئە شۇنداق
بولسۇن).

eyvan. is. far. ① ئايىۋان. ② زال.

eyyam. is. ar. ① كۈنلەر. ② نوپۇز،
ھۆكۈم، دۆلەت. ③ كېمە، ۋە پاراخوتقا پايدى-
لىق شامال.

eza. is. ar. ئازاب، جەبىر، زۇلۇم.
ئەزىيەت.

ezan. is. ar. ئازان.

ezber. is. ar. يادلاش:

«Dersini su gibi ezber etti —
دەرسنى پېشىق يادلىدى.»

ezberci. s. يادلىغۇچى.

① يادلاپ، يادقا. ② ئوقۇما-
تىنلا، قارىسىغىلا:

«Şiiri ezbere okumak —
يادقا ئوقۇماق.

Sen bunu ezbere söylüyorsun —
سەن بۇنى قارىسىغىلا سۆزلەۋاتىسەن.»

ezberlemek. يادلىماق:

«Kutat - gu - bilikteki bazı ş-
irleri ezberledik — قۇتادغۇ بىلىك-
تىكى بەزى شېئىرلارنى يادلىدۇق»

ezberlenmek. يادلانماق.

ezberletmek. يادلاتماق.

ezcümle. z. far - ar. ① قىسقا
 قىلىپ، قىسقىچە. ② جۈملىدىن، شۇنداق:
 «Başkan ezcümle şunları söyledi —
 رەئىس قىسقىچە شۇنداق دېدى.»
 ezdirmek. ئەزدۈرمەك.
 ezel. is. ar. ئەزەل.
 ezgi. is. müz. ① ئاھاڭ، مۇقام.
 ② ئۇدار. ③ خەلق ناخشىسى، غەزەل.
 ezgin. s. ① ئېزىلگەن، يانجىلغان.
 ② ھارغىن، ھالسىز.
 ezici. s. ① ئەزگۈچى. ② مۇتلەق:
 «Ezici çoğunluk — مۇتلەق كۆپچىلىك.»
 ezik s. ① ئېزىك، يانجىق. ② تار-
 تىنچاق، قورۇنچاق، ئىزا تارتىدە،

يۈزى تۆۋەن. ③ غەمكىن، مىسكىن،
 دەردمەن.
 ezilmek. ئېزىلمەك، يانجىلماق.
 eziñ. is. ئازاب. زۇلۇم.
 eziyet, - ti. is. ar. ① زۇلۇم، ئال-
 زاب. ② كۈلپەت، جەبر، جاپا.
 eziyetli. is. ar. ئازابلىق، جاپالىق.
 ezmek. ① ئەزمەك، يانجىماق. ② بەك
 ھاردۇرماق، كېرەكتىن چىقارماق. ③ يې-
 قاتماق، تىگەتمەك. ④ ئاغدۇرماق،
 ئۆرىمەك، ئۆرۈۋەتمەك. ⑤ خىراجەت
 قىلماق، خەجلىمەك.
 Ezrail. s. ar. → Azrail.

F.f

f.F. ف (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 7 - ھەرپى).
ۋە ئۇزۇن تاۋۇشلارنىڭ بەشىنچىسى).
① faal, - li. is. ar. پائال، ئاكتىپ.
② جانلىق، ھەرىكەتچان.
faaliyet, - ti. is. پائالىيەت،
ھەرىكەتچانلىق، ئاكتىپلىق.
fabrika. is. it. فابرىكا، زاۋۇت.
fabrikacı. is. فابرىكا، زاۋۇت ئىگىسى،
فابرىكانت.
fabrikatör, - rü. is. fr. فابرىكا
ئىگىسى، زاۋۇت ئىگىسى.
facia. is. ar. بەك ئېچىندىلىق ھا-
دىسە، فاجىئە، ئاپەت، ھادىسە.
① facir. s. ar. ھاراقكەش. ② پاھىش.
ۋاز (ئەر). ③ يالغانچى. ④ گۇناھكار.
facire. s. ar. ئىچىملىك ۋە پاھىشكە
بېرىلگەن (ئايال).
fagomani. is. ئارتۇقچە يېمەك يېيىش
ئارزۇسى.
① fağfur. is. s. far. جۇڭگو خان
لىرىغا بېرىلگەن نام، فەغفور. ② جۇڭگو-
نىڭ جانان پەتنۇسى.
① fahamet, - ti. is. ar. ئۇلۇغلۇق.
② ئېتىبار، قىممەت. ③ ئايال ئىسمى.
① fahim. s. ar. ئۇلۇغ، بۈيۈك.
② ئېتىبارلىق، مۆتىبەر. ③ ئەر ئىسمى.
① fahir, - hri. s. ar. پەخىر،
پەخىرلەنگەن. ② ئەر ئىسمى.
① fahiş. s. ar. سەت، ئەقلاقسىز.
② ھەددىدىن ئاشقان، چېكىدىن ئاشقان:

«Fahiş söz — سەت سۆز.
fahiş. is. ar. پاھىشە، بۇزۇق خوتۇن.
fahiz, - hzi. is. ar. يوغان يوتا.
fahm. is. ar. كۆمۈر.
fahri. s. ar. پەخىر:
«Fâhri başkan — پەخىر رەئىس.
fahur. s. ar. مەغرۇر، تەكەببۇز، ھاكاۋۇر.
faide. is. → Fayda.
① faik, - ki. s. ar. ئۈستۈن، يۇقىد
رى، كاتتا. ② ئەر ئىسمى.
fail. is. ar. قىلغۇچى، ئىشلىگۈچى.
faiz. is. ar. ئۆسۈم، پىرسەنت.
faizci. is. ئۆسۈمچى، ھايانكەش.
faizsiz. ئۆسۈمسىز.
fak, - k1. is. ar. تۇزاق، قاپقان.
fakat, - t1. ar. ئەمما، لېكىن.
fakir, - kri. is. ar. كەمبەغەل،
يوقسۇل.
① fakir. hane. is. ar. far. ① دارىل
ئاجىزىن. ② پېقىرنىڭ ئۆيى (ئۆزىنىڭ
ئۆيىنى كىچىك پېشىللىق بىلەن
ئاتىغانلىق).
fakirleşme. is. كەمبەغەللىشىش، يوق
سۇللىشىش.
fakirleşmek. كەمبەغەللىشەشمەك،
يوقسۇللاشماق.
fakirleştirmek. كەمبەغەللىشتۈرمەك،
يوقسۇللاشتۇرماق.
fakirlik, - gi. is. كەمبەغەللىك،
يوقسۇللىق.

fakr. is. Fakir.
 faktör, - rü. is. fr. فاکتور، ئامىل،
 ھەرىكەتلىنىدۇرگۈچى كۈچ.
 fakülte. is. fr. فاكولتېت.
 fal. is. ar. ① تەلەي، بەخت. ② پال،
 رەم.
 falan. zam. ar. پالان - پۈكۈن،
 پالانچى.
 falcı. is. پالچى، رەمبال.
 falcılık, - ğı. is. پالچىلىق،
 رەمباللىق.
 falçeta. is. موزدۇز پىچىقى.
 falih. s. ar. مۇرادىغا يەتكەن،
 مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشكەن.
 falso. is. it. ① ناخشا ۋە مۇزىكىدا
 نوتا خاتالىقى. ② سۆز ۋە ھەرىكەتتىكى
 خاتالىق.
 familya. is. ① ئائىلە. ② تەبىئىي
 پەنلەرنىڭ بىر پارچىسى.
 fanfan. s. ماك - ماك (ئېغىزى).
 fânî. s. ar. ① پانى، ۋاقىتلىق.
 ② بەك ئاجىز:
 «Fani dünya — دۇنيا. — ۋاقىتلىق»
 fanila, fanile. is. yun. ① يۇڭىدىن
 توقۇلغان يۇمشاق رەخت. ② ئىچ كۆڭلەك،
 رۇباشكا.
 fantazia. is. yun. فانتازىيە.
 fantasma. is. yun. ئەمەلىيەتتە يوق،
 ئەمما باردەك بىلىنىدىغان نەرسە.
 fantastik. s. fr. is. ② خىيالىي.
 XVII ئەسىردىن ئېتىبارەن فرانسىيىدە
 تەرەققىي قىلغان ئەدەبىيات تۈرى:
 خىيالىي — Fantastik hikayeler
 ھېكايىلەر.
 fantezi. is. fr. ① چەكسىز خىيال.

② ئەمەلگە ئاشمايدىغان نەرسە. يالغان
 گەپ، يوق نەرسە. ③ s. ئالا - بۇلا.
 ④ خىيالىي ئەسەر:
 «Fantezi komaş - بۇلا رەخت.
 fanus. is. yun. ① پانۇس. ② سا -
 ئەت، مىكروسكوپ قاتارلىقلارنى چاڭ -
 توزاندىن ساقلاش ئۈچۈن ئۈستىگە
 يېپىپ قويۇلىدىغان قۇببە شەكىللىك
 ئەينەك سايمان.
 far¹. is. fr. atom. ① ئاتوموبىلنىڭ
 چىرىقى. ② ئاياللارنىڭ ئەمچىكى.
 far². is. tr. سۈرمە (كۆزگە سۈرىدىغان).
 faraş. is. ar. شازا (ئەخلەت ئالىدىغان).
 faraza. z. ar. پەرەز قىلماق، ئالدىن
 مۆلچەرلىمەك.
 farbala. is. it. پۈرمە (يوپىكا قاتار -
 لىقلاردا).
 fare. is. ar. چاشقان:
 ① ئېتىز چاشقىنى. — 1. Tarla faresi
 چاشقان تۆشۈكى. — 2. Fare deliği
 «شەپەرەك». — 3. Fare kuşu
 ① جاپچاپ. ② ماخ. — farfara. s. lat.
 تانچاق، پوچى.
 farımak. ar. ① ھارماق، چارچى.
 ② قېرىماق، ياشانماق.
 fariğ. s. ar. ① ئۆتكۈزۈپ بەرگەن.
 ② ۋاز كەچكەن.
 faris. s. ar. ① ئاتلىق. ② ئۈستە،
 ماھىر (ئات مېنىشكە).
 Farisi. s. far. ① پارىس تىلى،
 پارىسچە. ② ئىرانلىق.
 farisiyat. is. ar. ئىران ئەدەبىياتى،
 پارىس گرامماتىكىسى.
 fark, - kî. is. ar. پەرق.
 farketmek. ① پەرق قىلماق، پەرق.

- ② بۇزغۇنچى، بۆلگۈنچى، پىتىنچى:
 خاتا پىكىر. «Fasit fikir —
 پىتىنچى ئادەم. Fasit adam —
 يۆگەك (باللارنى faska. is. lat.
 يۆگەيدىغان).
 fasl. is. ar. → Fasıl.
 ھەممە يەر: fasla fasla. z.
 «Vücudu fasla fasla kabarmış —
 بەدىنىنىڭ ھەممە يېرى قاپرىپ كېتىپتۇ.»
 ماراكەشلىك. Faslı. s. is. far.
 پۇرچاق تىپىدىكى fasulye. is. yun.
 دانلار.
 ئاشكارا: faş. s. ar.
 «Faş etmek — ئاشكارا قىلماق.
 faşist is. fr. فاشىست.
 فاشىستلىق: faşistlik, — ği. is.
 فاشىزم. faşizm. is. fr.
 ھاراق ئېچىتىدىغان تۈك، كۆپ. fata. is.
 فاتالىزم، تەقدىر. fatalizm. is. fr.
 چىلىك (تەقدىرگە ئىشىنىش).
 زېرەكلىك، ئەقىل، fatanet, — ti. is.
 پاراسەت.
 fâtır, fâtıra. → Yaratıcı.
 بويۇندۇرغۇچى، ئىستىلاچى. fatih, s. ar.
 فاتىمە (قۇرئاننىڭ بىرىنچى fatiha. is. an.
 سۆرىسى).
 فاتىمىلەر. fatimiler. öz. is.
 XII — X ئەسىرلەردە شىمالىي
 ئافرىقىدا كۈچلۈك بىر مۇسۇلمان
 شىئە دۆلىتى قۇرغان سۇلالە).
 زەكى، ئەقىللىلىق، fatin¹. s. ar.
 سەزگۈر.
 پىتىنچى، پىتىنخور. fatin². s. ar.
 ھۇججەت، تىلخەت. fatura. is. it.
 ① ھەممىدە قەلبىي favori. is. fr.
- ئەتىمەك. ② سەزمەك. ③ ئۆزگەرمەك.
 ياتلاشماق.
 پەرقلىق. farklı. s.
 پەرقسىز، ئوخشاش. farksız. s.
 پەرقسىزلەشمەك. farksızlaşmak.
 پارس. Fars. öz. is.
 پارسچە، پارس تىلى. Farsça. öz. is.
 ① ھەقنى — ناھەقنى. faruk. is. ar.
 ئايرىيالايدىغان كىشى. ② ئۆتكۈر،
 كەسكىن. ③ ئەر ئىسمى.
 پەرەز، تەخمىن، قىياس. farz¹. is. ar.
 پەرەز. farz². is. ar.
 پەرەز قىلماق، تەخمىن. farz. etmek.
 قىلماق، قىياس قىلماق، ئالدىن
 مۆلچەرلىمەك.
 ماراكەش. Fas. öz. is.
 بىنانىڭ ئالدى تەرىپى، fasad. is. fr.
 پېشايۋان.
 ① قولدىن ئىش. fasarya. is. it.
 كەلمەس، كېرەككە كەلمەس. ② قۇرۇق
 سۆز.
 ① ئارىلىق، پاستىل. fasıl, — ılı. s. ar.
 ② بۆلۈم، قىسىم. ③ ھەل قىلماق،
 ھۆكۈم. ④ پەردە:
 بەش پەر. — Beş fasıllık bir piyes
 دىلىك بىر سەھنە ئەسىرى.
 ئارىلىق، بوشلۇق. fasıla. is. ar.
 ئارىلىقسىز، داۋاملىق. fasılasız. s. z.
 فاسىق (دىندا مەنئىي fasik. s. ar.
 قىلىنغان ئىشنى قىلغۇچى).
 جىلد، جۈزئىي. fasikül, — lü. is. fr.
 (كىتابنىڭ).
 ① ئىلمىيە. ② ئوخشاش. fasile. is. ar.
 جىنىستىكى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ھەممىسى.
 ① «ئاتوغرا، خاتا، fasit. s. ar.

كۆپلۈك، جىقلىق.
 ئېچىنىشلىق، فاجىئەلىك. feci. s. ar.
 ① تالە سەھەر. fecir, = cri. is. ar.
 ② تالە شەپقى.
 feçes. is. tip. → Dışkı.
 پىدا، قۇربان: feda. is. ar.
 «Yurt yulunda her şey feda edilir —
 ۋەتەن ئۈچۈن ھەممە نەرسە پىدادۇر.»
 ① پىدائىي. fedai. is. ar. ② ئىنقىلابچى.
 ③ قوغدىغۇچى.
 پىدائىيلىق. fedailik, — ği. is.
 پىداكار. fedakâr. s. ar. far.
 پىداكارلىق بىلەن، fedakârane. z.
 پىداكارانە.
 پىداكارلىق. fedakârlık, — ğı. is.
 فېدېراتسىيەگە ئاساسلانغان: federal. s. fr.
 «بىرلەشمە ھۆكۈمەت — Federalhükümet»
 فېدېراتسىيە. federasyon. is. fr.
 دۆلەتلەر بىرلەشمىسى.
 فېدېراتىپ. federatif. s. ar.
 چۈشىنىش، بىلىش. fehim. is. ar.
 ① ئەقىللىق، زەكى، fehim. s. ar.
 زېرەك. ② is. ئەر ئىسمى.
 fehm. is. ar. → Fehim
 چۈشەنمەك. fehm. is. ar.
 مەزمۇن، مەنا، ئۇقۇم. fehva. is. ar.
 مەزمۇنغا ئاساسەن — siuca ~
 ① يېشىش. fek, — kki. is. ar.
 ② ھەل قىلىش. ③ ئايرىش. ④ ئۈزۈش.
 كېسىش، توختىتىش. ⑤ گەپ قىلىش.
 سۆزلەش. ⑥ ئېلىپ تاشلاش.
 ① بەخت. ② قۇتۇ. felâh. is. ar.
 لۇش، نىجاد.
 ① پالاکەت، felâket, — ti. is. ar.

قىلىدىغانلىقىغا ئىشىنىدىغان كىشى،
 ئۈمىدۋار. ② مۇسابىقىدە ئۈتۈۋالدىغانلىق
 قىغا ئىشىنىدىغان تەرەپ. ③ ساقال.
 ④ بەيگىدە ئۈزۈپ چىقىدىغان ئات.
 پايدا. fayda. is. ar.
 پايدىلانغۇچى، پايدىلانغان. faydalanar. s.
 پايدىلىنىش، پايدىلانما. faydalanma. is.
 مەنپەئەتلىنىش.
 پايدىلانماق. faydalanmak.
 پايدىلىق. faydalı. s.
 پايدىسىز. faydasız. s.
 ① كەسكىن قارار، faysal. is. ar.
 قەتئىي قارار. ② ئىتتىك قىلىچ. ③ ھا-
 كىم. ④ ئەر ئىسمى.
 ① پەيتون. fayton, payton. is.
 (ھارۋا). ② ئىسىملىق دېڭىز ياقىلىرىدا
 ياشايدىغان پەردە ئاياغلىق بىرخىل قۇش.
 باسقۇچ. faz. is. fr.
 ① پەزىلەت ئىگىسى. fâzıl. s. is. ar.
 ② بىلىم ئىگىسى، ئالىم. ③ ئەر ئىسمى.
 پەزىلەت، ئالىي. fazilet, — ti. is.
 ئەخلاق، ئالىي خەسلەت:
 «Pek bilgili değildir, ama fazilet
 sahibidir — بەك بىلىملىك
 ئەمەس، ئەمما پەزىلەت ئىگىسىدۇر.»
 پەزىلەتلىك، قەدىرلىك. faziletli. s.
 ① كۆپ، نۇرغۇن، fazla. z. s. ar.
 ئارتۇق، جىق، زىيادە، تولا. ② ئارتۇقى،
 ئوشۇقى:
 بۇ — «Bu yıl fazla kar yağdı»
 يىل كۆپ قار ياغدى.
 ئارتۇقى — Fazlası senin olsun
 سېنىڭ بولسۇن.
 كۆپەيمەك، ئارتماق. fazlalaşmak.
 ئارتۇقلۇق، fazlalık, — ğı. is.

چوڭ زەرەر، ئاپەت، بالا. ② قالىتىس؛
 «Yağmur yağmaması yurt için bir felakettir — يامغۇر ياغماسلىق يۇرت ئۈچۈن چوڭ بىر ئاپەتتۇر.
 «Felaket bir kız — قالىتىس بىر قىز.
 ① پالەج، — ci. is. ar. پالەج ھالەت؛
 «Son grev ülkeyi felce uğrattı — كېيىنكى ئىش تاشلاش مەملىكەتنى پالەج ھالغا چۈشۈرۈپ قويدى.
 ① ئاسمان. — gi. is. ar. ② دۇنيا، كائىنات. ③ تەلەي.
 ئاسترونوم. — s. ar. ④ ئاسترونومىيە. — ti. is. ar.
 تەلەيسىز، شۇمپىشانە. — s. ar. ⑤ «Felekzede çocuk — تەلەيسىز بالا.
 كىچىك كېيىنەك. — gi. is. ar. ⑥ «Burada felfelek çok — بۇ يەردە كىچىك كېيىنەك كۆپ.
 ① (قانائەتلىقلەر ھەققىدە) fel felleme. ② سۈرئەتنى ئاستىلاتماق.
 ① دېھقان. ② نېگىر، — is. ar. ③ زەنگى.
 پەلسەپە. — is. ar. ④ پەلسەپىچى. — is. ar.
 ئەر - ئاياللارنىڭ feminism. is. fr. تەڭ ھوقۇقلۇقىنى تەرغىپ قىلىغۇچى ئېتىم.
 ① تەبىئىي پەن. — uni. is. ar. ② ئىلىم - بىلىم؛
 تەبىئىي پەنلەر — «Fen fakültesi — پاكۇلتېتى.
 جۇڭگونىڭ ئەڭ كىچىك fen. is. çin. پۇل بىرلىكى — پۇڭ.
 ① يامان، ئەسكى. ② كۆپ، تولدا؛ — s. ar. fena.
 ئەسكى خۇي. (مىجەز) — «Fena huy

قاتتىق — Çok fena yoruludum
 ھېرىپ كەتتىم. —
 ① يامانلاشماق، ئەسكىلەش. — fenalaşmak.
 ② (ئاغرىق ھەققىدە) جەك، ناچارلاشماق. ③ ئېغىرلاشماق؛
 «Bu lokantanın yemekleri fenalaştı — بۇ ئاشخانىنىڭ تاماقلرى ناچارلىشىپ كەتتى.
 — Mehmedin hastalığı fenalaştı — مەھمەتنىڭ كېسلى ئېغىرلاشتى.
 ① يامانلاشتۇرماق، ئەس. — fenalaştırmak.
 ② (كېسەل) كىلەشتۈرمەك، ناچارلاشتۇرماق. ③ ئېغىرلاشتۇرماق.
 ① يامانلىق، ناچار. — ғы. is. ar. ② ئەسكىلىك. ③ زەرەر، زىيان؛
 «Kimseye fenalık yapmayan bir adamdır — ھېچقانداق بىرىگە زىيان يەتكۈزۈلمىگەن ئادەم.
 ① پەنەر. ② ماياڭ. — is. ar. fener.
 ① پەنەر ياسىغۇچى. — is. ar. fenerci.
 ② ماياڭقا قارىغۇچى. —
 ساقاللىق ئادەم. — s. ar. fenerli.
 (قىزلار ھەققىدە) كۆزى fenlenmek. پىشىپ قالماق، قولى ئۇزلاشماق.
 كۆزى ئېچىلىپ fenlenmiş. s. قالغان (قىز).
 پەننىي. — s. ar. fenni.
 پەنت، ھىيلە. — di. is. far. fent.
 فېئودال. — is. fr. feodal.
 فېئودالىزم. — is. fr. feodalizm.
 ① ئۆر. ② بېزەك. — is. far. fer¹.
 زىننەت. ③ تەنتەنە، داغدۇغا؛
 «Gözünün feri kalmamış — كۆزىنىڭ نۇرى قالماپتۇ.
 ئىككىنچى دەرىجىلىك. — is. ar. fer².

«Bu malin feri — بۇ ماللارنىڭ تۆۋەنرەكى»
ferace. is. ar. پەرەنچە.
feragat, - tı. is. ar. ۋاز كەچمەك
 لىك.
 ① **ferah.** s. far - ar. كۆڭۈل ئاچىدىمەن.
 غان، راھەت، كۆڭۈللۈك، ھوزۇر:
 «Ferah bahçe — كۆڭۈللۈك باغچا»
ferahlanmak, ferahlamak.
 ① كۆڭلى خۇش بولماق، ئېچىلماق،
 ھۇزۇرلانماق. ② ئېچىلماق.
ferahlatıcı. s. — كىشىنى سۆيۈن-
 دۈرىدىغان، كىشىنى خوش قىلىدىغان:
 «Ferahlatıcı bir haber — كىشىنى
 خوش قىلىدىغان خەۋەر»
 ① **ferahlık, - ğı.** is. كەڭچىلىك،
 ئوچۇقچۇلۇق. ② راھەتلىك، ھۇزۇرلۇق.
feraset, - ti. is. ar. پاراسەت،
 پەم.
ferasetli. s. پاراسەتلىك، ئەقىللىق.
fercâm. is. far. ئاخىر.
ferd. is. → **Fert.**
 ① **ferda.** is. far. ئەرته، ئەرتىسى.
 ② قىيامەت، ئاخىرەت. ③ ئايال
 ئىسمى.
ferde. is. ar. توپ (مىقدار سۆز):
 «Bir ferde ipek kumaş — بىر توپ
 يىپەك رەخت»
 ① **ferdi.** s. ar. شەخسەن، شەخسىي،
 خۇسۇسىي. ② ئۆز ئالدىغا. ③ ئەر
 ئىسمى.
 «Ferdî mülkiyet — شەخسىي مۈلۈك»
 «Aile ferdi — ئائىلە ئەزاسى»
 شەخسىيەلەشتۈرمەك،
 خۇسۇسىيەلەشتۈرمەك.
 ① **ferdiyet, - ti.** is. يەككىلىك،

يالغۇزلۇق. ② شەخسىيەتچىلىك.
ferdiyetçi. is. s. شەخسىيەتچى.
ferhad. s. → **Ferhat.**
 ① **ferhân.** s. ar. is. خۇشاللىق،
 كۆڭۈللۈك. ② ئايال ئىسمى.
 ④ **ferhat¹.** is. ar. خۇشال - خۇرام،
 ھساد، بەختلىك. ② سۆيۈنۈشچە:
 «Bu sizin için ferhattır — بۇ سىز
 ئۈچۈن سۆيۈنۈپتۇر»
 ① **ferhat².** s. far. مۇشەققەتنى
 يېڭىپ بىسىر يەرنى قولغا كىرگۈزگۈچى.
 ② **is.** ئەر ئىسمى.
 ④ **ferhunde.** s. far. تەلەپلىك.
 ② **is.** ئايال ئىسمى.
 ① **feri, - ri.** is. ar. شۆبە، بۆلۈم.
 ② مۇھىم بولىدىغان نەرسە.
 ① **feride.** s. far. خالىغانچە ئىش
 قىلىدىغان. ② كىيىملىك، مەغرۇر.
 ③ ئايال ئىسمى.
 ① **feridun.** s. far. ئەر ئىسمى
 يىگانە بالا.
 ~ **çocuk**
 ① **ferik.** is. ar. چۈجە. ② چۈجە
 خوراز.
ferman. is. far. پەرمان، ئەمىر.
 «Devletçe ferman — دۆلەت بۇيرۇقى»
fermane. is. rum. قەدىمىي جىلتىكە.
fermaneci. is. جىلتىكە تىكىپ ساتقۇچى:
 «Fermaneci dostum var — جىلتىكە
 تىكىپ ساتقۇچى دوستۇم بار»
 ① **fersah.** is. ar. تەخمىنەن بەش
 كىلومېتر ئۇزاقلىق ئۆلچىمى. ② بەك
 ئۇزۇن مۇساپە.
fersiz. s. far. غۇۋا، خىرە، نۇرسىز:
 «fersizleşmek — نۇرسىزلاشماق»
 غۇۋالاشماق، خىرەلەشمەك.

① شەخسىي، fert, - di. is. ar. ② سىڭار، يالغۇز. شەخس. s. ③ ئايرىلماق، يىراقلاشماق. feriiklemek. پەرياد قىلماق، ۋارقىراپ feryadetmek. - جارقىرىماق، توۋلىماق. feryat, - di. is. far. ۋار. - قىراش، توۋلاش. ① شەكايەتچى. ② قەدىمكى feryatçı. is. زاماندا ئۆلۈم - يېتىمىدە ھەق ئېلىپ يىغلاپ بەرگۈچى ئايال. ferz. is. far. شاھىيات ئويۇنىدا «پەرۋاز» دېيىلىدىغان تاش. fes. is. far. فەس (قەدىمىي نۇرك بۆكى). - شاراپ رەڭگى. rengi - ① بۇزۇق، بۇزۇقلۇق. fesad. s. ar. ② قالايمىسىقان، قالايمىسىقچىلىق. ③ جىنايەت: ئەخلاق بۇزۇقلۇقى. — 1. Ahlak fesadı 2. Bubir fesaddır 3. fesad çıkarmak — چىقارماق. fesatçı. s. ئارا بۇزغۇچى، بۆلگۈنچى. feseke, - gi. is. ئالتە ئايلىق ياۋا توڭگۇز كىچۈكى. ① بۇزماق، ئەمەلدىن قالدۇرماق، ئېلىپ تاشلىماق. ② پارچىلانماق، تارالماق، چېچىلماق. fesh, - shi. is. ar. ① ئەمەلدىن قالدۇرۇش. ② تارقىتىۋېتىش. festival, - li. is. فېستىۋال. fetha. is. ar. ① ئېغىز، تۆشۈك. ② زەۋەر ئىشارىتى. fethetmek. ئىشغال قىلماق. fetih, - thi. is. ئىشغال، بىر يىغۇن. دۇرۇش، بوي ئەگدۈرۈش.

fetişizm. is. fr. فېتىشىزم (ئىپتىدائىي قەبىلىلەردە نەرسىلەرگە چوقۇنۇش). fethi. is. ar. ئىشغالىيەت ھەققىدە يېزىلغان قىسسە. ① ئىككى پەي. fetret, - ti. is. ar. خەمبەر ياكى ئىككى ھۆكۈمدارنىڭ ئارىلىقىدا ئۆتكەن ۋاقىت. ② ئەيسا پەي خەمبەر بىلەن مۇھەممەد پەيغەمبەر ئارىلىقىدىكى مەزگىل. ③ ئىككى ھادىسە ئارىسىدىكى ۋاقىت. ① ئاللاھ. ② ئىش fettah. s. ar. خال قىلغۇچى، بىر يىغۇن دۇرغۇچى. ③ is. ئەر ئىسمى. ① مەپتۇن قىلغۇچى، fettan. s. ar. كۆڭۈلنى جەلپ قىلغۇچى. ② نازلىق، چىلۋىلىك. پەتۋا. fetva. is. ar. پەتۋاچى. fetvacı. s. گۈرۈھ، جامائەت. fevç. is. ar. ئۈست، يۇقىرى. fevk, - kı. is. ar. پەۋقۇلىئاددە، fevkalâde. s. ar. ئالاھىدە. ئۈستىدىكى، يۇقىرى fevkani. s. ar. دېدىكى. ① قولدىن كېتىش، fevt, - ti. is. ar. يوقاش، غايىپ بولۇش. ② ئۆلۈش. يوقىتىپ قويماق. ~ etmek. ئۆلمەك، يوقالماق. ~ olmak. ① قۇتۇلۇش. ② غەلبە، fevz. is. ar. ئۇتۇق. ① مۇسۇلمان دۆلەتلىرىدە fey. is. ar. غەيرى مۇسۇلمانلاردىن ئېلىنىدىغان باج. ② غەنىمەت. ① تاشقىن، سەل، feyezani. is. ar.

كەلكۈن. ② مەمۇرىيچىلىق، بەرەكەت، مولىچىلىق.

① مولىچىلىق، مەمۇر. *feyiz. is. ar.*

چىلىق. ② ئېلىگىرلەش، تەرەققىيات.

③ تەسىر. ④ تەڭرىنىڭ ئىلھامى.

⑤ پەيزى.

مىل ھەرسۇلىسۇق. *feyizli. s. ar.* مۇنبەت.

پەيلاسوپ. *feylesof. is. ar.*

① ماكان، فەزە، بوش. *feza. is. ar.*

لۇق. ② كەڭ مەيدان، كەڭ يەر. ③ كەڭ تۈزلەڭلىك.

رەزىللىك، پەس. *fəzahat, - ti. is. ar.* لىك، ئىپلاسلىق.

① خۇلاسى. ② تەت. *fezleke. is. ar.* قىقات قەغىزى.

تۈڭ، ياغاچ كۆپ. *fıçı. is. rum.*

كۆپ ياساپ ساتقۇچى. *fıçıcı. is.*

① پېقىر، يوق. *fıkara. s. is. ar.* سۇل، بىچارە. ② دەرۋىش.

يىرقسۇللىق. *fıkaralık, - ğı. is.* پەقىرلىق.

① پورۇق - پورۇق قايم. *fıkırdamak.*

نىماق. ② بۆلدۈقلىماق. ③ نازلانماق، جىلۋە قىلماق.

① لەتىپە، مىسال. *fıkra. is. ar.* قىبلىيەتۈن. ② ئاينىزاس. ③ ئۆگە:

موللا. — *Molazeydin fıkraları* زەيدىن لەتىپىلىرى.

ئورمان ياڭىقى. *fındık, - ğı. is. yun.*

① ئورمان ياڭىقى. *fındıkçı. is.* ئۆستۈرۈپ ساتقۇچى. ② ناز قىلغۇچى خوتۇن.

چوتكا. *fırça. is. rum.*

چىش چوتكىسى. — *1. Diş fırçası*

كىيىم چوتكىسى — *2. Elbise fırçası*

چوتكىدەك — *3. Fırça gibi* (ساقال، چاچ).

چوتكا ساتقۇچى، چوتكا. *fırçacı. is.* ياسغۇچى.

چوتكىچىلىق. *fırçacılık, - ğı. is.*

چوتكىدا. *fırçalamak.*

چوتكىلانماق. *fırçalanmak.*

چوتكىلاتماق. *fırçalatmak.*

پىرىل. *fırıl. fırl. z.* پىرىپىر.

① پىرىلداق، پىلدىر. *fırıldak, - ğı. is.* لىغۇچ (بالىلار ئويۇنچۇقى)، شامالدىر.

غۇچ، ۋېنتىلاتور. ② ھىيلە.

① پىلدىرلىغۇچ ياساپ. *fırıldakçı. is.* ساتقۇچى. ② ھىيلىگەر، مەكىكار، ئالدامچى.

دوخۇپكا، پىچ، مەش. *fırın. is. yun.*

مەشتە پىشۇرماق، مەشتە. *fırınlamak.* قۇرۇتماق.

مەشتە پىشۇرۇلماق، مەشتە. *fırınlanmak.* قۇرۇتۇلماق.

مەشتە قۇرۇتماق. *fırınlatmak.*

① جامائەت، تائىپە. *fırka. is. ar.*

② (ھەربىيە) دىۋىزىيە. ③ سىياسى پارتىيە.

fırkata. is. it. → Firkata.

پىرىلداق. *fırlak. s.*

① ئېتىلماق. ② چىقىپ. *fırlamak.*

كەتمەك. ③ ئۇچقانداك ئۆرلىمەك.

④ (ھايۋان ھەققىدە) قاچماق:

«1. koşarken saatı cebinden fırlamış — يۈگۈرگەندە سائىتى يانچۇق — دىن ئېتىلىپ چۈشۈپتۇ.

2. Omuz kemiği fırlamış — تارغىقى چىقىپ كېتىپتۇ.

3. Altın fiyatı fırladı — ئالتۇننىڭ

باھاسى ناھايتى ئۆرلەپ كەتتى. »
 ① پىرقىرىتىپ تاشلىۋەتمەك. fırlatmak.
 ② ئۇچۇرماق. ③ ئاتماق.
 fırsat, - tı. is. ar. پۇرسەت:
 «Fırsat her zaman, ele geçmez —
 پۇرسەت ھەمىشە ۋاقىت قىلغا كەلمەس.»
 fırsatçı. s. ar. پۇرسەتپەرەست.
 ① دېڭىزلاردا بولىدۇ. fırtına. is. it.
 ② قىيىن ۋەزىيەت (ئەھۋال).
 ③ غەۋغا. ④ ئىچكى قالايمىقانچىلىق:
 «Bu fırtınadan ucuz kurtuldum —
 بۇ قىيىن ئەھۋالدىن ئاسان قۇتۇلدۇم.»
 fırtına kuşu. is. بوران قۇشى.
 fırtınalı. s. بوران - چاپقۇنلۇق.
 fırttırmak. كەتمەك، قاچماق، ئايرىلماق.
 ① پۇس (ئاۋاز). ② كۈت - كۈت. fırs. is.
 غەيۋەت - شىنكايەت.
 fırs. fırs. z. كۈت - كۈس - كۈس.
 fırskiye. is. فونتان.
 fırsıldamak. پىچىرلىماق، كۈسۈلدەماق:
 «Kulağıma fırsıldadı, ama bir şey
 anlamadım —
 ئەمما بىر نەرسە چۈشەنەلمىدىم.»
 fırsıldeşmak. پىچىرلاشماق، كۈسۈل -
 داشماق.
 ① قۇلاققا پىچىرلىماق. fıslamak.
 ② يوشۇرۇن خەۋەر قىلماق.
 fıstık, - ğı. is. ar. خۇاسىڭ قاتار -
 لىقلارنىڭ ئومۇمىي نامى:
 «Yer fıstığı —
 خۇاسىڭ. Çam fıstığı —
 پىستە. fışkı. is. far. قىغ، تېزەك.
 ① ئوغۇتلىماق. ② تېزەك. fışkılamak.
 دىنەك.

ئېتىلىپ چىقماق، چاپچاپ fışkırnak.
 چىقماق:
 «Yeni açılan kuyulardan petrol
 fıskırıyor —
 لاردىن نېفىت ئېتىلىپ چىقماقتا.»
 fıtam. is. بالىنى ئەمچەكتىن ئايرىش.
 ① ئىپتىلا قىلىش (روزىدا). fıtr. is. ar.
 ② ئىپتىلا قىلغان كىشى. ③ فىتىر، رامزان
 ئاينىڭ ئاخىرى.
 ① يارىتىلىشى. ② خۇي. fıtrat, - tı. is.
 مەجەز. ③ دۇنيانىڭ تەڭرى تەرىپىدىن
 يارىتىلىشى.
 fiyat, - tı. is. → Fiyat.
 ① كۆچەت. ② مايسا: fidan. is. yun.
 «Elma fidanı —
 ئالما كۆچىتى.»
 ① كۆچەتلىك. fidanlık, - ğı. is.
 ② مايسا يېتىشتۈرىدىغان ئورۇن.
 fide. is. yun. مايسا.
 fideci. is. مايسى (كۆچەت) يېتىشتۈرۈپ
 ساقاۋۇچى، مايسىچى.
 fidelemek. مايسا تىكمەك.
 fidelik, - ğı. is. مايسا يېتىشتۈرىدىغان
 ئورۇن، مايسىلىق.
 fidye. is. ئۆز جىنايىتى ۋە گۇناھى
 ئۈچۈن بېرىلىدىغان پۇل ياكى نەدىقە.
 figan. is. far. پىغان، پەرياد.
 ① فىگۇر. ② is. fr. figür, - rü.
 شەكىل، سۈرەت، جۈسۇن، جۇغ.
 figüran. is. fr. تىياتىر ۋە كىنو
 سۆزى كۆپ بولمايدىغان ئادەتتىكى
 شەخسى.
 fiil. is. ar. پىئىل، ھەرىكەت.
 fiili. s. ar. ئەمەلىي:
 «Halkın isteğini fiili eylemlerle
 خەلقنىڭ —
 gerçekteştireceğiz

- قېيىق. ② دىپلوماتىيە خادىملىرىنىڭ
شەپكىسى (قالپىقى).
- ① لېنتا، فىلىم. *film, - mi. is. fr.* ②
كىنو. ③ مەنزىرە.
- فىلىمغا ئالغۇچى. *filmci. is.*
فىلىمچى.
- ① فىلىمنى. *filmcilik, - ği. is.*
ئىجارىگە بەرگۈچى. ② فىلىمچىلىك.
- ① ئوۋ مىلتىقى. *filinta. is. alm.* ②
s. چىرايلىق، يېقىملىق.
- فىلىپىن. *Filipin. öz. is.*
پەلەستىن. *Filistin. öz. is.*
پەلەستىنلىك. *Filistinli. is. s.*
- ① بىخ، نوتتا. ② *filiz¹. is. yun.*
تۇمۇچۇق.
- ① مەدەن پارچىسى. *filiz¹. is. ar.*
② ئايال ئىسمى.
- ھارام شاخلارنى پۇتۇماق. *filizlemek.*
① بىخ چىقارماق. ② *filizlenmek.*
ئايىشقا باشلىماق.
- پۇتاقلىق. *filizli. s.*
- Filim. is. ing. →*
فىلەت (دۆلەتنىڭ
بارلىق پاراخوت ۋە ئايروپىلانلىرى).
- فىلولوگىيە (تىل ۋە ئەدەبىيەت). *filoloji. is.*
يات ھەققىدىكى پەنلەرنىڭ ئومۇمىي
نامى.
- فىلولوگىيىلىك. *filolojik. is.*
پەيلاسوپ. *filozof. is. fr.*
- ① سۈزگۈچ. ② مۇشتەك. *filtre. is. fr.*
(زۈيزە).
- مۇشتەكلىك. *filtreli. s.*
«Filterli. sigara yaygınlaştı —
مۇشتەكلىك تاماكا ئومۇملاشتى.»
- فىن، فىنلاندىيىلىك. *Fin. öz. is.*
- ئارزۇسىنى ئەمەلىي ھەرىكەتتىمىز بىلەن
ئىشقا ئاشۇرىمىز.
- پائالىيەتلەر. *fiiliyet, - ti. is. ar.*
ھەرىكەتلەر.
- پىكىر، چۈشەنچە. *fikir, - kri. is. ar.*
ئەقىل، زېھن، ئەس.
- «Onun adı fikrimde kalmamış —
ئۇنىڭ ئىسمى يادىمدا قالماپتۇ.
- «Fikri açık çocuk —
پىكىرى ئوچۇق بالا.»
- چۈشەنچىسى يوق، توغرا. *fikirsiz. s.*
پىكىرى بولمىغان.
- چۈشەنچىسىزلىك. *fikirsizlik, - ği. is.*
پىل. *fil. is. ar. zool.*
- «Asya fili —
ئاسىيا پىلى.»
- Falan. z. →*
كەندىر سوقىدىغان كالتەك. *filariz. is.*
«Kendarizlemek —
كەندىر سۇرماق.»
- مۇزىكا خۇمارى. *filarmonik. s. fr.*
پىچتا ماركىسى. *filatelist, - ti. is.*
توپلىغۇچى.
- توقۇمىچىلىق، توقۇمى. *filâtür. is. fr.*
چىلىق ئىشخانىسى.
- پىل چىشى. *fil. diş. is. ar.*
- ① يۇڭ، پاختا، سۈنئىي. *file. is. fr.*
تالالاردىن ۋە سىمىدىن ئۆرۈلگەن تور.
- ② چاچنىڭ چۇۋۇلۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن
ئايىاللار بېشىغا كىيىۋالدىغان تور.
- ③ تورخالتا.
- چوڭقۇرلۇقى ئوخ. *filet, - ti. is. it.*
شاش سۇ.
- يوغان يوتا، ساغرا. *fileto. is. it.*
ئەمەلىيەت، ھەقىقەت. *filhakika. z. ar.*
ھامان، دەرھال. *filhal. z. ar.*
- ① سودا ۋە ھەربىي. *filika. is. ar.*
پاراخوتلار ئېلىپ يۈرىدىغان كىچىك

final, -lı. is. fr. ① ئاخىرقى مۇ-
سابىقە، ھەل قىلغۇچ مۇسابىقە. ② مۇ-
زىكا، - ئوپېرانىڭ ئاخىرقى قىسمى.

finans. is. fr. → Maliye.
finanse etmek. ئېقتىسادىي جەھەت-
تىن ياردەم بەرمەك.

fincan. is. ar. ① چىنە، ② فىنجان
(كافى ئىچىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان
مەخسۇس ئىستاكان).

Fince, öz. is. dilb. فىنلاندىيە
(تىلى).

Finlandiye. öz. is. فىنلاندىيە.

fino. is. it. كۇكاڭت، خاۋازا.

Fin. ugar. is. s. dilb. فىن - ئوغۇز.

firak, -kı. is. ar. ھىجران.

firar. is. ar. قېچىش (تەرىپىدىن،
ئەسكەرلەكتىن).

~ etmek. قاقماق.

firari. s. far. قاقچاق.

firaş. is. ar. ① كارىۋات، تېشەك.

② يەرگە سېلىنغان كىگىز، پالاز قاتار-
لىق نەرسىلەر.

firavun. is. ar. ① فرئون، قەدىمىي
مىسىر ھاكىمىدارلىرىغا بېرىلگەن ئۇنۋان.
② كىمىرلەك.

firdevs. is. far. ① جەننەت، ② باغچا.

fire. is. yun. ① زىيان، ② يوقاش.

firkete. is. it. چاچ قىسقۇچ.

firuz. s. far. ① تەلەپلىك، بەختلىك.
② is. ئەر ئىسمى.

fiske. is. چىكىم (قول بىلەن چەك-
چەك). ② چىقان. ③ چىمدىم:

«Bir fiske tuz — بىر چىمدىم تۇز»

fiskelemek. چەكەك (بارماق قول
بىلەن).

fiskos. is. yun. شىۋىرلىماق.
~ etmek. شىۋىرلاشماق.

fistan. is. lat. ئۇزۇن پەشلىك تاش-
قى كىيىم.

fiş. is. fr. ① تۈرلىگۈچ (كىيىمنى
ئىتىش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان). ② مۇندە-
رىجىلەشتۈرۈلگەن كارتا (كاپىيەن)،

كاپىيەن ساندۇقى. ~ dolabı.

~ kutusu. كۇتۇپخانىلاردا كاپىيەن
قوتىسى.

fişe. is. تۆمۈر ياكى ھەرپ بىلەن
ئېتىلىدىغان ۋە ئېچىلىدىغان قۇلۇپ.

fişek, -ği. is. far. ① ئوق دورا.
ھەر خىل پوجاڭزا.

fişekhane. is. ئوق دورا زاۋۇتى.

fişeklik, -ği. is. ئوق خالىتىسى
(مۇرىسىگە ئېسىۋالىدىغان).

fitil. is. ar. ① پىلىك. ② دورىلان
خان داكا.

fitillemek. ① پارتلاتقۇچى ئوت ئال-
دۇرماق. ② كۈشكۈرتىمەك.

fitlemek. كالا سۇقۇشتۇرماق، ئۇرۇش-
تۇرماق.

fitnat, -tı. is. زېھنى ئوچۇق.

fitne. is. ar. پىتنە - پاسات، ئىغۋا،
ئارا بۇزماق.

fitneci. s. ئىغۋاگەر، گەپ تاراتقۇچى،
پىتنەخور، پىتنەچى.

fitnecilik, -ği. is. ئىغۋاگەرچىلىك،
پىتنەچىلىك.

fitnelemek. ئارقىسىدىن غەيۋەت
قىلماق.

fitre. is. ar. پىترە (رامىزان ئېيىدا
كەمبەغەللەرگە بېرىلىدىغان سەدىقە).

fiyaka. is. it. ئۆزىنى كۆرسىتىش.

fiyakacı. is. ئۆزىنى كۆرسەتكۈچى.

fiyasko. is. it. مات، مەغلۇبىيەت.

~ vermek. مات بولماق.

fiyat, - tı. is. ar. باھا، نەرق.

fizik¹, - ği. is. fr. فىزىكا.

fızık², - ği. is. بەدەن (تەن) تۈزۈ- لۈشى.

fizikçi. is. فىزىكا ئالىمى.

fiziksel. s. فىزىكىلىك.

fizyoloji. is. fr. فىزىئولوگىيە

(ئادەم ۋە ھايۋان ئورگانىزىمىدا بولۇپ تۇرىدىغان ھايات ئۈچۈن زۆرۈرى ھەربى كەت جەريانلىرىنى ۋە بۇ جەريانلارنىڭ ئۆز - ئارا مۇناسىۋىتىنى ھەم ئۇلارنىڭ ئورگانىزم ياشاپ تۇرغان مۇھىت بىلەن باغلىقلىقىنى ئۆگىنىدىغان پەن).

fizyolojik. is. فىزىئولوگىيىلىك.

flama. is. it. den. ① پاراخوت ۋە

قارار گاھلاردا بەلگە سۈپىتىدە قوللىنىلىدۇ.

② دىغان ھەز خىل رەڭدىكى بايراق.

③ نەيزە ئۈچىغا بىكىتىلگەن بايراق.

④ ئىنژېنېرلارنىڭ ھەرخىل رەڭدىكى كالتىكى.

flaş. is. ing. پوتوگرافى چىرىغى،

رەسىمچىلەرنىڭ چىرىغى.

flit, - ti. is. ing. ① چىسۋىن ۋە

پاشا ئۆلتۈرۈش دورىسى، ② دورا چېپ

چىش ئەسۋابى.

flori. is. it. ② تىللا.

flört, - tü. is. ing. ① مېتال پۇل، ② ئەر - ئايال ئوت

تۇرىسىدىكى مۇھەببەت مۇناسىۋىتى.

flu. s. fr. تۇتۇق.

flüt, - tü. is. fr. نەيگە ئوخشىغان

پۇۋلەپ چېلىنىدىغان ساز.

fokstrot, - tu. is. ing. müz.

پاكىستۇزوت.

fokurdamak. پورۇقلاپ قايىنماق.

fokus. is. lat. elek. پوكسى (يورۇق.

لۇقنى يىغىپ بېرىدىغان نۇقتا).

fol, - lü. is. rum. توخۇنى كاكىل.

سۇن دەپ قىيۇپ قويغان تۇخۇم ياكى تۇخۇمىسمان ئاق تاش.

folklor. is. ing. ئەل - ئەدەبىياتى.

folluk, - ğu. is. ① تەخىملارنىڭ

تۇخۇم تۇغىدىغان يېرى. ② ئاياللارنىڭ

بالىلىقۇسى.

fon. is. fr. تەسۋىرىي سەنئەت ئەسەر -

لىرىدە، رەسىمدە ئۇستىگە رەسىم ياكى

بىرەر مەنزىرە سىزىلىۋاتقان بويلاق رە -

سىمنىڭ ئومۇمىي كۆرۈنۈش رەڭگى،

رەسىمنىڭ ئارقا تېگىدىكى كۆرۈنۈپ

تۇرغان قىسمى.

fonda. ünl. it. ① كېمە ۋە پاراخوت -

نىڭ لەنگەر ئاتىدىغان يېرى. ② «لەن -

گەر ئات!» بۇيرۇقى.

fonem. is. fr. فونېما (كونكرېت

بىر تىلدا سۆز مەنىسىنى پەرقلەندۈرۈش

ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان ئايرىم نۇتۇق

تاۋۇشى).

fonematik. فونېمىلىق.

fonetik, - ği. is. fr. فونېتىكا (تىل -

نىڭ تاۋۇش سىستېمىسى ھەققىدىكى

تەلىمات).

fonetikaçı. is. فونېتىكا ئالىمى.

fonksiyon. is. (ماتېما -

تىكىدا).

fonograf. is. fr. فونوگرافى (ئاۋازنى

يىزىۋالىدىغان ئەسۋاب).

① فونېتىكىلىق سىمۋول.

② سۆزلىگەندە تىل، لەۋ، ئىگەك ۋە تاماقنىڭ ئەينى ۋاقتىدىكى ھالىتىنى كۆرسىتىدىغان دىئاگرامما.

شەكىل، ياڭزا، فورم. **form. is. it.**

① شەكىل، ياڭزا، **forma. is. it.**

فورما. ② رەسمىي كىيىم. ③ تەنھەرب كەتچىلەرنىڭ نومۇر قالدالغان كىيىمى. ④ فورمات:

باشلانغۇچ — **Ilk okul forması**

مەكتەپ كىيىمى.

Bu kitap ancak 20 forma tutar — بۇ كىتاب پەقەت 20 فورمات بولار.

رەسمىيەت: **formalite. is.**

«Formalitesinin bitmesi için en aşağı bir hafta ister — رەسمىيەتنىڭ تۈگىشى ئۈچۈن ئەڭ ئاز دېگەندە بىر ھەپتە كېرەك.»

فورمۇلا ① **formül. is. fr.** بىرەر قائىدە، قانۇن، ئىدىيە ۋە باشقىلارنىڭ مەلۇم شارائىتتا ھەرقانداق جۈزىي ھادىسىلەرگە تەتبىق قىلىنىشى مۇمكىن بولغان قىسقا ۋە ناھايىتى ئېنىق ئومۇمىي تەرىپى. ② ماتېماتىكىدا ماتېماتىكىلىق مىقدارلار ئوتتۇرىسىدىكى ئىپادىسى.

فورمۇللاشمى. **formülleşmek.**

بىر قېتىملىق تورغا **foroz. is. yun.** چۈشكەن بېلىق مىقدارى.

① ھۆرمەت بايرىقى **fors. is. ing.** (ئىچىدە دۆلەت باشلىقى، گېنېرال، ئامىرال ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك ئوفىستېرلار ئولتۇرغان پاراخوت ياكى ئاپتوموبىلغا ۋە باشقىلارغا قالدالغان ئۈچ ياكى تۆت بۇرجەك بايراق). ② نوپۇز، ئېتىبار، مەرتىۋە، ئىناۋەت.

① قەدىمكى زاماندا **forsa. is. fr.**

كېمە ماڭغۇزغۇچى ئەسرىياكى گۇناھكار.

② دېڭىز ئۇرۇشىدا قولغا چۈشكەن ئەسر.

ئاپقورت. **fort, - ti. is. fr.**

ئاساسىز. **fos. is. fr.**

فوسفور. **fosfor. is. fr.**

فوسفورلۇق. **fosforlu. s.**

① نەتىجىسى چىقماستىن. **foslamak.**

② ئىزا تارتماق.

پاش قىلماق، ئاشكارا **foslatmak.** قىلماق.

① فوتوگ. **fotograf, fotoğrafiya. is. fr.**

راق، فوتوگرافىيە. ② رەسىم.

فوتوگرافچى، رە. **fotoğrafçı. is.** سىمچى.

فوتوگرافچىلىق، - ڭى. **fotoğrafçılık, - ğı. is.** رەسىمچىلىك.

فوتوگرافخانا، **fotograf - hane. is.** رەسىمخانا.

فوتوغا چۈشۈرۈل. **fotokopi. is. fr.** گەن نۇسخا.

نۇر ئۆلچىگۈچ. **fotometre. is. fr.**

فراك (كەينى بويى **frak, - k1. is. fr.** ئۇزۇن، ئالدى يېشى قىسقا ئەر كىيىمى).

فرانك (فرانسىيە **frank, - ğı. is. fr.** پۇل بىرلىكى).

فرانسىيە. **Fransa. is. öz. isp.**

فرانسىيىلىك. **Fransalı. s.**

فرانسۇز. **Fransız. öz. s. is.**

تورمۇز: **fren. is. fr.**

«ئاپتوماتىك تورمۇز. — **Mekanik fren**»

ياۋروپالىقلارغا، غەرب **frenleşmek.** لەشەك.

① تورمۇزلىماق. تورمۇز **frenlemek.**

② تىزگىنلىمەك.

frenleyici. is. كونترول قىلغۇچى،
تىزگىنلىگۈچى.
frer. is. fr. بۇرادەر.
freze. is. fr. قىرىش ئىستانوكى.
frezeci. is. tekn. ئىستانوكچى، ئىس-
تانوك ئىشچىسى.
fuar. is. fr. يەرەنكە:
«Izmir enternasyonal fuarı»
خەلقئارا يەرەنكىسى.
fuat, -dı. is. ar. ① يۈرەك، قەلب.
② چۈشەنچە، پىكىر. ③ ئەر ئىسمى.
fuaye. is. fr. كۈلۈپلارنىڭ دەم ئېلىش
ئۆيى.
ful¹, -lü. is. ar. مىسىر پۇرچىقى.
ful², -lü. is. ar. زەيتىن.
furkan. is. ar. قۇرئان.
fut. is. ing. پۇت، ئاياغ.
futa¹. is. ar. يىپەك پەشتامە.
futa² is. it. den. تار، ئۇزۇن ۋە يەڭ-
گىل مۇسابىقە قېيىمى.
futbol, -lü. is. ing. پۇتبول، پۇت
توپ.
futbolcu. is. s. پۇتبولچى، پۇت
توپچى.
fuzuli. s. z. ar. كېرەكسىز، ئورۇنسىز
مەنىسىز.
fücceten. z. ar. تۇيۇقسىزدىن، تو-
ساتتىن، بىردىنلا.
fücur. is. ar. گۇناھكارلىق، ئەخلاق

سىزلىق.
führer. is. alm. داھى.
fülüs. is. ar. مېتال پۇل.
fümuar. is. fr. تاماكا چېكىدىغان
يەر.
fünun. ir. ar. «فەن» سۆزىنىڭ
كۆپلۈكى.
fürs. öz. is. قەدىمىي فارس خەلقى.
fürsi. s. ئىرانلىق.
fürsiyat, -tı. is. فارس تىملى ۋە
ئەدەبىياتى.
füru, -u. is. ar. ① شۆبىلەر، بۇلۇم.
② ئەۋلاد ۋە نەۋرىلەر.
fürumaye. s. far. ئەسلى بۇزۇق،
تىگى پەس.
fürüş. s. ar. ساتقۇچى:
«Nan fürüş —
① پارلاق. ② ئەر
ۋە ئايال ئىسمى.
füsün. is. far. ① سېھىرى، جادۇ.
ئەپسۇن.
füsün . kâr. s. far. سېھىرگەر، ئەپ-
سۇنچى.
fütüvvet, -ti. is. ar. ① مەردلىك،
يىگىتلىك. ② سەخلىك، قولى ئوچۇقلىق.
füze. is. fr. راکېتا.
füze . atar. is. راکېت ئاتار.
füzen. is. fr. قارا قېرىنداش ۋە قې-
رىنداش بىلەن سىزىلغان رەسىم.

G·g

گ. (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 8 - ھەرپى، g.G. ۋە ئۈزۈك تاۋۇشلارنىڭ ئالتىنچىسى.)
 ① دەريالاردا gabar. is. it. isp.den. يۈك توشۇغىلى بولىدىغان كىچىك كېمە.
 ② دېڭىزغا قۇيۇلىدىغان دەريالارنىڭ ئېغىزلىرىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئۇششاق كۆزلۈك تور.
 gabardin. is. isp. گاباردىن.
 gabari. is. fr. ياكىزا. مودىل، ئۈلگە.
 gabavet, - ti. is.ar. ئەخمەقلىق، گالۋاخلىق.
 ① ئەخمەق، گالۋاك. gabî. s. ar.
 ② قابىلىيەتسىز.
 Gabon. öz.is.coğr. گابون.
 ① خوتۇن. gaco. is. rom. ② دوست.
 gaddar. s. ar. رەھىمسىز.
 gaddarane. z.osm. رەھىمسىزلىك بىلەن.
 gaddare. is. ar. ئىككى بىلىق قىلىچ.
 gaddarlık, - ğı. is. رەھىمسىزلىك.
 gadir, - dri. s.ar. رەھىمسىز، ئىنساپسىز، ئادالەتسىز.
 gadirlik, - ğı is. → Gadir.
 gadr .. etmek. رەھىمسىزلىك قىلىق، ئىنساپسىزلىق قىلىق.
 ① ھەقسىزلىققا ئۇچرىماق. gadrolmak.
 ② زۇلۇمغا ئۇچرىماق، ئېزىلمەك.
 gaf, - fı. is.fr. ئورۇنسىز ۋە كېرەكسىز.
 سۆز ياكى ھەرىكەت (ئۆزئارا مۇناسىۋەتتە).
 ① كەڭچىلىك قىلغۇچى، gaffâr. s.ar.

كەچۈرگۈچى، ئەپۇ قىلغۇچى. ② ئەر. ئىسىمى.
 gafil. s.ar. بىپەرۋا، ئېھتىياتسىز، بىخەستە، بىغەم.
 gafilane. z. دىققەتسىزلىك بىلەن، ئېھتىياتسىزلىق بىلەن.
 gafillik, - ğı is. → Gaflet.
 ① غەپلەت. gaflet, - ti. is.ar.
 ② بىپەرۋالىق، ئېھتىياتسىزلىق، بىخەستە-لىك. ③ ئەندىشىسىزلىك. ④ ھۇشسىزلىق.
 ① قۇش تۇمشۇقى. gaga. is.zool.
 قاقنىڭ تۇمشۇقى. kargâ gagası s.
 ئالىمەك بۇرۇن. gaga . burun s.
 ① چوقۇلىماق، چوقىلاپ يېمەك. gagalamak.
 ② سۆيۈشمەك. چوقۇلاشماق.
 gagalı. s. تۇمشۇقلىق.
 Gagavuzca. is.dilb. گاگاۋۇزچە.
 Gagavuzlar. öz.is. (بىر) گاگاۋۇزلار.
 تۈرك قەۋمى).
 gâh. z.far بەزى ۋاقىت، بەزى قېتىم. ② زامان، ۋاقىت.
 ۋاقىتلىق، gâh, - ü - bigâh. z.far ۋاقىتسىز.
 gaib. → Gaip.
 ① باش ئاغرىقى، بالا. gaile. is.ar.
 ② ئۇرۇش، جەڭ. دەرد.
 ① دەردلىك، دەردمەن. gaileli. s.
 ② چاتاق؛
 بەك چاتاق — Çok gaileli bir iş
 بىر ئىش»
 ① دەردسىز. gailesiz. s. ② تىپتىنچ:

«Gailesiz bir hayat — دەردسىز بىر تۇرمۇش»

① كۆز ئالدىدا بولمىغان. *gaip. s. ar.*
 ② غايىب. *is.* ③ ئۈچىنچى شەخس.
 ④ كۆرۈنمەس:

«Gaipen bir ses gelmek — غايىپتىن بىر سادا كەلمەك»

پوق، نىجاسەت (ئادەمنىڭ). *gaita. is. ar.*
 غاقلىدىماق. *gaklamak.*

① داغدۇغىلىق زىياپەت. *gala. is. it.*
 ② رەسمىي ئويۇن.

سۆز، ئىبارە خاتالىقى. *galat, - tı. is. a.*
 غەيرىي *galatı. hilkat, - tı. is. ar.*
 تەبىئىي مەخلۇق.

ھېس - تۇيغۇ. *galatı, - his, - ssi. is. ar.*
 سەۋەنلىكى.

① غەلبە، زەپەر، يەڭمەك. *galebe. is. ar.*
 ② ئۈستۈنلۈك.

ئۈستۈن كەلمەك. *~çalmak.*
 غەلبە قىلماق. *~etmek.*

① بىر - بىرىگە تۇتاش. *galeri. is. fr.*
 ئۇزۇن زال. ② رەسىم، ھەيكەل قاتارلىق
 سەنئەت بۇيۇملىرى كۆرگەزمە زالى.
 ③ مۇزېي. ④ سەنئەت بۇيۇملىرى
 سېتىلىدىغان دۇكان. ⑤ كانلاردىكى يەر
 ئاستى يول.

① قايىناش، غەلىيان. *galeyan. is. ar.*
 ② دولقۇنلىنىش، جۇش ئۇرۇش.

ئوتتۇرا زامانلاردا قوللىنىلغان. *gali. is. fr.*
 بىر خىل كېمە.

galib. → Galip.
 بەلكى، ئېھتىمال. *galiba. z. ar.*

غالبانە. *galibane. z. ar.*
 غالىبىيەت. *galibiyet, - ti. is. ar.*
 غەلبىلىك.

① غالىپ، يەڭگۈچى. *galip. s. ar.*
 ئۈستۈن كەلگۈچى. ② بەك قۇۋۋەتلىك.

③ غالىپ كەلگۈچى. ④ ئەر ئىسمى.

① قوپال، سەت، *galiz. s. ar.*
 يىرگىنچىلىك. ② قېلىن.

① تۆت يېرىم لىتىرلىق. *galan. is. ing.*
 ئۆلچەم بىرلىكى. ② سۇيۇقلۇق نەرسىلەرنى
 توشۇيدىغان چوڭ تۇڭ.

چەمى ياغاچ ئاياغ. *galaş. is. fr.*
 گالتون. (1822 —). *Calton. öz. is.*

1911 - يىللىرى ئارىلىقىدا ياشىغان
 ئىنگىلىز ساياھەتچىسى ۋە بىئولوگىيە
 ئالىمى).

غەم، قايغۇ، دەرد. *gam. is. ar.*
 كىچىك ئۇرۇش. *gambot, - tu. is. ing.*

پاراخوتى.

ئېرى ياكى خوتۇنى. *gamet, - ti. is. fr.*
 قايغۇلانماق، ھەسرەت. *gamlanmak.*

چەكەك، غەم يېمەك.
 غەمكىن، قايغۇلۇق. *gali. s.*
 غەمىسىز. *gamsiz. s.*

① غەمزە (كۆز ئويناتماق). *gamz. is. ar.*
 ② سۇخەنچىلىك.

① كۆزنى سۈزۈش. *gamze. is. ar.*
 ② زىناق (كۈلگەندە ئېگەك ئۈستىدە
 پەيدا بولىدىغان چوڭقۇرلۇق).

گانا. *Gana. zö. is. coğr.*

گانالىق. *Ganali. öz. is.*

قوي. *ganem. is. ar.*
 بىر ۋەقەنى باشقىلارغا
 ئۇقتۇرۇش ئۈچۈن چېلىنىدىغان ئەسۋاب.

باندېت، *gangster. is. amerikanca.*
 قاراڭچى، بۇلاڭچى.

باندېتلىق، قاراق. *gangsterlik, - gi. is.*
 چېلىق، بۇلاڭچىلىق.

gani. s. ar. ① باي، غەنىي. ② كۆزى ③ توق. ④ ئەر ئىسمى.

ganimet, - ti. is. ar. غەنىمەت، ئولجا.

gar¹. is. fr. ۋوگزال، پويىز ئىستانسىسى: «Urumçi gari»
«ئۈرۈمچى پويىز ئىستانسىسى»

gar². is. ar. غار.

garaj. is. fr. گاراج.

garam. is. ar. كۈچلۈك ئىستەك، سەۋگى.

garamet, - ti. is. ar. قەرز، قەرزدارلىق.

garanti is. fr. ① كاپالەت، كەپىللىك. ② ۋەدە.

garantili. s. كاپالەتلىك.

garantör. s. fr. كاپالەتلىنىدۇرگۈچى.

garaz. is. ar. غەرەز، مەقسەت، مۇددىئە.

garazlı s. غەرەزلىك.

garazsiz. s. غەرەزسىز، مەقسەتسىز.

garben. z. ar. غەرب تەرەپتىن، غەربتىن.

garbi. s. ar. غەربىي، ياۋروپاغا ئائىت، غەرب تەرەپ.

gardrop, - bu. is. كىيىم ئىشكاۋى.

gardiyan. is. it. گۈندىيەي.

garet, - ti is. ar. ھۇجۇم، غارەت.

garaz. is. ar. Garaz.

gar. gara. is. yun. غار - غار قىلىش.

gariban. is. s. ar. ① بىچارىلەر. ② غەرىبىلەر.

garibe. ئاز كۆرۈلىدىغان نەرسە ۋە ئەھۋال، ھەيران قالدىغان ئىش.

garik. s. ar. ① غەرق، سۇغا پاتقان. ② ئىگە بولغان.

garip. s. ar. ① غەرىپ، ② غۇربەتتە.

garip. s. ar. ① غەرىپ، ② غۇربەتتە.

garip. s. ar. ① غەرىپ، ② غۇربەتتە.

garip. s. ar. ① غەرىپ، ② غۇربەتتە.

garip. s. ar. ① غەرىپ، ② غۇربەتتە.

garip. s. ar. ① غەرىپ، ② غۇربەتتە.

garip. s. ar. ① غەرىپ، ② غۇربەتتە.

garip. s. ar. ① غەرىپ، ② غۇربەتتە.

garip. s. ar. ① غەرىپ، ② غۇربەتتە.

garip. s. ar. ① غەرىپ، ② غۇربەتتە.

garip. s. ar. ① غەرىپ، ② غۇربەتتە.

garip. s. ar. ① غەرىپ، ② غۇربەتتە.

garip. s. ar. ① غەرىپ، ② غۇربەتتە.

gariplik, - gi. is. غەرىپلىق.

garipsemek. غەرىپلىنىش.

gark, - ki. is. ar. سۇدا تۇنجۇقماق، سۇغا چۆكۈپ كەتمەك.

garketmek. ① تۇنجۇقتۇرماق، غەرق. ② كۆپ - كۆپ بەرمەك.

garkolmak. ① غەرق بولماق، سۇغا چۆكۈپ كەتمەك. ② كۆپ ئالماق.

garnizon is. fr. گارنىزون (شەھەر ئامانلىقىنى قوغداش ئۈچۈن شەھەردە تۇرىدىغان ئەسكىرىي بىرلىك).

garp, - bi. is. ar. ① غەرب، كۈنپېتىش. ② ياۋروپا مەملىكەتلىرى.

garpcı. s. is. ياۋروپا مەدەنىيىتىنى قوبۇل قىلىش تەرەپدارى، غەرىپچى.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

garpcılık, - ğı. is. غەرىپچىلىك.

gâsil. s. is. ئۆلۈك يۇغۇچى.
 gasl. is. → Gasil.
 gasletmek. جەسەتنى يۇماق.
 gasp, - sbı. is. ar. مەجبۇرىي ئېلىش، تارتىۋېلىش.
 gassal. is. s. ئۆلۈك يۇغۇچى.
 gassâle. is. s. ar. ① ئۆلۈك يۇيىدىغان ئايال. ② دورىلىق سۇ. ③ ئەتىگەنلىك شاراب.
 gâvur. is. ar. ① كاپىر (تۈركلەرنىڭ ياۋروپالىقلارغا قارىتا قوللىنىدىغان ھاقارەت سۆزى). ② دىنىسىز، ئىمانسىز. ③ رەھىمسىز، زالىم.
 gâvurca is. ① كاپىرلىق. ② زالىملىق، يامانلىق.
 gâvurluk, - ğu. is. ① غايىپ، كۆز ئالدىدا بولمىغان. ② مەجھۇل نەرسىلەر، سىر ۋە خۇپىيانە ھال.
 gaye. is. ar. ① غايە، مەقسەت. ② نەتىجە.
 gayeli. s. غايىلىك.
 gayesiz. s. غايىسىز.
 gayet. z. ar. غايەت، ناھايىتى، بەكمۇ: «Gayet çalışkan çocuk — بەك تىرىشچان بالا»
 gayret, - ti. is. ar. غەيرەت، كۈچ.
 gayret · keş. s. ar. ئىشچان، تىرىشچان، غەيرەتلىك، غەيرەتچانلىق.
 gayretkeşlik, - ği. is. غەيرەتچانلىق.
 gayretlenmek. غەيرەتكە كەلمەك.
 gayretli. s. غەيرەتلىك، تىرىشچان.
 gayretsiz. s. ھۇرۇن، ئىش خۇش ياقماس.
 gayri. s. ar. ① غەيرى، باشقا.

② بۇندىن كېيىن.
 gayri. kanuni. s. az. قانۇنسىز، قانۇنغا خىلاپ.
 gayri. müslim. مۇسۇلمان بولمىغان (ئەمەس).
 gayri. resmi. is. ar. غەيرى رەسمىي، رەسمىي بولمىغان.
 gayur. is. ar. بەك غەيرەتلىك، بەك تىرىشچان.
 gayya. is. ar. جەھەننىم قۇدۇقى.
 gaz.¹ is. fr. داكا.
 gaz.² is. lat. گاز.
 gaza. is. ar. مۇقەددەس جەڭ (ئىسلام ئۈچۈن يۈرگۈزۈلگەن ئۇرۇش).
 gazab. → Gazap.
 gazab. etmek. غەزەپلەنمەك، ئاچچىقلانماق.
 gazal, - li. is. ar. zool. كېيىك.
 gazanfer. is. ar. ① شىر. ② يىگىت، قورقماس. ③ ئەر ئېتى.
 gazap, - bi. is. ar. غەزەپ.
 gazaplandırmak. غەزەپلەندۈرمەك.
 gazaplanmak. غەزەپلەنمەك.
 gazaplı. s. غەزەپلىك.
 gaz.bezi. is. داكا.
 gazeke. is. قىسقا يەڭلىك جىلتىكە.
 gazele.¹ is. ar. غەزەل (بېيىت شەكلى).
 gazele.² is. ar. غازاك.
 gazelehan. is. ar. far. غەزەلخانى.
 gazellenmek. قۇرۇپ سارغايماق، يېپۇرماق تاشلىماق.
 «Akşam gazatesi — كەچلىك گېزىتى»
 gazete. is. it. گېزىت.
 gazeteci. is. ① ژۇرنالىست. ② ئاخباراتچى (تەھرىر، مۇخبىر). ③ گېزىت ساتقۇچى.

gazetecilik, - gi. is. ئاخباراتچىلىق.
gaz. hane. is. ھاۋا گازى زاۋۇتى، گازخانا.
gazi s. ar. دۈشمەن بىلەن ئۇرۇشقان، ئۇرۇشتا يېڭىپ چىققۇچى، گازى.
gazino. is. it. ② كوفىخانا، ① كۈلۈپ. پىۋە خانا.
gazoz. is. fr. گازلىق سۇ.
gazve. is. ar. جەڭ.
gebe. s. ھامىلىدار، ئىككى قات، بوغاز: «Gebe kadın — ئىككى قات ئايال». ھامىلىدارلىق، بوغازلىق. gebelik, - gi. is. ئۆلۈك، ئۆلۈم. geberik. is. s. ئۆلمەك. gebermek. ئۆلتۈرۈلمەك.
gebertilmek. ① ئۆلتۈرمەك. ② چاپا. gebertmek. سالماق، قاتتىق ئورماق.
gebeş. s. ar. ① پاكار ۋە سېمىز، دوغىلاق. ② يېڭى بارغان يېرىدە تەب تىرەپ قالغان.
gece. is. ① كېچە. ② قاراڭغۇلۇق. ③ بىلىمسىزلىك.
gecelemek. ① كېچىلىمەك. ② تاڭ. ئاتقۇچە ئۇخلىماي ئۆتكۈزمەك، تۈنەمەك. «Köyde geceledim — يېزىدا كېچىلىدىم»
geceleyin. z. كېچىسى. كېچىچە.
gecikmek. كېچىكمەك، كەچ قالماق.
geciktirmek. كېچىكتۈرمەك.
geç. z. كەچ.
geç kalmak. كەچ قالماق.
geçe.¹ z. ئۆتكەندە، كېچە: «Saat üçü 5 geçe — 3 تىن 5 سائەت»
geçe.² is. تەرەپ، ياقا، پان.
geçegen. s. → Geçici.

ئۆتكەن: geçen. s.
«Geçen günler — ئۆتكەن كۈنلەر»
geçende, geçenlerde. z. ئۆتكەندە، ئۆتكەنلەردە، يېقىنقى كۈنلەردە (ئۆتمۈش).
geçenck, - gi. is. كارىدور، ئارىلىق.
geçer. s. ئىجرا قىلىنىۋاتقان، يۈرگۈزۈ- لۈۋاتقان، ئىشلىتىلىۋاتقان.
geçerli. s. كۈچكە ئىگە.
geçersiz. s. ئۆتمەيدىغان، كۈچكە ئىگە بولمايدىغان.
geçici. s. ۋاقىتلىق، مۇۋەققەت.
geçilmek. ئۆتۈلمەك: «Buradan geçilmez — بۇ يەردىن ئۆتكىلى بولمايدۇ»
geçimsiz. s. جېدەلچى، غوۋغاچى.
geçinmek. ياشىماق، تۇرمۇش ئۆت- كۈزۈمەك.
geçirmek. ئۆتكۈزۈمەك.
geçiş. is. ئۆتۈش.
geçit, - di. is. ① ئۆتىدىغان يەر، يول. ② يولىنىڭ ئۆتۈشكەن يېرى. ③ كېچىك (دەريانىڭ). ④ كۆرەك، پارا: «Askeri geçit — ھەربىي كۆرەك»
geçmek. ① ئۆتمەك. ② دۇچار بولماق: «Iplik iğne deliğinden geçer — يىپ يىڭىنىڭ كۆزىدىن ئۆتىدۇ»
geçmiş. s. ① ئۆتمۈش، كەچمىش. ② سابىق. «Geçmiş zaman — ئۆتمۈش زامان»
geda. is. far. يوقسۇل، گاداي.
gedeleç. is. ساداق، ئوقدان.
gedeme. is. كۆچمە چېدىر.
gedik. is. ① يېرىق، تۆشۈك، كاۋاك. ② كەمچىلىك، قۇسۇر. ③ ھۈنەرۋەن، تىجارەتچىلەرگە بېرىلگەن ھوقۇق، ئىمتىياز. ④ قىيىنچىلىق.

gedikli. s. is. تۆشۈكى بار، تۆشۈكلۈك،
يسېرىقى بار، يېرىقلىق.
gedimek. يېرىلماق، تېشىلمەك.
gedmek. تۆشۈك ئاچماق.
gege. is. قۇرت ۋە باشقا ھاشارلارنىڭ
چېقىشى.
gegeç. s. چاققۇچى؛
«Akrep çok geğec böcektir —
چايان چاققۇچى قۇرتتۇر.»
gegelemek. ① چاقماق (قۇرت).
② چوقۇلماق.
geğirmek. كېكىرمەك.
gelecek. s. ① كېلەچەك. ② ئىستىقبال.
gele.gele. z. تەدرىجىي، ئاستا - ئاستا،
بارا - بارا.
gelembe. is. قۇتان، ئېغىل.
gelen. s. كەلگەن.
gelenek,-ği. is. ئەنئەنە.
gelenekçi. is. ئەنئەنىچى.
geleneksel s. ئەنئەنىۋىي.
geleni. is. قىر چاشقىنى.
gelin is. كېلىن.
gelinlik,-gi. is. ① كېلىنلىك.
② كېلىن ئۈچۈن ھازىرلانغان نەرسىلەر.
gelir. is. كىرىم، دارامەت.
geliş. is. كېلىش.
gelişçi. s. ① راۋاجلانغان، تەرەققىي
قىلغان. ② تارالغان، ئېلان قىلىنغان.
gelişme. is. تەرەققىيات، راۋاجلىنىش،
راۋاج.
gelişmek. تەرەققىي قىلماق،
راۋاجلانماق.
geliştirmek. تەرەققىي قىلدۇرماق،
راۋاجلاندۇرماق.
gelme. is. ① كېلىش. ② كېلىپ

چىقىش. ③ ھاسىل بولۇش، پەيدا
بولۇش.
gelmek. كەلمەك.
gem. is. يۈگەن، ئېغىزدۇرۇق.
geme. is. چوڭ چاشقان.
gemi. is. كېمە، پاراخوت.
gemici. is. ماتروس، دېڭىزچى.
gemicilik,-ği. is. دېڭىزچىلىق.
gen. s. ① كەڭ. ② بۇرچەك. ③ بوز،
ئېچىلمىغان؛
«Gen toprak — بوز يەر.
gen.bilik,-ği. is. ئۆز ئىچىگە كەڭ
بىلىمنى ئالغان ئەسەر، ئانىسكىلۇپىدىيە،
قامۇس.
gencay. is. ھىلال (بىر ھەپتىلىك
ئاي).
gencelik. s. ① بەك ياش. ② ياش.
gencelmek. → Gençleşmek.
genç. s. ياش؛
«Uygur gençleri çalışkandır —
ئۇيغۇر ياشلىرى تىرىشچان دۇر.»
gençleşmek. ياشلاشماق.
gençleştirmek. ياشلاشتۇرماق.
gençlik,-ği. is. ① ياشلىق، ياشلىق
دەۋرى. ② ياشلار.
gene, gine. z. يەنە، تەكرار،
باشقىدىن، شۇنداق بولسىمۇ.
genealoji. is. fr. شەجەرەشۇناسلىق،
نەسەبشۇناسلىق، جورۇڭقاچىلىق.
① ئومۇمىي. ② باش؛
«Genel durum — ئومۇمىي ۋەزىيەت.
Genel müdür — باش مۇدىرى.
Genel sekretar — باش سېكرېتار،
باش شۇجى.»
~af. ئومۇمىي كەچۈرۈم.

genel ev. is. پاهىشخانا.
 genelge. is. ئومۇمىي ئۇقتۇرۇش،
 ئومۇمىي بۇيرۇق.
 genel kurmay. is. ask. باش سەنمۇنۇ:
 جۇڭ — «Çin genel kurmay başkanı»
 گو ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ باش سەنمۇجېڭى.
 genellemek. يىغىنچاقلىماق.
 genelleşmek. ئومۇمىيلاشماق.
 genelleştirmek. ئومۇمىيلاشتۇرماق.
 genellikle. z. ئومۇمەن.
 genelmek. → Genişlemek.
 general, -li. is. fr. گېنېرال.
 generallik, -ği. is. گېنېراللىق.
 genez. is. fr. بارلىققا كېلىش ئۇسۇلى.
 geniş. s. ① كەڭ، ئەنلىك. ② راھەت،
 ئاسان. ③ ئېغىر - بېسىق:
 ئەنلىك رەخت. — «Geniş kumaş»
 «كەڭ مەسلە. — Geniş konu»
 ① كېڭەي. genişlemek, genişlenmek.
 مەك. ② راھەتلىنمەك.
 genişletici. s. is. كېڭەيتكۈچى.
 genişletmek. ① كېڭەيتمەك، ② راھەت
 بەرمەك.
 genişlik, -ği. is. كەڭلىك، ئەنلىك.
 genital. s. نەسىل قالدۇرۇشقا ئائىت،
 نەسىل يېتىشتۈرۈش بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
 geniz, -nzi. is. دىماغ:
 دىمىغدا — «Genizden söylemek»
 سۆزلىمەك.
 genleşmek. is. ئىسسىقلىقتىن كېڭەيمەك.
 genyol, -lü. s. بىر شەھەرنىڭ كەڭ
 ۋە ئاساسلىق كوچىسى.
 genzek. s. بۇرىندا گەپ قىلىدىغان،
 خىڭ - خىڭ.
 geometri. is. fr. گېئومېترى.

geometrik. is. fr. گېئومېترىيىلىك.
 gerçek, -ği. s. ① ھەقىقەت، ھەقىقىي.
 ② ئەمەلىي. ③ رېئال، راست، توغرا.
 gerçekçi. is. ① ھەقىقەتچى.
 ② ئەمەلىيەتچى.
 gerçekçilik, -ği. is. رېئالىست،
 رېئالىزم، ئەمەلىيەتچىلىك.
 gerçeklemek. تەتقىق قىلماق، راست
 قىلىپ چىقارماق.
 gerçekleşmek. رېئاللىققا ئايلانماق.
 gerçekleştirmek. رېئاللاشتۇرماق،
 ئەمەلىيەتكە ئايلاندۇرماق.
 gerçekli. s. مۇھەققەق.
 gerçeklik, -ği. is. رېئال.
 gerçekten. ھەقىقەتەن.
 gerçi. z. مۇبادا، گەرچە.
 gerdan. is. far. ① گەدەن. ② سېمىز
 ئادەملەردە بولىدىغان ئېگەك ئاستىدىكى
 گۆش. ③ بوغۇزلانغان ھايۋانلارنىڭ
 بويىنى.
 gerdanlık, -ği. is. ئاياللار بويىنىغا
 ئاسىدىغان ئۈنچە - مارجان تىزىقى.
 gerdek, -ği. is. far. ھۇجرا (توي
 ئۈچۈن ھازىرلانغان ئۆي).
 gerdel. is. yun. ياغاچ تۈك.
 gerdinmek. كەلدۈرمەك.
 gereç, -ci. is. مالىزىمە، ماتېرىيال.
 gereğince. z. (ئۇنىڭغا) كۆرە، (ئۇنىڭغا)
 ئاساسەن.
 gerek', -ği. ھەم، ياكى، ياكى:
 «Gerek ben gideyim, gerek sen
 git — پىا مەن كېتەي ياكى سەن»
 gerek² s. كېرەك، لازىم.
 gerekçe. is. سەۋەب.
 gereklik, -ği. is. كېرەكلىك، لازىملىق.

gerekmek. كېرەك بولماق.
gereksemek, gereksinmek. كېرەكسىز
 مەك، ئېھتىياج ھېس قىلماق. موھتاج
 بولماق:
 «Bu işte sizin yardımınızı gerek-
 sedim — بۇ ئىشتا سىزنىڭ ياردىمىڭىز —
 ئىزىڭىزگە موھتاج بولدۇم.»
gereksiz. is. كېرەكسىز، لازىمىسىز.
gereksizlik, -ği. is. كېرەكسىزلىك.
gerektirici. is. كېرەكلىك قىلغۇچى.
gerektirmek. كېرەكلىك قىلماق.
gerelti. is. تارتىلغان پەردە ياكى
 ئوتتۇرىدىكى باشقا بىر توسۇق.
geren. is. يېپىرىلىپ چاڭ - چاڭ
 كەتكەن يەر.
gergedan. is. far. zool. كەركىدان
 (بەستلىك، تېرىسى قېلىن، بۇرنىنىڭ ئۈستىدە
 مۇڭگۈزى بار ئەمچەكلىك ھايۋان).
gergef. is. far. كەرىگە (ئىلىيا ئىلىش
 ياكى كەشتە تىكش ئۈچۈن رەختنى
 كېرىپ قويىدىغان سايمان).
gergi. is. ① پەردە. ② كەرگە.
gergin. s. ① كېرىلگەن. ② يىرىك
 (مۇناسىۋەت). ③ قىيىن (تۇرمۇش).
gerginlik, -ği. is. ① يېرىكلىك.
 ② قىيىنچىلىق. ③ يامان ۋەزىيەت.
geri¹. is. ① ئارقا. ② باشقىسى.
 ③ ئاخىرى. ④ ئارقىدا قالغان، قالاڭلىق.
geri². is. ھارۋىغا ئورنىتىلىپ ئاشلىق
 ياكى سامان توشۇيدىغان يوغان يۇڭ
 تاغار.
gerici. s. is. مۇتەئەسسىپ. ② ئەك
 سىيەتچى. ③ قالاڭ.
gericilik, -ği. is. ① مۇتەئەسسىپلىك.
 ② ئەكسىيەتچىلىك.

gerigeri. ئارقىچە، ئارقىچىلاپ:
 «Gerigeri yürüyerek kapıdan
 ئىشىكتىن ئارقىچىلاپ مېڭىپ —
 çıktı»
geri. giden. s. كېلىنكەن، كەينىگە
 كەتكەن.
gerilemek. ① كېلىنمەك، تۆۋەن
 دەرىجىگە چۈشۈپ قالماق. ② يامانلاش
 ماق (كېسەل).
geriletmek. كېلىندۈرمەك، قالاڭ
 لاشتۇرماق.
geriliyen. s. كېلىنكەن، كەينىگە
 قايتقان.
gerilik, -ği. is. ئارقىدا قالغانلىق.
gerilla. is. fr. پارتىزان.
gerilla savaşı. پارتىزان ئۇرۇشى.
gerillacı. is. پارتىزان.
gerilmek. كېرىلمەك.
geri verme. is. → **lade.**
geriz. is. far. يۇندا قۇدۇقى، پاسكىنا
 سۇ تۇرۇبىسى.
germek. كەرمەك.
germen is. lat. قەلئە.
gerzen. is. قەدىمدە ئىران شاھلىرى
 نىڭ كىيىدىغان تاجى.
gestapo. is. alm. گېستاپو، گېرمانىيە
 يىدە مەخپىي ساقچىلارغا بېرىلگەن
 نام.
getir. is. fr. ئاياغنى چاڭ - تۈزەندىن
 ساقلاش ئۈچۈن تىزدىن تۆۋەنسىگە
 يۆڭگۈلدەيدىغان لاتا.
getirmek. ① كەلتۈرمەك. ② سەۋەب
 بولماق. ③ ئېرىشمەك، ئۇلاشماق.
 ④ قازانماق، كىرىم قىلماق. ⑤ ئېلىپ
 كەلمەك:

«1. Ham meyvalar hastalık getirir

خام مېۋىلەر ئىنسانغا كېسەل پەيدا قىلىدۇ.

2. Baharı sevinçle getirdik —

باھارغا خۇشاللىق بىلەن ئۇلاشتۇق.

3. Bu araba her gün yüz lira

getirir — بۇ ھارۋا كۈندە يۈز لىرا كىرىم قىلىدۇ.

getirtmek. كەلتۈرتمەك.

gevelemek. ① كۆشمەك. ② قۇرۇق

پاراڭ سالماق، بوش گەپ قىلماق.

geveze. s. is. ① تىرلا گەپ قىلىدىغان،

كاس - كاس. ② سىر ساقلىيالايدىغان.

gevezelik, -gi. is. ① تاغدىن - باغدىن

سۆزلىنمەك. ② سىر ساقلىيالماسلىق.

gevher. is. far. ① گۆھەر (ئالماس،

ئۇنچە - مەرۋايىت قاتارلىقلار). ② بىر

نەرسىنىڭ ئىسلى ماھىيىتى. ③ مېغىز،

جەۋھەر. ④ پاساھەتلىك سۆز.

gevir. is. zool. ياۋا كالا.

geviş. is. كۆش (تۆگە، كالا، قوي

قاتارلىقلارنىڭ كۆشى).

geviş getirmek. كۆش يېمەك.

(كۆشمەك).

gevmek. s. چۈرۈك.

gevrek s. ① بوش ئاۋاز بىلەن كۆلمەك.

② بوش، قاتتىق ئەمەس.

gevremek. ① ئاجىزلاشماق، زەئىپلەش.

مەك. ② ئېچىرماق كەتمەك.

gevşek. s. ① بوش. ② يۇمشاق.

③ ئاستا، غەيرەتسىز، ئىرادىسىز، جانسىز؛

بىزىش تارتىلغان — «Gevşek yay

ياي.

«Gevşek et — يۇمشاق گۆش.

gevşeklik, -gi. is. ① بوشلۇق.

② يۇمشاقلىق. ③ ئاقەتسىزلىك.

gevşemek. ① بوشماق. ② يۇمشىماق.

③ ئاستىلاشماق. ④ پەسەيمەك.

gevşetmek. ① بوشاتماق. ② يۇمشات

ماق. ③ پەسەيتىمەك. ④ ئاستىلاتماق.

geygi. is. ar. كىيىم، لباس.

geyik, -gi. is. zool. بۇغا.

geymek. → Giymek.

gez. is. far. ① قورۇل (مىلتىقنىڭ

قارىغا ئالىدىغان يىپىرى). ② نۆۋەت،

قېتىم.

gezdirmek. ① كەزدۈرمەك، ئايلاند

دۇرماق. ② ئېكىسكىرۇسىيە قىلماق.

③ سەپىمەك، چاچىماق. ④ سالماق،

قويماق، ماڭدۇرماق، سۈرمەك؛

«Ütüyü kumaşın üzerinde gezdir-

mek — دەزمالىنى رەخت ئۈستىدە —

ماڭدۇرماق.»

gezegen. is. astr. پىلانىتا، سەييارە.

gezelemek. ① ئېگىز - پەس ئايلانماق،

ئايلانماق. ② ئىككىلەنمەك.

gezeni. s. ساياھەتچى.

gezer. s. ① سەييار. ② يۇقۇملۇق؛

«Gezer hasta — يۇقۇملۇق كېسەل.

gezge. is. چارلاش ئەترىتى، پاترون.

gezgi. is. ساياھەت يېرى، كەزگى.

gezgin. s. is. ① سەييارە، كەزگىن.

② كۆچمەك.

gezginci. s. ساياھەتچى، كەزگىنچى.

gezi. is. ① ساياھەت. ② ساياھەت

يېرى، سەپەر.

gezici. s. سەييارە، ساياھەتچى،

كەزگىچى؛

«Gezici esnaf — سەييارە سودىگەر.

gezicilik, -gi. is. ساياھەتچىلىك.

- يولچىلىق، كەزگۈچىلىك.
gezinmek. ساياھەت قىلىماق، كېزىپ يۈرمەك، ئايلانماق، كەزمەك.
 ① سەيلە. ② كىرىدور، **gezinti.** is. ئارىلىق.
 ① ئۆلچىمەك. ② نىشانغا **gezlemek.** ئالماق، قارىغا ئالماق.
 ① قىلىچىنىڭ بىسى. **gezlik, -gi.** is. ② قەلەمىتىراش، بەكە.
 سەيلە يېرى، كەزمە. **gezme.** is. كەزمەك، چۆرگىلىمەك، سەيلە **gezmek.** قىلىماق، ئېكسكۇرسىيە قىلىماق، ساياھەت قىلىماق.
 سەيياھ، ساياھەتچى، **gezmen.** is. كەزمەك.
 غىدىق، تۇيغۇ. **gıcık, -ğı.** is. ① غىدىقلىماق (بىرنەرسىنىڭ تەسىرى ئارقىسىدا پەيدا بولغان تۇيغۇ). ② ئويغاتماق.
 غىچىر - قىچىنىر. **gıcır, gıcır.** z. غىجەك. **gıcak.** is. ① تاماق، غىزا. **gıda.** is. ar. ② ئوزۇق.
 ئوزۇق بولىدىغان. **gıdai.** s. ar. (توخۇ ھەققىدە) **gıdaklamak.** قاقاقلىماق.
 ئوزۇقلۇق بولىدىغان. **gıdalı.** s. گەدەن، پاتاڭ، گەجگە. **gıdık¹ - gı.** is. غىدىق، غىجىق. **gıdık².** is. غىدىقلىماق، غىجىقلىماق. **gıdıklamak.** غىددەلەنماق، غىجىقلاشماق. **gıdıklanmak.** لالماق.
 مەخپىي ئۆچمەنلىك، **gillügiş.** s. ar. مەخپىي مەقسەت.
 ① قانائەت. ② بايلىق. **gınā.** is. ar. ③ زېرىكىش، بىزار بولۇش. **gına.** is. ar. ناخشا، غەزەل. **gıpta.** is. ar. تەلىمۇرۇش. **gıpta.** is. ar. تەلىمۇرمەك. **gıptetmek.** ① قۇرۇق گەپ، يالغان. **gır.** is. ② ئويدۇرما. **gırbal.** is. ar. غەلۋىر. **gırbalı.** s. غەلۋىردەك، غەلۋىرسىمان. **gıramer.** → **Gramar.** **gırev.** → **Grev.** **gırevci.** → **Grevci.** **gırıp.** → **Grip.** كېكىردەك، گال. **gırtlak, -ğı.** is. كېكىردىكىدىن ئالماق، **gırtlaklamak.** ياقىدىن ئالماق. **gırtlaklaşmak.** كېكىردەك بوغۇشماق، ياقلاشماق، گال بوغۇشماق. ① يۇمران (بەدەن). ② پەردە. **gışa.** is. ar. غايىبەنە. **gıyaben.** z. ar. غايىمب، يوقلۇق. **gıyap, -bında.** is. ar. ① ياردەم. ② ئەر **gıyas.** is. ar. ئىسمى. ③ ياردەمچى. **gıybet, -ti.** is. ar. غەيۋەت، شىكايەت. **gıybetci.** s. is. غەيۋەتچى. **gibi.** كەبى، دەك، ئوخشاش: **gibi.** قاراڭغۇ ئوخشاش ئاق. 1. **Kar gibibeyaz** — تۆڭگە ئوخشاش — 2. **Deve gibi büyük** — يوغان. 3. **Taş gibi kati** — «تاشتەك قاتتىق». **gıcık, -gi.** is. قوتۇر (قىچىشماق) كېسىلى. **gıcınmek.** قوتۇر كېسىلى بولماق. **gıcışmek.** قىچىشماق. **gider.** is. خىراجەت، چىقىم، راسخوت. **giderek.** z. بارغانسېرى، بارا - بارا.

تەدرىجىي ھالدا.
gidermek. يوقاتماق، ئەمەلدىن قال-
 دۇرماق، ئېلىپ تاشلىماق.
gidim. is. → Gidiş.
 ① كېتىش. ② بېرىش، يېتىپ
 بېرىش. ③ جەريان.
gidişat, -tı. is. جەريان.
 ① قېچىشماق. ② بىر - بىر -
 ئىڭكىگە بارماق.
gidon. is. fr. ۋېلسپېت رولى.
girdop, -bi. is. far. قاينام (سۇ)،
 خەتەرلىك ئەھۋال.
girdibat, -tı. is. بوران.
girdi çıktı. ئىچكى - تاشقى مۇنا-
 سىۋەت.
girdirmek. كىرگۈزمەك.
girilik, -gi. is. كۈيۈڭۈل كىيىمى.
girimlik, -gi. is. بىر يەرگە كىرىش قەغىزى.
 ① كىرىش. ② كىرىش يېرى.
 كىرىش ئىشىكى. ③ كىرىش سۆز.
 ④ كىرىش ھوقۇقى.
girişik. s. گىرەلىشىپ كەتكەن،
 چىرىشىپ كەتكەن.
girişken. s. بىر تۇرمايدىغان،
 ئوڭايلا ئىچىقۇيۇن - تاشقۇيۇن بولۇپ
 كېتەلەيدىغان، بىر ئىشقا ئوڭايلا بېرىل-
 دىغان، بىر ئىشقا كىرىشمەك.
girişim. is. تەشەببۇس.
girişlik, -gi. is. كىرىش يېرى،
 كىرىش ئىشىكى، كىرىش بېلىتى ۋە
 كىرىش ھەققى، كىرىشلىك.
girişmek. كىرىشمەك، باشلىماق.
 ① كىرمەك. ② سىغماق، پاتماق.
 ③ قوشۇلماق، قۇتۇلماق. ④ يۇقماق.
 ⑤ كىرمەك.

«Bu şapka başıma girmedi —
 بۇ شەپكە بېشىمغا پاتىمدى.
 Kış girdi —
 قىش كەلدى.
girmelik, -gi. is. كىنو ۋە باشقا
 يەرگە كىرىش ئۈچۈن تۆلىنىدىغان پۇل،
 كىرىملىك.
giryan. s. far. يىغىلغان.
girye. is. far. يىغا.
gişe. is. fr. كىنو، تىياتىر، ۋوگزال،
 باغچە، بانكا ۋە ماگىزىنلاردا پۇل ۋە
 بېلەت ئالىدىغان ۋە بېرىلىدىغان يەر
 (تۆشۈك) سوغۇن.
gitar. is. fr. müz. گىتار.
gitarci. is. گىتارچى.
gitarist, -ti. is. fr. → Gitarci.
git.gide. z. بارغانسېرى، كۈندىن
 كۈنگە، بارغانچە...
 ① كەتمەك. ② بارماق. ③ ياراش.
 ④ خەجلەنمەك، خىراجەت قىلىنماق،
 سەرپ قىلىنماق. ⑤ يەتمەك. ⑥ ئۆتۈپ
 كەتمەك، تۈگىمەك. ⑦ ئىچى سۈرمەك.
 ⑧ جىنسىي مۇناسىۋەتتە بولماق. ⑨ ئايرىل-
 ماق. ⑩ سۈرمەك، داۋام قىلماق. ⑪ يوق
 بولماق. ⑫ ئۆلمەك.
 «Bu kağıt bize bir aygider —
 بۇ قەغەز بىزگە بىر ئاي يېتىدۇ.
 Bu palto beş yıl gider —
 بۇ پەلتو بەش يىل چىدار.
giton. is. قېچىر بالىسى.
gittikçe. z. بارغانچە، بارا - بارا،
 كۈندىن - كۈنگە، بارغانسېرى.
 ① كىيگۈزمەك. ② قاتتىق
 سۆز قىلماق. ③ پۈركىمەك، يۆگىمەك.
gong. is. müz. جاڭ (جاڭ چالماق).
goril. is. fr. zool. كورىللا (مايمۇن).

goygoycu. is. ① ھوشۇر ئېيىدا مەھەللە

مۇمەھەللە يۈرۈپ، خىلىمۇخىل
زىرائەت (دان) يىغقۇچى. ② قەلەندەر،
تسلەمچى.

göbek,-ği. is. anat. ② ① كىندىك.
ئوتتۇرا قىسىم، مەركەز:

شە. — «Şeherin göbeği Heytikâr —
ھەرنىڭ مەركىزى ھەيتكار».

göbeklenmek. ② ① قورساق سالىق.
(بەسەي، كالىلەكەسەي قاتارلىقلار)
ئۇلغۇنلاشماق.

göbel. is. ② ① ئىگە - چاقىسىز بالا.
ھارامزادە. ③ بەلگە بولسۇن ئۈچۈن
ئېتىزلارغا قىلىپ قويغان دۆمبەل.

göbelek,-ği. is. يېڭىلى بولىدىغان
يەر مەدىكى، موڭۇ.

göbelez. is. ئوۋ ئىتى.
göce. is. كۆچە (پوستى ئاقلىغان
بۇغداي ۋە مۇشۇنداق بۇغدايدىن قىلىن-
خان تاماق).

göcen. is. ① بۆجەن (توشقان بالىسى).
② سۆسەر.

göç,-çü. is. ① كۆچۈش، مۇھاجىرەت،
ھىجرەت. ② ئۆي - ۋاق.

göçebe. s. كۆچمەن.

göçebelik,-ği. is. كۆچمەنلىك.

göçelge. s. كۆچۈپ بارىدىغان يەر.

göçen. is. ① بۆجەن. ② سۆسەر.

③ چېپار توشقان.

göçeri. s. كۆچۈپ يۈرۈشنى ياخشى
كۆرىدىغان.

göçermek. ① ئۆتكۈزۈپ بەرمەك.

② يۆتكىمەك، ئالماشتۇرماق. ③ كۆچۈرمەك.

göçertmek. چۆكتۈرمەك.

göçken. is. ① بۆجەن. ② سۆسەر.

③ چېپار توشقان.

göçkün. s. ① قىڭغايدان، ئۆرۈلۈشكە
ئاز قالغان. ② ئۆلگەن، ۋاپات بولغان.

göçmek. ① كۆچمەك. ② چۆكمەك،
ئولتۇرۇشۇپ كەتمەك. ③ ئۆلمەك، ۋاپات
بولماق.

göçmen. is. مۇھاجىر:

«Çinli göçmen —

مۇھاجىرلىق. ② ① مۇھاجىرلىق.

göçmenlik,-ği. is. ئۆلمەك.

göçünmek. يەرنىڭ كۆچۈشى،

تاغلاردىن تاشلارنىڭ دومىلاپ چۈشۈشى.

göçürmek. ① كۆچۈرمەك. ② تاپشۇرماق،

ئۆتكۈزۈپ بەرمەك. ③ يەپ تۈگەتمەك:

«Bir tabak pilavi göçürdü —

بىر تاۋاق ئاشنى تۈگەتتى».

göden. is. كۆتەن (ئۇچەي).

göğermek. كۆكەرمەك، كۆكسۈپ
قالماق.

göğüs,-ğsü. is. ① كۆكسى، كۆكرەك.

② ئەمچەك. ③ ئۆمكەن (ئاتنىڭ

كۆكسى).

göğüslemek. كۆكرەك كەرمەك، قارشى

چىقماق، مەيدىسىگە ئۇرۇپ چىقماق.

göğüslü. is. ① كۆكرەكلىك، كۆكرىكى

كەڭ. ② ئەمچەكلىك (ئەمچىكى يوغان).

göğüslük,-ğü. is. خالات، شالداما،

پەرتۇق، كۆكسىلىك.

gök¹,-gü. is. ① كۆك (رەڭ). ② پىشىم

خان، خام:

«Gök yemiş —

خام مېۋە. ③ ① ئاسمانپەلەك،

ساما، كۆك.

gök.bilim. is. astr. ئاسترونومىيە.

gök.bilimci. is. ئاسترونوم.

gökbilimsel. s. ئاسترونومىيىلىك.
gök cismi. is. ئاسمان جىسىملىرى،
كۆك جىسىملىرى.

gök-delen, gök.deldi. is. كىشىنى
ھەيران قالدۇرىدىغان 20 = 30 قەۋەت-
لىك بىنا.

gök-nar. is. bot. نار ياغىچى، نار
دەرىخى.

Güktürkçe. is. dilb. كۆك تۈركچە.
Göktürkler. öz. is. كۆك تۈركلەر، كۆك
تۈرك خاندانلىقى.

gökyakut,-tu. is. ياقۇت.

gökyolu. سامانىيولى، كۆك يولى.

gökyüzü. is. astr. كۆك يۈزى.

göl,-lü. is. كۆل:

«Bağraş gülü — كۆل باغراش كۆلى.

① gölceğiz. is. كىچىك كۆل، كۆلچەك.

② بەك ئارىلاشقان سۇيۇقلۇق.

gölcül. s. (ھايۋان ۋە ئۆسۈملۈك

ھەققىدە) كۆلدە ۋە كۆل بويىدا ئۆسكەن.

gölçermek. كۆلگە ئايلانماق.

gölet,-ti. is. كىچىك كۆل، كۆلچەك.

gölge. is. كۆلەڭگە، سايە.

gölgecil. s. كۆلەڭگىدە ئۆسىدىغان

ۋە كۆلەڭگىنى ياخشى كۆرىدىغان.

gölgelemek. كۆلەڭگە چۈشۈرمەك.

① gölgelendirmek. كۆلەڭگە قىلماق.

② بۇلغىماق، بۇزماق.

① gölğeli. s. كۆلەڭگىلىك، سايىلىق.

② تۇتۇق، مۇجمەل.

gölğelik,-ği. is. سايىۋەن، باراڭ.

كۆلەڭگىلىك.

gölşel. s. كۆلدە ۋە كۆل ياقىلىرىدا

ياشايدىغان، كۆللەردە پەيدا بولىدىغان.

gölük,-ğü. is. كۆلۈك (ئات، ئېشەك،

قېچىر قاتارلىق مىنىدىغان ۋە يۈك توشۇپ
دىغان ھايۋان).

gömcük,-ğü. is. كۆسەي، بىر تەرىپى
كۆيگەن كالتەك.

① gömgök, s. كۆپكۆك. ② بەك، ناھايىتى،
راسا.

① gömlek,-gi. is. كۆڭلەك. ② پەلەم-
پەي، باسماق، دەرىجە.

gömlekçi. is. كۆڭلەك تىكىش سات-
قۇچى.

gömleklik. s. is. كۆڭلەكلىك (رەخت).

gömme. is. كۆمۈش، دەپنە.

gömmeci. is. كۆمۈشچى، گۆركار.

gömmek. كۆمۈشكە.

gömmü. is. كۆمۈشكۈك نەرسە.

gömük. s. كۆمۈشكۈك.

gömlüdüruk,-ğü. is. كۆمۈلدۈرۈك

(ئېگەرلىك ئارقىغا كېتىپ قالماستىن

ئۈچۈن ئاتىنىڭ ئالدىغا تارتىلىدىغان باغ).

① gömülmek. كۆمۈلمەك. ② تۈگىمەك،

يوقىماق، پاتماق. ③ چۆكمەك.

gömlütü. is. كۆمۈش يېرى.

① gömülü. s. كۆمۈشكۈك. ② پېتىپ

كەتكەن.

gömlüt,-tü. is. گۆر، قەبرە، مازار.

gömlütük,-ğü. is. قەبرىستان، مازارلىق:

«Gömlütük Şehirgöbeğine yakın

مازارلىق شەھەرگە يېقىن —

yerdedir يەردە».

gön. is. كۆن (تېرە).

gönce. is. تېرىدىن قىلىنغان داستىخان.

göncü. is. سارراچ، تېرىچى، كۆنچى.

① gönder. is. yun. بايراق مۇمىسى.

② ساپاندىكى كالىلارنى ئاڭدۇرۇش

ئۈچۈن ئۇلارغا سانجىيدىغان ئۇچلۇق

ياغاچ. ③ ئۇزۇن چىۋىق. ④ نەيزە.
gönderi. is. ئۆزىتىش، يولغا سېلىش.
gönderici. is. يېزىدىغان نەرسىلىرىنى
 يوللىغۇچى، يولغا سالغۇچى، يوللاپچى.
nönderilmek. ئەۋەتىلىمەك، يوللانماق،
 ئۆزىتىلىماق.
göndermek ① ئەۋەتمەك. ② يوللىماق.
 ③ يولغا سالماق.
gönek. ياغاچ چېلىك (سوغا).
gönen. is. s. ① نەم. ② نەملىك.
gönenç,-ci. is. بەختلىك تۇرمۇش.
gönendirmek خۇش قىلماق، بەختلىك
 تۇرمۇشقا ئېرىشتۈرمەك.
gönenmek ① بەختلىك تۇرمۇشقا
 ئىگە بولماق، ھۇزۇرلانماق. ② خۇش
 لانماق، رازى بولماق.
gönül,-nlü. is. ① كۆڭۈل. ② ھېس.
 ③ سەۋگى. ④ ئىستەك، ئارزۇ ھەۋەس. ⑤
 رازىمەنلىك، غۇرۇر.
gönlünce. ئارزۇغا ئۇيغۇن.
gönüllü. s. is. پىدائىي؛
 «Gönüllüler— پىدائىيلار.
gönüllülük,-gü. is. ئىختىيارىيلىق،
 پىدائىيلىق.
gönülsüz. s. z. ① خالىماستىن،
 خالىمىغان، كۆڭۈلسىز. ② كىچىك پېئىل.
gönülsüzlük,-gü. is. ① ئىختىيار-
 سىزلىق. ② كىچىك پېئىللىك.
gördürmek. قىلدۇرماق، بىر ئىشنى
 باشقىسىغا قىلدۇرماق.
göre. ئاساسەن، بىنائەن، كۆرە.
gören. s. كۆرگەن.
görenek,-gi. is. ئۆرپ - ئادەت،
 ئادەت.

göresimek. كۆرگۈسى كەلمەك،
 سېغىنىماق.
görev. is. ① ۋەزىپە. ② ھەرقۇق.
görevdeş. s. خىزمەتداش.
görevlendirmek. ۋەزىپىگە قويماق.
görevlenmek. ۋەزىپىگە قويۇلماق.
görevli. s. ۋەزىپىسى، خىزمىتى
 بولغان.
görevsiz. s. ۋەزىپىسى بولمىغان.
görgü. is. ① تەجرىبە. ② قائىدە-
 يوسۇن.
görgücülük,-gü. is. fels. تەجرىبە-
 چىلىك.
görgülenmek. تەجرىبە ئالماق.
görgülü. s. تەجرىبىلىك.
görgüsüz. s. تەجرىبىسىز.
görgüsüzlük,-gü. is. تەجرىبە-
 سىزلىك.
görk. s. گۈزەللىك، چىرايلىق، كۆرك.
görkem. is. كۆركەم، چىرايلىق.
görkemli. s. كۆركەملىك، داغدۇ-
 غىلىق، تەنتەنەلىك.
görklü. s. بەستلىك، گۈزەل،
 چىرايلىق، كۆركىلىك.
görmek. ① كۆرمەك. ② زىيارەت قىلماق.
 ③ پەرق ئەتمەك. ④ قىلماق، ئىشلىمەك،
 باھا بەرمەك. ⑤ ئالماق. ⑥ دۇچار بولماق،
 گىرىپتار بولماق. ⑦ تىگە بولماق. ⑧
 كەزمەك. ⑨ ھازىرلىماق. ⑩ ئېرىشمەك.
 ⑪ كۆزەتمەك. ⑫ ئۇچرىشىپ قالماق.
görmezlik,-gi. is. كۈرلۈق، قارىغۇ-
 لۇق، كۆرمەسلىك.
görü. is. مەنەزىرە.
görücü. is. قىز كۆرگۈچى (ئەلچى).
görülme. كۆرۈلمەك، كۆرۈنمەك.

görüm. is. كۆرۈشكۈچى، كۆرۈش ئىقتىدارى.
görümce. is. ئايالغا كۆرە ئېرىنىڭ قىز قېرىنداشلىرى.
görümcü. is. پالچى، قۇرئەنداز.
görümlük,-ği. s. is. ① كۆرۈملۈك. ② ئالدىن بېرىلگەن پۇل ياكى نەرسە.
görüngü. is. ھادىسە.
görünmek. كۆرۈنمەك، كۆرۈلمەك، مەيدانغا چىقماق، ئوخشىماق.
görüntü. is. خىيال، خىيالەت.
görünüm,-ü. is. تاشقى كۆرۈنۈش.
görünür. is. كۆرۈنىدىغان، كۆز بىلەن كۆرگىلى بولىدىغان.
görünürde. z. كۆرۈنۈشتە.
görünürlerde. مەيداندا.
görünüş. is. ① كۆرۈنۈش. ② مەنزىرە.
görünüşlü. s. زاھىرەن.
görüş. is. ① كۆرۈش. ② كۆز قاراش.
görüşme. is. ① ئۇچرىشىش، كۆرۈش. ② سۆھبەت. ③ مۇزاكىرە، مۇزاكىرە قىلىش.
görüşmek. ① ئۇچراشماق. ② سۆھبەت. ③ مۇزاكىرە قىلىش، ھەمسۆھبەتتە بولماق. ④ مۇزاكىرە قىلىشماق. ⑤ بىر - بىرىنىڭ قولىنى سۆيىمەك.
görüştürmek. ① ئۇچراشتۇرۇماق، يولاشتۇرۇماق. ② سۆھبەتلەشتۈرۈمەك.
görüştürülmek. ① ئۇچراشتۇرۇلماق، كۆرۈلۈش. ② سۆھبەتلەشتۈرۈلمەك.
gösteri. is. ① نامايىش. ② ئويۇن. ③ ھۈنەر، ئويۇن.
gösterici. s. is. ① نامايىشچى. ② ئۆرۈنچى، كۆرسەتكۈچى.

gösterişli. s. كۆرگەم، كۆزگە ئوبدان كۆرۈنىدىغان، قىزىقارلىق.
gösterişsiz. s. كۆرگەمسىز، سەت، قوپال.
gösterme. is. ① كۆرسىتىش. ② كۆر - كەزىمە، ماگىزىنلارنىڭ ئالدىدىكى ئۈلگە كۆرسىتىش ئورنى.
göstermek. ① كۆرسەتمەك. ② ئىپادىلەش. ③ ياخشىلىقنى ئوتتۇرىغا چىقارماق. ④ كۆرۈنمەك، بىلىنمەك.
göstermelik,-ği. is. ھەمۇنە، نۇسخا، ئۈلگە، ئەۋرىشكە.
göstertmek. كۆرسەتتۈرمەك.
göt,-tü. is. كۆتۈرۈش، قۇرۇش.
götsüz. s. قوغۇ بوش، جاسارەتسىز.
götürmek. ① ئېلىپ ماڭماق، تەشۋىق. ② ماڭدۇرماق. ③ ئۇچۇرۇپ كەتمەك. ④ ئۆلتۈرمەك.
götürtmek. ① كۆتۈرتمەك. ② يۆتكەش. ③ توشۇتماق.
gövde. is. ① گەۋدە. ② ۋۇجۇد، تەن، بەدەن. ③ غول.
gövdeli. s. گەۋدىلىك، بەستىلىك.
gövdesiz. s. ① گەۋدىسىز. ② غولسىز (ئۆسۈملۈك).
gövdiş. is. ساپال كورا.
gövek,-ği. is. پوست (بادام، ياڭاق قاتارلىقلارنىڭ پوستى).
gövem. is. چوڭ چىۋىن.
göveri. is. كۆكتات، سەي، ئوتباش.
gövermek. ① ياشارماق، كۆكەرمەك، يېشىل بولماق. ② كۆك چۈشۈپ قالماق، كۆكەرىپ قالماق.
göverti. is. كۆكتات، سەي.

göya. → Güya.
 göydergi. is. كۆيدۈرگە (كېسەل).
 göymek. كۆيمەك.
 göynük. s. ① كۆيۈك. ② كۈندە كۆيۈپ كەتكەن. ③ ئوبدان پېشقان، يېتىشكەن (يېمىش). ④ دەردمەن.
 göyük,-gü. is. ① كۆيۈك. ② ئىسسىتما.
 göynümek. كۆيمەك، يانماق.
 göz. is. ① كۆز. ② بۇلاق. ③ تۆشۈك. ④ بۆلەك، قىسىم. ⑤ شىرە تاتىمىسى، سۇغۇرتما. ⑥ بەزى يارىنىڭ (جاراھەت) ئۇچى:
 «İğnenin gözü (تۆشۈكى). — Kuyu gözü —
 نەزەربەند. göz. altı,-nı. is.
 سېرگەرلىك. göz. bağı. is.
 ① كۆز قارد. gözbebeği is. anat.
 چۇقى. ② سۆيۈملۈك.
 gözcü. s. is. ① كۆزەتكۈچى. ② جا. سۇس، ئىشپىيون. ③ كۆز دوختۇرى.
 göz. dağı. is. تەھدىت سېلىش، قىرقاتۇش، قاپاق تۇرۇش، كۆزنى ئالايىتىش:
 «Göz dağı vermek —
 ① ياخشى كۆرىدىغان gözde. s. is.
 (بىرى). ② گۈزەللەر.
 göze. is. ① ھۈجەيرە. ② بۇلاق كۆزى.
 gözeli. s. ھۈجەيرىلىك.
 gözemek. يامىماق، يۆمەپ تىكمەك.
 gözen. is. چىپار بۇغا.
 gözene. is. ھەرىجىلىكتە يۈزگە تارتىلىدىغان تور.
 gözer. is. غەلۋىر.
 gözetilmek. كۆزىتىلمەك.
 gözetleme. is. ① يوقلاش. ② تەك. شۇرۇش. ③ ئىزغا چۈشۈش. ④ كۆزىتىش.

gözetlemek. ① كۆزەتمەك. ② مارىماق. ③ تۇتۇش ئۈچۈن ساقلىماق.
 gözetleyici. is. ark. چارلىغۇچى، رازۇبىچىك.
 gözetmek. ① قارىماق، كۆز - قۇلاق بولماق. ② ئەھمىيەت بەرمەك، كۆڭۈل بۆلمەك. ③ كۈتمەك، ساقلىماق.
 gözgen. is. قاپاقسىز ئىشكاپ.
 gözgü. is. ئەينەك، كۆزگۈ.
 gözleği. is. ماراپ تۇرىدىغان يەر.
 gözlek, -ği. is. ئوبسىرۋانرىيە.
 gözlemci. s. is. كۆزەتكۈچى.
 gözlemcilik, -ği. is. كۆزەتكۈچىلىك.
 gözleme¹. is. ① كۆزلەش. ② ئوب. سىرۋاتور.
 gözleme². is. mutg. ياغدا پىشۇ. رۇپ شېكەر سېپىپ يەيدىغان خېمىر يېمەكلىكى.
 gözlemek. ① ساقلىماق. ② تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلماق. ③ يوشۇرۇنچە قارىماق.
 gözlem. evi, -ni. is. astr. ئوبسىرۋاتورىيە.
 gözleyici. s. is. كۆزەتكۈچى.
 gözlü. s. ① كۆزلۈك. ② تۆشۈكلۈك. ③ سۇغۇرتىملىق، تاتىملىق. ④ ئەقىللىق:
 «Mavi gözlü —
 ① كۆزەينەك. gözlük, -ğü. is.
 ② ئاتلارنىڭ ئۈركۈمەسلىكى ئۈچۈن كۆزنىڭ ئىككى تەرىپىگە تارتىلغان لاتا.
 gözlükçü. is. كۆزەينەك ساتقۇچى.
 gözlüklü. s. كۆزەينەكلىك.
 gözsüz. s. كۆزسىز، قارىغۇ، كور.
 gözükmek. s. ① كۆرۈنمەك. ② ئوخ. شىماق، ئوخشاپ كەتمەك.
 gözü. pek, -ki. s. قورقماس،

ھارماس، جۇرئەتلىك، جاسارەتلىك.
 gözû. tok, - ki. os. كۆزى توق.
 göz. yaşı. is. كۆز يېشى.
 grafik, - ği. is. fr. گرافىك (جەدۋەل)، سىخېما.
 grafit, - ti. is. fr. گرافىت (سۈرمە تېشى).
 grafitli. s. گرافىتلىك.
 gram. is. fr. گرام.
 gramer. is. fr. گرامماتىكا.
 gramerci. is. گرامماتىكىچى.
 gramofon. is. fr. گراموفون.
 granit, - ti. is. fr. گرانىت.
 Grek. öz. is. گرېك، يۇنان.
 Grekçe. öz. dilb. گرېكچە، يۇنانچە.
 grev. is. fr. ئىش تاشلاش.
 grevci. is. ئىش تاشلىغۇچى.
 gri. s. fr. بوز (رەڭ)، كۈلرەڭ.
 grip, - pi. is. fr. tip. يۇقۇملۇق زۇكام.
 ① شېكەرلىك قايناق grog. is. ing.
 سۇ. ② كونيكا ۋە لىمون ھارىقى.
 gron. is. fr. بىر خىل يىپەك رەخت.
 grup, - pu. is. fr. گۇرۇپپا.
 gruplanmak. گۇرۇپپىلارغا ئايرىلىماق،
 تۈزلەشكە بۆلۈنمەك.
 gruplaşmak. گۇرۇپپىلاشماق.
 Guatemala. öz. is. cağr. گۇاتېمالا.
 gudde. is. ar. بەز.
 gudruy. is. ar. كۈمۈرچەك.
 gudubet, - ti. s. ar. بەك سەت.
 gufran. is. ar. ئېپۇ، مەرھەمەت.
 gulam. is. ar. ① ئوغۇل بالا. ② قۇل،
 بەندە، غۇلام.
 gulaş. is. alm. كالا گۆشىدىن قىلىندىغان
 خان ۋېنىگىر كاۋىپى.

سۈننەتلىك. gulfe. is. ar.
 غۇلغۇلا، داۋراڭ. gulgule. is. far.
 غۇربەت، غېرىب. gurbet, - ti. is. ar.
 لىك، ياقا يۇرت.
 گۇربەتچى. gurbetçi. is.
 غېرىبلار. gureba. is. ar.
 گۇر - گۇر (ئاۋاز). gur. gur. is.
 ① ھۇرپەيمەك (توخۇ ياكى گۇرگۈل، - ku. s.
 ئورۇس توخۇسىنىڭ ھۇرپىيىشى). ② ئورۇس
 توخۇسىنىڭ خورنىزى.
 ھۇرپەيمەك. gurklamak. ② ئورۇس
 توخۇسىنىڭ ھۇرپىيىشى.
 غۇرۇلدىماق (قورساق). guruldamaq.
 ھەققىدە).
 گۇرۇپ - بۇ. gurup, - bu. is. ar.
 كۈن ھەققىدە).
 ① غۇرۇر. gurur. is. ar. ② كىبىر،
 ئىپتىخار.
 مەغرۇرلانماق، غۇرۇر. gururlanmak.
 لانماق، ماختانماق.
 مەغرۇر، غۇرۇرلۇق. gururlu. is. s.
 Gasul. →
 غۇسۇل قىلماق. gusl. is.
 زوق. gusto. s. it.
 غۇسۇل. gusül, - slü. is. ar.
 يۇيۇندى. gusül. hane. is. ar. far.
 دېغان ئۆي (ئائىلىدە).
 ئاڭلىماق، ئىشتىمەك. guşetmek.
 ئوغۇت. gübre. is. yun.
 ئوغۇتلىماق. gübrelemek.
 ئوغۇتلانغان. gübreli. s.
 ئوغۇت تېپلانغان. gübrelik, - ği. is.
 يەر، ئوغۇت دۆۋىسى.
 Güç. →
 ئويغا سالماق. güc, - cü. is.
 gücendirmek.

gücenik. s. ئويغا پاتمانلىق.
gücenmek. ئويغا چۆمۈلمەك، ئويىغا
 چۈشمەك، ئىچى تىت - تىت بولماق،
 دىققەتتە بولماق.

gücü¹. is. توقۇش ماشىنىسىنىڭ ئىلى.
gücü². is. توك قەش، قارا قەش.
gücük. s. ① قۇيرۇقسىز، ② كۈچسىز،
 زەئىپ.

~ay. ئىككىنچى ئاي (فېۋرال).
güç¹, - cü. is. كۈچ، قۇۋۋەت، ماغ -
 دۇر، مادار.

güç². s. قىيىن، مۇشكۈل.
güç. belâ. z. مىڭبىر مۇشەققەتتە،
 مىڭبىر تەستە.

güçlendirmek. كۈچلەندۈرمەك،
 قۇۋۋەتلەندۈرمەك.

güçlenmek. كۈچلەنمەك.
güçleşmek. قىيىنلاشماق.
güçleştirmek. قىيىنلاشتۇرماق،
 مۇشكۈللەشتۈرمەك.

güçlü. s. كۈچلۈك، قۇۋۋەتلىك، ماغ -
 دۇرلۇق.

① **güçlük, - gü.** is. قىيىنچىلىق،
 جاپالىق. ② جاپا - مۇشەققەت، قىيىن.

güçsüz. s. كۈچسىز، ئاجىز، قۇۋۋەتسىز،
 زەئىپ.

güçsüzlük, - gü. is. كۈچسىزلىك،
 ئاجىزلىق، زەئىپلىك.

güdek, - gi. is. مەقسەت، غەرەز.
güdelemek. قوغلىماق، ھەيدىمەك.

① **güdücü.** s. كۈتۈرۈشچى (ئۇمىد)،
 كۈتكەن. ② پادىچى.

① **güdük.** s. قۇيرۇقى چولاق. ② پايدا.
güdümlü. s. باشقۇرۇلىدىغان؛

«Güdümlü mermi—باشقۇرۇلىدىغان ئوق»

güfte. is. far. مۇزىكا ئەسەرلىرى
 نىڭ سۆز قىسمى.

gügüm. is. yun. چېلەك، سۇ تۇڭى.
güher. is. far. گۆھەر.

gül. is. far. گۈل.

gülab. is. far. گۈل سۈيى (گۈلاب).

gül. âbdan. is. far. گۈلاب شېشىسى.

① **gül. bahar.** is. گۈل (قىزىل توپا).

② ئايال ئىسمى.

gül. biz. s. far. گۈل چاچتۇرۇچى.

① **gül. bün.** is. far. گۈل كۆچىتى.

② گۈللۈك.

gül. cemâl. is. گۈل جامال.

gülçü. is. گۈل يېتىشتۈرىدىغان يەر.

gülçehre. is. گۈل يۈزلۈك.

① **gül. çin.** is. گۈل توپلىغۇچى. ②

ئايال ئىسمى.

gül. dâh. is. گۈل قاچىسى.

① **gül. deste.** is. far. گۈلدەستە.

② شېئىر ئانتولوگىيىسى.

güldürmek. كۈلدۈرمەك.

güldürü. is. tiy. كومېدىيە.

güldürücü. كۈلدۈرگۈچى.

güleç. s. كۈلگەك.

gül. endâm. s. زىلۋا بوي، نازۇك

بەدەن.

güler yüzlü. s. كۈلگۈن چىراي،

كۈلگەك.

güleş. is. ask → **Güreş**

غۇنچە.

gül. gonca. is. far. گۈل رەڭگىدە

ئەڭلىك.

gül. güne. is. far. گۈل ئۆستۈرگۈچى.

gül. hiz. s. far. گۈلستان، گۈل

لۈك، گۈل باغچىسى.

gül kand. is. far. گۈلقەنت.
 gül. kâr. is. far. باغچىبۆان.
 güllük, - gü. is. گۈللۈك، گۈل باغ چىسى.
 gülmek. كۈلمەك.
 gülnar. is. far. ئانار گۈل.
 gül. şah. is. far. گۈل شېخى.
 gül. şen. is. far. ① گۈلشەن، ② ئايال ئىسمى.
 gül. ten. s. تېنى گۈلدەك، نازۇك.
 güllük, - gü. is. ئات - ئېشەك قاتار - لىق يۈك ئۇلاغلىرى.
 gülümlü. s. كۈلكىلىك.
 gülümsemek. كۈلۈمسىرىمەك، تەبەسسۇم.
 gülümser. s. ① كۈلگۈن چىراي، ② ئايال ئىسمى.
 gülünç. s. كۈلكىلىك؛
 «Gülünç bir kiyafet — كۈلكىلىك بىر قىياپەت»
 gülünmek. مەسخىرە قىلىنماق، زاڭلىق قىلىنماق، كۈلكىگە قالماق.
 gülüş. is. كۈلۈش.
 gülüşmek. كۈلۈشمەك.
 gülzar. is. far. ① گۈلزار، ② ئايال ئىسمى.
 gülzemin. is. قاۋاقخانا.
 güm. is. ① گۈم (ئاۋاز)، ② يالغان، ئەكس سادا، ئويدۇرما، كۆپتۈرمە.
 gümbür. gümbür. z. - گۈمبۇر، گۈمبۇر.
 gümrük, - gü. is. lat. تاموژنا، گومروك؛
 «Çin gümrüğü — جۇڭگو تاموژنىسى»
 gümrükçü. is. تاموژنا خادىمى، گومروكچى.
 gümüş. is. كۈمۈش.

gümüşçü. is. - كۈمۈشتىن نەرسە - كېرەك ياساپ ساتقۇچى.
 gümüşü. s. كۈمۈش رەڭ.
 gümüşlemek. كۈمۈش بىلەن قاپلىماق ياكى كۈمۈش بىلەن زىننەتلىمەك.
 gümüşsel. s. كۈمۈشسىمان.
 gün. is. ① كۈن، قۇياش، ② كۈندۈز، ③ كۈن، زامان، ۋاقىت.
 günah. is. far. گۇناھ.
 günah. kâr. s. far. گۇناھكار.
 günahkârlık, - ği. is. گۇناھكارلىق.
 günahlı. s. جىنايەتچى.
 günahsız. s. گۇناھسىز.
 günaydin. ünl. ئەتىگەندە سالام ئورنىدا قوللىنىلىدىغان سۆز، گۈن ئايدىن.
 güncek, - ği. is. كۈنلۈك، يامغۇرلۇق.
 günçiçeği. is. ئاپتاپپەرەس، كۈن چېچىكى.
 gündelik, - ği. ① كۈندىلىك، كۈنلۈك، ② كۈنلۈك ئىش ھەققى.
 gündelikçi. is. كۈنلۈكچى، ئىشچى.
 gündem. is. كۈن تەرتىپى (يىغىن نىڭ)، ② روزنامە.
 gündüz. is. كۈندۈز.
 gündüzcü. is. ① كۈنلۈكچى (ئادەم)، ② كۈندۈزى ھاراق ئىچىدىغان كىشى.
 gündüzleme. is. ئاتىسىنىڭ تايىنى يوق بالا.
 gündüzün. z. كۈندۈزى.
 güne. bakan. is. ئاپتاپپەرەس، كۈن - باقار.
 güneç, - çi. is. كۈنگەي (تەرەپ).
 güneş. is. كۈن، قۇياش.
 güneşlemek. ئاپتاپقا سالماق.

güneşlik, - ği. is. ① كۈنلۈك. ② سايۋەن، كۆلەڭگىلىك.
 güney. is. s. ① جەنۇب. ② تەرسكەي (تەرەپ):
 «Kaşkar-Sincanin güneyindedir —
 قەشقەر شىنجاڭنىڭ جەنۇبىدا»
 güney .batı. is. cağr. غەربىي جە-
 نۇب.
 güney .dağı. is. شەرقىي جەنۇب.
 güneyli. s. is. جەنۇبلىق.
 güney. sel. s. جەنۇبىي.
 günleme. is. → Tarih.
 günlük¹. s. is. ① كۈنلۈك، ھەر كۈنكى. ②
 كۈندىلىك خاتىرى. ③ كۈنلۈك
 (ئاپتاپىتىن ساقلىنىدىغان).
 günlük², - ğü. is. ئادىراسمان، ئىسرىق.
 günü. is. كۈنلەش، قىزغانچۇقلىق،
 قىزغىنىش.
 günücü. s. كۈنچى، كۈنلەيدىغان،
 قىزغىنىدىغان.
 günüşmek. كۈنلەشمەك، قىزغانماق.
 güpe gündüz. z. كۈپكۈندۈز.
 gün. s. ① ئۇلۇغ ② قويۇق. ③ كۈچلۈك،
 يۇقىرى:
 «Gür ses — يۇقىرى ئاۋاز،
 Gür saç — قويۇق ساچ،
 gürbuz. s. ساغلام.
 Gürcistan. öz. is. cağr. گىرۇزىيە.
 Gürcüce. öz. is. dilb. گىرۇزىيە تىلى.
 güre¹. is. ئېنېرگىيە.
 güre². is. بىر ياشتىن ئۈچ ياشقىچە
 بولغان ئاي.
 gürel. s. دىنامىكا.
 güreş. is. ① چېلىش (تەنھەرىكەت). ②
 كۈرەش، ئېلىشىش، سوقۇشۇش.

güreşçi. is. sp. چېلىشچى، پالۋان.
 güreşmek. ① چېلىشماق. ② ئۇرۇش.
 ③ كۈرەشمەك، كۈرەش قىلماق:
 «Hastaile güreşmek —
 كېسەل بىلەن
 كۈرۈشمەك»
 güreştirmek. چېلىشتۇرماق، چېلىش-
 قا سالماق.
 gür.gür. z. گۈلدۈر - گۈلدۈر،
 گۈر - گۈر.
 gürləme. is. گۈلدۈرلەش.
 gürləmek. ① گۈلدۈرلىمەك. ② يوقىتماق،
 ئۆلمەك.
 güruh. is. far. گۇرۇھ.
 güürldemek. گۈلدۈرلىمەك، گۈرۈل-
 دىمەك.
 gürlütü. is. غوغۇغا، جېدەل، ۋاراڭ -
 چىڭرۇڭ.
 gürlütücü. s. جېدەلخور، غوغۇغاچى.
 gurz. is. far. گۈرزە (قەدىمكى زامان
 ئۇرۇش قوراللىرىدىن).
 güstah. s. far. → Küstah.
 gütmə. is. كۈتۈش، كۈتۈم.
 gütmek. ① كۈتمەك. ② باقماق:
 «lyi amaç gütmek —
 ياخشى مەقە -
 سەت كۈتمەك»
 Develerini güdüyor —
 تۆگىلىرىنى
 نى بېقىۋاتىدۇ»
 güne. is. zool. كۈپە (يۇڭ رەختلەر -
 گە چۈشىدىغان قۇرت).
 güneç, - ci. is. ① تاماق پىشۇرۇ-
 لىدىغان ساپال قاچا. ② ساپال
 قاچىدا پىشۇرۇلغان تاماق.
 günəlenmek. (رەخت ھەققىدە) كۈپە
 چۈشمەك، كۈپە يېمەك.

güven. is. ئىشەنچ:
 «Yarına güvenle bakmak gerekir —
 ئەتىگە ئىشەنچ بىلەن قاراش كېرەك.»
güvence. is. ئىشەنچ.
güvenilir. s. ئىشەنچلىك.
güvenli. s. ئىشەنچلىك.
güvenlik, -ği. is. تىنچلىق، ئامانلىق،
 بىخەتەرلىك، خەۋپسىزلىك.
güvenmek. ئىشەنمەك، ئېتىقاد قىلماق.
güvensiz. s. ئىشەنچسىز.
güvensizlik, -ği. is. ئىشەنچسىزلىك.
güvercin. is. moğ. zool. كەپتەر.
güvercinlik, -ği. is. كەپتەر خانى.
güverte. is. it. den. پاراخوت
 ئۈستى.
güvey. is. كۈيۈغۈل، تويى بولۇۋاتقان
 يىگىت.
güveylik, -ği. is. كۈيۈغۈللۈك.
güya. z. far. گۇيا، خۇددى.
güz. is. كۈز (پەسىل).
güzaf. far. مەنەسىز، قۇرۇق
 (سۆز ھەققىدە).
güzel. s. ① گۈزەل، چىرايلىق. ② ياخشى.

شى، ئوبدان، قۇسۇرسىز. ③ ئاپىرىن.
 ④ ئوماق. ⑤ چىرايلىق قىز ياكى خوتۇن.
güzelleşmek. ② ياخشىلانماق.
 گۈزەللەشمەك، چىرايلىقلاشماق. ③ مۇكەممەل
 لەشمەك.
 «Hayatımız gündengüne güzelleşiyor —
 تۇرمۇشىمىز كۈندىن - كۈنگە -
 ياخشىلىنىۋاتىدۇ.»
güzelleştirmek. گۈزەللەشتۈرمەك،
 چىرايلىقلاشتۇرماق.
 ① گۈزەللىك، **güzellik, -ği.** is.
 ② مۇلايىملىق. ③ ئۇيا - ئەڭلىك.
güzer.gâh. is. far. يۈزلىك ئىككى
 تەرەپ، يول بويى.
güzey. is. تەسكەي.
 ① مۇنەۋۋەر. ② **güzide.** s. far.
 ئايال ئىسمى.
 ① كۈزلۈك يامغۇر، **güzlek, -ği.** is.
 كۈز يامغۇرى. ② كۈزلەك (كۈزنى ئۆت-
 كۈزۈش يېرى).
güzlük. s. كۈزلۈك.
 «Güzlük ekim — كۈزلۈك تېرىلغۇ.
güzün. z. كۈزدە.

Ğ.ğ

غ (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ توققۇزىنچى Ğ. ğ ھەرپى.) تۈركچىدە بۇ ھەرپ بىلەن باشلىنىدىغان بىرەرمۇ سۆز يىزۇق. بۇ	ھەرپ ئۇيغۇرچىدىكى «غ» ھەرپىگە توغرا كېلىدۇ. مەسىلەن: ağaç—ياغاچ دېگەندەك.
--	--

H·h

h. H ھ (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ ئونىنچى ھەرپى).

ha¹. ünl. ھاي، ھۇي، ۋاي، پاھ، ۋوي....

ha². is. ar. ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ ئال-تىنچى ھەرپى.

ha³. گېكتارنىڭ بەلگىسى.

hab. is. ar. ① دانە. ② دان. ③ تابلېتكا.

hâb. is. far. ① ئۇيقۇ. ② چۈش.

Habablar öz. is. etn. ھابابلار (قىر-زىل دېڭىزنىڭ ئافرىقا بويىدا ياشىغان چارۋىچى خەلق).

habaset, - ti. is. ar. ئەسكىلىك، يامانلىق.

habbe. is. ① بۇغداي، ئارپا قاتارلىق لارنىڭ دېنى. ② سۇنىڭ كۆپلۈكى.

habe. is. نان، تاماق، غىزا.

habeci. s. دۆت، مۆڭ، ئەخمەق.

haber. is. ar. ① خەۋەر. ② بىلىم. ③ خەۋەر (گرامماتىكا):

پەندىن بىلىم — Fenden haberi yok
مى يوق.

haberci. is. خەۋەرچى.

haberdar. s. ar. خەۋەردار.

haberleşme. is. خەۋەرلىشىش.

haberleşmek. خەۋەرلەشمەك.

haberli. s. خەۋەردار.

habersiz. s. خەۋەرسىز.

Habeş. s. قارا تەنلىك، نېگىر.

Habeşçe. öz. is. dilb. ھەبەش تىلى.

Habeşistan. öz. is. coğr. ئېپىئوپىيە، ھەبەشىستان.

habibe. is. ① «ھەبىب» سۆزىنىڭ ئاياللىشىشى — ھەبىبە. ② ئايال ئىسمى.

habip, - bi. is. ar. ② ئەر ئىسمى.

habire. z. تۇرماستىن، داۋاملىق.

habis. s. ar. ئەسكى، يامان، ئوسال.

habislik, - ği. is. ئەسكىلىك، يامانلىق، ئوساللىق.

habl. is. ar. توم ئارغامچا.

hac, - cı. is. ar. ھەج (تاۋاپ قىلى-نىدىغان يەر — مەككە).

hacaler, - ti. is. ar. خىجالەت، ئىزا.

hacamat, - ti. is. ar. ① قان ئېلىش، ھاجامەت. ② يىنىك يارىلاش.

hacamatçı. is. قان ئالغۇچى.

hacamatlamak. ھاجامەت قىلماق.

hacə. ar. مەھرۇم قىلىماق، مەنى قىلماق.

hâcce. is. ئايال ھاجى، ھاجىيە.

haccetmek. ھەج قىلماق.

hacer. is. ar. تاش.

hacet, - ti. is. ar. ھاجەت، ئېھتىياج.

hacı. is. s. ھاجى (ھەج پەرھىزىنى ئادا قىلغان مۇسۇلمان).

hacılık, - ğı. is. ھاجىلىق.

hacil. s. ar. ئىزا تارتقان.

hacim, - cmi. is. ar. ھەجىم، ئابىيۇم.

hacimli. s. ھەجىملىك.

haç, - çı is. erm. كرىست، خرىس
تىئانلىقنىڭ بەلگىسى.

Haçlılar. öz. is. ئەھلى سەلب
XI ئەسىردىن XIII ئەسىرگىچە بولغان
ئارىلىقتا قۇددۇسنى مۇسۇلمانلارنىڭ
قوللىدىن ئېلىش مەقسىتىدە، خرىستىئانلار
تەرىپىدىن سەككىز قېتىم قىلىنىدىغان
يۈرۈشكە قاتناشقانلارغا بېرىلگەن نام.

hâd, - ddi. s. ar. ① ئىستىك،
ئۆتكۈر. ② ئۇچلۇق. ③ تار. ④ (كېسەل
ھەققىدە) قاتتىق، ئېغىر. ⑤ جىددىي.

had, - ddi. is. ar. ① چېگرا، پاسىل.
② دەرىجە. ③ ئەمەلىي قىممىتى.
④ جەڭ، ھەد:

«Herkes haddini bilmeli — ھەر
بىر كىشى ھەددىنى بىلىش كېرەك.»

hadde. is. ar. تۆمۈر سوزۇش ستانوكى.
hadde . hane, haddehâne. is. ar. far.
دومناپېچ.

hadeka. is. ar. كۆز قارىچۇقى.
hademe. is. ar. خىزمەتچىلەر.
hadım. is. ar. ئاختا قىلىنغان ئادەم.
hadımlaştırmak. ئاختا
قىلىۋەتمەك (ئەرەكە ئادەمنى).

hadımlık, - gı. is. ئاختىلىق (ئىنسان).
hâdi. s. is. ar. ① توغرا يول كۆر-
سەتكۈچى. ② رەھبەر، داھىي. ③ نەيزە،
ئوقيا ئوقىنىڭ ئۇچى. ④ ئەر ئىسمى.

hadic. is. بالدۇر تۇغۇلغان ئوغۇل بالا.
hadid. s. ar. غەزەپلىك.
① ئۆتكۈر، كەسكىن. ② تۆمۈر، پولات. ③ زېرەك، بەك
ئەقىللىق.

hadim. is. s. ar. خادىم، خىزمەتچى.
hadis. is. ar. ھەدىس (مۇھەممەد

پەيغەمبەرنىڭ سۆزلىرى).

hâdis. s. ar. ① ھادىسە. ② كېيىن
ئوتتۇرىغا چىققان، كېيىن پەيدا بولغان.

hadise. is. ar. ھادىسە.

hadit, - ti. is. s. ar. ① تۆمۈر.
② ئاچچىق، خاپىلىق، غەزەپ.

hafa. is. ar. مەخپىي، مەخپىي
نەرسە.

hafakan. is. ar. ① دەرد - ئەلەم.
② يۈرەك سېلىش.

hafız. s. ar. ① قۇرئاننى يادقا
ئوقۇغۇچى، قارى. ② مۇھاپىزەت قىلغۇچى،
قوغدىغۇچى. ③ مۆڭ، ساددا.

hâfıza. is. ar. تۇتۇۋېلىش قابىلىيىتى
ۋە خاتىرىسى كۈچلۈك (ئادەم).

hafi. s. ar. مەخپىي، يوشۇرۇن.

hafide. is. ar. ① قىز نەۋرە. ② ئايال
ئىسمى.

hafif. s. ar. ① يېنىك، يەڭگىل.
② ئاسان، قولاي، ئوڭاي.

hafiflemek. ① يېنىكلىمەك. يەڭگىل.
② ئاجىزلاشماق، كۈچى ئازايماق.
③ راھەتلەنمەك، ھۇزۇرلانماق.

hafifleşmek. ① يېنىكلىگەنلىك.
يەڭگىللەشمەك. ② ئاسانلاشماق.
ئوڭايلاشماق.

hafifleştirmek. ① يېنىكلىگەشتۈرمەك،
يەڭگىللەشتۈرمەك. ② ئاسانلاشتۇرماق،
ئوڭايلاشتۇرماق.

hafiflik, - gi. is. ① يېنىكلىك،
يەڭگىللىك. ② ئاسانلىق، ئوڭۇشلۇق،
ئوڭايلىق.

hafit, - di. is. ar. ئوغۇل نەۋرە.

hafiye. is. ar. ① تەڭچى، مەخپىي.
خەۋەر بەرگۈچى، ئىشپىيون.

hafiyelik, - ği. is. ئاگېنىتلىق،
تىڭچىلىق، ئىشپىيۇنلۇق.

hafiyyen. z. ar. يوشۇرۇنچە، خۇپىيانە.
hafretmek. توپا قازماق.

hafriyet, - ti. is. ar. ئارخېئولوگىيىلىك
ۋە گېئولوگىك قېزىش.

hafriye. is. قېزىش چىقىمى (يەرنى).
hafta. is. far. يەتتە كۈنلۈك ۋاقىت،
ھەپتە.

haftalık. s. ھەپتىلىك؛
«Haftalık dergi — ھەپتىلىك ژۇرنال»

haham. is. يەھۇدىيلەرنىڭ موللىسى.
baher. is. far. قىز قىبرىنداش،
ھەمىشە.

hahiş. is. far. ئىستەك، ئارزۇ.

hail¹. s. ar. تۇسۇق، تۇسقۇن.

hail². is. ar. قورقۇنچ.

haile. is. ar. ئېچىنىشلىق ھادىسە.

hain. s. ar. ① خائىن. ② خىيانەتكار.

hainlik, - ği. is. خائىنلىق.

haiz. s. ar. ئىگە بولغان، ئىچىگە
ئالغان، تەركىب تاپقان؛

«Büyük önemi haiz mesele —
بۈيۈك ئەھمىيەتكە ئىگە مەسىلە»

haize. is. ar. ھەيز كۆرگەن ئايال.

hâk¹, - kî. is. far. ① يەر. ② مازار،
قەبرە، تۇپراق.

hak², - kkî. is. ar. din. ھەق، ئاللا، خۇدا؛
خۇداغا — «Hakka emanet olsun!»
ئامانەت بولسۇن»

hak³, - kkî is. ar. ① ھەق،
توغرىلىق، ئادالەت، ھەققانىيەت. ② بىر-
دىن ئالىدىغان پۇل. ③ پاي، ھەسسە.

④ s. توغرا.

hakan. is. خاقان، خان.

hakanlık, - ğı is. خاقانلىق،
خانلىق.

hakaret, - ti. is. ar. ھاقارەت، پەس
كۆرمەكلىك.

hakaretçi. s. ھاقارەتچى.

hakem. is. ar. ① سوتچى، ھۆكۈمچى.
② رېپىرى.

hakemlik, - ği. is. سوتچىلىق.
② توپ ئويۇنى ۋە رېپىرلىق.

hakeza. z. ar. قاتارلىق، ۋەھاكارا.

haki. s. far. ماش رەڭ.

hakikat, - ti. is. ar. ① ھەقىقەت.

② ئەمەلىيەت. ③ ماھىيەت. ④ ۋاپا-
دارلىق؛

ناھا — «Çok hakikatlı bir dost —
يىنى ۋاپادارلىق دوست»

hakikatan. z. ar. ھەقىقەتەن.

hakikatli. s. سادىق، ۋاپادار.

hakikatsiz. s. ۋاپاسىز.

hakiktsizlik, - ği. is. ۋاپاسىزلىق.

hakiki. s. ar. ① ھەقىقىي، ② راست،
توغرا.

hakikilik, - ği. is. ئەمەلىيەت،
راستلىق، توغرىلىق.

hâkim. s. ar. ① ھاكىم، ھۆكۈمران.
② سوتچى.

hakim. is. s. ar. ① ھۆكۈما، ئالدىن
بىلگۈچى، پەيلاسوپ. ② ئاللا.

hakimane. z. ar. ھۆكۈمالارچە.

hâkimiyet, - ti. is. ar. ھاكىمىيەت.

hakimlik, - ği. is. ar. دانىشمەن-
لىك، پازىللىق.

hakir. s. ar. پەس كۆرۈلۈش، ھەقىر.

hakkanियet, - ti. is. ar. ھەققانىيەت؛

«Hakaniyet için savaş» ھەققانىيەت — ئۈچۈن كۆرەش.
hakında. ar. ھەققىدە، توغرىسىدا، دائىر، ئائىت، توغرىلىق.
haklamak. ① يەڭمەك. ② بۇزماق، چېقىۋەتمەك. ③ يەپ تۈگەتمەك.
haklı. s. ar. ھەقلىق، ھوقۇقلۇق.
hak. perest, - ti. s. ① ئادالەتپەرۋەر: «Hakprest adam — ② ئادالەتپەرۋەر، ھەق سۆيەر. **hak.sever.** s. ① ناھەق. ② ھەق. **haksız.** s. ar. سىز، ئورۇنسىز: «Haksız bir ceza — ھەقسىزلىق، **haksızlık, - ğı.** is. ئادالەتسىزلىك، ناھەقلىق.
hakuran. is. zool. مۈشۈكياپىلاق. ① ھال، ئەھۋال. **hal', - li.** is. ar. ② مادار. ③ ھازىرقى زامان. ④ ۋەزىيەت.
hal². is. ar. مەڭ. **hal³, - lli.** is. ar. ھەل: مەسلىنى — **Meseleyi halletmek** ھەل قىلماق.
hal', - li, is. fr. ئۈستى يېپىق بازار. **hala.** is. ar. چوڭ ئاپا، كىچىك ئاپا (ئاتىنىڭ ھەدىسى ياكى سىڭلىسى).
hâlâ. is. ar. ھېلىغىچە، ھازىرغىچە، يەنىلا: «Hâlâ çözülmeyi — ھېلىغىچە ھەل بولىدى.
halâ. is. ar. ① بوشلۇق. ② ھاجەت. ③ خانا، خالا جاي.
halâs. is. ar. قۇتۇلۇش. **bulmak.** قۇتۇلماق.
etmek. ① قۇتقۇزماق. ② ئازاد قىلماق.

halâs. kâr. s. ar. قۇتۇلدۇرغۇچى، قۇتقۇزغۇچى.
halat, - tı. is. yun ① ئارغامچا. ② تانا.
halatçı. is. ئارغامچا ساتقۇچى.
halâvet, - ti. is. ar. ① ھالاۋەت. ② زوق.
halayık, - ğı. is. ئەسىر چۈشكەن ياكى سېتىۋېلىنغان ئايال ياكى خىزمەتچى.
hala. zade. is. ar. ئاتىنىڭ ئاچىسىنىڭ ياكى سىڭلىسىنىڭ بالىلىرى.
hal.bu.ki. ھالبۇكى.
halbaysa. → Halbuki.
haldeş. s. ar. بىرىنىڭ ھالىغا يېتىدىغان، ھال - ئەھۋالى ئوخشاش، ھالداش.
haldir. haldir. z. غالدۇر - غۇلدۇر، تارق - تۇرۇق.
hâle. is. ar. ① گەردىش (ئاي)، كۈننىڭ چۆرىشىدە ھاسىل بولغان چەمبەر شەكىللىك يورۇق دائىرى، ② ئەمچەك تۈگىمىسى ئەتراپىدىكى داغ.
halecan. is. ar. سىلىكىنىش، تىترەش، چايقىلىش، يۈرەكنىڭ سېلىشى.
halēcānlanmak. يۈرەك سالماق.
halef. is. ar. ① ئىزباسار. ② نەسىل، ئەۋلاد: «Biz şanlı cetlerimiz halēf-leriyiz — بىز شانلىق ئەجدادلىرىمىزنىڭ ئەۋلادى.
halefiyet, - ri. is. ar. ئىزباسارلىق، ۋارىسلىق.
haleflik, - ğı. is. → **Helefiyet.**
halel. is. ar. زەرەر، زىيان.
halen. z. ar. ھازىر، بۈگۈن، نۆۋەتتە.

بۈگۈنكى كۈندە.
halet, - ti. is. ar. ھالەت، ۋەزىيەت.
hal. etmek. چۈشۈرۈۋەتمەك، ئاغدۇر-
 ماق، ئۆرۈمەك، يېقىت-ماق (ئورنىدىن،
 ۋەزىپىسىدىن).
halhal, - li. is. ar. بەزى مەملىكەت-
 لەردە ئاياللارنىڭ يۇتقا تاقىۋالسىدىغان
 چەمبەر (پۇت بىلەن يۈزۈكى).
halı, s. گىلەم;
 «Hotan halısı — خوتەن گىلىمى»
halıcı. is. ① خالۋاپ (گىلەم تۈزۈۋ-
 غۇچى). ② گىلەمچى.
halıcılık, - ğı. is. گىلەمچىلىك.
halı. is. ar. چۈشۈرۈۋېتىش، ئۆرۈۋې-
 تىش، ئاغدۇرۇش (تەختتىن).
hâli. is. ar. ① خالى. ② قۇرۇق،
 بوش. ③ ئۆيلەنمىگەن ئەر.
halı. s. ئاكتىپ، ئىجابىي.
halıç, - ci. is. ar. قولتۇق (دېڭىز-
 نىڭ).
halife. is. ar. خەلىپە.
halifelik, - ğı. is. خەلىپىلىك.
hâlik¹, - kı. s. is. ar. ياراتقۇچى،
 تەڭرى، ئاللا، خالىق.
hâlik², - ki. s. ar. ھالاك بولغان.
halil¹. s. ar. ① سادىق، سەممىي
 (دوست). ② ئەر ئىسمى.
halil². is. ar. (ئايالغا نىسبەتەن) ئەر،
 ئايالنىڭ ئېرى.
halile. is. ar. نىكاھلىق ئايال.
halim. s. ar. ياۋاش (كىشى)،
 مۇلايىم.
halis. s. ar. ① خالىس. ② سەممىي.
 ③ ئەر ئىسمى.
halisane. z. ar. خالىسانە.

halisüddem. s. ar. تازا قان، ساپ قان.
halisülkalb. is. ar. قەلبى پاك، پاك
 قەلب.
halit. s. ar. ① ئەبەدىي، مەڭگۈ.
 ② is. ئەر ئىسمى.
halk¹, - kı. s. ar. يارىتىش.
 يارىتىلماق.
~ olunmak. ياراتماق.
~ etmek. خەلق.
halk², - kı. is. ar. ھالقا، چەمبەر.
halka. is. ar. ھالقىلىق.
halkalı. s. خەلقپەرۋەر، دېموكرات،
halkçı. s. خەلقچى.
halkçılık, - ğı. is. خەلقچىلىق،
 دېموكراتىك، دېموكراتىيە، دېموكراتىزم.
halkımak. ① قىزىقچىلىق قىلماق.
 ② ھىيلىگەرلىك قىلماق.
hallaç, - cı. is. ar. پاختا ۋە يۇڭ
 ئاتقۇچى.
hallaçlatmak. پاختا ئاتقۇزماق.
hallâk, - kı. is. ar. تەڭرى،
 ياراتقۇچى.
hallendirmek. تۈزىمەك، ئەپلىمەك،
 يولغا قويماق.
hallenmek. ① ھاللىنىپ قالماق،
 ئەھۋال ياخشىلىنىپ قالماق. ② خوتۇن -
 قىزلارغا قانات سۆرمەك.
hallesmek. ھال ئەھۋاللاشماق،
 ھال - ئەھۋال سوراشماق، دەرد ئېيتىشماق.
halletmek. ① ھەل قىلماق، بىر
 تەرەپ قىلماق. ② ئىزغا سالماق. ③
 ئېرىتمەك. ④ غىزانى قاچىلارغا بۆلمەك؛
 شېكەرنى — Şekeri suda halletmek
 سۇدا ئېرىتمەك.

hallice. s. ar. ياخشىراق:

«Bu kalem ötekinden hallice —

بۇ قەلەم باشقىسىدىن ياخشىراق.»

halliyat, - tı. is. ئالتۇندىن ياسالغان

زىننەت بۇيۇملىرى (ئۈزۈك، ھالقى،

بىلەيزۈك).

hall olmak. ① ھەل بولماق. ② ئېرىمەك.

halsiz. s. ar. ① ھالىسىز، دەرمانسىز.

② ماددىي كۈچى ئاجىز.

halsizlik, - ğı. is. ① ھالىسىزلىق،

دەرمانسىزلىق. ② ماددىي كۈچى

ئاجىزلىق.

halt - tı. is. ar. ① ئارلاشما.

② تېتىقسىز سۆز - ھەرىكەت ۋە نەرسە.

halta. is. ar. ① ھايۋانلارنىڭ بوينىغا

چىگىلىدىغان تاسما ياكى زەنجىر.

② بويۇنتۇرۇق.

halter. is. fr. ① ئېغىرلىق كۆتۈرۈش

تەنھەرىكىتى. ② ئېغىرلىق (شتانكا).

halük, - ku. s. ar. ئەخلاقلۇق، ئەدەبلىك:

«Halük adam — ئەدەبلىك ئادەم.»

halvet, - ti. is. ar. ① تەنھالىق، يال.

خۇزلۇق. ② خالى جاي. ③ مۇنچىدا بىر

كىشىلىك ئۆي. ④ بەك ئىسسىق يەر.

halvethane. كىرىش مەنئى قىلىنغان ئۆي.

halvet. gâh is. far → Halvethane.

ham. s. far. ① خام، پىشماغان.

② قوپال، توك (ئادەم). ③ تەجرىبىسىز:

«1. Ham kavun — خام قوغۇن.

2. Ham toprak — بوز يەر.

3. Ham hayal — خام خىيال.

hamail. is. ar. ① ئۇچاڭدەي، بوي

تاسما. ② تۇمار (ئايەت يېزىلىپ ياندا

ئېلىپ يۈرۈلىدىغان قەغەز).

hamakat, - tı. is. ar. ھاماقەت،

ئەخمەقلىق.

hamal, hammal. is. ar. ① ھامال،

يۇدۇمچى. ② قوپال، تەربىيىسىز ئادەم.

hamaliye. is. ar. → Ha mallık.

① ھاماللىق. hamallık, - ğı. is.

يۇدۇمچىلىك. ② يۇدۇم ھەققى. ③ قوپال

ۋە ئېغىر ئىش.

hamam. is. ar. ھۇنچا، ھامام.

hamamcı. is. ھۇنچىچى، ھامامچى.

hamamcılık, - ğı. is. ھۇنچىچىلىق،

ھامامچىلىق.

hamamlık, - ğı. is. ئائىلىلەردىكى

يۇيۇنۇش ئورنى، يۇيۇنلىق.

hamarat, - tı. s. (ئاياللار ھەققىدە)

ئىشچان، تىرىشچان.

hamaset, - ti. is. ar. قەھرىمانلىق،

جاسارەت، باتۇرلۇق.

hamasi. s. ar. ئىپىك (ھېكايە ئۇسۇلىدا

يېزىلغان داستان، شېئىر).

hamasiyyat, - tı. is. ar. قەھرىمانلىق

توغرىسىدىكى شېئىر، داستانلار.

hamaylı. is. ar. بوي تاسمىسى.

hami. is. ar. ① ھىمايە قىلغۇچى،

قوغدىغۇچى. ② باشپاناھ.

hâmid. is. ar. → Hamit.

hamide. s. far. ① ئىگىلىك، پۈكۈك.

② دوڭ، دۈمچەك.

hamil. s. is. ar. ① كۆتۈرگەن، يۈ-

دۈگەن. ② ئىگە، ئىگىسى. ③ قوللاش،

مەدەت.

hamile. is. ar. ھامىلە، ئىككى قات.

① مەدھىيىلىگەن، hamit¹, - di. s. ar.

شۈكۈر ئېيتقان. ② ئەر ئىسمى.

① ئاللاننىڭ hamit², - di. is. ar.

سۆيەتلىرىدىن بىرى. ② مەدھىيىگە لايىق.

hamiyet, - ti. is. ar. ① مىللەتپەر-
ۋەرلىك، ۋەتەنپەرۋەرلىك. ② پەزىلەت،
ئىنسانىيەتچىلىك.
hamiyetli. s. ۋەتەنپەرۋەر، مىللەت-
پەرۋەر، ئىنسانپەرۋەر.
hamle. is. ar. ① ئالغا ئىنتىلىش.
② سەكرەپ ئىلگىرىلەش. ③ ھۇجۇم،
ھۇجۇمغا ئۆتۈش.
hamleci. is. ئالغا ئىنتىلىگۈچى، سەكرەپ
ئىلگىرىلىگۈچى.
haml . etmek. يۈكلەمەك، ئارتماق،
دۆڭگىمەك، ئىتتىرىپ قويماق.
hamlik, - ғы, is. ① خاملىق.
② تەجرىبىسىزلىك.
ham . madde. is. far - ar. خام ئەشيا.
hamra. s. ar. قىزىل.
hamul. s. ar. چىدام، بەرداشلىق.
hamule. is. ar. ① يۈك. ② پاراخوت.
يۈكى.
hamur. is. ar. ① خېمىر. ② خېمىر تۇرۇچ:
«Ekmek hamuru — نان خېمىرى»
hamurcu. is. ناۋاي، ئەكمەكچى.
hamursuz. s. is. پىتىر نان.
hamuş. s. far. جىمجىتلىق، شۈكلىك.
hamut, - du. is. ist. خامۇت (ھارۋا).
ئاتلىرىنىڭ بويىغا سالىدىغان).
hân. is. far. زىياپەت داستانى.
han'. is. ئەمىر، ھاكىم، ھۆكۈمدار، خاقان:
«Bohrahân — بۇغراخان»
han'. is. far. ئۆتەك، ساراي، كارۋان.
ساراي، مېھمانخانا.
hana. is. گىلەم ۋە باشقا نەرسىلەرنى
توقۇيدىغان دەستىگاھ.
hanay. is. ① ھويلا، قىرۇ. ② بالى-
خانا، قەۋەتلىك ئىمارەت.

hanbalık, - ғы. is. خان تۇرغان ۋە
دۆلەتنىڭ پايتەختى بولغان شەھەر،
خانبالىق.
hançer. is. far. ② ھەھ-
چۈبەنىڭ قاش ۋە كىرىپكى.
hançere. is. ar. كېكىردەك.
hançerlemek. خەنجەرلىمەك، خەنجەر
سالماق.
handan. s. far. ① كۈلگەك، كۈلگۈن.
چەك، خەندان، ② ئايال ئىسمى.
hande. is. far. ① كۈلۈش، كۈلمەك،
خەندە. ② چاقچاق، شاڭخو.
hane. is. far. ① ئۆي. ② بۆلۈم،
قىسىم، ئېغىز (ئۆي).
hanedan. is. far. ① خانىدان، سۇلالە.
② ئېسىلزارە، بەگزادە. ③ مېھماندوست.
hanedanlık, - ғы. is. ① خاندانلىق.
② مېھماندوست.
hanefi. is. ar. ھەنەفى (ئىسلامدا)
تۆت مەزھەپتىن بىرى).
hanefilik, - ғы. is. ھەنەفىيلىك،
نەفى مەزھىپى.
haneli. s. far. ① ئۆيلەك. ② كۋادرات،
تۆت بۇرجەك.
hanenole. is. far. ناخشىچى، غەزەلچى.
hanev. is. → Apartman.
hangar. is. fr. ① لەمپە.
② ئايروپىلان تۇرىدىغان يەر.
hangi. s. قايسى، قانداق:
«Hangi adam bu? — قانداق (قايسى)
ئادەم بۇ؟»
hangisi. قايسىسى.
hanim. is. خانىم، ئايال، خوتۇن.
hanim . efendi. is. خانىم.
hanımlık, - ғы. is. خېنىملىق،

- خانىملىق. **hani. z.** قېنى، خوش.
- ئۇزۇندىن بېرى، خېلىدىن **hanidir. z.** بېرى.
- خانىقا. **hankah. is. ar.**
- خانلىق. **hanlık, - ğı. is.**
- ① قوپال، كالاڭپاي. **hantal. s.**
- ② مىدىق.
- قوپاللاشماق. **hantallaşmak.**
- ① ئۆي - ئوچاق، **hanüman. is. far.**
- مال - مۈلۈك. ② بالا - چاقا.
- ① ئابلېتىكا دورا. **hap¹, - bı. is. ar.**
- ② بىر چېكىم ئېيۇن.
- ① زىيان تارتماق، زەرەر. **hap². is.**
- كۆرمەك. ② ئۆلمەك.
- غوپ (يۇتۇش ئاۋازى). **hapır. hapır. z.**
- شاپۇر - شۇپۇر، شالاپ - شۇلۇپ (يېمەك).
- سولاق، قاماق، **hapis, - psi. is. ar.**
- سولاپ قويماق، تۇرمە.
- تۇرمە، قاماق. **hapis. hane. is. ar.**
- خانا، قاماق.
- ئۇزۇن مۇددەت **hapishaneci. is.**
- تۇرمىدە ياتقۇچى.
- ① سولماق، قامماق. **haps. etmek.**
- ② ساقلاتماق:
- «Gelirim diye beni akşama kadar burada hapsetti — كېلىمەن دەپ قويۇپ، مېنى ئاخشامغىچە ساقلاتتى.»
- چۈشكۈرۈك. **hapşırma. is.**
- چۈشكۈرمەك. **hapşırma. is.**
- چۈشكۈرۈك ئاۋازى. **hapşu. is.**
- ئاغزىنى تۇۋاقلاپ قويماق، **haptetmek.**
- گەپ قىلالماس قىلىپ قويماق.
- قىزىق، قىزغىن، كۆيدۈرگۈچى. **hâr.s. ar.**
- ئېشەك: **har¹. is. far.**
- «Har guş — ئېشەك قۇلاق.»
- ① تىكەن. ② قەدىر. **har². is. far.**
- سېز، ھەقىر.
- ئات فېرمىسى. **hara¹. is. fr.**
- مەرمەر تاش. **hara². is. far.**
- مەيخانا. **harabat, - tı. is. far.**
- خاراب، ۋەيرانە بولغان **harabe. is. ar.**
- يەر، خارابە.
- خاراۋىلىك، **harabelik, - ğı. is.**
- ۋەيرانىلىق.
- خاراب قىلماق، **harabetmek.**
- ۋەيران قىلماق، ئۆرمەك، يىقىتماق.
- قەدىمدە مۇسۇلمان **haraç. is. ar.**
- دۆلەتلەردە غەيرىي مۇسۇلمانلاردىن ياكى باشقا دۆلەتلەردىن ئالىدىغان باج.
- ھارام. **haram. s. ar.**
- ئوغرى، بۇلاڭچى، قاراقچى. **harami. s. ar.**
- ئوغرىلىق، **haramilik, - ğı. is.**
- بۇلاڭچىلىق، قاراقچىلىق.
- ① ھارامزادە، ھارامدىن **haram. zade.**
- بولغان. ② ھارام يېگەن.
- خاراب، ۋەيران. **harap. s. ar.**
- خاراۋىلىق، ۋەيرانلىق. **haraplık, - ğı. is.**
- يۇڭدىن توقۇلغان چوڭ **harar. is. ar.**
- تاغار.
- ① ھارارەت، **hararet, - ti. is. ar.**
- قىزىقلىق، قىزىق، ئىسسىق، ئېسىملىق.
- ② ئىسسىقما. ③ ئۇسسۇزلۇق. ④ جۇش-قۇندۇق:
- «Havanın harareti yüksektir — ھاۋانىڭ ئىسسىقلىقى يۇقىرى.»
- ① جۇشقۇن، جانلىق. **hararetli. s.**
- ② باس - باس:

«Kavun piyasasi pek hararetli —

قوغۇن بازىرى بەك باس-باس»

haraso. is. ros. رۇس ئايالى.

harb. is. ar. ئۇرۇش، سوقۇش، جەڭ.

harbe. is. ar. قىسقا نەيزە.

harbeci. is. نەيزىلىك ئەسكەرلەر.

harbetmek. ئۇرۇشماق، ئۇرۇش

يۈرگۈزمەك، سوقۇشماق، جەڭ قىلماق.

harbi. is. ① سۈمبە (قوراللارنىڭ

ئىچىنى تازىلايدىغان). ② راست،

ساختا بولمىغان، ساپ.

harbi. s. ar. ① ھەربىي. ② دۈشمەن.

③ غەيرىي مۇسلىم.

harcama. is. راسخوت، چىقىم، خىراجەت، سەرپ.

harcamak. راسخوت قىلماق، سەرپ قىلماق.

harcanmak. سەرپ قىلىنماق،

راسخوت قىلىنماق، خەجلەنمەك، خىراجەت قىلىنماق.

harcı. s. ئەرزان.

harç¹. is. ar. راسخوت، چىقىم، خەرج.

harç². is. far. ① بىر نەرسىگە

كېرەكلىك ئەشيالار. ② سېمونتلىق لاي.

③ تاماق ئۇچۇن كېرەكلىك نەرسىلەر.

harçlamak. سېمونت لاي بىلەن سۈۋىنماق.

harçlık, - ğı. is. پارچە راسخوت، خەرجلىك.

hare. is. ① سىزىقچە. ② يول - يول رەخت.

harekât, - tı. is. ar. ① ھەرىكەت،

پائالىيەت. ② ھەربىي مانېۋر.

hareket, - ti. is. ar. ① ھەرىكەت.

② پائالىيەت. ③ مۇئامىلە. ④ ھىدىرلاش.

قىمىرلاش. ⑤ سەپەرگە چىقىش، يولغا

چىقىش. ⑥ يەر تەۋرەش، تەبىرەم.

⑦ ھەربىي ھەرىكەت.

hareketlendirmek. ھەرىكەتلەندۈرمەك،

① ھەرىكەتلىك، ھەرىكەت s.

قىلىپ تۇرىدىغان، ھىدىرلاپ تۇرىدىغان.

② جانلىق.

hareketsiz. s. ھەرىكەتسىز، جانسىز.

hareketsizlik, - ğı. is. ھەرىكەتسىزلىك، جانسىزلىق.

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

hareli. s. is. سىزىقلىق، يول - يول (رەخت).

- زان قالارلىق ئىش.
- ① harikulâde. s. z. ar. پەۋقۇل.
- ئاددە. ② ئوخشاشلىقى يوق. ③ ناھايىتى چىرايلىق.
- harikulâdelik, - ği. is. پەۋقۇل ئاددىلىق.
- ① harim. is. ar. باشقىلارنىڭ كىرىشى چەكلەنگەن مۇقەددەس يەر.
- ② جامەلەردە ناماز ئوقۇلىدىغان يەر.
- harir. is. ar. يىپەك.
- haris¹. is. ar. ئاچكۆز، تىرىماس، تەمەخۇر.
- haris². is. ar. دېھقان، تېرىمچى.
- haris³. s. ar. مۇھاپىزەتچى، قوغدىغۇچى.
- ئارمىيە — Ordu yurdun harisidir.
- يۇرتنىڭ قوغدىغۇچىسىدۇر.
- harita. is. ar. خەرىتە.
- haritacı. is. خەرىتە سىزغۇچى ياكى خەرىتە ساتقۇچى.
- haritacılık. is. خەرىتىچىلىك.
- harizma. is. بۇرۇن ھالقىسى.
- ① hark. is. ئېىرىق. ② چىنەك (جېرىم تەكشى ئۈچۈن ھازىرلانغان).
- ① harlamak. ئۇلغايماق، ۋازىلىدىماق.
- ② خاپا بولۇپ ۋاقىرىماق.
- harman. is. far. خامان.
- harmançı. is. خامانچى.
- harmançılık, - ğı. is. خامان ئىش چىلىقى.
- harmanlamak. خامان تەپمەك.
- harp. is. ar. → Harb.
- ① hars. is. ar. مەدەنىيەت. ② يەرھەيدەش.
- hart. ün. غارت (ئاۋاز).
- harta. is. → Harita.
- harun, harın. s. ar. جاھىل.
- ① has. s. ar. خاس. ② ساپ.
- hasar. is. ar. چوڭ زىيان، زەرەر.
- hasarat, - tı. is. ar. زىيانلار، زەرەرلەر.
- hasat, - di is. ar. ئورما، يىغىم.
- «Şimdi hasar zamanıdır — ھازىر ئورما ۋاقتىدۇر.»
- hasatçılık, - ğı. is. ئورمىچىلىق.
- ① hasbi. s. ar. خالىس. ② ئىختىس. ③ سەۋەبسىز.
- hasbihal, - li. is. ar. مۇڭدېشىش، سۆھبەت.
- haseb. is. ar. → Hesap.
- hasebiyle. is. ar. سەۋەبتىن، مۇنا. سۈننىتى بىلەن، تۈپەيلىدىن.
- haseki. is. ar. ساراينىڭ قوراللىق مۇھاپىزەتچىلىرىگە بېرىلگەن نام.
- haset, - di. is. ar. قىزغانچۇقلۇق، ئىچى تارلىق، ھەسەت.
- قىزغانماق، ھەسەت قىلماق. ~ etmek.
- hasetçi. s. قىزغانچۇق، ئىچى تار، ھەسەتخور.
- hâsıl. s. ar. ھاسىل، مەيدانغا كەلگەن.
- ياراتماق، مەيدانغا كەل. ~ etmek.
- تۈرمەك.
- hasıl. is. ar. كۆك زىرائەت.
- ① hasıla. is. ar. پايدا. ② كىرىم. ③ نەتىجە.
- hasılat, - tı. is. ar. ھاسىلات، نەتىجە، پايدا، ئۈنۈم.
- hasılatlı. s. نەتىجىلىك، پايدىلىق، ئۈنۈملۈك.

hâsılı. z. ar. ① سۆزنىڭ قىسقىسى.
② ئىشنىڭ ئاخىرى.

hasıllanmak. (ئۆسۈملۈك ۋە بالا ھەق قىمىدە) ئۆسمەك، چوڭايماق، بوي ئارتماق.

hasılsız. s. پايدىسىز، ئۈنۈمسىز.
① dūshmən. is. s. دۈشمەن.
② rəqib. رەقىب.

~ taraf. ar. قارشى تەرەپ.
hasımlık, - ğı. is. دۈشمەنلىك، رەقىبلىك.

hasır. is. s. ar. ② بۇرا، چىغ.
پاخال ۋە باشقا نەرسىلەردىن توقۇلغان:
«Hasır şapka — چىغ قالىپاق.

① hasırçı. is. بۇرۇچى (بۇرا توقۇپ ساتقۇچى).
② ئوغرى.

hasıralık, - ğı. is. بۇرۇچىلىق.
① hasıs. s. ar. پىدخىسىق، بېخىل، خەسسىس.
② ئاددىي.

hasıslik, - ğı. is. پىدخىسىقلىق، بېخىللىق، خەسسىسلىك.

hasıt. s. ar. ھەسەتخور، قىزغانچۇق.
① hasiyet, - ti. is. ar. خاسىيەت.
② پايدا، مەنپەئەت.

hasiyetli. s. خاسىيەتلىك.
haslet, - ti. is. ar. خىسلىت، خۇي - مەرجەز، تەبىئەت.

hasmane. z. ar. دۈشمەنلەرچە.

hasna. s. ar. چىرايلىق، گۈزەل.

① hasret, - ti. is. ar. ھەسرەت، ئاھ ئۇرماق.
② كۆرگۈسى كەلمەك، ئىشتىياق.
③ مەھرۇم.

hasretlenmek. ھەسرەتلەنمەك، ھەسرەت چەكمەك.

hasretli. s. ھەسرەتلىك.

hasretmek. ئاتىماق، بېغىشلىماق؛

«Bütün gücünü ilime hasretmek — پۈتۈن كۈچىنى بىلىمگە بېغىشلىماق.»

hassa. is. ar. خۇشۇسىيەت، ئالا ھىدىيلىك.

hassas s. ar. تۇيغۇن، سەگەك، سەزگۈر.

hassasiyet, - ti. is. ar. تۇيغۇنلۇق، سەگەكلىك، سەزگۈرلۈك.

hassaslık, - ğı. is. → Hassasiyet.

① hasta. is. s. far. ئاغرىق، كېسەل.
② يامان ئەھۋالدا قالغان.
③ نېرۋىسى بۇزۇلغان.
④ كەمبەغەل.

hasta. bakıcı. is. كېسەل باققۇچى، ھەمىشەر.

hastahane. is. far. دوختۇرخانا.

hastalandırmak. ئاغرىق قىلماق، كېسەل قىلماق.

hastalanmak. كېسەل بولماق، ئاغرىق بولماق، ئاغرىماق.

① hastalık, - ğı is. كېسەللىك.
② ئىلىتە.
③ بىر ئىشقا قاتتىق بېرىلىپ كېتىش.

hastane. is. ar. دوختۇرخانا.

hasut. s. ar. كۈنچى، ھەسەتخور، قىزغانچۇق.

hâşâ. ünl. ar. زادى، ئەسلا، قەتئىي يەت، پەقەت، ھېچقاچان.

haşağ. is. ar. ئىگەر توقۇمى.

① haşarat, - tı. is. ar. ھاشارات، قۇرت - قوڭغۇز.
② پەسكەش ئادەم.

① haşarı. s. ar. (بالىلار ھەققىدە) شوخ.
② (ھاياۋان ھەققىدە) بوي بەر - مەيدىغان، ئاساۋ، ياۋا.

haşarılık, - ğı. is. شوخلۇق.

haşat, - tı. is. s. ar. بەك كىرىپ راپ كەتكەن.
haşeb. is. ar. ياغاچ، ئوتۇن.
haşebiyet, - ti. is. ياغاچلىسىق، ئوتۇنلۇق.
haşefe. is. ar. زەكەر بېشى.
haşep, - bi. is. ar. ① ياغاچ، ② تاختاي تىلىنىدىغان ياغاچ.
haşerat, - tı. is. → Haşarat.
haşere. is. ar. قۇرت - قىرغىزۇز، ھاشارات.
haşhaş. is. ar. bot. ئەپيۇن.
haşıl. is. dok. كراخمال، پات.
haşillamak. پاتلىماق، كراخماللىماق (رەختنى).
haşılı. s. پىتى بار (رەخت).
haşim. s. ar. تەنتەنەلىك، داغدۇغەلىق، دەبدەبىلىك.
hâşim. s. is. ar. ① نان تۈگرىغۇ، ② پارچىلىغۇچى، يارغۇچى. ③ ئەر ئىسمى.
haşin. s. ar. قاتتىق، يىرىك، قوپال.
haşinleşmek. قاتماق، قوپاللاشماق، كۆڭۈل ئاغرىتماق.
haşir, - şri. is. ar. ① تۈپلىنىش، يىغىلىش. ② قىيامەت كۈنى ئۆلۈكلەر- نىڭ بىر يەرگە تۈپلىنىشى.
haşış. is. ar. bot. قۇرۇق ئوت.
haşiv. is. ar. ① تولدۇرۇش. ② تول- دۇرىدىغان نەرسە. ③ قۇرۇق سۆز. ④ كۆپتۈرمە سۆز.
haşiyə. is. ar. - ① بىرەر ماقالە - ئەسەر كۆپىيىشىنىڭ بۇرچىكىگە يېزىلغان ئىزاھلار. ② كىتاب، قىرغاق. ③ زىننەت ئۈچۈن ئىشلەنگەن جىيەك.

① ياغاچ بىلەن چۈچۈتمەك. ② قايىناق سۇغا باسماق. ③ چىشلۇۋال- ماق، چېقىۋالماق. ④ قاتتىق ئەيىبلە- مەك، سەتلىمەك.
«Sivri sinek çocuğun bacağını haşlamış - پاشا بالىسىنىڭ پاچال- چېقىنى چېقىپتۇ.
haşmet, - ti. is. ar. ① ئۇلۇغلۇق، دەبدەبە، ھەشمت، ھەيۋەت. ② نازا- كەت. ③ كىچىك پېشىلىك، كەمتەرلىك.
haşmetli, haşmetlü. s. ar. ① كۆر- كەم، ھەيۋەتلىك، ھەشمتلىك. ② نازاكەتلىك، كەمتەر. ③ ئۇلۇغ.
haşretmek. توپلىماق، يىغماق، جەم قىلماق، جۇغلىماق.
haşrolmak. توپلانماق، يىغىلماق، جەم بولماق، جۇغلانماق.
haşyet, - ti. is. ar. قىرقرۇش، چۆچۈش.
hat, - tti. is. ar. ① سىزدىن، لۇشىەن. ② يول، لىنىيە. ③ ياخشى ما- قال. ④ خەتتات. ⑤ سىم. ⑥ يېڭى چېقىن ساقال، بۇرۇت. ⑦ شاھنىڭ بۇيرۇق خېتى.
«Parti hattı - ① خاتا. ② يېڭىلىش، ئېزىش. ③ قۇسۇر، گۇناھ.
hatalı. s. خاتالىق، سەۋەنلىك.
hatap, - bı. is. ar. ئوتۇن.
hatasız. s. خاتاسىز، يېڭىلىشىز.
hâtem. is. ar. تامغا، مۆھۈر.
hatıf, - tı. is. ar. كۆزنى قاماش تۇرۇش.
hatıp, - bı. is. sar. ئوتۇنچى.
hatır. is. ar. ① خاتىرە، ئەس.

② چاشەنچە، پىكىر. ③ يۈز - خاتىرە، كۆڭۈل.
 ① خاتىرە، ئەس، ياد. *hatıra. is. ar.*
 ② يادىكار.
 يادىكار، *hatıralık, - ğı. is. ar.*
 ئەستىلىك.
 خاتىرىلىمەك، ئەسلىمەك، *hatırlamak.*
 ئەسكە كەلتۈرمەك.
 خاتىرىلەتمەك، *hatırlatmak.*
 ئەسلىمەتمەك.
 غايىب ئاۋاز، غايىبانە *hatif. s. ar.*
 ئاۋاز.
 خاتىمە (ئەدەبىي *hâtîme. is. ar.*
 ئەسەرلەرنىڭ خاتىمىسى)، تۈگەللىمە.
 خاتىپ (جامە، مەسچىت *hatip. is. ar.*
 لەردە نۇتۇق سۆزلىگۈچى).
 ئەتراپى تام ياكى *hatire. is. ar.*
 چىت بىلەن ئورالغان مازار.
 خەتمە (قۇرئاننى باش *hatme is. ar.*
 تىن ئاخىرغىچە ئوقۇپ تۈگەتمەك).
 ① خەتنە قىلماق، خەت *hatmetmek.*
 نىگە تۇرماق. ② تۈگەتمەك، پۈتتۈرمەك،
 تاماملىماق.
 ئەرەبىستان *hatra. is. ar. ben.*
 ياقىلىرىدا قاتنايدىغان كىچىك كېمە.
 ھەتتا. *hatta. ar.*
 خەتتات. *hattat, - tı. is. ar.*
 خەتتاتلىق. *hattatlık, - ğı. is.*
 قول يازما. *hattıdest, - ti. is.*
 ① خوتۇن. ② *hatun. is. far. ar.*
 رەپقە.
 كىچىك *hatuncuk, - ğu. is.*
 خوتۇن.
 قەدەم. *hatve. is. ar.*
 ① تۈك، قىل. ② رەخت. *hav. is. ar.*

لەرنىڭ يۈزىدىكى تىۋىت.
 ① ھاۋا. ② كىلىمات، *hava. is. ar.*
 ئىقلىم. ③ ئاسمان.
 ئايرودوروم، ئايرۇپىن *hava alanı. is.*
 لان ئىستانسىسى، تۇچقۇچى.
 تۇچقۇچىلىق. *havacılık, - ğı. is.*
 ① ھاۋا يولى بىلەن. *havadan. s. z.*
 ② بىكاردىن. ③ قۇرۇق، يوش.
 ① خەۋەر. ② ھا. *havadis. is. ar.*
 دىسلەر.
 خەۋەرچى. *havadisçi. is. ar.*
 ① كۆمۈر *hava. gazı, - nı. is.*
 گازى، تەبىئىي گاز. ② قۇرۇق گەپ.
 ① ھاۋادا بولغان، *havai. s. ar.*
 ئاسماندا بولغان. ② ئاسمان رەڭگى،
 زەڭگەر. ③ قىممەتسىز، ئەھمىيەتسىز.
 ئاتموسفېرا، ھاۋا *hava. küre. is. ar.*
 بوشلۇقى.
 شامالدىرغۇچ. *havalandırıcı. is.*
 شامالغا سالماق، *havalandırmak.*
 ھاۋا يەڭگۈشلىمەك.
 ① ھاۋا يېمەك. ② ئۇچ. *havalanmak.*
 ھاق. ③ ئېگىزدە لەپىلدىمەك. (بايراق).
 ④ ئەسكى يولغا كىرمەك. ⑤ يېرىدە
 تۇرالماسلىق.
 ① ھاۋالە. ② پېرىپ *havale. is. ar.*
 ۋوت (پۇل). ③ توسۇق، چىت.
 ④ ھەددىدىن ئارتۇق ئېگىزلىك.
 بانكا *havale. name. is. ar. far.*
 چېكى.
 ① ھاۋالىسىق. ② ھاۋا *havalı. s.*
 ئۆتۈپ تۇرىدىغان، شاماللىق. ③ بۇزۇل-
 خان، يامان يولغا كىرگەن. ④ جەلپ
 قىلارلىق، يېقىملىق.
 پارتىئۇشكا، *havalık, - ğı. is.*

ھاۋالىق.
 havali. is. ar. ئۆپچۆرە، ئەتراپ.
 havan. is. far. ① ھاۋانچا. ② مە ③ تاماكا يوپۇرمىقىنى توغراش ماشىنىسى.
 Havana. is. öz. isp. ھاۋانا.
 hava. ölçer. is. ھاۋا بېسىمىنى ئۆلچەيدىغان سايمان.
 havari. is. ar. ① ياردەمچى. ② تەشۋىقاتچى، تەرغىباتچى.
 havas. is. ar. ① ئالاھىدىلىك. ② ئۆزىنى خەلقنى ئۈستۈن كۆرىدىغان ئىستىپازلىق تەبىئە.
 havasız. s. ar. t. ① ھاۋاسىز. ② ھاۋاسى ياخشى بولمىغان.
 havasızlık, - ğı. is. ① ھاۋاسىزلىق. ② ھاۋاسى بۇزۇقلۇق.
 hava. taşı. is. ئاسماندىن چۈشكەن چاقماق تېشى.
 havayiç. is. ar. ئېھتىياجلىق نەرسە. لەر، ئېھتىياجلىق.
 hava. yolu. is. ھاۋا يولى.
 hava. yuvarı. is. ئاتموسفېرا.
 hâver. is. far. ① شەرق، كۈن. ② ئورتاق. ③ بىر خىل چىقىش تەرەپ. تۈرك مۇقامى.
 havf. is. ar. خەۋپ، قورقۇنچ.
 hâvi. s. ar. ئىچىگە ئالغان، قاپلىغان.
 havl. is. ar. ① يىل. ② كۈچ، قۇۋۋە. ③ ئەتراپ، ئۆپچىچۆرە.
 havlamak. (ئىت ھەققىدە) ھاۋىلاشماق.
 havlatmak. (ئىت ھەققىدە) ھاۋىلاشتىماق.
 havlu. is. لۇڭگە.

havlucu. is. لۇڭگە توقۇغۇچى ياكى ساتقۇچى.
 havöz. is. far. قېزىش ماشىنىسى، قازارچى.
 havra. is. din. يەھۇدىي ئىبادەت خانىسى، چېركاۋ.
 havuç, - cu. is. far. سەبزە.
 havut. is. تۆگە چۆمى.
 havuz. is. ar. ① سۇ ئۇزۇش كۆلى. ② كۆلچەك.
 Havva. öz. is. ھاۋا ئانا.
 havza. is. ar. ① كۆل، كۆلچەك. ② كان رايونى، كان. ③ دېڭىز ياقىسى.
 hay. ünl. far. ۋاي.
 haya. is. far. خايا، چوچاق، زەكەر.
 hayâ. is. ar. ھايا، ئىزا، نوموس، ئەدەب.
 hayal, - li. is. ar. خىيال، ئوي.
 hayalât, - tı. is. ar. خىياللار.
 hayalçı. is. خىيالچان، ئويىچان، خىيالچى.
 hayalcılar. ئوتتۇپىستلار، خىيالچىلار.
 hayalcilik, - ğı. is. ئوتتۇپىستلىق، خىيالچىلىق.
 hayalet, - ti. is. ar. قۇرۇق خىيال، خىيالىي نەرسە.
 hayali. s. ar. خىيالىي.
 hayal. perest, - ti. s. ar. — فانتاسىيەلىك.
 hayâsız. s. ar. ھاياسىز، نومۇسىز، يۈزسىز، ئەدەبسىز.
 hayasızlık, - ğı. is. ھاياسىزلىق، نومۇسىزلىق، يۈزسىزلىك، ئەدەبسىزلىك.
 hayat', - tı. is. ar. ① ھويلا. ② ئارىلىق.

① **hayat², - tı.** is. ar. ھاياتلىق.
 ② تۇرمۇش. ③ ئۆمۈر. ④ ھال، ۋەزىيەت. ⑤ تەقدىر، قىسمەت.
hayatiyat, - tı. is. ar. بىئولوگىيە (جانلىقلار).
hayatiyet, - ti. is. ar. ياشاش كۈچى.
hayatsal. s. ar. ① تىرىك. ② ئاساس، ناھايىتى مۇھىم.
haybe. z. ar. كېرەكسىز، ئىشقا يارىمايدىغان.
haydalamak. قوغلىماق، ھەيدىمەك.
haydar. is. ar. ① شىر. ② بەك. ③ جاسارەتلىك. ④ ئەر ئىسمى.
haydarane. z. far. باتۇرلارچە، قەھرىمانلارچە.
haydi. ünl. ① قېنى. ② بوپتۇ: «Haydi gidelim — Ben eve gideyim. mi? haydi men — ئۆيگە كېتەيمۇ؟ — بوپتۇ كەت.»
haydut, - du. is. ar. ① باندېت، قاراقچى. ② ھەرىكىتى قوپال.
haydutluk, - ğu. is. قاراقچىلىق، ھايدۇتلىق.
hay hay. ünl. ھەئە، شۇنداق، خوپ، ماقۇل.
hayıf, - yfı. ünl. ar. ئىسىت، ئەپسۇس.
hayıflanmak. ئېچىنماق.
hayın. s. ar. خائىن.
hayınlık, - ğı. is. خائىنلىق.
hayır¹, - yrı. is. ar. ياخشىلىق، پايدىلىق.
hayır². ياق، ئۇنداق ئەمەس.

hayırhah. s. ar. far. ياخشىلىق تىلىگۈچى، خەيرىخواھ.
hayırlı. s. ياخشىلىقى تېگىدىغان، پايدىسى تېگىدىغان. ② ئاق يوللۇق.
hayır.sever. s. is. ياخشىلىق قىلغۇچى.
hayırsız. s. پايدىسى تەگمەيدىغان. ② باشقىلارغا ياخشىلىق قىلمايدىغان.
hayız, - yzı. is. ar. ھەيز، ئاي بېشى (ئاياللار ئۈچۈن)، ئادەت.
haykırış. is. ۋارقىراش، توۋلاش.
haykırışan. s. ۋارقىراشقان، توۋلاشقان.
haykırışmak. ۋارقىراشماق، توۋلاشماق.
haykırmak. ۋارقىرىماق، توۋلىماق.
haykırtmak. ۋارقىراتماق، توۋلاتماق.
haylamak. ① «هاي — ھۇي» دەپ ھاي. ② ۋانلارنى ھەيدىمەك. ③ ئەھمىيەت بەرمەك، كۆڭۈل بۆلمەك.
 «O kadar yalvardılar, haylamadı. شۇنچىلىك يېلىنىدى، كۆڭۈل بۆلمىدى.»
haylamamak. ئەھمىيەت بەرمەسلىك، كۆڭۈل بۆلمەسلىك.
haylâyf. is. ئۈستۈن تەبىقىلەر ھاياتى، نازۇك ھايات.
haylaz. s. is. ① ھۇرۇن، بوشاڭ. ② قىلغى سەت، سەت قىلىقلىق.
haylazlık, - ğı. is. ① ھۇرۇنلۇق، بوشاڭلىق. ② سەت قىلىق.
hayli. s. far. راسا، تازا، خېلىلا، ئوبدانلا...
haymana. is. يايلاق، ئوتلاق.
haymatlos. is. alm. ۋەتەنسىز، ھېچبىر دۆلەت تەۋەلىكىدە بولمىغان.
hayme. is. ar. چېدىر.
hayme. nişin. osm. is. s. كۆچمەنلەر.

hayran. s. ar. ھەيران، ھاڭ - تالڭ.
 hayranlık - ğı. is. ھەيرانلىق.
 hayrat, -tı. is. ar. ساۋاپلىق ئىش، خەير - ساخاۋەت.
 hayret, -ti. is. ar. ھەيرانلىق، ھاڭ - تاڭلىق.
 haysiyet, -ti. is. ar. ئېتىبار، شەرەپ، غۇرۇر، قەدىر - قىممەت، ئىززەت - نەپىس؛
 «Milli haysiyet — مىللىي غۇرۇر»
 haysiyetli. s. ئېتىبارلىق، ئابرويلىق، شەرەپلىك.
 haysiyetsiz. s. ئېتىبارسىز، غۇرۇرسىز، ئىززەتسىز.
 hayta. is. ① تېجىمەل، سەرسان. ② قەيىپ كېتىپ نىشانغا تەگمىگەن ئوق.
 hayvan. is. ar. ① ھايۋان. ② ئەقلى سىز ۋە قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان.
 hayvanat, -tı. is. ar. ھايۋانات. ھايۋانات باغچىسى. ~ bahçesi.
 hayvanca. z. ھايۋانلارچە، قوپال؛
 «Hayvanca bir davranış — بىر ھەرىكەت»
 hayvancılık - ğı. is. چارۋىچىلىق؛
 «Beş balık bir hayvancılık bölge — بەشبالىق چارۋىچىلىق — رايونىدۇر»
 hayvani. s. ar. ھايۋانچە.
 hayvanlar. ھايۋانلار.
 hayvanlaşmak. قوپاللاشماق، ئەخلاق - پەزىلىتىنى يوقاتماق.
 hayvanlık, -ğı. is. ① ھايۋانلىق. ② قوپال ھەرىكەت.
 hayyam. s. ar. چېدىرچى.
 hayyen. z. ar. تىرىك.

haz, - zı. is. ar. ① زوق، خۇشئۇد. ② مەمنۇنلۇق، رازىلىق.
 hazakat, -tı. is. ar. ئۇستىلىق، ئۆزلۈك، ماھىرلىق.
 hazakatlı. s. ئۇستا، ماھىر، ئۆز.
 hazan. is. ar. كۈز، خازان ۋاقتى.
 hazar¹. is. ar. تىنچلىق.
 hazar². is. توك ھەرىسى.
 hazf. etmek. ئۆچۈرمەك، ئېلىپ تاشلىق، ماق، ئەمەلدىن قالدۇرماق.
 hazıf, - zı. is. ar. ① قالدۇرماق، ئېلىپ تاشلىماق. ② سۆزنىڭ ئۆزىراپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن بەزى سۆزلەرنى قىسقارتماق.
 hazık, - kı. s. ar. ئۇستا، ماھىر، ئۆز.
 hazıkane. z. ماھىرانە، ئۆزلۈك بىلەن.
 hazım, - zım. is. ar. ① ھەزىم. ② قىزىقۇل قىلىنىش.
 hâzım. s. ar. ① سىڭدۈرگۈچى، ھەزىم قىلغۇچى. ② ئەر ئىسمى.
 hazımlı. s. قورسقى كەڭ، كۆتۈرۈشلۈك.
 hazımsız. s. ① ھەزىم قىلالمايدىغان. ② يەڭگىل (ئادەم)، سەۋرىسىز.
 hazır. s. ar. ھازىر، تەييار؛
 «Ben hazırım — مەن تەييار»
 «Hazır elbise — تەييار كىيىم»
 hazır. cevap. s. ar. ھازىر جاۋاب، دەرھال جاۋاب بېرىدىغان.
 hazırcı. is. تەييار كىيىم ساتقۇچى.
 hazırlamak. ھازىرلىماق، تەييارلىماق.
 hazırlanmak. ھازىرلانماق، تەييارلانماق.
 hazırlatmak. ھازىرلاتماق، تەييارلاتماق.
 hazırlık, - ğı. ھازىرلىق، تەييارلىق.
 hazırlıksız. s. ھازىرلىقسىز، تەييارلىقسىز.
 hazin. s. ar. ① ئېچىنىشلىق، ھەسرەتلىك. ② ئەلەملىك، قايغۇلۇق.

hazine. is. ar. ① خەزىنە. ② دۆلەت مالىيەسى. ③ ئامبار، ساڭ.

hazinedar. is. → Haznedar.

haziran. is. ar. ئىيۇن، ئالتىنچى ئاي.

hazlanmak. خۇشلانماق، خۇش بولماق.

hazm. is. → Hazım.

hazm. etmek. ① ھەزىم قىلماق، سىڭ.

دۈرمەك. ② قايىل بولماق.

hazne. is. ar. ① خەزىنە. ② سۇ ئامبىرى.

③ دۆلەت مالىيەسى.

haznedar. is. ar. far. خەزىنىچى.

hazret - ti. is. ar. ھەزرىت (ھۆرمەت تىلى).

«Hazreti Ali — ھەزرىت ئەلى.

hazz. etmek. خۇشلانماق، زوقلانماق.

heba. is. ar. بوشقا كەلگەن، بىكار، پايدىسىز.

«Bütün emekler heba oldu —

پۈتۈن ئەمگەكلەر بىكار بولدى.

hece. is. ar. بوغۇم (تىل):

«Okumak kelimesinde üç hece

دئوقسۇماق، سۆزىدە ئۈچ —

بوغۇم بار.

hececi. is. بوغۇم ساناپ شېئىر يازغۇچى.

hecelemek. بىر - بىر ئوقۇماق، بوغۇم

بويىچە ئوقۇماق.

heceli. s. بوغۇملۇق:

«İki heceli bir kelime —

ئىككى بوغۇملۇق سۆز.

hecin. is. ar. zool. بىرلۈكلىق تۈگە.

hedaya. is. ar. ھەدىيەلەر (ھەدىيە

نىڭ كۆپلۈكى).

hedef. is. ar. ① نىشان. ② غايە،

مەقسەت. ③ قارا (ئوقنى تەڭكۈزىدىغان).

heder. is. ar. ① ئورۇنسز يەرگە خەجلىمەك. ② زىيان، بوشقا كەلمەك.

~ olmak. زىيان بولماق.

hedim, hedm, hedmiyat. is. ar.

تۇرۇش، يىقىتىش (تامنى، بىنانى).

hediye. is. ar. ① ھەدىيە. ② ئايال

ئىسمى.

hediyelek, - gi. is. ھەدىيەلىك:

«Hediyelek mal — ھەدىيەلىك مال.

hegomonya. is. ar. بىر دۆلەتنىڭ

باشقا بىر دۆلەتكە قارىتا يۈرگۈزگەن

زومىگەرلىكى ۋە بېسىمى:

«Dünya hegemonyası — دۇنيازومىگىرى.

hegomonyacılık, - gi. is. زومىگەرلىك.

hekim. is. ar. دوختۇر، تېۋىپ.

hekimlik, - gi. is. دوختۇرلۇق، تېۋىپلىق.

hektar. is. fr. گېكتار (ئون بەش مىڭ

تەڭ).

hektogram. is. fr. گېكتوگرام (يۈز

گرامغا تەڭ ئېغىرلىق ئۆلچىمى).

hektolitre. is. fr. گېكتولىتر (يۈز لىترغا

تەڭ ھەجىم ئۆلچەم بىرلىكى).

helâ. is. ar. خالا جاي، ھاجەتخانا.

helâk, - ki. is. ar. ھالاك.

① ھالال. ② نىكاھلىق helâl. - li. is. ar.

خوتۇن.

hele. far. ئومۇمەن، ھېچ بولمىغاندا،

زادى، پەقەت دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ.

helhel. is. بىلەيزۇك.

helikopter. is. fr. تىك ئۇچار

(ئايرىپىلان).

helik. is. far. شېخىل تاش.

① ھەلەكەت، چۆكىلىمە چۆكىلىمە

سىزىقلار. ② بۇرسا.

helke. is. چېلەك، تۇڭ.

Helsinki. öz. is. خېلسىنكى (فىنلاندىيە)
 پايتەختى).
helva. is. ar. mutf. ھالۋا.
helvacı. is. ھالۋا ياساپ
 ساتقۇچى.
helvacılık, -ğı. is. ھالۋىچىلىق.
helva.hane. is. ar. far. ھالۋا پىشۇر
 رىدىغان قازان.
helvalık. ① ھالۋا ياسايدىغان ماتېرىي
 ياللار. **②** خەجلەش ئۈچۈن بالىلارغا
 بېرىلىدىغان پۇل.
helyoterapi. ts.fr. كۈن نۇرى بىلەن
 داۋالاش.
hem. far. ھەم:
 «Hem beni, hem onu — ھەم مېنى،
 ھەم ئۇنى»
hem. far. ئۇيغۇرچىسىدىكى «داشت»
 قوشۇمچىسى ئورنىدا قوللىنىلىدۇ:
 «Hem zaman — ھەم زامان»
hemdem. is. far. دوست (رەپىق، رەپىقە).
hemen. z. far. ① ھامان، دەرھال.
 ② تەخمىنەن. ③ شۇنداق.
hemen hemen. z. ① ئاساسەن،
 ئومۇمەن. ② بىرئازدىن كېيىن،
 ئىشقىلىپ.
hem.fikir, -ri. s. far. پىكىرداش.
hem.hudut. s. far. چېگرىداش،
 قوشنا تام.
hem.pa. is. far. شېرىك (يامان
 ئىشلاردا).
hem.rah. is. far. ھەمراھ، يولداش.
hem.ser. is. far. يولداش (ئايال ھەم
 ئەرگە نىسبەتەن).
hem.şehri. is. far. يۇرتداش، بىر
 يۇرتلۇق.

hemşerilik, hemşehrilik. يۇرتداشلىق.
hemşire. is. far. ① ھەمشىرە، ئاچا
 ياكى سىڭىل. ② كېسەل باققۇچى ئايال.
hemşirelik, -ği. is. ① ھەمشىرىلىك،
 ئاچا ياكى سىڭىللىق. ② سانىتارلىق،
 سېستراسىق.
hemşirezade. is. ra. ئاچا ياكى سىڭىل
 نىڭ بالىلىرى.
hemta. s. far. باراۋەر، تەڭ، ھەمتا.
hemücük, -ğü. is. شەھەرگە يېڭى
 كىرگەن يېزىلىق، ئەسكەرلىككە يېڭى
 كىرگەن يېزىلىق.
hendek, -gi. is. ar. ② خەندەك.
 چىققۇرلۇق.
hendese. is. ar. گېئومېترىيە، ھەندەسە.
hengâm. is. far. زامان، ۋاقىت،
 مەۋسۇم، ھەنگام.
henüz. z. far. ھازىرلا، ئەمدىلا، تې
 خىچە، تېخى:
 «Henüz geldim, daha kimse ile
 görüşemedim — ئەمدىلا كەلدىم،
 تېخى ھېچكىم بىلەن كۆرۈشمىدىم»
hep, -pi. z. ② ھەممە، پۈتۈنلەي.
 ھەممىشە، دائىما، كۆپىنچە:
 «O hep böyle söyler — ئۇ ھەمىشە
 شۇنداق سۆزلەيدۇ»
hepimiz. z. ھەممىمىز.
hepiniz. z. ھەممىڭىز.
hepsi. z. ھەممىسى.
hepten. z. تامامەن، پۈتۈنلەي.
her. s. far. ھەر، ھەربىر.
hercai. s. far. ① تۇراقسىز، بىقارار.
 ② ئابىدال، تېجىمەل.
hercaılık, -ğı. is. ① تۇراقسىزلىق،
 بىقارارلىق. ② ئابىداللىق، تېجىمەللىك.

hercümerç, -çi. is. ar. قالایمقان، رەتسىز، بىسەرەمجان.
 herdem. is. far. ھەر زامان، ھەر- ۋاقىت، ھەمىشە.
 herek. is. ar. يان تىرەك (مېۋە دەرەخ) لىرى ۋە باشقا زىرائەتلەرنىڭ قىڭغىيىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن يېنىغا تەكپ ئۇنى باغلاپ قويىدىغان).
 hereklemek. يان تىرەككە باغلاپ قويماق.
 herem. is. ar. ① ماغدۇرسىزلىق، قۇۋۇ- ۋەتسىزلىك، ئاجىزلىق. ② قېرىلىق.
 hergâh. z. far. ھەر زامان، ھەر ۋاقىت.
 hergele. is. far. ① ئاساۋ، يۈك ئارتىشقا ۋە مىنىشكە كۆندۈرۈلمىگەن ئات، قېچىر، ئېشەك. ② تەربىيىسىز، ئەدەبىسىز، ئەخلاقسىز.
 her . hangi. s. far. ھەرقانداق: «Her hangi bir adam — بىر ئادەم.»
 herif. is. ar. شۈبھىلىك، گۇمانلىق ئادەم: «Şu herif kim? — ئۇ ئادەم كىم؟»
 herifceğiz. is. بىچارە (ئادەم).
 herkes. z. far. ھەركىم، ھەممە ئادەم.
 herşey. is. ھەر نەرسە.
 hervele. is. ra. ① يۈگۈرۈش. ② بىر سۈرئەتتە يۈرۈش.
 herze. is. far. قۇرۇق گەپ، تېتىقسىز گەپ.
 hesap, - bı. is. ar. ھېساب.
 hesapçı. s. ھېسابچى، بوغالتىر.
 hesaplama. ھېسابلىماق.
 hesaplanmak. ھېسابلانماق.
 hesaplaşmak. ھېسابلاشماق.
 hesaplatmak. ھېسابلاتماق.
 hesaplı. s. ھېسابلىق، تۈجۈپىلىك.

① ھېسابسىز. ② پىلانسىز. hesapsız.
 ③ مەقسەتسىز.
 hesapsızlık, - ğı. is. ھېسابسىزلىق، پىلانسىزلىق.
 hetketmak. يىرتماق، بۇزماق.
 heva. is. ar. ① ئىستەك، ھەۋەس، ئارزۇ. ② تاماشا، ئويۇن - كۈلكە.
 heves. is. ar. ① ھەۋەس، ئىشتىياق، ئىستەك. ② زوق، تاماشا: «Hevesi yok — ھەۋىسى يوق.»
 heves . kâr. s. ar. far. ھەۋەسكار.
 heveskârlık, - ğı. is. ھەۋەسكارلىق.
 heveslendirmek. ھەۋەسلەندۈرمەك. قىزىقتۇرماق: «Boşuna heveslendirme, dersim mənı q — مېنى قىزىقتۇرما، دەرسىم بار، كىنوغا بارالمايمەن.»
 heveslenmek. ھەۋەسلەنمەك، قىزىقماق.
 hevesli. s. ھەۋەسلىك، ھەۋەسكار.
 hevessiz. s. ھەۋەسسىز، قىزىقمايدىغان.
 hevil, - vli. is. ar. قۇرۇنچ.
 hey. ünl. ھەي.
 heybe. is. ar. ① خۇرجۇن. ② بوغچا، پىپكا.
 heybeci. is. خۇرجۇن قاتارلىقلارنى ساتقۇچى.
 heybet, - ti. is. ar. ھەيۋەت.
 heybetli. s. ھەيۋەتلىك.
 heyecan. is. ar. ھاياجان.
 heyecanlanmak. ھاياجانلانماق.
 heyecanlı. s. ھاياجانلىق.
 heyecansız. s. ھاياجانلانمايدىغان، ھاياجانسىز.
 heyet, - ti. is. ar. ① شەكىل، كۆرۈنۈش. ② ئۆمەك. ③ ئاسترونومىيە.

④ ۋەزىيەت، ئەھۋال:
 1. Teftiş heyeti. — تەكشۈرۈش ئۆمىكى
 2. Çin heyeti — جۇڭگو ئۆمىكى.
 3. Şu yapının heyeti hoş a gidi-
 yor — «بۇ بىنانىڭ كۆرۈنۈشى ياخشىكەن»
 heyet . şinas. is. ar. far. ئاسترونوم.
 heyhat, — tı. ünl. ar. ئىست،
 ئەپسۇس.
 heyhey. is. far. ① خۇشال — خۇرام،
 ئويۇن — تاماشا. ② نېرۋا بۇزۇقلۇقى.
 heykel, — li. is. ar. ھەيكەل.
 heykelci. is. ① ھەيكەل تىراش،
 ھەيكەلچى. ② ھەيكەل ساتقۇچى.
 heykelcik, — ği. is. كىچىك ھەيكەل،
 ھەيكەلچاق.
 heykelcilik, — ği. is. ھەيكەل تىراشلىق،
 ھەيكەلچىلىك.
 heyulâ. is. ar. ① ھاياتلىقنىڭ ئەسلى
 ماددىسى. ② خىيالىي كۆرۈنۈش. ③ قور-
 قۇنچلۇق خىيال. ④ پۈتۈن ھاياتلىق،
 پۈتۈن تەبىئەت.
 hezâr. is. far. ① بۆلۈل. ② مىڭ.
 hezaran. is. ar. ① بۆلۈللەر.
 ② مىڭلارچە.
 hezaren. is. far. بامبۇك.
 hezar . fen, — nni. is. far. ئۆلسا،
 ئالم.
 hezeç, — ci. is. ar. ئارۇز ۋەزىنىڭ
 «بەھر» دەپ ئاتىلىدىغان ۋەزىن تۈرلىرىدىن
 بىرىنىڭ ئېتى.
 hezel. is. ar. ① ھەزىل، چاقچاق.
 ② غەزەل.
 hezeliyat, — tı. is. ar. غەزەلىيەت.
 hezeyan. is. ar. ① ھەزىل، چاقچاق.
 ② جۈيۈلۈش.

مەغلۇبىيەت. hezimet, — ti. is. ar.
 ① كېكىرىك. hıçkırık, — ğı. is.
 ② ئۆكسۈك:
 «Hıçkırıklarla ağlamak —
 يىغلىماق»
 ① ھېق تۇتماق. hıçkırmak
 ② ئىچ — ئىچىدىن يىغلىماق. ③ كېكىرمەك.
 ① ساقلاش. hıfız, — fzi. is. ar.
 ② يادلاش. ③ ئەستە تۇتۇش.
 ① ساقلىماق. ② ئەستە hıfzetmek.
 تۇتماق.
 hıhlamak. ھېق تۇتماق.
 hılye. is. ar. ① بىزەك، زىننەت.
 ② ئۇلۇغ ئادەملىرىنىڭ خۇسۇسىيىتى
 يېزىلغان كىتاب.
 hımbıl. s. is. ئەخمەق، دۆت، ھۇرۇن.
 hımhım. s. is. خىڭ — خىڭ،
 دىماغدا سۆزلەيدىغان (كىشى).
 hımhımlamak. دىماغدا سۆزلىمەك.
 hınca . hınç. z. s. لىقمۇلىق.
 hınç, — cı. is. ئۆچ، ئىنتىقام.
 hint. s. erm. ساراڭ، ئەخمەق.
 hinta. is. ar. بۇغداي.
 hınzır. is. ar. توڭگۇز، چوشقا
 (تىل ئورنىدا قوللىنىلىدۇ).
 hır. is. غوۋغا، تالاش — تارتىش،
 جېدەل — ماجىرا.
 hıra. s. ئاجىز، زەئىپ، جىۋەك.
 hıraman. s. far. بىپەرۋا، خىرامان.
 hırboluk, — ğu. is. ئەخمەقلىق.
 hırçın. s. تەرسا.
 hırçınlaşmak. تەرسالاشماق.
 hırçınlık, — ğı. is. تەرسالىق.
 ① مېتال بۇيۇملار. hırdavat, — ti is. far.
 (قۇلۇپ، مىخ، ئىشىك تۇتقۇچى، سىم

قاتارلىقلار). ② كېرەكسىز ئۇششاق - چۈش
شەك نەرسە - كېرەك.
hırıldamak. خىرىلدىماق:
«Çocuğun nezlesi var, göğsü
hırıldıyor — بالا زۇكام بولۇپ قاپتۇ، —
مەيدىسى خىرىلداۋاتىدۇ.»
hırıl다şmak. تىللاشماق.
① شاش ھايۋانلارنىڭ **hırızma. is.**
كالىپۇك ياكى بۇرنىغا ئۆتكۈزۈپ قويۇلۇپ
دىغان تۆمۈر ھالقا. ② بۇرۇن ھالقىسى
(زىننەت ئۇچۇن).
Hıristiyan. öz. is. s. yun. خرىستىئان.
Hıristiyanlık, — ğı. خرىستىئان دىنى.
① قېلىن چاپان. **hırka. is. ar.**
② جەندە (قوراق چاپان).
hırka . püş. is. دەرۋىش، دىۋانە.
① خىرىلدىماق (ئىت). **hırlamak.**
② خورەك تارتماق.
hırpalamak. ① بۇزۇۋەتمەك،
كونىرىتىۋەتمەك، زىدە قىلىۋەتمەك. ② ئۆر-
ماق. ③ رەنجىتمەك، كۆڭلىنى ئاغرىتماق:
«Hırsız polis epey hırpalamış —
ئوغرىنى ساقچى خېلىلا ئۇرۇپتۇ.»
① بۇزۇلماق، كونىرىتماق. **hırpalanmak.**
زىدە بولۇپ كەتمەك، زەئىپلەشمەك.
② ئۇرۇلماق، سوقۇلماق.
hırpani. s. پەرىشان ھال.
hırpanilik, — ğı. s. ھالى خاراب،
پەرىشان.
① ھېرىس. **hırs. is. ar.**
② ئاچكۆزلۈك، تويماسلىق. ③ تەمە:
«Fazla kazanç hırsıyla ziyana
uğradı Ahmet — كۆپ پايدىغا —
ھېرىس قىلىپ زىيانغا
ئۇچرىدى ئەخمەت.»

ئوغرى. **hırsız. is.**
ئوغرىلىماق. **hırsızlamak.**
ئوغرىلىقچە. **hırsızlamasına. z.**
ئوغرىلىق. **hırsızlık, — ğı. is.**
① ئاچچىقلاندۇرماق. **hırslandırmak.**
② تەمەيىنى ئاشۇرماق.
① ئاچچىقلانماق. **hırslanmak.**
② تەمە قىلماق.
① جىلىخور، خاپىلىق. **hırslı. s.**
② ئاچكۆز، تەمەگەر.
ئەسكى - تۈسكى **hırtı . pırtı. is.**
نەرسىلەر، ھىرتى - پىرتى.
① دىۋانلىرىدەك **hırt . lamba. s.**
كىيىنىۋالغان. ② ھالى خاراب. ③
داۋاملىق يۆتىلىدىغان.
ئۇرۇق - تۇغقان، ئەقراپا. **hısım. is.**
ئۇرۇق - تۇغقانلىق، **hısımlık, — ğı. is.**
ئەقراپالىق.
تەجرىبە - ساۋاق، **hıssa. is. ar.**
ئىبىرەت.
ئاچچىق، غەزەپ. **hışım, — şmı. is. ar.**
ئاچچىقلانماق، غەزەپ **hışımlanmak.**
لەنمەك.
① قوغۇن - تاۋۇزلارنىڭ **hışır. is. ar.**
پوستى، شاپىقى. ② خەمەك (قوغۇن،
تاۋۇز). ③ قوپال ۋە سەت.
شاراقشىماق، شىلدىرلىماق. **hışırdamak.**
شالدىرلاتماق. **hışırdatmak.**
① خىيانەت. **hıyanet, — ti. is. ar.**
② ۋاپاسىزلىق، ئالدامچىلىق. ③ ۋاپاسىز،
سۆزىدە تۇرمايدىغان.
① خىيانەتلىك. **hıyanetlik, — ğı. is.**
② ۋاپاسىزلىق. ③ ھىلىگەرلىك، ئال-
دامچىلىق.
تەرخەمەك. **hıyar. is. ar. bot.**

hız. is. تېزلىك، سۈرئەت.
 hızar. is. far. سۇ كۈچى بىلەن
 ئىشلىتىلىدىغان ھەرە.
 hızlandırmak. تېزلەتمەك، ئىتتىكلەت
 مەك، ئىلداملىق.
 hızlı. s. ① تېز، ئىلدام، ئىتتىك.
 ② شىددەتلىك، قاتتىق، كۈچلۈك.
 hız . ölçer. is. شامال تېزلىكىنى
 (كۈچىنى) ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.
 hibe. is. ar. ① خەيرى - ئېھسان.
 ② ئەپۇ.
 hibernakül. is. تۇمۇچۇق، غۇنچە.
 hibre. is. ar. تەجرىبە، تالانت.
 hibret, - ti. is. → Hibre.
 hicab. is. → Hicap.
 hicap, - bı. is. ar. ئىزا، ھایا.
 hicir, - cri. is. ar. ① ھەجۋى ساتىرا،
 كېكىتمە. ② ساتىرىك شېئىر.
 hicran. is. ar. ھىجران، بىر يەردىن
 ياكى بىرىدىن ئايرىلىش.
 hicret, - ti. is. ar. ① ھىجرەت
 (ئىككىنچى بىر يۇرتقا كېتىش). ② كۆچۈش.
 hicri. s. ar. ھىجرى، ھىجرىيە:
 «Hicri 1300 yılında -
 1300 - يىلدا»
 hicr . etmek. ھەجۋى قىلماق،
 كىكىتمەك.
 hicriye. is. ar. ھەجۋىي سۆز، كىكىتمە
 سۆز، ساتىرىك سۆز.
 hiç. z. far. ھېچ، ياق، زادى، پەقەت:
 «Hiç bir adam görmedim -
 ھېچبىر ئادەم كۆرمىدىم»
 hiçten. s. ① قەدىرسىز، ئەھمىيەتسىز،
 لازىمسىز. ② بىكاردىن - بىكارغا، بېھۋە.
 hidayet, - ti. is. ar. ① توغرا يول.

توغرا يولغا كىرمەك. ② توغرا يولىنى
 تاپماق، توغرا يول كۆرسەتمەك. ③ ئەر
 ئىسمى.
 hiddet, - ti. is. ar. ② غەزەپ.
 كەسكىنلىك، قاتتىقلىق، جىددىي.
 hiddetlenmek. غەزەپلەنمەك.
 hiddetli. s. غەزەپلىك، ئەسەبىي.
 hidro, - idro. يۇنانچە «سۇ» مەنى -
 سىدىكى سۆز.
 hidrografi. is. fr. گىدرولوگىيە
 (سۇ ئىلمى).
 hidrojen. is. fr. ھىدروگېن.
 hidroloji. is. fr. ھىدرولوگىيە.
 hidrometre. is. fr. گىدرومېتىر
 (ھاۋادىكى نەملىكنى ئۆلچەيدىغان
 ئەسۋاب).
 hiffet, - ti. is. ar. ① يېنىكلىك،
 چاققانلىق، چەبىدەسلىك. ② ھۇزۇرلۇق.
 ③ ئېغىر - بېسىقلىق، تەمكىنلىك.
 higrometri. is. fr. نەملىك ئۆلچەر.
 higroskop, - pu. is. fr. نەملىكنى
 تارتقۇچى.
 hikâyat. is. ar. ھېكايەلەر.
 hikâye. is. ar. ھېكايە، چۆچەك.
 hikâyeci. is. ① ھېكايە يازغۇچى،
 ھېكايىچى. ② ھېكايە سۆزلىگۈچى.
 hikâyecilik, - ği. is. ھېكايىچىلىك.
 hikâye, - nüvis. is. far - ar.
 ھېكايە ۋە رومان يازغۇچى.
 hikmet, - ti. is. ar. ① ھېكمەت،
 سىر. ② مۆجىزە. ③ دانىشمەن، دانى.
 ④ بىلىم.
 hikmetli. s. ھېكمەتلىك، سىرلىق.
 hilâf. is. ar. ① خىلاپ. ② يالغان.
 hilâfet, - ti. is. ar. خەلىپىلىك.

hilâfgir. s. قارشى تەرەپ، مۇخالىپ.
hilâl. is. ar. يېرىم ئاي، يېڭى چىق قان ئاي، ھىلال.
hilâli. s. ar. يېرىم ئاي شەكىلدە، ئاي شەكىللىك.
hile. is. ar. ھىيلە، مېكىر، ساختىلىق: «Bu işte bir hile var — بۇ ئىشتا بىر ھىيلە بار»
hile . baz. ar. far. ھىيلىگەر، ساختىپەز، ھىيلچى.
hileci. s. ھىيلىگەر، ساختىپەز.
hilecilik, — ği. is. ساختىپەزلىك، ھىيلىگەرلىك.
hilekârlık, — ğı. s. → **Hilecilik.**
hileli. s. ساختىپەزلىك، مەككەرلىق.
hilelendirmek. ھىيلە ئارلاشتۇرماق.
hilesiz. s. ساددا، راستچىل: «Hilesiz bir adam — ساددا ئادەم»
hilim, — lmi. is. ar. مۇلايىملىق، ياۋاشلىق.
hilkat, — ti. is. ar. ① يارىتىلىش، پەيدا بولۇش، تىۋرىلىش. ② تەبىئىي تىۋرىلىش. ③ ساتۇرۇش يۇلتۇزى. ④ s. قارا- تەنلىك. ⑤ مەخمۇزىدىكى قارا مەڭ (خال).
Hindul. öz. is. dilb. ئوتتۇرا ئە- سىردە شىمالىي ھىندىستاننىڭ ئوتتۇرا قىسمىدا قوللىنىلغان تىل.
hin . oğlu. is. ئىنتايىن ھىيلىگەر، قۇۋ، ئۆتكۈر (كىشى).
Hint. öz. is. far. ھىندىستان.
Hint . ari. is. dilb. ھىندىستاندا قوللىنىدىغان ئاۋرۇپا تىللىرى.
Hintli. öz. is. ھىندىستانلىق.
hint . yağı — nı. is. ecz. ئايدىد

مىلىك يېغى.
hiperbol, — lü. is. yun. mat. قوش ئەگرى سىزىق.
hipnotik. is. fr. tip. ئۇيقۇ دورىسى.
hilki. s. ar. يارىتىلىشتىن.
hilmi. s. مۇلايىم، ياۋاش، مۇمىن.
Himalaya. is. ös. ھىمالايا.
himaye. s. ar. ھىمايە، قوغداش، ئاسراش.
~ sine almak. قانات ئاستىغا ئالماق.
himayecilik, — ği. is. دۆلەتچىلىك.
himayeli. s. ھىمايە ئاستىغا ئېلىنغان، قوغدىلانغان.
himayesiz. s. ھىمايىسىز.
himmet, — ti. is. ar. ھىممەت.
~ etmek. ياردەم قىلماق، غەيرەت قىلماق.
himmetli. s. ھىممەتلىك.
hin. is. ar. ۋاقىت، زامان، چاغ.
Hind. öz. is. → **Hint.**
hindi. is. zool. كۈركە توخۇ، كۈركە.
Hindi. is. ar. ھىندىستانلىق، ھىند.
hindiba. is. ar. bot. زۇھارگۈل.
Hindiçin. öz. is. ھىندىچىن.
Hindistan. öz. is. ھىندىستان.
hindistan . cevisi. is. bot. پالما.
hindistan . fili. is. zool. ھىندىستان پىلى، ئاسىيا پىلى.
Hindistanî, Hindustanî. öz. is. ھىندى - ئارى تىلى.
Hindu. öz. is. s. far. ① ھىندىستان. ② ئەڭ رەسمىي تىلى. ③ ھىندىستاننىڭ مەجۇسى خەلقى.
hipnoz. is. fr. كىپنوز.
hipodrom. is. fr. ئات بەيگىسى

مەيدانى. **hirek.** is. zool. قوي.
hurfet, - ti. is. ar. كەسىپ، ھۈنەر، مەسلىك، تېخنىكا.
hurfetçi. is. ھۈنەرۋەن.
his, - ssi. is. ar. ھېس، تۇيغۇ، سېزىم.
hisar. is. ar. قەلئە، ئىستېھكام.
hisli. s. زېرەك، تۇيغۇن، سەزگۈر، ھەشيار.
 «Hisli. bir adam — ۋەزىرەك بىر ئادەم.
hispanik. is. fr. dilb. VII ئەسىر — دىن XVI ئەسىرگىچە ئىسپانىيىدە قوللىنىلغان بىر خىل ئەرەب تىلى.
hisse. is. ar. پاي، ئۆلۈش، ھەسسە، تۆھپە.
 «Bu işte Muminin hissesi var — بۇ ئىشتا مۇمىننىڭ ھەسسەسى بار.»
hissedar. is. ar. far. ئورتاقلىق، شېرىكلىك، ھەسسەدارلىق.
hissedilmek. ھېس قىلىنماق.
hisseleşmek. بۆلۈشمەك، ئۈلۈشمەك.
hisseli. s. بۆلۈنگەن، تەقسىم قىلىنغان.
hisset, - ti. is. ar. پىخسىقلىق، پىششىقلىق، بېخىللىق.
hiss. etmek. ھېس قىلماق، تۇيماق، سەزمەك.
hiss. ettirmek. ھېس قىلدۇرماق، سەزدۈرمەك.
hissi. s. ar. ھېسسىي.
hissiyat, - tı. is. ar. ھېسسىيات.
hissiz. s. ar. ھېسسىز، تۇيغۇسىز.
hissizlik, - ği. is. ھېسسىزلىك، تۇيغۇسىزلىق.

histeri. is. fr. ئىنتىرىپ (قورققانلىق كېسىلى).
hiş, hişt, - ti. ünl. ھەي، ھوي، قارا... دېگەن مەنىلەردە قوللىنىلىدۇ.
hitab. is. → **Hitap.**
hitabe. is. ar. ۋەز، نۇتۇق، سۆز.
hitabet, - ti. is. ar. قارىتا، بې-خىشلاش.
 «Çin halkına hitaben yapılan bir açıklama — جۇڭگو خەلقىگە قارىتا چىقىرىلغان بىر بايانات.»
hitabetmek. خىتاب قىلماق.
 «Size hitabettim — سىزگە قاراتتىم.»
hitam. is. ar. ئاخىر، تۈگەنچە، خاتىمە، تۈگەللىمە.
hitan. is. ar. سۈننەت، خەتنە.
 ~ **cemiyeti.** سۈننەت توي.
hitap, - bi. is. ar. خىتاب، سۆز.
 ~ **etmek.** بىر قانچە كىشىگە سۆز سۆزلىمەك.
Hitit. öz. is. ing. قەدىمكى زاماندا ئاناتولىدا ياشىغان بىر مىللەت.
Hititçe. öz. is. dilb. ھىتىت تىلى.
Hitlercilik, - ği. is. گىتلىرچىلىك.
hiyanet. is. → **Hiyanet**
hiyerarşi. is. fr. ئەمەل دەرىجىسى، ئۇنۋان دەرىجىسى.
hiyeroglif. is. fr. ئىروگلىف (سىمۋوللۇق يېزىق، رەسىملىك يېزىق، ئىش-رەتلىك يېزىق).
hiza. is. ar. تەڭلىك، بەراۋەرلىك، تەكشىلىك.
hizalamak. تەكشى ھالغا كەلتۈرمەك.
hizar. is. چوڭ ھەرە.

hizb. is. → Hizip.
 hizip, - zbi. is. ar. ① جىزىپى (پۈتۈندىن ئايرىلغان)، گۇرۇھ. ② قۇر-
 ئانىنىڭ پارسى.
 hizipçi. s. is. گۇرۇھۋاز.
 hizipçilik, - ği. is. گۇرۇھۋازلىق، مەزھەپچىلىك.
 hizmet, - ti. is. ar. ① خىزمەت. ② ۋەزىپە. ③ ئىش، ئەمگەك.
 hizmetçi. is. ② خىز- ① كۈتكۈچى، مەتچى (ئۆي ياكى مېھمانخانىلاردا).
 ③ قارا خىزمەتچى.
 hizmetçilik, - ği. is. كۈتكۈچىلىك، كۈتكۈچىلىك ئىشى.
 hizmetkâr. is. ar. far. خىزمەتكار؛ «Kadın hizmetkâr —
 خىزمەتكارلىق، - ğı. is. خىزمەتكارلىق، ئايال خىزمەتكار.
 hoca. is. far. ئوقۇتقۇچى، ئۇستاز.
 hocalık, - ğı. مۇئەللىملىك، ئو- قۇتقۇچىلىق، ئۇستازلىق.
 hocanim. is. مۇئەللىمە، ئايال ئو- قۇتقۇچى.
 hodak, - ğı. is. ئۆي ھايۋانلىرىغا قارايدىغان خىزمەتكار.
 hod. bin. s. far. مەنەسەنچى، شەخ- سىيەتچى.
 hod. binlik, - ği. is. مەنەسەنچىلىك، شەخسىيەتچىلىك، ئۆزۈمچىلىك.
 hodgâm. s. → Hodkâm.
 hod. kâm. s. → Hodbin.
 hod. pesent. s. far. مەغرۇر، تە- كەببۇر، چوڭچى.
 hod. pesentlik, - ği. is. مەغرۇر- لۇق، تەكەببۇرلۇق، چوڭچىلىق.

hohlamak. ھورلىماق؛
 «Üşümüş ellerine hohluyor —
 توڭلىغان قولىنى ھورلاۋاتىدۇ.»
 hohlanmak. ھورلانماق.
 hokey. is. ing. sp. مۇز ئۈستى ئوپ.
 hokka. is. ① ئەينەك ۋە مەدەندىن ياسالغان ھەر خىل قۇتا. ② قاچا. ③ سېھ-
 رىگەرلەر ئويۇن كۆرسەتكەندە ئىشلىتى-
 دىغان قاچا؛
 «1. Mürekkap hokkası —
 قۇتسى.
 2. Şeker hokkası — شېكەر قۇتسى.
 3. Tütün hokkası — تاماكا قۇتسى.
 4. Tükürük hokkası — تۈكۈرۈك قاچىسى.»
 hokka. baz. is. ar. ① سېھرىگەر. ② ھىلىگەر، مەككار.
 hokka. bazlık, - ğı. is. سېھ- رىگەرلىك. ② ھىلىگەرلىك، قىزىلكۆزلۈك.
 hol, - lü. is. fr. ① كارىدور، ئار- لىق. ② زال.
 Hollanda. öz. is. coğr. گوللاندىيە.
 Hollandalı. is. öz. گوللاندىيىلىك.
 homolog. s. fr. لايىق، مۇۋاپىق، ئۇيغۇن، ماس، ئوخشاشلىق.
 homosfer. is. fr. يەر يۈزى بىلەن 100 كىلومېتر ئېگىزلىك ئارىسىدىكى ئاتموسفېرا قاتلىمى.
 homurdanmak. كۈتۈلدىماق، غودۇڭ- شىماق.
 homurtu. is. ① كۈتۈلداش، غودۇڭ- شىش. ② ئېيىقنىڭ ۋارقىرىشى.
 hena. is. ئەركەك بۇغا.
 Hong kong. is. öz. شىياڭگاڭ.
 hoparlör, - rü. is. fr. رادىئو.

سىزلىق. **hoş . beş. is. far.** ئامان - ئەھۋال سورىشىش. سەمىمىي سۆھبەتلىشىش. **~ etmek.** **hoş . bilezik, - ғы. is. folk.** تۈركىيىدە ئەر ۋە قىزىلارنىڭ ئايرىم ئايرىم ئايدىغان ئەنئەنىۋى ئويۇنى. **hoş . bu. s. far.** خۇش پۇراق، خۇش بۇي. **hoşça. z.** - تىنچ - ئامان (ئايرىلغان بىرىنىڭ قالغانلارغا دەيدىغان سۆزى). **~ kalın.** خۇش ۋاق بولۇڭ (خوش ئەمىسە). **hoşə. is.** باشاق. **hoş . görü. is.** سەۋرچانلىق. **hoş . görücü. s.** سەۋرچان، تاقەت چان، چىداملىق. **hoş . hal. s. far.** بەختلىك. **hoşlamak.** كۆڭلىنى خۇش قىلماق. **hoşlandırmaq.** خۇش قىلماق، مەمنۇن قىلماق. **hoşlanmaq.** خۇشلانماق، خۇش بولماق، مەمنۇن بولماق. **hoşlaşmaq.** خۇش بولۇشماق، مەمنۇن بولۇشماق، ياخشىلىق ھېس قىلماق. **hoşluk, - ғы. is.** خۇشاللىق، خۇشلۇق. **hoşnut, - tu. s. far.** مەمنۇن. **hoşnutluk, - ғы. is.** مەمنۇنلۇق. **hoşnutsuz. s.** نارازى، بىدىماق. **hoşnutsuzluk, - ғы. is.** نارازىلىق، مەمنۇنسىزلىق، كۆڭلى غەش بولماق. **hoşt, - tu. ünl.** چاق! (ئىتلىرىنى قوغلىغان ئاۋاز). **hoşur, hoşor. s. erm.** ① سېمىز، بەستلىك. ② (ئايال ھەققىدە) دوپدو-ملاق. ③ كالانپاي، قوپال.

كانىيى، لاپا. **hoppa. s.** يېنىك، شاللاق، ئۆزىنى تۇتۇۋالالمىغان. **hoppaca. z.** يېنىكلىك بىلەن. **hor. s. far.** ئېتىبارسىز، قەدىرسىز، خار، ھەقىر: «Hor yaşamaktansa ölmek daha iyidir — خارلىنىپ ياشىغاندىن — ئۆلگەن ئەلا.» **hora. is. yun.** بىر خىل كوللېكتىپ ئۇسسۇل. **horasan. is. far.** بىر خىل سېمونت. **horlamak. ①** خورەك تارتماق. ② خور-لىماق، پەس كۆرمەك. **horlanmaq.** خورلانماق، خارلانماق. **horluk, - ғы. is.** خورلۇق، خارلىق. **horoz. is. far.** ① خوراز. ② مىلتىق تەپكىسى، تەپكە. **hortlak, - ғы. is.** ① ئالۋاستى. ② قور-قۇنچلۇق نەرسە. **horuldamak.** خورەك تارتماق، خورۇل-دىماق. **horultu. is.** خورەك. **horus. is.** قەدىمكى مىسىرلىقلارنىڭ تە-سەۋۋۇرىدىكى بۈركۈت باشلىق ئىلاھ. **hostes. is. ing.** ئايروپىلان، پاراخوت ۋە ئۇزۇن يوللۇق ئاپتوبۇسلاردا كۈتكۈچى ئايال ياكى قىز. **hoş. s. far.** ① خوش. ② يېقىملىق، لەززەتلىك، تاتلىق. ③ غەلىتە. **hoşaf. is. far.** ① كەمپىۋت (قۇرۇق) ياكى ھۆل مېۋىنى شېكەر بىلەن قاينىتىپ تەييارلىغان ئۇسسۇلۇق. ② مۇراببا، ۋارىنا. **hoşafılık, - ғы. is.** ① كەمپۇت ياكى ۋارىنىلىق (نەرسە). ② كۈچسىزلىك، ھال-

سىزلىق. **hoş . beş. is. far.** ئامان - ئەھۋال سورىشىش. سەمىمىي سۆھبەتلىشىش. **~ etmek.** **hoş . bilezik, - ғы. is. folk.** تۈركىيىدە ئەر ۋە قىزىلارنىڭ ئايرىم ئايرىم ئايدىغان ئەنئەنىۋى ئويۇنى. **hoş . bu. s. far.** خۇش پۇراق، خۇش بۇي. **hoşça. z.** - تىنچ - ئامان (ئايرىلغان بىرىنىڭ قالغانلارغا دەيدىغان سۆزى). **~ kalın.** خۇش ۋاق بولۇڭ (خوش ئەمىسە). **hoşə. is.** باشاق. **hoş . görü. is.** سەۋرچانلىق. **hoş . görücü. s.** سەۋرچان، تاقەت چان، چىداملىق. **hoş . hal. s. far.** بەختلىك. **hoşlamak.** كۆڭلىنى خۇش قىلماق. **hoşlandırmaq.** خۇش قىلماق، مەمنۇن قىلماق. **hoşlanmaq.** خۇشلانماق، خۇش بولماق، مەمنۇن بولماق. **hoşlaşmaq.** خۇش بولۇشماق، مەمنۇن بولۇشماق، ياخشىلىق ھېس قىلماق. **hoşluk, - ғы. is.** خۇشاللىق، خۇشلۇق. **hoşnut, - tu. s. far.** مەمنۇن. **hoşnutluk, - ғы. is.** مەمنۇنلۇق. **hoşnutsuz. s.** نارازى، بىدىماق. **hoşnutsuzluk, - ғы. is.** نارازىلىق، مەمنۇنسىزلىق، كۆڭلى غەش بولماق. **hoşt, - tu. ünl.** چاق! (ئىتلىرىنى قوغلىغان ئاۋاز). **hoşur, hoşor. s. erm.** ① سېمىز، بەستلىك. ② (ئايال ھەققىدە) دوپدو-ملاق. ③ كالانپاي، قوپال.

hoştes. is. ئايروپىلان كۈتكۈچىسى
(ئايال)، ئۇچقۇ كۈتكۈچىسى.

hotanto. is. جەنۇبىي ئافرىقىدا يا -
شايدىغان نېگىرلاردىن پەرقلىق بىر قوۋم.

hotoz. is. ① ئاياللارنىڭ تۈرلۈك شە -
كىلىدىكى بىزەكلىك بۆكى. ② قۇشلارنىڭ
بېشىدىكى تاجىسى. ③ بىنا ۋە باشقىلار -
نىڭ ئۈستىدىكى قۇببە.

hovarda. s. is. ② بۇ -
زۇق خوتۇننىڭ ئاشنىسى. ③ شەھۋەتپەرەس.

hoysrat, - tı. s. yun. قوپال، تۈك.

hoysratlık, - gı. is. قوپاللىق، تۈكلۈك.

höcre. → Hücre.

hödük. s. is. ئەخمەق، مۆڭ، دۆت،
ھاماقەت، گالۋاڭ.

hödüklük, - gü. is. ئەخمەقلىق،
مۆڭلۈك، دۆتلۈك، ھاماقەتلىك، گالۋاڭلىق.

hökkürmek. دەرۋىشلەرنىڭ زىكىر
قىلىشى.

höl, - lü. is. ھۆل، نەم.

höllük, - gü. is. ① ھۆللۈك، نەم
لىك. ② سۈيىدۈك لاتىسى.

höngürtü. is. ھۆڭ - ھۆڭ يىغا ئاۋازى.

höpürdetmek. گۈپ - گۈپ ئىچمەك،
غۇپ - غۇپ ئىچمەك.

hörgüç. is. ① لوككا، ئۆركەش.
② چوققا؛

بىر لوك — Tek hörgüçlü deve
كىلىق تۆگە.

«Dağ hörgüçü — تاغ چوققىسى.

hörgüçlü. s. لوككىلىق.

hörgüçlük, - gü. is. تۆگىنىڭ چومى.

hötlem. is. تەھدىت.

hötlemek. تەھدىت قىلىق، قورقۇتماق.

Hristiyan. is. → Hiristiyan.

hu. ün. ① «قەيەردە»، «ماڭا قارا!»
دېگەن مەنىدە بولۇپ، كۆپىنچە ئاياللار
ئوتتۇرىسىدا قوللىنىلىدۇ. ② قەدىمدە دەر -
ۋىشلەرنىڭ سالام سۆزى.

hub, - bbu. is. مۇھەببەت.

hüb. is. ياخشى، خوپ.

hububat, - tı. is. ar. دانلىق زىرائەت.

Huda, öz. is. far. خۇدا.

huda. is. ar. ھىيلە، مىكىر، ئالدام، تۇزاق.

hudakâr. s. far. ھىيلەگەر، مەككەر،
ئالدامچى؛

بۇ، — Bu, hudakâr bir adam —
ئالدامچى بىر ئادەم.

huda.perest, - ti. is. far. خۇدا پەرەست.

hudavendiğâr. is. far. خۇدا ۋەندىگار.

huddâm. is. ar. كۈتكۈچىلەر، خىزمەت -
كارلار.

hudûs. is. ar. كېيىن پەيدا بولۇش.

hudut, - du. is. ar. چېگرا، پاسىل.

~ alâmeti. چېگرا سىزدىق (بەلگىسى).

hudutlandırmak. چېگرىنى سىزماق،
چېگرىنى بېكىتمەك.

hudutlu. s. ① چېگرىسى بېكىتىلگەن.

② چېگرىلانغان، چېگىرلىك.

hudutsuz. s. چەكسىز، پايانسىز.

huğ. is. قومۇش ۋە كېسەكتىن ياسال -
غان كەپە (ئۆي).

① قانۇن، — hukuk, - ku. is. ar.

نېزام. ② قانۇنشۇناسلىق. ③ ئامال،

چارە، ئۇسۇل. ④ ھوقۇق.

hukukçu. is. s. قانۇنشۇناس.

hukukça. z. قانۇنغا ئاساسەن.

hukuki. s. ar. قانۇنىي.

hukuklu. is. قانۇن سىنىپ (فاكۇل -

تېت) ئوقۇغۇچىسى.

hul. is. ar. خوتۇننىڭ تەلىپى بويىچە
ئەرنىڭ خوتۇننى قويۇۋېتىشى. (ئايرىلىشى).
hulâsa. is. ar. خۇلاسە، يەكۈن،
پىغىندا.
hulâsaten. z. قىسقىچە.
hulk. is. ar. خۇلۇق، مەجەز، خاراكتېر.
hulki. s. is. ① يارىتىلىشقا ئائىت.
② ئەر ئىسمى.
hulkum. is. ar. كېكىردەك، كاناي.
hulle. is. ar. ئۈچ تالاق قىلىنغان
خوتۇننىڭ تەھلىلدىن كېيىن ئېرى بىلەن
قايتا يارىشىۋېلىشى.
hulliyat, - ti. is. ar. ئاياللارنىڭ
ئۈزۈك، ھالقا قاتارلىق زىننەت بۇيۇملىرى.
hulül, - lü. is. ar. ① كېرىش، قە-
دەم بېسىش، قەدەم قويۇش. ② ئۆتۈش،
سىزىپ ئۆتۈش. ③ سىڭىش.
hulûs. is. ar. ① ئاق كۆڭۈللۈك، سە-
مىيەت، سەممىيلىك. ② خۇشامەت:
«Osözü ancak hulûs için söy lüyor—
ئۇ سۆزىنى خۇشامەت ئۈچۈن سۆزلەۋاتىدۇ.»
① ئاق كۆ- hulûs . kâr. s. far. گۈللۈك، سەممىي.
② خۇشامەتچى.
hulya. is. far. ① قۇرۇق خىيال،
خام خىيال. ② ئايال ئىسمى.
humar. is. ar. ① خۇمار. ② كۆزل-
رىنى خۇمارلاشتۇرۇپ قاراش.
humbara. is. far. بىر خىل زەمبىرەك.
humbaralı. is. تۈپچى، زەمبىرەكچى.
hum . hane. is. far. مەيخانا.
humk, - ku. s. ar. ئەخمەقلىق،
مۆڭلۈك، دۆتلۈك، گالۋاخلىق.
humma. is. ar. ئىستىمىسى ئارتىش
كېسەللىكى.
hummalı. s. ① بوي قىزىقى، ئى-

سىتما. ② جىددىي:
«Hummalı çalışma — جىددىي ئەمگەك.»
humret, - ti. is. ar. قىزىللىق.
humus'. is. ar. ① نۇقۇت. ② تاماق
تۈرى.
humus'. is. lat. ئوغۇتلانغان قارا
تۈپلىق يەر.
Hun. öz. is. etnk. ھۇن، ھۇنلار.
hün. is. far. قان، خۇن.
Hund' lar. öz. is. etn. ئوتتۇرا ھىند
دىستان خەلقى.
hunhar. s. far. قانخور، خۇنخور.
hunharlık, - ğı. is. قانخورلۇق،
خۇنخورلۇق.
huni. is. yun. ۋارىنكا.
hüni. s. far. قان تۆككۈچى، قانخور.
Hunlar. öz. is. etnk. ھۇنلار.
hunnak, - kı. is. ar. ئانگىنا، بو-
غۇز ئاغرىقى، ھۇنناق.
hunriz. s. far. قانخور، قان تۆككۈچى.
hunter. is. ing. توسۇقلاردىن ئۆتۈش-
كە كۆندۈرۈلگەن ئات.
hûr. is. ar. ئاھۇ كۆزلۈك گۈزەل قىز،
ھۇر قىزلار (جەننەتتىكى).
hurac, - cı. is. ar. tip. چىقان، كۆتى
يوغان (كېسەللىك).
hurâfât, - tı. is. ar. خۇراپات.
hurâfe. is. ar. ئاساسسىز ئېتىقاد.
hurç. is. خۇرچۇن.
① ئىنچىكە، ئۇششاق. hurda. s. ar.
② ئىشتىن چىققان، بۇزۇلغان. ③ چۈۋۈ-
لۇپ كەتكەن. ④ كېرەكسىز نەرسىلەر:
ئىشتىن چىققان «Hurda oftomobil.
ئاپتوموبىل.»
hurdacı. is. قۇلۇپ ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش

ئۇششاق - چۈششەك نەرسىلەر ساتقۇچى.
hurdebin. s. far. كۆزگە كۆرۈنمەي-
دىغان، مىكروسكوپ بىلەن كۆرگىلى
بولدىغان.

① huri. is. ar. ھۇر - پەرى، جەننەت
قىزى. ② گۈزەل قىز ياكى خوتۇن.

hurma. is. bot. خورما.

hurmalık, - ğı. is. خورمىلىق (باغ).

Hurongölü. öz. is. خورۇن كۆلى (ش).

مالىي ئامېرىكىدا ئامېرىكا بىلەن كانادا
ئارىلىقىدىكى ئەڭ چوڭ كۆل.

hurenlar. öz. is. entr. خورۇنلار

(XVII ئەسىردە شىمالىي ئامېرىكا خەلقىگە
بېرىلگەن نام).

hurra. ünl. ing. ھۇررا (ئۈندەش سۆز).

① hurşit. - di. is. far. كۈن، قۇياش.

② ئەر ئىسمى.

① huruç, - cu. is. ar. پەيدا بولۇش.

② كۆچۈش، ھىجرەت. ③ ئىسيان، قوزغىلاڭ.

ئىسيان كۆتەرمەك. ~ etmek.

huruş. is. far. ۋارقىراش.

husar. is. ۋېنگىرلارنىڭ ئاتلىق ئەس.

كىرى.

① husrev. is. ar. پادىشاھ، ھۆكۈمدار.

② ئەر ئىسمى.

husûf. is. ar. astr. ئاينىڭ تۇتۇلۇشى.

ئاينىڭ كۆيۈشى.

husûl, - lü. is. ar. ھۈسۈل، ھاسىل

بولۇش، ۋۇجۇدقا كېلىش.

① husumet, - ti. is. ar. دۈشمەنلىك.

② دەۋاگەر بىلەن جاۋابكار ئوتتۇرىسىدىكى

ھالغا بېرىلگەن نام.

husus. is. ar. مەسىلە، ئىش، تېما،

خۇسۇس:

«Bu hususta ne düşünüyorsun? —

بۇ خۇسۇستا نېمە ئويلاۋاتىسەن؟»

hususen. z. خۇسۇسەن، مەخسۇس،
ئايرىم ھالدا، بولۇپمۇ:

«Sincana giderken hususen kaşkarı

شىنجاڭغا بارغاندا بولۇپمۇ —

görmeli — قەشقەرنى كۆرۈش لازىم.»

hususı. s. ar. خۇسۇسىي، مەخسۇس،

شەخسىي.

hususiyet, - ti. is. ar. خۇسۇسىيەت،

ئالاھىدىلىك.

husye. is. ar. ئەرەكەتلىك ئورگىنى،

ئەرەكەتلىك بېزى.

① huş. is. far. ئەقىل، جان. ② زەھەر،

ئوغا.

huş . mend. s. far. ئەقىللىق، ئەقلى

جايدا، ھوشيار، سەگەك.

① huşu, -u. is. ar. كىچىك پېتىللىك.

② سەۋرچانلىق، تاقەتلىك. ③ ئىتا -

ئەتمەنلىك.

① huşunet, -ti. is. قوپاللىق، توڭلۇق،

سوغۇغلۇق، ② جاھىللىق.

huşunetli. s. قوپال، توڭ.

huş . yar. s. far. ھوشيار.

hutbe. is. ar. din. خۇتبە (جۈمە نامىزى

ۋە ھېمىت نامازلىرىدا ئوقۇلىدىغان دۇئا

ۋە سۆزلىنىدىغان سۆز).

huy¹. is. far. خۇي، قىلىق، مېجەز:

«Mehmedin huyunu bilmiyorum —

مەھمەتتىننىڭ خۇيىنى بىلمەيمەن.»

huy². is. far. تاشكۆمۈر.

huy³. is. far. تەر.

① huylanmak. خۇيلىنىش. ② ئۈرۈمچى.

Huyalar. öz. is. etnk. تۇنگان (مىللەت).

① huylu. s. خۇيلىق. ② ئەسكى مېجەز.

لىك، يامان خۇيلۇق. ③ ئۆرككەك (ھايۋان).
huysuz. s. ئەسكى مەجەز: ئەسكى مەجەز — «Huysuz bir adamdır — بىر ئادەم»
huzme. is. ar. دەستە، باغلام.
huzur. is. ar. ① مەۋجۇت بولماق، پەيدا بولماق. ② ھۇزۇر، راھەت. ③ كۆڭۈل خۇشلۇقى، كۆڭۈل ئازادلىقى.
huzursuz. s. بىئارام، خاتىرجەمسىز.
huzursuzluk, -ğu. is. ئارامسىزلىق، خاتىرجەمسىزلىك، بىئاراملىق، راھەتسىزلىك.
hüccet, -ti. is. ar. ① ھۇججەت، ئىسپات. ② ئاساس، سەۋەب.
hücre. s. → **Ucra.**
hücre. is. ar. ① ھۇجرا، كىچىك ئۆي. ② ھۆججەت، سولاقخانا، قاماقخانا.
hücum. is. ar. ھۇجۇم، ئاتاقا.
hücum. bot. is. ar. ask. ھۇجۇم قىلماق، ھۇجۇمغا ~ ئۆتمەك.
hükmen. z. ar. قانۇن بويىچە، قانۇنغا ئاساسەن.
hüküm, -kmü. is. ar. ① ھۆكۈم. ② قارار. ③ ھاكىمىيەت. ④ تەسىر، رول.
hüküm. etmek. ① ھۆكۈم سۈرمەك، ھۆكۈمرانلىق قىلماق. ③ ھۆكۈم قىلماق.
hükümat, -tı. is. ar. ① ھۆكۈمەتلەر. ② تۈرمە باشلىقى.
hüküm. dar. is. ar. far. ھۆكۈمدار.
hükümdarlık, -ğı. is. ھۆكۈمدارلىق.
hükümet, -ti. is. ar. ھۆكۈمەت.
hükümlü. s. مەھكۇم، قانۇنسىز جازاغا

ئۇچرىغان.
hüküm. name. is. ar. far. ھۆكۈمنامە.
hükümrân. is. ar. far. ھۆكۈمران، ھاكىم.
Hükümrânulus — ھۆكۈمران مىللەت.
hükümrânlik, -ğı. is. ① ھۆكۈمرانلىق. ② تاشقى ئىشلاردا مۇستەقىللىق.
hükümsüz. s. ئىناۋەتسىز.
hükümsüzlük, -ğü. is. ئىناۋەتسىزلىك.
hülle. is. ar. تالاق قىلىنغان خوتۇننىڭ ئاۋۋالقى ئېرى بىلەن يارىشىش ئۈچۈن باشقا بىرىگە نىكاھلىنىشى.
hümanizim. is. fr. ھۇمانىزم، ئىنسان پەرۋەرلىك.
hüner. is. far. ① ھۈنەر. ② ئۇستىلىق.
hünerli. s. ئۇستا، ئۆز، ھۈنەرۋەن.
hünersiz. s. ① ھۈنەرسىز. ② ئاددىي، قوپال.
hüner. ver. s. far. ھۈنەرۋەن.
hüngürdemek. ھۆڭگۈرەپ، يىغلىماق.
hüngür. hüngür. z. ھۆڭ - ھۆڭ، گۈر، ھۆڭ - ھۆڭ.
hüngürtü. is. ھۆڭگۈر ئاۋاز.
hünkâr. is. far. ھۈنگار (ئوس).
 مان ئىمپېراتۇرلۇقى دەۋرىدە پادىشاھلارغا بېرىلگەن ئۇنۋان).
hunnap, -bı. is. bot. جىگدە.
hünnapsı. s. جىگدە شەكىللىك.
hür, -rür. is. ar. ھۈر، ئەركىن، ئازاد.
hürlik, -ğü. is. ھۈرلۈك، ئەركىنلىك، ئازادلىق.
hürmet, -ti. is. ar. ھۆرمەت، ئېھتىرام.
hürmetli. s. ① ھۆرمەتلىك. ② مۆھتەم.

رەم، ئېھتىراملىق.
hürmetsizlik, -ği. is. ھۈرمەتسىزلىك:
 «Büyükler hürmetsizlik ayıptır —
 چوڭلارغا ھۈرمەتسىزلىك ئېيىپتۇر.»
hürriyet, -ti. is. ar. ھۈرىيەت، ئەر-
 كىنلىك.
hürriyetsiz. s. ھۈرىيەتسىز.
hürriyetsizlik, -ği. is. ھۈرىيەتسىزلىك.
hürya. z. ھەممە بىرلىكتە:
 «Kapı açılınca hürya içeri gir-
 diler — ئىشىك ئېچىلىشىغا ھەممە بىردەك —
 ئىچكىرىگە كىرىشتى.»
hüsniyânim. s. ماختانچاق (قىز،
 ئايال).
hüsnü . kabûl, -lü. is. ar. ياخشى
 كۈتۈش، ياخشى قارشى ئېلىش.
hüsnü . kuruntu. is. ar. چىرايلىق

خىيال، ياخشى ئوي.
hüsnü . muamele. is. ar. ياخشى
 مۇئامىلە، چىرايلىق مۇئامىلە.
hüsnü.nazar. is. ar. ياخشى قاراش.
hüsnü.niyet, -ti. is. ar. ياخشى كۆ-
 گۈل، ياخشى نىيەت، پاك نىيەت.
hüsnüniyetle. z. ياخشى نىيەت بىلەن،
 ياخشى كۆڭۈل بىلەن.
hüsrân.is. ar. ① زىيان، زەرەر. ②
 يېقىسۇللۇق. ③ ئۈمىدسىزلىك، ئەپسۇسلۇق.
hüsrev. is. far. ① پادىشاھ، ھۆكۈمدار.
 ② ئەر ئىسمى.
hüsün, - snü. is. ① گۈزەللىك، ھۆسن-
 جامال. ② كۆڭۈلسىزلىك.
hüzün, - znü. is. ar. كۆڭلى يېرىملىق.
hüzünlü. s. كۆڭۈلسىز، كۆڭلى يېرىم.

1.1

I. 1 ئې (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 11 - ھەرپى ۋە 1. 1 سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ ئۈچىنچىسى.)

1blık, - ğı. is. سەمىرىتىش مەقسىتى

بىلەن ئەرکەكلىكى يوقىتىلغان خوراز.

1blık etmek. خورازنىڭ ئەرکەكلىكىنى يوقاتماق.

1çkı, 1şkı. is. قېيىق پالاقلىرىنى يا -

ساش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان پىچاق.

1dlâl. is. ar. يولدىن ئازدۇرۇش، يول -

دىن چىقىرىش.

1dlâl etmek. ئازدۇرماق، يولدىن چى -

قارماق.

1ğıl. is. تىنچ ئېقىن (سۇ).

1ğıl . 1ğıl. z. تېپىتىنىچ، ئاستا -

ئاستا.

1ğırıp, - bı. is. yun. سۇ تېگىدە -

كى بېلىقلارنى ئوۋلاش ئۈچۈن ئىشلىتىل -

دىغان خالىتلىق تور.

1hlamak. ① ئىنجىقلىماق، ئىھ - ئىھ

دېمەك. ② قاتتىق نەپەس ئالماق. ③ تۆ -

گە ۋارقىراپ چۆككەك.

1hlım . tıklım. z. s. تىقىم - تىقىم،

زىچمۇ زىچ.

1hmak. (تۆگە ھەققىدە) چۆككەك.

1htırmak. چۆكتۈرمەك (تۆگىنى).

1kıl 1kıl. z. نەپىسى كېسىلمەك، نە -

پىسى سىقىلماق.

1kınmak. چىشىنى چىشلەپ زورۇقماق،

ئېغىر كەلگەنلىكىنى ئىپادە قىلماق.

1klım tıklım. z. s. تىقىم - تىقىماق.

1lgamak. ئاتنى چاپتۇرماق.

1lgar. is. ① ئاتنىڭ چېپىشى. ② ئات -

لىق ئەسكەرلەرنىڭ ھۇجۇمى.

1lgarcı. is. ئاتلىق ھۇجۇم قىلغۇچى.

1lgarmak. تېز يۈگۈرمەك، چاپماق.

1lgım. is. ئالۋۇن، سەرراپ.

1lgıncar. is. bot. ياۋا گىلاس.

1lgıt 1lgıt. z. ئاستا - ئاستا:

«1lgıt 1lgıt esen seher yelleri -

ئاستا - ئاستا سوققان سەھەر شامىلى.»

ılı. s. ئىللىق، يىلما (سۇ).

ılıca. is. ئارشاڭ.

ılık. s. ئىللىق، يىلما:

~ su - يىلما سۇ، ئىللىق سۇ.

ılıkılamak. ئىللىقلىماق، يىلماڭلاشماق.

ılıkılık, - ğı. is. ئىللىقلىق، يىلما -

لىق.

ılım. is. ① ئىللىق. ② مۆتىدىل.

③ مۇۋاپىق، لايىق.

ılıman. s. يىلما، مۆتىدىل:

«ılıman iklim - مۆتىدىل ئىقلىم.

ılımlı. s. مۆتىدىل.

ılındırmak. ئىللىتماق.

ılınmak. ئىسسىنماق، ئىللىماق.

ılışmak. ئىللىماق.

ılıştırmak. قىزىق سۇغا سوغۇق سۇ

چىقىشتۇرماق.

ılıtmak. ئىللىتماق، سوۋۇتماق.

ilkı. is. يىلقا.

ımızgamak. مۈگدىمەك.

ırmızgandırmaq. مۇگدەتمەك.
ırmızganmaq. ① مۇگدەتمەك. ② ئىككە
لەنمەك. ③ (ئوت ھەققىدە) قارىيىپ
قالماق.
ırsıslak. s. ئىنتايىن نەم.
ırsız. s. z. بوش، قۇپقۇرۇق، ئىگە
سىز.
ıra. is. خاراكتېر.
ırak. s. يىراق، ئۇزاق.
ırak. öz. is. coğr. ئىراق (مەملىكەت)
ıraklaşmaq. يىراقلاشماق، ئۇزاقلاشماق.
ıraklı. s. ئىراقلىق.
ıraklık, - ğı. is. يىراقلىق، ئۇزاق
لىق، مۇساپە.
ıraksamak. ئۇزاق كۆرمەك، بىر ئىش-
نىڭ بولۇشىغا ئىشەنمەسلىك.
ıraksınmaq. → ıraksamak.
ıramak. يىراقلاشماق، ئۇزاقلاشماق.
ırgalamak. ① پىرقىراتماق، چاپقىتماق،
سىلكىمەك. ② كىرگۈل بۆلىدۈرمەك،
قىزىقتۇرماق.
ırgalanmaq. پىرقىرماق، سىلكىنمەك،
تەۋرەنمەك.
ırgat, - tı. is. yun. ئىشچى، مەدىكار.
ırgatlık, - ğı. is. مەدە
كارلىق.
ark, - kı. is. ar. ئىرق، جىنس:
«Beyaz ırk —
arkçı. s. ئىرقچى.
arkçılık, - ğı. is. ئىرقچىلىق.
arkıyat, - tı. is. ar. ئېتنولوگىيە.
arkı. s. ar. ئىرقىي.
arktaş. s. ئىرقداش.
arlamak. ناخشا ئېيتماق، غەزەل ئېيتماق.
armak, - ğı. is. دەريا.

ırz. is. ar. ① ئىپپەت. ② خاسىيەت.
~a geçmek. نومۇسغا تەگمەك (قىزنىڭ).
ırzlı. s. نومۇسلۇق، ئىپپەتلىك.
ırsız. s. نومۇسسىز.
ıs. is. ئىگە، ساھىب، مالىك.
ısı. is. kim. ① قىزىق، ھارارەت،
ئىسسىقلىق. ② ئىسسىقلىق ئېنېرگىيىسى.
ısın. is. كالورىيە (ئىسسىقلىق مىقدارى)
نى ئۆلچەش بىرلىكى).
ısınak, - ğı. is. مەش قاتارلىق
ئىسسىنىش سايىمانلىرى.
ısındırmaq. ① ئىسسىندۇرماق. ② كۆن-
دۈرمەك، ئادەتلەندۈرمەك.
ısınma. is. قىزىق ھالغا كېلىش،
ئىسسىنىش.
ısınmak. ① ئىسسىماق، ئىسسىنىماق.
② كۆنمەك، ئادەتلەنمەك:
«Su ısındı —
Bu işe bir türlü ısınmadım —
بۇ ئىشقا زادى كۆنەلمىدىم.»
ısı . ölçer. is. ئىسسىقلىق مىقدارىنى
ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب، ئىسسىق ئۆلچەر.
ısıran. is. پىشقان ناننى ئۆرۈيدىغان
سايىمان.
ısırgan. is. bot. ① چاققاق ئوت.
② چىشلەيدىغان:
«Isırgan bir köpek —
ئىت.»
ısırtıcı. s. چىشلەيدىغان، چىشلىق
گۈچى. ② قىچىشتۇرىدىغان (رەخت).
ısırtık, - ğı. is. s. ① چىش ئىزى.
② چىشلەم.
ısırtılmak. چىشلەنمەك.
ısırtmak. ① چىشلەمەك. ② قارشى چىق-
ماق.

ısırtmak. چىشلەتمەك.

ısıtma. is. ① ئىسىتىش، قىزىتىش.

② قىزىتما، ئىسىتما (كېسەل)، قىزىش.

ısıtmak. ئىسىتىماق، قىزىتماق.

ıska. is. ① ئۇنۇمسىزلىك. ② يوق.

ıskaç. is. it. den. كېمە ماچىتىسى.

iskala. is. it. müz. تەڭكەش ئاۋازلار.

iskalamak. (توپ ھەققىدە) ئۇرۇپ

قاچۇرماق.

iskarta. s. it. كېرەكسىز (بۇيۇم).

iskat, - tı. is. ar. ① ئىسقات (ئۆل)

گۈچىنىڭ روھى ئۈچۈن بېرىلىدىغان

سەدىقە. ② يوق قىلماق.

iskatçı. is. ① ئىسقات ئالغۇچى.

② قەلەندەر، دىۋانە.

iskonto. is. it. tic. مال باھاسىنى

چۈشۈرۈش.

iskota. is. it. den. يەلگەن.

iskubar. is. مەھەللە باغچىسى.

ıslah. is. ar. ① ئىسلاھ. ② تەربىيە.

ıslahat, - tı. is. ئىسلاھات.

ıslahatçı. is. ئىسلاھاتچى.

ıslak. s. نەم، ھۆل.

ıslaklık, - ğı. is. نەملىك.

ıslamak. ھۆل قىلماق.

ıslanmak. ھۆل بولماق:

Yağmurda epeyce ıslandım — يام

خۇردا خېلىلا ھۆل بولۇپ كەتتىم.

ısınmış. s. ھۆل بولۇپ كەتكەن.

ıslatmak. ھۆل قىلماق.

ıslık, - ğı. is. ئىسقىرىق.

ıslıklamak. ئىسقىرىتماق.

ısmarlama. is. بۇيرۇتۇش، زاكاز،

بۇيرۇتما.

ısmarlamak. ① بۇيرۇتماق، زاكاز

قىلماق. ② تاپشۇرماق، ئامانەت قىلماق:

«Allaha ısmarladık — خۇداغا

ئامانەت، ئاللاغا تاپشۇردۇق.»

ispala. is. it. مۇرە.

ıspanak, - ğı. is. yun. bot. پالەك،

يوسەي.

ispazmoz. is. قاتتىق تىترىمەك.

ısrar. is. ar. تىرىكشىش، چىڭ تۇ-

رۇش، قەتئىي تۇرۇش.

~ etmek. چىڭ تۇرماق.

ıssız. s. قۇپۇتۇرۇق، بوش، ئاياغ بېسىل-

مىغان (يەر)، تىپتىنچ.

ıssızlaşmak. ئادەمسىز قالماق.

ıssızlık, - ğı. is. يوشلۇق، تىپ-

تىنچلىق.

ıstakoz. is. rum. راک، قىسقۇچپاقا.

ıstakozluk, - ğı. is. قىسقۇچپاقىد-

لارنى تىرىك ساقلاش ئۈچۈن دېڭىز ياقى-

لىرىغا ياسالغان كۆل.

ıstampa. is. it. ① ئويما. ② رەخت

ۋە قەغەزلىرىگە گۈل باسىدىغان تامغا.

③ ئېقىلىپ.

ıstampacı. is. ① ئويىمىكەش. ② ئوي-

ما قەرىسلەر ساتقۇچى.

ıstavroz. is. rum. كرېست (خرىستى)

ئانلارنىڭ بەلگىسى).

ıstifa. is. ar. تاللاش، تاللىنىش،

سايلاش.

ıstılah. is. ar. ئاتالغۇ.

ıstırap, - bı. is. ar. ئازاپ، جەبرى.

ıstıraplı. s. ئازابلۇق، جەبرىلىك.

ıstırapsız. s. ئازابسىز.

ıstırar. is. ar. ھەجىبۇرىيەت، چارب

سىزلىق.

ıstırarî. s. ar. ھەجىبۇرىي.

I.i.

- i. İ. - 12 ئى (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 12-ئېلىپبەسى).
- iade. is. ar. ① قايتۇرۇش، ياندۇرۇش. ② ئالماشتۇرۇش. ③ يەڭگۈشلەش، تېگىشىش:
- ئالغان — «Aldığı kitabı iade etti —
كىتابىنى قايتۇرۇدى.»
- iane. is. ar. ① ئىئانە. ② يېزىلارغا ياردەم ئۈچۈن بېرىلگەن پۇل (سەددىقە). ③ ماددىي ياردەم:
- «lane etmek — ياردەم قىلماق.»
- iare. is. ar. ئۆتنە، ئارىيەت.
- iaşe. is. ar. باقىماق، يېدۈرۈپ - ئىچكۈزمەك.
- iba. is. ar. رازى بولماسلىق، قوبۇل قىلماسلىق، رەت قىلىش، باش تارتىش.
- ib'ad. is. ar. يىسراقلاشتۇرۇش، ئۇزاقلاشتۇرۇش.
- ibadı. is. ar. ① قۇللار. ② ئالانىڭ قۇللىرى. ③ ئىبادەت قىلغۇچىلار.
- ibâdet, - ti. is. ar. چوقۇنماق، ئىبادەت.
- ibadetgâh. is. ar. ئىبادەتخانا، ئىبادەتگاھ.
- ibadet. hane. is. ar. far. ئىبادەتخانا.
- ibadullah. s. ar. ① بەك كۆپ، تولا. ② ئالانىڭ قۇللىرى.
- ibâhi. s. ar. ھارام نەرسىنىڭ مۇباھ بولىدىغانلىقىغا ئىشىنىدىغانلار.
- ibare. is. ar. جۈملە، ئىبارە:
- «Açık ibare — ئوچۇق جۈملە.»
- ibaret, - ti. s. ar. ئىبارەت، توپ لانغان، مەيدانغا كەلگەن، تەشكىل تاپقان:
- «Beş kişiden ibaret bir takım — بەش كىشىدىن ئىبارەت بىر ئوتتۇرا.»
- ibate. is. ar. ① جايلاشتۇرۇش، ② تاڭ ئاتقۇزۇش، تۈنەك.
- ibcal. is. ar. چەكسىز ھۆرمەت.
- ibda, - ı. is. ar. ئىجادىيەت ياكى رېتتىش، ئىجاد قىلىش، ئەسەر يېزىش.
- ibibik, - ği. is. zool. ھۆپۈپ (قۇش).
- ibik, - ği. is. ① خوراز، كوركى قا. ② پىۋپۇك.
- ibikli. s. تاجىلىق، تاجىسى بولغان.
- ibis. is. lat. yun. لەڭلەك تۈسلۈك قاناتلىق ھايۋان. (ئۇزۇن پۇتلۇقلار).
- ibiş. is. ① كۆمۈش، قورچاق ئويۇنلىرىدا قىزىقچى، كۆمۈش. ② ئەخمەق، دۆت، گالۋاك.
- ibka, ıbka. si. ar. يىغلىتىش.
- iblağ. is. ar. ① ئېرىشتۈرۈش، يېتىش. ② ئارتتۇرۇش، كۆپەيتىش.
- ئۇلاشتۇرماق، ئېرىشتۈرمەك. ~ etmek.
- iblis. is. ar. ① شەيتان. ② ئەسكى ۋە ھېلىگەر. ③ لەنەتكە ئۇچرىغان.
- şeytanlar. z. شەيتانلارچە.
- ibn. is. ar. ئوغۇل، ئەر ئەۋلاد:
- «İbni Abdullah. — ئابدۇللا ئوغلى.»
- ibne. is. ar. ھېچقىز، ھەزىلەك.
- ibnetor. s. ar. → Ibne.

ibra. is. ar. ① ئاقلاش. ② ئېنىقلاش. ③ قويۇۋېتىش، قويۇپ بېرىش.
 ibram. is. ar. يالۋۇرۇش، ئىلتىماس قىلىپ تۇرۇۋېلىش.
 ibraname. is. ar. تىل خېتى، ھۇججەت.
 ibrani. is. osm. قەدىمكى يەھۇدىلەر. نىڭ نامى.
 ibranice. is. osm. ھازىر ئىسرائىل. يىدە سۆزلىشىدىغان سامى تىلى.
 ibraniler. öz. is. يەھۇدى قەۋمى.
 ibraz. is. ar. ① ئىپادە. ② پەيدا بولۇش، ئوتتۇرىغا قويۇش، مەيدانغا چىقىرىش، كۆرۈنۈش، گەۋدىلىنىش، زاھىر بولۇش.
 ibre. is. ar. ① سترېلكا (گىر قاتار. لىقلارنىڭ). ② سائەت سترېلكىسى، كومپاس سترېلكىسى. ③ بەلگە.
 ibret, - ti. is. ① ئىبرەت، تەجرىبە، ساۋاق. ② s. ئاجايىپ، ھەيران قالارلىق، غەلىتە.
 ibretli. s. ئىبرەتلىك.
 ibrevi. s. ① سترېلكىسىغا ئائىت. ② سترېلكا شەكلىدە.
 ibri. is. ar. ئىبرانى دىنىگە ئېتىقات قىلغۇچى يەھۇدى.
 ibrik, - gi. is. ar. ئىۋرىق قاتارلىق جوغىلىق، تۇتقۇچلۇق سايان.
 ibriktar. is. ar - far. پادىشاھلار. نىڭ قولىغا سۇ قويۇپ بەرگۈچى.
 ibriyûn. is. ئىبرانىلەر، يەھۇدىلەر.
 iblat. is. → Iplat.
 ibtar. is. ar. ① سالتاڭ قويۇش. ② بالىسىز قويۇش، بالىسىز قېلىش. ③ بۆلۈش، ئايرىش. ④ مەسىلىنى ھەل قىلىش، مەسىلىنى بىر تەرەپ قىلىش.

Iptida. is. → ① ئىشقا كىرىشىش، ئىشقا باشلاش.
 ibtidar. is. ar. ئىستەك، ئارزۇ، غايە.
 ibtiga. is. ar. يالۋۇرۇش، يېلىنىش.
 ibtihal. is. ar. سۈرۈشتۈرۈش، ئۇقۇ- شۇش، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش، تەك شۈرۈش.
 ibtikâ. is. ar. يىغلاش، كۆز يېشى قىلىش.
 icab. is. → icap.
 icabet, - ti. is. ar. ① قەبۇل بول- ھاق، ئارزۇغا لايىق، رازى بولماق. ② بىر چاقىرىقنى ئىشقا ئاشۇرماق.
 icabetmek. → Gerekmek.
 icabî. s. ar. ئىجابىي.
 icad. is. → İcat.
 icap, - bi. is. ar. كېرەك، لازىم، كېرەكلىك، ھاجەت، ئېھتىياج.
 icar. is. ar. ① ئىجارە. ② ئىجارە ھۇججەتى، ئىجارە خېتى.
 icare. is. ar. ئىجارە ھەققى.
 icat, - di. is. ar. ① ئىجاد. ② ئوي- دۇرما، توقۇما، ياسالما.
 icâz. is. ar. ed. ئاز سۆز بىلەن كەڭ مەنە بىلدۈرۈش، مەنىلىك سۆز.
 icaz. is. ar. كارامەت، مۆجىزە.
 icazet, - ti. is. ① رۇخسەت، ئىجازەت. ② دېپلوم.
 icazet. name. is. ar. ئىجازەتنامە، رۇخسەتنامە.
 icazlı. s. ① قىسقىچە. ② مۆجىزىگە ئوخشاش.
 icbar. is. ar. زورلاش، مەجبۇر قىلىش.

~ edilmek. مەجبۇرلانماق.

icla. is. ar. قىوغ-لاش، سۈرۈش، ھەيدەش.

iclal. is. ar. ① ھۈرمەتتىنى قىلىش، ② قۇدرەتلىك، ئۇلۇغلۇق. ③ ئايال ئىسمى.

iclâs. is. ar. ① تەختكە چەقىرىش. ② ئولتۇرغۇزۇش.

icma. is. ar. ① جەم قىلىش، بىر يەرگە يىغىش، بىر يەرگە توپلاش. ② بىر كىر بىرلىكىگە كېلىش.

icmal. is. ar. يەكۈن، خۇلاسە، يىغىنىدا.

~ etmek. خۇلاسە قىلماق.

icra. is. ar. ئىجرا، يۈرگۈزۈش، ئورۇنداش، ئىشقا ئاشۇرۇش، ئادا قىلىش، ئارتقۇزۇش.

icracı. is. ① ئىجرا قىلغۇچى، ئارت. ② قۇرغۇچى، ئورۇندىغۇچى، يۈرگۈزگۈچى. ③ ساز چالغۇچى، سازچى.

iç, - çi. is. ① ئىچ، بىر نەرسىنىڭ ئىچى. ② كۆڭۈل، قەلب: ئىچكى ئىشلار — İçişleri bakanı — مىنىستىرى.

içecek, - ği. is. ئۈنسۈزلۈك، ئىچىملىك، لىدىغان.

içeri. is. ① ئىچ تەرەپ. ② كۆڭۈل، قەلب:

«İçeriden sesler geliyor — ئىچكىدىن ئاۋاز كېلىۋاتىدۇ.»

içel. öz. is. ئىچىل (جەنۇبىي ئانا تولىدىكى بىر ۋىلايەت).

içerik, - ği. is. ئىچىدە بولغان نەرسە، مەزمۇن.

içerlemek. خاپا بولماق، ئاچچىقلانماق.

içermek. زىتلىق، قارشى قارشىلىق.

iç. güvey, iç. güveysel. is. كۆپتۇغۇل بولۇپ كىرگەن يىگىت، ئىچكىۋۇ.

iç. hayat, -ti. is. fels. ئىچكى دۇنيا: «İç hayatı karışık adam — ئىچكى دۇنياسى قالايمىقان ئادەم.»

iç. ısı. is. ۋولقان.

içim. is. ① يۇتۇم، تەم: «İki içim ilaç kaldı — ئىككى يۇتۇم — دورا قالدى.»

Bu çayın rengi yok, amâ içimi iyi — بۇ چاينىڭ رەڭگى بولمىغان بىلەن، تەمى ياخشى.

içimli. s. ئىچىشكە ياخشى، تەملىك: «İçimli çay — تەملىك چاي، ئىچىش — لىك چاي.»

içimlik, - ği. is. → İçim. ئۇچۇن، شۇڭا:

«Doğruyu söylemediği için yı-kıldı — راست گەپ قىلمىغانلىقى ئۇچۇن — ئۆرۈلدى.»

içinde. ئىچىدە:

«Son bir yıl içinde çok ilerledi — كېيىنكى بىر يىل ئىچىدە كۆپ ئالغا باستى.»

içindekiler. مۇندەرىجە.

içinden. s. fels. ئۆزلۈكىدىن.

içinti. is. ئىچىملىك ئىچىش.

içirik, - ği. is. ① ئۇچەي، باغىر. ② ئادەمنىڭ ئىچكى ئورگانلىرى.

içirmek. ① ئىچكىۈزمەك. ② ئۇرماق. ③ مەست قىلماق. ④ سىڭدۈرمەك (بويلاقنى قەغەزگە).

içişleri. is. ئىچكى ئىشلار.

~ bakanı. ئىچكى ئىشلار مىنىستىرى.

içitmek. tıp. ئۆكۈل بەرمەك، ئۆكۈل.

قويماق. içken. is. ھاراقكەش، ئىچەرمەن.
 içki. is. ھاراق، شاراب، ئىچكىلۈك.
 içkici. is. ① ھاراق چىقارغۇچى ۋە ساتقۇچى. ② s. ھاراقكەش.
 iç . lastik, - ği. is. ئاپتوموبىل، ۋېلىسىپىت قاتارلىقلارنىڭ كامىرى.
 içlek. s. مەنىۋى.
 içme. is. ئىچىش.
 içmek. ① يۇتماق، ئىچمەك. ② يۇتماق، سۈمۈرمەك.
 «İçki içmek — ئىچىملىك ئىچمەك. —
 Sigara içmek — تاماكا چەكمەك. —
 iç . organ. is. anat. يۈرەك، ئاش. قازان، ئۆپكە، چىگەر قاتارلىق ئىچكى ئورگان، ئىچكى ئەزا.
 içre. z. ① ئىچكى تەرەپ. ② ئىچىدە، تەركىبىدە.
 içrek. s. ئىچىدە قالغان، ئىچىدە ساقلانغان.
 iç . savaş. is. ئىچكى ئۇرۇش.
 içten. s. سەمىمىي، ئىچىدىن، جاندىن، قەلبىدىن.
 سەمىمىي قارشىلاش. — Karşılama
 içtenlik, - ği. is. سەمىيەت، سەمىيەت، قىزغىنلىق.
 iç . ticaret, - ti. is. ئىچكى سودا.
 içtihat, - dı. is. ar. ① بىر نەرسە سىگە قارىتا كۆز قاراش. ② ئىجتىھات، غەيرەت.
 içtima, - ı. is. ئىجتىمائىي ئورگان، جەمئىيەت، ئۇيۇشما.
 içtimai. s. ar. ئىجتىمائىي.
 içtimailik, - ği. is. سوتسىيالىزم.
 içtimaiyet, - ti. is. ar. سوتسىيەتچىلىك، گىيە.

ساقلىنىش، içtinap, - bı. is. ar. قوغدىنىش، ئۆزىنى تارتىش.
 iç : tüzük, - ğü. is. نىزامنامە.
 iç : yağ. is. چاۋياغ، ئىچ ياغ.
 iç : yapı. is. bot. ئۆسۈملۈكنىڭ ئىچكى قۇرۇلۇش شەكلى.
 iç . yüzü, - zü. is. سىر، ماھىيەت، ئەپت - بەشىرە.
 «İçyüzü büsbütün açığa çıktı — ئەپت بەشىرى پۈتۈنلەي پاش بولدى.»
 id. is. ar. ھېيت، بايرام.
 idam. is. ar. ئۆلۈم جازاسى.
 idame. is. ar. داۋاملاشتۇرۇش.
 ~ etmek. داۋاملاشتۇرماق.
 idare. is. ar. ① باشقۇرۇش، ئىدارە قىلىش. ② تېجەش. ③ ئىنتىزام. ④ رەھبەرلىك.
 «İdareli olsa aylığı yetiyecek — تېجەشلىك بولسا ئايلىقى يېتىشىدۇ.»
 idamlık, - ğı. s. is. ئۆلۈم جازاسى بېرىلگەن، ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان.
 idareci. is. رەھبەر.
 idarecilik, - ği. is. رەھبەرلىك.
 idare . hane. is. ① تەھرىر بۆلۈمى. ② ئىش بېجىرگۈچىلەرنىڭ ئىشخانىسى.
 idareli. s. ① ئىدارە قىلىشنى، باشقۇرۇشنى بىلىدىغان. ② ئىقتىسادچىل.
 idaresiz. s. ① رەھبەرلىك قىلالمايدىغان. ② ئىسراپخور.
 idbar. is. ar. چۈشكۈنلۈك.
 iddet, - ti. is. ar. ئىددەت (ئېرىدىن ئاجراشقان ياكى ئېرى ئۆلگەن بىر خوتۇننىڭ قايتا ئەركە تېگىشى ئۈچۈن كېرەك بولىدىغان مۇددەت).
 iddia. is. ar. ① ئېلان قىلىش، ئېيتىش.

- تىش، جاكارلاش. ② بايان قىلىش،
بايانات. ③ تەلەپ، ئىستەك. ④ دېگىنىدە
قاتتىق تۇرۇش، چىڭ تۇرۇش. ⑤ دەرد
تۆكۈش، شىكايەت قىلىش.
- ① **iddiacı. s.** جاھىل. ② سۆزىدە
چىڭ تۇرىدىغان، ئۆزىنىڭكىنى راست
دەيدىغان.
- iddia. name. is. ar.** شىكايەتنامە،
ئەرز.
- iddihal. is. ar.** كىرىش، داخىل
بولۇش، ئارىلىشىش.
- iddihar. is.** بېسىمدارلىق.
- ① **idea. is. ar.** ئۇقۇم، چۈشەنچە.
② ھېسسىيات، تۇيغۇ. ③ پىكىر، كۆز
قاراش.
- ideal, - li. s. fr.** ئىدىيىۋى، ئىدىئال.
idealist. s. fr. ئىدىئالىست.
idealizm. is. fr. ئىدىئالىزم.
idealog. is. fr. نەزەرىيىچى، مۇتەپەكك
كۇر، ئىدىئولوگ.
- ideoloji. is. fr.** ئىدىئولوگىيە.
idi. is. ئىدى.
idikut. is. ئىدىقۇت.
- ① **idil. is. fr.** قىسقا يېزىلغان مۇھەببەت
بەتكە دائىر شېئىر. ② چىن مۇھەببەت،
ساپ مۇھەببەت.
- idiş. s. → İğdiş.**
idman. is. ar. تەنتەربىيە، بەدەن
چىنىقتۇرۇش، چىنىقىش.
- ① **idmancı. is.** تەنھەرىكەتچى.
② گىمناستىك ئۆگەتكۈچى.
- ① **idrāk, - kī. is. ar.** ئىدراك،
ئەقىل يۈرگۈزمەك، چۈشەنچە، پاراسەت.
② ئېرىشىش، ئىگە بولۇش. ③ ئۆزلەش-
تۈرۈش، بىلىش، چۈشىنىش.
- idrākli. s.** ئەقىللىق، ئاڭلىق.
idrāksiz. s. ئاڭسىز، ئەقىلسىز.
idirar. is. ar. سۈيىدۈك.
① **ifa. is. ar.** ئىجرا، يۈرگۈزۈش،
بېجىرىش. ② تۆلەش، قايتۇرۇش،
ئۆتەش.
- ifade. is. ar.** ئىپادە.
① **ifakat, - tī. is. ar.** كېسەلدىن ئۆرە
بولۇپ كەتمەك، ياخشى بولۇپ كەتمەك. ②
ئوڭلانماق (مەستلىكتىن). ③ ئايال ئىسمى.
- ① **iffet, - tī. is. ar.** نومۇس، ئىپ
پەت، پاكلىق، نومۇسچانلىق. ② ئايال
ئىسمى.
- iffetli. s. ar.** نومۇسنى ساقلاپ قالغان،
نومۇسلۇق.
- iffetsiz. s.** نومۇسسىز، ئەخلاقسىز.
iffetsizlik, - gi. is. نومۇسسىزلىق.
ifham. is. ar. چۈشەندۈرۈش، بىلدۈ-
رۇش.
- ① **ifildemek.** تىترەك باسماق. ② چىقى-
ماق، لەپىلدەتمەك، (شامالنىڭ يېنىك
چىقىشى).
- iflāh. is. ar.** قۇتۇلۇش (قىيىن
ئەھۋال، خەتەر، كېسەلدىن).
كۈچى قالماسلىق. **~ i kesilmek.**
ھەددى - ھېسابسىز **~ ini kesmek.**
ھاردۇرماق.
- ~ bulmak.** ئەھۋالى تۈزۈلۈپ ياخشى
بولماق.
- ~ olmak.** سالامەتلىكى ئەسلىگە كەلمەك.
ۋەيران بولۇش، سۇنۇش. **iflās. is. ar.**
(تىجارەتتە)، بەربات بولۇش.
- ① **ifna. is. ar.** يوقىتىش، تۈگىتىش.
② ئىسراپ قىلىش.
- ① **ifrag. is. ar.** ئۆزگەرتىش (ئەھۋال)

(نى). ② مەدەنىي ئېرىتىپ قېلىپقا تۆكۈش.
 ③ بوشىتىش، سىرتقا چىقىرىش.
 ifrat, - tı. is. ar. ھەددىدىن ئېشىپ كەتمەك.
 ifraz. is. ar. ئايرىلىش، بۆلۈنۈش، پارچىلىنىش.
 ifrazat, - tı. is. بەدەندىن چىققان قان، زىرداپ ۋە تەر قاتارلىقلار.
 ifrit, - ti. is. ar. ① جىن - ئالۋاس. ② قاتتىق ئاچچىقلىنىش.
 ~ etmek. قاتتىق غەزەپلەنمەك.
 ifsah¹. is. ar. تىلغا ئېلىش.
 ifsah². is. ar. ئۇنتۇش.
 ifsah³. is. ar. كېڭەيتىش.
 ifsat, - dı. is. ar. ① بۇزۇش، بەر- بات قىلىش. ② قالايمىقانلاشتۇرۇش، پاراكەندە قىلىش.
 ifşa. is. ar. پاش قىلىش، ئېچىپ تاشلاش، ئاشكارىلاش، ئوتتۇرىغا چىقىرىش.
 iftar. is. ar. ئىپتار، ئېغىز ئېچىش (روزا تۇتقاندا).
 iftariye. is. ar. → İftarlık.
 iftarlık - ğı. is. ① ئىپتارلىق. ② بەك ئاز.
 iftihar. is. ar. ئىپتىخار، شەرەپ. نەمۇنىچى ئوقۇغۇچى ~ a geçmek. بولماق.
 ~ listesi. شەرەپ تاختىسى.
 iftikar. is. ar. ① ھاجەتمەن. ② يېغىۋالغۇ، ھاجەتمەنلىك. ③ ھاجەت مەن بولۇش، ھاجىتى چۈشۈش. ④ كىچىك پېشلىق.
 iftikariye. is. ar. ئىدىئالىزم.
 iftira. is. ar. ① تۆھمەت، قارا

چاپلاش. ② بۆھتان.
 iftiracı. s. ar. تۆھمەتخور، بۆھتانچى.
 iftiras. is. ar. ۋەھشىيلىك، يىرتقۇچلۇق.
 iğ. is. ئۇرچۇق، يىك.
 iğbirer. is. ar. ① تىرپا - تىزان. ② قىرغۇچ، چاڭ - تىزان بېسىش. ③ زورۇق چاق، كۈچەنمەك.
 iğde. is. bot. ياۋا زەيتۇن دەرىخى.
 iğdin. s. پالاق، بۇزۇق (تۇخۇم).
 iğdiş, iğdiç. s. far. پىچىسىلىغان، پىچىۋېتىلگەن، ئاختا قىلىنغان (ئات).
 iğfal, - li. is. ar. ① ئالداپ نومۇر. ② غەپلەتتە سىغا تېگىش، ئازدۇرۇش. ③ قالدۇرۇش.
 iğik. s. z. → Eğik.
 iğilme. is. → Eğilme.
 iğilmek. → Eğilmek.
 iğiltaşı. is. تۈگمەننىڭ ئاستى تېشى.
 iğna. is. ar. باي قىلىش.
 iğne. is. ① يىڭىنە. ② تۈرلىگۈچ. ③ قارماق (يېلىق تۇتىدىغان). ④ ئوكۇل يىڭىنىسى.
 iğneci. is. ① ئوكۇل ئۇرغۇچى، ئوكۇل سالغۇچى. ② يىڭىنە ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى.
 iğnedenlik, - ğı. is. يىڭىنە قۇتقىسى.
 iğnelemek. ① يىڭىنە بىلەن تىكىمەك. ② يىڭىنە سانجىماق، ئوكۇل بەرمەك. ③ تەنە قىلماق، سۆزدە چىقىۋالماق.
 iğneli. s. ① چاقىدىغان (زەھەرلىك). ② تىكىلگەن، قادالغان (تۈرگۈچ).
 iğnelik, - ğı. is. يىڭىنە خالىتىسى.
 iğrak, - ki. is. ar. ھەددىدىن ئارتۇق، ھەددىدىن زىيادىلىك.
 iğremek. ھۆكۈمەت، ۋارقىرىماق، تىزۋالماق.

iğrenç. s. يىرگىنچ، ئىپلاس.
iğrençlik, - ği. is. يىرگىنچلىك، ئىپلاسلىق.
iğrendirmek. يىرگىندۈرمەك.
iğrenen. s. ھەممىدىن يىرگىنىدىغان.
iğrenme. is. يىرگىنىش.
iğrenmek. يىرگىنمەك.
iğri. s. → Eğri.
iğrik. s. كۆپ ۋارقىرايدىغان، كۆپ توۋلايدىغان (ھايۋان).
iğrilik, - ği. is. → Eğrilik.
iğtinam. is. ② غەنىمەت، ئولجا. ① بۇلاڭ - تالاڭ.
iğtirak. is. ar. ① سۇدا بىرگۈلۈش، تۇنجۇقۇش. ② ئىچىگە تولدۇرۇپ نەپەس ئېلىش.
iğtirar. is. ar. ① مەغرۇرلۇق، كىبىر. ② ئالدىنىش. ③ غاپىل بولۇش.
iğtişas. is. osm. ① بۇزۇلماق (يەيىپ ② ئالستوپىلاڭ، ئىسيان).
iğtiyar. is. ar. پايدىلىنىش.
iğva. is. ar. ئازدۇرۇش، يۈلدىن چىقىرىش، يامان يولغا باشلاش.
iğzabetmek. ئاچچىقلاندۇرماق، ئاچچىق قىلىش كەلتۈرمەك، غەزەپلەندۈرمەك.
iğzap, - bı. is. ar. غەزەپلەندۈرۈش.
ihafe. is. ar. قورقۇتۇش، تەھدىت. قورقۇتماق. ~ etmek.
ihale. is. ar. ھاۋالە، ئامانەت. ھاۋالە قىلماق. ~ etmek.
ihâm. is. ar. ۋەھىمىگە سېلىش، ئەندىشىگە سېلىش.

① خىيانەت. **ihānet, - ti. is. ar.**
 ② ۋاپاسىزلىق، سېدادقەتسىزلىك. ③ ئىشەنچنى يەردە قويۇش.
ihata. is. ar. بىر نەرسىنىڭ چۆرىسىنى قورقۇش، قورقۇش، ئىھاتە. بىر نەرسىنىڭ ئەتراپىنى قورشىماق. ~ etmek.
 ① كەڭ كۆلەملىك، كەڭ دائىر. **ihatalı. s.** رىلىك. ② كەڭ مەنىلىك، كەڭ بىلىملىك.
ihbar. is. ar. خەۋەر قىلىش، ئۇقتۇرۇش، بىلدۈرۈش، مەلۇم قىلىش.
 ① مۇخبىرلىق شاھى. **ihbariye. is. ar.** دەتنامىسى. ② مۇخبىرلىق ھەققى.
ihbarlı. s. خەۋەر بېرىلىگەن، ئۇختۇرۇلغان، مەلۇم قىلىنغان.
 ① ئىمزا سىز خەت. **ihbar. name. is.** (يۇقىرىغا سۇنۇلغان). ② ئۇقتۇرۇش قەغىزى.
ihda. is. ar. ھەدىيە بېرىش.
 ① يېڭى بىر نەرسىنى مەيدانغا. **inbas. is.** چەقىرىش، يېڭى بىر نەرسىنى يارىتىش. ② قۇرۇش، تەسىس قىلىش.
 مەيدانغا كەلتۈرمەك. ~ etmek
ihfa. is. ar. يىرشۇرۇپ قويۇش: «Kaçak askeri. ihfa, bir suçtur — قاچاق ئەسكەرنى يوشۇرۇپ قويۇش گۇناھتور.» يىرشۇرماق. ~ etmek.
ihkak. is. ar. ھوقۇقنى يۈرگۈزۈش.
ihlâl, - lı. is. ar. بۇزۇپ قويۇش، كېرەكسىز قىلىپ قويۇش، زىيانغا ئۇچرىتىش. بۇزماق. ~ etmek.
 ① ئىسلاش. ② توغرا. **ihlâs. is. ar.** ۋە پاك مۇھەببەت: ئۇنىڭ «Onun size ihlası var — سىزگە پاك مۇھەببىتى بار.»
 ① سۈيۈدۈك يۈلى. ② **ihlil. is. ar.**

ئەمچەك توپچىسىنىڭ كۆزى.
ihmal, -li. is. as. بىپەرۋالىق، ئېرەنسە.
 جەسلىك، ئەھمىيەت بەرمەسلىك، كۆڭۈل-
 شىمەسلىك.
ihmalcı. s. ① بىپەرۋار (ئادەم). ②
 دىققەتسىزلىك قىلىدىغان.
ihmalkâr. is. ar. → **Ihmalcı**
 ① ئېكسپورت. **ihracat, -tı.** is.
 ② خەجلەنگەن پۇللار.
ihracatçı. is. s. ئېكسپورتچى.
ihracatçılık, -ğı. is. ئېكسپورتچى-
 لىق.
ihraç, -çı. is. ar. ئېكسپورت، ئېكس-
 پورت قىلىش.
 ~ **etmek.** ئېكسپورت قىلماق.
ihrak, -kı. is. ar. يېقىش، كۆيدۈ-
 رۇش.
 ① ئېھرام، قەدىمكى **ihram.** is. ar.
 زاماندا يۇنانلىقلار، رومالىقلار، ھازىر
 بولسا بەر بەرى خەلقى پۈركۈنۈۋالىدىغان
 ئاق يۇڭدىن توقۇلغان كىيىم. ②
 كەئبىدە ھاجىلار كىيىدىغان ئاق كىيىم.
 ③ ئەرەبلەر ئىسسىقلىق ساقلىنىش ئۈچۈن
 كىيىۋالىدىغان تىكىشى يۇقى ئاق كىيىم.
ihraz. is. ar. قازىنىش، قولغا كەلتۈ-
 رۇش، ئىگە بولۇش، ئېرىشىش.
ihsa. is. ar. سان، ساناش، ساناق.
ihşai. s. osm. ستاتىك.
 ~ **malûmat.** ستاتىك مەلۇمات.
ihşaiyat, -tı. is. ar. ستاتىستىكا بىلىمى.
ihşan¹. is. ar. خەير - ئېھسان، سوۋ-
 غات، بەخش، شەپقەت، ياخشىلىق، يامان-
 لىققا ياخشىلىق.
 ① مۇستەھكەملەش. ② نو- **ihşan².** is.
 مۇسچان بولۇش.

① ھېس قىلدۇرماق، **ihşas.** is. ar.
 ئىما. ② تۇيغۇ، سەزگۈ.
 ① دىققەتنى تارتىش، **ihşar.** is. ar.
 ئېسىگە سېلىش. ② ئاگاھلاندۇرۇش.
 ئاگاھلاندۇرۇش جازاسى. ~ **cezası.**
 ئاگاھلاندۇرماق. ~ **etmek.**
ihşar : name. is. ئېتىراز بىلدۈرۈش
 خېتى، ئاگاھلاندۇرۇش خېتى.
ihşibar. is. ar. سىناق، سىناش.
ihşibas. is. ar. ئېتىبار قىلىش، توسۇ-
 لۇپ قىلىش، تۇتۇلۇپ قىلىش، تىقىلىپ
 قىلىش.
ihşicaç. is. ar. پاكىت، ئىسپات،
 دەلىل.
 ① توغرا يولغا چۈشۈش، **ihşida¹.** is. ar.
 توغرا يول بىلەن مېڭىش. ② ئۆز
 دىنىدىن قايتىپ مۇسۇلمان بولۇش.
 ③ ھالىنى تۈزىتىش.
ihşida². is. ئالداش، ھىيلە بىلەن
 ئىشەندۈرۈش.
ihşifa. is. ar. يوشۇرۇنۇش.
ihşifal, -lı. is. ar. خاتىرە مۇراسىمى.
ihşikan. is. ar. قان كېتىش.
ihşikar. is. az. خورلۇق، كۆزگە ئىك-
 ماسلىق، ھەقىرلىنىش.
ihşilâç. is. ar. تېپىرلاش.
ihşilaf. is. ar. ئىختىلاپ، پىكىر بىر-
 لىكىدە بولماسلىق، باشقىلىق.
 ① ئىنقىلاپ. ② ئىسيان. **ihşilal, -lı.** s.
 قوزغىلاڭ، توپىلاڭ. ③ سىياسىي ئۆزگى-
 رىش.
 دېھقانلار — **ihşilalı Köylü¹.**
 ئىنقىلابى.
 ئۈچ ۋىلايەت — **ihşilal Üç il².**
 ئىنقىلابىي.

ihtilâlcı. s. is. ② ئىنقىلابچى.

ئىسيانچى، قوزغىلاڭچى، توپىلاڭچى.

ihtilâlcılık, -ği. is. ① ئىنقىلابچىلىق.

② ئىسيانچىلىق.

ihtilâm. is. ar. ئېھتىلام، چۈشەندۈرۈش.

شەيتان ئاتلاش.

ihtilâs. is. ar. جەمئىيەت قىلىش،

قاقتى - سۈرۈشنى قىلىش، يېۋىلىش، ئۆزۈ

نىڭ قىلىۋېلىش.

ihtilât. is. ar. (كېسەل ھەققىدە)

ئايلىنىش، ئۆزگىرىش؛

«Hastalığın başka hastalıklarla

ihtilâından korkuluyor — بىر كې

سەلنىڭ باشقا كېسەلگە ئۆزگىرىپ

قېلىشىدىن قورقىدۇ ئادەم.»

ihtima. is. ar. ساقلىنىش، پەرھىز

قىلىش.

ihhtimal. is. ar. ئېھتىمال.

ihhtimallı. s. ئېھتىمالى بولغان.

ihhtimam. is. ar. ① غەمخۇرلۇق،

ئېتىبار بېرىش، دىققەت بىلەن ئىش

كۆرۈش. ② ئەستايىدىللىق، ئىنچىكىلىك،

كۆڭۈلشەش.

ihhtimar. is. ar. ئېچىتقۇ سالماق،

بولماق (خېمىر).

ihhtinak. is. نەپەسنىڭ بوغۇلۇشى،

بوغۇلۇپ قېلىش.

ihhtira, -ı. is. ar. ئىجتىرا،

كەشپىيات.

ihhtirak. is. ar. ① تۇتۇشۇپ يانماق.

② بىرەر سەييارىنىڭ قۇياشقا

يېقىنىلىشىشى.

ihhtiraklı. s. تۇتاشقان، يانغان.

ihhtiram. is. ar. ئېھتىرام، ھۆرمەت.

ihhtiras.¹ is. ar. ② قارا ئىيەت.

تامام، نەپىس.

ihhtiras.¹ is. ar. دۈشمەندىن ياكى

بىر خەتەردىن ساقلىنىش.

ihhtiraz. is. ar. ئېھتىياز، ساقلىنىش،

چېكىنىش؛

«Leke getirebilecek işlerden pek

ihhtiraz eder — داغ كەلتۈرىدىغان

ئىشلاردىن قاتتىق ساقلىنىدۇ.»

ihhtisam. is. ar. دۈشمەنلىك، خۇسۇمەت.

ihhtisap. is. ② سوراققا تارتىش.

③ بازار باشقۇرۇش ئورنى.

ihhtisar. is. ar. ① تارىيىش، قىسقىت.

② تارايىتىش،

قىسقارتىش.

ihhtisas.¹ is. ar. ① ئىختىساس،

ھۈنەر.

ihhtisas.² is. ar. ① تۈيۈڭ، سېزىم.

② تەسىرات، ھېسسىيات.

ihhtisasiyun. is. مۇتەخەسسسلەر.

ihhtişam. is. ar. كۆركەم، تەنتەنە،

ھەشەمەت، داغدۇغا.

ihhtişamlı. s. كۆركەملىك، ھەشەمەت.

لىك، تەنتەنەلىك، داغدۇغىلىق.

ihhtitab. is. ① ئوتۇن يىغىش، ئوتۇن

كېسىش. ② پالتا ھەققى (ئوتۇن تەييار-

لاپ بەرگۈچلەرگە بېرىلىدىغان ھەق).

ihhtitam. is. تۈگىمەك، ئاخىرىغا يەتمەك.

ihhtiva. is. ar. ئىچىگە ئېلىش، قاپلاش.

ihhtiyaç, -cı. is. ar. ① ئېھتىياج،

كېرەكلىك. ② يوقسۇللۇق؛

تاماق — «Yemek yeme ihtiyacı»

يېيىش ئېھتىياجى.

Ihtiyaç adamcağızın belini

يوقسۇللۇق بىچارىنىڭ —

بېلىنى يۈكۈپ مۈكچەيتىۋەتتى.»

ih̄tiyaçlı. s. ئېھتىياجلىق، ھاجەتمەن.
ih̄tiyal. is. ar. ھىيلە، ياسىما.
ih̄tiyan. is. ar. ۋاپاسىزلىق.
ih̄tiyar¹. s. ar. قېرى (ئادەم)، ياشانغان.
ih̄tiyar². is. ar. ئىختىيار.
ih̄tiyâren. z. ئىختىيارەن، ئۆز ئىختىيارى بىلەن، ئۆز ئارزۇسى بويىچە، مەيلىچە.
ih̄tiyari. s. ar. ئىختىيارىي، ئۆز مەيلى بىلەن.
ih̄tiyarlama. is. قېرىش (ئادەم)، قېرىشنىش.
ih̄tiyarlamak. قېرىماق، ياشانماق.
ih̄tiyarlatmak. ① قېرىتماق. ② قېرى كۆرسەتمەك.
 چىچى — Saçı onu ih̄tiyarlatıyor —
 ئۇنى قېرى كۆرسىتىۋاتىدۇ.
ih̄tiyarlık, -ğı. is. قېرىلىق.
ih̄tiyarsız. s. ئىختىيارسىز.
 «Geceleri ih̄tiyarsız bunu düşünüyör —
 ئويلايدۇ.»
ih̄tiyat, -ti. is. ar. ئېھتىيات.
ih̄tiyaten. z. ئېھتىياتەن.
ih̄tiyatkârlık. s. ar. ئېھتىياتچان، ئېھتىياتلىق.
ih̄tiyatlı. s. ئېھتىياتچانلىق.
ih̄tiyatsızlık, -ğı. is. ئېھتىياتسىزلىق.
ih̄tizab. is. ar. چاچ، ساقاللىرىنى قىتاتلىماق، بويىماق.
ih̄tizar. is. ar. جان تالىشىش.
ih̄tizaz¹. is. ar. ① تىترەش. ② دول قۇنىسمان ھەرىكەت.
 تىترىمەك. ~ etmek.
ih̄tizaz². is. ar. خۇش بولۇش، كۆڭلى

ئېچىلىش.
ih̄van. is. ar. ① ھەمدوسىت. ② ئەينى گۇرۇھ، ۋە ئەينى مەزھەپتىن بولغانلار.
ih̄vanlık, -ğı. is. ① دوستلۇق. ② قېرىنداشلىق.
ih̄ya. is. ar. جانلاندۇرۇش، تىرىلدۈرۈش. ئەسلىگە كەلتۈرمەك. ~ etmek.
ih̄yanen. z. ar. ئاندا - ساندا، ئاراپ، ئارا - سىرا.
ih̄zan. is. ar. قايغۇغا سېلىش.
ih̄zar. is. ar. ① ھازىرلاش، ھازىرلىق. ② كۆرۈش. ③ ئەرز قىلىنغۇچى بىلەن گۇۋاھچىنى مەجبۇر ئەكىلىش. ④ كۆپىيىش.
 «Konuğa yemek ih̄zar ettiler —
 مېھمانغا تاماق ھازىرلىدى.»
 ھازىرلىماق، تەييارلىماق. ~ etmek.
ih̄zaren. z. ar. ئەدلىيىگە قورال كۈچى بىلەن ئېلىپ كېلىشى.
ih̄zarî. s. ar. ① ھازىرلىق، تەييارلىق. ② «Ih̄zarî sınıf —
 تەييارلىق سىنىپى.»
ika, -ı. is. ar. ① قىلىش، ئېتىش. ② رىتىم (مۇزىكىدا).
ikab. is. ar. ① ئازاب، جاپا. ② قىيا - مەت جازاسى.
ikad¹. is. ar. ① ئولتۇرغۇزۇش. ② تەختكە چىقىرىش.
ikad². is. ar. ① يېقىش (ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتىن)، تۇتاشتۇرۇش (ئوت). ② كۆرۈش ئۈچۈن غەيرەتكە كەلتۈرۈش.
ikaf¹. is. ar. ① ئاتاش، بېغىشلاش. ② توختىتىش، تۇرغۇزۇش، ئالدىغا ئۆتۈش.
ikaf². is. ar. ئېگەر.
ikal. is. ar. ① باغ. ② ئاياغ بوغۇچ. توسقۇن بولماق. ~ olmak.
ikame. is. ar. ① يەرلەشتۈرۈش،

تۇرغۇزۇش، قويۇش. ② تىك تۇرغۇزۇش،
ئۆرە تۇرغۇزۇش. ③ ئوتتۇرىغا چىقىرىش،
كۆرسىتىش:
نۆۋەت — Nöberçi ikame etmek —
چى قويماق.
گۇۋاھچىنى — Tanık ikame ediyor —
كۆرسىتىۋاتىدۇ.
يەرلىشىش، is. ar. ikamet, - ti.
ئولتۇراقلىشىش، ماكانلىشىش، تۇرۇپ
قېلىش.
بىر يەردە ئولتۇراقلاشماق. ~ etmek.
ئىكامەتگاھ، is. ar. ikametgâh.
داۋاملىق ئولتۇراقلاشقان يەر، قونالغۇ،
قارارگاھ.
ئويىغىتىش، غەپلەتتىن is. ar. ikaz.
قۇتۇلدۇرۇش.
① ئامەت، تەلەي، is. ar. ikbal, - li.
تەقدىر. ② ئىستەك، ئارزۇ، تىلەك. ③
شاھقا كىچىك خوتۇن بولغۇچى. ④ رىغ
مەت. ⑤ ئەر ياكى ئايال ئىسمى.
نەزەردىن چۈشەك. ~ den düşmek.
كېيىن كەمبەغەللىشىپ ~ düşkünu.
كەتكۈچى.
بەخت ئىچىدە ياشىماق. ~ görmek.
يۇقىرى ئورۇن ۋە مەرتىۋىگە is. s. ikbalci.
ھېرىس قىلىنغۇچى.
① بەختلىك. ② كەلگۈسى is. s. ikballı.
پارلاق.
چوڭ كۆرۈش، ئۇلۇغ is. ar. ikbâr.
كۆرۈش، ئۇلۇغلاش.
يەرلىككە قويۇش، is. ar. ikbâr.
كۆمۈش.
① سىجىل ئىشلەش، is. ar. ikdam.
تىرىشچانلىق كۆرسىتىش. ② ئىلگىرىلەش.
كۈچەيتىش، قۇۋۋەتلەندۈرۈش is. ar. ikdar.

كۈچلەندۈرمەك. ~ etmek.
بۇلغىنىش. is. ar. ikdirar.
ئىككى. s. iki.
ئىككى بىسلىق: s. iki.ağızlı.
ئىككى بىسلىق — İki ağızlı bıçak —
پىچاق.
ئىككى بىسلىق s. iki. anlamlı.
(قوش مەنىلىك گەپ).
ئىككى باشلىق. s. is. iki. başlı.
ئىككى قات، ھامىلدار. s. iki. canlı.
دۇئالىزم (ماتې is. ikiçilik, - gi.
رىئالىزم بىلەن ئىدىئالىزمىنى كېلىشتۈرۈشكە
ئۇرۇنغۇچى پەلسەپىۋى ئېقىم).
ئىككى خوتۇنلۇق. s. iki. evli.
ئىككى بوغۇملۇق: s. iki. heceli.
ئىككى بوغۇم — İki hecreli misra —
دىن تۈزۈلگەن مىسرا.
ئىككى قەۋەت. s. iki. kat.
ئىككى قەۋەتلىك. s. iki. katlı.
ئىككى قىلىپاق. ikilemek.
ئىككىلەشمەك. ikileşmek.
① ئىككىلىك، ئىككى is. ikilik, - gi.
تۈرلۈك. ② بىر - بىرىگە زىت ئىككى
تۈرگە بۆلۈنگەن. ③ ئىككى خۇرۇشلىق
تەڭگە بۆل.
قوش ئېغىزلىق، قوش is. iki. namlulu.
ئاتار (قورال).
ئىككىنچى. s. ikinci.
ئىككىنچىلىك. is. ikincilik, - gi.
دىگەر ۋاقتى. is. ikindi.
ئىككى بارماقلىق. iki. parmaklı.
ئىككى پار - is. iki. particilik, - gi.
تېپىچىلىك.
ئىككىلىنىش، بىقارارلىق. is. ikircim.
بىقارار، is. ikircimli, ikircikli.

قارارسىز. **ikişer. s.** ئىككىلەپ، چۆپ.
ikitarafli. s. ئىككى تەرەپلىك، ئىككى تەرەپلىملىك.
iki. telli. is. ئىككى تارلىق، قوش تارلىق.
iki. yüzlü. s. ئىككى يۈزلۈك، سۆزى بىلەن ھەرىكىتى بىر بولمىغان.
ikiz. s. is. قوشكېزەك.
iklim. is. ar. ئىقلىم، كىلىمات: «Burası bana yaramadı, başka iklimlere göçeceğim — بۇ يەر ماڭا يارمىدى، باشقا يەرگە يۆتكىلىمەن.»
iklim. bilim. is. كىلىماتسولوگىيە (ئىقلىم ۋە ئاپ ھاۋانى ئۆگىنىدىغان پەن).
ikmal, -li. is. ar. تولۇقلاش، تۈگى- تىش، مۇكەممەللەشتۈرۈش.
ikna. is. ar. قايىل قىلىش، كۆندۈرۈش، ئىشەندۈرۈش.
~ etmek. ئىشەندۈرمەك: سۆز — «Sözünüz ikna edicidir — ئىز قايىل قىلارلىقتۇر.»
ikrah. is. ar. ① يىرگىنچ، سەسكى- نىش، نەپرەتلىنىش.
~ etmek. نەپرەتلىنمەك.
ikrahen. z. ① تەھدىت بىلەن قور- قۇتماق، مەجبۇر قىلماق، زورلىماق.
ikram. is. ar. ① ھۆرمەتتىن قىلىپ كۈتۈۋېلىش. ② بىر نەرسە ھەدىيە قىلىش.
ikramiye. is. ar. مۇكاپات، مۇكاپات پۇلى.
ikrar. is. ar. ئىقرار.
ikraz. is. ar. قەرز، ئۆتنە.
~ etmek. قەرز بەرمەك.
iksa'. is. ar. كىيىندۈرۈش، كىيىم - كېچەك بېرىش.

~ etmek. كىيىندۈرمەك.
iksa'. is. ar. سىقىلىش.
iksam. is. ar. قەسەم ئىچىش.
iksar. is. ar. كۆپەيتىش، ئارتتۇرۇش.
iksun (eksun). is. far. بېزەلگەن كىيىم.
iktab. is. ar. ئېيتىپ بېرىپ يازدۇرۇش، ھۆسەن خەت يېزىشنى ئۆگىتىش.
iktibas. is. ① قوللىنىش. ② نەقىل كەلتۈرۈش.
iktidar. is. ar. ① بىر ئىشنى قىلىش قۇدرىتى. ② رەھبەر، ھوقۇق يۈرگۈزگۈچىلەر. ③ ئىقتىدار، قابىلىيەت.
iktidarlı. s. ئىقتىدار ئىگىسى، نوپۇزلۇق.
iktidarsız. s. ① ئىقتىدارسىز. ② ئەركىن ئىقتىدارى يېتەرسىز.
iktidarsızlık, -ğı. is. ئىقتىدارسىزلىق، كۈچسىزلىك، ئاجىزلىق (ئەركىن ئىقتىدارىنىڭ).
iktifa. is. ar. بارغا قانائەت قىلىش، يېتەرلىك دەپ بېلىش.
iktiham. is. ar. ① كۆكرەك كېرىش، بەرداشلىق (چىداشلىق) بېرىش. ② ئۆس- تىگە ئېتىلىش، ھۇجۇم قىلىش.
~ etmek. ھۇجۇم قىلماق، تاجاۋۇز قىلماق.
iktiran. is. ar. ① يېقىنلىشىش. ② يېتىشىش.
iktisad. is. ⇒ İktisat.
iktisadi. s. ar. ① ئىقتىسادىي. ② ئىقتىسادچىلىق.
iktisap, -bı. is. ar. پايدا، مەنپەئەت.
iktisat, -dı. is. ar. ئىقتىساد.
iktisatçı. is. ئىقتىسادشۇناس.
iktisatçılık, -ğı. is. ئىقتىسادشۇناسلىق.

iktitaḥ. is. ar. توپلاش، يىغىش،
جۇغلاش.

iktiza. is. ar. ① كېرەكلىك، لازىم —
لىق، كېرەك، لازىم. ② ئۇيغۇن بولۇش.

ikva. is. ar. شېئىرىيەتتە قاپچە
خاتالىقى.

il. is. ① مەملىكەت، يۇرت. ② ۋ —
لايەت، ئوبلاست. ③ خەلق. ④ قەبىلە.

ilā. is. ar. ① قەسەم قىلىش. ② —
ئەرنىڭ ئايالى بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت
قىلىشلىق ئۇچۇن قىلغان قەسسى.

ilāç, -cı is. ar. ① دورا. ② چارە،
تەدبىر، يول:

«Zayıflamamanın tek ilâcı perhiz
yapmaktır — ئاجىزلاشماسلىقىنىڭ

بىزدىن بىر چارىسى پەرھىزدۇر.»

ilâçlamak. دورا سەپچەك، دورىلىماق.

ilâçlı. s. ① دورىلىق، ئىچىدە دورىسى
بولغان. ② دورىلانغان. ③ دېزىنڧىكسىيە
قىلىنغان.

ilâçsız. s. ① دورىلانمىغان. ② چارىسىز.

ilaf. is. ar. ئادەتلەندۈرۈش، كۆندۈرۈش.

ilâh. is. ar. ① ئەرەكەك تەڭرى. ② —
ئەرۋاھ.

ilahe. is. ar. ئايال تەڭرى.

ilâhi¹. is. ar. مۇناجات.

ilâhi². s. ar. ① ئىلاھىي.

② بەك گۈزەل، مۇكەممەل:

«Ilâhi emir — ئىلاھىي بۇيرۇق —

ilâhileşmek. ئىلاھىيلاشماق.

ilâhiyat, -tı. is. ar. ئىلاھىيەت.

ilâhiye. is. ar. ئىلاھىيە.

ilâm. is. ar. ① ئېلان. ② ھۆكۈم
قەغىزى (دەۋا ئىشلىرىدا).

ilâmsız. s. ئېلانسىز.

ilân is. ar. ئۇقتۇرۇش، ئېلان.

ilânen. z. ئېلان ئارقىلىق، ئېلان
يولى بىلەن.

ilân, name. is. ئۇقتۇرۇش
(تامغا چاپلانغان).

ilâve. is. ar. قىلاۋە.

ilbas. is. ar. ① كىيگۈزۈش، كىيىدۇ —
رۇش. ② يېپىش، ئوراش، چۈمكەش.

ilbaş. is. ۋالىي.

ilca. is. ar. مەجبۇر قىلىش.

ilçe. is. ناھىيە.

ildem. s. پۇشايمان، نادامەت.

ile. بىلەن:

«Mehmet ile Mümin —
مۇھەممەد بىلەن مۇمىن.»

ilel. is. ar. ① ئاقساق، -چۇلاقلار،
ئاغرىق - سىلاقلار. ② سەۋەبلەر. ③ مەق

سەتلەر، غەرەزلەر.

ilelebet, -ti. z. ئەبەدىيەت، مەڭگۈ:

«Dostluğumuz ilelebet sürecek —
دوستلۇقىمىز مەڭگۈ داۋام قىلىدۇ.»

ilenc. is. لەنەت.

ileri. is. ① ئالدى. ② كەلگۈسى. ③ —
ئالدىنقى. ④ تېز، ئىتتىك. ⑤ ئالغا:

«1. Siz ileriye geçiniz —
سىز ئالغا — ئالغا ئۆتۈڭ.

2. İleride neler olacağını kimse
bilmez — كەلگۈسىدە نېمىلەر بولىدۇ —
خاتالىقىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ.

3. İleri cephe — ئالدىنقى سەپ
(فرونٹ).

4. Saat beş dakika ileri —
سائەت بەش مىنۇت بالدۇر.

5. İleri marş —
ئالغا باس!

ilerici. s. is. ئالغا، تەرەققىيپەرۋەر.

ileride, ilderde. s. كېلەچەكتە، بۇندىن كېيىن.

ileriden. z. ئالدىدىن.

ileri . gelen. is. سۆزى ئۆتەيدىغان، نوپۇز لۇق.

ilerlek. s. ئالغا باسقان.

ilerleme. is. ① ئىلگىرىلەش، ئالغا مېڭىش. ② يولغا چىقىش. ③ ئۆتۈش (ۋاقىت). ④ (كېسەل ھەققىدە) ئېغىرلىشىش، يامانلىشىش.

ilerlemek. ① ماڭماق. ② ئالغا باسماق. ③ كۆپەيتىش. ④ ئۆسمەك (ئورنى)، ئورنى كۆتۈرۈلمەك. ⑤ ئۆتمەك. ⑥ ئېغىرلاشماق، يامانلاشماق (كېسەل ھەققىدە). ⑦ ئۆتكۈزۈلمەك.

ilerleyen. s. ئالغا باسقان.

ilerleyiş. is. ئىلگىرىلەش ئۇسۇلى.

ileti. is. → Mesaj.

iletile. is. ① يەتكۈزۈلۈش. ② تارىلىش.

iletken. s. ① ئۆتكۈزگۈچ. ② ئۆت. ③ كۈزگۈچ جىسىم. نەقىل.

iletkenlik, - ği. is. نەقىلىيات، ترانسپورت.

iletmek. يەتكۈزۈش، ئۇلاشتۇرماق: «Selamımı iletin arkadaşşıma — دوستۇمغا سالامىمنى يەتكۈزگىن».

ileze. s. ئاجىز، زەئىپ.

ilga. is. ar. ئەمەلدىن قېلىش، ئېلىپ تاشلىنىش، كۈچىدىن قېلىش.

ilgaz. is. ar. يۇشۇرۇن، مەخپىي.

ilgeç. is. ① تۈرلىگۈچ، ئىلغۇچ. ② قالپاقلىق يىڭىنە.

ilgi. is. ① مۇناسىۋەت، ئالاقە، ئىلگە. ② ھەۋەس، ئىشتىياق. ③ ئېتىبار بېرىش:

سياسىي — 1. Politikayla ilgisi yok — سەت بىلەن ئالاقىسى يوق.

2. Cinsel ilgi — جىنسىي مۇناسىۋەت، جىنسىي ئىلگە.

3. ilgi çekici — ھەۋەسنى قوزغايدىغان.

ilgilendiren. s. دىققەتنى تارتىدىغان، ئىلگىلەندۈرىدىغان.

ilgilendirmek. دىققەتنى تارتماق، ھەۋەسنى قوزغىماق، ئىلگىلەندۈرمەك: «Memurları ilgilendiren bir karar — خىزمەتچىلەرنىڭ دىققەتىنى قوزغايدىغان قارار».

ilgilenmek. كۆڭۈل بۆلمەك، مەشغۇل بولماق، ئىلگىلەنمەك: پەل — Felsefeyle ilgileniyorum — جەپە بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتىمەن.

ilgili. s. is. ① مۇناسىۋەتلىك، ئىلگە. ② مۇناسىۋەتلىك كىشى: لىك، ئالاقىدار. ③ مۇناسىۋەتلىك كىشىلەر — «İlgililer meseleye okadar önem vermiyorlar — مەسئلىگە دېگەندەك ئېتىبار بەرمەيۋاتىدۇ».

ilginç. s. جەلپ قىلىدىغان، دىققەتنى قوزغايدىغان، ھەۋەسنى قوزغايدىغان، ئىلگىنچ.

ilgisiz. s. ① مۇناسىۋەتسىز، ئالاقىسىز. ② تۇيغۇسىز، ھېسسىز.

ilgisizlik, - ği. is. كارى بولماسلىق، چاتىقى بولماسلىق.

ilhak, - kı. is. ar. قوشۇش، قوشۇۋېلىش، بىرلەشتۈرۈۋېلىش، يۇتۇش، يۇتۇۋېلىش، باغلاش، بېقىندى قىلىش، تەۋە قىلىش، قارىتىۋېلىش.

ilham. is. ar. ئىلھام.

~ almak. ئىلھام ئالماق.

ilhamcı. s. ئىلھام بەرگۈچى.
ilhamlanmak. ئىلھاملانماق، ئىلھام ئالماق.

ilhanlık, -ğı. is. ئېمپىرىيە.
 ① **ilhat, -dı.** is. ar. دىندىن قايتىش.
 ② توغرا يولدىن ئايرىلىش.

ilik', -ği. is. پەتلە (تۈگمىنىڭ).
ilik', -ği. is. ئىلىك.

iliklemek. ئۆزىمىلەمەك، تۈگمىلىمەك.

iliklenmek. تۈگمىلەنمەك.

ilikletmek. تۈگمىلەتمەك.

ilikli. s. ئىلىكلىك، ئىلىكى بولغان:

«İlikli kemik — ئىلىكلىك ئۈستىخان.»

① **ilikli.** s. پەتلىلىك. ② تۈگمىلىك:

«İlikli erek — تۈگمىلىك يۇپىكا.»

① **iliksiz.** s. ئىلىكسىز، ② پەتلىسىز.

ilim, -im. is. ar. ئىلىم - پەن، بىلىم.

ilinek, -ği. is. ئۆز ئالدىغا مەۋجۇت

بولالمايدىغان ۋە مەۋجۇت بولۇش ئۈچۈن

باشقا بىر ئاساسقا موھتاج بولغان نەرسە.

ilinmek. تەئەللۇق بولماق، باغلانماق،

ئىلىنمەك.

ilinti. is. تەئەللۇق، ئائىت.

① **ilişik.** s. مۇناسىۋەتلىك، ② مۇناسىۋەت:

ۋەت، ئالاقە، ئىلىشك:

«Bu davaya ilişik bazı noktalar —

بۇ ئىشقا مۇناسىۋەتلىك بەزى نۇقتىلار.

Onunla hiçbir ilişkim kalmadı —

ئۇنىڭ بىلەن ھېچقانداق ئالاقەم (ئىلىش

كىم) قالمايدۇ.

ilişkisiz. s. مۇناسىۋەتسىز، ئالاقىسىز.

① **ilişki.** is. مۇناسىۋەت، ئالاقە.

② نىسبەت.

ilişkili. s. مۇناسىۋەتلىك، ئىلىشكلىك.

ilişkin. is. مۇناسىۋەتلىك، ئالاقىدار.

① **ilişmek.** ئىلىشمەك، تەگمەك. ② قول تەگكۈزمەك، چېقىلماق:

«Elim bardağa ilişmiş, hemen devrildi — قولىم ئىستاكىغا تېگىۋېپ — دى، دەرھال ئۆرۈلۈپ كەتتى.

Bu kitaba kimse ilişmesin — بۇ كىتابقا ھېچكىم چېقىلمىسۇن.»

iliştirmek. ئىلدۈرمەك، ئىلغۇزماق.

① **ilk, -ki.** s. ئەۋۋەل، بالدۇر.

② ئىپتىدائىي، دەسلەپكى، باشلانغۇچ.

③ بىرىنچى، تۇنجى.

باشلانغۇچ مەكتەپ. ~ okul.

① **ilka.** is. ar. تېمىتىماق. ② بىر

جىنايەتنى باشقا بىر ئاۋغا يۈكلەپ قويماق.

① **ilkah.** is. ar. بىرغاز بولۇش.

② دورىنى تومۇرغا ماڭدۇرۇش.

① **ilk : bahar.** is. باھار، باش

ئەتىياز. ② ياشلىق.

① **ilke.** is. پرىنسىپ، مەنبە. ② ئامىل.

③ ئاساس. ④ ئىشەنچ، چۈشەنچە.

⑤ ئەخلاق نورمىلىرى.

ilkel. s. ئىپتىدائىي.

ilkin. z. دەسلەپتە:

«Meseleyi ilkin anlayamamıştım —

مەسىلىنى دەسلەپتە چۈشمەنەلمىگەندىم.»

ilk : okul, -lu. is. باشلانغۇچ

مەكتەپ.

ilk : öğrenim. is. باشلانغۇچ

مائارىپ،

ilk : öğretim. is. باشلانغۇچ

مائارىپ.

ilk : önce. is. ئەڭ ئاۋۋال، ھەممىدىن

دىن ئاۋۋال، ئالدى بىلەن.

ilk : teşrin. is. ئۆكتەبىر، 10 - ئاي.

ilk : yaz. is. → Ilkbahar.

illa, ille. z. ar. قانداق بولمىسۇن، نېمە بولسا بولسۇن، ھەر ھالدا، ئۇنداق بولسا، ياكى بولمىسا، بولۇپمۇ، تېخىمۇ...

ille. → **Ilia.**

① **illet, - ti.** is. ar. كېسەللىك.

② ئىللەت، ناكارلىق، نۇقسان، قۇسۇر.

③ سەۋەب.

① **~etmek.** ② قات ناكار قىلىماق. تىق خاپا قىلماق.

~ olmak. قاتتىق خاپا بولماق.

illetli. s. ناكار، ئەيىبلەك.

illtsiz. s. ساغلام، ساق، بېجىرىم.

illtsizlik, - gi. is. ساقلىق، ساغ.

لاملىق.

ilm. is. → **Ilm.**

① **ilmek, - gi.** is. تۈگۈم قىلماق.

② تۈگۈملەرنى بىر - بىرىگە باغلىماق.

③ تەكشۈرۈش.

ilmekli. s. چىگمىلىك، تۈگۈكلۈك.

ilmî. s. ar. ئىلمىي، پەننىي.

ilmi . hal, - li. is. ئىسلام دىنى.

دەرسلىك كىتابى.

ilmik, - gi. is. تۈگۈن.

ilmikli. s. تۈگۈكلۈك.

ilmü . haber. is. ar. ۋەسىقە،

تونۇشتۇرۇش.

ilsak, - kî. is. ar. ئۇلاش، يېتىشتۈرۈش.

iltica. is. ar. بىراۋنىڭ ھىمايىسىنى

تىلەش.

① **iltifat, - tî.** is. ar. يۈزىگە قات.

② ھال - ئەھۋالنى سوراڭ.

③ كۆڭلىنى ياساش، كۆڭلىنى ئاۋۇتۇش.

~ bulmak. ياخشى قارشىلانىماق.

~ etmek. كۆڭلىنى ياسىماق.

iltifatkâr. s. نازاكەتلىك، ئىلتىپات

قىلغۇچى؛

نازاكەتلىك — **«iltifatkâr sözler**

سۆزلەر».

iltifatli. s. كۆڭلىنى ئاۋۇتماقلىق.

iltihab. is. → **Ilthap.**

iltihak, - kî. is. ar. قىشۇلۇش،

قۇتۇلۇش، ئاخىرىدا قىشۇلۇش.

① **iltiham.** is. ar. جاراھەتنىڭ

قەقەش تۇتۇشى. ② (ئۇرۇش ھەققىدە)

كۈچىيىش.

① **iltihap, - bî.** is. ar. يىرىڭلاش.

② ياللۇغلىنىش. ③ تۇتۇشۇش، يېنىش

(ئوت ھەققىدە).

① **iltihaplanmak.** ياللۇغلىنىماق.

② يىرىڭلىماق.

iltikam. is. ar. يۇتماق (نەرسىنى).

iltikat. is. تۈپلىماق، يېغماق.

iltima. is. نۇر چاچماق، پارلىدىماق.

iltimas. is. ar. ھىمايە قىلىش، قوغداش، ئاسراش.

iltimasçı. s. قوغدىغۇچى، ئاسرىغۇچى،

باشپاناھ.

① **iltisak, - kî.** is. ar. قوشۇلۇش،

تۇتۇشۇش. ② چاپلىشىش، يېپىشىش؛

«İki demiryolu burada iltisak edi-

yor — ئىككى تۆمۈريول بۇ يەردە —

تۇتۇشىدۇ».

① **iltiva.** is. ar. ئوڭغۇل - دوڭغۇل،

ئەگرى - بۇگرى. ② بەلنىڭ يۇقىرىقى

قىسمىنىڭ ئىككى پۈكلىنىشى.

iltiyam. is. ar. يارىنىڭ پۈتۈشى.

① **iltizam.** is. ar. لازىم دەپ بىل-

مەك. ② ئىجارىگە بەرمەك (يەرنى).

③ قوللاپ - قۇۋۋەتلىمەك، تەرەپدار

بولماق.

ilzam. is. ar. ئېغىز ئاچالمايدىغان
قىلىپ قويۇش، ئاغزىنى تۇۋاقلاش؛

شۇ — «*Su cevap ile onu ilzam ettim*»
جاۋاب بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىنى تۇۋاقلادىم.

im. is. ار. بىلگە، پارول
(ھەربىيىدە).

① ئىما — ئىشارەت. is. ar.
② ئەگىتمە؛

ئىشارەتنى — «*İmayı hemen anladı*»
شۇئان چۈشەندى.

imad. is. ar. تىرەك، ستون، تۇۋرۇك.
① ئىشلەش. is. ar. **imal, - li.**

② ئوڭشاش.

imalat, - tı. is. ar. ئىشلەپ چىقىرىش
رىلغان مەھسۇلات.

imalat . name. is. ar. فابرىكا،
سىخ، ئىشخانا.

imalı. s. ar. كىنايىلىك (سۆز).

imam. is. ar. ئىمام.

imamet, - ti. is. ئىماملىق.

① ئىماملىق. is. **imamlık, - ğı.**
② رەھبەرلىك.

iman. is. ar. ئىمان، ئېتىقاد، ئىشەنچ.

① ئىمانى بار. is. **imanlı.** ② ئىمان
ساپلىق، ۋىجدانلىق.

① دىنسىز، ئىمانسىز. s. **imansız.**
② ئىنساپسىز.

imansızlık, - ğı. is. ئىمانسىزلىق.

imar. is. ar. گۈللەش، تەرەققىيات،
بايىشلىق.

① كەمبەغەل. is. ar. **imaret, - ti.**
لەرگە نەرسە — كېرەك تارقىتىدىغان ئور-
گان، پاراۋانلىق ئورنى. ② پاراۋانلىق،
بايىشلىق.

ئۆلتۈرۈش، يوقىتىش. is. ar. **imate.**

imbat, - tı. is. far. ياز كۈنى غەرب
تىن ۋە كۆپ ھاللاردا غەربىي جەنۇبتىن
ۋە دېڭىزدىن قۇرۇقلۇققا سوقۇلىدىغان سال-
قىن شامال.

imbik, - ği. is. ar. تېمىتىش ئەسۋابى.

① كېڭىيىش. is. ar. **imbisat, - tı.**

② ھۆزۈرلىنىش، كۆڭلى ئېچىلىش؛

«*Sıcagın etkisiyle birçok cisim im-
bisat eder*» — ئىسسىقلىق تەسىرى
بىلەن بىر مۇنچە جىسىم كېڭىيىدۇ.

imdat, - tı. is. ar. ياردەم، تەھلىل.

كە ۋە قىيىن ئەھۋالدا قىلىنىدىغان ياردەم،
مەدەت. ② ياردەم ئۈچۈن كەلگەن قۇۋ-
ۋەت. ③ جاننى قۇتقۇزغۇچى.

ياردەم قىلماق. **~etmek.**

imdatçı. s. ياردەم قىلغۇچى،
بەرگۈچى.

imdatsız. s. ياردەمچىسى ۋە مەدەتكارى
بولمىغان.

imdi. ئەمدى.

imece. is. ھەمكارلىق؛

«*Bu köy halkı hep imece ile ça-
lışıyor*» — بۇ يېزا خەلقى باراۋەر
ھەمكارلىشىپ ئىشلەيدۇ.

imge. is. خىيال، تەسەۋۋۇر.

imgelemek. خىيال قىلماق، تەسەۋۋۇر
قىلماق.

imgesel. s. خىيالىي.

imha. is. ar. يوق قىلىش، بەربات
قىلىش، يىلتىزدىن تۈگىتىش.

يوقىتىماق. **~etmek.**

imhal. is. ar. مۆھلەت.

imik. is. بوغۇز، كېكىردەك.

imkân. is. ar. ئىمكان، مۇمكىنلىك.

imkansız. s. ئىمكانسىز، مۇمكىنسىز.

imkânsızlık, - ğı. is. ئىمكانسىزلىق، مۇمكىنسىزلىك.

imlâ. is. ar. ئىملا.

imlemek. ئىملا بىلەن كۆرسەتمەك، ئىشارەت قىلماق.

imparator. is. lat. ئىمپېراتور، پادىشاھ.

imparatoriçe. is. it. ① خانىش (خاننىڭ خوتۇنى). ② ئايال پادىشاھ.

imparatorluk, - ğu. is. ئىمپېراتورلۇق. قىراللىق.

imrar'. is. ar. ئۆتكۈزۈش:

«Otomobiller bu tahta köprüden imrar tehlikalıdır — ئاپتوموبىللارنى بۇ ياغاچ كۆۋرۈكتىن ئۆتكۈزۈش خەتەرلىكتۇر.»

imrar'. is. ar. ① ئىچىنى ئاچىچى قىلىش. ② رەنجىتىدىغان سۆزلەرنى قىلىش.

imren. is. ھەۋەس، ئىشتىياق، زوق. ھەۋەسنى كەلتۈرمەك، زوقىنى كەلتۈرمەك.

imrendirmek. ① ھەۋەس قىلماق، قىزىقماق. ② ھەۋەس قىلماق، ئىچى تارلىق قىلماق، قىزغانماق.

imrenmek. ① ھەۋەس قىلماق، قىزىقماق. ② ھەۋەس قىلماق، ئىچى تارلىق قىلماق، قىزغانماق.

imsak, - ki. is. ar. ① نەپىسىنى بېغىش، نەپىسىگە ئىگە بولۇش. ② بېخىللىق، بېخىقلىق.

imsas. is. ar. سۈمۈرتۈش، ئېمىتىش.

imtidat. is. ar. ئۆزىراپ كېتىش، سوزۇلۇپ كېتىش.

«Bu yıl kış imtidat etti — بۇ يىل قىش ئۆزىراپ كەتتى.»

imtihan. is. ar. ئىمتىھان، سىناق.

~etmek. ئىمتىھان ئالماق.

imtina, - l. is. ar. ① بىر نەرسە دىن قېچىش، چېكىنىش، ئۆزىنى تارتىش.

② ئىمكانسىزلىق.

imtinan. is. مېننەت قىلماق، قىلغان ياخشىلىقنى پېشانىگە ئۇرماق.

imtisal, - li. is. ar. ماسلىشىش، ئۇيغۇنلىشىش.

imtisalen. z. ① ماسلاشقان ھالدا، ئۇيغۇنلاشقان ھالدا. ② تەبىئىي ھالدا.

imtiyaz. is. ar. ئىمتىياز.

imtiyazlı. s. ئىمتىيازلىق.

imtizaç. is. ar. ① ياخشى (ئەپ) ئۆتۈش. ② ئۇيغۇنلۇق.

imza. is. ar. ئىمزا.

~atmak. ئىمزا قويماق، قول قويماق.

imzalamak. ئىمزالىماق، قول قويماق.

imzalanmak. ئىمزالانماق.

imzalatmak. ئىمزالاتماق، قول قويدۇرماق.

imzalattirmek. ئىمزالاتتۇرماق.

imzalı. s. ئىمزالىق، قول قويۇلغان.

imzasız. s. ئىمزاسىز.

in'. is. ئىن:

«Ayı ini — ئېيىق ئىنى.»

in'. is. ar. ئىنس - جىن.

inabe. is. ar. توۋا قىلىش، گۇناھنى بۇيۇش.

inabet. - ti. is. ar. → Inabe.

inak, - ğı. is. دوگما، ئەقىدە.

inakçı. s. دوگمىچى، ئەقىدىچى.

inakçılık, - ğı. is. دوگمىچىلىق، ئەقىدىچىلىك.

inaksal. s. دوگماتىك.

inal. s. ① سرداش. ② خان.

inam. is. ئامانەت.

in'am. is. ar. ئىنئام.
 inamlamak. ئامانەت قويماق.
 inan. is. ئىشىنىش، ئىخلاس قىلىش.
 inanca. is. كاپالەت، ۋەدە.
 inanç, - ci. is. ئېتىقاد، ئىشەنچ.
 inançlı. s. ئىشەنچلىك.
 inandırıcı. s. ئىشەندۈرگۈچى.
 inandırılmak. ئىشەندۈرۈلمەك.
 inandırmak. ئىشەندۈرمەك.
 inanıcı. s. ئىشەنگەن.
 inanılmaz. s. ئىشەنگىلى بولمايدىغان.
 «İnanılmaz hikâyeler — ئىشەنگىلى بولمايدىغان ھېكايىلەر»
 inanış. is. ① ئىشىنىش. ② ئېتىقاد.
 inanılı. s. ئىشەنچى بولغان، ئىمانى بولغان.
 inanmak. ئىشەنمەك، ئېتىقاد قىلماق.
 inansız. s. ئىمانسىز، ئىشەنچسىز.
 inat, - dı. is. ar. تەرسالىق، كاجلىق، جاھىللىق.
 inatçı. s. تەرسا، كاج، جاھىل.
 inatçılık, - ğı. is. تەرسالىق، كاجلىق، جاھىللىق.
 inatlaşmak. تەرسالاشماق، جاھىللاش.
 inatlaşmak. قاجلاشماق، كاجلاشماق.
 inayet, - ti. is. ① ياردەم، ياخشى. ② ئىلتىپات ۋە ئېتىبارلىق، ئېھسان.
 «Buna Allah'ın inayetiyle muvaffak olacağım — بۇنىڭغا ئاللاھنىڭ رەھمىتى بىلەن ئىگە بولالايمەن»
 incəz. is. ar. ① ۋەدىسىگە ۋاپا قىلىش، گېپىدە تۇرۇش. ② ئەمەلگە ئاشۇرۇش، ئىشقا ئاشۇرۇش.
 ince. s. ① ئىنچىكە. ② ئۇششاق، نازۇك. ③ نازۇك، نەپىس. ④ ئەدەبىي.

لىك، تەربىيىلىك. ⑤ يۇپقا. ⑥ تار.
 ince un — 1. يۇمشاق ئۇن.
 ince iş — 2. نازۇك ئىش.
 ince adam — 3. ئەدەبلىك ئادەم.
 ince yol — 4. «تار يول»
 incecik. s. ① بەك ئىنچىكە. ② بەك ئۇششاق. ③ يېنىك.
 incelemek. تەتقىق قىلماق، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلماق.
 incelenmek. تەتقىق قىلىنماق، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىنماق.
 incelik, - ğı. is. ① ئىنچىكىلىك. ② ئەدەب، نازاكەت.
 incelemek. ① ئىنچىكىلەشمەك. ② ئاجىزلاشماق.
 inceletmek. ئىنچىكىلەتمەك.
 inci. is. ئۈنچە، مەرۋايىت.
 incik. is. پاچاق، پاچالچاق.
 incil. is. ar. ئىنجىل (تۆت مۇقەددەس كىتابنىڭ بىرى).
 incimat, - dı. is. ar. قويۇقلىشىش، قېتىش، توغلاش.
 ~ etmek. قاتماق.
 incinmek. ئىچىدىن زەخمىلەنمەك، زەخمىلەنمەك، زەخمە يېمەك.
 incir. is. ئەنجۈر.
 «Kaşkar inciri — قەشقەر ئەنجۈرى»
 incirlik, - ğı. is. ئەنجۈرلۈك.
 incitici. s. كۆڭۈل ئاغرىتىدىغان.
 incitiş. is. ئاغرىتىش.
 incitme. is. ئاغرىتىش.
 incitme . beni. is. راك (كېسەل).
 incitmek. ئاغرىتماق.
 «Ağır bir taş kaldırdım da belimi — ئېغىر بىر تاشنى كۆتۈردۈم —

مەن دەپ بېلىمنى ئاغرىتىۋالدىم. »
incizap, - b1. is. ar. ھەۋەس، قىزىقىش.
inç. is. ing. تەخمىنەن 31 سانتىمېتر ئۇزۇنلۇقتىكى ئىنگىلىز ئۆلچەم بىرلىكى.
ind. is. ar. قات، تەرەپ، يان.
indeks, endeks. is. lat. ① كىتاب مۇندەرجىسىنىڭ ئالغابىت تەرتىپى بويىچە يېزىلغان جەدۋىلى. ② خرىستىئان پاپىسى تەرىپىدىن ئوقۇلۇشى چەكلەنگەن كىتابلارنىڭ تىزىمى.
indiana. öz. is. ئاق شىننىڭ ئوتتۇرا قىسمىدىكى بىر ئۆلكە.
indifa. is. ar. ① يانار تاغ پارتىلىشىنىڭ لاۋا يۇرۇشى. ② قىزىل ئىسكار-لاتىنا كېسەللىرى بىلەن بەدەندە پەيدا بولىدىغان قىزىل مەڭگەر.
indifa, - i. s. ar. tıp. ① ئۆرلىگەن (بەدەندە). ② (يانار تاغ ھەققىدە) ئېتىلىپ چەققان.
indinde. s. ar. نەزەرىدە، قارىشىچە: «Benim indimde onun hiç bir önemi yoktur — مېنىڭ نەزەرىمدە ئۇ — نىڭ ھېچقانداق ئەھمىيىتى يوق.»
indirgemek. ئازايتماق.
indirilmek. پەسكە چۈشۈرۈلمەك، يىقىتىلماق، تۆۋەنلىتىلمەك، پەسەيتىلمەك.
indirilmiş. s. باھاسى چۈشۈرۈلگەن، تۆۋەنلىتىلگەن.
indirim. is. بازار باھاسىنىڭ چۈشۈرۈلۈشى، بازار باھاسىنى چۈشۈرمەك.
indirme. is. ① يۇقىرىدىن پەسكە چۈشۈرۈش. ② پەسەيتىش (ئاۋازنى). ③ ئۇرۇش (ئۇرماق):
«Yükü trenden indirme işi — يۈك —

نى پويىزىدىن چۈشۈرۈش ئىشى.»
indirmek. ① چۈشۈرمەك. ② ئۇرماق: «Tokat indirmek — «كاچىتىغا ئۇرماق.»
indirtmek. چۈشۈرگۈزمەك.
indis. is. far. mat. ماتېماتىكىدا قوللىنىلىدىغان ھەرپلەرنىڭ ئاستىغا قويۇلغان رەقەم ياكى ھەرپ.
individüalizm. is. fr. ئىندىۋىدۇئالىزم.
indiyat. is. ar. بىر ئاساسقا ۋە ئەمەس، ئۆزىنىڭ ئىشەنچىسىگە ۋە پىكىرىگە تايىنىدىغان خىيالىي پىكىر-لەر ياكى سۆزلەر.
indus. öz. is. ئىندۇس دەرياسى.
ineb. is. ar. ئۈزۈم.
inebe. is. ar. bot. ھۆل ئۈزۈم دانىسى.
inebi. s. ئۈزۈمسىمان.
inek, - gi. is. zool. ① ئىنەك، سىيىر. ② مارال. ③ ئىستان بېغى بوش ئايال.
inekçi. is. سۈتچى.
ineklemek. يادلىماق.
ineklik, - gi. is. ① ئىنەك ئېغىلى. ② مۆڭلۈك، دۆتلۈك.
inen. چۈشكەن، تۆۋەنلىگەن، پەسەيگەن.
inenler. بىراۋنىڭ ئەۋلادى.
iner. çıkar. is. لىفت، توك تارتما، چۈشەر - چىقار.
infak. is. ar. يوقسۇللارغا خەير - سخاۋەت كۆرسەتكۈچى.
infaz. is. ar. ① قارارنى ئىشقا ئاشۇرماق، ئەمەلگە ئاشۇرماق. ② سۆزنى ئۆتكۈزمەك.
infial, - li. is. ar. ① غەزەپ، ئاچچىق، جېنى سىقىلىش. ② نېرۋىسى بۇزۇلۇش.
inficar. is. ar. تاڭنىڭ ئاقىرىشى.

infikāk, - kī. is. ar. ئايرىلماق، يېرىدىن يىراقلاشماق، ئۇزاقلاشماق، مۇناسىۋەتنى ئۈزۈش.
infilak, - ğī. is. ar. پارتلاش، پارىماق، يېرىلماق.
infiltrasyon. is. fr. سۇنىڭ توپىغا سىڭىشى.
infirāt, - dī. is. ar. يالغۇز قالماق، يالغۇزلۇق.
infirātçī. s. ar. يالغۇزلۇقنى خالىغۇچى.
infirātçılık, - ğī. is. قوشنا دۆلەتتىن يىراقلىشىش سىياسىتى.
infisad. is. ar. ① بۇزۇلماق، سېسىق، ② ئادەمنىڭ بىرەر ئىزاسىنىڭ خىزمىتىنى بېجىرەلمەيدىغان دەرىجىدە بۇزۇلۇشى.
infisah. is. ar. كەڭلىك، ئوچۇقلىق.
infisāh. is. ar. ① بۇزۇلماق، ② پارچىلانماق، بۆلۈنمەك.
infisal. is. ar. ① ئايرىلماق، تاشلاپ، ② خىزمىتىدىن بوشىتىلماق، كەتمەك، ③ سۇپىلارنىڭ نەپىس ۋە شەھە ۋەتەن ئۆزىنى تارتىشى.
infisah. is. ar. ① (ئېتىلىپ قالغان نەرسىلەر ھەققىدە) ئېچىلماق، ② (كېسەل ھەققىدە) مەنى ئاقماق، ئېتىلىپ قالغان ئەزانىڭ ئېچىلىشى.
inflüks. is. fr. قاننى يۈرەكتىن تۈمۈرلارغا يەتكۈزۈپ بېرىدىغان قۇۋۋەت.
İngiliz. öz. is. ئىنگىلىز، ئىنگىلىيەلىك.
İngilizce. is. ئىنگىلىزچە، ئىنگىلىز تىلى.
İngiltere. öz. is. ئىنگىلىيە.
ingin¹. s. is. تۆۋەن، پەس، ئويمان،

پەسلىك، يۇقۇش، چوڭقۇرلۇق:
«Burası ingin olduğu için pek rüzgarlı olmaz — بۇ يەر ئويمان بولغىنى ئۈچۈن شاماللىق ئەمەس.»
ingin². is. tip. سۇ ئېتمەش:
«Burun ingini — بۇرۇندىن سۇ ئاقماق.»
inginlik, - ği. is. ① چوڭقۇرلۇق، ئويمانلىق، ② قىۋۋەتتىن قېلىش، كۈچسىزلىك.
inha. is. ar. ① رەسمىي بىر ئورۇندىن بىر ۋەزىپىگە تەئىنلىتىش، ② ئۆقتۈرۈش.
inbidam. is. ar. چۆكۈش، يىقىلىش، ئۆرۈلۈش، خاراب ۋە ۋەيران بولۇش.
inhiḷāl, - li. is. ar. ① ئېرىتىش، ② چىرىتىش، پارچىلىنىش، ③ ئايرىلماق، ئايرىلىش.
inhiḷmak, - ki. is. ar. چۈشكۈنلۈك، بېرىلىش.
inhina. is. ar. ① ئېگىلىمەك، ئەگرە، ② پۈكۈلۈش، ③ باش ئەگمەك.
inhinak. is. ar. ① بىرغۇلۇش، ② دېمى، سىقىلىش.
inhiraf. is. ar. ① ئازماق، ئاداشماق، ② يۆلدىن چىقىماق، ③ بۇزۇلماق.
inhisāf. is. ar. ① ئاينىڭ تۇتۇلۇشى، يورۇقلۇقنىڭ يوقىلىشى، ② پاتماق، چۆك-مەك، ③ نەزەردىن چۈشمەك، ئابروپىنى يوقاتماق، ④ غۇۋالاشماق.
inhisar. is. ar. مەنپەئەتلىك.
inhisarçī. s. مەنپەئەتلىك.
inhisarçılık, - ğī. is. مەنپەئەتچىلىك.
inhitāt, - tī. is. ① ناچار ۋە زەئىب، ئەھۋالغا چۈشۈپ قالماق، چۈشكۈن ھالغا كېلىپ قالماق، ② كۈچتىن قالماق،

قېرىشقا يۈزلەنمەك.

inhizam. is. ar. ① بۇزۇلماق.

② سىگمەك، ھەزىم بولماق.

ini. is. ① ئىنى، ئۇكا. ② ئاتىنىڭ ئىنىسى (تاغا).

inik. s. چۈشۈرۈكلۈك:

«Perdeler inik — پەردىلەر چۈشۈرۈكلۈك»

inikâs. is. ar. ئىنكاس، يانغۇ.

inikat,-dı. is. ar. ① توپلانماق،

يىغىلماق، جەم بولماق. ② توختام،

پۈتۈم.

inildemek. ئىگىرىماق.

inilemek. → Inildemek

inilmek. چۈشمەك، تۆۋەنلىمەك.

inilti. is. ئىگىراش ئاۋازى، ئىگىرىماق،

نالە.

inisiyatif. is. fr. قابىلىيەت، ئىقتىدار،

تالانت.

iniş. is. ① ئولتۇرۇشۇپ كېتىش.

چۈشۈش، پەسىيەش. ② يوقۇش يەر.

initaf. is. ar. ① ئەكس ئېيتىش،

② ئېگىلىش.

inîzal. is. ar. ئۆزىنى تارتىماق،

تەركىسدۇنيا بولماق.

inkâr. is. ar. ئىنكار، رەت.

inkârcı. s. ئىنكارچى، ئىنكارچى.

inkâri. s. ئىنكار قىلىنغان، قوبۇل

قىلىنمىغان.

inkilâp, - bı. is. ئىنقىلاب:

«Ekim iniklabı — ئۆكتەبىر ئىنقىلابى»

inkilâpçı. s. ar. ئىنقىلابچى.

inkilâpçılık, - ğı. is. ئىنقىلابچىلىق.

inkiraz. is. ar. يوق بولۇش، يوقىلىش:

«Bir devletin inkirazı — بىر

دۆلەتنىڭ يوقىلىشى»

inkita, - ı. is. ar. ئۆزۈلمەك، كېسىل

جەك، بېقىندى بولماق.

inkiza. si. ar. ۋاقتى - قەرەلى كەل

جەك، ۋاقتى - سائىتى توشماق، چېكىگە

يەتمەك.

inila. is. يىلتىزىدىن قومۇرماق.

① رەنجىمەك، كۆڭلى

ئاغرىماق، كۆڭلى قالماق. ② لەنەت،

قارغىش:

«Inkisarına sebep olacak bir şey

kۆڭلى ئاغرىغۇدەك بىر

نېمە دېيىدىم.»

inkışaf. is. ar. ① راۋاجلانماق، تەرەققىي

قىلىنماق، ئىلگىرىلىمەك. ② ئاشكارا

بولماق. ③ ھۇجۇمغا ئۆتمەك. ④ كەشپىيات.

inleme. is. نالە، ئىگىراش.

① ئىگىرىماق، نالە قىلماق.

② گۈرۈلدىمەك:

«Hasta inliyor — كېسەل ئىگىراۋاتىدۇ.»

inletmek. ① ئىگىراتماق. ② چاپا

سالماق.

inmek. ① چۈشمەك. ② كىرمەك.

③ يانماق، ئەسلىگە كەلمەك. ④ چۈشۈر-

مەك. ⑤ ئولتۇرۇشۇپ كەتمەك:

ئاتتىن چۈشمەك. — 1. Attan inmek

يېزىدىن 2. Köyden şehre inmek

شەھەرگە كىرمەك.

3. Yüzünün şişi indi — يۈزىنىڭ

ئىشىقى ياندى.

4. Daha iki lira indi — يەنە

ئىككى لىرا چۈشۈردى.

5. Yağmurdan duvar inmiş —

ياغۇردىن تاملار ئولتۇرۇشۇپ كەتتى.»

insaf. is. ar. ئىنساپ:

«Onda hiç insap yoktur — ئۇنىڭدا

ھېچ بىر ئىنساپ يوق. —
insaplı. s. ئىنساپلىق;
 ئىنساپلىق بىر — **İnsaplı bir adam** —
 ئادەم.
insapsız. s. ئىنساپسىز.
insapsızlık, -ğı. is. ئىنساپسىزلىق.
insan. is. ئىنسان، ئادەم، كىشى.
insan. bilim. is. ئانستروپولوگىيە
 (ئادەمنىڭ بىئولوگىك خۇسۇسىيەتلىرىنى،
 تۈرلۈك ئىرقىلارنىڭ تەن تۈزۈلۈشى بەلگى-
 لىرىنى ئۆگىنىدىغان بىلىم).
insanca. z. ئىنسانچە، ئىنسانغا لايىق.
insancıl. s. (ھايۋان ھەققىدە) ئىن-
 سانغا ئۆگەنگەن، ئىنساندىن قاچمايدىغان.
insani. is. ar. ئىنسانىي، ئىنسانغا
 لايىق.
insaniyet, -ti. is. ئىنسانىيەت.
insaniyetli. s. ئىنسانىيەتلىك.
insaniyetsiz. s. ئىنسانىيەتسىز.
insaniyetsizlik, -ği. is. ئىنسانىيەتسىزلىك.
 ئىنسانىيەتسىزلىك قىلىش. — **yapma** ~
insanlaşma. is. ئىنسانلىشىش،
 ئىنسانلاشماق.
insanlık, -ğı. is. ئىنسانلىق،
 ئىنسانىيەت.
insan. oğlu. is. ئىنسان، ئادەم، كىشى.
insan. sever. s. ئىنسانپەرۋەر.
insan. severlik, -gi. is. ئىنسان-
 پەرۋەرلىك.
insansı. s. ئىنسانسىمان.
insan. üstü, -nü. s. ئىنسان ئۈستى
 (ئىنساندىن يۇقىرى كۈچكە ئىگە).
insektaryum. is. lat. ھاشاراتلار
 تەتقىقات ئورنى.
insıraf. is. ar. ① ئارقىغا قايتماق،

چېكىنىمەك. ② كېسەلنىڭ بىر يەردىن
 ئىككىنچى بىر يەرگە يۆتكىلىشى.
insibab. is. ar. ① تۆكۈلۈش، ئېقىش.
 ② مايدىل بولۇش، بىر تەرەپكە يېتىش.
insicam. is. ar. ① باغلىنىش (سۆز،
 جۈملەلەردە). ② تەكشىلىك. ③ راۋان
 (سۆز).
insicamlı. s. ① باغلىنىشلىق. ② راۋانلىق.
insicamsız. s. باغلاشماسلىق، ماسلاش-
 ماسلىق، باغلىنىشىز.
insidat, -dı. is. ar. ئېتىلىپ قال-
 ماق، تىقىلىپ قالماق (نەرسە ۋە كېسەل-
 لىك توغرىسىدا).
insilâk, -kı. is. ar. يۈل ئالماق،
 يولغا چۈشمەك، يۈرمەك.
insilap, -bı. is. ar. يوق بولماق،
 تۈگىمەك.
inşa. is. ar. ① قۇرۇلۇش، قۇرۇش.
 ② يېزىش (شېئىر، ھېكايە ھەققىدە).
 ③ ئەدەبىيات:
 سوتسىيالىستىك — **Sosyalist inşa** —
 قۇرۇلۇش.
inşaat, -tı. is. ar. ئىنشاتات،
 قۇرۇلۇش ئىشلىرى:
 «**Gemi inşaatı** — كېمىسازلىق.
inşaatçı, s. is. ئىنشاتات مۇتەخەسسىسى.
inşaatçılık, -ğı. is. ئىنشاتاتچىلىق.
inşai. is. ar. ئىنشاتاتقا ئائىت.
inşallah. is. ar. ئىنشاتاللا (خۇدا
 بۇيرۇسا، خۇدا نېسىپ قىلسا).
inşat. is. ar. دېكلاماتىيە.
 دېكلاماتىيە قىلماق. ~ **etmek.**
inşiap. is. ar. پۇتاقلىماق، پۇتاقلارغا
 ئايرىلماق، تارماقلارغا بۆلۈنمەك.
inşirah. is. ar. خۇشاللىق، خۇشلۇق.

① ئاخىرلاشتۇر. — *intaç, - ci. is. ar.*
ماق، تۈگەتمەك، پۈتتۈرمەك. ② سەۋەب بولماق.

intâk, - kî. is. ar. سۆزلەتمەك، گەپ قىلدۇرماق، نىلغا كەلتۈرمەك.

intan. is. ar. مىكرورېنىڭ يۇقىشىدىن بولغان كېسەل.

intanî. is. ar. مىكروبتىن پەيدا بولغان كېسەل.

① پەلەك يايماق. ② چىم. — *intaş. is. ar.* ھاسىل بولماق.

تەسىرات: — *intiba, - ı. is. ar.*
«Sincang size nasıl intiba bıraktı — شىنجاڭ سىزگە قانداق تەسىرات قالدۇردى؟»

Bu manzara bende iyi intiba bıraktı — بۇ مەنزىرە مەندە ياخشى تەسىر قالدۇردى.

intifa. is. ar. ئۆچمەك.

intiaz. is. ar. قەد كۆتۈرمەك، كىرۈپ كەتمەك.

① ھۆشيارلىق، سەز. — *intibah. is. ar.*
گۈرلۈك. ② تەجرىبە — ساۋاق.

ماسلاشماق، — *intibak, - kî. is.* ئويۇشماق:

«Yaşamak için çevreye intibak lâzım — ياشاش ئۈچۈن ئەتراپ مۇھىت — قا ماسلىشىش لازىم.»

پايدىلانماق، — *intifa, - ı. is. ar.* پايدىلىنىش.

intifah. is. ar. كېڭەيمەك، كۆپىيەك. — *intifai. s.* مەنپەئەتپەرەست.

ئاخىرى، تۈگەنچىسى. — *intiha. is. ar.*

بارماق. — *intihac. is. ar.*

باشقىسىنىڭ شېئىرىنى — *intihal. is. ar.*

ئۆزىنىڭ قىلىپ ئېلان قىلماق:

«Intihal bir edebi hırsızlık demek — باشقىسىنىڭ ئەسەرىنى ئۆزىنىڭ قىلىۋېلىش ئەدەبىي ئوغرى دېمەكتۇر.»

① تاللىماق، — *intihap, - bî. is. ar.* ② سايلىماق (ئىدارە خادىملىرىنى).

intihar. is. ar. ئۆزىنى ئۆلتۈرمەك. — *~ etmek.* ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىش.

intikad. is. → *İntikat.*

تەنقىدچىلىك. — *intikadiye. is.*

① ئۆتكۈزۈپ. — *intikal, - lî. is. al.* جەرمەك، قالدۇرۇپ قويماق. ② چۈشەنمەك، ئىگىلىمەك، ئۆزلەشتۈرمەك. ③ ئۆلمەك، ئۇ دۇنياغا كەتمەك. ④ مىراس قالماق:

«1. Babadan servet intikalı — ئاتىدىن قالغان بايلىق.

2. İntikalı azdır — چۈشەنچىسى تۆۋەن.

3. İyice anlattım ama intikal edemedi — خېلى ياخشى چۈشەندۈردۈم، ئەمما ئۆزلەشتۈرەلمىدى.»

ئىنتىقام، ئۆچ، — *intikâm. is. ar.* ئۆچمەنلىك.

ئىنتىقامچى، ئۆچمەن. — *intikâmcı. s.*

ئەدەبىي تەنقىد. — *intikat, - dî. is. ar.* تەنقىد قىلماق. — *~ etmek*

توقۇتماق، ئۆرسمەك. — *intisac. is. ar.*

تىزىلماق. — *intisak. is. ar.*

قوشۇلماق، — *intisap, - bî. is. ar.* قارىماق، تەۋە بولماق، كىرمەك.

① تارالماق، يېيىلماق، — *intişar. is. ar.*

چىچىلماق. ② (گېزىت، ژۇرنال ھەققىدە)

چىقماق، نەشر قىلىنماق:

«Güzel bir koku intişar etti —
گۈزەل بىر پۇراق چېچىلدى.»
intizam. is. ar. ئىنتىزام، تەرتىپ.
intizamlı. s. ar. ئىنتىزاملىق، تەرتىپلىك.
«İntizamlı öğrenci —
ئوقۇغۇچى.»
intizamsız. s. ئىنتىزامسىز، تەرتىپسىز.
intizamsızlık — ğı. is. ئىنتىزامسىزلىق،
تەرتىپسىزلىك.
intizar. is. ar. ئىنتىزار.
inzal. is. ar. ① چۈشۈرمەك. ② مەنى
كەلمەك (ئاقماق). ③ يامغۇرنىڭ
يېغىشى.
inzar. is. ar. ئاگاھلاندۇرماق، ئەس-
كەرتىمەك، ئەسلەتمەك.
inzibat, — tı. is. ar. ① تەرتىپ -
ئىنتىزامنى ساقلاش. ② ساقچىلارنىڭ
ۋەزىپىسىنى ئۆتەگۈچى ئەسكەرلەر.
in zibatî. s. ar. ئىنتىزام ساقلىغۇچى،
تەرتىپ ساقلىغۇچى.
inzimam. is. ar. قوشۇلماق:
«Hastalığına nezle inzimam etmiş —
كېسەللىگە زۇكام قوشۇلۇپتۇ.»
inzira. is. ar. ھېچقانداق ئىش بىلەن
كارى بولماسلىق:
«Mehmet emekliğe ayrıldıktan son-
ra inziraya çekildi —
مۇھەممەد پېنسىيىگە چىققاندىن كېيىن
ھېچقانداق ئىش بىلەن كارى بولمىدى.»
① يىپ. ② ئارغامچا. ip, — pi. is.
③ بوغۇچ:
«Ayak kabının ipi —
بەتىنىڭنىڭ بوغۇچى.»
ipek, — ği. is. يىپەك:

«Ünlü ipek yolu —
مەشھۇر يىپەك چولى.»
ipek. böceği. is. يىپەك قۇرتى.
① غىزا باسقۇچى. ② يىپەك سۈدىگىرى.
ipekçilik, — ği. is. يىپەكچىلىك:
«Hotan-ipekçiliğın geliştiği bir-
yerdir —
خوتەن، يىپەكچىلىك تەرەققىي قىلغان يۇرت.»
ipek. hane. is. يىپەك قۇرتى بېقى-
لىدىغان يەر.
① يىپەكتىن ئىشلەنگەن. ② يىپەك رەخت.
① مەخپىي تۇتۇش، ipham'. is. ar.
ئاشكارا قىلماسلىق. ② سۆزنىڭ لىپايى-
لىق قىلىنىشى، سۆزنىڭ ئوچۇق
قىلىنىشى.
ipham'. is. ar. باش بارماق (قول
ۋە پۇتنىڭ).
ipi. kırık, — ğı. is. سەرگەردان،
مەجنۇن.
ipince. s. بەك ئىنچىكە.
① تاشلاپ قويماق. ipka. is. ar.
② قالدۇرۇپ قويماق. ③ ئىمتىھاندىن
قالدۇرماق، سىنىپتا قالدۇرماق.
① باغلىماق (ئارغامچا بىلەن).
② ئېتىبار بەرمەك،
ئەھمىيەت بەرمەك.
iplik, — ği. is. يىپ.
iplikçi. is. يىپ ئىشلىگۈچى، يىپ
ساتقۇچى، يىپ ئېگىزگۈچى.
iplik iplik. is. تال - تال.
ipliklenmek. تال - تال ھالغا
كەلتۈرمەك:
«Elbisenin kolu ipliklenmiş —

چاپاننىڭ يېڭى تارىلىپ كېتىپتۇ.»

① ipsiz. s. يىپسىز، ئارغامچىسىز.

② سەرگەردان.

iptal, - li. is. ar. ھۆكۈمىسىز قىلماق،

ئەمەلدىن قالدۇرماق، ئېلىپ تاشلىماق،

بىكار قىلماق.

iptale. is. ar. كېرەكسىز نەرسە.

iptaliyat. is. قۇرۇق سۆزلەر.

iptida. is. ar. ئىپتىدائىي، باشلانغۇچ.

① iptidaî. is. ar. ئارقىدا قالغان،

ئىلگىرى باسمىغان، دەسلەپكى ھالچە.

② پىششىقلاپ ئىشلەنمىگەن، خام.

iptidar. ar. باشلانغۇچ.

pitilâ. is. ar. چۈشكۈنلۈك.

iptina. is. ar. تايانماق، يۆلەنمەك.

iptisam. is. ar. كۈلمەك، كىرلۈم.

سىرىمەك.

① iptizal, - li. is. ar. بىر نەرسە

كۆپلۈكىدىن قىممىتىنى يوقاتماق.

② كاساتلاشماق.

ip. ucu. is. يىپ ئۇچى.

① irade. is. ar. ئىرادە. ② تىلەك،

ئىستەك. ③ بۇيرۇق.

irade. dışı. s. ئىرادىدىن سىرت.

iradelî. s. ئىرادىلىك.

iradesel. s. → İradeli.

iradesiz. s. ئىرادىسىز.

iradesizlik, - ği. is. ئىرادىسىزلىق.

① iradet, - ti. is. ar. ئىرادە. ② كۆڭۈل،

كۈلنىڭ خاھىشى (ئىستىكى).

① irahe. is. ar. راھەتلىەندۈرمەك.

② نەپەس ئالماق. ③ قىزىقىماق.

④ ئۆلمەك.

iraka. is. ar. تۆكۈمەك، ئېقىتماق.

İran. öz. is. ئىران.

① irani. s. far. ئىرانلىق، پارىس.

② ئىرانغا ئائىت.

① iras. is. ar. بەرمەك. ② سەۋەب

بولماق.

① irat, - dî. is. ar. ئەقىل، ئىستاتتا.

② كىرىم، دارامەت. ③ سۆزلىمەك،

سۆز.

«Örnek irat etmek —

نەقىل كەلتۈرمەك.

Çiftliğin iradı —

دېھقانچىلىق.

نىڭ كىرىمى.»

① iraz. is. ar. يۈز ئۆرۈمەك.

② ساقلىنىماق، ساقلىنىپ قالماق.

irb. is. ar. ئەقىل.

irba. is. ar. كۆپەيتىمەك، ئارتتۇرماق.

irca, - ı. is. ar. كەينىگە ياندۇرماق،

كونا ھالىغا قايتۇرماق، خېلىغا قاي

تۇرماق؛

«Eski haline irca etti —

ھالىغا كەلتۈردى.»

irdelemek. ئىنچىكىلەپ تەتقىق قىل

ماق، بىر - بىرلەپ تەتقىق قىلماق.

irem. is. ar. جەننەت (دەمەشىق ۋە

يەمەندە ئىكەنلىكى سۆزلەنگەن قەدىمىي

ۋە مەشھۇر بىر باغنىڭ ئىسمى).

① irenk, - ği. is. «رەڭ» سۆزىنىڭ باشقا

بىر تۈرلۈك ئېيتىلىشى.

irfah. is. ar. راھەت ۋە باياشاتلىققا

ئېرىشتۈرمەك.

① irfan. is. ar. بىلىمەك، چۈشەنمەك.

② مەدەنىيەت. ③ ئەر ياكى ئايال

ئىسمى.

irhas'. is. ar. باھاسنى چۈشۈرمەك،

ئەرزانلاتماق.

① irhas'. is. پۇختا نەرسە. ② تام

قوپۇرۇش.
iri. s. ① يوغان، چوڭ. ② بەست لىك، گەۋدىلىك:
 «Iri bir köpek — يوغان ئىت»
iri. baş. is. zool. يېڭى تىۋغۇلۇپ ئايىقى چىقىنغان تاشپاقا بالىسى، يوغانباش.
irilmek. بىرىكمەك.
irileşmek. چوڭايماق.
irileştirmek. چوڭايتماق.
irilik, - ği. is. چوڭلۇق.
irin. is. يىرىك.
irinlenme. is. يىرىك تۇتۇش.
irinlenmek. يىرىكلىماق.
irinleşmek. يىرىكلىشىمەك.
irinli. s. يىرىكلىق.
iri. yarı. is. گەۋدىلىك، بەستلىك:
 «İriyarı bir adam — بەستلىك ئادەم»
irkap, - bı. is. ar. ① مىندۈرۈش (ھايۋانغا). ② ئولتۇرغۇزۇش (ماشىنا، ھارۋا، پويىز ۋە پاراخوت قاتارلىقلارغا). مىنمەك.
irkilmek. ① (ئېقىن سۇ ھەققىدە) ئېقىپ يىغىلماق (توپلانماق). ② ئۆركۈپ ئار-قىغا شوخشىماق. ③ (ۋۇجۇدىنىڭ بىر يېرى) كۆكرىپ قالىماق، ئىششىماق.
irkinti. s. تۇرغۇن سۇ.
Irlanda. öz. is. ئىرلاندىيە.
Irlandaca. öz. is. ئىرلاندىيە تىلى، ئىرلاندىيىچە.
Irlandalı. s. ئىرلاندىيىلىك.
irman. s. is. far. ① تەكلىپ قىلىش. ② تەييارلاپ، پارازىت. ③ پۇشايمان. ④ دۇنيا، جاھان.
irmik, - ği. is. يىرىك ئۇن.

irs. is. ar. ئىرسىيەت، نەسلىگە تارتماق، ئۇدۇم.
irsa. is. ar. ① كۈچلەندۈرمەك. ② (كېسە، پاراخوت ھەققىدە) تۆمۈر ئاتماق.
irsal, - li. is. ar. ئەۋەتمەك، يوللىماق.
irsaliye. is. ar. پوچتا ئۇقتۇرۇشى (ئەۋەتىلگەن نەرسىلەرنىڭ تىزىملىكى).
irsən. z. ar. مىراس قاتارىدا (ئورنىدا).
irsilik, - ği. is. ئىرسىيەت، نەسلىگە تارتقانلىق.
irsiyet, - ti. is. ئىرسىيەت، ئۇدۇم.
irşat, - dı. is. ar. توغرا يول كۆر-سەتمەك.
irtibat - tı. is. ar. مۇناسىۋەت، ئالاقە:
 «Dış İrtibat dairesi — چەت ئەللەر بىلەن ئالاقە باغلاش ئىدارىسى»
irtica¹. is. ar. ئۈمىد، ئارزۇ.
irtica², - ı. is. ar. ئەكسىيەتچىلىك.
irticaf. is. ar. سىلكىمەك، تەۋرەتمەك.
irtical. is. ar. تەييارلىقسىزلا سۆز قىلماق ياكى شېئىر ئوقۇماق.
irtida¹. is. ar. مەنىنى قىلىنغان نەرسىلەرنى قىلىشتىن ساقلىنىش.
irtida². is. ar. پۈركەنمەك، يۆتكەك.
irtidaf. is. ar. چەك، ئورالماق.
irtidaf. is. ar. ئىزىغا چۈشمەك، تەقپ قىلماق.
irtidat, - dı. is. ar. ئىسلام دىنىدىن قايتىپ باشقا بىر دىنغا كىرمەك.
irtifa, - ı. is. ar. ① ئېگىزلىك، يۈكسەكلىك. ② بىر يەرنىڭ دېڭىز يۈزىدىن يۈكسەكلىك دەرىجىسى. ③

ئورنى كۆتۈرۈلمەك، ئۆسمەك. ④ بىر يۇلتۇزنىڭ ئورنى بىلەن ئۇيۇق ئارىسىدىكى ئۇزاقلىق.

irtifas. is. ar. مال باھاسىنىڭ ئۆس-تۈرۈلۈشى.

irtigab. is. ar. ھەۋەسلەندۈرمەك، ھەۋىسىنى قوزغىماق.

irtifak. is. ar. ① تايانماق. ② تۈل-ماق. ③ دوستلۇق قىلماق.

irtihaal, -lı. is. ar. ① (ئۇ دۇنياغا) كەتمەك، جان ئۈزمەك، ئالەمدىن ئۆتمەك. ② كۆچمەك، يۆتكەلمەك: «İrtihalı sırasında bütün çocukları yanında imiş — جان ئۆزگەن ۋاقىتىدا پۈتۈن بالىلار يېنىدا ئىدى.»

irtihaan. is. ar. رەھنىگە ئالماق ياكى ئېلىنماق.

irtika. is. ar. سەۋىيىسى ئۆسمەك، بىلىمى ئارتماق.

irtikâp, -bı. is. ar. ① يامان ئىش قىلماق، جىنايەت ئىشلىمەك. ② پارا. ③ يالغان سۆز قىلماق. ④ ئالدامچىلىق قىلماق.

irtikaz¹. is. ar. قېلىقماق، تىكىلمەك.

irtikaz². is. ar. ① ھەسرەت چەكمەك. ② مىدىرلىماق.

irtisam. is. ar. ① تامغا باسماق، ماركا چاپلىماق. ② دۇئا، ياردەم قىلماق، خۇداغا يالۋۇرماق. ③ بۇيرۇققا بويسۇنماق.

irtişa. is. ar. پارا ئالماق، پارا بېمەك.

irtiyyat, -dı. is. ar. تەلەپ قىلماق.

irtiza. is. ar. سۈت ئەمەك.

irza¹ is. ar. ئەمگۈزمەك، ئەمدۈرمەك.

سۈت بەرمەك.

irza². is. ar. رازى قىلماق، خۇشال قىلماق.

is. is. قارا كۆپە (قازان ياكى مورىنىڭ).

İsa. öz. is. ئەيسا پەيغەمبەر.

isabet, -ti. is. ar. ① نەق جايغا تېگىش. ② راسا ئۇدۇل كېلىش. نەق جايغا تەگمەك. ~etmek.

isabetli. s. ar. جايىدا بولغان، ئۇدۇل كەلگەن، جايغا تەگكەن، ئۇيغۇن، ماس.

isabetsiz. s. ar. جايىدا بولمىغان، ئۇدۇل كەلمىگەن، جايغا تەگمىگەن، ئۇيغۇن بولمىغان، ماس كەلمىگەن.

isad¹. is. ar. بەختىيار.

isad². is. ar. ئورنىنى كۆتۈرمەك، ئۆستۈرمەك.

isaet, -ti. is. ar. يامانلىق قىلماق (بىرىگە)، زىيانكەشلىك قىلماق.

isaf. is. ar. تەلەپنى قاندۇرماق.

isaga. is. قېلىپقا تۆكمەك (قۇيماق).

isal, -lı. is. ar. يەتمىگۈزمەك، ئېرىشتۈرمەك: «Mektubu sahibine isal etti — خېتىنى ئىگىسىگە يەتكۈزدى.»

isale. is. ar. ئېقىتماق، ئاققۇزماق.

isam. is. ar. گۇناھ قىلدۇرماق (بىرسىنى)، گۇناھلىق ئىش قىلدۇرماق.

isar¹. is. ar. ① ئىكرام قىلماق، ئايد-ماستىنلا بەرمەك. ② تۆكۈپ چاچماق، ئىسراپ قىلماق.

isar². is. ar. باھا بەلگىلىمەك، نەر-خنى بېكىتمەك.

isbal. is. ar. يوللىماق، ئەۋەتمەك.

isbat. is. → İspat.

isevi.öz. is. ar. خىزمەت-ئىش.

ئەيساۋى.
isevilik, - ği. is. ar. خىرىستىيانلىق،
ئەيسەۋىلىك.

isfanah. is. ar. bot. → İspanak.
ishal, - li. is. ar. ئىچ سۈرمەك.
isilik, - ği. is. tıp. ئىسقىلىق (بەدەنگە چىققان).

① isim, - smi. is. ar. نام، ئات.
② كىشى، ئادەم؛

«Toplantıya yeni isimler katılı-
yor — مەجلىسكە يېڭى ئادەملەر —
قاتنىشىدۇ.»

isim . fili. is. dilb. مەستەر.
isimli. s. ئىسىملىك، ئاتلىق.
isimsiz. s. نامسىز، ئىمزاسىز، ئاتىسىز.
iska. is. ar. سۇغارماق (ھايۋاننى)،
سۇ بەرمەك (ھايۋانغا).

① iskambil, - li. is. yun. قارت
(ئوپنىدىغان). ② قارت قەغزى.

① iskân, is. ar. يەراشەشتۈرمەك،
ئورۇنلاشتۇرماق، ئولتۇراقلاشتۇرماق.
② ئادەم كۆچەرمەك.

iskanca. is. den. كېمە - پاراخوتلاردا
نۆۋەتچىلەرنىڭ ئالماشش ۋاقتى.

① iskandil, - li. is. it. دېڭىزنىڭ
چوڭقۇرلۇقىنى ئۆلچەش ئەسۋابى. ②
دېڭىزنىڭ چوڭقۇرلۇقىنى ئۆلچەمەك. ③
قارماقنى ئېغىرلاشتۇرۇش ئۈچۈن ئېسىپ
قويۇلىدىغان قوغۇشۇن.

iskartatin. is. fz قىزىل كېسىلى.
iskarpin. is. it. بىر خىل ئايالچە
توپلەي.

① iskât, - tı. is. ar. جىم قىلماق،
ئاغزىنى ئەتمەك (بىرىنىڭ). ② ئېغىز
ئاچۇرماسلىق، ئاغزىنى تۇۋاقلاپ قويماق.

① iskele. is. it. پاراخوت ۋە كېمە
لەرنىڭ قىرغاققا يېقىنىلىشىشى ئۈچۈن
ياسالغان، سۇ ئۈستىگە قويۇلغان ياغاچ
كۆۋرۈك. ② پورت.

iskelet, - ti. is. yun. ئىسكىلەت.
iskemle. is. yun. يۆلەنچۈكسىز ئورۇندۇق.
iskemleci. başı. is. پادىشاھنى
ئاتقا مىنىگۈزۈش، ئاتىتىن چۈشۈرۈشتە
ئەشلىتىلىدىغان ئورۇندۇق تۇتقۇچى.

iskenderiye. öz. is. بىرلەشكەن ئەرەب
جۇمھۇرىيىتىدىكى بىر شەھەر.

iskitler. öz. is. VII مىلادىدىن
ۋە VIII ئەسىر بۇرۇن ئوتتۇرا ئاسىيادىن
جەنۇبىي روسسىيىگە كۆچۈپ
بېرىپ ئىمپېرىيە قۇرغان بىر قەۋم.

islâm.öz. is. ar. ئىسلام، مۇسۇلمانلىق.
islâmiyet, - ti. öz. is. مۇسۇلمانلىق،
ئىسلاملىق.

Islanda. öz. is. → İzlanda.

ئىسلاندا، ئىسلان.

Islav. öz. is. ئىسلاندا، ئىسلان.

Islavca. öz. is. ئىسلاندا، ئىسلان.

① islemek. ② سۈرلەمەك.

① islenmek. ② سۈرلەنمەك.

isli. is. ئىسلانغان.

islîm. is. ھور، پار.

islîmi. is. far. جۇڭگونى دوراپ

ئىشلەنگەن بىر خىل بىزەك، زىننەت.

Islovak.öz. is. ئىسلوۋاكىيە خەلقىدىن

بولغان، ئىسلوۋاكىيە خەلقى.

Islovakça.öz. is. ئىسلوۋاكىيە تىلى.

Islovakya. öz. is. ئىسلوۋاكىيە.

ism. is. → İsim.

isma. is. ئاڭلاتماق، ئاۋازنى

ئاڭلاتقۇزماق.

ismen. z. ئىسمىنى ئاتاپ، نام.

ئىسمىنى ئاتىغان ھالدا.
ismet, - ti. is. ar. نومۇسلۇق، پاك
 لىق، ئەيىبسىزلىك، بىگۇناھ، گۇناھسىزلىق،
 مەسۇملۇق.
ismirar. s. بۇغداي ئۇڭلۇك، قارىيىپ
 كەتكەن.
isnân. is. ar. ① كىچىك بالىنىڭ
 چوڭ تەرەت قىلىپ قويۇشى. ② قەبرىماق،
 ياشانماق.
isnat, - dı. is. ar. ① يۈكلىمەك،
 تاڭماق (بىر ئىشنى باشقا بىرىگە).
 ② بوھتان.
Ispanya. öz. is. ئىسپانىيە.
Ispanyol. öz. is. ① ئىسپانىيىلىك.
 ② ئىسپانىيىگە ئائىت.
Ispanyolca. öz. is. ئىسپان تىلى.
ispat, - tı. is. ar. ئىسپات، دەلىل،
 گۇۋاھ. پاكىت:
 «Söylediğimi ispat edebilirim —
 سۆزلىگىنىمنى ئىسپاتلىيالايمەن.»
ispati. is. yun. ① كىچىك قىلىچ.
 ② قارتتا چىللىك قەغمىزى.
ispatlamak. ئىسپاتلىماق.
ispatlanmak. ئىسپاتلانماق.
ispatlı. s. ئىسپات قىلىنىغان،
 ئىسپاتلىق.
ispençiyar. is. it. دورىگەر.
ispenç, - ci. is. zool. پاكار جىنس
 بىر خىل توخۇ.
ispir. is. it. ① ئات باققۇچى. ②
 ھارۋىكەش.
ispirto. is. iat. ① ئىسپىرت. ② ئىچىم-
 لىك، ھاراق.
ispirtolu. s. ئىسپىرتلىق.
ispit, - ti. is. yun. ھارۋا چاقىنىڭ

گۇگۇسۇنى.
ispiyon. is. → **Casus.**
 ① ئىز، ئەسەر. ② مەسلەك، يول.
isra. is. ئەۋەتىش، يوللاش.
israf. is. ar. ئىسراپ، ئورۇنسىز يەرگە
 خەجلەش.
İsrail. öz. is. ئىسرائىلىيە.
israr. is. ar. سىر ساقلىماق.
istan. far. ئىستان;
 «Özbek istan» ئۆزبېكىستان.
İstanbul. öz. is. ئىستانبۇل.
Istanbullu. s. ئىستانبۇللۇق.
istand. is. ① يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى
 لىرىدا تاماشىچىلار ئولتۇرىدىغان ئېگىز
 يەر. ② قارىغا ئېتىش مەشقىلىرىدە قارى-
 ھا ئېتىلىدىغان يەر.
istandart. is. ing. سۈپەت، ئۆلچەم.
istar. is. ① پەردە. ② گىلەم توقۇش
 دەستىكى، ھى.
istasyon. is. fr. ① بېنەت (پويىز
 بېكىتى). ② تەتقىقات ئورنى، پونكىت;
 تۆ. — «Demir yolu istasyonu»
 مۇر يول بېكىتى.
Tohum istasyonu — «ئۇرۇقچىلىق
 پونكىتى»
«Radyo istasyonu» رادىئو پونكىتى.
istatistik, - gi. is. سىتاتىستىك،
 سانلىق مەلۇمات.
~ bürosu. سىتاتىستىك ئىدارىسى.
istatistikçi. is. سىتاتىستىكىچى، سانچى.
istatüko. is. lat. توختامغا ئاساسەن
 قىلىنىش كېرەك بولغان ياكى قىلىنىپ
 كەلگەن ئىش.
istavroz. is. yun. كرىپست.
~ çıkarmak. (خىرىستىئانلار ئۈچۈن)

ئىبادەت ھەرىكىتى قىلماق.
istefan. is. yun. تويدا كىيىدىغان
 بۆك، گۈل بىلەن ياسالغان بۆك.
 ① **istek, - ği.** is. ئىستەك، ئارزۇ.
 ② تەلەپ:
 «Bu adamın istekleri bitmiyor —
 بۇ ئادەمنىڭ تەلەپى تۈگىمەيدۇ.»
isteklendirmek. ئىلھاملاندۇرماق،
 ھەۋەسلەندۈرمەك.
isteklenmek. ھەۋەسلەنمەك،
 ئىلھاملانماق.
istekli. s. تەلەپ قىلغۇچى، ھەۋەس،
 قىلغۇچى.
isteksiz. s. ئارزۇسىز، ھەۋەسسىز.
 ① **istemek.** ئىستىمەك، خالىماق،
 ئارزۇ قىلماق. ② تەلەپ قىلماق، تىلىمەك،
 بىر نەرسىگە ھاجىتى چۈشمەك.
 ③ ئىزدىمەك:
 «1. Herkes iyi yaşamak ister —
 ھەممە كىشى ياخشى ياشاشنى ئارزۇ قىلىدۇ.
 2. Benden bir kitap istedi —
 مېنىڭدىن بىر كىتاب سورىدى.
 3. Kimi istiyorsun? —
 ئىزدەيسەن؟»
istemeli. s. ئىختىيارى، مەيلى.
istemsiz. s. ئىختىيارسىز، غەيرىي.
 ئىختىيارىي.
 ① **istenilmek.** ئىزدەنمەك. ② سورالماق.
 ③ چاقىرىلماق.
istep, - bi. is. rus. ئوتلاق، يايلاق.
 ① **ister.** is. تەلەپ. ② خاھىش،
 خالاش:
 «Memleketin kalkınması üzerin-
 deki istekleri düşünelim —
 مەملىكەتتىكى تەرەققىياتى ئۈچۈن قىلىنغان
 تەلەپلەر ئۈستىدە ئويلىنىپلى.

مەيلى — **Ister gitsin, ister kalsın**
 كەتسۇن، مەيلى قالسۇن.»
isterlin. is. ar. → **Sterlin.**
istiade. is. جىرنەرسىنىڭ قايتۇرۇلۇ-
 شىنى تەلەپ قىلماق.
istiane. is. ar. ياردەم تەلەپ قىلىش.
istiap, - bı. is. ar. ئىچىگە ئېلىش،
 سىغدۇرۇش، سىڭدۈرۈش.
 ئىچىگە ئالماق. ~ **etmek.**
 ① **istiare.** is. ar. ئۆتنە ئالماق، قەرز
 ئالماق. ② ئىستىئارە، ئوخشىتىش:
 «Bu kitabı arkadaşımдан istiare
 ettim —
 بۇ كىتابنى دوستۇمدىن —
 ئۆتىگە ئالدىم.»
istibad. is. → **İstibat.**
istibar. is. ar. چۈشنى ئۆزۈستىمەك،
 چۈشكە تەبىر بەردۈرمەك.
istibat, - tı. is. ar. ئۇزاق بىلمەك،
 يىراق كۆرمەك.
istibdad. is. → **İstibdat.**
 ① **istibdal.** is. ar. ئالماشتۇرماق،
 يەڭگۈشلىمەك. ② ئۆزگەرتىمەك.
istibdat, - dı. is. ar. ئىستىبدات.
 ① **istibka.** is. ar. داۋام قىلىشنى تەلەپ
 قىلماق. ② مۇھاپىزەت قىلماق، ئاسرىماق.
isticâb. is. ar. ۋۆرۈر دەپ بىلمەك.
isticab. is. ar. ھەيران قالماق، ھەيران
 بولماق، ھاڭ - تاڭ قالماق، چۆچۈپ
 كەتمەك.
istical¹, - lı. is. ئالدىرىماق، سەۋر
 قىلالماستىق.
istical². is. ar. كېيىنگە قالدۇرۇلۇشنى
 تەلەپ قىلماق.
isticar. is. ar. ئىجارىگە ئېلىش.
 ئىجارىگە بەرمەك. ~ **etmek.**

istichal. is. ar. نادان كۆرمەك.
 isticlal. is. ar. ① جەلپ قىلماق. ② خاتىرىلەتمەك، ئەسلەتمەك.
 isticmar. is. ar. din. تاش بىلەن ئىستىنجا قىلماق.
 isticvap, - b1. is. ar. سوراق سورىماق.
 istida. is. ar. ① ئىلتىماسنامە. ② ئاللاڧىدىن تىلەش.
 istidane. is. ar. ئۆتەنە ئالماق، قەرز ئالماق.
 istidat, - d1. is. ar. قابىلىيەت، ئىستېدات.
 istidatlı. s. قابىلىيەتلىك، ئىستېداتلىق: «Istidatlı bir adam — قابىلىيەتلىك بىر ئادەم»
 istidatsız. s. قابىلىيەتسىز.
 istidlal. is. ar. بىرىنى توغرا يولدىن چىقىرىش.
 istidlâl. is. ar. ۋاسىتىلىك چۈشەنچە، پاكىتلارغا ئاساسەن بىر نەتىجىگە بارماق.
 istidlâlât. is. ئىسپاتلار، دەلىللەر، ئىسپاتلار، شاھىدلار.
 istidrac. is. ar. بالداقمۇبالداق ئاشماق، قەدەممۇقەدەم ئالغا باسماق.
 istidrak. is. ar. ئېرىشمەك.
 istidrâk. is. ئىدراك قىلماق، چۈشەنمەك.
 istif. is. it. ① ئۈستى - ئۈستىگە ② يۈكلەرنىڭ پاراخوت ئامبارلىرىغا يەرلەشتۈرۈلۈشى. ③ سۆزلەر - نىڭ قائىدىسىگە مۇۋاپىق ئۆز ئورنىغا قويۇلۇشى.
 istifâ. is. ar. ئىستېپا.
 ~ etmek. ئىستېپا ئەتمەك (بەرمەك).
 istifade. is. ar. پايدىلانماق.
 istifador. is. ئامبارچى.

istifaf. is. ar. ① ئەسكى ئىشلاردىن قىزىقۇرۇلمەك. ② نومۇسلۇق، ئىستېپەتلىك بولماق.
 istifaname. is. ar. ئىستېپا خېتى.
 istifçi. is. ① مال ۋە باشقا نەرسىلەر - نى بىر يەرگە رەت - رېتى بىلەن تىز - غۇچى. ② قاراڭغۇ بازارچى.
 istifham. is. ar. زېھنىدە پەيدا بولغان سوئال.
 istiflemek. ① تۈرلەرگە ئايرىماق، تىزماق. ② يۈكنى ئايروپىلان ياكى پاراخوتقا ئورۇنلاشتۇرماق.
 istifrag. is. ar. قۇسماق.
 istifraş. is. ar. جىنسىي ئالاقە قىلماق (ئۆز خوتۇنى بولمىغانلار بىلەن)، زىنا قىلماق.
 istifsâr. is. ar. سورىماق، سوراپ بىلىمەك.
 istigaso. is. ar. ياردەم تەلەپ قىلماق، ياردەمگە چاقىرماق.
 istiğfar. is. ar. تۆۋە قىلماق.
 istiğna. is. ar. قانائەت قىلماق، قانائەتچانلىق.
 istiğrak, - k1. is. ar. ① مەپتۇن بولماق. ② ھاياجانلانماق.
 istiğrap. is. ar. يېتىر قىلماق، ھەيران قالماق.
 istihal. is. ar. لايىقەتلىك، ئەھلى بولماق.
 istihale. is. ar. ① ئىمكانسىزلىق، مۇمكىن بولماسلىق. ② شەكىلنى ئۆزگەرتىمەك.
 istihbab. is. ar. ياخشى كۆرمەك، ياقتۇرماق.
 istihbar. is. ar. خەۋەردار بولماق،

بىلىمەك.

① *istihbarat, - tı. is. ar.* ئېلىنغان
خەۋەرلەر. ② مەلۇمات توپلىماق، ئاخبارات؛
ئاخبارات «*Istihbarat bürosu* —
ئىدارىسى».

istihdaf. is. مەقسەت قىلماق، نىشان
قىلماق، پىلانلىماق.

istihdam. is. ar. ياللىماق، خىزمەتكە
سالماق، ئىشلەتمەك.

istihfaf. is. ar. خورلىماق، پەس
كۆرمەك.

① *istihkak, - kı. is.* ھوقۇقلۇق.
② ھوقۇق.

istihkām. is. ar. ئىستىھكام.

istihkar. is. ar. خورلىماق، پەس
كۆرمەك، ھاقارەت بىلەن قارىماق.

istihlāf. is. ar. ئۆزبىرگەن قىلماق، ئۆز
ئورنىغا قويماق (بىرىنى).

«*Müdürlükten çekilirken yardım-
cısını istihlāf etti* —
مۇدىرلىقتىن چېكىنىپ مۇئاۋىنىنى ئۆز ئورنىغا قويدى».

istihlāk, - kı. is. سەرپ بولماق،
ئىشلىتىلمەك.

«*Şehirde çok elektrik istihlāk
ediliyor* —
شەھەردە نۇرغۇن توك
ئىشلىتىلدۇ».

① *istihlāl. is. ar.* ئاينىڭ كۆرۈنۈشى،
ئاينىڭ چىقىشى. ② يېڭى ئاينى كۆرمەك.

③ بۇۋاقنىڭ تۇغۇلۇپ بىرىنچى قېتىم
يىغىلىشى، بىرىنچى يىغا.

① *istihlās. is. ar.* چىقارماق، ئايرى-
ماق. ② قۇتۇلماق؛

«*Mesguliyet sırasında bir vakit
istihlās edebilirim* —
ئىش جەريانىدا ۋاقىت تاپسام كېلىمەن».

istihmam. is. ar. مۇنچىغا كىرمەك،
يۇيۇنماق.

① *istihraç, - cı. is. ar.* (مەنە ياكى
نەتىجە) چىقارماق. ② پال باقماق، پال
سالماق؛

«*Okuduğunu pek istihraç edemi-
yor* —
ئوقۇغان نەرسىسىدىن ياخشى
نەتىجە چىقىرالمايدۇ».

① *istihsal, - lı. is. ar.* ئىشلەپ
چىقىرىش. ② قولغا كەلتۈرمەك.

istihsalat. is. مەھسۇلات، ئىشلەپچىقىرىش
رىلغان نەرسىلەر.

istihsan. is. ar. ياخشى كۆرمەك.

istihya. is. ar. ئىزا تارتماق.

istihza. is. ar. ھەزىل، چاقچاق.

① *istihzar. is. ar.* ھازىرلىماق،
تەييارلىماق. ② ئەسلىمەك، خاتىرىلىمەك،
يادىغا كەلمەك.

① *istikamet, - ti. is.* تەرەپ،
جەھەت. ② ئىستىقامەت (دىننىڭ بۇيرۇ-
قىغا ئاساسەن ھەرىكەت قىلماق)؛

«*Şu istikamete doğru gitti* —
شۇ تەرەپكە قاراپ كەتتى».

① *istikbal, - lı. is.* ئىستىقبال،
كېلەچەك. ② قارشى ئالماق؛

«*1. Istikbalde ne olacağını kimse
bilmez* —
كېلەچەكتە نېمە بولىدۇ —
خالىقنى ھېچكىم بىلمەيدۇ».

2. *Halk Cumhur başkanının is-
tikbaline çıktı* —
خەلق جۇمھۇر
يەت رەئىسىنى قارشى ئالدى».

istiklāl, - lı. is. مۇستەقىللىق،
ئەركىنلىك.

istiklālci. is. s. مۇستەقىللىق تەرەپدارى.

istiklāliyet, - ti. is. مۇستەقىللىق.

istikmal. is. ar. تۈگەتمەك، پۈتتۈر- مەك، تاماملىماق.
istikra. is. ar. ئىسجارىگە بەرمەك، كىرا قىلماق.
istikrā. is. ar. ① تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلماق، سەير قىلماق.
istikrah. is. ar. سەسكىنىمەك، يىرگىن مەك، نەپرەتلەنمەك.
istikrar¹. is. ar. ① مۇقىملىق، تۇراقلىق (سەۋىيىدىكى مۇقىملىق). ② بىر يەردە مۇقىم ئولتۇراقلاشماق.
istikrar². is. ar. تەكرارلىنىش.
istikrarlı. s. ① مۇقىملىق. ② يەرلىشىپ قالغان.
istikrarsız. s. تۇراقسىز، بىنقارار، مۇقىمسىز.
istikraz. is. ar. قەرزگە پۇل ئالماق، پۇل ئۆتەنە ئالماق، قەرزدار بولماق.
istiksap, -bı. is. ar. پايدا قازانماق، تاپاۋەت قىلماق.
istiksas. is. ar. قىساس ئېلىشنى نىيەت قىلماق.
istikşaf. is. ar. تەتقىق.
istikap¹, -bı. is. يازدۇرماق، يېزىش سىنىقى ئېلىپ بارماق.
istikap², -bı. is. قۇتۇپلارنى بىرلەشتۈرمەك.
istiktar. is. ar. تېمىتاق.
istila. is. ar. ① چوڭايتماق. ② ئۈستۈن كەلمەك.
istilā. is. ar. ئىشغالىيەت، ئىشغال قىلماق، بېسىۋالماق.
istilacı. is. s. ar. ئىشغالىيەتچى، جاھانگىر.
istilad. is. ar. پەرزەنت كۆرۈشنى

ئارزۇ قىلماق.
istilām¹. is. ar. بىلىم تەلەپ قىلماق، ئىلىمگە تەلپۈنمەك.
istilām². is. ar. تەزىم قىلماق، قولى سۆيمەك.
istilka. is. ar. ئوڭدىسىغا ياتماق.
istilo. is. lāt. سىياھ قەلەم، گاڭبى.
istilzam. is. ar. كېرەك قىلماق.
istilzaz. is. ar. لەززەت ئالماق، خۇش بولماق.
istim. is. ing. ئىچىملىكلەر.
istima. is. ar. ① ئاڭلىماق، قۇلاق سالماق. ② دوختۇرنىڭ دىئاگنوزى.
istimal, -li. is. ar. ئىستېمال، ئىستېمال، مال قىلماق، قوللانماق، پايدىلانماق.
istimale, istimalet. is. ar. تەسەللى بەرمەك، كۆڭلىنى ياسىماق.
istiman. is. ar. ئامانلىق تىلىمەك، ئېسەنلىك تىلىمەك.
istimdat, -dı. is. ar. مەدەت تىلىمەك، ياردەم تەلەپ قىلماق.
istimhâl. is. ar. زامان (مۆھلەت) تەلەپ قىلماق.
istimlāk, -ki. is. ar. دۆلەت ئىگى-لىكىگە ئۆتكۈزۈۋالماق، ئومۇمىي مۈلۈك قىلماق.
istimrar. is. ar. داۋاملاشماق.
istinaden. z. ar. ئاساسەن، كۆرە.
istinaf. is. ar. ① يېڭىدىن باشلىماق، باشقىدىن باشلىماق. ② سۆز بېشى، كىرىش سۆز.
istinas. is. ar. ئادەتلەنمەك، كۆنمەك، ئۆزلەشمەك.
istinat, -dı. is. ar. يۈزلەنمەك، تايانماق.

istinba. is. ar. سورىماق، بىلىم ئالماق.

istinca. is. ar. ئىستىنجا.

istincad. is. ar. ياردەم تەلەپ قىلماق.

istinkāf. is. ar. ① چېكىنىمەك، قول تارتماق. ② يۈز ئۆرۈمەك، رەت قىلماق.

istinsah. is. ar. نۇسخا، ئۆرنەك.

istinşak. is. ar. ① پۇرىماق. ② بۇر- نىغا سۇ ئالماق.

istintaç, -cı. is. ar. نەتىجەسى چىقماق.

istintak, -kı. is. ar. سۆزلىتىش، سوراققا تارتىش، سوراق.

~ etmek. سوراققا ئالماق.

istirahat, -tı. is. ar. ئىستىراھات، ھاردۇق، ئارام، راھەتلىنىش، دەم ئېلىش.

istirak. is. ar. ئوغرىلاش.

~ etmek. ئوغرىلىماق.

istirca. is. ar. يالۋۇرۇش، دۇئا قىلىش.

istirfah. is. ar. راھەت كۆرۈش، ھۇزۇرلىنىش.

~ etmek. راھەت كۆرۈمەك، ئارام ئالماق.

istirham. is. ar. يالۋۇرۇش، مەرھەمەت ئېلەش.

istirham. name. is. ar. ئىلتىماس خېتى.

istirhas. is. ar. ئەرزان بىلىمەك، ئەرزان دەپ ھېساب قىلماق.

istirkab. is. ar. → İstirkap.

istirkak. is. ar. ئەسىر ئالماق، قۇل قىلماق.

istirkap, -bı. is. ar. قىزغانماق، ئىچى تارلىق قىلماق.

istisal, -lı. is. ar. يىلتىزىنى قۇرۇت.

ماق، يىلتىزىدىن قۇمۇرۇۋاتماق.

istisare. is. ar. ① خاپا قىلماق.

② پىتنە تارقاتماق.

istisgar. is. ar. خورلىماق، تۆۋەن كۆرمەك، خارلىماق.

istishāl. is. ar. ئاسان كۆرمەك.

① بەدەننىڭ مەلۇم قىسمىغا يېرىگە سۇ يىغىلىپ قېلىش. ② قېرىلار.

دا ئۆپكە كېسىلى. ③ ئۇسسماق، سۇ تەلەپ قىلماق، زاراخەتلىگە چىقماق.

istiskal, -lı. is. ar. خۇش كۆرمىگەنلىكىنى بىلدۈرمەك.

«Misafiri istiskal etmek ayiptır — مېھمانغا خۇش ياقىمىغانلىقىنى بىلدۈرمەك ئەيىبتۇر.»

① بويۇن ئەگمەك.

② ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلماق.

① ئېكىسپلاتاتسىيە.

② بىردىنلىك ياخشى نىيەتنى يامانلىققا قوللانماق.

پايدىلانماق. ~ etmek.

istisna. is. ar. ئىستىسنا، خالى، ئايرىملىق، تاشقىرى.

istisnasız. s. ئىستىسناسىز.

istişare. is. ar. مەسلىھەت.

~ etmek. مەسلىھەت قىلماق.

① سالامەتلىك ۋە ئېسەنلىك تېلىمەك. ② دەرەككە دەرمان ئىزدەمەك.

istişhat, -dı. is. ar. شاھىت كۆرسەت- مەك، گۇۋاھ كۆرسەتمەك.

① پۇراپ قالماق، پۇراق كىرىپ قالماق. ② ماھىيەتنى بىلىمەك.

istitaat, -tı. is. ar. قۇدرەت، كۈچ.

istitâf. is. ar. بىرىدىن شەپقەت ۋە مەرھەمەت تىلىمەك.

istitar. is. ar. يوشۇرۇنماق.

istitbab. is. ar. دوختۇرغا كۆرۈنمەك، دوختۇرغا داۋالاتماق.

istitlâ is. ar. بىر نەرسىنى بېلىشكە تىرىشماق، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلماق.

istivador. is. ing. كېمە ۋە پاراخوتقا يۈك قاچىلايدىغان ۋە چۈشۈرىدىغان ئادەم.

istizade. is. ar. زىيادە بىرلۈشنى تەلەپ قىلماق.

istizah. is. ar. ئىزاھات تەلەپ قىلماق، جاۋاب تەلەپ قىلماق.

istizan. is. ar. رۇخسەت سورىماق.

istizhar. is. ar. ياردەم كۈتمەك، يار - يۆلەك تەلەپ قىلماق.

istok. is. → Stok.

Isveç.öz. is. شۋېتسىيە.

Isveççe. öz. is. شۋېتسىيە تىلى.

Isveçli. öz. is. شۋېتسىيىلىك.

Isveçre. öz. is. شۋېتسارىيە.

Isveçreli. öz. is. شۋېتسارىيىلىك.

isvidad. is. ar. قارارماق.

isyan. is. ar. ئىسيان، قوزغىلاڭ، توپىلاڭ.

isyancı. s. ئىسيانچى، توپىلاڭچى.

iş. is. ① ئىش، خىزمەت. ② كەسىپ، مەشغۇلىيەت.

işâ. is. ar. ① ئاخشام، كېچە. ② خۇپ. تەن نامىزى. ③ كەچكى تاماق.

işaa. is. osm. يايماق، تۈيدۇرماق، بىلدۈرمەك (خەۋەرنى).

işabe. is. ar. چاچ ۋە ساقالنى سۈنئىي ئاقارتماق.

işâeyn. is. شام ۋە خۇپتەن نامىزى.

işal. is. ar. ① ياقماق، تۇتاشتۇرماق، يېلىنجاتماق (ئوتنى). ② ئۇلغايتماق.

işar. is. ar. بىلدۈرمەك، ئۇقتۇرماق.

işaret, - ti. is. ar. ئىشارەت.

işaretlemek. بەلگە قويماق.

işaretleşmek. ئىشارەتلەشمەك، بەلگە بېرىشمەك.

işaretli. s. ئىشارەت قويۇلغان، بەلگە قويۇلغان.

işba. is. ar. ① تۇيماق. ② قاپپە ۋە ۋەزىن زۆرۈرىيىتى بىلەن سۆزلەرگە ھەرپ قوشماق.

~ etmek. توپىغۇزماق.

iş . başı. is. ① ئىش باشلاش.

② ئىش باشلىقى، گۈەنلىيەن، بەنجاڭ.

③ دۆلەتنى ئىدارە قىلىش.

iş . birliği. is. ھەمكارلىق:

«Çin - Türkiye işbirliği -

جۇڭگو - تۈركىيە ھەمكارلىقى.»

~ etmek. ھەمكارلاشماق.

iş . bu. s. بۇ، شۇ، مانا بۇ، مانا شۇ.

işçi. is. ئىشچى:

«Çin işçi sınıfı - جۇڭگو ئىشچىلار

سىنىپى.»

işçilik, - ği. is. ① ئىشچىلىق.

② ئىش ھەققى.

işemek. سىيىمەك.

işenmek. سىيىمەك:

«Rastgele yere işenmez - كۆرگەنلا

يەرگە سىيىشكە بولمايدۇ.»

işetici. s. tıp. سۈيدۈك ماڭدۇرغۇچى،

سىيدۈرگۈچى (دورا ياكى باشقا نەرسە).

işetmek. سىيدۈرمەك.

işgal, - li. is. ar. ئىشغال، ئىشغالىيەت.

işgalci. s. is. ئىشغالىيەتچى.

iş . gücü. is. ئەمگەك كۈچى.
 iş . güder. is. ئەلچىخانلاردا باش
 ئەلچى بولمىغاندا ئۇنىڭ ئىشىنى
 باشقۇرغۇچى.
 iş . günü. si. ئىش كۈنى، خىزمەت
 كۈنى.
 iş . güzar. s. ① قىلىدىن ئىش
 كېلىدىغان، قولى ئەپلىك (بىرى).
 ② باشقىلارغا ئۆزىنى كۆرسەتكۈچى.
 işhat, - tı. is. ar. ① دەلىل كۆرسەت-
 ىش. ② ئۈلگە قىلىش:
 «Bu davada onu işhat edecek —
 بۇ دەۋادا ئۇنى دەلىل كۆرسەتكۈدەك»
 işitici. s. ئىشتىكۈچى، تۇيغۇچى.
 işitilmek. ① ئىشتىلمەك. ② تۇيۇلماق.
 işitmek. ① ئىشتىمەك، ئاڭلىماق.
 ② خەۋەردار بولماق.
 işitmemezlik, - ği. is. تۇيۇلما-
 سى، ئاڭلانماسلىق، ئىشتىلمەسلىك.
 işittirmek. ئىشتىتۈرمەك.
 işkâ. is. ar. ① شىكايەت قىلماق،
 غەيۋەت قىلماق. ② ئوچ ئالماق.
 işkâl, - li. is. ar. ① قىيىنلاشتۇرماق،
 مۇشكۈللەشتۈرمەك. ② مۇشكۈللۈك،
 قىيىنلىق.
 işkembe. is. osm كۆشەيدىغان
 ھايۋانلارنىڭ ئىچ قارىنى.
 işkembeci. is. - كالا -
 پاقالچاق ساتقۇچى، ئۆپكە - ھېسىپچى.
 işkembecilik, - ği. is. زاسۋىچىلىك،
 ئۆپكە - ھېسىپچىلىك.
 işkembeli. s. ئىچ - باغرى بولغان.
 işkence. is. osm. ① ئەزىمەت، جاپا
 (ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتە). ② ئازاب.
 işkenceci. s. قىيىنغۇچى، ئازارلىغۇچى.

işkil. is. ar. ① گۇمان، شۈبھە، شەك.
 ② قىيىنچىلىق، جاپالىق. ③ ئالدى
 ئوڭ پۇتى، ئارقا سول پۇتى ئاق ئات.
 işkillendirmek. گۇمانلاندىرماق،
 شۈبھىلەندۈرمەك.
 işkillenmek. گۇمانلانماق، شۈب-
 ھىلەنمەك.
 işkilli. s. گۇمانلىق، شۈبھىلىك.
 işkilsiz. s. شۈبھىسىز، گۇمانسىز.
 işlek. s. ① كۆپ ئىشلەيدىغان، كۆپ
 قوللىنىلىدىغان. ② ئوبدان ئىشلەنگەن،
 ئوبدان ياسالغان.
 işleme. is. ① قىلىش. ② كۈچ سەرپ
 قىلىش، تىرىشش. ③ s. نەپىس
 ئىشلەنگەن (نەرسە).
 işlemek. ① قىلىماق، ئەتمەك. ②
 ئىشلىمەك، ئەمگەك سىڭدۈرمەك. ③
 تەسىر قىلىماق. ④ ھىيلە قىلماق،
 ئالدامچىلىق قىلماق:
 «Soğuk iliklerime işledi —
 ئىلىكىمدىن ئۆتۈپ كەتتى»
 işlenmek. ئىشلەنمەك.
 işletme. is. ① باشقۇرۇش. ② باش-
 قارما، ئىشلەپچىقىرىش ئورنى. ③ ئىدارە،
 كارخانا;
 «Demir yolları işletmeleri —
 تۆمۈر يول ئىدارىسى»
 işletmeci. is. ئىش باشقۇرغۇچى.
 işletmek. ① ئىشلەتمەك، خىزمەتكە
 سالماق. ② قوللانماق، پايدىلانماق.
 ③ تەسىرلەندۈرمەك. ④ (ئايال ھەققىدە)
 يامان يولغا كىرگۈزمەك.
 işler. is. ۋەزىپە.
 işleyiş. is. ئىشلەش ئۇسۇلى.
 işlik, - ği. is. (رەسام ۋە

ھەيكەلئىراشلارنىڭ ئىشلەيدىغان ئۆيى).
 ① پۇراتماق. işmem. is. osm. ②
 ئىشارەت قىلماق. ③ سەزدۈرمەك، ھېس
 قىلدۇرماق.
 كۆز - قاش ئىشارىتى. işmar. is.
 ① دوماسايماق. işmizaz. is. ar. ②
 جېنى سىقىلماق. ③ تىتىرمەك.
 يايما (دۇكان). işporta. is. it.
 يايىمچى، تەنرىچى. işportacı. is. it.
 işrab. is. → **Işrap**
 ① ئېگىزگە چىققاق. işraf. is. ar.
 ② يۇقىرىدىن قارىماق. ③ (كېسەل
 ھەققىدە) ئۆلۈمگە يۈزلەنمەك.
 ① يۈرۈتماق. ② (كۈن، ئاي ھەققىدە)
 ئاي ھەققىدە تۇغماق، ئۆرلىمەك،
 چىققاق.
 ① تۈيدۈرماق. işrap, - b1. is. ar.
 سەزدۈرمەك. ② كىنايە.
 ① مەستلىك. işret, - ti. is. ar.
 ② ئىچمەلىك. ③ ئىچكۈ ئىچمەك:
 «İşret toplantısı — ئىچمەلىك يىغىنى»
 ئىشسىز. işsiz. s.
 ئىشسىزلىق. işsizlik, - ği. is.
 ① ئىشتىھاء. ② ئارزۇ، ③ تىلەك.
 ① ئىشتىھاء كەلمەك. iştahlanmak.
 ② ھەۋەس قوزغالماق.
 ① ئىشتىھالىق. ② ھەۋەسلىك. iştahlı. s.
 ① ئىشتىھاسسى يوق. iştahsız. s.
 ② ھەۋەسسىز.
 ئىشتىھاسسىزلىق. iştahsızlık, - ğı. is.
 بىر نەرسىنى كۆرسەتكەندە ياكى
 بىر نەرسىگە ئىشارەت قىلغاندا
 قوللىنىلىدۇ:
 قېنى — 1. Hani kitap? işte —

كىتاب؟ بۇ يەردە.
 2. İşte kalem, işte kâğıt, otur yaz —
 مانا قەلەم، مانا قەغەز، ئولتۇرۇپ ياز.
 3. işte size anlattığım adam —
 سىزگە دېگەن ئادەم مانا بۇ.
 4. İşte korktuğum başıma geldi —
 قورققانغا قوش كۆرۈندى دېگەن مانا شۇ.
 ئورتاقلىق، خىزمەت. işteşlik. - ği. is.
 مەداشلىق.
 تۇتاشماق، - li. is. ar. iştial,
 ئۇلغايماق (ئوت).
 گۇمان، شۈبھە. iştibah. is. ar.
 ① شەددەتلىنمەك. iştidat. is. ar.
 ② (كېسەل ھەققىدە)
 ئېغىرلاشماق.
 شۇغۇللانماق، - li. is. osm. iştigal,
 ئىشلىمەك.
 مەشغۇلات. iştigalat. is. ar.
 ① جىنسىي ھەۋەس. iştiha. is. ar.
 ② ئىشتىھاء. ③ ئىنتىلىش:
 «1. İstiham kesilmiş uyku azla-
 mıştı — ئىشتىھائىم تۇتۇلۇپ، ئۇيقۇم
 ئازىيىپ كەتتى.
 2. İstihla ile iş görüyor —
 ھەۋەس بىلەن ئىشلەيدۇ.»
 ① شوھرەت، نام. iştihar. is. ar.
 ② تونۇلۇش، نام قازىنىش.
 شوھرەت قازانماق، ئابروى. ~ bulmak.
 تاپماق.
 دەرد تۆكمەك، شىكايەت. iştikâ. is. ar.
 قىلماق.
 ① مەنەپە. iştikak, - k1. is. ar.
 ② كېلىپ چىققاق، باشلانماق.
 پەيدا بولماق.
 ئېتمولۇگىيە. ~ ilmi.

① ئورتاقلىشىش. *iştirak, - k1. is. ar.*
 ② قاتنىشىش، ئىشتىراك. ③ (بىر ئىشقا) قوشۇلۇش.
 قاتناشقاق. *~etmek.*
 ① ئىشتىياق. *iştiyak, - k1. is. ar.*
 ② ئارزۇ، تىلەك. ③ سېغىنىق؛
 «Çocuğu kaşkarda olduğundan iş-
 tiyak içindedir — بالىسى قەشقەردە بولغانلىقى ئۈچۈن سېغىنىپ قالدى.»
 كۆرگۈسى كەلمەك. *~çekmek.*
 ① ناز، چىلۋە، نازلىنىش. *işve. is. ar.*
 ② نازلىق، نازلىنىدىغان، شوخ. *işveli. s.*
 ③ ئىشچى ياللاپ. *iş. veren. is.*
 ئىشلەتكۈچى، ئىش بەرگۈچى.
 خىزمەتچى، كادىر، مەمۇر. *iş. yar. is.*
 ئېلېكترونلۇق ھېساب ماشىنىسى. *iş. yazar. is.*
 ئىش مەيدانى. *iş. yeri. is.*
 ① ئىت. ② تەربىيىسىز، *it, - ti. is.*
 ئەخلاقسىز، ئەدەبىسىز (ئادەم).
 ① ئاتا (قىلىش). ② *ita. is. ar.*
 بەرمەك، بەخش.
 ئىتائەت. *itaat, - ti. is. ar.*
 ئىتائەتچان، ئىتائەتلىك. *itaatlı. s.*
 ئىتائەتسىز. *itaatsız. s.*
 ئىتائەتسىزلىك. *itaatsızlık, - ğı. is.*
itab¹. is. → itap.
 ① ھېرىش، ھارغىنلىق. *itab². si. ar.*
 قۇلنى ئازاد قىلماق. *itak. is. ar.*
 ئۇزارتماق. *itale. is. ar.*
 قول يازما تەقلىتتىكى. *italik. s. is. fr.*
 ھەرپ، ھۆسن خەت شەكلىدىكى ھەرپ.
 ئىتالىيە. *Italya. öz. is. it.*
 ئىتالىيىلىك. *Italyan. öz. is.*

ئىتالىيىگە ئائىت؛
 «Italian malı — ئىتالىيە مېلى (مال).»
 ئىتالىيە تىلى. *Italyanac. öz. is.*
 ① قەدىمىي. *Italyotlar. öz. is. etn.*
 ئىتالىيە خەلىقى. ② ھىند - ئاۋرۇپا تىللىرى.
 ھېرىش، ھارغۇزۇش. *it'ap. is. ar.*
 نەسىھەت، تەنبىھ. *itap, - b1. is. ar.*
 ① ئۇچۇرماق. ② تېز. *itare. is. ar.*
 يوللىماق.
 ① بېرىۋەتۈرۈش، تاپشۇرۇش. *itba. is. ar.*
 ② بىر سۆزنىڭ كەينىگە ئۆلىنىپ قوش سۆز بولۇپ كېلىدىغان ئۇقۇمىمىز قوشۇمچىلار: ئات - پات، سۆز - پۆز...
 ① قاپلىماق، قاپسىماق. *itbak. is. ar.*
 ② ئۇيغۇنلاشقاق ماسلاشقاق.
 ئىتتىرىمەك. *iteklemek.*
 ئارقا - ئارقىدىن ئىتتىرىمەك. *itelemek.*
 ① ئۆچۈرمەك. ② بېسىق. *itfa. is. ar.*
 تۇرماق، جەمئىيەتتۇرماق؛
 ئوتنى — *Yangını itfa ettiler*
 ئۆچۈردى.
 ئوت ئۆچۈرۈش ئەترىتى. *itfaiye. is. ar.*
 ئوت ئۆچۈرۈش خا. *itfaiyeci. is. ar.*
 دىمى.
 ھەدىيە، ھەدىيە قىل. *ithaf. is. ar.*
 ھاق، بىرىنىڭ نامىغا ئاتىماق.
 ① ئىمپورت. ② *ithal, - li. is. ar.*
 قەشقە قىلىماق، قاتماق، ئىچىگە ئالماق؛
 خام ئەشيا — *Ham madde ithal*
 ئىمپورتى.
 ئىمپورت، *ithalât, - tı. is. ar.*
 ئىمپورت قىلىش؛

«İthalât malları — ئىمپورت قىلىنغان ماللار»
 ~vergileri. ئىمپورت ماللار بېجى.
 ithalatçı. s. is. ئىمپورتچى.
 ithalatçılık, -ğı. is. ئىمپورتچىلىق.
 itham. is. ar. ئەيىپلىمەك، قارىلىماق.
 itibar. is. ar. ئېتىبار، ئېتىبار
 بېرىش، كۆڭۈل بۆلۈش، ئىناۋەتسىنى
 ساقلاش، ئىشىنىش.
 itibaren. z. ar. ئېتىبارەن،... دىن
 باشلاپ..
 itibarlı. s. ئېتىبارلىق، ئىناۋەتلىك.
 itibarsız. s. ئېتىبارسىز، ئىناۋەتسىز.
 itibarsızlandırma. ئېتىبارسىنى قوي-
 ماسلىق.
 itibarsızlanma. is. ئېتىبارسىنى
 يوقىتىش.
 itibarsızlık, -ğı. is. ئېتىبارسىزلىق.
 itici. s. is. تۈرتكۈچ، ئىتتىرگۈچ.
 itidal. is. ar. ① مۆتىدىل. ② مۇلا-
 يىملىق، سوغۇققانلىق. ③ ئۇيغۇنلۇق.
 itidalli. s. ئېغىر - بېسىق، سالماق.
 itidalsız. s. قىزىققان، ئالدىراقسان.
 itidalsızlık, -ğı. is. قىزىق قانلىق،
 ئالدىراقسانلىق.
 itikad. is. ar. → itikat.
 itil. is. ar. دۇنيا ئىشلىرىدىن قول
 ئۈزۈپ ئىبادەت بىلەن بولماق.
 itikāl, -li. is. ar. ① قىرغاققا
 ئۇرۇلغان سۇنىڭ قىرغاقنى يىلاپ
 كېتىشى. ② يارىنىڭ (جاراھەتنىڭ)
 بەدەننى بېسىپ كېتىشى.
 itikat. is. ar. ئېتىقاد، ئىشەنچ،
 ئىمان.
 itikatlı. s. ئېتىقادلىق، ئىشەنچلىك.

ئېتىقادى بار، ئىشەنچى بار، ئىمانى بار.
 itikatsız. s. ئېتىقادسىز، ئىمانسىز.
 itikatsızlık, -ğı. is. ئېتىقادسىز-
 لىق، ئىمانسىزلىق.
 itilâ. is. ar. ئۆزلىمەك، ئېگىزلىمەك.
 itilâf. is. ar. ① چۈشمەنشىمەك،
 ئۇيغۇنلاشماق. ② ئۇيغۇنلۇق.
 itilmek. ئىتتىرىلمەك، ئىلگىرلىتىلمەك.
 itimat, -dı. is. ar. ئىشەنچ،
 ئىشىنىش.
 itimatlı. s. ئىشەنچلىك.
 itimat. name. is. دۆلەت خېتى،
 دۆلەت مەكتۇپى.
 itimatsız. s. باشقىلارغا ئىشەنچ
 بولمىغان.
 itimek. كەسكىنلەشمەك، قاتتىقلاشماق.
 itina. is. ar. دىققەت، دىققەت
 قىلماق، ئېھتىياتچان.
 itinalı. s. دىققەتلىك، ئېھتىياتچان:
 «Görev başında daima itinalı ol-
 malı — ئىش ئۈستىدە دائىم ئېھتىيات-
 چان بولۇش كېرەك»
 itinasız. s. دىققەتسىز، ئېھتىياتسىز.
 itinasızlık, -ğı. is. دىققەتسىزلىك،
 ئېھتىياتسىزلىق.
 itiraf. is. ar. ئېتىراپ، ئىقرار،
 بويۇندىماق.
 ~ etmek. ئېتىراپ ئەتمەك.
 itiraz. is. ar. ئېتىراز، قارشىلىق.
 itirazcı. s. قارشى تۇرغۇچى، قارشىلىق
 بىلدۈرگۈچى.
 itirazsız. s. قارشىلىقسىز.
 itisaf. is. ar. زۇلۇم:
 «İtisafın şiddetinden ansızın uya-
 nan millet — قاتتىق زۇلۇمدىن

بىراقلا ئويغانغان مىللەت.

① چەك چاڭگاللىماق. *itisam. is. ar.*

② گۇناھتىن ساقلىنىماق. ③ ئەسكىلىك

قىلىشتىن ساقلىنىماق. ④ ئاللىنىك

بۇيرۇقىغا بويۇن ئەگمەك.

ئىتتىرىش. *itiş. is.*

① ئىتتىرىشمەك. ② ئىتتىرىشىپ

ئويناشماق.

① ئىتتىرىشمەك. ② تۇرتىمەك. *itiştirmek. is. ar.*

ئادەت، خۇي، مەجەز. *itiat. is. ar.*

① يالغۇزلۇق، خىز. *itizal. is. ar.*

مەتتىن ئايرىلىش. ② بىر دىندىن ياكى

مەزھەپتىن ئايرىلىش.

ئۆزرە، ئەپۇ. *itizar. is. ar.*

ئەپۇ سۈرىماق، ئۆزرە ئېيتماق. *~ etmek. is. ar.*

غۇرۇرلانماق، ئۆزىنى

چەك تۇتماق.

① ساغلاملاشتۇرماق. *itkan. is. ar.*

② ئەشەنمەك، خاتىرجەم بولماق.

① ئۆلتۈرمەك. ② زىيان. *itlaf. is. ar.*

خا ئۇچراتماق. ③ بۇزۇش، خاراب

قىلىش.

ئەدەبىيەتلىك، پەس. *itlik, - ği. is.*

كەشلىك، پەستلىك.

تۈگەتمەك، تاماملىماق. *itmam. is. ar.*

«Şu binayı henüz itmam edeme-

diler — شۇ بىنانى تەمىنەن پۈت —

تۇرالمىدى.»

ئىتتىرىمەك، سۈرمەك. *itmek. is. ar.*

كۆڭۈل ئارامى، خا. *itminan. is. ar.*

تىرجەم بولۇش، خاتىرجەملىك.

ماسلاشماق. *ittiba, - ı. is. ar.*

ئۇيغۇنلاشماق، لايىقلاشماق.

بويىچە، بىسناھەن، *ittibaen. is. ar.*

ئاساسەن:

«Emre ittibaen bu işi yapmış —

بۇيرۇققا ئاساسەن بۇ ئىشنى قىلدى.»

① ئىتتىپاق. *ittifak, - kı. is. ar.*

② بىرلەشمە، ئۇيۇشما:

«Barış ve demokrasiyi savunma

ittifakı — تىنچلىق ۋە خەلقچىلىقنى

ھىمايە قىلىش ئىتتىپاقى.»

ittihad. is. ar. => Ittihat.

قارىلانماق، ئىيىب. *ittiham. is. ar.*

لەنمەك.

① بىرلەشمەك، *ittihat, - dı. is. ar.*

ئۇيۇشماق. ② بىرلىك، ئىتتىپاقلىق.

① قوبۇل قىلىش، *ittihaz. is. ar.*

② قاراش، ھېسابلاش. ③ قوللانماق:

«Sözünü bir şaka ittihaz et-

tim — سۆزنى چاقچاق دەپ قارىدىم.

önlem ittihaz etmek — تەدبىر

قوللانماق.»

① يۆلەنچۈك، تايانچ. *ittika. is. ar.*

② ساقلىنىماق. ③ خۇدادىن قورقماق.

ئىتتىرىمەك، ئالغا سۈرمەك. *ittirmek. is. ar.*

① ئارتماق، كۆپەيمەك. *ittisa. is. ar.*

② كېڭەيمەك:

«Nüfusu gittikçe ittisa etti —

پۇس بارغانسېرى كۆپەيدى.»

كېڭەيمەك. *~ etmek. is. ar.*

① يان يانغا كەلمەك. *ittisal. is. ar.*

② بىر — بىرىگە تەگمەك، ئۇلاشماق.

① تامىغىلانماق. *ittisâm. is. ar.*

② داغلىنىماق.

ئىت ئۈزۈمى. *it. üzümü. is. bot.*

① كەلمەك، كەلتۈرمەك. *ityan. is. ar.*

② ئىسپاتلىماق.

① تېزلەشتۈرمەك (سۈرئەت). *ivdirmek. is. ar.*

نى، چاپىلانماشتۇرماق. ② ئالدىراتماق.

① ئالدىراش، چاپان. ivedi. s.
② ئالدىرىماق:

«Ivedi iş — ئالدىراش ئىش.

ivediz. is. zool. چىۋىنىڭ بىر خىلى.

ivgi. is. ئويمىچىلىقىدا ئىشلىتىلىدىغان ئەسۋاب.

① ئەگرى - ivicaç, - ci. is. ar. بۈگرى، ئەگرىلىك، پۈكۈك. ② ئەخلاق سىزلىق، بۇزۇقلۇق.

ivinti. is. ar. سۈرئەت، تېزلىك.

① تېز ھەرىكەت قىلماق، ivmek. ئالدىرىماق، ئالغا ئۆتمەك، يۈگۈرمەك.
② ئىتتىكەشتۈرمەك.

ive. is. ئىگە.

iyelik, - ğı. is. ئىگىلىك.

① ياخشى، ئوبدان. ② پايدىلىق. ③ كۆپ، جىق، مول. ④

ياخشىلىق ئېلىپ كېلىدىغان. ⑤ مۇۋاپىق،

مۇناسىپ. ⑥ ئامان - ئىسەن:

بۇ ياخشى - «Bu iyi ilişki —

مۇناسىۋەت.

«Bu iyi iş — بۇ پايدىلىق ئىش.

iyice. s. ياخشىغىنا، ياخشىراق، بىر

قەدەر ياخشى:

خېلى ياخشى - «İyice bir oda —

ئۆي.

— Durumu iyice anlamalı

ۋەزىيەتنى ياخشىراق چۈشىنىش كېرەك.

① ياخشىلانماق. ② ساقايماق. iyileşmek.

«Hasta iyileşti — ئاغرىق ساقايدى.

① ياخشىلىماق. ② ئىسلاھ. iyileştirmek.

قىلماق، تۈزەتمەك.

① ياخشىلىق. ② پايدا. iyilik, - ği. is.

③ ئامانلىق، ئىسەنلىك:

— «1. Bu adam herkese iyilik eder —

بۇ ئادەم ھەر كىمگە ياخشىلىق قىلىدۇ.

2. Okumanın şu iyiliği de varki —

ئوقۇشنىڭ شۇنداق پايدىسىمۇ باركى.

3. Allah iyilik versin —

خۇدا ئامان قىلسۇن!

iyilikçi. is. خەيرخاھ.

iyimser. s. ئۈمىدۋار.

iyimserlik, - ği. is. ئۈمىدۋارلىق.

iyi . niyet, - ti. is. ياخشى نىيەت،

دوستلۇق:

«İyiniyet ziyareti — دوستلۇق زىيارەت.

iyisi. z. ياخشىسى، توغرىسى:

«İyisi bu işe karışmamaktır —

ياخشىسى، بۇ ئىشتا ئارىلاشماستىقتۇر.

izi¹. is. — ئىز:

«Ayak izi — ئاياغ ئىزى.

① قىممەت، ئەھمىيەت. iz². is. ar.

② ئۇلۇغلۇق. ③ شان - شەرەپ. ④ قۇدرەت.

① بېغىشلىماق، ئاتىماق. izafe. is. ar.

② قوشۇمچە قىلماق:

«Bu sözü size izafe etti —

سۆزنى سىزگە ئاتىدى.

izah, izahat. - tı. is. ar. ئىزاھ،

ئىزاھات، شەرھ.

~ etmek. شەرھلىمەك.

izale. is. ar. تۈگەتمەك، يوقاتماق:

«Kaderini izale için geziye çıktı —

خاپىلىقىنى تۈگىتىش ئۈچۈن ساياھەتكە

چىقتى.

izam¹. is. ar. ئەۋەتمەك، يوللىماق.

izam². is. ar. چىڭدايتماق، كۆپتۈرمەك،

ئاشۇرماق، مۇبالىغە قىلماق.

izan. is. ar. ئەقىل، پاراسەت.

① ئەقىل - چىقارمەنلىك. izanli. s.

② تەربىيىلىك، ھۆرمەتلىك.

izansız. s. ئەقىلسىز، پاراسەتسىز.
 izansızlık, - ğı. is. ئەقىلسىزلىق، تەربىيىسىزلىك.
 izaz. is. ar. ھۆرمەت بىلەن كۈتۈۋال-
 جاق، ھۆرمەت قىلماق.
 izbar. is. ar. يېزىق بىلەن بىلدۈرمەك.
 izbe. is. rus. ① كەپە، تاختاي ئۆي.
 ② نەم يەر، ھۆل يەر.
 izaci. is. ئىز قوغلىغۇچى.
 izdiham. is. ar. ئادەم تۈپى، جەم
 بولماق، يىغىلماق، توپلانماق.
 izdivaç, - çı. is. ar. ئۆيلىنەنمەك،
 تۇرمۇش قۇرماق.
 izdiyat, - tı. is. ar. كۆپەيمەك، ئارتماق.
 izhar. is. ar. ئىزھار.
 izin, - zni. is. ar. ئىجازەت، رۇخسەت:
 «Izin aldım — ئالدىم. —
 izinli. s. رۇخسەت سورىغان، رۇخسەتلىك.
 izin.name. is. ar. رۇخسەت قەغىزى.
 izinsiz. s. رۇخسەتسىز، ئىجازەتسىز.
 izkâr. is. ar. خاتىرىلىمەك، ئەسلىمەك.
 izlâl¹. is. ar. كىچىك كۆرمەك،
 خور كۆرمەك.
 izlâl². is. ar. سايە چۈشەرمەك.
 izlanda. öz. is. ئىسلاندىيە.
 izlandaca. öz. is. ئىسلاندىيە تىلى.
 izlandalı. s. is. ئىسلاندىيىلىك.
 izlek, - ği. is. چىغىر يول.
 izlem. is. ① تەقپ. ② تەسىر.
 izlemek. ① تەقپ قىلماق، كەينىگە

چۈشمەك، ئىزىدىن ماڭماق. ② ئىز
 قوغلىماق. ③ يۈرگۈزمەك:
 «Partinin izlediği milli siyaset —
 پارتىيىنىڭ يۈرگۈزگەن مىللىي سىياسىتى»
 تەسىر: izlenim. is.
 «Türkiye gezisi bende derin izle -
 nimler bıraktı — تۈركىيە زىيارىتى
 مېنىڭدە چوڭقۇر تەسىر قالدۇردى»
 ① تەقپ قىلىنماق. izlenmek.
 ② تەسىرات پەيدا بولماق. ③ يۈرگۈزۈلمەك.
 izlik, - ği. is. چورۇق (تېرىدىن
 قىلىنغان).
 izmihlâl, - li. is. ar. يوقىتماق،
 تۈگىمەك، پاتماق، پارچىلانماق، چۆكمەك:
 «Yurdunu sevmeyen millet için
 izmihlâl muhakkaktır — يۇرتىنى
 سۆيىمىگەن مىللەتنىڭ يوقالماق ھەقتۇر»
 İzmir. öz. is. ئىزمىر (تۈركىيىدىكى
 بىر شەھەر).
 izmit. öz. is. ئىزمىت (تۈركىيىدىكى
 بىر شەھەر).
 iznik. gölü. öz. is. ئىزنىك كۆلى
 (تۈركىيە بۇرسا ۋىلايىتىدىكى بىر
 كۆل).
 izole. s. fr. يالغۇز قالغان، يېتىم قالغان.
 izzet, - ti. is. ar. ئۇلۇغلۇق، ھۆرمەت،
 شەرەپ، شۆھرەت، ئېتىبار، ئىناۋەت، ئىززەت.
 izzet. nefis, - fsi. is. ar. ئىززەت -
 نەپىسى.
 izzetli. s. ar. ئىززەتلىك، ھۆرمەتلىك.

J.j

- j.J. ژ (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 13 - ھەرپى).
- jabo. is. fr. چېلتەك، ھاشىيە.
- jadeit, - ti. is. fr. يېشىل رەڭلىك ئېسىل تاش.
- jag(u)ar. is. isp. جەنۇبىي ئامېرىكىدا ياشايدىغان تېرىسى تەڭگىلىك قاپلان.
- jaj. jaja. is. far. ① تۆگە تىكىنى. ② ئورۇنسىز سۆزلەش، ئورۇنسىز سۆز.
- jajha. jajahor. s. قورۇق گەپ قىلغۇچى.
- Jakarta. coğr. → Cakarta.
- jaketatay. is. fr. رەسمىي كۈنلەردە كىيىلىدىغان ئەرلەر كىيىمى.
- jako. is. zool. شاتۇتنىڭ بىر تۈرى.
- jale. is. far. شەبنەم، قىراۋ.
- jalozi. is. يىپ چوۋۇقتىن ياسالغان، يىپ بىلەن ئېچىلىپ - يېپىلىپ تۇرىدىغان پەردە.
- jambon. is. fr. سۈر پاچاق (تۈزلانغان ياكى سۈرلەنگەن چوشقا ياكى باشقا ھايۋانلارنىڭ قولى، پۇتى).
- jandarma. is. fr. قوراللىق ساقچى قىسىملار، ژاندارما.
- janr. is. fr. تۈر، خىل، ژانىر.
- jant. is. fr. ھەر خىل چاقلارنىڭ قاسقىنى.
- jantiyom. is. fr. ئېسىل زادە.
- Japon. Öz. is. it. ① ياپونىيە. ② ياپونىيە خەلقى، ياپونلۇق.
- Japonca. Öz. is. ياپون تىلى.
- japone. s. fr. kyf. قىسقا يەڭلىك ئاياللار كىيىمى.
- Japonya. Öz. is. ياپونىيە.
- jarden. is. fr. باغچا.
- jandiniyer. is. fr. گۈلدان، گۈل قاچىسى.
- jandovan. is. fr. bot. ۋېنىگېرىيە ئۈزۈمى، ئاق ئۈزۈم.
- jargon. is. fr. ① چۈشمەنسىز ۋە بۇزۇلغان تىل. ② ژارگون، بەزى ساھەدە قوللىنىدىغان مەخسۇس تىل.
- jartiyer. is. fr. بايپاق بوغۇچ.
- jegale. is. far. ① يىرتقۇچ ھايۋاننىڭ ۋارقىرىشى. ② چىڭلىق، مۇستەھكەملىك.
- jelada. is. fr. zool. ئۇزۇن قۇيرۇق ماي مۇن.
- jele. is. fr. مۇزلىتىلغان مېۋە سۈيى ياكى يېمەكلىك.
- jende. s. is. far. يىرتىق ياكى يا - ماقلىق كىيىم.
- jend . jend. z. پارچە - پارچە.
- jeneral. is. fr. گېنېرال.
- jeneratör, - rü. گېنېراتور، قوزغاتقۇ، قادىيەنجى.
- jenet, - ti. is. fr. zool. سۈلەيسۈن، سۈلەيسۈن تېرىسى.
- jeng. is. far. ① دات، دات بېسىش. ② دەرد - ئەلەم، قايغۇ، غەم - غۇسسە. ③ كۆز ئاغرىقى.
- jeni. is. تۇغما قابىلىيەت، تالانت.

jeo. kimya. is.	گېئوخىمىيە.	jimnastik. is. fr.	گىمناستىك.
jeo. kimyacı. is.	گېئوخىمىيە ئالىمى.	jimnaz is. fr.	گىمنازىيە.
jeolog. is. fr.	گېئولوگىيە مۇتەخەسسسى.	jokey. is. ing.	بەيگە ئۇستىسى.
jeoloji. is. fr.	گېئولوگىيە.	jurnal. is. fr.	① ژۇرنال. ② كىرىش - چىقىش دەپتىرى. ③ كۈندىلىك خاتىرە.
jeolojik.	گېئولوگىيە.	jurnalist, - ti. is.	ژۇرنالىست، مۇخبىر.
jerm. is. fr.	ئۇرۇق، نەسىل.	jübile. is. fr.	ئەللىك ياشقا كىرگەن كۈنىنى خاتىرىلەش.
jermisid. is. fr.	مىكرۇب ئۆلتۈرگۈچى.	jüpiter¹. is.	رىم ئەپسانىلىرىدە ئاسمان خۇداسى.
jest. is. ing.	① ئىپادە، چىراي ئىپادىسى. ② قىياپەت، تەقى - تۇرق، ھالەت، سۈپەت.	jüpiter². is.	يۇپىتەر يۇلتۇزى، ئوڭاي يۇلتۇزى.
jet. is. ing. hava.	تەپكىلىك ئايروپىلان، تەپكىلىك ئۇچقۇ.	jül. is. far.	بۇجۇغۇر، بۇدۇر، يۆگمەش.
jik. is. fr.	كىرىپە.	jüt, - tü. is. ing	ياۋا كەندىر.
jile. is. fr.	مايكا، جىلىتكە.		
jilet, - ti. is. ing	بىرىتۋا پىچىقى.		

K.k

k. K. (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 14 - ھەرپى) ك
 kaatil. is. ar. قاتىل.
 kab. is. تۈك قاتارلىق سۇيۇق
 نەرسىلەر قاچىلىنىدىغان قاچا، قاپ.
 kaba. s. ① كېلەڭسىز. ② يىرىك. ③ قوپال;
 «1. Kaba bir oda takımı — كېلەڭسىز —
 ئۆي جاھازلىرى.
 2. Kaba un — يىرىك ئۇن.
 3. Kaba adam — «قوپال ئادەم.
 kabahat, - tı. is. ar. گۇناھ، ئەيىب.
 kabahatlı. s. ① گۇناھكار، ئەيىبكار. ②
 ئەيىبلىك، قۇسۇرلۇق.
 kabahatsız. s. گۇناھسىز، ئەيىبسىز،
 قۇسۇرسىز.
 kabak. is. s. ① قاپاق، كاۋا قاتار-
 لىقلار. ② بىلىمسىز، كۆرۈمسىز، قوپال.
 ③ خەمەك، پىشىمغان. ④ تاز، ياغاچ.
 kabakgiller. is. كاۋا، تاۋۇز، قوغۇن،
 قاپاق قاتارلىقلارنىڭ ئومۇمىي ئېتى.
 kabaklamak. پۇتاپ قىپپالنىڭ قىلىپ
 قويماق (دەرەخنى).
 kabala. is. ① تەۋراتنى تەتقىق قىلىش.
 ② ئەرۋاھ ۋە جىنلار بىلەن ئالاقە قىلىش.
 kabalak. is. ئوسمان پادىشاھلىقى
 دەۋرىدە ئەسكەرلەرنىڭ قالىپى، قابالاق.
 kabalaşmak. قوپاللاشماق، كېلەڭسىز-
 لەش، قوپاللىق قىلماق، يىرىكلەشمەك.
 kabalaştırmak. قوپاللاشتۇرماق، كېلەڭ-
 سىزلەشتۈرمەك.

kabalık. is. قوپاللىق، توڭلۇق.
 kabalist. is. تەۋراتنى تەتقىق قىلغۇچى.
 kabara. is. ① ئاياغ كىيىمنىڭ چەمبەگە
 قېقىلغان مىخ. ② زىننەت ئۈچۈن
 ساندۇقلارغا قېقىلىدىغان مىخ.
 kabarık. s. ① قاپارغان، گەۋدىلىك.
 ② بۆرتۈپ چىققان.
 kabarmak. ① قاپارماق، كۆبىيىمەك.
 ② ئاشماق. ③ كۆپەيمەك، ئارتىماق.
 ④ ھۈرىيىمەك. ⑤ ئاچچىقلانماق.
 ⑥ دولقۇنلانماق. ⑦ يۇمشىماق. ⑧ مەغ-
 رۇرلانماق.
 kabartmak. ① قاپارتماق. ② كۆپتۈ-
 رۇپ يوغىنىتماق. ③ ئاچچىقلاندۇرماق.
 kaba. sakal. s. بومبۇر ساقال.
 kabih. s. ئەسكى، قەبىھ.
 kabız, - bız. is. ar. چىڭلىق.
 kabil. s. ar. ① قابىل. ② تۇغۇت
 ئانىسى، تۇغۇت دوختۇرى.
 kabîl. s. ar. ① شۇنىڭغا ئوخشاش،
 شۇ تىپتىكى. ② تۈر، خىل:
 «Bu kabîl şeyler — شۇنىڭغا ئوخشاش —
 نەرسىلەر.»
 kabile. is. ar. تۇغۇت ئانىسى.
 kabîle. is. ar. قەبىلە:
 «Türk kabîlesi — تۈرك قەبىلىسى»
 kabiliyet, - ti. is. ar. قابىلىيەت.
 kabiliyetli. s. قابىلىيەتلىك.
 kabiliyetsiz. s. قابىلىيەتسىز.
 kabine. is. far. ① كابىنېت، ھۆكۈم-
 ەت.

مەت. ② دۆلەت سوۋېتى. ③ دوختۇرلۇق بۆلۈمى. ④ كىچىك ئۆي، ئىشخانا. ⑤ ھاجەتخانا، خالاجاي، ئەسكىلىك.

kabir, - br. is. ar. قەبرە، مازار، گۆر.

kabristan. is. ar - far. قەبرىستان، مازارلىق، گۆرلۈك.

① قوۋۇزاق، پوست، شۆپۈك. **kabuk.** is.

② تېرە. ③ تاش، مۇقاۋا.

kabuklamak. قاپلىماق، تاشلىماق.

kabuklu. s. قاپلىق، تاشلىق، تۇۋاقلىق، مۇقاۋىلىق.

kabuksuz. s. قاپسىز، تاشسىز، تۇۋاقسىز، مۇقاۋىسىز.

① قوبۇل. **kabul, - lü.** is. ar.

② كۆرۈشۈش. ③ قاتارغا قوشۇش، قاتارغا ئېلىش:

1. Bu teklifi kabul etmem — بۇ تەكلىپنى قوبۇل قىلالمايمەن.

2. Hediye mi kabul etti — ھەدىيەمنى قوبۇل قىلدى.

3. Çocuklar okula kabul edildi — بالىلار مەكتەپكە ئېلىندى.

kaburga. is. قوۋۇرغا:

«Zayıflıktan kaburgaları çıkmış — ئورۇقلۇقتىن قوۋۇرغىلىرى چىقىپ قاپتۇ.»

kâbus. is. ar. قارا بېسىش، قورقۇنچ، لۇق چۈش.

① تۇتقۇچ. ② چاڭگال، **kabza.** is. ar.

ئوچۇم، **kaç.** s. قانچە:

1. Kaç kişi? — قانچە كىشى.

2. Ona kaç defa söyledim, gene dinlemedi — ئۇنىڭغا قانچە قېتىم سۆزلىدىم، يەنىلا ئاڭلىمىدى.

kaçak. s. قاچاق (ئادەم، مال)، ئەتكەس.

kaçakçı. is. ئەتكەسچى.

kaçakçılık, - ğı. is. ئەتكەسچىلىك:

قورال - ياراق «Silah kaçakçılığı — ئەتكەسچىلىكى.»

kaçımsamak. بىر ئىشنى قىلماسلىق ئۈچۈن باھانە كۆرسەتمەك.

kaçımsar. s. قېچىشقا تەمىشەلگەن، قېچىشقا يول ئىزدىگەن.

kaçıncı. s. قانچىنچى.

kaçıngan. s. قاچماقچى بولغان.

① چېكىنمەك، ياردىمىنى **kaçınmak.** ئايىماق. ② كۆرۈنمەسلىك، قاچماق (ئاياللارنىڭ ئەرلەرگە):

«O hiç bir hizmetten kaçınmaz — ھېچقانداق ئىشتىن چېكىنمەيدۇ (قاچمايدۇ).»

kaçırılmak. قاجۇرۇلماق.

kaçırmak. قېچىشقا پۇرسەت بەرمەك، يېزىلىشقا سەۋەب بولماق، قاجۇرماق.

kaçışmak. توپلۇق ھالدا قېچىشماق، تىرىنپىرەن بولۇپ كەتمەك، قېچىشماق.

kaçkın. is. قاققۇن.

① قانچىلىك. ② قايىسى **kaçılı.** s. ۋاقىتتا.

kaçmak. قاچماق.

kadar. ar. قەدەر، دەك، كەبى، ئوخشاش.

kadeh. is. ar. قەدەھ:

«Şerefinize bir kadeh kaldırdım — شەرىپىڭىزگە بىر قەدەھ ئىچىۋەتتىم.»

① قەدەم، چامدام. **kadem.** is. ar.

② تەلەي، بەخت.

① دەرىجە، سەۋىيە. **kademe.** is. ar.

② مەرتىۋە. ③ پەلەمپەي.

kademeli. s. ar. t. تەلەيلىك، بەختلىك.

① تەقدىر، قىسمەت. **kader.** is. ar.

② تەلەي، ئامەت، بەخت. ③ كۈچ، قۇۋۋەت:

«Onun kaderi iyi değildir — ئۇنىڭ تەقدىرى ياخشى ئەمەس.»
kaderci. is. تەقدىرگە ئىشەنگۈچى.
kadercilik, - ği. is. تەقدىرچىلىك، فاتالىزم.
kadı. is. osm. قازى.
kadın. is. خوتۇن، ئايال.
kadınca. s. ① ئاياللارچە. ② سۆز، قىلىقى ئاياللارغا ئوخشايدىغان (ئەر)، زەپپانە.
kadıncık, - ğı. is. كىچىك خوتۇن، خوتۇنچاق.
kadıncıl. s. خوتۇنپەرەس، خوتۇنچىل.
kadınlık, - ğı. is. ئاياللار.
kadırga. is. yun. ھەم پالاق، ھەم يەلگەن بىلەن ماڭدۇرۇلدىغان قەدىمكى زامان ئوتتۇراھال سوقۇش كېمىسى.
kadife. is. ar. دۇخاۋا، مەخمەل، چىرىق، قاتارلىق توقۇلمىلار.
kadim. s. ar. قەدىمىي، كونا.
kadip, - bi. is. osm. ① ئىنچىكە ۋە تۈز شاخ. ② ئەرلەرنىڭ جىنسىي ئەزاسى.
kadir, - dri. is. ar. ① قەدىر - قىممەت. ② مىقدار. ③ شەرەپ. ④ دەرىجە.
kadir . bilir. s. قەدىرنى بىلىدىغان، قەدىرگە يېتىدىغان، ياخشىلىقنى بىلىدىغان.
kadro. is. it. كادىر؛
 «Çinde kadın kadroların sayısı da az değildir — جۇڭگودا ئايال كادىر - لارنىڭ سانى ئاز ئەمەس.»
kafa. is. ar. ① باش، كاللا. ② ئەقىل.
kafadar. s. osm. ① يولداش. ② ئۇيغۇنلىشىدىغان.

kafalı. s. مېڭىسى بار، كاللىسى ئۆتىدىغان، ئەقىللىق.
kafasız. s. مېڭىسى يوق، ئەقىلسىز، كالۋا، كاللىسى ئۆتمەيدىغان.
kafes. is. far. ① قەپەس. ② كاتەك.
kafesçi. is. ① قەپەس ياسىغۇچى، قەپەس ساتقۇچى ئادەم. ② ئالدامچى.
kafeslemek. ئالدىماق.
kafeslenmek. ئالدىنماق، تۇزاققا چۈشمەك.
kafesli. s. قەپەزلىك ياكى قەپەزگە ئوخشاش.
kafeterya. is. it. ① قەھۋە ۋە شۇ - نىڭغا ئوخشاش ئىچىملىك سېتىلىدىغان يەر. ② ئەرزان ئاشخانا.
kaffa. is. fr. رەڭدار يىپەك رەخت - نىڭ بىر تۈرى.
kâffe. s. ar. ھەممە، پۈتۈنلەي.
kâfi. s. ar. كۇپايە، يېتەرلىك.
kafil. s. ar. كېپىل، شاھىت، گۇۋاھ.
kâfile. is. ar. ① ئەترەت، ئۆمەك. ② كارۋان. ③ رەتتە تەرتىپلىغان نەرسە؛
 «Hacı kâfilesı — ھاجىلار ئۆمىكى.»
kafir. s. ar. كاپىر، ئىشەنمىگۈچى، دىنسىز.
kafiye. is. ar. قاپىيە (شېئىرىيەتتە).
kafiyeli. s. قاپىيىلىك.
kafiyesiz. s. قاپىيىسىز، ياكى قاپىيىسى بۇزۇق.
kaftan. is. يىپەك رەختتىن تىكىلگەن ئۇزۇن چاپان.
kağan. is. خان، خاقان؛
 «Çengiz kağan — چىڭگىزخان»
kağanlık, - ğı. is. خانلىق، خان.

دانلىق، خاقانلىق.
 ① قەغەز. ② خەت. *kağıt. is. far.*
 ③ قەغەز پۇل. ④ قەغەزدىن ئىشلەنگەن نەرسە:
«Oğlundan kağıt gelmiş, yanına Çağrıyormuş — ئوغلىدىن خەت كەپتۇ، يېنىغا چاقىرىپتۇ.»
kağıt fener — «قەغەز پەنەر.»
 ① قەغەز ياسىغۇچى. *kağıtçı. is.*
 ② قەغەز، قەلەم ساتقۇچى.
 قەغەزچىلىك. *kağıtçılık, - ğı. is.*
 ئىككى چاقىلىق كالا *kağı. is.*
 ھارۋىسى.
 گاه. *kah. far.*
 ① قەھىر. *kahr, - hrı. is. ar.*
 ② غەزەپ:
«Birinin kahrına uğramak — بىراۋنىڭ غەزەپىگە ئۇچرىماق.»
 ① قەھرىلەنمەك. *kahrlanmak.*
 ② غەزەپلەنمەك.
 غايىبىتىن خەۋەر بېرىش. *kāhin. is. ar.*
 قاهىرە (مىسىرنىڭ). *Kahire. öz. is.*
 پايتەختى).
 قاه - قاه (كۆلگە). *kahkaha. is. ar.*
 ئاۋازى).
 ماڭلاي چاچ، كۆكۈلا. *kāhkül. is. far.*
 ① جالاپ، پاهىشە. *kahpe. is. far.*
 ② تېگى پەس، بۇزۇق.
 جالاپلىق، - ڭى. *kahpelik, - ğı. is.*
 پاهىشلىك.
 ① قەھرىمان. *kahraman. is. far.*
 ② ئەدەبىي ئەسەرلەردىكى قەھرىمانلار.
 قەھرىمان - ڭى. *kahramnlık, - ğı. is.*
 لىق، باتۇرلۇق.

① پەرىشان قىلماق. *kahr. etmek.*
 ② يوق قىلماق. ③ جاپا سالماق:
«Bu çocuklar beni kahretti — بۇ بالىلار ماڭا كۆپ جاپا سالدى.»
kahr . olmak. يوق بولماق:
«Kahrolson imperyalizm! — سۇن جاھانگىرلىك!»
 ئەتىگەنلىك. *kahvaltı. is. ar. r.*
 يېمەك، ناشتا:
 ناشتا — *«Kahvalte ettinizmi?»*
 قىلدىڭىزمۇ؟
 ① كوفى. ② كوفە. *kahve. is. ar.*
 دىن ئىشلەنگەن ئىچىملىك.
kahveci. is. كوفى يېتىشتۈرگۈچى،
 كوفى تەييارلىغۇچى.
kahve. hane. is. ar. far. كوفىخانا، تۈر.
 لۇك ئىچىملىك ئورنى.
kahve. rengi. s. كوفى رەڭ.
 ① ئىش باشقۇرغۇچى. *kāhya. is. far.*
 ② ئىشقا ئارىلاشقۇچى.
 ① قائىدە. ② تۈزۈم. *kaide. is. ar.*
 ① قايىل. ② رازى بول. *kail. s. ar.*
 ڭان، ئىشەنگەن:
«Ben bu işin doğruluğuna kail mən bu işنىڭ توغرى — لىقىغا قايىل ئەمەسمەن.»
 ① قايىل بولماق. ② رازى — *~olmak.*
 بولماق، ئىشەنمەك.
 ① ئورنىنى ئالغان. *kaim. s. ar.*
 ② تەك تۇرغان، ئۆرە تۇرغان:
«Altın para yerine ağır para kaim oldu — ئالتۇن پارىنىڭ ئورنىنى — قەغەز پۇل دەسسىدى.»
 ① رەسمىي ھۆججەت، *kaime. is. ar.*
 ② قەغەز پۇل.

kainat, - tı. is. ar. كائنات.
 kak¹. is. سۇ يىغىلىپ قالغان
 چۇقۇر، كۆلچەك.
 kak². is. قۇرۇتۇلغان مېۋە:
 «Armut kakı —
 ① (بالىلار تىلىدا) يامان، s. is. kaka.
 مەينەت. ② پاسكىنىلىق، نىجاسەت.
 بولقا. is. kakaç¹.
 ① كالا گۆشىدىن قىلىن. is. kakaç².
 خان قاق گۆش. ② تۇزلاپ قۇرۇتۇلغان
 يېمەكلىك.
 kakao. is. isp. كاكاۋا دەرىخى ۋە
 كاكاۋا ئۇرۇقى.
 kakavan. s. ① ئەخمەق. ② كونا.
 ③ ھاماقەت. ④ يېقىمىسىز.
 kakavanlık. is. ② ئەخمەقلىق.
 يېقىمىسىزلىق.
 kakılmak. ① قىيىلماق. ② مىخلانماق.
 kakım. is. ① بۇلغۇن ۋە ئۇنىڭ
 تېرىسى. ② بۇلغۇن تېرىسىدىن تىكىلگەن
 جۇۋا.
 kakımak. تەنە قىلىماق، يۈزىگە سال-
 ماق، پېشانىگە قويماق:
 «Onu neden kakıdınız? —
 ئۇنىڭغا تەنە قىلدىڭىز؟»
 kakinç, - cı. is. غەزەپ، ئاچچىق،
 تەنە.
 kakırdak. is. چىگىرتەك.
 kakırdamak. ① قۇرۇپ قاقشال بولۇپ
 كەتمەك. ② ئۆلمەك.
 kakışmak. تۈرتۈشمەك، ئىتتىرىشمەك.
 kakıştırmak. تىنماستىن ۋە ئاستا -
 ئاستا قاقماق.
 kakma. is. ① ئويما. ② قاقما:
 «Kakma ağaç —

ئويىمىگەش. is. kakmacı.
 قاقماق، مىخلىماق. kakmak.
 قۇرۇق. s. kaknem.
 ماڭلاي چاچ، ئالدى is. far. kākül.
 چاچ.
 kala¹. is. → Kale
 كەم: z. kala².
 ئىككىگە بەش — İkiye beş kala —
 مىنۇت كەم.
 kala³. is. ① رەخت. ② سەرمايە.
 kalaba. is. → Kalabalık
 ① ئادەملەر توپى. is. kalabalık, - ğı.
 ② كۆپ، جىق:
 «Şurada bir kalabalık var, acaba
 ne oluyor? —
 شۇ يەردە ئادەم-
 لەر توپلىشىپ قاپتۇ، نېمە بولغاندۇ؟»
 kalabalık bir aile —
 جان ساء -
 نى كۆپ ئائىلە.
 Kalak. is. (ھايۋانلاردا) توشۇق.
 kalan. s. ① ئاشقان، ئېشىپ
 قالغان. ② قالدۇق (ماتېرىيالنىڭ):
 «Geride kalanlar —
 قېلىن ۋە ئۇزۇن تاختا. is. kalas.
 ① قەلەي، قاڭغالتىر. is. kalay.
 ② ئازار، ھاقارەت.
 kalaycı. is. قاڭغالتىرچى.
 kalaycılık, - ğı. is. قاڭغالتىرچىلىق.
 ① قەلەيلىمەك. ② خانا. kalaylamak.
 لىق، كەمچىللىكلەرنى يوشۇرماق.
 ③ تىللىماق.
 kalaylanmak. قەلەيلىنمەك.
 kalaylı. s. ② يال. ① قەلەيلىنگەن.
 خان، ساختا، سۈنئىي.
 kalaysız. s. ① قەلەيلىنمىگەن.
 ② تەبىئىي.

kalazion. s. fir. يىڭناسقۇ.

kalb¹. is. ar. ① يۈرەك. ②

كۆڭۈل، ھېس. ③ مەركەز. ④ سەۋگى.

⑤ ياخشىلىق. ⑥ روھ.

kalb². — is. ar. ئۆزگەرتىش (بىر

ھالنى باشقا بىر ھالغا):

«Yatak odamız bir otele kalbe-

dildi — ياتاقخانىمىز بىر مېھمانخانىغا —

ئايلاندى.»

kalbî. s. ar. يۈرەكتىن، كۆڭۈلدىن،

جاندىن.

kalbsiz. s. رەھىمسىز، شەپقەتسىز.

kalbur. is. غالىۋۇر، ئۆتكىمە،

ئەلگەك.

kalburcu. is. ① غالىۋۇر (ئەلگەك)

ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى. ② غالىۋۇرچى

(تاسقىغۇچى).

kalburlamak. تاسقىماق.

kalburlanmak. تاسقالماق.

kalburlatmak. تاسقاتماق.

kalça. is. anat. سۆڭەك، ساغرا.

kalçalı. s. ساغرىسى يوغان ۋە كەڭ:

«Kalçalı kadın — ساغرىسى يوغان —

خوتۇن.»

kaldazit, — ti. is. fr. تەبىئىي تۆمۈر، تىتان.

kaldırmak. ① قالدۇرماق. ② بەر —

داشلىق بەرمەك. ③ تارتماق. ④ ياراش

ماق، ئۇيغۇن كەلمەك. ⑤ ئېلىپ

قاچماق. ⑥ يۆتكىمەك. ⑦ كۆشكۈرتىمەك.

⑧ يولغا چىقىماق. ⑨ توپلىماق.

⑩ ئىچىنى ئېلىشتۇرماق. ⑪ ياخشىلىماق:

«1. Bu araba bu yükü kaldıramaz —

بۇ ھارۋا بۇ يۈكلەرنى تارتالمايدۇ.

2. Bu kumaş fazla süs kaldırmaz —

بۇ رەخت ئانچە پاراشمايدۇ.

3. Sandığı oradan kaldırın! —

ساندۇقنى ئۇ يەردىن يۆتكەڭ!»

kale. is. ar. ① قەلئە. ② ئاسانلىق

چە كىرگىلى بولمايدىغان يەر. ③ گول

(پۇتبول ئويۇنىدا).

kalem. is. ar. ① قەلەم (خەت يازىد)

② تۈر، خىل.

kalemdan. is. ar. far. قەلەم

قۇتىسى، قەلەمدان.

kalemis. is. far. ئىسپار چاشتىنى.

kalemiye. is. ar. قەلەم ھەققى.

kalemkâr. is. ar. far. ① رەخت

لەرگە گۈل باسقۇچى. ② نەپىس نەققاش.

③ ئويىمىكەش.

kalemlik, — ği. is. قەلەم

قۇتىسى.

kalem . traş. is. ar. far. قەلەم

تىراش، بەكە.

kalender. s. far. دەرۋىش، كەمبەغەل،

يوقسۇل.

kalender . hane. is. osm. خانىسقا.

kalenderi. is. far. ① بېيىت، قوشاق.

② دەرۋىشلىك.

kalenderlik, — ği. is. قەلەندەرلىك،

كەمبەغەللىك، يوقسۇللۇق.

kaleska. is. it. پوۋۇسكا، كولىسكا.

kalfa. is. ar. ① ئۇستا. ② ساراي

ۋە مېھمانخانىلاردا ئىشلىگۈچى خوتۇن.

③ ياردەمچى مۇئەللىم.

kalgay. is. ئىزچىلار كوماندىرى.

kalgımak. سەكرىمەك.

kalıç. is. ئورغاق.

kalık¹. is. ھاۋا.

kalık². is. s. ① ئۆكسۈك، نۇقسان.

② ئۆيلىنىش ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەن.

③ ئۆيىدە ئولتۇرۇپ قالغان قېرى قىز.
kalım. is. ھايات;
 ھايات - «Ölüm - kalım savaşı»
 مامات كۈرىشى.
 ① ھايات قالغان. ② باقى. **kalımlı. s.**
 ئۆلمەيدىغان.
 ① پانى، ئۆلۈپ كېتىدە. **kalımsız. s.**
 ② ھايات قالمايدىغان.
kalın¹. s. قېلىن، يوغان.
kalın². is. تويۇق (يىگىت تەرەپتىن قىز تەرەپكە بېرىلىدىغان).
kalınlaşmak. قېلىنلاشماق.
kalınlatmak. قېلىنلاتماق.
kalınlaştırmak. قېلىنلاشتۇرماق.
kalınlık, - ğı. قېلىنلىق، يوغانلىق.
kalınmak. قالدۇرۇلماق;
 «Akşama kadar orada kalınırmı?»
 ئاخشامغا قەدەر ئۇ يەردە قالدۇرۇلامدۇ؟
 ① مىراس. ② نىمەش، **kalıntı. is.** ئىز.
 ① قېلىپ. ② **kalıp, - bı. is. ar**
 پارچە (كېسىم). ③ سۆلەت. ④ شەكىل،
 ھال. ⑤ ئۆرنەك;
 ھەرپ قېلىپى. — 1. Harf kalıbı
 ئىككى پارچە — 2. İki kalıp sabun (كېسىم) سوپۇن.
 — 3. kalıbına bakarsan aslan gibi
 سۆرىتىگە قارىساڭ يولۇستەك.
 ① قېلىپ ياسىغۇچى **kalıpçı. is.**
 ۋە ساتقۇچى. ② ھەرقانداق ئىشنى ئۆل-
 چەم بويىچە قىلىدىغان ئادەم.
kalıplanmak. قېلىپلىنىش، قېلىپقا
 سالماق.
kalıplamak. قېلىپلىنىش، قېلىپقا
 سېلىنىش.

kalıplatmak. قېلىپلاتماق.
kalıt. is. مىراس، تەگمەش.
kalıtım. is ئىرسىيەت، ئۇدۇم.
 ① سۈپەت. ② تاشقى **kalite. is. fr.**
 مەنزىرە. ③ ئۈستۈنلۈك;
 «Bu kumaşın kalitesi iyidir. —
 بۇ رەختنىڭ سۈپىتى ياخشى.»
kalkan. is. قالقان.
 ① ئېگىز. ② تىك; **kalkık. s.**
 «Masanın bir tarafı kalkık —
 شىرنەنىڭ بىر تەرىپى ئېگىز.
 Saçlar diken gibi kalkık —
 تىكەنگە ئوخشاش تىك.»
kalkımak. سەكرىمەك.
kalkındırmak. ئەھۋالنى ياخشىلىماق،
 كۈچلەندۈرمەك، يۈكسەلدۈرمەك، گۈللەندۈرمەك;
 «Yurdu kalkındıralım! —
 گۈللەندۈرەيلى!»
kalkınmak. ئەھۋالنى ياخشىلانماق،
 كۈچلەنمەك، گۈللەنمەك;
 جۇڭگو كۈچ - «Çin kalkınmakta —
 لەنمەكتە.»
 ① سەكرىمەك، يۈكسەلمەك. **kalkmak.**
 ② تۇرماق. ③ سويۇلماق. ④ قوزغالماق،
 يولغا چىقىماق. ⑤ تىك تۇرماق.
 ⑥ يوقالماق. ⑦ ئايرىلماق. ⑧ ئىسيان
 كۆتۈرمەك;
 «1. Çocuk kalkarak dersini anlattı —
 بالا ئورنىدىن تۇرۇپ دەرسنى سۆزلەپ
 بەردى.
 2. Yüzünün derisi kalktı —
 يۈزىنىڭ تېرىسى سويۇلدى.
 3. Tren kalktı —
 پويىز قوزغالدى.
 4. Hayvan art ayakları üzerine

- kalktı — ھايۋان ئارقا پۇتى بىلەن — تىك تۇردى.
 5. Bu âdet çoktan kalktı — بۇ ئادەت خېلىلا بۇرۇن يوقالدى.
 6. Siz oradan kalkınız! — سىز ئۇ يەردىن ئايرىلىڭ!
 kaloma. is. yun. زەنجىرنىڭ سۇ ئىچىدىكى قىسمى.
 kalomeli. is. yun. قۇرت چۈشۈرۈپ دىغان زەھەرلىك دورا.
 kalori. is. lât. كالورىيە (ئىسسىقلىق مىقدارىنىڭ ئۆلچەم بىرلىكى).
 kalori. metre. is. ئىسسىقلىق مىقدارىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.
 kaloş. is. yun. كالاچ.
 kalp. s. ar. ① يالغان پۇل. ② ھۈ-رۇن، كارغا كەلمەيدىغان. ③ يالغانچى.
 kalpak. is. قالپاق.
 kalpakçı. is. قالپاق تەككۈچى ياكى ساتقۇچى.
 kalpaklı. s. قالپاق كىيگەن.
 kalpazan. is. ar. far. ① يالغان پۇل ياسىغۇچى. ② يالغان ۋە ھىيلە بىلەن ئىش كۆرگۈچى. ③ ساختىپەزلىك، يالغانچىلىق.
 kalplaşmak. ھۇرۇنلاشماق.
 kalpık, - ğı. is. ① ساختىلىق. ② ئىش خۇشاقماسلىق.
 kaltaban. s. far. ① نومۇسىز. ② ھىيلىگەر. ③ يالغانچى. ④ ئالىقانات، شارلاتان.
 kaltak. is. ① بىر نەرسە قاپلانمىغان. ② ئېگەر. ③ نومۇسىز ئايال، پىياھىشە ئايال.
 kalûbelâ. is. ar. ئەلىمىساق، ئاتام
- زامان (قەدىمدىن بېرى).
 kalura. is. يىماقلىق ئاياغ كىيىمى.
 قاتارلىق كۆن - خۇرۇم نەرسىلىرى.
 kalura. hane. is. تېرە ۋە كۆن - خۇرۇم نەرسىلىرىنى ئوڭلايدىغان كارخانا.
 kalyan. is. osm. چىلىم.
 kam'. is. → Şaman. ئىلتىماس، تىلەك.
 kâm'. is. far. خەنجەر.
 kama. is. توپ ياسىغۇچى.
 kamacı. is. ① پاراخوتلاردا يولۇ-چىلارغا ۋە پاراخوت خادىملىرىغا ئايرىلغان ئۆي. ② ئەنگىلىيىدە ئاساسىي قانۇن تۈزۈش ئورگىنى.
 kamarilla. is. isp. ① يوشۇرۇن كۆزەتكۈچى. ② ئىشپىيون.
 kamarot. is. it. پاراخوتتا يولۇچىلارغا خىزمەت قىلغۇچى.
 kamaşmak. ① قاماشماق (كۆز). ② قامماق (چىش).
 «Güneşten gözleri kamaştı — كۈندە كۆزى قاماشتى.
 Erik yerken dişleri kamaştı — ئۆرۈك يەپ چىشلىرى قاماپ كەتتى.»
 kamaştırmak. قاماشتۇرماق (كۆز ۋە چىش).
 kâm . bahş. s. ① بىراۋنىڭ تىلىكىنى ئورۇندىغۇچى. ② ياخشىلىق قىلغۇچى، خەيرخاھ.
 kambak, kamba. is. قېرىنداق، چېپىنداق.
 kambel. is. ① دۈمچەك. ② دۆڭ.
 kambiyo. is. it. چەت ئەل پۇلى ياكى چىكى بىلەن قىلىنغان سودا، قەرزنى

تۆلەش ئۈچۈن چەتئەل بانكىلىرى بىلەن
پۇل ئالماشتۇرۇش.

kambur. is. ① دۈمچەك: ② دۆڭ:

«Kambur adam — دۈمچەك ئادەم.

kamborlaşmak. دۆڭ بولۇپ قالماق.

kamborlaştırmak. دۆڭ قىلىۋەتمەك.

kamborluk, - ğu. is. ① دۈمچەكلىك.

② دۆڭلۈك.

kamçı. is. قامچا.

kamçılamaq. ① قامچىلىماق.

(يامغۇر، قار، بوران) قاتتىق تەگمەك.

③ قاتتىق تەسىر قىلماق:

«Bu ilâç şinirleri kamçılar — بۇ

دورا نېرۋىغا تەسىر قىلىدۇ.»

kamçılı. s. ① قامچىلىق.

② زوراۋانلىق.

kamer. is. ar. ئاي، قەمەر.

kamera. is. lat. فىلىمگە ئېلىش

ماشىنىسى.

kameraman. is. فىلىمگە ئالغۇچى.

kameriya. is. باراك.

kamet, - ti. is. ar. بوي، قامەت.

kamga. → Kambak.

kamış. is. s. ① قىرغۇش.

② ئىچى. ③ ئەرلەرنىڭ

كاۋاك، نىرغا ئوخشاش. ④ قومۇشتا قىلىنغان.

جىنىسىي ئەزاسى.

kamışçık, - ğı. is. شامالچا، شامال

ساندۇقى، كۆۋرۈك.

kamış. kulak. is. دىڭ قۇلاق

(ئات ھەققىدە).

kamışlık, - ğı. is. قومۇشلۇق.

kâmil. s. ar. كامىل، يېتىشكەن.

kâmilən. z. osm. پۈتۈنلەي، تامامەن.

kamp, - pı. is. fr. لاگېر:

«1. Kamp hayatı — لاگېر تۇرمۇشى.

2. Esirler kampı — ئەسىرلەر

لاگېرى.

3. Toplama kampı — يىغىۋېلىش

لاگېرى»

kampana. is. it. چاڭ.

kampanya. is. it. ھەرىكەت:

«Halkın tabiata karşı açtığı kam-

panya — خەلقنىڭ تەبىئەتكە قارشى

ئېلىپ بارغان ھەرىكىتى.»

kamu. s. ① ئومۇمىي. ② پۈتۈن خەلق:

«1. Kamu oyu toplamak — ئومۇمنىڭ

ئويى — پىكىرىنى توپلىماق.

2. kamunun çıkarları. — پۈتۈن

خەلق مەنپەئەتلىرى.»

kamuflej. is. fr. دۈشمەندىن

يوشۇرۇنماق، دۈشمەننىڭ كۆرۈپ

قېلىشىدىن ساقلىنىش ئۇسۇلى.

kamulaştırmak. ئومۇملاشتۇرماق،

جامائەت مۈلكىگە ئايلاندۇرماق.

kamuculuk, - ğu. is. كوممۇنىزم.

kamus. is. ar. قامۇس، چوڭ لۇغەت.

kamutanricılık, - ğı. is. پانتېزىم

(خۇدا بىلەن تەبىئەتنى بىردەك نەرسە

دەپ قارىغۇچى ۋە تەبىئەتنى خۇدانىڭ

مۇجەسسەملەنگەن ھالىتى دەپ بىلگۈچى

دىنىي — پەلسەپىۋى تەلىمات).

kamyon. is. fr. ① يۈك ئاپتوموبىلى.

② ئەخلاقسىز ئايال.

kan. is. ① قان، خۇن. ② نەسىل.

ئەۋلاد. ③ جىنايەت. ④ قاتتىق

دۈشمەنلىك. ⑤ ئىنتىقام. ⑥ جەڭ،

ئۇرۇش:

«1. O da benim kanımdandır — ئۇ ھەم

مېنىڭ نەسلىمدىندۇر.

2. Asıl kan — «ئېسىل ئەۋلاد.

kanaat, - ti. is. ar. قانائەت.
 kanaatkâr. s. ar. far. قانائەتچان.
 Kanada. oz. is. coğ. كانادا.
 Kanadalı. s. is. كانادالىق.
 kanağan. s. تېزلا قانائەت قىلىدىغان.
 kanal. is. fr. ② ۋاستە، ① قانال.
 يوللار:

«Sen hangi kanaldan geldin?» سەن قانداق يوللار بىلەن كەلدىڭ؟

kanalizasyon. is. fr. شەھەرلەردە ۋە بىنا-
 لاردا پاسكىنا سۇ ۋە باشقا
 پاسكىنلىقلارنى ئاققۇزۇپ كېتىش
 ئۈچۈن ئورنىتىلغان تۇرۇبىلار.

kanama. is. قاناش.
 kanamak. قانماق.
 kanara. is. ar. قۇشخانا.
 kanarya. is. تورغاي.
 kanaryalık, - ğı. is. تورغايلىق.
 kanat¹, - dı. is. قانات:

«Uçak kanadı — ئايروپىلان قانىتى.
 Ordunun sağ kanadı — قوشۇننىڭ
 ئوڭ قانىتى.»

kanat². is. ② يەر ئاستى ① قانال.
 سۇ يولى.

kanatlanmak. ① ئۇچۇرۇم بولماق.
 ② ئۇچماق، قانات ئاچماق.

kanatlı. s. قاناتلىق:
 «Kanatlı hayvanlar — قاناتلىق
 ھايۋانلار.»

kanatmak. قاناتماق.
 kanatsızlar. قاناتسىزلار، قاناتسىز
 ھاشراتلار.

kanava, kanaviçe. is. it. ① كانىۋا.
 ② تاغار قىلىش ئۈچۈن كەندىردىن
 توقۇلغان شالاڭ رەخت:

«Kanava gömlek — كانىۋا كۆڭلەك.
 ① تۆمۈر ئىلمەك. ② قوي is. kanca.
 گۆشىنى ئېسىپ قويىدىغان كانار.
 ① كانىجۇق، مادا. s. kancık.
 ② پاھىش:

«Kancık köpek — كانىجۇق ئىت.
 «Mada kancık — مادا ئېشەك.
 پەسلىك، is. kancıklık, - ğı.
 نەمۇسسزلىق.

kancurga. is. (ئېگەرنىڭ).
 کانسۇلخانا is. it. kançılar.
 تەرجىمانى.

kançılarlık. is. کانسۇلخانىلاردا
 كاتىپلىق ۋە تەرجىمانلىق قىلغۇچى
 خادىم.

kançılarya. is. it. → Kançılarlık.
 kandaş. s. نەسىلداش.
 kandaşlık, - ğı. is. قانداشلىق،
 نەسىلداشلىق.

① قايىل قىلىماق، kandırılmak.
 ئىشەندۈرمەك. ② چىرايلىق سۆزلەر
 بىلەن ئالدىماق.

① قايىل قىلماق، ئىشەندۈرۈش، kandirmak.
 دۈرمەك. ② چىرايلىق سۆزلەر بىلەن
 ئالدىماق. ③ خاتالىققا باشلىماق.
 ④ قاندۇرماق:

«Su soğuk olmayınca insanı kan-
 dıramaz — سۇ سوغۇق بولمىسا،
 ئۇسسۇزلۇقنى قاندۇرالمىيدۇ.

«Beni kandırdı — مەنى قاندۇردى.
 ① قەندىل (ئاسما is. ar. kandil.
 چىراغ). ② مەست. ③ سوپۇن ماغىزىپ
 دىن ھاسىل بولغان كۆپۈك.

① قەندىل ياساپ is. kandilci.
 ساتقۇچى. ② مەسچىتلەرنىڭ چىرىغىنى

ياققۇچى.
kanepe. is. fr. بىر قانچە كىشىلىك
 يۆلەنچۈكلۈك ئورۇندۇق.
kangal. is. ② پارچە.
kangallamak. چەمبەر شەكىلىدە
 ئورىماق.
kangallanmak. چەمبەر ھالىغا
 كەلتۈرمەك.
kanı. is. ② پىسىكىر،
 چۈشەنچە:
 «Kanımca —
kanık. s. پىكىرىمچە.
 قانائەتچان.
kanıklanmak. قانائەت قىلماق:
 «Bu adam az ile de kanıklanır —
 بۇ ئادەم ئازغىمۇ قانائەت قىلىدۇ.»
kanıklık, -ğı. is. قانائەتچانلىق.
kanıkmak. قانماق، كۆزى توپىماق.
kanım. is. ② ئىشىنىش.
kanısıcak. s. يېقىملىق (ئادەم).
kanış. is. قانائەت.
kanıt. is. دەلىل، ئىسپات.
kanıtlı. s. دەلىللىك، ئىسپاتلىق،
 پاكىتلىق.
kani, -i. s. ar. ② ئىشەنە،
 گەن. ③ قانائەت قىلغان.
kanken. is. كانچى، كان كىرگۈچى.
kanlanmak. ① قانغا بويالماق.
 ② قېنى كۆپەيمەك.
 ① قانغا بويالغان.
 ② قانلىق. ③ قانخور، قاتىل.
 ④ قېنى قىزىق، قىزىققان:
 «Kanlı kavga —
 قانلىق ماجرا.
 ① قايىل بولماق، ئىشەنمەك.
 ② شېرىن سۆزلەرگە ئالدىنماق.
 ③ قانماق، توپىماق. ④ مەمنۇن

بولماق.
kanser. is. fr. راک (كېسەل):
 «Çinde kansere karşı etkili ön-
 lemler alınmaktadır —
 جۇڭگودا راک كېسىلىگە قارشى ئۆلۈملۈك
 تەدبىرلەر كۆرۈلۈۋاتىدۇ.»
kansız. s. ② قانسىزلىق
 كېسىلىگە ئۇچرىغان. ③ تۇيغۇسىز ۋە
 قىرقلانچاق:
 «Kansız et —
 قانسىز گۆش.
kansızlık. -ğı. is. قانسىزلىق،
 قان ئازلىقى.
kantar. is. ar. ئېغىرلىق ئۆلچەش
 ئەسۋابى.
kantarcı. is. بازارغا كىرگەن نەرسە
 لەرنى ئۆلچەپ پۇل ئېلىپ كۈن
 كەچۈرگۈچى.
kantarma. is. قاڭتۇرۇق (ئات ھەققىدە).
kantat, -tı. is. قەھرىمانلىق داستانى
 ۋە ئۇنىڭ مۇزىكىسى.
kantın¹. is. fr. ① يېزا - قىشلاق،
 فابرىكا ۋە مەكتەپلەردە بەزى يېمەك -
 ئىچمەك سېتىلىدىغان دۇكان. ② مۇشۇنداق
 دۇكانلاردا ئىشلىگۈچىلەر تاماق
 يەيدىغان ئاشخانا.
kantın². s. is. يالغان، ئويدۇرما.
kanto. is. it. ناخشا.
kantocu. is. ناخشىچى ئايال ياكى قىز.
kanun¹. is. ar. ② قانۇن. ③ يول، ئۇسۇل، نىزام:
 «Askeri kanun —
 ھەربىي قانۇن. —
 Matematik kanunlar —
 ماتېماتىكىك
 نىڭ قانۇنىيەتلىرى.»
kānun². is. ar. muz. قانۇن (مۇزىكا).
kānuncu. is. قانۇن چالغۇچى.

kanunen. z. ar. قانۇنغا ئاساسەن.
 kanuni¹. s. ar. قانۇنىي:
 «Kanuni sorunlar — قانۇنىي مەسىلىلەر
 Davranışınız kanuni değil — ھەرىكەتلىرىڭىز قانۇنغا ئۇيغۇن ئەمەس.
 kanuni². is. قانۇن چالغۇچى.
 kanuniyet, - ti. is. قانۇنىيەت، قانۇنلۇق.
 kanunlaşmak. قانۇنلاشقان.
 kanunlaştırmak. قانۇنلاشتۇرماق.
 kanunlu. s. قانۇنغا ئۇيغۇن، قانۇنى.
 kanunluk, - ğu. is. قانۇنلۇق، قانۇنىيەت.
 kanun . name. is. قانۇننامە، قانۇن كىتابى، رسالە.
 kanunsuz. s. قانۇنسىز.
 kanunsuzluk, - ğu. is. قانۇنسىزلىق:
 «Bir eylemin kanunsuzluğu — ھەرىكەتنىڭ قانۇنسىزلىقى.»
 kanun . şinas. is. ar - far. قانۇن شۇناس.
 kânunu . evel. is. ar. دېكابر (12 - ئاي).
 kânunu . sani. is. ar. يانۋار (1 - ئاي).
 kanyak, - ğı. is. كانياك (ھاراق).
 kanyon. is. isp. چىلغا.
 kap¹, - bı. is. قاچا (قۇمۇچ).
 kap², - pı. is. fr. پەرەنجە.
 kapacık, - ğı. is. كىچىك قاپچاق، كىچىك تۇۋاق.
 kapak. is. قاپچاق، تۇۋاق.
 kapaklanmak. بېشىچە يىنىلىپ چۈشمەك.
 kapaklı. s. ① قاپچاقلىق، ② يېپىقلىق.

سېرىق، يوشۇرۇن.
 kapal. is. قىزىش، ئورۇپۇلۇش.
 kapalı. s. ① يېپىقلىق، ② سوت بىلەن ئالاقىسى ئۈزۈلگەن. ③ پۈركەلگەن. ④ كىنايە.
 kapallamak. قىزىشماق، مۇھاسىرە قىلماق.
 kapallanmak. قىزىشۇدا قالماق، مۇھاسىرە قىلىنماق.
 kapalı. s. قىزىشۇدا قېلىش، مۇھاسىرە ئىچىدە قېلىش.
 kapama. is. ① ئەتمەك (ئىشكىنى نەرسىنى). ② قىيما تاماق. ③ كىيىم - كېچەك.
 kapamacı. is. كىيىم ساتقۇچى.
 kapamak¹. is. ياپقۇچ، ئەتكۈچ.
 kapamak². ① ياپماق. ② ئەتمەك. ③ يۇماق. ④ تۈسۈۋالماق. ⑤ يېپىۋالماق. ⑥ توختاتماق. ⑦ سالماق. ⑧ سولماق:
 1. Pencereyi kapamak — دېرىزىنى ياپماق.
 2. Deliği kapamak — تۆشۈكنى ئەتمەك.
 3. Gözlerini kapamak — كۆزلىرىنى يۇماق.
 4. Bu yapı manzarayı kapadı — بۇ بىنا مەنزىرىنى تۈسۈۋالدى.
 5. Yüzünü kapamak — يۈزىنى يېپىۋالماق.
 6. Görüşmeyi kapiyalım — سۆھبەتنى توختىتىلى.
 7. Kitapları dolaba kapamışlar — كىتابلارنى ئىشكاپقا سېپتۇ.
 8. Tavukları kümise kapamak — توخۇلارنى كاتەككە سولماق.
 ① قاپقان. ② ھىلە: kapalı. is.

«Kapana düşmek — قاپقانغا چۈشمەك.
 بورا ۋە باشقا نەرسىدىن **kapana'**. is.
 ئىشلەنگەن يوپۇق،

kapanca. is. كىچىك قاپقان، تۈزاق.
 ① **kaparık**. s. يېپىمچىلىق، ئېتىكىلىك.
 ② دەم سىقىلىدىغان يەر:

«Kaparık bir yer — دەم سىقىلىدىغان
 خان بىر يەر.»

① **kapanmak**. يېپىلىماق، ئېتىلىمەك.
 ② ئالاقە، ئۇزۇلۇمەك:

«Kapı kapandı — ئىشىك ئېتىلدى.
 ئالدىن بېرىلگەن پۇل، **kaparo**. is. it.
 زاكالىت.

kaparoz. is. قاقتى — سۈقتى مال
 (نەرسە).

kaparozcu. s. قاقتى — سۈقتىچى.
 ① **kapatmak**. ياپماق، ئەتمەك.
 ② ئەرزانغا سېتىۋالماق. ③ نىكاھسىز
 خوتۇن قىلماق.

kapçak. is. چوڭ تۆمۈر ئىلمەك.
 ① **kapçık, - gi** is. كىچىك قاچا. ②
 ھەرە ئۇۋىسى. ③ شۆپۈك، پوست، قىسىرماق.

① **kapı**. is. ئىشىك، دەرۋازا.
 ② خىزمەت ئورنى، ئىش ئورنى.
 ③ ھۆكۈمەت ئورگىنى:

«O, ikide birde kapı değiştirir —
 ئۇ، ھەدەپسىلا ئىش ئورنىنى يۆتكەيدۇ.»
kapıcı. is. ئىشىك باققۇچى،
 دەرۋازىمۇن.

kapıcılık, - ğı. is. ئىشىك باققۇچى.
 چىنىك ئىشى.

kapılanmak. ئىش ئورنى تاپماق،
 ئىشقا ئورۇنلاشماق.

kapılğan. s. بىر ئىشقا ئوڭايلا
 بېرىلىپ كېتىدىغان، ئوڭايلا ئالدىنىدىغان.

① ئوغرىلانماق. ② ئال **kapılmak**.
 دانماق. ③ بېرىلمەك. ④ ئاشىق
 بولماق.

① ئىشىكى يوق. ② **kapısız**. s.
 خىزمەت ئورنى يوق، ئىشىسىز.

kapışmak. بىر — بىرى بىلەن تۇتۇش.
 جاق، بىر — بىرى بىلەن ئېلىشماق.

kapital. is. fr. كاپىتال، سەرمایە،
 ئانا مال.

kapitalist, - ti. is. كاپىتالىست، سەر-
 مايدار.

kapitalizm. is. fr. كاپىتالىزم؛
 دۆلەت كاپى — «Devlet kapitalizmi»
 تالىزمى.

① **kapitülasyon**. is. fr. تەسلىم بو-
 لۇش شەرتنامىسى. ② چەت ئەللىكلەرگە
 بېرىلگەن ئىمتىياز.

kap . kacak. is. قازان — قومۇچ،
 قاچا — قۇچا.

kap . kara. s. قاپقارا، تۇم قارا.
kaplam. is. ئومۇميۈزلۈك، ئەتراپلىق.
kaplama. is. قاپلىغۇچ.

kaplamacı. is. قاپلىغۇچى.
kaplamak. قاپلىماق:

«Bulutlar gökyüzünü kapladı —
 بۇلۇتلار ئاسماننى قاپلىدى.

Ortalığı sessizlik kapladı —
 ئوتتۇرىسىنى جىمجىتلىق قاپلىدى.»

kaplan. is. يولۋاس، قاپلان؛
 قەغەز يول — «Kağıttan kaplanlar»
 ۋاسلار.

① قاپلانماق. ② ئۆرتەك **kaplanmak**.
 مەك.

① قاپلاتماق. ② ئۆرتەك **kaplatmak**.
 مەك.

kaplı. s. قاپلانغان، تاشلانغان.
 kaplıca¹. is. ئارىشاڭ.
 kaplıca². is. دانلىرى ئۇششاق بىرخىل بۇغداي.
 kaplumbağa. is. تاشپاقا.
 kapma. is. s. ① تۇتۇۋېلىش. ② ھىيلە بىلەن قولغا كەلتۈرۈش.
 kapmak. ① تۇيۇقسىز تۇتۇۋالماق. ② قاپقان ۋە باشقا يول بىلەن تۇتماق. ③ چىقىپ كەتمەك. ④ يۇقتۇرماق. ⑤ خاتىرىسىگە ئېلىۋالماق (تۇتۇۋالماق): بۇرە قىر — «Kurt kuzuyu kaptı — زىنى تۇتۇۋالدى. ئۇششاق — Parmaklarım kaptı — قوللىرىم چىقىپ كەتتى».
 kaporta. → Kapurta.
 kapris. is. fr. ۋاقىتلىق ھەۋەس.
 kapsamak. قاپسىماق، قورشاش ئىچىگە ئالماق.
 kapsar. s. قاپلىغان، ئىچىگە ئالغان.
 kapsık. s. مەھبۇس.
 kaptan. is. it. ① كاپتان، ھەربىي ۋە سودا پاراخوتىنىڭ باشلىقى. ② ئەترەت باشلىقى.
 kapitanlık, - ğı. is. كاپتانلىق.
 kaptı. kaçtı. is. ① ئاپتوموبىل. ② بىرخىل قىمار. ③ ئوغرى، يانچۇقچى.
 kaptırmak. ① تاتقۇزۇپ قويماق. ② ئالدىرۇپ قويماق. ③ ئىزدەمەك: «Çocuk ekmeğini köpe'ge kaptırmış — بالا نېنىنى ئىتقا تاتقۇ — زۇپ قويۇپتۇ.
 Parmağını çarka kaptırmış — بارمىقىنى چاق ئېزدەۋېتىپتۇ».
 kaparta. is. it. ① پاراخوتقا يورۇق ۋە

ھاۋا بېرىدىغان يەر. ② ئاپتوموبىللارنىڭ ماتېرىيىسى يېپىپ تۇرىدىغان قاپتاق.
 kaposka. is. كالىكېسەي.
 kaput, - tu. is. fr. ① ھەربىي پەل. ② گاندۇن (جىنسى قاپ).
 kapuz. is. ① جىرا، ساي، ئىككى تاغ. ② قېلىن ئورمانلىق.
 kar. is. قار.
 kara¹. is. قۇرۇقلۇق.
 kara². s. قارا:
 «1. kara boya — قارا بويلاق.
 2. kara üzüm — قارا ئۈزۈم.
 3. kara güç — «قارا كۈچ.
 kara. ağaç. is. قارىياغاچ.
 kara. basan. is. قارا بېسىش (قور). قۇنچلۇق چۈش).
 kara. baş. is. ① راھىب. ② ھېچ ئۆيلەنمىگەن قېرى ئادەم.
 karabet, -ti. is. ar. ① يېتىشلىق. ② تۇغقانلىق.
 kara. biber. is. قارىمۇچ.
 kara. bina. is. it. كارابىن مىلتىقى.
 karabin. yer. is. ti. ئىتالىيە ژاندارمىسى.
 kara. borsa. is. قاراڭغۇ بازار.
 kara. borsacı. is. قاراڭغۇ بازارچى.
 kara. buğday. is. قارا بۇغداي.
 kara. bulut, - tu. is. قارا بۇلۇت.
 karaca¹. s. قارامتۇل.
 karaca². is. بىلەك (مۈرە بىلەن جەينەك ئارىلىقى).
 kara. cahıl. is. s. قارا تۈرك، ھېچ نەرسىنى بىلمەيدىغان.
 karacı¹. is. s. قۇرۇقلۇق ئارمىيە ئوفىتى.
 سېرى ياكى ئەسكىرى.

karacı¹. s. قارا چاپلىغۇچى (ئادەم).
 karacılık, - ğı. is. قارا چاپلاش،
 بوھتان قىلىش.
 kara. ciğer. is. جىگەر، بېغىر.
 kara. cümle. is. ئەسكى سۆز، بىئەدەپ
 گەپ.
 karagan. is. قارا تۈلكە.
 karagöz, - zü. is. تېرە ۋە باشقا
 نەرسىلەردىن ئادەم شەكلىدە ياساپ پەر-
 دە ئارقىسىدا كۆلەڭگىسىنى ئوينىتىدىغان
 بىرخىل ئويۇن.
 karagül. is. بۇدۇر يۇڭلۇق قوي.
 karağı¹. is. تۆمۈر كۆسەي، ئوت كولىغۇچ.
 karağı². is. نامازشام قارىغۇسى،
 شەپكۈر.
 karahaber. is. شۇم خەۋەر.
 kara. iğne. is. چىۋەۋلىنىڭ بىر
 تۈرى.
 karaim. is. etn. كۆچمەن تۈرك قەبىلى
 لىرىدىن بىرى.
 kara. kalem. is. رەسساملار ئىشلىتىدۇ
 دىغان قارا قەلەم.
 kara. kaş. s. is. قارا قاش، قاشلىرى
 قويۇق:
 «Kara kaş adam — قارا قاش ئادەم»
 kara. koca. s. چىچى ئاقارمىغان قېرى
 ئادەم.
 karakol. is. قاراۋۇل، پاترول.
 karakol. hane. is. قاراۋۇلخانا.
 karakter. is. yun. ① خاراكتېر، مە
 جەز، خۇلۇق، خۇي، ② ھەرپ تۈرى.
 kara. kulak. is. ياۋا مۇشۇك.
 kara. kuş¹. is. بۈركۈتنىڭ بىر تۈرى.
 kara. kuş². is. ئاتلارنىڭ پۇتغا چىقىدۇ
 دىغان ئىششىق.

karalama. is. ② ① كىرلەشتۈرۈش.
 قول كۆندۈرۈش ئۈچۈن خەت يېزىشنى
 مەشق قىلىش. ③ كۆپىيە.
 karalamak. ① كىر قىلماق. ② ئۆچۈر-
 مەك. ③ بوھتان قىلماق، قارا چاپلىماق.
 ④ كۆپىيە يازماق.
 karaltı. is. بىر نەرسىنىڭ قارىسى:
 «Uzaktan bir karaltı görüldü —
 يىراقتىن بىر نەرسىنىڭ قارىسى
 كۆرۈندى.»
 karamak¹. يامان كۆرسەتمەك، ئەيىب-
 لىمەك.
 karamak². قارىماق، نەزەر سالماق.
 karaman. is. چوڭ قۇيرۇقلۇق قوي.
 karamandola. is. خۇرۇم.
 karambol. is. isp. نەرسىلەرنىڭ بىر -
 بىرىگە تېگىپ كېتىشى، چېقىلىپ كې-
 تىشى.
 karamsar. s. ئۈمىدسىزلىنىش، ھەر
 نەرسىنىڭ يامانلىق تەرىپىنى ئويلاش.
 karanlık, - ğı. s. is. ① قاراڭغۇ.
 ② غۇۋا، تۇتۇق:
 «Oda karanlıktır — ئۆي قاراڭغۇ.»
 karantina. is. it. ② ① كارانتىن.
 كارانتىن يېرى.
 karar. is. ar. قارار:
 پارتىيە قارارى. — Parti kararı
 Ben bu kararımdan dönmem —
 مەن بۇ قارارىمدىن قايتمايمەن.
 karargâh. is. ar. far. قارارگاھ.
 ① قارار قىلىش. ② kararlama.
 تەخمىن قىلىش.
 kararlamak. تەخمىن قىلماق.
 kararlaştırmak. قارارلاشتۇرماق،
 قارارغا كەلمەك.

kararlı. s. قارار قىلىنغان، بەل باغ. لانغان.
 «Devrimi sürdürmeye kararlıyız —
 ئىنقىلابنى داۋاملاشتۇرۇشقا بەل باغلىدۇق.»
 kararlılık, - ği. is. تۇراقلىق.
 ① قارايماق. ② ئۆچ. kararmak.
 مەك. غۇۋالاشماق.
 karar. name. is. ar. fr. دۆلەت
 باشلىقى ئىمزا قويغان قارار.
 kararsız. s. تۇراقسىز.
 kararsızlık, - ğı. is. تۇراقسىزلىق.
 karartı. is. قاراڭغۇيەر، قاراڭغۇلۇق.
 ① قارايتماق. ② قاراڭ. karartmak.
 غۇلاشتۇرماق.
 kara. saban. is. ساپان، سوقا،
 بوقۇسا.
 karasaf. s. قارامتۇل.
 kara. sevda. is. سودايى، مەجنۇن،
 ئاشىق.
 ① كۆز بېسىمىنىڭ ئې. kara. su. is.
 شىشى بىلەن پەيدا بولىدىغان كۆز ئاغ
 رىقى. ② ئاستا ئاققان سۇ.
 karaşin. s. بۇغداي ئۆڭلۈك.
 kara. tatha. is. دوسكا (مەكتەپلەردە).
 karavan. is. ئاپتوموبىاللاردا چاتما
 كوزۇپ.
 karavana. is. ئەسكەرلەر تاماق يەي-
 دىغان مەدەن قاچا.
 karavanacı. is. قارىغا تەگكۈزەلمىگەن
 ئەسكەر.
 karavaş. is. قۇل ئايال ياكى قىز.
 karavul. is. moğ. پوست، گۈزەتچى، قاراۋۇل.
 kara. yandık. is. يانتاق (ئۆسۈم-
 لۈك).

karayazı. is. تەلەيسىزلىك.
 karbon. is. lât. كاربون.
 karbonado. is. isp. → Karaelmas.
 kardeş. is. قېرىنداش (ئاکا، ئۇكا، ئال-
 چا - سىڭىل).
 «Kan kardeşi — قان قېرىنداش.
 Ülkü kardeşi — غايىداش، پى-
 كىرداش.»
 kardeşçe. s. قېرىنداشلارچە.
 kardeşlik, - ği. is. قېرىنداشلىق.
 kare. is. s. كۋادرات، تۆت چاسا.
 kareli. s. چاپىراس، تۆت چاسىلىق،
 كاتەكچە.
 karga. is. zool. قاغا.
 «Karga bok yemeden — قاغا پوتى
 يېمەستە (بەك ئەتىگەندە).»
 karga. burun. s. تۇمشۇقى ئۇزۇن
 (ئادەم).
 karga delen. is. پىرىستى نېپىز
 بادام.
 ① قالاپ. kargaşa, kargaşalık, - ğı.
 مىقان، قالايمىقانلىق. ② پىتىنە -
 پاسات، پىتىنە - پاساتلىق.
 ① تۆمۈر توقماق. ② قو- kargı. is.
 مۇش.
 kargılık, - ğı. is. ئوق خالىتىسى.
 ① قارغىماق. ② لەنەت kargımak.
 ئوقۇماق.
 kargın. چوڭ رەندە.
 kargış. is. لەنەت، بەددۇئا.
 ① قارغىماق. ② لەنەت kargışlamak.
 ئوقۇماق.
 kargışlı, kargışlık. is. قارغىشقا كەت-
 مەن، قارغىش تەگكەن.
 ① ياردىلىنىش. جاراھەت. karh. is. osm.

لىنىش. ② چىقان.
karha. is. ar. ① يارا، جاراهەت. ② چىقان.
karı. is. ① خوتۇن. ② ئايال: «Ahmetin karısı — خوتۇنى (ئايالى).
 «Şu karı mı? — شۇ ئايالمۇ؟
karık¹. is. قار قارىغۇسى.
karık². is. ① باغ سۇغىرىش ئۈچۈن ② سايان ئىزى.
karıkmak. (كۆز) چىمىلىدىماق.
karı . koca. is. ئەر - خوتۇن.
karı . kocalık, - ğı. is. ئەر - خوتۇنلۇق.
karılaşmak. ئايال مىجەزىگە كىرمەك.
karılı. s. خوتۇنلۇق (ئەر).
karılık, - ğı. is. خوتۇنلۇق ياكى خوتۇن بولۇش ۋەزىپىسى.
karılmak. ① ئارىلاشماق. ② (ھايۋان) جۈپلەشمەك.
karımak. (كۆپىنچە ئاياللار ھەققىدە) قېرىماق، ياشانماق.
karın, - ını. is. ① قېرىن، قورساق. ② بالىياتقۇ.
karınca. is. zool. چۈمۈلە.
karıncalı. s. ② پاس چۈمۈلىلىك. كىنىلىق.
karındaş. قېرىنداش (ئۇرۇق - تۇغ قان).
karınlı. s. قورساقلىق، قورساق سالىغان، يوغان قورساق.
karınmak. ① ئارىلىشىپ كەتمەك. ② ھايۋانلارنىڭ جۈپلىشىشى.
karınsa. is. ئۇچار - قاناتلارنىڭ كۈپلەش ۋاقتى.

karıntı. is. كېمىنى ئىككى تەرەپكە چايقىغان دولقۇن.
karış. is. غېرىج: «Bir karış toprağımızın bile başkaları tarafından işgaline izin vermiyoruz — بىر غېرىج تۈپرىقىمىز — نىڭمۇ باشقىلار تەرىپىدىن ئىشغال قىلىنىشىغا يول قويمايمىز»
karışık. s. ① تۈرلۈك، ئارىلىشىپ كەتكەن. ② مۇرەككەپ. ③ قالايمىقان: «Karışık durum — (مۇرەككەپ) ۋەزىيەت»
karışıklık, - ğı. is. ① قالايمىقان، قالايمىقانلىق، ئارىلىشىپ كەتكەن. ② رەتسىز. ③ پىتىنە - پاسات. ④ ئىسيان.
karışılmak. توسالغۇغا ئۇچرىماق.
karışlamak. غېرىچلىماق.
karışmak. ① ئارىلىشىپ كەتمەك. ② رەتسىز ھالغا كەلمەك. ③ بۇلغانماق، مىلانماق. ④ مۇداخىلە قىلماق، ئارىلاشماق: «Kum toprakla karışır, yağ su ile karışmaz — قۇم توپا بىلەن ئارىلىشىدۇ، ياغ سۇ بىلەن ئارىلاشمايدۇ. Sen bu işe karışma! — ئىشقا ئارىلاشما!»
karıştırıcı. s. ② ئارىلاشتۇرغۇچى. ③ مۇرەككەپلەشتۈرگۈچى. قالايمىقانلاشتۇرغۇچى.
karıştırılmak. ① ئارىلاشتۇرۇلماق. ② قالايمىقانلاشتۇرۇلماق. ③ مۇرەككەپلەشتۈرۈلمەك.
karıştırmak. ① ئارىلاشتۇرماق. ② قالايمىقانلاشتۇرماق. ③ مۇرەككەپلەشتۈرمەك.

kari, - i. is. ar. ① قارى. ② ئوقۇ- غۇچى (نەرسىنى):
 «Yusuf kari — يۈسۈپ قارى.
karikatür. is. fr. كارىكاتور، ھەجۋىي رەسىم.
karikatürçü. is. كارىكاتورا سىزغۇچى، ھەجۋىي رەسىم سىزغۇچى.
karikatürleştirmek. ھەجۋىي قىلماق، كىكىتمەك.
karina. is. it. كېمىنىڭ سۇ ئاستىدىكى قىسمى.
karîne. is. ar. ① يىپ ئۇچى (مەسىلەن: لىنىيە). ② ئالامەت، ئىز.
karip. s. osm. ① يېقىن، قىسقا. ② ئۇرۇق - تۇغقان.
kariyer. is. fr. ① كەسپ. ② ئاكا- دېمىك.
karkas. is. fr. قۇرۇلۇش ياكى ماشىنىنىڭ جازىسى.
karlamak. قار ياغماق.
karlı. s. قارلىق:
 «Karlı dağ — قارلىق تاغ.
karlı. s. t. پايدىلىق، مەنپەئەتلىك.
karlık, - ğı. is. مۇرخانا، مۇز ساندۇقى.
karlık. öz. is. etn. قارلىق (تۈرك قەبىلىلىرىنىڭ بىرى).
karma. is. بىرلەشمە:
 «Karma futbol takımı — پۇتبول كوماندىسى.
karmaç. is. ئارىلاشتۇرۇش سايىمى.
karmakarışık. s. ① بەك ئارىلىشىپ كەتكەن، مۇ- رەككەپلىشىپ كەتكەن. ② بىشەرەمجان، رەتسىز، تەرتىپسىز.

karman çorman. s. قالايمىقان، مالى- جاتاك، رەتسىز، تەرتىپسىز.
karmanyola. is. it. بۇلاڭچىلىق.
karmanyolacı. is. بۇلاڭچى.
karmaş. is. سېمونت، ئاھاك ۋە قۇمنى ئارىلاشتۇرۇپ قىلىنغان لاي.
karmaşık. s. is. مۇرەككەپ:
 «Karmaşık bir sorun — مۇرەككەپ بىر مەسىلە.
karmuk. is. چوڭ تۆمۈر ئىلمەك.
kârna. is. بېلىق تۇتىدىغان بىر خىل تور.
karne. is. fr. ① ئاتىمىتىكا دەپتىرى. ② كىنىشكا.
karosa. is. it. تۆت چاقلىق ئۈستى يېپ- پىق ئات ھارۋىسى.
karpuz. is. تاۋۇز:
 «Sincang karpuzu çok lezzetlidir — شىنجاڭ تاۋۇزلىرى بەكمۇ تاتلىق.»
kars. is. تۆگە يۇڭى ياكى قوي يۇڭىدىن قىلىنغان كىيىم.
karsak. is. تۈلكىنىڭ بىر خىلى، قار- ساق.
karşı is. ① قارشى، تەتۈرسى، ئەك- سى. ② ئالدى، ئۇدۇلى:
 1. Evin karşı — ئۆينىڭ ئۇدۇلى.
 2. Karşı taraf — قارشى تەرەپ.
 3. Bu söze karşı ne denir? — بۇ سۆزگە قارشى نېمە دېيىلىدۇ?
 4. Birsine karşı söylemek — بىرىگە قارشى سۆزلىمەك.
 5. Buna karşıyız — ئۇنىڭغا قار- شى تۇرىمىز.
 6. Karşı devrimci — ئەكسىيەتچى- لارچى.»

karşılamaq. ① تاقابىل تۇرماق. ② قارشى ئالماق:

«Bu ilâç kanseri karşılar — بۇ دورا راكنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ.»

karşılanmak. قارشى ئېلىنماق:

«Türkiyeli konuklar hava alanında sıcak bir biçimde karşılandılar — تۈركىيىلىك مېھمانلار ئايرود — رومدا قىزغىنلىق بىلەن قارشى ئېلىندى.»

karşılaşma. is. ① دوقۇرۇشۇپ قېلىش، يۈزمۈيۈز كېلىپ قېلىش، ئۇچرىشىش. ② بەسلەش.

karşılaşmak. ① دوقۇرۇشۇپ قالماق، يۈزمۈيۈز كېلىپ قالماق، ئۇچراشماق، يولۇقۇشماق. ② بەسلەشمەك:

«Ben yolda Ahmerle karşılaştım — مەن يولدا ئەخمەت بىلەن يولۇقۇشۇپ قالدىم.»

karşılaştırmak. ① سېلىشتۇرماق. ② يۈزلەشمەك.

karşılık, - ğı. is. ① مۇقابىل. ② جاۋاب. ③ بەدەل. ④ ئىش ھەققى:

«Emeğimin karşılığını almaliyim — ئەمگىكىمنىڭ ھەققىنى ئېلىشىم كېرەك.»

karşılıklı. s. ئۆزئارا: 1. karşılıklı yardım — ئۆزئارا ياردەم. 2. Karşılıklı saygı — ئۆزئارا ھۆرمەت.

3. karşılıklı güren — «ئۆزئارا ئىشەنچ. ھەقسىز، بەدەلسىز. s. karşılıksız.

karşın. قارشى، باقماي:

«Bu kadar kuvvetli olmasına karşın gene dayanamadı — شۇنچە — لىك كۈچلۈك بولۇشىغا قارشى، يەنىلا چىدىيالمىدى.»

karşıtı. s. زىت، قارشى، مۇخا. لىپ.

karşıtıcı. s. قارشى تۇرغان، قارشى چىققان.

karşıt . duygu. is. زىت تۇيغۇ.

karşıtlaşmak. زىتلاشماق، قارشىلاشماق.

karşıtlık, - ğı. is. زىددىيەت.

① قېرىپ قالغان. s. kart, - tı. ② ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەن:

«Kart tavuk — قېرى توخۇ.»

① قارت. ② is. yun. kart, - tı. ③ ئانىكت.

kartal. is. zool. قارا قۇش، بۈركۈت.

① قېرىماق. ② ۋاقتى ئۆتۈپ كەتمەك.

① karta. is. yun. كارتون قەغەز. ② مودېل قىلىش ئۈچۈن سىزىلغان ئۆلگە.

③ تىككۈچلەرنىڭ قەغەزنى كېسىپ تەييارلاپ قويغان كىيىم ئۆلگەسى، ئەندىزە.

① kart . postal. is. yun. ئاتكىرىتىكا (بىر يۈزى رەسىملىك).

kartotek. is. fr. جۇغراپىيە خەرىتىسىنى ساقلىنىدىغان يەر.

① kartuk, - ğu. is. چوڭ تىرنا (دېھقانچىلىق سايىمىنى).

karure. is. osm. ① ئەينەك قاچا.

② ئاغرىقلار ئىشلىتىدىغان سۈيىدۈك قاچىسى.

① karus. is. yun. قاتتىق ئۇيغۇ. ② بىھوشلۇق.

kar . yağdı. s. ئاق چېكىم — چېكىم:

«Karyağdı bir kumaş — چېكىم — چېكىم رەخت.»

karye. is. ar. يېزا.
 karyola. is. it. كارۋات.
 karz. is. ar. قەرز.
 kas. is. anat. مۇسكۇل.
 kasa. is. it. ① پۇل ۋە باشقا قىم-
 مەتلىك نەرسىلەر ساقلىنىدىغان پولات
 ساندۇق. ② پۇل ئېلىپ پۇل بېرىلىدىغان
 يەر. كاسسا. ③ يەشك:
 «Bir kasa bira — بىر يەشك پىۋا.
 kasaba. is. ar. ناھىيە، شەھەرچە،
 جىناڭ.
 kasadar. is. it. far. كاسسىر.
 kasadarlık, - ğı. is. كاسسىرلىق.
 kasap, - bı. is. ar. ① مال بوغۇز-
 لىغۇچى. ② گۆش ساتقۇچى، قاسساپ.
 ③ جان قىيغۇچى.
 kasabiye. is. مال ئۆلتۈرگۈچىگە بېرىپ
 لىدىغان ھەق.
 kasap. hana. is. ar. far. گۆش
 دۇكانى.
 kasaplık, - ğı. is. ① قاسساپلىق. ②
 سويۇلىدىغان مال.
 kasatura. is. it. خەنجەر (مىلىتىقنىڭ
 ئۇچىغا تاقىلىدىغان).
 kasavet, - ti. is. ar. ① قايغۇ،
 غەم. ② باغرى قاتتىقلىق، شەپقەتسىز-
 لىك.
 kasavetlenmek. ئەلەم چەكسەك، مە-
 يۈسلەنمەك، كۆڭلى يېرىم بولماق.
 kasavetli. s. غەمكىن، قايغۇلۇق.
 kâse. is. far. جام، چۆچەك، ئاپقۇر،
 كاسە.
 kâsebaz. is. far. قولدا تەخسە ئوينى-
 تىدىغان ئۇسسۇلچى.
 kaselis. s. far. يالاقچى.

kasem. is. ar. قەسەم.
 kasılmak. ① قىسقارماق (ئۇزۇنلۇ-
 قى). ② چوڭايماق، غۇرۇرلانماق.
 kasım. is. ئۇيغۇر، 11 - ئاي.
 kasıntı. is. s. ① كىيىمنىڭ قاسنىقى.
 ② چوڭچى، مەغرۇر.
 kasırğa. is. بوران، چاپقۇن.
 kasıt, - dı. is. ar. ① مەقسەت.
 ② يامان نىيەت، غەرەز:
 «Benim kasıtım bu değildir —
 مېنىڭ مەقسىتىم بۇ ئەمەس.»
 kaside. is. ar. قەسىدە (15 بېيتتىن ئى-
 بارەت پۈتۈن بېيتلارنىڭ 2 - مىسرالىرى ئەڭ
 باشتىكى قاپىيە بىلەن قاپىيىداش، كۆپىن-
 چە ئۇلۇغلارنى مەدھىيىلەپ يېزىلىدىغان
 شېئىر شەكلى).
 kasideci. is. قەسىدە يازغۇچى.
 kasis. is. far. يولنى توغرا كېسىپ
 ئۆتكەن ئېرىق.
 kasket, - ti. is. شەپكە.
 kasketçi. is. شەپكە تىكىپ ساتقۇچى.
 kasmak. ① تارايىتماق، قىسقارتماق
 (كىيىمنى). ② جاندىن بەزدۈرمەك، يوق
 قىلماق.
 kasnak. is. ① چەمبەر. ② غەلىۋىر،
 داپ قاتارلىقلارنىڭ قاسنىقى، گەردىشى.
 ③ كەرگە.
 kasnakçı. is. كەرگە، ئەلگەك قاتارلىق
 لارنى ياسىغۇچى.
 kassam. is. ar. ① بىر نەرسىنى
 باشقىلارغا بۆلۈپ بەرگۈچى. ② مىراسنى
 مىراسخورلارغا بۆلۈپ بەرگۈچى.
 kastanyola. is. it. چارىق تورمۇزى.
 kastar. is. پاختا يىپ رەختنى يۇيۇپ
 ئاقارتىش.

kastarcı. is. تازىلىغۇچى، پاكىزلىغۇچى.
kastarlamak. ئاقارتماق، تازىلىماق،
كىرىنى چىقارماق.

kastarlı. s. ئاقارتىلغان، تازىلانغان.
kaste. s. ئۆكسۈك.

kasten. is. ar. قەستەن، بىلىپ تۇرۇپ.

kast. etmek. ar. t. ① قەست قىل.
ماق. ② مەقسەت قىلماق، كۆز ئالدىغا
كەلتۈرمەك:

«Bu hareketinle bana kastetmiş
oluyorsun — بۇ ھەرىكىتىڭ بىلەن —
ماڭا قەست قىلغان بولىسەن.

Ben bu sözü kimseyi kastetme-
den söyledim — مەن بۇ سۆزنى
ھېچكىمنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرمەستىن
سۆزلىدىم.»

kastor. is. fr. zoo. قۇندۇز.

kasuk, -ğu. is. ئات تېرىسىدىن قى-
لىنغان تۇلۇم.

kasvet,-ti. is. ar. قايغۇ، ئىچ پۇ-
شۇقى، سىقىلىش.

kasvetli. s. زېرىكتۈرىدىغان، ئىچ پۇ-
شۇرىدىغان، دېمىنى سىقىدىغان:

«Kasvetli bir hava — ئادەمنى زېرىك-
تۈرۈۋېتىدىغان ھاۋا.»

kaş. is. ① قاش (ئادەم ۋە ھايۋاننىڭ).
② قارشى تەرەپ. ③ يان.

kaşağı. is. ① تاتلىغۇچ (ھايۋانلارنى).
② بەدەننى تاتلىغۇچ.

kaşamak. تاتلىماق.

kaşan. is. ئۆي ھايۋانلىرىنىڭ بىر يەر-
دە تۇرۇپ سېمىشى.

kaşandırmaq. ھايۋاننى سېيدۈرمەك.

kaşanmak. بىر يەردە تۇرۇپ سېمەك.

kaşar. is. ئىرىمچەك، پىشلاق.

kaşarlanmak. بېشى پىشماق، تەجرىبىگە
ئىگە بولماق.

kaşarlı. s. بېشى پىشقان، تەجرىبىلىك.
kaşık, -ğı. is. قوشۇق:

«Demir kaşık — «تۆمۈر قوشۇق».

kaşıkçı. is. قوشۇق ياسىغۇچى ۋە سات-
قۇچى.

kaşıkçın. is. بىر خىل ياۋا ئۆردەك.

kaşık. otu. is. قوشۇق ئوت.

kaşımak. تاتلىماق، قاشلىماق.

kaşındırmak. قىچىشتۇرماق.

kaşınmak. قىچىشماق:

«Burada galiba bit var, ensem kaşın-
dı — بۇ يەردە پىت بار ئوخشايدۇ،
دۈمبەم قىچىشىپ كەتتى.»

kaşıntı. is. قىچىشقاق (كېسەل).

kâşif. is. ar. كەشپ قىلۇچى، يارات-
قۇچى.

kaşkariko. is. yun. ئويۇن، ھىيلە.

kaşki. is. osm. كاشكى.

kaşkol. is. fr. شارپ.

kaşlı. s. قاشلىق:

«Kara kaşlı adam — قارا قاشلىق
ئادەم.»

kaşmer. s. مەسخىرە، زاڭلىق.

kaşmerlik, -ği. is. ھەجۋىي، زاڭ-
لىق.

kaşmir. is. öz. كەشمىر:

«Kaşmir sorunu — كەشمىر مەسى-
لىسى.»

kat, -tı. is. ① قات، قەۋەت. ② كەر-
رە كۆپەيتىش:

«1. Evin ikinç kati — ئۆيىنىڭ 2 -
قەۋىتى.

2. İki kat elbise ئىككى قات

كىيىم.

3. Bu, ondan iki kat pahalı —
بۇ ئۇنىڭدىن ئىككى ھەسسە قىممەت.

4. Dokuz sayı üç sayının katıdır —
توققۇز سانى ئۈچ سانىنىڭ كۆپەيتىلىپ
شىدۇر.

katafalık, - k1. si. is. fr. —
تاۋۇت قويۇلىدۇ. خان ئېگىز يەر.

katafat, - t1. is. yun. —
① تېلىسكوپ. ② يورۇقلۇقنى ئەپنەككە
ئوخشاش ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدىغان
ئەسۋاب، رېفلىكتۇر.

katafora. is. fr. —
قاتتىق بېھوشلۇق.

kataklizm. is. fr. —
كاتاكلىزم.

katakulli. is. —
① يالغان. ② ھىيلە.

katalitik. is. yun. —
كاتالىز خاراكتېرلىك، كاتالىز بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

kataliz. is. yun. —
كاتالوك (بىر تۈردىكى نەرسىلەرنىڭ مەلۇم تەرتىپتە تۈزۈل-
گەن تىزىملىكى).

«Kitap kataloğu —
كىتاب تىزىملىكى».

katar. is. ar. —
① قاتار، كارۋان. ② پويىز، ۋاگون قاتارى؛
تۆگە قاتارى.

«Deve katarı —
بۈگۈن بەش katar kalkacak —
بەش پويىز ماڭىدۇ».

katarakt, - t1. is. yun. —
كۆزگە پەردە. چۈشۈش، كۆزگە ئاق چۈشۈش.

katarlamak. —
قاتار تىزماق.

kategori. is. yun. —
كاتېگورىيە.

kategorik. s. yun. —
قەتئىي، شۈبھىسىز.

katı. s. —
قاتتىق، چىڭ، مەھكەم، قەتئىي،
مۇستەھكەم.

katık, - ğı. is. —
قېتىق.

katılak, - ğı. is. —
ئامۇت دەرياسىنىڭ بىر تۈرى.

katılanmak, katılaşmak. —
قاتتىقلاشماق، مۇستەھكەملەشمەك، چىڭىماق.

katılaştırmak. —
قاتتىقلاشتۇرماق، چىڭىتىماق.

katılık, - ğı. is. —
قاتتىقلىق، مەھكەملىك.

katılmak¹. —
① قېتىلماق، قوشۇلماق. ② قاتناشماق؛
سۈتكە سۇ — «Süte su katıldı —
قوشۇلدى».

Ahmet bu yürüyüşe katıldı —
ئەخمەت بۇ يۈرۈشكە قاتناشتى.

katılmak². —
تېلىقماق؛
بالا — «Çocuk ağlamaktan katıldı —
يىغلاپ تېلىقپ قالدى».

katıltmak. —
تېلىقماق، قالدۇرماق، كۈلدۈرمەك ياكى يىغلاتماق؛
«Hepimizi güldürterek katılttı —
ھەممىمىزنى كۈلدۈرۈپ تېلىقتۇرۇپ قويدى».

katım. is. —
قوشۇم، قوشۇم (قوشۇش ئىشى،
ياكى قوشۇش ۋاقتى).

katımlık, - ğı. is. —
بىر نۆۋەتتە قوشۇ-
لىدىغان مىقدار.

katıntı. is. —
① قوشۇلۇش. ② قوشۇلغان؛
«Bir çok dillerin katıntısı bir
lehçe —
بىر قانچە تىلنىڭ قوشۇلۇ-
شى بىر لەھجە».

katır. is. —
① قېچىر. ② s. جاھىل،
قوپال، قىلىقى سەت.

katır . boncuğu. is. —
قېچىرلارنىڭ بىرىنىڭ ئاسىدىغان مۇنچاق.

katırcı. is. —
قېچىرچى.

katır kutur. —
قاتۇر - قۇتۇر (ئاۋاز).

«Köpek kemiği katır kutur yedi —
ئىت سۆڭەكىنى قاتۇر - قۇتۇر يېدى.»
① قىلىقى سەتلىك. is. **katırlık, - ğı.**
② جاھىللىق.
① قوشۇش. ② ئارىلاشتۇرۇش. is. **katış.**
① قوشۇلغان. ② ئارىلاشقان. s. **katışık.**
قوشۇلمىغان، ئارىلاش s. **katışiksız.**
مىغان، ساپ.
ئارىلاشما، قوشۇلما. is. **katışma.**
قوشۇلماق، قاتناشماق: **katışmak.**
ئۇمۇ بىزگە — «O da bize katıştı»
قوشۇلدى.
قاتناشتۇرماق، ئارىلاش. **katıştırmak.**
تۇرماق.
توڭ ياغ. is. **katı . yağ.**
قەتئىي، كەسكىن. s. ar. **katî.**
① بەك كۆپ. ② ئاخىرقى s. **katî.**
دەرىجە.
كاتىپ. is. s. **katib.**
ئايال كاتىپ. is. ar. **katibe.**
قاتىل، ئۆلتۈرۈش. is. ar. **katil, - tli.**
ئۆلتۈرۈلگەن، ئۆلگەن (بىرى). s. **katil.**
قەتئىيلەشمەك. **katiləşmek.**
قاتىللىق، ئادەم is. **katillik, - ği.**
ئۆلتۈرگەنلىك:
«Katillikten uzun yıl yatiyor —
ئادەم ئۆلتۈرگەنلىكتىن ئۇزۇن يىللار
بولدى سولاققا ياتىدۇ.»
كاتىپ. is. ar. **kâtip, - bi.**
كاتىپلىق. is. **kâtiplik, - ği.**
قەتئىيەت. z. ar. **katiyen.**
مۇتلەق، is. ar. **katıyet, - ti.**
مۇھەققەق.
① ئۈستى - ئۈستىلەپ، z. **kat kat.**
قەۋەتمۇ. قەۋەت. ② كۆپ، ناھايىتى كۆپ.

① تۆھپە، پاي. ② ئېلاۋە، is. **katkı.**
قوشۇمچە:
«Yurdun kalkınmasına katkıda bu-
lunmak —
ۋەتەننىڭ گۈللىنىشىگە
ھەسسە (تۆھپە) قوشماق.»
① ھېچنەرسە قوشۇلمىغان، s. **katkısız.**
② ئېلاۋىسىز، قوشۇمچىسىز.
ئوپېراتسىيىدە is. ing. **katküt, - tü.**
ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل يىپ.
قاتلام، يۆگەم. is. **katlam.**
① قاتلاش. ② قاتلىما is. **katlama.**
(كۆڭلەكنىڭ قاتلىمىسى).
① قاتلىماق. ② خېمىرنى **katlamak.**
يايماق. ③ يۆگەمەك، تۈرمەك.
چىدىماق، بەرداشلىق **katlanılmak.**
بەرمەك.
① قاتلانماق. ② چىدىماق، **katlanmak.**
بەرداشلىق بەرمەك. ③ يامان ئەھۋالدا
ياشىماق.
قاتلاتماق. **katlatmak.**
قىرغىنچىلىق، is. ar. **katli . am.**
ئومۇمىي قىرغىن.
قىرشماق، قاتماق. **katmak.**
قاتلىنىدىغان. s. **katlanır.**
ئۆلتۈرۈلمەك، قەتىل **katledilmek.**
قىلىنماق.
ئىسۋېچ بىلەن دانىماركا is. **katleyat.**
ئارىلىقىدىكى دېڭىز.
ئۆلتۈرمەك. **katlı . etmek.**
ئۆلتۈرمەك. **katlettirmek.**
قات - قات قاتلانغان، is. **katlı.**
پۈكۈلگەن، يۆگەلگەن.
قاتلام. is. **katman.**
قاتلاملاشماق، قات - **katmanlaşmak.**
قات بولماق.

katmer. is. ① قات. ② بىر خىل قۇرت:

«Bu gülün büyük olmasına rağmen

katmeri az — بۇ گۈلنىڭ يوغان

بولۇشىغا باقمىي، قېتى ئاز.»

katmerleşmek. قات - قات بولماق،

قەۋەتلەشمەك.

katmerli. s. ① قات - قات. ② ئۈستى -

ئۈستىلەپ.

katobleps. is. yun. خىيالىي بىر

ھايۋان (كاتوبلېپس).

katolik. is. fr. كاتولىك.

katoliklik. is. كاتولىك يولى.

katot. is. yun. كاتوت (ئېگاتېۋ

ئېلېكترون).

katra. is. ar. تامچە، قەترە.

katrak, - ğı. is. ھەرە.

katran. is. ar. ئاسفالىت، كوكس مېيى.

katranlamak. ئاسفالىتلىماق،

ئاسفالىت ياتقۇزماق.

katrilyon. s. fr. مىڭ تېرىلىئون،

كاتىرلىئون.

kauçuk. is. كاۋچۇك.

kauçuk . ağacı. is. كاۋچۇك دەرىخى.

kauçuklu. s. كاۋچۇك سۈرۈلگەن

ياكى ئىچىگە كاۋچۇك ئارىلاشتۇرۇلغان.

kaur. s. ① بەك چوڭقۇر. ② قۇم

دۆۋىسى.

kavabil. is. ar. كىندىك ئانىلار.

kavaf. is. ar. موزدۇز.

kavaf . hane. is. ar - far. موزدۇز -

خانا.

kavâfi. is. ar. قاپىيىلەر.

kavâim. is. ar. ① بۇيرۇقلار، پەرمان.

لار، ئەمىرلەر. ② كىتاب ۋاراقلىرى.

③ سەنئەت ئەسەرلىرى.

kavait, - dı. is. ① قاندىلەر.

② گىرامماتىكا.

kavak, - ğı. is. böt. تېرەك.

kavaklık, - ğı. is. تېرەكلىك.

kavakçılık, - ğı. is. تېرەك

يېتىشتۈرۈش.

kaval. is. پادىچى نېنى.

kavala. is. دېڭىز ياقىسىدىكى ئۆي.

kavalcı. is. نەي ياسىغۇچى، نەي

ساتقۇچى، نەي چالغۇچى.

kavallanmak. جان سىقىلماق، باش

ئاغرىماق.

kavalye. is. fr. (تان) ھەمراھ

سىدا قىز ياكى ئايالغا جور بولغۇچى ئەر).

kavança, kavanço. بىر نەرسىنى

ئىككىنچى بىر يەرگە ئۆتكۈزۈش.

kavânin. is. ar. قانۇنلار.

kavanoz. is. كوزا، ئىدىش، تۇڭ، كۆپ.

kavara. is. ① ئوسۇرۇق. ② ۋاراڭ -

چۇرۇڭ.

kavari. is. ① بوران، چاپقۇن، قارا

بوران. ② بالا - قازا، ئاپەت.

kavas. is. ar. ① ئەلچىخانلاردا

(كونسۇلخانىدا) مۇھاپىزەتچى. ② سانكا

ۋە باشقا مەخسۇس ئورگانلارنى قوراللىق

قوغدىغۇچى.

kavasya. is. tât. ئاچچىق ياغاچ.

kavata. is. ① چالا پىشقان پەمىدۇر.

② ياغاچتىن ئويۇپ ياسالغان قاچا.

kavatin. is. fr. XX, XVIII ئەسىر

ئوپېرالېرىدىن پارچە.

kavedium. is. lât. كونا روما بىنا -

لېرىنىڭ راۋىقى.

kavelâ, kaviîâ. is. it. ياغاچ ياكى

تۆمۈر قوزۇق.

kavernöz. s. fr. كاۋاك، ئىچى بوش.
kaveza. is. isp. يەھۇدىلارنىڭ بىر خىل بۆكى.

kavga. is. غوۋغا، جېدەل، ئۇرۇش، جەڭ.
kavgacı. s. غوۋغاچى، جېدەلخور.
kavgalaşmak. جېدەللەشمەك، ئۇرۇشماق.
kavgalı. s. ئىختىلاپلىق، تالاش - تارتىشلىق:

«Kavgalı bir mesele — تالاش - تارتىش بولۇۋاتقان مەسىلە.»

kavi¹. s. ar. ① چىداملىق، مادارلىق،
غەيرەتلىك. ② ئىشەنچلىك، ساغلام.
③ باي.

kavi². s. ar. داغلانغان.

kavil, - vli. is. af. ① سۆز. ② توخ - تام. ③ ۋەدە.

kavileşmek. كۈچلەنمەك.

kavileştirmek. كۈچلەندۈرمەك، قۇۋۋەت - لەندۈرمەك.

kavilleşmek. سۆزلەشمەك، توختاشماق.

kavil . name. is. توختامنامە.

kavim, - vmi. is. ar. قەۋم، قەبىلە.

kavis, - vsi. is. ar. ① ئەگمەش،
ئوغاق شەكىللىك. ② تىنىش بەلگىلىرى - دىن تىرناق، قەۋىس.

kaviş. is. osm. ① قېزىش، ئويۇش.

② تەتقىق قىلىش. ③ تەكشۈرۈش.

kavişger. s. ① قازغۇچى، ئويغۇچى.

② تەتقىق قىلغۇچى. ③ تەكشۈرگۈچى، مۇپەتتىش.

kavite. s. fr. بوشلۇق.

kavlak. s. قوۋزەقى سويۇلغان:

«Kavlak bir ağaç — قوۋزەقى سويۇلغان»

يۇلۇپ كەتكەن دەرەخ.

kavlamak. ① سويۇلماق (پوستى،

تېرىسى). ② قويۇرۇلماق.

kavlanma. is. يوپۇرماق چىقىرىش.

kavlaşmak. غازاك تۆكمەك، يوپۇرماق تاشلىماق.

kavmi. s. قەۋمگە مۇناسىۋەتلىك.

kavmiyat. is. osm. ئېتنوگرافىيە، قەۋمىيەت.

kavo. is. مەخسۇس مازار، شام گۆر.

kavraç. is. قىستۇچ.

kavrak. is. تۇتۇرۇق.

kavram¹. is. ئۆچەي - قېرىنىنى ئوراپ تۇرغان پەردە.

kavram². is. چۈشەنچە، ئۇقۇم.

kavrama. is. چۈشىنىش كۈچى، زېھنىي كۈچ.

kavramak. ① تۇتاملىماق. ② ھەر تەرەپكە يېيىلماق. ③ ئەتراپلىق چۈشەن -

مەك. ④ پەھم ئەتمەك.

kavranılmak, kavranmak. چۈشىنىش ھالىغا كەلمەك.

kavranılmaz. s. چۈشىنىنكىسىز:

«Kavranılmaz sorun — چۈشىنىنكىسىز مەسىلە.»

kavrayış. is. چۈڭقۇر چۈشىنىش.

kavrayışlı. s. چۈشىنىشلىك، ئۇقۇشلۇق.

kavrak. s. ① يىڭىلەپ قالغان. ② پۇر - لىشىپ قالغان، قورۇلۇپ قالغان.

kavrulmak. يىڭىلەپ قالماق، قورۇلماق، سولاشماق.

kavs. is. → Kavis.

kavsara. is. ar. ① چىغ ياكى چىۋىق - تىن توقۇلغان سۆكەن. ② ئىنسان ياكى ھايۋان ئىسكىلىتى.

kavşa. is. ئەككى ئاچچىنىڭ سىرت تەرىپى.

kavşak, - ğı. is. يول ياكى دەريا سۇلىرىنىڭ بىرلىشىدىغان يېرى.

kavuk, - ğu. is. ① سىر خىل ئەر. بۆكى. ② سۇيىدۈك يولى. ③ كاۋاك نەرسە.

kavun. is. قوغۇن:

«Turfan kavunu çok ünlüdür —

تۇرپاننىڭ قوغۇنى ناھايىتى مەشھۇر.»

kavurga. is. قوماچ، ئاق بالداق

(ئېتىلدۇرغان قوناق ياكى بۇغداي).

kavurma. is. ① قورۇش. ② مۇزلى.

تىلغان پىششىق گۆش. ③ مۇزلاپ قال-

غان تاماقنى ئىستىتىش.

kavurmaç, - cı. is. قورۇلغان بۇغ

داي، قورۇماچ.

kavurmak. ① قورۇماق. ② قۇرۇتماق.

③ كۆيدۈرۈۋەتمەك:

«Eti kavurmak — گۆشنى قورۇماق.

Rüzgar ekinleri kavurdu — شامال

زىرائەتنى قۇرۇتۇۋەتتى.»

kavurtmak. قۇرۇتماق.

kavuş. is. müz. گىتار ۋە مانداللىن

چالغاندا پۈتۈن بارماقلارنى تەڭ

ھەرىكەتلەندۈرۈش.

kavuşma. is. ئېرىشىش، ئۇچرىشىش،

ئىگە بولۇش، قولغا كەلتۈرۈش.

kavuşmak. كۆرۈمەك، ئېرىشمەك، ئىگە

بولماق، قولغا كەلتۈرۈمەك، قوشۇلماق،

بىرلەشمەك:

«Özgürlüğe kavuşmak — ھۆرۈر

بىەتكە ئېرىشمەك.»

kavuşturmak. ئېرىشتۈرۈمەك، ئىگە

قىلماق.

kavut, - tu. is. ئالغان.

kavuz. is. پاسار (قوناق ۋە بۇغداي

دانلىرىنى ئوراپ تۇرغان پوست).

kavza. is. قاتتىق پوست، قوۋزاق:

«Buğdayın kavzası — بۇغداينىڭ

پوستى.»

kavzamak. ① چىڭ تۇتماق. ② قوغ.

دىماق، مۇھاپىزەت قىلماق. ③ ئىشقا

كىرىشمەك:

«Ahmet askerden gelir gelmez he-

men işini kavzadı — ئەخمەت

ئەسكەرلىكتىن كېلىپلا ئىشقا كىرىشىپ

كەتتى.»

kay . yyl. is. ar. قۇسۇق، قەي:

«Kay etmek — «قۇسماق، ياندۇرماق.

kaya. is. ① خادا تاش. ② يار،

ئۇچۇرۇم، قەيا.

kaya . başı, - nı. is. ئاناتولى

ناخشىسى.

kayağan. is. تېپىلغاق:

«Kayağan bir toprak — تېپىلغاق

بىر يەر.»

kayak, - ğı. is. ① چاڭغا. ② چاڭغا

تېپىلىش.

kayakçı. is. s. چاڭغىچى.

kayalık, - ğı. is. s. يارداڭ، ئۇچۇرۇم،

قىيالىق.

kaya . lifi, - nı. is. تاش پاختا.

kayan. is. تاغدىن سوققان شىددەتلىك

بوران.

① تاقا. ② چىغىر يول.

③ ھايۋانلارنىڭ تىرنە قىسمىنى كېسىش.

④ تېپىلغاق يەر.

kayarlama. is. كونا تاقىنى يېڭى

مىخ بىلەن تاقىلاش.

kayarlamak. ئاغزىنى بۇزماق،

تىللىماق.

kayarlatmak. ئاغزىنى بۇزدۇرماق، تىللاتماق.

kayartı. is. نېگىر قۇل ئايال.
 kayarto. is. بەشلىك، بەش.
 kayasa. is. ئىگەر تۆشلىكى.
 kayası. s. ئۇچۇرۇم، يارغا ئوخشاش.
 kaab . etmek. ar. يوقاتماق، يىتتۈرمەك، غايىپ بولماق.
 kayb . olmak. ar. غايىپ بولماق، يوق بولماق، يوقالماق.
 kayd. is → Kayıt.
 kayd . etmek. ar. ① يازماق، يېزىپ قويماق. ② تەكىتلىمەك؛ نوپۇسقا — «Nüfusa kaydetmek» يازماق.
 Ahmet bu işin önemini kaydetti — ئەخمەت بۇ ئىشنىڭ ئەھمىيەت — يېتىنى تەكىتلىدى.
 kaydırak. is. نېپىز تاش.
 kaydedici. s. ① يېزىپ قويغۇچى. ② تەكىتلىگۈچى. ③ يېزىش ئەسۋابى.
 kaydedilmek. ① يېزىپ قويۇلماق، كۆچۈرۈلمەك. ② تەكىتلىنمەك. ③ قەيت ئېتىلىمەك.
 kaydettirmek. ① يازدۇرماق، كۈچەتمەك. ② تەكىتلەندۈرمەك. ④ قەيت ئەتتۈرمەك.
 kaydırmak. قایدۇرماق، ئازدۇرماق.
 kaydiye. is. ar. قەرز پۇل.
 kaygan. s. تېپىلغان، قايغان.
 kaygan. is. پەرەمىش قاتارلىق يېمەكلىك.
 kayganlık, - ğı. is. قايغانلىق، تېپىلغانلىق.
 kaygı, kaygu. is. قايغۇ، ھەسرەت، دەرد، ئەلەم، غەم.
 kaygılandırmak, kaygılandırmak.

قايغۇلاندىرماق، ھەسرەتلەندۈرمەك.
 kaygılanmak. قايغۇلانماق، ھەسرەت چەكمەك، دەرد تارتماق، ئەلەم تارتماق، غەم يېمەك.
 kaygılı. s. قايغۇلۇق، ئەندىشلىك، غەمكىن.
 kaygırmak. قايغۇرماق، غەم قىلماق، ئەندەشە قىلماق.
 kaygısız, kaygusuz. s. قايغۇسىز، غەمسىز، ئەندىشىسىز، بېپەرۋا.
 kaygısızlık, - ğı. is. قايغۇسىزلىق، ئەندىشىسىزلىك، غەمسىزلىك.
 kaygu. → Kaygı.
 kaygulanmak. → Kaygılanmak.
 kaygusuz. → Kaygısız.
 kayık¹, - ğı. is. قېيىق.
 kayık². s. بىر تەرەپكە قىيايغان، قېيىق.
 kayıkçı. is. قېيىقچى.
 kayıkçılık, - ğı. is. كېيىچىلىك.
 kayık . hane. is. كېمە ۋە قېيىقلارنى تۇرغۇزىدىغان يەر، قېيىقسىمان.
 kayıksı. s. ئوغۇز قەبىلىلىرىدىن بىرى.
 kayılar. is. شاھمات ئويۇنىدا ئىككى تەرەپنىڭ تەڭ كېلىپ قېلىشى.
 kayım. is. قېيىن دەرىخى.
 kayın¹, - nı. si. ئايال ۋە ئەرگە نىسبەتەن بىر - بىرىنىڭ ئەر كەك قېرىندىشى.
 kayın . ata, kayın . baba. is. قېيىن ئاتا.
 kayınlık¹, - ğı. is. ئەر تەرەپتىن تۇغقانلىق.
 kayınlık², - ğı. is. قېيىنزارلىق.

kayın. peder. is. far. قېيىن ئاتا.
 kayıntı. is. يېمەكلىك.
 kayın. valide. is. ar. قېيىن ئانا.
 kayıp, - ybı. is. ar. غايىپ، يوقىلىش.
 kayır. is. شېغىل (تاش).
 kayırıcı. s. قوغدىغۇچى، ئاسرىغۇچى،
 ھىمايە قىلغۇچى، باشنى سېلىغۇچى.
 kayırılmak. قايغۇرۇلماق.
 kayırış. is. ① قايغۇرۇش. ② قوغداش. ③ قوللاش.
 kayırmak. ① قوغدىماق، ئاسرىماق،
 ھىمايە قىلماق. ② قايغۇرماق;
 ئاجىزلارنى — Zayıfları kayırmak
 قوغدىماق.
 kayırtmak. ① قايغۇرتماق. ② قوغداتماق،
 ھاق، ئاسراتماق.
 kayısı. is. ئۆرۈكنىڭ بىر تۈرى.
 kayış. is. ① قېيىش، تاسما. ② كاپلىغۇچ.
 kayışçı. is. s. ① تاسمىچى. ② ئال-دامچى،
 ھىيلىگەر.
 kayış. dili, - ni. is. سەت تىل،
 قوپال تىل.
 kayıt, - ydı. is. ① يېزىپ قويۇش. ②
 چەكلەش. ③ ئېتىبار بېرىش.
 ④ مۇناسىۋەت. ⑤ ئەندىشە، قايغۇ.
 ⑥ رەسمىي ھۆججەت.
 kayıtlamak. يازماق، كۆچۈرمەك،
 پۈتمەك، خاتىرىلىمەك.
 kayıtlı. s. يېزىقلىق، كۆچۈرۈكلۈك،
 ئورنىتىقلىق، پۈتۈكلۈك.
 kayıtmak. ۋاز كەچمەك.
 kayıtsız. s. ① يېزىلمىغان، كۆچۈرۈل-
 مىگەن، پۈتۈلمىگەن. ② تۇيغۇسىز، ھېس-
 سىز، ئېتىبارسىز.

kayıtsızlık, - ğı. is. تۇيغۇسىزلىق،
 ھېسسىزلىق، ئېتىبارسىزلىق.
 kaykılmak. قىڭغايماق، قىسايماق.
 kaylule. is. ar. چۈشلۈك ئۇيقۇ،
 چۈش ئۇيقۇسى.
 kayma. is. ① قېيىش، قىيىيىش. ②
 كىچىك بالىلارنىڭ چۆگىلەپ ئويىناپ
 دىغان ئويۇنى.
 kayma. → Kayme.
 kaymaç. s. كۆز قۇيرۇقى يۇقىرىغا
 قارىغان كۆز;
 «Pekin operasında oyuncuların öz-
 leri kaymaç olur — بېيجىڭ
 ئوپېراسى ئويۇنچىلىرىنىڭ كۆز قۇيرۇقى
 يۇقىرىغا قارىغان بولىدۇ.»
 kaymak¹. is. ① قايماق (سۈتنىڭ
 قايىمىقى). ② نەرسىلەرنىڭ ئەڭ ياخشىسى;
 قاي — Kaymak gibi bir yemektir
 «ماقتەك تاماق.»
 kaymak². is. ① قايماق (قېيىپ
 قالماق). ② تېيىلماق. ③ سوزۇلۇپ
 كەتمەك. ④ خالىماسلىق، قىياماسلىق;
 «1. Buz üzerinde kaymak eğlenceli
 bir spordur — مۇزدا تېيىلماق
 كۆڭۈللۈك بىر تەنھەرىكەتتۇر.
 2. Yastık kayar — ياستۇق سوزۇ-
 لۇپ كېتىدۇ.
 3. Bu işe gözün kaymadı — بۇ
 ئىشقا كۆزۈڭ قىيىمىدى.»
 kaymakam. s. ar. ناھىيە باشلىقى،
 ھاكىم.
 kaymakamlık, - ğı. is. ① ھاكىم-
 لىق. ② ناھىيە. ③ ۋەكالىت، ۋەكىللىك;
 «Filâna kaymakamlık ediyor —
 پالانىچىغا ۋەكىللىك قىلىدۇ.»

kaymaklanmak. قايماق تۇتماق.
kaymaklı. s. قايماقلىق.
kayman. is. isp. تىمساھ.
kayme. is. ar. قەغەز پۇل.
kaynaç, - cı. is. ئارشاڭ.
kaynak - ğı. is. ② مەنبە. ③ بۇلاق. ④ ماتېرىيال:
 جۇڭگو — «Çin kaynaklarına göre»
 نىڭ ماتېرىياللىرىغا قارىغاندا.
kaynakçı. is. كەپشەرچى، تۇتتۇرغۇچى،
 يېپىشتۇرغۇچى.
kaynamak. ① قايىنماق. ② ئېچىماق. ③ تاشماق:
 مەيدەم ئېچىپ — «Midem kaynıyor»
 كەتتى.
kayn. ana. is. قېيىن ئانا.
kaynanalık, - ğı. is. قېيىن ئانىلىق،
 قېيىن ئانىغا لايىق ھەرىكەت.
kaynar. s. ① قايىنماق. ② بەك ئىس. ③ بۇلاق، مەنبە. ④ نەشە.
 ئارشاڭ.
kaynarca. is. ① بىر يەرگە توپلىنىش. ② غۇلغۇلا.
kaynaşmak. ① بىر يەرگە توپلاشماق. ② ماسلاشماق،
 ئۇيغۇنلاشماق.
kaynaştırma. is. ① بىر يەرگە
 يېقىش. ② يېپىشتۇرۇش. ③ ماسلاشتۇرۇش.
kaynaştırmak. ① بىر يەرگە يىغماق. ② يېپىشتۇرماق.
 ③ ماسلاشتۇرماق.
kayna. ata. is. قېيىن ئاتا.
kaynatıcı. s. قايناقتۇقچى.
kaynatmak. ① قايناتماق. ② ئىككى
 نەرسىنى بىر — بىرىگە تۇتتۇرماق.
kayna. is. ar. ئىسلامىيەتتىن ئاۋۋال
 ئەرەب ئايال ناخشىچىلىرىغا بېرىلگەن نام.

kaypak. s. ① قايغاق، تېپىلغاق.
 ② سۆزىدە تۇرمايدىغان:
 «Kaypak bir yol — قايغاق يول.
 Kaypak bir adam — سۆزىدە
 تۇرماس ئادەم.»
kaypakçı. s. بۇلاڭچى، ئوغرى.
kaypaklık, - ğı. is. سۆزىدە تۇرماسلىق:
 سۆزىدە تۇرماسلىق — «Kaypaklık ayiptir»
 ئەيىبتۇر.
kaypamak, kaypımak. ئازماق، ئازدۇرماق.
kayra. is. ئېھسان، ياخشىلىق.
kayrak, - ğı. is. بىلەي تېشى،
 شېبەن تاش.
kayramak. ياخشىلىق قىلماق.
kayran. is. ئورمانلىق ئىچىدىكى كەڭ
 ئوچۇقچىلىق يەر.
kaysariye. is. ar. قايسارىيە — ئىچىدە
 ئامبىرى، دۇكىنى ۋە ئىشخانىسى بولغان
 چوڭ بىنا، يەنى سودا سارىيى.
Kayser. is. ar. ① قەيسەر (قەدىمدە
 روما بېزانتىنى ۋە گېرمان پادىشاھلىرىغا
 بېرىلگەن ئۇنۋان). ② ھۆكۈمدار.
Kayseri¹. is. lat. قەيسەرى (ئاناتولىيە)
 لىنىڭ ئىچكى رايونلىرىدىكى ۋىلايەت
 مەركىزى).
Kayseri². s. ھۆكۈمدارلىق، ھۆكۈم
 دارغا ئائىت.
kayşa. is. تاغنىڭ يېرىلىپ پارچىلىنىشى.
kayşamak. تاغ پارچىلىرى، تاغ يېرىل
 ھالدا پارچە — پارچە قورام تاشلارنىڭ
 يېپىلىشى.
kayşat, - tı. is. قورام تاش.
 ① بۇلۇڭ — پۇچقاق. ② مۇتەئەسسىپ. ③ سۆزىدە تۇرماسلىق.
kaytan. is. يىپ، تانا.

kaytarıcı. s. ① قايتۇرغۇچى. ② قاچقۇچى.
 kayyum, kayyûm¹. is. ar. جامى خادىمى.
 kayyum, kayyûm². s. ① ئەبىدى، مەڭگۈ. ② ئۆزگەرمەس.
 kaz. is. ① غاز. ② مۆڭ، ئەخمەق.
 kaza, kazâ¹. is. ar. ① قازا. ② قىلىش. ئىشقا ئاشۇرۇش.
 kaza². is. ar. ① ناھىيە. ② قازىلىق. قازىنىڭ ھۆكىمى.
 kazağı. is. ① قازما ئەسۋابى. ② قەدىمىي تاش قورال.
 Kazak¹. is. öz. قازاق (مىللەت).
 kazak². is. fr. ① گازاك (روسىيە ۋە ئىراندا ئاتىلىق ئەسكەرلەر). ② s. خوتۇنغا سۆز ئۆتكۈزۈدىغان (ئەر).
 kazak³. is. ① باشتىن كىيىدىغان كۆڭلەك. ② يۇڭ كۆڭلەك.
 Kazakça. is. قازاقچە.
 Kazakistan. is. öz. قازاقىستان.
 Kazaklar. is. قازاقلار.
 kazaklık, - ğı. is. قازاقلق، قازاق بولۇش ھالى.
 kazalı. s. ① قازالىق، تەھلىكىلىك. ② ناھىيىلىك.
 «Üç kazah bir vilâyet — ئۈچ ناھىيىسى بار بىر ۋىلايەت».
 kazan¹. is. قازان، داش.
 kazan². is. öz. قازان (سۈۋېت ئىتتىپاقى قىدىكى شەھەر).
 kazancı. s. is. قازانچى.
 kazancılık. is. قازانچىلىق.
 kazanç. is. ① كىرىم، دارامەت. ② پايدا، قازانچ.

kazançılı. s. پايدا قازىنىشلىق، پايدا كەلتۈرىدىغان.
 kazandırıcı. s. قازاندۇرغۇچى، پايدا بەرگۈچى.
 kazandırmak. قازاندۇرماق.
 kazan. dibi. is. قىزىماق، قازان تۈۋى.
 kazanılmak. ئىگە بولماق، ئېرىشمەك، قازىنىلىماق.
 kazanmak. قازانماق، ئىگە بولماق، ئېرىشمەك، بويسۇندۇرماق.
 kazar. is. ئويىمىكەش.
 kazara. is. ar. قازادا، تۇيۇقسىزلا، تاپىدادىيىي.
 kazaska. is. rus. رۇس خەلق ئۇسسۇلى.
 kaza. zede. s. ar - far. قازاغا يولۇققان، قازاغا دۇچ كەلگەن.
 kaz. boku. s. يېشىغا مايىل سېرىق.
 kazdırmak. كولاتماق، قازدۇرماق.
 kazel. is. غازاك.
 kazellenmek. غازاك بولماق.
 kazgal. is. قوپال ئاياغ كىيىمى.
 kazı. is. ① قېزىلغان يەر. ② ئويىم. ③ چىلىق، نەققاشلىق. تەتقىقات ئۈچۈن كۈلەنغان يەر.
 kazı. bilim. is. ئارخېئولوگىيە.
 kazıcı¹. is. قازغۇچى، كولىغۇچى: گۆر كولىغۇچى، — «Mezar kazıcısı» گۆركار.
 kazıcı². is. نەققاش، ئويىمىكەش: «Mühür kazıcısı — تامغا ئويغۇچى».
 kazık, - ğı. is. s. ① قوزۇق. ② ئېلىش - سېتىشتا ئالدىنىش. ③ تېرەك. ئېلىم - سېتىمدا ئالدىغۇچى، kazıkçı. s.

قىممەت ساتقۇچى.
kazıklamak. ① قوزۇق قاقماق. ② سودىدا ئالدىماق.
kazıklanmak. ① قوزۇققا ئولتۇرغۇزۇپ ئۆلتۈرۈلمەك. ② سودىدا ئالدىماق.
kazıkumuk. öz. is. قازىقۇمۇق (شەر- قىي شىمال كافكاز تىلى).
kazım. s. كىمىرگۈچى، غىجىغۇچى.
kazımak. ① قىزىپ چىقارماق. ② يىل. تىزىدىن قومۇرماق. ③ چۈشۈرمەك (چاچ، ساقالنى). ④ ئۆچۈرمەك.
kazımık, -ğı. is. قازان قىرىندىسى.
kazın. is. قېزىپ قىدىرىش.
kazınmak. ① ئۆزىنى تاتلىماق. ② تېرىسىنى قىرماق. ③ بار - يوقىنى بەرمەك.
kazış. is. قېزىش ئىشى، ئويما.
kazıyıcı. is. ئويما ئەسۋابى.
kâzip. s. ar. كازىپ، يالغانچى.
kazma. is. جوتۇ قاتارلىق قازما ئەسۋابلار.
kazmacı. is. كان ئىشچىسى.
kazmak. ① قازماق، كولىماق. ② ئويماق: «Mühür kazmak — تامغا ئويماق»
kazmâ. resim. is. ئويما رەسىم.
kazmir. is. قوي ياكى ئۆچكە يۇڭىدىن توقۇلغان شال ياكى رەخت.
kazmirci. is. يۇڭ رەخت ساتقۇچى.
kazulet, -ti. is. ① چوڭ، بەستلىك. ② قىرپال، سەت.
kazurat. is. ar. ئىنسان ياكى ھايۋان پوقى.
kazünis. is. lâ. ① ئۇستا، ھەييار. ② مۇنازىرىچى. ③ باھانە تېپىشقا

ماھىر.
kazünsik. is. ئۈستىلىق، ھەييارلىق، ھىيلىگەرلىك.
kabab. is. → **Kebab.**
kebabe. is. ھىندىستان لازىمىنىڭ ئۇرۇقى ياكى بۇنىڭدىن ياسىلىپ دورا ئۈچۈن چېكىلىدىغان تاماكا.
kebabiye. is. ar. تاماكا قالدۇقى.
kebab. hane. is. كاۋاپخانا.
kebabî. is. s. كاۋاپچى.
kebair. is. ar. قاتىللىق، زىناخورلۇق قاتارلىق چوڭ جىنايەتلەر.
kebab, - bi. is. ar. ① كاۋاپ. ② ئوتقا پۇچىلاپ پىشۇرۇلغان نەرسىلەر (كۆممىقۇناققا ئوخشاش نەرسىلەر): «Şiş kebabı — زىخ كاۋىپى»
kebaççı. is. كاۋاپچى.
kebaççılık, - ğı. is. كاۋاپچىلىق.
kebaçlık. s. كاۋاپلىق، كاۋاپ قىلىش ئۈچۈن تەييارلاپ قويۇلغان: «Kebaçlık et idi — كاۋاپلىق گۆش ئىدى»
kebe. is. ① قېلىن چاپان. ② گۈللۈك كىگىز. ③ پادىچى چاپىنى.
kebed. is. جىگەر، بېغىر.
kebeş. is. ar. قوچقار.
kebir. is. ar. ① ئۇلۇغ. ② قەبرى، ياشانغان. ③ ياشلىق.
kebire. is. ar. چوڭ گۇناھ (ئادەم ئۆلتۈرۈش، زىنا قىلىش قاتارلىق).
kebise. is. ar. كەبىسە.
kebs. is. چوڭقۇرلۇقنى تىرپا ۋە باشقا نەرسە بىلەن تىرلدۈرۈپ تۈزلەش.
kebs. is. ar. ① قوچقار. ② بىر گۈرۈپپىنىڭ باشلىقى، ئائىلە باشلىقى.

kebûd. s. كۆك رەڭ.
 kebuter. is. far. كەپتەر.
 kebze. is. غولنىڭ دولىسى، تاغاق.
 kebzeçi. s. قوينىڭ دولىسىغا قاراپ
 پال سالغۇچى، بىراۋنىڭ تەلىسىدىن
 سۆزلىگۈچى.
 kec. s. ئەگرى - توقاي، مايماق.
 keçe. is. ① كىگىز. ② كىگىزدىن
 ياسالغان:
 «Keçe kulâh — كىگىز قالپاق.
 keçeci. is. كىگىزچى.
 keçeçilik, - ği. is. كىگىزچىلىك.
 keçeli. is. كىگىزلىك.
 keçi. is. s. ① ئۆچكە. ② جاھىل.
 keçileşmek. جاھىللىق تۇتماق، جاھىل
 لاشماق.
 keçilik, - ği. is. جاھىللىق.
 keçi. sakal. s. كەكە ساقال، ئۆچكە
 ساقال.
 keçi.yolu. is. تار يول، چىغىر يول.
 ked¹. is. ar. چاپا، ئاۋارە.
 ked². is. far. ئۆي.
 keder. is. ar. قايغۇ، غەم - غۇسسە.
 kederlendirmek. قايغۇغا سالماق.
 kederlenmek. قايغۇرماق، غەم يېمەك،
 ھەسرەت چەكمەك، ئەندىشە قىلماق.
 kederli. s. قايغۇلۇق، غەمكىن.
 kedersiz. s. غەمسىز، قايغۇسىز،
 ئەندىشىسىز.
 kedi. is. مۈشۈك.
 kedicik. is. → Tırtıl.
 kedi. yılanı. is. يىلان.
 kedme. is. ar. جاراهەت ۋە تاتۇق.
 keenne. ar. كوپيا، كاشكى.
 kef¹. is. ar. ① قول. ② تاپان.

③ ئۈچۈم، سىنقىم.
 kef². is. far. كۆپۈك.
 kefal. is. yun. بېلىقنىڭ بىر تۈرى.
 kefalet. is. ar. كاپالەت، كېپىللىك.
 kefalet.name. is. ar. كاپالەتنامە،
 كېپىللىك خېتى.
 kefareti, - ti. is. ar. ① سەدىقە. ②
 روزا.
 kefe¹. is. ar. تارازا ئېغىرلىقىنى كۆر-
 سەتكۈچى.
 kefe². is. تاتىلىغۇچ (ئاتنىڭ تۈكىنى
 تارايدىغان).
 kefelemek. ① ئاتنىڭ تۈكىنى تاتىلىغۇچ
 بىلەن تازىلاپ پارقىراتماق. ② دۇچار
 بولماق.
 kefeli. s. تازىلاپ تۈكلىرى پارقىرىتىلغان.
 kefen, kefin. is. ar. كېپەن.
 kefenci. is. ① ئۆلۈملۈك (ئاخىرەتلىك)
 نەرسىلەر ساتقۇچى. ② كېپەن ئوغرىسى.
 ③ زالىم، زومىگەر.
 kefenlemek. ① كېپەنلەمەك. ② ئېچىل-
 غان خېمىرغا يۆگەپ پىشۇرماق (توخۇنى).
 kefenli. s. ① كېپەنلەنگەن. ② ئېچىل-
 چىلغان خېمىرغا يۆگەلگەن.
 kefenlik, - ği. is. s. كېپەنلىك،
 ئاخىرەتلىك.
 keffi.yed. is. ar. ۋاز كېچىش، قولنى
 تارتىش.
 kefil. is. ar. كەپىل، شاھىت، گۈۋاھ.
 kefillik, - ği. is. كېپىللىك، گۈۋاھلىق.
 kefr. is. ar. ① يېزا. ② يىۋىگەك،
 يېپىنچا.
 keş. is. far. كېپىش، ئاياغ كىيىمى،
 پىرپۇچ.
 keftar. is. far. سىرتلان.

kefter. is. far. كەپتەر.
 keh¹. is. گاھ.
 keb². is. far. سامان.
 keha. is. far. ئىزا، ئىزا تارتىش.
 kehanet, - ti. is. ئالدىن بىلىش، ئال-
 دىن ھۆكۈم قىلىش.
 kehel. s. ar. ھۇرۇن، يالقاۋ.
 kehf. is. ar. ② يوشۇرۇن-
 دىغان يەر.
 kehhal. is. ① كۆزىگە سۈرمە سۈرۈش.
 ② سۈرمە ياساپ ساتقۇچى. ③ كۆز
 دوختۇرى.
 kehhállik, - gi. is. كۆز دوختۇرلۇق.
 kehle. is. ar. پىت.
 kehlelenmek. پىتلاپ كەتمەك.
 kehleli. s. پىتلىق، پىتلاپ كەتكەن.
 keis, kes. is. ar. رومكا، قەدەھ.
 kekel. s. Kekeme.
 kekelemek. ① قۇۋۋەتلىمەك، ② نېمە
 دېيىشنى بىلمەي تىلنى چاپنىماق.
 kekeme. s. تىتۈت (تىلىدىكى)
 ئاجىزلىق).
 kekiz. is. ① كونا زەخت پۇرۇچى. ②
 كېرەكسىز ۋە يىرگىنچلىك نەرسە.
 ③ ئىرادىسىز، كارغا كەلمەس (ئادەم).
 keklik, - gi. is. كەكلىك.
 kekre. s. تەمى ئاچچىق، چۈچۈمبەل،
 كەكرە.
 kel. is. تاقىرباش، پاپىنەكېش.
 kelâb. is. غانجىر كېسىلى.
 kelâcu. is. far. قەدەھ، رومكا.
 kelâlet, - ti. is. ① زېرىكىش،
 بىزارلىق. ② ھارغىنلىق.
 kelâm. is. ar. سۆزلەر تىزمىسى، سۆز.
 kelami. kadim. is. ar. قۇرئان.

kelami. kibar. is. ھېكمەتلىك سۆزلەر،
 ئاتالار سۆزى، ماقال، تەمسىل.
 kelâm ullah. is. ar. ① ئاللاھنىڭ
 سۆزى. ② قۇرئان.
 kelan. s. far. ① چوڭ، بۈيۈك، كالان.
 ② كۆزگە كۆرۈنەرلىك.
 kelb. is. ar. ئىت.
 kelbi. s. ar. ئىتقا ئائىت.
 kelebek, - gi. is. كېپىنەك.
 kelek. s. is. ① تېتىر (يەر)، تاقىر
 (باش). ② سال (تۈلۈم ئۈستىگە قىلىن-
 غان). ③ ئورۇنسىز ھەرىكەتتە بولۇنغان،
 دۆت. ④ خەمەك، سويما.
 keleklik, - gi. is. دۆتلىك، مۆڭلۈك.
 kelem. is. ar. كاللەكبەسەي (كاپوستا،
 لەڭخابى).
 kelender. is. yun. رومكا، قەدەھ.
 kelep. is. گىرە (يىپ).
 kelepçe. is. قولغا سېلىنىدىغان كويىزا.
 kelepçeli. s. قولغا كويىزا سېلىنغان.
 kelepir. is. ئەرزان مال، ئەرزان نەرسە.
 kelepirci. s. ئەرزان باھادا ئېلىشنى
 خالايدىغان، تەييارغا ئاشىق، بىكارغا
 ئېلىشنى ياخشى كۆرىدىغان.
 kelepser. is. تىزگىن.
 keler. is. كېلەر (ئۆملىگۈچىلەردىن).
 keleş. s. ① ئاز، چېچى چۈشۈپ كەتكەن.
 ② شالاق. ③ قەھرىمان، باتۇر، جەسۇر.
 ④ چىرايلىق، گۈزەل.
 keleve, kefe. is. ئېگىزلىگەن يىپ
 يۆگىمى، گىرە.
 kelil. s. ar. كۆزى ياخشى كۆر-
 مەيدىغان.
 kelime. is. ar. كەلىمە، سۆز، ئىبارە.
 kelime. bilim. is. لېكسىكون، لۇگىيە.

keliser. is. yun. مۇڭگۈز.

kelle. is. far. ② كاللا، باش.

دانه، سان. ③ باشاق.

kellenme. is. چاچ چۈشۈشى، تۈك

چۈشۈشى.

kellik, - gi. is. ① تازىلىق، ياغاچلىق.

② تېتىر يەر.

kem. s. far. ② ① ئەسكى، يامان.

ئاز، يېتەرسىز، كەم.

kem - abiş. s. far. تەخمىنەن.

kemal, - li. is. ar. كامىل، يېتىش.

كەنىلىك، مۇكەممەل.

kemalizm. is. ئاتا تۈركچىلىك، كامال.

لېزم، كامالچىلىق.

kemalist. is. fr. كامالىست، ئاتا

تۈركچى.

keman¹. is. far. ئىسكىرىپكا.

keman². is. far. يا (ئوقيانىڭ ياسى).

kemanci. is. ① ئىسكىرىپكا چالغۇچى.

② ئىسكىرىپكا ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.

kemancılık, - ği. is. ئىسكىرىپكىچى.

لىق، ئىسكىرىپكا چېلىش تۈرمۈش

كەچۈرۈش.

kemandan. is. ساداق (ئوقيانىڭ

ئوقىنى سالىدىغان خالتا).

kemanca. is. far. ① كامالچە (ئىسكىرىپكا

رېپكا كامالچىسى).

② خەلق سازىدىن

بىر خىلى. ③ ھەيكەل تىراشلارنىڭ ئويما

ئويىدىغان پولات قەلىمى. ④ خۇمدانچى

لارنىڭ، خىشچىلارنىڭ لاي كېسىدىغان

سايىمىنى.

kemani. is. far. ئىسكىرىپكا چالغۇچى.

kemankeş. is. far. ① ئوقياچى، ئوقيا

ئاتقۇچى. ② ئىسكىرىپكا چالغۇچى.

③ جەمئىيەت ئەزاسى.

kemansaz. is. ئىسكىرىپكا ياسىغۇچى.

keme. is. چوڭ چاشقان.

kemençe. is. far. تىزغا قويۇپ چېلىش

ئىدىغان، ئۈچ تارلىق ئىسكىرىپكىغا ئوخ

شاش ساز.

kement, - di. is. far. ① سالغا (ئات

تۇتىدىغان ئارغامچا).

② سىرتىماقلىق

يىپ. ③ ئادەمنى ئاسىدىغان دارىنىڭ

سىرتىمىقى. ④ ھايۋان نۇقتىلىرىنىڭ

چۈلۈۋىرى.

kementlemek. ئوغرىلىق بىلەن پۇل

تاپماق.

kemer. is. far. ② ① كەمەر، بەلباغ.

ئىشك، دېرىزە، كۆۋرۈك قاتارلىقلارنىڭ

ئەگمىسى. ③ كامان شەكىللىك.

kemirli. s. ② ① كەمەر باغلىغان.

ئەگمىلىك (ئىشك)، ③ ئىلمەك.

«ئىلمەك بۇرۇن — Kemirli burun»

kem - göz. is. چادۇ كۆز، سېھىرلىك

كۆز.

kemik, - gi. is. s. ① سۆڭەك، ئۇستىخان.

② سۆڭەكتىن ياسالغان:

«Söğək tarak — Kemik tarak»

kemik. bilim. is. ant. ئاناتومىيە

خىك سۆڭەك تۈزۈلۈشىنى تەتقىق قىلىش

دىغان بۆلۈمى، ئوستىئولوگىيە.

kemik. bilimsel. s. ئوستىئولوگىيە

يىلىك.

kemikçik, - gi. is. كۆمۈرچەك.

kemikleşmek. ① سۆڭەك ھالىنى

ئالماق. ② قۇرۇپ قاتتىقلىنىش.

kemikli. is. ① سۆڭەكلىك. ② سۆڭەكلىكى

كېلىشكەن ۋە زور. ③ بەك ئاجىز، ئورۇق.

kemiklik, - ği. is. ① سۆڭەك قويۇل

دىغان يەر. ② جەسەت كۈلى قۇتىسى.

kemiksi. s. ئۆستىخاننىستان.

kemiksiz. s. سۆڭەكسىز، ئۆستىخانسىز.

kemin¹. s. far. ① بەك ئاز، ② بەك كىچىك.

kemin². ar. ① يوشۇرۇنۇش يېرى، ② يوشۇرۇنغۇچى.

kemircik, - ği. is. كۆمۈرچەك:

«Burun kemirciği — بۇرۇن كۆمۈر — چىكى.»

kemirgen. s. كېمىرگەن، غىجىغان.

kemirgenler. is. توشقان، چاشقان،

كېرپە قاتارلىق كېمىرگۈچى ھايۋانلار — نىڭ ئاتىلىشى.

kemirici. is. كېمىرگۈچى (ھايۋان).

kemirilmek. غاجلانماق، كېمىرىلمەك.

kemirmek. غىجىماق، كېمىرمەك.

kemiyet, - ti. is. ar. مىقدار، سان.

kemlik, - ği. is. ئەسكىلىك، يامانلىق.

kemre. is. ① قىغ، تېزەك، ماياق، ② قاقچ.

kemter. s. كەمتەر، كىچىك پىئىل.

kenar. is. far. ① قاسناق، قىرغاق، ② پەۋاز، ③ قۇچاقلاش.

kenarçı. is. دېڭىز ياقىسىدا بېلىق تۇتقۇچى.

kend. is. شەھەر، كەنت.

kende. is. far. ① خەندەك، ② كېسەل، ③ قېزىلغان، كولانغان.

kendi. z. ئۆز، ئۆزى:

«1. Bunu kendime ayırdım — بۇنى ئۆزۈمگە ئايرىدىم.

2. O, kendine güveniyor — ئۇ ئۆزىگە ئىشىنىدۇ.

3. Kendisi gelsin — ئۆزى كەلسۇن.

4. Kendi evim — ئۆز ئۆيۈم.

5. Kendi düşünceniz — ئۆزىڭىزنىڭ

چۈشەنچىڭىز.»

kendiliğinden. ئۆز لۈكىدىن.

kendilik, - ği. is. ماھىيەت.

kendir. is. كەندىر.

kendircilik, - ği. is. كەندىرچىلىك.

kenduri. is. ① ئورۇندۇق قىيى، ② خەتنە توي.

kene. is. سالغا، كانا (قوي، كالا، ئات

قاتارلىقلارنىڭ قېنىنى شورغۇچى):

«Koyun kenesi — قوي پىتى،

«Köpek kenesi — ئىت پىتى.»

kenef. is. ar. ① تەرەپ، جەھەت، ② رايون، پارچە، ③ سۇ قۇنىدىغان يەر، ④ ھىمايە، مۇداپىئە، ⑤ تەرەتخانا، ⑥ مەينەت، چىركىن.

kene . göz. s. پىت كۆز، گازىر كۆز.

kenet, - ti. is. ئىسكوپ، قارماق (بىنا — كارلىقتا ئىشلىتىلىدىغان شەكىللىك تۆمۈر مىخ).

kenetlemek. ① قارماقلىماق، ② قارماق بىلەن بىر — بىرىنى تۇتۇرماق.

kenetlenmek. قارماق بىلەن تۇتۇر — رۇلماق.

kenetli. s. قارماقلىغان.

kenevir. is. yun. كەندىر.

kenevircilik, - ği. is. كەندىرچىلىك.

kenevir . kuşu. is. سايىرغۇچى قۇش — قاچىلارنىڭ ئومۇمىي ئىسمى.

kengalar. is. مۇسۇلمانلاشقان ئېگىرلار.

keniz. is. far. ① ئايال قۇل، ② قىز.

kenizek. is. ① كېنىزەك، ② كىچىك قىز.

kennas. is. ar. ① تەرەتخانلارنى

تازىلىغۇچى. ② ئەخلەتچى.
kenotof. is. fr. ئۆلگۈچىنىڭ خاتىرىسى ئۈچۈن ئورنىتىلغان ئابىدە، مەڭگۈ تاش.
kent. öz is. شەھەر، كەنت؛
 «Çinin başkenti pekin — جۇڭگو —
 نىڭ پايتەختى بېيجىڭ»
kental. is. far. يۈز كىلوگرام ئېغىر-
 لىقىدىكى ئۆلچەم بىرلىكى.
kentli. s. is. شەھەرلىك.
kent. soylu. is. بۇرژۇئازىيە.
Kenya. is. öz. گېنىيا (شەرقىي ئاف-
 رىقىدىكى مۇستەقىل بىر دۆلەت).
kenz. is. ar. خەزىنە.
 ① شەپكە، دوختۇرخا- **kep.** is. ing.
 نىلاردا كېسەل باققۇچىلارنىڭ ئاق بۆكى.
 ② مۇراسىملاردا پروفېسسور ياكى ستۇ-
 دىنتلارنىڭ كىيىدىغان بۆكى.
 ① كۈلكىلىك ۋە **kepeze.** s. far.
 قىممەتسىز. ② رەزىل، رەسۋا، ئارىسىز،
 ئىزا تارتمايدىغان. ③ قىممىتىنى يوقات-
 قان، ئەھمىيەتسىز.
 ① ساپلىق، چۆمۈچ. **kepçe.** is. far.
 ② چەمبەرگە ئورنىتىلغان بېلىق تۇتىد-
 غان تور. ③ گۈرجەك.
kepçe. kulak. s. سالپاك قۇلاق.
kepçe. kuyruk. s. ھارام تاماق،
 پارازىت، تەييار تاپ.
kepçe. surat. s. يۈزى كىچىك، يۈزى
 قوشۇقتەك.
 ① كېپەك. ② باش **kepek, - ği.** is.
 كېپىكى.
kepekçi. is. كېپەك ساتقۇچى.
 ① كېپەكلىشىپ كەتمەك **kepeklenmek.**
 (باش). ② لاۋزلاشماق؛

بىسۇ — **Bu elma kepeklenmiş**
 ئالما لاۋزلىشىپ كېتىپتۇ.
 ① كېپەكلىك (ئىچىدە) **kepekli.** s.
 كېپىكى بولغان). ② لاۋزا، بەتتام.
kepenek, - ği. is. fat. بۇغداي كېپىنىكى.
kepenek, - ği. is. پادىچىلار ئۈستى-
 گە ئارتىۋالدىغان يەڭسىز چاپان.
kepenk, - ği. is. erm. ئىشك، دېرىز-
 لەرنىڭ سىرتىدىن تاقاپ قىيىدىغان
 ياغاچ ياكى تۆمۈر قاپقاق.
kepi. is. fr. فرانسىيە ئوفتسېرلىرى-
 نىڭ سىرتقى كىيىمى.
kepir. is. ئۈنۈمسىز يەر، ھوسۇل بەر-
 مەيدىغان يەر.
kepmek. ئولتۇرۇشۇپ كەتمەك، يىقىلماق.
 ① ساغرو، پاڭ. ② ئىق- **ker¹.** is. ar.
 تىدار، قۇدرەت. ③ ئېنېرگىيە.
ker². is. ئۇرۇشتا چېكىنىگەندىن كېيىن
 قايتا ھۇجۇمغا ئۆتۈش.
kerahet, - ti. is. ar. مەجبۇرىي ۋە
 بېسىم بىلەن ئىشلەش.
 ① كارامەت. **keramet, - ti.** is. ar.
 ② مەردلىك، مەردانلىق. ③ ھۈرمەتلىك.
 ① مۇبارەك. ② مەرد. **kerametli.** s.
 ① كارامەتلىك **keramet. medar.** is.
 كۆرسەتكەن كىشى. ② ياخشى نىيەتلىك.
 ① خوتۇنى تەرەپتىن **kerata.** is. yun.
 ئالدىنىدىغان ئەر.
keratin. is. fr. مۇڭگۈز ماددىسى.
keratinli. s. ئىچىدە مۇڭگۈزسىمان
 ماددىسى بولغان.
kerb. is. ar. قاغۇ، ھەسرەت، ئەلەم،
 دەرد.
kere. is. ar. قېتىم، نۆۋەت؛
 ئىككى قېتىم — **İki kere okudum**

ئوقۇدۇم. «
kerem. is. ar. ① ئەسلى ياخشى،
 ئۇلۇغلۇق. ② ياخشىلىق.
kerempe. is. yun. ① ياقا، قىرغاق،
 بۇرجەك. ② تاغ چوققىسى. ③ كېمە
 تۇمشۇقى.
keres. is. چوڭ ۋە چوڭقۇر قاچا،
 تاماق قاچىسى.
kereste. is. far. پەن، تاختا، ياغاچ
 ماتېرىياللىرى.
keresteci. is. تاختاي ساتقۇچى.
kerestecilik, -gi. is. تاختاي ئېلىپ
 سېتىش ئوقىتى.
keresteli. s. بەستىلىك;
 «Keresteli adam —
kerevet, -ti. is. كارېۋات.
kerevit. is. → **Kerevet.**
kereviz. is. چىڭسەي.
kerh. is. ar. ① يىرگىنچ، سەسكە
 نىش. ② بىر ئېش ئۈچۈن زورۇقۇش.
kerhane. is. far. پاهىشخانا.
kerim. s. ar. ① ئېسىلزادە، مەرد،
 قولى ئوچۇق. ② تېگى ياخشى، ئۇلۇغ.
kerime. is. ar. ② قىز ئەۋلاد. ②
 ئايەت.
keriz. is. far. يۇندا قۇدۇقى.
kerizci. is. ② چالغۇچى، سازچى.
 ھەييار، قىزىقچى.
kerizlemek. ساز چالماق.
kerkeç. is. ئىستېھكام، قەلئە.
kərkenez. is. كۆكۈنەك (قۇش).
kerke. is. كەكە، پالتا.
kermen, kirmen. is. قەلئە، ئىس-
 تېھكام.
kerozen. is. fr. كىرسىن.

ئامبۇر. **kerpeten.** is. ar.
kerpiç. is. كېسەك.
kerpiççi. is. كېسەكچى.
kerramiye. is. كەررامىيە (X ئەسىردە
 بارلىققا كەلگەن ئىسلام مەزھىپى).
kersen. is. تەڭنە.
kertan. s. ئەندىشچان، قورققان.
kerte. is. ① ئىشارەت، بەلگە. ②
 دەرىجە:
 «İşi bu kerteğe getirmemel idiniz —
 ئىشنى بۇ دەرىجىگە يەتكۈزمەسلىكىڭىز ياخشى
 بولاتتى.»
kertenkele. is. كەرتەنكەلە (پاقا،
 يىلان، تىمساھ قاتارلىق ھايۋانلار تۈرى).
kerti. is. → **Kerte.**
kertik, -gi. s. is. ② جىرالغان.
 جىرالغان يەر، ئويۇلغان يەر.
kertilme. جىرالماق، ئويۇلماق.
kertmek. جىرىماق، ئويماق.
kervan. is. far. كارۋان.
kervan - başı. is. كارۋان بېشى.
kervancı. is. كارۋانچى.
kervancılık, -ğı. is. كارۋانچىلىق.
kervan - kıran. is. چولپان يۇلتۇز.
 نىڭ يەنە بىرخىل ئاتىلىشى.
kervan - saray. is. far. كارۋان ساراي.
kes¹. is. ar. ② ھاراق. ②
 تۈلدۈرۈلگەن قەدە. ③ گۈلنىڭ تاشقى
 يوپۇرماقى.
kes². is. كىشى (بۇ يالغۇز قوللىنىلىش
 مايدۇ، پەقەت «her» سۆزى بىلەن بى-
 رىكىپ **herkes** شەكلىدە قوللىنىلىدۇ).
kes³. is. تەنھەرىكەتچىلەر ئاياغ كىيىمى.
kesad. is. → **Kesat.**
kesafet, -ti. is. ar. بىر نەرسىنىڭ

قېلىنلىق ھەم زىچلىق. دەرىجىسى.
kesat. is. ar. كاسات.
kesân. is. كىشىلەر، شەخسلەر.
kesatlık, - ğı. is. ① كاساتلىق، ② ھۆسۈلسىزلىق، ③ يوقلۇق، كەملىك.
kesber. is. ئۇزۇن قۇيرۇقلۇق قوي بىلەن يۇمىلاق قۇيرۇقلۇق قويدىن تۇغۇلغان قوي.
kesel. is. ar. ① پورتىمال، خالتا، ② شەخسىي پۇل.
kesen. s. قىسقا يىل:
 «Kese yollardan gidilse iki saatte varılır — قىسقا يولدىن كەتسە — ئىككى سائەت كېتىدۇ.»
kesedar. is. ar. far. كاسىر.
kesegen. is. كەچىك چاشقان.
kesek, - ğı. is. ① داڭگال، چالما، ② يېقىلغۇ قىلىش ئۈچۈن قۇرۇتۇلغان تېرەك. ③ چەم. ④ پارچە.
keseklenmek. پارچە - پارچە بولماق، پارچىلانماق.
kesekli. s. چالماقلىق، داڭگاللىق.
kesel. is. ar. بوشاڭلىق، ھۇرۇنلۇق.
kesen. s. كەسكەن.
kesene. is. ① سۆزلىشىش. ② ئابۇنە. ③ ئىشنى كۆتۈرە بېرىش.
kesenek. is. كۆكەننى سېتىۋېلىش.
kesenekçi. is. كۆكەننى سېتىۋالغۇچى.
kesenkes. كەسكىن ھالدا، كەسكىنلىك بىلەن:
 «Gitmiyeceğini kesenkes söyledi — كەتمەيدىغانلىقىنى كەسكىن (كېسىپ) سۆزلىدى.»
keser. is. كەسكۈچ.

① كەسكەن. ② بوغۇز. **kesici.** s. لىغۇچى (مالنى).
kesif. s. ar. قويۇق، زىچ، قېلىن.
kesik. s. ① كېسىك، كېسىلگەن. ② يارىلانغان. ③ ھارغىن، تالغان. ④ ئەسكى، ناچار.
kesiklik, - ğı. is. ① كېسىكلىك. ② ھالسىزلىق، ھارغىنلىق.
kesiksiz. s. داۋاملىق، داۋامەت.
kesiksizlik, - ğı. is. توختىماستىن.
kesilmek. ① كېسىلمەك، بوغۇزلىماق. ② ھالسىزلانماق، ھارماق. ③ بۇزۇلماق. ④ توختىماق، تۇرماق. ⑤ ئۈزۈلمەك:
 1. Süt kesildi — سۈت بۇزۇلدى.
 2. Rüzgar kesildi — شامال توختىدى.
 3. Yemeği kesildi — تامىقى ئۈزۈلۈپ قالدى.
kesim. is. ① كېسىش، بىرغۇزلاش، ② تەتىل. ③ پارچە، قىسم، رايون:
 «Çinin kuzey kesimi — جۇڭگونىڭ شىمالىي قىسمى.»
kesimci. is. كېتىرەر ئالغۇچى، كۆتۈرۈپچى.
kesimli. s. كەسكىن، قارارلاشتۇرۇلغان.
kesimlik. s. كېسىلىشكە ۋە سۈيۈلۈشكە يارايدىغان:
 «Kesimlik koyun — سۈيۈلۈشكە يارايدىغان قوي.»
kesin. s. قەتئىي:
 «Kesin bir cevap — قەتئىي بىر جاۋاب.»
kesinleşme. s. كەسكىنلىشىش، قەتئىيلىشىش.
kesinleşmek. كەسكىنلەشمەك، قەتئىيلىشىش.

«Burada kalmamız kesinleşti — بۇ يەردە قېلىشىمىز قەتئىيلەشتى.»
kesinleştirmek. قەتئىيلەشتۈرمەك.
kesinlik, - gi. is. قەتئىيلىك.
kesinsiz. s. قەتئىي بولمىغان.
kesinsizlik, - gi. is. قەتئىيىسىزلىك.
 ① كېسىلگەن پارچە، **kesinti. is.** كەسمە. ② توختىتىش:
 «İşimiz hiç bir kesintiye uğramadan yürüyor — ئىشىمىز ھېچقانداق توختىتىشقا ئۇچرىماستىنلا داۋام قىلىۋەردى.»
kesintisiz. s. ① ئۈزلۈكسىز. ② داۋام. ③ لىق بېرىلگەن (مائاش).
kesir¹, - sri. is. ar. كەسر:
 «Yarım, üçte bir, yüzde üç birer kesirdir — يېرىم، ئۈچتە بىر، يۈزدە ئۈچ بىر يۈزدە ئۈچ، — بۇلارنىڭ ھەربىرى بىر كەسر.»
kesir². s. ① كۆپ. ② كۆپ قېتىم. ③ تېز - تېز. ④ تۈرى كۆپ، تۈرلۈك.
kesirli. s. كەسىرلىك.
kesişmek. ① توختاشماق. ② سودىدا كېلىشمەك، بىر - بىرىگە ماسلاشماق.
kesit, - di. is. كېسىلگەن پارچە.
kesitleme. is. بىر بىنانىڭ ئىچىنى كۆرسىتىدىغان رەسىم.
keskenmek. قولىنى كۆتۈرۈپ تۇرىدە خاندەك قىلماق.
keski. s. ① كەسكۈچى ئەسۋاب. ② كەكە، پالتا.
keskin. s. ① ئۆتكۈر، ئىتتىك. ② تەسرى كۈچلۈك، قۇۋۋەتلىك. ③ خوتۇن پەرەس:
 «Keskin bıçak — ئۆتكۈر پىچاق.»

«قۇۋۋەتلىك سىركە. — Keskin sirke»
 ① كەسكىنلەشمەك. **keskinleşmek.**
 ② تېتىكلەشمەك.
 ① كەسكىنلەشتۈر. **keskinleştirmek.**
 ② تېتىكلەشتۈرمەك.
 ① كەسكىنلەتمەك. **keskinletmek.**
 ② تېتىكلەتمەك.
 ① كەسكىنلىك. **keskinlik, - gi. is.**
 ② كۈچلۈكلۈك.
 ① كېسىش. ② ئېگەرنىڭ **kesme. is.** يوپۇقى. ③ قانالترچىنىڭ قايچىسى.
 ④ مۇقىم باھا.
 ① تىلىم، پىچىم. **kesmece. s.** ② ئۈلگۈچە:
 «Kavunu kesmece virirlerse قوغۇننى تىلىپ بەرسە — alırlar — ئالىمىز.»
 Bu kitaplari kesmece birer liradan aldım — بۇ كىتابلارنى ئۈلگۈچە بىر لىرادىن ئالدىم.
 ① كەسمەك. ② پارچىلىماق. **kesmek.**
 ③ چۈشۈرمەك، ئالماق. ④ بوغۇزلىماق.
 ⑤ توختاتماق:
 1. Ipi kesmek — يىپ كەسمەك.
 2. Ağaçları kesmek — دەرەخ كەسمەك.
 3. Eti kesmek — گۆش پارچىلىماق.
 4. Saç kesmek — چاچ چۈشۈرمەك.
 5. Tırnak kesmek — تىرناق ئالماق.
 6. Koyun kesmek — قوي بوغۇز - لىماق.
 7. Yardımı kesmek. — ياردەمنى توختاتماق.»

kəsməz. s. قاشاك، گال، كەسمەس.
 kəsp, - bi. is. ① ئىشلەپ قولىغا
 كەلتۈرۈش. ② ئىگە بولۇش، ئېرىشىش.
 kəspetmek. قازانماق، ئىگە بولماق،
 ئېرىشمەك.
 kəset, - ti. is. ar. كۆپلۈك.
 kəsetgāh. is. دۇنيا، ئالەم، كائىنات.
 kəsetmek. سۈندۈرماق، ئۈستۈنلۈك،
 چاقماق، كونىراتماق.
 kəstane. is. yun. كەشتانە (بىر
 خىل مېۋە).
 kəstaneci. is. كەشتانە ساتقۇچى.
 kəstirilmək. كەستۈرۈلمەك.
 kəstirmek. ① كەستۈرمەك. ② مۆلچەر-
 لىمەك، تەخمىن قىلماق. ③ مۇگدىمەك.
 ④ ۋازكەچتۈرمەك.
 «Nedenini bir türlü kestireme-
 dim — سەۋەبىنى زادى بىلمىدىم.
 kəşen. is. كىشەن.
 kəşf. → Keşif
 kəşfedilmək. كەشپ قىلىنىماق،
 يارىتىلماق، ئىجاد قىلىنىماق.
 kəşfetmek. ar. t. كەشپ قىلماق،
 ياراتماق، ئىجاد قىلماق.
 kəşfiyât. is. ar. كەشپىيات، ئىجا-
 دىيەت.
 kəşif, - şfi. is. ar. كەشپ،
 ئىجاد، يارىتىش.
 kəşik. is. نۆۋەت، رەت، گىزەك.
 kəşikleme. is. ئالماش.
 kəşikleşmek. نۆۋەتلىشىپ ئىشلىمەك،
 ئالماشپ ئىشلىمەك.
 kəşiş. is. راھىب، ماناخ.
 kəşişleme. is. ① شەرق بىلەن غەرب
 ئارىسىدا چىقىدىغان شامال. ② كومپاس

نىڭ شەرقىي جەنۇبىنى كۆرسىتىدىغان
 تەرىپى.
 kəşmekeş. is. far. ① مۇرەككەپ،
 قالايمىقان، تەرتىپسىز. ② غەۋغا، جېدەل،
 ماجرا. ③ بىقارارلىق.
 kəşmir. öz. is. كەشمىر.
 kəşti. is. far. ① كېمە. ② ھاراقكەش.
 ket. is. توسالغۇ، پۇتلىكاشاك.
 kəten. is. bot. كەندىر.
 kətenci. is. ① كەندىردىن رەخت
 توقۇغۇچى. ② كەندىر ساتقۇچى.
 kətencilik, - ği. is. كەندىر تىجارىتى.
 kəthüda. is. far. باي لارنىڭ ۋە
 دۆلەت ئەربابلىرىنىڭ ئىشىنى باشقۇر-
 غۇچى، كەتخۇدا بارتۇ.
 kətibe. is. ar. ask. تۈەن (ھەربىي)،
 پۈلك.
 kətif, - tfi. is. ar. مۇرە، مۇرە
 سۆڭىكى، تارغاق.
 kətim, - tmi. is. ar. يوشۇرۇش،
 سىر ساقلاش.
 katmetmek. يوشۇرماق، مەخپىي تۇتماق.
 ketum. s. ar. تاغزى بەك، سىر ساق
 لايدىغان، مەخپىي تۇتىدىغان.
 ket . vurmak. is. تۈسكۈن بولماق،
 پۇتلىكاشاك بولماق، قىيىنلاشتۇرماق،
 مۇشكۈللەشتۈرمەك.
 kevkebe. is. ar. ① يۇلتۇز. ② ئاتلىق
 پۈلك (ئەسكەر). ③ كۆركەم، سەلتەنەت،
 ھەشىمەت.
 kevkep. is. ar. ① يۇلتۇز. ② پارقىراق.
 kevn. is. ar. ① كېيىن پەيدا بولۇش.
 ② مەۋجۇدىيەت، بارلىق. ③ دۇنيا،
 ئالەم، جاھان.
 kever. is. ar. كەۋسەر (جەننەت)

سۈيى).
 key. is. ar. داغلاش (يارىنى).
 keyf. is. → Keyif.
 keyf.etmek. ar. t. كۆڭۈل ئاچماق.
 keyfi. s. ar. ئىختىيارىي، خاھىشى.
 ~ davranış. — ئىختىيارى ھەرىكەت
 keyfiyet, - ti. is. خۇسۇسىيەت، ئەھ-
 ۋال، ۋەزىيەت.
 keyif. is. as. ① كەيپ. ② كۆڭۈل
 خۇشلۇقى. ③ كەيپىلىك، مەستلىك. ④
 ھەۋەس. ⑤ ساقلىق، ئامانلىق. ⑥ خۇي،
 مەجەز:
 «Bütün keyfim yok — بۈگۈن
 كەيپىم يوق.
 O ancak keyfini düşünüyor —
 ئۇ پەقەت ئۆز خۇشلۇقىنى ئويلايدۇ.»
 keyfince. z. خالىغىنىچە، ئىختىيارىچە،
 مەيلىنچە، خاھىشچە.
 keyiflenmek. ② خۇشال بولماق. ②
 مەست بولماق.
 keyifli. s. كەيپىي جايدا، خۇشال.
 keyifsiz. s. يەڭگىل ئاغرىق، ناخۇش.
 keyifsizlenmek. بىرئاز ئاغرىماق.
 keyifsizlik, - gi. is. يېنىك ئاغ-
 رىق، راھەتسىزلىك.
 kez. is. ① قېتىم، نىۋەت، كەز. ②
 ئوقيا ئوقنىڭ كېرەككە تىرىلىپ تۇر-
 دىغان يېرىقى. ③ جۇڭگو ۋە ھىندى-
 تاننىڭ بىر خىل يىپەك رەختى.
 kezzap. s. far. كۆپ سۆزلىگۈچى،
 كازاپ.
 kībāle. is. ar. كىندىكئانلىق، بالا
 تۇغدۇرۇش ئىشى.
 kible. is. ar. ① قىبلە. ② جەنۇب.
 ③ جەنۇبتىن سۇققان شامال.

kible . gāh. is. ar. قىبلە تەرەپ.
 kible . keşileme. is. جەنۇب ۋە
 شەرقىي جەنۇب شامىلى.
 kible . lodos. is. جەنۇب ۋە غەرب.
 بىي جەنۇب شامىلى.
 kible . nüma. is. ar. قىبلنىمە،
 قەيلىنى كۆرسەتكۈچى، كۇمپا.
 kıç, - çı. is. ① قۇيرۇق (ئادەم)
 ۋە ھايۋاننىڭ ئۇمۇرتقىلىرىنىڭ ئاخىرقى
 قىسمى. ② پاچاق، ئاياغ.
 kıçın kıçın. z. ئارقىسىغا، ئارقىچىلاپ.
 kıdem. is. ar. ① ستاژ. ② قەدىمكى.
 پېشقەدەم.
 kıdemce. z. تەجرىبە ۋە پېشقەدەملىك
 جەھەتتىن.
 kıdemli. s. تەجرىبىلىك، پېشقەدەم.
 ③ پېشقەدەم كادىر. ~ Kadro —
 kıdemsiz. s. يېڭى، تەجرىبىسىز.
 kığ, kığı. is. قۇمىلاق (قوي)، ئۆچكە
 ۋە تۆگىنىڭ).
 kığımsı. s. قۇمىلاقسىمان، قۇمىلاققا
 ئوخشايدىغان.
 kığırmak. چاقىرماق، ۋارقىرىماق.
 kığlamak. قۇمىلاقلىماق.
 kıkırdak. is. ① كۈمۈرچەك. ② جىگىردەك.
 kıkırdaklı. s. تۈزۈلۈشىدە كۈمۈرچەك
 بولغان.
 kıkırdamak. ① خىرىلداپ كۈلمەك.
 ② تۈڭلاپ قالماق. ئۆلمەك.
 kıl. is. قىل، تۈك، موي، يۈك.
 kılada. is. بويىنىغا ئېسىلىنىدىغان
 زىننەت بۇيۇمى.
 kılağı. is. پىچاق، ئۇستىرا قاتارلىق
 تىغلارنى چاققا تۇتقاندا تىغنىڭ بېسىدا
 پەيدا بولىدىغان سىزىقلار.

kılağılamak. تىغنى بىسلەپ ياكى كاپلاپ ئىتتىكلەتمەك.
kılağılı. s. ئۆتكۈر، ئىتتىك.
kılağısız. s. قاشاڭ، گال (تىغ).
kılaptan. is. كالاۋتون، زەرىپ.
kılâsik. → **Klâsik.**
kılav. is. قويدا بولىدىغان يىتر خىل خەتەرلىك ئاغرىق.
kılavuz. is. ① رەھبەر، يولباشچى. ② يىگىت ۋە قىز قولدىشى.
kılavuzlamak. رەھبەرلىك قىلماق، باشلامچىلىق قىلماق.
kılavuzluk, - ğu. is. رەھبەرلىك، باشلامچىلىق.
kılbarak. is. ئوتتۇرا ئاسىيادا ياشاپ دىغان ئۇزۇن تۈكلۈك بىر خىل ئات.
kıl . burun. is. تۇمشۇق (دېڭىزدىكى قۇرۇقلۇق پارچىسى).
kılcal. s. قىلىمان، بەك ئىنچىكە.
kılcan. is. ئات قۇيرۇقىدىن توقۇلغان قۇش تۇتۇش تورى.
kılçık, - ğı. is. ① قىلىتەردىق (بېلىقنىڭ). ② ئارپا، بۇغداي لارنىڭ قىلىتىرىقى.
kılçıklı. s. ① قىلىتىرىقلىق (بۇغداي). ② ئەگرى - توقايلىق، توسالغۇلۇق، قىيىنچىلىق.
kılçıksız. s. قىلىتىرىقسىز (بېلىق).
kıldırmaq. قىلدۇرماق، ئەتتۈرمەك.
kılğı. is. ① تەتبىق. ② ئەمەلىيەت.
kılğalamak. تەتبىق قىلماق، تەتبىقلىماق.
kılğılı. s. ئەمەلىي.
kılgın. is. ئەمەلىيەتكە ئايلاندۇرۇش.
kılıbık. s. is. خوتۇندىن قورقىدىغان.

kılıç, - çı. is. قىلىچ.
kılıç . bacak. s. ئەگرى پۇت، پۇتى مايلاق.
kılıççı. is. قىلىچ سوققۇچى.
kılıç . hane. is. قىلىچ سوقۇلىدىغان يەر.
kılıçlama. is. چاپراس قويۇش.
kılıçlı. s. is. قىلىچ بىلەن قوراللانغان.
kılıçsı. s. قىلىچسىمان.
kılıf. is. ar. ① قاپ، كىرلىك. ② غىلاپ، قىن. ③ يوپۇق؛
 1. Yastık kılıfı — ياستۇق قېپى.
 2. Saat kılıfı — سائەت قېپى.
 3. Yatak kılıfı — «يوتقان كىرلىكى»
kılıflı. s. قاپقا سېلىنغان، قىسىن ئىچىدە بولغان.
kılık, - ğı. is. ① قىلىق، مىجەز. ② قىياپەت، كۆرىنىش. ③ رەسىم، تەسۋىر. ④ شەكىل.
kılıklandırmaq. تەسەۋۋۇر قىلماق.
kılıklı. s. ① مىجەزلىك، قىلىقلىق. ② گۈزەل؛
 «Dilenci kılıklı bir adam — قەلەندەر مىجەزلىك بىر ئادەم»
kılıksız. s. قىياپەتسىز، پەردىشان، قىلىقسىز.
kılınmak. قىلىنماق، ئۆتكۈزۈلمەك؛
 «Cenaze namazı kılındı — جىنازا نامىزى ئۆتكۈزۈلدى»
kıl . kapan. is. قەھرىۋاننىڭ يەنە بىر خىل ئاتىلىشى.
kılama. is. يېزا ئاياللىرى زىننەت ئۈچۈن ئارقىسىغا ئېسىۋالىدىغان پۇچۇك، جالا.

① كىلىنماق. ② ئۆك پەيدا قىلماق. ③ قېرىش

②-شاقال، بۇرۇت چىقماق. ③ قېرىش

لاشماق.

killet, - ti. is. ئازلىق، كەملىك.

kıllı. s. قىللىق، تۈكلۈك، تۈك قاپلاپ

كەتكەت.

kılmak. قىلماق، ئەتمەك، ئادا قىلماق؛

«Beni böyle söylemeye mecbur

kıldı — مېنى شۇنداق سۆزلەشكە —

مەجبۇر قىلدى.»

kılsız. s. تۈكسىز، قىلسىز.

kımıldamak. kımıldanmak. ① قىمىل

دىماق. ② قۇرساقتىكى بالىنىڭ

مىدىرلىشى.

kımıldatmak. قىمىلداتماق، مىدىر-

لاتماق.

kımıltı. s. ھەرىكەت، بىلىنەر - بىلىن

مەس مىدىرلىغان.

kımız. is. قىمىز.

kımlanmak. ئورۇندىن تۇرۇشقا ۋە

ئۇچۇشقا تەمىشلەمەك.

kın. is. غىلاپ، قىن؛

«Kılıç kını — «قىلىچ قىنى»

kına. is. خېنە.

kınalamak. خېنە ياقىماق، خېنە

سۈرمەك.

kınalı. s. خېنە ياققان.

kınamak. ئەيىبلەمەك؛

«Onun bu girişimlerini kınamak —

ئۇنىڭ بۇ ھەرىكەتلىرىنى ئەيىبلەمەك.»

kınamsımak. تەنقىد قىلماق.

kınanmak. ئەيىبلەنمەك؛

«Onun bu girişimleri kınan-

malı — ئۇنىڭ بۇ ھەرىكەتلىرى —

ئەيىبلەنىشى كېرەك.»

kıpçakça, kumanca. is. قىپچاقچە،

قىپچاق تىلى.

Kıpçaklar. is. قىپچاقلار (11-ئەسىر -

دىن 15-ئەسىرگىچە روسىيە سەھرا-

رىدا ياشىغان تۈرك قەبىلىسى).

kıpık. s. يېرىم ئوچۇق (كۆز)؛

«Kıpık gözlü — «يېرىم ئوچۇق كۆز»

kıpırdamak. يېرىم تۇرالماسلىق،

kıpırdamak, قىمىلدىماق.

kıpırdanmak. قىمىلداق.

kıpırdatmak. مىدىرلاتماق، قىمىل-

داتماق.

kıptırmak. كۆزنى ھىپىلداتماق.

kıpkıl. s. چارساقال.

kıpkırmızı. s. قىپقىزىل.

kıpmak. تېز يۇمۇپ ئاچماق (كۆزنى).

kır¹. s. بوز، چار؛

«Kır at — «بوز ئات»

Kır sakal — «چارساقال»

kır². is. ① شەھەر ئەتراپى.

② ئوچۇقچىلىق (يەر).

kıraat, - tı. is. ① ئوقۇش.

② ئوقۇش كىتابى.

kıraatçı. i. s. ئوقۇغۇچى، قىرائەت

قىلغۇچى.

kıraat. hane. is. قىرائەتخانا.

kıraç. s. ئۇنۇمسىز (تۇپراق).

kırak, - ğı. is. ① تاغ قاپتىلى.

② قىرغاق، كانار، ياقا.

kıral. is. ① قىرال. ② چوڭ ئۇستا؛

«Yunan kralı — «يونان قىرالى»

Satranç kralı — «شاهمات

ئۇستىسى»

kıralcı. is. s. قىرال تەرەپدارى.

kıralice. is. قىرالچە - قىرالنىڭ

خوتۇنى ياكى قىراللىق قىلغۇچى ئايال:
 «Güzellik kraliçesi — گۈزەللىك قىرالچىسى»
 قىراللىق. *kıraliyet, - ti. is. ar.*
 ① قىراللىق. *kırallık, - ğı. is.*
 ② قىراللىق دۆلەت.
 يارغان, چاققان (نەرسىنى): *kıran¹. s.*
 تاش چاققان. — *Taş kıran*
 «ئوتسۇن يارغان. — *Odun kıran*
 ① قىرغاق, كانار. ② تاغ *kıran². si.*
 باغرى, تاغ قاپتىلى, تاغ سىرتى.
 يېقىنلىشىش, بىر يەرگە. *kırânât. is.*
 توپلىنىش.
 ① چاچلىرى ئاق. *kırantâ. is. it.*
 رىشقا باشلىغان ئوتتۇرا ياشلىق ئەر
 كىشى. ② قىياپىتى كېلىشىمگەن (ئەر
 كىشى). ③ چاچلىرى چارلاشقان.
 ① ئالماس, زۇمرەت. *kırat, - tı. is.*
 قاتارلىق قىممەت باھا تاشلارنىڭ
 ئېغىرلىق ئۆلچەم بىرلىكى — كىرات.
 ② قەدىر — قىممەت, خاراكتېر.
 ① تۇرسۇق. ② *kırba. is. ar.*
 ھاراقكەش, پىيانچىك. ③ كىچىك
 بالىلاردىكى قورساق كۆپىدىغان كېسەللىك.
 ① قورساق كۆپىدىغان. *kırbaçı. is.*
 كېسەلگە مۇپتىلا بولغان بالىلارنى ئوقۇپ
 داۋالىغۇچى باخشى. ② تۇلۇم, تورسۇق
 ياساپ ساتقۇچى.
 ئۇزۇن قامچا. *kırbaç, - cı. is.*
 قامچىلىماق, قامچا. *kırbaçlamak.*
 بىلەن ئورماق.
 قامچىلانماق, قامچا. *kırbaçlanmak.*
 بىلەن ئۇرۇلماق.
 ھايۋانلار قىرغىنچىلىقى. *kırçın. is.*
 ھايۋانلاردىكى يوقۇملۇق كېسەل.

قىراۋ. *kırç. is.*
 ① بوز, چار. ② قېرى. *kırçıl. s.*
 ياشانغان. ③ قىسقا يۇڭ, تۈك:
 بوز ئات. — *Kırçıl at*
 «چارساقال. — *Kırçıl sakal*
 بوز ھالغا كەلمەك. *kırçillaşmak.*
 چارلىشىشقا باشلىماق.
 ئوتتۇرا ياشلىق, بۇرۇت. *kırçoz. is.*
 لۇق ئادەم.
 ئوتتۇرا ياشلىق تۇرۇپ, *kırçozlaşmak.*
 ساقاللىرى ئاقىرىشقا باشلىماق.
 مايىمۇن. *kırd. is. ar.*
 پارچىلاتماق, ئۇۋاتتۇرماق, *kırdırmak.*
 چاقتۇرماق, ياردۇرماق.
 → *kıredi.*
 ① رەنجىمەك, كۆڭۈل. *kırğın. s.*
 يېرىم بولماق, ئەپسۇسلانماق. ② كۈچ
 سىزلانماق. ③ ھايۋانلاردا بولىدىغان
 يۇقۇملۇق كېسەللىك. ④ قىرغىن (ئۆل-
 تۈرۈش):
 «Hiç beklemediğim davranışın-
 dan ötürü ona biraz kırğınım —
 كۈتمىگەن ھەرىكىتىڭدىن بىر ئاز ئەپسۇس
 لاندىم.
 Soğuklar bu günlerde kırğın-
 dır — بۇ كۈنلەردە سوغۇقنىڭ
 كۈچى قالمىدى»
 ① قىرغىنلىق. *kırğınlık, - ğı. is.*
 ② بىئاراملىق, كۆڭلى يېرىملىق.
 قىرغىز. *Kırğız. is. öz.*
 قىزىك — *Kızıl su kırğız özerk ili*
 سۇ قىرغىز ئاپتونوم ئوبلاستى.
 قىرغىزچە, قىرغىز تىلى. *Kırğızca. is.*
 قىرغىزىستان. *Kırğızistan. is. öz.*
 ① قىرغۇچى, چاققۇچى. *kırıcı. s.*

② كۆڭۈل ئاغرىتقۇچى. ③ سەررەپ.
 kırık¹. s. is. ① سۇنۇق. ② شالغۇت. ③ سۇنۇق پارچە:

سۇنۇق قول. — Kırık kol 1.
 شالغۇت ئالما. — Kırık elma 2.
 «ئەينەك سۇنۇقى. — Cam kırığı 3.
 kırık². is. بىر ئايالنىڭ ئوينىشى، ئاشنىسى.

kırıkçı. is. سۇنۇقچى، تېڭەتچى (تېۋىپ).

kırıkçılık, - ğı. is. تېڭەتچىلىق، سۇنۇقچىلىق.

kırıklık, - ğı. is. بەدەندە ھېس قىلىنىدىغان يەڭگىل راھەتسىزلىك.

kırılğan. s. ئوڭاي سۇنىدىغان، ئاسان چېقىلىدىغان.

① چېقىلىش، سۇنۇش. kırılma. is.
 ② سىلىق يۈرۈش. ③ ئىككى تەرەپكە ئۆزىنى تاشلاپ مېڭىش.

① چېقىلماق، سۇنىماق. ② kırılmak.
 يىرتىلماق. ③ بىرىگە ئاچچىقلاتماق.
 ④ ئازايماق، يېقالماق. ⑤ قىرىلىپ كەتمەك (كېسەللىك ۋە ئۇرۇش سەۋەبىدىن). ⑥ كونىرىماق:

« Bardak kırıldı — ئىستىكان چېقىلدى.

Gömleğin yakası kırıldı — كۆپىنەكنىڭ ياقىسى يىرتىلدى.

kırım¹. is. öz. قىرىم (سۈۋېت ئىتتىپاقىدا).

① قىرىلىش (تۈركۈملەپ ئۆلۈش). ② يىرتىلغان ياكى سۆكۈلگەن يەر (كېيىمنىڭ). ③ ھايۋانلارنىڭ توپى بىلەن ئۆلۈشى.

kırım². is. پارچە، ئۇۋاق:

« نان ئۇۋىقى. — Ekmek kırıntısı

① قاتلانغان، پۈرلەشكەن. kırışık. s.
 ② قورۇق.

« Kırışık yüz — پۈرلەشكەن يۈز. — Yüzünde hiç kırışık yok — يۈزىدە زادى قورۇق يوق.»

① پۈرلەشمەك، كىرىشمەك. kırışmak.
 ② سۇقۇشتۇرماق. ③ جىلۋە قىلماق:

« Çarşap kırışmış — چارشاپ پۈرلىشىپ كېتىپتۇ.

Yumurta kırışmak — تۇخۇم سۇقۇشتۇرماق.»

kırıtmaq. جىلۋە قىلماق، جىلۋىلەنمەك.

kırk, - kı. s. قېرىق (سان): « Kırık gün — قېرىق كۈن.

kırkı. is. يۈك قىرقىش قايچىسى، قىرقىم قايچىسى.

kırkıcı. is. يۈك قىرقىغۇچى، قىرقىمچى.

kırkım. is. ① قىرقىم. ② قىرقىم ۋاقتى.

kırkımcı. is. يۈك قىرقىغۇچى، قىرقىمچى.

kırklar. is. كۆرۈنمىگەنلەر، ئۇزۇن زامان كۆرۈشمىگەنلەر:

« Kırklara karışmak — كۆرۈشمىگەنلەر بىلەن كۆرۈشمەك.»

kırkıncı. s. قىرقىنچى.

kırkıntı. is. ① بىر نەرسىنىڭ يېنى ياكى ئۈچىدىن قىرىلغان ياكى كېسىلگەن قىسىملار. ② كېسىلگەن چاچ ياكى ساقال، قىرقىندا.

① قىرىق قېتىم قىلماق. kırklamak.
 ② كۆپ يۇماق.

kırklı. s. قىرىق كۈننى تولدۇرغان: « Kırklı çocukla sokaga çikil-

قىرقى ئەمدىلا توشقان بالدىنى - maz
 كوچىغا ئېلىپ چىقىشقا بولمايدۇ.
 ① kirklik. is. بوۋاق ئۈچۈن ھازىر -
 لانغان يۆگەك، زاكا. ② يۈك قىرقىش
 قايچىسى.
 kirkmak. قىرقماق، كەسمەك.
 kirk : merdiven. is. تىك يوقۇش.
 ① kırılğan. is. يۇقۇملۇق كېسەل.
 ② ۋابا كېسەلى.
 ① kırılangıç. is. يېزىق.
 لارنى ئايلىنىپ يۈرۈپ كۆز ئاغرىقىنى
 داۋالايدىغان تىۋىپ.
 kırılant. is. it. گۈللۈك زىننەت،
 بېزەك.
 kırılaşmak. بوزلاشماق، چارلاشماق.
 kırılık¹, - ğı. is. بوز، چارلاشقان
 چاچ.
 ① kırılık², - ğı. is. ② بوز يەر.
 شەھەر سىرتىدىكى ئوچۇقچىلىق. ③ ئايال
 لارنىڭ باش ياغلىقى.
 ① kırma. is. قىرىق ② قاتلاش.
 ئاتار مىلىتىق. ③ جىرىس (ئۇن)، يانچىك
 خان ياكى ئۇۋىتىلغان دان.
 ① kırmacı. is. كىتاب قاتلىغۇچى.
 ② تۈگمەن، تۈگمەنچى.
 ① kırmak. چاقماق. ② يانچىماق.
 ③ يوق قىلىماق. ④ ئەرزىلاتماق،
 كېمەيتىمەك.
 1. Taş kırmak — تاش چاقماق.
 2. Arpa kırmak — ئارپا يانچىماق.
 3. Bu yıl soğuk çok hayvanı
 kırdı — بۇ يىل سوغۇق كۆپ
 ھايۋاننى يوق قىلدى.
 4. Fiyat kırmak — باھانى ئەر -
 زىلاتماق، باھانى كېمەيتىمەك.

① kirmalamak. ئۇششاقلىماق، توغرى
 لىماق. ② پۈرمە چىقارماق.
 kırmızı. s. قىزىل.
 kırmızılık, - ğı. is. قىزىللىق.
 kırmızımsı. s. قىزىلغا مايىل.
 kırmızımtrak. s. قىزىلغا مايىل.
 ① kırnak, - ğı. is. ئايال قۇل.
 ② گۈزەل قىز ياكى گۈزەل ئايال.
 ① kırpık. s. قىسرىلغان، قىسرىقلىق.
 ② كېسىلگەن، كېسەك.
 kırpılmak. قىسرىلماق، كېسىلمەك.
 kırpıntı. is. قىسرىلغان ۋە كېسىلگەن
 نەرسىدىن چىققان پارچىلار، پۇرۇچ:
 «رەخت پۇرۇچى. — Kumaş kırpıntısı»
 یوزۇق تەسىرىدىن كۆزنى
 چىمىلداتماق.
 kırpıştırmak. كۆزنى چىمىلداتماق
 (ئېچىپ يۇتماق).
 ① kırtasiye. is. ar. قەلەم، قەغەز،
 سىياھ، دەپتەر قاتارلىقلارنىڭ ئومۇمىي
 ئاتىلىشى. ② ئىدارىلەرنىڭ ئىش
 خىراجىتى.
 kırtasiyeci. is. يېزىق قوراللىرىنى
 ساتقۇچى.
 kırtasiyecilik, - ğı. is. قەغەز،
 قەلەم ۋە سىياھ سودىگەرچىلىكى.
 kırtipil. s. قىممەتسىز، ئېتىبارسىز،
 پەرىشان.
 ① kısa. s. پاكاز. ② قىسقا.
 ① kısaca. s. پاكازغىنا. ② قىسقا،
 كالتا:
 «Kısaca boyulu — پاكاز بويلۇق»
 ① kısacık. s. بەك قىسقا، بەك كالتا.
 ② بەك پاكاز.
 ① kısaç, - cı. is. قىسقۇچ (تۆمۈر).

چىلەرنىڭ). ② قىسقۇچپاقىنىڭ نەرسى
لەرنى تۇتۇپ قىسىشقا يارايدىغان
ئەزاسى.
قىسقا دولقۇن: *kısa . dalga. is.*
«Pekin radyosu Türkiyeye kısa
dalgalarda yayın yapmaktadır —
بېيجىڭ رادىئوسى تۈركىيىگە قىسقا
دولقۇندا رادىئو بېرىدۇ.»
① قىسقۇچ بىلەن *kıskaçlamak.*
تۇتماق. ② كونا زاماندا گۆشنى قىسىپ
بېرىدىغان قىسقۇچ.
قىسقىلىق. *kısalık, - ğı. is.*
قىسقۇرۇپ كەتمەك، كىلىش *kısalmaq.*
رىماق:
«Yikanınca kumaş kisaldı —
يۇغانسېرى رەخت قىسقۇرۇپ كەتتى.»
قىسقۇرتماق، قىسقا (پاكار) *kısaltmak.*
كۆرسەتمەك.
قىساس، ئىنتىقام. *kısas. is. ar.*
① قىسىق. ② بوغۇق *kısıq, - ğı. is.*
ئاۋاز. ③ تار كېچىك.
① سۈيى ئاز بۇلاق. ② *kısıklı. is.*
تاشلاردىن ئېقىپ چىققان سۇ.
بوغۇقلۇق: *kısıklık, - ğı. is.*
«ئاۋازنىڭ بوغۇقلۇقى. — *Ses kısıklığı.*»
① قىسىلماق، بوغۇلماق. *kısılmak.*
② ئازايماق:
1. Sesi kısıldı — ئاۋازى بوغۇلدى.
2. Yürek kısıldı — يۈرەك قىسىلدى.
3. Musluğun suyu kısıldı —
تۇرۇبىنىڭ سۈيى ئازايدى.
قىسىم، بۆلۈك، پارچە: *kısım. is.*
بىر — *Bir kısım buğday*
قىسىم بۇغداي.
يۈرت — *Memleketin bir kısmı*

نىڭ بىر قىسمى. «
kısımlamak. سىقىلماق.
ئوڭايسىزلىق، چەكلىمە. *kısıntı. is.*
① قىسىر. ② ئۈنۈمسىز: *kısır. s.*
قىسىر ئىنەك. — *Kısır inek*
«ئۈنۈمسىز يەر. — *Kısır toprak*
قىسىر قالماق. *kısırlaşmak.*
تۇغماس قىلىپ قويماق. *kısırlaştırmak.*
(ئوپىراتسىيە يولى بىلەن).
قىسىرلىق. *kısırlık, - ğı. is.*
قىسقۇچ، موچىن. *kıskaç, - cı. is.*
قىزغانچىق، ھەسەتخور، *kıskanç. s.*
كۈندەش.
قىزغانچىقلۇق، *kıskançlık, - ğı. is.*
ھەسەتخورلۇق، كۈندەشلىك.
قىزغاندۇرماق، ھەسەت *kıskandırmak.*
قىلدۇرماق.
قىزغانماق. *kıskanılmak.*
قىزغانماق. *kıskanmak.*
① قىسماق، تېجىمەك. ② ھەسەت *kısmak.*
قىلماق:
خىراجەتنى — *Masrafı kısmak*
تېجىمەك.
قىسمەن، بىر قىسىم: *kısmen. z. ar.*
نەر. — *Eşyayı kısmen gönderdim*
سە - كېرەكنى قىسمەن ئەۋەتتىم.
تەلەي، بەخت: *kismet, - ti. is. ar.*
«Bu çocuğun kismetini açık olacak —
بۇ بالىنىڭ بەختى ئوچۇق بولغۇدەك.»
تەلەيسىز، بەختسىز. *kismetsiz. s.*
بىر قىسىم، قىسمەن. *kısmî. s.*
بايتال. *kısrak. is.*
① قىسسە، رىۋايەت. *kıssa. is. ar.*
② سەرگۈزەشت.
ئىسلام دۆلەتلىرىدە ھېكايە *kıssahan. is.*

سۆزلىگۈچى.
kıstas. is. ar. ئۆلچەم، مىزان.
kıstırılmak. قىستۇرۇلماق.
kıstırmak. ① قىستۇرماق. ② قاچالماق.
 دىغان ھالغا چۈشۈرۈپ قويماق:
«Parmağını kapıya kıstırdı —
 بارماقىنى ئىشىكىگە قىستۇردى.»
kış. is. قىش:
«Kış geceleri uzun olur —
 كېچىلىرى ئۇزۇن بولىدۇ.»
kışçı. is. قىشنى ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن يېنىك
 بىر جىنايەت ئىشلەپ تۈرمىگە كىرگۈچى.
kışın. z. قىش بويىچە، قىشچە.
kışır. is. ar. ① شۆپۈك، پوست (مېۋە). ② يەر يۈزى.
 چىرىلغان (چىرىلەرنىڭ).
kışırılma. is. سۈيۈلۈش، قوپۇرۇلۇش
 (تاختاينىڭ سىرى).
kışkırtı. is. كۈشكۈرتۈش، ئوت قۇيرۇقلۇق.
kışkırtıcı. s. كۈشكۈرتكۈچى، ئوت
 قۇيرۇقلۇق قىلغۇچى.
kışkırtılmak. كۈشكۈرتۈلمەك.
kışkırtmak. ① ئۈرگۈتۈپ قاچۇرماق
 (قۇش ياكى توخۇنى). ② يامان ئىشقا
 باشلىماق.
kışla. is. ھەربىي لاگېر.
kışlak, -ğı is. قىشلاق.
kışlama. is. ① قىشنى ئۆتكۈزۈش،
 قىشلاش. ② يامغۇر ۋە بوراندا پاراخوت-
 لارنىڭ يەرلىنى داۋاملاشتۇرماي پورتنى
 تۇرۇشى.
kışlamak. قىشلىماق:
«Askerler siperlerde kışladı —
 ئەسكەرلەر لاگېردا قىشلىدى.»
kışlatmak. قىشلاتماق.
kışlık. s. قىشلىق:

«قىشلىق كىيىم. — **Kışlık giyisi**
kıt, -tı. s. قىش، كەم، يېتەرسىز، ئاز:
«Bu yıl mahsul kıt —
 بۇ يىل مەھسۇلات ئاز.»
kıt'a. is. ar. ① قىتئە. ② ئەسكەرلەر
 بىرلىكى. ③ شېئىرنىڭ بىر تۈرى — قىتئە.
 ④ مەملىكەت. ⑤ پارچە، دانە. ⑥ ھەجىم.
 ⑦ ھۆسەن خەت يېزىلغان لەۋھە:
«Asya kıt'ası —
 ئاسىيا قىتئەسى.
Kıtası büyük bir kitap —
 ھەجىمى چوڭ بىر كىتاب.»
kıtâ. is. ar. → **Kesme.**
 ① قىرغىنچىلىق. ② **kıtal, -li.** is. ar.
 بىر - بىرىنى ئۆلتۈرۈش.
kıtlamak. تولدۇرماق، بوردىماق.
kıtlıyos. s. قىممەتسىز، ئەھمىيەتسىز،
 ئەسكى:
«Kıtlıyos bir hayvana binmış,
 ئەسكى ھايۋانغا —
 مىنىپتىمەن، ئەپقەچىپتۇ.»
kıtır. is. ① ئوتقا پۇچىلانغان قوناق
 دانىسى. ② يالغان، ئويدۇرما سۆز ياكى
 خەۋەر.
kıtırıcı. s. يالغانچى.
kıtır kıtır. s. غۇچۇر - غۇچۇر:
«Kurt kuzuyu kıtır kıtır yemiş —
 بۆرى قوزنى غۇچۇر - غۇچۇر يېدى.»
kıtlaşmak. قەھەتلەشمەك، قىسلاشماق.
kıtlık, -ğı. is. قەھەتچىلىك، ئاچار.
 چىلىق، قىسلىق، يېتەرسىزلىك، ئازلىق:
«Tahıl kıtlığı —
 ئاشلىق يېتەرسىزلىكى.
kıvam. is. ar. ① قىيام، قويۇقلۇق.
 ② ئۇيغۇنلۇق، ماسلىق. ③ ئاساس.
kıvamlandırmak. قىيام ھالىغا كەل-
 تۈرمەك، قويۇقلاشتۇرماق.

kıvamlanmak. ② قۇيۇقلاشماق. ① قىيامغا كەلمەك. ③ پېشپ يېتىشمەك.
kıvanç. is. مەمنۇنلۇق، خۇشلۇق.
kıvandırmaq. مەمنۇن قىلماق، خۇش قىلماق.
kıvanmak. مەمنۇن بولماق، خۇش بولماق.
kıvılcım. is. ① ئوت ئۇچقۇنى. ② ئۆمۈر. ③ تاشقا ئوخشاش ماددىلارنىڭ قاتتىق سۈركىلىشى ۋە بىر - بىرىگە ئۇرۇلۇشىدىن ھاسىل بولىدىغان ئوت زەررىلىرى.
kıvılcımlanmaq. ئوت ئالماق، تۇتاش.
kıvırcık. s. بۇجۇغۇر، بۇدۇر: «Kıvırcık saç — بۇجۇغۇر چاچ»
kıvır kıvır. s. بۇجۇر - بۇجۇر: «Saçları kıvır kıvır — چاچلىرى بۇجۇر - بۇجۇر»
kıvırmak. ① بۇجۇغۇر قىلماق، بۇدۇر. ② بېجىر - مەك. ③ ئويدۇرۇپ سۆزلىمەك. ④ ئازماق، چەتلىشمەك: «1. Saçlarını kıvırmak — لىرىنى بۇدۇر قىلماق»
 2. Bu işi onun kadar kimse kıvırmaz — بۇ ئىشنى ھېچكىم ئۇنىڭچىلىك بېجىرەلمەيدۇ.
 3. Gene yalanları kıvırmaya başladı — يەنە يالغان ئويدۇرۇشقا باشلىدى.
 4. Araba birden bire sağa kıvırdı — ھارۋا بىردىنلا چەتلىشتى.
kıvırtmaq. بۇجۇغۇرلاتماق.
kıvır zıvır. s. ئەھمىيەتسىز، قىممىتى يوق: «Bu pek öyle kıvır zıvır bir sergi değil — بۇ بەك ئەھمىيەتسىز — كۆرگەزمە ئەمەس»

kıvrak. s. ② تېتىك. ① جانلىق، كېلىشكەن، ياراشقان: «Kıvrak bir adam — جانلىق بىر ئادەم»
Kıvrak bir kıyafet — كېلىشكەن بىر قىياپەت.
kıvramak. پۇرلەشمەك.
kıvrانmak. ① تولغانماق. ② دەرد تارتماق، قىينالماق: «Zavallı sesini çıkarmadan kıvrانıyor — بىچارە ئۇن - تىن قىلماي، تولغىنىپ تۇرىدۇ»
Yoksulluk içinde kıvrانmak — كەمبەغەللىكتە قىينالماق.
kıvrık. s. ① تولغىماچ، بۇرما، قايرىلما. ② پۈرۈك، قاتلاقلق: «1. Kıvrık bıyık — تولغىماچ بۇرۇت»
 2. Kıvrık saç — قايرىلما ساچ.
 3. Kenarları kıvrık bir elbise — پۇرلىشىپ كەتكەن كىيىم.
kıvrılmak. ② بۇجۇغۇرلاشماق. ③ تۈرۈلمەك، تۈگۈلمەك.
kıvrım, bağırsak, - ğı. is. ياغلىق ئۇچەينىڭ كۈتەن بېشى.
kıya. is. ئېغىر جىنايەت.
kıyacı. is. جىنايەتچى.
kıyafet, - ti. is. ar. ① قىياپەت، كۆرۈ. ② قىلىق. ③ كىيىنىش. ④ شەكىل. ⑤ ھەربىي كىيىم.
kıyafetli. s. قىياپەتلىك: «Asker kıyafetli — ئەسكەر قىياپەتلىك»
kıyafet.name. is. ar. كىيىم - كېچەك شەكلىنى تونۇشتۇرغان كىتاب.
kıyafetsiz. s. كىيىنىشى، كۆرۈنۈشى سەت.
kıyak. s. گۈزەل، پاساھەتلىك:

«Kıyak bir söz — پاساھەتلىك سۆز. ① دو چىققۇچى (قىماردا). kıyakçı. is. ② ئەپيۇنكەش، نەشمەش. گۈزەللەشمەك. kıyaklaşmak. گۈزەللىك، گۈزەل kıyaklık, -ğı. is. قىلىق ۋە ھەرىكەت. ① ئۆرە (تىك) تۇرۇش. kıyam. is. ar. ② ئىسيان. ③ بىر ئىشقا كىرىشىش. ① قىيامەت، ئاخىرەت. kıyamet, -ti. is. (ئۆلۈكلەر تىرىلىپ مەھشەردە توپلىنىدىغان زامان). ② قاتتىق ۋاراڭ - چۇرۇڭ. ③ پالاکەت، بالا - قازا. ① قىياس. kıyas. is. ar. ② سېلىشتۇرۇش. ③ ئوخشىتىش: «Bu adamı başkalarına kıyas edemeyiz — بۇ ئادەمنى باشقىلارغا — ئوخشىتالمايمىز. Geçen yıla kıyasla iyidir — ئۆتكەن يىلغا سېلىشتۇرغاندا ياخشى» kıyasen. قىياسەن. ① ئۆلگۈچىلىك. ② مۇدەھىش. kıyasıya. z. شىددەتلىك: «Kıyasıya vurdu — ئۆلگۈدەك ئۇردى. kıyasi. s. ar. قائىدىگە، قانۇنىيەتكە ئۇيغۇن. kıyaslamak. سېلىشتۇرماق، ئوخشاتماق. kıyaslanmak. سېلىشتۇرۇلماق، ئوخشى تىلماق. ① كەستۈرمەك، قىيىدۇرماق. kıydırmak. توغراتماق. ② ئوقۇتماق (نىكاھنى). kıygı. is. ناھەقچىلىككە ئۇچراتماق. kıygın. is. ناھەقچىلىككە ئۇچرىغۇچى. kıyginlık, -ğı. is. ناھەقچىلىك. ① ياقا. ② ساھىل. ③ كانار، kıyı. is. پاسىل:

«Sandal kıyından gidiyor — قېيىق سۇ ياقىسىدا كېتىۋاتىدۇ. ① قېيىغۇچى، توغرىغۇچى. kıyıcı¹. is. ② رەھىمسىز، زالىم. ① دەريا بويىنى سەيلە قىلغۇچى. ② دېڭىز بويلىرىنىڭ مۇھاپىزەتچىسى. kıyıcılık, -ğı. is. رەھىمسىزلىك، شەپ قەتسىزلىك، زۇلۇم. توغراغان، قىيىلغان. kıyık. s. ① قىيىلماق، توغرايماق. kıyılmak. ② ئاغرىماق: «Yorgunluktan hertarafımkıyılıyordum — ھارغىنلىقتىن ھەممىلا يېرىم ئاغرىۋاتىدۇ. ① توغرام. kıyım. is. ② ناھەقچىلىككە ئۇچراتماق. ③ ناھەقچىلىك قىلماق. ④ كوللېكتىپ ئۆلتۈرۈلۈش. ① ئىنچىكە، قىيما kıyım kıyım. z. قىيما - - kıyım kıyım kıymak — قىيما توغرىماق. قىيىلغان، توغراغان. kıyımlı. s. زۇلۇم. ① ئاغرىماق: kıyınmak. «Vücudum kıyındı — ۋۇجۇدۇم ئاغرىدى. ① ئاغرىق. ② قىرىندى: kıyıntı. is. «Midemde bir kıyıntı var — ئاشقازىنىمدا بىر كېسەل بار. «Yağaj kıyıntısı — ياغاچ قىرىندىسى. ① سۆزلەشمەك. ② تەڭ kıyıışmak. كەلمەك. ③ جاسارەت قىلماق: «Sen onunla kıyıışamazsın — سەن ئۇنىڭ بىلەن تەڭ كېلەلمەيسەن. kıyım. is. قىيما: گۆش توغراش. «Kıyma bıcağı — پىچىقى.

Kıyma makinası — گۆش توغراش ماشىنىسى.
 ① توغرىماق. ② كۆزى قىيماق: kıymak.
 گۆش توغرىماق. — «Et kıymak —
 پۇلغا — Paraya kıyarsan bulursun —
 كۆزۈڭ قىيسلا تاپسەن.»
 قىيىملىق. kıymalı. s.
 قىيما قىلىشقا ياراپ. kıymalık, -ğı. is.
 دىغان:
 «Kıymalı et — قىيىملىق گۆش.
 kıymet, -ti. is. ar. قەدىر. قەدىر (بىر نەرسىنىڭ قىممىتى).
 قەدىر - قىممىتى kıymetlenmek.
 ئاشماق.
 ① ماددىي ۋە مەنىۋى kıymetli. s.
 قىممىتى بولغان، قىممەتلىك، قەدىر ۋە ئېتىبارى بولغان. ② ياخشى كۆرۈلىدىغان، قەدىرلىنىدىغان. ③ ئەھمىيەتلىك. ④ شەرەپلىك.
 قەدىر - قىممىتى kıymetsiz. s.
 بولمىغان، قىممەتسىز.
 قەدىر - قىممەتنى kıymetşinas. s.
 بىلگۈچى.
 قىممەتلىك، kıymettar. s. ar. far.
 قەدىرلىك.
 ئۆچلۈك نەرسە kıymık, -ğı. is.
 (ياغاچ ياكى سۆڭەك):
 «Elime kıymık battı — قولىمغا
 ئۆچلۈك نەرسە پاتتى.»
 ئۆچلۈك ھالغا كەلتۈر. kıymıklanmak.
 مەك.
 يېقىن، قوشنا. kıyrak. s.
 ئالماس، ئۈنچە قاتار. kıyrat, -tı. is.
 لىقلارنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.
 قىز: kız'. is.

«Üç kızım var — ئۈچ قىزىم بار.
 kız'. is. سۈمبۈلە (يۇلتۇزنىڭ ئىسمى).
 kızak. is. چانا.
 قىزىل (كېسەل): kızamık, -ğı. is.
 «Çocuğum kızamık hastalığına
 بالام قىزىل كېسەلگە —
 tutuldu — گىرىپتار بولۇپ قالدى.»
 قىزىلغا ئوخشاش kızamıkçık, -ğı. is.
 ۋە ئۇنىڭدىن يېنىك بالىلار كېسەلى،
 ئىسكارلاتىنا.
 قىزىل چىققان: kızamıklı. s.
 قىزىل چىققان — «Kızamıklı çocuk —
 بالا.»
 ① ئوغۇل بالا، ياش يىگىت. kızan'. is.
 ② قوراللىق يېزا يىگىتى.
 جۈپلىشىش، ھەۋسى قوز. kızan'. is.
 غىلىش، كۈپلەش (ھايۋان).
 كۈپلىمەك. kızanlamak.
 ① قىزارماق. ② خىجىل. kızarmak.
 بولۇپ يۈزى قىزارماق. ③ تاۋىدا
 پىشۇرماق:
 «1. Domatesler kızarmaya baş-
 ladı — پەمىدورلار قىزىرىشقا باشلىدى.
 2. Bu sözü işitince kızardı — بۇ
 سۆزنى ئىشتىپ يۈزى قىزاردى.
 3. Bu et iyi kızarmış — بۇ گۆش
 ياخشى پىشپىتتۇ.»
 ① قىزىرىپ قالغان يەر. kızartı. is.
 ② ئوشاق چېكىم - چېكىم قىزىللار.
 ③ قىزىل داغ. ④ قىزىللىق.
 خىجىل بولۇشقا سەۋەب. kızartıcı. s.
 بولىدىغان، خىجىل قىلىدىغان.
 ياغدا قىزارتماق، پىشۇرماق: kızartmak.
 «Balık kızartmak — بېلىق پىشۇرماق.»
 يىڭناغۇچ (ھاشارات). kız. böceği. is.

kızdırılmak. ① تاۋىدا ياكى ياغدا
 يېشۇرۇلماق. ② ئاچچىقلانماق.
 kızdırmak. ① ئاچچىقىنى كەلتۈرمەك.
 ② ئىسسىتماق، ياغدا قىزدۇرماق.
 kızgın. s. ① ئىسسىق، قىزىق. ② خاپا.
 ③ بۇرغۇسىغا كىرگەن، كۈيەككە كىرگەن:
 «Kızgın yağ — قىزىق ياغ.
 Kızgın bir boğa — بۇرغۇسىغا كىرگەن —
 بۇقا».
 kızgınlık, - ğı. is. ① قىزىقلىق، ئىسسىق.
 ② خاپىلىق. ③ چىشى ھايۋانلار-
 نىڭ كۈيەككە كىرىشى، كۈيلىشى.
 kızgırmak. (يىلان) جارقىرىماق، چىرى-
 قىرىماق.
 kızıl. s. ① قىزىل. ② ھەددىدىن ئارتۇق:
 «Kızıl bayrak — قىزىل بايراق.
 Kızıl deli — قىپقىزىل ساراڭ.
 kızıl. ay. is. قىزىل كىرپىست.
 kızıl. baş. is. شىئە مەزھىپىنىڭ بىر
 تارمىقىغا بېرىلگەن نام.
 kızılca. s. ① قىزىلغا مايىل، قىزغۇچ.
 ② ئاياللار يۈزىگە سۈرىدىغان ئەڭلىك.
 ③ ئالتۇن ئاقچا، ئالتۇن.
 kızıl. haç. is. öz. قىزىل كىرپىست
 جەمئىيىتى.
 kızıl. kanad. is. قىزىل قاناتلىق بېلىق.
 kızılılık, - ğı. is. ① قىزىللىق. ② شەپەق:
 «Akşam kızılığında — ئاخşam
 شەپقىدە».
 kızılmak. خاپا بولماق:
 «Böyle şeylere kızılırmı? —
 ئىشلارغىمۇ خاپا بولغۇلۇقمۇ؟»
 kızılısı. s. قىزىلغا مايىل، قىزغۇچ.
 kızılıti. is. ① سۇس قىزىل. ② بىر
 يەرگە ئەكس ئەتكەن قىزىللىق.

شەددەتلىك. kızışık. s.
 kızışmak. ① ئىسسىماق، شەددەتلىنمەك،
 ئۇلغايماق. ② قىزىشماق. ③ ھايۋانلار-
 نىڭ جىنسىي تەلىپى ئاشماق:
 «Kavga kızıştı — جېدەل ئۇلغايىدى.
 Güreşçiler kızıştı — چېلىشچىلار
 قىزىپ كەتتى».
 kızıştırmak. ① قىزىشتۇرماق، ئۇلغایت-
 ماق، شەددەتلىنىدۈرمەك. ② ھەۋىسىنى
 ئاشۇرماق.
 kız. kardeş. is. قىز قېرىنداش، ھەمىشە.
 kızlık, - ğı. is. قىزلىق.
 kızmak. ① قىزىماق، ئىسسىماق. ② خاپا
 بولماق، ئاچچىقلانماق. ③ كۈيەككە
 كىرمەك:
 «Tavanın sapı kızdı — تاۋىنىڭ
 سېپى قىزىپ كەتتى».
 kibar. s. ar. ① ئالىيجاناب، ئۇلۇغ.
 ② يېقىشلىق، يارىشىملىق:
 «O pek kibardır, öyle sözler
 söylemez — ئۇ بەك ئالىيجاناب —
 ئادەم، ئۇنداق سۆزلەرنى قىلمايدۇ.
 Kibar bir giyim — ياراشقان بىر
 كىيىم».
 kibarlaşmak. ① ئالىيجانابلاشماق.
 ② كىيىمىنى ئاشماق.
 kibarlık, - ğı. is. ① ئالىيجانابلىق. ②
 كىيىملىك.
 kibir. is. ar. كىبىر، ئۆزىنى چوڭ تۇتۇش.
 kibirlenmek. كىبىرىسى ئاشماق، ئۆزىنى
 چوڭ تۇتماق.
 kibirli. s. كىبىرلىك، تەكەببۇر.
 kibrit, -ti. is. ar. ① سەرەڭگە. ②
 توغرا يول كۆرسەتكۈچى. ③ قىزىل.
 kibritçi. s. ① سەرەڭگە ساتقۇچى.

② پىخىسىق، بېخىل.
kibritlik, -gi. is. سەرەڭگە قويۇلىدىغان يەر.
kibutz. is. ئىسرائىلىيەدە دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىش كوپىراتىپى.
kifayet, -ti. is. ar. يېتەرلىك، تولۇق.
kifayetli. s. يېتەرلىك.
kifayetsiz. s. يېتەرسىز.
kifoz. is. fr. ① دۆڭ. ② دۈمچەك.
kihalet, -ti. is. ① سۈرمە تارتىش. ② كۆز دوختۇرى.
kikirik. s. is. ① ھەم ئېگىز، ھەم زەئىپ. ② ئادەم. ③ خاسىك، يەر ياڭمىقى.
kiklâ. is. بېلىقنىڭ بىر تۈرى.
kiklon. is. yun. شىددەتلىك بوران، قۇيۇنتاز.
kil. is. ھەيكەل تىراشلىقتا ئىشلىتىلىدىغان يېپىشقاق توپا، سېغىز توپا.
kile. is. ar. ئېغىرلىق ئۆلچەم بىرلىكى: «Bir kile buğday»
kiler. is. far. يېمەك - ئىچمەك ئامبىرى.
kilim. is. ① پالاز. ② كەمبەغەل ۋە دەرۋىشلەرنىڭ كىگىز كىيىمى.
kilimçi. is. پالاز توقۇغۇچى ياكى سات-قۇچى.
kilimçilik, -gi. is. پالازچىلىق.
kilise. is. yun. ① چېركاۋ. ② خرىستىيان مەزھەپلىرى.
kilisi. is. شىۋىر بېسىپ كەتكەن، شورلۇق.
kilit, -di. is. ① قۇلۇپ. ② چاق. ③ ئاتنىڭ پېشانىسىدىكى ئاق قاشقا.
«Sandık kiliti» ساندۇق قۇلۇپى.
kilitçi. is. قۇلۇپساز.
kilitçilik, -gi. is. قۇلۇپسازلىق.

① قۇلۇپلىماق، قۇلۇپ قىلىش.
 سالىماق. ③ سولاپ قويماق.
kilitlenmek. is. قۇلۇپلانماق، سولانماق.
 ② مەھكەم باغلانماق.
kilitletmek. is. قۇلۇپلاتماق، سولات-تۇرماق، ئەتكۈزۈش.
kilitli. s. قۇلۇپلاقمى، ئېتىكىلىك: «Kilitli bir sandık — ساندۇق»
kiliz. is. قومۇش.
kilizman, kilizmen. is. قومۇشلۇق.
kilk. is. قومۇش قەلەم.
killi. s. سېغىزلىق: «Killi toprak — سېغىزلىق توپا»
kilo. is. yun. كىلو: 1. Kilo almak — سەمەرمەك. 2. Kilo vermek — ئورۇقلىماق. 3. Bir kilo et — «بىر كىلو گۆش»
kilo. gram. is. yun. كىلوگرام، كىلو.
kilo. gram kuvvet. is. كىلوگرام كۈچ.
kilo. gram metre. is. yun. كىلوگرام مېتر.
kilo. metre. is. yun. كىلومېتر.
kilo. vat. is. كىلوۋات.
kils. is. ar. ھاك تېشى، بور.
kilsî. s. ar. يورلۇق.
kilüs. is. yun. خىلۇس (ئۈچەي چاۋىسى، لىمفا قانىلىدىكى سۇيۇقلۇقنىڭ ئاشقازان ئاستى بېزى، ئۆت، ئۈچەي سۇيۇقلۇقلىرى بىلەن قوشۇلۇشىدىن ھاسىل بولىغان، كىسلاتالىقنى يوقاتقان سۈتسىمان سۇيۇق جىسىم).
kilye. is. ar. بۆرەك.
kilyevi. s. بۆرەكسىمان.
kim. كىم:

«Bunu kim yaptı?» — بۇنى كىم قىلدى؟
 Kim çalışırsa kazanır — كىم ئىشلەپ چىلىپىدۇ.
 ① kimlik, -ği. is. سالاھىيەت. ② شەخسنى گۇۋاھنامە: «Kimlik belgesi — شەخسى گۇۋاھنامە، نوپۇس دەپتەرى»
 kimi, kimisi. بەزى، بەزىسى: «kimi gelir, kimi gelmez — بەزىسى كېلىدۇ، بەزىسى كەلمەيدۇ.
 Bu evlerin kimisi küçüktür — بۇ ئۆيلەرنىڭ بەزىسى كىچىك.
 kimişke. is. تەڭلىمات، گۈللۈك كىگىز. kimino. is. japon. ياپونلۇق ئەر-ئاياللار كىيىدىغان يېڭى، ئېتىكى ئۇزۇن كىيىم.
 ① kimse. is. كىملىكى نامەلۇم. ② ھېچكىم: «İçerde oturan kimseleri — كىرىدە ئولتۇرغانلار.
 Bugün kimse gelmedi — ھېچكىم كەلمىدى»
 kimsecik, -ği. is. ھېچكىم، ھېچكىشى.
 ① kimsesiz. s. ئىگە - چاقىمسىز، قارانچۇقى بولمىغان. ② كىشىسىز، يالغۇز: «Kimsesiz çocuk — ھېچكىمى يوق بالا»
 ① kimsesizlik, -ği. is. يالغۇزلۇق. ② ئىگە - چاقىسىزلىق.
 kimüs. is. yun → Kilüs. خىمىيە: «Kimya harbi — خىمىيە ئۇرۇش»
 kimya. is. ar. خىمىيە، خىمىيىگەر. kimyager. is. ar. خىمىيە.

kimyasal. ş. خىمىيەۋى. kimyavi. s. → Kimyasal. زەپىتۇن رەڭگىدە. kimyoni. is. ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت: «Kin beslemek — ئۆچمەنلىك ساقلىماق»
 kin. is. far. كىنايە، تەنە: kinaye. is. ar. كىنايە — «Kinaye yoluyla söylemek — يولى بىلەن سۆزلىمەك»
 kinayeli. s. كىنايەلىك، تەنەلىك. kinci. s. ئاداۋەت ساقلىغۇچى. kindar. s. far. → Kinci. كىنىسكوپ (تېلېۋىزور ئاپپاراتىدا تەسۋىر كۆرسەتكۈچى لامپا). kineskop. is. fr. ھەرىكەت، ھەرىد. kinetik. s. yun. كەتچان.
 ① kip, -pi. is. ئۈلگە، ئەندىزە، قېلىپ، مودېل. ② سۈپەت: «Bir maddenin şekli bir kiptir — ağırlığı ise sanlarından biridir — بىر ماددىنىڭ شەكلى بىر سۈپەت، ئېغىر-لىقى بولسا ساندىن بىرىدۇر»
 ① kir. is. كىر. ② خىجالەتچىلىك. ③ داغ: «Gömleğin kiri — كۆڭلەكنىڭ كىرى»
 kira. is. ar. ئىجارە، كىرا: «Ev sahibi kira almaya gelecek — ئۆي ئىگىسى ئىجارە ھەققىنى ئېلىشقا كېلىدۇ»
 ① kiracı. is. ئىجارىگەر. ② ئىجارە (كىراغا) بەرگۈچى: «Biz bu atı kira aldık — ئاتنى كىراغا ئالدۇق»
 ① kiralamak. is. ئىجارىگەرگە بەرمەك. ② ئىجارە.

جارىگە ئالماق:

«Evi ona kiraladım, atı ondan kira aldım — ئۆيىنى ئۇنىڭغا ئىجارىگە بەردىم، ئاتىنى ئۇنىڭدىن ئىجارىگە ئالدىم.»

ئىجارىگە بېرىلمەك. **kiralanmak.**
ئىجارىگە ئېلىنغان، ئىجارىگە بېرىلگەن. **kiralı. s.**

كىرالىق، ئىجارىگە بېرىلىپ. **kiralık. s.**
دىغان، ئىجارىگە ئېلىنىدىغان:

«Kiralık birçok yer var, ama çok pahalı — ئىجارىگە ئالغىلى بولىدۇ — خان كۆپ يەر بار، ئەمما پۇلى قىممەت.»
گىلاس. **kiraz. is. yun.**

گىلاسلىق، گىلاس. **kirazlık, - ğı. is.**
باغچىسى.

زاغرا (كۆممىقوناق ئۇنىدىن). **kirde. is.**
يېقىلغان).

چوڭ ھەرە. **kirdebil. is.**

ئاھاك، بور، شور: **kireç. is.**
«ئاھاك تېشى. — Kireç taşı —

ئاھاك چىقارغۇچى ۋە. **kireççi. is.**
ساتقۇچى.

ئاھاك ئارىلاشتۇرماق. **kireçlemek.**
شورلۇق: **kirçeli. s.**

شورلۇق سۇ. — **Kireçli su**
«شورلۇق توپا. — Kireçli toprak —

شوردىن قورقىدۇ. **kireç. yeren. s.**
خان (ئۆسۈملۈك).

شورسىز. **kireçsiz. s.**

كاھىش. **ki remit, - di. is. yun.**

خۇمدانىچى، كاھىش. **ki remitçi. is.**
ياسىغۇچى.

خۇمدانىچىلىق. **ki remitçilik, - ği. is.**

خۇمدان. **ki remit . hane. is.**

تارا (سازنىڭ)، كىرىچ. **ki riş. is.**

تارا ياسىغۇچى ياكى. **ki rişçi. is.**
ساتقۇچى.

كىرىچ تارتماق، كىرىچنى. **ki rişlemek.**
كەرىمەك.

ئاغدۇرۇش (يەرنى). **ki rizme. is. yun.**
خالۋاپلار ئىشلىتىدۇ. **ki rkit, - ti. is.**
دىغان تارغاق.

پاسكىنا قىلماق، كىرى قىلماق. **ki rlemek.**

① كىرىلمەك، بۇلغانماق. **ki rlenmek.**

② يۈزى چۈشمەك، ئابرويسى تۆكۈلمەك.

③ ھەيز كۆرمەك. ④ داغ چۈشمەك، نومۇر-
سىغا زەرەر يەتمەك:

«Hava kirlendi — ھاۋا بۇلغاندى.

① كىرى قىلىۋەتمەك. ② يۈر- **ki rletmek.**

زىنى چۈشۈرمەك، ئىناۋىتىنى تۆكۈمەك.

③ نومۇسىغا تەگمەك. ④ پاسكىنا قى-
لىۋەتمەك:

تەر يا- — **Ter yakamı kirletti**
قامنى كىرى قىلىۋەتتى.

Böyle bir şüphe insani kirl-
tir — بۇنداق گۇمان ئىنساننىڭ ئادى-
روپىنى تۆكۈدۇ.

① پاسكىنا. ② ھەيز كۆرگەن. **ki rli. s.**

③ غۇۋا (نۇر).

پاسكىنلىق. **ki rlilik, - ği. is.**

پاسكىنا. **ki rloz. s.**

قۇرت، ھاسارات. **ki rm. is. osm.**

قەلئە، ئىستېھكام. **ki rman. is.**

يىپ ئېگىزگەندە ئېگىزلىك. **ki rmen. is.**

گەن يىپنى تۇرىدىغان يىك، ئۇرچۇق.

تەرەتخانىنىڭ يەنە بىر. **ki rnas. is.**
خىل ئاتىلىشى.

ئالغان ۋە ئالغان. **ki rogra fi. is. fr.**

سىزىقلىرىغا قاراپ بەخت - تەلەي ھەققىدە
سۆزلەش، پال ئېچىش.

- kromekali.** is. fr. قول ۋە ئاياغلار. نىڭ ئادەتتىن تاشقىرى چوڭىيىپ كېتىشى.
- kiropaksi.** is. fr. ئۇۋۇلاپ داۋالاش ئۇسۇلى.
- kiopraktör, - rü.** is. fr. ئۇۋۇلاپ داۋالغۇچى دوختۇر.
- kirpi.** is. zool. كىرپە.
- kirpik, - ği.** is. كىرپىك.
- kirpiksi.** s. كىرپىككە ئوخشاش.
- kirtik, - ği.** is. گىلەمنىڭ چۆرىسى. دىكى پەۋاز.
- kirtil.** is. بېلىق تۇتىدىغان سېۋەت.
- kirve.** is. يېقىن دوست (ئەركەكلەر).
- kispet, - ti.** is. ياغلىق چېلىشتا چېپ. لىشىچىلار كىيىدىغان تار چاپان.
- kisve.** is. ar. قىياپەت، تاشقى كۆرۈش. نۇش، كىيىم - كېچەك.
- kişi.** is. كىشى، شەخس: بىزنى ئىككى — «Bizi iki kişi aradi» كىشى ئىزدىدى.
- ① **kişilik, - ği.** is. كىشىلىك. ② ئىنسانىيەت: ئىككى — «İki kişilik yemek» كىشىلىك تاماق.
- بۇ — Bu kişilik bir eylemdir — ئىنسانلارچە بىر ھەرىكەتتۇر.
- kişilik . dışı.** s. ئىنسانلىققا خىلاپ.
- kişilikli.** s. — ئىنسانىيەتلىك، ئادەم - گەرچىلىك.
- kişiliksiz.** s. ئادىمىگەرسىز، ئىنسانىيەتسىز.
- kişisel.** s. شەخس، خۇسۇسىي.
- kişi . zade.** s. far. مەشھۇر.
- kişmiş.** is. far. كىشىمىش (ئۈزۈم).
- kişnemek.** is. كىشىنىمەك (ئات قاتارلىقلار).
- kişver.** is. far. مەملىكەت.
- kitabe.** is. ar. يېزىق، ئويما خەت (بىنا، ئىشىك ياكى مازار تېشىغا ئويۇلغان خەت).
- kitab . evi.** is. كىتاب سېتىلىدىغان يەر، كىتابخانا.
- kitab, - bı.** is. ar. كىتاب: «Kitap okumak — كىتاب ئوقۇماق»
- kitapçı.** s. كىتاب ساتقۇچى.
- kitapçılık, - ğı.** is. كىتابچىلىق.
- kitab . hane.** is. كىتابخانا.
- ① **kitaplık, - ğı.** is. كىتاب ئىشكاپى.
- ② كۈتۈپخانا.
- ① **kitapsız.** s. كىتابسىز يوق. ② تۆت مۇقەددەس كىتابتىن ھېچبىرىگە ئىشەنمەيدىغان دىنسىز.
- kitab . sever.** is. كىتاب يىغقۇچى.
- kitara.** is. ispan. → Gitar. ئامما.
- kitle.** is. ar. قۇلۇپلىماق، تاقىماق، سولماق.
- kitlemek.** سولماق.
- kitli.** s. تاقاقلىق، قۇلۇپلاقلق، سولاقلىق.
- kitman.** is. ar. بىلگەنلىرىنى سۆزلەپ مەيدىغان ئادەم، ئاغزى چىڭ.
- ① **kiyan.** is. far. يۇلتۇز. ② مەركەز.
- kiyaset, - ti.** is. زېرەكلىك، ئاقىلانى ھەرىكەت.
- kiyasetli.** s. ئەقىللىق، زېرەك.
- kiyasetsiz.** s. ئەقىلسىز، دۆت.
- kiyojenik.** is. ئىككى قات بولۇپ قېلىشىغا سەۋەب بولماق، ھامىلدار قىلىپ قويماق.
- kizip, - zbi.** is. ar. يالغان.
- kizir.** is. مۇئاۋىن يېزا باشلىقى.

klakson. is. ing. شىگىنال، دۈدۈك
(ماتورلۇق قاتناش ۋاستىلىرىنىڭ).

klamp. is. fr. ئوپىراتسىيىدە تومۇر-
لارنى قىسىپ قويىدىغان قىسقۇچ.

klarnet, - ti. is. fr. پۇۋلەپ چالغۇ-
دىغان بىر خىل ساز.

klásik. is. fr. كلاسسىك;
«Klásik eserler — كلاسسىك ئە-
سەرلەر».

klik. is. گۇرۇھ;
«Dört kişilik klik — تۆت كىشىلىك
گۇرۇھ».

linik. is. fr. كلىنىكا (كېسەللەرنى
داۋالاش بىلەن ئىلمىي تەكشۈرۈش ئىش-
لىرى ۋە ئوقۇغۇچىلار تەجرىبە ئېلىپ
بارىدىغان شىپاخانا).

kliring. is. ing. تاشقى سودىدا مال
ئالماشتۇرۇش.

kliše. is. fr. قاپارتما يېزىق ياكى
رەسىم.

kloroz. is. yun. ① ياش قىزلاردىكى
قانسىزلىق. ② ئۆسۈملۈكلەرنىڭ سارغىيىپ
كېتىش كېسەللىكى.

klüp. is. ing. كۈلۈپ.

koalisyon. is. fr. بىرلەشمە،
بىرلەشكەن:

«Geçici koalisyon hükümeti —
ۋاقىتلىق بىرلەشمە ھۆكۈمىتى».

kobra. is. كۆزەينەكلىك يىلان.

koca. is. ئەر;
«Kocaya varmak — ئەەرگە تەگمەك».

① چوڭ، زور. ② ياشانغان،
قىرى:

«Koca bir bahçemiz var — زور
بىر باغىمىز بار».

① قېرى خىتوتۇن، is. **koca . kari.**
② موما.

kocalamak, kocalaşmak. قېرىماق،
ياشانماق.

kocalı. s. ئېرى بار، ئەرلىك (ئايال).

kocalık. s. قېرىلىق، ياشانغانلىق.

kocalmak. قېرىماق، ياشانماق.

kocaltmak. قېرىشقا سەۋەب بولماق.

kocamak. قېرىماق، ياشانماق.

kocaman. s. چوڭ، زور، بەستلىك;
«Kocaman bir ayak kabı — چوڭ
بىر ئاياغ كېيىمى».

kocasız. s. ئەرسىز، تۇل.

kocasızlık, - ğı. is. ئەرسىزلىك،
تۇللۇق.

kocuşmak. قۇچاقلاشماق.

koç, - çu. is. قوچقار.

① يىرۇرەكلىك. ② مەرد،
سېخى.

koçam. is. قوش ئوچۇم.

koçkar. is. سوقۇشتۇرۇش ئۈچۈن يېتىش-
تۈرۈلگەن قوچقار.

koçlanmak. قىرانلىققا يەتمەك (يىگىت).

① قۇچاقلىماق. ② ئاشماق،
ئۆتۈپ كەتمەك.

① قەدىمكى زامان ساياھەت is. **koçu.**
ھارۋىسى. ② ئېگىز سېلىنغان ئامبار.

kodaman. s. → **Kocaman.**

kodein. is. yun. تەركىبىدە ئەپيۇن
بولغان يۆتەل دورىسى.

kodeks. is. lât. دورىلارنىڭ تەركىبى،
ياسىلىشى ۋە ئىشلىتىلىشى قاتارلىقلار
يېزىلغان كىتاب.

kodes. is. تۈرمە، قاماقخانا،
گۈندىسخانا.

kof. s. ① پور، كاۋاك. ② قاپاقباش، تۇتۇرۇمسىز:

«Kof adam — تۇتۇرۇمسىز ئادەم.»

kofluk, - ğu. is. ① بوشلۇق. ② تۈ- تۇرۇمسىزلىق.

kofre. is. fr.

kofiti. is. كىچىك قۇتا. ئويدۇرما، يالغان.

koğalamak. قوغلىماق، تەقسىپ ئەتمەك، ئىزدەمەك.

koğcu. s. پىتنە - پاسات تېرىغۇچى، كاللا سېقۇشتۇرغۇچى.

koğuş. is. چىراڭ ياتاق، كۈللىكتىن ياتاق.

kok, - ku. is. ing. كوكس كۆمۈرى.

kokak. s. سەت پۇراق، بەتبۇي.

kokard. is. fr. كاكار:

«Askerlerin şapkalarında kokart

olabilir — ئەسكەرلەرنىڭ شەپكىسىدە

كاكار بولىدۇ.»

koket, - ti. s. fr. بەك ياسانچۇق (ئايال).

koklamak. پۇرىماق.

koklaşmak. ① بىر - بىرىنى پۇراشماق.

② چۈشىنىشمەك:

«Hayvan koklaşa koklaşa, insan

konuşa konuşa — ھايۋان پۇرىشا -

پۇرىشا، ئادەم سۆزلىشە سۆزلىشە

(تونۇشىدۇ).»

koklatmak. پۇراتماق:

«Bahçesinde meyvalar doluyor,

amâ kimseye koklatmaz — بېغىنى

مېۋىلەر بېسىپ كەتسىمۇ ھېچكىمگە

پۇراتمايدۇ (بۇ بەرمەسلىك مەنىسىدە

قوللىنىلىدۇ).»

kokmak. پۇرىماق، پۇراق چاچماق.

پۇراپ قالماق:

«Çül gibi kokuyor — گۈلدەك

پۇراۋاتىدۇ.

Bu et kokmuş — بۇ گۆش پۇراپ

قايتۇ.

kokmuş. s. ① پۇراق كىرىپ قالغان،

نەقسىپ قالغان. ② ھۇرۇن:

«Kokmuş adam — ھۇرۇن ئادەم.

kokona. is. خىستىئان ئاياللىرىغا

بېرىلگەن نام.

kokoroz. is. ① مىسىر بۇغدىيى.

② سېسىق نەرسە.

kokot, - tu. is. fr. پاھىشە ئايال.

kokoz. s. ئۆزىنى باي قىلىپ كۆر- سەتكۈچى.

kokozlamak. بەتخەجلىك قىلىپ پۇلىنى

تۈگەتمەك.

kokteyil. is. ① ئەبجەش ھاراق.

② چاي ئولتۇرۇشى، چاي زىياپىتى.

koku. is. پۇراق، ھىد، بۇي:

گۈزەل پۇراق. 1. Güzel koku —

سېسىق پۇراق. 2. Pis koku —

پۇر - 3. Kokusunu çıkarmamak —

قىنى چىقارماسلىق.

4. Kokusunu almak — مەخپىي

تۇتۇلغان نەرسىنى بىلىۋالماق.»

kokulu. s. ① پۇراقلىق. ② مەزىلىك

پۇرايدىغان.

kokusuz. s. پۇراقسىز، پۇرىقى يوق.

kokuşmak. سېسىپ بۇزۇلۇپ پۇراق

پەيدا قىلماق.

kol. is. ① قول. ② يەڭ. ③ پۇتاق،

شاخ. ④ رول (ماشىنا). ⑤ چالغۇ ئەس

ۋابىلارنىڭ سېپى. ⑥ تارماق، شۆبە. ⑦

رازۋىتكا قىسىم. ⑧ ئەترەت. ⑨ قانات:

1. Bazi sıra dağlar bir kaç kola ayrılır — بەزىبىر تاغ تىزمىلىرى بىرقانچە تارماققا ئايرىلىدۇ.
2. Dil kurumunun sözlük kolu — تىل جەمئىيىتىنىڭ لۇغات شۆبىسى.
3. Sağ kol — ئوڭ قانات.
4. Sol kol — «سول قانات».
- ① شىلىم. ② پاستا (ياگو). kola. is. it.
- kolaçan. is. ئايلىنىپ يۈرۈپ كۆزەت قىلىش، كۆزدىن كەچۈرۈش؛
- «Şuraları bir kolaçan edeyim — شۇ يەرلەرنى كۆزدىن كەچۈرۈپ كېلەي.»
- kolan. is. ئۇلاڭ، تۇشلۇك.
- kolay. s. ئوڭاي، ئاسان، قولاي؛
- «Kolay iş. — ئوڭاي ئىش».
- kolayca. s. ئىنتايىن ئاسان، ئاسانلا، ئاسانلىقچە.
- kolaycacık. z. ئاسانلا، ئوڭايلا، ئوڭايلىق بىلەن.
- kolaylamak. بىر ئىشنىڭ ئاز بىر قىسمىنى قىلماق.
- kolaylanmak. ئۈگەشكە ئاز قالماق.
- kolaylaşmak. ئاسانلاشماق، ئوڭايلاشماق.
- kolaylaştırmak. ئاسانلاشتۇرماق، ئوڭايلاشتۇرماق.
- ① ئاسانلىق، kolaylık, - ғы. is. ئوڭايلىق، قولايلىق. ② ئىمكانىيەت؛
- «Kolaylığım olsaydı, ben borcuma öderdim — ئىمكانىيەت بولسا ئىدى، قەرزىمنى تۆلەپ بولاتتىم.»
- ① بارماقسىز. kolaylak, - ғы. is. پەلەي. ② يەڭنىڭ كىر بولۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن جەينەككە قەدەر تارتىۋالدىغان يەڭلىك.

- koldaş. is. خىزمەتداش.
- koldaşlık, - ғы. is. خىزمەتداشلىق.
- kolej. is. fr. تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ دەرىجىسىدىكى مەخسۇس مەكتەپ.
- koleksiyon. is. fr. (مە-) كولىكسىيە لۇم بىر سىستېمىدا تەرتىپكە سېلىنغان ۋە ئىلمىي، بەدىئىي ۋە تارىخىي جەھەتتىن ئەھمىيەتكە ئىگە بولغان بىر تۈردىكى نەرسىلەر توپلىمى، مەسىلەن: كىتاب، پوچتا ماركىسى، پۇل قاتارلىقلار).
- koleksiyoncu. is. كولىكسىيە توپلىغۇچى.
- kolektif. s. fr. كولىكتىپ.
- kolektivizm. is. fr. كولىكتىۋىزم.
- kolera. is. yun. خولېرا (كېسەل).
- koli. is. fr. پوچتا خالىتىسى.
- ① كۈتمەك، كۆزەتمەك، kollamak. ② قوللىماق. ③ دىققەت قىلماق؛
- «1. Firsat kollamak — پۇرسەت كۈتمەك.
2. O, her zaman zayıfları kollar — ئۇ ھەر ۋاقىت ئاجىزلارنى قوللايدۇ.
3. Sağını, sulunu kolliyerek konuşmak — ئالدى - كەينىگە قاراپ راق گەپ قىلماق.»
- ① يەڭ ئۇچى، kolluk¹, - ғы. is. مانجىت. ② يەڭنىڭ كىر بولۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن جەينەككە قەدەر كىيىۋالدىغان يەڭلىك.
- kolluk². is. ساقچى ياكى ۋاندارما.
- kolon. is. fr. (مەتبۇئاتتا) ستون.
- ① مۇستەملىكە. koloni. is. fr. ② كۆچمەنلەر ۋە ئۇلارنىڭ تۇرغان يېرى. ③ بىر مەملىكەتتە تۇرۇشلۇق چەت ئەللىك. ④ توپلام.

kol . ordu. is. ئۈچ دىۋىزىيىدىن تەركىب تاپقان ھەربىي قوشۇن، جۈن، جۈنتۈەن، كورپۇس.

koltuk. is. öz. ① قولتۇق (ئادەم) ② يۆلەنچۈكلۈك ئورۇندۇق. ③ شەھەر ئەتراپى، خالى يەر.

koltukçu. is. ① كونا ئۆي جابدۇق. ② لىرىنى ئېلىپ ساتقۇچى. ③ يالاقچى، خۇشامەتچى.

koltuklanmak. ① قىلىشماق. ② ماختاپ كۆككە كۆتۈرمەك:

«Bohçasını koltuklayıp evden çıktı — بوغچىسىنى قولتۇقلاپ ئۆيىدىن چىقتى.»

koltuklu. s. قولتۇق تىرەپ ئولتۇرىدىغان:

«Koltuklu sandalye getirilmiş mağazalara — قولتۇق تىرەپ ئولتۇرىدىغان ئورۇندۇق كەلتۈرۈلۈپتۇ ماگىزىنلارغا.»

koltukluk, - ğu. is. كىيىمنىڭ تەر بولۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن قولتۇق ئىچىگە تىكىلگەن پارچە رەخت.

kolye. is. fr. بويۇنغا ئېسىلىدىغان زىننەت بۇيۇملىرى.

koma. is. yun. ھوشسىزلىنىش، سەۋىشلىق.

komandit, - ti. is. fr. شىركەتچىلىك.

kombina. is. rus. كومبىنات:

«Tarım kombinası — يېزا ئىگىلىك كومبىناتى.»

kombinezon. si. fr. ① تەدبىر. ② ئايال لارنىڭ ئىچ كۆڭلىكى، رۇباشكىسى.

komedi. is. yun. كومېدىيە.

komedya. is. yun. → Komedi.

komik. s. fr. ① كۈلدۈرگۈچى، قىزىق. ② كۈلكىلىك.

① كۈلكىلىك. ② **komiklik, - ği.** is. قىزىقچىلىق.

komintern. is. rus. — كومىنتېرن خەلقئارا كوممۇنىست تەشكىلاتى، ئۈچىنچى ئىنتېرناتسىئونال.

komiser. is. fr. كومىسار.

komiserlik, - ği. is. كومىسارلىق.

① **komisyon** is. fr. كومىسس. ② شېرىنكانە، تاپان ھەققى، چاي پۇلى.

komisyoncu. is. دەللال، بىددەك.

komita. is. lât. مەخپىي توپىلاڭچى تەشكىلات.

① **komite.** si. fr. ② ھەيئەت: «Parti komitesi — پارتىيە كومىتېتى.»

komod is. fr. تارتىملىق ئىشكاپ.

komodin. is. it. تومپۇچكا.

komodor. si. ing. دېڭىز ئادىمرالى دەرىجىلىك ئوفىتسېر.

kompartıman. is. fr. ۋاگونلار ئارىسىدىكى كىچىك ئۆي.

kompas, kumpas. is. fr. كومپاس.

komplıman. is. fr. كۆڭۈل ئاۋۇتقۇچى سۆز.

komplo si. fr. ھەخپىي (يوشۇرۇن) پىلان: «Onlar komplo düzenliyorlar — ئۇلار ھەخپىي پىلان تۈزۈۋاتىدۇ.»

komposto. is. it. مۇراببا، ۋارىنا: «Elma kompostosu. — ئالما مۇرابباسى.»

kompozisyon. is. fr. يېزىش قائىدىسى، يېزىقچىلىق ساۋاتى.

kompozitör, - rü. is. fr. كومپوزىتور.

komprador. is. sp. ئايرىم مەملىكەت ھەربىي يەرلىك ئەكسپىتچى، بۇرژۇئازىيە، بۇلار چەت ئەل مونوپولىيىچىلىرى بىلەن

ئالاقىدار بولۇپ، ئۆز مەملىكەتلىرىگە چەت ئەل كاپىتالىنىڭ كىرىشىگە ياردەم بىرىدۇ.
kompresör, -rü. is. fr. كومپرىسسۇر.
 (1) ھاۋا ياكى باشقا گازنى سىقىپ تۇرىدىغان ماشىنا. (2) ئوپىراتسىيە ۋاقتىدا قان تومۇرلىرىنى قىسىپ قوپىدىغان مەخسۇس ئەسۋاب).
komsomol. is. كومسومول (كوممۇنىستىك ياشلار ئىتتىپاقى).
 جۇڭگو كومسوموللىرى — «Çin komsomolları»
 قوشنا: **komşu.** is.
 بۇ — «Bu da komşunun çocuğu»
 قوشنىنىڭ بالىسى.
 «قوشنا مەملىكەت. — Komşu ülke»
 قوشنىدارچىلىق: **komşuluk, -ğu.** is.
 «Bu mahalledekiler o kadar komşuluk değil — بۇ مەھەللىدىكىلەرنىڭ قوشنىدارچىلىقى ئۇ قەدەر ئەمەس.»
 قوماندانلىق (ۋەزىپە). **komuta.** is.
 قوماندان: **komutan.** is.
 «پەيچاڭ. — Takım komutanı»
 قوماندانلىق. **komutanlık, -ğı.** is.
 كوممۇنىست: **komünist.** is. fr.
 جۇڭگو — «Çin komünist partisi»
 كوممۇنىستىك پارتىيىسى.
 كوممۇنىستىك. **komünistlik, -ği.** is.
 كوممۇنىزم: **komünizm.** si. fr.
 «Son hedefimiz komünizmdir — ئاخىرقى نىشانىمىز كوممۇنىزمدۇر.»
 كوممۇنا، گۇڭشى. **komün, -nü.** is. fr.
 (1) مەنزىل، ئۆتەڭ، **konak¹, -ğı.** is.
 قونالغۇ. (2) بىر كۈنلۈك يول. (3) چوڭ ۋە كۆركەملىك ئۆي. (4) ھۆكۈمەت دائىرىسى. (5) مېھمان:
 «Buradan orası, beş konaktır —

بۇ يەردىن ئۈچ يەرگىچە بەش ئۆتەڭدۇر.»
 بوۋاقلارنىڭ بېشىدا پەيدا. **konak².** is.
 بولىدىغان كېپەك، تەمرەتكە.
 كوللېكتىپ سەپەردە مەن. **konakçı.** si.
 زىلگە ئالدىن بىرىپ ياتاق تەييارلىغۇچى.
 سەپەر ئۈستىدە بىر يەردە. **konaklamak.**
 قونۇپ قالماق.
 كۆچمەنلىك، **konar . göçer.** s. is.
 مۇقىم ئولتۇراقلاشمىغان، قونار - كىچەر.
 غۇنچە، پورەك. **konca.** is. far.
 (1) قونچ. (2) قىلىچۋازلىق. **konç, -cu.** is.
 تەنھەرىكىتىدە قولقاپ ئۈستىگە كىيىلىدۇ.
 خان تېرە يەڭلىك:
 «ئۆتەڭ قونچى. — Çizme koncu»
 تەڭكەش قىلىپ چې. **konçerto.** is. ti.
 لىنىدىغان مۇزىكا.
 قونچلۇق: **konçlu.** s.
 «قونچلۇق بەتىگە. — Konçlu potin»
 قونچسىز. **konçsuz.** s.
 ئۈستىگە قۇرماق، ئۈستىگە ئىلاۋە قىلماق. **kondarmak.**
 ئىششىق. **kondilom.** is.
 كۆمۈرچەك. **kondroblast, -tı.** is. fr.
 ھۈجەيرىسى.
 كۆمۈرچەككە ئايلى. **kondrojen.** si. fr.
 نىدىغان ئاساسىي ماددا.
 كۆمۈرچەكلەر. **kondrojenez.** is. fr.
 نىڭ ھاسىل بولۇشى.
 ئەركەكلەردە. **kondromatoz.** is. fr.
 بولىدىغان سۆڭەك كېسىلى.
 كۆمۈرچەكلەرنىڭ. **kondrotomi.** is. fr.
 قۇۋۇرغا كۆمۈرچىكىنىڭ ئوپىراتسىيە يولى بىلەن كېسىلىشى.
 پوپىزدا. **kondoktor, kondüktör.** si. fr.
 بېلەتكە قارىغۇچى ۋە ۋاگون ئىشلىرىغا قارىغۇچى خادىم.

① بىرلىك. *konfederasyon. is. fr.*

ئورتاقلىق. ② دۆلەتلەرنىڭ قۇرغان

بىرلىكى.

① كونفرېنسىيە. *konferans. is. fr.*

ۋەكىللەر يىغىنى. ② دوكلات يىغىنى:

«Ahmet konferans verdi —

ئەخمەت دوكلات بەردى.»

دوكلات بەرگۈچى. *konferansçı. is.*

قەغەز قىيىقچىسى. *konfeti. is. it.*

(خۇشاللىق كۈنلەردە كىشىلەرنىڭ ئۈستىگە

چىقىرىلىدىغان رەڭلىك قەغەز پارچىلىرى).

① ھەر خىل. *konfeksiyon. is. fr.*

چوڭلۇقتىكى تەييار كىيىم - كېچەك.

② كىيىم تىكىش سېخى.

تەييار كىيىم - *konfeksiyuncu. is.*

كېچەك ساتقۇچى.

ئوڭايلىق، ماددىي. *konfor. is. fr.*

راھەتلىك.

ئۆرپ - *konformist, - ti. is. s. fr.*

ئادەتلەرگە ۋە قائىدە - يوسۇنغا ماس

كېلىدىغان ئادەم).

كۆڭۈزى. *konfoçius. is.*

كۆڭۈزچى. *konfoçiusçu. s. is.*

كۆڭۈزچىلىق، *konfoçiusçuluk, - ğu. is.*

كۆڭۈزى تەلىماتى، كۆڭۈزى پەلسەپىسى.

قۇرۇلتاي: *kongre. is. fr.*

«Parti kongresi —

تاش چې *konkasör, - rü. is. fr.*

قىش ماشىنىسى.

مۇسابىقە، بەيگە. *konkur. is.*

ئات بەيگىسى. *kokurhipik. is. fr.*

(ئات بىلەن بولىدىغان تەنھەرىكەت).

① قونماق. ② قىسقا مۇددەت. *konmak¹.*

ئورۇنلاشماق. ③ چېدىر قۇرۇپ ئولتۇرماق:

«1. Yolcuların çoğu bu hana konar —

يولچىلارنىڭ كۆپىنچىسى بۇ يەردە

قونىدۇ.

2. Yürükler yazın bu dağa konarlar —

ساياھەتچىلەر يازدا بۇ تاغدا بولىدۇ.

3. Güvercinler oda üzerine konar —

كەپتەرلەر ئۆيىنىڭ ئۈستىگە قونىدۇ.

4. Bildircin ağaca konmaz —

بۇدۇنە دەرەخقە قونمايدۇ.»

قويماق، سالماق، سەپمەك: *konmak².*

تاماققا تۇز — *Yemeğe tuz konur*

سېلىنىدۇ.

ئۇچار قۇشلارنىڭ تاشلىقى. *konsa. is.*

كۆز قاراش، چۈشەنچە. *konsekans. is.*

پىكىر، ئۇقۇم. *konsept, - ti. is.*

سەنئەت كېچىسى. *konser. is. fr.*

→ *Konçerto.*

مۇزىكا - *konservatuvar. is. fr.*

تىياتر مەكتىپى.

كونسېرۋا (بۇزۇل - *konserve. is. fr.*

خاس ئۇچۇن ھاۋا كىرمەيدىغان قىلىپ

بېكىتىلگەن قاچىغا سېلىنغان يېمەكلىك).

كونسېرۋا - *konservecilik, - ği. is.*

چىلىق.

① ھەيئەتلەر يىغىنى. *konsey. is. fr.*

② ھەيئەتلەر يىغىنى ئېچىلىدىغان يەر.

① قۇيۇقلۇق، زىچلىق. *konsistans. is.*

يېپىشىشقا قىلىق. ② زىددىيەتسىزلىك،

بىردەكلىك.

مۇددىتى ئۇزارتىل - *konsolide. s. fr.*

غان (قەرز).

كونسۇل، ئەلچى. *konsolos. is. lât.*

كونسۇلخانا، *konsolos. hane. is.*

ئەلچىخانا.

konsolosluk, - ğu. is. كونسوللۇق.
konsulta. is. it. كونسولتاتسىيە
 ① بىر كېسەلنى بىرقانچە دوختۇرنىڭ
 بىرلىكتە تەكشۈرۈشى. ② بىرقانچە دوخ
 تۈرنىڭ بىر كېسەل توغرىسىدا چىقارغان
 بىرلەشمە قارارى).

① **konsül, - lü. is. it.** قەدىمىي
 رۇم دۆلىتىدە ھەر يىلى سايلانغان ئىككى
 دۆلەت باشلىقىدىن بىرى. ② 1799 -
 يىلىدىن 1804 - يىلىغىچە فرانسىيىدە
 ئۈچ دۆلەت باشلىقىنىڭ ھەربىرى.

konsültasyon. is. fr. → Konsülto.
kontrol. is. fr. تىزگىنلەش.

kontrolcu. is. تىزگىنلىگۈچى.

kontrollu. s. تىزگىنلەنگەن.

① **konu. is.** ماۋزۇ. ② مەزمۇن:
 بىر كىتاب — **Bir kitabın konusu** —
 نىڭ مەزمۇنى.

Bugün kadınların kurtuluşu
 konusunda demeç vereceğim —
 بۈگۈن ئاياللارنىڭ ئازادلىقى دېگەن
 ماۋزۇدا سۆز سۆزلەيمەن.

konuk. is. مېھمان، قوناق.

konukçu. is. مېھماندار (مېھمانغا
 ھەمراھ بولغۇچى).

konuk . evi. is. مېھمانخانا، مېھمان
 ئۆي.

konuklamak. is. مېھمان قىلماق، قوناق
 قىلماق.

konukluk. is. مېھمانخانا، قونۇقلۇق.

konu . komşu. is. قۇلۇم - قوشنىلار.

«Konu komşumun yardımıyla ateşi
 söndürüverdiler — قۇلۇم - قوشنىلار -
 نىڭ ياردىمى بىلەن ئوتىنى ئۆچۈرۈپ
 ئالدى.»

konuk . sever. s. مېھماندوست،
 قوناقسۆھر:

«Uygurlar konuksever halktır —

ئۇيغۇرلار مېھماندوست خەلقتۇر.»

konuk . severlik, - ği. is. m. مېھ-
 ماندوستلۇق.

konulmak¹. قونماق.

konulmak². قۇيۇلماق، سېلىنماق:

«Yemeğe yağ konulmalı — تاماققا ياغ
 قۇيۇلۇشى لازىم.»

konum. is. ۋەزىيەت.

① **konuş. is.** قىيۇش. ② ۋەزىيەت. ③
 مەۋقە.

konuşkan. s. سۆزمەن، گەپچى.

konuşma. is. سۆز، نۇتۇق.

① **konuşmak.** سۆزلىمەك، گەپ قىلماق.
 ② سۆزلەشمەك، گەپلەشمەك.

«1. Çocuk daha konuşamıyor —
 بالا تېخى گەپ قىلالمايدۇ.

2. Dilsizler sadece el işaretleriyle
 konuşurlar — گاچىلار قول ئىشارىتى
 بىلەنلا سۆزلىشىدۇ.

3. İki arkadaş konuşa konuşa
 yürüyorlar — ئىككى ئاغىنە سۆزلىشە -
 سۆزلىشە كېتىۋاتىدۇ.

4. İşiniz üzerinde konuşamadık —
 ئىشىڭىز ھەققىدە سۆزلىشەلمىدۇق.»

konuşturmak. is. سۆزلەتمەك، سۆز قىل-
 دۇرماق.

konuşuk. is. كېلىشىم.

konuşulmak. سۆزلىشىلمەك.

① **konut¹. is.** مېھمانخانا. ② ياتاق.

konut². is. نۇقتا:

«Yazımın önemli konutunu anla-
 dın mı? — ماقالەمنىڭ مۇھىم نۇقتىسى -
 دىن مى؟»

سنى چۈشەندىڭمۇ؟
konyak. is. كانىيەك (ھاراق).
konvoy. is. ing. ① بىر يەرگە كۆل-
 لىكىتىپ ھالدا كېتىۋاتقان قاتناش ۋاسى-
 تىلىرى يەنى كالىن. ② بىر يەرگە ئەۋە-
 تىلگەن ئادەملەر:
 «Otobüs konvoyu — ئاپتوبۇس —
 كالىنى.
 Esirler konvoyu — ئەسىرلەر —
 كالىنى»
kooperatif. is. fr. كوپېراتىپ:
 «Tarım kooperatifi — دېھقانچىلىق —
 كوپېراتىپى»
kooperatifçi. is. كوپېراتىپ ئەزاسى.
kooperatifleşmek. كوپېراتىپلەشمەك.
koordinasyon. is. fr. ماسلىشىش،
 ئۇيغۇنلىشىش، ھەمكارلىشىش:
 «Bir birimizle koordinasyonda
 bulunmalı — بىر - بىرىمىزگە -
 ماسلىشىشىمىز كېرەك»
koparılmak. قوپۇرۇلماق، قولغا چۈشۈ-
 رۇلمەك.
koparmak. قوپۇرماق، قومۇرماق، ئۈزمەك،
 يۇلماق، قولغا چۈشۈرمەك:
 «Çiçek koparmak — گۈل ئۈزمەك»
 Aradan kâr mi koparmak istiyor-
 sun? — ئوتتۇرىسىدىن پايدا تېپىشنى —
 ئويلاۋاتامسەن؟
kopartmak. قوپۇرتماق، ئۈزدۈرمەك،
 يۇلدۇرماق، قولغا چۈشۈرتەك.
kopça. is. yun. ① تۈگمە، قارماق،
 ئىلمەك. ② يىرتقۇچ قۇشلارنىڭ تىرنىتى.
kopçalamak. تۈگىتىلمەك، ئىلمەك
 بىلەن تاقىماق.
kopçalı. s. تۈگىمەلىكلىك، ئىلمەكلىك.

koperasin. is. fr. تىزمۇر سۇلفاتى.
kopil. is. rom. ① ھاياسىز ئوغۇل
 بالا. ② ھارامزادە (بالا).
kopkolay. s. بەك ئوڭاي، بەك ئاسان.
kopmak. ① ئۈزۈلمەك. ② سۆكۈلمەك،
 ③ بولماق، چىقماق. ④ بەك ئاغرىماق:
 1. Ip koptu — يىپ سۆكۈلدى.
 2. Düğme koptu — تۈگمە ئۈزۈلدى.
 3. Ağac kökünden koptu —
 دەرەخ — يىلتىزىدىن قومۇرۇلدى.
 4. Harp koptu — سوقۇش بولدى.
 5. Fırtına kopacak — بوران چىق-
 قۇدەك.
 6. Belim koptu — بېلىم ئاغرىدى.
 7. Bağırsaklarım kopuyor —
 ئۇ - باغرىم ئۈزۈلۈپ كېتەي دېدى.
kopoy.. is. zool. سالىپاك قۇلاق ۋە
 تۈكى قىسقا ئوۋ ئىتى.
koprostaz. is. fr. قەۋزىيەت، ئىچىندىك
 قېتىپ كېتىشى.
kopsi kefali. is. بېشىنى كەسمەك:
 «Bizim horozu kopsikefali ettim —
 بىزنىڭ خورازنىڭ بېشىنى كېسىۋەتتىم»
kopuk,-ğu. s. ① ئۈزۈك، سۆكۈك،
 يۇلۇنغان. ② پۇلسىز، سەرگەردان:
 «Kopuk düğme — ئۈزۈك تۈگمە»
 ① ئىمىزۈك. ② **kopukluk,-ğu. is.**
 ھالىسىزلىق. ③ سەرگەردان.
kopuz. is. müz. قۇۋۇز (قىرغىزلارنىڭ).
kopya, kopye. is. fr. كۇپىيە، ئەسلى
 نۇسخا.
kopyacı, kopyeci. is. كۆچۈرگۈچى
 (ئىمتىھاندا).
 ① چوغ. ② «kolordus» سۆز -
 نىڭ قىسقارتىمىسى. ③ قىزىل:

قىزىل لەۋ — «Kor dudaklı —
(كالىپۇك).
Kor gibi — «قىيىقۇزىل».
korakor. is. fr. sp. بوكتا ئىككى
بوكتىچىنىڭ بەك يېقىن ئارىلىقتا مۇشتلىشىشى.
koral,-li. is. fr. دىنىي غەزەل ياكى
مۇزىكا.
koralakat,-tı. is. مارجان رەڭلىك
ھېقىق.
koralin. is. fr. مارجاز رەڭسىدىكى
ھېقىق.
koram. is. دەرىجە رېتى.
kor. amiral. is. دېڭىز ئارمىيىسىدە
جياڭجۇن (گېنېرال)، لېتىنانت، جۇڭجياڭ.
kordela is. it. لېنتا.
«Sergi için kordela kesmek —
كۆرگەزمىنىڭ لېنتىسىنى كەسمەك».
kordiplomatik is. دىپلوماتىك ئەل-
چىلەر ھەيئىتى، كونسۇللار ھەيئىتى.
kordon. is. fr. ① يىپەك باغ. ② سا-
ئەت ياكى مېدالىئوننى ئاسىدىغان زەنجىر.
③ ئىنچىكە زەنجىر. ④ كۆزەتچى.
kordon koymak — كۆزەتچى قويماق.
kor. general. is. گېنېرال لېتىنانت،
جۇڭجياڭ.
koridor. ir. fr. ① دەھلىز، كارىدور،
ئارىلىق. ② قاپچىغاي.
korinden. is. hint. ئالماس شىپات،
كورونىد، كاربوروئىد، كرېمنىي كاربىدى.
koriza. is. tip. زۇكام، تۇماۋ.
korkak. s. قورقۇنچاق، قورققاق، جا-
سارەتسىز.
korkaklık,-ğı. is. قورقۇنچاقلىق،
قورققاقلىق، يۈرەكسىزلىك.
korkmak. ① قورقىماق، ئۈرەكسىمەك.

چۈشمەك. ② يۈرەكسىزلىك قىلماق؛
كۆ- «Gölgesinden korkmak —
لەڭگۈسىدىن قورقماق».
korku. is. قورقۇش، قايغۇ، غەم، ئەند-
دېشە، تەھلىكە.
1. Hastalık korkusu —
قاينغۇسى.
2. Yalnız yapmak korkusu —
خاتا ئىشلەشتىن قورقۇش.
3. Yollarda korku kalmadı —
يوللاردا تەھلىكە يوق.
① قورقماق. ② غەم قىل-
ماق، ئەندېشە قىلماق؛
«Böyle şeylerden korkulurmu?» —
بۇنداق نەرسىلەردىن قورقۇلۇرمۇ؟
Fırtına çıkacağından kurkulu-
yor — بوران - چاپقۇن چىقىشىدىن
ئەندېشە قىلىنىۋاتىدۇ.
① قورقۇنچلۇق. ② تەھ-
لىكلىك؛
«Korkulu bir rüya —
بىر چۈش.
Bu korkulu işe girişmeyin —
تەھلىكلىك ئىشقا كىرىشمىگىن».
① قارانشۇق، -ğu. is.
يالغان ئادەم. ② دۈشمەندىن ساقلىنىش
ئۇچۇن ياسالغان پوتەي، سېپىل. ③ كار-
غا كەلمەس (ئادەم)؛
«Bostan korkuluğu —
تەكلىگەن قارانشۇق».
korkunç. s. قورقۇنچ، ئاجايىپ؛
«Korkunç bir manzara —
بىر مەنزىرە».
korkusuz. s. ئەندېشىسىز، بىخەتەر.
korkusuzluk, -ğu. is. بىخەتەرلىك.

korkutmak. قورقۇتماق، چۆچۈتمەك.
تەھدىت ئەتمەك.

korluk, -ğu. is. ماڭغال، سەندەل.

korna. is. it. ماشىنا سىگىنالى.

korniş. is. fr. پەردە ئاسقۇچ.

koro. is. yun. خور.

korsa, korse. is. fr. قىزلار -
بېلىگە باغلىۋالدىغان بەلباغ (بەلىنى
ئىنچىكە قىلىش ئۈچۈن).

korsan. is. it. دېڭىز قاراقچىسى.

korsanlık, -ğı. is. دېڭىز قاراقچىلىقى.

kort, -tu. is. ing. چوڭلا توپ مەيدانى.

koru. is. ئورمان.

korucu. is. ئورمان مۇھاپىزەتچىسى.

koruculuk, -ğu. is. ئورمان مۇھاپىزەتچىلىكى.

koruk, -ğu. is. پىشىمغان ئۈزۈم.

koruluk, -ğu. is. ئورمانلىق.

korumak. قوغدىماق، ئاسرىماق، مۇھاپىزەت قىلماق؛
زەت قىلماق؛

«Duvari yağmurdan korumak için

iyi boyamışlar — تامنى يامغۇر -

دىن ساقلاش ئۈچۈن كېلىشتۈرۈپ
ئاقلىشىپتۇ.

Özgürlüğü korumak — ئەركىنلىك -

لىكىنى مۇھاپىزەت قىلماق»

korunmak. ئۆزىنى مۇداپىئە قىلماق؛

«Düşmandan korunmak için

epeyce silahlanmak gerekir —

دۈشمەندىن مۇداپىئەلىنىش ئۈچۈن خېلى
ئوبدان قوراللىنىش لازىم.»

koruyucu. s. قوغدىغۇچى، ئاسرىغۇچى،
مۇھاپىزەت قىلغۇچى.

korvet, -ti. is. بىر خىل كىچىك ئۆ -
رۇش پاراخوتى.

koskoca. s. چوڭ، چوڭچوڭ؛

«Koskoca delikanlı oldu — چوڭ -

چوڭ يىگىت بولۇپ قالدى.»

koskocaman. s. ناھايىتى چوڭ.

koskoslanmak. تەكەببۇرلاشماق.

kosmodise. is. fr. دۇنيانىڭ ۋە

قانۇنلارنىڭ مەنىسى ۋە ئەخلاق جەھەت -

تىن تەتقىق قىلىنىشى.

kosmos. is. yun. ئالەم، دۇنيا، كا -
مىنات.

kostak. s. نازۇك، چىرايلىق كىيىنگەن.

kostaklanmak. نازۇكلاشماق، چىرايلىق

كۆرۈنۈشكە تىرىشماق.

kostoktomi. is. fr. قىرۋۇرغىنى ئې

لىپ تاشلاشتا قوللىنىلىدىغان پىچاق.

kostotomi. is. قىرۋۇرغىنى كېسىش

ئوپېراتسىيىسى.

kostüm, -mü. is. fr. كاستۇم - بۇرۇل -

كا، بىر قۇر كىيىم.

kostümlük s. is. كاستۇم - بۇرۇل -
لىق.

koşa. s. ① بىر ۋاقىتتىكى. ② تەپمۇ -
تەڭ، تەڭپۇڭ.

koşalık, -ğı. is. تەڭپۇڭلۇق،
باراۋەرلىك.

koşarmak. بالىسى ئۆلگەن بىر ھايۋان -

غا ئانىسى ئۆلگەن بىر ھايۋان بالىسىنى

ئەمگۈزۈپ چوڭ قىلماق.

① **koşma. is.** يۈگۈرۈش. ② قوشاق.

③ شىنا.

① **koşmak.** قوشماق؛

«Atları arabaya koşmak — ئاتلار -

نى ھارۋىغا قوشماق.»

① **koşmak.** يۈگۈرمەك. ② قوغلىماق.

③ ئارقىسىدا يۈرمەك (بىرىنىڭ)؛

- «1. Çocuk koşurken düştü — بالا يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ يىقىلىپ چۈشتى.
2. İki yıldır bu işin peşinden koşuyorum — ئىككى يىل بولدى — بۇ ئىشنىڭ ئارقىسىغا چۈشكىلى.
3. Birinin yardımına koşmak — بىرىنىڭ ياردىمىگە ئىنتىلىمەك.
- koşturmak. ① قوشتۇرماق. ② يۈگۈرۈش. ③ قوغلاتماق.
- koşu is. يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى.
- koşucu. is. يۈگۈرگۈچى (تەنھەرىكەت مۇسابىقىسىدە).
- koşuk, -ğu. is. قوشاق، بېيىت، نەزم.
- koşul. is. ئىمكان، شەرت، شارائىت.
- «İyi koşullarda yaşıyoruz — ياخشى شارائىتلاردا ياشاۋاتىمىز.»
- koşum. is. ھارۋا جابدۇقلىرى.
- koşun is. ① قوشۇن. ② سەپ.
- koşuşmak. يۈگۈرەشمەك.
- kotarmak. ① بوشاتماق. ② بۆلمەك. بۆلۈشتۈرمەك. ③ تۈگەتمەك، پۈتتۈرمەك. ④ ھەل قىلماق.
- «Yemeği pişirip kotardı — تاماقنى پىشۇرۇپ بۆلۈشتۈردى.
- Bir işi kotarmadan başkasına girişmemeli — بىر ئىشنى تۈگەت — مەيلا باشقىسىنى قىلىشقا كىرىشمەسلىك كېرەك.»
- kotas, kotaz. is. ① بەزى قۇشلارنىڭ بېشىدىكى تاجىسى. ② قوتاز.
- koton. is. ar. ① پاختا. ② يۇڭ رەخت.
- kova. is. چېلەك، سوغا.
- kovalamak. قوغلىماق.
- kovalamaca. is. قوغلاشماق ئويىنى.

(بالىلارنىڭ).

- kovan. is. ① ھەسەل ھەرىلىرىنىڭ ئۇۋىسى ئۈچۈن ياسالغان ساندۇق. ② بىرەر سايماننىڭ ساپ ئورنىتىدىغان تۆشۈكى.
- kovanlık, -ğı. is. ① ھەسەل ھەرىسى ساندۇقلىرى قويۇلغان يەر.
- kovboy. is. ing. پادىچى (كالا باققۇچى).
- kovcu. s. پىتنە - پاساتچى.
- kovculuk, -ğu is. پىتنە - پاساتچىلىق.
- kovdurmak. كالا سىرقۇشتۇرماق، يامانلىماق.
- koverkot, -tu. is. ئاتقا مىنىشتە ۋە ئوۋچىلىقتا كىيىلىدىغان كىيىملىك رەخت.
- kovlamak. كالا سىرقۇشتۇرماق، يامانلىماق.
- kovmak. ① سۆز بىلەن چاقىماق، دەشنام بەرمەك. ② قوغلاپ چىقارماق. ③ ئىزىغا چۈشمەك، تەقىپ قىلماق.
- kovuk, -ğu. is. كاۋاك: دەرەخ كاۋىكى. «Ağaç kovuğu — چىش كاۋىكى. Diş kovuğu — كاۋاكلىك، ئىچى بوش. kovuklu. is. ① دەشنام يېمەك. ② قوغلانماق: «Düşman topraklarımızdan kovulmalı — دۈشمەن تۇپراقلرىمىزدىن قوغلىنىشى لازىم.» kovuntu. is. قوغلاندى.
- kovuşturmak. ئارقىسىغا چۈشمەك، تەقىپ قىلماق.
- koy. is. كىچىك دېڭىز قولتۇقى.
- koyacak. is. نەرسە - كېرەكلەر قويۇلىدىغان قاچا: «Dolap, sandık, sepet, tabak, bardak, kafes, kutu birer koyacaktır —

سېۋەت، تاۋاق، ئىستاك، قەپەس، قۇتا
قاتارلىقلار نەرسە - كىيىم قۇيۇلىدۇ
خان قاچىلاردۇر.
koyak, - ğı is. ۋادە، ئۇزۇن كەتكەن
ئوپمانلىق.
koyar. is. ئىككى ئاقار سۇنىڭ بىر-
لەشكەن يېرى.
koymak, komak. قويماق، سالماق:
قەغەز - «1. Kâğıdı cebine kodu —
نى يانچۇقىغا سالدى.
2. Hettarafa nöbetçi konmuşlar —
ھەر تەرەپكە نۆۋەتچى قويۇشۇپتۇ.
3. Beni çok aç kodular —
مېنى خېلى ئاچ قويۇشتى.
4. Yemge tuz komak —
تاماققا تۇز سالماق.
5. Imza koydu — «ئىمزا قويدى.
koyu. s. ① قويۇق. ② تۇم قارا. ③ نەق:
1. Koyu süt — قويۇق سۈت.
2. Koyu kırmızı — قارا (تۇم) قىزىل.
3. Koyu renk — قويۇق رەڭ.
4. Koyu karşı devrimci — نەق
ئەكسىيەتچى.
koyu koyu. s. بەك قويۇق.
koyulaşmak ① قويۇقلاشماق، ② چوڭ-
قۇرلاشماق:
«Sohbet gitgide koyulaştı —
مەت بارغانسېرى چوڭقۇرلاشتى.
koyulaştırıcı. is. يېپىششاقلىقنى
ئاشۇرۇش ۋە قويۇقلاشتۇرۇش ئۈچۈن بۇ
ياققا ئارىلاشتۇرۇلىدىغان باشقا نەرسە.
koyulaştırmak. قويۇقلاشتۇرماق.
koyulmak. ① كىرىشمەك، باشلىماق.
② قويۇلماق، قويۇقلاشماق:

«Fabrika çalışmaya koyuldu —
زاۋۇت ئىشقا كىرىشتى.
① قويۇقلاشتۇرۇل. koyutmaçı, -cı is.
خان سۇيۇقلۇق. ② سۈتىنى قويۇقلاشتۇ-
رۇپ سالغان ئىرىس.
① قوي. ② بەك ياۋاش: koyun¹. is.
«شىنجاڭ قويى. — Sincanğ koyunu
قويۇن: koyun². is.
«Annesi çocuğunu koynuna aldı —
ئانا بالىسىنى قوينىغا ئالدى.
Hepimiz vatanın koynunda yetiş-
tik — ھەممىمىز ۋەتەننىڭ
قوينىدا ئۆستۈك.
koyunculuk, - ğu. is. قوي-چىلىك
(ئوقەت).
koyuntu. is. غەم - غۇسسە.
koyu. vermek. قويۇۋەتمەك.
koz. is. كوزىر (قارت ئويۇنىدا).
koza. is. غوزا:
«Pamuk kozası — كەۋەز غوزىسى.
kozacı. is. پاختا سودىسىدا ساتقۇچى.
بىلەن ئالغۇچىنى باھادا كېلىشتۈرگۈچى.
koza. hane. is. يىپەك غوزىسىنى
قويىدىغان يەر.
kozmoloji. is. كوسمولىگىيە (ئالەم-
نىڭ تۈزۈلۈشى توغرىسىدىكى بىلىم).
① تايلاق، بېتىلاق. köçek, - ği. is.
② ئايال مەسجەز ئەركەك. ③ قىلىقسىز
(ئايال، قىز).
köçeklemek. بېتىلىماق.
köfte. is. far. كۆفتە (قىيما گۆشتىن
پىشۇرۇلغان).
köftün. is. far. كالىلارغا يېدۈرۈلىدۇ
خان چىگىتتىن ياسالغان پوم.
köhne. s. far. كونا، ۋاقتى ئۆتكەن،

مودىدىن قالغان: «Köhne bir ev — كونا ئۆي. ① كونسىرماق، ئەسكىب köhneleşmek. رەپ كەتمەك. ② مودىدىن قالماق. köhnelik, — ği. is. كونسىلىق. ① يىلتىز. ② تەكتى، kök, — kü. is. ئاستى. ③ ئاساس، مەنبە. ④ تۈپ: دەرەخ يىلتىزى. — 1. Ağaç kökü — 2. İş kökünden temizlemeli — ئىشنى تېگى - تەكتىدىن پاكىزلەش لازىم. 3. O ailenin kökü belli değil — ئۇ ئائىلىنىڭ تېگى - تەكتى ئېنىق ئەمەس. kökdeş. is. تومۇرداش، تىزداش نەرسىلەر. köke. is. قەدىمىي ھەربىي پاراخوتى. köken. is. ① پېلەك. ② ئەسلى نەسلى: «Bu kökende üç karpuz var — بۇ پېلەكتە ئۈچ تاۋۇز بار. Bu işçi kökenli kadrodur — بۇ ئىشچى نەسلىدىن كادىردۇر. kökertmek. كۆچەت يېتىشتۈرمەك، كۆكەرتمەك. kökleme. قومۇرماق، يىلتىزى بىلەن قومۇرماق. köklenmek, kökleşmek. يىلتىز تارتماق، بىخلانماق. köklü. s. يىلتىزلىق: «Köklü bitki — يىلتىزلىق ئۆسۈملۈك. kök. sakız. is. كۆك سېغىز (كاۋ). چۈك ئىشلەپچىقارغىلى بولىدىغان ئوت. kölçer. s. بۇغداي كېسىلى. köle. is. قۇل. köleleştirmek. قۇلللاشتۇرماق.

قۇللۇق: kölelik, — ği. is. قۇللۇق سىستېمىسى. «Kölelik sistemi — تېمىسى. kölemen. is. قۇللاردىن تەركىب تاپقان ئەسكەرلەر. kömür. is. s. ① كۆمۈر. ② قاپقارا: «Kömür saçlı — ① كۆمۈرچى (سات. قۇچى). ② پاراخوتتا، فابرىكىدا ئوچاققا كۆمۈر توشۇغۇچى. kömürçülük, — ğü. is. كۆمۈرچىلىك. kömürleşmek. كۆمۈرلەشمەك. kömürleştirmek. كۆمۈرلەشتۈرمەك. kömürlük, — ğü. is. كۆمۈرلۈك، كۆمۈرخانا. kön. s. كۆن. könek, — ği. is. سۇ قاچىسى. könü. is. ئادىل، ھەققانىيەتلىك. könlük, — ğü. is. ئادالەت، ھەققانىيەت. köpek, — ği. is. ئىت: ئۆي ئىتى. 1. Ev köpeği — ئوۋ ئىتى. 2. Av köpeği — ھەخسۇس ئۆگىتىلگەن ئىت. 3. Tasmalı köpek — ئىت ئېيىقى. köpek. ayısı. is. ئىت بېلىقى. köpek. balığı. is. ئىت تىپىدىكى ھايۋانلار. köpekgiller. is. كۈچۈك كۆچۈرۈش يالۋۇرماق. köpekleme, köpeklenmek. ئىتلارچە، ئىت لارداك خۇشامەت قىلماق. köpeklik, — ği. is. قولتۇققا چىقىدۇ. köpek. memesi is. خان چىقان ياكى كۆتى يوغان. köpek. üzümü. is. ئىت ئۈزۈمى.

① كۆپۈڭلۈك - nu. is. ئىتتىڭ بالىسى
(تىل ئۈچۈن قوللىنىدۇ). ② مەككەر،
قۇۋ.

köpoğluluk, - ğu. is. مەككەرلىق،
قۇۋلۇق.

köprü. is. كۆۋرۈك؛
چاڭجياڭ — Çan - cang köprüsü —
كۆۋرۈكى.

köprü. başı. is. كۆۋرۈكنىڭ باش،
لانغان ھەم تۈگىگەن يېرى.

köprüçü. is. ① كۆۋرۈك ياسىغۇچى.
② لەيلە (سال) كۆۋرۈك سالغۇچى.

köprüçülük, - ğü. is. كۆۋرۈكچىلىك؛
جۇڭگو كۆۋ — Çin köprüçülüğü —
رۈكچىلىكى.

köpük, - ğü. is. ① ماغىزاپ. ②
بۇزغۇن. ③ كۆپۈك؛

سۇيۇن ماغىزىپى. — Sabun köpüğü
دېڭىز بۇزغۇنى. — Deniz köpüğü
«شورپا كۆپۈكى. — Çorpa köpüğü —
كۆپۈكلەنمەك.

köpüklenmek. شىرىماق (يۇتقان، كۆرپە
قاتارلىقلارنى).

köpürmek ① كۆپۈمەك. ② ئاچچىقلان
ماق. ③ ماغىزاپلانماق، كۆپۈك پەيدا
بولماق؛

«Bu sözü duyunca öyle bir köpür-
düki — بۇ سۆزنى چۈشىنىش بىلەنلا —
شۇنداق ئاچچىقلاندىكى...»

① كۆپۈتۈرمەك. ② ئاچ
چەتلىنىشقا سەۋەب بولماق.

kör¹ s. ① كور، قارىغۇ، ئەما. ② قا-
شاڭ، ئۆتمەس. ③ نۇرسىز. ④ ھەل
قىلغىلى بولمايدىغان (مەسلە). ⑤ تۆشۈ-
كى يوق (يىڭنە). ⑥ غاپىل؛

قاشاڭ قايچا. — Kör makas —

Kör lamba — «نۇرسىز چىراغ.
سۈرمە (كۆزگە سۈرتىلىدىغان
قارا بويلاق).

kör. bağırsak, - ğı. is. قارىغۇ ئۇچەي.

① kör. düğüm. is. يەشكىسى بول-
مايدىغان تۈگۈن. ② ھەل قىلىنىشى
قىيىن بولغان مەسلە؛

«Bu kördüğüm sorun — بۇ ھەل
قىلىشقا قىيىن مەسلە.»

kör. ebe. is. كۆزنى تېڭىپ قويۇپ
باشقا بىرىنى تۇتىدىغان بالىلار ئويۇنى.

① körelme. قۇرۇشۇش، قۇرۇپ قېلىش
(ئادەم ئەزاسى ياكى ھۈجەيرىنىڭ ناتوغرا
ئوزۇقلىنىشى ئارقىسىدا بوشىشىپ قۇرۇپ
قېلىشى). ② سېزىش ئىقتىدارىنى
يوقىتىش.

① körelmek. ئوتنىڭ ئۆچۈشكە باش-
لىشى، بۇلاقنىڭ قۇرۇشقا باشلىشى. ②
قاشاڭلاشماق. ③ قۇرۇشقا باشلىماق
(بۇلاق، قۇدۇق). ④ ئەھمىيىتىنى يوقات-
ماق. ⑤ پائالىيەتچانلىقىنى يوقاتماق؛

پىچاق قاشاڭ — Bıçak körleşti —
لىشىپ كەتتى.

köreltmek. ئۆتكۈرلۈكىنى يوقىتىپ
قاشاڭلاتماق.

köreşe. is. قار ئۈستىدىكى مۇز قاتلىمى.

kör. fare. is. zool. قارىغۇ چاشقان.

körfez. is. yun. دېڭىز قولتۇقى.

kör. kuyu. is. سۈيى قۇرۇپ كەتكەن
قۇدۇق.

kör . kütük. is. ئۆزىنى بىلەلمە-
گۈدەك مەست.

körlemeden. z. قارىغۇلارچە، ھېچ دىق
قەت قىلماستىن، ئىشانسىز، چۈشەن-

مەستىن.
körülenmek, körleşmek. ① قاشاق. ② كارغا كەلمەس ھالغا كەل. ③ ئۆزۈمىز ھالغا كەلمەك. ④ ئېتىبارنى يوقاتماق. ⑤ يارا پۇتۇشكە يۈز تۇتماق:
 «Bıçak körleşti — پىچاق قاشاقلاشتى.
körleştirmek. قاشاقلاشتۇرماق:
 «Makası körleştirdi — قايسچىنى گاللاشتۇردى.»
 ① ئەمالىق. ② **körlük, - gü.** is. قارىغۇلارچە، ئەخمەقلەرچە ئىش. ③ غا- پىللىق.
kör. ocak. is. بالىسىز (پەرزەنت- سىز) ئائىلە.
 ① يېڭى ئىزۈلگەن مېۋە، **körpe.** s. كۆكتات. ② ياش، يېتىلىۋاتقان (ئادەم):
 «Körpe hıyar — يېڭى ئىزۈلگەن تەرخەمەك.»
körpecik. s. يېڭى، بەك ياش.
körsümek. كۈچىدىن قالماق، ئۆچۈشكە باشلىماق.
körtüm. is. چوڭ ئېگەر.
körük, - gü. is. كۆرۈك، شامال ساندۇقى:
 «Demirci körüğü — تۆمۈرچى كۆرۈكى»
körükçü. شامال ساندۇقى تارتقۇچى، كۆرۈك باسقۇچى.
 ① كۆرۈك بىلەن پۇۋ. **körüklemek.** لىمەك، ئۇلغايتماق. ② كۈشكۈرتمەك:
 «Ateşi körükleyin — ئوتنى ئۆل- خايتقىن.
 «Körülükçükörükleniyor — ئەسكىلەر كۈشكۈرتىلىۋاتىدۇ.
 «Kavgayı körüklemek — غوغۇغانى

چوڭايتماق.»
körü. körüne. z. قارىغۇلارچە.
köse. s. far. (ساقال، بۇرۇتسىز).
kösegi. is. كۆسەي (ئوچاقنىڭ ئوتىنى چۇقچىلايدىغان).
kösele. is. چەم.
kösem. is. → Kösemen. سەرکە.
kösemen. is. باشلامچىلىق،
kösemenlik, - gi. is. سەركىلىك.
kös kös. s. بېشىنى ساڭگىلاتقان ھالدا:
 «Kös kös yürüyor — بېشىنى ساڭ- گىلىتىپ كېتىۋاتاتتى.
 «Kös kös durmak — بېشىنى ساڭ- گىلىتىپ تۇرماق.»
Köskötürüm. s. كۆتۈرۈم:
 «Bu hayvan kös kötürümdür — بۇ ھايۋان كۆتۈرۈم بولۇپ قاپتۇ.»
kösnü. is. (ھاي- جۈپلىشىش ھەۋىسى) ۋانلارنىڭ.
kösnüçül. s. شەھۋەتپەرەس.
kösnük. s. كۈيەش ۋاقتى كەلگەن. (ھايۋان).
kösnül, kösnülük. s. شەھۋانىي.
köstebek, - gi. is. چاشقاننىڭ بىر تۈرى.
 ① ئىشكەل ياكى **köstek, - gi. is.** چۈدەر. ② سائەت ياكى ئاچقۇچ زەنجىرى. ③ توسالغۇ.
 ① كىشەنلىمەك. ② ئاق **kösteklemek.** ساتماق (بىر ئىشنى).
kösteklenmek. كىشەنلەنمەك.
 ① كىشەنلىك. ② كى- شەنلەنگەن.
köstekli. s. غورو (ئىشكىنىڭ).
kösü. is.

köşe. is. ① بۇرجەك. ② خىلۋەت يەر:

«Ülkenin bir köşesi — مەملىكەت —
نىڭ بىر بۇرجىكى.»

kötrüm. s. → **Kötürüm.**

kötü. s. يامان، ئەسكى:

«Kötü bir köpek — ئەسكى ئىت.»

kötücül. s. يامان نىيەت، قارا نىيەت.

قارا نىيەت ھەرىكەت. — eylem ~

① **kötülemek.** ئاجىزلاشماق، ماغدۇر.

سزىلانماق. ② شىكايەت قىلماق، غەپ
ۋەت قىلماق:

«Çocuk son günlerde ne kadar

kötüleşmiş — بالا كېيىنكى

كۈنلەردە نېمىدېگەن ئاجىزلاپ كەتكەن.

Şunu bunu kötülemek doğru

ئۇنى — بۇنى يامانلىماق —

değil — توغرا ئەمەس.»

kötülenmek. يامانلانماق.

① **kötüleşmek.** يامانلاشماق. ②

(ئايال) ئەسكىلەشمەك:

«Hava kötüleşti — ھاۋا يامانلاشتى.»

kötüleştirmek. يامانلاشتۇرماق، ناچار.

لاشتۇرماق.

kötületmek. يامانلىتىشقا يېل ئاچماق.

① **kötülük, — gü.** is. يامانلىق،

ئەسكىلىك، بۇزۇقلۇق. ② زەرەرلىك:

«Havaların kötülüğü yüzün-

den... — ھاۋانىڭ بۇزۇلۇشى تۈ-

پەيلىدىن...

O, kimseye kötülük etmez — ئۇ

ھېچكىمگە يامانلىق قىلمايدۇ.»

kötülükçü. s. بۇزۇق:

«Toplumda kötülükçüler var —

جەمئىيەتتە بۇزۇقلار بار.»

kötümsemek. يامان كۆرمەك، كۆزگە
ئىلماسلىق.

kötümser. s. ئۈمىدسىز.

kötümserlik, — gi. is. ئۈمىدسىز-

لىك.

① **kötürüm.** s. ② پالەج، ناكبار،

كېرەكسىز:

«Ahmet kötürüm olmuştur —

ئەخمەت پالەج بولۇپ قاپتۇ.

Bu adamın sağ bacağı kötür-

rüm — بۇ ئادەمنىڭ ئوڭ پۇتى —

پالەچتۇر.»

köy. is. يېزا:

«Çin köylerinde büyük bir geliş-

me var — جۇڭگونىڭ يېزىلىرىدا چوڭ

تەرەققىيات بار.»

köycü. s. is. يېزا ۋە يېزا خەلقى

ئۇچۇن ئىشلىگۈچى.

köydeş. s. بىر يېزىدىن:

«Mehmetle Ahmet köydeşir —

مۇھەممەد بىلەن ئەخمەت بىر يېزىدىن.

köylü. is. دېھقان، يېزىلىق:

«Çinde köylüler nüfusun büyük

çoğunluğunu oluşturuyor — جۇڭ-

گودا دېھقانلار نۇپۇسىنىڭ مۇتلەق كۆپ

قىسمىنى تەشكىل قىلىدۇ.»

köymen. is. ھارۋىنىڭ سايۋىنى.

köz. is. ئۆچۈشكە ئاز قالغان چوغ.

köze. is. قەبرە تېشى، مەڭگۈ تاش.

① **kravat, — tı.** is. fr. گالىستۇك.

② فاكىتۇر (مال ساتقۇچى يېزىپ بېرىد-

غان، ئىسكىلاتتىن چىقىرىلىدىغان مال

تىزىمى).

① **kredi.** is. fr. نۇپۇز، ھۆرمەت.

② قەرزنى تۆلەش مۇددىتى. ③ قەرز

ئېلىنغان پۇل ياكى ئورنىغا بېرىلگەن مال.
крема. is. it. ① قايماق. ② سېرىق ماي. ③ سۈت، تۇخۇم ۋە شېكەر بىلەن قىلىنىدىغان تاماق.
крематориум. is. lat. جەسەت كۆيدۈرىدىغان ئورۇن.
крепе. is. fr. ئۇچى بۇجۇغۇرلاشقان ۋە پۈكۈلگەن چاچ.
креплин. is. fr. نېپىز ۋە يەڭگىل يېپەك رەخت.
крепон. is. fr. ئاياللارنىڭ ياسالما چېچى.
кrestомати. is. fr. خروستوماتىيە (ئەسەرلەر تاللانمىسى).
креş. is. يەسلى.
креşendo. is. müz. it. ساز ئاۋازى.
 نىڭ بارغانسېرى يۇقىرىلىشى، ئۇچ ئېلىشى.
kretenizm. is. fr. كىرەتمىن كېسىملى (قالقان بەزلىرىنىڭ يېتىلمەي قېلىشى نەتىجىسىدە كېلىپ چىقىدىغان تەن ۋە ئەقىل زەئىپلىشىش كېسەللىكى).
 ① **криптограф. is. fr.** مەخپىي يېزىق بىلەن شۇغۇللانغۇچى. ② مەخپىي يېزىقنى تەرجىمە قىلىدىغان ماشىنا.
криптографи. is. fr. مەخپىي بەلگىلەر بىلەن يېزىش.
криптограм. is. fr. مەخپىي بەلگە بىلەن يېزىلغان خەت.
криптолог. is. fr. مەخپىي يېزىق مۇتەخەسسىسى.
криптологи. is. fr. مەخپىي يېزىق ئىلمى ۋە تەتقىقاتى.
кристал, - in. is. fr. كرىستال تاشقى

كېۋرۇنۇشى توغرا، كۆپ قىرلىق شەكىلدىكى قاتتىق جىسىم.
krystalize. is. fr. كرىستاللاشقان.
krystalli. s. ئىچىدە كرىستال بولغان.
krishna. is. ھىندىستانلىقلارنىڭ بىر ئىلاھى.
kritik¹. s. ناھايىتى مۇھىم ۋاقىت، جىددىيلىك.
kritik². is. ئەدەبىي تەنقىد، ئەدەبىي ئوبزورچى.
kritisizm. is. ئەدەبىي تەنقىدچىلىك.
kriz. is. fr. كرىزىس، بۇھران، پىلان خالىق؛
 سىياسىي كرىزىس. «Siyasi kriz —
 «پۇل پاخاللىقى» Para krizi —
 ① كىتابلارنى ئالتۇن ھەل بىلەن يازغۇچى. ② كالىۋۇتۇن (زەر يىپ) بىلەن كەشتە ئىشلىگۈچى ۋە نەققاش.
krizoterapi. is. داۋالاش، ئالتۇن بىلەن داۋالاش.
kroki. is. fr. لايىھە، پىلان.
 ① **krökodil. is. fr.** ئىشلەنگەن تىمساھ تېرىسى. ② تىمساھ تېرىسىدىن ياسالغان؛
 تىمساھ تېرىسى «Krokodil çanta —
 دىن ياسالغان پوپكا».
kromizm. is. fr. رەڭسىز بىر ياۋايى ئۆسۈملۈكنىڭ سۈنئىي يول بىلەن يېتىشتۈرۈلۈپ رەڭگە كىرگۈزۈلۈشى.
kromolitografi. is. رەڭلىك تاش باسما.
kromoptometri. is. رەڭلەرنى كۆرۈش ئىقتىدارىنىڭ ئۆلچىلىنىشى.
kromoterapi. is. يەزى كېسەللىكلەرنى

رەڭلىك نۇر بىلەن داۋالاش.
kron. is. fr. پادىشاھلارنىڭ بېشىغا كىيىدىغان تاجى.
kronoloji. is. خرونولوگىيە (ۋەقەلەر- نىڭ پەيدا بولغان ۋاقىتلىرى ئىزچىل لۇردە بىرلەپ كۆرسىتىلگەن رويخەت).
kropi. is. تۈگۈم.
kруп. is. تاماقنىڭ ياللۇغلىنىشى ئار- قىسىدا پەيدا بولۇپ، ئۆلۈمگە سەۋەب بولىدىغان تاماق ئاغرىقى، دېغىتىرىيە.
ksantopsin. is. كىچىدە ئۇچىدىغان ھاشارلارنىڭ كۆزىدىكى رەڭ ماددىسى.
ksantosiyanopsi. is. سېرىق ۋە كۆك رەڭنى كۆرەلمەسلىك ھالىتى.
ksenomeni. is. ئاياللاردا ئادەت كۆ- رۈشنىڭ قالايمىقانلىقى.
kserofil. is. قۇرغاق يەردە ئۆسۈپ بارىدىغان (ئۆسۈملۈك).
kserostomi. is. ئېغىزنىڭ قۇرۇشى.
ksiloglifi. is. ياغاچقا خەت ئويۇش سەنئىتى.
ktenoyid. is. سازان بېلىقىغا ئوخ- شاش سۆڭەكلىك بېلىقلارنىڭ تەڭگىلىرى.
kuadrivektör, -rū. is. قىزىل ۋە پۇت- نىڭ ئوخشاشلا پالەچ بولۇشى.
kubaşmak. ھەمكارلاشماق.
kubat. s. ① قوپال. ② ھەرىكىتى ۋە سۆزى قوپال.
kubatlık, - ğı. is. قوپاللىق، تىزىم- لۇق.
kubbe. is. ar. ① قۇببە، گۈمبەز. ② ئاسمان.
kubbeli. s. قۇببىلىق، گۈمبەزلىك.
kubuh, - bhu. is. جىنايەت، رەزىل

ھەرىكەت.
kubur. is. ① سوزۇنچاق قاپ. ② قە- دىمىي بىر تاپانچا.
kuburluk, - ğu. is. ① پارتلاتقۇچ دورا قېپى. ② تاپانچا قېپى.
kucak. is. قۇچاق.
kucaklamak. قۇچاقلىشماق.
kucaklaşmak. قۇچاقلاشماق.
kudret, - ti. is. ar. قۇدرەت، كۈچ.
kudretli. s. ① قۇدرەتلىك، كۈچلۈك. ② باي، پۇلدار.
kudretsiz. s. قۇدرەتسىز، كۈچسىز.
kudretsizlik, - ğı. is. قۇدرەتسىزلىك، كۈچسىزلىك.
kudurgan. s. غالىجىر، قۇتىرىغان.
kudurganlık, - ğı. is. غالىجىرلىق، قۇتىرىغانلىق.
kudurmak. ① غالىجىرلىشماق، غالىجىر كېسىلىگە گىرىپتار بولماق. ② بەك شىد- دەتلەنمەك.
«Yaramaz çocuklar yine kudurdu» ئەسكى بالىلار تېخىمۇ ئەسكىلەشتى.
kuduruk. s. غالىجىر، قۇتىرىغان.
kuduz. s. غالىجىر.
~ köpek. غالىجىر ئىت، قۇتىرىغان ئىت.
~ Kedi. غالىجىر مۈشۈك.
kuğu. is. zool. ئاق قۇ (قۇش).
kuğurmak. (كەپتەر) سايىرماق.
kukla. is. yun. قورچاق.
«Kukla gibi oynatmak» ئويناتقانداك ئويناتماق.
kuklacı. is. قورچاق ياسىغۇچى ياكى قورچاق ئويۇنى كۆرسەتكۈچى.
kukuç, - cu. is. ئورۇقچا شۈپۈكى.
kuku. is. fr. كاككۇك.

kukulete. is. it. يامغۇر ۋە سوغۇقتا كىيىدىغان بۆك.

kul. is. قۇل.

kulaç, - çı. is. غۇلاچ:

1. Üç kulaçta su çıktı — ئۈچ غۇلاچتا سۇ چىقتى.

2. İki kulaç ip — ئىككى غۇلاچ ئارغامچا.

3. Bir kulaç toprak — «بىر غۇلاچ يەر»

kulaçlamak. غۇلاچلىماق:

«İpi kulaçlamak — ئارغامچىنى غۇلاچلىماق.»

kulak, - ğı. is. قۇلاق:

«Kulağı sesler çınlattı — قۇلاقنى ۋاراڭ - چۇرۇڭ ياردى.»

kulakçı. is. قۇلاق، بۇرۇن ۋە ئېغىز دوختۇرى.

kulakçın. is. قۇلاقچىن (قۇلاقچا).

kulaklı. s. قۇلىقى بار، قۇلاقلىق:

«Küçük kulaklı kalpak — كىچىك قۇلاقلىق قالپاق.»

kulaklık, - ğı. is. ① سوغۇقتىن ساقلىنىش ئۈچۈن قۇلاققا كىيگۈزۈپ قىلىنغان قۇلاقلىق.

② تېلېفوننىڭ قۇلاققا تۇتۇلىدىغان قىسمى، قۇلاقلىق.

kulaksız. s. قۇلىقى يوق، قۇلاقسىز.

kulak - zarı. is. قۇلاق پەردىسى.

kulampara. is. far. ھەزىلەك.

kulan. is. قۇلان.

kulangolar. is. شەرقىي ئافرىقىلىق نېگىرلار.

① سەھنە ئارقىسى. **kulis.** is. fr.

② بازار سىرتىدىكى سودا يېرى.

kullandırmak. قوللاندىرماق.

kullanılmak. قوللىنىلماق.

kullanılmış. s. قوللىنىلغان، ئىشلىتىلغان.

تىلىگەن، كونا:

«Bu makina kullanılmışı hiç ben-zemiyor — بۇ ماشىنا ھېچلا كوناغا ئوخشىمايدۇ.»

kullanış. is. قوللىنىش ۋە قوللىنىش ئۇسۇلى.

kullanışlı. s. قوللىنىشقا ئوڭاي، ئىشلىتىشكە ئاسان، ئەپلىك:

«Kullanışlı bir makine — ئىشلىتىشكە ئەپلىك ماشىنا.»

kullanışsız. s. ئىشلىتىلىشى تەس:

«Kullanışsız bir silah — ئىشلىتىشكە ئەپسىز قورال.»

① قوللانماق. ② ئىشلەت. **kullanmak.** ③ ئادەتلەنمەك:

«1. Gözlük kullanmak — كۆزەي - نەك قوللانماق.»

2. Aşçi kullanmak — ئاشپەز ئىش - لەتمەك.

3. Tütün kullanmak — تاماكاغا ئادەتلەنمەك.

① تاغ چوققىسى، چوق. **kulle.** is. ar. ② قەلئە. ③ تاج. ④ كۆپ.

قۇللۇق. **kulluk, - ğu.** is.

① خىزمەتچى. ② كۆ - زەتچى. ③ مەمۇر.

① تۇتقۇچ. ② با - **kulp, - pu.** is. ھانە، سەۋەب:

«Çaydanlığın kulpu — چايداننىڭ تۇتقۇچى.»

kulplu. s. تۇتقۇچلۇق:

«Kulplu bardak — تۇتقۇچلۇق ئىس - تاكان.»

① كۆرۈك. ② ھۇرۇن: **kuluçka.** is.

«Butavuk kuluçka olmuş — بۇ توخۇ كۈرۈك بويۇتۇ.»
kulun. is. ئات ۋە ئېشەك بالىسى
 (تاي، تەخەي).
kulunlamak. ئات ۋە ئېشەك تۇغماق، قۇلۇنلىماق.
kulunluk, -ğu. is. ئات، ئېشەكلەر — نىڭ بالىياتقۇسى.
kulübe. is. yun. كەپە.
kulüp, -bü. is. ① كۈلۈپ، ② چوڭ زال، ③ كۆڭۈل ئېچىش يېرى.
kulvar. is. fr. ① تار كىچىك كارب دور، دەھلىز، ئارىلىق، ② تار تاغ يولى، تارلاق، قاپچىغاي.
kulzüm. is. ar. دېڭىز.
kum. is. قۇم.
kuma. is. كىچىك خوتۇن.
kuman. is. قىپچاقلار.
kumanca. is. قىپچاقچە.
kumanda. is. it. قوماندان، ئەمىر.
kumandan. is. it. قوماندان.
kumandanlık, -ğı. is. قوماندانلىق.
kumandarya. is. بىر خىل ئۈزۈم ھارىقى.
Kumandilar. is. ئالتاي تۈركلىرىدىن بىر قەبىلە.
kumanya. is. ئوزۇق — تۈلۈك (سەپەر ئۈچۈن ھازىرلانغان).
kumar. is. ar. قىمار.
kumarbaz. s. ar. far. قىمارۋاز.
kumarbazlık, -ğı. is. قىمارۋازلىق.
kumarcı. s. قىمارۋاز.
kumar.hane. is. قىمارخانا.
kumar . haneci. is. قىمارخانا ئىش

لەتكۈچى، قىمارۋازلاردىن چوتار ئالغۇچى.
kumaş. is. ar. رەخت:
 «Elbiselik kumaş aldım — كىيىملىك رەخت ئالدىم.»
kumaşmak. → **Kubaşmak.**
kumbara. is. ① پۇل سالىدىغان تۆۋەن شۈكۈك قۇتا، ② مىناميون ئوقى.
kumbaracı. is. مىناميونچى (ئەسكەر).
kumbara . hane. is. مىناميون ئوقى ياسىلىدىغان ياكى مىناميونچىلار تۇرىدىغان يەر.
kumcu. is. قۇم توشۇغۇچى ۋە ساتقۇچى.
kumcul. s. قۇملۇقتا ياكى قۇمسال يەرلەردە ياشايدىغان (ھاشارات ياكى گىياھ).
kumkuma. is. ① سىياھ قۇتىسى، ② ئىدىش، كوزا، ③ ئارتۇقچىلىقى بولغان ئادەم ياكى يەر:
 «Fesat kumkuması — پەسەت پاسات يېرى.
 Dedikodu kumkuması — غەپ — ۋەت شىكايەتچى.»
kumla. is. قۇملۇق، قۇم بېسىپ كەت كەن يەر.
kumlamak. قۇم تۆكمەك.
kumlu. s. ① تەركىبىدە قۇم بولغان (يەر، توپا)، ② چېكىم — چېكىم:
 «Kumlu kumaş — چېكىم رەخت.»
kumpanya. is. it. ① شىركەتچىلىك، ② ئەينى پىكىردىكىلەر.
kumpas. is. fr. ① كومپاس، ② ھىي — لە، سۈيىقەست، مىكىر.
kumral. s. ساقال — بۇرۇتلۇق.

kumru. is. far. پاختەك.
kumsal. s. قۇملۇق، قۇمسال.
kumsallık, - ğı. is. قۇمسال يەر، قۇملۇق يەر.
kumsuz. s. قۇمسىز (يەر)، قۇمى يوق.
kumuç. is. zool. كۇمۇتا.
kumuk. is. داغستان تۈركلىرى.
Kumul¹. is. öz. قۇمۇل:
«Kumul ili — قۇمۇل ۋىلايىتى»
kumul². is. قۇم بارخانى.
kunama. is. ھەبەشىستاننىڭ غەربىي شىمالىدىكى ئېگىرلارنىڭ تىلى.
kunda. is. بىر خىل زەھەرلىك ئۆمۈچۈك.
kundak. is. ① زاكا، يۆگەك. ② پاي. نەك (مىلتىق):
«Çocuk kundakta iken — بالا يۆگەكتە ئىكەن»
① مىلتىق پايىنىكى يا. — kundakçı. is. سىغۇچى. ② ئوت تۇتاشتۇرغۇچى. ③ بۇز-غۇنچى، بۆلگۈنچى.
① ئوت قۇي. — kundakçılık, - ğı. is. غۇنچى، جىنايەتچى. ② بۇزغۇنچىلىق، بۆلگۈنچىلىك.
① زاكەلىماق، يۆگەك. kundaklamak. ② پايىنەك تاقىماق.
③ تۈرمەك (چاچنى).
kundaklanmak. زاكەلىنماق، يۆگەككە يۆگەلىمەك.
kundaklı. s. زاكەلىنغان، يۆگەككە يۆگەلگەن.
kundura. is. بوغۇقچىسىز ۋە قونچىسىز ئاياغ كىيىمى.
① موزدوز. ② ئاياغ. kunduracı. is. كىيىم ساتقۇچى.
① موزدوز. — kunduracılık, - ğı. is.

لۇق. ② ئاياغ كىيىم سېتىش ئوقىتى.
kunduz. is. قۇندۇز.
kunlamak. → Kulunlamak.
kunt, - tü. s. ئېغىر، قېلىن ۋە چىداملىق:
«Kunt ayakkabı — چىداملىق ئاياغ»
kunut¹. is. ar. ئۈمىدسىزلىك.
① ئىتائەتچانلىق. kunut². is. ar. ② ئىبادەت. ③ «ۋىتىر» نامىزى. ④ نا-مازدا ئوقۇلىدىغان دۇئا.
① ئاغزى كەڭ ئىستاك. kup. is. fr. ② پىچىلغان كىيىم.
① مۇسابىقىدە نەتىجە. kupa¹. is. it. قازانغانلارغا بېرىلىدىغان تۈرلۈك قاچا.
② كۆرت قەغىزىنىڭ تاپىنى.
kupa². is. جەنۇبىي يېرىم ئاسمان گۈم. جىزىدىكى پۇلتۇزلار.
kupe. is. fr. تانىدا قەدەم ئېلىش.
kuphiyat, - tı. is. سەت ۋە رەزىل ئىشلار.
① قۇپقۇرۇق. ② بەك kupkuru. s. جۈدەك، قۇرۇق ئۆستىخان.
kuple. is. fr. بىر خىل غەزەل، ناخشا.
kupes. is. بېلىقنىڭ بىر تۈرى.
kupritler. is. تەركىبىدە مىس ۋە مىس تەركىبى بولغان مىنېراللار.
kuprofosfor. is. مىس ۋە فوسفور بىرىكمىسى.
kuprokrom. is. مىس ۋە خروم بىرىكمىسى.
kupronikel is. مىس ۋە نىكېل بىرىكمىسى.
kuprosilisyum. is. مىس ۋە كىرىمىيى بىرىكمىسى.
kuproterapi. is. داۋالاش، مىس ۋە مىس

ئۇنتۇقى بىلەن داۋالاش.
kupür. is. fr. گېزىت ۋە ژۇرناللار.
 دىن قىيىندىلار.
kur. is. fr. ناز قىلىش، ئۆزىگە تارتىش:
 «Kur yapmak — ئۆزىگە تارتماق.
kur'a. is. ar. پال.
kurabiye. is. قاتلىما ناننىڭ بىر تۈرى.
Kurabiyeci. is. قاتلىما نان ساتقۇچى.
kurada. s. پارچە - پۇرات، كېرەكسىز،
 ئەسكى - تۈسكى:
 «Kurada eşyalar — كېرەكسىز نەرسىلەر.
kurağ. is. قۇرۇلۇشى سەنئەت قىممىتىگە
 ئىگە ئېگىز بىنا.
kurak. s. ① قۇرغاق. ② قۇرغاقچىلىق:
 1. Havalar kurak geçiyor — ھاۋا
 قۇرغاق بولۇۋاتىدۇ.
 2. Bu seferki kurak uzun sürdü —
 بۇ قېتىمقى قۇرغاقچىلىق ئۇزۇن داۋام
 قىلدى.
 3. Kurak toprak — «قۇرغاق يەر.
kurakçıl. s. قۇرغاقنى خالايدىغان:
 «Kurakçıl bitkiler — قۇرغاقنى
 خالايدىغان ئۆسۈملۈكلەر.
kuraklık, - ğı. is. قۇرغاقچىلىق:
 «Kuraklıktan ekinler kurudu —
 قۇرغاقچىلىقتىن (زىرائەت) ئۆسۈملۈكلەر
 قۇرۇپ كەتتى.
kurul. is. قائىدە:
 «Uygur dilinin kuralları — ئۇيغۇر
 تىلىنىڭ قائىدىلىرى.
kurallı. s. قائىدىگە ئۇيغۇن.
kuralsız. s. قائىدىگە ئۇيغۇن بول-
 مىغان.
kuram. is. نەزەرىيە، تىئورىيە.

پىلان، چېرتىۋۇز.
kurampa. is. نەزەرىيە.
kuramsal. s. قۇرئان.
kur'an. is. öz. پاقا.
kurbağa. is. ① قۇمچاق. is. ② تىلنىڭ ئۇچىغا چىققان كىچىك نە-
 سە. ③ كىچىك ئاچقۇچ.
kurbağlama. is. پاقىچىلاپ ئۇزۇش.
kurbağagiller. is. پاقا تىپىدىكى
 ھايۋانلار.
kurban. is. ar. قۇربان:
 1. Kurban bayramı — قۇربان ھېيت.
 2. Kurban kesmek — قۇربانلىق قىلماق.
 3. Bu depremde çok kurban ve-
 reldi — بۇ قېتىمقى يەر تەۋرەشتە كۆپ
 قۇربان بېرىلدى.
 4. Halkımız kurtuluş namına çok
 kurban verdiler — خەلقىمىز
 ئازادلىق ئۈچۈن كۆپ قۇربان بەردى.
kurbanlık, - ğı. is. قۇربانلىق:
 «Kurbanlık koyun — قۇربانلىق قوي.
kurban. z. يېقىندىن.
kurbet. is. ar. ① يېقىنلىق. ②
 تۇرۇق - تۇغقانلىق.
kurcalamak. ① بۇرسماق، تولغىماق.
 ② مۇزاكىرە قىلماق، ئويلانماق. ③ مە-
 سلىنى مۇھاكىمە قىلماق. ④ ئارىلاش-
 تۇرماق:
 «Kiliği kurcalamışlar — قۇلۇپىنى
 تەلغىۋېتىپتۇ.
 Meseleyi kurcalamak — مەسلىنى
 مۇزاكىرە قىلماق.
kurdela. is. it. لېنتا:
 «Saç kurdela — «چاچ لېنتىسى.
kurdurmak. قۇردۇرماق.

kurena. is. ar. ① يېقىن كىشىلەر. ② فاتىھەدىن كېيىن ئوقۇلىدىغان سۈرىلەر.
 kurevi. is. s. دېھقان، تېرىمچى.
 kurgan. is. ① قەلئە، قورغان. ② قەبرە، گۈمبەزلىك مازار.
 kurgaz. s. بەك ئاجىز، بەك ئورۇق.
 kurgu. is. ① پۇرۇش، ② گۇمان، شۈبھە، شەك:
 «Saatin kurgusu — سائەتنىڭ پۇر — ژىنىسى»
 kuriye. is. fr. تاشقى ئىشلار مىنىستىرى
 تېرلىكىنىڭ باش ئەلچىخانىلار بىلەن
 مەخپىي خەۋەرلىشىش ھۈججەتلىرىنى ئاپ
 رىپ — ئېلىپ كەلگۈچى.
 kuri. is. شەرقىي — شىمالىي ئافرىقىدا
 لىقلارنىڭ تىلى.
 kurk, — ku. is. كۈرۈك (توخۇ).
 kurlak, — ğı. is. توزاق، قاپقان.
 kurmak. ① قۇرماق، قۇراشتۇرماق. ② تۈزەك:
 «1. Bağdaş kurmak — باداشقان قۇرماق.
 2. Fabrika kurmak — زاۋۇت قۇرماق.
 3. Okul kurmak — مەكتەپ سالماق.
 4. Plan kurmak — «پىلان تۈزەك»
 kurmay. is. سەنمۇ:
 «Kurmay başkanı — سەنمۇچاڭ»
 kurna. is. ۋاننا (مۇنچىدىكى يۇيۇنما
 دىغان داس).
 kurnaz. s. ① قۇۋ، ھىلىگەر، پىلانچى. ② ئۇستات:
 «Kurnaz adam bizi kendi sözümüzle bağladı — قۇۋ ئادەم بىزنى ئۆز — سۆزىمىز بىلەنلا ئەپلىدى»
 kurnazlık, — ğı. is. ① قۇۋلۇق، ② ئۇستاتلىق.

ھىلىگەرلىك. ② ئۇستاتلىق.
 kuron. is. fr. قاپلىما (چىرىگەن چىشى).
 kurs'. is. ar. ① يۇمىلاق ۋە يالىپاق نەرسە. ② بىر يۇلتۇزنىڭ كۆرۈنىشى.
 kurs'. is. fr. كۇرس:
 «Şofür kursu — «شوپۇرلۇق كۇرسى»
 kursak, — ğı. is. ئۇچار قۇشلارنىڭ تاشلىقى.
 kursaklı. s. ① قورساقلىق. ② گەدە ئىندە ئۆسمىسى بار ئادەم.
 kurşak. is. → Kuşak.
 kurşun. is. ① قوغۇشۇن. ② مىلىق، تاپانچا قاتارلىق يېنىك قوراللارنىڭ ئوقى.
 kurşuni. s. قوغۇشۇن رەڭ، كۈل رەڭ.
 kurşun. kalem. is. قوغۇشۇن قەلەم، قوغۇشۇن قاپلىماق. ③ قوغۇشۇن بىلەن تامغا يېنىپ يېچەتلىمەك.
 kurşunlu. s. ① ئىچىدە قوغۇشۇن بولغان. ② قوغۇشۇن قاپلانغان.
 kurt, — du. is. zool. ① بۆرە. ② ئىش ئەھلى، ئىشقا ماھىر. ③ قۇرت:
 «O, bu işin kurdudur — ئۇ بۇ — ئىشنىڭ ماھىرى»
 Ağaç kurtu — «دەرەخ قۇرتى»
 kurtaran. s. قۇتۇلدۇرغان، ئازاد قىلغان.
 kurtarıcı. s. قۇتۇلدۇرغۇچى، ئازاد قىلغۇچى، نىجاتكار.
 kurtarılmak. ① قۇتۇلدۇرۇلماق. ② ئازاد قىلىنماق.

1. قۇتۇلدۇرماق. ② ئازاد kurtarmak.

قىلماق. ③ ئالدىنى ئالماق. ④ قولغا

كەلتۈرمەك. ⑤ توسالغۇ بولماق.

قۇرتلارنىڭ لېپ. kurtçuk, - ğu. is.

چىنىكىلىق دەۋرى.

لېچىنىكىلارنى يېگۈچى. kurtçul. s.

دەللەل، بىدىك. kurtiye. is. fr.

ئۆزىنىڭ نازاكەتلى. kurtizan. is. fr.

كى بىلەن باشقىلاردىن ئايرىلىپ تۇرىدۇ.

خان ئايال.

① نازلانماق. ② ياخ. kurtize. is. fr.

شى كۆرۈنۈشكە ھەرىكەتلەنمەك.

بىر خىل چېلىپ. kurt. kapanı. is.

شىش ئۇسۇلى.

مولۇك (تې). kurt. kulak, - ğı. is.

رىسىدىن جۇۋا قىلىنىدۇ.

① قۇرتلىماق، قۇرت kurtlanmak.

پەيدا بولماق. ② زېرىكمەك:

«Sabahtan beri burada kurtlan-

dım, biraz çıkalım — ئەتىگەندىن

بېرى بۇ يەردە ئولتۇرۇپ زېرىكتىم، ئاز-

پاز ئايلىنىيلى.»

① ئىچىدە قۇرت پەيدا. kurtlu. s.

بولغان، قۇرتلاپ كەتكەن. ② جايىدا

جىم. تۇرمايدىغان (بالا).

قۇرۇق گەپ: kurt. masalı. is.

«Bana gene bir sürü kurt masalı

okudu — ماڭا يەنە بىر مۇنچە —

قۇرۇق گەپ قىلدى.»

① قۇتۇلماق، خالاس kurtulmak.

بولماق. ② تۇغماق، بوشانماق. ③

ئازاد بولماق، ئەركىنلىككە ئېرىشمەك، ھۆر

بولماق:

«1. Hasta kurtuldu — ئاغرىق قۇتۇلدى.

2. Canım kurtuldu — قۇتۇلدۇم.

3. Kadın sabaha karşı kurtul-
muş — ئايال ئەتىگەندە بوشاندى.

4. Eziyetten kurtulmamış — چاپ-
لماقتىن قۇتۇلالمىدى.»

رەھىنلەرنى. kurtulmalık, - ğı. is.

ۋە ئەسلىرىنى قۇتۇلدۇرۇش ئۇچۇن

بېرىلگەن پۇل.

قۇتۇلۇش، ئازاد بولۇش، kurtuluş. is.

ئازادلىق، ئەركىنلىك:

جۇڭ «Çin halk kurtuluş ordusu»

گو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى.»

بىز خىل. kurt. yemez. is. bot.

ۋەتەن دەرىخى، چوكا دەرىخى.

① سىر، مەخپىي. kurt. yeniği. is.

لىك. ② قۇرتنىڭ ياغاچتىن ئاچقان ئۆشۈ-

كى. ③ قۇرتلارنىڭ ئۇۋىسى:

«Bu işte bir kurt yeniği var, yoksa

bu kadar telâş etmezlerdi — بۇ

ئىشتا بىر سىر بار، بولمىسا بۇنچىلىك

تەنتەربىش بولمايتتى.»

① قۇرۇق. ② قۇرۇتۇلغان. kuru. s.

③ ئورۇق، ئاجىز. ④ پايدىسىز:

«1. Kuru ağaç — قۇرۇق ياغاچ.

2. Kuru öksürük — قۇرۇق يۆتەل.

3. Kuru üzüm — قۇرۇق ئۈزۈم.

4. Bu çocuk ne kadar kuru — بۇ

بالا ئېمىدىگەن ئورۇق.

5. Kuru vaitler — قۇرۇق ۋەدىلەر.

6. Kuru bir belirti — قۇرۇق بىر

ئىپادە.»

① تەشكىللىگۈچى، ئۇ. kurucu. is. s.

يۇشتۇرغۇچى. ② ھازىرلىغۇچى.

ھەيئەت، جەمئىيەت، ئۇيۇشما: kurul. is.

«Bakanlar kurulu — مىنىستىرلار

سوۋېتى.

يازغۇچىلار — Yazalar kurulu
 جەمئىيىتى.
 قۇرۇتماق: kurulamak.
 «Saçını makina ile kurulamak —
 چېچىنى ماشىنا بىلەن قۇرۇتماق.
 kurulanmak. قۇرۇتۇلماق.
 ① قۇرۇلماق. ② ئولتۇرماق: kurulmak.
 مىللەت — Millet meclisi kuruldu
 مەلەت مەجلىسى قۇرۇلدى.
 سافاغا — Kolruğa kuruldu
 ئولتۇردى.
 قۇرۇلتاي: kurultay. is.
 ئۈچىنچى — Üçüncü halk kurultayı
 چى خەلق قۇرۇلتىيى.
 قۇرۇقلۇق: kuruluk, - ğu. is.
 ① قۇرۇلۇش. ② قۇرۇ-
 لۇشلار. ③ بىنالار: kuruluş.
 جۈم — Cumhuriyetin kuruluşu
 مۇرىيەتنىڭ قۇرۇلۇشى.
 Hastaneler, okullar, bankalar,
 fabrikalar birer kuruluştur —
 دوختۇرخانىلار، مەكتەپلەر، بانكىلار ۋە
 زاۋۇت - فابرىكىلار قۇرۇلۇشلاردۇر.
 ① مۇئەسسەسە، جەمئىيەت kurum'. is.
 يەت. ② كۆرەڭلەش، ئۆزىنى چوڭ تۇتۇش
 «Çin tarih kurumunun Şincang
 جۇڭگو تارىخ جەمئىيىتىنىڭ
 شىنجاڭ شۆبىسى»
 قۇرۇم، كۈيە. kurum². is.
 ① قۇرۇتماق. ② زەئىپلەش
 مەك، ئورۇقلىماق: kurumak.
 1. Çoraplar iyice kurudu —
 پايپاقلار ئوبدانلا قۇرىدى.
 2. Bu ağaçların hepsi kurudu —
 بۇ دەرەخلەرنىڭ ھەممىسى قۇرىدى.

3. Zavallı çocuk bu hastalıktan
 بىچارە بالا — sonra pek kurudu
 بىۋ قېتىمقى ئاغرىقتىن كېيىن بەكمۇ
 ئاجىزلىشىپ كەتتى.
 ① كۆرەڭلىمەك، مەغ. kurumlanmak.
 رۇرلانماق. ② قۇرۇم تۇتماق، كىيە
 باغلاپ كەتمەك.
 ① كۆرەڭ، ئۆزىنى چوڭ kurumlu. s.
 تۇتىدىغان، مەغرۇر. ② قۇرۇم تۇتۇپ
 كەتكەن.
 ① كىچىك پېئىل، kurumsuz. s.
 كەمتەر. ② قۇرۇم تۇتمىغان.
 ① خاتا ۋە ئورۇنسىز kuruntu. is.
 خىيال. ② يامان ئېھتىماللارنى ئويلاش.
 ③ ۋەھىمە.
 ① خاتا ۋە ئورۇنسىز kuruntucu. s.
 خىياللارغا بېرىلگۈچى. ② ۋەھىمىچى.
 تۈرك لىراسىنىڭ 100 kuruş. is. ar.
 دىن بىرىگە تەڭ پۇل بىرلىكى، خۇرۇش.
 خۇرۇشلۇق: kuruşluk. is.
 ئون خۇ- — On kuruşluk şeker
 رۇشلۇق شېكەر.
 قۇرۇت: kurut, - tu. is.
 «قايماق قۇرۇتتى. — Kaymak kurutu»
 قۇرۇتقۇچى (قۇ- kurutaç, - çı. is.
 رۇتۇش ئەسۋابى).
 باسقۇچ (قە- kurutmaç, - çı. is.
 غەزدىكى سىياھنى بېسىپ قۇرۇتىدىغان).
 قۇرۇتۇش. kurutma. is.
 قۇرۇتماق: kurutmak.
 پاتقاقلىقنى — Bataklık kurutmak
 قۇرۇتماق.
 قۇرۇتۇلماق. kurutulmak.
 قۇرۇتقۇچى، قۇرۇت- kurutucu. s. is.
 دىغان.

kurye. is. fr. → Kuriye.

kusare. is. ئالدى ياكى ئەتراپى
شادا بىلەن قورشالغان يەر.

kuskun. is. قۇشقۇن.

kuskunsuz. s. ① قۇشقۇنسىز. ② پە-
رىشان.

kuskus. is. ئۇششاق ئۇزۇپ قۇرۇ-
تۇلغان خېمىر.

kusmak. ① قۇسماق. ② بويىقى چىقماق:
«Çocuk yediğini kustu —
ئىنى قۇسۇۋەتتى.

Kumaş lekeyi kustu —
رەختىنىڭ بويىقى چىقتى.

kusmuk, -ğu. is. قۇسۇق، قۇسۇلغان
نەرسە.

kuso. is. fr. مەدە قۇرتىنى چۈشۈرۈش
دورسى ياسىلىدىغان دەرەخ.

kusturmak. قۇستۇرماق.

kusturucu. s. قۇستۇرغۇچى (دورا).

kusulmak. قۇسۇلماق.

kusuntu. is. قۇسۇق.

kusur. is. ar. ① قۇسۇر، ئەيسىب.

② كەمچىلىك، يېتەرسىزلىك. ③ ئاشقان

قىسمى. ④ بىر نەرسىنىڭ يامىنى،
ئەسكىسى:

«1. Bu adamın bir çok kusuru
var — بۇ ئادەمنىڭ خېلى كۆپ ئەيىبى بار.

2. Ben çalışmada kusur etmedim —
مەن خىزمەتتە كەمچىلىك ئۆتكۈزمىدىم.

3. Paranın kusurunu vermedi —
ئاشقان پۇلىنى بەرمىدى.

4. İnsan kusuru — ئىنسان ئەسكىسى

kusurlu. s. قۇسۇرى بار، كەمچىلىكى
بار، ئەيىبى بار:

«Kusurlu bir insandır —

جىر ئىنسان.»

kusursuz. s. قۇسۇرسىز، ئەيسىبسىز،
كەمچىلىكسىز:

«Kusursuz bir yazı yoktur —
چىلىكسىز بىر ماقالە بولمايدۇ.»

kuş. is. zool. قۇش، ئۇچار قانات.

kuşlar. is. ئۇچار قاناتلار.

kuşak. is. ① بەلباغ. ② چەمبەر.
③ ئەسلى، ئەۋلاد.

kuşaklamak. چەمبەرلىتىش:

«Duvarı kuşaklamalı —
جەر سېلىش لازىم.»

kuşane. is. t. far. ① چوڭ قەبەز.

② كىچىك قازان. ③ قۇشقاچلار ئۈچۈن
ياساپ بېرىلگەن ئوۋا.

kuşatılmak. قورشالماق، ئورالماق.

kuşatmak. ① بېلىگە باغلىماق. ② قور-
شماق، مۇھاسىرىگە ئالماق، ئوربۇالماق.

③ چېتىلماق. ④ قاپلاپ كەتمەك.

kuş başı. s. قۇش بېشىچىلىك:

«Kuş başı et — قۇش بېشىچىلىك گۆش.

kuş bakışı. is. ① ئېگىزدىن تىۋەنگە
ئېگىشىپ قاراش.

kuşbaz. is. t. far. قۇشلارنى ئۆگەت-
كۈچى، قۇشۋاز.

kuşçu. is. قۇش ۋە قۇشقاچ بېقىپ
ساتقۇچى.

kuşçuluk, -ğu. is. قۇش ۋە قۇشقاچ
بېقىپ سېتىش ئىشى، قۇشچىلىق.

kuşet. is. fr. پاراخوت ۋە پويىز ياتىقى.

kuşhane. is. → Kuşane.

kuşku. is. ① گۇمان، شۈبھە. ② ئەندىشە.

kuşkucu. s. گۇمانخور.

kuşkuculuk, -ğu. is. گۇمانخورلۇق.

kuşkulandırmak. ① گۇمانلاندىرماق.

شۈبھىلەندۈرمەك. ② ئەندىشلەندۈرمەك.
kuşulanmak. ① گۇمانلانماق، شۈبھىلەندۈرمەك. ② ئەندىشلەندۈرمەك.
kuşulu. s. گۇمانلىقلىق، شۈبھىلىك.
kuşuylem. — گۇمانلىق ھەرىكەت.
kuşkusuzluk, -ğu. is. گۇمانسىزلىق، شۈبھىسىزلىك.
kuşlak. is. ئوۋلىنىدىغان قۇش كۆپ يەر.
kuşlamak. تىرىشماق.
«İmtihana üç gün kala öyle bir kuşaldiki sorma — ئىمتىھانغا ئۈچ كۈن قالغاندا شۇنداق تىرىشتىكى، ئۇنى بىر دېمە.
kuşluk, -ğu. is. ئەتىگەندىن چۈش كىچە بولغان زامان.
kuşmar. is. قىلىتاق، تىزاق.
kuş. sütü. is. توخۇ سۈتى (ھەممە نەرسە بار، ھەممە نەرسە تېپىلىدۇ) دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ.
kuş. züyü. is. مامۇق، پەر.
kuş. üzümü. is. قارا كىشىش ئۈزۈم.
kut, -tu. is. تەلەي، بەخت.
kut¹. is. رىزىق، مەئىشەت.
kutan¹. is. چوڭ ساپان.
kutan². is. بېلىق بىلەن ئوزۇقلىنىدۇ.
 خان پەردە ئاياغلىق ۋە ئۇزۇن قاناتلىق بىر خىل قۇش.
 ① **kutlama.** is. تەبىرىكلەش، مۇبارەكلىك. ② تەبىرىكلەش مۇراسىمى.
kutlamak. تەبىرىكلەش، مۇبارەكلىك.
kutlanmak. تەبىرىكلەنمەك، قۇتلانماق.
kutlaşmak. بىر-بىرىنى تەبىرىكلەش.
 ھەك، مۇبارەكلەشمەك، قۇتلاشماق.
kutlu. s. مۇبارەك، تەبىرىك.

«**Kutlu olsun —** مۇبارەك بولسۇن.
kutlulamak. → **Kutlamak.**
kutn. is. كېۋەز.
 ① **kutni.** s. is. پاختىغا مۇناسىۋەتلىك. ② پاختا رەخت.
kutnu. is. ar. پاختا ۋە يىپەك ئارپ لاش توقۇلغان رەخت.
kutsal. s. مۇقەددەس.
 «**Kutsal toprak —** مۇقەددەس تۇپراق.
kutsallık, -ğı. is. مۇقەددەسلىك.
kutsamak. مۇقەددەس دەپ بىلىمەك.
kutsi. s. ar. → **Kutsal.**
kutsuz. s. تەلەپسىز، بەختسىز.
kutsuzluk, -ğu. is. تەلەپسىزلىك، بەختسىزلىك.
kutu. is. قۇتا.
 «**Kibrit kutusu —** سەرەڭگە قۇتىسى.
Kalem kutusu — قەلەمدان.
kutucu. is. قاپرىكىلاردا قۇتا ياساغۇچى ئىشچى.
kutulamak. قۇتسىغا قاچىلىماق.
kutup, -tubu. is. ar. قۇتۇپ.
 «**Kutup yıldızı —** قۇتۇپ يۇلتۇزى.
kutuplanma. is. كومپاس يىڭىنىنىڭ قۇتۇپقا قاراپ ئايلىنىش خۇسۇسىيىتى.
 ① **kutur, -tru.** is. ar. دىئامېتر.
 ② يان، تەرەپ، جەھەت، رايون.
kuadratik. s. fr. ئىككىنچى دەرىجە.
kuaför. is. fr. ئايال ساتىراش.
kuarta. is. it. تۆتىنچى.
kuartetto. is. it. ئىككى كىشىلىك تانسىنىڭ بىر تۈرى.
kuver. is. fr. تەخسە، ۋىلكا، پىچاق، قوشۇق قاتارلىق تاماق سايمانلىرى.
kuvoz, -zu. is. بالدۇر تۇغۇلغان بال.

لىنىڭ نورمال ھالىغا كەلگۈچە بېقىلىپ
 دىغان ساندۇق.
 kuvvet. is. ar. قۇۋۋەت، كۈچ، مادار: «Silahlı kuvvet»
 «قوراللىق كۈچ»
 kuvvetlendirmek. قۇۋۋەتلىەندۈرۈش، كۈچلەندۈرۈش
 kuvvetlenmek. قۇۋۋەتلىەنمەك، كۈچلەنمەك
 kuvvetli. s. ① قۇۋۋەتلىك، كۈچلۈك. ② ساغلام، چىداملىق. ③ شىددەتلىك،
 قاتتىق. ④ زور. ⑤ ئوپۇزلۇق.
 kuvvetsiz. s. قۇۋۋەتسىز.
 kuvvetsizlik, - gi is. قۇۋۋەتسىزلىك، كۈچسىزلىك.
 ① قۇيرۇق. ② ئۆچ. ③ بىرىنىڭ كەينىگە كېتىپ
 رىۋالغان ئادەم:
 «Ahmet kuyruğu ile beraber ge-
 liyor» ئەخمەت ئەگەشكەن ئادىمى بىلەن بىللە كېلىۋاتىدۇ.
 kuyruklu. s. قۇيرۇقلۇق، قۇيرۇقى بار.
 kuyruksuz. s. قۇيرۇقسىز، قۇيرۇقى يوق.
 kuyruksuzlar. is. پاقا تىپىدىكى قۇيرۇقسىز ھايۋانلار.
 kuyrusu. s. قۇيرۇقسىمان.
 kuytak, - gi. is. مازار، قەبرە.
 ① يالغۇز، كۆزگە چېلىق. ② خىلۋەت (يەر).
 kuyu. is. قۇدۇق. ② چۇقۇر، ئويمان.
 kuyucu. s. قۇدۇق كولىغۇچى.
 kuyuculuk, - ğu. is. قۇدۇق كولاش ئىشى.
 kuyum. is. زىننەت بۇيۇملىرى (ئاتتۇن، كۈمۈشتىن ياسالغان).
 kuyumcu. is. زىننەت بۇيۇملىرى ياساپ ساتقۇچى، زەرگەر.

زەرگەرلىك. kuyumculuk, - ğu. is.
 رومكا، قەدەھ. kûz. is. ar.
 kuzen. is. جىز ئائىلىنىڭ ئىچىدىكى ئەرگەك نەۋرىلەر.
 kuzey. is. شىمال:
 «Kuzey Çin — شىمالىي جۇڭگو»
 kuzgun. is. قارا قاغا.
 kuzguncuk, - ğu. is. گۈندىخاننىڭ تۆمۈر شادىلىق پەنجىرىسى.
 kuzguni. s. قاپقارا، تۇم قارا.
 kuzin. is. قىز نەۋرە.
 ① قوزا. ② ياۋاش، مۇ. kuzu. is. لايىم، مۆمىن.
 kuzu. diş. is. سۈت چىشى.
 kuzulamak. قوزىلىماق، تۆلىنىش.
 kuzulaşmak. مۇلايىملاشماق.
 kuzulu. s. قوزىلىق:
 «Kuzulu koyun — قوزىلىق قوي»
 kuzuluk, - ğu. is. قوزىلارنى سولاي دىغان قوتان.
 küb. is. yun. كۇب.
 «Metre küb — كۇب مېتر»
 kücü. is. ئۇرۇش ئايرىغۇچ (توقۇمچىلىقتا).
 küçücük. s. بەك كىچىك، كىچىككىنە.
 ~ kız — كىچىككىنە قىز.
 ① كىچىك. ② قىسقا. küçük. s. ③ پارچە - پۇرات:
 «Küçük ağaç — قىسقا دەرەخ»
 Büyüklerden küçük hareket bek-
 lenmez — چوڭلاردىن پارچە - پۇرات ھەرىكەت كۈتكىلى بولمايدۇ.
 küçükleme. كەمىتىمەك، پەس كۆرمەك.
 küçükleşme. ئۆزىنى كىچىك تۇتماق، ئۆزىنى تۆۋەن تۇتماق، كىچىك پېتىل بولماق.

küçüklük, - **gü.is.** كىچىكلىك، گۆدەكلىك.
 ~ **yapmak** — گۆدەكلىك قىلماق.
 ~ **öncü. is.** پىئونېر.
küçüksemek. كىچىك كۆرمەك، تۆۋەن كۆرمەك، پەس كۆرمەك.
küçülmek. ① كىچىكلەشمەك، تارلاش. ② ئۆز ئابرويسىنى چۈشۈرمەك.
küçültmek. ① كىچىكلەتمەك، تارلات. ② ئابرويسىنى تۆكمەك.
 كارىۋات — **Yatak odayı küçülttü** —
 ئۆيىنى تارلاشتۇرۇۋەتتى.
küçümen. s. كىچىككىنە.
küçümsemek. كىچىك كۆرمەك، تۆۋەن كۆرمەك، پەس كۆرمەك.
küf. is. يېمەكلىك نەرسىلەر ئۈستىدە يەيدا بولىدىغان پاختا، يېمەكلىك نەرسىلەرنىڭ پاختىلاپ قېلىشى.
 ~ **bağlamak.** پاختىلاشماق.
küfe. is. يوغان سېۋەت.
küfeci. is. ① سېۋەت بىلەن نەرسە كېرەك توشۇغۇچى، يۈدۈمچى، ھاممال. ② سېۋەت توقۇغۇچى.
küfecilik, -ği. is. ① ھامماللىق، ② سېۋەت توقۇش ئىشى.
küfelik. s. ① بىر سېۋەتكە پاتقۇدەك ② ماڭالىيىغۇدەك مىقداردا (نەرسە). ③ دەرىجىدە مەست.
küflenmek. ① پاختىلاشماق. ② ۋاقتى ئۆتمەك، كونىرىماق.
 نان پاختا — **Ekmek küflenmiştir** — تىلىشىپ قاپتۇ.
 ۋاقتى ئۆت — **Küflenmiş fikirler** — كەن پىكىرلەر.
küflü. s. ① پاختىلاشقان. ② ۋاقتى ئۆتكەن، كونىرىغان.

küfran. is. ar. نانكۈرلۈك (قىلىندىغان ياخشىلىقنى ئۇنتۇش).
küfretmek. تىللىماق، ئاغزىنى بۇزماق.
 ① قاتتىق ۋە سەت **küfür, -frü. is.** سۆز قىلىش. ② نانكۈرلۈك. ③ ھەقىقەتنى بۇرمىلاش. ④ كاپىرلار، مۇسۇلمان ئەمەسلەر. ⑤ خۇدانىڭ بارلىقى ۋە بىرلىكىگە زىت سۆز قىلىش.
küfürbaz. s. ar. ئاغزى بۇزۇق.
küfür. küfür. غۇر - غۇر، سەلەكەن: غۇر - غۇر — **Küfür küfür rüzgar** (سەلەكەن) شامال.
küfüv - ffü. is. ar. لايىق: بۇ — **Bu kız onun küffü değil** — قىز ئۇنىڭ لايىقى ئەمەس.
kuhaylân. is. نەسىللىك ئەرەب ئېتى.
küh. is. far. تاغ.
kühen. s. far. كونا، ئەسكى.
kükre. s. خاپىلىق ۋە قورقۇشتىن ئې تىلىشقا تەمىشەلگەن.
kükürt, -tü. is. گۈڭگۈرت.
kükürtlü. s. گۈڭگۈرتلۈك.
kül¹. is. كۈل.
kül², -lü. is. ar. پۇتۇن، بارلىق، ھەممە.
 ① بۆك. ② قەغەز. ③ ئويۇن: بىر خالاشېكەر. — **Bir külâh şeker** 1.
 ئالبانىيە بۆكى. — **Arnavut külâhı** 2.
 ئويۇن ئوينىماق — **Külâh etmek** 3. (قىلماق).
 ① ھىيلىگەر. ② دوپپا (بۆك). **külâhçı. s.** تىكىپ ساتقۇچى.
kül. bastı. is. بىر تۈرلۈك كاۋاپ.
külbe. is. ھۇجرا.

külçe. is. مۆتەك، نوكچا.
 külek, - gi. is. كوزا، ئىدىش.
 külfet, - ti. is. كۈلپەت، ھارغىنلىق.
 klhan. is. far. ھامامنىڭ ئوچىقى.
 külhan. bey. is. ئافى، لۈكچەك.
 külllemek. كۈل بىلەن كۆممەك.
 küllenmek. كۈل توشۇپ كەتمەك.
 külliyyat, - tı. is. بىر يازغۇچىنىڭ ھەممە ئەسىرى.
 külliyyen. z. پۈتۈنلەي، تامامەن.
 külliyyet. is. ar. پۈتۈنلەي، ئومۇمىيلىق.
 külliyyetli. s. ناھايىتى نۇرغۇن، خېلى كۆپ مىقدار.
 küllü. s. ئىچىدە كۈل بولغان، كۈل ئارىلاشقان.
 küllük, - gü. is. ① ئەخلەتخانا، ئەخلەت ساندۇقى. ② كۈلدان.
 külot, - tu. is. ئات مىنىگۈچىلەر كىيىدىغان پەس قىسمى تار، ئۈست تەرىپى كەڭ چاپان.
 külsel. s. كۈلىسمان.
 külte. is. ① مەدەن پارچىسى. ② دەستە (گۈل).
 kültивasyon. is. كۈلتىۋاتسىيە (يەرنى يۇمشىتىش).
 kultivator. is. توپىنى يۇمشىتىش ماشىنىسى.
 kültür. is. fr. مەدەنىيەت: «Kültür devrimi — مەدەنىيەت ئىنقىلابى»
 kültürel. مەدەنىي: «Uygur halkının kültürel hayatı — ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مەدەنىي ھاياتى»
 kültürleşme. is. مەدەنىيلىشىش.
 kültürlü. s. مەدەنىيەتلىك: جۇڭگو — «Çinliler kültürlü ulustur»

لۇقلار مەدەنىيەتلىك خەلقئۇر.
 kültürsüz. s. مەدەنىيەتسىز.
 külük, - gü. is. جۈتۈ، مېتىن.
 küüstür. s. قىممىتى يوق، كار كەلمەيدىغان.
 küm. is. كىچىك ئېغىل، قوتان.
 kümbet, - ti. is. قۇببە.
 küme. is. ① دۆۋە. ② توپ: 1. Bir küme buğday — بىر دۆۋە بۇغداي. 2. Bir küme at — بىر توپ ئات. 3. Bir küme asker — بىر توپ ئەسكەر.
 kümek. is. → küme.
 küme küme. z. دۆۋە - دۆۋە، توپ - توپ. ~ eşek — توپ - توپ ئشەك.
 kümelemek. يىغماق، دۆۋىلىشمەك.
 kümülenme. is. دۆۋىلىنىش، بىرىكىش، جەم بولۇش.
 kümülenmek. دۆۋىلەنمەك، بىرىكمەك.
 kümüleşme. is. بىر يەرگە توپلىشىش، جىرلىشىش.
 kümüleşmek. ئىتتىپاقلاشماق، ئويۇشماق.
 kümes. is. ① كاتەك. ② كىچىك، تار ئۆي: «Biriktirdiğimiz parayla bir kümes edindik — ئىقتىساد قىلغان پۇل بىلەن — كىچىك بىر ئۆيگە ئىگە بولدۇق»
 kümültü. is. تاغ ۋە ئورمانلاردا ئوۋ. چىلار ۋە ئورمان مۇھاپىزەتچىسىنىڭ ئۆيى.
 künd. s. ① جەسۇر، قەھرىمان. ② قا. ③ قىسقا، كالتە. ④ ئوقۇشىز.
 künfeyekün. is. ar. ① بارلىق (مەۋجۇتلۇق)، يارىتىلىش. ② يوق بولۇش، ئاستىن - ئۈستۈن بولۇش.

küngüre. is. far. قۇبىندىنىڭ چوققىسى، گۈمبەزنىڭ ئەڭ ئۈستى.

künk, - gü. is. far. شۇ ئاققۇزىدىغان نۇر؛

künye. is. تەرجىمىھال ئانكىتى.

küp, - bü. is. كۈپ، تۈك.

küpe. is. ① ھالقا. ② مۇنچاق؛

«Bir çift küpe — بىر جۈپ ھالقا.

Keçinin küpleri — ئۆچكىنىڭ مۇنچاقلىرى.»

küpeli. s. ① ھالقىلىق، ② مۇنچاقلىق؛

«Küpeli kadın — ھالقىلىق ئايال.

Küpeli keçi — «مۇنچىقى بار ئۆچكە،

küpleği. is. كەتسەن، پالتا، جوتۇ

قاتارلىقلارنىڭ ساپ بېكىتىدىغان كۆزى.

küpleme. is. قارىنىڭ بوشلۇقىدا

سۇنىڭ يىغىلىشى.

küplü. s. ① ھاراقكەش. ② كىچىك

قاۋاق.

kürdan. is. fr. چىش كولىغۇچى.

kürdi¹. is. تۈرك مۇزىكىسىدا بىر پەردە.

kürdi². s. كۈرتلارنىڭكىگە ئوخشاش.

küre¹. is. مەدەن ئوچىقى.

küre². is. ① يەر شارى، يۇمىسلاق.

② دۇنيا.

kürege. is. كىچىك شىرە.

kürek, - gi. is. ① گۈرجەك. ② كې

مىچىلەرنىڭ پالىقى.

kürekçi. is. ① گۈرجەك ياساپ ساتقۇچى.

② پويىز، پاراخوتلاردا ئوت قالىغۇچى.

③ كېمىدە پالاق ئىشلەتكۈچى.

kürek. ayaklılar. is. گۈرجەك

ئايغىلىق ھايۋانلار.

kürekçilik, - gi. is. ① گۈرجەك ياساپ

سېتىش ئىشى. ② ئوت قالاش ئىشى.

kürelemek. → Küremek.

küremek. گۈرجەكلىتىش، كۈرىمەك.

kürek kemiği. is. تاغاق (ئۇستىخان).

kürenay. is. تۈركلەرنىڭ بىر خىل

پۇۋلەپ چالىدىغان سازى.

kürk, - kü. is. ① ئىشلەنگەن تېرە.

② جۇۋا.

kürkçü. is. ① تېرىچى، ② جۇۋىچى.

kürkçülük, - gü. is. ① تېرىچىلىك.

② جۇۋىچىلىق.

kürklü. s. جۇۋىلىق؛

«Kürklü adam — جۇۋىلىق ئادەم.

kürre. is. far. ① ناي، قىزىلۇن.

② تەخەي.

kürsü. is. ar. ① مۇنبەر، ② پروفېسسور

سورلۇق؛

«Meclis kürsü — مەجلىس مۇنبىرى.

Fakülte kürsüsü olanlar —

فاكۇلتېتتا پروفېسسور بولغانلار.»

Kürt. öz. is. كۇرت (تۈركىيە، ئىراق

ۋە ئىراندا ياشىغان بىر مىللەت).

Kürtçe. is. كۇرت تىلى.

kürtün. is. ① لىڭگىرچاق. ② شامال

توپلاپ قويغان قار دۆۋىسى.

kürümek. → Küremek.

küskü. is. سۈمبە (پولات سۈمبىسى).

küskün. is. نارازىلىق، خۇشال

بولماسلىق.

küskünlük, - gü. is. نارازىلىق،

خاپىلىق.

① نىدىرلىماسلىق.

② قاتتىق مەست.

küsmek. ① ئاچچەقلىماق، خۇشال بول

ماسلىق. ② تەرەققىي قىلماي تۇرغۇن

ھالدا قالماق.

küspe. is. far. ھايۋانلار يېمىكى، يېقىلغۇ ۋە ئوغۇت قىلىنىدىغان، يېغى ۋە سۈيى سىقىپ چىقىرىلغان تۈرلۈك ئۆسۈملۈكلەرنىڭ تىرىپى، گۈل غوزىسى.

küstah. is. far. يولسىز، ھاياسىز، ئەدەبىسىز، ئەخلاقسىز.

küstahlık, - ğı. is. يولسىزلىق، ھال-ياسىزلىق، ئەدەبىسىزلىك، ئەخلاقسىزلىق.

küstahlaşmak. ھاياسىزلاشماق، ئەدەبىسىزلەشمەك.

küstere. is. ① ئۇزۇن رەندە، ② تۈگ-مەن تېشى، ③ بىلەي چاقى.

küsuf. is. ar. كۈن تۇتۇلۇشى.

küsür. is. ar. كەسر سان، ئاشقان مىقدار: **küsürat.** is. ar. → **küsür.**

① ئوچۇق، ② راھەت، خۇشاللىق. **küşade.** s. «Bu paranın küsurundan vazgeçtim- بۇ پۇلنىڭ ئارتۇقىدىن ۋاز كەچتىم.»

küşade. s. ① ئوچۇق، ② راھەت، خۇشاللىق.

① ئېچىلىش. ② خۇش. **küşat.** is. far. لۇق، گۈزەللىك. ③ ئوقياننىڭ تارتىپ ئېتىلىشى.

küşne. is. قارا پۇرچاق.

① قىسقا ۋە توم. ② قاشاڭ. **küt, - tü.** s. پاڭا بارماقلار. «Küt parmaklar —

«قاشاڭ پىچاق. Küt bıçak —

تىپرە (ئادەمنىڭ). **kütis.** is. tıp.

ئامما، كۆپچىلىك. **kütle.** is. ar.

چىگىتلىك پاختا. **kütlü.** is.

① كۆتەك (دەرەخنىڭ). **kütük, - gü.** is.

② ئانا دەپتەر (بوغالتىرىيىدە). ③ تونۇرنىڭ ئوتلۇقى.

kütüpane, kütüp . hane. is. ar. far.

كۈتۈپخانا:

شىنجاڭ **kütüphanesi — Şıncağ**

كۈتۈپخانىسى.

ئىسپىرت. **küül.** is. ar.

ئىسپىرتلىق. **küülü.** s. ar.

L.1

ل. (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ ئون بەشىنچى I.L. ھەرپى).

lâakal. z. ar. ئەڭ ئاز بولغاندا، ھېچبولمىغاندا.

lâalettayin. ar. پەرق ئەتكىلى بولمايدىغان.

lâbirent, -ti. is. yan. ① سىرلىق بىنا (ئىچىدىن يول تېپىپ چىققىلى بولمايدىغان).

② مايدىغان. ③ قىيىن ئىش. ④ تالاش - تارتىش.

labirenfektomi. is. ئىچكى قۇلاق نىڭ ئوپېراتسىيە ئارقىلىق چىقىرىلىشى، ئىچكى قۇلاقنى كېسىپ چىقىرىش ئوپېراتسىيىسى.

lâbis. s. ar. كىيىم كىيگەن، كىيىنگەن.

① laborant, -ti. is. fr. تەتقىقات ئىشلىرىدا ۋە لابوراتورىيىلىك تەجرىبەلەردە ياردەمچى بولۇپ ئىشلەيدىغان خادىم.

② بىر ئوقۇتقۇچىنىڭ دەرس ئۈچۈن كېرەكلىك لابوراتورىيىلىك تەجرىبىلەرنى ھازىرلىغۇچى خادىم.

laboratuvar. is. fr. لابوراتورىيە (تەجرىبە سىناق ۋە تەتقىقات ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن تۈرلۈك ئۈسكۈنىلەر بىلەن جاھازلانغان ئۆي).

lâbros. is. lâ. بىر خىل چوڭ بېلىق.

lâbrum. is. lâ. ئۈستىكى (يۇقىرىقى) لەۋ.

lâbyum. is. lâ. تۆۋەنكى لەۋ.

lâcivert. s. far. زەڭگەر، قىيىن.

كۆك.

① lâçin. is. s. لاچىن. ② تىك. ③ جۈرئەتلىك، شىددەتلىك.

① laçerem. s. z. شۈبھىسىز، شەكسىز، تەييارلىقسىز. ② مۇتلەق. ③ ئاشكارا، ئوچۇق. ④ خالار - خالىماس.

lâde. s. far. ئەقىلىسىز، دۆت، مۆڭ.

① laf. is. far. سۆزلەر تىزىمى، سۆز. ② قۇرۇق گەپ، پو:

«Ben lâfımı bitirmeden o atıldı— مەن سۆزۈمنى تۈگەتمەيلا ئۇ ئېتىلدى.

Onun söyledikleri lâftan ibaret— ئۇنىڭ سۆزلىگەنلىرى قۇرۇق گەپتىن ئىبارەت.»

lâfazan. s. far. كۆپ سۆزلەيدىغان، ۋالاقىتە كۆر.

lâfazanlık, -ğı. is. ۋالاقىتە كۆرلۈك.

lâfçı. s. تولا سۆزلەيدىغان، گەپ توشۇيدىغان، پىتنە - پاساتچى.

lâfçılık, -ğı. is. ئورۇنسىز گەپ قىلىش، چاقچاق گەپ.

lâflamak. سۆھبەتلەشمەك، پاراڭلاشماق.

① lâğar. s. far. ئاجىز، ئورۇق (ھايۋان). ② مىدىق، ھەرىكىتى سۇس.

lâğari. is. زەئىپلىك، ئورۇقلىق.

① lâğım. is. لەخمە. ② پاسكىنا سۇلارنى ئاققۇزىدىغان يەر ئاستى نو (تۇرۇبا):

«Düşmandan korunmak için lâğım kazalım — دۈشمەندىن ساقلىنىش

ئۈچۈن لەخمە قازايدى. »
 ① lāğımci. is. يەنە ئاستى تۇرۇبا
 ئىشچىسى. ② لەخمە قازغۇچى (ئەسكەر).
 lāğv. etmek. ئەمەلدىن قالدۇرماق،
 بىكار قىلماق (بىرەر ئورگان ياكى ئادەمنى).
 lāğvi. s. كېرەكسىز، قىممەتسىز،
 ئەھمىيەتسىز.
 lāğv. olmak. تارقىتىلماق، ئەمەلدىن
 قالدۇرۇلماق، بىكار قىلىنماق.
 lāhana. is. yun. كالىسەك بەسەي،
 كاپۇستا.
 lāhika. is. ar. قوشۇمچە:
 «Konunun bir çok lāhikası var —
 تېمىنىڭ بىر مۇنچە قوشۇمچىسى بار.»
 ① lāhim¹. s. ar. گۆش بىلەن بې
 قىلغان. ② باشقىلىرىنى گۆش بىلەن
 باقىدىغان.
 lāhim², - hmi. s. گۆشلۈك، سېمىز.
 ① lāhin, - hni. is. ar. خۇش ئاۋاز.
 ② ئاھاڭ، مۇڭ.
 lāhit, - hdi. is. ar. تاملرى تاش
 ياكى خىش بىلەن قوپۇرۇلغان، ئۈستى
 تاش بىلەن يېپىلغان مازار.
 ① lāhm. is. ar. گۆش. ② مېۋىنىڭ
 شۆپىكى بىلەن ئۇرۇقى ئوتتۇرىسىدىكى
 قىسمى.
 lāhmacun. is. ar. گۆش نان (تو-
 نۇردا پىشۇرۇلغان).
 lāhuraki. is. لاھۇرنىڭ بىر خىل يۇڭ
 رەختى.
 lāhuri. is. ar. لاھۇرنىڭ يۇڭ شالى.
 lahza, lahze. is. ar. زاماننىڭ بۆل
 گىلى بولمايدىغان قىسقا پارچىسى.
 lāhzada, lāhzade. z. بىردىنلا، تېز-
 دىنلا، ھايت - ھۇيت دېگۈچە.

تېزلىك، چاپ. lāhzadelik, - ği. is. سانلىق.

laik. s. ⇒ Layik.

laikleştirmek. → Layikleştirmek.

laiklik, - ği. is. → Layiklik.

lailâç. s. ar. دورا پايدا قىلمايدىغان،
 ئۈنۈمسىز.

① laim. s. ar. تۆۋەن كۆرگەن، پەس
 كۆرگەن. ② ئەيىبلىگەن.

① lāin. s. ar. مەلتۇن. ② دىندىن
 چىققان، دىندىن چىقىرىلغان.

laiya. is. far. شەرقىي ھىندىستاندا
 توقۇلغان بىر تۈرلۈك رەڭدار رەخت.

lāka. is. far. لاک.

lakacı. is. لاک بىلەن پەرداز بەرگۈچى.

lakalar. is. مۇسۇلمان نېگىرلار.

lakap, - bī. is. لەقەم.

lakaydi. is. ar. far. بېسەرۋالىق،
 كارى بولماسلىق.

lake. s, fr. لاكلانغان:

«Lake dolap — لاكلانغان ئىشكاپ.»

① lakırdı. is. سۆز، گەپ. ② قۇرۇق
 گەپ. ③ گەپ تالاشماق:

«Bu nasıl lakırdı böyle? —
 قانداق گەپ بولدى؟»

Qakırdıdır aldırma — قۇرۇق
 گەپ، قۇلاق سالما.

① lakırdıcı. s. تولا گەپ قىلىدىغان.
 ② قۇرۇق گەپ قىلغۇچى. ③ پىتنە - پاساتچى.

lakın. ar. لېكىن، ئەمما.

lakit, - ti. is. ar. كۈچىغا تاشلىۋې-
 تىلگەن بوۋاق.

lakite. is. كۈچىغا تاشلىۋېتىلگەن قىز
 بوۋاق.

lakonik. s. fr. بەك قىسقا ۋە راۋان،

چۈشەنچىلىك سۆز.
lâkoz. is. yun. بىر خىل بېلىق.
laktagolar. is. ئەمچەكتە سۈت كۆپەيتكۈچى دورا.
laktarium. is. fr. سۈت يىغىش ۋە تارقىتىش مەركىزى.
laktasyon. is. fr. ① سۈتنىڭ ئايپ رىلىشى. ② سۈتنىڭ ئايرىلىش جەريانى. ③ ئىمىزىش، ئەمگۈزۈش.
laktijen. is, fr. سۈت پەيدا قىلغۇچى، سۈت كۆپەيتكۈچى.
laktoskop, - pu. is. fr. سۈتتىكى ياغ مىقدارىنى ئۆلچەيدىغان سايمان.
laktoterapi. is. fr. سۈتتىن پەرھىز.
laktoz. is. fr. سۈت شېكېرى.
laktozüri. is, fr. سۈت سۈزۈش شېكېرىنىڭ پەيدا بولۇشى (بۇ، ئىككى قات ياكى يېڭى تۇغۇتلۇق ئاياللاردا بولىدۇ).
lâl¹. is. ar. ① توق قىزىل. ② يار. ③ قىزىل. ئۈزۈم ھارىقى.
lâl². s, far. ① تىلى تۇتۇلۇپ گەپ قىلالماستىق، تىلسىز. ② ئۇن چىقارماي جىم تۇرغان، ئۈنسە.
lâla. is, far. ① بالىلارنىڭ تەربىيەلىنىشى بىلەن شۇغۇللانغۇچى. ② قۇل، بەندە.
lâlanga. is. تىلدا ۋە ياغدا پىشۇرۇلغان ھەم ئۈستىگە شېكەر سۈرۈلگەن نان.
lâm¹. is, ar. - 26 ئەرەب ئېلىپبەسىدە ھەرپكە بېرىلگەن نام.
lâm². is. far. مىكروسكوپ بىلەن تەكشۈرۈلىدىغان نەرسىلەرنىڭ ئۈستىگە قويۇلىدىغان تار ۋە ئۇزۇن ئەينەك پارچىسى.
 ② يۇپقا ۋە ئۇزۇن مېتال پارچىسى.

lama¹. is. peruca. لاما (لوگكىسى يوق بىر خىل جەنۇبىي ئامېرىكا تۆگىسى).
lama². is. tibet. تىبەت ۋە موڭغۇل ئاردا بۇددا راھىبى.
 «Dalay lama — دالاي لاما.
 ① كېشىش سايمانلىرى. **lama³.** is. it. نىڭ بىسى. ② يالپاق ۋە ئۇزۇن تۆمۈر ياكى پولات پارچىسى. ③ يالپاقلىنىغان ئالتۇن ياكى كۈمۈش.
lamacı. is. لاما دىنىنىڭ ئېتىقادچىسى.
lamaddiye. is. ar. تەرسىلەرنىڭ ماددا ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلمايدىغان دۇنيا قاراش.
lamba. is. yun. ① لامپا، چىراغ. ② ئىلىكترون لامپا، ۋاكۇئۇم لامپا.
lambacı. is. چىراغ ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى.
lambalı. s. لامپۇچىلىق: «Bes lambalı radyo — بەش لامپۇچىلىق رادىئو»
lambalık, - ğı. is. چىراغ قويۇلغان (ئورۇن).
lame. s, fr. مېتال يىپ بىلەن توقۇلغان رەخت ياكى مەدەن بىلەن جۇللان دۇرۇلغان تېزە.
lâmekân. s. ar. يوق. ماکانىسىز، ماکانى يوق.
lamel. is. ar. مىكروسكوپ بىلەن تەكشۈرۈلىدىغان نەرسىلەرنىڭ ئۈستىگە يېپىلىدىغان ئۆت بۇرجەك كىچىك ئەينەك.
lamento. is, it. مەرسىيە، ماتەم كۈيى.
lami. s, ar. پارلاق، جۇلالىق.
 ① قارغىش، قارغىما. ② بەك ئەسكى. ③ لەنەت: «Oyle lânet bir yerki... شۇنداق

ئالدىدىغان ماشىنا.
larengoloji. is. تاماق (بوغۇز) نىڭ ئاناتومىيىسى، فىزىئولوگىيىسى ۋە پاتالوگىيىسى.
larengonekroz. is. تاماق كۆمۈر چەكلىرىنىڭ ئۆلۈشى.
larengopati. is. كېكىرتەك (تاماق) كېسەللىكى.
larengopleji. is. كېكىرتەك مۇسكۇللىرىنىڭ پالەچلىنىشى.
larengoraji. is. كېكىرتەكنىڭ قانىشى.
larengosel. is. تاماقتا بولىدىغان ئۆسمە.
larengoskop, - pu. is. تاماقنى تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.
lasik. s. يېيىشقا.
laskars. is. ھىندى - چىن ئەتراپىدىكى پاراخوتچىلارغا بېرىلگەن لەقەب.
laskine. is. alm. قارت قەغىزى بىلەن ئوينىلىدىغان بىر خىل ئويۇن.
laso. is. isp. ① سالما (ھايۋانلارنى تۇتۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئارغامچىدىن ياسالغان سىرتماق). ② بوغۇپ ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ياغلىق تاسما.
lasta. is. پاراخوتنىڭ يۈك مىقدارىنى بىلدۈرىدىغان ئۆلچەم بىرلىكى.
lastik. is. s. ① كاۋچۇكتىن ياسالغان. ② ئۆچۈرگۈچ (رېزىنكە ئۆچۈرگۈچ). ③ بوغۇقۇچ (پايپاق بوغۇقۇچى). ④ كامېر: «رېزىنكە ئۆتۈك. — Lastik çizme — كاۋچۇك دەرىخى. — ağacı. bot. ① رېزىنكىلىك. ② ئىككى بېسىلق: «Lastikli tekerlek — رېزىنكە چاق. Lastikli söz — ئىككى بېسىلق سۆز.

ئەسكى بىر يەركى، ...»
lanetlemek. ① قارغىماق. ② لەنەت ئوقۇماق.
lanetli. s. قارغىشقا ئۇچرىغان، نەزەر-دىن چەشكەن، نەپرەتكە ئۇچرىغان. ② تەلەپسىز.
lanset. is. fr. ① نەشتەر. ② ئىككى بېسىلق پىچاق (دوختۇرلارنىڭ).
lantān. is. لانتان (خىمىيەۋى ئېلېمېنت).
lapa lapa. z. لەپ - لەپ: قار — «Kar lapa lapa yağıyor» لەپ - لەپ يېغىۋاتىدۇ.
lapas. is. لاپاس (ھايۋانلارنى باغلاپ قويىدىغان يەر).
lapçın. is. مەسە (ئاياغ كىيىم).
lapilli. is. lât. ۋۇلقاندىن ئېتىلىپ چىققان تاشلار.
lap lap. z. ئىت قاتارلىق ھايۋانلارنىڭ ئاياغ ئاۋۇشى ۋە ئۇلارنىڭ بىر نەرسە ئىچكەندە چىققان ئاۋازى.
lapyā, lapye, laplaz. is. يامغۇر سۇلىرى ئېرىتىۋېتىلەيدىغان ھاك تېشى.
larengalji. is. fr. تاماق ئاغرىقى.
larengolog. is. fr. تاماق كېسەللىكلىرى مۇتەخەسسسى.
larengorinoloji. is, fr. تاماق ۋە بۇرۇن كېسەللىكلىرى بىلىمى.
larengostenoz. is. fr. بوغۇز (تاماق) نىڭ تارىيىشى.
larengotomi. is. fr. بوغۇز ئوپېراتسىيىسى.
larenks. is. fr. كېكىرتەك، بوغۇز.
larengofarenjit, - ti. is. تاماق ۋە ئېغىز يوشاقىنىڭ ياللۇغلىنىشى.
larengofon. is. بوغۇز تىترىكىنى

ئالدىدىغان ماشىنا.
larengoloji. is. تاماق (بوغۇز) نىڭ ئاناتومىيىسى، فىزىئولوگىيىسى ۋە پاتالوگىيىسى.
larengonekroz. is. تاماق كۆمۈر چەكلىرىنىڭ ئۆلۈشى.
larengopati. is. كېكىرتەك (تاماق) كېسەللىكى.
larengopleji. is. كېكىرتەك مۇسكۇللىرىنىڭ پالەچلىنىشى.
larengoraji. is. كېكىرتەكنىڭ قانىشى.
larengosel. is. تاماقتا بولىدىغان ئۆسمە.
larengoskop, - pu. is. تاماقنى تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.
lasik. s. يېيىشقا.
laskars. is. ھىندى - چىن ئەتراپىدىكى پاراخوتچىلارغا بېرىلگەن لەقەب.
laskine. is. alm. قارت قەغىزى بىلەن ئوينىلىدىغان بىر خىل ئويۇن.
laso. is. isp. ① سالما (ھايۋانلارنى تۇتۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئارغامچىدىن ياسالغان سىرتماق). ② بوغۇپ ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ياغلىق تاسما.
lasta. is. پاراخوتنىڭ يۈك مىقدارىنى بىلدۈرىدىغان ئۆلچەم بىرلىكى.
lastik. is. s. ① كاۋچۇكتىن ياسالغان. ② ئۆچۈرگۈچ (رېزىنكە ئۆچۈرگۈچ). ③ بوغۇقۇچ (پايپاق بوغۇقۇچى). ④ كامېر: «رېزىنكە ئۆتۈك. — Lastik çizme — كاۋچۇك دەرىخى. — ağacı. bot. ① رېزىنكىلىك. ② ئىككى بېسىلق: «Lastikli tekerlek — رېزىنكە چاق. Lastikli söz — ئىككى بېسىلق سۆز.

laşe. is, far. ① سېسىپ كەتكەن ياكى سېسىشقا باشلىغان ھايۋان ئۆلۈكى. ② زەئىپ، جانسىز، ئورۇق، قۇرۇق ئۈستىخان بولۇپ قالغان ھايۋان.

laşin. is. ing. دېڭىزدا پاراخوت يۈك. لىرىنىڭ ئارغامچا يىاكى زەنجىر بىلەن باغلىنىشى.

latent, - ti. is. fr. يېپۇق، مەخپى. lateral. s. fr. غول ئۆستەڭ بىلەن ئېتىز ئېرىقلىرىنى بىر - بىرىگە تۇتاش تۇرغۇچى.

latif. s. ar. ① يېقىملىق، شېرىن. ② مۇلايم، نازۇك. ③ لېتىپ (ئەر ئىسمى). latife. is. ar. ① لەتىپە. ② ئايال ئىسمى.

latifeci. s. چاقچاقچى، قىزىقچى. latin. is. لاتىن. latınca. öz. is. لاتىنچە. latinceci. is. s. لاتىن تىلى ۋە ئەدەبىياتى مۇتەخەسسسى.

latme. is. ar. ① شاپلاق، ② مۇشت. laubalı. s. ① بىئەدەب. ② تەكەللۇپ. سىز. ③ ئۈستىگە مەجبۇرىيەت ئالمىغان.

labuballık, - ğı. is. ① ئەدەبىسىز. ② ھۆرمەتسىزلىك.

lav. is. fr. يانار تاغدىن ئېتىلىپ چىققان سۇيۇق ماددا، لاۋا.

lava¹. is. it. ① غەيۋەت، شىكايەت. ② يۇتماق، سۈمۈرمەك.

lava². is. rus. كازاك ئاتلىق ئەسكەر. لىرى.

lavabo. is. lát. ئومۇۋالنىڭ.

lavanta. is. it. ئەتىر، بۇيىسۇ.

lavantacı. is. ئەتىر ياسىغۇچى ۋە سەييارە يۈرۈپ ئەتىر ساتقۇچى.

lavantacılık, - ğı. is. يۇيۇنۇشتا ۋە ساقال - بۇرۇتنى ئېلىشتا ئىشلىتىلىدىغان پۇراقلىق نەرسىلەرنى ياساش ئىشى ۋە سودىسى.

lavantalık, - ğı. is. يانچۇقتا ساقلىنىدىغان ۋە گىرىم شېرىسىدە بولىدىغان پۇراقلىق نەرسىلەر شېشىسى.

lavaş. is. ئۇزۇن بۇغۇرساق.

lavaşa. is. ياپىلاق كۈمۈش پارچىسى.

lavdanom. is. fr. تەركىبىدە ئەپپۇن بولغان دورىلار.

lavi. is. fr. رەسىمنى پوياش ئۇسۇلى.

lavman. is. fr. ئاشقازان ۋە ئۈچەي. لەرنى يۇيۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئەسۋاب.

lavta¹. is. al. müz. ئۇددا ئوخشاپ دىغان، قارنى ئۇدەتتىن كىچىك، زەخمەك بىلەن چېلىنىدىغان بىر تارلىق ساز.

lavta². is. it. ① تۇغۇت دوختۇرى (ئەر). ② بالىنى (قورساقتىكى) ئانىنىڭ رەھىمىدىن تارتىۋېلىشتا قوللىنىلىدىغان قىسقاچقا ئوخشايدىغان سايمان.

lavtacı. is. ① لاۋتا چالغۇچى. ② لاۋتا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش سازلارنى ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى ئادەم.

lay. is. far. لاي، پاتقاق.

lay. akıl. s. كاللىسى يوق، نېمە قىل. غىنىنى بىلمەيدىغان.

layemut, - tu. is. ئۆلمەس.

layenkati. s. ar. پۇرسەت بەرمەسلىك، ئارقىسى ئۈزۈلمەسلىك.

layık, - kı. s. ar. لايىق، مۇۋاپىق، باب، مۇناسىپ، ماس، ئۇيغۇن.

layiha. is. ar. لايىھە.

layik. laik. s. دىنىي ئىشلارنى دۇنيا

ئىشلىرىغا ئارىلاشتۇرمىغان، دۇنيا ئىشلىرىنى دىنىي ئىشلاردىن ئايرىم تۇتىدىغان.
layuhti. s. ar. يېڭىلىمەسلىك.
laza. is. zool. ھەسەل ھەرىسى.
lazareto. is, it. دېڭىز پورتلىرىدا يۇقۇملۇق كېسەللەر بولغان بىر دۆلەتتىن كەلگەن پاراخۇتتىكى ئادەملەرنىڭ كارانە تىنى ۋاقتىنى ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن جايلاش تۇرىدىغان بىنا.
lâzık. s. ar. يېپىشقاق، چاپلىشاڭغۇ.
lâzım. s. ar. لازىم، كېرەك.
lâzıme. is, ar. لازىملىق، كېرەكلىك.
lâzımlık, - ğı. is. تەرەت قاچىسى.
lâzib. s, ar. يېپىشقاق، چاپلىشاڭغۇ.
lazot. is. كۆممىقۇناق.
leâmet. is. ar. پەسلىك، پەسكەشلىك.
lebâbet. is. ar. ئاقىللىق، زەكىلىك.
lebâdo. is. far. يامغۇرلۇق (كېسىم).
leb. alep. s. z. لېمۇلپ، ئاغزىغا قەدەر.
leben. is. ar. ① سۈت. ② سۈتتىن ئىشلەنگەن بىر خىل ئىچىملىك.
lebeni, lebeniye. s. سۈتلۈك.
lebeniyet. is. سۈتتىن ياسالغان تاماقلار.
lebib. s. ar. ئەقەللىق، زەكى.
leblâb. is. ar. bot. يۆگەي (ئوت).
leblebi. is. ① پۈستى ئاقلىنىپ قويۇلغان ئوقۇت. ② مىللىتى، تاپانچا ئوقى.
lebün. s. ar. سۈتلۈك.
leçek, - ğı. is. لېچەك (ئاياللارنىڭ).
ledg. is. osm. يىلان ۋە چاپاننىڭ نەشتە ئۇرۇشى.
ledünniyet, - ti. is. بىر ئىشنىڭ مەخپىي تەرەپلىرى.

lef. is. ar. ئوراش، تۇرۇش، يۆگەش.
leffen. z. ئىچىگە ئېلىنغان، بىرلىكتە: «Vesi kalarımı mektubuma laffen gönderiyorum — ھۆججىتىمنى خېتىمگە — قوشۇپ ئەۋەتتىم.»
leffetmek. ئىچىگە ئالماق، قاتلىماق، يۆگەمەك. تۈرمەك.
legorn. is. ing. پەيلىرى ئاق تۇخۇ جىنىسى.
legen. is. داس، تەشتەك، ھېجىر.
leğencik, - ğı. is. ① سۈيىدۈكلۈك، ② كۆلچەك.
leğence. is. كىچىك داس، كىچىك تەشتەك.
leh. is, ar. ① تەرەپدار. ② پايدا، مەنپەئەت: «Ben senin lehinde oy veriyorum — مەن ساڭا تەرەپدار بولۇپ ئاۋاز بېرىۋاتىمەن.»
Durum lehimize geliyor — ۋەزىيەت بىزنىڭ مەنپەئەتىمىزگە قاراپ راۋاجلىنىۋاتىدۇ.
lehçe. is. ar. ① شىۋە، يەرلىك سۆز. ② يۈز، چېھرى، چىراي.
«Turfan lehçesi» — «تۇرپان شىۋىسى»
lehçe. bilim. is. دىئالېكتىئولوگىيە، شىۋىئاسلىق.
leheb. is. ar. يالقۇن.
leheban. is. ئوتنىڭ يالقۇنلىنىشى.
lehim. is. ar. كەپشەرلەش ماتېرىياللىرى، قەلەي.
lehimçi. is. كەپشەرچى، پاياتچى.
lehimcilik, - ğı. is. كەپشەرچىلىك.
lehimlemek. كەپشەرلىمەك.
lehimlenmek. كەپشەرلەنمەك، پاياتلانماق.

lehimli. s. كەپشەرلەنگەن، كەپشەرلىك.
 lehtaz. s. ar. far. ① تەرەپدار. ② مەنپەئەتدار، پايدا بەرگۈچى.
 lehüm. is. قوللىغۇچى، تەرەپدار بولغۇچى.
 lehüma. is. قىللىغان ۋە تەرەپدار بولغان ئىككى كىشى.
 lehv. is, ar. ① كېرەكسىز ۋە پايدىسىز. ② تاماشا، ئويۇن - كۈلكە.
 leim. s. ar. ① پەسكەش. ② پىقىسىق، بېخىل.
 leitmotiv. is. alm. ئەدەبىي ئەسەردە سىيۇزىت.
 lejitimist, - ti. is. تەختتىن چۈشۈپ كەتكەن بىر ھۆكۈمدارنىڭ قايتىدىن تەختكە چىقىشقا تەرەپدار بولغۇچى.
 leke. is. ① داغ. ② بۆھتان، قارا: 1. «Kan leksi — قان دېغى. 2. O, Bana leke sürüyor — ئۇ، ماڭا قارا چاپلاۋاتىدۇ. 3. Beni lekeleme — مېنى قارىلىسا. lekeci. is. كېچەكلەردىكى داغلارنى تازىلىغۇچى (ئادەم). ① بويىماق. ② قارا چاپلىماق: lekelemek. رەخستىنى — «Kumaşı lekelemek — بويىماق. O, bu adamı lekelemek istiyor — ئۇ، بۇ ئادەمگە قارا چاپلىماقچى بولۇۋاتىدۇ. ① lekelenmek. داغ چۈشمەك، پاسكىنا بولماق. ② قارا چاپلىماق: «Lekelendim — قارىلاندىم. lekeletmek. بويىتماق. ① lekeli. s. ② يامان ئاتلىق: «Lekeli elbise — داغ چۈشكەن كىيىم. leken. is. قارغا پېتىپ كەتمەسلىكى

ئۈچۈن ئاياغقا قاپلىۋالدىغان بىر خىل ئۆرۈلمە ئاياغ كىيىمى.
 lekende. is. قوپال تىكىش.
 lekesiz. s. ① داغسىز، كىرلەنمىگەن. ② نۇقسانسىز، پاك - پاكىز.
 leksikografi. is, fr. لوغەتچىلىق، لېكسىكوگرافىيە.
 leksikoloji. is, fr. لېكسىكولوگىيە.
 leksikolojik. is. لېكسىكىلىك.
 lektör. is. ئالىي مەكتەپلەردە لېكتور.
 lem. is. ar. پارقىراش.
 lema. is. پارقىراقلىق.
 lemeân. is. ar. پارلاش.
 lemh. is. ar. قاراش، نەزەر.
 lemha. is. ar. تەكرار قاراش.
 lemis, - msi. is. ar. تۇتۇپ بېقىش (قول بىلەن).
 lemograti. is. ۋابا ياكى باشقا يۇ. قۇملۇق كېسەللەر ھەققىدە يېزىلغان ئەسەر.
 lemoloji. is. يۇقۇملۇق كېسەللەر ھەققىدە بىلىم، لېمولوگىيە.
 lenduha. is. قوپال، ئىشلىتىشكە ئەپسىز، كېلەڭسىز (نەرسە).
 lenfi. is. fr. لىمفا (ئادەم ۋە ھايۋانلارنىڭ ۋۇجۇدىدىكى رەڭسىز سۇيۇقلۇق). لىمفا قانىلى. ~ damarları. لىمفا توقۇلمىسى. ~ dokusu. لىمفا تۈگۈنى. ~ düğümçüğü.
 lenger. is. لېگەن، تاۋاق، پەتنۇس: «Bir lenger pılâv — بىر لېگەن پۇرۇ. lengi. is. ئاقساقلىق.
 lengüistik. is. far. تىل بىلىمى.
 lentigo. is. lât. جەدەندە پەيدا بولىدىغان مەڭگە ئوخشاش ئۇششاق داغلار، سەپكۈن.

lentikül. is. fr. كۆزدە پەيدا بولغان قىزىللىق.

lento¹. it. بىر مۇزىكا پارچىسىنىڭ ئاستا - ئاستا چېلىنىدىغانلىقىنى ئاڭلىتىدۇ.

lento². is. fr. ئىشىك ۋە پەنجىرىنىڭ ئۈستىگە قويۇلغان تىغرا ياغاچ ۋە تاش.

lep, - bi. is. far. ① لەۋ، كالىپۇك. ② نەرسىنىڭ قىرغىقى.

lepanda. s. گۈزەل، پاك، نازۇك.

lepiska. is. سېرىق ۋە يۇمشاق چاچ.

lepra. is. جۇزام، ماخاۋ (كېسىلى).

leprolog. is. fr. ماخاۋ كېسىلى ۋە مۇتەخەسسسى.

leproloji. is. ماخاۋ كېسەللىكىنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.

leptofoni. is. fr. ئاۋازنىڭ ئاجىزلىق شىپ كېتىشى، ئاۋازنىڭ بۇغۇلۇپ قېلىشى.

lerci. is. ئۆشكىگە ئوخشاش بىر خىل ھايۋان.

lerzan. s. far. لەرزان، تىترەيدىغان، تىترەپ تۇرىدىغان.

lerze. is. far. قىترەش، لەرزە.

lerziş. is. far. تىترەش.

lesepass. is. fr. چېگرىدىن كېرىشكە رۇخسەت قىلىنىدىغان رەسمىي قەغەز، پاسپورت.

lesitin. is. fr. تۇخۇمنىڭ ئېقى.

leş. is. ① ھايۋان ئۆلۈكى، تاپ. ② نەپرەتكە ئۇچرىغان ئادەمنىڭ ئۆلۈكى.

leşcil. s. is. تاپ يەپ ئوزۇقلىنىدىغان ھاشارەتلەر.

leşker. is. far. ① لەشكەر. ② قەھرىب، مان، جەسۇر.

let. is. far. ئۇرۇش؛

«Let vurmak -- «ئۇرماق»

letafet, - ti. is. ar. ① لاتاپەت، نازاكەت، نازۇكلۇق. ② خوشلۇق. ③ گۈزەللىك، خوش خۇيلۇق.

letal. s. fr. ئۆلتۈرگۈچى.

letalite. is. fr. كېسەللەرنىڭ ئۆلۈم سانى.

letarji. is. fr. ئۇيقۇ كېسىلى.

leva. is. بۇلغارىيە پۇل بىرلىكى.

levahık. is. ئىلاۋە قىلىنغان نەرسىلەر، قوشۇمچە.

levanten. is. fr. يېتىم شەرقىيە ئۇزۇن ۋاقىت قېلىپ ئولتۇراقلاشقان ۋە باشقىلارغا ئارىلىشىپ كەتكەن ياۋروپالىقلار.

levazim, levazimat. is. ar. ماتېرىيال، كېرەكلىك نەرسىلەر، لاۋازىمەت.

levazımcı. is. لاۋازىمەتچى.

levandane. s. ① تېز، چاققان، ئال. ② بەستلىك ۋە كېلىشكەن.

levha. is. ar. لەۋھە.

levin, levn. is. ar. ① رەڭ. ② تۈر، خىل.

levirlik, - gi. is. ئۆيلەنمىگەن بىر ئىككىسىنىڭ تۇل قالغان خوتۇنى بىلەن ئۆيلىنىشكە زورلايدىغان قانۇن.

levs. is. ar. (ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتە) پاسكىنىلىق.

levsiyat. is. ar. ① كىر نەرسىلەر، پاسكىنا نەرسىلەر. ② ئەخلاق بۇزۇقلۇقلىرى.

levz, levze. is. ar. بادام.

ley. is. رومىنىيە پۇل بىرلىكى.

leyl. is. ar. كېچە.

leyla. is. s. ar. ① بەك قاراڭغۇلۇق ۋە ئۇزۇن كېچە. ② قاتتىق مەست.

leyle. is. ar. كېچە.

leylek. is. تۇرنا.

leyli. s. ar. ① قونىدىغان. ② كېچىسى پەيدا بولىدىغان.
 leys¹. is. ar. يېقىلۇق.
 leys². is. ar. يۈلۋاس.
 leyyin. s. ar. يۇمشاق.
 lezbianizm. is. ئاياللار ئوتتۇرىسىدىكى غەيرى تەبىئىي جىنسىي مۇناسىۋەت.
 leziz. s. ar. ① ئاتلىق، لەززەتلىك، تەملىك ② خۇش قىلىدىغان؛
 «Leziz meyva — لەززەتلىك مېۋە»
 lezzet. is. ar. لەززەت، تەم.
 lezzetlendirmek. لەززەتلەندۈرمەك، تەم بەرمەك.
 lezzetlenmek. لەززەتلەنمەك.
 lezzetli. s. لەززەتلىك، تەملىك.
 lezzetsiz. s. لەززەتسىز، تەمى يوق، تەمسىز، بەتتەم.
 lig. is. لاتقا، لاي.
 liglanmak. لاي تۇتماق.
 lian. is. ar. بىر بىرىگە لەنەت ئوقۇش.
 libade. is. قىسقا جىلتىكە.
 liban. is. ar. ① ئادەم سۈتى. ② ئېمىزىش.
 libas. is. ar. كىيىم - كېچەك.
 liberal. s. fr. لىبېرال، ئەركىنچى.
 liberalism. is. fr. لىبېراللىزم، ئەركىنچىلىك.
 liberten. is. fr. XVIII ئەسىردە دىنىي ئىشەنچلەردىن قۇتۇلۇشنى خالىغان چۈشەنچە.
 libre. is. fr. ئېغىرلىق ئۆلچەم بىرلىكى.
 libretto. is. it. ئوپېرا كىتابى.
 librettocu. is. ئوپېرا يازغۇچى.
 lider. is. ing. داھى، رەھبەر.
 liderlik, - gi. is. رەھبەرلىك.
 lif. is. ar. ① تال. ② تارا؛

«Tambura lifi — تامبۇر تارىسى»
 liga. is. it. ئۈچ دېگىز مىلى قەدەر ئۇزۇنلۇق ئۆلچەم بىرلىكى.
 ligabura. is. it. پاراخوت ۋە كېمىدە قوللىنىلىدىغان ئىنچىكە ئارغامچا.
 ligam, licâm. is. far. تىزگىن.
 liğen. is. → Legen.
 liha. is. ar. ساقال.
 lihâf. is. ar. ① يېپىنچا. ② يوپۇق.
 lihyani. s. ئۇزۇن ساقاللىق.
 lihye. is. ar. ساقال.
 lihyedar. s. ساقاللىق.
 lika¹. is. far. ar. لاک.
 lika². is. ar. ① ئېرىشىش. ② يۈز. چېرى، چىراي.
 likât. is. ar. باشاق تېرىش.
 likid. s. is. fir. ① مىقدارى يېپىلغان. ② ئىشلىتىشكە بولىدىغان پۇل.
 likide. is. fr. ھېسابلىشىش.
 likidite. is. fr. ① تىجارەت ۋە مالىيە ئورگانلاردا قوللىنىلىدىغان قىسقا مۇددەتلىك سەرمايە، پۇلغا ئاسان ئالماشتۇرۇلىدىغان نەرسىلەر.
 likin. → Lâkin.
 likorinoz. is. yun. سۈرلەنگەن بېلىق.
 likör. is. fr. ئىچىگە ئىسپىرت قۇيۇلغان مېۋىلىك ياكى پۇراقلىق قىيام.
 lim. is. ئۇششاق لىمۇنىنىڭ بىر تۈرى.
 liman. is. yun. پىرت.
 ~ yurdu — پۇرت يۇرتى.
 limanlamak. ① پورتقا كىرىپ قالماق. ② پەسەيمەك.
 «Rüzgar limanladı — شامال پەسەيدى»
 limanlık, - gi. is. ① پورتقا ئوخشاش (يەر). ② شامالسىز (ھاۋا) ياكى دولقۇن

سبز (دېڭىز).
limba. is. ئافرىقىدا يېتىشىدىغان
 بىر خىل دەرەخ.
limbo. is. it. ① كىچىك قېنىق.
 ② يۈكنى بىر كېمىدىن باشقا كېمىگە
 يۆتكەش.
lime. is. far. پارچە - پارچە.
limelime. s. پارچە - پارچە، جۈل -
 جۈل.
limiye. is. fr. ئوۋ ئىتى.
limon. is. لىمون.
limonata. is. it. لىمونات (لىمون
 سۇيىدىن ياسالغان ئۇسسۇزلۇق).
limonataci. is. لىمونات ياسىغۇچى.
 ۋە ساتقۇچى.
limoni. s. ① لىمون رەڭگى (يېشىلغا
 مايىل ئوچۇق سېرىق). ② جىلىخور، سەپرا:
 جىلىخور (سەپرا) — «Limoni tabiatlı»
 مېجەز ئادەم.
limonlu. s. ئىچىگە لىمون سىقىلغان
 ياكى لىمون توغراغان.
limonluk, - ğu. is. ① ئۆسۈملۈك
 لەرنى سوغۇقتىن ساقلاش ئۈچۈن تەييار-
 لانغان ئۈستى يېپىق ئەينەكلىك يەر.
 ② لىمون دەرىخىنى ساقلايدىغان يەر،
 لىمونلۇق.
limonyat, - tı. is. زۇمرەتنىڭ بىر
 تۈرى.
limosis. is. قاتتىق ئېچىرقاق.
lincoln. ئۇزۇن يۇڭلۇق ئىنگىلىز قويى.
linç, - çı. is. ing. خەلقنىڭ بىرەر
 جىنايەتچىنى قانۇننىڭ بىر تەرەپ قىلى-
 شىغا قارىماي ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈشى.
link. is. ئاتنىڭ بۆرە مېڭىشى.
linograjı. is. fr. رەخت ئۈستىگە خەت

يېزىش، رەخكە باسما بېسىش ئۇسۇلى.
lipodiyerez. is. ياغلارنىڭ ئورگانىزىمدا
 زىمدا ئۆزگىرىشكە ئۇچرىشى.
lipohemi. is. قاندا ياغنىڭ يېتىشىشى.
lipofreni. is. fr. ئەقىلىسىزلىق.
lipofaj. is. tip. ياغنى ئەمگۈچى ھۈجەيرە.
lipofaji. is. fr. ياغنىڭ ئېرىپ
 يوقىلىشى.
lipojen. s. fr. ياغ ئىشلەپ چىقار-
 غۇچى، ياغلاشتۇرغۇچى.
lipojenez. is. ھايات ۋە ئۆسۈملۈك
 لەر قۇرۇلمىسىدا ياغنىڭ يېتىشىشى.
lipoklazi. is. fr. ياغنىڭ ئېرىشى.
lipoksidemi. is. قاندا ياغ كىسلاتا
 پەيدا بولۇش.
lipomeri. is. fr. قول ۋە پىرىتنىڭ
 تۇغما يوقلۇقى.
lipopeksi. is. تىرىقلىملاردا ياغ پەيدا
 بولۇش.
lipotrofi. is. بەدەندىكى ياغنىڭ
 كۆپىيىشى.
lipoyid. s. ياغلىق، ياغدەك، ياغسىمان.
lipozin. is. قاندا بولىدىغان ياغنى
 ئېرىتكۈچى ماددا.
lipüri. is. سۈيۈكتە ياغ پەيدا بولۇش.
lir. is. yun. كونا زاماندا قوللىنىل-
 غان بىر خىل ساز.
lira. is. it. ① يەتتە گرام ئېغىرلىق
 تىكى ئالتۇن پۇل. ② بۇ پۇل ئورنىغا
 قوللىنىلغان قەغەز پۇل. ③ تىرىكسىيە
 پۇل بىرلىكى.
liralık. s. لىرالىق:
 «Yarım liralık kağıt — يېرىم لىرالىق
 قەغەز»
liret, - ti. is. it. ئىتالىيە پۇل

بىرلىكى.
lir. gitar. is. XVIII ئە. لىرىكىتەر
 سىرنىڭ ئاخىرلىرىدىكى بىر خىل ساز.
lirik. s. yun. لىرىكا.
 ① لىرىكىلىك شېئىر. **lirizm.** is. yun.
 لارنىڭ ئومۇمىسى. ② لىرىكىلىك ئىلھام.
 ③ جۇشقۇنلۇق.
lisam. is. ar. چۈمبەل.
lisan. is. ar. تىل:
 «lisana geldi — تىلى چىقتى.
lisanci. is. تىل مۇتەخەسسسى.
lisaniyat. is. تىل بىلىمى، لىسانىيەت.
 ① ئالىمى مەكتەپ. **lisans.** is. fr.
 دېپلۇمى. ② مال ئېلىپ سېتىش رۇخسەت
 قەغىزى.
lisansiye. s. fr. دېپلۇم ئالغۇچى.
lise. is. yun. تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ.
liseli. is. s. تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ
 ئوقۇغۇچىسى.
 ① ئىسىملىك. **liste.** is. it. تىزىم:
 نەرسە كېرەكلەر. — **Eşya listesi** 1.
 نىڭ تىزىمى،
 2. **Yolcu listesi** — يولۇچىلار ئىسىملىكى.
 3. **Yemek listesi** — تاماق تىزىمى.
 ① بۆرەك ۋە سۈيىدۈك. **litagog.** is.
 خالتىسىدىكى قۇملارنى چىقىرىش. ② تاش
 چىقارغۇچى ۋە تاش (قۇم) چىقىرىدىغان
 ئامىل.
litektomi. is. fr. بەدەندىكى تاشنى
 ئېلىشنى مەقسەت قىلغان ئوپېراتسىيە.
 ① بىر مەسىلىگە. **literatür.** — rü, is.
 بېغىشلاپ يېزىلغان ئەسەرلەر. ② ئۇسلۇب
 ۋە بەدىئىيلىكى ئۈستۈن ئەسەرلەر. ③ ھەرقان
 داق بىر ساھەدە يېزىلغان ۋە بېسىلغان ئەسەرلەر.
 تاشنىڭ ئېرىشى. **litodiyaliz.** is. fr.

تاشنىڭ ئېرىلىشى، ئۆگۈلىنىشى.
litofon. is. سۈيىدۈك خالتىسىدىكى تاش
 نى تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.
litograf. is. ing. تاش باسما مۇ.
 تەخەسسسى.
litografya. is. تاش باسىمدا بېسىل
 غان نەسىلەر.
litojen. s. fr. تاشقا
 ئوخشاش قاتتىقلاشقان.
litoklest. is. fr. تاش يەنجىش
 ئەسۋابى، تاش يەنجىگۈچ.
litoloji. is. yun. تاش بىلىمى، تاش
 چىلىق بىلىمى.
litoskop, — pu. is. تاشنى كۆرۈپ
 تۇرۇپ تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.
litotom. is. سۈيىدۈك خالتىسىدىكى
 تاشنى چىقىرىش ئەسۋابى.
litotomi. is. سۈيىدۈك خالتىسىدىن
 تاش ئېلىش ئوپېراتسىيىسى.
litotritör, — rü. is. سۈيىدۈك خال
 تىسىدىكى تاشنى ئېزىش ئەسۋابى.
litoz. is. fr. تاش چاڭ - توزاڭلىرىنى
 سۈمۈرۈۋېلىشتىن پەيدا بولغان ئۆپكە
 كېسىلى.
litre. is. yun. لىتر:
 «Bir litre süt — بىر لىتر سۈت.
litrelik, — gi. is. لىترلىك.
lituri. is. سۈيىدۈكتە كىسلا تۈزۈنىنىڭ
 كۆپلۈكى.
liturya. is. yun. خرىستىئانلارنىڭ
 ئىبادەت مۇراسىمى.
lityaz. is. fr. بۆرەكتە تاش پەيدا
 بولۇش.
livar. is. it. بېلىقلارنى تىرىك ساق
 لايدىغان كىچىك كۆلچەك ۋە باشقا قاچا.

livata. is. ar. ئەركەكلەر ئوتتۇرىسىدا
دىكى جىنسىي مۇناسىۋەت.

livedo. is. تېرىدە پەيدا بولىدىغان
قىزىل قاپارتمىلار.

lividite. is. بىر جەسەتنىڭ بەزى يەر-
لىرىنىڭ قىزىرىپ قېلىشى.

livre. is. fr. مېھمانخانىلاردىكى كۈتكۈچى
خىزمەتچىلەرنىڭ كىيىمى.

liyakat, - ti. is. ar. لايىقەت.
ئىقتىدار.

liyakatlı. s. لايىقەتلىك، ئىقتىدارلىق.

liyakatsız. s. لايىقەتسىز، ئىقتىدارسىز.

liyakatsızlık, - ğı. is. لايىقەتسىز-
لىك، ئىقتىدارسىزلىق.

liyenektomi. is. تالنىڭ ئوپىراتسىيە
بىلەن ئېلىپ تاشلىنىشى.

liyenografi. is. تالنىڭ رېنتگېن بىلەن
لەن تەكشۈرۈلۈشى.

liyenopati. is. تال كېسىلى.

liyk, liykin. far. لېكىن.

liynet, - ti. is. ① يۇمشاقلىق. ② يەڭ-
گىل ئىچ سۈرۈش.

liyotropik. s. fr. تېز ئېرىيدىغان.

liz. is. fr. ئېرىمەك.

lizemi. is. fr. قاننىڭ تارمىلىشى،
قاننىڭ ئايلىنىشى.

lizimetre. is. fr. يەرگە سىڭگەن
يامغۇر سۈيىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

lizis. is. fr. كېسەل قىزىتمىسىنىڭ
ئاستا تۆۋەنلىشى.

lizoid. is. fr. غالىجىرغا ئوخشاش.

lizol. is. yun. lat. كوكىس مېيىدىن
ئېلىنغان مىكروپ ئۆلتۈرگۈچى ياغسىمان
سۇيۇقلۇق.

lizöz. is. fr. ① بىرقانچە تاتىملىق

كىتاب شىرەسى. ② ئاياللارنىڭ ئۆي-
چىلىك كىيىمى.

lobut, - tu. is. تەنھەرىكەتتە قول-
لىنىلىدىغان قىسقا، بىر ئۇچى قېلىن تايلاق.

loca. is. it. تىياتىر ۋە كىنو خانىلار-
دا ياكى پارلامېنت زالىدا تۆت - بەش
كىشىلىك مەخسۇس ئورۇن.

locya. is. بىر تەرىپى ۋە ئۈستى يېپىق،
ئالدى ئوچۇق بالكونغا ئوخشىغان ئايۋان.

loda. is. ① چەش. ② دۆۋە:

«Buğday lodası —

سامان دۆۋىسى. —

lodos. is. yun. ① جەنۇب شامىلى.

② جەنۇب:

«Lodosa bakan pencere —

قارىغان پەنجىرە.»

lodoslamak. shamal چىقىشقا باشلا-
ماق ياكى جەنۇبقا ئۆزگەرتىمەك.

lodosluk, - ğu. is. ① شامال چىق-
قان تەرەپ. ② جەنۇبقا قارىغان تەرەپ.

③ جەنۇب.

lodra. is. ar. ئېغىرلىق ئۆلچىمى.

logadit, - ti. is. كۆز ئېقى كېسەللىكى.

logagrafi. is. ar. پىكىرنى يېزىق
بىلەن ئىپادە قىلالماستىق.

logamnezi. is. fr. ئۇنىۋېرساللىق،
ئەستە تۇتۇۋالالماستىق.

logaritma. is. yun. لوگارىفما، جۈپ سان.

logaritmik. s. لوگارىفملىق، جۈپ سانلىق.

logistik. is. yun. ئىبارەت - ئىشارەت.

لىك لوگىكا.

logopleji. is. fr. سۆز قىلىش ئور-
گانلىرىنىڭ پارالىچ بولۇپ قېلىشى.

log. is. تۇلۇق تاش.

logdur. is. تۇلۇق جاھازى.

loğlamak. تۇلۇق سالماق.

loğusa. is. yun. ئىدەسى توشىمىغان
ئايال، قىزىقى ئىچىدىكى ئايال.

lohusa. is. → loğusa.

lojik. is. fr. لۈگىك، مەنىتىق.

lojisizm. is. fr. لۈگىسىكىچىلىق.
مەنىتىقچىلىق.

lojman. is. fr. ئەرزان باھالىق
ياتاق، كۈللۈكتىپ ياتاق.

lokal. is. fr. مەلۇم بىر يەرگە ئائىت،
يەرلىك؛

«Lokal şartlar — يەرلىك شەرتلەر.»

lokalizatör, — rü. is. بىر نەرسە
نىڭ ئورنىنى كۆرسىتىپ بېرىش.

lokalize. s. fr. چېگرىلانغان، چېگرىسى
ئېنىق بولغان.

lokanta. is. it. ئاشخانا، تاماقخانا،
رېستوران؛

«Pekin lokantasi — بېيجىڭ ئاشخانا»

نەسى (رېستورانى).

lokantacı. is. ئاشخانا ئىگىسى.

lokavt, — tı. is. ئىشچىلارغا بېسىم
ئىشلىتىش ئۈچۈن كارخانا ئىگىلىرىنىڭ
كارخانىلارنى تاقىشى، ئىشچىلارنى ئىش
تىن بوشىتىش.

loker. is. ing. پاراخوتلاردا نەرسە -
كېرەك ساقلانغان يەر.

lokma. is. ar. ① لۇقما، بىر قېتىم
دىلا يەپ بولغىلى بولىدىغان يېمەك
پارچىسى. ② بوغۇرساق (شەكەرلەنگەن):

«İkinci lokmayı ağzıma götürür-
ken kapi çalındı — ئىككىنچى لۇقمىنى
ئاغزىمغا سالاي دېگەندە ئىشىك چېكىلدى.»

lokmacı. is. بوغۇرساق پىشۇرۇپ ساتقۇچى.

lokma . göz. s. ئالغاي (كۆز).

lokma lokma. پارچە - پارچە، ئۇش -
شاق - ئۇشاق.

lokomobil. is. fr. (ھەر
خىل ماشىنىلارنى، جۈملىدىن يېزا ئىگىلىك
ماشىنىلىرىنى ھەرىكەتكە كەلتۈرىدىغان
كۆچمە پار دۈبگاتېلى).

lokomotif. is. far. پاراۋۇز، پويىز -
نىڭ بۇقىسى.

lokomotör, — rü. is. ماتور بىلەن
ئىشلەيدىغان ئوتتۇرا كۈچكە ئىگە ماشىنا.

lomboz. is. پاراخوت ۋە چوڭ كېمە
لەرنىڭ پەنجىرىسى.

lonca. is. isp. (قەدىمدە
ئۇستا ۋە شاگىرتلاردىن قۇرۇلغان مەلۇم
بىر ئىش ئورگىنى).

longa. is. roman. بىر خىل تۈرك
مۇزىكىسى.

longe. is. بىر خىل قېيىق.

longuz. is. دېڭىز ياكى دەريالارنىڭ
بىردىنبىرلا چوڭقۇرلاشقان يېرى.

lonjimetri. is. fr. يېقىنلىشىشقا
بولمايدىغان يەرلەرنىڭ ئارىلىقىنى ئۆل -
چەيدىغان ئۆلچەم.

① يۇمشاق. ② يۇمىلاق. s. lop, — pu.
③ يوغان؛

«lop et — «يۇمشاق گۆش.»

lor. is. ئىرىمچىلىك.

lorta. is. it. ئاياغ كىيىمى قېلىپ -
نىڭ دىئامېترى.

lostra. is. it. ئاياغ مايلاش.

lostracı. is. ئاياغ مايلىغۇچى.

lastromo. is. it. سودا پاراخوتلىرىدا
ئىشچىلار باشلىقى.

loş s. قاراڭغۇ؛

«Loş bir oda — «قاراڭغۇ بىر ئۆي.»

loşluk, - ğu. is. قاراڭغۇلۇق.
 lota. is. ئۆستەڭ سۈيىدە. ياشايدىغان
 بىرخىل يىرتقۇچ بېلىق.
 lotarya. is. it. لاتارىيە (تەلەي
 سىنايدىغان ئويۇن).
 lotaryacı. s. it. لاتارىيىچى.
 lök, - kü. s. ① ئېغىر، ئېشىلتىشقا
 ياردەمس. ② بىر خىل ئەركەك تۈگە.
 lökanemi. is. fr. خەتەرلىك قانسىز-
 لىق، ئاق قان دانچىلىرىنىڭ كۆپىيىپ
 كېتىشى.
 lökemojen. is. fr. ئاق قان دانچى-
 لىرى كېسەللىكى.
 lök lök. z. - ئېغىر - ئېغىر، ئاستا -
 ئاستا.
 «Löklök yürümek — ئاستا - ئاستا
 ماڭماق.»
 lökoblast, - tı. is. ئاق قان دانچى-
 لىرى كېسەللىكىنىڭ قېنىدا بولىدىغان يېڭى
 ئاق دانچىلار.
 lökodermi. is. ئاق
 كېسەل.
 lökopeni. is. ئاق قان دانچىلىرىنىڭ
 ئازىيىپ كېتىشى.
 lökositoz. is. ئاق قان دانچىلىرى-
 نىڭ كۆپىيىپ كېتىشى.
 lökositüri. is. سۈيىدۈكتە ئاق قان
 دانچىلىرى پەيدا بولۇش، ئاق قان دان-
 چىلىرى سىيمەك.
 lökotriki. is. چاچنىڭ ئاقلىقى،
 باشنىڭ ئاقىرىشى.
 lökün. is. زاماسكا (ياغاچچىلار ئىش-
 لىتىدىغان).
 lökünlemek. زاماسكىلىماق.
 lösemi. is. fr. قاندا ئاق قان دان

چىلىرىنىڭ كۆپىيىشى بىلەن پەيدا بولى-
 دىغان كېسەللىك، قان راكى.
 luâb. is. ar. تۈكۈرۈك.
 lub. is. ar. تاماشا، ئويۇن.
 lubbâzân. is. تاماشىچىلار، ئويۇن-
 چىلار.
 lubet. is. ar. ① ئويۇنچۇق.
 ② قورچاق. ③ كىشىنى ھەيران قالدۇردى-
 دىغان ئەھۋال ۋە نەرسە.
 lubet . baz. is. ar. far. ① ئويۇنچى.
 ② قورچاق ئويناتقۇچى.
 lubet . gâh. is. تىياتىر، سەھنە،
 ئويۇن ئوينىلىدىغان يەر.
 lugat, - tı. is. ① لۇغەت، سۆزلۈك.
 ② سۆز.
 «Türkçe - uyurca lugat — تۈركچە -
 ئۇيغۇرچە لۇغەت»
 lugatçe. is. ar. far. ① كىچىك لۇ-
 غەت، كىچىك سۆزلۈك. ② تېرمىنئولوگىيە.
 lugatçi. is. لۇغەت-شۇناس، لۇغەتچى.
 lugaviyât. is. لۇغەت-شۇناسلىق.
 lukata. is. ar. كۈچىغا تاشلانغان
 ۋە ئىگىسى بولمىغان نەرسە.
 lul . lûli. is. far. ① ناخشىچى ۋە
 ئۇسسۇلچى ئايال. ② بۇزۇق ئايال.
 lulu. is. fr. يۇڭلىرى ئۇزۇن كوكا
 (ئىت).
 lumbago. is. lat. بەل ئاغرىقى.
 lumboz. is. → Lomboz.
 lustur. is. مايلامچى (ئايالغىنى).
 lütfen. ar. ئىلتىماس، ئۆتۈنۈش:
 «Ne zaman geleceğinizi lütfen ha-
 ber veriniz — قاچان كېلىدىغانلىقىڭىز-
 دىن خەۋەر بېرىشىڭىزنى سورايمەن»
 lütuf, -tfu. is. ar. ① ياخشىلىق. ② دوست

- لارچە ھەرىكەت. ② گۈزەللىك: خۇشلۇق.
 ④ رۇخسەت.
 lücce lücce. دولقۇن - دولقۇن.
 lüfer. is. بىرخىل دېڭىز بېلىقى.
 lügat. is. → lügat.
 lühûd. is. ar. قەبرىلەر، مازارلار.
 lühük. is. ar. ① يېتىشىش. ② ئېرىدە. ③ بىرلىشىش. ④ قۇرۇلۇش،
 بىرىكىش:
 «Lüks bina — چوڭ بىنا.
 ① چوڭچىلىق. ② تەنە. lüks. is. fr.
 تەنە. ③ ئالاھىدە. ④ گاز لامپىسى.
 lüle. is. ① تۈرۈم، يۆگەكلىك. ② ئې. ③ قىس سۇ ئۆلچىمى. ④ قەغەز
 قالپاق. ⑤ ئېمىزگە.
- تۈرۈملۈك: lüleli. s.
 «Lüleli saç — تۈرۈم چاچ.
 lümen. is. يورۇقلۇق ئۆلچىمى.
 lüp, — pü. is. ھوپ، غۇپ:
 «Deve hamur topağını lüp diye
 تۆگە خېمىر زۇگۇلىسىنى —
 ھوپ قىلىپلا يۇتۇۋەتتى.»
 lütufkâri. s. ئىلتىپاتچى، خۇشخۇي.
 يېقىملىق.
 lüzuci. s. ar. يېپىشقاق.
 lüzum. s. لازىم، كېرەك، زۆرۈر.
 lüzumlu. s. لازىملىق، كېرەكلىك،
 زۆرۈرلۈك.
 lüzumsuz. s. لازىمسىز، كېرەكسىز،
 زۆرۈرسىز.

M·m

m. M, - 16 م. (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 16 - ھەرپى).

maâb. is. ar. ئەيىب، ئىزاغا قويىدىغان.

maâbid. is. ar. ئىبادەت قىلىنىدىغان يەر، مەتبۇدلار.

maâbir. is. ar. كۆۋرۈك قاتارلىق نەرسىلەر.

maâcin. is. ar. خېمىر شەكلىدە يۇرغۇرۇلغان نەرسىلەر.

mâd. is. ar. ① ئۆرۈلۈش، بۇرۇلۇش، ② ئاخىرەت.

maada. s. ar. بۇندىن باشقا:

«Elimde bundan maada kitapkalma-
dī» قۇلۇمدا بۇندىن باشقا كىتاب قالمايدۇ.

maahaza. → Mahaza.

maaille. z. ar. ئائىلە بويىچە، پۈتۈن ئائىلە.

maâkîd. is. ar. ① تۈگۈم، باغ. ② تۈپلىنىدىغان يەرلەر.

maâkîl. is. ar. يۈشۈرۈنىدىغان يەر، دالدا يەر.

maalesef. ar. ئەپسۇس:

«Maalesef çocuğün düğününde bulu
namiyacağım» ئەپسۇسكى بالىلارنىڭ
تويىدا يوق بولۇپ قالدىغان بولدۇم.

maâli. is. ar. ① چىڭقۇر پىكىر. ② ئۇلۇغلۇق.

maâlif. i. ar. سامانلىق، ھايۋان پېمەكلىكى قويۇلىدىغان يەر.

mâ. is. osm. سۇ.

maâlim. is. ar. ① دىنىي ئېتىقادقا مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر. ② ئىز - نىشان ئەسەرلىرى.

maâlmemnuniye. ar. مەمنۇنىيەت بىلەن.

maan. z. ar. بىرلىكتە، باراۋەر، تەڭ.

maani. is. ar. ئۇقۇم، مەنا.

maarif. is. ar. مائارىپ.

maarik. is. ar. فرونت، جەڭ مەيدانى.

maâsi. is. ar. ① ئاسسىيەت، خائىنە. ② گۇناھ.

maaş. is. ar. ① مائاش، ئايلىق. ② مەھشەت، رىزىق.

maaşlı. s. مائاشلىق، ئايلىقچى.

maâyib. is. ar. ① ئەيىب ھېسابلىنىدىغان نەرسە. ② داغ، قارا.

maayış. is. ar. تۇرمۇشقا كېرەكلىك نەرسىلەر.

maaz. is. ar. ① يۈشۈرۈلىدىغان يەر. ② يۈشۈرۈنۈش، مۆكۈنۈش.

maazallah. خۇدا ساقلىسۇن، خۇداغا ئامانەت.

maaziyadetin. z. ئارتۇقى بىلەن، مول - مول.

mabakı. is. ar. ئېشىپ قالغان نەرسە، ئارتۇق.

mabeka. is. → Mabaki

mabet. is. ar. ئىبادەتخانا.

mabeyin. is. ar. ① ئوتتۇرا. ② پادىشاھ.

سارىيى. ③ ئارىغا چۈشكەن سوغۇقچىلىق:
 «Meseleyi mabeyinizde halletme-
 lisiniz — مەسلىنى ئوتتۇرىدا ھەل
 قىلىشىڭىزلا كېرەك»
 mabeyinci. is. پادىشاھنىڭ ئەلچىسى، ۋەكىلى.
 ئەلچىلىك mabeyincilik, - ği. is. (پادىشاھنىڭ).
 mabeyn. is. → Mabeyin.
 ① ياغاچ ساپ mablak, - ği. is. ar.
 ② ئەينە كىچىلەرنىڭ زاماسىكا بېرىد-
 غان يېزىقى.
 mabud. is. → Mabut.
 ① كۆپ خۇدالىق mabude. is. ar.
 دىنلاردا ئايال ئىلاھ، ئىلاھە. ② سەۋگىلى،
 يار.
 mabut, - tu. is. ar. ئاللا، خۇدا،
 ئېتىقاد قىلىنىدىغان نەرسىلەر.
 Macar. is. öz. ۋېنگىرلار.
 Macarca. is. ۋېنگىرچە.
 Macaristan. is. öz. ۋېنگىرىيە.
 ① ۋەقە، سەرگۈزەشت. macera. is. ar.
 ② تەۋەككۈل.
 maceracılık, - ği. is. تەۋەككۈلچىلىك;
 تەۋەك — «Maceracılığa başvurmak
 كۈلچىلىك قىلماق»
 macit. s. ar. شان ۋە شەرەپ ئىگىسى.
 macun. is. ar. خېمىرغا ئوخشاش
 يۇغۇرۇلغان نەرسىلەر.
 ① تۈرلۈك دورىلار macuncu. is.
 بىلەن مەلھەم ساتقۇچى. ② باقۇۋۇت
 دورىسى ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى.
 macunlamak. زاماسىكىلىماق.
 macunlaşmak. قۇيۇقلاشماق.

مۇسابىقىە: maç, - çı. is. ing.
 پۇتبول مۇسابىقىسى. «Futbol maçı —
 مۇسابىقىە ئۆتكۈزۈمەك»
 Maç yapmak — كۆرت قەغەزىدە قاغا.
 maça. is. it. بازغان، لوم (تاشچى).
 maço. is. it. لارنىڭ).
 madalya. is. it. مېدال، ئوردۇن;
 «Madalya kazandı — مېدال ئالدى»
 madalyon. is. it. مېدالىئون (ئايال)
 لارنىڭ بىرىنىڭ ئاسىدىغان زىننەت
 بۇيۇمى).
 madalyoncu. is. مېدالىئونچى، مېدال
 ئون ياساپ ساتقۇچى.
 madam. is. fr. غەيرىي مۇسۇلمان
 ئايال.
 madara. is. ئاددىي، ناچار، كۆرۈمىز.
 ئىزا تارتقۇرماق. ~etmek.
 ① ماددا، جىسم. madde. is. ar.
 ② قىسىم، بۆلۈم، ماددا. ③ ئوتتۇرىغا
 قويۇلغان مەسىلە. ④ يېرىك، جاراھەت.
 ⑤ ئەرلەرنىڭ جىنسىي ئەزاسى — زەكەر:
 «1. Taş, hava birer maddedir —
 تاش، ھاۋا ئوخشاشلا ماددىدۇر.
 2. Kanunun 35 - maddesi —
 35 - ماددىسى.
 3. Bu maddeyi ileride inceleriz —
 بۇ مەسلىنى كېيىن مۇزاكىرە قىلىمىز»
 maddeci. is. s. ماتېرىيالىست.
 maddecilik, - ği. is. ماتېرىيالىزم.
 «Diyalektik maddecilik —
 دىئالېك ماتېرىيالىزم»
 ماددىلىشىش. maddeleşme. is.
 ماددىي ھالغا كېلىش. maddesel. s.
 ماددىي جەھەتتىن. maddeten. z.
 ماددىي: maddi. s. ar.

«Maddi dünya — ماددىي دۇنيا.
maddileşmek. ماددىيلاشماق، ماددىي ھالغا كەلمەك.
maddilik, - ği. is. ماددىيلىق.
maddiyet. is. ماددىي نەرسىلەر.
maddiyun. is. ماتېرىياللار.
mâdelet, madilet. is. ئادىللىق، ئىنسانىيەت، توغرىلىق.
madem, mademki. (سەۋەب) مادامكى نى بىلدۈرىدۇ).
 «Madem öyle söyledi, öyle yaparız — مادامكى شۇنداق دەپتۇ، شۇنداق — قىلىمىز»
maden. is. ar. ① مەدەن، رۇدا. ② مېتال;
 «Demir madeni — تۆمۈر رۇدىسى.
 ~cevheri. رۇدا.
 ~filizi. رۇدا.
 ~kömürü. تاش كۆمۈر.
 ~ocağı. كان قۇدۇقى.
 ~sanayisi. كانچىلىق سانائىتى.
 ① **madenci.** is. ② مەدەنچى. ③ مېتاللورگىيە بىلەن شۇغۇللانغۇچى.
madencilik, - ği. is. مەدەنچىلىك، كانچىلىق.
 ① **madeni.** s. ar. كان مەھسۇلاتلىرى. ② مەدەندىن ياسالغان.
 ① **madeniyet, ti.** is. مەدەندىن ئىشلىتىلىش. ② مەدەن. ③ مېتاللورگىيە.
maden, kuyusu. is. كان قۇدۇقى.
madenli. s. ئىچىدە مەدەن بولغان.
madensel. s. مەدەنسىمان.
madensi. s. مېتاللىق، مېتالسىمان.

madensiz. s. مېتالسىز.
maden - suyu. is. مېنېرال سۈيى.
mader. is. far. ئانا، ئاپا.
maderane. z. ئانىلارچە، ئانا سۈپەت.
maderi. s. ① ئانىلىق، ئاپىلىق. ② ئانا جەمەت تۇغقان.
maderiyat. is. → **Maderi.** تۇغما.
mader. zad. s. ھىيلە، يالغان.
madik. is. يالغان سۆزلىمەك.
 ~ atmak. ھىيلىگەر، رىياكار.
madikçi. s. يالغانچى.
madıyan. is. far. بايتال.
madlen. is. fr. شاكىلاتنىڭ بىر خىلى.
madrabaz. is. far. ① باقتال. ② خەبەرچى.
 رېدارلارنى ئالدىغۇچى، يالغانچى، كۆز بويامچى.
 ① **madrabazlık, - ğı.** is. باقتالچىلىق، يالغانچىلىق، كۆز بويامچىلىق.
 ① **madrub.** is. ar. كۆپەيتىلگەن. ② چېقىشىپ كەتكەن، ئۇرۇلغان. ③ تامغا بېسىلغان، پېچەتلەنگەن.
 ① **madrüs.** s. ar. تاش بىلەن يېپىلغان. ② قوپال ھەرىكەت.
madûm. s. ar. يوقالغان، بولمايدىغان.
madûmiyât. is. بولۇنمايدىغان نەرسىلەر.
madûmiyet. is. بولۇنماسلىق، يوقالغۇچى.
 ① **madûn.** s. ar. تېگى، تەكىتى. ② تۆۋەن دەرىجىدىكى. ③ ئاساسىي قاتلام.
 «Mâdûn örgütler — ئاساسىي قاتلام تەشكىلاتلىرى»
 ① **mafevk.** s. ar. ئۈستۈن، يۇقىرى.

② يۇقىرى دەرىجىلىك ئوفىتسىيە.
 mafiş. is. ar. ① بىر خىل ياغدا پىشۇرۇلغان تاتلىق يېمەكلىك. ② يوق، قالمىدى.
 «Bende para mafiş — مەندە پارا — يوق (قالمىدى).»
 mafraş, mefreş. is. قىلىدىن توقۇلغان تاغار.
 mafsal. is. ar. ئىزگى.
 mafün. s. ar. بۇزۇق، چىرىك، سې. سىق، نەخسىغان (گۆش).
 magabin. is. ar. يوتا سۆڭىكى.
 magadis. is. yun. بىر خىل ئەرەب سازى.
 magair. is. ar. غار.
 magak. is. far. ① ئويمان، چوقۇر. ② مازار، قەبرە.
 magakçe. is. كىچىك چوڭقۇر.
 magariat. is. ar. غارلار.
 magariim. is. ar. ① تۆلەشكە تېگىش. ② ئىسلام قائىدىسى بولمىدىك قەرزىلەر. ③ ئىسلام قائىدىسى بولمىدىك قەرزىلەر. ④ ئىسلام قائىدىسى بولمىدىك قەرزىلەر.
 magasil. is. ar. ① غۇسل قىلىنىدىغان يەر. ② جەسەت يۇيۇلىدىغان يەر.
 magaz. is. ar. تارىخىي ھېكايىلەر.
 magazil, megazil. is. osm. يىپ.
 magazin. is. ing. ئېگىرىش ئەسۋابى.
 magazin. is. ing. زۇرنال، مۇددەتلىك زۇرنال.
 magben. is. ar. يوتا سۆڭىكى.
 magbut. s. ar. ① ھەۋەس قىلماق، دورىماق. ② بەختلىك.
 magma. is. yun. ماگما (يەر شارى ئىچىدىكى چوغسىمان سۇيۇق ماددا).

magmasal. s. ماگماسىمان.
 magmatik. s. fr. → Magmasal.
 magna, manyat, -ti. s. چوڭ سا. نائەتچى، چوڭ باي.
 magnelit, -ti. is. يېشىل رەڭلىك، زىننەت ئۇچۇن قوللىنىلىدىغان يېشىل تاش.
 magnem. is. ar. ئولجا، غەنىمەت.
 magnet, -ti. is. fr. سۇئىي ياكى تەبىئىي ماگنىت.
 magnetik. s. ماگنىتلىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە بولغان.
 «Magnetik çelik — ماگنىتلىق پولات.»
 magnetizma. is. fr. ① ماگنىتلىق خۇسۇسىيەتكە ئىگە نەرسىلەر. ② ماگنىتلىق خۇسۇسىيەتنى تەتقىق قىلىش بىلىمى.
 magnetefon. is. ئۇنىفون.
 magnezyum. is. ماگنىي.
 magrem. is. ar. ① تۆلىنىشكە تېگىش. ② قەرزدار.
 magres, magris. is. ar. كۆچەتلىك، كۆچەتزارلىق.
 magri. is. يىلان بېلىقى.
 magrip, mağrib. is. ar. غەرب، غەرب تەرەپ.
 magsel. is. ar. جەسەت يۇيىدىغان يەر.
 magsub. s. ar. زورلۇق بىلەن تارتىپ ئېلىنغان.
 magşi. s. بېھوش.
 magşiyane. z. بېھوشلارچە.
 magza. is. ar. ① ئىستەك، ئارزۇ، مەقسەت، ئۈمىد. ② ئۇرۇش، غوۋغا، جېدەل، ماجرا.
 magzub, magdub. s. ar. ئۆز - ئۆزى.

رەتلەك. ② بۇلۇتلۇق، تۇتۇقلۇق.

① خاراب، ۋەيران. *mağmur. s. ar.*

② ئىسمى - جىسمى يېرىق بولماق، گۇمنام.

mağmuriyet. → Mağmurluk.

① قاراڭغۇ. *mağmurluk, -ğu. is.*

② چۈشەنكەنلىك. ③ ئاددىيلىق.

غەرق بولغان، سۇغا. *mağruk. s. ar.*

چۆكۈپ كەتكەن.

① سۇغا چۆكۈپ كەت. *mağrukin. is.*

② سۇغا غەرق بولغان (كېمە،

پاراخىت).

مەغرۇر، ھاكاۋۇر. *mağrur. s. ar.*

مەغرۇرانە، غۇرۇر بىلەن، *mağrurane.*

ھاكاۋۇرلۇق بىلەن، يوغانچىلىق بىلەن.

مەغرۇرلۇق، ھاكا. *mağruriyet, -ti. is.*

ۋۇرلۇق، چوڭچىلىق، يوغانچىلىق.

ئىشەنچە بىلەن، ئىشەنگەن. *mağruren.*

لىكىتىن:

«Affınıza mağruren bu işi yaptım —

كەچۈرگىنىڭىزگە ئىشەنگەنلىكىمدىن بۇ

ئىشنى قىلدىم.»

مەغرۇرلانماق، غۇرۇر. *mağrurlanmak.*

لانماق.

مەغرۇرلۇق، غۇ. *mağrurluk. is.*

رۇرلۇق.

يۇيۇلغان، يۇيۇقلۇق. *mağsul. s. ar.*

زورلۇق بىلەن ئېلىن. *mağsup. s. ar.*

خان، تارتىۋېلىنغان:

«Bu mağsup topraktır —

تېۋېلىنغان يەر.»

① ئارىلاشما، ئەب. *mağşuş. s. ar.*

جەش، ساپ بولمىغان. ② ھىيلىلىك.

ساپ بولمىغان نەرسىلەر. *mağşuşat. is.*

① روھ، ئەقىل، زې. *mağz. is. far.*

مېنى. ② مېخىز.

گە خاپا بولغان.

magzubin. is. غەزەپكە ئۇچرىغان.

mağ. is. تۈرلۈك رەڭدىكى ئۆي

كەپتىرى.

غار. *mağara. is. ar.*

تەبىئىي غارلار. *mağara. bilim. is.*

ئى تەتقىق قىلىش بىلىمى.

غار، بىلىمىنى. *mağarabilimci. is.*

تەتقىق قىلغۇچى.

ماگىزىن، چوڭ دۇكان. *mağaza. is. ar.*

① ماگىزىنچى. ② ئام. *mağazacı. is.*

بار ساقلىغۇچى.

① ئالدىنغان. ② ھۆ. *mağbun. s. ar.*

دۇقتان، چۆچۈگەن.

① ھەقسىزلىققا ئۇچرى. *mağdur. s. ar.*

غان. ② گۇناھ تۈپەيلىدىن زەرەرگە

ياكى خەۋپكە ئۇچرىغۇچى.

mağduriyet. s. → Mağdurluk.

ھەقسىزلىققا. *mağdurluk, -ğu. is.*

ئۇچرىماقلىق.

كەچۈرۈم قىلىش، *mağrifet. is. ar.*

ئەپۇ قىلىش.

mağlûb. s. → Mağlûp.

مەغلۇبىيەت، يېڭىلىش. *mağlubiyet. is. ar.*

يېپىق، يېپىقلىق، سو. *mağluk. s. ar.*

لاقلىق، قۇلۇپلاقلىق.

① ئۇسسماق، سۇسىرى. *mağlul. s. ar.*

ماق. ② زەنجىرلەكلىك.

مەغلۇپ، يېڭىلىش. *mağlup, mağlûp. s. ar.*

① تۇتۇق، بۇلۇتلۇق. *mağmum. s. ar.*

② غەمكىن، ھەسرەتلىك:

«Mağmum bir hava —

ھاۋا.

Mehmet pek mağmumdur acaba—

«مۇھەممەد ھەجەبمۇ غەمكىنغۇ؟»

① غەمكىنلىك، ھەسرەت. *mağmumiyet. is.*

① ئەقىللىق، زېھنىلىق. ② *mağzdar. s.* ئىلىكى توق.

möğzebe. is. ar. غەزەپ، نەپرەت، ئاچ-چىق.

① ئاي. ② گۈزەل. *mah², meh. is. far.* قىز ياكى يىگىت. ③ ئايغا ئوخشاش، چىرايلىق، گۈزەل.

māh². is. يېتىش:

«Aç gözliye bir firin ekmek mah gelmez — ئاچكۆز ئادەمگە بىر دوخۇپكا — نانمۇ يەتمەيدۇ.»

mahafet. is. ar. قورقۇنچ.

mahal. is. ar. يەر، ئەتراپ.

mahalib. is. ar. يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ پەنجىسى (تىرىمىقى).

① مەھەللە. ② مە. *mahalle. is. ar.* ھەللە خەلقى.

mahallebi. is. ar. سۈت بىلەن شېكەر ۋە گۈرۈچ ئۈندىدىن ياسالغان تاتلىق يېمەكلىك.

mahalleli. is. بىر مەھەللىلىك.

mahalli. is. ar. بىر يەرگە خاس، يەرلىك:

«Mahalli hükümet — يەرلىك ھۆكۈمەت — ت. ۴»

① يەرسىز، ماكانسىز. *mahalsiz. s.*

② كېرەكسىز، ئۇيغۇن بولمىغان:

«Mahalsiz söz — كېرەكسىز سۆز.»

mahane, mahyane. is. ar. ئايلىق مائاش.

maharaca. is. fr. → Mihraca.

maharet. is. ar. ماھارەت، ئۈستىلىق، ئۈزلۈك.

① ماھارەتلىك، ئۈست، *maharetli. s.* ماھىر، ئۇز، قولى ئەپلىك. ② ئۈستىلىق

بىلەن ئىشلەنگەن، ئوبدان قىلىنغان.

maharetsiz. s. ماھارەتسىز، قولدىن ئىش كەلمەيدىغان.

mahârim. is. ar. مەنئىي قىلىنغان، ھارام. ② سىر، مەخپىي ئىش.

mahasal. is. ar. مەھسۇل، قولغا كەلگەن نەرسىلەر.

① گۈزەللىك. ② *mahasin. is. ar.* ياخشى ئەسەرلەر. ③ ياراشقان ساقال ۋە بۇرۇت.

ئۆتەك، قىزىلغۇ. ② پورت. *mahat. is. ar.*

mahaza. ar. بۇنىڭ بىلەن بىللە، شۇنداق بولسىمۇ.

mahazar. is. ھازىر بولۇنغان.

mahazır. is. ar. ئومۇمىي ئىلتىماس، مۇراجىئەت، تىلەك.

mahâzi. is. ar. ئەسكى ھەرىكەت.

mahazil. is. ar. رەزىل ئادەملەر.

mahâzir. is. ar. توسقۇنلۇق، ئېھتىيات قىلىدىغان نەرسىلەر.

mahber. is. ar. سىياھ قۇتقىسى.

mahbes. is. ar. قاماقخانا، گۇندىخانا.

mahbez. is. ar. ناۋايخانا، بولكىخانا.

mahbub. s. ar. مەھبۇپ، مەشۇق، مەشۇقە.

mahbube. is. ar. مەھبۇبە (سۆيۈلگەن ئايال ياكى قىز).

mahbus. s. → Mahpus.

مەھكۇملار، قاماققا كېسىلگەنلەر.

mahcer. is. ar. كۆز چانقى.

① ئايرىلغان ۋە بۆلۈن. *mahcir. is. ar.* ② رېشاتكا، سالاسۇن.

خىجىل بولغان ھالدا. *mahcubane.*

mahcube. s. تارتىنچاق (قىز).

mahcup, mahçup, mahcube. s.ar. تارتىنچاق، يۈزى تۆۋەن.
mahcupluk. is. تارتىنچاقلىق، يۈزى تۆۋەنلىك.
mahçe. is. ar. قۇببە، مۇنار ۋە بايراق.
 نىڭ ئۈستىگە ئورنىتىلغان يۇلتۇزلۇق ئاي.
mahdud. s. → **Mahdut.**
mahdut. s. ar. ① ئەتراپى قورشالغان. ② ئاز. ③ چەكلىك.
mahafaza. is. ar. ① مۇھاپىزەت قىلىش. ② بىر نەرسە
 ساقلىنىدىغان مەخسۇس قاپ.
mahfi. is. ar. ① مەخپىي، يوشۇرۇن. ② يوشۇرۇنچە، ئوغرىلىقچە.
mahfil. is. ar. ① يىغىن مەيدانى. ② بىر يەرگە توپلانغانلار.
mahfiyen. is. ar. مەخپىي ھالدا، يوشۇرۇن ھالدا، ئوغرىلىقچە.
mahfuf. s. ar. ئەتراپى ئەمەتە قىلىنغان، ئەتراپى چىتىلانغان.
mahfuk. s. ar. ھاياجانلانغان.
mahfur. s. ar. قىزىلغان، كىرلەنغان (چىڭقۇر قەيرە).
mahfuz. s. ar. ① ساقلاپ قىلىنغان. ② مۇھاپىزەت قىلىنغان. ③ يوشۇرۇنغان.
 ④ يادلانغان، ئوبدان ئۆگەنگەن.
mahfuzat. is. ① يوشۇرۇلغان ۋە مۇھاپىزەت قىلىنغان نەرسىلەر. ② سازچىنىڭ
 نوتىسىز يادقا چالغان مۇزىكا كۇبى.
mahfuzen. is. نەزەربەنت ھالدا؛
 «Kaşkarda mahfuzen getirmişler—
 قەشقەردىن نەزەر بەنت ھالدا ئېلىپ
 كەلدى.»
mahıv,—hıvı. is. → **Mahv.**
mâhi. s. far. يوق بولغان، يوق قىلىنغان.

mâhi. is. far. بېلىق.
mahir. s. ar. ماھىر، ئۇستا، قولى ئەپ.
 لىك، ئۆز، ماھارەتلىك، قابىلىيەتلىك.
mahis. is. ar. بىر نەرسىدىن قايتىش،
 قۇتۇلۇش.
mahitab. is. far. ئاي يىرۇق، ئاي
 نۇرى.
mahiyan¹. is. far. بېلىقلار.
mahiyan². is. far. ئايلار، كۆپ ئاي.
mâhiyane¹. is. بېلىق شورپىسى.
mâhiyane². is. ئايلىق، مائاش.
 ① ئايلىق، مۇئاش. ② ئايلىق.
mahiye. z. ھېساۋىدا.
mahiyet,—ti. is. ماھىيەت.
mahiz. is. ar. ھەيز، ئادەت، ئاي بېشى.
mahkeme. is. ar. مەھكىمە، سوت،
 سوراق قىلىدىغان يەر.
mahkemelik. s. مەھكىمىگە بېرىپ
 لىشكە تېگىشلىك بولغان؛
 «Mahkemelik bir iş —
 بېرىلىشكە تېگىشلىك ئىش.»
mahki. s. ar. ھېكايە قىلغۇچى.
mahkûk,—kû. s. ئويۇلغان، قىزىلغان.
mahkuk. s. ar. توغرىلاندىرۇلغان، دۇ-
 رۇسلاشتۇرۇلغان.
mahkûkât. is. ar. ئويۇلغان ۋە قىزىلغان نەرسىلەر.
 ① مەھكۇم، ھۆكۈم قىلىش.
 لىنغان. ② مەجبۇر؛
 «Ben burada otarmaya mahkûmum—
 مەن بۇ يەردە ئولتۇرۇشقا مەجبۇر.»
 ① ھۆكۈم قىلىش.
 خالىق، ② ھۆكۈم قىلىنغان مۇددەت (كې-
 سىلگەن ۋاقىت):
 «Hiçbir mahkûmiyeti yoktur —

ھېچقانداق ھۆكۈم قىلىنغىنى يوق.
Mahkümiyetini bitirmeden ölmek —
كېسىم مۇددىتىنى توشقۇزۇش — ماستىن ئۆلمەك.

① ئادراسمان. ② ھە. mahlep, -bi. is.

سەل.
mahlûc. s. ar. ئېتىلغان (پاختا).
mahluf. is. ar. قەسەم ئېچىش، قەسەم قىلىش.

مەخلۇق. mahlûk. s. ar.

مەخلۇقات. mahlûkat. is. ar.

① مىراسخورى يوق بىر. mahlul. is. ar.
دىن ھۆكۈمەتكە قالغان مۈلۈك. ② ئىچىدە.
بىر جىسىم ئېرىگەن. سۇيۇقلۇق.

ئارىلىشىپ كەتكەن. mahlût. s. ar.

ئارىلىشىپ كەتكەن، mahlut, -tu. s. ar.
ساپ بولمىغان، ئارىلاش، ئەبجەش.

ئاچلىق، ئاچلىقتىن. mahmara. is. ar.
ئاجىزلىشىش.

① تەقدىرلەش. mahmedet, -ti. is. ar.
كە ئەرزىيدىغان ھەرىكەت. ② شۈكۈر،
تەشەككۈر.

قوغدىغان، بىرىنىڭ mahmi. s. ar.
ھىمايىسىدە بولغان.

① مەد. mahmidat, mahmedet. is. ar.
ھىيىلەش، ماختاش، تەقدىرلەش. ② تەق-
دىرلىنىشكە تېگىشلىك ھەرىكەت.

① قوغداش، ھىمايە. mahmiye. is. ar.
قىلىش. ② قوغدىلىدىغان چوڭ شەھەر.

يۈك ئارتىلغان. mahmul. s. ar.

يۈك. mahmule. is.

① قىزىتما، قىزىقى. mahmum. s. ar.
ئاشقان. ② قۇرۇق گەپ ساتىدىغان.

① ئۇيقۇچان. ② ئۇيقۇ. mahmur. s. ar.
باشقان، مۈگدىگەن.

تەقدىرلەنگەن، تەق. mahmut. s. ar.
دىرلىنىشكە تېگىشلىك.

① دېۋىتكۈچ. ② خوراز. mahmuz. is. ar.
نىڭ دوڭۇرگى. ③ سوقۇش پاراخوتلىرىنىڭ
ئالدىغا ئۇزىراپ چىققان قىسمى. ④ كۆۋ-
رۈكنىڭ ئاستىغا سېلىنغان توساق.

بۇغۇلغان، ئۇنى پۈتۈلگەن، mahnuk. s.
بوغۇق.

ئۇنى پۈتۈلگەن ھالدا، mahnukan. z.
بوغۇلغان ھالدا.

قاماقخانا، تۈرمە. mahpes. is. ar.

ئاي. mah. peyker, meh. perker s. ar.
جامال، ئاي يۈزلۈك، گۈزەل.

مەھبۇس، قامالغان، سو. mahpus. s.
لانغان.

مەھبۇسخانا، mahpusane. is. ar. far.
قاماقخانا، سولاقخانا.

مەھبۇسلۇق. mahpusluk, -ğu. is.

ئۈزۈم توشۇشتا ئىشلىتىلىپ. mahra. is.
دىغان ساندۇق.

① لۇڭگە. mahrama, makrama. is. ar.
② قول ياغلىق.

① مەخرەج. mahreç, mahâric. is. ar.
(ھېسابتا). ② ئىلگىرى مەكتەپتە يېتىپ
ئوقۇيدىغان ئوقۇغۇچى. ③ تاشقى بازار،
مال بازىرى.

① مەخپىي. mahrem. s. ar. ② نىكاھلى.
نىشقا بولمايدىغان. ③ يېقىن، تارتىن-
جاس. ④ ھارام نەرسە. ⑤ سىرداش:

«Mahrem bir mektup aldım — مەخپىي-
بىر خەت ئالدىم.»

① سىرلار، مەخپىي. mahreman. is.
نەرسىلەر. ② سىرداشلار، يولداشلار.

مەخپىيچە، يوشۇرۇلچە. mahremane.

① مەخپىيلىك. mahremiyet, -ti. is.

② يېقىنلىق. **mahrub¹**. s. ar. خاراب بولغان، ۋەيران بولغان.
 ① مەھرۇم قىلىنغان. **mahrub²**. s. ar. ② ھەقسىزلىققە (ناھەقلىققە) ئۇچرىغان.
mahrük, -ku. s. ar. يانغان، يېقىلغان، تۇتاشقان.
mahrükat, -tı. is. ar. ئوتۇن، كۆمۈرگە ئوخشاش يېقىلغۇ، يېقىلغۇ ئەشيا.
mahrüm, mahrüm. s. ar. مەھرۇم، تېپىلىشىگە ئېرىشەلمىگەن.
 ① مەھرۇملۇق، **mahrümiyet**. is. ar. ② يوقسۇللۇق.
 تەرەققىي قىلىنغان رايون. **~bölgesi**.
 بىر ئوقۇغۇچىنىڭ مەلۇم مەزگىل **~cezası**.
 ھەرىكەتلەرگە قاتناشتۇرۇلماسلىقى.
mahrur. s. ar. خاپا بولماق، ئاچچىق. لانايق، ئاچچىقى كەلمەك.
mahrus. s. ar. مۇھاپىزەت قىلىنغان، قوغدىلانغان.
mahruse. is. ar. چوڭ شەھەر.
mahsuben. ar. ھېسابغا، ئاۋانس: بۇنى — **Bunu mahsuben aldım** — ئاۋانس ئالدىم.
 ① زىرائىتى ئورۇلۇپ **mahsud¹**. s. is. بولغان (ئېتىز). ② ئورۇلۇپ بولغان (زىرائەت).
mahsud². s. ھەسەت قىلىنغان.
mahsul. is. ar. مەھسۇل.
mahsulat. is. ar. مەھسۇلات.
mahsuldar. s. ar. مۇنبەت، بەرىكەتلىك.
mahsullü. s. مەھسۇلاتلىق، كۆپ ھو- سۇل بېرىدىغان.
 بۇ — **Bu toprak çok mahsullüdür**

يەر كۆپ ھوسۇل بېرىدۇ. **mahsuluz**. s. is. مەھسۇلى كەم، ئاز ھوسۇل بېرىدىغان.
 ① ھېسابقا كىر- **mahsup, mahsüp**. s. گۈزۈلگەن. ② قەرز.
 ① قورشالغان، مۇھا- **mahsur¹**. s. ar. سىرىكە ئېلىنغان. ② مەنئىي قىلىنغان.
 ③ قىسىلغان، سىقىلغان.
 ① بەك ھارغىن. ② **mahsur²**. s. ar. پەقىر، يوقسۇل، موھتاج.
mahsurin. is. مۇھاسىرىگە ئېلىنغان، قورشالغان (ئادەم).
 ① مەخسۇس. ② خاس. **mahsus¹**. s. ar.
 ① مەخسۇس، بولۇپمۇ. ② **mahsus²**. z. بىلىپ تۇرۇپ. ③ كەسكىن ئەمەس، چاق- چاق ئارىلاش.
mahsus³. s. ar. ھېس قىلىنغان، تۇيۇل- خان.
mahsusan. خۇسۇسەن، بولۇپمۇ.
 ① مەھشەر (ئۆلۈكلەر **mahşer**. is. ar. سوراققا تارتىلىدىغان يەر ۋە ۋاقىت).
 ② كىشىلەر توپى.
mahşud. s. ar. توپلانغان، يىغىلغان، جەم بولغان.
 ① ئۆزىگە تېگىشنى **mahtube**. is. ar. خالىغان قىز ياكى ئايال. ② چېپى ئىچۈ- رۈلگەن قىز ياكى ئايال.
mahtun. s. ar. تىنىشەت قىلىنغان، خەتنە قىلىنغان.
mahtur. s. ar. خەتەرلىك، خەۋەرلىك.
mahtur. is. ar. ئەندىشە، غەم- غۇسسە.
 ① ئۈستىگە **mahtut, mahtute**. s. ar. سىزنىق سىزىلغان. ② يېزىلغان، يېزىقلىق.
mahuf. s. ar. قورقۇنچ.
mahur. is. far. شەرق مۇزىكىسىدىن

بىر مۇقام.
mahut. s.ar. بىلىنگەن، ئىسمى ئۆتكەن،
 تىلغا ئېلىنغان:
 «Mahut mesleeyi gene mi açtılar—
 يۇقىرىدا دېيىلگەن مەسىلىسىنى يەنە
 ئوتتۇرىغا قويۇشقا باشلىدىمۇ؟»
 ① يوقاتماق. **mahv.etmek.** ar.t. ②
 بۇزۇپ كېرەكتىن چىقارماق، نابۇت قىل-
 ماق. ③ پەرىشان قىلماق:
 «Kuraklık ekini mahvetti —
 غاقچىلىق زىرائەتلەرنى نابۇت قىلىۋەتتى.»
 كىچىك پېتىل **mahviyet, -ti.** is.ar.
 لىق، كەمتەرلىك، ئۆزىنى كىچىك تۇتۇش،
 ئارتۇقچە تەكەللۇپ:
 ① يوق بولماق. ② كېرەك-
 تىن چىقماق، بۇزۇلماق.
 ① خالىس، خالىسانە. **mah'** s.ar.
 بەدەلسىز. ② ساپ سۈت.
 پەقەت، يالغۇز. **mahzâ, mahzan.** s.ar.
 زادى.
 يۇقىرىغا سۇنۇلىدىغان، **mahzar.** is.ar.
 نۇرغۇن ئىسما قويۇلغان ئىلتىماس ياكى
 ئەرر.
 يەر ئاستى ئامبار، **mahzen.** is.ar.
 ئامبار.
 بوياقلىق، بوياغان، **mahzub.** s.ar.
 رەڭلىك.
 ئۆچۈرۈلگەن، ئېلىپ
 تاشلانغان. **mahzuf.** s.ar.
 پەرىشان ھالدا. **mahzulen.** z.
 قايغۇلۇق، غەمكىن، **mahzun'.** s.ar.
 ھەسرەتلىك.
 خەزىنىدە ساقلانغان. **mahzun'.** s.ar.
 غەمگە چۈشمەك، قاپ-
 خۇلانماق، ھەسرەتلەنمەك.

① توسالغۇ. ② ئېھتىيات **mahzur'.** is.ar.
 قىلىنىدىغان نەرسە.
 ھارام، مەنئى قىلىنغان. **mahzur'.** s.ar.
 ھارام نەرسىلەر. **mahzurât.** is.
 خۇشلانغان، مەمنۇن **mahzuz.** s.ar.
 بولغان، رازى بولغان.
 خوشلىنىش، **mahzuziyet, -ti.** is.ar.
 مەمنۇن بولۇش، رازى بولۇش.
 ① ئەيىب، قۇسۇر، يېتىش-
 سىزلىك. ② ئەيىبلەنگەن. **maib.** is.ar.
 ① ئۈستىگە تاماق قويۇل-
 غان، داستىخان. ② زىياپەت، يېمەك.
 ① مايىل. ② بىر تەرەپكە
 ئاغقان، بىر تەرەپكە ئىگىلىگەن. ③ بىر
 نەرسىگە بولغان ھەۋەس. ④ مۇپتىلا. ⑤
 يېقىن. ⑥ ئوخشاپ كەتكەن، ئوخشىغان.
 «Sarıya mail —
 پاك، پاكىز سۇ. **main.** is.ar.
 مەئىشەت، تىرىك **maışet, -ti.** is.ar.
 لىك.
 ① قول ئاستىدىكى. **maiyet, -ti.** is.ar.
 ② باراۋەرلىك، يولداشلىق. ③ بىرىنىڭ
 خىزمىتىدە ياكى بۇيرۇقىدا بولۇش.
 باراۋەر، بىرلىكتە: **maiyetinde.**
 «Mehmerin maiyetinde Çine gittim—
 مەھەممەت بىلەن بىرلىكتە جۇڭگوغا باردىم.»
 ھۆكۈمرانلارغا بېرىك **majeste.** is.fr.
 گەن نام.
 ئاساس، ئۇل. **majistral.** s.fr.
 بىرئاز چوڭ، **majûskül, -lü.** s.is.
 باشقىلىرىدىن بىرئاز چوڭ، چوڭ ھەرىپ.
 سەت قىلىق. **makabih.** is.ar.
 ئاۋۋالقى، ئۆتمۈش. **makabil.** is.ar.
 قەبرىلەر، **makabir, mekabir.** is.ar.
 مازارلار.

- makadir¹.** is. ar. قۇدرەت، قىۋۋەت (كۆپلۈك).
- makadir².** is. ar. مىقدار (كۆپلۈك).
- makaid.** is. ar. ئولتۇرىلىدىغان يەر.
- makak.** is. بىر خىل ماي مۇن جىنىسى ۋە ئوتتۇرا بوي كىچىك.
- makal.** is. ar. ماقال، سۆز.
- makale.** is. ar. ① ماقالە. ② سۆز. ③ نۇتۇق.
- makam** is. ar. ① دائىرە. ② ماكان. مەھەل. ③ مەمۇرىيەت. ④ مۇقام.
- «Çin makamları — جۇڭگو دائىرىلىرى.»
- makamat, -tı.** is. «makam» سۆز. نىڭ كۆپلۈكى.
- makaminda.** شۇ ئۇسۇلدا.
- makap.** is. تۆمۈر كېسىدىغان پولات قەلەم.
- makar.** is. ar. ① قارار قىلىنغان يەر. ② ئولتۇرىلىدىغان يەر. ③ مەركەز، پايتەخت.
- makara¹.** is. ar. ① غالتەك، ناچا. ② ھارۋا ئوقى.
- makara².** is. قۇيرۇقى بېلىققا ئوخشايدىغان پىلغا ئوخشاش بىر خىل دېڭىز ھايۋانى.
- makarna.** is. it. ئۈگرە، ئىنچىكە كېسەل گەن خېمىر، گۇامىيەن.
- makarnacı.** is. ئۈگرە ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى.
- makas.** is. ar. ① قايچا. ② چىرماق (چېلىشتا).
- makasçı.** is. ① تۆمۈرىيەلدا ئاچال باشقۇرغۇچى. ② قايچا ياساپ ساتقۇچى. ③ ئوغرى.
- makasçılık, -ğı.** is. ① قايچىچىلىق. ② باشقا گېزىت خەۋەرلىرىنى كۆچۈرۈش

- ئىشى. ③ تۆمۈرىيەلدا ئاچال باشقۇرۇش خىزمىتى.
- makaslama.** is. چاپراسلاش.
- makaslamak.** ① قايچىلىماق. ② فىلىم ۋە باشقا ئەسەرنى قىسقارتماق. ③ كەسەك، قىيماق.
- makaslanmak.** ① قىيىلماق، كېسىلمەك. ② كېسىپ قىسقارتىلماق (فىلىم لېنتىسى).
- makaslık, -ğı.** is. تەرەتخانا تۇرىسى.
- makastar.** is. ar. far. كىنىم پىچكۇچى ئۇستا، كېسىمچى.
- makat, -dı** is. ar. ① كۆت، قوڭ، سۆڭ. ② كۆتەن. ③ ئورۇندۇقنىڭ ئادەم ئولتۇرىدىغان يېرى. ④ پاكار ئورۇندۇق.
- makber.** is. ar. قەبرە، مازار، مەقبەرە.
- makbere.** is. ar. قەبرىستان، مازارلىق، مەقبەرە.
- makbuh.** s. ar. سەت كۆرۈنىدىغان، كۆڭۈلگە ياقمايدىغان.
- makbuha.** is. كۆڭۈلگە ياقمايدىغان ئىشى.
- makbûl.** s. ar. ① كۆڭۈلگە ياقىدىغان. ② قوبۇل قىلىنىدىغان.
- «Bu herkesçe makbûl bir öneridir — بۇ كۆپچىلىك تەرىپىدىن قوبۇل قىلىنىدىغان تەكلىپ.»
- makbur.** is. ar. كۆمۈكلۈك.
- makbuz.** is. ar. ① پۇل تاپشۇرۇۋېلىش ھۇججىتى. ② قەرز ئېلىش ھۇججىتى.
- makderet.** is. ar. قۇۋۋەت، كۈچ.
- makduh.** s. ar. كۆڭۈلگە ياقمايدىغان، ئەيىبلىك.
- makes.** is. ar. ئەكس ئەتمەك، ئەكس سادا.
- maket, -ti.** is. far. نۇسخا، ئۆرنەك

(نەرسىلەرنىڭ مودېلى) مودېل ياسىغۇچى. **maketçi. is.**

يەڭسىز پەلتۇ. **makferlan. is. ing.**

① غەزەپكە ئۇچرىغان. **makhur. s. ar.**

② بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىغان، تەسلىم بولۇشقا مەجبۇر بولغان.

يوشۇرۇنىدىغان نەر. **makıl. is. osm.**

قىياس قىلىش. **makıys, makis. s. ar.**

خان.

① قۇيۇق ئورمانلىق. **makıl. is. it.**

② پارتىزانلار تۇرىدىغان يەر.

مايىمۇننىڭ جىر تۈرى. **makı². is.**

① ماشىنا. **makina, makine. is. it.**

② بىر نەرسىنى ھەرىكەتلەندۈرىدىغان.

ئاپپارات، مېخانىزم. ③ ئاپتوموبىل.

④ تاپانچا:

كىيىم تىكەش — **Dikiş makinası**

ماشىنىسى.

سائەتنىڭ — **Saatın makinası**

مېخانىزمى.

ماشىنىلىشىش. **makineleşme. is.**

ماشىنىلاشماق. **makineleşmek.**

ماشىنىلاشتۇرماق. **makineleştirmek.**

① ماشىنا بىلەن ھەرب. **makinelı. s.**

كەتلىنىدىغان، ماشىنا بىلەن ئىشلەيدىغان:

«پىلىموت. — **Makineli tüfek**

ماشىنىست، تۈر. — **makınist, -ti is. it.**

لۈك ماشىنىلارنى ياساش ۋە ئىشلىتىشنى

بىلىدىغان ئۇستا.

ماشىنىستلىق. **makınistlik, -gi. is.**

ھېلىگەر، ھىيلە ئىشلەت. **makır. s. ar.**

كۈچى.

گېرىم، بەدەز. **makıyaj. is. fr.**

مېكىيان. **makıyan. is. far.**

قول ۋە ئاياغ. **makrodaktil. is. fr.**

بارماقلىرىنىڭ ھەددىدىن ئارتۇق چوڭ ۋە ئۇزۇنلۇقى.

چىشىنىڭ ھەددىدىن **makrodonti. is.**

تاشقىرى چوڭلۇقى.

تىلىنىڭ يوغاناپ **makroglosi. is. fr.**

كېتىشى.

كالېڭىنىڭ ھەددى **makrokili. is. fr.**

دىن زىيادە يوغانلىقى.

قىزىنىڭ زىيادە **makrokiri. is. fr.**

يوغانلىقى.

چوڭ ئەمچەكلىك. **makromasti. is. fr.**

يېلىنىنىڭ ئارتۇقچە يوغانلىقى.

قول پاچاقتىن بىرىنىڭ **makromeli. s.**

ياكى بىرقانچىسىنىڭ ئارتۇقچە چوڭىيىپ

كېتىشى.

مېغىز، ئۈ. **makronukleus. is. fr.**

رۇقچا.

ئاياغىنىڭ زىيادە **makropodi. is. fr.**

چوڭىيىپ كېتىشى.

چوڭ بۇرۇنلۇق، **makrorini. is. fr.**

بۇرۇن يوغانلىقى.

يىغان باش. **makrosefal. s. is. fr.**

ئۇزۇن پاچاق، **makroskeli. is. fr.**

شادا پاچاق.

كۆز بىلەن **makroskopi. is. fr.**

تەكشۈرۈش، مىكروسكوپىسىز تەكشۈرۈش.

تاشقى قۇلاقنىڭ **makroti. is. tip.**

ئادەتتىن تاشقىرى چوڭلۇقى.

① يارلانغان. **makruh. s. ar.**

② يېرىڭ پەيدا بولغان يارا، چىقان.

① ئېرىشكەن. ② تۇتۇ. **makrun. s. ar.**

شۇپ كەتكەن.

يېقىنلىق. **makruniyet, -ti. is.**

ئۆتنە بېرىلگەن، ئار. **makruz. s. ar.**

يەت بېرىلگەن.

① مەقسەت. - *maksat, - dı. - is. ar.*
 ② ئىستەك. -
 ① مەقسەتلىك. - *maksatli. - s. ar.* ② پايان
 نىيەتلىك.
 ① ئۈستۈنكى ئېگەك سۆڭىكى. - *maksila. - is.*
 ② مەكسىمۇم (ئۈستۈن). - *masimum. - is. lât.*
 ③ دەرىجە، ئەڭ يۇقىرى.
 ① بۆلۈنگەن، تەقسىم. - *maksum. - is. ar.*
 ② قىلىنغان.
 ① كېسىلگەن، قىرىقىلىپ. - *maksus. - s. ar.*
 ② كەتكەن.
 ① ئارزۇ قىلىنغان. - *maksut, - du. - s. is.*
 ② نىيەت قىلىنغان. ② *s.* ③ ئارزۇ، ئىستەك.
 ③ ئەرئېسى — مەخسۇت.
 ① شوپۇك. - *makşur. - s. ar.* ② پۈست.
 ② پۈستى سويۇلغان.
 ① كېسىلگەن، يەر. - *makta. - is. ar.*
 ② ئورماندا دەرەخ كېسىلىدىغان رايون.
 ① ئادەم ئۆلتۈرىدۇ. - *maktel. - is. ar.*
 ② ئۆلتۈرۈش. ③ ئۆلۈغ بىر
 كىشىنىڭ ئۆلۈمىدىن كېيىن يېزىلغان
 شېئىر مەرسىيە.
 ① كېسىلگەن. ② ئۆلچەم. - *maktu. - s. ar.*
 ③ بويىچە سېتىلغان.
 ① گېزىت ۋە ژۇرنالىدىن. - *maktua. - s. is.*
 ② كېسىپ ئېلىنغان.
 ① مۇقىم باھا. ② كۆتۈر. - *maktuan. - z.*
 ③ رۇۋىلىش (سەددىدا).
 ① گېزىت، ژۇرنالىدىن. - *maktuât. - is.*
 ② كېسىۋېلىنغان پارچىلار.
 ① ئۆلتۈرۈلگەن، قەتل. - *maktul. - s. ar.*
 ② قىلىنغان.
 ① ئۆلتۈرۈلگەنلەر، قەتل. - *maktulin. - is.*
 ② قىلىنغانلار.
 ① باغلانغان، تۈگۈلگەن. - *makud. - s. ar.*

چىكىنىلگەن.
 ① ئەقىلغە ئۇيغۇن. - *makul - fû. - s. ar.*
 ② توغرا ئىش قىلىدىغان. ③ ئۇيغۇن.
 ① ئەقىلغە ئۇيغۇن. - *Mâkul bir fikir.*
 ② بىر پىكىر.
 ② توغرا ئىش. - *Mâkul bir adam.*
 ③ قىلىدىغان ئادەم.
 ③ «ئۇيغۇن باھا. - *Mâkul bir fiyat.*
 ① سۆزلەنگەن، دېيىل. - *makul. - s. ar.*
 ② سۆزلەنگەن سۆز.
 ① ئاقىلانە. - *makûlât. - is. ar.*
 ① تۈر، كاتېگورىيە. - *makulât. - is. ar.*
 ② ئومۇمىي پرىنسىپلار.
 ① جىنىپ، تۈر، خىل. - *makule. - is. ar.*
 ① زىت، تەتۈر، ئەكس. - *makûş. - s. ar.*
 ② ئەكس ئەتكەن. ③ تەلەپپۇز.
 ④ ئوڭۇشسىز.
 ① زىت ھالدا. - *makûsen. - z.*
 ① قارىمۇ قارشى. - *makûsiyet, - ti. - is.*
 ② لىق، زىتلىق.
 ① گىرىم. - *makyaj, makiyaj. - is. fr.*
 ② پەرداز.
 ① گىرىم ۋە پەرداز قىلىش ئۈچۈن. - *~ aynasi.*
 ② ئىشلىتىلىدىغان ئەينەك.
 ① گىرىم قىلماق، پەرداز قىلماق. - *~ yapmak.*
 ② گىرىمچى، گىرىم قىلغۇچى. - *makyajci. - is.*
 ③ گىرىم قىلماق، پەرداز. - *makyajlamak.*
 ④ قىلماق.
 ① تۈلەنگەن، ئادا قىلىن. - *makzi. - s. ar.*
 ② تاماملانغان، تۈگىگەن.
 ① مال، (كالا قاتارلىق چوڭ. - *mal. - is. ar.*
 ② باش ھايۋانلار).
 ① مال - مۈلۈك. ② قەدىر. - *mal. - is. ar.*
 ③ قىممىتى بولغان، ياراملىق نەرسە، ③ پۇل.
 ④ سېتىش ئۈچۈن چىقىرىلغان نەرسە.

⑤ گۈزەل خوتۇن - قىز. ⑥ ئەپيۇن قاتارلىق ھۇشسىزلاندۇرغۇچى نەرسىلەر. نىڭ ئومۇمىي نامى.

① تامچىلارنىڭ ھاندۇ. mala. is. far. ② قۇيىمچىلارنىڭ گۈرچىكى. ئەرلەرنىڭ تاناسىل ئەزاسى، malafa. is. زەكەر.

① سۇ كالىسىنىڭ malak. is. zool. ② ئەقىلسىز، مۆڭ. موزىيى.

malakit, - ti. is. yun. يېشىل تاش (يېشىل رەڭلىك مىنېرال).

malalamak. ئاسپالست ياتقۇزۇلغان يولنى باستۇرۇپ تۈزلەتمەك.

malama. is. yun. ئالتۇن لىرا.

malâ - mal. s. ar. لىپمۇلىق، ئاغزىغا قەدەر تولغان.

malarya. is. it. بەزگەك.

malasi. is. fr. يۇمشاقلىق، سۆڭەكنىڭ يۇمشاپ كېتىشى.

malâyani. s. ar. قۇرۇق، مەنسىز، ئورۇنسىز: «Malâyani sözlər — قۇرۇق سۆزلەر.

① بىنام يەر، چۆپ malaz. is. ar. بېسىپ كەتكەن يەر. ② سۇ بېسىپ كەتكەن ئېتىز.

malef. is. ar. سامانلىق.

malez. is. fr. راھەتسىزلىك، ھۇزۇر-سىزلىق.

malezim. is. ar. كېرەكلىك نەرسە، مالىزىمە.

malî. s. ar. مالىيە: «Malî yıl — مالىيە يىلى.

① تۈرلۈك. ② ناھايىتى mali. s. far. كۆپ.

malik. is. ar. ئىگە، ساھىب.

② مۈلكىيەت ھەققى بولغان بىرى.

③ ئەر ئىسمى — مالىك.

① چوڭ ۋە چىراي. malikâne. is. ar. ② زېمىن ھوقۇقى.

malike. is. ar. بىر نەرسىنىڭ ئىگىسى بولغان ئايال.

malikî. öz. is. ئىسلاملىقتا سۈننەت ئەھلى دەپ ئاتالغان تۆت مەزھەپتىن بىرى.

malikîler. is. مالىكى مەزھەبىدىكىلەر.

maliye. is. far. مالىيە: مالىيە مىنىستىرى — «Maliye bakanlığı» تىرىلىكى.

maliyeci. is. مالىيە ئورۇنلىرىدا ئىشلىگۈچى، مالىيە مۇتەخەسسىسى.

maliyet, - ti. is. ar. تەننەرخ، باھا: «Bu masanın maliyeti ne kadar? — بۇ شىرنىنىڭ تەننەرخى قانچىلىك؟»

mal - kıran. is. كالا ۋاباسى.

malkoçoğlu. is. ھىيلىگەر، رىياكار.

mallanmak. مال ئىگىسى بولۇپ قالماق، باي بولۇپ قالماق.

maltiz. is. ھەرىكەتچان ئوچاق.

mal'tız. keçisi. is. ئاق دېڭىز ئەت.

malûl, - lü. s. راپىدىكى قىسقا يۇڭلۇق بىر خىل ئۆچكە.

malûl, - lü. s. ئاقساق، توكۇر.

malûlgazi. is. → Malûl. ئاقساقلىق، malûliyet, - ti. is. ar. كېسەللىك.

① مەلۇم، ئاشكارا. ② شۈب. malûm. s. ھىسسىز.

malûmat. is. ar. مەلۇمات، بىلىم، ساۋاق.

malûmatlı. s. مەلۇماتلىق، بىلىملىك.

ئۇقۇمۇشلۇق.

malûmatsız. s. مەلۇماتسىز، بىلىمسىز.
malumiye. is. ar. ئوسمان پادىشاھ.
لىقى دەۋرىدە ھەر يىلى مەككە ۋە مەدىنە
خەلىقكە تارقىتىش ئۈچۈن ئەۋەتىلىدۇ
خان پۇل.

malzeme. is. ar. ① مەھسۇلات بۇيۇم.
مى، مەنقۇلات. ② قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى:
«Okul malzemeleri — مەكتەپنىڭ
مەنقۇلاتلىرى.

Bir eser için malzeme toplamak —
بىر ئەسەر ئۈچۈن ماتېرىيال توپلىماق.
mama. is. بوۋاقلار يېمىكىنىڭ ئومۇمىي نامى.
mama. is. fr. ئانا، ئاپا.
mamba. is. زەھەرلىك يىلانلارنىڭ
ئومۇمىي ئاتىلىشى.

mamektomi. is. fr. ئەمچەك بەزىلە
رىنىڭ كېسىپ تاشلىنىشى.
mamelek, — ki. is. ar. بارى — يوقى،
ھەممە.

mamul, — lü. s. ar. مەھسۇلات، بۇيۇم.
mamulat. is. ar. ئىشلەپچىقىرىلغان
نەرسىلەر، مەھسۇلاتلار، بۇيۇملار.
① پاراۋان، مەمۇرىيچى.
لىق، باياشات. ② ئىشلەنگەن. ③ ئاھا-
لىسى بولغان.

mamuriyet, — ti. is. ar. پاراۋانلىق،
باياشاتلىق، مەمۇرىيچىلىق.
mamut. is. fr. ياۋروپادا ۋە ئاسىيا
بىلەن ئامېرىكىنىڭ شىمالىدا ياشايدىغان
بىر خىل پىل.

mânâ. is. ar. مەنە، ئۇقۇم، ماھىيەت،
ئىپادە.

mânâcâ. z. مەنە (مەزمۇن) جەھەتتىن.
manalı. s. ① مەنىلىك، مەزمۇنلۇق.
② يېپىق مەنىلىك.

manasız. s. ① مەنىسىز. ② مۇناسى-
ۋەتسىز، قۇرۇق، ئورۇنسىز.

manasızlık, — ğı. is. ① مەنىسىزلىك.
② ئورۇنسىزلىق.

manastır. is. lât. مۇناستىر.

manat, manet. is. رۇس پۇلى، رۇبلى.

manav. is. yun. ① كۆكتات، مېۋە —
چېۋە ساتقۇچى. ② كۆكتات ۋە مېۋە دۇكانى.

manca. is. it. ① يېيىلىدىغان نەرسە —
لىرىنىڭ تۈرى. ② مۇشۇك ۋە ئىت
قاتارلىقلارنىڭ ئوزۇقى.

manda. is. zool. سۇ كالسى.

mandal. is. ar. ① ئىشىك ۋە دېرىزە —
لىرىنىڭ ئىلغۇچى. ② يۇيۇلغان كىرلارنى
ئېسىپ قۇرۇتقاندا قىسىپ قويىدىغان
قىسقۇچ.

mandalina. is. isp. bot. مانتادىن
(جۈزە).

mandallamak. ① ئىشىككە غورۇسىلىپ
قويماق. ② دېرىزىنىڭ ئىلغۇچىنى
ئېتىپ قويماق.

mandallı. s. تاقاقلىق (غورۇ، دەم ۋە
ئىلغۇچ بىلەن).

mandarin. is. fr. قەدىمكى ياۋروپا-
لىقلارنىڭ جۇڭگونىڭ يۇقىرى مەمۇر-
لىرىگە بەرگەن نامى.

mandater. s. fr. مانداتلىق، ۋەكالىتەن
باشقۇرۇلغان.

mandıra. is. yun. ① ئۇستى يېپىق
ئېغىل. ② قويچىلىق فېرمىسى.

mandibul. is. lat. ئاستىنقى ئېگەك
سۆڭىكى.

mandolin. is. fr. ماندالىن.

mandoz. is. yon. خەرەك.

mandril. is. zool. ئۇزۇن قۇيرۇقلۇق.

مايمۇنلارنىڭ تۈرى. ① **manej.** is. fr. ئات كۆندۈرۈش. ② ئات كۆندۈرىدىغان يەر. ③ مەيدان، ئويۇن كۆرسىتىدىغان يەر. **manen.** ar. مەنىۋى جەھەتتىن، روھىي جەھەتتىن. **manend, manende.** s. far. ... گە ئوخشاش ... دەك (تەك): **mânevi.** s. ar. مەنىۋى. ① **mâneviyat, - ti.** is. ماددىي بۆلمە. خان، تەبىئەتتىن ئۈستۈن كۈچلەر. ② روھ، مەنىۋىيەت: «**Mâneviyata inananlar gittikçe azalıyor**» روھقا ئېتىقاد قىلىدىغانلار بارغانسېرى ئازىيىۋاتىدۇ. **maneviyum.** is. ar. روھقا ئېشىنىد. قاتلاملىق روھانىلار: **manevra.** is. it. مانېۋر. ① ھەربىيىدە بىن. ② ئۇرۇش كېمىلىرىدىكى ئەسكەر ياتقى. **mangabey.** is. قىزىل باش مايمۇن. ① **mangal.** is. ar. سەندەل (ئىسىم). نىش سايىمىنى. ② بېلىقلارنى كېچىسى ئالداپ تۇتۇش ئۈچۈن ئىچىگە ئوت يېقىلىدىغان سايىمان ۋە مۇشۇ ئۇسۇلدا قىلىنىدىغان بېلىق ئوۋى. ③ پۇل. مىس پۇل، ئاقچا. ④ كۆمۈر توپىسىدىن ياسالغان، چاپىان ياندىغان يېقىلغۇ. **mangiz.** is. rom. پۇل. **~eritmek.** پۇل خەجلىمەك. **mâni¹.** is. ar. بىرىنچى، ئىككىنچى ۋە تۆتىنچى مىسرالىرى قاپىداش بولغان خەلق قوشىقى. **mâni².** is. ar. توسالغۇ، توسەتۈن: «**Mâni olmak**»

① سەپرا، تېرىسكەك. **mani.** is. fr. ② ئەسەبىيلىك (كېسەل)، سەۋدا ئاغرىقى. ① **mania.** is. ar. توسالغۇ، توسۇق. ② قىيىنچىلىق. **mâniyalı.** is. ئۇ يەر، بۇ يەردە توسىقى بولغان يەر: «**Manialı carlar**» توساقلىق ئېتىز. **manidar.** s. ar. مەنىلىك، چۈشىنىشلىك. **manifaktür, - rü.** is. fr. مانۇفاك تۇرا (ماشىنا ئىشلەتمەي قول ئەمگىكىگە تايانغان كارخانا). **manifatura.** is. it. گەزمال: «**Manifatura mağazası**» گەزمال دۇكانى. ① **manifaturacı.** is. گەزمالچى. ② گەزمال دۇكانى. **manifaturacılık, - ğı.** is. گەزمال چىلىق. ① **manifesto.** is. it. سودا پاراخوت لىرىغا، يۈك قاچىلايدىغان پورتىنىڭ يۈك چۈشۈرۈلىدىغان پورتىتىكى تاموژنا ئورۇن لىرىغا يېزىپ بەرگەن جەدۋالى. ② خەلققە قازىتىپ چىقىرىلغان تەنتەنىلىك مۇزا-جىئەت، خىتابنامە، سىياسىي يازما مۇراجىئەت. **manika.** is. it. پاراخوت ۋە ماشىنىلارنىڭ بۇلغانغان ھاۋاسىنى تازىلايدىغان ئۆسكۈنە. **manikür, - rü.** is. fr. تىرىناقنى بويىپ پەردازلاش. **manikürçü.** is. s. تىرىناق بويىپ پەردازلىگۈچى. **manikürçülük, - gü.** is. تىرىناقنى بويىپ پەردازلاش ئىشى. **maniple.** is. it. تېلېگرامما بېرىدىغان

ئاپپارات.
manipulátor. is. fr. رادىست (تېلېگى.
 رامبا بەرگۈچى).
manita. is. yum. ئوغرىلىق.
manitacı. is. ئوغرى.
manivelâ. is. it. ① پىشاڭ. ② دەستەك.
 ۋاسىتە.
maniyerizm. is. fr. ئەدەبىياتتىكى
 كۈنلىقنى ساقلاش، مۇتەئەسسىپلىك
manizm. is. دۇنيانىڭ نىگىزى بۇتتا
 دەپ بىلىگۈچى پەلسەپىۋى تەلىمات،
 مونىزم، بىرچىلىك.
manjak. is. ئاسفالىتقا ئوخشايدىغان
 قاتتىق ھىدرو - كاربون.
mankafa. s. ① ئەخمەق، دۆت، ئەقىل.
 ② ئەقلىدىن ئازغان.
manken. is. fr. ① كىيىم قىلىپى
 (ماگىزىنلاردا ۋە تىككۈچىلىك دۇكانلىرىدا
 كىيىم كىيگۈزۈپ قويۇلىدىغان ئادەم
 شەكىلىدىكى قىلىپ). ② مودا دۇكانلىرىدا
 كىيىملەرنى كىيىپ خېرىدارلارغا كۆر-
 سەتكۈچى قىز ياكى ئايال.
mano. is. it. قىمارخانغا قويۇلغان يۇل.
manometre. is. yum. مانومېتر (گاز
 ياكى سۇيۇق جىسىملارنىڭ بېسىمنى
 ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب).
mansap, - bî. is. ar. بىر دەريانىڭ
 دېڭىزغا ياكى باشقا بىر دەرياغا قويۇ-
 لىدىغان يېرى.
mansıp. is. ar. مەرتەبە، دۆلەت خىزمەت-
 تىدىكى يۇقىرى ئەمەلدارلىق.
mansur. s. ar. غالىپ، مۇزەپپەر.
mansure. s. ar. ئېۋستېئون كەلگەن،
 غالىپ كەلگەن.
mansuriyet, - ti. is. ar. ئاللىلايدىك

پاردىسى بىلەن غالىپ كەلمەك.
 ① مانجىت. **manşet, - ti.** is. fr. (يەڭ ئۇچى). ② چاڭ خەتلىك ماۋزۇ.
manşon. is. far. ئاياللارنىڭ سوغۇق
 تىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئىككى قولىنى
 سېپىۋالىدىغان تېرە يەڭلىكى.
manta. is. ئاق بىنەپشە (ناپات).
 ① يەر مەدىكى. **mantar.** is. yun. ② (ھايۋانلارنىڭ) بۇرۇن ئۇچى. ③ پۇ-
 رۇپكا. ④ پىتتە - پاسات.
 ① ساددا ئادەملەرنىڭ. **mantarcı.** is.
 پۇلىنى ئالداپ ئېلىۋالغۇچى. ② يالغانچى.
 كاززاپ ئادەم. ③ يەر مەدىكى يېتىش-
 تۈرگۈچى ياكى ساتقۇچى.
 ① ئالدىمچى. **mantarcılık, - ğı.** is.
 لىق بىلەن پۇل تېپىش يولى. ② يالغان-
 چىلىق، كاززاپلىق.
mantarlamak. s. ئالدىماق، يالغان سۆز-
 لىمەك.
mantarlı. s. يەر مەدىكى ئىشلىتىل-
 گەن تاماق.
mantarlık, - ğı. is. يەر مەدىكى
 يېتىشتۈرۈلىدىغان يەر.
mantarsı. s. يەر مەدىكىسىمان.
mantı. is. çin. مانتا.
mantık, - ğı. is. ar. لۇگىكا، مەنتىق
 بىلىمى.
 «Mantık kitabı» مەنتىق كىتابى.
 ① مەنتىقچى، مەنتىق. **mantıkçı.** is.
 بىلىمى بىلەن مەشغۇل بولغۇچى، لۇگىكا-
 شۇناس. ② تەپەككۇر يولى بىلەن پېكىر
 يۈرگۈزگۈچى.
 مەنتىقچىلىق. **mantıkçılık, - ğı.** is.
 پۈتۈن پەلسەپىنىڭ ئاساسى ھېسابلايدى-
 ھان كۆز قاراش.

mantık dışı. s. ar. t. مەنتىق بىلەن
ھېچقانداق ئالاقىسى بولمىغان:

«Mantık dışı mantıksız demek de-
ğildi — مەنتىقتىن سىرت دېگەنلىك، —
مەنتىقسىز دېگەنلىك ئەمەس.»

mantıkîyat, - tı. is. مەنتىقى بىلىم
بىلەن مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر.

mantıkîyûn. is. لىۋىكاشۇناس،
مەنتىقىيۇن.

① **mantıkî.** s. ar. مەنتىقلىق، لوگ
كىلىق، مەنتىقىگە ئۇيغۇن. ② تەبىئىي.

① **mantıklı.** s. مەنتىقلىق، مەنتىقىگە
ئۇيغۇن. ② توغرا پىكىر قىلىدىغان،
مەنتىقتىن ئايرىلمايدىغان:

مەنتىقىغە ئۇيغۇن — **Mantıklı söz**
سۆز.

توغرا پىكىر — **Mantıklı adam**
قىلىدىغان ئادەم، مەنتىقلىق ئادەم.

① **mantık öncesi.** s. مەنتىقتىن
ئاۋۋال پەيدا بولىدىغان. ② باشلانغۇچ
جەمئىيەتتە ۋە بالىلىق دەۋردە مېڭىنىڭ
تەرەققىي قىلىدىغان ئەھۋالى.

mantık ötesi. s. مەنتىقتىن ئۈستۈن.

① **mantıksal.** s. مەنتىق بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
② مەنتىقلىك.

① **mantıksız.** s. مەنتىقسىز، لوگىكىغا
خىلاپ. ② مەنتىقىغە خىلاپ ھەرىكەت:

مەنتىقسىز سۆز — **Mantıksız söz**

مەنتىقىگە خىلاپلىق قىلىدىغان ئادەم —
Mantıksız adam

مەنتىقسىزلىق. — **mantıksızlık, -ğı.** is.

mantilla. is. isp. ئاياللارنىڭ
شارپىنى.

mantın. is. fr. قېلىن توقۇلغان بىر
خىل يىپەك رەخت.

manto. is. fr. ئايالچە پەلتۇ.

① **mantuk.** s. ar. سۆزلەنگەن، دېيىل
گەن، ئاڭلىتىلغان. ② سۆز، كەلام.

③ مەزمۇن، ئۇقۇم.

mantunita. is. it. ئىتتۇپىتىش، يېپى
ۋېتىش، تاقىۋېتىش.

manüel. is. fr. دەستۇر، ياندا ئېلىپ
يۈرىدىغان قوللانما.

manüskri. is. fr. قول يازما.

① **manyat, - tı.** is. كىچىك بېلىقچى
كېمىسى. ② مۇشۇنداق كېمىدە ئىشلىتىل
لىدىغان بېلىق تورى.

manyerizm. is. بەزى نېرۋا كېسەللىرىدە
يۈزدە كۆرۈلىدىغان ئىپادە.

manyetofon. is. fr. ئۇنئالغۇ.

manzara. is. ar. مەنزىرە، كۆرۈنۈش:
«Bu köyün manzarası çok güzel —
بۇ يېزىنىڭ مەنزىرىسى ناھايىتى گۈزەل
(ياخشى).»

manzaralı. مەنزىرىلىك.

① **manzum.** s. ar. نەزم شەكلىدە
يېزىلغان قوشاق، ۋەزىنلىك، قاپىيىلىك.

② تەرتىپلىك، مۇنتىزىم. ③ قاپىيىلىك ۋە
ۋەزىنلىك ماقالە.

① **manzume.** is. ar. نەزمىلىك شېئىر.
② سىستېما. ③ جامىئە ۋە مەسچىت

قاتارلىق بىنالار.

manzur. s. ar. كۆرۈلگەن، قارالغان.

maon. is. ھىندىستاننىڭ ئېغىرلىق
ئۆلچەيدىغان ئۆلچىمى.

map. is. رەسىم ئالبومى، رەسىملىك.

mâr¹. is. zool. يىلان.

mâr². s. ar. ئۆتۈپ كەتكەن،
ئۆتمۈش.

maral. is. بۇغىنىڭ چىشى، مارال.

marangoz. is. it. ياغاچچى، مۇجاڭ.
marangozluk, -ğu. is. ياغاچچىلىق.
maravedi. is. ئىسپانىيىنىڭ مىس پۇلى.
maraz. is. ar. s. ② كېسەللىك. ② سەت قىلىق، ئەسكى مەجەز. ③ دەرد. ④ ئەيىب، قۇسۇر. ⑤ زىرائەت كېسەللىكى. ⑥ ئىللەت:
 «Bu iş bana maraz oldu — ئىش ماڭا دەرد بولدى.
 O ne maraz adamdır bilemezsin — ئۇنىڭ قانداق ئىللىتى بارلىق قىنى بىلەلمەيسەن.»
maraza. is. ar. جەدەل، ماجرا، غۇۋا، ئۇرۇش:
 «Aralarında maraza eksik olmaz — ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا جەدەل - ماجرا تۈگمەيدۇ.»
marazi. s. كېسەل بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
marazillik, -ği. is. كېسەللىك.
maraziyet, -ti. is. پاتولوگىيە (كېسەللىك جەريانىنى ئۆگىنىش ھەققىدىكى پەن).
marazlanmak. ئاغرىماق، كېسەل بولماق.
marazm. is. جىسمانىي ۋە روھىي جەھەتتىن ئاجىزلىشىپ كېتىش.
maregraf. is. fr. دېڭىز سەۋىيىسىنىڭ ئۆزگىرىشىنى ئاپتوماتىك ئۇسۇلدا يېزىپ تۇرىدىغان ئەسۋاب.
mareke. is. ar. ئۇرۇش مەيدانى. فرونت.
marşal. is. fr. مارشال.
marşallık, -ğ. is. مارشاللىق.
margarin. is. fr. سۇسۇش قايماق.

marid. s. ar. جاھىل.
marife. is. ar. بىلىم، مەرىپەت.
marifet, -ti. is. ② ماھىر. ① بىلىم. ③ ئارتۇقچىلىق. ④ ئۆي-لىق، تالانت. ⑤ ۋاست، دالالەت:
 «Bu adamın birçok marifeti var — بۇ ئادەمنىڭ بىر مۇنچە ئارتۇقچىلىقى بار.
 Yaptığın marifeti beğendin mi? — ياقىمىغان ئىشنى قىلىپ قويۇپ كۆڭلۈڭ قەرەل تاپتىمۇ؟»
marifetli. s. ئارتۇقچىلىقى بولغان (ئادەم ياكى نەرسە).
mariz. s. ar. كېسەل، ئادەم.
marizlemek. ئورماق، كالتەكلىمەك:
 «Mehmet eşiği marizledi — مۇھەممەد ئېشىكىنى كالتەكلىدى.»
marizlenmek. تاپاق يېمەك.
marj. is. fr. ① بانكىدىكى ئېھتىيات. ② باسما قەغەزنىڭ قىرغىقى. ③ بىر تاختا پوچتا ماركىسىنىڭ كېسىم يولى.
mark. is. alm. مارك (گېرمانىيە پۇل بىرلىكى).
marka. is. it. ① ماركا، بەلگە. ② بېلەت ياكى پۇل ئورنىغا ئىشلىتىلىدىغان مەدەن پارچىسى. ③ پۇتبولدا پۇت ياكى تەن بىلەن توسۇش ھەرىكىتى.
markalamak. ئىشارەت (بەلگە) قويماق.
markalı. s. ماركىلىق، بەلگە قويۇلغان.
markasız. s. ماركىسىز، بەلگىسىز.
marke. s. fr. بەلگە قويۇلغان، قەيت.

قىلىنغان.
markizet, -ti. is. fr. يۇپقا گۈللۈك (بەزىدە گۈللىنىش) پاختا رەخت.
Marksizm. is. ماركسىزم.
Marksizm - Leninizm. is. - ماركسىزم - لېنىنىزم.
marmara. öz. is. مەرمەر دېڭىزى.
marmelad. is. fr. مۇراپيا.
marmot, -tu. is. fr. تاغ چاشقىنى.
mars. is. كۈرۈد، مارس (يۇلتۇز).
marsala. is. it. بىر خىل تاتلىق شاراب.
Marseyez. is. fr. فرانسۇزلارنىڭ دۆلەت شېئىرىنىڭ نامى.
marsik, -gi. is. ① تارتۇنى ۋە پۇرىقى باش ئاغرىتىدىغان ئوتۇن كۆمۈرى. ② نېگىز، قارا تەنلىك.
marşivan. is. far. نەسىللەك ئېشەك.
marşi. fr. مارش: «Kurtuluş marşı — ئازادلىق مارشى»
marşandız. is. fr. يۈك پويىزى.
mart. is. lât. مارت: «Sekiz mart uluslararası emekçi kadın bayramı — 8 - مارت خەلقئارا ئەمگەكچى ئاياللار بايرىمى»
martaval. is. ① يالغان، ئويدۇرما. ② مۇبالغە، كۆپتۈرمە، لاپ.
martavalcı. is. يالغانچى، كازاپ.
martı. is. بېلىقچى قۇش.
martın. is. بىر ئائىلىلىق مىلىتى.
martini. is. it. جۈيزە شوپۇرچى، ياۋا نەشپۈت، ئاچچىق خەمەك بىرىكمىسىدىن ياسالغان ھاراق.
martir. is. fr. چىشىنى ۋە روھىي ئازاب.

maruf. s. ar. ھەممىگە تونۇلغان، مەشھۇر، ئاتاقلىق.
marufat, -ti. is. ① ھەممىگە تونۇلغان ۋە مەشھۇر نەرسىلەر. ② دىنىي قائىدىگە خۇيغۇن نەرسىلەر.
marufiyet, -ti. is. مەشھۇرلۇق، ئاتاقلىق.
marul. is. yun. كالىكەسەي تىپىگە كىرىدىغان كۆكتات.
mâruz. s. ar. ① بىر نەرسىنىڭ تەسىرىگە ئۇچراش، دۇچ كېلىش. ② سۇنۇلغان، ئەۋەتىلگەن: «Fena bir muameleye maruz qوپال مۇئامىلىگە دۇچ كەلمەك»
Falan tarafından mâruz bir mektup — پالانچى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن خەت.
marya. is. yun. ① ساغلىق قىزى. ② چىشى ھايۋان. ③ تۈرلۈك ئۇششاق بېلىق.
mas, -ssi. is. ar. سۆمۈرۈش، ئېمىش، شوراش.
maşa. is. lât. ① شېرە. ② ئىدارىلەر. دىكى بۆلۈم، ئىشخانا، گۇرۇپپا قاتارلىقلار. ③ بىر كىشىگە ياكى دۆلەتكە ئايرىلغان دائىرە: «Çalışma masası — خىزمەت شېرەسى»
masabih. is. ar. يورۇقلۇق بەرگۈچى ۋاسىتىلەر.
masad. is. ar. ① تارتما، پەلەمپەي. ② باسقۇچ.
masaid. is. ar. پەلەمپەي، يۇقىرىغا چىقىدىغان يەر.
masais. is. ar. مۇسبەت، بالا - قازا.

masaj. is. fr. ئۇۋۇلىماق، ئۇۋۇلاپ داۋالىماق.

masajcı. is. ئۇۋۇلاپ داۋالىغۇچى (دوختۇر).

masal. is. ar. ① ھېكايە، چۆچەك، مەسەل. ② قۇرۇق ۋە يالغان سۆز.

masalçı. is. ① مەسەلچى، ھېكايىچى. ② يالغان تونۇغۇچى، يالغان سۆزلىگۈچى.

masalih. is. ar. قىلىنغان ئىشلار.

masari. is. ar. «مىسرا» سۆزىنىڭ كۆپلىكى.

masarif. is. ar. خىراجەتلەر، راسخوتلار، چىقىمىلار.

masarifat. is. چىقىنىم، خىراجەت، راسخوت.

masat. is. ar. قاسساپلارنىڭ چاقىمىقى.

masalıb. is. ar. دىۋانلار، سافالار.

masbū. s. ar. مەغرۇر، ھاكاۋۇر، تەكەببۇر.

masbuğ. s. ar. سىرلانغان، بويالغان.

masdariye. is. ar. ھاراق بېجى.

masduk. s. is. ① توغرىلىقى ئىسپاتلانغان (سۆز). ② ئېنىقلانغان (ھەقىقەت).

masdur. s. ① يوللانغان، ئەۋەتىلگەن. ② كۆكسى ئاغرىغان.

masebak. s. is. ar. ئۆتۈپ كەتكەن، ئۆتكەن (نەرسە).

maselef. s. is. ئالدىنقى، ئاۋۋالقى، دەسلەپكى.

mashara. s. مەسخىرە، زاتىلىق، شاخخە.

mashub. s. ar. بىرلىكتە ئېلىستىغان، باراۋەر ئېلىپ مېڭىلغان.

mashuben. باراۋەر، بىرلىكتە.

masif. is. ar. يازنى ئۆتكۈزۈپ بېرىدىغان يەر.

masik. is. ar. ① يېپىشقاق، ② ساقلىغان، تۇتقان.

masiyet, - ti. is. ① ئىنسىيان، قىزغىنلاش، تىرىشلاش. ② جىنايەت ئۆتكۈزۈش.

maskara. s. ar. ① كۈلكىلىك، قىزىق. ② رەزىل، بىمەنە. ③ ھەزىل كەش، كۈلدۈرگۈچى، قىزىقچى.

«Görseniz ne maskara bir şey — كۆرسىڭىز، نېمىدېگەن كۈلكىلىك نەرسە. قىيغىنا، Bırak şu maskarayı — شۇ رەزىلنى.»

maskelemek. ① ماسكىلانىماق. ② قابىلانىماق، يوشۇرۇنماق.

maskelenmek. ① ماسكىلانىماق. ② نىقابلانىماق، يوشۇرۇنماق.

maskeli. is. ① نىقابلىق. ② ماسكىلىق.

maskot. is. fr. ① ياخشىلىق كەلتۈرۈپ بېرىدىغانلىقىغا ئىشىنىدىغان نەرسە. ② ياخشىلىق كېلىدىغان ئادەم ياكى ھايۋان.

maskul. s. ar. سىرلانغان، جۇللان، دۇرۇلغان، پارقىرىتىلغان.

masl. is. ar. سۈت ۋە قېتىقنىڭ يېپىشلىغا مايىل سۇ.

maslahat. is. ar. ① ئىش، مەسلىھەت. ② ئەرلەرنىڭ تاناسىل ئەزاسى. ③ ئەھمىيەتلىك ئىش. ④ تىنىچلىق. ⑤ بىر ئىشنىڭ پايدىلىق بولۇشىغا سەۋەب بولىدىغان نەرسە.

maslahat.güzar. is. ar. بىر دۆلەت نىڭ ئىككىنچى بىر دۆلەتتە تۇرىدىغان ئىش باشقۇرىدىغان دىپلوماتىيە خادىمى.

maslak. is. ① سۈيى داۋاملىق ئېقىپ تۇرىدىغان بۇلاق. ② كىچىك كۆلچەك.

سۇ ئامبىسىرى. ③ سۇلاق (ھايۋانلارنى سۇغىرىدىغان).

① ئېسىقلىق. ② *maslûp. s. ar.* ئېسىپ ئۆلتۈرۈلگەن.

masmavi. s. كۆپكۆك.

masna. is. ar. سۇ ئامبىرى، كۆلچەك.

masnu. is. ar. ئىشلەنگەن نەرسىلەر، سۈنئىي نەرسىلەر.

masoterapi. is. ئۇۋۇلاپ داۋالاش.

masra¹. is. ar. جەڭ مەيدانى، فرونت.

masra². is. → **Masura.**

masraf. is. ar. خىراجەت، چىقىم، راسخوت.

ئۇلار — «Onların masrafı çoktur — نىڭ چىقىمى كۆپ.»

masraflı. s. باھالىق، قىممەت، پۇللۇق.

masrafsız. s. ئەرزان؛

ئەرزانغا — «Masrafsız bir ev — توختىغان ئۆي.»

masruf. s. ar. خەجلەنگەن، سەرپ قىلىنغان، ئىشلىتىلگەن، خىراجەت قىلىنغان.

masretmek. is. سۈمۈرمەك، ئىچىگە تارتماق، ئەمەك.

① *mastaba. is. ar.* جامە، مەسجىت، مېھمانخانا، سارايلار ئىشىكىنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى ئادەم ئولتۇرىدىغان مەخسۇس ئورۇندۇق. ② ئۇلۇغ ئادەملەرنىڭ قەبرىسى.

mastalya. is. it. ياغاچ تۇڭ، ياغاچ كۆپ.

mastar¹, masder. is. ar. مەستەر.

mastar², mestar. is. ar. زاۋۇت — فابرىكىلاردا قوللىنىلىدىغان تۈرلۈك ئۆلچەمىدىكى قېلىپلار.

mastara. is. ar. ھەرىكەتچان ئۆلچەش ئەسۋابى.

mastariye. is. ar. ئوسمان پادىشاھلىقى دەۋرىدە تاموژنا ئورۇنلىرى ئالدىدىن ئۆتۈلۈپ بېرىدىغان باجنىڭ بىر تۈرى.

mastaktomi. is. fr. ئوپېراتسىيە ئار-قىلىق ئەمچەكنىڭ ئېلىپ تاشلىنىشى.

masta. is. ئۇزۇن سالىپاڭ قۇلاقلىق ۋە پۇتلىرى قىسقا، تۈكلىرى بۇجۇر بىر خىل ئىت.

mastıf. is. ing. كۆزەت قىلىدىغان بىر خىل بەستىلىك ئىت.

mastika. is. yun. سېغىز ھارىقى.

mastit. is. fr. كۆكرەك (كۆكس) كېسەللىكى.

mastodini. is. fr. ھامىلىدار ئاياللارنىڭ كۆكرەك ئاغرىقى.

mastoloji. is. fr. كۆكرەك ئاناتومىيىسى ۋە كۆكرەك كېسەللىكلىرى بىلىمى.

mastopati. is. كۆكرەك (ئەمچەك) كېسەللىكى ۋە ئاغرىشى.

mastor, mastur. s. ھاراقكەش، قاتتىق مەست.

mastoraji. is. ئەمچەكنىڭ قانىشى.

① *mastori. is. yun.* ئۇستاز. ② ئەپەندى.

mastorlaşmak, masturlaşmak. قاتتىق مەست بولماق؛

ئەخمەت — «Ahmet mastorlaşmış — قاتتىق مەست بولۇپتۇ.»

mastotomi. is. fr. كۆكرەكنىڭ (ئەمچەكنىڭ) ئوپېراتسىيە ئارقىلىق ئېلىپ تاشلىنىشى.

maturi. yun. كېمە ۋە پاراخوتنىڭ ئەڭ كەڭ يېرى.

① گۇناھسىز. *mâsum. s. ar.*
 كىچىك بالا. ③ پاك، ساپ:
 «Dört tane mâsumu var —
 كىچىك بالىسى بار.»
 گۇناھسىز ئايال. *masume. is. ar.*
 گۇناھسىزلىق، *masumluk, -ğu. is.*
 پاكلىق، ساپلىق.
 ① قوغداغان. ② ساق *masun. s. ar.*
 لاپ قېلىنغان، بىخەتەر.
 قىيىن، مۇشكۇل. *masur¹. s. ar.*
 بېرىلغان، سىقىپ سۈيى *masur². s.*
 ياكى يېغى ئېلىنغان.
 ① غالتەك، ناچا قاتارلىق. *masura. is.*
 لار. ② ئېقىن سۇ ئۆلچەم بىرلىكى.
 قىيىن ئىشلار. *masurat. is.*
 ماش پۇرچاق. *maş. is. far.*
 ① لاشىگىر، قىسقىچ. *maşa. is.*
 ② ۋاستە.
 ئىنتايىن ئورۇق. *~ gibi.*
 چاچنى قىسقىچ بىلەن *maşalamak.*
 قىسىپ بۇجۇرلاتماق.
 ① ماشائاللاھ (تەل) *maşallah. ar.*
 تەگمىسۇن، كۆز تەگمىسۇن. ② تەل-
 تۇمار.
 غەيرىي مۇسۇلمان. *maşatlık, -ğı. is.*
 لارنىڭ، بۆلۈپمۇ يەھۇدىيلەرنىڭ
 قەبرىستانلىقى.
 جامائەت، ئامما. *mâşer. is. ar.*
 كوللېكتىپ. *mâşeri. is. ar.*
 جەمئىيەتشۇناس. *maşer. şinas.*
 ھىيلىلىك ئىش، *maşınasyon. is. fr.*
 سۈپقەست.
 ① قول ئەمگىك. *maşinizm. is. fr.*
 نىڭ ئورنىنى مېخانىزمنىڭ ئىگىلىشى.
 ② مېخانىزمنىڭ قوللىنىشى بىلەن باش-

لانغان ئىقتىسادىي دەۋر، ماشىنىزم.
 ياتلىق بولغۇچى قىزنى *maşita. is. ar.*
 كىيىندۈرۈپ زىننەت ئىشلىنى قىلغۇچى
 ئايال.
 قوي ۋە ئۆچكە قاتار. *maşiye. is. ar.*
 لىق كىچىك باش ھايۋانلار.
 ئالدى ئىتىك، يەك *maşlah. is. ar.*
 تەرىپى ئوچۇق بىر خىل ئاياللار
 كىيىمى.
 سۇ *maşraba, maşrapa. is. ar.*
 ئىچىشكىمۇ، سۇ ئېلىشقىمۇ بولىدىغان
 تۆمۈر ساپلىق.
 شەرق، كۈنچىقىش. *maşrik. is. ar.*
 مەشۇق. *maşuk, -ku. is.*
 ياخشى كۆرگەن قىز *maşuka. is. ar.*
 (ئايال).
 مات (شاھماتتا يېڭى *mat¹. is. osm.*
 لىش).
 تۇتۇق، خىرە، غۇۋا، *mat². s. fr.*
 جۇلاسىز.
 مەتبەئەلەر. *matabi. is. ar.*
 ئاشخانىلار. *matabih. is. ar.*
 كالا بىلەن *matador. is. isp.*
 سوقۇشقۇچى.
 تاۋاپ قىلىنىدىغان يەر، *mataf. is. ar.*
 زىيارەتگاھ.
 ① ماتا، مال، ئادەم، *matah. is. ar.*
 نەرسە (كەمسىتىش، مەسخىرە قىلىش
 نىيىتى بىلەن). ② ياخشى مال:
 «Onun ne matah olduğunu
 ئۇنىڭ قانداق نەرسە ئىكەنلىكىنى —
 biliriz»
 بىلىمىز.
 بۇمۇ ياخشى — *Bu da bir matah mı?*
 مالمۇ؟
 ① پاكىزلىنىش، *matahir. is. ar.*

يۇيۇنۇش. ② سەرراپ، غۇسل قىلىنىدىغان يەر.
matali. s. ar. كۈنچىتىش، شەرق.
matâlib. is. osm. تەلەپ قىلىنغان نەرسە.
 ① تاماق يەيدىغان **matam.** is. ar.
 يەر. ② تاماق، غىزا.
matâmi. is. ar. كۆز چۈشكەن ۋە تاماقلاندىغان (نەرسە).
 ① يەر ئاستى ئامبار. **mâtâmir.** is. ar.
 ② قەبرە، مازار.
matan. is. ar. غەيۋەتخانا (بىراۋنىڭ ئەيىبلىرىنى سۆزلەيدىغان يەر).
 ① سەپەردە ئېلىپ **matara, matra.** is. ar.
 يۈرۈلىدىغان سۇدان، باكالاشكا، كۆرتە.
 ② دورا تېمىتقۇچ. ③ ئۇزۇن بويۇنلۇق شېشە (سۇ ئالىدىغان).
matarık. is. ar. تۆمۈرچىلەرنىڭ بولقىسى ياكى بازغىنى.
matarid. is. ar. نەيزە.
 ① تەرك قىلىنىدىغان **matarih.** is. ar.
 نەرسە. ② بىر نەرسە تاشلانغان يەرلەر.
 ③ باج ئۈچۈن ئايرىلغان كىرىم.
mataya. is. ar. مىنىك مال (مىنىدە) خان ھايۋانلار).
matbaa. is. ar. مەتبەئە، باسىمخانا.
 ① مەتبەئەچى، باسىم **matbaaci.** is. ar.
 خانا ئىشچىسى.
matbaacılık, -ğı. is. ar. مەتبەئەچىلىك.
matbah. is. ar. ئاشخانا (تاماق ئېتىلىدىغان).
 ① مەتبەئەدە بېسىلغان **matbu.** s. ar.
 ② رەتلىك، چىرايلىق.
matbua. is. ar. مەتبەئەدە بېسىلىپ تەييارلانغان نەرسىلەر.

مەتبۇئات. **matbuat, -tı.** is. ar.
 ① پىششىق، پىشۇ. **matbuh.** s. ar.
 رۇلغان. ② كۆيدۈرۈلۈپ ئۇۋىتىلغان.
 ③ قاينىتىپ ئېلىنغان.
matbuhat. is. ar. پىششىق تاماق.
mate. is. ar. ياپراقلىرىدىن چاي ياسىلىدىغان بىر خىل دەرەخ.
mateahhar, mataahhar s. ar. كېيىن پەيدا بولغان.
matekaddem. is. ar. ئۆتكەن زامان، ئۆتمۈش.
 ① ماتەم. ② قايغۇ. **matem.** is. ar.
 ③ مۇسبەت ۋاقتى. ④ قارا، قارا رەڭ.
matematik. is. fr. ماتېماتىكا.
 ① ماتېماتىكىچى. **matematikçi.** is. ar.
 ② ماتېماتىكا مۇئەللىمى.
matemi. s. ar. → **Matemli.**
matemli. s. is. ھازىدار.
materyal. is. alm. ماتېرىيال، ماددا.
materyalist. s. is. ماتېرىيالىست.
materyalizm. is. fr. ماتېرىيالىزم.
materyel. is. fr. مەھسۇلات، بۇيۇم.
mathun. is. ar. ئۇۋىتىلغان، يۇمشىتىلغان.
matine. is. fr. كۈندىلىك كىنو ۋە تىياتىر.
matiko. is. bot. قارىمۇچ دەرەخى (بۇنىڭ دانىسى ئىچ سۈرۈشنى داۋالاش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ).
matiz. is. yun. تارغامچا ئېشىش.
~etmek. تارغامچا ئەشمەك.
matiz. s. yun. غەرق مەست.
matizlik, -ğı. is. ar. مەستلىك.
 ① بۇرغا. ② بۇرغى. **matkap.** is. ar.
 لاش ماشىنىسى (ياغاچ ۋە تۆمۈر قاتار-)

لىقلارغا تۆشۈك تېشىدىغان).
matlab. is. ar. تەلەپ قىلىنغان نەرسە، ئىستەك.
matlub. is. → **Matlup.**
matlubat, -tı. is. ① قەرزگە بەرگەن پۇللار. ② سودا ئورۇنلىرىنىڭ مال باھاسىغا ئالدىغان پۇللىرىنىڭ تۈپلىمى: «Matlubatını tahsil edemiyor — قەرزگە بەرگەن پۇللىرىنى تۈپلىيالمىدىمۇ.»
matlûl. is. ar. نەم.
matlûp. s. ar. ① تەلەپ قىلىنغان، يارىغان. ② قەرزگە بېرىلگەن پۇل: «Bizce matlup olan budur — يارىغىنى بۇدۇر.»
matma. is. ar. تەمە قىلىنغان نەرسە.
matmah. is. كۆز چۈشكەن يەر.
matmazel. is. fr. ياتلىق بولمىغان غەيرىي مۇسلىم قىز.
matmûr. s. ar. يەرگە كۆمۈلگەن، كۆمۈكلۈك (يەرگە).
matmûre. is. ar. يەر ئاستى ئامبىرى، قەبرە ياكى زىندان.
matrah. is. ar. باجنىڭ مىقدارىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئاساس قىلىنغان قىممەت.
matrak. is. ar. ① چاقچاق، ھەزىل. ② كۈلكىلىك ئىش، كۆڭۈل ئاچىدىغان. ③ توم كالتەك.
matraka. is. تاشچى ۋە ھەيكەل تراش لارنىڭ بىرلىقى.
matrakçı. is. چاقچاقچى، ھەزىلكەش.
matrakuka. is. ئەرلەرنىڭ جىنسىي ئەزاسى، زەكەر.
matrike. is. lat. بالىياتقۇ.
matris. is. fr. ئىستىراتېيە (مەتبەئە).

چىلىكتە).
matrudin. قوغلاندى (ئادەم).
matruh. s. ar. ئېتىسىپ چۈشۈرۈۋېتىلگەن.
matruk. s. ar. ① ئىرادىسىز، ئاغزى بوش. ② يامغۇردا كۆپچۈپ كەتكەن.
matruş. s. far. چۈشۈرۈلگەن (سا - قال - بۇرۇت).
matrut. s. ar. قوغلانغان، قوغلاندى.
mattal. s. ar. قەرزنى كېچىكتۈرگەن.
matuf. s. ar. بىر تەرەپكە مايىل بولغان، مايىللىق.
mâtuk. s. ar. ئازاد بولغان (قۇل).
mâtuka. s. ئازاد قىلىنغان قۇل.
matum. s. ar. يېمىگىلى بولىدىغان (نەرسە).
matumat. is. يېمەك - ئىچمەك.
matun¹. s. ar. ۋابا كېسىلىگە گىرىپتار بولغان.
matun². s. ar. ① ئەيسىلەنگەن. ② نەيزە بىلەن يارىلانغان.
matunen. z. ۋابا كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ...
matvî. s. ar. ① تۈرۈكلۈك (نەرسە). يۈگەكلىك.
maun¹. is. bot. → **Mahun.**
maun². is. ar. ① زاكات. ② ساۋابلىق ئۈچۈن قىلىنغان ئىش. ③ ئۆيگە كېرەكلىك نەرسە.
mayalamak. is. خېمىر ۋە سۈتكە ئېچىتقۇ سالماق.
mayalanmak. ئېچىماق، بولماق: «Hamur mayalandı — خېمىر بولدى.»
mayalı. s. ئېچىتىلغان، بىلدۈرۈلغان.
mayalık. s. ① خېمىر تۇرۇچ.

② نەسىللىك چىشى ھايۋان:

«Mayalık koyun — نەسىللىك قوي»
mayasız. s. — ئېچىشقۇسىز، خېمىر-
تۇرۇچسىز، پېتىر (خېمىر).

maydanoz. is. — ئاشكۆكى.
① maye¹. is. far. — خېمىر تۇرۇچ،
ئېچىتقۇ. ② ئەسلى، خاراكىتىر. ③ باي-
لىق، پۇل. ④ قۇۋۋەت، كۈچ، ئىقتىدار.
⑤ بىلىم، مەدەنىيەت. ⑥ ھىنگاڭ.

mâye². s. far. — تۈرك مۇزىكىسىدىن بىر مۇقام.
mayhoş. s. far. — ئاچچىق - چۈچۈك.
mayhoşluk. is. — ئاچچىق - چۈچۈكلۈك.
mayın. is. ing. — مىنا:

«Deniz altı mayını — سۇ ئاستى -
مىناسى».

mayınlamak. — مىنا كۆممەك.
mayıs¹. is. lât. — يىلنىڭ بەشىنچى
ئېيى — ماي:

«Bir mayıs uluslararası emekçiler
bayramı — بىرىنچى ماي خەلقئارا -
ئەمگەكچىلەر بايرىمى».

mayıs². is. — يېڭى كالا تېزىكى.
① mâyi. is. s. ② — سۇيۇق، سۇيۇقلۇق.
سۈدەك ئاقىدىغان.

mâyat. is. — سۇغا ئوخشاش ئاقىدىغان
نەرسىلەر.

① mayistra. is. it. — كېمە يەللىكىنى.
② غەربىي شىمال شامىلى.

maymun. is. yun. — مايىمۇن.
maymuncu. is. — مايىمۇن ئوينىتقۇچى،
مايىمۇنچى.

maymuncuk. is. — ھەرقانداق قۇلۇپنى
ئېچىشقا بولىدىغان ئەگرى ۋە ئۇچلۇق
تۆمۈر.

maymunluk, - ğu. is. — ھەييارلىق،

قىزىقچىلىق.

① mayna. is. it. — ھەرقانداق بىر
نەرسىنى ئارغامچا بىلەن تۆۋەنگە چۈشۈر-
رۇش. ② ئاخىرلاشتۇرۇش. ③ توختاش،
تۈگەش:

«Aralarımızdaki kavga mayna
oldu — ئوتتۇرىمىزدىكى ماجىرا -
ئاخىرلاشتى».

① mayo. is. fr. — سۇ ئۇزۇش كىيىمى.
② چېلىشچىلارنىڭ بەدەنگە يېپىشىپ
تۇرىدىغان كىيىمى. ③ تانسىچى ئاياللار-
نىڭ بەدەنگە چېپتە كېلىدىغان كىيىمى.

① maytap, - bı. is. — پو-
جاڭزا. ③ چاقچاق، مەسخىرە، شاڭخو.

① mayûbat. is. — سەت قىلىق ۋە سۆز.
② كەمچىلىك ۋە قۇسۇر.

mayuk. is. — گۈل غۇنچىسى.
① mayup. s. ar. ② — ئەپىلەنگەن.
كەمچىلىكى بولغان.

mâz. is. — ئۆچكە.
mazaik, mazayık. is. ar. — تار،
قىستاك يەر.

mazak, - ğı. is. — رەڭگى قىزغۇچ،
ئۇستى سىزىقلىق بىر خىل بېلىق.

mazalle. is. ar. — سايە يەر، كۆلەڭ-
گىلىك.

① mazanne. s. ar. — گۇمانلىق ئادەم.
② ئەۋلىيا ھېسابلانغان.

mazarrat, - tı. is. — زىيان، زەرەر.
mazarratlı. s. — زىيانلىق، زەرەرلىك.
mazbata. is. ar. — كۆپ ئىسىزلىق
ئىسپات.

① mazbut, - tu. s. ar. — مۇنتىزىم.
② ھىم. ③ يېرىق، يېرىقلىق. ④ قولغا
كەلتۈرۈلگەن. ⑤ ئۇتۇلمىغان.

① ياتىسىدىغان يېەر. *mazca. is. ar.*
 ياتاق. ② گۆر، قەبرە.
 زەردۇشت دىنى. *mazdeizm. is. fr.*
 (ئوتقا چىققۇنىدىغان دىن).
 ① كۈتۈلمىگەن بىر *mazeret,-ti. is.*
 ئىشقا يولۇقۇشقا سەۋەب بولغان ئىدھۋال.
 ② سەۋەب، باھانە.
 ئۆزۈرلۈك، مەزەرەتلىك. *mazeretli. s.*
 سەۋەبسىز. *mazeretsiz. s.*
 قەلئە، پۈتەيلەرنىڭ *mazgal. is. yun.*
 كەتكۈزۈشى.
 ئېرىشكەن، ئۇلاشقان. *mazhar¹. s. ar.*
 يېتىشكەن.
 قىرغۇراقسىز داپ. *mazhar². is. ar.*
 ئېرىشمەكلىك، *mazhariyet,-ti. is.*
 ئائىل بولماقلىق.
 شازاندىرا دەپ ئاتىلىپ *mazi. is. far.*
 دىغان، قىش - ياز يېپىشىل تۇرىدىغان
 بىر خىل ئۆسۈملۈك.
 ① ئۆتكەن زامان، ئۆت. *mazi. is. ar.*
 مۇش. ② بىرەر شەخسنىڭ ياكى جاما-
 ئەتنىڭ ئۆتكەنكى تۇرمۇش ئۇسۇلى.
 تار ۋە قىستاك يەر. *mazik. is. ar.*
 مۇسبەتكە ۋە پالاكەت *maziz. s. ar.*
 قايغۇسىغا ئۇچرىغان، قايغۇلۇق.
 ① زۇلۇم، زالىملىق. *mazleme. is. ar.*
 ② ئادالەتسىزلىك.
 ① مەزلۇم، زۇلۇم كۆر- *mazlum. s.*
 گەن، ئېزىلگەن. ② ياۋاش، بويىنى
 قىسقى، گەپكە كىرىدىغان:
 «Mazlum milliyet eninde so-
 nunda kurrulacak —
 ئېزىلگەن مىل-
 لەتلەر بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى
 ئازادلىققا چىقىدۇ.
 Kozu gibi davranan milliyet

— mazlum durumdan kurtulamaz
 قوينىڭ قىزىسىدەك ياۋاش مىللەت ئازاد
 بولالمايدۇ.
 ① زۇلۇم چەككەن، *mazlumane. s.*
 ئېگىزغان، ھەقسىزلىككە ئۇچرىغان. ②
 ئاۋازسىز، جىمجىت.
 «mazlum» سۆزىنىڭ *mazlume. s.*
 ئاياللار ئۈچۈن قوللىنىلىشى.
 ① تەرەت ئالغان *mazmaza. is. ar.*
 دا ئېغىزنى چايقاش. ② غار - غار
 (ئېغىزنى).
 ئىلاۋە، قىشۇمچە. *mazmum. s. is. ar.*
 ① مەزمۇن. ② نۇق *mazmun. is. ar.*
 تىلىق، ئىخچام (سۆز). ③ تۆلەشكە تې-
 گىشلىك نەرسە.
 زۇكام، زۇكام بولۇش. *maznuk. s. ar.*
 ① ئەيىبلىك *maznun. s. is. ar.*
 (جىنايەتلىك) دەپ تونۇلغان. ② زەن
 قىرغۇلغان.
 مازوت (نېفىتنىڭ *mazot,-tu. is. ros.*
 بېنزىن، كىرسىن قاتارلىقلار ئاجرىتىپ
 ئېلىنغاندىن كېيىن قالغان قالدۇقى).
 ① سىزگۈلۈپ كەتكەن، *mazrup. s. ar.*
 ئۇرۇلۇپ كەتكەن. ② پېچەتلىگەن،
 تامغا بېسىلغان، مۆھۈرلەنگەن.
 زەرەر، زىيان كۆرگەن. *mazrûr. s. ar.*
 خىزمىتىدىن ئېلىپ *mazul. s. ar.*
 تاشلانغان.
 ئىشتىن چىقىرىلغان *mazulan. is.*
 ئادەم، خىزمىتىدىن بوشىتىلغان ئادەم.
 بىر خىل تانسا ۋە *mazurka. s. ar.*
 ئۇنىڭ مۇزىكىسى.
 يول، قىسقا يول، چىغىر *mea. is. fr.*
 يول، تار يول، يول ئاغزى.
 زىياپەت. *meabid. is. ar.*

meal. is. ar. ① ئۇقۇم، مەزمۇن. ② مەيدانغا كەلگەن نەرسە، مەپھۇم. نەتىجە.

meārib. is. ar. ① ھاجەت، ئىستەك. ② ئىش، خىزمەت. ③ ئېھتىياجلىق نەرسە.

meāsīm. is. ar. ① گۇناھ بىرلىدىغان. ② گۇناھلار.

measir. is. ar. ياخشى ئەسەرلەر، نىشانلار، ئىزلار.

meatoskopi. is. tip. سۈيىدۈك يولى ئاغزىنىڭ دىئاگنوزى.

meatotomi. is. fr. سۈيىدۈك يولىنى كېڭەيتىش ئوپېراتسىيىسى.

mebadi. is. ar. ئالدىنقىلار. باشقىلار. كىلەر.

mebahis. is. ar. تەتقىقات نۇقتىسى، مۇنازىرە مەسىلىلىرى.

mebaliğ. is. ar. ① پۇل، پۇل مىقدارى. ② غەنىيەت.

mebani. is. ar. ① بىنا. ② ئاساس. ئۇل.

mebas. is. ar. يوللاش، ئەۋەتىش.

mebde. is. ar. ① باش، ئاۋۋال. باشلانغۇچ، تۇنجى. ② پىرىنسىپ.

③ مەنبە. ④ بىلىمنىڭ مەنبەسى.

meber. is. ar. ئېھسان، ياخشىلىق.

meberrāt. is. ياخشىلىق ۋە ساۋابلىق ئۇچۇن قىلىنغان ئىش.

meberre. is. ساۋابلىق ئۇچۇن قىلىنغان ئىش.

mebguz. s. ar. نەپرەتلىنىدىغان، كىشىنى ناخۇش قىلىدىغان.

mebhus¹. s. ar. تىلغا ئېلىنغان، سۆزى قىلىنغان.

mebhus². s. تەپەس قىلىش.

mebhut. s. ھەيران قالغان، ھاڭ-ئاڭ قالغان.

mebit. is. ar. كېچىلىك يەر (كېچىنى ئۆتكۈزىدىغان).

mebiz. is. ar. تۇخۇم قويىدىغان نەرسە، تۇخۇمدان.

meblāğ. is. ar. مەبلەغ، پۇل مىقدارى.

meblû. s. ar. يۇتقان.

meblûl. s. ar. نەم، نەملىك. نەملىك شىپ كەتكەن.

mebna. is. ar. ① قۇرۇلۇش مەيدانى، ئۇل. ② قۇرۇلۇش، بىنا.

mebni. s. ar. ① لىقتىن، لىكتىن. ② قىلىنغان، قۇرۇلغان، سېلىنغان.

«Hastalığına mebni gelemedi — كېسەللىكىدىن كېلەلمىدى.»

mébniyen. z. ① يېقىلىغان، ئۆزۈلمىگەن. ② بىناغا ئوخشاش.

mebrud. s. ar. سوغۇق، سۈۋۈغان.

mebsus¹. s. ar. ① يېقىملىق. ② پاي. دىلىق.

mebsus². z. ① كۆرسەتىلگەن. ② ئې. چىلغان (كونۇپرتتىكى خەت).

mebsus³. s. ar. ئۇقتۇرۇلغان، ھەر-كىمگە ئاشكارا بولغان.

mebsut. s. ar. ① تارقالغان، ئېچىك. ② تەپسىلىي بايان قىلىنغان.

mebşure. s. ar. بەستىلىك، خۇش پىچىم.

mebtun. s. ar. يۇقۇملۇق دىزىنتېرىيە گېرېپتار بولغان.

mebtute. s. ar. «ئۈچ تالاق» بىلەن ئېرىدىن ئاجراشقان ئايال.

mebus. is. ar. ① پارلامېنت ئەزاسى، خەلق ۋەكىلى. ② ئەۋەتىلگەن، يوللانغان.

mebusiyet, - ti. is. → Mebusluk.

mebusluk, - ğü. is. خەلق ۋەكىللىكى، پارلامېنت ئەزالىقى.

mebyiz. is. ئانىلىق ئورگانىزمى (ئۆسۈملۈكتە).

mebzul, - lü. s. ar. كۆپ، نۇرغۇن، جىق، تولا.

mebzulen. z. ar. كۆپ مەقدار.

mebzuliyet, - ti. is. كۆپلۈك، جىقلىق، نۇرغۇنلۇق.

mecaz, mecaat. is. ar. ئې، چىرقىماق.

mecal. is. ar. ① كۈچ، دەرمان، ② ئەمەك، پۇرسەت.

mecali. is. ar. ئەينەك.

mecâlis. is. ar. مەجلىسلەر، يىغىنلار.

mecalisiz. s. ھالىسىز، تاقەتسىز، دەرس، مانىسىز، ھارغىن.

mecalisizlik, - ği. is. ھالىسىزلىق، تاقەتسىزلىك، دەرمانسىزلىق، ھارغىنلىق.

mecami¹. is. ar. توپلىنىدىغان يەر، يىغىنلىق.

mecami². is. ar. مەجمۇئە، ژۇرنال.

mecanin. is. ar. مەجنۇن، ساراڭ، ئەقلىنى يوقاتقان.

mecari. is. ar. سۇ يولى.

mecaz. is. s. ar. مېتافورا، كىنايە، ئىستىئارە، ئوخشىتىش.

mecazen. z. كىنايە يول بىلەن، كىنايە بىلەن.

mecazi. s. كىنايىلىك.

mecbur. s. ar. ① مەجبۇر. ② سۆز. ③ خانداندىن كېيىن قايتا ئەسلىگە كەلگەن.

③ مەمنۇن قىلىنغان، كۆڭلى ئېلىنغان.

④ مەپتۇن، شەيدى، كۆڭلى چۈشكەن.

mecburen. z. ar. مەجبۇرەن، بۇرلۇق بىلەن.

«Bu işimecburen kabul ettim — بۇ ئىشنى مەجبۇرەن قوبۇل قىلدىم.»

mecburi. s. ar. مەجبۇرىي.

«Mecburi hizmet — مەجبۇرىي خىزمەت.»

mecburiyet, - ti. is. ar. مەجبۇرىيەت.

meccan. s. ar. بىكار، ھەقسىز، پۇلسىز.

① بىكار، پۇلسىز.

② پۇلسىز يېتىپ ئوقۇيدىغان ئوقۇغۇچى.

mecd. is. ar. چوڭلۇق، ئۇلۇغلۇق.

mecelle. is. ar. كىتاب، ژۇرنال، مەجەللە.

① جىن كۆپ يەر.

② ساراڭلىق.

mecerre. is. ar. سامانىيولى.

① يولسىز چۆل.

② بەلگىسىز، ئېنىقسىز.

meci. is. ar. كېلىش.

mecid. is. ar. بەك ئۇلۇغ.

mecidiye, mecit. s. ar. قەدىمكى

تۈركىيىدە قوللىنىلغان يىگىرمە خۇرۇش

قىممىتىدىكى كۈمۈش پۇل.

meclâ. is. ar. ئەينەك.

① مەجلىس، يىغىن.

② مەجلىس ئېچىلىدىغان ئورۇن. ③ تول

تۇرۇش (بەزمە).

meclûbin. is. قولغا ئېلىنغان، تۇتقۇن.

meclûbiyet, - ti. is. تۇتقۇنلۇق.

① كەلتۈرۈلگەن، جەلپ.

② تۇتقۇن.

① يىغىن ئورنى. **mecmâ, - ı. is. ar.**

- ② بىرلىككە كەلگەن نۇقتا.
mecmu, -u. s. ar. ① جەم بولغان.
 ② ھەممە، پۈتۈن.
mecmua. is. ar. مەجمۇئە، ژۇرنال.
mecmuan. z. ar. ھەممە بىرلىكتە.
mecmuiyet, -ti. is. ar. بىر پۇر-
 تۇن، پۈتۈنلۈك.
mecnun, mecnune. s. ar. ① مەج-
 نۇن، ساراڭ، سەۋدایی. ② ئاشىقلىقتىن
 ئۆزىنى يوقاتقان، شەيدا.
mecnuniyet, -ti. is. ساراڭلىق،
 مەجنۇنلۇق.
mecra. is. ar. ① سۇ ئېقىنى، سۇ
 يولى. ② سۇيۇقلۇق ئاققان نو ياكى
 ئېرىق. ③ ئىشنىڭ يۈرۈشى. ④ ئاخبارات:
 «Bu iş tabii mecrasından çıktı -
 ti — بۇ ئىش راسا جايىدا بولدى.
 Bu havadis hangi mecradan
 geldi? بۇ خەۋەر قايسى يوللار —
 بىلەن كەلدى.»
mecruh. is. ar. ① مەجرۇھ، يارىدار.
 ② رەددىيە.
mecruhin. is. مەجرۇھلار، يارىدارلار.
 ① يارىدار. **mecruhiyet, -ti.** is.
 لىنىش. ② رەت قىلىش.
mecuc. is. ar. «يەجۈج» بىلەن بىر-
 لىكتە قىيامەتتە پەيدا بولىدىغان
 مەخلۇق.
mecur. is. ar. ① ئىجارىگە بېرىل-
 گەن (مۈلۈك، ھارۋا، ئات). ② ساۋابلىق
 ئالغان.
 ① ئوتقا چوقۇنغۇچى. **mecus.** is. fr.
 ② زەردۇشت دىنىدىكىلەر.
meczum¹. s. ar. كەسكىن قارار، قىل-

- نىشى مۇھەققەق بولغان.
meczum². s. ar. ماخاۋ كېسىلى بولغان.
 ① ئەقلى. **meczup, -bu.** s. ar.
 ھوشنى يوقاتقان (بىرى). ② تارتىپ
 كېتىلگەن، بىر تەرەپكە مايىل بولغان.
meç¹. - ç i. is. تۈز ۋە ئىنچىكە قىلىچ
 (سۈنگۈ ئورنىدا قوللىنىلىدۇ).
meç². is. سۇمبۇل چاچ.
meçhul, -lu. is. ar. نامەلۇم
 مەجهۇل.
 ① يىراقلىق، ئۇزاقلىق. **meda.** is. ar.
 ② ئاخىر، ناھايەت. ③ غايە.
medāfin. is. ar. قەبرە، مازار.
medahik. is. ar. كۈلكىلىك نەرسە
 ياكى ئادەم، ھەييار، قىزىقچى.
 ① كىرىدىغان يەر. **medahil.** is. ar.
 ② ئۆي.
medain. is. ar. شەھەر.
 ① كۆز. ② كۆز. **medami.** is. ar.
 يېشى.
 ① مۇھىم نۇقتا. **medar.** is. ar.
 ② سەۋەب، ۋاسىتە. ③ ياردەمچى.
medayih. is. ar. تەقدىرلەشكە ئەر-
 زىيىدىغان.
 ① مەدداھ. ② مەد-
 ھىيلىگۈچى، كۈيلىگۈچى.
meddahlık, -ğı. is. مەدداھلىق،
 كۈيچىلىك.
medebe. is. ar. توي ئىشى.
 ① مەدەنىي. ② شە-
 ھەرلىك.
medenileşmek. مەدەنىيلەشمەك.
medenileştirmek. مەدەنىيلەشتۈرمەك.
medeniyyət, -ti. is. ar. مەدەنىيەت.
 ① مەدەنىيەتسىز. **medeniyetsiz.** s.

② ۋەھشىي، ياۋايىي.
meder. is. ar. ① كېسەك، ② يېزا، شەھەر.
medet, - di. is. ar. مەدەت، يار - دەم، يار - يۆلەك.
medfa. is. ar. دوختۇر، تېۋىپ.
medfuât. is. خىراجەت، راسخوت، چىقىم.
medhiyat. is. ar. مەدھىيە، مەدھىيە ئەسەرلىرى.
medhiye. is. ar. → **Methiye.** قوغلاندى.
medhur. s. ar. قورققان، چۆچۈگەن، ئۆركۈگەن.
medhuş. s. ar. ئۇزۇن، ئۇزۇن سۈرگەن.
medid. s. ar. مەدھىيە شېئىرى.
mediha. is. ar. تېببىي.
medikal. s. fr. ئۇششاق يانچىلغان، ئىنچىكە توغرالغان.
medkuk. s. ar. ① ئۇقسۇم، مەنە، مەزمۇن. ② پاكىت.
medlûl, - lû. is. ar. ① كۆز يېشى بېزى. ② كۆز يېشى.
medma. is. ar. ① قەدەممۇقەدەم يۈ. ② پەلەمپەيلىك يول. ③ چىگرى يول. ④ بالداقمۇبالداق ئىلگىرىلەيدىغان كەسپ.
medrec. is. ar. مەدرىس.
medrese. is. مەدرىس تالىپلىرى.
medreseli. s. مەدرىستە يېتىپ - قوپۇچى.
medrese . nişin. s. ① ھىيلىلىك، ھىيلى. ② كۆمۈركازىك.
medsus. s. ar. تەكلىپ قىلىنغان، چاقىرىلغان.
meduv. s. ar.

meduvvin. is. تەكلىپ قىلىنغانلار، چېلانغانلار، چاقىرىلغانلار.
medyun. s. is. ar. قەرزدار.
mefahir. is. ar. خۇشاللىق، مەمنۇنلۇق.
mefasid. is. ar. يۈلگۈنچىلىك، بۇز - غۇنچىلىق.
mefatih. is. ar. ئاچقۇچ، كىلىت.
mefatir. is. ar. ئېتىبار قىلماق، ئېغىز ئاچماق (روزىدا).
mefaze. is. ar. قۇملۇق يەر، سەھرا، چۆل - جەزىرە.
mefhum. is. ar. ئۇقۇم، چۈشەنچە، مەنە.
mefkaret. is. ar. يوقسۇللۇق، ھاجەتمەنلىك.
mefkûre. is. ar. غايە، ئىدېئال.
mefkûreci. s. ئىدىئالىست.
mefkûrecilik, - ği. is. ئىدىئالىزم.
mefkut, - tu. s. ar. مەۋجۇت بولمىغان.
mefluç. s. ar. پالەچ، پارالچ.
mefluk. s. ar. يوقسۇل، بىچارە، چارىسىز.
mefrağ. is. ar. سۇنىڭ ئاقتان يېرى.
mefrak. is. ar. باشنىڭ ئەڭ ئۈستى تەرىپى.
mefred. s. ar. زور، بەستلىك.
mefruş. is. ar. ① كۆممەك. ② ئورۇنلاشتۇرماق.
mefruz. s. ar. ئايرىلغان، بۆلۈنگەن: «Çiftlik arazisinden mefruz tarlalar — دېھقانچىلىق مەيدانىدىن ئايرىلغان ئېتىزلار»
mefsedet. is. ar. بۇزغۇنچىلىق، چىتتە - پاساتلىق.

mefsud. s. ar. قان ئېلىنغان، قان ئېلىنىدىغان.

mefsuḥ. s. ar. ① ئەمەلدىن (كۈچتىن) قالدۇرۇلغان. ② بىكار قىلىنغان.

meftah. is. ar. خەزىنە، ئامبار، ساڭ.

meftuh. s. ar. ① ئېچىقلىق، ئوچۇق. ② قولغا كەلتۈرۈلگەن.

meftam. s. ar. سۈتتىن ئايرىماق (بالىنى).

meftun. s. ar. مەپتۇن، شەيدا، كۆڭ. لىنى بەرمەك.

meftur¹. s. ar. مەخلۇقات.

meftur². s. ar. زېرىكمەك، بەزمەك، تويماق.

meful, - lü. s. ar. ئىشلەنگەن.

megagraf. is. رەسىمنى چوڭايتىدىغان سايمان.

megafon. is. yun. ئاۋازنى چوڭايتىدىغان چوڭ كاناي.

megakaryosit, - ti. is. fr. ئۈستى. خان ئىلىكىدىكى بەك چوڭ ھۈجەيرە.

megakolon. is. ar. ئادەمنىڭ چوڭ ئۈچىمىنىڭ ئۆزىرىشى ۋە كېڭىيىپ كېتىشى.

megalodonti. is. tip. چىشىنىڭ ھەددىدىن زىيادە چوڭلۇقى.

megalogastri. is. fr. ئاشقازاننىڭ چوڭىيىپ كېتىشى.

megalohepatı. is. چىگەرنىڭ چوڭىيىپ كېتىشى.

megalomeli. is. tip. قول ۋە پۇتنىڭ نورمالسىز چوڭلۇقى.

megalopodi. is. fr. ئاياغنىڭ تاما. مەن ياكى قىسمەن ھەددىدىن تاشقىرى چوڭىيىشى.

megak. is. far. مازار، قەبرە، ئۆي. مان، چوڭقۇر.

megametre. is. fr. ① مىڭ كىلو. مېترلىق ئۆلچەم. ② (دېڭىزدا) يەرنىڭ بويلىشىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

megaton. is. fr. بىر مىليون توننىلىق ئۆلچەم.

megazem. s. fr. پېشانىنىڭ كەڭلىكى بىلەن باش سۆڭىكىنىڭ ئارىسىدىكى نىسبەتكە بېرىلگەن سۈپەت.

meğer. s. far. مەگەر، ئەگەر.

mehabet. is. ar. ھەيۋەت، ھۆرمەت.

mehabetli. s. ar. ھەيۋەتلىك.

mehalik. is. ar. ① خەتەرلىك يەر. ② خەتەرلىك ئىش.

meham. is. ar. ① ئەھمىيەتلىك نەرسە، كېرەكلىك، لازىملىق. زۆرۈر ئىشلار. ② ئويغا سالىدىغان نەرسىلەر.

mehan. s. ar. خورلانغان، خور كەلگەن.

mehanet. is. ar. ھەقىر، كۆزگە ئىلماسلىق.

mehar. is. far. ① تۆگىنىڭ بۇرىنغا ئۆتكۈزۈلگەن چۈلۈك، بۇرۇندۇق. ② تىزگىن.

mehaz. is. ar. ① ماتېرىيال مەنبەسى. ② بىر نەرسىنىڭ كېلىش مەنبەسى.

mehkil. is. ar. ئاياللارنىڭ جىنسىي يولى.

mehcur. s. ar. ① يىراقلىق، ئۇزاق. ② تاشلىنىپ كەتكەن، قوللىنىلمايدىغان.

«Evladından mechur — ئەۋلادىدىن ئايرىلغان.

«Mehur bir söz — تاشلىنىپ كەتكەن سۆز.»

mehd. is. ar. بۆشۈك.
 mehdum. s. ar. خاراب، ۋەيران.
 meheb. is. ar. بوران ئاغزى.
 mehenk. is. → Mihenk.
 mehere. is. ar. ئۇستىلار.
 mehib. s. ar. ① ھەيۋەتلىك، چوڭ. ② قورقۇنچلۇق، خەۋپلىك. ③ يولۋاس.
 mehil. is. ar. ۋاقىت، مۇددەت.
 mehil. s. ar. قورقۇنچلۇق.
 mehin. s. ar. ① خار. ② قەدىرسىز.
 mehirc'. s. ar. تويۇق ئېغىر.
 mehirc'. s. ar. ئۇستا، بەك ماھىر (ئايال).
 mehleke, mehlike. is. ar. ① خە. ② تەرلىك يەر. ③ ھالاك بولىدىغان ئىش.
 mehlika. s. far. ئاي يۈزلۈك، گۈزەل.
 mehmetçik, - ği. is. تۈرك ئىسىمى.
 كەرىملىككە بېرىلگەن نام.
 mehmus. s. ar. مەخپىي، خۇپىيانە.
 mehmusen. z. ئوغرىلىققىچە، مەخپىي ھالدا.
 mehmuz. s. ar. ① ئەيىبلەنگەن. ② دوڭۇز.
 mehpere, mahpere. is. far. گۈزەل (ئايال).
 meht, - di. is. ar. بۆشۈك.
 mehtabiye. is. far. ① رەڭدار پو. ② ئاي نۇرىغا ئاتاپ يېزىلغان شېئىر.
 mehtap, - bi. is. far. ① ئاي پو. ② تۈلۈن ئاي.
 meher. is. far. ① ئات باققۇچى. ② خەۋەرچى. ③ قاراۋۇل (چېدىرلارغا قارايدىغان).
 mehter.hane. is. far. ① قەدىمىي

ساز گۇرۇپپىسى. ② قاماقخانا، تۈرمە.
 mehtuk. s. ar. يىرتىق، بۇزۇق.
 mehub. s. → Mehîb.
 mehveş. s. is. ئايدەك چىرايلىق، گۈزەل (ئايال).
 mehyum. s. ar. ھەيران قالغان، ھاڭ - تاڭ بولغان.
 mehzum. s. ar. يېڭىلىگەن، بۇزغۇن چىلىققا ئۇچرىغان.
 mekaid. is. ar. ھىيلە، ئالدام.
 mekâmin. is. ar. يوشۇرۇنىدىغان يەر.
 ① ماكان، يەر، ئۆي. ② كائىنات.
 mekânet, - ti. is. ar. ① ئىقتىدار، كۈچ. ② سالماقلىق، جىددىي.
 mekanik. is. yun. ① مېخانىك. ② مېخانىكا (ھەرىكەت ۋە كۈچلەر).
 mekanikçilik, - ği. is. Mekanizm.
 mekanizm. is. fr. ① مېخانىزم (ما. شىنا. ② ماشىنىنىڭ، ئاپپاراتنىڭ ياكى بىرەر ئەسۋابىنىڭ ئۆزىنى ھەرىكەتكە كەلتۈرگۈچى ئىچكى تۈزۈلمىلىرى).
 mekanizma. is. it. ھەرىكەتلىنىدۈرگۈچ ئاپپارات: مېلىتىنىڭ «Tüfeğin mekanizması» ھەرىكەتلىنىدۈرگۈچى قىسمى.
 mekanografi. is. fr. ئېلېكترونلۇق رەسىم ئېلىش ۋە ماشىنىلاشتۇرۇش ھەرىكىتى.
 mekarîh. is. ar. ① مەكرۇنەرسىلەر. ② دەرد، غەم - قايغۇ.
 mekarim. is. ar. مەرىپەت، مەدەنىيەت.
 mekarimkâr. s. ar. far. سېخىمى، مەد، قولى ئوچۇق.
 mekatib. is. ar. خەتلەر.
 mekayil. is. ئاشلىق ئۆلچەش ئەسۋابى.

mekel. is. ar. ① ھايات كەچۈرىدۇ. ② يېمەك - ئىچمەك، مەئىشەت.
mekfül. s. ar. كېپىل بولغان، كاپا. لەتكە ئېلىنغان.
mekhul. s. ar. سۈرمە، سۈرمە تارتقان.
mekide. is. ar. ھىيلە، رىيا.
mekik, - gi. is. far. موكا: «Şehirde arabalar mekik dokuyor — شەھەردە ماشىنىلار باپكارنىڭ موكىسىدەك كېلىپ كېتىپ تۇرىدۇ»
mekin. s. ar. ئولتۇراقلاشقان، يەر. لەشكەن.
mekkar. s. ar. مەككار، ھىيلىگەر.
mekkäre. is. ar. ئىجارىگە ئېلىنغان ھايۋان.
mekkäreci. is. ھايۋان ئىجارىگە ئېلىپ يۈك توشۇغۇچى.
mekkari. is. ھىيلىگەرلىك، مەككارلىق.
mekkas. is. ar. سودىگەرلەردىن باج يىغۇغۇچى.
Mekke. öz. is. مەككە (سەئۇدى ئەرەبىستانىدا).
meklüm. s. ar. يارىدار.
mekmen. is. ar. مۆكۈنىدىغان يەر، سوقۇنىدىغان يەر.
mekmun. s. ar. مەخپىي، يوشۇرۇن.
mekmure. is. ar. جىنسىي مۇناسىۋەتتە بولغۇچى ئايال.
meknuz. s. ar. كۆمۈكلۈك، يوشۇرۇلغان.
mekonik. s. fr. ئەپيۇن.
mekonizm. is. tip. ئەپيۇن بىلەن زەھەرلەنگەن.
mekoyum. is. fr. يېڭى تۇغۇلغان بوۋاقنىڭ قورساق پوقى.
mekr. is. ar. مەكىر، ھىيلە.

mekrub. s. ar. قايغۇلۇق، ھەسرەتلىك.
mekruh. s. ar. ① مەكزۇ (دىنىي ياساق). ② چىركىن، يىرگىنىچلىك، پاسكىنا.
meks¹. is. ar. ① سودا بېجى. ② باج ئېلىش.
meks². is. ar. تۇرۇش، كۈتۈش، ساقلاش.
mekseb. is. ar. ① پايدا. ② پايدا كېلىدىغان يەر. ③ پايدا ئېلىش يولى.
meksub. s. ar. ① قولغا كەلتۈرۈلگەن. ② ئادەتلەنگەن، كۆنگەن.
meksuf. s. ar. تۇتۇلغان.
meksur. s. ar. سۇنغان، ئۈستۈلغان.
mekşuf. s. ar. ئوتتۇرىغا قويۇلغان، ئاشكارا قىلىنغان.
mektep, - bi. is. ar. ① مەكتەپ. ② شاگىرتلار. ③ بىر ئۆستىنىڭ مەز-ھىمى. ④ پائىزخان. ⑤ قاماقخانا، تۈرمە. ⑥ خەت يېزىلىدىغان يەر.
mektepli. is. s. ① مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى. ② مەكتەپتە تەربىيەلەنگەن.
mektum. s. ar. ① مەخپىي تۇتۇلغان. ② ھۆكۈمەتتىن مەخپىي تۇتۇلغان.
mehtup, - bu. is. خەت.
mehtupçu. is. بىر ۋىلايەت مەر-كەزىدە خەت - چەك ئىشلىرىغا مەسئۇل كىشى.
mehtuplaşmak. خەتلەشمەك.
mekül. s. ar. is. ① يېپىلگەن. ② يېمەك.
mekülât. is. يېمەك - ئىچمەك، مەئىشەتلەر.
mekzebe. is. ar. يالغان سۆز.
makzum. s. ar. ① غەملىك، ھەسرەت.

لىك. ② سەۋرچان.
mela. is. ar. سەھرا.
melâbe. is. ar. ① ئويۇن. ② ئويۇنچۇق.
melabis. is. ar. كىيىم - كېچەك.
melah. is. far. چېكەتكە.
melahat. is. ar. گۈزەللىك، شېرىنلىك.
melahatlı. s. گۈزەل، تاتلىق، شېرىن.
melahim. is. ar. ① قانلىق جەڭ، كۈرەش. ② ئۇرۇش مەيدانلىرى.
melaib. is. ar. ① ئويۇن ئوينىمايدىغان يەر. ② ئويۇن. ③ ئويۇنچۇق.
melâik. is. ar. مالا ئىكلىر.
melâl. is. ar. جان سىقىلىشى، تەقەززا، تىت - تىت بولۇش.
melalji. is. fr. قول ۋە پۇتتىكى نېرۋا ئاغرىقى.
melâmet. is. ar. ① ئازارلاش. ② ئەيىبلەش.
melan. s. ar. توشىقۇزۇقلۇق، تولدۇرۇلغان.
melanemi. is. fr. قاننىڭ قارىيىپ كېتىش كېسەللىكى.
melânet, - ti. is. ar. پامانلىق، ئەسكىلىك.
melanoderm. s. fr. قارا تەنلىك.
melanodonti. is. چىشىنىڭ قارىيىپ كېتىش كېسەللىكى.
melanoglosi. is. تىلنىڭ قارىلىقى.
melanoz. is. fr. تۈرلۈك ئۆسۈملۈكلەر كېسەللىكىگە بېرىلگەن نام.
melanuri. is. fr. سۈيۈكنىڭ قارام تۈللىشىشى.
melanurya. is. lat. بىر خىل بېلىق تۈرى (بەدىنى سىزىقلىق كۈمۈش رەڭدە).

melaz. is. ar. يوشۇرۇنىدىغان يەر.
melbes. is. fr. كىيىم - كېچەك.
melbûs. s. ar. كىيىنگەن، كىيىم كىيگەن.
melda. s. ar. ياش (خوتۇن) چوكان.
melduğ. s. يىلان ياكى چاپان چاقتان.
melek, - gi. is. ar. مەلەك (ئاللا) بىلەن ئىنسان ئوتتۇرىسىدا ئەلچىلىك قىلغۇچى).
meleke. is. ar. ئادەتلەنمەك، كۆنمەك، پىشماق.
meleme. is. ① مەرەش (قوي ۋە ئۆچكە). ② s. ھۇرۇن، قولىدىن ئىش كەلمەس.
melemek. مەرىمەك (قوي، ئۆچكە).
meleşmek. بىرلىكتە مەرىمەك، مەرەشمەك.
meleş. is. ئىككى قىزىلىق قوي.
melez. s. شالغۇت: «Katır bir melez hayvaudır — قېچىر شالغۇت ھايۋاندۇر. Melez dil — شالغۇت تىل ياكى بۇزۇلغان تىل.»
melfuf. s. ar. ① باغلانغان، يۆگەلگەن. ② قوشۇمچە قىلىنغان.
melfuz. s. ar. سۆزلەنگەن، تەلەپپۇز قىلىنغان.
melhame. is. ar. قانلىق كۈرەش.
melhem. is. ar. مەلھەم، قويۇق ياغلىق دورا.
melhub. s. ar. يالغۇنچىغان، تۇتاشقان (ئوت).
melhuf. s. ar. غەمكىن، ھەسرەتلىك.
melik, - ki. is. ar. قىرال، ھۆكۈمدار.
melike. is. ar. مەلىكە (ئايال ھۆكۈم).

دار ياكى شاھنىڭ خوتۇنى).
melioydoz. is. fr. ئىنسان ۋە
 ھايۋانلاردا بولىدىغان يۇقۇملۇق مىكروب
 لۇق كېسەل.
melit, -ti. is. tip. مەڭز كېسەللىكى.
melitemi. is. قاندا شېكەر ماددىسى
 نىڭ كۆپلۈكى.
melkut. s. ar. كۈچىغا قويۇۋېتىلگەن بالا.
mellah. is. ar. يەھۇدىي مەھەللىسى.
melodi. is. fr. ① يېقىملىق كۆي،
 ياخشى ئاڭلىنىدىغان ئاھاڭ. ② ئاھاڭ،
 مۇقام. ③ مۇزىكا.
melodici. is. ئاھاڭغا سالغۇچى، سازەندە:
 «Uygur melodicisi — ئۇيغۇر
 سازەندىسى»
meloman. is. fr. ساز ھەۋەسكارى:
 «Uygurlar birer melomandırılar —
 ئۇيغۇرلار ساز ھەۋەسكارلىرىدۇر»
melomeli. s. ئارتۇقچە پۇت ۋە
 قۇل بولۇش.
melon. is. fr. تەرەنچە ئۈستى يۇمشاق
 شەپكە.
meloterapi. is. كېسەلنى ساز ۋە
 ناخشا بىلەن داۋالاش.
melsa. s. ar. ① تۈز (ئەگرى تۇقاي-
 سىز). ② شاراب.
melsuk. s. ar. چاپلاشتۇرۇلغان،
 يېپىشتۇرۇلغان.
meltem. is. ياز كۈنلىرى دېڭىزغا
 قاراپ سوققان شامال.
melûb. s. ar. ئېغىزدىن شۆلگەي
 ئاققان.
melûf. s. ar. ئادەتلەنگەن، كۆنسۈپ
 قالغان.
melül, -lû. s. ar. ① بىرىنسى

قىسىلغان، كۆڭلى يېرىم. ② زېرىككەن،
 بىزار بولغان.
melum¹. s. ar. ئازارلانغان، كۆڭۈلى
 ئاغرىغان.
melûm². s. كۆڭلى يېرىم، غەمكىن.
melun. s. ar. قارغىشقا كەتكەن،
 لەنەتكە ئۇچرىغان.
memat, -ti. is. ar. مامات، ئۆلۈم:
 «Hayat - memat meselesi —
 ھايات - مامات مەسىلىسى»
memba, -ı. is. ① بۇلاق. ② مەنبە.
memduh. s. ar. تەقدىرلەنگەن،
 كۈيلەنگەن.
meme. is. ئەمچەك، يېلىن.
memeli. s. ئەمچەكلىك:
 «Memeliler — ئەمچەكلىك ھايۋانلار»
memelik, -gi. is. ① يېلىن خالىتى
 سى (ھايۋانلارنىڭ بالىلىرى ئېمىۋالماستىن
 ئۆزۈن). ② ئاياللارنىڭ لىپىتىكى،
 باغسىرداق. ③ ئاياللارنىڭ ياسالما
 ئەمچىكى.
memeliler. is. ئەمچەكلىك ھايۋانلار،
 سۈت ئەمگۈچى ھايۋانلار.
memeş. is. كالىنىڭ شۆلگىيى.
memhur. s. ar. تامغىلانغان، مۆھۈر-
 لەنگەن، پېچەت ئۇرۇلغان.
memhus. s. ar. ① پارقىراق، جۇلا-
 لانغان. ② ئەتلىك، ئېتى تولۇق.
memhuv. s. يوقالغان.
memil. is. ar. بىر تەرەپكە مايىل
 بولۇش، بىر تەرەپكە قىيغىيىش.
memişhane. is. ar. ھاجەتخانا، تەرەت-
 خانا، خالا جاي.
memlaha. is. ar. شورلۇق، شور-
 لۇق يەز.

① memleket, - ti. is. ar. مەملىكەت.
② يۇرت: كەت.

«Kaşkar Ahmedin memleketidir —
قەشقەر ئەخمەدنىڭ يۇرتىدۇر.»

① memleketli. is. s. يۇرتداشلىق.
② ۋەتەنداشلىق.

memlûh. s. ar. تۈزلانغان نەرسىلەر.
① memlûk, - kü. is. ar. قۇل،
② ئەسىر. قۇل ئەسكەرلەر.

memlûkane. z. قۇللارچە.
memlûkiyet, - ti. is. قۇللۇق،
ئەسىرلىك.

memnu, - nu. s. ar. مەنئىي قىلىندىغان،
چەكلەنگەن.

memnuat. is. ar. چەكلەنگەن نەرسىلەر،
مەنئىي قىلىنغان نەرسىلەر.

memnun. s. ar. مەمنۇن، خۇشلۇق:
«Sizi gördüğüme çok memnun ol-
dum — سىزنى كۆرگەنلىكىم ئۈچۈن بەك
مەمنۇنمەن.»

memnuniyet, - ti. is. ar. مەمنۇنىيەت،
يەت، خۇشاللىق.

memnuniyetle. خۇشاللىق بىلەن.
memnuniyetsizlik, - ği. is. مەن-
ئۇنىيەتسىزلىك، ناخۇشلۇق.

① memnunluk, - ğu. is. مەمنۇن-
لۇق، خۇشاللىق. ② رازىلىق.

memorandum. is. lat. مېمورانىدۇم
(خەلقئارا مۇناسىۋەتلەردە بىرەر ھۆكۈمەت-
نىڭ دىپلوماتىيە يولى بىلەن مۇھاكىمە
قىلىش لازىم بولغان مەسىلىلەر يۈزىسىدىن
ئۆز نۇقتىسىنى بىر-بىرىگە بايان قىلىپ يازغان
باياننامىسى).

memşa. is. ar. ھاجەتخانا، تەرەتخانا،
خالا جاي.

memtul. s. ar. بولغا بىلەن سوقۇلغان.
memtur. s. ar. ئۈستىگە يامغۇر
چۈشكەن.

① memul, - lu. s. ar. ئويلانغان،
ئۈمىد قىلغان، كۈتۈلگەن. ② ئېھتىمال:

«Bugün gelmeleri memuldur —
بۈگۈن كېلىشى ئېھتىمال.»

memun. s. is. ئەمىن، بىخەتەر.
① memur. is. ar. خىزمەتچى،
② ۋەزىپىسى بولغان.

① memuriyet, - ti. is. ar. مەمۇرىيەت،
لۇق، خىزمەتچىلىك. ② ۋەزىپە.

men¹. is. ar. توسۇپ قويماق، توختى-
تىپ قويماق، مەنئىي قىلماق.

men². is. ar. قىلغان ياخشىلىقنى
باشقا ئۇرماق، مىننەت قىلماق.

menabit. is. ar. يايلاق، ئوتلاق
(كۆپلۈك).

menahil. is. ar. ھايۋانلارنى سۇغى-
رىدىغان يەر.

menahir¹. is. ar. بۇرۇن تۆشۈكى.
menahir². is. ar. قۇشخانا (ھايۋان
ئۆلتۈرىدىغان يەر).

menair. is. ar. مۇنار (كۆپلۈك).
menafi. is. ar. پايدا، مەنپەئەت.

menkib. is. ar. داستانلار.
① manakır. is. ar. تاش ئويىمچى-
لىرىنىڭ سايماقلىرى. ② يىرتقۇچ قۇش-
لارنىڭ تۇمشۇقى.

menakir. is. ar. گۇناھ ئىش-
لار، ئەسكى ئىشلار.

① menal. is. ar. قولغا كەلتۈ-
رۈلگەن نەرسە، مال - مۈلۈك. ② ئىگە
بولماق.

① menam. is. ar. ئۇيقۇ. ② ياتاق

(ئۆي). ③ چۈش (كۆرمەك).
mename. is. ئۆشەك، ئۈستىدە يېتىلىدۇ.
 خان يەر.
 ① چۈشكە تەبىر بەرگۈچى. **menami.** s.
 ② تەبىرنامە.
menar. is. ar. ماياك.
menasib. is. ar. دەرىجە، پەلەمپەي،
 بالداق.
menasik. is. ar. ئىبادەتخانا.
 ① ئالامەت، بەلگە. **menasim.** is. ar.
 ② يول.
 ① تاشچىلارنىڭ **menasir¹.** is. ar.
 قەلىمى. ② يىرتقىچ قۇشلارنىڭ
 تۇمشۇقى.
 ياغاچچىلارنىڭ **menasir².** is. ar.
 ھەرىسى.
menat. is. ar. دار (ئادەم ئاسىدىغان).
menazim. is. ar. رەت، سەپ.
menazil. is. ar. مەنزىلىلەردىكى
 قونالغۇ.
menbet, menbit. is. ar. يايلاق،
 ئوتلاق.
menbuz. z. ھارامزادە (ئاتىسى
 نامەلۇم).
menca. is. ar. قۇتۇلۇش.
menca. is. ar. قۇتۇلۇش، ئامان.
 لىققا ئېرىشىش.
mençalāb. is. far. پاسكىنا، سېپ.
 سىق سۇ.
mençud. s. far. غەمكىسىن، ھەس.
 رەتلىك.
 ① بايراق مومىسى **mençuk.** is. ar.
 ۋە مۇنارنىڭ ئۇچىغا قادىلىدىغان كىچىك
 يېرىم ئاي. ② يامغۇرلۇق، كىزىلۈك.
 ③ بايراق.

mendeme. is. ar. بۇشايمان قىلىش،
 بۇشايمان قىلىنغان ئىش.
mendil. is. قول ياغلىقى.
mendirek, - ği. is. yun. قۇلتۇق
 (دېڭىزنىڭ).
menecer, menajer. is. ing. باش
 قۇرماق، ئىدارە قىلماق، يولباشچىلىق
 قىلماق.
men. edilmek. ar. مەنئى قىلىنماق،
 چەكلەنمەك.
men. etmek. مەنئى قىلماق، چەكلەش.
 «Kötülüğü menetmek gerekir —
 ئىسكىلىكنى چەكلەش كېرەك».
menekşe. is. far. سەنەپشە (نابات).
 ① ئوخشاش، **menend.** is. far.
 ئوخشاشلىق. ② خۇددى، ... دەك، ... تەك.
menenjit, - ti. is. مېنىنژىت.
 «Henenjit hastalığına yakalandı —
 مېنىنژىت كېسەللىكىگە گىرىپتار بولدى».
menevi. s. ar. سەپىرما، مەنى.
meneviş. is. نەرسىلەر ئۈستىدىكى
 سىزىقلار.
menevişli. s. چىمىر - چىمىر، سىزىقلىق.
menfa. is. ar. سۈرگۈن قىلىنىدىغان يەر.
menfaat, - tı. is. مەنپەئەت، پايدا.
menfaatçi. s. is. مەنپەئەتسېرەس،
 شەخسىي مەنپەئەتچى، ئۆز پايدىسىنى
 كۆزلەيدىغان.
menfaatli. s. پايدىلىق، مەنپەئەتلىك.
menfaat. perest, - ti. s. مەنپە -
 ئەتپەرەس، ئۆز پايدىسىنى كۆزلەيدىغان.
 «Menfaatperest olmamalı —
 مەنپەئەتپەرەست بولماسلىق لازىم».
menfes. is. ar. نەپەس يولى، نەپەس
 ئالىدىغان يەر.

menfez. is. ar. كىرىش - چىقىش
يېرى، تۆشۈك، ئۆڭكۈرنىڭ ئاغزى.

menfi. s. ar. ① مەنپىي. ② سۈرگۈن. ③ بولۇشسۇز (گرامماتىكىدا).

menfuh. s. ar. ① سېمىز. ② كۆپتۈرۈل-
گەن، پۇۋلەپ كۆپتۈرۈلگەن.

menfur. s. ar. نەپەرەتلىنىدىغان،
يىرگىنچلىك:

«Menfur eylemler kinansın —

يىرگىنچلىك ھەرىكەتلەر ئەيىبلەنسۇن.»

menfuş. s. ar. تىتىلغان (پاختا، يۇڭ).

mengeç. is. يۇڭ ئېگىرىدىغان سايما.

mengel. is. زىننەت ئۈچۈن پۇتقا
سېلىۋالدىغان ھالقا، بىلەيزۇك.

mengene. is. yun. ① سىقىپ ياغ

ۋە سۇ چىقىرىدىغان سايما، جۇۋاز.

② ھەر خىل سىققۇچى، پىرىسلىگۈچى

ئۈسكۈنىلەر.

menhar¹. is. ar. قۇشخانا (ھايۋان
ئۆلتۈرىدىغان).

menhar². is. ar. بۇرۇن تۆشۈكى.

menhec. is. ar. ئوچۇق ۋە كەڭ يول.

menhel. is. ar. ① ھايۋانلارنى سۇغ-

رىدىغان يەر. ② ئۆتەك.

menhi. is. ar. دىن چەكلىگەن ئىشلار.

menhidroz. is. fr. ئاياللارنىڭ ھەيز

كۆرگەندە ئارتۇقچە تەرلىشى.

menhir. is. تەك ۋە يوغان تاشتىن

ياسالغان ئابىدە، مەڭگۈ تاش.

menhir². is. → **Menhar.**

menhiyat. is. دىنىي چەكلىمىلەر.

menhub. s. ar. بۇلاڭ - تالاڭغا

ئۇچرىغان، تالانغان.

menhubat. is. بۇلاڭ - تالاڭ قىلىش

غان نەرسىلەر.

menhus. s. ar. تەلەپسىز، بەختسىز.

menhuş. s. ar. چاپان ۋە يىلان

چېقىۋالغان.

menhut. s. ar. يۈنۈلغان، تاراپلانغان.

meni, - ni. is. ar. مەنئىي:

«Böyle yapmak menidir —

قىلىش مەنئىدۇر.»

meni¹. is. ar. ئۆزۈمچىلىك.

meni². is. ar. مەنئىي، سىپىرما، ھەشق.

meni³. s. ar. ① قىرغا كەلتۈرۈش

قىيىن بولغان. ② تېپىلماق.

meniha. is. ar. ھەدىيە، بەخش.

menin. is. ar. چاڭ - توزان.

meningoensefalit. is. fr. مېڭە ۋە

ئۇنىڭ پەردىلىرىدىكى كېسەللىك.

meningokok. is. fr. مېنىنگىت

مىكرووبى.

meningokoksemi. is. fr. قاندا مېنىن

گىت مىكرووبىنىڭ بولۇشى.

meniş. is. far. تۇغما خاراكىتىر،

مىجەز، خۇي.

menkibe. is. ar. تارىخىي شەخسلەر

توغرىسىدىكى ھېكايەت.

menkibevi. s. ئەپسانىۋى.

menkib. is. ar. قەل سۆڭەكىنىڭ

مۇرە بىلەن تۇتاشقان يېرى.

menku. s. ar. سۇدا قاينىتىلغان.

menkuat, - ti. is. قاينىتىلغان گىياھ

سۈيى.

menkub¹. s. ar. تېشىلگەن، تېشىك

لىك، تېشىك ئېچىلغان.

menkub². s. ar. ① بەختسىز، تەلەپ

سىز. ② نەزەردىن چۈشكەن.

menkubiyet, - ti. is. نەزەردىن

چۈشمەكلىك، چۈشكۈنلۈك.

menkûha. is. ar. نىكاھلانغان،
نىكاھلىق ئايال.
menkul, - lü. s. ar. ① توشۇلغان.
② يۆتكەلگەن. ③ ئېغىزدىن - ئېغىزغا
كۆچۈپ كەلگەن.
menkûlat. is. ① توشۇلغان نەرسىلەر.
② ئەپسىر ۋە ھەدىس بىلەن مۇناسىۋەتلىك
بىلىملەر.
menkûp. s. ar. نەزەردىن ۋە ئېتىبار-
دىن چۈشكەن.
menkûr. s. ar. ئىنكار قىلىنغان.
menkus. s. ar. نۇقسان، كەمچىلىك،
يېتىشمىسىزلىك.
menkus. s. ar. ① زىننەتلىك.
② بويلاق بېرىلگەن، رەسىم سىزىلغان.
③ گەجىدىن ياسالغان نەقىشلىك
پەنجىرە.
menkuz. s. ar. بۇزۇلغان، ئىشلىتىش-
تىن قالغان.
menna. s. ar. توسقۇن بولغان.
mennac. s. ar. مەرد، سېخىي.
men . olunmak. چەكلەنمەك، مەنئى
قىلىنماق.
menometroraj. is. fr. ھەيىز جەريانى.
نىدا خۇنىنىڭ كۆپ كېلىشى.
menopoz. is. fr. ئاياللاردا ھەيىزنىڭ
توختىشى (ھەيىز كۆرۈش يېشىدىن
ئۆتۈشى).
menoraji. is. fr. ئادەتنىڭ (ھەيىز-
نىڭ) كۆپىيىشى.
menoralji. is. ھەيىزنىڭ ئاغرىپ
كېلىشى.
menore. is. fr. ھەيىزنىڭ نۆرمال
كېلىشى.
menostaksi. is. fr. ھەيىز ۋاقتىنىڭ

ئۆزىراپ كېتىشى.
menostaz. is. fr. ھەيىزنىڭ راۋان
سىزلىقى.
mensec. is. ar. توقۇمىچىلىق فاب-
رىكىسى.
mensek. is. ar. ① ئىبادەتخانا.
② ئەرقاتتا قۇربانلىق سويۇلىدىغان يەر.
mensi. s. ar. ① ئۇنتۇلغان. ② تەرك
قىلىنغان، تاشلانغان.
mensim. is. ar. ① پۇل. ② تۆگە
تىرىمىقى.
mensiyat. is. ئۇنتۇلغان نەرسە.
mensubat. is. خىزمەتداشلار.
mensubin. is. ① كەسىپ ئەھلى.
② بىر ئىش ياكى ئادەم بىلەن مۇناسىۋەت
ۋىتى بولغانلار.
mensubiyet, - ti. is. مەنسۇپلۇق،
مۇناسىۋەتلىك.
mensuc. s. ar. توقۇلما نەرسە.
mensusat, - ti. is. توقۇلما نەرسە-
سىلەر.
mensuh. s. ar. چەقىرىلغان ھۆكۈم
نىڭ بىكار قىلىنىشى.
mensuk. s. ar. رەتلىك تىزىلغان،
رەتلەنگەن.
mensup, - bu. s. مەنسۇپ، تەۋە،
مۇناسىۋەتلىك.
«Bu derneğe mensup olanlar —
بۇ جەمئىيەتكە مەنسۇپ ئادەملەر.»
① نەسىر، نەسىر شەك. mensur¹. s. ar.
لىدە يېزىلغان. ② چاچما.
«Mensur şiirlar — چاچما شېئىرلار.»
mensur². is. قىلىچ دۇئىلى.
① مەنبە، mensi, - i. is. ar.
ئەسلى. ② ئوقۇپ چىققان مەكتەپ،

يېتىشىپ چىققان يەر.
menşur. s. ar. نەشر قىلىنغان.
mentese. is. far. گىرە، گىرەچە: «كۈشۈك گىرەسى. — Kapı mentesi»
 ① **menun.** is. ar. ۋاقىت، زامان.
 ② ئۆلۈم. ③ ئەجەل، ئاقىۋەت، زاۋال.
menus. s. ar. كۆنگەن، ئۆگەنگەن، ئۆزلەشكەن.
 ① **menut.** s. ar. ئېسىلغان، ئېسىق.
 ② باغلىق، ئاتىت.
menvi. is. ar. مەقسەت، غايە، مەقسەت قىلىنغان نەرسە.
 ① **menzele.** is. ar. دەرىجە، رەت.
 ② بېكەت.
 ① **menzil.** is. ar. مەنزىل، قونالغۇ،
 ئۆتەڭ. ② ھەربىي قىسىملارنىڭ ئارقا
 سەپ خىزمىتى. ③ ئىككى مەنزىل
 ئارىلىقى. ④ پۈتتۈرۈش ئاتىلىرى تۇرسىدا
 ھان يەر.
menzilci. is. چەك - ئاتىلىق خەت -
 توشۇغۇچى، پۈتتۈرۈش.
 ① **menzile, menzilet.** is. ar. باس
 قۇچ، دەرىجە، ئورۇن. ② قونالغۇ يەر.
menzil.hane. is. پۈتتۈرۈشكەنلىكنىڭ ئات.
 يەڭگۈشلەيدىغان يېرى.
 ① **menzilli.** s. قارىغا ئېتىش ئارىلىقى.
 ② قونالغۇ يېرى.
menzul, - lü. s. ar. قېرىلىق ۋە
 باشقا سەۋەبلەردىن ماڭالمىدىغان ھالغا
 كەلگەن.
mephus. is. ar. بىۋاقىت، قىسسىم
 (كىتابنىڭ).
 ① **mera.** is. ar. ئوتلاق، يايلاق.
 ② تېرىلغۇنىڭ ھايۋان بېقىشى ئۈچۈن
 ئايرىلغان قىسمى.

merah¹. is. ar. بەك خۇشاللىق.
 ① **merah².** is. ar. دەم ئېلىش يېرى،
 كۆڭۈل ئاچىدىغان يەر. ② يەر، ماكان.
 ③ ئۇۋا، ئائىلە.
merahil. is. ar. مەنزىل، قونالغۇ،
 مۇساپىلەر.
 ① **merak¹, - kî.** is. ar. قىزىقىش.
 ② ھەۋەس، ئىشتىياق. ③ خالاس، ياق
 تۇرۇش، خۇش. ④ غەم - قايغۇ:
 «1. Bu makinanın nasıl çalıştığını
 merak ettim — بۇ ماشىنىنىڭ قانداق
 ئىشلەۋاتقانلىقىغا قىزىقتىم.
 2. Bahçeye, çiçeğe merakı ol-
 mak — باغچىغا، گۈلگە ھەۋەس -
 قىلماق.
 3. Mehmedin yemeğe okadar
 merakı yok — مەھمەتتىنڭ تاماق
 بىلەن ئانچە خۇشى يوق.
 4. Meraktan çatlıyorum, bu ço-
 cuk nerde kaldı — كىشىنى غەمدە
 قويۇپ بۇ بالا نەگە كەتتى (قەيەردە
 قالدى).»
merak². s. ar. ئاتنىڭ ساغرىسى.
 ① **merakîd.** is. ar. مازار، قەبرە.
 ② يېتىپ - قوپىدىغان يەر، ئارام ئالمايدىغان يەر.
 ① **merakî.** s. ar. پەلەمپەي.
 ② دەرىجە.
merakî². s. ar. ھەۋەسكار.
 ① **meraklanmak.** قايغۇرماق، ئەندىشە
 قىلماق. ② مەيۋىلەنمەك، ئېچىنماق.
 ① **merakli.** s. ھەۋەسكار. ② قىزىق
 قىش، ئارزۇ. ③ زەۋق. ④ قايغۇ، غەم.
 ⑤ ئاشىق:
 «1. Meraklı çocuk bütün gün ba-

- na soru soruyor — ھەۋەسكار بالا
كۈن بويى مەندىن سوئال سورايدۇ.
2. Avâ meraklı adam — ئوۋغا
قىزىقىدىغان ئادەم.
3. Yemeğe meraklı — تاماققا
زوقى بار.
4. Kitap meraklisi — كىتاپ
ئاشىقى.
① غەمىسىز، بىسغەم. meraksiz. s.
② ھەۋىسى يوق، ئىشتىياقى يوق.
meral, - li. is. مارال، بۇغىنىنىڭ
چىشى.
meralji. is. fr. يوتا ئاغرىقى.
① مەقسەت. meram. is. ar. ② نى
يەت، ئىستەك، ئارزۇ.
① ياماقچى (ئۆتۈك). merametçi. is.
② كەپشەرچى، داغمالچى.
merametlemek. رېمونت قىلماق،
تۈزىمەك، ئوڭشماق.
merare. is. ar. ئۆت خالىتىسى.
① مۇراسىم. merasim. is. ar.
② نىزام، يول:
«Her işin bir merasimi var —
ھەر ئىشنىڭ بىر يولى بولىدۇ.»
merasimsiz. s. مۇراسىمسىز، مۇراسىم
ئۆتكۈزمەستىن.
merazibe. is. far. چېگرا قوغدىغۇ-
چىلار.
① قېرى ۋە ئۆچكە merbat. is. ar.
باغلايدىغان يەر. ② ئىبادەتخانا (مۇسۇل-
مانلارنىڭ). ③ مۇناستىر.
① باغلاقلىق. merbut, - tu. s. ar.
② باغلاقلىق ئات. ③ بىرىگە باغلى-
نىپ قالماق.
① بىرلىك. merbutiyet, - ti. is.

- ئورتاقلىق. ② ئىشەنچ. ③ مۇناسىۋەت.
mercan. is. ar. مارجان (دېڭىزدىن
چىقىدىغان).
mercan. köşk. is. مەرجان-گۈش
(ئېسىل پۇراقلىق بىرخىل ئۆسۈملۈك).
mercek, - ği. is. مەرجەك (كىنوپ ۋە
رەسىم ئاپپاراتلىرىنىڭ يورۇقلۇقىنى تەڭ-
شەش ئورگىنى).
merci, - i. is. ar. مۇراجىئەت يېرى،
ئىلتىماس قىلىنىدىغان يەر.
① يالۋۇرۇلغان، ئىلتى. mercu. s. ar.
ماس قىلىنغان. ② ئارزۇ قىلىنىنغان،
ئۈمىد قىلىنغان، تىلەنگەن.
mercu. s. ar. ئۈستۈن تۇتۇلغان،
قىممەت بىلىنگەن (قىممەتلىك ھېسابلانغان).
mercum. s. ar. رېجىم جازاسى.
merdan. is. far. مەردلەر، سۆزىدە
تۇرىدىغانلار، يىگىتلەر.
① مەردانىلەرچە. merdane¹. s. far.
مەردلەرچە. ② جاسارەت بىلەن.
merdane². is. ar. نوغۇچ.
① شوتا. ② تارت. merdiven. is. far.
جا، پەلەمپەي.
merdivenli. s. پەلەمپەيلىك.
① قوغلانغان، قوغ. merdut. s. ar.
لاندى. ② رەت قىلىنىنغان، رەددىيە
بېرىلگەن.
merdümğiriz. s. far. كىشىگە ئارىلاش-
مايدىغان، ئادەمدىن قاچىدىغان.
merebe. is. ar. كەسىپ، ئىش،
مەشغۇلىيەت.
merde. is. ar. جاھىل.
يەم - خەشەك قويۇ- merək. is.
لىدىغان ئۆي.
① تۈرۈلگەن (چاچ). mergul. s. far.

دېغان كاناي.
meridyen. s. far. مېرىدىئان سىزىقى.
merih. is. öz. كۆرۈد، مارس (يۇلتۇزى).
merinos. is. isp. مېرىنوس (ئىنچىكە يۇڭلۇق قوي).
meriyat. is. كۆرگىلى بولىدىغان نەرسىلەر.
merkat. is. ar. قەبرە، بازار.
merkep. is. ar. ① ئېشەك. ② مېنىڭ. ③ كېمە.
merkepçi. is. كىراغا ئېشەك بەرگۈچى.
merkez. is. ar. ① مەركەز، ئۆزەك. ② شەكىل، يىرل. ③ پايتەخت. ④ نۇقتا:
 «1. Heytîkar kaşkar şehrîmizin merkezîdir — ھېيتكار قەشقەر شەھىرى — جىزىنىڭ (مەركىزىدە) قاق ئوتتۇرىسىدا.
 2. Benim düşüncem bu merkezdedir — مېنىڭ چۈشەنچەم مۇشۇ شەكىلدە.
 3. Pekin, Çin'in merkezîdir — بېيجىڭ جۇڭگونىڭ پايتەختىدۇر.
 4. Meselenin ağırlık merkezi — مەسىلەنىڭ ئېغىرلىق نۇقتىسى.»
merkezi. s. ar. مەركىزىي:
 «Merkezi nokta — مەركىزىي نۇقتا.
 Merkezi radyo — مەركىزىي رادىئو
merkezileşmek. مەركەزلەشمەك، ئۆزەكلەشمەك.
merkezileştirilmiş. مەركەزلەشتۈرۈلگەن، ئۆزەكلەشتۈرۈلگەن.
merkeziyet, - ti. is. مەركەزچىلىك، ئۆزەكچىلىك.
merkez. kaç. s. مەركەزدىن قاچقان، مەركەزدىن ئايرىلغان، ئۆزەكتىن قاچقان.

② قۇش ئاۋازى. ③ يېقىملىق ئاۋاز.
mergup. s. ar. ياخشى كۆرۈلگەن، يېقىملىق.
merhaba. ar. سالاملاشماق، قارشى ئالماق سۆزى.
merhabalaşmak. سالاملاشماق، سالام بەرمەك.
merhale. is. ar. ① باسقۇچ. ② مەنزىل. ③ ئىككى ئۆتەك ئارىلىقى. ④ بىر كۈنلۈك يول:
 «Mücadelenin ilk merhalesi — كۈرەشنىڭ بىرىنچى باسقۇچى.»
merhamet, - ti. is. ar. ئىچ ئاغ-رىتىش:
 «Dulkun, Uçkuna merhamet etti — دولسۇن ئۇچقۇنغا ئىچ ئاغرىتتى.»
merhametsiz. s. شەپقەتسىز، باغرى قاتتىقلىق.
merhem. is. ar. → **Melhem.**
merhub. s. ar. ① قورقۇنچلۇق (نەر-سە). ② يولۋاس.
merhum. s. ar. مەرھۇم، رەھمەتلىك (ئەر):
 «Merhum başbakan — مەرھۇم باش مىنىستىر (زۇڭلى).»
merhume. s. is. مەرھۇمە (ئايال).
merhun. s. ar. رەنىگە قىيۇلغان.
merhuz. s. ar. ① يۇيۇنغان. ② تەر-لىگەن.
meri¹. s. ar. كۆز بىلەن كۆرگىلى بولىدىغان.
meri². s. ar. ① يۈرگۈزۈلۈۋاتقان. ② گېپى ئۆتىدىغان، ئوپۇزلۇق، ھۇرمەت-كە ئىگە.
meri. is. ar. تاماق ۋاقتىغا چېلىن

دېغان كاناي.
meridyen. s. far. مېرىدىئان سىزىقى.
merih. is. öz. كۆرۈد، مارس (يۇلتۇزى).
merinos. is. isp. مېرىنوس (ئىنچىكە يۇڭلۇق قوي).
meriyat. is. كۆرگىلى بولىدىغان نەرسىلەر.
merkat. is. ar. قەبرە، بازار.
merkep. is. ar. ① ئېشەك. ② مېنىڭ. ③ كېمە.
merkepçi. is. كىراغا ئېشەك بەرگۈچى.
merkez. is. ar. ① مەركەز، ئۆزەك. ② شەكىل، يىرل. ③ پايتەخت. ④ نۇقتا:
 «1. Heytîkar kaşkar şehrîmizin merkezîdir — ھېيتكار قەشقەر شەھىرى — جىزىنىڭ (مەركىزىدە) قاق ئوتتۇرىسىدا.
 2. Benim düşüncem bu merkezdedir — مېنىڭ چۈشەنچەم مۇشۇ شەكىلدە.
 3. Pekin, Çin'in merkezîdir — بېيجىڭ جۇڭگونىڭ پايتەختىدۇر.
 4. Meselenin ağırlık merkezi — مەسىلەنىڭ ئېغىرلىق نۇقتىسى.»
merkezi. s. ar. مەركىزىي:
 «Merkezi nokta — مەركىزىي نۇقتا.
 Merkezi radyo — مەركىزىي رادىئو
merkezileşmek. مەركەزلەشمەك، ئۆزەكلەشمەك.
merkezileştirilmiş. مەركەزلەشتۈرۈلگەن، ئۆزەكلەشتۈرۈلگەن.
merkeziyet, - ti. is. مەركەزچىلىك، ئۆزەكچىلىك.
merkez. kaç. s. مەركەزدىن قاچقان، مەركەزدىن ئايرىلغان، ئۆزەكتىن قاچقان.

merkez'lemek. مەركەزلىمەك، ئۆزەكلىك.
مەك.

merkum. s. ar. ① ئىسمى ئاتالغان.
② يېزىلغان، قەيت قىلىنغان.

merkup, - bu. is. مەسە ئۈستىگە
كىيىلىدىغان ئۆتۈك.

merkür. öz. is. مېركۇرىي، ئارزۇ
(يۇلتۇزى).

merlîngeç, - cı. is. bot. مەستەكى
رۇمى (دەرەخ).

mermer. is. yun. مەرمەر.

mermerci. is. مەرمەر بۇيۇملىرى
ئىشلەيدىغان، بولۇپمۇ قەبرە تاشلىرى
ياسايدىغان بىرى.

mermercilik, - ği. is. تاشچىلىق
ھۈنرى (سەنئىتى).

mermerşahi. is. ئاق پاхта رەخت.

mermi. is. ar. ئوق؛

«Top mermisi — تىپ ئوقى.

mermiyat. is. ① ئوقلار. ② ئېتىپ
تاشلانغان نەرسىلەر.

mermuz. s. ar. ئىما - ئىشارەت
بىلەن بىلدۈرمەك.

mermuzat. is. ئىما - ئىشارەت
بىلەن بىلدۈرۈلگەن نەرسە.

merokoksalji. is. fr. ساغرا ئاغرىقى.

merozmi. is. tip. بەزى پۇراقلىرىنى
پۇرىيالىماسلىق.

merrat. is. قېتىم، نۆۋەت (كۆپلۈك).

merre. is. ar. قېتىم، نۆۋەت.

merreten. بىر قېتىم، بىر نۆۋەت.

mersa. is. ar. پورت، غارغالتا.

merserize. is. fr. ① خىمىيەۋى ئۇسۇل
بىلەن چۆلاندۈرۈلغان پاختا يىپ. ② s.

بۇ خىل يىپ بىلەن توقۇلغان توقۇلما.

mersi. fr. «سالامەت بولۇڭ، رەھمەت»
دېگەن مەنىدە.

mersin. is. yun. يېپۇرماقلىرى دائىم
يېشىل تۇرىدىغان بىر خىل دەرەخ ۋە
ئۇنىڭ مېۋىسى.

mersiye. is. ar. مەرسىيە (ۋاپات
بولغۇچىغا ئاتاپ يېزىلغان شېئىر ياكى
سۆزلەنگەن سۆز).

mersiyehan, mersiyekâr. s. مەرسىيە
ئوقۇغۇچى ياكى مەرسىيە سۆزى سۆزلە
گۈچى.

mersud. s. ar. ① كۆزىتىش. ② ھې-
سابلانغان.

mersum. s. ar. ① يېزىلغان. ② ئەس-
لەنگەن، يادلانغان. ③ ئەنئەنە.

mersumhâr. is. باج يىغقۇچى، باجگىر.

mersus. s. ar. ① قوغۇشۇن بىلەن
چىڭىتىلغان. ② چىڭ، پۇختا.

mert. s. far. مەرد، جەسۇر، سۆزىدە
تۇرىدىغان.

mertçe. z. مەردلەرچە، باتۇرلارچە.

mertebe. is. ar. ① مەرتەۋە، دەرىجە.

② پەلەمپەي، باسقۇچ. ③ ئۇنۋان.

④ نۆۋەت.

mertek, - ği. is. تۆت بۇرجەك،
قېلىن پەنەرەك.

mertub. s. ar. ① يېڭى. ② نەم؛

«Merrub sebze — يېڭى كۆكتات.

mer'ub. s. ar. قورققان، چۆچۈگەن،
ئۈرگۈگەن.

mer'uben. z. قورققان (چۆچۈگەن) ھالدا.

mervaha. s. ar. تۈزلەڭلىك.

mervi. is. ar. ئېغىزدىن ئېغىزغا
كۆچۈپ يۈرگەن.

merzaga. is. ar. پاتقاقلىق.

- ① merzagan. is. ar. جەھەننەم، دوزاخ.
 ② مازار، قەبرە.
 merzat. is. ar. رازى بولماق، خۇشال بولماق.
 ① merzbbum. is. far. دۆلەت.
 ② ۋەتەن، يۇرت.
 merzübum. is. far. ئىقلىم، كىلىمات.
 ① mes'. is. ar. چېقىلىش، تېگىش.
 ② مەيدانغا كېلىش.
 mes'. is. isp. چېركاۋلاردا دۇئاغا تەگكەش قىلىنغان مۇزىكا.
 mesabe. is. ar. دەرىجە، ئۇنۋان.
 mesaf. is. ar. گىزەككە تۇرىدىغان يەر.
 mesafa. is. ar. ئىككى يەر ئارىسىدىكى ئارىلىق، يىراقلىق، ئۇزاقلىق.
 mesag. is. ar. رۇخسەت، ئىجازەت.
 ① mesaha. is. يەر ئۆلچەش.
 ② يەر ئۆلچىمى، يەر كۆلىمى.
 mesai. is. ar. خىزمەت، ئەمگەك.
 mesaj. is. fr. دۆلەت ئەربابلىرىنىڭ بىر - بىرىگە يازغان خېتى ياكى تەبرىك تېلېگراممىسى، تەبرىك خەت ياكى تەبرىك تېلېگرامما.
 «Bay Sunyatsen, Ata Türkün doğum günü dolaysıyla bir mesaj gönderdi-
 سۇن جۇڭشەن ئەپەندى ئاتا تۈركنىڭ تۇغۇلغان كۈنى مۇناسىۋىتى بىلەن بىر تېلېگرامما ئەۋەتتى.»
 ① mesajeri. is. ar. يولۇچىلارنى ۋە ئۇلارنىڭ يۈك - تاقىنى تەشۋىدلىدىغان خىزمەت گۇرۇپپىسى. ② بۇ گۇرۇپپا تۈرپ دىغان يەر.
 mesane. is. ar. سۈيىدۈك خالتىسى، دوۋساق.
 ① mesatir. is. ar. سىزغۇچ. ② تامچى.

- لارنىڭ ھاندۇۋىسى.
 ① mesavi'. is. ar. ئەسكىلىك، يامانلىق (كۆپلۈك).
 ② mesavi'. is. ar. ئۆي، تۇرار جاي (كۆپلۈك).
 mesbaa. is. ar. يولۇس قاتارلىق يىرتۇچ ھايۋانلار كۆپ ئورۇنلاشقان رايون.
 ① mesbuk', - ku. s. ئارقىدا قالغان.
 ② ئۆتكەندە بولغان، ئۆتمۈش.
 mesbük' s. ar. قېلىپتا تۆكۈلگەن.
 mescit. is. ar. مەسچىت.
 mescum. is. ar. تۆكۈلگەن، ئاققان.
 mescun. is. ar. سىرلانغان، قامالغان، مەھبۇس.
 ① messur. is. ar. تاشقىن (سۇ).
 ② قىزىق دوخۇپكا، يالقۇنچىغان ئوت.
 mesdud. is. ar. يېپىتلىق، ئالدىغا تام سىزۇلغان.
 ① mesel. is. ar. مەسەل (ئىبرەت) ۋە ئۈلگە ئېلىنىدىغان كىچىك ھېكايە.
 ② كىنايىلىك سۆز. ③ ئوخشىتىش.
 ④ ماقال - تەمسىل. ⑤ 'تەربىيۋى ئەھ-
 جىيەتكە ئىگە ھېكايە.
 meselâ. ar. مەسلىن.
 ① mesele. is. ar. مەسلىن. ② قىيىن ئىش.
 «Turislerin oraya gitmeleri şimdi bir maseledir — ساياھەتچىلەرنىڭ ئۇ يەرگە كېتىشى ئەمدى بىر مەسلىدۇر.»
 mesemme. is. تېرىدىكى ئۇششاق تۆشۈكلەر.
 meserret, - ti. is. خۇشاللىق.
 mesfu. s. ar. كۆز تەگكەن.
 ① mesfuh. is. ar. ئېقىتىلغان، تۆكۈل.

گەن. ② تاغنىڭ ئېتىكى.
mesfur. ئېسىمى ئاتالغان، ئېسىمى قەيت قىلىنغان.
mesh¹. is. ar. مەسى (تېرەت ئالغاندا).
mesh². is. ar. ① قىياپىتىنى ئۆزگەرتىپ سەتلىشىش. ② باشقىلارنىڭ شېئىرىنى ئۆزگەرتىپ ئۆزىنىڭ قىلدۇرۇش.
meshetmek. ① سىيلماق. ② ياغلىماق، ياغ سۇرمەك.
meshuf. is. ar. ① سۇغا قانمىغان. ② سۇسىرىماق.
meshuk. s. ar. يانچىلىپ ئۈندەك ھالغا كەلگەن.
meshun. s. ar. ئىسىتىلغان، يىللىق تىلغان، ئىسىتىلغان.
meshur. is. ar. سېھىرلەنگەن، جۇدا قىلىنغان.
mesih. is. ar. ① شەكىل ئۆزگەرتكەن. ② ئاجايىپ - غارايىپ.
Mesih. öz. is. پەيغەمبەر.
mesihi. s. ar. ① ئەيسا پەيغەمبەر. ② خرىستىئان.
mesil¹. is. ar. سۇ يولى، سۇنىڭ ئېقىش يولى.
mesil². is. ar. ئوخشاش، كەبى، گۇيا، خۇددى.
mesina. is. it. بېلىق قارمىقىنىڭ ئات قىلىدىن ياسالغان يېپى.
mesire. is. ar. ساياھەت (سەيلە) قىلىدىغان يەر، ھاۋالىنىدىغان يەر.
mesken. is. ar. ① ئولتۇراق جاي، ئۆي. ② بەزى گۈللەردە ئۇرۇق خالىتى.
meskenet, - ti. is. ar. ① مەسكىنىلىك. ② پەقەرلىق، يوقسۇللىق. ③ قولىدىن ئېشى كەلمەسلىك.

meskub. s. ar. تېشىلگەن تۆشۈك.
meskûb. s. ar. قېلىپقا تۆكۈلگەن.
meskûkât, - tî. is. ar. مەدەن پۇل (كۆپلۈك).
meskûn. s. ar. ① ئادەم ئولتۇرىدىغان (يەر). ② گۈللەپ ياشنىغان.
meslek, - ki. is. ar. ① كەسپ. ② مەسلەك، يول، سىستېما.
mesleki. s. ar. كەسپىي، كەسپكە ئائىت.
meslekli. s. كەسپ ئەھلى، كەسپ ئىگىسى، مەسلەكلىك.
mesleksiz. s. ① مەسلەكسىز، بىكار تەلەپ، بىر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتىمىغان. ② شاختىن شاخقا قۇنۇپ يۈرگۈچى.
meslektaş. s. is. ar. كەسپداش، مەسلەكداش.
meslûh. s. ar. تېرىسى سويۇلغان.
meslûl. ar. ① غىلاپىدىن چىقىرىلغان (قىلىچ، پىچاق). ② دىن ئۈچۈن قۇربان بولغان. ③ سىل كېسىلىگە گىرىپتار بولغان.
meslût. s. ar. ① مەغلۇپ، يېڭىلگەن. ② زەئىپ، ئاجىز.
mesmuat. is. ar. بىلىنگەن ۋە ئىش-تىلگەن خەۋەرلەر.
mesmum. s. ar. زەھەرلەنگەن، زەھەرلىك.
mesmumen. z. زەھەرلەنگەن ھالدا.
mesmur. s. ar. مىخ بىلەن تۇتۇرۇلغان.
mesnai. s. ئىككىلىك، ئىككى يۈزلۈك.
mesnet, - di. is. ar. ① تىرەك، دەستەك. ② ئورۇن، ئۇنۋان، دەرىجە، ئاتاق.
mesnevi. is. ar. ئىككىلىك، مەسنەۋى (شېئىرىي شەكىل).

① ئىشتىلىگەن، ئاڭلانغان. *mesnū. s. ar.*

② ئاڭلاشقا تېگىشلىك.

mesra. is. ar. كېچە سەپىرى، كېچىدە يولغا چىقىش.

mesrah. is. ar. ئوتلاق، يايلاق.

① ئوتلاق. ② بەدەندە. *mesrebe. is. ar.*

مەيدىدىن قېرىنغا قەدەر ئۇزارغان تۈكلۈك يەر.

mesrur. s. ar. خۇشاللىق.

messah¹. s. ar. ئۆلچەپ كەسكۈچى.

messah². ar. ئوۋۇلاپ داۋالغۇچى.

messetmek. ar. ھېس قىلماق، تۇيماق.

«Ben ihtiyaç messettim — مەن ئېھتىياج ھېس قىلدىم.»

مەست. *mest¹, - ti. s. far.*

① مەست قىلماق. ② بېھوش. *~etmek.*

قىلماق.

① مەست بولماق. ② بېھوش. *~olmak.*

بولماق.

مەسە (ئايغ كىيىم). *mest², - ti. is. ar.*

مەستلەر. *mestan. is.*

مەستانە، ئۆزىنى يوقاتقان ھالدا. *mestane. z.*

مەسە تىككۈچى. *mestçi. is.*

ئۆرتەلگەن، چۈمكەلگەن، *mestur. is. ar.*

خۇپىيەنە.

مەخپىي يول. *mesture. is. ar.*

بەختلىك. *mesudiyet, - ti. is.*

مەسئۇل، جاۋابكار. *mes'ul, - lü. is. ar.*

مەسئۇلىيەت، جاۋاب. *mesuliyet, - ti.*

كارلىق.

مەسئۇلىيەتلىك، *mesuliyetli. is.*

جاۋابكارلىق.

مەسئۇلىيەتسىز. *mesuliyetsiz. s.*

مەسئۇل. *mesuliyetsizlik, - ği. is.*

يەتسىزلىك.

گۇناھكار، گۇناھلىق. *mesum. s. ar.*

يولى كېسىلگەن، ئەسىر. *me'sur. s. ar.*

ئېلىنغان.

بەختلىك، بەختىيار. *mesut. s. ar.*

«Mesut bir hayat — بەختلىك تۇرمۇش.»

شەھىتلىك (كۆپلۈك). *meşahid. is. ar.*

كۆرگەزمە (كۆپلۈك). *meşahir¹. is. ar.*

مۆتىۋەرلەر، نوپۇز. *meşahir². is. ar.*

لۇقلار.

مۇشەققەت، *meşakkat, - tı. is. ar.*

قىيىن.

① مەشئەل، ئوتقاش. *meşale. si. ar.*

② يورۇقلۇق بەرگۈچى سايمان.

① مەشئەل كۆتۈرگۈچى، *meşale. keş. is.*

تۇتقۇچى. ② رەھبەر.

ھەجگە بارغۇچىلارنىڭ *meşar. is. ar.*

ھاجى بولماستىن بۇرۇن تۇرىدىغان يېرى.

① يوللار. ② سۇ. *meşari. is. ar.*

تۇرۇبلىرى.

① خۇي، مېجەز. *meşarib. is. ar.*

② كۆرۈشكە.

ماشايىخ، شەيخلەر. *meşayeh. is. ar.*

① تولغان، لىق. *meşbu, - u. s. ar.*

توشقۇزۇلغان. ② تويغان، توق.

جاسارەتلىك. *meşcu. s. ar.*

باش ۋە يۈزىدىن *meşcuc. s. ar.*

يارىلانغان.

① چىڭ باغلانغان. *meşdud. s. ar.*

② يىپەك رەخت.

① قورققان. *meşduh. s. ar.*

② چۆچۈگەن، ھودۇققان.

دۇب دەرىخى. *meşe. is.*

دۇبىزارلىق، دۇب. *meşelik, - ği. is.*

ئورمانلىقى.

meşfer. is. ar. كالپۇك، لەۋ، ئەرەبى.
 meşgale. is. مەشغۇلىيەت.
 meşguf. s. ar. ئاشىق، مەجنۇن، سەۋدا.
 meşgul, - lü. s. ar. ① مەشغۇل، شۇ. ② ئويغا پاتماق؛
 مۇدىر — «Müdür şimdi meşguldur»
 ھازىر ئىش بىلەن مەشغۇل.
 meşguliyet, - ti. is. مەشغۇلىيەت.
 meşher. is. ar. كۆرگەزمە.
 meşhet, - di. is. ar. شېھىتەلەر كۆمۈل.
 گەن جاي.
 meşhudat. is. كۆز بىلەن كۆرگەن،
 تونۇش نەرسىلەر.
 meşkum. is. ar. ① جاسارەتلىك. ② شەخ (ئات). ③ قىرغۇنچىقا سالغۇچى.
 meşhum. s. ar. لىق، توشقۇزۇقلۇق.
 meşhur. s. ar. ① مەشھۇر، تىرىلغان،
 ئېتى چىققان، داڭلىق. ② نوپۇزلۇق.
 meşhut, meşhude. is. ar. تونۇش.
 meşib. is. ar. ياشانماق، قېرىماق، چاچ
 ۋە ساقىلى ئاقىرىش.
 meşime. is. ar. بالىياتى.
 meşin. is. far. كۆن، خۇرۇم، شاۋرۇن.
 قاتارلىقلار.
 meşinci. is. كۆنچى.
 meşinli. s. كۆن بىلەن قاپلانغان؛
 «Meşinli sandık» — كۆن ساندۇق.
 meşiyet, - ti. is. ① ئىرادە، ئارزۇ،
 تىلەك. ② يۈرۈش.
 meşk¹. - ki. is. ar. ① مەشىق. ② كۆ-
 نۈكەمە.
 meşk². is. far. تۈلۈم (سۇ قاچىلاپ
 دىغان).
 meşkçe. is. كىچىك سۇ تۈلۈمى.
 meşkûk, - kü. is. ar. گۇمانلىق،

گۇمان پەيدا قىلىدىغان.
 meşkül. is. ar. ① ئۈچ پۇتى ئاق
 (ئات). ② ئاقساق. ③ ئايىغى چۈشەلگەن.
 meşkûr. s. ar. ① مەدھىيەلەنگەن،
 كۈيلەنگەن. ② رەھمەت ئېيتىشقا ئەر-
 زىيىدىغان.
 meşmulat. is. ① ئەتراپى چۆرىدەلگەن،
 ئىماتىلەنگەن. ② بىر نەرسىنىڭ ئىچى-
 دىكى نەرسىلەر.
 meşmum. s. ar. ① يۇرالغان. ② ئىپار،
 ئەتىز قاتارلىق يۇراقلىق نەرسە.
 meşmumat. is. يۇرالغان نەرسىلەر،
 ئىپار، ئەتىز قاتارلىق يۇراقلىق نەرسىلەر.
 meşra. is. ar. ① چىغىر يول، جەم يول.
 ② ئېرىق.
 meşrep, - bi. is. ar. خۇي، خاراكىتىر،
 ۋەزىيەت:
 «Bu adamın meşrebi hoşuma git-
 miyor — بۇ ئادەمنىڭ مېجەزى ماڭا —
 ياقمايدۇ.»
 meşru, - u. s. ar. ① ھەقلىق، قانۇنىي،
 يوللۇق. ② ئۇيغۇن.
 meşruat. is. قانۇنغا ئۇيغۇن، توغرا.
 meşrub, meşrup. s. is. ar. ئېچىلىپ
 دىغان نەرسە. ② ئىچىملىك.
 ③ ئۇسۇزلۇق.
 meşrubat, - tı. is. ar. ئېچىلىدىغان
 نەرسىلەر.
 meşruh. s. ar. ① شەرھلەنگەن.
 ② تەپسىلىي چۈشەندۈرۈلگەن.
 meşruhat, - tı. is. ar. شەرھ، چۈ-
 شەندۈرۈش.
 meşrut, - tu. s. ar. شەرتلىك.
 meşrutiyet, - ti. is. بىر ھۆكۈمدارنىڭ
 رەھبەرلىكىدىكى پارلامېنت رەھبەرلىكى.

meşta, meştat. is. ar. ② قىشلاق. ① ھەربىي لاگېر.
 meşum. s. ar. بەختسىز، تەلەپسىز، ئەسكى.
 meşun. s. ar. شالاڭ (چاچ).
 meşur. s. ar. ① ئىدراك قىلىنغان، ② بىلىملىك.
 meşveret. is. ar. ① پىكىر ئېلىش، كېڭىشىش. ② بىرقانچە كىشىنىڭ يىغىنى.
 met,-ddi. is. ar. ② دې. ① ئۆزىتىش. ئىز سۈپىنىڭ ئۆرلەپ كۆچىشى.
 meta,-i. is. ar. ② ① تىجارەت مېلى. ③ سەرمايە. ④ ئالماشتۇرۇش ياكى سېتىش مەقسىتى بىلەن ئىشلەپ چىقارغان نەرسە.
 metafizik. is. s. yun. مېتافىزىكا.
 metaib. is. ar. ھارغىنلىق، چاپا - مۇشەققەتلىك.
 metakroz. is. fr. رەڭنىڭ ئۆزگىرىشى، رەڭ ئۆزگەرتىش.
 metal,-li. is. fr. ② ① مېتال، مەدەن. مېتالدىن ياسالغان.
 metalib. is. ar. تەلەپلەر، ئىستەكلەر.
 metalist. s. fr. مېتال ئىشچىسى.
 metalürji. is. fr. مېتاللورگىيە.
 metalürjik. s. fr. مېتاللورگىيەلىك: «Metalürjik endüstri — سانائىتى»
 metanet, -ti. is. چىدام، غەيرەت.
 metanetli. s. ar. چىداملىق، غەيرەتلىك.
 metanetsiz. s. چىدامسىز، غەيرەتسىز.
 metarik. is. ar. ① بولقا، بازغان. ② توقماق، ھاسا. ③ نەيزە.
 metelik,-ği. is. yun. ① مېتال پۇل. ② ناھايىتى ئاز.

meteliksiz. s. كەمبەغەل، يوقسۇل.
 metenkefal. is. lât. ئارقا مېڭە.
 meteorit,-ti. is. ئاسماندىن چۈشكەن دېگەن مەدەن ياكى تاش.
 meteorizm. is. fr. مەيدە ۋە ئۈچەي - لەردە كۆپ مىقداردا گاز توپلىنىش.
 meteorolog. is. fr. مېتئورولوگىيە ئالىمى.
 meteoroloji. is. fr. مېتئورولوگىيە (ھاۋانى ۋە ھاۋادىكى ھادىسىلەرنى تەكشۈرىدىغان ئىلىم).
 metfen. is. ar. قەبرە، گۆر.
 metfu, -u. s. بېزىلگەن پۇل.
 metfun. s. ar. كۆمۈلگەن، دەپنە قىلىنغان.
 meth, medih. is. ar. كۈيلەش، ماخ - تاش، مەدھىيەلەش.
 methal,-li. is. ar. ① ئىشەنچ كە. ② ئارىلىشىش، مۇداخىلە قىلىش. ③ بېغۇز ۋە كىچىلارنىڭ كىرىش يېرى. ④ كىرىش سۆز.
 methar. is. ar. ئامبار، ئىسكىلات.
 meth.etmek. مەدھىيەلەش، كۈيلەش، ماختىماق.
 methiye, medhiye. is. ar. مەدھىيە.
 metin¹, -tni. is. ar. تېكىست: «Bu yazının tam metni — بۇ ما - قالىنىڭ تۇلۇق تېكىستى»
 metin². s. ar. مۇستەھكەم، چىڭ، تىز پۈكمەس.
 metis¹. is. fr. مېتىس (جىنسلىرى باشقا ھايۋاندىن تۇغۇلغان ھايۋان)، شالغۇت.
 metis². is. fr. ئارىلاشما (توقۇم - چىلىقتا).

metod. is. yun. مېتود، ئۇسۇل.

metodizm. is. fr. -XVIII مېتودىزم
ئەسەردە مەيدانغا كەلگەن دىنىي ئېقىم
ۋە خرىستىئان تەرىقاتى.

metodlu. s. ① مېتودقا ئۇيغۇن، سى-
تېمىلىق. ② مېتودلۇق:

«Metodlu bir çalıſma —
لىق بىر خىزمەت.

Metodlu bir adam —
بىر ئادەم.»

metodoloji. is. fr. مېتودولوگىيە (پەن)
نىڭ بىرەر ساھەسىدە قوللىنىلىدىغان تەت-
قىقات ئۇسۇللىرىنىڭ يىغىندىسى.

metodsuz. s. ① ئۇسۇلى بولمىغان. ②
ئۇسۇلغا دىققەت قىلمايدىغان:

«Metodsuz öğretim —
ئوقۇتۇش.

Metodsuz öğrenci —
تەت قىلمايدىغان ئوقۇغۇچى.»

metralji. is. tıp. بالىياتقۇ
ئاغرىقى.

metrdotel. is. fr. مېھمانخانا ۋە
ئاشخانىلاردا خىزمەتچىلەرنى ئىشقا بۇي-
رۇپ، ئىش قىلدۇرغۇچى.

metre. is. fr. مېتر.

metrez. is. fr. نىكاھسىز خوتۇن.

metro¹. is. it. مېترو.

metro². is. fr. مېترو (يەر ئاستى
تۆمۈر يولى).

metro dini. is. بالىياتقۇ كېسەللىكى
ۋە سانجىقى.

metroloji. is. fr. ① ئۆلچەم ئىلمى.

② ئېغىرلىق ۋە ئۆلچەم ھەققىدىكى
كىتاب.

metroparalizi. is. بالىياتقۇنىڭ

تۆۋەنلەپ كېتىشى.

metropati. is. بالىياتقۇنىڭ بۇزۇق-
لۇقى، بالىياتقۇ كېسەللىكى.

metroperitonit. is. بالىياتقۇ ۋە
قورساق پەردىسى كېسەللىكى.

metropol. is. باشقا دۆلەتلەرنى بى-
سىۋېلىپ ئۆز مۇستەملىكىسىگە ئايلاندۇر-
غان ۋە ئۇلارنى ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىش
ۋاتقان جاھانگىر دۆلەت، مۇستەملىكىچى.

metraji. is. بالىياتقۇنىڭ قانداش-
قى.

metrosel. is. بالىياتقۇنىڭ ساڭگىلاپ
قېلىشى.

metrosistöz. is. بالىياتقۇ ئىچىنى
تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.

① تەرك قىلىنغان. s.ar. metruk,-kü.
② قوللانمىغان، ئىشلىتىلمىگەن.

metrukât,-tı. is. ar. ئۆلگۈچىدىن
قالغان نەرسىلەر، مىراس، تەگمەش.

① ئېرى تاشلىۋەتكەن. is.ar. metruke.
خوتۇن. ② ئېرىدىن ئاجراشقان ئايال.

metrukiyet,-ti. is. ar. ئايرىلىش،
بوشىنىش.

① ھارغان، ھارغىن. ② met'ub. s.ar.
بىزار بولغان، زېرىككەن.

metze, metzen. is. ئاۋستىرالىيە ۋە
گېرمانىيىلەردە قوللىنىلىدىغان ھەجىم ئۆل-
چىمى بىرلىكى.

meunet. is. ar. مۇشەققەت، جاپا.

① كائىناتتىكى مەۋجۇد. is.ar. mevad.
دەيەتلەر. ② ئىشلار. ③ قانۇنلار.

④ ماددىلار.

① ئېھسان. ② ئېھ. is.ar. mevahib.
سان قىلىنغان نەرسە.

① داستان. ② تەي. is.ar. mevaid.
يارىمەت.

- mevaiz.** is. ar. نەسىھەتلىرى، تەلىم-ماتىلار.
- mevkif.** is. ar. ① بېكىتلىرى، ئۆتەڭلىرى. ② ئولتۇرىدىغان يەرلەر.
- mevakib.** is. ar. گۇرۇھلار، تەشكىلاتلار، جەمئىيەتلىرى، ئۇيۇشمىلار.
- mevalid¹.** is. ar. ① تۇغۇلغان يەر. ② تۇغۇلغان ۋاقىت. ③ مەۋلۇتلار.
- mevalid².** is. ar. ① بوۋاقلار. ② مەۋجۇت-دات، مەۋجۇت نەرسىلەر.
- mevani.** is. ar. توسۇق، توسالغۇ.
- mevasi.** is. ar. قوي، ئۆچكە ۋە كالا قاتارلىق ھايۋانلار.
- mevat.** is. ar. ① جانسىز نەرسە. ② بوز يەر، ئىگە - چاقىسىز يەر.
- mevazin.** is. ar. تارازىلار، جىڭلار.
- mevbik.** is. sm. خەتەرلىك يەر، خەۋپلىك يەر.
- mevc.** is. ar. دولقۇن.
- mevce.** is. ar. دولقۇن.
- mevcelenmek.** دولقۇنلانماق.
- mevcudat,-ti.** is. ar. مەۋجۇت نەر-سلىرى، بار نەرسىلەر.
- mevcudiyet,-ti.** is. ar. مەۋجۇد-يەت، بارلىق.
- mevcut.** s. ar. مەۋجۇت، بار.
- mevduat,-ti.** is. ar. ئامانەت نەرسى-لەر، ئامانەت پۇللار.
- meveddet,-ti.** is. ar. ياخشى كۆرۈش، سۆيۈش، سەۋگى.
- mevfur.** s. ar. كۆپ، جىق، نۇرغۇن، كۆپەيگەن، كۆپەيتىلگەن.
- mevhibe.** is. ar. سەدىقە، ئېھسان.
- mevhil.** s. ar. پاتقاقلق.
- mevhun.** s. ar. ئاجىز، زەئىپ.
- mevid.** is. ar. ① ۋەدە بېرىش، ۋەدە قىلىش. ② ئۇچرىشىش يېرى، كۆرۈ-شۈش يېرى.
- mevize, mevizet, meviza.** is. پەن - نەسىھەت قىلماق. — **Vermek**
- mevki,-i.** is. ar. ① يەر، ئورۇن. ② مەخسۇس ئورۇن. ③ مەۋقە.
- mevkid.** is. ar. ئوچاق.
- mevkif.** is. ar. بېكىت، تۇرغۇچ، ئىس-تانسا (پويىز).
- mevkip,-bi.** is. ar. قۇش ئۇۋىسى.
- mevkuf.** s. ar. ① تۇتقۇن. ② مۇناسى-ۋەتلىك. ③ تەقدىم قىلىنغان، بېغىشلانغان: «Bütün ümrümü halk davasına mev-kuf ettim — پۈتۈن ئۆمرۈمنى خەلىق ئىشىغا تەقدىم قىلدىم».
- mevûl.** s. ar. ئامانەت قىيۇلغان.
- mevkut,-tu.** is. ar. مۇددەتلىك چى-قىدىغان.
- mevlâ.** is. ar. ① ئىگە. ② تەڭرى. ③ ئازاد قىلغۇچى. ④ سۆزلەش ھەرقۇ-قى بىرلەش.
- mevlâne.** is. ar. ① مەۋلانە (بەزى ئۇ-لۇغ ئالىملارغا بېرىلگەن نام). ② ئەپەندىم، جانابىي.
- mevlit, mevlüt.** is. ar. مەۋلۇت (مۇ-ھەممەد پەيغەمبەرنىڭ تۇغۇلغان كىچى-سى بولۇپ، قەمەرىيە ئايلىرىدىن رەبىئۇل-ئەۋۋەلنىڭ ئون ئىككىنچى كۈنى كېلىدۇ).
- mevlût.** s. ar. ① يېڭى تۇغۇلغان (بالا). ② ئەر ئىسمى.
- mevrus.** s. ar. مىراس (نەرسە).
- mevrut.** s. ar. كەلگەن.
- mevsik.** is. ar. مۇڭدىشىش، چۈشىنىش.
- mevsim.** is. ar. مەۋسۇم، پەسىل.

«Yazın en sıcak mevsimidir — يازنىڭ ئەڭ ئىسسىق مەۋسىمىدۇر.
Yağmur mevsimi — «ياغۇر مەۋسىمى»
mevsimlik. s. پەسىللىك:
«İlk bahar ve son baharda giyilen mevsimlik elbise — ئەتىياز ۋە كۈزدە كىيىدىغان پەسىللىك كىيىم»
mevsimsiz. s. ۋاقتى ئوبدان تاللانمىغان، ۋاقتى كەلمەستىن قىلىنغان.
mevsûk, - ku. s.ar. توغرىلىقىغا ئىشىنىلگەن، ئىشەنچلىك.
mevsul, - lü. s.ar. ① بىرلەشكەن. ② ئېرىشكەن.
mevsum. s.ar. ① تامغىلانغان، بەلگە قىلىنغان. ② نام بېرىلگەن، ئىسىم قويۇلغان.
mevt, - ti. is.ar. ئۆلۈم.
mevta. is.ar. ئۆلۈك.
mevut. s.ar. ① ۋەدە بېرىلگەن. ② ئالدىن بەلگىلەنگەن (تۈختىتىلغان).
mevvac. s.ar. قاتتىق دولقۇنلۇق.
mevzi, - i. s.ar. ① ئورۇن، پوزىتسىيە، ھالەت، ۋەزىيەت، كۆز قاراش. ② ھەربىي بازار (جېندى).
mevziî s.ar. چەكلىمە، كېڭەيمىگەن.
mevzu, - u. is. ar. s. ① مەسىلە. ② سېلىنغان، سېلىنغان. ③ قۇرۇلغان:
«Bugün hangı mevzu üzerinde duracağız — بۈگۈن قايسى مەسىلە ئۈستىدە تۈختىلىمىز»
mevzuat, - tı is. ① يۈرگۈزۈلۈۋاتقان قانۇنلار. ② ساندۇق، تاغار قاتارلىق نەرسە - كېرەك قاچىلايدىغان نەرسە.
mevzun. s.ar. ① تۈزۈك، كىلىشكەن، قاملاشقان، ۋەزىنلىك: لاشقان، ئۇيغۇن. ② قاپىيلىك، تەقى - «Erdamı mevzun adam —

تۇرقى قاملاشقان بىر ئادەم.
Mevzun bir söz — «قاپىيىلىك سۆز»
mey. is. شەرقىي ئاناتولىدا قوللىنىلغان بىر خىل سۇناي.
meya. is.ar. ① يېڭى ۋاقتى. ② يەرگە تۆكۈلگەن سۇيۇقلۇقنىڭ ئېقىشى.
meyan. is.far. «شۇ ئەسنادا» دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ:
«Bu meyanda o da var — شۇ ئەسنادا ئۇمۇ بار»
meyancı s. ۋاسىتە، ۋاسىتچى.
meydan. is.ar. ① مەيدان، ئوچۇقچىلىق. ② پۇرسەت: لىق، ئۈستى ئوچۇق يەر. ③ پۇرسەت: «Müسابىقە مەيدانى» — «Yarış meydanı»
~vermek. پۇرسەت بەرمەك:
meydancı. is. ① قورۇ ۋە باغچىلاردا تازىلىق ئىشچىسى. ② گۈندىپاي.
meydancı, - ğı. كىچىك مەيدان.
meydani. is.dok. بىرخىل يىپەك رەخت.
meydanlık, - ğı. is. ئوچۇقچىلىق.
meyelân. is.ar. ① ئەگرى. ② يېقىنلىق (مۇناسىۋەت).
mey. hane. is.far. مەيخانا، قاۋاق - خانا، ھاراقخانا.
meyhaneci. is. قاۋاقخانىچى.
meyil, - yli. is.ar. ① ئىگىلىك، ئەگىم، خاھىش. ② ھەۋەس قىلىش، قىزىقىش. ③ ئىستەك، ئارزۇ.
meyl. etmek. ① مايىل بولماق، تەرىپىنى ئالماق، ئىگىلىمەك، يېقىنلاشماق. ② خالىماق، قىزىقماق، ياخشى كۆرمەك.
meymene. is. ar. ھەربىي قىشۇننىڭ ئوڭ قانىتى.
meymenet, - ti. is. ar. ياخشى خۇسۇ - سىيەت، بەخت تەلەپ.

meymenetli. s. بەختلىك، - تەلەپلىك.
meymenetsiz. s. تەلەپسىز، بەختسىز.
meymun. s. ar. بەختلىك.
meyn. is. ar. يالغان، يالغان سۆزلەش.
meysere. is. ar. ① بايلىق. ② ھەربىي قوشۇننىڭ سۈل قانىتى.
meysir. is. ar. بىرخىل قىمار.
meysur. s. ar. ئاسانلاشقان، ئاسان ئىشلەنگەن.
meysurat. is. ئوڭاي نەرسىلەر.
meyt. is. ar. مېيت، ئۆلۈك.
meyte. is. ar. ① ھايۋان ئۆلۈكى، تاپ. ② ھارام گۆش.
meyus. s. ar. ① مەيۋىس. ② ئۈمىدسىز: «Bundan dolayı meyus olmak — بۇ تۈپەيلى مەيۋىس بولماق»
meyusen. z. ئۈمىدسىز ھالدا.
meyusiyet, - ti. is. ar. ئۈمىدسىزلىك.
meyva, meyve. is. far. ① مېۋە. ② پايدا، مەنپەئەت. ③ ياخشى ياكى يامان ئاقىۋەت.
meyvacı. is. far. مېۋە يېتىشتۈرگۈچى ياكى ساتقۇچى.
meyvacılık - ğı. is. ① مېۋە يېتىش. ② مېۋە ئېلىپ ساتقۇچى.
meyva, dışı. is. مېۋە شۆپۈكى، مېۋە پوستى.
meyvahoş. is. far. مېۋە بازىرى.
meyvalı. s. ① مېۋىلىك. ② مېۋىدىن. ③ ئىچىدە مېۋە بولغان.
meyvalık, - ğı. ① مېۋە باغچىسى. ② مېۋە قاچىسى. ③ مېۋە ساقلايدىغان يەر.
meyvemsi. s. مېۋەسىمان.
meyvasız. s. مېۋىسىز، مېۋە بەرمەيدىغان.

meyyal, - li. s. ar. ① ئامراق: «Bu çocuk oyuna meyyaldır — بۇ بالا ئويۇنغا ئامراق»
meyyit, - ti. is. ar. ① مېيت، ئۆلۈك. ② بەك ئاجىز، زەئىپ.
meyyitane. z. ئۆلۈكنىڭ، ئۆلۈككە ئوخشاش.
mezabir. is. ar. ① قەۋمۇش. ② قەۋمۇش قەلەم.
mezahim. is. ar. ئەرزىيەت، چاپا.
mezahir¹. is. ar. ① نەرسە كۆرۈنگەن. ② ئېرىشىش. يەرلەر.
mezahir². is. ar. گۈللۈك، گۈل باغچىسى.
mezaik. is. ai. تار، قىستاك يەر.
mezak. is. ar. ① لەززەت ئېلىش. ② تەم، لەززەت. تەمىنى تېتىش.
mezalik. is. ar. تېيىلغان يەر.
mezalim. is. ar. ① زۇلۇم. ② ئەدلىيە ئىدارىسى.
mezar. is. ar. مازار، قەبرە.
məzarçı. is. گۆركار، گۆر قازغۇچى.
mezaristan. is. ar. مازارلىق، گۆرلۈك.
mezarlık, - ğı. is. ar. مازارلىق، گۆرلۈك.
mezat, - dı. is. ar. ① قىممەت. ② ئۆلگۈچى ياكى كۆچۈپ كەتكۈ. سېتىش. چىنىڭ نەرسە كىيىملىرىنى سېتىشقا چىقىرىش.
mezatçı. is. قىممەت ساتقۇچى.
mezbaħa. is. ar. قۇشخانا.
mezbele. is. ar. ئەخلەتخانا، ئەخلەت سۈپۈرۈندە.
mezub. s. ar. ① چەۋىن كۆپ يەر. ② غالىجىر، غالىجىرلاشقان.
mezbuħ. s. ar. ① بوغۇزلانغان. ② قۇر.

بانلىق قىلىنغان.
mezbuhan. ar. far. ئاخىرقى ئۈمىد ۋە
 ئاخىرقى كۈچ بىلەن:
 «Mezbuhan bir karşı koyma —
 ئاخىرقى كۈچ بىلەن قارشى چىقىش»
 ① **mezbur.** ar. ئىسمى ئاتالغان
 (ئىسمى تىلغا ئېلىنغان)، يۇقىرىدا يېزىل-
 غانداك. ② قەيت قىلىنغان.
 ئارىلاشتۇرۇش، ئىلەشتۈرۈش. **mez.** is. ar.
 ئارىلاشتۇرماق، قوشماق، **mez.** etmek.
 ئىلەشتۈرمەك.
 ① **meze.** is. مەزە (قۇرۇق مېۋە - چىۋە
 قاتارلىق نەرسىلەر). ② ھاراق ئىچكەندە
 يېيىلىدىغان زاكۇسكا. ③ چاقچاق، ھەزىل.
 پىشلاق، بېلىق كونسېرۋاسى. **meze.** is.
 قاتارلىق زاكۇسكا بولىدىغان نەرسىلەرنى
 ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.
mezelenmek. مەزە قىلماق، چاقچاق
 قىلىپ كۆڭۈل ئاچماق.
mezelik. s. زاكۇسكا، مەزەلىك.
mezellet, - ti. is. ئېتىبارسىزلىق،
 ھەقىرىت، خورلۇق.
 ① **mezemmet, - ti.** is. ar. ئەپىسلىق
 مەك. ② ئەپىلىنىدىغان ئىش.
 ① **mezen.** is. af. ئۆرپ - ئادەت.
 ② ئۇسۇل، يول.
mezene. is. ar. ئەزان ئوقۇلىدىغان
 پەشتاق.
mezenkefalon. is. tıp. ئوتتۇرا مېڭە.
mezensefalit, - ti. is. fr. ئوتتۇرا
 مېڭە كېسەللىكى.
mezesiz. s. زاكۇسكىسىز، قۇرۇق:
 «Şarabı mezesiz içti —
 ئىچتى»
 ① **mezhep, - bi.** is. ar. مەزھەپ، بىر

دىندىن بۆلۈنۈپ چىققان تارماق. ② يول.
mezer. is. ar. گۈللۈك (باغچە).
 ① **mezid.** is. s. ar. ② كۆپىيىش.
 كۆپەيگەن.
 ① **mezillet, - ti.** is. تېيىلغاق (يەر).
 ② خاتالىشىشقا سەۋەب بولغان نەرسە.
meziyet, - ti. is. ar. ئۈستۈن-
 لۈك، قابىلىيەت.
mezkûr. s. ar. مەزكۇر، يۇقىرىدا
 ئېيتىلغان.
mezmum. s. ar. سەت كۆرۈنگەن.
 ① **mezra.** is. ar. ئېتىز، تېرىلغۇ يەر.
mezru¹. s. ar. ئۆلچەنگەن (گەز، مېتر
 بىلەن).
mezru². s. ar. تېرىلغان، تېرىقلىق.
mezruat, - ti. is. ar. زىرائەتلەر.
 ① **mezun.** s. ar. ② پۈتتۈرگەن (ئوقۇشنى).
 رۇخسەت ئالغان (بىر يەرگە بېرىش
 ئۈچۈن). ③ قابىلىيەتلىك، ھوقۇقلۇق:
 تارىخ — **Tarih okulundan mezun**
 مەكتىپىنى پۈتتۈرگەن.
 — **Bunu yapmaya mezun değilim**
 بۇنى قىلىشقا ھوقۇقلۇق ئەمەس.
mezura. is. it. مېتر (تىككۈچلەر قول
 لىنىيىدىغان 1.50 m لىك مېتر).
mezzah. s. ar. ھەزىلگەش، قىزىقچى.
mıgır. is. zool. يىلانېلىقنىڭ بىر تۈرى.
mih. is. far. چوڭ مىخ.
mıhladız. is. ing. ماگىنىت.
 ① **mıhlamak.** ② بەند
 قىلىپ قويماق. ③ پىچاق سالماق.
 ④ ئورناتماق.
mihî. s. مىخسىمان.
 ① **mıhlı.** s. مىخى بار، مىخلىق.
 ② مىخلانغان. ③ باغلىق، قاراشلىق.

mıklad. is. ① ئاچقۇچ، قۇلۇپنىڭ تىلى. is. ② خەزىنە.
 mıkknatıs. is. ar. ① ماگنىت. ② ماگنىتلىق ماددا.
 mıkknatısıyet, - ti. is. ماگنىتلىق خۇسۇسىيىتى.
 mıkknatıslamak. ماگنىتلاشتۇرماق.
 mıkknatısli. s. ماگنىتلىق.
 mıncık, - ğı. is. مۇشۇك قاتارلىق ھايۋانلارنىڭ تىرناقلىق پەنجىسى.
 mıntaka. is. ar. رايون: «ئالتاي رايونى. — Altay mıntakası»
 mınzar. ar. ① ئەينەك (قارايدىغان). ② رېنتگېن.
 mırıldamak. پىچىرلىماق، غودۇڭشۇماق.
 mırlamak. مياۋلىماق (مۇشۇك).
 mısdak, - kı. is. ar. ① تۇغرا ۋە ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان نەرسە. ② ئۆلچەم، مىزان.
 mısır. is. bot. كۆممىقوناق.
 mısırlık, - ğı. s. كۆممىقوناقلىق.
 mısır. tavuğu. is. ئۇرۇش توخۇسى، كۆركە.
 mıskal. is. ar. قىمۇشتىن ياسالغان دۈدۈك.
 mıskala. is. ar. مەدەن پارقىرىتىدىغان ئەسۋاب.
 mısra, - ı. is. ar. مىسرا، شېئىر. يەتتە قۇر: «Bir mısra şiir — بىر مىسرا شېئىر.»
 mıstar. is. ar. سىزغۇچ.
 mısvat. is. s. ئاۋازنىڭ كۈچى.
 mışıl mışıl. ئاۋازسىز ۋە چوڭقۇر نەپەس ئېلىش.
 mıthan. is. ar. تۈگمەن.
 mıtılak. s. ar. خوتۇن ئېلىپ قويۇۋېتىدىغان.

mıtrab. is. ar. خۇش خۇي (ئادەم).
 mıtva. s. ar. ئىتائەتچان.
 mıymıntı. s. مىس-مىس: «Bu çok mıymıntı bir adam — بۇ بەكمۇ مىس-مىس ئادەم.»
 mıymıntılık. is. مىس-مىسلىق.
 mızfar. s. ar. ① غالىب. ② باراڭغا ياماشقان پېلەك.
 mızıka. is. yun. ① ئوركېستىر. ② ئېغىز گارمۇنى (گارمۇنكا).
 mızıkacı. is. ئېغىز گارمۇنى چالغۇچى.
 mızıkçı. s. چىدىماس (چىدىماسلىق قىلىپ ئويۇن بۇزغۇچى).
 mızıkçılık, - ğı. is. چىدىماسلىق (تويۇندا).
 mızırdanmak. چىدىماسلىق قىلماق، نارازىلىق ئاھاڭدا سۆزلىمەك، ھېچ نەرسىدىن مەمنۇن بولماسلىق.
 mızmar. is. ar. ئات بەيگىسى مەيدانى.
 mızımız. s. ① ھەر نەرسىدىن قۇسۇر چىقارغۇچى. ② ھەددىدىن ئارتۇق ھۇرۇن. ھۇرۇنلاشماق.
 mızımızlanmak. ھۇرۇنلۇق.
 mızımızlık, - ğı. is. نەيزە.
 mızrak, - ğı. is. ar. نەيزە تۇتقان، نەيزىلىك (ئادەم).
 mızraklı. s. نەيزىگە ئوخشىغان، نەيزىسىمان.
 mızraksı. s. زەخمەك.
 mızrap. is. ar. ئۈچەي.
 mia. is. ar. مۇددەت:
 miad. is. ar. «Asker ayakkabısının miadi altı aydır — ئەسكەرلەرنىڭ ئاياغ كىيىمىنى كىيىش مۇددىتى ئالتە ئاي.»
 mibzer. is. ar. ئۇرۇق سېلىش ماشىنىسى.
 micred. is. ar. ① چىش تازىلاش

ئەسۋابى. ② دوختۇر پىچىقى.
 miço. is. it. ① مەيخانا شاگىرتى.
 ② ئۇششاق - چۈشەك ئىشلاردا ياردەمچى.
 mide. is. ar. ② ئىشتىھا؛
 «Midem ameliyattan sonra iyi çalı-
 şıyor — ئاشقازىنىم ئوپېراتسىيىدىن
 كېيىن ياخشى ئىشلىيەيدىغان بولۇپ كەتتى»
 mideci. is. ئاچكۆز.
 midecilik, - ği. ئاچكۆزلۈك.
 midesiz. s. ① ھەرقانداق نەرسىنى
 يەيدىغان. ② يىرگىنمەيدىغان.
 midevi. s. ar. ئاشقازانغا ياقىدىغان.
 midhat, - tı. is. ar. مەدھىيەلەش،
 كۈيلەش.
 midilli. is. تۇتى (ئاتنىڭ بىر تۈرى).
 midrar. is. سۈيىدۈك تۇتالما سلىق،
 پات - پات ۋە كۆپ سىيدىغان.
 midriyaz. is. far. كۆز قارىچۇقىنىڭ
 داۋاملىق تۈردە نورمالسىز كېڭىيىپ
 كېتىشى.
 midye. is. zool. yun. قۇلۇلە، سەدەپ.
 mifreş. is. ar. خەتتاتلارنىڭ پىچىقى
 (قەلەم ئۇچلايدىغان).
 mifreşe. is. قەلەمداننى يېپىپ قويى-
 دىغان لاتا.
 mifsad. is. ar. ② قان ئېلىش.
 ئېلىش نەشتىرى.
 miftah. is. fr. ② ئاچتۇچ (قۇلۇپنىڭ).
 شېپەر بەلگىسى. ③ چەت تىل ئۆگىنىش
 قۇلالىمىسى.
 mifzal. is. ar. ئەقىل ۋە پەزىلەت ئىگىسى.
 ① بۇلۇت. ② تۇمان.
 migren. is. يېرىم باش ئاغرىقى،
 شەقىقە.
 migşel. is. ar. ئىشۋىق، داس قاتارلىق.

يۇيۇنۇش ئەسۋابلىرى.
 migvel. is. ar. خەنجەر، ئىنچىكە قىلىچ.
 migzel. is. يىپ ئېگىرىدىغان سايمان.
 miğfer. is. ar. تۆمۈر قالپاق، مىس
 قالپاق.
 mih. s. far. چوڭ، ئۇلۇغ.
 mihad. is. ar. ① تۆشەك. ② مەرۋزە
 (كۆرپە ئورنىدا ئىشلىتىلىدىغان قىسقا ۋە
 تار گىلەم).
 mihan. s. چوڭلار، ئۇلۇغ ئادەملەر.
 mihaniki. is. yun → **Mekanik.**
 خەتتاتلارنىڭ قەلەم
 ئۇچىنى تازىلايدىغان ئەسۋابى.
 mihber. is. ar. ۋە خىمىيە تەجرىبە
 بىلىرىدە ئىشلىتىلىدىغان ئەينەك نوکەش،
 كىچىك يېپسا شېشە.
 mihbere. is. سىياھ قۇتىسى.
 mihcem. is. ar. قان بېرىش ئەسۋابى.
 mihen. is. ar. مۇشەققەت، جاپا.
 ① ئالتۇننىڭ is. ar. - ği.
 ساپلىقىنى تەكشۈرىدىغان تاش. ② بىراۋ-
 نىڭ ئەخلاقىنى ئۆلچەيدىغان نەرسىلەر.
 mihenkçi. is. سىنچى.
 mihfer. is. خەتتاتلار ئىشلىتىدىغان
 قەلەم تىراش.
 mihin, mihine. s. far. ئەڭ چوڭ، ئەڭ
 ئۇلۇغ.
 mihir, - hri. is. far. ① سەۋگى،
 مۇھەببەت. ② مېھىر ھەققى (نىكاھتا).
 ③ كۈن.
 mihleb. is. ar. يىرتقۇچ ھايۋان پەنجىسى.
 ① مېھماندوست،
 مېھماندار. ② مېھمانلارنى كۈتكۈچى.
 mihmandarlık, - ğı. is. مېھمانلارنى
 كۈتۈۋېلىش ئىشى، مېھماندارلىق.

① دەرە - ئەلەم. is. ar. **mihnet, - ti.**
 ② جاپا مۇشەققەت. ③ بالا - قازا.
 مۇسبەت، تەلەپسۇزلىك.
 ① غەملىك، دەرەلىك. **mihnetli. s.**
 ② جاپاكەش.
 مېھىر ھەققى (نىكاھتا). is. ar. **mihri.**
 كۈن، قۇياش. is. far. **mihri.**
 ھىندىستاندا مۇسۇلمان
 بولىدىغان ھۆكۈمدارلارغا بېرىلگەن نام.
 ئىچكى يارىلارنى تەك. is. ar. **mihraf.**
 شۇرۇش ئەسۋابى.
 مەركەز، مۇھىم نۇقتا، is. **mihrak, - ki.**
 ئاساس.
 مېھراب (مەسچىتتە). is. ar. **mihrap, - bi.**
 ھاۋانچا. is. ar. **mihras.**
 مېھرىبان، شەپقەت. s. far. **mihriban.**
 لىك، دوست.
 دوستلۇق. is. **mihribani.**
 كۆپ ناز قىلىدىغان. s. **mihrnaz.**
 ئوغاق. is. ar. **mihsad.**
 پالتا. is. ar. **mihtab.**
 تېخىمۇ چوڭ، تېخىمۇ ئۇلۇغ. s. far. **mihter.**
 ① ئوق (ھارۋىنىڭ). is. ar. **mihver.**
 ② مۇھىم نۇقتا.
 چىرىمتال. is. lât. **mika.**
 ① ياپونىيەدە خانلىق. is. jop. **mikado.**
 سارىيى. ② ياپون خانى. ③ بىرخىل گاز
 ماشىنىسى. ④ بىرخىل قاتار ئويۇنى.
 تەبىئىي ئاليۇمىن. is. fr. **mikafilit, - ti.**
 ① ئىچىدە چىرىمتال بولغان. s. **mikalı.**
 ② چىرىمتالغا ئوخشىغان.
 كۇپ: is. ar. **mikâp.**
 «بىر كۇپ مېتر. — Bir metre mikâbı»
 مەككە يولىدا ھاجىلارنىڭ is. **mikat.**

ئېھرام كىيىدىغان يېرى.
 بىر ئىش ئۈچۈن بەك. is. **mikat, - ti.**
 گىلەنگەن يەر ۋە ۋاقىت.
 قەلەم قۇتىسى، is. ar. **mikleme.**
 قەلەمدان.
 سۈپۈرگە. is. ar. **miknese.**
 كىچىك، قۇۋۋەت، is. ar. **miknet, - ti.**
 قۇدرەت، ئىتتىدار.
 كىچىكلىك، قۇۋۋەت. s. **miknetli, miknetlü.**
 لىك، قۇدرەتلىك.
 قاچا. is. ar. **mikras, mikraz.**
 مىكروئانالىز. is. fr. **mikranaliz.**
 (كىچىك ماددىلارنىڭ خىمىيە ئانالىزى).
 ① مىكروب. ② ساقچى، is. fr. **mikrob.**
 ژاندارما.
 مىكروپىقا ئائىت. s. **mikrobik.**
 ئۆسۈملۈكلەر. is. fr. **mikrobiyoloji.**
 دۇنياسى ۋە ھايۋانات دۇنياسىغا دائىر.
 مىكروبلانماق. **mikroblanmak.**
 كۆز قاپاقلىرىنىڭ. is. **mikroblefarizm.**
 زىيادە كىچىكلىكى.
 مىكروپى بولغان، مىكروب. s. **mikroblu.**
 يۇققان، مىكروبولۇق.
 مىكروبولۇق دورا. ~ ilaç
 ئەڭ كىچىك جان. is. **mikrodiseksiyon.**
 لىقلار ئۈستىدە ئېلىپ بېرىلىدىغان ئوپېراتسىيە.
 چىشىنىڭ نورمىدىن. is. **mikredenti.**
 زىيادە كىچىك بولۇشى.
 كىچىك يوپۇرماقلىق. s. **mikrofil.**
 مىكروفون. is. fr. **mikrofon.**
 فىلىم ئېلىشتا ۋە. is. **mikrofoncu.**
 تېلېۋىزورغا ئېلىشتا مىكروفون ئىشلىرىنى
 باشقۇرغۇچى تېخنىك.
 ئاۋازنىڭ ئاجىزلىقى، is. **mikrofoni.**
 ئاۋازنىڭ بەلگىلىك ھالدا ئاجىزلىشىشى.

mikrofotograf. is. yun. مىكروفوتوگراف (مىكروفولارنى رەسىمگە ئالدىغان ئاپپارات).
mikrogram. is. مىكروگرام (بىر مىليون گراملىق ئېغىرلىق ئۆلچىمى).
mikrogranit, -ti. is. fr. مىكروگرانىت (ناھايىتى ئۇششاق گرانىت).
mikrohepati. is. جىگەرنىڭ كىچىكلىكى.
mikrokori. is. قارىچۇقنىڭ كىچىك بولۇشى.
mikromasti. ئەمچەكنىڭ نورمىسىدىن ئارتۇق كىچىك بولۇشى.
mikrometre. is. fr. مىكرومېتىر (بىر مېتىرنىڭ مىليوندىن بىرىگە تەڭ ئۆلچەم).
mikron. is. fr. مىكرون (بىر مېتىرنىڭ مىليوندىن بىرىگە، بىر مىللىمېتىرنىڭ مىڭدىن بىرىگە تەڭ ئۇزۇنلۇق ئۆلچەم).
mikropodi. is. پۇتىنىڭ نورمىسىدىن كىچىك بولۇشى.
mikropsuz. s. مىكروپىسىز.
mikropsuzlandırmak. مىكروپىسىزلاندۇرماق.
mikrosefal. s. is. باشنىڭ كىچىك بولۇشى.
mikroseli. is. پاچاقلارنىڭ كىچىك بولۇشى.
mikrosi. is. tıp. قۇلاق قاسقىنىنىڭ كىچىكلىكى.
mikrosomi. is. بەدەننىڭ نورمىسىدىن زىيادە قىسقىلىقى.
mikrospleni. is. ئالنىڭ كىچىكلىكى.
mikrostomi. is. ئېغىزنىڭ كىچىكلىكى.
mikrosaniye. is. مىكروسانىيە (بىر سېكۇنتنىڭ مىليوندىن بىرىگە تەڭ ۋاقىت ئۆلچىمى).
miksar. s. ar. ① كۆپ سۆزلەيدىغان، ② كۆپەيتكەن.

miksefe. is. ar. كوندانساتور (ئىچىگە ئېلىپكىتىر توكى تۇلدۇرۇلغان ئەسۋاب).
mikser. is. ing. يېمەكلىكلەرنى (قېتىق، سۈت، مېۋە، كۆك سۈيى، ياغ قاتارلىقلارنى) ئارىلاشتۇرىدىغان ماشىنا.
mikşat. is. ar. خەتتاتلارنىڭ قەۋمۇش قەلەملەرنى ئۇچلايدىغان ئەسۋابى.
miktar. is. ar. ① مىقدار، سان. ② بۆلۈم، بۆلۈك:
 «Bir miktar asker gönderildi — بىر تۈركۈم ئەسكەر ئەۋەتىلدى.»
mikyas. is. ar. ئۆلچەم سايىمىنى.
mil¹. is. ing. مىل:
 «Evimize daha 40 mil var — مىزگە يەنە 40 مىل بار.»
mil². is. كەلكۈندىن كېيىن ھاسىل بولغان قۇملۇق ۋە لاتقا.
mil³. is. ar. ① كۆزگە سۈرمە تارتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئۇستىخان سايىمان. ② ئۇچلۇق پولات قەلەم. ③ ئۇچلۇق تاغ چىرىقىسى.
milâdi. s. ar. مىلادى.
milâhat. is. ar. ① كېمىچىلىك. ② كېمىچىلىك بىلىمى.
mil.aka. is. ar. ① ياغاچ قوشۇق. ② خەتتاتلار ئىشلىتىدىغان كىچىك قوشۇق.
milaka, tıraş. is. ياغاچ قوشۇق ياسىغۇچى.
milât. is. ar. ① مىلاد (ئەيسا پەيغەمبەرنىڭ تۇغۇلغان كۈنى). ② تۇغۇلغان كۈن.
mildiyu. is. fr. نەملىك دېغى.
milel. is. ar. مىللەتلەر.
milhafe. is. ar. ① يېپىنغان نەرسە. ② يېتىلغان.

milhez. is. ar. سپاھنى ئىلەشتۈرۈش ئەسۋابى.

miligram. is. fr. مىللىگرام.

mililitre. is. fr. مىللىلېتر (بىر لېتر- نىڭ مىڭدىن بىرى).

milimetre. is. fr. مىللىمېتىر.

milimikron. is. fr. مىللىمېكرون.

milis. is. fr. خەلق ئەسكىرى، مىڭبىك.

جۇڭ — «Çinde halk milisi çoktur»

گېودا خەلق ئەسكىرى كۆپ.

① militant. s. fr. بىر پىكىر، كۆز

قاراشنىڭ غەلبىسى ئۈچۈن كۈرەش قىلىش

خۇجىسى. ② بىر تەشكىلاتنىڭ ئاكتىپ

ئەزاسى:

«Aramızda militant bir dostluk var —

ئوتتۇرىمىزدا كۈرەشچان بىر دوستلۇق بار.»

militarist. s. fr. مىلىتارىست.

militarizm. is. fr. مىلىتارىزم.

① milik. is. ar. مۈلۈك. ② مەملىكەت.

① milkati. is. ar. قىسقۇچ، لاخشىگىر.

② بالىياتقۇدىن بالىنى قىسىپ ئالىدۇ

خان سايىمان.

milik . bar. is. ing. ئىسپىرتسىز

ئىچىملىك.

milik . dar. is. ar. ھۆكۈمدار.

milik . dari. is. ھۆكۈمدارلىق.

① millet, - ti. is. ar. مىللەت.

② خەلق. ③ ئوخشاش دىنغا ئېتىقاد

قىلغان ئىنسانلار. ④ دىن، مەزھەپ:

«Uygur uzun tarihe sahip bir mil-

lettir — ئۇيغۇر ئۇزۇن تارىخقا ئىگە —

بىر مىللەت.

Çin milleti — «جۇڭخۇا خەلقى»

خەلقئارا: milletler . arası.

خەلقئارا — «Milletler arası ticaret»

تىجارەت. (سودا)

millet . vekili. is. خەلق ۋەكىلى.

① milli. is. ar. ② دۆلەت:

«Milli dans — مىللىي ئۇسسۇل.

«Dölet bayram — دۆلەت بايرىمى.

① millileştirmek. دۆلەتلەشتۈرمەك.

② مىللىيلەشتۈرمەك:

«Daireleri millileştirmek gerekir —

ئىدارىلەرنى مىللىيلەشتۈرۈش كېرەك.

milliyet. is. ar. مىللەت:

«Her milliyetten Çin halkı sosya-

list yolda ısrarla yürüyor — جۇڭ-

گېودىكى ھەر مىللەت خەلقى سوتسىيالىستىك

يولدا قەتئىيلىك بىلەن مېڭىۋاتىدۇ.»

milliyetçi. is. مىللەتچى.

milliyetçilik, - gi. is. مىللەتچىلىك:

«Sosyalist rejimde milliyetçilik hal-

kın çıkarlarına ters düşer — سوت-

سىيالىستىك تۈزۈمدە مىللەتچىلىك قىلىش

خەلق مەنپەئىتىگە خىلاپتۇر.»

millet . perver. s. is. مىللەتپەرۋەر.

millet . perverlik, - gi. is. مىل-

لەتپەرۋەرلىك.

milliyetsiz. s. مىللەتسىز، سۆيىمەيدىغان.

① milliyon. is. ar. مىللەتچىلەر.

② ئىرقچىلار.

milyar. is. s. fr. مىليارد.

milyardar. is. s. بايلىقى مىلياردقا

يەتكەن ئادەم، ناھايىتى باي ئادەم.

milyun. s. is. مىليون:

«Çindeki milyonlarca insan mesut-

hayat yaşıyor — جۇڭگودىكى مىليون

لارچە ئىنسان بەختلىك تۇرمۇش كەچۈرىدۇ.»

milyoner. s. is. مىليونېر:

«Kapitalist ülkelerde milyonerler

çok olmasına rağmen yoksullar da sayısızdır — كاپتالستىك مەملىكەتلەردە مىليونېرلار بولغىنىغا قارىماي، كەمبەغەللەرمۇ سان — ساناقسىزدۇر.

① ئەرەبچە ھەرپىنىڭ 24 mim¹. ar. دىنچىسى. ② ئەبجەد ھېسابىدا «40» نى بىلدۈرىدىغان ھەرپ. ③ مۇھەررەم ئېيىنى بىلدۈرىدىغان بەلگە.

① كونا يۇنانلىقلاردا mim². is. fr. يازغۇچىلارنىڭ ئەنئەنىلەرگە ئاساسەن يازغان خەلق كومېدىيىسى. ② بىۋەخىل كومېدىيىدە رول ئالغۇچى.

قۇرۇلۇش مۇتەخەسسسى: mimar. is. ar. — «Bizde mimarlar çok yetişmeli — بىزدە قۇرۇلۇش مۇتەخەسسسلرى كۆپ تەربىيىلىنىشى كېرەك.»

① بىناكارچىلىق. mimari. s. ar. ② قۇرۇلۇش ئىشىغا ئائىت. ③ بىر بىنانىڭ شەكلى، خۇسۇسىيىتى. ④ شەكىل، مودا.

بىناكارچىلىقتا mimariye. is. s. بېرىلگەن ھەق.

mimarlık, — ğı. is. → Mimari. مۇنبەر. mimber. is.

① پىكىرنى قول ۋە mimik. is. fr. پۇت بىلەن ئىپادىلەش سەنئىتى. ② سۆز-لىكەندە يۈزدە كۆرۈلگەن ئىپادىلەر. ③ ئويۇنچىلارنىڭ يۈزدىكى ئىپادە ھەرىكىتى.

ئەسكى دەپ تونۇلغان. mimli. s. ar. گىرېتسىيىدە قوللىنىلىدىغان. mina¹. is. ئېغىرلىق ئۆلچىمى.

پورت. mina². is. ar. ① بوتسۇلكا، شېشە. mina³. is. far. ② ئاسمان. ③ سىر (تۆمۈر قاتارلىق

مەدەنىلەرنى سىرلايدىغان).

كۆپ ئېھسان قىلغان. minam. is. ar. ئەزان ئوقۇلىدىغان minare. is. ar. پەشتاق، مۇنار.

مۇنارلار. minarat. is. ar. ① توپدا قىز ئولتۇرۇپ. minassa. is. ar. رىدىغان يەر. ② كۆرگەزمە يېرى.

بۇندىن كېيىن. minbad. z. ar. پاختا ئاتقۇچىلارنىڭ minbaz. is. osm. كىرىچىنى ئۇرىدىغان توقمىقى.

پاختا ئېتىش، پاختا mindef. is. ar. ئاتقۇچىلارنىڭ سايىمىنى.

① ئاچكۆز، تويىماس. mindel. s. ar. ② مۇستەبىت.

① كۆرپە، سېلىنچا. minder. is. ar. ② پاراستىن ئۈستىدە تەنھەرىكەت قىلىپ ئىدىغان كۆرپە.

① مەدەنىلەرنى سىرلايدىغان mine. is. far. ② سائەت، كومپاس قاتارلىقلارنىڭ رەقەم، يېزىق ۋە باشقا بەلگىلەر بولغان يۈزى. ③ نەپىس ئىشلەنگەن نەقىش. ④ چىشىنىڭ ئۈستىگە قاپلانغان كىرلىك. ⑤ ئايال ئىسمى.

سىرچى. mineci. is. نەقىشلىمەك: minelemek. ئۈزۈكنى — «Yüzüğü minelemek» نەقىشلىمەك.

مىنېرال: mineral. s. fr. مىنېرال — «Mineral maddeler» ماددىلار.

① بىر مەدەنىنى mineralleştirme. پىشۇرماق (ئوت ۋە باشقا يوللار بىلەن). ② مەدەنىنى ئېرىتىپ، مەدەن سۈيى قىلماق.

مىنېرالوگىك (مى) mineralog. is. fr. مىنېرال بىلىمىنى تەتقىق قىلغۇچى.

mineraloj. is. fr. مېنېرال بىلىمى.
مېنېراللۇگىيە.

minerograf. is. fr. مېنېراللارنىڭ
تارىخىنى يازغۇچى.

minhac. is. ar. ① چوڭ ۋە كەڭ يول.
② تەدبىر، ئۇسۇل، مېتود، يول.

minhat. is. ar. ياغاچچىلارنىڭ
رەندىسى.

mini. is. كىچىك ۋە مازقلىدىغان (كىشىلەرنى).
كىچىك ئاپتوبۇس، minibüs. is.
بۆلگۈچى.

minicik. s. بەك كىچىك.
minik. s. ھەم كىچىك، ھەم ياخشى
كۆرۈنىدىغان.

minimal. s. fr. → Minimum.
minimini. s. بەك كىچىك ۋە چىرايلىق.
minimum. is. مېنىمۇم، بىر نەرسىنىڭ
بەك كىچىك دەرىجىسى.

minkar. is. ar. ① تاشچىلارنىڭ قە-
لىمى (سۈمبىسى). ② كىچىك قۇشلارنىڭ
تۇمشۇقى.

minkani. s. تۇمشۇقسىمان.
① قىسقۇچ، مىنچۇن. minkaş. is. ar.
② تۆمۈر قەلەم.

minnet, - ti. is. ar. مىننەت:
«Mümin minnet duyduğundan dolayı
teşekkür etti — مۆمىن مىننەتدار بول-
غانلىقى ئۈچۈن رەھمەت ئېيتتى.»

minnettar. s. ar. مىننەتدار.
minnettarlık, - ğı. is. مىننەتدارلىق.
① يىرتقۇچ قۇشلارنىڭ
تۇمشۇقى. ② تاشچىلارنىڭ قەلىمى
(سۈمبىسى).

minstrel. is. ① ساز چالغۇچى ياكى
ناخشا ئېيتقۇچى. ② ئوتتۇرا ئەسىرنىڭ

مۇزىكىلىق ئويۇنى.

minşar. is. ھەرە (ياغاچچىلارنىڭ).

minşari. s. ھەرگە ئوخشاش.

① mintan. is. far. ياقىسىز ۋە ئۇزۇن
يەڭلىك ئەرلەر كىيىملىكى. ② كۆڭلەك
ئۈستىگە كىيىلىدىغان يەڭلىك جىلتىگە.

① minu. is. جەننەت. ② زۇمرەت.
(تاش). ③ پەلەك، ئاسمان. ④ بۆتۈلكە،
ئەينەك.

minüskül. is. fr. كىچىك ھەرپ.
minval, - li. is. ar. يول، ئۇسۇل،
مېتود.

① minyatür, - rü. is. fr. كونا
زامان كىتابچىلىقىدا نەپىس ئىشلەنگەن
رەسىملەرگە بېرىلگەن نام. ② قەغەز، پىل
چىشى ۋە باشقا نەرسىلەرگە رەسىم س-
زىش ياكى رەسىم ئويۇش سەنئىتى.
③ s. بەك كىچىك.

minyon. s. fr. نازۇك، ئىنچىكە، ئوماق:
«Minyon bir kadın — نازۇك بىر ئايال»
ئەينەك. minzar. is. ar.

باشلىق، قوماندان، ئەمىر. mir¹. is. far.
رۇس دېھقانلار جەمئىيىتى. mir². is. rus.
رىياكارلىق، ئىككى. mira. is. ar.
يۈزلىمىلىك.

mir . ab. is. far. مىراب (سۇ ئىشلى-
رىغا مەسئۇل خادىم)، كۆكېشى.

① miraç, mirac. مىراج (ئىسلام دىنى
ئېتىقادى بويىچە مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ
ئاسمانغا چىقىپ خۇدا بىلەن كۆرۈشۈشى).
② چىقىدىغان يەر. ③ پەلەمپەي، شوتا.

قەدىمدە سارايدا ئات. mirahur. is.
باقۇتۇچى، مىراخور.

پولكەۋنىڭ. miralay. is. far.

نۆۋەت، قېتىم (كۆپلۈك). mirar. is. ar.

miraren. z. قېتىملارچە.
miras. is. ar. ئۆلگۈچىسىدىن قالغان مال - مۈلۈك، مىراس، تەگمىش.
mirasçi. is. ① مىراسخور. ② بىر نىڭ ئىشىنى داۋام قىلدۇرغۇچى.
mirasçilik, - ği. is. مىراسخورلۇق.
miras . yedi. is. s. كۆپ مىراس قالغان.
mirat. is. ar. ئەينەك.
mirfak. is. ar. ① جەينەك (قول). ② يېمەك - ئىچمەك ئامبىرى ياكى ئاشخانا.
mirfaka. is. ar. جەينەك قويۇلىدىغان كىچىك ياستۇق.
mirfed. is. ar. چوڭ ئاپقۇر.
miri. s. far. ① ھۆكۈمەتنىڭ، خەزىنىنىڭ مالىيەسى. ② دۆلەت خەزىنىسى.
 ③ ھۆكۈمەت ئالىدىغان باج.
mirkak. is. ar. نىرغۇچ.
mirkam. is. ar. ① قەلەم. ② قۇياش سائىتىنىڭ مىلى.
mirkat. ar. پەلەمپەي، تاتما، شوتما.
mircliva. is. far. گېنېرال، بىرىگادىر.
mirsat, - dı. is. ① يۇلتۇزلار تەتقىقاتىدا ئىشلىتىدىغان ئەسۋاب. ② كېمە ۋە پاراخۇتنىڭ سۇغا ئاتىدىغان تۆمۈرى.
 ③ كۆزەت قىلىش يېرى، قاراۋۇل يېرى.
mirveha. is. ar. يەلپۈگۈچ.
miryametre. is. fr. 10 مېترلىق كونا ئۆلچەم.
mirza. is. ar. مىرزا (بىر قەبىلە ئۇنۋانى).
 ① ئىپار. ② مۇكەممەل، ناھايىتى ياخشى.
~sabunu. ئەتىرسۇپۇن.
mis². is. ing. شەخسىي ئائىلىلەردە بالا تەربىيىلىگۈچى.
 ① مېھمان. ② كۆز

ئېقىغا چۈشكەن داغ. ③ مۇساپىر (سەپەر ئۈستىدىكى):
 بىز - «Bize sık sık misafir geliyor»
 گە پات - پات مېھمان كېلىپ تۇرىدۇ.
misafir . hane. is. ar - far. مېھمانخانا:
 «Konukları misafirhaneye davet etmek»
 مېھمانلارنى مېھمانخانىغا تەكلىپ قىلىش لازىم.
misafir.perver. is. ar. مېھماندوست:
 «Uygurlar misafirperverdirler»
 ئۇيغۇرلار مېھماندوست كېلىدۇ.
misafir.perverlik, - ği. is. مېھماندوستلۇق:
 «Biz misafir perverlikle ün almış-tık»
 بىز مېھماندوستلۇق بىلەن شۆھرەت قازانغان.
 ① ۋەدىلەشمەك، باغ. **misak¹.** is. ar. لاشماق. ② قەسەم.
misak². is. ar. ئىلگىرى سۈرۈش.
 ① مىسال. **misal, - li.** is. ar. ئوخشاش، خۇددى. ③ چۈش.
misam. is. ar. بىلەك.
 ① چىراغ، لامپا. **misbah.** is. ar. ② ئەتىگەندە شاراب ئىچىدىغان ئىستاكان.
misbak. is. چىلگە شال.
misbar. is. چوڭقۇر يارلارغا تەقىلىد خان دورىلانغان داكا.
misen. is. ar. بۆلەي تېشى.
 ① ئوخشاشلىق. **misil, - sli.** is. ar. ② ھەسسە:
 «Dünyada bunun misli yoktur»
 دۇنيادا بۇنىڭ ئوخشاشلىقى يوقتۇر.
misilleme. is. يامانغا يامانلىق قىلىش.
misk, - ki. is. ar. ئىپار.

miskal¹, - li. is. ar. مىسقال: مىسقال
«Bir miskal altın — مىسقال ئالتۇن»
miskal², miskale. is. ar. زەرگەرلەر-
نىڭ مەدەنىي جۇلالاندۇرىدىغان ئەسۋابى.
miskam. s. ar. ئاغرىقچان.
miskap, - bı. is. ar. سۈمبە.
miskat. is. ar. ① سۇ تۇڭى، ئىدىش. ② قەدەھ.
① بېزىپا ئىچىدىكى **misket¹.** is. fr. قوغۇشۇن ۋە تۆمۈر پارچىلىرى. ② بىل-
يارت تېشى.
misket². is. s. ① خۇش خۇي پۇراق-
لىق، پۇراقلىق ئۇزۇم ھارنىقى:
«Misket şarabı — پۇراقلىق ھاراق»
misk. faresi. is. ئىپار چاشقىنى.
misk. geyiği. is. ئىپار كېيىكى.
① ئىپاردەك پۇرايدىغان **miski.** s. ② ئىپاردەك قارا رەڭلىك.
① قارا رەڭلىك. ② تەر- **miskin.** s. كىيىدە ئىپار بولغان.
① ھەرقانداق ئىش **miskin.** s. ar. ئالدىدا ئۇن چىقارمايدىغان، جىمغۇر.
② ھەددىدىن ئارتۇق ھۇرۇن، مىس -
مىس. ③ ماخاۋ كېسىلىگە ئۇچرىغان.
④ ئاجىز، بىچارە:
«Ne miskin adam — نېمىدېگەن
جىمغۇر ئادەم»
Bırakın şu miskini elinden bir
şey gelmez — قويغىنا! ئۇ
مىس - مىسنى، قولىدىن بىر نەرسە
كەلمەيدۇ»
miskin. hane. is. ar. ماخاۋ كېسەل-
لىرى توپلانغان يەر.
miskinleşmek. ھۇرۇنلاشق.

misk. öküzü. is. ئىپار كالىسى.
misk. sıçanı. is. ئىپار چاشقىنى.
① قۇلاق. ② قۇلاقلىق **misma.** is. ar. (رادىئو ۋە تېلېفون ئاڭلايدىغان). ③ تىڭ-
شىغۇچ (دوختۇرلارنىڭ كېسەل
تەكشۈرىدىغان).
mismar. is. ar. مىخ.
misvak. is. ar. مىسۋاك (مۇسۇلمانلار-
نىڭ چىش يۇيىدىغان ياغاچ چۈتكىسى).
① ۋەزىپە، بىرىگە **misyon.** is. fr. يۈكلەنگەن ۋەزىپە. ② ھۆكۈمەت تەرىپى-
دىن بېرىلگەن ۋاقىتلىق ۋەزىپە.
① دىن تارقاقچى **misyoner.** is. fr. پاپا، راھىب. ② بىر پىكىرگە ۋە بىر
غايىگە ئۆزىنى ئاتىغان ۋە بىۋى ئىشقا
ئاشۇرۇشقا كىرىشكەن ئادەم.
miş. is. far. قوي.
mişar. is. ar. ئوندىن بىر.
mişkat. is. ar. قارا چىراغ، لامپا ۋە
شام قويۇش ئۈچۈن تامغا ئويۇلغان ئويۇق.
mişmiş, mişmiş. is. ئۆرۈك ۋە ياۋا
ئۆرۈك.
mişrat¹. is. ar. دائىم كۈن نۇرى چۈ-
شىدىغان يەر، كۈنگەي.
① نەشتەر. ② ئۆت **mişrat².** is. ar. كۈر پىچاق.
① ھەرە كۆنەگىسى. **mişvare.** is. ar. ② ھەرە كۆنەگىسىدىن ھەسەل ئالىدىغان
سايما.
① ئات بازىرى. **mişvar. gâh.** is. ar. ② ئويۇن كۆرسىتىلىدىغان يەر.
كىچىك ئوغاق. **mişvel.** is. ar. ئوغاقسىمان. **mişveli.** s.
① ئەپسانىلەر. ② خىيالىي. **mit.** is. fr. ① ياستۇق ياكى يوتقان **mitil.** is.

كىرلىكى. ② ئىككى تەرىپى ئاق، كىر-
لىكىسىز يوتقان.
mitin. is. far. تاشچىلارنىڭ چۈتۈسى.
miting. is. ing. زور يىغىن:
«Milli bayramı dolaysıyla Pekinde
bir miting yapıldı —
دۆلەت باي —
رىمى مۇناسىۋىتى بىلەن بېيجىڭدا زور
يىغىن ئۆتكۈزۈلدى.»
mitoloji. is. fr. ئەپسانىلەر ھەققىدە
كىيىمى.
mitoman. s. is. يالغان سۆزلەشنى
ئادەت قىلىۋالغان.
mitos. is. yun. Mit.
mitra. is. lat. چوڭ چۈتۈ.
miyah. is. ar. سۇلار.
miyar. is. ar. ① قىممەتلىك مەدەن
لەردە ئېغىرلىقى، قىممىتى ۋە ساپلىقىنى
ئايرىيدىغان ئۆلچىگۈچ. ② ئۆلچەم.
miyav. is. مياڭ (مۈشۈك ئاۋازى).
miyavlamak. مياڭلىماق (مۈشۈك).
miyop, - pu. s. is. ① يىراقنى كۆ-
رەلمەيدىغان (كۆز). ② يېقىننىلا ئوچۇق
كۆرىدىغان (ئادەم).
miz. is. far. ① داستىخان. ② مېھمان.
miza. is. it. دوغا چىققان پۇل.
mizâb. is. ar. سۇ يولى.
mizaç, - çı. is. ar. ① مەجەز، خا-
راكتېر، خۇي. ② ئىنسان ۋۇجۇدىنىڭ
فىزىئولوگىيىلىك تۈزۈلۈشى.
mizaçlı. s. يا ئۇنداق، يا مۇنداق
مەجەزى بار.
mizaçsız. s. سالامەتلىكى ياخشى
بولىمىغان، مەجەزى يوقلۇق، كەيپى يوق.
mizah. is. ar. ① ھەجۋىي، تەنە،
كەكتىمە. ② چاقچاق، ھەزىل.

① ساتىرچى، ھەجۋىيچى. is.
كەكتىمىچى. ② چاقچاقچى، ھەزىلچەش.
mizahi. s. ساتىرىك ئەسەر، ھەجۋىي
ئەسەر.
mizan. is. ar. ② ئۆلچەم. ③
ئادالەت، باراۋەرلىك. ④ ئەقىل -
ئىدراك.
mizansen. is. fr. لىرىك ۋە دراماتىك
بىر ئەسەرنى سەھنىلەشتۈرۈش.
mizantrop. s. is. fr. نەزەردىن چۈش-
كەن، نەپرەتكە ئۇچرىغان:
«Ben mizantropum, toplanılarda
bulunamam —
مەن نەزەردىن چۈش-
كەن بىر ئادەم، شۇڭا يىغىلىشلاردا
بولالمايمەن.»
mizar. is. ar. ② توسالغۇ،
توسۇق. ③ يوپۇق.
miz. ban. is. far. ئۆي ئىگىسى،
مېھمان كۈتكۈچى.
mizebbe. is. ar. چىۋىن قورۇغۇچ.
mizer. is. ar. پەشتىمال.
mizkâr. is. ar. دائىم ئەركەك تۇغى-
دىغان چىشى.
mizmar. is. نەيگە ئوخشاپ قال-
دىغان ساز. ② نەپەس يولى.
mizvae. is. ar. ئەردىن ئەركەك چىقىپ
تۇرىدىغان خوتۇن.
mobilya, mobilye. is. it. ئۆي جا-
ھازلىرى، ئۆي سايمانلىرى.
① ئۆي جاھازىلىرىنى
ياسايدىغان ۋە ساتىدىغان ئادەم. ② ئۆي
جاھازىلىرى دۈكىنى.
mobilyalı. s. ئۆي جاھازىلىرى بىلەن
جاھازىلانغان.
mobilyasız. s. ئۆي جاھازىلىرى بىلەن

جاھازلانمىغان.

① مودا، پاسون. ② زامان. **moda.** is. it.
غا لايىق:

كىيىم پاسونى. — **Elbise modası.**
زامانغا — **Moda bir şafka** —
لايىق شەپكە.

① مودېل (بىر نەرسە). **model.** is. fr.
سىنىڭ (نۇسخىسى). ② شەكىل. ③ ئۆر-
نەك ژۇرنىلى. ④ تىپ، كاتېگورىيە. ⑤
ئوخشاشلىق. ⑥ كىيىم نۇسخىلىرى ژۇرنى-
لى. ⑦ مەلۇم زامانغا خاس:

«1. Bu elbisenin modelini be-
ğenmedim — بۇ كىيىمنىڭ شەكلى-
نى ياقتۇرمىدىم.

2. Bu şekli modelden aldım —
بۇ شەكىلنى ئۆرنەك ژۇرنىلىدىن ئالدىم.

3. Bu çocuk annesinin modeli-
dir — بۇ بالا ئانىسىنىڭ ئۆزىلا...

4. 1970 modeli bir teyp —
1970 - يىلى ئىشلەنگەن ئۇنىۋالغۇ.

مودېل ياسىغۇچى ۋە **modelci.** is.
ھازىرلىغۇچى.

مودېلچىلىك. **modelcilik, - gi.** is.
مودېل ياساش ئىشخا. **modelhane.** is.
نىسى.

ئاستىلاتقۇچ. **moderatör, - rü.** s. fr.
زامانىۋى: **modern.** s. fr.

«زامانىۋى قورال. — **Modern silah** —

زامانىۋىلاشتۇرماق: **modernləştirmek.**

«Çinde dört modernləştirme ger-
çekleştiriliyor — جۇڭگودا تۆتتىن بىرى

زامانىۋىلاشتۇرۇش ئىشقا ئاشۇرۇلۇۋاتىدۇ.

تىككۈچى ئايال. **modistra.** is. it.

① ئاۋاز ئۆر- **modülasyon.** is. fr.

غۇسى. ② مۇزىكىنىڭ بىر تۈرىدىن باشقا

بىر تۈرگە ئۆزگىرىشى (نوتىغا).

موڭغۇل: **Moğol.** öz. is.

«**İç moğulistan özerk bölgesi** —
ئىچكى موڭغۇل ئاپتونوم رايونى.»

① پەس پاشىنىلىق، **mokasen.** is. fr.
بوغۇقچىسىز ئاياغ كىيىمى.

① ھاردۇق ئېلىش، دەم. **mola.** is. it.
ئېلىش. ② تەزرىنى سۇغا تاشلاش
(بېلىقچىلارنىڭ):

«**Köye gidinceye kadar iki yerde
mola verdik** — يېزىغا بېرىشتا
ئىككى يەردە ھاردۇق ئالدىق.»

كاربوناتلىق قۇم تېشى، **molas.** is. s.
كاربوناتلىق قۇم تېشىدىن ھاسىل
بولغان.

مولېكۇلا، زەررىچە. **molekül, - lü.** is. fr.

① ئەستەر قىلىپ **moleskin.** is. ing.
دىغان تىۋىتلىق رەخت. ② پارقىرد-
تىلغان مەخسۇس پاختىلىق رەخت.

① موللا، چوڭ قازى، **molla.** is. ar.
چوڭ ئالىم. ② مەدرىس ئوقۇغۇچىسى،
تالىپ.

«**Türk mollası** — تۈرك ئالىمى.

① تىۋىپ، خىش **molo.** is. yun.
ئارىلاشقان تاش پارچىلىرى. ② قۇرۇ-
لۇش ئورنىدىكى ئەخلەتلەر. ③ س. قىم-

مەتسىز، ئىشقا يارمايدىغان.

قۇرۇلۇش ئورنىدىكى **molo.** is.
كېرەكسىز تاش - تۈپلەرنى توشۇغۇچى.

① سەتلەشمەك. ② **molo.** is.
قېرىلاشماق:

«**Ona baka peyce molo.** is.
ئۇنىڭغا قارىغىنا، خېلىلا قېرىپتۇ.»

كېرەكسىز **molo.** is.
تاشلار بىلەن تولۇپ كەتكەن توپا

دۆۋىسى.
mona. is. ئۇزۇن قۇيرۇقلۇق مايمۇن.
monark. is. fr. مونارخىيە باشلىقى.
monarşi. is. fr. مونارخىيە (يەككە ھاكىمىيەتچىلىك).
monarşist. is. fr. مونارخىيە تەرەپدار.
 رى، مونارخىيەلىك دۆلەت ئۇزۇمىنىڭ تەرەپدارى.
monarşizm. is. fr. مونارخىزم.
 ① **moncuk, -ğu.** is. تىلئۇمار (كۆز، تىل، تەگمىسۇن دېگەن نىيەت بىلەن بويۇنغا ئېسىۋالدىغان مونچاق). ② زىننەت ئۇچۇن بويۇنغا ئېسىلىدىغان تۈرلۈك قىممەتباھا تاشلار.
 ① **monden.** s. fr. ئويۇن - تاماشا ئۇچۇن دايىما بىر يەرگە توپلانغانلار، ياسىنىدىغانلار.
 ② ئويۇن - تاماشىنى ياخشى كۆرىدىغان.
 ③ ھەۋەسكە، ئويۇن - تاماشىغا بېرىلگەن.
mongo. is. مۇڭغۇلىيىنىڭ پۇل بىرلىكى.
mongos. is. بىر ئەمچەكلىك مايمۇن.
 ① **monitön, -rü.** is. fr. ئەقىل ئۆگەتكۈچى ياكى دەرس بەرگۈچى.
 ② تەنھەرىكەت ئۆگەتكۈچى.
monizm. is. fr. مونىزم (بىرچىلىك دۇنيانىڭ نېگىزىنى روھ دەپ بىلىدىغان پەلسەپىۋى تەلىمات).
monodram. is. يالغۇز ناخشىچى ئۇچۇن يېزىلغان ئوپېرا.
monogam. s. fr. ئۆمرىدە بىرلا قېتىم ئۆيلەنگەن ياكى تۇرمۇشقا چىققان.
monografi. is. fr. مونوگرافىيە (ئا. لاھىدە بىر مەسىلىنى ياكى بىرەر تېمىنى ھەر تەرەپتىن تەتقىق قىلىشقا بېغىشلان

خان ئىلمىي ئەسەر).
monokl, -lū. is. fr. يالغۇز كۆزلۈك كۆزەينەك.
monolog. is. fr. مونولوگ (سەھنىدە، بولۇپمۇ درامما ئەسەرلىرىدە رول ئالغۇ-چىلاردىن بىرىنىڭ باشقىلارغا يەنى باشقا روللاردىكى ئارتىسلارغا ياكى يالغۇز ئۆزىگە ۋە ياكى تاماشىچىلارغا قارىتا سۆزلىگەن نۇتقى).
monopil. s. يالغۇز ئىشكىلىك.
monotip. is. lat. ھەرپ تىزىش ماشىنىسى.
monoton. s. fr. تەڭشەلگەن، ئوخ-شاش چىققان (ئاۋاز)، تەڭكەش قىلىنغان.
monoroy. is. يالغۇز رېلىس ئۈستىدە ماڭىدىغان قاتناش ۋاسىتىسى.
monesikl. is. fr. سېرىكىچىلارنىڭ يالغۇز چاقىلىق ۋېلىسىپېتى.
monoteizm. is. بىر خۇدالىق.
monsönyör, -rü. is. fr. بىر ھۆ-كۈمدار ئائىلىنىڭ شاھزادىلىرىگە، پاپا-لارغا ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك دىنىي ئادەملەرگە بېرىلگەن ئاتاق، ئۇنۋان.
monşer. fr. دوستۇم.
 ① **montaj.** is. fr. ھەر تۈرلۈك ماشىنا ۋە ئۈسكۈنىلەرنى ياكى بىر كار-خانىنىڭ ئايرىم - ئايرىم قىسىملىرىنى بەلگىلىك بىر پىلان ئاساسىدا جاي-جايغا قويۇپ ئورنىتىش، يىغىپ تەييار ھالغا كەلتۈرۈش. ② سەھنىە ئەسرى ياكى باشقا ئەدەبىي ئەسەرلەردە ئېپىزوت ۋە پارچىلارنى ئاجرىتىۋېلىپ بىر - بىرگە ئۇلاپ تەرتىپكە سېلىپ قىسقا بىر ئەسەر يارىتىش.
mor. s. سۆسۈن (رەڭ).

moral. is. fr. مەنىۋى كۈچ.

① سۆسۈن رەڭگە كىرمەك. morarmak.

② تاتىرىپ كەتمەك. ③ كۆكرىپ كەتمەك.

«Yüzü birden bire morardı — يۈزى بىردىنلا تاتىرىپ كەتتى.

Soğuktan dudakları morardı — سوغۇقتىن كالىپۇكلىرى كۆكرىپ كەتتى.»

سۆسۈن رەڭ بەرمەك. morartmak.

moratoryum. is. lat. ئۇرۇش ياكى

بۇھران تۈپەيلىدىن خەلق ئۈستىدىكى قەرزلىرىنىڭ ھۆكۈمەت تەرىپىدىن كېچىكتۈرۈلۈشى.

مورفولوگىيە (① ئور. morfoloji. is. fr.

گانىزىملارنىڭ تۈزۈلۈشى ۋە شەكلى توغرىسىدىكى ئىلىم. ② گىرامماتىكىنىڭ سۆز

تۈرلىرى، سۆزلەرنىڭ ئۆزگىرىشى توغرىسىدىكى بۆلۈمى).

مورفولوگىيىلىك. morfologjik. s.

يېغى ئۈچۈن ئوۋلىنىدىغان morina. is. بېلىق.

شىمالىي دېڭىزدا ياشايدۇ. mors. is. fr.

دىغان سۈت ئەمگۈچى ھايۋان، دېڭىز پىلى.

① ئۆلگەن، ئۆلۈك. ② mort. s. is. fr.

ئۆلۈم.

ئۆلگەن. mort. s.

ئۆلمەك. mortlamak.

«Çoktan mortladı — ئۇزۇندىن بېرى ئۆلگەن.»

① ئۆلتۈرۈش. ② mortlatmak.

ئۆتۈۋالماق.

ئۆلمەك. morto. is. it.

① تاۋۇت كۆتۈرگۈچى. ② mortocu. is.

ئۆلۈم - يېتىمدە ئايەت ئوقۇپ تۇرمۇش

كەچۈرگۈچى. ③ ئىمام. ④ تاۋۇت ھارۋىسى.

moruk. is. erm. بوۋاي، ياشانغان قېرى.

moruklamak, moruklaşmak. قېرىماق، ياشانماق.

«Seni görmiyeli iyice moruklamış-sın — سېنى كۆرمىگەندىن بېرى خېلىلا قېرىپسەن.»

① ئىلگىرى دوستلارغا. moskof. is.

بېرىلگەن نام. ② موسكۋالىق. ③

رۇسلار. ④ ئىنساپسىز، مەرھەمەتسىز زالىم.

① پۈتۈنلەي سۆسۈن. mosmor. s.

ھەممە يىپىرى بىنەپشە رەڭ. ② ئىزا تارتماق.

① ئۈلگە، نۇسخا. mostra. is. it.

ئەۋرىشكە. ② ئوۋلىنىدىغان قۇشلارنى ئۆزىگە جەلپ قىلىش ئۈچۈن دوراش.

motel. is. fr. ئاپتوبۇس ۋە ئاپتومو-

بىل بىلەن سەپەر قىلغۇچىلار ئۈچۈن تەييارلانغان كىچىك مېھمانخانا.

① سىۋىتتىڭ تەركىبى. motiç. is. fr.

ئېلېمېنتى، ئەسەرنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى. ② ئاھاڭ، كۈي.

ھەرىكەت قىلدۇرماق. motive etmek.

ھەرىكەتكە كەلتۈرمەك.

ماتېر. motor, motör. is. fr.

ما. motor. bot, - tu. is. ing.

تورلۇق قېيىق.

ماتورلۇق. motorlu. s.

ماتورسىز. motorsuz. s.

موتسىكلەت. motosiklet, - ti. is.

ماتورلۇق پويىز. moto-tren. is. fr.

ئىچىدىن ياندىغان. motris. is. fr.

دۇگاتېل بىلەن ماڭىدىغان ۋە پويىزنى
سۆرىدىغان ماشىنا.

mozaik, - gi. is. fr. خىلمۇ خىل
رەڭدىكى مەرمەر تاشلار بىلەن چىقىرىل-
غان رەسىم ياكى گۈل بېزىكى.

mozaikçi. is. قۇرۇلۇشلاردا مەرمەر
تاشتىن گۈل ۋە رەسىم چىقارغۇچى.

mozak. is. تۈڭگۈز كۈچۈكى، تۈرۈش.

mozole. is. fr. خاتىرە سا-
رىيى، قەبرە، مازار.

① mөнü, menü. is. fr. تاماق تۈر-
لىرى جەدۋىلى، تاماق تۈرلىرىنىڭ
ئىسمىلىكى. ② داستىخانغا كەلتۈرۈلىدىغان
يېمەكلىكلەر.

mû, mûy. is. تۈك، موي.

muabber. s. ar. تەبىر بېرىلگەن،
ئۆرۈلگەن (چۈش).

muabbir. s. is. ar. چۈش ئۆرگۈچى،
چۈشكە تەبىر بەرگۈچى.

① muaccl. s. ar. ② ئال-
دىراش. ③ تۈرك مۇزىكىسىدىن بىر مۇقام.

① muaccib. s. ar. ھەيران قىلىدىغان.
② چۆچۈتىدىغان، ئاجايىپ.

muacciz. s. ar. زېرىكتۈرگۈچى، ئىچ-
پۇشۇرىدىغان.

muad¹. s. ar. ھازىرلاقلىق، تەييارلىق،
ھازىرلانغان، تەييارلانغان.

① muad². s. ar. ② دۆلەتلىك شەكىل،
قالاقلاشقان، كەينىگە قايتقان.

muadadat, - ti. is. ياردەم قىلىش.

muadat. is. ar. دۈشمەنلىك، ئۆچ-
مەنلىك.

muaddel. s. ar. ئۆزگەرتىلگەن،
ئۆزگىرىش كىرگۈزۈلگەن.

① muaddil. s. ai. ئۆزگەرتكەن، ئۆزگە-

زىش كىرگۈزۈلگەن، ئىسلاھ قىلغان.
② تەڭلەشتۈرگەن، ئوخشاش قىلغان.

muaddit, - di. is. ar. سانغۇچ،
سانغۇچى.

① muadele. is. ar. تەڭلىك، بارا-
ۋەرلىك، ئوخشاشلىق. ② چۈشىنىكسىز ۋە
بۆلۈنمەس نەرسە.

muadil. s. ar. تەڭ، باراۋەر.

① muaf. s. ar. كەچۈرۈم قىلىنغان،
ئەپۇ قىلىنغان. ② پەرقلەندۈرۈلگەن.

③ ئەركىن، ئازاد، ھۈر.

① muafat. is. ar. كەچۈرۈش، ئەپۇ
قىلىش. ② ئاسراش، قوغداش، ھىمايە
قىلىش.

muafiyet, - ti. is. ar. ئالامەتلىك.

① muahat. is. ar. قېرىنداشلىق،
تۇغقانلىق. ② قېرىنداشچە مۇھەببەت.

③ يېقىن دوستلۇق.

muahede. is. تەختنامە، شەرتنامە،
كېلىشىم.

① muahenze. is. ar. ② ئەيىبلەش،
تەنقىد.

muahezekar. ② تەن-
قىلدەنگەن.

muahenze name. is. تەنقىدىي ئەسەر
(ماقالە).

① muahhar. is. ar. كەينىگە سۈرۈل-
گەن، كېچىكتۈرۈلگەن. ② ساغرا، سان
(ھايۋانلارنىڭ).

muahid. is. osm. كېلىشىمگەن ھەر-
ئىككى تەرەپ، كېلىشىم ئىمزالاشقان
تەرەپلەر.

muahidin. s. ar. كېلىشىم قىلغان تەرەپلەر.

muakab. s. ar. جازالاندۇرۇلغان.

① muakabe. s. ar. ② جازا.

muakib.s.ar. جازا بېرىلگەن، چارە كۆرۈلگەن.

mukaid. s. ar. ① كېلىشىم

ھاسىل قىلغان. ② سۆزلەشكەن ۋە

كېلىشىم ھاسىل قىلغانلاردىن بىرى.

muakakd. s. is. ar. ① تۈگۈلۈك،

تۈگۈلۈك. ② مۇرەككەپ ۋە يېپىشق

(سۆز). ③ چۈشىنىكسىز سۆز.

muakkip.s.ar. قوغلىغان، ئىزغا چۈشكەن

mualeca. is. ar. ① دورا، ② دورا

بېرىش.

muallâ. s. ar. ① يۇقىرى، ئۇلۇغ.

② بىرخىل ھۆسنخەت شەكلى. ③ ئۈستۈن،

④ ئايال ئىسمى.

muallâk, - kî, s. ① مۇئەللەق،

ئېسىقلىق. ② ھاۋادا، بوشلۇقتا تۇرغان.

③ باغلىق. ④ بوشلۇق:

«Bu mesele muallâk kaldı — بۇ

مەسىلە ئېسىقلىق قالدى.

Bu iş size muallâktır — بۇ ئىش

سىزگە باغلىق.»

muallêl. s. ar. ئىللەتلىك، ناچار.

muallêm. s. ar. تەربىيەلەنگەن.

muallil. s. is. ar. قىيىنچىلىق

تۇغدۇرۇپ بەرگەن، باھانە تاپقان.

muallim. is. ar. مۇئەللىم، ئوقۇتقۇچى

(ئەر).

muallime. is. ar. مۇئەللىمە، ئايال

ئوقۇتقۇچى.

muallim. hane. is. ar. دارىلمۇ.

ئەللىمىن، ئوقۇتقۇچى يېتىشتۈرۈش مەك-

تىپى.

muallimlik, - ği. is. مۇئەللىملىك،

ئوقۇتقۇچىلىق.

muamele. is. ar. ① مۇئامىلە. ②

يول، ئۇسۇل، قائىدە. ③ ئېلىم - بېرىم

(سودا). ④ جىنسىي مۇناسىۋەت، جىنسىي

ئالاقە:

«1. Buna karşı muamelesini be-

ğenmedim — بۇنىڭغا بولغان مۇئامى-

لىسىنى ياقتۇرمىدىم.

2. Bu adam muamele bilmiyor —

بۇ ئادەم ئىشنىڭ يولىنى بىلمەيدۇ.

3. Borsada bugün muamele ol-

madı — بازاردا بۈگۈن ئېلىش -

بېرىش بولمىدى.»

muameleci. is. s. ① مائاش ئېلىپ

ئىشلەيدىغان. ② يۇقىرى ئۆسۈم بىلەن

قەرز بەرگۈچى، جازانىخور.

muamma. is. ar. ① تېپىشماق،

سىرلىق ئىش.

muammer. s. ar. ① ئۇزۇن يىللار

ياشىغان، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگەن. ② ئايال

ۋە ئەر ئىسمى.

muammerin. ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگەنلەر.

muanat. is. ar. ① بىر نەرسىنىڭ

جايىنى تارتماقلىق. ② كۆز - قۇلاق

بولماق.

muamber. s. ar. خۇش پۇراقلىق.

muaned. is. ① جاھىللىق قىلماق.

② جاھىللاشماق.

muamik. s. ar. قۇچاقلاشقان.

muamid. s. ar. جاھىل.

muamidane. is. جاھىللارچە.

muannif. s. ar. قاتتىق ئەيىبلەنگەن.

muannit. s. ar. جاھىل.

muannitlik, - ği. is. جاھىللىق.

muaven. s. ar. ① ئاتاق، ئۇنىۋان

بېرىلگەن ياكى ئۇنىۋان ئالغان.

② تەنتەنىلىك.

muaraza. is. ① غەۋغا. ② قارشى

چىقىش، زىت پىكىردە بولۇش.
muarekât. is. ar. سۇقۇش، ئۇرۇش، غۇۋغا، ماجىرا.
muareke. is. ar. سۇقۇش، غۇۋغا.
muariz. s. ar. قارشى چىققان، قار- شى سۆزلىگەن.
muarra. s. ar. ① يالغاچ، يالغاچ لانغان. ② مەھرۇم بولغان، پاكىزلانغان.
muarreb. s. ar. ئەرەبلەشتۈرۈلگەن. ئەرەبلەشكەن.
muarref. s. ar. ① تەپسىلىي چۈشەندۈرۈلگەن، تەپسىلىي تونۇلغان. ② بىلىنگەن، تونۇلغان. ③ تونۇشلۇق.
muarrik. s. ar. تەرلەتكۈچى (دورا).
muasare, muasaret. is. ar. زامان داشلىق، ئوخشاش زاماندا ياشىغانلىق.
muasat. is. ar. ئىسيان قىلىش، تۈ- پىلاڭ قىلىش.
muasere. is. ar. ① قىيىنچىلىق، جاپالىق. ② كەمبەغەللىك، يوقسۇللۇق، پەقەرلىق.
muasır. is. s. زامانداش.
muasırlaşmak. زامانغا ئۇيغۇنلاشماق.
muasi. is. ar. ئىسيان كۆتۈرگەن، توپىلاڭ قىلغان.
muassel. s. ar. ھەسەل ئارىلاشقان.
muasaka. is. ar. مۇھەببەتلىشىش، بىر - بىرىگە ئاشىق بولۇش.
muasiran. is. بىرلىكتە ياشىغان ئادەملەر.
muasşir. s. ar. ① ئونلۇق، ئونغا بۆلۈنگەن، ئوندىن بولغان. ② ئون مىسالىق شېئىر.
muasşir. is. ar. ئۆشەر يىغقۇچى.
muatep, muateb. s. ar. ئازارلانغان،

ئازار چەككەن.
muatıb. s. ar. ئازارلىغان، ئازار بەر- گەن.
muattal. s. ar. ① ئىشلىمەس، يار- ماس. ② بوش، ئىشسىز، بىكار.
muattar. s. ar. ① خۇش بۇي پۇ- راقلىق، گۈزەل پۇراقلىق. ② بىرخىل لالە. ③ ئايالچە ئىسىم.
muavedet. is. ar. قايتىش.
muavenet. is. ar. ياردەم، ياردەمچىلىك.
muavin. s. ar. مۇئاۋىن، ياردەمچى، ئورۇنباسار.
muavinlik, - gi. is. مۇئاۋىنلىق، يار- دەمچىلىك، ئورۇنباسارلىق.
muavveç. s. ar. ① ئەگرى - بۈگ. ② ئىگىلىك، ئىگىلىگەن.
muavvik. s. ar. بىر ئىش، مەسىلە ۋە باشقىنى كەينىگە سۆرمەك، ئېسىپ قويماق.
muayede. is. ar. ① بايراملىشىش، بىر - بىرىنى تەبرىكلەش. ② ئوسمان پادىشاھلىقى سارىيىدا روزى ھېيت ۋە قۇربان ھېيت كۈنلىرى ئۆتكۈزۈلىدىغان مۇراسىم.
muayene. is. ar. ① كۆزدىن كەچۈ- رۈش، تەكشۈرۈش. ② دىئاگنوز (دوختۇرلۇق).
muayneci. is. چىگرىدىن ئۆتكەن ئەشيالارنى ئېچىپ تەكشۈرگۈچى خادىم.
muayyenat. is. ئەسكەر ۋە دۆلەت خادىملىرىگە دۆلەت تەرىپىدىن بەلگىلىك مۇددەتتە بېرىلىدىغان ئاشلىق ۋە باشقىلار.
muayene. hane. is. ar - far. كېسەل كۆرۈش ئۆيى.
muayyen. s. ar. ① مۇئەييەن، بەل

قىلغۇچى. ② قارارلاشتۇرۇلغان.
muazadet. is. ياردەم قىلىش.
muazere. is. ئۆزرە سورىماق.
muazzam. s. ar. ① چوڭ، زور. ② ئەھمىيەتلىك. ③ قۇدرەتلىك، كۈچلۈك;
 «Muazzam at — ① ھۈرمەت بىلەن. ② ئەزىز. ③ ئايال ئىسمى.
muazzep, - bi. s. ar. ئازاب چەككەن، قىيىالغان، جاپا تارتقان.
muazzez. s. ar. ① ھۈرمەت بىلەن. ② ئەزىز. ③ ئايال ئىسمى.
muazzir. s. ar. يالغان.
mubah. s. ar. مۇباھ (ئىسلام دىنىدا).
mubayaa. is. ar. سېتىۋالماق.
mubayaaci. is. سېتىۋالغۇچى.
mubiden. is. مەجۇسى راھىبلىرىنىڭ باشلىقى.
mubit, - di. is. far. مەجۇسلارنىڭ راھىبى.
mubtal. s. ar. ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان.
muceb. s. ar. is. ① كېرەكلىك، لا. ② بىر سۆز ۋە بۇيرۇقنىڭ نە. تەجىسى. ③ مەسئۇل بىراۋىنىڭ ئىمزاسى.
mucer. s. ar. ئىجارىگە بېرىلگەن (نەرسە).
muci. s. ar. ① قىسقا، يىغىنچاق (ما-). ② يېزىش ئۇسلۇبى.
muci. s. ar. ئاغرىتقان، جاننى قىيىناپ دىغان.
mucibe. s. ar. ① لازىم بولغان. ② سەۋەب. is.
mucir. s. is. ar. ئىجارىگە بەرگەن، ئىجارىگە ئالغان.
mucit, - di. is. ar. ئىجاد قىلغان، ئىجاد

قىلغۇچى.
muciz. s. ar. قىسقا سۆز بىلەن كۆپ نەرسە ئاڭلاتقان.
mucize. is. ar. ① مۆجىزە. ② ھادىسە. ③ ھەيران قالدۇرىدىغان.
mucuk. is. كىچىك چىۋىن.
mucur. is. ① كۆمۈر ئۇۋىقى. ② بىر نەرسىنىڭ يارىماس قىسمى.
mucik. is. ساپاننىڭ پاتقىقىنى تازىلايدىغان قۇمۇر كالتەك.
muda. s. ar. ئامانەت قويۇلغان (نەرسە).
mudarib. s. ar. ئۇرۇشقا، بىر - بىرىنى ئۇرىدىغان.
mudhik. s. ar. كۈلدۈگۈچى.
mudhikat. is. كۈلكىلىك نەرسىلەر، كۆمۈردىن.
mudhike. is. ar. كۆمۈردىن.
mudi. is. ar. ئامانەت قويغان (پۇل).
mudil¹. s. ar. مۇشكۈل، قىيىن.
mudil². is. ar. يولدىن چىقارغان، ئازدۇرغان.
mudilat. is. ar. قىيىن ئىشلار.
mufahham. s. ar. ئۇلۇغلۇق، ئېتىبارلىق، ئىززەتلىك.
mufarakat. is. ar. ئەر - خوتۇننىڭ «تا-لاق» يولى بىلەن ئايرىلىشى.
mufarik. s. ar. ئايرىلغان، ئاجراشقان (ئەر - خوتۇن).
mufassal. s. ar. مۇپەسسەل، ئۇزۇندىن - ئۇزۇنغا چۈشەندۈرۈلگەن.
mûfi. s. ar. ① ئىشقا ئاشۇرغان. ② ساداقەتلىك بىلەن ئىشلىگەن. ③ تۈگەتكەن، تاماملىغان، پۈتتۈرگەن.
muftir. s. ar. ئىپتار قىلغان، ئېغىز ئاچقان (ئادەم).

① ئوتقا چوقۇنىدىغان، *mug. is. far.*
زەردۇشت دىنىدىكى (ئادەم). ② مەيخانىچى.

بىر - بىرىنى ئالداش. *mugabene. s. ar.*

باققۇچى. *mugaddi. s. ar.*

غەلىبە قىلىش ئۈچۈن *mugalebe. is. ar.*
تىرىشىش.

① قاينىتىلغان (نەرسە). *mugalla. s. is. ar.*
سە. ② پۇتى دەرىخى، ماي چېچىكى ۋە

باشقىلاردىن قاينىتىلغان شەرىپەت (دورا).

ياخشى قاينىتىلغان. *mugalli. s. ar.*

① يېپىلغان، يېپىقلىق. *mugammed. s.*
② غىلاپ ئىچىدىكى.

① ئوتقا چوقۇنىدىغانلار. *mugan. is. far.*
② تەرتىپەت باشلىقى.

ناخشىچى. *muganni. s. is.*

ناخشىچى ئايال ياكى قىز. *muganniye. is.*

غايىب بولماق، *mugayebe. is. ar.*
يېقىماق.

خىلاپلىق، ئۇيغۇنسىز. *mugayeret, - ti.*
لىق، پەزىلىت.

خىلاپ، ماس كەلمىگەن. *mugayir. s. ar.*

يانتاق، تۆگە تەكشى. *mugaylan. is.*

غەزىيەلەشتۈرۈلگەن، *mugayyer. s. ar.*
ئۆزگەرتىلگەن.

كۆرۈنمەيدىغان ۋە *mugayyebat, - ti. is.*
غايىب نەرسىلەر.

بېشۇرۇن، كۆرۈنمىگەن. *mugayyebé. s.*

بېشۇرۇلغان، غايىب *mugayyib. s.*
بولغان.

باققان، باققۇچى. *mugazzi. s. ar.*

① زەردۇشت دىنىي *mugbeçé. is. far.*
ئىبادەتخانىسىدىكى خىزمەتچى بالىلار.

② مەيخانا شاگىرتى.

ياردەم قىلغان، ياردەم *mugis. s. ar.*
قىلغۇچى.

غىلاپقا سېلىنغان، يېپ *mugmed. s. ar.*
پەقلىق.

① چەت ئەل تەرىپى *mugtariyet. is. ar.*
دىن ئىدارە قىلىنىشى. ② مۇستەملىكە،
بېقىندىلىق.

بېسىپ ئالغان، مەجبۇ. *mugtasib. s. ar.*
رىي قولىغا كىرگۈزۈۋالغان، تارتىنىپ
ئېلىنغان.

① پاتقان، چۆككەن. *mugterib. s. ar.*
② غۇرىپەت چەككەن. ③ كۈتۈش پېتىشى.

غەنىمەت (ئولجا) ئېلىنغان. *mugtenem. s.*
ئالدىنىلغان. *mugfel. s. ar.*

ئالدامچى، گوللامچى. *mugfil. s. ar.*

① زەردۇشت دىنىدىكىلەر. *mugkede. is.*
نىڭ ئىبادەتخانىسى. ② مەيخانا.

① چۈشىنىش تەس *muglak, - ki. s. ar.*
بولغان، چۈشىنىكسىز. ② يات كەلگەن،
بىتەپ تۇيۇلغان. ③ يېپىق:

«Bu olgular bana muglak geliyor —
بۇ ئىشلار ماڭا يات تۇيۇلماقتادۇر.»

چۈشىنىكسىز، چۈشىنىش *muglakat. is.*
قىيىن بولغان.

چۈشىنەلمەسلىك. *muglakiyet. is.*

بەچچىۋاز. *muglim. is. ar.*

غەرق بولۇپ كەتكەن، *mugrak. s. ar.*
پېتىپ كەتكەن، چۆكۈپ كەتكەن.

سۇدا تۇنجۇقۇپ قالغان. *mugterik. s.*

ئوچۇم بىلەن سۇ ئېلىش. *mugterif. s. ar.*

دىننىڭ كۆرسەتمىسى *mugtesil. is.*
بىرىچە يۇيۇنۇش.

ئاچچىقلاندۇرۇش، غەزەپكە *mugzib. is.*
كەلتۈرۈش.

① يىلىك. ② مېڭە. ③ جەۋھەر. *muh. is. ar.*

① مۇھەببەت. ② يا. *muhabbet, - ti. is.*
ۋانلىق، دوستلۇق:

«Muhabbet beslemek — مۇھەببەت بىلدۈرمەك.
 Muhabbet ermek — مۇگداشماق.
 muhabbetleşmek. دۈستلارچە مۇناسىۋەت تە بولماق، مۇھەببەتلەشمەك.
 muhabbet.name. is. ar. مۇھەببەت خېتى، مۇھەببەتنامە.
 muhabere. is. خەۋەرلىشىش، خەت يېزىش.
 muhabereci. is. خەت توشقۇغۇچى، ئەسكەر.
 muhabir. is. ar. مۇخبىر.
 muhabirlik, -gi. is. مۇخبىرلىق.
 mahacat. is. ① تېپىشماق مۇسابىقە ② بىر - بىرىنى ھەجۋىي قىلماق.
 muhacce. is. ar. بىر - بىرى بىلەن تالاش - تارتىش قىلماق، بىر نەرسىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن تىرىشماق.
 muhaccel. s. ① ھۇجۇرغا (يېڭى توي بولسا) ② يۈتسىدا ③ ئاق ھالەتسى بار ئات.
 mahaceme. is. ھەر تەرەپتىن بىردەك قىلىنغان ھۇجۇم.
 muhaceret, -ti. is. بىر يەردىن باشقا يەرگە كۆچۈپ بېرىپ يەرلەشمەك.
 muhacim. s. ar. ھۇجۇم قىلغۇچى.
 muhacir. is. ar. مۇھاجىر، كۆچمەن.
 muhacirin. is. كۆچمەنلەر، مۇھەممەد پەيغەمبەر بىلەن مەككىدىن مەدىنىگە كۆچكەنلەر.
 muhacirlik, -gi. is. كۆچمەنلىك.
 muhaddep, -bi. is. ar. دۇمباق، تۆمپە.
 muhaddir. s. is. ھىسسىزلاشتۇرۇش دورىسى.
 muhaddis. s. ar. ھەزەپنى كەلتۈرىدىغان

مۇسادىق. is. ar. muhadenet, -ti.
 muhadi. s. ar. ھىيلە قىلغۇچى، ئالدامچى.
 muhadiane. z. ھىيلىگەرلىك بىلەن، ئالدامچىلىق بىلەن.
 muhafaza. is. ar. مۇھاپىزەت، ئاسراش، ساقلاش.
 muhafazakâr. s. is. ar. مۇتەئەسسەپ، كونىلىقنى ساقلىغۇچى.
 muhafete. is. ar. ئاستا ئوقۇش ياكى سۆزلەش.
 muhafiz. s. ar. قوغدىغۇچى.
 «Muhafız birlikleri — مۇھاپىزەتچىلەر قىسمى»
 muhakat. is. ar. چۆچەك ئېيتىشماق، بىر - بىرىگە ھەركايە سۆزلەپ يەرمەك.
 ① مۇھاكىمە. ② ھۇ. muhakeme. is. ar. كۈم قىلىش، كېسىش.
 muhakkak, -ki. s. ar. مۇھەققەق، چوقۇم. «O, yarın muhakkak gelecek — ئۇ، ئەتىلىككە چوقۇم كېلىدۇ»
 muhakkar. s. ar. خورلانغان، ھاقارەتكە ئۇچرىغان.
 muhakkik. s. ar. تەكشۈرۈپ ھەقق قەتئىي ئوتتۇرىغا چىقارغۇچى.
 muhakkemi. s. ar. مۇستەھكەملەنگەن.
 muhakkir. s. ar. ھاقارەتلىگۈچى، خورلىغۇچى، پەس كۆرگۈچى.
 ① ئىمكانسىز. ② چۈ. muhal, -li. s. ar. شىنەكسىز.
 muhaleaa. is. ar. ئايالنىڭ بىر مۇنچە پۇل بېرىپ ئېرىدىن ئاجرىشىشى.
 muhalefet, -ti. is. ar. قارشىلىق، خىلاپ.
 لىق، زىتلىق.
 «Muhalefet parti — قارشى پارتىيە»
 muhaleset, -ti. is. ar. دوستلىق،

يېقىنلىق.

- ① **muhallif**. s. is. ar. قارىمۇ قارشى، زىت: «Bu fikirler birbirine muhaliftir — بۇ پىكىرلەر بىر - بىرىگە قارىمۇ قارشىدۇر. زىت پارتىيە. — Mahalif parti ① باش ۋە ساقال - بۇ. — muhallak. s. ar. بۇرۇتنى چۈشۈرتكەن. ② مىنادا ھاجىلار - نىڭ باش - كۆزىنى چۈشۈرىدىغان يەر. **muhalledat, muhalledin, muhalledun**. is. ar. ئەبەدىي (مەڭگۈ) نەرسىلەر. ① **muhallef**. s. ar. ئارقىدا قالغان. ② ئۆلگۈچىدىن مىراس قالغان (مال). **muhallefat**. is. ar. ئۆلگۈچىدىن مىراس قالغان نەرسىلەر. **muhallefe**. is. ar. ئېرى ئۆلۈپ تۇل قالغان ئايال. ① ئېرىتكەن. ② ھەل **muhallil**. s. ar. قىلغان. ③ ھارامنى ھالال قىلغان. ④ ئىششىققا ۋە باشقا كېسەللەرگە شىپا دورا. **muhallim**. s. ar. ئاچچىقى كەلگەن بىر - نىڭ ئاچچىقىنى ياندۇرماق. **muhallis**. s. ar. قۇتۇلدۇرغۇچى. ① ئادۋوكاتلىق. ② ھۇ - **muhamat**. is. ar. جۇمىدىن قىرغىدماق. ① ئادۋوكات، ئاقلغۇچى. **muhami**. is. ar. ② قوغدىغۇچى، مۇداپىئە قىلغۇچى. **muhammedi**. s. is. osm. مۇسۇلمان. **muhammen**. s. ar. تەخمىن قىلىنغان. **muhammer**¹. s. ar. ئېشەككە ئوخشىتىلغان. **muhammer**². s. ar. بولدۇرۇلغان، ئېچىم - تىلغان. **muhammes**¹. s. ئوتتا قىزارتىلغان، ئوتتا قۇرۇتۇلغان. **muhammes**². is. ar. مۇخەممەس (بەشلىك)

شېئىر).

- ① **muhammin**. s. ar. تەخمىن قىلغان. ② تەخمىنەن باھا كەسكۈچى. **muhammis**. is. كۆممىقۇناق قاتارلىق نەرسىلەرنى قورۇپ ساتقۇچى. ① **muhanat**. s. is. ar. رەزىل، پەسكەش. ② قۇرقاق، قۇرقۇنچاق. **muhanna**¹. s. ar. ئەگىرى، ئېگىسك، پۈكۈكلۈك. **muhanna**². s. ar. خېنىلەنگەن، خېنە بىلەن بويالغان. **muhannes**. s. is. رەزىل، پەسكەش، نامەرد. **muhanneslik, -gi**. is. ar. قورقاقلىق. **muhannit**. s. ar. جەسەتلەرنى مۇمىيالىغۇچى. **muharat**. is. ar. بىرى بىلەن چاقچاق لاشماق، چاقچاق بىلەن ئۆزىنى خۇش قىلماق. ① سوقۇش، ئۇرۇش. **muharebe**. is. ar. جەڭ. ② قاتتىق تالىشىش، قاتتىق مۇنازىرە قىلىشىش: «İkinci dünya muharebesi — ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى». **muharese, muharet**. is. ar. قوغدىماق، مۇھاپىزەت قىلماق. **muhareşe**. is. كۈشكۈرتىمەك. **muharip, -bi**. s. ar. جەڭچى، كۈرەشچى. ① **muharrem**. is. ar. قەمەرىيە كالېندار - رىدا بىرىنچى ئاي. ② مەنىسى قىلىنغان، ھارام قىلىنغان. ③ ئەلنىڭ ئوغلى ھۆسەين كەربالادا شېھىت بولغان ئاي. ① **muharremat**. is. دىن مەنىسى قىلغان. نەرسىلەر. ② مۇسۇلمانلار ئۈچۈن ھارام قىلىنغان نەرسىلەر (يېمەك، ئىچمەك). **muharrer**. s. ar. يېزىلغان، يېزىقلىق.

muharrib. s. ar. يوقاتقان، بەربات قىلغان، ۋەيران قىلغان.

① **muharrif. s. ar.** بۇزغان، ئۆچۈرگەن (ماقالىنى). ② ھىيلە قىلغان، ھىيلىگەر.

① **muharrik¹. s. ar.** ھەرىكەتلەندۈرگەن. ② قوزغىغان، كۈشكۈرتكەن.

① **muharrik². s. ar.** كۆيدۈرگەن، كۆپ. دۈرگۈچى، ياققان، ياققۇچى، ② ئۇسساقان. ③ بەك ئېچىندۇرغان.

muharrikiyet. is. ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچ.

① **muharrir. is. ar.** مۇھەررىر، يازغۇچى. ② ماقالە يازغۇچى، كاتىپ، كۆچۈرگۈچى.

muharrirlik, - gi. is. مۇھەررىرلىك، يازغۇچىلىق.

mahasama. is. ar. دۈشمەنلىك.

mahasara. is. ar. مۇھاسىرە، قورشاۋ، ئەت. راپنى ئورنىۋالماق، ئۇزۇن مۇددەت قور-شۇالماق.

① **muhasebe. is. ar.** ھېسابات، ② ھېسا-بات بۆلۈمى، بوغالتىرىيە.

muhasebeci. is. s. بوغالتىر.

muhasede. is. ھەسەت قىلماق، قىز-غانماق.

muhasir. s. ar. مۇھاسىر، قورشاۋ.

muhasip, - bi. is. ar. ھېسابچى، بوغالتىر.

muhasiplik, - gi. is. بوغالتىرلىق.

① **muhassal. s. ar.** مەھسۇلات، ② سۆزنىڭ قىسقىسى، ھاسىلكالام.

muhassan. s. كۈچلەندۈرۈلگەن.

muhassas. s. ar. ئايرىلغان، بېرىلگەن، مەخسۇسلاشتۇرۇلغان.

① **muhassasat. is. ar.** مائاش قاتارلىق

بېرىلگەن نەرسىلەر. ② دۆلەت بۆتچىتىدە

ھۆكۈمەت ئورگانلىرى ئۈچۈن ئايرىلغان

پۇل.

① **muhassen. s. ar.** گۈزەل. ② نازۇك.

① **muhassenat. is.** پايدىلىق، ياخشى، خەيرلىك ئىشلار. ② مەنپەئەتلىك.

muhasser. s. ar. ھەسرەتتە قالغان.

muhassıl. s. ar. ئىشلەپ چىقىرىلغان، بار-لىققا كەلتۈرۈلگەن.

muhassirin. is. زەرەر ۋە زىيانغا سەۋەب بولغان نەرسە ياكى ئادەم.

muhassı. s. ar. ھاشىيە ئىشلىگۈچى (كىتابقا).

muhassı. s. ar. قورقۇتقۇچى.

muhat¹. is. ar. ماڭقا، ماڭقىغا ئوخشاش سۇيۇقلۇق.

① **muhat². s. ar.** ئەتراپى قورشالغان، چىتلانغان. ② بىر نەرسىنىڭ ئىچىدە بولغان.

① **muhatap, - bi. is. ar.** خىتاب، سۆز قا-رىتىلغۇچى (ئادەم). ② ئىككىنچى شەخس.

① **muhatara. is. ar.** قورقۇنچىلۇق ھال، خەتەر. ② زەرەر، زىيان.

muhataral. s. خەتەرلىك.

muhatarat. is. قورقۇش، خەتەر (كۆپلۈك).

muhat. s. ماڭقىغا ئوخشىغان.

muhavere. is. ar. بىر-بىرى بىلەن سۆزلىشىش.

muhavvel. s. ar. ھاۋالە قىلىنغان، ئەۋەتىلگەن.

muhavvile. is. ar. ترانسپورتور (ئېلېكتر كۈچىنى كۈچەيتىدىغان ياكى پەسەيتىدىغان سايمان).

muhayyel. s. ar. خىيالدا بولغان، خىيالىنىڭ قىلىنغان.

① **muhayyem. s. is.** تىكىلگەن (چېدىر).

② **muhayyem. s. is.** چېدىر. ③ چېدىرغا ئورۇنلاشقان (ئادەم).

① **muhayyemgâh. is.** چېدىرلاردىن بار.

لىقچا كەلگەن ئوردىگاھ. ② چېدىرلار
تىكىلگەن مەيدان.
① **muhayyer.** s. ar. ياقمىسا قايتۇرۇپ
بېرىش شەرتى بىلەن ئېلىنغان نەرسە. ②
ئىختىيارىي تاللىۋالدىغان. ③ شېكەر
رەڭلىك قەغەز.
muhayyib. s. مەھرۇم قىلماق.
muhayyil. s. ar. خىيال قىلغان، ئويلىغان.
muhayyile, muhayyele. is. ar. ئىدراكىي
كۈچ.
muhayyir¹. s. is. ar. ھەيران قالدۇرىدى-
غان، چۆچۈتكەن.
① **muhayyir².** s. ar. تاللاپ ئېلىنغان.
② ئىختىيارىي بېرىلگەن.
① **muhazara.** is. ar. مۇنازىرە، پىكىر
تالاش - تارتىشى. ② بىر - بىرىگە ھېكايە
ۋە لەتىپە ئاڭلىتىش. ③ ئەدەبىيات، تارىخ
ۋە پەن ھەققىدە خاتىرىدە قالغان
بىلىملەر.
muhazarat. is. يۈزمۇ يۈز كەلىمە،
تاقمۇ تاق كەلىمە.
muhazele. is. ar. پەسلىك، رەزىللىك.
muhazere. is. بىر - بىرىنى قورقۇتماق.
① **muhazi.** s. ar. بىر - بىرىنىڭ قارشى-
سىدا بولغان، بىر - بىرىنىڭ زىتىدا بول-
غان. ② پارالېل.
muhazzab. s. ar. بويالغان، سىرلانغان،
رەڭ بېرىلگەن.
① **muhazzar.** s. ar. يېشىل رەڭ بىلەن
بويالغان. ② تەبرىكلەنگەن، قۇتلانغان.
muhazzir. is. قورقۇپ داڭ قېتىپ
قالماق.
① **muhbir.** s. is. خەۋەر يەتكۈزگۈچى.
② گېزىتكە خەۋەر يەتكۈزۈپ بەرگۈچى،
مۇخبىر. ③ يۇقۇملۇق كېسەلدىن خەۋەر

بەرگۈچى. يەلگەر.
muhbirlik, -gi. is. ar. مۇخبىرلىق.
muhcil. s. ar. خىجىل قىلىدىغان، ئىزا
تارتىۋىدىغان.
① **muhdes.** s. ar. كېيىن پەيدا بولغان،
ئىلگىرى بولمىغان. ② يېڭى. ③ يېڭىلىق.
muhdesat. s. يېڭى نەرسىلەر.
muhdis. s. ar. كېيىن ۋە يېڭىدىن مەيدانغا
كەلگەن.
muhibban. is. دوستلار، ئاشىقلار.
muhif. s. ar. قورقۇنچلۇق، قورقۇنچ.
muhik. s. ar. تېغىرۇلۇق.
muhil¹. s. ar. ھاۋالە قىلغۇچى.
muhil², -li. s. بۇزغۇچى.
① **muhip, -bbi** s. ar. ياخشى كۆرگەن،
دۇھەبەت كۆرسەتكەن. ② تەرەپدارلىق
قىلغۇچى. ③ ئەر ئىسمى (مۇھىپ).
muhis. ar. ھېس قىلدۇرغۇچى.
muhis. s. ar. قورقۇنغۇچى، ئۆرگۈتكۈچى.
① **muhit, -ti.** s. ② ئەتراپ، ئۆپچۆرە.
قورسالغان، چىتانغان. ③ is. ئوكيان.
④ مۇھىت.
① **muhkem.** s. ar. ② مەھكەم، چىڭ.
ساق، بۇزۇلمىغان، بېجىرىم. ③ ئۆزگەر-
تىلىشى مۇمكىن بولمايدىغان.
muhkim. s. ar. كۈچلەندۈرۈلگەن.
① **muhlis.** s. ar. خالىس، پاك. ②
دوستلۇققا سەمىمىي. ③ ئەر ئىسمى
(مۇخلىس).
muhlisane. z. سەمىمىيەتلىك بىلەن،
چىن كۆڭۈلدىن.
muhnik, -ki. s. ar. بوغغۇچى.
① **muhrec.** s. ar. چىقىرىلغان. ② ماتېما-
تىكىدا نەتىجە.
muhrez. s. ar. ھەممە كىشى قوللىنىنا-

لايدىغان.

① كۆيدۈرگۈچى، **muhrlik, - ki. s. ar.**
 ياقۇچى. ② كۆيۈك، يېنىق.

خاراب قىلغۇچى، **muhrup, - bi. is. ar.**
 ۋەيران قىلغۇچى.

ئىگىلىگەن، قولغا **muhriz. s. ar.**
 كەلتۈرگەن.

① ياخشىلىق قىلغۇچى، **muhsin. s. ar.**
 ② ئەر ئىسىمى (مۇھسىن).

① مۇھتاجلار، ئېھتىياجلىق، **muhtacin. is.**
 لار. ② يوقسۇللار، كەمبەغەللەر.

مۇھتاج، **muhtaç. s. ar.**
 ھاكاۋۇر، تەكەببۇر، **muhtal'. s. ar.**

① ھىيلىگەر، ئالدامچى، **muhtal'. s. ar.**
 ② ئىشەنگىلى بولمايدىغان.

① مۇختار، ئاپتونوم، **muhtar. s. ar.**
 ② يېزا ۋە مەھەللە باشلىقى:

«Çinde beş muhtar bolgesi var —
 جۇڭگودا بەش ئاپتونوم رايون بار.»

مۇختارىيەت، **muhtariyet, - ti. is. ar.**
 ئاپتونومىيە.

① يېزا ۋە مەھەللە باشلىقى، **muhtarlık, - ğı. is. ar.**
 ھەللە باشلىقلىقى، يېزا ۋە مەھەللە ھۆكۈمەتى.

② يېزا ۋە مەھەللە باشلىقى رەھبەرلىكىدىكى يېزا ۋە مەھەللە.

بىر نەرسىگە خاس، **muhtas. s. ar.**
 بىرىگە خاس.

① قىسقا، يىغىنچاق، **muhtasar. s. ar.**
 لانغان، خۇلاسەلەنگەن. ② ئاز چىقىم بىلەن ئىشلەنگەن.

قىسقىچە، **muhtasaran. z.**
 ئورمىچى، ھەسۇل، **muhtasid. s. ar.**
 تۈپلىسغۇچى.

دۈشمەنلىك قىلغۇچى، **muhtasim. s. ar.**
 ① سۆز سۆزلىگۈچى، **muhtatib'. s. ar.**

ۋەز ئېيتقۇچى، نۇتۇق سۆزلىگۈچى، خۇت
 بە ئوقۇغۇچى. ② قىز سوراتقۇچى.

① ئوتۇن كەسكۈچى، **muhtatib'. s. ar.**
 ئوتۇنچى. ② بىر يېزىنىڭ ئوتۇن ئېھتىيا-
 جىنى قامدايدىغان ئورمانلىق.

① كۆزنى قاماش، **muhtatif. s. ar.**
 تۈردىدىغان. ② ئېلىپ قاچقۇچى.

كىچىك پېئىل، **muhtazi. s. ar.**
 كىچىك پېئىل، **muhtaziane. z. ar.**
 لىق بىلەن.

جان، **muhtazir, muhtazar. s. ar.**
 تالاشقان.

① بىر يەرگە سولىد، **muhte bis. s. ar.**
 نىپ قالغان. ② سولانغان، ئېتىلىگەن. ③
 باشقىسىنىڭ نەرسىسىنى ئېلىۋالغان. ④
 جازا مۇددىتىنى ئۆزگەرتىش بۇيرۇقى.

قاماققا ئېلىنغان، **muhtebes. s. ar.**
 سولانغان، تۈرمىگە تاشلانغان.

① تەجرىبە قىلىنغان، **muhtebir. s. ar.**
 سىناغان. ② بىلگۈچى، خەۋەردار بولغۇچى.

يېپىلغان، ئورالغان، **muhtecib. s. ar.**
 ئوراقلىق، يېپىقلىق.

① كەسكىن، كەس، **muhted. s. ar.**
 كىنەلەشكەن. ② غەزەپلەنگەن، ئاچچىقلانغان.

ھىيلىگەر، **muhtedi. s. ar.**
 يوشۇرۇنغان، **muhtefi. s. ar.**
 بېسىمدارلىق قىل، **muhtekir. s. is. ar.**
 لىپ مېلىنى قىممەت ساتقۇچى.

① بۇزۇق، ② مۇرەككەپ، **muhtel. s. ar.**
 قالايمىقان.

ئېرىدىن ئاجراشقان، **muhtel. s. ar.**
 خوتۇن.

ئىختىيارسىز تىت، **muhtelic. s. ar.**
 رەش، تىترەك.

① تۈرلۈك، ھەرخىل، **muhtelif. s. ar.**

ھەر قايسى. ② خىلاپ، زىت، قارىمۇ قارشى:

جۇڭ. — Çinin muhtelif bölgeleri گۈنىڭ ھەرقايسى رايونلىرى.

ياالغان سۆزلىگۈچى، muhtelik. s. ar. بىرھتان چاپلىغۇچى.

ئېھتىمال، مۇمكىن: muhtemel. s. ar. — Bugün yağmuryağması muhtemel — بۈگۈن يامغۇر يېغىش ئېھتىمالى بار.

پەرھىز قىلغۇچى، muhtemi. s. ar. مەنىنى قىلىنغان نەرسىلەرنى يېمىگۈچى.

ئىجاد قىلىنغان، muhtera. s. ar. تېپىلغان.

كۆيۈپ كەتكەن، muhterik. is. ar. كۆيۈك (نان).

① يېڭىدىن تېپىلغان muhteraat. is. ar. ② يالغان سۆزلەر، ئوي-خان نەرسىلەر. دۇرما سۆزلەر.

① ھۆرمەتكە muhterem. s. is. ar. ② ئەر ۋە ئايال ئىسمى.

① ئىجاد قىلغۇچى، muhteri. s. ar. ② يالغان سۆزلەپ بىرھتان چاپلىغۇچى.

ئۇرۇشقۇچى، سۈپ. muhterib. s. ar. قۇشقۇچى.

ھۈنەرۋەن، كەسپ muhterif. is. ar. ئەھلى، كەسپ.

① ئارتۇقچە ھەۋەس. muhteris. s. ar. ② ئېھتىيات قىلغان.

ئېھتىياتچان. muhteriz. s. ar.

① تەنتەنىلىك. ② muhteşem. s. ar. ئەر ئىسمى (مۇھتەشەم): تەنتەنىلىك — Muhteşem şölen زىياپەت.

توپلانغان، توپلاقلق. muhteşid. s.

سۇلتەت (خەتنە) muhtetin. s. ar. قىلىنغان.

مەزمۇن: muhteva. is. ar. — Bu raporun muhtevası iyidir — بۇ دوكلاتنىڭ مەزمۇنى ياخشى.

ئۆز ئىچىگە ئالغان. muhtevi. s. ar. ① ئامبارغا قويۇلغان. muhtezen. s. ar. ② يوشۇرۇلغان.

ئېھتىيات قىلىنغان. muhtezir. s. ar. خاتىرىلىتىلگەن، muhtir. s. ar. ئەسكە كەلتۈرگەن.

① مەمراندۇم. ② muhtira. s. ar. خاتىرە دەپتەر.

① يېڭىلىشكەن، خاتا. muhti. s. ar. لاشقان، ئازغان، گۇناھكار. ② خاتالاش تۈرىدىغان، ئازدۇرىدىغان.

ھايات بەرگەن، muhyi. s. ar. جانلاندۇرغان.

ھازىرلانغان، تەييارلانغان. muid. s. ar. ① ياردەمچى. ② شاگىرت. muin. s. ar. ③ ئەرەنچە ئات (مۇئىن).

ئەسكەرلىككە كىرگەندە muinli. s. ar. ئائىلىسىگە قارايدىغىنى بولمىغان.

ئەسكەرلىككە كىرگەندە muinsiz. s. ar. ئائىلىسىگە قارايدىغىنى بولمىغان.

تۆتتە بەرگۈچى. muir. s. ar.

ياردەمچى. muir, -di. is. ar. ئوقۇتقۇچى.

قايغۇ، غەم، ئەندىشە. mûje. is. far. كۆز يېشىنىڭ مەنبەسى. muk¹. is. ar. تىكەن. muk². is. far.

چوڭقۇرلۇق. mukaariyet. is.

① روبرو كەلمەك. mukabele. is. ar. ② بەدەل بەرمەك. ③ قارشى چىقماق، مۇش قاي-تۇرماق.

①جامەلەردە قۇر- mukabeleci. s. is.
ئان ئوقۇغۇچى. ②ئەسكەرلەرنىڭ يوقلى-
مىسىنى قىلغۇچى.

قۇببە شەكلىدە، mukabbeb. s. ar.
قۇببە ئورنىتىلغان، قۇببىلىك.

سۆيۈلگەن (باشقا mukabbel. s. ar.
بىراۋ تەرەپتىن).

سەققۇچى، سەققىدىغان، mukabbız. s. ar.
تارايىتقۇچى.

①بىر تەكلىپنى mukabbil. s. ar.
قوبۇل قىلغۇچى. ②سۆيۈپ قويغان.

①مۇقابىل. ②روبرو. mukabil. s. ar.
③بەدەل.

«Mukabil itaaruzı geçmek —
قارشى ھۇجۇمغا ئۆتمەك.»

①ئاۋۋال، بۇرۇن. mukaddem. s. ar. ②
تەقدىم قىلىنغان، سۇنۇلغان. ③ئەھمىيەت-
لىك، قىممەتلىك.

بۇنىڭدىن بۇرۇن، قەدىمدىن. mukaddema. z.
ئاۋۋاللىقلار، بۇ- mukaddemaet. is. ar.
رۇنقىلار، ئالدىدا ئۆتكەنلەر، كوناىلار.

①بىر ئىشنىڭ mukaddeme. is. ar.
باشلانغۇچى. ②كىرىش سۆز. ③ئاساس.
④ئالدىدا يۈرگۈچى قوشۇن.

①پېشانىگە پۈتۈل mukadder. s. ar.
گەن، تەقدىر ئىلاھىي. ②قىممىتى بىلىن-
گەن. ③ is. ئايال ئىسمى.

تەقدىر: mukadderat, -tı. is. ar.
«Her millet mukadderatın bizzat-
tayin etmelidir — ھەر مىللەت ئۆز

تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلىشى كېرەك.»
①مۇقەددەس، قۇت mukaddes. s. ar.
لۇق. ② ئايال ئىسمى:

«Mukaddes toprağımıza kimse sal
dıramaz — مۇقەددەس يۇرتىمىزغا ھېچ-

كىم تاجاۋۇز قىلالمايدۇ.»

تەقدىم قىلغۇچى، mukaddim. s. ar.
سۇنغۇچى.

①تەقدىر قىلغان، mukaddir. s. ar.
تەڭرى. ②ياقتۇرغان، كۆڭلىگە ياققان.

قابىيىلىك. mukaffa. s. ar.

①قۇلۇپلاقلق، قۇلۇپ mukaffel. s. ar.
لانغان. ②ھىم يېپىقلىق.

①بويىنغا مېدالىئون mukalled. s. ar.
ئېسىلغان. ②تەقلىد قىلىنغان، ئۆرنەك
قىلىنغان.

ئۆزگەرتكەن، باشقا mukallib. s. ar.
بىر شەكىلگە كىرگۈزگەن.

①تەقلىدچى، دورامچى. mukallit. s. ar.
② is. بىرىگە ئوخشاش بولۇش ئۈچۈن
تىرىشقۇچى.

تەقلىدچىلىك، mukallitlik, -ği. is.
دورامچىلىق.

قىمار ئوينىماق. mukamere. s. ar.

قىمارۋاز. mukamir. s. ar.

تېرىسى يۇمشاق. mukanzez. s. ar.
تىكەن بىلەن قاپلانغان.

يۈزىگە چۈمپەردە mukannen. s. ar.
تارتىۋالغان، چۈمپەردىلىك.

قاندۇن تۈزگۈچى. mukannin. s. ar.

ئەگمىلىك، كىمىرلىك. mukantar. s. ar.
②ئەگمە شەكىلدە، ئەگمىلىك كۆۋرۈك.

قۇياش سائىتى. mukantara. is.

①ئېرىشمەك. ② mukarabet. is. ar.
جىنسىي ئالاقىدە بولماق. ③جانانىنىڭ

ئىككى قېشىنىڭ بىرلىشىشى. ④ئىككى
گۈزەلنىڭ روبرو كېلىپ قېلىشى.

بىر- بىرىگە يېقىن mukarib. s. is.
ئادەملەرنىڭ ھەربىرى.

①يېقىنلاشقان، پۈتۈش mukarin. s. ar.

كەن. ② ئۇيغۇن: **Gerçeğe mukarin.** — ھەقىقەتكە ئۇيغۇن.
 ① پە- **mukarnas, mukarnes.** s.ar. لەمپەيلىك. ② قۇببە شەكىللىك. ③ رەڭگا رەڭ. ④ بىرخىل بۆك.
 ① يېقىن، يېقىنلاشقان. **mukareb.** s.ar. ② ئوردىغا ياكى پادىشاھقا يېقىن. ③ ئاللاغا ئەڭ يېقىن مالا ئىكە.
mukarreban, mukarreb, mukarrebun. is. ar. ① يېقىن ئادەملەر. ② پا- دىشاھنىڭ شەخسىي ئىشىنى قىلغۇچىلار.
 ① قارارلاشتۇرۇلغان. **mukarrer.** s. ar. ② كەسكىن. ③ بىلدۈرۈلگەن.
mukarrerat. is. قارارلاشتۇرۇلغان نەرسىلەر، قوبۇل قىلىنغان قارار.
mukarri. s. ar. ئەيىبلەشچى.
mukarrib. s. ar. يېقىنلاشتۇرغۇچى، يېقىنلىشىشتا سەۋەب بولغۇچى.
mukarrih. s. ar. (يارىنى) ئېغىز ئالدىرغۇچى (دورا).
 ① قارارلاشتۇرغۇچى. **mukarrir.** s. is. ② بىر مەسىلىنى ئايرىم ئايرىم چۈشەندۈر- مەك. ③ مەدرىستە مۇدەررىس ياردەمچىسى.
mukarriz. s. ar. تەقىرىز ۋە تەقىرىز يازغۇچىسى.
mukasat. s. ar. زەخمەت، جاپا.
 ① بۆلۈشۈش، تەقسىم. **mukaseme.** s. ar. قىلىش. ② ئىسلام دۆلەتلىرىدە يەر بې- جىغا بېرىلگەن نام.
mukassat. s. ar. مۇددەت بىلەن بۆلۈپ تۆلىنىدىغان قەرز.
mukassem. s. ar. بۆلۈنگەن، تەقسىم قىلىنغان.
 ① تار. يېپىق، تىن. **mukassi.** s. ar.

جىق. ② ئىچ پۇشۇرىدىغان.
 ① گۆ. **mukassir, mukassır.** s.is.ar. ناھلىق، ئەيىبلىك. ② بىر ئىشنى قىلال- سىمۇ قىلىشتىن باش تارتماق. ③ بىر ئىشنى قىلالىغانلىقى ئۈچۈن تاشلاپ قويماق.
mukaşşer. s. ar. پوستى سويۇلغان.
 ① بىر-بىرىنى ئۆل- **mukatele.** is. ar. تۈرمەك. ② بىر- بىرى بىلەن ئۇرۇشماق. ③ ئۇرۇش، سوقۇش، جەڭ.
 ① ئۇرۇشۇچى. ② **mukatil.** s. ar. ئۆلتۈرگۈچى.
mukatta. s. ar. پارچىلانغان.
 ① پارچىلانغان، كېسىل- **mukattaat.** is. گەن. ② ھەربىرى بىر مەنە بېرىدىغان ھەرپلەر. ③ تولۇقسىز، كەم- كۈستە جۈم- لىلەر. ④ قىسقارتما. ⑤ قىتئە شەكلىدىكى شېئىرىي پارچىلار.
mukavele. is. ar. توختام، كېلىشىم، پۈتۈم.
 توختام تۈزمەك. **yapmak.** ~
mukavele.name. is. ar. توختامنامە، ئەھدىنامە.
 ① قارشىلىق: **mukavemet, -ti.** is. ar. «**Milli eziyete mukavamet göste- rilmeli**» مىللىي زۇلۇمغا قارشىلىق كۆر- سىتىلىشى لازىم.
 ① دۈشمەنگە قارشى **mukavemetçi.** is. كۈرەش قىلغۇچى. ② ئۇزۇنغا يۈگۈرگۈچى، شاتىرى.
mukavemetli. s. بەرداشلىق بەرگۈچى، كۈچلۈك.
mukavemetsiz. s. چەدىماس، بەر- داشلىق بېرەلمىگۈچى، كۈچ- سىز.
mukavemetsizlik, -gi. is. كۈچسىز- لىك، بەرداشلىق بېرەلمەسلىك.

- mukavim.** s.ar. ① كۈچلۈك، چىداملىق، ② قارشىلىق كۆرسەتكۈچى. ③ بەرداشلىق بېرگەن.
- mukavva.** is. ar. مۇقاۋا، كاردون. قەغەز.
- mukavves.** s. ar. ئەگمەچ، يايغا ئوخشاش، ئەگمىلىك.
- mukavvi.** s. ar. ① قۇۋۋەت بەرگۈچى. ② قۇۋۋەت دورىسى.
- mukayasa.** s. ar. ئالماشتۇرۇش، تېگىشىش.
- mukayese.** is. ar. سېلىشتۇرۇش: «Şimdiki hayatımız kurtuluştan öncekisiyle mukayese edilemez— ھازىرقى تۇرمۇشىمىزنى ئازادلىقتىن ئىلگىرىكى تۇرمۇشىمىز بىلەن سېلىشتۇرغىلى بولمايدۇ.»
- mukayyet.** s.ar. ① مۇناسىۋەتلىك، ② بىر شەرتكە مۇناسىۋەتلىك. ③ ئەھمىيەت بەرگەن. ④ قەيت قىلىنغان. ⑤ زەنجىرگە باغلانغان. ⑥ مۇھاپىزەت قىلغۇچى، قوغدىغۇچى.
- mukayyi.** s. ar. قۇستۇرىدىغان، قۇستۇرغۇچى.
- mukayyat.** is. قۇستۇرىدىغان دورىلار.
- mukayyit,—ti.** is. ar. ① خاتىرىلىگۈچى، خاتىرە يازغۇچى (ئادەم). ② (تېلىگ-رامما ئىشلىرىدا) خاتىرىلىۋېلىش ماشىنىسى.
- mukbil.** s. is. ① بەختىيار، ھالى ② ئەر ئىسمى (مۇقبول).
- mukdim.** s. ar. ئۆز ئىشىنى جان كۆيدۈرۈپ ئىشلەيدىغان، بېرىلىپ ئىشلەيدىغان.
- mukıd.** s. ar. ئوت قالغۇچى.
- muksit.** s. ar. ئادىل ۋە ئىنساپلىق.
- mukır.** s.ar. ئىقرار قىلغۇچى، ئېتىراپ قىلغۇچى.
- mukız.** s. ar. ① ئويغاق، بىسدار. ② غەپلەتتىن قۇتقۇزغۇچى.
- mukim.** s. ar. مۇقىم، ئولتۇراقلىق، تۇرۇشلۇق.
- mukle.** s.ar. ① كۆز قارىچۇقى. ② كۆزنىڭ قارا ۋە ئاق قىسمى.
- mukmir.** s. ar. ئايدىڭ، ئاي نۇرى.
- mukni.** s. ar. قايىل قىلىدىغان، ئىشەندۈرىدىغان.
- mukri.** s. ar. ① قۇرئان ئوقۇشنى ئۆگەت-جەك. ② قۇرئان ئوقۇغۇچى.
- mukriz.** s. ar. ① قەرزگە پۇل بەرگۈچى. ② قەرز. سۆزنى قىسقا سۆزلەپ، ھەك، سۆزنى ئۇزارتماسلىق.
- muktataf.** s.ar. ① توپلانغان، توپلاق. ② ئانتولوگىيە.
- muktebes.** s. ar. پايدىلىنىش ئۈچۈن ئېلىنغان.
- muktebis.** s. ar. بىر كىشىنىڭ بىلىمى ياكى ئەسرىدىن پايدىلانماق.
- mukteda.** s. ar. ئۈلگە قىلىنىدىغان.
- muktedi.** s. ar. ① ئۇيغۇنلاشقان. ② بويۇن ئېگىدىغان.
- muktedir.** s. ar. ① ئىقتىدارلىق، قولىدىن ئىش كېلىدىغان. ② قۇدرەتلىك، كۈچلۈك.
- muktefa.** s. ar. ئۈلگە قىلىنىدىغان.
- mukterib.** s. ar. يېقىنلاشقان، بىر نەرسىنىڭ يېنىغا كەلگەن.
- muktiriz.** s. ar. قەرز (پۇل) ئېلىش.
- muktesit.** s.ar. ئىقتىسادچىل، ئورۇن.

سىز يەرگە پۇل خەجلىمەسلىك.
 mukteza. s. ar. ① كېرەك بولىدىغان، لازىملىق (نەرسە).
 mukteziyat. is. ar. ① كېرەكلىك ② نەتىجىلەر.
 mulem. s. ar. بەلگە قويۇلغان.
 muleta. s. arp. كالا بىلەن سوقۇش قۇچىلارنىڭ كالىنى ھودۇقتۇرۇش ۋە ھاردۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان قىزىل رەخت.
 mulin. s. ar. چارچى، ئېلانچى، بىلدۈرگۈچى.
 mum. is. far. ② توكنىڭ يۇ. رۇقلۇق بېرىش ئۆلچىمى. ③ s. رازى: ئۇ بۇ ئىشقا — «O, bu işe çoktan mum — كۆپتىن بېرى رازى»
 mumcu. is. شام ياساپ ساتقۇچى.
 mum.hane. is. شام ياسايدىغان ئىشخانا.
 mûmiyan. s. ar. بېلى ئىنچىكە، زىبا بويلىق.
 mumlamak. ① مۇم سۈرمەك. ② پىچەت. ③ چۈۈلۈپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن رەختنىڭ كانارلىرىغا مۇم سۈرمەك.
 mumlaşmak. مۇمدەك بولۇپ كەتمەك.
 mumlu. s. مۇم بىلەن ياسالغان، تەر- كېسە مۇم بولغان.
 mumluk. s. شامدان.
 mumsu. s. مۇمىسمان، مۇمغا ئوخ- شىغان.
 mumya. is. far. ① مۇمىيا (سېسىماس- لىق ئۈچۈن دورىلىنىپ كۆمۈلگەن جەسەت). ② بەك ئاجىز ۋە سارغىيىپ كەتكەن (ئادەم). ③ پۈتۈن كېسەللەرنى ساقاي- تىدىغان دورا.

mumyalamak. جەسەتنىڭ چىرىمەسلىكى ئۈچۈن دورىلار بىلەن قاتۇرماق..
 mumyalaşmak. مۇمىيا ھالىغا كەلمەك.
 mumza. s. ar. ئىمزالانغان، ئىمزا قويۇلغان.
 munafık. s. ar. بۇزغۇنچى، بۆلگۈنچى.
 munafıklık, - gi. is. ar. بۆلگۈنچىلىك، بۇزغۇنچىلىق.
 munazzaf. s. ar. تازىلانغان، ئلانغان.
 munazzım. s. ar. تەرتىپكە سالغۇچى، رەتكە سالغۇچى.
 munfasıl. s. ar. ① ئايرىلغان. ② ۋەزىپىسىدىن ئايرىلغان.
 munfasım s. ئېزىلگەن، زۇلۇمغا ئۇچرىغان.
 munfatır. s. ar. يېرىق، يېرىلغان.
 mûnis. s. ar. ① كۆنگەن، يات بولمىغان، ئادەتلەنگەن. ② يېقىملىق، سۆيۈم- لۈك. ③ ئۆيگە ئۆگىتىلگەن (ھايۋان). ④ ئەر ئىسمى.
 munkabız. s. ar. ① بىزۇق، بۇ- زۇلغان. ② قەۋزىيەت بولغان، ئىچى قېتىپ قالغان، ئىچى كەلمەسلىك.
 munkalib. s. ar. ئۆزگەرگەن، ئۆزگە- ردىش ياسىغان.
 munkarız. s. → Mûnkarız.
 munkatı. s. ar. ① تەختالغان. ② تۈگىگەن. ③ مۇناسىۋەتنى ئۆزگەن. ④ داۋاملاشمىغان.
 munsabig. s. ar. بويالغان.
 munsarif. s. ar. كەينىگە كەتكەن، چېكىنگەن، كەينىگە ئۆرۈلگەن.
 munsap. s. ar. ① دەرياغا ياكى دېڭىز- غا قويۇلۇشى (سۇنىڭ). ② ئېرىشمەك،

ئۇلاشماق. ئۇنسايلىق. **munsif.** s. ar.
 ① بېسىلغان، نەشر. **muntabiri.** s. is.
 قىلىنغان. ② بېچەتلىك، بېچەتلىگەن
 (قەغەز). ③ گۈزەل، چىرايلىق، يېقىم-
 لىق. ④ ئۇنتۇلماق، خاتىرىسى كۈچلۈك.
muntabih. s. ar. پىشقان، پىششىق.
muntabik. s. ar. ئۇيغۇنلاشقان، بىر -
 بىرىگە ماسلاشقان.
 ① ئاجراشقان. **muntalik.** s. ar.
 (ئەردىن). ② تەرك قىلغان، تاشلىۋەتكەن.
 ③ تاشلىۋېتىلگەن. ④ غەم - قايغۇسىز.
muntasif. s. ar. ئۆچكەن، ئۆچۈر -
 رۇلىگەن.
muntasih. s. ar. گەپ ئاڭلايدىغان،
 قۇلىقى يوشاق، نەسىھەتنى ئالىدىغان.
muntasihane. is. گەپ ئاڭلىغان ھالدا،
 نەسىھەتنى قوبۇل قىلغان ھالدا.
muntazam. s. ar. مۇنتىزىم، تەرتىپ -
 تىپلىك.
muntazar. s. ar. ئىنتىزار، تۆت كۆز
 بىلەن كۈتمەك.
muntazir. s. ar. ساقلىغۇچى، ئىنتىزار
 بولغۇچى.
munzahir. s. سىقىلغان، يۈرىكى
 سىقىلغان.
munzalim. s. ar. زۇلۇمغا باش
 ئەگگۈچى.
munzam. s. ar. ئىسلاۋە قىلىنغان،
 قوشۇلغان.
 ① پىشىپ يىلىكتەك. **munzir.** s. ar.
 بولۇپ كەتكەن (تاماق). ② پىشىپ يېتىل-
 گەن. ③ ئوڭاي ھەزىم بولىدىغان،
 سىڭىشلىك. ④ يىرىك ئالدۇرىدىغان.
 ① چۈمۈلە. ② كەمبە. **mur.** is. far.

غەلىلىك ۋە ئاجىزلىقنىڭ سىمۋولى.
 ③ دات.
murabaha. is. ar. جازانىخورلۇق.
murabahaci. is. ar. جازانىخور.
murabayat. is. قايىنىتىلغان مېۋە سۈيى.
murabba¹. s. is. ar. تۆتلىك:
 «O, murabba yazmayi seviyor —
 ئۇ تۆتلىك شېئىر يېزىشنى خالايدۇ.»
 ① مۇراببا. ② تەر. **murabba².** s. ar.
 بىيە كۆرگەن، تەربىيەلەنگەن:
 «Üzüm murabbâsi — ئۈزۈم مۇرابباسى.»
 ① ياداشقان (چازا). **murabbanişin.** s.
 قۇرغۇچى.
 ① ئىبادەت بىلەن. **murabit.** is. ar.
 بەند بولغۇچى. ② دەرۋىش.
 ① يولداش. **murafakat, - ti.** is. ar.
 لىق (ئاغىنىدارلىق) قىلغۇچى. ② بىرگە
 بولغۇچى، ھەمرا.
 ① يولداشلىق. **murafik.** is. ar.
 ئاغىنىدارلىق. ② ھەمرا.
 ① تىزگىنلەش. **murakabe.** is. ar.
 ② نازارەت.
 ئۆسسۈل، تانسا. **murakasa.** is. ar.
 ① تىزگىنلىك. **murakıp, - bı.** is. ar.
 گۈچى. ② نازارەت قىلغۇچى.
 تىزگىنلەش. **murakıplık, - ğı.** is.
 ① ياماقلىق، ياماق. **murakka.** s. ar.
 سېلىنغان. ② خەتتاتلار ئىجادىيىتىنىڭ
 توپلىمى. ③ ياماقلىق، كونا پاختىلىق
 چاپان. ④ ژۇرنال. ⑤ دەرۋىشلەرنىڭ
 جەندىسى.
 چۈمۈلەلەر. **murana.** is.
 يىلانچىلىققا ئوخ. **murana.** is. lâ.
 شايدىغان، گۆشى لەززەتلىك بىر خىل
 يېلىق.

① چۈمۈلمدەك. ② كۈچ - *murane. z.* قۇۋۋەتسىز.

① قىممەت باھا *murassa, - i. s. ar.* ئاشلار بىلەن (جاۋاھىرلار) بېزەلگەن.
② بىر خىل يېزىش ئۇسۇلى.

قوغۇشۇن ياكى *murassas. s. ar.* قەلەي بىلەن قاپلانغان ياكى كەپشەر-
لەنگەن.

① ئارزۇ. ② مەق. *murat. is. ar.* سەت، غايە. ③ ئەر ئىسمى.

① ئۇششاق چۈمۈلە. *murçe. is. far.* ② دات. ③ رەزىل، پەسكەش، قەدىرسىز
ئادەم.

① پاست *murdar, mundar. s. far.* كىنا، يىرگىنچىلىك. ② جىنسىي مۇناسى-
ۋەتتىن كېيىن يۇيۇنمىغان، چۈنۈپ.
③ دىنىي قائىدىگە ئاساسەن بوغۇزلانمىغان
(ھايۋان).

murdarlık, mundarlık, - ğı. is. پاسكىنىلىق.

① ئەم *murdia, murzia. is. ar.* چەكتە بالىسى بار ئايال. ② سۈت
ئانىسى.

① مىراس قالدۇرغۇچى. *muris. s. ar.* ② ئىگە قىلغۇچى، بەرگۈچى. ③ ۋەسىيە تىنامە
ئىگىسى.

① باغلاقلق. *murtabit, - ti. is. ar.* ② مۇناسىۋەتلىك.

murtat. s. ar. → Murtet.

① ۋەسىيەت قىلىنغان. *musa. s. ar.* ② ۋەسىيەتنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا مەسئۇل
بولغۇچى. ③ تەۋسىيە قىلىنغان، يۇقىرى.

بۇيىك، ئۇلۇغ، بەك *musaadi. s. ar.* يۇقىرى.

بۇيىقلق، بۇيىلانغان. *musabbag. s. ar.*

① مۇسەببەت، بالا - *musabin. is.* قازا ۋە پالاكەتكە ئۇچرىغانلار. ② كەسەلگە
گىرىپتار بولغانلار.

① قىلىنغان، *musaddak, - ki. s. ar.* ئەمەلىيەشتۈرۈلگەن. ② تەستىق.

① باش ئاغرىتقۇچى *musaddi. s. ar.* ② كىشىنىڭ كەيپىنى بۇزىدىغان
(ئادەم). (ئادەم).

musaf. s. ar. → Mushaf.

① بىراۋ. *musafaa, musafaat. is. ar.* نىڭ باشقا بىرىدىن قۇچاقلىشى.

② قۇچاقلىشىش، ③ بىرىدىن ئۇرۇش.
④ كۆزنىڭ ئۆتكۈرلۈكى.

ئىككى ئادەمنىڭ *musafaha. is. ar.* بىر - بىرى بىلەن قول ئېلىشىپ سالاھىيەتلىشىش.

سەمىمىي دوستلۇق، *musafat. is. ar.* سەمىمىيلىك.

پاكىزلەنگەن، ساپ، *musaffa. s. ar.* پاك.

رەت - رەت تىزىلغان، *musafef. s. ar.* رەتلەنگەن.

تازىلىغۇچى، پاكىز - *musaffi. s. ar.* لىگۈچى.

① سېرىق رەڭ بىلەن *musaffir. s. ar.* بۇيىلانغان، سارغايىتىلغان. ② ئىسقىرتماق.

كىچىكلىتىلگەن، *musaggar. s. ar.* ئۇششاقلاشقان.

ئويلىنىش بىلەن *musahare. is. ar.* ھاسىل بولغان تۇغقانلىق.

musahaba, musahabet. is. ar. سۆھبەت، سۆزلىشىش.

ئىملاسى خاتا. *musahhaf. s. ar.*

خاتاسىز، خاتالىرى *musahhah. s. ar.* تۈزەتىلگەن.

كۆرۈنۈش - *musahhahlik, - ği. is.*

لۇق ئىشى. ③ كارنا (كاپىيەن) ئىشكاپى.
musahip, - bi. is. ar. مۇساھىپ ①
 (ئىلگىرى بۈيۈكلەرنىڭ يېنىدا تۇرىدىغان
 ۋە سۆزمەن ئادەملەرگە بېرىلگەن نام). ②
 سۆھبەتلىشىدىغان، ئاشنىلىق قىلغۇچى.
musakka. is. s. ar. كۆكتات قىيمىسى. ①
musal. s. ar. يەتكۈزۈپ قويۇلغان. ②
 باغلانغان.
musaleh. is. ar. ۋەسىيەت قىلىنغان. ①
musalih. s. ar. تىنچلىق ۋە خاتىرە -
 جەملىك ئىچىدە. ② ئەپلىشىپ قالغان.
musalla. is. ar. ① ناماز ئوقۇشقا
 بولىدىغان ئوچۇقچىلىق. ② جامەلەردە
 جىنازا نامىزى ئوقۇلىدىغان يەر.
musalleb. s. ar. ① قاتىرۇلغان.
 ② قۇرۇتۇلغان.
musalli. s. ar. بەش ۋاق نامازنى
 قازا قىلماي ئوقۇيدىغان.
musammem. s. ar. ① قەتئىي قە -
 رارلاشتۇرۇلغان. ② ھازىرلانغان، تەي -
 يارلانغان.
musammet. s. is. ar. تۈلۈق، ئىچى بوش
 بولمىغان، بوش يېرى قالمىغان (نەرسە).
musandira. is. yun. ① ئويىنۇق،
 لىمىتلىق. ② تام ئىشكاپى. ③ ئاشخانى -
 دىكى قاچا - قىزىق ئىشكاپى.
musanna, - i. s. ar. ① ئويدۇرما.
 ② خىيالىي. ③ نەپىس ئىشلەنگەن. ④
 زىننەتلەنگەن، پەردازلانغان.
musannef. s. ar. يېزىپ چەتمىگەن،
 تەسنىپ قىلىنغان (كىتاب، ئەسەر).
musannefat. is. ar. يېزىلغان، تەس -
 نىپ قىلىنغان (ئەسەرلەر).
musannif. s. is. ar. ① تەسنىپ
 قىلغۇچى، يازغۇچى. ② تۈرلەرگە ئايرىغۇچى.

③ كارنا (كاپىيەن) ئىشكاپى.
musap. s. ar. مۇسابىھە تەك ئۇچرىغان،
 بېشىغا بالا - قازا، پالامەت كەلگەن.
 ② كېسەلگە دۇچار بولغان.
musaraa. is. ar. ① چېلىشچىلىق،
 پىنالۋانلىق. ② كۆرەش، جاپا.
musaraha. s. ar. ① ئوچۇق سۆزلى -
 مەك. ② ئوچۇقلىق، ئاشكارىلىق.
musari. is. s. ar. چېلىشچى، پالۋان.
musarra. is. s. ar. ئىككى مىسىراسى
 قاپىيەلىك شېئىر.
musavele. is. ar. ① ئۇرۇشۇش
 ئۈچۈن ئېتىلىماق. ② مۇشتلاشماق،
 ئۇرۇشماق.
musavver. s. ar. ① رەسىملىك،
 رەسىم قويۇلغان. ② زېھنىدە چۈشەنگەن.
musavvir. is. s. ar. ① رەسىم -
 ئىدراكى كۈچ. ③ نەزىرىگە شەكىل
 بەرگۈچى.
musavviran, musavvirin. is.
 رەسىملار.
musavvire. is. s. خىيال.
musavvit. s. ar. ۋاراڭ - چۈرۈڭ
 قىلغان، ۋارقىرىغان، ئاۋاز چىقىرىش -
 ئاۋازلىق.
musayaha. is. ar. ۋارقىرىش.
musaykal. s. ar. جۈلالىق، پارقىراق،
 پارقىراقلىق.
musevi. s. is. ar. مۇسا
 پەيغەمبەرنىڭ دىنىغا ئېتىقاد قىلىدى -
 غانلار.
musevilik, - gi. is. ① مۇساۋىي
 دىنىي. ② مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشكەن
 كىتاب - تەۋرات.
mushaf. is. ar. ① قۇرئان. ② كىتاب.

③ ئىنسان ياكى ئىنساننىڭ يۈزى.
musir, musir. s. ar. سۆز ياكى
 پىكىردە قاتتىق تۇرغان.
 ① مۇسبەت. **musibet, - ti.** is. ar.
 ② تۇيۇقسىز كەلگەن پالاکەت. ③ تەلەپسىز.
 تەلەپسىز، بەختسىز. **musibetli.** s.
 ① تۇمشۇقىدا خىل. **musikar.** is. far.
 مۇخىل تۆشۈك بولۇپ شامال چىققاندا
 تۈرلۈك ئاۋاز چىقىرىدىغان بىر ئەپسانىۋى
 قۇش. ② كۆپ ئاۋازلىق ساز.
musiki. is. ar. مۇزىكا، ساز
 «Uygur musiki çok güzeldir —
 ئۇيغۇر مۇزىكىسى ناھايىتى ياخشى.»
musikici. is. مۇزىكىچى، سازچى.
musikicilik, - ği. is. مۇزىكىچىلىك،
 سازچىلىق.
musikişinas. is. far. مۇزىكىشۇناس،
 مۇزىكىچى.
 ① يەتكۈزىدىغان، ئېلىپ بارىدىغان. **musil.** s. ar.
 ② توشۇغۇچى.
musile. is. ar. مۇدەررىسلىكتە ئىككىنچى
 چى دەرىجىلىك ئۇنۋان.
 ① توغرا، **musip, musib.** s. ar.
 ② يېڭىلىمەيدىغان، ھەلۋە قىلمايدىغان.
 ① قاتتىق تۇرۇپ. **musir¹ - rri.** s. ar.
 ② جاھىل.
musir². s. ar. مۇل، بەرىگەتلىك.
 ① تۇمار. ② تۇمارغا. **muska.** is. ar.
 ئوخشاش قاتلاقلق (تۈرۈكلۈك).
muskacı. is. تۇمار يازغۇچى.
muskarari. s. تۇمارغا ئوخشاش
 بويۇنغا ئېسىۋالدىغان.
 ① چۈشۈپ كېتىشىگە. **muskit.** s. ar.

(بالىنىڭ) سەۋەب بولغان. ② قورساقنىكى
 بالىنى چۈشۈرىدىغان دورا.
muskitat. is. بالا چۈشۈرىدىغان
 نەرسىلەر.
 ① تۈزەتكەن، ئىسلاھ. **muslih.** s. ar.
 ② تىنچلىق كەلتۈرگەن، سۇلھ
 قىلغان.
 ① (تۈرۈپ) **musluk, - ğu.** is. ar.
 ② قول يۇيىدىغان يەر.
 ③ ئەرلەرنىڭ ئاناسىل ئەزاسى.
muslukçu. is. تاھارەت ئېلىۋاتقان
 ياكى يۈز يۇيۇۋاتقانلارنىڭ يانچۇقىدىن
 نەرسە كېرىكىنى ئوغرىلىۋالغۇچى.
muson. is. fr. ھىندى ئوكياندا
 ئالتە ئاي بىر يانغا، ئالتە ئاي يەنە
 بىر يانغا قاراپ چىقىدىغان شامال.
mustabir. s. ar. سەۋرلىك، سەۋر
 قىلغۇچى.
mustar¹. s. ar. مەجبۇرىي.
mustar². is. ar. بىر خىل كۈچلۈك
 شاراب.
 ① دەردىمەن. ② **mustarip.** s. ar.
 كەيپىسىز، بىتاب.
 ① ئوزارغان. **mustatil.** s. is. ar.
 ② تىك تۆت بۇرجەك.
mustatilli. s. ar. تىك تۆت بۇرجەك
 شەكلىدە.
 ① سايدا ئولتۇر- **mustazil.** s. ar.
 ② ھىمايە قىلىنغان.
muş¹. is. fr. كىچىك ساياھەت
 كېمىسى.
muş². is. far. چاشقان.
 ① سۇ ئۆتكۈزۈمەيدىغان. **muşamba.** is. ar.
 دىغان، بىر تەرەپىگە كاۋچۇك ياكى ياغ
 سۈرتۈلگەن. ② مۇشۇ خىل رەختىسى

تىكىلىگەن يامغۇرلۇق. ③ ئۆي ۋە باشقا يەرلەردە يەرگە سېلىنىدىغان رەڭدار قېلىن رەخت.
muşek. is. zool. چاشقان.
muşer. is. ar. بىر خىل ئەگرى ھەرە.
 ① قىلىنى قىرىققا **muşkáf.** s. ar. يارىدىغان، مەسىلىگە ئىنچىكە قارايدىغان.
 ② چوڭقۇر چۈشىنىدىغان. ③ ھوشيار.
 ④ تەتقىقى.
 ① مۇش. ② ئۈچ. **muşt¹.** is. far. ئۈچۈم.
 ① مۇشت. **muşt².** is. تاغاق.
 ① تۆمۈر مۇشت. **mušta.** is. far. ② تۆمۈر توقماق. ③ قىلىچ، پىچاقلار.
 نىڭ دەستىسى. ④ موزدۇزلارنىڭ كوۋىسى.
muştalamak. is. تۆمۈر مۇشت بىلەن ئورماق.
muştî¹. s. ar. تاغاق شەكلىدە، تاغاق سىمان.
muştî². is. ئۈچۈم (مىقدار).
muştu. is. far. خۇش خەۋەر.
muştucu. is. خۇش خەۋەر يەتكۈزگۈچى.
muştulamak. is. خۇش خەۋەر يەتكۈزۈش.
muştuluk. is. سۆيۈنچە.
 ① بەخت، سائادەت. **mut, - tu.** is. ② خۇرسەنلىك.
 ① ئاتا، بەخش، بېرىش. **muta¹.** is. ar. ② ئېرىدىن ئاجراشقان ئايالغا ئەر تەرەپتىن بېرىلگەن كىيىم - كېچەك.
muta². s. ar. كەپ ئاڭلايدىغان، ئىتتا. ئەنجان.
mutaassıp, - bî. s. is. مۇتەئەسسپ، كۈنلىقنى ساقلىغۇچى.

① خۇش پۇراق **mutaattir.** s. ar. نەرسىلەرنى سۈرگۈچى. ② خۇش پۇراق.
mutaazzım. s. ar. كىبىرلىك، غۇرۇر. لۇق.
 ① ئۇيغۇن. **mutabakat, - tı.** is. ar. ② ماسلىشىش، قوشۇلۇش:
 «Ben bugörüşe mutabakat oldum—
 مەن بۇ پىكىرگە قوشۇلدۇم.»
 ① قوشۇلغان **mutabık, - kı.** s. ar. (پىكىر بىرلىكى). ② رازى بولغان. ③ ئۇيغۇن، مۇۋاپىق:
 «Bu görüşle mutabık kaldım —
 بۇ كۆز قاراشقا رازى بولدۇم.»
mutadi. s. ar. ئادەتلەنگەن، كۆنگەن. ① جۇل (يۈپۇق) ۋە **mutaf¹.** is. far. توغرا قاتارلىقلارنى توقۇغۇچى. ② جۇل ۋە توغرا قاتارلىق نەرسىلەرنى ساتقۇچى.
mutaf². is. far. تاۋاپ قىلىنىدىغان، ئەتراپىدا ئايلىنىدىغان.
mutaher. s. ar. تازىلانغان، پاكىز. لەنگەن.
 ① پاكىزلانغان، **mutahhar.** s. ar. تازىلانغان. ② پاك، مۇقەددەس، مۇبارەك.
mutahhariyet, - tı. is. ar. پاكىزلىق، تازىلىق، پاكلىق.
mutak. s. ar. ئەركىنلىكى بېرىلگەن، ئازاد قىلىنغان.
 ① ھەق تەلەپ **mutalebe.** is. ar. قىلماق. ② دەۋا. ③ تەلەپ.
mutali. s. ar. دەرس تەكرارلىغۇچى ياكى كىتاب ئوقۇغۇچى.
mutalla. s. ar. ئالتۇن سۈيى بىلەن پەردازلانغان.
mutallaka. s. is. ئەردىن ئاجرىشىپ تۇل قالغان خوتۇن.

mutallik. is. ar. خوتۇننى تالاق قىلىۋېتىپ بويىتاق قالغان ئەر.

mutalsam. s. ar. تىلىملىق، تىلىم لاشقان، جودا قىلىنغان.

mutalsim. s. ar. جودىگەر، جودىچى.

mutantan. s. ar. ① كۆركەم، تەن ② پارلاق، زىننەتلىك. ③ ۋاراك - چۇرۇك.

mutarasid. s. ar. ① دىققەت بىلەن ② ساقلىغۇچى، ئىنتىزار بولغۇچى، تەقەززا بولغۇچى.

mutarra. s. ar. ① ساپ. ② يېڭى. ③ خۇش پۇراق. ④ پارىلداق، جۇلالىق.

mutarraz. s. ar. كانارلىرى يىپەك بىلەن ئىشلەنگەن.

mutasabbi. s. ar. بالىلىق قىلغان، بالىلارچە ئىش قىلىدىغان.

mutasabbir. s. ar. قىيىنچىلىققا كۆك-رەك كېرىدىغان، بەرداشلىق بېرىدىغان، سەۋرچان.

mutasabbiane. z. بالىلارچە، بالىلاردەك.

mutasaddi. s. ar. ① يېرىلغان، پارتلاپ كەتكەن. ② تارالغان، چېچىلغان، يېيىلغان.

mutasaddik. s. ar. سەدىقە بەرگۈچى.

mutasaffi. s. ar. پاكىزلەنگەن، ساپ لاشقان.

mutasallib. s. ar. ① قاتتىقلاشقان، قاتقان. ② تىز پۈكمەيدىغان، قەتئىي.

mutasanni. s. ar. چىرايلىق كۆرۈ-نۇشكە تىرىشقۇچى، سۆلەتۈز.

mutasarraf. s. ar. ① بىر نەرسىنى ئىشلىتىش ھوقۇقىغا ئىگە بولۇش. ② بىر ئىشنى خالىغىنچە باشقۇرىدىغان. ③ بىر

نەرسىنىڭ ئىگىسى، ئىگە.

mutasarrifiyet. is. ① ئىشلىتىش ھوقۇقى. ② بىر نەرسىنى ئىشلىتىش ھوقۇقىغا ئىگە بولۇش.

mutasarrim. s. ar. ① توسقۇنلۇقنى يېرىپ ئۆتكۈچى. ② قولى ئەپلىك، ماھىر، ئۇز.

mutasavver. s. ar. ① تەسەۋۋۇر قىلىنغان. ② ئېھتىمالى بولغان، ئىشلىنىشى مۇمكىن بولغان. ③ قارارلاشتۇرۇلغان، نىيەت قىلىنغان.

mutasavvif. is. ar. سۈپىزمنى يېيىشقا تىرىشقۇچى.

mutasavvit. s. ar. ئاۋاز چىقىرىدىغان.

mutasavvir. s. ar. ① تەسەۋۋۇر قىلغان. ② نىيەت قىلغان. ③ تەسۋىر-لەنگەن.

mutasayyif. s. ar. ياز ئايلىرىنى بىر يەردە ئۆتكۈزگۈچى.

mutasim. s. ar. ① قولى بىلەن تۇتقۇچى. ② يامان ئىشلاردىن قولىنى ئۈزگۈچى.

mutasyon. s. خاراكتېرنىڭ بىردىنلا ئۆزگىرىشى.

mutat. s. ar. كۆنگەن، ئادەتلەنگەن، ئۆگىنىلگەن.

mutatabbip. s. ar. ① ساختا (يال). ② مەكتەپ يۈزى كۆرمەستىن ئەمەلىيەتتىن ئۆگەنگەن دوختۇر.

mutatabrik. s. ar. ماسلاشقان، ئۆي-خۇن.

mutatahhir. s. ar. ① تازىلانغان، پاكىزلەنگەن. ② مەنبۇى جەھەتتىن پاكلانغان، ئەسكى ئىشلاردىن خالى بولغان.

mutataim. s. ar. تەمىنى تېتىماق.
 mutatarrib. s. ar. جۇشقۇنلۇق، جان-لىقلىق.
 mutatarrif. s. ar. ئۆزىنى چەتكە ئالغان.
 mutatavil. s. ar. ① ئۇزارغان. ② ئۇزارتىلىپ ئېگىزلىتىلگەن.
 mutatavvi. s. ar. ① ئىبادەتتە بول-غۇچى. ② قىلىشقا تېگىشلىك ئىشنى قىلغان. ③ is. پىدائىي (ئەسكەر).
 mutatavvik. s. ar. ① بويىنىغا مېدالىب ئون قاتارلىق زىننەت بۇيۇملىرىنى ئاستىغان. ② بىر ئىشنىڭ جاۋابكارلىقىنى ئۈستىگە ئالغان.
 mutatayyib. s. ar. ① خۇش پۇراق. ② گۈزەل، خۇش، تاتلىق، تەملىك.
 mutavassil. s. ar. ① بىر يەرگە يېپ-تىپ بارغان، ئېرىشكەن. ② ئارزۇسىغا يەتكەن، مەقسىتىگە يەتكەن.
 mutavassit. s. is. ① ئىككى تەرەپكە ئەلچىلىك قىلغۇچى، ۋاسىتە بولغۇچى. ② ئوتتۇرا ھاللىق خەلىق. ③ سالاجى، ئارىچى.
 mutavele. is. ar. بىر ئىشنى كەپ-نىمگە تارتماق.
 mutavi. s. ar. باش ئەگگەن، ئىتائەت قىلغان، ئىتائەتچان.
 mutavvak. s. ar. ① بويىنىغا مېدالىئون قاتارلىق نەرسىلەر ئېسىلغان. ② بويىنىغا تاسىما، زەنجىر قاتارلىق نەرسىلەر سېلىنغان.
 mutavvaka. is. ar. بويىنىدا ھالقى شەكىلدە ۋە ئۆز رەڭگىدىن تېخىمۇ قۇيۇق تۈكى بولغان كەپتەر.
 mutavvel. s. ar. ① ئۇزارتىلغان.

② تەپسىلىي چۈشەندۈرۈلگەن. ③ is. مەدرىسلەردە ئوقۇتۇلىدىغان ئەرەب ئەدەبىيات تارىخىي كىتابى.
 mutavvelat. is. ① ئۇزارتىلغان نەرسىلەر. ② بىر پىكىر تەپسىلىي چۈ-شەندۈرۈلگەن ۋە كېڭەيتىلگەن ماقالە.
 mutavvif. is. ar. مەككىدە ھەج ۋاقىتىدا بېجىرىلىدىغان ئىشلارنى قىلدۇرغۇچى، يول كۆرسەتكۈچى شەخس.
 mutayebat. is. ar. قىزىق ھېكايىلەر.
 mutayebe. is. ar. چاقچاق قىلىش-ماق.
 mutayyeb. s. ar. ① كۆڭلى ئېچىك-غان، كۆڭلى خۇش بولغان. ② خۇش پۇراق نەرسىلەرنى سۈرگەن.
 mutazaccir. is. ar. ئىچى سىقىلغان، ئىچى پۇشقان.
 mutazallil. is. ar. ① سايىمدا قال-غان. ② قوغداغان، ئاسراغان.
 mutazallim. s. ar. ئۆزىگە قىلىنغان زۇلۇم ۋە زورلۇقتىن شىكايەت قىلغۇچى.
 mutazammin. s. ar. ① ئىچىگە ئال-غان، ئورنىۋالغان. ② كېپىل، جاۋابكار.
 mutazannin, mutazanni. s. ar. گۈ-مان بىلەن ئىش-قىلغۇچى.
 mutazarri. s. ar. يالۋۇرغۇچى، ئىلتىماس قىلغۇچى.
 mutazarrif. s. ar. ساختىلىق بىلەن چىرايلىق كۆرۈنۈشكە ئۇرۇنغۇچى.
 mutazarrir. s. ar. زەرەر كۆرگەن، زىيان تارتقان.
 mutazavvi. s. ar. ئەتراپىنى خۇش بۇي قاپلاپ كەتكەن.
 mutbik. s. ar. ① پۈركىگەن. ② داۋام-قىلغان. ③ پۈتۈن، ھەممە.

muteattil. s. ar. بوش قالغان،
ئىشىنىز قالغان.

muteber. s. ar. ① ئېتىبارى بولغان.
② ئىشەنچلىك، ئىناۋەتلىك.

mutedil. s. ar. مۆتىدىل، يا سوغۇق،
يا ئىسسىق ئەمەس، ئوتتۇرا ھال.

mutekif. s. ar. ئېتىكاپ (مەخسۇس)
بىر يەرگە كىرىۋېلىپ، ئىبادەت بىلەن
بولغان.

mutekifin. is. ۋاقتىنى ئىبادەتخانىدا
ئىبادەت بىلەن ئۆتكۈزگۈچى.

mutekit. s. ar. دىنىي سۆزلەرگە
ئىشەنگۈچى.

mutel. s. erm. كېسەل، ئاقساق - چو -
لاق، ئەيىبى بار.

mutemet. is. ar. ① بىر ئىدارىنىڭ
پۇل - مۇئامىلە ئىشلىرىغا مەسئۇل خادىم.
② ئىسلام دۆلەتلىرىدە ۋەزىرلەرگە بېرىل-
گەن نام. ③ ئۆزىگە ئىشىنىدىغان.

mutena. s. ar. ① دىققەت بىلەن
ئىشلەنگەن، ئەھمىيەتلىك.

muter. s. ar. بەك يوقسۇل بولسۇمۇ
باشقىلاردىن بىر نەرسە تىلىمىگۈچى.

muteref. s. ar. ئېتىراپ قىلىنغان.

muterif. s. ar. ① ئۆز كەمچىلىك ۋە
خاتالىقىنى يوشۇرماستىن سۆزلىگۈچى.

② ئەمەلىيەتنى بىلىپ تۇرۇپ سۆزلىگۈچى.

muteriz. s. ar. ئېتىراز بىلدۈرگەن،
قارشى چىققان.

mutesif. s. ar. ① زۇلۇم قىلغان.
② توغرا يولدىن چىققان.

mutezim. s. ar. ① ئۆز يولىدا ماڭ-
غان. ② بىر ئىشنى ھەۋەس بىلەن قىل-
غان. ③ ساغلام.

mutezir. s. ar. ئۆزرە سۈرىۋاتقۇچى.

mutfak, - ğı. is. ar. ئاشخانا (ئاماق
ئېتىلىدىغان).

muthike. is. ar. كومېدىيە.

① ئىتائەتچان، ئىتائەت -
ئەت قىلىغۇچى، ياۋاش. ② ئەرەنچە
ئىسىم (مۇتى).

mutik. s. ar. ئازاد قىلىنغان، ئەركىن
قويۇۋېتىلگەن.

mutim. s. ar. تاماق يېيىدۇرگۈچى،
تويغۇزغۇچى.

① مۇتلەق. ② **mutlak, - kı.** s. ar.
مەۋجۇدىيەت. ③ ئەركىمگە قويۇۋېتىلگەن،
جەددىي.

① **mutlaka.** z. ar. قانداقلا بولمىسۇن،
② جەددىي ھالدا، چوقۇم:

«Mutlaka gitmeliyim -
مىسۇن كېتىشىم كېرەك.»

mutlakçılık, - ğı. is. مۇتلەقچىلىك،
ئابىرلىۋىتىزم (بىر كىشىنىڭ ھۆكۈمرانلىق-
قىغا ئاساسلانغان ئىدارە ئۇسۇلى):

«Biz kesin olarak mutlakçılığa
karşı koymalıyız - بىز مۇتلەقچى-
لىققە قەتئىي قارشى تۇرۇشىمىز كېرەك.»

① **mutlakiyet, - ti.** is. مۇتلەقچىلىك.
② پادىشاھلىق دۆلەت تۈزۈمى.

① **mutlu.** s. بەختىيار. ② تەلەپلىك:
«Mutlu yaşam - بەختىيار تۇرمۇش.»

① **mutluluk, - ğu.** is. بەختىيارلىق.
② زەۋۇق.

mutmain. s. ar. خاتىرجەم.

① **mutrib.** is. ar. سازەندە، سازچى.
② ناخشىچى، غەزەلخانى.

mutmuz. s. بەختسىز.

mutmuzluk, - ğu. is. بەختسىزلىك.

muttali, - i. is. s. ar. خەۋەردار،

خەۋىرى بولماقلىق،
 ① رەتلىك، تەرتىپ **muttarit. s. ar.**
 لىك. ② ئۆرنەك بولارلىق؛
 «Muttarit haraket —
 لىق ھەرىكەت.»
 ماھىيەتلىك. **muttasif. s. ar.**
 ① ئۆزلىكىسىز، **muttasıl. s. ar.**
 توختىماستىن. ② بىر - بىرىگە توتىشىپ
 كەتكەن؛
 «Muttasıl yağmur yağıyor —
 ماستىن يامغۇر يېغىۋاتىدۇ.»
 دەرەھە، يۈزمۇ يۈز. **muvicehe. is. ar.**
 ① ئەپلىشىپ قال - **muvasala. is. ar.**
 ھاق، ئەپ بولۇپ قالماق. ② تاشلىۋەت -
 مەك، تەرك قىلماق.
 ① رازى **muvaafakat, - ti. is. ar.**
 بولماق، مۇۋاپىق تاپماق. ② ئۇيغۇن
 كېلىش.
 مۇۋەپپەقىيەت. **muvaafakiyet, - ti. is. ar.**
 قىيەت، ئېرىشىش.
 مۇۋەپپەقىيەتلىك. **muvaafakiyetli. is. ar.**
 مۇۋەپپەقىيەتسىز. **muvaafakiyetsiz. s. ar.**
 ① ئۇيغۇن، مۇناسىپ. **muvaafık. s. ar.**
 ② پىكىرداش.
 قورقۇنچقا سېلىپ **muvaahhiş. s. ar.**
 قويغان، ئۆرگۈتكەن.
 ① ئاللاننىڭ بىرلىك **muvaahhit. s. ar.**
 كىگە ئىشەنگەن، ئاللاغا ئىشەنگەن.
 ② يالغۇز خۇدالىق.
 ① ھۆرمەتلەنگەن. **muvakkar. s. ar.**
 ② ئېغىر بېسىق. ③ ئەر ئىسمى
 (مۇۋەككەر).
 ① ۋاقىتلىق، **muvakkat, - ti. s. ar.**
 مۇۋەققەت. ② مەلۇم بىر ۋاقىت ئۈچۈن
 ئىشلىتىلىدىغان پويىز؛

«ABD nin Çindeki muvakkat is
 güderi — ئامېرىكا قوشما شتاتلىرىنىڭ
 جۇڭگودىكى ۋاقىتلىق ئىش باشقۇرغۇچىسى.»
 ۋاقىتنىچە. **muvakkat. z. ar.**
 ھۆرمەت بىلدۈرگەن. **muvakkir. s. ar.**
 كۈنگە قاراپ **muvakkit, - ti. is. ar.**
 ناماز ۋاقىتىنى بەلگىلىگۈچى (ئادەم).
 ① ۋاقىتىنى بەلگىلىگۈچى **muvakkit.hane. is.**
 گىلەشكە كېرەكلىك سايمانلار قويۇلغان
 ئۆي. ② چوڭ جامەلەر يېنىدا بولىدىغان
 ۋاقىتىنى بەلگىلەش ئۆيى.
 ① دوستلىق. **muvalat. is. ar.** ②
 دوستلارچە، ئۆزئارا ياردەم.
 ① دوستانە ياشى. **muvaneset. is. ar.**
 ② ئادەمدىن قاچمايدىغان (ھايۋان)،
 ئۆيگە ئۆگەنگەن.
 ① بىر - بىرىگە **muvanis. s. ar.**
 ئۆگىنىپ، بىرلىكتە ياشىغان. ② ئادەمگە
 كۆنگەن، ئادەمدىن قاچمايدىغان (ھايۋان).
 ① بىر پورتتىن **muvaradat. is. ar.**
 ئىككىنچى بىر پورتقا كەلگۈچى. ②
 پىكىر. ③ ئىسھام. ④ لايىھە.
 ① بېرىپ - كېلىش. **muvarade. is. ar.**
 ② ئىككى شائىرنىڭ بىر پىكىرنى ئەينى
 شەكىلدە يېزىشى.
 بېرىش - كېلىش **muvasala. is. ar.**
 ئىمكانىيىتى، قاتناش، ئالاقە.
 يېتىپ بېرىش: **muvasalat. is. ar.**
 «Yitip barmaq —
 ① ياردەم. ② ياخشى. **muvasat. is. ar.**
 لىق قىلماق، دوستلۇق قىلماق. ③
 ئۆلگۈچىنىڭ ئائىلىسىگە قىلىنىدىغان
 ياردەم.
 ① ئېتىلماق، بىر - **muvasabe. is. ar.**
 بىرىنىڭ ئۈستىگە ئېتىلماق. ② سەكرەك.

muvasi. isi ar. تەۋسىيە قىلماق،
ئۇندىيەك.

muvasaa. is. ar. ① مەسلىھەت بىلەن
قىلىنغان ئىش.

muvasat. ar. ① پاراللېل بولۇش،
تەڭپۇڭلىشىش. ② قارشى تۇرۇش، تەڭ
كېلىش.

muvezene, muvazenet. is. ar.
① تەڭپۇڭلۇق، مۇۋازىنەت، تەڭپۇڭ
لاشماق. ② قىياس، مۆلچەر. ③ كىرىم -
چىقىمنىڭ تەڭپۇڭلىشىشى، بالانس.

① تەڭپۇڭلۇق. ② muvazenedeli. s.
ئورۇنلۇق، جايدا:

«Buradakiler daha çok muvazenedeli,
daha çok ulusun geleceğiyle
ilgilidirler — بۇ يەردىكىلەر خېلىلا —
جايدا، كۆپىنچە مېللەتنىڭ كېلەچىكىگە
(ئىستىقبالىغا) كۆڭۈل بۆلىدىكەن.»

① تەڭپۇڭسىز. s. muvazenesiz.
② ئورۇنسىز.

① پاراللېل، تەڭداش. s. ar. muvazenesizi.
تىنماستىن بىر ئىش
muvasib. s. ar. بىلەن بولغان.

① ئېغىرلىق ئۆلچىمىدە. s. ar. muvasin.
ئوخشاشلىق. ② تەڭپۇڭ.

① بىر ۋەزىپە ياكى s. ar. muvazzaf.
خىزمەت بىلەن شۇغۇللانغۇچى. ②
ئايلىقچى.

① ئېنىق، ئايدىڭلاش. s. ar. muvazzah.
قان، ئوچۇق چۈشەندۈرۈلگەن.

① ئايدىڭلاشقان، s. ar. muvazzih.
چۈشەندۈرگەن.

① زىننەتلىك. s. ar. muveşşah.
② مۇۋەششەھ (شېئىر شەكلىنىڭ بىر
تۈرى).

ئۇن سېلىپ يىغىلماق. is. far. muyin.

① قىل، تۈك، s. ar. muyi, muyin.
موي، تېرە. ② يۇڭدىن، تېرىدىن
ئىشلەنگەن.

① تېرە. ② تېرىدىن is. far. muyine.
قىلىنغان خۇرۇم چاپان.

قارچىغا ئوخشاپ is. ar. muymul.
دىغان بىرخىل يىرتقۇچ قۇش.

يۇڭدىن نەرسە is. far. muytap, - bi.
توقۇغۇچى ھۈنەرۋەن.

شاڭجياۋ، بانان. is. ar. muz.

زىت، قارىمۇ قارشى. s. ar. muzad.

ئىككى قات، is. ar. muzaaf.
قاتمۇقات.

① غالىب. ② ئۈس. s. ar. muzaffer.
تۈنلۈك قازانغۇچى. ③ ئەر ياكى ئايال
ئىسمى (مۇزەپپەر).

ئۈستۈنلۈك قازانغان z. muzafferren.
ھالدا، غالىپ كەلگەن ھالدا.

غالىپ is. ar. muzafferiyet, - ti.
كەلمەك، ئۈستۈنلۈك قازانماق، غالىپلىق،
ئۈستۈنلۈك.

بىر نەرسىگە ئوخشاشماق، is. muzahat.
ئوخشاشلىق.

قوللىماق، ياردەم قىلماق. is. ar. muzaheret.

ئوخشاشلىق. s. ar. muzahi.

قوللىغۇچى، ھىمايە s. ar. muzahir.
قىلغۇچى.

سايۋانلىق، كۆلەڭ. s. ar. muzallel.
گىلىك، سايە چۈشكەن.

① چوڭايتىلغان. ② is. ar. muzam.
بىر نەرسىنىڭ ئەڭ زور ياكى مۇھىم
تەرىپى.

چوڭايتىلغان، چوڭ is. ar. muzamat.
دەپ قارالغان.

① ئورتاق. ② يولداش. muzari. s. is. ar.
 ③ ئوخشىشىدىغان.
 muzcir. s. ar. دەرد، ئەلەم.
 muze. is. far. ئۆتۈك، بەتىنىكە.
 muze.duz. is. far. موزدۇز.
 muze.duzan s. موزدۇزلار.
 muze.duzi. is. موزدۇزلۇق.
 muzga. is. ar. بىر پارچە گۆش،
 گۆش پارچىسى.
 muzir, - rri. s. ar. زىيانلىق، زەرەرلىك.
 muzirlık, - ğı. is. زەھەرلىك ھەرىكەت.
 muzi'. s. ar. نۇرلۇق، پارلاق.
 muzi'. s. ar. كۆڭۈل ئاغرىتقۇچى، جاپا
 سالغۇچى.
 muzif. s. ar. مېھمان قوبۇل قىلغۇچى،
 مېھماننى ئۆيىدە تۇتۇۋالغۇچى.
 muzik. s. ar. قىسقۇچى، تارلاش
 تۇرغۇچى.
 muzip. s. ar. شاڭخو، قىزىقچى.
 muziplık, - ğı. is. شاڭخۇچىلىق،
 قىزىقچىلىق.
 muziyat. is. ar. كىشىگە ئارام بەر-
 مەيدىغان بۇرگە، چۇسا، پاشا قاتارلىق
 ھاشاراتلار.
 muzlim. s. ar. ① قاراڭغۇلۇق، زۇل-
 مەت. ② مەخپىي، يوشۇرۇن، نامەلۇم.
 ③ قىزىقۇنچ، ئەسكى.
 muzmahil. s. ar. ① چۆكۈپ كەتكەن،
 ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن. ② خاراب بولغان،
 يوق بولغان.
 muzmer. is. s. ar. ① مەخپىي ۋە
 يوشۇرۇن نەرسىلەر. ② ئوي، نىيەت.
 muzmerrat. is. ① مەخپىي نەرسىلەر،
 سىرلار. ② كۆڭۈلگە پۈكۈلگەن نىيەت
 ۋە باشقىلار.

① بىر ئىشقا زور. muztar. s. ar.
 لىغان. ② بىر ئىشنى قىلىشتا قىيىنچىلىق
 ئىچىدە قالغان. ③ چارىسىز، ئامالسىز.
 muztarım. s. ar. ① يالغۇنچىغان، تۇ-
 تاشقان (ئوت). ② ھاياجانلانغان. ③
 ئالدىراپ - تېنەپ كەتكەن.
 mübaade. mübaadet. is. ar.
 ① بىر - بىرىدىن ئايرىلىماق. ② ئۇزاق
 تۇرماق.
 mübaale. is. ar. جىلۋىلەنمەك.
 mübadat. is. ar. ① ھۇجۇم قىلىش. ②
 دۈشمەنلىك قىلىش.
 mübadele. is. ar. ئالماشتۇرۇش،
 تېگىشىش.
 «Mal mübadelesi yapıldı — مال
 ئالماشتۇرۇش ئېلىپ بېرىلدى.»
 mübadeleci. is. ئالماشتۇرغۇچى.
 mübadere. is. ar. بىر ئىشقا
 كىرىشمەك.
 mübadil. is. ar. مۇبادىل (تۈركىيىم)
 دىكى روملار بىلەن ئالماشتۇرۇپ يۇنان-
 تاندىن كەلتۈرۈلگەن تۈركىلەر).
 mübage. is. ar. تىلى تاتلىق،
 ئاغزى يۇمشاق (ئادەم).
 mübagat. is. ar. زىنا.
 mübagate. is. ar. ① تۇيۇقسىز بو-
 لۇش (بىر ئىش). ② تۇيۇقسىز ھۇجۇم.
 mübagaze. is. ئاداۋەت (ئۆچمەنلىك)
 ساقلىماق.
 mübahat. is. ar. ماختىنىش، ئۆزىنى
 ماختاش.
 mübahele. is. ar. لەنەت ئوقۇش.
 mübahhar. s. ar. ئىسرىقلانغان،
 ئىسرىق سېلىنغان.
 mübahı. s. ar. ئۆزىنى ماختىغۇچى.

mübahis. i. s. بىر مەسىلە ئۈستىدە
سۆزلەشمەك ياكى تالاش - تارتىش
قىلماق.

mübait. s. ar. بىر - بىرىدىن يىراق
لاشقان.

mübalâğa. is. ar. مۇبالىغە (بىر)
نەرسىنى ئەسلى ھالىتىدىن ئاشۇرۇپ
كۆرسىتىش.

mübalâğacı. s. مۇبالىغىچى، چو -
ئايتقۇچى.

mübalâğalı. s. مۇبالىغىلىق.

① **mübalât.** دىققەت، ئېھتىيات.
② قاينۇ.

mübalât-kâr. s. دىققەت (ئېھتىيات)
بىلەن ئىش كۆرگۈچى.

mübâne. is. ar. تالاق يولى بىلەن
ئېرىدىن ئاجراشقان ئايال.

① **mübarek.** s. ar. ئەزىز، ھۆرمەت،
مۇبارەك. ② بەختلىك. ③ بەرىكەتلىك،
باياشاتلىق.

بايرىمى — Bayramınıza mübarek
كىزغا مۇبارەك.

mübareke. s. ar. تەلەپلىك، بەختلىك.

mübareki. s. ar. تەبىرىكلىش،
قۇتۇقلۇقلۇق.

mübarezat. is. ar. ئۆزئارا ئۇرۇشۇش.

① **mübarezet.** is. ar. ئۇرۇشۇش،
سوقۇشۇش، جەڭ قىلىش. ② ئار -

نومۇس ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلىدىغان دۈئل.

جەڭ مەيدانى. **mübareze. gâh.** is.

بىرگە - بىر سو - **mübariz.** s. is. ar.

قۇشقان (ئېلىشقان).

mübarizen, mübarizin. is. ar.

ئۇرۇشۇشقا تەييارلانغانلار.

mübasele. is. ar. ھۇجۇم قىلماق.

جەڭدە ھۇجۇمغا ئۆتۈش.

mübasete. is. ar. بىر-بىرىگە
ئوڭايلا، تارتىنمايلا سۆزلىشىش.

mübaşeret. is. ar. بىر ئىشقا كىر -
رىشمەك.

① **mübaşir.** is. ar. سۈرئەتتا گۇۋاھ -
ئىسپاتلارنى چاقىرىش، چاقىرىق قەغەزى
تارقىتىقۇچى شەخس. ② ھۆكۈمەتنىڭ
بۇيرۇقلىرىنى مۇناسىۋەتلىك ئادەملەرگە
بىلدۈرگۈچى.

① **mübayenet, - ti.** is. ar. ئايرىملىق.
② زىددىيەت.

① **mübâyin.** s. ar. بىر - بىرىگە ئوخ -
شىمايدىغان، پەرقلىق. ② زىددىيەت -
بىرىگە قارشى.

① **mübdi.** s. ar. ئىجاد قىلغۇ.
② دىنىي ئىشلاردا بىدئەتكە تەۋە
ئادەم.

① **mübbeccel.** s. ar. ئۇلۇغ. ② ئۇ -
لۇغلاشقان. ③ is. ئەرەنچە ياكى
ئايالچە ئىسىم.

mübeddel. s. ar. ئۆزگەرتىلگەن، بىر
شەكىلدىن بىر شەكىلگە كىرگەن.

① **mübeddil.** s. ar. ئۆزگەرتىلگەن.
② باشقا تۈسكە كىرگۈزگەن.

① **mübeddile.** s. ar. ئۆزگەرتكۈچى. ②
ترانسفورماتور.

mübehhiç. s. ar. گۈزەللەشتۈرگۈچى.

mübellig. s. ar. بىر بۇيرۇق ياكى
خەۋەرنى جاپىغا يەتكۈزگەن.

① **müberhen.** s. ar. دەلىل بىلەن
ئىسپاتلانغان. ② ئاشكارا.

müberkaa. s. is. بېشى ئاق، باشقا
يېرى قارا قوي (ئاق باش قارا قوي).

müberit. s. ar. سوۋۇتىدىغان، سوغۇق

ساقلايدىغان سايمان.
mübeşşer. s. ar. خەۋەر بىلەن خۇش قىلغۇچى.
mübeşşir. s. ar. خۇش خەۋەر يەتە كۆرگۈچى.
mübevvil. s. ar. سۈيۈدۈكنى كۆپەيتىدۇ دىغان، ئادەمنى كۆپ سېدۇرىدىغان.
mübeyyen. s. ar. ئوتتۇرىغا چىققان، ئاشكارىلانغان.
mübezzir. s. ar. ئىسراپ قىلغان، ئورۇنسىز يەرگە خەجلىگەن.
mübezzirin. is. ئىسراپ قىلغۇچىلار.
mübhic. s. ar. خۇشال قىلىدىغان.
mübi. s. is. ساتقۇچى.
mübin. s. ar. ① ياخشى - ياماننى ئايرىۋالالايدىغان. ② ئاشكارا، ئوچۇق.
mübki. s. ar. يىغلاشقان، يىغلاشقۇچى.
mübrid. s. ar. سىرۋۇتلىدىغان، سوۋۇتقۇچى.
mübriz. s. ar. مەيدانغا چىقارغان، كۆرسەتكەن.
mübtəga. is. ar. ئارزۇ قىلىنغان نەرسە.
mübtəhic. s. ar. خۇشال بولارلىق، خۇشال بولىدىغان.
mübtəhil. s. ar. دۇئا قىلىپ تىلىگەن.
mübtel. s. ar. بىكار قىلىنغان، ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان.
mübtela. s. ar. يېپىلگەن، يۇتۇلغان.
mübteli. s. ar. يېگەن، يۇتقان.
mübtəsim. s. ar. كۈلۈمسىرىگەن، تەبەسسۇم.
mübti. s. ar. مىددىق، ھەرىكىتى سۇس.
mücaad. s. ar. بۇدۇر بۇدۇر

قىلىنغان (چاچ).
mücab. s. ar. ① تەلىپى قوبۇل قىلىنغان. ② دۇئاسى قوبۇل قىلىنغان.
mücadele. is. ar. كۈرەش: «Biz ülkemizi kudretli bir sosyalistik ülke halinde inşa etmek için mücadele ediyoruz. — بىز ئېلىمىزنى كۈچلۈك بىر سوتسىيالىستىك مەملىكەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن كۈرەش قىلىۋاتىمىز»
mücadeleci. s. ar. كۈرەشچى، كۈرەش قىلغۇچى.
mücahede. is. ar. ① ئۇرۇشۇش، سەۋەش، ئېلىشىش. ② ئۆز نەپسىگە قارشى كۈرەش.
mücahere. is. ar. ئوتتۇرىغا چىقىرىش.
mücahit. is. ar. ① مۇقەددەس ئىشلار ئۈچۈن كۈرەش قىلغۇچى. ② غەيرەت قىلغۇچى. ③ ئەرەنچە ئىسىم (مۇجاھىت): ئافغان — «Afgan mücahitleri» مۇجاھىتلىرى.
mücalis. s. ar. بىللە ئولتۇرغانلار.
mücamaa. is. ar. جۈپلىشىش (ئەركەك بىلەن چىشى).
mücamele. is. ar. ① ئۆزئارا ياخشى ئۆتۈشمەك. ② دۆلەتلەر ئارا دوستانە ئۆتۈشمەك.
mücanebet, — ti. is. ar. بىر نەرسىدىن ئۆزىنى تارتماق، بىر ئىشنى قىلىشتىن باش تارتماق. ② يىراقلاشماق.
mücaneset, — ti. is. ar. ئوخشاش جىنىستىن بولۇش، ھەمجنسلىق.
mücanib. s. ar. ئۆزىنى تارتقان، يىراقلاشقان.
mücanis. s. ar. ئەينى جىنىستىن،

ھەمچىنىس.
mücaraha. is. ar. بىر - بىرىنى ياردەم قىلىش.
mücareze. is. ar. قاتتىق چاقچاقلىق شىش، قوپال چاقچاق قىلىش.
mücaseret. is. ar. جاسارەت كۆرۈش.
mücasir. s. ar. جاسارەت كۆرسەتەن.
mücaveret. is. ar. ① قوشنىلىق. ② يېقىنلىق.
mücavir. s. is. ① قوشنىدارچىلىق. ② ئۆمرىنى مەككە ياكى مەدىنىدە ئىپادەت بىلەن ئۆتكۈزگەن.
mücaviran. is. ar. ① قوشنىلار. ② ۋا. قەتئىي ئىبادەت بىلەن ئۆتكۈزگۈچىلەر.
mücaz. s. ar. ① قىلىنىشى ماقۇل كۆرۈلگەن. ② رۇخسەت ئېلىنغان، دىئەلومى بار.
mücazat. is. ar. جازالاش.
mücazeten. z. جازا تەرىقىسىدە.
müchber. is. ar. مەجبۇر قىلىنغان، زورلانغان.
müchbir. s. ar. مەجبۇر قىلغان، زورلىغان.
~ sebep. مەجبۇر قىلغان سەۋەبلەر.
mücebbir. s. ar. سۇنۇقچى، تېڭىقچى.
mücedded. → **Müceddet**
müceddeden. z. يېڭىدىن، يېڭى باشتىن.
mücedder. s. ar. چېچەك (كېسەل).
müceddet. s. ar. يېڭى، تېخى ئىشلىتىلمىگەن، يېپيېڭى.
müceddit. s. is. ar. يېڭىلىغۇچى، ئىسلاھ قىلغۇچى.

mücef. z. ar. ئىچى بوش، بوشىتىلغان، كاۋاك...
müceffef. s. ar. قۇرۇتۇلغان، سۈيى قالمىغان.
mücehhez. s. ar. ① كېرەكلىك نەرسە. ② ھازىرلانغان، تەييارلانغان.
mücella. s. ar. پارقراق، جۇلالىق.
mücelli. s. ar. ① جۇلا بېرىدىغان، ② پاكىزلەنگەن.
mücellit, - di. is. ar. كىتاب مۇ. قاۋىسىنى ئىشلىگۈچى.
mücellit.hane. is. ar. مۇقاۋا ئىشلەيدىغان يەر.
mücellitlik, - ği. is. مۇقاۋىچىلىق.
mücennan. s. ar. ① قاناتلىق، قا. ② باش ياكى ئاخىرقى ھەرىسىنى ئۆزگەرتىش بىلەن مەنىسى ئۆزگىرىدىغان بېيىت.
mücerreban. is. سىنالغان ۋە سىناق تىن ئۆتكەن، تەجرىبىدىن ئۆتكەن.
mücerrebat. is. ar. تەجرىبە قىلىنغان، سىنالغان.
mücerredat. is. ar. ① ئابستىراكت. ② مەنىۋى دۇنيا.
mücerrediyet, - ti. is. ar. ① لىڭناچىلىق. ② ئابستىراكت. ③ بويىتاقلىق.
mücerre. s. ar. ① جىسىم ھالدا بولمىغان. ② باشقا بىر نەرسىگە ئارىلاشمىغان. ③ يالاڭ، يالڭاچ. ④ يالغۇز، تەنھا. ⑤ بويىتاق.
mücerrib. s. ar. سىنىغۇچى، تەجرىبە قىلغۇچى.
mücessem. s. ar. ① جىسىم ھالدا

دىكى، جىسىم شەكلىگە كىرگەن. ② قا-
پارتما، بۇرتىمە.

① **mücevher.** is. ar. قىممەت باھا
تاش ۋە مەدەنلەردىن ئىشلەنگەن زىننەت
بۇيۇملىرىنىڭ ئومۇمىي نامى. ② قىممەت
لىك تاش ۋە مەدەنلەر بىلەن زىننەت-
لەنگەن.

mücevherat. is. ar. قىممەتلىك
تاش، مەدەنلەردىن ياسالغان زىننەت
بۇيۇملىرى.

① **mücevherci.** is. qim. زەرگەر. ② قىم-
مەت باھالىق تاش ۋە مەدەنلەردىن زىن-
نەت بۇيۇمى ياسىغۇچى.

mücevhercilik, - ği. is. زەرگەرلىك.
mücevvef. s. ar. ئىچى بوش، ئىچى
كاۋاك.

mücevver. s. ar. زۇلۇم ۋە جەبىر
كۆرگەن.

mücevvez. s. ar. رۇخسەت بېرىلگەن،
جائىز كۆرۈلگەن.

① **müciib.** s. ar. سوزالغان ئىشلارغا
جاۋاب بەرگۈچى. ② خالىغىنىنى قىلغۇ-
چى. ③ تەڭرى، خۇدا.

mücid. s. ar. قولىدىن كەلگىنىچە
ئىشلىمەك.

müciiz. s. ar. رۇخسەت بەرگەن.

müclâ. s. ar. سۈرگۈن قىلىنغان.

① **mücmel.** s. ar. خۇلاسە قىلىنغان،
يىغىنچاقلىنىغان، قىسقارتىلغان.
② مۇجمەل:

«Bu konuda mücmel bir fikir
vermek için kısa bir izahta bu-
lunayim — بۇ ھەقتە يىغىنچاق
پىكىر بېرىش ئۈچۈن قىسقىلا ئىزاھ بې-
رىپ ئۆتەي.»

müccrim. s. ar. جىنايەتچى،
ئەيىبكار.

müccrimiyet, - ti. is. گۇناھكارلىق،
ئەيىبكارلىق.

① **mücteba.** s. ar. ئاللانغان، پارلان-
غان، مۇنەۋۋەر. ② مۇھەممەد پەيغەم-
بەرنىڭ لەقىبى. ③ ئەرەبچە ئىسىم
(مۇجتەبا).

müctenih. s. ar. بىر تەرەپكە مايىل
بولغان.

müctenip. s. ar. ئېھتىيات قىلغان،
ئارىلاشمىغان.

mücteri. s. ar. جاسارەت كۆرسەتكۈچى،
جۈرئەتلىك.

mücver. is. mutf. ياغدا پىشۇرۇلغان
بىر خىل تاماق.

müçtemi, - i. s. ar. توپلانغان، يى-
غىلغان، بىرىككەن، جەم بولغان.

müçtenip. s. ar. ئېھتىيات قىلغان.

müd. is. ar. بىر خىل ئاشلىق ئۆلچەش
ئەسۋابى.

müdaabe. is. ar. ئۆز ئارا چاقچاق
قىلىشماق.

müdabere. is. ar. بىر - بىرىگە ئار-
قىسىنى قىلماق.

müdafaa. is. مۇداپىئە، قوغدىنىش.

müdafi. s. is. ئۆزىنى قوغدىغۇچى.

müdahale. is. ar. مۇداخىلە، ئار-
لىشىش:

«Hiç bir yabancı ülkenin müda-
helesine izin vermedik ve ver-
miyeceğiz — ھەرقانداق بىر
چەت ئەلنىڭ ئارىلىشىشىغا يول قويمىدۇق
ھەم يول قويمىمىز.»

müdahene. is. ar. خۇشامەتچىلىك،

يۈزۈمۇ يۈز ماختاش.
müdahere. is. ar. ئۇزۇن مۇددەتلىك ئىجارە.
müdahil. s. ar. ئارىلاشقۇچى.
müdahin. s. ar. خۇشامەتچى.
müdam. s. ar. ① داۋاملىق. ② is. ئۇزۇم ھارىقى.
müdame. is. ar. ئۇزۇم ھارىقى، ۋىتى.
müdami. s. is. دائىم ۋىتى ئىچىدىغان.
müdana. is. ar. مىننەت.
müdani. s. ar. ئوخشايدىغان، چۈپ.
müdara. is. ar. لايلا؛
 «Müdara bir adam — ئادەم. —
müdava, müdavat. is. ar. داۋالاش.
 ① **müdavemet.** is. داۋام قىلىش،
 ئۇزۇلۇپ قالماستىن. ② ئۇزۇلدۇرۇپ
 قويماستىن ئىشلەش. ③ داۋاملىق بېرىپ
 كېلىش.
müdavere. is. ar. ① ئۆرىمەك. ②
 ئىدارە قىلماق.
müdavi. s. ar. داۋالىغۇچى، كېسەلنى
 ساقايتقۇچى.
 ① **müdavim.** s. is. داۋاملىق بېرىپ
 تۇرىدىغان. ② داۋاملىق ئىشلەيدىغان.
müdayene. is. ar. بىر — بىرىدىن
 قەرز ئېلىش، بىر — بىرىگە قەرزدار
 بولۇش.
müdbir. s. ar. تەلەپسىزلىكنىڭ قۇر-
 بانى بولغان، چۈشكۈن.
müddehar. s. ar. توپلانغان، يىغىلغان،
 تېجەلگەن.
 ① **müddei.** s. ar. دەۋاگەر. ② تۆھ
 مەتخور.
müddet, - ti. is. ar. مۇددەت، زامان،

ۋاقىت، چاغ.
müddetsiz. s. مۇددەتسىز؛
 «Müddetsiz hapis cezası —
 سىز قاماق جازاسى.»
müdedbir. s. ar. تەدبىرلىك،
 دەبدەبىلىك.
müdebbab. s. ar. كۆركەملىك.
müdehhan. s. ar. تۇمانلىق.
müdehhen. s. ar. خۇش پۇراق ياغ
 سۈرۈلگەن.
müdehhiş. s. ar. قىزىقۇندىدىغان،
 چۆچۈتەيدىغان، مۇدەھىش.
müdekkik. s. ar. تەتقىق قىلغۇچى،
 ئىنچىكىلەپ تەتقىق قىلغۇچى.
müdellet. s. ar. دەلىل بىلەن ئىسپات
 لانغان، ئىسپاتلىق.
müdemmag. s. ar. ئەخمەق، دۆت،
 گالۋاڭ، مۆڭ.
müdemmer. s. ar. يېرىق بولغان،
 يېقالغان.
müdemmir. s. ar. يېرىقاتىقۇچى،
 يوق قىلغۇچى.
müdenness. s. ar. كىرىپ كەتكەن،
 باي، پۇلى كۆپ.
müderhem. s. ar. ① پىروفېسسور.
 ② دەرس بەرگۈچى.
müdevvenat. is. ar. بىر يەرگە ئىرىپ-
 لانغان ۋە توپلام قىلىنغان ئەسەرلەر.
 ① **müdevver.** s. ar. ئايلاندۇرۇلغان،
 ئاغدۇرۇلغان. ② تەجىربە قىلىنغان.
 ③ يۇمىلاق، دومىلاق. ④ يېڭى پىلانغا
 كىرگۈزۈلگەن.
müdevvin. s. ar. شېئىر ۋە باشقا
 نەرسىلەرنى توپلاپ، توپلام ھالىغا
 كەلتۈرگۈچى.

müdevvir. s. ar. ① ئايلاندۇرغۇچى. ② تەرجىمە قىلغۇچى. ③ باشقۇرغۇچى، ئىدارە قىلغۇچى.
müdhal. s. ar. ئىچكىرىگە (ئىچىگە) كىرگۈزۈلگەن، قاتناشتۇرۇلغان.
müdür. is. ar. → **Müdür.**
müdiriyyet, -ti. is. ar. **Müdiriyyet.**
müdrük. s. ar. ① ئىدراك قىلغان، ② يېتىشكەن. ③ ئېرىشكەن.
müdrük. is. چۈشەنمەش كۈچى.
müdrir. s. ar. كۆپ سىزدۇرىدىغان.
müdür, müdir. is. ar. مۇدىر، باش قۇرغۇچى، رەھبەر، باشلىق:
 «Okul müdürü — مەكتەپ مۇدىرى.»
müdüre, müdire. is. ar. مۇدىرە، ئايال مۇدىر، ئايال باشلىق:
 «Ayşe müdüremizdir — ئايىشەم مۇدىرىمىزدۇر (باشلىقىمىز).»
müdiriyyet. is. ar. ① مۇدىرلىك، ② مۇدىر ئىشخانىسى.
müdürlük, -ğü. is. ar. ① مۇدىر ئىشخانىسى، ② مۇدىرلىك ۋەزىپە.
müebbet. s. ar. ① ئاخىرغىچە، ② ئۆمۈرلۈك:
 «Müebbet sürgün cezası — مۇددەت سىز جازا.»
müeccel. s. ar. ① كېچىكتۈرۈلگەن، ② كەينىگە سۈرۈلگەن. ③ نىكاھ بەدىلى، ئايالنىڭ تۈل قېلىشىغا ياكى بوشىنىشىغا باغلىق قەرز.
müeccil. is. ar. ئىلگىرى سۈرۈلگەن.
müedda. is. ar. ① چۈشەنچە، ئۇقۇم. ② مەزمۇن. ③ ئادا قىلىنىغان، تۆلەنگەن.
müeddep. s. ar. ① ئەدەبلىك، تەر-

تېپلىك، ئەخلاىلىق. ② بىلىملىك، ئۇقۇمۇشلۇق. ③ is. ئەرنەچە ئىسىم.
müeddi. s. ar. ① مەيدانغا كەلتۈرۈل. ② سەۋەب بولغان. ③ ئادا قىلغان، تۆلىگەن.
müekkid. s. ar. ① كۆپەيتىلگەن، ② تەكرار تەربىيە بېرىلگەن.
müellefat, -tı. is. ar. يېزىق ئەسەرلىرى، يېزىقلىق ئەسەرلەر.
müellif. is. ar. ئاپتور، يازغۇچى، توپلىغۇچى، مۇئەللىپ:
 «Bu kitabın müellifi kim? — كىتابنىڭ ئاپتورى كىم؟»
müellim. s. ar. ئەلەم قىلغان، دەۋەت قىلغان، رەنجدىگەن، ئېچىتقان.
müemmen. s. ar. ① تەمىن ئېتىلگەن، ② تەمىنلەنگەن. ③ بىخەتەر.
müennes. s. is. ar. چىشى.
müesses. is. ar. قۇرۇلغان، تەسىس قىلىنغان.
müessese. is. ar. مۇئەسسەسە، جەمئىيەت: ئىلمىي — **Bilimsel müesseseler** مۇئەسسەسەلەر.
müessir. s. ar. ئۇنۇملۇك، ئىجابىي: ئۇنۇم — **Müessir önlemler almak** لۈك تەدبىر كۆرمەك.
müessis. s. is. قۇرغۇچى، ياسىغۇچى.
müevvel. s. ar. ① باشقا بىر چۈشەنچە بىلەن بىلدۈرۈلگەن. ② (چۈشەنچە) تەبىر بېرىلگەن.
müeyyet. s. ar. ① كۈچلەندۈرگۈچى، ② تۈغرلانغان. ③ مۇستەھكەملىگۈچى، ياردەم كۆرگەن، ياردەم ئالغان. ④ ئايال ياكى ئەر ئىسمى.

① **müeyyid.** s. ar. كۈچلەندۈرگۈچى،
مۇستەھكەملىگۈچى. ② توغرىلىغۇچى.
③ ياردەم قىلغۇچى.

müezzi. s. ar. زۇلۇم قىلغۇچى.
müezzin. is. ar. مۇئەزرىن، مەزىن،
ئەزان ئوقۇغۇچى:

«Bu adam mesçitin müezzinini —
بۇ ئادەم مەسچىتنىڭ مەزىنى.»

müfad. is. ar. مەزمۇن، ئۇقۇم.
müfadat. is. ar. مال بېرىش يولى
بىلەن تۇتقۇن بولغۇچىنى قۇتۇلدۇرۇش.

müfagame. is. سۆيۈشمەك.
müfahare, müfaharet. is. ar. بىر-
بىرىنى ماختىماق، ئارتۇقچىلىقلىرىنى
دېيىشىپ ئۆزىنى ئۈستۈن كۆرسىتىشكە
تىرىشماق.

müfahame. is. ar. كېلىشىمگە كەلمەك،
بىر - بىرىنى چۈشىنىشمەك.

müfahir. s. ar. ماختانغان.
müfam. s. ar. سۇنماق كۆتۈرۈلۈشى
(كۆپچۈشى).

① **müfarakat.** is. ar. بىر يەردىن
ئايرىلىش، يىراقلىشىش. ② ئەر - خوتۇننىڭ بىر - بىرىدىن ئايرىلىشى.

müfavazaten. z. ھەمكارلاشقان
ھالدا، شېرىكلەشكەن ھالدا.

müfavız. is. ar. شېرىكلەشكەنلەر،
ئورتاقلاشقانلار.

müfaz. s. ar. مەزل، بەرىكەتلىك،
كەڭ.

müfecci. s. ar. ئېچىندۈرىدىغان،
قاينۇغا سالىدىغان.

① **müfekkir.** s. ar. پىكىر قىلغان.
② چۈشەندۈرگەن، پىكىر قىلدۇرغان.

müfekkir. is. ar. ئىدراكىي كۈچ،

پىكىر قىلىش كۈچى.

müferrek. s. ar. بۆلۈنگەن، ئايرىلغان.

müferric. s. ar. غەم - قايغۇنى يوق
قىلىدىغان، خۇشاللىق كەلتۈرىدىغان.

müferrid. s. ar. پۈتۈن ۋاقىتىنى
ئىبادەت بىلەن ئۆتكۈزگۈچى.

① **müferrih.** s. ar. كۆڭۈل ئاچىدىغان
غان، خۇش قىلىدىغان. ② كۆڭۈلنى خۇش
قىلىدىغان دورا.

müfesser. s. ar. چۈشەندۈرۈلگەن،
تەپسىلىي بىلدۈرۈلگەن.

① **müfettih.** s. ar. ئاچىدىغان.
② is. ئىشتىيا ئاچىدىغان دورا، كېكىر-
تىدىغان دورا.

① **müfettin.** s. ar. پىتىنخور، پىتنە.
② قۇتراتماق. ③ ھەيران قالدۇرماق.

müfettiş. s. ar. تەكشۈرگۈچى،
مۇپەتتىش.

müfettişlik, - gi. is. مۇپەتتىشلىك.

① **müfettit.** s. ar. سۇندۇرغۇچى.
② ئەزگۈچى. ③ پارچىلىغۇچى.

müfezzi. s. ar. قورقۇتىدىغان، چۆ-
چۈتىدىغان، ھەيران قالدۇرىدىغان.

Müfit. s. →

müfhim. s. ar. باشقىلارغا ئېغىز
ئاچتۇرمايدىغان، باشقىلارنىڭ ئاغزىنى
تۇتاقلاپ قويىدىغان.

① **müfik.** s. ar. شىپا بىرلىدىغان،
ياخشى بولۇپ قالغان. ② غايەت چىراي-
لىق، مۇكەممەل.

① **müfit.** s. ar. پايدىلىق. ② چۆ-
شەندۈرگەن.

müfkir. s. ar. كەمبەغەلەشتۈرىدىغان،
يوقۇلاشتۇرىدىغان.

① **müflih.** s. ar. ئامانلىققا ئېرىشكەن.

② قۇتۇلغان.
müflük. s. ar. ئۇستا، ماھىر، ناھايىتى ياخشى (شائىر).
 ① **müflis.** s. ar. پۇلىنى تۈگىتىۋەتكەن، قولى قۇرۇپ قالغان.
müfni. s. ar. يوقاتقان.
müfrâg. s. ar. قۇيۇلغان، تۈگۈلگەن (قېلىپقا).
 ① **müfredat, - ti.** is. ئاددىي نەرسە. ② جۈزئىي (بىر پۈتۈنلۈكنى مەيدانغا كەلتۈرىدىغان پارچىلار).
 ① **müfret.** s. ar. تەك، ئوخشاشلىقى. ② يوق. (گرامماتىكىدا) بىرلىك.
müfrez. s. ar. بىر پۈتۈندىن بۆلۈنۈپ چىققان: «Bukızıl ordunun müfrezisidir — بۇ، قىزىل ئارمىيىنىڭ بىر قىسمىدۇر.»
müfreze. is. ar. بىر ئەسكىرىي قىرغۇچىدىن ۋاقىتلىق بۆلۈنۈپ چىققان ئارماق.
 ① **müfrit.** s. ar. ئاشۇرمىسچىلىق، كۆپتۈرۈش. ② مۇبالىغە، چەكلىنىش ئاشۇرۇۋېتىش.
müfsid. s. → **Müfsit.**
 ① **müfsit.** s. ar. بۇزغۇچى، يامانلاشتۇرغۇچى. ② بۆلگۈنچى.
müft. s. far. ھەقسىز، بەدەلسىز.
müftasid. s. ar. تومۇردىن قان ئالغۇچى.
 ① **müfteal.** s. ar. سۈنئىي، ئويدۇرما. ② ساختا، ياسالما.
 ① **müftehir.** s. ar. ماختانچىقۇ. ② شانلىق، شەرەپلىك. ③ ھەقسىز ئىشلىگۈچى.
müfteri. s. ar. بوھتانچى، قارا چاپلىغۇچى.
müfteris. s. ar. يىرتقۇچ.

müftü. is. ar. مۇفتى (ۋىلايەت ۋە ناھىيىلەردە دىنىي ئىشلارنى باشقۇرىدىغان ئادەم).
mühendis. is. ar. ئىنژېنېر: «Su mühendisi — سۇ ئىنژېنېرى.»
mühendis. hane. is. ar. ئىلىگىرى تەرىپى ئوفىسلىرى ياكى ئىنژېنېر تەرىپى بىلەن بىرلىككەن مەكتەپلەرگە بېرىلگەن نام.
mühendislik, - gi. is. ئىنژېنېرلىق.
mühenned. s. is. hint. ھىندىستان قۇيۇچىدىن سىزۇلغان قىلىچ.
 ① **mühevvil.** s. ar. دەھشەتلىك، خەۋپلىك، قورقۇنچلۇق. ② قورقۇتىدىغان.
müheykel. s. ar. ھەيكلەدەك يىزغان — يولچى.
müheyya. s. ھازىر، تەييار.
müheyyiç. s. ar. ھاياجانلاندۇرىدىغان، ھاياجانغا سالدىغان.
 ① **mühezzeb.** s. ar. تازىلانغان. ② تەربىيەلەنگەن.
 ① **mühib.** s. ar. ھەيۋەتلىك. ② خەتەرلىك.
mühim, - mmi. s. ar. ئەھمىيەتلىك.
mühimmat, - ti. s. ar. ئۇرۇش قوراللىرى.
mühimme, is. ar. قىيىن ۋە ئالدىراش مۇھىم ئىش.
mühimsemek. ئەھمىيەت بەرمەك.
 ① **mühin.** s. ar. خورلىغۇچى. ② ھەقىر، خار. ③ خىيانەتكار، خائىن.
mühlet, - ti. is. ar. مۆھلەت (چەكلىك ۋاقىت).
 ① **mühlik.** s. ar. ھالاك قىلغۇچى، ئۆلتۈرگۈچى، خەتەرلىك.

① **mühmel.** s. ar. بوش قالغان. ② ئىسكەتسىز. تاشلىۋېتىلگەن. ③ كۆرۈمىز:

«Mühmel bir elbisesatın aldı
ئىسكەتسىز كىيىم سېتىۋالدى.

كۆ- Mühmel bir bina yapıldı —
رۈمىز بىر بىنا سېلىندى.

① **mühmelat.** is. ar. ئوقۇمىز، چۈش. ئىككىسىز، قۇرۇق سۆزلەر.

mühmil. s. ar. ئەھمىيەت بېرىلمىگەن، بېقىمىز، پەرۋىشىز قالغان.

① **mühre.** is. far. قەغەزنى سىلىق. لاشتۇرىدىغان، پارقىرىتىدىغان ئەينەك ئەسۋاب. ② ئەينەك مونچاق. ③ تۆمۈر-چىلەرنىڭ بىرلىقى. ④ قاداق (پۇتقا چىقىدىغان). ⑤ پەردازلىغۇچى.

mührelemek. قەغەزگە جۇلا بەرمەك، قەغەزنى پارقىراتماق، سىلىقلاشتۇرماق.

mühteci. s. ar. ھەجۋىي قىلغۇچى، براۋنى شېئىر ۋاسىتىسى بىلەن سۆڭەكچى.

mühtecin. s. ar. كىچىك ياتلىق قىلىنغان (قىز).

① **mühtedi.** s. ar. توغرا يول تاپقان، ھىدايەتكە ئېرىشكەن. ② ئۆز دىنىنى تاشلاپ مۇسۇلمان بولغان.

mühtelik. s. ar. ھېچ ئويلىنماي ئۆزىنى خەتەرگە يولۇقتۇرغان.

① **mühtez.** s. ar. تەۋرىگەن، تىت. ② خۇشاللىقىدىن ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالمىغان.

mühud. is. ar. بۆشۈك.

① **mühür, - hrü.** is. far. تامغا، مۆھۈر. ② تامغا ئىزى. ③ مۇشۇكىنىڭ بويىنىدىكى قارا مەڭ. ④ دىۋان ئەدەبىياتىدا مەھبۇبەنىڭ ئاغزى. ⑤ ئىمزانىڭ

ئورنىغا قوللىنىلىدىغان بەلگە.

mühürçü. is. تامغا ئويغۇچى.

mühürdar. is. ar. far. مۆھۈرچى، تامغىچى (مەخسۇس مۆھۈر، تامغا تۇتىدىغان خادىم).

① **mühürlemek.** مۆھۈر (تامغا) باسماق. ② بېچە تلىمەك:

«Belge kağıdı mühürlediler —
ھۈججەت قەغەزىگە تامغا باستى.

ئىشكىنى — Kapıyı mühürledi
بېچە تلىدى.

① **mühürülenmek.** مۆھۈرلەنمەك، تامغىلانماق. ② بېچە تلىنمەك.

① **mühürlü.** s. مۆھۈر بېسىلغان، تامغا بېسىلغان. ② بېچە تلىنگەن.

① **mühürsüz.** s. مۆھۈرسىز، تامغىسىز. ② تامغا بېسىلمىغان.

① **müj.** is. far. كىرىپك. ② سۇس تۇمان.

① **müjde.** is. far. خۇش خەۋەر. ② سۆيۈنچە:

müjdecı. is. خۇش خەۋەر يەتكۈزگۈچى.

müjdelemek. خۇش خەۋەر يەتكۈزمەك.

müjdelenmek. خۇش قىلماق.

müjdelik, - ği. is. سۆيۈنچىلىك.

müje. is. far. كىرىپك.

müjek. is. far. كىرىپكىنىڭ قىللىرى.

① **müjgân.** is. far. كىرىپك (كۆپ لۈك). ② ئايال ئىسمى (مۇجگان).

① **mükâfaha.** is. ar. چاپمۇچاپ كېلىپ قالماق. ② ئۇرۇشماق، سوقۇشماق.

① **mükâfat.** is. ar. مۇكاپات. ② ياخ. شىلىققا ياخشىلىق:

«Çinde halka yarar sağliyan her-
kes mükâfat alabilir — جۇڭگودا

خەلققە پايدىلىق ئىش قىلغان ھەرقانداق ئادەم مۇكاپاتقا ئىگە بولالايدۇ.

Iyilik edenler mükâfatını görür —
ياخشىلىق قىلغانلار ياخشىلىق كۆرىدۇ.

① **mükâfi.** s. ar. تەڭ، باراۋەر. (ماتېماتىكىدا) ئىككى سىزىق.

mükâfil. is. ar. بىر - بىرىگە كېپىل بولۇشنى قوبۇل قىلغۇچىلارنىڭ ھەر بىرى.

① **mükâhhal.** s. سۈرمە سۈرۈلگەن (كۆزگە). ② چىمەنلەشكەن (يەر).

mükâlebe. is. ar. ئىتىلاردەك تالىق شىش، خىرىلدىماق، بوغۇشماق، ئىتىلار - دەك بىر - بىرىگە ئېتىلماق.

① **mükâleme.** is. ar. سۆزلەشمەك، سۆھبەتلەشمەك. ② تالاش - تارتىش. ③ بىر كېلىشىمگە كېلىش ئۈچۈن ۋەكىللەر ئوتتۇرىسىدىكى سۆھبەت. ④ چەت تىل ئۆگىنىش ئۈچۈن ئىككى تىلدا يېزىلغان جۈملىلەر.

mükâleme. name. is. سۆزلىشىشنى ئۆگىنىش ئۈچۈن ئىككى خىل تىلدا تۈزۈلگەن كىتاب.

mükârehe. is. ar. يىرگىنىش، سەسكىنىش.

mükâri. is. ar. تۈگىچى، ئاتچى، ئېشەكچى قاتارلىقلارغا بېرىلگەن نام.

① **mükâşefe.** is. ar. تەتقىق قىلىش. ② تەكشۈرۈش. ③ مەيدانغا چىقىرىش، ئوتتۇرىغا قويۇش.

mükâşeha. is. ar. بىرىگە قارىتا ئۆچمەنلىك ساقلىماق.

① **mükâşif.** s. ar. كەشپ قىلغۇچى. بىر نەرسىنى ئوتتۇرىغا چىقارغۇچى.

② دەرۋىش، ئىلاھنىڭ سىرلىرىنى بىلگەن.

mükâtebe. is. ar. خەت يېزىشماق.

mükatib. s. ar. خەت ئېلىش.

mükateme. is. ar. يوشۇرۇش، مەخپىي تۇتۇش.

① **mükavaha.** is. ar. بىسىز - بىسىز بىلەن تىللىشىش. ② جەڭدە دۈشمەندىن غالىب كېلىش.

mükâyede. is. ar. ھىيلە قىلىش.

mükâzebe. is. ar. بىر - بىرىگە يالغان سۆزلەش.

① **mükedder.** s. ar. قايىغۇلۇق. ② سۈزۈك بولمىغان (سۇ).

① **mükeddir.** s. ar. قايىغۇغا سالىدىغان. ② كۆڭۈلنى ئاينىتىدىغان. ③ ئەيىبلىگۈچى.

mükeffen. s. ar. كېپەنلەنگەن.

① **mükelleb.** s. ar. ئوۋغا ئۆگەنگەن. ② ئىشكەللەنگەن (پۇت).

① **mükellef.** s. ar. بىر ئىشنى قىلىش مەجبۇرىيىتىدە قالغان، مەجبۇر. ② كەمچىلىكسىز. ③ ئىسلام قائىدىسىگە ئاساسەن پىتىر ۋە زاكات بېرىش مەجبۇرىيىتى بولغان. ④ باج تۆلەش مەجبۇرىيىتى بولغان.

① **mükellefiyet, - ti.** is. ar. ماددىي ۋە مەنىۋى مەجبۇرىيەت، جاۋابكارلىق. ② مەجبۇرىي يۈكلەنگەن ۋەزىپە.

① **mükellef.** s. ar. تاج كىيگەن. ② بېزەلگەن، زىننەتلەنگەن، پەردازلانغان.

① **mükemmel.** s. ar. مۇكەممەل. ② كەمچىلىكسىز. ③ ناھايتى ياخشى:

«Bu, mükemmel bir adam — بۇ مۇكەممەل بىر ئادەم.

Ellerinde mükemmel tüfekler

قولدا ئەڭ ياخشى قوراللىرى — var
 بار. mukemmeliyet, - ti. is. مۇكەممەللىك.
 ① ھۈرمەتلىك، is. ar. mukerrem.
 ئىززەتلىك. ② ئەر ياكى ئايال ئىسمى (مۇكەررەم).
 ئۈستى - ئۈستىلەپ، s. ar. mukerrrer.
 تەكرارلانغان، تەكرار قىلىنغان.
 تەكرارلانغان is. mukerrrerat.
 نەرسىلەر.
 تەكرار - تەكرار، z. ar. mukerrrerren.
 رار، بىر مۇنچە قېتىم.
 تەكرارلىغۇچى، s. ar. mukerrrir.
 سۇنۇق، سۇنغان، s. ar. mukesser.
 قىيۇقلاشتۇرۇلغان، s. ar. mukessif.
 زىچلاشقان، قويۇقلۇق، زىچلىق.
 سۇندۇرغان، s. ar. mukessir.
 ئۇششاقلىۋەتكەن.
 يارىتىلغان، بار - s. ar. mukevven.
 لىققا كەلتۈرۈلگەن.
 مەۋجۇدات، is. ar. mukevvenat.
 مەخلۇقات.
 قىلغۇچى، يارات - s. ar. mukevvin.
 قۇچى، بارلىققا كەلتۈرگۈچى.
 كەيپ بەرگۈچى، s. ar. mukeyyif.
 لەززەت بېرىدىغان.
 كەيپ قىلىدۇ، is. ar. mukeyyifat.
 خان، مەست قىلىدىغان، مەست قىلىدىغان
 ماددىلار.
 (سۆز ياكى خەۋەر - s. ar. mukezzib.
 نىڭ) راست ئەمەسلىكىنى ئاشكارا
 قىلماق، ئىنكار قىلغان.
 سۈرمە قۇتىسى، is. ar. mukhüle.
 غەيرەت بىلەن (جان s. ar. mukib.

تىكىپ) ئىشلىگۈچى.
 ئىجارىگە ئېلىنغان، s. ar. mukra.
 ئىجارىگە بېرىلگەن.
 بىر ئىشقا زورلىغان، s. ar. mukreh.
 ئىكرام قىلىنغان، s. ar. mukrem.
 ھۈرمەتلىگەن.
 ئىجارىگە بەرگۈچى، s. ar. mukri.
 بىر ئىشقا زورلىغۇچى، s. ar. mukrih.
 ① كۈتۈۋالغان، s. ar. mukrim.
 ② مېھماندوست.
 ① كۆپەيگەن، s. ar. muksir.
 ② مېلى جىق، باي.
 قانات قىلغۇچى، s. ar. muktefi.
 قانات تىچان.
 كۆزلىرىگە سۈرمە، s. ar. muktehil.
 تارتىۋالغان.
 ئىگىلىگەن، is. ar. muktesebat, - ti.
 بىلىملەر.
 ئېرىشىلگەن، s. ar. muktesep.
 قازىنىلغان، قولغا كەلتۈرۈلگەن.
 ئېرىشكەن، قازان - s. ar. muktesip.
 خان، قولغا كەلتۈرگەن.
 يوشۇرۇنغان، s. ar. muktin.
 ① باج، ئۆشۈر، is. ar. mukûs.
 ② باج يىغىش.
 شاراب، ۋىنو، is. far. mül.
 ئويناشقان، چاق - s. ar. mülaabe.
 چاقلاشقان.
 بىر - بىرىگە لەنەت، is. ar. mülaane.
 ئوقۇماق.
 يېقىنلىق كۆرسەت - s. ar. mülabis.
 كۈچى، دوستلۇق پوزىتسىيىدە بولغۇچى.
 ① مۇلاھىزە (ئىنە is. ar. mülahaza.
 چىكە چۈشەنمەك)، ② ئېتىبار بىلەن
 قارىماق.

mülâhham. s. ar. سېمىز، ئەتلىك.
mülâhhas. s. ar. قىسقارتىلغان
 (سۆز ياكى ماقالە)، يىغىنچاقلاشقان.
mülâhid. s. ar. مۇسۇلمانلىقتىن باشقا دىنغا كىرگەن.
mülâib. s. ar. ئويناشقان.
mülâkat. is. ar. ① ئۇچرىشىش. ② سۆز، سوئال جاۋابلىق سۆز:
 «Gazetecilere mülakat vermek —
 مۇخبىرلارغا قارىتا سۆز قىلماق.»
mülâki. s. ar. كۆرۈشكەن، ئۇچراشقان.
mülakkab. s. ar. لەقەملىك (ئادەم).
mülâm. is. ar. ئەيىپلىمەك، سۆكمەك.
mülâmesə. is. ar. ① تەگمەك، تۇت. ② مۇناسىۋەتتە بولماق.
mülâsaka. is. ar. ① پۈتۈپ قالماق، ② يېپىشماق، يېقىنلاشماق.
mülâsik. s. ar. ① پۈتۈك، ئېتىك. ② يېپىشماق.
mülâtafa. is. ar. ئۆزئارا چاقچاقلاشماق.
mülâtame. is. ar. بىر - بىرىگە مۇشت ئېتىشماق.
mülâtif. s. ar. چاقچاقچى، ھەزىل.
 كەش، باشقىلار بىلەن چاقچاقلىشىدىغان.
mülâtîf. s. ar. ① ياخشىلىق قىلىپ. ② كۆڭلىنى ئالغان. ③ يۇمشاتقۇچى دورا.
mülâyemet. is. ar. ① مۇلايىملىق. ② ئۇيغۇنلۇق. ③ ئۈچەيلەرنىڭ يۇمشاقلىقى.
mülâyim. s. ar. ① مۇۋاپىق، لايىق، ② مۇلايىم، ياۋاش:
 ئەقلىگە — 1. Mülâyim bir öneri —
 مۇۋاپىق تەكلىپ.

2. Mülâyim bir adam — مۇلايىم ئادەم.
 3. Mülâyim kaplan — «ياۋاش يولۋاس»
mülâzik. s. ar. يېپىشماق، يېپىشقان.
mülâzım. s. ar. چىرىشقا كىرىش
 ھەقسىتى بىلەن ھەقسىز ئىشلىگۈچى.
mülcem. s. ar. غەمكىن، تىزگىنلەنگەن.
mülebbes. s. ar. گىيىلگەن، ئىشلى.
 تىلگەن. (كىيىم).
mülemma. s. ar. ① ئالا - بىۋالا، ② ئالسىچىبار. ③ پارىقراق، پارىلدايدىغان،
 جۇلالىق. ④ داغلاشقان، كىرلەشكەن.
mülemmakâr. s. ① ئىككى يۈزلىمە، ② پارىلدايدىغان، پارلاق.
mülevven. s. ar. ① رەڭلىك، ② بويلاقلىق، بويالغان.
mülevves. s. ar. ① پاسكىنا، مەيد. ② قالايمىقان،
 نەت، كىر، يىرگىنچلىك. ③ قالايمىقان،
 بىسەرەمجان.
mülevvin. s. ar. ① بويلاق بەرگۈ. ② رەڭگە كىرگۈزگەن. ③ بويغۇچى.
müleyyin. s. is. ar. ① يۇمشىتىدۇ. ② خان، يۇمشاتقۇچى (نەرسە)، ③ ئىچىنى
 چۈشتىدىغان دورىلار.
müleyyen. s. ar. يۇمشىتىلغان، ئىۋىتىلگەن.
mülga. s. ar. ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان، قېلىپ تاشلانغان.
mülhak. s. ar. ① بىر پۈتۈنگە كېيىن قوشۇلغان، قوشۇمچە قىلىنغان.
 ② مەركەزگە قاراشلىق.
mülhakat, -tı. is. ar. ① بىر پۈتۈن. ② تۈنگە قوشۇلغانلار، قوشۇمچىلار. ③ مەركەزگە قاراشلىق يەرلەر.
mülhem. s. ar. ئىلھاملانغان.
mülhid. s. is. → Mülhit.

mülhidlik, - ği. is. ئاتىستىلىق، دىنىستىلىق.

mülhik. s. ar. قوشۇلغان، قوشۇمچە قىلىنغان.

mülhim. s. ar. ئىلھام بەرگەن.

mülhit. s. is. ① خۇداسىز، دىنىسىز. ② توغرا يولدىن چىققان.

mülimme. is. ar. پاللاكت، بالا - قازا.

mülk, - kü. is. ar. ① كۆچمەس مۈلۈك. ② بىر دۆلەتكە قاراشلىق تېرىتورىيە. ③ مۈلۈك.

mülkî. s. ar. ① بىر مەملىكەت بىلەن ئالاقىدار. ② مەمۇرى:

«Mülki heyet — مەمۇرى ئۆمەك»

mülkiye. is. ar. مەمۇرىلار (ھەربىي بولىمغانلار).

mülkiyeli. is. سىياسىي پاكۇلتىت ئوقۇغۇچىسى ۋە بۇ پاكۇلتىتنى پۈتتۈرگۈچى.

mülkiyet, - ti. is. مۈلۈككە ئىگىدارچىلىق.

mülläk. is. ar. بىر نەرسىگە ئىگە بولغۇچىلار.

mülsak. s. ar. بىر نەرسىنىڭ ئارقىسىغا تىرەلگەن، ئۇلانغان.

mültebis. s. ar. ① باشقا بىر نەرسىدىن پەرقلەندۈرۈلمىگەن، پەرقلەندۈرۈش قىيىن بولغان.

mülteca. s. ar. پاناھ جاي، پاناھ بولىدىغان يەر.

mülteci. s. is. ① مۇساپىر. ② پا - ناھلىق ئىزدەمەك (سىياسى جەھەتتىن).

mültefet. s. ar. ① ئىلتىپات قىلىنغان. ② ئەھمىيەت بېرىلگەن، كۆڭۈل بۆلگەن.

mültef. s. ar. ① بىر - بىرىگە ئارىلىشىپ كەتكەن. ② بىللە بولغان.

mültefit. s. ar. ① ئىلتىپات قىلىدىغان، خۇش مۇئامىلە قىلىدىغان. ② ئەھمىيەت بېرىدىغان، كۆڭۈل بۆلىدىغان.

mültefitane. z. ئىلتىپات قىلغۇدەك.

mültehi. s. ar. ① ساقاللىق. ② ساقلى چىققان.

mültehib. s. ar. ① يالغۇنچى، تۇتاشقان (ئوت). ② كېسەل بولغان. ③ كۆيىۋېتىپ كەتكەن.

mültehif. s. ar. ① تۇتاشقان (ئوت). ② ھەسرەت چەككەن. ③ قاتتىق دەردىمەن.

mültehif. s. ar. (يوتقاندا نەرسىگە) يۆگەنگەن.

mülteim. s. is. ① ياخشىلانغان، ياخشى بولۇپ قالغان. ② پۈتۈپ قالغان (يارا).

mülteka. is. ar. ① ئۆچرىشىش يېرى ۋە ۋاقتى. ② ئۆچرىشىش، كۆرۈش. ③ ئىككى دەريا سۈيىنىڭ بىرلەشكەن يېرى.

mültekit. s. ar. تېرىۋالماق (يەر - دىكى بىر نەرسىنى) توپلىماق.

mülteki. s. ar. بىرلەشكەن، كۆرۈشكەن. ① لوقما قىلىپ يۇتماق.

mültemes. s. ar. ئىلتىماس قىلىنغان. ① پاراقىراق، پارلاق. ② ئېلىپلا قاچماق.

mültemis. s. ar. ۋاستىچى بولماق، ئارىچى بولماق.

mültesik, multasık. s. ar. ① بىر -

چە - پارچە قىلىنغان.
 mümbit, - ti. is. ar. مۇنبەت (يەر)،
 ھوسۇللۇق.
 mümecced. s. ar. ئۇلۇغلانغان، شان
 شەرەپ بېرىلگەن.
 ① mümehhed. s. ar. ئېچىلىپ سېلىن-
 غان، يېنىلغان. ② سەرەمجان ھالغا
 كەلتۈرۈلگەن، سەرەمجانلاشتۇرۇلغان.
 ① mümehhid. s. ar. ئېچىپ سالغان،
 ② سەرەمجان ھالغا كەلگەن،
 سەرەمجانلاشقان.
 mümellek. s. ar. مۈلۈك قىلىپ بېرىلگەن.
 mümillik. s. ar. مۈلۈك قىلىپ بېرىلگەن.
 ① mümerred. s. ar. ئېگىز. ② تام
 لىرى تۈز ۋە ئېگىز قۇرۇلۇش.
 mümessek. s. ar. ئىپادەك پۇرايدى-
 غان، خۇش پۇراق.
 ① mümessel. s. ar. ئۈلگە تەرىقى-
 سىدە سۆزلەنگەن. ② نەشىر قىلىنغان،
 بېسىلغان.
 ① mümessil. s. ar. ۋەكىل. ② سى-
 نىپ باشلىقى. (مەكتەپتە). ③ تارقاقچۇ
 (كىتاب، ژۇرنال، گېزىت).
 mümessillik, - ği. is. ar. ۋەكىللىك.
 ① mümevveh. s. ar. خىيالىي. ②
 ئويدۇرما.
 mümeyyez. s. ar. ئالانغان، ئىلغان
 ھالدا، ئايرىلغان، پارلانغان.
 ① mümeyyiz. is. ar. ئىمتىھان نە-
 تىجىسىگە قارىغۇچى. ② كاتىپنىڭ يازغان
 لىرىنى تۈزەتكۈچى. ③ s. ياخشى -
 ياماننى، توغرا - خاتانى ئايرىغۇچى.
 ① mümhil. s. ar. بىر ئىشنى بەل-
 گىلىك مۇددەتتە ئارقىغا سۈرگۈچى.
 ② ساقلىغۇچى، كۈتكۈچى.

بىرىنى باغلايدىغان. ② بىر - بىرىگە
 ئۇلانغان، قوشۇمچە قىلىنغان.
 mültevi. s. ar. پۈكۈكلۈك، ئېگىك.
 ① mültezim. is. ar. دۆلەتكە ئائىت
 باج، خىراجى كۆتۈرۈش ئالغۇچى. ② بىر
 ئىش ياكى بىر ئادەمنىڭ تەرىپىنى
 ئالغۇچى.
 mülük. is. ar. پادىشاھلار، ھۆكۈمدارلار.
 mülüki. s. پادىشاھقا خاس بولغان.
 ① mülzim. s. ar. جىم تۇرۇشقا مەجبۇ-
 بۇر قىلغان، ئاغزى تۇتۇقلانغان. ② بىر-
 گىسە ۋەزىپە يۈكلەنگەن.
 mülzime. is. ar. ئۈستەل ئۈستىدىكى
 قەغەزلىرىنىڭ ئۈچۈپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن
 ئۈستىگە باستۇرۇلغان نەرسە.
 ① mümahhas. s. ar. سىناپقان.
 ② قۇۋۋەتلىك، چىداملىق.
 mümarat. is. ar. كۈرەش، تالاش -
 تارتىش.
 mümarese, mümareset. is. ar. بىر
 ئىش ياكى سەنئەتتە ماھىر بولۇش، قولى
 گۈللۈك.
 mümas. s. ar. تەڭمەك.
 mümaselet, - ti. is. ar. ئىككى
 نەرسىنىڭ بىر بىرىگە ئوخشاپ كېتىشى.
 mümasil. is. ar. ئوخشىغان، ئوخشاش-
 مىق.
 ① mümaşat. is. ar. بىللە كېتىش،
 بىللە مېڭىش، ھەمراھلىق، باراۋەر ھەرىكەت
 قىلىش. ② ئۇيغۇنلىشىش. ③ بىرىنىڭ
 پىكىرىگە يالغاندىن قوشۇلغان بولۇپ
 كۆرۈنۈش.
 mümazaha. is. ar. چاقچاقلاشماق،
 ئويناشماق.
 mümazzak. s. ar. پارچىلانغان، پار-

mümid. s. ar. ① ياردەم بەرگۈچى، ② ياردەمچى. ئۇزارتقۇچى.
 mümil. s. ar. زېرىكتۈرگۈچى، بىزار قىلغۇچى.
 mümin. s. is. ar. ئىمان ئىگىسى، مۇسۇلمان، مۆمىن.
 mümit. s. ar. ئۆلتۈرگۈچى، ئۆلۈمگە سەۋەب بولغۇچى.
 мүmkün. s. ar. مۇمكىن.
 мүmkinat. z. is. بولۇش ئېھتىمالى بار نەرسىلەر.
 mümsik. s. ar. ① بىر نەرسىدىن قولنى تارتقۇچى. ② بېخىل، پىخسىق. ③ جاھىل.
 mümtaz. s. ar. ① ئىلغار، مۇنەۋۋەر، تاللانغان. ② قەدىرلىك. ③ ئەر ئىسمى: «Mümtaz bir öğrenci idi, şimdi de çok yaratıcı olmuş — مۇنەۋۋەر (ئىلغار) ئوقۇغۇچى ئىدى، ھازىرمۇ ئىجادىيەتچى بوپتۇ».
 mümted. s. ar. داۋام قىلغان، سۈرگەن.
 mümtahan. s. ar. سىناغان، سىناق تىن ئۆتكەن.
 mümtəhin. s. ar. سىنايدىغان، سىنىغۇچى.
 mümteli. s. ar. ① توشقۇزۇقلۇق، توشۇق، تولدۇرۇلغان. ② مەيدە كۆپۈش كېسىلى.
 mümtəni. s. ar. ① بىر ئىشنى قىلىش. ② ئىمكانسىز.
 mümtəsil. s. ar. بۇيرۇققائىتائەت قىلغان.
 mümtəzic. s. ar. ① بىر - بىرىگە ماس لاشقان. ② ھىم بېكىتىلگەن. ③ باش قىلار بىلەن ئىناق ئۆتىدىغان.
 mümtır. s. ar. يامغۇرلۇق.
 mümza. s. ar. ئىمزا، ئىمزا

قويۇلغان.
 mümzi. s. is. ar. ئىمزالىغۇچى، ئىمزا قويغۇچى.
 münaam. s. ar. باياشاتلىق (مولچە) لىق) ئىچىدە ياشىغان.
 münacat, - tı. is. ar. مۇناجەت (تەكلىپكە يالۋۇرۇش).
 münada. s. ar. چاقىرىلغان.
 münadi. is. ar. چارچى.
 münadil. s. ar. توغرا يولدىن چىقىپ كەتكەن، خاتا يولغا كىرىپ كەتكەن.
 münadim'. is. ar. ① دوست، يولداش. ② دۆلەت رەھبەرلىرىنى قىزىقچىلىق بىلەن خۇش قىلغۇچى ئادەم.
 münadim'. s. ar. يوق بولغان، يوقالغان.
 münafaka. is. ar. ئىككى يۈزلۈك، ئىككى يۈزلىمىلىك.
 münafat. is. ar. بىر بىرىگە زىت، قارىمۇقارشى.
 münaferet. is. ar. ① بىر - بىرىگە نەپرەت بىلدۈرۈش. ② باشقىلارنى كىچىك كۆرۈپ كۆزىگە ئىلماسلىق، خورلاش.
 münafık. s. is. ar. ① ئىككى يۈزلىمىلىك قىلغۇچى. ② بۆلگۈنچىلىك قىلغۇچى، ئوتتۇرىنى بۇزغۇچى. ③ مۇناپىق (مۇسۇلمان بولماي تىزىپ مۇسۇلمان دەك كۆرۈنگۈچى).
 münafi. s. ar. خىلاپ، زىت.
 münaggas. s. ar. غەم - قايغۇلۇق، غەمكىن، ناخۇش.
 münakalât, - tı. is. ar. قاتناش - ترانسپورت: «Münakalât bakanlığı — مىنىستىرلىكى».

① ترانسپورت. *münakale. is. ar.*

② بىر يەردىن يەنە بىر يەرگە يۆتكەش.

③ نۆۋەت بىلەن ھېكايە سۆزلەش. ④ قە-

دەھنى قولىدىن - قولغا سۇنۇش.

كېمەيتىش. *münakasa. is. ar.*

① مۇنازىرە، تا- *münakaşa. is. ar.*

لاش - تارتىش. ② ئىنچىكە تەتقىق

قىلىش.

مەنە ۋە مەزمۇن. *münakaza. is. ar.*

لار ئوتتۇرىسىدىكى زىتلىق.

① نىكاھلىنىش. *münakahe. is. ar.*

② ئىسلام دىنىنىڭ نىكاھ ئىشلىرىغا

دائىر قانۇنلىرى.

بىر - بىرىگە چېسى. *münakız. s. ar.*

لاشماق، بىر - بىرىگە زىت.

① تەشكىل قىلىنغان. *münakid. s. ar.*

② ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا رەسمىي

قوبۇل قىلىنغان، ئىمزالانغان. ③ باغلان-

غان، تۈگۈلگەن.

ئەكس ئەتكەن. *münakis. s. ar.*

① سۆيۈلگەن، ئاق. *münakkah. s. ar.*

لانغان. ② تېپىلگەن (خامان).

① ئەڭ ياخشى. *münakkahiyet. is.*

سەننى تاللاش. ② ئاز ۋە ساز يېزىش.

ئازايتىلغان، كېمەي. *münakkas. s. ar.*

تىلگەن.

① نەقىش بىلەن. *münakkaş. s. ar.*

بېزەلگەن. ② گۈللۈك رەختلەرگە بېرىل-

گەن نام.

تەنقىدلەنگەن. *münakkat. s. ar.*

تازىلانغان. *münakkayat. is. ar.*

نەرسىلەر.

ئازايتىلغان، كېمەي. *münakkıs. is. ar.*

تىلگەن.

① مۇناسىۋەت، *münasebet, - ti.*

ئالاقە. ② ئىككى نەرسە ئوتتۇرىسىدىكى

نەسبەت. ③ سەۋەب:

ئىك - «*İki devletin münasebeti*»

كى دۆلەت مۇناسىۋىتى.»

① مۇناسى. *münasebetli. is. s. ar.*

ۋىتى بولغان، ئالاقىسى بولغان. ② ئەقىل-

غە ئۇيغۇن، مۇۋاپىق، مۇناسىپ.

① نامۇۋاپىق. ② ئۆي. *münasebetsiz.*

خۇن كەلسەيدىغان، لايىق بولمىغان.

③ ھۆرمەتسىز:

«*1. Münasebetsiz bir eylem* -

مۇۋاپىق بولمىغان بىر ھەرىكەت.

2. *Münasebetsiz bir adam* -

ھۆرمەتسىز بىر ئادەم.

«*3. Bu benimle münasebetsizdir* -

بۇ، مېنىڭ بىلەن مۇناسىۋەتسىز.»

① تېتىقسىز. *münasebetsizlik, -gi. is.*

ھەرىكەت. ② ھۆرمەتسىزلىك. ③ ئەسكىلىك.

① *münasefe, münasefet. is. ar.*

يېرىم - يېرىمدىن بۆلۈنگەن. ② ئوخ-

شاش (تەڭ يېرىمدىن) ئىككىگە بۆلۈش.

مۇناسىپ، ئۇيغۇن. *münasip. s. ar.*

لايىق، مۇۋاپىق.

ئۆزئارا شېئىر. *münasəde. is. ar.*

ئوقۇشۇش، ئۆزئارا بېيىت ئېيتىشىش.

نۆۋەتلىشىش، *münavebe. is. ar.*

نۆۋەتلىشتۈرۈش، نۆۋەت:

«*Bunu münavebe ile yapalım* -

بۇنى نۆۋەت بىلەن قىلايلى.»

نۆۋەت بىلەن، ئۆز. *münavebeten. z.*

رېتى بىلەن.

① ئۇن سېلىپ. *münavehe. is. ar.*

يىغلاش. ② ھازا (ماتەم) تۇتۇش.

ئۆتە - يېرىم، ئۆزئارا. *münavele. is.*

بىر نەرسە سۇنۇشماق.

① تاللاش - تار. *münazaa. is. ar.*

تېشى، ئېغىز جېدىلى. ② ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدىكى دۈشمەنلىك.
münazaat. is. ar. جېدەل - ماجىرالار، تالاش - تارتىشلار.
münazara. is. ar. پىرىنسىپقا ئۇيغۇن مۇنازىرە، مۇنازىرە، ئىلمىي مۇنازىرە.
münazır. s. ar. ① مۇنازىر قىلغۇچى. ② پاراللېل.
münazi. s. ar. ماجىراچى، غوۋغاچى.
münazıl. s. ar. ① خىزمىتى توختىتىلغان. ② تەركىبىدۇنيا بولۇپ كەتكەن.
münbagır. s. ar. ئۇيغۇن، لايىق.
münbais. ① بىرەر سەۋەب كەلتۈرۈپ چىقارغان، ئوتتۇرىغا چىققان. ② ئەۋەتىلگەن.
münbasit. s. ar. ① ئوچۇق، ئېچىملىق. ② مەمنۇن، خۇشال؛ مەمنۇن قىلىماق. ~etmek.
münceli. s. ar. ① پارلاق، نۇرلۇق. ② ئاشكارا بولماق.
müncemit. s. ar. ① تونۇلغان. ② مۇزدەك، مۇز ھالىدا بولغان.
müncer, - rri. s. ar. ئاخىرلاشقان، ئاياغلاشقان.
müncezib. s. ar. ① تەلپۈنگەن (بىر يەرگە). ② بېرىلگەن، قىزىققان، ئۆزىنى ئۇرغان.
münci. s. is. ar. يامان ئەھۋالدىن، خەتەردىن قۇتۇلدۇرغۇچى. ② ئەرئىسى. ③ ئازادلىق ئۇرۇشتىن كېيىن مۇستاپاكاملارغا بېرىلگەن ئۇنۋان.
münciz. s. ar. گېپىدە تۇرىدىغان، سۆزىنى ئىشقا ئاشۇرىدىغان.
mündemiç. s. ar. ئىچىدە بولغان، ساقلىنىغان.
münderecat, mündericat. is.

مۇندەرىجە، ئىچىدىكىلەر.
münderis. s. ar. ۋەيران بولغان، ئۆرۈلگەن، ئىزى قالماق.
münderisat. is. ar. ئۆرۈلۈپ ئىزى قالماق، قۇرۇلۇش قاتارلىقلار.
münebbih. s. ar. ① ئۇيقۇدىن ئوي-غا ئوقۇچى. ② غەپلەتنى يوق قىلغۇچى. ③ سالتەتلىك قوغۇرۇقى، قوغۇراقلىق سالتەت.
münecci. s. ar. قۇتۇلدۇرغان، قۇتۇل-دۇرغۇچى.
müneccim. is. ar. ① مۇنەججىم (يۇل-تۈزلارغا قاراپ پال ئاچقۇچى). ② ئاسترونومىيە بىلەن شۇغۇللانغۇچى.
münekker. s. ar. نامەلۇم (تەنۇش بولمىغان) بىر نەرسىگە دالالەت قىلغۇچى.
münekkəs. s. ar. تەتۈر ئاغدۇرۇلغان، ئاستىن - ئۈستۈن قىلىنغان.
münekkıt, - ti. is. تەنقىدچى.
münekkıtlik, - ği. is. تەنقىدچىلىك.
münevver. s. ar. ① زىيالىي. ② پارلاق، يورۇق. ③ مۇنەۋۋەر. ④ ئايال ئىسمى.
«Çinde münevver gençler çoktur — جۇڭگودا زىيالىي ياشلار ناھايىتى جەڭچى.»
münevvim. s. ar. ① ئۇخلىتىدىغان (دورا). ② ھۆشىنىلدۇرىدىغان (دورا).
münevvir. s. ar. نۇرلاندۇرىدىغان، يورۇقلۇق بېرىدىغان.
münezzeh. s. ar. ① پاك. ② پېشا. ③ ئىسمى ئوچۇق. ④ يامان ئىشلاردىن خالى، گۇناھسىز. ⑤ ھەرقانداق بىر نەرسىگە ئېھتىياجى بولمىغان.
«O, böyle şeylerden münezzehtir — ئۇ، بۇنداق ئىشلاردىن خالى.»

münezzel. s. ar. تۆۋەنگە چۈشۈرۈلگەن.
münezzil. s. ar. تۆۋەنگە چۈشۈرگۈچى.
münfatır. s. ar. يېرىلىپ ئىككىگە ئايرىلغان.
münfecir. s. ar. ① (تاڭ ھەققىدە) ئاتقان، ئاقارغان. ② ئاتقان، قاينىغان (سۇ).
münfehim. s. ar. چۈشىنىلگەن، ئۆزلەشتۈرۈلگەن.
münfek. s. ar. قوپۇرۇلۇپ كەتكەن، سۆكۈلۈپ كەتكەن، چىقىپ كەتكەن.
 چىقىپ كەتمەك، قوپۇرۇلۇپ ~ **olmak.** كەتمەك.
münfelik. s. ar. ① پارتلايدىغان. ② ئېچىلىدىغان.
münferic. s. ar. ① بىر - بىرىدىن يىراق. ② ئارىسى كەڭ.
münferiden. z. ① ئايرىم - ئايرىم. ② بىردىن - بىردىن. ③ ئۆز ئالدىغا، يالغۇز ھالدا.
münferik. s. ar. ئايرىلغان.
münferit. s. ar. ① ئايرىم بولغان، ئۆز بېشىغا يالغۇز. ② تۈرمىلەردىكى كامېر (يالغۇز كىشىلىك ئۆي).
münfesih¹. s. ar. ① بۇزۇلغان، بى. ② تارالغان.
münfesih². s. ar. ① چىقىلغان، چى. ② كېڭەيگەن.
münfetih. s. ar. ئوچۇق، ئېچىقلىق.
münhal, - li. s. ar. ① ئېرىيدىغان. ② بوش. ③ ئوچۇق.
münhani. s. ar. ① ئەگرى، ئېگىلىپ كەتكەن. ② ئەگرىلىك. ③ ئەگرى سىزىق (ماتېماتىكىدا).
münhaniyet. is. ئەگرى نەرسىلەر، ئەگرى شەكىللىك.
münharif. s. ar. ① بىر تەرەپكە قايى

غان، تۈز ماڭمىغان. ② ئۆزگىرىپ كەتكەن. ③ ساغلام بولمىغان. ④ ئىككى بۇرجىكى پاراللىل.
münhaasır. s. ar. ① يالغۇز بىرىگە ياكى بىر نەرسىگە ئايرىلغان. ② چەكلىمەنگەن، چەكلىك. ③ قورشالغان.
münhasif. - s. ar. ① كۆزى ئەما، قارىغۇ. ② غۇۋا، خىرە.
münhat. s. ar. ئويمان، چوڭقۇر: «Münhat arazi — ئويمان يەر (ئېتىز).»
münhebit. s. ar. يۇقىرىدىن تۆۋەنگە چۈشكەن.
münhedim. s. ar. خاراۋ بولغان، يىقىلغان، خاراۋە.
münhemik. s. ar. ① بىر ئىشقا بەك بېرىلگەن، بىر ئىش بىلەن قاتتىق ھەپىلەشكەن. ② ئۆزىنى بەك ئۇرۇۋەتكەن (يامان ئىشتا): ئىچىملىككە — **İçkiye münhemik** بەك بېرىلگەن.
münhezim. s. ar. ① بۇزغۇنچىلىقتا ئۇچرىغان، بۇزۇلغان، بۇزۇق. ② يېڭىلگەن.
münhi. s. ar. خەۋەر يەتكۈزگۈچى.
münkad. s. ar. بىر يۇن ئېگىدىغان.
münkali. s. ar. يىلتىزىدىن قومۇرۇۋېتىلگەن.
münkariz. s. ar. ① تۈگىگەن، تامام. ② لانغان. ③ (ئائىلە سۇلالە ھەققىدە)، ئاخىرلاشقان، مۇنقەرز.
münkasım. s. ar. قەسىملارغا بۆلۈنۈپ كەتگەن، پارچە قىلىپ بۆلۈنگەن.
münkazi. s. ar. تۈگىگەن، تامام بولغان، ئاخىرلاشقان.
münker. s. ar. ① ئىنكار قىلىنغان، قوبۇل قىلىنمىغان. ② ياخشى كۆرۈلمەيدىغان.

münkesif. s. ar. تۇتۇلغان، تۇتۇق (كۈن).
münkesir. s. ar. سۇنۇق، سۇنۇق.
münkeşif. s. ar. ① ئوتتۇرىغا چىق قان، بارلىققا كەلگەن. ② يېڭىدىن پەيدا بولغان، كەشپ قىلىنغان.
münkir. s. is. ar. ① ئىشەنمىگەن ياكى ئىنكار قىلغان. ② خۇداسىز.
münşak. s. ar. ① ئەگەشكەن، ئارقىدىن ماڭغان. ② ئەۋەتىلگەن، يوللانغان.
münsebik. s. ar. قېلىپقا تۆكۈلگەن.
münselib. s. ar. قالماق، تۇرۇپ قالغان. (راھەت، ھۇزۇر، بىخەتەرلىك ھەققىدە).
münselih. s. ar. ① سېرىپ چىقىرىلغان، سۈيۈلگەن (تېرە). ② ئاخىرقى كۈنگە ئۇلاشقان.
münselik. s. ar. ① بىر تەرەپكە تەكىت كىرگەن. ② بىرەر كەسپكە مەنسۇپ بولغۇچى.
münserih. s. ar. ئىتتىك - ئىتتىك (كەتكۈچى).
münşaib. s. ar. پۇتساق چىقارغان، شاخلاشقان، تارماقلارغا ئايرىلغان.
münşak. s. ar. ھەر تەرىپىدە چوڭقۇر بىر يېرىق ئېچىلغان، يېرىلغان.
münşeat. is. ar. ① خەت - چەكلەر. ② خەتلەر. ③ يېزىلماشقا باشلانغان نەرسىلەر.
münşeil. s. ar. تۇتاشقان، يورۇغان.
münşi. s. ar. ① كاتىپ، سېكرېتار. ② قەلىمى كۈچلۈك.
müntahip, - bi. سايلىغۇچىلار.
müntahabat, - ti. is. ئانتولۇگىيە (يازغۇچىلارنىڭ، بۆلۈپمۇ شائىرلارنىڭ تاللانغان بەدىئىي ئەسەرلىرى توپلىمى).
müntahap. is. s. ar. ① تاللانغان.

② يەرلىك خەلق قۇرۇلتىيى ئەزاسى.
müntahil. s. ar. باشقىسىنىڭ ئەسەرىنى ئۆزىنىڭ قىلىدۇ، ئەدەبىيات ئوغرىسى.
müntakış. s. ar. ئۈستىگە ئىشلەپ، زىننەتلەپ چىرايلىق بىر ھالغا كەلتۈرۈلگەن، نەقىشلىك.
müntakız. s. ar. بۇزۇلغان، يىقىلغان، خاراب بولغان، ۋەيران بولغان.
müntakid. s. ar. بىر ئەدەبىيات ۋە سەنئەت ئەسەرىنى ھەر تەرەپتىن تەتقىق قىلىپ ياخشى ياكى ناچارلىقى ھەققىدە باھا بەرگۈچى، ئەدەبىي تەنقىدچى.
müntakil. s. ar. ① بىر يەردىن باشقا يەرگە كۆچكەن، يۆتكەلگەن. ② مەراسىم بولۇپ قالغان. ③ ئۆلگەن.
müntakim. s. ar. ئىنتىقام ئالغۇچى، ئۆچ ئالغۇچى.
müntasib. s. ar. تىك تۇرغان.
müntebih. s. ar. ① ئويغاق. ② بىر ئىشتىن ساۋاق ئېلىپ كۆزى ئېچىلغان. ③ ھوشيار، ئېھتىياتچان.
müntefi¹. s. ar. غايىب، كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان، يوقالغان.
müntefi². s. ar. پايدا قىلىدىغان، مەنپەئەت بېرىدىغان.
müntefih. s. ar. ① سەھىرگەن، سېمىز. ② كۆپكەن.
münteha. s. is. ar. ① ئاخىرلاشقان، تۈگىگەن، ئاخىرقى دەرىجىگە يەتكەن. ② ئاخىرى، تۈگەنچە.
müntehi. s. ar. ① ئاخىرقى نۇقتىغا يەتكۈچى، تۈگىگەن. ② ئەڭ ئاخىرقى. ③ بىر ئىشنى تۈگەتكۈچى.
müntehip, müntahip, müntahib.

يۇقتۇرغۇچى

münzecir. s. ar. مەنىنى قىلىنىغان،
چەكلەنگەن.

münzel. s. ar. تەڭرى تەرىپىدىن
ئەۋەتىلگەن ۋەكىل.

münzil. s. ar. ئاسماندىن چۈشكەن.

münzir. s. ar. بىرىنى قورقۇتۇش يولى
بىلەن توغرا يولغا باشلاشقا ئۇرۇنغۇچى.

müphem. s. ar. ① نېمە ئەكەنلىكىنى
ئاڭلىغىلى بولمايدىغان، مۇجمەل. ② مۇ-

رەككەپ، چۈشىنىكسىز، ئوچۇق بولمىغان؛

مۇجمەل — Müphem konuşmak
«سۆزلىمەك».

müphemleşmek. مۇجمەللەشمەك.

müphemiyet, - ti. is. تۇتۇقلۇق،
مۇجمەللىك، مۇرەككەپلىك.

müpteda. is. ar. ① باشلانغۇچ، ئىپ
تىدائىي ② ئىگە (گرامماتىكىدا).

müptedi. s. ar. (ئۆگىنىشكە) باشلىغان.

müptelâ. s. ar. ① (ئەسكى نەرسە)
لەرگە) بېرىلىپ كەتكەن، مۇپتىلا. ② ئۇچ-
رىغان، يولۇققان.

ئىچىم — İçkiye müptelâ oldum
لىكىكە بېرىلىپ كەتتىم.

Verem hastalığına müptelâ ol-
muş — «ئۆپكە كېسىلىگە مۇپتىلا بوپتۇ».

müptelâyan. is. ① بىر ئىشقا يولۇق
ماق. ② تۇتۇلماق.

müpteni. is. ar. بىر نەرسىنىڭ ئۇس-
تىگە قۇرۇلغان، بىنا قىلىنغان.

müptezel. s. ar. ① مولچىلىق، ئەر-
زانچىلىق. ② ھەممە پايدىلىنىدىغان،
پاھىشە؛

«Müptezel bir kadın —
ئايال».

ئوخشاش نەرسىلەر ئىچىدىن يارايدىغىنىنى
تاللىۋالغۇچى.

müntehir. s. ar. ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغان.

müntehirin. is. ئۆزىنى ئۆلتۈرگەنلەر.

müntehiz. s. ar. پايدىلىق زامان ۋە

ۋەزىيەتنى قولدىن كەتكۈزۈپ قويىمىغۇچى.

müntekis. s. ar. دومىلىماق.

müntemi. s. ar. ① مۇناسىۋەت ئور-
ناتقان، مۇناسىۋەتلىك. ② بىرىگە باغ-

لىنىپ قالغان.

münten. s. ar. كېسەل يۇقتۇرۇۋالغۇچى.

müntesib. s. is. → Müntesip.

müntesic. s. ar. توقۇلغان.

müntesik. s. ar. رەتلىك تىزىلغان،
مۇنشىزىم، رەتلىك.

müntesip. s. is. ① بىرىگە باغلىق
نىپ قالغان. ② مۇناسىۋەتنى بولغان،
مۇناسىۋەتلىك.

müntesir. s. ar. ① تارالغان، كېڭەي-
گەن، تارقالغان، يېيىلغان. ② بېسىلغان،
نەشر قىلىنغان، بېسىلىپ چىققان، (گې-

زىت زۇرنال). ③ تارقاق، چېچىلاڭغۇ.

④ ئېغىزدىن - ئېغىزغا يېيىلغان (مەخپىي

نەرسىلەر).

müntevi. s. ar. بىر ئىشنى قىلىش
ئۈچۈن ئۆز - ئۆزىگە ۋەدە بېرىش، ئىرادە

باغلاش.

müntezi. s. ar. يۇلغان، قوپۇرغان،
قومۇرغان.

müntiç, müntici. s. ar. ① ئاخىر-
لاشتۇرغان، تۈگەتكەن، ئاخىرىغا يەتكۈز-
گەن. ② بىر ئىشنىڭ مەيدانغا چىقىشىغا

رولى بولغان.

müntin. s. ar. ① پۇراپ قالغان،
بۇزۇلۇپ قالغان. ② مىكرۇب، كېسەل

① كۆزىتىش، قوغداش. **müraat.** is. ar.
 ② ھۆرمەت قىلىش، رىئايە قىلىش.
müracaat. is. ar. مۇراجىئەت، ئىلتىماس.
 ئىلتىماس قىلماق. **~ etmek.**
müracaatçı s. is. مۇراجىئەت قىلغۇچى، ئىلتىماس سۇنغۇچى.
müracaha. is. ar. ياخشى ئىش قىلىش ئۈچۈن باشقىلار بىلەن بەسلەشمەك.
 ① مەنىداشلىق. ② ھەمراھ. **müradefe.** (سەپەردىكى).
 ① مەنىداش (سۆز). **müradif.** s. ar. ② يولداش.
müragama, müragamat. is. ar. باشقىلارنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرىدىغان ھەرىكەتلەردە بولماق، باشقىلارنىڭ غەزىپىنى قوزغايدىغان ھەرىكەت.
 ① رەننە ئورنىدا. **mürahane.** is. ar. ② بىر ئىش ئۈچۈن مۇنازىرىگە كىرىشمەك.
mürahik. s. ar. يىگىتلىك يېشىغا يېقىنلاشقان.
mürai. s. ar. ئىككى يۈزلىمە.
mürailik, -ği. is. ئىككى يۈزلىمىلىك.
müramat. is. ar. بىر - بىرىگە ئوق ئاتماق.
mürasele. is. بىر - بىرىگە خەت ئەۋەتمەك، مەكتۇپلاشماق، خەۋەرلەشمەك.
 ① ئىستەك، ئارزۇ. **müravede.** is. ar. ② مۇھەببەت.
müraveza. is. ar. بىرىنى ھىيلە بىلەن ياكى قورقۇتۇش يولى بىلەن بىر ئىشنى قىلماسلىققا ياكى قىلىشقا كۆندۈرمەك.
 ① يالغان ھەرىكەت، **mürayat.** is.

ساختىپەزلىك. ② ئىككى يۈزلىمىلىك.
mürçi. s. ar. ئارقىغا قايتۇرغۇچى.
 ① ئۆلۈك. ② ئۆلگەن (ئادەم). **mürd.** s. ar. ئۆلمەك. **~ olmak.**
mürde. s. is. ar. ئۆلگەن، مۇردا.
 تاش يۈرەك، رەھىمسىز. **~ dil.**
mürdeğah. is. ئۆلۈكلەر، جەسەتلەر.
mürdüm. is. bot. مۇراببا قاينات قىلى بىرلىدىغان قارا ئۇرۇك.
müre. is. → **Mühre.**
 ① تەربىيە **mürebbä.** s. is. ar. بەرگەن (ئادەم). ② مۇراببا. (يېمەك).
 ① بالا تەربىيىلى **mürebbi.** is. ar. گۈچى. ② ئائىلە ئوقۇتقۇچىسى. ③ باق قۇچى، بوردىغۇچى:
 «Mürebbilerin elinde büyümiş
 bir çocuk — تەربىيىچىلەرنىڭ قولىدا
 ئۆسكەن بالا.»
mürebbiye. is. ar. قەدىمدە بىر تەربىيەنىڭ بالىسىنى تەربىيەلەش ئىشى بىلەن شۇغۇللانغۇچى ئايال.
müreccah. s. ar. ئەلا، ئۈستۈن:
 «Ölüm, siyasi aşağılamadan mürec-
 cahtır — ئۆلۈم سىياسىي خورلۇقتىن
 كۆپ ئەلا.»
müreccab. s. ar. مۇبارەك.
müreccih. s. ar. ئەلا بىلگەن، ئۈستۈن.
 ① ئارقا - ئارقى. **müreddef.** s. ar. دىن ماڭدۇرۇلغان، تىزىلغان. ② is. رادىيلىق غەزەل ياكى قەسىدە.
müreffeh. s. ar. باياشات، راھەت:
 «Müreffeh bir hayat geçiriyoruz —
 باياشات تۇرمۇش كەچۈرۈۋاتىمىز.»

müreffih. s. ar. راهه تکه ئېرىشكەن،
ھېچ نەرسىگە ئېھتىياجى چۈشمەيدىغان
تۇرمۇش.

mürehheb. s. ar. چۆ-
قورقۇتۇلغان، گۈركۈتۈلگەن.

mürekkebat. is. ar. مۇرەككەپ
نەرسىلەر.

① **mürekkep'.** s. ar. مۇرەككەپ.
سىياھ: **mürekkep'.** - bi. is.

«Anlaşma mürekkebi kurumadan
iptal edildi — كېلىشىم سىياھىسى
قۇرۇماسىنىلا بۇزۇلدى.»

mürekkepçi. is. سىياھ ياسىغۇچى ۋە
ساتقۇچى.

mürekkeplemek. سىياھ سۈرتمەك، سىياھ
بىلەن بويىماق.

mürekkeplenmek. سىياھ يۇقۇپ
قالماق.

① **mürekkepli.** s. ar. سىياھ تېگىپ
قالغان، سىياھ يۇقۇپ قالغان. ② ئىچىدە
سىياھىسى بولغان:

«Mürekkepli kalem — سىياھ قەلەم.»
mürekkeplik, - ği. is. سىياھ قۇتىسى.
mürekkez. s. ar. تىكىلگەن،
قادالغان.

① **mürekkiib.** s. ar. بىرلەشتۈرگەن.
② مۇرەككەپلەشتۈرگەن. ③ مۇرەككەپ.

① **müressem.** s. ar. بىر نەرسىنىڭ
كۆرۈنۈش شەكلىنى رەسىم قىلىپ سىزغان.
② گۈل ۋە رەسىملەر بىلەن بېزەلگەن.

① **müresşen.** s. ar. تامچا - تامچا
ئېقىتىلغان. ② تەربىيە ئالغان، تەربىيە
لەنگەن. ③ دورامچىلىق.

① **mürettebat.** si. ar. پاراخوت ۋە
ئايرىۋېلان خادىملىرى. ② بىر ئىش ئۈچۈن

ئاجرىتىلغان چىقىم:

«Çin sivil havayollarına ait uçağın
mürettebatı — جۇڭگو خەلق ئاۋىئاتى-
سىيە ئايرىۋېلانلىرىنىڭ خادىملىرى.»

① **mürettep, - bi.** s. تەرتىپلىك، رەت-
لەنگەن، رەتلىك. ② غەرەزلىك قىلىنغان
(ئىش). ③ تەيىنلەنگەن، بەلگىلەنگەن.

④ تەييارلانغان، ھازىرلانغان، توپلانغان.
① **mürettip.** s. ar. is. تىزغۇچى. ②
ئابورچىك، ھەرپ تىزغۇچى.

mürettip . hane. is. ar. far. نا-
بورخانا، ھەرپ تىزىش ئىشخانىسى.

mürettiplik, - ği. is. ئابورچىلىك.
mürevvak. s. ar. دېزىنڧىكسىيە قىل-
لىنغان، تىندۈرۈلگەن، سۈزگۈچتىن ئۆتكۈز-
لۈپ سۈزدۈرۈلگەن.

mürevvec. s. ar. ئېتىبارلىق.
① **mürevven.** s. ar. خۇش پۇراقلىق
نەرسىلەر سۈرۈلگەن. ② راهەتكە ئېرىش-
تۈرۈلگەن.

mürevviç. s. is. بىر پىكىرنى قوللى-
غۇچى ۋە تاراتقۇچى.

① **mürevvih.** s. ar. خۇش پۇراق
بەرگۈچى. ② ئارام بېرىدىغان.

mürg, murg. is. far. قۇش، ئوۋ
قۇشى.

mürgane'. z. قۇشقانئوخشاش.
mürgane'. is. far. قۇش تۇخۇمى.
mürgak. is. far. قەدىمكى تۈرك
مۇقاملىرىدىن بىرى.

mürgek. is. far. كىچىك قۇش.
① **mürit, - di.** is. ar. مۇرىت، بىر
تەرىقەت شەيخىگە قول بەرگۈچى.

② بۇيرۇق بەرگۈچى.
müritlik, - ği. is. مۇرىتلىق.

mürsel. s. ar. ① يوللانغان، ئەۋەتىلگەن. ② ئەر ئىسمى.
 mürsil. s. ar. يوللانغان، ئەۋەتىلگەن.
 mürşit, - ti. is. s. far. ① توغرا يول كۆرسەتكۈچى، رەھبەر. ② غەپلەتتىن ئويغاتقۇچى.
 mürtagib. s. ar. ئىلتىماس قىلغۇچى، يالۋۇرغۇچى.
 mürtaki. s. ar. ① ئۆرلىگەن، يۇقىرى. ② راۋاجلانغان، تەرەققىي قىلغان.
 mürtebit. s. ar. باغلانغان، باغلىق بولغان.
 mürteca. s. ar. ئۈمىد قىلىنغان.
 mürtecel. s. is. ھازىرلىقسىز سۆز. لەنگەن (سۆز)، ھازىرلىقسىز ئوقۇلغان (شېئىر).
 mürteci¹. s. ar. ① مۇتەئەسسىپ، كۈندەلىق تەرەپدارى. ② كۈندەلىققا تارتقۇچى.
 mürteci². s. ar. ئۈمىد قىلىنغان، ئارزۇ قىلىنغان.
 mürtecilen. z. ھازىر جاۋاب بىلەن.
 mürtedi. s. ar. مەنئى قىلىنغان ئىش. لارنى قىلىشتىن ئۆزىنى تارتىدىغان.
 mürtedif. s. ar. ئارقىسىدىن كەتكۈچى، ئارقىسىغا چۈشۈۋالغۇچى، ئىزدىگۈچى.
 mürtefi. s. ar. ① ئۆرلىگەن، يۇقىرى. ② ئۆلۈم، ئېگىز.
 mürtefid. s. ar. پايدىلانغان.
 mürtehil. s. ar. ① ئۆلگەن. ② باشقا بىر يەرگە كەتكەن، كۆچۈپ كەتكەن.
 mürtehin. s. ar. رەننە قىلىپ تۇرۇۋالغان.
 mürtei. s. ar. ئۈتۈلگەن.
 mürteid. s. ar. ئۆرۈپ تىترىگەن.

mürteis. s. ar. تىترىگەن.
 mürtekib. s. ar. ساقلىغان، كۆزەتكەن.
 mürtekibin, mürtekiban. is. ① يامان ئىش قىلغۇچىلار. ② پارا ئالغۇچىلار.
 mürtekip. s. ar. ① ئەسكى ئىش قىلغان. ② پارا يېگەن. ③ ھوقۇقىنى يامان ئىشلارغا ئىشلەتكەن.
 mürtekiz. s. ar. ① تىكىلىگەن. ② تىكىلىك.
 mürtes. is. ar. يارىلىنىپ جەڭ مەيدانىدىن ئايرىلغان ئەسكەر.
 mürteşi. s. ar. پارا ئالغان، پارا يېگەن.
 mürteşif. s. ar. يۈتۈملەپ - يۈتۈملەپ ئىچىلگەن.
 mürteşih. s. ar. سىزىپ چىقىش (چىلەكتىن).
 mürtet, - ddi. s. is. ar. ئىسلام دىنىدىن چىقىپ باشقا بىر دىنكە كىرگۈچى، مۇرتەت.
 mürtezik. s. ar. كۈنلۈك تۇرمۇشنى تەمىن ئەتكەن.
 mürtezika. is. ar. ئەسكەرلىك مائاش ئالغۇچىلار.
 müruc. is. ar. تۈزلەڭلىك، ئوتلاق.
 mürur, mürür. is. ar. ① بىر تەرەپىدىن كىرىپ يەنە بىر تەرەپىدىن چىقىش، ئۆتمەك. ② تۈگەش، ئاخىرلىشىش.
 müruriye. is. ar. ① ئۆتۈش ئۈچۈن بېرىلگەن قەغەز، ئۆتۈش رۇخسىتى، ئۆتۈش ھەققى، ئۆتۈش بېجى.
 mürüvvet, - ti. is. ar. ① بىر ئائىلە ئىدىكى خۇشاللىق ئىش. ② يىگىتلىك، مەردلىك. ③ ئالىيجانابلىق، سېخىيلىق. ④ ئايال ئىسمى (مۇرۇۋەت).

mürüvvetli. s. ئالسىجانابلىق، مۇرۇۋەتلىك.

mürüvetsiz. s. مۇرۇۋەتسىز، ئىندى سانىيەتسىز.

mürver. is. بىرخىل دورا ئۆسۈملۈكى.

müsaade. is. ar. ① رۇخسەت.

② ئۇيغۇنلۇق، پايدىلىق. ③ ياردەم:

رۇخ—*«Müsaade edermisiniz bana?»*

سەت قىلامسىز ماڭا؟»

müsaadekâr. s. ar. far. قىيىن

چىلىق تۇغدۇرمايدىغان، ماس كېلىدىغان،

خۇش كۆرۈنىدىغان.

müsabaka. is. ar. مۇسابىقە.

~ ya girmek مۇسابىقىگە قاتناشماق.

müsabık. s. is. مۇسابىقىچى.

müsademe. is. ar. ① ئۇرۇش، جەڭ.

سوقۇش. ② بىر - بىرى بىلەن ئۇرۇشۇش.

③ دېڭىزدا ئىككى پاراخوتنىڭ بىر - بىرىگە سوقۇلۇپ كېتىشى.

müsadere. is. ar. مۇسادىرە.

müsadif. s. ar. ئۇدۇل كېلىپ قالغان،

توغرا كېلىپ قالغان، تاسادىپىي ئۇچرىشىپ قالغان.

müsaferet. is. ar. ① ساياھەت، سە.

پەر. ② بىر يەرگە ياكى بىرىنىڭ ئۆيىگە قىسقا مۇددەت ئۈچۈن بارماق.

müsağ. s. ar. ① ئاسان يۇتۇلغان.

② ئۆتۈش ئۈچۈن رۇخسەت بېرىلگەن.

müsaheime. is. ar. ① قۇرئى سالماق.

② تەلەي سىناش ئۇيۇنى.

müsahe, müsaheret. is. كېچىنى ①

ئۇخلىماي ئۆتكۈزۈش، تۈنەمەك.

② سەگەك تۇرماق.

müsaḥhan. s. ar. ئىسسىتىلغان،

قىزىتىلغان، ئىسسىقلىقنىڭ ئارتىشى تەمىن

ئېتىلگەن.

müsaḥhar¹. s. ar. ① قولغا چۈشۈرۈلگەن. ② باش ئەگكەن، ئىتائەت قىلغان.

müsaḥhar². s. ar. ① تەسىرگە ئۇچرىغان (بىرىنىڭ ياكى بىر نەرسىنىڭ).

② سېھىر قىلىنغان، سېھىرىلەن ئالدىنغان.

müsaıt. s. ar. ① بىر ئىشنى ئوڭاپ.

لاشتۇرغان. ② چۈشىنىشلىك. ③ ياردەم قىلغان.

müsakata. is. ar. چۈشۈشكە سەۋەب

بولۇش، چۈشۈرۈش، ئارقا - ئارقىسىدىن چۈشۈرۈش.

müsaḥkâb. s. ar. تۆشۈك تېشىلگەن.

müsaḥkaf. s. ar. ئۆستى يېپىق، ئۆسەتتى يېپىلغان.

müsaḥkafat. is. ar. ئۆستى نام بىلەن قاپلانغان بىنالار.

müsaḥkal. s. ar. ئېغىرلىقى ئارتتۇرۇلغان، ئېغىرلاشتۇرۇلغان.

müsaḥkıb. s. ar. تۆشۈك ئاچقۇچى، تىلغۇچى.

müsaḥkil. s. ar. ئېغىرلىقى ئارتقان، ئېغىرلاشقان.

müsal. is. ar. ساقال.

müsalaha. is. ar. ① تىنچلىق كېلىپ

شىمى. ② ئىككى تەرەپنىڭ ئىختىلاپىنى

تۈگىتىش ئۈچۈن چارە ئىزدەش. ③ تىنچلىق.

müsalahaname. is. تىنچلىق شەرتنامە. مىسى، تىنچلىق بىتىم.

müsalahat. is. تىنچلىق شەرتنامىلىرى.

müsalebe. is. ar. بۇلاڭ - تالاڭ.

müsalefe. is. ar. ① بىرىنىڭ ئال

دىغا ئۆتمەك، بىرىدىن ئۆتۈپ كەتمەك.

② بىرلىكتە سەپەرگە چىقماق.

müsalemet, müsaleme. is. ar.

تىنچلىقتا بىللە ئۆتمەك.

müsalemetskâr. تىنچلىقپەرۋەر.

müsalif. s. ar. ① ھەمراھ. ② بىر ئىشنى تەڭ قىلغان. ③ ئالدىدا بولغان.

müsamaha. is. ar. ① خۇشامەت. ② دىققەتسىزلىك. ③ كۆز يۇمماق.

müsamahakâr. s. ① خۇشامەتچى. ② كۆز يۇمغۇچى.

müsamere. is. ar. كۆڭۈل ئېچىش كېچىسى، ۋىچىركا.

müsanhe. ar. بىر پىل ئۈچۈن ئىجا. رىگە بەرمەك.

müsaraat. is. ar. تېنىمەك. ئالدىرىماق،
müsaraka, müsarakat. is. ar. ئوغرىلىق.

müsatere. is. ar. ① يېپىنماق، پۇر. كىنىمەك، ئېتىلىمەك. ② ياپماق، ئەتمەك.

يېپىنماق، پۇر كىنىمەك. - *ermek*

müsavat. is. ar. تەڭلىك، باراۋەرلىك.
müsavatçı. i. → **Eşitçi.**

müsavatçılık, - ğı. is. تەڭلىك تەرەپدارى.

müsavatsızlık, - ğı. is. تەڭسىزلىك، باراۋەرسىزلىك.

müsave. s. is. ar. تەڭ، باراۋەر.
müsavilik, - ğı. is. تەڭلىك، با. راۋەرلىك.

müsayefe. is. ar. بىر - بىرىگە قىلىچ ئۇرماق، دۇئەل.

müsbet. s. ar. → **Müspet.**

① تولۇقلىغۇچى. ② تەڭ. رىنىڭ سۈپەتلىرىدىن بىرى.

müsbüt. s. ar. ئىسپاتلىغان، ئىسپاتلىغۇچى.
müsebbiha. is. ar. ئوڭ قولىنىڭ ئىشارەت(كۆرسەتكۈچ) بارمىقى، بىگىز قول.

① بىر ئىشقا **müsebbip.** s. is. ar.

سەۋەب بولىدىغان. ② ئوتتۇرىغا چىقارغان، ئىجاد قىلغان.

müsabbitat. is. مەست قىلىغۇچى دورىلار.

müsecca. s. is. قاپىيىلىك جۈملە، قاپىيىداش جۈملە.

müseccel. s. ar. ئەسكىلىكتە داڭقى چىققان، يامان دەپ تونۇلغان.

① ئالتە قىسمىدىن **müseddes.** s. ar. بارلىققا كەلگەن، ئالتىلىق. ② ئالتە قەۋەت.

③ ئالتە مىسالىق شېئىر. **müseddid.** s. ar. توعرا يولغا باشلىغان.

müsekkin. s. is. ar. ئاغرىق پەسەي تىدىغان ياكى توختىتىدىغان (دورا).

① قوراللانغان. **müsellah.** s. ar. ② قورال.

müsellem. s. ar. ئىنكار قىلغىلى بولمايدىغان ياكى ئېتىراز بىلدۈرگىلى بولمايدىغان.

① ئۈچ قىس **müselles.** s. is. ar. سىمدىن بارلىققا كەلگەن، ئۈچلۈك.

② مۇسەللەس، ئىچىملىك. ③ ئۈچ مىس رالىق شېئىر.

müsellesat, - tı. is. تىرىگىئون - مېتىرىيە.

müsellese. s. is. ھىدروگېن، ئوكسىد گېن ۋە كاربوندىن بارلىققا كەلگەن ماددا.

① بەرگەن، ئۆت. **müsellim.** s. ar. كۈزگەن. ② يېزا ۋە كەنت باشلىقلىرىغا بېرىلگەن نام.

① ئۈچلۈك. **müsellis.** s. is. ar. ② ئۈچكە بۆلۈش. ③ مۇسەللىس (ئابابەكرى، ئۆمەر ۋە ئوسماننى خەلىپە

- دەپ تونۇپ، ئەلنىڭ خەلىپىلىكىنى ئىنكار قىلغۇچى).
- müsel. s. ar.** ① زەنجىرىسىمان كەلگەن، بىرىنىڭ ئارقىسىدىن بىرى كەلگەن. ② is. دىۋان شىئېرىدا مىسرالىرى قاپىيىداش كەلگەن مەنزۇمە. ③ بىرخىل يېزىش ئۇسۇلى.
- müsemma. s. ar.** ① نام بېرىلگەن، ئاتلىق، ئىسىملىك. ② تەيىنلەنگەن، قارارلاشتۇرۇلغان.
- müsemmen. s. is. ar.** ① سەككىز-لىك، سەككىز پارچىدىن مەيدانغا كەلگەن. ② دىۋان شىئېرىدا سەككىز مىسرادىن مەيدانغا كەلگەن مەنزۇمە.
- müsemim. is. ar.** زەھەرلىك، زەھەرلىگۈچى.
- müserrec. s. ar.** ئېگەر توقۇلغان، ئېگەرلىك.
- müsevveg. s. ar.** رۇخسەت بېرىلگەن.
- müsevvegat. is.** ئەركىن قويۇپ بېرىلگەن، رۇخسەت بېرىلگەن.
- müsevvem. s. ar.** ① بىر بەلگە بىلەن ئېنىقلانغان. ② زىننەتلىك.
- müsevver. s. ar.** ئەتراپى ئېگىز تام بىلەن چۆرىدەلگەن.
- müsevvid. s. is.** كۆپىيە يازغۇچى، لايىمە تۈزگۈچى.
- müsevvif. s. ar.** ئىشنى سەۋەبسىز ئارقىغا سۈرگۈچى، بۈگۈنكى ئىشنى ئەتىگە قالدۇرغان، ئىشنى كېچىكتۈرگۈچى، ھۇرۇن.
- müseyyebelik, - ği. is.** ھۇرۇنلۇق.
- müseyyef. s. ar.** قىلىچ بىلەن قوراللانغان، قىلىچ ئېسىۋالغان.
- müshil. s. is. ar.** ① سۈرگە (دورا). ② ئوڭايلاشتۇرىدىغان.
- müsi. s. ar.** ئەسكى ئىشلار بىلەن شۇغۇللانغۇچى.
- müsid. s. ar.** ① بىراۋنى بەختىيار قىلغۇچى. ② ياردەم قىلغۇچى.
- müsin. s. ar.** قېرى، ياشانغان.
- müskir. s. ar.** مەست قىلىدىغان.
- müskirat. is. ar.** ئىچىملىكلەر.
- müskit. s. ar.** چىم تۇرۇشتا مەجبۇر قىلىدىغان، سۆزلەشكە ئورۇن قالدۇرىدىغان.
- Müslim. is. ar.** مۇسۇلمان: «چۇڭگو — Çin müslimanları — مۇسۇلمانلىرى.
- müslüman. s. is. ar. far.** ① ئىسلام دىنىغا ئىشىنىدىغان. ② توغرا يولدىن ئايرىلمايدىغان، ئىنساپلىق. ③ دىندار، ئاللانەڭ بۇيرۇقىدىن ئايرىلمايدىغان.
- müslümanlık, - ğı. is.** ① ئىسلام دىنى. ② مۇسۇلمانلىق. ③ ئىسلام دىنىدىن بولغانلار ياكى دۆلەتلەر، ئىسلام دۇنياسى.
- müsmín. s. ar.** ① سەمىرىگەن، سېمىز. ② سەمىرتكۈچى (دورا).
- müsmir. s. ar.** ① پايدىلىق، بەرپ. ② كەتلىك. ③ نەتىجىسى كۆرۈلىدىغان. ④ مېۋىلىك، مېۋە بېرىدىغان.
- müspet, - ti. s. ar.** ① ئەمەلىيەتنى ئاساس قىلىدىغان. ② ئۇنۋمى بولغان. ③ ئىسپاتلانغان، توغرا: «1. Müspet olaylar — ھەقىقىي ۋەقەلەر. 2. Müspet deliller — توغرا دەلىللەر. «Müspet önlem — ئۇنۋملۇك تەدبىر. تېزلىتىدىغان، ئال- **müsri. s. ar.** دىرىتىدىغان. ئىسراپ قىلىدىغان. **müsrif. s. ar.**

ئىسراپخور، ئىسراپچى..
müsriflik, - gi. is. ئىسراپخورلۇق.
müstabir. s. ar. چۈشكە تەبىر
 بەرگۈچى، چۈش ئۆرۈگۈچى.
müstabtın. s. ar. ① بىر ئىشنىڭ
 ماھىيىتىنى بىلگۈچى. ② بىر ئىشنىڭ ما-
 ھىيىتىنى بىلىشكە ئىنتىلگۈچى.
müstaceb. s. ar. ھەيران قالغۇدەك
 (ئىش).
müstacel. s. ar. تېز ئىشلىنىشى تە-
 لەپ قىلىنغان، ئالدىراش.
müstaceliyet, - ti. is. ئالدىراش
 لىق، تېنەشلىك.
müstacib. s. ar. ھەيران قالغۇچى.
müstacil. s. ar. ① ئالدىرىغان، تېز
 نىگەن، بىر ئىشنىڭ تېز ئىشلىنىشىنى
 كۈتكەن. ② تېزدىن كېتىپ قالغان.
müstafi. s. ar. ① بىر ئىشتىن ئىخ-
 تىيارىي چەكلىگەن، ئىستىپا قىلغان. ② گۈ-
 ناھىيىنىڭ كەچۈرۈلمەشنى ئىلتىماس
 قىلغۇچى.
müstagis. s. ar. ياردەم ئىزدىگۈچى،
 مەدەت تىلەگۈچى.
müstagreb. s. ar. ھەيران قالدۇرغان.
müstagrib. s. ar. ھەيران قالغۇچى.
müstagni. s. ar. ① كۆزى توق، قا-
 ناھەتچان. ② نازلىنىدىغان. ③ كۆپ تە-
 لەپ قىلمايدىغان.
müstagrik. s. ar. چۆكۈپ كەتكەن،
 پېتىپ كەتكەن.
müstahak. s. ar. لايمىق، خاس، ھەق: —
 «Mustahak cezaya çarptırılmış —
 ھەق جازاسىنى يېدى»
müstahber. s. ar. خەۋەر ئالغۇچى،
 سوراقتۇرۇپ بىلگۈچى.

müstahcer. s. ar. تاشقا ئايلىنىغان،
 تاش ھالغا كەلگەن.
müstahdem. s. ar. ياللىنىپ ئىش-
 لىگۈچى.
müstahdim. s. is. بىراۋنى ئۆز خىزم-
 ىتىگە سالغۇچى.
müstahfiz. s. is. قوغدىغۇچى، مۇھا-
 پىزەتچى.
müstahil. s. ar. بولۇش ئىمكانى-
 يولىمىغان.
müstahkar. s. ar. قىممىتى بولمىغان،
 ئەھمىيەتسىز.
müstahkem. s. ar. ① مۇستەھكەم،
 مەھكەم، چىڭ. ② مۇستەھكەملىگەن-
 گەن (قەلئە، ئىستېھكام قاتارلىق)، قەلئەلىك.
müstahkır. s. ar. كۆزگە ئېلىماسلىق،
 كىچىك كۆرۈلگەن.
müstahkim. s. ar. دەستەك بولغۇچى،
 قوللىغۇچى.
müstahlas. s. ar. قۇتۇلدۇرۇلغان.
müstahleb. s. ar. سۈت ھالىغا كەل-
 تۈرۈلگەن.
müstahlib. s. ar. تاتلىغان، تىر-
 نىلىغان.
müstahlis. s. ar. قۇتقۇزغۇچى.
mustahsal. s. is. ھاسىل بولغان،
 ئىشلەپ چىقىرىلغان.
müstahsen. s. ar. ① ھەممىگە ياقدىغان.
 ② چىرايلىق، گۈزەل.
müstahzar. s. ar. ① رېتسېپقا يېزىل-
 ىغان ۋە ئالدىن تەييارلاپ قويۇلغان دورا.
 ② ھازىرلانغان، تەييارلانغان. ③ ئەستە
 تۇتۇلىدىغان، ئەسلىنىدىغان.
müstahzir. is. ar. ھازىرلىغۇچى،
 تەييارلىغۇچى.

müstain. s. ar. ياردەمگە مۇھتاج (بولغۇچى).

müstair. s. ar. ① بىر نەرسىنى ئارىيەت ئالغۇچى. ② كىنايىلىك سۆز-لىشىش.

müstait, - ddi. s. ar. ① ئىستىب. ② ئەقىللىق. ③ ھەۋەسكار.

müstakar, - rri. s. is. ① مۇقىملاش. ② قان، يەرلەشكەن، ئولتۇراقلاشقان. ③ قارارگاھ.

müstakbel. s. ar. ① كېلەچەك زامان، ئىستىقبال. ② كېلەر زامان (گرامماتىكا). **müstakil.** s. ar. مۇستەقىل، ئۆز ئالدىغا.

müstakim. s. ar. ① تىزۇ، توغرا. ② توغرا يولدىن ئايرىلمايدىغان، ھىيلە بىلمەيدىغان، نومۇسلۇق.

müstakir. s. ar. يەرلىشىپ قالغان، مۇقىم.

müstakis. s. ar. قىساس تەلەپ قىلغان. ① قايتۇرۇش شەرتى بىلەن ئېلىنغان. ② قەرز ئېلىنغان.

müstakrazat. is. قەرز ئېلىنغان پۇللار. **müstakriz.** s. ar. قەرزدار، قەرز ئالغۇچى.

müstaktır. s. is. تامچا - تامچا ئېقىتماق، تېمىتماق.

müstaktil. s. ar. ئۆزىنى خەتەرگە ئاتقۇچى، جاننى ئالقانغا ئېلىپ قويغۇچى، قورقماس.

müstalim. s. ar. بىلىم ئىزدىگۈچى، سورىغۇچى، ھەۋەسكار.

müstamel. s. ar. ① قىزىلىنىلغان. ② كونا، ئەسكى.

müstamer, müstamere. s. is. مۇستەملىكە.

müstamir. s. ar. مۇستەملىكىچە. **müstamil.** s. ar. قوللانغان، ئىستېمال قىلىنغان.

müstansır. s. ar. ياردەم تەلەپ قىلغۇچى.

müstantik. is. ar. سوراقچى (سوتتا). ② سوراققا تارتماق، سوراق قىلماق.

müstareb. s. ar. ئەرەبلەشتۈرۈلگەن. **müstarib.** s. ar. ئەرەبلەشكەن، ئەرەبلىشىپ كەتكەن.

müstasab. s. ar. قىيىن، مۇشكۇل. ① قىيىن دەپ بىلىش. ② قىيىن ئىشلار.

müstashab. s. ar. دوست قىلىنغان. ① سايلانغان. ② تاللانغان، ئىلغانغان.

müstasveb. s. ar. مۇۋاپىق تېپىلغان، توغرا دەپ بىلگەن.

müstatrib. s. ar. ئويۇن - تاماشىچى. **müstavtin.** s. ar. بىر يەرنى ۋەتەن قىلغان.

müstavzih. s. ar. بىر ئىشنى ئېنىقلاش ئۈچۈن تىرىشقۇچى.

① يار - يۆلەك. **müstazhir.** s. ar. ياردەمگە مۇھتاج بولغۇچى.

① سايىدىغان، سەگى. **müstazıl.** s. ar. دىگەن. ② بىراۋنىڭ ھىمايىسى ئاستىغا كىرگەن.

① مۇبالىغە قىلغان. **müstazım.** s. ar. كۆپتۈرگەن. ② ئۆزىنى چوڭ تۇتقان.

müstear. s. ar. ياسالما، يالغان، لەقەم. **müstebat.** s. ar. يىراق بىلىنگەن، بولۇشىغا كۆز يەتمىگەن.

müstebdel. s. ar. تېگىشتۈرۈلگەن، ئالماشتۇرۇلغان.
müstebdil. s. ar. تېگىشكۈچى.
müstebhir. s. ar. ① بەك كەڭ، دې ② بىلىمى كۆپ ۋە چوڭقۇر.
müstebin. s. ar. ئېنىقلانغان.
müstebit. s. ar. مۇستەبىت.
müstebitlik, - gi. is. مۇستەبىتلىك.
müstebşir. s. ar. ① خۇش خەۋەر ② سۆيۈنچە ئالغۇچى.
müstecap, - bi. is. قوبۇل قىلىنغان، لايىق كۆرۈلگەن.
müstecel. s. ar. مەلۇم مۇددەت كېچىكتۈرۈلۈشى تەلەپ قىلىنغان.
müstecir. is. ar. ئىجارىگە بەرگۈچى، ئىجارىكەش.
müsteclib. s. ar. ئۆزىگە تارتماق.
müstecmi. s. ar. ① توپلانغۇچى. ② توپلانغان.
müstedel. s. ar. ئىسپاتلانغان، قانائەتلىندۈرۈلگەن.
müstedi. is. ar. ئىلتىماس قىلغۇچى.
müstedib. s. ar. بىلىم ۋە ئەدەب ئۆگەنگۈچى.
müstedil. s. ar. دەلىل كەلتۈرگەن.
müstedir. s. ar. ① يۇمىلاق ۋە دائىر شەكىللىك. ② چۆرگۈلگەن، چۆرگۈلەيدىغان.
müstefit. s. ar. پايدىلانغان، پايدىلانغىلى بولىدىغان.
müstefreşe. is. ar. قەدىمدە ساراي-لاردا نىكاھسىز ئېلىنىدىغان خوتۇن، قۇل ئايال ياكى قىز.
müstefriğ. is. ar. ① قۇسقۇچى. ② قۇستۇرغۇچى.
müstefti. s. ar. بىر مۈشكۈلنىڭ ھەل

قىلىنىشىنى تىلگۈچى.
müstehas. s. ar. توپا ئاستىدا كۆمۈ-لۈپ ساقلىنىپ قالغان، تاشقا ئايلىنىپ كەتكەن.
müstehasat. is. پالېئونتولوگىيە (يەر ئاستىدىن تېپىلىدىغان تاش قاتمىلارنى يەنى تاشقا ئايلانغان ھايۋان ۋە ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆگىنىدىغان بىلىم).
müstehcen. s. ar. قىياپەتتىن، ئە-دەبىيەتتە.
müstehcin. s. ar. ① ئەيىب ھېسابلىنىدىغان. ② ئىپلاس.
müstehdi. s. ar. توغرا يولنى ئىز-دېگۈچى.
müstehil. s. ar. ① مۇمكىن بولمايدىغان. ② چۈشىنىكسىز.
müstehir. s. ar. كەچ قالدۇرغۇچى، كېچىككۈچى.
müstehlek. s. ar. يەپ - ئىچىلىپ تۈگىگەن.
müstehlik, - ki. is. ar. ئىستېمالچى، تۈگەتكۈچى.
müstehzi. s. ar. چاقچاقچى، ھەزىلەش.
müsteir. s. ar. قەرز ئالغۇچى.
müstekbir. s. ar. ئۆزىنى چوڭ تۇت-قۇچى، تەكەببۇر.
müstekra. s. ar. ئىجارىگە بېرىلگەن.
müstekreh. s. ar. يىرگىنچلىك، نەپ-رەت قىلىنغان.
müstekrehat. is. نەپ-رەتلىنىدىغان، يىرگىنچلىك نەرسىلەر.
müstekri. s. ar. ئىجارىگە ئېلىنغان.
müstekrih. s. ar. ① نەپ-رەت قىل-غۇچى. ② ئىشتىھانى تۇتۇلدۇرىدىغان.

müsteksir. s. ar. چوڭايتىدۇيىتىدىغان، مۇبالىغىلەشتۈرىدىغان.

müstekşif. s. ar. تەكشۈرۈپ - تەتقىق قىلىشقا تىرىشىدىغان، كەشپ قىلىشقا كۈچ چىقىرىدىغان.

müsteliz. s. ar. تەمىنى تېتىغان، لەززەت ئالغان.

müstelzim. s. ar. كېرەكلىك، لازىملىق.

müsemhil. s. ar. مۆھلەت تەلەپ قىلغان.

müstemi. s. ar. ① قۇلاق سالغان، ئاڭلىغان. ② سىرتتىن دەرس تىڭشىغۇچى.

müstemin. s. is. جېنىمنى قۇتقۇزۇش شەرتى بىلەن تەسلىم بولغۇچى.

müstemirren. z. داۋاملىق تۈردە.

müstemleke. is. ar. مۇستەملىكە.

müstemlekeci. is. مۇستەملىكەچى.

müstemlekecilik, - ği. is. مۇستەملىكەچىلىك.

müstenif. s. ar. ① يېڭىباشتىن باشلىغان. ② سوتنىڭ چىقارغان ھۆكۈمىگە نارازى بولۇپ يۇقىرى دەرىجىلىك سوتقا ئىلتىماس قىلغۇچى.

müstenir. s. ar. پارلاق، جۇلالىق.

müstenit. s. ar. ① ئاساسلانغان، ئاساس قىلغان. ② دەلىل بولغان، ئاساسى بولغان.

«Bu sözünüz neye müstenittir —

بۇ سۆزىڭىز نېمىگە ئاساسلىنىدۇ.»

müstenkif. s. ar. ۋاز كەچكەن، قولىنى تارتقان.

müstensih. is. ar. ① سۈرەت چىقارغۇچى. ② كۆپەيتىش ماشىنىسى.

müsterca. s. ar. كۈتكەن، ساقلىق.

خان. ② يالۋۇرغان، ئىلتىماس قىلغان.

müsterci s. ar. ئارىيەت ئېلىنغان نەرسىنىڭ قايتۇرۇلۇشىنى تەلەپ قىلىش.

müsterhim. s. ar. يالۋۇرغۇچى.

① رەھبەرلىككە ئېلىنغان. ② رەھبەرلىككە بېرىلغان.

müsterih. s. ar. راھەتلىنىپ قالغان، غەمدىن قۇتۇلغان.

müsterşid. s. ar. توغرا يولنى ئىزدەشچى، توغرا يولنى تېپىش ئۈچۈن يولباشچى ئىزدەش.

müsteskal. s. ar. سوغۇق قارشى ئالماق، سوغۇق مۇئامىلە.

① يامغۇر تەلەپ قىلىشقا (زارەخەتمىگە) چىققان. ② قورساققا سۇ يىغىلغان.

① باش ئەگگەن، ئىتائەت قىلغان. ② مۇسۇلمانلىقىنى قوبۇل قىلغان.

müstesna. s. ar. ① بىر پۈتۈننىڭ ياكى قائىدىسىنىڭ سىرتىدا بولغان.

② ئوخشاشلاردىن ئۈستۈن بولغان، باشقىغا ئوخشىمايدىغان.

müsteşar. is. ar. مىنىستىرلىكلەردە ۋە ئەلچىخانلاردا مىنىستىردىن ۋە ئەلچىدىن تۆۋەن تۇرىدىغان ئەمەلدار.

müsteşhed. s. ar. گۇۋاھلىققا كۆرسەتەلىگۈچى.

müsteşrik, - ki. is. شەرقشۇناس (شەرق مەملىكەتلىرىنىڭ تارىخىنى، تىلىنى ۋە ئەدەبىياتىنى تەتقىق قىلىدىغان ئالىم).

müstetir. s. ar. يوشۇرۇن.

müstevda. s. is. ئامانەت قويۇلغان.

müstevi. s. ar. تەكشۈرۈلگەن، تەكشۈرۈلگەن.

لىك سىزنى، تۈز يەر، تەكشى يەر.
müstevli. s. is. ① بېسىۋالغان، ئىش
 خال قىلغان. ② ھەر تەرەپكە تارالغان.
 ③ يۇقۇملۇق (كېسەل).
müsteykin. s. ar. خاتىرجەم بولغان،
 ئەمەلىيەتنى بىلگەن.
müstezat. s. ar. چاچما شېئىر.
müstezin. s. ar. رۇخسەت سورىغان.
müstezkir. s. ar. خاتىرىلىگەن، خا-
 تىرىسىنى قىلغان.
müsul. is. ar. بىرىنىڭ ئالدىدا ھۈر-
 مەت بىلەن تىك تۇرماق.
müsvedde. is. ar. ① كۆپ-ئىيە.
 ② مەشىق دەپتىرى. ③ ھېچ ئىشقا
 يارىمايدىغان.
müsaare. is. ar. شېئىر ئوقۇشۇش،
 مۇشاھىرە.
müşabehet, - ti. is. ar. ئىككى
 نەرسە ئوتتۇرىسىدىكى ئوخشاشلىق،
 ئوخشىشىش.
müşabih. s. ar. ئارىسىدا ئوخشاش
 لىق بولغان.
müşafehe. is. ar. يۈزمۇيۈز بولماق،
 يۈزمۇيۈز لەشمەك.
müşahede. is. كۆرۈش، شاھىت بو-
 لۇش، گۇۋاھ بولۇش.
müşahhas. s. ar. ① پەرق ئېتىلگەن.
 ② كونكرېت:
 «Müşahhas önlemler almalıyız —
 كونكرېت تەدبىرلەر قوللىنىشىمىز كېرەك».
müşahit. is. s. شاھىت، گۇۋاھچى.
müşar. s. ar. ئىشارەت قىلىنىغان،
 ئىشارەت بىلەن كۆرسىتىلگەن.
müşareket. is. ar. ئورتاقلىق، شې-
 رىكلىك.

① ئورتاقلاشقان. **müşarik.** s. ar.
 ② ئورتاق.
müşarünileyh. s. z. ئىسمى ئاتالغان
 (ئورنى يۇقىرى ئادەملەر).
müşateme. is. ar. بىر بىرى بى-
 لەن تىللاشقاق.
müşavere. is. ar. مەسلىھەت، كېڭەش.
müşavir. is. ar. مەسلىھەتچى:
 ئەخ — «Ahmet okulun müşaviri»
 مەت مەكتەپنىڭ مەسلىھەتچىسى.
müşavirlik, - ği. is. مەسلىھەت-
 چىلىك.
müşebba. is. ① تويغان، توق. ② كۆ-
 پەيتىلگەن.
müşebbeh. s. ar. ئوخشىتىلغان، بىر
 نەرسە بىلەن ئوخشاشلىقى بولغان.
müşebbehe. s. ar. ئوخشىتىلغان.
müşebbehunbih. s. ar. ئۆزىگە
 ئوخشىتىلغان.
müşebbek. s. ar. ① بېلىق تورىغا
 ياكى قەپەسكە ئوخشاش كۆز چىقىرىپ
 ئۆرۈلگەن (توقۇلغان). ② ئوڭىنىمۇ تە-
 تۈرىنىمۇ ئىشلەتكىلى بولىدىغان، كالۋۇ-
 تۇن ۋە رەڭدار يىپەك بىلەن ئىشلەن-
 گەن كەشتە. ③ پارچە تاختا بىلەن
 قىلىنغان قەپەس.
müşeccer. s. ar. ① پۇتاقلىق، شاخ-
 لىق. ② پۇتاق (شاخ). ③ گۈللۈك (رەخت).
müşedded. s. ar. ① كۈچى ئارتتۇرۇل-
 غان. ② شىددەتلىك.
müşeddit. s. ar. شىددەتلىك ئىش،
 كۈچلەندۈرگۈچى.
müşekkel. s. ar. ① بىر خىل شەكىل
 ئالغان، شەكىلگە كىرگۈزۈلگەن. ② كۆرۈ-
 نۈشلۈك بولغان.

müşerref. s. ar. شەرەپ قازانغان، ئۇلۇغ نام ئالغان، داڭقى چىققان.
müševves. s. ar. ئارىلىشىپ كەتكەن، قالايمىقان (نەرسىلەر).
müşir¹. is. ar. مارشال.
müşir². s. ar. خەت بىلەن بىلدۈرۈلگەن، خەۋەر بېرىلگەن.
müşiriyet, - ti. is. ar. مارشاللىق.
müşker. is. يانار تاغ ئاغزى.
müşkül. s. ar. ① قىيىن، مۈشكۈل، ② تۈسۈش، قىيىنچىلىق.
müşkülät. - tı. is. ar. ① مۈشكۈل، مۈشكۈللۈكلەر، جاپالىق، جاپالىقلار. ② قىيىنچىلىق، قىيىنچىلىقلار.
«Karşıma müşkülät çıkardı -
 ئالدىمغا قىيىنچىلىق تۇغدۇردى.»
müşküle. is. كەچ كۈزدە پىشىدىغان، پوستى قېلىن ئۈزۈم، قاشقىر ئۈزۈم.
müşrif. s. ar. ① ئۆرلىگەن، يۇقىرىغا چىققان. ② ئەتراپقا قارىغان، ئەتراپنى كۆزەتكەن. ③ ئۆلۈمگە يېقىنلاشقان.
müşrik. s. is. ئاللاننىڭ بىرلىكىگە ئىشەنمەيدىغان.
müştail. s. ar. ① يالقۇنچىغان، تۇتۇش. ② ئوت ئالغۇچى ماددا.
müştak¹, - kı. s. ar. يىلتىزى باشقا، باشقا تومۇردىن تۈزۈلگەن (سۆز).
müştak², - kı. s. ① ئەسلىگەن، كۆر-گۈسى كەلگەن، ئارزۇ قىلغان. ② ئەسلىسى (مۇشتاق).
müştehir. s. ar. ھەركىمگە تونۇلغان، مەشھۇر، ئاتاقلىق، نوپۇزلۇق.
müştekâ. s. ar. شىكايەت قىلىنغان، غەيۋەت قىلىنغان.

müşteki. s. ar. شىكايەت قىلغۇچى.
müştemil. s. ar. بىر نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، ئورۇۋالغان.
müştemilät. is. ar. قوشۇمچىلار.
müşterek, - ki. s. ar. ① ئورتاق، ② باراۋەر، تەڭ. ③ ھەمكارلىق.
«Müşterek mal -
 ئورتاق ھالدا، بىر-لىكتە، باراۋەرچە، تەڭلا، ھەمكارلىق بىلەن:
«Bu işi müştereken yapıyoruz -
 بۇ ئىشنى بىرلىكتە قىلىۋاتىمىز.»
müşteri. is. ar. ① خېرىدار. ② پۇل بېرىپ، يولدىن چىققان ئايالغا بىر مۇددەت بىللە بولغۇچى ئەر.
müşür. is. مارشال.
müşürlük. is. مارشاللىق.
müta. is. ar. ① ۋاقىتلىق پايدا، ۋاقىتلىق مەنپەئەت. ② شىئە مەزھىپىدىكىلەردە مەلۇم پۇل بەدىلىگە قىلىنىدىغان ۋاقىتلىق توي.
mütalâa. is. ar. ① بىر نەرسىنى ئىنچىكىلەپ چۈشەنگەنگە قەدەر ئوقۇش. ② بىر نەرسە ھەققىدە ئەتراپلىق چۈشەنەش. ③ بىر مەسىلە ئۈستىدە چوڭقۇر چۈشەنگەندىن كېيىن پىكرىنى بېرىش.
mütareke. is. ar. ئۇرۇش توختىتىش: **«İki ülke arasında mütareke anlaşma si imzalandı -**
 ئىككى دۆلەت ئوتتۇرىسىدا ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمى ئىمزالاندى.»
müteaccin. s. ar. خېمىر ھالغا كەلگەن.
müteaddit. s. ar. كۆپ، نۇرغۇن.

جىق، تولا.
müteaffin. s. ar. پۇراپ قالغان، سېسىپ قالغان، نىقسىپ قالغان.
müteahhit. is. ar. بىر ئىشنى ئۈس-تىگە ئالغان.
müteakip. is. ar. ئەگىشىپلاگەن، ئارقىدىن كەلگەن؛
 «Dersi müteakip — دەرسىنى كېيىن.»
müteallik, — ki. s. ar. ئائىت، دائىر، تەئەللۇق.
müteammid. s. ar. ئالدىن ئويلىنىپ قىلىنغان، پىلان بىلەن ئىشلەنگەن.
müteammim. s. ar. تارالغان، ئومۇملاشقان.
mütearız. s. ar. ئاتاقلىق، مەشھۇر، تونۇلغان، داڭلىق.
mütearrız. s. ar. ① ھۇجۇم قىلغان. ② باشقىلارنىڭ ھوقۇقىغا تاجاۋۇز قىلغان.
müteayyış. s. ar. بېقىلغان.
müteazzil. s. ar. ① ئىشتىن بوش. ② ئىلغان، خىزمىتىدىن قالدۇرۇلغان.
mütebahhir. s. ar. ① بىلىمى كەڭ، كۆپ ئوقۇغان. ② دېڭىزدەك كەڭ ۋە كۆپ بولغان.
mütebabit. s. ar. ① بارغانسېرى. ② بىر-بىرىدىن يىراقلاشقان، ئۇزاققا بۆلۈنۈپ يىراق.
mütebaki. s. ar. ① ئېشىپ قالغان، قېپقالغان. ② كۆپەيگەن، كۆپ.
mütebariz. s. ar. ① سوقۇشۇش. ② ئۈچۈن ئوتتۇرىغا چىققان. ③ ئوچۇق، مەلۇم، كۆرۈنىدىغان.
mütebasbıs. s. ar. خۇشامەتچى،

خۇشامەت قىلىدىغان.
mütebayin. s. ar. ① بىر-بىرىگە قارىمۇ قارشى، زىت. ② ئورتاق سان بولمىغان.
mütebeddil. s. ar. ① باشقا شەكىلگە كىرگەن. ② قارارسىز.
mütebessim. s. ar. كۈلۈمسىرىگەن، تەبەسسۇم.
mütecanis. s. ar. ① بىر جىنىستىن ۋە بىر تۈردىن بولغان. ② ئاھاڭداش.
mütecasir. ① باتۇرلۇق، جاسارەت. ② بىر ئىشنى قىلىشقا تۇتۇش قىلغان.
mütecevvid. s. ar. ① يېشىلدۇرۇلگەن (كېيىم)، يالىڭاچلانغان. ② يالغۇز قالغان. ③ بويىتاق، تۇل. ④ خالى. ⑤ تەركىدۇنيا.
mütecaviz. s. ar. ① تاجاۋۇز قىلغان، تاجاۋۇزچى. ② ئارتۇق؛
 «İki ayı mütecaviz bir zamandan ئىككى ئايدىن ئارتۇق — ۋاقىتتىن بېرى.»
mütecemmi. s. ar. جەمئىي بولغان، يىغىلغان، توپلانغان، بىر يەرگە كەلگەن.
mütecessis. s. ar. ① سىرىلىق. ② نەرسىلەرنى تەتقىق قىلىدىغان، ئۆگەنىشكە قىزىقىدىغان. ③ ھەۋەسكار، بىر نەرسىگە قىزىقىدىغان.
mütecezzi. s. ar. ① پارچە-پارچە، پارچىلاشقان بولىدىغان. ② پارچىلانغان.
mütedahil. s. ar. ① بىر-بىرىگە ئۆتۈشكەن، گىرەلەشكەن. ② تېخى تۆلەنمىگەن، يىغىلىپ قالغان (مائاش ھەققىدە). ③ ۋاسىتىلىك سۆزلەنگەن. ④ مۇتاناسىپ.
mütedair. s. ar. دائىر، مۇناسىۋەت

لىك، باغلىق:

«Edebiyata mütedair bir konuşma
ئەدەبىياتقا دائىر بىر سۆھبەت —
بولدى.»

① (پۇل) ئىشلىتىش. *mütedavil. s. ar.*
تەلىكەن. ② (سەرمایە) ئوبوروت
بولدىغان.

① دىندار. *mütedeyyin. s. ar.*
مەلۇم بىر دىننى قوبۇل قىلغان:

«İslâm diniyle mütedeyyin —
ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلغان.»

ئۆيلۈك - ئوچاق. *müteehhil. s. ar.*
لىق، تۇرمۇش قۇرغان.

دەردمەن. *müteellim. s. ar.*

ئېغىر - بېسىق، سال. *müteenni. s. ar.*
ماقلىق، ئويلىنىپ ئىش كۆرىدىغان.

غەمكىن، كۆڭلى. *müteessif. s. ar.*
يېرىم.

② غەمكىن، *müteessir. s. ar.*
دەردمەن. ② تەسىرلەنگەن:

«Bu sözden müteessir oldum —
بۇ سۆزدىن تەسىرلەندىم.»

دەرد تارتقان، *müteezzi. s. ar.*
جاپا چەككەن.

ئوتتۇرىدا پەرق. *mütefavit. s. ar.*
بولغان، پەرقلىق.

① مۇتەپەككۇر. *mütefekkir. is. ar.*
② ئويچان.

ئالىم. *mütefennin. is. ar.*

① ئايرىم - *müteferrik. s. ar.*
ئايرىم، چېچىلاڭغۇ. ② خىلمۇخىل،
ھەر خىل:

«Müteferrik haberler —
خەۋەرلەر.»

پارچە چىقىم. *müteferrika. is. ar.*

ئۇچۇن ئايرىلغان پۇل.

ئوخشاشلاردىن *mütefessin. s. ar.*
ئۆتۈپ كېتىدىغان.

زومىگەرلەر، *mütegallibe. is. ar.*
مىلىتارىستلار، فېئوداللار.

زوراۋانلىق. *mütegallip. s. ar.*

① ھاكىم، *mütehakkim. s. ar.*
ھۆكۈمرانلىق يۈرگۈزگۈچى. ② زوراۋان-
لىق قىلغۇچى، بېسىم ئىشلەتكۈچى.

بىر - بىرىگە *mütehalif. s. ar.*
زىت، بىر - بىرىگە ماس كەلمىگەن.

① ئېرىيىدىغان، *mütehallil. s. ar.*
② يېشىلگەن، سۆكۈلگەن. ③ بىر - بىر-
دىن ئايرىلغان.

① قۇتۇلغان. ② *mütehallis. s. ar.*
(شېئىردا) تەخەللۇسى بولغان.

چىيىدىغۇچى، *mütehammil. s. ar.*
بەرداشلىق بەرگۈچى، چىداملىق.

① ھەرب، *müteharrik, - ki. s. ar.*
كەتچان. ② ئايلىنىدىغان، پىرقىرايدىغان:

«Buharla müteharrik —
لەن ھەرىكەت قىلىدىغان.»

ھاسىل بولغان، *mütehassil. s. ar.*
بارلىققا كەلگەن.

① مۇتەخەسسس، *mütehassis. s. is.*
② ئايرىم بىر ئىشتا قوللىنىلىدىغان.

مۇتەخەسسسلەك. *mütehassislik. is.*

ھەسرەت چەككەن، دەرد *mütehassir. s. ar.*
تارتقان.

چېكىنگەن، ئۆزىنى *mütehaş. s. ar.*
تارتقان، ئۈرۈككەك.

ئەينى بىر مەقسەتتە بىر *mütehaşşit. s. ar.*
يەرگە توپلانغان.

① ئۆزگەرگەن، *mütehavvil. s. ar.*
باشقا بىر تۈسكە كىرگەن. ② داۋاملىق

ئۆزگىرىدىغان.
mütehəyyir. s. ar. ھەيران قالغان، ئەجەبلىنىدىغان.
mütehəyyiz. s. ar. ① يەر ئالغان، ② ئېتىبارلىق.
mütehevvir. s. ar. چىلىخىرى، چىچىلغاق.
müteheyi. s. ar. تەييار، تەييارلانغان.
müteheyiç. s. ar. ھاياجانلانغان، ھاياجانلىق.
mütekabil. s. ar. تاقابىل، يۈزمۈ يۈز.
mütekait. s. ar. پېنىسىيىگە چىققان، ھاردۇققا چىققان، دەم ئېلىشقا چىققان.
mütekamil. s. ar. كامالەتكە يەتكەن، يېتىشكەن، تەييار بولغان.
mütekarip. s. ar. يېقىنلاشقان.
mütekasif. s. ar. ① قۇيۇقلانغان، ② قۇيۇق.
mütekasil. s. ar. ھۇرۇنلۇق قىلىدىغان، خۇش ياقماس.
mütekatı. s. ar. ① چاپىراس، ② (ماتېماتىكىدا) كېسىش نۇقتىسى.
mütekayyih. s. ar. يېرىشلىق.
mütekebbir. s. ar. ھاكاۋۇر، ئۆزىنى چوڭ تۇتىدىغان.
mütekellim. s. ar. ① سۆزلىگۈچى، ② نۇتۇق ياكى ۋەز سۆزلىگۈچى.
 ③ ئاتىق، ④ (گرامماتىكىدا) بىرىنچى شەخس.
mütekerrir. s. ar. تەكرارلانغان، بىرقانچە قېتىم بولغان.
mütekevvın. s. ar. ① رەڭلىك، ② تۇراقسىز، تېز رەڭدار، رەڭگارەڭ.

ئۆزگىرىدىغان.
mütelezziz. s. ar. لەززەتلىك ئال-ھەيران، تەمىنى تېتىغان، خۇشال بولغان.
mütemadi. s. z. ar. داۋامەت، داۋاملىق.
mütemariz. s. is. ئۆزىنى ئاغرىق كۆرسىتىدىغان، يالغان ئاغرىق.
mütemayil. s. ar. ① مايىل بولۇش، ② بىر تەرەپكە ئېگىلىش.
mütemayiz. s. ar. ① ئۆزىنى كۆر-سىتىدىغان، ② پەرقلەش، ئېنىق.
mütemeddin. s. ar. مەدەنىيەتلىك، مەدەنىي.
mütemekkin. s. ar. يەرلەشكەن، ئولتۇراقلاشقان.
mütemer. is. ar. يىغىن، مەسلىس، قۇرۇلتاي.
mütemerkiz. s. ar. بىر يەرگە توپلانغان.
mütemeshir. s. ar. مەسخىرە قىلغۇچى، چاقچاق قىلغان، ئويناشقان.
mütenavip. s. ar. ئالماشقان، نۆۋەتلەشكەن.
mütenazir. s. ar. ئۆدۈلمۈ ئۆدۈل، روبرو.
mütenebbin. s. ar. ئەقلىنى تاپقان، ھوشىنى يىغقان.
müteneffir. s. ar. نەپرەت قىلىش، يىرگىنىدىغان.
müteneffiz. s. ar. نوپۇزلۇق، سۆزى ئۆتىدىغان.
mütenekkir. s. ar. قىياپەتلىك، ئۆزگەرتىدىغان، ئىسمىنى يوشۇرغان.
mütenevvi. s. ar. خىلمۇ خىل، تۈرلۈك.

① **müteradif.** s. is. ar. بىر - بىرىگە
تەۋە بولغان، بىر - بىرىگە قارىغان.
② بىر مەنىلىك. ③ يېزىلىشى باشقا،
مەزمۇنى بىر بولغان (مەنىداش سۆز).
① **müterafık.** s. ar. بىرلىكتە بول-
غان، ھەمراھ بولغان. ② قوشۇلغان،
ئارىلاشقان.
müterakim. s. ar. بىرلەشكەن، توپ-
لاشقان، يىغىلغان.
müterakki. s. ar. تەرەققىي تاپقان،
راۋاجلانغان، يۇقىرىغا ئۆرلىگەن.
mütercim. is. ar. تەرجىمان.
mütereddit. s. ar. تۇراقسىز، بىقا-
رار، ئۆزگىرىشچان.
mütesanit. s. ar. بىر - بىرىگە
يۆلەنچۈك بولىدىغان، بىر - بىرىگە يار -
يۆلەك بولىدىغان، بىر - بىرىنى
قوللايدىغان.
müteselli. s. ar. تەسەللى بېرىدىغان،
كۆڭۈلنى ئاۋۇتىدىغان.
müteselsil. s. ar. زەنجىرسىمان،
بىر - بىرىگە ئۇلاشقان.
mütesabih. s. ar. بىر - بىرىگە ئوخ-
شاپ كېتىدىغان.
mütesabbis. s. is. تەشەببۇس قىلغۇ-
چى، تەشەببۇسكار (ئادەم).
① **müteşeffi.** s. ar. ياخشىلانغان،
شىپا بولغان. ② ئۆچىنى ئالىدىغان
(ئالغان).
müteşekkil. s. تەشكىل بولغان،
بەلگىلىك بىر شەكىل ئالغان.
müteşekkir. s. ar. ياخشىلىقنى بىل-
دىغان، كۆرگەن ياخشىلىققا شۈكرى
قىلىدىغان، مىننەتدار.
mütetebbi. s. ar. بىر مەسىلىنى

تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىدىغان، تەتقىقاتچى.
① **mütevahhiş.** s. ar. ياتىرىغان،
يېتىر قايىدىغان. ② ئۆزى كۆيىدىغان،
قورقىدىغان.
① **mütevakkif.** s. ar. بىر ئىزدە
توختاپ قالغان، ئالغا باسمايدىغان.
② بىر نەرسىگە باغلىق بولۇپ قالغان.
mütevali. s. ar. ئۆز بېسىپ ماڭىدۇ
غان، ئۆزۈڭىز داۋام قىلىدىغان.
mütevazı. s. كەمتەر:
كەمتەر بولۇپ — *Mütevazı olmayın*
«كەتمىگىن».
mütevazı. s. ar. بىر بىرىگە تەڭ بولغان.
mütevazin. s. ar. بىر - بىرىگە ماس.
① **müteveccih.** s. ar. بىر يەرگە
كەتمەكچى بولغان. ② يۆنەلگەن.
③ مۇھەببەتتى بولغان.
① **müteveccihen.** z. بىر يەرگە
كەتمەك ئۈچۈن. ② مەلۇم بىر يەرگە
قاراپ يۆنەلگەن:
*«Çinheyeti anayurda müteveccihen
Ankaradan ayrıldı — جۇڭگو ۋەكىللەر
ئۆمىكى ۋەتىنىگە قايتىش ئۈچۈن ئەنقە-
رەدىن ئايرىلدى»*
müteveffa. s. ar. ۋاپات بولغۇچى،
ئۆلۈپ كەتكۈچى.
mütevehhim. s. ar. ۋەھىيىگە چۈش-
كەن، قورققان، قورقۇنچاق.
mütevekkil. s. ar. تەۋەككۈل قىل-
غان، تەۋەككۈللىگە ئىش قىلغان.
müteveli. is. ar. ۋەقەنىڭ ئىشلى-
رىنى باشقۇرغۇچى ئادەم، مۇتەۋەللى.
① **mütevellit.** s. ar. دۇنياغا كەل-
گەن، تۇغۇلغان، تۆرەلگەن. ② بارلىققا
كەلگەن، ھاسىل بولغان.

mütevessi, — ii. s. ar. ① كېڭەيد گەن. ② راۋاجلانغان، تەرەققىي قىلغان، چوڭايغان.
 müteyakkız. s. ar. ① سەزگۈر، كۆ- زى ئوچۇق. ② ئېھتىياتچان، ھوشيار، بىدار.
 mütezzad. s. ar. بىر - بىرىگە زىت، بىر بىرىگە قارشى قارشى.
 mütezayit. s. ar. ئارتقان، كۆپەيگەن.
 mütezelzil. s. ar. يەر تەۋرىگەن دەك تەۋرىمەك.
 müthiş. s. ar. ① قورقۇنچقا سالىدۇ ② قورقۇنچ. ③ بەك غان، دەھشەتلىك. ④ مۇكەممەل.
 müttaki. s. ar. گۇناھتىن ساقلانغۇچى، زاھىت.
 mütlif. s. ar. ① ئۆلتۈرگۈچى. ② خەتەرلىك. ③ كېرەكسىز ھالغا كەلتۈرگۈچى.
 müttefik, — ki. s. is. ئىتتىپاقداش: «Müttefik ülkeler — ئىتتىپاقداش دۆلەتلەر»
 müttehiden. z. ar. بىرلىكتە، باراۋەر.
 müttehit. s. ar. بىرلەشكەن، ئىتتىپاقلاشقان، ئۇيۇشقان.
 müttehiz. s. ar. قوبۇل قىلغۇچى، ماقۇل بولغۇچى.
 müttekâ. is. ar. قولتۇق تايىقى، ھاسا ۋە باشقا تايىنىدىغان نەرسىلەر.
 müttesi. is. ar. يېزىلغان نەرسىلەر، ئەسەرلەر.
 müvekkil. is. ar. بىرىنى ئۆزىگە ۋەكىل قىلغۇچى.
 müvellidül. humuza. is. ئوكسىگېن تۇغۇت ئانا.

müvelli. dülma. is. ar. ھىدروگېن.
 müverrih. is. ar. تارىخچى، تارىخ شۇناس.
 müverrihin. is. ar. تارىخچىلار، تارىخ شۇناسلار.
 müvezzi. is. ar. تارقاقچى.
 müvezziin. is. ar. تارقاقچىلار.
 müyesser. s. ar. ① ئاسانلا بارلىققا كېلىدىغان، ئاسان. ② ئايال ئىسمى.
 müzab. s. ar. ئېرىتكەن، ئېرىتىلگەن.
 müzad. s. ar. كۆپەيتىلگەن.
 müzaheret, — ti. is. ar. ياردەم، مەدەت، يار - يۆلەك.
 müzahir. s. ar. ياردەمچى، مەدەتكار، يار - يۆلەك بولغۇچى.
 müzahrefat. is. ar. ① ئەخلىت، سۈپۈرەندى. ② يالغان، پىتنە.
 müzakerat, — ti is. ar. مۇزاكىرىلەر.
 müzakere is. ar. ① مۇزاكىرە. ② ئېغىز ئىمتىھانى. ③ ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئېغىز ئىمتىھانى ئۈچۈن تەييارلىنىشى: «Öğrtmen ikinci dersi müzakereye ayirdi — ئوقۇتقۇچى ئىككىنچى دەرسنى ئېغىز ئىمتىھانى ئۈچۈن ئايرىدى»
 müzakereci. is. ar. ① دەرس تەي - يارلاقچى. ② خەت ئالاقە ۋە ماقالە نەرسە - كېرەكلىرىنى تۈزەتكۈچى كاتىپ.
 müzavece. is. ar. ئۆيلىنىش، ئۆيلىك بولۇش.
 müzayaka. is. ar. ئىقتىسادىي قىيىنچىلىق، يوقسۇللۇق، نامراتلىق.
 müzayede. is. ar. بىر دەلىللىك ۋاستىسى بىلەن مالىنى قىممەت (يۇقىرى) باھادا سېتىش.

① müzd. is. far. ئىجارە. ② مۇكا -
 پات. ③ بەدەل.
 müzdehim. s. ar. تىقما - تىقماق.
 ① müzdevic. s. ar. ئۆيلەنگەن.
 ② بىرلەشكەن، ئۇيۇشقان.
 müze. is. yun. مۇزېي، بوۋۇگۈەن؛
 «Tarih müzesi — تارىخ مۇزېيى»
 ① müzebzep. s. ar. بۇزۇق، چېچى.
 ② قالايمىقان.
 müzehhep. s. ar. ① ھەل بېرىل.
 گەن، ئالتۇن سۈيىگە چىلانغان. ② ھەل
 بېرىلگەن، پەردازلانغان.
 müzehhip. is. ar. كىتابلارنى زىن-
 نە تلىگۈچى، سەنئەتكار.
 müzekker. is. ar. ئەر، ئەر كەك.
 müzekkere. is. ar. يۇقىرى ئورۇنغا
 يېزىلغان خەت.
 ① müzelik. s. مۇزېيغا قويۇلىدۇ

خان نەرسىلەر. ② كونا، ئاجايىپ.
 ① müzevvir. s. ar. گەپ توشۇيدى.
 خان، ئارىغا سوغۇقچىلىق سالغۇچى.
 ② يالغانچى.
 ① müzeyyen. s. ar. زىننەتلەنگەن،
 پەردازلانغان. ② ئايال ئىسمى.
 müzik, - ği. is. yun. مۇزىكا،
 ساز؛
 «Bu akşam güzel bir müzik
 dinledik — بۈگۈن ئاخشام ئېسىل
 مۇزىكا ئاڭلىدۇق»
 müzil. s. ar. يوقاتقان، تۈگەتكەن،
 ئېلىپ تاشلىغان.
 müzisyen. is. fr. مۇزىكانت.
 ① müzmin. s. ar. ئۇزۇن داۋام قىل-
 غان، تەدرىجىي تەرەققىي قىلغان.
 ② ئەبەدىي، مەڭگۈ.

N·n

n. N, - 17 ن (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 17 ھەرپى).

naaş. is. ar. ① جەسەت، مۇردا. ② ئىچىگە جەسەت سېلىنغان تاۋۇت، جىنازا.

naat. is. ar. ① مۇھەممەد پەيغەم - بەرگە بېغىشلانغان قەسىدە. ② مەدھىيە لەش، كۈيلەش. ③ تۈرك دىنىي مۇزىكىسىنىڭ بىر تۈرى.

Nabatiler, Nebatiler. öz. is. نابا - تىلەر (قەدىمكى زاماندا غەربىي شىمال ئەرەبىستانىدا ياشايدىغان بىر ئەرەب قوۋمى).

nabazan. is. ar. تومۇرنىڭ سوقۇشى. nabedid. s. far. غايىب بولغان، يوقىلىپ كەتكەن.

nabehre. s. far. ① ئۇلۇغ، زور، كاتتا. ② ساپ بولمىغان، ئارىلاشما. ③ ئەسلى (تېگى) ياخشى بولمىغان، ئاددىي.

nabekâr. s. far. ① بىر ئىشقا يارىماس، كارغا كەلمەس. ② ھۇرۇن، بېلى بوش.

nabesud. s. far. ① يېڭى، قول تەگ - مەگەن. ② پايدىسىز، كېرەكسىز.

nabız, - zı. is. ar. تومۇر، مىجەز: «Nabızına göre hareket etmek — بىراۋنىڭ مىجەزىگە قاراپ ھەرىكەت قىلماق.

Nabızını tutmak — «تومۇرنى تۇتماق. بىر كېسەلنىڭ مىجەزى — düşüklüğü — زىنىڭ ئۆزگىرىپ قېلىشى.

nabi'. s. ar. ① خەۋەر يەتكۈزگۈچى، خەۋەر ئېلىپ كەلگۈچى. ② ئەر ئىسمى.

nabi². s. ar. يەردىن قايناپ ئېتىلىپ چىققان (سۇ).

nabina. s. far. ① كور، قارىغۇ، ئەما (تۇغما). ② كۆرمەيدىغان، پەرق قىلالمايدىغان.

nabinayan. is. تۇغما كىرىلەر.

nabinayi. is. كورلۇق، قارىغۇلۇق.

nabit. s. ar. يەردىن ئۇنىپ چوڭايغان، يەردىن ئۇلىپ چوڭايماق. ~olmak.

nabud. s. far. ① يوقالغان، غايىب، كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان. ② پەرىشان.

~etmek. يوق قىلماق.

~olmak. نابۇت بولماق.

nabz is. → Nebiz.

nabza. is. تومۇرنىڭ بىر قېتىم سوقۇشى.

nacak. is. قىسقا ساپلىق پالتا.

naci. s. ar. ① قۇتۇلغان، سالامەتلىك كە، ئامانلىققا ئېرىشكەن. ② جەننەتلىك.

③ ئەر ئىسمى (ناجى).

naçar. s. far. ① چارىسى يوق، چا - رىسىز. ② بىچارە.

naçarî. is. چارىسىزلىق، ئامالسىزلىق.

nâçiz.s.far. ئەھمىيەتسىزلىك، قىممەتسىزلىك.

nâçizi. is. ئەھمىيەتسىز، قىممەتسىز.

nadan. is. far. ① ھەرىكىتى قوپال، توك، كۆڭۈل ئاغرىتىدىغان. ② بىلىمسىز، نادان.

نەمىدەكەن — Ne gibi nadan bir adam

توك ئادەم. »
nadanî. is. نادانلىق، بىلىمسىزلىك.
nadanlık, - ğı. is. نادانلىق، بىلىمسىزلىك.
nadaret. is. → **Nazaret.**
 ① **nadas. is.** يەر ئاغدۇرۇش. ② ياۋا
 ئوت - چۆپلەردىن تازىلىنىپ، ھاردۇق
 ئالدىرۇلغان (يەر):
 «Tarlayi kasımda nadas ederek ba-
 harda ekmeli — ئايدا 11 —
 ئوسا قىلىپ قويۇپ، ئەتىيازدا تېرىش
 كېرەك.»
 ① **nadi. s. is.** ۋارقىرىغان، توۋلىغان.
 ② مەجلىس، يىغىن. ③ ئەر ئىسمى.
 ① **nadide. s. far.** ئاز ئۇچرايدىغان،
 كۆرۈلمىگەن. ② **is.** ئايال ئىسمى (نەدىدە).
nadim. s. پۇشايمان قىلماق، نادامەت
 قىلماق.
nadiman. is. پۇشايمان قىلغۇچىلار.
nadimiyet, - ti. is. پۇشايمانلىق.
 ① **nadir. s. is.** ئاز. ② تەڭداشسىز.
 تەڭدىشى ئاز، تاڭسۇق. ③ ئەر ئىسمى.
 (نادىر).
nadirât. is. تەڭدىشى ئاز ئۇچرايدى
 ① **nadire. is.** تەڭدىشى ئاز ئۇچراپ
 دىغان نەرسىلەر، تاڭسۇق نەرسىلەر.
 ② لەتىپە. ③ ئايال ئىسمى (نادىرە).
nadiren. z. ar. بەك ئاز، ئاز ئۇچراپ
 دىغان، ئاز كۆرۈلىدىغان، تاڭسۇق.
 ① **nador. is.** قەدىمكى ۋېنگرىيىدە
 شاھنىڭ ۋەكىلى ② قەدىمكى پولىشادا
 ۋالىي.
 ① **nadürüst. s. far.** ئەگرى. ② خاتا.

③ يالغان.
 ① **nadürüstî. is.** ئەگرىلىك. ② خا.
 تالىق. ③ يالغانچىلىق. ④ راھەتسىز-
 لىك، مەجەزى يوقلۇق.
 ① **naf. is. far.** كىندىك. ② بىر
 نەرسىنىڭ ئوتتۇرىسى، ئۆزەك.
 ① **nafâka. is. ar.** تۇرمۇش كەچۈ-
 رۇش ئۈچۈن كېرەكلىك نەرسىلەر. ② تۇر-
 مۇش پۇلى، نەپەقە.
nafakalanmak. تۇرمۇشنى قامدىماق،
 تەمىن ئەتمەك.
 ① **nafe. is. far.** ئىپارنىڭ پۇرىقى.
 ② مەھبۇبەنىڭ چېچى. ③ تۈلكە، قارا
 بۇلغۇن ۋە توشقان قاتارلىق ھايۋانلار-
 نىڭ تېرىسى ۋە بۇ تېرىدىن تىكىلگەن
 كىيىم.
 ① **naferiz. s.** كىندىك چۈشۈرىدىغان.
 ② پۇراق چاپىدىغان.
nafi'. s. ar. پايدىلىق، ئىشقا ياراملىق.
 ① **nafi'. s. ar.** يوقىتىپ قويۇلغان،
 ئېلىپ تاشلانغان. ② كېرەكسىز قىلىنغان.
 ③ سۈرگۈن قىلىنغان. ④ ئەر ئىسمى
 (نافى).
 ① **nafia. is. ar.** ئاۋاتلىق. ② ئايال
 ئىسمى (نافىيە).
nafice. is. ئىپار كىندىك.
nafih. is. ar. پۇۋلىگۈچى.
 ① **nafile. s. ar.** يارامسىز، پايدىسىز.
 ② بېھۋەدە، ئورۇنسىز:
 «Yapılan bütün çabalar nafiledir —
 قىلىنغان تىرىشچانلىقلارنىڭ ھەممىسى
 ئورۇنسىزدۇر.»
 ① **nafir. s. ar.** نەپرەتلىنىدىغان. ② قورق
 قان، ئۆركۈگەن، ئۆركەن، قورقۇنچاق.
 ① **nafiz. s. ar.** بىر تەرەپتىن كى-

رېپ، يەنە بىر تەرەپتىن چىققۇچى، بىر تەرەپتىن تېشىپ يەنە بىر تەرەپتىن ئۆتكەن، تەشكۈچى. ② ئىچكىرىگە كىرگەن. ③ تەسىرى بولغان، سۆزى ئۆتىدىغان. ④ ئەرئىسمى (نافىز).

ناپتەلىن. *naftalin, naftalen. is. far.*

① ۋاقىتسىز. *nagah, nageh. s. far.*

② تۇيۇقسىز، توساتتىن.

تۇيۇق. *nagehan, nagahan. z. far.*

سىز، توساتتىن، ناگھان.

ئاھۇ. *nagor. is. fr. zool.*

① سى. *nagüvar, nagüvare. s. far.*

گىش قىيىن، ھەزىم قىلىنىشى تەس.

② تەمى ئاچچىق.

① نەغمە. ② نوتا. *nağme. is. ar.*

③ نازلىنىپ قىلىنغان سۆز:

ماڭا ناز — *Bana nağme yapma* — قىلىپ سۆزلىمە.

① ئىنچىكە يىپ. ② يۇپ. *nah. is. far.*

قا گىلەم.

ئاجىزلىق. *nahafet, nehafet. is. ar.*

زەئىپلىك، جۈدە ئىللىك.

خالىماستىن، زورلاش. *nahah. z. far.*

بىلەن.

① نساھەت. ② بى. *nahak. s. far.*

ھۈدە، ئورۇنسز.

بىلىملىك، تەجرب. *naharir. is. ar.*

بىلىك (ئادەملەر).

كۆتۈرۈم. *nahast. s. osm.*

① ئۇن سېلىپ يىغ. *nahb¹. is. ar.*

لاش، يالۋۇرۇپ يىغلاش. ② ئەجەل، ئۆلۈم.

① سىقىپ چىقىرىش. *nahb². is. ar.*

② بىر نەرسىنىڭ ئەڭ ياخشىسىنى تاللاش.

① تاغ تېكىسى، كىيىك ۋە. *nahçir. is.*

شۇنىڭغا ئوخشاشلارنىڭ ئورتاق ئېتى.

② كىيىك ۋە شۇنىڭغا ئوخشاشلارنى، مەخسۇس تاغ تېكىسىنى ئوۋ قىلىش.

① يۆتىلىپ كۆپ. *nahham. s. ar.*

بەلغەم چىقىرىدىغان. ② پىخسىق، بېخىل، قىزغانچۇق.

مىسكەر. *nahhas¹. is. ar.*

① ھايۋان سۆ. *nahhas². s. is. ar.*

دىگىرى، ھايۋان ئېلىپساقۇچى. ② ئەسىر ساقىچۇچى.

مەنىسى قىلىنغان، چەك. *nahi. s. ar.*

لەنگەن، توسقۇن بولغان.

بۇلاڭ - تالاڭ قىل. *nahib¹. s. ar.*

غۇچى، بۇلاڭچى.

قورققاق، ئۈرۈككەك. *nahib². s. ar.*

① ئۇن سېلىپ يىغ. *nahib³. is. osm.*

لاش. ② ئۆلۈم، ئەجەل.

① بالاغەتكە يېتىپ. *naide. is. ar.*

كۆكسى كۆتۈرۈلۈپ قالغان قىز. ② ئايال ئىسمى (نائىدە).

ئاجىز، زەئىپ، جۈدەك. *nahif. s. ar.*

ھاڭگىرىدىغان. *nahik. s. ar.*

زەئىپلەشكەن، ئورۇق، ئاجىزلاشقان. *nahil¹. s. ar.*

غەلۋىرچى، ئەلگەك. *nahil². is. s. ar.*

چى، غەلۋىرنى ئۆتكۈزگۈچى.

① بېغۇزلانغان، كال. *nahir. s. ar.*

لىسى كېسىلگەن، قۇربانلىق قىلىنغان.

② دىماغنى قېقىپ قويغان (ئاچچىقنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن).

ئايىنىڭ 1 - كۈنى. *nahire. is. ar.*

ياكى ئاخىرقى كېچىسى.

① بەختسىز، تەلەپسىز. *nahis. s. ar.*

② قاتتىقچىلىق، قىسچىلىق، قەھەتچىلىك. *is.*

① زۆھرە. *nahit¹, - di. is. far.*

سىز. ② كېمە ۋە پاراخوت كاپىتانى.
 تىرناق. **nahun. is. far.**
 ① تىرناق. ② تىر- **nahune. is. far.**
 ناققا ئوخشاش نەرسە (زەخمەك ۋە باشقىلار).
 مەغرۇرلىنىش. **nahvet, - ti. is. ar.**
 ئۆزىنى چوڭ تۇتۇش.
 ① تېشىش. يارىدار. **nahz. is. ar.**
 قىلىش. ② ھاۋانچىدا يانچىش. ③ سۆز
 بىلەن كۆڭۈل ئاغرىتىش. رەنجىتىش.
 ① قورسىقى ئاچقان. ئې. **nal¹. s. ar.**
 چىرقاپ كەتكەن. ② ئۇسساپ چاڭقاپ
 كەتكەن.
 ① بىراۋنىڭ ئۆلۈم خەۋى. **nal². s. ar.**
 رىنى ئېلان قىلغۇچى. ② بىراۋنىڭ ئۆ-
 لۇمىدىن خەۋەر بەرگۈچى. ③ شۇم خەۋەر
 يەتكۈزگۈچى.
naib. s. is. ar. → Naip.
 ① ئايال ۋە كالىت. **naibe. s. is. ar.**
 چى. ② قازا، بالا، مۇسبەت.
 ① ئېرىشكەن. قولغا كەل. **nail. s. ar.**
 تۈرگەن، مۇۋەپپەقىيەت قازانغان. ② ئەر
 ئىسمى (نائىل).
 ئېرىشىش. **nailiyet, - ti. is. ar.**
 ئىگە بولۇش، قولغا كەلتۈرۈش.
 ① ھۇزۇر، سائادەت. **naim¹. is. ar.**
 باياشات ئىچىدە ياشاش. ② ئەر ئىسمى.
 ① يۇمشاق. ② يېڭى. **naim². s. ar.**
 ياش. ③ سۆڭەكسىز.
 ① يۇمشاق ۋە يېڭى نەر. **naimat. is.**
 سىلەر. ② نازۇك نەرسىلەر.
 ① گۈزەل، نازۇك. نا. **naime. s. ar.**
 زاكەتلىك. ② نەپىس. ③ ئايال ئى-
 مى (نائىمە).
 ① ۋە كالىتچى، مۇۋەقق. **naip. is. ar.**
 قەت ھاكىمىيەت يۈرگۈزگۈچى. ② نۆۋەت

(چولپان) يۇلتۇزى، ئاق يۇلتۇز. ② ياش
 قىز. ③ ئەر ئىسمى (ناھىت).
nahit¹. s. ar. ئەقلى توشقان، بالا-
 غەتكە يەتكەن.
 ① تەرەپ، يان، يول. **nahiv. is. ar.**
 قىرغاق، كانار، قاسنىق. ② سۆز تە-
 زىمى، جۈملە بىلىمى، سىنتاكسىس، نەھۋە.
 ① كانار، بىر نەرسە. **nahiye. is. ar.**
 نىڭ يان قىسمى، تەرەپ، يان. ② ئەتە
 راپ، ئۆپچۆرە. ③ رايون، يېزا، كەنت;
 يېزىلىق — **Nahiyeli hükümet**
 ھۆكۈمەت.
 ① تۇزاق، قاپقان. **nahiz. is. s. far.**
 ② ئەيىبلىك، ئاقساق - چولاق. ③ ئاد-
 دىي، قوپال.
 ① يالغۇز خورما دەرىخى. **nahle. is.**
 ② يالغۇز كۆچەت.
 ① پۇتەل، يۆتمىش. **nahnaba. is. ar.**
 ② خىرقىراپ نەپەس ئېلىش.
nahor. is. ئوتتۇرا ئاسىيانىڭ ئېگىز
 تاغلىرىدا ياشايدىغان بىر خىل ياۋا قوي-
 نىڭ مەخسۇس نامى.
nahos. s. far. ناخۇش، ئەسكى، سەت.
nahosi. is. سەتلىك، يىرگىنچلىك.
nahr. is. ar. بوغۇزلاش.
 ① بەختسىزلىك. ② **nahs. is. ar.**
 بەختسىز ھېسابلىنىدىغان.
nahseyn. is. كۈرۈد ۋە سەكەنتىر
 (مارس ۋە ساتۇرن) يۇلتۇزلىرى.
 ① تاش، ياغاچ. **naht, - ti. is. ar.**
 ۋە باشقىلارنى يونۇش. ② ياغاچنى
 يونۇش يولى بىلەن قاپارتما شەكىل
 چەقىرىش سەنئىتى. ③ بىرقانچە سۆزدىن
 بىر سۆز ياساش.
 ① ئاتىست، ئاللا. **nahuda. s. far.**

بىلەن كېلىدىغان، نۆۋەت كۈتكەن:
 «Kıral naibi — قىرال ۋەكىلى.
 naiplik, — ği. is. ۋەكىللىك.
 ① يانغان. ② يورۇغان. nair. s. ar.
 ئوت، يالقۇن. naire. is. ar.
 ① ھىنگان (تۈگىنىش). naka. is. ar.
 چىشى. ② دېڭىز پىلىنىڭ چىشىدىن
 ياسالغان تەسۋىر.
 ① بولمايدىغان. nakabil. s. far.
 ئىمكانى يوق. ② قابىلىيەتسىز، بىلىمسىز.
 ① ئىمكانى يوق ئىش. nakabilen. is.
 ② قابىلىيەتسىز، بىلىمسىزلەر.
 قابىلىيەتسىز. nakabul. s. far.
 ئىقتىدارسىز.
 ① توشۇغۇچىلار. nakale. s. ar.
 ② تەرجىمانلار. ③ خەۋەرچىلەر، خەۋەر
 يەتكۈزگۈچىلەر. ④ توكنى ۋە ئىسسىقلىقنى
 ئۆتكۈزىدىغان ماددىلار.
 ① ئارزۇسىغا ئېرىش. nakâm. s. far.
 شەلىمگەن، مۇرادىغا يېتەلمىگەن. ② قۇ-
 رۇق قالغان.
 ① نەقىرات. nakarat, — ti. is. ar.
 ② ئورۇنسىز تەكرارلانغان سۆز.
 ① پۇل ئورنىدا، پۇل. nakden. z. ar.
 بىلەن. ② ئاۋانس، ئالدىدىن:
 «Nakden yardım etmek — پۇل بى-
 لەن ياردەم قىلماق.»
 پۇل بىلەن مۇناسىۋەتلىك: nakdi. s. ar.
 «پۇل ياردىمى. — Nakdi yardım
 جەرىمانە، ئىشتىراپ. nakdi. ceza.
 ① نەق پۇل. ② قىم. nakdine. is. ar.
 مەتلىك مال.
 Nakil. is. → →
 Nakiliyet, — ti. is. Nakiliyet.
 ① نىشانغا (قارسىغا) nakır. is. ar.

تەگكەن ئوق. ② تېشىلگەن، ئويۇلغان،
 قېزىلغان نەرسە.
 ① چالا، نۇقسان، مۇ. nâkıs. s. ar.
 كەممەل بولمىغان، تۈگىمىگەن. ② كەم-
 چىلىكى بولغان، ئەيىبى بولغان. ③ مە-
 نۇس، ئېلىش (ئالامىتى).
 يېتەرسىزلىك، قۇسۇر. nakısa. is. ar.
 ① يېتىشمەسلىك بول. nakısar. is.
 خانلار. ② ئاياللار.
 ① نەقىش. nakış, — kış. is. ar.
 ② كەشتە. ③ رەسىم، سۈرەت. ④ ھېيلە:
 Nakkaş. is. →
 ① زىننەتلىمەك. ② زەر. nakışlamak.
 باسماق.
 ① كەشتىلىك (گۈللۈك). nakışlı. s.
 ② زىننەتلىك، بىزەكلىك:
 «Nakışlı masa örtüsü — كەشتىلىك
 شىرە ياپقۇچى.»
 بۇزغۇچى. nakız. s. ar.
 قانغۇچە ئىچكىلى بولىدۇ. naki. s. ar.
 ئان، قاندۇرىدىغان، كۆپ، جىق.
 ① ساپ، پاكىز. ② نا. naki. s. ar.
 زۇك، بەك گۈزەل، نەپىس. ③ ئەر
 ئىسمى (ناكى).
 ① زىياپەت. ② توي. nakia. is. ar.
 تامىقى.
 ① قەبىلە باشلىقى. nakib. s. is. ar.
 ② شەيخقا ياردەم قىلغۇچى، شەيخ
 ۋەكىلى.
 ① جان. ② ئەقىل. nakibe. is. ar.
 ناكىبۇل ئەش. nakibüleşraf. is. ar.
 راپ ① مۇھەممەد پەيغەمبەر ئەۋلاد-
 ىدىن بولغانلارغا قارايدىغان ۋە ئۆلىما-
 لاردىن تاللانغان بىرى. ② مەككىدىكى
 ناكىبۇل ئەشرافنىڭ ئىستانبۇلدىكى

ۋەكىلى).
nakih. s. ar. كېسەلدىن تېخىمۇ ئۆرە
 بولۇپ كېتەلمىگەن، ئەسلىگە كېلەلمىگەن.
nakil', nakıl, - kli. is. ar. ①
 توشۇش، يۆتكەش (بىر نەرسىنى). ② كۆ-
 چۇش. ③ تەيىنلەش (ۋەزىپىگە). ④ كۆ-
 چۇرۇش (خەتنى). ⑤ تەرجىمە قىلىش.
 ⑥ تەقلىد قىلىش. ⑦ ھېكايە قىلىش:
 «Okul müdüründen nakilini iste-
 di — تەيىنلىنىشنى مەكتەپ مۇدىرىدىن —
 تەلەپ قىلدى.
 Çevirmen cümleleri nakil işin-
 den vaz geçiyor — تەرجىمان
 جۈملىلەرنى تەرجىمە قىلىشتىن ۋاز كەچتى». ①
nakil'. s. ar. ئاڭلىغان خەۋەر ۋە
 ۋەقەلەرنى باشقا ئادەملەرگە يەتكۈزگۈچى.
 ② يەتكۈزگۈچى. ③ ترانسىپورت،
 توشۇمچىلىق.
 ① ۋاز كەچكەن، يېنىم. **nakil'.** s. ar.
 ۋالغان. ② باش تارتىدىغان، بىر ئىشنى
 قىلىشتىن قاچىدىغان.
 ① ئۈستى ئوڭغۇل - **nakir.** is. ar.
 دوڭغۇل تاختاي ياكى تاش. ② خورما
 ئۇرۇقچىسىنىڭ ئۈستىدىكى چوقۇر. ③ كى-
 چىك ۋە كېرەكسىز نەرسە.
 ① بېشىنى ئالدىغا ئەگ. **nakis.** s. ar.
 كەن. ② تۆۋەن.
 ① كەم - **nakisa, nakise.** is. ar.
 چىلىك، نۇقسان، قۇسۇر. ② ئىزاغا
 قالدۇرغان، ياراشمايدىغان نەرسە، ئەيىب.
 ① نەق پۇل. **nakit, - kdi.** is. ar.
 ② پۇل.
 قارىمۇ قارشى، زىت. **nakiz.** s. ar.
 بىر - بىرىگە زىت. **nakizeyn.** is.
 ئىككى نەرسە.

تۆشۈك ئاچتۇچى. **nakkab.** s. ar.
 تۆشۈك ئاچقۇچىلار. **nakkaban.** is.
 ① ياخشىنى يامان ② تەنقىدچى.
 ① ھېكايىچى. ② تو- **nakkal.** s. ar.
 شۇغۇچى، يۆتكىگۈچى.
 ① ئويىمىكەش **nakkar.** s. is. ar.
 (تاش، ياغاچ ۋە مەدەنلەرگە ئويما
 ئويغۇچى). ② چالغۇچى (ناغرا قاتارلىق
 لارنى). ③ چەككۈچى (تۇخۇمدىن چىقىش
 ئۈچۈن تۇمشۇقى بىلەن تۇخۇمنى
 چەككۈچى).
 ناغرا. **nakkare.** is. ar.
 ناغرىچى. **nakkarezen.** s. is.
 ① نەققاش. ② ئوي- **nakkaş.** is. ar.
 مىكەش.
 ① نەققاشلىق. **nakkaşlık, - ğı.** is.
 ② ئويىمىكەشلىك.
 يوللاش، ئەۋەتىش. **nakletme.** is.
 توشماق، يۆتكەمەك، **nakletmek.** ar.
 كۆچۈرمەك.
 ترانسىپورت ئىشلىرى. **nakli.** s. ar.
 ① نەقلى. **nakliyat, - ti.** is. ar.
 يات، ترانسىپورت ئىشلىرى، توشۇمچى-
 لىق. ② ئەنئەنىۋى بىلىملەر.
 نەقلىياتچى، توشۇش **nakliyatçı.** is.
 ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانغۇچى، توشۇقچى.
 ① ترانسىپورت ئىشى، **nakliye.** is.
 توشۇمچىلىق، توشۇش ھەققى.
 ترانسىپورت (نەقلىيات) **nakliyeci.** is.
 ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانغۇچى، توشۇقچى.
 نەقلىياتچى - **nakliyecilik, - ğı.** is.
 لىق، توشۇمچىلىق.
 ئىنتىقام **nakmet, nikmet.** is. ar.
 ئېلىش، ئۆچ ئېلىش.

① پېتىشىشلىك. **naks. is. ar.**
 ② ئازايتماق.
 ① نەقىشلىمەك، زىننەتلىك. **nakşetmek.**
 مەك، پەدەزلىمەك، نەقىش ئىشلىمەك.
 ② ياخشى جايلاشتۇرماق.
nakşibendi. s. is. ar. باھاۋۇدىن
 نەقىشپەند تەرىپىدىن قۇرۇلغان تەرەق-
 قىياتقا ئائىت (برى).
nakur. is. ar. دۈدۈك، كاناي.
 ① خرىستىئانلارنىڭ **nakus. is. ar.**
 ئىبادەتكە چاقىرىش ئۈچۈن چالىدىغان
 قوڭغۇرىقى، چاڭى. ② چاڭ شەكىللىك
 پانۇس.
nakz. is. ar. بۇزۇش، چېقىش.
nakzetmek. ① بۇزماق. ② بىر دەۋا
 ئۈستىدىكى قارارنىڭ يۇقىرى سوت تەرىپ-
 ىدىن ھۆكۈمىز قىلىنىشى.
 ① تاقا (ئات، ئېشەك **nal¹. is. ar.**
 تاقىسى). ② پۇپۇچ، كېپىش قاتارلىق
 ئاياغ كىيىملىرى. ③ ھاسا قاتارلىقلار.
 نىڭ ئۇچىغا يېكىتىدىغان مەدەن ھالقا.
 ④ ساپاننىڭ چىشى.
 ① قومۇش دۈدۈك، نەي. **nal². is. far.**
 ② قومۇش قەلەم. ③ شېكەر قومۇشى.
 ④ ئىگراش. ⑤ قېرىنداش قەلەمنىڭ
 سىياھى.
 ① ئىگىرىغان. ② ئايال **nalán. s. far.**
 ئىسمى (نالان).
~ olmak. ئىگىرىماق.
nal. bant, -di. is. ar. far. ھايۋانلارنى
 تاقىلىغۇچى.
~ dolabı. is. دار (ھايۋانلارنى ئېسىپ
 قويۇپ تاقىلايدىغان).
nalbantlık, - ğı. is. تاقىچىلىق.
 ① تۆمۈر - تەسەك **nalbur. is. ar.**

ساتقۇچى. ② تاقچى، تاقا سوقىدىغان
 تۆمۈرچى.
 ① ناھال. **nalça. is. ar. far.**
 ئىگىرىغان، ئىگىرىغۇچى. **nalende. s. far.**
 ① بىر جۈپ ناھال. **naleyn. is. ar.**
 بىر جۈپ تاقا. ② بىر جۈپ ياغاچ كېپىش.
 ③ ئايال ئىسمى (نالىيىن).
nalın. is. ar. مۇنچا ۋە سەرراپلاردا
 پۇتقا سېپىۋالىدىغان تاسمىلىق ياغاچ
 كېپىش.
nalıncı. is. ياغاچ كېپىش ياسىغۇچى
 ياكى ساتقۇچى.
nali. s. ناھال (تاقا) شەكىللىك.
 ① ئىگىرىماق. ② نالە **naliş. is.**
 قىلماق.
 ① تاقىلىماق. ② ئۆلتۈرمەك. **nallamak.**
 ① يونىغۇچى، قازغۇچى. **naltıraş. is.**
 ② تاختا كېپىش ياسىغۇچى.
 ① ئات، ئىسىم. **nam. is. s. far.**
 ② ئاتاق، شان. ③ ئاتلىق، ئىسىملىك;
 مۆمىن ئات **«Mumin nam şahıs —**
 لىق ئادەم.»
 ① نېمەت ۋە راھەت ئىچىدە **nama. is.**
 بولۇش. ② ھەدىيە.
namağlûp. s. ar. far. يېڭىلىمەس.
namahrem. s. is. far. نامەھرەم.
namaz. is. far. ناماز;
 بەش ۋاق **«Beş vakit namaz —**
 ناماز.»
namaz. gâh. is. far. ئۈستى ئوچۇق
 ناماز ئوقۇلىدىغان يەر.
namazlık, - ğı. is. جاينىماز.
namazsız. s. ئادەت كۆرگەن (ئايال).
namdar. s. far. ئاتاقلىق، مەشھۇر.
 ① مەكتۇپ. ② مۇھەب **name. is. far.**

بەت مەكتۇپى. ③ كىتاب. ④ قوللانما،
رىسالە. ⑤ ژۇرنال.
namerd. s. → Namert.
namert. s. far. قورقاتى، پەسكەش،
پەزىلەتسىز، نامەرد.
namertlik, - ği. is. نامەردلىك،
قورققاقلق، پەسكەشلىك، پەزىلەتسىزلىك.
① يازغۇچى، ئاپتور. namik. is. ar.
② ئەر ئىسمى (نامىك).
nami¹. s. ar. يەردە ئۇنىگەن، يېتىش
كەن، چوڭايغان.
① نامىلىق، مەشھۇر. nami². s. far.
تونۇلغان، نامى چىققان. ② is. ئەر
ئىسمى.
namizac. s. far. يەڭگىل كېسەل،
مىجەزى يوق، كەيپىسىز.
namizaci. is. كەيپىسىزلىك، بى-
ئاراملىق.
namli. s. ناملىق، مەشھۇر، تونۇلغان.
① ناملىق، تاپانچا. namlu. is. far.
قاتارلىق قوراللارنىڭ ئوق چىقىدىغان يېرى
(تۆمۈر ئۆرى). ② قىلىچ قاتارلىق كەس-
كۈچى قوراللارنىڭ بىسى ۋە ئۇچى:
«Tüfek namlosundan iktidarçık ar-
مىلىتتىن ھاكىمىيەت چىقىدۇ.»
namurad. s. far. مۇرادىغا يېتەلمى-
گەن، ئارزۇسىغا ئېرىشەلمىگەن، ئۈمىدى
بوشقا كەتكەن.
① نومۇس. namus. is. ar. ② ئەدەب،
ئىپپەت، ھاي. ③ توغرىلىق. ④ قانۇن،
نىزام.
namusiye. is. كارىۋات چىمىلىدىقى،
شىرما.
namuslu. s. نومۇسلىق، نومۇسچان،
ئەخلاىلىق، ئەدەبلىك.

نومۇسسىز، ئەخلاىسىز. namussuz. s.
ئەدەبىسىز.
namussuzluk, - ğu. is. نومۇسسىز-
لىق، ئەخلاىسىزلىق، ئەدەبىسىزلىك.
namütenahi. s. far. ar. بىپايان،
چېكى يوق.
namver. s. far. ئاتاقلىق، مەشھۇر.
تونۇلغان، نام ئالغان.
namveri. is. شۆھرەت، ئاتاق، نام.
① نامزات. namzet, - di. is. far.
كاندىدات. ② چاي ئىچكۈزۈپ قويۇلغان.
③ مىراس قالدۇرغۇچىنىڭ تەيىن قىلغان
مىراسچىسى، ۋەسىيەت قىلىنغان ئادەم.
namzetlik, - ği. is. نامزاتلىق،
كاندىداتلىق.
nana. is. far. نان.
nanay¹. s. يوق.
nanay². is. مۇزىكىسىز يالغۇز ناخشا.
(تۈركىيىدە).
nandu. is. zool. (ئامېرىكىنىڭ) تۆ-
گە قۇشى.
nene. is. ar. يالپۇز.
neneli. s. تەركىبىدە يالپۇز بولغان.
① كۈچسىز. nane. mola. s. is.
چىدامسىز (ئادەم). ② كۆپ كېسەل بول-
دىغان، كېسەلچان.
nanerubu. is. يالپۇز يوپۇرمىقىدىن
چىقىرىلىدىغان پۇراقلىق سۇيۇقلۇق.
naneşekeri. is. تەركىبىدە يالپۇز يو-
پۇرمىقى بولغان شېكەر.
nanik. is. بارماق قوللىنى بۇرنىغا
تاقاپ، قالغان قوللىرىنى ھەرىكەتلەندۈ-
رۈش بىلەن قىلىنىدىغان چاقچاق.
nankin. is. far. dok. مەلىكەرەڭ
رەخت.

nankör. s. far. ياخشىلىقنى بىلمەيدىغان، ئۆزىگە قىلىنغان ياخشىلىقنى يوققا چىقارغۇچى، نانكور.
nankörlük, - gü. is. نانكورلۇق.
nanosefal. is. s. far. باشنىڭ نا- ھايىتى كىچىك بولۇشى.
nanozome. is. far. ۋۇجۇدنىڭ ناھا- يىتى كىچىك بولۇشى
nansuk. is. ar. يۇپقا توقۇلغان ئىچ- كى كىيىملىك رەخت.
nâr. is. ar. ① ئوت. ② جەھەننەم، دوزاخ.
nar is. far. ئانار.
~çiçeği. s. is. ئانار گۈلى.
nar. is. ar. قاتتىق ۋارقىراش، لۈك- چەكلەرچە ۋارقىراش.
nardenk. is. far. ئانار، ئۆرۈك قاتارلىقلاردىن ياسالغان مۇراببا.
nardin. is. far. bot. ناردىن.
narenc, nareng. is. far. تەمى ئاچچىق ھەم تاتلىق جۈيزە (مېۋە).
narenci, narengi. is. far. جۈيزە رەڭگى.
nareciye. is. far. لىسمون قاتارلىق مېۋىلەرنىڭ ئومۇمىي ئېتى.
naresa. s. far. ① ئۇيغۇنسىز، ئۇيغۇن بولمىغان. ② ۋايىغا يەتمىگەن، پىشىمىغان. خام.
naresal. is. ② ئۇيغۇنسىزلىق، خاملىق.
nareside. s. far. ① نارەسىدە. ② بالا- غەتكە يەتمىگەن.
nargile. is. far. چىلىم.
~ suyu. تەمسىز سۇ.
narh. is. far. نەرخ، باھا.
nâri. s. ar. ① ئوتقا مۇناسىۋەتلىك.

② ياندىغان، پارتلايدىغان، ئوت ئالىدۇ- غان. ③ is. جىن، پەرى.
narin. s. far. ② زىلۋا (بىۋى). ③ يۇپقا. ③ نازۇك.
narinlik, - gi. ② زىلۋالىق. ③ نازۇكلىق.
narkisizm. is. yun. → **Narkislik**
narkislik. is. yun. ① ئۆزىنىڭ بەك چىرايلىق ئىكەنلىكىنى ھېسابلاش. ② جىن- سىي زوقىنى ئۆزلۈكىدىن قاندۇرۇش (ئەر- ئايال).
narkotik. is. s. far. ناركوتىك (ھۇش- سىزلاندۇرىدىغان ھەمدە ۋاقىتنىچە ئاغرىق سەزدۈرمەيدىغان مەست قىلغۇچ ماددا - دورا).
narkoz. is. far. ناركوز (ھېچقانداق ئاغرىق سەزمەيدىغان دەرىجىدە بىھوش قىلىپ سۈنئىي رەۋىشتە ئۇخلىتىش ياكى بىرەر ئەزانى ئاغرىق سەزمەيدىغان قىلىش).
narkozcu. ئوپېراتسىيە قىلىنغان كېسەل- گە بىھوش قىلىش دورىسى بەرگۈچى.
narteks. is. تاشقى دەھلىز، تاشقى ئارىلىق.
narven. is. far. ② قارا ياغاچ. ① ئانار دەرىخى.
nas, - ssi. is. ar. ① كەسكىن ھۆكۈم. ② قۇرئان سۆزى. ③ بىر مەنىلىك سۆز. ④ دوگما.
nâs. is. ar. ① ئۇيقۇ باسماق، ئۇيقۇ- سىرىماق. ② زەئىپلىك، ھالسىزلىق، كۈچسىزلىك.
nâs. is. ar. ئىنسان، خەلق.
nâsan. s. مۇگىدىگەن، ئۇيقۇسى كەلگەن.
nasara. is. ar. ① ئەيسا پەي- غەمبەرنىڭ يۇرتى «ناسىرا» لىقلار. ② مۇسۇلمانلار ئىدارىسى ئاستىدىكى خىرىس-

نېمە بولسا بولسۇن ۋەدە بەرگەن بولدۇم.»

nasip. is. ar. تەيىنلەش، بەلگىلەش، يەرلەشتۈرۈش، تۆسۈش (دەرىجە).

① قانداق. ② ناسىر (بەدەندىكى تۈك ياكى يۇڭ چۈشۈپ تېرىنىڭ قاتتىق ھالغا كېلىشى):

قوللىرى — *Elleri nasır bağlamış* قانداقلىشىپ كېتىپتۇ.

① ياردەمچى، ياردەم **nâsir.** s. ar. قانغۇچى. ② ئەر ئىسمى (ناسىر).

① تۇنجى خىرىستىئانلار. **nasıralı.** is. ② ئىنجىلغا ئىشىنىدىغان خىرىستىئان

مەزھەپ مەنسۇبى (مۇسا پەيغەمبەرنىڭ دىنىنى ئىنجىل قائىدىسىگە باغلىغۇچى

مەزھەپ ئەزاسى). ③ مۇسەۋىلەر تەرىپىدىن ئەيسا پەيغەمبەرگە بېرىلگەن نام.

nâsırin. is. ياردەم بەرگۈچىلەر، ياردەمچىلەر.

nâsırıye. is. ناسىرىيە (قەدىمكى مىسىر پۇلى).

nasırlanmak veya nasırlaşmak. ① قانداقلىنىش، قانداقلاشماق. ② ھېس

ھۆسنى يوقاتماق.

nasırlı. s. قانداقلاشقان، قانداقلىق: قانداقلاشقان — *Nasırlı parmak*

(قانداقلىق) بارماق.

nasi. s. ar. ئۇنۇتقان، ئۇنتۇپ قالغان.

nasibe. is. ar. ئىشارەت تېشى، ئىشا. رەت تاختىسى (يوللارغا بەلگە بولسۇن ئۈچۈن تىكىلگەن).

① توقۇغان. ② رەتلىك **nasıc.** s. ar. گەن، تەرتىپكە سالغان، تىزغان.

نەسىھەت. **nasihat, -ti.** is. ar.

نەسىھەت بەرگۈچى. **nasihatçı.** s. is.

تىئانلارغا بېرىلگەن نام).

① توغرا بولمىغان، **nasavab.** s. ar. خاتا. ② ھەقسىز.

nasayih. is. ar. نەسىھەتچى، تەربىيىلەر.

nâsaz. s. far. خىلاپ، ئۇيغۇن بولمىغان، زىت، ناچار.

nasazi. is. ئۇيغۇنسىزلىق، زىتلىق، ئەسكىلىك.

nasbetmek. بەلگىلىمەك، تەيىنلىمەك.

① تارتىلمىغان، **nasencide.** s. far. ② قىممىتىنى تاپمىغان.

③ ياخشى چۈشىنىلمەستىن قىلىنغان ياكى سۆزلەنگەن.

① يەرلەشتۈرۈلگەن، **nâsıb.** s. ar. ② تەيىنلەنگەن، ئورۇنلاشتۇرۇلغان. ئاتانغان.

nasıf. is. ar. بىر نەرسىنى ئىككى تەڭ پارچىغا بۆلگۈچى.

nâsıh. s. ar. نەسىھەتچى، نەسىھەت بەرگۈچى.

① رەتلىك، تىزىقلىق. **nâsık.** s. ar. ② رەتكە سالغۇچى، تىزغۇچى.

قانداق: **nasıl.** s.

«1. Nasıl kağıt istiyorsun?»

قانداق قەغەزنى خالايسىن؟

2. Nasıl iyi oldumu? قانداق، ياخشى بولدىمۇ؟

3. Nasıl geldin? قانداق كەلدىڭ؟

4. Bu davranışlarına nasıl بۇ قىلىقلىرىغا نېمە ئۈچۈن —

kızmam خاپا بولماي.

5. Nasıl sen hâlâ gitmedinmi? قانداق، سەن تېخى كەتمىدىڭمۇ؟

نېمە بولسا بولسۇن، قانداق **nasılsa.** z.

بولسۇن: «Nasılsa söz vermiş oldum»

nasihatname. is. ar. far. دىراكتىك ئەسەرلەر.

nasik. s. ar. دىندار، ئىبادەت قىلغۇچى.

nasip, - bi. is. ar. ① نەسىۋە، ھەسسە.

② نېسىپ قىلىنغان نەرسە، ھەق. ③ تەلەي، قىسمەت. ④ رىزق:

«Bunda çok nasibin var —

بۇنىڭدا كۆپ نېسىۋە بار.

Ne kadar nasibin var? قانچىلىك ھەققىڭ بار؟»

nasir. s. ar. ① تارقاتقۇچى، چاققۇچى.

سەپەرىچى. ② نەسىر (ئەسەر) يازغۇچى.

nasiye. is. ar. پىشانە، ماڭلاي.

nasl. is. osm. ئوق (ئوقيا) ۋە نەيزى. نىڭ ئۈچىدىكى ئۇچلۇق تۆمۈر.

① تىكىش. ② **nasip.** is. ar.

تەيىنلەش، بېكىتىش، بەلگىلەش. ③ ئۆسۈش (دەرىجىسى).

① ياردەم. ② غەلىبە، **nasr.** is. ar. يېڭىش.

nasranı. s. ar. خىرىستىئان.

nasraniyet, - ti. is. خىرىستىئانلىق.

nassıye. is. ar. دوگمىچىلىق، دوگما. تەزىم، ئەقىدىچىلىك.

① نەسىھەتچى. ② سە. **nasuh.** s. ar.

مىمىي. ③ خالىس، ئاق كۆڭۈل، ساپ. ④ ئەر ئىسمى (ناسۇھ).

nasut. is. ar. ئىنسانلىق.

nasyonal. s. fr. ئاتىستىئونال، مىللەت.

nasyonal.ist. s. is fr. ئاتىستىئونالىست، مىللەتچى.

naşad. s. far. كۆڭۈلسىز، غەمكىن.

naşadi. is. كۆڭۈل غەشلىكى، كۆڭۈل سىزلىك، غەمكىنلىك.

① ئالدىراقسان. ② **naşekib.** s. far. ئاسان زېرىكىدىغان، زېرىككەك.

① تاقەتسىز. **naşekibi, naşikibi.** is. لىك. ② بىزارلىق، زېرىكەرلىك.

naşıt. s. ar. مەمنۇن، شەن، خۇشال.

① نەتىجە. ② سەۋەب: **naşi.** s. ar. بۇنىڭ نەتىجەسى.

① شائىر. ② ئەر ئىسمى. **naşid.** s. ar. مى (ناشید).

naşinas. s. far. تونۇمىغان، بىلمىگەن، بىلمەس، تونۇماس، ئۇقماس.

nâşinasi. is. تونۇماسلىق، بىلمەسلىك، ئۇقماسلىق.

naşinide. s. تۇيۇلمىغان، ئاڭلانمىغان.

① تارقاتقۇچى. ② **nâşir.** s. ar. نەشر قىلغۇچى، بېسىپ تارقاتقۇچى.

naşirlik, - gi. is. نەشرىياتچىلىق.

naşız. s. ar. ھاياجانلانغان، جۇش ئۇر-غان، تەلپۈنگەن.

naşize. is. ar. يامانلاپ كەتكەن خوتۇن.

① ئېچىلمىغان. **naşüküfte.** s. far. ② يېپىق.

① دەستۇرخان. ② ئۆل. **nat.** is. ar. گەن ياكى جازالانغانلارنىڭ ئۈستىگە يېپىپ قويىدىغان يوپۇق. ③ تېرىدىن ئىشلەنگەن تۆشەك.

natamam. s. far. تاماملانمىغان، پۈتمىگەن، تۈگىمىگەن.

naters. s. far. قورقما، جەسۇر، باتۇر.

nath. is. ar. ئۈسمەك (كالا).

① ئۈسكەن. ② بەختسىز. **natih.** s. ar. لىك، تەلەپسىزلىك.

① سۆز سۆزلىگۈچى، **natık.** s. ar.

نۇتۇق بەرگۈچى، ② چۈشەنگۈچى.
 ③ ئىپادە قىلغۇچى.
 natıka. is. ar. ① سۆز قابىلىيىتى.
 ② سۆزگە ئۇستا، سۆزمەن، گەپچى.
 natıkalı. s. سۆزمەن، سۆز خەندەن.
 natır. is. ar. ① ئاياللار مۇنچىسىدا
 ئىشلىگۈچى. ② باغۋەن، باغچى.
 nativizm. is. fr. ناستىۋىزم (تۇغما
 قابىلىيەتچىلىك ئېقىمى).
 natokafa. s. rum. قاپاقباش، دۆت،
 كالۋا.
 natuh. s. ar. ئۈسكەن (مۇڭگۈز بىلەن).
 natuk. s. ar. پاساھەت بىلەن سۆز
 سۆزلىگۈچى.
 natura. is. lat. مىجەز، خۇلق، خۇي،
 تەبىئەت:
 «Naturası iyi adam —
 مىجەزى ياخشى ئادەم»
 natüralist. s. fr. ناتۇرالىزم
 تەرەپدارى. ناتۇرالست.
 natüralizm. is. fr. ناتۇرالىزم.
 natürel. s. fr. تەبىئىي.
 natüvan. s. far. كۈچسىز، زەئىپ، ئاجىز.
 natüvanî. is. كۈچسىزلىك، ئاجىزلىق،
 زەئىپلىك.
 ① قېنى توختىمىغان naur. is. ar.
 ② تۈگمەن قاننى.
 naura. is. ar. چوڭ سۇ كۆپى.
 navar. is. ئاۋار (ئايرودوروملاردا بولمى-
 دىغان ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى ئايروپىلان-
 لارنىڭ ئۇچۇشىنى تەجرىبە قىلىدىغان
 سىستېما).
 nave. is. far. تەڭنە.
 navek. is. far. ئوق (ئوقيانىڭ).
 naver. s. far. مۇمكىن بولىدىغان.

بۇلۇشى مۇمكىن بولىدۇ. naveran. is.
 ① كىچىك كېمە. ② navi. is. far.
 ئىچى كاۋاك نەرسە.
 ① كېمىگە قاچىلان. navlun. is. ar.
 ② كېمىگە قاچىلانغان يۈك-
 نىڭ كىرا ھەققى. ③ كېمىدىن كىرىدىغان
 كىرىم، دارامەت.
 ① تاۋۇتنىڭ ئارقىسىدا nayiha. is. ar.
 يۈرۈپ نۆۋەت بىلەن يىغىلغۇچى ئايال.
 ① نىلون (رەخت). ② nylon. is. ing.
 ساختا.
 ياسالما قىلىق، جىلۋە، ناز: naz. is. far.
 بەك ناز — Çok naz aşık usandırır
 ئاشىق كۆيىدۈرىدۇ.
 ① نەزەر، قاراش. ② nazar'. is. ar.
 مۇلاھىزە. ③ ئېتىبار. ④ كۆز تەگمەك:
 «Benim nazarımda onun değeri
 yüksektir — مېنىڭ قارىشىمچە ئۇنىڭ —
 قىممىتى ئۇستۇن.
 بالغا — Çocuk nazara uğradı
 كۆز تەگدى»
 يېڭىلىق. nazar², nadar. is. ar.
 قىياسەن، نىسبەتەن. nazaran. z. ar.
 قارىغاندا...
 ① يېڭىلىق. nazaret, nadaret. is. ar.
 ② خوش بولۇش. ③ يورۇقلۇق.
 نەزەرى. nazari. s. ar.
 نەزەرىيەچى. nazariyatçı. is.
 نەزەرىيە. nazariye. is. ar.
 تىل تۇمار (كۆز). nazarlık, - ғы. is.
 تەكشىسۇن ئۈچۈن بالىلارغا ئېسىپ قويۇ-
 لىدىغان).

① يېتىشىش. ② بالا. nazc. is. ar.
غەتكە يېتىش. ③ پىشىش.

① نازامق، نازلىنىش. nazende. s. far.
دىغان. ② is. سۆيۈملۈك.

① ناز قىلغۇچى. nazenin. s. far.
② گۈزەل. ③ مەھبۇب.

① يېتىشكەن. ② nazic. s. is. ar.
بالاغەتكە يەتكەن.

① تىزغۇچى، تەرتىپ. nâzim. s. ar.
ۋە نىزامغا قويغۇچى. ② نەزمەچى. ③
ئەر ئىسمى (نازىم).

① نەزم. nazim, - zmi. is. ar.
قوشاق. ② مىرالاردىن بارلىققا كەلگەن
ۋەزىن ھەم قاپچىك بىلەن ئىپادىلەش
شەكلى.

① قارىغۇچى، كۆز سال. nazer. s. ar.
غۇچى، نازارەت قىلغۇچى. ② نازىر.
③ مىنىستىر:

«Ağaca nazer bir pencere —

دەرەخقە قارىغان پەنجىرە.»

سوتسىيالىست مىل. nazi. s. is. alm.
لەتچى (ناتسىئونال سوتسىيالىست).

① پاكىز، پاك. ② nazif. s. ar. مۇن
تىزم، ئىنتىزاملىق. ③ ئەر ئىسمى (نازىف).

① نازاكەتلىك. nazik, - ki. s. far.
قائىدە - يۈسۈنلۈك. ② ئىنچىكە، ئاجىز:

قائىدە - يۈسۈنلۈك — «Nazik adam —
ئادەم.»

نازۇكلۇق، نەپىسلىك. naziklik, - ği. is.
«Naziklik davranmak her aydının
nazakət boluş her —
زىيالىنىڭ خۇسۇسىيىتىدۇر.»

① يۇقىرىدىن چۈشكەن، nazil. s. ar.
ئەۋەتلىگەن. ② قونۇش.

① بالا، پالاكەت. nazile. is. ar.

تەلەپسىزلىك. ② نەزەردىن چۈشۈش.
③ چۈشۈش.

يېڭى. nazir¹. is. ar.

ئۆرنەك، ئوخشايدىغان. nazir². s. ar.

باشقا بىر شەئىرغا nazire. is. ar.
تەقلىد قىلىپ يېزىلغان شەئىر.

ناتسىئونال سوت nazizm. is. alm.
سىيالىزم (گىتلىر تەرىپىدىن قۇرۇلغان ۋە
ئېمىسلىرى ئالىي ئىرق دەپ ھېسابلايدىغان
ناتسىئونال — سوتسىيالىست
پارتىيىنىڭ سىياسىتى).

نازىلانماق، ناز قىلماق: nazlanmak.

«Hiç nazlanmadan kabul etti —

ھېچ ناز قىلماستىن قوبۇل قىلدى.»

گۈرۈچ ۋە شېكەرلىك naz. laş. is.
قاينىتىلىش بىلەن ياسالغان تاتلىق
يېمەك.

① نازلىنىدىغان. ② قىممەت. nazlı. s.
لىك، قەدىرلىك. ③ نازۇك، ئاجىز:

«Bu çok nazlıdır, hiç soğğa
dayanamaz — بۇ بەك ئاجىز، سوغۇققا —
چىدىمايدۇ.»

① نەزمىگە ئائىت. ② nazmi. s. ar.
ئەر ئىسمى (نازمى).

بۇرۇن كېسەللىكلىرى nazolog. is.
دوختۇرى.

بۇرۇن ئاناتومىيىسى ۋە nazoloji. is.
كېسەللىكلىرى بىلىمى.

بۇرۇن كېسەللىكى. nazopoti. is. fr.

ناز قىلىدىغان. nazderven. s. far.

بىر قېتىم nazra, nazre. is. ar.
قاراش.

① جان. nazret, nedret. is. ar.

لىسقىلىق، يېشىللىق، يېڭىلىق. ② يۈزدىكى

خۇشاللىق، جانلىقلىق. ③ خۇشاللىق.

ne¹. is. ن ھەربىيلىك ئوقۇلىشى.
 ne². s. ① نېمە؟ ② قانداق؟ قانداق
 يولدا؟ ③ نېمە دېگەن:
 ئۇ سىزگە «1. O size ne sۆyledi?
 نېمىسىدېدى؟
 2. Ne çare var — نېمە چارە بار.
 3. Ne sıcak — نېمە دېگەن ئىسسىق.
 نېمە خەۋەر بار؟ ~var ne yok?
 يا، نە: ne..., ne...
 بۇ يەردە — «Burada ne eşek ne at var
 نە ئېشەك، نە ئات بولسۇن»
 ne. is. ar. يەردىن چىقىش، قايناپ
 چىقىش (سۇ ھەققىدە).
 nebagat. is. ar. ئاشكارا بولۇش،
 ئوتتۇرىغا چىقىش، مەلۇم بولۇش.
 nebahat. is. ar. ① شان — شەرەپ.
 ② ئايال ئىسمى (نە باھات).
 nebail. is. ar. ئۇلۇغلار، نوپۇزلۇقلار.
 nebait. is. ar. نەۋرلەر.
 nebat, — ti. is. ar. ئۆسۈملۈك.
 nebatat, — ti. is. ar. بوتانىك.
 nebatyun. is. ar. بوتانىكا ئالىملىرى.
 nebbal. s. is. ar. ئوق ياسىغۇچى
 ۋە ساتقۇچى (ئوقيا ئوقى).
 nebbas. s. is. ar. كېپەن ئوغرىسى.
 nebe. is. ar. خەۋەر.
 nebean. is. ar. (سۇ ھەققىدە) يەر-
 دىن قايناپ چىقىش، ئېتىلىپ چىقىش.
 neberb. is. far. ئۇرۇش، سۇقۇش،
 جەڭ، غوۋغا، ماجرا.
 neberde. is. كۈرەشچى، جەڭچى.
 nebi. is. ar. ① پەيغەمبەر، رۇسۇل. ②
 ئەر ئىسمى (نەبى).
 nebih. s. ar. شەرەپلىك، مەشھۇر،
 نوپۇزلۇق، ئېسىل، ئاتاقلىق.

nebil. s. ar. ① تەربىيلىك، ئەقىل
 لىق، مەردلىك خۇسۇسىيەتكە ئىگە. ②
 ئۇلۇغ، بۈيۈك. ③ ئەر ئىسمى (نەبىل).
 nebir. is. ar. نەۋرە.
 nebire. is. ar. قىز نەۋرە.
 nebiyun, nebiyin. is. پەيغەمبەرلەر.
 ① خىرما، ئارپا ۋە
 قۇرۇتۇلغان ئۈزۈمدىن ياسالغان ئىچىملىك.
 ② شاراب، ئۈزۈم ھارىقى.
 nebk veya nebk. is. → Nebak.
 ① ئوق (ئوقيانىڭ). ②
 ئوق ياساش ۋە ئوق ئېتىش.
 nebr. is. ar. ① ئېگىزلىتىش، يۇقىرىلىق
 تىش. ② ۋارقىراپ — جارقىراش، توۋلاش.
 nebs. is. ar. ① گۆردىن قېزىپ ئېلىش.
 ② ئوتتۇرىغا چىقىرىش.
 nebt. is. ① يەردىن چىقىش، ئۆسۈپ
 چىقىش، ئۇتۇپ چىقىش. ② ئوت — چۆپ،
 يېشىللىق.
 nebülöz. isi. fr. تۇمانلىق (تۇمانغا
 ئوخشاش كۆرۈنىدىغان ئاسمان جىسىملىرى).
 nebze. is. ar. بىر پارچە، بەك ئاز، جۈزئىي.
 necabet. is. ar. پاك نە-
 سىلدىن بولغان، ئېسىلزا دە.
 necabetlü. s. ئېسىل، پاك ۋە ياخشى
 نەسىلدىن بولغان.
 necadet. is. ar. قەھرىمانلىق، باتۇر-
 لۇق، يىگىتلىك.
 necah. is. ar. غەلبە.
 necip, — bi. is. ar. نوپۇزلۇقلار،
 ئىسپىلزا دە، ئۇلۇغلار، شەرەپلىكلەر.
 ① نەجاسەت. ② پاسكىنلىق.
 necaşi. is. öz. ar. ھەبەشسىتان پادىشاھى.
 necat, — ti. is. ar. قۇتۇلۇش، ئازاد بولۇش.

~bulmak. ئازادلىققا ئېرىشمەك.
 necatî. s. ar. ① قۇتۇلۇشقا ئائىت، ئازادلىققا ئائىت، ئازاد بولۇشقا دائىر.
 ② ئەر ئىسمى (نەجات).
 neccad. is. ar. ① يوتقان - كۆرپە، ياس
 تۇق تىككۈچى. ② ئۆي جابدۇقى ياسغۇچى.
 neccam. is. ar. ئاسترونوم، نەججام.
 neccar. is. s. ar. ياغاچچى.
 neccarî. ياغاچچىلىق.
 necd. is. ar. ① جاسارەت، غەيرەت.
 ② غەمكىن. ③ ئۆرلەش، ئۆسۈش.
 necdet, - ti. is. ar. ① قەھرىمان
 لىق، يىگىتلىك. ② ئەر ئىسمى (نەجرەت).
 nece. z. قايسى تىلچە، قانداق تىلچە:
 «Bu adam nece konuşuyor?»
 بۇ ئادەم قايسى تىلدا سۆزلەۋاتىدۇ؟
 necef. is. ar. دۆڭلىك، ئېگىزلىك.
 necefe. is. ar. مەسچىت قاتارلىق
 يەرلەردىكى قەندىل.
 neces. necs. is. ar. چىركىن، پاسكىنا.
 neci¹. كەسپى نېمە؟ نېمە ئىش قىلىدۇ؟
 نېمىچى دېگەن مەنىدە كېلىدۇ:
 «Onun babası necidir?»
 ئاتىسى نېمە قىلىدۇ؟
 neci². is. zool. داڭلىق ئەر باب ئېتى.
 necib. s. is. → Necip
 ① يۈرەكلىك، جۈرئەت.
 ② غەمكىن، دەردمەن. ③ is. شر.
 ① ئېسىلزادە، نوپۇز. ② ئەر ئىسمى (نەجىل).
 ① ئېسىلزادە، ئەسلى.
 ② ئەر ئىسمى (نەجىپ).
 ① نەجىس، پاسكىنا.
 ② ساقايماق، تۈزەلمەس (كەسەل).
 neciy. is. ar. سىرداش.

① ئوغۇل - بالا. ② ئەۋلاد.
 necl. is. ar. نەسل، ئۇرۇق.
 necliye. is. ar. بۇغداي، ئارپا تېپى
 دىكى زىرائەتلەر.
 ① يۈلتۈز، ② ئەر
 ئىسمى (نەجىم).
 necva. is. ar. سىر، مەخپىي سۆز.
 neda. is. ar. ① نەم، قىراۋ، شەبنەم.
 ② مەردلىك قىلىش، ھەدىيە بېرىش.
 nedalet. is. ar. ① كىر، پاسكىنا.
 ② بۇلاش، تالاش، تارتىۋېلىش.
 nedamet, - ti. is. ar. پۇشايمان
 قىلىش.
 ~ etmek. پۇشايمان قىلماق.
 nedan. far. نادان.
 ① نەملىك. nedavet, - ti. is. ar.
 ② سۆزلىشىش.
 nedb. is. ar. ① ئۇلگۈچى ئۈچۈن
 مەرسىيە ئوقۇپ يىغلاش. ② تەكلىپ،
 چاقىرىق، تەشۋىق.
 neddaf. is. ar. پاختا ئاتقۇچى.
 neddaflık, - ğı. is. پاختا ئېتىش
 كەسپى.
 nedem. is. ar. پۇشايانلىق.
 ① نېمە ئۈچۈن، نېچۈن، z. نېمىشقا؟ ② سەۋەب:
 «Neden böyle yaptın?»
 بۇنداق قىلدىڭ؟
 Böyle yapmanın nedenini anla-
 madım — بۇنداق قىلغانلىقىڭ
 سەۋەبىنى بىلەلمىدىم.
 neden. bilim. is. ئىتتىۋولوگىيە
 ① سەۋەبلەرنى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلى-
 دىغان بىلىم. ② كېسەللەرنىڭ سەۋەبىنى
 تەكشۈرىدىغان بىلىم.

nedenlemek. سەۋەب بولماق.
nedensiz. s. سەۋەبسىز.
nedif. s. ئېتىلغان (پاختا، يۇڭ).
nedim. is. ar. ① يېقىن دوست، سە. ② ھېكايىچى، لەتىپىچى.
 ③ ئەر ئىسمى (نەدىم).
nedime. is. ar. ① ئايال دوست، ② ھۆرمەتلىك ئايالنىڭ
 ئايال دوستى. ③ ئايال ئىسمى (نەدىمە).
nedman. is. ar. ① پۇشايمان قىلىش. ② ئۆلپەتچىلىك، ئاغىنىدارچىلىق.
nedve. is. ar. كۆرۈشۈش، سۆھبەتلىشىش.
nef¹. is. ar. مەنپەئەت، پايدا، نەپ.
nef². is. far. شاھ ۋە قىراللارنىڭ
 تاماق شىرەلىرىنى بېزەش ئۈچۈن قول
 لىنىلىدىغان نەرسە.
nefad. is. ar. خەجلىنىپ تۈگەش،
 يېيىلىپ تۈگەش.
nefahat, nefehat. is. ar. ① خۇش
 پۇراقلار، ئېسىل پۇراقلار. ② يەللەر،
 شاماللار.
nefais. is. ar. ھەممىگە ياخشى
 كۆرۈنىدىغان نەرسىلەر.
nefaset. is. ar. گۈزەللىك، ئېسىللىك،
 قىممەتلىك.
nefaz. is. ar. ① ئىلمە (ئىلمىچىلىك
 سەنئىتى). ② ھۆرمەتلىك، ھۆرمەتكە ئىگە.
nefel. is. ar. ① غەنىيمەت، ئولجا. ②
 مۇكاپات.
nefer. is. ar. ① ئەسكەر. ② نەپەر،
 بىرلا كىشى.
neferat. is. ar. ئەسكەرلەر، سولداقلار.
neferi. s. ئەسكەرگە ئائىت.
neferiye. is. ar. كىچىك چىڭگىللىك ئۈزۈم.
nefes¹. is. ar. ① نەپەس. ② سۈمۈر.

رۇلگەن ئىس، ھاۋا، تۇمان. ③ دەم سېلىش.
 ① تاماكا چەكمەك. **çekmek.**
 ② بەك (نەشە) چەكمەك. ③ جىنسىي
 مۇناسىۋەتتە بولماق.
nefes². is. ar. ئەلىۋى ۋە بەكتاش ئېتىد
 قاتلىرىغا مەدھىيە ئۇچۇن يېزىلغان بىر خىل
 نەزمە شەكلى.
 ① پۈۋلىمەك، يەل بەرمەك. **nefeslemek.**
 ② دەم سالماق، سۈڭۈشلىمەك.
nefeslenmek. دەم سالىدۇرماق.
nefesleşmek. بەك (نەشە) چەكمەك.
 ① پۈۋلەپ چېلىنىدىغان. **nefesli.** s.
 ② دەم ئالماي ئۇزۇن تۇرالايدىغان.
 ① بىردەملىك. **nefeslik, - gi.** is.
 ② ھاۋا ئالىدىغان تۆشۈك، پار-
 تۇشكا. ③ ۋانتىلاتور.
 ① پۈلەش، پۈلەپ. **nefh.** is. ar.
 كۆپتۈرۈش. ② كاناي چېلىش.
 ① خۇش پۇراق. **nefha¹.** is. ar.
 ② شامالنىڭ بىر قېتىم چىقىشى.
 ① پۈۋلەش، نەپەس. **nefha².** is. ar.
 ② قورساقنىڭ كۆپۈشى.
nefi. is. ar. ھايانكەش.
 ① جامائەت. ② سىگنال
 (ھاۋا مۇداپىئە سىگنالى). ③ كاناي.
 ④ ئۇرۇش بەلگىسى. ⑤ پەرياد، ئىگراش.
nefiri. is. ar. كانايچى.
 ① ئۆز، نەپىس. **nefis, - fsi.** is. ar.
 ② روھ، جان، ھايات. ③ جەۋھەر. ④ بىر
 نەرسىنىڭ مەركىزى. ⑤ مەنى:
 «*Insan ancak nefisini düşünmemeli*
 «ئىنسان پالغۇز ئۆز نەپسىنىلا —
 چۈشەنمەسلىكى لازىم.»
nefis. s. ar. نەپىس، گۈزەل، ئۆز.
 ① سۈرگۈن قى. **nefiy, - fyi.** is. ar.

لىش. ② ئىنكار قىلىش. ③ بولۇشسىزلىق
(گرامماتىكىدا).
nefr. is. ar. ① ئۆركۈپ قاچماق.
② ئىگىرىماق.
nefralji. is. fr. بۆرەك ئاغرىقى.
nefraktomi. is. fr. بۆرەكنىڭ ئويپ
راتسىيە يولى بىلەن ئېلىپ تاشلىنىشى.
nefret, - ti. is. ar. ② قور. ① نەپرەت.
قۇش، ئۆركۈش.
nefrin. is. far. ② لەنەت. ① لەنەت.
ئوقۇماق.
nefrit¹, - ti. is. fr. بۆرەك كېسىلى.
nefrit², - ti. is. fr. يېشىل تاش (زىننەت).
تېشى سۈپىتىدە قوللىنىلىدىغان مىنېرال).
nefsa. is. ar. يېڭى بالا تۇغقان ئايال.
nefrizm. is. كېسەللىكىدىن
بولدىغان ئورۇقلۇق، زەئىپلىك.
nefroid. s. fr. بۆرەك كېسەللىكى.
شەكلىدە.
nefrolifofomi. is. بۆرەكتىكى تاشنى
ئېلىش ئۈچۈن قىلىنىدىغان ئوپېراتسىيە.
nefrom. is. fr. ئومۇمەن بۆرەك ئۆسمىسى.
nefs. is. ar. ① پۇۋلەش. ② تۈكۈرۈش.
تۇغۇتلۇق ئايال.
nefsa. is. ar. ① نەپسانىي، نەپسىگە
بېرىلگەن. ② ئۆچمەنلىك ۋە غەرەز.
nefsaniyet. is. ئۆچمەنلىك، دۈشمەنلىك.
neft, - ti. is. far. نېفىت، ماي.
nefti. s. far. قېنىق يېشىل.
nefur. s. ar. ئۆركۈپ قاچماق.
nefy. etmek. ① سۈرگۈن قىلماق.
② بولۇشسىز (گرامماتىكىدا).
nefz. is. osm. ① مېۋىلىك دەرەخنى
ئىرغىتماق. ② كىيىمنىڭ تۈپىسىنى چى-
قىرىش ئۈچۈن سىلكىمەك. ③ كېسەللىك سەۋە

بىدىن تەرىمەك. ④ بىرنەرسىنى تەتقىق قىلماق.
negatif. s. fr. نىگاتىۋ (فوتوفىلىيى)،
كۆپىيە.
negro. is. isp. نېگىر، قارا تەنلىك.
negohide. s. far. ① تەنقىد قىل.
ماق، ئەيىبلەمەك. ② يامان، ئەسكى،
ئىپلاس.
nehad. is. far. ئۇسۇل، قائىدە.
يوسۇن، يول.
nehak. is. ar. ھاڭراش (ئېشەك).
nehar. is. ar. ① كۈندۈز. ② ئەر.
ئىسمى (نەھار).
nehari. s. ar. ياتاقسىز (ئوقۇغۇچى)،
قاتناپ ئوقۇيدىغان.
neharir. is. ar. ئالىملار.
nehat. is. ar. تەرەپ، جەھەت.
nehb. is. ar. بۇلاڭ - تالاڭ.
nehc. is. ar. ① ئۇدۇل ۋە تۈز يول.
ئانا يول. ② ئۇسۇل، تەرىز، مەتود.
③ تەرەپنى ئۆزگەرتىش، يولدىن ئېزىپ
قىلىش، ۋاز كېچىش.
neheng. is. far. ① تىمساھ. ② قىلىچ.
nehhab. s. ar. بۇلاڭچى.
nehhac. is. ar. تىغرا يول كۆرسەت-
كۈچى رەھبەر.
nehib¹. s. ar. بۇلاڭچى.
nehib². is. ar. قورقۇش، دەھشەت،
قاتتىق ئەندىشە.
nehik. is. ar. ھاڭراش.
nehim. s. ar. ① ئاچكۆز، تۇيغىنىنى
بىلىمەيدىغان، ئوپقان. ② يىرتقۇچ.
nehir, - hri. is. ar. دەريا؛
«ئىلى دەرياسى» — «Ili nehri»
كۆپ، جىق، نۇرغۇن، nehîr. is. ar.
تېلا.

nehiy, -hyi. is. ar. توسۇش، چەك
لەش، مەنئى قىلىش.

nehk¹. is. ar. ھاڭراش.

nehk². is. ar. ① ئەسكىرەپ كەتمەك،

② جۇل - جۇل بولۇپ كەتمەك. ② زم -

ئىپلەشمەك.

nehm. is. ar. ① ھۆركىرمەك (يول -

ۋاس). ② خىرقىراپ نەپەس ئالماق.

nehme. is. ar. ① يەپ تويماسلىق،

② ھۆركىرەش، خىرقىراش.

nehren. z. ar. سۇ يولى.

nehyetmek. چەكلىمەك، مەنئى قىلماق.

nehz, nehzat. is. ① بىر ئىش ئۈچۈن

تۇتۇش قىلماق. ② سەپەرگە چىقماق.

nekâbet. is. ar. سىستىمىش، قىسىش،

ئەرزىيەت بېرىش (بىرىگە).

nekahet, - ti. is. ar. كېسەلدىن ياخ -

شىلىنىش جەريانى.

nekâl. is. ar. ① تەنبە، جازا. ②

ساۋاق، ئىبرەت.

nekave, nukave. is. ar. ① ساپ،

ھېچ نەرسە ئارىلاشمىغان. ② بىر نەرسە

نىڭ ئەڭ ياخشىسى، ئېسىلى.

nekavet, - ti. is. ar. - پاكىزلىك،

تازىلىق.

nekayi. is. ar. زىياپەتلەر.

nekbet, - ti. is. ar. ① تەلەپسىز،

بەختسىزلىك. ② چۈشكۈنلۈك، پالاکەت،

بالا - قازا.

nekbeti. s. ① تەلەپسىزلىك، پالاکەت -

كە گىرىپتار بولغان. ② بەختسىز.

nekebat. is. ar. ① تەلەپسىزلىك،

بەختسىزلىك. ② بالالار، پالاکەتلەر.

neked. is. ar. ① يېقىنلىق. ② قىس -

لىق، غەم - غۇسسە.

nekes. nakes. s. far. ① بېخىل،

پىخسىق. ② ئەخلاقسىز، پەسكەش.

nekesan. is. ① بېخىللار، پىخسىقلار.

② پەسكەشلىك، ئەخلاقسىزلىق.

nekf. is. ar. ① ئاخىرلاشماق، تۈ -

گىمەك. ② تەقەپ قىلماق، ئىزدەمەك.

nekir. s. ar. مۇجەمل، بىلىنمەيدىغان.

nekkâd. s. ar. غەمگە سالدىغان،

ئەلەم قىلىدىغان.

nekr. is. ar. ئەقىللىق، دانا.

nekre. s. is. ar. ① غەلىتە جاۋاب

بېرىدىغان ياكى غەلىتە چۈشەنچىدە بولم -

دىغان. ② غەلىتە پىكىرلەر.

neks¹. is. ar. بىر ئىشنىڭ قىلىنىشىنى

چەكلەش، مەنئى قىلىش.

neks². is. ar. ① بۆلۈش، پارچىلاش.

② كېلىشىمنى بۇزۇش.

neks³. is. ar. ① ئاستىن - ئۈستۈن

قىلىش. ② كەينىگە قايتىش. ③ بېشىنى

پەسكە ئېگىش. ④ تەكرارلاش. ⑤ بو -

لۇپمۇ قۇرئاندىن بىر سۈرىنى تەتۈرمىگە

ئوقۇش.

neler. z. نېمىلەر (كۆپلىرىنى)

بىلدۈرىدۇ):

«Sincanda neler gördün?»

دا نېمىلەرنى كۆردۈڭ؟»

nelik, - gi. is. ماھىيەت.

nem¹. is. far. ① نەم. ② قىراۋ.

③ ھۆر (سۇنىڭ). ④ گۇمان، ئەندىشە.

nem². is. ar. سۇخەنچى، ئارىنى

بۇزغۇچى.

nema. is. ar. ① كۆپىيىش، ئارتىش.

② چۆگىيىش، راۋاج تېپىش. ③ ئۆسۈم.

nemaik. is. ar. مەكتۇپلار.

nemaim. is. ar. پەتىلە - پاسات

تېرىماق، كالا سوقۇشتۇرماق.
 ① كۆپەيمەك، ئارتماق. **nemalanmak.**
 ② كۈتۈلمەك، بېقىلماق.
nemarik. is. ar. ياستۇقلار..
 ① ئۇسۇل، يول. **nemat, -tı.** is. ar.
 ② يوپۇق. تەرىز.
nemcil. s. نەمنى ياخشى كۆرىدىغان،
 نەم يەردە ئۆسىدىغان (ئۆسۈملۈك).
nemed. is. far. كىمگىز.
nemedin. s. كىمگىزدىن ياسالغان.
 ① تۈز. ② تەم. **nemek.** is. far.
 لەززەت. ③ كۆرگەن ياخشىلىقىغا شۈكرى
 قىلىش.
 ① تۈزلۈك (قا). **nemekdan.** is. far.
 ② سۆيگىنىنىڭ كالىپۇكى (لېۋى).
 ① تۈزلۈك، تۈزلانغان. **nemekin.** s.
 ② كۆز يېيىشى بىلەن نەملەشكەن. ③ تات-
 لىق (كالىپۇك).
 ① مەكتۈپ. ② ئايال. **nemika.** is. ar.
 ئىسمى (نەمىكە).
 ① چۈمۈلە. ② قىچىش. **neml.** is. ar.
 قاق ئوت، چاقىتوت.
nemlenmek. نەملەنمەك.
nemletmek. نەم قىلماق.
nemli. s. نەملىك.
nemmal. s. ar. ئارىنى بۇزغۇچى،
 ئارىغا پىتنە سالغۇچى.
nem . ölçer. is. نەم ئۆلچەر (نەم)
 ئۆلچەيدىغان (ئەسۋاب).
nemmam. is. s. ar. گەپ تۈشۈرۈش
 چى، ئارىنى بۇزغۇچى.
namrut. s. نامروت (بابىل ھۆكۈمدار-
 لىرىدىن بىرىنىڭ ئىسمى بولۇپ، تۈركچە-
 دە رەھبىمىز، ئىنساپسىز مەنىدە قوللىنىلىدۇ).
 ① شەرەپ، ئاتاق. **neng.** is. far.

شۆھرەت. ② ئار، ھايا. ③ ئەيىب.
 ① جەڭنامە. **nengname.** is. far.
 ② ھەجۋى، ساتىرىك ئەسەر.
 نېپتون (قۇياش. **Neptün.öz.** is. lat. astr.
 سىستېمىسىدىكى قۇياشقا ئۇزاقلىق جەھەتتە
 8 - ئورۇندا تۇرىدىغان سەييارە).
ner. s. far. ئەر، ئەر كەك.
nerde. z. قەيەردە، نەدە:
 «Siz nerde çalışıyorsunuz?»
 قەيەردە ئىشلەيسىز؟
nerdüban, nerdban. is. پەلسەپەي،
 تاتما، باسماق.
nerre. z. قەيەر، نە:
 «Sincanda en çok nereyi beğen-
 diniz?» شىنجاڭدا ئەڭ ياخشى كۆرگەن
 يېرىڭىز قەيەر؟
nerede. z. قەيەردە، نەدە.
nereden. z. قەيەردىن، نەدىن.
nereli. s. قەيەرلىك، نەلىك:
 «Siz nerelisiniz?» سىز قەيەرلىك؟
nerenin. z. قەيەرنىڭ، نەنىڭ:
 «Bu at nerenin?» بۇ ئات قەيەرنىڭ؟
neresi. z. نەسى، نەرى، قايرى:
 «Bunun neresi güzel?» بۇ يەرنىڭ
 نەرى چىرايلىق؟
 قەيەرگە؟ نەگە؟
nereye?
 ① نەركەس. **nergis.** is. far.
 (گۈل). ② گۈزەللىك كۆزى.
 ① پالۋان. ② قەھ. **neriman.** is. s. far.
 رىمان، جەسۇر. ③ ئايال ئىسمى (نەرىمان).
 ① پالۋانلىق. ② قەھرى. **nerimani.** is.
 مانلىق، جەسۇرلۇق.
 ① مۇلايىملىق، يا- **nermi.** is. far.
 ۋاشلىق. ② ئەر ئىسمى (نەرمى).
 ① مۇلايىم، ياۋاش. **nermin.** s. far.

نازۇك. ② ئايال ئىسمى (نەرمىن).
 nermiyet. is. مۇلايىملىق، ياۋاشلىق.
 nermilgām. s. ① شاش ئەمەس ياۋاش
 ئات. ② ئىتائەتچان، گەپ ئاڭلايدىغان.
 nesaic. is. ar. تىزىملىق نەرسىلەر،
 رەخت.
 nesaik. is. ar. قىلىنغان قۇربانلىق.
 nesaim. is. ar. ئاستا چىققان شامال.
 ① nesak. is. ar. تەرىز، شەكىل، ئۇسلۇب.
 ② تەزىق (تەسۋىي ياكى ئۇنچە - مەرۋايىت
 ھەققىدە).
 neseme. is. ar. ① نەپەس ئېلىپ
 بېرىش. ② ئاستا چىققان (بىلىنەر - بى-
 لىنمەس) شامال. ③ جان، روھ. ④ ئازاد
 قىلىش ئۈچۈن سېتىۋېلىنغان قۇل.
 nesep, - bi. is. ar. ① نەسەب،
 شەجەرە. ② ئاتا - ئانىلار بىلەن بالى-
 لار ئوتتۇرىسىدىكى تۇغقانلىق مۇناسىۋىتى.
 ① nesf. is. ar. يىقىتىش، ئۆرۈش،
 بۇزۇش. ② ئوۋۇتۇش، ئۇششاقلاش.
 nesi. s. ar. ئۇنتۇغاق.
 nesib. s. ar. ① نوپۇزلۇق، تەبىقى
 ساپ (نەسىل جەھەتتە). ② قەسىدىنىڭ
 كىرىش قىسمى. ③ ئەر ئىسمى (نەسىب).
 nesice. is. ar. تىزىملىق نەرسىلەر،
 تىزىملىق (ئاناتومىيىدە).
 ① nesik. is. ar. ئالتۇن. ② كۈمۈش.
 nesike. is. ar. ① ھەق يەللىدا
 قىلىنغان قۇربانلىق. ② قېلىپقا تۆكۈلگەن
 ئالتۇن ياكى كۈمۈش.
 nesil, nesl. is. ar. ① تەڭرىتۇش،
 دېمەتلىك، قۇرداش. ② نەسىل، نەسەب،
 سۇلالە.
 nesim. is. ar. ① ئاستا چىققان يۇم-
 شاق شامال. ② ئەر ئىسمى (نەسىم).

① nesimi. s. يول بىلەن مۇناسىۋەت.
 لىك. ② ئەر ئىسمى (نەسىمى).
 nesir, - sri. is. ar. نەسىر (شېئىر)
 شەكلىدە يېزىلمىغان، چاپما، پروزا.
 ① nesis. is. ar. ئېچىرىقماق. ② ئەڭ
 ئاخىرقى تاقەت. ③ ئاخىرقى نەپەس.
 ① nesme. is. ar. نەپەس، روھ. ② دەم
 ئېلىش. ③ شامالنىڭ ئاستا چىقىشى.
 ① nesnas. is. ar. ئادەم قىياپىتىدە
 بىر پۇتلىق، بىر كۆزلىك ۋە سەكەرەپ
 ماڭىدىغان مەخلۇق. ② گورىلا، شەمپەن-
 زە، ئورانگۇتانغا ئوخشاش مايىمۇن تۈرى.
 ① nesne. is. مەۋجۇدات، شەيئە.
 ② (گرامماتىكىدا) ھېچ نەرسە. ③ تاشقى
 دۇنيا.
 nesnel. s. ئوبېيكتىپ.
 nesnelcilik, - gi. is. ئوبېيكتچىلىك.
 nesnellik, - gi. ئوبېيكتلىق.
 nessab. is. ar. ئاتاقلىق كىشىلەرنىڭ،
 ھۆكۈمدارلارنىڭ بۆلۈمى ۋە ئەرەب قەبىلى-
 لىرىنىڭ ئۇرۇقلىرىنى تەتقىق قىلغۇچى
 تارىخچى.
 ① nessac. is. ar. تەقۋىمچى. ② يالغانچى.
 nessar. s. ar. چاچىدىغان، تارقىتىدىغان.
 nesturi. is. نىستورىئان دىنى.
 ① nesy. s. is. ar. ئۇنتۇلغان. ②
 ئۇنتۇش.
 ~ en mensiyyen. پۈتۈنلەي ئۇنتۇلغان.
 ① neşaid. is. ar. شېئىرلەر. ② ما-
 قال - تەمسىل تۈسىنى ئالغان قوشاق ۋە
 بېيىتلار.
 neşat, - tı. is. ar. خۇشاللىق، شاد-
 خۇراملىق.
 neşatlı. s. خۇشال، شاد - خۇرام.
 ① neşe. is. خۇشاللىق، كۆڭۈل خۇشلۇقى.

شادلىق: «Çocuğun neşesini
balının şalıqlıqını —
بۇزماڭ. ② يېڭىدىن مەيدانغا كەلمەك.
③ شىركەتچىلىك. ④ ئايال ئىسمى (نەشە).
كەيپى جايىدا. ~ si yerinde.
① خوش قىلماق، شاد. neşelendirmek.
لاندۇرماق، كۆڭلىنى خوش قىلماق.
② شىركەتچىلىك قىلماق.
① خوشال بولماق، كۆڭ. neşelenmek.
لى خوش بولماق.
① خوشلۇق. ② تېز سۈرئەت. neşeli. s.
خاپا، كەيپى جايىدا بولمىغان. neşesiz. s.
خاپىلىق. neşesizlik, - ği. is.
① چىقىش، مەيد. neşet, - ti. is. ar.
دانغا كېلىش. ② مەنبە بولماق. ③ ئەر
ئىسمى (نەشەت).
پۈتتۈرۈش، تۈگىتىش (مەك. neş' etli. s.
تەپنى، ئوقۇشنى).
① شېئىر، نەزم. neşide. is. ar.
② ماقال - تەمسىل ھالىغا كەلگەن
مىسرا، بېيىت.
① بېسىش، neşir, - şri. is. ar.
تارقىتىش. ② قىيامەت كۈنى ئىنسانلار -
نىڭ باشقىدىن تىرىلىشى:
«Sözlüğün çabuk neşirini istedi —
سۆزلۈكنىڭ تېز بېسىلىشىنى تەلەپ قىلدى.»
neşredilmek. نەشر قىلىنماق، بېسىل
ماق، تارقىتىلماق.
① نەشر قىلىماق، neşr. etmek.
باسماق. ② تارقاتماق.
① بېسىلغان، neşriyat, - tı. is. ar.
نەشر قىلىنغان، ئەسەرلەر، ماقالىلەر.
② چېچىش، تارقىتىش:
«Bu çiçek güzel koku neşrediyor —
بۇ گۈل گۈزەل پۇراق چاچىدۇ.»

ئىچىۋاللىدىغان، neşşaf. s. ar.
سۇمۇرۇۋاللىدىغان.
قۇرۇتۇش قەغىزى (سىياھنى). ~ kağıt.
① قان ئېلىش، چېپ. neşter. is. far.
چەك سېلىش، يارىنى يېرىش ئۈچۈن قول
لىنىدىغان دوختۇر ئەسۋابى. ② كىچىك
قاسساپ پەچقى.
كۆپ تارقاتقان، كۆپ. neşur. s. ar.
يايغان.
غۇنچە. neşüküfte. s. far.
بىر نەرسىنىڭ تەرەققىي. neşv. is. ar.
قىلىپ چوڭىيىشى، بوي تارتىشى.
① مەست بولغۇچى. neşvan. s. ar.
② بەك خوشلۇقىدىن مەست بولۇپ كەتكەن.
ئۆسۈپ. neşvü. name. is. ar.
چوڭىيىش، يېتىشىش.
① ناھايىتى ئوچۇق. net', - ti. is. fr.
كۆرۈنىدىغان نەرسە. ② ساپ، پۈتۈن
(رەقەم). ③ ياخشى كۆرۈنىدىغان (نەرسە).
④ ئوپتوچۇق، ئاپتاشكارا:
«Bu fotograf hiç te net değil —
بۇ رەسىم ھېچ ئېنىق ئەمەس.
Ayda net iki yüz yuan —
ساپ ئىككى يۈز يۈەن.»
چويلا توپ، تىكتاك. net². s. ing.
توپ ئويۇنلىرىدا تىرىپنىڭ سېتىكىغا
تېگىپ قارشى تەرەپكە ئۆتمىگەندە تەكرار
ئۇرۇلۇشى.
① پاكىز، ② بىخەتەر (يەر). neta. s. it.
① خەتەرلىك. ② پات. netameli. s.
پات قازاغا يولۇقىدىغان:
«Orası netameli bir yerdir —
خەتەرلىك بىر يەر.
Netameli çocuk —
بالاغا ئۇچراپلا
تۇرىدىغان بالا.»

netekim. is. → Nitekim.

netice. is. ① ئاقىۋەت، بىر ئىشنىڭ ئاخىرى، ② خۇلاسى، يەكۈن. ③ مەھسۇل.

neticelendirmek. نەتىجىگە ئېرىشتۈرۈش. مەك.

neticesiz. s. نەتىجىسىز، ئاخىرىغا ئېرىشەلمىگەن.

neva. is. far. ① ئاۋاز، ئاھاڭ، نەغمە. ② راھەت. ③ بايلىق.

nevabız. is. ar. قان تىرىمۇرلىرى، قىزىل قان تۈەۋرى.

nevabit. is. ar. يەردىن ئۇنۇپ چىقىدىغان نەرسىلەر.

nevaciz. is. ar. ئېخىز چىشىنىڭ ئەڭ ئاخىرىدىكى تۆت چۈپ چىش (ئاستى-ئۈستى).

nevad. is. far. ① يەر ئاستى ئامبار. ② تىل. ③ زىيان - زەخمەت، زەرەر.

nevade. is. ar. نەۋرە.

nevadi. is. ar. يىغىن، مەجلىس.

nevadir. is. ar. ئاز ۋە شالاڭ ئۇچ-رايدىغان نەرسىلەر.

nevafil. is. ar. پەرز ۋە ۋاجىپ بولمىغان ئارتۇق ئىبادەتلەر.

nevahi. is. ar. چەكلەنگەن، مەنئى قىلىنغان نەرسىلەر.

nevaib. is. ar. بالا، مۇسبەت.

nevair. is. ar. ئوت، يالقۇن، يانغىن.

navakis. is. ar. كەمچىلىكلەر، يېتىشسىزلىكلەر، نۇقسانلار.

navaksi. is. ar. چېركاۋدا چېلىنىدىغان قىرغۇراق ئاۋازلىرى، چاڭلار.

neval. is. ar. ① تەلەي، قىممەت، تەقدىر. ② ئېھسان، ياخشىلىق. ③ ئايال ئىسمى.

nevale. is. ar. ① يېمەك - ئىچمەك.

ئوزۇق. ② ئېھسان، ياخشىلىق. ③ تەلەي، قىممەت.

nevan. z. ar. ① تۈز ۋە جىنىن جەھەتتىن. ② بىر ئاز، ئاز مىقداردا.

nevarus. is. far. يېڭى كېلىن.

nevarusan. is. يېڭى كېلىنلەر.

nevat. is. ar. ① خورما ئۇرۇقچىسى. ② مېغىز. ③ مېغىز شەكلىدىكى نەرسە.

nevatı. is. yun. كېمىچىلەر.

nevazil. is. ar. ① ۋەقەلەر، ھادىسەلەر. ② بالا - قازالار. ③ زۇكام.

nevbahar. is. far. ① باھار، ئەتىياز. ② بىرخىل قەدىمىي تۈرك مۇقامى.

nevber. is. far. ① بالدۇر پىشىدىغان مەۋە ياكى كۆكتات. ② بويىغا يەتمەي قىز.

nevbet, - ti. is. ar. ① نۆۋەت. ② بىر خىل دىنىي مۇراسىم. ③ قەدىمىي ھەربىي مۇزىكا.

nevcivan. s. far. ياش يىگىت.

neve. is. far. نەۋرە.

neved. s. far. توقسان (90).

nevada. is. far. ① يېڭى مودا، يېڭى شەكىل. ② تۈرك مۇزىكىسىدا بىرخىل مۇقام.

nevend, nevende. is. far. ① چاپ قۇر ئات، يۇگۇرۇك ئات. ② پوچتالىيون، ئاتلىق پوچتالىيون.

nevfel. is. ar. ① دېڭىز. ② لەيلى مەجنۇن داستانىدا مۇجۇننىڭ ئېتى.

nevh. is. ar. ① ئۆلۈكنىڭ ئارقىسىدىن يىغلاش. ② (كەپتەر) دەم تۇتۇش، ئۆتكەش.

nevha. is. ئۆلۈكنىڭ ئارقىسىدىن قاتتىق يىغلاش.

qatmaq. قاتتىق يىغلىماق.

nevhez. s. far. يېڭى يېتىشكەن، يېپى
نى چىققان، يېڭى ئۆسكەن.

nevi. is. يېڭىلىق.

nevi, - ii. is. ar. جنس، تۈر، خىل.

nevin. is. far. ① يېڭى، يېپىيىڭى،
② ئايال ئىسمى.

nevir, - vri. is. ar. يۈزنىڭ رەڭگى.

nevk. is. far. ① نەرسىنىڭ ئۇچى.

② قۇشلارنىڭ تۇمشۇقى. ③ كىرىپكە
نىڭ ئۇچى.

nevl. is. yun. ① كېمە كىراسى. ②

يۈرۈچىلەر تۆلەيدىغان پاراخوت كىرا پۇلى.
③ ھەدىيە.

nevm. is. ar. ① ئۇيقۇ. ② چۈش.

nevmît. s. far. ئۈمىدىسىز، چارىسىز.

nevnîyaz. s. far. بىر ئىشقا يېڭى
كىرىشكەن، شاگىرت.

nevr¹. is. ar. ① يۈرۈقلۈك، پارلاقلىق،

② گۈل (بۆلۈپمۇ ئاق گۈل).

nevr². is. «ئاچچىقلانماق» ھەنسىدە
قوللىنىلىدۇ.

nevrâlji. is. fr. نېرۋا ئاغرىقى، مېڭە
ئاغرىقى.

nevres. s. far. ① يېڭى يېتىشكەن،

يېڭى ئۆسكەن، ياش. ② ئەر ۋە ئايال
ئىسمى.

nevropat, - ti. s. yun. نېرۋا ئاغرىقى.

nevruz. is. far. نورۇز (ئىران كالىپ)

دارى بويىچە يېڭى يىلنىڭ ۋە باھار-
نىڭ باشلانغان كۈنى — 22 مارت).

nevruziye. is. far. ① نورۇز كۈنى

بېرىلىدىغان ھەدىيە. ② نورۇزغا بېغىش

لانغان شېئىر. ③ نورۇز مۇناسىۋىتى

بىلەن قىلىنغان مەجون. ④ خۇشپۇراق

بىر خىل تاتلىق يېمەكلىك.

nevsale. s. far. ① يېڭى، ياش.

② يېشى كىچىك.

nevsefer. s. far. ar. تۈنجى سە.

پەرگە چىقىش.

nevşah. is. far. ① يېڭى چىققان

شاخ. ② بۇغىنىنىڭ يېڭى چىققان
مۈڭگۈزى.

nevşüküfte. s. far. يېڭى ئېچىلغان

(گۈل).

nevvah. is. ar. ① ھىندىستاننىڭ

مۇسۇلمان رايونىدا، تۆمۈر سۇلتانلىق

سارىيىدا تۇرىدىغان ۋالىي ياكى قوماند

دان. ② XVIII ئەسىردە ھىندىستاندىن

كۆپلىگەن مۈلۈك بىلەن ئەنگلىيىگە قايت

قان كىشىگە بېرىلگەن نام. ③ ئامب

رىكىدا چوڭ دېھقانچىلىق مەيدان

ئىگىسى. ④ مەئشەتلىك ۋە باي تۇرمۇش

كەچۈرگۈچىلەرگە بېرىلگەن نام.

nevzat veya nevzad. s. يېڭى

تۇغۇلغان (بۇۋاق). ② ئەر ئىسمى (نەۋزات).

nevzemin. s. far. يېڭى مودا، يېڭى

ئۆسۈل.

nevzuhur. s. osm. يېڭى، ئوتتۇرىغا

يېڭى چىققان.

ney. is. far. ① نەي (ساز). ② قىر-

مۇش.

ney. s. ar. خام، پىشماغان.

neyçe. is. far. ① نەيچە (كىچىك

نەي). ② تىزىمچىلار قوللىنىدىغان

كىچىك قومۇش.

neye. z. → Niye.

neyelân. is. ar. مەقسەتكە ئېرىشىش،

مۇرادىغا يېتىش.

neyiz. s. ar. ① ئايدىڭ، يورۇق.

- سۈيىنى بوشاتماق، ئىشلىتىپ تۈگەتمەك.
 ② قانماق، قانسىزلىقتىن ھوشىدىن كەتمەك.
 ① پاكىزلىك. ② مە. nezh. is. ar.
 سۇملۇق.
 قانسىراپ ھالىسىزلىنىش. nezif. s. ar.
 ① پاك، ساپ، داغسىز، nezih. s. ar.
 ② ھەسۇم، ③ ھەۋەت ۋە ھەۋزۇر بېغىشلاپ دىغان. ④ كېلىشكەن، چىرايلىق. ④ ئەر ئېسى (نەزىخ).
 پەس، پەسكەش. nezil¹. s. ar.
 ① مېھمان. ② يات. nezil². is. ar.
 چەت ئەللىك.
 نەزىر. nezir, - zri. is. ar.
 زۇكام. nezle. is. ar.
 Nezir. nezr. is. →
 نەزىر قىلماق، nezr. etmek. ar.
 نەزىر بەرمەك، ئاتىماق.
 نەزەمگە سالغۇچى، nezzam. s. ar.
 نەزەملىگۈچى.
 نەزىر قىلغۇچى، بىر nezzare. s. ar.
 نەرسىگە دىققەت بىلەن قارىغۇچى.
 نەزەرسىنى تەك nesaf. is. ar.
 قىلىپ ئىككىگە بۆلمەك.
 nısfet, nısfet, nasafet. is. ar.
 ئىنساب، ھەققانىيەت.
 ① چىراش nısfın . nehar. is. ar.
 ② مېرىدىئان.
 ① نىسنىت ئۇچرۇن nısfıye. is. ar.
 قوللىنىلىدىغان تەڭگە، سەدەپ. ② قىسقا فەي.
 نىسفىيەت، - ti. is. ar. يېرىم، يېرىملىق.
 nısfıf, - sfı. s. is. ar. يېرىم.
 nışadır, nışadır. is. far. ئۇشادۇر.
- ② يورۇقلۇق بەرگۈچى جىسىم. ② ئەر - ئايال ئىسمى (نەيزى).
 نەيزىگەن نەرسىگە neyl. is. ar.
 ئېرىشمەك، مۇرادىغا يەتمەك.
 شېكەر قۇمۇشى. neyşeker. is. far.
 پالاکەت، بالا، مۇسە. neytal. is. ar.
 جەت، تەلەپسىزلىك.
 نەيزىچى: neyzen, nayzen. is. far.
 «Neyzen Mümin — نەيزىچى مۆمىن»
 پاكىزلىق، nezafet, - ti. is. ar.
 پاكلىق.
 ① پاكلىق، nezahet, - ti. is. ar.
 ئەخلاق پاكلىقى. ② ئايال ئىسمى (نەزاھەت).
 پاكىز، پاك. nezahetli. s. ar.
 ① نازۇكلۇق. ② nezaket. is. far.
 ئەدەب، تەربىيە.
 ① تەربىيىلىك. ② نازۇك. nezaketli. s.
 ① تەربىيىسىز، ئە. nezaketsiz. s.
 دەپسىز. ② قوپال.
 تەربىيىسىز. nezaketsizlik, - ği. is.
 لىك، قوپاللىق، بىئەدەبلىك، ئەدەب سىزلىك.
 قاراش، سەير قىلىش. nezare. is. ar.
 ① نازارەت. nezaret. ti. is. ar.
 ② تىزگىنلەش. ③ مەنزىرە. ④ ئىدارە، رەھبەر. ⑤ مەنسۇرلىك.
 قايتۇرۇۋالماق، تارتىۋالماق: nezd.etmek.
 «Bu hakkı benden nezd edemezsiniz — بۇ ھوقۇقنى مەندىن تارتىۋالالمايىسىز»
 يېقىن. nezdik. s. far.
 يېقىنلاشماق. ~olmak.
 سەكرىمەك. nezevan. is. ar.
 ① قۇدۇقنىڭ nezf, nezif. is. ar.

nışadır . kaymağı. is. kim. ئاممىياك كاربونات.

niac. is. ar. ساغلىق قوي.

niâl. is. ar. ① ئاياغ كىيىملىرى.

② ناھال. ③ ئەڭ تۆۋەننى.

niam. is. ar. نېمەتلەر.

nibah. is. ar. ① ئىتىنىڭ ھاۋشۇشى.

② يىلاننىڭ كۈشكۈرۈشى.

nibal. is. ar. ئوق (ئوقيانىڭ).

nicad. is. ar. چاپراس ئېسىلغان نەرسە.

nicar. is. ar. يىلتىز، تىپ، ئاساس، مەنبە.

nice. z. ① قانچە، قانچىلىك. ② بەك.

كۆپ، بەك جىق، بەك تەل، بەك نۇر.

غۇن. ③ قانداق. ④ قايسى، نېمە.

senelere. تۇغۇلغان كۈنى ياكى يىل.

نىڭ بېشىدا ئۇزۇن ئۆمۈر تىلەش يۈز.

سىدىن سۆزلىنىدىغان تەبرىك سۆز.

nicenice. s. كۆپ، جىق، نۇرغۇن، تولا.

① بىر نەرسىنىڭ سانى، **nicelik, - gi.** is.

مىقدارچە ھەتتىكى ئالاھىدىلىكى. ② كۆپلۈك مىقدار.

«**Nicelikten niteliğe önem verilmeli-**

سانغا كۆرە، سۈپىتىگە ئەھمىيەت بېرىشى لازىم.»

niçin. z. نېمە ئۈچۈن، نېمىشقا:

«**Buraya niçin geldiniz?**

نېمىشقا كەلدىڭىز؟»

nida. is. ar. ① ۋارقىراش، توۋلاش.

② ئۈندەش (گرامماتىكىدا). ③ ئەر ۋە

ئايال ئىسمى:

«**Nida işareti** — ئۈندەش بەلگىسى.

① **nifak, - kı.** is. ar. سوغۇقچىلىق،

بۆلگۈنچىلىك، ئىتتىپاقسىزلىق. ② ئىككى

يۈزلىمىلىك. ③ كۆرۈنۈشى مۇسۇلمان، ئەسلى

كاپىر:

«**Aralarına nifak düştü** —

تۇرىشىغا سوغۇقچىلىق چۈشتى.»

nifakçı. is. s. ئوتتۇرىغا سوغۇقچى-
لىق سالغۇچى.

nifar. is. ar. ① ئۈركۈش، چۆچۈش،

قورقۇش. ② نەپرتىنى ئىپادىلەش.

nifas. is. ar. يېڭى تۇغۇتلۇق ئايال.

nigâh. is. far. قاراش، بېقىش.

nigâhben. is. s. far. مۇھاپىزەتچى،

كۈزەتچى.

nigâhdar, nigehtar. is. s. far. ①

كۈزەتچى. ② قوغدىغۇچى.

nigâr. is. far. ① سۈرەت. ② سۈرەت.

تەك چىرايلىق، سۆيۈملۈك. ③ گۈزەل.

④ ئايال ئىسمى (نىگار).

nigarende. is. far. رەسىم.

① ھەيكەل ۋە **nigâr, hane.** is. far.

رەسىم كۆرگەزمىسى. ② رەسىم ياكى

ھەيكەل تىراشلارنىڭ ئىشخانىسى.

③ بۇتخانا.

① **nigarin.** is. far. سۈرەتتەك چى.

رايلىق، سۆيۈملۈك. ② s. رەسىملەر

بىلەن بېزەلگەن.

① **nigaristan.** is. far. رەسىم ۋە

ھەيكەل كۆرگەزمىسى. ② بۇتخانا.

nigâriş. is. far. رەسىم سىزىش.

① **nigin.** is. far. ئۇزۇك، ئۇزۇك كۆزى.

② مۆھۈرلۈك ئۇزۇك.

nigü. s. far. ياخشى، گۈزەل.

① **nigün.** s. far. ئەكسىگە قايتقان.

② ئاستىن - ئۈستۈن بولغان. ③ تەتۈر،

ئەكس، تەلەپپۇز. ④ ئاسمان بوشلۇقى.

nigüyi, niküyi. is. ياخشىلىق، گۈزەل.

لىك، خۇشلۇق.

nihab. is. ar. بۇلاڭ - تالاڭ.

① **nihad.** is. far. خۇي، مىجەز،

تەبىئەت. ② ئەر ئىسمى (نىھاد).

ئاجىزلار، زەئىپلەر. **nihaf. is. ar.**
بىر ئىشنىڭ ئاخىرى، تۈگەنچىسى. **nihai. s. ar.**

«ئاخىرقى ئۇرۇش. — **Nihai savaş**»

① يېڭى كۆچەت. **nihal. is. far.**

② زىلۋا بويۇق مەھسۇبە. ③ ئايال

ئىسمى (نىھال).

كۆچەت (كۆپلۈك). **nihalân. is.**

① داستىخاندا كورا **nihale. is. far.**

قاتارلىق قىزىق نەرسىلەرنىڭ ئاستىغا

قويۇلىدىغان نەرسە. ② يېڭى ئۆسۈۋاتە

قان كۆچەت، مايسا. ③ ئوۋچىلار قېزىپ

قويغان ئويما، ياساپ قويغان تام — توسۇق.

① داستىخاندا كورا **nihali. is. far.**

قاتارلىق قىزىق نەرسىلەرنىڭ ئاستىغا

قويۇلىدىغان نەرسە. ② گىلەم.

مەرۋە، كىچىك گىلەم. **nihaliçe. is.**

كۆچەت يېتىشتۈرۈش. **nihalistan. is. far.**

رىدىغان يەر، كۆچەتزارلىق.

① يوشۇرۇن. ② كۆرۈن. **nihan. s. far.**

مەيدىغان. ③ **is.** سىر. ④ ئايال

ئىسمى. (نىھان).

① يوشۇرۇنۇشقا **nihan.hane. is. far.**

بولىدىغان يەر. ② غار، ئۆڭكۈر. ③ گەمە.

④ قەلئە، ساراي ۋە مېھمانخانىلاردا

مەخپىي ئۆيلەر.

① ئاقسۈت، **nihayet, - ti. is. ar.**

ئاخىرى. ② **z.** ئەڭ ئاخىرىدا:

ئىش قىلىپ — **Nihayet gele bildinz**

ئەڭ ئاخىرىدا كېلەلىدىغىز.

ئاخىرقى دەرىجىدە. **~derecede.**

تۈگەتمەك، پۈتتۈرمەك. **~vermek.**

تۈگەتمەك، ئاخىرىغا **nihayetlenmek.**

يەتمەك، نەتىجىلەنمەك.

① چەكسىز، بىپايان، **nihayetsiz. s.**

ئاخىرى يوق. ② تۈگەيدىغان، ناھايىتى

جىق.

نىگىلىزم ① ھەرنەر. **nihilizm. is. fr.**

سېنىڭ ئىنكار قىلىنىشى. ② ئىجتىمائىي

ئۆرپ ئادەتلەرگە قارشى تۇتۇلغان

تەنقىدىي مەۋقە. ③ روسىيىدە ئالىكاندر

II زامانىنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدا راۋاج

لانغان ئىنقىلابىي ھەرىكەت.

دىنىي مەزھەپ. **nihle. is. ar.**

تەجرىبىلىك، بىلىملىك. **nihrir. is.**

① نەسىل. ② خۇي، **nijad, nejad. is. ar.**

ياردىملىش. ③ ئەر ئىسمى (نىجات).

① ياخشى، گۈزەل. **nik. s. far.**

پاك ئادەملەر. **nika. is. ar.**

قۇشچىلارنىڭ پەلىسى. **nikâb. is. far.**

① رەئىس. **nikabet, nakabet. is. ar.**

لىك، باشلىقلىق. ② ۋەكىللىك. ③ ئىبا.

دەتخانىلاردا پېشقەدەم دەرۋىش.

شامالنىڭ تەتۈر. **nikâbet. is. ar.**

چىقىشى.

① نىكاھ. ② توپ. **nikâh. is. ar.**

لۇق پۇل.

① ئۆيلەنمەك. ② نىكاھ **nikâhlamak.**

ئوقۇماق.

نىكاھلانماق: **nikâhlanmak.**

«**Kasımın sekizinde nikâhlandılar** —

11 - ئاينىڭ 8 - كۈنى توي بولغان.»

نىكاھلىق، تۇرمۇشلۇق، **nikâhlı. s. is.**

ئۆي - ۋاقىلىق.

نىكاھسىز. **nikâhsız. s.**

ياخشىلار، ياخشى ئادەملەر. **nikân. is.**

نىقاب، چۆم. **nikap, nikab. is. ar.**

بەردە.

چۆمپەردىلىك. **nikaplı. s.**

① چۈشەنچىسى قىيىن **nikât. is. ar.**

مەنە. ② نەپىس - پاساھەتلىك سۆز.

nikāyet. is. ar. دۈشمەننى قىلىپ بىلەن ئۆلتۈرۈش.
 nikbet, nakbet. is. ar. ① چۈشكۈن لۈك، تەلەپسىزلىك. ② پالاكەت.
 nikbin. s. far. ئۆمىدۋار.
 nikel. is. alm. نېكىل (ئېرىشى قىمىتى يىن، ھاۋادا ئۆزگەرمەيدىغان كۈمۈش-مان ئاق، قاتتىق مېتال).
 nikelâj. is. fr. نېكىللىماق، نېكىل قاپلىماق.
 niki. is. ياخشىلىق.
 niklozamid. is. fr. مەدەدە قۇرتلارنى چۈشۈرىدىغان دورا.
 nikotin. is. fr. نىكوتىن (تاماکا تەرىكىمىدە بولىدىغان، نېرۋا سىستېمىسىنى بۇزىدىغان).
 niktalji. is. fr. يالغۇز كېچىسى ئاغ رېيدىغان ئاغرىق.
 niktalopi. s. is. fr. نامازشام قا-رىغۇسى.
 nikter. s. far. بەك ياخشى.
 nikterin. s. ھەممىدىن ياخشى.
 niktofilil, is. fr. قاراڭغۇلۇقتىن خۇشلىنىدىغان.
 niktofobi. is. fr. قاراڭغۇلۇقتىن ۋە يا كېچىدىن ھەددىدىن زىيادە قورقۇش، قاراڭغۇلۇق قورقۇنچىسى.
 niktofoni. is. fr. ئىستېرىيە (قورقاقلىق كېسىلى) تۈپەيلىدىن پەيدا بولىدىغان، ئۈستۈن ئاۋاز بىلەن سۆزلىشەلمەيدىغان كېسەللىك.
 niktüri. is. fr. كېچىلىرى پات-پات كىچىك تەرەت قىلىش ياكى شېكەر كېسىلىنىڭ بەلگىسى.
 nikz. is. ar. بىنالار خارابىسى، يىقىپ

لىپ چۈشكەن نەرسىلەر.
 nil. is. far. ① قارا كۆك، نىل رەڭ. ② ئوسما.
 nilgün, nilgün. s. far. ① ئوسما رەڭ گىدە، قارا كۆك. ② ئايال ئىسمى.
 nilüfer. is. far. ① نېلۇفەر. ② ئال-يال ئىسمى (نېلۇفەر).
 nim. is. far. يېرىم: «Uygur şairi Nim şehit — ئۇيغۇر شائىرى نىم شەھىت»
 nimbüs. is. lat. يامغۇر بۇلۇتى، قا-را بۇلۇت.
 nime¹. s. far. يېرىم.
 nime². نېمىدېگەن چىرايلىق، نېمىدېگەن ياخشى.
 nimet, -ti. is. ar. ① ياخشىلىق، ئېھسان. ② ياخشى تۇرمۇش كەچۈرۈش ئۈچۈن كېرەكلىك نەرسىلەر. ③ يەيدىغان - ئىچىدىغان نەرسىلەر، رىزىق. ④ ئايال ئىسمى.
 nimetşinas. s. ar. قىلىنغان ياخشىلىقنى بىلىدىغان، ياخشىلىقنى ئۇنۇتمايدىغان.
 nimr. is. ar. يولۋاس.
 nine. is. ① موما. ② ياشانغان ئايال-لارغا قارىتا ھۆرمەت سۆزى.
 ninni. is. ئەللەي ناخشىسى.
 niran. is. ar. ① ئوت. ② جەھەننەم، دوزاخ.
 nirene, neyrene. is. far. ① ئەپسۇن، سېھىر. ② ھىيلە - مېكىر. ③ رەسىم، سۈرەت.
 niru. is. far. قۇۋۋەت، كۈچ.
 nirumend. s. far. قۇۋۋەتلىك، كۈچلۈك.
 nisa. is. ar. ئاياللار، خوتۇنلار.
 nisa¹. s. ar. ئاياللار كېسەللىكى.
 نىسەن مۇناسىۋەتلىك.

nisaiye. is. ar. ئاياللار كېسەللىكى.
 nisaiyeci. is. s. ar. ئاياللار كېسەللىكى دوختۇرى.
 nisan. is. ئاپرېل، 4 - ئاي.
 ~balığı. 4 - ئاينىڭ 1 - كۈنى قىلىنغان ئالداش.
 nisap, - bı. is. ar. ① دەرىجە، نىسبەت. ② ئەسلى ئېلېمېنت، ئاساس. ③ سەرمايە.
 nisbet. is. → Nispet.
 nispet, - ti. is. ar. نىسبەت.
 nispeten. z. ar. نىسبەتەن، قارىغاندا، سېلىشتۇرغاندا.
 «Bu ötekindennispeten çok iyidir —
 بۇ ئۇنىڭغا قارىغاندا كۆپ ياخشى.
 Bugün hava nispeten iyi —
 ھازىر ھاۋا نىسبەتەن ياخشى.»
 nispi. is. ar. ① نىسپىي. ② بۇرۇن. قىسقا قارىغاندا.
 «Güzellik ve çirkinlik nispi özel-
 liklerdir — گۈزەللىك ۋە سەتلىك —
 نىسپىي خۇسۇسىيەتلەردۇر.»
 nisti. is. far. يوقلۇق.
 nisyan. is. ar. ئۇنتۇش.
 niş¹. is. far. ① ھەرە، چاپان قاتار. ② لىقلارنىڭ نەشتىسى. ③ زەھەر.
 niş². is. fr. نەرسىگە ئېچىلغان كۆز، ئويۇق:
 تۈنللەردە ئىشلىگۈچى — «Tünel nişi»
 ئىشچىلارنىڭ پويىز ئۆتكەندە كىرىۋېلىشى
 ئۈچۈن ئويۇلغان ئويۇق، تۈنل ئويۇقى.
 nişaburek. is. far. مۇشاۋىرەك مۇقامى.
 nişan. is. ar. ① ئىشارەت، بەلگە، ئالامەت. ② ماقۇل چېپى، چوڭ چاي.
 ③ خاتىرە تاش. ④ يارا ئىزى.
 nişancı. s. is. قارىغان ئالغۇچى، نىشانچى.

nişande. s. far. ① تىكىلگەن، تىك ھالغا كەلتۈرۈلگەن. ② نىشان ئۈچۈن تىكىلگەن.
 nişane. is. far. ئىشارەت، بەلگە، نىشانە.
 nişangâh. is. far. ① قارا (نىشانغا ئېلىنىدىغان)، ② قورال - ياراقنىڭ قارىغا ئېلىش بەلگىسى.
 nişangir. is. far. سىزغۇچ (ياغاچ چىلارنىڭ).
 nişanlamak. ① تىزى قىلىشىدىغان بولۇپ ئۈزۈك تاقاشماق. ② نىشانغا ئالماق.
 nişanlı. s. ① تىزى قىلىشقا ۋەدىلىك شىپ قويغان (قىز ياكى يىگىت). ② بەلگىسى بولغان.
 nişansız. s. ① ئىشارەت بەلگىسى بولمىغان. ② مېدالىسىز، ئوردېنىسىز.
 nişasta. is. far. كراخمال.
 nişest. is. far. ئولتۇرۇش.
 nişeste. is. far. ① ئولتۇرغان. ② قورۇقلۇقتا چىققان (كېمە).
 nişib. is. far. ئېگىش، تىۋەن يەر، ئېگىزدىن پەسكە چۈشىدىغان يەر.
 nişimen. is. far. ① ئولتۇرىدىغان يەر. ② يىغىن مەيدانى، مەجلىسخانا.
 nişter. is. far. نەشتە.
 nitac. is. ar. تۇغۇش، تۇغماق (ھايۋان).
 nitaf. is. ar. پاكىز سۇلار.
 nitah. is. ar. ئۈسمەك (مۈڭگۈز بىلەن).
 nitak. is. ar. ① كەمەر، بەلباغ. ② پەشتىمال.
 nite. z. «قانداق؟ نېمە ئۈچۈن؟» دېگەن

مەنىدە قوللىنىلىدۇ.
nitekim, netekim. ئەمەلىيەتتە، ھەقىقەتەن: «Ben göremedim, nitekim — مەن — Sizde görmüş değilsiniz» كۆرەلمىدىم، ئەمەلىيەتتە سىزمۇ كۆرەلمىگەنسىز.
nitelemek. بىر نەرسىنىڭ ماھىيىتىنى كۆرسەتمەك، ھېسابلىماق، تونۇماق، باھا بەرمەك:
 «Çalışmalarımızı dört modernleşmeye büyük katkı olarak nitelendirdiler — خىزمەتلىرىمىزنى تۆتتىن — زامانىۋىلاشتۇرۇش ئۈچۈن قوشۇلغان چوڭ تۆھپە دەپ قارىدى.»
nitelik, - gi. ① ماھىيىتىنى ئىپادىلەيدىغان ئالاھىدىلىك، خاراكتېر، خۇسۇسىيەت:
 «Ağırlık - cisimlerin bir niteliğidir — ئېغىرلىق جىسىملارنىڭ خۇسۇسىيىتىدۇر.»
 سۈپىتى — Niteliği iyi bir kumaş — ياخشى رەخت.
nivar. is. far. يەر بىلەن ئاسمان ئوتتۇرىسى.
nive. is. far. يىغلاش، ئىگراش.
nivend. is. far. ئەقىل، ئىدراك.
niver. is. far. يۈز بەرگەن پۈتۈن ۋەقەلەر.
niya. is. far. چوڭ دادا، بوۋا.
niyah. is. ئېغىز چىش.
 ① ۋەكالىت، **niyabet, - ti.** is. ar. ② بىرىنىڭ ئورنىدا ۋاقىتلىق ۋەزىپە ئۆتەپ تۇرۇش.
 ۋەكالىت قىلماق. ~ etmek.
niyah. is. ar. مەرسىيە.

ئۇخلاۋاتقانلار. **niyam¹.** is. ar.
 قىلىچىنىڭ قىنى. **niyam².** is. far.
 قىن، غىلاپ ياسىغۇچى. **niyamger.** is. ئۇستا.
 ئوت، چوغل. **niyar.** is. ar.
 ① يالۋۇرۇش، ئىلتىپاس. ② مۇھتاج، ئېھتىياج. ③ دۇئا، تىلەك.
 يالۋۇرماق، تىلىمەك. ~ etmek.
 نېمىگە، نېمىشقا، نېمە. **niye, neye.** z. ئۈچۈن، نېمە سەۋەبتىن:
 «Niye doğrusunu söylemiyorsun? — نېمىشقا راستىنى سۆزلىمەيسەن؟»
 ① ئوي، پىكىر، **niyet, - ti.** is. ar. مەقسەت، غايە. ② پال قەغىزى. ③ ناماز ئوقۇش ياكى روزا تۇتۇشنى قارار قىلغانلىق:
 «Yarın gitmeye niyet ediyorum — ئەتە بېرىشنى نىيەت قىلىۋاتىمەن.»
Niyet ettim, oruç tutmaya — روزا تۇتۇشقا نىيەت قىلدىم.
 ① نىيەت قىلىماق، **niyetlenmek.** ② روزا تۇتۇشقا بەل باغلىماق.
 ① نىيەت قىلغۇچى. ② روزا **niyetli.** s. تۇتۇشقا نىيەت قىلغۇچى.
 جېدەل، غەۋغا، ماجرا. **niza.** is. ar. تالاش - تارتىش.
 جېدەلخور، تالاش - **nizacı.** s. is. تارتىش قىلغۇچى.
 ① ئۇسۇل، قائىدە. ② **nizam.** is. ar. قانۇن. ③ تەرتىپ، رەت. ④ تەرتىپكە سالغۇچى. ⑤ ئەر ئىسمى (نزام).
 ① ئۇسۇل - قائىدىگە **nizami.** s. ar. مۇناسىۋەتلىك. ② تەرتىپلىك، رەتلىك.
 ③ قانۇن ۋە نىزامغا ئۇيغۇن.
nizam.name. is. ar. نىزامنامە.

پارتىيە — «Parti nizamnamesi — نىزامنامىسى»

① تەرتىپسىز، رەتسىز. *nizamsiz. s.*
② قانۇنغا خىلاپ.

① تەرتىپسىز. *nizamsizlik, -gi. is.*
② قانۇنسىزلىق.

زەئىپ، ئاجىز. *nizar. is. far.*

ئىختىلاپسىز، تالاش. *nizasiz. is.*
تارتىشىش، چېدەل - ماجراسىز.

نەيزە. *nize. is. far.*

نەيزىسى بار. *nizedar. s.*

① ئايال قۇل. ② *nizek. is. far.*
كىچىك نەيزە.

ھەرىكىتى قوپال، توك: *nobran. s.*

«قوپال ئادەم. — «Nobran bir adam»

قوپاللىق، توڭلۇق. *nobranlik. is.*

توپىغا كۆمۈلگەن سامان *noda. is.*
دۆۋىسى.

ئۇچى ئۇچلۇق تاياق. *nodul. is.*

① ھايۋاننى ماڭغۇزماق *nodullamak.*

ئۈچۈن ئۇچى ئۇچلۇق تاياق بىلەن

سانجىماق. ② بىر ئىشنى مەجبۇرىي

قىلدۇرۇشقا ئۇرۇنماق.

خىرىستىئانلارنىڭ ئەي. *noel. is. far.*

سانىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى تەبرىكلەش

بايرىمى.

تۇتۇق سېرىق (رەڭ). *nohudi. s. far.*

نوقۇت (پۇرچاق). *nodut, -du. is. far.*

① نۇقسان، كەمچىل. *noksan. is. ra.*

لىك، قۇسۇر. ② يوقلۇق. ③ *s.* ئەيىبلىك.

① نۇقتا. ② كىچىك مەڭ، *nokta. is. ar.*

چېكىت، داغ. ③ يەر. ④ ئەھۋال، ۋە.

زىيەت. ⑤ دەرىجە. ⑥ يالغۇز پوس

(كۆزەتچى):

«1.Harita üzerinde bir yeri bir nok-

ta ile belirlemek — خەرىتىدە

بىر يەرنى بىر نۇقتا بىلەن كۆرسەتمەك.

2. Hepsi bir noktada toplandılar —

ھەممىسى بىر يەرگە توپلاندى.

3. Meselenin en yüksek nokta

sına varmak — مەسىلىنىڭ ئەڭ

يۇقىرى دەرىجىسىگە بارماق.

4. Orada polis noktası var — ئۇ

يەردە ساقچى پوسى بار.

① چېكىت قىيىماق. ② *noktalamak.*

كۆپ چېكىت بىلەن ئىشارەت بەرمەك.

① چېكىتلىك. ② ئۇششاق *noktalı. s.*

چېكىتلەر بىلەن سىزىلغان رەسىم.

چېكىتلىك ھەرپ. *~ harf.*

تۈچكىسىز، چېكىتسىز: *noktasız. s.*

«Eski metinler noktasız, virgöl-

süz ve satır başısızdır — كونا يېپ

زىقلار چېكىتسىز، پەشسىز ۋە قۇر بېشى

سىز ئىدى.»

① ھەرىكەت پرىنسىپى، *noram. is. fr.*

قائىدىسى. ② قانۇنىيەتكە ئۇيغۇن ھال.

تەبىئەت قانۇن. *normal, -li. s. fr.*

لىرىغا ۋە قائىدىگە ئۇيغۇن، نورمال:

«Normal bir durum — نورمال

ۋەزىيەت.»

نورمال ھالغا كەلمەك: *normalleşmek.*

«İki ülke arasındaki ilişkiler nor-

malleşti — ئىككى مەملىكەت ئوتتۇرىدە

سىدىكى مۇناسىۋەت نورمال ھالغا كەلدى.»

ئۆلچەملىك، ئۆلچەمگە *normlu. s.*

ئۇيغۇن (لايىق).

نورۋىگىيە. *Norveç. is. öz.*

مەزمۇن، مەنە. *nosyon. is. fr.*

① خاتىرە (يېزىق). *not, -tu. is. far.*

② باھا. ③ نومۇر (دەرس نومۇرى):

- «1. Bunu not edin de unutmayın — بۇنى خاتىرە قىلىپ يېزىڭ، ئۇنتۇماڭ.
2. Bu hareketiniz size iyi not kazandırır — بۇ ھەرىكىتىڭىز سىزگە ياخشى باھا كەلتۈرمەس.
3. Sınavda iyi not aldı — ئىمتىھاندا ياخشى نومۇر ئالدى»
- nota¹. is. it. نوتا (مۇزىكا ئەسىرى، تاۋۇش ۋە ئۇنىڭ گرافىك تەسۋىرى).
- nota². is. it. نوتا (بىر دۆلەتنىڭ يەنە بىر دۆلەتكە يازغان رەسمىي دىپلوماتىك خېتى).
- notalamak. نوتغا ئالماق، نوتىلىماق.
- noter. is. گۇۋاھلىق بەرگۈچى، گۇۋاھچى، شاھىت.
- noterlik, -ği is. گۇۋاھلىق، شاھىتلىق.
- nöbet, -ti is. ar. ① نۆۋەت، ② نۆۋەت بىلەن قىلىنىدىغان خىزمەت، ③ قېتىم، دورەم، ④ كېسەلنىڭ ھارارىتى ئاشماق، تىتىرىمەك، ⑤ گۈزەتچىلىك، پوستا تۇرۇش:
- «1. Bu defa nöbet size — بۇ قېتىم نۆۋەت سىزگە.
2. Nobete çıkmak — نۆۋەتكە چىقماق.
3. Askeri kamp kapısında nöbet kaç saat sürüyor? ھەربىي لاگېرنىڭ ئىشىكىدە گۈزەتچىلىك قانچە سائەت بولىدۇ؟»
- ① نۆۋەت كۈتكۈچى. nöbetçi s. is.
- ② نۆۋەتچى:
- «Bugün okulda kim nöbetçi olacak? بۈگۈن مەكتەپتە كىم نۆۋەتچى بولىدۇ؟»
- ① نۆۋەتچىلىك. nöbetçilik, -ği. is.
- ② گۈزەتچىلىك.
- nöbetleşe. z. نۆۋەتلىشىپ، ئالمىشىپ:

- «Şoföre lüzum yoktu, ikimiz nöbetleşe kullandık — شەپقەتچى ئىدى، ئىككىمىز ئالمىشىپ قوللىنا تۇتۇق.»
- nörobiyoloji. is. fr. نېرۋا سىستېمىسى بىئولوگىيىسى.
- nörodermatoz. is. fr. نېرۋىدېرماتىز بۇزۇقلۇقتىن پەيدا بولىدىغان تېرە كېسەللىكى.
- nörofizyoloji. is. fr. نېرۋا سىستېمىسى فېزىئولوگىيىسى.
- nöronit, -ti is. fr. نېرۋا ھۈجەيرىسى ياللۇغى.
- nöroparalizi. is. fr. نېرۋا كېسەللىكى تۈپەيلى بولىدىغان پارالىچ، پالەچ.
- nöropati. is. fr. نېرۋا سىستېمىسىنىڭ كېسەل بولۇشى.
- nörosit, -ti. is. fr. نېرۋا ھۈجەيرىسى.
- nöroskleroz. is. fr. نېرۋا توقۇلمىسىنىڭ قېتىشى.
- nöroşirürji. is. fr. نېرۋا كېسەللىكلىرى دوختۇرى.
- nöroterapi. is. fr. نېرۋا كېسەللىكلىرىنىڭ داۋالاشى (داۋالاش).
- nörotrofi. is. fr. نېرۋا توقۇلمىلىرىنىڭ ئوزۇقلىنىشى.
- ① بىتەرەپ. nötr. s. fr. ② پىلوس (+) ياكى مىنۇس (-) بولمىغان. ③ مۆتىدىل. ④ (گرامماتىكىدا) ئۈچىنچى جىنس.
- nötür. s. → Nötr. بەلغەم، خەپرۈك.
- nuhame. is. ar. ① مىس، ② تەڭگە.
- nuhas. is. ar. ھىستىن ياسالغان.
- nuhasi. is. ar. كېكىرىش.
- nuhat. is. ar.

① تاللانغان. ② ھەم. **nuhbe. is. s. ar.**
 ھىگە ياخشى كۆرۈنگەن (ئادەم ياكى نەرسە).
 ③ ئۆلپەت (ئىشرەت ئولتۇرۇشىدا).
nuhre. is. ar. سۆڭەك توقۇلمىسىنىڭ
 چىرىشى.
nuhset, - ti. is. تەلەپسىزلىك،
 بەختسىزلىك.
nubust, nubustin. s. far. بىرىن-
 چى، تۇنجى، ئاۋۋالقى.
nubustzad. s. تۇنجى تۇغۇلغان.
 ① قۇش تۇمشۇقى. ② **nuk. is. far.**
 قۇش تۇمشۇقىغا ئوخشاش. ③ ئوقيا
 ئوقىنىڭ ئۇچى.
 ① رەڭ. ② دات. ③ **nukbe. is. ar.**
 تۆشۈك. ④ يىرتىق. ⑤ يول.
nuki. is. ar. مەزە، قەنت، گىزەك.
 ① مەنەك كۈمۈش. **nukre. is. ar.**
 ② بويۇننىڭ ئارقا قىسمىدىكى چوڭقۇرلۇق.
nukud. is. → Nukut.
nukul. is. ar. ھېكايە، رىۋايەت.
nukut, nukud. پۇل، ئاقچا، تىللا،
 تەڭگە.
nûl. is. far. قۇش تۇمشۇقى.
 ① قان. ② ئەر ئىسمى. **numan. is. ar.**
 ③ ئەپيۇنگۈل.
 ① نومۇر. ② ئۆيلەرگە **numara. is. it.**
 قويۇلغان نومۇر. ③ تېلېفون نومۇرى.
 ④ ئۆلچەم، دەرىجە. ⑤ ئوقۇغۇچىغا
 بېرىلگەن نومۇر. ⑥ ھىيلە. ⑦ كۆزەينەك
 نىڭ گىرادۇسى. ⑧ ئايىغ كىيىم ۋە
 باشقىلارنىڭ رازىمىرى (نومۇرى).
numaraci. s. ساختىلىق (ھەرىكىتى).
numaralamak. نومۇر قويماق.
numaralı. s. نومۇر قويۇلغان، نرملۇق:
 ئىككى نومۇر — **«iki numaralı oda»**

لۇق ئۆي.»
 ① نومۇر قويۇلمىغان. **numarasız. s.**
 ② گىرادۇسىز.
numaratör, -rü. is. fr. نومۇر قو-
 يۇش ئەسۋابى.
 ① نەمۇنە. **numune, nümune. is. far.**
 ② ئۆرنەك.
numunegâh, nümunegâh. is. ئۆر-
 نەك بولارلىقى يەر، نەمۇنىگاھ.
numunehane. is. كۆرگەزمە.
 ① ئۈلگىلىك. **numunelik, -gi. is.**
 ② كۈلگىلىك، مەنتىقىسىز.
 ① چوڭ بېلىق. ② **nun. is. ar.**
 قىلىچ. ③ قىلىچنىڭ سىرتى. ④ قاش.
 ① نۇر، يورۇقلۇق. ② **nur. is. ar.**
 قۇرئان كەرىم.
 قەلبى پاك، مۇبارەك يۈزلۈك. **yüzlü. ~**
 ① مۇھەممەت پەيغەمبەرنىڭ **nuran. is.**
 ئىككى قىزى. ② ئايال ئىسمى (نۇران).
nurlandırmaq. يورۇتماق.
nurlanmaq. ② پاكىز ۋە
 پارلاق ھالغا كەلمەك.
 ① پارلاق. ② پاكىز، **nurlu. s.**
 مۇبارەك.
 ① نۇرلۇق، نۇر چاچى. **nuranî. s. ar.**
 دىغان، پارلاق. ② ھۆرمەت تۇيغۇسى
 ئورنىتىدىغان.
nusara. is. ar. ياردەمچىلەر،
 قىلغۇچىلار.
nush. is. ar. نەسىھەت.
 ① ياردەم. ② **nusret, - ti. is. ar.**
 ئۈستۈنلۈك. ئەر ئىسمى (نۇسرەت).
nussah. is. ar. نەسىھەت بەرگۈچى.
nussar. is. ar. ياردەملەشكۈچىلەر.
 ياردەم بەرگۈچىلەر.

nusul. is. ar. نەيزىنىڭ ئۇچىدىكى
ئۇچلۇق تۆمۈر.

nuş. is. far. ① ھاراق - شاراب.
② بال، ھەسەل، ③ تۇرمۇش.

nuşabe. is. far. ① ئابھايات.
② دورىلىق ئۈچۈن ئىچىلىدىغان ھاراق.

nuşende. is. ھاراقكەش.

nuşin. s. far. ئاتلىق، لەززەتلىك.

nuşine. is. far. ئاتلىق شاراب.

nutfe. is. ar. ① پاكىز، سۈزۈك سۇ.
② مەنى.

nutk. is. → Nutuk.

nutû. is. ar. ① يوپۇق، داستىخان.

② تېرە (پىششىق) يوپۇق.

nutuk, -tku. is. ar. ① نۇتۇق،
سۆز. ② تەرىقەت باشلىقلىرىنىڭ تەرى-
قەتكە كىرگۈزگۈچىلەرگە يول كۆرسىتىپ
يازغان قىشاقلىرى. ③ تەرىقەت باش-
لىقلىرىنىڭ شېئىرىي سۆزلىرى.

nuumet. is. ar. مۇلايىملىق،
نازاكەتلىك.

nuuz. is. ar. ① قىيام بولماق، قو-
يۇقلاشماق. ② كۈچلەنمەك، ③ ئورنىدىن
قوپماق، قەد كۆتۈرمەك.

nü. is. fr. يالىڭاچ سىزىلغان رەسىم.

nübelâ. is. ar. زەكى، ئاقىل ئادەملەر.

nüceda. is. ar. نەسلى ياخشى،
تېگى - تەكتى ياخشى (ئادەم).

nücum. is. ar. يۇلتۇزلار.

nucum ilmi. ئاسترونومىيە، يۇلتۇزلار
ئىلمى.

nücumî. s. مۇناسىۋەت.
① يۇلتۇزلارغا
② يۇلتۇزلارنى تەتقىق قىلغۇچى.

nüdbe. is. ar. جىنازىنىڭ ئارقىسىدىن
يىغلاش، مەرسىيە.

nüdema. is. ar. ياردەم قىلغۇچى،
ئاغىنىدارچىلىق قىلغۇچى.

müdizm. is. fr. يالىڭاچ يۈرۈشنى
ئادەت قىلغان، يالىڭاچلىق.

müdomani. is. يالىڭاچ يۈرۈش
ئارزۇسى.

nüfur. is. ar. ① قېچىش، قورقۇپ
تارقىلىپ كېتىش. ② ھاجىلارنىڭ مىنا-

دىن مەككىگە قاراپ يولغا چىقىشى.

nüfus. is. ar. ① نوپۇس: ② جان.
«Kaşğarin nüfusu artıyor mu?» -
قەشقەرنىڭ نوپۇسى كۆپىيىۋاتامدۇ؟

ئۇ ئالتە O, 6 nüfusa bakiyor -

جاننى باقىدۇ.

nüfuz. is. ar. ① ئۆتۈش، ② گېپى
ئۆتىدىغان، ئابروي، ئىناۋەت:

«Duvar dan su nüfuz ediyor -
تامدىن سۇ ئۆتۈۋاتىدۇ.

Bu adamın çok nüfuzu var -
بۇ ئادەمنىڭ خېلى ئابرويى بار.»

nüfuzlu. s. نوپۇزلۇق، ئابرويىلۇق،
ئىناۋەتلىك.

nüh. s. far. توققۇز.

nühak. is. ar. ئېشەكنىڭ ھاڭرىشى.

nühur¹. is. ar. دەريالار، ئاقار سۇلار.

nühür². is. ar. قۇربانلار.

nühuz. is. ar. ① ھەرىكەت قىلماق،
قىمىرلىماق. ② يېرىدىن قوپماق.

nühüfte. s. far. يوشۇرۇن، مەخپىي.

nühye. is. ar. ئاقىل، ئىدراك.

nükhet, nekhet, -ti. is. ar. ① خۇش
پۇراق. ② بىر نەرسىنىڭ ئۆزىگە خاس

پۇرىقى. ③ ئېغىزنىڭ پۇرىقى. ④ ئايال
ئىسمى.

nükleer. s. fr. ئاتوم يادروسى:

«Nükleer silahlar imha edilmeli
يادرو قوراللىرى يوقىتىلىشى لازىم.»
نۇكلون (فىزىكىدا). *nükleon. is. fr.*
كېسەلنىڭ تەكرارلىنىشى. *nüks. is. ar.*
قوزغالماق، تەكرارلانماق. *nüksetmek.*
① چوڭقۇر مەنىلىك، *nükte. is. ar.*
نەپىس سۆز. ② ئەسەردە، رەسىمدە،
سۆزدە دىققەت قىلغاندىلا چۈشەنگىلى
بولدىغان مەنە.
مەنىلىك سۆز قىلماق. *~ yapmak.*
مەنىلىك ۋە پاساھەتلىك *nükteci. s.*
سۆز قىلغۇچى.
nüktedan. is. ar. → Nükteci.
چۈشكۈنلۈك، تەلەپ. *nüküb. is. ar.*
سىزلىك، پالاکەت.
① ۋاز كېچىش، *nükül, -lü. is. ar.*
يېنىۋېلىش. ② سۆزىدىن قايتىۋېلىش.
نۆل. *nül. s. fr.*
نامايان، كۆرۈنىدۇ. *nümayan. s. far.*
غان، ئوتتۇرىدا بولغان.
نامايىش. ② *nümayış. is. far.*
كۆرسىتىش:
«Kapitalist ülkelerde halk sık sık
nümayış yapar — كاپىتالىستىك
مەملىكەتلەردە خەلق پات-پات نامايىش
قىلىدۇ.»
نامايىشچى. *nümayışçı. is.*
نامايىشچى. *nümayışkâr. s. far.*
كېچىك ياستۇق. *nümruka. is. ar.*
① كۆرۈنگەن. ② *nümudar. s. ar. is.*
ئۆرنەك، نەمۇنە.
nümune. is. → Numune.
نەمۇنە، ئۆرنەك. *nümuze. is. far.*
پولۋاسلار. *nümür. nümur is.*

ئۆسۈش، چوڭىيىش، *nümüv. is. ar.*
يېتىشىش.
شامالدا سۈرىلىپ بۇغ. *nüsafa. is. ar.*
دايدىن ئايرىلغان سامان، توپان.
نۇسخا. *nüsa. is. ar.*
ھاياۋانلاردىن تۆكۈل. *nüsal. is. ar.*
گەن يۇڭ، تۈك.
يۇمشاق ئۆشكە يۇڭى. *nüsale. is. ar.*
(ئەنقەرە ئۆشكىسىنىڭ يۇڭى).
① كۆپىيە. ② تىراز: *nüsha. is. ar.*
بۇ — «Bu yazının nüshası nerede?»
ماقالىنىڭ كۆپىيىسى قەيەردە؟
① گىيە (قۇش). ② *nüsür. s. ar.*
بۇركۇت.
ئۇچى تۆمۈر ئوق (ئوقيا). *nüşabe. is.*
ئوقى).
رەندە قىرىندىسى. *nüşare. is. ar.*
كۆشىمەك. *nüşhar. is. far.*
ئەپسۇن. *nüşre. is. ar.*
① تارقىتىش، يېيىش. *nüşur. is. ar.*
② ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش.
ساز چېلىش. *nüvaht. is. far.*
① ئۇرۇقچا، مېغىز. ② *nüve. is. ar.*
بىر نەرسىنىڭ ئاساسى.
① خۇش خەۋەر. *nüvit, -di. is. far.*
② ئەر ئىسمى.
ئېزىق چېش. *nüyub. is. ar.*
① تاماشا، *nüzhet, -ti. is. ar.*
سەيلە. ② خۇشاللىق. ③ ئەر ۋە ئايال
ئىسمى.
① قىزىلغۇ. ② مېھمان *nüzel. is. ar.*
لارغا ھازىرلانغان تاماق.
① چۈشۈش. *nüzül, nüzul, -lü. is. ar.*
يۇقىرىدىن پەسكە چۈشمەك. *~ etmek.*

O.o

o. O. (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 18 - ھەرپى) ھەيرانلىق، خۇشاللىق قاتارلىق ھېس - تۇيغۇنى ئىپادىلەيدۇ:

پاھ، نېمىدىگەن — «O, ne güzel — چىرايلىق»

① ئۈچىنچى شەخس — ئۇ. ② o, - nu. كۆز ئالدىدا بولمىغان ياكى يىراقتا بولغان ئادەم ياكى نەرسىگە ئىشارەت:

ئۇ كەل — O gelmedi ben geldim. مەن كەلدىم.

ئۇ ياخشى — O iyideğil, bu iyidir. شۇ ئەمەس، بۇ ياخشى.

O. ئۆكسېگىنىڭ بەلگىسى.

oba. is. چېدىرلاردا ياشايدىغان كۆچمەن خەلقلەردىن بارلىققا كەلگەن ئاۋۇل.

obartmak. كۆپتىرىمەك، چوڭايتماق، مۇبالىغە قىلماق.

obelisk. is. fr. تىكىلىك تاش.

① obezite. is. fr. ھەددىدىن زىيادە سېمىزلىك، ياغ توقۇلمىلىرىنىڭ ئارتۇقچە ئۆسۈپ كېتىشى.

① objektif. s. fr. ② ئوبىيېكتىپ. فوتو ئاپپاراتى، مىكروسكوپ، دۇربۇن قاتارلىق ئوپتىك سايمانلارنىڭ ئەينىدەك كۆزى.

objektivizm. is. fr. ئوبىيېكتىۋىزم.

① obruk. s. ② ئازگال، ئويمان. ③ دېڭىز، ئويۇق يەر، ئويۇلغان يەر. ④ دېڭىز، دەريالاردا قاينام (يەر).

obrukluk. - gü. is. ئازگاللىق، ئويمانلىق،

چوڭقۇرلۇق، پەسلىك.

observatuvar. is. fr. ئوبسېرۋاتورىيە (مەخسۇس ئەسۋاب - ئۈسكۈنىلەر ياردىمى بىلەن ئاسمان جىسىملىرىنى سىستېمىلىق تۈزۈتۈپ بارىدىغان ئاسترونومىيىلىك قۇرۇلما).

obua. is. fr. ئۈچ پەدىلىك پۇۋلەپ چالىدىغان ساز.

obur¹. s. is. تويغىمىنى بىلمەيدىغان.

obur². is. zool (شەمىلىي قۇتۇپتا ياشايدىغان) سۈت ئەمگۈچى ھايۋان.

obüs. is. fr. ئوپ (زەمبىرەك) نىڭ بىر تۈرى.

① ocak¹, ğı. is. ② كان. ③ ئۆي، ئائىلە. ④ قەدىمدىن تېۋىپلىقنى كەسىپ قىلغان ئائىلە:

«1. Mutfak ocağı — ئاشخانا ئوچىقى.

2. Kömür ocağı — كۆمۈر كېنى.

3. Onlar eski bir ocaktandır — ئۇلار بىر كونا ئائىلىدىن»

ocak, - ğı. is. يانۋار، بىرىنچى ئاي: «Ocak 31 gündür — يانۋار 31 كۈندۈر»

① ocakçı. is. پاراخوت، پوپىز قاتار - لىقلاردا ئوت قالغۇچى، ئوت ياققۇچى.

② مورا تازىلىغۇچى. ③ كوفىخانلاردا كوفى، چاي قايناتقۇچى.

① ocaklı. s. ئوچاقلىق، ئوچىقى بولغان. ② ئوچاقتىن بولغان.

oçaklık, -ğı. is. ① ئاشخانىدا ئوچاق
بولغان يەر، قازانبېشى. ② تۈۋرۈك.
③ تۇرخۇن، مورا. ④ مېراس.
od. is. ئوت.
oda. is. ① ئۆي. ② ئىشخانا:
«Yatak odası —
Hekimler odası —
ئىشخانىسى.»
odacı. is. ئۆي خىزمەتچىسى، قارا
خىزمەتچى، تازىلىق ئىشچىسى.
odacılık, -ğı. is. قارا خىزمەتچىلىك.
odak, -ğı. is. ① فوكۇس (فىزىكىدا).
② مەركىزىي نۇقتا. ③ كېسىش نۇقتىسى
(ماتېماتىكىدا).
odalık, -ğı. is. قەدىمكى زاماندا نىكاھ
سىز ئېلىنغان خوتۇن، سېتىۋېلىنغان
خوتۇن، قىز.
odası, -ğı. is. ئەينى ياتاققا ياتقۇچى
ياكى ئەينى ئىشخانىدا ئىشلىگۈچى.
oditoryum. is. lat. شائىرلارنىڭ شېبە
ئىرادىنى ئاڭلاش ئۈچۈن توپلىنىدىغان يەر.
② دوكلات دەرسى ۋە كونسېرت بېرىلىپ
دىغان زال.
odun. is. ① ئوتۇن. ② قوپال، سەت
(ئادەم). ③ تاياق، كالتەك.
oduncu. is. ① ئوتۇن ساتقۇچى.
ئورمانلاردا ئوتۇن كەسكۈچى.
oduncul. s. is. ياغاچ بىلەن ئوزۇقلىنىپ
دىغان قۇرتلار.
odunculuk, -ğu. is. ئوتۇنچىلىق.
odunlaşmak. ① ئوتۇن ھالىغا كەلمەك.
② قوپاللاشماق.
odunluk, -ğu. is. s. ① ئوتۇن قويۇل-
دىغان يەر. ② قوپاللىق، سەتلىك.
③ ئوتۇن ھالىغا كەلگەن.

odunsu. s. ئوتۇنسىمان، ئوتۇنغا
ئوخشىغان.
odyofun. is. fr. ئاۋازنى كۈچەيتىدىغان
ئاكۇستىك سايمان.
of. ① ئاھ، ۋاي. ② ھارغىنلىق ئىپادىسى:
«Of bırakalım bu konuyu artık —
ۋاي قويغىنا بۇ مەسىلىنى.
Of bu tepe insanı yorgunluktan
öldürür پام بۇ ئېگىزلىك ئادەمنى
ھارغۇزۇپ ئۆلتۈرگۈدەك.»
ofidizm. is. fr. يىلان زەھىرى بىلەن
زەھەرلىنىش.
ofis. is. fr. ئىدارە، ئىشخانا:
«Tarım ofisi — دېھقانچىلىق ئىدارىسى.»
ofkarmak. چوڭقۇر نەپەس ئالماق.
oflamak. ئۇھ دەپ ئىچىدىكى غەم —
قاينغۇنى ئىپادە قىلماق.
oflaz. s. نەپەس.
oftalmodini. is. fr. كۆز ئاغرىقى.
oftalmokonyoz. is. fr. توپا — چاڭدىن
بولغان كۆز ئاغرىقى.
oftalmoloji. is. fr. كۆزنىڭ قۇرۇ-
لۇشى، ئىقتىدارى ۋە كۆز كېسەللىكلىرى
توغرىسىدىكى بىلىم.
oftalmonevrit, -ti. is. fr. كۆز نېرۋى-
لىرىنىڭ ياللۇغى.
oftalmopleji. is. fr. كۆزدىكى ھە-
رىكەت توقۇلمىلىرىنىڭ پالەچ بولۇشى.
oftalmoraji. is. fr. كۆزنىڭ قانەشى.
oftalmoreksi. is. fr. كۆز قارىچۇغىنىڭ
يىرتىلىشى.
oftalmoskop, -pu. is. fr. كۆزنىڭ —
ئىچىنى تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.
oftalmotomi. is. fr. كۆز ئوپېراتسىيىسى.
oftalmotonometre. is. fr. كۆز بېسىم

منى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.
oğalamak. ئۇۋىلىماق، چاڭگىلىماق.
oğan. is. تەڭرى.
oğlak. is. zool. ئوغلاق.
oğlan. is. ① ئوغۇل. ② ياش خىز- مەتچى. ③ بەچچە (ئوغۇل بالا):
 «Çocukların ikisi oğlan — بالى — لارنىڭ ئىككىسى ئوغۇل.
 Bizim oğlanı çarşıya gönderdim, hâlâ gelmeli — ياش خىز- مەتچىنى بازارغا ئەۋەتتىم، ھازىرغىچە كەلمىدى.»
oğlancı. s. is. بەچچىۋاز.
oğlancık, - gı. is. كىچىك ئوغۇل بالا.
oğlancılık, - ğı. is. بەچچىۋازلىق.
oğmaç, - çı. is. ① ناننى ياكى خېمىرنى ئىنچىكە توغراپ ئۇنىڭغا ياغ، ئىرىمچىك ۋە تۇخۇم ئارىلاشتۇرۇپ قايىنىتىپ قىلىدىغان بىر خىل تاماق. ② يېڭى قېتىق ئارىلاشتۇرۇلغان خېمىر.
oğrun, uğrun. z. ئوغرىلىقچە، مەخپىي ھالدا.
oğul', - glu. is. ① ئوغۇل، بالا. ② ئەۋلاد:
 «Er oğlu er, it oğlu it. — ئادەم بالىسى ئادەم، ئىت بالىسى ئىت.
 Osman oğulları — ئوسماننىڭ ئەۋلادلىرى.»
oğul². is. zool. بىر ئانا ھەسەل ھەرىسى بىلەن بىرلىكتە ئۇۋىنىشىدىن ئايرىلغان ھەرىلەر.
oğulcuk, - ğu. is. ① «ئوغۇل» سۆز- نىڭ ئەركىلەتمە شەكلى. ② تۆۋرەلمە، ھامىلە، ئۆزىدۈرمە.
oğulduruk, - gu. is. بالىياتقۇ.

oğulluk, - gü. is. ئوغۇللىق، بالىلىق:
 «Oğulluk böyle mi olur? — بالىلىق شۇنداق بولامدۇ؟»
oğulmak. → Ovulmak.
oğunmak. ① بېھوش بولماق، ھوش- دىن كەتسەك. ② ئىچى سېرىلماق، ئىچ- ئاغرىتماق.
oğur. is. پۇرسەت، مۇرتى.
oğuşturmak. → Ovuşturmak.
oğuz. is. s. ① كۈچلۈك، بەستلىك. ② دوست، ياخشى نىيەت ئادەم، ئاق- كۆڭۈل ئادەم. ③ دېھقان، سەھرالىق. ④ ياخشى ۋە توغرا (ئادەم). ⑤ پاك، ساپ، تەجرىبىسىز. ⑥ ئەر ئىسمى (ئوغۇز).
Oğuz. is. öz. ئوغۇز (تۈركلەر ئەپسا- نىسىدا بىر قەھرىماننىڭ نامى. ② تۈركلەرنىڭ ئەڭ زور قەبىلىلىرىدىن بىرى ۋە ئۇنىڭغا تەۋە ئادەملەر):
 «Selçuklular, Osmanlılar. Azerililer ve orta - Asya Türkmenleri Oğuz boylarından — سەلجۇقلۇقلار، ئوسمانلىقلار، ئازەربەيلەر ۋە ئوتتۇرا ئاسىيا تۈركمەنلىرى ئوغۇز ئەۋلادلىرىدىندۇر.»
Oğuzca. is. ئوغۇزلارنىڭ تىلى، ئوغۇزچە.
oh. ① قوللىنىلغان يەر ۋە ئىنتوناتسىيە- مىگە قاراپ ھەر خىل ھېس - تۇيغۇنى بىلدۈرىدۇ، ھەيرانلىقنى بىلدۈرىدۇ. ② خۇشاللىق ۋە ھاياجاننى بىلدۈرىدۇ:
 «Oh ne güzel. — ۋاي، نېمىدېگەن چىرايلىق.»
oha. ① چوڭ ھايۋانلارنى توختىتىش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ. ② تەنە ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ:
 «Oha ne diyorsun? — ئوھ-ئوي،

نېمە دەۋاتسەن؟
oje. is. er. بېزەك ئۈچۈن تىرناققا سۈرۈلگەن بويلاق.
ok, - ku. is. ① ئوق، (ئوقيا ئوقى). ② ھارۋا قاتارلىقلارنىڭ ئوقى. ③ پاراخۇد ۋە كېمىنىڭ سۇغا تاشلايدىغان تۆمۈرىنىڭ گەۋدىسى:
 «Y aile atılan ok isabet etti — يا بىلەن ئېتىلغان ئوق قارىغا (نشانغا) تەگدى.
 «ھارۋا ئوقى. Araba oku —
 ① زەكى، ئاقىل. ② تەڭرى. **okan. s.**
 ① مەرگەن. ② ئوقيا ئوقى. **okçu. si.** ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.
 ئوق ياساش **okçuluk, - ğu. is.** ياكى سېتىش كەسپى.
 ئوققا (1283 گرام **okka. is. az.** ئېغىرلىققا تەڭ بىر خىل ئېغىرلىق ئۆلچىمى).
 ① ئېغىرلىقنى قول بىلەن **okkalamak.** دەڭسەپ باقماق. ② بىسراۋنى يۈزىدە ماختاپ ئۇچۇرماق.
 ① چوڭ. ② ئېغىر: **okkalı. s.** چوڭ چىنا. — «Okkalı bir fincan — ئېغىر بىر — Okkalı bir küfür — ھاقارەت»
 چوڭ چىنىلىق قەھۋە. ~ **kahve.**
 ئوققالىق: **okkalik, - ğı. is.** «ئوققالىق قاپ. — Okkalık kap —
oklağı. is. → **Oklava.** ① ئوقتەك ئېتىلىماق. ② ئوق بىلەن ئاتماق ياكى يارىدار قىلماق.
 ئوق بىلەن ئېتىلىماق، ئوق **oklanmak.** تەگمەك.
 نوغۇش. **oklava. is.**

ئوقى بولغان. **oklu. s.**
 ئوق خالىتىسى. **okluk, - ğu. is.**
 قىزىل توپا (بويلاق **okr. is. lat.** ئورنىدا ئىشلىنىدىغان).
 كىشىنىمەك (قورسىقى ئاچقان **okramak.** لىقتىن ياكى ئۇسىغانلىقتىن).
 ئوكسىگېن. **oksijen. is. yun.**
 بىر ماددىنىڭ تەركىب **oksijenlemek.** بىگە ئوكسىگېن قوشماق، ئوكسىگېنلاشتۇرماق.
 تېز سۆزلەش. **oksilali. is. tip.**
 ئارقا مېڭە. **oksiput. is. tip.**
 باشنىڭ ئۇچلۇق **oksisef ali. is. tip.** بولۇشى.
 ئۇرغۇسى ئاخىر. **oksifon. s. is. dilb.** قى بۇغۇمىدا بولىدىغان سۆزلەر.
 كۆزنىڭ ئۆتكۈزۈلۈكى. **oksiyopi. is.**
 ئوخشاش، ئەينى. **okşak. is.**
 ① سىلىماق. ② ماختىماق. **okşamak.** ③ ئاستا ئۇرۇپ قويماق. ④ ئوخشىماق، ئەسكە سالماق.
 ماختانماق: **okşanmak.** بالا — «Çocuk okşanmak ister — ماختىنىشنى خالايدۇ.»
 دېڭىزدا يۈلتۈزلارغا **oktant. is. er.** قاراپ يولنى بەلگىلەيدىغان سايمان.
 مەكتەپ: **okul. is.** «ئوتتۇرا مەكتەپ. — Orta okul.»
 ساۋاقداش (ئەينى **okuldaş. is.** مەكتەپتە ئوقۇغان).
 ئوقۇغۇچى. **okullu. s. is.**
 مەكتەپكە ئاتت. **okulsal. s.**
 مەكتەپ **okul. öncesi, - ni. is.** يېشىغا توشۇشتىن ئاۋۋالقى ۋاقىت.
 مۇشتىرى: **okur. is.**

«Bu derginin okurları çoktur —
 بۇ ژۇرنالنىڭ مۇشتىرىسى كۆپ.»
 okur yazar s. is. ساۋاتلىق،
 ئوقۇش - يېزىشنى بىلىدىغان.
 ① ئوقۇتماق. ② ئۆگەتمەك. okutmak،
 ③ دەرس بەرمەك. ④ كېسەلنى
 ئوقۇتماق. ⑤ ساتماق؛ قولدىن چىقارماق؛
 «Öğrencilere bazı günler tarih,
 bazı günler de coğrafya oku-
 yor — ئوقۇغۇچىلارغا بەزى كۈنلىرى
 تارىخ، بەزى كۈنلىرى جۇغراپىيە
 ئۆگىتىلىدۇ.»
 okurtturmak. ئوقۇتتۇرماق.
 okutman. is. لېكتور، جياڭشى.
 okutmanlık, - ğı. is. لېكتورلۇق.
 okutulmak. ئوقۇتۇلماق.
 okuyucu. s. is. ① ئوقۇغۇچى، كىتاب
 خان، مۇشتىرى. ② ناخشىچى. ③ ئەزان
 ئېيتقۇچى ۋە مەۋلۇت ئوقۇغۇچى. ④
 باغاق تارقاتقۇچى؛
 «Okuyucular gazete binası önünde
 taplandılar — مۇشتىرلار گېزىتخانا
 بىناسىنىڭ ئالدىغا يىغىلدى.»
 oküler. s. fr. كۆزگە ئائىت، كۆز
 بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
 okyanus. is. yun. ئوكيان؛
 «Atlas okyanusu — ئاتلانتىك
 ئوكيان.»
 ok. yılanı. is. زەھەرسىز بىر يىلان
 تۈرى، ئوق يىلان.
 olabilen, olabilir. s. مۇمكىن
 بولغان، ئىمكانىيەتلىك؛
 «Olabilen her çareye başvurdum —
 مۇمكىن بولغان پۈتۈن چارىلەرنى قوللاندىم.»
 olabilirlik. is. مۇمكىنلىك، ئىمكان

ئورمال باھا، باھا؛ olacağı. is.
 «Bu elbisenin olacağı nedir? — بۇ
 كىيىمنىڭ باھاسى قانچە؟»
 ① بولىدىغان، ئۇيغۇن olacak. s.
 قىلىنىدىغان. ② نەتىجە، يەكۈن؛
 «Bu olacak iş mi? — بۇ بولىدىغان
 ئىشمۇ؟»
 olagelmek. داۋام قىلىماق، بولۇپ
 كەلمەك.
 ① نورمال ② دائىملىق؛ olağan. s.
 ① بۇ، — «Bu olağan işlerdendir —
 نورمال ئىشلاردىن بىرى.»
 Bu olağan iş olduğu için ar-
 tık alıştık — بۇ، دائىملىق ئىش —
 بولغاچ كۆنۈپ كەتتۇق.»
 olağan. dışı. s. بەك ئالاھىدە،
 پەۋقۇلئاددە.
 ① پەۋقۇلئاددە، olağan. üstü. s.
 ئالاھىدە، بۆلەكچە، ئۆزگىچە. ②
 كۈتۈلمىگەن؛
 «Olağan üstü bir başarı — ئالاھىدە
 بىر غەلىبە.
 Olağan üstü bir toplantı — كۈتۈل-
 مىگەن بىر يىغىن.»
 olaki. z. بەلكى.
 olam. is. → Olay.
 قىلالماسلىق، ئېتەلمەسلىك. olamamak،
 مۇمكىن بولمايدىغان. olamaz. s.
 بولماس؛
 «Havada uçmak, eskiden insan
 için olamaz sanılırdı — ھاۋادا ئۇچ-
 ماق ئەزەلدىن ئىنسانلار ئۈچۈن مۇمكىن
 بولمايدىغان ئىش سانىلاتتى.»
 olamazlık, - ğı. is. مۇمكىن بولمايدى-
 خان، بولماسلىق، ئىمكانسىزلىق؛

«Bunda hiç bir olamazlık yok —
بۇنىڭدا ھېچقانداق ئىمكانسىزلىق
مەۋجۇت ئەمەس.»

«بولماق» پېئىلىنىڭ ئۆتكەن
olan. s. زامان شەكلى. ② لىق، لىك:

ياخشى بولۇپ — İyi olan hasta —
قالغان كېسەل.

ئۈچ بالا — Üç çocuğu olan anne —
لىق ئانا.

ئىمكان، ئىمكانىيەت — olanak, - ğı. is.
ئىمكان، ئىمكانىيەت: مۇمكىنلىك:

«Sincana dönme olanagi var mı?»
شىنجاڭغا قايتىش ئىمكانىيىتى بارمۇ؟

مۇمكىنلىك. olanaklı. s.

ئىمكانسىز، مۇمكىنسىز. olanaksız. s.
بولمايدىغان.

ئىمكانسىزلىق. olanaksızlık, - ğı. is.

پۈتۈن، پۈتۈنلەي، بولغى. olanca. s.
نىچە، بولۇشىچە:

پۈتۈن — Olanca gücüyle vurdu —
كۈچى بىلەن ئوردى.

ئېھتىمال بولغان، بولۇشى. olası. s.
مۇمكىن بولغان.

ئېھتىماللىق. olasıklık, - ğı. is.

تەخمىنەن: olasılı. s.

«Olasılı hesaplarla böyle önemli
işlere girilemez — تەخمىنەن

ھېسابلار بىلەن بۇنداق مۇھىم ئىشلارنى
قىلغىلى بولمايدۇ.»

① ئېھتىمال. ② olasılık, - ğı. is.
ئېھتىماللىق:

«Bu işin başarılması için en
ufak bir olasılık bile yoktur —

بۇ ئىشنى بىر باشقا ئېلىپ چىقىش
ئۈچۈن قىلچە ئېھتىمال يوق.»

«Çalışmalarda başarısızlığa uğramanın
olasılığı var — خىزمەتتە

مەغلۇپ بولۇش ئېھتىماللىقى تۇرىدۇ.»
olay. is. ھادىسە، ۋەقە:

«Uluslararası alanda olaylar sık
sık meydana gelmektedir — خەلق

ئارادا ۋەقەلەر پات-پات يۈز بېرىپ تۇرىدۇ.»
olaycılık, - ğı. is. فېنومېنالىزم،

ھادىسىچىلىق (پەلسەپەدە ئوبيېكتىپ
دۇنيانى ئىنكار قىلغۇچى ۋە يالغۇز ئاڭ

ھادىسىلىرىنى تەبىئىي رېئاللىق دەپ
ھېسابلايدىغان رېئاكسىيون سۇبېېكتىپ

ئىدېئالىستىك ئېقىم).

ھادىسىلىق، ۋەقەلىك: olaylı. s.

ھادىسىلىق — Olaylı bir gün oldu —
بىر كۈن بولدى.

ھادىسىسىز، ۋەقەسىز. olaysız. is.

① بەخت، تەلەي، ئىقبال. olcay. is.

② ئايال ئىسمى (ئولجاي).

ئۆزىنى دوختۇردەك قىلىپ. olcum. is.
كۆرسەتكۈچى.

بولۇپ ئۆتكەن. oldu. bitti. is.
ئىشلار، بولغان — ئۆتكەن، رېئاللىق.

يەتەكسىچە، يەتەكچىدەك. oldukça. z.
بولۇشىچە، چىق:

«İki halkın dostluğu için oldukça
çalıştık — ئىككى مەملىكەت خەلقىنىڭ

دوستلۇقى ئۈچۈن بولۇشىچە تىرىشتۇق»

olam. → oldum olası.

قىلدۇرغان. oldurgan. s.

① قىلدۇرماق. ② ئۆستۈر. oldurmak.

مەك، يېتىشتۈرمەك.

① ۋەقە، پاكىت، ئەمەلىيەت، olgu. is.

بولغۇلۇق. ② ۋەقەلىك (ئەدەبىياتتا):

«Bu bir olgudur — بۇ بىر ئەمەلىيەت.»

olgucu. s. پۇزىتىمۋىزىم (بولغۇچىلىق) تەرەددارى.

olguculuk, -ğu. is. پۇزىتىمۋىزىم (بۇرۇنغا پەلسەپىسىدە ئەڭ كۆپ تارقالغان ئىدىئالىستىك ئېقىملاردىن بىرى).

① ئىشقا يارار ھالغا كەلگەن. **olgun. s.**
② چوڭىيىپ تەييار بولغان، پىشقان (مېۋە). ③ پىشىپ يېتىلگەن (ئادەم).
«**Olgun bir sanatçı** — يېتىلگەن سەنئەتچى.»

① پىشىپ تەييار بولماق **olgunlaşmak.**
(مېۋە). ② پىكىر ۋە چۈشەنچە جەھەتتە كامالەتكە يەتمەك.

پىشىپ يېتىلىش، **olgunlaşma. is.**
كامالەتكە يېتىش.

① پىشىپ **olgunluk, -ğu. is.**
يېتىلگەنلىك (مېۋە). ② پىكىر ۋە چۈشەنچە جەھەتتە كامالەتكە يەتكەنلىك.

سۈتتىن **oligokalaksi. si. fr.**
ئازىيىپ كېتىشى.

قانسىزلىق **oligoheми. is. fr.**
كېسەللىكى.

ئەقلىنىڭ زەئىپلىكى **oligopsişi. is. fr.**

ئوزۇقلۇقنىڭ **oligotrofi. is. tip.**
يېتەرسىزلىكى.

سۈپىدۈك مىقدارىنىڭ **oligüri. is. fr.**
ئازىيىپ كېتىشى.

ئولىمپىك. **olimpiyat. is. fr.**

بولمىغان، كۆرۈلمىگەن: **olmadık. s.**
«**Bu olmadık iş değilki başıma** — بۇ بولمىغان ئىش بولدىكى، بېشىغا بولمىغان ئىشلارنى كەلتۈردى.»

① بولماق. ② پىشماق. **olmak.**
③ پەيدا بولماق، مەۋجۇت بولماق.

④ تاماملانماق، پۇتمەك، تۈگىمەك.

⑤ ماسلاشماق، ئۇيغۇن كەلمەك. ⑥ يۇقتۇرمەك، يۇقاتماق:

«**1. Her gün fırtına oluyor** — ھەر كۈنى بوران — چاپقۇن بولىدۇ.

2. Ekinler iyi oluyorlar — زىرائەت — لەر ياخشى پىشىۋاتىدۇ.

3. Cebimde olanı ona verdim — يانچۇغۇمدا بارىنى ئۇنىڭغا بەردىم.

4. Bu işe iki yıl oldu — بۇ ئىشقا ئىككى يىل بولدى.

5. Bu şapka başıma olmuyor — بۇ بۆك بېشىمغا ماس كەلمەيدۇ.

خام، پىشمىغان، **olmamış. s.**
③ بولمىغان. ② تاماملانمىغان:

«**Olmamış elma** — پىشمىغان ئالما.

olmayacak. بولمايدىغان، بولمىغۇر:

«**Olmayacak sözler söyledi** — مايدىغان سۆزلەرنى قىلدى.»

بولماس **olmaz. s.**

«**Bu iş olmaz bir iş değilki...** — بۇ ئىش بولمايدىغان ئىش ئەمەسكى...»

بولماسلىق. **olmazlı. s.**

بولغان، پىشقان، يېتىشكەن: **olmuş. s.**

«**Bu karpuz fazla olmuş** — بۇ تاۋۇز بەك پىشىپتۇ.»

قارماق يېپى. **olma. is. it.**

① قارماق يېپى قاتارلىق **olmacı. is.**

نەرسىلەرنى ساتقۇچى. ② قارماق يېپى بىلەن بېلىق ئوۋلىغۇچى ئۇستا.

① بىر ئەھۋالدىن يەنە بىر **olu. is.**

ئەھۋالغا ئۆزگىرىش. ② بولۇش.

① چۆش (ياغاچ). **oluk, -ğu. is.**

قوش. ② نۆ (ئۆگزىدىن يامغۇر سۈيى چۈشىدىغان). ③ ھەرقانداق بىر نەرسە

نىڭ ئۈستىگە ئويۇلغان سىزىق. ④ سۇ يولى، ئېرىق: «*Değirmen oluğu* — تۈگمەننىڭ چۆشى (قوشى)»

① چۆشى بولغان، نوسى *oluklu. s.* بولغان. ② تال - تال: «*Oluklu saç* — تال چاچ»

كېرەك قىلماق، ئىشلەتمەك. *olumlamak.*

① پايدىلىق. ② ئىجابىي، *olumlu. s.* ئاكتىپ. ③ قوبۇل قىلىنىدىغان، ماقۇل: «*Olumlu çalışmalar* — 1. ئىشلار. 2. *Olumlu eleştiriri* — ئىجابىي تەنقىد «پىيەن». 3. *Olumlu bir yanıt* — قوبۇل قىلىشقا بولىدىغان بىر جاۋاب»

تەرجىمىھال. *olumluk, - ğu. is.*

مۇمكىنلىكى بولغان. *olumsal. s.*

ئىمكان. *olumsallık, - ğı. is.*

① پايدىسىز، زەرەرلىك. *olumsuz. s.*

② (گرامماتىكىدا) پېئىلنىڭ بولۇشىز شەكلى: «*Bu olumsuz Sonuç verir* — بۇ، پايدىسىز نەتىجە بېرىدۇ»

① پايدىسىز. *olumsuzluk, - ğu. is.*

لىق. ② (گرامماتىكىدا) بولۇشىزلىق. بولماق: *olunmak.*

بۇ دورا — «*Bu ilaçla iyi olunmaz* — بىلەن ياخشى بولغىلى بولمايدۇ»

① بولۇپ بولغان، ئۆتۈپ. *oluntu. is.* بولغان ئىش، ۋەقە، (ئەدەبىياتتا)، ئېپىزوت.

ئۆتۈپ بولغان، قىلىپ. *olup. bitti. is.* بولغان، تۈگىگەن ئىش.

① مۇمكىنچىلىك، قىلىنىشى *olur. s.*

مۇمكىن بولغان. ② بولمىدۇ، ماقۇل، بولۇر:

«*Bu olur işi? — بۇ بولۇشى مۇمكىن بولغان ئىشمۇ؟*»

① بولۇش. ② تەشكىل تېپىش. *oluş. is.* شەكىللىنىش، ئۇيۇشۇش، قۇرۇلۇش: «*Onlar bir örgüt şeklinde oluştu* — ئۇلار بىر تەشكىل شەكىلدە ئۇيۇشتى»

مەيدانغا كېلىش، تەشكىللىنىش. *oluşma. is.* شەكىللىنىش، پەيدا بولۇش.

مەيدانغا كەلمەك، تەشكىللەن. *oluşmak.* جەك، شەكىللەنمەك.

مەيدانغا كەلتۈرمەك، شەكىللەندۈرمەك. *oluşturmak.*

تەشكىل تېپىش، بىر. *oluşum. is.* پائالىيەتنىڭ داۋام قىلىشى.

ۋەقە. *olut. is.*

تومىتاق سۆڭەك. *om, oma. is.*

omaca. is. → Omça.

توپا رەڭ (قەھۋە). *ombra. is. it.* رەڭگىدە).

① كۆتەك. *omça, omca, omaca.* (كېسىلگەن دەرەخنىڭ كۆتىكى). ② ئۈزۈم تېلىنىڭ كۆتەك قىسمى. ③ ساغرا سۆڭەكىنىڭ بىر قىسمى.

ئۈچەيلەردىكى. *omentit, - ti. is. er.* نېپىز پەردىلەرنىڭ يالغۇزلىنىشى.

كىندىك ئىششىقى. *omentum. is. tip.*

كىندىكنىڭ قانىشى. *omfalorajisi. . fr.*

كىرىز، چۇقۇق. *omfalosel. is. r.*

ئوملەت (تۇخۇم). *omlet, - ti. is. fr.* بىلەن قىلىنىدىغان بىر خىل تاماق).

ئومىنبوس (كسرا). *omnibüs. is. lat.* توشۇيدىغان ئات ھارۋىسى).

نەرسىنى خام يېيىش. *omtaji. is. fr.*

omotosi. is. fr. قەرەلدىن بالدۇر تۇغۇش.
omut. is. ئومورتقىلارنى بارلىققا
كەلتۈرىدىغان، ئۇششاق سۆڭەكلەر:

«Boyun omuru — بويۇن ئومۇرتقىسى.»

omurga. is. ① ئومۇرتقا. ② كېمە ياكى
پاراخۇتنىڭ غول گەۋدىسى.

omurgalıfar. is. zool. ئومۇرتقىلىقلار
(يېلىنلىك ھايۋانلار، ئۇچار قاناتلار،
سۈرۈنگىلەر ۋە بېلىقلارنىڭ ئومۇمىي ئىسمى).

omurgasızlar is. ئومۇرتقىسىزлар.

omuz, — mzu. is. yun. مۇرە:
مۇرىسى — «Omuzları geniş bir at —
كەڭ ئات.

Çini Kalkındırmak için omuz

omuza çalışmak — جۇڭگونى تەرەققىي قىل —

دۇرۇش ئۈچۈن مۇرىنى مۇرىگە تىرەپ ئىشلىمەك»

omuzdaş. is. شاپكا، شېرىك (يامان ئىشلاردا).

① مۇرىسىگە ئالماق، omuzlamak...

ئۈستىگە ئالماق. ② مۇرىسى بىلەن

ئىتتىرىمەك. ③ ئوغرىلىماق، قاقىتى —

سوقىتى قىلماق:

بۇ ئىشنى — Bu işi omuzladım —

ئۈستىگە ئالدىم.

ئىشكىنى — Kapiyi omuzladı —

مۇرىسى بىلەن ئىتتىردى.

ماللارنى قاقىتى — Halları omuzladı —

سوقىتى قىلدى.

① پاڭۇن، پادۇشكا، omuzluk, — gu. is.

مۇرىلىك. ② ئوپىراتسىيە ۋاقتىدا كېسەل

نىڭ مۇرىسىدىن تېڭىپ قويۇلىدىغان تاسما.

① ئون (10). ② ناھايىتى چىق. on. s.

تەڭرىنىڭ سىنا تېغىدىن emir.

مۇسا پەيغەمبەرگە ئەۋەتكەن بۇيرۇقلىرى.

ئۇنىڭغا: ona. z.

كىتەپنى — Kitabı ona verdi —

ئۇنىڭغا بەردى.

onalmak. ئوڭلانماق، سالامەتلىكى

ئەسلىگە كەلمەك.

onaltmak. ئوڭلىماق، ياخشىلىماق،

سالامەتلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرمەك.

onamak. ئۇنىماق، ماقۇل كۆرمەك،

قوبۇل قىلماق.

onanmak. ماقۇل كۆرۈلمەك، قوبۇل

قىلىنماق.

onar. s. ئوندىن، ھەربىرى ئون.

onar onar. z. ھەر بىرى ئوندىن.

onarım. is. ئوڭلاش، ياساش، رېمونت

قىلىش، تۈزەش.

onarmak. ئوڭلىماق، ياسىماق، تۈزىمەك،

رېمونت قىلماق:

كونا — Eski bir evi onardılar —

ئۆينى ئوڭلىدى.

onartmak. ئوڭلاتماق، ياساتماق،

تۈزەشتۈرمەك، رېمونت قىلدۇرماق.

onasma. is. دىزا، رازى بولۇش.

onaşmak. ئۇنىماق، رازى بولماق،

رازىلىق بىلدۈرمەك.

① مۇنتىزىم، رەتلىك. ② onat. s.

پايدىلىق. ③ ئەخلاقلق. ④ توغرا،

دۇرۇس.

onay. s. مۇۋاپىق، مۇناسىپ.

onaylamak. تەستىقلىماق، قوبۇل

قىلماق:

«Parlamento antlaşmayı onayladı —

پارلامېنت توختامنامىنى تەستىقلىدى.»

onaylanmak. تەستىقلانماق، قوبۇل

قىلىنماق.

onaylı. s. تەستىقلانغان، قوبۇل قىلىنغان.

onaysız. s. تەستىقلانمىغان، قوبۇل

قىلىنمىغان.

on. başı. is. ئونبېشى، بەنجاڭ (ھەربىيىدە)

on. başılık, - ğı. is. ئونبېشىلىق، بەنجاڭلىق.

onca. - z. ئۇنىڭچە، ئۇنىڭ پىكرىچە:

«Onca, meselenin çözüm yolu kal-mamıştır — ئۇنىڭچە مەسىلىنىڭ ھەل بولۇش يولى قالماپتىمىش.»

onculayın. z. ② ئۇنىڭغا ئوخشاش:

«Onculayın bu çocuk artık adam olmaz — ئۇنىڭچە بۇ بالا ئادەم بولمىغۇدەكمىش.»

Onculayın sen de başarabilir-sin — ئۇنىڭغا ئوخشاش، سەنمۇ باشقا چىقىرىسەن.»

onda¹. z. ئۇنىڭدا.

onda². is. ئۇندىن بىر.

ondalık, - ğı. is. s. ① ئۇندىن بىر ئېلىنغان ياكى بېرىلگەن مائاش. ② ئاشلىق بېجى — ئۆشۈر.

ondalıkçı. is. ئۇندىن بىر مائاش ئالغۇچى.

ondan. z. ئۇنىڭدىن:

«Sen ondan daha akıllı davranma-lırsın — سەن ئۇنىڭدىنمۇ ئاقىلانى ھەرىكەت قىلىشكە كېرەك.»

ondurmak. ① ئۇنۇتماق. ② بىراۋنىڭ بەختلىك بولۇشىنى تەمىن ئەتمەك.

ondülasyon. is. fr. ئاپالىلار چېچىمىنىڭ بۇدرىلەنگەن شەكلى.

ondülatör, - rü. is. چاچنى بۇد-رىلىگۈچى (ساتىراج).

ondüle. s. fr. بۇدرە:

«Onun sağı ondüledir — ئۇنىڭ

چېچى بۇدرەدۇر.»

ongun. s. is. ② بەرىكەتلىك.

روناق تاپقان، پاراغەتكە ئېرىشكەن.

③ بەختلىك، دۆلەتلىك. ④ قۇتلۇق،

مۇبارەك. ⑤ توتىم، دۆلەت گىربى.

ongunculuk, - ğu. is. تۇتىمىزىم

(مەلۇم ھايۋانغا چوقۇنۇش ياكى ئۇنى ئۆز ئەجدادى سۈپىتىدە ئۇلۇغلاش).

ongunuk, - ğu. is. مەمۇرىيلىق، ساتادەت، بەرىكەت.

onikalji. is. fr. تىرماق كېسەللىكى.

onikiparmak. bağırsağı. is. ئون ئىككى بارماق ئۇچەي.

onikitelili. is. ئون ئىككى تارىلىق ساز.

onikoz. is. er. تىرماق كېسەللىكى.

رىنىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى.

ئۇلار.

onlar¹. z.

onlar². is. ئونلار (ھېسابتا ساناش قائىدىسى).

① ئونلۇق. ② ئون تىيىن

ۋە ئون دوللارلىق پۇل:

«Onluk gruplar halinde geliyor-lardı — ئونلۇق گۇرۇپپا ھالىدا كېلەتتى.»

onmadik. s. ① داۋا ئۇنۇم بەرمەي-دىغان، تۈزەلمەيدىغان، ساقايمىدىغان.

② تەلەپسىز، ئامالسىز.

onmak. ئوڭماق، ياخشى ھالغا كەلمەك، تۈزەلمەك، ئوڭشالماق. ② خۇشال بولماق، شادلانماق. ③ كېسەلدىن ساقايماق.

onmaz, unmaz. s. ساقايماس، ئوڭ-ماس، ئوڭشالماس. ② كۆرۈمسىز.

onomastik. is. fr. تىل ئىلىمىنىڭ خاس ئىلىملار بۆلۈمى.

ons. is. er. ئونىس (فرانسىيىدە 30 گرام 59 سانتىگرام، ئەنگلىيىدە 28 گرام 349 مىللىگرام ئېغىرلىق ئۆلچىمى).

onsuz. s. z. ئونىڭسىز: «Onsuz yaşıyamazdim — ياشىيالمايتىم.»

onu. s. z. ئونى: «Onu görmedim. — ئوڭلانماق، ئوڭشالماق، تۈزىتىلمەك، ساقايماق.

onultmak. ساقايتماق، ئوڭلاندۇرماق، تۈزەتمەك، ياخشىلاتماق.

onum. is. ساقىيىش، ئوڭشىلىش، تۈزۈلۈش، يامان ئەھۋالدىن قۇتۇلۇش.

onun. z. ئونىڭ: «Onun kalemi — ئونىڭ قەلىمى.

onuncu. s. ئونىنچى.

onur. is. fr. شەرەپ، ئىززەت - نەپىس: «Onurunuz verilen söz — شە - رىپىڭىز ئۈچۈن بېرىلگەن زىياپەت.»

onurlandırmaq. ئىززەت ھۆرمىتىنى ئۆستۈرمەك.

onurlanmaq. ھۆرمەت قازانماق، ھۆرمىتى ئارتماق.

onurlu. s. ئىززەتلىك، شەرەپلىك، ھۆرمەتلىك: «Onurlu bir adam — ئىززەتلىك ئادەم.

onursal. s. پەخىرىي: «Derneğimizin onursal üyesi — جەمئىيىتىمىزنىڭ پەخىرىي ئەزاسى.»

onursuz. s. ئىززەتسىز، بولمىغان، ھۆرمەتسىز.

ooloji. is. fr. ئوئولوگىيە (قۇش تۇخۇملىرىنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم).

opera. is. it. ① ئوپېرا. ② ئوپېرا ئوينىلىدىغان يەر.

operasyon. is. fr. ① ئوپېراتسىيە. ② ھەربىي ھەرىكەت.

operatif. is. fr. سىتراتېگىيە.

operatör, - rü. is. fr. ئوپېراتسىيە قىلغۇچى، جەرراھ. ② نابىرچىك.

optik. s. is. fr. ① ئوپتىكا. ② يورۇق لىنىيە قانۇنلىرىنى ۋە يورۇقلۇقنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.

optimist. s. is. ئوپتىمىست، ئۈمىدۋار (دۇنياغا ۋە تۇرمۇشقا ئىشەنچ بىلەن قارىغۇچى ئادەم).

optimum. is. fr. ئەڭ ياخشى.

opya. is. fr. ئىچىدە ئەپيۇنى بولغان مەجۇن.

opyoman. is. fr. ئەپيۇنىكەش.

opyomani. is. fr. ئەپيۇنىكەشلىك.

ora. is. ئۇ يەر: «Orası çok güzel — ئۇ يەر بەك ياخشى.»

orak. is. ① ئورغا. ② ئورما. ③ ئور - ما ۋاقتى: «Orak çekicli kırmızı bayrak — ئور - غاق - بولاقلىق قىزىل بايراق.»

orakçı. s. is. ئورمىچى.

oraklamak. ئورماق.

oraksi. s. ئورغا شەكىللىك.

oralı. s. ئۇ يەرلىك: «Ben sizin oralı değilim — سىزنىڭ ئۇ يەرلىك ئەمەس.»

oroloji. is. fr. tip. ئېغىز كېسەللىك لىرى بىلىمى.

oramak. ① ئۆلچەپ كەسمەك. ② ئورماق. ③ ئورا كۆلىماق.

or. amiralı. is. دېڭىز ئارمىيىسىدە ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ئامىرال.

oran. is. ① نىسبەتەن، قارىغاندا. ② تاناسىپ. ③ تەخمىن:

«Bu yıl geçen yıla oranla bol ürün alındı — بۇ يىل ئۆتكەن يىلغا قارىغاندا — خاندا كۆپ ھەسۇل ئېلىندى.»

orangutan. is. ئورانگۇتان (ئادەمسىمان مايمۇن).

oranlamak. ① ھېسابلىماق. ② تەخمىن قىلماق. ③ نىسبەتلىمەك، سېلىشتۇرماق، قىياسلىماق.

oranlı. is. نىسبەتلىك.

oransal. s. ئەقىلغە مۇۋاپىق.

oransız. s. نىسبەتسىز.

oransızlık, - ğı. is. نىسبەتسىزلىك.

oransıya. is. fr. پورتاقال (گۈڭگۈر) دەرىخى.

① نىسبەت. ② تاناسىپ. **orantı.** is.

orantılı. s. مۇتانسىپ.

① ئۇ يەر. ② ئۇ تەرىپى، **orası.** is. ئۇنداقلقى:

«Ben orasını biliyorum — مەن ئۇ يەرنى بىلىمەن.»

Kendilerini oldukları gibi göstermişler, orasını bilemedik — ئۆزلىرىنى راسا كۆرسىتىۋېلىشتى، ئۇ تەرىپىنى بىلمىدۇق.

oratoryo. is. ing. مۇقەددەس ئىشلار توغۇرلۇق يېزىلغان شېئىر ياكى مۇزىكا ئەسىرى.

ordinaryüs. is. lot. يۇقىرى دەرىجىلىك پروفېسسور دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ.

ordinat, - tı. is. lat. ئوردىنات (بىر نۇقتىنىڭ كائىناتتىكى ئورنىنى)

بىلدۈرىدىغان سىزىقلاردىن بىرى).

ordövr. is. fr. مەزە، مېۋە - چېۋە (زاكۇسكا ئۈچۈن يېيىلىدۇ).

ordu. is. ئارمىيە، قوشۇن، ھەربىي: 1. Çin ordusu halkın iyi evlatlarından oluşmuştur — جۇڭگو ئارمىيىسى خەلقنىڭ ياخشى پەرزەنتلىرىدىن تەشكىل تاپقان.

2. İşçi ordusu — ئىشچىلار قوشۇنى.

3. Ordu çalışmaları — ھەربىي خىزمەت.

① پىدئە - پاسات **ordu. buzan.** s. چى، بۆلگۈنچى. ② ئاياغ تومۇرلىرىنىڭ ئىششىپ كېتىشىگە بېرىلگەن ئىسىم.

ordu. bozanlık, - ğı. is. پىدئە - پاساتلىق.

ordu. gâh. is. ھەربىي لاگېر. ئىشتىھا ئاچقۇچى (دورا).

oreomisin. is. tıp. ئورېئومىسىن (نۇرغۇنلىغان كېسەللەرنىڭ ئالدىنى ئالدىغان دورا).

org, - gu. is. yun. مۇزىكا تارىخىدا ناھايىتى مۇھىم ئورنى بولغان بىر خىل ساز.

organ. is. yun. ئورگان: «Kızıl bayrak Ç. P. M. komitesinin teorik organıdır — قىزىل بايراق جۇڭگو كومپارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ نەزەرىيى ئورگىنىدۇر.»

Kulak insanın dinleme organıdır — قۇلاق ئىنساننىڭ ئاڭلاش ئورگانىدۇر.

organik. is. yun. ئورگىنىك.

① تەشكىلات، **organizasyon.** is. fr.

ئۇيۇشما، قۇرۇش، تەشكىل قىلىش،
ئۇيۇشتۇرۇش.
organizatör, - rü. is. fr. تەشكىلاتچى،
ئۇيۇشتۇرغۇچى، قۇرغۇچى.
organizma. is. fr. ئورگانىزم.
organlaşmak. ئورگانلاشماق.
organlaşmış. s. ئورگانلاشقان.
organlaştırmak. ئورگانلاشتۇرماق.
organoloji. is. fr. سازلارنىڭ تارت
خىنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.
orgeneral, - lı. is. گېنېرال پولكوۋ.
نىك، شاخجياڭ.
orijinal, - lı. s. fr. ئورگىنالى،
كۆپىيە، ئەسلى نۇسخا. ② ھەقىقىي، يا-
سىما ئەمەس. ③ ئاجايىپ. ④ ئالاھىدە:
«Orijinal bir kadın — ئاجايىپ بىر
خوتۇن»
orijinallık. is. ئالاھىدىلىك.
① ئوركېستىر. ② تۈرلۈك. orkestra. is. yan.
سەھنە ئەسەرلىرىدە سازچىلارنىڭ ئولتۇر-
غان جايى.
orkide. is. fr. bot. ئوركىدە (چىراي-
لىق، گۈللۈك ۋە ساڭگىلاپ ئۆسۈپ بارىدىغان
بىر خىل ئۆسۈملۈك).
orkinos. is. yun. بېلىقنىڭ بىر تۈرى،
ئوركىنوس.
orkit, - ti. is. fr. ئوركىت (ئۇرۇقدان
ئىششىق).
orkiyalji. is. fr. ئۇرۇقداننىڭ ئاغرىشى.
orman. is. ئورمان، دەرەخزارلىق.
① ئورمانغا قارىغۇچى. ormancı. is.
② ئورمان مۇتەخەسسسى.
ormancıl. s. ئورمانلاردا ياشايدىغان.
ormancılık, - ğı. is. ئورمانچىلىق.
ormanlaşmak. ئورمانلاشماق.

ormanlaştırma. ئورمانلاشتۇرۇش.
ormanlık, - ğı. is. ئورمانلىق:
«Tanrı dağları baştan sona kadar
ormanlıktır — تەڭرى تاغلىرى پۈتۈن
لەي ئورمانلىقتۇر»
orman - sıçanı. is. ئورمان چاشقىنى،
ئېتىز چاشقىنى.
ormansız. s. ئورمانسىز:
«Ormansız bölge — ئورمانسىز رايون»
ormansızlaştırma. is. ئورمانسىز-
لاشتۇرۇش.
ornatmak. ئورنىغا باشقىنى قويماق،
يۆتكەش.
orografi. is. fr. ئوروگرافىيە (تاغ
يىلىمى).
orongo. is. قوتاز.
① پاهىشە ئايال. orospu. is. s. far.
② ئەخلاقى بۇزۇق.
① پاهىشلىك. orospuluk, - ğı. is.
② خائىنلىق.
orostopolluk, - ğı. is. ھىيلە، مىكىر.
① كېمە ۋە پاراخوتنىڭ orsa. is. it.
شامالغا قارشى تەرىپى. ② كېمە ۋە
پاراخوتنىڭ شامالغا قارشى تەرىپىگە
بۇرۇلۇشى.
① ئوتتۇرا. ② ئارا. orta. is. s.
③ پالۋانلارنى دەرەجىگە ئايرىغاندا
ئۈچىنچىسىنى «Büyük orta» تۆتىنچى-
سىنى «Küçük orta» دەيدۇ:
يولنىڭ ئوتتۇرىسى. «Yolun ortası —
ئارا — Ortamızda bir şey yok
مىزدا بىر نەرسە يوق»
ئوتتۇرا زامان orta. çağı. is.
(ئەيسانىڭ تۇغۇلغان كۈنىدىن كېيىن
395 - يىلدىن 1453 - يىلغىچە).

① ئوتتۇرىدا: كۆز ئالدىدا. *ortada.*
ھەممىگە مەلۇم، ئاشكارا:

ئۇ — *O henüz ortada yoktur*
ئەمدى ئوتتۇرىدا يوق.

Sonucu çok ortada bir yarış-
ma — نەتىجىسى ئاپئاشكارا بىر —
مۇسابىقە.

ئوتتۇرا شەرق: *orta . doğu. is.*
ئوتتۇرا — *Orta - doğu bölgesi*
شەرق رايونى.

① ئورتاق. شېرىك. *ortak, - ғы. is.*
③ كۈندەشلەر (بىر ئەرنىڭ خوتۇنلىرى):
«*Ortak lisan* — ئورتاق تىل.

① ئورتاقچى. ② ھەمداس — *ortakçı. is.*
تىخان، ئۆلپەت.

① بىرلىكتە، باراۋەر. *ortaklaşa. z.*
② جەمئىي:

— *Bu işi ikisi ortaklaşa aldılar*
بۇ ئىشنى ئىككىسى بىرلىكتە ئۈستىگە
ئالدى.

كوللېكتىپ — *ortaklaşçılık, - ғы. is.*
ۋىزىم، كوللېكتىپچىلىق.

ئورتاقلاشما. *is.* كۈل
لېكتىپچىلىق، ئورتاقلىشىش.

ئورتاقلاشماق. كوللېكتىپ
لاشماق.

① ئورتاقلىق. *ortaklık, - ғы. is.*
② شىركەتلىك.

① ئىككىگە بۆلۈنمەك. *ortalamak.*
ئىككىگە پارچىلىماق. ② يېرىمغا بارماق،
يېرىمنى تۈگەتمەك:

بۇ يىلىنىڭ *Bu yılı ortaladık.*
يېرىمنى تۈگەتتۇق.

① ئەتراپ. ② ئۇيۇق. *ortalık, - ғы. is.*
③ ئىچىدىكى ئۆي، بۆلۈم ۋە باشقا يەر.

④ ھەر ئادەم. ⑤ ھەر يەر:

«*Ortalıkta kimseler kalmadı* —
ئەتراپتا ھېچكىم قالمايدى.

ئۇيۇق — *Ortalık iyice aydınladı*
(ئاسمان) خېلىلا ئاقارغانىدى.

① شەرت. — شارائىت. *ortam. is.*
② مۇھىت. ③ ئىچكى دۇنيا:

«*Kümes hayvanları için elverişli*
bir ortam — ئۆي ھايۋانلىرى ئۈچۈن —
پايدىلىق شارائىت.

ئوتتۇرا دەرىجىلىك. *ortanca¹. is.*
ئوتتۇرانچى (بالا): *ortanca². s. is.*

ئوت — *Ortancası hepsinden iyi*
تۇرانچىسى ھەممىسىدىن ياخشى.

ئوتتۇرا مەكتەپ *orta.okul. is.*
(تولۇقسىز).

مەيدان ئويۇنى. *orta . oyunu. is.*
ئوتتۇرا مائارىپ. *orta . öğretim. is.*

ئورتودوكس *orto.doks. is. yun.*
(خىرىستىئان دىنىنىڭ بىر مەزھىپى).

روزا. *oruç. is. far.*
روزا تۇتماسلىق. *~ yemek.*

روزا تۇتقان، روزا *oruçlu. s. is.*
تۇتقۇچى.

روزا تۇتمىغان. *oruçsuz. s. is.*
① مەخسۇس يەر. ② رەھ — *orun. is.*

بەرلىك ئىشخانىسى.
ئىشىسىز، ئاجىز، ئۆي — *orunsuz. s.*

ماكانسىز.
كورت قەغىزىنىڭ غىش *orya. is. it.*

شەكلى.
شەرققە ئائىت، شەرق — *oryantal. s. fr.*

نى ئەسلىتىدىغان.
شەرقشۇناس. *oryantalıst, - tı. is. fr.*

ئالتۇن لىمرا. *oski. is.*

Osmanlı. is. ئوسمان غازى تەرىپىدىن
XIII ئەسىردە قۇرۇلغان ۋە دۇنيا ئۇرۇ-
شىمىدىن كېيىن يىقىلغان تۈرك
ئىمپېراتورلۇقى.

① **Osmanlıca.** is. ئەرەب ۋە پارس مە-
دەنىيىتىنىڭ تەسىرى ئاستىدا، بۇ تىللار-
دىن كۆپلىگەن ئاتالغۇ قوبۇل قىلغان،
ھەتتا گرامماتىكا ياسىغان ۋە ئوسمانلىق
پادىشاھلىقى ۋاقتىدىكى يازغۇچىلار بىلەن
شائىرلار قوللانغان تۈركچە تىلغا بېرىل-
گەن نام، ئوسمانلىقلارغا خاس ئۇسلۇب
ياكى تىل.

Osmanlılar. is. ئوسمانلىق دۆلىتى
ياكى پادىشاھلىقى.

① **Osmanlılık, -ğı.** is. ئوسمانلىق.
② ئوسمانلىقلار.

osurğan. s. is. ئوسۇرغان، ئوسۇرغاق.
osurmak. ئوسۇرماق.

osuruk, -ğu. is. ئوسۇرۇق.
① ئوت - چۆپ. ② زەھەر،
ئوغا. ③ دورا.

ot¹, -tu. is. ئوت، ئاتەش،
دوختۇر، تېپىۋېتىپ.

ot², -du. is. دوختۇر، تېپىۋېتىپ.
otacılık, -ğı. is. دوختۇرلۇق،
تېۋىپلىق.

otağ, ortak. is. كەڭ ۋە ئېگىز
بېزەكلىك چېدىر.

① **otakçı.** is. چېدىر ياسايدىغان ۋە
ساتىدىغان كىشى. ② چېدىر تىكىدىغان
ئەسكەر.

① **otalamak.** زەھەرلىمەك. ② داۋالىماق.
otalji. is. fr. قۇلاق ئاغرىقى.

otamak. كېسەلنى ساقايتماق، داۋالىماق.
otarmak. ئوتلاتماق.

otçul. is. ئوت يېگۈچى ھايۋانلار.

otel. is. fr. مېھمانخانا:

«Dostluk oteli» «دوستلۇق مېھمانخانىسى»

otelci. is. fr. مېھمانخانا ئاچقۇچى.

otiyatri. is. fr. قۇلاق كېسەللىكى بى-
لىمى ۋە ئۇنى داۋالاش ئىشى.

otlak, -ğı. is. ئوتلاق، يايلاق.

otlakçı. s. تەييار تاپ، پارازىت.

otlakçılık, -ğı. is. تەييار تاپلىق،
پارازىتلىق.

otlakiye. is. ئوتلاق بېجى.

① **otlamak.** ئوتلاماق. ② تەييار تاپلىق
قىلماق.

otlanmak. ئوتلانماق، يېيىلمەك.

otlatılmak. ئوتلاتىلماق.

① **otluk, -ğu.** is. ئوتلۇق. ② چۆپلۈك.
③ سامانلىق.

oto. is. fr. ئاپتوموبىل سۆزىنىڭ
قىسقارتىلمىسى.

otobiyografi. is. بىئوگرافىيە
(تەرجىمىھال).

otobüs. is. fr. ئاپتوبۇس.

otobüsçü. is. ئاپتوبۇس شوپىرى.

otokritik. is. fr. ئۆز-ئۆزىنى تەنقىد
قىلىش.

otolojist, -ti. is. قۇلاق كېسەللىكلىرى
مۇتەخەسسسى.

otomatik. s. fr. ئاپتوماتىك.

otomatikleştirmek. ئاپتوماتلاشتۇرماق.

otomobil. is. fr. ئاپتوموبىل.

otonom. s. fr. ئاپتونوم، مۇختار.

otonomi. is. fr. ئاپتونومىيە، مۇختا-
رىيات.

otopark. is. fr. گەرەژ.

① **otorite.** is. fr. بۇيرۇق ۋە ئىتائەت
قىلدۇرۇش كۈچى. ② ئابروي، ئىناۋەت.

otoskop. is. قۇلاق پەردىلىرىنى تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.

ot . söken. is. ئوتاش ماشىنىسى. ئوتسىز، ئاتەشسىز.

otsuz. s. ئورۇندۇق (ھەر-). oturacak, - ğı. is. خىل).

① oturak, - ğı. is. ئولتۇرىدىغان يەر ۋە نەرسە. ② نەرسىنىڭ تېگى. ③ قېيىق ھەيدىغۇچىنىڭ ئورۇندۇقى. ④ تەرەت قاپچىسى. ⑤ ئولتۇرۇش، مەشرەپ، بەزمە. ⑥ پېنسىيىگە چىققۇچى، پېنسىيە پۇلى ئالغۇچى. ⑦ ئېگەرنىڭ ئولتۇرىدىغان قىسمى.

① oturaklı. s. چىڭ تۇرىدىغان، مىدىرلىمايدىغان. ② مۇستەھكەم، چىڭ، مەھكەم. ③ ئېغىر بېسىق. ④ سالماقلىق: مىدىرلىمايدىغان — 1. Oturaklışışe — شىشە.

2. Oturaklı bir adam — ئېغىر بېسىق بىر ئادەم.

3. Oturaklı bir yanıt verdi — سالماقلىق بىر جاۋاب بەردى.

① oturmak. ئولتۇرماق. ② بىر يەردە ساقلىماق، بىر يەردە ئولتۇرۇپ تۇرماق. ③ ماسلاشماق، ئۇيغۇن كەلمەك، ماس كەلمەك. ④ ئۆزىنىڭ قىلىۋالماق. ⑤ يەرلەشمەك، ماكان تۇتماق. ⑥ چۆك مەك، پاتماق، تۆۋەنلىمەك:

ئورۇن — 1. Sandalyeye oturmak — دۇققا ئولتۇرماق.

2. Bir saatten beri oturuyurum — بىر سائەتتىن بېرى ئولتۇرۇۋاتىمەن.

3. Kapak tencereye oturdu — تۇۋاق قازانغا ماس كەلدى.

4. O yeni şehirde oturacak — ئۇ،

يېڭى شەھەردە ئولتۇرىدۇ.

① oturtmak. يەرلەش. ② تۈرمەك. ③ تىكمەك. ④ چۆكتۈرمەك، پاتقۇزماق، تۆۋەنلەتمەك.

ئولتۇرۇلماق: oturulmak. بۇ ئۆيىدە — «Bu evde oturulmaz» ئولتۇرغىلى بولمايدۇ.

① oturum. بىر قانچە كۈن داۋام قىلغان يىغىن ئارىلىقىدىكى يىغىلىش. ② ئولتۇرۇش: «Kongrenin dünkü oturumunda قۇرۇل — güzel öneriler ileri sürüldü» تەييارلىق تۈنۈگۈنكى يىغىنىدا ناھايىتى ئوبدان تەكلىپلەر ئوتتۇرىغا قويۇلدى. ئولتۇرۇشلۇق، ئولتۇرۇشقا — oturushlu. s. يارايىدىغان.

پەسەيمەك، ئاستىلاشماق. oturushmak. ئوتتۇز. otuz. s. ئوتتۇزچە: otuzar. s.

«Otuzar kişilik bir toplantı — ئوتتۇزچە كىشىلىك يىغىن.»

ئوتتۇزىنچى. otuzuncu. s. تۈزلەڭلىك: ova. is.

«Turfan ovası — تۇرپان تۈزلەڭلىكى.»

تۇخۇم شەكلىدە، تۇخۇم. oval. s. fr. سېمان، يۇمىلاق:

«Oval masa görüşmeleri yapıldı — يۇمىلاق شىرە سۆھبىتى ئۆتكۈزۈلدى.»

ئەزمەك، پار. ovalamak, oğalamak. چىلىماق، ئۇۋىلىماق:

كۆزلىرىنى — «Gözlerini ovaladı» ئۇۋىلىدى.

ئۇۋۇلماق. ovalanmak.

ئۇۋۇلماق. ovalatmak.

ئېتىلماق: ovlamak.

مۈشۈك توخۇغا — «Kedi tavuğa ovladı» ئېتىلدى.

ovmak. سۈرتمەك:

«Tencereyi tam zamanında ovmalı —

قازاننى ۋاقتىدا سۈرتۈش كېرەك.»

oy. is. ① ئوي، ئاۋاز:

«Oy vermek — ئاۋاز بەرمەك.»

oya. is. ① كەشتە. ② گۈللۈك جە

يەك، ھاشىيە.

oyacı. is. كەشتىچى، كەشتە تىككۈچى.

oyalamak. ① گۈللىماق. ② كەپنىگە

سۈرمەك. ③ ئويناتماق:

بالىنى — «Çocuğu oyaladılar —

گۈللىدى.»

oyalanmak. ① گۈللانماق. ② ۋاقتىنى

بىكارغا ئۆتكۈزمەك.

oydaş. s. پىكىرداش، ئويداش.

oylanmak. ئاۋاز بەرمەك، ئاۋازغا قويماق.

oylaşım. is. ① مۇزاكىرە. ② مۇھا-

كىمە.

oylaşmak. مۇزاكىرە قىلماق.

oyluk, uyluk. is. يوتا (پۇت).

oylum. s. ① ئويۇلغان (نەرسە).

② چوڭقۇر ئويۇق. ③ ھەجىم. ④ چوقۇر

(چېچەك ئىزى).

oyma. is. ① ئويۇش. ② ئويما:

«Oyma yazı — ئويما خەت.

oymacı. is. ئويمىچى، ئويمىچى.

oymacılık, - ğı. is. ئويمىچىلىق.

① ئويماق. ② قازماق:

«Gömleğin yakasını oymak —

لەككىنىڭ ياقىسىنى ئويماق.»

oymak². ئايماق، قەبىلە.

oymalı. s. ئويمىلىق.

① بىر جايدا تۇرالمىدىغان.

② قارارسىز، ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان.

③ يېنىك (خوتۇن - قىزلار ھەققىدە).

④ ئۇستىخانلارنىڭ ئۈگىسى.

① ئوينىماق. ② قىلىدۇ.

ماق. ③ ۋاقتىنى بوشقا ئۆتكۈزمەك.

④ ئۆزگەرتىمەك. ⑤ ئالدىماق. ⑥ جارى

قىلماق، كۆرسەتمەك. ⑦ رول ئېلىپ

چىقماق، رول ئالماق. ⑧ قىماردا ئۆت-

تۇرماق. ⑨ ئۇسسۇل ئوينىماق، تانسا

ئوينىماق. ⑩ كۆڭلىنى خۇش قىلماق،

كۆڭلىنى ئاچماق:

«1. Çocuklar oynamaktan neşele-

nirler — بالىلار ئوينىدىن خۇشاللىنىدۇ.

2. Bu bebeğin kolları oynar —

بۇ بوۋاقنىڭ قوللىرى ئوينىدا.

3. Bunların fiyatı iki ile üç lira

arasında oynar — بۇلارنىڭ باھاسى

ئىككى بىلەن ئۈچ لىرا ئوتتۇرىسىدا ئۆز-

گىرىپ تۇرىدۇ.

4. Arkadaş rölünü çok iyi oynu-

yor — يولداش رولىنى ناھايىتى جارى —

قىلىدۇ (ئوينىدا).»

oynamaz. s. قىلىدىمىدىغان.

oynanmak. ئوينالماق.

oynar. s. مىدىرلاپ تۇرىدىغان.

oynaş. is. ئويناش، ئاداش (ئويناشلار).

نىڭ ھەربىرى).

① ئويناشماق، بىر - بىرى

بىلەن ئوينىماق. ② مۇھەببەتلىشمەك.

oynatılmak. ئوينىتىلماق.

① ئويناتماق. ② ئويۇن

بىلەن گۈللىماق. ③ ئەقلىنى يوقاتماق.

④ سەھنىگە قويماق. ⑤ مىدىرلاتماق.

oynaya, oynaya. z. خۇشال بولار،

خۇشال بولار، خۇشاللىق بىلەن.

oyrum. is. بەدەن، ۋۇجۇد.

oyrumsal. s. بەدەنگە ئائىت.

oysa, oysaki. ھالبۇكى، ئۇنداق بولسا: «Mehmet onu tabancayla vurup öldürüyor, oysa tabanca her zaman attığını vurmaz — مۇھەممەت ئۇنى تاپانچا بىلەن ئۆلتۈردى، ھالبۇكى تاپانچا دائىم ئاتقانغا تەگمەيدۇ.»

oyuk, -ğu. s. is. ① ئويۇلغان، ئويۇق، ② ئىچى بوش، ③ غار، ئىن، ④ تۆشۈك.

oyuklu. s. چىڭقۇرلۇق، ئويۇقلۇق، كاۋاك.

oyulmak. ئويۇلماق.

oyulgalamak. قول بىلەن تىكمەك.

oyum. is. ① ئويۇم، ئويۇش، كېسىش، ② ئويۇلغان يەر:

«Tünel açmak için bu dağın oyumu iki ay sürdü — تەشمە (تونۇل) تېشىش ئۈچۈن بۇ تاغنى كېسىشكە ئىككى ئاي ۋاقىت كەتتى.»

oyun. is. ① ئويۇن، ② تانسا، ئۇسسۇل، ③ ھىيلە سېھىر:

«Satranç çok iyi oyundur — شاھمات ناھايىتى ياخشى ئويۇن.

Kukla oyunu gördün mü? — قونچاق ئويۇنىنى كۆردۈڭمۇ؟

oyunbaz. s. ① قىزىق ئويۇن كۆرسەتكۈچى، ② ئويۇنچى، ③ ھىيلەگەر.

oyunbazlık, -ğı. ھىيلەگەرلىك.

oyuncak, -ğı. is. o. ئويۇنچۇق، قونچاق، ئەھمىيەتسىز ۋە ئاسان ئىش، ③ ئىرادىسىز:

«Herkesi kendi oyuncağı yapmak ister — ئۇ ھەممىلا كىشىنى ئويۇنچۇق قىلىشنى خالايدۇ.»

oyuncakçı. is. s. ئويۇنچۇق ياسىغۇچى، ياكى ساتقۇچى.

oyuncu. is. ① ئويۇنچى، ② ئويۇن، ③ رول ئالغۇچى، ئارتىست.

oyuntu. is. ① ئويۇلغان قىسىم، ئويما، ② چوقۇر، ئويۇق، ③ غار:

«Gömleğin kol oyuntusu iyi açılmamış — ئوبدان ئېچىلماپتۇ.»

ozan. is. ① خەلق شائىرى، ② شائىر.

ozansı. s. شائىرانە.

ozansılık, -ğı. is. شائىرانىلىق.

Ö.ö

Ö.Ö¹, - ئۆ (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 19 - ھەرپى).

Ö². يىرگىنىچ، زېرىكىش تۇيغۇسىنى ئىپادىلەيدۇ:

«Ö, ne pis koku — ئوھ نېمىدىگەن سېسىق پۇراق.»

Öbek, - ği. is. ① توپ - توپ، گۇرۇپپا:

«Halk oraya buraya öbek öbek خەلق ئۇ يەر - بۇ — oturmustu»

يەردە توپ - توپ بولۇپ ئولتۇرۇپتۇ.

Öbür. s. ① باشقا، باشقا بىرى. ② ئۆگۈن:

«Öbür adam ne dedi? — يەنە بىر ئادەم نېمە دېدى؟»

Öbür gün gideceğim — ئۆگۈن لۈككە كېتىمەن.

~ dünya. يەنە بىر (ئىككىنچى) دۇنيا.

Öbürkü, öbürsü. يەنە بىرى، باشقىسى، ئىككىنچىسى:

«Bu iş öbürküne uymuyor — ئىش يەنە بىرىگە ئۇيغۇن ئەمەس.»

Öbürü. يەنە بىرى، باشقىسى، ئۇ كىشى ياكى ئۇ نەرسە.

Öcü. is. (بالىلار تىلىدىن) ھۈجۈ (جىن).

Öç, öc. is. ئۆچ، ئىنتىقام:

«Milletin öcünü almak — مىللەتنىڭ ئىنتىقامىنى ئالماق.»

Öd¹. is. ئۆت (ئادەم ۋە ھايۋاننىڭ).

Öd². is. ئارچا.

Öd. ağacı. is. ئارچا دەرىخى.

Ödemek. ① ئۆتمەك. ② تۆلمەك:

«İnsan ödeyemeyeceği bir borc ئادەم تۆلىيەل — altına girmemeli — مەيدىغان دەرىجىدە قەرزدار بولماسلىقى لازىم.»

Ödenek, - ği. is. چىقىم، راسخود پۇل، خىراجەت.

Ödenmek. تۆلەنمەك:

«Borç ödenir kira ödenmez — قەرز تۆلىنەر، كىرا تۆلەنمەس.»

Ödenti. is. بەدەل.

Ödeşgödeşolmak. تۆلەشمەك.

Ödeşmek. ئېلىم - بېرىمنى تۈگەتمەك.

Ödetmek. تۆلەتمەك:

«Borcunu bana ödetti — قەرزنى ماڭا تۆلەتتى.»

Ödev. is. ① ۋەزىپە. ② بۇرچ، مەج - بۇرىيەت. ③ تاپشۇرۇق:

«Öderi gerçekleştirmek ۋەزىپىسىنى ئاتقۇرماق.»

Ödevcil. s. ۋەزىپە ئورۇنلىغۇچى.

Ödevli. s. ۋەزىپە بۈكلەنگەن.

Ödlek. s. is. قورققاق، يۈرەكسىز.

Ödleklik, - ği. is. قورققاقلىق، يۈرەكسىزلىك.

Ödül. is. مۇكاپات.

~ alan şair — مۇكاپات ئالغان شائىر.

Ödün. is. ① تۈزەشتۈرۈش، رېمونت

قىلىش، ياساش، تۈزەش. ② تۆلەش،
تولدۇرۇش، زىياننى تۆلەش.
ödünç. s. ① ئۆنە. ② قەرز: «Ödünç vermek.
تۆلىمەك. ödünlemek. قەرزدار. ödünlülük. s.
بەزمەك، يىرگىنىچ تۇيغۇسىنى öf. بىلدۈرىدۇ:
«Öf ne pis koku — نېمىدېگەن سېسىق پۇراق»
öfke. is. غەزەپ، خاپا، ئاچچىق. öfkeli. is. s.
جىلىخۇر، خاپىغان، مىجەزى چۇس. öfkeli. s.
غەزەپلەندۈرمەك: «Bu eylem beni öfkeli-
lendirdi — بۇ ھەرىكەت مېنى غەزەپلەندۈردى.»
öfkelenmek. غەزەپلەنمەك، خاپا بول-
ماق، جىلى بولماق، ئاچچىقلانماق. öfkeli. s.
غان، جىلى بولغان. ① öge. is. ئۇنسۇر، ئېلىمېنت.
ögle. is. چۈش (ۋاقىت): «Ögle yemeği —
چۈشلۈك تاماق. öglen. is. چۈش ۋاقتى.
öglenci. s. چۈشتىن كېيىن ئوقۇي. دىغان ئوقۇغۇچى.
ögleyin. چۈش ۋاقتى، چۈش مەزگىلى. ögmek. →
öğrenci. is. ئۆگەنگۈچى، ئوقۇغۇچى. öğrencilik, - gi. is.
ئوقۇغۇچىلىق. öğrenmek, - gi. is. ئىبرەت، ساۋاق. öğrenilmek.
ئۆگىنىلمەك. öğrenim. is. مائارىپ: «Yüksek öğrenim üniversitelerinde
ve yüksek okullarda sağlanır —

ئالىي مائارىپ، ئۇنىۋېرسىتېت ۋە ئالىي
مەكتەپلەردە ئېلىپ بېرىلىدۇ.»
öğrenmek. ② بىلىم ئالماق، قايىلىيىشنى ئارتتۇرماق. ③ ئوقىماق،
بىلىمەك: «Dersini öğrenmek — دەرس-
نى ئۆگەنمەك. Soruşturdum, amâ bir şey öğren-
emedim — سۈرۈشتۈردۈم، ئەمما بىر
نەرسە ئوقۇيلىمىدىم.»
öğrenmelik, - gi. is. ئوقۇش پۇلى (ئوقۇغۇچىغا ئوقۇشنى داۋاملاشتۇرۇش
ئۈچۈن بېرىلىدىغان). öğreti. is. مەسلەك، يول، ئىزىم، تەلىمات.
öğretici. s. دىداكتىك، پەندى - نەسىھەت، تەربىيەۋى.
öğreticilik, - gi. is. ئوقۇتقۇچىلىق، ئۆگەتكۈچىلىك.
öğretilmek. ئۆگىتىلمەك. مائارىپ: öğretim. is.
«Çinde öğretim ilerliyor — جۇڭ-
گودا مائارىپ ئىشلىرى راۋاج تېپىۋاتىدۇ
(ئىلگىرىلەۋاتىدۇ).»
öğretke. is. پىداگوگىكا. ① öğretmek. ئۆگەتمەك. ② قايىلىيىش. ③ تەربىيە
بەرمەك، تەلىم بەرمەك: «1. Maksat onlara bir şey öğret-
mektir — مەقسەت ئۇلارغا بىر نە-
رسە ئۆگەتمەك. 2. Dutar çalmayı öğretmek —
دۇتار چېلىشنى ئۆگەتمەك. 3. Bana hakikati öğrettiniz —
ماڭا ھەقىقەتنى ئۆگەتتىڭىز.»

öğretmen. is. ئوقۇتقۇچى، مۇئەللىم.
öğretmenlik, - gi. is. ئوقۇتقۇچىلىق، مۇئەللىملىك.

öğretsel. s. پىداگوگىكىغا ئائىت.

öğün. is. ① قېتىم، نۆۋەت، ۋاق. ② ئالدىدا:

«Günde üç öğün yemek yiyoruz—

كۈندە ئۈچ ۋاق تاماق يەيمىز.»

öğünmek. → Övünmek.

öğür. s. ① قۇرداش. ② كۆنسۈك، ③ تەبىقە، گۇرۇھ.

ئادەتلەنگەن. ③ تەبىقە، گۇرۇھ.

öğürleşmek. كۆنمەك، ئادەتلەنمەك.

öğürlük, - gü. is. ئۆگەنگەن، ئادەت.

لەنگەن، كۆنگەن.

öğürmek. ① ھۆ قىلماق، ② ھۆركىرە.

مەك، مۆرىمەك (كالا).

öğürtlemək. ① تاسقىماق، تاللىماق.

② تاللاپ تەيىنلىمەك.

öğürtmek. ھۆ قىلدۇرماق.

öğürtü. is. ھۆ، قەي.

öğüt. is. نەسىھەت.

öğütçü. s. is. نەسىھەت قىلغۇچى.

öğütlemək. نەسىھەت قىلماق.

öğütlük, - gü. is. قىسسە، ھېكايە.

① ئۇۋاتماق، övütmek.

يانچىماق، تالقان قىلماق. ② سىڭدۇر-

مەك، ھەزىم قىلماق:

«Sağlam midesi var ne yese öğüt-

tüyor — ئاشقازىنى ياخشى، نېمە —

يېسە شۇ سىڭىدۇ.»

öğütülmək. ئۇۋىتىلماق، تالقان قىلىن-

ماق، يانچىلماق:

«Buğday öğütüldü — بۇغداي يەن —

جىلدى.»

öhö. ئوھۇي، ئوھۇ...:

«Öhö bak ona — ئوھۇي قارا ئۇنىڭغا.

ökçe. is. ئۆكچە، پاشنا.

ökçeli. is. ئۆكچىلىك، پاشنىلىق:

«Ökçeli ayakkabı — ئۆكچىلىك

ئاياغ.»

① ئۆكچىسىز، پاشنىسىز. s. ökçesiz.

② يېسى تاپان.

öke. is. داھى، دانا.

ökse. is. yun. يېپىشقاق، مەجۇن.

② مەجۇن سۈرۈلگەن تايلاق. ③ ئەر-

لەرنى جەلپ قىلىشقا ماھىر ئايال.

öksü. is. چالا كۆيگەن ئۆكۈن.

① يۆتەلمەك. ② يۆتەل

بولۇپ قالماق.

öksürtmek. يۆتەلدۈرمەك:

«Sigara dumanı beni öksürtür —

تاماکا ئىسى مېنى يۆتەلدۈرىدۇ.»

öksürtücü. s. يۆتەلدۈرگۈچى.

öksürük, - gü. is. يۆتەل.

öksürüklü. s. كۆپ يۆتەلىدىغان،

يۆتەل كېسەللىكىگە يولۇققان.

öksürük . otu. is. يۆتەل ئوتى.

(يۆتەلنى توختىتىدىغان دورىلىق ئوت).

① يېتىم. ② يالغۇز، s. is. öksüz.

ھېچكىسى يوق:

«Buralarda öksüz kaldım — بۇ

يەردە يالغۇز قالدىم.»

öksüzlük, - gü. is. يېتىملىك، يال-

خۇزلۇق.

① ئۆكۈز. ② مۆك، is. öküz, - zü.

دۆت.

öküzlük, - gü. is. مۆكۈك، دۆتلۈك.

4 - ئاينىڭ is. öküz. soğuğu.

15 - كۈنىدىن 21 - كۈنىگىچە داۋام

قىلىدىغان باھار سوغۇقى.

öl. is. ① ھۆل، نەم. ② نەم يەر.
ölçek, - ği. is. ① كۈرە، شەك. ② ماشىتاب.

ölçer. is. كۆسەي، ئوت كولىغۇچى تۆمۈر.

ölçermek. ئۆچۈپ كېتىۋاتقان ئوتنى يالقۇنچاتماق.

ölçmek. ① ئۆلچەشكە. ② ئويلىنىپ قىلماق. ③ قىياس قىلماق:

«Buğdayı ölçmek — بۇغداينى ئۆل — چىمەك».

ölçü. is. ① ئۆلچەم، بىرلىك. ② نورما: «Metre, kilo, litre, birer ölçü — مېتىر، كىلو، لىتر، بىرەر — ئۆلچەمدۇر».

Hiçbir şeye ölçüyü aşmamalı — ھەرقانداق نەرسە نۆرمىدىن ئېشىپ كەتمەسلىك لازىم».

ölçtürmek. ئۆلچەتمەك:
«Alacağınız kumaşı ölçtürdünüz — ئالىدىغان رەختىنى ئۆلچەت — تىگىزمۇ؟»

ölçülemek. ① رەتلىمەك، رەتكە سالماق. ② ماسلاشماق.

ölçülmek. ئۆلچەلمەك.

ölçülü. s. ① ئۆلچەلگەن. ② نورمىلىق. ③ مۆتىدىل.

ölçüm, - mü. is. ① ئۆلچەش. ② ئۆلچەم، ئۇزۇن قىسقارلىق. ③ سېلىشتۇرما، تەخمىن:

«Bu alanın ölçümü iki kilometre kadardır — بۇ يەرنىڭ ئۆلچىمى — ئىككى كىلومېتىرچە كېلىدۇ».

ölçümlemek. مۇھاكىمە قىلماق، ئوبدان

چۈشەنمەك، ئوبدان ئويلانماق. ② تەقدىرلەنمەك.

ölçüsüz. ① ئۆلچەلمىگەن. ② ھېسابلانمىغان. ③ ناھايىتى جىق، ھېسابسىز. ④ ئورۇنسىز.

«Ölçüsüz konuşmak — ئورۇنسىز سۆز قىلماق».

ölçüşmek. ئۆلچەشمەك، سېلىشتۇرۇشماق، تەڭلەشمەك.

ölçüştürmek. ① ئۆلچەشتۈرمەك، ئۆلچەشتۈرمەك. ② تەڭلەشتۈرمەك، بويلاشتۇرماق، سېلىشتۇرماق.

ölçüt, - tü. is. ① ئۆلچەم. ② بەلگە: «Bir adamın harcadığı her zaman servetinin ölçütü olamaz — بىر ئادەمنىڭ خەجلىگىنى ھەمىشە ئۇنىڭ بايلىقىنىڭ بەلگىسى بولالمايدۇ».

öldürmek. ① ئۆلتۈرمەك. ② بەك ھارماق. ③ بوشقا ئۆتمەك:
«Bu yol bizi öldürdü — بۇ يول بىزنى بەكمۇ ھارغۇزدى».

Butün bir günü öldürdük — پۈتۈن بىر كۈننى بوش ئۆتكۈزدۈك».

öldürtmek. ئۆلتۈرتمەك.

öldürücü. s. ئۆلتۈرگۈچى:
«Öldürücü hastalık — ئۆلتۈرىدىغان كېسەل».

öldürülmek. ئۆلتۈرۈلمەك.

öldürüşmek. ئۆلتۈرۈشمەك.

ölef. is. ئۆلتۈرگۈچى كېسەللىكلەرنىڭ يۇقۇشى.

öleyazmak. ئۆلەر ھالەتكە كەلمەك. ئۆلۈك.

ölgün. s. بۇ مەزى قاتارلىق رەخت.

ölker. is. ئۆلەرنىڭ تەۋىتى ۋە شاپتۇلا قاتارلىق

مېۋىلەرنىڭ ئۈستىدىكى تۈك.
 ① ئۆلمەك. ② سولاشماق. **ölmek.**
 ③ قاتتىق قىينالماق. ④ قىممىتىنى يوقاتماق، ۋاقتى ئۆتمەك:
 «Bu çiçekler çabuk ölür — بۇ گۈللەر تېزلا سۈلىشىپ قالدۇ.»
 ① ئۆلمەس، چىداملىق، **ölmez. s.** بەك چىڭ:
 «Ölmez bir eser — ئۆلمەس بىر ئەسەر.
 بۇ — Ölmez bir kumaş bu چىداملىق رەخت.»
 ئۆلمەسلىك. **ölmezlik, - gi. is.** چىداملىق نەر. **ölmez. oğlu, - nu. s.** سىلەر ئۈچۈن قوراللىنىلىدۇ:
 «Bu kumaş ölmez oğlu — بۇرەخت چىداملىق.»
 ① ئۆلگەن. ② ئىلگىرى **ölmüş. s.** ئۆلۈپ كەتكەن.
 ① ئۆلۈك، مىسەت. ② ۋاقتى **ölü. s.** ئۆتۈكەن، قېلىپ قالغان. ③ ئۆلۈك ھاي-
 ۋان (تاپ):
 «Ölü diller — ئۆلگەن تىللار. ھالسىز. **ölük. s.**
 ① ئۆلۈم، ۋاپات. **ölüm, - mü. is.** ② ئۆلۈم جازاسى. ③ كۈچ قۇۋۋەتنىڭ ئازىيىشى. ④ يوقىلىش:
 «Her hastalığın sonu ölüm değildir — ھەممە كېسەلنىڭ ئاقىۋىتى — ئۆلۈم ئەمەس.»
 ھايات - مامات. **~ kalım savaşı.** كۈرۈشى.
 جەننىتى ئالغانغا **ölüm . eri. is.** ئېلىپ يۈرگۈچى.
 ① بەك خەتەرلىك. **ölümlü. s. is.**

② جەزمەن ئۆلىدىغان، تىرىك قالماي-
 دىغان. ③ ئىنسان.
 پانى دۇنيا. **~ dünya.**
 ئاخىرەتلىك، **ölümlük, - gü. is.** ئۆلۈملۈك.
 ئۆلۈمگە يېقىنلاشقان، **ölümsek. s.** ئۆلۈشكە ئاز قالغان، ئۆلۈمتۈك.
 ئۆلمەيدىغاندەك. **ölümsüz. s.** ئۆلمەسلىك. **ölümsüzlük, - gü. is.** ② ئەبەدى، مەڭگۈ.
 ئۆلمەك:
 «Yurt uğruna ölünür — ۋەتەن ئۈچۈن ئۆلۈش كېرەك.»
ömr is. → Ömür. ئۆمۈر. ② ھا. **ömür, - mrü. is. ar.** يات. ③ سەمىيلىك، يېپىقسىماسلىق.
 ③ بەختلىك. ④ غەلىتە، بىئەپ:
 «Bu adamın arkadaşlığı ömür-
 dür — بۇ ئادەمنىڭ دوستلۇقى سەمىيەدۇر.»
 ئۆمۈرلۈك، ئۆمرى ئۇزۇن. **ömürlü. s.** ئۆمۈرسىز، ئۆمرى قىسقا. **ömürsüz. s.**
 ① ئالدى. ② كېلىچەك زامان. **ön. is.** ③ ئوچۇقچىلىق. ④ باش تەرەپ، ئەڭ يۇقىرى قىسىم. ⑤ كىيىم كېچەكنىڭ ئالدى تەرىپى. ⑥ باشلانغۇچ زامان. ⑦ مۇساپە:
 «Evin önü bahçe — ئۆيىنىڭ ئالدى باغچا.
 Önümüzdeki kış soğuk olacak — ئالدىمىزدىكى قىش سوغۇق بولىدەك.»
 باشلامچى، يول باش. **ün. ayak. is.** لىغۇچى.
 باشلانغۇچ بىلىم، **ön. bilgi. is.** دەسلەپكى بىلىم.

önce. z. ئاۋۋال: «Ben önce geldim — مەن ئاۋۋال كەلدىم.»
öncecilik, - ği. is. ئالدىن بىلەر-لىك.
önceden. z. ئالدىدىن، ئالدىن، ئاۋ-ۋالدىن:
 «Önceden bilmiyordu, sonra öğrendi — ئالدىدىن بىلمەيتتى، كېيىن ئۆگەندى.»
önceki. s. ئاۋۋالقى: «Önceki gün. — ئاۋۋالقى كۈن.»
öncel. s. is. ئەجدادلار. ② قەدىمكىلەر.
öncelemek. ئالغا سۈرمەك.
öncelik, - ği. is. بىر نەرسىنىڭ باشقا نەرسىدىن ئاۋۋال بولۇشى. ② ز-كالىت (پۇل).
öncesiz. is. دەسلەپكىسى بولمىغان.
öncesizlik, - ği. is. ئەزەل.
öncü. is. ئاۋانگارت، ئىلغار، نەمۇنىچى: «Komünistler proleteryanın öncüleridir — كومىنىستلار پرولېتارىياتنىڭ ئاۋانگارتىدۇر.»
öncülük, - ğü. is. ئاۋانگارتلىق، ئىلغارلىق، نەمۇنىلىك.
öndelik, - ği. is. ئاۋانىس، ئالدىن بېرىلگەن پۇل.
önder. is. داھى، رەھبەر: «Marks proleteryanın yüce önderidir — ماركس پرولېتارىياتنىڭ ئۇلۇغ داھىسىدۇر.»
önderlik, - ği. is. رەھبەرلىك: «Partinin önderliği — پارتىيە رەھبەرلىكى.»
öndüç, - çü. is. خۇش خەۋەر يەت-

كۈزگۈچى.
ön - ئاشۇرۇش قوشۇمچىسى:
ek. is. dilb. «Kıp - kırmızı sözündeki «kıp» قىپقىزىلدىكى «قىپ» ئاشۇرما قوشۇمچىسىدۇر.»
önel. is. مۆھلەت.
önem. is. ئەھمىيەت، ئېتىبار، قەدەر - قىممەت:
 «Buna önem verilmelidir — بۇنىڭغا ئەھمىيەت بېرىلىشى كېرەك.»
 Bir kimsenin önemi — بىر كىشىنىڭ قەدەر - قىممىتى.
önemli. s. ① مۇھىم. ② ئەھمىيەتلىك، قىممەتلىك.
 ئەھمىيەتلىك خىزمەتلەر. ~ Çalışmalar
önemsemek. ئېتىبار بەرمەك. ② ئەھمىيەت بەرمەك.
önemsiz. s. ئەھمىيەتسىز، ئېتىبارسىز.
önemsizlik, - ği. is. ئەھمىيەتسىزلىك. ② ئېتىبارسىزلىق.
önerge. is. تەكلىپنامە. ② لايىھە.
önergi. is. تەكلىپ.
öneri. is. تەكلىپ:
 «Başkana bir öneri ileri sürdüm — رەئىسكە بىر تەكلىپ بەردىم.»
önermek. تەكلىپ قىلماق، تەكلىپ بەرمەك.
öneze. is. ئوۋچى مۆكۈنىدىغان يەر.
öngörmek. كۆزدە تۇتماق، نەزەرگە ئالماق، پىلانلىماق:
 «Halk ekonomisinin kalkınmasını öngören tez — خەلق ئىگىلىكىنىڭ راۋاجلىنىشىنى نەزەرگە ئالغان لايىھە.»
ön. görü. is. يىراقنى كۆرۈش.

ön. görülü. is. يىراقنى كۆرۈشلۈك.
öngü. is. چىمداشلىق بېرىش، پۇت دەسسەپ تۇرۇش.
ön. gün. is. ھارپا، بىر كۈن ئاۋ- ۋالىقى كۈن.
ön. kol. is. بىلەك.
önleme. is. ① تىسۇش، تىسقۇن بى- لۇش. ② ئالدىنى ئېلىش.
önlemek. ① تىسماق، تىسقۇن بولماق. ② ئالدىنى ئالماق.
önlenmek. ① تىسۇلماق. ② ئالدى ئېلىنماق.
önleyici. s. ئالدىنى ئالدىغان: «Önleyici eylem — ھەرىكىتى»
önlük, - gü. is. ① ئالدى تارتقۇچ، پەرتۇق. ② ئوقۇغۇچىلارنىڭ دەرسخانا كىيىمى.
önlüklü. s. پەرتۇق تارتقان.
önsel. s. تەجرىبە قىلماستىن ئەقىلغىلا تايىنىدىغان.
ön. sezi. is. ئالدىن بىلىش.
ön. söz. is. كىرىش سۆز، ئالدىنقى سۆز.
ön. tasar. is. لايىھە ئورنىتىش، لايىھە كۆپىيىشى.
öperlemek. سۆيۈشمەك.
öpme. is. سۆيۈش.
öpmek. سۆيۈمەك: «El öpmek — قۇل سۆيۈمەك»
öptürmek. سۆيۈدۈرمەك.
öpü. is. سۆيۈش.
öpücük, - gü. is. سۆيۈش ياكى سۆيۈش دۈرۈش.
öpüş. is. سۆيۈش.

öpüşmek. سۆيۈشمەك.
ör. is. ئىھاتە تېمى، چىت، تىسۇق.
örcin. is. ئارغامچا، شوتا.
ördek, - gi. is. ① ئۆردەك. ② كېسەل. ③ لەرنىڭ كىچىك تەرەت قاچىسى. ④ پۇرلار يول ئۈستىدە سېلىۋالغان پاساژىر. ⑤ دۆت، مۆڭ.
ördek. başı. s. يېشىل بىلەن لاجىۋەرت ئارىسىدىكى رەڭ.
ördek. gagası, - nı. s. سارغۇچ قىزىل رەڭ.
ördürmek. ئۆردۈرمەك.
örek, - gi. is. قۇرۇلۇش، بىنا، ئىمارەت.
öreke. is. ① يۈك ۋە پاختا ئېگىز. ② دىغان ئورچۇق. ③ تىسۇق ئانىلىرى ئىشلىتىدىغان ئورۇندۇق.
örelemek. شەكىل بەرمەك، تۈزەشتۈر- مەك، پەردازلىماق.
örelenmek. شەكىل ئالماق، شەكىل ئېلىپ گۈزەللەشمەك.
öremek. رەتلىمەك، تەرتىپكە سالماق.
ören. is. ① خارابە. ② ئەسكى تام.
örf. is. ar. ئۆرپ - ئادەت.
örfelemek. ① كۆز ئالايتماق. ② قىرقۇتماق.
örfen. z. ئۆرپ - ئادەتكە ئاساسەن.
örfi. s. ar. ① ئۆرپ - ئادەتكە ئائىت. ② ھەربىي ھالەت: «Örfi idare — ھەربىي ھالەت»
örfiyat. is. ئەنئەنىۋىيلىككە ئائىت نەرسىلەر.
örgan. is. → **Organ.**
örganlik, - gi. is. ئورگانىزم.
örgensel. is. ئورگانىك.

① ئۆرۈم، ئۆرۈمە. ② ئۆرۈلگەن. **örgü. is.**
نەرسە. ③ ئۆرۈلگەن چاچ، ئۆرۈمە چاچ.
④ نېرۋا ۋە تومۇر يوللىرىنىڭ ئالمىش-
شىدىن كېلىپ چىققان ئەھۋال:

بۇنىڭ — **Bunun örgüsü güzel**
ئۆرۈمى ياخشى.

قوپال ئۆرۈل — **Sert bir örgü**
گەن نەرسە.

تەشكىلات، تەشكىل، **örgüt, - tü. is.**
ئۇيۇم، ئۇيۇشما:

دېھقانلار تەش — **Köylü örgütleri**
كىلاتلىرى.

ياشلار تەش — **Genç örgütleri**
كىلاتلىرى.

تەشكىلاتچى، ئۇيۇمچى. **örgütçü. is.**
تەشكىلاتچى. **örgütçülük, - gü. is.**
لىق، ئۇيۇشمىچىلىق.

تەشكىللەش، ئۇيۇشتۇرماق. **örgütlemek.**
örgütlendirmek, örgütlemek, örgüt-
lenmek. تەشكىللەشمەك، ئۇيۇش-
تۇرۇلماق.

① ئۆرۈش. ② ئۆرۈم. **örme. is.**
① ئۆرۈشمەك. ② يامىماق. ③ ئەشمەك. **örmek.**
④ قوپارماق (تامنى). ⑤ قىلماق، مەش-
خۇل بولماق:

سېۋەت ئۆرۈشمەك. — **1. Sepet örmek**

پايپاق توقىماق. — **2. Çorap örmek**

يىپ ئەشمەك. — **3. Ip örmek**

4. Bu duvarı iki günde ördüler —
بۇ تامنى ئىككى كۈندە قوپاردى.

5. Ne örüyorsun? — نېمە قىلىۋاتىسەن؟

مەسىلەن. **örneğin. z.**

① ئۆرنەك، نۇسخا. ② **örnek. is.**

نەمۇنە. ③ مىسال، ئۈلگە. ④ خىل،

تۈر. ⑤ نەمۇنىچى:

رەخت ئۆر — **1. Kumaş örnekleri**
نەكلىرى.

2. Komünistler örnek olmalıdırlar —
كوممۇنىستلار نەمۇنە بولۇشى
كېرەك.

3. Örnek olarak söylersek —
مىسال ئۈچۈن سۆزلىسەك.

4. Öğretmen her bakımdan çocuklara örnek olur —
مۇئەللىم ھەر جەھەتتىن ئوقۇغۇچىلارغا ئۈلگە
بولىدۇ.

5. Onun bizde bir kaç örneği var —
ئۇنىڭ بىزدە بىرقانچە خىلى
بار.

6. Örnek öğrenciler sınıfı —
نەمۇنە — ئوقۇغۇچىلار سىنىپى.

① ئۆرنەكلىك. **örneklik, - gi. is.**

② ئۈلگىلىك. ③ نەمۇنىلىك.

قىياس. **örnekseme. is.**

① تۆمۈرچىلەرنىڭ سەندىلى. **örs. is.**

② مەزدۇرلارنىڭ كۆۋىسى.

① بۇزۇۋەتمەك، ئۆرۈۋەتمەك. **örslemek.**
يەتمەۋەتمەك. ② ئاجىزلاشتۇرماق:

— **Rüzgar çiçekleri örseledi**
شامال گۈللەرنى يەتمەۋەتتى.

— **Hastalık onu epey örselemiş**
ئاغرىق ئۇنى خېلىلا ئاجىزلاشتۇرۇۋېتىپتۇ.

① بۇزۇلماق. ② ئۆرۈۋې. **örslenmek.**
تىلىمەك، يەتمەۋەتىلىمەك.

① يېپىش. ② يوشۇ. **ört. bas. is.**
رۇش. ③ ئېتىش:

كەمچ — **Kabahatı örtbas etmeli**
لىكىنى يوشۇرماشلىق لازىم.

يېپۇق: **örtenek, - gi. si.**

«ئات يېپۇقى. — **At örteneği**

örtmece. is. كىنايە.
 örtmek. ① ئەتمەك، ياپماق. ② يو-
 شۇرماق. ③ باستۇرماق:
 «1. Yüzünü bir şeyla örtmek —
 يۈزىنى بىر نەرسە بىلەن ياپماق.
 2. Tarihi gerçeği örtmek —
 تارىخى ئەمەلىيەتنى يوشۇرماق.
 3. Birinin kabahatını örtmek iyi
 değil — بىرىنىڭ كەمچىلىكىنى يو-
 شۇرۇش ياخشى ئەمەس.»
 örttürmek. ① ئەتتۈرمەك، ئەتسۈزۈمەك.
 ② ياپتۇرماق. ③ باستۇرماق. ④ يو-
 شۇرماق.
 örtü. is. ياغلىق:
 «Baş örtüsü —
 ئېتىكىلىك، يېپىقلىق.
 örtük. s. ئېتىلىمەك، يېپىلماق.
 örtülmek. ① ياغلىقلىق. ② يېپىلغان،
 ئېتىلىگەن.
 örtünmek. يېپىنماق، يېپىلماق، ئېتىل-
 مەك.
 örtüsüz. s. ① يالاڭباشلىق. ② يېپىل-
 مىغان.
 örü. is. ① ئۆرۈش. ② ئۆرۈلۈپ كەت-
 كەن بىنا ۋە تام. ③ ياماش.
 örücü. is. ياماقچى.
 örücülük, - gü. is. ياماقچىلىق.
 örülmek. ئۆرۈلمەك.
 örümcek, - gi. ① ئۆمۈچۈك. ② ئۆمۈ-
 چۈك تورى.
 örümceklenmek. ① تور باغلاپ كەت-
 مەك. ② پەرۋىشسىز قالماق. ③ قىزىتما
 كېسەلدە كالىپۇك قۇرۇماق ۋە كۆز
 قىزارماق.
 örümcekler. is. ئۆمۈچۈك، ھەرە قا-

تارلىق ھايۋانلار.
 örümcekli. s. تور باغلانغان.
 öşür, - şrü. is. ar. ① ئۆشۈرە. ②
 ئوندىن بىرى. ③ قۇرئاننىڭ 10 ئايەت-
 لىك قىسمى.
 öt. is. ئۆت (ئىنسان ۋە ھايۋاننىڭ).
 öte. is. ① نېرى، نېرىسى. ② يەنە
 بىر، يەنە بىرى، باشقا، باشقىسى. ③
 باشقا تەرەپ، يەنە بىر تەرەپ، كېلىچەك.
 ④ ناھايىتى بەكمۇ:
 «1. Ölümün ötesi —
 ئۆلۈمدىن نېرى.
 2. İşin ötesini bana bırak —
 باشقا ئىشنى ماڭا قويغىن.
 3. Öteden bir ses yükseldi —
 باشقا تەرەپتىن بىر ئاۋاز چىقتى.
 4. Öte güzel —
 «بەكمۇ چىرايلىق.
 öte. beri. is. پارچە - پۇرات نەرسە:
 پار - «Öte berialmaya çıktım —
 چە - پۇرات نەرسە ئالغىلى چىقتىم.»
 öteki, - ni. s. z. نېرىقى، نېرىقىسى،
 يەنە بىرى، يەنە بىرى:
 «Öteki oda ondan geniştir —
 رىقى ئۆي بۇنىڭدىن كەڭ.»
 ötlegen, öteğen. is. تورغاي، بۇلبۇل
 تىپىدىكى قۇشچىلار.
 ötleği. is. zool. بىر خىل قۇش.
 ötlek, ödlek. is. قورقات.
 ötmek. ① سايىرماق. ② ئاۋاز چىقار-
 ماق. ③ چېلىنماق. ④ جاۋىلىدىماق،
 تولا گەپ قىلماق، ۋالاقشىماق، قۇرۇق
 سۆز قىلماق. ⑤ قۇسماق، قايتۇرماق:
 «1. Bülbülgüzel öter —
 چىرايلىق سايىرايدۇ.
 2. Bu boru ötmüyor —
 بۇ كاناي - دىن ئاۋاز چىقمايدۇ.

3. Bu zorna tiz sesle ötüyor —
بۇ سۇنای یاخشى ئاۋازدا چېلىنىدۇ.
4. Bütün gün ötüp durdu —
بىر كۈن ۋالاقشیدی.
① سايىراتماق. ② چالماق. öttürmek.
③ ۋارقىراپ ئەكس سادا چىقارماق:
«Düdük öttürmek — دۈدۈك چالماق.»
ötcü. s. سايىرغۇچى:
«Ötcü kuşlar — سايىرغۇچى قۇش —
قاچلار.»
ötmek. سايىرانماق، چېلىنماق، ئاۋاز
چىقىرىلماق.
ötümlü. s. جاراڭلىق تاۋۇشلار.
ötümsüz. s. جاراڭسىز تاۋۇشلار.
ötün. is. ئۆتۈنۈش.
ötürü. is. «شۇنىڭ ئۈچۈن»، «شۇ مۇ»
ناسىۋەت بىلەن، «شۇنداق قىلىپ»
دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ:
«Depremden ötürü şehirde adam
kalmadı — يەر تەۋرەش مۇناسىۋىتى —
بىلەن شەھەردە ئادەم قالمايدى.»
ötüş. is. سايىراش.
ötüşmek. سايىراشماق.
öveç. is. ئىككى ئۈچ ياشلىق ئەركەك
قوي.
övgü. is. مەدھىيە.
övmek. مەدھىيىلەش، كۈيلىمەك، تەق
دېرلىمەك، ماختىماق.
övülmek. مەدھىيىلەنمەك، كۈيىلەنمەك،
ماختانماق، تەقدىرلەنمەك.
övün. it. → Ögün.
ماختاشقا مۇ. övünce, övünç. is.
ناسىپ.
övängen. s. ماختانچاق.
övänmek. ① ماختانماق. ② كۆرەڭ

لىمىك:
«Insan zenginliğiyle çok fazla övün
memeli — ئادەم بايلىقى بىلەن بەكمۇ —
كۆرەڭلەپ كەتمەسلىكى لازىم.»
öyür. s. → öğür.
öyütülmek. → Öğütülmek.
öykü. is. ھېكايە.
öykücü. is. ھېكايىچى.
öykünmek. دورىماق، تەقلىد قىلماق.
öyle. z. ① ئۇنداق، شۇنداق. ② ئۇنىڭ
غا ئوخشاش:
«Öyle bir şey olur mu — ئۇنداق —
نەرسە بولارمۇ؟
Öyle yaptılar — ئۇنىڭغا ئوخشاش —
قىلدى.»
öylelikle. z. شۇنىڭ بىلەن،
«Öylelikle güçlükler ortadan kal-
kar — شۇنداق قىلىپ قىيىنچىلىقلار —
تۈگەيدۇ.»
öyle öyle. z. ① شۇنداق — شۇنداق.
② ئاستا — ئاستا:
«Öyle öyle alıstı bu duruma
— ئاستا — ئاستا كۆندى بۇ ۋەزىيەتكە.»
öylesi. is. شۇنىڭغا ئوخشاش، شۇنداق:
«Öylesi kolay kolay bulunmaz —
ئۇنداق ئاسان تېپىلمايدۇ.»
öylesine. z. شۇنچىلىك، شۇقەدەر:
«Öylesine çalıştiki.....
لىددىكى.....»
öyük. is. ئويۇلغان يەر، قېزىلغان
يەر.
öz'. is. ① ئۆز. ② ماھىيەت. ③ نەر-
سىنىڭ ئاساسلىق قىسمى:

«Öz ağı amayınca göz yaşarmaz —
ئۆزى يىغلىمىغۇچە، كۆزىدىن ياش چىقمايدۇ.

Meselenin özü anlaşılır —
مەسىلەنىڭ ماھىيىتى چۈشۈنۈشلۈك.

öz¹. is. دەريا.

① öz². s. ساپ. ② ھەقىقىي، چىندىن.

«Bir yabancı için öz Uygurca öğrenmek kolay değil —
بىر چەتئەل —
لىك ئۈچۈن ساپ ئۇيغۇرچىنى ئۆگىنىش
ئاسان ئەمەس.

Ben onun öz babasiyim —
مەن —
ئۇنىڭ ھەقىقىي (ئۆز) ئاتىسى.

Özbek. öz. is. ئۆزبېك.

Özbekçe. is. ئۆزبېكچە.

① özdek, -ği. is. ② ئەي.

نىيەت.

özdekçilik, -ği. is. ماتېرىيالىزم،
ماددىچىلىق.

özden. is. بويۇن بېزى (بەز).

özdenlik, -ği. is. ئۆزىدىن بولغان —
لىق، ئۆزىدىن پاراغانلىق، ستىخىيلىك.

① özdeş. s. ② ئەينى، ئوخشاش.
ئۆزىدە ئوخشاشلىق بولغان، ئۆزداش.

özdeşlemek. ئوخشاش قىلماق.

① özdeşlik, -ği. is. ② ئوخشاشلىق.
(ماتېماتىكىدا) تەڭلىك ئالامىتى.

öz .devim. ئاۋتوماتىزم.

öz .devimli. s. ئاۋتوماتىك.

öz .dışı. s. ئەسلى بولمىغان
سىرتتا قالغان.

öze. is. خاس:

«Gülmek insana öze bir haldır —
كۈلمەك ئىنسانغا خاس بىر ھالدۇر.»

① özek, -ği. is. مەركەز. ② مېغىز.

③ يۈرەك. ④ يادرو.

özel. s. ① مەخسۇس:

«Buraya özel işlerim için
geldim —
بۇ يەرگە مەخسۇس ئىشلىرىم —
ئۈچۈن كەلدىم.»

özelge. is. كۆچمەس مۈلۈك.

① özellik, -ği. is. خۇسۇسىيەت.

② ئالاھىدىلىك.

özellikle. z. بولۇپمۇ، ئالاھىدە:

«Onun çalışma arzusunu özellikle
anlatmalıyız —
ئۇنىڭ خىزمەت ئار —
زۇسىنى ئالاھىدە چۈشەندۈرەيلى.»

özen. is. غەمخور، غەمخورلۇق.

① özenci. is. s. خالىس، خالىسانە.

② ھەۋەسكار.

özendirmek. ھەۋەسلەندۈرمەك، قىزىق —
تۇرماق.

özengen. is. → Özenci.

özenilmek. قىزىقسىنماق.

özene özene. z. قىزىقىپ —
قىزىقىنىپ، قىزىقنىپ:

«Hepsini güzel bir deftere özene-
özene yazdım —
ھەممىسىنى ياخشى —
بىر دەپتەرگە قىزىقىنىپ يازدىم.»

özenli. s. ھەۋەسلىك.

① özenmek. ھەۋەسلەنمەك، قىزىقماق.

② بېرىلمەك. ③ دورىماق، ئۆگەنمەك:

«1. Ben bu yazıya çok özendim —
مەن بۇ ماقالىگە بەك قىزىقتىم.

2. Mehmet özanlığa özeniyor —
مەھمەت شائىرلىققا بېرىلىدۇ.

3. Ahmedi özendin de bu işe
başladın —
ئەخمەتتىنى دوراپلا بۇ —
ئىشقا كىرىشتىڭ.»

① özensiz. s. بېرىلىپ قىلىنمىغان

(ئىش). ② بېرىلىپ قىلىنغان (بىرى).

özentî. is. دورامچىلىق، تەقلىدچىلىك.

öz . erek. s. ئۆز ھوقۇقىغا ئۆزى ئىگە،
مۇختار، ئاپتونوم؛ ئۆزى ئەركىن:

«Sincan Uygur özerk bölgesi —
شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى.»

① ئۆز ئەركىنلىك، ئۆز
ھوقۇقىغا ئۆزى ئىگىلىك. ② مۇختار بىيەت،
ئاپتونومىيە. ③ ئەركىنلىك.

özet. is. خۇلاسە، يەكۈن:
سۆزلەرنىڭ — «Konuşmaların özeti»
خۇلاسەسى.

özetleme. is. خۇلاسە قىلىش، يەكۈن
لەش، يىغىنچاقلاش.

özetlemek. خۇلاسە قىلماق، يەكۈنلىمەك،
يىغىنچاقلىماق.

özetlenmek. يەكۈنلەنمەك، خۇلاسە
قىلىنماق، يىغىنچاقلىنماق.

özge. s. ① باشقا. ② يات، غەيرىي.

özgeci. s. is. باشقىلار ئۈچۈن پىداكار
بولغۇچى.

özgü. is. خاس، مەخسۇس:

«Uygurlara özgü görenekler korun-
maktadır — ئۇيغۇرلارغا خاس ئادەت —
لەر ساقلىنىۋاتىدۇ.»

özgü. s. ① تۈر، خىل. ② ئايال
ئىسمى.

özgüllük, - gü. is. تۈرلۈك.

özgün. s. ئالاھىدە.

özgünlük, - gü. is. ئالاھىدىلىك.

özgür. s. ① ئەركىن. ② ھۈر.

özgürlük, - gü. is. ئەركىنلىك،
ھۈرلۈك.

özlem. is. ئارزۇ، ئىستەك:

«Özgürlük ezilen halkın özlemi-

dir — ئەركىنلىك، ئېزىلگەن خەلقنىڭ
ئارزۇسىدۇر.»

özlemek. سېغىنماق، كۆرگۈسى كەلمەك:

«Ahmet memleketini özlüyor —
ئەخمەتنىڭ ئۆز يۇرتىنى كۆرگۈسى كېلىدۇ.»

özlemlü. s. سېغىنىغان، كۆرگۈسى
كەلگەن.

özlenilmek, özenmek — سېغىنىش
تۇيغۇسى.

özleşmek. ساپلاشماق.

özleştirmek. ئۆزلەشتۈرمەك.

özletmek. ئەسلىتىمەك.

özleyin. z. ئەسلىدە، ئەزەلدە.

özleyiş. is. كۆرگۈسى كېلىش.

özlü. s. بەرىكەتلىك.

~ buğday. كۆپ ئۇن چىقىدىغان
بۇغداي.

özlük, - gü. is. ① ماھىيەت. ئىگىز.

② كىشى، زات.

özne. is. ئىگە (تىل):

«Çocuk uyumadı — بالە ئۇخلىمىدى.»

öznel. s. سۈبېيىكتىپ.

öznelci. s. سۈبېيىكتىپچى.

öznelcilik, - gi. is. سۈبېيىكتىپچىلىق

öznellik, - gi. is. سۈبېيىكتىپلىق.

özr. is. → Özür

öz . saygı. is. شەرەپ.

özümleme, özümseme. is. ئاسىم

لاتىسىيە، ئۆزىگە ئوخشىتىۋېلىش.

özümlemek, özümsemek. ئاسىم

لاتىسىيە قىلماق.

özün. is. شېئىر.

① ئويۇ، ئوزۇر. is. ar. özür, - zrü.

② قۇسۇر، يېتەرسىزلىك:	پىداكار. öz . veren. s.
«Bu evin bir takım özürleri var —	پىداكارلىق: öz . veri. is.
بۇ ئۆيىنىڭ بىرمۇلچە يېتەرسىز	پىداكارلىق — «Öz veriyle çalışmak —
يېرى بار.»	بىلەن ئىشلىمەك.»
özüt. is. خۇلاسى، يەكۈن.	پىداكار. öz . verili. s.

P.p

پ (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 20 - p.P. ھەرپى).

① ئاياغ، پۇت. ② pa, pay. is. far. تېگى، تەكتى، يىلتىز، چوڭقۇرلۇق. ③ ئاساس، ئۇل. ④ قۇۋۋەت.

① ئاياغ pabend, pay · bend. is. far. بوغۇچى. ② توسالغۇ.

① قونچىسىز ئاياغ pabuç, - cu. is. كىيىملىرى، پوپۇچ. ② ئۆكچىسىز ئاياغ كىيىملىرى. ③ تىكىلگەن تۈرۈكنىڭ ئاستى قىسمى.

① مەسچىت قاتارلىق pabuççu. is. يەرلەردە ئاياغ كىيىمىگە قارىغۇچى. ② ئاياغ كىيىمى تىككۈچى ياكى ساتقۇچى (موزدۇز). pabuççuluk, - ğu. is. موزدۇزلۇق. پۇتىدا ئاياغ كىيىمى pabuçlu. s. بولغان.

① ئىشك سىرتىدا pabuçluk, - ğu. is. ئاياغ كىيىمىنى سالىدىغان يەر، پوپۇچلۇق.

ياللاڭ ئاياغ، پوپۇچسىز. pabuçsul. s. كەشنى قولىتىۋاتلاپ ~ kaçmak. قاچماق.

① پۇچقاق، پەش. ② ھاي. paça. is. ۋانلارنىڭ پاخالچى ۋە بۇنىڭدىن قىلىنغان تاماق، ماشقاق.

ئۆزىنى دەرتتىن ~ yı kurtarmak. قۇتقۇزماق.

① كاللا - پاخالچاق paçacı. is. پشۇرۇپ ساتقۇچى. ② كاللا - پاخالچاق.

پشۇرۇپ ساتىدىغان دۇكان.

paçal. is. far. ھەر خىل ئۇنلارنىڭ ئارىلاشمىسى.

پايپاقلىق: paçalı. s. پايپاقلىق توخۇ. «Paçalı tavuk» پايپاقلىق Paçalı güvercin — كەپتەر.

① پەلتۇنىڭ پەش paçalık, - ğı. is. ۋە شالۋۇرنىڭ پۇچقاق قىسمى. ② توپ - نىڭ ئەتىسى يېيىلىدىغان تاماق ۋە كېلىنىنىڭ شۇ كۈنى كىيىدىغان كىيىمى.

چاپراس. paçarız. s. ① ئەسكى - تۈسكى لات. paçavra. is. لار. ② يىرگىنچىلىك نەرسە ياكى ئادەم.

ئەسكى - تۈسكى لاتا paçavracı. is. توپلاپ ساتقۇچى.

بۇزۇق خوتۇن، paçoz. paçuz. is. پاهىشە ئايال.

padaş¹. is. far. → Padeş.

پادى - بۇرادەر، padaş². is. far. يولداش.

padaşt. is. → Padeş.

نېپىز تاختاي padavra. is. yun. (پەنەرەكە).

ئورۇقلاپ ئۈستىخانلىرى كۆرۈ. ~ gibi. ناپ قالغان.

مۇكاپات. padeş, padaşt, Padaş.

①. padil. is. far. den. بىر ئۈچى.

كەڭ ۋە قىسقا ساپلىق كۈرەك (قىيىقنىڭ). ② يان چاقلىق كېمە (چاقى يېنىدا).

تار ۋە ئۇزۇن. *padıl. bot. is. ing.* قېيىق.

پادىشاھ، سۇلتان. *padişah. is. far.* پادىشاھلىق، *padişahlık, - ğı. is.* سۇلتانلىق، خاقانلىق.

① چوڭ مەڭ (خال). *pafta. is. far.* ② چوڭ بىر خەرىتىنى تەشكىل قىلغۇچى ھەربىر پارچە. ③ تۆمۈرچىلەرنىڭ بۇر-مىسى (ئۆشكىسى).

كۆپ خۇدالىقلار. *pagan. is. s. ing.* (كۆپ خۇداغا ئىشىنىدىغانلار).

كۆپ خۇداچىلىق. *paganizm. is. fr.* بۇددا ئىبادەتخانىسى. *pagoda. is.* بىر خىل تاش *pagodit, - ti. is.* جىنىسى.

① قىيىق كېسىلگەن. *pah. is. far.* قىرغاق. ② ئېگىش، تۆۋەن (يەر).

باھا، نەرخ. *paha. is. far.* قىممەتچى، قىممەت *pahacı. is.* ساتقۇچى.

باھاسى ئۆسمەك. *pahlanmak.* قىممەت، باھالىق. *pahalı. s.* *pahalılaşmak. → Pahalanmak.* *pahlevi. → Pehlevi.* پاهوتلار (ئافغانىستاندا ئىراق ئېرقىدىن بولغان يەرلىك خەلق).

① پاك، ساپ. *pak, - ki. s. far.* پاكىز. ② خالىس. ③ قۇسۇرسىز، گۇناھسىز. ④ مۇبارەك.

① ۋاپادار. *pek. baz. is. s. far.* ② ئەزىز. ③ پۈتۈن پۇلنى ئۆتۈرۈۋات

قان قىمارۋاز. ① ۋاپادارلار. *pak. balan. is.* ② پۈتۈن پۇلنى ئۆتۈرۈۋاتقان قىمارۋازلار.

① قاپ (قەغەز). *paket, - ti. is. fr.* ② بوپا، بولاق، خالتا، بوغجىما.

«بىر قاپ تاماكا. — Bir paket sigar» ① باغلىماق، ئورنىماق. *paketlemek.* ② خالتىغا سالماق، بوغجىلىماق.

① پاكلىك، ساپلىق. *paki. is. far.* ② ئۆستۈرۈش.

قول ۋە ئاياغ. *pakidaktili. is. tip.* بارماقلىرىنىڭ يوغاناپ كېتىشى.

تىلىنىڭ ھەددى. *pakiglosi. is. tip.* دىن تاشقىرى قېلىنلاپ كېتىشى.

قۇلاقنىڭ ھەددىدىن. *pakiyoşi. is.* تاشقىرى قېلىنلاپ كېتىشى.

① پاكىز، ساپ. *pakize. s. is.* ② خالىس، ھەقىقىي. ③ ئايال ئىسمى.

① پاكىزلىماق، تازىلىماق. *paklamak.* ② ئېلىپ تۈگەتمەك، يەپ تۈگەتمەك. ③ ئاقلىماق. ④ ئۆلتۈرمەك.

پاكىزلىنىماق، تازىلىنىماق. *paklanmak.* پاكلىنىماق.

① ساپلىق، پاكلىك. *paklık, - ğı. is.* ② خالىسلىق.

شەرتنامە، ئىتتىپاق. *pakt, - ti. is. fr.* داشلىق تەھدى، ئەھدىنامە.

شمالىي — *Kuzey atlantik paktı* ئاتلانتىك ئىتتىپاقداش تەشكىلاتى.

كەپتەرنىڭ بىر تۈرى. *pal. is.* ① قىسقا، كەڭ قىلىچ. *pala. is.* ② گۈرچەك قاتارلىق سايمانلارنىڭ

خان كەمەر.

ئالدىراش - تەنەش: *palas, pandiras. z.*
«Bizi palas pandiras yola çıkar-
dılar — تەنەش — بىزنى ئالدىراش —
يولغا سالدى.»

palaspere, pelaspere. is. far.

كونىرىغان يۇڭ رەخت پۇرۇچلىرى.

① *palasturpa. is. it.* زەمبە - توپ -
رەكلەرنىڭ ئىچىنى تازىلايدىغان سۇمبا.
② ئاغزىدىن ئوق تۈلدۈرۈلىدىغان قورال-
لارنىڭ ئوقىنى چىڭدايدىغان سۇمبا.

① *palata. is. lat. rus. - XVII, XV*
ئەسىرلەردە روسىيىدە ئىككى ۋە ئۈچ
قەۋەتلىك مېھمانخانا. ② چوڭ بىنا.

palatoplefi. is. fr. تاماق پالەچ -
لىكى.

① *palavra. is. isp.* ② لاپ، پى،
يالغان، ئويدۇرما، ئاساسسىز (سۆز).
~ *atmak (savurmak, sıkmak).*
يالغان سۆزلىمەك، كۆپتۈرمەك.

پوچى، يالغانچى: *palavracı. s.*
«O, bir palavracıdır, inanmayın—
ئۇ، بىر يالغانچى (پوچى) ئىشەنمىگىن.»
palavracılık, - ğı. is. پوچىلىق،
يالغانچىلىق.

① *palay. is. far.* زاپاس ئات (ئېھ -
تىمات ئۈچۈن ئېلىۋېلىنغان ئات). ② سۆز-
گۈچ (سۆيۈقلۈك نەرسىلەرنى سۆز-
دىغان).

palaz. is. غاز، ئۆردەك ۋە كەپتەرنىڭ
چۈچىلىكتىن كېيىنكى ۋاقتى.

① *palazlamak.* چوڭايماق، ئۆسمەك
(ئۆردەك، غاز ۋە كەپتەر چۈچىلىرى
ھەققىدە). ② (بالىلار ھەققىدە) چوڭاي-
ماق. مەرمەك. ③ باي بولۇپ قالماق.

ياپىلاق يۈزى. ③ پالاق.

شاپ بۇرۇت. *pala. bıyık, - ğı. is.*

شاپ بۇرۇتلۇق. *pala. bıyıklı. s. is.*

① *palaheng. is. far.* تىزگىن،
چۆلۈۋۇر. ② دەرۋىشلەر بويىغا ئېسىۋالىپ
دىغان بوغۇچ ياكى زەنجىر.

palamar. is. yun. كېمە ئارغامچىسى،
يەلگەن ئارغامچىسى.

palamarcı. is. كېمىلەرنى قىرغاققا
باغلىغۇچى ۋە كېمە ئارغامچىلىرىنى
يېتىشپ كېمىلەرنى يولغا سېلىپ
قويغۇچى.

palamut¹. is. yun. پالاموت بېلىقى.

palamut². is. yun. دۇب دەرىخى ۋە
ئۇنىڭ مېۋىسى (دۇب ياڭىقى).

palan. is. far. ئۇچلىق، مۆلۈ.

palandız. is. جۈمەك تېشى.

palan. döken. is. تاشلىق ۋە يۈ-
قۇش يەر.

palan.duz. is. far. ئېگەر - توقۇم
ياسىغۇچى، سەرراج.

palanı. is. ئېگەر - توقۇم ياسىغۇچى.

palanka. is. mac. ئەتىراپىغا خەندەك
چېپىلغان قەلئە.

palanpur. is. ing. ھىندىستاندا
توقۇلغان كۆك بوياقلىق رەخت.

① *palas¹. is. fr.* زامانىۋى زور
بىنا. ② زامانىۋى مېھمانخانا ۋە قەۋەت-
لىك بىنالار. ③ ئاسان، ئوڭاي:

«Yarınki derslerin hepsi palas —
ئەتىكى دەرسلەرنىڭ ھەممىسى ئوڭاي.»

① *palas². is. far.* ② كونا پالاز. ③
يۇڭى چۈشۈپ كەتكەن گىلەم.

palaska. is. mac. ئەسكەرلەر ئوق
خالىتىسى ۋە خەنجەرلىرىنى ئېسىۋالىدىد

④ قارشى چىقماق.
palazlanmak. → **Palazlamak.**
paldım, paldüm, paldum. is. far.
 قوشقۇن.
paldımlaşmak. قولىدىن كەلمەيدىغان
 ئىشقا ئارىلاشماق.
paldır küldür. z. غالدۇر - غۇلدۇر،
 گۇلدۇر - غاراس:
 گۈل - «Paldır küldür yuvarlandı»
 دۇر - غاراس دومىلاپ چۈشتى.
paleng. is. far. چورۇق.
palenk. is. far. قاراش تىزىشكۈسى
 (پەنجىرە ۋە ئىشكىنىڭ).
paleoarkeoloji. is. تارىختىن ئاۋۋالقى
 دەۋرلەر ئارخېئولوگىيىسى.
paleontoloji. is. fr. گېئولوگىك
 دەۋرلەردە يەر يۈزىدە ياشىغان پۈتۈن
 جانلىقلارنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.
palet, - ti. is. it. رەساملارنىڭ
 بويلاقنى ئارىلاشتۇرىدىغان ۋە ئېزىدىغان
 تاختىسى.
paletizasyon. is. fr. كېمە ۋە پارا-
 خوتلارغا قاچىلاش ۋە چۈشۈرۈش ئىشلىرى
 رىغا ئاسانلىق تۇغدۇرۇش ئۈچۈن يۈكلەر-
 نىڭ كېمە ۋە پاراخوت تاختىلىرىغا
 يىغىلىشى ۋە باغلىنىشى.
palifrazi. is. كېكەچلىك (سۆزدىكى).
palilali. is. fr. ئەينى سۆز ۋە جۈم-
 لىنىڭ ئورۇنسىز تەكرارلىنىشى.
palimfrazi. is. fr. يالغۇز سۆز ۋە
 جۈملە ئەمەس، ھەتتا قاپىيە، مىسرانىڭ
 تەكرارلىنىشى.
palliler. is. پاللىلار (جەنۇبىي)
 ھىندىستاندا ياشايدىغان خەلق).
pallium. is. lat. ① رېمىلقلارنىڭ

جۈمھۇرىيەت قۇرۇلغاندىن كېيىن قوبۇل
 قىلغان بىر خىل ئاياللار پەلتۇسى.
 ② يۇقىرى دەرىجىلىك پاپا ۋە پوپلار
 ئۈستىگە ئارتىۋالدىغان يۇڭدىن توقۇلغان
 ئاق رەخت.
palmiye. is. fr. پالما دەرىخى.
palpör, - rü. is. fr. قېلىنلىقنى
 ئۆلچەش ئەسۋابى.
palto. is. fr. پەلتۇ.
palûde, pelide. is. s. far. ① تىنغان
 سۈزۈلگەن. ② بىر خىل شىرنە.
palûze. is. far. كىراخمال پاراشۇكى
 ۋە شېكەر بىلەن ياسالغان بىر خىل
 تاتلىق يېمەك.
palyaço. is. it. تىياتىر، سېرىك
 ئويۇنلىرىدا ئىككى نومۇر ئارىسىدا تاما-
 شىبىنلارغا قىزىقچىلىق قىلىپ بەرگۈچى
 ئادەم.
palyaçoluk, - ğu. is. قىزىقچىلىق
 ئاغرىق پەسەيتىدىغان
 (دورا).
palyoş. is. it. قىسقا ۋە ئىككى بىس-
 لىق تۈز قىلىچ.
pami. ünl. قېنى، چاپسان، يۈرە،
 كېتەيلى دېگەن مەنىلەردە قوللىنىلىدۇ.
pampa. is. جەنۇبىي ئامېرىكا سەھرا-
 لىرىغا بېرىلگەن نام.
pampangalar. is. پىلىپپىننىڭ مەركىزىدە
 ياشايدىغان مالايشىيا خەلقى.
pamuk, - ğu. is. كېۋەز، پاختا:
 «Turfanin pamuğu ünlüdür»
 پاختىنىڭ پاختىسى مەشھۇر.
pamuk . balığı. is. ئىت بېلىقى
 جىنىسدىن ئۈستى كۆك، ئاستى ئاق بىر
 خىل بېلىق.

pamukçuk, -ğu. is. بۇۋاق بالىلار. -
دا بولىدىغان ئاقسىل كېسىلى.

pamuklanmak. پاختىلاشماق.

① **pamuklu.** s. پاختىدىن قىلىنغان.

② پاختىلىق:

«Pamuklu kumaş — پاختا رەخت»

Pamuklu elbise — پاختىلىق

كېسىم.

① **Panama.** is. سايۋەنلىكى كەڭ چىخ

قالپاق، پاناما. ② مەخسۇس تۇقۇلغان

بىرخىل رەخت.

① **Panamalı.** s. is. پاناما كىيگەن

② پانامالىق.

① **panayır.** is. yun. يەرمەنكە:

«Sincanğda her yıl vadeli panayır

شەنجاڭدا ھەر يىلى —

مۇددەتلىك يەرمەنكە ئۆتكۈزۈلىدۇ.»

pancar. is. erm. قىزىلچا.

~ **şekeri.** قىزىلچا شېكېرى.

pancur. is. → **Panjur.**

panda. is. zool. مۈشۈكئېيىق.

pandantif. is. fr. مېدالىئون (بويۇنغا

ئاسىدىغان).

pandemi. is. fr. خولېرا، ۋابا ... قا.

تارلىق يۇقۇملۇق كېسەللەر.

pandikülasyon. is. ئەسەنەش ۋە كې

رىلىش ھەرىكىتى.

pandispanya. is. it. ئۇنغا تۇخۇم،

شېكەر ۋە باشقا نەرسىلەر قوشۇپ ياسال

غان يۇمشاق نان.

pendit. is. ھىندىستاندا براخمان

ئالىملىرىغا، بولۇپمۇ سانسىكرىپ ئەدەبى

ياتچىلىرىغا بېرىلىدىغان ئۇنۋان.

pandomima. is. yun. ئىما - ئىشارەت،

ھەرىكەت بىلەن ئوينىلىدىغان سەھنە

ئويۇنى.

pandura. is. müz. قەدىمىي يونانلىق

لارنىڭ ئۈچ تارلىق بىرخىل چالغۇ

ئەسۋابى.

pandy. kalman. öz. is. 1868 - يىل

دىن 1944 - يىلغىچە ياشىغان بىر

ۋېنگىر دوختۇرى.

panestezi. is. tıp. ھوشىنى (خۇددىنى)

پۈتۈنلەي يوقىتىش.

panfobi. is. yun. قورقۇش ۋە روھىي

جىددىيلىك.

pangodoz. is. قىلىقسىز، ھاراقكەش

(قېرى).

pangulu. is. گاۋا تىلىدىن) جەنۇبىي

ھىندىستان تاقىم ئاراللىرىدا ياشايدىغان

خەلقلەرنىڭ دىنىي ۋە مەمۇرىي باشلىق

لىرىغا بېرىلگەن نام.

panhidroz. is. tıp. پۈتۈن بەدەننىڭ

تەرلىشى.

panik, -ği. is. fr. ئۆركۈش، قورقۇش،

چۆچۈش. ۋەھىمە.

«Düşman panik içinde kaldı —

دۈشمەن قورقۇش ئىچىدە قالدى.»

~ **kırmak.** قاچىماق، ئايرىلماق.

panislamizm. is. fr. پان ئىسلامىزم.

panikül, -lü. is. fr. ئۇششاق رەخت

پۇرۇچلىرى.

panjur, pancur. is. دېرىزە قانىتى.

pankardit, -ti. is. fr. يۈرەك

كېسەللىكى.

pankart, -tı. is. fr. ئېلان، پاكات،

لەۋھە، لوزىنكا.

pankras. is. yun. fr. sp. پانكىراس

(چېلىش بىلەن مۇشتلىشىشنى بىرلەش

تۈرگەن تەنھەرىكەت ئويۇنى).

pankreas. is. fr. ئاشقازان ئاستى
بېزى، ئاشقازان ئاستى بېزىنىڭ پۈتۈنلەي
ياكى قىسمەن ئېلىپ تاشلىنىشى.

pankrastit, -ti. is. fr. ئاشقازان
بېزى ياللۇغى.

pankrastotomi. is. fr. ئاشقازان
بېزى ئوپېراتسىيىسى.

pano. is. fr. ئېلان تاختىسى.

panolâr. öz. is. پانولار — جەنۇبىي
ئامېرىكىدىكى قىزىل تەنلىكلەر.

panotik. is. s. fr. mim. بىر قاراشتا
ھەممە يېرىنى كۆرگىلى بولىدىغان بىنا.

panorama. is. fr. ① ئېگىز يەردىن
كۆرۈلگەن كەڭ مەنزىرە. ② ئومۇمىي
كۆرۈنۈش.

panoramik. s. fa. گۈزەل مەنزىرىلىك.

pânôtit. is. قۇلاق ئىششىقى (ئىچ
تەرەپ).

pansiyon. is. fr. ① ۋاقىتلىق ئىجا-
رىگە ئېلىنغان ئۆي. ② يېتىپ - قوپۇپ
ئوقۇيدىغان مەكتەپ (تامىقىمۇ بولىدىغان).

pansiyoncu. is. fr. ۋاقىتلىق ئۆي
ئىجارىگە بەرگۈچى.

pansiyoner. is. fr. ۋاقىتلىق ئۆي
ئىجارىگە ئېلىپ ئىشلەتكۈچى.

panspermi, panspermizm. is. fr.
تۆرەلىمىشۇناسلىق.

pansuman, pansiman. is. يارىغا
قاراش.

~**yapmak.** يارىنى تازىلاپ باشقىدىن
تاغىماق.

pansumancı. is. يارا تاغغۇچى.

pantalji. is. tip. پۈتۈن بەدەننىڭ
ئاغرىشى.

pantalon. → **Pantolon.**

panteist. s. fr. پانتېئىست، پانتېئىزم
تەرەپدارى.

panteizm. is. fr. fels. پانتېئىزم
(خۇدا بىلەن تەبىئەتنى بىر دەپ ھې-
سابلايدىغان دىنىي پەلسەپىۋى تەلىمات).

panteon. is. yun. ① قە-
دىمكى يۇنانلىقلار بىلەن رۇمالىقلاردا
كۆپ خۇدالارغا بېغىشلانغان ئىبادەتخانا.
② بىرەر دىن خۇدالىرىنىڭ ھەممىسى.

panter. is. fr. قاپلان.

pantograf. is. fr. yun. پانتوگراف
(بىر شەكىلنى چوڭايتىپ ياكى كىچىك-
لىتىپ كۆپىيىگە ئالىدىغان ئەسۋاب).

pantol. is. → **Pantolon.**

pantolon. is. it. شىم، شالۋۇر،
بۇرۇلكا.

① **pantoloncu.** is. s. بۇرۇلكا تىك-
كۈچى. ② شىم سېتىش دۇكانى.

① **pantufilâ, pândufilâ.** is. yun. كى-
گىز تەرلىك (كىگىزدىن تىكىلگەن ۋە
سېپىپ ئالىدىغان ئاياغ). ② ئوغرىلىق.

① **pantufilacı.** is. كىگىزدىن تەرلىك
تىكىپ ساتقۇچى. ② ئوغرى.

pantum. is. fr. ed. پانتوم (رۇمان
تىكلار تەرىپىدىن مالايشيا نەزمىلىرىدىن
ئېلىنغان بىر تۈرلۈك قوشاق).

panturanizm. is. fr. پانتورانىزم،
تورانچىلىق.

panturkizm. is. پانتۇركىزم.

panya. is. it. den. قېيىق باغلايدىغان
ئارغامچا.

pan . zde, panzdeh. s. far. ئونبەش.

panzdehüm. s. ئونبەشىنچى.

pan . zehir. is. far. زەھەرنى ئال-
غۇچى، زەھەرنى تازىلىغۇچى.

papa. is. it. پاپا (كاتولىك چېركاۋ- نىڭ چوڭ روھانىسى).

papağan. is. it. zool. شاتۇتى، تۇتى (قۇش).

papağalar. is. zool. شاتۇت جىنس- دىكى قۇشلار.

papak. is. تەلپەك (قوزا تېرىسىدىن تىكىلگەن).

papalık, -ğı. is. ① پاپا تۇرغان يەر. ② پاپىنىڭ بىر ئورۇندا قالغان ۋاقتى. ③ پاپا رەھبەرلىكىدىكى سىياسىي دىنىي جەمئىيەت.

papara¹. is. yun. ① نان، سۈت ۋە شورپا بىلەن قىلىنغان تاماق. ② ئازار. كۆپ ئازار يېمەك. ~yemek.

papara². is. tiy. سۇناي. papas is. → Papaz.

papatya. is. bot. ماي چېچەك. ① پوپ، ② قارت papaz. is. yun. قەغىزنىڭ كارولى.

papaz. balığı. is. ئاق دېڭىزدا بو- لىدىغان بىر خىل كىچىك بېلىق.

papazi. yun. dek. نېپىز بىر خىل يىپەك رەخت.

papazlık, -ğı. is. پوپلۇق. ① بىر لىرا قەغەز پۇلى. ② قەغەز پۇل.

papelci. is. ھىيلىگەر.

papelcilik, -ğı. is. ھىيلىگەرلىك.

paprika. is. bot. → Biber.

papura. is. ئىككى كالا قوشۇلغان ساپان.

papuş. is. far. پوپۇش (ئاياغ كىيىمى).

papül, -lū. is. تېرىدە پەيدا بولىدىغان قاپارتما.

papye. būvar. is. fr. سىياھ قۇرۇ- تۇش قەغەزى.

papye. kuşe. is. fr. رەسىم قەغەزى (قېلىن ئاق قەغەز).

para¹. is. far. ① پۇل، ئاقچا. ② خۇرۇشىنىڭ قىرغىتىن بىرى.

para². is. fr. قويۇق كاۋچۇك سۈتم- دىن ئىشلەنگەن ماددا.

parabellum. is. ئاپتوماتىك تاپانچا.

paradantoz. is. چىش ئەتراپىدىكى توقۇلمىلارنىڭ پارچىلىنىشى.

paradentit, -ti. is. چىشنى ئوراپ تۇرغان توقۇلمىلارنىڭ ياللۇغى.

paradi. is. fr. كىنو، بولۇپمۇ تىياتىر زالىدا ئۈستكى قەۋەتتىكى ئورۇن.

paradoks. is. fr. ئومۇمىي چۈشەنچىگە خىلاپ كۆز قاراش.

parador. is. ing. fr. ئىسپانىيىنىڭ زامانىۋى چوڭ مېھمانخانىسى.

paraf. is. fr. قىسقا ئىمزا.

parafa. s. fr. ئىمزا قويۇلغان، ئىمزا بىلەن ئىشارەتلەنگەن.

parafemi. is. سۆزدىكى بۇزۇقلۇق.

parafin. is. fr. پارافىن (نېفىتتىن ئېلىنىدىغان مۇغا ئوخشاش ئېرىيدىغان ئاق ماددا).

parafinli. s. تەركىبىدە پارافىن بولغان.

parafobi. is. tip. يېنىك قورقۇش.

para. göz. s. پۇل مەستانىسى، پۇلپە- رەس؛

«Paragöz bir adam — پۇلپەرەس ئادەم.»

paragözi. is. تېتىش (تەمىنى) تۇيغۇ- سىنىڭ بۇزۇقلۇقى.

paragraf. is. fr. پاراگراف، ئابزاس.

parakete, paraketa. is. it. ① كې

مە ۋە پاراخوتلارنىڭ سۈرئىتىنى ئۆل-
چەيدىغان ئەسۋاب. ② بىرمۇنچىلىغان
قارماقتىن تەشكىل تاپقان قارماق.

paraketeci. is. قارماق بىلەن بېلىق
تۇتقۇچى.

paraklimaks. is. fr. bot. باشقا
يەردىن كۆچۈرۈپ تىكلەنگەن ئۆسۈملۈكلەر
يىغىندىسى.

parakromatizm. is. fr. رەڭ قارم
غۇسى (رەڭلەرنى پەرق ئېتەلمەسلىك
كېسلى).

paralamak. ① پارچىلىماق. ② يىرتماق;
شر — «Arslan geyiği parladı.
بۇغىنى پارچىلىدى.

Perdeleri paralamak —
يىرتماق.

paralanmak¹. پۇل تاپماق، باي بو-
لۇپ قالماق.

① يىرتىلىپ، چېقىلىپ،
paralanmak². (كېسىلىپ) پارچىلانماق. ② قىيىن شا-
رائىتا ئەمەلگە ئاشمايدىغان ئىش بىلەن
مەشغۇل بولماق. ③ كۈچەنمەك، غەيرەت
كۆرسەتمەك.

paralatmak. پارچىلاتماق.

① پاراللېل، تەڭ. s. fr. mat. paralel.
يانداسما سىزىقلار. ② خەرىتىدە ئېكۋا-
تورغا ياندىشىپ كەلگەن چەمبەر
شەكلىدىكى سىزىقلار. ③ ئوخشاش، تەڭ.

① باي. ② پۇللىق، s. paralı.
مائاشلىق:

«Paralı asker —

پالەچ، ھالىسىز، s. fr. paralitik.
ئىقتىدارسىز.

paraljezi. is. tip. ئۇيۇشۇش.

paralojizm. is. fr. خاتا مۇھاكىمە.

parameni. is. ئادەت (ھەيىز)
بۇزۇقلۇقى.

param parça. s. پارچە - پارچە.

parana.öz. is. coğr. پارانا (جەنۇبىي)
ئامېرىكىدا 3300 كىلومېتر ئۇزۇنلۇقتىكى
بىر ئۆستەڭ.

paranoya. is. yun. بولمايدىغان نەر-
سىلەردىن مەنە چىقىرىش.

parantez. is. fr. پارانتەز — تىنىش
بەلگىلىرىدىن تىرناق ().

① parapet, - ti. is. پاراخوتلار ئۈ-
تىدىكى شادا. ② بىنالاردا دېرىزە ئال-
دىدىكى شادا، ۋادەك.

parapleji. is. بەل تۆۋەنلىنىش
لەج بولۇشى.

parapsikoz. is. نېرۋا بۇزۇقلۇقى.

① parasız. s. پۇلى يوق. ② كەم-
بەغەل، يۇقسۇل. ③ ھەقسىز، پۇلسىز:

«Parasız tiyatro —

پۇلسىزلىق، is. parasızlık, - ğı.
پۇلى بولماسلىق.

paraspazm. is. ئىككى ئاياغنىڭ
يىغىناپ كېتىشى ياكى قىسقىراپ كېتىشى.

paraşol, paraçol. is. it. تۆت تە-
رىپى ئوچۇق، ئۈستى يېپىق بىر ئاتلىق ھارۋا.

① paraşüt, - tü. is. fr. پاراشوت.
② قول سائەتلىرىدە سىلكىنىشتىن ساق
لايدىغان پولات پارچە.

① paraşütçü. is. ask. پاراشوتتىن
سەكرىگۈچى. ② پاراشوتچى ئەسكەر.

paraşütçülük, - gü. is. پاراشوت-
چىلىق.

paraşütlü. s. پاراشوتلۇق.

① paratoner. is. fr. چاقماق

قايتۇرغۇچى. ② ئاۋاز ئالىدىغان ۋە بېرىدىغان جاھازلاردا بىخەتەرلىك تېلېگراممىسى ئارىسىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئۈسكۈنە. **paratrofi. is. tip.** ئوزۇقلەنىشنىڭ بۇزۇلۇشى.

paravan. is. fr. ask. كېمە ۋە پا-راخوتنى مىنالاردىن قوغدايدىغان قورال.

① **paravana. is. fr.** شىرما (قاتلىپ) نىپ ئېچىلىدىغان بىرقانچە پارچىدىن تەركىب تاپقان پەردە. ② يوشۇرۇپ قالغۇچى، قوغداپ قالغۇچى ئادەم ياكى نەرسە.

باشقىسىنىڭ ئېتىدىن، **~yapmak.** ھوقۇقىدىن ۋە كۈچىدىن يوشۇرۇنچە پايدىلانماق.

① **parazit, - ti. is. s. fr.** پارازىت، تەييار تاپ. ② رادىئوغا قارشى ئاۋاز.

parazitisti, - ti. is. fr. پارازىتلارنى ئۆلتۈرۈشكە يارايدىغان ماددا.

parazitlik, - ği. is. zool. پارازىتلىق.

parazitoğobi. is. fr. پارازىت لاردىن قورقۇش كېسەللىكى.

parazitoloji. is. fr. پارازىتولوگىيە (پارازىت ئۆسۈملۈك ياكى جانىۋارلارنى تەتقىق قىلىدىغان پەن).

① **parça. is. osm.** پارچە. ② دانە. ③ بۆلۈم. ④ مۇزىكا ئەسىرى. ⑤ چىرايلىق خوتۇن:

«1. Kırılan bardağın parçalarını saklıyorum — سۇنغان ئىستاكانىنىڭ پارچىلىرىنى ساقلاۋاتىمەن.

2. On parçadan oluşan bir oda takımı — ئون بۆلۈمدىن ئىبارەت ئۆي — جاھازلىرى.

3. Bu parçayı çok beğendim —

بۇ مۇزىكا ئەسىرىنى بەكمۇ ياراتتىم.»

① **parçacı. is.** پارچە گەزمال سات-قۇچى. ② ماشىنا ئۈسكۈنىلىرىنى ساتقۇچى.

parçacık, - ğı. is. كىچىك پارچە.

parçak parçuk. s. پارچە - پارچىلىماق. ② بۆل-مەك، ئايرىماق. ③ سۆزنى يىلتىزغا ۋە قوشۇمچىلەرگە ئايرىماق.

① **parçalanmak.** پارچىلانماق. ② خۇشال ۋە مەمنۇن قىلىش ئۈچۈن تىرىشماق.

parçalatmak. پارچىلاتماق.

① **parçalı. s.** پارچە - پارچە، پارچىلارغا ئايرىلغان. ② كىنايىلىك: «كىنايىلىك سۆز. — **Parçalı söz**»

① **parça parça. s. is.** پارچە - پارچە. ② بۆلۈم - بۆلۈم.

pardesü, purdüsü. is. fr. يېپىلىك پەلتۇ، پىلاش.

pardon. ünl. fr. «ئەيۇ قىل» دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ.

① **pare. is. osm.** پارچە، قىسىم. ② دانە. ③ بۆل.

① **pareduz, parduz. is. s. far.** يا-ماقچى. ② ئەسكى - تۈسكى نەرسىلەر ئېلىپ ساتقۇچى.

① **pareduzi. is.** ياماقچىلىق. ② ئەسكى - تۈسكى نەرسىلەر ئېلىپ سېتىش كەسپى.

① **pareno. is. far.** ئىش ھەققى. ② ئۈسۈلچىلارغا قىسىپ قويۇلىدىغان بۆل.

pare pare. z. s. پارچە - پارچە.

parfüm. is. fr. خۇش پۇراق.

parfümeri, parfümöri. is. fr. خۇش پۇراق نەرسىلەرنىڭ ئىشلىنىپ

سېتىلىشى. ② ئەترە قاتارلىقلارنى سا-
تيدىغان دۇكان.
parfümerici. is. خۇش پۇراقلىق
نەرسىلەر ساتقۇچى.
① pargi. is. far. يۇندا قۇدۇقى،
ئەۋرەز.
parıldama. is. پارىلداش، پارقىراق.
① parıldamak. پارىلدەسماق.
② يورسماق.
① parıldatmak. پارىلداتماق. ② يۈ-
رۇتماق.
parıl parıl. z. پار - پۇر.
parıltı. is. يورۇقلۇق، پارلاقلىق.
parıltılı. s. يورۇق.
Paris. öz. is. پارىژ (فرانسىيىنىڭ
مەركىزىي).
① park, -k1. is. ing. ئومۇمىي
باغچا. ② ھەربىي ئىسكىلات ۋە گاراژ.
parka. is. ask. ھەربىيلەرنىڭ مانېۋر
كىيىمى.
① parke. is. fr. ئۆيلەرنىڭ ئاستىغا
ياتقۇزۇلغان تاختايلار. ② تۈپتۈز تاش
يول. ③ بازارنىڭ قىزىق يېرى. ④ سو-
دىگەرلەر يىغىنى:
«Otel koridorunun parkeleri-
مانخانا كارىدورىنىڭ ئاستىغا ياتقۇ-
زۇلغان تاختايلار.
Sokağa çıktık, güneş ıslak
چىقساق — parkelerde parliyordu
قۇياش تاشيولدا پارىلدايتتى.»
parkinson. öz. is. پاركىنسون
(1755 - يىلىدىن 1824 - يىلغىچە
ياشىغان ئىنگىلىز دوختۇرى).
parkur. is. fr. يۈگۈرۈش (ئات، ۋې-
لېسپىت قاتارلىق) مۇسابىقە يولى.

① parlak, -ğı. is. پارلاق، پارقىراق.
② ئايدىڭ، يورۇق، ئوچۇق. ③ نۇرلۇق:
پارىلداق — 1. Parlak bir maden —
بىر مەدەن.
2. Parlak bir hava — ئوچۇق ھاۋا.
3. Parlak bir başarı — پارلاق
بىر غەلىبە.
parlaklık, -ğı. is. ئايدىڭلىق،
يورۇقلۇق.
① parlamak. پارىلدىماق، پارقىرماق.
② تۇتاشماق، يانماق. ③ ئىناۋىتى
كۆتۈرۈلمەك، ئورنى ئۆسمەك. ④ ئاچ-
چىقلانماق، خاپا بولماق.
⑤ چىرايلىقلاشماق:
«1. Ayna gibi parlamak —
تەك پارقىرماق.
2. Lamba parladı — چىراغ ياندى.
3. Ahmet kısa bir zamanda
parladı — ئەخمەت قىسقا بىر ۋاقىتتا
قىتتىلا ئۆسۈپ كەتتى.
4. Sinirlidir, çabucak parlar —
جىلىخور تېزلا ئاچچىقلىنىدۇ.»
parlamentarizm. is. fr. پارلامېنت
لىق تۈزۈمى.
parlamentar. is. fr. پارلامېنت
ئەزاسى.
parlamento. is. it. huk. پارلامېنت:
«Amerika parlamentosu —
ئامېرىكا پارلامېنتى.»
① parlatmak. پارىلداتماق. ② ئىچمەك،
«Bir iki kadeh parlatmazsak olmaz-
بىر - ئىككى رۇمكا ئىچمىسەك بولمايدۇ.»
parmağımsı. s. بارماقچىلىك، بارماق تەك.
① parmak, -ğı. is. بارماق، باش
بارماق، ئىشارەت بارماق، ئوتتۇرا

بارماق، ئۈزۈك بارماق، سىنچىلاق قول.
 ② گۈگۈسۈن. ③ ئىلىك. ④ مۇداخىلە،
 ئارىلاشما، ئارىلىشىش. ⑤ شادا ۋە ۋا-
 دەكلەردە ھەربىر تۆمۈر ياكى ياغاچ:
 «Bardakta üç parmak su var —
 ئىستىكاندا ئۈچ ئىلىك سۇ بار.
 Bu işte onun da Parmağı
 var — بۇ ئىشقا ئۇمۇ ئارىلاشقان.
 ① شادا (ۋادەك) parmakçı. is. s.
 ياسىغۇچى. ② كۈشكۈرتكۈچى، قۇتراتقۇچى.
 ① بارماق بىلەن parmaklamak.
 يېمەك. ② كۈشكۈرتمەك، قۇتراتماق:
 ھەسەلنى بارماق — «Bali parmakladı
 بىلەن يېدى.»
 بارماقلار s. parmaklararası.
 ئوتتۇرىسى.
 ياغاچ ۋە تۆۋ. is. parmaklık, — ğı.
 مۇردىن ياسالغان شادا (ۋادەك):
 پەلەم — «Merdiven parmaklığı»
 پەينىڭ ۋادىكى.
 شادىلىق، سالاسۇنلۇق. s. parmaklıklı.
 بارماقسىز (بار). s. is. parmaksız.
 ماقسىز تۇغۇلغان).
 بارماقسىز is. parmaksızlık, — ğı.
 تۇغۇلۇش (قول ياكى پۇتنىڭ).
 ئىتالىيە سۆزىسى. is. it. parmican.
 ئىم، پارول (يوشۇرۇن is. it. parola.
 شەرتلىك سۆز ياكى ئىبارە).
 ئىشتىھانىنىڭ is. tıp. paroreksi.
 بىردىن ئارتىشى.
 قۇلاق ئاستى is. fr. anat. parotid.
 تۈكۈرۈك بېزى.
 parotis. is. → parotid.
 قالقان بېلىقنىڭ بالىسى. is. parpa.
 پار - پۇر، پار - پار: par par.

پار - پۇر — «par par parliyor»
 پارىلىدايدۇ.
 قاپلان. is. zool. pars.
 ① ئۆرۈمە پۇل. ② قە. is. parsa'.
 لەندەرچىلىك.
 تەڭرىگە ئىبادەت s. far. parsa'.
 قىلغۇچى، ئابىت.
 ① سوپىلىق. is. parsayi, parsai.
 ② ئەخلاىلىق.
 ئەسكى - تۈسكى. s. parsal.
 مەلۇم بىر مەقسەت is. fr. parsel.
 ئۈچۈن ئايرىلغان تېرىلغۇ يەر.
 پارچىلارغا ئايرىماق. parsellemek.
 پارچىلارغا ئايرىلغان. s. parselli.
 تارازا (گىر) is. far. is. parseng.
 تېشى.
 ① ئىرانغا ئائىت، s. far. parsi.
 ئىران بىلەن مۇناسىۋەتلىك. ② پارىسچە.
 خەت يېزىش ۋە is. fr. parşömen.
 رەسىم سىزىش ئۈچۈن مەخسۇس تەييار-
 لانغان ھايۋان تېرىسى.
 كونىراپ كەتكەن، s. parsal, partal.
 جۈلۈقى چىقىپ كەتكەن.
 ① گۈل باغچىسى. is. fr. parter.
 ② كىنوخانا ۋە تىياتىر زالىنىڭ
 تۆۋەن قەۋىتى.
 پارتىسچە is. dilb. parthça. öz.
 (ئوتتۇرا ئىران دەۋرىدە ئىراننىڭ غەر-
 بىي - شىمال قىسمىدا قوللىنىلغان تىل).
 پارتىيەلەر (ئىران) is. parthler. öz.
 لىقلار بىلەن ئۇرۇق - تۇغقان خەلق).
 ① بۆلۈم، قىسىم، is. fr. parti'.
 تۈركۈم. ② ئويۇن پارچىسى. ③ بىر
 پۈتۈن مۇزىكا ئەسىرىنىڭ ھەر پارچىسى.
 ④ ئەرزاق ئېلىنغان ۋە ئېلىنىدىغان نەرسە.

parti¹. is. fr. پارتىيە:
«Komünist parti — كوممۇنىستلار پارتىيىسى»
partici. is. ① پارتىيە ئەزاسى. ② پارتىزان.
particlik, — gi. is. پارتىزانلىق.
partili. is. پارتىيىلىك.
partisip. is. fr. ئىسسىمداش، سۈپەتداش.
partizan. s. is. پارتىزان.
partizanlık, — ғы. is. پارتىزانلىق.
partöner, partener. is. fr. ① دۈب. ② (بىر رولنى ئېلىشتا ئارتىمىغا ياردەم چىلىك قىلغۇچى). ③ قىماردىكى شېرىك.
④ تانىدا چورا.
parya. is. fr. ① ھىندىستاندا «قاسىت» دەپ تونۇلغانلارغا بېرىلگەن نام. ② باشقىلار تەرىپىدىن خورلانغۇچى.
pas¹. is. ing. sp. پاس (توپ ۋە قارت ئويۇنلىرىدا قوللىنىلىدۇ).
pas². is. esk. ① دات. ② گەز: 1. Demir paslaştı — تۆمۈرنى دات — باستى.
2. Hastanın dilindeki pas — كېسەلنىڭ تىلىدىكى گەز.
~ çıkarmak. — داتنى چىقارماق.
pas³. is. far. ① كۆزىتىش، مۇھاپىزەت. ② قىلىش. ③ كېچە - كۈندۈزنىڭ سەككىزدىن بىرى، ئۈچ سائەتلىك مەزگىل.
pasa. is. ① نەرسىلەر قىلدىن قولغا ② ئۇزۇن توشۇلغاندا قوللىنىلىدىغان ئىبارە. ③ ئۇزۇن نېپىز تاختا.
pasaj. is. fr. ① يالغۇز پىيادىلەر ② ماڭالايدىغان، ئىككى تەرىپى دۇكانلىق تار يول. ③ ئىستاتتا، نەقىل.

① كىر. ② كىر كىيىم. is. pasak.
pasakaglia. is. it. ئىۋزۇلىدۇر-مەي داۋاملىشىدىغان مۇزىكا پارچىسى.
① پاساكلىنا، كىر. s. pasaklı. ② رەتسىز، قىياپىتى ساڭگۇل - سۇڭگۇل.
pasalamak. → Vermek.
pasaparola. is. it. ask. ① قوباندا، بۇيرۇق (بىر ھەربىي قىسىمغا بېرىلگەن ۋە ئېغىزدىن ئېغىزغا پۈتۈن ئەسكەرلەرگە يەتكۈزۈلگەن بۇيرۇق). ② پارولىنىڭ بىردىن بىرىگە ئۆتۈشى.
① سۆزنى ھەر تەرەپكە تار. ~ etmek. قاتماق. ② بۇيرۇقنى تېلېفون بىلەن مۇناسىۋەتلىك تەرەپلەرگە يەتكۈزۈش.
① پاسپورت. is. fr. pasaport, — tu. ② ئۇرۇشتا پاراخوتلارغا بېرىلگەن يۈرۈش بەلگىسى:
«Pasaportunu eline vermek — قوغلىماق، ھەيدىمەك»
pasatizm. is. ed. (سەن) پاساتىزم ئەتتە ئۆتمۈشنىڭ ئەنئەنىلىرىگە بېقىندى بولۇپ قالغانلىق ۋە مۇشۇ ئاساستا قۇرۇلغان سەنئەت مەكتەپلىرى).
pasavan. is. fr. huk. پاساۋان (تۈركىيە بىلەن چېگرىداش مەملىكەتلەردە ياشىغان تۈركىيە پۇقرالىرىغا مەملىكەت تەرىپىدىن پاسپورت ئورنىدا بېرىلگەن بەلگە).
pas. ban. is. far. پاسبان، كۆ. زەتچى، مۇھاپىزەتچى.
① كۆ. pas. bani. is. osm. far. esk. زەتچىلىك، مۇھاپىزەتچىلىك. ② بىر خىل تۈرك مۇقامى.
pasböcüsü. is. → pas².
pascal, blaise. öz. is. 1623 - يىلىدىن

1662 - يىلغىچە ياشىغان فرانسۇز ماتېماتىكىچىسى، فىزىكىچىسى، پەيلاسوفى، ۋە يازغۇچىسى.

① كېچە كۆزەتكۈ. *pasdar. is. far.* چىسى، پاششاپ. ② ئىشەنچلىك ۋە سادىق ئادەم.

① كۆزەتچىلىك. *pasderi. is.* ② مەسئۇللۇق.

ئىراندا ياشاپ. *paseng, pasang. is.* دىغان ياۋا تېكە (تاغ تېكىسى).

① پاسسىپ، تەشەببۇس. *pasif. s. fr.* كارلىقى يوق. ② ئېزىلگۈ، مىس - مىس.

pasifik okyanusu. öz. is. coğr. ئۇلۇغ ئوكيان.

pasifleştirme. is. پاسسىپلاشتۇرۇش.

paskal. s. fr. ھەيپار، قىزىقچى (بىرى):

نېمىدېگەن قىس - *«Ne paskal adam»* زىقچى ئادەم.

paskalık, - ğı. is. ھەيپارلىق، قىزىقچىلىق.

paskalya. is. yun. پاسخا بايرىمى.

paslanma. is. داتلاشما، داتلىشىش، دات بېشىش.

① داتلاشماق. ② گال. *paslanmak.* لاشماق. ③ گەز باغلىماق (تىل):

— *«İnsan okumazsa kafası paslanır»* ئىنسان ئوقۇمىسا، كاللىسى گاللىشىدۇ.

paslanmaz. s. دات باسمايدىغان، داتلاشمايدىغان، دات باسما.

① توپىنى بىر - بىرىگە. *paslaşmak.* پاس بەرمەك. ② ئاشقارچە قاراشماق.

داتلاشقان، دات باسقان، *paslı. s.* گەز باغلىغان.

① مائاشتىن ھەممە. *paso'. is. it.*

سىنىڭ ياكى بىر قىسمىنىڭ بىرىگە تەئەللۇق ئىكەنلىكى يېزىلغان ھۆججەت.

② بىر ئىشتىن ۋاز كەچكەنلىكى ياكى بۇ ئىشنىڭ قىلىنىمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان سۆز:

— *«Benden paso, güle güle gidin!»* مەندىن رۇخسەت، خاتىرجەم كېتىۋېرىڭ!

تسىياتىدا پەردە. *paso². is. isp. ed.* ئارىلىقىدا ئوينىلىدىغان كۈلكىلىك ئويۇن.

① كېپىكى كۆپ. *paspal. is. yun.* ئۇن، كېپەكلىك ئۇن. ② ئەپسۇننىڭ ناچىرى.

paspas. is. بوسۇق تۈۋىگە سېلىپ قۇيۇلغان ئاياغ سۈرتكۈچ.

paspaslamak. پاراخوت سۇپىلىرىدىكى سۇلارنى سۈرتمەك.

① پەرەندىك قاتارلىق. *pasta. is. it.* لارنىڭ ئومۇمىي نامى. ② كىيىملەرنىڭ پۇرۇمى، قىرى، قېتى.

pastacı. is. پەرەندىك قاتارلىقلارنى ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.

pastacılık, - ğı. si. پەرەندىك قاتارلىقلارنى ياساش ياكى سېتىش كەسپى.

pasta. hane, pastane. is. it. پىرە - نىڭ قاتارلىقلارنى ساتىدىغان دۇكان.

pastal. is. قاتلانغان تاماكا يوپۇرمىقى.

pastalı. s. پۇرۇملىك:

«*Pastalı entari* — پۇرۇمە كۆڭلەك.

pastav. is. mac, dok. يۇڭ رەخ تۈپى.

① بويىقلىق رەسىم. *pastel. is. s. fr.* سىزىش قەلىمى. ② بويىق قەلەم بىلەن سىزىلغان رەسىم.

pastelci. is. بويىق قەلەم بىلەن رەسىم سىزغۇچى.

pastelist. is. fr. → **pastelci.** سۈرگۈچ.
pastırma. is. كۆپ ئۇرماق. ~ **sını çıkarmak.**
 يازنى ئەسلەتكەن باھار ھاۋاسى. ~ **yazı.**
pastırmacı. is. سۈرگۈچ ياسىغۇچى.
 ياكى ساتقۇچى.
pastiş. is. fr. ① تەقلىد قىلىنغان
 ئەدەبىيات - سەنئەت ئەسىرى. ② مۇزد-
 كىچىلارنىڭ ئەسەرلىرىدىن قۇراشتۇرۇلغان
 مۇزىكا ئەسىرى.
pastoforos. is. yun. قەدىمكى مىسىردا
 دىنىي مۇراسىملاردا ئىچىگە ئىلاھنى تەق-
 لىد قىلغان بىر ياكى بىر قانچە ھەيكەل
 سېلىنغان ساندۇقنى كۆتۈرۈپ ماڭىدىغان
 راھىب.
pastoral. s. is. fr. ① سەھرانىڭ
 ھاياتى ۋە ئۆرپ - ئادىتىنى ئىپادىلەيد-
 ىغان. ② ئارتىسلىرى ئەر - ئايال چار-
 ۋىچىلاردىن تەشكىل قىلىنغان بىر خىل
 تىياتىر.
pastörize. s. fr. مەخسۇس 65 گىرا-
 دۇسقا قەدەر قىزىتىلىپ بىردىنلا مۇزلىتىش
 ئۇسۇلى بىلەن مىكروبلارنى ئۆلتۈرۈلگەن
 (سۈت، پىۋا).
pastra. is. yun. → **Piştı.**
pasturel. is. fr. XII ۋە XIII
 ئەسىردە يېزىلغان بىر شېئىر تۈرى.
pasuh. is. far. جاۋاب.
pasüvar, paysüvar. is. far. پىيادە،
 ياياق.
pasvan. is. fr. كېچە كۆزەتچىسى،
 پاشىپا.
pasyans. is. fr. قارت بىلەن ئېچىل-
 غان پال.
pasyon. is. fr. ئەيسا پەيغەمبەرنىڭ

ۋاپاتىدىن ئاۋۋال ۋە ۋاپاتى جەريانىدا
 ئېچىنغانلىقىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن يېزىلغان
 غەرب مۇزىكىسى.
paşa¹. is. t. پاشا (ئوسمان پادىشاھ
 لىقى زامانىدا يۇقىرى دەرىجىلىك مەمۇرىي
 ئەمەلدارلارغا ۋە پولىكاۋنىكتىن يۇقىرى
 دەرىجىلىك ئوفىتسېرلەرگە بېرىلگەن
 ئۇنۋان):
 «ئەنۋەر پاشا. — **Enver paşa**
 قەدىمىي مىس پۇل. **paşa².** is.
 پادىشاھلارنىڭ خىزمىتىدىكى
 خادىم.
 ① پادىشاھلىق، **paşalık, — ğı.** is.
 پاشالىق. ② «پاشا» نىڭ ئىدارىسى ئاس-
 تىدىكى رايون.
paşa paşa. z. چىرايلىقچە، ئىختىيارەن،
 خالاپ.
paşib. is. far. پەلەمپەي.
paşide. s. far. چاچقان، سەپكەن.
pat¹, — tı. is. bot. بىر خىل گۈل.
pat². is. ياپىلاق نەرسىگە ئۇرۇلغاندا
 چىققان ئاۋاز.
pat³. s. پاناق، يېپى:
 «بۇرنى پاناق. — **Burnu pat**
 ① يېڭىلەمەسلىك ھەم **pata.** is. it.
 يېڭىلەمەسلىك. ② تەڭ، باراۋەر.
patadak. z. تۇيۇقسىز، ئۇشتۇمتۇت:
 «**Patadak çıka geldi** —
 تۇيۇقسىز — چىقىپ كەلدى.»
patadan. z. → **Patadak.**
 تاياق، توقماق، **patak, — ğı.** is.
 كالتەك.
 ① ئۇتتۇر كەلگەن يەرگە **pataklamak.**
 ئۇرماق. ② تېز ۋە چالا - بۇلا سۈپۈرمەك،
 كالتەك بىلەن كىر يۇماق.

pataklanmak. كالتەكلەنمەك. ئۇرۇلماق،
patalya. is. den. بىر جۈپتىن ئۈچ
 جۈپكىچە پالمى بولغان ھەم كىشى بېشىغا
 بىر جۈپ پالاق توغرا كېلىدىغان ھەربىي
 كېمە ۋە پاراخوتقا خىزمەت قىلىدىغان
 قېيىق.
patalyacı. is. den. كېمىلەردە كۆ-
 زەتكۈچى ۋە پالاق تۇتقۇچى ئەسكەر.
patanlar veya pathanlar. öz. is.
 پاتانلار (ئافغانلاردىن پەرقلىنىدۇرۇش
 ئۈچۈن ئافغانىستاننىڭ شەرقىدىكى
 قەبىلىلەرگە بېرىلگەن نام).
patates. is. isp, bot. ياڭيۇ.
patavatsız. s. ئاغزىغا كەلگىنىنى
 سۆزلەيدىغان ۋە خىيالىغا كەلگىنىنى
 قىلىدىغان.
patavatsızlık, - ğı. is. ئاغزىغا
 كەلگىنىنى سۆزلەيدىغانلىق ۋە خىيالىغا
 كەلگىنىنى قىلىدىغانلىق.
patelektomi. is. fr. تىز لىپىكىنىڭ
 پۈتۈنلەي ياكى قىسمىن ئوپېراتسىيە
 قىلىنىشى (ئادەم ياكى ھايۋان).
peten. is. fr. ① كاڭكى. ② چاقلىق
 ئاياغ (تۈز يەرلەردە تېپىلىش ئۈچۈن
 كىيىلىدىغان).
patent. is. ing. ① بىر ئىختىرانىڭ
 ياكى بۇ ئىختىرانىڭ ئىگىلىك ھوقۇقى
 كىمگە تەۋە ئىكەنلىكى يېزىلغان ھۆججەت.
 ② پۇقرالىق كېنىشكىسى.
patenta. is. → patente.
patente. is. it. den. چەت ئەلدىن
 كەلگەن كېمە ياكى پاراخوتلارغا مۇناسى-
 ۋەتلىك ئورگانلار تەرىپىدىن پىورتقا
 كىرىش ئۈچۈن بېرىلگەن رۇخسەت قەغىزى.
patetik. s. fr. ed. تەسىرلىك، ئىلى

ھاملاندۇرغۇچى.
 ① تاقىلىدماق. ② ۋاراك - **patırdamak.**
 چۇرۇڭ قىلماق.
patırdatmak. ئايىغىنى يەرگە ئۇرۇپ
 تاقىلداتماق.
patır. kütür. z. ۋاراك - چۇرۇڭ،
 تاراق - تۇرۇق:
«Merdivenden patır kütür inen
çocuklar — ۋاراك —
 چۇرۇڭ قىلىپ چۈشكەن بالىلار.»
patır patır. z. تىزروك - تىزروك،
 پالاق - پۇلۇق:
«Ağaçtan patır patır dökülen
elmalar — دەرەختىن تىزروك - تىزروك
 قىلىپ تۆكۈلگەن ئالمىلار.»
 ① تاپۇر - تۇپۇر. ② **patırtı. is.**
 غوۋغا، جېدەل، ماجرا:
«Rumlarla Türkler arasında sadece
bir defa patırdı oldu — رىملار
 بىلەن تۈركلەر ئوتتۇرىسىدا بىرلا قېتىم
 غوۋغا بولدى.»
patik, - gi. is. yun. كىم
 چىك بالا ئايىغى.
patika. is. bulg. جىم يول، چىغىر يول.
 ① **patinaj. is. fr.** كانكى تېپىلىش
 ھەرىكىتى. ② قاتناش قوراللىرىنىڭ
 تېپىلىپ يولدىن چىقىپ كېتىشى ياكى
 چاقنىڭ بىر يەردە تۇرۇپلا پىرقىرىشى.
 ① **patiska. is. s. fr.** پاختا رەخ.
 ② پاختا رەختىن تىكىلگەن.
pat. küt. z. پاق - پۇق، ۋاق - ۋۇق:
«Sırtına patküt vurmaya başladılar —
 دۈمبىسىگە ۋاق - ۋۇق قىلىپ —
 ئۇرۇشقا باشلىدى.»
 ① **patlak. s. is.** يېرىلىپ ② يېرىق

قالغۇدەك خەۋەر تارقاتماق؛
 توپنى يې — 1. Topu patlatmak —
 رىۋەتمەك.
 2. Gevezeliğiyle herkesi patlatır —
 ئاغزىنىڭ ئىتتىكىلىكى بىلەن ھەممىنى
 خاپا قىلدۇ.
 3. Şimdi patlatırım ha! —
 كالا — چاتقا قويىمەن ھە!
 4. Tabancayı patlatmak —
 تالا — پانچىنى بەتلىمەك.
 ئوت ئالغۇچى، پارتلايدىغان: patlayıcı. s.
 «Benzin patlayıcı bir maddedir —
 بېنزىن ئوت ئالغۇچى بىر ماددىدۇر.»
 پەتەنگان، چەيزە. patlıcan. is. bot.
 ھەلۇم بىر كېسەلگە patofobi. is. fr.
 ياكى پۇتۇن كېسەللىكلەرگە نىسبەتەن
 قورقۇش تۇيغۇسى.
 كېسەللىك تۈ. patoglisemi. is. tıp.
 پەيلىدىن قاندا شېكەرنىڭ پەيدا بولۇشى.
 كېسەللىك پەيدا Patojen. s. fr.
 قىلىدىغان:
 كېسەللىك پەيدا «Patojen mikrop —
 قىلىدىغان مىكروب.»
 كېسەللىك patojenez. is. fr. tıp.
 باشلىنىشى ۋە تەرەققىي قىلىشى.
 پاتولوگىيە مۇتە. patolog. is. fr.
 خەسسىسى، ۋىراج.
 پاتولوگىيە (كېسەل). patoloji. is. fr.
 لىكلەر بىلىمى).
 ① كېسەللىككە patolojik. is. fr.
 ئائىت، كېسەللىكتىن پەيدا بولغان. ② پا-
 تولوگىيە بىلەن مۇناسىۋەتلىك، پاتولو-
 گىيىلىك.
 پاتونومىيە (كې. patonomi. is. tıp.
 سەللىكلەرنىڭ قانۇنىيىتىنى تەتقىق

كەتكەن يەر. ③ سۇنىڭ ئېتىلىپ چىققان
 يېرى:
 «Patlak top — يېرىق توپ.
 ① پارتلاش، ئېتىلىش. patlama'. is.
 ② يېرىلىش.
 «سەۋر قىل!»، «جىم. patlama'. ünl.
 بول» دېگەن مەنىلەردە قوللىنىلىدۇ;
 سەۋر قىلىپ — «Patlama da dinle!
 ئاڭلا!»
 ① پارتلىماق. ② يېرىلماق. patlamak.
 ئېتىلماق. ③ بىردىنلا ئوتتۇرىغا چىقماق،
 بىراقلا مەيدانغا كەلمەك. ④ بەك قىي-
 نالماق، چىدىغۇدەك دەرىجىگە كەلمەك.
 ⑤ سەۋر سىزلەنمەك. ⑥ سېتىلماق:
 سۇ تۇرۇپ — 1. Su borusu patladı —
 سى يېرىلدى.
 ئۇرۇش بولدى. 2. Savaş patladı —
 ئۇرۇش پارتلىدى.
 3. Öfkесinden patlayacaktı! —
 ئاچچىقى كېلىپ جېنى چىققۇدەك بولدى.
 4. Bu bana on yuana patladı —
 ماڭا بۇ، 10 يۈەنگە كەلدى.
 ئوڭاي ياندىغان، ئوڭاي patlamalı. s.
 پارتلايدىغان.
 پوچاڭزا: patlangaç, — cı. is.
 «Milli bayram arifesinde pekin
 caddelerinde güzel patlangaçlar
 satiliyor — دۆلەت بايرىمىدىن —
 ئىلگىرى بېيجىڭ كوچىلىرىدا چىرايلىق
 پوچاڭزىلار سېتىلىدۇ.»
 patlangıç, — cı. is. → patlangaç.
 پارتلىتىش، پارتلاتما. patlatma. is.
 ① پارتلاتماق، يارماق. patlatmak.
 يېرىۋاتماق. ② خاپا قىلماق. ③ كاپات
 لىماق. ④ بەتلىمەك (قورالنى). ⑤ ھەيران

قىلىدىغان بىلىم).
patriarkal. s. fr. پاترىئارخال،
 ئۇرۇقداشلارچە.
patrik, - gi. is. yun. پاترىئارخ
 (1) ئۇرۇغ، قەبىلە باشلىقى. (2) براۋس-
 لاۋىيەچىر كاۋىدا ئالىي روھانىيلىق مەنسىپى.
patrik. hane. is. پاترىئارخ ئىش
 خانىسى.
patriklik, - gi. is. پاترىئارخلىق،
 ئۇرۇغداشلىق.
patron¹. is. fr. سۈددىگەرلەر باش-
 لىقى. (2) ئىشچى ياللاپ ئىشلەتكۈچى.
patron². is. fr. تىككۈچىلەرنىڭ ئۈلگىسى.
patroncu. is. terz. كېسىمچى ئۇستا.
patronluk, - gu. is. كېسىمچىلىك.
pattadak, pattadan. تۇيۇقسىز، بىر-
 دىنلا، ئۇشتۇمتۇت:
 «Pattadak misafir geldi —
 سىزلا مېھمان كەلدى.»
paulist. - ti. is. s. پائۇلىست (ئامب-
 رىكىدا بىر كاتولىك جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى).
pavan. is. fr. muz. پاۋان (بىرخىل
 تانسا).
paviyon. is. → **pavyon.**
pavkirmek. ھۇۋلىماق (بۆرە، تۈلكە قا-
 تارلىقلار).
pavyon. is. fr. قوشۇمچە بىنا.
 (2) كىچىك رېستوران. (3) كېمە بايرىقى.
pay¹. is. ھەسسە. (2) ھەق. (3) سۈر-
 ئەت (ماتېماتىكىدا). (4) زاپاس (تىكىلگەن
 كىيىمنىڭ ئىچ تەرىپىدە قالدۇرۇلغان
 ئارتۇق رەخت). (5) ئۇلۇش، نەسبە:
 «Buna biraz dikiş pay bırakma-
 lı — ئۇنىڭغا بىرئاز تىكىش ھەققى —
 بېرىش كېرەك.

Bunu beş pay yapın — بۇنى
 بەشكە بۆلۈڭ.
pay². is. far. پۇت، ئاياغ.
paya. öz. is. dilb. پايدا (ئوتتۇرا
 ئامېرىكىنىڭ شەرقىي شىمال قىسمىدا
 سۆزلىنىدىغان تىل ئائىلىسى).
payab. is. far. (1) كۈچ، قۇۋۋەت،
 قۇدرەت. (2) كۆلىم تەكتى. (3) بۇلاقنىڭ
 ئاخىرىسى. (4) قۇرۇق پەلەمپىيى. (5) نەر-
 سىلەرنىڭ ئۆچى، ئاخىرىسى.
payan. is. far. نىھايەت، ئاخىر، نە-
 تىجە، چەك.
payanda. is. far. (1) تىرەك. (2) غوجا
 تام.
payandalamak. تىرەك، غوجا تام
 سۇرماق.
payandalı. s. تېرەكلىك، غوجا تېمى
 بولغان.
payansız. s. پايانسىز، چەكسىز.
payansızlık, - gi. is. پايانسىزلىق،
 چەكسىزلىك.
payapay. z. تەلتۈكۈس.
payda. is. mat. مەخرەج.
paydaş. s. is. ھەسسەدار.
paydaşlı. s. ھەسسەلىك.
paydaşlık, - gi. is. مۇشتىرىك،
 ھەسسەدارلىق.
paydos. is. yun. (1) ئىشتىن توختاش،
 ئىشنى توختىتىش. (2) بولدى، توختات:
 «Yapı paydos edildi —
 لۇش ئىشنى توختاتتى.
 بولدى، — Paydos, vakit geldi
 ۋاقىت توشتى.»
paye. is. far. (1) دەرىجە، ئورۇن. (2)
 ئۇنۋان. (3) پەلەمپەينىڭ باسقۇچى.

payen. daz. s. far. پايانداز.
 payelendirmek. تۇنۇن بەرمەك، دەرب جىسىنى ئۆستۈرمەك.
 payeli. s. ① تۇنۇنى بولغان. ② ئىك. ③ ئىلمىي دەرىجە بېرىلگەن.
 payende. s. is. far. ① داۋاملىق، ② تىرەك. سىجىل.
 payendegân. is. far. ① ئاخىرەتتە ② ئاخىرەت ئەبەدى قالدېغان نەرسىلەر.
 paygâh. is. دەرىجە، تۇنۇن.
 payidar. s. far. تىنچ، جەم.
 ~ olmak. قالماق، تىرىك قالماق.
 payin. is. far. ① تۆۋەن تەرەپ. ② پەلەمپەينىڭ بىرىنچى باسقۇچى.
 payitaht, - tı. is. far. s. پايتەخت.
 payiz. is. os. far. ① كۆز مەۋسۈمى. ② قېرىلىق. ③ كۆنرىغان، يىرتىلغان.
 paylamak. قاتتىق (ئېغىر) گەپ قىلماق.
 paylanmak. ئازار يېمەك.
 paylaşmak. ① بۆلۈشمەك (بىر نەرسە). ② قوشۇلماق: «Bu görüşü hepimiz paylaştık — بۇ پىكىرگە ھەممىمىز قوشۇلدۇق».
 paylaştırmak. ھەر ئادەمگە ئۆز ھەسسىسىنى (ئۆلۈشىنى) بەرمەك.
 paylatmak. بىراۋنىڭ گەپ ئىشتىشىگە سەۋەب بولماق.
 paylı. s. ھەسسىسى بولغان.
 paymal, pamal. s. far. دەپسەندە قىلىنغان، ئاياغ ئاستى قىلىنغان.
 ~ etmek. ئاياغ ئاستى قىلماق، دەپسەندە قىلماق.
 paytak. s. ① ئەگرى پاچاق، مايماق

پۇت. ② شاھماتتا پىيادە.
 ~ yolu. چىغىر يول.
 paytaklık, - ğı. is. مايماقلىق.
 payton, fayton. is. it. پەيتۇن، پو-ۋۇسكا (ھارۋا).
 paytoncu. is. پەيتۇن ھەيدىگۈچى.
 pay. vend. is. far. ئاياغ كىيىمى، ئاياغ بوغۇچ.
 pay. zede, pazede. s. far. دەپسەندە قىلىنغان، چەينەلگەن.
 pay. zen. is. far. ① كىشەنلەنگەن. ② ئەسىر. ③ جىنايەتچى. ④ مالاي، چاكار. ⑤ كۈنلۈكچى، مەدىكار.
 pazar. is. far. ① بازار. ② ھەپتە. ③ يەكشەنبە. ④ سودا - سېتىق. ⑤ خەرىدار ئىزلەش يېرى:
 1. At pazarı — ئات بازىرى.
 2. Perşembe pazar — يەكشەنبە بازىرى.
 3. Hindistan İngitire için iyi bir pazardır — ھىندىستان ئىنگلىسىيە ئۈچۈن ياخشى بازار.
 pazar. başı. is. بازار باشقۇرغۇچى.
 pazarcı. is. سودىگەر.
 pazarlamak. مال ساتىدىغان يەر تاپماق، بازار قۇرماق.
 pazarlaşmak. باھادا كېلىشمەك.
 pazazlık, - ğı. is. سودىدا كېلىشىش، پۈتۈشۈش.
 pazar. tesi. is. دۈشەنبە.
 pazede. s. → payzede.
 pazen. is. s. dok. ① زىچ ۋە قېلىن توقۇلغان رەخت. ② مۇشۇنداق رەختتىن تىكىلگەن.

pazi¹. is. نان زۇۋۇلىسى.
 pazi², puzu. is. far. قولنىڭ بىلىكى.
 pazi. bent, - ti. is. far. يەڭ.
 لىك (بەك كىر بولمىسۇن ئۈچۈن كىيىۋال-
 لىدىغان).
 pazval. is. موزدۇزلار ئىشلىتىدىغان
 تاسما.
 pazvant. is. far. كېچە كۆزەتچىسى،
 پاششاپ.
 pe. is. «پ» ھەرپىنىڭ ئوقۇلۇشى.
 peç. is. پىچ، مەش.
 peçe¹. is. it. ① چۈمبەل (چۈمبەردە).
 ② نىقاب. ③ بېلىق تورىنىڭ باش تەرىپى.
 peçe². is. far. ① ھەرقانداق بىر
 ھاياۋاننىڭ بالىسى. ② ئوغلان، ئوغۇل بالا.
 peçelemek. ① يېزىشۇرماق. ② كۆرۈنۈپ
 قالماستىكى ئۈچۈن ئۈستىگە دەرەخ شاخ
 لىرىنى يېپىپ پۈركەپ قويماق.
 peçelenmek. يوشۇرۇنماق.
 peçeli. s. چۈمبەردىلىك، يۈزىگە چۈم
 پەردە تارتىۋالغان.
 Peçenekler, öz. is. پەچەنەكلىەر
 (VIII ئەسىردىن XI ئەسىرگىچە ئاۋۋال
 بالقاش كۆلى ئەتراپىدا، كېيىن شەرقىي،
 جەنۇبىي ياۋروپادا ۋە بالقان ئەتراپىدا
 ياشىغان بىر كۆچمەن تۈرك قەۋمى).
 peçete. is. it. پەچەتە (تاماق يېپ-
 گەندە ئالدىغا قويۇۋالىدىغان ھەم ئېغىز
 سۈرتىدىغان ياغلىق).
 peçiz. is. ئۆي.
 ~ etmek. ئۆيگە كەتمەك.
 pedagog. is. fr. پىداگوگ.
 pedagogji. is. fr. پىداگوگىكا.
 pedagogjik. is. پىداگوگىك.
 pedal. is. fr. تەپكە (ماشىنا ۋە مۇزب-

كا ئەسۋابلىرىدا ئاياغ بىلەن ئىتتىرىدىغان).
 peder. is. far. پەدەر، ئاتا، دادا.
 pederane. z. ئاتىلارچە، دادىلارچە:
 «Bügün sana pederane ihtar ediyor-
 rum — بۈگۈن ساڭا ئاتىلارچە ئاگاھ-
 لاندۇرۇش بېرىمەن»
 pederasti. is. fr. شەھۋانىي نەپىسىنى
 ئوغۇللار بىلەن قاندۇرىدىغان ئەر، بەچچە-
 ۋاز.
 pediatri, pediyatri. is. fr. بالىلار
 دوختۇرلۇقى.
 pediküloz. is. fr. پىت كېسەللىكى.
 pedikür, - rü. is. ئاياغ تىرناقلىرى
 نى تازىلاپ ياساپ قويۇش.
 pedikürcü, s. is. ئاياغ تىرناقلىرىنى
 تازىلاپ ياساپ قويغۇچى.
 pediyometre. is. fr. يېڭى تۇغۇلغان
 بوۋاقلارنىڭ ئېغىرلىقىنى ئۆلچەيدىغان
 ئەسۋاب.
 ① بالا مەستانىسى. is. fr. pedofili.
 ② بەچچىۋازلىق ئارزۇسى.
 pedograf. is. tip. پىتوگراف (ئايىغ
 كۈچىنى ئۆلچەش ئەسۋابى).
 pedoloji¹. is. fr. بالىلار بىلىمى.
 pedoloji². is. fr. تۇپراقشۇناسلىق.
 pegmatit, - ti. is. يوغان گىرانت.
 تاش.
 ① يان، يان تەرەپ. is. far. pehle.
 ② گۆر ساندۇقىنىڭ يان تەرىپىدىكى
 تاشلار.
 ① ئىراندا ئىسپا. is. far. pehlevis.
 ھان ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى خەلققە بې-
 رىلگەن نام — پەھلەۋى. ② پەھلەۋى تىلى.
 ① چېلىشچى. is. far. pehlivan.
 ② بەستىلىك ۋە كۈچلۈك ئادەم.

③ ئوقيا مەرگىنى.
 ① پەھلىۋانلاردەك. **pehlivanane.**
 قەھرىمانلارچە، باتۇرلارچە.
 تەبىئىي توسۇق. **pekent, - di. is.**
 ① ماقۇل، بۆلدۇ، خوپ، باش **peki. z.**
 ئۈستىگە. ② ئېتىراز بىلدۈرىدىغان چۈملە
 ئالدىغا قويۇلىدۇ:
 «Peki, dün nerede idin?» —
 بولسا، تۇنۇگۈن قەيەردە ئىدىڭ؟
 مۇھەققەت. **pekin. s. fels.**
 بېيجىڭ. **Pekin. öz. is. coğr.**
 مۇھەققەتلىق. **Pekinlik, - ği. is.**
 ① قاتتىقلاشماق، قاتماق. **pekişmek.**
 ② چېنىقماق. ③ سىقىلماق، قىيىن ئەھۋالدا
 قالماق.
 ① قاتتۇرماق، قاتتىقلاش. **pekiştirmek.**
 تۇرماق. ② چېنىقماق.
pekitmek. كۈچلەندۈرمەك.
 ① قاتتىق ھالغا كەلمەك. **pekleşmek.**
 ② كۈچلەنمەك.
 ① قەۋزىيەت. ② قات. **peklik, - ği. is.**
 تىقلىق، چىداملىق. ③ مۇستەھكەملىك.
 ④ زۇلۇم. ⑤ بېخىلىلىق، پېشىقلىق،
 پېخىقلىق.
 ① شىرنە. ② قان: **pekmez. is.**
 «Bana çatma, pekmezini akıtırım» —
 مانا چاقچاق قىلما، قېنىڭنى تۆكۈمەن.
 شىرنە ياساغۇچى **pekmezci. is. s.**
 ياكى ساتقۇچى.
 ① ئىندە شىرنە بولغان. **pakmezli. s.**
 ② شىرنىلىك:
 «Pakmezli üzüm» —
 شىرنىلىك ئۈزۈم.
 سۇخارى (نان). **peksimet. is. yun.**
 سۇخارى قويۇ. **peksimetlik, - ği. is.**
 لىدىغان يەر.

گىرانت قاتارلىق **pek. taş. is.**
 قاتتىق تاشلار.
 ئوچۇق دېڭىزدا **pelajik. s. fr.**
 ياشايدىغان.
 دەريالاردا ئىشلىتىلىدىغان **peleme. is.**
 تەكتى تۈز قېيىق.
 يەڭسىز چاپان. **pelerin. is. fr.**
 پاسكىنا، مەينەت. **pelid. s. far.**
 پاسكىنىلىق. **pelidi. is.**
 ساقا قۇش. **pelikan. is. fr.**
 چاقچاق قىلماق. **peliz kesmek.**
 قىيام قىلىنغان تاتلىق. **pelte. is. yun.**
 تىلىنى چايىناپ **peltek, - ği. s.**
 سۆزلەيدىغان.
 تىلى كالۋالاشماق: **peltekleşmek.**
 ئاغ — **Hastanın dili peltekleşti**
 رىقنىڭ تىلى كالۋالاشتى.
 تىلى كالۋال. **pelteklik, - ği. is.**
 لاشقانلىق.
 قىيام بولماق. **pelteleşmek.**
 ماشىنىكىدا قول **pelür, - rü. is. fr.**
 لىنىلىدىغان لازا قەغەز.
 ئىچى تەۋىتلىق رەخت. **pelüş. is. fr.**
 شاپتۇل چېچىكى رەڭ، **pembe. is. s.**
 گۈل رەڭ، توخۇڭ.
 ئۈمىدلىك بولماق. **~ görmek.**
 توخۇڭلاشماساق، گۈل **pembeleşmek.**
 رەڭلەشمەك.
 ئۈچ بۇرجەك يەلگەن. **pena. is. it.**
pena. gah, peneh. gâh. s. far.
 پاناھ بولغۇدەك يەر، پاناھگاھ.
 دالدا، پاناھ. **penah. is. far.**
 پۇتبول ئويۇنىدا **penaltı. is. ing.**
 12 قەدەمدە تۇرۇپ ۋارتاغا توپ تېپىشى.
 ① پاхта. ② پاختىدەك **penbe. is. far.**

(يۇمشاق) نەرسە.
penbezar. is. far. ① كېۋەزلىك، پاخ.
 تىزار. ② كۆڭلەكلىك، نېپىز يۇمشاق رەخت.
penbe. zen. is. far. پاختا ئاتقۇچى.
penc. s. → **penç.**
pencab. is. → **pencap.**
pencacap. is. مالاككا بوغۇزىدا ئىش
 لىتىلىدىغان كېمە.
pence. is. far. → **pençe.**
pencere. is. far. پەنجىرە، دېرىزە.
pencereli. s. پەنجىرىلىك، دېرىزىلىك.
penci. dü. → **pencüdü.**
pencik, - gi. is. far. پەنجىك
 ① ئىلگىرىكى ئۇرۇشتا ئەسەرلەردىن بەشتە
 بىرىنىڭ دۆلەت تەرىپىدىن ئەسكەرلىككە
 ئېلىنىشى. ② ئۇرۇشتا چۈشكەن ئەسەرلەرنىڭ
 بويىنىغا ئېسىلغان كىملىك بەلگىسى).
penc. pa. is. far. قىسقۇچپاقا.
penc. şenbid. is. far. پەيشەنبە.
pencüdü. is. far. ① بەش بىلەن
 ئىككى. ② ئىككى كىشىلىك دامكا ئويۇنىدا
 بىر تەرەپنىڭ بەش، يەنە بىر تەرەپنىڭ
 ئىككى تاشتا قېلىشى.
penç. is. s. far. بەش.
pençe. is. far. ① يىرتقۇچ ھايۋان.
 لارنىڭ ئالدى پۇت ئالغىنى ۋە تىرنىقى.
 ② زورلۇق، رەھىمسىزلىك. ③ كۈچ، قۇدرەت.
 ④ ئاياغ چەمى. ⑤ بارماقلىق ئىمزا.
 ⑥ ئېزىلىش، زۇلۇم چېكىش:
 يولۋاس — 1. Kaplan pençesi —
 تىرنىقى.
 2. Emperyalizm her yere pençe-
 sini uzatiyor — جاھانگىرلىك ھەممە
 يەردە زورلۇق قىلىدۇ.
 3. Ezilen milletler sömürücülerin

ئېزىلگەن — pençesinde inliyorlar
 مىللەتلەر مۇستەملىكىچىلەرنىڭ زۇلۇمى
 ئاستىدا ئىگراۋاتىدۇ.
 قىلغا كىرگۈزۈش ئۈچۈن ~ **atmak.**
 ئۇرۇنماق.
 ئاياغ كىيىمنى چەملەتمەك. ~ **vurmak.**
pençelemek. چاڭگال
 سالماق، تۇتماق.
 ① ياقىلاشماق، ئۇرۇش. **pençeleşmek.**
 ماق، چاڭگاللاشماق. ② كۈرەشمەك،
 تىرىشماق:
 «Günlerce ölümle pençeleşti —
 بىرقانچە كۈن ئۆلۈم بىلەن تىرىشتى.»
 ① تىرىناقلىق (ھايۋان). **pençeli.** s.
 ② قۇۋۋەتلىك، كۈچلۈك، يۈزلۈۋالىدىغان.
 ③ ھۇجۇم قىلغان، ئېتىلغان. ④ چەملەنگەن.
pençgâh. is. far. پەنجىگا (ئون
 ئىككى مۇقامدىن).
pençik. is. → **pencik.**
pend. is. far. نەسبەت.
 ~ **etmek.** نەسبەت قىلماق.
pendifrank. is. شاپىلاق، تەستەك.
pend. name. is. far. نەسبەتنامە،
 دىداكتىك.
peneplen. is. fr. كەڭ تۈزلۈك.
penes. is. mac. زىننەت ئۈچۈن قول
 لىنىلىدىغان سېرىق تەڭگە.
pengö. is. پەنگو (2 - دۇنيا
 ئۇرۇشىغىچە قوللىنىلغان ۋىنگىرىيە پۇلى).
penguen. is. fr. پىنگۋىن (جەنۇبىي
 قۇتۇپتا ياشايدىغان قىسقا قاناتلىق،
 ئۇچالمايدىغان سۇ قۇشى).
peni. is. ing. پەنى (بىر شىلىنىڭ
 12 دە بىرىگە تەڭ كېلىدىغان ئىنگلىز
 پۇلى).

penir. is. far. → peynir.

penis. is. yun. anat. ئەر كە كلىك
ئورگان.

penisilin. is. fr. پېنسىلىن.

penit, - ti. is. tip. ئەر كە كلىك ئەزاسى
كېسەللىكى.

peniz. is. tiy. سۆز.

pens. is. fr. ① قىسقۇچ، لاشىگىر.

② چازا (چاچقا قىسىدىغان). ③ دوختۇر
ئامبۇرى.

pense. is. fr. ئامبۇر.

penuvar. is. fr. ئاپاللارنىڭ چاچلىق
رىنى تارىغاندا ۋە مۇنچىغا چۈشۈپ چىق
قاندا كىيىدىغان كىيىمى.

pepe. s. تۆتۈت، كېكەچ.

pepelemek. تۆتۈتلىمەك، كېكەچلىمەك.

pepelik, - gi. is. تۆتۈتلىك،
كېكەچلىك.

pepeme. s. → pepe.

pepemelik. is. → pepelik.

peplos. is. قەدىمكى يۇنان ئاياللىرى
نىڭ ئۈستىگە يېپىنچاقلىۋالدىغان يەڭسىز
چاپىنى.

per, perr. is. far. ① قانات. ② قۇش
قانائىتىنىڭ ئۇزۇنى.

perakende. s. far. ① پارچە، چېچىپ
لىپ كەتكەن. ② پارچە سېتىش (مالنى).

③ پارچە - پارچە ئېلىنغان ياكى سېتىل

غان. ④ is. كېسەللىك ۋە باشقا سەۋەب

بىلەن قوشۇننىڭ كەينىدە قالغان ئەسكەر.

⑤ باشقىلاردىكى ئېلىشلارنى خاتىرىلەش
دەپتىرى:

پارچە پۇ - Perakende borçlar

رات قەرزلىر.

perakendeci. is. پارچە مال ساتقۇچى

سودىگەر.

perakendecilik, - gi. is. پارچە مال
سودىگەرچىلىكى.

perçem. is. far. ① قەدىمكى زاماندا
ئەر كە كلىرنىڭ بېشىغا قويۇۋالدىغان
كوكۇلا. ② يايلا. ③ نەيزە، بايراق قا-
تارلىقلارنىڭ ئۈچىدىكى پۇپۇك:

«At perçemi -

① پېشانىسىگە ماسلاي
چاچ ۋە ياڭىقىغا ياتاق چاچ قويغان.

② يايلىسى ئۇزۇن. ③ چوققىسىغا بىر تۇتام

چاچ قويۇۋالغان.

perçin. is. قالپاقلىق مىخ، قاداق.

perçinlemek. قالپاقلىق مىخ بىلەن
مىخلاپ تۇتتۇرماق، قاداق بىلەن قادىماق.

perçinli. s. قالپاقلىق مىخ بىلەن
مىخلاقلق.

perdah. is. far. ① جۇلا بېرىپ پار-
قىرىتىش. ② باشنى ئارقىغا ياندۇرۇپ

ئىككىنچى قېتىم چۈشۈرۈش.

~ vurmak. پارلىداتماق.

perdahçı. is. ① جۇلا بەرگۈچى. ② ئاغزى
يۇمشاق.

perdahlamak. ① جۇلا بەرمەك، پارقى-
راتماق. ② ساقالنى ئىككىنچى قېتىم تە-

تۈرىسىگە قىرماق. ③ سۆز بىلەن قايىل

قىلىشقا كىرىشمەك. ④ تىللىماق. ⑤ ئېگىز-

پەسلىك ۋە ئەگرى - توقايلىقنى تۈزلىمەك.

perdahlı. s. ① پارقىراقلىق، جۇلالىق.

② ئىككىنچى قېتىم تەتۈرىسىگە چۈشۈرۈل-

گەن (ساقال).

perdahsız. s. ① جۇلاسىز، پارقىراق
بولمىغان.

perdaht. is. far. ① پارقىراقلىق، جۇلا.

② پاكىزلەش، تۈزىتىش.

perdahte. s. far. ① پار قىرىتىلغان،
جۇلالاندۇرۇلغان. ② تۈز، تۈزلەنگەن.

perdaz. s. far. پەرداز.

perde. is. far. ① ئىككى
پەرنى بىر-بىرىدىن ئايرىيدىغان نەرسە.
③ ساز پەردىسى. ④ سەھنە پەردىسى،
ئېكران. ⑤ كۆزگە چۈشكەن ئاق. ⑥ نىقاب.
⑦ چۈمبەردە. ⑧ سۇ ئۈزگۈچى ھايۋانلار-
نىڭ پۈتىدىكى پەردە:

«Kapi perdesi — ئىشىك پەردىسى.
perde. ayaklılar. is. zool. پەردە
ئايغلىق ھايۋانلار (مۇھىمى سۇدا ياشايدىغان
ئۆردەك، غاز قاتارلىق ھايۋانلار).
perde. birun. s. far. ئاغزىغا كەل-
گەننى سۆزلەيدىغان، ئىچىدە گەپ
ياتمايدىغان.

perdecı. is. ① تىياتىردا پەردە ئېچىپ -
ياپقۇچى. ② پەردە تىككۈچى ياكى سات-
قۇچى. ③ ئىشىككە قارىغۇچى.

perdelemek. پەردە بىلەن ياپماق.
perdelenmek. پەردە بىلەن يېپىلماق.
perdeli. s. ① پەردىلىك. ② يېپەتلىق.
perdesiz. s. ① پەردىسىز. ② ھاياسىز،
ئىزا تارتمايدىغان.

perdesizlik, - ği. is. ① پەردىسىز-
لىك. ② ھاياسىزلىق، ئىزا تارتماستىق.
perekeş. is. far. يان - يان كارىۋات-
لاردا ياتقان ئەسكەرلەر.

pereme. is. den. قېيىقنىڭ بىر خىلى.
perend. is. far. ئەتلەس.

perende. is. s. far. ① موللاق. ② ئوۋ
قۇشى. ③ ئۇچىدىغان:

«Perende atmak — موللاق ئاتماق.
① ئۇ ياكى بۇ جەھەتتە ~ atamamak.
باشقا بىرىدىن تۆۋەن ۋە ئىقتىدارسىز

بولماق. ② قولدىن ئىش كەلمەسلىك،
ئالدىيالماستىق.

perende. baz. s. is. far. مۇلاقچى.

perese. is. inş. ① تامچىلارنىڭ تا-
نىسى (تۈزلۈكنى بىلىش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ).
② دەرىجە:

«İş bu pereseye geldikten sonra —
ئىش بۇ دەرىجىگە كەلگەندىن كېيىن.»

perest. s. far. پەرەس:

«Büt perest — بۇتپەرەس.

Savaş berest — ئۇرۇشپەرەست.

Menfaat perest — مەنپەئەتپەرەس.

perester. is. s. far. ① خىزمەتكار،
خىزمەتچى. ② قۇل. ③ ئابىد، چىرىغۇچى.

④ خۇشامەتچى، يالاقچى.

perestiş. is. far. چىرىغۇنۇش.

perforatör, - rü. is. fr. تۆشۈك
تېشىش ماشىنىسى.

performans. is. ① ئاتلېتىكا ياكى
ئات بەيگىسى مۇسابىقىە نەتىجىسىنىڭ
ئېلانى. ② چىرىلا تۈپ ئويۇندا قازىنىدىغان
غەلىبە. ③ مۇۋەپپەقىيەت.

pergâle. is. far. ① پارچە. ② قوپال
توقۇلغان توقۇلما.

pergâr, pergâl. is. far. mat. → pergâl.

pergel. is. far. سىركۇل (چەمبەر
سىزغۇچ).

pergellemek. ① سىركۇل بىلەن سىزماق.
② پىلانلىماق:

«Haraket tarzımı pergelledim —
قانداق ھەرىكەت قىلىدىغانلىقىمنى پىلانلىدىم.»

pergeller. is. پاچاقلار.

~ i açmak. چوڭ قەدەم تاشلاپ
ماڭماق.

pergola. is. بارالۇ، چەللە، لەمپە.

perhiz, pehriz. ① پەرھىز. ② ھارام دىن ساقلىنىش.

~ etmek. پەرھىز قىلماق.

peri. is. far. ① جىنلار تائىپىسى.

② كىشىنى ئۆزىگە جەلپ قىلغۇچى گۈزەل

ئايال. ③ ئايال ئىسمى (پەرى).

percik, - gi. is. ① قۇلۇپنىڭ تىلى.

② تۇتاق كېسىلى.

peride. s. far. ① ئۇچقان، يوقىرى

ئۆرلىگەن، ئۆرلىگەن. ② ئۆڭۈپ كەتكەن

(رەڭ ھەققىدە). ③ ئايال ئىسمى (پەرىدە).

perifrenit, - ti. is. دىئافىرام ۋە

ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك ئورگاننىڭ ئېشىشى.

peri. han¹. s. پېرىخان، باخى.

peri. han². is. far. ① پەرىلەر پادى

شاھى، پەرىخان، پەرىلەر باشلىقى.

② ئايال ئىسمى (پەرىخان).

peti. hastalığı. is. tip. تۇتاقلىق

كېسىلى، ئىستىرىيە كېسىلى.

perikarp. is. fr. مېۋە شۆپۈكى.

perimetre. is. fr. كۆرۈش دائىرىسى

نى ئۆلچەش ئەسۋابى.

perimetrit, - ti. is. fr. بالىياتقۇ

ھۈجەيرىلىرى توقۇلمىلىرىنىڭ ياللۇغلىنىشى.

perinefrik. is. fr. بۆرەكنى ئورغان.

perinefrium. is. fr. بۆرەكنى ئوراپ

تۇرغان نېپىز پەردە.

perinevr. is. fr. نېرۋا توقۇلمىلىرىنى

ئوراپ تۇرغان پەردە.

periözofajit, - ti. is. far. كانايىنى

ئوراپ تۇرغان پەردىنىڭ ياللۇغلىنىشى.

peripeyker. s. fr. بەك چىرايلىق،

پەردەك چىرايلىق.

perirektit, - ti. is. كۆتەن ئۈچەينى

ئوراپ تۇرغان توقۇلمىنىڭ ياللۇغلىنىشى.

perisistit, - ti. is. fr. سۈيىدۈك

يولىنى ئوراپ تۇرغان توقۇلمىنىڭ

ياللۇغلىنىشى.

periskop, - pu. is. fr. سۇئاستى

پاراخۇتلىرىدا كۆزىتىش ئۈچۈن قوللىنىلىد

ىدىغان ئوپتىك ئەسۋاب.

peristafilin. is. كىچىك تىلىنىڭ

ئەتراپىدا بولىدىغان مۇسكۇللار.

perişan. is. far. ① چېچىلاڭغۇ.

② بىسەرەمجان. ③ ۋەيران. ④ ھالى

خاراب؛

ئۆيىمىز — 1. Odamız perişan

بىسەرەمجان.

2. Düşmanın hava saldırılarından

şehir perişan — دۈشمەننىڭ ھاۋا

تاجاۋۇزىدىن شەھەرلەر خاراب.

3. Adamcağız pek perişan durum-

da — «بىچارە ئادەمنىڭ ھالى خاراب.

① چېچىلاڭغۇ. — 1. perişanlık, - ğı. is.

لۇق، بىسەرەمجانلىق. ② بىسچارىلىك،

پەرىشانلىق.

peri. zad. s. far. ① پەرىزات، پە-

رىدىن تۇغۇلغان. ② پەردەك چىرايلىق.

③ ئايال ئىسمى (پەرىزات).

periton. is. fr. قېرىن پەردىسى.

peritoneopati. is. قېرىن پەردىسى

كېسەللىكى.

peritoneskopi. is. قېرىن پەردىسى

دىئاگنوزى.

peritoneotomi. is. قېرىن پەردىسى

ئوپېراتسىيىسى.

peritonit, - ti. is. fr. قېرىن پە-

دىنىنىڭ ياللۇغلىنىشى.

peritonstt, - ti. is. بادام بەز-

لېرىنى ئوراپ تۇرغان پەردىسىنىڭ
ياللۇغلىنىشى.

perkitmek. → peritmek.

perkolatör, - rü. is. fr. سۇ پا-
رى بىلەن قەھۋە ھازىرلايدىغان ئەسۋاب.

perleş. is. tıp. كالىپۇكنىڭ پۇچۇق
لۇقى.

perm. is. rus. پېرىم (پالە ئۆزىك
دەۋرىنىڭ ئاخىرقى مەزگىلى).

permanat. is. fr. چاچنى ئۇزۇن
زامانغىچە بۇدۇر ھالدا ساقلاش
ئۇسۇلى.

permeçe. is. it. den. كېمە ۋە پا-
راخوتلاردا ئېھتىيات ئۈچۈن ئېلىۋېلىنغان
ئارغامچا.

① permi. is. fr. رۇخسەت، ئىجا.
زەت. ② رۇخسەتنامە. ③ تاشقى
سودا ئۈچۈن مەخسۇس بېرىلگەن رۇخسەت
قەغىزى.

permiyen. s. is. → perm.

pernisyöz. s. tıp. خەتەرلىك، ئۆل-
تۈرىدىغان.

perniyan. is. far. گۈللۈك ئەتلەس.

pero, peru. is. it. ئالماس.

① peron. is. fr. ۋوگزالدا پويىزغا
چىقىپ چىقىدىغان سۇپا. ② بىناغا
كىرىپ چىقىدىغان پەلەمپەي.

peronospora. is. yun. ئۆسۈملۈك
مەرىنىڭ كۆكۈرۈپ كېتىش كېسىلىگە
سەۋەب بولىدىغان يەر مەدىكى (ئېشەك
مەدىكى).

persistans. is. سۈت چىشىنىڭ چۈش-
مەسلىكى.

personel. is. fr. خىزمەتچى، خادىم:
«Askeri personel — ھەربىي خادىم»

perspektif. is. fr. يۈشۈرۈن كۈچ.

perşembe. is. far. پەيشەنبە.

~ pazarı. پەيشەنبە بازىرى.

perşöron. is. fr. فرانسىيە ئاتلىرى
دىن بىر خىلى.

① pertev. is. far. يۈرۈقلۈك، نۇر.
② ئەر ئىسمى (پەرتىۋ).

pertürbasyon. is. fr. قالايمىقانچى-
لىق، بىسەرەمجانلىق.

peruka peruk. is. it. ياسىا چاچ،
ئۇلاغ چاچ.

perukâr perûkâr. is. fr. ساتىراج.

perva. is. far. قورقۇش، چېكىنىش.

① pervane. is. far. پەرۋانە. ②
چاقپەلەك، پىلدۇرغۇچ:

«Uçak pervanesi — ئايروپىلان
(ئۇچقۇ) پىلدۇرغۇچى».

pervaneli. s. چاقپەلەكلىك، پىلدىر-
لىغۇچلۇق.

pervanesiz. s. پىلدىرلىغۇچسىز:
«Pervanesiz uçak — پىلدىرلىغۇچسىز
ئايروپىلان».

pervasız. s. پەرۋاسىز.

pervasızlık, - ğı. is. پەرۋاسىزلىق.

① pervaz. is. far. كىشەك، رام.

(ئىشەك ۋە دېرىزىنىڭ). ② ئۇچۇش.

③ ھۇجرا. ④ ئەينەك. ⑤ ئىشكاپ.

⑥ نېپىز ئۇزۇن تاختاي. ⑦ كىيىملەر-
نىڭ پەۋىزى.

① pervaze. is. far. دالا تامىقى
(يېمەك). ② كېچە ئويۇنلىرى ئۈچۈن

يۈرۈتۈلگەن يۈرۈقلۈك. ③ ئالتۇن ياكى
كۈمۈش كېپىكى.

pervaz. gâh, pervazgeh. is.
ئۇچۇلىدىغان يەر، ئۇچۇش يېرى.

① باققۇچى. ② *perver. is. far.*
تەربىيىلىگۈچى، ئۆستۈرگۈچى. ③
سۆيگۈچى.

① باققانلار، ئۆس. *perveran. is.*
تۈرگەنلەر. ② تاللىغانلار. ③ سۆيگەنلەر،
ياخشى كۆرگەنلەر.

① بېقىلغان، *perverde. s. far.*
ئۆستۈرۈلگەن. ② تەربىيەلەنمەك، باقماق.

perverdiğar. is. far. پەرۋاردىگار،
ياراتقۇچى.

① بېقىش. ② تەربىيە. *perveri. is.*
لەش. ③ تاللاش. ④ سۆيۈش.

perveriş. is. far. پەرۋىش، بېقىش،
ئۆستۈرۈش، ئاسراش، تەربىيەلەش، يې-
تىشتۈرۈش.

① ئۆكەر (يۇلتۇز). *pervin. is. far.*
زى. ② ئايال ئېسمى (پەرۋىن).

① ئەلگەك، سۈز. *perviz. is. far.*
گۈچ. ② بېلىق. ③ گۈزەللىك. ④ جىلۋە.
⑤ ئۆستۈرۈلۈك قازانغۇچى. ⑥ ئەر ئىسمى
(پەرۋىز).

① ئەلگەك. ② *pervizen. is. far.*
غەلۋىز.

pes'. far. پەس، يېتەر (ھەرقانداق
بىر مۇسابىقىدە يېڭىلىگەنلىكىگە
تەن بەرگەنلىك مەنىسىدە قوللى-
نىلىدۇ).

ئارقا، كېيىن. *pes². is. far.*
پەس ئاۋازدا سۆزلىگەن، *pes³. s. far.*
ئاستا سۆزلىگەن.

قاپىيە. *pesavend. is. far.*

چىشىنىڭ كىرى. *pesek. is.*

① تاللاش، پار. *pesend. is. far.*
لاش، ئىسلاخاش، ياخشى كۆرۈش،
پەسەنت، ماختاش. ② جۇلاسىز

ئالتۇن.

ياخشى كۆرمەك، تاللىماق. *~ etmek.*
تاللانغان، پاخ. *pesendide. s. far.*
شى كۆرۈلگەن، ماختانغان، پەسەنت
قىلىنغان.

تۆۋەنلەپ كەتكەن *peser. is. fr.*
ياكى ئورنىنى ئالماشتۇرغان، ماتكىنى
ئەسلى ھالىغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن
ماتكا يولىغا سېلىپ قويۇلىدىغان
ھالقا.

پېسىمىست *pesimist, - ti. is. fr.*
(تۇرمۇشقا ۋە كېلەچەككە ئۈمىدسىزلىك
بىلەن قارىغۇچى).

پېسىمىزم (روھىي *pesimizm. is. fr.*
چۈشكۈنلۈك، ھاياتقا، كېلەچەككە ئۈمىد-
سىزلىك بىلەن قاراش).

ئاخىرىدا بولغان، *pesin. is. far.*
ئاخىرىقى.

ئاچقۇچ بىلەن ئېچىلىدۇ. *peskülle. is.*
خان تاقاق.

پەسكەش. *pespaye. is.*

پەسكەشلىك. *pespayelik, - gi. is.*

① پەس، تۆۋەن. *pest, - ti. s. far.*
(ئاۋاز). ② پەسكەش.

ئويدۇرما، *pestenkerani. s. far.*
سەپسەتە، يالغان:

«*Pestenkerani lakırdılar söylüyor* —
يالغان — ياۋىداق سۆزلەرنى قىلىدۇ.»

پەسلىك، پەسكەشلىك. *pesti. is.*

① مېۋە قېقى. ② كېسەل. *pestil. is.*
③ مەست:

«*Erik pestili* — «ئۆرۈك قېقى.

يالغان سۆزلىمەك. *~ atmak.*

ياغ بىلەن ياندۇرۇ. *pesüs. is. far.*
لىدىغان قارا چىراغ.

peş¹. is. far. ئارقا، ئىز: ئارقىسىغا (ئىز) — «Peşine düşmek»
(غا) چۈشمەك.
peş². is. far. پەش (كېيىمنىڭ).
peşe peşe. z. ئارقا - ئارقىدىن.
peşe¹. is. قول ھۇنرى (مەكتەپلەردە).
peşe², peşşe. is. far. پاشا.
peşeng. is. far. ① باشلامچى، يول-
باشلىغۇچى. ② يول باشلايدىغان ھايۋان.
peşin. s. far. ① ئاۋۋال، دەسلەپ،
ئالدى. ② ئالدىن بېرىلگەن:
«Ben size peşin söyledim —
سېزگە ئاۋۋال سۆزلىدىم.
İsmarlanan şeylerin ücreti Peşin
ödenir —
بۇيۇرتۇلغان نەرسىلەر -
نىڭ پۇلى ئالدىن بېرىلىدۇ.»
peşinat. is. osm. ئالدىدىن بېرىلگەن
پۇل، زاكالات.
peşinatsız. s. ئالدىن پۇل ئالماس -
تىن، زاكالات ئالماستىن.
peşinci. s. is. ئالدىن پۇل ئېلىپ
ساتقۇچى ياكى ئالدىن پۇل بېرىپ مال
ئالغۇچى.
① **peşiz, peşize.** is. far. پۇل.
② بېلىق سىرتىدىكى تەڭگىلەر. ③ قې-
چىرنىڭ بويىغا ئېسىلغان سارجانلار.
④ قاتار ئويۇنى.
peşkeş. is. far. ھەدىيە.
① **peşkir.** is. far. ② ياغ -
لىق، سالىپتىكا.
① **peşkirci.** is. لۇڭگە ياسىغۇچى
ياكى ساتقۇچى. ② سارايدا لۇڭگىلەر-
گە قارىغۇچى.
peşlenmek. ئىشك ۋە دېرىزىنىڭ قې-
يىپ كېتىشى، ئاچچىرىماق.

peşli. s. پەشلىك (كېيىم ھەققىدە).
peşm. is. far. يۇڭ.
① **peşmin, peşmine.** is. s. far. يۇڭ
دىن قىلىنغان، يۇڭدىن توقۇلغان. ② يۇڭ
رەخت.
① **peşrev.** is. far. ed. تۈرك سەن-
ئىتىدە بىر مۇزىكا تەسىرى. ② توپ
ئوقى. ③ چېلىشتا چېلىشچىلارنىڭ ئال-
دىن قىلىنغان ھەيۋە ھەرىكەتلىرى.
① **peştahra.** is. far. كىچىك ئىش
شەرسى. ② سەرراپلارنىڭ پۇل ساناي-
دىغان تاختىسى.
peştamal. is. → **peştamal.**
① **peştamal.** is. far. ھۇنچىدا قول-
لىنىلىدىغان ئۇزۇن لۇڭگە. ② پەشتىمال،
ئالدى ياپىتقۇچ، ئالدى تارتقۇچ.
peştimalci. is. پەشتىمال لۇڭگە
ۋە باشقىلارنى توقۇغۇچى ياكى ساتقۇچى.
peştü. öz. is. (ئافغانىستان)
تاندا قوللىنىلىدىغان رەسمىي بىر تىل).
petek, - gi. is. ھەرە كۆنىكى.
peteklenmek. ھەرە كۆنىكى ھالىغا
كەلمەك.
petgir. is. far. قىل ئەلگەك.
petka. is. ئادەم ۋە ھايۋاننىڭ سوغى،
قۇيرۇق تەرىپى.
petrogonozı. is. مېنېراللارنى تە-
قىم قىلىدىغان بىلىم، مېنېرالوگىيە.
petrol, - lü. is. fr. نېفىت:
«Çinin her yerinde petrol havza-
ları var —
جۇڭگونىڭ ھەممەلا يېرىدە نېفىت قۇدۇقلىرى بار.»
petrolcu. is. نېفىست سانائىتى
ئىنژېنېرى.
pey. is. far. ئالدىن بېرىلگەن پۇل.

peyam. is. far. خەۋەر، مەلۇمات.
peyda. s. far. ئوچۇق ئاشكارا.
~ etmek. بارلىققا كەلتۈرمەك.

peydahlamak, peydahlanmak.

① پەيدا قىلماق، چىقارماق. ② ئۆز-
لەشتۈرمەك، ئۆگەنمەك:

«Çocuk yeni yeni huylar peydah-
ladı — بالا يېڭى - يېڭى خۇيلار -
نى چىقىرىۋالدى.»

pey. der. pey. z. far. ئاز - ئاز،
ئاستا - ئاستا.

peygamber. is. far. پەيغەمبەر.

peygamberan. is. پەيغەمبەرلەر.

peygamber. çiçeği. is. بىر خىل
گۈل، پەيغەمبەر چېچىكى.

peygamber. devesi. is. zool. بىر
خىل قۇرت.

① peygamberi. is. پەيغەمبەرلىك.

② پەيغەمبەرگە ئائىت.

peygamberlik, - gi. is. پەيغەم-
بەرلىك.

peygar. is. far. كۈرەش، جەڭ،
ئۇرۇش.

peygare. is. far. تۆھمەت، گۇناھ.

peygule. is. far. بۇرچەك، بۇلۇڭ.

① peyk, - ki. is. far. ② ھەمراھ.
بېقىندى:

يەر ئاي — Ay dünyanın peykidir —
شارىنىڭ ھەمراھىدۇر.

بېقىنىدى دۆ - Peyk devletler —
لەتلەر.

① peykan. is. far. ئوقيا، ئۇچى،
ئۇچلۇق. ② مەھبۇبەنىڭ كىرىمىكى.

peyker. is. far. يۈز، چەھرە.

① peylemek. is. far. ② ئال - كۆز تىكمەك.

دىن پۇل بېرىپ ئۆزىگە مال
قىلماق.

peyleşmek. ئالدىن پۇل بېرىشمەك.

peyman. is. far. قەسەم.

peyman. is. far. قەدەھ.

peymay. s. far. ئۆلچىگۈچى.

peynir. is. far. پىشلاق، ئىرىمچىك،
سۈزمە.

peynirci. is. پىشلاق ۋە ئىرىمچىك
ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.

peynircilik, - gi. is. پىشلاق
(ئىرىمچىك) ياساش ياكى سېتىش
ئوقىتى.

peynir. dişi. is. قېرىلىق چىش.

peynir. hane. is. far. پىشلاقخانا.

peynirleşmek. (سۈت ھەققىدە) بۇزۇل-
ماق، ئېچىلماق.

peynir. sineği. is. قارا چېۋىن.

peyrev. is. far. تەقەپ قىلغۇچى،
ئىزغا چۈشكۈچى.

① peyvend. is. far. بېرىش، يېتى-
ش، ئېرىشش. ② مۇناسىۋەت.

① peyvest. is. far. ئېرىشكەن،
يېتىشكەن، ئۇلاشقان. ② دائىما،
ھەرزامان.

peyzaj. is. fr. مەنزىرە.

pezeta. is. ئىسپانىيە پۇل بىرلىكى.

pezevenk, - gi. is. far. دەل-
دەللىق.

pezevenklik, - gi. is. دەل-
دەللىق.

pezira. is. far. قوبۇل قىلغۇچى.

pezire. is. far. قارشى ئېلىش.

peziric. s. far. قوبۇل قىلىنغان.
دەللال.

pezo. is. قۇيۇق ھالغا كەل-

pıhtı. is. far. تۈرۈلگەن سۇيۇقلۇق:

قانىنىڭ قويۇلۇپ — «Kan pıhtısı — كېتىشى»
 قويۇقلاشماق: **pıhtılanmak.**
 قان قويۇق — «Kan pıhtılandı — لاشتى»
 قانىنىڭ قويۇلۇشى **pıhtılaşma. is.** (قويۇقلىشى).
 قويۇقلاشماق. **pıhtılaşmak.**
 قويۇقلاشتۇرغۇچى. **pıhtılaştırıcı. s.**
 قويۇقلاشتۇرماق. **pıhtılaştırmak.**
 ① ئەسكى - تۈسكى **pılı. pırtı. is.**
 نەرسە. ② نەرسە - كېرەك.
 بۇلاق سۈيى. **pınar. is.**
 پۇر (ئىملىق سۆز): **pır. is.**
 «Pır diye uçup giden serçeler — پۇر قىلىپ ئۇچۇپ كەتكەن قۇشلار»
 كۈدە (جۈسەي). **pirasa. is. yun.**
 پىچاق ۋە قى. **pirazvana. is. far.**
 لىچىنىڭ ساپ ئىچىدە قالغان قىسمى.
 ① پارىلداق **pırıldak, - ğı. is.**
 (يۈرۈك بېرىش ئارقىلىق ئالاقە قىلىدۇ-
 ڭان ئۇسۇل). ② يۈرۈقلۈك بېرىش ئەزاسى
 بار ھايۋان.
 پارىلداش، يورۇش. **pırıldama. is.**
 پارىلدىماق، يورۇماق. **pırıldamak.**
 چاقناق، يالت - **pırıl pırıl. z. s.** - يۇلت.
 يالت - يۇلت قىلماق، **pırıldı. is.**
 چاقنىماق.
 ئوۋ قۇشلىرىنى **pırlak, - ğı. is.**
 تۇتۇشتا ئۇلارنى قىزىقتۇرۇش ئۈچۈن
 قەپەسكە سولانغان باشقا بىر
 قۇش.
 ① قورقۇپ «پۇر» قىلىپ **pırlamak.**
 ئۇچۇپ كەتمەك. ② يۈگۈرۈپ كەتمەك.

ئۇزاقلاشماق:
 «Çocuk dayak yiyeceğini anla-
 yınca pırladı, gözden kay-
 boldu — بالا تىيلاق يەيدىغانلىقىدىن
 نىسى بىلىپ، «پۇرلا» قىلىپ كۆزدىن
 يوقالدى»
 نۇر (بالىلار ئوينىماق) **pırlanmak.**
 دىغان).
 ئۇچۇشقا تىر **pırlangıç, - ıç. is.**
 شىماق (قۇش بالىلىرى).
 ئۈزۈم ھارنىقى. **pırne. is. erm.**
pırni. is. → pırne.
 ① يىلان تېشى **pırpi. perpi. is.**
 (يىلاندىن زەھەرلەنگەنگە دورا ئۇچۇن
 قوللىنىلىدىغان بىر خىل تاش). ② تاش
 پاقىنىڭ يەرلىك نامى.
 ① ئەسكى - **pırpıt, - tı. s. yun.**
 تۈسكى، ئىشقا يارماس. ② **is.** قوپال
 توقۇلغان يۈك رەخت. ③ چېلىشچىلار
 كىيىمى.
 ① كېرەكسىز كونا نەرسە. **pırtı. is.**
 نەرسە. ②
 پىرتىق، كونا. **pırtık. s.**
 ① ئېتىلىپ چىققان، **pırtlak. s.**
 پارتلاپ چىققان، پارتلاپ كەتكەن.
 ② سىققاندا شۇپۇكىدىن ئاسان ئايرىلى-
 دىغان مېۋە.
 ① يېرىدىن قايماق، يول. **pırlamak.**
 دىن ئايرىلماق. ② ئۆرۈك قاتارلىق
 لارنىڭ ئۈشكىسى پارت قىلىپ
 چىقماق.
 تارتىنچاق. **pısırik. s. t.**
 تارتىنچاقلىق. **pısıriklik, - ğı. is.**
 كىچىك بىر نەرسىنىڭ يەرگە
 چۈشكەندە چىققان ئاۋازى. **pıt. is.**

«سەس - سادا يوق» مەنىسىدە. yok. ~ قوللىنىلىدۇ.

pitirdamak. - تاراقلىماق، تاراق - تۇرۇق قىلماق.

pitirdatmak. تاراقلىتماق.

pitir pitir. «تاراق - تۇرۇق» ئاۋازنىڭ رەتلىك شەكىلدە چىققانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

pitirtı. is. ئاستا چىققان ۋاراك - چۇرۇڭ.

pitpit. z. بەك ئاستا ۋە داۋاملىق چىققان ئاۋازنى بىلدۈرىدۇ.

pitrak, - ğı. is. ① مېۋە دەرەخ - لىرىدىكى مېۋىلەرنىڭ كۆپلۈكىنى، زىچلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ. ② بۇدۇشقا.

pianino. is. müz. كىچىك پىئانىنو. piano. z. it. پەس ئاۋازدا، ئاۋازنى پەسەيتىپ:

«Piano olarak çalınacak parça - ئاۋازى پەسەيتىپ چىلىنىدىغان پارچە».
picama. is. ھىندىستان ئاياللىرىنىڭ شالۋۇرى، نېپىز رەختتىن تىكىلگەن ياكى تاق كىيىمى.

piç. s. is. ① ھارامزادە، ھارامدىن بولغان. ② ھەرنەرسىنىڭ كىچىكى ۋە ئەسلىگە ئوخشىمايدىغىنى. ③ ياغاچنىڭ يىلتىزىدىن سۈرۈپ چىققان نوتا. piçan. osm. پۇرلىشىپ كەتكەن، قاتلىشىپ كەتكەن.

piçin. is. كىچىك مايۇن. piçiş. is. far. پۈكلەم، قاتلاق. piçleşmek. بۇزۇلماق.

piçuta, piçota. is. 12 كىلو ئېغىر - لىقتىكى بىر خىل بېلىق.

pide. is. yun. قازان نېنى، قوتۇرماچ.

pideci. is. قازان نېنى ياكى قوتۇرماچ ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.

pijama. is. far. ياتاق كىيىمى.

pijuh. is. far. تەتقىقات، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش.

pik. is. it. ئۈچ بۇرجەك يەلگەن.

pikador. is. isp. بۇقا بىلەن قىلىنىدىغان كۈرەشتە نەيزە بىلەن ھۇجۇم قىلغۇچى ئاتلىق ئادەم.

pikap. is. ing. ① پىكاپ، ② توك پاتېفونى.

pike¹. is. fr. ① ئايروپىلاننىڭ تېز پەسكە شۇڭغۇشى. ② تاننىنىڭ بىر تۈرى.

pike². fr. dok. بىر خىل پاختا رەخت.

piket, - ti. is. fr. 32 قەغەزلىك بىر خىل قارتا ئويۇنى.

piknemi. is. tıp. قاننىڭ قويۇلۇشى.

piknik. is. fr. كېرەكسىز نەرسىلەردىن قىلىنغان دالا يېمىكى.

pikolo. is. it. قىسقا نەي (چالغۇ).

pil¹. is. far. → Fil.

pil². is. fr. باتارېيە.

pil³. is. far. ① ئاياغ كىيىمىنىڭ ئۆكچىسى، ئاپقۇتى. ② چېدىرنىڭ ئارغامچىسىنى باغلايدىغان قوزۇق. ③ تۆمۈر كالتەك بىلەن ئوينىيدىغان بالىلار ئويۇنى.

pilâki. is. yun. ① پىلاك (ئىچىگە پىياز، سامساق، سەۋزە قاتارلىق نەرسىلەر توغرىغان بىر خىل يېمەكلىك).

② ئەخمەق، دۆت.

pilav. is. far. ① پۇلۇ. ② (ئومۇمەن)

گۈرۈچ تامىقى.
plavlık. s. پۈلۈلۈك:
 «Pilavlık piring — پۈلۈلۈك گۈرۈچ»
pil. ban. is. far. پىل باققۇچى،
 پىلغا قارىغۇچى، پىلبان.
pile. is. far. پىپەك غوزىسى.
pilever. is. far. چار بازارچى.
pileveri. is. چار بازارچىلىق.
piliç. is. lat. ① چۈجە، ② بويىغا
 يېتىۋاتقان چىرايلىق قىز.
pilot, - tu. is. fr. ① ئۇچقۇچى.
 ② پاراخوت باشلىقى.
pilotluk, - ğu. is. ① ئۇچقۇچىلىق.
 ② پاراخوت باشلىقىلىق.
pil. paye. is. far. پىلنىڭ پۈتى.
pilum. is. lat. sil. ئۇرۇش قورالى
 سۈپىتىدە قوللىنىلىدىغان ئۇچى ئۇچلۇق
 ئېغىر نەيزە.
pilül, - lü. is. كۈمۈلچ دورا.
pindar. is. fr. ① ھېس قىلىش، ②
 مەغرۇرلىنىش، كۆرەڭلەش.
pine. is. far. ياماق (ئايغ كىيىمنىڭ).
pineduz. is. far. ياماقچى.
pineduzi. is. ياماقچىلىق.
pineklemek. مۇڭدەپ ئولتۇرماق.
pingân. is. far. ① چىنا، ② كىچىك
 تەخسە.
pingânçe. is. كىچىك چىنە.
pin. pong. is. ing. تىكتاك توپ.
 «Çin pin - pongçuları dünyada
 birincidir — جۇڭگونىڭ تىكتاك
 توپچىلىرى دۇنيادا بىرىنچىدۇر.»
pinhan. s. far. مۆكۈنگەن، يىزىشۇ-
 رۇنغان.
pinpirik. s. fr. «قېرى، قولى تۇتماس،

پۇتى باسمىس، دەرمانسىز» دېگەن مەنىدە
 قوللىنىلىدۇ.
pinpon. s. بەللىرى پۈكۈلگەن.
pinşer. is. alm. گېرمانىيىنىڭ زىننەت
 ئىشلىرىدىن بىر تۈرى.
pint. is. isp. ① ئەنگىلىيە ۋە ئامې-
 رىكىدا قوللىنىدىغان ھەجىم ئۆلچىمى.
 ② فرانسىيىدە قوللىنىلىدىغان سۇيۇقلۇق
 ئۆلچىمى.
pinti. s. ئىنتايىن پىخسىق.
pintileşmek. بېخىللاشماق.
pintilik, - ği. is. پىخسىقلىق،
 بېخىللىق.
pin. up. is. s. ing. جازىبىلىك،
 چىرايلىق چوكان.
pipe. line. is. ing. (يەر ئاستى)
 نېفىت ئېقىتىش نوسى.
pipi. is. كىچىك بالىلار تىلى) كىچىك
 تەرەت، چۈچۈ.
pipo. is. it. غاڭزا، مۇشتەك.
pir. s. far. ① پىر، ② بىرەر ساھەدە
 تەجرىبىلىك ئۇستاز ياكى رەھبەر. ③ قېرى
 ئەر ئەسىر:
 «Demircinin piri Davuttur —
 مۇرچىنىڭ پىرى داۋۇتتۇر.»
pirahen, pirehen. is. far. كۆڭلەك،
 ئىچ كۆڭلەك.
piramen, piramun. is. far. ئەتراپ،
 چۆرە.
pyramid. is. fr. ① پىرامىدا، ②
 پىرامىدا شەكىلىدىكى مەڭگۈ تاش. ③
 پىرامىدا (بىرقانچە كىشىنىڭ بىر - بىر-
 نىڭ مۇرىلىرىگە چىقىپ تۇرۇك شەكىلدە
 ئوينىغان گىمناستىكىسى).
pyramidal, - li. s. fr. پىرامىدا

(تېگى كۆپ قىرلىق، قالغان قىرلىرى ئۈچ بۇلۇڭلۇق بولۇپ كېلىپ بىر ئۇچقا قوشۇلغان شەكىل)، پىرامىدا شەكىللىك.

① قىرىلار، ياشانغانلار. **piran.** is.

② كامالەتكە يەتكەنلەر.

چوڭ سۈپەت. **pirane.** z.

زىننەتلىگەن، پەردازلانغان. **piraste.** s.

① بىزەك، زىننەت. **piraye.** is. far.

② ئايال ئېسىمى (پىراي).

زىننەتلىگەن، پەردازلانغان. **pirayende.** s. far.

① زىننەت، بېزەك. **pirayış.** is. far.

زىننەت، بېزەك. **piraziye.** s. far.

پەرداز.

بۇرگە. **pire.** is. zool.

① بۇرگە بېسىپ كەتمەك. **pirelenmek.**

② خۇپلانماق، خۇي تۇتماق.

① بۇرگىلىك. ② گۇمانخور: **pireli.** s.

«Pireli oda — بۇرگىلىك ئۆي.

گۇمانخور — **Pireli bir adam** — بىر ئادەم.»

تېمپېراتۇرىنىڭ **piretoliz.** is.

چۈشۈشى.

قىزىتمىسى ئېشىپ كەتكەن كېسەللىكلەرنى تەتقىق قىلىدۇ خان بىلىم.

قىرى ئايال، **pirezen, pirzen.** is. far.

موماي.

شال ۋە گۈرۈچ. **piring¹.** is. far.

سېرىق مەس. **piring².** is. far.

قارلىغاچ. **piristu.** is. far.

① پىرلىك. ② قېرىپ. **pirlik, - ği.** is.

لىق.

ئۇزۇن قېيىق. **pirog.** is. isp.

پىرئولوگىيە (كې). **piroloji.** is. tıp.

سەللەرنىڭ قىزىتمىسىنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم).

يۇقىرى تېمپېراتۇرىنى **pirometre.** is.

ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

① پارتلىغۇچى **pirotekni.** is. fr.

ماددىلار بىلىمى، پارتلاش ماددىلىرى ھازىرلاش ئۇسۇلى.

قىزىتما مىكروب. **pirotoksin.** is. tıp.

لىرى زەھىرى.

قىرى، ياشانغان. **pirsal.** s. far.

پاك، پاكىزە، **pirüpak, - kı.** s. far.

داغىز.

تەلەپلىك، بەختلىك. **pirüz.** s. far.

بىرخىل يانچۇق سائىتى. **piryol.** is.

① قوۋۇرغا (قوي، كالا **pirzola.** is. it.

قاتارلىقلارنىڭ). ② قوۋۇرغا سۆڭىكى. ③ بېقىنى.

قوينىڭ قوۋۇر — «**Koyun pirzolası.** — غىسى.»

① پاسكىنا، مەينەت. ② **pis¹.** s. t.

سېسىق. ③ سەت قىلىق. ④ (سۆز ھەققىدە) پاسكىنا. ⑤ ئەسكى، زەرەرلىك. ⑥ قىلىق سىز. ⑦ سەت. ⑧ قىيىن، مۇشكۈل:

«1. Durgun sular genellikle pis-tir — تۇرغۇن سۇلار ئومۇمەن پاسكىنا بولىدۇ.

2. Öyle bir pis huyu var ki — شۇنداق بىر سەت قىلىق باركى...

3. Pis sözler — پاسكىنا سۆزلەر.

4. Pis bir iş — «قىيىن بىر ئىش.

ماخاۋ، جۇزام **pis².** is. far. tıp.

(كېسەل).

قورسىقىغا ئامراق، **pis. boğaz.** s. is.

ئالدىغا كەلگىنىنى يەيدىغان، ئاشپاقا.

مۈشۈك (بالىلار تىلىدا). **pisi.** is.

pisipisi. is. مۇشۇك ① (بالدار تىلىدا) ② مى، مى، پىش، پىش، پىش (مۇشۇكىنى چاقىرىش).

piskopos. is. yun. ئېپىسكوپ (خرىستىيان چىركاۋىدا يۇقىرى دەرىجىلىك روھانىي، خرىستىيان روھانىلىرىنىڭ باشلىقى).

pislemek. (ھايۋان ھەققىدە) چىچماق ياكى سىيمەك:

مۇشۇك — «Kedi halıya pislemiş»
گىلەمگە چىچىپ قويۇپتۇ.

pislenmek. بۇلغانماق، پاسكىنىلاشماق.

① پاسكىنى قىلىۋەتمەك.

② بۇزۇپ قويماق، يامانلاشتۇرماق:

«Çocuk üstünü başını pisletecek — بالا ئۈستىبېشىنى پاسكىنى قىلىۋېتىدۇ.

Dikkat et, bu işi de pislerme —

دىققەت قىل، بۇ ئىشىنىمۇ بۇزۇپ قويما!

① كىر، پاسكىنچى. **pislik, - ği.** is.

لىك. ② پىزىق، سۈيىدۈك، ③ ئەسكى قىلىق،

ھەرىكەت، ④ يامان ئەھۋال:

«Çocuğun yüzü güzü pislik

بالىنىڭ يۈزى —

كۆزى كىر بولۇپ كەتتى.

Şu kedi pisliğini temizlesin—

شۇ مۇشۇك پىقىنى تازىلىسۇن.

pis. pis. bakmak. كىشىنى زېرىكتۈرۈر.

گىدەك ھالدا قارىماق.

pis . pis düşünmek. چوڭقۇر ئويغا

چۆكمەك، غەمگە پاتماق.

pis. pis gülmek. مېيىقىدا كۈلمەك

(زاڭلىق قىلىپ).

pist¹, - ti. مۇشۇكىنى قوغلاش ئۈچۈن

قوللىنىلىدۇ «پىست».

① مەيدان. ② ئايرود. **pist².** is. fr.

رومدا ئايروپىلانلارنىڭ ئۇچۇش ۋە چۈشۈش

يولى. ③ تەنھەرىكەتتە يۈگۈرۈش يولى.

pistan. is. far. ئاياللارنىڭ كۆكىسى،

ئەمچەك.

pister. is. far. تۆشەك.

pistil. is. fr. گۈل ئاچىدىغان ئۆسۈم.

لۈكلەرنىڭ ئانلىق ئورگانى.

piş. is. far. ئالدى، ئالدى تەرەپ.

① ئاۋانگارت. ② **pişdar.** is. far.

(ھەربىي) ئالدىدا ماڭغۇچى قوشۇن.

① ئاۋانگارتلىق. **pişdarlık, - ğı.** is.

② باشلامچىلىق.

① ئىش. ② كەسىپ، **pişe¹.** is. far.

ھۈنەر. ③ خۇي، مېجەز، ئادەت.

pişe². is. far. müz. نەي.

pişegâh, pişegeh. is. far. فابرىكا،

ئىش ئورنى.

① ئىش (كۆپلۈك). **pişegân.** is. far.

② كەشپ (كۆپلۈك). ③ خۇي، مېجەز

(كۆپلۈك).

① ئىشچىلىق. ② ھۈنەر. **pişegeri.** is.

ۋەزىلىك.

pişegen. s. ئاسان پىشىدىغان.

pişever. is. far. ھۈنەرۋەن، ئۇستا.

pişeveri. is. ئىش. ھۈنەرۋەنچىلىك،

چىلىق.

pişgir. is. far. لۆڭگە.

piş. han. is. far. داستانخانىچى.

piş. hayme. is. far. شاھ چېدىرى،

ۋەزىر چېدىرى.

pişi. is. بولۇق خېمىردىن ياسالغان

بوغۇرساق.

پىشلاق. **pişik, - ği.** is.

① پىششىق ئۇسۇلى. ② بىر **pişim.** is.

قېتىمدا پىشىدىغان مىقدار، پىشىم. ③ خىش
ۋە فار-فۇر قاتارلىقلارنى پىشۇرۇش ئىشى.
① ئالدىن بېرىلگەن. pişin. s. far.
② ئىلگىرىكى، ئاۋۋالقى.
قەدىمكى زامان ئادىمى. pişini. is. s.
① پىشۇرغۇچى. ② ناۋاي. pişirici. s.
پىشۇرۇلماق. pişirilmek.
پىشىرىم، بىر قېتىمدا پىشۇرغىلى
بولدىغان مىقدار. pişirim.
① پىشۇرماق. ② پىششىق. pişirmek.
ئۆگەنمەك، ئۆزلەشتۈرمەك. ③ ئىزغا سال-
ماق، مۇناسىۋەت ئورناتماق:
تاماق — 1. Yemek pişirmek —
پىشۇرماق.
2. Dersimi iyi pişirdim —
نى ياخشى ئۆزلەشتۈردۈم.
3. Onlar iyice işi pişirmişler —
ئۇلار ئىشنى ياخشى ئىزغا سايپتۇ.
پىشقەدەم. piş · kadem. is. far.
ھەدىيە. pişkeş. is. far.
① ئوبدان پىشقان. ② pişkin. s.
پەسكەش، قېلىن. ③ پىشقان، تەجرىبىلىك
(ئادەم):
«Ne pişkin adam teklif bek-
lemeden otururdi —
قېلىن ئادەم، تەكلىپ قىلغۇچىلىك
ئولتۇرۇۋالدى.»
① تەجرىبىلىك. pişkinlik, -ği. is.
② پىشقانلىق. ③ پەسكەشلىك، قېلىنلىق.
پۇشايمان، نادامەت. pişman. is. far.
پۇشايمانلىق. pişmanlık, -ğı. is.
① پىشماق. ② يېتىشمەك. ③ pişmak.
پىشلىماق، ④ ئىسسىپ كەتمەك. ⑤
چېنىقماق:
كاۋاپ پىشتى. — 1. Kebap pişti

قوغۇن پىشتى. — 2. Kavun pisti
3. Çocuğun apış aras pişmiş —
بالىنىڭ يېرىقى پىشىلىپ قاپتۇ.
4. Sicaktan çok piştım —
سىقتىن پىشىپ كەتتىم.
① پىشىق، پىشقان. ② pişmiş. s.
يېتىشكەن، چېنىققان.
ئىمام. piş. nemaz. is. far.
① تۈپ ئاساس. piş. nihâd. is. far.
② قانۇن، يول، قائىدە.
ئالدى ئىشك. piştak. is.
ئىككى ياكى تۆت كىشى. pişti. is.
ئوتتۇرىسىدا ئوينىلىدىغان 52 قەغەزلىك
قارت ئويۇنى.
بىرخىل تاپانچا. piştov. is. it.
پىشۇۋا. pişva, pişüva. is. far.
پىشۇۋالىق. pişvalık, -ğı. is.
تانىسلارغا جور بولۇش ۋە pitos. is.
بۇ تانىسنىڭ رەتسىگە تەڭكەش بولۇپ
بارماقلىرىنى قارسىلىدىتىش.
ئوتتۇرا ئەسەردىكى ئىتال. piva. is. it.
لىيە خەلق ئۇسۇلى.
① پىيادە ئەسكەر. piyade. is. far.
② شاھمات ئويۇنىدا ئاددىي تاش. ③
ئىككى پالاق بىلەن ماڭىدىغان قېيىق.
④ S، پىيادە، يايلاق.
پىيالى، چىنە، ئىس. piyalı. is. far.
تاكان.
لاتارى (تەلەي سە). piyango. is. it.
ناش ئويۇنى).
ئۇستا رايال. piyanist, -ti. is. fr.
چالغۇچى، رايالچى.
پىيانو، رايال، müz. piyano. is. it.
گاڭچىڭ.
Piyano. is. it. → Piyanist

piyartroz. is. tr. ئۆگە ياللۇغى.
 piyasa. is. it. ② سەيلە - بازار. ③ مال باھاسى:
 1. Malı piyasaya çıkarmak —
 مالنى بازارغا سالماق.
 2. Piyasa yeri سەيلىگاھ.
 3. Bugün piyasa yükseldi —
 بۈگۈن مال باھاسى ئۆرلىدى.
 piyastos. is. yun. تۇتۇش، تۇتۇ -
 ۋېلىش.
 piyata. is. it. ① تۈز ۋە يوغان ئاش
 تاۋىقى. ② s. يالپاق، يېسى.
 piyav. is. پىكىر.
 piyaz. is. bot. ② تۈزلىغان
 پۇرچاق. ③ يۈزىدىن يۈزىگە ماختاش،
 ئۇچۇرۇش:
 «Benim bu piyazlara karnım tok —
 مەن بۇنداق ئۇچۇرۇشلارغا كۆنۈك.»
 ~ doğramak. يالغان سۆزلىمەك.
 piyazcı. is. s. ① تۈزلىغان پۇرچاق
 ئىشلەپ ساتقۇچى. ② ماختىغۇچى،
 خۇشامەتچى:
 «O, piyazcıdır boş ver —
 خۇشامەتچى، كارىڭ بولمىسۇن.»
 piyazcılık, - ğı. is. خۇشامەتچىلىك.
 piyazlanmak. ① خام گۆشنى پىياز بىلەن
 قارىمۇچ، دارچىن ۋە باشقا دورا -
 مانلارنى ئارىلاشتۇرۇپ يۇمشاتماق، خام
 قىيما قىلماق. ② ماختاپ ئۇچۇرماق.
 piyelit, - ti. is. fr. بۆرەك جامى
 ياللۇغى.
 piyes. is. fr. سەھنە ئەسىرى، پىيەسسە.
 piyetizm. is. fr. دىندارلىق.
 piyiz. is. ئاق ھاراق.
 ~ kaymak. تەكلىپسىزلا بىراۋنىڭ

ھاراق ئىچىۋاتقان شىرەسىگە كېلىپ
 ئولتۇرماق.
 piyizlenmek. ئاق ھاراق ئىچمەك.
 piyoid. is. fr. يارىغا ئاتىت،
 ئوخشاش.
 piyon. is. fr. شاھماتتا ئالدىنقى
 قاتارغا تىزىلغان سەككىز تاش، پىيادە.
 piyonefroz. is. بۆرەك ۋە بۆرەك جامى
 نىڭ يىرىڭلىنىشى.
 piyonemi. is. قاندا ياغ پەيدا بولۇشى.
 piyore. is. fr. يىرىڭ ئېقىش.
 piyosalpenks. is. ماتىكا نەپچىسىدە
 يىرىڭ پەيدا بولۇشى.
 piyospermi. is. مەندە (ئىسپىرما) يىرىڭ
 پەيدا بولۇش.
 piyotoraks. is. كۆكرەك بوشلۇقىغا
 يىرىڭ توپلىنىش.
 piyoz. is. يىرىڭلاش.
 piyüri. is. سۈيىدۈكتە يىرىڭ پەيدا
 بولۇش.
 plâčka. is. arn. بۇلاڭ - تالاڭ.
 plâčkacı. is. بۇلاڭچى.
 plaj. is. fr. ① دېڭىز قېشىدا كىشى
 لەرنىڭ سۇغا چۈشۈشى ئۈچۈن ھازىرلانغان
 قۇملۇق مەيدان. ② دېڭىزدىن قۇرۇقلۇققا
 چىقىشتا پايدىلىنىلىدىغان قىرغاق.
 plak, - ğı. is. ئۇنىۋېرسال لېنتىسى.
 plaket, - ti. is. fr. ① كىتابچە،
 رسالە. ② قۇيمىچىلىق.
 plan. is. fr. ① پىلان. ② تەسەۋۋۇر.
 plancılık, - ğı. is. سىياسىي ۋە
 ئىقتىسادىي پائالىيەتلەرنى پىلانلاش ئىشى.
 planet, - ti. is. fr. پلانىت، سەييارە.
 ① پىلانلاش، پىلانلىما. is.
 ② لايىھىلەش.

planlamak. ① پىلانلىماق. ② لايىھە لىمەك.

planlanma. is. ① پىلانلىنىش. ② لايىھىلىنىش.

planlı. s. پىلانلىق:
«Planlı kalkınma — پىلانلىق ئىلگىرى — لەش».

planör, - rü. is. fr. پلانېر (ماتور — سىز ئۇچىدىغان ئاپپارات).

planörçü. is. پلانېرچى.

planörçülük, - gü. is. پلانېرچىلىق.

plansız. s. ① پىلانسىز. ② ھېسابسىز.

planton. is. fr. دىجورىنى، نۆۋەتچى:
«Trambay planktonu — ترامباۋاي نۆۋەتچىسى».

plantuvar. is. fr. ئۇرۇق سېلىش ۋە كۆچەت تىكىش ئۈچۈن تۆشۈك ئاچقىلى بولىدىغان سايمان.

planya. is. it. ① ئۈزۈن رەندە. ② توك رەندىسى.

planyalamak. رەندىلىمەك.

plasiye. is. خېرىدار ئىزلىگۈچى (ئادەم).

plasman. is. fr. مەبلەغ.

plaster. is. ing. بىنت (دورلىانغان داكا).

plastik. s. fr. سۇلياۋ ۋە سۇلياۋدا ئىشلەنگەن.

platerina. is. yun. كۈمۈش بېلىق.

platform. is. fr. ① دېڭىزنىڭ بەزەن سۇ ئاستىدا قالىدىغان، بەزەن سۇ ئۈستىگە چىقىپ قالىدىغان قىرغاق قىسمى. ② بىر پىكىر ياكى سىياسىي پروگراممىنىڭ ئاساسى. ③ ئاپتوبۇس، تراللىبۇس، پويىز قاتارلىقلارغا چەتىش ۋە چۈشۈشتە خىزمەت

قىلىدىغان ئېگىز يەر. ④ ساھە مەيدان. ⑤ ئېگىز سۇپا سەھنە. ⑥ ئۈستى ئوچۇق ۋاگون.

platika. is. zool. بىر يېشىل بېلىق.

platin. is. fr. ئاق ئالتۇن.

platonculuk, - gü. is. ئەپلاتۇن پەلسەپىسى، ئەپلاتۇنچىلىق.

platonizm. is. fr. → platonculuk.

plazma. is. yun. قان سۇيۇقلۇقى، قاننىڭ سۇيۇق قىسمى.

plazmoloji. is. fr. پلازمولوگىيە (جانلىق ماددىلارنىڭ ئەڭ ئۇششاق پارچىلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم).

pleistosen. is. → pleyistosen.

pleomasti. is. tıp. كۆپ ئەمچەكلىك.

pletora. is. قاننىڭ كۆپلۈكى.

plimut. is. ing. بىرخىل ئەنگلىيە توخۇسى.

pliyosen. s. is. fr. ئۈچۈنچى زامان نىڭ ئاخىرىسى.

plüton. is. yun. پلۇتون (يۇلتۇز).

plüviyometre. is. fr. ھۆل - يېغىن مىقدارىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

pnömolog. is. fr. ئۆپكە كېسەللىكى مۇتەخەسسسى.

podoloji. is. fr. پۇتنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.

podometre. is. fr. قەدەم سانار (ياياق بىرىنىڭ قانچە قەدەم باسقىنىنى ۋە قانچىلىك يول يۈرگىنىنى كۆرسىتىدۇ. ھان ئەسۋاب).

podra. is. ئۇپا.

podralık, - ğı. is. ئۇپا قۇتىسى.

pot. is. پوك (ئىملىق سۆز):

«Yastık pot diye yerē düştü —

ياسىتۇق «پوك» قىلىپ يەرگە چۈشتى. »
pohpoh. is. ماختاپ ئۇچۇرۇش:
 «Kimi insanlar pohpohlar hoşlanır —
 بەزى ئادەملەر ماختاپ —
 ئۇچۇرۇشنى ياخشى كۆرىدۇ. »
pohpohlamak. is. بىراۋنى يۈزمۇ يۈز
 ماختىماق:
 «Onu öyle pohpohlamayın, sonra
 böbürlenemeye başlar —
 ئۇنى يۈز —
 مۇ يۈز ماختىما، كېيىن تەكەببۇرلىشىپ
 كېتىدۇ. »
Polak. is. fa. پولىشلىق.
polarimetre. is. fr. يىرۇرۇقلىقنى
 ئۆلچەش ئەسۋابى.
polca. öz. is. → **lehçe.**
polemik. is. yun. قەلەم مۇنازىرىسى.
poliandri. is. fr. كۆپ ئەرلىك (بىر
 ئايالنىڭ بىرلا ۋاقىتتا بىرقانچە ئەر بىلەن
 ئۆيلۈك بولۇشى).
poliarsji. is. yun. بىرقانچە كىشىنىڭ
 كولىكتىپ ھۆكۈمرانلىقى.
poliçe. is. it. قەرز تۆلىگۈچىنىڭ
 بەرمەكچى بولغان پۇلىنى ئۈچىنچى بىر
 شەخسكە بېرىشى ئۈچۈن يېزىپ بەرگەن
 خېتى.
polidipsi. is. fr. tıp. بەك ئۇسساش،
 چاڭقاش.
polifonik. s. fr. جىق ئاۋازلىق.
poligam. s. is. fr. كۆپ خوتۇن
 ئالغان ياكى كۆپ ئەرگە تەگكەن.
poliglot. s. is. fr. بىرقانچە تىل بىلەن
 سۆزلىشىشنى بىلىدىغان.
poligon. is. fr. قارىغا ئېتىشىنى
 مەشىق قىلىدىغان مەيدان.
poligraf. is. تۈرلۈك تېمىلارغا ئەسەر

يازىدىغان ئاپتور.
poliklinik. is. fr. تۈرلۈك كېسەل
 لىرىنى داۋالايدىغان كلىنىكا.
 تاممۇلاتورىيە.
polikori. is. fr. كۆز قارىچۇقى.
polikrom. s. fr. بىرقانچە رەڭلىك.
 بىرقانچە خىل بېياق ئىشلىتىلگەن.
polikromemi. is. قاننىڭ رەڭ ماددىسىنىڭ
 كۆپىيىپ كېتىشى.
poliksen. s. fr. مېھمان.
polim. is. yun. يالغان، يالغان —
 ياۋداق:
 «Her sözü polim —
 ھەممە سۆزى —
 يالغان. »
~atmak. يالغان سۆزلىمەك.
polimasti. is. fr. كۆپ ئەمچەكلىك.
polimel. s. is. fr. قىز ۋە پۇت بار.
 ماقلىرىنىڭ جىقلىقى.
polimenore. is. tıp. ھەيىزنىڭ (ئا-
 دەت) نورمالسىزلىقى، كۆپ كېلىشى.
polimikrobik. is. fr. كۆپ مىكروب
 لۇق.
polimiyozi, -ti. is. fr. ئاز كۆرۈ-
 لىدىغان مۇسكۇل كېسەللىكى.
polimorf. s. fr. كۆپ شەكىللىك.
polip. is. fr. ① قىمىرلىماي بىر جايدا
 ياشايدىغان دېڭىز ھايۋانى. ② شىل-
 لىق پەردىدە ھاسىل بولغان ئىششىق كې-
 سىلى.
polipaj. s. fr. ۋۇجۇدىنىڭ كۆپ قىسىمى
 بىر - بىرىگە چاپلىشىپ تۇغۇلغان
 (قوشكېزەك ئىنسان ياكى ھايۋان).
poliparezi. is. tıp. پۈتۈنلەي پالاج.
polipati. is. بىرلا ۋاقىتتا بىرقانچە
 كېسەلگە مۇپتىلا بولۇش.

polipleji. is. تۈرلۈك مۇسكۇللارنىڭ پالەچ بولۇشى.

polipne. is. نەپەسنىڭ تېزلىشىشى.

polipod. is. fr. نورمىدىن ئارتۇق ئا- يىغى بار.

polipodi. is. fr. كۆپ ئاياغلىق.

polipotom. is. fr. بۇرۇن ئىچىدىكى ئۆسمىلەرنى كېسىش ئەسۋابى.

polis. is. fr. ① ساقچى خادىمى. ② ساقچى ئىدارىسى، جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسى.

polisantrizm. is. fr. كۆپ مەركەز- لىك.

polisinodi. is. fr. پۈتۈن مىنىستىر- لىكلەرنىڭ بىر ئورگان تەرىپىدىن رەھ- بەرلىك قىلىنىدىغان ھۆكۈمەت شەكلى.

polisitoz. is. قاندا ھۈجەيرىلەرنىڭ كۆپىيىشى.

polisizasyon. is. كېسىلىپ كەتكەن بارماق ئورنىغا يېڭىدىن بارماق سېلىش ئوپېراتسىيىسى.

polislik, - gi. is. ① ساقچىلىق. ② ساقچىدەك ھەرىكەت قىلىش.

politbüro. is. سىياسىي بىۋرو.

politeizm. is. fr. كۆپ خۇدالىلىق (بىرلا ۋاقىتتا كۆپ خۇداغا چوقۇنىد- خان).

politeknik. s. fr. تېخنىكىنىڭ تۈرلۈك ساھەلىرىنى ئۆگىنىش ۋە تەتبىق قىلىش قا باغلىق بولغان.

politik. s. fr. سىياسىي:

«politik sorun» سىياسىي مەسىلە.

politika. is. fr. سىياسەت:

«Partimizin milli politikası» —

پارتىيىمىزنىڭ مىللىي سىياسىتى.

politikacı. is. ① سىياسەتچى. ② خۇ- شامەتچى.

politikacılık, - gi. is. ① سىياسەت- ۋازلىق. ② يالاقچىلىق، خۇشامەتچىلىك.

politravmatize. s. is. fr. بىر قې- تىملىق قازادا كۆپ يېرىدىن يارىدار بولغان بىرى.

poliüri. is. fr. سۈيدۈكنىڭ كۆپىيىپ كېتىشى.

poliyemi. is. tıp. قاننىڭ نورمىدىن ئارتۇق كۆپىيىپ كېتىشى.

poliyodonsi. is. tıp. چوڭ تەرەتتىڭ نورمىدىن كۆپ كېلىشى.

poliyomiyelit, - ti. is. بالىلارنىڭ پالەچ كېسەللىكى.

polka. is. ① پولكا (تانسىنىڭ بىر تۈ- رى). ② پولكا مۇزىكىسى.

polo. is. tibet. ئاتلىق توپ ئويۇنى.

polonya. öz. is. پولشا (دۆلەت).

polonyalı. s. is. پولشلىق.

pom. is. fr. چويلا توپ.

pomād. is. it. چاچ ۋە باشقا يەرگە سۈرىدىغان پۇراقلىق مەلھەم — چاچ مېيى.

Pomak. öz. is. پوماك (بالقاندا ياشاي- دىغان مۇسۇلمانلار).

Pomaklar. öz. is. پوماكلار.

pomat. is. → **pomad.**

pombe. is. ئوتتۇرا ئافرىقا پىۋىسى.

pompa. is. it. پىمپا، ناسوس، سۇ چىقىرىش ماشىنىسى، سۇ چىقىرىقى.

① **pompalamak.** پىمپا ياكى سۇ چى- خىرىقى بىلەن سۇ چىقارماق. ② جىنسىي

مۇناسىۋەتتە بولماق (ئايال بىلەن)، جايلىماق.

pomposo is. it. müz. داغدۇغىلىق،
تەنتەنىلىك، ھەشىمەتلىك.

pompuruk, - ğu. is. قېرى، ياشان-
غان. (ئادەم).

poney, is. ing. تۇتى (پاكار ئات جىن-
سى).

ponje, is. fr. dok. بىر خىل يۇڭ ۋە
يىپەك ئارىلاش رەخت.

ponksiyon, is. ئۆكۈل يىڭىسى سان-
جىش ياكى نەشتە ئۇرۇش.

ponton, is. ing. den. سۇغا چۆكۈپ
كەتكەن پاراخوتلارنى چىقىرىۋەتكەن ئې-
غىرلىق كۆتۈرۈش ماشىنىسى.

pop, is. yun. پوپ، پاپا.

poplin, is. ing. dok. ① ئىنچىكە
توقۇلغان پاختا رەخت. ② بۇ رەختتىن
تىكىلگەن.

popüler, s. fr. ① ھەممىگە تونۇش.
ھەممىگە تونۇلغان. ② خەلق تەرىپىدىن
ھىمايە قىلىنغان.

pornograt, is. fr. ئۇياتسىزلىق ۋە
ئەخلاقسىزلىق ھەرىكەت قىلغان بىرى،
ئەدەبىسىز سۆز قىلغان بىرى.

porselen, is. fr. پار-پۇر، پار-پۇر
قاچا - قۇچىلار.

porsiyon, s. is. fr. ئۆلۈش، كىشىلىك
(تاماقنىڭ بىر كىشىگە تېگىشلىك
ئۆلۈشى):

«Bir porsiyon pilav — بىر
كىشىلىك پىلو.»

Bir buçuk porsiyon — بىر يېرىم
كىشىلىك.

porsuk¹, - ğu. is. zool. بۆرسۈك،
قاشقا ئوغلاق.

porsuk², is. bot. قارىغاي تىپىگە كى-

رىدىغان يېڭىنە يوپۇرماقلىق دەرەخ تۈرى.

porsuk³, s. → **pörsük**.

portagal, öz. is. پورتۇگالىيە (كونا
ئېتى).

portakal, is. fr. گۈەنگۈەر، پورتاكال
(جۈزىگە ئوخشاش مېۋە).

portakallık, - ğı. is. پورتاكال بېغى،
پورتاكالىق.

① **portatif**, s. fr. ئېلىپ مېڭىشقا
ئەپلىك. ② قاتلىنىدىغان:

«portatif eşya — ئېلىپ مېڭىشقا
ئەپلىك نەرسە.

«Portatif masa — قاتلىنىدىغان
شەمە.»

porte, is. fr. تەسىر دائىرىسى (بىر
ئىشنىڭ).

Portekiz, öz. is. پورتۇگالىيە.

Portekizce, is. dilb. پورتۇگالىيە
تىلى.

portföy, is. fr. پۇل قاپچۇقى، كار-
مان، پورتمان.

portik, is. fr. بەلگە كۆۋرۈكى.

portmanto, is. fr. شەپكە، پەلتۇقا -
تارلىقلارنى ئېسىپ قويىدىغان قاناتلىق،
ئەينەكلىك ئىشكاپ.

portmone, is. بۇزۇق پۇل قاپچۇقى.

porto is. پورتۇگالىيەنىڭ پۇراقلىق
ئۈزۈم ھارىقى.

portolan, is. دېڭىز پورتلىرىنى كۆر-
ستىدىغان خەرىتە.

portör, - rü. is. fr. كېسەل مىكرو-
بىنى ئۆزى بىلەن ئېلىپ كەلگۈچى.

ئادەم ياكى ھايۋان.

① **portre**, is. fi. ئادەم رەسىمى، سۈ-
رەت. ② سۈرەتلەش (ئەدەبىياتتا).

portreci. is. res. رەسسام.
 portuç. is. it. كېمە ۋە پاراخوت ئامبىرى.
 pot. s. (بۇرۇت ھەققىدە) قويۇق ۋە ئۇزۇن.
 posa. is. ① تىرىپ، قالدۇق. ② سا. قىندا، داشقال.
 ~ sını çıkarmak. ① ئاخىرىغا قەدەر سۈمۈرمەك. ② ئازار بەرمەك، قاتتىق ئورماق.
 pos. bıyık. s. شاپ بۇرۇت.
 post, - tu. is. far. ① تېرە. ② قە. دىمىي شەيخلەر تۇرىدىغان يەر. ③ ئورۇن، مەنسەپ، ھوقۇق:
 «Kaplan postu — يولۋاس تېرىسى. Post kavgası — «ئورۇن جېدىلى»
 ① يوللانما، خەت - خالتا. ② پوچتا. ③ خەت - چەك، خال-تا توشۇيدىغان قاتناش قورالى. ④ ئەترەت، گۇرۇپپا. ⑤ نۆۋەتچى ئەسكەر، خىزمەتچى ئەسكەر. ⑥ سەپەر، يولۇچىلىق. ⑦ ئوۋ ئوۋلىغاندا مۆكۈنىدىغان يەر:
 1. Posta arabası — پوچتا ماشىنىسى.
 2. Mektupları postaya götürmek — خەتلەرنى پوچتىغا سالماق.
 3. Posta treni — پوچتا پويىزى.
 4. İşçi postaları nöbetleşe çalışırlar — گۇرۇپپا ئىشچى ئەترەتلىرى نۆۋەت بويىچە ئىشلەيدۇ.
 5. Bu araba bütün eşyayı dört postada taşır — بۇ ھارۋا پۈتۈن ئەشە - كېرەكلەرنى تۆت سەپەر (نۆۋەت) ئېلىپ ماڭىدۇ.»

postacı. is. پوچتىكەش، پوچتالىيون.
 postacılık, - ğı. is. پوچتالىيونلۇق، پوچتىكەشلىك.
 «Beş yıl postacılık yaptı — بەش يىل پوچتىكەشلىك قىلدى»
 ① قونچلۇق بەتىنى. postal. is. osm. ② بۇزۇق ئايال. ③ قونچىسىز مەسە.
 postalamak. پوچتىغا سالماق.
 postalanmak. پوچتىغا سېلىنماق.
 posta. hane, postane. is. پوچتىخانا.
 postis. is. ئاياللارنىڭ زىننەت ئۈچۈن سېلىۋالىدىغان ياسما چېچى.
 poşad. is. fr. تېز ئىزلىغان رەسىم.
 poşe. is. fr. قايناق سۇدا پىشۇرۇلغان شاكالىسىز تۇخۇم.
 pot¹. is. alm. دەريادىن ئۆتۈشتە چۈشەيدىغان كىچىك سال.
 pot², - tu. is. ② قىغىر تىكىلىش. ③ تەنتەك ئايال، شوخ ئايال:
 «Yolda sık sık rubasının potlarını çekip düzeltiyor — يولدا پات - پات كىيىمنىڭ قىغىر تىكىلگەن يېرىنى تۈزەيتتى»
 pot¹. is. far. ئىچىدە مەدەن ئېرىتىلىدىغان قاچا.
 pot². is. fr. ۋاسكىتبول گارى.
 potamobioloji. is. دەرياسۇ - لىرىدىكى جانلىقلارنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.
 potamoloji. is. fr. ئېقىن سۇلارنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.
 potamotok. s. fr. تۇغۇش ئۈچۈن

دېڭىزدىن ئېرىق - ئۆستەڭلەرگە كۆچكەن بېلىقلار.
potons. is. tip. جىنسىي قۇۋۋەت.
potansiyel. is. fr. يوشۇرۇن كۈچ.
potin, fotin. is. fr. تۈپلەي.
potkal. is. it. دېڭىزدا يولۇققان ھا - دىسلەرنى قۇرۇقلۇقتىكىلەرگە بىلدۈرۈش ئۈچۈن كېمە ياكى پاراخوتتىن دېڭىزغا قۇيۇپ بېرىلگەن خەت شىمشىسى.
potlaç. is. زىياپەت، مەرىكە.
potlamak. بۆتىلىماق، تۇغماق (تۈگە).
potlanmak. بۆتىلنماق.
potto. is. zool. شەرقىي ئافرىقا مايى.
potuk¹. s. پۈرۈلمىك.
potuk², - ğu. is. بۆتلاق، بوتا.
potur. s. ① قاتلاقلىق. ② قىرى (پۈرۈمى). ③ كۆپ شىم، ئۇزۇن ئىشتان.
poturlu. s. ① قىرلىق شىم كىيىمگەن. ② يېزىلىق.
povadhi. öz. is. پەنجاپ تىلى.
poylak. is. ئوسمانلىقلار دەۋرىدە ھەم قاراۋۇللۇق، ھەم ئەسكەرلىك ۋەزىپىسىنى ئارتقۇرغان بىرى.
poyra. is. بۇل (ھارۋا چاقىنىڭ گۈڭۈ - سۈننى تۇتۇپ تۇرىدىغان قىسمى).
poyraz. is. yun. شەرقىي شىمال تە - رەپ ۋە شۇ تەرەپتىن چىققان شامال.
poyrazlamak. شەرقىي شىمال شامىلى كەلمەك.
poz. is. fr. ① ۋۇجۇدىنىڭ تۇرۇشى. ② رەسىم ۋە پوتوگرافتا تۇرۇش.
pozisyon. is. fr. ۋەزىيەت، ئەھۋال.
pozitif. s. fr. ① مۇسبەت. ② تەجرىبىگە ئاساسلانغان.

pöç. is. erm. تۇغۇر، قۇيىمۇچاق.
pöf. پۇفە... پىۋ.
pörsük. s. ① يىرتىلغان. ② سوزۇلغان، سوزۇنچاق.
pörsüklük, - ğü. is. يىرتىقلىق.
pörsümek. بوشاپ سوزۇلماق.
pösteki. is. osm. قوي ياكى ئۆچكە تېرىسى.
pötikare. s. fr. ① شاتلانكا، كاتەكچە (رەخت). ② كاتەكچە رەختتىن تىكىلگەن: «Pötikare pantolon - كاتەكچە رەختتىن تىكىلگەن ئىشتان».
prafa. is. ئۈچ تەرىپىدىن ئوينىلىدىغان 32 قەغەزلىك قارت ئويۇنى.
Prag. öz. is. پراگا (شەھەر).
pragmacı. s. tels. پراگماتىزم تەرەپدارى، پراگمىچى.
pragmacılık, - ğı. is. پراگماتىچىلىق.
pragmatik. s. fr. پراگماتىك، پراگمىچى.
pragmatizm. is. پراگماتىزم (سۈب - يېڭىلىنىش - ئىدىئالىستىك پەلسەپىۋى ئېقىملاردىن بىرى).
pranga. is. it. ① كەشەن. ② تاقاق، قورۇق (گۇناھكارلارنىڭ بويىغا سېلىنىدىغان).
prangalı. s. كەشەن سېلىنغان؛ پۇتقا كەشەن «Prangalı mahkûm - سېلىنغان گۇناھكار».
prasat. is. ئىبادەتخانا.
pratik. is. s. fr. ① قوللىنىش، ئەمەلىي قوللىنىش. ② ئەمەلىي. ③ تەتبىقات.
pratika. is. fr. پراتىكا (كېمە ۋە پاراخوت كاپىتانىنىڭ كېسەل ئەمەلىيىتى).

توغرىلىق يەرلىك ئورۇنلار تەرىپىدىن
بېرىلگەن قەغەز).

pratisyen. is. fr. پىراكتىكانت.

prekozte. is. fr. ۋاقتىدىن ئاۋۋال

يېتىشكەن (ئەقىل ياكى بەدەن جەھەتتە).

prematüre. s. fr. بالىدۇر تۇغۇلغان
(بالا).

prens. is. fr. شاھزادە.

prekses. is. fr. مەلىكە (پادىشاھنىڭ
قىزى ياكى خانىشى).

① **prekseslik, - ği.** is. مەلىكىلىك.

② خانىش ئىدارە قىلىۋاتقان دۆلەت.

prensip. is. fr. پرىنسىپ.

prenslik, - ği. is. شاھزادىلىك.

pres. is. fr. پرىس.

presbit, - ti. s. fr. قېرىلىق يەت
كەن (ئادەم ياكى كۆز).

presbitlik, - ği. is. قېرىلىق تۈپەي.

لىدىن ئوقۇش، تەكشۈرۈش ئىشلىرىدا كۆز-
نىڭ كۆرمەسلىكى.

presçi. is. پرىس ماشىنى

سىنى ئىشلەتكۈچى.

prese. s. fr. پىرىسلانغان، سىقىلغان.

prestij. is. fr. تەسىر قوزغىغۇچى

ياكى ھەيران قالدۇرىدىغان ماھىيەت.

prestissimo. z. it. müz. تېز سۈر-
ئەت بىلەن.

① **presto.** z. it. müz. تېز سۈرئەت

بىلەن. ② is. تېز چېلىنىشقا تېگىشلىك

مۇزىكا پارچىسى.

prevantoryum. is. سانائەتورىيە.

prezervatif. is. گانىدون (جىنسىي

مۇناسىۋەتتە جىنسىي كېسەللەرنىڭ يۇ-
قۇپ قالماستىقى ۋە ھامىلە بولماستىقى
ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان رەزىنكە قاپ).

prezidyum, praesidium. is. ئالىي
پرىزدېيۇم.

① سۇغۇرتا پۇلى. ② **prim.** is. fr.

مۇكاپات. ③ تەننەرخ بىلەن بازار باھا-
سى ئوتتۇرىسىدىكى ئارتىش.

primadonna. is. it. ئوپېرادا باش
رولدا چىققۇچى ئايال ناخشىچى.

primatlar. is. lat. مایمۇنلار.

① **prizma.** is. yun. mat. (ماتېما-
تىكىدا) پىرىزمىلىك جىسىم. ② (فىزى-
كىدا) پىرىزما، ئۈچ قىرلىق ئەينەك.

probabilizm. is. fr. fels. ئېھتىمال
چىلىق.

① **problem.** is. fr. مەسىلە. ②

سوئال:

«Onun pek çok problemi var —
ئۇنىڭ بەك چىق سوئاللىرى بار.»

① **prodüksiyon.** is. fr. بارلىققا
كېلىش. ② ئىشلەپچىقىرىش. ③ كىنو
ئۈچۈن كېرەكلىك پائالىيەتلەرنىڭ ھەم-
جىسى.

① **prodüktif.** s. fr. ھۆسۇل بەرگەن

ياكى پايدا بەرگەن. ② كۆپ ھۆسۇل
بەرگەن ياكى كۆپ پايدا بەرگەن.

① **prodüktivite.** is. fr. قىلىنغان

خىراجەت ۋە ئەمگەك كۈچىگە نىسبەتەن
ئېلىنغان مەھسۇلات. ② مەھسۇلات بېرىش
كۈچى، ئۈنۈملۈك.

① **prodüktör, - rü.** is. fr. كىنو

ئىشلەتكۈچى. ② ئىشلەپ چىقارغۇچى.

profesör, - rü. is. fr. پروفېسسور.

profesörlük, - ğü. is. پروفېس-
سورلۇق.

① **profesyonel.** s. is. fr. كەسپىي

(ئىشتىن سىرت بولمىغان). ② مۇسابى

قىغە قاتنىشىش ياكى ئوقۇتقۇچىلىق قىلىش ئۈچۈن مائاش ئالغۇچى تەنھەرىكەتچى.

① profil. is. fr. ياندىن كۆرۈنۈش.

② يۈزنىڭ ياندىن كۆرۈنۈشى.

profilaktodonti. is. ئېغىز ۋە چىش

كېسەللىكلىرىنىڭ ئالدىنى ئېلىش بىلىمى.

proforma. s. lat. شەكىل

ئۆچۈن.

porgnat. s. fr. تىۋەنكى ئېگىزلىكى

ئالدىغا چىقىپ قالغان.

prognoz. is. tıp. بىر كېسەلنىڭ

ئاقىۋىتى توغرىسىدا ئالدىن ھۆكۈم قىلىش.

① program. is. fr. پروگراممىسى

بىرەر پائالىيەت، ئىش - ھەرىكەتنىڭ

مەزمۇنى ۋە مۆلچەرلەنگەن پىلان. ③

بىرەر پارتىيىنىڭ دۇنيا قاراشى ۋە مەق

سىستى بايان قىلىنغان ھۆججەت. ④ كونا

سېرت ئويۇنلىرىنىڭ ھەممە نومۇرلىرىنىڭ

روىخىتى. ⑤ مەكتەپلەردە دەرس جەدۋىلى.

① programcı. is. رادىئو ۋە تېلېۋىزىيە

زوردا پروگرامما تۈزگۈچى. ② تىياتىر ۋە

كونسېرت پروگراممىسىنى ساتقۇچى ۋە

تارتقۇچى.

progresif. is. ئىلغارلىق، تەرەققىيپەر -

ۋەرلىك.

proje. is. fr. لايىھە، پىلانلانغان

نەرسە:

«Bu fabrika kendi projemize

bۇزۇلۇپ (فابرىكا) —

تۈزۈمىزنىڭ لايىھىسى بويىچە قۇرۇلدى.»

projeksiyon. is. سايە، كۆلەڭگۈ.

projektor, - rü. is. fr. پروژېكتور

(ناھايتى يورۇق ئېلېكتر شولىسى بىلەن

يورۇتىدىغان ئەسۋاب).

proleterya. is. fr. پرولېتار سىنىپى.

proleter. is. fr. پرولېتارىيات.

prolog. is. fr. ئەدەبىي ئەسەرنىڭ

مۇقەددىمىسى، پرولۇگ.

propaganda. is. it. تەشۋىقات،

تەرغىبات:

«Çin komünist partisi propa-

da dairesi — جۇڭگو كوممۇنىست

پارتىيىسى تەشۋىقات بۆلۈمى.»

propagandacı. is. تەشۋىقاتچى:

«Radyoda çalışanlar birer propa-

gandacıdır — رادىئو ئىستانسىسىدا

ئىشلىگەنلەرنىڭ ھەممىسى تەشۋىقاتچىدۇر.»

propagandacılık, - ğı. is. تەشۋىقاتچىلىق.

proparoksiton. is. s. ئۇرغۇسى ئۇ -

چىنچى بوغۇمدا كېلىدىغان سۆز.

prospektüs. is. lat. تونۇشتۇرۇش

(قەغەزى).

prosopodipleji. is. يۈزنىڭ ھەر

ئىككى تەرىپى پالەچ بولۇشى.

prostela. is. yun. پەرتىق، پەش

تىمال.

prostetist. is. tıp. سۈنئىي قول ۋە

پۇت سالىدىغان مۇتەخەسسس.

prostil. is. fr. ئالدى توسۇقلۇق ئى

بادەتخانا.

protanopi. is. tıp. قىزىل رەڭنى

كۆرەلمەسلىك.

protektora. is. fr. ھىمايە.

protestan. is. fr. پروتېستانت (كاتۇ -

لىك دىنىدىن ئايرىلىپ چىققان تۈرلۈك

خرىستىئان مەزھەپلىرىنىڭ ئورتاق نامى).

protesto. is. it. قار -

شلىق:

«İşçiler kapitalistleri protesto etmek üzere gösteri yaptılar — ئىشچىلار كاپىتالىستلارغا نارازىلىق بىلەن دۈرۈش ئۈچۈن نامايىش قىلدى.»

protist. is. fr. پروتىست (ھەم ھايت ۋاناتلار، ھەم ئۆسۈملۈكلەر دۇنياسىدا بولىدىغان يالغۇز ھۈجەيرىلىك جانلىق مەۋجۇدات).

protistoloji. is. fr. بىر ھۈجەيرىلىك جانلىقلارنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.

protofit. is. يالغۇز ھۈجەيرىلىك ئۆسۈملۈك ياكى ئۆسۈملۈكسىمان ئورگانىزم. **protokol, - lü.** is. yun. كېلىشىم، دىپلوماتىك قائىدە.

protome. is. ئىنسان ياكى ھايۋاننىڭ يېرىم ھەيكىلى.

protomorfik. is. tip (كېسەل ھەق ئىپتىدائىي، باشلانغۇچ قىدە)

protomotek. is. fr. مۇزېيىدە يېرىم ھەيكەللەر قويۇلغان بۆلۈم.

prototip. is. fr. بىرىنچى نۇسخا، ئاۋۋالقى نۇسخا.

① **prova.** is. it. سىناق، رەپىتىس. ② بىرىنچى كۆرۈپ كەتكۈزۈلۈش:

«Konser provasi — كونسېرت رەپىتىسى.»

Ilk prova — بىرىنچى كۆرۈپ كەتكۈزۈلۈش.

provitamin. is. fr. پىروۋىتامىن (سىرتتىن قوبۇل قىلىنغان ۋە ئورگانىزىمدا ۋىتامىنغا ئايلانغان ماددا).

① **provokasyon.** is. fr. ئىغۋاگەر-چىلىك، كۈشكۈرتۈش. ② يوشۇرۇن بىر كېسەلنىڭ سۈنئىي ھالدا قوزغىتىلىشى.

provokatör, - rü. is. fr. ئىغۋاگەر. **prömiyer.** is. fr. رەپىتىس (ئويۇندا). **prurigo.** is. lat. قىچىشقا كېسەللىكلىرى.

pruritus, - ti. is. تېرە كېسەللىكلىرى، قىچىشقا.

pruva. is. it. den. كېسە ۋە پارا-خوتنىڭ باش قىسمى.

provacı. is. den. قېيىقنىڭ ئالدىدا ئولتۇرىدىغان پالاقچى.

psikanaliz. is. fr. تەھلىلىي روھ.

psikiyatr. is. fr. روھىي كېسەللىكلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان، داۋالايدىغان دوختۇرلۇق.

psikiyatri. is. fr. روھىي كېسەللىكلىرى دوختۇرى.

psikolog. s. is. fr. پىسخولوگ (پىسخولوگىيە ئالىمى).

psikoloji. is. fr. پىسخولوگىيە (رو-ھىي پائالىيەتلەرنى جۈملىدىن سېزىش، ھېس قىلىش، ئىدراك قىلىش، پىكىر قىلىش قاتارلىق پىسخىك جەريانلارنى ئۆگەندىرىدىغان پەن).

① **psikolojik.** s. fr. پىسخولوگىيىلىك. ② يېقىملىق، خۇش خۇي.

psikopati. is. fr. نېرۋا كېسەلى.

psikoz. is. fr. نېرۋا كېسەللىكلىرى.

puant. is. fr. پۇتنىڭ ئۇچى بىلەن تانسا ئويناش ھەرىكىتى.

puanter. is. ing. بىرخىل ئوۋ ئىتى.

① **puç.** s. is. osm. قۇيرۇق تۇغۇرى.

② كارغا كەلمەس، كېرەكسىز (نەرسە).

③ سەت. ④ ئىچى كاۋاك، بوش.

puçong. is. قارا چاي تۇرى.

puf. is. ئۈستى يۇمشاق پاكار

ئورۇندۇق. **puf¹. is.** ئاھ، ئۇھ.
puflamak. ئاھ ئۇرماق.
 ① پىششىق. ② پىپ **puhte. s. osm.** شىپ يېتىشكەن، تەجرىبىلىك.
puhtegân. is. پىشىپ يېتىشكەنلەر، تەجرىبىلىكلەر.
 ① پىشىپ يېتىشكەنلىك. **puhtegi. is.** ② پىشقانلىق.
 ① يېسى ۋە ئوتتۇرىسى تۆشۈك **pul. is.** مەدەن پارچىسى. ② پوچتا ماركىسى، ماركا. ③ بېلىق سىرتىدىكى تەڭگىلەر، سەدەپ. ④ بويۇنغا ئېسىلىدىغان مەدەن ھالقا. ⑤ قەدىمدە قوللىنىلغان پۇل.
pulad. is. → **pulat.** پولات (بىراۋنىڭ كۈچلۈكلىكىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ).
pul. bilim. is. پوچتا ماركىلىرىنى تەتقىق قىلىش بىلىمى.
 ① پوچتا ماركىسى سات **pulcu. is.** قۇچى. ② پوچتا ماركىسى توپلىغۇچى.
pulculuk, - ğu. is. پوچتا ماركىسى توپلاپ سېتىش بىلەن مەشغۇل بولۇش، پوچتا ماركىسى توپلاش ئىشى.
pulk. is. ros. as. پولك، تۈەن. ① ماركا چاپلىماق (خەتكە). **pullamak.** ② كىيىمنى تەڭگىلەر بىلەن زىننەتلىمەك.
pullanmak. ماركا چاپلانماق.
pullman, pulman. is. كىيىنكى زامانلاردا ياۋروپادا قوللىنىلغان ۋاگون.
pulluk, - ğu. is. alm ساپان. **pulmometre. is. tip** ئۆپكەننىڭ چوڭلۇقىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.
pulover. is. ing. باشتىن كىيىلىدىغان

ئالدى ئېتىك تاشقى كىيىم.
pulsometre. is. fr. پۇلسۇ مېتىر (قاننىڭ ئېقىمىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب).
 ① ماركىسىز، ماركىسى يوق. **pulsuz. s.** ئەرلىك قۇۋۋىتىدىن قالغۇچى **puluç. s.** (ئادەم).
punç. is. ing. چاي، شېكەر، لىمون، دارچىن ۋە باشقىلارنى ئارىلاشتۇرۇپ قاينىتىپ ئىچىلىدىغان ئىچىملىك.
punt. is. it. پەيت، پۇرسەت: **«Pundunu bularak davranmak —** پەيتىنى تېپىپ ھەرىكەت قىلماق.»
 ① كېمە ۋە پاراخوتنىڭ **pupa. is. it.** كەينى تەرىپى. ② ئارقا تەرەپ: **«Vapurun pupasından pruvasına kadar —** پاراخوتنىڭ كەينى تەرىپىدىن ئالدى تەرىپىگە قەدەر.
Rüzgar pupa esiyor — شامال ئارقا تەرەپتىن چەقىۋاتىدۇ.»
pupazzo. is. it. ئىتالىيە قورچىقى. **pur. is. osm.** ئوغۇل.
purga. is. rus. سىبىرىيىنىڭ شىددەتلىك قار بورىنى.
puro. is. it. تاماكا يېرپۇرمىقىنىڭ ئۆزىنى ئوراپ ياسالغان قەغەزسىز تاماكا.
 ① بوش ئاۋاز. ② مېۋىنىڭ **pus¹. is.** پاختىلىشىپ قېلىشى. ③ يوپۇرماقلاردىكى قۇرت ئۇۋىسى. ④ سوغۇق سۇ قۇيۇلغان ئىستاكاندىن چىققان ھور. ⑤ ئەمچەك تېگمىسى ئەتراپىدىكى داغ. ⑥ ھور، يەڭگىل قىراۋ.
pus². is. fr. بارماق قىل.
 ① تۇمانلىق. ② ئېزىت **pusarık. s. is.** قۇ، سەدرەپ.
pusarmak. تۇمان قاپلىماق، قىراۋ

باسماق. **pusat.** is. ئۇرۇش قورالى.
pusatsı. is. ياغاچ قىلىچ ئوينىغۇچى.
pusatlandırmak. قوراللاندىرماق.
pusatlanmak. قوراللانماق.
pusatlı. s. قوراللانغان، قوراللىق.
puselik, - gi. is. تۈرك مۇقاملىرىب.
 دىن بىرى.
puset. is. fr. osm. قاتلىنىدىغان
 بالىلار ھارۋىسى.
puside. s. osm. ② سۈ-
 لىشىپ قالغان، رەڭگى ئۆڭگەن.
puslanmak. (ھاۋا ھەققىدە) ① تۇمان
 باسماق. ② قىراۋ قاپلىماق.
puslu. s. تۇمانلىق، قىراۋلۇق.
pusmak, pısmak. ① سىڭمەك.
 ② مۆكەك، يوشۇرۇنماق:
 «Tavşan önümüzde pusuyor —
 توشقان ئالدىمىزدا مۆكۈۋاتىدۇ.»
pusu. is. ① ئىستىھكام. ② ھۇجۇم
 قىلىش ئۈچۈن يوشۇرۇنغان ئەسكەرلەر.
 ③ ئەسكەرلەرنىڭ ھۇجۇم قىلىش ئۈچۈن
 يوشۇرۇنغان يېرى. ④ ھۇجۇم ئۈچۈن
 ئەسكەرلەرنىڭ مۆكۈنۈشى. ⑤ قاراقچىلىق
 قىلىش:
 «Pusu kurmak — ئىستىھكام قۇرماق.»
pusula¹. is. it. كۇمپاس.
pusula². is. ① ھېسابات قەغىزى.
 ② قىسقا خەت يېزىلغان قەغەز.
puş. is. osm. ② كىيىم.
 ③ ساۋۇت ۋە پولات قاپ.
puşe. is. far. ② پەردە.
 ① كىيىلىدىغان
 نەرسە. ② ياپقۇچ.
puşideni. is. far. يېپىنىدىغان نەرسە،
puşış. is. far.

يېپىنچا.
puşt. is. osm. far. بەچچە بالا.
puştuluk, - ğu. is. بەچچىلىك.
put¹, -tu. is. far. ② كرىست.
put². is. ئۈچ - تۆت تال يىپەكتىن
 ئۆزۈلگەن يىپ.
puta. is. بىر خىل ئوقيا ئوقى.
putlaştırmak. ئىلاھلاشتۇرماق.
put. perest, - ti. s. far. بۇتپەرەست.
 بۇتپەرەست ئادەم. ~ adam.
putperestlik, - ği. is. بۇتپەرەستلىك.
putrel. is. fr. قۇرۇلۇشلاردا ۋە
 تۆمۈر يولدا قوللىنىلىدىغان تۆمۈر تىرەك.
puyan, puya. s. far. ① يۈگۈرگەن.
 ② يۈگۈرۈك.
puya. is. far. يۈگۈرۈش.
püfkerde. s. far. پۇۋلەپ ئۆچۈرۈلگەن.
püfkürmek. پۇۋلەپ ئۇچۇرماق.
püflemek. پۇۋلىمەك.
püfür püfür. z. غۇر - غۇر.
 (شامال) غۇر - غۇر چىقماق. ~ esmek.
pül. is. osm. كۆۋرۈك.
püncüşk. is. far. قۇشقاچ.
pürçek. s. بۇجۇغۇر.
pürçeklenmek. بۇجۇغۇرلاشماق.
pürçük. is. s. ⇒ **pürçek.**
 ئىچىنى بوش.
pürgatif. is. s. fr. تىش دورىسى، ئىخراخ دورىسى.
pürj. is. fr. تازىلاش.
pür. paye. is. far. قىزىق پۇت
 (ئايغ).
pürtük, - ğü. is. قاپارتما.
pürtüklenmek. قاپارتما پەيدا بولماق.
pürüz, - zü. is. ① ئوڭغۇل - دوڭ.
 خۇل، بىزدۇر - چوقۇر. ② توسالغۇ.

③ قوپال، يىرىك.
pürülenmek. ① ئوڭغۇل - دوڭغۇل - لاشماق. ② (ئاۋاز) بوغۇل-ماق. ③ مۇ-رەككەپلەشمەك، چىگىشلەشمەك:
 ئىشلار تېخىمۇ — *İşler daha pürüzlendi* — مۇرەككەپلەشتى.
pürüzlü. s. چىگىشلىك، توسالغۇ.
pürüzsüz. s. چىگىشسىز، توسالغۇسىز.
püsendar. is. far. ئۆگەي ئوغۇل.
püser. is. far. ئەر ئەۋلاد، ئوغۇل.
püskü. s. «eski» سۆزى بىلەن بىر - كىپ قوش سۆز ياسايدۇ:
 ئەسكى - *Eski - püskü eşya* — تۈسكى نەرسە.
püskül, - lü. is. پۆپۈك، چۇچا.
püsküllü. s. پۆپۈكلۈك، چۇچىلىق.
püskürgeç. is. پۈركۈگۈچ.
püskürme. is. ① پۈركەش، ئوخشاش ② يانار تاغنىڭ ئېتىلىپ چىقىشى. ③ تومپىيىش:
 تومپىيىپ چىقىش — *Püskürme ben* — قان مەك.
püskürmek. ① ئېغىز - سەن پۈركۈمەك. ② ئېتىلىپ چىقماق:
 «Kızlar çeşmeden sudolduruyorlar, delikanlıyı kovalıyarak bu suyu üstüne püskürüyorlardı — قىزلار جۈمەكتىن ئاغزىغا سۇ توشقۇزۇپ يىگىمنى قوغلاپ ئۆستىگە سۇ پۈركۈيدۇ.
 يانار — *Yanardağlar püskürdü* — تاغدىن لاۋا ئېتىلىپ چىقتى.»

① پۈركۈمەك، پۈركۈپ **püskürtmek.** چىقارماق. ② ئېتىپ چىقارماق. ③ قاچۇر-ماق، چېكىندۈرمەك:
 «Ağzındaki suyu püskürttü — ئاغزىدىكى سۇنى پۈركىدى.
Yanardağ ateş ve duman püskürttü — يانار تاغ ئوت ۋە تۇتۇن ئېتىپ چىقاردى.
püskürtü. is. jeol. يانار تاغدىن ئېتىلىپ چىققان لاۋا.
püskürük. s. يانار تاغدىن ئېتىلىپ چىققان.
püslü. s. پەقەت «süslü - püslü» دەپلا قوللىنىلىدىغان سۆز بولۇپ، «ئالىي شىل»، «پار - پۇر» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.
püsür, - rü. is. ئەگەشتۈرۈۋالغۇچى (ئادەم):
 «Peşine iki püsür takip edilmiş — كەينىگە ئىككى پۈلدۈك سېلىپ كەپتۇ.
püst. is. far. دۈمبە.
püşte. is. far. دۆڭ. بارخان.
püştiban, püştivan. is. far. ① دەس. تەك. يار - يۆلەك. ② ياردەمچى.
püşt. pa. is. far. تاپان.
püşt. vare. is. far. بىر يۈدۈم يۈك، بىر كۆتۈرۈم يۈك.
pütür. pütür. z. بۈدۈر - چوقۇر:
 «Pütür pütür deri — چو - قۇر تېرە.»

R.r

R.r. (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 21 - ھەرپى) ر.

① Rab, - bbi. Öz. is. ar. تەڭرى. ② ئىگە.

rabbanıyın. is. ar. ئۆزىنى تامامەن تەڭرىگە ئاتىغانلار.

rabbat. is. ar. ئۆيلەك - ئوچاقلق بولغان ئەر - خوتۇنلارنىڭ ئەرلىرى.

rabbe. is. ar. ئۆگەي ئانا.

rabbenä. Öz. is. ar. رەببەنا (تەڭرىمىز دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدىغان، كۆپىنچە ئاياللارنىڭ قەسەم ئۈچۈن قوللىنىدىغان سۆزى).

rabbi. is. ar. تەڭرى، خۇدا، ئاللا.

rabbim. رەببىم، تەڭرىم، خۇدايىم.

① rabıt', - btı. is. ar. باغلاش، بىرىكتۈرۈش. ② يالغۇز بىرلا نەرسىگە باغلىنىش.

① rabıt². s. ar. باغلىغان، بىرىكتۈرگەن. ② دۇنيا ئىشىدىن قولىنى ئۈزگەن.

① rabıta. is. ar. مۇناسىۋەت. ② باغ (باغلايدىغان). ③ نىزام، تەرتىپ. ④ (گرامماتىكىدا) باغلىغۇچى. ⑤ تەرتىپ قەتئە شەيخقا قول بەرگۈچى.

① rabıtalı. s. رەتلىك، راۋرۇس، تەرتىپلىك. ② قائىدە - يوسۇنلۇق:

«Rabıtalı söz — رەتلىك سۆز.

قائىدە - يوسۇن — Rabıtalı adam — سۇنلۇق ئادەم.»

① rabıtasız. s. قالايىمقان، رەتسىز، بىسمەرەمجان. ② قائىدە - يوسۇنسىز.

③ جاھىل، كاج، تەرسا. ④ يامان، ئەسكى، بۇزۇق:

«Rabıtasız ev — بىسمەرەمجان ئۆي.

① rabıtasızlık, - ğı. is. رەتسىزلىك، بىسمەرەمجانلىق. ② ئۇيغۇنسىزلىق.

rabı¹. ar. تۆتىنچى.

rabı². s. is. hint. ئەتىياز.

rabıh. rabıh. s. ar. پايدا قازانغان، پايدا ئالغان.

rabıt. s. ar. باغلانغان، چىڭ باغلانغان.

rac. is. osm. far. ئاشقازان.

① raca. is. قىزىل. ② موڭغۇل خانىدانى. ③ ھىندىستانغا قاراشلىق ھۆكۈمدار.

تانىنىڭ چوڭ فېئودالى.

① racer. is. ing. مۇسابىقە ئۈچۈن ئىشلەنگەن كىچىك ئېكاپ. ② ماتورلۇق تېز يۈرەر قېمىق.

① raci¹. s. ar. يالۋۇرغان، ئىلتىماس قىلغان. ② ئۈمىد قىلغان.

① raci². s. ar. چېكىنگەن، ئارقىغا قايتقان. ② تەگكەن، دىققىتىنى قوزغىغان.

racıf. s. ar. تىترەتكەن.

① racıh. s. is. ar. ئۈستۈن، باش قىلارنىڭ ئالدى. ② دەلىلى كۈچلۈك تەرەپ.

① racıl. s. is. ar. پىيادە، ياياق ماڭغان. ② بىلىمسىز، نادان. ③ ئۇرۇشقا پىيادە قوشۇلغان مۇسۇلمان ئەسكەر.

① racın. is. it. ئەقىل ئىشلىتىش، پىكىر يۈرگۈزۈش.

① **rad¹**. s. far. قولى ئوچۇق، سېخىي.
② قىممەتلىك.

rad². s. ar. رەت قىلغۇچى.

rad³. is. ar. گۈلدۈرما.

① **rada**. is. قازاقلاردا ۋەكىللەر
② قۇرۇلتىيى. ② پولىشادا دۆلەت سوۋېتى.

③ ئوكرائىنادا سىياسىي تەشكىلات.

④ تۆتىنچى ئىۋان زامانىدا موسكۋادا
شاھلىق دىۋانى.

radar. is. ing. رادار.

① **radarcı**. is. رادار مۇتەخەسسسى.

② خەۋەر بەرگۈچى، خەۋەر يەتكۈزگۈچى.

① **radde**. is. ar. مەرتىۋە، دەرىجە.

② مۆلچەرلەنگەن ۋاقىت ياكى مىقدار.

تەخمىن — **Saat on raddelerinde**

نەن سائەت ئونلاردا...

radektomi. is. چىش يىلتىزىنىڭ

قىسمەن يۆلىنىشى.

① **radi, razi**. is. ar. بوۋاق، ئەمچەك.

② تىكى بالا. ② سۈت قېرىنداش، بىر

قورساق قېرىنداش.

① **radife**. is. ar. قىيامەتتە چېلىنىدىغان

ئىككىنچى نار. ② ئايال ئىسمى (رادىفە).

radikal. s. fr. رادىكال ① قەتئىيلىك،

كەسكىنلىك. ② رادىكاللار پارتىيىسىنىڭ

ئەزاسى. ③ رادىكالىزم تەرەپدارى.

radikalizm. is. ing. رادىكالىزم.

radikalsosyalizm. is. fr. رادىكال

سوتسىيالىستلار.

radiye. osm. «رازى بولسۇن» دېگەن

مەنىدە قوللىنىلىدۇ.

radyatör, - rû. is. fr. رادىياتور

① ماتوردىكى سۇنى سوۋۇتقۇچى ئەسۋاب.

② ئۆيىنى ئىسسىق سۇ ياكى ھور بىلەن

ئىسسىتىدىغان ئەسۋاب.

① رادىئو. ② رادىئو **radio**. is. fr.

خىزمەتچىسى: **«Pekin radyosu Türkçe**

yayınlar servisi — بېيجىڭ را-

دىئوسى تۈركچە ئاڭلىتىش بۆلۈمى».

radio. evi. is. رادىئو ئىستانسىسى.

① رادىئو ئىستانسىسى. **radiofar**. is. fr.

② ئايروپىلان، پاراخوت ۋە كېمىلەرگە

پول كۆرسىتىشتە خەۋەر بېرىش ماشىنىسى.

radio. fonik. s. fr. رادىئو ئاڭلىتىش

بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

radio.foto. is. رادىئو فوتو

① رەسىم ۋە يازما نەرسىلەرنى رادىئو

دولقۇنى ئارقىلىق يوللاش سىستېمىسى.

② رادىئو فوتو سىستېمىسى بىلەن ئەۋە-

تىلگەن رەسىم).

radiogonyometre. is. fr. رادىئو

گونىمېتر (رادىئو دولقۇنىدىن پايدىلىنىپ

بىر ئايروپىلانغا ياكى پاراخوتقا ئۆزىنىڭ

قەيەردە ئىكەنلىكىنى خەۋەر قىلىش

ئەسۋابى).

radiograf. is. tip. رادىئوگراف

(رېنتگېن نۇرلىرى ياردىمى بىلەن سۈ-

رەتكە ئېلىش).

radiogram. is. fr. رادىئوگرام (رادىئو

ئارقىلىق بېرىلىدىغان تېلېگرام).

radiometre. is. fr. رادىئومېتر (نۇر

چىقىش تېزلىكىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب).

radioskopı. is. yun. رادىئوسكوپى

(بىر ئورگان ياكى جىسمىنىڭ رېنتگېن

نۇرى بىلەن تەكشۈرۈلۈشى).

radio. telefon. is. fr. سىمسىز

تېلېفون (ئۇزۇن يوللۇق).

radio telgraf. is. fr. سىمسىز

تېلېگراف.

radio. terapi. is. lat. رېنتگېن

نۇرلىرىنىڭ بىئولوگىيىلىك تەسىرىگە
تايانغان داۋالاش ئۇسۇلى.
radyum. is. fr. kim. رادىي (خىمىيە)
يىمىرى (ئېلېمېنت).
① ئويۇق ۋە ئىشكاپلارغا raf. is. far.
توغرىسىغا ئورنىتىلغان تاختاي. ② كىتاب
تەكچىسى (جازىسى).
~ a koymak. ئېتىبارسىز قارماق.
~ a kaldırmak. بىپەرۋالىق قىلماق،
ئۇنۇتماق.
① سۇدا چالا پىشۇ. rafadan. s. ar.
رۇلغان. ② is. ياش ۋە تەجرىبىسىز
ئادەم. ③ سۇدا چالا پىشۇرۇلغان تۇخۇم.
rafız. s. ar. قويۇۋەتكەن.
rafıza. is. ar. رافىزا (خەلىپە ئەلىگە
ۋە ئۇنىڭ بالىلىرىغا ھەددىدىن تاشقىرى
مۇھەببەت باغلىغان شىئە مەزھىپىنىڭ
بىر تارمىقى).
rafızı. is. far. din. رافىزى تەرەپدارى.
rafızilik, - ği. öz. is. رافىزىلىق
(ئابابەكرى بىلەن ئۆمەرنىڭ خەلىپىلىكىنى
قوبۇل قىلمىغان شىئە مەزھىپىنىڭ بىر
تارمىقى ۋە بۇلارنىڭ ئېتىقادى).
rafızıyun. is. رافىزىلىق تەرەپدارلىرى.
① rafi. s. is. ar. يۇقىرى كۆتۈرگەن.
② تەڭرىنىڭ نىيەتلىرىدىن بىرى.
③ ئەر ئىسمى (رافى).
rafigraf. is. fr. رافىگراف (ئەمالارغا
خەت تونۇتۇش ئۈچۈن ئېلىپبە ھەرپ-
رىنى قاپارتىشقا يارايدىغان ئەسۋاب).
refineri. is. fr. نېفىت ئايرىش
زاۋۇتى، شېكەر زاۋۇتى قاتارلىق ئورۇن.
① rafz. is. ar. تاشلاش، تەرك قىلىش.
② رافىزىلىق.
① rag. is. fr. تاغ ئېتىكى. ② يايلاق.

چىمەنلىك.
ragad. is. fr. بۇرۇن، كالىپۇكلاردىكى
يېرچۇقلۇق، يېرىق.
① ragıp. s. ar. ئارزۇسى بولغان،
ئىستىكى بولغان. ② ئەر ئىسمى (راگىن).
ragif. is. ar. قازان نېنى، قوتۇرماچ.
① rağbet, - ti. is. ar. ئىستەك،
ئارزۇ، ھەۋەس، خۇشتار، ئىشتىياق،
قىزىقىش. ② ياخشى كۆرمەك.
«Ahmet arkadaşlar tarafından rağ-
betle karşılandı — ئەخمەت
يولداشلار تەرىپىدىن قىزغىن قارشى
ئېلىندى.»
rağbetli. s. قارشىلانغان.
① rağbetsiz. s. ھەۋەس بولمىغان،
ئىشتىياقسىز. ② ياخشى كۆرۈلمىگەن،
كۆڭۈلگە ياقمىغان.
rağmen. ar. ئەمما، لېكىن، ئەكسىچە.
«Söz vermesine rağmen — تەئەسسىچە:
ۋەدە بەرگىنىگە قارىتا —
ماستىن كەلمىدى.»
① rah, reh. is. far. يول.
② ئۇسۇل، ئۇسلۇب.
rah'. is. ئۈزۈم ھارىقى.
raha. is. ar. تۈگمەن.
① rahal. is. ar. ئېگەر، لىڭغىرچاق،
ئۈچۈلۈك. ② مەنزىل، ئۆتەڭ.
rahət, - tı. is. ar. راھەت، كۆڭۈللۈك:
«Rahat bir ev — كۆڭۈللۈك بىر ئۆي.»
rahatlık, - ığı. is. راھەتلىك،
كۆڭۈللۈك:
«Bu evin rahatlığını başka evde
bulamayız — بۇ ئۆيىدىكىدەك را-
ھەتنى باشقا ئۆيىدىن تاپالمايمىز.»
rahət rahat. z. راھەت، راھەت.

- rahatsız.** s. ① راھەتسىز. ② كېسەل.
«Siz orada rahatsız keپیسیز:»
سىز ئۇ يەردە راھەتسىز —
eldunuz — قالدېڭىز.
«Raratsız misiniz? —
جايدا ئەمەسمۇ؟»
rahatsızlanmak. سالامەتلىكى بۇزۇلماق.
rahatsızlaşmak. كېسەل بولماق.
① **rahatsızlık, - ğı.** is. كەپیسیز-
لىك, راھەتسىزلىك. ② كېسەللىك.
rahdar. is. osm. تاموژنا خىزمەتچىسى,
قاراۋۇل.
rahe. is. ar. ئالغان.
rahīb¹. is. → **Rahib.**
① **rahīb².** s. ar. كەڭ ئەنلىك. ② مول.
rahibe. is. ar. راھىبە, ئايال راھىب.
rahil¹. is. ar. كۆچمەن, كۆچۈش.
① **rahil².** s. osm. كۆچمەنلەر. ② ئۆلگۈچى.
① **rahile.** is. osm. تۆگە قاتارلىق
يۈك ھايۋانلىرى. ② كارۋان.
① **rahim¹.** s. is. ar. مەرھەمەتلىك,
شەپقەتلىك, ئىچ ئاغرىتقۇچى. ② ئەر
ئىسمى (رەھىم).
① **rahim².** is. osm. ماتكا, بالىياقتۇ.
② ئانا تەرەپ تۇغقان.
rahim³, rahime. is. ar. شېرىن
ئاۋاز قىز.
rahin. is. ar. بىر نەرسىنى رەنىگە
قويغۇچى.
rahip. is. ar. راھىب.
rahiplik, - ğı. is. راھىبلىق.
① **rahis.** s. ar. ئەرزان. ② (كىيىم
ھەققىدە) يۇمشاق. ③ (ئۆلۈم ھەققىدە)
تويۇقسىز, بىردىنلا.
rahise. is. ar. ھەسەل ھەرسى.
- rahiye.** is. osm. يوللۇق (نەرسە).
① **rahl.** is. ar. ئۇچۇلۇق, ئېگەر,
لىڭغىرچاق. ② يولغا كېرەكلىك نەرسە -
كېرەكلەر.
rahle. is. ar. ئېچىلىپ يېپىلىدىغان
يېزىق شىرەسى.
rahman. s. is. ar. قىل ئاستىدىكىلەرگە
رەھىم قىلغۇچى.
① **rahmet, - ti.** is. ar. مەرھەمەت
قىلىش, ئىچ ئاغرىتىش. ② يامغۇر. ③
ئاللاھنىڭ ئىنسانلارغا رەھىمىتى (پەۋقۇل-
ئاددە ياردىمى): «Bugünlerde rahmet —
yağarsa, çiftçinin yüzü gülecek —
بۇ كۈنلەردە يامغۇر ياغسا دېھقان
خۇشال بولىدۇ.»
rahmetli, rahmetlik, - ğı. is. ar.
① رەھىمەتلىك. ② ئۆلگۈچىنىڭ ئىسمى
ئورنىغا قوللىنىلىدۇ:
«Rahmetli dedemiz —
بوۋىمىز.
Rahmetli iyi adamdı —
ئوبدان ئادەم ئىدى.»
rahmetmek. osm. مەرھەمەت قىلماق,
ئىچ ئاغرىتماق.
rah. name. is. far. يول خەرىتىسى,
يولنامە.
① **rahne.** is. far. چاڭ, يېرىق,
تۆشۈك. ② زەرەر, زىيان.
① **rahnedar.** s. تۆشۈكى
بولغان. ② زىيان - زەخمەتكە ئۇچرىغان.
① **rahş.** is. far. يۈگۈرۈك ئات. ② يو-
رۇقلۇق, نۇر.
① **rahşan, rahşa.** s. ئايال
ئىسمى (رەھشان).
rahşende. s. fr. پارلاق, پارلىدايدىغان

دىغان.

① **raht¹**. is. far. ھارۋا جابدۇقى،
 ② ئات جابدۇقى. ③ يوللۇق نەرسە - كېرەكلەر. ④ ئۆي جاھازلىرى. ⑤ گىرەچە (ئىشىك، دېرىزە ۋە ساندۇقنىڭ).
 ① **raht², reht**. is. ar. - تىقىما -
 تىقماق. ② ئائىلە، نەسەب. ③ قەبىلە.
rahtlamak. ئاتنى ئېگەرلىمەك، ئاتقا
 ئېگەر توقۇماق.
rahv. s. ar. يۇمشاق.
 ① **rahvan**. is. far. ② يېزغا (ئات).
 يورغىلايدىغان.
rai¹. s. ar. كۆرگۈچى، كۆرگەن.
 ① **rai²**. is. s. ar. پادىچى، چوپان.
 ② رەھبەر، بىر مەملىكەتنى ئىدارە
 قىلغۇچى. ③ يېزا - سەھرا ھاياتى
 ئىپادىلەنگەن (شېئىر).
raib¹. s. ar. قورققان، قورقۇنچاق.
raib². s. ar. كۆز باغلىغۇچى، سېھىر
 گەر.
 ① **raid**. s. ar. (ئاسمان ھەققىدە)
 گۈرۈلىدىگەن. ② گۈلدۈر - غاراس،
 گۈلدۈر - تاراس.
 ① **raif**. s. is. ar. مەرھەمەت قىلغۇچى،
 ئىچ ئاغرىتقۇچى. ② ئەر ئىسمى (رائىق).
raiş. s. ar. huk. پارا بەرگۈچى بىلەن
 ئالغۇچى ئوتتۇرىسىدىكى ۋاسىتىچى.
râiyane. s. z. چوپان (پادىچى) لارغا
 ئائىت، پادىچىدەك.
 ① **raiye, raiyet**. is. ar. پادا (چارۋا)
 پادىسى. ② ئىدارە قىلىنغۇچى، باشقۇرۇلغۇچى، خەلق.
raiyet. perver. s. خەلقسپەرۋەر
 (ھۆكۈمدار).
raiz, rayiz. s. ar. خاپا بولغۇچى.

① **rak**. is. ar. ئۈستىگە خەت يېزىلغان
 تەييار جىرەن تېرىسى. ② ئاق بەت
 (قەغەز).
 ① **rakabat**. is. ar. بويۇنلار، گەدەن
 لەر. ② قۇللار.
 ① **rakabe**. is. ar. بويۇن، گەدەن.
 ② قۇل. ③ بىر نەرسىگە بولغان ئىگە-
 دارلىق ھوقۇقى.
rakabet. is. **Rekabet**.
rakadan. is. ar. ئويناش، سەكرەپ
 تاقلاش.
 ① **rakam**. is. ar. رەقەم، نومۇر،
 خانە. ② سان، مىقدار:
 «Kazanç yüksek bir rakam buldu—
 كۆپ مىقداردا پايدا بولدى»
rakami. s. رەقەمگە ئائىت، رەقەم
 بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
rakamlı. s. خانىسلىق، سانلىق،
 رەقەملىك:
 «Üç rakamlı sayılar (122) —
 رەقەملىك (122) سانلار»
 ① **rakd**. is. ar. ئۇيقۇ، ئۇخلاش.
 ② غەپلەت، غەم.
raket. is. fr. چوچىلا تۈپنىڭ چىرىلىسى،
 تىكتاك تۈپنىڭ پالىقى.
rakı. is. ar. ھاراق:
 «Motay dünyada ün almış rakıdır—
 موتەي دۇنياغا مەشھۇر ھاراق تۇر»
 ① **rakıb**. s. ar. قوغدىغۇچى، كۆزەتكۈچى.
 ② ئەر ئىسمى.
 ① **rakıcı**. is. s. ھاراق ياسىغۇچى
 ياكى ساتقۇچى. ② ھاراقكەش.
 ① **rakıcılık, -ğı**. is. ھاراق ياساش
 ياكى سېتىش كەسپى. ② ھاراقكەشلىك.
 ① **rakım**. is. osm. بىر يەرنىڭ دېڭىز

چەمبەر.
 ① **raks. is. ar.** ئۇسسۇل ئويناش،
 تانسا ئويناش. ② تىترەك كېسىلى.
 ① **raksan. is. ar.** ئۇسسۇل ئوينىغۇچى،
 تانسا قىلغۇچى. ② تۈرك مۇزىكىسىدا
 كىچىك ئۇسسۇل پەدىلىرىدىن بىرى.
raks . etmek. ئۇسسۇل ئوينىماق، تانسا
 قىلماق.
ram. s. far. ئىتائەت قىلغۇچى، بويۇن
 ئەگكۈچى.
 ① **ramak, - ğı. iş. ar.** «ئاز قالدى»
 مەنىسىدە قوللىنىلسىدۇ. ② ئاخىرقى
 نەپەس، ئاخىرقى تىنىق:
 «ئاز قالماق. — Ramak kalmak»
 ① **ramazan. is. ar.** رامىزان ئېيى.
 ② ئەر ئىسمى (رامىزان).
ramazaniye. is. ar. رامازانىيە (را-
 مىزان مۇناسىۋىتى بىلەن شاھلارغا ياكى
 باشقا يۇقىرى دەرىجىلىك دۆلەت ئەرباب-
 لىرىغا سۇنۇلغان قەسىدە).
ramazanlık, - ğı. is. s. روزىلىق
 ئۈچۈن ئېلىنغان ۋە ساقلىنغان يېمەك -
 ئىچمەكلەر.
ramı¹. s. far. ئىتائەت قىلىدىغان،
 بويۇن ئېگىدىغان.
ramı². s. ar. ئوق ئاتقۇچى.
ramı³. is. bot. ئاق كەندىر.
 ① **ramış. is. far.** ② ئارام ئېلىش.
 ئويۇن تاماشا. ③ مۇزىكا، ساز.
ramış . gâh. is. ئارامگاھ، دەم ئې-
 لىش يېرى.
ramış . ger. s. is. سازەندە.
ramış . geri. is. سازەندىلىك.
ramp. is. fr. tiy. سەھنىنى يورۇتۇش
 دېگەن بىر قانچە چىراغنى پاناھ قىلىپ

يۈزىدىن ئېگىزلىكى. ② ئەر ئىسمى.
 ③ **s.** نۆمۇر يازغان.
rakis, - ksi. is. ar. تانسا، ئۇسسۇل.
raki. s. ar. ئېگىلىگەن، رۇكۇھ قىلغان
 (ناماز ئوقۇغاندا).
rakib¹. s. is. → Rakip.
 ① مىنگۈچى (ئات قا-
 تارلىقلارغا). ② (قاتناش ۋاسىتىسىگە)
 چۈشكەن، ئولتۇرغان.
rakibe. s. is. بىر - بىرىگە رەقىب (كۈن-
 دەش) بولغان ئاياللاردىن ھەر بىرى،
 رەقابەتلەشكۈچىلەر، كۈندەشچىلەر.
rakid. s. ar. تۇرغۇن، تىپتىنچ.
 ① **rakik. s. is. ar.** ئىنچىكە، يۇپقا.
 نازۇك. ② كۆڭلى ئىنچىكە، كۆڭلى يۇم-
 شاق. ③ قۇلغا بېرىلگەن نام.
rakika¹. s. ar. ئىنچىكە، نازۇك.
rakika². is. osm. كىشىنى خۇش قى-
 لىدىغان سۆز ياكى كۆرۈنۈش.
 ① **rakim. is. ar.** خەت يازغىلى بو-
 لىدىغان نەرسە. ② كىتاپ، ماقالە ۋە
 باشقىلار.
rakime. s. ar. خەت يېزىلغان قەغەز،
 مەكتۇپ.
 ① **rakip¹, - bi s. is. ar.** رەقىب (بىر
 بىرىنى يېڭىش ئۈچۈن تىرىشقۇچىلار). ②
 بىر ئايالنى ياخشى كۆرگەن ئىككى ئەر.
 ③ كۆزەتچى.
râkip⁴. s. ar. مىنگۈچى.
rakiplik, - ğı. is. رەقىبلىك.
ra'it. s. ar. تۇرغۇن (سۇ).
rakka. is. ar. ئۇستا سېھرىگەر.
rakkase. is. ar. تانسا ئويناشنى
 كەسىپ قىلغان ئايال ياكى قىز.
rakor. is. fr. تۆمۈر ھالقى، تۆمۈر

تۇرغۇچى ئۇزۇن توسۇق.
 ① rampa. is. it. تۆمۈر يول ۋە ئادەتتىكى يولدا يانتۇلۇق. ② تۆمۈر يولدا ۋاگوننى رېلىسقا كىرگۈزۈش ۋە رېلىستىن چىقىرىش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان ئەسۋاب. ③ ئايرودرومىنى يورۇتۇش ئۈچۈن ئورۇنلاشتۇرۇلغان چىراغلار تىزىمى. ④ بىر كېمە بىلەن باشقا بىر نەرسىنىڭ بىر - بىرىگە تېگىپ كەتكۈدەك دەرىجىدە يېقىنلىشىشى. ⑤ ئىككى ياغاچنى بىر - بىرىگە چېتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان قىسقىچ تۆمۈر. ⑥ تۆمۈر يول ئىستانسىسىدا يۈك قاچىلايدىغان سۇپا.
 rampacı. is. far. ئىلگىرى دېگىنىز سوقۇشلىرىدا پاراخوت ۋە كېمە يېقىنلاشقاندا دۈشمەن كېمىسى ۋە پاراخوتىغا ئوت ئاچقۇچى.
 ran¹. is. far. anat. يوتا.
 ran². s. far. «ھەيدىگەن، ئەۋەتكەن، يوللىغان، ئوينىغان، ئىجرا قىلغان، بېجىرگەن» دېگەن مەنىلەردە قوللىنىلىدۇ.
 rana. s. is. ar. رەنا ① ناھايىتى چىرايلىق، خۇش. ② ئەر ياكى ئايال ئىسمى. ③ z. ناھايىتى ياخشى، ئەلا.
 rand. is. (جەنۇبىي ئافرىقا جۇمھۇرىيىتىنىڭ پۇلى).
 randa. is. it. den. كېمىنىڭ ئارقا تىرىكىگە بېكىتىلگەن يەلكەن.
 randevu. is. fr. ① مەلۇم ۋاقىتتا مەلۇم يەردە ئۇچرىشىش ئۈچۈن بېرىلگەن ۋەدە. ② كۆرۈشۈش يېرى.
 randevucu. s. is. كۆرۈشۈش ئۆيىنى ئىشلەتكۈچى.
 randeman. is. fr. مەھسۇل، ئۈنۈم.
 randımanlı. s. ئۈنۈملۈك.

ئۈنۈمسىز. randımansız. s.
 rani. is. ھىندىستاندا قىرالچە ياكى شاھزادە.
 rant. is. fr. ikt. قوشقان پايدىدىن ۋە ئىجارىگە بېرىلگەن يەردىن كىرگەن كىرىم.
 rantabl. s. fr. دارامەت (كىرىم) كىرگۈزىدىغان.
 rantiye. is. fr. مۈلۈكنىڭ كىرىمىگە تايىنىپ ياشىغۇچى (ئادەم).
 ranza. is. it. پاراخوت ۋە پويىسىزدا قوش كارىۋاتلىق ياتاق.
 rapel. is. fr. چاقىرىش.
 rapor. is. fr. دوكلات، مەلۇمات؛ «دوختۇرنىڭ دوكلاتى. — Hekim raporu»
 raporcu. is. دوكلات يازغۇچى، دوكلات بەرگۈچى.
 ① raportu. s. is. دوكلاتى بولغان.
 ② ئىسپراپكىلىق.
 raportör, - rü. is. fr. باياناتچى.
 raportörlük, -ğü. is. fr. باياناتچىلىق.
 rappe. is. شۋېتسارىيە پۇلى.
 rap rap. تەكشى ئاياغ تاۋۇشى، گۆپ - گۆپ؛
 «Rap rap diye geçen askerler — گۆپ - گۆپ دەسسەپ ئۆتكەن ئەسكەرلەر»
 ① rapsodi. is. yun. مۇزىكا ئەسىرى.
 ② ئىپىك بىر شېئىرنىڭ ئوقۇلۇشى.
 ③ قىسقا بىر تېمىغا بېغىشلانغان ئىپىك شېئىر.
 ① raptetm. ar. تۇتتۇرماق، ئېلىش تۇرماق. ② باغلىماق.
 rasad. is. ⇒ Rasat.
 rasafet. is. ar. چىداملىق، چىڭ، مۇس.

تەھكەم.
rasanet, resanet. is. ar. چەك.
 مۇستەھكەم.
rasas, resas. is. kim. ① قوغۇشۇن.
 ② قەلەي.
rasasi. s. ① قوغۇشۇن رەڭلىك.
 ② قەلەيچى.
rasat, - dı. is. ar. ① ئاسمان
 جىسىملىرىنى مەخسۇس دۇربۇن بىلەن
 كۆزىتىش. ② ئاسمان جىسىملىرىنى
 كۆزىتىش ئۈسكۈنىسى، رەسەت.
rasat. hane. is. ar. رەسەتخانى،
 ئوبسېرۋاتورىيە.
ras · gele. s. ئۇدۇل كەلگەننى:
 «Rasgele bir tanesini aldım —
 ئۇدۇل كەلگەن بىر دانىسىنى ئالدىم.»
rasit. s. is. ar. ① ئاسمان جىسىم
 لىرىنى كۆزەتكۈچى، رەست. ② كۆزەتكۈ
 چى. ③ كۆزەتكۈچى، نۆۋەتچى.
rasi. s. ar. ① چەك تۇرغان، مەدەر.
 ② (كېمە ۋە پاراخوت) تۆمۈر
 ئاتقان، ماڭمىغان.
rasif. s. ar. ① چەداملىق، چەك.
 ② دېڭىزدا سۇ ئۈستىگە چوقچىسىپ
 چىققان خادا تاش. ③ ئۇل، ئاساس.
rasih. s. ar. ① كۈچلۈك، مەھكەم.
 ② بىلىمى چوڭقۇر (دېنىي بىلىمى).
 ③ ئەر ئىسمى (راسىھ).
rasihin, rasihun. is. ① «كۈچلۈك،
 چەك» سۆزلىرىنىڭ كۆپلۈكى. ② دېنىي
 ئۆلىمالار.
rasist. s. is. fr. ئىرقچى.
rasiye. is. ar. ئېگىز تاغ.
rasizm. is. fr. ئىرقچىلىق.
raslamak. → **Rastlamak.**

raslanmak. → **Rastlanmak.**
raslaşmak. → **Rastlaşmak.**
raslantısal. s. تاسادىپىي، تۇيۇقسىز.
raspa. is. it. تۆمۈر ياكى ياغاچ
 ئۈستىدىكى سىرلارنى ۋە تۆمۈر ئۈستىدىكى
 داتنى چىقىرىش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان
 ئەسۋاب.
raspacı. is. ئاچپاقا، توپماس:
 «Herif raspacımış, bir oturuş —
 راسا ئاچپاقا ئوخ —
 شىمامدۇ بۇ، بىر ئولتۇرۇشىدىلا قۇرۇتۇ
 ۋەتتى.»
rast. s. far. ① توغرا. ② ئوڭ (تە).
 رەپ). ③ is. توغرىلىق. ④ توغرا سۆز.
 ⑤ ئىشەنچلىك ئادەم. ⑥ تۈرك مۇزىكىسىدا
 بىر مۇقام.
rast. is. far. ① توغرا كېلىپ قېلىش،
 ئۇدۇل كېلىش، ئۇچرىشىش. ② مۇۋەپپە
 قىيەت، ئۇيغۇنلۇق:
 «Ahmete rastladım —
 بىلەن ئۇچرىشىپ قالدىم.»
rastgelmek. ① ئۇچرىشىپ قالماق،
 يولۇقۇپ قالماق. ② ئۇدۇل كەلمەك.
 ③ (نشانغا) تەگمەك. ④ تاپماق:
 «1. Bugün yolda Mumine rast —
 بۈگۈن يولدا مۆمىنەگە يولۇ —
 قۇپ قالدىم.
 2. Malın iyisi bana rastgeldi —
 مالنىڭ ياخشىسى ماڭا ئۇدۇل كېلىپ
 قالدى.
 3. Üç taş attı, amâ hiçbirisi
 rastgelmedi — ئۈچ تاش ئاتتى،
 ئەمما ھېچبىرى تەگمىدى.
 4. Çok aradım, amâ hiçbir yerde
 rastgelmedim — كۆپ ئىزدىدىم،

ئەمما ھېچ يەردىن تاپالمىدىم.»
rast. geliş. is. تاسادىپىي، تاسادىپ،
تۇيۇقسىز.

rastlaşmak. ① ئۇچراشماق، يولۇق
ماق، كۆرۈشمەك. ② (ۋاقىت ھەققىدە)
ئارقا - ئارقىدىن كەلمەك، بىرلا ۋاقىتتا
كۆرۈلمەك.

rastlatmak. ئۇچراتماق، يولۇقتۇرماق.
rastyonalist. s. fr. راتسىئونالىست،
راتسىئونالىزم تەرەپدارى.

rostyonalizasyon. is. fr. ئەقىلغە
مۇۋاپىق، ئۇيغۇنلۇق.

rastyonalizm. is. fr. راتسىئونالىزم
① تەپەككۇرنى ھېسسىي ئىدراكىن ئاجرىت
تىپ قويىدىغان ۋە ئەقىلنى بىلىشنىڭ
بىردىنبىر مەنبەسى دەپ ھېسابلايدىغان
پەلسەپىۋى ئېقىم. ② ئەقىل - ئىدراك
بىلەن ئىش كۆرۈش.

rasyonel. s. fr. ئەقىلغە مۇۋاپىق،
ئاقىلانە.

ئەقىلغە — Rasyonel bir öneri
مۇۋاپىق بىر تەكلىپ.

raşan. s. ar. تىترەك.

raş. is. ar. تىترەش.

raşelenmek. تىترىمەك.

raşi. is. ar. پارا بەرگۈچى.

raşid. s. → Raşit.

raşidin, raşidun. is. ① ئەقىللىق،
ئاقىل. ② توغرا يولدا ماڭغۇچى.

raşit. s. ar. ① كامالەتكە يەتكەن
(ئادەم)، ئەقىللىق. ② توغرا يولدا ماڭ
غۇچى. ③ ئەر ئىسمى (رەشىت).

raşitizm. is. fr. راخىست (سۆڭەك)
قاتماسلىق كېسىلى.

raşitom. is. fr. ئوپېراتسىيىدە

سۆڭەك كېسىدىغان ئەسۋاب.

ratanat. is. ar. ئەرەبچىدىن باشقا
تىلدا سۆزلەش.

ratb. s. ar. ① (ئۆسۈملۈك ھەققىدە)
ياش، يېشىل. ② يۇمشاق.

rate. s. is. fr. قابىلىيەتسىزلىك،
تەلەپسىزلىك، ئىشتا ئىلگىرى باسالماست
لىقى.

ratik. s. ar. رېمونت قىلغۇچى،
ئوڭلىغۇچى، تۈزەتكۈچى.

ratip. s. (ئۆسۈملۈك ھەققىدە) ياش،
يېشىل.

ratib¹. s. ar. ① ھۆل، نەم. ② ياش،
يېشىل (ئۆسۈملۈك ھەققىدە).

ratib². s. ar. ① تىزىلغان. ② مىدېر -
لىمايدىغان، چىڭ ئورنىتىلغان. ③ بىر
كۈن ئۈچۈن ئايرىلغان يېمەك - ئىچمەك.
④ ئەر ئىسمى.

ratibe. is. ar. ① مائاش. ② ۋەزىپە،
تەيىنلەنگەن (خىزمەتكە).

ratinec. is. ar. قارىغاي يىلىسىمى،
دېۋىرقاي، دەرەخ يېلىمى.

ratineciye. is. ar. يېلىملىك دەرەخلەر
تۈرى.

rauf. s. is. ① مەرھەمەتلىك،
قوغدىغۇچى، قانات ئاستىغا ئالغۇچى.
② ئەر ئىسمى.

raunt, ravnt. is. ing. بۇكىتا بىر قۇر،
ئېلىشىش ۋاقتى.

ravent. is. bot. رەۋەن (دورا ئۈچۈن
ئىشلىتىلىدۇ).

ravi. is. ar. ① ھېكايە قىلغۇچى،
راۋى. ② تەپسىر قىلغۇچى (ھەدىسى).

raviyan. is. ar. ھېكايە قىلغۇچىلار،
رەۋىيان.

ravnt. s. → **Raunt.**
ravza. is. ar. ① گۈل باغچىسى. ②
 جەننەت. ③ ئەزىزلەرنىڭ مازىرى. ④
 تارىلىق بىر خىل ساز.
ray. is. ing. رېلىس.
rayat. is. ar. «بايراق» سۆزىنىڭ
 كۆپلىكى، رايات.
rayet. is. ar. بايراق، تۇغ، رايەت.
raygân, rayegân. s. far. ① پۇلسىز،
 ھەقسىز. ② بەك ئەرزان. ③ كۆپ تېپىپ
 لىدىغان. ④ قىممىتى يوق.
rayic, raic. is. ar. ① بىر مالىنىڭ
 بازار تېپىشى. ② خېرىدارلىق، خېرىدارى
 چىق.
rayiha. is. ar. خۇش پۇراق.
rayihali. s. خۇش پۇراقلىق.
rayiz. s. → **Raiz.**
raz. is. far. ① سىر، مەخپىيەت، سىر
 قىلىپ ساقلىنىدىغان. ② مەخپىيەتلىك.
raza (redâ, rezâ, rıza) is. ar.
 ① سۈت ئېمىش. ② (تۇرمۇش قۇرۇشقا
 بولمايدىغان) ئىمىلداش، ئىمىلداشلىق.
razaki, rezzaki. is. شۆپكى قېلىن،
 چوڭ ۋە ئۇزۇنچاق ئۈزۈم (سايۋا ئۈزۈم).
razi. s. ar. رازى؛
 خەلق بىز — «Halk bizden razı olsun»
 دىن رازى بولسۇن»
 رازى قىلماق. ~etmek.
 رازى بولماق. ~gelmek.
 ① رازى. ② ئەر ئىسمى **razık.** s. ar.
 (رازىق).
re. is. «ر» ھەرپىنىڭ نامى.
rea. is. ساتۇرىنىڭ بەشىنچى ھەمراھى.
readaptasyon. is. بىر كېسەلنىڭ
 تەدرىجىي نورمال پائالىيەتكە كېلىشى.

reaksiyon. is. fr. ئەكسى تەسىر،
 تەسىر قىلىش.
real. is. قەدىمدە لاتىن ئامېرىكىسى
 دۆلەتلىرىنىڭ پۇلى — رەئال.
realist, -ti. is. fr. رېئالىست (رېئال).
 لىزمغا ئەمەل قىلغۇچى، ئەمەلىيەتچى.
realite. is. fr. ئەمەلىيەت، رېئال.
realizm. is. fr. ئەمەلىيەت
 چىلىك.
reaya. is. ar. ① بىر ھۆكۈمدارنىڭ
 قولى ئاستىدىكى خەلق، رەئىيە. ② ئوس
 مان پادىشاھلىقى دەۋرىدە مۇسۇلمان
 بولمىغانلار.
reb. is. ar. باھاردا ئولتۇرىدىغان
 باغلىق ئۆي.
rebap. is. far. راۋاپ.
rebi. is. ar. باھار مەۋسۈمى.
rebibi. is. ar. ئۆگەي ئوغۇل.
rebibe. is. ar. ① ئۆگەي قىز. ②
 بالا باققۇچى ئايال.
rebiî. s. ar. باھار بىلەن مۇناسىۋەت
 لىك.
rebiye. is. ar. ① قىشنىڭ ئاخىرى
 سىدا قىلىنىدىغان تېرىقچىلىق. ② باھار
 ئۈچۈن بېغىشلانغان قەسىدە، رەبىيە.
rec¹. is. ar. تەۋرىتىش، مىدىرلىتىش.
rec². is. ar. ئارقىسىغا ياندۇرۇش،
 قايتۇرۇش.
reca¹. is. ar. ① ئۈمىد، ئارزۇ. ②
 تىلەك. ③ يالۋۇرۇش.
reca². is. ar. «ئۆلگەندىن كېيىن
 يەنە تىرىلىش».
recai. s. ar. ① ئۈمىدكە مۇناسىۋەت
 لىك. ② يالۋۇرۇشقا مۇناسىۋەتلىك.
 ③ ئەر ئىسمى.

- ① تەۋرەش، قاتتىق. **recefan. is. ar.**
 تەۋرەش. ② گۈلدۈرلەش. ③ ۋۇجۇدنىڭ
 بىر قىسمىنىڭ مىدىرلىشى.
- ① ھەيۋەتلىك، **recep, - bi. is. ar.**
 ھەشىمەتلىك. ② ئەرەبچە ئايلارنىڭ
 يەتتىنچىسى.
- ① ئارزۇ ۋەزنىنىڭ بەھ. **recez. is. ar.**
 رىلىرىدىن بىرى. ② رەجەپ بەھرى
 بىلەن ياكى قەسىدە شەكلى بىلەن يېزىلغان
 شېئىر.
- كۆپ ماڭغان (ئادەم). **recil. s. ar.**
 ① تاش بىلەن ئۇ. **recim. is. ar.**
 رۇش، تاشقا تۇتۇش. ② ئېلىنغان تاش.
 ③ لەنەت ئوقۇش، چالما كېسەك قىلىپ
 ئۆلتۈرۈش جازاسى.
- تاش بىلەن **recim, - cmi. is. ar.**
 ئۇرۇش، تاشقا تۇتۇش، چالما كېسەك قىلىپ
 ئۆلتۈرۈش.
- تاشقا تۇتۇش، **recmetmek. ar.**
 چالما كېسەك قىلماق.
- ئەركەك. **recül. is. ar.**
 ئەركەكلىك **recüliyet, - ti. is. ar.**
 (فىزىئولوگىيەلىك ۋەزىپىسىنى تۆتىنچە لەپ
 دىغان).
- مۇراببا. **reçel. is. far.**
 ① رېتسېپ (دوراقەغىزى). **reçete. is. it.**
 ② تاماق ئۇچۇن ئىشلىتىلىدىغان ئەشيا
 ۋە ئۇلارنىڭ مىقدارىنى ۋە ئۇ تاماقنىڭ
 قانداق ئېتىلىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدىغان
 قەغەز. ③ يول، چارە، ئۇسۇل.
- دېۋىرقاي. **reçine. is. it.**
 مەنىسى قىلىش، توسقۇن **reda. is. ar.**
 بولۇش، ئالدىنى ئېلىش.
- ① ئەسكىلىك، پەس. **redaet. is. ar.**
 كەشلىك. ② كېسەل ۋە جاراھەتنىڭ

- ئەۋج ئېلىشى.
- تەھرىر بۆلۈمى، **redaksiyon. is. fr.**
 رېداكسىيە.
- تەھرىر، **redaktör, - rü. is. fr.**
 مۇھەررىر.
- ھەددىدىن تاشقىرى **reddet. is. ar.**
 سەتلىك.
- ① رەت قىلىش. **reddetmek. ar.**
 ② ئائىلىدىن قوغلاپ چىقارماق. ③ يال-
 خانلىقنى ئاشكارا قىلماق.
- ① رەددىيە. ② بۆ. **reddiye. is. ar.**
 لۈنگەن مىراسنىڭ ئېشىپ قالغان قىس-
 مىنىڭ بۆلۈنۈشى. ③ خەلقنى ئېلىنغان
 ئالۋان - ياساق.
- ① ئەسكەرلىك مەجبۇ. **redif. is. ar.**
 رېيتىنى تۈگىتىپ، زاپاس ئەسكەر ھالىغا
 كەلگەن كىشى. ② رادىپ (شېئىردا).
- ئارقىسىدا **redingot, - tu. is. fr.**
 چېكى بار ئۇزۇن ئەر پەلتۇسى.
- پۇل قىممىتى **reevalüasyon. is. fr.**
 نىڭ ئېشىشى.
- ① ئېگىز كۆتۈرۈش، **ref. is. ar.**
 ئېگىزلىتىش. ② ئەمەلدىن قالدۇرۇش،
 ئېلىپ تاشلاش.
- باياشاتلىق، مەمۇرىي. **refah. is. ar.**
 لىق.
- ① ھەمراھ **refakat, ti. is. ar.**
 (سەپەردە). ② دوختۇرخانىدا كېسەلگە
 ھەمراھ بولۇپ قالغۇچى. ③ مۇزىكىدا
 تەڭكەش.
- سەپەردە ھەمراھ بولماق. **~etmek.**
- ① ئالاھىدە مۇھىم **referandum. is.**
 مەسىلىلەر يۈزىسىدىن ئومۇمىي خەلق
 پىكرىنى ئېلىش. ② ئومۇمىي خەلق
 سايلىمى.

referans. is. fr. ① ئىسپات (قابىلىق) ② مۇراجىم ③ مەنبە.
refetlü. s. بەزى قوماندانلارغا بېرىلگەن ئاتاق (ئۇنۋان).
ref.etmek. osm. ① يۇقىرى كۆتۈر- ② ئەمەلدىن قالدۇرماق، ئېلىپ تاشلىماق.
refi. s. ar. ئۇلۇغ، بۈيۈك.
refih. s. ar. ① باياشاتلىق ئىچىدە ② ئەر ئىسمى (رەفەھ).
refik, -ki. is. ① دوست، ئاغىنە - ② ئەر (ئايالنىڭ ئېرى). ③ ئەر ياردەمچى. ④ ئەر ئىسمى (رەفەھ).
refika. is. ar. رەپىقە، خوتۇن، ئايال (ئەرنىڭ خوتۇنى، ئايالى).
refiz. s. ar. تاشلىۋېتىلگەن.
refleks. is. fr. رېفلىكس (ئورگا - نىزمنىڭ تاشقى تەسىرىگە جاۋابەن كۆر- سىتىدىغان ئىنكاسى).
reflektör, -rü. is. fr. رېفلىكتور (يەرۋاقلىقنى ئەكس ئەتتۈرگۈچى ئەسۋاب).
reform. is. fr. ئىسلاھات: «Toprak reformu — ئىسلاھاتچى. reformcu. s. ئىسلاھاتچىلىق. reformculuk, -ğu. is. ① يۇمشاق ۋە نېپىز رەخت. ② كۆرپە، ياستۇق قاتارلىق نەرسىلەر. ③ قۇشلارنىڭ پېيى (تۈك). ④ پۆپۈك، چۇچا. ⑤ مەجنۇن تال. refrefe. is. ar. قاناتلىرىنى كېرىش. refs. is. ar. كىچىك ئوتغۇچ. refüze, rüfüze. رەددىيە، قوبۇل قىلىنماستىلىق. reg¹. is. ar. بارخان (شامالنىڭ تە-

سىرى بىلەن مەيدانغا كەلگەن دۆڭلۈك).
reg². is. fr. anat. تومۇر (قان تو- مۇرى).
regaip, -bi. is. ar. مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ قورساققا قالغان كېچىسى.
regal. is. fr. پۇۋلەپ چالدىغان چالغۇ.
regata. is. it. مۇسابىقە كېمىسى (يەل- كەنلىك، پالاقلىق ياكى ماتۇرلۇق).
regl. is. fr. tip. ئادەت كۆرۈش، كۆرۈش، ھەيز كۆرۈش.
regulatör, -rü. is. fr. توغرىلاش ئەسۋابى.
reha¹. is. ar. ① باياشاتلىق، مەمۇر- چىلىق. ② كەڭ - كۈشادە، ئازادە، كەڭ - كەڭرى.
reha². is. far. ① قۇتۇلۇش. ② ئەر ئىسمى.
~ bulmak. قۇتۇلماق، قاچماق.
rehabin, rehabine. is. ar. راھىبلار.
rehain. is. ar. رەھنە سۈپىتىدە تۇ- تۇپ تۇرىدىغان ئادەملەر.
rehmet. is. ئاۋازنىڭ ياكى سۆزنىڭ پەسىيىشى ياكى ئاستىلىشى.
rehaset. is. ar. ① يۇمشاقلىق. ② يۇپىقلىق، ئىنچەكىلىك. ③ ئەرزانلىق. ④ ياۋاشلىق.
rehavet. is. ar. ① بوشاڭلىق، ھۇ- رۇنلۇق. ② دىققەتسىزلىك.
rehavi. is. far. ① قوڭغۇراقلىق سا- ئەت. ② تۈرك مۇزىكىسىدا مۇقام. rehayi. is. far. قۇتۇلۇش.
rehb, reheb. is. ar. قىزىقۇش، ۋەھىمە.
rehbaniyet. is. ar. تەركىبىدۇنيا- لىق.

rehber. is. far. رەھبەر، يول ①
 كۆرسەتكۈچى. ② ساياھەتچى ۋە زىيارەت-
 چىلەرگە يول باشلىغۇچى:
 «Rehberimiz bizi şehri gezdir-
 di — رەھبىرىمىز بىزگە شەھەرنى —
 ئېكسكۇرسىيە قىلدۇردى.»
 rehberi. is. far. رەھبەرلىك، رەھ-
 بىرى.
 rehberlik, - ği. is. رەھبەرلىك.
 يول كۆرسەتمەك. ~ etmek.
 rehbet, - ti. is. ar. ① قورقۇش،
 ۋەھىمە. ② قورقۇنچاقلىق.
 reh . güzar, reh . güzer. is. far. يول
 ئۇستى، ئۆتۈلىدىغان يەر.
 rehide. s. far. دىققەتچىلىك، بىئى-
 راملىقتىن قاقچۇچى، قۇتۇلغۇچى.
 rehin. is. ar. گۆرۈ، رەھنە.
 rehine. is. ar. رەھنە (گۆرۈگە ئېلىن-
 غان ئادەم).
 reh . nişin, rah . nişin. is. far.
 ① يول ئۇستىدە ئولتۇرغۇچى. ② يولچى.
 ③ سەپيارە مال ساتقۇچى. ④ باجگىر،
 باج يىغقۇچى (بىر كۆۋرۈك بېشىدا تۇرۇپ
 كەلگەن — كەتكەنلەردىن). ⑤ سەۋدايى.
 ⑥ ئوغرى.
 reh . nüma. is. s. far. يول كۆر-
 سەتكۈچى، رەھنەما.
 rehnümun. is. رەھبەرلىك، يول كۆر-
 ستىش.
 reh . rev, rah . rev. s. is. سەپەر
 قىلغۇچى، يولغا چىققۇچى.
 reh . revan. is. far. يولچىلار، سە-
 پەرچىلەر.
 reht. is. ar. ① جامائەت، كۆپچىلىك.
 ② قەبىلە.

reis. is. ar. ① رەئىس. ② كېسە
 باشلىقى.
 reisi . cumhur. is. ar. جۇمھۇر
 رەئىسى.
 reislik, - ği. is. ① رەئىسلىك.
 ② سوت باشلىقى. ③ كىچىك كېسە
 باشلىقى.
 rejim. is. fr. ① رېجىم، تۈزۈم، دۆ-
 لەت تۈزۈمى. ئىدارە قىلىش ئۇسۇلى.
 ② ئۇسۇل، قائىدە. ③ كۈتۈنۈش قائىد-
 ى (كېسەللەرنىڭ):
 «Sosyalist rejim kapitalist rejim-
 den çok daha üstündür — سوت-
 سىيالىستىك تۈزۈم كاپىتالىستىك تۈزۈمدىن
 جىق ئۈستۈن.»
 rejisör, - rü. is. fr. رېژىسسور.
 rejisörlük, - gü. is. رېژىسسورلۇق.
 rekabet, - ti. is. ar. ① رىقابەت.
 ② قىزغانچىقۇلۇق. ③ بەسلىشىش.
 rekâket. is. ar. ① قۇۋۋەتسىزلىك،
 بوشاخلىق. ② سۆزدە كېڭەشلىك.
 rekât. is. ar. din. نامازدا قىيام،
 رۇكۇ ۋە سەجدە ھەرىكەتلىرى.
 rekb. is. ar. ① ئاتلىقلار ئەتىرىتى،
 ئاتلىق ئەسكەر بىرلىكى. ② تۈرك مۇقامى.
 rekd. is. ar. تۇرغۇنلۇق، ھەرىكەت-
 سىزلىك.
 rekik. is. ar. كېڭەش.
 rekin. s. ar. ① ئېغىر — بېسىق.
 ② ئېگىز. ③ ئەر ئىسمى.
 rekiz. s. ar. ① كۆمۈلگەن، يوشۇ-
 رۇنغان. ② چىڭ، مەھكەم.
 reklâm. is. fr. ① ئېلان. ② تەش-
 ۋىقات ئېلانى:
 «Ticarette reklâm çok önemli-

dir — سودا - سېتىقتا ئېلان بەك مۇھىم.

Gazeteye bir reklam gönderdim — گېزىتكە بىر ئېلان بەردىم.

reklamcı. is. تەشۋىقاتچى، ئېلانچى.

reklamcılık, - ğı. is. تەشۋىقاتچىلىق، ئېلانچىلىق.

rekolte. is. it. ئومۇمىي مەھسۇلات: بۇ يىل — «Yılın buğday rekoltesi» قى بۇغداينىڭ ئومۇمىي مەھسۇلاتى.

rekor. is. ing. رېكورت، يۇقىرى نەتىجە: دۇنيا — «Dünya rekoru kırılmak» رېكورتىنى بۇزماق.

rekortmen. is. ing. يېڭى رېكورت ياكى راتقۇچى، رېكورت بۇزغۇچى، رېكورتچى.

reks. is. ar. كەينىگە قايتۇرۇش.

reksis. is. بىرەر ئورگان ياكى تومۇر - نىڭ يېرىلىشى.

rektit. is. كۆتەن ئۈچەي ياللۇغى.

rektör, - rü. is. fr. ئالىي بىلىم يۇرتىنىڭ باشلىقى، ئۇنىۋېرسىتېت مۇدىرى.

rektörlük, - gü. is. fr. ① ئالىي مەكتەپ مۇدىرلىقى، ئۇنىۋېرسىتېت مۇدىرلىقى. ② ئالىي مەكتەپ مۇدىرىيىتى، ئۇنىۋېرسىتېت مۇدىرىيىتى.

rektum. is. كۆتەن ئۈچەي.

reküb, rekübe. is. ar. مىنىلىدىغان ھايۋانلار، مىنىك ئاتلار.

rekz¹. is. ① تىپىك. ② دىئۇتېمەك (مىنگەن ھايۋاننى ئىتتىك ماڭدۇرۇش ئۈچۈن).

rekz². is. ① تىكىش. ② قۇرۇش.

rekzetmek. is. ① تىكمەك، سانجىپ تۇر - غۇزماق. ② قۇرماق.

relaps. is. كېسەلنىڭ قايتا قوزغىلىشى، تەكرارلىنىشى.

relativizm. is. fr. نىسپىيلىك (نەزەرىيىسى).

rem¹. is. ar. تۈزەش، ئوڭشاش، رېمونت قىلىش.

rem². is. far. ① قورقۇش، ئۆركۈش. ② تىترەش.

remad. is. ar. كۆل.

reme. s. far. قورقۇپ كەتكەن، ئۆر - كۆپ كەتكەن.

remed. is. ar. كۆز ئاغرىقى.

remel. is. ar. ئارۋۇ بەھىرلىرىدىن بىرى، رەمەل.

remende. s. far. قورققان، ئۆركۈگەن.

remi. is. ing. قارت ئويۇنىنىڭ بىر تۈرى.

remit. is. ar. پال.

remitci. is. ar. پالچى، رەمبال.

remim. s. ar. (سۆڭەك ھەققىدە) چىرىپ كەتكەن، سېسىغان.

remisyon. is. tıp. كېسەل ئاغرىش - نىڭ پەسىيىشى.

remiz, - mzi. is. ar. ① ئىشارەت، ئالامەت. ② ئىما - ئىشارەت بىلەن كىنايە شەكلىدە بىلدۈرمەك.

rems. is. ar. مازار، قەبرە.

remy. is. ar. ① ئېتىش، چۆرۈش. ② پارتلىتىش، ئېتىش (مىلىتىنى).

remz. is. → Remiz. بۇغا.

ren. is. alm. zool. يۇقىرى ئاۋاز بىلەن چۈشۈش، ۋارقىراپ چۈشۈش.

renc. is. far. ① ئەزىيەت، بىئارام. ② دىققەتچىلىك، ئاغرىش، رەنج.

③ ئاچچىق، غەزەپ.
rencide. s. far. كۆڭلى رەنەنچىگەن،
 كۆڭلى ئازار يېگەن.
rençper. is. far. ① كۈنلۈكچى (ئا-
 دەم). ② دېھقان.
rençperlik, - ği. is. ① كۈنلۈكچى-
 لىك. ② دېھقانچىلىق.
rende. is. far. ① رەندە. ② قىرغۇچ
 (كۆكتاتلارنى).
rendeci. is. رەندە سالغۇچى.
rendelemek. ① رەندە سالماق، رەن-
 دىلىمەك. ② (كۆكتاتنى) قىرماق.
rendelenmek. رەندىلىنمەك، رەندە-
 سېلىنماق.
rendeli. s. رەندىلىنكەن، رەندە سې-
 لىنغان.
 رەندىلىنكەن — **Rendeli tahta** —
 ياغاچ.
rendide. s. far. رەندە سېلىنغان.
reng. is. → **Renk.**
renga. is. رەنگا (پاپونىيىدە قەدىم-
 دىن بېرى قوللىنىلغان شىئېر شەكلى).
rengärenk. s. رەنگارەڭ.
rengin. s. far. ① رەڭلىك، بويلاق.
 لىق. ② گۈزەل، پەردازلىق. ③ ئە-
 ئىسمى (رەنگەن).
renin¹. is. ar. ۋارقىراش، توۋلاش.
renin². is. fr. كېسەل، قانسىزلىق.
 ① رەڭ، بو- **renk, - ği.** is. far.
 ياق. ② كۆرۈنۈش، ئۇسۇل، شەكىل.
 ③ خاراكتېر. ④ ھىيلە - مىكر:
 مەسە - **Meselenin rengi deĝiştî** —
 لىنىڭ خاراكتېرى ئۆزگەردى.
renk. deş. s. رەڭداش.

renk. körlüğü. is. رەڭنى پەرق
 ئېتەلمەسلىك (كۆزنىڭ)، رەڭ كورلۇقى.
renklemek. رەڭ بەرمەك، بويىماق.
renklenmek. رەڭ بېرىلمەك، بويالماق.
renkli. s. رەڭلىك، بوياقلىق.
renk. seçmezlik, - ği. is. رەڭ
 لەرنى خاتا ئېلىش، رەڭلەرنى ئالماش-
 تۇرۇش (فوتو ئاپپارات ھەققىدە).
 ① رەڭسىز. ② سولغۇن. **renksiz.** s.
 ③ ئاددىي:
 «1. Su renksiz bir sıvıdır —
 رەڭسىز بىر سۇيۇقلۇقتۇر.
 2. Renksiz kınaş —
 سۇلغۇن چىراي. 3. Renksiz çehre —
 ئاددىي 4. Renksiz düşünceler —
 پەكىرلەر»
 ① رەڭسىز - **renksizlik, - ği.** is.
 لىك، بوياقسىزلىق. ② دىققەتنى جەلپ
 قىلغۇدەك ئالاھىدىلىكى بولمىغان.
rennan. s. ar. ۋارقىرىغان، توۋلىغان.
renografi. is. tip. بۆرەكنىڭ رېنت
 گىن بىلەن تەتقىق قىلىنىشى.
renopati. is. tip. بۆرەك كېسەللىكى.
renyum. is. fr. رېنىي (خىمىيىۋى
 ئېلېمېنت).
reperturar, repertuar. is. fr.
 ① تىياتىردا قويۇلىدىغان پىيەسسەلەر. ② بىر
 ئارتىس ياكى مۇزىكىچى ئىجرا قىلىدىغان
 روللار ياكى مۇزىكا ئەسىرى.
 ① تەكرار **reproduksiyon.** is. fr.
 مەيدانغا كەلتۈرۈش، تەكرار پەيدا قى-
 لىش. ② تەكرارلاش.
reproduklif. s. fr. كۆپەيتكىچى،
 ئىشلەپ چىقارغۇچى، ئىشلىگۈچى، باشقىدىن
 ياراتقۇچى.

re's. is. ar. ① باش. ② رەئىس. ③ باشلانغۇچ. ④ چوققا، ئۇچ. ⑤ قوي - ئۆچكە ۋە باشقا ھايۋانلار. ⑥ بۇرۇن، تۇمشۇق (جۇغراپىيە ھەققىدە).

resalet. is. ➔ Risalat.

resaset. is. ar. كونسىلىق.

resatik. is. ar. يېزىلار.

resen. is. far. ئارغامچا.

re'sen. is. ar. ① ئۆز ئالدىغا، ئۆز. ② مۇستەقىل ھالدا. لۈكىدىن.

resepsiyon. is. fr. ① چاي زىياپەت. ② زىياپەت. ③ كىنو قويۇپ كۈتۈۋېلىش.

reside. s. far. ① يېتىشكەن. ② چوڭ بولغان، ئۆسكەن. ③ ياش.

resikâr. is. ar. far. ھوقۇق، ئىقتىدار، مەۋقە، ئورۇن.

resil. is. ar. ئەلچى.

resim, - mi. is. ar. ① رەسىم. ② مۇراسىم. ③ ھەر خىل باج. ④ ئەسەر. ⑤ نىشان. ⑥ شەكىل. ⑦ ئادەت، ئۇسۇل. ⑧ ئۇسلۇب. ⑨ پىلان، لايىھە: ھەربىي - «Askeri geçit resmi - كۆرەك (مۇراسىم).»

resimci. is. ① رەسىمىي. ② فوتوگرافچى. ③ رەسىم مۇئەللىمى.

resimlemeci, resimleyici. is. گېزىت - كىتابلارغا رەسىم سىزىپ بەرگۈچى.

resimli. s. رەسىملىك: «Resimli dergi - رەسىملىك ژۇرنال. ① رەسىم جازب. ② رەسىملىك. ③ ئالپۇم. كونسىلىق، ④ رەسىملىك. ⑤ ئالپۇم. كونا، ئەسكى.

rest. is. ① قىماردا قىمارۋازنىڭ تاۋ. ② قىمارۋازنىڭ «دو» دەپ ۋارقىرىشى.

rest. is. ① قىماردا پۇلنى «دو» çekmek. ② چىقماق. ③ ھەرقانداق بىر ئىشتا قەتئىي ۋە كەسكىن ھالدا ئاخىرقى سۆزنى قىلىماق.

reste. s. far. قۇتۇلغان.

restegân. is. قۇتۇلغانلار.

rest - gâr. is. far. قۇتۇلۇش، قېچىش.

restoran. is. fr. رېستوران، ئاشپۇز - زۇل.

restore. is. fr. ئەسلىگە ئاساسەن.

resital. is. ing. ① بىر ئارتىستنىڭ بىرلا ساز بىلەن ئورۇندىغان كونسېرتلىرى. ② ھەر خىل كونسېرتلار.

resmen. z. ar. ① رەسمىي ھالدا. ② دۆلەت نامىدىن، دۆلەتكە ۋە كالىتەن. ③ قەتئىيەنە.

resmi. s. ar. ① رەسمىي. ② دۆلەت. ③ مۇرا - كە ئائىت، دۆلەتكە قاراشلىق. ④ قىلىنغان. ⑤ سىم بىلەن ئۆتكۈزۈلگەن، تەنتەنە بىلەن قىلىنغان. ⑥ قائىدە - يوسۇنلۇق، قائىدە - تۈزۈملەرگە ئاساسلانغان: رەسمىي ھەربىي - «Resmi askeri geçit - پارات. Resmi karşılama - رەسمىي قارشى ئېلىش.»

resmilik, - gi. is. رەسمىيەت.

resmiyet. is. ar. رەسمىيەت.

respirasyon. is. fr. تىنىق، نەپەس.

ressam. is. ar. رەسسام، رەسىم سىز - غۇچى، سىزىقچى.

ressamlık, - ğı. is. رەسساملىق.

rest. is. ① قىماردا قىمارۋازنىڭ تاۋ. ② قىمارۋازنىڭ «دو» دەپ ۋارقىرىشى.

rest. is. ① قىماردا پۇلنى «دو» çekmek. ② چىقماق. ③ ھەرقانداق بىر ئىشتا قەتئىي ۋە كەسكىن ھالدا ئاخىرقى سۆزنى قىلىماق.

reste. s. far. قۇتۇلغان.

restegân. is. قۇتۇلغانلار.

rest - gâr. is. far. قۇتۇلۇش، قېچىش.

restoran. is. fr. رېستوران، ئاشپۇز - زۇل.

restore. is. fr. ئەسلىگە ئاساسەن.

تۈزەش، رېمونت قىلىش، ئوڭلاش.
 كونىراپ كەتكەن بىر بىنا. ~ etmek.
 نى ئەسلى شەكلىگە ئاساسەن ئوڭلىماق.
 ئەلچى، خەۋەر. resul, - lü. is. ar.
 يەتكۈزگۈچى، رەسۇل.
 سەرمايە. resülmal, - li. is. ar.
 مەرسىيە، مەرسىيە. resy. is. ar.
 ئوقۇماق.
 رېماتىزم (كې). resye. is. ar. tip.
 سەل).
 ① سېپىش، چېچىش. reş. is. ar.
 ② سىم - سىم يامغۇر.
 Reşat. is. →
 رەشاد. is. ar. (بەل ھەققىدە) ئىنچى.
 رەشەت. is. ar. (مىجەز ھەققىدە).
 رەشەش، رەشەش. is. ar. سىم - سىم يامغۇر.
 ① توغرا يولدا. reşat, - dı. is. ar.
 ② ئەر ئىسمى (رىشات).
 رەشەت. is. ar. تامچىلار.
 رەشەن. is. ar. ھىجرىيىنىڭ رەجەپ،
 شاپان ۋە رامىزان ئايلىرىغا بېرىلگەن
 ئومۇمىي نام.
 رەشەف. is. ar. سۇنى سۇمۇرۇپ ئىچىش.
 ① سىزىپ چىقىش. reşh. is. ar.
 تەپچىرەش (سۇيۇقلۇق). ② تەرلەش.
 Reşit. s. →
 رەشىد. s. ar. تۈرلۈك كىراخمال ۋە
 شېكەر بىلەن ياسىلىدىغان تاتلىق يېمەك.
 رەشىھ. is. ar. تەر.
 رەشىك. s. ar. بويى ئېگىز، قامىتى
 كىلىشكەن (ئەر).
 ① كامالەتكە يەتكەن. reşit. s. ar.
 (ئادەم). ② توغرا يولنى تاپقان. ③ ئەر
 ئىسمى (رەشىت).
 رەشك. is. far. قىزغىنىش، ھەسەت.

قىزغانچىلىق، قىزغان. reşkin. s. far.
 چۇقلۇق قىلغۇچى.
 ئاتلارنىڭ يۈگەن - نۇقتىلىق. reşme. is.
 رەدىكى بېزەك (ئاتنىڭ پېشانىسى ياكى
 بۇرۇن ئۈستىدىن ساڭگىلاپ تۇرىدۇ).
 رەت، قوبۇل قىل. ret, - ddi. is. ar.
 ماسلىق;
 تەكلىپ رەت. «Öneri reddedildi —
 قىلىندى»
 سۈيىدۈك كەلمەسلىك. retansiyon. is.
 رەتچە (قەدىمدە شىما. öz. is. reŋçe.
 لى ئىتالىيەدە سۆزلىنىدىغان ۋە ھىندى
 ياۋروپا تىل سىستېمىسىغا ئائىت بولمى-
 غان تىل).
 كۆڭۈلگە يېقىشلىق، كۆ. retel. s. ar.
 گۈل تارتماقلىق.
 توغرا، ئالغا، ئىلگىرى. retto. is. müz.
 فوتوگرافچىلىقتا رەسىم. retuş. is. fr.
 لەرنى يۇيۇپ چىقىرىشتىن ئاۋۋال ئەي-
 نەك ئۈستىگە قويۇپ تۈزەش.
 فوتو رەسىمنى ئەسلى نۇسخا. ~ yapmak.
 خىسغا ئاساسەن تۈزەتمەك.
 قورقۇش، ۋەھىمە. rev. is. ar.
 لايىق كۆرمەك.
 راۋا، لايىق، ئۇيغۇن. reva. s. far.
 ① مۇناسىۋەت. ② ئۇ. revabit. is. ar.
 سۇل، تەرتىپ.
 راۋاج. revaç. is. ar.
 راۋاج تاپماق. ~ bulmak.
 ① بىر نەرسىنى قولغا. revah. is. ar.
 كەلتۈرگەندىن كېيىنكى خۇشاللىق.
 ② كەچقۇرۇن، ئاخشام.
 ھەسەل ھەرىلىرى. revahi. is. ar.
 يۈك ھايۋانلىرى. revahil. is. ar.
 گۈلدۈرلەنگەن بۇلۇتلار. vevaid. is. ar.

revak. is. ar. ئايىۋان، پېشايۋان، لەمپە، راۋاق.
 revakid. is. ar. تۇرغۇن نەرسىلەر.
 revan. s. far. ① ماڭغان، كەتكەن. ② ئاققان (سۇ ھەققىدە). ③ روھ، جان؛ يولغا چىقماق. ~ olmak.
 revani. is. osm. رەۋانى (تۇخۇم، شې. كەر ۋە يىرىك ئۇن بىلەن ياسالغان بىرخىل تاتلىق يېمەكلىك).
 revendük, - kü. is. قېلىن يىپ رەخت.
 reverans. is. fr. سالام ئۈچۈن ئال- دىغا ئېگىلىمەك.
 revî. is. ed. قاپىيە بولغان سۆزنىڭ ئاخىرقى ھەرپى.
 revir. is. ar. مەكتەپ ۋە يېزا قىش- لاقلاردىكى ئۇششاق - چۈششەك كېسەل- لەرنى كۆرىدىغان داۋالاش ئورنى.
 revîş. is. far. ① يۈرۈش، ئۆتۈش. ② ئۇسۇل، يول، رەۋش.
 reviy. is. ar. قاپىيە بولغان سۆزنىڭ ئاخىرقى ھەرپى.
 reviyet. is. ar. ئەتراپلىق چۈشىنىش، كەڭ چۈشىنىش.
 revizyonist. is. s. fr. رېۋىزىئونىست، تۈزەتمىچى، شىۋىجىگۇيىچى.
 revizyonizm. is. fr. رېۋىزىئونىزم، شىۋىجىگۇيى، تۈزەتمىچىلىك.
 revk. is. ar. ① پەردە. ② مۇڭگۈز. ③ ئۆيىنىڭ ئالدى. ④ ياشلىقنىڭ باش- لىنىشى. ⑤ پاك.
 revnak. is. ar. ① گۈزەللىك. ② ياشلىق.
 revnaklı. s. پارلاق، گۈزەل، زىن- نەتلىك.

revolver. is. fr. تاپانچا، ناگان.
 revü. is. fr. ناخشا - ئۇسۇل، كوند سېرت نەمۇرلىرى.
 revzen, revzene. is. far. كىچىك پەنجىرە.
 revzenci. is. ئەينەكچى، ئەينەك سالغۇچى.
 rey. is. osm. ① پىكىر، چۈشەنچە، كۆز قاراش. ② ئاۋاز (بىر نەرسىنى قوبۇل قىلىش ھەققىدە). ~ vermek. ئاۋاز بەرمەك.
 reyb. is. ar. ① گۇمان، شۈبھىيە. ② گۇمانلىق ئىش.
 reybi. s. ar. گۇمانلىق، شۈبھىلىك.
 reybiyun. is. ar. گۇمانخورلار.
 reye. s. fr. ① يوللىق (رەخت). ② يوللۇق رەختتىن تىكىلگەن.
 reyeen, reyan. is. ar. ① بەرىكەت. ② باشلانغۇچ زامان، ھەر نەرسىنىڭ دەسلەپى.
 reyhan. is. ar. ① رەيھان. ② پۇراق. ③ ئايال ئىسمى (رەيھان).
 reyn. is. ar. ① كىر، دات. ② ئۆت. كۆزگەن گۇناھ ياكى كەمچىلىك تۈپەيلى ئېچىنىش ھالى.
 reyon. is. ماگىزىنلاردا مەخسۇس بىر خىل نەرسە سېتىلىدىغان بۆلۈم. ② ماگىزىنلاردا نەرسە - كىيىم-كەپەز قىيۇلغان جازا.
 reyya. is. ar. خۇش پۇراق.
 reyyan. s. ar. سۇغا قانغان، ئوبدان ئوسا قىلىنغان (ئوبدان ئوسلانغان).
 rezalet. is. ar. يىرگىنچلىك، ئىپلاس، رەزىل.

rezan. s. is. ar. ① ئېغىر - بېسىق. ② ئايال ئىسمى (رەزان).
 rezaya. is. ar. بالا - قازالار، پالاكەت.
 reze¹. is. ar. گىرە (ئىشىك، دېرىزە ۋە ساندۇق گىرەسى).
 reze². is. ئۇششاق قىرىندا.
 rezelemek. گىرەلىمەك.
 rezene. is. osm. بىدىيان.
 rezerv. is. fr. زاپاس، ئېھتىيات.
 rezie. is. ar. بالا - قازا.
 rezil. s. osm. ئېپلاس، رەزىل.
 rezillik, -gi. is. رەزىللىك، ئېپلاشلىق.
 rezin. s. ① ئېغىر - بېسىق. ② چىڭ، پۇختا.
 rezm. is. osm. ئۇرۇش، غوۋغا، ماجرا.
 rezzak. s. ar. ① پۈتۈن جانلىقلارنىڭ رىزقىنى بەرگۈچى (ئاللا). ② ئەر ئىسمى (رەزىزاق).
 ridvan¹. is. osm. خوشنۇت بولۇش، رازى بولۇش.
 ridvan². is. ar. ① جەننەتنىڭ ئىسمى. ② ئەر ئىسمى كىنى باققۇچى مەلىكە.
 rıfk, -k1. is. ar. مۇلايىملىق، مۆمىنلىك.
 rıh. is. osm. قەدىمدە قەغەزگە يېزىلغان خەتنىڭ سىياھىنى قۇرۇتۇش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان يۇمشاق قۇم.
 rihlet, rihlet. is. ar. ① سەپەر قىلىش (بۇ ئالەمدىن ئۇ ئالەمگە). ② ئۆلۈش.
 rıhtım. is. far. پورت.
 rık. is. ar. ① قۇللۇق، ئەسىرلىك. ② ئەسر.
 rıka. is. osm. ① رەخت پۇرۇچى. ② ئۈستىگە قىسقا خەت يېزىلغان تېرە

ياكى قەغەز پارچىسى. ③ قىسقا خەتلەر. ④ ئىلتىماسلار. ⑤ ياماق.
 rıkkıyet. is. osm. قۇللۇق.
 rıt, rati. is. ar. ① چوڭ رۇمكا. ② ئارپا، بۇغداي قاتارلىقلارنى ئۆلچەيدىغان 25 جىڭ ئېغىرلىقتىكى ئۆلچەم.
 rıza, - al. is. ar. ① رازى بولۇش. ② رۇخسەت بېرىش. ③ ئىستەك. ④ ئەر ئىسمى (رىزا).
 rızk, rızk, - zk. is. ar. ① رىزىق، يېمەك - ئىچمەك، ئوزۇق. ② ھاياتلىق ئۈچۈن كېرەكلىك يەيدىغان نەرسىلەر.
 riayet, - ti. is. ar. ① ھۆرمەت. ② رىئايە قىلىش. ③ ئۇيغۇنلىشىش.
 riayetkâr. s. ar. ھۆرمەت قىلىدىغان، ھۆرمەت بىلدۈرىدىغان، رىئايە قىلىدىغان.
 riayetkârlık, - ğı. is. ھۆرمەت قىلماق، رىئايە قىلماق.
 riayetsiz. s. ھۆرمەتسىز، قوپال.
 riayetsizlik, - ğı. is. ① ھۆرمەتسىزلىك. ② ئېتىبار قىلماستىق، بېپەرۋالىق، ئۇيغۇنلاشماسلىق.
 riba¹. is. ar. كۆپىيىش، ئارتىش.
 riba². is. ar. ① باغلىق ئۆيلەر. ② جايلىشىدىغان يەرلەر.
 ribat. is. ar. ① يىپ، باغ. ② پۇختا. ③ ئۆي، مېھمانخانا. ④ نېرۋا. ⑤ مۇھەببەت.
 ribatat. is. ar. ① يۈرەكنىڭ قۇۋۋىتى، يۈرەكنىڭ كۈچلۈكلۈكى. ② سەۋر، تاقەت.
 ribet. is. ar. گۇمانلىنىش، شۈبھىلىنىش.
 rica. is. ar. تىلەك، ئىلتىماس.
 «Ricami kabul etti — ئىلتىماسىمنى قوبۇل قىلدى.»

rica. is. ar. ئەرنىڭ خەتۈنىنى ئىككى قېتىم قويۇۋېتىپ باشقىدىن ئېلىشىشى.
 ricacı. is. ئىلتىماس قىلغۇچى.
 rical, - li. is. ar. ① ئەرلەر. ② دۆلەت رەھبەرلىرى.
 ricat, - ti. is. ar. ① چېكىنىش. ② ۋاز كېچىش. ③ ئاجرىشىپ كەتكەن خەتۈنىنى ئىددەت ئىچىدە قايتىدىن ئېلىش.
 riçl. is. ar. ئاياغ.
 rics. is. ar. ① دىن مەنئى قىلغان. ② پاسكىنىلىق.
 ricz. is. ar. ① ئازاب، جاپا. ② بۇت. پەرەستىلىك.
 rida. is. ar. ① يوپۇرۇق. ② دەرۋىش. لەرنىڭ يۇڭ ياكى پاختا سېلىنغان ئالدى ئۈچۈك چاپىنى.
 riddet. is. ar. ئىسلام دىنىدىن ۋاز كېچىش.
 rider. is. ing. چەۋەنداز (ئات مىنىشتە)، ئات بەيگىسىگە قاتناشقۇچى.
 rie. is. ar. ئۆپكە.
 rifade. is. ئاغرىغان يەرگە دورىغا چىلاپ باغلاپ قويۇلىدىغان داكا ياكى لاتا (يارا لاتىسى).
 rifat, - ti. is. ar. ① ئۈستۈنلۈك، يۇقىرى ئۇنۋان، ئۇلۇغلۇق. ② ئەر ئىسمى (رىفات).
 rih. is. ① شامال. ② بەدەننىڭ بەزى يەرلىرىدە كۆرۈلىدىغان ئاغرىق.
 rihal. is. ar. چوم (تۆگىنىڭ).
 rehale. is. ar. ئىگەر (ئاتنىڭ).
 rihteger. is. far. قۇيمىچى.
 rihtegeran. is. قۇيمىچىلار.
 rijit. s. fr. قاتتىق، ئېگىلمەيدىغان.

rik. is. ar. شالۋاق، شۆلگەي.
 rikab. is. ar. ① ئۈزەڭگە. ② چوڭ لارنىڭ ھۇزۇرى.
 rikab. is. ar. ① بويۇن، پاتاڭ (كۆپلۈك). ② «قۇل» سۆزىنىڭ كۆپلۈكى.
 rikab . dar. is. ar. far. پادىشاھ ئات مىنگەندە ئۈزەڭگىسىنى تۇتقۇچى.
 rikâbiye. is. ar. باش ۋەزىر، ۋەزىر قاتارلىق دۆلەت خادىملىرىنىڭ پادىشاھقا بېرىدىغان ھەدىيەلىرى.
 rikkat, - ti. is. ar. ① ئىنچىكىلىك، نازۇكلۇق، نېپىزلىك. ② شەپقەت، مەرھەمەت. ③ ئايال ئىسمى (دىققەت).
 rim. is. far. ① يېرىك، جاراھەت، يارا. ② مەدەن داشقىلى.
 rimah. is. ar. نەيزە.
 rimal. is. ar. قۇم.
 rimel. is. سۈرمە (كۆزگە سۈرتىدىغان).
 rina. is. ئىت بېلىقى.
 ring.. is. ing. بۈكس ئويىلىدىغان ۋە چېلىش ئۆتكۈزۈلىدىغان يەر.
 rinit, - ti. is. fr. زۇكام.
 rint. is. s. far. تەركىمدۇنىيا.
 rintlik, rindlik. is. far. تەركىمدۇن يالىقى، دەرۋىشلىك.
 risale. is. ar. كىتابچە، قوللانما، بىرۈشۈر.
 risalet. is. ar. ① پەيغەمبەرلىك. ② ئەلچىلىك.
 risk. is. fr. → Riziko.
 risman. is. far. بوقۇش، ئارغامچا.
 riş¹ is. far. ① ساقال. ② تۈك، قىل.
 riş². is. fr. يارا، جاراھەت.
 rişa, ruşa. is. ar. «پارا» سۆزىنىڭ كۆپلۈكى.

rişə. is. far. پۇپۇك، چۇچا، جالا.
 rişte. is. far. ① يىپ، رىشتە. ② مۇ - ناسىۋەت:
 «Dostluk riştesi — دوستلۇق رىشتىسى.»
 ritim, ritm. is. fr. رىتىم.
 ritimlik. s. رىتىملىك.
 riv. is. far. ساختا، ھىيلە.
 rivayet, - ti. is. ar. ① رىۋايەت. ② گەپ - سۆز، سۆز - چۆچەك.
 riya. is. ar. ① ئىككى يۈزلىمىچىلىك. ② ئۆزىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن قىلىنغان (ئىش)، يالغانچىلىق.
 riyah. is. ar. «شامال» سۆزىنىڭ كۆپلۈكى.
 riyakâr. s. far. ئىككى يۈزلىمىچىلىك، يالغانچى، مەككەر.
 riyakâri. si. → Riyakârlık.
 riyakârlık, - ğı. is. مەككەرلىق، ئىككى يۈزلىمىچىلىك.
 riyal. is. isp. → Real.
 riyala. is. it. قەدىمكى زاماندا ھۆكۈم دارلارغا بەلگىلەنگەن مەخسۇس كېسە.
 riyaset, - ti. is. ar. رەئىسلىك، باش - قۇرۇش.
 riyaz. is. ar. چىرايلىق باغچا.
 riyazet. is. ar. ① پەرھىز. ② نەپ - سىنى يىغماق.
 ~çekmek. پەرھىز قىلماق.
 riyaziye. is. ar. ماتېماتىكا بىلىمى.
 riyaziyeci. is. s. ماتېماتىكىچى.
 riyaziyun. is. ar. ماتېماتىكا ئالىملىرى.
 rizan. s. far. ئاققان، تۆكۈلگەن.
 rize. is. far. قىزىندا، ئۇششاق پارچە.
 rize, rize. - پارچە - پارچە، ئۇششاق -

چۈشەك.
 riziko. is. it. بىرەر خەتەرلىك ۋە زىيان - زەخمەتنىڭ يۈز بېرىش ئېھتىمالى.
 roba. is. it. ① كىيىم - كېچەك. ② كۆڭلەكنىڭ كوپتا قىسمى.
 rodyum. is. (خىمىيىۋى ئېلېمېنت).
 roket, - ti. is. ing. راکېتا.
 rol, - lü. ls. fr. رول.
 ~almak. رول ئالماق.
 rom. is. ing. شېكەر قۇمۇشتىن شېكەر ئېلىنىپ بولغاندىن كېيىن قالدۇقلىرى بىلەن ياسالغان بىر خىل ئىچىملىك.
 roma. öz. is. رۇم (ئىتالىيە پايتەختى).
 romaika. is. yum. گرىتسىيە مىللىي ئۇسۇلى.
 roman. is. fr. رومان:
 «Çinde roman yazanlar az değil — جۇڭگودا رومان يازىدىغانلار ئاز ئەمەس.»
 romancı. is. رومانچى، رومان يازغۇچى.
 romancılık, - ğı. is. رومانچىلىق.
 romanesk. s. fr. رومانىك.
 romantik. s. fr. خىيالپەرەستلىك، ھېسسىياتلىق:
 «Romantik bir kadın — ھېسسىياتلىق بىر ئايال.»
 romantizm. is. ar. رومانىزم.
 romantizma. is. رومانىزم (كېسلى).
 rondela. is. it. بۇرمامىخ، قالپاق مىخ.
 rota. is. it. ① پاراخوت ياكى ئايرو - پىلاننىڭ ماڭماقچى بولغان نشانى. ② كېتىلىدىغان يول.
 rotatif. s. fr. ئايلانما بېسىش ماشىنىسى (مەتبەئە)، روتاتسىيە.
 rozbif. is. fr. كاۋاپ ئۈچۈن تەي -

يارلانغان كالا گۆشى.
rozet. is. fr. ئىزنەك، بەلگە.
rölans. is. fr. قىماردا دو چىققان پۇلنى كۆپەيتىش.
römametre. is. سۇيۇقلۇق جىسمىنىڭ ئېقىش سۈرئىتىنى ئۆلچەيدىغان سايىمان.
römer, roemer. is. يوغان قورساقلىق شاراب ئىستاكانى.
röntgenci. is. ① رېنتىگېن مۇتمە. ② خەسسىسى. ③ ئوغرىلىققە ئاياللارنى ماراپ يۈرىدىغان ئەخلاقسىز ئەر.
röportaj. is. fr. ① بىر ۋەقە توغرىدا سىدا يېزىلغان قىسقا ماقالە. ② ئاخبارات تەرىقىسىدىكى خەۋەر ياكى قىسقا ماقالە.
röportajcı. is. مۇخبىر.
rötar. is. fr. ① كېچىكىش (قاتناش). ② بىر ئىشنى كېچىكتۈرۈپ ئىشلەش.
ruba. is. it. كىيىم - كېچەك.
rubah, rübah. is. far. ① تۈلكە. ② ھىيلىگەر، قۇۋ.
rubahane, rübahane. z. تۈلكىگە ئوخشاش، ھىيلى بىلەن.
rubahi, rübahı. is. ھىيلىگەرلىك، قۇۋلۇق.
rubai, rübai. is. ar. ed. رۇبائى (شېئىر تۈرى).
rubi. is. fr. ① ياقۇت. ② ياقۇت رەڭلىك.
rubidyum. is. رۇبىدىي (خىمىيەلىك ئېلېمېنت).
ruble. is. ros. رۇبلى (سۈۋېت ئىمىتى).
rubu, . rub. s. ar. چارەك، تۆتتە بىر.
rud. is. far. ① ئېرىق، ئۆستەك.

② ئىسكىرىپكا. ③ ساز تارى.
rude. is. far. ئۇچەي.
ruf. is. ing. تۇرۇس، شىپ.
rugan. is. far. ① كۆن، خۇرۇم. ② كۆن ياكى خۇرۇمدىن تىكىلگەن: «خۇرۇم تۈپلىي. — Rugan iskarpin — لاک بېرىپ پارقرا تىماق. ruganlamak. يۈز ئۆرسىگۈچى، ۋاز. rugerdan. is. كەچكۈچى، تەرك قىلغۇچى.
ruh¹. is. ar. ① روھ. ② تۇيغۇ. ③ ماھىيەت. ④ غاراكتېر. ⑤ جەن - شەيتان ۋە باشقا خىيالىي نەرسىلەر.
ruh². is. far. ① مەڭىز، چىراي، رۇخ. ② تەۋەپ، يۆنىلىش.
ruh³. is. far. ① ئەنقا (قۇش). ② شاھ. مات تېشى.
ruham. is. ar. مەرمەر تاش.
ruhani. s. ar. ① روھانىي. ② ئىدې. ③ ئالىست. ④ روھقا ئائىت، روھ بىلەن مۇناسىۋەتلىك. ⑤ خىرىستىئانلارغا مۇسۇل-مانلار تەرىپىدىن بېرىلگەن نام.
ruhaniyet, - ti. is. ar. ① روھانىيەت. ② ئۆلگەن ئۇلۇغلارنىڭ روھى.
ruhban. is. ar. راھىبلار.
ruh . bilim. is. پىسخولوگىيە.
ruhbilimci. is. پىسخولوگ.
ruhi. s. ar. روھىي، روھقا ئائىت.
ruhryat, - ti. is. ar. پىسخولوگىيە.
ruhlu. s. روھلۇق، جانلىق، تېتىك.
ruhsal. s. روھقا ئائىت، روھىي.
ruhsar. is. far. ① مەڭىز. ② چىراي، يۈز.
ruhsat, - ti. is. ar. رۇخسەت.
ruhsatiye. is. ar. رۇخسەتنامە، رۇخسەت قەغەزى.
ruhsatlı. s. رۇخسەتلىك، رۇخسەت.

بېرىلگەن:
 «Ruhsatlı silah — تۇتۇشقا رۇخسەت
 قىلىنغان قورال»
 ruhsat . name. is. ar. رۇخسەتنامە،
 رۇخسەت قەغىزى.
 ruhsatsiz. s. رۇخسەتسىز.
 ruhsuz. s. روھسىز، جانسىز، ئۆلۈك.
 ruf. is. fr. كالىپۇققا سۈركەيدىغان
 قىزىل.
 ① ruka. is. ar. (رەخت ياكى تېرە)
 پۇرۇچ، ياماق، لاتا. ② پارچە قەغەز.
 ③ ئىلتىماس، تەزكىرە.
 rukaba. is. ar. رەقىبەلەر، دۈشمەنلەر.
 ① rukad, rukud. is. ar. ئۇيىقۇ.
 ② ئۇخلاش.
 rukye. is. ar. داخان، باخشىلارنىڭ
 ئوقۇيدىغان ئەپسۇنى.
 Rum. öz. is. گىرىك.
 rumal. s. far. يالۋۇرغۇچى، ئىلتىماس
 قىلغۇچى.
 rumba. is. رومبا (جەنۇبىي ئامېرىكا
 تانسىسى).
 Rumca. is. گىرىكچە، گىرىك تىلى.
 Rumen. öz. is. fr. رومىنىيىلىك.
 Rumence. öz. is. رومىنىيە تىلى.
 rumuz. is. ar. بەلگە، سىمۋول.
 rupi. is. hint. بەزى ئوكيانىيە ۋە
 ئاسىيا دۆلەتلىرىنىڭ پۇل بىرلىكى، رۇپىيە.
 Rus. is. öz. رۇس.
 Rusça. öz. is. رۇسچە، رۇس تىلى.
 rusefid. s. far. يۈزى ئاق، ھېچ
 ئەيىبى بولمىغان.
 rusg. is. ar. بىلەك.
 rusiyah, rusiyeh. s. far. يۈزى قارا،
 ئەيىبلىك، ئەيىبى بولغان.

يېزا. is. far. rusta.
 قىيامەت كۈنى، rustahiz. is. far.
 مەھمەشەر.
 ① rustai. is. far. دېھقان، يېزىلىق.
 ② يېزا ئۆيلىرى، سەھرا، ئېتىز مەنزىرە
 رىلىرى ئۈستىدە سىزىلغان رەسىم.
 Rusya. öz. is. روسىيە.
 ① ruşen. s. far. روشەن، ئوچۇق،
 ئاشكارا. ② ئەر ئىسمى (روشەن).
 ① ruşeni, ruşenayi. is. يورۇقلۇق.
 ② كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇرغانلىق.
 ruşinas. s. far. بىلگەن، تونۇغان.
 ruşinasi. is. دوستلۇق، تونۇشلۇق.
 rutenyum. is. رۇتېنىي (خىمىيىۋى
 ئېلېمېنت).
 ① rutubet. is. ar. ھور (پار). ② نەم.
 ③ ھۆل.
 rutubetlenmek. نەملەنمەك، ھۆللەنمەك.
 ruunet. is. مۆڭلۈك، ئەخمەقلىق.
 ruva. is. far. → papaz.
 kۈندۈز. ruz. is. far.
 روزا. ruze. is. far.
 ① ruzgâr. is. far. زامان، دەۋر.
 ② دۇنيا، ئالەم، جاھان. ③ شامال.
 ① ruzi. s. far. كۈندۈز بىلەن مۇنا.
 ② ئوزۇق، يېمەك - ئىچمەك.
 ruzmerre. s. far. ھەر كۈنلۈك، ھەر
 كۈنكى.
 ① ruz. name. is. far. كۈندىلىك
 خاتىرە دەپتىرى. ② كۈننامە، كۈندىلىك
 گېزىت. ③ كۈندىلىك خىراجەتلەر
 يېزىلىدىغان دەپتەر. ④ كالىندار، يىلنامە.
 → Rubai. is. rübai.
 تېنىۋىلىش. rücu, - u, rücü. is. ar.
 سۆزىدىن قايتىش.

rücum. is. ar. چالما كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرۈش جازاسى.
 rüçhan. is. ar. ① ئۈستۈنلۈك، ئەۋ- زەللىك. ② ئەرياكى ئايال ئىسمى (رۇجھان).
 rüdimanter. is. يىگىمىلەپ قېلىش، چوڭىيالماسلىق.
 rükban. is. ar. مىنگۈچىلەر.
 rükü, - u. is. ar. din, نامازدا رۇكۇ (قولىنى تىزىغا قويۇپ ئېگىلمەك) «Rükü varmak — رۇكۇ قىلماق»
 rüküb. is. ar. مىنىش، چۈشۈش (ھارۋىغا)، ئۆلتۈرۈش.
 rüküdet. is. ar. جىمجىتلىق، شۇكلىك.
 rükün, - nü. is. ar. ① بىر نەرسىنىڭ ئەڭ كۈچلۈك، پۇختا تەرىپى. ② ئاساسلىق تىرەك، غول تۈۋرۈك. ③ جامائەتنىڭ ئاق ساقاللىرى، يۇرت چوڭلىرى.
 rüküş. s. is. غەلبە كىيىنگەن ياكى غەلبە ياسانغان (ئايال).
 rümh. is. ar. ① نەپەس. ② يوقسۇل. لۇق، كەمبەغەللىك.
 rüsum. is. ar. ① «resim» سۆزىنىڭ كۆپلۈكى. ② قائىدىلەر، يەرلەر.
 rüsumat. is. ar. ① بەزى ماللاردىن ئېلىنىدىغان دۆلەت بېجى. ② تامۇزنا ئىدارىسى.
 rüsup, - bu. is. ar. دۇغ.
 rüsva, rüsvey. s. far. رەزىل، پەسكەش.
 rüsvalık, rüsveylik, - ğı. is. رەزىللىك، پەسكەشلىك.
 rüş, - dü. is. ar. ① توغرا يولنى تېپىش. ② كامالىغا يېتىش، بالاغەتكە يېتىش. ③ توغرا چۈشىنىش.
 rüştiye, rüşdiye. is. ar. روشىتىيە (ئىلگىرى، بۈگۈنكى ئوتتۇرا مەكتەپلەرگە

بېرىلگەن نام).
 rüşvet, - ti. is. ar. پارا.
 ~ almak. پارا ئالماق.
 rüşvetçi. s. پارىخور.
 rüşvetçilik, - ğı. is. پارىخورلۇق: «Bizde rüşvetçiliğe meydan veril-miyor — بىزدە پارىخورلۇققا يول قويۇلمايدۇ»
 rütbe. is. ar. ① دەرىجە، مەرتىبە، ئاتاق، ئورۇن، ئۇنسۇن. ② دەرىجە بەلگىسى: «Yüksek rütbeli kadru — دەرىجىلىك كادىر»
 rütbet. is. ar. → Rütbe.
 rüvat. is. ar. رىۋايەت قىلغۇچى.
 rüya. ie. ar. چۈش: «Rüya görmek — كۆرۈش»
 rüyet, - ti. is. ar. ① كۆرۈش، قاراش. ② ئىدارە قىلىش، باشقۇرۇش... ③ دەۋا ئىشلىرىنى ئىشلەش.
 rüzela. is. ar. «rezil» سۆزىنىڭ كۆپلۈكى.
 rüzgar. is. far. شامال: «Doğudan hafif rüzgar esiyor — شەرقتىن غۇر- غۇر شامال چىقىۋاتىدۇ»
 rüzgarlanmak. ① شامال چىقىشقا باشلىماق. ② شامالدىماق، سەگىدىمەك: «Öyle sıcak ki, pencere önünde rüzgarlanmaya çalışıyorum — شۇنداق ئىسسىق كەتتىكى، دېرىزە ئالدىغا بېرىپ شامالداشقا كىرىشتىم»
 rüzgarlı. s. شاماللىق: «Rüzgarlı dağ — شاماللىق تاغ»
 rüzgar üstü. is. den. شامال چىققان تەرەپ.

S-s

s S, س (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 22 - ھەرپى) s S, kim. گۈنگۈرتىنىڭ بەلگىسى. sa. is. ar. ئاشلىق ئۆلچىمى. saadet, - ti. is. ar. بەخت، بەختىيار. saadet. asri. ① مۇھەممەد پەيغەمبەر ياشىغان زامان. ② بەختىيار ئادەملەرنىڭ تۇرمۇش كەچۈرگەن ئۆيى. saadetlû. s. ra. ئوسمان پادىشاھلىقى دەۋرىدە يۈرگۈزۈلگەن بىلەن گېنېرال لېي تېنانت ئارىلىقىدىكى ئوفىتسېرلارغا ۋە شۇ دەرىجىلىك ۋەزىرلەرگە بېرىلگەن ئاتاق (ئۇنۋان). saalibi. is. ar. تۈركلەر. saalik. is. ar. ① تىلەمچىلەر. ② دەر. ③ ئابدال، تىجىمەل. ① سائەت. ② ۋاقىت، saat, - ti. is. ar. زامان. ③ بىر سائەتلىك يول. ④ ھايات نىڭ ئەڭ ئاخىرقى ۋاقتى، ئەجەل. ⑤ قىيا-مەت، ئاخىر زامان: 1. Çin yapisi saatların kalitesi iyileşmektedir — جۇڭگو سائەتلىرىنىڭ سۈپىتى ياخشىلىنىۋاتىدۇ. 2. O saatte ora da kimse bulunmaz — بۇ ۋاقىتتا ئۇ يەردە ھېچكىم بولمايدۇ. 3. Orasi buraya iki saattır — ئۇ يەر بۇ يەرگە ئىككى سائەتلىك يول. 4. Saati gelince herkes gibi o da öldü — ئەجىلى توشۇش بىلەن باشقىلارغا ئوخشاش ئۆلدى.

5. Cep saati — «يانچۇق سائىتى. saatçı. is. s. سائەتچى. saatçılık - ğı. is. سائەتچىلىك. saatlı. s. سائىتى بار، سائىتى بولغان، سائەتلىك.

«Saatlı bomba — سائەتلىك بومبا. ① قىيىن، مۇشەق. s. ar. sâb, sâbe. ② جاھىل، گەپ يېمەس.

① تاڭ شامىلى. ② مۇ. is. ar. saba. قامنىڭ بىر تۈرى.

sababet. is. ar. چىڭقۇر مۇھەببەت. ① تاڭ سەھەر، ئەتىگەن. is. ar. sabah. ② ئەتىگەندىن چۈشكەچە بولغان ۋاقىت:

«Bu gece sabaha dek oturdum — بۇ كېچە تاڭ سەھەرگىچە ئولتۇردۇم. sabah sabaha. z. تاڭ سەھەر.

sabaha çıkmamak. تاڭغا ئۇلىشالماس. لىق (ئۆلمەك).

① گۈزەللىك. is. ar. sabahat, - tı. ② ئايال ئىسمى.

① كېچىلىك سېمىندا ئىش. s. sabahçı. ② كېچىنى ئۇخلايدىغان ئۆتكۈز-گۈچى. ③ چۈشتىن ئاۋۋال ئوقۇيدىغان (ئوقۇغۇچى).

sabahlamak. تاڭ ئاتقۇزماق.

sabahlatmak. تاڭ ئاتقۇزتماق.

sabahleyin. z. تاڭ سەھەردە، ئەتىگەندە... گەندە.

sabahlı. s. ھەر ئەتىگەن، ھەر ئاشام، ئاشاملىق، ئەتىگەنلىك.

sabahlık, -ğı. is. ئەتىگەلىك كىيىم (ئورۇندىن تۇرغاندا كىيىدىغان).

sabalar. Öz. is. چەتتىكى مۇسۇلمانلار.

saban. is. t. ساپان، بېرقۇسا.

sabavet. is. ar. بالىلىق، كىچىكلىك.

sabaya. is. ar. بالاغەتكە يەتمىگەن قىز.

sabbag. s. ar. ① بوياقچى. ② يال-خانىچى.

sabbar. s. ar. سەۋرىلىك.

sabık. s. ar. سابىق، ئاۋۋالقى، كونا.

«Sabık başkan — سابىق رەئىس.

sabıka. is. ar. كىونا گۇناھ، كونا جىنايەت.

sabıkahı. s. is. كونا جىنايەتچى، كونا گۇناھكار.

sabıkasız. s. بۇرۇندىن جىنايەت ئىشلىمىگەن.

sabıkın, sabıkun. is. ar. كونسىلار، قەدىمكىلەر، ئاۋۋالقىلار.

sabır. is. ar. سەۋر، تاقەت.

sabırlı. s. سەۋرىلىك، تاقەتلىك.

sabırsız. s. سەۋرىسىز، تاقەتسىز.

sabırsızlanmak. سەۋرىسىزلىك قىلىماق، تاقەتسىزلەنمەك.

sabırsızlık, -ğı. is. سەۋرىسىزلىك، تاقەتسىزلىك.

sabi¹. s. is. ar. ① يېشىغا تۆلىمىغان، بالاغەتكە يەتمىگەن (ئوغۇل ياكى قىز).

② بەك كىچىك ئوغۇل بالا.

sabi². s. is. ar. سەييارىلەرگە ۋە بەزى يۇلتۇزلارغا چوقۇنغۇچى.

sabi³. s. ar. يەتتىنچى.

sābih¹. s. ar. سۇدا ئۈزگۈچى.

sābih². s. ar. is. ① گۈزەل، شېرىن.

لەتىپ. ② ئەرنەنچە ئات (سابىھ).

sabiha¹. s. ar. كېيە.

sabiha². is. ar. چىرايلىق ئايال، سا.

ھىسچامال ئايال. ③ ئايال ئىسمى (سابىھ).

sabihat. is. ar. كېمىلەر.

sabii. is. din. خرىستىئان مەزھەبلىرىدىن بىرى.

sabiin. is. ar. سەييارە ۋە يۇلتۇز-لارغا چوقۇنغۇچىلار.

sabir. s. is. ar. ① سەۋر قىلغۇچى،

سەۋرىلىك. ② ئەر ئىسمى (سابىر).

sabirin. is. ar. سەۋرىچانلار، تاقەتچىلار.

sabit. s. ar. ① يېرىدە پىكىك تۇرىدۇغان، تۇرغۇن. ② ئاشكارا. ③ ئۆزگەرمەس.

④ مۇقىم:

«1. Sabit yıldızlar — تۇرغۇن يۇلتۇزلار.

2. Hırsızlığı sabit oldu — ئوغرىلىقى ئاشكارا بولدى.

3. Sabit tarih — ئۆزگەرمەس تارىخ.

4. Sabit gelir — «مۇقىم كىرىم».

sabite. is. ar. ① تۇرغۇن يۇلتۇز.

② (ماتېماتىكىدا) تۇراقلىق سان، تۇراقلىق مىقدار.

sabitlik, -ğı. is. مۇقىملىق، ئۆزگەرمەسلىك.

sabiye. s. is. ① بالاغەتكە يەتمىگەن قىز. ② بەك كىچىك قىز.

sabotaj. is. ar. بۇزغۇنچىلىق قىلىش، بىر ئىشقا قەستەن توسقۇنلۇق قىلىش.

sabotajcı. s. is. بۇزغۇنچى، ئىشقا توسقۇنلۇق قىلغۇچى.

sabote . etmek. ئىشنى بۇزماق.

sabr . etmek. سەۋر قىلىماق، تاقەت.

قىلماق، چىدىماق.
 sabuh. is. ar. ① ئەتىگەندە ئىچىدۇ.
 ② ئۇيقۇ ئېچىش ھاراقى.
 sabun. is. ar. سۈپۇن.
 sabuncu. is. سۈپۇنچى (ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى).
 sabunculuk, - ğu. is. سۈپۇنچىلىق.
 sabun . hane. is. ar. سۈپۇن ئىشلىنىش.
 دىغان يەر.
 sabuni. s. ar. ① سۈپۇنچى. ② سۈپۇن.
 ئارىلاشتۇرۇلغان. ③ سۈپۇن تۈرىدىن قىلىنغان.
 sabunlamak. سۈپۇن سۈرمەك، سۈپۇن لىماق.
 sabunlanmak. سۈپۇن سۈرۈلمەك، سۈپۇنلانماق.
 sabunlaşabilen. s. سۈپۇنغا ئايلىنىشلايدىغان.
 sabunlaşmak. سۈپۇن ھالىغا كەلمەك.
 sabunlu. s. ① تەركىبىدە سۈپۇن بولغان. ② سۈپۇن سۈرۈلگەن. ③ تەركىبىدە سۈپۇن بولغان دورىلار.
 sabunluk, - ğu. is. سۈپۇن قۇتسىسى.
 sabuntaşı. is. تىكىمچىلەر سىزىق سىزىش ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان تاش سىزغۇچ.
 sabur. s. ar. بەك سەۋرلىك، بەك تال-قەتلىك.
 saburlu. s. سەۋرلىك، تاقەتلىك، چىداملىق.
 saburane. z. سەۋرلىك بىلەن، چىداملىق بىلەن.
 sabursuz. s. سىتەۋرىسىز، تاقەتسىز، چىدامسىز.
 sac . ayağı, sacayak. is. قىزان
 چۈشۈرۈشتە ئىشلىتىلىدىغان ئۈچ پۇتلۇق

تۆمۈر ئەسۋاب.
 sacit. s. ar. ① سەجدە قىلغۇچى. ② ئەر ئىسمى (ساجىت).
 saç' - cı. is. چاچ:
 «Saça» sakala kir serpilmek — باشقا ۋە ساقالغا ئاق كىرمەك، چىڭ بولماق، ياشانماق.
 saç'. is. قالغىلىق، تۈنىكە.
 saçak, - ğı. is. ① پۆپۈك، چىچا.
 ② ئۆيلەرنىڭ پېشايۋىنى.
 saçakçı. is. پۆپۈك ۋە چىچا ئىشلىگۈچى ۋە ساتقۇچى.
 saçaklanmak. چىچىلانماق.
 saçaklı. s. پۆپۈكلىك، چۈچىلىق.
 saçalamak. ئەتراپقا چاچماق، سەپمەك.
 saçalanmak. چىچىلماق، سېپىلمەك.
 saçık. s. ① چىچىلغان، سېپىلگەن.
 ② رەتسىز چىچىلىپ كەتكەن: «açıksaçık — ئوپتۇچۇق.
 saçılmak. چىچىلىماق، سېپىلمەك، يېپىلىماق.
 saçıntı. is. چىچىلىپ تارقىلىپ يۈزگەن نەرسىلەر.
 saçıştırmak. ① ئاز-ئازدىن چاچماق، سەپمەك. ② ئۆيەر - بۇيەرگە، توغرا كەلگەن يەرگە چاچماق.
 saç . kıran. is. تاز (تېرە كېسەللىكى).
 saçlı. s. چاچلىق:
 «Ak saçlı kız — ئاق چاچلىق قىز.
 saçlık» - ğı. is. چاچتەنگە (ئاياللارنىڭ چىچىغا ئېسىۋالىدىغان زىننەت بۇيۇملىرى).
 saçma. is. s. ① بېلىق تۈرى. ② چاشما.
 ئوقى. ③ سەپسەتە. ④ ھەلۈلۈپ:
 «Saçma bir söz — سەپسەتە.
 «Saçma bir adam — ھەلۈلۈپ ئادەم.

saçmak. چاچماق، سەپمەك.
 saçmalamak. قۇرۇق سۆز قىلماق، ئو-
 رۇنسز سۆزلىمەك.
 saçmalık, - ğı. is. (سۆز ۋە ھەرىكەت
 ھەققىدە) ئورۇنسزلىق، قىممىتى بولماسلىق.
 saçula. is. it. ياغاچ قېلىپ.
 sad¹. s. far. يۈز (سان).
 sad². is. ar. كۆز پەردىسى.
 sada. is. ar. ئاۋاز، ئۇن، سادا.
 sadak¹. is. ar. ① توغرىلىق، ② قوبۇل
 قىلىنغان نەرسە.
 sadak². is. ئوق خالتىسى، ئوقدان.
 sadaka. is. ar. ① سەدىقە، ② يوق.
 سۇللارغا ياردەم ئورنىدا بېرىلىدىغان نەرسە.
 ③ زاكات.
 sadakat. is. ar. ساداقەت، سادىقلىق.
 sadakatlı. s. ساداقەتلىك، سادىق.
 sadakatsızlık, - ğı. is. ساداقەت-
 سىزلىك.
 sadalı. s. ئاۋازلىق، ئۈنلۈك.
 sadaret. is. ar. ئوسمان پادىشاھلىقى
 زامانىدىكى باش مىنىستىرلىككە بېرىلگەن
 نام.
 sadasız. s. ئۈنسز، ئاۋازسىز.
 ① ئۇلۇغلار، ② مۇ-
 ھەممەد پەيغەمبەر پۇشتىدىن بولغانلار.
 sade. s. far. ④ ساددا، ② ئاددىي.
 ③ پەقەت، زادى:
 1. Sade bir kıyafet — ساددا بىر
 كۆرۈنۈش.
 2. Sade bir yemek — ئاددىي تاماق.
 3. Sade bu iş için geldim —
 مۇشۇ ئىش ئۈچۈنلا كەلدىم.
 sadece. z. پەقەت، زادى، يالغۇز.
 sade · dil. s. far. ساددا، ساپىدىل.

sadeleşmek. ساددىلاشماق،
 ئاددىيلاشماق.
 sadeleştmek. ساددىلاشتۇرماق، ئاد-
 دىيلاشتۇرماق.
 sadelik, - ğı. is. ساددىلىق، ئاددىي-
 لىق.
 sadelevh. s. far. مۆك، ساددا.
 sadern. s. far. بۇرۇتتى خەت تارتىمىغان
 يىگىت، ساقال - بۇرۇت چىقىمىغان ياش
 يىگىت.
 ① ئاساس تېما، is. ar. sadet, - di.
 ② نىيەت، تەشەببۇس.
 ① سادىق، is. ar. sadık.
 ② توغرا، ③ ئەر ئىسمى (سادىق).
 ① كۆكرەك، is. ar. sadır, - dri.
 ② ③ ھەر نەرسىنىڭ ئالدى، ئالدى
 تەرەپ، ④ ئەڭ ياخشى يەر، ⑤ رەئىس،
 باشلىق.
 sâdır. s. ar. يۈز بەرگەن، مەيدانغا
 كەلگەن.
 sadid. is. ar. tip. يېرىك، زەرداب.
 sadis. s. ar. ئالتىنچى.
 sadizm. is. fr. سادىزم (باشقىلارنىڭ
 ئازابى ھېسابىغا كۆڭلىنى خۇش قىلغۇچى).
 ① ئۇرۇش، ئۇرۇلۇش، is. ar. sadme.
 سۇقۇلۇش، ② بالا - قازا، ③ پارتلاش.
 sad. pare. is. far. يۈز پارچە.
 sadrazam. is. ar. سەدىر ئەئىزەم (باش
 مىنىستىر).
 sadrazamlık, - ğı. is. باش مىنىستىرلىق.
 saf¹, - ffi. is. ar. سەپ، قاتار، رەت:
 ئون قاتار (سەپ). « On saf —
 سەپ تەئىزەمەك، — Saf bağlamak
 تىزىلماق. »
 ① ساپ، پاك، ② ساددا، s. ar. saf².

گۆل.

① safā. is. ar. ھۇزۇر، كۆڭۈل شادلىقى.

② ئويۇن، زەۋق، سەيلە. ③ ئەر ئىسمى:

«Kayık safası — قەھرىمان سەيلىسى»

① safder. s. ar. far. قەھرىمان، باتۇر (دۈشمەن سەپلىرىنى بۇزۇپ ئۆتە-لەيدىغان). ② ئەر ئىسمى.

① safderan. is. قەھرىمان، باتۇرلار.

② safderane. z. قەھرىمانلارچە، باتۇر-لارچە.

① safderi. is. قەھرىمانلىق، باتۇرلۇق.

① saf. derun. s. ar. گۆل، ئاسان گۆل.

دەندىدىغان، ئاسان ئالدىنىدىغان.

① saf. dil. s. ar. ساپ دىل، ساددا.

② مۆڭ.

① safer. is. ar. قەمەر تەقۋىمىنىڭ ئىككى كىنچى ئېيى، سەپەر ئېيى.

① saferan. is. مۇھەررەم ۋە سەپەر ئايلىرى.

① safevi. s. is. ar. ساپەۋى (ئىران شاھ ئىسمائىلنىڭ نەسەبى ۋە بۇ نەسەبكە مەنسۇپ كىشى).

① saffet, - ti. is. ar. ساپلىق، پاك.

② ئەر ۋە ئايال ئىسمى.

① saffeyn. is. ئىككى رەت، ئىككى سەپ، ئىككى قاتار. ② جەڭدە ئۇرۇش-ۋاتقان ئىككى سەپ.

① safh. is. ar. يۈز ئۇرۇش. ② ئەپۇ قىلىش، كەچۈرۈش.

① safha. is. ar. ۋەزىيەت، ھالەت.

② تامان، تەرەپ.

① safi¹. s. ar. ساپ، پاكىز. ② سە-مىيى. ③ قالدۇق (سان). ④ پەقەت، يالغۇز.

① safi². s. ar. تاللانغان، ئەڭ ياخشى.

② ئادەم ئەلەيھىسسالامغا بېرىلگەن نام.

① safih. is. ar. ئاسمان. ② ياپىلاق ۋە تۈز نەرسە.

① safiha. is. ar. يۇپىقا، ياپىلاق ۋە كەڭ نەرسە، يوپۇرماق. ② يۇپىقا تاختا.

③ مەدەت تاختىسى.

① safil. s. ar. تۆۋەن، پەس، ئاست.

① safin. is. ar. بىر پۇتى بىلەن ئېگىز تۇرىدىغان ئات. ② ياخشى نەسىلىك ئات.

① safir¹. is. ar. ئىسقىرىق. ② ئىنچىكە ئاۋاز. ③ ئىسقىرىققا ئوخشاش يولۇچى.

① safir². s. ar. ناھايىتى چىرايلىق نەرسە، كۆك ياقۇت.

① safiyet, - ti. is. ar. ساپلىق، پاكلىق. ② ئەخمەقلىق، دۆتلۈك.

① safizm. is. ئاياللار ئارا جىنسىي مۇناسىۋەت.

① saflık, - ğı. is. ساپلىق، پاكلىق. ② تۈز كۆڭۈللۈك، ساددىلىق.

① safra¹. is. ar. سېرىق.

① safra². is. ar. anat. ئۆت. ② سەپرا.

① safra³. is. it. كېمە ۋە پاراخوتلارنىڭ ئاستىغا قويۇلغان ئېغىرلىق.

① safran. is. ar. bot. زەپەر، زاراڭزا.

① safravi. s. ar. سەپراغا ئائىت، سەپرا بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

•

① saf saf¹. s. سەپ - سەپ، رەت - رەت، قاتار - قاتار.

① saf saf². is. ar. سۆڭەك دەرىخى.

① safsata. is. ar. ناتوغرا مۇھاكىمە. ② سەپسەتە، ئاساسسىز سۆز.

① safsataci. is. ناتوغرا مۇھاكىمە قىلغۇچى. ② ئاساسسىز سۆز قىلغۇچى.

① sagar. is. far. رومكا، قەدەھ.

sagair. is. far. كىچىك گۇناھكار.

sagir. s. ar. ① كىچىك، ئۇششاق. ② بالاغەتكە يەتمىگەن (بالا).

sağ'. s. ① ئوڭ (تەرەپ)، ② كۆنسېر - ۋاتىپ، كۆنىلىق تەرەپدارى:

«Sağ tarap dağ — ئوڭ تەرەپ تاغ. ① ساق، سالامەت، ئېسەن، ئامان. sağ'. s. ② ساپ:

«Sağ yağ — ساپ ياغ. sağ almak. (ئاغرىق) ساقايماق، تۈزەل - مەك.

sağaltmak. ساقايتماق. sağan. is. يامغۇر قارلىغىچى.

sağanak, -ğı. is. تۈيۈقسىز باشلانغان شىددەتلىك ۋە قىسقا ۋاقىت ياغقان يامغۇر.

sağcı. s. sıy. ① ئوڭچى. ② كۆنىلىقنى ياقىلىغۇچى.

sağcılık, -ğı. is. ① ئوڭچىلىق. ② كۆنسېرۋاتىپلىق.

sağdıç, -cı. is. توي بېشى. sağdırmak. ساغدۇرماق.

sağ.duyu. is. ئەقلى - ھەشى جايدا (ئادەم).

sağ.görü. is. كۆزى ئۆتكۈر. sağı. is. قۇش مايىقى.

sağıcı. s. سۈت ساغقۇچى. sağılmak. ① سېغىلماق. ② چۇۋۇلماق. ③ يېشىلمەك:

«Kilimin kenarı sağıldı — كىلەم نىڭ قىرغىقى چۇۋۇلدى.

Yılan sağılıp gitti — يىلان يېشىلىپ كەتتى.»

sağım. is. ① بىر قېتىملىق سېغىلغان مىقدار. ② سۈت بەرگۈچى ھايۋان. ③ سېغىم.

sağımlı. s. سۈت بەرگۈچى، سۈتلىك.

sağın. is. نۇقسانسىز، تەلتۈكۈس.

sağır. s. ① گاس، پاك. ② ئاۋاز چى - قارمايدىغان، سادا (ئاۋاز) چىقماق.

sağır. dil siz. s. is. گاس - گاچا.

sağır.dilsizlik, -gi. is. گاس - گا - چىلىق.

sağırlaşmak. ① قۇلىقى ئاڭلىنىپ بولۇپ قالماق، پاڭلاشماق. ② قازان ھەققىدە ئاسان قاينىماقلىق.

sağırılık, -ğı. is. گاسلىق، پاڭلىق. sağ. istem. is. ياخشى نىيەت.

sağlam. s. ① مەھكەم، چىڭ. ② ساق، بېجىرىم. ③ ئىشەنچلىك. ④ چوقۇم، مۇتلەق:

«1. Bütün eşya sağlam geldi — پۈتۈن نەرسىلەر ساق كەلدى.

2. Sağlam para — ئىشەنچلىك پۇل.

3. Böyle giderse sağlam yıkılır — شۇنداق كېتىۋەرسە، چوقۇم دومىلاپ چۈشىدۇ.»

sağlamak. ① تەمىن ئەتمەك. ② ئوڭ تەرەپكە ئۆتمەك. ③ قولغا كەلتۈرمەك، قازانماق. ④ كۈچلۈك ھالغا كەلتۈرمەك. ⑤ چىڭىتىماق:

«Yağmur bitkilerin yetişmesini sağlar — يامغۇر زىرائەتلەرنىڭ ئۆس - شىنى تەمىن ئېتىدۇ.

Başarı sağlamak — غەلىبە قازانماق.

sağlamlaşmak. كۈچلەنمەك، چىڭىتماق. sağlamlaştırma. كۈچلەندۈرمەك.

sağamlık, -ğı. is. ① ساغلاملىق. ② چىڭلىق، بەكلىك، مەھكەملىك. ③ چىداملىق، بەرداشلىق.

sağlanmak. قازىنىلماق، قولغا كەلتۈر- مەك، ئېرىشىلمەك:

«Onun da yardımını sağlandı — ئۇ- نىڭمۇ ياردىمى قولغا كەلتۈرۈلدى.»

sağlığında. ünl. ھايات ۋاقتىدا، تىب- رىك ۋاقتىدا.

sağlık, - ğı. is. ① ساقلىق، سالا- مەتلىك، ② سالامەتلىكنىڭ ياخشى ياكى يامان بولۇشى، ③ نەزەر مال ھال، ④ ھايات، ئۆمۈر.

sağlık. is. خەۋەر.

sağlıklı. s. سالامەتلىكى جايىدا.

sağlıksız. s. ساقسىز، ئاغرىقچان.

sağlı. sollu. s. ئوڭ - سول:

«Sağlı sollu bakmak. ئوڭ - سولغا قارىماق.»

sağma. is. سېغىش.

~ makinesi. سېغىش ماشىنىسى.

sağmak. ① ساغماق، ② ئالماق، تارت-

ماق، ③ تۈگۈنچەك نەرسىنى يەشمەك.

④ ئالداپ پۇلىنى ئېلىۋالماق:

«Inek sağmak — ئىنەك ساغماق.

Ipek kozolarını sağmak — (غوزىدىن)

يىپەك تارتماق.»

sağmalı. s. ① سېغىلىدىغان، سۈت بېرى-

دىغان (ھايۋان)، ② پايدا كېلىدىغان

ئادەم ياكى نەرسە.

sağ. ol. ① «رەھمەت» مەنىسىدە قول-

لىنىلىدۇ، ② ئەسكەر ۋە تەنھەرىكەتچىلەر-

نىڭ مۇراسىمىدە ئۈچ قېتىم تەكرارلاپ

دىغان سۆز.

sağrı. is. zool. ① سۈت ئەمگۈچى ھاي-

ۋانلاردا ساغرا، ② تۇغۇر (ئادەملەرنىڭ).

③ ئاتنىڭ بېلى، ④ ھايۋانلارنىڭ ساغرا

تېرىسىدىن ياسالغان (كۆن، خۇرۇم):

«Atın sağrısı — ئاتنىڭ ساغرىسى.

sağrın. is. شىرازىچىلار كىتاب مۇقا-

ۋىسى ئىشلەش ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان

قاتتىق تېرە.

sağu. is. ed. مەرسىيە.

sağucu. is. مەرسىيەچى.

sağ. yazı. is. ئىملا قائىدىسى.

sah', - hhı. is. ar. نەرسىنىڭ توغرىلىق

قىنى بىلدۈرىدىغان ئىشارەت.

sah'. is. ar. جەھەتلەر، تەرەپلەر، مەيد-

دانلار، ساھەلەر.

saha. is. ar. ① ساھە، ② مۇسابىقە

مەيدانى.

sahâ. is. ar. سېخىلىك، قولى ئوچۇق

لۇق.

sahabe. is. ar. ساھەبە (مۇھەممەد

پەيغەمبەر تەرىپىدىن ئۆتكۈزۈلگەن يىغىن

ياكى سۆھبەتكە قاتناشقانلار).

sahabet, - ti. is. ar. ئىگىدارلىق قى-

لىش، قوغداش، ئاسراش، ئىگە بولۇش.

sahaf. is. ar. كونا كىتابلارنى سات-

قۇچى، كىتابپۇرۇچ.

sahafet. is. ar. ① زەئىپلىك، ئاجىز-

لىق، ② ئەقىلسىزلىق.

sahafılık, - ğı. is. كىتابپۇرۇچلۇق.

sahakâr. s. سېخى، مەرد، قولى ئوچۇق.

Sahalin adası. Öz. ساخالىن ئارىلى.

sahan. is. ar. يىپەكلىك ۋە تۇخۇم پى-

شۇرۇش قاچىسى، ئىچىدە تاماق ئىسىتى-

دىغان ياكى تۇخۇم پىشۇرىدىغان مەدەن

قاچا.

sahat. is. ar. مەيدان، ساھە.

sahavet, - ti. is. ar. مەردلىك، سې-

خىلىق، قولى ئوچۇقلۇق.

sahba. is. ar. قىزىل ئۈزۈم ھارىقى

sahhaf. is. كونا كىتاب ۋە باشقا
ئاسار ئەتىقىلەرنى ساتقۇچى.

sahın. is. ar. ① ھويلا، قورۇ. ② مەيدان. ③ كەڭ بوشلۇق. ④ سەھنە.

sahi. z. ar. راست، راستىنى ئېيتقاندا، توغرا. ھەقىقەت:

«Sahi dedikleri kadar güzelmış —

راستىنىلا دېگەندەك چىرايلىق ئىكەن.»

sahib. is. → **Sahip.**

sahici. s. ھەقىقىي، رېئال.

sahiden. z. ھەقىقەتەن، راست:

«Sahiden söylüyorum —

سۆزلەۋاتىمەن.»

① **sahif.** s. ar. زەئىپ، يەڭگىل.

② شالاڭ (توقۇلما)، يۇپقا، ئىنچىكە.

sahife. is. ar. سەھىپە، ۋاراق، بەت.

① **sahih.** s. ar. ھەقىقىي، راست،

توغرا. ② سالامەت، ساغلام. ③ قۇسۇرسىز،

تەلتۆكۈس.

sahik¹. s. ar. يىراق، ئۇزاق.

sahik². s. ar. سوقۇپ ئەزگەن.

① **sahil.** is. ar. ساھىل. ② ياقا،

بوي. ③ تاموژىنا قاچاقچىلىرىنى توسۇش

ۋە بېلىق تۇتۇشنى تىزگىنلەش ئۈچۈن

ئىشلىتىلدىغان كىچىك كېمە:

«Deniz sahili — (ياقىسى)»

sahileşmek. رېئاللىققا ئايلىنماق.

sahileştirmek. رېئاللىققا ئايلاندۇرماق.

sahil hane. is. ar. دېڭىز بويىغا

سېلىنغان مېھمانخانا.

sahil saray. is. ar. دېڭىز بويىغا

سېلىنغان ساراي ياكى مېھمانخانا.

sahin. s. ar. ئىسسىق، قىزىق.

① **sahip, — bi.** is s. ar. ئىگە. ②

قوغدىغۇچى، ئاسرىغۇچى.

sahip çıkmak. ئىگە بولماق.

sahip kıran. is. ar. يېڭىلىمەس شاھ-زادە،

مۇۋەپپەقىيەت ۋە ئۈستۈنلۈك قازانغان پادىشاھ.

sahiplik, — ği. is. ئىگە بولماقلىق.

① **sahipsiz.** s. ئىگىسىز (نەرسە) ②

باش پاناھسىز.

① **sahir¹.** s. ar. ئۇيقۇسىز، ئۇخلايدىغان.

② ئەر ئىسمى.

① **sahir².** is. ar. ئەپسۇنچى، جادۇگەر.

② جادۇ قىلغۇچى، ئارۋاقچى.

sahire. is. ar. ئەپسۇنچى ئايال.

sahk. is. ar. ئۇرۇش، ئېزىش،

چېقىش.

sahn. is. ar. ئىسسىقلىق، قىزىقلىق.

① **sahne.** is. fr. سەھنە. ② مەيدان.

① **sahra.** is. ar. چۆل. ② سەھرا.

جەزىرە.

① **sahre.** is. ar. خادا تاش، چوققا.

② چوڭ - چوڭ تاشلار، قورام تاشلار.

① **saht.** s. far. قاتتىق. ② قىيىن،

تەس. ③ كۈچلۈك، قۇۋۋەتلىك.

① **sahte.** is. far. ساختا. ② يالغان،

ئويدۇرما.

sahteci. is. يالغانچى، ساختىپەز.

sahtecilik, — ği. is. يالغانچىلىق،

ساختىپەزلىك.

sahtekâr. s. is. far. ساختىپەز، يالغانچى،

ساختىكار.

sahtekârlık, — ğı. is. ساختىپەزلىك،

يالغانچىلىق، ساختىكارلىق.

sahtelik, — ği. is. ساختىلىق، يالغانچىلىق.

① **sahtiyan.** is. far. ئاشلانغان، ئەپ-لەنگەن تېرە. ② ئەيلەنگەن تېرىدىن

تەكىلگەن.
sahtiyani. is. ئەيلەمچى، ئاشلامچى.
sahur¹. is. ar. ئۇيقۇسىزلىق، ئۇخلى-
 يالماسلىق.
sahur². is. ar. زورلۇق (رامىزاندا ئەتىگەندە يېيىلىدىغان تاماق).
sai. is. ar. پوچتلىق، پوچتالىق،
 خەۋەر يەتكۈزگۈچى.
saib¹. is. ar. يامغۇردىن بۇرۇن چەق-
 قان شامال.
saib². s. ar. ① خاتاسىز، توغرا. ②
 مەقسەتكە ئۇيغۇن، مەقسەتكە يەتكەن.
 ③ ئەر ئىسمى.
saibe. is. ar. ① بوش قويۇپ بېرىل-
 گەن ھايۋان. ② ھىسنگان (چىشى تۆگە).
said¹. s. ar. ① يۇقىرى چىققان،
 ئۆرلىگەن. ② يۇقىرى، ئۈستۈن، ئېگىز.
said². s. ar. ① قۇتلۇق، تەلەپلىك.
 ② ياخشىلىق قىلغان، ساۋابلىق قىلغان.
 ③ ئەر ئىسمى.
sâid. is. ar. بىلەك.
saik. s. ar. ① ئەۋەتكەن، يوللىغان.
 ② is. سەۋەب. ③ مەقسەت.
saika¹. s. ar. ① ئەۋەتكەن، يوللىغان.
 ② is. سەۋەب.
saika². is. ar. چاقماق، يېشىل.
sail¹. s. ar. ئاققان، ئاققۇچى.
sail². s. ar. ھۇجۇم قىلغۇچى.
sail³. s. ar. ① سىئال سورىغۇچى.
 ② تىلەمچى.
saim. s. ar. ① روزى تۇتقۇچى. ②
 ئەرەنچە ئات (سائىم).
saim. is. ar. ئوتلاققا قويۇپ بېرىل-
 گەن ھايۋان ياكى پادا.
sair, saire. s. ar. باشقا ۋە باشقا.

① ماڭغان، كەتكەن. **sâir.** s. ar.
 ② ئايلىنىپ يۈرگەن.
sair. is. ar. ① ئوت، ئاتەش. ② جەھەن-
 نەم، دوزاخ.
sajen. is. rus. سارجىن (ئۇزۇنلۇق
 ئۆلچىمى).
sak¹. s. ① كۆزى ئوچۇق. ② سەگەك،
 ئويغۇسى قاتتىق بولمىغان.
sak². is. ar. ① پاچاق، شىراق.
 ② غول، ساپ (ئۆسۈملۈك ھەققىدە).
saka¹. is. ar. سۇ ساتقۇچى.
saka². is. سېرىق قۇچاق.
sakağ1. is. ئاتلاردا بولىدىغان ماڭقا
 كېسىلى.
sakak, -ğ1. is. ئېسكە ئاستى، ئاس-
 تىنقى ئېگەك.
sakal. is. ساقال.
sakallanmak. ساقال چىقماق.
sakallı. is. ساقاللىق، ساقاللىق: «Sakallı keçi —
 ساقاللىق ئۆچكە». **sakalsız.** s. كوسا ياكى
 ساقىلى قىسقا.
sakam. is. ar. ئاغرىق، دەرد.
sakamet, -ti. is. ar. مېيىپلىك،
 ناكارەتلىق.
sakametli. s. ① خەتەرلىك، زەرەر-
 لىك. ② مېيىپ، ناكارەت.
sakar¹. is. ar. جەھەننەم، دوزاخ.
sakar². is. s. ① ئاتنىڭ قاشقىسى،
 ② قولى شور، قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان.
sakarov. is. yun شېكەر ماددىسى.
sakarovuri. is. سۈيىدۈكتە شېكەر
 ماددىسىنىڭ پەيدا بولۇشى.
sakat. s. ar. مېيىپ، يارىدار، چولاق،
 ئاقساق.
 ~ adam. ئاقساق ئادەم.

① sakatat. is. ar. ئۆلتۈرۈلگەن ھاي ۋاننىڭ كالىلا - پاقالچاق ۋە ئىچ - قېرىندىلىرى. ② (سۆزدە) خاتالىقلار، يېڭىلىشلار، كەمچىلىكلەر.
 sakatatçı. is. s. - كالىلا - زاسۇيىيەز، پاقالچاق پىشۇرۇپ ساتقۇچى.
 ① sakati. s. ar. ئەسكى - تۈسكى نەرسىلەرنى ساتقۇچى. ② كۆپ خاتا - لاشقۇچى.
 ① sakatlamak. بۇزماق، ئىشقا يارىماس قىلىپ قويماق. ② ئاقسىتپ قويماق (ھايۋاننى).
 ① sakatlanmak. مېيىپ بولماق، ناكار بولماق. ② بۇزۇلماق.
 ① sakatlık, - ğı. is. مېيىپلىق، نا - كارلىق. ② پالاکەت، كۆڭۈلسىزلىك، كېلىشمەسلىك، ③ خاتا، كەمچىلىك.
 sakayan. is. ar. سۇ ساتقۇچىلار، سۇ توشۇغۇچىلار.
 sakb. is. ar. تېشىش، تۆشۈك ئېچىش، ② تۆشۈك.
 ① sakf. is. ar. تۈرۈس (ئۆيىنىڭ). ② ئات ئېغىلى. ③ تاپان، ئۇل.
 ① sakıb. s. ar. تۆشۈك تەشكىلچى. ② پارلاق، نۇرلۇق. ③ تەسلىك. ④ ئەر ئىسمى.
 «sakın. ھەزەر ئەيلە، ئېھتىيات قىل، پەخەس بول» دېگەن مەنبەلەردە قوللىنىلىدۇ.
 sakıngan. s. ئېھتىيات بىلەن ئىش قىلغۇچى.
 sakınganlık, - ğı. is. ئېھتىياتچانلىق.
 ① sakınmak. ساقلىنىماق. ② ئۆزىنى ئاسرىماق، ئۆزىنى قوغدىماق. ③ قوغدىماق، ئاسرىماق، ئاسرىماق:

«Haradan sakınmak — خاتالىقتىن ساقلىنىماق.
 Hastalıktan sakınmak — كېسەل - دىن ساقلىنىماق»
 sakıntı. is. ئېھتىيات.
 sakıntılı. is. ئېھتىياتچانلىق.
 sakıntısız. s. ئېھتىياتسىز، بېپەرۋا.
 sakırdamak. قاتتىق تىترىمەك.
 sakırğa. is. zool. كانا، سالىجا.
 sakır sakır. z. ئۇزۇن داۋام قىلىدىغان قاتتىق تىترەكنى بىلدۈرىدۇ: «دېر - دېر».
 sakırtı. is. قورقۇش ۋە سىرغۇقتىن بولغان تىترەك.
 ① sakıt. s. ar. يىقىلىغان، يىقىلىپ چۈشكەن. ② ھۆكمى ئۆتمەسلىك، قىممەتى قالماغان. ③ ۋاقىتسىز چۈشۈپ كەتكەن. ھۆكمى ئۆتمىگەن. ~ olmak.
 ① sakız. is. دېۋىرقاي، قارىغاي يېلىمى. ② سېغىز (چاينايدىغان).
 sakız. ağacı. is. قارىغاي دەرىخىسى.
 saki¹. is. گۈزۈچىدىن ئىشلەنگەن يەڭ - گىل ھاراق.
 saki². is. ساقى (ئولتۇرۇشلاردا ھاراق قويۇپ بەرگۈچى).
 ① sakib. s. ar. تۆككەن، تۆككۈچى. ② تۆكۈلگەن.
 ① sakil. s. ar. ئېغىر. ② ئىچى تىت - تىت بولغان. ③ سەت، قوپال. ④ تۈرك مۇزىكىسىنىڭ بىر تۈرى.
 ① sakim. s. ar. خاتالىق، كەمچىلىك. ② كېسەللىك.
 ① sakın. s. ar. تۇرغۇن. ② تېپىنىچ. ③ ئاھالە. ④ ئەندىشىسىز، غەمسىز:
 «1. Sakin su — تۇرغۇن سۇ.
 2. Sakin bir gün — جىمجىت، تېپىنىچ»

بىر كۈن.
 3. Şehir-köy sakinleri — شەھەر-يېزا — ئاھالىلىرى.
 4. Sakin bir hayat görmek — غەم — ئەندىشىسىز تۇرمۇش كەچۈرمەك.
 ① تۇرغۇن ھالغا كەلمەك. **sakinleşmek.** تىنىچلانماق. ② پەسەيمەك، يېنىمكەشەك؛
 ھاۋا بىر — **Hâva biraz sakinleşti.** ئاز تىنىچلاشتى.
sakinlik, - ği. is. تىنىچلىق، جىمجىتلىق، تۇرغۇنلۇق.
sakit, - ti. s. ar. سۈكۈت، سۈكۈتكە چۈشكەن، شۇڭ تۇرغان، جىم بولغان.
sakiye. s. is. ساقىيە (ھاراق قۇيۇپ تۇتقۇچى ئايال).
sakk. is. s. ar. → **Saka.** مۇھاپىزە.
saklama. is. ① ساقلىماق. ② يوشۇرۇپ قويماق. ③ ئاسرىماق. ④ ئېلىپ قويماق؛
 «1. Sakla samanı, gelir zamanı — ساقلا ساماننى كېلەر زامانى.
 2. Mektubu saklamaya çalışmak — خەتنى يوشۇرۇپ قويۇشقا تىرىشماق.
 3. Bu yemeği yarına saklayalım — بۇ تاماقنى ئەتىگە ئېلىپ قويايلى.»
saklambaç. is. مۆكۈشمەك (بالىلار ئويۇنى).
saklanılmak. يوشۇرۇنماق؛
 «Olay bizden saklanıldı — ۋەقە بىزدىن يوشۇرۇن تۇتۇلدى.»
saklanmak. ساقلىنماق؛
 «Buğdaylar silolarda saklanır — بۇغدايلار ئامبارلاردا ساقلىنىدۇ.»
saklantı. is. ar. ساقلىنىدىغان يەر.
saklatmak. ساقلىتىماق.

يوشۇرۇن، مەخپى؛
 «Bu haber hiç kimseden saklı değildir — بۇ خەۋەر ھېچكىم ئۈچۈن مەخپىي ئەمەس.»
saklı. is. مۇھاپىزەت قىلىش، ساقلاپ قېلىش.
saks. s. تەشتەك؛
 «Çiçek saksısı — گۈل تەشتىكى.
saksağan. is. zool. سېغىزخان.
saksılık, - ığı. is. تەشتەك (گۈل) قۇيۇلىدىغان يەر.
saksofon. is. fr. ساكسوفون (دوخوۋۇي مۇزىكا ئەسۋابلىرىدىن بىرى).
saksofoncu. is. ساكسوفونچى.
 ① **sal.** is. سال (دەريادا قاتنايدىغان). ② تاۋۇت.
sal². is. far. يىل.
sal³. is. ar. پاينەك (باش).
 ① **salâ.** is. ar. din. سالات (جۈمە ۋە ھېيت نامازلىرىدا پەشتاقتا تۇرۇپ توۋلىنىدىغان). ② خەۋەر بېرىش.
salâbet, - ti. is. ar. قاتتىقلىق، چىداملىق، قۇۋۋەت، غەيرەت.
salâbetli. s. قۇۋۋەتلىك، چىداملىق.
salacak, - ığı. is. تاختا راۋاق (جە- سەت يۇيىدىغان).
salâh. is. ar. تۈزۈلۈش، ئوڭلىنىش، ساقىيىش، ياخشىلىنىش.
salâh . bulmak. تۈزەلمەك، ئوڭلانماق.
salâ . han. is. s. مۇئەزرىن.
salâhiyet, - ti. is. ar. سالاھىيەت.
salâhiyetli, selâhiyetli. s. سالاھىيەتلىك، سالاھىيىتى بولغان.
salâhiyetsiz. s. سالاھىيەتسىز.
selâhiyettar. → **Salâhiyetli.**

salak, - ğı. s. كىيىم ۋە ھەرىكىتىدىن ئەخمەقلىقى بىلىنىدىغان.

salam. is. fr. توڭگۇز ياكى كالا گۆ- شىدىن قىلىنغان چۈچۈك، كولباسا.

salamandra. is. fr. ئۆيىگە يۆتكىگىلى بولىدىغان تۆمۈر مەش.

salamanje. is. fr. تاماقخانا (تاماق يېيىلىدىغان).

salamura. is. it. ① گۆش، كۆكتات قاتارلىقلارنى بۇزماي ساقلايدىغان تۈز- لۇق سۇ. ② شۇنداق تۈزلۈك سۇدا ساق- لانغان يېمەكلىكلەر.

salangan. is. ئۇۋىسى دېڭىز قارلىغىچى (ئۇۋىسى ئېسىل تاماق بولىدىغان قارلىغىچ).

salapurya. is. fr. يەلەكلىك تىجارەت كېمىسى.

~ gibi. چوڭ كەلگەن ئاياغ كىيىمى. ئېتىلىدىغان، ھۇجۇم قىلىدىغان: salar. s. ئادەمگە ئېتىلىدىغان «Salar köpek — ئىت».

sâlâr. is. far. رەھبەر، باشلىق، رەئىس.

sâlâriye. is. دېھقانچىلىق كىرىمىدىن ئېلىنىدىغان ئالۋان.

salaş. is. s. mac. ① كۆكتات ۋە مېۋە دۇكىنى. ② تاختايدىن ياسالغان.

salaşpur. is. شالاڭ توقۇلغان، ئەستەرلىك نېپىز رەخت.

salata. is. fr. سالاتا، ئاچا كۆك (سوغۇق كۆك):

«Domates salatası — پەمىدۇر سالاتاسى».

salatalık, - ğı. is. ① تەرخەمەك.

② ئاچا كۆكلۈك. ③ قېرى ئوقۇغۇچى:

«Salatalık biber — ئاچا كۆكلۈك لازا».

salb. is. ar. ① دارغا ئېسىش.

salça. is. lat. سالچا (تاماققا تەم كىرگۈزىدىغان پەمىدۇر مۇرابباسى، لازىچاڭ ... قاتارلىقلار).

salçalı. s. ئىچىگە سالچا سېلىنغان.

saldırgan. s. تاجاۋۇزچى: «Saldırganların iyi akibet görmeyecekleri doğaldır — تاجاۋۇزچىلار- نىڭ ياخشى كۈن كۆرمەيدىغانلىقى تەبىئىي».

saldırganlık, - ğı. is. تاجاۋۇزچىلىق، تاجاۋۇز.

saldırı, saldırış. is. ① تاجاۋۇز. ② ھۇجۇم:

«1. Emperyalist saldırı — جاھانگىرلىك تاجاۋۇزى.

2. Siyasi saldırı — سىياسى ھۇجۇم.

3. Köpeğin saldırısı — ئىتنىڭ ئېتىلىشى».

saldırgan. s. تاجاۋۇزچى.

saldırma. is. ① تاجاۋۇز، ھۇجۇم. ② بىرخىل چوڭ پىچاق.

saldırmak. تاجاۋۇز قىلماق، ھۇجۇم قىلماق:

«Bu köpek gelen geçene saldırır — بۇ ئىت ئۆتكەن — كەچكەنگە ھۇجۇم قىلىدۇ».

saldırmazlık, - ğı. is. تاجاۋۇز قىل- ماسلىق، ھۇجۇم قىلماسلىق.

saleb. is. zool. تۈلكە.

salep, - bi. is. bot. ① ئورخېدىيە (گۈلى غەلىمە شەكىلدە ئېچىلىدۇ-

غان، ئىستىتىمىن خۇش بۇي تىروپىك ئۆسۈملۈك).

② بۇ ئۆسۈملۈكنىڭ يىلتىزىدىن سوقۇلۇپ تەييارلانغان پاراشوك. ③ بۇ پاراشوكنىڭ شېكەرلىك سۈت ياكى سۇ بىلەن قاينىتىلىپ تەييارلانغان ئىسسىق

ئىچىملىك.
salepçi. is. ئورخېدىيە يىلتىزىدىن ياسالغان پاراشوكنى قاينىتىپ ساتقۇچى.
salgı. is. biy بەزىلەردە ئورگانىزم ھاياتى ئۈچۈن زۆرۈر بولغان ماددىلار-نىڭ ئىشلەپ چىقىرىلىشى.
salgın. s. is. ① يۇقۇملۇق. ② يىللىق باج. ③ ئىشغال قىلىش. ④ تاجاۋۇز.
salgıncı. is. باج يىغقۇچى، باجگىر.
sâlha. is. far. يىللار.
salhane. is. ar. far. قۇشخانا.
sali. is. سەيشەنبە (كۈن).
salık. is. خەۋەر.
~ vermek. تەۋسىيە قىلماق.
salıncak - ğı. is. ① ئىلگۈچ ② سەگۈنچەك.
salıncalı. s. سەگۈنچەكتەك تەۋرىنىپ تۇرىدىغان.
salınım. is. ① (فىزىكىدا) تەۋرىنىش، سىلىنىش. ② تىرىك ئىقلىمىنىڭ دەۋرىلىك ئۆزگىرىشى. ③ ئاينىش ھەرىكىتىدىكى تەڭپۇڭسىزلىق، موۋازىنەتسىزلىك.
salınmak. ① ئۆزىنى ئىككى تەرەپكە ئىرغىتىپ ماڭماق. ② سېلىنماق.
salına salına. z. ئۆزىنى ئىككى تەرەپكە ئىرغىتىماق.
salıntı. is. دولقۇنلاش.
salıvermek. قويۇۋەتمەك، ئازاد قىلماق.
sâlib. s. ① ئالغان، كۆتۈرۈپ ماڭغان. ② رەت ۋە ئىنكار قىلغان.
salibe. s. ① يوق قىلغۇچى. ② رەت ۋە ئىنكار قىلغۇچى.
saliverme. is. قويۇۋېتىش.
salif. s. ar. ئۆتمۈش، بۇرۇنقى.

① پايدىلىق، ياخشى، **salih. s. is. ar.** ئۇيغۇن، لايىق. ② ھوقۇقلۇق. ③ شەرىئەتكە ئۇيغۇن ئىش قىلىدىغان. ④ ئەرسىمى.
salik. s. ar. ① كىرگەن، تۇتقان. ② تەرىقەتكە كىرگەن، ئۆزىنى ئاللاغا ئاتىۋەتكەن:
 بىر ئىشقا — **Bir işe salık olmak** — كىرىشمەك
salim. s. ar. ① سالامەت، ساغلام. ② ئامان — ئېسەن، خاتىرجەم.
salip, - bi. is. ar. كىرىست.
salire. is. ar. بىر سىكۇنتىنىڭ 60 دە بىرىگە تەڭ.
salisen. ئۈچىنچى دەرىجىدە، ئۈچىنچىلىك.
salisilat, - tı. is. fr رېماتىزىمغا قارشى قوللىنىلىدىغان دورىنىڭ قىسقارتىلغان ئىسمى.
saliya. is. far. يېڭى يىلنى قۇتلاپ يېزىلغان شىئېر.
salkım. is. ① بىر ساپتا ② چۈشكەن مېۋىلەر. ③ بىر غولدا ئېچىلغان ئايرىم - ئايرىم ياكى غۇجەك ئېچىلغان گۈل.
salkımak. پۈرلەشمەك، سولاشماق، سولاشىپ ساڭگىلىماق.
salkımsögüt, - dü. is. مەجنۇنتال.
salla. baş. s. گىلىدنىڭ باش.
sallamak. ① پۇلاڭلاتماق. ② (بىر ئىشنى) كەينىگە تارتماق، تەخىر قىلماق. ③ مۇشت ئاتماق. ④ ئەھمىيەت بەرمەك.
sallandırmak. ① دارغا ئاسماق، ئېسىپ ئۆلتۈرمەك. ② ساڭگىلاتماق.
sallanmak. ① پۇلاڭلىماق. ② لىگىشىماق. ③ تەۋرىمەك، سىلىنىمەك.

④ سەنتۇرۇلمەك. ⑤ ۋاقىتىنى بوش ئۆتكۈزمەك;
چىراغ — Lamba sallaniyor —
پۇلاڭلاۋاتىدۇ.
Masanın ayakları sallaniyor —
شېرنىڭ پۇتلىرى لىڭشىۋاتىدۇ.
sallana sallana. z. لىڭشىغان ھالدا.
① لىڭشىش، پۇلاڭ. sallapata. is.
لاش، تەۋرەش. ② سۈرۈلۈش، ئۆمىلەش.
ئانگىسىزلاپچە، قارىسىغا: sallantı.
قار — Sallantı bir söz söylemek —
سىغلا سۆز قىلماق.
① ئانگىسىز، ئەقىلسىز. sallapat. s.
② دىققەتسىز، بىخەم.
«ئۇستىگە ئالماق» sella. sırt. is.
مەنىسىدە قوللىنىلىدۇ.
① يېپىش. ② قۇشلارنى salma. is.
بېقىپ ئۆگىتىدىغان يەر. ③ ھاۋانى
قويۇۋېتىش. ④ سۈنى ئۆز ئېقىشىغا قويۇ-
ۋېتىش. ⑤ ئىختىيارغا قويۇۋېتىلگەن
مال پادىسى. ⑥ گۈرۈچ قوشۇلغان گۆش
لۈك تاماق. ⑦ دېھقانچىلىق ئىشلىرىغا
ئىشلىتىش ئۈچۈن دېھقانلاردىن ئېلىنغان
پۇل. ⑧ ئېقىپ تۇرىدىغان;
«ئېقىن سۇ» — Salma su —
① تاڭماق، يۆگىمەك، ئورب. salmak.
ماق. ② قويۇۋەتمەك، ئەركىگە قويۇپ
بەرمەك، ئازاد قىلماق. ③ تېز ئەۋەتمەك،
چاپسان يوللىماق. ④ سۈرمەك (بىخ).
⑤ ئۇچراتماق، يولۇقتۇرماق. ⑥ سانماق
(قۇش). ⑦ ساڭگىلاتماق. ⑧ ئىلگىرى
سۈرمەك. ⑨ ئارتىپ قويماق. ⑩ ئامانەت
قويماق. ⑪ ھۇجۇم قىلماق، ئېتىلماق;
«1. Hayvanları çayıra salmak —
ھايۋانلارنى يايلاققا قويۇۋەتمەك.

خەۋەر بەرمەك. 2. Haber salmak —
3. köpek sahibine salmaz —
ئىت ئىگىسىگە ئېتىلمايدۇ.
ئوتلاق، يايلاق. salmalık, — ğı. is.
يىپ ئارغامچا. salmastra. is. it.
پىللىق، يىلنامە. salname. is. far.
① مېھمانخانا. ② زال. salon. is. fr. ③
بەزى دۇكان، ماگىزىنلارغا بېرىلگەن
تام.
ئەخمەق، ھاماقەت، مۆڭ. saloz. s.
ھاماقەتلىك-شەك، salozlaşmak.
مۆڭلەشمەك.
مالپايماق، سولاشماق. salpa. s.
تۇخۇم نەپچىسىنىڭ salpengosel. is.
ماڭگىلاپ كېتىشى (بالىياتقۇدىكى).
تۇخۇم نەپچىسى. salpenks. is.
قۇم ئارىلاش پاتقاق، salsal. is. ar.
لاي.
پاتقاققا ئوخشىغان، پات. salsalı. s.
قاق ھالىتىدىكى.
① يالغۇز، پەقەت، زادىلا. salt, — ti. z.
بىرلا. ② مۇتلەق;
«يالغۇز ئۇلا بىلەمدۇ؟ — Salto mu bilir?»
پىششىق ئىشلىگەن salta¹. is. isp.
ئارغامچىنىڭ خېمىغا ياندۇرۇلۇشى.
② (ئىت ھەققىدە) ئارقا salta². is. it.
پۇت بىلەن تىك تۇرۇش.
ياقسىز ئۇزۇن پەرىجە. salta³. is.
① ھۆكۈمدار. — ti. is. ar. saltanat,
لىق، پادىشاھلىق، سۇلتانلىق. ② سەل-
تەنەت. ③ ئابروي، ئىناۋەت، نوپۇز.
④ باياشات ئىچىدە ياشاش.
پادىشاھ سەپەرگە ~ kaymakamı.
چىققاندا ئۆز ئورنىغا قويۇپ قويغان
شاھزادە.

saltanatlı. is. سەلتەنەتلىك.
 saltçılık, - ğı. is. مۇتەسەللىكچىلىق،
 ئابىسولىيوتىزم (مۇتەسەللىك ھاكىمىيەت، مۇس-
 تەبىئىي ھاكىمىيەت، بىر كىشىنىڭ چەك-
 سىز ھۆكۈمرانلىقىغا ئاساسلانغان ئىدارە
 ئۇسۇلى).
 saltık. s. مۇتەسەللىك، چەكسىز.
 salto. is. it. sp. چىلىشتا بىر خىل
 ئۇسۇل.
 salvo. is. it. - بىر قورالدىن كەينى -
 كەينىدىن چىققان ئوق ياكى بىرقانچە
 قورالدىن بىرلا ۋاقىتتا چىققان ئوق.
 salya. is. yun. شالا، شۆلگەي.
 sālyan, sālyane. is. tar. ① يىلى
 لىق باج، ② يىللىق مائاش.
 salyangoz. is. yun. قۇلۇلە.
 salyangozculuk, - ğu. is. قۇلۇلە
 ئۆستۈرۈش ئىشى.
 salyangozluq, - ğu. is. قۇلۇلە
 ئۆستۈرۈلىدىغان (بېقىلىدىغان).
 sam. is. ar. ئىسسىق شامال.
 samah. is. ar. ساما (ئەر - ئايال
 بىرلىكتە ئوينىيدىغان ئۇسسۇلنىڭ بىر
 تۈرى).
 saman. is. سامان:
 «Saman altından su yürütmek -
 سامان ئاستىدىن سۇ يۈرگۈزمەك»
 توپان. ~ tozu.
 sāman. is. far. بايلىق، مال - مۈلۈك:
 «Evet ben oraya gitmeliyim, şan-
 şöhrət, sāman beni orada bek-
 liyordu - خوپ مەن ئۇ يەرگە بېرىش-
 كېرەك، ئۇ يەردە مېنى شان - شۆھرەت،
 بايلىق ساقلاپ تۇرۇپتۇ»
 samani. s. سامان رەڭگى، ساپىرىق.

saman. kapan. is. قەھرىۋا.
 samanlama. is. بەزى ئۇسۇللارنى
 سامان بىلەن يۆگەپ ساقلاش.
 samanlı. s. سامانلىق.
 samanlı balçık. سامانلىق لاي.
 samanlık, - ğı. is. سامانلىق.
 saman. rengi. is. سامان رەڭگى،
 ساپىرىق.
 samansuz. s. far. ① مال - مۈلۈكنى
 تۈگىتىۋەتكەن. ② كىشىلەرنىڭ ھۇزۇرىنى
 بۇزغۇچى. ③ قۇدرەت - ئىقتىدارىدىن
 قالغان.
 saman. uğrusu. is. → Samayolu.
 saman. yolu. is. سامانىيولى.
 samba. سامبا (تانىنىڭ بىر تۈرى).
 samed. s. is. ar. ① ھېچكىمگە تا-
 يانمايدىغان، ھېچ نەرسىگە ئېھتىياجى
 چۈشمەيدىغان - تەڭرى. ② ئەر ئىسمى
 (سەمەد).
 samen. is. ar. پاڭلىق، گاسلىق.
 samet, - di. is. ar. → Samed.
 sami. s. ar. ① ئۇلۇغ. ② شۆھرەت.
 لىك، داڭلىق. ③ ئەر ئىسمى (سامى).
 sâmi. is. s. سامى (ئاڭلىغۇچى،
 تىڭشىغۇچى).
 sâmia. s. ar. ① ئاڭلىغان، ئىشتىكەن.
 ② ئايال ئىسمى (سامىئە).
 samih. s. ar. ① سېخىي، قولى ئو-
 چۇق. ② ئەر ئىسمى (سامىھ).
 samim. is. ar. ① (ئىنسان ھەققىدە)
 پۈرەك. ② ئەر ئىسمى (سامىم).
 samimane. s. ① سەمىمىيەت بىلەن، سەم-
 مىيەتلىك. ② سەمىمىي، ئاق كۆڭۈل.
 ③ راست گەپ قىلىدىغان، سۆزى بىلەن
 ھەرىكىتى بىردەك، سادىق:

«Samimi dost — سەمىمىي دوست.
 Herkes halka samimi olmalı —
 ھەر كىم خەلققە سادىق بولۇشى كېرەك.»
 samimilik, - ği. is. سەمىمىيلىك.
 samimiyet, - ti. s. ar. سەمىيەت، سەمىيەتلىك.
 samimiyetsiz. s. سەمىيەتسىز.
 samimiyetsizlik, - ği. is. سەمىيەتسىزلىك.
 samın. s. ar. سەككىزىنچى.
 sāmır. s. مېۋە بېرىدىغان، مېۋىلىك.
 samit. s. ar. ① سۆزلىمەي چىم تۇرۇ. ② ۋالىدىغان، ③ گاس ۋە گاچا، ④ جانسىز.
 saml. is. ar. ① قاتتىقلىق، يېرىك. ② قۇرۇقلۇق.
 samlûn. is. ar. ① قۇلاق تۆشۈكى. ② قۇلاق كىرى.
 sammâ. s. ar. ① گاس ۋە گاچا. ② رەھىمسىز، تاش يۈرەك، باغرى قاتتىق. ③ قاتتىق ۋە ئۇيۇل. ④ ئون ئىككى بارماق ئۈچەينىڭ ئاشقازانغا يېقىن تەرىپى.
 samme. s. is. ar. ① زەھەرلىك. ② زەھەرلىك ھايۋان.
 samoyed. köpeği. is. شىمالىي قۇتۇپتا چانغا قوشۇلىدىغان ئىت.
 Samoyedler. öz. is. ئېسكىموسلار (شىمالىي مۇز دېڭىز قىرغىقىدا ياشايدىغان كۆچمەن خەلق).
 sampan. s. يىراق شەرقىدە قوللىنىلىدىغان يۈك ۋە يولۇچىلار پاراخوتى.
 samsa. is. far. بادام، ياڭاق، قايماق قاتارلىقلار بىلەن قىلىنىدىغان سامسا.
 samsam, samsame. is. ar. ئۆتكۈر

قىلىچ.
 samsun. is. yun. قەدىمكى زامان سوقۇشلىرىدا قوللىنىلىدىغان ئىت.
 samsuncu. is. ئۇرۇش ئىستىلىرىنى ئۆستۈرگۈچى.
 samt. is. ar. سۆزلىمەستىن چىم تۇرۇش.
 samur. is. ar. zool. ① قارا بۇلغۇن ۋە ئۇنىڭ تېرىسى. ② قارا بۇلغۇن تېرىسىدىن تىكىلگەن.
 samut. s. ar. ① جىمغۇر. ② ئاز سۆزلەيدىغان، كەم سۆز.
 sam. yeli, - ni. is. → Sam. ① شۆھرەت، داڭلىق. ② مەر-تېۋە، مەنسەپ. ③ نام، ئۇنۋان. ④ سۆ-پەت. ⑤ سان، ھېساب. ⑥ پارچە، بۆلۈم. ⑦ يوقلىما.
 sanaka. is. خۇراپىي.
 sanat, - tı. is. ar. ① سەنئەت. ② ماھارەت، ماھىرلىق، ئۇستىلىق، ئۇزلۇق. ③ كەسىپ، ھۈنەر. ④ قابىلىيەت.
 sanatça. z. سەنئەتكارانە.
 sanatçı. is. s. ① گۈزەل سەنئەت بىلەن شۇغۇللانغۇچى، سەنئەتچى، سەنئەتكار. ② كىنو ۋە تىياتىر ئارتىستلىرى.
 sanatçılık, - ğı. is. سەنئەتكارلىق.
 sanatkâr. is. s. ar. سەنئەتكار، سەنئەتچى.
 sanatkârı. is. سەنئەتكارلىق.
 sanatlı. s. سەنئەتلىك.
 sanatorium. is. lat. ساناتورىيە.
 sanayi, - i. is. ar. سانائەت: «Ağır sanayi — ئېغىر سانائەت. sanayici. is. سانائەتچى. sanayicilik, - ği. is. سانائەتچىلىك.

sanayileşmek. سانائەتلەشمەك.
 sanayileştirmek. سانائەتلەشتۈرمەك.
 sancak, - ğı. is. بايراق.
 sancaktar. is. far. بايراقدار، باي-
 راق كۆتۈرگۈچى.
 sancı. is. سانجىق، تولغاق.
 sancılanmak. ① سانجىق تۇتماق. ② تولغاق تۇتماق.
 sancılı. s. سانجىقلىق؛
 «Sancılı hasta — سانجىقلىق ئاغرىقى»
 sancımak. ئاغرىماق، تىكمەك.
 sandal¹. is. ar. سەندەل (خۇش پۇ-
 راقلىق بىر خىل دەرەخ).
 sanda². is. ar. پالاق بىلەن ھەيدە-
 لىدىغان قېيىق.
 sandal³. is. fr. سەندەل (ياز كۈن-
 لىرى كىيىدىغان، يۈزى تۆشۈك - تۆشۈك
 ئاياغ كىيىمى).
 sandal⁴. is. بىر تەرەپى يىپەك، بىر
 تەرەپى پاختا يىپتىن توقۇلغان رەخت.
 sandalcı. is. قېيىقچى.
 sandalcılık, - ğı. is. سەندەلچىلىك.
 sandalet. is. fr. سەندەل (ئاياغ
 كىيىمى).
 sandali. is. ar. ① سەندەل ياغىچى-
 دىن ئىشلەنگەن ئورۇندۇق. ② ياۋروپا
 ھۆكۈمرانلىرىنىڭ سەندەل ياغىچىدىن يا-
 سالغان تەختى.
 sandalya. is. → Sandalye.
 sandalye. is. ar. ① يۆلەنچۈكلۈك
 بىر كىشىلىك ئورۇندۇق. ② ئورۇن، مەۋقە؛
 «Semet sandalyesini yitirmekten
 çok korkuyor — سەمەت ئورنىنى تات-
 تۇرۇپ قويۇشتىن بەك قورقۇدۇ»
 sandalyesiz. s. مەۋقەسىز، ئورۇنسىز.

① ساندۇق. is. ar. sandık, - ğı.
 ② كاسسا. ③ بانكا، خەزىنە. ④ قۇرۇلۇش
 لاردا قۇم، شېغىل مىقدارىنى ئۆلچەيدىغان
 ئەسۋاب؛
 «تۆمۈر ساندۇق. — Demir sandık»
 ساندۇقچى. is. sandıkçı.
 ئابدۇللا ئاخۇن — Abdullah sandıkçı
 ساندۇقچى.
 ساندۇقچىلىق. is. sandıkçılık, - ğı.
 ساندۇققا قاچىلاش. is. sandıklama.
 ساندۇققا قاچىلىماق. sandıklamak.
 سوقما تام سوقۇشتا ئىش. is. sandıklı.
 لىتىدىغان تاختا.
 Sandık. is. ar. → sanduk.
 ① قەبرىگە ياسال. is. ar. sanduka.
 ② كىچىك ساندۇق. ③ قەبرە
 گۈمبىزى (مەشھۇر كىشىلەرنىڭ خاتى-
 رىسى ئۈچۈن سېلىنغان گۈمبەز). ④ خرىس-
 تىئانلاردا قىممەتلىك خاتىرىلەرنى ساق-
 لايدىغان ساندۇق.
 كاسسىر. is. sanduk. kâr.
 ئىككى پارچە. is. ing. sandviç.
 يولكا ئارىسىغا سېرىق ماي، پىشلاق يا-
 كى چۈجۈك ئېلىپ تەييارلانغان يېمەكلىك.
 ① بۇت. ② سەنەم، is. ar. sanem.
 ئىنتايىن گۈزەل.
 ① بۇتخانا. ② سەنەمخانا. is. sanem. hane.
 تەلۋە. s. sangı.
 تەلۋەشمەك. sangılamak.
 تەلۋىلىك. is. sangılık, - ğı.
 ① تەخمىن. ② ھۆكۈم، is. sanı.
 باھا.
 گۇناھكار (جىنايەتچى) دەپ. s. sanık.
 ھېسابلانغان.
 ھېسابلانماق، سانالماق، sanılmak.

تەخمىن قىلىنماق:

«İş sanıldığından daha uzun süre-
bilir — ئىش تەخمىن قىلىنغاندىنمۇ
ئۇزاق داۋام قىلىشى مۇمكىن.»

sani. s. ar. ئىككىنچى.
① sani. s. ar. قىلغان، بارلىققا
كەلتۈرگەن. ② كەشپ قىلغۇچى،
سەنئەتچى.

① sania. is. ar. ئويدۇرما. ② ھىي
لىلىك ئىش.

sanih. i. ar. بىردىنلا مېڭىدە ئەكس
ئەتكەن.

saniye¹. is. ar. سېكۇنت.
① saniye². s. is. ar. ئىككىنچى.
② ئايال ئىسمى (سانىيە).

saniyelik. s. سېكۇنتلۇق:
«Saniyelik iş — بىردەملىك ئىش.»
sank, sankı. is. قۇش مايىقى، ماياق.
sanki. خۇددى، گویا:

«Bu yer sanki cennettir — بۇ يەر
خۇددى جەننەتكە ئوخشايدۇ.»
sanlı. s. شۆھرەتلىك، ئابرويلىق،
ئاتاقلىق.

sanmak. دەپ ھېسابلىماق، تەخ-
مىن قىلماق، پەرەز قىلماق.

sanrı. is. خىيالىي تۇيغۇ.
sanrılamaq. خىيالىي تۇيغۇغا بېرىل-
مەك (قاپلانماق).

sansar. is. zool. بۇلغۇن، سانسار.
sansasyon. is. fr. كۈچلۈك ھاياجان.
sansasyonel. s. ھاياجان قوزغىغۇچى.
Sanskrit, - ti. is. ھىندى
دىلارنىڭ قەدىمكى تىلى.

sansör. is. er. تەكشۈرگۈچى (ماقالە
ۋە خەت چەكلەرنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن

ھۆكۈمەت تەرىپىدىن قويۇلغان ئادەم).

sansür, - rü. is. fr. تەكشۈرۈش
(ماقالە ۋە خەت - چەكلەرنىڭ ھۆكۈمەت
تەرىپىدىن تەكشۈرۈلۈشى).

sansürcü. is. تەكشۈرگۈچى.
santabarba. is. ئۇرۇش پاراخوتلىرىدا
ئوفتسېر ۋە ئەسكەرلەرنىڭ ئارام ئالىدىغان
ۋە تاماكا چېكىدىغان يېرى.

santal. is. bot. سەندەل (ئۆسۈملۈك).
sant. iar. is. fr. سانتىئار (ئارنىڭ
يۈزدە بىرى).

santigram. is. fr. سانتىگرام
(بىر گرامنىڭ يۈزدە بىرى).

santilitre. is. fr. سانتىلىتر (بىر-
لېترنىڭ يۈزدە بىرى).

santim. is. fr. بەزى دۆلەتلەردە
پۇل بىرلىكىنىڭ يۈزدە بىرى.

santiman. is. fr. → Duygu.
سانتىمېتر.

santonin. is. fr. سانتونىست (مەدەدە
قۇرتىنى چۈشۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىد-
غان زەھەرلىك دورا).

santrahaf. is. ing. پۇتبولچىلاردا
5 - نومۇرلۇق تەنھەرىكەتچى (ئورتاپېك).

① santral. is. fr. ئىستانسا. ② (تېلې-
فوندا) ئۇلاش ئاپپاراتى:

«Elektrik santrali — ئېلېكتر ئىس-
تانسىسى.»

santralci. is. ئېلېكتر ئىستانسىسىدا
ئىشلىگۈچى. ① تېلېفون ئىستانسىسىدا
ئىشلىگۈچى.

santur. is. far. بەرۋاپقا ئوخشايدى-
غان چالغۇ (ساز).

santurcu. is. بەرۋاپ چالغۇچى،
بەرۋاپچى.

santuri. is. far. بەرۋاپ چالغۇچى.
sap. is. ① ساپ، دەستى، ② غول ③ نەرسىنىڭ توقۇلدىغان قىسمى:

«Bıçağın sapı — پىچاقنىڭ سېپى.
sapak, - ğı. is. ئىككى يولنىڭ تۈزۈلۈشى، تاشقان يېرى.

① ساپان. ② سالغا، is. sapan.
رەكەتكە (ئۇرۇش قورالى).

sapan. balığı. is. ئىتبېلىقنىڭ
بىر تۈرى.

sapanorya. s. سەت، كۆرۈمىز.

saparta, zaparta. is. it. ئازار:

«Saparta yemek — ئازار يېمەك.

sapasağlam. s. ساپ، ساغلام، ساق،
بېجىرىم.

sapçık, - ğı. is. كىچىك گۈل شېخى.
② پايدە.

sapık. s. ① يولدىن چىققان. ② تەل
ۋىلەرچە ئىش قىلىدىغان.

sapınç, - cı. is. يولدىن ئېزىش،
يولدىن چىقىش.

sapırsapır. z. شالدىر - شۇلدۇر،
توكۇر - توكۇر:

«Elmalar sapır sapır döküldü —
ئالمىلار توكۇر - توكۇر تۆكۈلدى.»

sapıtmak. ① ئەقىلنى بۇزماق، ئەقلى
بۇزۇلماق. ② گېپىدىن ئازماق، كەلسە -

كەلمەس سۆز قىلماق. ③ يولدىن ئازماق:
يولدىن ئېزىپ — «Yolu sapıttılar»
قالدى.

sapkın. s. fels. ① توغرا يولدىن
ئايرىلغان، يولدىن ئازغان. ② قايغان،

قېيىپ كەتكەن.
يولدىن ئاز - ③ is. sapkınlık, - ğı.

غانلىق، توغرا يولدىن ئايرىلغانلىق.

① saplamak. ② پاتۇرماق.

① saplanmak. ② يېتىپ
قالماق:

«Araba çamura saplandı —

پاتقاققا يېتىپ قالدى.»

saplandı. is. توغرا دەپ چۈشىنىلگەن
خاتا پىكىر.

saplı. s. ① تۇتقۇچلۇق، سېپى بولغان،
ساپلىق، قۇلاقلىق. ② تېقىقلىق، ساند

جىقلىق. ③ تۇتقۇچلۇق ياكى قۇلاقلىق
داس ياكى قازان:

«Bıçak karpuzla saplı duruyor —

پىچاق تاۋۇزغا سانجىقلىق تۇرىدۇ.»

sapmak. باشقا بىر يولغا كىرىپ قال
ماق. ② خاتا يولغا كىرىپ كەتمەك:

«Satıcı yan sokağa saptı —

قۇچى يان كوچىغا كىرىپ قالدى.»

sapsağlam. s. ساپساق، بېجىرىم.

sapsarı. s. ساپسېرىق.

saptamak. ① بېكىتمەك، بەلگىلىمەك،
مۇقىملاشتۇرماق، قارارلاشتۇرماق. ② نەزەر -

سېنىڭ ئەھۋالىنى ئىگىلىمەك:

«Her cumartesi kadroların kol

Çalışmasına katılmaları saptandı —

شەنبە كۈنى كادىرلارنىڭ ئىختىيارى

ئەمگەككە قاتنىشىشى بەلگىلەندى.»

saptanmak. بېكىتىلمەك، بەلگىلىنمەك،
مۇقىملاشتۇرۇلماق، قارارلاشتۇرۇلماق.

saptayıcı. s. is. بەلگىلەپكۈچى، بېكىت -
كۈچى، قارارلاشتۇرغۇچى، مۇقىملاش

تۈرغۈچى.

saptırıcı. s. ئازدۇرغۇچى، قايىمۇقتۇر -
غۇچى، يولدىن ئازدۇرغۇچى.

saptırmak. ئازدۇرماق، يولدىن چىقارماق.

sar¹. s. ar. خۇشال قىلىدىغان.

sar². is. ar. ① ئۆچ، ئىنتىقام. ② ئۆچ ئېلىنىدىغان قاتىل.

sara¹. is. ar. tip. تۇتقاق كېسىلى.

sara². s. is. ① ساپ، خالىس، پاك. ② ئايال ئىسمى.

sarabanda. is. sp. ئۆچ قەدەم بىلەن ئوينىلىدىغان ئىسپانىيە تانسىسى.

sara. bilim. is. tip. تۇتقاق كېسىلىنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم.

saraç, - cı. is. ar. سەرراچ (ئېگەر، توقۇم قاتارلىقلارنى ياسىغۇچى ۋە سات قۇچى). ② تېرە چامادان قاتارلىقلارنى ياسىغۇچى.

saraç. hane. is. سەرراچلىق دۇكىنى (ئات ۋە ھارۋا جابدۇقى ياسىلىدىغان ۋە سېتىلىدىغان ئورۇن).

saraçlık, - ğı. is. سەرراچلىق.

sarafan. is. ساراپان (ئاياللار كىيىمى).

sarahat, - tı. is. ar. ① ئاشكارىلىق، ئوچۇقلۇق. ② ئېنىقلىق.

sarahaten. z. ئوچۇقتىن ئوچۇق، ئاشكارا ھالدا.

saraka. is. yun. مەسخىرە، زاڭلىق قىلىش، ھەزىل.

~etmek. مەسخىرە قىلماق.

sarakalı. s. ھەزىلگەش.

saralı. s. is. تۇتقاق كېسىلىگە ئۇچرىغۇچى.

saramet. is. ar. قەھرىمانلىق، با- تۇرلۇق.

sararmak. ① سارغىيماق. ② قورققاندا لىقتىن رەڭگى تاترىپ كەتمەك.

sarartma. is. s. ① سارغىيىش. ② چۈدەك ۋە رەڭگى سارغىيىپ كەتكەن

(ئادەم).

sarartmak. سارغىيىتماق:

«Güneş ekinleri sararttı — كۈن زىرائەتلەرنى سارغىيىتتى.»

sarat. is. ئۆتكەمە (ئۆشۈكلىرى غالىۋۇر- نىڭكىدىن سەل چوڭراق).

saray. is. far. ① ساراي. ② ھۆكۈم دارلار تۇرىدىغان زور بىنا:

«Çocuk sarayı — بالىلار سارىيى.

sar. ban. is. far. تۆگە كارىۋىنى.

sardalya. is. ساردىن بېلىقى.

sardonika. is. ھەقىقىيلىك بىر تۈرى.

sarf. is. ar. ① خىراجەت، چىقىم، راسخوت، سەرپ. ② مورفولوگىيە، سەرق:

«Çok para sarfettim — كۆپ پۇل خىراجەت قىلدىم.»

sarfı. nazar. ar. ھېساب ئېلىنىشىمۇ، ھېسابلانمىشىمۇ...

«Bu ufak tefek kusurlardan sarfı nazar edilirse, fena adam değil — بۇ ئۇششاق - چۈشەك كەمچىلىكلىرىنى ھېسابقا ئالمىغاندا يامان ئادەم ئەمەس.»

sarfiyat, - tı. is. ar. خىراجەت، راسخوت، چىقىم.

sargı. is. ① تېڭىق لاتىسى. ② تېڭىق تاڭماق:

sargılamak. «Yarayı sargılamak — يارنى تاڭماق.

sarhoş. s. is. مەست:

«Sarhoş olmak — مەست بولماق.

sarhoşluk, - ğu. is. مەستلىك.

sarı. ağız, - ığı. is. zool. گۆشى تاتلىق بىر خىل بېلىق.

sarıca. s. ① سارغۇچ، سېرىققا مايىل. ② ياۋا ھەرە: «Sarıca bir yüz — سارغۇچ يۈز.

sarı. göz. is. zool. سېرىق كۆز
بېلىق (گۆشى لەززەتلىك بىر خىل
بېلىق).

sarık, - ğı. is. سەللە.

sarı. karınca. is. سېرىق چۈمۈلە.

sarıklı. s. is. ② موللا،

ئاخۇن (دىنىي ئادەم)، مۇئەللىم.

sarılgan. s. bot. يامىشىپ ئۆسىدۇ

غان (ئۆسۈملۈك):

«Üzüm sarılgandır — ئۈزۈم يامىشىپ

ئۆسىدىغان ئۆسۈملۈك.»

sarılı¹. s. تېڭىقلىق:

«Eli sarılıydı — «قولى تېڭىقلىق ئىدى.

sarılı². s. سېرىق رەڭلىك.

sarılık, - ğı. is. ① سېرىقلىق،

سېرىق رەڭ. ② سېرىق كېسەل.

sarılmak. ① تېڭىلماق، باغلانماق،

② ئۆزىنى باشقا نەرسىگە باغلىماق.

③ قۇچاقلىماق. ④ قولغا ئالماق:

بېلىنى باغلىدى. — Belini sardı

قورالنى قولغا — Silaha sarılmak

ئالماق، قوراللانماق.»

sarım. is. ① تېڭىش، ئوراش. ② بىر

قېتىملىق پېڭشىقا بولىدىغان مىقدار.

③ ھالقا، چەمبەر.

sarımsı, sarımtrak. s. سارغۇچ،

سېرىققا مايىل.

sarınmak. تېڭىلىماق، ئورالماق،

يۆگەلمەك.

sarışın. s. سېرىق چاپلىق ۋە ئاق

تەنلىك.

sarı · uygurlar. is. سېرىق ئۇيغۇرلار.

sarı¹. is. ar. ① ئۆتۈپ كەتكەن، ئۆت

كۈنچى. ② يۇقۇملۇق.

sarı². hint. ھىندى ئاياللىرىنىڭ

كىيىمى.

saríf. s. ar. ① سەرپ قىلىنىغان،

خەجلەنگەن. ② ئۆزگەرتكەن.

sarig. is. ئامېرىكىدا ياشايدىغان ۋە

بالىسىنى دۈمبىسىگە ئارتىپ يۈرىدىغان

كىچىك ھايۋان.

sarih. s. ar. ① چۈشىنىشلىك، ئوچۇق —

ئاشكارا. ② ئىشەنچلىك، گۇمانلىق يېرى

بولمىغان. ③ ساددا.

sarihan. z. ئوپىئوچۇق، ئاشكارا.

sarik. s. is. ar. ئوغرى.

sarım. s. ar. ئۆتكۈر، ئىتتىك.

sarkık. s. ساڭگىلاپ تۇرىدىغان.

sarkınmak. ① توقۇنۇشماق، چېقىلماق.

② ساڭگىلاپ تۇرماق، ئېسىلىپ قالماق.

sarkıntı. is. ① توقۇنۇش، چېلىشىش.

② بۇلاڭچىلىق، بۇلاڭ — تالاڭ.

sarkıntılık, - ğı. is. ① چېقىلماقلىق،

بولۇپمۇ ئاياللارغا چېقىلماقلىق. ② قانات

سۆرىمە كىلىك.

sarkıtmak. ① ساڭگىلاتماق. ② ئاسماق،

دارغا ئېسىپ ئۆلتۈرمەك.

sarkma. is. پەسكە ساڭگىلاش.

sarkmak. ① ساڭگىلىماق. ② ئېسىقلىق

تۇرماق. ③ ئۇچرىماق، يولۇقتۇرماق.

④ تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلماق، تاجاۋۇز

قىلماق.

sarma. is. s. ① يۆگەش، ئوراش.

② يۆگەم، ئورام. ③ تۈرمەل (تاماق).

④ يۆگەلگەن، ئورالغان. ⑤ چىرماق.

sarkoloji. is. موسكۇل تالالىرى

ئاناتومىيىسى.

sarkopt. is. قىچىشماق (قوتۇر) كېسە

لىنى پەيدا قىلىدىغان بىر خىل پارازىت.

sarkosel. is. ئەرلىك جىنسىيەت بېزى

③ قىيىن، تەس:

«تەك يول. — Sarp yol —

ئاق دېڭىزدا ياشايدىغان بىر خىل بېلىق. sarpa. is. yun.

① ئاشلىق ئامبىرى. sarpin. is. yun.
② تەڭنە.

① ئۆتۈش قىيىنلاشماق، sarplaşmak.
قىيىن بىر ھال ئالماق. ② قىيىن ھالغا كەلمەك:

يول — Yol birden bire sarplaştı
بىردىنلا قىيىنلاشتى.

① سەرراپ (ئالتۇن - كۈ). sarraf. is.
مۇش (سۈدىگىرى). ② جازانسىز.

سەرراپلىق ھەققى. sarrafiye. is. ar.
سەرراپلىق. sarraflık, - ğı. is.

قېرىلىقتىن ياكى كېسەللىك sarsak. s.
تىن كۈچسىزلىنىپ تىترەيدىغان.

شىددەتلىك بوران. sarsar. is. ar.

يەر تەۋرىگەندىكى سىلكىنىش. sarsı. is.
تەۋرىمەك، سىلكىنىمەك: sarsılmak.

ئۆي — Ev rüzgardan sarsılıyor
شامالدىن سىلكىنىۋاتىدۇ.

① تەۋرەش، سىلكىنىش. sarsıntı. is.
② تىترەش. ③ يەر تەۋرەش. ④ ئادەمنى

زەئىپلەشتۈرگۈچى جىسمانىي ۋە روھىي
بۇزۇقلۇق.

① تەۋرىگەن. ② سىلە. sarsıntılı. s.
كىنگەن. ③ ئىشەنچسىز، ئىشەنچ قىلغىلى

بولمايدىغان.

① تەۋرىمەيدىغان، sarsıntısız. s.
سىلكىنىمەيدىغان. ② راھەت، ئىشەنچلىك:

راھەت — Sarsıntısız bir hayat
بىر ھايات.

① ئالدى - ئارقىغا ئىتتىرمەك، sarsmak.
قىمىرلاتماق. ② بىئارام قىلماق، خاتىر -

ۋە بۇ بەز ئۈستىدىكى ئۆسمە.

① ئورماق، يۆگىمەك. ② قور. sarmak.
شېماق، مۇھاسىرىگە ئالماق. ③ يېيىلىپ

كەتمەك، قاپلاپ كەتمەك. ④ قۇچاقلىماق.

⑤ تۈگىمەك. ⑥ زوقلاندۇرماق، تەسىرلەن -
دۈرمەك. ⑦ تاڭماق:

قو - 1. Ordu düşmanı sardı. —
شۇن دۈشمەننى قورشىۋالدى.

ئوت ئەت - 2. Ateş çevreyi sardı —
راپنى قاپلاپ كەتتى.

يىپ تۈگىمەك. 3. Ipliği sarmak —

بۇ - 4. Bu şarkı beni sarmıyor —
ناخشا مېنى زوقلاندۇرالمىدى.

يېيىلماق، قاپلىماق، قاپ. sarmalamak.
لاپ كەتمەك.

① زور، يوغان. ② سېرىق. sarman. s.
تۈكلۈك (مۈشۈك).

«قۇچاقلاشماق» دېگەن. sarmaş. is.
مەنىدە قىلىنىلىدۇ.

يامشىپ ئۆسىدىغان. sarmaşan. s. bot.
(ئۆسۈملۈكلەر).

يامشىپ ئۆسىدىغان. sarmaşık. is.
ئۆسۈملۈك.

يامشىپ. sarmaşıkçiller. is. bot.
ئۆسىدىغان ئۆسۈملۈكلەر.

قۇچاغلانماق. sarmaşmak.

سامساق. sarmısak, sarımsak, - ğı.

سامساقلىق، ئىچىگە. sarmısaklı. s.
سامساق سېلىنغان.

① يامغۇر - يېشىنى. sarınc, - cı. is.
توپلايدىغان يەر ئاستى سۇ ئامبىرى.

② پاراخوتلاردا ئىچىلىدىغان سۇنى
ساقلاش ئامبىرى.

① تەك، ئۆتۈش - چىقىش. sarp. s.
قىيىن بولغان. ② قاتتىق، يىرىك.

جەملىكىنى بۇزماق، ئاۋارە قىلماق:
 «Hastalık çocuğu pek sarsmadı —
 ئاغرىق بالىنى بەك ئاۋارە قىلمىدى.»
 ① سودىگەر. ② سارت sart. is. hit.
 (تۈركلەر ۋە موڭغۇللار تەرىپىدىن باشقىلارغا بېرىلگەن نام).
 پۇراپ قالغان، نىقىسىپ قالغان. sası. s.
 پۇراپ قالماق، كۆكىرىپ قال. sasımak.
 ماق، ئېچىپ قالماق، پاختىلىشىپ قالماق.
 ئەرەب ئېلىپ sat veya sad. is. ar.
 بەسىنىڭ ئون تۆتىنچىسى.
 بازار. satak. is.
 ئېلىسلارچە ھەرىكەت. satanizm. is.
 غايەت ياۋۇزلۇق.
 ساتانك (تايىلاندى پۇل satang. is.
 بىرلىكى).
 تاجاۋۇزكار، تاجاۋۇزچى. sataşkan. s.
 بىئارام قىلماق، بىسرامجان sataşmak.
 قىلماق.
 تاۋار، دۇردۇن. saten, seten. is. fr.
 يۈزە، چوڭقۇر بولمىغان. sathi. s. ar.
 «يۈزە بىر تەھلىل — Sathi bir tahlil»
 يۈزەلىك. sathilik, - ğı. is.
 سېتىش. satı. is.
 ① ساتقۇچى. ② سودىگەر. satıcı. is.
 ③ سەييارە سودىگەر.
 ① سېتىقچىلىق، satıcılık, - ğı. is.
 سودىگەرچىلىك. ② ئۇششاق تىجارەت.
 يۈز (بىر) satıl, - thı. is. ar.
 نەرسىنىڭ).
 سېتىققا چىقىرىلغان: satılık. s.
 «سېتىلىدىغان ئۆي. — Satılık ev»
 سېتىلماق: satılmak.
 ماللار سېتىلدى. — Mallar satıldı

دۈشمەنگە — Düşmana satıldı
 سېتىلدى.
 سېتىش، سېتىم: satım. is.
 «ئېلىم - سېتىم. — Alım satım»
 شېرىنكانا. satımlık, - ğı. is..
 «سېتىۋالماق» دېگەن مەنىدە satın. is.
 قوللىنىلىدۇ.
 سېتىۋالغۇچى. ~ alan.
 سېتىۋېلىش. ~ alma. is.
 سېتىۋېلىش كۈچى. satın. alma gücü.
 قۇر: satır¹. ar.
 بۇ — Bu sayfada on beş satır var
 بەتتە ئون بەش قۇر بار.
 ① قىسقىراق. ② ئادەم satır². is. ar.
 ئۆلتۈرىدىغان چوڭ ۋە ئېغىر قىلىچ.
 قۇر بېشى. satır. başı. is.
 سېتىش. satış. is. tic.
 پۈركەنگەن. sâtir. is. ar.
 ھەجۋى. satir. is. fr. ed.
 ھەجۋىلىك، ساتىرىك: satirik. s. fr.
 «ھەجۋى شېئىر. — Satirik şiir»
 ① داس، لېگەن، تەلەڭ satıl. is. ar.
 گىس، جاۋۇر قاتارلىقلار. ② ئاتلارنى
 سۇغىرىدىغان ئولاق.
 كۆكرەك بەردە ياللۇغى. satılcan. is.
 سېتىش. satma. is.
 ① ساتماق. ② ئارتۇق باھا satmak.
 قويماق، كۆپتۈرمەك، ساتقىنلىق قىلماق:
 مال ساتماق. — 1. Mal satmak
 2. Kendini nasıl da satmasını biliyor —
 ئۆزىنى قانداق كۆپتۈرۈشنى —
 بىلىدۇ.
 3. Savaş planlarını düşmana satmak —
 ئۇرۇش پىلانلىرىنى دۈشمەنگە —
 ساتماق.

satranç, - cı. is. far. شاه مات.
 satrançlı. s. كاته كچى.
 ~ kumaş. شاتلانكا (كاتەكچە رەخت).
 sattırmak. ساتقۇزماق.
 satürn. öz. is. سەكەنتىر يۇلتۇزى، ساتورنى.
 satürnizm. is. قوغۇشۇن بىلەن زەھەرلىنىش.
 satvet, - ti. is. ar. ① زورلۇق. ② ھۇجۇم، ئېتىلىش.
 saur. is. ar. ① ئوچاق. ② دوخوپىكا.
 sav. is. ① ئىلگىرى سۈرۈلگەن پىكىر، چۈشەنچە. ② سۆز. ③ خەۋەر. ④ ماقال، تەمسىل. ⑤ مۇددىئا.
 sava¹. is. خەۋەر، خۇش خەۋەر.
 sava². is. ① تۆمۈرچىلەرنىڭ سەندىلى. ② موزدۇزلارنىڭ دۇپىسى (ئاياغ كىيىمى كىيىدۈرۈپ قويۇپ مەخلايدىغان ئەسۋاب).
 savab. is. ar. توغرىلىق، توغرا ھەرىكەت.
 savacı. is. ① خەۋەرچى. ② خۇش خەۋەر يەتكۈزگۈچى، سۈۋەت ئېتىپ كەلگۈچى.
 savak, - ğı. is. ① ئېقىن سۈنسەك. ② ئارتۇق سۈنى ئېقىن تىدىغان ئېرىق.
 savan, savana. is. fr. ساۋاننا (قۇر- غاقلق مەۋسۈمى ئۇزۇن سۈرىدىغان رايون- لاردىكى ئوتلاقلىرىغا بېرىلگەن نام).
 savarım. is. ar. ئۆتكۈر قىلىچلار، ئىتتىك قىلىچلار.
 savarif. is. ar. ئۆزگىرىشلەر.
 savaş. is. ① ئۇرۇش، سوقۇش، جەڭ. ② «İkinci dünya savaşı — ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى»

savaşçı. s. ① ئۇرۇشۇۋاتقان، جەڭ قىلىۋاتقان. ② جەڭگىۋار. ③ جەڭگە قاتناشقۇچى.
 savaşan. s. جەڭگىۋار.
 «Çin halkı savaşan bir halktır — جۇڭگو خەلقى جەڭگىۋار خەلقتۇر»
 savaşma. is. ① جەڭ قىلىش. ② كۈرەش قىلىش.
 savaşmak. ① جەڭ قىلماق، ئۇرۇشماق، سوقۇشماق. ② كۈرەشمەك، كۈرەش قىلماق.
 savat, - dı. is. ar. كۈمۈشكە ئىشلەن- گەن قارا ئويما.
 savatlamak. كۈمۈش ئۈستىگە قوغۇشۇن بىلەن نەقىش ئىشلىمەك.
 savatlı. s. (كۈمۈشتىن ئىشلەنگەن نەرسىلەر) ئويما قىلىپ ئىشلەنگەن، ئىشلەنگەن:
 «Savatlı tabaka — ئىشلەنگەن قۇتا»
 savcı. is. تەپتىش، تەكشۈرگۈچى.
 savcılık, - ğı. is. تەپتىش مەھكىمىسى.
 savdırmak. قوغلاتماق.
 savla, savlo. is. it. كېمە ۋە پارا- خوتلاردا بايراق چىقىرىشتا قوللىنىدىغان ئارغامچا.
 savlamak. پىكىرنى ئوتتۇرىغا قويماق.
 savlet, - ti. is. ar. قاتتىق ھۇجۇم، ئېتىلىپ كېلىش.
 savlo. is. den. → Savla.
 savm. is. ar. din. رامزان، روزى.
 savmak. ① قوغلىسماق، ھەيدىمەك. ② جاپا چەكمەك، دەرت تارتماق. ③ تەسەر قىلماق:
 «1. Dilenciye savmak — تىلەمچىنى قوغلىماق»

2. Hastalığı savmak — كېسەل تارتماق.

3. Soğuk içime savdı — سوغۇق جېنىمغا ئۆتتى.

savmış. s. ئۆتكەن، ئۆتۈپ كەتكەن: «Savmış şey — ئۆتكەن نەرسە.

savn. is. ar. مۇھاپىزەت قىلىش، ئاسراش، قوغداش.

savruk. s. دىققەتسىز، بېھوش، پەرۋا. سىز، بېپەرۋا.

savrukluq, -ğu. is. دىققەتسىزلىك، بېپەرۋالىق، پەرۋاسىزلىق، بېھوشلۇق.

savrulmak. تارالمىق، چېچىلىماق، يېيىلىماق.

savsa. s. is. ① ئاستا. ② غەيرىي مەقسەت بىلەن ماراپ يۈرۈش. ئوغرىلىقچە بىر خىل ~vermek. تۇننىڭ قويىنىغا كىرمەك.

savsacı. s. is. (خوتۇنلارنى) ماراپ يۈرگۈچى ئەخلاقسىز ئادەم.

savsak. s. ئىشنى كۆڭۈل قويماستىن قولىنىڭ ئۈچىدا ئىشلەيدىغان ياكى كېچىكتۈرىدىغان.

savsaklamak. savsalamak. ئىشنى سەۋەبىسىز كېچىكتۈرمەك.

«İşinizi savsakladım sanmayın, vak- tını bekliyorum — ئىشىڭىزنى كېچىكتۈردى دەپ ئويلىماڭ، ۋاقتىنى كۈتۈۋاتىمەن.»

savt¹. is. ar. ① قامچا. ② قامچىلاش.

savt². is. ar. ① ئاۋاز، سادا. ② تۈرك مۇزىكىلىرىنىڭ بىر تۈرى.

savul. ünl. پوش - پوش، يول بەر، «بىر چەتتە تۇر» دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ.

savulmak. بىر نەرسىدىن ساقلىنىپ يىراقلاشماق.

savunma. is. مۇداپىئە، قوغدىنىش، دۆ. «Milli savunma bakanlığı — لەت مۇداپىئەسى مىنىستىرلىكى.»

savunmak ① مۇداپىئە كۆرمىك، قوغدا. ② دانىماق. ③ سۆز ياكى ماقالە بىلەن قوللىماق ياكى يار يۆلەكتە بولماق.

savunmalık. s. مۇداپىئىگە ئائىت.

savunu. is. مۇداپىئە، قوغدىنىش.

savunucu. s. is. ① مۇداپىئە قىلغۇچى. ② قوغدىغۇچى.

savurgan. s. بېھۋە (ئورۇنسىز) سەرپ قىلغۇچى، ئىسراپخور، بەتخەج، سورۇقچى.

savurganlık, -ğı. is. ئىسراپخورلۇق، بەتخەجلىك.

savurmak. ① چاپماق. ② سورۇماق. ③ (بوران) بىر نەرسىنى ئوڭ - تەتۈر قىلىۋەتمەك. ④ (يالغان، بۆھتان ھەققىدە) سۆزلىمەك. ⑤ ئىسراپ قىلماق، پۇلنى چاپماق. ⑥ پىرقىرتىپ ئاتماق. ⑦ دولقۇنلاتماق.

«söz sararmak — سۆز سۆزلىمەك.»

savuşmak. ① ئوغرىلىقچە قېچىپ كەت- مەك. ② (ئاغرىق ھەققىدە) ياخشىلانماق، ياخشى بولۇپ قالماق.

savuşturmak. ① (كېسەللەك ھەققىدە) ساقلاپ قالماق. ② تۇتقۇزماق.

«Hasta tehlikeyi savuşturdu — كېسەل تەھلىكىدىن قۇتۇلدۇردى.»

savut. is. قورال - ياراق.

savutlamak. قورالاندۇرماق.

savvag, sayyag. is. ar. زەرگەر.

sây. is. ar. ① ئىشلەش، تىرىشچانلىق.

② غەيرەت قىلىش، ئەمگەك.
saya. is. ئاياغ كىيىمنىڭ يۈزى.
sayacı. is. ئاياغ كىيىمنىڭ يۈزىنى تەييارلىغۇچى ئۇستا.
 ① ھاۋا گازى، توك ۋە سۇ قاتارلىقلارنىڭ ئىشلىتىلىش مىقدارىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب. ② خاتىرىلىگۈچى ئەسۋاب. ③ ھېسابلىغۇچى ئەسۋاب.
sayd. is. ئوۋلاش.
saydam. s. is. نۇر ئۆتكۈزگۈچى: ئەينەك نۇر — «Cam saydamdır — ئۆتكۈزگۈچىدۇر.»
saydamlık, - ğı. is. يورۇقلۇق ۋە نۇر ئۆتكۈزۈش خۇسۇسىيىتى.
saydamsız. s. يورۇقلۇق ۋە نۇر ئۆتكۈزمەيدىغان.
saydamsızlık, - ğı. is. يورۇقلۇق ۋە نۇر ئۆتكۈزمەسلىك خۇسۇسىيىتى.
 ① دورىگەر. **saydelani.** is. ar. ② دورىگەرلىك.
saydele. is. ar. دورىگەرلىك، پارمۇلوگىيە.
 ① سانائەت. ② ھېسابلاتماق. **saydırmak.** is. ing. مەرتىسىكىلىتىنىڭ يېنىغا چېتىلغان بىر چاقىلىق ساندۇقچە.
 ① سايە، كۆلەڭگە، **saye.** is. far. شۇلا. ② ئىگە بولۇش، قوغداش، بېشىنى سىلاش. ③ ياردەم، مەدەت، يار - يۆلەك.
 ① سايۋان. ② **saye - ban.** is. far. قوغدىغۇچى ۋە ئىگە بولغۇچى ئادەم.
sayf. is. ar. ياز پەسلى.
 ① سەھىپە، بەت. ② بىر **sayfa.** is. ar. بەتكە بېسىلغان ياكى يېزىلغان نەرسە.
 ③ ۋاراق (قەغەزنىڭ).
sayfalık, - ğı. is. سەھىپىلىك،

بەتلىك: «Elli sayfalık kitap — ئەللىك بەتلىك كىتاب.»
sayfi. s. ياز بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
sayfiye. is. ar. داچا.
saygı. is. ھۆرمەت: «Küçükler büyüklere saygı göstermek bir komünist ahlaktır — كىچىكلەرنىڭ چوڭلارغا ھۆرمەت قىلىشى كوممۇنىستىك ئەخلاقىدۇر.»
saygı - değer. s. ھۆرمەتلىك: «Saygıdeğer başbakan Cu Enlay — ھۆرمەتلىك جۇ زۇڭلى.»
saygılı. s. ھۆرمەتلىگۈچى، ھۆرمەت قىلغۇچى.
saygın. s. مۆتىبەر، ھۆرمەت ئىگىسى.
saygınlık, - ğı. is. ئېتىبارلىق، مۆتىۋەرلىك، ھۆرمەتكە سازاۋەر.
saygisız. s. بىسئەدەب، ھۆرمەت قىلمايدىغان.
saygisızlık, - ğı. is. ھۆرمەتسىزلىك.
sayha. is. ar. ۋارقىراش، تۈۋلاش.
 ① سان، ساناق. ② گىزەت **sayı.** is. ۋە ژۇرنالنىڭ سانى.
 «Sincang gazetesinin bugünkü sayısı — شىنجاڭ گېزىتىنىڭ بۈگۈنكى سانى»
sayıcı. is. سانىغۇچى (باچ ئېلىش مەقسىتىدە چارۋىلارنى سانىغۇچى).
sayıklama. is. جۆيلىۈش.
 ① جۆيلىمەك. ② ئاغزىدىن چۈشۈرمەسلىك.
sayılama. is. ستاتىستىك قىلىش، ستاتىستىكا (بىلىم)، ھېسابلاش.
sayılamak. is. ھېسابلانماق، ستاتىستىكا

قىلىنماق.

sayılı. s. ① ئاز سانلىق. ② ساناق. ③ ۋاقتى ۋە سانى ئوچۇق بولغان. ④ تونۇلغان مەشھۇر:

«Bugibi olaylar tarihinde sayılıdır — بۇنداق ۋەقەلەر تارىختا ئاز كۆرۈلىدۇ.»

sayılmak. سانالماق، ھېسابلانماق.

sayım. s. ① ساناق، سان. ② ساناپ ئېنىقلىنىشماق:

«Nüfus sayımı — نۇپۇس سانى. ئىززەتلىك، مۇھتەرەم. sayın. s.

ھۆرمەتلىك — Sayın dinleyiciler تىڭشىغۇچىلار.»

sayısız. s. سان — ساناقسىز:

«Sayısız başarılar — سانسىز مۇۋەپپەقىيەتلەر.»

sayışmak. ھېسابلاشماق (بىرى بىلەن)، ھېساب كىتاب قىلماق.

sayıştay. is. دۆلەت بۇدجىتى كومىتېتى.

sayide. s. far. ① سۈرتۈلگەن، سۈر. تۈپ پارقىرىتىلغان. ② كۈنىرىغان، ئەسكىرىگەن.

sayis. is. ar. → Seyis.

saykal. is. ar. ① سىرچى. ② سىر.

saykallamak. ① سىر بەرمەك، سىرلاپ پارقىراتماق. ② خۇشامەت قىلماق.

saylamak. تاللىماق، سايلىماق.

saylav. is. خەلق ۋەكىلى، پارلامېنت ئەزاسى.

saymaca. s. بەلگىلەنگەن، تەيىنلەن گەن باھا، نەرخ.

saymak. ① سانماق. ② ھېسابلىماق.

③ ئەھمىيەت بەرمەك. ④ ھۆرمەت قىلماق:

«1. Bahçadaki ağaçları saymak —

باغچىدىكى دەرەخلەرنى سانماق.

2. O, bu gibi âdetleri çok sayar — ئۇ، بۇنداق ئادەتلەرگە بەك ئەھمىيەت بېرىدۇ.

3. Gençler daima yaşlıları saymalî — ياشلار ھەر دائىم چوڭلارغا ھۆرمەت قىلىشى كېرەك.»

saymamak. ① ئېتىبارغا ئالماسلىق.

② ھۆرمەتسىزلىك قىلماق.

saymamazlık, -ğı. is. ھۆرمەتسىزلىك.

sayman. is. بوغالتىر، كاسسىر.

saymanlık. -ğı. is. ① بوغالتىر.

لىق. ② بوغالتىرىيە.

saymazlık. -ğı. is. ھۆرمەت قىلماسلىق.

sayrı. s. ① كېسەلچان، كېسەل.

② كەيپىسىز: «Sayrı düşmek — كېسەل بولماق.»

sayrılık, -ğı. is. كېسەللىك.

sayrımak. ئۆزىنى ئاغرىتىپ قىلىپ كۆرسەتمەك.

sayvan is. far. ① سايۋان. ② پە. ۋاز. ③ پېشايۋان، دەرەخ. ④ كۈنلۈك.

sayyad. is. ar. ئوۋچى، سەييارىد.

① قومۇش. ② قومۇش. saz'. is. bot.

تىن ياسالغان. ③ رەڭگى سېرىق.

① سىاز (تۈرلۈك saz'. is. far. چالغۇلارنىڭ ئومۇمىي نامى). ② چالغۇ.

چىلار گۆرۈپچىسى. ③ بەزمە، ئولتۇرۇش: ئولتۇرۇشقا بارماق — «Saza gitmek

(بەزمەگە).»

sazan. is. zool. كارىپ بېلىقى.

sazcı. is. سازچى، سازەندە.

sazende. is. far. سازەندە، ساز

چالغۇچى، سازچى.
sazendeği. is. سازچىلىق.
saziş is. far. قورۇلۇش، سېلىنىش.
sazlık, - ğı. is. قۇمۇشلۇق.
saztıraşan. is. بوزىچى، بوزاتقۇغۇچى.
seans. is. fr. ① بىرلىكتە ئىشلىش
 گۇچىلەر. ② يىغىن ۋاقتى. ③ بىر ئىش
 ئۈچۈن كەتكەن ۋاقىت. ④ قېتىم نۆۋەت:
 «Sinemalar günde üç seans ya-
 pılır — كىنو كۈنىدە ئۈچ قېتىم —
 قويۇلىدۇ»
seb¹. s. ar. يەتتە (رەقەم).
seb². isar. تىللاش.
seba¹. s. ar. يەتتە (رەقەم).
seba². saba. is. coğr. غەربىي جە-
 نۇب ئەرەبىستاندا ئىسلامىيەتتىن ئاۋۋال-
 قى دۆلەت.
 ① **sebak.** is. ar. دەرس، ساۋاق.
 ② مۇكاپات.
sebat, - tı. is. ar. چىداملىقلىق،
 چىڭ تۇرماقلىق:
 پىكرىدە — «Fikrinde sebat ediyor —
 چىڭ تۇرىدۇ»
sedatkâr. s. ar. چىڭ تۇرىدىغان.
sebatlı. s. چىداملىق، قەتئىي.
sebatsız. s. چىدامسىز، قەتئىيەتسىز.
sebatsızlık, - ğı. is. چىدامسىزلىق.
sebaya. is. ئەسەرلەر، ئۇرۇشتا قولغا
 چۈشكەنلەر (كۆپىنچە ئاياللار).
sebbah. s. is. ar. سۇ ئۈزۈش ما-
 ھىرى.
sebbak. is. ar. مەدەن ئېرىتكۈچى.
sebeb. is. → **Sebeb.**
sebebiyet, - ti. is. ar. سەۋەب
sebebiyle. z. تۈپەيلىدىن، سەۋەب.

بىدىن.
sebeb, - bi. is. ar. سەۋەب:
 «Yoksulluğun sebebi sömürüdür —
 يېرىقۇللۇقنىڭ سەۋەبى ئېكسپلاتاتسى-
 يىدۇر»
sebeplenmek. پايدا قازانماق.
sebepli. s. سەۋەبلىك.
sebepsiz. s. سەۋەبسىز.
sebepsizlik, - ğı. is. سەۋەبسىزلىك.
sebet. is. ar. ئىسپات قەغەزى.
sebhale. is. ar. «سەبھاناللا» سۆزد-
 نى تەكرارلاش.
 ① **sebi¹.** s. ar. يەتتە كۈنىدە بىر
 كەلگەن (نۆۋەت). ② يەتتە سانغا مۇنا-
 سەۋەتلىك.
sebi². is. ar. ئەسىرگە چۈشكەن.
sebil. is. ar. سەبىل (ساۋابلىق
 ئۈچۈن ئۇلۇغ كۈنلەردە تارقىتىلغان ئىچىم-
 لىك سۈيى).
sebil . etmek. ئىسراپ قىلماق.
sebilci. is. كۈچىمۇ كۈچا يۈرۈپ
 پۇلسىز سۇ تارقاتقۇچى.
sebil. hane. is. ar. مەسچىتلەرنىڭ
 يېنىغا مەخسۇس سېلىنغان ۋە ساۋاب
 ئۈچۈن ئىچىدىغان سۇنى تارقىتىدىغان
 ئۆي.
sebin. s. ar. يەتمەش (سان).
sebit. s. ar. ئۆز يېرىدە چىڭ
 تۇرغان.
sebk. is. ar. سابىق، ئاۋۋالقى.
 ① **seblâ.** s. ar. ئۇزۇن كىرىپكىلىك.
 ② ئايال ئىسمى.
seblet. is. ar. بۇرۇت.
sebt¹. is. ar. شەنبە.
sebt². is. ar. يېزىش، قەيت قىلىش.

sebu¹. is. ar. شر، يواۋاس قاتارلىق
پىرتقۇچ ھايۋانلار.
sebu². is. ar. ① كوزا، كومزەك. ②
رومكا، قەدەھ.
sebuçe. is. far. ① كىچىك كىوزا،
كىچىك كومزەك. ② كىچىك رومكا،
كىچىك قەدەھ.
sebuḥ. s. ar. سۇ ئۈزگۈچى، سۇ
ئۈزۈش ماھىرى.
sebun. s. ar. يەتمەش (سان).
sebük. s. far. ① يېنىك، يەڭگىل.
② تېز، چاققان، چەبەدەس. ③ تەنتەك،
ئېغىر - بېسىق بولمىغان.
sebüki. is. ① يېنىكلىك، يەڭگىللىك.
② ئىتتىكلىك، چاققانلىق.
sebz. s. far. يېشىل.
sebze. is. كۆكتات، ئوتياش،
كۆكتاتلىق، ئوت — «Sebze bahçesi —
ياشلىق»
sebzeci. is. كۆكتات ساتقۇچى،
كۆكچى.
sebzecilik, - ği. is. كۆكتاتچىلىق.
sebzelik, - ği. is. كۆكتاتلىق.
sebzemat. is. far. ئوتياش
سۆزلىرىنىڭ كۆپلۈكى.
sebze. zar. is. ① يېشىللىق. ②
كۆكتاتلىق، كۆكتات ئېتىزى.
sebzi. is. s. far. يېشىللىق، يېشىل
رەڭلىك.
sebzın. s. far. يېشىل رەڭلىك.
seccac. s. ar. ① شەددەت بىلەن
ئاققان سۇ ياكى ياغقان يامغۇر.
is. ② شارقىراتما.
seccade. is. ar. جايىناماز.
seccan. is. ar. گۈندىپاي.

secede. is. ar. din. سەجدە.
~ etmek — سەجدە قىلماق
secdeğah, secdegeh. is. ئىبادەت
قىلىنىدىغان، ناماز ئوقۇلىدىغان يەر.
secdegir. s. سەجدە قىلغان.
secencel. secencele, is. ar. ئەينەك.
secı. is. ar. سۇ بىلەن تولدۇرۇلغان
تۇڭ.
seci. is. ar. ed. نەزم قاپىيىسى.
seciye. is. ar. مەجەز، خاراكتېر.
seciyesiz. s. قىلمىسىز.
seçi. is. سايلاش.
seçici. s. سايلىغۇچى.
seçicilik, - ği. is. سايلاش ئىشى.
seçik. s. ① بەلگىلىك، ئوچۇق ②
ئالاھىدە.
seçilmek. سايلانماق، تاللانماق.
seçilmiş. s. ① تاللانغان، سايلانغان.
② ئىلغىنىپ قالغان:
«Seçilmiş eserler —
ئەسەرلەر»
Seçilmiş meyveleri çok ocuza
satı — ئىلغىنىپ قالغان مېۋىلەرنى
بەك ئەرزان ساتتى.
seçim. is. سايلام.
seçimsel. s. سايلام بىلەن مۇناسىۋەت
لىك، سايلامغا ئائىت.
seçkin. s. ① تاللىۋېلىنغان. ② مۇ-
نەۋۋەر. ③ پەزىلەتلىك، ياخشى خىسلەتلىك:
«Komünistlar işçi sınıfının seçkin
üyelerinden olmuşlar —
نىستلار ئىشچىلار سىنىپىنىڭ مۇنەۋۋەر ئەزالى-
رىدىن تەركىب تاپقان»
① سايلاش، تاللاش. ② seçme. is.
مۇنەۋۋەر.

seçmece. تاللاش يولى بىلەن: **Seçmece verirsən, daha çok alı-**
rim — تاللاش شەرتى بىلەن بەر-
 سەڭ، تېخىمۇ كۆپ ئالسىمەن.
seçmecilik, -ği. is. بىر - بىرىگە
 زىت بولغان ھەر خىل پىكىرلەرنى، نەزە-
 رىيىلەرنى مېخانىكىلىق سىزۈرەتتە، پىرىن-
 سىپىز ئارىلاشتۇرۇۋەتكەنلىك.
seçmek. ① تاللىماق، ئىلغىماق. ②
 سايلىماق. ③ پەرق قىلماق.
seçmen. is. سايلىغۇچى.
seçtirmek. ① سايلاتماق. ② تاللات-
 ماق، ئىلغاتماق، پارلاتماق.
sed. is. → **Set.**
seda¹. is. ar. ① سادا، ئاۋاز. ②
 ئەكس سادا.
seda². is. ar. كۆكرەك، كۆكسى،
 ئەمچەك.
sedacet. is. far. ar. سادىدلىق.
sedat, -dı. is. ar. ① توغرىلىق.
 ② توغرا نەرسە. ③ ئەر ئىسمى.
seddetmek. ئەتمەك، ياپماق.
sedef. is. ar. ① سەدەپ. ② سە-
 دەپتىن قىلىنغان:
 «Sedef düğme — سەدەپ تۈگمە.
sedefçe, sadefçe. is. ئۇششاق (ك-
 چىمك) سەدەپ، سەدەپچە.
sedefçi. s. is. سەدەپتىن ياسالغان
 نەرسە - كېرەكلەر ساتقۇچى، سەدەپچى.
sedefçilik, -ği. is. سەدەپچىلىك.
 ① سەدەپ رەڭسىمىدە. ②
 ئىچىدە سەدەپ بولغان.
sedefkâr. s. is. ar. سەدەپتىن نە-
 سە - كېرەك ياسىغۇچى.
sedefkâri. is. سەدەپچىلىك.

sedefli. s. سەدەپ بىلەن زىننەتلەن-
 گەن.
sedefsi. s. سەدەپكە ئوخشايدىغان،
 سەدەپ رەڭسىدە.
sedid. is. ar. توغرا، ئادىل.
 ① پەردە، يوپۇق. ② **sedil.** is. ar.
 ئاسقۇچ.
sedir¹. is. lat. شەمشاد دەرىخى،
 سېدىر.
sedir². is. ar. لۆم - لۆم كارىۋات،
 ياستۇقلۇق كارىۋات.
sedirlik, -ği. is. شەمشادلىق، سې-
 دىرلىك (شەمشاد ئۆستۈرۈلىدىغان يەر).
sedrebeki. s. is. ئەھمىيەتسىز، قا-
 لايمىقان، يالغان، بىمەنە (سۆز).
sedye. is. it. جىرغا (كېسەل ياكى
 يارىدارلارنى توشۇيدىغان).
sedyelik. s. جىرغا بىلەن توشۇيدىغان
 (كېسەل).
sefa, safa. is. ar. تاماشا، ساپا،
 كۆڭۈل خۇشلۇقى.
 ① **sefahat, -tı.** is. ar. تاماشىغا
 بەكمۇ بېرىلگۈچى. ② تاماشا، ئويۇن -
 كۈلكە. ③ قولىدىكى كەلسە - كەلمەس
 خەجلەۋېرىش.
sefain. is. ar. ① كېچە، پاراخوت. ②
 تۈرلۈك تېمىلاردىكى كىتاب.
 ① **sefalet, -ti.** is. ar. كەمبەغەل-
 لىك، يېقىنلۇق. ② پەرىشانلىق، خورلۇق،
 ھەقىرىلىق.
sefaret, -ti. is. ar. ئەلچى:
 «Çinin. Ankara sefaretı —
 نىڭ ئانكارا ئەلچىسى»
sefaret. hane. is. ar. ئەلچىخانا:
 «Türkiyenin pekin sefarethanesi—

تۈركىيەنىڭ بېيجىڭدىكى ئەلچىخانىسى. »
 sefat. is. ar. سەۋەت.
 sefe. is. ast. كاسسۇپپا (ئاسماننىڭ
 شىمالىي تەرىپىدىكى يۇلتۇزلار تۈركۈمى
 دىن بىرى).
 sefeh. is. ئەقىلىسىزلىق، كەم ئەقىللىق.
 ① sefer. is. ar. سەپەر، يولۇچىلىق.
 ② نۆۋەت، قېتىم. ③ سىرتقا قارىتا
 ئۇرۇش سەپىرى، ئۇرۇش:
 «Üç sefer — ئۈچ نۆۋەت.
 seferber. s. ar. سەپەر — ۋەر.
 seferberlik, - ği. is. سەپەرۋەرلىك:
 «Savaş seferberliği. ئۇرۇش سەپەرۋەرلىكى.
 seferiye. is. ar. ئۇرۇش ھالىتىدە
 تۇرۇش.
 seferli. s. سەپەرگە چىقىپ كەتكەن،
 يولغا چىقىپ كەتكەن، سەپەردىكى ...
 sefer. tası. s. بىر ياكى بىرقانچە
 قەۋەتلىك تاماق قاچىسى.
 seffâk. s. ar. قانخور، قان تۆككۈچى.
 sefid s. far. ئاق.
 sefidi. is. ئاقلىق.
 ① sefi. s. ar. ئويۇن — تاماشىغا
 بېرىلگەن. ② ئاددىي. ③ ئەقىلىسىز، كەم
 ئەقىل.
 ① sefil. s. ar. يوقسۇللۇق تارتقان،
 يوقسۇل، پەرىشان. ② تۆۋەن، پەسكەش.
 ③ خاراب، جۇل — جۇل بولۇپ كەتكەن.
 ① sefine. is. ar. كېمە، پاراخوت.
 ② تۈرلۈك تېمىلارنى مەزمۇن قىلغان
 كىتاب.
 sefir. is. ar. ئەلچى.
 ① sefire. is. ar. ئايال ئەلچى. ②
 ئەلچىنىڭ ئايالى.
 ② seğırdim. is. تۈگەنگە. ②

سۇ چۈشىدىغان نو. ③ توپ ئېتىلغاندىن
 كېيىن قونداقنىڭ ئارقىغا تېپىشى.
 ① seğırdişmek. يۈگۈرۈشمەك. ② غەپ
 رەت قىلماق، كۈچ چىقارماق.
 seğırmek. قىيىلدىماق، مىدىرلىماق.
 ① seğırtmek. is. يۈگۈرمەك. ②
 (بېلىق تۇتىدىغان) قارماق.
 seğırtme. يۈگۈرۈش:
 «Birdenbire kalkıp eve doğru se-
 ğirtti — بىردىنلا ئورنىدىن قالىپ
 تۇرۇپ ئۆيىگە قاراپ يۈگۈردى.»
 seğmen, seymen. is. far. ھېيت —
 ئايەم ۋە توي — تۆكۈنلەرگە مىللىي ك-
 ىم كىيىپ، ئاتلىق ياكى قوراللىق قات-
 نىشىدىغان ياشلار.
 ① sehab. is. ar. بۇلۇت. ② قاراڭ
 غۇلۇق.
 sehabe. is. ar. پارچە بۇلۇت.
 sehaib. is. ar. بۇلۇتلار.
 sehanet¹. is. ar. ئىسسىق بولماق،
 ئىسسىقلىق.
 ① sehanet². is. ar. قېلىنلىق، ②
 ئىسسىقلىق. ③ قاتتىقلىق.
 sehavet, - ti. is. ar. سېخىلىق، قو-
 لى ئۇچۇقلۇق.
 ① seher¹. is. ar. سەھەر (ۋاقىت).
 ② ئايال ئىسمى.
 seher². is. ar. ئۇيقۇسىزلىق، ئۇيقۇ-
 سىزلىق كېسىلى.
 seherhiz. s. ar. ئورنىدىن ئەتىگەن
 تۇرىدىغان.
 sehhar. s. is. ar. داخان، پېرىخۇن،
 باخشى.
 sehhare. is. ناھايىتى گۈزەل داخان.
 ئايال.

① تۈز، توغرا. ② sehi. s. far. نوتىدەك.

ئوڭاي. sehil, sehl. s. ar.

① پاي، sehim, - hmi. is. ar. ② ئۇچىغا ئۇچلۇق تۆمۈر قادال ھەسسە. ③ ئوقيانىڭ ئوقى. ④ مىراس خورلارغا تەگكەن ھەسسە.

ھەسسىدار. sehim. s. ar.

خاتالىق. sehiv, - hvi. is. ar.

قورقۇش، ۋەھىيە. sehm. is. far.

① چاتما. ② كىچىك sehpä. is. far.

شەرە. ③ دارنىڭ ياغىچى. ④ ئۈچ پۈت لۇق شەرە ياكى ئورۇندۇق.

بىر خىل يىپەكلىك sehrenk. is. far. رەخت.

ساتار (ساز). sehtar. is. far.

خاتالىق بىلەن، sehven. z. ar. خاتالارچە، سەۋەنلىك بىلەن.

خاتالىق. sehviyat. is. ar.

① ساپ، ئىچىگە باشقا sek. s. far. نەرسە قوشۇلمىغان (ئىچىلىك). ② (ھا- راق ھەققىدە) ئېچىتىش جەريانىدا شېكەر تەركىبى ئىسپىرتقا ئايلاندۇرۇلغان ئاچ- چىق. ③ سۇ ياكى شېكەر ئارىلاشتۇرۇل- مىغان.

ساپ ھاراق. — rakı ~

كېسەل، ئىلمەت، sekam. is. ar. دەرد.

ئوسمان پادىشاھلىقى sekban. is. far. ئوردىسىدا ئوۋ ئىتلىرىغا قارىغۇچى.

① ئىتلارنىڭ ئالدى، sekbe. is. ar. ② بۆك، دوپپا، باشلىق.

جايدا چىڭ تۇرۇش، sekenat. si. ar. قىمىرلىماسلىق.

سەكەنستىر، سا- sekendir. is. astr.

تۈرىن (يۇلتۇز).

بىر جايدا ئولتۇر- sekene. is. ar. غانلار.

مەستلىك. sekeran. is. ar.

مەستلىك. sekerat. ar.

ئۆلۈك سۆڭىكى. sekester. is. tip.

ئاقنىڭ تۇۋىقىدىن پاچىقىغى. seki¹. is. چە بولغان ئاقلىق.

① تۈۋرۈكنىڭ ئاستىغا seki². is. ing. قويۇلغان تاش. ② سۇپا. ③ ئولتۇرۇش ئۈچۈن قويۇلغان تاش ياكى لايدىن ياسالغان ئورۇندۇق. ④ دۆڭلۈك.

ئاق پاچاقلىق: sekili. s. «ئاق پاچاقلىق» ئات.

دەم، ئارام. sekine, sekinet. is. ar.

① مەستلىك. sekir, - ri. is. ar. ② ھوشسىزلىق.

سەككىز: sekiz. s.

سەككىز — Sekizinci yol ordusu زىنچى يول ئارمىيىسى.

سەككىزدىن، سەككىز sekizer. s. كىشىلىك.

«Sekizer kişilik gruplar yarışa hazırlanıyorlar — سەككىز كىشىلىك گۇرۇپپىلار مۇسابىقىگە ھازىرلىنىۋاتىدۇ.»

سەككىز. sekiz. gen. is. s. mat. بۇرچەكلىك، سەككىز قىرلىق.

سەككىزىنچى. sekizinci. s.

سەككىزلىك، سەككىز sekizli. s. مىسالىق شېئىر.

سەككىزدىن بولغان، سەك sekizlik. s. كىزدىن قۇرۇلغان، سەككىزدىن تەشكىل تاپقان.

سەككىز يۈزلۈك sekiz. yüzlü. is. جىسىم.

sekmek. سەكرىمەك.
 sekmen. is. ① يۆلەنچۈكىسىز ئورۇندۇق. ② تاتما، پەلەمپەي.
 sekran. s. ar. مەست.
 sekranıyet. is. مەستلىك.
 sekreter. is. fr. سېكرېتار، كاتىپ؛ «Genel sekreter — باش كاتىپ»
 sekreterlik, - ği. is. سېكرېتارلىق، سېكرېتارىئات، كاتىپلىق، كاتىبات.
 seksek, - ği. is. بالىلارنىڭ بىر.
 پۇت بىلەن سەكرەپ ئوينايدىغان ئويۇنى.
 seksen. s. سەكسەن (سان).
 seksenlik. s. ① سەكسەن سانلىق، ② سەك-
 ئىچىدە سەكسەن نەرسە بولغان. ③ سەك-
 سەن ياشلىق:
 «Seksenlik bir adam — سەكسەن
 ياشلىق بىر ئادەم»
 seksiyon. is. fr. ① قىسىم، بۆلۈم. ② بىر - بىرىگە بەك يېقىن بولغان
 تۈرلەردىن بارلىققا كەلگەن بۆلۈم.
 seksolog. is. fr. جىنسىيەت بىلىمى،
 مۇتەخەسسسى، سېكسولوگ.
 seksoloji. is. fr. جىنسىيەت بىلىمى،
 سېكسولوگىيە.
 sekte. is. ar. ① تەختاپ قېلىش. ②
 ئاقساق قېلىش. ③ توسقۇنلۇق. ④ بۇ-
 زۇقلۇق، بۇزۇلۇش:
 يۈرەكنىڭ توخ — 1. Kalb sektesi
 تاپ قېلىشى.
 2. Bu iş sekteye uğradı — بۇ
 ئىش ئاقساق قالدى.
 3. işime sekte vurdu — ئىشىمغا
 توسقۇن كەلدى»
 sektirmek. سەكرەتمەك.
 sektör, - rü. is. fr. ① بۆلۈم، قىر

سىم. ② كېسىم. ③ رايون.
 sel. is. ar. سەل. كەلكۈن.
 seladang. is. zool. ياۋا كالا.
 selâhiyet. is. → Salâhiyet.
 selâm. is. ar. ① سالام. ② تىنىچلىق،
 راھەت، پاراغەتلىك. ③ ئاقىۋىتى خەير-
 لىك بولۇش. ④ تونۇشۇش. ⑤ سوقۇش
 ۋە سودا پاراخوتلىرىنىڭ بىر بىرى
 بىلەن ئۇچراشقاندا كۆرسەتكەن ھۆرمەت
 ئىپادىسى.
 selâmet, - ti. is. ar. ① ئېسەنلىك،
 ساقلىق. ② قۇتۇلۇش. ③ مۇۋەپپەقىيەت-
 لىك، نەتىجە.
 قۇتۇلماق. ~ bulmak.
 selâmetlemek. ساق - سالامەتلىك
 تىلىمەك، ئاق يوللۇق تىلىمەك.
 selâmlamak. سالام بەرمەك، سالام
 قىلماق (شەپكىسىنى كۆتۈرۈپ قويۇش،
 يېشىنى ئېگىپ قويۇش ۋە قول كۆتۈرۈش
 يولى بىلەن...)
 selâmlaşmak. سالاملاشماق، سالام
 قىلىشماق.
 selâmlık, - ğı. is. مېھمانخانىنىڭ
 ئەرلەر ياتىدىغان بۆلۈمى.
 ~ alay. ئوسمان پادىشاھلىرى
 جۈمە نامىزىغا بارغاندا ئۆتكۈزۈ-
 لىدىغان مۇراسىم.
 selâmsız. s. is. سالام بەرمەسلىك،
 ھۆرمەتسىزلىك، بى ھۆرمەت.
 selâmünaleyküm. ar. سالامۇ ئەلەيكۈم.
 رۇخسەت ئالماستىن. ~ demeden.
 ئاياللار. selamünkavien. is. ar.
 ئوتتۇرىسىدا قىرلىنىدىغان سالام سۆزى
 (قېدىمدا)، سالامۇنكەۋلەن.

selâse. ئۈچ (سان).
selâset, - ti. is. ar. (سۆزنىڭ) مەنتىقە ئۇيغۇنلۇقى.
selâsit. is. ar. ① زەنجىرلەر. ② زەن. ③ تاغلار تىزمىسى.
selâsin, selâsun. s. ar. ئوتتۇز (سان).
selâtin. ar. سۇلتانلار.
camileri. ~ ئوسمان پادىشاھلىرى ۋە خانىملىرى تەرىپىدىن سېلىنغان جامەلەر.
selbetmek. ئېلىپ تاشلىماق، يوقاتماق، قاپچۇرماق.
selbi. s. سەلبىي.
selcem. is. bot. چامغۇر.
Selçuk. öz. is. سەلجۇق.
Selçuklu. is. X سەلجۇقلار
 ئەسىردە ئوغۇز تۈركمەنلىرىگە قوماندانلىق قىلىپ ئىسلام دۆلەتلىرىگە كەلگەن داكاكىنىڭ ئوغلى سەلجۇقنىڭ نەۋرىلىرى تەرىپىدىن XI ئەسىردە قۇرۇلغان ۋە XIII ئەسىردە تۈگىگەن تۈرك ئىسلام دۆلىتىنىڭ ئېتى ۋە شۇ دۆلەتنى قۇرغان سۇلالىنىڭ ئېتى).
sele¹. is. ar. يالپاڭ سېۋەت.
sele². is. fr. ۋە مۆتىدىل ۋېلىسپېت
 لىت قاتارلىقلارنىڭ ئېگىزىدىكى قاپلىما.
seleb. is. ar. بۆلمىۋالغان نەرسىلەر، شەخسىي مۈلۈك.
selef. is. ar. ئەجداد.
«Seleflerimizi unutmamalı» ئەجدادلىرىمىزنى ئۇنتۇپ قالمايلى.
selek. s. سېخى، مەرد، ئوچۇق قول.
selen. is. ئاۋاز.
selid. s. ar. ① تالانغان، بۇلانغان. ② ئەقلىنى يوقاتقان.

selika. is. ar. پاساھەتلىك سۆزلەش ۋە ياخشى يېزىش ئىقتىدارى.
selim. s. ar. ① توغرا، دۇرۇس، نۇقسانى يوق. ② (كېسەل ھەققىدە) بىخەتەر. ③ ئەر ئىسمى.
selinti. is. ar. ① تاشقىن سۇ، كەلكۈن ئاچقان ئېقىن (يول). ③ سەل ئېلىپ كەلگەن لاۋا - لاقىلار. ④ كەلكۈن ئاچقان جىرا.
selis. s. ar. (سۆز ھەققىدە) راۋان، چۈشىنىشلىك.
selit. s. ar. ① ئاغزى بۇزۇق، ئاغزى يامان. ② is. زەيتۇن يېغى.
sellâh. is. ar. قاسساپ، پوكانچى.
selle¹. is. ar. قوي ۋە ئۆچكە پادىسى.
selle². is. ar. سېۋەت، يالپاڭ سېۋەت.
selle. baf. is. ar. سېۋەتچى، سېۋەت ئۆرگۈچى ۋە ساتقۇچى.
Memehüsselâm. z. ھېچ نەرسىگە قارىماستىن، رۇخسەتسىزلا.
sellenme. is. يامغۇر سۇلىرىنىڭ دەريا ھالىغا كەلمەستىن بۇرۇن تۇپراق ئۈستىدە ئېقىشى.
selmek. is. far. müz. تۈرك مۇقاملىرىدىن بىرى.
selsal. is. ar. سوغۇق سۇ، ئىچىشكە تاتلىق سۇ.
selva. is. isp. ئامېرىكىدىكى ئامازون ۋە ئافرىقىدىكى نىل دەريالىرى ئەتراپىدىكى قېلىن ئورمانلىقلار.
selvâ. is. ar. ① ھەسەل، بال. ② بۆدۈنە، ۋىتۋالاق.
selvet. is. ar. ① كۆڭۈل خۇشلۇقى. ② مەمنۇنىيەن، خوشاللىق. ③ زوق.
selvim. is. توقۇش ئىستانوكلىرىدا

توقۇلغان رەخت يۆگىلىدىغان كۆتەك
(ياغاچ).

sem, - mmi. is. ar. ئوغسا، زەھەر.

sama¹. is. ar. ① ساما، ئاسمان،
كۆك، پەلەك. ② ئايال ئىسمى.

sama². is. ar. ① ئاڭلاش، يېزىش.
② دەرۋىشلەرنىڭ ساماسى.

semacet. is. ar. كۆرۈمىسىزلىك،
سەتلىك.

semafor. is. fr. ① تۆمۈر
يولدا، يولنىڭ ئوچۇق ياكى ئېتىك
ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدىغان بەلگە. ②
دېڭىزدا پاراخوتلارنىڭ خەۋەرلىشىش
سايىمىنى. ③ ھەربىيلەردە ئىشارەت
يايرىقى).

semaforcu. is. سېمافورچى.

sema. hane. is. ar. خانىقا.

semah. is. بىر خىل مىللىي ئويۇن.

semahat, - t. is. ar. ① سېغىلىق،
قولى ئوچۇقلۇق. ② ئايال ئىسمى
(سەماھەت).

semai. is. ar. شېئىر شەكىللىرىدىن
بىر خىلى.

semaî. s. ar. ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىۋال
خان (قائىدىسىز سۆزلەر)، قولاق مەللىسى.

seman¹. s. ar. سەككىس (سان).

seman². is. fr. چىشتىكى ئاق بور
ماددىسى.

semanet. is. ar. سېمىزلىك.

semaktik. is. yun. سېمانىتىكا
(تەلشۇناسلىقنىڭ سۆز، ئىبارىلەرنىڭ
مەنىسىنى ۋە بۇ مەنىلەرنىڭ ئۆزگىرىش
شىنى تەتقىق قىلىدىغان بۆلۈم).

semar. is. ar. مېۋە، يېمىش.

semasire. is. ar. كومىسيونچى.

semaver. is. rus. ساياۋار.

sembol, - lü. is. yun. ① سىمۋول
(شەرتلىك بەلگە، نىشانە). ② خىمىيىۋى
ئېلېمېنتلارنىڭ بەلگىسى:

«Beş yıldızlı kızıl bayrak Çinin
sembolüdür — بەش يۇلتۇزلۇق
قىزىل بايراق جۇڭگونىڭ بەلگىسىدۇر.»

sembolizm. is. fr. سىمۋولىزم
(ئەدەبىيات - سەنئەتتىكى چۈشكۈن بىر
ئېقىم).

semc. s. ar. سەت (چىراي).

semek. is. ar. بېلىق.

semen¹. is. ar. سېمىزلىك.

semen². is. ar. باھا، نەرخ، قىممەت.

semend. is. far. ① قۇلاتات.
چىرايلىق ۋە ئىتتىك ئات.

semender. is. far. ئىران ئەپسانى
لىرىدا ئېيتىلىدىغان ئوتتىن يارىتىلغان ۋە
ئوت ئىچىدە ياشايدىغان مەخلۇق.

semer¹. is. yun. ① لىڭغىر چاق.
② ھامىللار يۈك توشقاندا ئارقىسىغا
تېڭىۋالىدىغان لىڭغىر چاق. ③ سۆڭەكچ.

semer². is. ar. ① مېۋە، يېمىش.
مەھسۇل، پايدا، ھەسۇل. ③ نەتىجە.
ئاقىۋەت.

semer³. is. ar. بەزمە.

semerci. is. لىڭغىر چاق ياسىغۇچى
ياكى ساتقۇچى.

semere. is. ar. ① مېۋە، يېمىش.

② پايدا، نەپەئەت. ③ نەتىجە، ئاقىۋەت.
④ كىرىم.

semereli. is. s. ar. دارامەتلىك،
ئۈنۈملۈك.

semih. s. ar. ① سېخى، ئوچۇق قول.

② ئەز ئىسمى (سەمىھ).

semin¹. s. ar. سېمىن.
 semin². s. ar. قىممەتلىك، قىممەت.
 seminer. is. fr. سېمىنار (1) ئالىي
 ئوقۇش يۇرتلىرىدا ئوقۇغۇچىلارنىڭ
 گۇرۇپپا - گۇرۇپپا بولۇپ ئېلىپ بارىدىغان
 ئەمەلىي مەشغۇلاتى. (2) بىرەر
 ساھەدە ئېلىپ بېرىلىدىغان ئەمەلىي
 مەشغۇلاتلار).
 seminom. is. fr. جىنسىيەت بېزى
 راكى.
 semirgin. s. ھۇرۇنلۇقتىن سەمىرىپ
 كەتكەن ۋە سەمىرىپ كەتكەنلىكتىن
 ھۇرۇنلاشقان.
 semirmek. s. سەمىرىپ كەتمەك، سېمىز-
 لەشمەك.
 semirtme. is. سەمىرتىش، يورداش.
 semirtmek. s. سەمىرتىمەك، يوردىماق.
 semiy. s. ar. ئوخشاش ئىسىملىك،
 ئىسىملىكلىرى ئوخشاش.
 semiz. s. سېمىز:
 «Semiz tavuk — سېمىز مېكىيان.
 semizlemek. s. سېمىزلىمەك، سەمىزلىك.
 semizlik, - ği. is. سېمىزلىك.
 semiz. otu. is. bot. سېمىز ئوت.
 semmek. is. ar. بېلىقچى.
 semmi. s. (1) زەھەرلىك. (2) زەھەر.
 بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
 semmiyet. is. ar. زەھەرلىك.
 semmür is. ar. قارا بۇلغۇن ۋە
 ئۇنىڭ تېرىسى.
 semn. is. ar. سېرىق ماي.
 sempati. is. ar. قىزغىنلىق، ھېسداش
 لىق، يېقىنلىق.
 sempatik. s. fr. (1) سۆيۈملۈك،
 ھېسداش. (2) زوقنى قوزغايدىغان.

semt, - ti. is. ar. رايون، تەرەپ.
 «Öğrenci semti — ئوقۇغۇچىلار رايونى.
 sena. is. ar. (1) ماختاش، ھەمدۇسانا،
 مەدھىيەلەش. (2) چاقماق يورۇقى. (3)
 يوپۇرمىقى ياكى مېۋىسىدىن سۈرگە
 ئىشلىتىدىغان ئوت، سانا.
 senabik. is. ar. تۇۋاق (ھايۋاننىڭ).
 senabil. is. ar. باشاق (زىرائەتنىڭ).
 senam. is. ar. (1) لوڭكا، ئۆركەش
 (تۆگىنىڭ). (2) دۆڭ. (3) مەركەز، ئوت
 تۇرىسى (نەرسىنىڭ).
 senaryo. is. it. sin. كىنو سىنارىيىسى.
 senaryocu. is. sin. كىنو سىنارىيىسى
 يازغۇچى، سىنارىيىچى.
 senoto. is. it. (1) كېڭەش پالاتاسى،
 يۇقىرى پالاتا. (2) پارلامېنت. (3) مەك-
 تەپ (ئالىي) ئىشلىرى يىغىنى.
 senatör, - rü. is. fr. (1) كېڭەش
 پالاتاسىنىڭ ئەزاسى. (2) پارلامېنت
 ئەزاسى.
 senatörlük, - ğü. is. پارلامېنت
 ئەزاسىنىڭ ۋەزىپىسى.
 senaya. is. ar. ئۇدۇل چىش.
 sencer. is. ئىستېھكام، قەلئە.
 sencide. s. far. ئۆلچەلگەن، جىڭلانغان.
 sencileyin. z. ساڭا ئوخشاش، سەندەك.
 sendan, sindan. is. ar. سەندەل
 (تۆمۈرچىلەرنىڭ).
 sendani. s. ar. سەندەلدەك، سەندەلگە
 ئوخشاش.
 sendel. is. far. (1) قېيىق. (2) سەن-
 دەل دەرىخى.
 sendelemek. s. ar. (1) سەنتۇرۇلمەك.
 (2) نېمە قىلىشنى بىلمەي ھولۇقماق.
 sendik. is. fr. بىرەر تەشكىلات ۋە

شركتەنىڭ باشلىقى.
sendika. is. fr. ئۇيۇشما;
 ئىشچىلار — **İşçiler sendikası**
 ئۇيۇشمىسى.
sendikacı. is. ئۇيۇشما قۇرغۇچى،
 ئۇيۇشتۇرغۇچى، تەشكىللەشتۈرگۈچى.
sendikacılık, -ğı. is. تەشكىلاتچىلىق،
 ئۇيۇشتۇرماچىلىق.
sendikalaşmak. تەشكىللەش،
 تەشكىللەشمەك.
sendiklaştırmak. تەشكىللەشتۈرۈش،
 تەشكىللەشتۈرمەك.
sendikalist. is. ar. ئۇيۇشتۇرغۇچى،
 تەشكىلاتچى.
sene. is. ar. يىل.
sened. is. → **Senet.**
senédât. is. ar. يىللار.
senek, -ğı. is. قارىغاي ياغىچىدىن
 قىلىنغان سۇ تۇغى.
senelik. s. يىللىق.
senet, -di. is. ar. ① ھۆججەت،
 ② كاپالەت قەغىزى.
senetleşmek. كاپالەتلەشمەك،
 ھۆججەتلەشمەك.
senetli. s. ھۆججەتلىك، كاپالەتلىك.
senevi. s. ar. دۇئالىست، ئىككى
 مەنبەچى، دۇئالىزم تەرەپدارى.
seneviyet. is. ar. دۇئالىزم، ئىككى
 مەنبەچىلىك.
senfoni. is. fr. سىمفونىك.
sengin. s. far. تاشتىن قىلىنغان.
senelâh. is. far. تاشلىق يەر.
seninki. dey. سېنىڭكى، سېنىڭ.
senit. is. ئاش تاختىسى.
seniy. s. ar. ئۇلۇغ، يۇقىرى، بۈيۈك.

seniye. is. ar. تۆت ئۇدۇل چىش.
senkron. s. fr. زامانداش.
senkronik. s. fr. ئەينى زاماندا
 مەيدانغا كەلگەن.
senkronizm. is. زامانداشلىق.
senli. benli. مۇناسىۋەتنىڭ يېقىنلىق
 قىنى بىلدۈرىدۇ.
~ olmak. بىر - بىرى بىلەن
 بەك يېقىن بولماق.
senlik, -ği. is. ساڭا ئۇيغۇن،
 ساڭا لايىق.
senograf. is. سېنوگراف (دىكوراتسىيە
 ئۇستىسى).
senografya. is. fr. سېنوگرافىيە
 (دىكوراتسىيە بىلىمى).
sensen. is. ar. ئېغىزدىكى پۇراقلىرى
 يېقىنىش ئۈچۈن چاپنايدىغان مەخسۇس
 ماددا.
sentaks. is. fr. سىنتاكس.
sentetik. s. fr. ② بىرىكمىمە،
 سۈنئىي.
sentez. is. fr. بىرىكمە.
senyor. isp. ئەپەندى.
senyora. is. isp. خانىم.
senyör, -rü. is. fr. ① مۈلۈكدار
 فېئودال. ② مۈلۈك ئىگىسى. ③ مۈتلەق
 ھاكىم. ④ فېئودال.
senyörlük, -ğü. is. ① يەرگە
 ئىگىدارچىلىق ھوقۇقى. ② فېئوداللارغا
 قاراشلىق يەر.
seped. is. far. سېۋەت.
sepek. is. تۈگمەن تېشىنىڭ ئوقى.
sepet, -ti. is. far. ① سېۋەت.
 ② بىر سېۋەت مىقدارى. ③ بېلىقچىلار-
 نىڭ بېلىق توشۇيدىغان سېۋىتى.

④ قومۇش ياكى پاخالدىن تۇقۇلغان ھەسەل
 ھەرىسى ئۇۋىسى. ⑤ ۋېلىسپېست ياكى
 موتسىكىلىتلارنىڭ يان تەرىپىگە ئورنىتىل
 خان قوشۇمچە ساندۇق:
 «Bir sepet elma — بىر سېۋەت ئالما.
 سېۋەتچى (سېۋەت ياسايد. is. sepetçi.
 دىغان ياكى ساتىدىغان).
 سېۋەتچىلىك. is. sepetçilik, - ği.
 سېۋەتچى ئوغلى. is. sepetçi. oğlu.
 (شىمالىي ئاناتولىدا بولۇپمۇ كاستا مونو
 ئەتراپىدا كەڭ تارقالغان مىللىي ئويۇن).
 قۇرۇلۇش. is. sepet. kulpu, - nu.
 ئىشچىلىرى بېلىگە تاقايىدىغان كەڭ كەمەر.
 ① سېۋەتكە سېلىش. is. sepetleme.
 ② زىت، تەتۈر، قارىمۇقارشى.
 ① سېۋەتكە قاچىلىماق. is. sepetlemek.
 ② قوغلىۋەتمەك، ھەيدىۋەتمەك.
 سېۋەتكە سېلىنىماق، is. sepetlenmek.
 سېۋەتكە قاچىلانماق.
 سېۋەتلىك، سېۋىتى بولغان: is. sepetli.
 سېۋەتلىك ئادەم. ~ adam.
 ئۈستىلىق ۋە ماھىرلىق دېگەن سۆز. is. sepetli.
 لەرنىڭ مەنىسىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن قوللىنىدۇ:
 «Senetli sepetli bir alacak —
 ئۈستىلىق بىلەن ئېلىنىدىغان ئېلىش».
 18 — ئەسىردە ۋە كىيىن ياۋروپادىن. ~ fistan.
 ئوسمانلىقلارغا سېتىلگەن بىر خىل كىيىم.
 ① سېۋەت توقۇشقا. is. ing. sepetlik.
 بولىدىغان (ماتېرىيال). ② كىندىك ئەت-
 راپىدىكى چوڭقۇرلۇق.
 ۋاسكىتبول. is. sp. sepet. topu.
 سۇ ئۈزۈش. is. ar. sephiye.
 تېرىپچىلىك (ئاشلاش)، is. sepi.
 ئەيلەش ئىشلىرى.
 تېرىپچى، تېرە ئەيلەگۈچى. is. sepici.

تېرىپچىلىك. is. - ği. sepicilik.
 ئاق. s. far. sepid.
 سۈيىھ. is. far. dem. sevide.
 ۋاقتى، سەھەر.
 تېرىنى ئەيلەش، ئەپ. is. sepileme.
 لەش جەريانى.
 ئەيلەمەك (تېرىنى). sepilemek.
 تېرىنى ئەيلەش. is. sepileyici.
 ئۇسۇلى.
 ئەيەلەنگەن، ئاشلانغان (تېرە). s. sepili.
 سەپكۈچ، پۈركىگۈچ. is. - ği. sepiç.
 سەپمەك، چاپماق. sepmek.
 گۇمانخور. is. fr. septik¹.
 كىر، پاسكىنا: s. fr. septik².
 پاسكىنا جاب — Septik aletler
 دۇقلار.
 گۇمانخورلۇق. is. fr. septisizm.
 سىيا بېلىق ۋە. is. yun. sepya.
 ئۇنىڭدىن ئېلىنغان بويلاق ۋە بۇ بويلاق
 تىن ئىشلەنگەن رەسىم.
 باشلىق، باش: s. far. ser.
 باش كاتىپ. — Ser katip
 باش مۇھەررىر. — Ser muharrir
 ① باش، كاللا. ② is. far. ser¹.
 باشلىق، رەھبەر، رەئىس. ③ چوققا،
 پەللە. ④ (نەرسىنىڭ) ئاخىرى، تۈگەنچىسى.
 لىمۇنلۇق. is. far. ser².
 سەر (ئېغىر). is. ing. fr. seer. ser³.
 لىق ئۆلچىمى).
 ساراي (ئوردى). is. fr. sera¹.
 يەر، يۇرت. is. fr. sera².
 «كۆڭلەك» سۆزىنىڭ. is. ar. serabil.
 كۆپلۈكى.
 ① ئېزىتىقۇ. is. far. serab. sitan.
 كۆرۈنگەن يەر. ② دۇنيا.

sera. çe. is. far. كىچىك ساراي، سارايچە، ئۆي.
 ser. ağaz. is. ar. يېڭىدىن، قايتا باشلاش.
 serah. is. ar. بوشاش، ئايرىلىش.
 ser. ahenk. is. far. باش سازەندە.
 serak, - ğı. is. fr. شۆرمەل (پار - چىلىنىپ ئاققان مۇز پارچىسى).
 seramac. is. far. بويۇنتۇرۇق.
 seramed. s. far. رەھبەر، باشلامچى.
 seramik. is. fr. خۇمدانچىلىق;
 «Seramik ürünü — خۇمدان مەھسۇلى»
 seramikçi. s. is. خۇمدانچى.
 seramikçilik, - ğı. is. خۇمدانچىلىق.
 serap. is. far. ① ئېزىتقۇ، سەرپ، ② ئايال ئىسمى (سەرپ).
 serapa. z. osm. تامامىيە، باشتىن ئاخىرغىچە.
 seraperde. is. far. ① ساراي پەر - دىسى. ② مېھمانخانىلاردا ئەر، ئايال ياتاقلىرىنى ئايرىپ تۇرىدىغان چوڭ پەردە.
 ③ پادىشاھلارنىڭ چېدىرى.
 serari. is. ar. ئايال قۇللار.
 seraser. z. osm. ① تامامەن، پۈتۈن. ② سۈنئىي تالا ئاردىلاشتۇرۇپ توقۇلغان رەخت.
 serasime. s. far. ئەخمەق، ھاماقەت، دۆت، كالۋا، مۆڭ.
 seravil. is. ئىشتان - چاپان.
 seraya. is. ar. دۈشمەن تەرەپكى. ئەۋە - تىلگەن كىچىك قوشۇن.
 serayende. s. far. ناخشىچى.
 ser. azad. s. far. ئەركىن، ھۈر.
 serb. is. ar. ئىچ ياغ، چاۋا ياغ.
 serbaz. s. far. قورقماس، جەسۇر.

serbazan. is. far. يازەكلىكلىەر، قورقماسلار، جەسۇرلار.
 serbest, - ti. s. far. ① ئەركىن. ② ھۆر - ئازاد، مۇستەقىل. ③ راۋان. ④ قورقۇنماس. ⑤ يەڭگىل:
 «Serbest konuşalım — ئەركىن سۆزلىشەيلى (خوتۇن - قىزلار توغرىسىدا).»
 serbesti. is. far. ئەركىنلىك، ھۈرلۈك.
 serbesiyet. is. far. ئۆز - ئۆزىگە خوجا، ئىختىيارلىق ھوقۇقى، ئىمتىياز.
 serbestlemek. قۇتۇلماق (غەم - قايغۇ، روھىي ئازابىتىن).
 serbestlik, - ğı. is. ئەركىنلىك، ھۈرلۈك.
 serçe. is. zool. قۇشقاچ، ئاق قۇشقاچ.
 serçegiller. is. zool. قۇش تىپىدىكى جانىۋارلار.
 serçe. parmak, - ğı. is. چىمچىلاق قول;
 «Serçe parmağı kırılmış — قولى چىقىپ كەتكەن.»
 serçeşme. is. سۇنىڭ باش تەرىپى.
 serçin. is. s. تاللانغان، ئەڭ ياخشىسى.
 ser. çinî. is. far. باش ئاشپەز.
 serd¹. s. far. ① سوغۇق. ② قاتتىق.
 serd². is. ar. سۆزنى ياخشى سۆزلەش.
 ~ etmek. تەكلىپ بەرمەك.
 serdab, serdabe. is. far. گەمە (ياز كۈنلىرى ئىسسىقتىن ساقلىنىدىغان).
 serdar. is. far. ① سەردار، قوماندان. ② ئەر ئىسمى.
 serdarî. is. قوماندانلىق.
 serden. geçti. is. پىدائىي، پىداكارلىق، پىداكارلار ئەترىتى.
 serden. geçtilik, - ğı. is. پىداكار - لىق.
 serd. etmek. ئوتتۇرىغا قويماق،

ئاڭلاش.

sergâh. is. سەرگاھ (ئانا تۈلىسى ئۆيلىرىنىڭ ئۈست قەۋىتىدىكى كىرىقات يايىدىغان ۋە سالقىنداپ ئولتۇرىدىغان يېرى).

sergen. is. تام ئىشكاپى.

serger .dan. s. far. سەرگەردان، سەرسان. ② پەرىشان.

sergerde, serkerde. is. far. باشلىق، رەھبەر، سەرگەردە.

sergerdelik, serkerdelik, - ği. is. رەھبەرلىك، باشلىقلىق، سەرگەردىلىك.

ser .germ. s. far. ① كاللىسى قىزىپ كەتكەن. ② مەست، ھايانلىنىپ كەتكەن.

sergermi. is. ① قىزغىنلىق. ② مەستلىك.

ser .geşte. s. بېشى ئايلىنىپ كەتكەن.

sergi. is. ① تىزىپ قويۇلغان نەرسىلەر. ② خەبەرلەر، تاللىۋېلىشى ئۈچۈن تىزىلغان نەرسىلەر. ③ مەھسۇلات ۋە سەنئەت بۇيۇملىرى. ④ كۆرگەزمە. ⑤ بورا.

sergici. s. سېتىلىدىغان مالنى كۆرگەزمە قىلغۇچى.

sergilemek. ① كۆرگەزمىگە قويماق. ② پىكىرنى بىلدۈرمەك، پىكىر بايان قىلماق.

sergilik, - ği. is. ① كۆرگەزمىگە قويۇش. ② تېگىشلىك (نەرسە). ③ دۇكانلاردىكى نەرسىلەرنى تىزىپ قويىدىغان ئەينەكلىك ئىشكاپ.

sergin. s. ① يېيىلغان، ئېچىلىغان، يېيىپ، ئېچىپ. ② ياتقان (ئاغرىق).

sergin. is. far. ئوغۇت، قىغ (ئات، ئېشەكنىڭ).

sergiran. s. far. ① قاتتىق مەست. ② ئەخمەق، ھاماقەت، ئەقلىنى يوقاتقان.

ئىلگىرى سۈرمەك.

serdî. s. ① سوغۇقلۇق. ② قاتتىقلىق. ياپدۇرماق.

sere, sele. is. سويام (بارماق قول بىلەن بىگىز قولىنى ئاچقاندا ھاسىل بولغان ئارىلىق).

serealož. is. fr. زىرائەت دېنى كىراخ.

serebellit, - ti. is. fr. جانلىرىدىن ياسالغان گۈلۈكوزا.

seref. is. ar. ئارقا مېڭە ياللۇغى.

serefraz. serfiraz. s. far. ئىسراپ، ئورۇنسز يەرگە خەجلەش.

serfek. is. باش كۆتۈرگەن. ② مۇنەۋۋەر. ③ غۇرۇر.

seretän, seratan. is. ar. ① ئاشلىق ياكى مېۋە قۇرۇت. ② دىغان تاختايدىن ياسالغان ئورۇن. ③ سېتىلىدىغان ماللارنى يېيىپ قويىدىغان تاختاي، پۇكەي.

serencam. is. far. ① بىر ئىشنىڭ ۋە بىر ۋەقەنىڭ نەتىجىسى. ② باشقا كەلگەن ھال.

serendaz. s. far. ① قورقماس، پىدا-كار، جەسۇر. ② بېشىنى گىلدەڭلىتىپ ماڭىدىغان.

seren .güşt. is. far. بارماق ئۇچى.

sere .serpe. z. ئىختىيارىي ھالدا.

seretan, seratan. is. ar. ① قىسقۇچ. ② پاقا، راک. ③ كېسەل.

sereyan. is. ar. يېيىلىش، تارقىلىش، يۇقۇش.

serf. is. fr. قۇل، ياللانىما.

ser .firazi. is. far. ① ئۈستۈنلۈك. ② ئورنى ۋە ئۇنۋانى يۇقىرى.

ser. fürü. is. far. باش ئېگىشىش، ئىتائەت قىلىش، بويۇن سۇنۇش، گەپ

ser .girani. is. مەستلىك.
 sergüzeşt. is. far. سەرگۈزەشتە،
 باشتىن ئۆتكەن ۋەقەلەر.
 serhad. is. → Serhat.
 serhan. is. far. ناخشا باشلىغۇچى.
 serhat, - t. is. far. چېگرا، پاسىل.
 ser. haylı. is. far. ① كارىۋات بېشى.
 ② باشلىق، رەئىس.
 ser. hoş. s. is. far. مەست، سەرخۇش.
 serhoşane. z. مەستلەرچە.
 seri¹. is. fr. بىر تۇتاش، ئۇدا،
 ئۈزلۈكسىز.
 seri². s. ar. تېز - چاققان، ئىتتىك.
 serikolit. is. fr. ھاك تېشىنىڭ بىر
 خىلى.
 serili. s. يېيىلغان، يېيىق.
 serilmek. ① يېيىلماق. ② كېرىلمەك:
 «Serilip serpilmek —
 كېرىپ ياتماق.»
 serim. is. كىرىش سۆز، باشلانما:
 «Hikayelerde serim, düğüm ve
 çözüm bölümleri vardır —
 ھېكايىدە كىرىش، تۈگۈن ۋە يېشىم بۆلۈمدۇر.»
 serin. s. سۆرۈن، سالقىن، يىلماق:
 «Serin hava —
 سالقىن ھاۋا.
 Serin su —
 «يىلماق سۇ.»
 serin. kanlı. s. سوغۇق قانلىق.
 serin . kanlılık, - ğı. is. سوغۇق
 قانلىقلىق.
 serinlemek. ① سالقىنلاشماق،
 سۆرۈنلەشمەك. ② يۈرەك سەگىدىمەك،
 ئارام تاپماق.
 serinleşmek. سالقىنلاشماق،
 سۆرۈنلەشمەك:
 «Hava serinleşti —
 ھاۋا سالقىنلاشتى.»

serinletmek. سالقىنلاتماق، سۆرۈن-
 لەتمەك.
 serinlik, - ğı. is. ① سالقىنلىق،
 سۆرۈنلۈك. ② سالقىن ھاۋا.
 serir. is. ar. تەخت (پادىشاھ تەختى).
 serire. is. سىر، مەخپىي نەرسە.
 serirî. is. ar. tıp. كېلىنكا، شىپاخانا.
 seririyat. is. كېلىنكا.
 ser. katip, - bi. is. far. باش كاتىپ.
 serkerde. is. → Sergerde.
 serkeş. s. far. بويىنى قاتتىق، جاھىل،
 بەگباش.
 ser. küçe. is. far. تار كوچا ئاغزى.
 ser. küy, serikûy. is. far. كوچا
 ياكى مەھەللە.
 ser . levha. is. far. ar. سەرلەۋھە،
 ماۋزۇ.
 serma. is. far. قىش، سوغۇق.
 serma . dide. s. far. ① توڭلىغان.
 ② تەجرىبىلىك (ئادەم).
 ser. maye. is. far. ① سەرمايە،
 كاپىتال. ② پاھىشخانىدىكى پاھىشە
 ئايال.
 sermayecilik, - ğı. is. كاپىتالىزم،
 سەرمايىچىلىك.
 sermayedar. is. far. كاپىتالىست، سەر-
 مايىدار.
 sermayeli. s. ① سەرمايىسى بار.
 ② قابىلىيەتلىك، بىلىملىك.
 sermayesiz. s. ② سەرمايىسىز.
 قابىلىيەتسىز، ھۈنەرسىز، بىلىمسىز.
 sermayesizlik, - ğı. is. سەرمايە-
 سىزلىك.
 sermedi. s. چەكسىز، تۈگىمەس،
 داۋاملىق.

sermek. ① يايماق. ② ئاپتاپقا
سالماق. ③ يېقىتماق.
sermesti. is. مەستلىك.
sermu. is. far. ② قىلىنك ئۇچى.
s. بەك ئاز.
ser. muharrir. s. far. باش مۇھەررىر.
ser. meze. is. far. كالاچ (ئۆتۈك).
ser. name. is. far. ① سەرلەۋھە،
ماۋزۇ. ② كىرىش سۆز، مۇقەددىمە.
③ جامائەت باشلىقى.
ser. nigûn. s. far. - ئوڭ-تەي
توڭتەي، ئاستىن - ئۈستۈن. ②
بەختسىز، تەلەپسىز.
serpaş. is. far. ① قورال - ياراق
ئورنىدا قوللىنىدىغان چىرىقماق. ②
دوبۇلغا (تۆمۈر بۆك).
serpelemek. سىم - سىم ياغماق.
ser. pençe. is. far. قۇۋۋەتلىك،
كۈچلۈك، قورقاس ئادەم.
serpilmek. ① چېچىلماق. ② چوڭايماق.
بالا - «Çocuk çabuk serpildi -
تېز چوڭىدى»
serpinti. is. چېچىلغان ۋە ئاققان
نەرسىنىڭ قىسمى. ② نەرسىنىڭ
ئازىيىشى. ③ تامچە - تامچە ياغقان
يامغۇر.
serpiştirmek. (ئۇدۇل كەلگەن يەرگە)
چاچماق، سەپمەك.
serpme. is. ② سېپىش، چېچىش.
بېلىق تۇتۇش تورى.
serpmek. ③ سەپمەك. ② چاچماق.
سىم - سىم ياغماق (يامغۇر):
«Güvercinlere yem serpmek -
كەپتەرلەرگە دان سەپمەك»
Birinin yüzüne su serpmek -

سىراۋنىڭ يۈزىگە سۇ چاچماق»
serptirmek. سەپتۈرمەك، چاچتۇرماق.
serpuş. is. far. باش كىيىمى.
serra. is. ar. راھەتلىك، ئاسانلىق.
serrac. is. ar → Saraç.
① تولا گەپ قىلىدىغان.
② تەجىمەل، ئابدال.
ser. sebük. s. far. ئەقىلىز، كەم
ئەقىل.
ser. sebz. s. far. ① يېڭى چىققان،
يېڭى (كۆكتات). ② تەلەپلىك.
sersem. s. ئەقلىنى يوقاتقان.
② ئەخمەق، ھاماقەت. ③ قارىغۇلارچە
ھەرىكەت قىلىدىغان.
sersemlemek, sersemleşmek.
① ئەقلىنى يوقاتماق. ② قارىغۇلارچە
ھەرىكەت قىلماق.
sersemletme. ① ئەقلىنى يوقاتتۇرماق،
ئەقلىدىن ئازدۇرماق. ② قارىغۇلارچە
ھەرىكەت قىلدۇرماق.
sersemlik,-ği. is. ئەقلىنى يوقاتقانلىق،
ئەقلىدىن ئازغانلىق.
serseri. s. far. تەجىمەل، ئابدال.
serserice. z. قارىغۇلارچە.
serserilik,-ği. is. تەجىمەللىك،
ئابداللىق.
serşar. s. far. ① لەقمۇلىق. ② كۆپ،
جىق.
sert,-ti. s. ① قاتتىق. ② ئاچچىق،
كۈچلۈك. ③ قوپال، توك:
«Sert şarap - كۈچلۈك ھاراق»
«Sert bir adam - تىك ئادەم»
ser. tabip,-bi. is. far. باش
دوختۇر.
ser. taç. is. far. ① باشقا كىيىم

دىغان تاج. ② ھۈرمەتلىك، ئىززەتلىك.
 sertapa. z. far. باشتىن - ئاخىرغىچە،
 پۈتۈنلەي، تامامەن.
 sertaser. z. باشتىن باشقا، تامامەن.
 sertifika. is. fr. ① ئىسپات، ئىس
 پاتنامە. ② ئالىي مەكتەپلەردە ئوقۇغۇچىلار -
 نىڭ ئوقۇش نەتىجىسىنى كۆرسىتىدىغان
 بەلگە.
 ser. tiz. s. far. ئۇچى ئۇچلۇق،
 ئۆتكۈر.
 sertlenmek. ② قوپاللاشماق. ②
 (فونىتىكىدا) جاراڭسىز ئۈزۈك تاۋۇشنىڭ
 جاراڭلىقلىشىشى. ③ بىر توقۇلمىنىڭ
 نورمالسىز ھالدا قاتتىقلىشىشى.
 sertleşmek. ② قاتتىقلاشماق. ②
 قۇۋۋىتى ئاشماق، كۈچلەنمەك.
 sertleştirmek. ① قوپاللاشتۇرماق.
 ② قاتتىقلاشتۇرماق، قېتىشتۇرماق.
 sertlik, - ği. is. ② قاتتىقلىق.
 قوپاللىق.
 serüven. is. سەرگۈزەشت.
 serv. is. far. ② سەرۋى (دەرەخ).
 مەھبۇبەنىڭ قەددى.
 ser. vakt. is. far. بوش ئۆي، خالى
 يەر.
 servezad. is. far. ① تۈز ۋە ئۇزۇن
 سەرۋى. ② مەھبۇبەنىڭ قەددى - قامىتى،
 سەرۋىزاد.
 servendam. is. far. سەرۋى بويۇق،
 بويى سەرۋىدەك.
 server. s. ar. رەھبەر، باشلىق.
 serveran. is. رەھبەرلىك، رەئىسلەر،
 باشلىقلار، ئۇلۇغلار.
 serveri. is. باشلىقلىق، ئۇلۇغلۇق.
 servet, -ti. is. ar. مال - مۈلۈك، بايلىق.

servetli. s. باي، مال - مۈلۈكى بار.
 servi, selvi. is. far. سەرۋى (قىش) -
 ياز يوپۇرماق تۆكمەيدىغان بىر خىل
 دەرەخ).
 servilik, selvilik. سەرۋى ئورمانلىقى،
 سەرۋىزارلىق، سەرۋىلىك.
 servis. is. fr. ① ئىدارە. ② بۆلۈم.
 ③ خىزمەت. ④ ئاممىۋى خىزمەت. ⑤
 ۋەزىپە. ⑥ چويلا توپ، ۋالىبول ۋە
 تىكتاكتوپنى باشلاپ ئۇرۇش. ⑦
 داستىخانغا ئايرىم - ئايرىم كەلتۈرۈلگەن
 تاماق چاپلىرى. ⑧ تاماقلارنى
 داستىخانغا قويۇش ئۇسۇلى:
 1. Çin Sağlık servisi - جۇڭگو سەھىيە
 ئىدارىسى.
 2. Çin halk cumhuriyeti dış radyo
 Türkçe yayınlar servisi - جۇڭخۇا
 خەلق جۇمھۇرىيىتى تاشقى رادىئوسىنىڭ
 تۈرك تىل بۆلۈمى.
 3. Bu garsonun servisi iyi değil -
 بۇ خىزمەتچىنىڭ خىزمەت پوزىتسىيىسى
 ياخشى ئەمەس.
 4. Gece servisi - «كېچىلىك ۋەزىپە»
 ئاشخانىلاردا خېرىدارلارغا
 تاماق توشۇغۇچى ئايال.
 servöz. is. fr. ئەيىبلەش، ئاھا -
 نەت، تاپا - تەنە، ھاقارەت.
 serzeniş. is. far. ھاقارەت قىلغۇچى،
 ئەيىبلىگۈچى.
 ses. is. ① ئاۋاز، سەس. ② تاۋۇش.
 دۇمباق ئاۋازى. «Davul sesi -
 «سوزۇق تاۋۇش. «Ünlü ses -
 ses. bilim, ses. bilgisi, -ni. is. gram.
 فونېتىكا.
 sesdeş, sesteş. s. is. ① ئاھاڭداش.

② ئاھاڭداش سۆزلەر (ئومۇمىي سۆزلەر).
 ئاڭلىماق، ئىگلىماق، قۇلاق. **seslemek.**
 سالماق.
 فەلىمىنى ئاۋازلاشتۇرماق. **seslendirmek.**
 ① ۋارقىرىماق، توۋلىماق. **seslenmek.**
 ② ئاۋاز چىقارماق.
 «تۆۋەنگە ۋارقىرىدىم. — **Aşağıya seslendim.**»
 ① ئاۋازلىق، ئاۋاز چىقارماق. **sesli. s.**
 ② سوزۇق تاۋۇش. ③ قاتتىق ئاۋاز
 بىلەن ۋارقىراش...
 ① ئاۋازسىز. ② جىمجىت. **sessiz. s.**
 ③ مۇلايىم، ياۋاش:
 ئاۋازسىز كىنو. — **1. Sessiz filim**
 جىمجىت — **2. Sessiz bir çalışma**
 ئىشلەش.
 3. Ahmet sessiz sakin bir çocuk-
 tur — «ئەخمەت مۇلايىم بىر بالىدۇر.»
 ئاڭلاش ئىقتىدارىنى. **ses. ölçümü. is.**
 ئۆلچەش ئەسۋابى.
 جىمجىت. **sessizce. z.**
 ① ئاۋازسىزلىق. **sessizlik, -gi. is.**
 ② جىمجىتلىق.
 ئاھاڭداش (سۆز). **sesteş. is. s.**
 ئاۋازدىنمۇ تېز، سەس ئۈستى: **ses. üstü. s.**
 ئاۋازدىن تېز — **Sesüstü uçak**
 ئۇچىدىغان ئايروپىلان، سەس ئۈستى ئۇچقۇ.
 ① مەيدان (تىكتاك. **set, -ddi. is. ar.**
 توپ، چويلا توپ، ۋالېئول قاتارلىق
 ئويۇنلاردا ئۇتۇش قىستىمى). ②
 دىكوراتسىيە. ③ سېپىل. ④ توسالغۇ.
 ⑤ توغان، توسما.
 ئۇزۇن تۈكلۈك ئىنگىلىز. **seter. is. ing.**
 ئوۋ ئىتى.
 ① پۈركەنگەن، يوشۇرۇن. **setir. s. ar.**
 ② نومۇسلۇق، ھايالىق.

① ئىچ سۈرىتىدىغان مەدەن. **setliç. is.**
 سۈيى. ② كاربونات ئارىلاشتۇرۇلغان
 لىموناتا.
 يېپىش، پۈركەش، يوشۇرۇش. **setr. is. ar.**
 پۈركىمەك، يوشۇرماق. **setretmek.**
 ① ياپقان، يوشۇرغان. **settar. s. ar. is.**
 ② ئەر ئىسمى (ساتتار).
 بىرگە بولماق، باراۋەرلىك، **seva. s. ar.**
 تەڭداشلىق.
Sevap. is. → **sewab.**
 ئۆتكەن ئىشلار، **sewabık. is. ar.**
 ئۆتمۈش، ئۆتكەندە قىلىنغان گۇناھلار.
 يۇلتۇزلار. **sevabit. is. ar.**
 ① قاراڭغۇلۇق. ② **sevad. is. ar.**
 قارارتىش. ③ قارا. ④ ساۋاد.
 خەت تونۇيدىغان، **sevad. han. s. ar.**
 ساۋاتلىق.
 داخان ئاياللار. **sevahir. is. ar.**
 ئوسمانلىقلار دەۋرىدىكى **sevai. is. ar.**
 بىر خىل يىپەك رەخت.
 ① ئوتلاققا بوش **sevaîm. is. ar.**
 قويۇپ بېرىلگەن ھايۋانلار. ② زاكات
 ئۈچۈن ئېلىنىدىغان ماللار (قوي، ئۆچكە،
 كالا، تۆگە).
 يورۇق يۇلتۇزلار. **sevakıb. is. ar.**
 چۈشكۈنلەر. **sevakıt. is. ar.**
 سۇ ئامبارلىرى. **sevaki. is. ar.**
 ① ئولتۇرغانلار. ② **sevakın. is. ar.**
 سوقىغان قان تومۇرلىرى.
 ئۆتمۈشلەر. **sevalif. is. ar.**
 زەھەرلىك جانىۋارلار. **sevam. is. ar.**
 ① ئىككىنچىلەر. ② **sevani. is. ar.**
 ئىككىنچى دەرىجىلىك نەرسىلەر.
 ساۋاب. **sevap, -bı. is. ar.**
 ساۋابلىق ئىش قىلماق. **~ etmek.**

sevatir. is. ar. قىغىراقلا، چوڭ
پىچاقلار.

sevb. is. ar. ① كىيىم-كېچەك، ② رەخت.

sevda. is. ar. ① چوڭقۇر مۇھەببەت،
ئاشىق، ② نېرۋا كېسىلى، ③ ھەۋەس،
ئارزۇ، ④ قارا (بويلاق)، ⑤ ئايال ئىسمى.

~ çekmek. بىرىگە ساراڭدەك
كۆيۈپ قالماق.

~ ya düşmek. ئاشىق بولماق.

sevdalanmak. ① ئاشىق بولماق،
كۆيۈپ قالماق، ② بەك بېرىلمەك؛

«Kitaplara sevdalandı —
بەك بېرىلىپ كەتتى.»

sevdalı. s. is. ① ئاشىق بولغان،
② ئارتۇقچە بېرىلىپ كەتكەن.

sevdirmek. ياخشى كۆردۈرمەك، سۆيۈندۈرمەك؛
«Çocuklara okulu sevdirmeli —
بالىلارغا مەكتەپنى ياخشى كۆرگۈزۈش
لازم.»

sevecen. s. ar. شەپقەتلىك.

sevecenlik, -gi. is. شەپقەت.

sevgend. is. far. قەسەم.

sevgi. is. مۇھەببەت، ئاشىق؛
«Yurt sevgisi —
ۋەتەن مۇھەببىتى،
ۋەتەن سۆيگۈسى.»

sevgili. s. is. ① سۆيۈملۈك، سەۋگىلى،
② دوست، ئاشنا؛

«Sevgili yoldaş —
سۆيۈملۈك يولداش.»

sevi. is. ئاشىق.

şevici. is. ئۆز جىنىسىگە مۇھەببەت
(ئۆزى ئايال تۇرۇپ ئايالغا ئاشىق
بولۇش).

sevilme. ياخشى كۆرۈنمەك، سۆيۈنمەك؛
«Çalışkan insanlar her yerdesevilir —
تىرىشچان ئادەملەر ھەممىلا يەردە ياخشى

كۆرۈلىدۇ.»

sevim. is. ① مېھىر - شەپقەت،
مېھىر - مۇھەببەت، ② مۇھەببەت،
سۆيۈم، ③ ئايال ئىسمى.

sevimli. s. كىشىنى خۇش قىلىدىغان،
كىشىنى ئۆزىگە تارتىدىغان.

sevimsiz. s. ① (نەرسىلەر ئۈچۈن)
كىشىنى خۇش قىلالمايدىغان، سەت، ②
كىشى بىلەن چەقىشالمايدىغان.

sevinç. is. ① خۇشاللىق، سۆيۈنۈش،
② ئايال ئىسمى.

sevinçli. s. خۇشال قىلىدىغان،
سۆيۈنۈشلۈك؛

«Sevinçli bir haber —
خۇشال قىلىدىغان خەۋەر.»

sevindirmek. خۇشال قىلماق، خۇش
قىلماق، سۆيۈندۈرمەك.

sevinmek. خۇش بولماق، سۆيۈنمەك؛
«Bu habere pek sevindim —
بۇ خەۋەرگە بەك خۇش بولدۇم.»

seviv, -vvi. is. ar. ئۆكۈز، بۇقا.

sevişmek. ① بىر - بىرىنى ياخشى
كۆرمەك، ② بىر - بىرىگە ئاشىق بولماق.

seviy. s. ar. ① تۈز، توغرا، ② تەڭ.

seviye. is. ar. ① سەۋىيە، ② بارا -
ۋەرلىك، تەڭلىك، ③ تۈزلۈك، توغرىلىق؛

«Türkçe seviyemiz O kadar
تۈركچە سەۋىيەمىز —
يۇقىرى ئەمەس.»

seviyeli. s. سەۋىيىلىك، سەۋىيىسى
ئۆستۈن.

seviyesiz. s. سەۋىيىسىز، سەۋىيىسى
تۆۋەن.

seviyet. is. ar. تەڭلىك.

sevk, -ki. is. ar. ① يوللاش، ئەۋە -

تىش. ② تارتىش. ئىستىتىش. ③
 ئىستراتېگىيە.
 يوللىماق، ئەۋەتىش. ~ etmek.
 يوللاش، ئەۋەتىش. sevkətme. is.
 (بىر يەردىن بىر يەرگە).
 ئەۋەتىش. sevkıyat, - ti. is. ar.
 يوللاش. ② ھەربىي قوشۇننىڭ سىرتىپ
 گىيىلىك، تاكتىكىلىق مەقسەت ئۈچۈن
 بىر يەردىن ئىككىنچى بىر يەرگە
 يۆتكىلىشى.
 سىرتىپىگىيە. sevkulceyş. is. ar.
 ① سۆيىمەك. ② ياخشى كۆر-
 مەك. ③ زوقلانماق، خۇشلانماق.
 ④ سىلىماق:
 يۇرتىنى — 1. Yurdunu sevmek —
 سۆيىمەك.
 2. Bunlar bir birini sevevek ev-
 lendiler — بۇلار بىر-بىرىنى ياخشى
 كۆرۈپ تۇرمۇش قۇرۇشتى.
 3. Gel, seni biraz seveyim —
 كەل، سەنى بىر ئاز سىلاپ قويماي.
 ① غەزەپ، ئاچچىق. sevret. is. ar.
 ② ئۇرۇش. ③ ھۆكۈمرانلىق، بېسىم،
 زورلۇق. ④ زەھەر، ھاراق ۋە سوغۇق
 نىڭ ئاچچىقلىقى. ⑤ قىزدىقلىق.
 كىيىم ساتقۇچى. sevvab. s. is. ar.
 ساياھەت، سەپەر. sayahat. s. ar.
 ساياھەت قىلىماق، ~ etmek.
 سەپەر قىلماق.
 ساياھەتنامە. seyahat. name. is.
 ساياھەت خاتىرىسى.
 قىلىچ. seyfi. is. ar.
 ① قىلىچ بىلەن مۇناسى. seyfi. s. ar.
 ۋەتەنلىك، ھەربىي بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
 ② قىلىچ شەكلىدە. ③ ئەر ئىسمى.

seyid. is. Seyit.
 ① ھۇرىيە. seyide, seyyide. is. ar.
 ھەتلىك ئايال. ② مەلىكە.
 ① سەپەر. seyir, - yri. is. ar.
 يۈرۈش، كېتىش. ② يۈلۈچىلىق، سەپەر.
 ③ تاماشا. ④ قوشۇلماسلىق، ئارىلاش-
 ماسلىق.
 ① تاماشىچى، تاماشىبىن. seyirci. is.
 ② كۆرگۈچى، قارىغۇچى. ③ كىنو كۆر-
 گۈچى.
 دىققەتنى ئۆزىگە seyirlik, - ği. is.
 تارتىدىغان.
 ئات باققۇچى. seyis. is. ar.
 ئات باققۇچىلىق. seyislik, - ği. is.
 ① جامائەتنىڭ seyit, - di. is. ar.
 چوڭى، ئاقساقال. ② ئەر ئىسمى.
 ① سەل، تاشقىن. seyl. is. ar. ②
 شىددەتلىك كەلگەن نەرسە.
 Seylap. is. → seylāb.
 سەل، سەلبەدەك seylābe. is. ar.
 ئاققان سۇ.
 سەل سۈيى، seylāp, - ır. is. ar.
 تاشقىن سۇ.
 كېزىش، ئايلىنىش. seyran. is. ar.
 تاماشا قىلىش، چۆڭلەش.
 ① شالاڭ. ② ئاز seyrek, - ği. s.
 ئۇچرايدىغان:
 شالاڭ چاچ. «Seyrek saç —
 بۇ Bu suda balık pek seyrek —
 سۇدا بېلىق بەك ئاز.»
 ① شالاڭلاشماق. ② ئاز seyrekleşmek.
 ئۇچرىتماق.
 شالاڭلاشتۇرماق. seyrekleştirmek.
 شالاڭلىق. seyreklik, - ği. is.
 شالاڭلىق. seyrelmek.

seyyib. is. ar. تۇل خوتۇن،
 seyyibat. is. تۇل خوتۇنلار.
 seyyibe. s. → Seyyib.
 seyyidan. is. مۇھەممەد پەيغەمبەر -
 نىڭ ئىككى نەۋرىسى ھەسەن - ھۇسەين.
 seyyie. is. ar. ① ئەسكىلىك، يامان
 لىق. ② گۇناھ، جىنايەت.
 seza. s. is. far. ① يارىشق، ئۇيغۇن،
 قاملاشقان. ② ئەر ئىسمى.
 sezar. is. fr. ھۆكۈمدار.
 sezarizm. is. fr. ئىستېباداتلىق، ھا -
 كىمىۋىتلىق.
 sezaryen. is. fr. ئوپېراتسىيە بىلەن
 تۇغۇرۇلغان بالا.
 ~ yapmak. توغۇت ئوپېراتسىيە
 ىسى قىلماق.
 sezdirmek. ① سەزدۈرمەك، تۈيدۈرماق.
 ② ھېس قىلدۇرماق:
 «Kimseye sezdirmeden gidiverdi —
 ھېچكىمگە ئۇقتۇرماستىن كېتىۋەردى.»
 sezgi. is. سەزگۈ، تۇيغۇ، سېزىم.
 ② بىۋاسىتە كۆزىتىش، بىۋاسىتە سېزىم.
 sezgicilik, - ği. is. سەزگۈ ۋە سېز -
 ىمگە تايانغان كۆزقاراش، سەزگۈچىلىك،
 سېزىمچىلىك.
 sezgili. s. fels. سەزگۈگە تايىنىدىغان.
 sezilmek. سىزىلمەك، تۇيۇلماق، ھېس
 قىلىنماق.
 sezim. is. سېزىم، تۇيغۇ.
 sezimlemek. سەزگەندەك بولماق.
 seziş. is. سېزىش، تۇيۇش.
 sezmek. سەزمەك، تۇيىماق، ھېس
 قىلماق.
 sezon. is. ar. ① مەۋسۈم، پەسىل،
 ② پەيت.

sezyum. is. (خىمىيەۋى) سېزىي
 ئېلېمېنت).
 sfenks. is. قەدىمكى مىسىرلىقلاردىن
 قالغان ئايال باشلىق ۋە شىر ۋۇجۇدلىق
 ھەيكەل.
 siab. is. ar. قىيىن، مۇشكۈل نەرسىلەر.
 sibag. is. ar. ① بويىاق، رەڭ. ②
 يارىتىش.
 sibg, sabg, sibga. is. ar. ① رەخت
 ۋە باشقا نەرسىلەر پاتۇرۇلىدىغان بويىاق.
 ② ئىسپىرت ۋە ئەتىر ئىچىدە ئېرىتىلگەن
 بويىاق ماددىسى. ③ دىن، مەزھەپ.
 sibt. is. ar. ① نەۋرە ② ئائىلە -
 نەسەپ.
 sibyan. is. ar. بالىلار.
 sıcacık, - ğı. is. ئىسسىقلىق، ئىل
 لىققىنا.
 sıcak, - ğı. s. ① ئىسسىق، ② قىز -
 غىن. ③ مۇنچا. ④ ئىسسىق يەر:
 1. Sıcak hava — ئىسسىق ھاۋا.
 2. Sıcak bir dille övmek —
 قىزغىن مەدھىيىلىمەك.
 3. Sıcağa girmek — مۇنچىغا
 كەتمەك.
 sıcak kanlı. is. s. ① ئىسسىق قان
 لىقلار (سۈت ئەمگۈچى ھايۋانلار ۋە ئۇچار
 قۇشلار ئىسسىق قانلىقلاردۇر). ② چىقىش
 قاق، ئىلەشكەك، سۆيۈملۈك.
 sıcaklık, - ğı. is. ① ئىسسىقلىق.
 ② تېمپېراتۇرا:
 «Güneşin sıcaklığı — قۇياشنىڭ
 ئىسسىقلىقى.»
 sıcak ölçer. is. تېرمومېتر.
 sıçan. s. zool. چاشقان.
 ~ a dönmek. ئۈستى بېشى ھۆل

بولۇپ كەتمەك. **sıçan. biti. is.** چاشقان پىستى (كېزىك كېسىلىنى تاراتقۇچى پىستى).
sıçan. kuyruğu, - nu. is. تۆشۈك ئېچىش ئېكىكى.
sıçangiller. is. چاشقان تىپىدىكى ھايۋانلار.
sıçırgan. s. (ھايۋانلار ھەققىدە) ئىچى سۈرۈپ كېتىپ ھەممە يېرى يوق بولۇپ كەتكەن.
sıçma. is. چىچىش.
sıçmak. ① چىچماق، چوڭ تەرەت قىل. **②** ماق. بۇزماق، بەربات قىلماق: بۇ ئادەم — «Bu adam işime sıçtı — ئىشىمنى بۇزۇۋەتتى»
sıçrama. is. ① سەكرەش. **②** قەدەم، چامدام.
sıçramak. ① سەكرەمەك. **②** چۆچۈمەك. **③** چاچرىماق. **④** ئاتلاپ ئۆتمەك، ئاتلىماق. **⑤** يېپىلماق، تارالماساق. **⑥** ئېتىلىپ چىقماق، ئۆرلەپ چىقماق، قايناپ چىقماق، ئۆرلىمەك: بالا — «Çocuk sıçrayarak uyandı — چۆچۈپ ئويغاندى»
Çamur sıçradı — پاتقاق چاچرىدى»
sıçratmak. ① سەكرەتمەك، تاقلاتماق، ئۆرلەتمەك.
sıdak, - ğı. is. ar. تويلىق، كۆرۈم — لۈك (يۈز ئاچقۇدا بېرىلىدىغان).
sıddık, sıddik. s. ar. ① راستچىل، توغرا سۆزلەيدىغان، سۆزىدە تۇرىدىغان.
② ئەر ئىسمى.
sıddıka, sıddika. is. ① مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ خوتۇنى ئايىشە. **②** ئەيسا

پەيغەمبەرنىڭ ئانىسى مەريەم. **③** ئايال ئىسمى.
sıdık, - dıkı. is. ar. ① توغرىلىق، دۇرۇسلىق، راستلىق. **②** سەممىلىك، سادىقلىق، ساداقەتلىك. **③** ئاق كۆڭۈللۈك.
sıfat, - tı. is. ① (تىل) سۈپەت. **②** سۈپىتى بىلەن. **③** قىياپەت، كۆرۈنۈش، **④** ئەخلاق. **⑤** بەلگە، نىشان. **⑥** ئۇنۋان:
 1. Baba sıfatıyla — ئاتا سۈپىتى بىلەن.
 2. Onun ne olduğu sıfatından onununki bell — ئۇنىڭ نېمە ئىكەنلىكى كۆرۈنۈشىدىن مەلۇم.
 3. Fazilet insana yakışır sıfatlarıdır — پەزىلەت ئىنسانغا خاس سۈپەتتۇر.
sıfatıye. is. fels. ئىسلام پەلسەپەسىدە بىر يول.
sıfatlaştırmak. giram. سۈپەتلىشەتۈرمەك.
sıfır. is. ar. ① نۆل. **②** يوقلۇق. **③** كېرەكسىز نەرسە.
sıfırcı. is. ئوقۇغۇچىلىرىغا نۆل بېرىدىغان ئوقۇتقۇچى.
sıgar. is. ar. ① كىچىكلەر. **②** ياشلار، كىچىك بالىلار.
sığ. s. ① تېمىز (سۇ). **②** يۈزە: «Sığ düşünce — يۈزە چۈشەنچە»
sığa. is. ① سىغىمچانلىق. **②** ئۆزىگە تارتىش كۈچى، جەلپ قىلىش كۈچى: بىر ئايالنىڭ — «Bir kadının sığası — ئۆزىگە جەلپ قىلىش كۈچى»
sığamak. ① تۈرمەك، شىمايلىماق. **②** سىيىلماق، سىلىماق: «Dereyi görmeden bacaklarını sı-

şadı — سۇنى كۆرمەيلا پاچاقلىرىنى تۇردى.
Arkasını sığayarak gönlünü al-
cak sözler söyledi — دۈمبىسىنى
سىيلاپ تۇرۇپ كۆڭۈلنى ئاۋۇتىدىغان
سۆزلەرنى قىلدى.

sığdırma. is. سىغدۇرۇش، پاتقۇزۇش.
sığdırmak. سىغدۇرماق، پاتقۇزماق.
sığınak, -ğı. is. پاناھ بولىدىغان،
پاناھ بولغۇچى.

sığınca. is. كىچىك قەلئە، باشپاناھ.
بولىدىغان يەر.

sığınık, -ğı. is. باشپاناھلىق تىلىگۈچى.
sığınma. is. باشپاناھ.

~ istemek — باشپاناھ تەلەپ قىلماق.

sığınmak. ① باشپاناھلىق تىلىمەك.
② باشپاناھلىق تىلەپ باشقا دۆلەتلەرگە
كەتمەك. ③ ياردەم سورىماق ۋە ئۈمىد قىلماق.

sığınmış. s. باشپاناھلىق تىلىگۈچى.
sığıntı. is. سىقىلىش:

«Burada akrabalarının yanında bi-
raz da sığıntı gibi yaşıyorlar —
بۇ يەردە تۇغقانلىرىنىڭ يېنىدا بىرئاز
سىقىلىپ قالدى.»

sığır. is. zool. ① كالا، سىيىر. ② ئۆ-
زۇنچاق تۈپلەنگەن كىتاب ۋە ژۇرنال.

sığır. biti. is. zool. كالا پىتى.

sığırıcık, -ğı. is. تورغاي.

sığırlar. is. zool. كالىلار.

sığır. sineği. is. zool. كۆكۈيۈن.

sığirtmaç, -çı. s. كالا پادىچىسى.
sığışmak. سىغىشماق:

«Biraz daha sıkıştırsak hepimiz
sığıştırız — يەنە بىرئاز قىستىلىشماق
ھەممىمىز سىغىمىز.»

sığıştırmak. سىغىشتۇرماق.

① تېپىزلىك. ② تېپىز. sığlık, -ğı. is.
يەر.

sığmak. ① سىغماق، تاپماق. ② ماس
كەلمەك، ئۇيغۇن كەلمەك:

«Aklı mantığa sığmamak —
مەنىقىغە ئۇيغۇن كەلمەسلىك.»

sıhhat, -tı. is. ar. ① ساقلىق،
سالامەتلىك. ② توغرىلىق، ئەمەلىيەت.

sıhhat raporu. سىرتتىن كىرگۈزگەن
جانلىق ماللار ئۈچۈن يېزىلغان دوكلات.

sıhhatlı. s. - ئامان، ساق،
ئېسەن.

sıhhat. name. is. كېسەلنىڭ ساقىيى-
شىغا بېغىشلانغان شېئىر.

sıhhi. s. ar. ① ساقلىق بىلەن مۇنا-
سۈۋەتلىك. ② ساقلىققا پايدىلىق، سالا-
مەتلىك ئۈچۈن پايدىلىق.

sıhhiye. is. ar. ② سەھىيە.
سەھىيە ئىدارىسى.

sıhhiyeci. is. ① سەھىيە خادىمى.
② ھەربىي قىسىملاردا تەجرىبىلىك سەھىيە
خادىمى.

sıhri. s. تۇغقانلىق.

sıhriyet. is. ar. ① قۇدا-
باجلىق، ② ئۇرۇغ - تۇغقانلىق.

sık. s. ① زىچ، قېلىن، قويۇق، زىق.
② پات - پات، بىردەم:

«Sık orman — قېلىن ئورمان.

Rüzgar sık sık oluyor —

پات - پات چىقىپ تۇرىدۇ.»

sıkça. z. ئىنتايىن قويۇق، زىخ.

sıkı'. s. ① تار. ② جىددىي. ③ يېقىن.

④ ھىم. ⑤ پىخىق، بېخىل. ⑥ گۈزەل.

چىرايلىق. ⑦ قاتتىق، كەسكىن، سۈرلۈك:

«1. Beli sıkı bir ceket —

تاز چاپان.

2. Sıkı önlem — جددىي تەدبىر.

3. Aramızda sıkı ilişki var — ئوتتۇرىمىزدا يېقىن مۇناسىۋەت بار.

4. Pencereyi sıkı kapa — دېرىزىنى ھىم ياپقىن.

sıkı¹. is. قىيىن ئەھۋال:

«Sıkıyı görünce kaçtı — قىيىنچە — لىقنى كۆرۈپلا قاچتى.»

sıkıcı. s. بىئارام قىلىدىغان، جان سىقىلىدىغان.

sıkı. fıki. s. ئىچقويۇن — تاشقويۇن، ئاپاق — چاپاق.

sıkılamak. سىقىلماق، سىقىماق.

sıkılğan. s. تارتىنچاق، قورۇندىغان.

sıkılğanlık, - ğı. is. تارتىنچاقلىق.

sıkılma. is. ① سىقىلىش. ② قورۇ. نۇش، تارتىنىش:

«Bu adamın sıkılması yok — بۇ — ئادەمدە تارتىنىش دېگەن نەرسە يوق.»

sıkılmak. ① سىقىلماق. ② ئىچى. پۇشماق، زېرىكمەك. ③ تارتىنىماق، قورۇنماق، خىجىل بولماق. ④ قىسىلماق:

«1. Yalnız olturmaktan sıkıldım — يالغۇز ئولتۇرۇشتىن زېرىكتىم.

2. Konuşmaya sıkılmış — سۆز قىلىشتىن تارتىنىپتۇ.

3. Sıkılırsam bu parayı harcarım — قىسىلىپ قالسام بۇ پۇلنى خەجلەيمەن.»

sıkılmaz. s. تارتىنماس، قورۇنمايدىغان، خىجىل بولمايدىغان.

sıkım. is. ② چاڭگال. ئوچۇم. سىقىم:

«Bir sıkım un — بىر ئوچۇم ئۇن. Bir sıkım diş macunu — بىر

سىقىم ياگاۋ.»

sıkıntı. is. ① بىئاراملىق، دىققەتچىلىك.

لىك. ② زېرىكىش، ئىچ پۇشۇق، بىزار بولۇش، تىت - تىت بولۇش. ③ تۇر - مۇش ئېغىرچىلىق، ھارغىنلىق:

«Kapalı hava insana sıkıntı verir — تۇتۇق ھاۋا ئادەمنى بىزار قىلىدۇ.»

Yollarda çok sıkıntı çektik — يولدا كۆپ ھارغىنلىق چەكتۇق.»

sıkışık. s. قىستا - قىستاڭ، سىقىشماق، قىستا - قىستاڭلىق.

sıkışıklık, - ğı. is. سىقىشماقلىق، قىستا - قىستاڭلىق.

sıkışma. is. ② قىس - قىشش. ① قىستاشماق. ② سىقىشماق.

sıkışmak. ③ قىسۇۋالماق. ④ تۇرمۇش قىيىنچىلىقىغا ئۇچرىماق، تەرەت قىستىماق:

«El sıkışmak — بار - بار - مېنى ئىشك قىسۇۋاپتۇ.»

sıkıştırmak. ① تىنماق. ② زورلىماق، بېسىم ئىشلەتمەك. ③ سىقىشتۇرماق:

«Elbiseleri sandığa sıkıştırdı — كىيىم - كېچەكنى ساندۇققا تىقتى.

Sıkıştırınca hepsini söyledi — زورلاش بىلەن ھەممىنى ئېيتتى.»

sıkıt¹, - tı. is. چىڭ سىقىلغان.

sıkıt². is. ar. چۆشۈپ كەتكەن.

sıkı. yönetim. is. ھەربىي ئىدارە قىلىش، ھەربىي رېجىم.

sıkın. s. قاتتىق سىقىلغان.

sıkılamak. ① ئاھ - پەرياد قىلىپ يىغ. ② ئىسقىرماق، ھۈشتەك چالماق.

① كۆپەيمەك. قويۇقلاش. **sıklaşmak.**
 ② ئارقا - ئارقىدىن پەيدا بولماق:
 بوران - «Fırtınalar sıklaştı —
 چاپقۇن چىقىۋەردى.»

① كۆپەيتىمەك، زىچلاش. **sıklaştırmak.**
 ② ئارقىمۇئارقا
 قىلماق، داۋاملاشتۇرماق.

① ئېغىرلىق. **sıklet, - ti.** is. ar.
 ② ئىچ پۇشۇقى، بىئاراملىق.

زىچلىق، زىچلىق. **sıklık, - ğı.** is.
 ① سىقىش. ② دىققەتچى. **sıkma.** is.
 لىك، بىزارلىق، بىئاراملىق. ③ سىقىپ
 سۈيىنى چىقارغىلى بولىدىغان نەرسىلەر.
 ④ قىسىش.

① سىقىش ئەس. **sıkmaç, - çı.** is.
 ② قان تومۇرلىرىنى
 قىسىپ قويىدىغان سايما.

① سىقىماق. ② چاپماق. **sıkmaç.**
 پۈركىمەك. ③ باشقۇرماق، ④ بىئارام
 قىلماق. ⑤ تار كەلمەك، قىسماق:

ئۈزۈم سىقىماق. — 1. Üzüm sıkmaç
 ئوتقا — 2. Yangına su sıkmaç
 سۇ چاپماق.

بالىنى — 3. Çocuğu sıkıyorlar
 قاتتىق باشقۇرىدۇ.

— 4. Böyle şeyler insanı sıkıyor
 بۇنداق نەرسىلەر ئادەمنى بىئارام قىلىدۇ.

— 5. Ayakkabı ayağı sıkıktı
 ئاياغ كىيىمى پۇتۇمنى قىسىپ قويدى.

پات - پات. **sık, sık.**

ئۇرۇق - تۇغقانلىرى بىلەن. **sıla.** is.
 كۆرۈشمەك.

كۆرمىگىلى ئۇزۇن بول. — **ya gitmek.**
 خان ئائىلىسىنى ۋە يۇرتىنى كۆرگىلى
 بارماق.

ئۇچراشقۇچى، كۆرۈشكۈچى. **sılacı.** is.
 ئېرىشكۈچى (مەلۇم ۋاقىت ئايرىلغاندىن
 كېيىن باشقىدىن ئۇرۇق - تۇغقانلىرى
 بىلەن كۆرۈشكۈچى).

قۇلاق تۆشۈكى. **sımah.** is. ar.

① سۇندۇرماق. ② بۇزماق. ③ **sımak.**
 يەڭمەك، ئۈستۈن كەلمەك.

ھىم، زىچ: **sımsıkı.** s.
 «Haalkımızsım sıkı birleşmelidir —
 خەلقىمىز زىچ ئىتتىپاقلىشىشى لازىم.»

تىزىقلىق نەرسىلەر. **sımt.** is. ar.

① قول. **sınaat', sanaat.** is. ar.
 ② ھۈنەر. ③ ئۈستىلىق،
 ماھارەت.

① ھۈنەرلەر. ② **sınaat'.** is. ar.
 ماھارەت ئادەملەر. ③ ئۈستىلىقلار.

① قول ھۈنرى بىلەن. **sınaı,** s. ar.
 مۇناسىۋەتلىك، ② سۈنئىي، تەبىئىي
 بولمىغان.

سىناش. **sınama.** is.

① سىنىماق، سىناپ كۆرمەك، **sınamak.**
 تەجرىبە قىلماق. ② تەكشۈرمەك.

سىنالىماق. **sınanmak.**

سىناتماق. **sinatmak.**

سنىق، ئىمتىھان. **sınav.** is.

~ vermek. ئىمتىھان بەرمەك.

سنىق ئالىماق، ئىمتىھان. **sınavlamak.**
 ئالىماق، سىنىماق.

قاچچا. **sındı.** is.

يېرىق يەر. **sındık, sındırgı.** is.

سۇندۇرۇلماق. **sındırılmak.**

رەھبەر، باشلىق، رەئىس. **sındıd.** s. is.

سۇنۇق، پەرشان. **sıngın.** s.

① سىنىپ. ② بۆلۈم. **sınıf.** is. ar.

③ سىنىپ (مەكتەپنىڭ). ④ دەرسخانا.

⑤ ھەربىي قىسىم. ⑥ كاتېگورىيە. ⑦ دەرىجە:

1. İşçi sınıfı — ئىشچىلار سىنىپى.

2. Piyade, topçu, muharebe sınıfı — پىيادە، توپچى ۋە ئۇرۇش قىسىملىرى.

3. Birinci sınıf işçi — بىرىنچى دەرىجە ئىشچى.

sınıflamak. تۈرگە ئايرىلماق.

sınıflandırmak. سىنىپلارغا ئايرىلماق.

sınıflanmak. تۈرگە ئايرىلماق.

sınık, - ğı. s. ② پەرد. ③ يېڭىلىگەن، ئۆتۈلگەن.

sınıkçı. is. سۇنۇقچى، تېڭىقچى.

sınır. is. yun. ② چەك. نەتىجە:

1. Sincang Çinin kuzey - batı sınırında شىنجاڭ جۇڭگونىڭ غەربىي شىمال چېگرىسىدا.

2. Her işin sınırı var — ھەر قانداق ئىشنىڭ چېكى بولىدۇ.

3. İşimiz sınırsız olmamalı — ئىشىمىز نەتىجىسىز كېتىۋەرمەسلىكى لازىم.

① چېگرىداش. ② قوشنا: s. sınırdaş.

«Çin sınırdaş ülkeleriyle barış içinde yaşıyor — جۇڭگو چېگرىداش (قوشنا) دۆلەتلەر بىلەن تىنچلىقتا بىللە ياشايدۇ.»

sınırdaşlık, - ğı. is. قوشنىسىدارچىلىق، چېگرىداشلىق.

sınırlamak. ① چەك قويماق. ② چېگىرلىمەك. ③ تەرىپلىمەك.

sınırlı. s. چەكلىك.

sınırsız. s. چەكسىز، چېگرىسىز.

sınmak. ① سىنىماق، چېقىلماق. ② چېچىلماق.

sıpa¹. is. تەخەي، خوتەك.

sıpa². is. far. → Sehpa. قوغلىماق.

sıpıtmak.

sır¹. is. سىر:

«Sırı dökülmüş bir kap — سىرى چۈشۈپ كەتكەن قاچا.»

sır², - rı. is. ar. سىر، مەخپىيەتلىك:

«Bu işin sıırı yoktur — بۇ ئىشنىڭ سىرى يوق.»

sıra. is. ① قاتار. ② رەت، ئۆچرەت. ③ پەرق، ئېگىز - پەسلىك، چوڭ - كىچىكلىك پەرقى. ④ ئورۇندۇق. ⑤ تەرتىپ، ئىنتىزام. ⑥ نۆۋەت:

1. Bir sıra dükkân — بىر قاتار دۇكان.

2. Sırayı bozma — سەپنى (رەتنى) بۇزما (بۇزۇش).

3. Yaş sırası — كىچىكلىك پەرقى.

4. Tiyatro sıraları — تياتىرنىڭ ئورۇندۇقلىرى.

5. Sıraya koymak — يولغا قويماق.

6. Sıradan kişi — ئادەتتىكى كىشى.

7. Sırası gelmedî, acele etme — نۆۋەتنى كەلمىدى، ئالدىرىما.

sıra.dağ. is. تاغ تىزمىلىرى.

sıralamak. ① رەتكە تىزماق. ② (با-) لىلار ھەققىدە) مېڭىشقا باشلىماق.

sıralanmak. تىزىلماق.

sıralatmak. تىزدۇرماق.

sıralayıcı. s. تىزغۇچى.

sıralı. s. ① رەتلىك، رەتكە تىزىلغان، تەرتىپلىك.

sırasız. s. ② رەتسىز، رېتى يوق. ئورۇنسىز، ۋاقىتسىز، يولسىز.

sırat, - tı. is. ar. يول، چىغىر يول.

شېرات كۆۋرۈكى (دېندە) köprüsü. ~
ئۆلگەندىن كېيىن گۇناھسىزلار ئۆتمىدىغان
كۆۋرۈك).

① ئەينەك. ② ئەينەكتىن سırça. is.
ياسالغان.

سېرداش، ئەسېرداش. sırdaş. is.
سېرداشلىق، - ғы. is. ئەسېرداشلىق.

① يالغۇز، پەقەت. ② پۈتۈن. sırf. is.
لەي، تامامەن، باشتىن ئاخىر:

«Sırf seni görmek için geldim —
پەقەت سېنى كۆرۈش ئۈچۈنلا كەلدىم.

بۇ سۆز — Bu söz sırf yalandır —
پۈتۈنلەي يالغان.

① ئۇزۇن، ئىنچىكە. sırık, - ғы. is.
ۋە تۈز تاياق. ② (تەنتەربىيىدە) ئايىنىپ
ئېگىزگە سەكرەپ ئۆتۈش تايىغى.

① تاياق بىلەن كۆتۈر- sırıklamak.
مەك. ② ئوغرىلىماق.

تاسما. sırım. is.
تاسما ئارغامچا. ~ halat.

تاسما قامچا. ~ kamçı.
ھىجىيىپ تۇردىغان لولا: sırıtkan. s.

«Sırıtkan bir adam —
لولا ئادەم.

لولىلىق. sırıtkanlık, - ғы. is.
① ھىجىيىپ كىرگۈزۈش. sırıtmak. ②

پەسكەشلىك قىلماق. ③ ئۆلمەك.

① سىرلىماق. ② ئۆلۈكنى sırlamak.
كۆمۈشكە:

ئەينەكنى سىر- Camı sırlamak —
لىماق.

سىرلانغان، سىرلىق: sırlı. s.
«Sırlı cam —
سىرلىق ئەينەك.

① سىرلىق، مەخپىي: sırlı. s.
بۇ — «Bu işin sırlı yönü yok —

ئىشنىڭ سىرلىق تەرىپى يوق.»

① ھەل بېرىلگەن، ئالتۇن. sırma. is.
ھەل بېرىلگەن ياكى بېرىلمىگەن ئىنچىكە
كالتۇتۇن. ② كالتۇتۇندىن ياسالغان چۇچا،
پۆپۈك (زەردىن ياسالغان).

ئالتۇن رەڭلىك چاچ. ~ saç.

كالتۇتۇنچى. sirmakeş. is.

كالتۇتۇن بىلەن ئىشلەنگەن sirmalı. s.
ياكى كالتۇتۇن بىلەن زىننەتلەنگەن.

بىزەك (تەلپىنى ھەل sırnaşık. s.
قىلمىغىچە بىزىرىپ تۇرۇۋالدىغان):

«Ne sırnaşık adam, şimdi gitmek
niyetinde değil —

ئادەم، ئەمدى كېتىشنى خىيال قىلمايۋاتىدۇ،
بىزەڭلىك. sırnaşıklık, - ғы. is.

بىزەڭلەشمەك: sırnaşmak.

«Ters cevap alınca sırnaşmaya
başladı —

تەتۈر جاۋاب ئېلىش بى- لەن بىزەڭلەشكىلى قوپتى.»

مەخپىيلىككە مۇناسىۋەتلىك، sırri. s. ar.
مەخپىيەتلىككە دائىر.

مەخپىيەتلىك. sırrilik, - ғы. is.

غايىب بولماق. sırır. olmak.

ھەممىلا يېرى ھۆل، sırıslamak. s.
ئۆستىپىشى سۇ.

سىرلانمىغان، سىرسىز. sırsız. s.

① دۈمبە. ② پىچاق. sırt, - t. is.
نىڭ قىرى. ③ تاغ ۋە دۆڭلەرنىڭ ئۈستى.

④ نەرسىنىڭ ئارقا تەرىپى، نەرسىنىڭ
تەتۈر تەرىپى. ⑤ يۈز.

بالىنىڭ دۈمبىسى. 1. Cocuğun sırtı —

قەغەزنىڭ تە- 2. Kağıdın sırtı —
تۈرىسى.

قولنىڭ يۈزى. 3. Elin sırtı —

«ئۈستىگە يۈكلىمەك. 4. Sirtına almak —

sırtar. is. zool. كېلەرنىڭ بىر تۈرى.
sırtarmak. ① كۈشكۈرتىمەك. ② تۈرۈك.
مەك. توپلانماق:

بۇ. — «Bulutlar ufukta sırtardı
لۇتلار ئاسماندا توپلاندى.»

sırtlamak. يۈدىمەك:

ۋەزىپىنى ئۈس — «Görevi sırtladım —
تۈمگە ئالدىم.»

sırtlan. is. zool. چىلىپۈرە، سىرتلان.

sıska. s. ar. ① يۈدەك، ئاۋاق، ئورۇق.
② قورساققا سۇ چۈشۈش:

بۇ ئاۋاق — «Bu sıska bir kızdı —
بىر قىز ئىدى.»

~ olmak. قورساققا سۇ چۈشۈپ
يۈغىناپ كەتمەك.

sıskalaşmak. ئورۇقلىماق، جۈدىمەك.

sıskalık, -ğı. is. ئورۇقلۇق، ئاۋاقلۇق.
sıtma. is. بەزگەك.

~ ya tutulmak. بەزگەك بولماق.

sıtmalanmak. بەزگەك بولماق، بەزگەك
كېسىلىگە ئۇچرىماق.

sıtmalı. s. بەزگەك بولغان.

sıtmalık. is. بەزگەك كېسىلى تارىلى
دىغان يەر.

sıva. is. سۇۋاق.

sıvacı. is. سۇۋاقچى (بىناكارلىقتا).

sıvağı. is. → Sıva.

sıvalamak. سۇۋىماق (بىناكارلىقتا).

sıvalı¹. s. سۇۋاق بېرىلگەن، سۇۋالغان:

«Sıvalı duvar —

سۇۋالغان تام. سۇۋاللىق، شىماللانغان:

«Kolları sıvalı —

يەڭلىرى تۈرۈكلۈك. ① سۇۋاش. ② ياللىتىش.

sıvama. is. ③ ئاغزى بىلەن تەك، لىقمۇلىق:

«Altın sıvama —

2. Bardağı sıvama doldurdu —
ئىستانكاننى ئاغزى بىلەن تەك توشقۇزدى.

① سۇۋىماق. ② سۈرمەك. sıvamak¹.
③ مىلىماق:

تامنى سۇۋىماق. — 1. Duvarı sıvamak

2. Duvara çimento sıvamak —
تامغا سېمونت سۈرمەك.

3. Çocuk reçeli yüzüne sıvadı —
بالا لايىنى يۈزىگە مىلىۋالدى.

① تۈرمەك، شىماللىماق. ② sıvamak².
سىيلىماق، شاپلاقلىماق:

«1. Kollarını sıvayıp işe başladı —
يەڭلىرىنى تۈرۈپ ئىشقا كىرىشتى.

2. Arkasını sıvayarak gönlünü alacak
مۇرىسىنى سىيلاپ —

sözler söyledi — تۈرۈپ كۆڭلىنى
ئاۋۋىتىدىغان سۆزلەرنى
قىلدى.»

① سۇۋالىماق. ② ئىشقا sıvanmak.
ھازىرلانماق:

«Bu iki arkadaş yavaş yavaş işe
بۇ ئىككى دوست —

sıvanmaktadırlar — ئاستا — ئاستا
ئىشقا كىرىشكەلۋاتىدۇ.»

① مىلەشمەك. ② سۇيۇقلاشماق. sıvaşmak.
ئۇۋۇلىماق، سىيلىماق: sıvazlamak.

دۈمبىسىنى — «Sırtını sıvazlamak —
ئۇۋۇلىماق.»

sıvı. s. is. سۇيۇق، سۇيۇقلۇق.
sıvık. s. سۇيۇق، بوش:

«Bu hamur çok sıvık olmuş —
خېمىر بەكمۇ بوش بولۇپ قېپتۇ.»

sıvılaşma. is. سۇۋاش، سۇۋاش،
يۇلۇش.

sıvılaştırmak. سۇيۇقلاشتۇرماق، يۇم —
شاتماق، بوشاتماق.

sıvındırmak. پارنى سۇۋۇتماق ياكى

سۇ ھالىغا كەلتۈرۈلەك.

sıvınmak. پار یساکى گاز ھالىتىدىن
سۇيۇقلۇق ھالىتىگە ئايلانماق.

ئارىئومېتر (سۇيۇق is. ölçer. sıvı) لۇقلارنىڭ زىچلىقىنى ۋە سېلىشتۇرما ئېغىرلىقىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب).

① باس - باس (سودا) *sivirya. z.*
 سېتىق ھەققىدە. ② داۋاملىق تۇردە. ③
 بىرىنىڭ ئارقىسىدىن بىرى. ④ *s.* ئاغزىغا
 قەدەر، لىقىمۇ لىق:

«Bugün satış sıvıya gidiyor. —
 بۈگۈن بازار باس - باس بولۇۋاتىدۇ.
 غايىب بولۇش، يو- is. سىۋىش، سىۋىش.
 قىلىش.

① يېپىشقاق، چاپلاشقاق. s. sıvışık.
② رۇدىپاي:

«Senin kadar sıvışık bir adam
görmedim — سەندەك رۇدپایینی
کۆرمیگە نەدیم.»

① بۇلغانماق. ② جم - جدم. sivişmak.
پوقا كەتمەك، قېچىپ كەتمەك؛

«Seni görünce hemen sıvışmak
istedi. — سېنى كۆرۈش بىلەن دەرھال
قىچىشقا ئۇرۇندى.»

sıvı .yağ. is. سۇ يېغى.
 sıyag. is. ar. قېلىپلار، ئۆرنەكلەر،
 sıyagat. is. ar. زەرگەر.
 sıyah. is. ar. ۋارقىراشلار،
 sıyam. is. ar. روزى (روزى تۇتۇش).
 sıyanet. is. ar. قىلىش، مۇھاپىزەت
 قوغداش.

قوغدوماق، كۆزەتمەك. ~ etmek.

① قەلئە، ئىستېھكام. siyas. is. ar.
 ② سوقۇندىغان يەرلەر. ③ ھۇجرا.

siyga. is. ئۆرنەك، قىلىپ، مودا، قائىدە.

سو، اققا تارتماق. ~ ya çekmek.

sygi. is. سىغىمىچا ئىلىق.

خاماندىكى سامانلارنى **siyirga. is.**
يىغىش ياكى قار تازىلاشقا ئىشلىتىلىدىغان
كەڭ تاختاي.

siyirgı. is. قار تازىلايدىغان ياغاچ كۆمۈك.

① سۇيۇۋاتماق. ② سۇغۇرۇپ. **سىيرىمەك.** ③ سۇمۇرۇپ
چىقارماق، قايرىۋەتمەك. ④ تۈگەتمەك، پاك - پاكىز تۈگەتۈۋەتمەك،
قۇرۇتۇۋەتمەك، سىيرىپ - سۇيۇرۇۋەتمەك.
⑤ رەختنىڭ ئېنىمىدىن ياكى بويىدىن يىرتىپ
چۈۈۋېتىپ چىقارماق. ⑥ سۈركىلىپ ئۆتمەك،
سۈركەلمەك. ⑦ قۇتقۇزماق، تارتىپ چى-
قارماق. ⑧ سىيرىپ ئالماق:

«1. Çark elinin derisini sıyırdı —
 حاق قەلىنىڭ تېرىسىنى سۈيۈۋەتتى.

2. Örtüyü birdenbire sıyırdı —
 بايقۇچنى بىردىنلا قايردى.

3. Kılıcını sıyırdı — قىلىچىنى سۇغۇرۇپ چىقاردى.

4. Mehmet tabağı sıyırdı — مۇھەممەد تاۋاقىنى سېرىپ سۇيۇرۇۋەتتى.

5. Kurşun başını sıyrıp geçti —
ئوق بېشىدىن سۈركىلىپ ئۆتۈپ كەتتى.

6. Onu bu bulaşık işten sıyırmak kolay değil — ئۇنى بۇ چاتاق ئىش تىن قۇتقۇزۇش ئاسان ئەمەس.

7. Yoğurdun kaymağını sıyırmak — قېتىقنىڭ قايماقىنى سېرىۋالماق.

سويدۇرماق. siyirtmak.

siyrık, = ğı. s. ① سۈرۈلۈپ كەت
مەن (يارا). ② يۈزسىز، نەرسىسىز.

① سۈرۈلۈپ كەتمەك. ② siyrılmak.

لىش. ③ سېزىش. ④ دۈشمەن پوزىتىپ
يېسىدىن يوشۇرۇنچە ئالغا بېسىش:
سۇ. — 1. Suyun toprağa sızması
نىڭ يەرگە سىڭىشى.
2. Emperyalizm her alanda sö-
mürge ülkelere sızma yapma-
kadir — جاھانگىرلار ھەممە جەھەتتە —
مۇستەملىكە مەملىكەتلەرگە تەسىرىنى ئۆت-
كۈزمەكتە.
3. Kaptan su sızıyor —
سۇ سېزىۋاتىدۇ.
① سىزماق، سېزىپ ئاقماق. sızmak.
② پاش بولماق، ئاشكارا بولۇپ قالماق.
③ مەست بولۇپ ئۇخلاپ قالماق:
«Küpten su sızmak —
سىزماق»
يەر پوستىنىڭ سىرتقى sızal. is. jeol.
يۈزى.
غەيۋەت - شىكايەت، siayet. is. ar.
سۆز - چۆچەك.
ئالما. sib. is. far.
يىرتقۇچ ھايۋانلار. siba¹. is. ar.
سېبا (XI ئەسىردە siba². öz. is.
شىمالىي ئافرىقىنىڭ ئىشغال قىلىنىشىدا
مۇھىم رول ئوينىغان بىر ئەرەب قەبىلىسى).
ھاقارەت قىلىش، تىل. sibab. is. ar.
لاش، ھاقارەتلىش.
سۇ ئۈزۈش. sibahat, sebahat. is. ar.
① ئۆتمۈش. ② باغ، sibak. is. ar.
باغلاقلۇق. ③ كىرىش سۆز.
① خاتىرە (تۈرلۈك نەر. sicil. is. ar.
سىلەر يېزىلغان). ② ئارخىپ.
① خاتىرىگە يېزىلغان. sicilli. s. ②
جىنايىتى يېزىلغان.
قوپال ئىشلەنگەن ئارغامچا. sicim. is.

سويۇلماق. ③ قۇتۇلماق:
قولۇم سۇرۇ. — «Elim sıyrıldı»
لۈپ كەتتى.
O işten ne güzel sıyrıldı —
ئۇ ئىشتىن ھەجەب ئوبدان قۇتۇلدى.
① قاچىدا ئېشىپ sıyrıntı. is. s.
قالغان ئاش. ② قول بىلەن يىرتىلغان
لاتا. ③ يۈزسىز، ئىزا تارتىۋالغان.
سېزىپ چىققان sızak, - ğı. is.
(تاشلاردىن).
ئېرىتىلمەك، سۆزدۈرۈلمەك. sızdırılmak.
① سىزدۇرماق. ② سۈز. sızdırmak.
دۈرمەك. (سۈرۈپ ئالماق). ③ يالغان
ئېيتىپ بىراۋدىن پۇل ئالماق:
«Çocuk babasını sızdırıyor —
يالغان ئېيتىپ ئاتىسىدىن پۇل ئالىدۇ»
قىيما. sızgıt. is.
جىسمانىي ۋە روھىي ئازاب: sızı. is.
يالغۇزلۇق — «Yalnızlık bir sızıdır»
بىر روھىي ئازابتۇر.
ئاغرىنىش، قاقشاش، يىغ. sızılı. is.
لاش.
سۈزمەك (نەرسىنى سۈزۈپ sızırmaq.
ئالماق).
① ئاغرىماق. ② يىغلاپ sızlamak.
قاقشىماق:
يارىسى ئاغرىۋال. — «Yarası sızlıyor»
تىدۇ.
شىكايەت قىلماق، دەرت. sızlanmak.
تۆكمەك.
ئىچىنى ئېچىشتۇرماق، ئاغ. sızlatmak.
رىتماق:
يۈرىكىنى — «Yüreğini sızlatmak»
ئاغرىتماق.
① سىڭىش. ② تەسىر قى. sızma. is.

sidik, - ği. is. سۈيدۈك.

sidikli. s. ① سۈيدۈك يۇقۇپ قالغان.

② سىيگەك، ئورنىغا سىيىپ قويدىغان.

sidik. yolu. is. سۈيدۈك يولى.

sifad. is. ar. ① ئات قاتارلىق ھايۋان

لارنىڭ جۈپلىشىشى.

sifal, sifale. is. far. ② ساپال.

چاقچۇق.

sifalin. s. is. لايدىن ياسالغان.

sifariş. is. ② بۇيرۇتما، زاكاز.

ھاۋالە:

«Bir elbisse sifariş ettim — بىر

كىيىم بۇيرۇتتۇم.»

sifilis. is. lat. سىفىلىس (كېسەل).

sifle. s. ar. ئەخلاقسىز، تەرتىپسىز.

sifon. is. fr. ① بىر قاچا ئىچىدىكى

سۈيۈقلۈكنى ئىككىنچى بىر قاچىغا يۆتكەش

ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئەگرى تۇرپا نەيچە.

② تاشيول ۋە تۆمۈر يوللارنىڭ ئاس-

تىدىن ئۆتكۈزۈلگەن ئېرىق.

sifr. is. ar. ① كىتاب ۋە يېزىق يې-

زىلغان نەرسە. ② كىتاب جىلدى.

siftah. is. ar. ① ئىرىم. ② ئەڭ ئاۋۋال

ۋال، ئالدى بىلەن، بىرىنچى بولۇپ،

تۇنجى قېتىم:

«1. Daha siftah etmemiş — تېخى

ئىرىم قىلماپتۇ.

2 Bu haberi siftah ondan duy-

dum — بۇ خەۋەرنى ئەڭ ئاۋۋال ئۇ-

نىڭدىن بىلدىم.»

siftahlamak. ① ئىرىم قىلماق. ② ئېغىز

تەگمەك (ئاۋۋال پىشقان نەرسىگە ئالدى

بىلەن ئېغىز تەگمەك).

siftinmek. ① ۋاقىت ئۆتكۈزۈمەك، كۈن

ئۆتكۈزۈمەك. ② سۈركۈنمەك. ③ خۇشامەت

قىلماق.

sigal, sikal. is. far. ① چۈشەنچە.

② ئەندىشە.

sigara. is. sp. ① تاماكا، پاپىرۇس.

② رەڭدار ياغاچتىن پاپىرۇس شەكىلدە

قىلىپ ياسالغان سۇنئىي يەم (بېلىق تۇ-

تۇش ئۈچۈن قارماققا بېكىتىلىدىغان).

sigaracı. is. تاماكا ساتقۇچى.

sigara. böreği. is. تۈرمەل (تاماق).

sigaralık, - ğı. is. تاماكا قۇتىسى.

sigorta. is. it. ② سۇغۇرتا.

خەتەرلىك تەدبىرلىرى.

sigortacı. is. سۇغۇرتا خىزمەتچىسى.

sigortacılık, - ğı. is. سۇغۇرتىچىلىق.

sigortalı. s. ② سۇغۇرتىلىق.

غۇرتىلىققا يېزىلغان، سۇغۇرتىلىققا ئېلىن-

غان. ③ ھاياتى كاپالەتكە ئېلىنغان.

sigorya. is. it. مۇھەققەت، مۇتلەق.

sigil. is. سۆڭەل.

sigilli. s. سۆڭەللىك، سۆڭەكلى بار

(ئادەم).

sih. is. far. كاۋاپ زىخى.

siham. is. ar. ئوقيا ئوقلىرى.

sihir, - hri. is. ar. ① سېھىر، كۆز

باغلاش. ② جەلپ قىلىش كۈچى.

sihirbaz. is. ar. سېھىرگەر، سېھىرباز.

sihirbazlık, - ğı. is. سېھىرگەرلىك.

sihirli. s. سېھىرلىك.

sibr. is. Sihir. →

sik. is. ئەرلەرنىڭ ئەركەكلىك ئەزاسى،

سىك.

sika¹. is. ar. تۇلۇم.

sika². is. lat. قەدىمكى رىم خەنجىرى.

sika³. is. ar. ① ئېشىنىش، ئېتىقاد.

② ئىشەنگىلى بولىدىغان (ئادەم).

① ئېغىر نەرسىلەر. sikâl. is. ar. ②

ئېغىر بېسىقلىق. ③ سەت نەرسىلەر.

sikatîf. s. fr. تېز قۇرۇتۇش ئۈچۈن بويىقلارغا قوشۇلغان ماددا.

sikavut. is. den. تېز يۈرىدىغان چوڭ تىپتىكى ئۇرۇش پاراخوتى.

sikaye. is. ar. ① سىركاي، پىيالى. ② كۆل.

sikayet. is. ar. ① ئۇسسۇزلۇق (سۇ) بېرىش. ② مەككىدە ھاجىلارغا سۇ ۋە زەم - زەم تارقىتىش ۋەزىپىسى.

sikke. is. ar. ① مېتال پۇل. ② مې. ③ دەرۋىشلەر تال پۇل قۇيىدىغان قېلىپ. ④ مېتال پۇلغا بېسىلغان تامغا. ⑤ تۈز يول.

sikkeci. is. مېتال پۇل باسقۇچى.

sikke. hane. is. پۇل زاۋۇتى (پۇل چىقىرىدىغان).

sikkeken. is. مېتال پۇل قېلىپىنى ياسىغۇچى.

sikkeşinas. is. پۇل مۇتەخەسسسى.

siklememek. ئەھمىيەتسىز قارىماق، بىر پەرۋالىق قىلماق.

siktir. ünl. «يوقال» دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ.

siktirici. s. پەس، پەسكەش.

siktirmek. يوقالماق (كۆزدىن).

silâh. is. ar. ① قورال - ياراق. ② قورال ئورنىدا قوللىنىلىدىغان بىلىم، پۇل ۋە باشقا نەرسىلەر.

silâhendaz. is. ar. قوراللانغان ئەس-كەر.

silâh. hane. is. ar. far. قورال - ياراق ئامبىرى.

silâhlamak, silâhlândirmek. قورال -

لاندىرماق.

silâhlanmak. قوراللانماق:

«Düşmana karşı silâhlanmalı — دۈشمەنگە قارشى قوراللىنىلى.»

silâhlı. s. قوراللىق.

① ئەسكەرلەرنىڭ. silâhlık, - ğı. is. ھەربىي گازارمىدا بولغان ۋاقىتلىرىدا قوراللىرىنى قويىدىغان يېرى. ② تاپانچا، پىچاق قاتارلىق قوراللارنى ئېسىپ قويىدىغان كەمەر، بويتاسما.

silâhsiz. s. قورالسىز.

silâhsizlândirma. is. قورالسىزلاندۇرۇش.

silâhsizlândirmek. قورالسىزلاندۇرماق.

silâhsizlanma. is. ئەسكەر قىسقارتىش.

silâhsizlanmak. ئەسكەر قىسقارتماق.

silâh. şor. is. ar. far. قوراللىق ئادەم، جەڭگىۋار.

silâh. şorluk, - ğu. is. جەڭچىلىك، جەڭگىۋارلىق.

silâhtar. is. ar. پادىشاھ، ۋەزىرلەر. نىڭ قوراللىرىنى مۇھاپىزەت قىلغۇچى (ئاسرىغۇچى).

sildirmek. سۈرتدۈرتمەك، ئۆچۈرتمەك.

silelek, - ği. is. ① مۇنچا لۆڭگىسى. ② ئاپتوموبىلنىڭ ئالدى ئەينىكىگە چۈشكەن يامغۇرنى سۈرتكۈچ.

silgi. is. ① سۈرتكۈچ، دەسىال. ② ئۆچۈرگۈچ (رەزىنكە). ③ دوسكا سۈرتكۈچ. ④ ئىشك ئالدىغا سېلىپ قويۇلغان ئاياغ سۈرتكۈچ.

silgiç. is. ئاپتوموبىلنىڭ ئالدى - كەينىگە چۈشكەن يامغۇرنى سۈرتكۈچ.

silî. s. ① ساپ، ② ئىپپەتلىك.

① *sili*². is. far. پىزىگە ئۇرۇلغان
تەستەك، شاپلاق. ② بالا، پالاكت.

silici. is. رەندە سالغۇچى، رەندىلىگۈچى.

① *silik*. s. ئۆچۈپ كەتكەن، ئۆگۈپ

كەتكەن. ② تۇتۇق بېسىلغان، ئوچۇق

بولمىغان. ③ ئۆزىنى كۆرسەتمەيدىغان،

كۆرەڭلىمەيدىغان، دىققەتنى جەلپ قىل

مايدىغان:

«*Silik para* — ئۆگۈپ كەتكەن پۇل.

① *sililik*, - *gi*. is. ② پاكلىق.

ئىپپەت.

silindir. is. fr. سىلىندىر.

① *silindirlik*. s. fr. سىلىندىرلىك.

② سىلىندىر شەكلىدە.

silindirsel. s. → *Silindirlik*.

silinme. is. ئۆچۈرۈلۈش.

① *silinmek*. is. ئۆچۈرۈلمەك. ② بىر

چەتتە قالماق.

silinti. is. ئۆچۈرۈلگەن نەرسىنىڭ

ئىزى.

① *silik*. is. ar. ئۈنچە، مارجان تى

زىلخان يىپ. ② قاتار، تىزىق. ③ تەر-

تىپ، نۆۋەت. ④ مەسلەك، كەسپ.

silkelemek. سىلكىمەك، قاقماق:

«*Halının rozunu silkelemek* —

لەمنىڭ توپىسىنى قاقماق.»

① *silkelenmek*. سىلكىتىش، سىلكىتىش

مەك:

«*Bütün halılar silkelendi* —

ھەممە گىلەملەر قىقىلدى.

Üzerindeki kolları temizlemek

ئۈستىدىكى قارلار —

نى چۈشۈرۈۋېتىش ئۈچۈن سىلكىندى.

silki. is. جۆيلىۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ

كېتىش.

① *silkinmek*. سىلكىنىمەك. ② بىر نەر-

سىدىن قۇتۇلماق.

silinti. is. ئۆزگۈش، ئۆزگۈش.

silkişmek. سىلكىنىمەك:

«*At, köpek, kuşlar silkişir* —

ئات، ئىت ۋە قۇشلار سىلكىنىدۇ.»

① *silkme*. is. سىلكىنىش. ② گۆش

لۈك سەي. ③ ئېغىرلىق كۆتۈرۈشتە بىر

خىل كۆتۈرۈش شەكلى.

silkmek. سىلكىمەك، لىگىشتماق، ئىرغىت

ماق:

«*Ağacı silkmek* —

سىلكىتمەك، ئىرغاتتۇرماق.

silke. is. far. كاپات، تەستەك.

simar. is. ar. مېۋە، يېمىش.

① *simat*¹. is. ar. ئىشارەت، بەلگە.

② ئىز، ئالامەت.

① *simat*². is. ar. ② داستىخان.

يېمەك — ئىچمەك. ③ زىياپەت.

① *sime*. is. ar. تامغا، ئىشارەت،

بەلگە. ② ئىز، ئالامەت.

simetri. is. fr. تەكشى، تەڭ، تەڭ

داش، مۇتائاسىپ.

simetrik. is. fr. تەكشىلىك، تەڭلىك،

تەڭداشلىق، مۇتائاسىپلىق.

simetrisiz. s. تەكشىسىزلىك، تەڭداش

سىزلىق، مۇتائاسىپسىزلىق.

simge. is. سىمۋول، ئىشارەت:

«*Badem takke uygurların simgesi*

بادام دوپپا ئۇيغۇرلارنىڭ سىم —

ۋولىدۇر.»

simgeci. is. سىمۋوللىزىمچى.

simgecilik, - *gi*. is. سىمۋوللىزىم،

سىمۋولچىلىق.

simgelik, - *gi*. is. ئالامەت، سىم

ۋوللۇق.
simhak. is. ar. ئۇستىخاننىڭ ئۈستىنى
 يېپىپ تۇرغان تېرە.
similimum. is. fr. tip. كېسەلگە
 بېرىلگەن ھامان كېسەلنىڭ ئەھۋالىنى
 ياخشىلايدىغان دورا.
simin. s. far. ① كۈمۈشتىن ئىشلەند
 گەن. ② كۈمۈش رەڭگىدە ئاپئاق.
simit, - di. is. yun. ① چەمبەر
 (ھالقا) شەكىللىك نەرسە. ② يانچىپ
 پوستى چىقىرىۋېتىلگەن بۇغداي. ③ نۆل.
 ④ سەللە. ⑤ ئۇن، سۇت، شېكەر ۋە
 مېۋە ئارىلاشتۇرۇلغان يېمەكلىك.
simlah. is. ar. قۇلاق كىرى.
simsar. is. ar. كومىسىيۇنچى،
 گۆرۈچى.
simisariye. is. ar. گۆرۈچىلەرنىڭ
 ساتقۇچى ۋە ئالغۇچىدىن ئالىدىغان پۇلى.
simisarlik. is. گۆرۈچىلىك.
simsiyah. s. fr. قاپقارا، تۇم قارا.
sim. ten. is. far. كۈمۈش تەن.
sim. urg. is. far. سۇمۇرغ
 (ئەنقا).
simya. is. far. ① بىرخىل سېھىر.
 ② قەدىمدە خىمىيە بىلىمى، قىممەتى ئاز
 مەدەندىن ئالتۇن چەقىرىش بىلىمى.
simyager. is. سېھىرگەر.
simyaci. is. سېھىرگەر.
sin¹. is. ar. مازار، گۆر.
sin², - nni. is. ئۆمۈر.
sin³. is. ar. چىش.
sin⁴. is. ar. ① ئەرەبچە «س»
 ② ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ ئون ئىككىنچى
 ھەرپى. ③ «سوئال» سۆزىنىڭ قىسقارتىپ
 لىشى.

sinagog. is. yun. يەھۇدى ئىبادەت-
 خانىسى.
sinameki. is. bot. سانا دەرىخى ۋە
 ئۇنىڭ يوپۇرمىقى (سۈرگۈ دورىسى سۈپى-
 تىدە قوللىنىلىدۇ).
sinan. is. ar. ① سۈنڭۈ، نەيزە.
 ② ئەر ئىسمى.
sinanî. s. is. ① نەيزە بىلەن مۇنا-
 سىۋەتلىك. ② نەيزە ۋە سۈنڭۈ
 ياسىغۇچى.
sinar. is. yun. بېلىق تۇتىدىغان
 چوڭ قارماق.
sinarit. is. yun. گۆشى لەززەتلىك
 بىرخىل بېلىق.
sincabi. s. كۆل رەڭ.
sincap. is. zool. تىيىن (كىمىرگۈچى
 كىچىك ھايۋان).
sindirilmek. سىڭدۇرۇلمەك، ھەزىم
 قىلدۇرۇلماق.
sindirim. is. ھەزىم.
sindirmek. سىڭ-دۈرمەك، ھەزىم
 قىلماق.
sine¹. is. far. ① مەيىدە، كۆكرەك،
 كۆڭۈل، قەلب.
sine². is. ar. ئۇخلاش، ئۇيقۇغا
 باشلاش.
sinek, - gi. is. ① چىۋىن. ② قارتا
 قەغىزىدە «چىللىك».
sinekçil. s. چىۋىن تۇتۇپ يەيدىغان
 قۇش.
sineklenmek. چىۋىن كۆپىيىپ كەتمەك،
 چىۋىنلىشىپ كەتمەك.
sineklik, - gi. is. ① چىۋىن كۆپ
 يەر. ② چىۋىن قورۇغۇچ. ③ چىۋىن
 كىرمەسلىك ئۈچۈن تارتىلغان ئىشىك

تورى. ④ چىۋىن ئۆلتۈرىدىغان دورىلىق قەغەز، چىۋىن قەغەزى.
 ① كىنو. ② كىنوخانا: *sinema. is. fr.*
 جۇڭگو پىلىمى — *Çin sineması* 1.
 (كىنوسى).
 ئۈستى — *Açık hava sineması* 2.
 ئوچۇق كىنوخانا.
 كىنوچى، كىنو فىلىمى *sinemacı. is.*
 ئىشلىگۈچى، كىنو قويغۇچى.
 ① كىنوچى *sinemacılık, -ğı. is.*
 لىق سانائىتى. ② كىنوچىلىق.
 كىنو ئاپپاراتى: *sinematograf. is. fr.*
 ھەمكارلىق. *sinerji. is. yun.*
 كىنو سىنارىيىسى *sine. roman. is. fr.*
 ئۈچۈن يېزىلغان رومان.
 ① تارتىنچاق، قورۇنىدىغان. *singin. s.*
 ② ئوڭاي سىڭىدىغان.
 پەتنۇس. *sinî. is. ar.*
 (كۆڭلى) سۇنۇق: *sinik. s.*
 كۆڭلى سۇنۇق — *Sinik bir adam*
 ئادەم.
 يىللار. *sinin. is. ar.*
 ① نېرۋا. ② مۇسكۇل. *sinir. is. anat.*
 پەي، سىڭىر. ③ غەلىتە خۇي. ④ تويغۇ،
 سېزىم:
 «Bu kadının bir siniri var, kedi
 görünce bayılır — بۇ ئايالنىڭ
 غەلىتە خۇيى بار، مۈشۈكىنى كۆرۈش
 بىلەن ھوشىدىن كېتىدۇ.»
 نېرۋا كېسەل. *sinir. bilim. is. tıp.*
 لىكىلىرى بىلىمى.
 ① گۆشنىڭ پەيلىرىنى *sinirləmək.*
 ئېلىۋەتمەك. ② ئاتنىڭ ئارقا پۇتىنىڭ
 سىڭىرىنى كەسمەك.
 خاپا بولماق، ئاچچىقلان *sinirlənək.*

ماق، ئاچچىقى كەلمەك:
 «Bu söze kim olsa sinirlenir —
 بۇ سۆزگە كىملا بولسا خاپا بولىدۇ.»
 خاپا قىلماق، ئاچچىق *sinirləndirmək.*
 قىنى كەلتۈرمەك.
 ① سىڭىرلىق. ② خاپىغان. *sinirli. s.*
 جىلىخور:
 «1. Etin sinirli tarafını almayacağım —
 گۆشنىڭ سىڭىرلىق تەرىپىنى —
 ئالمايمەن.
 2. Sinirli bir kadınla evlenmiştim —
 جىلىخور بىر خوتۇن بىلەن تۇرمۇش قۇرۇپتىمەن.»
sinirmək. → Sindirmək.
 قەبرىستان، *sinirlik, -ğı. is.*
 گۆرلۈك.
 ① مۆكسەك، يوشۇرۇنسىماق. *sinmek.*
 ② شۇك بولۇپ كەتمەك، كۆڭۈل يېرىم
 بولماق:
 «Tavşan köprüünün dibine sinmişti —
 توشقان كۆۋرۈكنىڭ تۈۋىگە سۇقۇندى.»
 سىڭىمەيدىغان، ھەزىم *sinmez. s.*
 بولمايدىغان.
 مۈشۈك. *sinnevr. is. ar.*
 سىنولوگ (خەنزۇ). *sinolog. is. fr.*
 شۇناس).
 سىنولوگىيە (خەنزۇ). *sinoloji. is. fr.*
 زۇ شۇناسلىق).
 بىر ۋاقىتتا يەر *sinoptik. s. fr.*
 يۈزىنىڭ تۈرلۈك جايلىرىدا ئاب - ھاۋا
 ھەلۋماتلىرىنى توپلاپ جۇغراپىيىلىك
 خەرىتىلەر تۈزگۈچى (مۇتەخەسسس).
 ئاستا سەكرەمەك. *sinrimek.*
 ① قوۋ، ھىلىگەر. ② ئاستا - *sinsi. s.*
 ئاستا ئېغىرلىشىدىغان (كېسەل):
 «Sinsi bir adam — قوۋ ئادەم.»

šinsilik, - ği. is. ھىياسىگەرلىك، قۇۋۋەت.
 sinsin. is. ياش يېڭىتلەر ئاخشىسى
 گۈلخان ئەتراپىنى ئايلىنىپ يۈرۈپ ئوي-
 نايدىغان مىللىي ئۇسسۇل.
 sinsiput. is. fr. باشنىڭ ئالدىنقى يېرىمى.
 sintine. is. it. يەلگەنلىك كېمىلەردە
 كېمىگە كىرگەن سۇلارنىڭ توپلىنىدىغان
 يېرى.
 sinüs. is. lat. ① ئورگانىزىمدا كاۋاك،
 ئاقما تۆشۈك. ② تىرىگۈنۈپ تىرىيىلىك
 چەمبەر.
 sinyal. is. fr. سىگنال، بەلگە.
 ~ çekmek(vermek). بەلگە بەر-
 مەك، سىگنال بەرمەل.
 sinyorina. is. خانىم.
 sipah, sipeh. is. far. ھەربىي
 قوشۇن.
 sipahı. is. Far. ① قەدىمكى ئاتلىق
 ئەسكەر. ② XVII، XX ئەسەرلەردە
 فرانسىيە، ئەنگىلىيە، پورتۇگالىيەلەر ئۈچۈن
 خىزمەت قىلىدىغان ھىندىستانلىق
 ئەسكەرلەر.
 sipar. s. far. «بەرگۈچى»، «پىدا»
 قىلغۇچى» دېگەن مەنىلەردە قوللىنىلىدۇ:
 «Can siparane çalışmak —
 پىدالىق بىلەن ئىشلىمەك»
 sipare, süpare. is. far. قۇرئاننىڭ
 ھەربىر پارىسى.
 sipariş. is. far. ① ھاۋالە قىلماق.
 ② قىلىنىشى بۇيرۇلغان نەرسە، زاكاز
 قىلىنغان نەرسە.
 sipas. is. far. شۈكرى قىلىش.
 sipası. s. تەشەككۈر ئېيتقۇچى،

مىننەتدار.
 sipehsâlar. is. far. باش قوماندان.
 sipenç. is. far. مېھمانخانا، ساراي،
 دەك.
 siper. is. far. ① دالدا. ② قالقان.
 ③ شەپكىنىڭ چېكىلىكى. ④ خەندەك.
 ⑤ يوشۇرۇنىدىغان يەر.
 siperi. saika. is. far. ar. چاقماق
 قايتۇرغۇچ.
 siperlenmek. ئۆزىنى دالدىغا ئالماق،
 يوشۇرۇنماق.
 siperlik, - ği. is. كۈن ۋە يامغۇردىن
 ساقلىغۇچى:
 «Şapka siperliği —
 شەپكە چېكىلىكى»
 sipsi. is. كېمىنىڭ گۈدۈكى.
 ② سۇناينىڭ ئېغىزلىق قىسمى.
 sipsivri. s. ئۇچلۇق.
 sir. s. far. ① توق (قورساق).
 ② is. سامساق.
 sir. is. ar. نەرخ، باھا.
 sirab. s. far. ① سۇغا تويىغان،
 سۇغا قانغان. ② سۇلۇق.
 sirac. is. far. ① مەشئەل، قەندىل.
 ② ئەر ئىسمى.
 siracı. is. چىراغچى.
 sirayet, - ti. is. ar. ① يۇقۇش
 (كېسەل). ② تارىلىش، كېڭىيىش.
 ~ etmek. يۇقماق.
 sirbal. is. ar. كۆڭلەك.
 sir. çeşm. is. far. كۆزى توق.
 sirçeşmi. is. كۆزى توقلۇق.
 siren. is. fr. قاتتىق ئاۋازلىق دۈدۈك.
 sireng¹. is. s. far. ① كۆپ رەڭلىك.
 ② سۇمۇرغ، ئەنقا. ③ سىر (مەخپىي).
 sireng². s. is. far. بىرخىل يېپەك

رەخت.

① بىراۋ. *siret, siyret. is. ar.* نىڭ ئەخلاقى، خاراكتېرى، مىجەزى ۋە قىلىقى. ② ئۇسسۇل. ③ تەرجىمىھال.

sirhan. is. ar. بۆرە، سۈت ئەمگۈچى يىرتقۇچ ھايۋانلار.

sirişk. is. far. كۆز يېشى.

sirişt. is. far. خۇي، مىجەز، تەبىئەت.

sirişte. s. ئارىلاشتۇرۇلغان، يۇغۇرۇلغان.

sirk. is. fr. سېرىك مەيدانى.

sirkat, - ti. is. ar. ئوغرىلىق، بۇلاش.

sirke¹. is. far. سېركە، ئاچچىق سۇ: — «Makarnoya sirke konmalı» ئۈگرە ئاشقا سېركە قۇيۇلۇش لازىم.

sirke². is. zool. پىت - چۇسا قاتارلىقلارنىڭ تۇخۇمى.

sirkeci. is. سېركە ياساپ ساتقۇچى.

sirkeleşmek. ئېچىماق.

sirkeli. s. ئىچىگە سېركە قۇيۇلغان.

sirkelik. is. سېركە قاچىسى.

sirkinmek. چۈچۈپ ئويغانماق.

sirküler. is. fr. باغاق، كۆپلىگەن كىشىگە ئەۋەتىش ئۈچۈن بېسىلغان خەت.

sirval. is. ar. شالۋۇر.

sirto. is. yun. بىرخىل خەلق ئۇسسۇلى.

sis. is. تۇمان، تۈتۈن: «Yola çıktığımız zaman, etrafta hafif bir sis vardı — يولغا چىققان ۋاقىتىمىزدا ئەتراپتا بىر ئاز تۇمان بار ئىدى.»

sisalar. öz. is. غەربىي ئافرىقا

نېگىرلىرى.

sislemek. دۈشمەننىڭ كۆزىتىشىنى قالايمىقانلاشتۇرماق ئۈچۈن تۇمان پەردە پەيدا قىلماق.

sislendirmek. تۇمانلاشتۇرماق.

sislenmek. تۇمان باسماق، تۇمان قاپلىماق، تۇمان پەيدا قىلماق.

sisli. s. تۇمانلىق.

sismik. s. يەر تەۋرەش بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

sistalji. is. سۈيدۈك يولىنىڭ ئاغرىشى.

① سىستېما. ② تۈزۈم. *sistem. is. fr.* ③ يول:

قۇياش سىستېمىسى. — 1. Güneşsistemi

سوتسىيالىستىك — 2. Sosyalist sistem

تۈزۈم.

3. İnsanı servete kavuşturabilecek iyi bir sistem — ئىنساننى مال - مۈلۈككە ئىگە قىلىدىغان ياخشى بىر يول.

sistematik. s. fr. سىستېماتىك.

sistemleşmek. سىستېمىلاشماق.

sistemleştirmek. سىستېمىلاشتۇرماق.

sistemli. s. سىستېمىلىق ھالدا:

سىستېمىلىق — «Sistemli çalışma» ئىشلەش.

systemsiz. s. سىستېمىسىز.

sistire. is. yun. ياغاچلارنى سىلىقدايدىغان تۆمۈر پارچىسى.

sistoskop. is. fr. سىتوسكوپ (سۆي) دۈك يوللىرىنى تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.

sit¹. s. ar. ئالتى.

① شۆھرەت. ② داغدۇغا، *sit². is. ar.* داۋراڭ.

sit³. is. ar. خوتۇن، خانىم، ئايال.

sitad, sited. is. fr. ئېلىش.

sitam. is. far. قىممەتلىك نەرسىلەر بىلەن بېزەلگەن ئېگەر ۋە يۇگەك.
sitar. is. müz. ھىندىستاننىڭ بىرخىل چالغۇسى (چېكىپ چېلىنىدىغان).
sitare. is. far. ① يۇلتۇز. ② تەلەي. بەخت، تەقدىر.
sitareden. is. far. مۇنەججىم.
sitarcân. is. far. يۇلتۇزلار.
sitayış. is. far. ماختاش، مەدھىيە. ماختىماق. ~ etmek.
sitayış. gâh. is. far. قەسسىد. لەرنىڭ مەدھىيە قىسمى.
sitayışkâr, sitayişer. s. far. ماخ تىغۇچى، مەدھىيلىگۈچى.
site. is. fr. شەھەر.
sitem. is. far. ① ئەيىبلەش، كايىش. ② ئاھانەت. ③ زۇلۇم، جەبىر. ئەيىبلىمەك، كايىماق. ~ etmek.
sitemger, sitemgân. s. far. زالىم، ھەقسىزلىق قىلغۇچى.
sitemgeran. is. جەبىر قىلغۇچى، زۇلۇم قىلغۇچى.
sitemli. s. جەبىرلەنگۈچى.
sitil. is. ① چوڭ تۆمۈر سۇ تۇڭى. ② ۋاننا، داس (مۇنچىدا).
sitiz, sitize. is. far. غوۋغا، جېدەل، كۈرەش.
sitka. is. قارا بويالغان تۈلكە تېرىسى.
sitobotanik. is. fr. ئۆسۈملۈك ھۇجەيە رىلىزىنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم.
sitr. is. ar. ① پەردە. ② ياپقۇچ، يۇپۇق.
siviş. is. يوق بولۇش، غايىب

بولۇش، كۆزدىن يوقىلىش.
sivişik. s. يېپىشقاق.
sivişmek. قاچماق.
sivri. s. ① ئۇچى ئۆتكۈر ھەم ئۇچ. ② دېڭىزدىكى خادا تاشلار: «ئۇچلۇق پىچاق. — Sivri bıçak»
sivri. biber. is. bot. ئۇچلۇق ئاچچىق لازا.
sivrileşmek. ئۇچلۇقلاشماق.
sivrilik, - ği. is. ئۇچلۇقلۇق.
sivrilemek. ① ئۇچلۇقلاشماق. ② جەمئىيەتتە ئورنى ئۆسمەك، ئورنى كۆتۈرۈلمەك. ③ چوڭايماق، ئۆسمەك.
sivri. sinek. is. zool. پاشا.
siya. is. it. پالاقنى تەتۈر ئۇرۇپ قېيىقنى تەتۈر ھەيدىمەك.
siya. siya. ئارقا - ئارقا.
siya. gitmek. ئارقىغا كەتمەك.
siyab. is. ar. كىيىم - كېچەكلەر.
siyabî. is. ھۇنچىدا كىيىم - كېچەكلەر. قارىغۇچى.
siyah. s. ar. قارا: «Kömür siyahıtır — كۆمۈر قارىدۇر.»
siyahımsı, siyahımtrak. قارامتۇل.
siyahî. s. ar. نېگىز.
siyahlanmak, siyahlaşmak. قارايماق.
siyahlatmak. قارايتماق.
siyahlık, - ğı. is. ① قارىلىق، قارا رەڭ. ② قارا يەر. ③ قاراڭغۇلۇق.
siyak. is. ar. ① ئىپادە شەكلى. ② ئۇسلۇب، ئىستىل.
siyasa. is. سىياسەت: «Partinin siyaseti yurtta huzur ve birlik sağlamaktır — پارتىيىنىڭ سىياسىتى يۇرتتا تىنچلىق ۋە ئىتتىپاقلىق

ئورنىتىشتۇر. »
 siyasal. s. سىياسىي:
 «Partinin siyasal çalışmaları —
 پارتىيىنىڭ سىياسىي خىزمەتلىرى.»
 ~ haklar. سىياسىي ھوقۇقلار.
 siyaset. is. ar. سىياسەت.
 ~ meydanı. ئۆلۈم جازاسى ئىجرا قىلىنىپ
 دىغان مەيدان:
 siyasetçi iş. سىياسەتچى:
 «Proleter siyasetçisi —
 يات سىياسەتچىسى.»
 siyaseten. z. سىياسىي جەھەتتىن.
 siyaset. gâh. is. ar. far. ئۆلۈم
 جازاسى ئىجرا قىلىنىدىغان يەر.
 ① siyasi. s. ar. سىياسىي.
 ② سىياسەتچى.
 ~ iktisat. سىياسىي ئىقتىساد.
 siyasiyat, - tı. is. ar. سىياسەت
 ئىشلىرى.
 siyatik. is. fr. پاچاقتمىكى ئىككى سىگر.
 siyeh. s. is. far. → Siyah.
 siyek, - ği. is. سۈيۈك يولى.
 ① siyer. is. ar. خاراكىتىر، خۇي.
 ② تەرجىمىھال.
 siyest, - ti. is. چۈشلۈك تاماقتىن
 كېيىنكى ئارام ياكى ئۇيقۇ.
 siymek. سىيمەك (ئىت يىگىسى مۇشۇك).
 siyonist, - ti. is. fr. سىئونىست
 (سىئونىزمچى).
 siyonizm. is. fr. سىئونىزم (يەھۇدىي
 لاردا ئەكسىيەتچىل بۇرژۇئا مىللەتچىلىك
 ھەرىكىتى).
 siyyan, seyyen. is. ar. ئىككى تەڭ نەرسە.
 siz. z. سىز (ئىككىنچى شەخس):
 «siz nerede. سىز قەيەردە.

siz. سۈپەت ياسىغۇچى قوشۇمچە:
 «Tatsız — تەمسىز.
 sizce. سىزچە، سىزنىڭچە.
 sizcileyin. سىزگە ئوخشاش، سىزدەك.
 skavut, skaut, - tu. is. ing. تىپىز
 يۈرىدىغان چارلىغۇچى پاراخوت.
 skeç. is. ing. دىئالوگىلۇك قىسقا
 سەھنە ئەسىرى.
 skit. is. بىر كىشىلىك مۇسابىقە
 قېيىقى.
 skor. is. مۇسابىقىدە تەرەپلەرنىڭ
 ئېرىشكەن نەتىجىسى (سان).
 skotopi. is. كۆزنىڭ قاراڭغۇلۇققا
 ئۇيغۇنلىشىشى.
 skraç. is. مۇتەسكىلىت مۇسابىقىسىدە
 مۇسابىقىچىلار قاتار تىزىلغان سىزىق.
 skrotum. is. ئەزەللىك بېزى خالىتىسى.
 skualen. is. ئىتتىپاقلىق.
 slavizm. is. fr. ئىسلاۋىزم (پان
 ئىسلاۋىزم).
 slogan. is. ing. شوئار، لوزۇنكا،
 پىلاكات.
 ① soba. is. it. ئوچاق، مەش.
 ② پارتىيە. ③ لۈكچەكلەرنىڭ توپلانغان
 يېرى.
 sobacı. is. مەش ياسىغۇچى ياكى
 ساتقۇچى، ئوچاق سالغۇچى ئادەم.
 sobacılık, - ğı. is. مەش ياساش
 كەسپى، مەشچىلىك.
 soda. is. ing. سودا، شۇلتا.
 ① sofa. is. ar. كارىدور، ئارىلىق. ② سافا،
 دىۋان. ③ ئولتۇرۇش ئۈچۈن ياسالغان سۇپا.
 sofalı. s. تازىلىق ئىشچىسى.
 sofi. is. s. ar. سوپى.
 sofilik, - ğı. is. ar. سوپىلىق.

sofistik, - gi. is. سوپىزم، سوپى.
sofizm. is. fr. سوپىزم، تەسەۋۋۇر-
چىلىق.

soforin. is. ئىسپانىيە ئالتۇنى.

sofra. is. far. ① تاماقلار تىزىلغان
داستىخان. ② تاماق. ③ ئادەمنىڭ
سۆڭى. ④ ھەمداستىخانلار:

داستى — Sofrayı kaldırmak 1.
خاننى يىغىشتۇرماق.

2. Sofrayı kurmak —
داستىخان ھازىرلىماق.

3. Şimdi sofradan kalktım —
ئەمدى تاماقتىن قوپتۇم.

sofracı. is. مېھمانخانىلاردا داستىخان
ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى.

softa. is. ① تالىپ (مەدرىس ئوقۇغۇ-
چىسى). ② دىنىي ئادەملەرگە كەمسىتىپ
بېرىلگەن نام. ③ قارىغۇلارچە چوقۇنغۇچى.

softalaşmak. ① خۇراپىي. ② قارىغۇ-
لارچە ئىشەنمەك.

sofu. s. is. ar. ① دىننىڭ بۇيرۇقى
ۋە قانۇنلىرىغا پۈتۈنلەي ئۇيغۇنلاشماق.
② قارىغۇلارچە ئىشەنگۈچى.

sofuluk, - ğu. is. قارىغۇلارچە ھەرىكەت
قىلغانلىق.

soğan. is. پىياز.

soğancı. is. پىياز ساتقۇچى.

soğanlı. s. ئىچىگە پىياز سېلىنغان،
پىياز بىلەن پىشۇرۇلغان.

soğanlık, - ğı. is. پىياز تېپىلىد-
غان يەر.

sğansı. s. پىياز شەكلىدىكى.

soğuk, - ğu. is. s. ① سوغۇق،
مۇزدەك. ② قوپال، توك. ③ قىزغىن
بولمىغان:

«Soğuk hava — سوغۇق ھاۋا.

Soğuk bir adam. — قوپال ئادەم.

Soğuk kan — «سوغۇق قان».

~ almak. سوغۇق تەگمەك.

sğuk. kanlı. s. سوغۇق قانلىق،
ئېغىر - بېسىق.

soğuklama. is. سوغۇق تېگىش.

soğuklamak. سوغۇق تەگمەك.

soğukluk, - ğu. is. ① سوغۇقلىق.

② سوغۇق ھەرىكەت. ③ غەزەپ، ئاچچىق.

④ شەھۋانىي. ⑤ تاماقتىن ئاخىرىدا

يېيىلىدىغان، ئىچىلىدىغان مېۋە، كەمپۈت،

چۈلە قاتارلىقلار. ⑥ مۇنچىنىڭ ئاز

ئىستىلىدىغان يېرى.

soğulmak. ① سوغۇلىماق. ② قۇرۇش.

ماق، قۇرىماق (ئېرىق، ئۆستەڭلەردە سۇ).

soğumak. ① سۈۋۈلماق، سۈزلىماق.

② رايى قاپتىماق، كۆڭۈلسىز بولماق.

soğurmak. سۈمۈرمەك.

soğurulmak. سۈمۈرۈلمەك.

soğuşmak. تاۋلانماق (يەر توغرىلۇق).

soğutkan. s. قىزىقلىقنى چۈشۈرگۈچى،

مۇزلاتقۇچى، سوغۇقدان.

soğutmaç. is. تىنچلىتىش ساندۇقى،

سوغۇق ساقلاش ئۆيى، تىنچلاتقۇ،

مۇزلاتقۇ.

soğutmak. سۈۋۈتماق، مۇزلاتماق.

soğutulmak. سۈۋۈتۈلماق، مۇزلىتىلماق.

sohbet, - ti. is. a. پاراڭلىشىش،

مۇڭدىشىش، سۆھبەتلىشىش:

«İki başkan içtenlikle ve dostça sohb-

et etti — ئىككى رەئىس سەمە

مىي ۋە دوستانە سۆھبەتلىشتى.

sokak, - ğı. is. ar. كوچا:

«Göstericiler sokaklara döküldüler—

نامايىشچىلار كوچىلارغا تۆكۈلدى.
كوچا بالىسى (تەرىپ ~ *çocuğu*.
يىسىز قالغان).

قىسقا قونچىلۇق *soket. is. fr.*
پايپاق.

① تىقماق. ② چاچماق. *sokmak.*
③ بىراۋنى رەنجىتمەك. ④ خېرىدارنى
ئالدىماق (تىجارەت ھەققىدە). ⑤ سان
جىماق، پاتۇرماق (پىچاق، يىڭىنە
قاتارلىقلارنى):

ھەرە — *1. Arı çocuğu sokmuş*
بالىنى چېقىۋاپتۇ.

با- — *2. Cocuğu yılan sokmuş*
لىنى يىلان چېقىۋاپتۇ.

3. Satıcı elmanın çürüklerini sok-
muş — ساتقۇچى ئالمىنىڭ سېسىق
لىرىنى بېرىپتۇ.

sokman. ئۇزۇن قونچىلۇق ئۆتۈك.

sokorolar. öz. is. چاتتا ياشايدىغان
نېگىرلار.

soku. is. تاش كىلە، سوقا (شال،
بۇغداي ئاقلايدىغان).

sokulgan. is. چىقىشقاق.

sokulganlık, -ğı. is. چىقىشقاقلىق.

① قىسىلماق، ئارىغا
كىرىۋالماق. ② يېقىنلىق قىلماق:

— *Mehmet saflarımıza sokuldu*

مۇھەممەد قوشۇنىمىزغا كىرىۋالدى.

① لوققا. ② كالا ۋە
sokum. is. قوينىڭ ساغرىسى:

بىر لوققا — *Bir sokum ekmek*

(بورد) نان.

① چوڭقۇر، تىرەن، ئىچىگە
sokur. is.

كىرىپ كەتكەن. ② سوقۇر، بىر كۆزى

كور:

ئىچىگە كىرىپ — *Sokur göz*
كەتكەن كۆز، ئورا كۆز.

بىر كۆزى كور — *Sokur hayvan*
ھايۋان.

① تار يەرگە قىسىلماق. *sokuşmak.*

② ئۇستىلىق بىلەن ئارىغا قىستۇرۇۋالماق.

① قىستۇرۇلماق. *sokuşturmak.*

② ئۇستىلىق بىلەن ئارىغا كىرىۋالماق.

① سول. ② ئىلغار سىياسىي *sol². s.*

پارتىيە ۋە كۈچلەر:

ئىشكىنىڭ — *Kapının sol kanadı*

سول قاناتى.

سەككىز نۇقتىنىڭ *sol². lü. is. it.*

«فا» بىلەن «لا» ئوتتۇرىسىدىكى ئاۋاز.

پىرونىڭ پۇل بىرلىكى. *sol³. is.*

① سولغاي. ② *solak, -ğı. s. is.*

ئوسمان پادىشاھلىقى دەۋرىدە پادىشاھ

نىڭ خاس مۇھاپىزەتچىسى.

سولچى. *solcu. is. s.*

سولچىلىق. *solculuk, -ğu. is.*

ئۆڭدۈرمەك: *soldurmak.*

قۇياش — *Güneş boyaları soldurur*

رەڭنى ئۆڭدۈرىدۇ.

مۇزىكا ئوقۇتۇشنىڭ *solfej. is. fr.*

ئاساسى.

① بوش، تۆۋەن (كەيپىيات)، *solgun. s.*

سولغۇن. ② ئۆڭۈپ كەتكەن.

سولپىسىزم (ئۆتۈپ *solipsizm. is. fr.*

كەتكەن سۈبېيكتىپ ئىدىئالىزم، پەقەت

ئۆزىنىڭكىنىلا دۇنيادا مەۋجۇت بولغان

بىردىنبىر رېئاللىق دەپ بىلىپ، ئوبېيىك

تىپ دۇنيانى ئىنكار قىلىش).

يالغۇز كىشىلىك ناخە *solist. is. fr.*

شا ئېيتقۇچى ياكى يالغۇز ساز چالغۇچى.

يىرنىڭ سول تەرىپىدىن *sollamak.*

ماڭماق.

① رەڭگى ئۆگمەك. ② سو- solmak. لاشماق، سولماق.

solo. is. it. müz. بىر كىشى تەرىپىدىن ئېيتىلغان ناخشا ياكى بىر كىشى تەرىپىدىن چېلىنغان مۇزىكا پارچىسى.

solocu. s. is. ئۆزى يالغۇز بىر مۇزىكا ئەسىرىنى ئورۇنلىغۇچى ياكى بىر ناخشىنى ئىجرا قىلغۇچى.

solucan. is. مەدە قۇرت.

① دىم سىقىلىشقا ئۇچرىغان (ھايۋان). ② دېڭىز دولقۇنى (دېڭىزدا شامالنىڭ تەسىرى بىلەن پەيدا بولغان دولقۇن).

① ئاقىرىپ كەتكەن، soluk¹. s. تاتىرىپ كەتكەن. ② جۇلاسىنى يوقاتقان:

«Soluk dodaklar — كالىپۇكلار.»

دىم، تىنىق، نەپەس: soluk², -ğu. is. — «Solugunu uzun süre tutabildi — ئۇزۇنغىچە تىنماي تۇردى.»

دىم ئالماق، نەپەس solukalmak. ئالماق.

نەپەس ئالماق، تىنماق، soluklanmak. ئارام ئالماق، ھاردۇق ئالماق.

ھاسىراش، نەپەس soluma. is. قىلىش.

ھاسىرماق: solumak.

«Yorgunluktan soluyup söz söylemiyor — ھارغانلىقتىن ھاسىراپ كەپ قىلالمايۋاتىدۇ.»

تەنەپپۇس قىلماق، ھاردۇق solunmak. ئالماق.

تەنەپپۇس، ھاردۇق. solunum. is.

ھاسىراتماق. solutmak.

پورتنىڭ سۇ ئۈستىدىكى som¹. is. قىسمى.

① ئىچى كاۋاك. ② ساپ، som². s. باشقا نەرسىلەر ئارىلاشمىغان:

«Som altın bilezik — ئىچى كاۋاك ئالتۇن بىلەپزۇك.»

som³. is. سوم بېلىقى (ھەم دېڭىزدا، ھەم تاتلىق سۇدا ياشايدىغان گۆشى لەززەتلىك بىر خىل بېلىق).

soma¹. is. ئىتالىيىنىڭ نۇرغۇن يەرلىرىدە قوللىنىدىغان ھەجم ئۆلچىمى.

soma². s. يارىماس، بوش، بىكار.

soma³. is. yun. ۋۇجۇد كىلىتكىلىرىنىڭ پۈتۈنى.

soma⁴. is. مەست قىلغۇچى ئىچىملىك.

somaki. is. قىزىل ياكى يېشىل مەر مەر تاش.

somalo. is. سومالىنىڭ پۇل بىرلىكى.

somata. is. yun. بادام مېغىزى ۋە قوغۇن ئۇرۇقىدىن ياسالغان ئاق شەربەت.

somnifer. s. is. fr. ئۇيقۇ دورىسى.

somnipati. is. fr. ئۇيغۇرۇشچىلىق (كېسلى).

somun¹. is. yun. بولكا:

«Bir oturuşta yarım somunu yedi — بىر ئولتۇرۇشتا يېرىم بولكا يېدى.»

somun². is. fr. بۇرما قالپاق، ۋېنتىلىك قالپاق.

somurtkan. s. يۈزىنى پۇرۇشتۇرىدىغان، ئاغزىنى ئۈمچەيتىدىغان.

somurtmak. ئاغزىنى پۇرۇشتۇرمەك، تەرىنى تۈرمەك.

somut. s. كۈنۈكرېت:
«Taş, su, hava somut birer varlıktır — تاش، سۇ، ھاۋا كۈنۈكرېت — شەيئەلەردۇر.»
somutlaştırmak. كۈنۈكرېتلاشتۇرماق.
son. s. ① كېيىنكى، سوڭ. ② ئاخىرقى، ③ ئاخىرى.
«1. Son zamanlarda — كېيىنكى ۋاقىتلاردا.
2. Son kurşun — ئاخىرقى ئوق.
3. Onun son isteği — ئۇنىڭ ئاخىرقى تەلپى.
4. Mektubun sonu bitti — خەتنىڭ ئاخىرى تۈگەدى.»
sonar. is. ing. ئاۋازدىن تېز دولقۇنلاردىن پايدىلىنىپ سۇ ئاستى پاراخوتلارنىڭ جايلاشقان يېرىنى بىلىدىغان ئەسۋاب.
① كۆز، سوڭ باھار. **son. bahar. is.**
② قېرىلىق يېقىنلاشقان دەۋر.
sonda. is. it. سۇندا ① سۇنىڭ تىرەنلىكىنى ئۆلچەش ئەسۋابى، ② بىر بىر شاقۇقنىڭ ئىچىنى تەكشۈرۈشتە قوللىنىلىدىغان ئىسچى كاۋاك ئۇزۇن ئەسۋاب. ③ سۈيدۈك يوللىرىنى ئېچىش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان ئىچى كاۋاك مەدەن ياكى رېزىنكا نەپچە.
① **sondaj. is. fr.** سۇندا بىلەن كۆزىتىش. ② تەتقىقات، تەتقىق قىلىش، تەكشۈرۈش.
① **sondalamak.** سۇنىڭ چوڭقۇرلۇقىنى سۇندا بىلەن ئۆلچەمەك. ② ئاستى قاتلامنىڭ ئەھۋالىنى تەكشۈرمەك. ③ يەر ئاستىنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن سۇندا قىرپاق. ④ بىر سۇندا تۆشۈكى ئاچماق؛

يەرنىڭ «Yeraltını sondalamak — ئاستىنى تەكشۈرمەك.»
sondagraf. is. دەريا سۇلىرىنىڭ سەۋىيىسىدىكى ئۆزگىرىشلەرنى خاتىرىلەگۈچى ئەسۋاب.
sondurma. is. لەمپە (يامغۇردىن ياكى ئاپتاپتىن ساقلىنىش ئۈچۈن قىلىنىلىدىغان).
sondurmak. ئوتتۇرىغا قىرپاق، سۇنماق.
son. ek. is. سۆز ياسىغۇچى ئارقا قوشۇمچە. (مەسىلەن: «لىق، لىك، دىن، تىن» دېگەنلەرگە ئوخشاش).
Songolar. öz. is. ئانگولانىڭ نېگىرلىرى.
songu. is. ئەجەل.
sonlama. is. ئاخىرقى مۇسابىقە، سوڭلىما.
sonlu. s. mat. ئاخىرى بولغان، ئاخىرى چىقىدىغان، سوڭلۇق.
sonometre. is. fr. سونومېتر (ئاۋازنىڭ كۈچىنى ئۆلچەش ئەسۋابى).
① كېيىن، ئاخىر، سوڭرە. **sonra.**
② تۈگەنچە. ③ ئاقىۋەت. ④ ئاستى تەرەپ، ئارقىدا كەلگەن قىسىم:
«Sonra konuşacağım seninle — كېيىن سۆزلىشىمەن سەن بىلەن.
Bu işi sonraya bırakalım — بۇ ئىشنى كېيىنگە قالدۇرايلى.»
ئاخىرقى، كېيىنكى، **sonraki. s.** سوڭرەكى.
كېيىنكى ۋاقىتلار، سوڭرىلىرى: **sonraları.**
«Önce iyi idi, sonraları bozuldu — بۇرۇن ياخشى ئىدى، كېيىنكى كۈنلەردە بۇزۇلدى.»

sonrasi. is. ئاخىرى، تۈگەنچىسى،
سوڭىرىسى:

«Hikayenin sonrasi —
تۈگەنچىسى.»
ھېكايىنىڭ

sonrasız. s. ئەبەدىي، مەڭگۈ، سوڭىرىسىز.
sonrasızlık, - ğı. is. ئەبەدىيلىك، مەڭگۈ-
گۈللۈك، سوڭىرىسىزلىك.

sonsal. s. خۇلاسە، يەكۈن.

sonsuz. s. ① چەكسىز. ② پايانسىز،
سوڭىسىز. ③ كەڭ.

sonsuzluk, - ğu. is. ① چەكسىزلىك،
سوڭىسىزلىق. ② ئەبەدىيەت.

sonuç, - çu. is. نەتىجە:

«Sınav sonucu —
ئىمتىھان نەتىجىسى.»

sonuçlamak. ① تۈگەتمەك، پۈتتۈر-
مەك، ئاخىرلاشتۇرماق. ② سەۋەب
بولماق:

«1. Bütün işlerini iki güne kadar
sonuçlayacak —
پۈتتۈن ئىشلىرىنى
ئىككى كۈنگىچە تۈگەتكىدەك.»

Bu davranış bir çok iyilikle
sonuçlandı —
بۇ ھەرىكەتلەر نۇرغۇن
ياخشىلىققا سەۋەب بولدى.

sonuçlanmak. تۈگىمەك، پۈتتۈر-
مەك، ئاخىرلاشماق:

«Bu iş çabuk sonuçlandı —
بۇ ئىش تېز ئاخىرلاشتى.»

sonurgu. is. نەتىجە.

sop, - pu. is. قەبىلە، ئۇرۇق.

① توقماق، كالتەك. ②
تايلاق. ③ تايلاق بىلەن ئۇرۇش:

«Ceza olarak 40 sopa atılar —
جازالاپ 40 كالتەك ئۇردى.»

تايلاق يېمەك. ~
yemek.

sopalamak. تايلاق بىلەن ئۇرماق

«ئىتنى توقماقلىدى. — Köpeği sopaladı»

① تۆۋەن ئاۋازلىق **soprano.** is. it.
ناخشىچى. ② تۆۋەن ۋە سوم ئاۋازلىق
مۇزىكا.

sordurmak. سوراتماق، سوردۇرماق.

sorgu. is. سوراق، سورغۇ.

~ **ya çekmek.** سوراققا تارتماق.

sorguç. is. تاج، پۆپۈك.

sorguçlu. s. پۆپۈكلىك.

sorgulamak. سوراققا تارتماق، سوراق
قىلماق.

sormak¹. سورىماق:

«Birinden saatin kaç olduğunu

sormak —
بىرىدىن سائەتنىڭ
قانچە بولغانلىقىنى سورىماق.

Bu işi bana sorarlar —
بۇ ئىشنى
مەندىن سورايدۇ.»

sormak². شورىماق، سۈمۈرمەك.

sorurluk, - ğu. is. قېيىن سىڭلىسى
بىلەن تۇرمۇش قۇرۇش (خوتۇنى ئۆلگەن
برى).

soru. is. سوئال:

«Niçin çalışmıyorsun? —
نېمە ئۈچۈن
ئىشلىمەيسەن؟»

sorulmak. سورالماق.

sorulu. s. سوئاللىق.

sorum. is. مەسئۇلىيەت.

sorumak. شورىماق، سۈمۈرمەك.

sorumlu. s. مەسئۇل، جاۋابكار:

«Bu işin sorumlusu ben, siz karış-
mayın —
بۇ ئىشنىڭ جاۋابكارى
مەن، سىز ئارىلاشماڭ.»

sorumluluk, - ğu. is. مەسئۇلىيەت،
جاۋابكارلىق:

«Bu işin sorumluluğunu ben üze-

rime alırım — بۇ ئىشنىڭ جاۋاب —
 كارلىقىنى مەن ئۈستۈمگە ئالدىمەن.
 sorumsuz. s. مەسئۇلىيىتى يوق،
 مەسئۇلىيەتسىز.
 sorumsuzluk, -ğu. is. مەسئۇلىيەتسىزلىك.
 sorun. is. مەسىلە:
 «Bu sorun ne zaman çözülecek —
 بۇ مەسىلە قاچان ھەل بولىدۇ.»
 soruşmak¹. بىر - بىرىدىن سورىماق.
 soruşmak². ئەكچىمەك، قورساق:
 «Çamaşır soruştu. —
 تەكشۈرۈش، سۈرۈش —
 تۈرۈش، سۈرۈشتۈرما.
 soruşturmak. تەكشۈرمەك، سىزۈشتۈر -
 مەك، سۈرۈشتە قىلماق.
 sorutmak. چىرايدىنى تۈرمەك، ئاغزىنى
 ئۈمچەيتىمەك.
 sosis. is. fr. ھېسىپ، قىز، كولباسا.
 sosyal. is. fr. سوتسىيالى، ئىجتىمائىي.
 sosyal. bilgiler. ئىجتىمائىي پەنلەر.
 ~ federasyonu — ئىجتىمائىي پەنلەر
 بىرلەشمىسى
 sosyal. demokrat. s. is. fr. سوت -
 سىيالى دېموكرات.
 ① sosyalist, -ti. s. سوتسىيالىست.
 ② is. سوتسىيالىزمچى:
 «Sosyalist parti —
 سوتسىيالىستىك —
 پارتىيە.
 sosyalizm. is. fr. سوتسىيالىزم:
 «Engelsin bilimsel sosyalizm ilke-
 leri — ئېنگېلسنىڭ ئىلمىي سوتسى-
 يالىزم پرىنسىپلىرى.»
 ① sosyalleşme. is. psik. بىر با -
 لىنىڭ ئىجتىمائىي تۇرمۇشقا ئۆگىنىشى.
 ② بىر شەخسنىڭ ھەر قانداق بىر
 كوللېكتىپ ھاياتقا ماسلىشىشى.

① سوتسىيالىستىك. sosyalleştirmek.
 ئۆزگەرتىش كىرگۈزمەك. ② دۆلەتلەش-
 تۈرمەك. ③ سوتسىيالىستىك تەربىيە
 بەرمەك.
 sosyolog. is. fr. ئىجتىمائىي پەنلەر
 مۇتەخەسسسى، سوتسئولوگ.
 Sovyet. is. rus. سوۋېت:
 «Yüksek sovyet —
 ~ sosyalist cumhuriyetler birliği —
 سوۋېت سوتسىيالىست جۇمھۇرىيەتلەر
 ئىتتىپاقى.»
 Sovyetler. birliği. öz. is. سوۋېتلەر
 ئىتتىپاقى.
 ① soy. is. s. نەسل، ئەۋلاد، جورۇڭ.
 قاي. ② نەسلى ياخشى. ③ جىنسى،
 تىپ، تۈر، خىل. ④ فامىلە، نەسەب
 (ئىسمى):
 نەسلىلىك ئات. 1. Soy at —
 ئۇ خىل — 2. O soydan mal kalmadı
 مال قالمايدى.
 3. Soy adınız nedir? —
 فامىلىڭىز نېمە؟
 soya. is. bot. سېرىق پۇرچاق (ياغ
 چىقىرىلىدىغان).
 soya. çekim. is. ئاتا مىراس.
 soyadı, -nı. is. فامىلە (نەسەب
 ئىسمى)، بوۋىسىنىڭ ياكى ئۇلۇغ بوۋىسى
 نىڭ ئېتى.
 soydeş. is. s. جىنىسداش، نەسل-
 داش، تۇرداش.
 soydurmak. سويدۇرماق.
 soyga. is. zool. ئالا قاغا.
 soygun. is. بۇلاڭچىلىق، قاراڭچىلىق.
 ① soyguncu. s. is. بۇلاڭچى، قاراق.
 ② تىرى - تۆكۈندە خوتۇنلارنىڭ

تالاك قىلىنماق:

«Yara soyuldu — يارا سويۇلدى،

soyundurmak. يېشىندۇرمەك.

soyunmak. يېشىنمەك:

«Soyunup yattı — يېشىنىپ ياتتى.

soyunmalık, - ğı. is. مۇنچىدا كىيىم

سالىدىغان يەر.

soyunmuş. s. ياللىڭاچ، كىيىمنى

سېلىۋەتكەن.

soyuntu. is. شاپاق، شۆپۈك، پوست.

soyut. s. ① ئابستراكت. ② تۇتۇق،

مۇجەمل، غۇۋا. ③ چۈشىنىش قىيىن

بولغان.

söbe, söbü. s. تۇخۇمىمان.

söğüş. is. s. ① پىشۇرۇلغان سوغۇق

گۆش. ② ئۈستىگە چۈچۈتۈلگەن ياغ

قۇيماستىن شۇنداقلا يېيىلىدىغان تەرخە-

مەك، پەمىدۇر.

söğüt. is. bot. سۆگەت.

söğütgiller. is. bot. سۆگەت تىپى

دىكى دەرەخلەر.

söğütlük, - ğü. is. سۆگەتلىك.

sökel. s. مېيىپ، ناكار (ئادەم).

sökellik, - ği. is. مېيىپلىك، ناكارلىق.

sökmek. ① سۆكمەك. ② قىزمۇرماق.

③ پارچىلىماق، چۈۈنماق. ④ كېسىپ

ئۆتمەك، يېرىپ ئۆتمەك. ⑤ مۇرەككەپ

ۋە مەخپىي ھەرپلەر بىلەن يېزىلغان

نەرسىنى ئوقۇماق. ⑥ چىقىشى ۋە ئېقىم

شى ئاسانلاشماق. ⑦ كېلىشكە باشلىماق،

ئارقا - ئارقىدىن كەلمەك. ⑧ تەسىر

قىلماق. ⑨ غەلىبە قىلماق، ئۈستۈن

كەلمەك. ⑩ قوغلىماق، ھەيدىۋەتمەك:

«1. Kitabın kabını sökmek — كىت

تابىنىڭ ئېشىنى سۆكمەك.

سرتقى كىيىملىرىگە قارىغۇچى خوتۇن.

soygunculuk, - ğu. is. → Soygun.

soyka. is. ① كىيىم - كېچەك، ئۈستىباش.

② ئۆلۈكتىن سالدۇرۇۋالغان كىيىم.

③ ئىگىسىگە ئەسقا تىمايدىغان نەرسە.

soylu. s. تېگى ياخشى، نەسلى ياخشى.

soyluluk, - ğu. is. نەسلى ياخشىلىق.

soymak. ① سويماق. ② يەشمەك،

سالىماق، يېشىندۇرمەك. ③ بۇلماق،

توغرىلىماق:

«1. Elmayı soymak — ئاليمنى سويماق.

2. Çocuğu soy da yatır — بالىنى

يېشىندۇرۇپ ياتقۇز.

3. Adamcağız yolda soyulmuş —

بىچارە يولدا بۇلىنىپ قىيپاللىڭاچ

قىلىنىپ قاپتۇ.

soymantı. is. ① پوستى سويۇلىدىغان

نەرسىلەر. ② پوست، شۆپۈك، قىرۇزاق.

③ ھاسا.

soysop, - pu. is. نەسلى بىر، بىر

نەسەبتىن بولغان ئۇرۇق - تۇغقانلار.

soysuz. s. تېگى پەس.

soysuzlaşma. is. سۈپىتى ئۆزگىرىش،

ئاپنىش، ئارقىغا چېكىنىش.

soysuzlaşmak. ئاپنىماق، سۈپىتى ئۆز-

گەرمەك، ئارقىغا چېكىنمەك، بۇزۇلماق.

soysuzluk, - ğu. is. ئاپنىغانلىق،

سۈپىتى ئۆزگەرگەنلىك، چېكىنگەنلىك.

soytarı. is. ① قىزىقچى. ② ھىيلىگەر.

soytarlık, - ğı. is. ① قىزدىچىلىق.

② ھىيلىگەرلىك.

soyuk. is. ئاناتومىيىلىك مۇدەپىل

(رەسسام ۋە ھەيكەل تراشلاپ ياسىغان).

soyulmak. ① سويۇلماق. ② بۇلانماق.

2. Ağacı kökünden sökmek — دەرەخنى — يىلتىزىدىن قىرماق.
3. Makinayı sökmek — ماشىنىنى پارچىلىماق.
4. Balgam söktü — بىسەلغىسىم (خەپرىك) چىقتى.
- söktürmek. ① سۆكتۈرمەك. ② قىيىندا چۈشەنمەك ياكى قىيىندا بىلمەك: «Gazeteyi söktürmeye başladı — گېزىتىنى ئوقۇشقا باشلىدى.»
- sökük, - gü. is. سۆكۈك، چۇۋۇق: «Sökük elbise — سۆكۈك كىيىم.»
- sökülmek. ① سۆكۈلمەك. ② بېرىشكە (پۇل) مەجبۇر بولماق.
- sökün. is. «ئارقا — ئارقىدىن كەلمەك.» دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ: «Misafirler sökün etti — مېھمانلار ئارقا — ئارقىدىن كېلىشكە باشلىدى.»
- söküntü. is. سۆكۈلگەن پارچە.
- sökü. otu. is. bot. قۇملۇق يەردە ئۆسىدىغان بىر خىل ئۆسۈملۈك.
- sölostomi. is. ئاۋازنىڭ بۇزۇلۇشى ۋە بوغۇلۇپ چىقىشى.
- sölpümek. يۇمشاپ ساڭگىلاپ قالماق.
- sölyotomi. is. قېرىن بوشلۇقىنىڭ ئوپېراتسىيىسى بىلەن ئېچىلىشى.
- sömestr, sömestir. is. fr. بىسىر ئوقۇش يىلىنىڭ ئىككى مەۋسۈمىنىڭ ھەربىرى.
- sömürgeci. s. مۇستەملىكىچى، سۈمۈرگۈچى.
- sömürgecilik, - gi. is. مۇستەملىكىچىلىك، سۈمۈرگۈچىلىك.
- sömürgeleştirme. is. مۇستەملىكىلەشتۈرۈش، سۈمۈرگۈلەشتۈرۈش.

- sömürme. is. ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىش، سۈمۈرۈش.
- sömürmek. ① سۈمۈرمەك. ② ھەممىنى يەپ تۈگەتمەك. ③ شىزىماق (بىر يەر-نىڭ بايلىقىنى).
- söndürme. is. ئۆچۈرۈش.
- söndürmek. ① ئۆچۈرمەك. ② يېلىنى چىقىرىۋەتمەك. ③ پەسەيتىمەك، جىمەق-تۇرماق:
1. Lambayı söndürmek — چىراغنى ئۆچۈرمەك.
2. Balonu söndürmek — بالوننىڭ يېلىنى چىقىرىۋەتمەك.
3. Öfkesini söndürdü — خاپىلىقىنى پەسەيتتى.
- söndürücü. s. is. ① ئۆچۈرگۈچى. ② ئوت ئۆچۈرۈش ئۈسكۈنىلىرى.
- söndürülmek. ئۆچۈرۈلمەك.
- sönmek. ① ئۆچمەك. ② بوشاشماق، يېلى چىقماق. ③ (ئاۋاز ھەققىدە) توختىماق. ④ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتمەك، جىمىقماق. ⑤ ئۆلمەك:
- «Ateş söndü — ئوت ئۆچتى.»
- Balon söndü — بالوننىڭ يېلى چىقىپ كەتتى.
- sönmüş. s. ئۆچۈرۈلگەن، ئۆچۈك.
- sönük. s. ① ئۆچۈك. ② يورۇقلۇق ۋە سۈرئەتلىك ئازايغان. ③ دىققەتنى جەلپ قىلالايدىغان. ④ زەئىپ. ⑤ تۇتۇق، غۇۋا، ⑥ روھى چۈشۈك، بېشى تۆۋەن. سۇنۇق:
1. Sönük ateş — ئۆچۈك ئوت.
2. Sönük bir anlatma — تۇتۇق چۈشەنچە.
3. Sönük bir adam — روھى چۈشۈك ئادەم.

sönüklük, - gü. is. ئۆچۈكلۈك.
sör, - rü. is. fr. كاتوليك مەزھەب.
 پسدە ئۆزىنى دىنىغا ئاتىغان ئايال.
sövdürmek. تىللانماق.
söve. is. ئىشك ۋە دېرىزىنىڭ كېشىپ
 گى، رامى.
sövelik, - gi. is. كېشەكلىك (رام -
 لىق) تاختاي.
sövegü. is. تىل، ھاقارەت.
sövme. is. تىللاش، ھاقارەت قىلىش.
sövmek. تىللىماق، ھاقارەت قىلماق.
sövlümek. تىللانماق، ھاقارەتلىنمەك.
sövüntü. is. تىل، ھاقارەت.
sövüş. is. تىللاش، ھاقارەتلىش.
sövlüşlemek. is. بىر - بىرىدىن
 پۇل ئۇندۇرمەك، قارا باستۇرماق.
sövlüşmek. تىللاشماق.
sövlüştürmek. تىللاتماق.
söyleme. is. سۆزلەش، گەپ قىلىش.
söylemek. ① سۆزلىمەك. ② ئېيتماق.
 ③ ئالدىن دېمەك، بىلدۈرمەك.
 «Şarkı söylemek — ناخشا ئېيتماق. —
söylenilmek. سۆزلەنمەك.
söyleniş. تەلەپپۇز قىلىش:
 «Bu, söyleniş güç bir kelimedir —
 بۇ، تەلەپپۇز قىلىنىشى قىيىن بىر سۆز.»
söylenmek. ① سۆزلەنمەك. ② ئۆز -
 ئۆزىگە گەپ قىلماق. ③ تەنقىد قىل-
 ماق. ④ شىكايەت قىلماق:
söylenti. كىشىلەر ئارىسىدا تارلىپ
 يۈرگەن ئاساسى يوق گەپ - سۆز.
söyleşi. is. سۆھبەت.
söyleşme. is. دىئالوگ.
söyleşmek. ① سۆزلەشمەك، گەپ
 قىلىشماق. ② مۇزاكىرە قىلماق:

«Ben onunla bunu söyleştım — مەن
 ئۇنىڭ بىلەن بۇنى سۆزلەشتىم.»
söylev. is. نۇتۇق:
 «Başkan bir söylev verdi — رەئىس
 نۇتۇق سۆزلىدى.»
söyleyiş. is. سۆز قىلىش ئۇسۇلى، سۆز
 ئىستىلى.
söz. is. ① بىرقانچە بوغۇمدىن تەر -
 كىب تاپقان سۆز. ② گەپ - سۆز، سۆز -
 چۆچەك. ③ ۋەدە:
 «Ortalıkta bir söz dolaşiyor —
 كىشىلەر ئارىسىدا گەپ - سۆز چۆگىلەپ
 يۈرىدۇ.
 O, sözünde duran bir adam —
 ئۇ سۆزىدە (ۋەدىسىدە) تۇر -
 دىغان ئادەم.»
söz. birliği. is. تىل بىرلىكى.
 ~ etmek. تىل بىرىكتۈرمەك.
sözcü. is. باياناچى:
 «Çin dışişleri bakanlığı sözcüsü —
 جۇڭگو ئاشقى ئىشلار مىنىستىرلىكىنىڭ
 باياناچىسى.»
sözcük, - gü. is. سۆز.
sözcülük, - gü. is. باياناچىلىق
 (بىر ئورگانغا ياكى شەخسىگە ۋەكىلىتەن
 سۆز قىلىش).
sözde. گۇيا، قانداقتۇر، ئاتالمىش:
 «Sözde bilgin — ئاتالمىش ئالىم.»
söz. dizimi, - ni. is. سىنتاكسىس.
sözen. is. نۇتۇق بەرگۈچى، نۇتۇق
 سۆزلىگۈچى.
sözlendirici. is. sin. ئاۋاز بەرگۈ -
 چى (كىنوغا).
sözlendirmek. sin. ئاۋاز بەرمەك (كىنوغا):

sözleşme. is. بىتىم:

«11 maddelik barış sözleşmesi —

11 ماددىلىق تىنچلىق بىتىم.»

sözleşmek. ① پۈتۈشمەك، تىختاشماق.

② ۋەدىلەشمەك، سۆزلەشمەك.

sözlü. s. ① ئېغىزچە. ② ۋەدە.

بەرگەن، سۆز بەرگەن. ③ توي قىلىشقا

ۋەدىلەشكەنلەرنىڭ ھەربىرى، ۋەدىلەشكەن:

«Sözlü sınav — ئېغىز ئىمتىھان.

sözlük, - gü. is. سۆزلۈك، لۇغەت:

تۈرك — Türkçe - Uyurca sözlük

چە - ئۇيغۇرچە سۆزلۈك.

sözlük. bilim. is. سۆزلۈكچىلىك،

(لۇغەتچىلىك)، سۆزلۈك ئىلمى.

sözlükçü. is. لۇغەتچى، سۆزلۈكچى.

sözlükçülük, - gü. is. لۇغەتچىلىك،

لىك، سۆزلۈكچىلىك:

«O. sözlükçülükle uğraşiyor —

ئۇ، لۇغەتچىلىك بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ.»

sözsüz. s. سۆزسىز، گەپسىز.

sözüt. is. ئېغىزدىلا قالغان.

sözüm. ona. گويا، قانداقتۇر، ئاتالمىش:

«Sözümün özgürlük —

ھۆرىيەت (ئەركىنلىك).»

spanemi. is. tıp. قانسىزلىق.

spaktroskop, - pu. is. fr. — سىپك —

تېروسكوپ (تۈرلۈك نۇر سىزىقلىرىنى

تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب).

spekülasyon. is. fr. ئېلىپساتار.

sperma. is. yun. ئىسپېرما، مەنى.

spesiyalite. is. fr. ① ئىختىساس،

مۇتەخەسسەس. ② ئالاھىدە تاماق، مەخ

سۇس تاماق.

spiker. is. ing. دىكتاتور:

«Radyo propagandasında spiker

çok önemli yer tutuyor —

تەشۋىقاتىدا دىكتاتور مۇھىم ئورۇندا

تۇرىدۇ.»

spikerlik, - gi. is. دىكتاتورلۇق.

spikül. is. fr. ئوكۇل ئۇرغۇچى.

spilom. is. fr. tıp. مەك - خال.

spiritüalizm. is. fr. روھانىيچىلىق.

spirometre. is. fr. ئۆپكىنىڭ نەپەس

ئېلىش ئىقتىدارىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

spiroskop. is. fr. ئۆپكىنىڭ ھەج

مىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

spiroskopi. is. fr. نەپەسنىڭ تەك

شۇرۇلۇشى.

splanknoloji. is. fr. ئاناتومىيە

نىڭ ئىچكى ئورگانىزم بىلەن مۇناسىۋەت.

لىك بۆلۈمى.

splenektomi. is. fr. تالنى ئېلىپ

تاشلاش ئوپېراتسىيىسى.

splenepatid. is. ۋە جىگەرنىڭ

بىرلىكتە ياللۇغلىنىشى.

splenit. is. fr. تالنىڭ ئىششىشى.

splenohepatomegali. is. fr. جىگەر

ۋە تالنىڭ بىرلا ۋاقىتتا چوڭىيىپ

كېتىشى.

splenoloji. is. fr. تالنى تەتقىق

قىلىدىغان بىلىم.

splenomalasi. is. fr. تالنىڭ يۇم

شاپ كېتىشى.

splenomegali. is. fr. تالنىڭ چوڭ

كېتىشى.

splenopati. is. fr. تال كېسىلى.

splenorji. is. fr. تالنىڭ قانىشى.

splenotomi. is. fr. تال ئوپېرات

سىيىسى.

split. is. ing. ① يېرىق بامبۇكتىن

ياسالغان قارماق ياغىچى. ② ئوتتۇرىدىن
ئايىرىلغان بامبۇك.
spolet, - ti. is. ھەربىيلىرىنىڭ
ياقا بەلگىسى.
spondilalji. is. fr. ئۆگە ئاغرىقى.
spondilartrit, - ti. is. fr. رېما-
تېزىمىدىن پەيدا بولىدىغان ئۆگىلىرىنىڭ
ئىششىقى.
spondilopati. is. ئومۇرتقا كېسەللىكى.
spongiyoblast. is. ھۈجەيرە.
spontane. s. fr. ئۆز - ئۆزىدىن،
ئۆزۈلۈكىدىن.
spor. is. ing. تەنھەرىكەت.
sporcu. is. s. تەنھەرىكەتچى:
«Malik ünlü Çin sporcusudur —
مالىك جۇڭگىنىڭ ئاتاقلىق تەنھەرىكەت-
چىسى».
① sportmen. is. ing. تەنھەرىكەت-
چى، تەنھەرىكەت بىلەن شۇغۇللانغۇچى.
② قەددى - قامىتى كېلىشكەن.
sprint. is. ing. قىسقا مۇسابىقىسى
تېز يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى.
srinter. is. ing. قىسقا مۇسابىقىگە
يۈگۈرگۈچى.
stabilize. is. fr. تەۋسىيە قىلىنغان.
stad. is. fr. → Stadyum.
stadya. is. fr. ئارىلىقنى يىراقىتىن
ئۆلچەش ئەسۋابى.
stadyum. is. lat. تەنھەرىكەت سارىيى:
بېيجىڭ تەنھە - «Pekin stadyumu —
رىكەت سارىيى»
stafilin. is. fr. كىچىك تىلىنىڭ
ئىششىقى.
staj. is. fr. ستاژ، خىزمەت تارىخى.
stajyer, stajyer. s. is. fr. ستاژلىق.

2 - دۇنيا ئۇرۇشىدا stalag. is. alm.
گېرمانىيىدە ئەسەرلەر قامالغان لاگېر.
stamen. is. lat. bot. ئۆسۈملۈكلەرنىڭ
ئاتىلىقى.
① stand. is. ing. ئات بەيگىسىدە
تاماشىچىلار تۇرىدىغان يەر. ② كۆرگەز-
مىدە ماللار تىزىلغان يەر.
standard. s. ing. سۈپەتلىك، ئۆلچەمگە
لايىق:
«Standart tütün — سۈپەتلىك تاماكا»
ئۆلچەمگە لايىق standardlaştırmak.
لاشتۇرماق، ئۆلچەملەشتۈرمەك.
star. is. ing. كىنو ياكى مۇزىكا
چولپىنى.
start. is. ing. ئات بەيگىسىدە باشلىنىش.
① starter. is. ing. يۈگۈرۈشتە، يۈ-
گۈرۈش بۇيرۇقىنى بەرگۈچى. ② ئايرو-
پىلانغا ئۇچۇش بۇيرۇقى بەرگۈچى. ③ ماشىنا
قاتارلىقلارنى ھەرىكەتلەندۈرۈش ئاچقۇچى.
statik¹. is. fr. تۇرغۇنلۇقنى تەتقىق
قىلىدىغان پەن.
statik². is. yun. ئېلېكتر ماشىنىلىرىدە
نىڭ مەھكەم ئورنىتىلغان، قىسىرلىماي-
دىغان قىسمى.
statoskop, - pu. is. ناھايىتى
سەزگۈر بارومېتر.
statü. is. fr. مەۋقە، تۇتىقان
ئورۇن (بىراۋنىڭ).
statüko. is. lat. توختامغا ئاساسەن
قىلىنىۋاتقان ئىش.
staut. is. ing. قارا ئىنگىلىز پىۋىسى.
stellarit. is. fr. ئاسفالتنىڭ بىر تۈرى.
stenogray. is. fr. سىتېننوگرافى
(مەخسۇس بەلگىلەر بىلەن سۆزنى تېز
يېزىۋالغۇچى).

stenografi. is. fr. ستنوگرافىيە (مەخ) سۇس بەلگىلەر بىلەن سۆزنى يېزىۋېلىش (ئۇسۇلى).

stenotip, - pi. is. yun. — ئىستىپ نوگرافىيە ماشىنىسى.

stenotoraks. is. كۆكرەكنىڭ تارلىقى.

step¹. is. rus. يايلاق، ئوتلاق.

step². is. ing. تانىدا ئاياغ ئويۇنى.

ster. is. fr. بىر كۆپ مېترغا تەڭ ھەجىم ئۆلچىمى.

stereometre. is. fr. قاتتىق جىسىم لارنىڭ ھەجىمىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

stereotip. is. fr. ئىستىراتىپ (مەتبەئە چىلىكتە).

sterilize. s. fr. يۇقۇملۇق نەرسىلەر- دىن، ھەر خىل مىكروبلاردىن خالى قىلىش، تازىلاش، مىكروپسىزلاشتۇرۇش.

sterlin. is. ing. ستېرلىن (ئەن- گىلىيە پۇلى).

stet oskop. is. fr. تىڭشىغۇچ (دوخ- تۇرلارنىڭ).

stetoscopi. is. fr. تىڭشىغۇچ بىلەن تەكشۈرۈش.

stil. is. fr. ئىستىل، ئۇسلۇب.

stilizasyon. is. fr. ئۇسلۇبلاشتۇرۇش.

stilo. is. fr. سىياھ قەلەم، گاڭبى.

stok, - ku. is. ing. بازار، ئامبار، دۇكانلاردا تىزىپ قويۇلغان ئەينى تۈردىكى ماللار.

yapmak. ئېھتىياجىدىن كۆپ مال ۋە پۇل توپلىماق.

stoklamak. توپلىماق، ساقلىماق.

stola. is. yun. قەدىمكى روما ئايال لىرىنىڭ كىيىمى.

stomatit. is. ئېغىز شىللىق پەردىسى.

لەرنىڭ ياللۇغلىنىشى.

stomatoloji. is. مېدىتسىنانىڭ ئېغىز كېسەللىكلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان بۆلۈم.

stomatopati. is. fr. ئېغىز كېسەلى.

stomatoraji. is. fr. ئېغىزدىن قان كېلىش، ئېغىز قاناش.

stomatoskop. is. fr. ئېغىزنى ئېچىپ قويۇپ يورۇقلۇق بىلەن تەكشۈرۈپ دىغان ئەسۋاب.

stop. ünl. ing. توختا! دېگەن مەنىدە قوللىنىدۇ.

strabizm. is. fr. ئالغايلىق، ئالغاي.

strabometri. is. fr. ئالغايلىق دەرىجىسىنى ئۆلچەش.

strabotomi. is. fr. ئالغايلىقنى تۈزۈش ئۈچۈن قىلىنىدىغان ئوپېراتسىيە.

strangûri. is. fr. سىيىگەندە ۋە سىيىپ بولغاندىن كېيىن سۈيىدۈك يول- نىڭ كۆپۈپ ئاغرىشى.

strapontin. is. it. ئاپتوموبىل ۋە ئاپتوبۇسلاردا، زاللاردا پەس ۋە قاتلىنىدىغان يۆلەنچۈكلۈك ئورۇندۇق.

strateji. is. fr. سىتراتېگىيە.

stratejik. s. fr. سىتراتېگىيىلىك.

stratigrafi. is. fr. يەر قاتلاملىرىنى دەۋرلەر بويىچە تەتقىق قىلىدىغان گېئولوگىك بىلىم.

stratosfer. is. fr. ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 20 ۋە 40 كىلومېتر ئارىسىدا سوزۇلغان ئاتموسفېرا قاتلىمى.

stratovizyon. is. fr. تېلېۋىزور نو- مۇرلىرىنى بىر مەلىكەتنىڭ نۇرغۇن يەرلىرىگە كۆرسىتىش ئۈچۈن ئايروپىلان ئارقىلىق باشقۇرىدىغان تېخنىكا.

stratum. is. lat. قات، قەۋەت.

بۇلۇت قاتلىمى. stratüs. is. lat.
 ① سەنئەت زالى. stüdyo. is. ing.
 ② كىنو فىلىمى ئىشلەش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان بىر يۈرۈش بىنا.
 ① سۇ، گۈل سۈيى. su. is. ②
 تۆمۈر چېلەكتە پىچاق قاتارلىقلارنىڭ سۇغىرىلىشى:
 گۈل سۈيى. — Gül suyu —
 Bu bicağın suyu iyi verilme —
 بۇ پىچاقنىڭ سۈيى — mişir —
 ياخشى بېرىلمەپتۇ.
 سۈئال، سوراق. sual, - li, is. ar.
 ① جاۋابكاردىن سوراق سو- açmak. ~
 رىماق. ② سوراش، سۈرۈشتۈرۈش، سو-
 راشتۇرۇش. ③ تىلەش، تىلەمچىلىك.
 سۇ ئاستى. su. altı. is.
 سۇ ئاستىدا. su. askıları. is. bot.
 ئۆسەدىغان بىر خىل ئۆسۈملۈك.
 سۇ ئايغىرى. su. aygırı. is. zool.
 چوڭ يىلان، ئەجدىھا. suban. is. ar.
 ① مىزاب، كۆكۈپىشى. su. başı. is.
 ② ئوسمان پادىشاھلىقى دەۋرىدە شەھەر-
 نىڭ باش مۇپەتتىشى.
 ئوفىتسىر، سۇ باي: su. bay. is.
 «Çin halk kurtuluş ordusunda
 subayla er arasındaki ilişki ar-
 kadaşlık ilişkidir —
 جۇڭگو خەلق —
 ئازادلىق ئارمىيىسىدە ئوفىتسىرلار
 بىلەن جەڭچىلەر ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسى-
 ۋەت يولداشلارچە مۇناسىۋەتتۇر.»
 ئوفىتسىرلىك. subaylık, - ğı. is.
 ① سۈبھى. ② تاڭ سە. subh. is. ar.
 ھەر، سەھەر ۋاقتى، تاڭ سۈزۈلگەن
 ۋاقت.
 گىدرولوگىيە، سۇ. su. bilim. is.

ئىلىمى.
 تىل ئاستى بەز- sublinguit. is. fr.
 لىرىنىڭ ياللۇغلىنىشى، ئىششىشى.
 ئېگەك ئاستى submaksilarit. is.
 بەزلىرىنىڭ ئىششىشى.
 قولتۇقلۇق (كىيىمنى subra. is. fr.
 تەردىن ساقلاش ئۈچۈن قىلتۇققا تىكىل-
 گەن يۇپقا رېزىنكە).
 بۇرۇلكا ياكى ئىشتان subye. is. fr.
 نىڭ پۇچقىقىنىڭ يۇقىرى چىقىپ كەت-
 مەسلىكى ئۈچۈن تاپاندىن ئۆتكۈزۈلگەن لاتا.
 سۇ ساتقۇچى ياكى ئۆيلەرگە sucu. is.
 سۇ يەتكۈزۈپ بەرگۈچى.
 ① قېزا، چۈ- sucuk, - ğu. is. s.
 چۇق (كولباسا). ② ياڭاق ۋە بادام
 مېغىزىنىڭ ئۈزۈم شىرنىسىگە پاتۇرۇلۇپ
 تەييارلىنىدىغان تاتلىق يېمەكلىك.
 ③ يۇمشاق.
 قېزا ياسىغۇچى ياكى sucukeu. is.
 ساتقۇچى.
 ① سۈنى ياخشى كۆر- sucul. s. is.
 دىغان، سۇغا ئامراق، سۇچىل. ② سۇ
 ئىچىدىغان، سۇ سۈمۈرىدىغان، سۇ يۇتىدىغان.
 ③ تۇرغۇن سۇلاردا ياشايدىغان جانىۋارلار.
 ئۆيلەرگە سۇ suculuk, - ğu. is.
 توشۇش ياكى سۇ سېتىش ئىشى.
 ① ئەيىب. ② گۇ- suç, - çu. is.
 ناھ، جىنايەت:
 ئەيىب مەندە — Suç bende değil —
 ئەمەس.
 ئۇرۇش جىنايەتلىرى. — Savaş suçlusu —
 سۇ بۆلگۈچ. suçatı. is.
 سۇ چېچىكى. su. çiçeği. is.
 ئەيىبلەش: suçlama. is.
 «Bu bir Suçlemadır —

suçlamak. ئەيىبلەشكە:

«Onu hırsızlıkla suçladı — ئۇنى

ئوغرىلىق بىلەن ئەيىبلەدى.»

suçlandırmak. ئەيىبدار بولغانلىقىنى
ئىسپاتلىماق.

suçlanmak. ئەيىبلەنمەك.

suçlu. s. ① ئەيىبلىك، ئەيىكار.

② گۇناھكار، جىنايەتچى:

«Baş suçlu — باش جىنايەتچى.

suçluluk, - ğu. is. ① گۇناھكارلىق.

② ئەيىكارلىق.

suçsuz. s. ئەيىبسىز، گۇناھسىز، مەسۇم.

suçsuzluk, - ğu. is. گۇناھسىزلىق،

مەسۇملۇك.

suç. üstü. s. جىنايەت ئۈستىدە:

«Hırsız suçüstü yakalandı — ئوغرى

جىنايەت ئۈستىدە تۇتۇلدى.»

sud. is. far. پايدا، ھايات.

suda. is. ① باش ئاغرىقى. ② بىر

ئاراملىق.

sudak. is. بىرخىل بېلىق.

sudan. s. ئەھمىيەتسىز، كېرەكسىز:

«Sudan bir çalışma. — ئەھمىيەت

سىز بىر ئىش.»

sude. s. far. ① سۈرتۈلگەن. ② يان

جىلغان، ئۇۋۇتۇلغان.

sudg. is. ar. ① چېكە، ياڭاق. ② يا

ئاق چاچ.

sudmend. s. far. پايدىلىق.

su. dolabı, - nı. is. قۇدۇقتىسىن

سۇ تارتىدىغان بول، سۇ چاقپىلىكى.

sudur. is. چىقىش، بولۇش.

~ etmek. چىقماق، بولماق.

suf. is. ar. ① يۇڭ. ② يۇڭ توقۇلما.

sufar. is. far. كىچىك تۆشۈك، يىڭىنە

تۆشۈكى.

sufle. s. كۆپتۈرۈلگەن.

süflör. is. fr. سۇفلور (ئارتىسلارغا

رولنىڭ سۆزلىرىنى ئېيتىپ بەرگۈچى ئادەم).

süflörlük. is. سۇفلورلۇق.

sufret. is. ar. سېرىقلىق، سېرىق رەڭ.

suga. is. it. باغلاش.

su. geçirmez. s. سۇ ئۆتكۈزمەيدى

غان، سۇ ئۆتمەيدىغان (رەخت، توپا).

sugra. is. s. ar. ناھايىتى كىچىك

(بوي ۋە باش جەھەتتىن).

suhre. is. ar. مەسخىرە.

suhriye. is. ar. مەسخىرە، شاڭخو.

suhte. s. is. far. ① يانغان، تۇ

تاشقان. ② دەردمەن، غەمكىن. ③ تالىپ.

suhur. is. ar. ① خادا تاشلار. ② مە

دەن پارچىلىرى.

sui. hal. is. ar. يامان ئەھۋال،

يامان ۋەزىيەت.

sui. istimal, - li. is. ar. سۈيىستېمال:

«Sözümü Suiistimal ediyor —

سۆزۈمنى سۈيىستېمال قىلدۇ.»

sui. kast. is. ar. سۈيىقەست.

suikastçi. is. سۈيىقەستچى.

sui. muamele. is. ar. يامان مۇئامىلە.

sui. niyet, - ti. is. يامان نىيەت،

قارانسىيەت.

sui. niyetli. s. يامان نىيەتلىك،

قارا نىيەتلىك.

suk. is. ar. ① بازار، چارشى.

② مەيدان.

suka. is. ar. سۈدىگەر.

su. kamışı. is. bot. قۇمۇش.

sukat. is. ar. ساقى، ئىچكۈلۈك قو

يۇپ بەرگۈچى.

sukata. is. ar. ① چۈپۈرە ئىدە. ② ئاش - قان - تاشقان نەرسە، كېرەكسىز نەرسە.
sukbe. is. ar. تۆشۈك.
sukub. is. ar. تۆشۈكلەر.
sukut, - tu. is. ar. ① چۈشۈش، ② يۇقىرى ئورنىدىن چۈشۈش، مەرتىۋىسىدىن چۈشۈش. ③ يوپۇرماقلارنىڭ تۆكۈلۈشى، تۆكۈلۈش.
sulak. s. is. ① سۇلۇق، سۈيى ئەلۋەك. ② قۇشقاچلارنىڭ سۇ قاچىسى: «Suluk tarla — سۇلۇق ئېتىز. سۇغىرىش: **sulama.** is. — «Tarlaları sulama çalışması» ئېتىزلارنى سۇغىرىش ئىشى». **sulamaç.** is. سۇ سېپەر (سۇ سېپىدە - سۇلاماچ. ① سۇغىرماق. ② ھايۋانلارنى سۇغۇرماق. ③ ئۆلچىمەك. ④ ئۆلمەك: ئېتىزلارنى **Tarlayı sulamak** — سۇغارماق. تاڭ — Sabah sabah on yuani suladık سەھەردە ئون يۈەن تۆلىدۇق. **sulandırılmış.** s. سۇيۇقلۇق (سۇ) ئارىلاشتۇرۇلغان، سۇيۇقلاشتۇرۇلغان. **sulandırmak.** سۇيۇقلاشتۇرماق. ① ھۆل بولماق، نەم بول. **sulanmak.** ② سۇيۇقلاشماق، سۇيۇلماق. ③ سۇغىرىلماق. ④ ئاغزىدا تۈكۈرۈك كۆپەيمەك. ⑤ ئارزۇ قىلماق، ئاغزىغا سېرىق سۇ كەلمەك. سائەت ياكى ۋاقىتنى بىلدۈر. **sularında.** رىدىغان سۆزلەرگە قوشۇلۇپ ۋاقىتنىڭ يېقىنلاشقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ: سائەت بەش — **Saat beş sularında** — تەراپلىرىدا»

sulatmak. سۇغىرىتماق.
sulb. s. ar. ① قاتتىق. ② ھېسب - ياتى يوق، تۇيغۇسىز.
sulbi. s. ar. ① ئومۇرتقا بىلەن مۇ. ② بىراۋنىڭ نەسلىدىن بولغان (ئوغۇل).
sulbiyet. is. ar. ① قاتتىقلىق. ② تۇيغۇسىزلىق.
suleha. is. ar. گۇناھ قىلمايدىغان ياخشى نىيەتلىك ئادەملەر.
sulh. is. ar. ① تىنچلىق. ② ھۇزۇر. **~ olmak.** پۈتۈشمەك.
sulhi. s. ar. ① تىنچلىققا دائىر. ② ئەر ئىسمى.
sulhiye. is. ar. سۈلھىيە (ئۇرۇشتىن تىنچلىققا كۆچكەندە يېزىلىدىغان شىئېر).
sulhname. is. ar. سۈلھنامە (ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا ئىمزالانغان تىنچلىق پۈتۈمى يېزىلغان قەغەز، تىنچلىق شەرتنامىسى).
sulhperver. s. ar. تىنچلىقپەرۋەر، تىنچلىق تەرەپدارى.
sulp, - bü. s. ar. ① قاتتىق. ② is. نەسىل، ئۇرۇق.
sultan. is. ar. ① سۇلتان (ئوسمان پادىشاھلىقىنىڭ شاھلىرىغا ۋە ئۇلارنىڭ خوتۇن - قىزلىرىغا بېرىلگەن نام). ② ئەر ئىسمى.
sultani. s. is. ar. ① سۇلتانلار بىلەن مۇناسىۋەتلىك. ② تۈركىيىدە ئىلگىرىكى تولىق ئوتتۇرا مەكتەپلەر. ③ ئۇرۇق سىز ئۈزۈم.
sultanlık, - ğı. is. ① سۇلتانلىق، پادىشاھلىق. ② ياخشى بىر نەرسىگە ئېرىشكەنلىك.
sulu. s. ① سۇيۇق. ② سۇلۇق. ③ نەم. ④ ھۆللۈك. ئاياللارغا قانات

سۆرىگۈچى:
 «Sulu bir yemek — سۇيۇقئاش.
 Sulu şeftali — سۇلۇق شاپتۇلا.
 ① سۇ قاچىسى (قەپەسلەر). — *suluk, -ğu.*
 دىكى). ② سۇ يىغىلغان يەر. ③ بوۋاق
 لاردا كۆرۈلىدىغان تېرە كېسەللىكى.
 ④ يۈگەنگە تاقالغان زەنجىر.
 ① *sulük. is. ar.* كەمبەغەل، پەقىر.
 ② ئىگە - چاقىسىز (ئادەم). ③ ئوغرى.
 ④ تىلەمچى.
sulusepken. z. s. يامغۇر ئارىلاش-
 قان قار.
sum¹. is. ar. سامساق.
sum². is. ar. پاڭلار، قۇلىقى ئاڭلى-
 ماسلار.
sum. mercimeği, -ni. is. bot. سۇ
 يېسىمۇقى.
 ① *sun. is.* ئەركەك ئۆردەك. ② ئايال
 ئىسمى.
sunagibi. ئېگىز ۋە كېلىشكەن.
sunak, -ğı. is. ئىبادەتخانىلاردا
 مال بوغۇزلىنىدىغان ۋە دىنىي مۇراسىم
 ئۆتكۈزۈلىدىغان تاش سۇپا.
sunam. is. بۇتپەرەسلەرنىڭ بۇتخانا
 ئۈچۈن بەرگەن نەزىرى، سەدىقلىرى.
sundurma. is. يامغۇر ۋە ئاپتاپتىن
 ساقىنىش ئۈچۈن ئىشلىك ياكى دېرىزە
 سىرتىغا ئورنىتىلغان ھەرىكەتچان لەمپە.
sundurmak. ئالدىغا سۈرمەك، ئۇزارتماق،
 بەردۈرمەك، ئوتتۇرىغا قويدۇرماق.
 ① *sungu. is.* چوڭ ئادەملەرگە تەق-
 دىم قىلىنىدىغان سوۋغا. ② ئىبادەتخانا
 ۋە ئاياللار ئۈچۈن بېرىلگەن سەدىقە.
 ئاق قۇش. *sungur. is. zool.*
 سۈنئىي، ياسىما، تە- *sun'i. s. ar.*

بىئىي بولمىغان.
sun'ilik, -ği. is. سۈنئىيلىك.
sunmak. سۇنماق، يوللىماق، بەرمەك،
 تەقدىم قىلماق:
 «Bu kitabı size sunmak istiyorum—
 بۇ كىتابنى سىزگە تەقدىم قىلماقچىمەن.»
sunta. is. سۈنئىي تاختاي.
suntıraç, suntıraş. is. far. ئات،
 ئېشەك قاتارلىق ھايۋانلارنى تاقىلاشتىن
 ئىلگىرى ئۇلارنىڭ تۇۋىقىنى كېسىدىغان
 سايمان، پىچاق.
sunturlu. s. ئەسكى، ئىپلاس:
 «Sunturlu bir küfür—
 ئىپلاس تىل.
sunu. is. بازارغا مال چىقىرىش،
 بازارغا مال سېلىش.
sunulmak. سۇنۇلماق، بېرىلمەك، ئەۋە-
 تىلمەك، يوللانماق.
 ① *sunuş. is.* سۇنۇش، بېرىش، يول-
 لاش، ئەۋەتىش. ② چوڭىلارغا قىلىن-
 غان سۆز.
sunutaksir. is. ar. ئەيىبلىك ھەرىكەت.
su. oku, -nu. is. bot. سۇلۇق
 ۋە پاتقاقلىق يەردە ئۆسىدىغان ئۆسۈملۈك.
supe. is. ar. كېچىلىك تاماق، يېتىش
 ئالدىدا يېيىلىدىغان تاماق.
 ① *suphi. is. ar.* ئەتىگەن. ② ئەر
 ئىسمى.
supya. is. yun. سىياھ بېلەقى.
 ① *sur¹. is.* توي (مەرىكە). ② توي
 زىياپىتى. ③ بەخت، تەلەي.
sur². is. ar. قەلئە سېپىلى.
sur³. is. ar. مۇڭگۈزدىن ياسالغان ساز.
sura. is. fr. يۇمشاق ۋە يۇپقا توقۇل-
 غان بىر خىل يىپەك رەخت.
surah¹. is. ar. پەرياد، قاتتىق

ۋارقىراش.
surah². is. far. تۆشۈك، كامار.
surat, - ti. is. ar. ① يۈز، چىراي، ② رەڭگىرۈي.
 چىرايىنى تۈرمەك. ~ **asmak**.
suratı. is. سۇ كالسى سۈتىدىن يا. سالغان پىشلاق.
suratlı. s. چىرايى تۇتۇق.
suratsız. s. ① چىرايى تۈرۈك، سەت. ② قىلمىقى سەت.
sure. is. ar. سۈرە (قۇرئاننىڭ).
suret, - ti. is. ar. ① شەكىل، ② رەسىم. ③ ئۇسسۇل، يول:
 ئادەم «*Insan suretinde bir ağaç*»
 سۈرەتلىك دەرەخ.
 — *Bunun bir suretini almalı*
 بۇنىڭ رەسىمىنى ئالايلى.
 ① **sureta**. z. ar. كۆرۈنۈشتە، شەكىل
 جەھەتتە، تاشقى كۆرۈنۈشتە. ② يالغاندىن،
 ياسىما، ساختا.
 ① **suri**. s. ar. كۆرۈنۈش بىلەن مۇنا. سىۋەتلىك. ② ياسىما، ساختا:
 ئۇنىڭ «*Onun dostluğu suridir* —
 دوستلۇقى ساختىدۇر»
suriye. is. far. توي - تۆكۈن، خۇ. شاللىق ۋە باشقا مۇراسىملار ئۈچۈن يېپ-
 زىلغان شىئەرلار.
surna. is. far. سۇناي.
 ① **susak**. s. is. ئۇسسىغان، چاڭقىد. ② ئەخمەق، ھاماقەت، گالۋاك.
 ③ چۆمۈچ.
 ① **susaklık, - ğı**. is. ئۇسسىغانلىق، ② ھاماقەتلىك، ئەخمەقلىق.
 گالۋاخلىق، مۆڭلۈك، دۆتۈك.
susal. s. bot. zool. سۇدا ياشايدىغان

(ئۆسۈملۈك ياكى ھايۋان).
susam. is. ar. زىغىر.
 ~ **yağı**. is. زىغىر يېغى.
susama. is. ئۇسساش، چاڭقاش.
 ① **susamak**. ئۇسسماق، چاڭقىماق. ② تەشنا بولماق:
 «*Halk yeniliğe ve bilgiye susamıştı* —
 خەلق يېڭىلىققا ۋە بىلىمگە —
 تەشنا دۇر»
su. samuru. is. zool. قۇندۇز.
susanmak. ئۇسسماق، چاڭقىماق.
susatmak. ئۇسساتماق.
su. siçanı. is. zool. سۇ چاشقىنى.
su. sineği. is. zool. سۇ چىۋىنى.
suskun. s. ئاز سۆزلەيدىغان.
suskunluk, - ğu. is. جەمغۇرلۇق.
susma. is. ئاۋاز چىقارماسلىق، شۈك. تۈرۈۋېلىش، جىم بولۇۋېلىش.
susmak. شۈك بولۇۋالماق، ئاۋاز چى-
 قارماسلىق:
 سازچىلار توختاپ — *Çalgıcılar sustu*
 قالدى.
susmalık, - ğı. is. ئاغزىنى ياغلاپ
 بېرىلىدىغان پۇل (سىرنى ئاشكارا قىلىپ
 قويماستىن ئۇچۇن).
sus. payı. dey. سىرنى باشقىلارغا
 دەپ قويماستىن ئۇچۇن بېرىلگەن پۇل.
sus. pusolmak. شۈك بولماق، جىم
 بولماق، ئۇنىنى چىقارماسلىق.
susta¹. is. it. (ئىت ھەققىدە) ئارقا
 پۇتى بىلەن تىك تۇرۇش.
 ~ **durmak**. ئارقا پۇتى بىلەن تىك
 تۇرماق.
susta². is. تەپكە:
 قەلەمتراش — *Kalemtraşın sustası*

نىڭ تەپكىسى.»

① تەپكىلىك. ② قەلەمىش: *sustalı. s. is.*

«*Sustalı bıçak* — تەپكىلىك پىچاق.

① چىمەتسىماق. ② پۇل *susturmak.*

بىلەن ئاغزىنى تۇۋاقلماق (سىرنى ئاشكارا قىلمايدىغان دەرىجىگە كەلتۈرمەك).

① ئاۋاز توختىتىش *susturucu. s. is.*

② ئاۋاز پەسەيتىش جاھازى.

① سۇسىز. ② قۇرغاق: *susuz. s.*

«*Susuz yer* — سۇسىز يەر.

Susuz bir yaz oldu — قۇرغاق

ياز بولدى.»

سۇسىزلىق، *susuzluk, - ğu. is.*

قۇرغاقچىلىق:

يۇرتتا — *Yurtta susuzluk kalmamalı*

قۇرغاقچىلىق تۈگىشى لازىم.»

Sud. is. kim. =>

راھىبلار كىيىدىغان *sutan. is. fr.*

ئۇزۇن چاپان.

كىيىم — كېچەكنىڭ *sutaşi. is. fr.*

ياقا، يەك، يانچۇق ئاغزىغا ئىشلەنگەن (تۇتۇلغان جىيەك).

سۇتوپى (سۇدا ئوينى - *su. topu. is.*

لىدىغان).

① چاڭ - تۈزەن، پۇ - *sutu. is. ar.*

راق ۋە يورۇقلۇق قاتارلىقلارنىڭ يۇقىرى

ئۆرلەپ مەلۇم بولۇشى. ② يۇقىرى

ئۆرلەش.

لېفىتىك، *sutyen, sütyen. is. fr.*

بېغىرداق.

قىيىنچىلىق، قىيىنلىق. *suubet. is. ar.*

ناس (چېكىدىغان). *suut. is. ar.*

① كەچلىك *suvare, suare. is. fr.*

بەزمە. ② كېچىلىك كىنو، تىياتىر.

سۇغىرماق، سۇ بەرمەك (ھاي - *suvarmak.*

ۋانلارغا).

suvat. is. ھاياتلار سۇغىرىلىدىغان يەر.

suvla. is. يامغۇر سۇلىرىنى ئاققۇزىدۇ.

غان ئېرىق.

su. yolcu. is. سۇ يوللىرىغا قا -

رىغۇچى.

suyuk, - ğu. is. جانلىقلارنىڭ ۋۇ -

جۈدىدىكى خىلىت.

① يېنىش، تۇتىشىش، *suz. is. far.*

ئىسسىقلىق. ② دەرد، ئەلەم.

① كۆيدۈرىدىغان، *suzan. is. far.*

تۇتىشىدىغان. ② ئايال ئىسمى.

suzen. is. far. يىڭنە.

① ئىشق ئوتى، كۆ - *suziş. is. far.*

يۈك ئوتى. ② دەرد.

دەردمەن. *suzişli. s. far.*

ئەسكەر، ھەربىي. *sü. is.*

sual. is. => **Sual.**

① يەتتە ھەرپلىك. *sübaî. s. ar.*

② يەتتە پارچىدىن تەركىب تاپقان.

① ئۇيقۇ. ② قاتتىق *sübat. is. ar.*

(ئۆلۈكتەك) ئۇيقۇ.

تەڭرى. *sübbuh. is. ar.*

شۈمەك. *sübek. is.*

① 99 مارچانلىق *sübha. is. ar.*

نەسۋى. ② نەسۋى مارجىنى.

تەڭرى، سۇبھان. *sübhan. is. ar.*

تەڭرى بىلەن مۇناسىۋەت. *sübhani. s.*

لىك، سۇبھانى.

مۇقەددەسلىك. *sübhaniyet. is.*

سۇبېيېكتىپ *sübjektif. s. fr.*

سۇبېيېكتىپ *sübjektivizm. is. fr.*

تىپچانلىق.

① خاراب بولۇش، *sübur. is. ar.*

يوقىلىش. ② يوقسۇزلۇق.

sübut¹, - tu. is. ar. رىئالىققا ئايى.
لىنىش، مەيدانغا كېلىش.
sübut². is. ar. شەنبە كۈنى.
sübutet. is. ① جاسارەت، قۇۋۋەتلىك.
② ئىشەنچلىك.
sübuti. s. ھەقىقىي، راست.
sübül. is. ar. يوللار - كوچىلار.
sübye. is. it. بادام مېغىزى ۋە قو.
غۇن ئۇرۇقى قاتارلىقلاردىن ئىشلەنگەن
تاتلىق يېمەك.
sücut. is. ar. پەردە ياپقۇچ، يوپۇق.
sücul. is. ar. چوڭ سۇ قاچىسى، كۆپ.
sücum. is. زىندان، گۇندىخانا.
sücut, - du. is. ar. سەجدە قىلىش.
~ etmek. سەجدە قىلماق.
südasi. s. ar. ① ئالتىلىق، ئالتە
پارچىدىن تەركىب تاپقان. ② ئالتە
ھەرپلىك سۆز.
südde. is. ar. ① ئىشىك، دەرۋازا.
② بوسۇغا.
südrecek. ھەست بولماق.
süet. is. ar. تۈكى سىرتقا چىقىرىلىپ
تىكىلگەن قولغا.
süfera. is. ar. باش ئەلچى.
süflî. s. ar. ① ئاددىي، تۆۋەن،
پەس. ② قىلىقمىز، تەتمەي.
süflileşmek. ① ئاددىيلاشماق. ② قى-
لىقسىزلاشماق.
süfrajet, - ti. is. ar. ئىلگىرى ئەنگى-
لىسىدە ئاياللارنى سايلاپ ھوقۇقىغا ئىگە
قىلىش ئۈچۈن تىرىشچانلىق كۆرسەتكەن
ئاياللارغا بېرىلگەن نام.
süfte. s. far. تۈشۈك.
sügür. is. ar. چېگرىلار.
sügvar. s. far. ماتەملىك، مۇسبەتە.

لىك. كۆڭۈل غەشلىك.
sügvarî. is. ماتەم.
sühan. is. far. ① سۆز. ② ئىلھام
ياكى مۇقەددەس بۇيرۇق.
sühandân. s. far. سۆزمەن، گەپدان،
گەپچى، سۈخەندەن.
sühar. is. ar. ئۇيقۇسىزلىق.
süheylâ. is. ar. ① خۇيى ياخشى
ئايال. ② ئايال ئىسمى.
sühulet. is. ar. ① ئاسانلىق، ئوڭۇش
لۇق. ② مۇلايىملىق، نازاكەتلىك. ③
پايدىلىق شارائىت.
sühuletle. z. ئاسانلىقچە، ئاسانلا.
sühunet. is. ar. ئىسسىقلىق، قىزىقلىق.
sükulâ. is. ar. ① ئېغىر نەرسىلەر.
② قوپال نەرسىلەر، سەت نەرسىلەر.
sükker. is. ar. ① شېكەر. ② شېكەر-
دەك تاتلىق نەرسە.
sükkeri. s. ① شېكەر بىلەن مۇناسى-
ۋەتلىك. ② شېكەردىن ياسالغان.
süklüm. püklüm. بىر جىنايەت ئۆت-
كۈزۈپ قويغاندەك خىجالەت ئىچىدە قالماقلىق.
sükna. is. ar. ئۆلتۈرىدىغان يەر، تۈ-
رىدىغان يەر.
sükse. is. fr. مۇۋەپپەقىيەت.
~ yapmak. مۇۋەپپەقىيەتكە
ئېرىشمەك.
sükün, sükünet, -ti. is. ar. ① تۈر-
غۇنلۇق، ھەرىكەتسىزلىك. ② راھەت،
ھۇزۇر، كۆڭۈل خۇشلۇق.
sükünetli. s. تۇرغۇن، ھەرىكەتسىز.
~ yaşamamak. ھەرىكەتسىز ياشىماسلىق.
süküt, - tu. is. ar. سۈكۈت، جىم-
جىتلىق، شۈكۈت.
~ etmek. سۈكۈت قىلماق.

① سۆزلەيدى. s. is. ar. **süküti.**
 خان، كەم سۆز. ② ئەر ئىسمى.
 ① شاراب. is. ar. **sülafe.**
 مېۋە سۈيى. ③ ھەر قانداق بىر نەرسە
 نىڭ گۈزەل تەرىپى.
 سۇلالە، خاندانلىق. is. ar. **sülale.**
 گۈڭگۈرت. is. lat. **sülf.**
 گۈڭگۈرتنىڭ. is. fr. **sülfür, - rü.**
 باشقا بىر ماددا بىلەن بىرلىشىشىدىن
 ھاسىل بولغان بىرىكمە.
 تاشپاقا. is. ar. zool. **sülhafa.**
 ① شوتا، پەلەمپەي. is. ar. **süllem.**
 ② قۇلاقنىڭ ئىچىدىكى بوشلۇق.
 ① تۆشۈك، كاۋاك. is. ar. **sülme.**
 يېرىق، دەز.
 قارلار. is. ar. **süluc.**
 ① بىر يولغا. is. ar. **sülük, - kü.**
 كىرىش، بىر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتۇش.
 ② بىر تەرەققىگە كىرىش.
 بىر ئىشقا كىرىشمەك. **~ etmek.**
 قىرغاۋۇل. is. zool. **sülün.**
 تۆت ئاياغلىق ھايۋان. is. far. **süm.**
 لارنىڭ تىرنىقى.
 سۈمبۈل. is. far. **sümbül, sünbül.**
 ① بۇلۇتلۇق ھاۋا. s. far. **sümbüli.**
 ② ماقالىنىڭ بىر تۈرى.
 ئىگىرىش ئۈچۈن تەييارلانغان
 يۇڭ. **sümek.**
 مىشقىرماق. **sümkürmek.**
 ① كېيىن، ② تەكرار. ar. **sümme.**
 تەكرار.
 ① تۈرتمەك، قاقماق، **sümmek.**
 پۈتۈرماق. ② تۈرتۈپ ئەمەك (موزاي،
 قوزا، ئوغلاق ھەققىدە).
 دۆت، مۆك، گالۋاك. s. **sümsük.**

ھاماقەت.
 دۆتلۈك، مۆك. is. **sümsüklük, - gü.**
 لۈك، گالۋاكلىق، ھاماقەتلىك.
 بۇغداينىڭ بىر تۈرى. is. **sümter.**
 ① داستىخان. ② سەپ، is. ar. **sümut.**
 قاتار.
 ماڭقا. is. **sümük, - gü.**
 ماڭقىسى ئېقىپ تۇرىدىغان، s. **sümüklü.**
 ماڭقا.
 ① ئىككىلىك، ئىككىدىن s. ar. **sünai.**
 تەركىب تاپقان. ② ئىككىنچى دەرىجىلىك.
 ① ھايۋانلارنىڭ تۈ. is. ar. **sünbük.**
 ② بىر نەرسىنىڭ ئۇچى.
 باشاقلار. is. ar. **sünbülât.**
 باشاق. is. ar. **sünbüle.**
 ① بىر مالا ئىك. is. ar. din. **sündüs.**
 نىڭ ئىسمى. ② زەر ئارىلاشتۇرۇپ تو-
 قۇلغان يىپەك رەخت.
 بۇلۇت (دېڭىز. is. yun. **sünger.**
 جانىۋارى).
 بەك يۇمشاق. dey. **~ gibi.**
 ① بۇلۇت ئوۋى قىلغۇ. is. **süngerci.**
 چى. ② بۇلۇت تۇتۇپ ساتقۇچى.
 بۇلۇت تۇتۇپ. is. **süngercilik, - gi.**
 سېتىش كەسپى.
 بۇلۇت قاپلانغان ياكى s. **süngerli.**
 بۇلۇتتىن ياسالغان.
 كۆپۈك. is. jeol. **sünger. taş, - nı.**
 تاش، كۆلەكسىمان تاش (يېنىك ۋولكان
 جىنىسى).
 ① سۈنگۈ (مىلتىقنىڭ is. **süngü.**
 ئۇچىغا قارايدىغان). ② بەلگە ئۈچۈن
 مازارلارغا قالدالغان تۇغ، موما ياغاچ.
 ③ ئومۇرتقا. ④ سالامەتلىكى بۇزۇلغان.
 سۈنگۈ تىقىماق، **süngülemek.**

سۈنگۈلەك.
süngülenmek. سۈنگۈ تىقىلماق.
süngüleşmek. سۈنگۈلەشمەك.
süngülü. s. سۈنگۈ ئاقالغان، سۈن گۈلۈك.
sünmek. (رەخت ھەققىدە) تارىلىپ كەتمەك. ② سۈزۈلۈپ كەتمەك:
 «Bu kumaş kolay kolay sünmez — بۇ رەخت ئاسان سۈزۈلۈپ كەتمەيدۇ.»
 ① سۈننەت (مۇھەممەد) **sünnet. is. ar.** مەد پەيغەمبەرنىڭ مۇسۇلمانلار رىئايە قىلىشى تېگىشلىك بولغان سۆزلىرى).
 ② سۈننەت، خەتنە.
 سۈننەت قىلماق. **~ etmek.**
sünnetçi. is. سۈننەتچى.
sünnetçilik, - gi. is. سۈننەتچىلىك.
sünnetlemek. يەپ تۈگەتمەك (تاۋاق تىكى ئاشنى).
sünnetli. s. سۈننەت قىلىنغان.
sünnetsiz. s. سۈننەت قىلىنمىغان.
sünni. öz. s. is. سۈننى (سۈننەت ئەھلىدىن بولغان).
sünnilik. öz. is. din. سۈننى مەزھىبى.
 ① ئەقلىگە كېلىش، **sünuh. is. ar.** يادىغا چۈشۈش. ② پەيدا بولۇش، يۈز بېرىش.
süper. s. lat. دەرەجىدىن تاشقىرى: «Süper devlet — دەرەجىدىن تاشقىرى دۆلەت.»
 ئەلا سۈپەتلىك **~ benzin. is.** (دەرىجىلىك) بېنزين.
 ① ئەخلەت، سۈپ **süpürüntü. is.** رەندە. ② ئەسكى - تۈسكى نەرسە ياكى پەس (ئادەم).
 ① ئەخلەتچى. ② **süpürüntücü. is.**

ئەسكى - تۈسكى نەرسە ئېلىپ ساتقۇچى،
 شارا بارىچى.
süpürüntülük, - gü. is. ئەخلەتخانا، سۈپەرەندىلىك.
süpürge. is. سۈپۈرگە.
süpürgeci. is. سۈپۈرگە ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.
süpürge. darisi. is. سۈپۈرگە قوناق، چۈزگۈن.
 ① سۈپۈرمەك، تازىلىماق. **süpürmek.**
 ② چىقىرىۋاتماق. ③ تۈگەتمەك.
süpürtmek. سۈپۈرتىمەك.
süpürücü. is. يەر سۈپۈرەر (سۈپۈرۈش ماشىنىسى).
süpürülmek. سۈپۈرۈلمەك.
sür. is. ar. بوۋاقنىڭ كېسىلگەن كىنىدىكى.
süra. is. fr. بىرىنچى قېتىم ھىندىستاندا توقۇلغان يۇمشاق ۋە يېنىك يىپەك رەخت.
 ① چېدىر. ② پەردە. **süradik. is. ar.**
 ① چېدىرلار. ② پەردىلەر. **süradikat. is.**
sürag. is. ئىز، ئەسەر، ئىشارەت.
sürahi. is. ar. كوزا.
sürat, - ti. is. سۈرئەت، تېزلىك.
süratle. تېزلىك بىلەن، چاپ سانلىق بىلەن.
 تېز، ئىتتىك. **süratli. s.**
 ① مېڭىشنى بۇزماق. ② **sürçmek.** يېڭىلىشمەك:
 ئات **«Atın ayağı sürçmek —** مېڭىشنى بۇزماق.
 سۆزدە (تىلى) **Dili sürçmek —** يېڭىلىشمەك.

sürdürmek. سۈردۈرمەك، داۋاملاشتۇرماق،
داۋام قىلدۇرماق.

süre. is. مۇددەت.

süreç, - ci. is. جەريان؛

بىر كې — «Bir hastalığın süreci —

سەلىنىك جەريانى»

süregelmek. داۋام قىلماق، داۋاملىشىپ
كەلمەك.

süreğen. s. سوزۇلۇپ، سۆرەلمە،
ئېلىك — سېلىك، ئاخىرى بەلگىسىز؛

«Süreğen hastalığa yakalandı —

سۆرەلمە كېسەلگە گىرىپتار بولدى»

süreğenlik, - ği. is. سوزۇلۇپچانلىق.

① نەرسىنىڭ داۋاملىق — **sürek, - ği.** is.

شىدىغان ۋاقتى. ② مال پادىسى. ③ تېز

داۋام قىلىش، تېز كېتىش.

تېز ماڭغۇچى، خەۋەرچى، **tatar.** ~
شاتۇرى.

sürekli. s. داۋاملىق؛

«Sürekli yağmur —

قان يامغۇر»

süreksiz. s. ۋاقىتلىق، دائىمىس؛

«Süreksiz bir mutluluk —

لىق بەخت»

süreksizlik, - ği. is. داۋاملاشماس

لىق، داۋام قىلماسلىق.

sürelî. s. ۋاقىتلىق، مۇددەتلىك.

sürelîlik, - ği. is. ئۇزۇن مۇددەتلىك.

süresiz. s. مۇددەتسىز؛

«Okul süresiz tatil edildi —

تەپ مۇددەتسىز تەتىل قىلدى»

süreyya. öz. is. ar. سۈرەييا، ئۆكەر

يۇلتۇزى.

sürfe¹. is. far. يۆتەل.

sürfe². is. ar. لىچىنكا (ئەمدىلا

تۇخۇمدىن چىققان قۇرت).

sürgit. قەڭگۈ، ئەبەدىي، ئەبەدىيلىك.

① دەم (ئىشكىنى ئىچىدىن — **sürgü.** is.

تىرەپ قويىدىغان ياغاچ). ② خاك. ③

ھاندۇۋا. ④ تۇلۇق. ⑤ تىرنا.

sürgüç. is. خەلىپىگۈچ (كىتابنى ئوقۇپ

كەلگەن يەرگە قىستۇرۇپ قويىدىغان

قەغەز ياكى باشقا نەرسە).

① دەم بىلەن تاقىماق. **sürgülemek.**

② تۇلۇق سالماق. ③ سۇۋۇماق (تام

نى). ④ تىرنا سالماق.

sürgülü. s. تاقاقلىق (ئىشك).

① سۈرگۈن. ② سۈرگۈن — **sürgün.** is.

قىلىنىدىغان يەر. ③ ئىچى سۈرۈش. ④

ئۇندۇرمە، بىخ؛

«Sürgün edilmek —

① قىزىل. ② قىزىل — **sürh.** is. s. far.

سىياھ. ③ قىزىل سىياھ بىلەن يېزىلغان.

① قىزىل سۈ. **sür. hab.** is. far.

② قىزىللىق. ③ قان. ④ شاراب. ⑤

كۆز يېشى، دەرد — ئەلەم.

① قىزىل سۈرەڭ. **sürhabi.** s. is. far.

گىمدە. ② قىزىل ئۆردەك.

قىزىللىق. **sürhi.** is. far.

① قىزىلباش. **sürh. ser.** is. far.

(شەئە مەزھىبىدىكىلەرگە بېرىلگەن نام).

② s. قىزىل باشلىق.

① سۈرگۈنگە ھەيدەلمەك. **sürme.** is.

② سۈرمە (كۆزگە سۈرىدىغان قارا). ③

ئۈستەل ۋە ئىشكاپنىڭ تارتىمىسى. ④ كۆپ

دۈرگە (كېسەل). ⑤ يۈرۈش، مېڭىش

(شاھماتتا). ⑥ يەر ھەيدەش.

كۆزگە سۈرمە تارتىماق. **çekmek.** ~

سۈرمە قەلىمى. **mili.** ~

ئىچىگە سۈرمە. **sürmedan.** is. far.

- قۇيۇلىدىغان قاچا، سۈرمىدان.
- ① ھەيدىمەك. ② سۈرمەك. **sürmek.**
- ئىتتىرمەك. ③ سوزماق. ④ سۈرگۈن قىلماق. ⑤ سۈرمەك. ⑥ خىرىدار ئىز-لىمەك. ⑦ بۇردا قىلىپ باھاسىغا چىقارماق. ⑧ كەچۈرمەك. ⑨ يەر ھەيدىمەك. ⑩ ئاغدۇرماق. ⑪ داۋام قىلماق. ⑫ ئۆتمەك، يۈرۈش قىلماق. ⑬ سۈرمەك (ئىچكى). ⑭ قوغلىۋەتمەك، ھەيدەپ چىقارماق. ⑮ بازارغا چىقارماق، بازارغا سالماق:
- ماشىنىنى — 1. Arabayı sürmek — (كىچىك) ھەيدىمەك.
2. Önüme bir kağıt sürdüm — ئالدىمغا قەغەزنى ئىتتىرىپ قويدى.
3. Elini bana sürdüm — قولىنى. ماڭا سۈزدى.
4. Suçluları sınır bölgesine sürdüm — جىنايەتچىلەرنى چېگرا رايونىغا سۈرگۈن قىلدى.
5. Boya sürmek — رەڭ سۈرمەك.
6. Mutlu bir hayat sürmek — بەختلىك تۇرمۇش كەچۈرمەك.
7. Toprağı sürmek — يىمەر ئاغدۇرماق.
8. Savaş üç gün sürdüm — ئۇرۇش ئۈچ كۈن داۋام قىلدى.
9. Ekinler sürdüm — زىرائەتلەر ئۆندى.
10. Koku sürmek — پۇراق چاچماق.
11. İç sürmek — ئىچى ئۆتمەك.
12. Binlerce aileyi yurtlarından sürdüler — نەچچە مىڭ ئائىلىنى يۈر-تىدىن قوغلاپ چىقىرىۋەتتى.
13. Kumaşları piyasaya sürmek —

- رەختلەرنى بازارغا چىقارماق.
- sürmelemek.** تارتىمنى ئىتتىرىۋەتمەك.
- sürmeli.** s. تارتىملىق، سۇغۇرتىملىق
- ~ **masa.** تارتىملىق شىرە.
- sürmelik, - gi.** is. سۈرمە قاچىسى، سۈرمىدان.
- ① كۈتۈلمىگەن ۋە **sürpriz.** is. fr. ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدىغان ياكى قاينىغۇغا سالىدىغان ۋەقە. ② ئىچىدە ئۇششاق - چۈششەك نەرسىلىرى بار، ئىچىدە نېمە بارلىقى نامەلۇم كىچىك قۇتا.
- sürrak.** is. ar. ئوغرى.
- sürrat.** is. ar. كىندىكلەر.
- ① كىندىك. ② ئەرلەر. **sürre¹.** is. ar. نىڭ زوقىنى كەلتۈرىدىغان (ئايال).
- sürre².** is. ar. جۇزدان، قاپچۇق (پۇل) سالىدىغان.
- sürtme.** is. سۈرتۈش.
- ① سۈرتىمەك. ② تىجىمەللىك. **sürtmek.**
- «Akşama dek nerelerde sürttün?» — ئاخشامغىچە قەيەرلەردە تىجىمەللىك قىلىپ يۈردۈڭ؟»
- ① ئۇ يەر - بۇ يەردە **sürtük.** s. is. يۈرىدىغان (خوتۇن). ② پاھىشە (ئايال).
- ① ئۇ يەر - بۇ **sürtüklük, - gü.** is. يەردە يۈرۈش. ② پاھىشلىق.
- sürtülmek.** سۈرتۈلمەك.
- sürtünme.** is. سۈركىلىش.
- sürtünmek.** سۈركەلمەك.
- sürtüşmek.** بىر - بىرىگە سۈركەشمەك.
- süruç.** is. ar. ئېگەر.
- sürud.** is. far. ناخشا، غەزەل.
- sürur.** is. ar. خوشاللىق.
- ① مالائىكە، پەرىشتە. **sürüş.** is. far. ② جەبرائىل.

① **sürü.** is. ھايۋان پادىسى، سۈرۈك. ② توپ؛

«Kurt sürüsü — بۆرە توپى.»

sürücü. is. ھەيدىگۈچى، پادىچى، ھارۋىكەش.

şürücül. s. توپ — توپى بىلەن ياشىغۇچى.

① **sürüklemə.** is. سۆرەش. ② ئارقىغا تارتىش (ئىشنى، قەرزنى).

① **sürüklemek.** ئارقىغا تارتماق، ئارقىغا سۆرەتمەك. ② يامان يولغا باشلىماق، بىر ئىشقا زورلىماق.

① **sürüklenme.** is. سۆرۈلۈش. ② ئىتتىرىلىش. ③ كەينىگە تارتىلىش.

① **sürüklenmek.** سۆرەلمەك. ② ئىتتىرىلمەك. ③ كەينىگە تارتىلىماق، سۆرۈلمەك.

«Bu dava iki ay sürüklendi — بۇ داۋا ئىككى ئاي كەينىگە سۆرۈلدى.»

sürükletmek. سۆرەتمەك. **sürülmək.** سۆرەلمەك.

sürüm. is. سۈرۈم، بازىرى ئىتتىكىلىك، خېرىدارلىق بولۇش؛

«Bu malin sürümü yoktur — بۇ مالنىڭ سۈرۈمى يوق، بازىرى كاسات.»

① **sürümek.** سۆرۈمەك. ② تۇتۇپ كەت-مەك، ئېلىپ كەتمەك.

«Eteğini sürümek — ئېتىسىنى سۆرۈمەك.»

sürümlü. s. بازىرى ئىتتىكى، خېرىدار-لىق (مال)، سۈرۈملۈك.

sürümsüz. s. خېرىدارسىز، كاسات (مال)، سۈرۈمسىز، سۆرمەيدىغان.

sürünceme. is. ئاستىلىتىش، كېچىكىش؛ **Sürüncemede kalmak —** بىكاردىن بىكارغا كېچىكتۈرمەك.

süründürmek. سۈردۈرمەك.

① **sürüngen.** s. zool. ئۆمىلىگۈچى. ② يامىشىپ ئۆسىدىغان (ئۆسۈملۈك).

«Yılan sürüngen hayvandır — يىلان ئۆمىلىگۈچى ھايۋان.»

~ **bilim.** ئۆمىلىگۈچى ھايۋانلارنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.

sürüngenler. is. zool. ئۆمىلىگۈچى ھايۋانلار، ئۆمىلىگۈچىلەر.

① **sürünmek.** سۈركەنمەك؛

«Duvara sürünmek — تاغغا سۈركەنمەك.»

sürü. sepet. z. ھەممە بىرلىكتە، ئولاش — چولاش؛

«Sürü sepet bize geldiler — ئولاش — چولاش بىزنىڭكىگە كەلدى.»

sürü sürü. z. ناھايىتى كۆپ، سۈرۈك — سۈرۈك.

sürüşmek. سۈركەشمەك.

sürüştürmek. ئاستا — ئاستا ۋە ئۈستى — ئۈستىلەپ سۈرمەك.

① **sürütme.** is. دېڭىزنىڭ ئاستىغا قويۇلغان تور. ② قارماقنىڭ يېپى.

sürütmek. سۆرەتمەك.

① **sürveyan.** is. fr. يارەمچى مۇ-ئەللىم (ئوقۇتقۇچى). ② نازارەتچى.

Süryanice. öz. s. ar. سۈرىيانى تىلى.

süs. is. پەرداز، زىننەت، بېزەك، گىرىم، زىننەت بۇيۇملىرى.

① **süsleme.** is. بېزەش، پەردازلاش. ② تاماق ئۈستىگە دورا — دەردمان، يۇم-خاقسۇت قاتارلىقلارنى تىزىپ چىرايلىق بىر كۆرۈنۈش بېرىش.

süslemci. is. پەردازلىگۈچى، بېزىگۈچى، گىرىمچى.

گىرىمچىلىك، - gi. is. بېزەكچىلىك، پەردازچىلىق.

① süslemek. زىننەتلىمەك، بېزەمەك، پەردازلىماق. ② ئەيىبنى ئاچماق:

«Ben onu bir süsleyeyim de gör-sün مەن ئۇنىڭ ئەيىبنى شۇنداق بىر - ئاچايىكى، كۆرسۇن...»

süslendirmek. → Süslemek.

süslenmek. ئۆزىگە گىرىم قىلماق، پەر- داز قىلماق، ياسانماق، بېزەنمەك.

süsletmek. ئۆزىگە گىرىم قىلدۇرماق، پەردازلاتماق، ئۆزىنى چىرايلىق ياساتماق.

süslü. s. پەردازلانغان، ياسىداق، چى- رايلىق ياسانغان، گىرىم قىلىۋالغان:

«Süslü bir oda — ياسىداق ئۆي. —

süslü.püslü. پار - پۇر ياسىداق. süsmek. ئۈسمەك، سۈزمەك:

«Sığır süsüyor — كالا ئۈسىدۇ.

süspansiyon. fr. ئاپتوموبىللارنى قات- تىق سىلكىنىشتىن ساقلاپ قالىدىغان ئۈسكۈنە (لېسىر).

① süssüz. s. پەردازسىز، گىرىمىسىز. ① كۆرۈمىسىز.

① süst. s. far. ② ھۇرۇن. ③ يۇمشاق. ④ كارغا كەلمەس (ئادەم).

① süst. is. ② بەزى ئۆسۈملۈك- لەردە بولىدىغان سۈتسىمان ماددا. ③ ئەر- كەك بېلىقنىڭ ئۇرۇقى:

«Koyun sütü — قوي سۈتى.

بالا بۇزۇق سۈت بىلەن ~ çalmak. ئاغرىماق.

süt. ana, süt. anne. is. ئىنىكئانا. ئىنىكئانىنىڭ ئېرى،

süt - baba. is. ئاتاغا.

süt. başı. is. سۈت ئۈستىدىكى

قايماق قاتلىمى.

süt. beyaz. s. ئاپئاق. سۈتتەك ئاق، ئاپئاق.

sütçü. is. سۈت ساتقۇچى. ① سۈتچىلىك.

sütçülük, - gü. is. ② سۈت مەھسۇلاتلىرى ئىشلەپچىقىرىش ئىشى.

süt. dişi, - ni. is. سۈت چىشى.

süt. kardeş. is. سۈت قېرىنداش (بىر ئەمچەكتىن سۈت ئەمگەن بالىلار):

«Mehmetlc sütkardeşiz — مەھمەت بىلەن سۈت قېرىنداش.»

süt. kırık, - nı. s. بوز (ئات ھەققىدە).

süt. kıızı, - nı. is. سۈت قىزى (بىر ئايال ئېمىزگەن قىز، ئەينى ۋاقىتتا بۇ ئايالنىڭ ئېرىنىڭمۇ قىزى ھېسابلىنىدۇ).

sütlaç. is. ئاق ئاش (سۈت، شېكەر ۋە گۈرۈچتىن قىلىنغان).

① süt. liman. s. تىپتىنچ. ② جىمجىت:

«Akdeniz bugün sütliman olmas —

ئاق دېڭىز بۈگۈن تىپتىنچ (دولقۇنسىز بوپتاپتۇ).»

① sütlü. s. ② بۇغداي ۋە قىرناق باشاقلرىنىڭ قاتمىغان ۋاقتى:

«Sütlü çay — سۈتلۈك چاي.

sütlü inek. سۈتلۈك ئىنەك.

sütlü ot. سۈتلۈك ئوت.

süt. nine. is. بالا باققۇچى.

süt. oğul, - glu. is. سۈت ئوغۇل (بىر ئايالنىڭ ئېمىزگەن ئوغلى، ئەينى ۋاقىتتا بۇ ئايالنىڭمۇ ئوغلى ھېسابلىنىدۇ).

süt. ölçer. is. سۈتنىڭ قىزىق - سۈيۈقلۈقىنى ئۆلچەش ئەسۋابى، سۈت ئۆلچەر.

① süt. re. is. ar. يىرپۇق، پەردە.

② ناماز قىلغاندا ئالدىغا قويۇلغان توسۇق.

① sütsüz. s. سۈت قوشۇلمىغان.

② سۈتتىكى كەم، سۈت بەرمەيدىغان. ③ قات

قان. ④ تېگى پەس، ئەسلى پەس:
 سۈتسىز ئىنەك. — «Sütsüz inek»
 قاتقان كۆممىم — Sütsüz mısır —
 قۇناق.»

① تەقدىرلەنگەن، s. far. **sütude.**
 ماختالغان. ② تەقدىرلەشكە ئەرزىيدىغان،
 ماختاشقا لايىق.

① ھارغىن. ② پەرىشان. s. far. **sütuh.**
 كۆڭلى يېرىم، مىسكىن.

سۈتسىمان. s. **sütumsu.**
 ① تىۋرۈك (تاش، is. far. **sütun.**
 سېمونت ياكى ياغاچتىن ياسالغان). ②
 سىتىن (گېزىت، ژۇرنال ۋە كىتابلار-
 نىڭ يۇقىرىدىن تۆۋەنگە توغرا تارتىلغان
 سىزىقى).

پەردىلەر ۋە يېپۇقلار. is. ar. **sütur¹.**
 قېچىر ۋە ئات قا. is. far. **sütur².**
 تارلىق مىنىلىدىغان ۋە يۈك توشۇلىدىغان
 ھايۋانلار.

چۈشۈرۈلگەن (چاچ)، is. far. **sütürde.**
 تاراشلانغان (تاش)، يېنىۋالغان (ياغاچ).

ئۈستۈر. is. far. **sütüre.**

① يىرىغان، چوڭ. s. far. **sütürg.**
 ② كۈچلۈك، قۇۋۋەتلىك. ③ جىلىسخور.

① ئاتلىق. ② ئاتلىق. is. far. **süvari.**
 ئەسكەر. ③ كېمە ۋە پاراخوتلار باشلىقى
 (كاپىستان):

«Karşıdan iki süvari geliyor —
 ئالدى تەرەپتىن ئىككى ئاتلىق كېلىۋاتىدۇ.
 «ئاتلىق پىرلىك. — Süvari alayı»

ئالدى ئېتىك is. ing. **süveter.**
 كۆڭلەك، ئالدى ئېتىك پوپايكا.

سۇنۇقچىلار سۇنۇقى تې is. **süyek.**
 ئىشقا ئىشلىتىدىغان تاختا.

قىلىچلار. is. ar. **süyuf.**

سەل، تاشقىن. is. ar. **süyul.**

① سۇيۇقلۇق is. **süzgeç, — çi.**
 نەرسىلەرنى سۈزىدىغان سۈزگۈچ. ② سۇ
 چاچقۇچ.

ھالسىز، زەئىپ. s. **süzgün.**

ھالسىزلىق، is. **süzgünlük, — gü.**
 زەئىپلىك.

① سۈزۈش. ② سۈزۈپ is. **süzme.**
 ئېلىش.

① سۈزمەك. ② ئىنچىكىلەپ is. **süzmek.**
 قارىماق. ③ كۆزلىرى سۈزمەك:

«Yukarıdan aşağıya dek şöyle
 يۇقىرىدىن — bir süzdükten sonra —
 تۆۋەنگە شۇنداق ئىنچىكىلەپ قارىغاندىن
 كېيىن.»

① سۈزۈلمەك، تىنىماق، is. **süzülmek.**
 تىنىپ قالماق. ② جىمجىت ھەرىكەت
 قىلماق. ③ ھالسىزلىنىماق، ئاجىزلىنىماق.
 ④ نازلىنىماق:

ھەسەل تىنىپ — «Bal süzüldü»
 قالدى.

Kartal süzüle süzüle uçuyordu —
 بۈركۈت جىمجىتلا ئۇچاتتى.

is. **süzüntü.** دۇغ.

Ş.ş

ش (تۈرۈك ئېلىپبەسىنىڭ 23 - Ş, ş. - ھەرىپى).

شەنھەرىكەتچىلەر ئارىسىدا «ياشا» şa. دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ ۋە ئۈچ قېتىم تەكرارلىنىدۇ.

① شەبان (قەمەردىيە şaban. is. ar. كالىندارىدا 8 - ئاي). ② ئەخمەق، ھا-ماقەت. ③ ئەرەبچە ئات.

ئەخمەقلىشىش، ھاما-şabanlaşmak. قەتلىشىش.

ئەخمەقلىش، şabanlık, - ğı. is. ھاماقەتلىك.

ماختاش، تەقدىرلەش. şabâş. is. far.

يىگىت، قىران يىگىت. şabb. s. is. ar.

سېھىرگەرلىك، كۆز şabeze. is. ar. باغلاش.

سېھىرگەر، كۆز şabeze .bâz. s. is. باغلىغۇچى.

ساقال بۇرۇتى şabnemred. is. ar. چىقىمغان ياش يىگىت.

ئېگەرنىڭ يوپۇقى. şabrak, - ğı. is.

شاد - خۇرام، بەختىيار. şad. s. far.

سۇغا قانغان. şad . âb. s. far.

① خۇشاللىق، كەيپى جا-şadan. s. ② كۆڭلى خۇشلار. ③ ئەر ئىسمى.

ئۇيقۇسى تاتلىق. şad .hâb. s. far.

شارقىرىماق (سۇنىڭ ئاۋازى). şadırdamak.

فونتانلىق كۆل. şadırvan. is. far.

① شادلىق، خۇشال-şadi. is. far. ② ئەر ئىسمى.

① ئەدلىيە خادىمى. şadi. is. ar.

② ساز بىلەن غەزەل ئوقۇغۇچى.

ئىنتايىن خۇشال. şadkâm. s. far.

خۇشال، مەمنۇن. şad . mân. s. far.

خۇشاللىق. şad .mânî. is. far.

شەپەق، كۈن قىزىلى. şafak, - ğı. is.

ئەقلى بېشىغا كەلمەك. ~ atmak.

تاڭنىڭ ئاقىرىشى. ~sökmek.

شەپقەت قىلغۇچى، şafi. s. ar. شەپقەتلىك.

شىپا بولىدىغان. şafi, şafiye. s. ar.

شافى (ئىسلام دىنىدا şafii. is. ar.

سۈننەت ئەھلى ھېسابلايدىغان تۆت مەز-ھەپتىن بىرى ۋە ئۇنىڭ تەرەپدارلىرى).

ھەسەل تۇڭى. şaful. is.

① ئىشغال قىلغۇچى. şagil. s. ar.

② مەشغۇل بولغۇچى.

شاگىرت. şagird. is. far.

شاگىرتلىق. şagirdi. is. far.

ئاتنىڭ ئالدى ئىككى پۇ-şah'. is. far.

تىنى كۆتۈرۈشى.

ئالدى ئىككى پۇتىنى ~ a kalmak.

ئېگىز كۆتۈرۈپ ئارقا پۇتى بىلەن تىك

تۇرماق.

شاھ ① ئىران ياكى şah². is. far.

ئافغانىستان ھۆكۈمدارى. ② شاھمات

ئويۇنىدا ئەڭ مۇھىم ئورۇق).

بويۇنئۇرۇق. şaha. is. far.

① شاھىت. şahadet, - ti. is. ar.

لىق، گۇۋاھلىق. ② شەھىت بولۇش.

① شاهادەتنامە، *şahadet .name. is.*
 دىپلوم. ② بەلگە.
şahamet. سېمىزلىك.
 ① شاھانە، شاھ *şahane. s. far.*
 بىلەن مۇناسىۋەتلىك. ② ھۆكۈمدارلارغا
 لايىق. ③ بەگ:
 چىرايلىق — «*Şahane gözleri var*
 كۆزلىرى بار»
 ئاقار يۇلتۇز. *şahap, — bī. is. ar.*
 ① سار (ساڭقارا). *şahbaz. is. far.*
 ② باتۇر، ئۈستۈنلۈك قازانغۇچى.
şah . damar. is. far. باش قىزىل
 تومۇر.
şāh . dānū. is. far. شاراب.
 ① شاخلىق، پۇ. *şāh . dār. s. far.*
 تاقلىق (دەرەخ). ② مۇڭگۈزى شاخلىق
 (ھايۋان).
şāhen . şeh. is. far. ئەڭ زور شاھ،
 شاھلارنىڭ شاھى.
şāhen . şāhī. is. far. ئۇلۇغ
 پادىشاھلىق، زور ھۆكۈمدارلىق.
 ① زور ئەسەر. *şah . eser. is. far.*
 ② بىر شائىرنىڭ ياكى ئاپتورنىڭ ئەڭ
 ياخشى ئەسىرى.
şāhim, — hmi. is. ar. ئىچ يىاغ،
 چاۋا يىاغ.
şāhis. is. ar. يەر ئۆلچەشتە قوللىنىلىدىغان
 بىلگىسى بار تاياق، كالتەك.
şahis, — hsi. is. ar. شەخسى.
 ① ھۆكۈمران *şahī . is. ar.*
 لارغا ئائىت. ② ئىراننىڭ كىچىك بىر
 تەڭلىكى. ③ قەدىمكى بىر خىل توپ.
 ④ بىر خىل يۇپقا پاختا رەخ. ⑤ تۇخۇم
 قوشۇلغان ھالدا.
 ① سۆيۈملۈك، مەھبۇبە. *şahid. s. far.*

(2) گۈزەل، دىلبەر.
şāhide. is. ar. شاھىدە (مازارغا تەبىئىيەتتە يېزىق ياكى گۈل
 چېكىلگەن خاتىرە تاش).
şāhid . zor. s. ar. يالغان گۇۋاھچى.
şāhik. s. ar. ئېگىز، يۈكسەك (تاغ،
 بىنا).
şahika. is. ar. تاغنىڭ تىۋىسى
 (ئۈستى).
şahim. s. ar. سېمىز، مايلىق.
şahin. is. far. قارچىغا.
şahinşah. is. ھۆكۈمدارنىڭ ھۆكۈمدارى.
şahit, — di. is. ar. شاھىت، گۇۋاھ.
şahitlik, — ği. is. شاھىتلىق، گۇۋاھلىق.
şah . kâr. is. far. ئەڭ ياخشى
 ئەسەر، زور ئەسەر.
 ① (ئات ھەققىدە) ئالدى *şahlanmak.*
 ئىككى پۇتىنى ئېگىز كۆتۈرمەك. ② غەزەپ-
 لىنىپ ئۈرىدىغاندەك قىلماق.
şahlık, — ğı. is. شاھلىق.
 ① ئىچ ماي. ② توك ياغ. *şahm. is. ar.*
şahmerdan. is. far. يازغان.
şah . name. is. شاھنامە (شاھلار-
 نىڭ ھاياتىنى ۋە ئۇ زاماندا بولۇپ ئۆت-
 كەن ۋەقەلەرنى ھېكايە قىلىدىغان قوشاق
 ياكى رەسىملىك كىتاب).
 ① ساقچى خادىم. *şahine. is. ar.*
 ② خامان كۆزەتچىسى.
şahniş, şahnişin. is. far. بالكون.
şāh . rāh. is. far. چوڭ يول، ئاساس
 يول.
şāh . sār. s. far. تاللىق، دەرەخلىق.
 ① شەخسەن. ② يىراقنى *şahsen.*
 كۆرۈش:

«Ben şahsen işitmedim-»

شەخسەن مەنلا ئىشتىدىم.

Onu şahsen tanıyım ahbablığı-miz yoktur — ئۇنى تونۇيمەن، ئۇغ — قانچىلىقىمىز يوق.

① شەخسىي، ② خۇسۇسىي: şahsi. s. ar.

«Şahsi eşya — خۇسۇسىي نەرسە.

① شەخسىي: şahsiyat, - ti. is. ar.

يەت. ② ئەرەب:

«Siyasi şahsiyet — سىياسىي ئەرەب.

şahur. is. ar. قېيىق بىلەن سال ئوتتۇرىسىدىكى بىر خىل قاتناش قورالى.

şahûr. is. far. تونۇر.

şâh. zâde. is. far. شاھزادە، شاھنىڭ ئوغلى.

① كىر، داغ، نۇقسان. şaibe. is. ar.

② ناچار نەسەر.

① ھەۋەسكار. şâik, şâika. s. is. ar.

② بىرىنچىسى ئەرەنچە، ئىككىنچىسى ئايال ئىسمى.

شائىر: şair. is. ar.

«L. Mutellif ünlü uygur şairinden

ل. مۇتەللىپ مەشھۇر ئۇيغۇر — biri

شائىرلىرىدىن بىرىدۇر.»

شائىرانە، شائىرلارچە. şairane.

شائىرە، ئايال شائىر. şaire¹. is. ar.

① ئارپا دانىسى، بىر. şaire². is. ar.

تال ئارپا. ② يىڭناسقۇ.

شائىرلىق. şairlik, - ği. is.

شاق: şak. is.

«Şak diye yüzüne vurdu — شاق

قىلىپ يۈزىگە ئۇردى.»

① يېرىلىش: şak, - kki. is. ar.

② يېرىق، دەز.

چاقچاق، ھەزىل: şaka. is.

«Uygurlar şakayı severlar — ئۇيغۇرلار

چاقچاقنى ياخشى كۆرىدۇ.»

چاقچاق قىلماق. ~ yapmak.

şakacı. s. ھەزىلگەش.

چاقچاق ئورنىدا، چاقچاق قىلىپ. şakadan. z.

چىكە، ياڭاق. şakak, - ği. is.

چاقچاقلاشماق. şakalaşmak.

چاقچاق ئەمەس، جىددىي: şakasız. z.

«Günlerimiz şakasız geçmez —

كۈنلىرىمىز چاقچاق قىلماستىن ئۆتمەيدۇ.

Şakasız söylüyorum — جىددىي

سۆزلەۋاتىمەن.»

چوڭ ۋە چى. şakayık, - ği. is. ar.

رايلىق بىر گۈل.

پەس ۋە كىشىنى ئېزىدىغان. şakımak.

ئاۋاز بىلەن ناخشا ئېيتماق.

شارلىدىماق، قارسىلىدىماق: şakırdamak.

«Yağmur şakırdarak yağıyor —

يامغۇر شارلىداپ يېغىۋاتىدۇ.»

شارلىدىتماق، قارسىلىداتماق: şakırdatmak.

داتماق:

بار. «Parmaklarını şakırdatıyordu

ماقلىرىنى قارسىلىدىتاتتى.»

شار - شۇر. şakır. şakır.

① باندەت، قاراقچى. şaki. s. ar.

② بۇزۇق (ئادەم)، قۇۋ، مۇغەمبەر.

① ئىككىگە بۆلۈن. şakik. s. is. ar.

گەن نەرسىنىڭ ھەربىرى. ② بىر ئاتا،

بىر ئانىدىن بولغان ئاكا - ئۇكا.

① يېرىق، دەز. şakika. s. is. ar.

② بىر ئاتا بىر ئانىدىن بولغان

ئاچا - سىڭىل. ③ يېرىم باش ئاغرىقى.

① يول، مەزھەپ. şakile. is. ar.

② يارىتىلىش.

باندەتلىق، şakilik, - ği. is.

- قاراقچىلىق. **şalvar.** is. شالۋار.
- ① **şakir.** si. ar. شۈكرى قىلغۇچى. مەك، خال. **şâm.** is. ar.
- ② ئەر ئىسمى. شام، ئاخشام. **şam.** is. far.
- ① **şakirt, - di.** is. far. ئۆگەنگۈچى. شام، دەمەشق. **Şam.** öz. is.
- ② شاگىرت. قوغۇننىڭ بىر تۈرى. **şamama.** is.
- ① **şaklaban.** s. خۇشال، قىزىقچى، شامان (داپ چېلىپ، نەزمە **şaman.** is.
- ② خۇشامەتچى. ئوقۇپ ۋە دەم سېلىپ كېسەللەرنى ساقاي-
تىشقا ئىشلىتىدىغان بىر تۈركۈم خەلق).
- ① **şaklabanlık, - ğı.** is. قىزىقچىلىق. شامانىزم. **şamanizm.** is. öz. fr.
- ② خۇشامەتچىلىك. شامانلىق. **şamanlık, - ğı.** is.
- ① **şaklamak.** شاقىلداق. ئاۋاز چىقارماق. تەستەك، شاپىلاق. **şamar.** is.
- ② **şaklatmak.** قارسىلداتماق (قامچىنى). شاپىلاق بىلەن ئۇرماق، **şamarlamak.**
- ① **şakrak, - ğı.** s. خۇشال - خۇرام. كاپاتلىماق.
- ② چاڭىلداپ سۆزلەيدىغان. **şamata.** is. ar. ۋاراڭ - چۇرۇڭ، داۋراڭ.
- شاقىلداق (ئۇرغان. **şakşak, - ğı.** is. داۋراڭ سالىق. **~ yıpmak.**
- داۋراڭ چىقىرىدىغان ئامبۇر شەكىللىك تاختا ئويۇنچۇق). **şamatacı.** s.
- تەك سىزىق. **şakul, - lü.** is. ar. ۋاراڭ قىلغۇچى.
- (ماتېماتىكىدا). شامبابا (بىر خىل **şam. baba.** is.
- شارپا، ئاياللار. تاتلىق تاماق).
- şal.** is. far. kak. شامدان. **şamdan.** is. ar. far.
- يېرىنىۋالدىغان يەڭسىز يېپىنچا. ① چىراغچى. **şamdancı.** is.
- چوڭايىمىغان تاۋۇز. ② شام. **şamdan.** is. ar. far.
- (يىڭىلەپ قالغان). دان ياساپ ساتقۇچى.
- چامغۇر. **şalgam.** is. far. باش ياغلىقى، رومال. **şâme.** is. far.
- چامغۇرلىق. **şalgamlık, - ğı.** is. مەك. **şâme.** is. ar.
- چامغۇر ئېتىزى. نامازشام. **şam. gâh.** is. far.
- چامغۇرسىمان. ۋاقتى.
- شالى (قېي يۇڭى. **şalgamsı.** s. bot. ① ئالىي. **şâmihi, şâmiha.** s. ar.
- دىن تەقۋىلغان يۇپقا رەخت). ② مەغرۇر.
- يالىڭاچ. **şallak.** s. ئۆز ئىچىگە ئالغان، **şamil.** s. ar.
- قىپ يالىڭاچ. قاپلىغان.
- كېمە ئورنىدا قوللى. **şalopa.** is. it. پۇرىغان، پۇرايدىغان. **şâmm.** s. ar.
- نىلىدىغان قېيىق. پۇراش. **şamme.** is. ar.
- جېدەلخور. **şaltak.** s. شامپانىيە (فران. **şampanya.** is. far.
- ئاچماق، كەيگۈەن (توكنى. سىينىڭ شامپانىيە ۋىلايىتىدە ئىشلەنگەن
ئېچىپ ياپىدىغان). بىر خىل تاتلىق ھاراق).

şampiyon. si. s. fr. چەمپىيون، ئوزرامەن.
 şampiyona. is. far. چەمپىيونلۇق
 مۇسابىقىسى.
 şampiyonluk, - gu. is. چەمپىيونلۇق،
 ئوزارمەنلىك.
 şampuan. is. ing. چاچ يۇيىدىغان
 سۇيۇقلۇق.
 şamua. is. far. zool. تاغ تېكىس
 سى، تاغ ئۆچكىسى.
 şan. is. ar. ① ئاتاق، شۆھرەت.
 ② كىشىنىڭ دىققىتىنى جەلپ قىلىدىغان.
 ③ ئادەت، خۇي.
 şan. is. fr. غەرب ناخشىسى.
 şandel. is. ① توپنى ئېگىزدىن گارغا
 تاشلاش. ② ئايروپىلاننىڭ ئېگىزلەش ۋە
 تۆۋەنلەش قاتارلىق ئۇچۇش مەنىلىرى.
 şane. is. far. تارغاق.
 şâne. şâz. s. is. far. تارغاق
 ياسىغۇچى.
 şâne. zede. s. far. بېشىنى تارغاق
 بىلەن تارغان.
 şâne. zen. s. far. ① باش تارد.
 ② قىيىنچىلىقنى ھەل قىلغان، چىگىش
 نى يەشكەن.
 şangırdamak. - جاراك -
 جۇرۇڭ قىلىق.
 şangır · şungur. جاراك - جۇرۇڭ، جاڭ.
 گۇر - جۇڭگۇر.
 şangırtı. is. جاراك - جۇرۇڭ قىلغان
 ئاۋاز.
 şanjan. s. fr. پارقىراق رەخت.
 şankır. is. . fr. جىنسسى ئەزالارغا
 چىقىدىغان يارىلار.
 şanlı. s. ئاتاقلىق، شۆھرەتلىك، داڭلىق.
 şano. is. it. سەھنە (تەياتىردا).

şans. is. fr. ① تەلەي، ئامەت.
 ② پۇرسەت.
 şansız. s. ① نامىز، ئاتىقى يوق.
 ② كۆركەمسىز، سەت.
 şanslı. s. تەلەيلىك، ئامەتلىك؛
 «Şanslı adam — تەلەيلىك ئادەم»
 şanssız. s. تەلەيسىز، ئامەتسىز.
 şantaj. is. fr. تەھدىت، بېسىم؛
 «Şantaj beni korkutamaz —
 مېنى قورقۇتالمايدۇ»
 şantajcı. is. قورقۇتقۇچى، تەھدىت
 سالغۇچى.
 şantiye. is. fr. ① قۇرۇلۇش ئەش
 يالىرى قويۇلغان يەر. ② ئوتۇن،
 كۆمۈر ئامبىرى. ③ سېلىنىۋاتقان ئۆي،
 قۇرۇلۇش. ④ كېمە ياساش ئورنى.
 şantör, - rü. is. fr. ئەر ناخشىچى.
 şantöz. is. fr. ئايال ناخشىچى.
 şap. is. سۆيۈش ئاۋازى؛
 «Şap diye elinden öptü —
 چوك قىلىپ قولىغا سۆيىدى»
 şap. denizi. is. coğr. قىزىل دېڭىز.
 şapırdamak. چوكۇلدىماق (سۆيۈش
 ئاۋازى).
 şapırdatmak. چوكۇلداتماق.
 şapır şapır, şapır şupur. تاماقنى
 ئالدىراپ - تىنەپ ئاۋاز چىقىرىپ
 يېگەنلىكىنى، ئۈستى - ئۈستىگە
 سۆيگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ؛
 «Şapır şapır öptü —
 چوك - چوك قىلىپ سۆيىدى»
 şapka. is. ① ئەر - ئاياللارنىڭ ھەر
 خىل باش كىيىملىرى. ② ھەر
 قانداق تىك نەرسىنىڭ ئۈستىگە
 قويۇلغان ياكى كىيگۈزۈلگەن نەرسە.

şapkacı. is. باش كىيىم تىكىپ
ساتقۇچى.

şapkâcılık, - ğı. is. باش كىيىمى
تىكىش ئىشى.

şapkalı. s. is. ① شەپكىلىك، قاپاقلىق؛
«İki şapkalı konuşarak girdi —
ئىككى شەپكىلىك ئادەم سۆزلىشىپ
كىرىپ كەلدى.»

şapkalık, - ğı, is. ① باش كىيىم
لىرى قىيۇلىدىغان يەر. ② باش
كىيىمى قىلىشقا يارايدىغان رەخت.

şaplak, - ğı. is. شاپلاق.

şaplamak. شاپلاقىدماق.

şaplatmak. ① قارس قىلىپ ئاۋاز
چىقارماق. ② ئۇرماق؛

«Yüzüne bir tokat şaplattı —
يۈزىگە بىر شاپلاق ئۇردى.»

şappadak. z. تۇيۇقسىز، ئۇشتۇمتۇت.

şaprak, - ğı. is. ئېگەر يوپۇقى.

şapşal. s. ئۈستىيىنى تۈزەشتۈرۈپ
يۈزمەيدىغان، چۆرىسى يوق.

şapşallık, - ğı. is. ئۈستىيىنى
تۈزەشتۈرمەسلىك.

şapsap. ئۈستى - ئۈستىلەپ سۆيۈشنى
بىلدۈرىدۇ؛

«Çocukları iki de birde şapsap
öpmek çirkin bir şeydir —
بالىلارنى ئۈستى - ئۈستىگە سۆيۈش سەت.»

şar. is. far. شەھەر.

şarâb. hâr. s. ar. شارابخور، ھاراق
كەش.

şarabi. s. قىزىل شاراب رەڭگىدە
بولغان.

şarampol. is. قاشا، رېشاتكا، شادا.

şarap, - bı. is. ar. ۋىنو، ئۈزۈم

ھارىقى.

① ۋىنو ياسىغۇچى ۋە
ساتقۇچى. ② ھاراققا بېرىلىپ كېتىش.

① شاراب يا - şarapçılık, - ğı. is.
ساپ سېتىش، شارابچىلىق. ② شاراب
قا بېرىلىش.

① ھاراق şarap. hane. is. ar.
زاۋودى. ② ھاراق تۇڭى. ③ مەيخانا،
قاۋاق.

شارابقا چىلانغان: şaraplı. s.
شارابقا چىلان - «Şaraplı ekmek —
خان نان.»

ھاۋادا پارتلايدىغان şarapnel. is.
توپ ئوقى.

şarbon. is. كۆيدۈرگە (كېسەل).

پارقىرايدىغان، şarık, şârıka. s. ar.
پارلاق.

يېرۇق، نۇر. şârıka. is.

شارىلىدىماق (سۇ). şarıldamak.

شار - شار، شىر - شىر: şarıl şarıl.
«Sular şarıl şarıl akıyordu —
سۇلار شىر - شىر ئاقاتتى.»

شىرىلىدىغان ئاۋاز: şarıltı. is.

«Derenin şarıltısı buradan duyuluyordu —
دەريا سۈيىنىڭ شارىلىدىغان
ئاۋازى بۇ يەرگە ئاڭلانماقتا.»

ئىچكىچى. şarib. s. ar.

شەرھلىگۈچى، يەشكۈچى. şarih. is. ar.

ئۈگرە ئاش، سۇيۇقئاش. şariyye. is.

شەرق: şark, - kı. is. ar.

«Şark rüzgarı — شەرق شامىلى.

ناخشا، غەزەل. şarkı. is. ar.

ناخشا ئېيتماق. ~ söylemek.

ناخشىچى، غەزەلچى. şarkıcı. is.

شەرقىي. şarkî. s. ar.

şarkiyat. is. ar. شەرقشۇناسلىق.

şarkiyatçı. is. شەرقشۇناس.

şarklı. is. s. شەرقلىق.

«Biz şarklıyız — بىز شەرقلىقمىز.»

şarküteri. is. fr. مەخسۇس كالباسا،

قېزا، چۇچۇق سېتىلىدىغان دۇكان.

şarlattan. s. it. شارلاتان، يالغانچى،

پوچى.

şarlattanlık, - ğı. is. شارلاتانلىق،

يالغانچىلىق، پوچىلىق.

şar. şar. z. → Şarıl şarıl.

şart, - tı. is. ar. قائىدە، پىرىنسىپ،

قانۇنىيەت، ئاساس، شەرت.

şartlaşma. is. ① شەرتلىشىش،

② شەرتنامە.

şartlaşmak. شەرتلەشمەك، توختام

لاشماق.

şartlı. s. ① شەرت بىلەن ئالاقىدار.

② شەرتلەشكەن نەرسىلەر. ③ خوتۇننى

تالاق قىلىۋەتكەن (ئەر).

şart. name. is. ar. شەرتنامە.

şartsız. s. شەرتسىز.

şaşaa. is. ar. ① پارلاقلىق. ② پار-

قراق، پەرداز.

şaşa.kalmak. گاڭگىراپ قالماق،

تەمتىرەپ قالماق.

şaşı. s. ئالغاي، ئەلەس.

~ bakmak. ئەلەس قارىماق.

şaşılaşmak. ئالغاي بولۇپ قالماق.

şaşılık, - ğı. is. ئەلەسلىك، ئالغايلىق.

şaşırmak. ① تەمتىرەپ قالماق. ②

ئاداشماق. ③ ھاڭ - تاڭ بولماق.

«Söyleyeceğini şaşırmak — سۆ-

زىدىن ئاداشماق.

Beni görünee şaşırdı — مېنى

كۆرۈش بىلەن ھاڭ - تاڭ بولۇپ قالدى.»

şaşırtmak. ① گاڭگىرىتىپ قويماق،

تەمتىرەتمەك، ئازدۇرماق، ئاداشتۇرماق.

② كۆچەت تىكمەك.

şaşkın. s. ① گاڭگىراپ قالغان،

② ھاڭۋاقىماق ③ گۆل، ساددا:

«Öyle şaşkın şaşkın ne bakıyor-

sun? ئۇنداق ھاڭۋېقىپ نېمىگە

قاراپ تۇرىسەن؟»

şaşkınlaşmak. گاڭگىراپ قالماق،

تەمتىرەپ قالماق، ھاڭۋېقىپ قالماق.

şaşkınlık, - ğı. is. ھەردۇققانلىق،

تەمتىرىگەنلىك، گاڭگىراپ قالغانلىق.

şaşmak. ① ھەيران قالماق. ② ئازماق،

ئاداشماق. ③ تەمتىرمەك، ھودۇقماق.

şatafat, - tı. is. كۆركەم، دىققەتنى

جەلپ قىلىش.

şatafatlı. s. كۆركەملىك، چىرايلىق.

şathiyat, - tı. is. ساتىرا، ساتى

رىك، ھەجۋى.

şatiyye. is. ar. ئۇزۇن پاچاق ھاي-

ۋانلار.

şatır. s. ar. ① خۇشال. ② شاتىر

(قەدىمدە پادىشاھلارغا ھەمراھ بولۇپ

ئېتىسىنىڭ ئارقىسىدىن يۈرىدىغان

خىزمەتكار).

şatır, - tı. is. ar. ھەجۋى.

şâti. s. ar. بۇرجەك، قىرغاق.

şatim. s. ar. ھاقارەت قىلغۇچى،

تىللىغۇچى.

şatt. is. ar. چوڭ شەھەر.

şatu. is. تام.

şav. is. سۈت ئەمگۈچى ھايۋانلاردا

جۈپلىشىش ھەۋىسى.
 şavk, - kī. is. يۈرۈقلۈك، نۇر.
 şayak. is. يىرىك توقۇلغان چىداملىق يۇڭ رەخت.
 şayan. s. far. ئەرزييدىغان.
 şāyān. ter. s. far. تېخىمۇ ئۇيغۇن.
 şāyed. s. far. ئەگەر.
 şayet. far. ئەگەر:
 «Şayet gelmiyecek olursanız —
 ئەگەر كەلمەيدىغان بولسىڭىز.»
 ① لايىق، مۇناسىپ. şaygān. s. far.
 ② ئەرزان. ③ جىق، تولا، نۇرغۇن.
 ① يېيىلغان، تارالغان. şayi, - i. s. ar.
 (سۆز، خەۋەر ھەققىدە). ② پاي، ھەسسە.
 şayia. is. ar. سۆز - چۆچەك، پىتىنە - پاسات:
 «Şayialar yaymak — تارقاتماق.»
 şayka. is. hac. شاياكا (بىرقانچە توپ ۋە قىرىق - ئەللىك ئەسكەر پاتىدىغان قەدىمكى بىر خىل ئۇرۇش كېمىسى).
 şaz. s. ar. مۇستەسنا، تاشقىرى.
 şeamet, - ti. is. ar. تەلەپپۇزلىك.
 şeb. is. far. كېچە، تۇن.
 şebān. s. ar. توق، تويغان (قورساق).
 şebāne. s. far. كېچەۋاقتى، كېچىلىك.
 ① كېچە ۋاقتى. şebān. gāh. is. far.
 ② تۈننى ئۆتكۈزىدىغان يەر.
 şebān. rüz. s. far. بىر سوتكا، كېچە - كۈندۈز.
 ① شەبەك. şebek, - gi. is. zool. (ئۆزى مايىمۇغا، بېشى ئىتقا ئوخشايدىغان، قۇيرۇقى ئۇزۇن، توپ - توپ

بولۇپ ياشايدىغان بىر خىل مايىمۇن).
 ② سەت ۋە نومۇسىز.
 ① ھەممە يەرگە. şebeke. is. ar.
 تارالغان ۋە ئومۇملاشتۇرۇلغان تور.
 ② گۇرۇھ. ③ ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئوقۇغۇچىلىق كېنىشكىسى.
 ④ قەپەس شەكىللىك:
 1. Telefon şebekesi — تېلېفون تورى.
 2. Tüccarlar şebekesi — سودىگەرلەر شايدىكىسى.
 3. Hırsızlar şebekesi — ئوغرىلار گۇرۇھى.
 şebeki. بېلىق تورى ۋە قەپەس شەكىلىدە زىننەتلەش.
 şeb. engiz. s. far. شەپەرەڭ.
 ① كېچە پات. şeb. gerd. is. far.
 رونى، كۆزەتچى. ② ئاي.
 ① كېچىسى ئۇخلىماي. şeb, gir. s. far.
 ② كېچىسى ماڭىدىغان كارۋان.
 ③ سەھەر ۋاقتى. ④ سەھەر، ئەتىگەن.
 şebhāne. is. far. ئۆيسىزلىرىنىڭ ۋە كەمبەغەل يولۇچىلارنىڭ ھەقسىز ياكى ئاز ھەق بىلەن قونىدىغان يېرى.
 şebih. s. far. ئوخشايدىغان، ئوخشىغۇچى.
 şebihün. is. far. كېچىلىك باسقۇن (بېسىپ كىرىش).
 ① ياتاق ئۆي. şeb. istān. is. far.
 ② كېچىلىك ئىبادەتخانا. ③ ھەرەم (ئاياللار ئۈچۈن ئاجرىتىلغان دائىرە).
 şebnem. is. far. شەبنەم.
 şeb. pere. is. far. شەپەرەڭ.
 şeb. reng. s. far. قارا (رەڭ).
 şeb. rev. s. far. كېچىسى سەپەرگە چىققۇچى.

şeb .tâb. is. far. يالتراق قوڭغۇز.
 şecaat, - t. is. ar. جاسارەتلىك.
 يىگىتلىك، قورقماسلىق.
 şecen. is. ar. پۇتاق، چاتاق
 (دەرەخنىڭ).
 şecer. is. ar. دەرەخ.
 şecere. is. ar. شەجەرە، نەسەبنامە،
 جورۇڭقاي.
 şecer .istân. is. s. ar. ئورمانلىق،
 دەرەخلىك.
 şeci, - i. s. ar. يۈرەكلىك، باتۇر،
 جەسۇر، جاسارەتلىك.
 şecir. is. ar. پاكار ۋە كىچىك دەرەخ.
 şeddadi. s. ar. ئىنتايىن ئېگىز ۋە
 پۇختا (بىنا).
 şedide. is. ar. بالا، مۇسبەت،
 كېلىشمەسلىك، كۆڭۈل ئاغرىقى.
 şedit, - di. s. ar. شىددەتلىك.
 şef. s. fr. باشلىق، رەھبەرلىك:
 رادىئو «Radyo istasyonu şefi —
 ئىستانسىسىنىڭ باشلىقى».
 şefaati, - ti'. is. ar. ياخشى گېپىنى
 قىلىش، تەرىپىنى قىلىش (باشقىلارنىڭ).
 ئارىغا ئادەم قويۇش (ئەپۇ سوراش
 ئۈچۈن).
 şefaati. is. ar. ئارىغا چۈشكۈچى
 (بىراۋنىڭ گۇناھىنى تىلەپ).
 şeffaf. s. ar. يېرىقلىق ئۆتكۈزىدىغان
 (جىسىم).
 şefakat. is. ar. رەھىمىدلىك،
 مېھرى - شەپقەت.
 şefe. is. ar. ① لەۋ، كالپۇك.
 ② قىرغاق، كانار.
 şefik, - kî. s. ar. ① شەپقەتلىك.
 ② ئەر ئىسمى.

şefkat, - ti. is. ar. ① شەپقەت.
 ② مۇھەببەت:
 «Anne şefkâti — ئانا مۇھەببىتى»
 şefkatli. s. شەپقەتلىك، باغرى يۇمشاق.
 şefkatsiz. s. شەپقەتسىز، باغرى
 قاتتىق.
 şeflik, - ği. is. باشلىقلىق، رەھبەر-
 لىك.
 şeftali. is. far. bot. شاپتولا.
 şef .tren. is. fr. يولۇچىلار
 پىروېزىدا بىلەتلىرىنى تەكشۈرگۈچى.
 ۋاگىن ئىشلىرىغا مەسئۇل خادىم،
 پىروېز باشلىقى.
 şeh. is. far. → Şah.
 şehâmet. is. ar. ① قەھرىمانلىق،
 جاسارەتلىك. ② ئىران شاھلىرىنىڭ
 بىر ئۇنۋانى.
 şehbâ. s. ar. دەشت، چۆل.
 şeh .bâl. is. far. قۇش قانات
 لىرىنىڭ ئۇزۇن تۈكى.
 şehbender. is. far. كونسۇلخانا.
 şehd. is. ar. بال، ھەسەل.
 şehik. is. ar. ① نەپەس ئالغاندا
 گالنىڭ خىرقىرىشى. ② نەپەس ئېلىش.
 şehir, - hri. is. far. شەھەر:
 «Kaşkar şehri — «قەشقەر شەھىرى»
 şehirci. is. شەھەر قۇرۇلۇشى
 مۇتەخەسسسى.
 şehirler .arasi. s. شەھەرلەر ئارا:
 «Şehirlerarası telefon —
 ئارا تېلېفون».
 şehirli. s. شەھەرلىك.
 şehit, - di. is. ar. شېھىت.
 ~ düşmek. شېھىت بولماق، ئۆرۈش
 تا ئۆلمەك.

① şehitlik, -ği. is. شېھىت بولۇش.
 ② شېھىتلىك (شېھىتلەرنىڭ مازارلىقى).
 şehka. is. ar. ھىق تۇتۇش.
 şeh .kâr. s. far. ئۈستۈن ئەسەر.
 ① şehlâ. s. is. ar. ئاز ئالغاي.
 ② شەھلا كۆزلۈك. ③ كۆك كۆز.
 şehir. is. far. چوڭ شەھەر.
 şehir .ayin. is. far. خاتىرلەش مۇراسىمى.
 ① şehri. s. far. شەھەرلىك.
 ② ئىستانبۇللىق.
 şehir .istân. is. far. چوڭ شەھەر.
 şehriye. is. ar. ئىنچىكە كېسىلگەن ئۈگرە ئاش.
 şehir .yâr. is. far. پادىشاھ، ھۆكۈمدار.
 şehsüvar. is. far. ئات مىنىشكە ماھىر.
 şehvet, -ti. is. ar. شەھۋەت (ئەر).
 كەك ۋە چىشىنىڭ بىر - بىرىگە بولغان ھەۋىسى.
 şehvetengiz. s. ar. شەھۋەت ھەۋەسنى قوزغايدىغان.
 şehvetperest. s. ar. شەھۋەتگە بېرىلىپ كەتكۈچى. شەھۋەتپەرەست.
 şeh .vüd. is. far. دەريا، غول ئۆستەڭ.
 şeh .zade. s. far. → Şahzade.
 şeh, -kki. is. ar. شەك، شۇبھە، گۇمان.
 ① şeka. is. ar. بەختسىزلىك.
 ② رەزىللىك، پەسكەشلىك.
 şekavet, -ti. is. ar. قاراقچىلىق، بۇلاڭچىلىق.
 şeker. is. s. ① شېكەر. ② كەمپۇت.
 ③ تاتلىق. ④ يېقىملىق، سۆيۈملۈك، چىرايلىق:
 «Uygurlar şekri çok severler —
 «ئۇيغۇرلار شېكەرنى بەكمۇ ئوبدان
 كۆرىدۇ»

بەك تاتلىق، چىرايلىق، گۈزەل. ~ gibi.
 شېكەر سېيىش كېسلى. ~ hastalığı.
 شېكەر ياكى كەمپۇت şekerçi. is.
 ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.
 شېكەرچىلىك şekerçilik. is.
 كەمپۇتچىلىك.
 شېكەر قۇمۇ. şeker .istân. is. far.
 شى ئېتىزى.
 شېكەر قۇمۇشى. şeker .kamışı. is.
 شېرىن سۆزلۈك. şeker .leb. s. far.
 ① تۈرلۈك كەمپۇت، şekerleme. is.
 مېۋىلەر كونسېرۋاسى. ② مۈگىدەش.
 ① شېكەر سۈرمەك. şekerlemek.
 ② ئىچىگە شېكەر قاتماق.
 شېكەرى ئايرىلىپ چىقماق. şekerlemek.
 گۈزەل ۋە تاتلىق بىر şekerlenmek.
 ھالغا كەلمەك.
 ① ئىچىگە شېكەر سېلىندۇ. şekerli. s.
 ② شېكەر سېيىش كېسلىگە خان.
 ئۇچرىغان: «Şekerli çay — شېكەر سېلىنغان چاي»
 ① قەندال، şekerlik, -ği. is. s.
 شېكەر قاچىسى. ② شېكەر خام ئەشياسى.
 قىزىلچا. şeker .panarı. is. bot.
 سېرىق ماي. şeker .pare. is. far.
 ۋە شېكەر بىلەن قىلىنغان بىر خىل
 ئۇن تامىقى. ② بىر خىل تاتلىق
 شاپتولا. ③ قۇرۇتۇلغان ۋە تۈزلانغان
 گۆشنىڭ ئەڭ ياخشىسى.
 ① ناۋات رەڭ. şeker .reng. s. far.
 ② ئارىسى ئانچە يېقىن بولمىغان
 (دوستلۇق).
 بەك تاتلىق. şeker .riz. s. far.

① شېكەرسىز. s. شېكەرسىز. ② شېكەرسىز. s. şekersiz. ئاز، تاتلىقى ئاز.

① سەۋر - تاقەت. ② ئەر ئىسمى. şekib. سەۋرلىك. s. far. şekibâ.

① شەكىل. ② is. ar. şkil,-kli. رەسىم. ③ ئۇسۇل، يول. ④ چېھەر، يۈز، قىياپەت. ⑤ كۆرۈنۈش:

«Kayık şeklinde bir tabak — قېيىق شەكىلدە بىر تاۋاق.

Bu şekilde hareket etmek doğru değildir — بۇنداق ھەرىكەت قىلىش — توغرا ئەمەس.»

şkil . bilim. is. مورفولوگىيە. şkilci. s. . (فورمالىست). شەكىلچى. şkilcilik, - gi. is. شەكىلچىلىك (فورمالىزم):

شەكىل — «Şkilcilığe karşı koyalım چىلىككە قارشى تۇرۇش كېرەك.»

şkildeş. s. شەكىلداش.

şkildeşlik, - gi. is. شەكىلداشلىق.

şkillendirmek. شەكىل بەرمەك.

şkillenmek. شەكىللەنمەك.

şkilsiz. s. شەكىلسىز، شەكلى بولمىغان (ماددا).

① şkime. is. ar. چىدام، چىدام.

بەرداشلىق. ② ئېغىزدۇرۇق (ئاتىنىڭ

ئاغزىغا سېلىنىدىغان).

① şkip. s. far. سەۋرلىك. ② ئەر ئىسمى.

şekk. is. ar. گۇمان، شەك، شۈبھە، ئىككىلىنىش.

şekkerin. s. far. شېكەرلىك، تاتلىق.

şklen. z. ar. شەكلەن.

① şkm. is. ar. قاتتىقلىق.

② قىيىنلىق. ③ كۈچ - قۇۋۋەت.

şkva. is. ar. شىكايەت، غەيۋەت،

نارازىلىق.

şekvekâr. s. ar. شىكايەت قىلغۇچى.

şelâle. is. ar. شارقىراتما.

şelvâr. is. far. شالۋۇر.

şelf. is. ing. coğr. زور ۋە تۈز قىيا.

① şem. is. ar. شام. ② موم.

şema. is. fr. سىخېما، سىزما.

şemalaştırmak. سىخېملاشتۇرماق.

şemâte, şemâtat. is. ar. غوۋغا،

ۋاراڭ - چۇرۇڭ.

şemdân. is. ar. شامدان.

şem . dâni. is. ar. چىراغچى.

şemim. s. ar. خۇش پۇراق، خۇش پۇراقلىق.

① şeml. is. ar. پۇركەش، ئۆز

ئىچىگە ئېلىش. ② جەمئىيەت.

şemle. is. ar. ئەرەبلەرنىڭ باش

ياغلىقى.

şemm. is. ar. پۇراق، پۇراق پېرىش.

① şemme. is. ar. پۇراق ② قىلچە، ئەسەر.

«Onda iyiliğin şemmesi bile yok —

ئۇنىڭدا ياخشىلىقنىڭ ئەسىرىمۇ يوق.»

şempânze. is. fr. شىمپەنزە (مايمۇن):

«Çinde şempânze rar — جۇڭگودا

شىمپەنزە بار.»

şems. is. ar. كۈن، قۇياش.

şems . âbâd. s. ar. سايلىق يەر (كۈن چۈشمەيدىغان).

şemse. is. ar. شەمسە (كىتاب

مۇقاۋىسىغا، بىرىنچى بەتنىڭ ئۈستى

تەرىپىگە ياكى ئۆي - ئىمارەتلەرنىڭ

ئىشىك ۋە دېرىزىلىرىنىڭ ئۈستىگە

ئىشلەنگەن قۇياش شەكلى، زىننەت).

① şemsi. s. ar. كۈن بىلەن

مۇناسىۋەتلىك. ② ئەر ئىسمى.

şemsiper. is. ar. سايىلىق، كۆلەڭگىلىك (يەر).

şemsiye. is. ar. ① كۈنلۈك، يامغۇر-لۇق. ② سايىۋەن:

«Mağazadan bir şemsiye satın aldım — ماگازىنىدىن بىر يامغۇرلۇق (يۈسەن) سېتىۋالدىم.»

şemsiyeci. is. كۈنلۈك ياسايدىغان ياكى ساتىدىغان ئادەم.

şemsiyelik, - ği. is. ① كۈنلۈك قويۇلىدىغان يەر. ② كۈنلۈك ياسىغىلى بولىدىغان نەرسە.

şemsir. is. far. قىلىچ، تىغ، شەمشەر. şemsir.ger. is. قىلىچ سۇقتۇچى:

«Hoca ahun üülüş şemsirgerdir — غوجاخۇن مەشھۇر قىلىچ سۇقتۇچىدۇر.»

şen. is. ar. ① ئىش. ② ھادىسە، ۋەقە. şen. s. خۇشال، خۇش:

«Şen adam — خۇشال ئادەم.»

şenaat, - ti. is. ar. ئەسكىلىك، پەسلىك. şenâr. is. ar. ئەيىب، ئۇيات.

şenbih. is. far. ① كۈن. ② شەنبە، ھەپتىنىڭ ئالتىنچىسى.

şenlemek. → şenlenmek.

şeneltmek. شەھەر (مەھەللە) ھالىغا كەلتۈرمەك.

şeng. is. far. ① قاراقچى، باندېت. ② s. خۇش، خۇشال.

şeni. s. ar. ئەمەلىيەت.

şeni. s. ar. ① ئەسكى، يامان، سەت. ② ئەخلاقسىز.

şenlenmek. ① خۇش بولماق. خوشلانماق. ② ئاۋاتلاشماق:

«O arkadaş gelince hepimiz şenlendik — ئۇ يولداش كېلىش بىلەن —

ھەممىمىز خۇش بولدۇق.

Bu şehir kısa bir zamanda çok şenlendi — بۇ شەھەر قىسقا بىر ۋاقىتتا بەك ئاۋاتلاشتى.»

şenlik, - ği. is. ① خۇشاللىق.

② تەنتەنە، تەبرىكلەش ھەرىكىتى. ③ نوپۇس، ئادەم سانى:

«Bu adam gittiği yere şenlik götürür — بۇ ئادەم بارغانلا يەرگە خۇشاللىق كەلتۈرىدۇ.»

Bayramlarda her yerde şenlik yapılır — بايراملاردا ھەر يەردە تەبرىكلەش ھەرىكىتى ئېلىپ بېرىلىدۇ.

şenlikli. s. ئاۋاتلىق.

şenliksiz. s. ئاۋات بولمىغان، ئاۋاتسىز، ئاۋاتلاشمىغان.

şenn. is. ar. شارابقا سۇ قوشۇش.

şennâr. is. ar. ئەيىب، ئۇيات، ئەسكىلىك.

şer. is. ar. شەرىئەت.

şer, - rri. is. ar. ئەسكىلىك، ئۇيات، يامانلىق.

şerâfet. is. ar. ① شەرەپلىك.

② ئەجدادىدىن مەغرۇرلىنىش.

şerait, - ti. is. ar. شارائىت.

şeraket. is. ar. ① شېرىكلىك.

② يولداشلىق، سەپداشلىق.

şerat. is. ar. ① ئالامەت، بەلگە.

② ئەڭ ئاددىيسى (نەرسىنىڭ).

şerbet, - ti. is. ar. ① مېۋە سۈيى،

شەربەت. ② سۇدا ئېرىتىلگەن ماددا.

şerbetçi. is. شەربەت ياساپ ساتقۇچى.

şerbetçilik, - ği. is. شەربەتچىلىك.

şerbet . hane. is. شەربەتخانا.

şerbetli. s. ① يىلان چېقىۋالسىمۇ

③ ئاللاننىڭ بۇيرۇقى.
 şeriatçı. is. شەرىئەتچى (زامانىۋى قانۇنلارنىڭ ئورنىغا شەرىئەتنى ئىجرا قىلىش تەرەپدارى).
 şeriatçılık, - ğı. is. شەرىئەت تەرەپدارلىقى.
 ① شەرەپلىك. ② مۇقەددس. şerif. s. ar. دەس. ③ ئەر ياكى ئايال ئىسمى.
 şeriha. is. گۆش پارچىسى.
 şerik, - ki. is. ar. شېرىك، ئورتاق.
 şerir. is. ar. بۇزۇق ئادەم.
 ① لېنتا. şerit, - di. is. ar. ② پارازىت قۇرت، مەددە: «يىپەك لېنتا. — Ipek şeriti»
 şeritçi. is. لېنتا ياساپ ساتقۇچى.
 şeritçilik, - ği. is. كالىتۇنچىلىق.
 şeritler. is. zool. پارازىت قۇرتلار، قان شورغۇچىلار، مەددىلەر.
 şeriyyât. is. ar. شەرىئەت.
 şerm. is. far. ئىزا، نومۇس.
 şermende. s. far. شەرمەندە، رەسۋا.
 ① ئەسكى ئىش، ئەسكى. şerr. is. ar. ② غوۋغا، جېدەل، ماجىرا.
 ① ئەسكى ئادەم، şerre. s. is. ar. ② ئىنتايىن ئەسكى.
 şeş. pâ. s. far. ئالتە ئاياغلىق، ئالتە پۇتلۇق.
 şeş . per. is. far. ئالتە قانات.
 şeş . tâ. is. far. ئالتە تارلىق، تەمبۇر.
 şetaret, - ti. is. ar. خۇشاللىق.
 şetim. is. ar. تىل - ھاقارەت.
 şettâm. s. ar. قاتتىق تىللىغۇچى.
 ① ئېگىش، تۈۋەن يەر، şev. is. ar. ② قىيىق، قىڭغىر: «ھېچ نەرسە بولمايدىغان. ② ئەسكى ئىشقا ئادەتلەنگەن: «Yalana şerbetli — يالغان ئېيتىشقا ئادەتلەنگەن».
 şerbetlik, - ği. is. شەربەت ماتېرىيالى، شەربەت قىلىشقا بولىدىغان: «Şerbetlik üzüm — شەربەت قىلىشقا بولىدىغان ئۈزۈم».
 ① شەرەپ. ② ئەر ئىسمى: şeref. is. ar. «Yurdun şerefi için çalışmak — ۋەتەننىڭ شەرىپى ئۈچۈن خىزمەت قىلماق».
 şerefe. is. ar. مۇنارنىڭ ئەزان ئوقۇيدىغان يېرى، پەشتاق.
 şereflendirmek. شەرەپ قازاندۇرماق.
 şereflenmek. شەرەپ قازانماق.
 ① شەرەپلىك. ② ئاۋات: şerefli. s. «Şerefli yurt — ئاۋات يۇرت».
 şerefs'z. s. شەرەپسىز.
 şerefsizlik, - ği. is. شەرەپسىزلىك.
 şereh. is. ar. تەمەگەرلىك، ئاچكۆزلۈك.
 ① يورغا ئات. şeremet, - ti. is. ② ئەدەپسىز، بىئەدەپ.
 şereng. is. far. زەھەر.
 şergil. s. ar. كار كەلمەس، يارىماس.
 şerh. is. ar. شەرھلەش، مەنىسىنى يېشىش.
 şerha. is. ar. پارچە، تىلىم، كېسىم.
 şerha şerha. (گۆش، رەخت ھەققىدە) پارچە - پارچە.
 şerhân. is. ar. قاتتىق تەمەگەرلىك، بەك ئاچكۆزلۈك.
 şerhetmek. شەرھلىمەك، يەشمەك.
 ① شەرىئەت. şeriat, - tı. is. ar. (مۇسۇلمانلىق) قانۇنى. ② توغرا يول.

③ ئاللاننىڭ بۇيرۇقى.
 şeriatçı. is. شەرىئەتچى (زامانىۋى قانۇنلارنىڭ ئورنىغا شەرىئەتنى ئىجرا قىلىش تەرەپدارى).
 şeriatçılık, - ğı. is. شەرىئەت تەرەپدارلىقى.
 ① شەرەپلىك. ② مۇقەددس. şerif. s. ar. دەس. ③ ئەر ياكى ئايال ئىسمى.
 şeriha. is. گۆش پارچىسى.
 şerik, - ki. is. ar. شېرىك، ئورتاق.
 şerir. is. ar. بۇزۇق ئادەم.
 ① لېنتا. şerit, - di. is. ar. ② پارازىت قۇرت، مەددە: «يىپەك لېنتا. — Ipek şeriti»
 şeritçi. is. لېنتا ياساپ ساتقۇچى.
 şeritçilik, - ği. is. كالىتۇنچىلىق.
 şeritler. is. zool. پارازىت قۇرتلار، قان شورغۇچىلار، مەددىلەر.
 şeriyyât. is. ar. شەرىئەت.
 şerm. is. far. ئىزا، نومۇس.
 şermende. s. far. شەرمەندە، رەسۋا.
 ① ئەسكى ئىش، ئەسكى. şerr. is. ar. ② غوۋغا، جېدەل، ماجىرا.
 ① ئەسكى ئادەم، şerre. s. is. ar. ② ئىنتايىن ئەسكى.
 şeş. pâ. s. far. ئالتە ئاياغلىق، ئالتە پۇتلۇق.
 şeş . per. is. far. ئالتە قانات.
 şeş . tâ. is. far. ئالتە تارلىق، تەمبۇر.
 şetaret, - ti. is. ar. خۇشاللىق.
 şetim. is. ar. تىل - ھاقارەت.
 şettâm. s. ar. قاتتىق تىللىغۇچى.
 ① ئېگىش، تۈۋەن يەر، şev. is. ar. ② قىيىق، قىڭغىر: «ھېچ نەرسە بولمايدىغان. ② ئەسكى ئىشقا ئادەتلەنگەن: «Yalana şerbetli — يالغان ئېيتىشقا ئادەتلەنگەن».
 şerbetlik, - ği. is. شەربەت ماتېرىيالى، شەربەت قىلىشقا بولىدىغان: «Şerbetlik üzüm — شەربەت قىلىشقا بولىدىغان ئۈزۈم».
 ① شەرەپ. ② ئەر ئىسمى: şeref. is. ar. «Yurdun şerefi için çalışmak — ۋەتەننىڭ شەرىپى ئۈچۈن خىزمەت قىلماق».
 şerefe. is. ar. مۇنارنىڭ ئەزان ئوقۇيدىغان يېرى، پەشتاق.
 şereflendirmek. شەرەپ قازاندۇرماق.
 şereflenmek. شەرەپ قازانماق.
 ① شەرەپلىك. ② ئاۋات: şerefli. s. «Şerefli yurt — ئاۋات يۇرت».
 şerefs'z. s. شەرەپسىز.
 şerefsizlik, - ği. is. شەرەپسىزلىك.
 şereh. is. ar. تەمەگەرلىك، ئاچكۆزلۈك.
 ① يورغا ئات. şeremet, - ti. is. ② ئەدەپسىز، بىئەدەپ.
 şereng. is. far. زەھەر.
 şergil. s. ar. كار كەلمەس، يارىماس.
 şerh. is. ar. شەرھلەش، مەنىسىنى يېشىش.
 şerha. is. ar. پارچە، تىلىم، كېسىم.
 şerha şerha. (گۆش، رەخت ھەققىدە) پارچە - پارچە.
 şerhân. is. ar. قاتتىق تەمەگەرلىك، بەك ئاچكۆزلۈك.
 şerhetmek. شەرھلىمەك، يەشمەك.
 ① شەرىئەت. şeriat, - tı. is. ar. (مۇسۇلمانلىق) قانۇنى. ② توغرا يول.

«Şev duvar — قىڭغىر تام. şevk¹, şevək. is. ar. يانتاق. şevk², — k₁. is. ar. زوق، ئارزۇ، ھەۋەس، ئىشتىياق؛ تاماقنى — «Yemeği şevkle yedi — زوق بىلەن يېدى.» ئىشتىياقلىق، خۇشاللىق. şevk. âlud. is. ar. زوقلاندۇرىدىغان، şevk. efzâ. s. ar. خۇشال قىلىدىغان. ① چوڭ، ھەيۋەت. şevket, — ti. is. ar. لىك، كۆركەم. ② ئەزىمەت. ③ ئەر ئىسمى. ① زوقلۇق. şevki. s. ar. ② ئەر ئىسمى. şevkî. s. ar. تىكەن بىلەن مۇناسىۋەتلىك. şevk. istân. s. ar. تىكەنلىك. şevkli. s. ئىنتايىن غەيرەتلىك. şevne. is. ar. ئامبار، ساڭ. şevval, — li. is. ar. قەمەرىيە كالىپ دارىدا ئونىنچى ئاي. ① شەئى. şey. is. ar. ② نەرسە، ئىش: — «1. Hayvan canlı bir şeydir — ھايۋان جانلىق شەيئەدۇر. 2. «Her şey halkın yararına olsun — ھەر قانداق نەرسە خەلقنىڭ پايدىسى ئۈچۈن بولىدۇ. 3. Doğruluk iyi bir şeydir — توغرىلىق ياخشى بىر ئىشتۇر.» مويىسپىت (چاچ - سا. şeyb. is. ar. قىلى ئاقارغان)، ياشانغان، قېرىلىق. ① غالىجىر، غالىجىرانە. şeyda. s. far. ② شەيدا، ئاشىق، دىۋانە. ① شەيخ. şeyh. is. ar. ② ئەرەبلەردە قەبىلە باشلىقى. şeyhühet. is. ar. شەيخلىق، قېرىلىق. şeyhülislam. is. ar. شەيخولئىسلام (ئوسمان پادىشاھلىقى دەۋرىدە ھۆكۈمەت

كاپىتېنىڭ دىنىي ئىشلارغا مەسئۇل ئەزاسى). شەيخزادە. şeyh. zade. is. ar. (تەرىقەت شەيخىنىڭ ئوغلى). ئەيىب، كەمچىلىك. şeyn. is. ar. جەڭدە چېلىنىدىغان مىسى كاناي. şeypur. is. ① شەيتان. ② ئىند. şeytan. is. ar. تايىن ھىيلىگەر ۋە ئەسكى ئادەم. شەيتانلىق، ھىيلى. şeytanet. is. ar. گەرلىك. شەيتانلارچە. şeytani. s. ar. ① شەيتانلىق. şeytanlık, — ğı. is. ② ھىيلى، مەككارلىق: «Yaptığınız hep şeytanlıktır — قىلغان ھەممە ئىشىڭىز مەككارلىقتۇر.» ① سۇۋاقچى (تامچى. şeyyad. is. ar. لىق ئىشلىرىدا). ② رىياكار. ③ ئۆزىنى ھالاك قىلغۇچى. ① ساپ ئالتۇن. şezre. is. ar. ② زىننەت ئۈچۈن ئېسىلىدىغان ئىسۋىچە، ئالتۇن. ژاندارما (شەيەنېسك) şihne. s. ar. خادىمى، ئامانلىقنى ساقلاش خادىمى. ① مودىغا يارىشا şık¹, — k₁. s. fr. ۋە نەپىس، يارىشىملىق. ② ئۆز جايىدا، باب، دەل: «Şık bir elbise — يارىشىملىق كىيىم. Pek şık bir cevap verdiniz — دەل جايىدا جاۋاب بەردىڭىز.» چىقىش يولى: şık², — kk₁. is. ar. «Bunda tek bir şık var işte çalışmak — بۇ ئىشنىڭ بىرلا چىقىش يولى — بار — ئىشلەش.» شاراقلىماق: şıkırdamak. «Çantanın içinde bir şeyler

şıkırdadı خالتىدا بىر نەرسىلەر — شارقىلىدى.

şıkırdatmak. ① شارقىلاتماق. ② پۇل بېرىدىغانلىقىنى ئىما ئەتمەك.

«Biraz şıkırdat da, bak hizmet etmeye nasıl koşar — بىر ئاز پۇل بەر — گىن، قېنى ئۇنىڭ يۈگۈرمىگىنىنى كۆرەي.»

şıkır şıkır. شارق - شارق:

«Cebi şıkır şıkır parailedolu — چۇقىدا شارق - شارق پۇل.»

şıkırtı. is. شارقىلىغان ئاۋاز.

şikk. is. ar. ① ئىككىگە بۆلۈنگەن نەرسىنىڭ ھەربىرى. ② بىر ئىشنىڭ ئىككى جەھەتتىن بىرى.

şikkayn. is. ar. بىر ئىشنىڭ ئىككى تەرىپى.

şillik, - ğı. is. پاھىشە (ئايال).

şımarmak. نانكورلۇق قىلماق، يۈزسىز - لىك قىلماق.

şingıl. is. شىڭگىل:

«Bir şingıl üzüm — بىر شىڭگىل ئۈزۈم.»

şingırdamak. جىرىڭلىماق، جاراڭلىماق.

şingır şingır. جىرىڭ - جىرىڭ.

şıp. چىپ - چىپ (سۇ تامچىسىنىڭ ئاۋازى):

«Damdan şıp şıp su damlıyor — تامدىن چىپ - چىپ سۇ تېمىۋاتىدۇ.»

şıpıdık, - ğı. is. ئۆي ئىچىدە كىيىپ لىدىغان ئۆكچىسىز يەڭگىل ئاياغ.

şıpınışi, - ni. s. ھاپىلا - شاپىلا قىلىنغان.

şıpır şıpır. چىپ - چىپ:

«Alınından şıpır şıpır ter damlıyordu — پېشانىسىدىن چىپ - چىپ تەر تامچىلىماقتا ئىدى.»

şıplan. z. دەرھال، دەررۇ، بىردىنلا، تۇيۇقسىز:

«Şıplan çıka geldi — تۇيۇقسىز چىقىپ كەلدى.»

şip. sevdi. s. ئۈجمە كۆڭۈل:

«O, şipsevдинin biridir — ئۇ ئۈجمە كۆڭۈللەرنىڭ بىرىدۇر.»

şıp şıp. is. ئۆي ئىچىدە كىيىلىدىغان ئۆكچىسىز يۇمشاق ئاياغ، شىپىلداق.

şıra. is. far. ئۈزۈم شىرنىسى.

şıracı. s. شىرنە ياساپ ساتقۇچى.

şırak. شار:

«Şırak diye kılıcı çekti — قىلىپ قىلىچىنى سۇغۇردى.»

şırakkadak. تۇيۇقسىز، بىردىنلا:

«Şırakkadak düşüp bayıldı — بىردىنلا يىقىلىپ ھوشىدىن كەتتى.»

şıralı. s. شىرنىلىك:

«Şıralı üzüm — شىرنىلىك ئۈزۈم.»

şırfıntı. is. پەسكەش ئايال.

şırıldamak. (سۇ ھەققىدە) شىرىلدىماق، شىر - شىر ئاقماق.

şırıl şırıl. z. شىر - شىر:

«Musluk açık kalmış, şırıl şırıl akıyor — جۈمەك ئېتىلىمەي قاپتۇ، شىر - شىر سۇ ئېقىۋاتىدۇ.»

şırıltı. is. شىر - شار، شىر - شىر ئاققان ئاۋازى.

şırına. is. yun. دورا تېمىتىش ئۈچۈن قوللىنىدىغان ئۇچى ئۇچلۇق ئەسۋاب.

şırılağan. is. far. زىغىر يېغى.

şırlamak. (سۇ ھەققىدە) شىرىلداپ ئاقماق.

şırlop. is. قېتىق مەلەنگەن تۇخۇم.

şırpadak. تۇيۇقسىزدىن، بىردىنلا،

توساتتىن. **şirvani.** is. بالمخانا.
şivgar. is. يانداق (ھارۋىلاردا شوتى-
 نىڭ يېنىغا قوشۇلغان ھايۋان).
şivgin. is. ① پۇتداق. ② تىۋۇرۇك
 قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان قارىغاي.
şia. öz. is. ar. → **Şiilik.**
 ① بەلگە، ئالاھىدىلىك. **şiar.** s. ar.
 ئۆزگىچىلىك. ② شوئار:
 «Göstericiler şiar haykırdılar —
 نامايىشچىلار شوئار توۋلاشتى.»
şibi. is. ar. شىرنىڭ كۈچۈكى.
şibih, — hi. s. ar. ئوخشايدىغان.
şid. is. far. قۇياش، نۇر، يورۇقلۇق.
 ① **şiddet, — ti.** is. ar. شىددەت.
 ② سۈرئەت، تېزلىك. ③ زورلۇق.
 ④ ئارتۇقلۇق.
şiddetlenmek. شىددەتلەنمەك، كۈچ-
 لەنمەك.
 ① **şiddetli.** s. شىددەتلىك. ② تېز.
şif. is. كېۋەز غوزىسى.
şifa. is. ar. شىپا، كېسەلدىن ساقىيىش.
 شىپا قىلىش. ~ lar olsun.
 ئاغرىقى ئېغىرلاشماق. ~ yi **Kapmak,**
 ساقايماق، ئوڭلانماق. ~ **bulmak.**
 شىپاخانا، **şifâ. hâne.** is. ar.
 دوختۇرخانا.
şifahen. ar. ئېغىزچە، ئېغىز بىلەن،
 ئاغزاكى:
 «Şifahen bildirmek —
 ئېغىزچە بىلدۈرمەك.
 Şifahen imtihan —
 ئېغىز ئىم-
 تھانى.»
şifahî. s. ar. ئېغىزچە:
 «Şifahî emir —
 ئېغىزچە بۇيرۇق.

شىپالىق، پايدىلىق. **şifalı.** s.
 شىپا بولىدىغان. **şifa. resân.** s. ar.
 ساقايتىدىغان. **şifa. sâz.** s. ar.
 ياخشى قىلىدىغان.
şiflemek. پاختىنى غوزىدىن ئايرىماق.
şifon. is. fr. پاختا يىپ ۋە يىپسەك
 بىلەن توقۇلغان يۇپقا رەخت.
şifoniyer. is. كىر - قاتلارنى قويىدۇ.
 ھان تارتىملىق كىچىك ئىشكاپ.
şifre. is. fr. شىفر (مەخپىي يېزىق).
 نىڭ شەرتلىك بەلگىلىرى).
şifreci. is. شىفرنى تەرجىمە قىلغۇچى.
şifrelemek. شىفرگە ئايلاندۇرماق.
şifreli. is. شىفرلىك، شىفر بىلەن
 يېزىلغان:
 «Şifralı mektup —
 مەپتۇن، شەيدى. **şifte.** s. far.
 ① ھالقا، چەم. **şigil, şigil.** is. far.
 بەر. ② كۆرسىز ئۈزۈك.
 ① **şihâb.** is. far. ئۇچقۇن. ② ئاقما
 يۇلتۇز. ③ ئەر ئىسمى.
şi. he. is. far. ئاتنىڭ كىشىنىشى.
Şiî. öz. is. شىئە مەزھىپىدىكى بىرى.
Şiilik, — gi. is. öz. شىئەلىك.
şiiir, — şiri. is. ar. شېئىر.
şiiyet. is. → **Şiilik.**
şikâf. is. ar. يېرىق، يىرتىق، دەز.
şikâfe. is. ar. مىزراپ (بىرخىل ساز).
şikafe. zen. is. far. سازەندە.
şikak, — kî. is. ar. ئۇيۇشماسلىق،
 ئىتتىپاقسىزلىق.
 ① **şikal.** is. ar. كىشەن، ئىشكەل،
 كوپىزا. ② تۆگىنىڭ چومىنى باغلايدىغان
 ئارغامچا.
şikâr. is. far. شىكار، ئوۋ.

şikâ'r. is. far. ① غەنىيەت، ئولجا.
 ② ئاز كۆرۈلىدىغان، ئاز تېپىلىدىغان نەرسە.
 şikâr . gah. is. far. ئوۋ قىلىنىدىغان
 يەر، ئوۋلاق، ئوۋ ھايۋانلىرى كۆپ يەر.
 şikâri. is. قارچىغا قاتارلىق ئوۋ
 قۇشلىرى.
 şikayet, - ti. is. ar. شىكايەت:
 «Köylüler toprak ağaları üzerinden
 şikayet ederler — دېھقانلار يەر
 ئىگىلىرى ئۈستىدىن شىكايەت قىلىشىدۇ.»
 şikayetçi. s. شىكايەت قىلغۇچى، ئەرز
 ھال ئېيتقۇچى.
 şikayet. name. is. شىكايەتنامە،
 شىكايەت خېتى.
 şikem. is. far. قىزىق، قېرىن.
 şikembe. is. قېرىن.
 şikem. bende. s. far. قارىنى يامان.
 şikem. perest. s. far. گېلىغا ئامراق.
 şikeste. s. far. ① سۇنغان، ئوشتۇر.
 ② يېڭىلىگەن، مەغلۇپ بولغان.
 şikeste . dil. s. far. كۆڭلى سۇنۇق.
 şikeste . tâli. s. far. تەلەپسىز.
 şil. s. قان قۇيۇلۇپ قالغان، ئاغرىغان
 (كۆز).
 şilep, - bı. is. alm. يۈك پاراخوتى.
 şilin. is. ing. ① شىلىن (ئىنگىلىز
 لىراسىنىڭ يىگىرمىدىن بىرى). ② ئاۋسترا-
 لىيە پۇل بىرلىكى.
 şilte. is. ① كۆرپە. ② گىلەم ياكى
 پالاس پارچىسى.
 şimal¹, - li. is. ar. ① شىمال.
 ② سول، سول تەرەپ.
 şimal². is. bot. دەرەخنىڭ چېلىك ۋە
 تۈز ئۆسكەن شېخى.
 şimalî. s. ar. شىمالىي.

şimden. → Şimdiden.
 şimdiden. z. ھازىردىن.
 şimdi. ① ئەمدى. ② ھازىر:
 «Şimdi geldi — ئەمدى كەلدى.
 «Şimdi mektup yazacağız — ھازىر
 خەت يازىمىز.»
 şimdilik. ھازىرچە:
 «Şimdilik gelmedi — ھازىرچە كەلمىدى.
 «Sözüm şimdilik bu kadar —
 سۆزۈم ھازىرچە شۇنچىلىك.»
 Şimr. öz. is. ar. شىمر (كەربالا
 ۋە قەسىدە ھەزرەت ھۈسەيىننىڭ كاللىسىنى
 كەسكەن مەلئۇن).
 şimrah. is. ar. ① خورما، جىگدە،
 چىلان ۋە ئۇزۇم ساپىقى. ② تاغ چوققىسى.
 şimrahiyye. is. ar. شىمىراھىيە
 (ھەزرەت ئەلىگە قارشى خارىجى تەبىئەت
 سىدىن).
 şimşek, - ği. is. چاقماق:
 «Şimşek çakmadan gök gürlemez —
 چاقماق چاقمىسا ئاسمان گۈلدۈرلىمەيدۇ.»
 şimşekli. s. ھەم يېنىپ، ھەم ئۆچۈپ
 بەلگە بېرىدىغان.
 şimşeklenmek. چاقماق چاقماق.
 şimşir. is. bot. شەمشاد دەرەخى.
 şimyoterapi. is. fr. خىمىيەۋى ئۇسۇل
 دا داۋالاش.
 şin. is. ar. ئەيىب:
 «Bu hareket onun için bir şindir —
 بۇ ھەرىكەت ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەيىبتۇر.»
 şinâh. is. far. سۇ ئۈزۈش.
 şinâr. is. far. ئۈزۈش (سۇ).
 şinas. شۇناس (بىلگۈچى دېگەن مەنىدە)
 دىكى بىرىككەن سۆزنى ياسايدۇ).
 şinâver. s. far. سۇ ئۈزگۈچى.

şinev. s. far. ئىشىتكۈچى، ئاڭلىغۇچى.
şinik, - ği. is. yun. شىنىك (ئاشلىق
ئۆلچەيدىغان ئۆلچىگۈچى).

şip. is. ar. dok. زەر ئارىلاشتۇرۇپ
تەقۇلغان يىپەك رەخت.

şipsak. z. بىردىنلا، تېزدىن.

şipsakçı. is. كۈچىدا رەسىمنى تېز
چىقىرىپ بېرىدىغان فوتوگرافچى.

şipsaklamak. تېز خەۋەر ئالماق،
خاتىرىلىمەك.

şir. is. far. شىر.

şiraze. is. far. ① شىرازە (كىستاپ
مۇقاۋىسىغا ئۆتكۈزۈلگەن ئىنچىكە لېنتا).
② پالۋان ئىشتىنىنىڭ پۇچقىقى.

şiraze. bend. s. far. شىرازىچى.
şiraze. keş. is. مۇقاۋىچى.

şir · dil. s. far. جەسۇر، قەھرىمان، باتۇر.

şire. is. far. ① سۈت. ② شىرنە.

şir · gir. s. far. شىركەتچى.

şirin. s. far. شېرىن، تاتلىق.

şirin. cemâl. s. far. شېرىن يۈز.

şirinlik, - ği. is. سۆيۈملۈك.

şirin. zeban. s. far. تىلى شېرىن.

şirk, - ki. is. ar. شېرىك.

şirket, - ti. is. ar. شىركەت، ئورتاقلىق.

جۇڭگو — Çin - yabancı şirketleri
چەت ئەل شىركەتلىرى.

şirret, - ti. s. ar. جېدەلخور، باش.

قىلار بىلەن چىقىشالمايدىغان.

şiryan. is. ar. قىزىل قان تومۇرى.

şist, - ti. is. fr. نېپىز

ۋە قاتمۇقات تۈزۈلگەن تاختىسىمان

تاش جىنىسى.

قاتمۇقات.

şistli. s.

① ئىشىپ كەتكەن، كۆ.

şış. s. is.

پۇپ كەتكەن. ② ئىشىق، سېمىزلىك.

زىخ: şış. is.

«Kebap şışı — كاۋاپ زىخى.

şışe'. is. تار، ئۇزۇن ۋە تۈز قىلىنغان

تاختاي.

şışe. is. ① شېشە، بوتۇلكا. ② لامپا

شېشىسى. ③ شېشىلىك ئېمىزگە.

şışeci. is. بوتۇلكا ئېلىپ ساتقۇچى.

şışek, - ği. is. ئىككى چىشلىق قوي.

şışirilmek. كۆپتۈرۈلمەك.

① كۆپتۈرمەك. ② (سۆز ياكى.

ماقالىنى) ئورۇنسىز ئۇزارتماق. ③ ياردىنىڭ

ئۈستىگە تۈز سەپمەك. ④ چوڭايتىپ

كۆرسەتمەك.

şış · kebap. is. زىخ كاۋاپى.

şışkin. s. سېمىز.

«Şışkin adam — سېمىز ئادەم.

şışkinlik, - ği. is. ① سېمىزلىك.

② ئىشىق.

şışko. s. سېمىز.

زىخ سانجىماق.

şışlik, - ği. is. سېمىزلىك، ئىشىق.

سېمىز: şışman. s.

سېمىز بالا. «Şışman çocuk —

«سېمىز ئايال. şışman kadın —

سەمىزلىك. şışmanlamak.

سەمىزلىك. şışmanlaşmak.

سەمىزلىك. şışmanlatmak.

سېمىزلىك. şışmanlık, - ği. is.

① كۆپىمەك، ئىشىق.

② يۈگۈرەلمەس ھالغا كەلمەك. ③ يېرىم

لېپ كەتكۈدەك تويماق. ④ كېيىلىنىپ

كەتمەك. ⑤ ئىزا تارتماق:

«Arının soktuğu yer şışer — ھەرە

چېتىۋالغان يەر ئىشىيدۇ.»

şita. is. ar. قىش.
 şitaiyye. is. ar. قىشقا بېغىشلانغان شېئىر.
 şitap etmek. يۈگۈرمەك، چاپماق.
 şiva. öz. is. شىۋا (ھىند دىنىدا ئەڭ مۇھىم ئۈچ خۇدادىن بىرى).
 şivaz. is. ar. چوڭ.
 şive. is. far. ئاكسېنت:
 «Şivesi Uygurcaya çalıyor — ئاك — شېئىنى ئۇيغۇرچىغا كېتىپ قالىدۇ.»
 şiven is. far. ماتەم، ھازا.
 şivesiz. s. ئاكسېنتى بۇزۇق.
 şoför. is. fr. شوپۇر.
 şoförlük, — gü. is. شوپۇرلۇق.
 şoktedavisi. tıp جىددىي داۋالاش، جىددىي داۋا.
 şop. is. fr. چوڭ پىۋا ئىستاكىنى.
 şopar. is. بالا:
 «Sizingibi şoparlar — سىزگە ئوخ — شاش بالىلار.»
 şorlamak. شىرىلداپ ئاقماق.
 şorolo. is. بالا.
 şorolop. ① غۇپ قىلىپ يۇتقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ② يالغان.
 şorulu. is. ① ئوغۇل بالا. ② چىرايلىق.
 şose. is. fr. تاشيول.
 ~daire. تاشيول ئىدارىسى.
 şoset. is. fr. قىسقا پايپاق.
 şoson. is. fr. كالاچ.
 şoven. s. fr. شوۋىنىست، شوۋىنىزم تەرەپدارى، شوۋىنىزمنى راۋاجلاندۇرغۇچى.
 şovenizm. is. fr. شوۋىنىزم، بۇرژۇئا مىللەتچىلىكى.
 şovenlik, — gi is. شوۋىنىزىملىق.
 şöhet, — ti is. ar. ① شۆھرەت، ئاب.

روي. ② ئۇنۋان.
 şöhetli. s. شۆھرەتلىك، ئابرويلۇق.
 şöhet. şîar. s. ar. مەشھۇر، تونۇلغان.
 ~ adam. مەشھۇر ئادەم.
 şölen. is. far. زىياپەت:
 «Sincang Uygur özerk bölgesinin 10. kuruluş yıldönümü dolayısıyla bir muhteşem şölen verildi — شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 10 - يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن تەنتەنەلىك زىياپەت بېرىلدى.»
 şömine. is. fr. تام مەش.
 şömis. is. fr. ① كۆڭلەك. ② كون. ③ ئارخىپ ماتېرىيال. ④ غىلاپ، قاپ، قاپچۇق. ⑤ كىتاب تاشلايدىغان قەغەز.
 şömiset. is. fr. ① قىسقا يەڭلىك ئەلەم كىۋىلىكى. ② ياقىلىق ياكى ياقىسىز قىسقا يەڭلىك كۆڭلەك.
 şörting. is. ing. كۆڭلەك تىكىلىدىغان پاختا رەخت.
 şövale. is. fr. رەسسامنىڭ نەرسە - كېرەكلىرىنى ئۈستىگە قويىدىغان شەرە.
 şöyle. z. شۇنداق، شۇنىڭغا ئوخشاش: «Şöyle olmalı — شۇنداق بولۇشى كېرەك.»
 Prensipler şöyledir — پرىنسىپلار تۆۋەندىكىچە.
 şöylece. z. شۇنداق قىلىپ، شۇنداق: شۇنىڭدەك:
 «Şöylece söylemeli — شۇنداق سۆز - لەش كېرەك.»
 şöylesine. z. شۇنداق كېلىشتۈرۈپ:

شۇنداق — «Şöylesine bir dövüki —
كېلىشتۈرۈپ ئۆردىكى...»
① شۇ. ② ئاشۇ، ئاۋۇ: şu, - nu. s.
«Bunu istemem, şunu isterim —
بۇنى ئەمەس، ئاۋۇنى خالايمەن.»
① نۇر، يورۇقلۇق. şua, - al. is. ar.
② ۋىكتور، ۋىكتورلۇق مىقدارى.
şubân. is. far. چارۋىچى.
şûbân. is. far. → Şubân.
şubara. is. تالالىق يۇڭ رەختىتىن
قىلىنغان ئۈستى يۇمىلاق بۆك.
şubat, - tı. is. فېۋرال:
«Şubat devrimi — فېۋرال ئىنقىلابى.»
① شۆبە، تارماق. şube. is. ar.
② تۈر، خىل:
«Banka şubesi — تارماق بانكىسى.»
Canlılar alemi iki şubeye ayrılır —
جانلىقلار ئالىمى ئىككى تۈرگە —
ئايرىلىدۇ.
şuh. s. far. خۇشال ۋە ئەركىن.
(ئايال).
şuhî. is. far. خۇشاللىق ۋە ئەر-
كىنلىك.
① پارچە، قەغەز پار. şukka. is. ar.
چىسى، رەخت پۇرۇچى. ② كىچىك
تەزكىرە.
şuhe. is. ar. → Alev.
şunca. s. شۇنچە، شۇ قەدەر.
① تۈرلۈك. ② قېرىق. şûr. s. far.
(تەم). ③ ۋاراڭ - چۇرۇڭ، غوۋغا.
شۇ يەر: şura. z.
شۇ يەرگە — «Şuraya oturmuştu —
ئولتۇرغانىدى.»
شۇرا: şûra. is. ar.
«Devlet şûrası — دۆلەت شۇراسى.»

① سۆھبەت يېغىنى. şûrâ. is. ar.
② سۆھبەت يېرى.
şûrâb. s. far. پاسكىنا سۇ، ئاچچىقسۇ.
şuralı. s. شۇ يەرلىك.
~buralı. ئۇ يەر - بۇ يەردىن، ھەريەردىن:
«Şuralı buralı adamlar —
ئۇ يەر بۇ يەردىن كەلگەن ئادەملەر.»
شۇ يەر، ئۇ يەر: şurası, - nı.
«Şurası iyi değil buraya geç —
ئۇ يەر ياخشى ئەمەس، بۇ يەرگە ئۆت.»
تەلەيسىز. şûr. baht. s. far.
ئۇلۇمسىز يەر. şûre. is. s. far.
① پەرىشان، قالايمىقان. şûrîde. s. far.
② مەپتۇن، شەيدا.
قالايمىقانچىلىق، şuriş, şûriş. is. far.
بىسەرەمجانلىق.
şurûb. is. ar. → Şurup.
① قىيام (شې). şurup, - bu. is. ar.
كەرنىڭ. ② شېكەرلىك دورا،
سۇيۇق دورا.
şurût. is. ar. → Şerâit.
şut. is. ing. sp. → Şût.
توپنى قاتتىق ئۇرماق. ~çekmek.
چوڭ دەريالار. şutût. is. ar.
① چۈشىنىش ئىق. şuur. is. ar.
تىدارى، ئەقىل، زېھىن، ئىدراك، تۇيغۇ.
② ئاڭ - سېزىم:
«Köylülerin şuru gükseldi —
دېھقانلارنىڭ ئاڭ - سېزىمى ئۆستى.»
ئاڭلىق، ئىدراكلىق، ئەقىل. şuurlu. s.
لىق، زېھىنلىك:
جۇڭگو — «Çin halkı şuurludur —
خەلقى ئەقىللىقتۇر.»
ئاڭسىز، ئەقىلسىز. şuursuz. s.
ئاڭسىزلىق، şuursuzluk, -ğu. is.

ئەقەلسىزلىق.
 ① ئىسىمىز ئوت، ئىسى *şuvâz. is. ar.*
 قالمىغان ئوت. ② ئۇسساش.
 ئاستا. *şuveyy. s. ar.*
 ئەر (خوتۇننىڭ ئېرى). *şûy. is. far.*
 يۇيۇنغان، غۇسۇل قىلغان. *şûyide. s. ar.*
 ياشلار، ياشلىق. *şübhan. is. ar.*
şübhe. is. ar. → Şüphe.
 جەسۇر، باتۇر، قەھرىمان. *şücâ. is. ar.*
 ئۆتۈش، كېتىش. *şüd. is. ar.*
 شاھىتلار. *şüheda. is. ar.*
 ① ئوت ئۇچقۇنلىرى. ② ئاقما يۇلتۇزلار. *şühüb. is. ar.*
 ① شاھىتلار، گۇۋاھلار. *şühüd. is. ar.*
 ② پەيدا بولۇش، كۆرۈلۈش.
 شەھەرلەر. *şühür. is. ar.*
 خەت، تەزكىرە. *şükka. is. ai.*
 مىننەتدارلىق. *şükr. is. ar.*
 شۈكۈر قىلماق، مىننەت ~ *etmek.*
 دارلىق بىلدۈرمەك.
 رەھىمەت *şükr. güzâr. is. ar.*
 ئېيتقان، ياخشىلىقنى بىلگەن، ياخشىلىق
 بىلىدىغان.
 ① گۈل. ② ئايال ئىسمى. *şüküfe. is. ar.*
 گۈلزار، گۈللۈك. *şüküfe. zâr. s. far.*
 ھېساب، سان. *şümâr. is. far.*
 ھېسابلىغۇچى، *şümârende. s. far.*
 سانغۇچى.
 ① ئىچىگە ئې *şumul, - lü. is. ar.*
 لىش. ② قاپلاش.
 تەسىرىنى كېڭەيتمەك. *şümullendirmek.*
 تەسىرى كەڭ: *şümüllü. s.*
 كەڭ دا — *«Şümüllü bir hareket»*
 ئىرىلىك بىر ھەرىكەت.
 ① شۈبھە، گۇمان. ② *şüphe. is. ar.*

ئىككىلىنىش، ئارىسالدا بولۇش:
 «Sizin dostluğunuzdan hiç bir
 zaman şüphe etmedim —
 دوستلۇقىڭىزدىن ھېچ گۇمانلانمىدىم.»
 گۇمانخور. *şüpheci. s.*
 شۈبھىلەنمەك، گۇمانلانماق. *şüphelenmek.*
 ① شۈبھىلىك، گۇمانلىق. *şüpheli. s.*
 ② قارارلاشتۇرۇلمىغان.
 ① شۈبھىسىز. ② چوقۇم، *şüphesiz. s.*
 كەسكىن (ھالدا).
 پىت. *şüpüş. is. far.*
 ئۆپكە. *şüs. is. far.*
 يۇيۇنغان. *şüste. s. far.*
 جىگەر. *şüş. is. far.*
 پۇتبول ئويۇ — *şüt, -tü. is. ing. sp.*
 ندا توپنى ۋارتاغا قارىتىپ پۇتنىڭ يۈ-
 زى بىلەن قاتتىق ئۇرۇش.
 تۆگە. *şütür. is. far.*
 تۆگىچى، تۆگە *şütürbân. is. far.*
 باقۇچى.
 زەرەپە. *şütür. ğây. is. far.*
 ياخشى بىلەن *şütür. gürbe. is. far.*
 يامان.
 تۆگە تىكىنى، *şütür hâr. is. far.*
 قامغاق.
 دورداي (كالپۇك). *şütür. leb. s. far.*
 تۆگە *şütür. mürğ. is. far. zod.*
 قۇشى.
 ① تۆگە تاپانلىق. *şütür. pâ. is. far.*
 ② ئىپار ئوتى.
 تايلاق، بوتىلاق. *şütür. peçe. is. far.*
 (گەپ - سۆز، *şüyü, - u. is. ar.*
 خەۋەر ھەققىدە) تارىلىش، يېيىلىش.
 شەيخلەر «شەيخ» نىڭ *şüyüh. is. ar.*
 كۆپلۈكى).

T·t

t. T, - 24 ت (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 24 - ھەرپى).

ta. z. تا، تاكى:

«Ta sabaha kadar bekledim seni — تا ئەتىگەنگە قەدەر ساقلىدىم سېنى.»

taab. is. ar. ① ھارغىنلىق. ② مۇ. ③ سانجىق.

taab. âver. s. ar. ھاردۇرىدىغان.

taabbüd. is. ar. قۇللۇق قىلىش، چوقۇنۇش.

taaccüp, -bü. is. ar. ھەيران قېلىش.

taaddüt, -dü. كۆپىيىش، سانى ئارتىش.

taaffüf. is. ar. ئىپپەتلىك بولۇش، ئەخلاقسىزلىقتىن ساقلىنىش.

taaffün. is. ar. سېسىق پۇراش.

taahhüt, -dü. is. ar. ئۈستىگە ئېلىش: «Taahhüt altına girmek — ۋەزىپىنى ئۈستىگە يۈكلەمەك.»

taahhütlü. s. ① تەزىمغا ئېلىنغان. ② نىشانغا توغرا تىپكىدىغان تاپانچا.

taahhüt. name. is. توختام، شەرت نامە، پۈتۈم، كېلىشىم، مۆھر، خەت.

taakkud. is. ar. چىگىشلىشىش، مۇرەككەپلەشمەش.

taakkul. is. ar. ① مېڭە ئىشلىتىش. ② ئەقىل يۈرگۈزۈش. ئەسلىش، خا. تىرىگە كەلتۈرۈش.

taalluk, - ku. is. ar. مۇناسىۋەت، ئالاقە، باشقا نەرسە بىلەن باغلىنىشلىق

بولۇش.

taallukat, - tr. is. ar. ئۇرۇق تۇغقان. بىر جامائەت.

taallul. is. ar. باھانە ئىزدەش، يالغان باھانىلەرنى كۆرسىتىپ بىر ئىشتىن باش تارتىش.

taallüm. is. ar. تەلىم ئېلىش، ئۆگىنىش، بىلىم ئېلىش.

taallün. is. ar. ئاشكارا، ئوپىچۇق.

taam. is. ar. تائام، تاماق، يېمەكلىك.

taammî. is. ar. كۆز كۆرمەس بولۇپ قېلىش.

① تائام پۇلى. is. ar. taamimiyye.

② ئىبادەتخانىلاردا ھازىرلانغان يېمەكلىك.

taammuk. is. چوڭقۇرلىشىش.

taammüden. z. ar. بىلىپ تۇرۇپ جىنايەت ئۆتكۈزۈش.

taammün. is. ar. يېمىلىش، ئومۇملىشىش.

taammüt, - dü. is. ar. (جىنايەت، گۇناھ ھەققىدە) پىلانلاش، پىلانلاپ قۇرۇش.

taannüt, - dü. is. ar. چىڭ تۇرۇش، ئاياغ بېسىپ تۇرۇش.

taarrük. is. ar. تەرلەش.

taarrus. is. ar. ئەرنىڭ ئۆز خوتۇنىغا بولغان مۇھەببىتىنى ئىپادىلىشى.

taarruz. is. ar. ھۇجۇم قىلىش، تاجا. ۋۇز قىلىش.

taarrüb. is. ar. ئەرەبلىشىش، ئەرەب
قىياپىتىگە كىرىش.

taarrüs. is. ar. → Taarrus.

taassub. kār. is. ar. مۇتەئەسسىپ،
كونىلىقنى ساقلىغۇچى.

taassup, - bu. is. ar. مۇتەئەسسىپلىك،
كونىلىقنى ساقلاش.

taassür. is. ar. قىيىنلىشىش.

taassuk. is. ar. ئاشىق بولۇش.

tâat. is. ar. ئائەت، ئىبادەت.

tâat, - gah. is. ar. far. ئىبادەتخانا،
ئائەت - ئىبادەت قىلىدىغان يەر.

taattul. is. ar. ئىشىنىز قىلىش.

taavvuk. is. ar. تەخىر بولۇش،
كېچىكىش.

taavvuz. is. ar. بەدەل ئېلىش، ھەق
ئېلىش.

taayyün. is. ar. مەلۇم بولۇش، بىلىپ
نىش، ئايان بولۇش.

taayyüş. is. ar. ياشاش، ھايات.

taazzi is. ar. شەكىللىنىش.

taazzüb. is. ar. بويىتاق قىلىش.

taazzüz. is. ar. ① ئەزىزلەش، ئەزىز
كۆرۈش. ② تارتىنىش، ساقلىنىش.

tabaat - ti. is. ar. مەتبۇئاتچىلىق.

tababet, -ti. is. ar. ① تېۋىپلىق،
دوختۇرلۇق. ② دوختۇرلۇق بىلىمى، تېب
ۋىپلىق بىلىمى.

tabâhat. is. ar. ئاشپەزلىك.

tabak¹ - ğı. is. ar. تاۋاق:

«Yemek tabagi — ئاش تاۋىقى»

tabak², - ğı. is. ar. تېرە ئاشلىغۇچى،
تېرە ئەيلىگۈچى.

tabaka¹. is. ① تەبىقە، قاتلام. ② قات.

tabaka². is. تاماكا قۇتىسى.

tabak. hane. is. تېرە ئاشلايدىغان
ئۆي.

tabaklamak. ئاشقا سېلىپ ئەيلىمەك
(تېرىنى).

tabakalık, ' - ğı. is. چىنە - قاچا
ئىشكاپى.

tabakalık², - ğı. is. تېرىچىلىك.

tabakomani. is. fr. بەڭسى (كۆپ
تامكا چېكىدىغان).

taban. is. ① تاپان. ② چەم. ③ ئۈستى.

ئېتىك يەرنىڭ ئاستى تەرىپى، ئۆيىنىڭ

ئاستى. ④ دەريانىڭ چوڭقۇر يېرى.

⑤ تاغ ياكى دۆڭنىڭ ئۈستىدىكى تۈزلۈك.

⑥ ياخشى تۆمۈر. ⑦ قاننىدە. ⑧ كېمە

ۋە پاراخوتلارنىڭ سۇغا ئاشلايدىغان تۆ-

مۈرىنىڭ ئۈچ بارمىقى.

taban. z. ar. تەبىئىي ھالدا.

① پارلاق، نۇرلۇق. ② tābān s. far.
ئەر ئىسمى.

① tabanca. is. ar. تاپانچا، ناگان.

② بىر ياقچىلىقتا بويلاق پۈركۈش ئۈچۈن

ئىشلىتىلىدىغان ئەسۋاب.

تالغان. tabance. is. ar.

① تاپانسىز. ② قورققاق، s. tabansız.

يۈرەكسىز.

تاپانسىزلىق. tabansızlık, - ğı. is.

«پىيادە كەتمەك» دې.

گەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ.

خۇشامەتچىلىك. tabasbus. is. ar.

ئاشپەز. tabbâh. is. ar.

ناغرىچى، بارابانچى، is. ar. tabbâl.

دۇمباقچى.

① پارلاق، نۇرلۇق. s. far. tāb.dâr.

② بۇجۇغۇر، تۈرۈم - تۈرۈم.

دورا - دەرمان. is. ar. tabel tabel.

① ۋېبۇسكا. ② يېمەك جەد. *tabela. is. it.*
 ۋېلى (تاماق تۈرلىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ-
 خان). ③ كېسەلنىڭ كۈنلۈك يەيدىغان
 تىزىمى ۋە دورىسى يېزىلغان قەغەز.
tabelacı. is. ۋېبۇسكا يازغۇچى.
tab. etmek. باسماق (مەتبەئەدە).
 ① پىشۇرۇش، پىشۇرۇلۇش. *tabh. is. ar.*
 ② دورا قاينىتىش.
tab. hane. is. ar. far. مەتبەئە.
 باسماخانا،
tabhane. is. far. ar. دارىلمائىچىدىن.
tabh. hane. is. ar. far. تاماقخانا،
 ئاشخانا، رېستوران.
tabı, - bı. is. ar. باسما.
tabı', - lı. s. ar. تەۋە، ئائىت.
tabı², - i. s. ar. باسقۇچى (مەتبەئەدە).
 ① تەبىئەت. *tabiat, - tı. is. ar.*
 ② تەبىئىيلىك. ③ خۇي، مىجەز ④ خۇسۇسىيەت:
 «Bu adamın güzel tabiatı var —
 بۇ ئادەمنىڭ ياخشى مىجەزى بار.»
tabiatçı. is. تەبىئەتشۇناس.
 ① تەبىئىي ھالدا. *tabiatıyla. z.*
 ② ئۆزۈڭىزدىن، ئۆز خاھىشى بويىچە.
tabiatsız. s. سەت ۋە قەيىم نەرسە.
 لەردىن يىرىكىنىمەيدىغان.
tabiattan. z. تۇغما.
tabiat. üstü. s. ئەقىل يەتمەيدىغان،
 تەبىئەتتىن تاشقىرى، ئاجايىپ.
tabih. s. ar. ئاشپەز.
 چۈش ۋاقتىنىڭ ئىسسىقى. *tabiha. is. ar.*
 ① تەبىئىي، نىزىمال. *tabiî. s. ar.*
 ② ئەلۋەتتە.
 تەبىئىيلىك. *tabiilik, - ğı. is.*
 تەۋە: *tabiiyet, - ti. is. ar.*

«Çin tabiiyeti — جۇڭگوغا تەۋەلىك.
tabiiyetsiz. s. تەۋەسىز.
 تەۋەسىزلىك. *tabiiyetsizlik, - ğı. is.*
 تاماققا سالىدىغان قارىمۇچ، لازا. *tabil.*
 قاتارلىق نەرسىلەر.
tabip, - bi. is. ar. تېۋىپ، دوختۇر.
 «Askeri tabip — ھەربىي دوختۇر.
 ① ئىپادىلەش. ② چۈشكە. *tabir. is. ar.*
 بېرىلىدىغان تەبىر.
tabir. name. is. تەبىرنامە.
tab. istân. is. far. ياز.
tab. istâni. s. far. يازلىق (زىرا-
 ئەت)، يازغا تەۋە.
tabiye. is. ar. تەبىئەت.
 ① پەتنۇس. ② تەلەڭگە. *tabla. is. it.*
 ③ بىر نەرسىنىڭ يالپاق قىسمى، تۈز
 ۋە كەڭ قىسمى. ④ تۈز ۋە كەڭ نەرسە.
 ⑤ كۈلدان.
 ① باشقىلار. *tablakâr. is. far.*
 ئۈچۈن مېڭىپ يۈرۈپ بىر نەرسە سېتىپ
 بەرگۈچى. ② مېھمانخانىلاردا تاماق تو-
 شۇيدىغان ئادەم.
tabl. baz. is. ar. far. دۈم-پاق
 چالغۇچى، ناغرىچى.
 ① ئاشخانا. *tabldot, - tu. is. fr.*
 ۋە مېھمانخانىلاردا سېتىلىدىغان بىرقانچە
 قاچا تاماق. ② ساقلاپ يەيدىغان تا-
 ماقنى پىشۇرىدىغان شىركەتچىلىك.
 ① سەييارە ئۇششاق. *tablekar. is.*
 چاششەك نەرسە ساتقۇچى. ② تاماقخانا
 خادىمى.
 ① تابلېتكا، دورا. *tablet, - ti. is. fr.*
 تابلېتكا. ② قەدىمكى مۇنار (ئابدە).
 چوڭ دۈمباق. *tabil. hane. is. ar.*
 ① ئاسما رەسىم. *tablo. is. fr.*

② مەنزىرە، كۆرۈنۈش. ③ سەھنە ئەس-
رىدە كۆرۈنۈش:
«Üç perdeli, beş tablolu dram —
ئۈچ پەردىلىك، بەش كۆرۈنۈشلۈك دراما.»
dümblak. is. ar. far. دۇمباق
(ناغرا) چالغۇچى.
tâb.nâk. s. far. پارلاق، يورۇق.
tabu. is. تابۇ (بىر ئادەمنى ياكى بىر
نەرسىنى مۇقەددەس دەپ بىلىدىغان
ۋە ئۇنىڭغا چېقىلىش ھەم ئۇنى قوللى-
نىش مەنىسى قىلىنغان دىنىي ئېتىقاد).
① باتالىئون (ھەربىي). tabur. is.
② سەپ بولۇپ تىزىلغان ئادەملەر:
«Öğrenciler tabur oldu —
ئوقۇغۇ- چىلار سەپ بولۇپ تىزىلدى.»
taburcu. is. دوختۇرخانىدىن چىقىپ
كېتىشى قارارلاشتۇرۇلغان، كېسلى
ساقىيىپ دوختۇرخانىدىن چىقىپ كەتكۈچى.
tabure. is. fr. يۈلەنسۈكسىز ئورۇن-
دۇق، تۈز ئورۇندۇق (رايالى چالغاندا
رايالىچىنىڭ ئولتۇرىدىغان ئورۇندۇقى).
① تاۋۇت. tabut, - tu. is. ar.
② تۇخۇم ساندۇقى.
① مەسچىتلەردە. tabutluk, - ğu. is.
تاۋۇت قويۇلىدىغان يەر. ② بىر
ئادەمنى قىمىرلاتماستىن پەقەت ئۆرە تۈر-
غۇزۇپ قويۇپ جازالايدىغان مەخسۇس
ئۆي.
tabya. is. ar. كىچىك ئىستېھكام.
tâcdâr. s. is. ar. far. ھۆكۈمدار،
پادىشاھ.
tac . dâri. is. ھۆكۈمدارلىق، پا-
دىشاھلىق.
tâc . gâh. is. ar. far. ھۆكۈمەت
مەركىزى.

تاجىك. Tâcik. öz. is.
تاجىكىستان. Tacikistan.
تېزلەشتۈرۈش. tacil. is. ar.
يۇغۇرۇش، خېمىر قىلىش. tâcîn. is. ar.
سۈدىگەر. tacir. is. ar.
كەيپىنى بۇزۇش. taciz. is. ar.
پادىشاھ، ھۆ- tâc . ver. is. far.
كۈمدار.
① ھۆكۈمدارلار. taç, - ci. is. far.
نىڭ بېشىغا كىيىدىغان تاج. ② كې-
لىنلەرنىڭ بېشىغا كىيگۈزىدىغان زىننەت
بۆكى. ③ قەدىمكى شەيخىلەرنىڭ بۆكى.
تاج كىيگۈزمەك. taçlamak.
تاج كىيمەك. taçlanmak.
تاجىسى بار، تاجىلىق. taçlı. s.
گۈل. taç. yaprağı, - nı. is. bot.
بەرگى (گۈل قىنى).
Tat. tad. is. →
ئوغا، زەھەر. tâd. s. ar.
① ساناش، سان. tadâd. is. ar.
② ساناپ كۆرسىتىش.
سانالغان، ساناقلىق. tâdadi. s.
① كىچىك پې- tâda. du. is. ar.
ئىللىق، كىچىك پېئىللىق قىلىش. ② خور
بولۇش، خورلىنىش. ③ ۋەيران بولۇش،
يىقىلىش. ④ ھوشىنى يوقىتىش (كېسەل
ئادەم).
چىشىنىڭ قانىشى. tadarrus. is. ar.
ساناش، سان. tadat, - dı. is. ar.
يۈرەك سىقىلىش. tadcir. is. ar.
تەم، تېتىم. tadım.
تەمىنى تېتىشقا يېتەرلىك، tadımlık. s.
تېتىملىق (مەقدار):
«Bu duyumluk değil tadımlıktır--
بۇ تەملىك ئۇچۇن ئەمەس، تەمىنى

تېتىشقىلا. tadil. is. ar. ئۆزگىرىش، ئۆزگىرىشچانلىق.
 ~ etmek. ئۆزگەرتىمەك.
 ~ edilmek. ئۆزگەرتىلمەك.
 ① tafdil. is. ar. ئۈستۈن كۆرۈش.
 ② ئەڭ ئۈستۈنلۈك.
 tafra. is. ar. ئېتىپ تۇتۇش، يۇقىرىدىن ئېتىش.
 tafracı. s. tafracı. ئېتىپ تۇتىدىغان، يۇقىرىدىن ئاتىدىغان.
 tafsil. is. ar. ئەتراپلىق بىلىدۈرۈش، ئۇچۇر - بۇجۇرغىچە چۈشەندۈرۈش.
 tafsilat, - ti. is. ar. تەپسىلات.
 tafsilen. تەپسىلىي ھالدا.
 tāft . hāne. is. far. مەتبەئە، باسمىخانا.
 taftin. is. ar. ئەقىل كۆرسىتىش، ئەقىل ئۆگىتىش.
 tagaddî. is. ar. كۈتىنىش.
 tagal. öz. is. فىلىپپىننىڭ مىللىي تىلى.
 tagallüb. is. ar. زومىگەرلىك، دىك تاتۇرلىق، ھاكىمىيۈتلەقلىك.
 tagamgum. is. ar. چۈشىنىمىگىسىز سۆز.
 taganni. is. ar. غەزەل ئېيتىش، ناخشا ئېيتىش.
 tagayyüb. is. ar. غايىب بولۇش، كۆزدىن يوقاش، كۆزدىن يوقىلىش.
 tagayyür, - rü. is. ar. ئۆزگىرىش، باشقا تۈسكە كىرىش، ياتلىشىش.
 tagazzi. is. ar. غزالىنىش، ئوزۇقلىنىش.
 tagdiye. is. ar. بېقەش، ئوزۇق بېرىش.

① tāgiye. s. is. ar. ئەخمەق، ھا-
 ماقەت، جاھىل. ② چاقماق (ھاۋا ھەققىدە).
 tāgi. is. ar. ئىسيان كۆتۈرگۈچى.
 taglif. is. ar. غىلابقا سېلىش.
 ① taglik. is. ar. تاقاش، تاقىلىش.
 ② قۇلۇپلاش.
 ① tagliye. is. ar. قاينىتىش. ② با-
 ھاسى ئۆزلەش، قىممەتلىك.
 tagliz. is. ar. قوپاللىق قىلىش، قوپال سۆزلەش.
 tagmid. is. ar. غىلابقا سېلىش.
 tagmis. is. ar. چۆكۈرۈش، چۆكتۈرۈش.
 tagniye. is. ar. بىرىنى باي قىلىش.
 ① tagrib. is. ar. غۇربەتلەشتۈرۈش.
 ② يۇرتىدىن ھەيدەش.
 tagrik. is. ar. سۇغا غەرق قىلىش، سۇدا تۇنجۇقتۇرۇش.
 tagrim. is. ar. تۈزلەپ بېرىش.
 tagrir. is. ar. خېرىدارنى ئالداش.
 tagşiş. is. ar. ئارىلاشتۇرۇش (بىر نەرسە ئىچىگە باشقا نەرسىنى).
 tagşiye. is. ar. يۆگەش، ئوراش، پۇركەش.
 tagtiye. is. ar. يېپىلىش، پۇركۇلۇش.
 ① tāgut. is. s. ar. غايىبىتىن سۆز-
 لىگۈچى. ② شەيتان.
 tagyir. is. ar. ئۆزگەرتىش، ياتلاش، تۇرۇش، بۇزۇش.
 ~ etmek. ئۆزگەرتىمەك.
 ~ olunmak. ئۆزگەرتىلمەك.
 tagyiz. is. ar. غەزەپلەندۈرۈش، خاپا قىلىش، رەنجىتىش.
 tahaccür. is. ar. تاشلىشىش، تاش ھاغا كېلىش، تاشقا ئايلىنىش.

tahaddi. is. ar. بەسلىشىش، بەس تالىشىش.

tahaddür¹. is. ar. ① يېپىنماق، يۈز-زىنى ئەتمەك (ئايال). ② بېھۇش بولۇش، ھوشنى يوقىتىش، ھوشسىزلاندىرۇش.

tahaddür². is. ar. ① يۇقىرىدىن پەسكە چۈشۈش. ② يۇقىرىدىن تۆۋەنگە ئېقىش.

tahaddüs. is. ar. ① سەزگۈ. ② پەيدا بولۇش، بار بولۇش.

tahaddüş. is. ar. ① يامىشىش. ② ئەپسۇسلىنىش، كۆڭلى بۇزۇلۇش، كۆڭلى يېرىم بولۇش.

tahaffuz. is. ar. ساقلىنىش.

tahaffuz . hane. is. ar. كارانتىن قىلىنغان يەر.

tahaffüf. is. ar. ① يەڭگىلەتتىش، يەڭگىلەتتىش. ② مەسە ۋە ئۆتۈك كىيىش.

tahakkuk, - ku. is. ar. رېئاللىققا ئايلىنىش، ئەمەلىيلەشتۈرۈش.

~ etmek. ئەمەلىيلەشتۈرۈش.

tahakküm. is. ar. زورلۇق قىلىش.

tahalli¹. is. ar. ياسىنىش، گىرىم قىلىش.

tahalli². is. ar. ① بوشاش، بوش قىلىش. ② تەنھا قىلىش، يالغۇز قىلىش.

tahallut. is. ar. ئارىلىشىپ قېلىش.

tahallüd. is. ar. ① ئارقىدا قېلىش، ئارقىدا قالدۇرۇش. ② ماسلىشالماسلىق، ئۇيغۇنلىشالماسلىق.

tahammi. is. ar. ① ئۆزىنى ئاس-راش. ② پەرھىز قىلىش.

tahammus. is. ar. پۇرلىشىش.

tahammuz. is. ar. ئېچىش (ئېچىپ).

كېتىش، ئوكسىدلىنىش.

tahammül. is. ar. ① چىداشلىق، بەر-داشلىق:

بۇ - «Buna tahammül edemem — ئىككىمىز بەرداشلىق بېرەلمەيمەن.»

tahammül . fersa. is. ar. چىددى مايدىغان، چىداشلىق بېرەلمەيدىغان.

tahammür. is. ar. بولۇش (خېمىر).

tahânet. is. ar. تۈگمەنچىلىك.

tahanni. is. ar. ئېگەلمەك، ئېگىلىپ (پۈكۈلۈپ) كېتىش.

taharet, - ti. is. ar. پاكىزلىك، تازىلىق، پاكىزلىنىش.

taharetlenmek. تەرىتتىن كېيىن پا-كىزلىنمەك.

taharrî. is. ar. ئىزدەپ سوراش، ئىزدەش.

~ etmek. ئىزدەش.

taharruk. is. ar. ① يىرتىلىش.

② يېرىلىش، دەز كېتىش، چاك كېتىش.

taharrük. is. ar. ھەرىكەت قىلىش، مىدىرلاش.

taharrüs. is. ar. → Taharrüz.

taharrüş. is. ar. ① تىرىشىش، يا-مىشىش. ② ئېشىش.

taharrüz. is. ar. ساقلىنىش، كىنىش.

tahassul. is. ar. ھاسىل بولۇش، پەيدا بولۇش، ئوتتۇرىغا چىقىش.

tahassun. is. ar. يوشۇرۇنۇش.

tahassür. is. ar. ① ھەسرەت چې-كىش. ② ئىنتىزار بولۇش، تەلپۈنۈش.

tahaşşı. is. ar. ھۇرپىيىش.

tahaşşü. is. ar. كىچىك پېتىللىق قىلىش.

tahaşşün. is. ar. قاتنىقلىشىش، قاتنىق بولۇش.
tahaşşüt, - dü. is. ar. توپلىنىش، توپلاش، يىغىش، يىغىلىش.
tahatti. is. ar. ① چەكتىن ئېشىش، چېگرىدىن ئېشىش. ② تاجاۋۇز قىلىش، ھۇجۇم قىلىش.
tahattur. is. ar. خاتىرىلەش، ئەسلەش.
tahavvül. is. ar. ئۆزگىرىش، ئۆزگىرىشچانلىق.
tahayyül. is. ar. خىيالغا كەلتۈرۈش، ئەسكە ئېلىش.
tahayyüz. is. ar. ① يەر ئېلىش، يەر تۈتۈش. ② ئۈنۈمگە ئېرىشىش، ئېتىبارغا ئىگە بولۇش.
tahazzur¹. is. ar. يېشىل رەڭ ئېلىش، يېشىل بولۇش.
tahazzur². is. ar. ھازىر بولۇش، تەييار بولۇش.
tahbir. is. ar. خەۋەر بېرىش.
tahcil. is. ar. خىجىل بولۇش، ئىزا تارتقۇزۇش.
tahdib. is. ar. → **Tahzib.**
tahdib. is. ar. دوكلاتلىشىش، دۈم چەكلەش.
tahdidât. is. ar. چەكلەش.
tahdik. is. كۆزىنى ئۆزى قاراش، تەكىلىپ قاراش.
tahdis. is. ar. ① سۆزلەش، چۈشەندۈرۈش. ② رەھىمەتلىك، رەھىمەت ئېيتىشلار.
tah diş. is. ar. تاتلاش (تىرنىق بىلەن).
tahdit, - di. is. ar. چەكلەش، دا-

ئىرىسىنى تاراپتىش.
~ etmek. چەكلەش.
tahfif. is. ar. يېنىكلىتىش.
tahfir. is. ar. چوڭقۇر قېزىش.
tahhân. s. is. ar. تۈگمەنچى.
tahıl. is. bot. دان (بۇغداي، ئارپا، كۆممىقۇناق، شال قاتارلىقلارنىڭ) ئاشلىق.
«Tahıl üretimi gelişmiştir» ئىشلەپچىقىرىش رايونىدا.
tahin. is. ar. تېشىلگەن كۈنجۈت، ياكى زىغىر.
tahine. is. ئېغىز چىش.
tahini. s. ar. زىغىر رەڭ.
tahir. s. ar. ① پاكىز، پاك. ② ئەر ئىسمى.
tahiyye. is. ar. ① «ئاللا ئۆمۈر بەرسۇن» دېيىش. ② سالام بېرىش، دۇئا قىلىش. ③ مۈلكىيەت.
tahkik. is. ar. ① توغرا بولغان - بولمىغانلىقىنى تەكشۈرۈش. ② توغرا بولغان - بولمىغانلىقىنى ئوتتۇرىغا چىقىرىش.
tahkikan. z. ar. ھەقىقەتەن.
tahkikat, - ti. is. ar. تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش.
tahkim. is. ar. مۇستەھكەملەش، كۈچەيتىش.
«Birliğimizi tahkim edelim» بىرلىكىمىزنى (ئىتتىپاقىمىزنى) كۈچەيتەيلى.
tahkimat, - ti. is. ar. ئىستىھكام، قەلئە.
tahkim . nâme. is. كېلىشىم، پۈتۈم.
tahkir. is. ar. ھاقارەت قىلىش، پەس كۆرۈش، كۆزگە ئىلماسلىق، خور-

لاش، خارلاش؛
 «Biz asla tahkir edilemeyiz —
 بىز زادىلا خارلانمايمىز.»
 tahkiye. is. ar. ھېكايە قىلىش، ئىپا-
 دىلەش ئۇسۇلى.
 tahlif. s. ar. قەسەم ئىچكۈزۈش، قە-
 سەم قىلدۇرۇش.
 tahlik. is. ar. چۈشۈرۈش، چۈشۈرۈ-
 لۈش، تاراشلاش، تاراشلىنىش.
 tahlil. is. ar. تەھلىل، ئانالىز.
 tahlis, tahlisiye. is. ar. قۇتۇل-
 دۇرۇش.
 tahlit. is. ar. ئارىلاشتۇرۇش،
 بۇزۇش.
 tahliye. is. ar. ① بوشتىش. ② ئەر-
 كىن قۇيۇۋېتىش.
 tahmid. is. ar. ھەمدۇسانا، شۈكرى.
 tahmik. is. ar. «ئەخمەق» دېيىش،
 «ئەخمەق» ئىكەنلىكىنى سۆزلەش.
 tahmil. is. ar. يۈكلەش، ئارتىپ-
 قويۇش.
 tahmin. is. ar. ① تەخمىن. ②
 ئېھتىمال.
 tahminen. z. ar. تەخمىنەن.
 tahmir¹. is. ar. ① يۇغۇرۇش، يۇغۇ-
 رۇلۇش. ② بولدۇرۇش (خېمىرنى).
 tahmir. «ئېشەك»، دېيىش (بىراۋنى).
 tahmisçi. is. ar. قۇرۇق قەھۋىچى.
 tahn. is. ar. ئۆۋىتىش، ئۆۋىتىلىش.
 tahnik. is. ar. بوغۇش.
 tahnit, - ti. is. ar. جەسەتنىڭ
 چىرىمەسلىكى ئۈچۈن ئۇنىڭغا دورا سۈرۈش.
 tahra. is. دەرەخ شاخلىرىنى پۇتاشتاسا
 قوللىنىلىدىغان ئەگرى پىچاق.
 tahrib. is. ar. خاراب بولۇش، خاراب

قىلىش، بۇزۇش.
 tahrib . kâr. s. ar. far. خاراب
 قىلغۇچى، بۇزغۇچى.
 tahric. is. ar. ① چىقىرىش. ② شا-
 ھادەتنامە بېرىش، دىپلوم بېرىش.
 tahrif. is. ar. بۇرمىلاش، ئۆزگەر-
 تىش (سۆز، ماقالە قاتارلىقلارنىڭ
 مەنىسىنى).
 tahrik, - ki. is. ar. كۈشكۈرتىۋىش،
 ۋەسۋەسكە سېلىش، قۇترىتىش.
 ~ etmek. كۈشكۈرتىمەك.
 tahrik . âmiz. s. ar. far. قۇترات-
 قۇچى، كۈشكۈرتكۈچى.
 tahril. is. ar. سىزىق.
 tahrim. is. ar. ھارام قىلىش، ھارام
 بولۇش.
 tahrip, - bi. is. ar. خاراب قىلىش،
 بۇزۇش.
 tahripkâr. s. ar. خاراب قىلغۇچى،
 بۇزغۇچى.
 tahrir. is. ar. يېزىش، يېزىلىش،
 تەھرىر.
 tahrirat, - ti. is. ar. خەت - چەك،
 بىر ئورگان تەرىپىدىن يېزىلغان ئالاقە.
 tahriri. s. ar. يېزىقلىق.
 tahris. is. ar. قىزىقتۇرۇش، قىزىقتۇ-
 رۇلۇش.
 ① تىرىشىش، يامىشىش.
 ② توسۇلۇپ يىغىلىش، توپلىنىپ قېلىش.
 tahriz. is. ar. قۇترىتىش، كۈش-
 كۈرتۈش.
 tahsil. is. ar. ① (پۇل) ئېلىش،
 توپلاش. ② ئوقۇش ۋە ئوقۇتۇش.
 ~ etmek. پۇل ئالماق.
 tahsildar. is. ar. ① يىغىغۇچى،

توپلىغۇچى. ② باجگىر، باج توپلىغۇچى.
 tahsin. is. ar. قىزىقىش، ياخشى ①
 كۆرۈش، ئالقىشلاش. ② گۈزەللەشتۈرۈش.
 ③ ئەر ئىسمى.
 tahsin . hân. s. ar. far. ياخشى
 كۆرگۈچى، ئالقىشلىغۇچى.
 tahsin . nâme. is. ar. far. تەقدىر-
 نامە.
 tahsir¹. is. ar. ھەسرەتتە قالدۇرۇش،
 ھەسرەتلىنىش.
 tahsir². is. ar. زىيانغا ئۇچرىتىش.
 tahsis. is. ar. ① ئايرىش، بۆلۈش.
 ② ئۆزىگە قارىتىش. ③ ئۆتمە پۇل،
 قەرز پۇل.
 tahsisat, - tî. is. ar. چىقىم پۇل،
 خىراجەت پۇل.
 tahşid. is. ar. توپلاش، يىغىش.
 tahşidat, - tî. is. يىغىم، توپلام.
 tahşim. is. ar. غەزەپلەندۈرۈش،
 ئاچچىقنى كەلتۈرۈش.
 taht, - tî. is. far. تەخت.
 ~ a çıkmak. تەختىگە چىقماق.
 ~ tan indirmek. تەختتىن چۈشەرمەك.
 tahta. is. far. ① تاختاي. ② شىرە.
 ③ s. ياغاچتىن ئىشلەنگەن. ④ كۆكتات
 لىقتىكى پارچە - پارچە يەر:
 «Resim tahtası —
 «ياغاچ قۇتاس. —
 Tahta kuru —
 ياغاچ قۇرتى. is. ~
 kurudu. is. چۇسا. ~
 kurusu. is. ① تاختايلىق،
 tahtalı. s. is. ② پاختەك (كەپتەر).
 tahtâni, tahtaniyye. s. ar. ① ئاس-
 تىدا بولغان، ئاستىكى. ② چېكىنى ئاستىدا
 بولغان (ھەرپلەر).

تالان - تاراج قىلىن-
 tahte¹. s. far. تالان، بۇلانغان.
 tahte². ئاستى، تەكتى، تېگى، ئاستىدا.
 tahtel . arz. is. ar. يەر ئاستى.
 tahtel . bahir, - hri. is. ar. دېڭىز
 ئاستى.
 tahtel . hîfz. z. ar. ھىمايە ئاستىدا.
 tahtim. is. ar. تامغا بېسىش، تامغىلاش.
 tahtit. is. ar. ① سىزىش، سىزىلىش،
 سىزىق بىلەن بىلدۈرۈش. ② سىزىق.
 tahtiye. is. ar. خاتالىقنى پاش
 قىلىش، خاتالىقنى ئاشكارىلاش.
 taht . nişin. s. ar. تەختىدە ئول-
 تۇرغان، ھۆكۈمدار، پادىشاھ.
 tâhûn, tâhûne. is. ar. سۇ تۈگىمىنى.
 tâhûne. is. ar. ① سۇ تۈگىمىنى.
 ② ئەڭ چوڭ ئېغىز چىشى.
 tahûr. s. ar. ① بەك پاكىز. ② تا-
 زىلىغۇچى، پاكىزلىغۇچى.
 tahvif. is. ar. قورقۇتىش، ۋەھىمىگە
 سېلىش.
 tahvil. is. ar. ① ئۆزگەرتىش.
 ② زايوم، پۇل چېكى.
 tahyib. is. ar. مەھرۇم قىلىش، مەھرۇم
 قىلىنىش.
 tahyil. is. ar. ئەسكە ئېلىش، ئەسكە
 كەلتۈرۈش.
 tahzi. is. ar. ① يېرىش، كېسىش.
 ② ئوپىراتسىيە قىلىش.
 tahzib¹. is. ar. توپى بىلەن توپلاش.
 tahzib². is. ar. بويلاش، قىتاتلاش
 (چاچ ۋە ساقالنى).
 tahzil. is. ar. تۈۋەنلەشتۈرۈش،
 تۈۋەنلىتىش.
 tahzin. is. ar. خەزىنىدە ساقلاش.

- ① tahzir¹. is. ar. ساقلاپ قېلىش.
 ② مەئى قىلىش، چەكلەش.
 ① tahzir². is. ar. ھازىرلاش. ② دورا
 ھازىرلاش. ③ يېشىل رەڭ بېرىش.
 tahziz. is. ar. رىغبەتلىكە ئىندۇرۇش،
 ھەۋەس قىلدۇرۇش.
 ① tāib. is. s. ar. تۆۋە قىلغۇچى.
 ② ئەرلەر ئىسمى.
 tāif. s. ar. تاۋاپ قىلغۇچى، ئەتراپىنى
 ئايلانغۇچى.
 tāife. is. ar. ① گۇرۇھ. ② قەبىلە.
 ③ پاراخوت (كېمە) ئىشچىسى.
 tāil. is. ar. پايدا، مەنپەئەت.
 tāir. is. s. ar. ① ئۇچىسىدىغان.
 ② ئۇچار قۇش.
 tak, - kī. is. ar. بايراملاردا كۈچە-
 لارغا قىلىنغان ياكى خاتىرە ئۈچۈن
 ياسالغان ئەگمە دەرۋازا.
 taka¹. is. ئۈچ كىشى ھەيدەي-
 دىغان يەلكەنلىك كېمە.
 ① tāka². is. ar. تۆگە ئۈستىگە ئورنى-
 تىلغان ئادەم ئولتۇرىدىغان قۇببە شەكىل-
 لىك سېۋەت. ② پەنجىرە، دېرىزە.
 takabbuz. is. ar. ① پۈرۈلۈش، پۈرۈپ
 باغلاش. ② قەۋزىيەت، ئىچى قېتىش.
 takabbül. is. ar. ① قوبۇل قىلىش.
 ② ئۈستىگە ئېلىش.
 takaddüm. is. ar. ① ئالدىن كېلىش.
 ② ئالدىن ھەرىكەتلىنىش.
 takaddüs. is. ar. مۇبارەك، قۇتلاش.
 takalama. is. قېلىپنى ئوڭ - سولغا
 سېلىكىسىپ مودېلنى قېلىپتىن چىقىرىش.
 takallüb. is. ar. ① قايتىش، چۆگە-
 لەش. ② ئۆزگىرىش، باشقا بىر قېلىپقا
 كىرىش.
 takallüd. is. ar. ① تاقاش، بويىنىغا
 ئېسىش. ② ئۈستىگە ئېلىش (بىر ئىشنى).
 takallül. is. ar. ئازىيىش، كېمىيىش.
 takallüs. is. ar. پۈرۈلۈش، سوللىشىش،
 كۆڭلەك كېيىش.
 takammül. is. ar. پىتىلاپ كېتىش.
 takannus. is. ar. قانۇنلىنىش، ئۆز-
 گەرمەس، قەتئىيلىشىش.
 takarrüm. is. ar. تاتلىق - تاتلىق
 يېيىش.
 takarrüp, - hü. is. ar. يېقىنلىشىش.
 takarrür, - rü. is. ar. ① قارارلىشىش.
 ② قارار قىلىش.
 takas. is. ar. ھېسابلىشىش، قەرز
 تۆلىشىش.
 takassi. is. ar. شەيئىنىڭ ئەسلىنى
 تەكشۈرۈش.
 takat, - ti. is. ar. كۈچ، دەرمان،
 قۇۋۋەت.
 takatsız. s. ھارغىن، دەرمانسىز.
 takatsızlık, - ğı. is. دەرمانسىزلىق.
 takattub. is. ar. قورۇق، قورۇق
 چۈشۈش (يۈزگە).
 takattur. is. ar. تامچىلاش، تامچا،
 تامچا ئېقىش.
 takatuka. is. ① ۋاراڭ - چۇرۇڭ. ②
 باسمىغاندا تىزىلىپ بولغان ھەرىكلەر-
 دىن بەتنى چىڭىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلى-
 دىغان شىنا.
 takaturist. s. ئەسكىرەپ (كونىراپ)
 كەتكەن.
 ① takar. is. ② قارماق. ③
 ياغاچ كەش.
 takavvi. is. ar. كۈچلىنىش، قۇۋۋەت-
 لىنىش.

يىرىڭداش. **takayyüh.** is. ar.
 ئىنچىكىلەش، **takayyüt, - tü.** is. ar.
 دىققەت قىلىش.
 ① مىننەت قىلىش. **takaza.** is. ar.
 قەرزدارنى قىستاش.
 قۇببە شەكلىدە ياساش. **rakbib.** is. ar.
 ئەيىبلەش. **takbih.** is. ar.
 ئەيىبلىمەك. **~ etmek.**
 سۆيۈش، ئۆپۈش. **takbil.** is. ar.
 تەكچە. **tāk . çe.** is. ar. far.
 ئۈزۈم ئۇرۇقى. **tāk . dane.** is. far.
 خالىماسلىق، ياخشى **takdih.** is. ar.
 كۆرمەسلىك، قىزىقماسلىق.
 ① تەقدىم، سۈنۈش. **takdim.** is. ar.
 ② (بىر ئادەمنى باشقا بىرىگە) تو-
 نۇشتۇرۇش. ③ تەكلىپ قىلىش، ئىلگىرى
 سۈرۈش. ④ بىر نەرسىنى باشقا بىر-
 دىن ئەلا بىلىش.
 تەقدىم قىلماق. **~ etmek.**
 ① تەقدىم. ② ئۆزىدىن **takdime.** is. ar.
 ئۈستۈن بىر ئادەمگە بىرىلگەن ھەدىيە.
 ① ماختاش، ئالغىش. **takdir.** is. ar.
 لاش. ② قەدىرلەش. ③ باھا بېرىش.
 ④ تەقدىر - قىسمەت.
 تەقدىرلەشكە ئەرەبىي. **takdiri.** s. ar.
 دىغان، تەقدىرلەشكە تېگىشلىك.
 تەقدىرنامە. **takdir . name.** is. ar.
 ئۇلۇغلاش، ئىلاھىيلاش. **takdis.** is. ar.
 تۈرۈش.
 قۇلۇپلاش، قۇلۇپلىنىش. **takfil.** is. ar.
 قاپىيىگە سېلىش، قاپىيە. **tafiye.** is. ar.
 يىگە سېلىنىش.
 ① بويۇنغا ئاسىدىغان قىممەت **takl.** is.
 باھالىق زىبۇ - زىننەتلەر. ② بىر سۆز-
 نىڭ كەينىگە ئۇلىنىدىغان سۆز ياسىغۇچى

ياكى تۈرلىگۈچى قوشۇمچىلار.
 ① مەسخىرىچى، مازاقچى. **takılğan.** s.
 ② ئەخمەق قىلغۇچى، ئەخمەق تاپقۇچى.
 تاقالغان، ئېسىلغان، ئۇلانغان **takılı.** s.
 (سۆزگە قوشۇمچە).
 ① تاقالماق، ئېسىلماق، **takılmak.**
 ② مەسخىرە قىلماق، ئەخمەق
 قىلماق.
 ① گۈرۈپپا، قاتار. ② سايپ. **takim.** is.
 مان، جابدۇق. ③ ئىزۋوت، پەي.
 ④ كوماندا. ⑤ مۇشتەك.
 «1. Şu siyah şapkalı da onların
 takımındandır — بۇ قارا شەپكىمۇ —
 شۇلارنىڭ قاتارىدا.
 2. Marangoz takımı — ياغاچچىلار-
 نىڭ سايىمىنى.
 3. Futbol takımı. پۇتبول كوماندىسى.
 تاقىم ئارالار. **takım . adalar.** is.
 يۇلتۇزلار **takım.yıldız.** is. astr.
 تۈركۈمى.
 قاتمال پىكىر (قې). **takınak, - ğı.** is.
 تىپ قالغان).
 قاتمال پىكىرلىك. **takınaklı.** s.
 ① تاقىماق، ئاسىماق. ② **takınmak.**
 چۈشەنمەك، مۇزاكىرە قىلماق، مۇھاكىمە
 قىلماق.
 تاقىلدىماق، تاراقلىماق. **takırdamak.**
 «Sandığın içinde aletler takıldadı —
 ساندۇقنىڭ ئىچىدە جابدۇقلار —
 تاراقلىدى.»
 تاقىلدىتاق، **takırdatmak.**
 تاراقلاتماق.
 تاراقلىغان، تاقىلدىغان **takırtı.** is.
 ئاۋاز.
 تاراق - تۇرۇق، تاقۇر. **takır tukur.**

چۈشۈرۈش.

taklim. is. ar. (قەلەم، تىرناساق قا- تارلىقلار ھەققىدە) ئۇچلاش، ئېلىش، يېنىش، تاراشلاش.

taklit, - di. is. → Taklid.

taklitçi. is. تەقلىدچى.

takma. is. ① تاقىما، تاقاش، قاداش.

② ياسالما؛

«Takma saç —

تاقىما چاچ. «لەقەم، تەخەللۇس. Takma ad —

① تاقىماق، قادىماق، سالماق. **takmak.**

② قويماق (ئىسىم). ③ قەرز قالدۇرماق.

④ ئەگەشتۈرمەك. ⑤ ئەھمىيەت بەرمەك،

ئېتىبار قىلماق؛

«1. Yüzük takmak —

ئۈزۈك تاقىماق. 2. peşine on kişi takmak

ئارقىغا — سىغا ئون كىشىنى ئەگەشتۈرمەك.

3. Deli kimseyi takmaz —

ساراڭ ھېچكىمگە ئېتىبار قىلمايدۇ.»

takmamak. ئېتىبار بەرمەسلىك، بىپەر- ۋالىق.

كۆڭلەك كىيگۈزۈش. **takmis.** is. ar.

قان ئايلىنىشنىڭ تېز- **takografi.** tip.

لىكىنى يېزىش.

شىنا، قوزۇق. **takoz.** is. yun.

تەخىنەن. **takriben.** ar.

تەخمىن. **takrip, - bi. is. ar.**

① چۈشەندۈرۈش. ② **takrir.** is. ar.

لايىھە. ③ مۈلكىنى ساتقانلىق توغرىسى-

دىكى بايانات.

تەقىز (يېڭى نەشرىدىن **takriz.** is. ar.

چىققان بىر كىتابنى تونۇشتۇرۇپ يېزىل-

غان ماقالە).

تاكسا (كىرا ماشىنىسى). **taksi.** is. fr.

تەقسىم، بۆلۈش، **taksim.** is. ar.

تۇقۇر.

① بىر - بىرىگە تاقالماق. **takışmak.**

② سوقۇشماق، غوۋغا.

① ساقلىنىش، چېكى. **takıyye.** is. ar.

نېش. ② بېراۋ مەزھىبىنى يۈشۈرۈش.

takî. s. ar. گۇناھتىن، ھارامدىن قاچى.

دىغان، دىنغا سادىق.

① ئارقىغا چۈشۈش، **takib.** is. ar.

ئىزىغا چۈشۈش، پېيىمىغا چۈشۈش.

② قوغلاش. ③ كۈتۈش.

ئىز قوغلىغانلىق، **takibat, - ti.** is. ar.

پېيىغا چۈشكەنلىك، ئارقىغا كىرگەنلىك.

① تۈگىيەش. ② ئىبا. **takid.** is. ar.

دىنى ياكى جۈملىنى چۈشىنىكسىز تۈزەش.

takigraf. is. fr. تېز يازغۇچ، تېز

يازار.

① تۇغماس قىلىپ **takim.** is. ar.

قويۇش. ② مىكروپىسىز لاندۇرۇش.

① ئىزىغا چۈشۈش، **takip, - bi.** is. ar.

ئارقىسىغا چۈشۈش، قوغلاش. ② ئەگىشىش،

ئەگەشتۈرۈش. ③ ئېرىشتۈرۈش، ئىگە

قىلىش.

ئىزىغا چۈشمەك، قوغلىماق. **~ etmek.**

تۆپكە، يۈرەك ۋە نېرۋا **takipne.** is. fr.

كېسەللىكلىرىدە دۇچ كېلىدىغان نەپەس-

نىڭ تېزلىشىشى.

بۆك، تەقىي. **takke.** is. ar.

مىللاق. **takla, taklak.** is.

مىللاق ئاتماق. **~ atmak.**

مىللاق ئاتقۇچى. **taklabaz.** is.

① تەتۈر ئۆرۈش، **taklib.** is. ar.

ئۆرۈلۈش. ② شەكلىنى ئۆزگەرتىش.

تەقلىد، ئوخشىتىش، **taklid.** is. ar.

دوراش.

ئازايتىش، ئازايتىلىش، **taklil.** is. ar.

(ماتېماتىكىدا) بۆلۈش.
taksimat, - ti. is. ar. تەقسىمات، بۆلۈش.
taksimət. is. yun. تاكسىمېتر (كېرا ماشىنىلىرىنىڭ قانچىلىك يول يۈرگەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان كۆرسەتكۈچ).
 ① **taksir.** is. ar. قىسقارتىش، قىس. ② كەمچىلىك ئۆتكۈزۈش.
taksiratlı. is. قۇسۇرلار، كەمچىلىكلەر.
taksit, - ti. is. ar. قەرزنىڭ مۇددەتكە بۆلۈپ تۆلىنىدىغان قىسمى.
takşiri. is. ar. شۈپۈكىنى (پىروستىنى) سۈيۈش.
takt, - tı. is. fr. سۆز ۋە ھەرىكەتتىكى ئېھتىياتچانلىق.
 تاق - تاق، تاق - تاق: **tak tak.** z. «Tak tak diye kapı vuruldu - تاق - تاق قىلىپ ئىشىك ئۇرۇلدى»
 ئاستۇرماق، تاقىتماق. **taktırmak.**
 ① **takti, -i.** is. ar. كېسىش، پارچە. ② تۇراق (شېئىرىيەتتە)، پائۇزا (سۆزدىكى سۆز ۋە جۈملە ئارىلىرىدىكى توختاش).
 ① **taktik.** is. fr. تەكتىكا. ② بىرەر مەقبەتكە يېتىش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان ئۇسۇل.
taktir. is. ar. تېمىتىش.
 تاق - تۇق (ئاۋاز)، تاراق - **tak tuk.** z. تۇرۇق.
 ياغاچ **takunya, takunye.** is. yun. كېسىش.
 ① **takvib.** is. ar. يەر قېزىش. ② يۈلۈپ چىقىش، قوپۇرۇش.
 يېتىشىش، ئۆلىشىش. **takvid.** is. ar.
 تەقۈم، كالىندار. **takvim.** is. ar.

كالىندار با. **takvim. hâne.** is. ar. سىدىغان مەتبەئە.
takvit. is. ar. بېقىش، بورداش، كۈتۈش.
takviye. is. ar. كۈچلەندۈرۈش، قۇۋۋەت. لەندۈرۈش، كۈچىنى ئارتتۇرۇش، چىگىتىش.
takviyet. is. ar. → **Takviye.**
 ① **takyid.** is. ar. مەنسۇپ قىلىش، باغلىق قىلىش، ئائىت قىلىش. ② باغلاش.
takyidetmek. باغلىماق.
takyit, -di. is. ar. قارىتىش، مەنسۇپ قىلىش، ئائىت قىلىش، ئىلگىگە ئۆتكۈزۈش، باغلىق قىلىش.
 ① **tālâc.** is. far. ئاۋاز. ② مەشەل. ③ ئىگىراش ئارىلاش ۋارقىراش. ④ جېدەل - ماجرا، غوغا.
talak, - kı. is. ar. تالاق (بوۋىنىش). تالاق خوتۇن. ~ Kadın.
talak. name. is. ar. far. تالاق خېتى.
talân. is. far. تالان، بۇلاڭ - تالان، بۇلاش.
tâlânger. is. far. بۇلاڭچى، قاراقچى.
tâlângerî. is. far. بۇلاڭچىلىق، قا. راقچىلىق.
talapsamak. (چىشى ھايۋان) كۈيلىمەك، كۈيگە كىرمەك.
 ① **talar.** is. far. ياتاق. ② چوڭ ئۆي، زال.
talaş. is. قىرىندىلا، ياغاچ قىرىندىلىرى.
 ① **talat.** is. ar. يۈز، چىراي. ② چىرايلىق، گۈزەللىك. ③ ئەرۋە ئايال ئىسمى.
talâvet. is. ar. گۈزەللىك، تاتلىقلىق، نازۇكلۇق.
 ① **talaz.** is. دولقۇن. ② قاپارتما.

بۆرنە (رەخلەرنىڭ يۈزدىكى).
 ① دولقۇنماق. ② بۆر. talazlanmak.
 تۈپ چىقماق، قاپارتما چىقىش.
 يالقۇنلاش، يالقۇنچاش. talazzi. is. ra.
 «ئۇزۇن بولسۇن» دېگەن مە. tale. ar.
 نىدە قىلىنىلىدۇ.
 ئوقۇغۇچى. talebe. is. ar.
 تىلىمەك، تەلەپ قىلماق، talebemek.
 ئىستىمەك.
 تەلەپكار، تەلەپ talebkâr. s. far. ar.
 قىلماق، تىلىگۈچى، ئىستىگۈچى.
 تەلەپ، تىلەك، talep, - bi. is. ar.
 ئىستەك.
 تەلەپ قىلماق. ~ etmek.
 تەلەپنامە. talep.name. is. ar.
 تالەر (گېرمانىيە، taler. is. alm.
 ئاۋستىرالىيە ۋە باشقا نۇرغۇن مەملىكەتلەرنىڭ كونا كۈمۈش پۇلى).
 تالەس (يۇنانلىق فەيلا. Tales. Öz. is.
 سۈپ ۋە ماتېماتىكىچى).
 كالا ۋە قويىنىڭ ئىچ. talg.yağı. is.
 يېغى، چاۋا ياغ.
 ئىككىنچى دەرىجىلىك. tali. s. ar.
 ① ھەۋەسكار، تە. talib. s. is. ar.
 لەپكار، تەلەپ قىلغۇچى. ② ئوقۇغۇچى.
 قىز ئوقۇغۇچى. talibe. s. ar.
 ① قۇل، دىدەك. ② talid. is. ar.
 ھايۋانغا ئوخشىغان جانلىق نەرسە.
 تەلەي، بەخت. talih. is. ar.
 تەلەيلىك، بەختلىك. talihli. s.
 تەلەيسىز، بەختسىز. talihsiz. s.
 تەلەيسىزلىك، - gi. is. talihsizlik,
 بەختسىزلىك.
 ① بىر ئىشنىڭ talik, - k1. is. ar.
 ئۇنداق ياكى بۇنداق شەرتكە باغلىنىش.

② مەلۇم بىر ۋاقىتقا كېچىكتۈرۈلۈشى،
 سوزۇلىشى.
 كېچىكتۈرمەك، سۈرمەك، باغ. ~ etmek.
 لىماق، توختاتماق، ئاسماق.
 پوۋوسكا، پەيتۇن. talika. is.
 ① تەلىم - تەربىيە: talim. is.
 تەلىم — «Talim ve terbiye heyeti»
 تەربىيە ھەيئىتى (ئۆمىكى). ② تەربىيەلەش،
 يېتىشتۈرۈش. ③ ھەربىي تەلىم - تەربىيە،
 ھەربىي مەشق:
 «Askeri talimile uğraşan subay —
 ئەسكەر تەربىيەلەيدىغان ئوفىتسېر»
 تەلىمات، talimat, - ti. is. ar.
 يوليۇرۇق.
 يوليۇرۇق بەرمەك. ~ vermek.
 بەلگى. talimat.name. is. far. ar.
 لىمە، قائىدە، تۈزۈم، نىزام.
 ھەربىي مەشق talim.hane. is. ar.
 مەيدانى.
 تەلىم، تەلىم - تەربىيە. talimi. is. ar.
 ئاشكارا قىلىش، ئاش. talin. is. ar.
 كارىلاش.
 تەلەپ قىلغۇچى، talip, - bi. s. ar.
 تىلىگۈچى، ئىستىگۈچى.
 تەلەپ قىلغۇچى، ھەۋەس talipli. s.
 قىلغۇچى.
 تالىك (ھىندىستاندا talik, - k1. is. ar.
 قوللىنىلىدىغان پاراشوكقا ئوخشايدىغان
 ئاق مىنېرال).
 «ئىلا - بىلا» دېگەنگە tallahi. osm.
 ئوخشاش سۆز بولۇپ، باشقىلارنى
 ئىشەندۈرۈش ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ.
 يۇقىرى كۆتۈرۈش (بىر talliye. is. ar.
 نەرسىنى).
 كۆڭۈلنى ئاۋۇتۇش، taltif. is. ar.

خوش قىلىش.
taltih. is. ar. بۇلغاش، بۇلغىنىش.
talyasan. s. far. سەللىنىش پەتتاسى.
tam. s. ar. ① ساق، تولۇق. ② كەم. ③ چىلىكىسىز. دەل:
 «Bu iş tam iki yıl sürdü — بۇ ئىش ساق ئىككى يىل داۋاملاشتى.
 Bu ayakkabı ayağıma tam gel di — بۇ ئاياغ پۇتۇمغا دەل كەلدى.
tama. is. ar. تويماسلىق، ئاچكۆزلۈك.
tamah. is. ar. ئاچكۆزلۈك.
 ~ etmek. تەمە قىلماق.
tamahkâr. s. ar. تەمەگەر، ئاچكۆز.
tamahkârlık, -ğı. is. تەمەگەرلىك، ئاچكۆزلۈك.
tamam. s. ar. ① ھەممە، پۈتۈن. ② تولۇق. ③ قاتناش قوراللىق يولغا چىققانلىقىنى ئاڭلىتىدۇ. ④ كۆڭۈلگە ياقىمىغان بىر ئىشنى ياكى تەكلىپ توغرىلىق سۆزلىنىدۇ:
 «Kitabın tamamını okudum — كىتابنىڭ ھەممىسىنى ئوقۇدۇم.
 Bu kitab tamam değildir — بۇ كىتاب تولۇق ئەمەس.
tamamen. z. ar. تامامەن، پۈتۈنلەي، تەلۋەكۈس.
tamamiyle. z. ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھالدا.
 ① تولۇقلىماق، كەم. ② پۈتتۈرمەك، تەمەل.
tamamlanmak. تولۇقلانماق، كەم يېرى.
 تولۇقلىماق، سەپلەنمەك.
tamamlayıcı. s. تولۇقلىغۇچى، تولدۇرغۇچى.

tāmāt is. far. پەلپەتەش گەپ، ئاساس سىز گەپ.
tambur. is. ar. تەمبۇر.
tambura. is. ar. سىم تارلىق سازلار. نىڭ ئومۇمىي ئاتىلىشى.
tamburacı is. تەمبۇر چالدىغان ياكى ياسايدىغان ئادەم.
tāmi. s. ar. تەمەگەر.
tamık, -kı. is. ar. چوڭقۇرلاشتۇرۇش.
 ① تەشۋىقات ۋارىقى، **tamim.** is. ar. ئېلان، ئۇقتۇرۇش. ② ئومۇملاشتۇرۇش، يىغىنچاقلاشتۇرۇش.
tamir. is. ar. ئوڭشاش، ئىسلاھ، تۈزىتىش: «Bağdat tamir etmek — قورسقىنى تويغۇزماق (چاقچاق).»
 ① رېمونتچى، ئوڭلىغۇچى، **tamirci** is. ئوڭشاتقۇچى. ② يەر ئاستى سۇ يوللىرىنى ۋە تۇرۇبلىرىنى تۈزەتكۈچى.
tamir . hane. is. رېمونتخانا، ئوڭشاش ئۆيى.
 ① قارىغۇ (كۆرمەس) قىلىپ **tamiye.** is. ar. قويۇش. ② سىرلىق قىلىپ سۆزلەش.
tamlanan. s. بىلدۈرۈلگەن.
tamlayan. s. بىلدۈرگەن.
tamm, tāmme. s. ar. تولۇق، مۇكەممەل، بېجىرىم.
tāmmâ. is. ar. قاتتىق تەمەگەر.
tāmmât. is. ar. قىيامەت.
 ① قىيامەت. ② قاتتىق **tāmme.** is. دەرد - پەرياد.
tams¹ is. ar. ئادەت، ھەيز، ئاي بېشى.
tams² is. ar. يوق قىلىش، يەر بىلەن يەكسان قىلىش.
tamı . sayı. is. → **Sayı.** قېتىۋۇرۇق:
tamtakır. s.

«Tamtakır bir oda — قۇبۇقۇرۇق ئۆي. —
 tamtam. is.müz. (ئوركىستېردا).
 tamu. is. جەھەننەم، دوزاخ.
 tamul. is. dilb. ھىندىستاننىڭ جەنۇبى.
 بىدا ۋە سەيلۇندا قوللىنىلىدىغان دراۋىد تىلى.
 tamusal. s. جەھەننەمنى ئەسلىتىدىغان،
 جەھەننەمگە ئوخشايدىغان، دوزاخسىمان.
 tamüye. is. جەمئىيەت ئەزالىرىنىڭ سانى.
 tamzare. is. بىرخىل كۆللەكتىپ ھالدا
 ئويىنىلىدىغان خەلق ئۇسۇلى.
 tan. is. تاڭ، سەھەر ۋاقتى.
 ~ atmak. تاڭ ئاتماق.
 tân. is. ar. ئەيىبلەش، سۆكۈش.
 tanassur. is. osm. خىرىستىيان دىنىغا
 ئۆتۈش.
 tanatoloji. is. fr. تاناتولوگىيە
 (ئۆلۈمنىڭ ئىپادىسىنى، شەرتىنى، سەۋەبىنى
 ۋە خاراكتېرىنى تەتقىق قىلىدىغان
 بىلىم).
 tanbul. is. bot. ھىندىستان، مالايا
 رايونلىرىدا ئۆسىدىغان بىرخىل لازا - تانبول.
 tanbur. is. → Tambur.
 tanburânî. s. ar. → Tanburi.
 tandır. is. osm. ① يەر تونۇرى. ②
 سەندەل، ماڭغال.
 tane. is. osm.far. ① دانە. ② دان.
 «Üç tane elma — ئۈچ دانە ئالما. —
 tanecil. s.zool. ئاشلىق بىلەن بېقىلغان
 (ھايۋان).
 tanelemek. دانىلىرىنى ئايرىماق، بىر -
 بىرىدىن ئايرىماق.
 taneli. s. ① دانىلىق. ② دانلىق.
 tangırdamak. جىرىڭلىماق (مەدەندىن
 ياسالغان نەرسىلەرنىڭ).
 tangır tungur. جاراڭ - جۇرۇڭ،

تاراڭ - تۇرۇڭ.
 ① تانگو (تانىسنىڭ is. isp.
 بىر تۈرى ۋە ئۇنىڭ كۈيى). ② زالڭ،
 تەتتىمەي (ئايال).
 Tangutlar, tangıtlar. öz. is. تاڭغۇتلار.
 tanı. is. tıp. دىئاگنوز.
 tanıdık, -ğı. is. تونۇش ئادەم: .
 «Hiç birtanıdığa rastlamadım —
 ھېچبىر تونۇش ئادەمگە يىرلۇقىمدىم.»
 ① شاھىت، گۇۋاھ. is. - ğı. tanık,
 ② ئىسپات، دەلىل.
 tanıklamak. ئىسپاتلىماق.
 tanıklık, - ğı. is. شاھىتلىق، گۇۋاھلىق.
 tanılmak. كېسەلگە دىئاگنوز قويۇپ
 مۇئەييەنلەشتۈرمەك.
 tanılmak. → Tanınmak.
 tanım. is. (ماتېماتىكىدا) ئېنىقلىما.
 tanıma. is. ئىقرار بولۇش، بويىنىغا
 ئېلىش، تونۇۋېلىش.
 ① تونۇماق. ② بىلىمەك. ③ بىر
 ئىشنى چۈشەنمەك. ④ ئايرىماق، پەرق
 قىلماق. ⑤ قوبۇل قىلماق. ⑥ بويىۋن
 ئەگمەك.
 «Görünce hemen tanıdım —
 كۆرۈپلا تونۇدۇم.
 Onu çoktan tanıyorum —
 ئۇزۇندىن بېرى بىلىمەن.»
 tanımlama. is. چۈشەندۈرۈش،
 شەرھەلەش.
 tanımlamak. is. چۈشەندۈرۈمەك،
 شەرھىلەمەك.
 ① تونۇلماق. ② نامى چىقماق،
 ئېتى چىقماق.
 ① تونۇلغان، نامى چىققان. s. tanınmış.
 ② مەشھۇر، ئاتاقلىق.

tanış. s. تونۇش (ئادەم).
 tanışık, - ğı. is. تونۇش:
 «Bunlar tanışık çıktılar — بۇلار تونۇش بولۇپ چىقتى.»
 tanışıklık, - ğı. is. تونۇشلۇق:
 «Onunla hiç tanışıklığım yok — ئۇنىڭ بىلەن ھېچبىر تونۇشلۇقۇم يوق.»
 tanışmak. تونۇشماق.
 tanıştırmak. تونۇشتۇرماق.
 tanıtt. is. ئىسپات، دەلىل، پاكىت.
 tanıttıcı. is. s. تونۇشتۇرغۇچى.
 tanıttılmak. تونۇشتۇرۇلماق.
 tanıttılamak. ئىسپاتلىماق.
 tanıttılanmak. ئىسپاتلانماق، ئىسپات قىلىنماق.
 tanıttıma. is. تونۇشتۇرۇش.
 tanıttımak. تونۇشتۇرماق.
 tanıttımalık. is. چۈشەندۈرۈش قەغىزى.
 tanıttıf. is. قاتتىق بېرىش، قاتتىق رەنجىتىش.
 tank, - kı. is. ing. تانكا.
 tankçı. is. s. تانكىچى.
 tanker. is. ing. تانكىر (نېفىت، بېنزين قاتارلىق سۇيۇق نەرسىلەرنى توشۇيدىغان پاراخوت ياكى ئاپتوموبىل).
 tank . savar. is. تانكىغا قاراشى قورال، تانكىغا ئاتقۇچى قورال.
 tanılamak, tanılamak. ھەيران قالماق، ئاغزى ئېچىلىپ قالماق، ھاڭ - تاڭ قالماق.
 tannâne. is. müz. سېمپونىيە.
 tanrı. öz. is. تەڭرى، ئاللا.
 tanrı . bilim. öz. is. ئىلاھىيەت.
 tanrıci. is. تەڭرىگە ئىشەنگۈچى.
 tanrıça. is. ئىلاھە.
 tanrılaştırmaq. ئىلاھىيلاشتۇرماق.

tanrısal. s. ئىلاھىي.
 tanrısız. s. ئاتىست، خۇداسىز.
 tanrısızlık, - ğı. is. ئاتىزم، خۇدا - سىزلىق.
 tanrıtanımaz. s. is. خۇدانى ئىنكار قىلغۇچى.
 tanrı . tanımazlık, - ğı. is. ئاتىزم.
 tansık, - ğı. is. مۆجىزە.
 tansif. is. ar. ئىككىگە بۆلۈش.
 tansiyon. is. قان بېسىمى.
 tantana. is. ar. تەنتەنە، داغدۇغا.
 tantanalı. s. تەنتەنەلىك، داغدۇغىلىق.
 tanz. is. ar. چاقچاق قىلىش، قىلىپ كۆڭۈلنى ئېچىش.
 tanzif, - fi. is. ar. تازىلاش.
 tanzifat, - ti. is. ar. تازىلىق ئىشلىرى.
 ~amelesi. كوپچا سۆيۈرگۈچى، كوپچا تازىلىغۇچى.
 tanzim. is. ar. تۈزىتىش، يولغا قويۇش، رەتكە سېلىش، تەرتىپكە سېلىش، رەتلەش.
 tanzimat, - ti. öz. is. ar. تانزىمات (سۇلتان ئابدۇلمىجىت زامانىدا يەنى 1839 - يىلى «گۈلخانە ھاتتى ھۇمايۇنۇ» ئىسمى بىلەن ئاتالغان بىر بۇيرۇق بىلەن ئېلان قىلىنغان رەھبەرلىكنى رەتكە سېلىش لايىھىسى).
 tanzir¹. is. ar. تازا قىلدۇرۇش.
 tanzir². is. ar. ئوخشىتىش، ئوخشى.
 تىلىش. ② بىر شېئىرنى مەزمۇن ۋە شەكىل جەھەتتىن تەقلىد قىلىش.
 ① پۇرۇپكا (شېشە، tapa. is. it. بوتۇلكا ئاغزىنى ئېتىدىغان). ② پىلتە، پىستان (ئوقنىڭ).
 tapan. is. سۆرەم.
 tapanlama. is. سۆرەم سېلىش.
 ① ئىبادەتخانا. ② چو. - tapcak, - ğı. is. قۇنىدىغان نەرسە. ③ تاش ۋە خىشتىن

ئېگىز قىلىپ ياسالغان ۋە ئۈستىگە ئوت يېقىپ قۇربانلىق قىلىنىدىغان يەر.
tapı. is. چوقۇنىلىدىغان نەرسە، مەنبۇت.
tapınak, -ğı. is. ئىبادەتخانا.
tapınç. s. چوقۇنۇش، ئاللاغا كۆرسىتىش گەن ھۆرمەت.
tapınma. is. چوقۇنۇش، ئىبادەت قىلىش.
tapınmak. چوقۇنماق، ئىبادەت قىلماق.
tapma. is. چوقۇنۇش.
tapmak. چوقۇنماق؛
 «Güneşe tapmak. — قۇياشقا چوقۇنماق.
tapon. s. alm. ئەرزان، سۈپەتسىز، ئەرزان؛
 «Tapon mal — ئەرزان مال.
tapşı. is. قۇربانلىق قىلىنىدىغان يەر.
taptaze. s. يېپىيىش، تاپتازا.
taptırmak. چوقۇندۇرماق.
tapu. is. ① مۈلۈك خېتى. ② خىزمەت. ③ ئىبادەت.
tapuğ. is. ئىلاھىي.
tapulamak. بىر مۈلۈكنى مۈلۈك خېتىگە يازماق.
tar. is. far. يىم.
tarab. is. ar. خۇشاللىق، كۆڭۈل خۇشلۇق.
tarab. sâz. s. ar. نەغمە - ناۋا.
 ① **târâc. is. far.** بۇلاڭ - تالاڭ.
 ② **târâc. is. far.** بۇلاش - تالاش.
târâc. ger. s. ar. بۇلاڭچى.
târâc. kerde. s. far. بۇلانغان، تالانغان.
taraça. is. it. دەم ئېلىش سۈپىسى، ھاۋا - لىنىش يېرى.
 ① **taraf. is. ar.** تەرەپ. ② رايون. ③ يان، قات.
taraf. dâr. is. ar. far. تەرەپدار.
tarafdarî. is. ar. far. تەرەپدارلىق.
tarafeyn. is. ar. ئىككى تەرەپ.

tarafgir. s. ar. تەرەپدار.
tarafgirlik, -ğı. is. تەرەپدارلىق.
 ① **taraf. is.** ئىككى تەرەپ، ② ئەتراپ.
 ① **taraf. s.** تەرەپلىك، يانلىق.
 ② يانداش؛
 تۆت يانلىق. «Dört taraf —
 ئۇنىڭ يانداش — Onun tarafı çok —
 لىرى كۆپ.»
tarafsız. s. بىتەرەپ.
tarafsızlaştırmak. بىتەرەپلەشتۈرمەك.
tarafsızlık, -ğı. is. بىتەرەپلىك.
taraf. is. osm. يانداش.
 ① **tarak, -ğı. is.** ② ئاياللار. ③ تىرنا (باغلاردا نىڭ چاچ تارغىقى. ④ بەزى قۇشلارنىڭ ئىشلىتىلىدىغان). ⑤ بېلىقنىڭ بېشىدىكى تاج، تاج پەرى. ⑤ بېلىقنىڭ ساقىقى (نەپەس ئېلىش ئورگىنى).
 ① **tarakçı. s.** تارغاق ياساپ ساتقۇچى.
 ② تاراش ئىشىنى قىلغۇچى.
 ① **taraklamak.** تارماق. ② تىرىلىماق.
 تىرنا سالماق. ③ سۈتېگىدىكى لانتىلارنى پاكىزلىمەك. ④ تاشقا ئويما ئىشلىمەك.
 ① **taraklı. s.** تارغاقلىق، تارغاق.
 ② قەلەمىي؛
 «Taraklı kumaş — قەلەمىي رەخت.
 تارالغان. **taralı. s.**
 ① **tarama. is.** تاراش ئىشى. ② ھەربىي چارلاش.
 ① **taramak.** تارماق. ② ئاڭتۇرماق، قىدىرماق. ③ تازىلىماق، پاكىزلىمەك؛
 «Bütün ormanı taradık, hiçbir iz bulmadık — پۈتۈن ئورماننى ئاڭتۇردۇق، بىر ئىز تاپالمىدۇق.»
târân. s. far. قاراڭغۇلۇق.

taranga. is. zool. ياپىلاق، گۆشى
لەززەتسىز، قىلىتېرىقى كۆپ بېلىق.

① تارانماق. ② بېشىنى
تارتماق.

tarantı. is. چۈپرەندى.

tārāt. is. far. بۇلاڭ - تالاڭ.

taratmak. تاراتماق.

tarator. is. دورا - دەرمان.

taravet, - ti. is. ar. ئۆسمۈرلۈك.

taraz. is. dok. تەقۇلغان رەخت ئۈستى
دىكى پاختىلار.

tarazlamak. توقۇلغان رەختلەر ئۈستى
دىكى پاختىلارنى تازىلىماق.

tarazlanmak. تال - تال قىلماق:

قىزنىڭ «Kızın saçları tarazlanmış»

چېچى تال - تال بولۇپ كېتىپتۇ.

tarbuş. is. far. تارىبوش (ئالچىرىيە

ۋە تۇنس خەلقلىرىنىڭ قىزىل بۆكى).

tarçın. is. far. دارچىن دەرىخى.

tarçını s. is. دارچىن رەڭگىدە قىزغۇچ
سېرىق.

tard. is. ar. ① قوغلاش، ھەيدەش.

② ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلاش، مەكتەپ

تىن چىقىرىۋېتىش (بىرىنى).

tardetmek. قوغلىماق، چېكىندۈرمەك.

tardiye. is. ar. تاردىيە (مەسنەۋى

شەكلىدىكى بىر نەزم).

târe. is. ar. قېتىم، نۆۋەت.

târek. is. far. چوققا باشنىڭ چوققىسى.

târem. is. far. قۇببە.

taret, - ti. is. ing. ① پاراخوت ۋە

ئىستېھكاملاردا توپ - زەمبىرەك قالقىنى.

② بومباردىمانچى ئايروپىلانلاردا توپ

ۋە پىلىموتلار ئورناشتۇرۇلغان يەر.

tarh. is. ar. ① ھېساب چىقىرىش.

② سېلىق سېلىش، ③ گۈل تىكىشكە
ئايىرىلغان باغچە يېرى.

tarhan. is. نوپۇزلۇق ئادەم.

tarhana. is. far. تارخانا (قېتىق بىلەن
يۇغۇرۇلغان خېمىرنىڭ قۇرۇتۇلغان چۆپى).

tarhun. is. ar. bot. تارخۇن (يېپىشكە
بولدىغان ۋە دورىلىق ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ)

دىغان ئېسىل پۇراقلىق بىر خىل ئۆسۈملۈك).

① چولپان، زۆھرە (يۇلتۇز).

② ئەر ئىسمى.

tarım. is. تېرىقچىلىق، يېزا ئىگىلىك،

دېھقانچىلىق: «Tarıma elverişli arazi»

دېھقانچىلىق قىلىشقا بولىدىغان يەر.

tarımcı. is. تېرىقچىلىق بىلەن شۇغۇللان

خۇجى، دېھقان، تېرىقچى.

târib. is. ar. ① ئەرەبچەلەشتۈرۈش،

ئەرەبچەلەشتۈرۈلۈش. ② بىرىنىڭ سۆزىنى

رەت قىلىش.

târic. is. ar. دۆمبەلچەك.

târid¹. s. ar. قوغلىغان، ھەيدىگەن،

سۈپۈرۈپ چىقارغان.

tarid². s. ar. قوغلانغان، ھەيدەلگەن،

سۈپۈرۈپ چىقىرىلغان.

tarif. is. ar. ① بايان قىلىش، سۈرەت.

لەش، سۈپەتلەش (يېزىقچىلىق ئىشىدا).

② چەكلىمە.

tarife. is. ar. ① نەرخ ۋاقىت جەدۋىلى.

② چۈشەندۈرۈش قەغەزى.

tariflemek. تەسۋىرلىمەك، بايان قىلماق،

چۈشەندۈرمەك، شەرھىلىمەك.

tarifname. is. چۈشەندۈرۈش قەغەزى.

tarih. is. ar. ① تارىخ. ② بىر ئىشنىڭ

ۋاقتىنى بىلدۈرىدىغان سۆز:

«Uygur tarihi —

Bir ekim 1949, Çin halk cum -

huriyetinin kuruluş tarihidir —

1949 - يىلىنىڭ بىرىنچى ئۆكتەبىر
كۈنى جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ
قۇرۇلغان كۈنىدۇر.»

tarihçe. is. قىسقىچە تارىخ، تارىخچە.
tarihçi. s. تارىخشۇناس، تارىخچى.
tarihçilik, -gi. is. تارىخشۇناسلىق،
تارىخچىلىق.

tarihi. s. ar. تارىخى.
tarihli. s. ۋاقتى بەلگىلىنىش.
tarih. nüvis. is. ar. far. تارىخ
شۇناس.

tarih-öncəsi. is. تارىختىن ئاۋۋال.
tarihsel. s. تارىخىي:

«Tarihsel filim — تارىخىي كىنو»
tarihsiz. is. ۋاقتى يېزىلمىغان.
tarik, -ki. is. ar. يول.

târik². s. ar. تاشلىغان، ۋاز كەچكەن.
tarik³. is. ar. تەرلىتىش، تەرگە
چۆمدۈرۈش.

târik⁴. s. far. قاراڭغۇلۇق.
tarikat, -tı. is. ar. تەرىقەت، يول.
tarikatchı. is. s. تەرىقەتچى.
tarikatchılık, -ğı. is. تەرىقەتچىلىك.
târik. baht. s. far. بەختى قارا،
تەلەپسىز.

târiki. far. قاراڭغۇلۇق.
tarim. is. ① كىگىز ئۆي. ② تورۇس.
③ تېرىقچىلىق.

tâ'ris. is. ar. ① توي قىلىش. ②
قىزنى كېلىن قىلىش.

târiye. is. ar. بالا - قازا.
tariz. is. ar. كىكىتمە، مەسخىرە، ھەجۋىي.
tarla. is. ئېتىز:

«Kavun tarlası — قوغۇن ئېتىزى»

① بىر خىل كىچىك is. tarlakoz.
قېيىق تورى. ② ئىككى پالاقلىق بې
لىقچىلار قېيىقى.

tarla. kuşu. is. zool. سوپى تۇرغاي.
tarla. sıçanı. is. قارىغۇ چاشقان.
târmâr. s. far. چېچىلاڭغۇ،
پەرىشان.

tarpan. s. ar. ياۋا ئات.
tarpuş. is. far. تۈرك ۋە يۇنانلىق
لارنىڭ قەدىمكى قىزىل بۆكى.

tarrâde. is. ar. ئاستى تۈز يەڭگىل
قېيىق.

tarrâr. is. ar. يانچۇقچى.
tarsi. ئالپاس، ئۇنچە قاتارلىق
خەرىسىلەر بىلەن زىستەتلىش.

tarsin. is. ar. كۈچلەندۈرۈش،
چىڭىتىش.

tarsis. is. ar. ① قوغۇشۇن بىلەن
قاپلىماق، پېچە تلىمەك. ② چىڭىتىماق.
③ ئاياللارنىڭ كۆزى كۆرگۈدەك دەرىجە
دە يۈزىنى ئېتىۋېلىش.

tarsit. is. fr. كۆز قاپىقى يالغۇسى.
① قىرغلاش، ھەيدەش. is. ar. tart, -dı.
② پۇركۇۋېتىش.

tartaklamak. تۈزىتىۋەتمەك، تۇتۇپ
سىلكىمەك، قېقىشتۇرماق.

tartarıcı. is. سۆزلىشىۋاتقان ئىككى
كىشىنىڭ سۆزىگە ئارىلاشقۇچى.

① جىڭ، تارازا. ② ئېغىر. is. tartı.
لىق. ③ يەلكەننى چىقىرىپ چۈشۈرىدىغان
ئارغامچا:

«Kömür tartı ile satılır —
جىڭلاپ سېتىلىدۇ»

بۇنىڭ — Bunun tartısı belli değil
ئېغىرلىقى ئېنىق ئەمەس.

① تارتىلغان، چىڭلانغان. **tartılı. s.**
② ئەتراپلىق چۈشىنىلگەن:

«Tartılı bir söz — ئەتراپلىق
چۈشىنىلگەن سۆز.»

① تارتىلماق، چىڭلانماق. **tartılmak.**
② ئۆزىنى تارتىماق، ئۆزىنى دەڭسەپ
كۆرمەك.

① تارتىلمىغان. ② ئەتراپلىق **tartısız. s.**
چۈشىنىلمىگەن.

مۇنازىرە، تالاش - تارتىش. **tartışı. is.**

① مۇنازىرە قىلىش، تالاش - **tartışma. is.**
تارتىش قىلىش. ② ئېغىز غوۋغاسى.

تالاش - تارتىش **tartışmacı. is.**
قىلغۇچى.

① تارتىشماق، ئېلىشماق. **tartışmak.**
② تالاش - تارتىش قىلىماق، مۇنازىرە
قىلىماق.

① تارتىماق، چىڭلىشماق. ② **tartmak.**
تارتىماق، تارتىپ تۇرماق.

تارتتىرماق. **tarttırmak.**

چىغرىق چاقى. **tartâra. is. ar.**

تارمار. **tarümar. s. far.**

ئۇسلۇب، ئۇسۇل، شەكىل: **tarz. s. far.**

«Bu tarzda konuşmak doğru olmaz—

بۇنداق ئۇسۇلدا سۆزلىسەك توغرا ئەمەس.»

تەسەللى. **tarziye. is. ar.**

تەسەللى بەرمەك. **~vermek.**

① قاچما. ② تۆمۈر **tas. is. far.**

قالپاق، دۇبۇلغا.

غەم، ئەندىشە: **tasa. is.**

«Tasa etmek— غەم يېمەك.

بالىلىق قىلىش. **tasabbi. is. ar.**

① سۈيۈن كۆپۈك **tasabbun. is. ar.**

دەك كۆپۈش. ② سۈيۈنغا ئايلىنىش.

سەۋر قىلىش. **tasabbur. is. ar.**

① چېچىلىش، تارقىب **tasaddu. is. ar.**
لىش. ② يېرىلىپ چاڭ كېتىش.

تەسەددۇق، سەدىقە **tasadduk. is.**
قىلىپ بېرىش.

غەم يېمەك، ئەندىشە **tasalanmak.**
قىلىماق. ئەنسىرىمەك.

غەمكىن. **tasalı. s.**

نوقۇش، چېقىم **tasallut, -tu. is. ar.**
لىش، تېگىش.

① ماختىنىش. ② شائىرنىڭ **tasallüf. is. ar.**
ئۆزىنى ماختاپ يازغان شېئىرى.

قاتتىقلىشىش. **tasallüp, -bü. is. ar.**
چىڭىش.

پىلان. چېرتىۋۇز. **tasar. is.**

لايسەھ. **tasarı. is.**

تەسەۋۋۇر. **tasarım. is.**

تەسەۋۋۇر قىلىماق. **tasarımlamak.**

① پىلانلىماق، لايىھىلە **tasarlamak.**

جەك. ② (تاش ۋە ياغاچنىڭ) چوڭىنى

ئالماق.

پىلانلانماق، لايىھىلەنمەك. **tasarlanmak.**

① ئىشلىتىش، قول **tasarruf. is. ar.**

لىنىش. ② خەجلەش. ③ ئىقتىساد قى

لىش، پۇل يىغىش.

ئىقتىسادچىل: **tasarrufly. is.**

«Tasarrufly adam — ئادەم.»

غەيرەتلىنىش، يۈرەك **tasarrum. is. ar.**

لىك بولۇش، جەسۇرلىشىش.

غەمسىز. **tasasız. s.**

غەمسىزلىك. **tasasızlık, -ğı. is.**

يۇقىرى ئۆزلەش، **tasa'ud. is. ar.**

كۆتۈرۈلۈش.

سوفىزم، مستىزم. **tasavvuf. is. ar.**

~ehli. سۈپى.

tasavvur. is. ar. ① تەسەۋۋۇر. ② كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈش، ئەقلىگە كەلتۈرۈش.
 tasayyud. is. ar. ئوۋ ئوۋلاش.
 tasayyuf. is. ar. يازنى بىر يەردە ئۆتكۈزۈش.
 tāsian, -i. is. ar. ئارامسىزلىق، بىئاراملىق، خاتىرجەمسىزلىك.
 tasdik, -kī. is. ar. تەستىق، ماقۇل كۆرۈش.
 tasdikli. s. تەستىقلانغان، ماقۇل كۆرۈلگەن.
 tasdik. name. is. ar. تەستىقنامە، تەستىق قەغەزى.
 tasdiksiz. s. تەستىقسىز.
 tasdiye. is. ar. چاۋاك، ئالقىش.
 tāse. is. far. غەم، قايغۇ.
 tasfif. is. ar. سەپ بولۇپ تىزىلىش، قاتار بولۇش.
 tasfih. is. ar. ① چاۋاك چېلىش، ئالقىشلاش. ② يالپاقلاش، يۇققا قىلىش.
 tasfik. is. ar. قانات قېقىش، قانات سوقۇش.
 tasfir. is. ar. ① ئىشقىرتىش. ② سارغاپىتىش، سېرىق بوياش.
 tasfiye. is. ar. ① تازىلاش. ② پارلاش.
 tasfiyeci. is. تىلنى چەت ئەل تىلىنىڭ تەسىرىدىن ساقلىغۇچى، تىلىدىن چەت تىللارنى چىقىرىۋېتىش تەرەپدارى.
 tasfiye. hane. is. ar. far. (نېفىت) ئايرىلىش ئورنى.
 tasgir. is. ar. كىچىكلىتىش.
 tashif. is. ar. خاتا يېزىش.
 tashih. is. ar. تۈزىتىش، ئۆزگەرتىش.
 tashim. is. ar. سەھنىگە قويۇش.

سەھنىگە چىقىرىش.
 tasim. is. مۇھاكىمە قىلىش ئۇسۇلى، ئومۇمىي ھالەتتىن قىسمەن خۇلاسە چىقىرىش.
 tasımlamak. پىلانلىماق، لايىھىلىمەك.
 tāsī. is. ar. توققۇزىنچى.
 tāsian. z. ar. توققۇزىنچىسى.
 tasib. is. ar. قىيىنلاشتۇرۇش.
 tasil. is. ar. ھەسەل قىرغۇش.
 tas'ir¹. is. ar. ھاكاۋۇرلۇقتىن بىرىگە تەتۈر قاراش.
 tasir². is. ar. قىيىنلاشتۇرۇش.
 tasir³. is. ar. سۈيىنى سىقىش.
 taskil. is. ar. پەردازلاش، پەرداز قىلىش.
 taslak, -ğı. is. ① لايىھە. ② ئۆزىنى بىلىمچان قىلىپ كۆرسىتىدىغان بىرى.
 taslakçı. is. لايىھىلىگۈچى.
 taslamak. ① غۇرۇرلانماق. ② (تاش) چىلىقى ھەققىدە (بىر تاشنىڭ چوڭىنى ئالماق).
 tasma. is. ① ئىت قاتارلىقلارنىڭ بويىنىغا باغلانغان تاسما. ② ياغاچ كېپىشنىڭ تاسمىسى.
 tasmin. is. ar. لايىھىلەش، پىلانلاش.
 tasni, -i. is. ar. ① قىلىش. ② تۈزۈش، ياساش.
 tasnif. is. ar. تۈرگە ئايرىش.
 tasrif. is. ar. gr. پېئىل ۋە ئىسىم لارنىڭ تۈرلىنىشى.
 tasrih. is. ar. ئوچۇق (چۈشىنىشلىك) سۆزلەش، ئوچۇق بىلدۈرۈش.
 ~ etmek. ئوچۇق سۆزلىمەك.
 tastamam. s. راسا ئۇيغۇن، راسا ماس، راسا لايىق.

tastih. is. ar. يالپاقلاش، يېسىلاش.
tastir. is. ar. بىر نەرسىگە يېزىش،
 يېزىلىش.

tasvip. is. ar. لايىق كۆرۈش، ماقۇللاش.
 بۇ — **Görüşü tasvip ediyorum** —
 پىكىرنى ماقۇل كۆرمىەن.

① **tasvir.** is. ar. تەسۋىر. ② رەسىم، سۈرەت.

tasvit. is. ar. ئاۋاز چىقىرىش.

① **taş.** is. ② خىمىيەۋى ماددە.
 لارنىڭ نامى. ③ دارىتە سۆز، تەنە سۆز.

④ قاتار، شاھىمات، دامكا قاتارلىق

ئويۇنلاردىكى ئۇرۇق. ⑤ تاشتىن ياسالغان:

«**Değirmen taşı** — تۈگمەن تېشى.

taşak,-ğı. is. تاشاق (ئەركەكلىك
 بېزى).

① **taşaklı.** s. تاشاقلىق. ② يىگىت،
 سۆزىدە تۇرىدىغان، دېگىننى قىلىدىغان.

taş.bademi. is. bot. تاش بادام.

taş.balıği. is. zool. دائىم بىر يەر-
 دىلا ياشايدىغان بېلىق.

taş.basma. is. تاش باسما.

taş.bilim. is. jeol. تاغ جىنىسلىرى ئىلمىي.

taşçı. is. تاشچى.

taşçıl. is. bot. تاشلىقتا ياشايدىغان،
 تاشلىقتا ئۆسەدىغان.

taşçılık,-ğı. is. تاشچىلىق.

taşıl. is. jol. يەر ئاستىدىن قېزىپ
 ئېلىنغان ھايۋان ياكى ئۆسۈملۈك قالدۇ-
 قى، تاشقا ئايلانغان نەرسىلەر.

ئاز ئۆزگەرگەن، ھا- **taşılısı.** is. jeol.
 زېرقي شەكىلگە ئوخشايدىغان جانلىقلار

قالدۇقى.

taşım. is. تېشىش (سۈنەك قايناپ
 تېشىشى).

taşım. is. ترانسپورت، نەقلىيات.

taşımacı. is. ترانسپورتچى، نەقلىيات
 چى، يۈك توشۇغۇچى.

① **taşımak.** ② توشۇماق (تېشىماق).
 يېنىدا ئېلىپ يۈرمەك.

taşınabilir. s. توشۇغىلى بولىدىغان.

① **taşınma.** is. توشۇلۇش، يۆتكىلىش.

② كۆچۈرۈش، ئورنىنى ئۆزگەرتىش:

«**Taşlar taşındı** — تاشلار توشۇلدى.

① **taşınmak.** توشۇلماق، يۆتكەلمەك.

② كۆتۈرۈلمەك، ئېلىپ يۈرۈلمەك. ③

كۆچمەك. ④ بىر يەرگە پات - پات

بارماق: **1. Sandıklar taşındı** —
 ساندۇقلار توشۇلدى.

بۇ پوپكىنى **2. Bu çanta taşınmaz** —
 ئېلىپ يۈرگىلى بولماس.

3. Onlar buradan taşındılar —
 ئۇلار بۇ يەردىن كۆچتى.

taşınmaz. s. توشۇلماس، يۆتكەل-
 مەس، ئېلىپ يۈرگىلى بولمايدىغان،
 كۈچەرگىلى بولمايدىغان.

taşırmaq. تاشقۇزماق، تاشتۇرماق.

taşıt,-tı. is. قاتناش ۋاسىتىلىرى،
 ترانسپورت قورالى.

taşıtıcı. is. s. قاتناش ۋاسىتىلىرى
 ئىشلەتكۈچى.

taşıtmaq, taşıtırmak. توشۇتماق،
 يۆتكەتمەك، كۆتۈرتمەك.

taşiyıcı. s. كۆتۈرگۈچى، توشۇغۇچى،
 ترانسپورتچى، نەقلىياتچى.

① **ta'sir.** is. ar. ئوندىن بىرىنى ئېلىش،
 ئوننىڭ بىرى ئېلىنىش. ② ئونغا چى-
 قىرىش، ئونغا ئارتتۇرۇش. ③ ئونغا بۆ-

لۈش، ئونغا پارچىلاش.

Taşkent. öz. is. تاشكەنت.

① **taşkın.** s. is. تاشقىن. ② سەل،

كەلكۈن. ③ ھەددىدىن ئارتۇق:

«Deretaşkın, şimdi geçilmez —
دەرياغا تاشقىن كېلىپتۇ، ئۆتكىلى
بولمايدۇ.»

ھەددىدىن زىيادە. is. taşkınlik, -ğı.

① تاش بىلەن ئىشلەنگەن. is. taşkır.
قىسىم. ② سىرتقا چىقىرىلغان قىسىم،
نەرسىنىڭ سىرتقا چىققان قىسمى.

تاش يانچار (تاش. is. taş.kıran¹.
پارچىلاش ماشىنىسى)، تاش كران.

يولسۇاس قۇلاق. is. bot. taş.kıran².
جىنىسگە كىرىدىغان ئۆسۈملۈك.

تاشكۆمۈر. is. jeol. taş.kömür.

① تاش بىلەن ئۇرۇش. is. taşlama.
② ھەجۋىي، مەسخىرە. ③ تاشقا ئايلىنىش.

① تاش ئاتماق، تاشقا
تۇتماق. ② تاشلىرىنى پارلىماق. ③

تەنە قىلماق، مازاق قىلماق، كىنايە
قىلماق.

تاشقا تۇتۇلماق، تاش
ئېتىلماق. taşlanmak.

تاشقا ئايلانماق. taşlaşmak.

تاش ئاتتۇرماق، تاشقا
تۇتتۇرماق. taşlatmak.

① تاشلىق. ② زىننەت تېشى. s. taşlı.
ئورنىتىلغان:

تاشلىق يەر. — Taşlı toprak

بىر تاشلىق — Tek taşlı üzük
(كۆزۈك) ئۈزۈك.

① تاش ياتقۇزۇلغان. is. taşlık, -ğı.
(ھويلا). ② تاشلىق يەر. ③ قۇشلارنىڭ
تاشلىقى.

① تېشىپ كېتىش (دەريا. is. taşma.
سۇلىرى). ② تاشقىن، سەل.

① تاشماق. ② ئاشماق، ئېشىپ

كەتمەك. ③ سەۋرىسىزلىكتىن ئاچچىقلان-
ماق ياكى ئۆزىنى تۇتۇۋالالماق، تېشىپ
كەتمەك:

ئۆستەك تېشىۋاتىدۇ. — İrmak taşıyor
Masanın örtüsü iki yandan
شىرە ياپقۇچى ئىككى — taşıyordu
يانغا ئېشىپ قالىدۇ.

بىنا ئىچىدىن ياكى ئۆيدىن. is. taşını.
كىرىپلا ئاياغ كىيىملىرىنى سېلىپ قويى-
دىغان ئورۇن.

تاش كولىنىدىغان يەر. is. taş. ocağı.
تاشپاختا. is. taş. pamuğu.

تۈرلۈك رەڭدار ئۇپىلار. is. taş. pudra.
① ئىستامبۇلدىن باشقا يەر. is. taşra.
② پايتەختتىن باشقا يەر.

پايتەخت خەلقىدىن. s. is. taşralı.
باشقا خەلىق.

لېگەن، تەلەڭگە، جاۋۇر. is. far. taş.
قولغا سۇ قۇيىدىغان. is. far. taştdar.
خىزمەتكار، ئەمەلدارنىڭ نەرسە - كېرەك
لىرىگە قارىغۇچى.

ئوسمان پادىشاھ. is. far. taş. hane.
لىقى دەۋرىدە ھۆكۈمدار ئەشیالىرى ساق-
لىنىدىغان يەر (ئوردىدا).

تاش يۈرەك، باغرى. s. taş. yürekli.
قاتتىق، رەھىمسىز.

① تەم. ② شىرنىلىك. is. tat, -dı.
③ لەززەت. ④ ھەۋەس، ئىشتىياق، زوق.
⑤ ھىد، پۇراق:

بۇ ھالۋا — Bu helvanın tatı az —
ئانچە تاتلىق ئەمەس.

① تۈركلەردىن. öz. is. Tat, -tı.
باشقا كىشى ۋە جامائەتكە بېرىلگەن
نام. ② ئىران، ئەزەربەيجان چېگرىسىدا
ياشايدىغان ۋە ئىران نەسلى

دوربارغا شېكەر، ھەسەل قوشۇپ تاتلىق قىلماق.

tatlanmak. تاتلىق بولماق.

① تاتلىق، تەملىك. **tatlı. s. is.**
 ② تاتلىق يېمەك، شېكەر ۋە قەنت بىلەن ئىشلەنگەن يېمەكلىك؛
 تاتلىق قوغۇن. «**Tatlı kavun —**
 «تاتلىق سۆز. **Tatlı söz —**
 ① بىرئاز تاتلىق، ② راسا **tatlıca. s.** تاتلىق.

تاتلىق يېمەكلىكلەر ياسىد **tatlıcı. is.** غۇچى ۋە ساتقۇچى.

① تاتلىقلاشماق، تات **tatlılaşmak.** لىق بولماق، لەززەتلەنمەك. ② چىرايلىقلاشماق، چىرايلىق كۆرۈنمەك.

تاتلىقلاشتۇرماق، تەم **tatlılaştırmak.** كىرگۈزمەك.

شېكەر سېلىنغان، شېكەر بى **tatlılı. s.** لەن ئىشلەنگەن.

تاتلىقلىق، تەملىك. **tatlılık, -ğı. is.** تاتلىقراق. **tatlımsı. s.**

تاتلىقياڭيۇ. **tatlı. patates. is.** تاتلىق سۇ. **tatlı. su. is.**

بوشىنىش، ئايرىلىش، **tatlık. is. ar.** قويۇپ بېرىش (نىكاھتىن).

تېتىماق، تەمىنى بىل **tatmak, -dar.** مەك. ② تارتماق، چەكمەك، ئۇچرىماق، دۇچ كەلمەك؛

تۇرمۇش — «**Yaşayışın acısını tatmak**» نىڭ جاپاسىنى چەكمەك.

رازى قىلىش، خاتىرە. **tatmin. is. ar.** جەم قىلىش، تويغۇرۇش.

كۆڭۈلنى خاتىرجەم. **tatminkâr. s. far.** قىلغۇچى.

خۇشاللاندىرۇش. **tatrib. is. ar.**

دىن بولغان بىر جامائەت ئىسمى.

Tatar. is. öz. تاتار.

tatar. is. پوچتالىيون، پوچتىكەش.

tatarcık, -ğı. is. zool. كۈمۈتە.

① ياخشى پىشىمىغان، چالا **tatarı. s.** پىشقان. ② خەت توشۇشقا ئۆگىتىلگەن (كەپتەر).

Tatarlar. is. تاتارلار.

tatarrub. is. ar. خۇش بىرلۇش، كۆڭلى ئېچىلىش.

① يول تېپىش، **tatarruk. is. ar.** يول تېپىپ كېتىش. ② ئۇرۇلۇش (مۇشت ياكى تاياق بىلەن).

ياخشى پىش **tatarsı, tatarımsı. s.** مىغان، چالا پىشقان؛

بۇ — «**Bu yemek tatarsı olmuş**» تاماق چالا پىشىپتۇ.

① قوللىنىش، **tatbik, -kıl. is. ar.** ئىشلىتىش، ئىشقا ئاشۇرۇش. ② سېلىش-تۇرۇش.

نازارەت ئاستىغا ئېلىنماق. **~edilmek.** ئىشقا ئاشۇرماق. **~etmek.**

① ئىجرا قىل **tatbikat, -tı. is. ar.** لىش، يۈرگۈزۈش. ② سېلىشتۇرۇش.

دۇمباق چېلىش. **tatbil. is. ar.**

بىر نەرسىگە لاي سۈرمەك. **tatbin. is.**

ئۇن تارتىش. **tathin. is. ar.**

پاكىزلەش، تازىلاش. **tathir. is. ar.**

① تەتىل، دەم ئېلىش. **tatıl. is. ar.** ② ئىش توختىتىش؛

بايرام تەتلى. «**Bayram tatili —** قۇرۇلۇشتا **Yapıyı tatil etmek**» ئىش توختىماق.

① تاتلىق قىلماق، تەم **tatlandırmak.** بەرمەك، تەم كىرگۈزمەك. ② ئاچچىق

دوربارغا شېكەر، ھەسەل قوشۇپ تاتلىق قىلماق.

tatlanmak. تاتلىق بولماق.

① تاتلىق، تەملىك. **tatlı. s. is.**
 ② تاتلىق يېمەك، شېكەر ۋە قەنت بىلەن ئىشلەنگەن يېمەكلىك؛
 تاتلىق قوغۇن. «**Tatlı kavun —**
 «تاتلىق سۆز. **Tatlı söz —**
 ① بىرئاز تاتلىق، ② راسا **tatlıca. s.** تاتلىق.

تاتلىق يېمەكلىكلەر ياسىد **tatlıcı. is.** غۇچى ۋە ساتقۇچى.

① تاتلىقلاشماق، تات **tatlılaşmak.** لىق بولماق، لەززەتلەنمەك. ② چىرايلىقلاشماق، چىرايلىق كۆرۈنمەك.

تاتلىقلاشتۇرماق، تەم **tatlılaştırmak.** كىرگۈزمەك.

شېكەر سېلىنغان، شېكەر بى **tatlılı. s.** لەن ئىشلەنگەن.

تاتلىقلىق، تەملىك. **tatlılık, -ğı. is.** تاتلىقراق. **tatlımsı. s.**

تاتلىقياڭيۇ. **tatlı. patates. is.** تاتلىق سۇ. **tatlı. su. is.**

بوشىنىش، ئايرىلىش، **tatlık. is. ar.** قويۇپ بېرىش (نىكاھتىن).

تېتىماق، تەمىنى بىل **tatmak, -dar.** مەك. ② تارتماق، چەكمەك، ئۇچرىماق، دۇچ كەلمەك؛

تۇرمۇش — «**Yaşayışın acısını tatmak**» نىڭ جاپاسىنى چەكمەك.

رازى قىلىش، خاتىرە. **tatmin. is. ar.** جەم قىلىش، تويغۇرۇش.

كۆڭۈلنى خاتىرجەم. **tatminkâr. s. far.** قىلغۇچى.

خۇشاللاندىرۇش. **tatrib. is. ar.**

① tatsız. s. تەتسىز. لاۋزا، تەمىسىز.
 ② مەزىسىز، تۇتۇقسىز. ③ تەتسىمەي،
 بېزەك، سوغۇق (ئادەم):
 «Tatsız söz — مەنىسىز سۆز.
 ~tuzsuz. بەك لاۋزا.
 tatsızlaşmak. لاۋزلاشماق، تەمىسىز-
 لەشمەك.
 ① tatsızlık, - ğı. is. تەمىسىزلىك،
 بەتتەملىك. ② لاۋزىلىق (ھەرىكەتتىكى).
 ① tattırmak. تېتىتماق (تەمىنى). ②
 ھېس قىلدۇرماق.
 tâtûre. is. far. كىشەن، چۈدەر.
 tatviş. is. ar. پىچىش، ئاختا قىلىش.
 tatyib. is. ar. خۇشالاندۇرۇش،
 خۇش قىلىش.
 taun. is. ar. ۋابا كېسىلى.
 ① tav. is. far. سېپ. ② قىزىقلىق.
 مەزلىك (ھايۋان ھەققىدە). ③ ئويۇن،
 ھىيلە:
 «Demir tavında dövülür —
 تاۋىدا (قىزىقىدا) سوقۇلىدۇ.»
 ① tava. is. far. تاۋا. ② تاۋىدا
 پىشۇرۇلغان يېمەكلىك. ③ مەدەن ئېرىپ
 تاش قاقچى (ساپلىقى). ④ مايسا ۋە
 كۆچەت يېتىشتۈرۈلىدىغان يەر.
 tavaf. is. ar. تاۋاپ.
 tavan. is. ئۆيىنىڭ تۆرىسى.
 tavassub. is. ar. ئاغرىپ ئاجىزلىنىش.
 tavassut, - tu. is. ar. ۋاستىچىلىك،
 ئەلچىلىك.
 tavattun. is. ar. يەرلىشىش، ماكان
 لىشىش، ئورۇنلىشىش.
 tavazzû. is. ar. تەرەت ئېلىش.
 tavazzuh. is. ar. ئوچۇق بولۇش،
 ئايدىڭلىشىش.

تاغ. tavd. is. ar.
 پارنىك، ئۆسۈم. tav.hane. is. far.
 لۈك ئۆستۈرۈلىدىغان ئەينەكلىك ئۆي.
 ۋەزىيەت، پوزىت. tavır, - vrı. is. ar.
 سىيە، ھال، ئەھۋال، تۇرۇق:
 «Bu adamın tavrından birşey söyle-
 mek istediği anlaşılıyordu — بۇ
 ئادەمنىڭ تۇرقىدىن بىر نەرسە سۆزلەيدى-
 غانلىقى بىلىنىۋاتىدۇ.»
 ta'vik. is. ar. كېچىكىتىرۈش، كەينىگە
 سۈرۈش، كېچىكىتىرۈلۈش، كەينىگە
 سۈردۈرۈش.
 ① tavl, tavile. s. ar. ئۇزۇن. ②
 ئۇزۇن داۋام قىلىدىغان.
 ① tavile. is. ar. تىزىلىپ ماڭغان
 ھايۋان. ② ئېغىل، قوتان. ③ بوش،
 ھايۋاننىڭ پۇتىغا باغلانغان ئارقان.
 taviyet. is. ar. نىيەت، مەقسەت.
 ① tavis. is. ar. تۆلەش، تولۇقلاش
 (كەم نەرسىنى، كەم يېرىنى). ② ئۆتۈ-
 نۇش، يول بېرىش، يول قويۇش.
 ta'viz. is. ar. كۆز تەگمەسۈن دەپ
 ئېسىۋالغان تۇمار.
 ① tavk. is. ar. بويۇنغا ئېسىلىدىغان
 جاۋاھىراتلار. ② ئۇچارقۇشلارنىڭ بويىنى-
 دىكى مويىنىقى. ③ تاقەت. ④ تاسما،
 ھالقى.
 تات ئېغىلى. tavla'. is. ar.
 ئىككى كىشى تەرىپىدە. tavla'. is. it.
 دىن ئوينىلىدىغان 30 ئۇرۇقلۇق قاتار
 ئويۇنى.
 تات باقار. tavlaci. is.
 ① تاۋلىماق. ② قاقىتى -
 سوقىتى قىلماق. ③ كۆندۈرۈپ قولغا
 كەلتۈرۈۋالماق.

tavlanmak. ① تاۋلانماق. ② (ھايۋان) سەمىمەك، بوردالماق.

tavlı. s. ① تاۋلانغان. ② سېمىز، بورداق (ھايۋان).

tavsamak. سىۋۇپ قالماق، بوشىشىپ قالماق، ئاستىلىشىپ (سۇسلىشىپ) قالماق.

tavsatmak. سىۋۇتماق، بوشاتماق، ئاستىلاتماق.

tavası. is. zool. تۈكلۈك ۋە قۇۋۋەتلىك شالغۇت تۆگە.

tavsız. s. تاۋلانمىغان.

tavsif. is. ar. خاراكىتىرلەندۈرۈش، خۇسۇسىيىتىنى سۆزلەش.

tasvil. is. ar. يەتكۈزۈش، ئۇلاشتۇرۇش، يەتكۈزۈلۈش، ئېرىشتۈرۈش.

tavsiye. is. ar. ① تەۋسىيە، ئىۋاز. ② تونۇشتۇرۇش؛ دەش.

«Size bu arkadaşta tavsiye ederim, pek çalışkandır — سىزگە بۇ يولداشنى — تونۇشتۇرىمەن، بەك ئەمگەكچاندۇر.»

tavsiye. name. is. تونۇشتۇرۇش خېتى.

tavşan¹. is. توشقان (ھايۋان).

tavşan². is. ياغاچ ئويمىكىشى.

tavşan. biti. is. تېرىشقان پىتى.

tavşancıl. is. zool. توشقان تۇتۇپ يەيدىغان قۇش — قارچىغا.

tavşancılık, - ğı. is. توشقان بېقىش كەسپى.

tavşan. dudığı, - nı. is. تۇغما يېرىق كالىپۇك.

tavşanlık, - ğı. is. ① ياغاچ ئويى. ② توشقان يېتىشتۈرىدىغان مىكەشلىكى.

يەر، توشقان بېقىلىدىغان يەر.

tavşan. piresi. is. توشقان بۇرۇن گىسى.

tavuk, - ğu. is. توخۇ، مېكسىيان.

tavukçu. is. توخۇ باققۇچى، يېتىشتۈرگۈچى.

tavukçuluk, - ğu. is. توخۇچىلىق.

tavukgiller. is. zool. توخۇ جىنسلىرىدىكى قۇشلار.

tavuk. götü, - nü. is. سۆڭەك.

tavuk. karası, - nı. is. نامازشام قارىغۇسى.

tavulga. is. تېۋىلغا.

tavus. is. zool. توز (قۇش).

tavuş. is. پەس ئاياغ ئاۋازى.

tavuşmak. ئاياغ ئاۋازىنى چىقارماق، ماڭماق.

tavvâf. s. ar. ① تاۋاپ قىلغان.

② كەئبىنى زىيارەت قىلغان. ③ ھۆكۈمەت ئورگانلىرىدىكى كېچىلىك كۆزەتچى.

tavvâfiye. is. ar. كېچىلىك كۆزەتچىلەرگە بېرىلىدىغان ھەق.

tavzif. is. ar. خىزمەتكە ئورۇنلاشتۇرۇش، ۋەزىپە بېرىش، ئىش بېرىش.

ۋەزىپە بەرمەك. ~ etmek.

tavzih. is. ar. ئاشكارا قىلىش، ئاشكارىلاش.

tay. is. تاي (ئۈچ ياشقا قەدەر بولغان).

tay. s. تەك، باراۋەر.

~ arabası. غالىتەك (كىچىك بالىلارنى ماڭدۇرۇشقا ئۆگىتىدىغان).

~ durmak. (كىچىك بالا ھەققىدە) دەم ئۆرە تۇرماق.

دەم - دەم. ~ tayı.

taya. is. far. ئىككىنچى بالا باققۇچى (ئايال).

taydaş. is. تەڭتۇش.

① ئۇچۇش، ئۇچۇپ. tayerân. is. ar.

كېتىش. ② ھاۋادا پارغا ئايلىنىش.
 tayfa. is. ar. ① ئەينى پاراخوتتىكى
 پاراخوت ئىشچىلىرى. ② پاراخوت ياكى
 كېمە خادىملىرى. ③ ھەمراھ.
 tayfun. is. çin. تەيفېڭ (بوران).
 taygeldi. is. بىر ئايالنىڭ كېيىن
 تەڭگەن ئېرىنىڭ ئۆيىگە ئەگەشتۈرۈپ
 بارغان بالىلىرى.
 tâyi. s. ar. ئۆز ئىختىيارى بىلەن
 قىلغان (ئىشنى).
 tayın. is. ar. ئەسكەرلەر ئوزۇقى.
 ta'yib. is. ar. ئەيىبلەش.
 ~ edilmek. ئەيىبلەنمەك.
 tayin. is. ar. بەلگىلەش، تەيىنەش
 ~ etmek. تەيىنلىمەك.
 tayip. is. ar. ئەيىبلەش.
 ta'yir. is. كەمچىلىكىنى سۆزلەپ ئىزا
 تارتقۇزۇش، ئەيىبنى ئېچىپ خىجالەت
 قىلىش.
 taylak, - ğı. is. ئات قاتارىغا كىر-
 مگەن تاي.
 tayr. is. ar. ئۇچار قۇش.
 tayy. is. ar. ① تۈرۈپ يۈكلەش،
 تۈرۈلۈش، پۈكۈلۈش، قاتلاش، قاتلىنىش.
 ② ئاتلاش، ئۈستىدىن ئۆتۈش.
 tayyar. s. ar. ئۇچقۇچى.
 tayyare. is. ar. ئايروپىلان، ئۇچقۇ.
 ~ meydanı. ئايروودروم.
 tayyareci. is. ئۇچقۇچى. لۈتچۈك.
 tayyarecilik, - ği. is. ئاۋىئاتسىيە،
 ئۇچقۇچىلىق.
 tayy. etmek. ئارىدىن يوق قىلىۋەتمەك.
 tayyib, tayyibe. s. ar. ① ياخشى،
 ئوبدان. ② ئەر ۋە ئاياللار ئىسمى.
 tayyibe. is. ar. ياخشى ئىش ۋە

ھەرىكەت.
 tazallüm. is. ar. زۇلۇم كۆرۈش.
 tazammun. is. ar. قورساقلىنىش،
 ئىچىگە ئېلىش.
 tazarru, - u. is. ar. يىلتىزۇرۇش،
 يېلىنىش.
 tazaruf. is. ar. نازۇكلۇك، ئىنچىكىلىك.
 tazarur. is. ar. زەرەرگە ئۇچراش.
 tazayyuk. is. ar. ساقلىنىش، ئىچى
 پۇشۇش.
 taze. s. is. far. ① يېڭى. ② جۇش
 قۇن، تېتىك. ③ ياش خوتۇن.
 ~ balık. يېڭى بېلىق.
 tâzegi. is. far. ① يېڭىلىق. ② ياش
 لىق.
 tazelemek. ① يېڭىلىماق، يېڭىسىغا ئال-
 ماشتۇرماق. ② يېڭى ھالغا كەلتۈرمەك.
 tazelenmek. ① يېڭىلانماق، يېڭىسىغا
 ئالماشتۇرۇلماق. ② يېڭى ھالغا كەلمەك.
 tazelik, - ği. is. ① ياشلىق. ② تې-
 تىكلىك. ③ يېڭىلىق.
 tazende. s. is. far. يۈرگۈزگۈچى، يۈر-
 گۈزۈش ماھىرى.
 tazhir. is. ar. تاشلىۋېتىش.
 tazi. is. far. ① تايغان (ئىت). ②
 بەك جۈدەك (ئورۇق).
 tazılaşmak. ئورۇقلاپ تايغاندەك جۈدەپ
 كەتمەك.
 tâzi. is. s. ① ئەرەب، ئەرەبچە. ②
 تايغان، ئوۋ ئىتى.
 taz'if. is. ar. ① قاتلاش، بىر-ھەسسە
 ئاشۇرۇش. ② ئاجىزلاشتۇرۇش، زەئىپ-
 لەشتۈرۈش.
 ta'zil'. is. ar. كېسەلگە تەسەللى
 بېرىش.

ta'zil. is. ar. ئەيسىلەش، سۆكۈش.
 tazim. is. ar. ئۇلۇغلاش.
 tazip. is. ar. ئازابلان، ئازار بېرىش،
 زۇلۇم سېلىش.
 tâziyâne. is. far. ① قامچا، ② سە-
 ۋەب، ۋاستە.
 taziye. is. ar. تەزىيە.
 taziye. name. is. تەزىيەنامە، تەزى-
 يە خېتى.
 taziz. is. ar. ئىززەتلەش، ھۆرمەت
 بىلەن خاتىرىلەش.
 tazmin. is. ar. زىياننى تۆلەش،
 تۆلىمەك. ~ etmek.
 tazminat, - tı. is. ar. زىيان ئۈچۈن
 تۆلەنگەن پۇل.
 tazrir. is. ar. زىيانغا ئۇچرىتىش.
 tazyik, - ki. is. ar. ① بېسىم، ②
 چىڭداش، چىڭداپ تەقىش، سىغداش.
 teâdi. is. ar. ئاداۋەت، دۈشمەنلىك.
 teâdül. is. ar. تەڭلىك، باراۋەرلىك.
 teâhüd. is. ar. ① سۆزلىشىش، ②
 شەرتلىشىش.
 teakküs. is. ar. ئەكسىگە قايتىش،
 ئەكس سادا چىقىرىش.
 teakup, - bu. is. ar. ئارقىمۇئارقا
 كېلىش، ئارقا - ئارقىدىن كېلىش.
 teâli. is. ar. يۈكسىلىش، يۇقىرى
 ئۆرلەش، ئورنى ئۆسۈش.
 teâmül. is. ar. ① قائىدە - يوسۇن،
 ئۆرپ - ئادەت، ② رېئاكسىيە.
 tearri. is. ar. ① يېشىنىش، يالڭاچ
 لىنىش، ② بىر ئىشتىن خالى بولۇش،
 بىر نەرسىدىن خالى بولۇش.
 teâruz. is. ar. سۈركىلىش، توقۇنۇشۇش.
 teâti. is. ar. ئالماشتۇرۇش:

«Fikir teâtisinde bulunmak —
 پىكىر ئالماشتۇرماق.»
 teâtuf. is. ar. ① ئۆزئارا شەپقەت،
 لىك بولۇش، ② ئۆزئارا باغلىنىش.
 teâvün. is. ar. ياردەملىشىش.
 teâzud. is. ar. ① قولغا قىل تۇتۇ-
 شۇش، ② ياردەم.
 teb. is. far. ① ھەرىكەت، ② بەزگەك.
 teba. is. far. ئۇيغۇنلىشىش.
 tebaa. is. ar. تەۋە.
 tebâb. is. ar. زەرەر، زىيان.
 tebâh. is. s. far. ① بۇزۇلغان،
 چىرىگەن، خاراب، بەرباد، ② ئۆرۈلگەن.
 tebahhur. is. ar. ① ھورلىشىش،
 ② پارغا ئايلىنىش (سۇ ھەققىدە).
 tebaiyet, - ti. is. ar. ماسلىشىش،
 تەۋە بولۇش.
 tebâr. is. far. نەسەب، نەسل.
 tebâr. is. ar. يوق بولۇش، ھالاك
 بولۇش.
 tebarüz. is. ar. ئىپادە.
 ~ ettirmek. ئىپادە قىلماق.
 tebâşir. is. ar. ① خۇش خەۋەر، ② ھەر
 نەرسىنىڭ باشلانمىسى.
 te battun. is. ar. بىر نەرسىنى ئە-
 راپلىق چۈشىنىشكە تىرىشىش.
 tebâyün. is. ar. زىتلىق، ئايرىملىق.
 tebb. is. ar. زىيان، زەرەر.
 tebcil. is. ar. ئۇلۇغلىنىش.
 tebdil. is. ar. ئۆزگەرتىش.
 ~ edilmek. ئۆزگەرتىلمەك.
 tebeddül. is. ar. ئۆزگىرىش.
 tebeh. s. is. far. ① بۇزۇق، چې-
 رىك، يىقىلغان، خاراب، ② يوقىلىش،
 تۈگەش.
 tebeh. kâr. s. far. خاراب قىلغۇ.

چى، يوق قىلغۇچى.
tebeh. kâri. is. far. خاراب قىل
 لىش، يوقىتىش، تۈگىتىش.
tebekküm. is. ar. تىلى تۈتۈلۈش،
 ئاغزى تۈۋاقلىنىش.
tebel. is. بۇجغۇر، بۇدۇر، قات.
tebellüd. is. ar. ھۇرۇنلۇق.
tebellüh. is. ar. ئەخمەقلىشىش،
 ئەخمەقلىق قىلىش.
tebellür. is. ar. ① بىللۈرلىشىش.
 ② ئىپادە قىلىش.
teher. is. far. ① دەرۋىشلەرنىڭ
 ئۇزۇن ساپلىق ئايپالتىسى. ② تېرىقچىلار-
 نىڭ پىچىقى، تەبەر.
teberku. is. ar. يۈزىنى ئېتىش، يىۋ-
 زىنى تۈسۈش.
teberrâ. is. ar. ① يىراقلىشىش،
 ئۇزاق تۇرۇش، چېكىنىش. ② تەتۈر قا-
 راش، يۈز ئۆرۈش.
teberru, - u. is. ar. بېغىشلاش.
 بېغىشلىماق. ~ etmek.
teberrüd. is. ar. ① سىۋۇتۇش،
 مۈزلىتىش. ② سوغۇق سۇغا چۈشۈش.
teberrüz. is. ar. پەيدا بولۇش، مەي-
 دانغا كېلىش، كۆرۈنۈش.
tebertum. is. ar. ① غەزەپلىنىش.
 ② يوغانلىق قىلىش، چوڭلۇق قىلىش.
teberzin. is. far. ئېگەرگە ئېسىلغان
 كىچىك ئۇرۇش پالتىسى، تەبەرزىن.
tebessül. is. ar. چىرايىنى تۈزۈش.
tebessüm. is. ar. تەبەسسۇم.
tebessür. is. ar. tıp. دانىخۇرەك
 چىقماق.
tebeşir. is. far. بور (قارا تاختايغا
 خەت يازىدىغان).

بورلىشىش. **tebeşirleşme.** is.
 سىيمەك، كىچىك **tebevül.** is. ar.
 تەرەت قىلماق.
tebeyyün. is. ar. ئاشكارا
 بولۇش، ئاپان بولۇش.
tebezzuk. is. ar. تۈكۈرۈش.
tebezzül. is. ar. يېرىلىش.
tebhal. is. ar. tıp. قۇچۇق،
 (كالىپۇكتىكى).
tebi. is. ar. - ① ياردەمچى، قىل-
 چوماق. ② مەزاي.
teb'id. is. ar. ① يىراقلاشتۇرۇش،
 يىراقلاشتۇرۇلۇش. ② قوغلاش.
te'bid. is. ar. مەڭگۈلەشتۈرۈش، ئە-
 بەدىلەشتۈرۈش.
te'bin. is. ar. ① يۈزمۈيۈز ئەيىب-
 لەش. ② ئۆلگەن بىرىنىڭ ياخشى سۆ-
 زىنى قىلىش.
te'bis. is. ar. ھاقارەت، خەيرلاش.
tebliğ. is. ar. ① ئۇقتۇرۇش، ئومۇ-
 مىي ئۇقتۇرۇش، ئېلان. ② ئاخبارات.
tebliye. is. ar. كۆنەرتىش، ئەسكەر-
 تىش.
tebn. is. ar. سامان.
tebni. s. ar. سامان رەڭگى.
tebrik, - ki. is. ar. تەبرىك.
tebrik. name. is. far. تەبرىكنامە.
tebriye. is. ar. گۇناھسىز
 قىلىپ چىقىرىش.
tebsir. is. ar. ئىزاھ.
tebşir. is. ar. خۇشال قىلىش، خۇ-
 شالاندۇرۇش.
tebvib. is. ar. بابىلارغا ئايرىش،
 قىسىملارغا بۆلۈش.
tebzil. is. ar. قىسراپ قىلىش.

tecādül. is. ar. كۆرەش.
tecanüs. is. ar. ھەم جىنسلىق.
tecāsür. is. ar. جاسارەتكە كېلىش.
teca'üd. is. ar. بۇجۇغۇرلىنىش (چاچ).
tecâvif. is. ar. ئويۇق، ئويۇق يەر.
tecâvül. is. ar. جەۋلان قىلىش، پىر-قىراش.
tecâvür. is. ar. قوشنىدا بولۇش، قوشنىدارلىق.
tecavüz. is. ar. ① تاجاۋۇز، ② ھۇ-جۇم قىلىش. ③ بىراۋنىڭ ئىپتىدائىگە تېگىش. دۈشمەننىڭ — «Düşman tecavüzü — تاجاۋۇزى»
tecâvüz. kârı. is. تاجاۋۇزچىلىق.
tecbir. is. ar. سۇنۇقنى تېگىپ سالا-قايتىش.
tecdit. is. ar. يېڭىلاش.
teceddüt, - dü. is. ar. يېڭىلىنىش، يېڭىلىق.
tecehhüz. is. ar. ھازىرلىنىش، تەييارلىنىش.
tecelli. is. ar. ① بىلىنىش، كۆرۈنۈش. ② نەقدىر - قىسمەت.
tecemmu, - u. is. ar. توپىلىنىش، يىغىلىش، بىرىكىش.
tecemmüm. is. ar. ئۆسۈش، يېتىش. شىش (ئۆسۈملۈك ھەققىدە)، كۆپىيىش.
tecennüb. is. ar. ساقلىنىش.
tecennün. is. ar. مەجنۇنلۇق، سەۋ-دايىلىق، ئەقلىنى يوقىتىش.
tecerrüt, - dü. is. ar. بۆسۈش، سېرىش.
tecessüm. is. ar. ① كۆرۈنۈش. ② پەيدا بولۇش. ③ جانلىنىش.
«Hadise oldugu gibi gözümün önünde tecessümetti — ھادىسە بولغاندەك،

كۆز ئالدىمدا جانلاندى.»
tecessüs. is. ar. ① ئوغرىلىققە قاراش، نازارەت قىلىش. ② كۆرۈش، بىلىش ھەۋىسى.
tecevvü. is. ar. ئاچ قېلىش، ئاچ يۈرۈش.
tecevvüf. is. ar. ئويۇلۇش، كاۋاكلىق شىش.
tecezzi. is. ar. پارچىلىنىش، بۆلۈ-نۈش، قىسىملارغا بۆلۈنۈش.
tecezzüv. is. ar. پارچىلارغا بۆلۈش، توغرىلىش، پارچىلىنىش.
tecfif. is. ar. قۇرۇتۇش، قۇرۇتۇلۇش.
tecil. is. ar. كېچىكتۈرۈش، كەينىگە سۈرۈش.
tecim. is. ar. تىجارەت، سودا.
tecnis. is. ar. ئىككى بىسلىق سۆز سۆزلەش.
tecniz. is. ar. ئۆلۈكنى تاۋۇتقا سېلىش.
tecrib. is. ar. سىناش، تەجرىبە قىلىش.
tecribe. is. ar. → **Tecrübe.**
tecrübe. is. ar. تەجرىبە.
tecrübeli. s. تەجرىبىلىك.
tecrübesiz. s. تەجرىبىسىز.
tecrübesizlik, - ği. is. تەجرىبىسىزلىك.
tecvir. is. ar. جەبىر قىلىش، جاپاغا قويۇش.
tecviz. is. ar. لايىق تېپىش، لايىق كۆرۈش.
tecyif. is. ar. ① پوپىوزا قىلىش، ھەيۋە قىلىش. ② بەك قورقۇش.
teczim. is. ar. ① كېسىش (قول)،

قانات قاتارلىقلارنى). ② موخو كېسىلىگە ئۇچرىتىش.
 tecziye. is. ar. جازالاندۇرۇش.
 ~ etmek. جازالاندۇرماق.
 teşhil. is. ar. «بىلمەيدۇ» دەپ ھېسابلاش.
 teşhiz. is. ar. ① قوراللاندىرۇش. ② كىيىندۈرۈش، ياساندۇرۇش.
 ~ etmek. قوراللاندىرۇش.
 teşhizat, - ti. is. ar. قورال - يا - راق، ئەسۋاب - ئۈسكۈنە.
 tedâfû. is. ar. ① ئەتتىرىشمەش، تۈر - تۈشۈش، ئوقۇشۇش. ② ئۆزىنى قوغداش، ئۆزىنى مۇھاپىزەت قىلىش.
 tedahül. is. ar. ئارىلىشىش، بىر - بىرىگە ئۆتۈپ سىڭىش.
 tedahuk. is. ar. كۈلۈشۈش.
 tedadi. is. ar. ① ئەسكە ئېلىش، خاتىرىلەش، يادىغا كەلتۈرۈش. ② بىر - لەشتۈرۈپ ئويلاش، باغلاپ تەسەۋۋۇر قىلىش.
 tedarik, - ki. is. ar. تەكشۈرۈپ تېپىش، قولغا كەلتۈرۈش.
 tedarikli. s. ھەر نەرسىگە ئالدىن ئىگە بولۇش.
 tedarük. is. ar. → Tedarükat.
 tedarükat. is. ar. ھازىرلىق، تەييارلىق.
 tedârub. is. ar. ئۇرۇشۇش، سوقۇش - شۇش.
 tedârüs. is. ar. ئوقۇش، يېزىش.
 tedâvi. is. ar. داۋالاش.
 ~ etmek. داۋالىماق.
 tedavül. is. ar. ئايلىنىش، دەۋر قىلىش، ئۆتۈشۈش، ئۆتۈشۈپ تۇرۇش.

تايلىنىپ تۇرۇش (مال).
 tedbir. is. ar. تەدبىر، چارە، پىلان، ۋاسىتە، ئۇسۇل.
 ~ almak. تەدبىر قوللانماق.
 tedbirli. s. تەدبىرلىك.
 tedbirsiz. s. تەدبىرسىز، ئامالسىز.
 tedbirsizlik, - gi. is. تەدبىرسىزلىك.
 tedeffün. is. ar. كۆمۈلۈش، دەپنە قىلىنىش.
 tedehhün. is. ar. ياغلىنىش، مايلىقلىنىش.
 tedehhüş. is. ar. قورقۇش، چۆچۈش.
 tedelli. is. ar. تازىلىنىش.
 tedemmül. is. ar. يەرنى ئوغۇتلاش.
 tedenni. is. ar. چېكىنىش، ئارقىغا قايتىش.
 tedennüs. is. ar. كىر بولۇپ كېتىش، كىرلىشىش.
 tederrüb. is. ar. ئىلىپ تېلىشىش، قىلىش.
 tederrüc. is. ar. قەدەمە قەدەم ئىلىش، گىرىلەش.
 tederrün. is. ar. ئەزانىڭ بىرەر يېرىنىڭ ئىشىشى.
 tederrüs. is. ar. دەرس ئېلىش، دەرس سۆيىتىدە ئوقۇش.
 tedessür. is. ar. كىيىم كىيىش، كىيىش.
 tedfin. is. ar. كۆمۈش، دەپنە قىلىش.
 tedhiş. is. ar. قورقۇتۇش، تەھدىت سېلىش، تېررورلۇق.
 tedhişçi. is. s. تەھدىت سالغۇچى، قورقۇتقۇچى، تېررور.
 tedhişçilik, - gi. is. تېررورلۇق.

tedip, - bi. is. ar. ئەدەبىكە كىرگۈزۈش، يولغا كىرگۈزۈش.

tedirgin. s. راھەتسىز، بىئارام: «Gürültüden tedirgin oldum —

ۋاراڭ - چۇرۇڭدىن بىئارام بولدۇم.»
tedirginlik, - gi. is. راھەتسىزلىك، بىئاراملىق.

tediye. is. ar. تۆلەش (پۇلنى)، تۆ - لەنگەن پۇل.

~ **anlaşmaları.** ئۆزئارا پۇل قەرز بېرىش كېلىشىملىرى.

~ **etmek.** تۆلىمەك، ئۆتمەك.

tedkikat. is. ar. تەتقىقات.

tedlis. is. ar. ساتقۇچىنىڭ ئۆز مېلىنىڭ ئەيىبىنى يوشۇرۇشى.

tedliye. is. ar. ① ساڭگىسالاتماق. ② ئىسپات تەييارلىماق. ③ ھولۇقماق.

tedmir. is. ar. يوقىتىش، تۈگىتىش.

tedricen. z. ar. تەدرىجىي ھالدا.

tedrici. s. ar. تەدرىجىي.

tedriç. is. ar. تەدرىجىي ھالدا ئالغا بېسىش.

tedris. is. ar. دەرس بېرىش، ئۆگەتۈش، ئوقۇتۇش.

~ **etmek.** ئوقۇتماق.

tedrisat, - ti. is. ar. تەلىم، ئوقۇ - تۇش، دەرسلىك.

tedsim. is. ar. كۆز تەگمىسۇن دەپ كىچىك بالىلارنىڭ يۈزىگە قارا سۈركەپ قويۇش.

tedvin. is. ar. نەشر ئۈچۈن ھازىرلاش.

① **tedvir.** is. ar. ئايلاندۇرۇش، چۆ - گىلىتىش. ② باشقۇرۇش.

tedviye. is. ar. داۋالاش، دورا بېرىش.

teeccüc. is. ar. تۇتۇشۇش، يالقۇن - جاش (ئوت).

teeccüm. is. ar. ئاچچىقلىنىش، خاپا بولۇش.

teeddüp, - bü. is. ar. قورۇنۇش، ئىزا تارتىش.

teehhül. is. ar. ئۆيلىنىش، تۇرمۇشقا چىقىش.

teehhür. is. ar. كېچىكىش.

teemmül. is. ar. مۇھاكىمە، ئويلىنىش.

teemmüm. is. ar. ئانا بولۇش.

teenni. is. ar. سالماقلىق بىلەن ئىش كۆرۈش، ئېغىر - بېسىقلىق.

① **teennüs.** is. ar. چىشى. ② ئايال - لارچە قىلىق قىلىش.

teerrüb. is. ar. ئۆزىنى ئەقىللىق قىلىپ كۆرسىتىش.

teessi. is. ar. تەسەللى بېرىش، كۆڭ - لىمنى ياساش.

teessüf. is. ar. پۇشايمان، ئۆكۈنۈش، ئارمان.

~ **etmek.** ئۆكۈنمەك، پۇشايمان قىلماق.

① **teessür.** is. ar. كۆڭۈل يېرىملىقى.

② ئىشتىن بوشىتىش.

① **teessüs.** is. ar. قۇرۇلۇش. ② ئورۇن - لىشىش، يىلتىز تارتىش، ماكانلىشىش.

teevvi. is. ar. ماكانلىشىش، يەرلىك - شىش.

teevvüh. is. ar. ئىگىرىماق، ئاھ - پەرياد چەكمەك.

teeyyüt, - dü. is. ar. توغرا - قىش، رېئاللىققا ئايلىنىش.

teezzür. is. ar. پۇركىنىش، ئورنىتىش، يېپىنىش.

tef. is. ar. müz. داپ (چالغۇ ئەسۋابى).

tefahhur. is. ar. ئېيتىخار، پەخىرلىك
 ىنىش، ماختىنىش.
 tefahhus. is. ar. ئىنچىكەلىپ تەك
 شۇرۇش.
 tefähür. is. ar. ئېيتىخار، پەخىر.
 tefakkud. is. ar. ئىز - دېرىكىنى
 قىلىش.
 tefakkuh. is. ar. گۈلدەك ئېچىلىش.
 tefakkur. is. ar. پېتىرلىشىش، كەم
 بەغەللىشىش، يۇقسۇللىشىش.
 tefakum. is. ar. قىيىنلىشىش (ئىش).
 tefäküh. is. ar. چاقچاقلىشىش.
 tefasuh. is. ar. پاساھەت بىلەن
 سۆزلەش.
 tefavüd. is. ar. بىر - بىرىگە پايدا
 بېرىش، بىر - بىرىدىن پايدىلىنىش.
 tefavüt. is. ar. پەرق.
 tefci. is. ar. جاننى قىيناش، دەردكە
 قويۇش.
 tefcir. is. ar. زەي سۇنى ئېقىتىپ
 چىقىرىۋېتىش.
 tefdiye. is. ar. جاننى پىدا قىلىش.
 tefe. is. ar. تەقۇمچىلىق ماشىنىسى
 نىڭ تاغاقلىرىنى تۇتۇپ تۇرىدىغان
 ئۈسكۈنە.
 tefeccür. is. ar. ① تال ئاقىرىش،
 تال سۈزۈلۈش. ② يەردىن سۇ قايناپ
 ئېقىش. ③ يېرىلىش، چاڭ كېتىش.
 tefeci. is. ar. جازانمخور.
 tefecilik, - ği. is. جازانمخورلۇق.
 tefehhüm. is. ar. ئاستا - ئاستا چۈ-
 شنىش.
 tefek. - ئۇششاق - چۈششەك، پارچە -
 پۇرات.
 tefekkür. is. ar. تەپەككۈر، پىكىر

قىلىش.
 tefeli. s. چاڭ تۇقۇلغان.
 tefelluk. is. ar. يېرىلىش، چاڭ
 كېتىش.
 tefellüc. is. ar. ① يېرىلىپ پارتلاپ
 كېتىش. ② پالەچ بولۇپ قېلىش.
 tefelsüf. is. ar. پەيلاسەپلۇق قىلىش،
 پەلەسەپە سۆزلىرىنى سۆزلەش.
 tefennün. is. ar. ① ئۆزگىرىش. ②
 پەن ئۆگىنىش، كۆپ نەرسە ئۆگىنىش.
 ③ سۆزىنى خىلمۇخىل قىلىش.
 teferru. is. ar. ① شاخلىنىش، پۇ-
 تاق چىقىرىش. ② قىسىملارغا بۆلۈنۈش.
 teferruat, - tı. is. ar. كەڭ كۆلەم
 لىك، ئەتراپلىق:
 «Bu meseleyi teferruatıyla anlat-
 mak — بۇ مەسىلىنى ئەتراپلىق چۈشەندۈ-
 رۈرمەك.»
 teferruh. is. ar. خوشاللىنىش، كۆڭ-
 لى ئېچىلىش.
 teferruk. is. ar. ئايرىلىش، بۆلۈنۈش،
 تارقىلىش.
 teferrüç. is. ar. سەييارە.
 teferrüs. is. ar. سېزىش، تۇيۇش.
 tefarrüs. is. ar. كېڭىيىش، تارىلىش،
 يېيىلىش.
 teferrüt, - tü. is. ar. ئالاھىدىلىك
 شىش.
 teferrüz. is. ar. ئايرىلىش.
 tefessüh. is. ar. سېسىش، چىرىش،
 پۇراش.
 tefettüt. is. ar. ئۇششاق پارچىلىنىش،
 ئۇۋىلىنىش.
 tefe'ül. is. ar. پال سېلىش، پال
 بېقىش.

tefevvuk, - ku. is. ar. ئۈستۈنلۈك،
غالىب كېلىش.

tefevvüh. is. ar. ① تىلغا ئېلىش،
سۆزلەش، ② مۇناسىۋەتسىز سۆزلەرنى
سۆزلەش.

tefevvüz. is. ar. ئۈستىگە ئېلىش
(بىر ئىشنى).

tefeyyüz. is. ar. يۈكسىلىش، ئىلگى
رىلەش.

teffiz. is. ar. بىر ئىشنى بىرىگە
ئىتتىرىپ قويۇش، دۆڭگەپ قويۇش.

tefhim¹. is. ar. بىلدۈرۈش، ئۇقتۇرۇش.

tefhim². is. ar. ئۇلۇغلاش.

te'fik. is. ar. يالغان سۆزلەش، يال
غان ئېيتىش، بوھتان قىلىش.

tef'il. is. ar. پال ئاچتۇرۇش، پال
سالىدۇرۇش.

tefkir. is. ar. پىكىر قىلدۇرۇش، ئوي
لاندۇرۇش.

tefrid. is. ar. دۇنيادىن كېچىپ ئال
لا يولغا كىرىش، تەركىدۇنيا بولۇش.

tefrih. is. ar. ① راھەت - پاراغەت،
② راۋاجلىنىش، ئلۇۋش، ③ تۇخۇمدىن
چىقىش ۋاقتى.

tefrik, - ki. is. ar. پەرق قىلىش،
ئايرىش.

tefrika. is. ar. ① گېزىتتە ھەر كۈنى
پارچە - پارچە بېسىلغان رومان قاتارلىق
ئەسەرلەر، ② ئۆچمەنلىك، دۈشمەنلىك.

tefriş. is. ar. پۇل، تاختاي.

tefrişat. is. ar. گىلەم، پەردە، زەدە
ۋال، ياغاچ سايىمان قاتارلىق ئۆي
بىساتلىرى.

tefside. s. far. قىزغىن.

tefsih. is. ar. كېڭىيىش.

tefsir. is. ar. ① ئىزاھ، ئىزاھات،
② شەرھ، شەرھلەش، ئىزاھلاش،
چۈشەندۈرۈش، ئىزاھات بېرىش.

~ etmek. ئىزاھلىماق، شەرھىيلىمەك.

tefsire. is. ar. tip. ④ دوختۇرنىڭ
كېسەلنىڭ سۈيىدۈكىنى تەكشۈرۈشى، ②
دوختۇر تەرىپىدىن تەكشۈرۈلگەن سۈيىدۈك.

teftih. is. ar. ② كېكىرىش.

teftik. is. ar. ① يېرىش، يېرىلىش،
② تىتىش، تىتىلىش (يۇڭ ۋە پاختا).

teftis. is. ar. ئۇششاق پارچىلىماق،
پارچىلاش.

teftiş. is. ar. تەپتىش، كۆزدىن كە
چۈرۈش، تەكشۈرۈش.

~ etmek. كۆزدىن كەچۈرمەك.

teftit. is. ar. پارچە - پارچە قىلىۋې
تىش، پارچە - پارچە قىلىنىش.

tefvit. is. ar. ئۆتكۈزۈش، قاچۇرۇش.

tefviz. is. ar. ① زاكاز قىلىش، زا
كاز قىلىنىش، ② تارقىتىش، يېيىش.

tefzi. is. ar. ① ئۈركىتىش، ② ھاڭ -
تاڭ بولۇپ قاراش، ھەيرانلىق بىلەن
قاراش.

tegabbür. is. ar. تىوزان بېسىش،
توپا بېسىش.

tegabün. is. ar. بىر - بىرىنى ئال
داش (سۈددىدا).

tegaddüb. is. ar. غەزەپلىنىش، ئاچ
چىقلىنىش، خاپا بولۇش.

tegafül. is. ar. ئوقۇشۇلما سىمىقتىن
كېلىپ چىقىش.

tegallüt. is. ar. يېڭىلىش.

tegamüz. is. ar. غەمزە، كۆزنىڭ
قۇيرۇقىدا قاراش.

tegarbül. is. ar. غەلۋىردىن ئۆتكۈزۈش.

- tegarrüd. is. ar. قۇشلارنىڭ چىرايى
لىق سايىرىشى.
- tegarrür. is. ar. غۇرۇرلىنىش.
- tegassün. is. ar. پۇتاق چىقىرىش.
- tegasül. is. ar. غۇسل قىلىش، يۇيۇ-
نۇش.
- tegaşşı. is. ar. ① پۇركىنىش، يېپىپ
نىش. ② ھوشنى يوقىتىش.
- tegavvut. is. ar. چوڭ تەرەت قىلىش.
- tegavvür. is. ar. ① چوڭقۇر چۆكۈش.
② نەرسىنىڭ ئاساسىنى ئىزدەش، نەرسى-
نىڭ يىلتىزىنى قېزىش.
- tegayür. is. ar. ماسلاشما سلىق، زىت
كېلىش.
- tegayüz. is. ar. خاپىلىشىش، رەنجى-
شىش.
- tegayyüp, - bü. is. ar. غاپىپ
بولۇش، كۆرۈنمەسلىك.
- tegazzüp. is. ar. غەزەپلىنىش، ئاچ-
چىقلاش.
- tegazzül. is. ar. ① غەزەل ئېيتىش.
② غەزەل شەكلىدە شېئىر يېزىش.
- tegil. is. far. بۇرۇننى خەت تارتقان
يىگىت.
- tegelti. is. ئېگەرنىڭ ئاستىغا سېلىنىپ
دىغان تېرە، تېرە توقۇم.
- teğmen. is. ask. شاۋۋىي (ھەربىيەدە).
- teğre. is. دائىرە.
- teğrek. is. دائىرە شەكلىدەدىكى يۇمىق
لاق نەرسە.
- teğrel. s. دائىرەسىمان، يۇمىلاق.
- teh. is. far. تەكتى، تېگى، ئاستى،
تۇۋى.
- tehâbb. is. ar. دوستلىشىش، دوست
بولۇش.
- tehacüm. is. ar. ھۇجۇمغا ئۆتۈش،
ھۇجۇم قىلىش.
- tehädü. is. ar. ئالدىنغاندەك كۆرۈنۈش.
- tehalüf. is. ar. سوتچىنىڭ ئىككى
تەرەپكە قەسەم ئىچكۈزۈشى.
- tehalüf. is. ar. خىلاپلىق، ماس كە-
مەسلىك.
- tehalük, - kü. is. ar. جاننى تە-
كىپ قويۇش.
- tehâmi. is. ar. ① ئۆزىنى قوغداش.
② ئادۋوكاتلىق، ئاقلاش.
- tehâmük. is. ar. ئەخمەق بولۇۋېلىش.
- tehannün. is. ar. سېغىنىش، كۆرگۈ-
سى كېلىش.
- tehârüm. is. ar. قېرى بولۇۋېلىش،
قېرى كۆرۈنۈش.
- teharüş. is. ar. تالىشىش.
- tehassüb. is. ar. ياستۇققا يۆلۈنۈش.
- tehâsüd. is. ar. ھەسەت قىلىش.
- tehasüm. is. ar. دۈشمەنلىك قىلىش.
- tehâşî. is. ar. يوشۇرۇنۇش، مۆكۈش.
- tehâvün. is. ar. ئەھمىيەت بەرمەس-
لىك، مۇھىم دەپ بىلمەسلىك.
- tehcir. is. ar. كۆچۈرۈش.
- ~ etmek. كۆچۈرمەك، كۆچتۈرمەك.
- tehciye. is. ar. ھەجىلەش.
- tehdim. is. ar. يىقىتىۋېتىش، ئېتى-
چىت قىلىش، يەر بىلەن يەكسان قىلىش.
- tehdit, - di. is. ar. تەھدىت، قور-
قىتىش، پويۇزا.
- ~ etmek. تەھدىت سالماق.
- tehdiye. is. ar. ھەدىيە قىلىش.
- tehecci. is. ar. ھەجىلەش.
- teheccüd. is. ar. كېچەلىك ناماز.
- teheccüm. is. ar. ھۇجۇمغا ئۆتۈش.

ھۇجۇم قىلىش، ئالدىراپ كېتىش.
teheddi. is. ar. توغرا يولغا كىرىش.
teheddüm. is. ar. ئۆرۈلۈش، يىقىق
 لىش.
tehekküm. is. ar. چاقچاق، ئويۇن.
tehellül. is. ar. ئوچۇق چىراي،
 كۈلۈپ تۇرۇش.
tehemten. s. ar. بەستىلىك.
tehennüc. is. ar. قورساقتىكى بالى
 نىڭ مىدىرلىشى.
tehettük. is. ar. ① يىرتىلىش.
 ② پېشانە تۆمۈرىنىڭ يېرىلىپ كېتىشى.
 ③ خىجىل بولماسلىق.
tehevvü. is. ar. قۇسۇش، ياندۇرۇش.
tehevvüm. is. ar. مۇگدەش.
tehevvür,-rü. is. ar. ئاچچىقلىنىش،
 غەزەپكە كېلىش.
teheyyü. is. ar. تەييارلىنىش، ھازىر-
 لىنىش.
teheyyüb. is. ar. قورقۇتۇش، قورقۇش.
teheyyüç, -cü. is. ar. ھاياجان
 لىنىش، ھاياجانلىق.
teheyyüm. is. ar. ھەيران قېلىش،
 ھەيرانلىق.
tehim. s. ar. گۇناھكار، جىنايەتچى.
tehir. is. ar. كېچىكتۈرۈش، كەينىگە
 سۈرۈش.
tehiyye. is. ar. ① سالام. ② سالام
 بېرىش، سالام قىلىش. ③ دۇئا قىلىش.
 ④ مىراس، مۈلۈك.
tehlik. is. ar. ئۆلتۈرۈش.
 ~ **edilmek.** قويۇپ بېرىلمەك.
 ~ **etmek.** كېچىكتۈرمەك.
tehlike. is. ar. تەھلىكە، خەتەر،
 خەۋپ.

tehlikeli. s. تەھلىكەلىك، خەتەرلىك،
 خەۋپلىك.
tehlikesiz. s. بىخەتەر، خەتەرسىز.
tehlil. is. ar. تەھلىل («ئىسلاھ»
 ئىلىمىلاھۇ» سۆزىنى تەكرارلاش).
tehlüke. is. ar. → **Tehlike.**
tehniyet. is. ar. تەبىرىكلەش، مۇبا-
 رەكلەش.
tehrیب. is. ar. قاجۇرۇش، قاجۇرۇلۇش.
tehvi. is. ar. قۇستۇرۇش، ياندۇرتۇش.
tehvin. is. ar. ئاسانلاشتۇرۇش، ئوڭاي-
 لاندۇرۇش، يېنىكلىشتۈرۈش.
tehyiç, -cı. is. ar. ھاياجانلان-
 دۇرۇش.
tehzil. is. ar. ① چاقچاققا ئايلان-
 دۇرۇش. ② بىر شېئىرنى نەزم شەكلىگە
 كەلتۈرۈش.
tehzip, -bi. is. ar. تۈزىتىش، ياخ-
 شىلاش.
tehziz. is. ar. تىزىتىش، تەرتىپلىش.
tek, -ki. s. ① بىر. ② يالغۇز، تاق؛
 ئۇ، «O, bu memlekette tektir —
 بۇ يۇرتتا بىرلا.
 ئۈچ، — **Üç, beş ... tek sayılardır**
 بەش ... تاق سانلاردۇر.»
tekabbuh. is. ar. سەت كۆرۈش، يا-
 مان كۆرۈش.
tekabbül. is. ar. قوبۇل قىلىش.
 ~ **etmek.** ماقۇل بولماق.
tekabkub. is. ar. قورساقنىڭ غۇرۇل-
 دىشى.
tekabül. is. ar. يۈزمۈيۈز، يۈزمۈيۈز
 كېلىش.
tekâmül. is. ar. كامالىغا يېتىش،
 كامالەتكە ئېرىشىش.

tekamür. is. ar. قىمار ئويناش.
 tekanlamli. s. بىر مەنىلىك.
 ~ kelime. بىر مەنىلىك سۆز.
 tekâpû. is. far. پارازىتلىق، تەپپار.
 تاپلىق.
 tekâsüf. is. ar. ئۇلغىيىشىش، قويۇق
 لىشىش، زىچلىشىش.
 tekasüm. is. ar. ① ئەھدىلىشىشىش،
 ② بۆلۈشۈش، بۆلۈشۈپلىش.
 tekâsür. is. ar. ① كۆپىيىش، ② بەك
 ماختىنىش.
 tekaşşu. is. ar. بەلغەم چىقىرىش.
 tekatu. is. ar. ئىككى سىزىقنىڭ
 بىر - بىرىنى كېسىپ ئۆتۈشى.
 tekatur. is. ar. تاشچىلاش، تامچى
 لاپ ئېقىش.
 tekatül. is. ar. بىر - بىرىنى ئۆل-
 تۈرۈش، ئۆلتۈرۈشۈش.
 tekatüm. is. ar. بىر - بىرىدىن سىر
 ساقلاش.
 tekâüdiye. is. ar. پېنىسىيە مائاشى.
 tekaüt, - dü. is. ar. ① پېنىسىيىگە
 چىقىش، ② پېنىسىيىگە چىققۇچى.
 tekâver. s. is. far. يىرغىلاش (ئات).
 tekavim. is. ar. تەقۋىم، كالېندار.
 tekavvül. is. ar. يالغان سۆزلەش.
 tekavvüm. is. ar. تۈزلەش، توغرى
 لاش، تۈز قىلىش (قىغىر نەرسىنى).
 tekavvüt. is. ar. ئوزۇقلىنىش، كۈپ
 تۇنۇش.
 tekayüd. is. ar. بىر - بىرىگە ھىيلە
 ئىشلىتىش.
 tekazâ. is. ar. قەرز بەرگۈچىنىڭ
 قەرزدارنى قىستىشى.
 tekâzüb. is. ar. بىر - بىرىگە يالغان

سۆزلەش، بىر - بىرىنى ئالداش.
 tekazzu. is. tip. چىغاننىڭ يىرىگى
 لىشىشى.
 tek. bencilik, - gi. is. پەقەت
 مەنچىلىك، سولىپسىزم (پەقەت ئۆزىنىلا
 دۇنيادا مەۋجۇت بولغان بىردىنبىر رېئال-
 لىق دەپ بىلىپ، ئوبىيكتسىپ دۇنيانى
 ئىنكار قىلىدىغان قاراش).
 tekbib. is. ar. كاۋاپ قىلىش، كاۋاپ
 قىلىنىش.
 tekbir. is. ar. تەكبىر (ئاللاھۇ ئەك-
 بەر دەپ باشلىغان دۇئا).
 tekdir. is. ar. ئەيمىلەش.
 teke. is. zool. تىكە.
 ~ gibi kokmak. بەك سەت پۇرسەت.
 tekebbür. is. ar. تەكەببۇرلۇق قى-
 لىش، ھاكاۋۇرلۇق قىلىش.
 tekeddür. is. ar. ① بۇلغىنىش، پاس-
 كىنا بولۇش، ② كۆڭلى بۇزۇلۇش، قاي-
 غۇرۇش، ھەسرەت چېكىش.
 tekeffüf. is. ar. قىل كۆتۈرۈپ ت-
 لەش، دۇئا قىلىش.
 tekeffül. is. ar. كېپىل بولۇش، كېپ-
 پىللىك قىلىش.
 tekehün. is. ar. پالچىلىق قىلىش،
 رەم سېلىش، رەمماللىق قىلىش، رەممال.
 tek. el. is. مونوپول، قامشاش،
 تىزگىنلەش، ئىگىلەپ ئېلىش، چاڭگىلىغا
 ئېلىش.
 «Yurtseverlik kimsenin tekeline
 değildir — ۋەتەنپەرۋەرلىك ھېچكىم-
 نىڭ چاڭگىلىدىكى نەرسە ئەمەس.»
 tekclci. s. is. قامىغۇچى، مونوپول-
 چى، تىزگىنلىگۈچى.
 tekclcilik, - gi. is. مونوپولچىلىق،

تامساۋچىلىق.
tekellüf. is. ar. ① ئاۋارە بولۇش، ② تۇجۇپىلەش.
tekellüm. is. ar. سۆزلەش، گەپ قىلىش.
tekellüs. is. ar. شورلىشىپ كېتىش (يەر).
tekemmül. is. ar. كامالەتكە يېتىش.
tekemmün. is. ar. يوشۇرۇنۇش.
tekemmüş. is. ar. ئالدىراش، تېنەش.
teker. is. ① چاق، ② يۇمىلاق شەكىللىك (نەرسە):
 «Araba tekeri — ھارۋا چاقى.
tek. erklik, - gi. is. مۇنارخىيە، تاق ئەركىلىك.
 ① چاق، ② s. **tekerlek, - gi.** is. دۆڭگىلەك، يۇمىلاق، دۈڭگىلەك شەكىللىك.
tekerlekli. s. چاقلىق.
tekerleksi. s. چاقسىمان.
tekerlemek. دومىلىماق، يۇمىلىماق.
tekerlenmek. دومىلانماق، يۇمىلانماق.
tekerli. s. چاقلىق، چاقى بولغان.
tekerrüh. is. ar. يىرگىنىچ.
tekerrüş. is. ar. پۇرلىشىش.
tekerrür. is. ar. تەكرارلىنىش، يېڭىلىنىش.
tek. gözlülük, - gü. is. تۇغما سىڭا كۆزلۈك.
tek. heceli. s. بىر بوغۇملۇق (سۆز).
teker. teker. z. بىردىن - بىردىن، ئايرىم - ئايرىم.
teke. sakalı. is. bot. تىكە ساقىلى (ئۆسۈملۈك).
tekessür. is. ar. كۆپىيىش، ئارتىش.
tek. eş. s. جۈپتى يوق، جورىسى يوق.

تاق ئەر - خوتۇنلۇق، **tek. evli.** is. پىر ئەر - خوتۇنلۇق، جورىسى (جۈپتى) بىر بولغان.
 پىر ئەرلىك ئايال. **~ kadın.**
tekevvün. is. ar. پەيدا بولۇش، تۇغۇلۇش.
tekeyyüf. is. ar. خۇشاللىنىش، كەيپى چاغ بولۇش.
tekfil. is. ar. كېپىل قىلىش، كېپىل قىلىنىش، كېپىل كۆرسىتىش.
tekfin. is. ar. كېپەنلەش، كېپەنگە ئېلىش.
 ① كاپىر دەپ بىلىش. **tekfir.** is. ar. ② يوقىتىش، يوق قىلىش.
tekhil. is. ar. (كۆزگە) سۈرمە سۈرۈش.
 ① تەكىت، تەكرارلاش. **tekid.** is. ar. ② چىڭىتىش، بېكىتىش.
 بىرلىك: **tekil.** s. gram. «Çocuk tekil, çocuklar çoğul isimdir — بالا بىرلىك، بالىلار كۆپلۈكتۇر.»
 ① بوش، قۇرۇق (ئىچىدە) **tekin.** s. ھېچ ئادەم يوق، ② بەختلىك، تەلەپ-لىك. ③ راھەت، ھۇزۇر، تىپتىنچ.
 ① ئاللىتاغىل مۇشۇك. **tekir.** s. zool. ② (تاق ۋە قارا) دېڭىزدا ياشايدىغان بىر خىل بېلىق.
 ① قوشۇلۇش. **tekit, - di.** is. ar. ② كۈچەيتىش، چىڭىتىش.
 ① خانىقا، ئىبادەتخانا. **tekke.** is. ar. ② مەرگەن ۋە پالساۋانلارنىڭ تەلىم مەيدانى. ③ مەيدانخانا (نەشە چېكىلىدىغان يەر).
 ① تاقلىماق، (مايىنى) **teklemek.** شالاڭلاتماق. ② ماتور پۇرۇشنىڭ بىرى ئىشلىمەس بولۇپ قالماق.

① تارتىنىش، قىرۇۋ. **teklif.** is. ar.
 نۇش. ② تەكلىپ. ③ سېلىق، باج.
 ④ ئىلگىرى سۈرۈش. ⑤ يۈكلەش;
 «Aramızda teklif yok — ئوتتۇرىمىزدا
 تارتىنىش يوق.»
teklifli. s. تارتىنچاق، قورۇنىدىغان;
 تارتىنچاق — «Teklifli mesafir geldi»
 مېھمان كەلدى.
teklifname. is. سۇغۇرتا ئورگان
 لىرىنىڭ سۇغۇرتىغا يېزىلغۇچىلارغا بەر-
 گەن ھۆججىتى.
teklifsiz. s. تارتىنمايدىغان، تار-
 تىنماس، قورۇنماس، قورۇنمايدىغان،
 گېپى ئاشكارا;
 گېپى ئاشكارا — «Teklifsiz arkadaş —
 يولداش.»
teklifsizlik, — ği. is. تارتىنماس-
 لىق، قورۇنماسلىق.
 ① تاقلىق، تەكلىك. **teklik, — ği.** is.
 يالغۇزلۇق. ② بىر لىرا.
tekme. is. پەشۋا، تېپىك.
tekmeklemek. is. پەشۋا ئاتماق، تەپمەك.
 ① تۈگىتىش. **tekmil.** is. s. ar.
 پۈتتۈرۈش. ② پۈتۈن. ③ تەلتۈكۈس.
tekmile. is. ar. قوشۇمچە، ئىلاۋە.
tekmillemek. is. تۈگەتمەك، تاماملىماق.
 ① تەڭنە. ② كېمە گەۋدىسى. **tekne.** is.
 ③ ھەرخىل دېڭىز ترانسپورت قوراللى-
 رى. ④ ئويما نىلىق;
 «Hamur teknesi — خېمىر تەڭنىسى.»
tekneleşme. is. چوڭقۇرلۇق.
 ① يول، ئۇسۇل. **teknik, — ği.** is. it.
 مېترو. ② تېخنىكا، سەنئەت، ھۈنەر;
 «Bu işin tekniğini bilmiyorum —
 بۇ ئىشنىڭ يولىنى بىلمەيمەن.»

سەنئەتچى، سەنئەتكار، **teknikçi.** is.
 ھۈنەرۋەن.
teknisyen. is. fr. تېخنىك.
teknoloji. is. fr. تېخنىكولوگىيە.
tek. parça. s. يەك پارچە.
tekrar. z. ar. تەكرار، يەنە بىر قېتىم.
tekrarlamak. is. تەكرارلىماق، باشقىدىن
 ئىشلىمەك.
tekrarlanmak. is. تەكرارلانماق، تەتقىق
 قىلىنماق.
tekrarlatmak. is. تەكرارلاتماق، تەتقىق
 قىلدۇرماق.
tekrarlayıcı. s. is. تەكرارلانغان
 (نەرسە).
tekrarlı. s. تەكرارلايدىغان.
tekrar tekrar. z. ئۈستى — ئۈستىگە،
 ئارقا — ئارقىدىن.
tek . renkli. s. is. تاق رەڭلىك.
tekrim. is. ar. ھۆرمەت بىلدۈرۈش،
 ئۇلۇغلاش، چوڭ كۆرۈش.
 ① تەكرارلاش، يەنە **tekrir¹.** is. ar.
 بىر قېتىم ئىشلىش. ② نۇتۇقنىڭ تە-
 سىرىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن بىر سۆزنى
 تەكرارلاش ئۇسۇلى.
 يەنە بىر قېتىم كۆز- **tekrir.** is. ar.
 دىن كەچۈرۈش.
teksif. is. ar. ئۇلغايتىش، قويۇق
 لاشتۇرۇش، كۈچەيتىش، چىڭىتىش.
teksir. is. ar. كۆپەيتىش، ئارتتۇرۇش.
tekst. is. fr. ئورگىنال، ئەسلى نۇسخا.
tekstil. is. fr. توقۇمىچىلىق.
 توقۇمىچىلىق سانائىتى. **~ endüstri.**
 بىر تەڭرىچى، بىر **tek . tanrıci.** s.
 خۇداچى، مونوتېسىزم تەرەپدارى.
 بىر تەڭ. **tek . tanrıcilık, — ği.** is.

رىچىلىك، بىر خۇداچىلىق، مونوتېزم.
tek tek. z. بىر - بىر، بىردىن - بىردىن.
tektib. is. ar. ئازدۇرۇش، يامان يولغا باشلاش.
tektük. s. شالاڭ، ئاندا - ساندا.
tekin. is. ar. پەيدا قىلىش، يارىتىش.
tekye. is. ar. ① يۆلىنىش، تاپىنىش. ② ئىشىنىش. ③ خانىقا.
tekye - nişin. is. ar. far. خانىقا، ئىبادەتخانىلاردىكى دەرۋىش.
tekyıl. is. ar. كىلە بىلەن ئۆلچەش.
tekzip, - bi. is. ar. ئىنكار قىلىش، رەت قىلىش.
~ etmek. ئىنكار قىلماق، رەت قىلماق.
tel¹. is. ① تالا. ② سىم، تارا: چاچنىڭ تالاسى. — 1. Saç teli — تېلېفون سىمى. — 2. Telefon teli — «تەمبۇر تارى. — 3. Tambura teli — تېلېگرامما سۆزىنىڭ قىسقار. — **tel¹.** is. تىلىشى.
~ çekmek. تېلېگرامما بەرمەك.
~ yazısı. تېلېگرامما.
tela. is. it. سارۇشكا (چاپاننىڭ كۆكرىكىگە ئېلىنىدىغان).
~ çatmak. سارۇشكا قويماق.
telaffüz. is. ar. تەلەپپۇز.
telafi. is. ar. ئورنىنى تولدۇرۇش، تۆلەم: «Telafi kolay olmayan zarar — تۆلىمى ئاسان چۈشىمگەن زىيان»
~ etmek. تۆلىمەك، ئورنىنى تولدۇرۇش. ۋالماق.
telahhum. is. ar. سەمىش، ئەت ئېلىش.
telâhi. is. ar. ۋاقتىنى ئويۇن بىلەن ئۆتكۈزۈش.

telâhuz. is. ar. كۆز قىرى بىلەن قاراش.
telâki. is. ar. ئۇچرىشىش، بىرلىشىش، ئېرىشىش.
~ noktası. قوشۇلغان نۇقتا.
telakki. is. ar. چۈشەنچە، كۆز قاراش.
telakkum. is. ① ئاغزىغا لۇقما - لۇقما سېلىپ يۇتماق. ② قورساقنىڭ غولتۇرلىشى.
telâküm. is. ar. مۇشتلىشىش، بوكىش.
telalji. is. tıp. تارقالغان كېسەل.
telâssus. is. ar. ئوغرىلىق قىلىش.
telâsuk. is. ar. ① يېپىشىش، چاپلىش. ② بىر ئورگاننىڭ باشقا بىر ئورگانغا چاپلىشىپ قېلىشى.
telasüm. is. ar. ① دۇدۇقلاش. ② تاغ. دىن - باغدىن جاۋاب بېرىش.
telâş. is. ar. ① ئالدىراش، تېنەش. ② قايغۇ، ئەندىشە: «Telâş içinde kaçtılar — ئالدى - تېنەپ قاچتى.
Hastanın halinde telaş edecek bir şey yok — كېسەلنىڭ ھالىدىن ئەندىشە قىلغۇدەك ئىش يوق.»
~ etmek. ئەندىشە قىلماق.
telâşi. is. ar. ① تارقىلىش. ② قىممەتتىن يوقىتىش.
telâşlandırmak. تېنەتمەك، غەم - ئەندىشىگە سالماق.
telâşlanmak. ئەندىشىگە چۈشمەك، سەۋرىسىزلىك قىلماق.
telâşli. is. ئالدىرىغان، ئەندىشىگە چۈشكەن.
telâşsız. s. ① ئەندىشىسىز. ② تەمكىن.
telcim. is. ar. ① يۈگەن سېلىش. ② تەزگىنلەش.

tele. is. ar. تۇزاق، قىلتاق.
 telebbüm. is. ar. ① ئويناش. ② ئەم-
 چەكتىن سۈتتىن تېمىپ ئېقىشى.
 telebbüs. is. osm. كىيىش، كىيىنىش.
 telef. is. ar. يوقىتىش، ئىسراپ.
 telefon. is. fr. تېلېفون.
 ~ etmek. تېلېفون بەرمەك.
 ~ kulübesi. (پوچتانىلاردا) تېلېفون بىلەن سۆزلىشىدىغان مەخسۇس ئۆي.
 telefoncu. is. تېلېفونچى:
 «Telefoncu kız — تېلېفونچى قىز.
 telefonculuk, — gu. is. تېلېفونچىلىق، تېلېفون خادىمى.
 telefonlaşmak. تېلېفونلاشماق، تېلېفوندا سۆزلەشمەك.
 telefonometre. is. fr. تېلېفونو مېتر
 (تېلېفوندا سۆزلەشكەن ۋاقىتىنى يېزىش ئەسۋابى).
 telefotografi. is. fr. تېلېفوتوگرافى
 (فوتوگرافى رەسىمنى توك ئېقىمى بىلەن يىراقلاغا يەتكۈزۈش يولى).
 telegram. is. تېلېگرام.
 telehhi. is. ar. ئويۇن - تاماشا بىلەن ۋاقىت ئۆتكۈزۈش.
 telehhüb. is. ar. ① يالقۇنچاش، يېنىش (ئوت). ② ئىششىش، ياللۇغلىنىش.
 telehhüf. is. ar. ھەسرەت چېكىش، مەھرۇن بولۇش.
 telek, — gi. is. zool. قۇشلارنىڭ قانات ۋە قۇيرۇقىدىكى قاتتىق پەيلەر.
 telekardiophon. is. fr. يۈرەك تىگىشغۇچ (ستېتوسكوپ).
 teleke. is. قانات ۋە قۇيرۇقنىڭ ئۇزۇن ۋە قاتتىق قېپى.
 telekominikasyon. is. fr. تېلېكومىنىكاسىيە.

مىنىكوسسۇن (خەۋەر، ماقالىە، رەسىم، ئاۋاز قاتارلىقلارنىڭ ئېلىپ كېتىشى، توك سىمى، رادىئو ۋە باشقىلار ئارقىلىق ئېلىنىشى ۋە تارقىلىشى).
 telel'ü. is. ar. پارىلداش، پارقىراش.
 ① telem. is. ar. ساپان چىشىنىڭ توپىدا قالدۇرغان ئىزى. ② سىزىق.
 telemeteorograf. is. fr. تېلې-
 مېتېئورگرافى (ئىشارەت ۋە خەۋەرلەرنى ئۇزاق يەرگە تارقىتىدىغان ئەسۋاب).
 telemetre. is. fr. تېلېمېتر (ئۇزاق يەردىكى بىر نۇقتا بىلەن ئارىمىزدىكى ئارىلىقنى ئۆلچەش ئەسۋابى).
 teles. s. چۇۋۇق، چۇۋۇلغان (رەخت).
 telesimek. كونىراپ چۇۋۇلماق، كونىراپ يىرتىلماق.
 teleskop, — pu. is. yun. تېلېسكوپ
 (سەييارىلەرنى كۆزەتكۈچى ئەسۋاب).
 telestetofon. تېلېستېتېفون (يۈرەك ئۇرۇشىنى كۈچەيتىپ، يىراقتىن ئاڭلىنىدىغان ئەسۋاب).
 teletakimetre. is. fr. تېلېتاكىمېتر
 (بىر قاتناش ۋاسىتىسىنىڭ سىرئىتىنى يىراقتىن بىلىپ تۇرۇش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان قۇرۇلما).
 teletayp. is. ing. توك كۈچى بىلەن ھەرىكەت قىلىدىغان خەۋەرلىشىش ئەسۋابى.
 televizyon. is. fr. تېلېۋىزور.
 ① televvün. is. ar. بىر رەڭدىن باشقا رەڭگە ئۆزگىرىش، باشقا رەڭگە كىرىش.
 ② تۇراقسىزلىق، بىقارارلىق. ③ ئالمىقانات.
 televvüs. is. ar. پاسكىنىلىشىش، كىرىلىشىش.
 teleyyün. is. ar. يۇمشاق.
 telezzüz. is. ar. لەززەتلىنىش، ھۇزۇر.

لېنىش، تەمىنى تېتىش.
telfif. is. ar. ئوراش، يۆگەش،
 پۈركەش.
telfik. is. ar. بىرلەشتۈرۈش، يىغىش،
 توپلاش.
telgraf. is. fr. تېلېگرافى، تېلېگرامما.
telgrafçı. is. fr. تېلېگرافىمىچى،
 تېلېگرافچى، تېلېگرافى خىزمەتچىسى.
telgraf. hane. is. تېلېگرافىمىخانا،
 تېلېگرافىخانا.
telhib. is. ar. تۇتاشتۇرۇش، تۇتاش-
 تۇرۇلۇش، يالقۇنچىتىش.
telhid. is. ar. كۆمۈش، دەپنە قىلىش.
telhif. is. ar. ئېچىنىش.
telhim. is. ar. سەمىيەت، ئەت
 ئالدۇرۇش.
telhis. is. ar. خۇلاسە، خۇلاسەلەش،
 يىغىنچاقلاش.
telhiye. is. ar. ئوينىتىش، خۇش
 ۋاقىت ئۆتكۈزۈش.
telif. is. ar. ① مۇرەسسە قىلدۇ-
 رۇش. ② كىتاب يېزىش.
te'lih. is. ar. ئىلاھىيلاشتۇرۇش.
tel'in. is. ar. لەنەت ئوقۇش، قارغاش.
telkib. is. ar. لەقەم قويۇش.
telkim. is. ar. لوقما - لوقما
 يېگۈزۈش.
telkin. is. ar. ① سىڭدۈرۈش، ئۆگە-
 تىش، تەربىيە بېرىش. ② قەبرە ئۈستى
 مۇراسىمى (ئۆلۈكنى كۆمۈشتىن ئاۋۋال
 ئۆتكۈزۈلۈپ بولغان دىنىي رەسمىيەت):
 «Çocuklara iyi düşünceler telkin
 etmeye çalışmalı —
 بالىلارغا ياخشى ئىدىيە سىڭدۈرۈش ئۈچۈن تىرى-
 شنى لازىم.»

telköprü. is. زەنجىر كۆۋرۈك (بۇ
 باشتىن ئۇ باشقا تارتىلغان).
telläk. is. osm. تەللاق (مۇنچا ۋە
 سەرراپلاردا كىشىلەرنى يۇيۇپ قويغۇچى ئەر).
tellal. is. osm. ① بىرەر مالنى
 ۋارقىراپ يۈرۈپ باشقىلارغا تونۇشتۇر-
 غۇچى، جارچى، بۇيرۇقنى يەتكۈزگۈچى.
 ② دەللال، ۋاسىتىچى.
tellâliye. is. osm. → **Tellâllık.**
tellâllık, - ğı. is. ① دەللالىق.
 ② دەللالغا بېرىلىدىغان ھەق.
tellemek¹. تېلېگرام بېرىمەك (چەكمەك).
tellemek². ① زىننەتلىمەك، چىرايلىق
 ياسىماق. ② ھەددىدىن ئارتۇق ماختى-
 ماق، ئۈستۈن باھالىماق.
tellendirmek. (تاماك) تۇتاشتۇرۇپ
 چەكمەك.
telli. s. ① تالالىق. ② زەرلىك.
telsik. is. پۇقرالىققا ئۆتۈش، گراژ-
 دانلىققا كىرىش.
telsim. is. ar. ئاغزىغا سۆيۈش، سۆيۈش.
telsiz. s. ① تالاسىز. ② سىم-
 سىز تېلېفون، سىمسىز تېلېگرافى.
teltik, - ğı. s. قۇسۇر، نۇقسان، ئېۋەن.
teltikli. is. mat. يېتەرسىزلىك:
 «Bu adamın gördüğü işler her
 vakit böyle teltikli olur —
 ئادەمنىڭ كۆرگەنلىرىدە ھەمىشە مۇشۇنداق
 يېتەرسىزلىكلەر بولىدۇ.»
telve. is. چىنە - قاچا ئاستىدىكى
 داغ (ئاستىغا يىغىلىپ قالغان).
telvih. is. ar. ① ئايدىڭلاشتۇرۇش،
 ئاشكارىلاش. ② كىنايە.
telvim. is. ar. ئەپىلەش، ئاھانەت

قىلىش، ئەيىبلەش، ئاھانەت قىلىش.
telvin. is. ar. رەڭ بېرىش، بوياش، بويىلىش.
telvis. is. ar. كىر قىلىش، پاسكىنا قىلىش.
telyin. is. ar. ① يۇمشىتىش، يۇم. ② ئىچىنى بوشىتىش (قەۋزىيەتنى).
telziz. is. ar. لەززەتلەندۈرۈش، تەم كىرگۈزۈش، تەم كىرگۈزۈلۈش.
tem, tema. is. yun. تەكرارلانغان، تېما، يېڭىلانغان تېما.
temadi. is. ar. سۈرۈش، داۋام قىلىش.
tema'dün. is. ar. مەدەنلىشىش، مەدەن ھالىغا كېلىش.
temälük. is. ar. ئۆزىنى تۇتۇۋېلىش، نەپسىنى يىغىۋېلىش.
temas. is. ar. ① تېگىش. ② ئالاقە. مۇناسىۋەت. ③ بېرىش - كېلىش، ئارىلىشىش:
 «Bu adamla hiç temasım yok — بۇ ئادەم بىلەن ھېچقانداق مۇناسىۋەت يوق.»
temaşa. is. ar. ① تاماشا. ② سەھنە. ئەسرى، ئويۇن.
temayül. is. ar. ① مايىل، خاھىش. ② ئېغىش، بىر تەرەپلىملىك كۆز قاراش. ③ يۈزلىنىش.
temayüz. is. ar. ئۆزىنى كۆرسىتىش، ئالاھىدە كۆرۈنۈش.
temâzüc. is. ar. چاقچاقلىشىش.
tembel. is. far. ھۇرۇن:
 «Bu bir tembe'dir — بۇ بىر ھۇرۇندۇر.»
tembel.hane. is. ھۇرۇنلار ئۆيى،

ھۇرۇنلار مەيدانى، ھۇرۇنلار يېرى.
tembelleşmek. ھۇرۇنلاشماق.
tembellik, — ği. is. ھۇرۇنلۇق.
tembih. is. ar. تەنبىھ، ئاگاھ.
temdih. is. ar. كۆپ ماختاش.
teme. is. دەم (ئىشكىنىڭ تىرىكى).
temeddüh. is. ar. ماختىنىش، ئۆزىنى ماختاش.
temeddün. is. ar. مەدەنىيلىشىش، زامانىۋىيلىشىش.
temehhür. is. osm. ماھىر بولۇش، ئۇستا بولۇش.
temek. ئېغىلنىڭ پەنجىرى.
temekkün. is. ar. ماكانلىشىش، يەرلىشىش، ئورۇنلىشىش.
temel. is. s. ① ئۆل. ② ئاساس. ③ ئاساسى. ④ پرىنسىپ. ⑤ قائىدە. ⑥ قانۇنىيەت. ⑦ مۇھىم:
 «Ülkemizi kalkındırmada temel me'mleketni tereqqi — قىلدۇرۇشتا ئاساس كۆپ خەلقئور.»
temelleşmek. يىلتىز تارتماق، يەرلەشمەك.
temelli. s. ① ئۇلۇق. ② دائىمى، ئاخىرغا قەدەر:
 «Sağlam temelli bir yapı — پۇختا ئۇلۇق (ئاساسلىق) بىنا.»
temellük, — kü. is. ar. شەخسىي مۈلۈك.
temelsiz. s. ئاساسسىز، بوش، ئۇلسىز.
temenna(h). is. ar. قولنى كۆتۈرۈپ بېرىلگەن سالام ئىشارىتى.
temenni. is. ar. تىلەك، ئۈمىد، ئارزۇ.
~ etmek. تىلەك، ئۈمىد قىلماق.
temerküz. is. ar. توپلاش، توپلىنىش، يىغىۋېلىش، يىغىلىش:
 «Temerküz kampı — يىغىۋېلىش لاگېرى»

~ **leştirmek** — مەركەزلەشتۈرمەك.
temermür. is. ar. تەل ۋە كالىپۇكنىڭ
 داۋاملىق تەتەرپ تۇرۇشى (كېسەل).
temerrün. is. ar. كۆندۈرۈش،
 ئادەتلەندۈرۈش.
temerrüt, — dü. is. ar. باش ئەگ-
 مەسلىك، ئېتىراز بىلدۈرۈش.
temeshür. is. ar. مەسخىرىلىنىش.
temeskün. is. ar. مىسكىنلىشىش.
temeşşüt. is. ar. چاچ ۋە ساقلىنى
 تاراش.
temettü, — ü. is. ar. ① كىرىم، دارامەت.
 ② بىر شىركەت ھەسبىدارلىرىنىڭ ھەر-
 بىرىگە بۆلۈنگەن پايدا.
temevvüç, — çü. is. ar. دولقۇنلىنىش،
 داۋالغۇش.
temevvül. is. ar. باي بولۇش،
 مال - مۈلۈككە ئىگە بولۇش.
temevvüt. is. ar. بىر ئورگاننىڭ
 ئۆلۈپ ئىقتىدارىدىن قېلىشى.
temeyyü. is. ar. سۇيۇلۇش (سۇيۇق
 ھالغا كېلىش).
temeyyüz. is. ar. ئۆزىنى كۆرسىتىش،
 ئالاھىدىلىشىش.
temezzuk. is. ar. يىرتىلىش، پارچە -
 پارچە بولۇش.
temhid. is. osm. ① يېيىش، يات-
 قۇزۇش، سېلىش. ② رەتلەش، تەرتىپكە
 سېلىش.
temhik. is. ar. ئېلىپ تاشلاش،
 ئەمەلدىن قالدۇرۇش.
temhil. is. osm. مۆھلەت، كەينىگە
 قالدۇرۇش، پۇرسەت بېرىش.
temhir. is. ar. تاغا بېسىش،
 تامغىلاش، پېچەت بېسىش، پېچەتلەش.

temhiriye. is. ar. تامغا ھەققى،
 مۆھۈر ھەققى.
temhis. is. osm. تەجرىبە ئىمتىھانى ئېلىش.
temime. is. ar. كۆز مونچىقى (كۆز
 تەگمەسلىك ئۈچۈن ئېسىلغان).
temin. is. ar. ① كاپالەت. ② كاپا-
 لەت بېرىش، ھۆددە قىلىش. ③ ئىگە-
 بولۇش، قولغا كەلتۈرۈش.
teminat, — tı. is. ar. كاپالەت.
temiz. is. osm. ① پاكىز. ② پاك.
 ③ راۋۇرۇس. ④ ئاپئاق;
 پاكىز ئۆي. 1. Temiz oda —
 پاك ئادەم. 2. Temiz adam —
 راۋۇرۇس كىيىنمەك. 3. Temizgiyinmek —
 مەخمەتنى ئاقلىماق (گۇناھىنى قىلماق).
 4. Mehmeti temize çıkarmak —
 ~ **kan.** is. → **Kan.**
 ① پاكىزلىمەك، تازىلى-
 ماق. ② يوقاتماق. ③ تۈگەتمەك، پۈت-
 تۈرمەك. ④ ھەممىنى يىغىشتۇرماق.
 ⑤ تېرىماق، ئاغىماق، پارلىماق;
 1. Jandarma eşkiyayı temizledi —
 پاترول بازىدىنلارنى تازىلىدى.
 2. Bir aylık işi bir haftada temiz-
 ledim — بىر ئايلىق ئىشنى بىر
 ھەپتەدە تۈگەتتىم.
 3. Boğdayı taştan temizledim —
 بۇغدايدىكى تاشنى تازىلىدىم.
temizlenmek. ① پاكىزلەنمەك، تازى-
 لانماق. ② يىرقىماق، يىرق بولماق.
 ③ ھەيىز ئاخىرلاشماق.
temizletmek. پاكىزلەتمەك، تازىلاتماق،
 پارلاتماق، ئىلغاتماق.
temizleyici. is. پاكىز-
 لىگۈچى.

temizlik, - gi. is. ① تازىلىق.

پاكىزلىك. ② ساپلىق.

temkin. is. ar. ئېغىر بېسىقلىق.

سالماقلىق، سىغۇققانلىق.

temkinli. s. ئېغىر بېسىق، سالماق،

سەۋرچان.

temlik, - ki. is. ar. مۈلك قىلىپ بېرىش.

temliye. is. ar. تولىدۇرۇش، تولىدۇرۇلۇش.

temmâr. is. ar. جىگدە، چىلان ۋە

خىرما قاتارلىق مېۋە - چېۋە ساتقۇچى.

7 - ئاي، ئىيۇل. temmuz. is. it.

① تېزلىك دەرىجىسى tempo. is. it.

(مۇزىكا). ② تېزلىك، سۈرئەت.

③ ئۇسۇل، يول.

temr. is. ar. چىلان.

temre. is. ar. بىر دانە چىلان.

temren. is. ئوقيا ئوقى ۋە نەيزىنىڭ

ئۇچىدىكى ئۇچلۇق تۆمۈر.

temrin. is. ar. ئۆگىنىش، كۆندۈ-

رۇش، تاپشۇرۇق (ئوقۇغۇچىلارغا بېرىلگەن).

① جىم. ② بىرخىل temriye. is.

تېرە كېسىلى.

① ۋەكىل. ② تىياتىر. temsil. is. ar.

③ سىمۋول. ④ تەمسىل. ⑤ سىگنورۇش:

«Ben halkı temsil ediyorum —

مەن خەلقنىڭ ۋەكىلى بولالايمەن.»

ۋەكىل: temsilci. is.

ۋەكىللەر — «Temsilciler toplantısı»

يىغىنى.

ۋەكىللىك. temsilcilik, - gi. is.

«ياخشى چۈش» temsiye. is. ar.

كۆرۈش! دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ.

temve. is. ar. سۈيۈقلەشتۈرۈش.

① ئايرىش، تاللاش. temyiz. is. ar.

② ياخشى - ياماندىن پەرق قىلىش.

ten. is. far. تەن، بەدەن، ۋۇجۇد.

tenâci. is. far. كۈسۈلدەشمەش.

كۈتۈلدەشمەش.

tenadür. is. ar. ئاز ئۇچراش.

tenâfüs. - is. ar. قىزغىنىش، كۆرەل.

مەسلىك، ھەسەت قىلىش.

tenaggüm. is. ar. ناخشا ئېيتىش، غەزەل

ئوقۇش.

tenâl. is. ar. يىراقلىق، ئۇزاقلىق.

tenakus. is. ar. ئازىيىش، كېمىيىش،

ئۆكسۈش.

tenakuz. is. ar. ئۇيۇشماسلىق، ماس

كەلمەسلىك، قارىمۇ قارشىلىق، زىتلىق.

tenaküh. is. ar. نىكاھلىنىش.

tenassub. is. ar. تەكىلىپ تۇرۇش.

tenassur. is. ar. خىرىستىئان بولۇش.

tenâsur. is. ar. ياردەملىشىش.

tenasül. is. ar. كۆپىيىش (نەسل)،

تۇغۇش، نەسل قالدۇرۇش.

tenasüp, - bü. is. ar. تاناسىپ.

① چېچىلىش. ② پۈركۈش، tenâsür. is. ar.

پۈركۈلۈش.

tenâşüd. is. ar. شېئىر ئوقۇش.

tenâvüb. is. ar. ئۆۋەتلىشىش.

tenâvül. is. ar. ئېلىپ يېيىش.

tenâvüm. is. ar. يالغان ئۇيغۇ، يالغان

ئۇخلاش.

tenâvür. is. ar. بەستىلىك (ئادەم).

tenazzuf. is. ar. پاكىزلىنىش، پاك

بولۇش.

tenbâl. s. ar. پەتەك، پاكار (ئادەم).

tenbel. s. far. ھېرۇن، مىدىق.

① تەنبە، ئويغىتىپ tenbih. is. ar.

قويۇش. ② ئاگاھلاندۇرۇش.

tencere. is. far. قازان.

tencim. is. يۇلتۇز بىلىمى بىلەن مەش-
غۇل بولغۇچى.

tencis. is. ar. سېشىش، سېستىش.

tenciye. is. ar. قۇتۇلدۇرۇش، قۇتقۇزۇش.

tenciz. is. ar. ئەتىجە، ئاخىرىغا

يەتكۈزۈش.

tender. is. ing. پاراۋوزغا چېتىلغان سۇ-

خانا ۋە كۆمۈرخانا.

tendürüst, - tü. s. far. تەند -

دۇرۇس.

tene. is. far. ① بەدەن، ۋۇجۇت. ②

ئۆمۈچۈك تورى.

tenebbüt. is. ar. ئۆسۈش، ئۇندۇپ چىقىش.

teneddüb. is. ar. ئىتىلىش، پۇتۇپ

قىلىش (يارا).

teneddüm. is. ar. پۇشايمان قىلىش.

teneffu. is. ar. پايدىلىنىش.

teneffür. is. ar. يىرگىنىش، سەسكىنىش.

teneffüs. is. ar. نەپەس ئېلىش، دەم

ئېلىش، تەنەپپۇس.

teneffüs. hane. is. ھاردۇق ئۆيى، دەم

ئېلىش ئۆيى.

teneffüz. s. ar. نەپۇزلۇق، ئابرويلۇق.

teneke. is. s. ① تۈنىكە. ② تۈنىكە

قاچا. ③ تۈنىكىدىن ئىشلەنگەن. ④ پۇلسىز.

tenekeci. is. تۈنىكىچى.

tenekecilik, - ği. is. تۈنىكىچىلىك.

tenemmür. is. ar. ① يولۋاس خۇيىغا

كىرىۋېلىش. ② ۋارقىراپ قورقىتىش،

پوپۇزا قىلىش.

tenessi. is. ar. مەست بولۇش.

tenessüh. is. ar. بەك چىرايلىق، تەڭ

داشسىز.

teneşir. is. far. تەختىراۋان (مۇردا)

يۇيىدىغان).

① مەسچىتلەرە مۇردا يۇ. - teneşirlik. sd.
يۇلىدىغان ئۆي. ② ئۆلۈشكە ئاز قالغان
(كېسەل).

teneşşut. s. ar. ھۇزۇر، راھەت.

teneşşüf. is. ar. ئىشىش، سۈمۈرۈش.

tenevvüh. is. ar. پەرياد چېكىپ يىغلاش

(تاۋۇتنىڭ ئارقىسىدىن).

tenevvüm. is. ar. مۇگىدەش.

tenevvür, - rü. is. ar. نۇرلانماق، يال -

تىرىساق.

tenezzüh. is. ar. ساياھەت.

① (باھا) تۆۋەنلەش، tenezzül. is. ar.

چۈشۈش. ② پەسىيىش، پەسلىنىش.

tenezzülen. z. ar. كىچىك پېشىللىق بىلەن.

① نەپرەتلەندۈرۈش، يىر. - tenjir. is. ar.

كىندۈرۈش. ② ئەسكەر توپلاش، ئۇرۇشقا

يىغىش.

tenjis. is. ar. نەپەس ئالدۇرۇش، نەپەس -

لەندۈرۈش.

tenjiş. is. ar. پاختا ئېتىش، يۇڭ تىتىش.

teng. s. far. تار (يەر ياكى نەرسە).

① ئاللا، خۇدا. ② يېنىغا. tengâr. is. far.

كىرىش قىيىن بولغان ئادەم.

teng. çeşm. is. far. ئاچكۆزلۈك.

tengerek, - ği. is. يۇڭ ئېگىرىدىغان

تۇرچۇق.

① تار يەر، بوغاز، tengnâ. is. far.

كېچىك. ② مازار، گۆر.

tenha. s. far. نەپۇسى ئاز، ئاھالىسى ئاز:

«Tenha bir şehir - ئاھالىسى ئاز شەھەر»

tenhalaşmak. نەپۇسى ئازايماق.

① يالغۇزلۇق. ②. - tenhalık, - ğı. is.

بوش يەر.

tenhâ. nişin. s. far. يالغۇز ئولتۇرغۇچى.

tenhâ.rev. s. far. يالغۇز كەتكۈچى.

tenhâyi. is. far. تەنھالىق، يالغۇزلۇق.
 tenhil. is. ar. تاسقىش، تاسقىلىش.
 (ئەگەلەك بىلەن).
 tenide. s. far. ① توقۇلغان، ئۆرۈلگەن،
 ئېشىلگەن. ② is. ئۆمۈچۈك تورى.
 tenih. is. tiy. گىرىم، پەرداز.
 ten'il. is. ar. نال ئوردۇرۇش، تاقىلاش.
 tenis. is. ing. چويلا توپ.
 tenkid. is. → Tenkit.
 tenkit, ¹-di. is. ar. تەنقىد.
 tenkit², -ti. is. ar. چېكىت قويۇش.
 tenkitçi. is. تەنقىدچى.
 tenkiz. is. ar. قۇتۇلدۇرۇش، قۇتقۇزۇش.
 tenmik. is. ar. ① ھۆسەن خەت بىلەن
 يېزىش. ② يېزىش، يېزىلىش.
 tennüb. is. ar. قارىغاي.
 tennür. is. ar. ① دۇخۇپكا. ② تونۇر.
 ③ مەش.
 tennüre. is. ar. دەرۋىشلەرنىڭ چاپىنى،
 جەندە.
 tenor. is. it. müz. ئەرلەرنىڭ يۇقىرى
 ئاۋازى، يۇقىرى ئاۋازلىق ناخشا ئېيتقۇچى.
 tansikat, -tı. is. ar. رەتلەش، تەرتىپكە
 سېلىش، ئىسلاھ قىلىش.
 tensip, -bi. is. ar. لايىق كۆرۈش، ئۆي-
 خۇن ۋە مۇۋاپىق بىلىش.
 tenşif. is. ar. تەمدۈرۈش، ئىچكۈزۈش.
 tenşim. is. ar. ① كۆكرىپ قېلىش،
 بۇراپ قېلىش. ② بىر ئىشنى باشلاش.
 tenşir. is. ar. تارقىتىش، نەشر قىلىش.
 ten.şüy. is. far. ① جەسەت يۇغىچى. ②
 تەختىراۋان.
 tente. is. it. ساينۋەن، كۆلەڭگىلىك.
 tentene. is. گۈللۈك جىيەك، گۈللۈك رامكا.
 tenteneli. s. گۈللۈك جىيەك بىلەن بې-

زەلگەن، گۈللۈك جىيەك تۇتۇلغان.
 tentif. is. ar. tıp. تۈكنى چۈشۈرۈش (دورا
 بىلەن).
 tentür, -rü. is. fr. ئۆتكۈر پۇراقلىق
 تەتىر.
 tentürdiyd. is. fr. يود.
 tenû. mend. s. far. بەستىلىك، گەۋدە
 لىك (ئادەم).
 tenük. s. far. ① ئىنچىكە، يۇپقا. ② ئاز،
 يەڭگىل. ③ ئاجىز، بوش. ④ يۇمشاق.
 tenük. havsala. s. ar. سەۋرىسىز، تاقەت-
 سىز، چىدىماس.
 tenvi. is. ar. تۈرلەندۈرۈش، خىلمۇ خىل
 قىلىش، ھەرخىللاشتۇرۇش.
 tenvir. is. ar. يورۇتۇش، شەرھلەپ
 چۈشەندۈرۈش.
 tenya. is. yun. zoo. ياپىلاق مەدە
 قۇرتى.
 ten. zede. s. osm. جىم، شۇك، ئاۋازسىز،
 ئۈنسىز.
 tenzil. is. ar. تۆۋەنلىتىش، تۆۋەن چۈشۈ-
 رۇش، ئازايتىش.
 tenzilât, -tı. is. ar. باھانى چۈشۈرۈش.
 tenziri. osm. (يامان خەۋەر بېرىپ)
 چۆچۈتمەك، قورقۇتماق.
 teokrası. is. fr. تىئوكراتىيە (سىياسىي
 ھاكىمىيەت روھانىيلار قولىدا بولغان
 ئىدارە قىلىش ئۇسۇلى).
 teomeni. is. ئۆزىنى خۇدا ھېسابلاش،
 ئۆزىنى خۇدا دەپ تونۇش.
 teorem. is. fr. mat. تېئورېما (ئىسپاتلى-
 خىلى بولىدىغان ئاساسىي قائىدە).
 teori. is. fr. نەزەرىيە.
 teorik. s. fr. نەزەرىيەۋى.
 tepe. is. ① چوققا. ② ئېگىزلىك، دۆڭ.

تۆپە. ③ تورۇس (ئۆيىنىڭ):
 «Dağın tepesi — تاغ چوققىسى.
 tepē. göz. s. پېشانىسى تارۋە كۆزلىرى
 چېچىغا يېقىن.
 tepelēme. is. ① دۇمبالاش. ② گۇرۇپپا،
 توپ تۈپ. ③ s. لىپىمۇ - لىق.
 tepelēmek. ① دۇمبالىماق. ② ۋەيران
 قىلماق، بەربات قىلماق. ③ ئۆلتۈرمەك.
 tepeli. s. پۆپۈكلۈك، تاجىلىق.
 «Tepeli tavuk — پۆپۈكلۈك توخۇ.
 tepelik, - ği. is. ① باشقا كىيىلگەن
 ھەرقانداق نەرسە ئۈستىدىكى بېزەك. ②
 بىنا ياكى قۇرۇلۇشنىڭ ئەڭ ئۈستىدىكى
 قۇببە.
 tepgiç. is. دېۋىتكۈچ، تەپكۈچ.
 tephir. is. ar. ① ھۆرلاشتۇرۇش. ② پارغا
 ئايلاندۇرۇش.
 tepide. s. osm. بىئارام.
 tepik, - ği is. دومىلىتىپ پىشۇرۇپ ئىش.
 لەنگەن كىگىز.
 tepindirik, - ği. is. ئېگەر تىرۇقۇمنىڭ
 ئىككى قاننى.
 tepindirmek. تىپىرلاتماق.
 tepinmek. تىپىرلىماق.
 tepir. is. far. غالۋۇر.
 tepişmek. ① بىر - بىرىنى تەپپەك.
 ئىتتىرىشمەك.
 tepke. is. ئىنكاس، رېڧلېكس.
 tepki. is. ① ئەكس تەسىر. ② رېئاكسىيە.
 ③ تەپكۈچى قۇۋۋەت.
 tepkime. is. ① ئەكسى تەسىر كۆرسەت-
 ىش. ② رېئاكسىيە، ئەكسى تەسىر.
 tepkimek. ئەكسى تەسىر كۆرسەتمەك.
 tepme. is. ① تېپىش. ② پەشۋا.
 ① تەپپەك. ② كەينىگە تەپپەك

(قورال).
 tepremek, teprenmek. تەۋرىسمەك،
 تەۋرەنمەك.
 tepreşmek. (كېسەل) قوزغالماق.
 tepretmek. تەۋرەتمەك.
 tepsî. is. yun. ① پەتنۇس. ② تاۋا.
 ter¹. is. تەر.
 ter². s. osm. تازا، يېڭى.
 terabbu. is. ar. باداشقان قۇرۇپ بەھۇزۇر
 ئۆلتۈرۈش.
 terabbus. is. ar. كۈتۈش، تەقەززا بو-
 لۇش، ئىنتىزار بولۇش.
 terâcu. is. ar. ① بىرىدىن ئايرىلىش. ②
 بىر يەرگە قايتىش. ③ ۋاز كېچىش، قايتىش.
 terâdûf. is. ar. ① ئارقا - ئارقىدىن كېتىش،
 بىر - بىرىگە ئەگىشىش، تەقىپ قىلىش.
 ② ئىككى ياكى تېخىمۇ كۆپ سۆزنىڭ
 بىر مەنىدە قوللىنىلىشى، مەنىداش.
 terâfuk. is. ar. ① يولداش بولۇش. ②
 ياردەم قىلىش، ياردەملىشىش.
 terafüd. is. ar. ياردەملىشىش، بىر - بىر
 گە ياردەم قىلىش.
 terah. is. ar. قاينۇ، ھەسرەت، غەم.
 terahhul. is. ar. بىر يەردىن باشقا بىر
 يەرگە كۆچۈش.
 terahhum. is. ئىچ ئاغرىتىش، مەرھەمەت
 قىلىش.
 terahhus. is. ar. ① رۇخسەت. ② ئەرزانی
 لاش.
 terâ'i. is. ar. ئوتلاش، يايلاققا چىقىش.
 terak. is. ar. ① يېرىق، دەز، چاك. ②
 ۋاراڭ - چۇرۇڭ.
 terakki. is. far. تەرەققىي، ئىلگىرىلەش.
 terakki, perver. is. ar. far. تەرەققىي
 پەرۋەر. تەرەققىيات تەرەپدارى.

terakkiyat. is. ar. تەرەققىيات.
 terakkuk. is. ar. ئېچىنىش، ئىچ ئاغرىق.
 terakkus. is. ar. ① تىنماي چىقىپ -
 چۈشۈش (چۈشۈپ - چىقىش). ② تانسا
 ئويناش، ئۇسسۇل ئويناش.
 teraküm. is. ar. بىرىكىش، يىغىلىش،
 توپلىنىش، جەم بولۇش.
 terane. is. far. ① مۇقام، نەغمە. ② زېر
 رىكتۇرگۇچى سۆز.
 terapötik. s. fr. شىپا بەرگۈچى، داۋا
 بولغۇچى.
 terasül. is. ar. خەۋەرلىشىش، مەكتەپلىك
 شىش.
 tera-ud. is. ar. تىترەش.
 tera. is. far. ① تارازا، مىزان. ② دەر -
 ۋازىنىڭ تەڭپۇڭلۇق تايىقى.
 terazili. s. تەڭپۇڭلۇق.
 terbiyik, terbiyikli. s. بۇرۇتتى خەت
 تارتقان.
 terbi, - i. is. ar. astr. ئاينىڭ يەر شارغا
 توغرا كەلگەن قىسمىنىڭ يېرىمى يورۇق،
 يېرىمى قاراڭغۇ بولۇش ھالىتى.
 terbian. z. ar. تۆت بۇرجەك، كۋادرات،
 تۆت چاسا.
 terbiye. is. ar. ① تەربىيە. ② دەرس،
 ساۋاق. ③ يېمەكلىكلەرگە سېلىنىدىغان تۇز -
 لۈك ئەزەم. ④ كۆندۈرۈش (ھايۋاننى).
 ⑤ ھارۋا ھايۋانلىرىنىڭ تىزگىنى.
 terbiyeci. is. s. تەربىيىچى.
 terbiyeli. s. ① تەربىيىلىك، ئەخلاىلىق،
 قائىدە - يوسۇنلۇق. ② ئىچىگە ئەزەم سې -
 لىنىغان (تاماق).
 terbiyesiz. s. تەربىيىسىز، ئەخلاىسىز، قا -
 ئىدە - يوسۇننى بىلمەيدىغان.

terbiyesizlik, - gi. تەربىيىسىزلىك، ئەخ -
 لاقسىزلىق، قائىدە - يوسۇن بىلمەسلىك.
 terbiyet. is. far. → Terbiye.
 terbiyevî. s. ar. تەربىيىۋى.
 terci. s. osm. مائاشلىق خىزمەتچى،
 ئايلىقچى.
 tercib. is. osm. ① ئۇلۇغلاش. ② مېۋە دە -
 رىخىغە تىزەلگەن تىرەك.
 tercih. is. ar. ئەۋزەل بىلىش، ئەلا
 كۆرۈش.
 «Yabancı ülkede kral olmaktan sa,
 öz yurdunda dilenci olmayı tercih
 ederim — كىشىنىڭ يۇرتىدا قىرال بول -
 ۋاندىن كۆرە، ئۆز يۇرتىدا قەلەندەر
 بولغاننى ئەۋزەل كۆرىمەن.»
 terciye. is. ar. ئۈمىد قىلىش، ئۈمىدۋار
 بولۇش.
 tercüman. is. ar. تەرجىمان.
 tercümanlık, - ғы. is. تەرجىمانلىق.
 tercüme. is. ar. ① تەرجىمە. ② تەرجىمە
 قىلىنىدىغان ئەسەر.
 tercümi. hal, - ılı. is. ar. تەرجىمىھال،
 بىئىگرافىك.
 ter-dâmen. s. far. نەمۇسىز، ھاياسىز.
 ter-dest. s. is. ئۇستا، ماھىر، قولى گۈل.
 terdesti. is. far. ئۇستىلىق، ماھىرلىق،
 ئۈزلۈك.
 terdif. is. ar. ① ئارقا - ئارقىدىن يۈرگۈز -
 ۈش، يۈرگۈزۈلۈش. ② ئارقا - ئارقىدىن
 سۆزلەش.
 terdit, - di. is. ar. ① رەت قىلىش. ②
 بىر پىكىرنى ئىككى بىسلىق قىلىپ بىل -
 دۈرۈش. ③ بىر ئىشنى كېسىۋەتمەي لىگ -
 گىر تاقاق قىلىپ قويۇش.
 terdiye. is. ar. پۈرگەش، يېپىش.

terecci. is. ar. ① ئىلتىماس قىلىش،
يالۋۇرۇش. ② ئۈمىد، ئۈمىد قىلىش.
tereccuh. is. ar. بىر تەرەپ بولۇش،
بىر تەرەپنى قوللاش.
tereddi. is. ar. ئۆزگىرىش، چىرىكىلىشىش.
tereddüt, -dÜ. is. ar. ئەۋ-
رىنىش، ئارسالىدى، قارارسىزلىق.
teref. is. osm. ① يۇمشاقلىق. ② ياخشى.
③ نازۇك، نەپىس، ياخشى نەرسە.
tereffuk. is. osm. سالىق مۇئامىلە، تاتلىق
تىل، خۇش چىراي.
tereffü, -ü. is. osm. ئۆرلەش، يۇقىرى
كۆتۈرۈلۈش.
terehhüb. is. osm. راھىب بولۇش.
terek, -gi. is. دۇكانلاردا مال تىزىك.
خان تەكچە. ② شەپكىنىڭ ئالدى تەرىپى.
tereke. is. osm. مىراس، ئۆلگۈچىدىن
قالغان كۆچمە ياكى كۆچمەس مۈلۈكلەر.
terekküp, -bü. is. osm. تەركىپ تې-
پىش، مەيدانغا كېلىش.
terelelli. s. ئاللىقانلار، تەنتەك.
terementi. is. ئىسكىپدار، تېرىپىنتىن.
terennüh. is. osm. مەستلىك ياكى باشقا
سەۋەبتىن ئىككى تەرەپكە لىگىشىپ مېڭىش.
① سايىراش، ناخشا. ② مەدھىيەلەش، مەدھىيە:
«Bu şarkıda parti terennüm edi-
liyor» بۇ ناخشىدا پارتىيە مەدھىيىلىنىدۇ.
teres. is. سولامچى، دەللال، تېپىشتۇرغۇچى.
teressüp. is. ar. تىنىش، چۆكۈش، سۈزۈ-
لۈش.
tereşşüh. is. ar. سىزىش (سۈيۈقلۈقنىڭ
سىزىپ ئېقىشى).
tereşşüf. is. ar. سۈنى سۈمۈرۈش.
terettüp. is. ar. ئۈستىگە چۈشۈش،

يۈكلىنىش;
بۇ ئىش — «Bu iş bize terettüp etti»
بىزگە يۈكلەندى.
tereyağı, -nı. is. سېرىق ماي.
① ئۆسۈش (خىزمەت. ② ئۆرلىتىش، ئۆستۈ-
رۈش. ③ سىنىپتىن كۆچۈش.
terfi. is. ar. باياشاتلىق، پاراۋانلىق.
terfik, -kı. is. ar. يېنىغا ئادەم قوشۇش.
① ئۇلۇغلاش. ② ئۆزب-
تىش.
tergib. is. ar. ئارزۇ قىلدۇرۇش، تەرغىپلىق.
tergibât. is. ar. تەرغىبات.
① ھال - ئەھۋال سوراش،
سالاملىشىش. ② بەك قورقۇتۇش، قور-
قۇتۇلۇش.
① يۆتكەش. ② كۆچۈرۈش.
terhil. is. ar. رەنىگە قويۇش.
terhik. is. ar. Terhib.
terhip. is. ar. →
① ئەسكەرلىكتىن قايتىش.
② رۇخسەت قىلىش.
ter'ib. is. ar. قاتتىق قورقۇتۇش.
te'rik. is. ar. ئاخشىمى ئۇيقۇسىز قالدۇ-
رۇش.
① ئۆيدە ئولتۇرۇپ قالغان.
قىز. ② تۆمۈر قالپاق.
terim. is. ئاتالغۇ، خاس ئاتالغۇ.
ter'ış. is. osm. تىرتىتىش، تىرتىتىش.
teriye. is. fr. zool. يەر ئاستىدا ياشايدى-
غان ھايۋانلارنى ئوۋلايدىغان ئىت.
① تاشلىۋېتىش، تەرك.
قىلىش. ② ۋاز كېچىش. ③ قويۇۋېتىش.
terkend, terkende. is. osm. ھىيلە-
مىكىر، يالغان، ساختا.
terketmek. تاشلىۋەتمەك، ۋاز كەچمەك.

terki. is. ئېگەرنىڭ ئارقا قىسمى.

① terkik. is. osm. يۇقىلىتىش، ئىنچىكىسى —
لىتىش. ② يۇمشىتىش. ③ نازاكت بىلەن
بىلدۈرۈش.

① terkin. is. osm. ئۆچۈرۈش (خەتنى).
② بۇياش.

① terkip, - bi. is. osm. تەركىب. ②
گۇرۇپپا.

terkis. is. osm. ئوينىتىش، ئوينىتىلىش.
terkiz. is. osm. تەكش.

① terleme. is. تەرلەش. ② يوپۇرماق
تىن سۇ چىقىش.

① terlemek. تەرلىمەك. ② يوپۇرماقتىن
سۇ چىقارماق. ③ ھىرلاشماق. ④ خەت
تارتماق (بۇرۇت). ⑤ ھارماق، تەستە
يۇتتۇرمەك (ئىشنى).

① terletici. is. تەرلەتكۈچى. ② تەرلە
تىدىغان دورا.

① terletmek. تەرلەتمەك، تەر چىقارماق.
② ھاردۇرماق:

بۇ ئىش مېنى — «Bu iş beni terletti»
ھاردۇردى.

terli. s. تەرلىگەن.

① terlik, - ği. is. ئۆيدە كىيىلىدىغان
يېنىك ئاياغ. ② شاپاق بۆك، ئىچ بۆك.
③ ئېگەرنىڭ تەرلىكى.

terme. is. ياۋا تۇرۇپ.

termik. s. fr. ئىسسىق، ھارارەت.

① termem. is. osm. ئوڭلاش. ② تۈتە
قۇزۇش، ئورنىغا چۈشۈرۈش، ئورنىغا سېلىش
(سۇنۇق ھەققىدە).

termonoloji. is. fr. تېرمودولوگىيە
(پەننىڭ ياكى سەنئەتنىڭ بىرەر ساھە-
سىگە ئائىت ئاتالغۇلارنىڭ يىغىندىسى).

terminüs. is. fr. پوپىز، ترامۋاي قاتار.

لىقلارنىڭ ئاخىرقى بېكىتى.

termometre. is. fr. تېرمومېتر.

termos. is. yun. چاپىدان.

termostat, - ti. is. fr. نەرسىلەرنىڭ
ئىسسىقلىقىنى ساقلاپ قالدۇرغان ئەسۋاب.

terör, - rü. is. fr. چاقماق چېقىش.

terrâs. is. ar. قالدۇرغان، قالدۇرغان
قوللانغان.

① ters¹. s. تەتۈر. ② ئەكسى. ③ ئەپ-
سىز. ④ پايدىسىز، يېقىمسىز. ⑤ كۆڭۈل-
سىز. ⑥ زىت.

ters². is. تېزەك، مايلاق، ھاپۋان پەرقى.

tersâ. is. osm. خىستىئان.

tersân. s. osm. قورقۇنچاق.

tersane. is. osm. كېمە، پاراخوت ئىشلىتىدىغان
تىنىدىغان يەر.

tersaneli. is. قەدىمدە دېگىز ئوفىتسىيەرى
ۋە ئەسكەرلىرى شۇنداق ئاتىلاتتى.

tersi. is. zool. بىر خىل بېلىق.

tersif. is. ar. يۇتۇم - يۇتۇم ئىچىش.

tersim. is. ar. رەسىمنى سىزىش.

① tersinmek. ئارقىغا بۇرالماق، كەينىگە
قايتماق. ② تەتۈرلۈك قىلماق.

① terslemek. ئاغزىنى بۇزماق، سەت
سۆز قىلماق. ② (ھايۋان ھەققىدە) تې-
زەكلىمەك.

① terslenmek. ئاغزى بۇزۇلماق، سەت
سۆز چىقماق. ② تەتۈرلۈك قىلماق.

terslik, - ği. is. تەتۈرلۈك.

ters. nâk. s. far. قورقۇنچاق.

terso. is. «تۇر، توختا، بەس، يېتەر،
بولدى، كۇپايە» دېگەن مەنىلەردە قوللان-
غىلى بولىدۇ:

«Sabahtan beri bülbul gibi ötü-
yorsun, terso be!» — ئەتىگەندىن بېرى

بۇلۇلدەك سايراپلا كەتتىڭ، بەس يېتەر.»
ters. yön. is. قارىمۇ، قارشى مېڭىش.
قارشى مېڭىش.

① سۈزۈش، تىندۈرۈش. terşih. is. osm.
② بېقىپ ئۆستۈرۈش. ③ سۆزىنى پاسا-
ھەت بىلەن سۆزلەش ماھارىتى.

سېپىش، چېچىش. terşiş. is. osm.
پاك، پاكىز. tertemiz. s.

① ئورۇنلاشتۇرۇش. tertibat, - tı. is. osm.
رۇش، جايلاشتۇرۇش. ② قۇرۇلما، ئىنشا-
ئات، جاھاز، ئۈسكۈنە.

① تەرتىپ. ② پى. tertip, - bi. is. ar.
لان، ③ ھازىرلاش، تەييارلاش. ④ بەت
تەزىش (مەتبەئەدە). ⑤ ھىيلە، ياسالما،
سۈيىقەست.

ھىيلىگەر، سۈيىقەست. tertipçi. is. s.
ھازىرلىغۇچى.

① تەرتىپلىك. ② ھازىرلىماق. tertiplemek.
① تەرتىپلىك، ئۆز جايىدا. tertipli. s.
② ھازىرلاش، تەييارلاش. ③ ئالدىن
ھازىرلانغان.

تەرتىپسىز، قالايمىقان، رەتسىز. tertipsiz. s.

تەرتىپسىزلىك، رەتسىزلىك، بىسەرەمجانلىق. tertipsizlik, - ği. is.

قۇللان (پىكىرنى). terviç. is. osm.

① پۇراق، بېرىش، پۇراق. tervih. is. osm.
چىقىش. ② ھۆزۈرلاندۇرۇش. ③ قەدىمىي
سازلاردىن بىرى.

تىندۈرۈش، سۈزۈلدۈرۈش. tervik. is. ar.

① چوڭقۇر ئويلىنىش، تەزىش. terviye. is. ar.
چوڭقۇر چۈشىنىش. ② سۇغا قاندۇرۇش.

terye. is. fr. → Teriye.

① ھازىر جاۋاب. terzebân. s. far.

② قەلەم.

① تىككۈچى، كىيىم. terzi. is. osm.
تىككۈچى. ② تىكىمخانا.

تىكىمخانا، سەييا. terzi. hane. is. osm.
پۇڭخانا.

بېقىش، ئوزۇق بېرىش. terzik. is. ar.

سەيپىۋىگىلىق، تىككۈچىلىك. terzilik, - ği. is. ar.

مۇسابىقە. tesâbuk. is. ar.

① تۇيۇقسىز، تۇيۇقسىز. tesadüf, - fü. is. ar.
ئۇشتۇمۇت. ② ئۇچرىشىپ قېلىش، دۇچ
قېلىش.

تەسادىپەن، تۇيۇقسىز، تۇيۇقسىز. tesadüfen. z. ar.
ئۇشتۇمۇت.

تەسادىپەن، تۇيۇقسىز، تۇيۇقسىز. tesadüm. is. ar.

① مەسخىرە قىلىش. ② tesahhur. is. ar.

زوقلىنىپ چاقچاق قىلىش. ③ كۈلكىگە
قېلىش.

① ئىگە چېقىش. tesahup, - bu. is. ar.

② ئاسراس، قوغداش.

① سىلىق مۇئامىلە قىلىش. tesâhül. is. ar.

② ئاسان دەپ كۆزگە ئىلماسلىق.

تېشىلىپ كېتىش. tesakkub. is. ar.

(قېلىش).

① ئىككى نەرسە. tesalüp, - bü. is. ar.

نىڭ چاپراس ھالغا كېلىشى. ② تومۇر

ۋە سىڭىرلارنىڭ بىر - بىرىنىڭ ئۈستىگە

مىڭىشىپ قېلىشى. ③ ئېرىقىنىڭ بىر -

بىرىگە ئۆتۈشۈشى.

ئائىلاش، ئىشتىش. tesâmu. is. ar.

پاك بولۇپ قېلىش. tesâmun. is. ar.

مۇرىگە - مۇرىنى. tesanüt, - dü. is. ar.

تەرەش.

چېلىشىش، چېلىش. tesark. is. ar.

بۇيرۇق بېرىش، ھۆكۈم. tesârüy. is. ar.

قېلىش.

tesâüb. is. ar. ① ئەسنەش. ② غەپلەتكە چۆكۈش.

tesâül. is. ar. بىر - بىرىدىن سوراڭ، سۇرۇشتە قىلىش.

tesâvi. is. ar. باراۋەرلىك، تەڭلىك.

tesbit. is. ar. ① بېكىتىش، مۇقىملاشتۇرۇش. ② چىڭ ئورنىتىش. ③ شۇبھە قالدۇرماستىن.

tescil. is. ar. قەيت قىلىش.

tesabbüb. is. ar. سەۋەب بولۇش.

tesabbüt. is. ar. سەۋر قىلىش، چىداش، چىداملىق كۆرسىتىش.

teseccüd. is. سەجىدە قىلىش.

teschhur. is. ar. زاڭلىق قىلىش، مەسخىرە قىلىش.

tesekkür. is. ar. ① مەست بولۇش.

② شېكەر كېسىلىگە گىرىپتار بولۇش.

③ شېكەر كېسىلى.

tesallâ. is. osm. → Teselli.

teselli. is. ar. تەسەللى، كۆڭۈل ئاۋۇتۇش.

teselluh. is. ar. قوراللىنىش.

tesellüb. is. ar. ② ئېيىنىش. ① رى ئۆلگەن ئايالنىڭ ماتەم كىيىمى كىيىشى.

tesellüc. is. ar. سۇ توڭلاپ قار ھالىغا كېلىش.

tesellüd. is. ar. سىل كېسىلى بولۇپ قېلىش.

tesellüm, -mü. is. ar. ① ئۆتكۈزۈپ ئېلىش. ② تەسلىم قىلىش، زورلاپ بويۇن ئەگدۈرۈش.

teselsül, -lü. is. ar. بىر - بىرىگە ئېلىشىپ كېتىش، بىر - بىرىگە زەنجىردەك باغلىنىش.

tesemmüm, -mü. is. ar. زەھەرلىنىش.

tesemmün. is. ar. سەمىيەتتىن، سەمىيەت بىلەن كېتىش.

tesennün. is. ar. چىشى چىقىشى.

teserru is. ar. يىڭىزۇرۇش، تېپىز ھەرىكەت قىلىش.

tesettür, -rü. is. ar. ئەرلەردىن قېچىش، ئەرگە كۆرۈنمەسلىك.

tes'ül. is. ar. تىسلەمچىلىك قىلىش.

teseyyüp¹, -bü. is. ar. تۇل قېلىش (ئايال).

teseyyüp², -bü. is. ar. خالىماسلىق، ھورۇنلۇق، مەدەنلىق.

tesfid. is. osm. زىخقا گۆش ئۆتكۈزۈش (كاۋاپ ئۇچۇن).

tesfir. is. ar. سەپەرگە چىقىرىش.

teshik. is. ar. ئېزىش، يانچىش، سىزۇش.

teshil¹. is. ar. ئاسانلاشتۇرۇش، ئوڭايلاشتۇرۇش.

teshil². is. osm. يۆتەلدۈرۈش.

teshin is. ar. ئىسىتىش، ئىسىتىلىش، قىزىتىش، قىزىتىلىش.

teshir. is. ar. ① قولغا چۈشۈرۈۋېلىش، ئۆزىگە قارىتىۋېلىش. ② قايىمۇقتۇرۇش. ئازدۇرۇش، ئۆزىگە جەلپ قىلىش، مەپتۇن (شەيدا بولۇش).

tes'id. is. ar. تەبرىكلەش، قۇتلاش.

te'sim. is. ar. گۇناھكار ھېسابلاش، گۇناھكار دەپ تونۇش.

tesir. is. ar. ① تەسىر. ② تەسىر قىلىش.

~ etmek تەسىر قىلماق.

tesirli. s. تەسىرلىك، تەسىر قىلغۇچى.

tesirsiz. s. تەسىرسىز، تەسىر قىلغۇچىسىز.

قىلىمايدىغان.

① قۇرۇش، تەشكىل *tesis. is. ar.*
قىلىش. ② قۇرۇلما.

① ئۈسكۈنە، قۇرۇلۇش *tesisat. is. ar.*
ئۈسكۈنىلىرى.

① بىنالاردا ئېلىكتىر، سۇ، *tesisatçı. is.*
گاز ئۈسكۈنىلىرىنى ئورناتقۇچى (ئىشچى).

① ئورناتقۇرۇش، *tesisatçılık, -ğı. is.*
قۇراشتۇرۇش.

① قۇتلاش. *tesit, -di. is. ar.*
① جىرغا. ② زەمبىل. *teskere. is. ar.*
① زەمبىل كۆتۈرگۈچى. *teskereci. is.*
② دوختۇرخانىلاردا كېسەل جىرغىنى
(نوسۇلكا) كۆتۈرگۈچى.

① تېشىش (تۆشۈك). *teskib. is. ar.*
تۆشۈك ئېچىش.

① كېسەل قىلىش. *teskim. is. ar.*
② بۇزۇلۇش، يېڭىلىش، خاتا سانا.

① تىنىچلاندۇرۇش، *teskin. is. ar.*
خاتىرجەم قىلىش.

① مەسەت قىلىش. *teskir. is. ar.*
① جىم قىلىش. *teskit. is. ar.*
① سۇغىرىش، سۇ *teskiye. is. ar.*
بېرىش. ② سۇغىرىش، سۇغىرىش.

① قوراللىقلىق، *teslih. is. ar.*
قوراللىقلىق. ② تېرىشنى سويۇپ
چەقىرىش، تېرىش سويۇلۇش.

① قوراللىقلىق. *teslihat, -tı. is.*
① قايتۇرۇپ بېرىش، *teslim. is. ar.*
قايتۇرۇش. ② ئۆتكۈزۈپ بېرىش. ③ تەس-
لىم بولۇش، ئەل بولۇش. ④ ئېتىراز قىلىش:
«Benim haklı olduğumu herkes
teslim eder — مېنىڭ ھەقلىق ئىكەنلىم —
كىمنى ھەممە ئېتىراپ قىلىدۇ.»

① قايتۇرۇلغان نەرسە *teslimat. is. ar.*

ياكى قويۇلغان پۇل.

① تەسلىم بولۇش. *teslimiyet, -ti. is. ar.*
تەسلىم بولۇش، *tesliye. is. ar.*
كۆڭلىنى ئاۋۇتۇش.

① زەھەرلىنىش. *tesmim. is. ar.*
① سەككىزگە بۆلۈش، *tesmin¹. is. ar.*
سەككىزگە چەقىرىش. ② (نەرسىگە) باھا
بېرىش.

① سەمىرىتىش، سەمىرىتىش. *tesmin¹. is. ar.*
① مېۋە دەرەخلىك. *tesmir¹. is. ar.*
رېنىڭ چېچەك تاشلاپ مېۋە تۇغۇشى.
② مالنىڭ كۆپىيىشى.

① مەخلاش، مەخلاشمەش. *tesmir². is. ar.*
① ئىسىم بېرىش، ئات *tesmiye. is. ar.*
قويۇش.

① تەسۋى. *tespih. is. ar.*
تەسۋى. *tespih. ağacı, -ni. is. bot.*
ۋى ياغىچى.

① قىممەتلىكلىق، *tespit, -ti. is. ar.*
يېرىدە چىڭ تۇرغانلىق، چىڭ
ئورنىتىلغانلىق.

① چاپىنىلىش، *tesri, -i. is. ar.*
سۈرۈشنى ئىتتىكىلىتىش.

① ئەيىبلەش، سەتلەش. *tesrib. s.*
② باشقا ئۇرۇش.

① خۇشال قىلىش، *tesrir. is. osm.*
خۇشاللىقلىق.

① تەجرىبە، سىناق. *test. is. ing.*
② ئىمتىھان.

① ھەرە. *testere. is. far.*
① ئاكوپلا بېلىقنىڭ *testere. balığı. is.*
جىر تۇرى.

① كۆمۈرەك (سۇ توشۇش *testi. is. far.*
ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان)، چۆگۈن.

① مۇكاپات بېرىش، *tesvib. is. ar.*

مۇكاپاتلاش.
tesvid. is. ar. ① قارارتىش. ② كۆ- پىيىنىنى ئىشلەش.
tesviy. is. ar. (سەۋەبىسىز) كېچىك تۈرۈش، تەخىر قىلىش.
tesvik. is. ar. ھەيدەش، ماڭغۇزۇش، ئىلگىرى كېتىش.
tesvit, - di. is. ar. قارايتىش، قارا قىلىش.
 ① تەكشىلەش، **tesviye.** is. ar. تۈزلەش. ② ئۆتەش، تۆلەش. ③ بىر يەرگە ئەۋەتىلگەن ئەسكەرلەرگە بېرىلىدىغان پۇل ئورنىدىكى قەغەز.
tesviyeci. is. قۇراشتۇرغۇچى ئىشچى.
tesviyecilik, - gi. is. قۇراشتۇرۇش (ئورنىتىش) ئىشى.
tesviye hane. is. قۇراشتۇرۇش ئىشخانىسى (سېخى).
tesyār. is. ar. ئەۋەتىش، ئەۋەتىلىش.
 ① يۈرگۈزۈش، يۈرگۈ- **tesyir.** is. ar. زۇلۇش. ② ئەۋەتىش، ئەۋەتىلىش، يوللاش، يوللىنىش.
 ① ئوخشىشىش. **teşābüh.** is. ar. ② ئوخشاشلىق.
teşahhum. is. ar. سەمىرىتىش، ياغ تۇتۇش.
 ① شىكايەت قىلىشىش، **teşāki.** osm. بىر- بىرىنىڭ غەيۋىتىنى قىلىش. ② ھال- ئەھۋاللىشىش، دەرد تۆكۈشۈش.
taşakkuk. is. ar. ئىككىگە ئايرىلىش، پارچە - پارچە بولۇپ كېتىش.
teşākük. is. ar. شېرىكلىك، ئورتاقلىق.
teşātüm. is. ar. تىللىشىش.
teşāub. is. ar. پۇتاق چىقىرىش، چاتاق چىقىرىش.

تۈك چىقىشىش. **teşa,ur.** is. ar. شائىرلىق قىلىش، **teşaur.** is. ar. شائىردەك ھەرىكەت قىلىش.
teşāvür. is. ar. مەسلىھەتلىشىش، بىر - بىرىگە مەسلىھەت بېرىش.
teşbi. is. ar. قىرستىقنى تويغۇزۇش، قارنى تويۇش.
 ① ئوت يېقىشىش. **teşbib.** is. ar. ② ئايالنىڭ گۈزەللىكىنى شېئىر بىلەن مەدھىيىلەش.
teşbih. is. ar. ئوخشىتىش.
teşci. is. ar. جاسارەتلىك ئىندۇرۇش، رىغبەتلەندۈرۈش.
teşcir. is. ar. ئورمانلاشتۇرۇش.
teşdit, - di. is. ar. شىددەتلىك ئىندۇرۇش، ئۇلغايتىش.
 ① تىرىشىش، تى- **teşebbüs.** is. ar. رېشچانلىق كۆرسىتىش. ② كىرىشىش، باشلاش. ③ ئىلغارلىق.
 ① شىددەتلىك - **teşeddüt, - dü.** is. ar. نىش. ② جىددىيلىشىش.
 ① ياخشىلىنىش، شىپا - **teşeffi.** is. ar. بولۇش. ② راھەتلىنىش، ھۇزۇرلىنىش. ③ ئۆچ ئېلىش.
teşekki. is. ar. شىكايەت قىلىش.
teşekkük. is. ar. شۈبھىلىنىش، گۇمانلىنىش.
 ① تەشكىل - **teşekkül, - lü.** si. ar. تېپىش. ② قۇرۇلۇش. ③ شەكىللىنىش.
teşekkür, - rü. is. ar. رەھىمەت. ① ئۆزىنى ئاپتاپقا سېلىش. ② ئىسسىق ئۆتۈپ قېلىش.
 ① پۇرلىنىشىش، **teşennüc.** is. ar. قورۇلۇش. ② پەي تارتىش.
teşerrüf. is. ar. شەرەپ ھىس

قىلىش (بىرى بىلەن تونۇشقانلىق ئۈچۈن).
teşettüt, -tü. is. ar. چېچىلاڭغۇلۇق،
ئۇيۇشماسلىق.

teşeyüm. is. ar. تەلەپسىز دەپ بىلىش،
شۇم پېشانە ھېسابلاش.

teşevvuk. is. ar. ① زوقلىنىش،
ھەۋەسلىنىش. ② ئارزۇسىنى بىلدۈرۈش.

teşevvüş. is. ar. چېگىشلىك، تۈگۈن: —
«Zihnimde bir teşevvüş var —
كالامدا بىر تۈگۈن بار.»

teşeyyüd. is. ar. ① يۈكسەلتىش،
ئۆستۈرۈش. ② چەك ۋە مەھكەم بولۇش.

teşeyyüh. is. ar. ياشىنىش، قېرىپ
قېلىش.

teşezzüb. is. ar. تارقىلىش، تارقاقلىشىش.
① كۆرسىتىش. ② كۆر-.

teşhir. is. ar. گەزمە قىلىش. ③ سۆز - چۆچەك قىلىش.
④ (جىنايەتچىنى) سازايى قىلىش.

teşhis. is. ar. ① (كىم ئىكەنلىكىنى)
تەننىش، ئاڭقىرىش. ② دىئاگنوز
(كېسەلنى).

teşhiz. is. ar. ① ئۇچلۇق قىلىش،
ئۆتكۈز قىلىش، ئىتتىك قىلىش. ② بۇ-
لەش، بۆلىنىش. ③ ئاگاھلاندۇرۇش،
سەگەكلەشتۈرۈش.

teşhik. is. ar. يېرىش، يېرىلىش،
ئىككىگە بۆلۈش، پارچە - پارچە قىلىش.

teşhik. is. ar. گۇمانلاندىرۇش،
گۇمانغا قالدۇرۇش.

teşkil. is. ar. ① تەشكىل قىلىش،
مەيدانغا كەلتۈرۈش. ② تەشكىل تېپىش.

teşkilât, -tı. is. ar. تەشكىلات،
ئۇيۇم، ئۇيۇشما.

teşkilâtçı. s. تەشكىلاتچى،
ئۇيۇشتۇرغۇچى.

teşkilâtçılık, -ğı. ir. تەشكىلاتچى-
لىق، ئۇيۇشتۇرۇمچىلىق.

teşkilâtlandırmak. تەشكىللەشمەك،
ئۇيۇشتۇرماق.

teşkilâtlı. s. تەشكىللىك، ئۇيۇملۇق: —
«Teşkilâtlı ordu» تەشكىللىك قوشۇن.

teşmil. is. ar. ئومۇملاشتۇرۇش، يى-
غىنچا قىلاش، ئۆز ئىچىگە ئېلىش.

teşmin. is. يورۇتۇش، يورۇتۇلۇش.
teşmir. is. ar. سۇۋۇلۇش.

teşne. s. far. ئۇسساش، قاتتىق ئىستەكلىك.
teşni, -i. is. ar. يامان كۆرسىتىش.

teşri, -i. is. ar. قانۇن تۈزۈش.
① ئۆزگەرتىپ قالدۇرۇش. is. ar. teşrid.

② قوغلىۋېتىش.
① تەرىپلەش. is. ar. teşrif. ② شە-
رەپلەندۈرۈش، شەرەپ قازاندۇرۇش.

teşrifat, -tı. is. ar. توختام، شەرتنامە.
① شەرھىلەپ چۈشەندۈرۈش. is. ar. teşrih.

دۈرۈش. ② ئانا تەرمىيە. ③ ئىسكىلىت.
teşriî. is. ar. قانۇن تۈزۈشكە ئائىت.

teşrik, -ki. is. ar. ئورتاقلىشىش،
شېرىكلىك.

~i mesai. ھەمكارلىق.

teşrin. is. ar. - 10، - 11 قەدىمدە
ئايلىرىغا بېرىلگەن ئورتاق نام.

teşrini. évvel. is. - 10 ئاي قەدىمدە
شۇنداق دېيىلەتتى.

teşrini. sani. is. - 11 ئاي قەدىمدە
شۇنداق دېيىلەتتى.

teşt, -ti. is. far. كىر دېسى (تەڭسى).
teştiye. is. ar. قىشنى ئىچەكتە ئۆت-
كۈزىدىغان ھايۋانلارنىڭ ئۇيقۇسى.

teşvik, -kı. is. ar. ① رىغبەتلەندۈرۈش.

دۈرمەك. ② قۇتراتماق، كۈشكۈرۈلمەك،
ۋەسۋەسىگە سېلىنماق:
«Sizin konuŝmaniz bizi teşvik etti —
سىزنىڭ سۆزىڭىز بىزگە ئىلھام بەردى.
① رىغبەتلەندۈرگۈچى. is. ar. teşvikçi.
② قۇتراتقۇچى، كۈشكۈرتكۈچى.
تارىلاشتۇرۇۋېتىش، is. ar. teşviŝ.
بۇلغىۋېتىش.
ئۆزىتىپ قويۇش، is. ar. teşyiŝ — i.
دوختۇرلۇق قىلىش، is. ar. tetabbub.
تېۋىپلىك قىلىش.
داۋاملىق بىر — بىرىنىڭ is. ar. tetabu.
ئارقىسىدىن كېلىش.
ماسلىشىش، is. ar. tatabuk, — kü.
ئۇيغۇن كېلىش.
خۇشامەتچىلىك، s. ar. tetafful.
پاكىسىزلىنىش، is. ar. tetahhur.
تەرەت ئېلىش.
زۇكام، قىزىتما، is. ar. tetanos.
تەمىنى تېتىش، is. ar. tetâum.
ئۆزىراش، is. ar. tetâvül.
تساۋاپ قىلىش، is. ar. tetavvuf.
زىيارەت مەقسىتى بىلەن بىر نەرسىنىڭ
ياكى بىر يەرنىڭ ئەتراپىدا چۆرگەلەش.
(تۈزنىڭ رەڭگىدەك) is. ar. tetavvus.
رەڭگارەڭ كىيىم كىيىش.
① ئۇچۇش، ئۇچۇر، is. ar. tetayyür.
شۇش، ئۇچۇپ تارىلىپ كېتىش. ② سۇ —
يۇقلۇقنىڭ پارغا ئايلىنىشى.
زەرەر ۋە زىيان كەل is. ar. tetbit.
تۈرۈش (يەتكۈزۈش).
ئىنچىكىلەپ تەت is. ar. tetebbu, — u.
قىق قىلىش.
توپىغا ماسلىنىش، is. ar. teterrüb.
چاڭ — تۈزەنگە چۆكۈپ كېتىش.

تاج كىيىش. is. ar. tetevvüc.
مەلىق تەپكىسى. is. ar. tetik¹, — gi.
① تېتىك، چەيدەس. s. ar. tetik².
② ھوشيار:
«Düşmana karşı tetik davranmak
دۈشمەنىگە قارشى ھوشيار —
تۇرۇش كېرەك.»
تەتقىق. is. ar. tetkik, — kî.
تەتقىقات: is. ar. tetkikat.
«Teorî tetkikat birimi —
تەتقىقات ئورنى.»
① نەزىر قىلىش. is. ar. tetliye.
② قازا نامىزى ئۆتەش.
تاماملاش، پۈتتۈرۈش. is. ar. tetmim.
تاج كىيىدۈرۈش، تاج is. ar. tetvic.
كىيىدۈرۈلۈش.
ھەمراھ بولغۇچى. is. ar. tevabi, — i.
يۈزمۇ يۈز، قارىمۇ is. ar. tevâcüh.
قارشى، ئۇچرىشىپ قېلىش.
ئېرىشىش، مۇۋەپپە is. ar. tevaffuk.
قىيەت قازىنىش.
ماسلىشىش، ئۇيغۇن is. ar. tevâfuk.
لىشىش.
كۆپىيىش، ئارتىش. is. ar. tevâfür.
يەكسان بولۇش. is. ar. tevahhud.
ئۈرگۈش، چۆچۈش. is. ar. tevahhuŝ.
ساقلىنىش، قوغدىنىش. is. ar. tevakki.
كۈتۈش، ساقلاش، is. ar. tevakku.
ئۈمىد قىلىش، ئارزۇ قىلىش.
تۇتىشىپ يېنىش (ئوت). is. ar. tevakkud.
① تەختاش، تۈ — is. ar. tevakkuf.
رۇش، مۇقىملىشىش. ② قاراشلىق (بىر
نەرسىگە)، باغلىق.
بىر — بىرىنى ۋەكىل is. ar. tevâkkül.
قىلىش.

tevalî. is. ar. ئارقا - ئارقىدىن كېلىش، كەينى - كەينىدىن كېلىش.
 tevâlüd. is. ar. تۇغدۇرۇش، تۇغۇش.
 tevâri. is. ar. يەشۈرۈنۈش، مۆكۈش.
 tevarüs. is. ar. ① مىراس ئېلىش. ② مىراس قېلىش.
 tevassul, tevâsul. is. ar. ئېرىشىش.
 tevarüt. is. ar. ئەينى ۋاقىتتا يۈز بەرگەن ۋەقەلەر.
 tevâüd. is. ar. ۋەدىلىشىش.
 tevazu, - u. is. ar. ① كەمتەرلىك. ② كىشىنىڭ دىققىتىنى جەلپ قىلماسلىق.
 tevazün. is. ar. تەكلىك، تەڭپۇڭ. لۇق، تەڭپۇڭلىشىش.
 tevbe. is. ar. تىۋا، تەۋبە.
 tevbih. is. ar. ئەيىبلەش.
 tevcih. is. ar. نىشاننى ئۆزگەرتىش.
 tevdî. is. ar. بېرىش، قالدۇرۇش.
 tevdîat, - tî. is. ar. ئامانەت پۇل.
 ~ta bulunmak. پۇل ئامانەت قويماق.
 teveccüh. is. ar. ① يېۋىنىش. ② كۈلۈمسىرەش، يېقىنلىق ھېس قىلىش.
 teveffi. is. ar. ئۆلۈش، ۋاپات بولۇش.
 tevehhüm. is. ar. گۇمانلىنىش، شۈبھىلىنىش، شەك، گۇمان، شۈبھە.
 tevek, - gi. is. ئۈزۈم تېكىسى.
 tevekkel. is. ar. خالىس: «Tevekkel adam — تەۋەككۈل (ھەر نەرسىنى خۇداغا تاپشۇرۇش).
 tevekkül. is. ar. تەۋەككۈل (ھەر نەرسىنى خۇداغا تاپشۇرۇش).
 tevellü. is. ar. ياخشى كۆرۈش، ئاشىق بولۇش، مۇھەببەت باغلاش.
 tevellüh. is. ar. ھەيران قېلىش.
 ھاڭ - تاڭ بولۇش.
 ① tevellüt, - dü. is. ar. تۇغۇت.

② تۇغۇت تارىخى، تۇغۇلغان كۈن.
 tevelvül. is. ar. ۋاراڭ - چۇرۇڭ قىلىش، پاتىپاراق بولۇش.
 ① tevem. is. ar. قوشكېزەك. ② جۈپ، ئوخشاشلىق.
 teverrut. is. ar. خەۋپ - خەتەرگە يولۇقۇش، قىيىن ئىشقا ئۇچراش.
 teverrüs. is. ar. ۋارىس بولۇش، مىراسچى بولۇش.
 tevessuh. is. ar. كىر بولۇش، پاكىز بولۇش.
 tevessü, - ü. is. ar. كېڭىيىش، يېيىلىش.
 ① tevessüd. is. ar. ياستۇققا يۆلەش، يۆلەش. ② تايىنىش، يۆلەش.
 tevessül. is. ar. كېرىشىش، ئۆزىراش.
 tevessüp. is. ar. سەكرەش، تاقلاش.
 tevettür, - rü. is. ar. كېرىلىش.
 ① tevfik. is. ar. ماسلاشتۇرۇش، ئۇيغۇنلاشتۇرۇش. ② غەلىبىگە ئېرىش- تۈرۈش. ③ ئەر ئىسمى.
 ① tevhî, - di. is. ar. بىرلەشتۈرۈش، توپلاش، يىغىش. ② بىر ھېسابلاش، بىر دەپ بىلىش. ③ بىر خۇدالىق.
 te, vid. is. ar. قورقىتىش (سۆز بىلەن).
 tevil. is. ar. سۆزنى ئۆرۈش، بۇراش، ئاغدۇرۇش.
 tevkif. is. ar. چەكلەش، قولغا ئېلىپ تۇتۇپ تۇرۇش، سولاش.
 tevkif. hane. is. ar. قاماقخانا.
 tevkil. is. ar. ۋەكىل قىلىش، قىلىنىش.
 tevkir. is. ar. قىزغىن قارشى ئېلىش، ئۇلۇغلاش، ھۆرمىتىنى قىلىش.
 tevlit, - di. is. ar. تۇغىدۇرۇش.

tevrat, - tı. Öz. is. تەۋرات (مۇسا پەيغەمبەرنىڭ كىتابى).
 tevrin. is. ar. ① كۆپتۈرۈش. ② سىل كېسىلى بولۇش.
 tevrin. is. ar. مىراس قالدۇرۇش.
 tevsı, - i. is. ar. كېڭەيتىش.
 tevsih. is. ar. ① كىر قىلىش. ② داتلىش.
 tevsih. is. ar. ① چىرايلىق ياساپ قويۇش. چىرايلىق كىيىم كىيىدۇرۇش.
 ② شېئىرىيەتتە قوش قاپىيە.
 tevtir. is. ar. ① قوزۇق قېقىش. ② ئەگمەچ قىلىپ كېرىش.
 tevvâb. is. ar. ① قۇلىرىنىڭ تۈۋى ۋەسىنى قوبۇل قىلىمىغان خۇدا. ② كۆپ توۋا قىلغۇچى.
 tevzi, - i. is. ar. تەقسىمات، تەقسىم قىلىپ بېرىش.
 tevzin. is. ar. تەڭلەشتۈرۈش.
 teyakkuz. is. ar. ھوشيارلىق، بىدارلىق.
 teybis. is. ar. قۇرۇتۇش.
 teyel. is. (تىكىمچىلىك ھەققىدە) كۆك سېلىپ تىكىش.
 teyellemek. كۆك سالماق.
 teyemmüm, - mü. is. ar. تەيەممۇم (سۇ يوق يەردە توپا ۋە قۇم بىلەن تەرەت ئېلىش).
 teyessür. is. ar. ① ئوڭايلىشىش. ② قولايلىشىش. مۇۋەپپەقىيەت بىلەن ئاياغلىشىش.
 teyit, - di. is. ar. ① كۈچلەندۈرۈش. ② چىڭىتىش. ئەمەلىيلەشتۈرۈش، قوللاش.
 teyp. is. ing. ئۇنىۋېرسالغۇ.
 tey ep. bandı. is. ئۇنىۋېرسالغۇ لېنتىسى.

teys. is. zool. تېكە.
 teysir. is. ar. ئوڭايلاشتۇرۇش، ئاسانلاشتۇرۇش.
 teyyâr. is. ar. s. ① دولقۇن، مەۋج. ② تەييار، ھازىر، پۈتكەن (نەرسە).
 teyze. is. بىراۋغا نىسبەتەن ئۆز ئا. پېسىنىڭ ھەدىسى ياكى سىڭلىسى، ھامما.
 teyze. zade. is. far. ھاممىنىڭ ئوغلى ياكى قىزى.
 tez¹. s. far. تېز، ئىلدام، چاپقان.
 tez². is. fr. ① دىسسېرتاتسىيە. ② ئىلمىي ماقالە. ③ تېما، تېما چىقىرىش، ھۆكۈم.
 tezahür. is. ar. ① كۆرۈنۈش، بىلىش، مەيدانغا چىقىش. ② ئىپادە.
 tezahürat, - tı. is. ar. تەنتەنە، داغدۇغا: «Türkiyede Çin lideri tezahüratla karşılandı — جۇڭگونىڭ رەھبەرلىرى تۈركىيىدە داغدۇغا بىلەن قارشى ئېلىندى.»
 tezat, - dı. is. ar. زىتلىق، قارىمۇ قارشىلىق.
 tezâüf. is. ar. قاتلىنىش، ئىككى ھەسسە بولۇش.
 tezavül. is. ar. بىر نەرسىنى مەيدانغا كەلتۈرۈش.
 tezâvür. is. ar. بىر - بىرىنى زىيارەت قىلىش.
 tezayüd. is. ar. ئارتىش، كۆپىيىش، زىيادلىشىش.
 tezayüt, - dü. is. ar. ئارتىش، كۆپىيىش.
 tezazu. is. ar. ① ئالدىنى ئېلىش، ئالدىنى تەسۋىش، توسقۇن بولۇش. ② تەۋرىنىش، داۋالغۇش.
 tezbib. is. ar. ① مېۋە قۇرۇتۇش.

مېۋىنى قاق قىلىش. ② قۇرۇق ئۈزۈم قوشۇش (بىر نەرسىنىڭ ئىچىگە).
tezbil. is. ar. ئوغۇتلاش، ئوغۇت بېرىش.
tezbir. is. ar. يېزىش، يېزىلىش.
tezcanlı. s. سەۋرىسىز، تاقەتسىز. ئالدىراقسان.
tezcanlılık, -ğı. is. ئالدىراقچىلۇق، سەۋرىسىزلىك.
tezebbüd. is. ar. ① كۆپۈك چىقىرىش، كۆپۈكلىنىش. ② قايماق تۇتۇش.
tezebzüb, -bü. is. ar. قارارسىزلىق، بىقارارلىق.
tezehhür. is. ar. ① چېچەكلىنىش. ② كۆكرىپ پاختىلىشىش. ③ بەدەنگە چىقىدىغان قاپارتمىلار.
tezek, -gi. is. ① تېزەك. ② داڭگال، چالما (يەر ئاغدۇرۇلغاندا چىققان).
tezekki. is. ar. ئاقلنىش، پاكلىنىش، پاك بولۇش.
tezekkür, -rü. is. ar. ① (بىر مە - سىلە ئۈستىدە) بىر يەرگە كېلىپ سۆزلىشىش. ② ئەقىلغە كەلتۈرۈش.
tezellül. is. ar. ئۆزىنى ھەقىر كۆر - ستىش، خورلۇققا چىداس.
tezelzül. is. ar. تەۋرەش، تىترەش.
tezemmül. is. ar. پۈركىنىش، ئو - رۇنۇش، يېپىنىش.
tezenbür. is. ar. كىيىنلىنىش، ھاكاۋۇرلۇق قىلىش.
tezendük. is. ar. توغرا يولدىن ئايرىلىش.
tezerlik, -gi. is. biy. خۇنسا (ھەم ئىركەكلىك، ھەم ئاياللىق جىنسى ئەزاغا ئىگە).
tezerv. is. far. قىرغاقچىلىق

بىر تۈرى.
 ① زوقلىنىش، **tezevvuk.** is. ar. ھۇزۇرلىنىش. ② تەمىنى تېتىش.
tezevvüç, -çü. is. ar. ئۆيلىنىش، خوتۇن ئېلىش، تۇرمۇش قۇرۇش.
tezeyyün. is. ar. ياسىنىش، پەردازلىنىش.
tezgâh. is. ar - far. ① دۇكانلاردىكى پۈكەي. ② قەھۋەخانا ۋە مەيخانلاردىكى شىرە. ③ ئىش شىرەسى. ④ ستانوك. ⑤ توقۇش ماشىنىسى.
tezgahçı. is. تەزگاھتا ئىشلىگۈچى، توقۇمىچى.
tezgahlamak. ① تېزقۇلىدىغان رەختنى تەزگاھقا يەكلەشتۈرۈش. ② ئىشقا كىرىشمەك.
tezgâhtar. is. far. قەھۋەخانا، بۇپت ۋە ماگىزىنلاردا پۈكەيدە تۇرۇپ ئىشلىگۈچى.
tezhip, -bi. is. ar. ھەل، پىرتال، ئالتۇندىن ھەل بېرىش.
te'zin. is. ar. ئەزان ئوقۇتۇش.
tezkâr. is. ar. خاتىرىلەش، ئەسلەش.
tezkare. is. ar. ① مەمۇرائىدۇم. ② تەنۈشتۈرۈش خېتى، ئىسپات خېتى، رۇخسەت قەغەزى. ③ تەرجىمىھال توپلىمى. ④ ئەسكەرلىكتىن قايتىش خېتى، ئەسكەرلىك ۋەزىپىسىنى ئۆتىگەنلىك گۇۋاھنامىسى.
tezkereci. is. ① ئەسكەرلىك مۇددىتىنى پۈتتۈرۈپ قايتقان ئەسكەر. ② سوتتا خاتىرە يازغۇچى.
tezkiyi. is. ar. ① ئاقلاش. ② سې - رۇشتە قىلىش. ③ زاكات بېرىش.
tezkiy'. is. ar. ① ئاقلىماق، گۇناھ. ② بىرىنىڭ ياكى بىر

ئۆلۈكنىڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سۆزلىمەك.
tezlemek. تېز بولماق، تېز ئىشلىمەك.
tezlenmek. تېزلىنىش، ئالدىرىماق، سەۋرىسىزلىك قىلماق.
tezleşmek. تېزلاشماق.
tezleştirmek. تېزلاشتۇرماق.
tezlil. is. ar. ھەقسىز كۆرۈش، كۆزگە ئىلماسلىق، تۆۋەن كۆرۈش.
teznib. is. ar. ① قۇيرۇق تاقاش. ② ئىلاۋە، قوشۇمچە.
teznid. is. ar. چاقماق بىلەن ئوت يېقىش.
tezvib. is. ar. ئېرىتىش، ئېرىتىلىش.
tezvic. is. ar. تۇرمۇشقا چىقىرىش، ئەرگە بېرىش، تالالىق قىلىش.
tezvik. is. ar. ① زوق ئالدىرۇش، ھۇزۇرلاندۇرۇش. ② تەمىنى تېتىتىش.
tezvir. is. ar. ① يالغان بىلەن تولۇپ كېتىش. ② ئارىسى بۇزۇش، بۇزغۇنچىلىق.
tezyil. is. ar. قوشۇش، قوشۇمچە قىلىش، ئىلاۋە قىلىش.
tezyini. is. ar. بېزەش، پەردازلاش.
tezyinat, -ti. is. ar. پەرداز، بېزەك، زىننەت.
tezyinatlı. s. پەردازلانغان، بېزەلگەن، زىننەتلەنگەن.
tezyit, -di. is. ar. كۆپەيتىش، ئارتتۇرۇش.
tıbak. is. ar. ① ئۇيغۇنلۇق، ماسلىق. ② قاتلام، قەۋەت. شىش، ئۇيغۇنلىشىش.
tıbb. is. ar. دوختۇرلۇق، تېۋىپلىك.
tıbbı. s. ar. تېببىي.
tıbbıye. s. ar. تېببىي مەكتەپ، تېببىي ئىنستىتۇت، تېببىي فاكۇلتېت.

tıbbiyeli. s. تېببىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى.
tıfl. is. ar. بالا (كىچىك).
tığ. is. far. ① يىپ ۋە يۈك ئىگى. ② بېگىز. رىش چوكىسى.
tığa. is. ئويىمىكەشلەر ئىشلەيدىغان پولات قەلەم.
tıglamak. ① سانجىپ ئاغرىماق. ② قۇربانلىق ئۇچۇن مال ئۆلتۈرمەك. ③ نەشتە بىلەن يارىنى يارماق. ④ تىغ بىلەن يارماق، پىچاق سېلىپ ئۆلتۈرمەك. ⑤ جىنسىي مۇناسىۋەتتە بولماق.
tıkaç, -cı. is. ① پۈگەت، پۇرۇپكا. ② بىراۋىنىڭ ۋارقىرىماسلىقى ئۇچۇن ئاغزىغا كەپلەپ قويۇلغان نەرسە.
tıkalı. s. ئېتىپ قويۇلغان، كەپلەپ قويۇلغان.
tıkamak. ئېتىلىپ قالماق، ئەتمەك، تۈسۈلۈپ قالماق.
tıkanık. s. ئېتىلىپ قالغان، تۈسۈلۈپ قالغان، تىقىلىپ قالغان؛ يوللار ئېتىلىپ قالدى. «Yollar tıkanık — قالدى»
tıkanıklık, -ğı. is. ① ئېتىلىپ قېلىش، تۈسۈلۈپ قېلىش. ② نەپەس قىلىقى. ③ ئالاقىنىڭ (خەۋەرلىشىشنىڭ) ئۈزۈلۈپ قېلىشى.
tıkatmak. ① ئېتىلىپ قالماق، تىق. ② نەپەس كېسىلمەك. ③ ئىشتىيا تۈتۈلماق.
tıkatmak. ئەتىكىۈزمەك، تىققۇزماق، كەپلەتكۈزمەك.
tıkılmak. ئېتىلىلمەك، تىقىلماق، ئاقالماق.
tıkınmak. ئالدىغا كەلگەننى يېمەك،

نېمە بولسا شۇنى يېمەك.
tıkırdamak. تاقىلدىماق، تاراقلىماق.
tıkırdatmak. تاقىلداتماق، تىرىقلىتات.
 قاق، تاراقلىتماق.
tıkırtı. is. تاراق - تۇرۇق.
tıkır tıkır. z. تەرتىپلىك ھالدا،
 داۋاملىق تۈردە، ئوڭۇشلۇق ھالدا؛
 «Çocuk tıkır tıkır cevap verdi—
 بالا توپتوغرا جاۋاب بەردى.»
tıkıçık. s. قىستى - قىستاك،
 تىقىشش.
tıkışıklık, - ğı. is. قىستاشلىق،
 تىقىشلىق.
tıkışmak. تىقىلماق سىقىلماق؛
 «Altı kişi bir arabaya tıkıştı —
 ئالتە كىشى بىر ھارۋىغا سىقىشتى.»
tıkıştırmak. ئالدىراپلا، ياخشى چاپىن -
 ماستىن يۇتماق.
tıkız. s. ① كۆپ تىقىلىپ كېتىپ
 قاتتىقلاشقان. ② قاتتىق؛
 «Tıkız hamur —
 ئاغزى بىلەن تەڭ،
tıklım . tıklım. z. لىقمۇلىق.
tıkmaq. تىقماق، قاقلىماق؛
 «Bütün eşyasını bir sandığa tıktı—
 پۈتۈن نەرسە - كېرەكلىرىنى بىر ساندۇققا
 تىقتى.»
tık naz. s. سېمىز ۋە پاكار (ئادەم).
tık nefes. s. دېمى سىقىلىدىغان،
 نەپەس ئېلىشى تەس بولغان.
tıksırık, - ğı. is. چۈشكۈرۈك.
tıksımak. چۈشكۈرمەك.
tık tık. z. تىك - تىك، توك - توك.
tıla. is. ar. ① سۈرۈلىدىغان نەرسە.
 ② ھەل، پوتال. ③ مەلھەم (دورا).

④ سىر.
tılısmât. is. ar. تىلىسمات.
tılsım. is. ar. تىلىسم.
 ① يارا تاڭغۇچى. **tımar.** is. far.
 ② دەرەخلىەرگە قاراش. ③ ھايۋاننى
 تازىلاش.
tımar-hane. is. far. روھىي كېسەللەر
 دوختۇرخانىسى.
 ① مىنىدىغان ھايۋاننى **tımarlamak.**
 يۇيۇپ تارتماق. ② ياردەم قىلماق.
tınâb. is. osm. قوزۇققا باغلانغان،
 چېدىر يېپى.
 ① ئوت - چۆپ دۆۋىسى. **tenaz.** is.
 ② سۈرۈلۈش ئۈچۈن تەييارلانغان
 خامان.
 ① پۇلى يوق، يوقسۇل. **tingır.** s. is.
 ② بوش، قۇرۇق. ③ پۇل.
 ① تىرىگىلىتماق. **tingırdamak.**
 ② ئۆلمەك.
 ① تىرىگىلاتىماق. **tingırdatmak.**
 ② ئانچە - مۇنچە چېلىشنى بىلمەك
 (سازنى).
 تىرىگىلىغان ئاۋاز. **tingırtı.** is.
 تىرىك تىرىك (بىر **tingır . tingır.** z.
 نەرسىنىڭ تامامەن بوش ئىكەنلىكىنى
 بىلدۈرىدۇ).
 جاراڭلىماق. **tınlamak.**
 ① ئاۋاز چىقارماق. ② ئەھمىد **tınmak.**
 يەت بەرمەك. ③ سىرنى سۆزلىمەك.
 ① ئۇن چىقارماسلىق، **tınmamak.**
 ئاغزىنى ئاچماسلىق، تىنماسلىق. ② ئېتىم
 بار بەرمەسلىك.
 ① ئۇن چىقىرىش. **tınnet, - ti.** is. ar.
 ② تېمىر، توك (فىزىكىدا).
 سەھىبە، مېدىتسىنا، **tıp, - bbi.** is. ar.

دوختۇرلۇق، تېۋىپلىك.
 ~ fakültesi. دوختۇرلۇق فاكۇلتېتى.
 tıpa. is. it. پۇرۇپكا (شېشە،
 بوتۇلكا قاتارلىقلارنىڭ ئاغزىنى يېپىپ
 قويىدىغان).
 tıpatıp. z. ھەر جەھەتتىن ئۇيغۇن،
 تامامەن ئۇيغۇن.
 tıptırdamak. ① ماڭغاندا ئاياغىدىن
 چىققان ئاۋاز، دۇپۇر - دۇپۇر. ②
 دۇپۇرلىدىمەك.
 tıptış tıptış. z. قەدەمنى كىچىك ئېلىپ
 تېز يۈرمەك مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ.
 tıpkı. ئوخشاش، خۇددى:
 «Tıpkı onun gibi söyledi —
 ئۇنىڭغا ئوخشاش سۆزلىدى.»
 ~ basım. كۆپەيتىپ بېسىش (بىر
 نەرسىنى).
 tırabzan. is. پەلەمپەينىڭ ئىككى
 يېنىدىكى شادا، سالاسۇن.
 tırâd. is. ar. قىسقا نەيزە.
 tırak, - ğı. is. سۇنغان، چېقىلغان
 نەرسىدىن چىققان ئاۋاز.
 tıraka. is. قۇرقۇش:
 «Yaman heriftir, tıraka nedir
 yaman neresi, قۇرقۇش —
 بىلمەيدۇ.»
 tırakalı. s. قورققاق، قورقۇنچاق.
 tıraş. is. far. ① تاراشلاش، يۈنۈش.
 ② چۈشۈرۈش. ③ يالغان - ياۋىداق
 سۆز. ④ ئەيلەش (تېرىنى):
 «Saçımı tıraş ettim —
 چۈشۈردۈم.»
 ~ olmak. چاچ، ساقالنى چۈشۈرمەك.
 ~ geçmek. كېرەكسىز سۆزنى قىلىپ
 باش ئاغرىتماق.

tıraşçı. s. قۇرۇق سۆز قىلىپ كىشىنى
 زېرىكتۈرگۈچى.
 tıraşlamak. ① پۇتسىماق، يۈنسىماق.
 ② ساقالنى شالاڭلاتماق.
 tıraşlı. s. ① يۈز - كۆزنى چۈشۈر-
 گەن. ② يۈنۈتۈلگەن.
 tıraşsız. s. ① چاچ ۋە ساقاللىرى
 ئۆسۈپ كەتكەن. ② يۈنۈلمىغان.
 tırıl. is. yun. بېدە (يەم - خەشەك).
 tırhandil. is. yun. يەلگەن ۋە پالاق
 بىلەن يۈرگۈزۈلىدىغان بىر خىل كىچىك
 كېسەمە.
 tırık. تىرىق:
 «Kapı tırık diye kapandı —
 تىرىق قىلىپ ئېتىلدى.»
 tırıklamak. z. ئوغرىلىماق.
 tırıl. s. ① زەئىپ ۋە يالسىڭاچ.
 ② يوقسۇل، كەمبەغەل.
 tırillamak. يالسىڭاچ ۋە پۇلسىز قالماق.
 tırılık, - ığı. is. ① يالسىڭاچلىق.
 ② يوقسۇللىق.
 tırıs. is. قاتراش (ئات قاتارلىق
 ھايۋاننىڭ).
 tırkaz. is. far. ئىشىكنى تاقايدىغان
 غورۇ، تاقاق.
 tırkazlamak. ئىشىكنىڭ غورۇسىنى
 سالماق.
 tırlamak. ① قاچىماق، ئايرىلماق.
 ② ئۆلمەك. ③ سىنىپتا قالماق.
 tırma. is. dok. بىر خىل يىپەك رەخت.
 tırmalamak. ① تىرىملىماق، تاتىلماق.
 ② بىئارام قىلماق:
 «Çocuklar bir birsinin yüzünü
 tırmaladılar — بالىلار بىر-بىرىنىڭ
 يۈزىنى تاتىلىدى.»

tırmalanmak. تىرمىلانماق، تاتىلانماق.
tırmalatmak. تىرمىلاتماق، تاتىلاتماق.
tırman. is. تىرنا.
tırmanlar. is. zool. تىرماقلىق ئۇچار قانات ھايۋانلار.

tırmanmak. ياماشماق؛
مۇشۇك — «Kedi ağaca tırmandı»
دەرەخقە ياماشتى.

tırmaşmak. → Tırmanmak.
tırmık, -ğı. is. ② تىرناق ①
ئىزى.

tırmıklamak. ② تىرمىلىماق، ①
تىرمىلىماق.

tırnak, -ğı. is. ② قارم. ①
ماق قاتارلىقلارنىڭ ئىلمىسى. ③ كېمە
ۋە پاراخوتنىڭ سۇغا ئاتىدىغان تۆمۈر
نىڭ ئۇچى.

~göstetmek. كۆز ئالدىتىماق.

tırnakçı. is. يانچۇقچى، يان كەس.
كېچى، يانچۇق ئوغرىسى، جەللىگۈر.

tırnaklamak. ② تىرمەلىتىماق.
تىرمىقىنى پاتۇرماق.

tırnaksı. s. تىرناققا ئوخشاش.

tırpan. is. yun. ① چالغا (ئوت -
چۆپ ئورۇيدىغان). ② چىرماق.

~almak. چىرماق سالىماق.

tırpancı. is. چالغا بىلەن
چۆپ ئورۇغۇچى.

tırpanlamak. ① چالغا بىلەن ئورۇ-
ماق (ئوت - چۆپ ۋە باشقىلارنى). ②
يوقىتىشقا تىرىشماق.

tırtık, -ğı. is. پۇچۇق.

tırtıkçı. is. يانچۇقچى، جەللىگۈر.

tırtıklamak. ئوغرىلىماق.

tırtıklı. s. پۇچۇلۇپ كەتمەك.

tırtıl. is. ① كېپىنەك قاتارلىقلارنىڭ
لېپىنىكىسى. ② تانكا ۋە تراكتور چاقى؛
③ تار لېنىستا. ④ كۈمۈش چىۋىق. ⑤
زەنجىر شەكىلىدىكى نەقىش، زەنجىر
شەكلىدىكى ئويما.

tıs. is. «ھېچ ئاۋاز يوق» دېگەن
مەنىدە قوللىنىلىدىغان سۆز.

tıstırmak. قورقۇتماق، چۆچۈتمەك.

tıyn. is. ar. پاتقان، لاي.

tıynet, -ti. is. ar. ئېچىتقۇ، خېمىر
تۇرۇچ.

ti. is. ھەربىي كۆرەك باشلاش كانىيى
(ئىشارەت).

tib. is. ar. خۇش پۇراق.

Tibet. öz. is. تىبەت.

tibn. is. ar. سامان.

bibnî. s. ar. سامان رەڭلىك.

tibt. is. ar. ① كېپەك ئالتۇن. ②
ئالتۇن زىنچىسى، زىنچە ئالتۇن.

ticaret, -ti. is. ar. تىجارەت، سودا -
سېتىق.

ticaretgâh. is. تىجارەت يېرى پاكى
ئۆي، سودا - سېتىق يېرى، تىجارەتخانا.

ticaret . hane. is. تىجارەت باشقار-
مىسى، سودا باشقارمىسى.

ticari. is. ar. تىجارەتكە ئائىت، تىجا-
رەت بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

tiflit, -ti. is. fr. سوقۇر ئۇچەينىڭ
ياللۇغلىنىشى.

tifo. is. yun. كېزىك (كېسىلى).

tiftik, -ğı. is. fr. ① ئەنقەرە ئۆچ-
كىسى ۋە ئۇنىڭ يۇڭى. ② ئەتسىيازدا
قىزىلغان ئىنچىكە يۇڭ.

tifüs. is. ar. قارا كېزىك.

tig. is. far. ① تىغ، قىلىچ. ② تاغ.

چوققىسى.
tigre. öz. is. dilb. ھەبەشتاندا قول
 لىنىلىدىغان ھامى - سامى تىلى.
tigron, tiglon. is. تىھرون (ئەركەك
 يولۋاس بىلەن چىشى شىر ياكى ئەركەك
 شىر بىلەن چىشى يولۋاس ئوتتۇرىسىدىن
 تۇغۇلغان تۇغماس ھايۋان).
tig. zen. s. far. قىلىچقا ئۇستا.
tihi. is. ar. ① چۆل، باياۋان. ② ئاپ-
 لانما، ئەگرى، ئەگرى - بۇگرى.
tihame. is. ar. مەككىنىڭ يەنە بىر
 ئىسمى.
tihû. is. far. چىل (قۇش).
tik, -ki. is. fr. ① تارتىشىپ قېلىش
 (كېسەلنىڭ). ② قاش - كۆزنى ئوينى-
 تىپ ناز قىلىش.
tike. is. ① توغراغان گۆش پارچىسى.
 ② نان ئۇۋىقى. ③ لوقىما، پارچە.
 ④ ئاز:
 «Sabahtan beri bir tike ekmek
 yemedim — ئەتىگەندىن بىرى بىر
 لوقما نان يېمىدىم»
tikel. s. ① پۈتۈنلۈكنىڭ بىر قىسمى.
 ② جۈزئىيلىك، قىسمەنلىك.
tiksing. s. يىرگىنچىلىك.
tiksindirici. s. يىرگىنىدۈرىدىغان،
 يىرگىنىدۈرگۈچى.
tiksindirmek. يىرگىنىدۈرمەك.
tiksinmek. يىرگىنمەك.
tilâvet. is. ar. قۇرئاننى چىرايلىق
 ئاۋاز ۋە قائىدىگە بىنائەن ئوقۇش.
tilka. is. ar. ① تىھرەپ. ② كۆرۈ-
 شۇش، ئۇچرىشىش.
tilki. is. ① تۈلكە. ② قۇۋ، تادان
 ئادەم.

قۇۋلاشماق، تادانلاشماق.
tilkileşmek. ① تۈلكە كۆپ يەر،
 تۈلكىلىك. ② قۇۋلۇق، تادانلىق.
tille. is. ar. ① پەلەمپەي، تارتما
 (يۇقىرىغا چىقىدىغان). ② تاغ تىزمىسى.
tille. is. far. ساپ ئالتۇن، قول
 تەگمىگەن ئالتۇن.
tilmiz. s. ar. ئۆگەنگۈچى.
tilmiziyat. is. ar. ئوقۇغۇچىلىق.
tim. is. ing. sp. ① تەنھەرىكەتچىلەر
 كوماندىسى، تەنھەرىكەتچىلەر ئەترىتى.
 ② ھەربىي قوشۇنلاردا بىرقانچە كىشى
 لىك ئاۋانگارت گۇرۇپپا.
timbal, -li. is. fr. دۇمباق، ناغرا.
timi. is. قۇرت - قوڭغۇزنىڭ چېقىشى
 بىلەن پەيدا بولغان ئىششىق.
timpani. is. قۇرساق كۆپۈش.
timpanist. is. ئوركېستىردا دۇمباق
 قاتارلىقلارنى چالغۇچى.
timpanit. is. ئوتتۇرا قۇلاق ياللۇغى.
timpanizm. is. ئۇچەيدە يەل پەيدا
 بولۇپ قۇرساقنىڭ كۆپۈشى.
timsah. is. ar. zool. تىمساھ.
timsal, -li. is. ar. سىمۋول، بەلگە،
 ئىشارەت.
timur. is. → Demir. روھ.
tin. is. fels. پاكار، پەتەك (ئادەم).
tinbâl. s. ar. ① ئەجدىھا، چوڭ
 يىلان. ② ئون ئىككى يۇلتۇزنىڭ ئورتاق
 ئىسمى.
tinsel. s. psik. روھىي، مەنىۋى.
tinselci. is. ئىدىئالىست.
tinselcilik, -gi. is. ئىدىئالىزم.
tintin. z. تۇن - تىنسىز:

ئۇن - تىنسىزلا — «Tintin uzaklaştı»
 ئۇزاقلىشىپ كەتتى.
 tinto. is. تىنتو ① ئىسپانىيىدە يىپ
 تىشتۇرىدىغان قىزىل ئۇزۇم. ② شۇ ئۇزۇم
 بىلەن ئىشلەنگەن ئۇزۇم ھارىقى.
 tip, - pi. is. fr. تىپ، نۇسخا، نەمۇنە،
 خىل، تۈر، جىنس.
 tipi. is. شىۋىرغان.
 tipik. s. fr. مەلۇم بىر تىپقا خاس بول.
 خان، تىپىك خاراكتېرلەك، ئۆزىگە خاس:
 «تىپىك ئادەم. — Tipik adam»
 (ھاۋا) شىۋىرغانغا ئايلانماق. tipilemek.
 مەتبەئە، باسمىخانا. tipografi. is. fr.
 ئوق. tir. is. far.
 تىراژ: tiraj. is. fr.
 «Türkçe - Uyurca sözlüğün tirajı
 çok — تۈركچى - ئۇيغۇرچە لوغاننىڭ
 (سۆزلۈك) تىراژى كۆپ.»
 tirāşe. is. far. قىرىندا، چۈپۈرەندە.
 tirbuşon. is. fr. بۇرغا.
 tir. dān. is. ئوقدان، ساداق.
 ① پاختا يىپ. ② پاختا. tire. is. fr.
 يىپتىن تىكىلگەن.
 tire. baht. s. far. بەختى قارا، تەلەپسىز.
 tire. dil. s. far. دىلى قارا، قارا
 كۆڭۈل.
 ④ ئوق ئاتقۇچى. tirendaz. is. far.
 ② قولسىدىن ئىش كېلىدىغان، قولى
 ئەپلىك. ③ پاكىزە كىيىنگەن:
 «Tirendaz bir ev kadını —
 ئەپلىك بىر ئائىلە ئايىلى.»
 tire. reyî. is. far. تەدبىرسىزلىك.
 تۈك تاشلىماق، تۈكى tirfillenmek.
 چۈشمەك، تۈيلىمەك.
 tiril. tiril. z. تىتىرمەك، لىغىلدەك

ماق: «Tiril tiril bir gömlek giyen
 لىغىلداپ تۇرىدىغان كۆڭلەك —
 كىيىدىغان ئايال.»
 tirişko. is. يالغان، ئويدۇرما، ئاساس -
 سىز.
 ① تىر. ar. mutf. نان بىلەن
 شورپا ئارىلاشتۇرۇپ قىلىنغان تاماق.
 ② قېرى ۋە ئاجىز (ئادەم).
 قىمىرلىمايدىغان دەرىجىدە. ~ gibi.
 قېرىپ كەتكەن.
 tiritleşmek. بەك قېرىپ مادارى قال.
 ماسلىق، مۇنۇپ قالغان.
 ① تىر. is. far. پەۋاز. ② ئەنسىز
 تاختاي.
 tir. keş. is. fr. ئوقيا ئوقى خالىتىسى،
 ساداق.
 tirle. is. fr. بالىلىق ئاياللارنىڭ
 ئارتۇق سۈتمىنى سېغىپ چىقىرىۋېتىدىغان
 سايما.
 tiroadenit, - ti. is. fr. قالقان بەز -
 لىرىنىڭ ياللۇغى.
 tiroid. is. fr. قالقان بەزلىرى.
 tiroidit, - ti. is. fr. قالقان بەزلىرى -
 نىڭ ئىششىقى.
 tiropeni. is. tip. قالقان بەزلىرى
 پائالىيىتىنىڭ ئازىيىشى.
 troz. is. fr. قالقان بەزلىرى كېسەل
 لىمكى.
 tirpidin, tirpitin. tirpitil, tirpit.
 is. bahç. ئۇزۇن ساپلىق ئۆتۈغۈچ.
 ① يىپىش بىلەن كۆك. tirşe. s. far.
 ئارىسىدىكى رەڭ. ② خەت يازىدىغان تېرە.
 tir tir. z. دىر - دىر:
 «Tirtirtitriyordu elleri — دىر - دىر»

تەترەيتى قولىرى ئۇنىڭ.

① *tiryâk. is. osm.* زەھەر دورىسى.

② ئەپيۇن.

① *tiryaki. s.* بەگىگە. ② بىر نەرە.

سىگە قاتتىق بېرىلىش ۋە ئۇنىڭدىن كېچەلمەسلىك.

tis'a. s. ar. تىققۇز.

tis'in. s. ar. تىقسان.

tis'un. s. ar. تىقسان.

tiş. is. far. پالتا، كەكە.

tişört. is. ing. قىسقا يەڭلىك كۆڭلەك.

① *titiz. z.* ئەستايىدىل. ② چاققان.

ئەپچىل. ③ پاكىزا، تازا. ④ خۇش خۇي:

«O, çok titiz adamdır — چاققان —

بىر ئادەم.»

① *titizlenmek.* ئەستايىدىل بولماق.

② بىئارام بولماق، ئوڭايىسىزلىنىش.

① *titizlik, - gi. is.* ئەستايىدىللىق.

② تازىلىققا قاتتىق رىئايە قىلىش.

titrek. s. تەترەك، تەترىگەن:

«Titrek bir ses — تەترەك ئاۋاز. —

① *titremek.* تەترىمەك. ② قورقماق.

titreşmek. ھەر يېرى تەترىمەك، تەترەشمەك.

titreşim. is. تەۋرىنىش، سىلكىنىش.

① *titreşimli. s.* تەۋرىنىش (سىلكىمە)

نىش) پەيدا قىلىدىغان. ② ئاۋاز پەردە

لىرى تەترەپ تەلەپپۇز قىلىنىدىغان

فونېمىلار تەترىشىملىك.

① *titreştirmek.* ھەر تەرىپىنى تەترەتمەك.

② سىلكىنىش ھالىغا كەلتۈرمەك.

① *titretmek.* تەترەتمەك. ② قورقۇتماق.

① *tiyatro.* تىياتىر (دراما، كومېدىيە)

قاتارلىق ئويۇنلار ئوينىلىدىغان يەر).

② سەھنە ئەسىرى يېزىش سەنئىتى.

③ يېزىلغان سەھنە ئەسىرى.

① *tiyatrocu. is.* تىياتىر ئوينىغۇچى.

② تىياتىر ئورنىنى ئىشلەتكۈچى:

«Tiyatroculara çok önem veril-

meli — تىياتىرچىلارغا ئوبدان ئەھمىيەت —

بېرىلىشى لازىم.»

tiz. s. far. ئىنچىكە ۋە كەسكىن (ئاۋاز).

tiz. çeşme. s. far. كۆزى ئۆتكۈر.

tizi. is. far. كەسكىنلىك، چاپسانلىق.

tiznâ. is. far. تىغ، بىس (قىلىچ).

پىچاق قاتارلىقلارنىڭ).

tiz. per. s. far. تېز ئۆچىدىغان.

tiz. reftâr. s. far. تېز ماڭىدىغان.

toca. is. تۈگۈم (ئارغامچا).

① *tohum. is. far. bot.* ئۇرۇق. ②

ئۈرۈم، ئىسپىرما (ئانا تۈمىمىدە).

③ نەسىل.

④ بېلىجان:

«O, iyi tohumdan geliyor — ئۇ،

ياخشى نەسىلدىن كەلگەن.»

① *tohumlamak.* سۈنئىي يۈل بىلەن

نەسىللەندۈرمەك. ② ئۆللىمەك.

① *tohumluk. s.* ئۇرۇقلۇق. ② قېرى،

ياشانغان. ③ ئۇرۇقلۇق ساقلىنىدىغان جاي.

«Tuhumluk buğday — ئۇرۇقلۇق

بۇغداي.»

① *tok, - ku. s.* توق. ② قېلىن،

زىچ (توقۇلغان). ③ ئوچۇق، روشەن

(سۆز، ئاۋاز). ④ بوم (ئاۋاز):

«Tok acın halinden anlamaz —

توق ئاچنىڭ ھالىغا يەتمەس.»

toka'. is. كەمەر، قىيىشلارنىڭ توقىسى.

① *toka'. is.* قىل سىقىش. ② قەدەھ

سوقۇشتۇرۇش.

tokaç, - cı. is. كىر يۇيۇش توقمىقى.

tokaçlamak. كالتەكلىمەك، توقماقماق.

tokalamak¹. توقسىنى ئەتمەك (كەمەرنىڭ).
tokalamak². بارماق، ئۆتمەك.
tokalı. s. پىستانلىق:

«Tokalı ayakkabı» — پىستانلىق ئاياق.
tokalaşmak. قول سىقىشماق.
tokat, -dı. is. ① شاپلاق. ② ئۇس — تى ئوچۇق قوتان.
tokatlama. is. ① شاپلاقلاش. ② قىيىنىڭ يېلىنىنى شاپلاقلاش.

tokatlamak. ① شاپلاق بىلەن ئۇر — ماق. ② سۈت سېغىلىدىغان قىيىنىڭ يېلىنىنى شاپلاقلىماق.

tokatlanmak. شاپلاق بىلەن ئۇرۇلماق.
toklu. is. تەقلا، قوزا (پېشىغا يەتكەن):
Toklu eti lezzetli olur — توقلا گۆشى تاتلىق بولىدۇ.

tokluk, -ğu. is. تەقلىق.
① tokmak, -ğı. is. تەقماق، چەماق.
② بارابان، ناغرا، دۇمباقلارنىڭ چەك-سى. ③ ئىشىك ۋە دەرۋازىنىڭ ھالقىسى.
④ كىچىك ئورۇندۇق. ⑤ يەرنى تۈزلەش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان كۆتەك.

tokmakçı. is. چوڭ ياشلىق ئايالنىڭ ياش ئەركەك ئاشنىسى.
① tokmaklamak. تەقماق بىلەن ئۇر — ماق، كالتەك بىلەن ئۇرماق. ② خاڭداپ چىكىدىماق.

toksik. s. fr. زەھەرلىك ماددا زەھەر.
① toktağan. is. s. داۋام قىلىش. ② دائىمىي.

toktamak. ئۈزۈندىن داۋام قىلىپ كەلمەك.

① tokuşmak. بىر — بىرىگە ئۇرۇنماق.

② كالا ئۇرۇشماق، كالا ئېتىشماق.
tokuşturmak. بىر — بىرىگە ئۇرۇشماق.
تۇرماق.

tolga. is. دۇبۇلغا.
tolun. s. تولۇن (ئاي).
tolunmak. (ئاي) تولماق.

① tomak, -ğı. is. ياغاچ تىرپ.
② ياغاچ گۈرۈزە. ③ بىر خىل ئېغىر ئۆتۈك.
tomakçı. is. ياغاچ توپ ئوينىغۇچىلار.
① tomar. is. ar. تۈرۈلۈپ يۇمىلاق ھالغا كەلتۈرۈلگەن تېرە ياكى قەغەز.
② زەمبىرەكنىڭ ئىچىنى تازىلايدىغان چەتكىلىق سۈمبە.

① tombaz. is. كىچىك قېيىق، تەكتى.
تۈز قېيىق. ② لەيلىمە كۆۋرۈك.

① tomruk, -ğu. is. كۆتەك (تاختاي).
تىلغىلى بولىدىغان. ② ئىشلەنگەن ياكى تەييارلانغان تاش.

tomşuk, -ğu. is. قۇشلارنىڭ تۇمشۇقى.
tomşurmak. قۇشلارنىڭ تۇمشۇقى بىلەن يەم بەرمەك.

① tomurcuk, -ğu. is. ئۆسۈملۈكلەردە ئەتىيازدا پەيدا بولىدىغان تۈگۈنچە، بىخ.
② گۈل غۇنچىسى.

tomurcuklanmak. بىخ سۈرمەك، غۇنچە بولماق.

① tomuşmak. تۇمشۇقى بىلىن پەي — لىرىنى تازىلىماق. ② چوقۇلاشماق.

ton¹. is. fr. توننا:
«Bir ton et — بىر توننا گۆش.»

① ton². is. yun. ئادەم ياكى چالغۇ ئەسۋابى، ئاۋازنىڭ يۇقىرى ياكى تۆۋەنلىك دەرىجىسى. ② ئادەم ياكى چالغۇ ئەسۋابى ئاۋازنىڭ تېزلىك ئاستىلىق دەرىجىسى.

تون بېلىقى. **ton³. is. fr.**
 تونناژ (بىر قاتناش **tonaj. is. fr.**
 ۋاستىسىنىڭ كۆتۈرەلەيدىغان توننا
 سانى).

ھىيلە، توزاق، قاپقان. **tonga. is.**
 با قۇۋۋەت دورا. **tonik. is. s. fr.**
 توننا مىقدارى. **tonilato. is. it. den.**
 توننا مىقدارىنى **tonilatoluk. s.**
 كۆرسىتىدۇ:

«**Üç bin tonilatoluk bir gemi —**
 ئۈچ مىڭ توننىلىق پاراخوت.»

بەك جىق، ئىنتايىن كۆپ. **tonila. z.**
 خۇش خۇي، ئىنتايىن. **tonton. is. fr.**
 يېقىملىق.

① يۇمىلاق (نەرسىلەر). ② شار **top. is.**
 (ئاسمانغا قويۇپ بېرىلىدىغان). ③ توپ،
 زەمبىرەك. ④ مىقدار. ⑤ ھەممە. ⑥
 توپ (ئىسپورت):

بىر توپ — **Bir topiyi kumaş**
 ياخشى رەخت.

ھەممىسى — **Topu birden geldi**
 بىرلا كەلدى.

«بىر توپ قوي. — **Bir top koyun**
 نۇر (بالىلار مۇزدا **topaç, -cı. is.**
 ئوينىدايدىغان).

① زۇڭۇلا. ② زۇڭۇلا **tobak, -ğı. is.**
 شەكلىدىكى نەرسە — پوم، پومزەك.
 ③ بۆتۈلكا، شېشە ياكى رومكا.

پوم قىلماق، پومزەكلىك. **topaklama. is.**
 جەك، زۇڭۇلا قىلماق.

① ئاقساق. ② بىر ئايىقى كالتا **topal. s.**
 بولغانلىقتىن تۈز تۇرالمايدىغان (نەرسە):
 ئاقساق ئېشەك. — **Topal eşek**
 بىر پۇتى قىسقا — **Topal masa**
 شرە.

① توشقان قۇلمىقى. **topalak, -ğı. is.**
 ② ئاق تەكەن.

قەدىمكى تۈرك قەۋمى. **Topalar. öz. is.**
 لىرىدىن بىرى.

ئاقساق ماڭماق. **topallamak.**

ئاقساقلىق. **topallık, -ğı. is.**

شەھەر ئەتراپى **top. altı, -nı. s.**
 رايونى.

① يۇمىلاق. **toparlak, -ğı. is. s.**

② زەمبىرەك ئوقى توشۇش ۋاستىسى
 (ھارۋا، ماشىنا).

بىر يەرگە كەلتۈرۈپ **toparlamak.**
 توپلىماق.

① بىر يەرگە توپلانماق. **toparlanmak.**

② (كېسەل) ساقايماق، ياخشى بولۇپ
 قالماق.

قوغۇننىڭ بىر تۈرى **top. atan. is.**
 (رەڭگى سېرىق، ئۇزۇنچاق).

① ئېغىر توپ **top. çeker. is. den.**
 توشۇغۇچى كىچىك پاراخوت. ② s. توپ
 سۆرگۈچى ھايۋان.

① توپچى، زەمبىرەكچى. **topçu. is.**
 ② توپچى ئەسكەر.

ئۈچ چىشلىق ئارا. **topla. is.**

ئومۇمىي سان، جەمئىي، **toplam. is. mat.**
 يەكۈن.

① توپلاش، يىغىش. ② **toplama. is.**
 قوشۇش، قوشۇش ئۇسۇلى (ھېسابىتا).

③ تارقىلىپ كەتكەن قوشۇنلارنى ياكى
 قوشۇندىن ئايرىلىپ كەتكەن ئەسكەرلەرنى
 بىر يەرگە توپلاش.

① توپلىماق، بىر يەرگە **toplamak.**

يىغماق. ② سەرەمجانلاشتۇرماق.

③ يىرىڭلىماق. ④ كوررېكتور كۆرسەتكەن
 خاتالارنى تۈزەتمەك.

toplanık. s. توپلاقلىق.
toplanılmak. يىغىلماق، توپلانماق.
toplanmak. توپلانماق، يىغىلماق، يىغىن ئاچماق؛
 «Öğretmenler toplandı — ئوقۇتقۇ — چىلار يىغىن ئاچتى.»
toplantı. is. يىغىن، مەجلىس؛
 «Halktoplantı sarayı» خەلق يىغىن سارىيى.
toplaşma. is. توپلىشىش، يىغىلىش،
 بىر يەرگە كېلىش.
toplar . damar. is. قىزىل قان تومۇرى،
 قان تومۇرى.
toplaşmak. توپلاشماق، يىغىلىشماق،
 بىر يەرگە كەلمەك.
toplatmak. توپلاتماق، يىغدۇرماق، بىر
 يەرگە كەلتۈرمەك.
 ① توپلىغۇچى، يىغقۇچى. **toplayıcı.**
 ② دېھقانچىلىق ۋە سۇ مەھسۇلاتلىرىنى
 يىغقۇچى ياكى توپلاپ ساتقۇچى.
 ① بىر يەرگە توپلانغان، **toplu. s.**
 سەرەمجانلاشتۇرۇلغان. ② رەتلىك. ③
 تولغان (ۋۇجۇت، بەدەن):
 «Toplu bir oda — رەتلىك بىر ئۆي.»
toplu . iğne. is. قالپاقلىق يىڭنە.
 ① بىر يەردە بول — **topluluk, -ğu. is.**
 خانلارنىڭ توپى (ھەممىسى). ② جەمئىيەت،
 توپلۇق، توپلاق.
topluluklu. s. كوللېكتىپ، توپلانغان،
 توپلاق.
toplum. is. جەمئىيەت، توپلاق، توپلۇق.
toplum . bilim. is. سوتسىيەئولوگىيە.
toplumcu. is. s. سوتسىيالىست.
toplumculuk, -ğu. is. سوتسىيالىزم.
toplumdaş. is. يۇرتداش.
toplumlaştırmak. ئومۇملاشتۇرماق.

toplumsal. s. ئىجتىمائىي، سوتسىيە
 پائالىيەتلىك.
toplumsallık, -ğı. is. ئىجتىمائىيلىك.
topograf. is. توپوگرافىيە مۇتەخەسسسى.
topografya. is. yun. توپوگرافىيە
 (يەر ئاستىنى ئۆلچەش ھەم ئۇنى خەرىتە
 تىگە ۋە پىلانغا چۈشۈرۈش ھەققىدىكى
 بىلىم).
 ① يەر. ② مەملىكەت. **toprak, -ğı. is.**
 ③ تۇپراق، توپا. ④ ئېتىز.
toprak . altı, -nı. s. يەر ئاستى؛
 «Sincanın toprakaltı servetleri —
 شىنجاڭنىڭ يەر ئاستى بايلىقلىرى.»
toprak . bastı. is. ئىلگىرى چەت
 ئەلگە كىرگەن يولۇچىدىن ياكى مالدىن
 ئېلىندىغان باج.
toprak . bilim. s. تۇپراقشۇناسلىق.
toprak . boya. is. توپا بويلاق.
topraklamak. ئۈستىگە توپا تۆكۈمەك،
 توپا بىلەن ياپماق، ئۈستىگە توپا
 ياپماق.
topraklandırma. يەرگە ئىگە قىلماق،
 يەر بەرمەك.
 ① توپا ئارىلاشقان. ② **topraklı. s.**
 تېرىيدىغان يېرى بار (دېھقان).
toprak reförmü. is. يەز ئىسلاھاتى.
 ① توپا ئارىلاشمىغان. **topraksız. s.**
 ② يەرسىز؛
 «Topraksız köylü — يەرسىز دېھقان.»
 ① بىراقلا. ② ئۈلگۈچە: **toptan. z.**
 «Arkadaşlar toptan gittılar —
 يولداشلار بىراقلا كەتتى.»
 ئۈلگۈچە — **Toptan alış - veriş**
 ئېلىش - سېتىش.
toptancı. is. ئۈلگۈچە ساتقۇچى.

topuk, - ğu. is. سوڭ، ئۆكچە.

topuklu. s. ئۆكچىلىك؛

«Topuklu ayakkabı — ئۆكچىلىك
ئاياغ.»

topur. is. كەستاننىڭ (لىزا) تەكەنلىك
شۆپكى.

toput. is. kim. دۇغ (ھەرقانداق بىر
سۇيۇقلۇقنىڭ قاچمىسىنىڭ ئاستىدا تىنىپ
قالغان قويۇق قىسمى).

topu topu. z. ھەممە، جەمئىي؛

«Topu topu beş kişi değil mi?»
جەمئىي بەش كىشى ئەمەسمۇ؟»

topuz. is. ① ئۇچى كالىك كالتەك
(قەدىمدە قورال سۈپىتىدە قوللىنىلاتتى). ②
توپ شەكلىدە ئۆرۈلگەن چاچ. ③ دۇپ
دوملاق (ئادەم). ④ ئىشكىنىڭ يۇمىلاق
تۇتقۇچى.

tor¹ is. s. ① تور. ② توردەك توقۇل-
غان (باش كىيىمى).

~düşmek. توزاققا چۈشمەك، ئالدىنماق.

tor². s. تەجرىبىسىز، پىشىمىغان، خام
(ئادەم).

toradelf. is. fr. كىندىكتىن يۇقىرىسى
يېپىشقان ئىككى گەۋدىلىك ئاجايىپ نەرسە.

torakosiloz. is. fr. كۆكرەك شەكلىنىڭ
بۇزۇلۇشى.

toraman. is. ① سېمىز ئەتىلىك،
(بالا). ② ئەركەكلىك ئەزاسى.

torana. is. ھىندىستاندا بۇددا ئىبادەت-
خانىلىرىنىڭ ئالدىغا ياسالغان ئىشىك.

torba. is. ① يوغان خالتا. ② ئەر-
كەكلىك بېزى خالتىسى. ③ قەغەزدىن
ياسالغان كىتاب خالتىسى. ④ يۇڭ
يىپىتىن توقۇلغان ھەر خىل شەكىلدىكى
تاغار.

torbalamak. ① خالتىغا قاپلىماق.

② خالتا ھالىغا كەلتۈرمەك.

torbalanmak. ① خالتىدەك ساڭگىلاپ
كەتمەك، بوشىشىپ كەتمەك. ② پۇرلەش-
مەك، پۇرلىشىپ قالماق.

toreador. is. fr. isp. بۇقا بىلەن
سوقۇشقۇچى.

torero. is. isp. بۇقا بىلەن سوقۇشقۇچى.

torik. is. ① ئىككى يىللىق پالامىت
بېلىقى. ② ئەقىل. ③ ئەزەلەك ئەزاسى.

torlak. s. ① زەۋقى ئۈچۈن پۇلىنى
بۇزۇپ چاچقۇچى ياش. ② ئۆگىتىلمە-
گەن، كۆندۈرۈلمىگەن.

torluk, - ğu. is. تەجرىبە-مىسزلىك،
خاملىق.

torna. is. it. قىرىش ستانوكى.

tornacı. is. قىرىش ستانوكى ئىشچىسى.

tornado. is. isp. غەربىي ئافرىقا
قىرغاقلىرىدا چىقىدىغان قاتتىق بوران.

tornalamak. ستانوكتا قىرماق.

tornavide. is. it. ئەتۈرگە.

tornistan. is. ign. ① (پاراخوتنىڭ)
ماتورىنى تەتۈرسىگە ئايلاندۇرۇش.

② (كىيىم ھەققىدە) ئۆرۈش، تەتۈر قىلىش.

③ سۆزىدىن (پىكىرىدىن) يېنىۋېلىش.

torpido. is. ing. سۇ مىناسى پاراخوتى.

torpil. s. fr. ① سۇ مىناسى.
ئارقا تىرەك، يۆلەنچۈك (ئادەم).

turpillemek. مىنا بىلەن غەرق
قىلىۋەتمەك.

tertu. is. far. ① ئولتۇرۇشۇپ چۆكۈپ
قالغان نەرسە. ② قالدۇق. ③ ساقىندى.

④ نەرسىلەر ئاستىدىكى ئەڭ كېرەكسىز

نەرسە. ⑤ لاتقا.

tortulanmak. تىنماق؛

«Su durdukça turtulanır — سۇ تۇرغانسېرى تىنىدۇ.»
torun. is. نەۋرە:
 «Muminin torunları çoktur — مۆمىننىڭ نەۋرىلىرى كۆپ.»
tos. is. ئۈسۈش (كالا بىلەن ئۇرۇش ياكى مۇڭگۈز بىلەن ئۈسۈش).
tosbağa. is. → **Kaplumbağa.**
toslamak. ئۈسمەك، كالا بىلەن ئۇرماق.
tost. is. ing. ① ئىچىگە ماي سۈركەپ، مەخسۇس ئەسۋابتا كۆپتۈرۈلۈپ پىشۇرۇلغان نان كېسىمى. ② بىرىنىڭ شەرىپى ئۈچۈن ئىچىش.
tosun. is. ① پىچىۋىتىلگەن توپاق، موزاي. ② دوغىلاق يىگىت.
 ~ **gibi.** دوغىلاق ۋە بەستلىك (ئادەم).
tosuncuk. is. پەۋقۇلئاددە چوڭ تۈ-غۇلغان بالا.
totaliter. is. fr. دېموكراتىك پرىنسىپقا خىلاپ.
totem. is. (ئىپتىدائىي دىنىي ئىپتىقاد بولۇپ، بۇنىڭدا مەلۇم بىر ھايۋانغا چوقۇندۇ ياكى ئۇنى ئۆز ئەجدادى سۈپىتىدە ئۇلۇغلايدۇ).
totemcilik, - gi. is. (قە-توتېمچىلىق) دىمكى زاماندا توتېملارغا چوقۇنۇش مەستلىكى).
toto. is. قۇيرۇق (ئادەمنىڭ).
totogram. is. fr. ھەر مىراسى ئوخشاش ھەرپ بىلەن باشلىنىدىغان سۆزلەردىن تەشكىل قىلىنغان شېئىر شەكلى.
toy¹. is. زىياپەت.
toy². is. ياشلىقىدىن تەجرىبىسىز، ئەقىدىدارسىز.

toy³. is. zool. → **Toykuşu.**
toy . kuşu. is. zool. دوغداق.
toyluk, - ğu. is. تەجرىبىسىزلىك.
toynak, - ğı. is. تۇۋاق (ئات - ئېشەك قاتارلىقلارنىڭ).
toz¹. is. → **Töz.**
 ① چاڭ - توزان. ② ئۇنتۇق. ③ ئۇۋاق:
 «Kömür tozu — كۆمۈر ئۇۋىقى.»
 ① چاڭ - توزان. ② چاڭ - tozak. is. توزانلىق، بوران. ③ قۇشلارنىڭ بىرەك ئۇششاق ھەم يۇمشاق تۈكى.
tozamak. توزىماق.
 ① زەررە. ② پوپاڭلىق يەر. **tozan.** is.
 ① توزان بولماق. ② (يام - **tozarmak.** خۇر ھەققىدە) ئۇششاق ياغمىق، سىم - سىم چۈشمەك.
tozlanmak. چاڭ - توزان باسماق.
 ① توزان بولماق. **tozlaşmak.** ② چاڭلاشماق (ئۆسۈملۈك).
tozlu. s. توپا باسقان.
tozluk. s. پۇشقاقلق (تىزدىن تۆۋەن - نىگە كىيگۈزۈۋالدىغان ھەم توپىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئاياغنىڭ ئۈستىنى يېپىپ تۇرىدىغان پارچە).
tozmak. «نۇرغۇن يەرگە بېرىپ سەيلى قىلماق» مەنىسىدە قوللىنىلىدۇ.
toz . pembe. is. ئوچۇق شاپتۇل چېچىكى رەڭ.
toz . sabun. is. ئۇنتۇق سوپۇن.
toz . şeker. is. قۇم شېكەر.
tozlamak. توزىماق.
 ① توپا توزۇتماق. ② **tozuntu.** is. ئەقلىنى يوقاتماق.
 ① تۆھمەت. **tühmet, - ti.** is. ar.

② گۇناھ. ③ گۇمان. شۇبھە.
töhmətləndirmək. ① تۆھمەت چاپ. ② ئەيىب ۋە گۇناھنى يۈزىگە سالماق.
töhmətli. s. تۆھمەتكە قالغان.
tökezlemek. سەنتۇرۇلمەك.
tömbeki. is. far. چىلىم بىلەن چېكىپ
 لىدىغان تاماكا تۇرى.
töpi. is. قەدىمكى تۈرك بۆكى.
tör. is. تۆر (ئۆيىدە ئەڭ ئېتىبارلىق ئورۇن).
töre. is. ئادەت، ئەدەب - ئەخلاق.
töre . bilim. is. ئەخلاق بىلىمى، ئەخلاقىيەت.
töre . dışçılık, - ğı. is. ئامورالزم (ئەخلاق قائىدىلىرىنى قوبۇل قىلمايدىغان يول).
törel. s. ئەخلاقىي، قائىدە - يوسۇن، ئەخلاققا ئۇيغۇن.
törelcilik, - ğı. is. ئەخلاقشۇناسلىق.
törelsiz. s. ئەخلاققا زىت، خىلاپ.
törelsizlik, - ğı. is. ئەخلاقسىزلىق، ئەدەبسىزلىك.
tören. is. مۇراسىم.
törençi . başı. is. مۇراسىمغا رىياسەتچىلىك قىلغۇچى.
törenli. s. تەنتەنىلىك، داغدۇغىلىق.
törpü. is. چىشلىرى يىرىك ئىكەك.
törpülemek. ئىكەگدىمەك.
törpülenmek. ① ئىكەكلەنمەك. ② تەربىيە بېرىلمەك.
törpületmek. ئىكەكلەتمەك.
törpülü. s. ئىكەكلەنگەن.
tös. ھايۋاننى ئارقىغا شوخىتىش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان سۆز.

ئارقىغا شىخىشۇتماق **töskürmek.** (ھايۋاننى).
Tötonlar. öz. is. قەدىمكى گېرمان خەلقى.
tövbe. is. ar. توۋا.
tövbekâr. s. ar. far. توۋا قىلىپ توغرا يولغا قايتقۇچى.
tövbeli. s. ① توۋا قىلغان. ② ئىككىنچى قىلماسلىققا ۋەدە قىلغان.
töz is. ① تەكتى، ئەسلى، يىلتىزلىرى. ② جەۋھەر.
trafik, - ğı. is. fr. قاتناش، سەپىرى - سەپەر.
trahom. is. fr. تراخوما (يۇقۇملۇق كۆز ئاغرىقى).
trajedi. is. fr. ① تراگېدىيە. ② ئاقىۋىتى يامان ئەھۋال.
traktör, - rü. is. fr. تراكتور.
trampa. is. it. تېگىشىش، ئالماشتۇرۇش.
trampet, trampete is. بارابان.
tramvay. is. ing. ترامۋاي.
trança. is. rum. ئاق دېڭىز بېلىقى.
transformatör. is. fr. ترانسفورماتور (ئېلېكتر قۇۋۋىتىنى كۈچەيتىدىغان ياكى پەسەيتىدىغان ئاپپارات).
transit, - ti. is. fr. ① يۆتكەش (مالنى). ② چېگرىدىن ئۆتۈش، چېگرىدىن ئۆتكۈزۈش.
travay. is. fr. تەتقىقات ماقالىسى، ئىلمىي ماقالە.
travers. is. fr. ① شىپال (تۆمۈر - يول). ② سىم تاناب تۈۋرۈكلىرىنىڭ ئۈچ تەرىپىگە ئورنىتىلغان توغرا (چاپىراس) ياغاچ.
trefi. is. fr. ① ئۈچ قۇلاقلىق بېدە.

② كۇرت قەغەزلىرىدىكى چىللىك.
tremendo. s. it. تىترەك (مۇزىكىدا).
tren. is. fr. پۈيىز:
 «Pekine uçakla değil trenle gidiyorum — بېيجىڭگە ئايروپىلان ئەمەس، پۈيىز بىلەن كېتىمەن.»
trençkot, -tu. is. ing. يامغۇرلۇق.
tribün. is. far. ① مۇنبەر. ② تەنھە.
 رىكەت ياكى ئويۇن مەيدانلىرىدا تاماشى-
 بىنلارنىڭ ئولتۇرۇشى ئۈچۈن ھازىرلانغان
 ئورۇن.
tridezer. is. ing. يېڭى ئېسىلغان
 يەرنى تۈزلەش ماشىنىسى.
trikar. is. fr. ئۈچ چاقلىق، ئىككى
 كىشىلىك مۆتىكىلىك.
trikiyazis. is. fr. كىرىپكىنىڭ تۇغما
 ھالدا ياكى كېيىن كۆز ئىچىگە قاراپ
 ئۆسۈشى.
 ① بىر خىل يۇڭ رەخت. **triko.** is. fr.
 ② بۇ خىل رەختتىن تىكىلگەن كىيىم.
trikoloji. is. fr. ترىكولوگىيە (تىك) ۋە
 چاچنى تەتقىق قىلىدىغان بىلىم.
trikotaj. is. fr. تىكۈما، تىكۈمچىلىق،
 ئىلمە تىكۈلما ئىشلىرى.
trikotajcı. is. fr. ئىلمىي-تىكۈلما ئىش-
 لىرى بىلەن شۇغۇللانغۇچى.
trikromi. is. fr. ئۈچ خىل رەڭدە
 رەسىم بېسىش ئۇسۇلى.
tril. is. fr. قىزىل قان تومۇرلىرىدىكى
 تىترەش.
trilyon. is. fr. ترىليون، مىڭ مىلىيارد.
trim. is. ing. تەرتىپكە سېلىش، تىزىش.
trimester. is. fr. ئۈچ ئايلىق ۋاقىت،
 پەسىل.
tripleji. is. fr. ئىككى قول بىر پۇتتا

ياكى بىر قول ئىككى پۇتتا بولىدىغان
 پالەچلىك.
triplet. is. fr. ئۈچ كىشىلىك ۋېلىسپىت.
tripo. is. قىمارخانا.
 ① ئۈچ كىشىلىك **triyo.** s. ti. müz.
 مۇزىكا گۇرۇپپىسى. ② ئۈچ كىشىلىك.
triyola. ed. ئون مىسزالىق شېئىر.
tropika. is. yun. تىروپىك.
 ① ئەترەت، دۈي. **trup, -pu.** is. fr.
 ② تىرۇپپا.
tubûl. is. ar. دۇمباقلار، باراباندلار.
tufacı. is. قوراللىق قاراقچى، قوراللىق
 باسىمچى.
tufacılık, -ğı. is. قاراقچىلىق، ئوغرى-
 لىق، باسىمچىلىق.
tufalanmak. ئوغرىلىماق، بۆلىماق.
 ① تۇپان. ② شىددەتلىك **tufan.** is. ar.
 يامغۇر.
tufana. is. ئۈچ قەۋەتلىك بېلىق تورى.
 ① پارازىت، قان **tufeyl.** is. s. ar.
 شەرىغۇچى. ② تەييارتاپ.
 ① تۈكۈرۈك. ② ئوتنىڭ **tufû.** is. far.
 ئۆچۈپ قېلىشى.
tufûlet. is. ar. بالىلىق، كىچىكلىك.
 ① يۈلك بىلەن دېۋ. **tugay.** is. ask.
 زىيە ئوتتۇرىسىدىكى ئەسكىرىي بىرلىك،
 لۈي. ② ئەترەت، دۈي:
 «Üretim tugayı — ئىشلەپچىقىرىش
 ئەترىتى.»
 ① تۇغ. ② قىل، تۈك، چاچ. **tuğ.** is.
 ③ ئات قىلىدىن ئىشلەنگەن تاج.
tuğamiral, -lı. is. دېڭىز ئارمىيىسىدە
 گېنېرال لېيىتنانىت.
tuğ . general. قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىدە
 جۇنجاڭ.

tuğla. is. lat. ① خىش. ② خىشتىن ياسالغان.

tuğlacı. is. خىش پىشۇرغۇچى ۋە ساتقۇچى.

tuğlacılık, -ğı. is. خىشچىلىق.

tuğra. is. مۇنۇگرامما (ئىسىم، فامىلىنىڭ باش ھەرپلىرىدىن تۈزۈلگەن گۈلدەر يېزىق، ئالامەت).

tuğyan. is. ar. تاشقىن، سۇ تاشقىنى، تۇغيان.

tuh. ۋاي (ئۇندەش سۆز):

ۋاي پىيىزنى — «Tuh treni kaçırdık» كەتكۈزۈپ قويدۇق.

tuhaf. s. ar. ② ① يات، قىزىق. ③ ④ ئاجايىپ. ⑤ چۈشەنگىلى بولمايدىغان كىلىك.

«Tuhaf bir adı vardı, hatırıma gelmiyor — ئاجايىپ ئىسمى بار — ئىدى، ئەسلىيەلمەيۋاتىمەن.»

tuhafiye. is. ar. ② ① تۈرلۈك مال. ② پايپاق، قۇل ياغلىق، قۇلاقپ قاتارلىق لارنى زىننەتلەشكە ئىشلىتىلىدىغان نەرسىلەر.

tuhafiyeci. is. تۈرلۈك مال ساتقۇچى.

tuhaflik, -ğı. is. ئەجەبلىنەرلىك.

tuhfe. is. ar. ① ھەدىيە، سوۋغات. ② يېقىملىق، ياخشى نەرسە.

tuhla. s. ar. كۆكۈچ (رەڭ).

tuhm. is. far. → Tohum.

tuhme. is. ar. ھەزىم قىلالماسلىق.

tuhr. is. ar. ① تاھارەت (نامازدىن ئاۋۋالقى پاكىزلىك). ② ئايالنىڭ ئادەت كۆرمىگەن مەزگىلى.

tul, -lü. is. ar. ② ① ئۇزۇنلۇق. مېرىدىئان، مېرىدىئان سىزىقى.

tulâ. s. ar. تېخىمۇ ئۇزۇن، بەك ئۇزۇن، راسا ئۇزۇن.

tulga. is. تۆمۈر قالپاق، دۇبۇلغا.

tuluk. is. → Tulum.

tulum. is. ① تۇلۇم. ② گەۋدىسى تۇلۇمدىن پۈتۈلەپ چېلىنىدىغان ساز. ③ تۇلۇم شەكىللىك.

tulumba. is. it. ① سۇ چىقىرىش پومپىسى، چىقىرىقى، ئوت ئۆچۈرۈش ناسوسى. ② ناسوس. ③ پۇۋلىگۈچ.

tulumbacı. is. ئوت ئۆچۈرگۈچى.

tulumsu. s. تۇلۇمىسىمان.

tuim. is. ar. ① ئوزۇق - تۈلۈك. ② تەم.

tumağı. is. زۇكام.

tumân. is. far. كەڭ ۋە خالىتا ئىچكى كىيىم.

tuma'ninet. is. ar. خاتىرجەملىك، ئىشەنچ.

tumâr. is. ar. تۇمار.

tumba. is. it. ① ئاستىن - ئۈستۈن (بۆلمە). ② ئورنىغا ئېيتىلىش (بالا تاغزىدىن).

tumbadız. s. پاكىز ۋە دوغىلاق (ئادەم).

tu'me. is. ar. ① ئوزۇق - تۈلۈك. ② تەم. ③ لۇقى، تۆتىمە.

tumuşuk, -ğu. is. تۇمشۇق (قۇشنىڭ).

tumûh. is. ar. ئېگىز يەرگە تىكىلىپ قاراش.

tumûm. is. ar. تاشقىن، سۇ تاشقىنى.

tumûs. is. ar. بىر نەرسىنىڭ يوقىلىشى.

tunbûr. is. ar. → Tanbûr.

tunç, -cu. is. çin. s. ② ① تۇنجى. تۇنجىتىن ياسالغان.

Tunguzlar. öz. is. تۇڭگۇسلار.

tûni. is. ar. s. ② ① لۈكچەك، ئافىي.

رەزىل، پەسكەش. ③ ئوغرى.
 tur. is. ar. تاغ.
 tur. is. fr. دەۋر، ئايلىنىش.
 turaç, -cı. is. zool. چىل (قۇش).
 turba. is. fr. kim. تۈرى (سازلىقلاردا)
 ئۆسۈملۈكلەرنىڭ چىرىشىدىن ھاسىل
 بولغان يېقىلغۇ).
 turbalık, -ğı. is. تورفلىك.
 turfa. is. ar. يەھۇدىيلارچە ھارام
 سانالغان نەرسە.
 turfanda. s. far. ① چىلگە، بالدۇر
 پىشيدىغان (مېۋە، كۆكتات). ② مەۋسۈمنىڭ
 ئاخىرىدا يېتىشىدىغان.
 turfandacı. is. بالدۇر پىشيدىغان
 نەرسىلەر ساتقۇچى، يېتىشتۈرگۈچى.
 turfandalık, -ğı. is. بالدۇر پىشىدۇ
 غان كۆكتات، مېۋە يېتىشتۈرۈش ئىشى.
 turfandalık, -ğı. is. بالدۇر پىشىدۇ
 غان كۆكتاتلىق (كۆكتات تېرىلىدىغان يەر).
 turfe. kâr. s. ar. غەلىتە، ھەيران
 قالارلىق ئىشلارنى قىلغۇچى.
 turgay. is. تورغاي.
 turhan. s. ئېسىل زادە.
 turing. is. ing. ساياھەت.
 turist, -ti. is. fr. ساياھەتچى.
 turistik. is. fr. ساياھەت بىلەن
 مۇناسىۋەتلىك.
 turizm. is. fr. ساياھەت.
 turluk, durluk, -ğu. is. تۇرار جاي.
 turna. is. zool. تۇرنا.
 turna. gözü. s. ئاچ سېرىق.
 turne. is. fr. سەييارە ئويۇن قويۇش.
 turnike. s. fr. تۈرنىكا (كىرىش -
 چىقىش جايلىرىدا ئادەملەرنى بىردىن -
 بىردىن ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن ئورنىتىلغان

ئايالانما ئىشىك).
 turnusol, -lü. s. fr. تورنوسول (بىر
 يۈرۈش ئۆسۈملۈكتىن ئېلىنىدىغان خىمىيە
 يېمىۋى بويلاق).
 turnuva. is. fr. تەنھەرىكەت مۇسابىقىسى.
 turp, -bu. is. bot. far. تۇرپ، لوبۇ.
 turpgiller. is. bot. تۇرپ تىپىدىكى
 كۆكتاتلار.
 turre. is. ar. ماڭلاي چېچى.
 turş. s. far. ئاچچىق - چۈچۈك، چۈچۈك
 مەل (تەم).
 turşu. is. far. ① ئاچاسەي، شەنسەي.
 ② قاتتىق مەست.
 turşucu. is. ئاچاسەي تەييارلىغۇچى
 ياكى ساتقۇچى.
 turşuluk. s. ئاچاسەي قىلىشىشقا
 بولىدىغان.
 turta. is. it. تۇرت (قەنت، تۇخۇم
 ۋە مەشكە بىلەن پىشۇرۇلغان تاماق).
 turuncu. s. قىزىل سېرىق، سارغۇچ
 سېرىق.
 turunç. is. far. bot. تەمى ئاچچىق -
 چۈچۈك جۈيزە، ماندارىن.
 turuş. s. far. ئاچچىق - چۈچۈك.
 tustugan. is. çağatayca. ئاپقۇر،
 جام، كاسا، كوستاغان.
 tuş. is. fr. ① ۋايال قاتارلىق چالغۇ
 ئەسۋابلىرىدا ياكى خەت بېسىش ماشى-
 نىسى، ھېساب ماشىنىسى قاتارلىقلاردا
 ئىشلىتىلىدىغان يەر، تۈگمە.
 ② چېلىشتا دۈمبىنىڭ يەرگە تىپكەشى.
 Tuş. öz. is. dilb. كاپكازىيىنىڭ
 جەنۇبىدا قوللىنىلىدىغان گىرۇزىن تىلى.
 tüş. is. ar. ئۆزۈق.
 tuşe. is. fr. ئاياللارنىڭ جىنسى

مەنىسىز سۆزلەر، ھېكايىلەر.
 tûtiyâ. is. far. سېنىك، تۇتىيا.
 tutkal. is. يىلىم، شىلىم.
 tutkallamak. يىلىم (شىلىم) بىلەن يېپىشتۇرماق.
 tutkallı. s. يىلىم (شىلىم) سۈرۈلگەن، يىلىلانغان.
 tutku. is. قىزغىنلىق، قىزغىن ئۈمىد، قاتتىق ھاياجان، قايناق ھېسسىيات.
 tutkun. s. مەپتۇن، كۆڭۈل بەرمەكلىك.
 tutkunluk, - ğu. is. مەپتۇنلۇق.
 tutmaç. is. mutf. ئۇششاق خېمىر.
 پارچىلىرىدىن ياسالغان قېتىقلىق تاماق.
 ① تۇتماق;
 «Ateşi tutma, elini yakar — قوتنى تۇتما، قولۇڭنى كۆيدۈرىدۇ.
 «Hırsızı tutmak — «ئوغرىنى تۇتماق.
 ② قولغا چۈشۈرمەك، تۇتۇۋالماق، ئۇۋۇلىماق. ③ ساقلىماق;
 «Bu sözü aklınızda tutun — بۇ سۆزنى ئېسىڭىزدە ساقلاڭ.
 ④ قاماپ قېيماق، سولاپ قويماق.
 ⑤ قاپلاپ كەتمەك، بېسىپ كەتمەك;
 «Duman ortalığı tuttu — قەتراپنى تۇمان قاپلاپ كەتتى.
 ⑥ ئالماق، يېپىشماق;
 «Bu tahta boya tutmaz — بۇ تاخە رەڭ ئالمايدۇ.
 ⑦ كونترول قىلماق، تىزگىنلەمەك;
 «polis. yolları tutmuş — ساقچىلار يوللارنى تىزگىنلەپتۇ.
 ⑧ قولىيماق، قوغدىماق;
 «Busoruda siz beni hiç tutmadınız — بۇ مەسىلىدە سىز مېنى زادى

يولىنى تەكشۈرۈش، بۆلۈپمۇ مەخسۇس ھامىلدار ئايالنى تەكشۈرۈش.
 tût. is. far. ئۈجمە، چۈجەم.
 tutacak, - ğı. is. ساپ، تۇتقۇچ.
 ① لايىزاتىزىر tutaç, - cı. is. kim. يىدە ئىشلىتىلدىغان قىسقىچ. ② قازاننى ئوچاقتىن چۈشۈرۈشتە ئىشلىتىدىغان لانا.
 ① دەستە. ② تۇتقۇچ. tutak, - ğı. is. ③ رەھنە;
 «Bıçak tutağı — پىچاقنىڭ دەستىسى.
 tutam. is. تۇتام، ئوچۇم;
 «Bir tutam tuz — بىر ئوچۇم تۇز.
 tutamaç, - cı. is. ساپ، تۇتقۇچ.
 ① تۇتقۇچ، ساپ، tutamak. is. ② دەلىل، پاكىت، ئىسپات.
 tutamlamak. بىر تۇتام ئالماق.
 tutam tutam. s. دەستە ھالىدىكى، دەستە، دەستەم.
 ① سۆزلەرنىڭ tutanak, - ğı. is. ئەينەن يېزىلىشى. ② توختام، كېلىشىم، پۈتۈم. ③ بىرەر ئورگان تەرىپىدىن يېزىلغان دوكلات.
 ① مىقدار. ② پۇل مىقدار. tutar. is. ③ مەبلەغ.
 ① نېرۋا tutarak, tutarik. tutarga. is. كېسەللىكى. ② تۇتقاق كېسىلى.
 tutarlı. s. مۇۋاپىق، ئۇيغۇن، لايىق.
 tutarlık, - ğı. is. تۇيغۇنلۇق، مۇۋاپىقلىق.
 tutarsız. s. ئۇيغۇنسىز، نالايىق، مۇۋاپىقسىز.
 tutarsızlık, - ğı. is. ئۇيغۇنسىزلىق، مۇۋاپىقسىزلىق.
 tuti. is. zool. تۇتى (قۇش).
 tuti.name. is. ئەمەلىي مەنىسى يوق،

- قوللىمىدىڭىز.»
 ⑨ ياراتماق، خالىماق:
 «Bu modayı kimse tutmıyor —
 بۇ مودىنى ھېچكىم ياراتمايدۇ.»
 ⑩ ئۇيغۇن كەلمەك، ماس كەلمەك:
 «Bu söz ötekini tutmuyor —
 بۇ سۆز باشقىسىغا ئۇيغۇن كەلمەيدۇ.»
 ⑪ خىزمەتكە سالماق، خىزمىتىگە ئالماق:
 «Aşçı tutmak —
 ئاشپەز سالماق.»
 ⑫ باشلىماق:
 «İşi fena tuttular —
 ئىشنى يامان باشلىدى.»
 ⑬ كىرىشمەك، ماڭماق:
 «Tuttuğumuz doğrudur —
 ماڭغان يولىمىز توغرا.»
 ⑭ ئېرى بولماق:
 «Arkadaşım onun kız kardeşini tutar —
 دوستۇم ئۇنىڭ سىڭلىسىنىڭ ئېرى بولىدۇ.»
 ⑮ تەسىر قىلماق:
 «Bu uyku ilacı beni tutmadı —
 بۇ ئۇيقۇ دورىسى ماڭا تەسىر قىلمىدى.»
 ⑯ ئۇلاشماق، يېتىپ بارماق:
 «O, şimdi köyü çoktan tutmuştur —
 ئۇ يېزىغا ئاللىقاچان يېتىپ بارغان بولغاى.»
 ⑰ يوللۇقماق، تەگمەك:
 «Burasını rüzgar tutmaz —
 بۇ يەرگە بۇ يەرگە تەگمەيدۇ.»
 ⑱ پەرەز قىلماق، تەخمىن قىلماق:
 «Turalımki senin bunda suçun yok —
 پەرەز قىلىشىمچە سېنىڭ بۇنىڭدا گۇناھىڭ يوق.»
 ⑲ ئوققا تۇتماق:
 «Şehri ateşe tutmak —
 شەھەرنى ئوققا تۇتماق.»

- ⑳ يېقىنلاشتۇرماق، قاقلىماق، تۇ، باق:
 «Sırtı kulağına tutmak —
 سائەتنى قۇلىقىغا تۇتماق.»
 «E meği ateşe tutmak —
 ناننى ئوتقا قاقلىماق.»
 ㉑ قونماق، پەيدا بولماق:
 «Çocuğun yemeğine dikkat etmeli ki, biraz et tutsun —
 بالىنىڭ تامىقىغا دىققەت قىلىشى كېرەككى، بىر ئاز ئەت قونسۇن.»
 ㉒ تۇتماق، قوللانماق، ئىشلەتمەك:
 «Ustura tutmak —
 ئۇستۇرا تۇتماق.»
 ㉓ باغلىماق، تۇتماق:
 «Kaymak tutmak —
 قايماق باغلىماق.»
 ㉔ تۇتماق، باشلىماق:
 «Sancısı tutmak —
 سانجىقى تۇتماق.»
 ㉕ كۈتكەن نەتىجىگە ئېرىشمەك، مەقۇلەتە يەتمەك:
 «Dikilen ağaç tuttu —
 تىكىلگەن دەرىخ تۇتتى.»
 ㉖ قەرزىگە بەرمەك، تۇتماق:
 «Dikilen ağaç tuttu —
 تىكىلگەن دەرىخ تۇتتى.»
 ㉗ داۋام قىلماق:
 «Bu iş iki saat tuttu —
 بۇ ئىش ئىككى سائەت داۋام قىلدى.»
 ㉘ يېپىشماق:
 «Çivi iyi tuttu —
 «مىخ ياخشى تۇتتى.»
 ㉙ كىرىپتار بولماق، مۇپتىلا بولماق:
 «Çocuğu sitma tutmuş —
 بەزگەك كېسىلىگە مۇپتىلا بوپتۇ.»
 ㊱ تەسىر (قىلغا) - ғы. is. tutsak, -
 چۈشكەن.
 ㊲ تەسىرلىك، - ғы. is. tutsaklık, -
 ئاسارەت.
 ㊳ تۇتسۇ. is. تۇتسۇ.

tutturmak. ① تۇتۇرماق. ② يېپىشتۇر-
ماق، مەخلىماق، چاپلىماق. ③ كىرىش-
مەك، قولغا ئالماق (ئىشنى). ④ مەقسەتكە
ئېرىشمەك.

tutturmalık, -ğı. is. تۇتۇرغۇچ،
تۇتۇرمىلىق.

tutturucu. is. تۇتۇرغۇچى.

tutu. is. گۈرە، رەنە.

tutucu. s. مۇئەسسەسە، كونسېرۋاتور،
كونىلىقنى ساقلىغۇچى.

tutuculuk, -ğu. is. مۇئەسسەسەلىك،
كونسېرۋاتورلۇق.

tutuk. s. ① تاتىنچاق، ئۇتانچاق.

② كېكەچ، كېكەچلەپ سۆزلەيدىغان:

«Tutuk adam — تارتىنچاق ئادەم.»

tutuklama. is. قاماش، سولاش، تۇر-
مىگە سېلىش.

tutuklamak. قامىماق، سولماق، تۇر-
مىگە سالماق.

tutuklu, s. مەھبۇس، گۇناھكار،
جىنايەتچى.

tutukluk, -ğu. is. ① تارتىنچاقلىق.

② ئىشلىيەلمەسلىك.

tutulma. is. تۇتۇلۇش، كۆيۈش.

① ئاينىڭ تۇتۇلۇشى — «Ay tutulması»
(كۆيۈشى).

tutulmak. s. ① تۇتۇلماق. ② كۆي-
مەك. ③ ئىشلىمەس ھالغا كەلمەك، بىر

يېرى ئىشلىيەلمەسلىك. ④ ئىچى

پۇشماق، زېرىكمەك. ⑤ مۇپ

تىلا بولماق:

«Ay tutuldu — ئاي تۇتۇلدى.

Bu işe gittikçe tutulmuyorum —

بۇ ئىشقا بارغانسېرى ئىچىم پۇشۇۋاتىدۇ.»

tutulu. s. رەنمىگە ئېلىنغان.

tutulum. ئەكلىپتىكا، يەرنىڭ قۇياش
ئەتراپىدىكى يولى جايلاشقان تەكشىلىك.

tutum. is. ① تۇتۇلغان يول.

② ئىقتىسادچىلىق. ③ مەۋقە، مەيدان:

«Bu mesele üzerindeki tutumunuz

nasıl? بۇ مەسىلە ھەققىدىكى مەيدانىڭىز

قانداق؟»

tutumlu. s. ئىقتىسادچىل.

tutumluluk, -ğu. is. ئىقتىسادچىلىق.

tutumsuz. s. ئىسراپچىل.

tutumsuzluk, -ğu. is. ئىسراپچىلىق،

ئىسراپخورلۇق.

tutunmak. ① ئۆزى ئۈچۈن قوللانماق،

ئۆزى ئۈچۈن ئىشلەتمەك. ② يۆلەنمەك:

«Ustura tutunmak — ئىشلەتمەك،

شادىغا — Parmaklığa tutundu

يۆلەندى.»

tuturuk, -ğu. is. تۇتۇرۇق.

tutuşmak. ① تۇتۇشماق. ② كىرىشمەك.

③ تۇتاشماق (ئوت):

قول تۇتۇشماق. «El tutuşmak —

تالاش. — Tartışmaya tutuşmak —

تارتىشقا كىرىشمەك.»

tutuşturmak. ① تۇتۇشتۇرماق. ② تۇ-
يۇقسىز بەرمەك، تۇتقۇزۇپ قويماق:

«Bir şey demeden mektubu eline

tutuşturdu — بىر نەرسە دېمەستىنلا

خەتنى قولغا تۇتقۇزۇپ قويدى.»

tutya. is. ar. → Tûtiya

مايلىق رەسىم ۋە بۇ is. fr. tuval.

خىل رەسىم سىزىلغان رەخت.

① گىرىم قىلىش is. fr. tuvalet, -ti.

قۇيى، پەرداز قىلىدىغان يەر. ② ئاياللار.

نەڭ كىچىلىك كىيىمى. ③ ساقال -

بۇرۇتنى ئېلىش، كېيىنىش، پەرداز قىلىشتا قوللىنىلىدىغان چوڭ ئەينەك. ④ ھاجەتخانا، خالا جاي.

tuz. is. تۇز.

tuzak, - ğı. is. ① توزاق، قىلتاق. ③ سۇيىقەست:

② قاپقان. ③ سۇيىقەست:

«Bu bir tuzaktır, aldanmayın — بۇ بىر سۇيىقەست، ئالدىنماڭ.»

tuzakçı. is. سۇيىقەستچى، ئالدامچى.

tuzcu. is. تۇز ساتقۇچى.

tuzcul. s. bot. شورنى ياخشى كۆرىدىغان (ئۆسۈملۈك).

tuzla. is. تۇز مەيدانى، تۇز كېنى، تۇزلاق.

tuzlak. s. شورلۇق (يەر)، تۇزلاق.

tuzlama. is. s. ① تۇزلاش، تۇز سېپىش، تۇزلىما. ② تۇزلانغان:

«Tuzlama balık — تۇزلانغان بېلىق.»

tuzlamak. تۇزلىماق، تۇز سەپمەك.

tuzlanmak. تۇزلانماق.

tuzlu. s. ① تۇزلۇق. ② بەك قىممەت:

«Bu yemek tuzlu olmuş — بۇ تاماق — تۇزلۇق بولۇپ كېتىپتۇ.»

بۇ — Bu bana tuzluya oturdu

ماڭا بەك قىممەت ئوختىدى.

tuzlu . balgam. بىرمۇنچە تېرە

كېسەللىكلەرنىڭ ئومۇمىي ئىسمى.

tuzluca. s. ① نىسبەتەن تۇزلۇق. ② خېلى قىممەت.

① تۇزلۇق، تۇز. ② ئاتلارنىڭ كۆز چانلقى،

ئادەملەر بويىنىڭ ئوڭ ۋە سول تەرىپىدىكى مۇرە چۇقۇرى.

tuzluk, - ğu. is. ① تۇزلۇق، تۇز. ② ئاتلارنىڭ كۆز چانلقى،

ئادەملەر بويىنىڭ ئوڭ ۋە سول تەرىپىدىكى مۇرە چۇقۇرى.

تۇز كىسلاتاسى، tuz . ruhu, - nu. is.

تۇزى كەم.

① تۇزسىز، تۇزى كەم. tuzsuz. s.

② تەمسىز چاقچاق قىلىدىغان (ئادەم).

tü. «جاڭگىنى تارت!»، «بېشىڭنى يە!»،

«خۇدا ئەدەپىڭنى بەرسۇن!» مەقسىتىدە

قوللىنىلىدۇ.

tüb. is. fr. ① بىر ئۇچى ئېتىك

نەيچە. ② پەرداز بۇيۇملىرى قاچىسى.

tübağ. is. fr. تۇرۇبا ئورنىتىش.

tübbet. is. ar. تىبەت.

tüberkülijen. s. fr. تۇبېر كۇلىيوز

قىلغۇچى.

tüberkülosid. is. fr. تۇبېر كۇلىيوزنى

يوقىتىشچى.

tüberküloz. is. fr. تۇبېر كۇلىيوز،

سىل.

tücah, tecâh, ticâh. is. ar. قارشى

(ئۇدۇل) تەرەپ.

tüccar. is. ar. سودىگەر، تىجارەتچى.

tüccarlık, - ğı. is. سودىگەرچىلىك،

تىجارەتچىلىك.

tüf. is. fr. يانار تاغدىن ئېتىلىپ

چىققان تاغ جىنىسى.

tüfek, - ği. is. far. مىلتىق، پىيادە

ئەسكەرلەر مىلتىقى.

tüfekçi. is. ① مىلتىق ياسىغۇچى يا —

كى ساتقۇچى. ② ساراي بەكچىسى،

ساراي كۆزەتچىسى.

tüfeklik, - ği. is. ① ھەربىي گا —

رازمىلاردا مىلتىقلار قويۇلىدىغان يەر.

② مىلتىق قېپى.

tüfeng. is. far. مىلتىق، قورال.

tükel. s. تولۇق، تامامەن، پۈتۈن،

مۇكەممەل.

tükenmek. تۈگىمەك، ئاخىرلاشماق،

تاماملانماق.

tükenmez. is. ① دائىم سۈيى كۆپ
يېپ تۇرىدىغان بىر خىل ھېۋە شىرنىسى.

② تۈگىمەس - پۈتمەس.
tükenmez . kalem. is. ماي قەلەم،
يۈەنزىبى.

tüketici. is. يەپ - ئىچىپ تۈگەتكۈچى.
tüketim. is. تۈگىتىش، پۈتتۈرۈش.
tüketmek. تۈگەتمەك، پۈتتۈرمەك، تا -
مالمىق، خەجلىمەك.

tükme. is. far. تۈگمە، توپچا.
tükürmek. تۈكۈرمەك.
tükürük, - gü. is. تۈكۈرۈك.
tükürۈkleme. پۈرگىمەك، ئاغزى بىلەن
سەپمەك.

tül. is. dok. داکا.
① داکا. ② داک -
دىن ئىشلەنگەن.

tülemek. ① تۈك چىقارماق. ② تۈلمەك.
tütün. is. ئاي ئەتراپىدا پەيدا بولىدۇ -
دىغان گەردىش.

tüm. is. s. ① پۈتۈنلەي، ھەممىسى،
تامامەن. ② تۈمەن «tümen» سۆزىنىڭ
قىسقارتىلمىسى:

«Parasının tümünü kaybetti —
پۇلىنىڭ ھەممىسىنى يوقاتتى.»

tüm . amiral. is. دېڭىز ئارمىيىسى
گېنېرال مايورى.

tümbek, -gi. is. ① دانىخوۋەك.
② بىر خىل ساز.

tümce. is. gram. جۈملە.
tümceleme. بىر نەرسىنى مۇكەممەل
ھالىغا كەلتۈرمەك.

tümel . s. ئۇنىۋېرسال، ئومۇمىي،
يىغىنچاقلىغان، ئومۇملاشتۇرۇلغان.

tümen. is. دىۋىزىيە (ھەربىيىدە).

tümgeneral, - lı. is. گېنېرال مايور،
شاۋجياڭ.

tümleç, - çı. is. تولۇقلىغۇچى.

tümlemek. تامالمىق، تولۇقلىماق.

tümlemek. تاماملانماق، تولۇقلانماق.

tümler. s. تاماملانغان، تولۇقلانغان.

tüm . sayı. is. بىر پۈتۈنلۈكنى
ھاسىل قىلىدىغان شەخسلەر سانى.

① دۆڭلۈك، تۆپە،
dümsek, - gi. is. دۆۋە.

tün. is. تۈن، كېچە.

tün . aydın. is. «ياخشى چۈش كۆر»

tünek, - gi. is. قونداق (توخۇ
قاتارلىقلارنىڭ).

tüneklemek. قونداققا چىقماق.

tünel. is. ing. تەشەببە، توننېل
(تاغ تەشەببى).

tünemek. قونداققا چىقماق، ئۇچار
قۇشلارنىڭ بىر نەرسىگە قونۇپ كېتىشى
ئۆتكۈزۈشى.

tüngür. is. شامانلارنىڭ روھلارنى
چاقىرىش ئۈچۈن چالىدىغان دۇمبىقى.

tünmek. قاراڭغۇ چۈشمەك.

tür, - rü. is. تۈر، خىل.

türbe. is. ar. گۈمبەز (ئاتاقلىق
ئادەملەرنىڭ قەبرىسى).

türbedar. is. ar. far. گۈمبەزگە
قارىغۇچى.

türbet. is. far. → Türbe.

türbin. is. fr. تۈربىنا (ھور، گاز
كۈچى بىلەن ئىشلەيدىغان دۈگىگاتېل).

türdeş. s. تۈرداش، ھەم جىنس.

türdeşlik, - gi. is. تۈرداشلىق،
جىنسداشلىق.

türe. is. ھوقۇق.

türeç, - ci. is. كېيىن پەيدا بولغان ئادەت.

türedi. is. s. ① كېيىن پەيدا بولغان، ئۇ يەر - بۇ يەردىن توپلانغان.

② قەيەردىن ئىكەنلىكى نامەلۇم، تېگى - تەكتى ئېنىق بولمىغان. ③ تۇيۇقسىزلا ئۆسۈپ كەتكەن، ھايت - ھۇيت دېگۈچە ئاتىنىپ قالغان. ④ باندەت، قاراقچى، ئاسىي:

«Türedi kimseler — ئۇ يەر بۇ يەر - دىن توپلانغانلار.»

türel. s. ھەرقۇسى.

türemek. ① بىردىنلا پەيدا بولۇپ قال - ② تۈرلەنمەك (گرامماتىكىدا). ③ كۆپەيمەك:

«Kızarmak ve kızıl kelimele - ri, aynı kökten türemiş sözcük - lerdir — قىزارماق، قىزىل سۆزلىرى — ئەينى يىلتىزدىن تۈرلەنگەن سۆزلەردۇر.»

türemiş. s. ① تۈرەلگەن، مەيدانغا چىققان، پەيدا بولغان. ② بىر يىلتىزدىن كەلگەن.

türeti. is. ئىختىرا، ئىجاد.

türetici. is. ئىختىراچى، ئىجاد قىلغۇچى.

türetmek. ① ئىجاد قىلماق، ياراتماق، مەيدانغا كەلتۈرمەك. ② ئىشلەپ چىقارماق، كۆپەيتىمەك:

«Mehmet yenilik türetti — مەھمەت يېڭىلىق ياراتتى.»

türelmen. is. ئىجاد قىلغۇچى.

Türk. öz. is. تۈرك.

Türkân. is. far. ① تۈركلەر. ② ئا - ياللار ئىسمى.

türkcüş. s. far. چالا پىشقان گۆش.

Türkçe. öz. is. تۈركچە، تۈرك تىلى.

Türkçeci. öz. is. s. ① تۈركچىلىك

پىرىنسىپىنى ھىمايە قىلغۇچى، تۈركچى - لىك تەرەپدارى. ② تۈرك تىلى ئوقۇتقۇچىسى.

Türkçecilik, - gi. is. تۈركچىلىك (تۈرك تىلىنىڭ ساپلىقىنى قوغداش ئۈچۈن قىلىنغان كۈرەش).

Türkçeleştirmek. ① تۈركچىلەشتۈرمەك (تىلنى). باشقا تىللارنىڭ ئورنىغا تۈركچىنى ئىشلەتمەك. ② تۈركچىگە تەرجىمە قىلماق.

türkçesi. z. توغرىسى، ئوچۇقراقى، ئېنىقى:

«Türkçesi sen bu işi beceremedin — توغرىسى، سەن بۇ ئىشنى باشقا ئېلىپ چىقالىدىن.»

Türkcü. öz. is. s. تۈركچۇ (ئوسمان پادىشاھلىقىنىڭ ئاخىرقى يىللىرىدا ئوسمانلىق ۋە ئىسلامچىلىق ئېقىمىغا تاقابىل ھالدا تۈركلىك ھېسسىياتىنى تەشەببۇس قىلغۇچىلار).

Türkcülük, - gü. is. تۈركچىلىك.

Türkistan. öz. is. تۈركىستان.

Türkiyat. is. تۈركولوگىيە، تۈركىيات.

Türkler. öz. is. تۈركلەر، تۈرك خەلقى.

Türkleşmek. تۈركلەشمەك.

Türkleştmek. تۈركلەشتۈرمەك.

Türklük, - gü. öz. is. ① تۈركلىك. ② تۈرك جەمئىيىتى.

Türkmen. öz. is. تۈركمەن.

Türkmence. öz. is. تۈركمەن تىلى.

Türkmenistn. öz. is. تۈركمەنىستان.

Türkmenler. öz. is. تۈركمەنلەر.

türkolog. is. yun. تۈركولوگ،

تۈركولوگىيە ئالىمى.

türkoloji. is. yun. تۈركولوگىيە.
 türk. is. خەلق شېئىرى ۋە قوشاقتىن
 تۈزۈلگەن غەزەل، خەلىق ناخشىسى.
 ~ çağırmaq. خەلق ناخشىسى ئېيتماق.
 türlü. s. is. ① تۈرلۈك، خىلمۇ
 خىل، ھەر خىل. ② خىلمۇ خىل
 كۆكتات بىلەن پىشۇرۇلغان تاماق.
 türlü türlü. z. — خىلمۇ خىل.
 تۈرلۈك، - تۈرلۈك، تۈرلۈك - تۈمەن.
 türsellik, - gi. is. → Özgürlük.
 türüm. is. مەۋجۇدىيەت، مەۋجۇت
 بولۇش، شەكىللىنىش.
 türüş. s. far. ئاچچىق - چۈچۈك.
 tür. is. تۈك.
 tür. s. توققۇزىنچى بىرى.
 tütmek. ئىس چىقارماق، تۈتۈن
 چىقارماق.
 tütsü. is. تۈتۈن، ئىس، ئىسرىق.
 tütsülemek. ئىسلىماق، سۈرلىمەك،
 ئىسرىق سالماق.
 tütsülü. s. ① تۈتۈنلۈك. ② مەست.
 tütsülük, - gü. is. ئىسرىقدان.

① ئىس چىقارتماق،
 تۈتۈن چىقارماق، ئىسلىماق. ② چەكمەك.
 ütük. is. far. چوڭ پەردە، ياپقۇچ.
 türün. is. tatarca. تاماكا.
 tütüncü. is. تاماكا سودىگىرى، تاماكا
 تېرىغۇچى.
 tütüncülük, - gü. is. تاماكىچىلىك.
 tüy. is. تۈك.
 tüy . döken. is. ئۈستۈرا.
 ① تۈك چىقارماق. ② پۇل
 ئىگىسى بولماق.
 tüylü. s. ① تۈكلۈك. ② مويى ئۇزۇن گىلەم.
 tüymek. قاقچاق.
 tüysüz. s. ① تۈكسىز. ② ساقال-
 بۇرۇتى چىقىمىغان.
 ~ şeftali. تۈكسىز شاپتۇلا
 tüysüzlük, - gü. is. bot. تۈكسىز-
 لىك (تۈكسىز ئۆسۈملۈك).
 tüyüs. is. ar. تىكىلەر (پىچىلمىغان
 سەرگە).
 ① ئادالەت. ② ئەدلىيە. is. tüze.
 tüzük, - gü. is. huk. نىزامنامە.

U·u

u U, ئۇ (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 25-ھەرپى).
 ubâd. s. ar. ① جۇشقۇن. ② قاتتىق تاشقىن سۇ.
 ubâr. is. far. ئىگراش، يىغلاش.
 ubeyt, - di. is. ar. كىچىك قۇل، بالا قۇل.
 ubudiyet, - ti. is. ar. قۇللۇق.
 ubûr. is. ar. ① سۇنىڭ بىر تەرەپىگە ئۆتۈش. ② ئاتلاش، ئۆتۈش.
 ucâm. is. ar. ئۇرۇقچا، مېخىز.
 ucâp, uccâb. s. ar. كۈلكىلىك نەرسە، ئەجەبلىنەرلىك نەرسە.
 ucra. s. → Ücra.
 ucube. is. ar. ① تاڭسۇق، ئاجايىپ نەرسە. ② قۇرۇلۇشى تۈرداشلىرىغا ئوخشىمايدىغان.
 ucubelik, - gi. is. ① يىرگىنىچىلىك، بەت - بەشرە. ② جانلىقلارنىڭ تەن قۇرۇلۇشىدىكى چوڭ نورمال سىزلىق.
 ucuz. s. ئەرزان: ئەرزان رەخت. — Ucuz kumaş — Ucuz erin yahnisi tatsiz (yavan) ئەرزان گۆشنىڭ شورپىسى — olur تېتىماس.
 ucuzcu. s. ① ئەرزان ساتقۇچى. ② ئەرزان ئالغۇچى.
 ucuzlamak. ① ئەرزانلىماق، باھاسى چۈشمەك. ② ئاسان قولغا كەلتۈرۈلمەك.

ucuzlatmak. ئەرزانلىتماق، باھاسىنى چۈشۈرتمەك.
 ucuzluk, - ğu. is. ① ئەرزانلىق، باھاسى تۆۋەنلىك، تۆۋەن باھالىق. ② ئەرزانچىلىق.
 uç, - cu. is. ① ئۇچ. ② چەت، ياقا. ③ ئاخىرى. ④ سەۋەب.
 1. Bıcağın ucu — پىچاقنىڭ ئۇچى.
 2. Şehrin bir ucundan Şbür ucuna kadar — شەھەرنىڭ بىر چېتىدىن يەنە بىر چېتىگىچە.
 3. Bu ormanın ucu yok — بۇ ئورماننىڭ چېكى يوق.
 uçak, - ğı. is. ئايروپىلان، ئايروودروم، ئايروپىلان ئىستانسىسى.
 uçakçı. is. ئايروپىلان ئىشلەتكۈچى.
 uçak . savar. is. زېنت توپ.
 uçar. s. ئۇچار، ئۇچقۇچى، ئۇچقۇر.
 uçarı. s. ① ھەددىدىن تاشقىرى. ② ئويۇن كۈلكىگە بېرىلگەن، تاماشاغا بېرىلگەن.
 uçarılık, - ğı. is. ئويۇن تاماشا بىلەن كۈن ئۆتكۈزۈش.
 uçkun. is. ئۇچقۇن.
 uçkur. is. t. ئىشتانباغ.
 uçkurluk, - ğu. is. ① ئىشتانباغ. ② بايراقنىڭ يىپ ئۆتكۈزۈلگەن كانارى.
 uçlama. is. ھەر مىسرانىڭ باش

ھەربىي يۇقىرىدىن تۆۋەنگە قاراپ ئوقۇلسا
بىر سۆز بارلىققا كېلىدىغان شەكىلدە
يېزىلغان شېئىر.

بەرمەك، قايتۇرۇپ بەرمەك، **uçlanmak.**
ئۆتمەك.

① ئۇچماق. ② تەۋزىماق. **uçmak.**
③ ئۆگمەك. ④ يوق بولماق. ⑤ دو-
مىلاپ چۈشمەك، ئېگىز يەردىن
چۈشمەك:

رەڭگى ئۆگۈپتۇ. — **Rengi uçmuş**

بىزنىڭ — **Bizim kitaplar uçmuş**
كىتابلىرىمىز يۈتۈپ كېتىپتۇ.

جەننەت. **uçmak, - ğı. is.**

چەكسىز، پاينىسىز: **uçsuz. s.**

چېكى يوق، پا. — **Uçsuz bucaksız**
پاينىسىز.

① ئۇچقۇچى، ئۇچىدىغان. **uçucu. s.**
② پارغا ئايلىنىپ كېتىدىغان.

سۇنۇق: **uçuk¹, - ğu. is.**

«رەڭگى سۇنۇق. — **Rengi uçuk**

ئوچۇق (كال. **uçuk², - ğu. is.**
پۇكلاردا بولىدىغان).

ئوچۇق چىقماق. **uçuklamak.**

ئوچۇقسىمان. **uçuksu. s.**

① ئۇچۇرماق. ② ئۇچۇرۇ. **uçurmak.**
ۋەتمەك:

لەڭلەك — **Uçurtmayı uçurmak**
ئۇچۇرماق.

ئوق — **Kurşun kulağını uçurmus**
قۇلىقىنى ئۇچۇرۇۋەتتى.

لەڭلەك. **uçurtma. is.**

ئۇچۇرتماق. **uçurtmak.**

① ئۇچۇرۇم، تىك ۋە **uçurum. is.**
چوڭقۇر يار. ② زور پالاكەت. ③ زور

پەرق.

ئۇچۇش ھەرىكىتى، ئۇسۇلى. ۋە **uçuş. is.**

① ئۇچۇشماق. ② دولقۇنلىماق. **uçuşmak.**

داۋاسىز (ئاغرىق). **udâl. is. ar.**

ئوت چالغۇچى. **udi. is. ar.**

① يولدىن چىقىپ **udûl. is. ar.**
كېتىش. ② چېكىنىش، ۋاز كېچىش.

① دۈشمەنلىك. ② **udvân. is. ar.**
ھەقسىزلىك، زۇلۇم.

ئۆھ: **uf.**

ئۆھ! تازىمۇھاردىم. — **Uf! çok yoruludum**

«ئاه! قورسۇقۇم ئاچتى. — **Uf acıktım**

بەك كىچىك، كى. **ufacık, - ğı. is.**
كىچىكىنە، ئۇۋاقچە.

كىچىكىنە — **Üfacık bir adamdır**
بىر ئادەم.

① كىچىك. ② ئاز، **ufak, - ğı. s.**
ئەزىمەت. ③ ئۇۋاق. ④ تۆۋەن
دەرىجىلىك:

كىچىك ئۆي. — **1. Ufak ev**

ئەزىمەت ھەق. — **2. Ufak bir ücret**

نان ئۇۋىقى. — **3. Ekmek ufağı**

كىچىك بىرخادىم. — **4. Ufakbirmemur**

كىچىك شەھەر — **5. Ufa kşheir**

كىچىك كۆلەم — **6. Ufa kbir çapta**

دە (دائىرە).

پارچە - پۇرات. **ufak . tefek.**

كىچىكىنە، ئۇۋاقچە. **ufakça. z.**

① كىچىكىلىك، **ufaklık, - ğı. is.**

ئۇۋاقلىق. ② پارچە پۇل. ③ پىت. ④ بالا.

① ئاز - ئاز، ئۇۋاق - **ufak ufak. z.**

ئۇۋاق. ② پارچىلانغان.

پارچىلىماق، ئۇۋاتىماق، **ufalamak.**
ئۇۋاقلىماق.

پارچىلانماق، ئۇۋىلانماق. **ufalanmak.**

ufalmak. پارچىلانماق، كىچىكلەنمەك.
 ئۇۋىلانماق.
 ufaltmak. كىچىكلەتمەك. ئۇۋاتماق.
 ufantı. is. ئۇۋاق.
 ufki. s. ar. تەپتەكشى.
 uflamak. ئۇھ دېمەك.
 ufuk, - fku. is. ar. ① ئۇپۇق.
 ② كۆز نۇرى: «Ufuk genişledi —
 كۆز نۇرى ئايدىڭلاشتى.»
 ufunet, - ti. is. ar. ① سېسىق.
 پۇراق، بەدىۋىي. ② ياللۇغ، ئىشىق.
 ufunetlenmek. يىرىڭلىماق (پارا).
 Ugaritce. öz. is. dilb. ئۇگارىت
 تىلى (قەدىمكى غەربىي شىمال سامى
 تىلىگە بېرىلگەن نام).
 Ugliçler. öz. s. ئىسلاۋ خەلقى.
 uglamak. → Uğuldamak.
 uglûta. is. ar. تېپىشماق.
 ugniye. is. ar. ناخشا - غەزەل، نەغمە.
 ~ Ökumak. نەغمە ئېيتماق.
 uğra. is. خېمىر يايغاندا سېپىلىدىغان
 ئۇن.
 uğrak, - ğı. is. پات - پات دۇچ
 كېلىدىغان يەر، دائىملىق ئولتۇرىدىغان
 يەر.
 uğralamak. خېمىرغا ئۇن سەپمەك.
 uğramak. ① چۈشۈپ ئۆتمەك. ② يې -
 نىدىن ئۆتمەك. ③ كۆتۈرۈلمەك، ئۆر -
 لەپ چىقماق. ④ ئۇچرىماق، يولۇقماق
 (يامسان ئەھۋاللاردا). ⑤ جىن چاپ -
 لاشماق:
 «1. Sincanğa dönüšte sık sık
 lancuya uğruyacaksınız — شىنجاڭ -
 غا قايتىشتا دائىملا لەنجۇغا چۈشۈپ ئۆتىسىز.
 2. Orada dolaşma, uğrarsın —

ئۇ يەردە يۈرمە، جىن چاپلىشىدۇ.»
 uğraş, uğraşı. is. ① كۈرەش.
 ② مەشغۇلىيەت.
 uğraşmak. ① مەشغۇل بولماق. ②
 غاۋغا چىقارماق. ③ ئۇچمەنلىك قىلماق.
 دۈشمەنلەشمەك.
 uğraştırmak. مەشغۇل قىلدۇرماق، بىر -
 ئىشقا كىرىشتۈرمەك.
 uğratmak. ① ئۇچراتماق، يولۇقتۇر -
 ماق. ② - سىقىرىۋەتمەك، ھەيدەۋەت -
 مەك، قوغلىۋەتمەك:
 «Yenilgeye uğratmak —
 يەتكە ئۇچراتماق.»
 uğru. is. ئوغرى.
 uğrulamak. ئوغرىلىماق.
 uğruluk, - ğu. is. ئوغرىلىق.
 uğrun. z. ئوغرىلىقچە، يوشۇرۇن
 ھالدا.
 uğuldamak. گۈلدۈرلىمەك.
 uğultu. is. گۈلدۈرلەش ئاۋازى.
 uğur¹. is. ئامەت، تەلەي، بەخت،
 سائادەت، ياخشىلىق:
 ~ u açık تەلەيلىك.
 uğur², - ğu. is. مەقسەت، يول
 (تۇتقان).
 uğurlama. is. ئاق يول تىلەش.
 uğurlamak. ئۈزىتىپ قويماق، ئاق يول
 تىلەمەك.
 uğurlu. s. ① تەلەيلىك. ② ئاق يول:
 «Uğurlu olsun — ئاق يول بولسۇن.»
 uğursuz. s. تەلەيسىز، بەختسىز.
 uğursuzluk, - ğu. is. تەلەيسىزلىك،
 بەختسىزلىك.

ugviye. is.ar. بالا - قازا، مۇسبەت.
 uhbüşe. is. ar. تۇرلۇك قەبىلىلەردىن بارلىققا كەلگەن جامائەت.
 uhciye. is. تېپىشماق.
 uhde. is. ar. ① ھۆددىگە ئېلىش. ② مەسئۇلىيەت.
 uhdüse. is. ھەيران قالارلىق ئوپىدۇر - ما خەۋەر.
 uhrâ. s. ar. باشقا، بۆلەك.
 uhre. is. ar. ① نەرسىنىڭ ئاخىرىسى. ② كىۋىزنىڭ قۇيرۇقى، ئېگىزلىكنىڭ ئارقا ئۇچى.
 uhrevi. s. ar. ئاخىر زامان بىلەن مۇناسىۋەتلىك، ئاخىرەتكە ئائىت.
 uhrûn. s. far. قىسىر، تۇغماس.
 ukab. is. ar. ① قارا قۇش، قارچە. ② مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ باپ راقىلىرىدىن بىرىگە بېرىلگەن نام.
 ukâb. is. ar. توپا - توزان.
 ukalâ. is. ar. بىلەرمەنلىك قىلغۇچى.
 ukalâlik, - ğı. is. بىلەرمەنلىك: «Ukalalığı herkes beğenmez — بىلەرمەنلىكنى ھېچكىم ياخشى كۆرمەيدۇ.»
 ukam. is. ar. بەك شىددەتلىك، بەك قاتتىق.
 ukar. is. ① شاراب، ئۇزۇم ھارىقى. ② زامانىۋى ئۆي جاھازىلىرى.
 ukbâ. s. ar. ① جازا. ② ئاخىرەت، ئۇ دۇنيا.
 uk de. is. ar. ئىچىگە دەرد بولغان نەرسە مەنىسىدە قوللىنىدۇ: «Senin bu sözün bana ukde oldu — سېنىڭ سۆزۈڭ ماڭا دەرد بولدى.»
 ukde. gir. s. far. ① دەردلىك. ② مۇشكۈل، قىيىن. ③ گۇمانلىق،

شۈبھىلىك.
 ukdi. is. ar. anat. بەزىگە ئوخشاش، بەزىسىمان.
 ukm. is. ar. ① قىسىرلىق، تۇغماس. ② ئۇنۇمسىزلىق.
 ukne. is. ar. ① تاشيول، تاش كەپە. ② تاغ ئۈستىگە سېلىنغان ئىبادەتخانا.
 ukubet. is.ar. ① جازا. ② سەت، كۆرۈشمىز.
 ulâ. is. ar. بىرىنچى.
 ulaç, - cı. is. dilb. باغلىغۇچ. (گىراماتىكا).
 ulah. öz. is. قەدىمدە رومىنىيە خەلقىگە بېرىلگەن نام.
 ulak, - ğı. is. پوچتالىيۇن، پوچەتلىكەش.
 ulam. is. گۇرۇپپا، گۇرۇھ.
 ulam. ulam, z. گۇرۇپپا - گۇرۇپپا، گۇرۇھ - گۇرۇھ.
 ulama. is. s. ① ئۇلاش. ② ئۇلاق، پارچە. ③ باغلىغۇچى، ئۇلانغان، چېتىلغان. ⑤ ئارغامچا، زەنجىر.
 ulamak. ② ئۇلىماق، چاتماق. بىرىكتۈرمەك.
 ulan. ünl. ① ھەي. ② ئىسىت (غەزەپ - نەپرەتنى بىلدۈرىدىغان خىتاپ): «Ulan Mehmet .bak sana! — مۇھەممەت قارىغىنا!»
 Ulan ben sana böylemi öğüt — ئىسىت، مەن ساڭا — شۇنداق تەربىيە بەرگەنمىدىم.
 ulantı. is. ئۇلاق (ئۇلانغان نەرسە).
 ulaşım. is. ① ئۇلىشىش، يېتىشىش. ② قاتناش: «İki şehir arasında ulaşım kesildi — ئىككى شەھەر ئوتتۇرىسىدا —

دىكى قاتناش توختىدى. »
ulaşmak. ① ئۇلاشماق، بارماق. ② تەگمەك. ③ ئېرىشمەك:
 خەت — Mektup yerine ulaştı — تېگىدىغان يېرىگە تەگدى.
 İnsan ulaşamayacağı şeylerin peşinde koşmamalı ئىنسان ئېرىشەلمەيدىغان نەرسىنىڭ ئارقىسىغا چۈشمەسلىك كېرەك. »
 ① ئۇلاشتۇرۇش، **ulaştırma.** is. يېتىشتۈرۈش. ② قاتناش، ترانسپورت:
 قاتناش — Ulaştırma bakanlığı مېنىستىرلىكى. »
 ئۇلاشتۇرماق، يەتكۈزۈش. **ulaştırmak.** ① چوڭ قۇتسا، ② ياغاچ **ulbe.** is. ar. تۇڭ، بوچكا. ③ ساندۇق.
 ئۆلىما، ئالىملار. **ulema.** is. ar. ئالىملىق، ئۆلى **ulemalık, - ğı.** is. مالىق.
 تېپىشماق، لىپاپىلىق سۆز. **ulguze.** is. ئۇلۇغ: **ulu.** s.
 «ئۇلۇغ ئادەم. — Ulu adam — قەدىمكى زاماندا بىر خىل **ulufeci.** is. ئاتاقلىق ئەسكەر.
 ① ئىكرام قىلماق. ② ئۇلۇغ. **ululamak.** لىماق.
 ئۇلۇغلۇق. **ululuk, - ğu.** is. بىلىملەر، ئىلىملەر. **ulum.** is. ar. (ئىت ياكى بۆرە ھەققىدە) **ulumak.** ھۇۋلىماق.
 ئۇچىدا تۆمۈرى يوق ئوق **ulun.** is. (ئوقيا ئوقى).
 ئۇقىماستىن، بىلمەس. **ulu . orta. z.** تىن، چۈشەنمەستىن (سۆزلىمەك).
 مىللەت، ئۇلۇس. **ulus.** is.

مىللىي، ئۇلۇسال: **ulusal.** s. «مىللىي بايرام. — Ulusal bayram مىللىيەلەشتۈرمەك. **ulusallaştırmak.** مىللىيلىك. **ulusallık, - ğı.** is. مىللەتچى. **ulusçu.** s. مىللەتچىلىك، **ulusçuluk, - ğu.** is. فاتىستۇنالىزم.
 خەلقئارا، ئىنتىرنات. **uluslararası.** s. سىئونال.
 ھىكمەتلىك سۆز. **ulu . söz.** is. ed. ئىشارەت، بەلگە. **ul'ûme.** is. ar. چوڭلۇق، ئۇلۇغلۇق، **ulüvv.** is. ar. ئۈستۈنلۈك.
 ماختىنىش، ئۆزىنى چوڭ **ulvan.** is. ar. كۆرسىتىش.
 ئۇلۇغ. **ulvi.** s. ar. ئۇلۇغلۇق. **ulviyet, - ti.** is. ar. ئىنتايىن ئۇلۇغ. **ulyâ.** s. ar. ئۈجمى (كىچىك بالىلارنى **umacı.** is. قىرغۇقۇش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان سۆز).
 چىقىش يول. **umar.** is. چىقىش يولى بولمىغان. **umarsız.** s. پرىنسىپ.
 چۇقۇر، ئويمان. **umde.** is. ar. كىرۈشلىگەن، ئىزىد **ummadık.** s. قىلىنىغان.
 ئارزۇ قىلماق، ئۈمىد قىلماق. **ummak.** ئوكيان. **umman.** is. ar. ئاۋاتلىق، گۈللىنىش. **umran.** is. ar. مەمۇرىيلىق، ئاۋاتلىق **umrâni.** s. ar. ۋە مەدەنىيەت بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
 ئۈمىد قىلىنىماق، ئارزۇ **umulmak.** قىلىنماق.
 ① ئومۇم، ھەممە، **umum.** is. s. ar. ② ئومۇمىي، باش، ئامما:

«Umum müdür — باش مۇدىر.
Bu fikri umuma kabul ettirmek
kolay beğil — بۇ پىكىرنى ئام
مىغا قوبۇل قىلدۇرۇش ئانچە ئاسان
ئەمەس،»

umûmen. z. ar. ئومۇمەن.
umum . hane. is. ar. پاهىشخانا.
umûmi. s. ar. ئومۇمىي.
umumiyet, - ti. is. ar. ئومۇمىيلىق.
umur. is. ar. دىققەت ئېتىبارغا ئېلىش
مەنىسىدە قوللىنىلدىغان سۆز:

«O, bu işi umur etmedi — ئۇ بۇ
ئىشنى نەزەرگە ئالمىدى.»
umursamak. دىققەت ئېتىبار بەرمەك،
نەزەرگە ئالماق.
umursamazlık, - ğı. is. ئېتىبار
بەرمەسلىك، دىققەت نەزەرگە ئالماسلىق.
umut, - du. is. ئۈمىد، ئارزۇ، تىلەك،
ئۈستەك.

umutlandırmak. → Ümitlendirmek.
umutlanmak. → Ümütlenmek.
umutlu, s. → Ümitli.
umutsuz. s. ① ئۈمىدسىز. ② كۆز
يەتمەسلىك:

«Hasta umutsuz — كېسەلنىڭ ساقىيى
شىغا كۆز يەتمەيدۇ.»
umutsuzluk, - ğu. is. ئۈمىدسىزلىك.
~ etme. ئۈمىدسىزلىك قىلما.
un. is. ئۇن:

«Buğday unu — بۇغداي ئۇنى.
uncu. is. ئۇن ساتقۇچى، ئۇنچى.
unculuk, - ğu. is. ئۇنچىلىق.
undurmak. ئوڭشاتماق.
unfi, unfiye. s. ar. شىددەتلىك،
قاتتىق، قوپال.

gەدەن، بويۇن. unk. ' s. ar.
ئاشلىق پونكىتى. un-kapani. is.
ئۇن سەپمەك، ئۇنغا مىلمەك
(دومىلاتماق). unlamak.

ئۇن سېپىلمەك. unlanmak.
① ھالى ياخشىلانماق. ② unmak.
توققۇزى تەل بولماق، بەختىيار بولماق.
③ ساقىيىپ قالماق، ئوڭماق.

① ئېلىمېنت. ② ئۇنسۇر. unsur. is. ar.
ھەممىنىڭ ھالى ياخشىلانماق. unulmak.
① ھۇزۇر، راھەت. unûse. is. ar.
② شاراب، ③ مەرھەمەت، ئادالەت.
④ ئاپىرىن.

ئۇنتىغان. unutkan. s.
ئۇنتىغانلىق. unutkanlık, - ğı. is.
ئۇنتۇش، ئەستىن. unutma. is.
چىقىرىش.

④ ئۇنتىماق. ② ئەسكە unutmak.
كەلمەسلىك.

ئۇنۇتتۇرماق. unutturmak.
ئۇنتۇلماق، ئەستىن. unutulmak.
چىقارماق.

Unvan. is. → unvan.
تامامەن ئۇيغۇن، upuygun. s.
ئوپتۇيغۇن، دەلىمۇ دەل، دەپىدەل،
راسا ماس.

تامامەن ئۇي. upuygunluk, - ğu. is.
غۇنلۇق، ئوپتۇيغۇنلۇق.

① بەك ئۇزۇن. ② ئۇز. upuzun. s.
راش ۋە سوزۇلۇش ھالى:

«Upuzun yatiyor — سوزۇلۇپ ياتىدۇ.»
① ھۇر، ئىششىق (پۇتۇن جان. ur. is.
لىقلارنىڭ ياكى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ھەر-
قانداق يېرىگە ئۆرلەپ چىققان «ھۇر»
غا دېيىلىدۇ. ② شەھەر. ③ ئېگىز ۋە

مۇستەھكەم يەر. ④ پوتەي.
urâ. is. ar. يالڭاچلىق.
urağan. is. fr. قۇيۇنتاز.
uran¹. is. fr. ئۇران (خىمىيىۋى ئېلېمېنت).
uran². is. سانائەت.
urancılık, - ğı. is. سانائەتلىشىش
 نى مەقسەت قىلغان مەسلەك، تەلىمات -
 ئىندۇستىرىيالىزم.
uranüs. öz. is. yun. astr. ئۇران (سەييارە).
uranyum. is. yun. kim. ئۇران (خىمىيىۋى ئېلېمېنت).
uranyumlu. s. تەركىبىدە ئۇران بولغان.
uray. is. شەھەرلىك ھۆكۈمەت.
uraza. is. ar. ① ھەدىيە، سوۋغات.
 ② مېھمانغا بېرىلىدىغان تاماق.
urba. is. it. كىيىم - كېچەك.
Urban. öz. is. چۆل ئەرەبلىرى، چۆل ئەرەب قەبىلىلىرى.
Urdu. öz. is. fr. پاكىستاننىڭ دۆلەت تىلى، ئوردۇ تىلى.
ureter. is. fr. سۈيۈدۈك يولى.
urgan. is. ئارغامچا، شوپنا، تانا.
urgancı. is. ئارغامچا ئەشكۈچى ياكى ساتقۇچى.
urgancılık, - ğı. is. ئارغامچىچىلىق.
urmak. ئۇرماق.
urs, urus. is. ar. توي ئىشى.
uruba. is. it. → **Urba.**
uruç, - cu. is. ar. يۇقىرى چىقىش، ئۆرلەش.
 ① قەبىلە. ② ئائىلە.
urûm, urûme. is. ar. ① نىشان،

ئالامەت. ② باشنىڭ تۆپىسى. ③ تەكت، يىلتىز.
urûs. is. ar. ئۆشەرە (ئاشلىقتىن ئېلىنىدىغان).
urva. is. بەزگەك ۋە بەزگەك بولۇش.
 ① يالڭاچلىق. ② **uryâni.** is. ar. پوستى نېپىز ئۆرۈك.
urza. is. ar. نىشان.
us. is. ئەقىل، پاراسەت.
usanç, - cı. is. زېرىكىش، بىزار بولۇش، دىدىقش.
usandırıcı. s. زېرىكتۈرگۈچى، بىزار قىلىدىغان، دىدىقتۇرىدىغان.
usandırmak. زېرىكتۈرمەك، بىزار قىلماق، دىدىقتۇرماق.
usanmak. زېرىكمەك.
usare. is. ar. دەرەخلەرنىڭ گەۋدىسىدىن تېمىپ چىقىدىغان سۇيۇقلۇق.
uşçu. is. s. راتسىئونالزمچى.
uşculuk, - ğu. is. راتسىئونالچىلىك (تەپەككۈرنى ھېسسىي ئىدراكىتىن ئاجرىتىۋېتىدىغان ۋە ئەقىلنى بىلىشنىڭ بىر-دېنېر مەنبەسى دەپ بىلىدىغان پەلسەپىۋى ئېقىم).
 ① **useyle.** is. ar. ھەسەلدەك تاتلىق نەرسە. ② جىنسىي مۇناسىۋەت.
useyye. is. ar. قىسقا كالتەك.
uskur. is. ing. چاقپەلەك، پىلدۇرغۇچ.
uskut. is. ar. جىم تۇر، يېتەر، تۇر دېگەن مەنىلەردە قوللىنىلىدۇ.
uskutlamak. جىم بولماق، جىم تۇر-ماق.
uslamlamak. مۇھاكىمە قىلماق.
uslanmak. ئەقىللىق بولماق.
 ① ئەقىللىق. ② يامان خۇي **uslu.** s.

يوق (ئات).
 ① قۇلاق. ② قۇلاق. is. ar. usmûh.
 تۆشۈكى.
 ① ئۇستى، ئەقىلغە ئۇيغۇن. usul. s.
 ① ئۇستا. ② ماھىر، is. far. usta.
 ئۆز. ③ ئوقۇتقۇچى، مۇئەللىم:
 «İşin ustası — ئىش ئۇستىسى.
 ① ئۇستىلار باشلىقى. usta. başı. is.
 ئۇستىلىق بىلەن، ماھىرانە. ustaca. s.
 ① ئۇستىلىق. ② is. ustalık, - ğı.
 ماھىرلىق، ئۇزلۇق.
 ئۇستىلىق بىلەن قىلىنغان. ustalıkli. s.
 ① ئۇستىلىق بىلەن. ② ustalıkla, s.
 مۇغەببەرلىك بىلەن.
 ① ئالتۇن ياكى. ustâm. is. far.
 كۈمۈشتىن ياسالغان ئات ئېگىرى ياكى
 ئۈزەنگە. ② s. ئىشەنچلىك، خاتىر-
 جەملىك.
 ئۇستاز. ustâz. is. far.
 ئوپىراتسىيە. ustunç, - cu. is. it.
 ئەسۋابلىرى.
 ① ئۇستۇرا. ② ئۆت. ustura. is. far.
 كىر ھاراق. ③ يالغان (خەۋەر).
 ① ساتىراش. ② ئاغزى. usturacı. is.
 بوش.
 ئاسمان جىسىملىرى. usturlâb. is. ar.
 نىڭ ئېگىزلىكىنى تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.
 چەبدەس، ئەپچىل. usturuflu. s.
 ① ئۇسۇل. ② is. ar. usul, - lu.
 مېتود. ③ يول.
 ئۇستىلىق بىلەن. z. usulcacık, - ğı.
 لەن، جىملا، غىپلا:
 «Usulcacık kaçtı — غىپلا قاچتى.
 ئۇسۇلغا (مېتودقا) خىلاپ. usulsuz. s.
 ئاستا - ئاستا، تەدرىس. usul usul. z.

جىمى.
 ① بالا، ئوغۇل بالا. is. uşak, - ğı.
 ② بىرەر رايون خەلقىدىن بولغان ئەر.
 ③ ئەر خىزمەتچى.
 گىيە (قۇش). is. zool. uşak. kapan.
 خىزمەتچىلىك. is. uşaklık, - ğı.
 يېڭى ئوتلاق. is. ar. uşir.
 قۇش ئۇۋىسى. is. ar. uşş.
 ① ئاشىقلار. ② ئۇشاق is. ar. uşşâk.
 (مۇقامنىڭ بىرى).
 كېچىلىرى ئۇزاقتىن كۆ. is. ar. uşve.
 رۇنىدىغان ئوت.
 ھايا، ئىزا. is. ut', - du.
 ئوت (مۇزىكىنىڭ). is. ar. müz. ut'.
 بىر تۈرى).
 ئەدەب يېرىنى ئېچىپ is. ut. açımı.
 كۆرسىتىدىغان كېسەل.
 ھايا قىلىنىدۇ. is. utanacak, - ğı.
 ھان، ئىزا تارتىلىدىغان.
 خىجالەت. is. utanç, - cı.
 ئىزا تاتتۇرماق، خىجا. utandırmaq.
 لەت قىلماق.
 قورۇنچاق، s. utangaç, - cı, utanan.
 تارتىنچاق.
 قورۇنماقلىق، is. utangaçlık, - ğı.
 تارتىنماقلىق.
 ① خىجىل بولۇش، ئىزا. is. utanma.
 تارتىش. ② خىجالەت، ئىزا.
 خىجىل بولماق، ئىزا تارتماق. utanmak.
 خىجىل بولمايدىغان، نو. s. utanmaz.
 مۇس قىلمايدىغان، ئىزا تارتمايدىغان.
 خىجىل بول. is. utanmazlık, - ğı.
 ماسلىق، ئىزا تارتماسلىق، ھايا قىلماس-
 لىق.

utarit, - di. is. ar. مېركۇرى (يۇلتۇز).

utçu. is. ① ئۇد چالغۇچى. ② ئۇد ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى ئادەم.

uteroskopi. is. مەخسۇس جاھاز بىلەن بالىياتقۇ بوشلۇقىنى تەكشۈرۈش.

uterus. is. lat. بالىياتقۇ.

utku. is. ① ئۇتۇق، غەلىبە. ② ئەر ئىسمى.

utm. utum. is. ياۋا زەيتۇن دەرىخى.

utmak. يەڭمەك، ئۇتماق، غەلىبە قىلماق، غالىپ كەلمەك.

utupya. → Ütopya.

utûfet. is. ar. نازاكەت، شەپقەت.

utulmak. ئۇتۇلماق، يېڭىلماق، مەغلۇپ بولماق.

uvalamak. ئەزمەك، پارچىلماق، پارچە - پارچە قىلماق، ئۇۋاقلماق.

uvalanmak. پارچىلانماق، پارچە - پارچە قىلىنماق، ئۇۋاقلانماق.

uvalatmak. ئۇۋۇتۇلماق، پارچىلاتماق، پارچە - پارچە قىلدۇرماق.

uvertür. is. fr. muz. ئوپېرادا پەردە ئارىلىقىدا چېلىنىدىغان مۇزىكا.

uvmak. ① ئۇگۇلماق. ② ئەرتىمەك، سۈرتىمەك.

uvulmak. ئۇگۇلانماق.

uvvâr. is. ar. ① تاغ قارلىغىچى. ② قورقاق، قۇرۇقچاق.

uyak, - ğı. is. ed. قاپىيە (شېئىردا). قاپىيەلەشتۈرمەك.

uyaklamak. ① ئويغىتىپ قويۇش.

uyandırma. is. ② ئاگاھلاندۇرۇش. ③ ئەسكە ئېلىش، خاتىرىگە ئېلىش.

uyandırmak. ① ئويغاتماق. ② ئاگاھ -

لاندۇرماق. ③ ياقماق (چىراغنى)، تۇتاش تۇرماق (ئوتنى).

uyanık, - ğı. s. ① ئويغاق، بىدار.

② ھوشيار، سەزگۈر، تۇيغۇن. ③ قول - دىن ئىش كېلىدىغان، ئەقىللىق، پاراسەتلىك. ④ بىلىملىك، زىيالىي.

«Çin halkı uyanık insanlardır — جۇڭگو خەلقى ئەقىللىق، پاراسەتلىكتۇر.»

uyanıklık, - ğı. is. بىدارلىق، ئە - قىللىق، سەزگۈرلۈك، تۇيغۇنلۇق.

① ئويغىنىش. ② خەلق شائىرىنىڭ شېئىر ئوقۇشقا باشلىشى.

① ئويغىنىش (ئۇيقۇدىن). ② ھوشيار بولۇش.

① ئويغانماق (ئۇيقۇدىن).

② كۆزى ئېچىلماق، ئەقلىگە كەلمەك.

③ نادانلىقتىن قۇتۇلماق. ④ ئاينىماق (ئۆسۈملۈك). ⑤ يېڭىدىن مەيدانغا كەل - مەك.

① ئۇيغۇن، لايىق. ② ئوخ - شاش، جورا.

uyarı. is. ئاگاھلاندۇرۇش. تەنبە.

uyarılı. s. ئاگاھلاندۇرۇلغان.

uyarılma. ئاگاھلاندۇرۇلماق، ئاگاھ بېرىلمەك.

تەسىر قىلىش، تەسىر قوزغاش.

uyarım. is. ① ماسلاشتۇرۇش، ئۇيغۇنلاشتۇرۇش. ② ماسلاشقان، ئۇي - خۇنلاشقان.

① ماسلاشماق، ئۇيغۇن - لاشماق. ② كۆندۈرمەك، ئۆگەتمەك. ③ چەت ئەللىك ئەسرىنى يەرلىكلەشتۈرمەك؛

«Bu çiçeği Sincangın iklimine بۇ گۈلنى uyarlamağ güç olmadı

شىنجاڭنىڭ ئىقلىمىغا ئۆگىتىش قىيىن بولمىدى.»

① ماسلاشماق، ئۇيغۇن. **uyarlanmak.**
 ② ماسلاشتۇرۇلماق، ئۇيغۇنلاش-
 تۇرۇلماق.

بىر - بىرىگە ئۇيغۇن. **uyarlaşmak.**
 كەلمەك، بىر - بىرىگە ماس كەلمەك.

① ئويغاتماق. ② ئاگاھلاند. **uyarmak.**
 دۇرماق. ③ ھېس قىلدۇرماق.

ئاگاھ. **uyarti. is.**

① بېقىندى، ھەمراھ. **uydu. is. astr.**
 ② سۈنئىي ھەمراھ:

«Uydu devlet — بېقىندى دۆلەت.»

① ئۇيغۇنلاشتۇرۇش. **uydurma. is. s.**
 ② ئويدۇرما.

① ئۇيغۇنلاشتۇرماق. **uydurmak.**
 ② ئويدۇرماق، توقسىماق. ③ قولغا
 چۈشۈرمەك:

«Bu hikayeyi kim uydurdu —
 بۇ ھېكايىنى كىم توقىدى.»

يالغانچى. **uydurmasyoncu.**
uydurmasyonculuk, - ğu. is.
 يالغانچىلىق.

ئويدۇرما، يالغان. **uyduruk, - ğu. s.**
 يالغانچى، ئويدۇرماچى. **oydurukçu. s.**
 مەدەنىي، ئۇيغار. **uygar. s.**
 مەدەنىيەتلىك. **uygarlaşmak.**
 مەدەنىيەت، ئۇيغارلىق. **uygarlık, - ğı. is.**
 «Manevi uygarlık مەدەنىيەت.»

ئۇيغۇنلۇق، بىردەكلىك. **uygu. is. fels.**
 تەدبىق، پىراكتىكا. **uygulama. is.**
 ① يۈرگۈزمەك، تەدبىق. **uygulamak.**
 قىلماق. ② ئۈستى - ئۈستىگە قويماق.

يۈرگۈزۈلمەك، تەدبىق قىلىنماق. **uygulanmak.**

ئۇيغۇن. **uygun. s.** مۇناسىپ.

ئۇيغۇنلۇق، **uygunluk, - ğu. is.** مۇناسىپلىق.

① نامۇۋاپىق، ياراش. **uygunsuz. s.**
 ② قىلىقسىز، تېتىقسىز (ھەرىكەت).

① ئۇيغۇن. **uygunsuzluk, - ğu. is.**
 سىزلىق، مۇۋاپىقسىزلىق. ② قىلىقسىزلىق،
 تېتىقسىزلىق.

ئۇيغۇر. **Uygur. öz. is.**
 ئۇيغۇرچە: **Uygurca. öz. is. dilb.**
 «Kutatgubilik eski Uygurca yazil-
 miş — قەتادغۇبىلىك كونا ئۇيغۇرچە يېزىلغان.»

① ئۇيقۇ. ② غەپلەت: **uyku. is.**
 ئۇيقۇغا كەتتى. — **Uykuya daldı**
 ئۇلار — **Onlar hala uykudadırlar**
 ھىلىھەم غەپلەتتە.

ئۇيغۇچان، كۆپ ئۇخلايدىغان. **uykucu. s.**
 ئۇيقۇلۇق. **uykulu. s.**
 ① بوۋاقنىڭ ئالقان. **uykuluk, - ğu. is.**
 كىرى. ② قولتۇق ياكى بويۇن ئاستى بەزلىرى.

ئۇيقۇدىن يېڭى. **uykulu uyku. z.**
 دىن قوپۇپ ئۇيقۇسىنى ئاچالمىغانلىق.

ئۇيقۇسىز. **uykusuz. s.**
 ئۇيقۇسىزلىق: **uykusuzluk, - ğu. is.**
 ئۇيقۇسىزلىق. **«Uykusuzluk Çok fena -**
 ناھايىتى ياھان»

يېتا. **uyluk, - ğu. is.**
 ① ماس كەلمەك، ئۇيغۇن كەل-
 مەك، لايىق كەلمەك. ② ياراشماق.

③ بويىسۇنماق، رىئايە قىلماق. ④
 دەل كەلمەك، ئۈدۈل كەلمەك. ⑤ ئاۋاز
 قوشماق:

«1. Bu kapak bu kutuya uydu —
 بۇ ئېغىزلىق بۇ قۇتىغا ماس كېلىدۇ.
 2. Bu renkler bir birbine uy-

bu rehler bir - birighe xop — mus
 yarsheptu.
 3. Herkesin disipline uyması
 gerekir — her adem isintizama
 boyusunushu shert.
 4. Çağrıya uymak —
 taaz qoshmaq.
 teue, graudan: uyruk, - gu. is.
 juugogha — «Çin uyruklu gemi»
 teue paraht.
 graudanliq, - gu. is. teuelek.
 tamibab. uysal. s.
 tamibablashmaq. uysallasmaq.
 tamibabliq. uysallik, - gi. is.
 mugdimak. uyuklamak.
 ① toxashliq, birdeklik. uyum. is.
 ② garmoniye (taazushlarnik bir - birighe
 maslishshi).
 ① toxliq. ② dora uchip uyumak.
 qattiq tuyuqqa ketmek. ③ xepetke
 chuqumak.
 bir - birighe tuyuxun uyumsuz. s.
 kelimelik, maslashmasliq (taahad).
 taahadash uyumsuzluk, - gu. is.
 sizliq, maslashmasliq.
 toxliq. uyunmak.
 Uyuşuk. uyuntu. s. →
 ① toxliq. ② turgun (su). uyur. s.
 juylup qoyup uyur. gezer. s. is.
 ketip tuiyan - buyanqa ketidigan.
 juylup uyur. gezerlik, - gi. is.
 qoyup ketip her yanqa ketidiganliq.
 chiqshaq, ilshkek. uyushkan. s.
 tuyushmaq: uyushmak'.

توگ — «Soğoktan ellerim uyustu»
 lap qollirim tuyushup ketti.
 bir - birighe maslashmaq. uyushmak'.
 tepleshleme. uyushmazlik, - gi. is.
 lik, chiqshalmasliq.
 hoshsiz qiliq, tui. uyusturmak'.
 mas halga keturmek.
 tepleshurmek, bir - bi. uyusturmak'.
 righe maslasturmaq.
 mest qilguچی, s. uyusturucu.
 hoshsiz landurguchi.
 ① beshush, hoshsiz. uyushuk. s.
 ② horun. ③ palaj.
 ① beshush. uyushukluk, - gu. is.
 ② hurunluq. ③ palajlik.
 ① toxlatmaq. ② (dord - uytmak.
 (lehm) yindikletmek.
 toxlatquچی, toxlitidigan: uyutucu. s.
 «Uytucu ilac —
 ① qichshaq, qich. uyuz. is. tip.
 qaq keshli, qotur. ② s. kerekessiz,
 qolidin ish kelimedigan.
 ① qoturlashmaq (tiklik. uyuzlaşmak.
 ② ishaq yarmas halga
 kelimak.
 mushuk qotur. «Kedi uyuzlaşmış»
 ashap ketti.
 ① uz, yaxshi, mahir. ② yip. uz. s.
 qimlik. ③ muwapliq, laisq, mas. ④
 teplik. ⑤ togra (chushendurush).
 ⑥ edebelik, molaime, yaush;
 «qoli teplik. «Eli uz —
 tephuzor. uza. görüm. is.
 ① tuzaq, yisraq. uzak, - gi. s.
 ② xali, bir istin yisraq. ③ im

كانسىز، ئىمكانىيىتى ئاز بولغان. ④ is.

يىراق يەر:

«Uzak bir gelecekte neler olacağı bilinmez — يىراق كەلگۈسىدە — نېمىلەر بولىدىغانلىقى نامەلۇم.

O, böyle işlerden pek uzaktır — «ئۇ مۇنداق ئىشلاردىن خېلى يىراق. — uzak, doğu. is. coğr. يىراق شەرق:

«Uzakdoğu ülkeler يىراق شەرق دۆلەتلەر».

① ئۇزاقلاشماق، يىراقلاش. uzaklaşmak. ② ئايرىلماق.

ئۇزاقلاشتۇرماق، يىراقلاشتۇرماق. uzaklaştırmak.

① ئۇزاقلىق، يى. — uzaklık, — ② مۇساپە، ئارىلىق.

يىراق دەپ بىلىمەك، ئۆ. — uzaksamak. زاق دەپ ھېسابلىماق.

يىراقراق، شىرەم: uzaktan. s.

«شىرەم تۇغقان. — Uzaktan akraba

ئۇزارتماق، ئۇزۇن قىلماق. uzaltmak.

① ئۇزارتماق، ئۇزۇن بولماق. uzamak.

② ئۇزۇن داۋام قىلماق. ③ ئۆسمەك،

بوياغا تارتماق:

كېچە ئۇزاردى. — 1. Gece uzadı

بۇ ئىش ئۇزۇن — 2. Bu iş uzadı

داۋام قىلدى.

3. Çocuk kısa zamanda uzadı —

بالا ئازلا ۋاقىتتا ئۆستى.

① پۇت - قولنى سوزۇپ يات. — uzanmak.

② ئۇزۇن يۈرمەك. ③ قولنى

سۇنماق، قولنى ئۇزارتماق. ④ قىڭ

خىيىپ ياتماق، سوزۇلۇپ ياتماق (يېشىن

مەستىن):

تاكى — Ta köye dek uzandık

يېزىغا قەدەر ماڭدۇق.»

ئۇستىدە ئۆ. — 1. is. — uzanmalık,

زىرپ ياتقىلى بولىدىغان سافا (دىۋان).

پىكىرنى كۈچلەندۈرۈش. — 2. is. — uzatım.

ئۇچۇن ئوخشاش مەنىلىك سۆزلەرنى قول

لىنىش:

ئۆز كۆزۈم — Gözümle gördüm

بىلەن كۆردۈم.»

① ئۆزىستىش، سۇنۇش. — 2. is. — uzatma.

(نەرسىنى)، ئۇزارتىش. ② سوزۇق تاۋۇش

لارنىڭ سوزۇلۇپ ئېيتىلىشى. ③ دېڭىزغا

سېلىنغان بېلىق تورى (بىر ئۇچى قۇرۇق

لۇقتا بولىدۇ).

① ئۇزارتماق. ② سۇنماق. — 3. is. — uzatmak.

ئۇزارتماق. ③ داۋاملاشتۇرماق، مۇنازى

رىنى داۋام قىلدۇرماق.

① فازا، ماكان. ② بوشلۇق. — 3. is. — uzay.

ئىختىساس، مۇتەخەسسسلەك. — 4. is. — uz. bilim.

ھۆكۈم. — 5. s. — uz. görür.

ئۇيغۇنلاشماق، ماسلاشماق. — 6. is. — uzlaşmak.

بىر پىكىرگە كەلمەك.

ئەپلەشتۈرمەك، ماسلاش. — 7. is. — uzlaştırmak.

تۇرماق، يېقىنلاشتۇرماق.

ئۇزلۇق، ئۆستىلىق. — 8. is. — uzluk,

ماھىرلىق.

مۇتەخەسسسلەك. — 9. is. s. ar. — uzman.

مۇتەخەسسسلەك. — 10. is. — uzmanlık,

بۇ ئىش — «Bu iş uzmanlık ister»

مۇتەخەسسسلەك تەلەپ قىلىدۇ.

① ئۇرۇق - تۇغقان. — 11. is. ar. — uzme.

② ئۇرۇق، قەبىلە. ③ ئائىلە.

① ھەر نەرسىنىڭ. — 12. is. ar. — uztumme.

ئەسلى. ② ئىرق ۋە نەسەپ.

① ئۇزۇن. ② ئۇزۇن داۋام. — 13. s. — uzun.

قىلىدىغان:

«Uzun sokak —	ئۇزۇن كوچا.	uzunca. is.	خېلى ئۇزۇن.
Uzun ömür —	«ئۇزۇن ئۆمۈر»	uzunluk, — ğu. is.	① ئۇزۇنلۇق،
uzun . bacaklılar. is.	ئۇزۇن پۇت		ئارىلىق، ② بوي.
	لۇق ھايۋانلار، ئۇزۇن پاچاقلىقلار.	uzuv, — zvu. is. ar.	ئەزا ئورگان.
uzun . boynuzlu. is.	ئۇزۇن مۈڭ	uzviyet, — ti. is. ar.	ئورگانىزم.
	گۈزەلۈك ھايۋانلار.		

Ü.ü

ü. Ü, - 26 ئۇ (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ ھەرىپى).

übab. is. ar. تاشقىن سۇ.

übbehet. is. ar. ئۇلۇغلۇق، چوڭلۇق، ئەزىمەتلىك.

übeyd. is. ar. ① كىچىك قۇل. ② ئەر ئىسمى.

übhët. is. ar. ئۇلۇغلۇق، چوڭلۇق.

ühüvvet. is. ar. ئاتىلىق، دادىلىق.

ücâc. is. ar. ئاچچىقسۇ، تۈزلۈقسۇ.

ücem. is. ar. قويۇق دەرەخلىك.

üçra. s. يىراق، چەت ياقا (يەر):
«Üçra bölge — ياقا - چەت - ياقا»
رايون»

ücret, - ti. is. ar. خىراجەت، چىقىم، بەدەل، ھەق، ئەجىر، مائاش.

ücretli. s. ① مائاشلىق. ② ئايلىمچى.

ücretsiz. s. ① بەدەلسىز. ② پۇلسىز، ھەقسىز:

«İki ay ücretsiz çalıştırdı —
ئىككى ئاي ھەقسىز ئىشلەتتى.

«Ücretsiz tedavi — ھەقسىز داۋالاش.

üç, - çü. s. ئۈچ:

«Üç delikanlı geliyor —
كېلىۋاتىدۇ.

«Üç il devrimi — ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى

üç . ayak, - ғы. is. فوتو ئاپپا - راتنىڭ پۇتى، ئۈچ پۇتلۇق نەرسە.

üç . başlı. s. is. ئۈچ باشلىق.

üç . boyutlu. s. ئۈچ ۋە ئۈزۈنلۈك.

تىن باشقا چوڭقۇرلۇقمۇ بولغان.

üç . çatal. is. ئۈچ ئاچىماقلىق، قارماق.

üç . derili. s. ئۈچ قەۋەتلىك.

üçer. s. ئۈچ - ئۈچتەن.

① ئۈچ بۇرجەك. ② üçgen. is. s. ئۈچلۈك.

üç . heceli. is. s. ئۈچ بوغۇملۇق.

üç . kağıt. is. oyun. ئۈچ قارت (ئىككىسى قىزىل، بىرى قارا بولۇپ، قىمار ئورنىدا ئوينىلىدۇ).

① کوچىلاردا يۈرۈش. üç . kağıtçı. is. رۇت ئۈچ قارت بىلەن قىمار ئۇيۇشتۇر - غۇچى. ② يالغانچى، ئالدامچى، ساخ - تىپەز.

üç . köşeli. s. ئۈچ بۇرجەكلىك.

① ئۈچكە كۆپەيتىش. ② üçlemek. سۇلىنىڭ ئۈچتىن بىرىنى ئېلىش شەرتى بىلەن يېرىنى ئىجارىگە بەرمەك. ③ ئۈچ قېتىم ئاغدۇرماق (يەرنى).

üçleşmek. ئۈچكە كۆپەيمەك، ئۈچ بول - ماق.

① ئۈچلۈك. ② üçlü. s. is. ئۈچلۈك

قارت. ③ ئۈچ كىشىلىك ساز گۇرۇپپىسى. ④ ئۈچ تەركىبتىن تەشكىل تاپقان.

⑤ ئۈچ مىسالىق شېئىر.

üçüncü. s. ئۈچىنچى.

üçüncülük. s. ئۈچىنچى دەرىجە.

üçüncülük, - ғы, is. ئۈچىنچىلىك.

ئۈچ كېزەك. üçüz. s.

① ئۈچ كېزەكلىك، ئۈچ *üçüzlü. s.*
 كېزەك تۇغقان (ئانا). ② ئۈچ تەرەپلىك.
 ③ ئۈچىسى بىر يەردە بولغان.
 ئۈچ يۈزلۈك. *üç . yüzlü. s.*
 ئەدىبلەر. *üdeba. is. ar.*
 ئوتنى پۈۈلەپ باشقا *üfleç, - ci. is.*
 يەرگە تۇتاشتۇرۇش ئۈچۈن قوللىنىدىغان
 مەدەن نو.
 ① پۈۈلەش. ② شېشە. *üfleme. is.*
 بوتۇلكا قاتارلىقلارنى ئىشلەش ھۈنرى.
 پۈۈلەپ چېلىنىدىغان *üflemlü. s.*
 (چالغۇ).
 ① پۈۈلمەك. ② چالماق. *üfleme. s.*
 (نەينى).
 ① تۈر، خىل. ② *üfnün. is. osm.*
 غەيۋەت، شىكايەت، سۆز - چۆچەك.
 بەختسىز، چۈشكۈن. *üftade. s. far.*
 ① پېتىش، چۈشۈش، *üful, - ü. is. ar.*
 ئولتۇرۇش (كۈن ھەققىدە). ② ئۆلۈش.
 ۋەزىيەت. *üfüle. is. ar.*
 پۈۈلمەك.
 دەم سالغۇچى. *üfürükçü.. is.*
 سەپەر قىلغۇچىغا ياكى *ühbe. is. ar.*
 ئەسكەرگە خاس كىيىم - كېچەك ۋە
 ئوزۇق.
 چاقچاق، چاقچاق *ühkûme. si. ar.*
 سۆز.
 ① مېۋە. ② ئوزۇق - تۈ. *ükl. is. ar.*
 لۇق. ③ ئەقىل - پاراسەت.
 لوقما. *ükle. is. ar.*
 ① چۇقۇر، ئويىمان ② *ükre. is. ar.*
 توپ، يۇمىلاق نەرسە.
 مەنزىرىلىك، باغچە. *üksüm. is. ar.*
 گۈلزار، گۈلشەن.
 ① مېۋە. ② رىزدىق، *ükül. is. ar.*

ئوزۇق، نېسىپ. ③ ئەقىل - پاراسەت.
 يالغان، ئويدۇرما *ükzübe. is. ar.*
 سۆز.
 ① ئاچلىق. ② قىسلىق. *ülbe. is. ar.*
 قەھەتچىلىك.
 ئۆلۈش، پاي، ھەسسە. *üleş. is.*
 بۆلۈشمەك، ئۆلۈشمەك، تەقسىم *üleşmek.*
 قىلىشماق.
 ئۆلۈشتۈرۈش، تەقسىم *üleştirme. is.*
 قىلىش.
 ئۆلۈشتۈرمەك، تەقسىم *üleştirmek.*
 قىلماق.
 ① دوستلۇق. ② ئۆلپەت. *ülfet. is. ar.*
 ③ *ülger. is.*
 بالىلار ئويۇنچۇقى. *ülhiye. is. ar.*
 بالىلار ئويۇنچۇقى. *ülhüvve. is. ar.*
 ① مەملىكەت، دۆلەت. ② *ülke. is.*
 ۋەتەن. ③ يۇرت.
 شاپتۇلا ۋە باشقا نەر. *ülker. is. bot.*
 سىلەر ئۈستىدىكى تۈك.
 ئۆكەر (يۇلتۇز). *ülker. öz. is. astr.*
 ① غايىۋى، خىيال، ئىدىئال. *ülkü. is.*
 ② ئايال ۋە ئەرلەر ئىسمى.
 ئىدىئاللىق. *ülkücü. s.*
 ئىدىئالىزم. *ülküçülük, - gü. is.*
 ئىدىيىۋى، غايىۋى. *ülküsel. s.*
 ئۆلتىماتۇم (بىر) *ül'timatom. is. lat.*
 دۆلەتنىڭ ئىككىنچى بىر دۆلەتكە قويغان
 قەتئىي تەلپى.
 ئاۋازى ئىتتىك. *ültrasom. is. fr.*
 رول ئالغۇچى، ئارتىس. *ülübân. is. ar.*
 پىيەسسە، سەھنە *ülûbe. is. ar.*
 ئەسرى.
 تەڭرىلىك، *ülühiet, - ti. is. ar.*
 ئىلاھلىق.

① ئۇلۇم. is. far. ئىسەن، لىسەن.
② جامائەت.

ümdüd. is. ar. ئۆرپ - ئادەت.
ümdüha. is. ar. ماختىنىشقا سەۋەب
بولغان نەرسە.

ümera. is. ar. ② يۇ-
قىرى دەرىجىلىك ئوفتسېرلار.

ümhüd. is. ar. ① كومىزەك، خۇمرا.
② تۈز قاچىسى.

ümid . bahş. s. osm. ئۈمىد بېرىپ
دىغان، ئۈمىدلەندۈرگەن.

ümid . bahşi. is. osm. ئۈمىدلەندۈرۈش.

ümit . beste. s. osm. ئۈمىد باغلىغان.

ümit . vâr. s. osm. ئۈمىدۋار.

ümit, - di. is. far. ① ئۈمىد، ئارزۇ،
تېلەك. ② ئەر ۋە ئاياللار ئىسمى:

«Milletin ilerlemesini ümit ederiz—

مىللەتنىڭ تەرەققىي قىلىشىنى ئۈمىت قىلىمىز.»

ümitlendirmek. ئۈمىدلىەندۈرمەك،
ئۈمىد پەيدا قىلماق.

ümitlenmek. ئۈمىدلىەنمەك.

ümitli. is. ئۈمىدلىك.

ümitsiz. s. ئۈمىدسىز.

ümitsizlik, - ği. is. ئۈمىدسىزلىك.

ümm. is. ar. ئانا، ئاپا.

ümmehât. is. ar. ① ئانىلار، ئاپىلار.

② ئاساسلار. ③ قىممەتلىك كىتابلار.

ümme, - ti. is. ar. بىر پەيغەمبەرگە
ئىشىنىدىغان جامائەت.

ümmi. is. ar. ساۋاتسىز، قارا تۈرۈك.

ümmyet. ساۋاتسىزلىق.

ümsüle. is. ar. ed. ئۆلگە قىلىنغان
بېيىت، مىسرا.

ümümet. is. ar. ئانىلىق، ئاپىلىق.

ümüz. is. ar. ① ئۆچكە. ② قارا

قۇيرۇق. ③ ئۆچكە ۋە قارا قۇيرۇق
پادىسى.

ümüldân, ümüldani s. is. ar.

① ياش كۆچەت. ② نازۇك، زىلۋا.

③ چىرايلىق، ياش.

ün. is. ① ئۇن، ئاۋاز. ② ئاتاق،
شۆھرەت، داڭقى:

«Onun ünü tüm ülkeyi tutmuş—

ئۇنىڭ شۆھرەتى پۈتۈن مەم —
لىككە تەك يېيىلدى.»

ünân. si. ar. ئىگىراق.

ünâs. is. ar. خەلق، ئامما، ئەلگۈن.

ünbûb, ünbûbe. is. osm. ① بۇغۇم،
قۇمۇش بوغۇمى. ② ئىنچىكە نو،
نەيچە.

ünbûse. is. ar. بالىلارنىڭ بىر خىل
ئويۇنى.

ünbûş, ünbûşe. is. ar. يىلتىز.

üniforma. is. fr. ھەربىيلەرنىڭ رە —
مىي كىيىمى.

ünite. is. fr. بىر پۈتۈن، بىرلا خىل،
بىردىنبىر، يەككە.

① ئۇنىۋېرسال، üniversal, üniversal. s. fr.
② ھەر يەرگە ئۇيغۇن، ھەر
يەرگە لايىق.

③ ئۇنىۋېرساللىق. üniversalizm. is. fr.

④ ئۇنىۋېرسىتېت، داشۆ، üniversite. is. fr.
بىلىم يۇرتى.

⑤ ئۇنىۋېرسىتېت ئوقۇغۇ. üniversiteli. is.
چىمى، داشۆ ئوقۇغۇچىسى، ستۇدېنت.

⑥ ئۈندەش سۆز. ünlem. is. gram.
توۋلىماق، ۋارقىرماق.

⑦ مەشھۇر، ئاتاقلىق، داڭلىق، ünlü. s.
⑧ سوزۇق تاۋۇش.

⑨ ئۈزلۈك تاۋۇشنىڭ سوزۇق ünleşme. is.

تاۋۇشقا ئايلىنىشى.
ünmâ. is. osm. ئىچىگە سامان ياكى
 ئوت - چۆپ تىقىلغان نەرسە.
ünsâ. is. osm. چىشى، ئايال، قىز.
ünsi, ünsiyye. s. is. osm. ① چېپ
 قىشقاق، ئىلەشكەك. ② يولداش، دوست.
 ③ بىرىنچىسى ئەر، ئىككىنچىسى ئايال
 ئىسمى.
ünsiyet, - ti. is. يولداشلىق، دوست
 لۇق.
ünsüz. s. is. ① شۆھرەتسىز يوق،
 ئاتاقسىز. ② ئۈزۈك تاۋۇش.
ünsûde. is. osm. ئوقۇلغان شېئىر.
ünsûta. is. ar. تۈگۈن.
ünûset. is. ar. چىشلىق، ماددىلىق.
ünvan. is. ar. ئاتاق، ئۇنۋان.
ünzüha. is. ar. كىيىم، غۇرۇر.
üranist, - ti. is. s. شۆھرەتپەرەست.
üranizm. is. fr. شۆھرەتپەرەستلىك
 (ئەرلەردە).
üranopleji. is. fr. يۇمشاق تاڭلاي
 پالەچلىكى.
ürcûfe. is. osm. يالغان (سۆز)،
 ئويدۇرما.
ürcûha. is. osm. ① ئىلەنگۈچ. ②
 ئاسما بۆشۈك، سەگەنچۈك.
ürcûze. is. ar. مىسرالىرى قاپىيلىك،
 قىسقا ۋەزىنلىك بېيىت.
ürem. is. mal. ئۆسۈم، پىرسەنت.
üreme. is. تۈرۈلۈش، تۇغۇلۇش،
 يارىلىش.
üremek. تۈرۈلمەك، تۇغۇلماق، يارال
 ماق.
üren. is. نەسىل، ئۇرۇق.
üreteç, - ci. is. گېنېراتور.

üretici. is. ئىشلەپ چىقارغۇچى.
üreticilik, - gi. is. ئىشلەپ چىقارغۇچىلىق.
üretim. is. ئىشلەپچىقىرىش;
 سانائەت «Sanayi üretimi»
 ئىشلەپچىقىرىشى.
Pamuk üretimi. «ياختائىشلەپچىقىرىشى»
üretken. s. ئىشلەپ چىقارغۇچى.
üretmek. ① ئىشلەپ چىقارماق. ② باق
 ماق، يېتىشتۈرمەك، ئۆستۈرمەك.
üretmen. is. ئىشلەپ چىقارغۇچى.
ürkek. s. ① ئۈركەك. ② تارتىنچاق.
ürkeklik, - gi. ② ئۈركەكلىك.
 تارتىنچاقلىق.
ürkmek. ① ئۈركۈمەك، چۆچۈمەك. ② تارتىنماق
 ③ مېۋە بەرمەسلىك.
ürkü. is. ئالاقزادىلىك، قۇرۇپ ھالى
 قالماسلىق، ساراسمە.
ürkünç, - cü. s. ساراسىمىگە سال
 غۇچى، چۆچۈتكۈچى (نەرسە).
ürküntü. is. → **Ürkü.**
ürkülük. s. ئادەملەردىن قاچىدىغان،
 يالغۇزلۇقنى خالايدىغان.
ürkütme. ① ئۈركۈتمەك، چۆچۈتمەك.
 ② دەرەخنىڭ پۇتاقلىرىنى قىرىپ،
 بويغا ئۆستۈرمەسلىك. ③ ئېغىلدىكى ئات
 نىڭ يېنىغا ئاۋاز چىقارماستىن كىرىپ
 ئۇنى ئۈركۈتمەك.
üroklepsi. is. fr. سۈيۈك تۇتال
 ماسلىق.
ürolit, - ti. is. fr. سۈيۈك ۋە سۈي
 دۈك يوللىرىدا تاش پەيدا بولۇش.
ürolog. is. fr. سۈيۈك يوللىرى
 كېسەللىكى مۇتەخەسسىسى.
üronoskopi. is. fr. سۈيۈك تەك
 شۇرۇش.

üropati. is. fr. سۈيۈدۈك يولى كېسەل-لىكلىرى.
üropeñi. is. fr. سۈيۈدۈكنىڭ ئازىيىپ كېتىشى.
üroröji. is. fr. سۈيۈدۈكنىڭ كۆپىيىپ كېتىشى، كۆپ سېيىش.
ürosistit, - ti. is. fr. سۈيۈدۈك خال-تىسىنىڭ ئىششىقى.
üroskopi. is. fr. سۈيۈدۈك تەك-شۇرۇش.
ürpermek. ① تۈكلىرى تەتۈر ئۆرۈلمەك (قۇشلارنىڭ). ② سوغۇقتىن ياكى قورق-قانلىقتىن تىترىمەك.
ürümek. ھاۋشىماق، مۆرىمەك: ئىت «İt ürür, kervan yürür — ھاۋشار، كارۋان يۈرەر»
ürün. is. مەھسۇل. مېۋە.
üryan. s. osm. يالىڭاچ.
üryanî. is. ar. مۇراببا، كەمپۇت يا-ساش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان پوستى سۈيۈلغان ئۆرۈك قېقى.
üs. «üst» سۆزىنىڭ قىسقارتىلمىسى (ئالدى قوشۇمچە).
üs¹, - ssü. si. mat. دەرىجە كۆرسەت-كۈچ (سان).
üs², - ssü. is. ar. ① بازا، لاگىر: «Askeri üs — ھەربىي بازا»
üsârâ is. ar. ئەسىرلەر (قولغا چۈشكەن).
üsbü. is. som. ھەپتە.
üsbübe. is. ar. ھاقارەت، تىل.
üsbül, üsbüyye. s. ھەپتىلىك.
üsbüş. is. far. پىت.
üslenmek. بازا قۇرۇپ يەرلەشمەك.
üslûp, - bu. is. ar. ئۇسلۇب، ئۇسۇل.

ئىستىل.
üslûp. bilim. is. مېتودولوگىيە، ئۇس-لۇبشۇناسلىق، ئۇسلۇبچىلىق.
üslûpçü. s. is. ئۇسلۇبشۇناس (ياز-غۇچى)، ئۇسلۇبچى.
üslûpçuluk, - ğu. is. ئۇسلۇبشۇناس-لىق، ئۇسلۇبچىلىق.
üsrûş. is. far. ① خۇش ئاۋاز. ② مالائىكە، پەرىشتە. ③ شەمسىيە ئايلىرىنىڭ 17 - كۈنى.
üss. is. osm. ① بازا. ② ئاساس.
üs, subay. is. مايور، پودپولىكوۋ-نىڭ ۋە پولكوۋنىڭ دەرىجىلىك ئوفى-سىرلار.
üst, - tü. is. ① ئۈست. ② نەرسە-نىڭ يۈزى، نەرسىنىڭ سىرتقى قىسمى.
 ③ كىيىم - كېچەك، ئۈستىباش. ④ باش-لىق. ⑤ ئارتۇق قىسىم، ئاشقان قىسىم.
 ⑥ ئۈستۈن، يۇقىرى. ⑦ ئۈستىدە:
 1. Yer in üstü — يەرنىڭ ئۈستى.
 2. Çocuk üstünü çamur etti — بالا ئۈستىنى پاتقاق قىلىۋەتتى.
 3. Üst dudak — ئۈستۈن كالىپۇك.
 4. Suçüstü yakalamak — جىيانەت ئۈستىدە تۇتماق، نەق مەيداندا تۇتماق.
üstâ. is. far. → **Üstat.**
üstâdi. is. ar. ئۈستىلىق، ماھىرلىق.
üstâh. s. far. ھاياسىز، ئەدەپسىز.
üst, alize. is. coğr. شىمالىي قۇ-تۇپتا غەربىي جەنۇبتىن، جەنۇبىي قۇ-تۇپتا غەربىي شىمالدىن چىققان شامال.
 ① ئالتۇن ياكى كۈ-üstâm. is. osm مۇشتىن ئىشلەنگەن ئېگەر، ئۈزەنگە.
 ② ئىشەنچ.
üstât, - dı. is. ئۇستاء، ماھىر.

üstatlık, - ği. is. ئۇستاتلىق،
ماھىرلىق، ئۇستازلىق، ئۇستىلىق.

üstaz. is. → Üstat.

üstâziyyet. is. ar. ئۇستازلىق، ئۇس
تاتلىق، ئۇستىلىق، ماھىرلىق.

üst . baş. is. - كىيىم - ئۇستىباش (كېچەك).

üst . deri. is. ① تېرە. ② قوۋزاق،
پەست.

üste. is. بېسىپ چۈشۈش، ئۈستۈن
كېلىش.

üstecelik, - ği. is. ئۈستۈنلۈك.

üst . teğmen. is. ask. لېتىنات.

① قىزىشۇلماق. ② ئەۋج
ئالماق، يېڭىدىن قوزغالماق، تەكرارلى-
ماق، تەكرارلانماق، ئەسلىگە كەلمەك.
③ جاھاللىق قىلماق، چىڭ تۇرۇۋالماق.
④ تەكشىلىمەك؛

«Sıkıntıya bir de hastalık üstelen-
di — دەرت ئۈستىگە ئاغرىق قوشۇلدى. —
Sıtmayı üstelendi — بەزىگەكى
قوزغالدى.»

üstelik, - ği. is. ① ئۈستىگە، ②
ئۇنىڭ ئۈستىگە؛

«Saatımı bu kalemle değiştir-
dim, beş lirada üstelik aldım —
سائىتىمنى بۇ قەلەمگە تېگىشىتىم، بەش
لېرا ئۈستىگە ئالدىم.»

Yedirdi, içirdi, üstelik parada
verdi — يەپ، ئىچكۈزدى، ئۇنىڭ
ئۈستىگە پۇلمۇ بەردى.

üstenci. is. ھۆددىگە ئالغۇچى، كۆتۈر-
ىگە ئالغۇچى.

üstenmek. ئۈستىگە ئالماق، ھۆددىگە
ئالماق.

üstermek. ئارتىپ قويماق، ئىتتىرىپ
قويماق، دۆڭگەپ قويماق (بىر ئىشنى
ياكى بىر نەرسىنى باشقىسىنىڭ ئۈستىگە
ئارتماق).

üst . insan. is. ئۇلۇغ ئادەم؛

«Üst insanların en yüksek örneği

Markes, Ingelis, lenindirler —

ئۇلۇغ ئىنسانلارنىڭ ئەڭ يۈكسەك ئۆر-
نىكى ماركس، ئېنگېلس، لېنىنلاردۇر.»

① ئون. ② ئۇس. üstlük, - ğü. is.
تۈنلۈك. ③ پەرەنچە.

üst . subay. is. → Ussubay.

üstte. z. تېخىمۇ يۇقىرىدا.

üstühân. is. far. ئۈستىخان، سۆڭەك.

üstühân . pâre. osm. ئۈستىخان
پارچىسى، سۆڭەك پارچىسى.

① جەۋھەر. ② üstüküş. is. osm.
ئاسمان جىسىملىرى. ③ گېئومېترىيە.

① ئۈستۈن. ② ياخشىنىڭ üstün. s.
ياخشىسى؛

«Sosyalist rejim kapitalist rejim-
den üstündür — سوتسىيالىستىك رې-
ژىم كاپىتالىستىك تۈزۈمدىن ئەۋزەل.»

① يۇقىرىدا، ئېگىزدە. üstünde. z.
② ئۈستىدە (نەرسىنىڭ)؛

«Su üstünde yüzmek — سۈيۈمنىڭ
ئۈستىدە ئۈزۈمەك.»

üstüne. z. ئۈستىگە؛

«Kitabı masanın üstüne bırak-
tım — كىتابنى شىرنىنىڭ ئۈستىگە
قويدۇم.»

üstün . körü. is. يۈزە؛

«Üstünkörü bir iş — يۈزە بىر ئىش.»

üstünlük, - ğü. is. ئۈستۈنلۈك، ئەۋ-
زەللىك؛

«Sosyalizmin üstünlüğünü geliştirelim — سوتسىيالىزمنىڭ ئەۋزەللىكىنى راۋاجلاندۇرايلى!»
 داغدۇغىلىق *üstün . yapım.* is. sin.
 بىلەن ئىشلەنگەن تىجارەت كىنوسى (مەخ- سۇس تىجارەت ئۈچۈن ئىشلەنگەن فىلىم).
 قوي، ئۆچكە، ئېيىق، *üstür.* is. osm.
 قېچىر قاتارلىق تۆت پۈتلۈك ھايۋان.
 ئەپسانە، ئويدۇرما، *üstüre.* is. osm.
 توقۇلما، يالغان (سۆز).
üstüre. is. Far. → *Üstura.*
 ① چىداملىق، چىڭ، *üstüvâr.* s. far.
 بەرداشلىق، مەھكەم. ② ئىشەنچلىك.
 ① ئۈستىقۇرۇلما. *üstü . yapı.* is.
 ② بىر قۇرۇلۇش ئۈستىگە سېلىنغان قۇرۇلما.
 جاراهەت ئورنى، يارائورنى. *üsür.* is. ar.
 ① ئارىلاش جامائەت. *üşâbe.* is. osm.
 ② شالغۇت. ③ ئوغرىلىق ياكى پارىخۇر- لۇق يولى بىلەن تاپقان پۇل. ④ دورىلىق شەرىپەت.
 قۇرۇق. *üşbe.* is. osm.
 قارا قۇلاقنىڭ *üşek, - ği.* is. zoo.
 كىچىك بىر تۈرى.
 ھورۇن. *üşengeç, üşengen.* s.
 ھورۇنلۇق، خوشياقماسلىق. ئېرىنچەكلىك. *üşengeçlik, üşengenlik, - ği.* is.
 ھورۇن، ئېرىنچەك. *üşengen.* s.
 ھورۇنلۇق، خوشياقماسلىق، ئېرىنچەكلىك. *üşengenlik, - ği.* is.
 ھورۇن، ئېرىنچەك. *üşenik.* s.
 ھورۇنلۇق. *üşeniklik, - ği.* is.
 خوشياقماسلىق، ئېرىنچەكلىك، ھورۇنلۇق قىلماق، ئېرىنچەك *üşenmek.* is.
 لىك قىلماق، ئېرىنچەك.

مەشخۇلىيەت. *üşgüle.* is. osm.
 كىرىپە. *üşgur.* is. osm.
 ئۇلۇغلۇق، شان ۋە شەرىپ. *üşkûh.* is. far.
 ئۇشۇش، توڭلاش، مۇزلاش. *üşüme.* is.
 ئۇشۇرما، توڭلىماق، مۇزلىماق. *üşümek.*
 كۈشكۈرتىمەك. *üşürmek.*
 «Köpekleri birinin üstüne üşür-
 mek — ئىتلارنى بىرىسىگە كۈشكۈرتىمەك»
 تەرەپ - تەرەپتىن يىغىلماق. *üşüşmek.*
 ھەر تەرەپتىن كېلىپ توپلانماق.
 ئۇشۇتۇۋالماق، توڭلىتىۋالماق. *üşütme.*
 جېدەل، غوغا، *üşütülüm.* is. osm.
 ۋاراڭ - چۇرۇڭ.
 جېدەلخور، ماجىد. *üşütülüm. kâr.* s.
 راچى، غوغاچى.
 ماتكا ئاغرىقى. *üteralji.* is. fr.
 ماتكىنى ئېلىپ. *üterektomi.* is. fr.
 تاشلاش ئوپېراتسىيىسى.
 ماتكىنىڭ ياللۇغ. *üterit, -ti.* is. fr.
 لىنىشى.
 ماتكا ئاغرىقى. *üterodin.* is. fr.
 ماتكىنىڭ رېنت. *üterografi.* is. fr.
 كىم بىلەن تەكشۈرۈلۈشى.
 ئاياللاردا بولىدۇ. *üteromani.* is. fr.
 دېگەن كېسەل سىزىپىتىدىكى جىنسسىي تەلەپ.
 ماتكىنىڭ. *üteroskop, - pu.* is. fr.
 ئىچىنى تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.
 ماتكىنىڭ ئىچىنى تەكشۈرمەك. *üteroskopi.* is. fr.
 ماتكا، بالا ياتقۇ. *üterüs.* is. anat.
 ئوتقا پۇچىلانغان سۇتلۈك. *ütme.* is.
 بۇغداي.
 قۇيىقىلماق، ئۇتلىمەك. *ütmek.* s.

ütme. يەشمەك، ئۇتماق.
 ütöhist. s. fr. خىيالىيەرەس، خام خىيال ئادەم، ئوتوپىيچى.
 ütöpya. is. yun. ئەمەلگە ئاشمايدىغان ۋە رېئال بولمىغان خىيال، ئارزۇ، تىلەك، خىيالىيەرەستلىك.
 ütöpya . sosyalizmi. خىيالىي سوتسىيالىزم.
 ütöpyacı. s. → Ütöhist. دىزمال.
 ütü. is. دىزمال لاتىنى.
 ütü . bezi. ① دىزمالچى. ② ئۇتلىگۈچى. كالا - پاقالچاق قۇيۇلغۇچى.
 ütölemek. ① دىزمال سالىماق. ② قۇيۇلغۇچى. ③ تاڭماق (چىقىپ كەتكەن سۆڭەكنى).
 ütölenmek. دىزمال سېلىنماق،
 ütölmek. يېڭىلىماق، ئۇتۇلماق، مەغلۇپ بولماق.
 ütölü. s. دىزماللانغان.
 ütösüz. s. ① دىزمال سېلىنمىغان ياكى دىزماللى بۇزۇلۇپ كەتكەن. ② قۇيۇلغان، ئۇتەلمىگەن.
 üvendire. is. yun. ئۇچى ئۇچلۇق توقماق، كالتەك.
 üvey. s. ئۆگەي.
 uvey·anne. ئۆگەي ئانا.
 uvey·bada. ئۆگەي ئاتا.
 üveyik. is. → Üveyk. پاختەك.
 üveyk. is. zool. دىم تۇتماق (دەمدەر).
 üveymek. پاشىغا ئوخشاپ قالىدىغان بىرخىل ھاسارات.
 üvölit, - ti. is. fr. كىچىك تىل ياكى تاماقنىڭ (تاڭلاينىڭ) ئىشىپ

قىلىشى.
 üvölptoz. is. fr. تاماقنىڭ ساقى كىلاپ قىلىشى.
 üvölptomi. is. fr. كىچىك تىل ئوپىراتسىيىسى.
 üye. is. ① ئەزا. ② ئورگان: «Parti üyesi — پارتىيە ئەزاسى. Göz, vücudun üyelerinden biridir — كۆز، بەدەننىڭ ئورگانلىرىدىن بىرىدۇر.»
 üyelik, - gi. is. ئەزالىق.
 üzari. s. is. osm. يوغان قۇلاق ئادەم.
 üzengi. is. ئۈزەڭگە.
 üzengilemek. (تېز ماڭغۇزۇش ئۈچۈن) ئۈزەڭگە بىلەن دېۋىتمەك.
 üzere, üzre. ① ئۈچۈن. ② شەرت بىلەن. ③ بولۇش ئالدىدا، قىلىش ئالدىدا، بولغۇسى: كېتىش — «Gitmek üzere kalktı — ئۈچۈن قوپتى.»
 Akşama geri vermek üzerebu kitabı alabilirsin — بۇ كىتابنى ئاخىرلاشقانغا قايتۇرۇپ بېرىش شەرتى بىلەن ئالالايسەن.»
 üzerinde. is. ئۈستىدە: قەلەم — «Kalem masanın üzerinde — شىرنىڭ ئۈستىدە.»
 üzerine. is. ① ھەققىدە، خۇسۇسىيەت، توغرىلىق، توغرىسىدا. ② مۇناسىۋەت بىلەن. ③ ... دىن كېيىن: «Milli mesele üzerine rapor — مىللىي مەسىلە ھەققىدە دوكلات. Yemek üzerine su içilmeli — تاماقتىن كېيىن سۇ ئىچىلىشى كېرەك.»

üzgü. is. ئەزىيەت، جاپا.
 üzgü. s. جاپالىق، ئەزىيەتلىك.
 üzgün. s. ① كۆڭۈل غەشلىكى، كۆ-
 گۈل يېرىملىكى، كۆڭۈل بۇزۇقلىقى،
 قايغۇلۇق ② دەرمانسىز.
 üzgünlük, - gü. is. ① بىئاراملىق،
 كۆڭۈل يېرىملىقى، ② دەرمانسىزلىق،
 كۈچسىزلىك.
 üzgüsüz. s. غەم - قايغۇسىز.
 üzlük, - gü. is. لايدىن ياسالغان
 كىچىك قاچا.
 üzmek. ① كەرمەك، ② سۇرتۇپ ئۇپرات-
 ماق، ③ بىئارام قىلماق، كۆڭۈلنى يېرىم
 قىلماق، قەينىماق.
 üz. is. osm. قۇلاق.
 üzre. → Üzere.
 üzücü. s. بىئارام قىلىدىغان، كۆڭۈلنى
 يېرىم قىلىدىغان.

① كېرىلمەك، كۆڭلى يېرىم
 بولماق.
 üzüm. is. bot. ئۈزۈم:
 «Turfan üzümü dünyaya ün sal-
 mıştır — تۇرپان ئۈزۈمى دۇنياغا
 مەشھۇردۇر.»
 üzümçü. is. ئۈزۈم يېتىشتۈرگۈچى ياكى
 ئۈزۈم ساتقۇچى، ئۈزۈمچى.
 üzümlü. s. ئۈزۈمگە ئۈزۈم سېلىنغان،
 ئۈزۈم بىلەن قىلىنغان.
 üzümsü. s. bot. ئۈزۈمسىمان:
 «Üzümsü meyvalar — ئۈزۈمسىمان
 مېۋىلەر.»
 üzünç, - cü. is. ئۈمىدسىزلىك، كۆڭۈل
 قېلىشى.
 üzüntü. is. كۆڭۈل يېرىملىقى.
 üzüntüsüz. s. غەم - قايغۇسىز.

V.v

v V, - 27 (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ ۲۷ - ھەرپى).

va. os. m. ۋاي ئېستەي دېگەن مەنىدە.

vaad. is. → Vaat.

vaat, - di. is ar. ۋەدە.

~etmek. ۋەدە قىلماق.

vabil. is. osm. قاتتىق يامغۇر.

vacib. s. → Vacip.

vâcid, vâcide. s. ar. ① ۋۇجۇدقا چىقارغۇچى، مەيدانغا كەلتۈرگەن. ② باي. ③ بىرىنچىسى ئەر، ئىككىنچىسى ئايال ئىسمى.

vacip, - bi. s. ar. ① قىلىنىشى زۆرۈر بولغان، ۋاجىپ. ② مەجبۇر.

vâciz, vâcize. s. ar. قىسقا، كالتە.

vâd. is. far. ئوغۇل.

vad. is. ar. ۋەدە بىرىش، ئۈستىگە ئېلىش.

vade. is. osm. مۆھلەت، مۇددەت.

~ si gelmek. ئۆمرى ئاخىرلاشماق.

vadeli. s. مۇددەتتىن چەكلەنگەن.

vadesiz. s. مۇددەتسىز:

«Vadesiz borç — مۇددەتسىز قەرز.

vadetmek. ۋەدە بەرمەك، ۋەدە قىلماق.

vadi. is. osm. ① جىلغا، ساي، ۋادا. ② جەھەت، ئۇسۇل، شەكىل:

«Bu vadide konşruk — بۇ جەھەتتە سۆزلەشتۇق.»

vafi. s. osm. بەس:

«Kafi vafi — بەس، يېتەر.

① كۆپ، چىق. s. osm. vafir, vâfire

② ئارۇزدا مۇفائالەتۇن - مۇفائالەتۇن ۋەزنى.

vafiz. is. yun. خرىستىئان دىنىگە كىرگۈچىلەرنىڭ يۇيۇنۇپ پاكىزلىنىشى.

vagina. is. lat. ئاياللارنىڭ جىنسىي يولى.

vagon. is. ing. ① ۋاگون. ② يىگىرمە سان (بىرخىل ئويۇن ئۈچۈن قوللىنىلىدۇ).

vagonet, - ti. is. fr. ۋاگونچاق، كىچىك ۋاگون.

vagonli. is. fr. ياتاقلىق ۋاگون.

vagon . restoran. is. fr. پويىز ئاشخانىسى، ۋاگون رېستورانى.

vâh. is. osm. چۆل ئوتتۇرىسىدىكى چىمەنلىك.

vah. ۋاھ، پاھ، ئاھ.

vaha. is. osm. چۆل ئوتتۇرىسىدىكى كۆكۈلمەيدان.

vahal. is. osm. پاتاقلىق.

vaham. is. osm. سېزىك، سېزىكلىك.

vahamet, - ti. is. ar. ① ئېغىرلىق. ② خەۋپلىك ئەھۋال. ③ ھەزىم قىلىش قىيىنچىلىقى.

vahdet. is. osm. ① يالغۇزلۇق، يىگا. نىلىق. ② ئەر ئىسمى.

vahdet . ârâm. is. osm. ئارام بەخش يەر.

vahdet . gâh. is. osm. يالغۇزلا تۇرىدىغان يەر.

vahdetiye. is. osm. مۇنەزىم، بىرچە
لىك (دۇنيانىڭ نىگىزى بىرلا دەپ
بىلىدىغان پەلسەپىۋى تەلىمات).

vahi, vahiye. s. osm. مەنىسىز، ئەھ-
مىيەتسىز، پايدىسىز، ئورۇنسىز (نەرسە).

vahib, vahibe. s. osm. بېغىشلىغان،
بېغىشلىغۇچى.

vahid. s. → **Vahit.**

vahiden. z. ar. يالغۇزلا، بىرلا.

vahim. is. ar. ۋەھىم، ئېغىر.
قورقۇنچلۇق، بەك خەتەرلىك.

vahin. s. ar. ئاجىز، ئورۇق، زەئىپ.

vahip, - bi. s. osm. بېغىشلىغان.

vahir. is. osm. ① تەكەن. ② يىڭىنە.

① بىر، يالغۇز. ② **vahit.** s. osm.

ئەر ئىسمى.

vahl : gâh. is. osm. پاتىقلىق.

vahmâ. is. osm. سىزىك (ئايال).

① **vahşet, - ti.** is. osm. ياۋايىلىق،

ۋەھشىيلىك. ② ئادەم قەدىمى تەگمەگەن

يەر. ③ ئادەم قەدىمى تەگمەگەن يەرلەرنىڭ

قورقۇنچلۇقلۇقى.

vahşet . âbâd. is. osm. ئادەمىزاتنىڭ

ئايىقى باسمىغان يەر.

vahşet . âgin. s. osm. ئادەم قەدىمى

باسمىغان بەك قورقۇنچلۇق يەر.

vahşet . engiz. s. osm. قورقۇنچ.

vahşet . gâh. is. osm. ئادەمنىڭ ئايىقى.

باسمىغان يەر، قورقۇنچلۇق يەر.

vahşet . zâr. is. osm. باياۋان،

ئادەمنىڭ قەدىمى تەگمەگەن يەر.

① **vahşî.** s. osm. ياۋايى. ② ۋەھشىي.

ۋەھشىيلىك، **vahşilik, - ği.** is.

ياۋايىلىق. ياۋۇزلۇق.

ۋەھشىيانە، **vahşiyane.** z. osm.

ياۋايىلارچە، ۋەھشىيچە.

vahşûr. is. osm. پەيغەمبەر.

vaiz, - azî. is. osm. ئىبادەتخانىلاردا

بېرىلىدىغان دىنىي نەسىھەت.

vait, - di: is. ar. بىر ئىشنى قىلىش

ئۈچۈن بېرىلگەن ۋەدە.

vaiz. is. osm. ئىبادەتخانىلاردا دىنىي

نەسىھەت بەرگۈچى.

vaiziye. is. osm. دىنىي نەسىھەت

بەرگۈچىلەرگە بېرىلىدىغان پۇل.

vajen. is. → **Vagina.**

جىنس يولىنىڭ

يالغۇلىنىشى.

vajenodin. is. fr. بالا ياتقۇنىڭ

ئاغرىشى.

vajenopati. is. fr. بالا ياتقۇ

كېسەللىكى.

vajenosel. is. Ing. بالا ياتقۇدىكى

ئىششىق، بالا ياتقۇنىڭ ساڭگىلاپ

كېتىشى.

vajenoskop, - pu. is. بالا ياتقۇنى

تەكشۈرىدىغان ئەسۋاب.

vajenoskopi. is. fr. بالا ياتقۇنى

تەكشۈرۈش.

vajentomi. is. fr. بالا ياتقۇ

ئوپېراتسىيىسى.

① **vak.** is. ar. ئېغىرلىق، ئېغىر بې-

سىقلىق. ② ئېگىز يەر.

① **vaka.** is. osm. ۋەقە، ھادىسە،

بولغان ئىش. ② ئورۇش، كۈرەش،

سوقۇش. ③ تۇيۇقسىز يۈز بەرگەن

كېسەللىك.

vakaa. z. osm. → **Vakia.**

ھاياسىزلىق، **vakahat.** is. osm.

قۇزا تارتىمىسى.

vakar. is. osm. ئېغىرلىق، ئېغىر
بېسىقلىق.

vakarı. is. zool. قىسقا قۇيرۇقلۇق
مايمۇن.

vakarlı. s. ئېغىر بېسىق.

vakarsiz. s. يەڭگىل، ئېغىر بېسىق
بولمىغان.

vakayiname. is. osm. كۈندىلىك
خاتىرە، كۈندىلىك ۋەقەلەر ۋاقىت تەرتىپى
بويىچە يېزىلغان تارىخ (ۋاقايىنامە).

vakd, vakdân. is. osm. ئوتنىڭ
تۇتىشىشى، ئوتنىڭ يېنىشى.

vaketa. is. it. - بىرخىل يۇپقا كۆن -
خۇرۇم.

vakfe. is. osm. تۇرۇش، تۇرۇپ
قېلىش.

vakfe. ğâh. is. osm. تۇرالغۇ (يەر).

① **vakfetmek.** osm. ئىئانە قىلماق.

② ئۆزىنى پىدا قىلماق، ئۆزىنى بېغىش
لىماق، ئۆزىنى تەقدىم قىلماق:

«Bütün ömrünü bilime vakfetti—

پۈتۈن ئۆمرىنى بىلىمگە بېغىشلىدى.»

vâkıa. is. osm. ئەمەلىيەت، بولغان
ئىش:

«Bu bir vakiadır, inkar edile-
mez — بۇ بىر ئەمەلىيەتتۇر، ئىنكار —
قىلغىلى بولمايدۇ.»

vakıf, — kfı. is. osm. ۋەخپە (بىر
ئىشنىڭ داۋام قىلىنىشى ئۈچۈن بىرى

تەرىپىدىن قويۇلغان مۈلۈك ياكى پۇل).

vâkıf. is. is. خەۋەردار بولۇش،
خەۋەر تېپىش، بىلىش.

~ **olmak.** ۋاقىپ بولماق.

vaki, — i. s. osm. يۈز بەرگەن.

vakia. is. osm. ھادىسە.

vakih. s. osm. ئەدەبىسىز، ھاياسىز،
ئىزا تارتمايدىغان.

① **vakit, — kti.** is. osm. ۋاقىت،
زامان، قەرەل:

ھازىر — 1. Şimdi vakit yok

ۋاقىت يوق.

2. Şimdi bunun vakti değil —

ھازىر بۇنىڭ ۋاقتى ئەمەس.

«تاماق ۋاقتى» — 3. Yemek vakti

ۋاقىت خاراكتېرلىك،
ۋاقىتدا قىلىنىدىغان.

vakitsiz. s. ۋاقىتسىز.

vakkas. osm. جەڭچى، ئوقچى.

vaks. is. مۇم (موزدۇزلار ئىشلىتىدىغان).

① **vakt.** is. osm. ۋاقىت. ② زامان.

③ سائەت، كۈننىڭ مەلۇم ۋاقتى. ④ مەۋ-

سۇم، پەسەل. ⑤ بوش ۋاقىت. ⑥ پۇز-

سەت، پەيت.

vaktinde. z. ۋاقىتدا.

ئۆز ۋاقتىدا، ئەينى
زاماندا:

«Vaktiyle Çin komünistlerinin

sayısı çok azıdı — ئۆز ۋاقتىدا جۇڭگو —

كوممۇنىستلىرى بەك ئاز ئىدى.»

vakud. is. ar. osm. ئوتۇن - كۆ-
مۇر قاتارلىق يېقىلغۇ ئەشیا.

vakum. is. lat. kim. ۋاكۇئۇم،
بوشلۇق.

vakum. metre. is. fr. بارۇمېتر.

vakur. s. osm. ئېغىر -
سالىماق.

vakurane. z. ar. ئېغىر بېسىقلىق
بىلەن، سالىماقلىق بىلەن.

vak vaka. is. ئۆردەك ياكى پاقىلار -
نىڭ غاق، غاق قىلىپ چىقارغان ئاۋازى.

vala. s. is. osm. ① ئۇلۇغ، يۈكسەك،
② ئەر ئىسمى.

vâlâ . câh. s. osm. ئورنى ۋە
مەنسىپى يۇقىرى.

vâlâ . kadd. s. osm. بويى ئېگىز،
ئۆسكىلەڭ.

vâlâ . kadr. s. ar. قىممىتى زور،
ئۇلۇغلىق،
vâlâyi. is. osm. يۈكسەكلىك.

vâlayit. is. fr. ئاسفالتنىڭ بىر تۈرى.
vâli. is. osm. ۋالىي.

vâlid. s. is. osm. دادا، ئاتا.

valide. is. osm. ئانا، ئاپا.

vâlideyn. is. osm. ئاتا ۋە ئانا.

valih. s. osm. چۆچۈش، ھەيران
قېلىش، ئەجەپلىنىش، ھاڭ - تاڭ بولۇش.

valilik, - ği. is. ۋالىيلىق، ۋالىي
نىڭ ۋەزىپىسى. ② ۋىلايەت.

valit. is. osm. ئاتا، دادا.

valiz. is. fr. قۇل پوپكىسى، سومكا،
كىچىك جامادان.

vallahi. ünl. ar. خۇدا ھەقىقىي،
ۋاللاھى.

vals. is. fr. ۋالىس (تانىنىڭ بىر
تۈرى).

vâm. is. far. قەرز.

vâ . mände. s. far. ئارقىدا قالغان،
كېيىن قالغان.

vamık. is. ar. ئاشىق.

vamk. is. ar. مۇھەببەت.

vampir. is. fr. ① قانخور، قان
ئىچكۈچ. ② قان شوربىغۇچ. شەپەرەڭ

vanilatör, - rü. is. fr. توك
شامالدىرغۇچ.

vantrilok, vantrilog. is. s. fr.

باشقىلارنىڭ سۆزىنى دورىغۇچى.

vantoz. is. fr. zool. قان شوربىغۇچى،
پارازىت.

vapur. is. fr. ① پار كۈچى بىلەن
ماڭىدىغان كېمە ۋە پاراخوت. ② قاتتىق
مەست.

var. s. بار:

«Yurdmuzda doğaı kaynaklar var—
ۋەتىنىمىزدە تەبىئىي يەر ئاستى بايلىقلىرى بار.»

varak, - ğı. is. ar. ① يوپۇرماق.
② ئالتۇن، كۈمۈش ۋە باشقا مەدەنىيەتنىڭ

يۇپقا ياپرىقى.

varaka. is. ar. قەغەز، خەت يېزىقلىق
قەغەز، ۋەرەقە.

varakacı. is. ① ئالتۇن ياپراقلىرى ياسى-
غۇچى ۋە ساتقۇچى، ۋەرەقىچى.

varaklamak. مەدەن ياپراقلىرى بىلەن
زىننەتلىمەك.

varaklı. s. مەدەن ياپراقلىرى بىلەن
زىننەتلەنگەن، ۋەرەقلىق.

varak . pâre. is. ar. far. ① مەدەن
ياپراقلىرى پارچىسى. ② قەغەز پارچىسى.

③ ئەھمىيەتسىز قەغەز.

varda. ünl. it. دىققەت، پوش -
پوش، يول بوشنىڭ دېگەن مەنىدە.

vardakosta. is. it. ① دېڭىز ياقى
سىنى قوغدىغۇچى كېمە. ② بىستىلىك،

يولپا - (خوتۇن).

vardirmek. بارغۇزماق، يۈرگۈزمەك؛
ئىشنى — «İş i o halde vardirmek

شۇنداق يۈرگۈزمەك.»

vardiya. is. it. ① كېمە ۋە پاراخوت -
لاردا نۆۋەت. ② نۆۋەت كۈتۈش يېرى.

① قۇتۇلغان، خالى
varest. s. far. بولغان. ② ئەركىن، ئازاد، ھۈر؛

«Endişeden vareste — ئەندىشىدىن
(خالى) قۇتۇلغان.»
① varesteği. is. far. قۇتۇلۇش،
ئازادبولۇش. ② ئەركىنلىك. ③ مۇناسىۋەتسىزلىك.
vargı. is. ھۆكۈم.
varılmak. يەتمەك، ئۇلاشماق:
«Oraya üç saatta varılır — ئۈچ سائەتتە يەتكىلى بولىدۇ.»
① varış. is. بېرىش. ② ئېرفان.
varışlı. s. بىلىملىك، ئۇقۇمۇشلۇق.
vari. is. zool. مايپۇننىڭ بىر خىلى.
vâri. s. far. ئوخشاش، خۇددى،
بەئەينى.
① vâridât. is. ar. كىرىم، دارامەت
(يىللىق - ئايلىق). ② ئەسكە كەلگەن
نەرسىلەر.
varide. is. ar. كەلگەن ئالاقىلەر.
varikoblefer. is. fr. كۆز قاپاقنىڭ
ئىششىپ قېلىشى.
varikoz. is. fr. tip. ئىششىش،
كۆپۈش.
varil. is. كىچىك كۆپ.
varis. is. fr. كۆك تومۇرنىڭ كۆپۈشى.
vâris. is. ar. ئۆزىگە مىراس قالغۇ.
چى، مىراسخور، ۋارىس.
varit, - di. s. ar. بولۇشى مۇمكىن،
بولغان: «Söylediğinizi gerçek
leştirmek varit değil — ئىشقا ئاشۇرۇش مۇمكىن ئەمەس.»
مەيدانغا چىقماق. ~ olmak.
variyet, - ti. is. ar. مەۋجۇدىيەت،
بارلىق.
① varlık, - ğı. is. مەۋجۇدىيەت،
بارلىق. ② مەۋجۇت، بار. ③ بايلىق، مال -
مۈلۈك. ④ ئەھمىيەتلىك، پايدىلىق نەرسە.

⑤ ماھارەت، ئۈستىلىق.
varlık . bilim. is. ئونتولوگىيە.
varlık . bilimcilik, - ğı. is. ئونتولوگىزم.
varlık . bilimsel. s. ئونتولوگىك.
① varmak. بارماق. ② يېتىپ بارماق،
ئۇلاشماق. ③ تۇرمۇشقا چىقماق، ياتلىق
بولماق.
var . olmak. مەۋجۇت بولماق، بار
بولماق.
varsağı. is. ed. بىر خىل تۈرك
خەلق شېئىرى.
varsam. is. zool. بېلىقنىڭ بىر تۈرى.
varsaymak. پەرەز قىلماق:
«Öyle bir durum karşısında
kaldığımızı varsayalım — شۇنداق
بىر ۋەزىيەتكە دۇچ كېلىدىغانلىقىمىزنى
پەرەز قىلايلى.»
varta. is. ar. خەتەرلىك ھال، خەۋپ.
لىك ۋەزىيەت.
vârûn, varuno. s. far. زىت،
ئەكس، تەلەپپۇز.
① varyete. is. fr. ئۇس - ناخشا -
سۇل قاتارلىق ئويۇنلارنىڭ كۆرسىتىلىشى.
② بۇ خىل ئويۇنلار ئوينىلىدىغان يەر
ياكى بىنا. ③ (بىئولوگىيەدە) تۈر، خىل.
④ (مورفولوگىيەدە) تۈرلەش.
varson. is. yon. بارغان.
vasab. is. ar. كېسەللىك، ئاغرىق.
① vasat, - ti. osm. ئوتتۇرا، ئارا.
② مۇھىت، پىسخولوگىيەلىك شەرتلەر.
① vasf. is. osm. ② (ئا -
دەم ۋە نەرسىنى) تەرىپلەش. ③ ماختاش.
④ (گرامماتىكىدا) سۈپەت.
① vasfi. s. ar. تەرىپلەپ تىلغا ئال -
ماق. ② نەرسىسى.

vasıb. s. ar. كېسەل، ئاغرىق.
 vasıf, - sfi. is. ar. ماھىيەت، خاراكتېر.
 vasıflandırmak. باھا بەرمەك.
 vasıflanmak. باھالانماق، باھا بېرىلمەك.
 vâsik. s. ar. ئىشەنگەن.
 vasil, - slı. is. ar. ئۇلاشتۇرۇش، بىرلەشتۈرۈش.
 vâsıl. s. ar. ئېرىشكەن، ئۇلاشقان.
 vasıta. is. ar. ① ۋاسىتە، ② ئەلچى، ③ ۋاسىتىچىلىك.
 vasıtalı. s. ۋاسىتىلىك.
 vasıtasız. s. ۋاسىتسىز، بىۋاسىتە، توغرىدىن توغرا.
 vasi. is. ar. يېتىم - يېسىر ۋە ئاجىزلارنىڭ مال - مۈلكىنى ۋە كالىتەن باشقۇرغۇچى.
 vâsi, - i. s. كەڭ، پايانسىز.
 vasid. is. ar. ئىشكىنىڭ بوسۇغىسى.
 vasıf. is. ar. مالاي، خىزمەتچى.
 vasistas. is. fr. دېرىزىنىڭ ھاۋا ئالماشتۇرىدىغان كۆزنەكى، كۆزنەك (پارتوچكا).
 vasit. s. ar. سالاجى، كېلىشتۈرگۈچى.
 vasiyet, - ti. is. ar. ۋەسىيەت.
 vasiyet. name. is. ۋەسىيەتنامە.
 vaskülit, - ti. is. تومۇرلارنىڭ ئىششىشى.
 vaskülojenez. is. تومۇر سىستېمىسىنىڭ تەرەققىي قىلىشى.
 vasletmek. ئۇلاشتۇرماق، بىرلەشتۈرمەك.
 vasm, vasma. is. ar. ئەيب، نۇقسان.
 vâş. s. far. دۈشمەن، بۆلگۈنچى، بۇزغۇنچى، گەپ تاپقۇچى.
 vaşak, - ğı. is. far. قارا قۇلاق.

مولۇن (ياۋا مۈشۈك).
 vat, - tı. is. ing. ۋات (ئېلېكتر قۇۋۋىتىنىڭ ئۆلچەم بىرلىكى).
 vatâ. is. ar. دەسسەش، چەيلەش.
 vatan. is. ar. ۋەتەن، يۇرت.
 «Vatanın kurtuluşu için savaş — ۋەتەننى قۇتقۇزۇش (ئازاد قىلىش) يولىدىكى كۈرەش».
 vatan. daş. is. ۋەتەنداش، يۇرتداش.
 vatandaşlık, - ğı. is. ۋەتەنداشلىق، يۇرتداشلىق.
 vatan. perver. s. ar. ۋەتەنپەرۋەر.
 vatar. si. ar. ئىش.
 vaterpolo. is. ing. ئىككى كوماندا ئارىسىدا ئوينىلىدىغان سۇ توپى.
 vatid. s. ar. چىڭ، پۇختا، مۇستەھكەم.
 vatka. is. alm. مۈرىلىك (چاپاننىڭ).
 vatm. is. ar. ① ئاياغ بىلەن دەسسەش، ② پەردىنى چۈشۈرۈش.
 vatman. is. ing. ترامۋاي شوپۇرى.
 vatoz. is. rum. ئىت بېلىقلىرىنىڭ بىر تۈرى.
 vatvât. is. ar. ① تاغ قارلىغىچى، ② شەپەرەك، ③ قورقۇنچاق ۋە ھورۇن ئادەم.
 vatvata. is. ar. نامازنام قارىغۇسى.
 vaveylâ. is. ar. پەرياد، ئاھ - زار قىلىش، ۋاۋەيلا.
 vâvi. s. ar. تۈلكە.
 vay. ünl. ۋاي، ۋايەي.
 vazâat. is. ar. پەسلىك، پەسكەشلىك.
 vazâh. is. ar. ئاق پۇشماق ئادەم.
 vazâhat. is. ar. ئوچۇق چىراي ئادەم.
 vazelin. is. fr. ۋازېلىن.
 vazelinlemek. ۋازېلىن بىلەن ياغلىماق.

vâz etmek. ۋەز ئوقۇماق، دىنىي نەسىھەت بەرمەك.

vaz'etmek. قويماق، ئورۇنلاشتۇرماق، يەرلەشتۈرمەك.

vaz . geçmek. ۋاز كەچمەك، تەرك قىلماق.

vaz . geçti. is. fr. ئوقۇشۇلماسلىق: «Senin onunla bir vaz geçtimi senin bîlên ününkî ئوتتۇرسىدا — بىر ئوقۇشماسلىق بارمۇ؟»

vazgelmek. → Vazgeçmek. قويۇش، ئورۇنلاشتۇرۇش، يەرلەشتۈرۈش.

vâzı. s. ar. قويغان.

vâzıh. s. ar. ئوچۇق ئاشكارا.

vazı .hamil, -mli. is. ar. تۇغدۇرۇش.

vazıh . kanun. is. ar. قانۇن بېكەت، قانۇن تۈزۈش.

vazıyet, - di. is. ar. قول سېلىش.

vazife. is. ar. ۋەزىپە، ئۆتەم.

vazife . dar. s. fr. ① ۋەزىپىسى بولغان. ② خادىم.

vazifelendirmek. ۋەزىپە بەرمەك، خىزمەت بەرمەك.

vazifeli. s. ۋەزىپىلىك، ۋەزىپە تاپشۇرۇلغان.

vazime. is. ar. ① چوڭ يىغىن.

② سەپەرگە چىققۇچىلار (گۈرۈپپىسى).

③ مېھمانلار (گۈرۈپپىسى).

vazıyet, - ti. is. ar. ۋەزىيەت.

vazo. is. it. گۈل قاچىسى، لوڭقا.

vazodilatasyon. is. قان تومۇرلىرىنىڭ كېڭىيىپ كېتىشى.

vazopleji. is. fr. تومۇر پالەچلىكى.

vazzâh. s. ar. ئوچۇق ئاشكارا.

ve. ar. ۋە (باغلىغۇچى):

«Ben ve sen — مەن ۋە سەن»

veba. is. ar. tıp. ۋابا:

«Domuz vebası — چوشقا (توڭگۇز) ۋاباسى»

vebâi, vebâiyye. s. ar. tıp. ۋابا بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

vebal, - lı. is. ar. گۇناھ، ئۇۋال:

«Bu işin vebalı vardı — بۇ ئىشنىڭ گۇناھى بار»

Vebalı boynuna — «ئۇۋالى ئۆزىگە»

veca, - ı. is. ar. ئاغرىق.

vecâr. is. ar. ① يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ ئۇۋىسى، ئىنى. ② تاشقىن سۇيالاپ كەتكەن يەر.

vecazet. is. ar. ئىخچام ۋە چۈشىنىشلىك (سۆز).

vecd. is. ar. ھوشىنى يوقىتىش، ئايلىنىپ كېتىش.

vecel. is. ar. قورقۇش، ئۈرۈكۈش، چۆچۈش.

vech. is. ar. ① يۈز، چىراي. ② ئۈست، يۈز (بىر نەرسىنىڭ).

vecheyn. is. ar. ئىككى يان، ئىككى يۈز، ئىككى تەرەپ.

vechi, vechiyye. s. ar. (نەرسىنىڭ) يۈزىگە ئائىت، يۈز بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

vecibe. is. ar. ۋەزىپە، گەدەندىكى قەرز.

vecih, -chi. is. ar. يۈز، چىراي دېگەن مەنىدە بولۇپ، «hiçbir vecihle» دېگەنگە ئوخشاش سۆزلەردە قوللانغاندا، يول، ئۇسۇل، دېگەن ئۇقۇمنى بىلدۈرىدۇ.

vecih. is. ar. ① بىر قەۋم ياكى قەبىلە باشلىقى. ② ئەر ئىسمى. ③

يېقىملىق، گۈزەل. ④ مۇۋاپىق، ئۇيغۇن.
veciz. s. ar. ئىخچام ۋە چۈشىنىشلىك (سۆز).
vecize. is. ar. ھەكمەتلىك سۆز.
vecr. is. ar. غار.
veçhe. is. ar. تەرەپ، يان.
veda,-ı. is. ar. ۋىدالىشىش، خوش
 لېشىش، ئايرىلىش.
vedalaşmek. خوشلاشماق، خۇداغا
 ئامانەت دېمەك، ۋىدالاشماق.
vedat,-dı. is. ar. ① مۇھەببەت،
 دوستلۇق. ② ئەر ئىسمى.
vedet. is. fr. ① چارلاش ئىشى
 ئۈچۈن قوللىنىدىغان كىچىك ۋە تېز
 يۈرەر ئۇرۇش پاراخوتى. ② كىنو
 ئارتىسى چولپىنى.
vedia. is. ar. ① ئامانەت قويۇلغان
 نەرسە. ② ئايال ئىسمى.
vedid, vedide. is. ar. ① دوست.
 ② بىرىنچىسى ئەر، ئىككىنچىسى ئايال
 ئىسمى.
vedre. is. سۈت سېغىلىدىغان قاچا.
vedük. s. ar. ھايۋانلارنىڭ كۈ-
 يەككە كىرگەن ۋاقتى (كۈيلىگەن ۋاقتى).
vedut,-du. is. s. ar. سۆيۈملۈك.
vefa. is. ar. ۋاپا.
vefadar. s. ar. far. ۋاپادار، ۋاپالىق.
vefali. s. ۋاپالىق، ۋاپادار.
vefasız. s. ۋاپاسىز.
vefasızlık,-ğı. is. ۋاپاسىزلىق.
vefat,-tı. is. ar. ۋاپات، ئۆلۈم.
 ۋاپات بولماق. ~ etmek.
 ① ۋاپالىق، ۋاپادار. ②
 مۇكەممەل، تولۇق.
vefik. s. ar. ① يولداش، ئاغىنە.

② ئەر ئىسمى.
vefir, vefire. s. ar. كۆپ، جىق، مول.
vefiyat,-tı. is. ar. ئۆلۈملەر، ئۆلۈم
 ھادىسىلىرى.
vefk. is. ar. ① ئۇيغۇن كېلىش. ②
 ئۇيغۇن، لايىق.
vefret. is. ar. كۆپلۈك، موللۇق.
vega. is. ar. غاۋغا، جېدەل، ماجرا.
vehbiye. is. ar. ① تۇغما نەزەرىيىسى
 (تۇغۇلۇشتىن بولغانلىق). ② ئايال
 ئىسمى.
vehc. is. ar. ئوتنىڭ يالقۇنلىشىشى.
vehd, vehde. is. ئۇچۇرۇم، ئۇچۇرما،
 يارداڭ.
vehf. is. ar. ئۆسۈملۈكنىڭ يېپۇرماق
 چىقىرىپ چوڭىيىشى.
Vehhabi. is. ar. ۋەھابى (ئابدۇلۋا-
 ھابنىڭ 150 يىل ئاۋۋال يەنى XVIII
 ئەسىردە ئەرەبىستاندا قۇرغان مەزھىبى
 ۋە بۇ مەزھەبىتىكى بىرى).
vehhâc. s. ar. ② بەك پارلاق. ①
 يالقۇنلۇق.
vehhâm. s. ar. بەك ۋەھىمىلىك، بەك
 ئەندىشىلىك.
vehic. is. ar. ئوتنىڭ قىزىقى.
vehim,-hmi. is. ar. ۋەھىمە،
 قورقۇنچ.
vehip,-bi. is. ar. ① شەرەپ ئىگىسى
 سى، مەرد، سېخى. ② ئەر ئىسمى.
vehleten. z. ar. تۇيۇقسىز، بىردىنلا.
vehmi, vehmiye. s. ar. ئەمەلىيەتتە
 بولمىغان ئەمما بولدى دەپ تونۇلغان.
vehn. is. ar. ئاجىزلىق، يۇمشاقلىق،
 بوشلۇق.
 ① دەپسەندە، دەسەش. **vehs.** is. ar.

② چېقىش، پارچىلاش، ئۇۋۇتۇش.
vehy. is. ar. يېرتىش.
vejetaryien. is. fr. گۆش يېمەيدىغان ئادەم.
vejetaryienlik, -gi. is. گۆش يېمەسلىك، گۆشتىن پەرھىز قىلىش.
vekalet, -ti. is. ar. ① ۋەكالىتەن، ② مىنىستىرلىك.
 ۋەكالىتەن بولماق. **~ etmek.**
 ئادۋوكاتقا بېرىلىدىغان **~ ücreti.** ھەق.
vekaleten. z. ar. ۋەكالىتەن.
vekalet. name. is. ar. ۋەكالىتەن نامى، ۋەكالىتەن قەغەزى.
 ① ۋەكىل. ② مىنىستىر. **vekil.** is. ar.
 ① ۋەكىللىك. ② مىنىستىرلىك. **vekillik, -gi.** is.
vekiire. is. ar. يېڭى سېلىنغان ياكى سېتىۋېلىنغان بىنا ئۈچۈن دوست - يارانلارغا بېرىلىدىغان زىياپەت.
 ① يېقىنلىق. ② ئىگىلىك. **velâ.** is. ar. غوجىلىق.
velâdet, -ti. is. ar. تۇغۇت.
 ① بالا. تەربىيە. **velayet, -ti.** is. ar. لىگۈچىلىك. ② ئەۋلىيالىق، ۋەلىلىك.
vele. is. ar. كېلىن ئۈچۈن مەخسۇس ھازىرلانغان ئۈستى ئالتۇن ياكى كۈمۈش تەڭگىلەر بىلەن بېزەلگەن پەردە.
veleh. is. ar. ھودۇققانلىق، تەمتىر - گەنلىك، ھاك - تاك قالغانلىق.
veleh. is. far. قەھرى - غەزەپ.
velense. is. يۇك ئەدىيال.
velet, -di. is. ar. شۇم: ئۇ شۇمنى — **«Şu veleti kov şuradan — قوغلا ئۇ يەردىن.»**

velfecir, -cri. is. ar. كۆز.
velhâm. s. ar. ھودۇقۇش، تەمتىرەش، ھاك - تاك بولۇش.
velhasıl. ar. سۆزنىڭ قىسقىسى: **«Velhasıl bu olacak şey değil — سۆزنىڭ قىسقىسى، بۇ بولىدىغان نەرسە ئەمەس.»**
 ① بالا تەربىيلىگۈچى. **veli.** is. ar.
 ② ئەۋلىيا، ۋەلى.
veliaht, -dı. is. ar. ۋەلى ئەھدى.
 ① يېڭى تۇغۇلغان بالا. **velid.** is. ar.
 ② قۇل.
velilik, -gi. is. بالا تەربىيلىگۈچىلىك، ۋەلىلىك.
 ① توي زىياپىتى. ② توي. **velime.** is. ar.
veli.nimet. is. ar. باشپانا، مېھرىبان.
velodrom. is. fr. ۋەلىسپىت مۇسابىقىسى مەيدانى.
velomotor. is. fr. كىچىك موتورسىكىل ياكى ماتورلۇق ۋەلىسپىت.
velosipet, velospit, -ti. is. fr. ۋەلىسپىت، تۆمۈر ئات.
velû. is. ar. بىر نەرسىگە ھەددىدىن ئارتۇق بېرىلىپ كەتكەنلىك.
velur. is. fr. مەخمەل، دۇخاۋا.
 ① تۇغۇمچان. ② كۆپ. **velût.** s. ar. مەھسۇل بېرىدىغان.
velvâl. is. ar. يىغلاپ، ئىگراپ.
velvele. is. ar. ۋاراڭ - چۇرۇڭ، ۋارقىراش، جارقىراش.
velveleci. s. ۋاراڭ - چۇرۇڭ قىلغۇچى، پاتىپاراق قىلغۇچى.
vemiz. is. ar. بۆلۈت ئارىسىدىن كۆرۈنگەن يورۇق.
vemye. is. ar. ھۈشەققەت، جاپا.

پالاكت. ④ تۇغما قابىلىيەت. ⑤ ياردەم:
 «Güzel yazı yazmak, bu adama vergidir — ئوبدان ماقالە يازماق — بۇ ئادەمنىڭ خۇسۇسىيىتىدۇر.
 Bu adamın yoksullara vergisi çoktur — بۇ ئادەمنىڭ كەمبەغەللەرگە خەيرى — ساخاۋىتى كۆپ.»
 ~ dairesi. باج ئىدارىسى، باجخانا.
 ~ kaçakçılığı. باج قىچۇرۇش، باج قاچاقچىلىقى.
 vergici. is. باجگىر.
 vergileme. is. huk. باج قويۇش.
 vergilendirmek. باج تۆلەتمەك.
 vergili. s. سېخى، قولى ئوچۇق (ئادەم): «Vergili adam — «قولى ئوچۇق ئادەم»
 ① ماتېرىيال، نەزەرىيىسى ② بىلىم.
 verici. is. تېلېگرام بېرىش ئاپپاراتى، مىكروپون، دولقۇن تارقىتىش ئاپپاراتى.
 verid. is. ar. tıp. قارا قان تومۇرى.
 verik. is. ar. ① قۇرۇق يوپۇرماقلىق ② s. بومبوز ساقال (بىرى).
 verilme. بېرىلمەك.
 verim. is. مەھسۇلات، دارامەت.
 verimli. s. ① ئۈنۈملۈك. ② مۇنبەت، ئۈنۈمدار:
 «Verimli bir önlem — بىر تەدبىر.
 Verimli tarla. مول ھۆسۇللۇق
 ئېتىز، چىقىشلىق ئېتىز.»
 verimlilik, - gi. is. ئۈنۈمدارلىق، مۇنبەتلىك، چىقىشلىق.
 verimsiz. s. ئۈنۈمسىز، چىقىشسىز، نەتىجىسىز:
 «Pek verimsiz bir çalışma —

پالاكت. ① ۋېنىس. ② ۋېنىس. ③ ۋېنىس. ④ ۋېنىس. ⑤ ۋېنىس.
 venüs. öz. is. lat. ② ۋېنىس. ③ ۋېنىس. ④ ۋېنىس. ⑤ ۋېنىس.
 قەدىمكى رىم ئېپىسكىرىغا كۆرە مۇھەببەت ۋە گۈزەللىك ئىلاھىسى.
 verâ. is. ar. ئارقا، كېيىن.
 veranda. is. ar. ئەينەكلىك بالكون ياكى شىپاك.
 veraset, - ti. is. ar. ۋارىس، مىراسخور.
 verb. is. ar. ياۋايى ھايۋانلارنىڭ ئىنى.
 verdi. is. fiz. بىر سېكۇنتتا تۇرىدا ئاقتان سۇنىڭ ياكى ئېلېكتر كۈچىنىڭ مىقدارى.
 verdirmek. بەردۈرمەك.
 vere. is. tar. بىر قەلئەنىڭ ياكى بىر ئىستىھكامنىڭ قولىدىن كېتىشى.
 verecek, - gi. is. قەرز.
 verecekli. s. قەرزدار.
 verem. is. ar. ئۆپكە تۈبىرگۈلىسى، سىل كېسىلى.
 veremli. s. سىل كېسىلىگە گىرىپتار بولغۇچى.
 verese. is. ar. ۋارىسلار، مىراسخورلار.
 veresi, veresiye. z. ② نىسى. ③ خوشياقما سىلىق، پەرۋا قىلماسلىق، ئەھمىيەت بەرمەسلىك:
 «Bu elbiseyi veresiye yepırdım — بۇ كىيىمنى نىسىگە تىكتۈردۈم.
 Pek veresiye iş görüyor — ئىشقا بەك ئېتىبارسىز قارايدۇ.»
 verev. s. تۈز، ئۇدۇل:
 «Bu kağıt verev kesilmiş — بۇ قەغەز ئۇدۇل كېسىلپتۇ.»
 vergi. is. ① باج. ② خىسلىت، خۇسۇسىيەت. ③ خەير — ساخاۋەت.

تەن خەلەش، بەتخەشلىك قىلىش.
 ① ئىشلەش، is. far. s. veriş.
 ئىشلىتىش. ② ئىشلىگەن.
 ئىشچىلىق، is. ar. vesâfet, - ti.
 خەزمەتكارلىق.
 ۋەسقىلەر، is. ar. vesarik, - ki.
 ھۈججەتلەر.
 ۋاسىتىلەر، is. ar. vesait, - ti.
 گۈزەللىك، is. ar. vesam . vesamet.
 چىرايلىق،
 ئەلچىلىك، is. ar. vesatet, - ti.
 كېلىشتۈرگىچىلىك.
 ۋەسىيەتلەر، is. ar. vesayâ.
 سەكرەش، ئاتلاش، is. ar. vesbe.
 تاقلاش.
 Vesbe. is. ar. → vesebân.
 ① بۇت veseni, veseniye. s. ar.
 بىلەن مۇناسىۋەتلىك. ② بۇتقا
 چوقنىدىغان.
 ① كەڭتاش. ② مول. s. ar. vesi, vesia.
 تېز ماڭىدىغان تۆگە. is. ar. vesic.
 ئىشەنچلىك پاكىت. s. ar. vesik.
 ۋەسىقە، ھۈججەت، is. ar. vesika.
 ئىسپات، دەلىل.
 پاھىشە ئۇچۇن رۇخسەت s. vesikalı.
 قەغىزى بېرىلگەن (ئايال).
 ① سەۋەب، ② پۇر. is. ar. vesile.
 سەت:
 «Buraya gelmeniz tanışmamıza
 vesile oldu — بۇ يەرگە كېلىشىڭىز —
 تونۇشۇشىمىزغا سەۋەب بولدى.
 بۇ — Bu vesileden yararlanarak
 پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ.»
 ① چىرايلىق، گۈزەل. s. ar. vesim.
 ② ئەر ئىسمى.

نەتىجىسىز بىر خەزمەت.
 ئۇنىۋېرساللىق، is. verimsizlik, - ği.
 ئەدەبىيات - سەنئەت. is. it. verismo.
 تىكى چىنلىق.
 ① بېرىش. ② ئېلىش - is. veriş.
 بېرىش.
 بىر نەرسىنىڭ بەدىلى ئۇچۇن. verişmek.
 بىر نەرسە بەرمەك.
 ① كۆپ سۆزلىمەك. veriştermek.
 ② چىشىغا تەگمەك.
 كۆك تومۇر. is. ar. verit, - di.
 ① بېرىش. ② پوچتا خال. is. verme.
 تىللىرىنىڭ تارقىتىلىشى، پوچتا خاللىرىنى
 تارقىتىش.
 ① بەرمەك. ② قالدۇرماق. vermek.
 ③ ئۇنىڭدىن كۆرمەك. ④ باشقۇرماق.
 ئىدارە قىلماق، رەھبەرلىك قىلماق.
 ⑤ ياتلىق قىلماق. ⑥ ئۆتمەك، ئۆلمەك.
 ⑦ تاراتماق، كېڭەيتىمەك. ⑧ ئۆستۈرمەك،
 پەيدا قىلماق. ⑨ ئىگە قىلماق.
 ⑩ ساتماق. ⑪ ئەسكى ئىشقا يولۇقماق؛
 «Bu evi bana babam verdi —
 بۇ ئۆيىنى ماڭا ئاتام قالدۇردى.
 Onun bütün huysuzluklarını ço-
 cukluğuna veriyorum — ئۇنىڭ —
 ھەممە قىلىقىسىزلىقلىرىنى بالىلىقىدىن
 كۆرىمەن.»
 پۇراقلىق is. al. vermut, - tu.
 تاتلىق ھاراق.
 قەغەزچى. is. ar. verrak.
 ① تەرجىمە. is. fr. versiyon.
 ② قورساقتىكى بالىنىڭ ئورنىنى ئوڭلاش
 ئوپېراتسىيىسى.
 ئىچى ئاغرىماس is. ver . yansın.

vesm. is. ar. تالقان (پاراشوك) ھا۔
لىغا كەلتۈرۈش، ئۇنتۇقلاش.

vesme. is. ar. ① ھاياۋانغا بېسىك
خان تامغا. ② قاشلىق (ئاياللار قېشىغا
سۈرىدىغان).

vesnân. s. ar. ئۈگىدىگەن، ئۇيقۇسى
كەلگەن.

vespa. is. zool. ھەرە، بوغۇن.

vesselâm. ünl. ar. شۇنداق، شۇند
داق بولسۇن، ئارتۇقچە سۆزنىڭ كېرىكى
يوق دېگەن مەنىلەردە قوللىنىدۇ.

vesta. is. far. زەردۇشت دىنىغا ئېت.
قەدىمكى قىلغۇچىلارنىڭ دىنىي كىتابى،
زەندىنىڭ شەرھىسى.

vesti. is. far. تەرجىمە، شەرھ.

vestiyer. is. fr. مېھمانخانا، رېستورە.
ران قاتارلىق يەرلەردە كىيىم - كېچەك
ساقلىنىدىغان يەر.

vestiyerçi. is. رېستوران
قاتارلىق جايلاردا باشقىلارنىڭ كىيىم -
كېچىكىنى ساقلىغۇچى.

vesvâs. is. ar. شەپقان، ئىبلىس.

vesvese. is. ar. ۋەسۋەسە، ئەندىشە،
غەم، دەككە - دۈككە.

veşel. is. ar. ئاز سۇ.

veşelân. is. ar. سۇ ئېقىنى، سۇنىڭ
ئېقىشى.

veşice. is. ar. ① دەرەخ يىلتىزى.

② (يۇيۇنغاندا ئىشلىتىلىدىغان) ئاغىچا،
بەدرەڭ قاتارلىق نەرسىلەرنىڭ تالاسى.

veşme. is. ar. يامغۇر تامچىسى.

veşt. s. far. چىرايلىق، گۈزەل، كۆركەم.

veşy. is. ar. ① بىر خىل كىيىم.

② بوياقچىلىق. ③ گەپ توشۇش.

veted. is. ar. ① يىرىق. ② ئاروزدا

ئۈچ ھەرپتىن تۈزۈلگەن نەزم.

veterines. is. fr. مال دوختۇرى.

veterineslik, - gi. is. مال دوخ
تۇرلۇق.

vetire. is. ar. ① تار يول، چىغىر.

يول. ② ئۇسلۇب، ئىستىل. ③ بۇرۇننىڭ

ئىككى تۇتاشكىنى ئايرىپ تۇرىدىغان

پەردە. ④ جەريان.

veto. is. lat. ياق، قارشى پىكىر،

قارشى ئاۋاز:

«Veto hakkı kullanmak —

ئاۋاز بەرمەك.»

ۋە يا، ياكى.

veya. → Yahuť.

veyahut. →

veyle. is. ar. بەسكەشلىك، رەزىللىك.

veysi. s. ar. يوقسۇل، مۇھتاج.

vezaret, - ti. is. ar. ۋەزىرلىك.

vezb. is. ar. سۇغا ئوخشاش ئېقىش.

vezega. is. ar. بىر خىل چوڭ

كېلەر.

vezin, - zni. is. ar. ① تارازا.

② قاپىيە، رېتىم. ③ ئېغىرلىق.

vezinli. s. ئۆلچەلگەن، تارتىلغان.

② قاپىيىلىك، ۋەزىنلىك.

vezinsiz. s. ① ئۆلچەلمىگەن، تارتىك

مىغان. ② قاپىيەسىز:

«Vezinsiz şiir —

ۋەزىنسز شېئىر.

vezir. is. ar. ۋەزىر، مىنىستىر.

vezirlik, - gi. is. ۋەزىرلىك،

مىنىستىرلىك.

vezme. is. ar. قىشنىڭ ئاخىرىسى.

vezn. is. → Vezne.

vezne. is. ① كاسسا (پۇل).

② تارازا. ③ قورالنىڭ ئوق سېلىنىدىغان بوش يېرى.

vezneci. is. تارازا ياسىغۇچى ۋە ساتقۇچى.

veznedar. is. ar. far. كاسسىر.
veznedarlık, - ğı. is. كاسسىرلىق.
vezni. s. ar. ① ۋەزىن بىلەن مۇنا. ② is. تارتىلغان (ئۆلچەلگەن) سەۋەتلىك. نەرسە.

vezu. is. شېكەر قومۇشىدىن چىقىدۇ. خان سۇ.

vicık. s. يېپىشقاق:
«Vicık vicık çamur — يېپىشقاق پاتقاق.»

vicıklemek. يېپىشقاق ھالغا كەلتۈرمەك.
vırıldamak, vırıldanmak. — ۋالاق. لىماق، جاۋۇلدىماق.

vıtâ. is. ar. رازى بولۇش، قوشۇلۇش.
vızıldamak. ۋىزىلدىماق، ۋىزىلدىماق.
vızlamak → Vızıldamak.
vicâ. is. ar. پىچىش، ئاختا قىلىش (ھايۋاننى).

vicâh. is. ar. يۈزلىشىش.
vicâhen. z. ar. يۈزمۇيۈز، يۈزتۇرا.
vicd. is. ar. باي بولۇش.
vicdan. is. ar. ۋىجدان.
vicdani. s. ar. ۋىجدانى.
vicdanlı. s. ar. ۋىجدانلىق، ئىنساپلىق.
vicdansız. s. ۋىجدانسىز، ئىنساپسىز.
vicdansızlık, - ğı. is. ۋىجدانسىزلىق، ئىنساپسىزلىق.

vida. is. it. بۇرما مىخ.
vidâc. is. ar. بويۇن سومۇرلىرىدىن بىرى.

vidâd. is. ar. ① مۇھەببەت. ② دوستلۇق.
vidala. is. it. كۆن - خۇرۇم ياسىلىپ دىغان تورپاق تېرىسى.

vedalamak. بۇرما مىخ بىلەن تۇتۇرماق.
vidali. s. ① بۇرمىلىق. ② بۇرما مىخ.

بىلەن تۇتۇرۇلغان.

vidd. is. ar. ① مۇھەببەت. ② دوستلۇق.
videofon. is. fr. تېلېۋىزورلۇق تېلېفون.

vifadet. is. ar. ئەلچىلىك.
vifak, - ğı. is. ar. ① ئۇيغۇنلۇق. ② دوستلۇق مۇناسىۋەتلەر.

vikân. is. ar. توقۇم، ئۇچۇلۇق.
vikâye. is. ar. قوغداش.

viktorya. is. ing. ئىككى كىشىلىك ئورۇندۇقى بار تۆت چاقلىق پىرۇسكا، ۋىكتورىيا.

vilâ. is. ar. ① ئۆلىشىپ كېلىش. ② ئارقا - ئارقىدىن كېلىش. دوستلۇق، يېقىنلىق.

vilâd. is. ar. تۇغدۇرۇش.
vilâdet. is. ar. ① تۇغدۇرۇش. ② تۇغۇش.

viladi s. ar. تۇغۇلۇشتىن، تۇغما.
vilayet, - ti. is. ar. ۋىلايەت (ئۆلكە).
villa. is. it. داچا.

vin. is. far. ① رەڭ، بويلاق. ② قارا ئۈزۈم.

vinç, - çı. is. ing. كىران.
vinter. is. بېلىق تۈرى.
violonist. is. fr. ئىسكىرىپكا چالغۇ. چى، ئىسكىرىپكا ياسىغۇچى.

vira. z. توختىماستىن:
«Vira söylüyor — توختىماستىن سۆزلىمەكتە.»

viraj. is. fr. ① يولنىڭ ئايلانمىسى. ② ۋەلىسىپىت، ئاپتوموبىل ۋە ئايروپىلاننىڭ ئايلىنىش ھەرىكىتى.

viran. s. far. ۋەيران، خاراب.
virane. is. far. ① ۋەيرانلىق.

خىزارابە. ② خارابىزارلىق.
virâni. is. far. ۋەيرانلىق، خارابىلىق.
viremi. is. fr. بىر خىل مىكرۇپ
 بىلەن پەيدا بولغان كېسەل.
virgöl, - lü. is. fr. ۋىرگۈل، پەش
 (تىنىش بەلگىسى).
virt, - di. is. ar. ① دىنىي سۆزنى تەك
 رارلاش. ② كۆپ تەكرارلاش، سۆزلەپلا
 تۇرۇش.
virüs. is. lat. كېسەل مىكرۇبى.
visâb. is. ar. ① سەكرەش، تاقلاش.
 ② ياتاق، تۆشەك.
visâd, visâde. is. ar. ياستۇق.
visâk. is. ar. ① مۇناسىۋەت، ئالاقە.
 ② ئەھدىلىشىش، شەرتلىشىش.
visal, - li. is. ar. ئېرىشىش.
visam. s. ar. تامغىلانغان، ئەن سېلىن
 ھان، بەلگە قويۇلغان.
visamiral, - li. is. fr. دېڭىز ئار-
 مىيسىدە گېنېرال لېتىنانت.
viski. is. ing. ۋىسكى (ھاراق).
viskonsül. is. fr. كونسۇل ياردەم
 چىسى، مۇئاۋىن كونسۇل.
vişnap, - bı. is. far. گىسلاس
 شەرىپىتى.
vişne. is. bulg. گىلاس.
vitamin. is. fr. ۋىتامىن.
vitaminsizlik, - ği. is. ۋىتامىن
 سىزلىك.
vitellüs. is. lat. تۇخۇم شاكىلى ۋە
 ئۇرۇقچا پوستى.
vites. is. fr. تېزلىك تەڭشىگۈچى.
vitir, - tri. is. ar. قازا نامىسى
 (ۋىتر نامىسى).
vitray. is. fr. رەسىملىك ۋە نەقىشلىك

ئەينەك.
vitrin. is. fr. ① دۇكان ياكى ماگىزىنلارنىڭ
 ئەينەكلىك ئىشكاپى. ② مۇزىي-
 لاردا ئىچىگە قىممەتلىك نەرسە قويۇل-
 ھان ئەينەكلىك ئىشكاپ.
vivace. s. it. müz. تېپتىك، تېز،
 ئىتتىك.
viyak. is. ئىگە (بوۋاقنىڭ يىغا
 ئاۋازى).
viyaklamak. ئىگە قىلىپ يىغلىماق
 (بوۋاق).
viyola. is. it. müz. ئىسكىرىپكىغا
 ئوخشايدىغان، ئادەتتىكى ئىسكىرىپكىدىن
 چوڭراق چالغۇ ئەسۋابى.
viyolacı. is. müz. چوڭ ئىسكىرىپكا
 چالغۇچى.
viyolon. is. müz. ئىسكىرىپكا.
viyolonist, - ti. is. fr. ئىسكىرىپ-
 كىچى، ئىسكىرىپكا چالغۇچى.
viyolonsel. is. it. چوڭ ئىسكىرىپكا
 (يەرگە تىرەپ تۇرۇپ چېلىنىدىغان).
vize. is. fr. ۋىزا (چەت ئەلگە چىقىش
 ئۈچۈن بېرىلگەن رۇخسەت قەغىزى).
 چاقىرىق قەغىزى.
vizite. is. it. ① دوختۇرنىڭ ئايلىنىپ
 يۈرۈپ كېسەللەرنى يوقلىشى. ② دوختۇرغا
 بېرىلگەن پۇل.
vizyon. is. fr. كۆرۈش.
vokal. s. fr. (گرامماتىكا) سوزۇق
 تاۋۇش.
vole. is. fr. پۇتبول، چوپىلا توپ
 قاتارلىق ئويۇنلاردا توپنىڭ يەرگە تەگ-
 مەستىن ئۇرۇلۇشى.
voleybol, - lü. is. ing. ۋالىبول.
volfram. is. ۋولفرۇم.

voli. is. yun. بېلىقچى كېمىسىنىڭ تور تاشلىشى.

volkan. is. it. يانار تاغ، ۋولكان.

volkan . bilim. is. يانار تاغ ئىلمى.

volkover. is. ing. يالغۇز ئاتىنىڭ

چىيىشى.

volkslied. is. alm. خەلق ناخشىسى.

volt, - tu. is. fr. ۋولت (ئېلېكتر

توكىنىڭ كۈچىنى ئۆلچەش بىرلىكى).

volta. is. it. den. پاراخوت ۋە كېمە

نىڭ شامالدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئوڭغا -

سولغا بۇرۇلۇپ مېڭىشى.

voltaj. is. it. ۋولتاژ (ئېلېكتر توكىنىڭ

كۈچلىنىش دەرىجىسى).

volt . metre. is. fr. ۋولتېتر (ئېلېك

تر توكىنى ئۆلچەيدىغان ئىسۋاب).

volt . ölçer. is. it. → **Volt . metre.**

vonoz. is. rum. بېلىجان.

votka. is. rus. ۋوتكا (ھاراق).

Votyak. öz. is. s. فىن - ئوغۇز تىلى.

voyvo. ünl. isp. چاقچاق ئۈچۈن

قوللىنىلىدۇ.

vudston. is. ing. چاقماق تېشى.

vufûd. is. ar. كېلىش.

vufûr. is. ar. جىقلىق، مەزلۇق،

كۆپلۈك.

vuku, - uu. is. ar. ۋەقە بىرلۈش،

پەيدا بولۇش، مەيدانغا كېلىش، يۈز

بېرىش؛

«Bugün bir olay vuku buldu —

بۈگۈن بىر ۋەقە يۈز بەردى.»

vukuat, - ti. is. ar. ۋەقەلەر، ھادىسىلەر؛

«Bugün şehirde hiç vukuat ol-

madı — بۈگۈن شەھەردە ھېچقانداق

ھادىسىلەر كۆرۈلمىدى.»

① بېلىش، چۈشىنىش، **vukuf.** is. ar. ئوقۇش. ② بىلىم - ساۋات، مەلۇمات.

vukufsuz. s. نادان، بىلىمسىز.

vulva. is. lat. ئاياللارنىڭ ۋە چىشى ھايۋانلارنىڭ جىنسىي يول ئاغزى، فەرجه.

vulvit. is. fr. فەرجىنىڭ ياللۇغلىنىشى.

① مۆڭ، گالۋاڭ، **vurdum . duymaz.**

دۆت. ② قاشاڭ. كال.

① مۆڭ. **vurdum . duymazlık, - ğı.** is.

لۈك، دۆتلىك، گالۋاڭلىق. ② قاشاڭلىق.

vurgu. is. dilb. تۇرغۇ.

① تەكىستلەش. **vurgulama.** is.

② تۇرغۇلاش.

① تەكىستلىمەك. **vurgulamak.**

② تۇرغۇلىماق.

vurgulu. is. dilb. تۇرغۇلۇق.

① ئاشق، شەيدا. ② ئاسان **vurgun.** s.

ۋە يۈلسىز تاپاۋەت.

vurguncu. s. يۈلسىز تاپاۋەتچى.

vurgunluk, - ğu. is. ئاشقىلىق، شەيدالىق.

vurgusuz. s. تۇرغۇسىز.

~ hece. تۇرغۇسىز بۇغۇم.

① تۇرۇش (بىر نەرسىگە). **vurma.** is.

② بېلىقنىڭ قارماقنى يۇتۇۋالغاندىن

كېيىنكى ھەرىكىتى.

① تۇرماق. ② ئازماق، **vurmak, - ur.**

ئاداشماق، ③ تەسىر قىلماق. ④ كۆپەيت-

مەك (ھېسابتا). ⑤ ھەيدىمەك. ⑥ باغ-

لىماق، تاقىماق، تەككۈزمەك. ⑦ ئايلاند-

دۇرماق، ئۆزگەرتىمەك. ⑧ تىقماق،

سانجىماق. ⑨ باسماق. ⑩ چالماق.

⑪ قانۇنسىزچە پۇل قازانماق، قاقتى -

سەقتى قىلماق. ⑫ ئېتىپ چۈشۈرمەك،

ئوۋلىماق. ⑬ ئۆلتۈرمەك. ⑭ قاتتىق

تەسىر قىلماق. ⑮ يارىدار قىلماق.

- ⑩ ئىچىملىك ئىچمەك، ھاراق ئىچمەك:
 1. Masaya vurmak — شىرەگە ئۇرماق.
 2. Birini zincire vurmak — بىر — نى زەنجىرگە باغلىماق.
 3. İşi şakaya vurdunuz — ئىشنى چاقچاققا ئايلاندۇردىڭىز.
 4. Bıçak vurmak — پىچاق تىقماق.
 5. Damga vurmak — تامغا باسماق.
 6. Saat beşivurdu — سائەت بەشنى چالدى.
 7. Birinin yüz yuanını vurmuş — بىرىنىڭ يۈز يۈەن پۇلىنى قاقىتى — سوقتى قىلىۋاپتۇ.
 8. Haydudu vurdular — باندەتنى (قاراقچىنى) ئۆلتۈردى.
 ① پىستەنە — پاسسات. vur . tut. is.
 ② تالاش — تارتىش، سالا — سۈلھ:
 «Vurtur beş yuana aldım — سالا — سۈلھ قىلىپ بەش يۈەنگە ئالدىم.»
 ① ئۇرۇلماق. ② ئاشىق vurulmak.
 بولماق، كۆڭلى چۈشمەك. ③ يارىلانماق. ④ ئۆلتۈرۈلمەك.
 يۈرەك سوقۇشنىڭ ئاخىرى. vurum. is.
 ئۇرۇش (بىر نەرسىگە). vuruş. is.
 ئۇرۇشۇش. vuruşma. is.
 قىلىچ ئاۋازى. vuruşmacı. is.
 ① ئۇرۇشماق، سوقۇشماق. vuruşmak.
 ② كۆرەشمەك.
 رومكا سوقۇشتۇرماق. vuruşturmak.
 قوشۇمچە. vusla. is. ar.
 مەشۇقىغا. vuslat, - tı. is. ar.
 ئېرىشىش.
 ئوتتۇرا، ئارا، ئارىدا vustâ. s. ar.
 بولغان، ئوتتۇرىدا قالغان.
 ئۇلىشىش، بېرىش vusul, - lü. is. ar.

(بىر يەرگە).

- Uşak. is. fr. → vuşâk.
 ساياھەتچىلەرنىڭ vuşe. is. tur.
 تەرتىپىنى ساقلاش ئۈچۈن چىقىرىلغان ھۇججەت.
 قەرەت. vuzu, - uu. is. ar.
 روشەنلىك، ئايدىڭلىق، vuzuh. is. ar.
 ئوچۇقلۇق.
 Ucut. is. → vücut.
 ① يىرگىنىچ. ② زېر — vüçüm. is. ar.
 كىش. ③ ئاچچىقلىنىش، رەنجىش.
 ④ مىسكىنلىك. ⑤ مەيدىسىگە ئۇرۇش.
 كېرەكلىك. vüçüp, - bu. is. ar.
 لازىملىق.
 ① بار بولۇش، vücut, - du. is. ar.
 پەيدا بولۇش، ۋۇجۇدقا كېلىش. ② ۋۇجۇد، گەۋدە، بەدەن، تەن.
 گەۋدىلىك، يوغان — يولپا، vücutlu. s.
 بەستىلىك.
 ① يىرتقۇچ ھايۋانلار. vüçür. is. ar.
 نىڭ ئىنلىرى. ② تاشقىن سۇ ئويۇپ ھاسىل قىلغان ئازگال.
 دوستلۇق. vüdd. is. ar.
 موللۇق، كۆپلۈك. vüfür. is. ar.
 كۆپ سوۋغا قىلغان، كۆپ vühûb. s. ar.
 تەقدىم قىلغان.
 ئاستا مېڭىش. vükûb. is. ar.
 ھەمكارلىق. vükûl. is. ar.
 كىچىك بالا. vüleyd. s. ar.
 بىر نەرسىگە ھەددىدىن vülû. is. ar.
 ئارتۇق بېرىلگەنلىك.
 قىزنىڭ سۇ ئىچىشى. vülûg. is. ar.
 بەك كىچىك. vüreyd. is. ar. anat.
 قىزمۇر.
 يوپۇرماق. vüreyka. is. ar.

vürüt, - du. is. ar. كېلىش.
 vüs. is. ar. ① سەۋر، تاقەت، ② بايلىق،
 ③ كەڭلىك، كەڭچىلىك.
 vüsu, - su. is. ar. كۈچ، قۇدرەت.
 vüşük. is. ar. ① ئىشىنىش، ② چىڭ

لىق، بەكلىك، مەھكەملىك،
 vüzerâ. is. ar. ۋەزىرلەر،
 vüzüb. is. ar. سۇغا ئوخشاش ئېقىش.
 Vyetiçler. öz. is. روسىيەنىڭ كونا
 خەلقى.

Y.y

y.Y. ي (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 28 - ھەرپى).

ya'. ünl. ar. ھەي، يا؛

«Ya allah — يا ئاللاھ!»

ya'. يا، ياكى؛

«Ya mektup yazarım, ya telgraf çe-

kerim — يا خەت يازمەن ياكى

تېلېگرامما بېرىمەن.»

yaba. is. ياغاچ گۈرچەك (خامان سورۇپ

دىغان).

yabalamak. خامان سۈرۈماق.

yaban. is. far. ① چۆل - باياۋان،

قاقاس چۆل، دالا، سەھرا. ② ياۋا،

ياۋايى. ③ چەت يۇرتلۇق، ياقا يۇرتلۇق.

④ ۋەھشى؛

«Yaban adam — ياۋا ئادەم.

yabancı. is. s. ① چەت ئەللىك.

② چەت يۇرتلۇق. ③ يات؛

«Ben bu eve yabancı geliyorum —

مەن بۇ ئۆيگە يات تۇيۇلۇۋاتىمەن.»

yabancılaşmak. ياتلاشماق.

yabancılik, - ğı. is. ياتلىقلىق.

~çekmek. ياتلىقلىق قىلماق،

yaban. domuzu. is. ياۋا تۈگگۈز.

yaban. eşiği. is. ياۋا ئېشەك.

yaban. havuçu. is. ياۋا سەۋزە.

yabanıl. s. Yabanî.

yabanlık, - ğı. is. ① ۋەھشىيلىك.

② ياۋايىلىق.

yabanî. s. far. ① (ھايۋان ھەققىدە)

ياۋايى. ② (ئادەم ۋە ئۆسۈملۈك) ياۋا.

yabanlık, - ğı. s. مېھمانلىق كىيىم، بايرام.

لىق كىيىم.

yabansı. s. ئاجايىپ، غارايىپ، يات.

yabansılik, - ğı. is. ئاجايىپلىق،

غارايىپلىق.

yabende. s. far. كەشپ قىلغۇچى.

yâbis. s. ar. قۇدۇق.

yad. s. يات، باشقا.

yâd. is. far. ياد، خاتىرە؛

«Güzel günler halâ yadımdadır —

ياخشى كۈنلەر ھېلىمە يادىدا.»

ya da. ياكى ۋە يا.

yâd. bûd. is. far. يادىكار، ھەدىيە.

yadcıl. s. خىلاپ.

yâd. dâr. s. far. ئەستە تۇتقان،

خاتىرىدە ساقلىغان.

yâd. erklik, - ğı. is. ھۈستەملىكىلىك.

yadetmek. خاتىرىلىمەك، ئەسلىمەك.

yâd. gâr. is. osm. يادىكار، ئەستىلىك.

yadırgamak. يات كۆرمەك، يېدىر قىلماق.

yadıgâr. is. far. ① يادىكار، خاتىرە.

② تېتىقسىز، قىلىقسىز (ئادەم).

yâd. kerd. is. osm. تەييارلاش،

ھازىرلاش.

yadsılı. is. fels. مەنفى.

yadsıma. is. ئەسلىش، يادلاش.

خاتىرىلەش.

yadsımak. ① يات كۆرمەك. ② ئىنكار.

قىلماق. ③ رەت قىلماق.

yaya. is. bot. پۈستى قېلىن جۈپزە.

ماندارىن.
yafe. is. far. مەنسەز، قۇرۇق گەپ.
yafıa. is. far. ماركا، بەلگە.
yafûh. is. ar. anat. بوۋاقنىڭ مېڭىسى (باشنىڭ قاتىمىغان قىسمى).
yafur. is. ar. ① كىيىك. ② كىيىك. ③ كېچىنىڭ بەش - ئالتىدىن بىر قىسمى.
yağ. is. ياغ، ماي: «Susam yağı — زىغىر يېغى. سەمىمەك، ئەت ئالماق. ~bağlamak. ① ياغچى. ② مايلىغۇچى. ③ خۇشامەتچى، يالاقچى. (ماشىنىلارنى). سۈننەتچى.
yağcılık, - gı. is. ① ياغچىلىق. ② ماشىنا مايلاش ئىشى. ③ خۇشامەتچىلىك، يالاقچىلىق.
yağdan. is. مايدان (ئىچىگە تۈرلۈك ماينى قويۇپ، ئۇنى - بۇنى مايلايدىغان).
yağdırmak. ① ياغدۇرماق. ② كۆپلەپ چىقارماق: «Bu fabrika piyasaya kumaş yağdırdı — بۇ فابرىكا رەختىنى بازارغا تۆكۈۋەتتى.»
yağ. doku. is. anat. ياغ توقۇلما. مىللىرى.
yağ. hane. is. osm. جۇۋاز.
yağı. is. دۈشمەن، رەقىب.
yağılaşmak. دۈشمەنلەشمەك.
yağılık, - ğı. is. دۈشمەنلىك.
yağımcı. is. mutf. نان، ياغ ۋە شىرنىدىن ياسالغان تاتلىق يېمەك.
yağımsı. s. ياغسىمان.
yağınmak. سۈيىقەست قىلماق.
yağır. is. يېغىر.

① يېغىن (يىامغۇر، قار). **yağış.** is.
 ② ھۆل - يېغىن مىقدارى.
yağışlı. s. ھۆل - يېغىن كۆپ بولغان: «Geçen ay yağışlı geçti — ئۆتكەن ئاي ھۆل - يېغىن بىلەن ئۆتتى.»
 ① بىرۇغداي ئۆڭلۈك، **yağız.** s.
 ② زەيىتۇن رەڭ: «Yağız bir delikanlı — ئۆڭلۈك يىگىت.»
yağlama. is. ياغلاش.
 ① ياغلىماق، مايلىماق. **yağlamak.**
 ② ماخلىماق.
 ① ياغلانماق، مايلانماق. **yağlanmak.**
 ② ياغ باغلىماق. ③ ماسلىشىپ كەتمەك.
yağlatmak. ياغلانماق، مايلانماق.
 ① ياغلىق، مايلىق. ② سېمىز. **yağlı.** s.
 ③ كۆپ ۋە ئاسان پايدا كۆرىدىغان. ④ باي.
 ⑤ ياغلاشقان. ⑥ ياغ سۈرتۈلگەن: «Yağlı bir şafka — ياغلىشىپ كەتكەن بۆك.»
 سەمىمىي، ئىچىقۇيۇن، **~ballı.**
 تاشقۇيۇن.
~bitkiler. ياغلىق زىرائەتلەر.
 ماي بويلاق. **yağlı. boya.** is.
 قول ياغلىق، ياغلىق. **yağlık, - ğı.** is.
 لۇڭگە، ياغلىق قاتارلىق **yağlıkçı.** is.
 ساتقۇچى.
 بۇلاڭ - تالاڭ. **yağma.** is. far.
 «خېرىدارلىق مال» دېگەن **~gidiyor.**
 مەنىنى بىلدۈرىدۇ.
 بۇلاڭچى. **yağmacı.** s.
 بۇلاڭچىلىق. **yağmacılık, - ğı.** is.
 ① چۈشمەك. ② ياغماق. ③ ئارقا **yağmak.**
 ئارقىدىن كۆپلەپ كەلمەك:
 قار چۈشمەك، **«1. Kar yağmak —**

قار ياغماق.

2. Üstümüze kurşun yağıyordu —
ئۈستۈمىزگە ئوق يېغىۋاتاتتى.

3. Bugün mektuplar yağdı gene —
بۈگۈن خەت يەنە يېغىپ كەتتى.

yağmalamak. بۇلاڭ - تالاڭ قىلماق.

① yağmur. is. ئارقا. ②
ئارقىدىن، ئېتىلىپ كېلىش؛
تاشنىڭ يامغۇردەك — «Taş yağmuru»
يېغىشى.

~bulutu. يامغۇر بۇلۇتى (قارا بۇلۇت).

~duası. زاراخەتمە (يامغۇر تەلەپ قىلىش).

~mevsimi. يامغۇر پەسلى.

~yemek. يامغۇردا ھۆل بولۇپ كەتمەك.

yağmurca. is. zool. تاغ تېپكىسى،
تاغ ئۆچكىسى.

yağmurlamak. يامغۇرغا ئايلىنماق.

yağmurlu. s. يامغۇر ياققان،
يامغۇرلۇق؛
يامغۇرلۇق — «Yağmurlu günlerde»
كۈنلەردە.

yağmurluk, - ğu. is. يامغۇرلۇق
(چاپان).

yağsız. s. ياغسىز، ئورۇق؛
«Yağsız et —
yah. is. far. مۇز.

yah. âver. is. osm. مۇزدەك سۇ،
مۇزدەك شەربەت.

yah. beste. s. مۇز تۇتقان.

yah. çe. is. osm. مۆلدۈر.

yahey. ünl. ھاياجاننى بىلدۈرىدۇ.

yahmûm. is. ar. قارا تۇمان.

yahmûr. is. ar. ياۋا ئېشەك.

yahni. is. far. قورداق.

yah. pâre. is. osm. مۇز پارچىسى.

yahşi. s. ياخشى.

① yahte. is. far. ② ئوخشاشلىق.

yahtemli. z. ar. ئېھتىمال.

yahu. ünl. ar. يا ئاللا، ياپىر؛
يا ئاللا، قە — «Yahu nerede sin?»
يەردە سەن؟

yâhud. osm. → Yahut.

Yahudhane. is. far. يەھۇدىيەلەر رايونى
ياكى مەھەللىسى.

Yahudi. öz. is. يەھۇدىي.

Yahudicilik, - ği. is. يەھۇدىيچىلىك،
سېمىتىزم.

Yahudileşmek. يەھۇدىيەلەشمەك.

Yahudilestirmek. يەھۇدىيەلەشتۈرمەك.

Yahudilik, - ği. is. يەھۇدىيلىك.

yahut. bağ. osm. يا، ياكى، ۋەيا؛
«Bu akşam bize gelin, yahut biz
size gelelim — بۈگۈن سىز بىزنىڭكىگە —
كېلىڭ ياكى بىز سىزنىڭكىگە بارايلى.»

yak. is. tibetçe. zool. تېبەت قوتىزى.

① yaka. is. ② يەلكەننىڭ كانارى.

③ قىرغاق (دەريانىڭ). ④ ئەگمەش يەر؛
«Gömleğin yakası kirlendi —
لەكىنىڭ ياقىسى كىرىپ كەتتى.»

yakacak, - ğı. is. يېقىلغۇ ئەشیاىلىرى.

① yakalamak. ② قولغا كەل-
تۈرمەك. ③ ھېساب ئالماق، ھېسابلاشماق.

④ قاتتىق سىقىماق. ⑤ قاپقانغا چۈشۈرمەك؛
«Hırsız yakaladık — ئوغرىنى تۇتتۇق.»

① yakalanmak. ② قولغا كەلتۈرۈلمەك.

② تۇتۇلماق. ③ ئاشكارا بولماق. ④ كۆز
ئالدىغا كەلتۈرۈلمەك.

yakalatmak. قولغا كەلتۈرۈلمەك.

yakalı. s. ياقىلىق؛

تېك ياقىلىق — Dik yakalı gömlek
كۆڭلەك. ② ياقىلىق. ② yakalık, -ğı. s. is.
كۆڭلەكنىڭ تاقىما ياقىسى.
كېچىلىرى دېڭىزدا yakamaz. is. yun.
سۇ ھايۋانلىرىنىڭ مىدىرلىشى بىلەن كۆ-
رۈنگەن يېرۇقلۇق.
① مۆكۈنسۈش. is. yakarı, yakarıs.
سۇقۇنۇش. ② مۇناجات، دۇئا.
① مۆكۈنمەك، سۇقۇنماق. yakarmak.
② يالۋۇرماق.
① ئويغاقلق، بىدار. is. ar. yakaza.
لىق. ② ھوشيارلىق، سەزگۈرلۈك.
① داغلاش (قىزىق تۆمۈر is. yakı.
بىلەن). ② مەلھەم دورا.
① داغلىغۇچى. ② مەلھەم s. yakıcı.
دورا ياسىغۇچى ياكى ساتقۇچى.
كۆيدۈرۈلمەك، يېقىلماق، yakılmak.
يانماق؛
«Kömür yakıldı — كۆمۈر يېقىلدى»
يېقىن. s. yakın.
مەكتەپ بىزگە — 1. Okul bize yakındır
يېقىن.
2. Yakınımızda otururlar — بىزگە
يېقىن يەردە ئولتۇرىدۇ.
3. Yakınlarından kimse kalmadı —
يېقىنلىرىدىن ھېچكىم قالمىدى.
yakın. çağ. is. يېقىنقى زامان.
① يېقىنلا يەردە. ② يې. yakında. z.
قىندا، ئۇزۇن ئۆتمىگەن بىر ۋاقىتتا؛
يېقىن «Yakında mi oturuyorsun?»
يەردە ئولتۇرامسەن؟
يېقىنسىندا — Yakında görüşürüz
كۆرۈشەرمىز.
يېقىن شەرق. öz. is. yakın doğu.

① يېقىن ۋاقىتلاردا. z. yakınlarda.
② يېقىن ئەتراپتا؛
«Yakınlarda lokanta var mı? --
يېقىن ئەتراپتا ئاشخانا بارمۇ؟»
① يېقىنلاشماق ② يېقىن yakınlaşmak.
مۇناسىۋەت ئورنىماق.
① يېقىنلاشتۇرماق. yakınlaştırmak.
② يېقىن مۇناسىۋەت ئورنىتىلماق.
① يېقىنلىق. is. -ğı. yakınlık.
② ئۇرۇق - تۇغقانلىق؛
يېقىنلىق — «Yakınlık göstermek
قىلماق.»
شەكايەت. is. yakınma.
سۈرمەك؛ yakınmak¹.
«Kına yakınmak — خېنە ياقماق»
شەكايەت قىلماق. yakınmak².
(فىزىكىدا) فو- s. fık. mat. yakınsak.
كۇس (نۇرنىڭ مەركىزىي نۇقتىسى).
بىر نەرسىنىڭ بولۇشىغا yakınsamak.
كۆز يەتمەك.
ئۇيغۇن، لايىق، is. -ğı. yakışık.
ئەقلىغە مۇۋاپىق.
نامۇۋاپىق، بەتقىلىق. s. yakışıksız.
ئۇيغۇنسىز. -ğı. is. yakışıksızlık.
لىق، بەتقىلىقلىق.
ياراشماق؛ yakışmak.
بۇ — «Bu elbise size yakışmadı»
كىيىم سىزگە ياراشمىدى.
ئويدۇرما، يالغان. is. yakıştırmaca.
ئۇيغۇنلاشتۇرماق. yakıştırmak.
يېقىلغۇ. is. yakıt.
پۇختا بىلىم. z. ar. yakın.
پۇختا ھالدا، ياخشى، z. ar. yakinen.
شەك - شۈبھىسىز.
تەخمىنەن. s. yaklaşıklık.

yaklaşmak. يېقىنلاشماق.

yaklaştırıcı. يېقىنلاشتۇرغۇچى.

yaklaştırma. is. ① يېقىنلاشتۇرۇش. ② تەخمىن.

yaklaştırmak. يېقىنلاشتۇرماق.

yakmak¹. ① ياقماق. ② ئېتىشتۇرماق.

③ ئىشقى مۇھەببەت قوزغىماق. ④

كۆيدۈرمەك. ⑤ قارايتىۋەتمەك.

ئالدىنماق. ⑥ خاراب قىلماق:

چىسراغ — 1. Lambeyı yakmak — ياقماق.

2. Kırmızı biber ağzı yakar — لازا ئېغىزنى ئېتىشتۈرىدۇ.

3. Güneş ekinleri yaktı — كۈن زىرائەتنى كۆيدۈرۈۋەتتى.

4. Güneş vücudumu yaktı — قۇياش بەدىنىمنى قارايتىۋەتتى.

① چاپلىماق، سۈرمەك. ② تو- yakmak². قۇماق (قوشاق):

خېنىسە سۈرمەك — Kın yakmak (ياقماق).

yakşi. s. ياخشى.

yaktırmak. ياقىتىرماق (ئوتنى).

yakut, - tu. is. ar. ياقۇت (تاش).

Yakut. öz. is. ياقۇت (مىللەت).

Yakutça. öz. is. dilb. ياقۇت تىلى.

yal. is. ئىت يېمىكى.

yâl. is. far. ① بويۇن، گەدەن، پاتاڭ.

② يايلا (ھايۋاننىڭ).

yalabık. s. is. ① پارلاق. ② پارلاقلىق.

yalabımak. پارلىلدىماق.

yalak, - gi. is. ① ئولۇق (ھايۋانلارنى).

سۇغرىش ئۈچۈن تاشتىن ياكى ياغاچتىن

ياسالغان قاچا. ② تاشتىن ياسالغان

نوكەش (سۇنىڭ باشقا يەرگە ئېقىپ

كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئورنىتىلغان تاش نو).

① يالاش. ② ئۇپرىغان، yalama. is. s.

خورىغان. ③ ئۈستىگە سىياھ سۈرۈلگەن (رەسىم).

yalamacı. is. يالاقچى، خۇشامەتچى.

① ياللىماق. ② سۈرمەك، yalamak.

سىياپ ئۆتمەك:

«Kurşunlar tepeyi yaluyordu —

ئوقلار دۆڭلۈكنى سىياپ ئۆتەتتى.»

yalamuk, - gu. is. قارىغاي يېلىمى.

yalan. s. is. يالغان.

① يالغانچى. ② ئوخشاش yalancı. s.

تىلغان.

yalancılık, - gi. is. يالغانچىلىق.

yalandan. يالغاندىن، يالغان-ياۋىداق.

yalanlamak. يالغانلىقنى ئاشكارا

قىلماق، يالغانغا چىقارماق:

«Mehmetin sözlerini yalanladı —

مۇھەممەدنىڭ سۆزلىرىنىڭ يالغانلىقىنى

ئاشكارا قىلدى.»

yalanlanmak. يالغانلىقى مەلۇم بولماق.

① ئۇ يەر - بۇ يېرىنى yalanmak.

يالماق، ئاغزىنى يالماق. ② يالانماق.

yalatmak. يالاتماق.

① يالقۇنچاش. ② نەيزىنىڭ yalav. is.

ئۇچىغا بېكىتىلگەن كىچىك بايراق.

③ كېمە ۋە پاراخوتقا قادىلدىغان ئۇچى

ئۇچلۇق بايراق.

yalayıcı. s. is. يالاقچى، خۇشامەتچى.

yalaza, yalaz. is. ئوت يالقۇنى.

yalbır. is. پارلاق، جۇلالىق.

① ياللىڭاچ، تاقىر. yalçın. s. is.

② تىك. ③ ئەر ئىسمى.

yaldırık. s. پارلاق، جۇلالىق.

① ھەل، پوتال. ② يالغان، yaldız. is.

كۆز بويامچىلىق. ③ ياسالما.
yaldızcı. is. ① پەردازچى، ھەل بەر-
 گۈچى. ② كۆز بويامچى.
yaldızlılık, - ğı. is. ① پەردازچى-
 لىق. ② كۆرۈنۈشتە داغدۇغىلىق، ئەمەلىيەتتە
 قۇرۇق ئىش.
yaldızlama. is. پەردازلاش، ھەل
 (پوتال) بېرىش.
yaldızlamak. is. ① پەردازلىماق. ② ھەل
 بەرمەك.
yaldızlanmak. is. پەردازلانماق. ھەل
 بېرىلمەك.
yaldızlatmak. is. پەردازلاتماق. ھەل
 بەرگۈزمەك.
yaldızlı. s. ① پەردازلانغان، ھەل
 بېرىلگەن. ② ئالدامچى، كۆز بويامچى.
yâle. is. far. كالا مۇڭگۈزى.
yalgım. is. → Yalgın.
yalgın. is. ئېزىتقۇ، سەرراپ.
yalı. is. ① تۈزلەك، ئوچۇقچۇلۇق. ② سۇ
 ياقىسىغا سېلىنغان يازلىق كەپە.
yalım. is. ① ئوت يالقۇنى. ② قىلىچ
 ۋە پىچاق قاتارلىقلارنىڭ بىسى. ③ دەرىجە،
 مەرتەبە. ④ ئېغىر - بېسىقلىق، سالماقلىق.
 ⑤ ئېتىبار.
yalın'. is. ئوت يالقۇنى.
yalın². s. ① يالاڭ، تاق. ② يالڭاچ.
yalın . ayak. s. يالاڭ ئاياغ.
yalınç. s. ئاددىي:
 «Yalınç bir mesele — مەسىلە»
yalın . göz. s. يالاڭ قاپاق.
yalın . kat, - tı. s. ① يالاڭ قەۋەت.
 ② چىدامسىز، بوش.
yalınlamak. is. يالقۇنچىماق، يېلىنچىماق.

yalıtkan. s. elek. توك ئۆتكۈزۈشچى.
yalıtmak. is. توك ئۆتكۈزۈشچى بىلەن
 ئورنىماق.
yallah. ünl. ar. «قېنى ئەمىسە ما-
 ئايلى!» دېگەن مەنىلەردە قوللىنىلىدۇ.
yalma. is. يامغۇرلۇق، پىلاش.
yalman. s. is. ① ماسىل. ② تىك.
 ③ بىس.
yâlmend. is. far. ئائىلە باشلىقى،
 ئۆي ئىگىسى.
yalnız. s. ① يالغۇز. ② پەقەت.
 ③ ئەمما، لېكىن، بىراق:
 «Tepedeki yalnız ev —
 تېكى يالغۇز ئۆي»
Güzel, yalnız biraz renksiz —
 چىرايلىق، ئەمما بىر ئاز رەڭسىز»
yalnızlılık, - ğı. is. يالغۇزچىلىق،
 باشقىلارغا ئارىلاشماسلىق سىياسىتى.
yalnızca. is. ئۆز بېشىغا، ئۆز ئالدىغا.
yalnızlı. s. يالغۇز بىرلا، ئەرنىڭ قو-
 لىغا قاراشلىق (ئائىلە).
yalnızlık, - ğı. is. يالغۇزچۇلۇق.
 پەتىملىك.
yalpa. is. داۋالغۇش (كېمە، پاراخوت
 ھەققىدە).
yalpak. s. چىقىشقاق، ئىلەشكەك.
yalpalamak. is. بىر ئوڭغا، بىر سولغا
 داۋالغۇماق.
yalpık. s. يالپاڭ.
yaltak, yaltakçı. s. خۇشامەتچى.
yaltaklılık, - ğı. is. → Yaltaklık.
yaltaklanmak. is. خۇشامەت قىلماق.
yaltaklık, - ğı. is. خۇشامەتچىلىك.
yalvaç, - cı. is. ئەلچى، رەسول،
 ھۆكۈمە.

yalvaçlık, - ğı. is. بەيغەمبەرلىك.
 yâlvâne. is. far. zool. قارلىغاچ.
 yaıvarmak. يالۋۇرماق.
 yalvartmak. يالۋۇرتماق.
 yâm. is. far. يوپتا ئېتى.
 yama. is. ① يامان. ② تېرە داغلىرى
 yamacı. is. ياماقچى (موزدۇز).
 yamacılık, - ğı. is. ياماقچىلىق.
 yamaç, - cı. is. ① يان، تەرەپ. ② تاغ ۋە دۆڭنىڭ باغرى.
 yamak, - ğı. is. ① ياردەمچى، شا. ② چېگرا مۇداپىئە ئەسكەرى.
 yamaklık, - ğı. is. ياردەمچىلىك.
 yamalak. يېرىم ياتا.
 yamalamak. ياماساق، ياماق سالماق.
 yamalanmak. يامالانماق، ياماق سېلىنماق.
 yamalı. s. ① ياماقلىق، ياماق سېلىن. ② (ئادەم ھەققىدە) يۈزىگە داغ چۈشكەن.
 yamamak. ① ياماساق. ② تاشماساق، يۈكلىمەك.
 yaman. s. ① قولدىن ئىش كېلىدىغان، يامان. ② ئەسكى.
 «Yaman bir adam — يامان ئادەم.
 yamanmak. ① يامالماق. ② يۈك بول. ③ يۈكلىنمەك، تېگىلماق.
 yamatmak. ياماتماق.
 yamıçı. is. بىر تەرەپى يۈكلىۈق يامغۇرلۇق.
 yamrı yumru. z. ئەگرى - بۈگرى، ئەگرى - توقاي.
 yamuk, - ğu. s. is. ① قىيىق، سىڭا. ② ئىككى تەرەپى تەڭ تۆت بۇرجەكلىك.
 yamuk yumuk. z. ئەگرى - بۈگرى،

ئەگرى - توقاي.
 yamûr. is. ئوغلاق.
 yamyam. s. is. ① ئادەم گۆشى يې. ② ۋەھشىي.
 yamyamlık, - ğı. is. ۋەھشىيلىك.
 yamyassı. تۈپتۈز، يېسى.
 yan. is. ① يان. ② يەر، تەرەپ. ③ سول ۋە ئوڭنىڭ ئورتاق ئىسمى. ④ ئىككىنچى دەرىجە. ⑤ يان:
 «1. Bu yandan geldi — بۇ تەرەپتىن كەلدى.
 2. Heç bir yanda yok — ھېچبىر جەردە يوق.
 3. İki yanında birer kişi gidi-yordu — ئىككى تەرەپىدە بىردىن بىر كىشى كېتەۋاتاتتى.
 4. İlâcın yan etkileri — دورىنىڭ ئىككىنچى تەسىرى.
 5. Saatinız yanınızda mı? — سائىتىڭىز يېنىڭىزدىمۇ؟
 ~ bakmak. سىڭايان قارىماق.
 ~ basmak. ئالدىنماق.
 ~ gözle. كۆز ئۇچى بىلەن، كۆز قىرىدا.
 ~ sallamak. ئالدىرىماسلىق، پەرۋا قىلماسلىق.
 yân. is. far. كېسەلنىڭ جۆيلىشى.
 yana. تەرەپدار:
 «Ben senden yanayım — مەن سېنىڭ تەرەپدارىڭ.
 yanak, - ğı. is. مەڭز:
 «Yanaklarından kan damlıyor — مەڭزىدىن قان تېمىپ تۇرىدۇ.
 ~ zülfü. ياڭاق چاچ.
 yanal. s. يېنىدا بولغان، يېنىسىغا چۈشكەن.

yanar. s. يانيدىغان، تۈتەشيدىغان، كۆيىدىغان.

yanar . dağ. is. jeol. يانار تاغ، ۋولقان.

yanardağ . bilim. is. jeol. ۋولقان ئىلمى.

yanışık. s. يانداش.

yanışıklık, - ğı. is. يانداشلىق.

yanışma. is. ① ياندېشىش، ② شاگىرت.

yanışmak. ① يانداشماق، ② قىزىقماق: «O böyle işlere yanaşamaz — ئۇ، — بۇنداق ئىشلارغا قىزىقمايدۇ.»

yanıştırmak. ① يانداشتۇرماق، ② قىزىقتۇرماق.

yanbolu. is. ئەخمەق، ھاماقەت.

yanbul. is. ① گىلەمنىڭ بىر تۈرى، ② گىلەم، پالاس.

yandaş. s. تەرەپدار.

yardaşlık, - ğı. is. تەرەپدارلىق.

yandırmak. ياندۇرماق، ياقماق.

yâne. is. osm. ھاۋانچا.

yangaboz. is. دەلدۈش ئادەم.

yangı. is. ياللۇغ، ئىششىق.

yangılamak. ياللۇغلانماق، ئىششىقماق.

yangılı. s. ياللۇغلانغان، ئىششىغان.

yangın. is. ① يانغىن، ئوت ئاپىتى، ② (كېسەللەردە) ھارارەت، قىزىقلىق.

③ ئاشىق، شەيدا، مەپتۇن.

yanı . başında. ھامان يېنىدا.

yanık. s. ① كۆيۈك، ② يىگىلەپ قالغان، ③ ئۆگۈپ كەتكەن، ④ ئاشىق:

1. «Yanık ekmek — كۆيۈك نان.

2. Yanık bir çocuk — يىگىلەپ قالغان — بالا.

3. Yanık halı — «ئۆگۈپ كەتكەن گىلەم.»

yanıkçı. s. غەيۋەتچى، شىكايەتچى.

yanıklık, - ğı. is. ① يالغانچىلىق، ② قايغۇلۇق.

yanıklamak. شىكايەت قىلماق.

yanılğı. is. خاتا، يېڭىلىش.

yanılmak. يېڭىلىشماق، خاتالاشماق، ئازماق.

yanılmazlık, - ğı. is. يېڭىلىشماق، خاتالاشماق.

yanıltı. is. ئېزىقىش، يېڭىلىش.

yanıltmaç, - ıcı. is. تېپىشماق.

yanıltmak. يېڭىلىشتۇرماق، ئازغاش، تۇرماق.

yanına. يېنىغا:

«İyi görmek için yanına yaklaştım — ياخشى كۆرۈش ئۈچۈن يېنىغا يېقىنلاشتىم.»

① يېنىسىدا، ② ئۆيىدە، ئائىلىسىدە.

yanıstra. باراۋەر، بىرلىكتە.

yanıt. is. جاۋاب:

«Soruları yanıtlamak — سوئاللارغا جاۋاب بەرمەك.»

yanıtlamak. جاۋاب بەرمەك.

① يەنى، ② سۆزنىڭ قىسقىسى، سۆزنىڭ توغرىسى.

yan . kesici. is. يانچۇقچى.

yan . kesicilik, - ğı. is. — يانچۇقچىلىق.

① ئەكس سادا، ② ئەكس.

yankı. is. ing. ئامېرىكىلىق.

yankılamak, yankılanmak. ئەكس سادا چىقارماق.

yanlık, - ğı. is. پادىچىلارنىڭ يېمەك — ئىچمەك سالىدىغان خالتىسى.

① خاتا، ② ئېزىپ قېلىش.

③ خەتەرلىك: **Yalınış hesab**. خاتا ھېساب.
Yalınış politika — خاتا سىياسەت.
yanlışlık, - ğı. is. ① خاتالىق, ② يېڭىلىشلىق.
yanlışlıkla. z. خاتالاشقان ھالدا.
yanmak. ② ① يېقىلماق, يانماق. ② ئوت كەتمەك. ③ كۆيمەك.
yansı. is. ① ئەكس نۇر. ② رېڧلەكسىس.
yansılamak. ① ① (يۈزۈقلۈك نۇر) ئەكس ئەتمەك. ② تەڧلىد قىلماق, دورىماق.
yansıma. is. ② ① ئەكس ئېتىش. ② تەڧلىدى, ئىملىق (سۆز):
«Gürültü şirilti, gümgüm kelimeleri birer yansımadır — گۈلدۈر — غاراس, ۋاراڭ — چۈرۈڭ, شار — شۇر — بۇلارنىڭ ھەربىرى ئىملىقدۇر.»
yansımak. ئەكس ئەتمەك.
yansıtır. is. sin. رېڧلېكتور (يۈرۈقە).
 لۇقنى ئەينەككە ئوخشاش ئەكس ئەتتۈرۈپ دىغان ئەسۋاب).
yansıtmak. ئەكس ئەتتۈرمەك:
«Bu, durumun iyi olduğunu yansıtmaktadır — بۇ, ۋەزىيەتنىڭ ياخشى — ئىكەنلىكىنى ئەكس ئەتتۈرمەكتە.»
yansız. s. بىتەرەپ.
yansızlık, - ğı. is. بىتەرەپلىك.
yanşak. s. تېتىقسىز ۋە كۆپ سۆزلەيدىغان.
yanşaklık, - ğı. is. تېتىقسىزلىق.
yanşamak. تېتىقسىزلىق قىلماق, تېتىقسىزلاشماق.
yan yana. z. يانمۇ يان:
«Yan yana oturmak — يانمۇ يان — ئولتۇرماق.»

yapa. is. بۇرۇت.
yapağı. is. جاۋىغا يۇڭ.
yapak, - ğı. is. → Yapağı. مېۋىشۈك.
yapalak, - ğı. is. zool. ياپىلاق.
yapamamak. قىلالماسلىق:
«Yapamam, bu gürültü beni rahatsız eder — قىلالمايمەن, بۇ ۋاراڭ — چۈرۈڭ — مېنى بىئارام قىلىدۇ.»
yapay. s. سۈنئىي:
«Yapay gübre — سۈنئىي ئوغۇت.»
yapayalnız. s. ياپىيالغۇز, قۇيۇقۇرۇق:
«Yapayalnız bir ev — قۇيۇقۇرۇق ئۆي.»
yapı. is. ② ① قۇرۇلۇش ئىشلەنگەن: **«Şehirde yapılar çoğaldı — شەھەردە قۇرۇلۇش كۆپەيدى.»**
 بەدەن قۇرۇلۇشى — **Vücut yapısı**
 چىن قۇرۇلۇشى — **Çın yapısı**
 چۈڭگۈدا ئىشلەنگەن ئايروپىلانلار ئۇچۇپ يۈرۈيدۇ.
yapı. bilim. is. مورفولوگىيە.
yapı. bilimsel. s. مورفولوگىيىلىك.
 ① قىلغۇچى, ئىشلەگۈچى, **yapıcı. s. is.** ② قۇرۇلۇش بارلىققا كەلتۈرگۈچى. ③ ئىجابىي, ئاكتىپ:
«Yapıcı bir öneri — ئىجابىي بىر تەكلىپ.»
 ① يېپۇق, جۈل. ② قەدىمىي **yapık. is.** دە تۈرك ئەسكەرلىرىنىڭ چاپىنى.
 ئەزەلدىن يۈرگۈ — **yapıla. geliş. is.** زۇلۇپ كەلگەن يول.
yapıldak. is. ياپاق, پىيادە.
yapılı. s. قۇرۇلغان, ئىشلەنگەن:
«Güzel yapılı — ئوبدان ئىشلەنگەن — قۇرۇلماق, ئىشلەنمەك.»

ئۆتكۈزۈلمەك:

يىغىن — «Toplantı güzel yapıldı»
ئوبدان ئۆتكۈزۈلدى.

① ئىنشائات. ② ئىشلىنىش. **yapım.** is.
③ سۆز ياساش (تىل ھەققىدە).

كىنو ئىشلەش **yapım. evi.** is. sını.
شىركىتى.

ئەشيا. **yapın.** is.
جۈل (يۈپۈك). **yapıncak¹.** is.

بىر خىل ئاق ئۈزۈم. **yapıncak².** is.
ھاراق ئىچمەك. **yapındırmak.**

① ئۆزىگە قىلماق، ئۆزى **yapınmak.**
ئۈچۈن قىلدۇرماق. ② بېرىلمەك،
قىزىقماق:

بۇ — «Bu genç ozanlığa yapınıyor»
يىگىت شائىرلىققا قىزىقىدۇ.

ئەمەلىيەتتە بولمى. **yapıntı.** is. fels.
خان ياكى بار — يوقلۇقى بىلىنىمگەن
ھالدا بار دەپ بىلىنگەن نەرسە.

گۈل يۈپۈرمىقى. **yapırğan.** is. bot.
قىلىش، ئېتىش. **yapış.** is.

① يېپىشقان، چاپلانغان. **yapışık.** s.
② چاپلاغلىق:

تامغا — «Duvara yapışık kağıt»
چاپلانغان قەغەز.

چاپلاغلىق. **yapışıklık, - ğı.** is.
يېپىشماق: **yapışkan.** s.

«Yapışkan çamur —
يېپىشماق، چاپلاشماق: **yapışmak.**

قەغەز — «Kağıt duvara yapıştı»
تامغا چاپلاندى.

يېپىشتۈرۈلماق. **yapıştırılmak.**
① يېپىشتۈرۈش، **yapıştırma.** is.

چاپلاش. ② كېلىنىش يۈزىگە يېپىشتۈرۈلغان بېزەكلەر.

① يېپىشتۈرماق، چاپلا. **yapıştırmak.**
② شاق قىلىپ قويماق (شاپىلاق
ياكى جاۋابنى).

ئەسەر. **yapıt.** is.
قۇرۇلۇشقا. **yapı. taşı, - nı.** is.

كېرەكلىك گىرانت تاش.
① خۇشال. ② مەست. **yapkın.** s.

① قىلىش. ② سۈنئىي: **yapma.** is. s.
«Yapma çiçekler —

يالغان، ياسىما: **yapmacık.** s.
«Yapmacık bir öfke —

① قىلماق، ئەتمەك. ② يا. **yapmak.**
سىماق. ③ بولماق. ④ ئىجرا قىلماق.
⑤ ئۆتكۈزۈلمەك، ئاچماق:

تاماق ئەتمەك. — «1. Yemek yapmak»
سائەت — «2. Saatçı saatımı yapamadı»

چى سائىتىمنى ياسىيالمىدى.
3. Geçen gün çok soğuk yapıtı —
ئۇلۇشكۈن قاتتىق سوغۇق بولدى.

4. Yasanın dediğini yapmak —
قانۇننىڭ دېگىنىنى قىلماق ياكى
قانۇننى ئىجرا قىلماق.

يىغىن ئۆت — «5. Toplantı yapmak»
كۈزمەك.

① يۈپۈرماق. **yaprak, - ğı.** is. bot.
② ۋاراق.

① يۈپۈرماق چىقارماق. **yapraklanmak.**
② (مېتاللار ھەققىدە) ياپراق ھالىغا
كەلمەك. ③ مىدىرلىماق:

دەرەخلەر — «Ağaçlar yapraklandı»
يۈپۈرماق چىقاردى.

① يۈپۈرماقلىق. **yapraklı.** s.
② ۋاراقلىق:

يۈز — «Yüz yapraklı bir defter»
ۋاراقلىق دەپتەر.

yaratıcılık, - ğı. is. ئىجادىيەت.
yaratık, - ğı. is. مەخلۇق، مەخلۇقات.
yaratılmak. يارىتىلماق، تۈرەلمەك.
yaratma. is. يارىتىش، ياراتما.
yaratmak. ① ياراتماق. ② قىلماق. ئېلىپ بارماق.
yarbay. is. asker. پۈدۈپەلگۈۋەن.
yarda. is. ing. 91 سانئىمېتىرلىق ئۇزۇنلۇق ئۆلچەم بىرلىكى.
yardak, - ğı. is. گۇماشتا، قىلچىماق.
yardakçı. is. خۇشامەت.
yardakçılık, - ğı. is. خۇشامەتچىلىك.
yardım. is. ① ياردەم. ② تەسىر: شامالنىڭ «Ruzgarın yardımıyla — تەسىرى بىلەن».
yardımcı. s. ① ياردەمچى. ② ئورۇن-باسار، مۇئاۋىن.
yardımcılık, - ğı. is. ياردەمچىلىك، ئورۇن-باسارلىق.
yardımlaşma. is. ياردەملىشىش.
yardımlaşmak. ياردەملەشمەك.
yardımsamak. ياردەم تەلەپ قىلماق، ياردەم تىلىمەك.
yardırmak. ياردۇرماق.
yârek. is. far. ماتكا، بالىياتقۇ.
yâren. is. دوست، بۇرادەر.
yârenlik, - ğı. is. دوستلىق، بۇرا-دەرلىك.
yarga. is. is. كۆز چۈچىسى.
yargı. is. ① ھۆكۈم. ② سوت، ئەدلىيە.
yargıç, - cı. is. سوتچى.
yargıçlık, - ğı. is. سوتچىلىق.
yargılama. is. سوتلاش، سوراق قىلىش.
yargılamak. سوت قىلماق، ھۆكۈم چىقارماق.

yargılanmak. سوتلانماق.
yargıtay. is. ئالىي سوت.
yarı. is. يېرىم: ناننىڭ «Ekmeğin yarısını yedi — يېرىمىنى يېدى».
yarı. buçuk. s. يېرىم-ياتا، بەك ئاز.
yarıcı. s. ① يارغۇچى. ② ئوناقچى.
yarıcılık, - ğı. is. ① ئوتۇن يار-غۇچى. ② ئوناقچىلىق.
yarık. s. يېرىق، چاڭ، دەز.
yarı. küre. is. يېرىم شار.
yarılamak. يېرىم قىلماق، يېرىمىنى تۈگەتمەك: «Bu işi yarıladık — بۇ ئىشنى ئىش-لەپ يېرىم قىلدۇق (بۇ ئىشنىڭ يېرىمىنى تۈگەتتۇق)».
yaralanmak. يېرىمى تۈگەمەك.
yarılmak. ① يېرىلماق. ② دەز كەتمەك، چاڭ كەتمەك.
yarım. s. ① يېرىم. ② چالا: «Yarım bilgi — مېيىپ ئادەم، زەئىپ ئادەم. ~ adam. ئاغزىنىڭ ئۇچىدا، خوش ياق. ~ ağızla. ماستىن. يېرىم باش ئاغرىقى، ~ baş ağrısı. شەققە. يېرىم ئارال: yarım ada. is. بالقان يېرىم — «Balkan yarım adası — ئارىلى».
yarımca. is. ① پالەج. ② يېرىم باش ئاغرىقى، شەققە.
yarımlamak. يېرىملىماق.
yarımlık, - ğı. is. ① گىرىژ، چوقۇق. ② مېيىپلىك.

yarın. is. ① ئەتە. ② كېلەجەك:

«İşinizi yarına bırakmayın —
ئىشىڭىزنى ئەتەگە قالدۇرماڭ.

İnsan daima yarını düşünmeli—
ئادەم دائىم كەلەچەكنى ئويلىشى كېرەك.

yarış. is. مۇسابىقە:

«Top yarışı —
توپ مۇسابىقىسى.

At yarışı —
ئات مۇسابىقىسى.

yarışan. s. مۇسابىقلەشكۈچى.

yarışçı. is. مۇسابىقە قاتناشچىلىرى.

yarışıcı. is. رىقابەتلەشكۈچى.

yarışma. is. مۇسابىقە، رىقابەت.

yarışmacı. is. مۇسابىقىچى.

yarışmak. مۇسابىقە قىلماق، مۇسابىقە
لەشمەك.

yarıştırmak. مۇسابىقلەشتۈرمەك.

yârlı. is. far. ① دوستلۇق. ② ياردەم.

yarlıgamak. گۇناھىدىن كەچمەك،
ئەپۇ قىلماق.

yarlık, - ğı. is. مېھرىبانلىق، شەپقەت،
ئۆتەشكە تېگىشلىك، ۋىجدانەن، بۇرچ:

«Yoksullara yardım bir yarlıktır—
يوقسۇللارغا ياردەم قىلىش مېھرىبانلىقتۇر.

yarma. is. s. ② يېرىش، يارما. ①
تۈنل، تەشە:

«Demir yolu bir çok yarmalar-
dan geçer —
تۆمۈريۈل كۆپلىگەن —
تۈنللاردىن ئۆتىدۇ.

Yarma buğday —
«يىارما بۇغداي —

yarmak. ① يارماق. ② يېرىپ ئۆت
مەك:

«Udun yarmak —
«ئوتۇن يارماق. —
يويغا كەسمەك.

yarmalık, - ğı. is. ئاش قىلىش

ئۈچۈن يىرىك يانچىلىغان بۇغداي.

يارما بۇغداي.

yarduz. is. bot. يالىپۇز، سۈزە.

yas. is. ماتەم، مۇسەببەت.

yasa. is. قانۇن:

«Ana yasa —
«ئاساسىي قانۇن.

yasa . bilim. is. قانۇنشۇناسلىق.

yasak, - ğı. is. مەنئى، چەكلەش،
توسۇش.

~ etmek. مەنئى قىلماق، چەكلەش،
توسماق.

~ bölge. چەكلەنگەن رايون.

yasaklamak. چەكلەش، توسماق،
مەنئى قىلماق.

yasaklayıcı. s. توسقۇچى، چەكلەشكۈچى.

yasalı. s. قانۇنلۇق.

yasama. is. قانۇن تۇرغۇزۇش.

yasamak. قانۇن تۇرغۇزماق.

yasan. is. نىيەت.

yasanlamak. نىيەت قىلماق.

yasdangaç, - cı. is. يۆلەنچۈك.

yasemin. is. far. يەسىمىن ۋە تۇنىڭ
گۈلى (ئاق چاي گۈلى).

yaslamak. يۆلەپ قويماق.

yaslanmak. يۆلەپ قويۇلماق.

yaslı. s. ھازىدار، مۇسەببەتلىك.

yasmak. ياپماق، تۈزلىمەك.

yassı. s. ياپىلاق، يالپاق، يېسىسى.

yassılanmak, yassılaştırmak. يېسىلانىماق،
ياپىلاق ھالغا كەلمەك، يېسىلاشماق.

yassılatmak. ياپىلاقلاشتۇرماق،
يېسىلاتماق.

yassılık, - ğı. is. ياپىلاقلىق،
يېسىلىق.

yassılamak. ياپىلاقلىماق.

yassı . solucanlar. is. zool. ياپىلاق.

قۇرتلار.
yastamak. يۆلەمەك، تىرىمەك.
yastangaç. is. يۆلەنچۈك، تايانچۇق.
yastanmak. تايانماق، يۆلەنمەك.
yastığaç, - cı. is. ئاش تاختىسى: «Yaş sebze — يېشى كۆكتات.
yastık, - ğı. is. ① ياستۇق. ② كۆر. ③ سۇپا، پەشتاق.
yastım. s. پاناق بۇرۇنلۇق.
yaş¹. is. ① ياش. ② ۋاقىت، چاغ: «Yirmi yaşındayım — يىگىرمە ياشتا مەن.
 Genç yaşındayken Sincanğa git-mişti — ياش ۋاقتىدا شىنجاڭغا بار. — غان ئىدى.
 ئاياللاردا ئادەتتىكى توخ ~ dönümü. تىشى، ئەرلەرنىڭ جىنسىي پائالىيەتتىن قېلىشى.
 ① ياش. ② ھۆل، نەم. is. s. **yaş¹.** ③ يېڭى:
 كۆز يېشىنى — Göz yaşlarını dökrü تۆكتى.
yaşa. ünl. ياشا.
yaşam. is. ① ھايات. ② ئۆمۈر.
yaşama. is. ياشاش.
 ھايات كۈرۈشى. ~ savaşı.
yaşamaca. z. ئۆمۈر بويى، ئۆمرىدە.
 ① ياشىماق، ئۆمۈر سۈرمەك. **yaşamak.** ② تۇرمۇش كەچۈرمەك.
 تۇرمۇش، ھايات، ھا. is. **yaşantı.** ياتلىق.
 ياشاش قابىلىيىتى. is. **yaşarlık, - ğı.** ياشاغىراش. is. **yaşarma.** ① ياشلانماق (كۆز). ② ياش بىلەن تولماق:

كۆزلىرى ياشقا — «Gözleri yaşardı — تولدى.
 ياش ئاققۇزىدىغان: **yaşartıcı.** s. كۆزدىن ياش — «Yaşartıcı bomba — ئاققۇزىدىغان بومبا.
 كۆزدىن ياش ئاققۇزماق. **yaşartmak.** ياشاتماق. **yaşatmak.** تۇرمۇش ۋە تۇرمۇش **yaşayış.** is. شەكلى.
 تەڭتۇش، تەڭ دېمەتلىك. **yaşıt.** s. قۇرداش.
 قېرىلىش، ياشىنىش. is. **yaşlanma.** قېرىلاشماق، ياشانماق. **yaşlanmak.** قېرى، ياشانغان. **yaşlı¹.** s. ياشلىق (كۆزى): **yaşlı².** s. «ياشلىق، كۆز. — Yaşlı gözler — نەملىك، ھۆللۈك. is. **yaşlık, - ğı.** قېرىلىق، ياشان. is. **yaşlılık, - ğı.** غانلىق.
 لىچەك. is. **yaşmak¹ - ğı.** پۈركەنمەك. **yaşmak².** لىچەك كىيمەك. **yaşmaklamak.** لىچەككە پۈركەنمەك. **yaşmaklanmak.** لىچەكلىك، لىچەك. s. **yaşmaklı.** كىيۈالغان.
 قالقان قاتارلىق مۇدا. is. **yat¹, - tı.** پىئە ئۆسكۈنلىرى.
 ساياھەت ۋە. is. **yat², - tı.** holan. ئىسپورت كېمىسى.
 بىر خىل خەنجەر. is. **yatağan.** ① ياتاق. ② تۆشەك. is. **yatak, - ğı.** كارىۋات. ③ ئوۋا. ④ قاتلام. ⑤ سۇ ئېقىنى (يولى):

«Toprak yatağı — يەر قاتلىمى. سۇنىڭ ئېقىش يولىنى ~ *değişmesi*. ئۆزگەرتىشى.

yatak . hane. is. ياتاقخانا (ئومۇمىي). *yataklı.* s. كارىۋاتلىق، ياتاقلىق:

«Yataklı vagon — ياتاقلىق ۋاگون. *yatak . odası.* is. ياتاق ئۆيى. ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالغان (كېسەل).

yatar. s. بويدىن - بوياغا. *yatay.* s. ① تەكشى:

«Sıvılarını yüzü hep yatay olur — سۇيۇقلۇق ماددىلارنىڭ يۈزى تەكشى بولىدۇ.

yatı. is. قونالغۇ يەر. ① يالپاق، قايرىلما، تۈز. *yatık.* s. ② كونا. ③ ئۆرۈك:

قايرىلما ياقا. — 1. *Yatık yaka* — كونا رەخت. — 2. *Yatık kumaş* — «ئۆرۈك ئۆي. — 3. *Yatık oda* — كېچىلىك، كېچىسى ياتىدۇ. *yatılı.* s. دىغان (يەر):

يېتىپ ئوقۇيدىغان — «*Yatılı okul* — مەكتەپ.

ئەۋلىيا. *yatır.* is. قوشقان پاي، قوشقان مەبلەغ. *yatırım.* is.

پايجىلىك، مەبلەغ. *yatırımcı.* is. قوشقۇچى.

① ياتقۇزماق. ② بانكىغا *yatırmak.* پۇل قويماق:

— «*yağmur* ekinleri yatırdı — يامغۇر زىرائەتلەرنى ياتقۇزۇۋەتتى.

ياتاقسىز: *yatısız.* s. «*Yatısız okul* — ياتاقسىز مەكتەپ.

① پەسەيمەك، سۈرۈشتى *yatışmak.* ئازايماق. ② بېسىلماق:

بوران پەسەيدى. — «*Fırtına yatıştı* — قالايىم — *Kargaşalık yatıştı* — قانچىلىق بېسىلدى.

yatıştırmak. باستۇرماق، جىمىقتۇر-ماق، پەسەيتىمەك:

«*Çin halk kurtuluş ordusu ayaklanmayı yatıştırmışlar* — جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى توپىلاڭنى جىمىقتۇردى.

yatkı. s. (كىيىم) پۇرلىشىپ كەتكەن. ① يالپاك، تەكشى. ② كونا. *yatkın.* s. ③ ئۇز، قولى ئەپلىك:

كونا مال. — «*Yatkın mal* — يىڭنە ئىشىغا — *Eli dikişe yatkın* — قولى ئەپلىك

① يالپاڭلىق، *yatkınlık, - ğı.* is. ② ئەپچىللىك، ئۇزلۇق. تەكشىلىك.

① ياتماق، قونماق، قاماقتا *yatmak.* ياتماق، ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالماق (ئاغرىقتىن). ② يېتىشىپ كەتمەك. ③ تۈز-لەنمەك. ④ يېقىلماق. ⑤ ماقۇل بولماق. ⑥ دائىم، ھەمىشە:

ئەھمەت ياتتى. — 1. «*Ahmet yattı* — ۋىرائەتلەر يېتىشىپ كەتتى. — 2. *Ekinler yattı* —

— 3. *Kumaş kullanılınca yatıyor* — رەخت كېيىلگەنچە تۈزلىنىدۇ.

— 4. «*Sıtmadan on gün yatmış* — قىزىت مەدىن ئون كۈن يېتىپ قالدى.

— 5. «*Bu gece nerede yatacağız* — ئاخشام نەدە قونىمىز؟

— 6. «*Hırsızlıktan beş yıl yatmış* — ئوغۇرلىق قىلىپ بەش يىل قاماققا چۈشتى.

7. Koşarken ayağı kaydı çamura yattı — يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ پۇتى تېپ — يىلىپ كېتىپ پاتقاققا يېقىلىپ چۈشتى.
8. Düşman barışa yatmıyor — دۈش — مەن سۈلھىگە ماقۇل بولمايۋاتىدۇ.
9. Yatıp kalkıp anneme dua ediyorum — «ھەممىشەم ئاپامغا دۇئا قىلىمەن. — خۇپتەن ۋاقتى. yatsı. is.
- قالسۇن yatugan, yatuk. is. müz. قاتارلىق چالغۇ ئەسۋابلارنىڭ ئومۇمىي نامى.
- ① ياغسىز. ② باشقا نەرسە yavan. s. قوشۇلمىغان. ③ بەتتەم، تەمسىز، لاۋزا: باشقا نەرسە قو. — Yavan ekmek «شۇلمىغان نان.»
- ① ياغسىز. — ğı. is. ② قوشۇقسىزلىق. ③ بەتتەملىك. لىق.
- ① ئاستا. ② پەس، تۆۋەن yavaş. s. ③ ياۋاش. ④ بوش. ⑤ «دېققەت، ئالدىرىما» دېگەن مەنىدە:
- ئاستا مېڭىش. — 1. Yavaş yürüyüş
- تۆۋەن ئاۋاز — 2. Yavaş konuşmak — بىلەن سۆزلەشمەك.
- ياۋاش ئات. — 3. Yavaş at — «بوش تاماكا. — 4. Yavaş tütün — تۇمشۇقلىق (ئاغىزى قات. yavaş. is. تىق ئاتنى يولغا كىرگۈزۈش ئۈچۈن ئات. نىڭ كالىپۇكىغا سېلىنغان تاختا قىسقۇچ). ئاستاغىنا. yavaşça.
- ئاستىلىشىش، ئاستىلاش. is. yavaşlama. ئاستىلىماق. yavaşlamak. ئاستىلاتماق. yavaşlatmak. ئاستىلىق. yavaşlık, — ğı. is. ئاغىزى قاتتىق ئاتىنى yavaştırmak.

- يولغا كىرگۈزمەك.
- yave. is. osm. پىتنە ياسات.
- ① پىتنە — ياساتچى. yavegu. s. osm. ② تاغدىن — ياغدىن سۆزلىمەك.
- ① ياردەمچى، ئورۇن. yaver. is. osm. ② دۆلەت ۋە ھۆكۈمەت مەسئۇل لىرى ۋە ھەربىي قومانداننىڭ يېنىدا تۇرىدىغان ۋە بۇيرۇقلىرىنى تۆۋەنلىگە يەتكۈزىدىغان ئوفىتسېر.
- ياردەمچىلىك. yaverlik, — ğı. is. ئادەم ياكى ھايۋان بالىسى: yavru. is. مېۋىك بالىسى — Kedi yavrusu «ئاسلان.»
- بالا تاشلىۋەتمەك. ~ atmak.
- «ھايۋان» تۇغماق. yavrulamak.
- ساقاقتا، سالجا. yavsi. is. zool. ① ئۇششاق پىت. yavşak, — ğı. is. (سىركىنىڭ يېڭىدىن پىتقا ئايلىنىشى). ② بالا.
- سانجىيىدىغان، تىكەنلىك. yavşan. s. چاي ئىچۈرۈش. yavuk, — ğu. is. چاي ئىچۈرمەك: yavuklamak. — Kızını bir uzmana yavukladı — قىزىنى بىر مۇتەخەسسسكە چاي ئىچ كۈزۈپ قويدى.
- چاي ئىچۈرۈلمەك. yavuklanmak.
- چاي ئىچۈرۈپ قو. — yavuklu. s. is. يۇلغان، بېشى باغلاقلق (قىز).
- ① مۇدھەش، ۋەھشىي، yavuz. s. is. ② جەسۇر، شىجائەتلىك، قەتئىي، سۇباتلىق. ③ ئەر ئىسمى.
- ياۋۇزلاشماق. yavuzlaşmak.
- ياۋۇزلۇق. yavuzluk, — ğu. is. ① ئوقياننىڭ ياسى. yay. is. s. ② كامانچە. ③ ئەگمە:

«Yay kaşlar — ئەگمە قاشلار.
yaya. is. s. ياياق، پىيادە.
yayak, - ğı. is. چوڭ كۈچىلەردە
پىيادىلەر يولى.
yayan. . z. ② is. ① ياياق، پىيادە.
لىمىسىز، مەلۇماتسىز:
«Ben oraya kadar yayan gi-
demem — مەن ئۇ يەرگىچە پىيادە
ماڭالمايمەن.
Mehmet bu konuda pek yayan
görünüyor — مۇھەممەد بۇ
مەسىلىدە مەلۇماتسىزدەك كۆرۈنىدۇ.
yaydırmak. تارقاتماق، يايماق.
yaygara. is. ۋارقىراپ - جارقىراش.
~ basmak — ۋاقىراپ - چاقىرماق
yaygaracı. s. گەپ تارقاتقۇچى.
yaygaracılık, - ğı. is. گەپ تار-
قاتقۇچىلىق.
yaygı. is. سېلىنچا، يوپۇق.
yaygın. s. ① كەڭ تارقالغان، ئومۇم.
لاشقان. ② كەڭ كۆلەملىك.
yaygınlık, - ğı. is. ئومۇملاشقانلىق.
yayıcı. s. is. تارقاتقۇچى، كېڭەيتكۈچى.
① سېرىق ماي چىم. yayık, - ğı. is.
قىرىدىغان قاچا. ② s. يېپىق.
yayılma. is. ① يېيىلىش، تارلىش،
تارقىلىش، كېڭىيىش. ② نۇرنىڭ تۈز
سىزىق بويىچە يېيىلىشى.
yayılmak. ① يېيىلماق. ② تارالماق.
① نەشىر. ② رادىئو ۋە yayını. is.
تېلېۋىزورنىڭ تارقىتىشى، ئاڭلىتىش:
«Radyo yayıy1 — رادىئو ئاڭلىتىشى
yayımlamak. نەشىر قىلماق، تارقاتماق،
ئاڭلاتماق:
«Radyonun yayımladığı haberler —

رادىئو تارقاتقان خەۋەرلەر.
yayın1. is. نەشرىيات.
yayın2. is. zool. ئاغىزى يوغان،
بېشى چوڭ ئۇزۇن بىر خىل بېلىق.
yayın. evi. is. نەشرىيات:
شىن «Sincang halk yayın evi —
جاڭ خەلق نەشرىياتى».
yayıntı. is. سۆز - چۆچەك.
yayla. is. ئېگىزلىك:
«Çinhay yaylası — چىڭخەي ئېگىزلىكى.
yaylak, - ğı. is. يايلاق، ئوتلاق.
yaylakiye. is. osm. چارۋىدارلار
يايلاق ئىگىسىگە بېرىدىغان ھەق.
yaylan. is. ئۇچۇقچىلىق، كەڭ مەيدان.
yaylamak. يايلاققا چىتماق، يايلىماق.
① ياشەكلىك. ② مەپە. yaylı. s. is.
① يېيىلىش، تارلىش، yaylım. is.
تارقىلىش. ② يايلاق، ئوتلاق.
① يېيىش. ② يايىمچى. yayma. is.
لارنىڭ ماللىرىنىڭ يېيىلىپ تىزىلىشى.
yaymacı. is. يايىمچى، تەڭزىچى.
① يايىماق. ② تاراتماق. yaymak.
③ يۇقتۇرماق. ④ ئوتلاتماق.
① يالپاق. ② كۆندىلەك. yayvan. s.
① يالپاقلىق. yayvanlık, - ğı. is.
② كۆندىلەكلىك.
yaz. is. ياز.
yazar. is. يازغۇچى، ئاپتور.
yazarlık, - ğı. is. يازغۇچىلىق.
yaz : çiz. is. يىۋروكراتلىق.
yaz : çizci. is. يىۋروكرات.
yazdırmak. يازدۇرماق.
yazgı. is. تەقدىر، قەممەت.
① يېزىق - سىزىق. yazı1. is.
② ماقالە. ③ يېزىق، خەت. ④ تەقدىر،

قىسمەت. ⑤ ئېلىپبە:
 1. Biraz yazım vardı, gelemedim —
 بىز ئاز يېزىقتىمىز. سىزنىڭ بىر ئىسمىڭىز
 كېلەلمىدىم.
 2. Şu yazıyı okuyamadım —
 شۇ خەتنى ئوقۇيالمىدىم.
 3. Uygur yazısı —
 «ئۇيغۇر ئېلىپبەسى». تۈزۈلۈش ①. yazı.
 ھەربىي كاتىپ. yazıcı. is.
 ① ئىشخانا. ② ئۆي. yazı. hane. is.
 تەل. شىركەت. جۇزا.
 ① گۇناھ. ② ئىست. yazık, - ğı. is.
 ئەپسۇس. ③ خوپ بويۇتۇ:
 «Yazık böyle olmasını istemedim —
 ئىست. بۇنداق بولۇشىمنى —
 ئويلىمىغانىدىم.
 Yazık sana böylemi yapacaktın? —
 خوپ بولدى ساڭا، شۇنداقمۇ قىلاتتىڭ؟
 yazıklanmak. ئېچىنماق. ئەپسۇسلانماق.
 گۇناھسىز. yazıksız. s.
 ① يېزىقلىق: ② پېشانىسىگە yazılı. s.
 پۈتۈلگەن، تەقدىر، قىسمەت. ③ يېزىلغان،
 تېزىمغا ئالدۇرۇلغان:
 «Yazılı bir kâğıt — خەت يېزىقلىق قەغەز»
 ① يېزىلماق. ② تېزىمغا yazılmak.
 ئالدۇرماق:
 «Mektup yazıldı — خەت يېزىلدى»
 رېداكسىيە، تەھرىر yazımlama. is.
 بۆلۈمى.
 ئەدەبىيات. yazın¹. is.
 ئەدەبىي تىل، بەدىئىي تىل. ~ dili.
 ياز پەسلى. yazın². z.
 يېزىش ۋە يېزىش ئۇسۇلى. yazış. is.
 يېزىشما. yazışma. is.

يېزىشماق. yazışmak.
 ئابىدە يېزىقى. yazıt. is.
 يازلىماق. yazlamak. ئۆتكۈزۈش.
 ① يازلىق. ② يازدا yazlık, - ğı. is.
 يېتىشكەن، يازدا پىشقان:
 Yazlık elbise — يازلىق كىيىم.
 Yazlık bitkiler — يازلىق
 ئۆسۈملۈكلەر.
 قىش-ياز، تۆت پەسىل. yazlı. kışlı.
 ① يازما. ② يېزىش. yazma. is. s.
 ③ يېزىلغان.
 كەشتىچى. yazmacı. is.
 ① يازماق. ② (كېلىنىش) yazmak.
 يۈزىنى (پەردازلىماق). ③ خەت ئارقىلىق
 خەۋەر قىلماق. ④ بىر ئىشقا ئالماق:
 «Mektup yazmak — خەت يازماق»
 بالىنى — Çocuğu okula yazdılar —
 مەكتەپكە ئالدى.
 كاتىپ. yazman. is.
 كاتىپلىق. yazmanlık, - ğı. is.
 خاراب، ۋەيرانە. yebâb. s. far.
 ① خىلىۋەت يەر. yebân. is. far.
 ② چۆل، باياۋان.
 ① كاندىدات. ② yedek, - ğı. s.
 زاپاس، ئېھتىيات، زاپچاس:
 «Yedek üye — كاندىدات ئەزا»
 Makinanin yedek parçaları —
 ماشىنىنىڭ زاپاس زاپچاسلىرى.
 ① زاپاس قىلماق. ② yedeklemek.
 ئېھتىيات ئۈچۈن ھازىرلىماق.
 زاپاس ئۈچۈن yedeklik, - ğı. s.
 ھازىرلانغان نەرسە.
 يەتتى: yedi. s.
 بۇ يەردە — Burada yedi gün kaldı —
 يەتتى كۈن تۇردى.

yediger. öz. is. دويېږو، نه كېښورنى
مهيدانغا كەلتۈرگەن يەتتە يۇلتۇز، يېدىگەر.
yedikule. öz. is. يەتتە قەلئە (ئىس)
تانبولدىكى تارىخىي خاتىرىلەردىن بىرى).
yedili. s. يەتتىلىك؛
«Yedili iskambil kağıdı — قارت قەغمىزى.»
yedinci. s. يەتتىنچى.
yedirme. is. ① يېگۈزۈش. ② بىرخىل زاماسكا.
yedirmek. ① يېدۈرمەك. ② يېگۈزۈ-
ۋەتمەك.
yedişer. s. يەتتىدىن.
yedi . veren. s. bot. يىلىنىڭ ھەر
مەۋسۈمىدە گۈل ئېچىلىپ مېۋە بېرىدىغان.
yefallemek. (ئەركەك ھەققىدە) جىنسىي
مۇناسىۋەتتە بولماق.
yegâne. is. s. far. ① بىر، يالغۇز.
② ئايال ئىسمى.
yeğ. s. ئەۋزەل؛
«Ölüm kölelikten yeğdir —
لۇقتىن ئۆلۈم ئەۋزەلدۇر.»
yeğen. is. بىراۋنىڭ يا ئاكىسىنىڭ، يا
ئىنىسىنىڭ بالىسى.
yeğın. s. ① زورلۇق، شىددەتلىك. ②
بېسىم، ئۈستۈن.
yeğınleşmek. ① شىددەتلىنمەك. ②
ئۈستۈن كەلمەك.
yeğlemek. ئۈستۈن كۆرمەك، ئەۋزەل
بىلمەك.
yeğlik, - ği. is. ئەۋزەللىك.
yeğni, yeğnik. is. يېنىك، يەڭگىل.
yeğnilik, - ği. is. يېنىكلىك.
yeğnilemek. يېنىكلىمەك.
yeğniltmek. يېنىكلىتمەك.

yeğnisemek. يېنىك دەپ بىلمەك.
Yehova. öz. is. يەھوۋا (مۇقەددەس
كىتابتا تەڭرىگە بېرىلگەن نام).
Yehuda. öz. is. ياقۇپ پەيغەمبەرنىڭ
چوڭ ئوغلى.
yek. s. far. بىر.
yek . bar, yekbâre. z. osm. بىر
ئوۋەت، بىر قېتىم.
yekçeşim, - şmi. s. is. بىر كۆزلۈك،
بىر كۆزى قارىغۇ.
yek . çeşm. s. far. is. ① قارىغۇ. ②
قۇياش، كۈن.
yek . dâne. is. osm. ① ئوخشاش
لىقى يوق، بىرلا. ② بىرخىل مارجان
(بويۇنغا ئاسىدىغان).
yek . diğər, - ni. zam. بىر - بىر -
نى، بىر تەرەپ يەنە بىر تەرەپنى؛
«Yek diğərinin başkentinde tem-
silcilik kurmak — يەنە بىر تەرەپنىڭ
پايتەختىدە ئىش باشقۇرۇش ئورنى قۇرماق.»
yek . dilân. is. osm. يەكدىللىك.
yek . pare. s. osm. بىر پارچە.
yek . sâl, yek . sâle. s. osm. بىر
ياشلىق، بىر يىللىق.
yeksan. s. osm. «يوق قىلماق» دېگەن
مەنىدە قوللىنىلىدۇ.
yekta. is. s. osm. ① تەڭداشسىز. ②
ئەر ياكى ئايال ئىسمى.
yekün. is. ar. يېغىندا، يەكۈن، خۇلاسى.
yel. is. ① شامال. ② رېماتىزم ئاغ-
رىقى. ③ (ئۈچەيلەردىكى) يەل، ئوسۇرۇق.
yelda. s. osm. ① ئۇزۇن ۋە قارا (نەر-
سە). ② ئايال ئىسمى.
yele. is. يايلا؛
«Atın yelesi — ئات يايلىسى.»

yeleç. s. ئەتراپى ئوچۇق ئېگىزلىك (يەر).

yelek, - gi. is. ① جىلتىكە. ② قۇش قانداقلىرىنىڭ ئۇزۇن پەيلىرى. ③ بىر ياشلىق تايلاق.

yeleken. s. → **Yeleç.**
yeleklemek. پەي تاقىماق (ئوقيا ئوقى-نىڭ ئۇچىغا).

yeleli. s. يايلىلىق (ھايۋان).
~ at. يايلىلىق ئات.

yeleme. is. بىپەرۋا.

yelenbi. is. سەگۈنچەك، ئاسما بۆشۈك.

yelken. is. يەلكەن.

yelkenci. is. ① يەلكەنچى ② يەلكەننى ئاچىدىغان، تىكىدىغان ئادەم. ③ يەلگەننى يىغىدىغان كېمىچى.

yelkenlemek. يەلكەننى ئېچىپ يولغا چىقماق.

yelkenli. is. s. ① يەلكەنلىك. ② يەلكەن كېمە.

yel . kovan. is. ① سائەتنىڭ ست-رېلىكىسى، سائەت يىڭىنىسى. ② شامال يۆنىلىشىنى كۆرسەتكۈچى پىرىلدىغۇچ.

yellow. is. ۋىنتىلاتور، شامالدىرغۇچ.

yellow. is. يەلپۈپ شامال چىقارماق.

yellow. is. ئوسۇرماق.

yelli. s. ① شاماللىق. ② ئوسۇرغاق.

yellim yelâlim. z. ئالدىراش - تې-نەش، ئالدىراشلىق بىلەن.

yellow. is. «پەس، جالاپ خوتۇن» دېگەن مەنىدە قوللىنىلىدۇ.

yelmek. ئالدىراپ - تېنەپ قاچماق، ئوپۇر - توپۇر قاچماق.

yelpaze. is. يەلپۈگۈچ.

yelpazelemek. يەلپۈمەك.

yelpazelenmek. يەلپۈنمەك.

yelpik, - gi. is. دەم سىقىلىش، نەپەس سىقىلىش.

yeltenmek. قىلالايدىغان ئىشقا زورۇق-حاق، بىر ئىشقا ئۇرۇنماق.

yelve. is. zool. ئىككى مەڭزى ئاق بىرخىل سايرايدىغان قۇش.

yel . yeperek. ئالدىراش، تېنەش.

yem. is. ① يەم - خەشەك، بوغۇز. ② قارماققا ئۆتكۈزۈلگەن يەم. ③ گولداش، ئالداش.

yeme. is. ① يېيىش. ② يېمەك. ③ تەم.

yemek', - gi. is. ئاش، تاماق.

«Ögle yemeği — چۈشلۈك تاماق. ① كاناي، كېكىردەك. ② ~ borusu. تاماق ئۈچۈن چېلىنغان كاناي.

~ dolabı. يېمەك ساقلىنىدىغان ئىشكاپ.

~ havlusu. تاماق ۋاقتىدا تىزغا قويۇ.

~ listesi. ئالدىدىغان لۇڭگە (ياغلىق).

~ odası. تاماق تىزىمى.

~ yemek². ① يېمەك. ② خەجلىمەك. ③ چاقماق.

① نان يېمەك. — 1. Ekmek yemek

پۇلى بار، — 2. Parası var, ama yemez

ئەمما خەجلىمەيدۇ.

3. Sivrisinekler çocuğun kollarını

yemiş — پاشلار بالىنىڭ قولىنى

چېقىپ كېتىپتۇ.

ئاشخانا، تاماق — yemek . hane. is.

يېيلىدىغان ئۆي.

تاماق ئۈچۈن لازىملىق. — yemeklik. s.

تاماقسىز، ئاچ: — yemeksiz. s.

«Bütün yemeksiz kaldık — بۈگۈن

ئاچ قالدۇق.»

① قېلىپ بىلەن **yemeni. is. osm**
 بېسىلىپ قول بىلەن بويىالغان رەخت
 (كۆپىنچە باشقا ئارتىلدۇ). ② بىرخىل
 يېنىك ئاياغ كىيىمى.

yemez. s. قۇۋ، ھىلىگەر.

yemin. is. osm. قەسەم.

~ **etmek.** قەسەم ئىچمەك (قىلماق).

~ **verdirmek.** قەسەم ئىچكۈزمەك.

yeminli. s. قەسەم ئىچكەن.

① مېۋە (ھۆل ياكى قۇرۇق). **yemiş. is.**

② ئەنجۈر.

yemiş . ağacı. is. bot. ئەنجۈر

دەرىخى.

yemişçi. is. مېۋە - چېۋە ساتقۇچى.

① مېۋە باغچىسى. **yemişlik, - ği. is.**

② يېمىش ساقلىنىدىغان يەر. ③ يېمىش

تەخسىسى. ④ ئەنجۈرلۈك.

① قاپقان (نۇزاق) ياكى **yemlemek.**

قارماققا يەم قويماق. ② بۇغۇز بەرمەك.

③ ئالدىماق، گۈلدېماق.

① ئوقۇر. ② پارا. **yemlik, - ği. is.**

③ ھەمىشە ئۇتتۇرىدىغان قىمارۋاز. ④

يەملىك (قۇش قەپەسلىرىدىكى).

yemyeşil. s. ياپىيېشىل.

yen'. is. يەك.

~ **kapağı.** يەك پەۋىزى.

yen². is. ياپون پۇلى.

① يانچىماق. ② تاغارنى **yençmek.**

سىلكىپ سىلكىپ سىغدىماق، ③ قىيىنماق.

① يەڭگە. ② (تويىدا) قىز **yenge. is.**

يەڭگىسى.

yengeç, - ci. is. zool. قىسقۇچچاقا.

yengelik, - ği. is. يەڭگىلىك.

yengi. is. غەلىبە.

yeni. s. يېڭى.

yeni . baştan. يېڭىباشتىن، باشقىدىن، يېڭىدىن.

yenice. s. خېلى يېڭى.

yanici. s. يەڭگۈچى، مەغلۇپ قىلغۇچى، غالىب.

yeni . çağ. is. jeol. يېڭى دەۋر

(تارىختىكى تۆت دەۋرنىڭ ئۈچىنچىسى

بولۇپ، 1453 - يىلى ئىستانبۇلنىڭ ئىش-

غال قىلىنىشىدىن تارتىپ 1789 - يىلى

فرانسۇز ئىنقىلابىغىچە بولغان ۋاقىتنى

ئىچىگە ئالىدۇ).

yeniçeri. is. پىيادە ئەسكەرلەر

بىرلىكى.

yeniden. باشقىدىن، يەنە بىر قېتىم.

yeni . dünya. öz. is. ئامېرىكا

قىتئەسى.

yeni . dünya. is. مالتا ئۆزىكى

(يەيدىغان).

yeni . eflatunculuk, - ğu. is. يېڭى

ئەپلاتۇنچىلىق (مىلادىدىن كېيىن III

ئەسىردە ئىسكەندىرىيىدە ئوتتۇرىغا چىققان

ۋە مەكتەپلەردە VI ئەسىرگىچە ئوقۇتۇل-

غان پەلسەپە).

yeni . farsça. öz. is. يېڭى پارىچە

(ھازىرقى زامان پارى تىلى).

yeni . faşizm. is. يېڭى فاشىزم

(ئىتالىيىدە فاشىست نەزەرىيىسىنى يېڭى

بىر شەكىلدە تەتقىق قىلغان سىياسىي

ئېقىم).

yeni . gerçekçilik, - ği. is. يېڭى

رېئالىزم (مۇتلەق ئىدىئالىزمغا قارشى،

XX ئەسىرنىڭ باشلىرىدا ئوتتۇرىغا

چىققان بىرخىل پەلسەپىۋى ئېقىم).

yeni . hristiyanlık, - ği. is. يېڭى

خرىستىئانلىق (1890 - يىلى بەزى

يازغۇچىلار نەزىرىدىن ئوتتۇرىغا قويۇلغان
خىرىستىئان پەلسەپىسى).
yeni . hümanizm. is. fels. يېڭى
گۇمانىزم.
yeni . idealizm. is. fels. يېڭى
ئىدىئالىزم (گېگىلنىڭ مۇتلەق ئىدىئالىزم-
غا قارشى ئوتتۇرىغا قويۇلغان ۋە
ئىدىئالىزمنى يېڭى بىر شەكىلدە قۇرماق
تەرەپدارى بولغان پەلسەپە ئېقىمى).
① خورىغان، ئۇپرىغان. s. is. yenik.
② غىچىغان چىش ئىزى. ③ يېڭىلانغان،
مەغلۇپ بولغان.
① يېڭىلىماق. ② تەكرارلى. yenilemek.
③ باشقىدىن قىلماق.
① يېڭىلانماق. ② تەكرار. yenilenmek.
③ باشقىدىن قىلىنماق.
yenileşmek. يېڭىلاشماق.
yenileştmek. يېڭىلاشتۇرماق.
yeniletmek. يېڭىلاتماق.
yenilgi. is. مەغلۇبىيەت، يېڭىلىش.
① يېڭىلىش. ② yenilik, - ği. is.
ئىسلاھات، رىفورم.
yenilikçi. s. يېڭىلىق تەرەپدارى، ئىس-
لاھاتچى، رىفورمىچى.
yenilmek¹. يېيىلمەك.
① يېڭىلىمەك، مەغلۇبىيەتكە yenilmek².
ئۇچرىتماق. ② ئۇتتۇرماق (ئويۇندا).
yenir. s. يېگىلى بولىدىغان:
«Insan yenir her şeyi yer — ئىنسان
يېگىلى بولىدىغان ھەممىنى يەيدۇ.»
yeni . sömürgecilik, - ği. is. يېڭى
مۇستەملىكىچىلىك.
yenileşmemek. بىر - بىرنى يېڭەلمەس-
لىك.
yenitmek. → Yenilemek.

yeni yeni. s. يېڭى - يېڭى.
yeni . yetme. s. قۇرامىغا يەتكەن.
yeni . yetmelik, - ği. is. قۇرامىغا
يەتمەكلىك.
yənlenç. s. زەئىپ، كۈچسىز.
yenli. s. يەڭلىك:
«Geniş yenli elbise — كەڭ يەڭلىك
كىيىم.»
① يەڭمەك، مەغلۇپ قىلماق. yenmek¹.
ئۇتۇۋالماق. ② ئۆزىنى بېسىۋالماق،
ئېغىرلىق قىلماق.
① يېيىلمەك. ② ئۇپراپ yenmek².
كەتمەك:
«Bu meyva yenmez — بۇ مېۋە يېيىل-
مەس.»
yep . yeni. s. يېپىيىڭى.
① يەر، جاي. ② ئىز. ③ يەر yer. is.
شارى:
«Dikiş yeri — تىكىچىنىڭ ئىزى.»
yer . altı, - nı. is. jeol. يەر ئاستى.
yer . bilgini. is. گېئولوگ.
yer . bilim. is. گېئولوگىيە.
yerel. s. يەرلىك:
«Yerel hükümet — يەرلىك ھۆكۈمەت.»
yer . fıstığı. is. bot. خاسنىڭ،
يەرپىستىكى.
yergi. is. ھەجۋى، ساتىرا.
yergin. s. سەت، كۆرۈمىسىز.
yerginlik, - ği. is. سەتلىك، كۆرۈم-
سىزلىك، رەزىلەت.
yerhûm. is. ar. ئەرەك بۈركۈت.
yerince. is. يىرىڭلاپ كەتكەن يارا.
yerinde. s. مۇۋاپىق، لايىق، ئۆز جايىدا.
① بىر نەرسىنىڭ ئورنىغا. yerine. z.
② باشقىسىنىڭ نامىغا، باشقىسى ئۈچۈن.

① يېچىنماق، ئېپسۇسلانماق. yerinmek.

② پۇشمان قىلماق.

yer . kabuğu, - nu. is. يەر پوستى.

yer . kökü. is. سەبزە.

yer . küre. is. coğr. يەر شارى.

yerleşik. s. ① يەرلەشكەن. ② بىر

يەرگە خاس كېسەللىك، يەرلىك ئاغرىق.

yerleşmek. ① يەرلەشمەك. ② ئىشقا

ئورۇنلاشماق. ③ جايلاشماق:

«Mehmet Kaşkara yerleşti —

مەھمەت قەشقەرگە يەرلەشتى.

Bu taş buraya adamakıllı yer-

leşmiş — بۇ تاش بۇ يەرگە خېلى

ئوبدان جايلىشىپتۇ.

yerleştirilmek. يەرلەشتۈرۈلمەك، جاي-

لاشتۇرۇلماق، ئورۇنلاشتۇرۇلماق.

yerleştirmek. ① يەرلەشتۈرمەك، جاي-

لاشتۇرماق، ئورۇنلاشتۇرماق. ② (شاپىلاق

بىلەن) ئۇرماق. ③ (سۆزنى ياكى جاۋاب

نى) نەق جايىدا قويماق.

yerli. is. s. ① يەرلىك. ② كۆچ-

مەس، يۆتكەلمەس، مىدىرلىماس. ③ شۇ

يەرنىڭ خەلقىدىن بىرى:

«Yerli meyva — يەرلىك مېۋە.

yerliğ. is. osm. يارلىق، بۇيرۇق.

yerlileşme. is. يەرلىشىش (ھايۋان

ياكى ئۆسۈملۈك).

yerme. ① يىرگىنمەك، بىزار بولماق، نەپ-

رەتلەنمەك. ② ئەيىبىنى ئاچماق، پاش قىل-

ماق. ③ مەسخىرە قىلماق، ھەجۋى قىلماق.

yermeli. s. ھەجۋىلىك، ساتىرىك.

yer . sarsıntısı. is. يەر تەۋرەش.

yer . siçanı, - nı. is. قارىغۇ چاش

قان.

yersiz. ① ماكانسىز. ② ئورۇنسىز.

مۇناسىۋەتسىز:

«Yersiz söz — ئورۇنسىز سۆز.

yersizlik, - gi. is. ① يەرسىزلىك.

② ئورۇنسىزلىق، ئۇيغۇن-

سىزلىق.

yer . üstü. is. يەر ئۈستى، يەر يۈزى.

~ yollar — يەر ئۈستى يوللار

yer . yüzü, - nü. is. ① يەر يۈزى.

② دۇنيا:

«Yezyüründe akrabam kalmadı —

دۇنيادا تۇغقانلىرىم قالمايدى.

yesâg. is. osm. ① چەكلىمە، مەنە.

② قانۇن، نىزام.

yesâr. is. ar. ① بايلىق، دۆلەتمەن.

② سول، سول تەرەپ.

yesâret. is. ar. ① ئاسانلىق، قىلاي.

② بايلىق.

yestehlemek. چوڭ تەرەت قىلماق.

yeşer. is. ① ئوڭايلىق. ② پۈكلەش،

قاتلاش، گىرەلەش.

yeşermek. ① يېشىل رەڭ ئالىماق.

② يوپۇرماق چىقارماق.

yeşerti. is. يېشىل يەر.

yeşil. is. s. ① يېشىل. ② خام:

«Yeşil erik — خام ئۆرۈك.

~ ağaç kakan. تېۋىمۇر تۇمۇشۇق

(قۇش).

yeşil . ay. is. ئېچىملىككە قارشى

تۇرىدىغانلارنىڭ بەلگىسى.

yeşil . bağa. is. يېشىل پاڭا.

yeşil . çekirge. is. zool. يېشىل

چېكەتكە.

yeşilimsi, yeşilimtırak. s. يېشىل

سىمان.

yeşillenmek. ① يېشىللەنمەك، يېشىل

لەشمەك. ② پوخۇرلۇق قىلماق، قانات
سۆرىمەك. ③ باشقىلارنىڭ نەرسىسىنى
ئۆزىنىڭ قىلىۋېلىشىغا ئۇرۇنماق.
① يېشىللىق. is. yeşillik, - ği.
② كۆكۈل مەيدان. ③ خام يېپىشكە
بولمىدىغان كۆكتات. ④ يېشىل ئوت.
زۇمرەت. is. osm. yeşim, - şmi.
(قاشتېشى).
Yeşim. is. → yeşim . taşı.
قولىدىن قولغا، z. osm. yet . bey.
توغرىدىن توغرا.
قابىلىيەت. is. yetenek, - ği.
كۇپايە، يېتەرلىك. s. yeter.
يەتكىچە، يەتكەنگە z. yeterince.
قەدەر.
يېتەرلىك. s. yeterli.
قابىلىيەتلىك. is. yeterlik, - ği.
قابىلىيەتسىز. s. yetersiz.
① قابىلىيەت. is. yetersizlik, - ği.
② ئىقتىدارسىزلىق.
تالانت. is. psik. yeti.
Yetenek. is. → yetiklik, - ği.
يېتىم. is. yetim.
دارىلېتىم. is. yetim . hane.
يېتىملىك. is. yetimlik, - ği.
قانائەت قىلماق، رازى. yetinmek.
بولماق.
① يەتكۈزۈش، ئۇلاشتۇرماق. yetirmek.
② پۈتتۈرۈش، تاماملىماق، ئاخىرلاش-
تۇرماق.
① بويىغا يەتكەن. s. yetişkin.
② يېتىشكەن، بوي تارتقان:
«Yetişkin bir kız — بويىغا يەتكەن قىز»
يېتىشكەن، تەربىيەلەنگەن، s. yetişmiş.
پەشقان:

پەشقان — Yetişmiş bir meyva —
«مېۋە»
يېتىشتۈرگۈچى، ئۆستۈر. is. yetiştirici.
گۈچى، تەربىيەلەگۈچى، ئىشلەپ چىقارغۇچى.
yetiştirim. is. (ھايۋاننى) ئۆگەتۈش،
تەربىيەلەش.
① يېتىشتۈرۈش، تەر. is. yetiştirme.
بىيەلەش. ② ئىشلەپچىقىرىش.
① يېتىشتۈرۈش، تەربىيە. yetiştirmek.
لىمەك. ② خەۋەر بەرمەك، يەتكۈزۈش.
③ ئۆستۈرۈش، ④ ئىشلەپ چىقارماق:
«Size bunu da mı yetiştirdiler,
ben kütü maksatta söylememiş-
tim — سىزگە شۇنىمۇ يەتكۈزدىمۇ،
مەن يامان مەقسەت بىلەن سۆزلىگەن
ئەمەس ئىدىم»
Mehmet güzel çiçekler yetiş-
tirir — مەھمەت چىرايلىق گۈللەر-
نى ئۆستۈرىدۇ»
① ئىناۋەت، ئابروي، نو. is. yetke.
پۇز. ② سالاھىيەت، لايقەت.
① ھوقۇق. ② ئىقتىدار. is. yetki.
قابىلىيەت.
yetkilemek, yetkilendirmek.
ھوقۇققا ئىگە قىلماق، ھوقۇق بەرمەك.
yetkili. s. ھوقۇقلۇق.
yetkin. s. كامىل، مۇكەممەل، پىش-
شىق، پۇختا.
yetkinleşmek. مۇكەممەللەشمەك.
yetkinlik, - ği. is. مۇكەممەللىك،
پۇختىلىق.
yetkisiz. s. سالاھىيەتسىز.
yetkisizlik, - ği. is. سالاھىيەتسىز-
لىك.
① يەتمەك، ② بارماق، چىق. yetmek.

ماق، ئۇلاشماق:

«Bunu satın almaya param yetmez — بۇنى ئېلىشقا پۇلۇم يەتمەيدۇ. —
Yaşı 50'e yetti — يېشى ئەل —
سەككىزە باردى.»

yetmiş. s. يەتمىش.

yetmişer. z. يەتمىشتىن.

yetmişinci. s. يەتمىشىنچى.

yetmişlik. s. ① يەتمىشلىك. ② يەت-
مىش ياشلىق.

yevm. is. ar. كۈن، كۈندۈز.

yevmi. s. ar. كۈنلۈك، كۈندىلىك.

yevmiye. is. osm. كۈنلىك ئىش
ھەققى.

yevmiyeci. is. s. كۈنلۈكچى، كۈنلۈك
ئىشچى.

yez. is. osm. باغ، ئېتىز، ئوتلاق
ئەتراپىغا ياسالغان چىت.

yezek. is. osm. ① ئاۋانگارت. ② كۆ-
زەتچى. ③ جاسۇس، ئىشپىيون.

yezidi. öz. is. osm. مەسۇل تەرىپ-
دىن يېيىلغان بىر مەزھەپ ۋە بۇ مەز-
ھەپكە ئائىت كىشى.

yezit, - di. is. osm. ھاقارەت سۆزى.

yezitlik, - gi. is. ئەسكىلىك، خا-
ئىنلىق.

yığdırmak. يىغدۇرماق، توپلاتقۇزماق.

yığılı. s. يىغىلغان، توپلانغان، دۆۋىلەن-
گەن، يىغىق، جەملەنگەن.

yığılışma. is. تىقما - تىقماق، قىس-
تا - قىستاڭ.

yığılmak. ① يىغىلماق، توپلانماق،
دۆۋىلانمەك. ② يىغىلماق.

yığın. is. دۆۋە.

yığınak, - gi. is. ① نەرسە يىغىل-

غان يەر. ② نەرسىنىڭ بىر يەردە كۆپ
يىغىلىشى.

yığınlamak. بۇغداي ۋە ئوت - چۆپ-
لەرنى قۇرۇتۇپ بىر يەرگە دۆۋىلىمەك.

yığıntı. is. يىغىلغان نەرسىلەر.

yığışık, - ğı. s. ئۈستى - ئۈستىگە
قويۇلغان، دۆۋىلەنگەن (نەرسە).

yığma. is. يىغىش، توپلاش، دۆۋىلەش.

yığmak. يىغماق، توپلىماق، دۆۋىلىمەك.

yıkama. is. ① يۇيۇش. ② چاپچاش:
«Ellerini yıkamak — يۇماق.»

yıkamak. ① يۇماق. ② چاپچىماق.

yıkanmak. ① يۇيۇنماق. ② يۇيۇلماق:
«Çamaşır yıkandı — كىرى يۇيۇلدى.»

yıkanmış. s. يۇيۇلغان.

yıkattmak. يۇغۇزماق، يۇدۇرتماق.

yıkı. is. خارابە.

yıkıcı. s. ① بۇزغۇنچى. ② ئاغدۇر-
مىچى.

yıkıcılık, - ğı. is. ئاغدۇرمىچىلىق.

yıkık. s. ئۆرۈلگەن، يىقىلغان.

yıkılmak. ① يىقىلماق. ② ئۆرۈلمەك.

ئاغدۇرۇلماق. ③ كۆزدىن يوقالماق:

«Yıkıl karşımdan — كۆزۈمدىن
يوقال!»

yıkım. is. چوڭ زىيان:

«Bu masraf onun için yıkımdır —
بۇ راسخوت ئۇنىڭ ئۈچۈن چوڭ زىيان
كەلتۈردى.»

yıkımlık, - ğı. is. چوڭ زىيانلىق.

① چوڭ زىيان. ② خا-
راىزارلىق (ئۆرۈلۈپ چۈشكەن ئۆي -
ئىمارەتلەرنىڭ قالدۇقلىرى).

yıkışma. is. زىددىيەت.

yıllatmak. ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتكۈزمەك.

yıllık. s. يىللىق:

«Yüz yıllık ağaç — «يۈز يىللىق دەرەخ.

yıllıkçı. is. يىللىقچى.

yıllıklı. s. بىر يىللىق:

«Yıllıklı iş — «بىر يىللىق ئىش.

yılmak. قورقماق.

yıprak. s. كونا، يىرتىق.

yıpramak, yıpranmak. كونسىرماق، يىرتىماق.

yıpratmak. كونسىراتماق، يىرتىماق.

yır. is. ناخشا، غەزەل.

yırık. s. يېرىق، دەز، چاك.

yırlamak. دەز كەتمەك، چاك كەتمەك.

yırlamak. ناخشا ئېيتىماق، غەزەل ئو- قۇماق.

yırlamak. قۇماق.

yırmak. يىرماق، پارچىلىماق.

yırtıcı. s. is. يىرتقۇچ.

yırtıcı. hayvanlar. is. zool. — يىرت قۇچ ھايۋانلار.

yırtıcı. kuş. is. يىرتقۇچ قۇش.

yırtıcılık, — ğı. is. يىرتقۇچلۇق.

yırtık, — ğı. s. ① يىرتىق. ② ھا- ياسىز، نومۇسىز.

yırtıklık, — ğı. is. ھاياسىزلىق، نومۇسىزلىق.

yırtılmak. يىرتىلماق.

yırtlak. s. جىرتاق (كۆز).

yırtmaç, — cı. is. پەلستۇنلىق ئارقا پېشىدىكى چاك.

yırtmaçlı. s. چېكى بار (كىيىم).

yırtmak. ① يىرتماق. ② جىرتىماق.

③ (تايىنى) مىنىشكە كۆندۈرمەك.

yırttırmak. يىرتقۇزماق.

yısa. ünl. it. نۇرغۇن كىشى بىر نەر- يىللىق:

سە تارتقاندا بىر - بىرىگە مەدەت بې- رىش ئۈچۈن تەڭ سۆزلىنىدىغان سۆز.

Yidiş. öz. is. dilb. گېرمانىيىدىن

سۈرگۈن قىلىنغان يەھۇدىيلەرنىڭ XIV

ئەسىرنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن تارتىپ

قوللانغان نېمىس - يەھۇدىي تىلى.

yiğit, . di. s. is. ① كۈچلۈك ۋە

يۈرەكلىك. ② يىگىت.

yiğit . başı. is. (ئوس) يىگىت بېشى

جان پادىشاھلىقى دەۋرىدە كاسىپلار جەم- ئىيىتىنىڭ بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلغۇچى

ئادەم، ئاقساقال.

yiğitlendirmek. جاسارەتلەندۈرمەك.

yiğitlenmek. جاسارەتكە كەلمەك.

yiğitlik, — ği. is. قەھرىمان، باتۇر،

جەسۇر، جۇرئەت.

yine. z. → Gene. تەكرارلىماق.

yinelemek. يىگىرمە.

yirmi. s. يېرىم خۇرۇچ

yirmilik, — ği. is. قىممىتىدىكى پۇل بىرلىكى.

yirminci. s. يىگىرمىنچى.

yisa. ünl. → Yisa. يىتىپ كەتكەن:

yitik. s. يىتىپ كەت- «Yitik para bulundu —

كەن پۇل تېپىلدى.

yitiklik — ği. is. غايىب.

yitim. is. يوقىتىش:

«Onun ölümü büyük yitimdir —

ئۇنىڭ ۋاپاتى زور يوقىتىشتۇر.»

yitirme. is. يوقىتىش.

yitirmek. يوقىتىمەك، يوقىتىماق.

yitmek. يىتىمەك، يوقىتماق، غايىب

بولماق:

«İki koyun yitti — ئىككى قوي

يىتىۋەتتى.

yitirmek. يوقىتىمەك، يوقىتىماق.

yitmek. يىتىمەك، يوقىتماق، غايىب

بولماق:

«İki koyun yitti — ئىككى قوي

يېتىپ كەتتى. «
yiv. is. سىزنىق: **«Avucdaki yivler —** ئالغاننىڭ سىزنىقلىرى.»
yivli. s. ئۈستىگە سىزنىق ئېچىلغان.
yiyecek, -ği. is. يېمەكلىك، ئوزۇق - تۈلۈك: **«Onlar bir yıllık yeyeceklerini** ئۇلار بىر يىللىق **—** بىردىن ئالار **—** ئوزۇق - تۈلۈكنى بىر يىللا ئالىدۇ.»
yiyci. s. ① يېگۈچى، ئۇنى - بۇنى يەيدىغان. ② پارا يېگۈچى.
yiycilik, -ği. is. پارىخورلۇق.
yiym. is. يېمەك - ئىچمەك.
yiymli. s. يېيىشلىك: **«Yiymli bir yemek —** يېيىشلىك، **—** لەززەتلىك تاماق.»
yiymli. is. يېمەكلىكلەر.
yo. ünl. «نېمە قىلىۋاتىسەن، ئۇنداق قىلما!» دېگەن مەنىلەردە قوللىنىلىدۇ.
yobaz. s. مۇتەئەسسەپ.
yobazlık, -ğı. is. مۇتەئەسسەپلىك.
yoga. is. hint. fels. ھىندىستاندا كەڭ تارقالغان بىر پەلسەپە ئېقىمى.
yoğalmak. → Tükenmek.
yoğaltmak. → Tüketmek.
yoğrulmak. ① يۇغۇرۇلماق. ② (تۆمۈر قاچا) بىر يەرگە ئۇرۇلۇپ مەكچىيىپ كەتمەك.
yoğun. s. ① قويۇق، زىچ. ② جىددىي: **«Yoğun bir hareket —** بىر ھەرىكەت. **—** بىر ماددىنىڭ گاز ھالىتىدىن سۇيۇقلۇق ياكى قاتتىق ھالەتكە ئايلىنىشى.

yoğunlaşmak. قويۇقلاشماق، زىچلاشماق.
yoğunlaşmış. s. — قويۇقلاشقان، زىچلاشقان.
yoğunlaştırmak. قويۇقلاشتۇرماق، زىچلاشتۇرماق.
yoğunluk, -ğu. is. قويۇقلۇق، زىچلىق.
yoğurmak. يۇغۇرماق.
yoğurt, -du. is. قېتىق.
yoğurtçu. is. قېتىقچى.
yoğurtçuluk, -ğu. is. قېتىقچىلىق.
yoğurtlu. s. قېتىق ئارىلاشتۇرۇلغان.
~ ekmek. قېتىقلىق نان.
yoğurtmak. يۇغۇرتماق.
yok, -ku, -ğu. s. ① يوق. ② ياق: **«Burada kimse yok —** بۇ يەردە ھېچكىم يوق. **—** Geldiler mi? yok daha gelmediler — كەلدىمۇ؟ ياق تېخى كەلمىدى.»
yoklam. is. يوقلىما.
yoklama. is. ① يوقلاش. ② يوقلىما. ③ مەكتەپلەردە ئېلىنىدىغان سىناق: **«Yoklama deperi —** يوقلىما دەپتىرى.»
yoklamak. ① تەكشۈرمەك، كۆزدىن كەچۈرمەك. ② چۈشىنىشكە تىرىشماق. ③ ھال سىزماق، يوقلىماق.
yoklanmak. يوقلانماق.
yoklatmak. يوقلاتماق.
yokluk, -ğu. is. يوقلۇق.
yoksa. ① ياكى. ② ئەكسىچە، بولمىسا: **«1- Çocuk geç kaldımı, yoksa** بالا كەچ قالما **—**

دېمۇ ياكى كەلمىگۈدەكمۇ؟
 Çalışalım, yoksa bitiremeyiz —
 ئىشلەيلى، بولمىسا تۈگىمەيدۇ.
 yoksol. s. كەمبەغەل، يوقسۇل:
 «Yoksul köylü — كەمبەغەل دېھقان.
 yoksullaşmak. كەمبەغەللەشمەك.
 yoksulluk, - ğu. is. يوقسۇللۇق،
 كەمبەغەللىك.
 yokumsamak. ئىنكار قىلماق.
 yoksun. s. مەھرۇم:
 «Bu adam mutluluktan yoksundur —
 بۇ ئادەم بەختتىن مەھرۇم.
 yoksunlu. s. (گرامماتىكىدا) بولۇش
 سىز شەكىل.
 yoksunluk, - ğu. is. مەھرۇملۇق.
 yoksunmak. مەھرۇم بولماق.
 yoksuz. s. → Yoksul.
 yoksuzluk, - ğu. is. → Yoksulluk.
 yokuna. z. بەك ئەرزانغا، بىكار ھېسا-
 بىدا، يوق ھېسابىدا.
 yokuş. is. ① يوقۇش، دۆڭ. ② ئېگىش،
 تۆۋەن.
 yokuşcu. is. ئېگىز ۋە يانتۇ يەرلەردە
 ماڭىدىغان ۋېلىسىپىت مۇسابىقىچىسى.
 yokuşlu. -s. يانتۇلۇق، ئېگىش، تۆ-
 ۋەنلىك.
 yol. is. ① يول. ② ۋاسىتە، چارە.
 ③ ھەرىكەت ئۇسۇلى. ④ سىستېما. ⑤ مەق-
 سەت. ⑥ قېتىم، نۆۋەت:
 «Kara yolu — تاشيول.
 ~ aramak. چارە ئىزدەشمەك.
 ~ bulmak. چارە تاپماق.
 ~ kesmek. يول تۈسۈماق (قاراقچىلار).
 yolak, - ğı. is. چىغىر يول.
 yolaklı. s. يوللۇق (رەخت).

① يولۇچى. ② تۇغۇلۇش
 ئالدىدىكى بالا. ③ ئۆلۈمگە مەھكۇم كې-
 سەل، ساقايىماس كېسەل. ④ پاھىشە
 ئايال، جالاپ:
 «Yolcu salonu — پورتلاردا يولۇچى-
 لار ئارام ئالىدىغان ئۆي.»
 ① يولۇچىلىق، - ğu. is. yolculuk,
 سەپەر:
 «Çin yolculuğu — جۇڭگوغا قىلىنغان
 سەپەر.»
 ① يولداش، خىزمەتداش. yoldaş. is.
 ② ئاغىنە، بۇرادەر، دوست.
 yoldaşlık, - ığı. is. يولداشلىق.
 yoldurmak. يولدۇرماق.
 yole. is. den. پالاق بىلەن ماڭدۇرۇ-
 لىدىغان، مۇسابىقىغە چۈشكۈچى بولىدۇ-
 ڭان تار ۋە ئۇزۇن يەڭگىل قېيىق.
 yollama. is. ئەۋەتىش، يوللاش.
 yollamak. يوللىماق، ئەۋەتمەك:
 «Mektup yollamak — خەت يوللىماق.»
 ① يوللانماق، ئەۋەتىلمەك. yollanmak.
 ② يىراقلاشماق، ئۇزاقلاشماق.
 ① يوللۇق، يولى، يار. yollu. s.
 ② يولدا بولىدىغان. ③ يوللۇق، سىزنىڭ-
 لىق. ④ مۇساپە. ⑤ تېز، ئىتتىك ماڭ-
 ىدىغان. ⑥ يەڭگىل ئايال:
 1. Kısa yollu bir ziyaret — قىس-
 قا يوللۇق بىر زىيارەت.
 2. Bu, yollu bir iş — بۇ، يوللۇق
 بىر ئىش.
 3. Siyah yollu bir kumaş — قارا
 يوللۇق رەخت.
 4. Uzun yollu bir gezi — ئۇزۇن
 مۇساپىلىك ساياھەت.
 5. Yollu bir araba — تېز ماڭىدىغان

پىكاپ.

① يوللۇق (يول) *yolluk, - ğu. is.*
 ئۈچۈن ھازىرلانغان) يېمەك. ② يوللۇق
 ئۈچۈن ھازىرلانغان نەرسە. ③ يۇپقا
 گىلەم ياكى پالاس. ④ يول خىراجىتى.

① يۇلىماق، يۇڭدىماق. *yolmak.*
 ② ئالداپ يۇلىنى ئېلىۋالماق:

«Tavuğun tüylerini yolmak —
 توخۇنى يۇڭدىماق.

Adamcağızı iyice yoldular —
 بىچارىنى ئالداپ يۇلىنى ئېلىۋاپتۇ.

① يولى يوق. ② يول. *yolsuz. s.*
 بىز (ئىش، ھەرىكەت). ③ ئاستا ماڭىدۇ
 ھان (قاتناش ۋاسىتىسى). ④ يۇلسىز،
 يوقسۇل.

① يولسىزلىق. *yolsuzluk, - ğu. is.*
 ② سۈيىشسىمال.

يۇڭدالغان. *yoluk. s.*

① يۇڭدالماق، يۇلۇنماق. *yolunmak.*
 ② كۆڭلى بۇزۇلماق، قايغۇرماق، ھەس-
 رەت چەكمەك.

① چۈشۈرۈلگەن ياكى *yoluntu. is.*
 كېسىلگەن (قىزىلغان) چاچ. ② يۇڭ-
 دالغان نەرسە.

① ۋاسىتىسى بىلەن. *yoluyle. z.*
 ② ئۆز يولى.

① بىسەخت، تەلەي. *yom. is. ar.*
 ② خۇش خەۋەر.

① بېدە. ② مامۇق. *yonca. is. bot.*
 بېدىلىك. *yoncalık, - ğı. is.*

مامۇق. *yonda. is. zool.*
 قىرىنداز. *yonga. is.*

«Ağaç yongası —

ئاساۋ بايتال. *yont, - du. is. zool.*

① كېسىش. ② يونۇش: *yontma. is.*

«Yontma taş. —

① كەسمەك. ② يونۇماق. *yontmak.*

③ بىرىنىڭ يۇلىنى يۇلۇپ ئالماق.

① ھەيكەلتىراش. *yontucu. s.*

② شەخسى مەنپەئەتچى.

① كېسىلمەك. ② چىرايى *yontulmak.*

ئېچىلماق.

yonulmak. → Yontulmak.

① چاققانلىق، چەبدەس. *yordam. is.*

لىك. ② غۇرۇر، كۆرەڭلىك. ③ ئادەت-
 لىنىش.

يورغا (ئاتنىڭ مېڭىشى). *yorga. is.*

يورغىلىماق. *yorgalamak.*

يوتقان. *yorgan. is.*

ئېغىر كېسەل *~ döşek yatmak.*

تارتماق.

يوتقانغا كىرلىك *~ kaplamak.*

تارتماق.

يوتقان، كۆرپە، ياس. *yorgancı. is.*

تۇق تىككۈچى ياكى ساتقۇچى.

چۈشكە تەبىر بېرىش. *yorgu. is.*

ھارغىن. *yorgun. s.*

ھارغىنلىق. *yorgunluk, - ğu. is.*

① ھاردۇرماق، چارچاتماق. *yormak¹.*

② بىئارام قىلماق:

«Bu iş beni yordu —

بۇ ئىش مېنى

ھاردۇردى.»

چۈشكە تەبىر بەرمەك. *yormak².*

چۆگىلەپ يۈرمەك، لەيلەڭ. *yortmak.*

شىپ يۈرمەك.

خىرىستىئان بايرىمى. *yortu. is. yun.*

غەربىي ئافرىقا *yorubalar. öz. is.*

نىگىرلىرى.

① ھارماق، چارچىماق. *yorulmak¹.*

② بىكاردىن - بىكار ئاۋارە بولماق.

③ بىزار بولماق، زېرىكمەك. ④ جاپا چەكمەك.
 تەبىر بېرىلمەك (چۈشكە). **yorulmak¹**.
 ① ئوبىزور. ② تەبىر. **yorum. is.**
 ③ چۈشەندۈرۈش، ئىزاھات، شەرھ:
 «Jenmenjebao gazetesinin yorumu —
 رېنمىن رىباۋ گېزىتىنىڭ ئوبىزورى.
 «چۈشەندۈرۈش تەبىرى. **Rüya yorumu** —
 ئوبىزور يازغۇچى، ئىزاھ. **yorumcu. is.**
 لىغۇچى، شەرھلىگۈچى.
yorumlamak. چۈشەندۈرۈش، ئىزاھلى-
 ماق، شەرھلىمەك، باھا بەرمەك.
 ① ھەم ياش، ھەم گۈزەل. **yosma. s.**
 (ئايال). ② ياسانچۇق ئايال.
yosmalık, - ğı. is. چىرايلىق
 ياسانغانلىق، پەرداز قىلغانلىق.
yosuk, - ğu. is. ئوقيانىڭ ياسى
 سېلىنىدىغان قاپ.
yosun. is. bot. مۇخ (تاشتا، دەرەخ
 لەرنىڭ پۈستىدا ئۆسۈپ بارغان يالغان پىلتىز
 ئۆسۈملۈك).
yosunlanmak, yosunlaşmak. مۇخ
 ئۆسمەك، مۇخ بىلەن قاپلانماق.
yosunlu. s. مۇخ بىلەن قاپلانغان.
 ① ئىپتىدائىي، باشلانغۇچ. **yo. s.**
 ② قاقاس (يەر). ③ ياۋا، ياۋايى.
yo. s. سۈپىتى ئۆزگەرگەنلىك.
yo. s. ئايىنىش، بۇزۇلۇش،
 كەينىگە قايتىش (كېتىش).
yo. s. ئايىنىماق، بۇزۇلماق، كەي-
 نىگە كەتمەك (قايتماق).
yön. is. يۆنىلىش، تەرەپ، جەھەت.
yöndən. z. جەھەتتىن، تەرەپتىن.
yöndəş. s. ئەينى تەرەپكە قارىغان.
 ① قاراتماق، يۆنەلمەك.

② قارىتىلماق (بىرىگە):
 «Birine yönelen suçlama —
 بىرىگە قارىتىلغان ھاقارەت.»
 ① بۇرالماق، بۇرىماق، **yöneltmek.**
 يۆنەلتىمەك:
 «Meseleyi başka konuya yöneltmek —
 مەسىلىنى باشقا تېمىغا قاراتماق.»
yönerge. is. تەلىمات، كۆرسەتمە.
yönergesiz. s. كۆرسەتمىسىز.
yöneten. is. رەھبەر، ئىدارە قىلغۇچى،
 باشقۇرغۇچى.
yönetici. is. رەھبەر، ئىدارە قىلغۇچى،
 باشقۇرغۇچى.
yöneticilik, - gi. is. رەھبەرلىك.
yönetilen. is. رەھبەرلىك قىلىنغان
 ئادەم، ئىدارە قىلىنغان بىرى.
yönetilmek. رەھبەرلىك قىلىنىماق،
 ئىدارە قىلىنىماق، باشقۇرۇلماق.
yönetim. is. رەھبەرلىك، ئىدارە،
 باشقارما.
yönetmek. رەھبەرلىك قىلماق، ئىدارە
 قىلماق، باشقۇرماق.
 ① رەھبەر. ② مۇدىر. **yönetmen. is.**
 ③ رېژىسسور.
yönetmenlik, - gi. is. مۇدىرىيەت،
 رەھبەرلىك ئورگان (ئىدارە).
yönseme. is. psik. خاھىش، ئېغىش،
 مەيىل، يۈزلىنىش، يۆنىلىش.
yöntem. is. مېتود، ئۇسۇل.
yöntem. bilim, yöntem. bilimi.
 ھېتودولوگىيە.
yöntemli. s. يۆللۈك، بىرەر مېتود -
 ئۇسۇلغا تايانغان.
yöntemsiz. s. بىرەر مېتود -
 ئۇسۇلغا تايانمىغان.

yöre. is. يېقىنسىن ئەتراپ، شەھەر ئەتراپى.
yöresel. is. مەھەللە، يەرلىك.
yörünge. is. ① (فەزىكىدا) ئوق يولى، ئىز، رېلىس. ② ئوربىتا.
yudum. is. يۇتۇم: **Bir yudum raki** — بىر يۇتۇم ئاق ھاراق.
yudumlamak. يۇتماق.
yudumluk, - ğu. is. (مقدار سۆز) بىر يۇتۇم.
Yueçiler. öz. is. قەدىمىي تۈرك خەلقىدىن بىرى.
yuf. ünl. نەپرەت، غەزەپ ۋە ئېچىنىش مەنىسىدە قوللىنىلىدۇ.
yufka. is. s. ① يۇپقا، نېپىز. ② جىلت (يېپىلغان خېمىر).
~ açmak. خېمىر يايماق.
~ yürekli. دىلى يۇمشاق.
yüg. is. far. بويۇن تۇرۇق.
yüğ. is. تۈركلەرنىڭ ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلىشتىن ئاۋۋال، ئۆلۈكلەر ئۈچۈن ئۆتكۈزۈلگەن مۇراسىمى.
yuh. ünl. نارازىلىق ۋە خاپىلىق ئاڭلىتىدۇ.
yuha. ünl. كۆپىنچە كىشىنىڭ بىرسىنى باراۋەر تىللىغان سۆزى.
yukarı. s. is. ① يۇقىرى تەرەپ، ئۈست تەرەپ. ② يۇقىرى مەرتىۋە ۋە يۇقىرى مەرتىۋىدىكى كىشى. ③ ئۈستۈن.
yukarısı. z. يۇقىرىسى، ئۈستى، يۇقىرىقى قەۋەت.
yulaf. is. سۇلۇ (زىرائەت).
yular. is. چولۇۋۇر.
yumak. يۇماق.

yumak, - ğı. is. كالىكە: **Bir yumak iplik** — بىر كالىكە يىپ.
yumaklamak. كالىكەلىمەك.
yummak. يۇماق: **Gözünü yummak** — كۆزىنى يۇماق.
yumru. is. ① قاپارتما، ھۇررەك، ئۆسمە. ② شار شەكىللىك نەرسىلەر، يۇمىلاق شەكىللىك نەرسە.
yumrucuk, - ğu. is. ئۇششاق قاپارتما، ئۇششاق ھۇررەك.
yumruk, - ğu. is. مۇشت، مۇشتۇم، مۇشتلاش.
~ göstermek. قورقۇتماق.
~ kadar. مۇشتۇمدەك: **Yumruk kadar bir çocuk onu devirverdi** — مۇشتۇمدەك بالا ئۇنى يىقىتىۋەتتى.
yumruklamak. ② مۇشتلىماق. يۇغۇرماق (خېمىرنى).
yumruklanmak. مۇشلىنماق.
yumruklaşmak. مۇشلىشماق.
yumrulanmak, yumrulmak. ① ئىش. ② يۇمىلاق ھالغا كەلمەك.
yumuk. s. ① يۇمۇق. ② تولىغان، سېمىزغىنا. يۇمۇلماق.
yumulmak. يۇمۇلماق.
yumurta. is. ① تۇخۇم. ② ئەركەك. ③ ئۇرۇق. لىك بېزى.
yumurtacı. is. تۇخۇم يىغىپ ساتقۇچى.
yumurtalık, - ğı. تۇخۇمدان.
yumurtamsı. s. تۇخۇمسىمان.
yumurtlama. is. تۇخۇم تۇغۇش.
yumurtlamak. ② تۇخۇم تۇغماق.

ئويدۇرۇپ سۆزلىمەك، كۆپتۈرۈپ سۆزلىمەك؛

تېخۇ تۇخۇم — «Tavuk yumurtladı»

تۇغدى.

yumurtlatmak. تۇخۇم تۇغدۇرماق.

yumurtlayanlar. is. zool. تۇخۇم

دىن تۇغۇلغان ھايۋانلار.

yumuş. is. ئىش، خىزمەت، ۋەزىپە.

yumuşacık, - ğı. يۇيۇشماق.

yumuşak. s. ① يۇمشاق. ② ئەۋرە.

شىم، يۇمران. ③ مۇلايىم، رايىش.

yumuşakçalar. is. zool. ئومۇرتقىسىزىلار.

yumuşaklık, - ğı. is. ① يۇمشاق

لىق. ② مۇلايىملىق.

yumuşamak. ① يۇمشىماق، مۇلايىم

لاشماق.

yumuşatılmak. يۇمشىتىلماق.

yumuşatmak. يۇمشاتماق.

yuna. is. توقۇم.

yunak, - ğı. is. يۇيۇندىغان يەر.

Yunanca. öz. is. يۇنان

تىلى.

Yunanlı. öz. is. يۇنانلىق.

تانلىق، گرىتسىيىلىك.

yunmak. يۇيۇنماق.

yunus . balığı, - nı. is. zool.

يۇنۇس بېلىقى.

yura. is. تىك يانتۇلۇق.

yurak. is. گۇگۇسۇن (چاقنىڭ).

yurdu. is. يىگىننىڭ كۆزى.

yurt, - du. is. ② مەملىكەت.

ۋەتەن، يۇرۇت.

yurtlandırmak. يەرلەشتۈرمەك، ماكان

لاشتۇرماق.

yurtlanmak. ماكانلاشماق، يەرلەشمەك.

yurtluk, - ğu. is. تېرىلغۇ يەر،

ئوتلاق ۋە ئورماننى ئۆز ئىچىگە ئالغان

yurtsamak. يۇرتىنى سېغىنماق.

yurt . sever. s. ۋەتەنپەرۋەر.

yurt . severlik, - ğı. is. ۋەتەن

پەرۋەرلىك.

yurtsuz. s. ۋەتەنسىز، يۇرتسىز.

yurttaş. is. ۋەتەنداش، يۇرتداش.

yurttaşlık, - ğı. is. يۇرتداشلىق.

ۋەتەنداشلىق.

yusufçuk, - ğu. is. پاختىك.

تۇرۇلغا.

yusyumru. s. دۈيۈڭىلەك.

yusyuvarlak. s. يۇيۇمىلاق.

yutak. is. يۇتقۇچاق (گال).

yutkunmak. ② دۇدۇق

لىماق.

yutma. is. يۇتۇش.

yutmak. ① يۇتماق. ② ئۆزىنىڭ

قىلىۋالماق. ③ ئۆزىنى چىقارماسلىق. ④

ئالدىنىپ قالماق. ⑤ ئۆتىۋالماق. ⑥

يېپىدىن - يېگىنىسىغىچە ئۆگىنىۋالماق.

yutturmak. يۇتتۇرماق.

yutulma. is. يۇتۇلۇش.

yutulmak. يۇتۇلماق.

yuva. is. ① ئۇۋا، چاڭگا. ② ئائىلە.

ئۆي، ساراي.

«Çocuk yuvası. بالىلار يەسلىسى.

~ kurmak. ئويۇلۇك - ئوچاقلىق

بولماق.

yuvalamak. ئۇۋا ياسىماق، چاڭگا

ياسىماق.

yuvalanmak. ② ماكانلاشماق.

قۇرال كۆرۈنمىگۈدەك دەرىجىدە يوشۇرۇنماق.

yuvalı. s. ئۇۋا ئىچىدە

بولغان.
 ① قان دانچىلىرى (شار-). **yuvar. is.**
 چىلىرى). ② شارسىمان نەرسە:
 «Ak yuvar — ئاق قان دانچىلىرى.
 «Yer yuvarı — يەر شارى.
 ئۇششاق قان. **yuvarcık, - ğı. is.**
 شارچىسى.
 ④ يۇمىلاق. **yuvarlak, - ğı. s.**
 دۈگىلەك، شار:
 «Yuvarlak masa görüşmeleri —
 يۇمىلاق شىرە سۆھبەتى.
 «يەر شارى. — Yer yuvarlığı
 سوقىچاق، ئاز، **yuvarlakça. s.**
 يۇمىلاق.
 دۈگىلەكلەشمەك، **yuvarlaklaşmak.**
 يۇمىلاقلاشماق.
 يۇمىلاقلاشتۇرماق. **yuvarlaklaştırmak.**
 يۇمىلاقلىق، **yuvarlaklık, - ğı. is.**
 دومىلاقلىق.
 ① دومىلاق بولماق. **yuvarlamak.**
 ② يۇگىمەك، تۇرمەك. ③ پىر ئاتماق،
 چوڭ گەپ قىلماق.
 دومىلانغان، دومىلاپ كەتكەن. **yuvarlanan. s.**
 ① دومىلانماق. **yuvarlanmak.**
 ② تۇيۇقسىز ئۆلمەك. ③ خىزمىتىدىن
 ئايرىلماق، خىزمىتىدىن چىقىرىلماق
 (قوغلانماق).
 دومىلاتماق. **yuvarlatmak.**
 سىلىندىر. **yuvgu. is.**
 سىلىندىر ئۆتكۈزمەك. **yuvgulanmak.**
 قاپلان. **yûz. is. osm.**
 ① تىلەمچى. ② **yûze. is. osm.**
 بىر خىل ئوۋ ئىتى.
 قۇرۇقلۇق. **yûbüset. is. ar.**

① ئۇلۇغ. ② ئېگىز: **yüce. s.**
 «Yüce önder — ئۇلۇغ داھىي.
 «Yüce dağlar — ئېگىز تاغلار.
 ئۇلۇغلۇق. **yücelik, - ğı. is.**
 ئۆرلىمەك، يۈكسەلمەك. **yücelmek.**
 ئۆرلەتمەك، يۈكسەلتىمەك. **yüceltmek.**
 ① يۈك. ② يۈك. **yük, - kü. is.**
 مىقدارى. ③ ئېغىر ۋەزىپە. ④ ئېغىرلىق.
 يۈك ئارتماق. **~ vurmak.**
 ھامىال. **yükçü. is.**
 ھامىاللىق. **yükçülük, - ğü. is.**
 ① قانچىلىق (يۈكنى). ② **yüklemek.**
 ئارتماق (ۋەزىپىنى). ③ دۆڭگىمەك،
 يۈكلىمەك (گۇناھنى).
 ① يۈكلەنمەك. ② ئۈس. **yüklenmek.**
 تىگە ئالماق. ③ يۈلەنمەك.
 يۈكلەتمەك. **yükletmek.**
 ① ئۈستىدە يۈكى بولغان **yüklü. s.**
 (ھارۋا). ② قىلىدىغان ئىشى كۆپ. ③
 ئىككى قات، ھامىلدار. ④ مەست. كاتتا.
 لىمتاق، ئورۇن - **yüklük, - ğü. is.**
 كۆرپە ئىشكاپى.
 ① ئېگىز. ② يۇقىرى، **yüksek. s.**
 ئۈستۈن. ③ ئالىي. ④ ئەلا:
 «1. Yüksek fiyat — ئۈستۈن باھا.
 2. Yüksek öğretim — ئالىي مائارىپ.
 3. Yüksek ülkü — كاتتا غايە.
 4. Yüksek kültür — يۇقىرى مەدەنىيەت.
 ① ئۈستۈنلۈك، **yükseklik - ğı. is.**
 يۈكسەكلىك. ② ئېگىزلىك. ③ كاتتىلىق.
 ئەلالىق.
 ئالىي مەكتەپ، **yüksek . okul. is.**
 يۇقىرى مەكتەپ.
 ئالىي مائارىپ، **yüksek . öğretim. is.**

yükseliş. is. ئۆرلەش، يۈكسەلىش،
يۇقىرى كۆتۈرۈلۈش.

yükselmek. ① ئۆرلىمەك. ② كۆتۈر-
رۈلمەك (دەرىجىسى). ③ ئۆسمەك (باھا).

yükseltici. is. ئۆرلىتىدىغان، ئۆس-
تۈرىدىغان.

yükseltmek. ئۆرلىتىلمەك، ئۆستۈرۈل-
مەك، كۆتۈرۈلمەك.

yükseltmek. ① ئۆرلەتمەك. ② كۆتۈر-
مەك، ئۆستۈرمەك. ③ ئارتتۇرماق.

yüksük, - gü. is. ئويماق.

① ئېغىر كۆرمىەك. ② **yüksünmek.**
قىزغانماق.

yüküm. is. مەجبۇرىيەت.

yükümlü. is. s. مەجبۇر:

«Bu işi yapmakla yükümlü olmalı —
بۇ ئىشنى قىلىشقا مەجبۇر بولۇش كېرەك.»
yükünmek. يۈكۈنمەك، ئالدىغا ئېگىل-
مەك (ھۆرمەت يۈزىسىدىن).

yülgü. is. ئۈستۈر.

yülümek. چۈشۈرمەك.

yümn. is. osm. ئامەت، تەلەي.

yümnâ. ş. osm. ئوڭ تەرەپ.

① **yün. is. s.** كۈزەم يۈك (قوينىڭ).

② ئومۇمەن قوي يۇڭى. ③ يۈڭىدىن
ئىشلەنگەن:

«Yün kumaş Çinde çoktur —
جۇڭگودا يۈك رەخت كۆپ ئىشلىنىدۇ.»

yünlü. s. يۈڭلۈك.

yüpürmek. ئالدىراپ - تېنەپ كەت-
مەك، پۈتى كۆيگەن توخۇدەك بولۇپ
كەتمەك.

yüre. is. قوي يۇڭى (بەدەندىكى).

① **yürek, - gi. is.** يۈرەك، قەلب.

② باتۇرلۇق. ③ ئاشقازان. ④ كۆڭۈل:

«Bu iş yürek ister —
باتۇرلۇقنى تەلەپ قىلىدۇ.»

yüreklandirmek. جاسارەتلەندۈرمەك،
غەيرەتلەندۈرمەك، يۈرەكلەندۈرمەك.

yüreklenmek. جاسارەتلەنمەك، يۈرەك-
لەنمەك، غەيرەتلەنمەك.

yürekli. s. جاسارەتلىك،
جەسۇر.

yüreksiz. s. يۈرەكسىز، جاسارەتسىز،
قورقۇنچاق.

yüreksizlik, - gi. is. يۈرەكسىزلىك،
قورقۇنچاقلىق.

yürekten. s. z. سەمىمىيەت بىلەن،
جان - دىل بىلەن.

yürük, - gü. is. چارۋىچى تۈركمەن.

① كۆپ ۋە تېز يول يۈر-
دىغان. ② قەدىمىي پىيادە ئەسكەر.

① **yürümek.** يۈرمەك، ماڭماق. ②
يۈرۈش قىلماق. ③ ئېقىشماق، يۈرۈشمەك.

④ ھېسابلانماق. ⑤ ئۆلمەك، كەتمەك:

«O da yürümüş —
ئۇمۇ ئۆلۈپتۇ.»

yürürlük, - gü. is. ئۈنۈملۈك،
گۈچكە ئىگە، ئىناۋەتلىك:

«Emir yarından itibaren yürür-
lüğe girecektir —
بۇيرۇق

ئەتىدىن تارتىپ كۈچكە ئىگە
بولىدۇ.»

yürütme. is. ئىجرا قىلىش، يۈرگۈزۈش.

① **yürütmek.** ئىجرا قىلىماق، يۈرۈت-
مەك، يۈرگۈزمەك. ② قوبۇل قىلدۇرماق.

③ ئوتتۇرىغا قويماق. ④ ئوغرىلىماق.

yürütülmek. ئىجرا قىلىنماق، يۈر-
گۈزۈلمەك.

yürütüm. is. ئىجرا.

yürüyüş. is. uzun. يۈرۈش، سەپەر:

«Yürüyüş — «ئۇزۇن سەپەر»
 yür. is. osm. ئاسانلىق.
 yürâ. s. osm. سول تەرەپ.
 yürret. is. osm. ئاسانلىق.
 yüz¹. s. يۈز، 100.
 yüz². is. ① يۈز، چىراي، چىبەن. ② تاش. ③ ئىزا - ھايا. ④ تەرەپ، يان.
 سۇنىڭ يۈزى. — «Suyun yüzü —
 يۇتقاننىڭ تېشى. — Yorganın yüzü —
 «تاغنىڭ بۇ تەرىپى. — Dağın bu yüzü —
 يۈز ئۆرسمەك. çevirmek.
 يۈزىمنى قىلماق. vermek.
 يۈز . akı. is. قۇيۇش.
 yüz . başı. is. ask. كاپىتان، شاگۇنى.
 ① سۈيىدۈرماق (تېرىنى). yüzdürmek.
 ② ئۈزدۈرمەك.
 سۈيىدۈرۈلماق (تېرە). yüzdürülmek.
 كۆزگە كۆرۈنگەن: yüz . gelen. s.
 «Mémleketin yüz . gelenleri —
 يۇرتنىڭ كاتتىلىرى.»
 لەيلەپ تۇرىدىغان (سۇدا). yüzen. s.
 يۈز قېتىم، يۈزدىن - يۈزدىن. yüzer. s.
 تاشقى كۆرۈنۈش، تاشقى yüzey. is.
 تەرەپ، ئۈست، سىرت، يۈزەكى.
 ① سۇدا ئۈزىدە. yüzgeç, - ci. s.
 ② سۇ ئۈزۈشكە ماھىر.
 يىگىتىنىڭ كېلىمى. yüz . görümlüğü. is.
 گە (قىزغا) بېرىدىغان سوغىسى.
 ئىزاتارتىپ yüz . karası, - nı. is.
 دىغان ھال.
 يۈز - يۈز، يۈز تۇرا: yüzlemece. z.
 «Yüzlemece söylenmeli —
 سۆزلەش كېرەك.»
 يۈزىگە سېلىپ ئىزا تارت yüzlemek.
 تۇرماق، يۈزلىمەك.

yüzleşmece. z. يۈزمۈ يۈز تۇرۇپ.
 yüzleşmek. يۈزلىشمەك.
 ① يۈز يۈزلىك. yüzlük, - gü. is.
 ② يۈزلىك.
 تېرىسىنى سۇيماق. yüzmek¹.
 ئۈزىمەك (سۇ). yüzmek².
 تەرەتخانا، ھاجەتخانا: yüz . numara. is.
 ھاجەت — «Yüznumaraya gitmek —
 خانغا كەتمەك.»
 كۆلەم. yüz . ölçümü, - nü. is.
 يۈزىسىز، ئىزا تارتماي yüz . süz. s.
 دىغان، ھاياسىز.
 ئىزا تارتمايدىغان yüz . yüzleşmek.
 بولۇپ قالماق.
 يۈزسىزلىك، yüz . yüz . yüzleşmek, - gü. is.
 ھاياسىزلىق.
 ① سۇ ئۈزگۈچى. ② ئېكس. yüzücü. is.
 پىلاتاتسىيە قىلغۇچى. ③ مال سويغۇچى.
 ئۈزۈك. yüzük, - gü. is.
 قارا يۈز. yüzükara. s.
 ئۈزۈك سېلىنىدىغان بارماق. yüzük parmağı
 ئۈزۈكسىمان. yüzüksü. s.
 ① ئۈزۈلمەك. ② تېرىسى yüzülmek.
 سۈيۈلماق.
 يۈزدىنچى، 100 نىچى. yüzüncü. s.
 تۈپەيلىدىن، سەۋەبتىن. yüzünden. z.
 ① ئىزدا يېرىم، yüz . üstü. z.
 ② دۈم؛
 ئىشلار — İşler yüzüstü kaldı
 ئىزدا يېرىم (تۈگىدى).
 دۈم چۈش — Yüzüstü düşmek
 جەك.
 ئەسىر: yüz . yıl. is.
 XX - ئەسىر — Yirminci yüzyıldayız
 دىمىز.»

Z.z

z. Z, (تۈرك ئېلىپبەسىنىڭ 29-ھەرپى).
 zaaf, is. ar. ① ئورۇقلۇق، زەئىپلىك،
 بەرداشلىق بېرەلمەسلىك، ② چۈشكۈنلۈك،
 ئىرادىسىزلىك.
 zab, is. osm. zool. سىرتىلان (يىرت-
 قۇچ ھايۋان).
 zabıt, - ptı. is. osm. ① چىڭ
 تۇتۇش، ② ئىشغال قىلىش، ③ يىغىن
 خاتىرىسى، ④ چۈشىنىش.
 zabıta, is. osm. ساقچى.
 zabıt . name. is. يىغىن خاتىرىسى،
 توختامنامە، كېلىشىمنامە.
 zabih, s. osm. بۇغۇزلىغۇچى (ھايۋان).
 zabıt, - ti. is. ar. ① ئوفىتسىيەر،
 ② دېگىنىنى قىلدۇرىدىغان، گېپى ئۆت-
 ىدىغان، ③ سۇدا پاراخوتلىرىدا بۇيرۇق
 بەرگۈچى ۋە قوماندانلىق قىلغۇچى پارا-
 خوت خادىمى.
 zâbitân, is. osm. ئوفىتسىرلار، جۇن-
 گۈەنلەر.
 zabıtlık, - ği. is. ① ئوفىتسىرلىك،
 جۇنگۈەنلىك، ② دېگىنىنى قىلدۇرۇش،
 گېپىنى ئۆتكۈزۈش، باشقۇرالايدىغانلىق.
 zabt, is. osm. ① چىڭ تۇتۇش، ②
 ئىشغال قىلىش، ③ چۈشىنىش.
 zabu, is. zool. سىرتلان.
 zâcir, s. osm. توسۇغان، چەكلىگەن،
 مەنئى قىلغان.
 zaç, - cı. is. ar. kim. گۈڭگۈرت
 كىسلاتاسى، سۇلفات.

zâd, osm. كۆپەيتىش، ئارتىش.
 zâdegân, is. osm. ئېسىلزاۋە.
 zâdegi, is. osm. ئېسىلزاۋەلىك.
 zaf, is. osm. دەرھال ئۆلتۈرۈش.
 zafer, is. ar. غەلىبە، زەپەر.
 zafer . name. is. غەلىبىنى مەد-
 ھىيىلەپ يېزىلغان ئەسەر، زەپەرنامە،
 غەلىبەنامە.
 zâfir, s. osm. غالىب، غەلىبە قىلغۇچى.
 zafiyet, - ti. is. osm. ئورۇقلۇق،
 دەرمانسىزلىق.
 zagine, is. ar. ئەپىرەت، ئاداۋەت،
 ئۆچمەنلىك.
 zagzaga, is. osm. مەنىسىز سۆز،
 ئورۇنسىز سۆز.
 zağ, is. بىلەپ ئىتتىكلىتىش.
 zağar, is. zool. بىر خىل ئوۋ ئىنى.
 zağara, is. ياقىلىق تېرە.
 zağcı, is. چاقچى (پىچاق قاتارلىق
 لارنى بىلىگۈچى).
 zağlamak, ① بىلىمەك (پىچاق قاتار-
 لىقلارنى)، ② پارقۇراتماق، پارلاتماق.
 zağlı, s. بىلەنگەن، بىلەكلىك.
 zahf, is. ar. ① ئايىغىنىنى سۆرەپ
 ھېگىش، ② ئۆمىلەش.
 zahib, s. ar. ① كەتكۈچى، ② بىر
 ئېكىر ۋە ئويغا چۈشكۈچى، خىيالغا
 چاتقۇچى.
 zâhif, s. ar. تەكەببۇر، ماختانچاق.
 zâhife, is. ar. zool. سۈرۈنگۈچ ھاي.

ۋانلار.

- ① zahik. s. ar. ئەسكى - تۈسكى،
كونا. ② بەربات.
zahil. s. ar. ئۇنتۇغان، ئەستىن
چىقارغان.
① zahir. s. ar. is. ئوچۇق، ئاشكارا. ②
تاشقى كۆرۈنۈش. ③ ئەلۋەتتە،
شۈبھىسىز.
zahire. is. ar. ئاشلىق، ئوزۇق.
zahiren. z. ar. كۆرۈنۈش، كۆرۈنۈپ-
شىگە قارىغاندا.
① zahiri. s. ar. ② كۆرۈنۈشتىكى.
ساختا، شەكىلەن.
zahit, - di. s. ar. دىنىغا ئەمەل
قىلغۇچى، شەرىئەتكە بويۇن سۇنغۇچى.
① zahme. is. far. ئۇرۇش. ② يارا،
زەخمى. ③ زەخمەك ياكى ناخول. ④
چوقماق. ⑤ ئۈزەڭگە تاسمىسى.
① zahmet, - ti. is. ar. ئاۋارىچى
لىق، ھەشەم. ② قىيىنچىلىق، جاپا. ③
ھارغىنلىق.
~ çekmek. ئاۋارە بولماق.
~ olmazsa. ئاۋارىچىلىق بولمايدىغان
بولسا...
zahmetli. s. ھارغىنلىق.
zahmetsiz. s. ئاۋارىچىلىقى بولمىغان.
جاپاسى يوق، ئاسان، ئوڭاي، قولاي.
~ rahmet olmaz. جاپا چەكمەي
ھالاۋەت يوق.
① zaif, - a'fı. is. ar. ئورۇقلۇق،
زەئىپلىك. ② خىجىل بولۇش، روھىي چۈشۈك.
zaid. → Zait.
zaik. s. ar. تەمىنى تېتىغان، لەززەت
ئالغان.
zaika. is. ar. تەمىنى تېتىش، لەززەت

ئېلىش.

- يوق بولماق. zail. s. ar.
قەدىمكى زاماندا. zaim. is. ar.
ئۇرۇشقا كەتكەن ئەسكەرلەرگە بېرىلگەن
يەرنىڭ ئىگىسى.
زىيارەت قىلغۇچى. zair. is. ar.
① كېرەكسىز. ② zait, - di. s. ar.
is. (ماتېياتىكىدا) مۇسبەت سان، قوشۇش
بەلگىسى.
بالياتقۇچ. zâk. is. far.
ساپ، پاك، خالىس. zâki. s. ar.
زىكىر قىلغۇچى. zâkir. s. ar.
ئەسلەتكۈچى. zâkire. is. ar. fds.
ئەسكە كەلتۈرۈلگەن نەرسە.
① تالگۈل. zakkum. is. ar. bot.
سۆڭەتكۈل. ② بەك ئاچچىق.
قانۇن، نىزام، ئۇسۇل. zakon. is.
يول، زاكون.
قېرى، مويىسىپت. zâl. s. far.
كۆلەڭگۈسى (سايىسى). zalâl. s. ar.
بار، سايە بولىدىغان.
① قاراڭغۇلۇق. ② zalâm. s. ar.
ئادالەتسىزلىك.
① ئاقساق (ھايۋان). ② zâli. s. ar.
تۆھمەت چاپلانغان، تۆھمەت قىلىنغان.
بەك خورلانغان، ھەقىر. zalif. s. ar.
(ئادەم).
كەتكەن، كەتكۈچى. zalik. s. ar.
زۇلۇم قىلغۇچى، زالىم. zalim. s. ar.
زالىملارچە. zalimane. z.
زالىملىق. zalimlik, - ği. is.
قاتتىق زۇلۇم سال. zallâm. s. ar.
خۇچى، رەھىمسىز.
① چىشىنىڭ ئاقلىقى. zalm. is. ar.
② قار.

zâîûm. s. ar. بەك زالم.

zam, - mmi. is. ar. ① قوشۇمچە.

② ئارتتۇرۇش، ئاشۇرۇش، ئۆستۈرۈش:

«Ücretlerimize zam yapılsın —

مائاشىمىز ئۆستۈرۈلسۇن!»

zaman. is. ar. زامان، ۋاقىت، چاغ،

دەۋر، مەزگىل.

① zamân. is. ar. قەرز ۋە زىياننىڭ

مەسئۇلىيىتىنى ئۈستىگە ئېلىش. ② كېپىل

بولغۇچى.

zamandaş. s. زامانداش.

zamandaşlık, - ğı. is. زامانداشلىق.

zamâne. is. ar. زامانە.

zamansız. s. gram. زامان مەنىسىنى

بىلدۈرمەيدىغان پېئىللار.

zaman zaman. z. بەلگىسىز ۋاقىت،

بەزەن، ئارا - سىرا.

zamazingo. is. ئاشىنا، ئاپال دوست.

zambak, - ğı. is. ar. پىيازگۈل.

zambo. is. ispanyol. ئاق تەنلىك

بىلەن قارا تەنلىكتىن تۇغۇلغان ئوغۇل بالا.

zambuk, - ğu. is. (بورسا)

قولتۇقىدا ۋە قىزىل دېڭىزدا قوللىنىلىدىغان

مەخسۇس پەلەكەنلىك قېيىق).

zamime. is. ar. قوشۇش، ئارتتۇرۇش،

قوشۇمچە (قىلىش).

zâmin. is. ar. زامىن (بىراۋنىڭ

زەرەر ۋە زىيانىنى تۆلىشىگە بولىغان

كېپىللىك).

① zamir. is. ar. ئىچكى سىر، ئىچكى

ئەھۋال. ② ئالماش (گرامماتىكىدا). ③

ھېسسىيات، تۇيغۇ:

«Bu sözyle zamirini meydana vur-

muş oldu — بۇ سۆزى بىلەن ئۆز

چاۋىسىنى چىتقا ياپىدى.»

① zamk, - k1. is. ar. يېلىم. ②

دەرەخ يېلىمى.

zamkinos. is. قېچىش.

~ etmek. قاچماق.

zamklamak. يېلىملىماق، يېلىم

سۈركىمەك.

zamk11. s. يېلىملىغان.

zammetmek. ئاشۇرماق، قوشماق

(باھاغا، مائاشقا).

zampara. is. far. خوتۇنپەرەس.

zamparalık, - ğı. is. خوتۇنپەرەسلىك.

zamyân. is. ar. جەنۇبىي ئامېرىكىدا

ئۆسىدىغان جىگدە دەرىخى.

zan, - nni. is. ar. ئوي، پىكىر،

ھۆكۈم.

① zanaat, - t1. is. ar. قول ھۈنەر.

نەرى. ② ئۆستىلىق، ماھىرلىق، ئۇزلۇق.

zanaatçı. is. ھۈنەرۋەن، ئۇستا.

zanaatkâr. is. قول ھۈنەرۋەن.

zangırdamak. تىترىمەك.

zangoç, - cu. is. erm. ئىبادەت

خانا خىزمەتچىسى ياكى زىل (قوڭغۇرات)

چالغۇچى.

zanî. is. ar. زىناخور (ئەر).

zanin. s. ar. گۇناھكار.

zaniye. is. ar. پاھىشە، جالاپ.

① zank. s. ar. تار نەرسە، تار يەر.

② تارلىق، قىسلىق.

zanka. is. isl. ئىككى ئات قوشۇلغان

چانا.

zânn. s. ar. تەخمىن قىلغۇچى.

..... zann . etmek. دەپ ھېساپلىماق...

دەپ بىلىمەك، تەخمىن قىلماق.

zantapsin. is. كېچىدە ئۇچىدىغان قۇ.

رت - قوڭغۇزلارنىڭ كۆزىدىكى بىر خىل

زاکەتلىك. ② ئەدەبلىك، قائىدە - يۈز،
 سۇنلۇق؛
 چىرايلىق بىر — «Zarif bir giyiniş»
 كىيىنىش.
 زەۋىش. zarf. dilb.
 ① نەپىس (نەرسە). zarife. s. is. ar.
 ② ئايال ئىسمى.
 نەپىسلىك، نازاكەت. zariflik, - gi. is.
 قائىدە - يۈسۈن.
 پەردە. zar. kanatlılar. is. zool.
 قاناتلىقلار.
 ① زەربە. ② zarf, - bı. is. ar.
 قاتتىق تەسىر.
 زەربە بەرمەك. ~ etmek.
 تەسىرى كۈچلۈك. zarpli. s.
 زەرەر، زىيان. zarr. is. ar.
 زەرەرلىك، زىيانلىق. zârr. s. ar.
 ① جاپا چېكىش. ② zarrâ. is. ar.
 شىددەت.
 ئۇسۇرۇق. zarta. is. ar.
 ماختانچاق. zartçi. s. is.
 ① زۆرۈرىيەت. zaruret, - ti. is. ar.
 ② يوقسۇللۇق.
 زۆرۈرى. zaruri. s. ar.
 زۆرۈرى خىراجەت. ~ masraflar.
 ① قولىنىڭ ئۇچىدىلا. ② zar zor. z.
 مۇشەققەتتە، تەسلىكتە، قىيىندا؛
 ئىشنى — «İşini zarzor yapıyor»
 قولىنىڭ ئۇچىدىلا قىلدۇ.
 پويىزغا — Trene zarzor yetiştı —
 تەسلىكتە يېتىشتى.
 ① شەخس. ② zat, - tı. is. ar.
 ئادەم. ③ ماھىيەت. ④ ئامىل، ئېلېمېنت.
 ئەمەلىيەتتە، ئەسلىدە. zaten. z. ar.
 ئەسلى.

زەڭ ماددىسى.
 تىز (ئادەمنىڭ). zânû. is. far. anat.
 ئەقلى كەم. zânûn. s. ar.
 ① ئىشغال قىلماق، تارتىپ. zaptetmek.
 ② قەيت قىلماق، يازماق. ③
 ئېسىدە تۇتماق. ④ ئۆزىنى تۇتۇۋالماق.
 تەرتىپ، ئىنتىزام. zaptu. rapt. is.
 ① يۇپقا پەردە، ياپىقۇچ. ② zar¹. is.
 پەردىچە. ③ يۇپقا تېرە ياكى پوس.
 شىشخال. zar². is.
 نازۇكلۇك. zarafet, - ti. is. ar.
 نازاكەتلىك.
 زەرەر، زىيان. zarar. is. ar.
 زىيان چەكمەك. ~ çekmek.
 زىيان قىلماق. ~ etmek.
 ھېچ ۋەقەسى يوق. ~ yok.
 زىيىنىغا: zararına. z.
 «Zararına satmak — زىيىنىغا ساتماق»
 زىيانلىق، پايدىسىز. zararlı. s.
 ① زەرەرسىز، زىيانسىز. zararsız. s.
 ② نىسبەتەن ياخشى.
 ① كونۇپرت، لىپاپا. ② zarf. is. ar.
 ئوراۋ (بىر نەرسە ئوراپ دېغان). ③ (گرام-
 ماتىكىدا) رەۋىش.
 ئىچىدە: zarfında. z.
 «Bu müddet zarfında gelmezse —
 بۇ مۇددەت ئىچىدە كەلمەسە...»
 كونۇپرتقا سالماق: zarflamak.
 «Bu mektubu zarflıyarak gönder —
 بۇ خەتنى كونۇپرتقا سېلىپ ئەۋەت.»
 زارگانا. is. yun. zool.
 بېلىقى.
 يوغان ئەمچەكلىك (ئايال). zari. s. ar.
 ياكى ھايۋان).
 ① گۈزەل، نەپىس، نا. zarif. s. ar.

zati. s. ar. شەخسنىڭ، شەخسى، شەخسەن، خۇسۇسىي.
 ~ eşya. خۇسۇسىي مۈلۈك.
 zatülcenp, - bi. is. ar. كۆكرەك پەردىسى ياللۇغى.
 zatürree. is. ar. ئۆپكە ياللۇغى.
 zavallı. s. ar. ① بىچارە. ② شۇم، بەختسىز.
 zavallılık, - ğı. is. ① بىچارىلىك. ② بەختسىزلىك.
 zaviye. is. ar. ① بۆلۈك، بۇرجەك، گىرۋەك، بۆلۈك - پۇچقاق. ② بۆلۈك گرادۇسى. ③ كىچىك ئىبادەتخانا.
 zavrak zevrak. is. ① كىچىك كېسە. ② رېشاتكا، سالاسۇن، شادا.
 zayâ. is. ar. قولىدىن چىقىپ كېتىش، يوق بولۇش.
 zayat. is. ar. يوقىتىش، يوقاش، غا - يىب بولۇش.
 zayıf. s. ar. ① ئورۇق، كۈچسىز، قۇۋۋەتسىز، مادارسىز. ② ئىشەنچسىز.
 zayıflamak. ئورۇقلىماق.
 zayıflatıcı. is. ئورۇقلاقتۇرغۇچى.
 zayıflık, - ğı. is. ئورۇقلۇق.
 zayı, - i. s. ar. غايىب بول - غان، يۈتكەن.
 ~ etmek. يۈتتۈرمەك، يوقىتىپ قويماق.
 zayıat, - tı. is. ar. يۈتۈپ كەتكەن نەرسىلەر، زىيان.
 zebab. is. ar. zool. قارا چىۋىن.
 zebâbe. is. ar. zool. دالا چاشقىنى.
 zebâd. is. ar. ① ئىپار چاشقىنى يې - غى. ② ئىپار مۇشۇكى.
 zeban. is. far. تىل، زىۋان، زابان.
 zebani. is. ar. جەھەننەم قاراۋۇلى.

zebanzet. s. far. سۆزلەنگەن.
 zebellâ. is. قورقۇنچلۇق (ئادەم).
 zeber. is. far. ئۈست.
 zeberin. far. ئۈستۈندىكى، يۇقىرىدىكى.
 zebh. is. ar. بوغۇزلاش.
 zebhiye. is. ar. قان بېجى.
 zebib. is. ar. ① قۇرۇق ئۈزۈم. ② قۇرۇق ئەنجۈر. ③ يىلان ۋە چاپان قا - تارلىقلارنىڭ زەھىرى.
 zebir. is. ar. ① جاپا. ② بېزىش، زېرىكىش، تىت - تىت بولۇش، دىققەت - چېلىك، ئىچى پۇشۇش. ③ كۈلپەت، ئازاب - ئوقۇبەت. ④ مەكتۇپ، خەت. ⑤ ھېرىش، چارچاش.
 zebi. is. ar. دېڭىز تاشپاقىسىنىڭ قېپى.
 zebr. is. ar. ① كىتاب. ② كىتاب ۋارىقى. ③ خەت يېزىش. ④ سۆز. ⑤ يېزىق. ⑥ ئەقىل. ⑦ s. كۈچلۈك، ساغلام (ئادەم).
 zebra. is. it. zool. ياۋا تاغدىل ئات.
 zedelenmek. ① زېدىلەنمەك. ② زب - يان كۆرمەك.
 zefer. is. ar. بەدبۇي، سېسىق پۇراق.
 zefif. s. ar. چاققان، چەيدەس.
 zefir. is. ing. چىغ يۈرۈش، يۇپىقا پاختا رەخت.
 zefir. is. ar. نەپەس چىقىرىش.
 zefzefe. is. ar. سىلكىنىش، تەۋرەش، تىترەش.
 zegan. is. far. zool. چاشقان قاتار - لىقلارنى ئوۋلاپ يەيدىغان قۇش.
 zehap, - bı. is. ar. خىيالغا يېتىش.
 dehebi. s. ar. ئالتۇندىن ياسالغان، ئالتۇن بىلەن مۇناسىۋەتلىك.
 zebu. is. zool. زېبو (ئافرىقا ۋە ئاسىيە).

يادا ياشايدىغان ئۆركەشلىك ھۆكۈزسىمان
 ھايۋان).
 zebun. s. far. ① ھارغىن. ② ئاجىز،
 كۈچسىز.
 zebur. öz. is. ar. زەبۇر (داۋۇت
 پەيغەمبەرنىڭ كىتابى).
 zecir, - cri. is. ar. زورلاش، مەج
 بۇرلاش.
 zecr. is. ar. ① ئالدىنى ئېلىش، چەك
 لەش. ② مەجبۇرلاش، مەجبۇرىي قىلدۇر-
 رۇش. ③ قوغلاش. ④ ئەزىيەت.
 zecri. s. ar. زورلىغۇچى، مەجبۇرلىغۇچى.
 zedeleme. far. ① زېدىلىمەك.
 زىيان يەتكۈزۈمەك.
 zehebin. s. ar. ئالتۇندىن ئىشلەنگەن.
 zehir, - hri. is. far. زەھەر، ئوغا.
 ① بەك ئاچچىق. ② قاتتىق ~ gibi
 سوغۇق.
 zehirleme. is. زەھەرلەش.
 zehirlemek. ① زەھەرلىمەك. ② بىراۋ-
 نى زىيانلىق پىكىر بىلەن زەھەرلىمەك.
 zehirilenme. is. زەھەرلىنىش.
 zehirilenmek. ① زەھەرلەنمەك. ② زى-
 يانلىق ئىدىيىلەر بىلەن زەھەرلەنمەك.
 zehirli. s. زەھەرلىك.
 zehirsiz. s. زەھەرسىز.
 zehr. is. ar. گۈل.
 zehra. is. s. ar. ① ئاق ۋە نۇرلۇق
 چىراي. ② ئايال ئىسمى.
 zehr . âb. s. far. ئاچچىق سۇ.
 zehr . âbe. s. far. ① زەھەرلىك
 سۇ. ② ھەسرەت، قايغۇ، دەرت.
 zehrin. s. far. زەھەرلىك، بەك ئاچچىق.
 zehük. s. ar. بىھۈدە، ئورۇنسىز.
 zekâ. is. ar. ئەقىل - پاراسەت، زېھىن،

ئەقىل.
 zekâb. is. far. سىياھ.
 zekât, - tı. is. ar. زاكات.
 zekavet, - ti. is. ar. → Zeka.
 zeker. is. ar. ① ئەر. ② زەكەر،
 ئەرلىك ئورگانى.
 zekeriye. is. → Zeker
 zeki. s. ar. ① ئەقىللىق، پاراسەتلىك.
 ② ئەر ئىسمى (زەكى).
 zeklenmek. → Zevklenmek.
 zelâlet. is. ar. ھەقىرلىق، خىزلۇق.
 zeled. is. ar. ① يېتەرسىزلىك، كەم-
 چىلىك. ② s. تېپىلغاق (يەر).
 zelil. s. ar. خورلانغان، پەس كۆرۈل-
 گەن.
 zelili. is. ar. ھەقىرلىق، خىزلۇق،
 پەس كۆرۈلۈش.
 zelzal. is. ar. → Zelzele.
 zelzele. is. ar. سىلىنىش، زىلزىلە،
 يەر تەۋرەش.
 zem, - mmi. is. ar. ئەيىبلەش،
 تاپا - تەنە قىلىش، كاپىش.
 Zemalar. öz. is. گانا ۋە بىل چىشى
 قىرغىقىدىكى ئېگىرلار، زەمالەر.
 zemâne. s. ① ۋاقىت، دەۋر. ② ھا-
 زىرقى زامان. ③ بەخت، تەلەي.
 zemberek, - ği. is. far. پۇرۇشا.
 zembil. is. ar. زەمبىل، كۆتۈرگۈ.
 zemheri. is. ar. قارا قىش.
 zemim, zemime. is. ar. پەسكەش-
 لىك، يىرگىنچىلىك.
 zemin. is. far. ① يەر شارى، زېمىن.
 يەر يۈزى، دۇنيا. ② بىر نەرسىنىڭ
 تەكىتى. ③ ئاساس.
 zeminde. z. بۇ مەسىلىدە، بۇ تېمىدا.

zeminlik, - ği. is. گەمە، گېرەم.
 zemistân. is. far. زېمىستان، قىش پەسلى.
 zemistâni. s. far. قىشلىق.
 zemmâm. s. ar. ئەيىپلىگۈچى، كايى-خۇچى.
 zemmetmek. ئەيىبلىمەك، كايىماق.
 zemzem. is. ar. زەزمە.
 zemzem. is. پەس ئاۋاز بىلەن ئاستا ناخشا ئېيتىش.
 zemzemlik, - ği. is. زەزمە سۈيى ئېلىنىدىغان قاچا.
 zen. is. far. ئايال، زەن.
 zenah, zenahdan. is. far. ئېگەك، زاناخ.
 zenâbil. is. ar. زەمبىللەر.
 zenâne. is. far. ئاياللارغا خاس، ئاياللارنىڭ ئىشى، زانانە.
 zenane. is. far. ئاياللارغا خاس يەر، ھارام.
 zenb. is. ar. گۇناھ، جىنايەت.
 zenbil. is. → Zembil.
 zenbürek. is. far. زەمبىرەك، توپ.
 zencefil. is. ar. زەنجىۋىل.
 zencere. s. ar. بارماق قول بىلەن چېكىش.
 zenci. is. ar. نېگىز، زەنگى.
 zend. öz. is. far. زەردۇشت دىنىنىڭ مۇقەددەس كىتابى.
 zendeka. is. ar. كاپىرلىق، دىنسىزلىك.
 zendost. s. far. خوتۇنپەرەس.
 zeng. is. far. ① نېگىز. ② داغ. ③ زىل، قوڭغۇراق.
 zengin. s. far. باي:
 «Uygur dili çok zengin bir dil-

dir — ئۇيغۇر تىلى ناھايىتى باي — تىلدۇر.
 zengince. z. خېلى باي.
 zenginlemek. → Zenginleşmek.
 zenginleşmek. باي بولماق.
 zenginlik, - ği. is. بايلىق:
 «Uygur dilinin zenginliği — خۇر تىلىنىڭ بايلىقى.»
 zenim. s. ar. ① بىر قەۋمگە كېيىن قوشۇلغان. ② نەسلى پەسلىك.
 zenne. is. far. ① ئايال. ② سەھنە ئويۇنلىرىدا ئايال رولىنى ئالغۇچى ئەر:
 «ئاياللار پايپىقى. — Zenne çorabı»
 ئاياللار ئاياغ كىيىمىنىڭ ~ kalıbı. قېلىپى.
 zennelik, - ği. is. ① ئايال رولى. ② ئاياللارغا خاس (نەرسە).
 zephiye. is. a. قۇشخانىدا ئۆلتۈرۈلگەن ماللاردىن ئېلىنىدىغان باج، قان بېجى.
 zer. is. far. ئالتۇن، زەر.
 zerâf. is. far. → Zürafa.
 zerak. s. ar. كۆك، زەڭگەر.
 zerâre. is. ar. چاچقۇ، چېچىلغان نەرسە.
 zerbaf. is. dok. زەرباپ، زەر بېسىلغان رەخت.
 zerd. s. far. ① سېرىق. ② نەپەس. ③ سېرىق.
 zerd. âb. is. far. ① ئاق ئۇزۇم ھارقى. ② سەپرا. ③ يارا، يىرىك.
 zerdalı. is. ياۋا ئۆرۈك (دەرەخ).
 zerde. is. far. زەپەرەك بىلەن سارغايىتىلغان ۋە پۇراق كىرگۈزۈلگەن گۈرۈچ تامىقى.
 zerdı. is. far. سېرىقلىق، سېرىق رەڭ

لىك.
 zeri, - ri. is. ar. تېرىش، تېرىقچىلىق.
 zeria. is. ar. باھانە، سەۋەب.
 zerin. s. far. ئالتۇندەك سېرىق.
 zeriya, - ti. is. ar. ① تېرىقچىلىق. ② زىرائەت.
 zerrâ. ar. دېھقان، ئېكىنچى، تېرىمچى.
 zerre. is. ar. زەررە، ئۇششاق پارچە، ئېلىمىنىت، مۈلۈكۈلا.
 zerrin. is. bot. نەركىس (گۈل).
 zerzevat, zerzavat. is. far. كۆك تات، ئوتياش.
 zerzevatçı. is. كۆكتات ساتقۇچى.
 zev. is. ar. مۇسبەت.
 zevahif. is. ar. ئۆملىگۈچىلەر (ھاپى).
 zevahir. is. ar. تاشقى كۆرۈنۈش.
 zevait, - di. is. ar. ئارتۇقچە ۋە كېرەكسىز نەرسىلەر.
 zeval, - li. is. ar. ① چۈشكۈنلۈك. ② يوقىلىش، يوقىتىلىش.
 ~ bulmak. يوق بولماق.
 ~ vermek. زەرەر يەتكۈزۈش.
 zevali. is. ar. توپتوغرا چۈش ۋاقتى.
 zevalsiz. s. يوق بولمايدىغان.
 zevb. is. ar. ئېرىش.
 zevce. is. ar. ① خوتۇن. ② ھەمراھ.
 zevcelik, - gi. is. ① خوتۇنلۇق. ② ھەمراھلىق.
 zevk, - ki. is. ar. تەم تۇيغۇسى، تەم، ھەۋەس، ئىشتىياق، لەززەت.
 ~ ine varmak. ھۇزۇرلانماق، زوقلانماق.
 ~ almak. خۇشلانماق.
 ~ ehli. تاماشىنى ياخشى كۆرگۈچى.

ئويۇن تاماشا بىلەن ۋاقىت ~ etmek.
 ئۆتكۈزۈش.
 zevklenmek. ① بىرى بىلەن چاقچاقلىشىپ ئوينىماق. ② دورىماق، تەقلىد قىلماق. ③ مەسخىرە قىلماق، زاتلىق قىلماق.
 zevkli. s. ① خۇش. ② ھېسسىياتلىق، قىزىقارلىق، جەلپ قىلارلىق، زوقلۇق.
 zevksiz. s. ① ھەۋەسسز. ② تەمسىز، لەززەتسىز، يوق، زوقسىز.
 zevksizlik, - gi. is. ① ھەۋەسسزلىك. ② تەمسىزلىك.
 zevrâ. is. ar. باغدات شەھىرى.
 zevrak. is. ar. ① قېيىق. ② زەمزمە. شېشىسى. ③ گۈل تەشتىكى.
 zevzek. s. far. ① لاۋزا (ئادەم). ② ۋالاقىدەككۈر، ئاغزى بېسىلماي سۆزلەيدىغان. ③ بىمەنە چاقچاق قىلغۇچى. ④ ئەخمەق، ھاماقەت.
 zevzeklenmek. ① ئەخمەقلىشىش. ② ئەخمەقلىك.
 zevzeklik, - gi. is. ئەخمەقلىك.
 zeyil, - yli. is. ar. قوشۇمچە، ئىلاۋە.
 تەرىقىسىدە يېزىلغان (نەرسە).
 zeyn. is. ar. زىننەت، پەرداز.
 zeyrek', - gi. is. far. زېرەك، ھوشيار.
 zeyrek². is. bot. ئۇزۇن تالالىق زىننەت.
 zeyreklik, - gi. is. زېرەكلىك، ھوشيارلىق.
 zeyt. is. ar. kim. سۇ يېغى.
 zeytin. is. ar. bot. زەيتۇن.
 zeytin . ağacı. is. زەيتۇن دەرىخى.
 zeytinci. is. ① زەيتۇن ساتقۇچى. ② زەيتۇن يېتىشتۈرگۈچى.
 ياكى ئالغۇچى.

zeytincilik, - ği. is. ① زەيتۇن يېتىشتۈرۈش، ئېلىپ ساتقۇچى.
 zeytinlik, - ği. is. ② زەيتۇن ئېلىپ ساتقۇچى.
 zeytinlik, - ği. is. ③ زەيتۇنلۇق، زەيتۇن ئورمانلىقى.
 zeytinsi. s. زەيتۇنسىيان.
 zeytin . yağlı. is. زەيتۇن يېغى.
 zeytin . yağlı. s. زەيتۇن يېغى بىلەن پىشۇرۇلغان (تاماق).
 zeytün. is. ar. زەيتۇن.
 zeytünü. s. ar. زەيتۇن رەڭگىدە.
 zıa. is. ar. ئېتىز.
 zıbarmak. ① ئۆلمەك، ② ئۇخلاپ مۇگدەمەك.
 zıbık, - ğı. is. سۈنئىي رېزىنكە چىچاق.
 zıbın. is. kıyf. ① كىچىك بالىلار، ② كىچىك سىرتقى كىيىمى، ③ ئۈچ ئېتەكلىك ئۈزۈن كۆڭلەك.
 zıddiyet, - ti. is. ar. ① زىددىيەت، ② ئىناقسىزلىق، چىقىشالماستىق، پېتىشالماستىق.
 zıh. is. far. ① گۈللۈك جىيەك، ② گۈللۈك رامكا (مەتبەئە ئىشلىرىدا).
 zıhâr. is. ar. ياردەملىشىش.
 zıhâre. is. ar. كىيىمنىڭ تېشى.
 zıhlamak. جىيەك تۇتماق.
 zıkkım. is. ar. ① «زەھەر» مەنىسىدە قوللىنىلىدۇ، ② تالگۈل، سۆڭەكگۈل، ③ ئۈزۈم ھارنىقى.
 zıkkî. is. ar. تېرە، تۈلۈم.
 zıl, - lli. is. ar. كۆلەڭگە، سايە.
 zılâle. is. ar. كۆلەڭگىلىك.
 zılğıt, - tı. is. ar. ئەيىبلەش، تىنلاش.

~ vermek. ئەيىبلەمەك.
 ~ yemek. ئەيىبلەنمەك.
 zıll. is. ar. كۆلەڭگە، سايە.
 zımâr. is. ar. نومۇس.
 zımba. is. osm. ① مۇقاۋا، قېيىش، كەمەرلەرگە ئېچىلغان تۆشۈك، ② تۆشۈك تېشىش ماشىنىسى، سۈمبە.
 ~ demir. سۈمبە.
 zımbalama. is. تۆشۈك تېشىش.
 zımbalamak. ① تۆشۈك تەشمەك، ② پىچاق بىلەن يارىدار قىلماق.
 zımbalanmak. تۆشۈك تېشىلمەك.
 zımbalı. s. تۆشۈكلىك، تۆشۈك ئېچىلغان.
 ~ defter. ئوڭاي ئېچىلىشۇن ئۈچۈن ۋاراقلىرى تېشىلگەن دەپتەر.
 zımbırdatmak. ① تىرىڭلاتماق (ساز-نى)، ② قۇلاققا خۇش ياقمايدىغان سەت ئاۋاز چىقارماق.
 zımbırtı. is. ① سەت، ئاۋاز، ② سەت ئاۋاز چىقىرىدىغان نەرسە.
 zımn. is. ar. ① ئىچى تەرەپ، ② ئىپادىلىق سۆز، ③ مەقسەت، ئارزۇ.
 zımnên. s. ar. ① ئېۋشۇرۇن مەنىلىك، ② ۋاستىلىك.
 zımnında. ar. ئۈچۈن، تۈپەيلىدىن، سەۋەبىدىن.
 «Büraya bir iş zımnında geldim — بۇ يەرگە بىر ئىش ئۈچۈن كەلدىم»
 zımnı. s. يوشۇرۇن مەنىلىك (سۆز).
 zımpara. is. osm. كاربورونت، رېمىنى كارىمدى.
 ~ bezi. يۈزىگە كاربورونت بېرىلگەن رەخت.
 zındık, - ğı. is. ar. ئاللاسز.
 zındıklık, - ğı. is. ئاللا ۋە ئاخىر.

رەتكە ئىشەنمەسلىك.
zingıllamak. تىترىمەك، زىڭىلدىماق.
zingırdamak. تىترىمەك، سىڭىلىنىمەك.
zıpır. s. is. تەلۋە، ساراڭ.
zıpırlık, -ğı. is. تەلۋىلىك، ساراڭلىق.
zıpka. is. rus. تار پۇچقاقلق شارۋاز.
zıpkın. is. far. چوڭ بېلىقلارنى تۈ-
 تۇش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان ئۇچى ئىك-
 رى نەيزە.
zıplamak. سەكرىمەك:
 «Çocuk annesini görünce zıpla-
 maya başladı — بالالا ئانىسىنى كۆرۈش-
 بىلەن سەكرەشكە باشلىدى»
zıplatmak. سەكرەتمەك.
zıpzip, -pı. is. بالىلار ئويناپ
 دىغان تاش ياكى ئىپنەك ساقا.
zıpzip. z. سەكرەپ - سەكرەپ:
 «Zıpzip geliyor — سەكرەپ - سەكرەپ
 كېلىۋاتىدۇ»
zıraat. is. → Zıraat.
zır. deli. is. قاتتىق ساراڭ.
zırh. is. far. ① ساۋۇت ۋە دۈبۇلغا.
 ② تۆمۈر ساۋۇت، پولات قاپ. ③ زىت-
 مۇر) قاپلانغان.
zırhlı. s. is. ① ساۋۇت (دۈبۇلغا)
 كىيىگەن ياكى پولات بىلەن قاپ-
 لانغان. ② پولات بىلەن قاپلانغان
 چوڭ ئۇرۇش پاراخوتى.
zırıldamak. ① ۋاتىلىدىماق، ۋالاقىلى-
 ماق، جاۋىلىدىماق. ② ئەزىملىك قىلماق.
zırılta. is. ① ۋاتىلداش، ۋالاقلاش،
 جاۋىلداش. ② چىقىشالماسلىق. ③ قۇ-
 لاقتا خۇش ياقمايدىغان ساز. ④ جېدەل،
 غۇرغا:

«Zırılta çıkarmak — جېدەل چىقارماق»
zırlak, -ğı. s. ۋاتىلداق، جاۋىلداق.
zırlamak. → Zırıldamak.
zırnık, -ğı. is. far. ئازىمىن (خىمىت)
 يېمىۋى ئېلېمېنت)، مەركىمۇش، سەنكىيا.
zırtapoz. s. تەلۋە، يېنىك، شالاق.
zırtapozluk, -ğu. is. تەلۋىلىك، يېنىك
 لىك، شالاقلىق.
zırva. is. s. far. بىمەنە، بولمىغۇر.
zırvalamak. بىمەنە سۆزلەر سۆزلىمەك.
zırzop, -pu. s. شاللاق، يېنىك.
zırzoplaşmak. شاللاقلىق قىلماق.
zırzopluk, -ğu. is. شاللاقلىق، يې-
 نىكلىك.
zıt, -ddı. s. ar. زىت، قارىمۇقارشى.
zıtlamak. بىر - بىرىگە زىت ھەرب-
 كەت قىلماق.
zıtlık, -ğı. is. زىتلىق، قارىمۇ قار-
 شىلىق.
zıvana. is. far. ① نەيچە، قىسقا
 تۇرۇبا. ② تاماكنىڭ فىلتىرى.
zıvanalı. s. تۇرۇ بېلىق (تۇرۇبا).
zıvlamak. ئايرىلىپ كەتمەك.
ziya, -ı. is. ar. → Ziya.
ziya, -ar. is. ar. يوقاش، يوقىلىش،
 غايىب.
ziyk. is. ar. ① تارلىق، قىسلىق،
 زىخ. ② ئىچى پۇشۇش، تىت - تىت
 بولۇش.
ziykısadır, -dır. is. ar. نەپەس
 قىسلىش، دەم سىقىلىش، زىققا.
ziypak, -ğı. s. قايغان، قېيىپ كەت-
 كەن.
ziyyık. s. ar. جەك تار.
zib. is. ar. جېزەك، زىننەت.

ziba. s. far. چىرايلىق، زىننەتلىك.
 zibak. is. ar. سىماب.
 zibayi. is. far. گۈزەللىك.
 zibidi. s. ① ھەددىدىن ئارتۇق تار ② ساراڭلارچە قىلىق كىيىم كىيگۈچى. قىلغۇچى.
 zibidilik, - gi. is. ساراڭلارچە قىلىق قىلىش.
 zibl. is. ar. ئەخلەت، سۈپۈرەدە.
 zibr. is. ar. ① مەكتۇپ، خەت. ② كىتاب.
 zifaf. is. ar. ھۇجۇمغا كىرىش (يېڭى توي قىلغان يىگىت - قىز ھەققىدە).
 zifir. s. far. ① تاماكا تۈتۈنى، ② قاراڭغۇلۇق.
 zifos. is. yun. ① پاتىقچاق چاپ. راش. ② پايدىسىز، كېرەكسىز.
 zift, - ti. is. ar. ① قارىماي، ئاسفالىت. ② دېھقانچىلىق، قارىماي يېلىمى.
 ziftlemek. قارىماي ياتقۇزماق، ئاسفالىت ياتقۇزماق.
 ziftlenmek. ① قارىماي ياتقۇزۇلماق، ئاسفالىت ياتقۇزۇلماق. ② يېمەك.
 ③ بىر نەرسىدىن يولسىزلىق بىلەن پايدىلانماق.
 zigzag. is. → Zikzak.
 zihâm. is. ar. ① بېسىقچىلىق. ② قىستاقچىلىق، تارچىلىق.
 zihin, - hni. is. ar. ① زېھىن، ئەقلى. ② ئاڭ. ③ چۈشەنچە. ④ ئىددىيە، پىكىر.
 «Zihinde tutmak — زېھىننى تۇتماق»
 zihniyet, - ti. is. ar. زېھىنچىلىك، ئىدراك.
 zikir, - kri. is. ar. ① زىكىر. ② خا. تىرىلەش، ئەسلەش، يادلاش.

«Eskiden dervişler vakitlerini zikirle geçirirlerdi — ئىلگىرى دەرۋىشلەر ۋاقتىنى زىكىر بىلەن ئۆتكۈزەتتى.»
 zikretmek. ئەسلىمەك، سۆزنى قىلماق، ئىسمىنى ئاتىماق.
 zikzak, - k1. is. s. ① ئەگرى - توغ. ② ئەگرى قاي، ئەگرى - بۈگرى. سىزىق.
 zikzaklı. s. ئەگرى - بۈگرىلىك، ئەگرى - توغايلىق.
 zil. is. far. زىل، قوغغۇراق.
 zilhicce. is. ar. قەمەر تەقۋىمىنىڭ 12 - ئېيى، قۇربان ئېيى.
 zilkade. is. ar. قەمەر تەقۋىمىنىڭ 11 - ئېيى (12 - ئاي).
 zillet, - ti. is. ar. خەيرلىنىش، پەس كۆرۈلۈش.
 zilli. s. ① قوغغۇراقلىق. ② ئەدەبىسىز.
 zilsiz. s. قوغغۇراقسىز.
 zilve. → Zelye.
 zilzal. is. ar. زىلزىلە، يەر تەۋرەش، سىلگىنىش.
 zilzurna. s. «قاتتىق مەست» مەنىسىدە قوللىنىلىدۇ.
 zimam. is. ar. چۆلۈۈر.
 zimamdar. is. قۇمان. ئىدارە قىلغۇچى، باشلىق.
 zimmet, - ti. is. ar. قەرز.
 zimmi. is. ar. ئوسمان پادىشاھلىقى دۆلىتىنىڭ مۇسۇلمان بولمىغان پۇقرالىرى.
 zina. is. ar. زىنا، قانۇنسىز جىنسى مۇناسىۋەت.
 zinâbe. is. ar. (ھەر نەرسىنىڭ) ئارقىسى - كەينى.
 zinâ . kâr. s. far. زىناخور، زىنا

قىلغۇچى. ~ **zincir**. is. far. ② بىر زەنجىر. ① زەنجىر. ② بىر قاتار، ئارقا - ئارقىدىن، بىر تۇتاش. ③ كوپزا. ياكى كىشەن: «Söz zinciri — سۆز تىزمىسى. ① زەنجىرلەش. ② **zincirleme**. is. بىر - بىرىگە ئۆلىشىپ كېلىش، بىر - بىرىگە تۇتىشىش. ③ تەكرارلىنىش. ① زەنجىرلىمەك. ② بىر - بىرىگە ئۆلىماق، بىر - بىرىگە تۇتاش تۇرماق. **zincirli**. s. زەنجىرلىك، زەنجىر بىلەن باغلاقلۇق. **zindan**. is. far. زىندان، تۈرمە، گۇن دىخانا. ~ **gibi**. قاراڭغۇ يەر. **zindānci**. is. far. گۇندىپاي، تۈرمە گە قارىغۇچى. ① **zindani**. is. ar. گۇندىپاي، تۈرمە ساقچىسى. ② زىندانغا تاشلانغان گۇناھكار. **zinde**. s. far. جانلىق تېتىك، روھلىق. **zindelik, - gi**. is. جانلىقلىق، تېتىكلىك. **zīnet**. is. ar. زىننەت، بېزەك. **zinhar**. ünl. far. ھەزگىز، زادى، ئەسلا، زىنھار. **zir**. is. ar. سارتىك زىل تارىسى. **zira**. far. چۈنكى. **ziraat, - ti**. is. ar. دېھقانچىلىق، تېرىقچىلىق. ① دېھقان. ② يېزا ئىگىلىكىگە مەسئۇل خادىم. **zirai**. s. ar. دېھقانچىلىق بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

~ **endüstri**. قېزا ئىگىلىك سانائىتى. ~ **kazanç**. يېزا ئىگىلىك كىرىمى. **zirek**. s. far. زېرەك، ھوشيار. **zireki**. is. far. زېرەكلىك، ھوشيارلىق. **zirin**. s. far. تۆۋەنكى، ئاستىنقى. **zirman**. s. بەستلىك، يىغان، لومپا. **zirnihi**. s. far. سېرىق زەڭلىك. **zirve**. is. ar. چىققا، ئۈچ، يۇقىرى پەللىلەر: «Zirve toplantısı — ئالىي يىغىن. سەتلىك، كۆرۈشمىزلىك. ① **zişt**. is. far. بېزەك، زىننەت. ② **ziver**. is. far. ئەر ئىسمى. **ziyar**. is. ar. يۈرۈق، يۈرۈقلۈق. **ziyadar**. s. ar. نۇرلۇق. **ziyade**. s. ar. زىيادە، بەك كۆپ. **ziyafet, - ti**. is. ar. زىياپەت. **ziyan**. is. far. زىيان، زەرەر. **ziyankâr**. s. far. زىيانكەش، زىيانكەشچى. **ziyankârlık, - gi**. is. زىيانكەشلىك. **ziyansız**. s. زىيانسىز، زەدرەرسىز. **ziyaret, - ti**. is. ar. زىيارەت. **ziyaretçi**. is. زىيارەت قىلغۇچى. **ziyaretgâh**. is. ar. زىيارەت قىلىنىدىغان يەر. **ziynet, - ti**. is. far. زىننەت. **zok**. is. dilb. ھېكسىكا تىلى. ① **zoka**. is. yun. تۇزاق، ھىيلە. ② بېلىق قارمىقىغا ئۆتكۈزۈلگەن يالغان يەم. **zom**. s. قاتتىق مەست. **zomp**. is. تاش چاقىدىغان چوڭ بازغان. **zoofil**. is. fr. ھايۋانلار بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت.

zookor. s. is. fr. ئۇرۇقى ھايۋانلار
تەربىيىدىن باشقا ياققا تارىلىدىغان
ئۆسۈملۈكلەر.

zoolog. is. fr. زوئولوگىيە مۇتەخەسس-
سى.

zooloji. is. fr. زوئولوگىيە.

zootekni. is. fr. زوئو تېخنىكا.

zoonoz. is. fr. تەبىئىي ھالدا ئادەم-
دىن ھايۋانغا، ھايۋاندىن ئادەمگە يۇقى-
دىغان كېسەللەر.

zooterapi. is. fr. ھايۋان داۋالاش.

zor. is. far. ① قىيىن، مۇشەققەت،
چاپا، تەس، مۇشكۈل. ② قىيىنچىلىق،
مۇشەققەتلىك، چاپالىق، تەسلىك، مۇشە-
كۈللۈك. ③ زورلۇق. ④ مەجبۇرىيەت،
مەجبۇر. ⑤ ئازاب، جەزىر. ⑥ زورلۇق
كۈچ.

zoraki. z. far. مەجبۇرىي، مەجبۇر.
مۇسادىرە.

zorakim. is. ① زومىگەر. ② مۇستەبىت.

zorbalik, - ğı. is. ① زومىگەرلىك.
② مۇستەبىتلىك، زورلۇق.

zorgulu. s. زورلۇق بىلەن قىلدۇرۇل-
غان.

zorla. z. زورلۇق بىلەن:

«Paramı zorla elimden aldı»

نى زورلۇق بىلەن ئېلىۋالدى.

zorlama. is. ① زورلاش، مەجبۇرلاش،
مەجبۇر قىلىش. ② جەزىر.

zorlamak. زورلىماق، مەجبۇرلىماق.

zorlanmak. زورلانماق، مەجبۇرلانماق.

zorlaşmak. قىيىنلاشماق.

zorlu. s. ① شىددەتلىك. ② كۈچلۈك،

قۇۋۋەتلىك:

«Zorlu yağmur — يامغۇر. —

zorluk, - ğu. is. قىيىنچىلىق، مۇشە-
كۈللۈك.

zort. is. ئۇسۇرۇق.

zorunlu. s. زۆرۈرىي.

zolunluluk, - ğu. is. زۆرۈرىيەت.

zorunsuz. s. مۇمكىن.

zorunsuzluk, - ğu. is. ئىمكان، مۇم-
كىنلىك.

zuafa. s. ar. زەئىپلەر، ئاجىزلا.

zûd. s. far. تېز، چاققان، لىدام،
ھامان، دەرھال.

zûdi. is. far. تىزلىك، چاققانلىق،
ئىلداملىق، دەرھاللىق.

zufr. is. ar. تىرناق.

zuhri. s. ar. چۈش ۋاقتى بىلەن مۇ-
ناسىۋەتلىك.

zuhruf. is. ar. گىرىم، پەدەز، زىننەت.

zuhur. is. ar. مەيدانغا چىقىش.

zula. is. ئوغرىلىق.

~ etmek. ئوغرىلىماق.

zulmâni. is. ar. زۇلمەتلىك، قاراڭغۇ.

zulmât. is. ar. زۇلمەتلەر.

zulmet, - ti. is. ar. زۇلمەت، قا-
راڭغۇلۇق.

zulmetmek. زۇلۇم سالماق، زۇلۇم
قىلماق، ئەزەمەك، قىيىنماق.

zulüm, - lmü. is. ar. زۇلۇم.

zûm. s. ar. ① قىياس، تەخمىن،
پەرەز. ② گۇمان، شۈبھە.

zunün. is. ar. قىياسلار، تەخمىنلەر،
پەرەزلەر.

zûr. s. ar. يالغان، ئويدۇرما (سۆز).
ئاساسسىز.

zurna. is. ar. سۇناي.

zurnacı. is. سۇنايچى.

zurnacılık, - ғы. is. سۇنايچىلىقى.
 zurnapa. is. far. → Zürafa.
 zuum, - uum. is. ar. بىر ئادەم يا -
 كى بىر ئىش ئۈستىدە خاتا چۈشەنچىگە
 كېلىنىش.
 zübâh. is. ar. تۈكۈرۈك تەمۇرلىرىنىڭ
 ياللىغى.
 zübâle. is. ar. ① شام (ياقىدىغان).
 ② چىراغ پىلىكى.
 zübbâd. is. s. ar. ② ① قايسىماق.
 قىممىتى يوق.
 zübd. is. ar. سېرىق ماي، قايسىماق ۋە
 سۈت تەركىبىدىكى ياغ ماددىسى.
 zücaciye. is. ar. پار - پۇر قاچا -
 قۇچىلار.
 zügürt, - dü. s. پۇلىسىز، يانچۇقى
 قۇرۇق.
 zügürtlük, - gü. is. پۇلىسىزلىق.
 Zühal, - li. öz. is. ar. ساتىۋىدىن
 (يۇلتۇز).
 Zühre. öz. is. ① ۋىنرا (چىرىلپان)
 يۇلتۇز، زۆھرە. ② ئالتۇن يۇلتۇز.
 zühre. is. ar. گۈل.
 zührevi. s. ar. جىنسىي مۇناسىۋەت
 ئارقىلىق يۇقىدىغان تاناسىل كېسەللىكى.
 zühûk. is. ar. يوق بولۇش، يوقىلىش.
 zükâm. is. ar. زۇكام، تۇمۇ.
 züküret. is. ar. ئەركەكلىك.

zül, - llü. is. ar. پەسكە شلىك،
 چۈشكۈنلۈك.
 zülâl. is. ar. ساپ ۋە سوغۇقسۇ.
 zülâm. s. ar. پۇلىسىز، يوقسۇل.
 zülfe. is. ar. بەزى نەرسىلەرنىڭ
 ئۈستىنى يېپىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان
 چۈچۈلۈك يوپۇق.
 zülfikar. is. ar. زۇلفىكار (ئەلىنىڭ
 قىلىچى).
 zülûf, - lfü. is. far. ياڭاق چاچ.
 zümbül. is. سۇنبۇل.
 zümre. is. ar. تەشكىلات، گۇرۇھ.
 zümrüdüanka. is. far. سۈمەرغ
 (قۇش).
 zümrüt, - dü. is. a. يېشىل ياڭۇت
 (زۇمرەت).
 ~ gibi. ياپىيىشلى.
 zünnar. is. ar. خىرىستىئان راھىب -
 لىرىنىڭ كەمىرى.
 züppe. s. نازلىنىدىغان، ياسالماقلىق
 قىلىدىغان.
 züppeleşmek. نازلانماق، ياسالماقلىق
 قىلماق.
 züppelik, - gi. is. ياسالماقلىق،
 نازلىق.
 zürafa. is. ar. zool. زاراپە.
 zürkat. is. ar. كۆك، كۆكۈش.
 zürriyet, - ti, is. ئەۋلاد، نەسل.

Türkçede en çok kullanılan kısaltmalar

تۈرك تىلىدا ئەڭ كۆپ قوللىنىلىدىغان قىسقارتىلما سۆزلەر

- a. alay. تۈەن، پۈلك (ئەسكىرى بىرلىك).
- AA. Anadolu Ajansı. ئاناتولىيە ئاگېنتلىقى.
- a. a. atom ağırlığı. ئاتوم ئېغىرلىقى.
- A. B. D. Amerika Birleşik Devletleri. ئامېرىكا قوشما شتاتلىرى، ئا. ق. ش.
- adr. adres. ئادرېس.
- AET. Avrupa Ekonomik Topluluğu. ياۋروپا ئىقتىسادىي بىرلىكى.
- AEP. Fransız Basın Ajansı - فرانس پرېس (ئاگېنتلىقى).
- ahl. ahlakbilimi. ئەخلاقىيەت.
- Akust. akustik. ئاكوستىكا.
- alb. albay. شياڭشاۋ، پولىكەۋنىك (ھەربىي ئۇنۋان).
- AİD. Uluslararası Gelişme örgütü. خەلقئارا تەرەققىيات تەشكىلاتى.
- Alm. Almanca. نېمىسچە، نېمىس تىلى.
- Amer. Amerikanca. ئامېرىكا تىلى.
- a. n. Atom numarası. ئاتوم نومۇرى.
- anat. anatomi. ئاناتومىيە.
- AND. Doğu Almanya Haberler ajansı. شەرقىي گېرمانىيە ئاگېنتلىقى.
- Ank. Ankara. ئەنقەرە.
- antr. antropoloji. ئانتروپولوگىيە.
- Ao. Anonim Ortaklığı. ھەسسدارلار شىركىتى.
- Apa. Avusturya basın ajansı. ئاۋس-تىرىيە ئاگېنتلىقى.
- Ar. Arapça. ئەرەبچە.
- arıç. arıcılık. ھەسەلچىلىك.
- ark. arkeoloji. ئارخېئولوگىيە.
- Arn. Arnavutça. ئالبانىيە تىلى.
- as. askeri, askerlik. ھەربىي، ھەربىيلىك.
- as. iz. Askeri inzibat. ھەربىي ئىنتىزام، شىيەنچىلىك.
- ass. asistan. ئاسسىستېنت (ئىلمىي ئۇنۋان).
- astgm. asteğmen. شياۋۋىي (ھەربىي ئۇنۋان).
- astr. astronomi. ئاسترونومىيە.
- Aş. anonim şirketi. پايچىكلار شىركىتى.
- aşç. aşçılık. ئاشپەزلىك.
- atç. atçılık. ئاتچىلىق (نەسلىلىك ئات يېتىشتۈرۈش).
- atm. atmosfer. ئاتموسفېرا.
- Aü. Ankara üniversitesi. ئەنقەرە داشۆسى.
- avc. avcılık. ئوۋچىلىق.
- B. Batı. غەرب، غەرب تەرپ.
- bağ. bağlaç. باغلىغۇچى (گرامماتىكىدا).
- bağc. bağcılık. ئۈزۈمچىلىك.
- bahçv. bahçivanlık. باغۋەنلىك.

berb. berberlik. ساتمراشلىق.
 bg. beygir gücü. ئات كۈچى.
 bakt. bakteriyoloji. باكتېرىئولوگىيە.
 balkç. balıkçılık. بېلىقچىلىق.
 bank. bankıcılık. بانكىچىلىق.
 biy. biyoloji. بىئولوگىيە.
 biyokim. biyo kimya. بىئو خىمىيە.
 bl. bölük. لىيەن (ئەسكىرىي بىرلىك).
 bl. k. bölük komutanı. لىيەنجاڭ روتا كوماندىرى.
 BMT. Birleşmiş Milletler Teşkilatı. بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى.
 bnb. binbaşı. شياۋشياۋ، مايور (ھەربىي ئۇنۋان).
 bot. botanik. بىوتانىكا.
 bşk. başkan, başkanlık. رەئىس، رەئىسلىك.
 bşk. baş komutan. باش قوماندان.
 bştbp. baştabip. باش دوختۇر.
 Bulg. Bulgarca. بۇلغارچە، بۇلغار تىلى.
 c. cilt. تىزم، جىلد (ئەسەر مەنىدە)، مۇقاۋا (كىتابنىڭ).
 cad. Cadde. كىچىك، چوڭ كوچا.
 camc. Camcılık. ئەينەكچىلىك.
 cerr. Cerrahlik. جەرراھلىق.
 cgs. Santimetre - gram - saniye. سانتىمېتر، گرام - سېكۇنت.
 C. H. p. Cumhuriyet Halk Partisi. جۇمھۇرىيەت خەلق پارتىيىسى.
 ciltç. Ciltçilik. مۇقاۋىچىلىق.
 cımn. Cımnastik, jimnastik. گىمناستىك.
 cm. Santimetre. سانتىمېتر.
 Cmh. bşk. Cumhur başkanı. دۆلەت

رەئىسى.
 coğr. coğrafya. جۇغراپىيە.
 ç. çoğul. كۆپلۈك (گرامماتىكىدا).
 ÇEK. Çocuk Esirgeme Kurumu. بالىلارنى ئاسراش جەمئىيىتى.
 d. dakika. مىنۇت.
 d. doğu. شەرق، شەرق تەرەپ.
 dam. dekametre. ئون مېتىر ئۇزۇن لۇقتىكى ئۆلچەم بىرلىكى.
 ddt. pire, sinek vb. yoketme بۇرگە، چىۋىن قاتارلىقلارنى ئۆلتۈرىدىغان دورا.
 DDY. Devlet deniz yolları, Devlet Demir yolları دۆلەت دېڭىز (سۇ) يوللىرى، دۆلەت تۆمۈر يوللىرى.
 demir. demir yolu. تۆمۈر يول.
 den. denizcilik. دېڭىزچىلىق.
 deric. dericilik. تېرىچىلىك.
 dey. deyim. ئىدىئوم (سۆز).
 dilb. dilbilgisi. تىل ئىلمى، گرامماتىكا.
 dinm. dinamik. دىنامىكا.
 Dipl. diploma. دىپلوم.
 dışç. dışçılık. چىقىرىشچىلىق.
 dl. desilitre. دېسىلىتر (بىر لىترنىڭ ئوندىن بىرى).
 DM. Alman markı. مارك (گېرمانىيە پۇلى).
 dm. desimetre. دېسىمېتر (بىر مېتىرنىڭ ئوندىن بىرى).
 DMO. Devlet malzime ofisi. دۆلەت مۇلازىمەت ئورگىنى.
 doç. doçent. دوئىسېنت (ئىلمىي ئۇنۋان).
 doğ. doğum. تۇغۇت، تۇغۇلغان كۈن.

dok. dokumacılık. توقۇمىچىلىق.
dokb. dokubilim. گىسستىرولوگىيە.
 توقۇش ئىلمى.
Dp. Demokrat partis. دېمۇكراتلار
 پارتىيىسى.
DpT. Devlet planlama teşkilati.
 دۆلەت پىلانلاش كومىتېتى.
dr. Doktor. دوكتور (ئىلمىي ئۇنۋان).
Dsi. Devlet Su işleri. دۆلەت سۇ
 ئىشلىرى.
DTCF. Dil ve tarih - coğrafya
 fakültesi. تىل ۋە تارىخ - جۇغراپىيە
 فاكۇلتېتى.
DZ. HO. Deniz harp okulu دېڭىز
 ئارمىيىسى ھەربىي مەكتىپى.
dz. k. Deniz komutanı. دېڭىز
 ئارمىيىسى قوماندانى.
DZ. Kuv. Deniz kuvvetleri. دېڭىز
 ئارمىيىسى.
ed. edebiyat. ئەدەبىيات.
ed. f. Edebiyat fakültesi. ئەدە-
 بىيات فاكۇلتېتى.
eğt. eğitim. ئوقۇتۇش، مائارىپ.
eğitb. eğitbilim. پىداگوگىكا.
E. V. K. et ve balık kurumu.
 گۆش ۋە بېلىق مەھسۇلاتلىرى شىركىتى.
ecz. eczacılık. دورىگەرلىك.
elek. elektrik. توك.
elektr. elektronik. ئېلېكترون.
elektrokim. elektro kimya. ئېلېك-
 ترو خىمىيە.
elektro magn. elektro magnetik.
 ئېلېكترو ماگنىت.
embriy. embriyoloji. ئېمبىرىئولوگىيە.
ens. enstitü. ئىنستىتۇت.

Erm. Ermenice. ئەرمەن تىلى.
esk. eski. كونا.
est. estetik. ئىستېتىكا.
eşanl. eşanlamlı kelime. مەنىداش
 سۆز.
etnol. etnoloji. ئېتنولوگىيە.
F. fiyat. ئەرەخ، باھا.
Fak. fakülte. فاكۇلتېت.
falc. falcılık. پالچىلىق، رەمباللىق.
Far. Farsça. فارس تىلى.
fels. felsefe. چەلسەفە.
FİFA. Uluslararası futbol fede-
 rasyonu. خەلىقئارا پۇتبولچىلار
 جەمئىيىتى.
fiz. fizik. فىزىكا.
fizy. fizyoloji. فىزىئولوگىيە.
folk. folklor. فولكلور.
fonet. fonetik. فونېتىكا.
foto. fotoğrafçı. فوتوگرافى،
 فوتوگرافچى.
Fr. Fransızca. فرانسۇز تىلى.
g. güney. جەنۇب، جەنۇب تەرەپ.
geod. geodezi. گېئودېزىيە.
geom. geometre. گېئومېترىيە.
Gmr. Gümrük. تاموژنا، خەيگۈەن،
 گۈمرۈك.
Gn. Kur. Genel Kurmay. باش
 شىتاب، باش سەنمۇبۇ.
gnl. general. گېنېرال، جاقۇن.
gr. gram. گرام.
gram. gramer. گرامماتىكا.
Gürc. Gürcüce. گۇرۇزىن تىلى.
h. hicri. ھىجرى، ھىجرىيە.

HA. Harp akademisi.	ھەربىي ئاكادېمىيە.	خەلقئارا تىجارەتچىلەر ئۇيۇشمىسى.	
hat. hattatlık.	خەتتاتلىق.	Ibr. Ibranice.	ئىبرانى تىلى.
hava. havacılık.	ئاۋىئاتسىيە ئىشلىرى.	ikt. iktisat.	ئىقتىساد.
hed. halk edebiyatı.	خەلق ئەدەبىياتى.	imp. imparator, imparatorluk.	ئىمپېراتور، ئىمپېراتورلۇق.
hek. hekimlik.	دوختۇرلۇق، تېۋىپلىق.	ING. İngilizce.	ئىنگىلىزچە، ئىنگىلىز تىلى.
heyk. heykelcilik.	ھەيكەلچىلىك، ھەيكەلئىراشلىق.	inş. inşaat.	ئىنشىئات، قۇرۇلۇش، بىناكارلىق.
hidr. hidroloji.	گىدرولوگىيە.	iö. isadan önce.	مىلادىدىن بۇرۇن.
Hint. Hintçe.	ھىندى تىلى.	ipekç. ipekçilik.	يىپەكچىلىك.
hm. hektometre.	يۈز مېتىرلىق ئۇزۇنلۇق ئۆلچەم بىرلىكى.	irt. ş.b. irtibat şubayı.	ئالاقە باغلاش ئوفىستى.
Ho. Harp okulu.	ھەربىي مەكتەپ.	is. isadan sonra.	مىلادىدىن كېيىن.
hp. beygir gücü.	ئات كۈچى.	ISL. Islavca.	ئىسلاۋىيان تىلى.
Hst. Hastane.	دوختۇرخانا.	ISP. Ispanyolca.	ئىسپان تىلى.
hs. uz. hesap uzmanı.	ھېساب مۇتەخەسسسى.	IST. İstanbul.	ئىستامبۇل.
huk. hukuk.	قانۇن.	istat. istatistik.	ستاتىستىكا.
hv. hava.	ھاۋا.	istihk. istihkam.	ئىستىھكام، قىرغان.
hv. dur. hava durumu.	ھاۋا رايى.	IT. Italyanca.	ئىتالىيە تىلى.
Hv. Kuv. Hava kuvvetleri.	ھاۋا ئارمىيىسى.	IÜ. İstanbul üniversitesi.	ئىستامبۇل داشۆسى.
IAo. Uluslararası işçi örgütü.	خەلقئارا ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى.	İZM. İzmir.	ئىزمىر.
IBRD. Uluslararası kalkınma ve gelişme bankası.	خەلقئارا تەرەققىيات بانكىسى.	j. jandarma.	ژاندارما، شىەنېك.
IMF. Uluslararası para fonu.	خەلقئارا پۇل فوندى.	Jap. Japonca.	ياپون تىلى.
IOC. Uluslararası olimpiyat Komitesi.	خەلقئارا ئولىمپىك كومىتېتى.	jeofiz. jeofizik.	گېئوفىزىكا.
IRO. Uluslararası mülteciler örgütü.	خەلقئارا مۇساپىرلار جەمئىيىتى.	jeol. jeoloji.	گېئولوگىيە.
ITO. Uluslararası ticaret örgütü.		k. Kuzey, Kara, Komutan.	شىمال، قۇرۇقلۇق، قىرماندان.
		kağıtç. kağıtçılık.	قەغەزچىلىك.
		karş. karşıt kel.me.	قارشى سۆز.
		kayn. kaynak.	مەنبە.
		kg. kilogram.	كىلوگرام.
		kıyf. kıyafet.	قىياپەت.

kim. kimya.	خىمىيە.	mad. madde, madencilik.	ماددا، مەدەنىيەتلىك.
KKK. Kara Kuvvetleri Komutanı.	قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانى.	mad. oc. maden ocağı	كان، كان قۇدۇقى.
K.Kuv. Kara kuvvetleri.	قۇرۇقلۇق ئارمىيە.	magn. magnetizma.	ماگنىتلىق، ماگنىت كۈچى.
km. kilometre.	كىلومېتىر.	mah. mahalle, mahkeme.	مەھەللە، ئەدلىيە.
k. n. kaynama nuktası.	قايناش نۇقتىسى.	mant. mantık.	مەنىق، لوگىكا.
kom. komisyon.	ھەيئەت (ئورگان).	mat. matematik.	ماتېماتىكا.
Kor. Kolurdu.	چۈن، چۈنتۈەن (ئەس كىرىي بىرلىك).	matb. matbaacılık.	مەتبەئەچىلىك.
Kora. Koramiral.	دېڭىز ئارمىيىسى گېنېرال لېيىتىنانتى (ھەربىي ئۇنۋان).	MBK. Milli Birlik Komitesi.	مىللىي ئىتتىپاقلىق بىرلىكى.
Korg. Korgeneral.	جۇنچىياڭ، گېنېرال لېيىتىنانت (ھەربىي ئۇنۋان).	md. müdür, müdürlüğü, milliard.	مۇدىر، مۇدىرلىق، مىليارد.
krş. kuruş.	كۈرۈش (بىر لىرانىڭ يۈزدىن بىرى).	MEB. Milli eğitim bakanlığı.	مىللىي مائارىپ مىنىستىرلىكى.
Kur. Kurmay.	سەنمۇ، كۇرماي.	mek. mekanik.	مېخانىكا.
Kur.Bşk. Kurmay başkanı.	شاتاب باشلىقى، سەنمۇجاڭ.	met. metallürji.	مېتاللورگىيە.
kuşb. Kuşbilim.	قۇشلار ھەققىدىكى بىلىم.	meteor. meteroloji.	مېتېئورولوگىيە.
kuv. kuvvet.	قۇۋۋەت.	meyvc. meyvacılık.	مېۋىچىلىك.
kuymc. kuyumculuk.	زەرگەرلىك.	mf. müfettiş, mufettişlik.	مۇپەتتىش، مۇپەتتىشلىك.
küt. kütüphanecilik.	كۈتۈپخاناچىلىق.	mikr. mikrobiyoloji.	مىكرو-بىئولوگىيە.
kw. Kilovat.	كىلوۋات.	mim. mimarlık.	مىمارلىق.
Lat. Latinca.	لاتىنچە.	min. mineraloji.	مىنېراللورگىيە.
lehç. lehçe.	شەۋە، يەرلىك سۆز.	mm. milimetre.	مىللىمېتىر.
lt. litre.	لىتر.	M.M.V. Milli müdafaa vekaleti.	مىللىي مۇداپىئە مىنىستىرلىكى.
lv. levazım.	لاۋازىم.	Moğ. Moğolca.	موڭغۇلچە، موڭغۇل تىلى.
m. metre.	مېتىر.	m.ö. milattan önce.	مىلادىدىن بۇرۇن.
m. metre kare.	كۋادرات مېتىر.	Mrş. Mareşal.	مارشال.
m. metreküp.	كۇب مېتىر.		
Mac. Macarca.	ۋېنگرى تىلى.		

m. s. milattan sonra. مىلادىدىن كېيىن.
 MSB. Milli savunma bakanlığı. مىللىي مۇداپىئە مىنىستىرلىكى.
 M.T.A. Maden tetkik ve arama enstüsü. مەدەن تەتقىق قىلىش ۋە چارلاش ئىنستىتۇتى.
 MTTB. Milli Türk talebe birliği تۈركىيە ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسى.
 mu. muhabere. خەۋەر.
 mutf. mutfak. ئاشخانا.
 müh. mühendis. ئىنژېنېر.
 müz. müzik. مۇزىكا.
 no. numara. نومۇر.
 nr. numara. نومۇر.
 OEEC. Avrupa Ekonomik işbirliği örgütü. ياۋروپا ئىقتىسادىي ھەمكارلىق تەشكىلاتى.
 oft. oftalmoloji. كۆز كېسەللەكلىرى ئىلمى.
 oky.bil. okyanus bilim. ئوكيانلار ھەققىدىكى بىلىم.
 onb. onbaşı. ئونبېشى، بەنجاڭ.
 OPEC. Petrol ihraç eden ülkeler örgütü. نېفىت ئېكىسپورت قىلغۇچى دۆلەتلەر تەشكىلاتى.
 opt. optik, operatör. ئوپتىكا، تاشقى كېسەللەر دوختۇرى.
 or. ordu. ئارمىيە.
 ora. oramiral. دېڭىز ئارمىيىسى گېنېرال لېيىتېنانت.
 org. orgeneral. شياڭجاڭ، گېنېرال پۈلكۈۋىنىك.
 orm. ormancılık. ئورمانچىلىق.
 ort. ortaklık. ئورتاقلىق، شىركەت.

چىلىك.
 otom. otomobilcilik. ئاپتوموبىلچىلىك (سانائىتى).
 oym. oymacılık. ئويمىكەشلىك، نەق قاشلىق.
 öğ. öğretmen. ئوقۇتقۇچى.
 ölüm. ölüm. ئۆلۈم.
 ör. örnek, örneğin. مىسال، مەسلەن.
 paraz. parazitoloji. پارازىتولوگىيە.
 pat. Pataloji. پاتالوگىيە.
 phil. filoloji. فىلولوگىيە.
 plt. Pilot. ئۇچقۇچى، لىيۇتچىك.
 port. Portekizce. پورتوگالىيە تىلى.
 prof. Profesör. پروفېسسور.
 psik. Psikoloji. پىسخولوگىيە.
 pTT. Posta Telgraf Telfon idaresi. پوچتا - تېلېگراف، تېلېفون ئىدارىسى.
 rad. radar, radyo. رادار، رادىئو.
 RC. Kızılhaç. قىزىل كرىست.
 res. resim. رەسىم، سۈرەت.
 Rom. Romanca. رومىن تىلى.
 ruhb. ruhbilim. پىسخولوگىيە.
 Rus. Rusça. رۇس تىلى.
 s. sayfa. سەھىپە، بەت.
 sa. saat. سائەت.
 sat. satir. قۇر، (خەتنىڭ قۇرى).
 sb. subay. ئوفىتسېر، جۇنگۇەن.
 sesb. sesbilim. فونېتىكا.
 sm. santimetre. سانتىمېتر.
 sn. saniye. سېكۇنت.
 sok. sokak. كوچا.
 sr. sıra. قاتار، رەت.
 S.S.C.B. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği. مىسۇۋېت-تالەر

- تۈركىيە ئاڭگېنتلىقى.
- şb. Şube. شۆبە.
- şrt. şirket. شىركەت، شېرىكچىلىك.
- T. Türkçe. تۈركچە، تۈرك تىلى.
- TAO. Türk Anonim Ortaklığı. تۈرك ھەسسدارلار شىركىتى.
- tar. tarih. تارىخ.
- TASS. Sovyet Haberler Ajansı. سوۋېتلەر ئىتتىپاقى ئاڭگېنتلىقى، تاس س.
- TAŞ. Türk Anonim Şirketi. تۈرك پايچىكلار شىركىتى.
- tb. Tabor. باتالىيون (ئەسكەرلىك).
- tbb. tıbbı. تىببىي.
- tbp. tabip. تېۋىپ، دوكتور.
- TC. Türkiye Cumhuriyeti جۇمھۇرىيىتى.
- TCDD. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yollar. تۈركىيە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى تۆمۈر يوللار.
- TCK. Türkiye Cumhuriyeti Karyolları, Türk Ceza Kanunu. تۈركىيە جازا قانۇنى.
- TDK. Türkiye Dil Kurumu. تۈركىيە تىل جەمئىيىتى.
- tekn. teknik, teknoloji. تېخنىكا، تېخنىكولوگىيە.
- tel. telefon. تېلېفون.
- telg. telgraf. تېلېگراف.
- terz. terzilik. تىكىمچىلىك.
- tgm. teğmen. شياۋۋىي (ھەربىي ئۇنۋان).
- THA. Türkiye Haberler Ajansı. تۈركىيە ئاڭگېنتلىقى.
- THY. Türkiye Hava yolları. تۈركىيە ھاۋا يولى.
- tic. ticaret. تىجارەت.
- tiy. tiyatro. تياتىر.
- TKB. Türkiye Kadınlar Birliği. تۈركىيە ئاياللار بىرلەشمىسى.
- TL. Türk lirası. تۈرك لىراسى.
- TMMOB. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği. تۈركىيە ئىنژېنېر ۋە بىناكارلار جەمئىيىتى.
- topl. Toplambilim. سوتسىيالىزىم، ئىجتىمائىيەت.
- topogr. topografya. توپوگرافىيە.
- TRT. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu. تۈركىيە رادىئو - تېلېۋىزىيە جەمئىيىتى.
- trm. tarım. تېرىقچىلىق، دېھقانچىلىق.
- TTK. Türk Tarih Kurumu. تۈركىيە تارىخ جەمئىيىتى.
- Tuğ. Tuğay. لۇي، بىرىگادا (ئەسكەرلىك).
- tuğg. tuğgeneral. لۇيچاڭ.
- tur. Turizm. ساياھەتچىلىك.
- tümg. Tümgeneral. گېنېرال مايور (ھەربىي ئۇنۋان).
- tv. televizyon. تېلېۋىزور.
- uçs. uçaksavar. ئايرىپىلان ئاتقۇچى قوراللار.
- UNAC. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Örgütü. بىرلەشكەن دۆلەتلەر بالىلارغا ياردەم تەشكىلاتى.
- UNSC. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi. بىرلەشكەن دۆلەتلەر خەۋپسىزلىك كېڭىشى.

Uygu. Uygurca.	ئۇيغۇر تىلى.	yd.sb. yedek. subay.	ھازىرلىقتىكى
uzm. uzman.	مۇتەخەسسس.		ئوفىتسېر.
ünl. ünlem.	ئىزىندەش سۆز (گرامماتىكىدا).	y.müh. yüksek mühendis.	ئالىي دەرىجىلىك ئىنژېنېر.
üstgm. üsteğmen.	جۇڭگۇي (ھەربىي ئۇنۋان).	yrb. yarbay.	جۇڭشياۋ، پودپولىكوۋنىك (ھەربىي ئۇنۋان).
vet. veteriner.	مال دوختۇرلۇق.	Yun. Yunanca.	گىرىك تىلى.
WB. Dünya Bankasi.	دۇنيا بانكىسى.	yy. yüzyıl.	بىر ئەسىر.
WHO. Dünya Sağlık Birliği.	دۇنيا سەھىيە تەشكىلاتى.	yzb. yüzbaş1.	شاڭگۇي (ھەربىي ئۇنۋان).
yak. anl. yakın anlamlı kelime.	مەنىدەش سۆز.	z. zarf.	رەۋىش (گرامماتىكا).
Yakut. Yakutçe.	ياقۇت تىلى.	zam(zm). zamir.	ئالماش (گرامماتىكا).
yd. yedek.	زاپاس، ھازىرلىقتىكى.	zool. zooloji.	زوئولوگىيە.

تەھرىرلىگۈچى: رەۋەيدۇللا ھەمدۇللا
مەسئۇل بۇھەررەر: غۇلام غوپۇرى

مۆمىن ئابدۇللا تۈزگەن
تۈركچە - ئۇيغۇرچە لۇغەت

Türkçe - Uyğurçe Lugat

نەشر قىلغۇچى: مىللەتلەر نەشرىياتى
ۋە تارقاقچى

“ ساتقۇچى: جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
باشقۇچى: شىنجاڭ شىنخۇا 2 - باسما زاۋۇتى
1989 - يىل 11 - ئايدا 1 - قېتىم نەشر قىلىندى
1989 - يىل 11 - ئايدا 1 - قېتىم بېسىلدى
باھاسى: 17.00 يۈەن

土耳其语——维吾尔语词典

毛明·阿不都拉 编

民族出版社 出版发行 各地新华书店经销

新疆新华印刷二厂印刷

开本 787×1092毫米 1/16 印张: 663/4

1989年11月第1版 1989年11月第1次印刷

印数: 0001—5,000册

ISBN 7-105-00417-7/Z·16

定价: 17.00元

ТУРКЦЕ
УЧЕБНИКЪ
ТУРАТ

СЪСТАВИЛЪ
Д-РЪ П. П. ПЕТРОВЪ
ПРОФЕСОРЪ
ВЪ СЪЮЗНА СЪРЕДНОУЧНО
УЧИЛИЩЕТО

